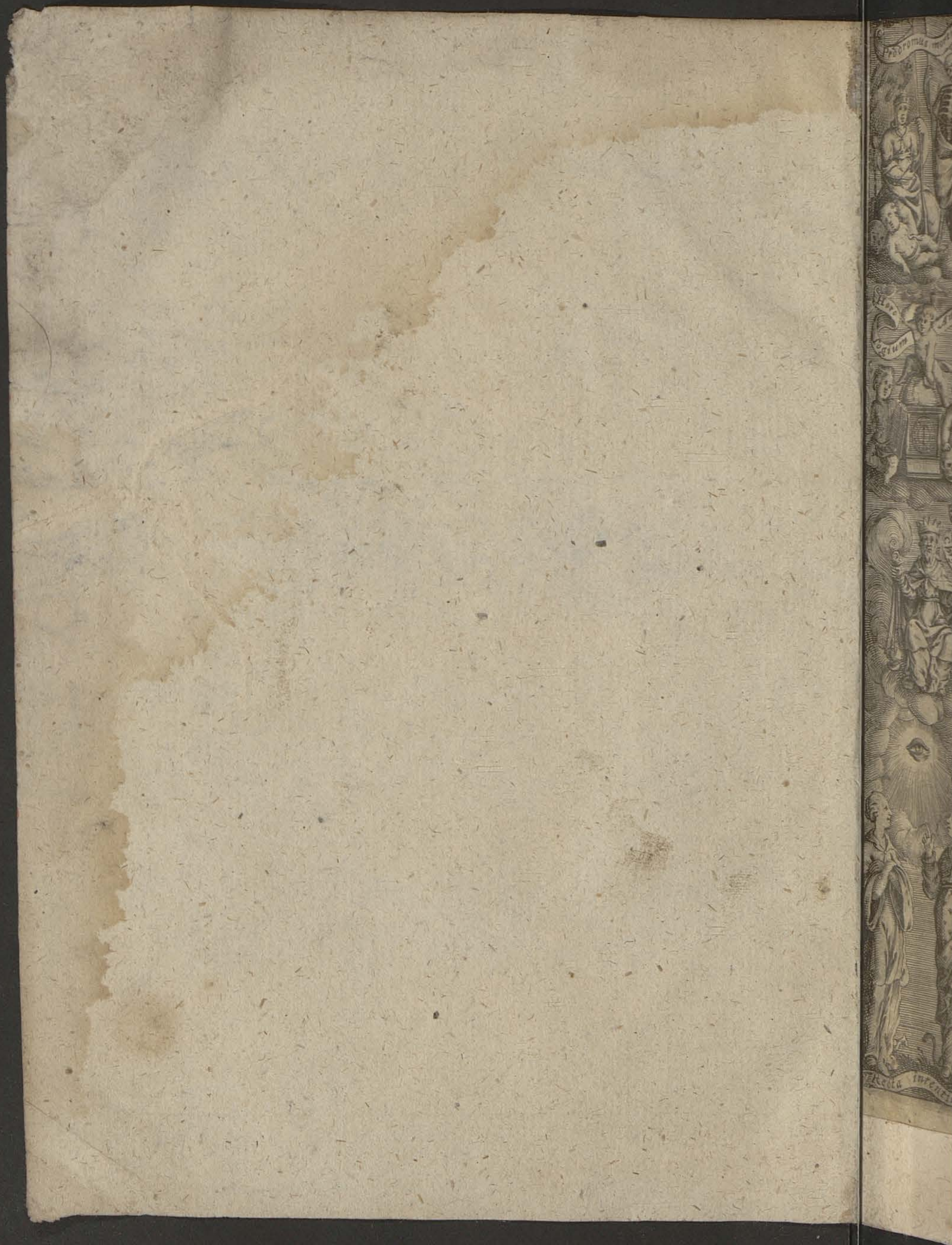




Prodromus mortis
Infernus
Zodiacus.
Æternitas
Horologium Angeli
Nicetas
Trismegistus Christianus.
Heliotropium
R. P.
HIEREMIÆ
DREXELII
E SOCIETATE IESV
Opera spiritualia,
Duobus Tomis
comprehensa.
DVACI.
Typis BALTAZARIS
BELLERI. An. 1636.
Cum priuilegio.
Recta intentio.
Orbis phaeton
Ruchollé f.
Tribunal Christi.
Gymnasium patientiæ.

~~Convent. Crac. SSmae Trinitatis~~

~~Ord. Praedicator.~~

Patrum Camaldulen. Eremi Insulae Nygrens. emptus a Convent.
Cracovien. R. Patrum Praedicatorum A⁰ 1687 e Cathalogo
[illegible] huius Eremi An⁰ 1688.

SERENISSIMÆ PRINCIPI
ELISABETHÆ
SERENISSIMI PRINCIPIS
MAXIMILIANI,
COMITIS PALATINI,
Vtriusque Bauariæ Ducis, & Electoris coniugi;
LOTHARINGIÆ AC BARRÆ DVCI,
Dominæ clementissimæ.



NTE annos non adeo multos. Serenissima Princeps, initium felix accepit laudatissimi exempli sodalitas, quæ Serenissimi nominis auspicijs & nata, & maximis iam incrementis educata est. Ita prorsus Aula Theodosiana, pia, sancta reflorescit. Nouus hic rerum ordo est. Iam ab Aula Philosophia, seu, Mortis meditatio prodit, quæ olim è scholis petebatur. Nimirum Serenitati Vestræ parum fuit hactenus, Mortem meditari; alios etiam eadem vtilissima meditatione imbuere; ipsos etiam mortuos immortalibus beneficijs ornare instituit.

Suidas, velut rem mirissimam recenset, quod mortuus viuum occiderit: mirer ego magis, si viuus mortuum vita donarit. Niconi pugili, qui mille quadringentas coronas varijs certaminibus obtinuit, statua fuit locata. Hanc Niconis æmulus iniquissimis oculis ferens, etiam verberare cœpit, perinde si Niconem ipsum plagis expositum sauciaret. Statua vi verberum quassata, & loco mota in furentem aduersarium ruit, miserumque obtriuit. a Ita viuum iugulauit mortuus, memorando supplicio.

E diuerso nobilissima Sodalitas (cuius fundamenta, cum Serenissimo coniuge, Serenitas Vestra posuit) quicquid Mortis aut mortuorum est, non tantùm non probro afficit, nec inter nauseanda numerat, sed amplissimis insuper honoribus illustrat. Ausim dicere: Vestra Serenitas amabilem facit Mortis memoriam. Atque hic fides oculis haberi potest. Quisquis templum illius, quam dixi, sodalitatis ingreditur, quid nisi meram Mortis imaginem cernit: Mortem omnia loquuntur; subsellia, picturæ, parietes, aræ, epicedia, inferiæ, labara, vestes sacræ; quicquid demum oculos incurrit, Mortis ad-

tis admonet. Neque tantum parietes & altaria, in ritum lugubrem atro velamine vestiuntur, sed exesas mortuorum caluas, & pictos cadauerum cineres, vbique monstrant ingressis, & mortalitatis memoriam tacitè instillant, non sine suaui ad Libitinam affectu.

Hoc laudabilissimum est studium, in Principibus summè admirandum; hoc agitur, vt viuos memoria mortuorum, & mortuos suffragia viuorum quàm plurimum iuuent: tam præclaro quàm pio consilio, & de illis, & de istis optimè merendi. Ita viui ad beatam mortem erudiuntur, mortui ad vitam beatam prouehuntur religiosissima munificentia. Hoc enim huius est instituti, pijs Manibus exilium deprecari, & mortuos ad vitam non hanc mortalem, sed immortalem illam è pœnis euocare.

Neque in vnam solummodo hanc vrbem, hæc sese beneficentia effundit. Omnem hunc Orbem Principalis ista liberalitas complexa est, neque enim pro vnius tantum oppidi, aut prouinciæ defunctis, eleemosynæ & preces funduntur: longiùs abeunt, vlterius excurrunt, Orbem vniuersum amplectuntur tam pia in defunctos subsidia.

Sed ego hic loquendi vices dignioribus tribuo. Loquantur nobilissimi viri feminæque, magno numero, & ardentibus studijs suorum Principum exempla æmulantes. Illorum omnium pænè vnus hic sermo est. *Quod Serenissimus Elector Maximilianus, & Serenissima coniux Elisabetha liberalissimè cœperũt, id religiosissimè etiamnũ perseuerant. Et pecunias suas, & suas lacrimas pijs Manibus impendunt, inter se certantibus Liberalitate & Pietate. In leui fuit Serenissimis Ducibus opes ad hoc instituti affundere; sua ipsi etiam virtute, & luculentis exemplis istud in defunctos studium mirificè in dies confirmant. Plurimum darent, etiamsi nihil præter exemplum huc conferrent. Nunc illud Ecclesiastæ, & oculis & animo nostro fixissimum inhæret*: Melius esse, ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij. *b Hoc nos pietas nostrorum Principum docet, quos in lugubri hac æde tam crebros, & pœnè quotidianos habemus comprecatores. Quin ergo sequimur tantorum Principum vestigia? an sequi nos pudet, cùm præeunt, viamque signant sidera tam illustria?* Hos sermones est audire: sermones tantum? è verbis facta fiunt. Nam sodalitium illud florentissimum in eam nunc amplitudinem excreuit, vt locus cetera non angustus confertæ multitudini non rarò desit, nunquam desint homines loco. Ipsi hic testes oculi loquuntur.

Neque verò nouitium, quod fortè quis putet, hoc institutum est. Ante annos sexcentos, Ioanne XIV. summo Pontifice, Anno Christiano 984. Romæ sodalitium eiuscemodi coaluit, in quo etiam maximi præsules sua nomina profiteri non erubuerunt. Extat hodieque in ęde sanctorum Cosmæ & Damiani tabula marmorea, quæ sodalitatem illam, defunctorum bono, asserit constitutam. *c*

Reuixit hoc æuo tam pia in defunctos commiseratio, quam Monachium, ad suorum Principum exempla compositum, certatim exhibet, docetque *sanctam & salubrem esse cogitationem pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.* d

Sunt qui suam in alios misericordiam testentur, sed in rebus corporis tantum, suam alij solum in rebus animi, sodalitas illa vtrumque amplexa, & hoc & illud ingenti cum laude præstat; neque enim defunctos precibus tantum ac votis, sed etiam censu ac eleemosynis liberaliter studet adiuuare. Quid ni beatos esse dixerim hos tales, nec vno nomine beatos? Multiplici sanè oraculo, *Beati misericordes*, ij præsertim qui sic curant mortuos vt viuis minimè desint; ita iuuant viuos, vt mortuis benignissimé succurrant. Eo spectat hæc sodalitas, cuius assiduum est exercitium, *Mortem meditari, & mortuis opitulari.*

Hæc verè Christiana philosophia est, quotidie Vasa conclamare; quouis momento Mortis falcem expectare; diem vltimum non quasi pœnam, sed quasi naturę legem aspicere, animo semper ad Æternitetem intento. Vtinam hanc philosophiam tandem

capiant,

capiant, ij præcipuè, qui per omnem vitam nec viuere discunt, nec mori: omnia tanquam immortales concupiscunt, nec quidquam minus cogitant, quam quod maximè discendum, MORI. Alia præcepta tradit hæc Sodalitas, cuius omnes conuentus non aliud habent initium, non finem alium, quàm *Memoriam mortis.*

Et hæc me caussa impulit, cur hunc Æternitatis Prodromum, Moritis nuntium Serenitati Vestræ potissimum inscriberem, quæ mortuorum tam benignam suscepit curam. His certè iam Christianis studijs iam pridem debebatur hęc scriptio, à mortuorũ sacris minimè aliena. Varia hic monita sunt, sed quæ omnia vnum hoc doceant, *Mortem præuidere, & mortalia despicere.* Quod verò alias, hoc iterum submississimè rogo, vt sub Serenissimi nominis tutelâ, quæ Æternitatem in publicum eduxit, etiam Æternitatis Prodromo in lucem euolare liceat. Monachij die alterâ Nouembris, piorum Manium memoriæ sacrâ. Anno à Virginis partu M. DC. XXVII.

Serenitatis Vestrę,

infimus cliens

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

a *Suidas, mihi pag. 647. col. 1.* b *Eccles. c. 7. v. 3.* c *Baron. to. 20. An. 984. n. 5.* d *2. Machab. c. 12. v. 46.*

PIO AC VERITATIS STVDIOSO
LECTORI
Typographus Salutem.



ITerum, Beneuole Lector, in hac, vt ita loquar, vitæ meæ clausula bono & vtilitati tuæ, nec non omnibus propriæ & æternæ salutis cupidis hominibus volui consulere. Quamquam nemo sit (quod spero & conscientiâ certus sum) qui nesciat me nullis vnquam laboribus aut sumptibus pepercisse, vt melioris notæ auctorum libros aut imprimerem, aut alijs etiam in vltimis regionum angulis impressos ad bonum publicum recuderem; cùm ætatem vitamque pœnè iam consumpserim in centenis ac centenis libris euulgandis, septemque vitæ meę ætates me iam consumpsisse omnes intelligant. Quod si vnquam aliàs, hac dubio procul HIEREMIÆ DREXELII *redimpressione me fecisse nemo ingratus inficias ierit; Præsertim his tot tantorumq; bellorum toto Belgio, Europæoque grassantium orbe fluctibus ac tempestate, quibus terra mariq; omnis mercimonia præpedita conquiescit, cessatque omnis mercatorum industria, adeo vt nullum negotiationis cum exteris hominibus commercium liberum, aut certè satis tutum habeatur. Quo fit vt omnium rerum ad vsum & humanæ vitæ commoditatem & quotidianæ mortalium industriæ seruientium valor ad tantum pretium excreuerit, vt charta hodierno die triplo & amplius maiori pretio, quàm antea vnquam, diuendatur; adeoq; fit rara & cara, vt timendum sit, ne breui his in partibus reperiri non possit: nisi flamma illa Martis Belloneque flabellis suscitata planè restinguatur. Quibus quidem iure merito apud omnes excusatum habendum me fore confido, quod serius quàm quisque desiderabat tantus auctor, adeoq; vtilis & pernecessarius omnibus omnium ordinum ac studiorum hominibus, imo & vniuersis ad beatam cælestium mansionum æternitatem adspirantibus hac formâ & veste decorus magis quàm aliàs prodeat in publicum. Prodit ergo bono tuo, prodit ære meo & expẽsis maximis, prodit omnium scientiarum doctrinâ plenus, omnium conquisitione rerum diues & opulentus, dictione sanus, sermone perpolitus, grauissimarum sententiarum pondere grauis, historiarum fœcunditate gratus, humanioris etiam literaturæ, poeseos hilaritate iucundus, & pietate mirabilis; ita enim in eo omnes scientiæ & doctrinæ admirabili quadam mixtura simul & architectura elucent; vt in qua excellat magis difficillimum sit constituere, sed quid opus tantum virum à me laudari, qui nullius sum auctoritatis; sed seruus omnium inutilis, atque vtinã saltem gratus: cùm satis opus ipsum suum laudet Auctorem, in quo nihil, quod non vel ad vitæ mores componendos, vel ad animæ virtutes acquirendas, aut ad optimè felicissimèq; moriendum, tuncq; ad beatam æternam cælestis gloriæ æuiternitatem consequendam maximè iuuet & conducat, facillimumq; hominibus ad eam iter commonstret. Vis etenim sanus, sed com-*

munibus

munibus vitæ miserijs pertæsus; aut æger lecto adfixus dolorum & ægritudinum mole oppressus dissolui & esse cum Christo, & in æterna illa cælestis gloriæ felicitate conquiescere? Prodromum æternitatis vel à limine saluta & te ad feliciter moriendum perdocebit, in beatæque vitæ vestibulum collocabit, è quo ter beatus & felix, nihil in hac vniuersitate mundi stabile, nihil firmum, nihil longum, nihil perdurabile præter vnam æternitatem, vnumque Deum prospectabis. Sed fortassis iterum terrenis affectibus depressus ad terrena deuolueris, sequentibus de Æternitate considerationibus, & memorabilibus eiusdem ęternitatis à R. P. Musart collectis non minùs pijs quàm doctis, ad æterna & immortalia te reuoca. Mirum enim in modũ animum salutis suæ cupidum ad ęternitatis amorem incendunt & incitant. Pergere placet vlterius, ad hæc pennas dabunt prædestinationis signa, alasq; faciet Horologium Angeli custodis, animos & vires subministrabunt Nicetas, seu triumphata incontinentia, & Trismegistus Christianus, tandemq; apertum iter demonstrabunt, tutumq; facient Heliotropium, seu conformatio humanæ voluntatis cum diuina, & recta humanarum actionum Intentio. Si aueas scire vtrum in hac, vel in futura vita pati melius sit, libros de Patientia perlustra, & satis superq; intelliges satius esse toto vitæ humanæ momento tormenta perferre, quàm in futura vel minima damnatorum pœna cruciari. Orbis Phaethon vnius, quæ est omnium malorum fons & origo, linguę vitia enumerat, fugiendaq; proponit, perlege tu vt fugias: quo omnibus humanæ contagionis impedimentis liberatus ad Christi Tribunal in particularis & arcanissimi illius iudicij die purus & innocens deducaris. Quid exhorres, mi Lector? quid expallescis? quæ de Tribunali Christi elegantissimè perscribit, te ad Aram diuinę misericordiæ sistent, & in ipsius Æternitatis arcana secreta deducent, mox breui Cęlum ipsum Empyreum donaturus. Quæ cum ita sint, Amicissime Lector, nonne me ingratum iudicares, si tantum tanta diuinioris humaniorisq; sapientiæ luce illustratum opus, tot bonorum votis expetitum denuò, sed auxiore cumulo & nitidiori charactere formaq; capaciori, non recudissem? Immortales itaque meo tuoq; nomine Deo Opt. Max. gratias ago nec non sanctissimę Matri meæ Mariæ Virgini Deiparæ cæterisq; Patronis meis tutelaribus, qui tam vtilem omnibus, adeoq; necessariam vniuersis menti meæ cogitationem iniecerunt, & inter tot bellorum & negotiorum tumultus perficiendi facultatem viresque præstiterunt. Tu igitur Domine Rex meus, & Deus meus ne dedigneris hoc senile & exiguum immensi erga te officij & debiti muneris argumentum gratis manibus lubentibusq; animis suscipere, ac me seruum tuum inutilem vilissimumq; peccatorem, quamdiu huius lucis vsura fruar, cùm ab omni animæ tum corporis periculis immunem conserua, potissimum in extrema vitæ illa periodo, cum tota ęternitate decertanti, velis mihi contra omnes tartarei inimici thecnas benignè opitulari, nomenq; meum in æternæ vitæ palimcesto inscribere, vt cum seruis tuis promissam Beatorum recipiam hęreditatem. Amen.

AVCTOR
BENEVOLO
LECTORI.

*Ortis nuntium tibi sisto, mi Lector; sed nuntium forsan ingratum. Ne trepida, fiet gratissimus. Ægrotas? suo hic nuntius venit tempore. Moreris? tempore tunc maximè suo adest. Atqui, ais, sanus sum. Nihilominus hunc tibi nuntium sisto, & quidem tuo bono. Sanus hunc longè vtilius nosse disces, quàm ægrotus, quàm moribundus. Quare, rogo te, liceat, Reginæ maximæ legato familiarius tecum agere, dum sanus es; & ausim promittere ægrotum te, moribundum te vix quidquam terrebit. Ergo,*

Viue memor mortis, vti sis & memor salutis. a

Neminem mors magis perterrefacit, quàm à quo minus exspectatur. Hoc te, Lector, volui non nescire, & optime valere: tibi & Deo viuere.

a Ausonius.

SVM-

SVMMA PRIVILEGII.

EGo infraſcriptus Societatis IESV in Gallo-Belgica Prouincialis iuxta Priuilegium eidem Societati conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos abſque Superiorum permiſſione imprimant; Facultatem do BALTAZARI BELLERO Typographo Duacenſi imprimendi vno vel altero Tomo Opera omnia hactenus edita R. P. IEREMIÆ DREXELII è Societate IESV, ad ſex annos proximos. In cuius rei fidem has manu propria ſubſcriptas, & officij mei ſigillo munitas dedi. Duaci 24. Decembris 1635.

FRANCISCVS DE LA CROIX.

AD

AD CAPVT I.

Imago I.

SANIS SIC CONSIDERANDA.

A. Mors ſanis fortaſſe dormit? cauete, euigilabit ſubitò.

B. Sani tripudiant, non ægri; viaticum ad vitia eſt ſanitas,

C. Coturnicum pluuiæ, ſanorum & otioſorum ſubſeruiunt gulæ.

D. Fauonius blanditur, & flores ſpirat: ſed hoc quamdiu?

E. Nunc Phœbus ridet, ſed riſum hunc ſequetur nubium fletus.

F. Virtuti ſanus ſæpe contumax aries; vitijs cerea virgo eſt.

G. Inſaniam hilarem ad momentum inſaniunt; ſed pendet ab hoc momento ÆTERNITAS.

CAPVT



LIBRORVM, QVI IN HOC PRIMO TOMO Continentur, ordo ac series; & vniuscuiusque libri Capitum immediatè sequitur Indiculus.

ÆTERNITATIS PRODROMVS, SEV MORTIS NVNCIVS:

Cuius hic est Syllabus.

DE ÆTERNITATE CONSIDERATIONES.

Cuius hic est Syllabus.

§. 3. Hanc

INFERNVS DAMNATORVM, Carcer & Rogus Æternitatis.

Cuius est hic Syllabus.

ZODIACVS CHRISTIANVS, seu XII. signa Prædestinationis.

Quorum hic est Indiculus.

HOROLOGIVM AVXILIARIS Tutelaris ANGELI:

NICETAS SEV TRIVMPHATA Incontinentia.

Cuius hic est Indiculus.

LIBER PRIMVS.

LIBER II.

TRISMEGISTVS CHRISTIANVS,

Cuius hic eſt Syllabus.

LIBER PRIMVS.

De cultu animi.

LIBER SECVNDVS.

De Cultu Cælitum.

LIBER TERTIVS.

De cultu Corporis.

HELIO-

INDEX
RERVM PRÆCIPVARVM,
QVÆ IN HOC PRIMO TOMO CONTINENTVR.

Ubi nota, Lector, numerum denotare paginam; Litteram autem A, primam columnam, B verò secundam columnam denotare.

A



*

Æter-

B.

C

Damna-

D.

E.

G.

H

I.

M

N.

O.

P.

Q.

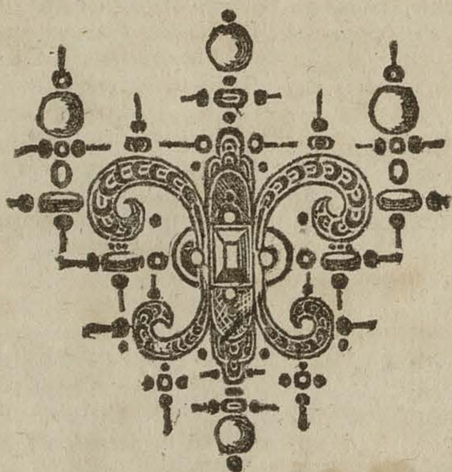
R.

S.

Simo-

X.

FINIS.



ÆTERNITATIS PRODROMVS MORTIS NVNTIVS HIEREMIÆ DREXELII.

CAPVT I.

MORTIS MEMORIA PROPONITVR SANIS.

§. I.

Lectori lux, & ingressus ad sermonem.



MOrbo & Morti solatia innumeri scripsêre. Idem ego facere meditor. Sed tantum abest, vt illi me absterreant, vt etiam prouocent ad scribendum. Aliqui horum Scriptorum (cum veniâ dixerim) prolixi nimis sunt, & ægrotum aut ægrotaturum infinitis præceptionibus onerant. Alij breuitatis non adeo obliti, sed ordinis, quem nimis concinnum volunt & accuratum, minus offendissent, si sciuissent manum amouere de tabula, quod in Protogene Apelles desiderabat *a*. Alij multa præclarè disserunt, sed non satis, sic dicam, practicè: Theoriam alibi commendemus; hîc agere oportet, & pro verbis monstrare facta. Alij ægris aut moribundis meros pænè terrores, formidines meras objiciunt, & exanimant etiamnum spirantes. Voti tui, mi Lector, scio esse, ad mortem præparari quàm fieri potest leuissimis impendijs. Voto tuo respondere conabor, & *Breuiter, Ordine, Hilariter*, ad Mortis ostium te ducam, vt pęnè non sentias te duci. *Breuiter* quidem, nam libellum scripturus sum non librum, & libellum manuarium, qui suo domino nunquam non ad manus sit. *Ordine* non stricto illo & exquisito, sed, vt ita dicam, confuso. Ordo vix est, etiam cùm per ambages itur, præsertim si sint amœnæ. *Hilariter*, nec enim religioni ducam, etiam versiculos & epigrammatia rei opportuna miscere: stilum iacentem illum & flaccidum subinde temperare expediet erectiore, & hilaritatem non abhorrente. Hæc in antecessum debui pręmonere.

a *Plin. lib.* 35. *c.* 10. *post init.*

§. II.

Quotidiana mortis memoria.

BEatus ille, qui semper & vbique sic viuit, vt vltimam quamque lucem tanquam non redituram consumat, Epictetus sapientissi-

pientiſſimè hoc docens: Mors, inquit, & exilium, & omnia quæ in malis habentur, ob oculos tibi quotidie verſentur; omnium verò maximè mors. Sic nihil vnquam humile cogitabis, nec impensè cupies quicquam. *a*

Miſelli homunculi, quid longas ſpes præcipitis, quid tantam ſuſcipitis rerum molem? cras forſitan futuri fauilla & cinis. Cautos fige pedes, ô homo; illa atra diua, cuique noſtrûm ſuper caput quotidie ſtat, & vltimas Vitalis clepſydrę arenulas inſopito & peruigili oculo expectat, & tu non expectes illam?

Ortum quicquid habet, finem timet;
Ibimus omnes,
Ibimus; immenſis vrnam quatit Æacus vmbris.

Neque ætas vlla delinit Mortem. Cùm naſcimur, ſubijcimur huic tributo, & Mortis ſimus ſtipendiarij: Imo

——cùm tremuli ſeſe oculi exerunt
Primæuamque auidi percipiunt diem.

Tunc ſanè incipimus mori. Eadem mors reginę imminet, quæ ancillæ. Itaque, omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum *b*. Dic omni veſpere: Hodie ſto ad oſtium Æternitatis.

a *Epictet. Enchir. c.* 28. b *Horat. l.* 1. *epiſt.* 4.

§ III.

Memoria mortis, potens in omnia peccata pharmacum.

OMnem ſenſum voluptatis excutit ſeria mortis recordatio, & in abſynthium mella vertit. Chryſoſtomus id aſſerens: Mortis futuræ expectatio, inquit, haudquaquam ſinit, vt quas in manibus habent voluptates, ſeu delitias ſentiãt *a*. Et verò quid non poteſt, non extremis digitis, ac quaſi per capillum, ſed toto mors corpore cogitata? Nulli hæc ætati parcit, nulli dignitati. Hic decedit iuuenis, infans alter, ſenex alius. Ille ferro, veneno alius aut lapſu, lento alius ſtillicidio, celeri alius, & tanquam valido imbre aut fluctibus oppreſſus, aut fulmine tactus iacet. Inter tam dubia, tam varia, tam ſubita, quæ ſecuritas? aut quis peccandi animus inter tam incerta? Quid? quod quotidie morimur. Clepſydram cogita, ſiue veterem aqueam, ſiue recentiorem arenariam: nonne per ſtillicidia & arenas pars ſuperior euacuatur, impletur inferior? Idem de vitâ cogita, delabitur momentis ſingulis aliquid, & euacuatur præſens vita, ac aliò diffluit. Nihil hic tutum, non hora horæ, non momentum momento. Beatus, cui omnis dies poſtremus; beatior, cui omnis hora; beatiſſimus, cui omne momentum. Abſtinebit à ſcelere manum, quiſquis omnem horam decretoriam putat, quiſquis omne momentum vltimum. O ſpes inanis, quantos in fraudem impellis? quantos, dum promittis, ſenectam, in medio tollis curſu? Euenire proinde credas poſſe tibi, quod multis. Quanti iacent nocente mente, innocente licet manu? quàm multi meditato tantùm crimine, mortem repererunt! quàm multos medio in ſcelere mors occupauit, & medium ſecuit crimen! quàm multi in ipſo ſceleris conatu abrepti, temerarij auſus pœnas dederunt! quam multi in ipſo inchoati ſceleris momento, ſcelus morte clauſerunt! Quid, ſi ex horum numero ſis vnus? aut quæ certior tibi hora, aut momentum, quàm alteri? Iam quis ab illâ mente crimen expectet, quæ cum crimine mortem expectat, cum morte pœnam? Nemo prudens inter Oceani fluctus in tabulâ ludit: Nemo ab ingenti præcipitio pédulus ſcelera meditatur: nemo inter medios armatos hoſtes inermis hilareſcit. Stollidior his eſt, qui in perpetuo mortis metu, omni horâ dubiâ, omni momento incerto, ea audet quæ æternum infelicem afferunt mortem. O fatui! quouſque ruimus in æternum punienda *b*? Quin Siracidæ conſilio paremus? In omnibus, inquit, operibus tuis, memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. *c*

a *Chryſ. tom* 5. *ſer. de nequitia depulſa. initio, mihi pag.* 678.
b *Scribanius in Polit. Chriſt. lib.* 1. *c.* 27.
c *Eccli. c.* 7. *v.* 40.

§. IV.

Bona vitæ clauſula; quanti ſit: è Seneca.

DIc, mi Seneca, quem magnus ille Plinius Principem eruditionis inuidendo elogio appellat, *a* dic quid ſentis de Morte, præſertim immaturâ? Audite iuuenes, audite queruli ſenes: Quomodo fabula, ſic vita, non quàm diu, ſed quam bene acta

ne acta sit, refert. Nihil ad rem pertinet, quo loco desinas, quocumque voles, desine: tantum bonam clausulam impone *b*. Non aliter Epictetus: Memento, inquit, actorem te esse fabulæ, qualem doctor esse voluit: si breuem, breuis; si longam, longæ *c*. Nec aliter Varro dixit: Non eos optimè vixisse, qui diutissimè, sed qui modestissimè vixerint. Planissimè sic est: Non refert, Vbi aut quando, aut quomodo desinamus. Cùm Deus volet, desinendum est; modò nos clausulam apponamus bonam.

a *Plin. l. 14. c. 4. med.*
b *Senec. epist. 77. fine omnino.*
c *Epist. Enchir. c. 23.*

§ V.

Omnis homo, nullus homo: ex Arbitro

Heu, heu nos miseros, quàm totus homuncio nil est!

VErè sic est. Sed heu miseriores multò, quò minus agnoscimus, esse miseros! Nil est totus homuncio (vt rectè priscus satyricus) sed ausim dicere, tunc aliquid esse incipit, cùm se nil esse cognoscit. O homo nosce teipsum; nosce & σωφρόνη. *a* Mors namque lilia sentibus æquat.

O miseri & vani, quid nos, doctrina, fama, fumus? Ipsi puluis, illa opinio, ista ventus. Et nos quoque qui viuimus, qui vigemus & floremus, dicemus breui: *Viximus.* Hic omnes exitus vnus habet. Vita nostra crescendo decrescit: & hunc ipsum quem agimus diem, cum Morte diuidimus. quotidie enim demitur aliqua pars vitę. Quemadmodum clepsydram non extremum stillicidium exhaurit, sed quicquid antè defluxit: sic vltima hora, qua esse desinimus, non sola mortem facit, sed sola consummat. *b*.

a *Sapi.*
b *Seneca epist. 24 post med.*

§ VI.

Mortales vnius diecula.

FLos est, Hemerocallis, cuius vita & pulchritudo diaria est. Sed & volucris ad Hypanim fluuium est, Hemerobios dicta, quę non vltra diem viuit, *a* sed eàdem omnino luce, quâ lucem inchoat, finit; morientique soli commoritur: eodem die pueri, iuuenis, senis ætatem experta. Manè nascitur, meridie viget, vesperi consenescit; & moritur. Sed & hoc magis mirum in hoc alato quadrupede, quod non minus vnicæ dieculæ alimenta prouideat, quàm si corui aut cornicis annos esset visurum. Animalculo huic simillima est humana vita. Ad fluuium illa est perpetuò fluentis temporis, sed & volucris est, magis quàm auis vlla vel sagitta: & sæpe omnis suæ pompæ diem vnicum; terminum habet, sæpe horam, sępe paulò productius momentum. Quid ergo annos meditamur & sæcula, sæpe breuioris æui quàm flores, aut florum vmbrę, aut si quid vmbrâ vanius, breuius.

Grande profectò mirum est, hanc vitæ volucerrimam breuitatem à tot diuinis vatibus proclamari, ab omnibus omnium sęculorum scriptoribus confirmari, nihilominus misellos homunciones adeò ad omnium voces obsurdescere. Clamat Ezechias per *Isaiam:* De manè vsque ad vesperam finies me. Clamat regius psaltes: Dies mei sicut vmbra declinauerũt. Clamat Hussæus princeps: Homo quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra. En homo bulla, vita tua omnis, vmbræ fuga est, & tu mansionem cogitas, ac quietam habitationem? Quid auarè congeris? Quid corradis, velut annos Nestoris victurus? Mors tibi à tergo hæret: Abibis hinc, priusquam abiturum te metuas, ni metuas maturè. Accelera, instat Æternitas,

a *Plin. l. 11. c. 36 Hoc culicum genus etiam in Arari nascitur, eodemque die mortuum aquis innatat, piscibus auidissimè consectantibus. Lugdunenses piscatores vocant de la manne.*

§ VII.

Idem confirmatius traditur.

NVllius vita non breuis est, illorum breuissima, qui præteritorum obliuiscuntur, pręsentia negligunt, de futuris non metuunt. Optimè Iobus: Et qui eum, inquit, viderant, dicent: Vbi est? Velut somnium auolans non inuenietur (somniare inanissimum, volare celerrimum) transiet sicut visio nocturna *a*. Idem de seipso: Dies mei, ait, velociores fuerunt cursore, fugerunt & non viderunt bonum (hoc dixit hominum opulen-

pulentiſſimus) pertranſierunt quaſi naues poma portantes; ſicut aquila volans ad eſcam *b*. Heſterni quippe ſumus, & ignoramus, quoniam ſicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terram *c*. Verè, dies noſtri ſicut vmbra ſuper terram, *& nulla eſt mora*. Nos epulamur, & choreas ducimus, *& nulla eſt mora*. Nos quieti liberaliſſimè indulgemus, & ad ipſam vſque meridiem ſtertimus, *& nulla eſt mora*. Nos temporis prodigi fabulamur, & aliud ex alio delicatum otium comminiſcimur, & tamen *nulla eſt mora*; labuntur, fugiunt, auolant anni. Nemo tam diuos habuit fauentes vnquam, vt ſibi craſtinum poſſent polliceri. Ita dum ſomniamus, ad æternitatem tranſimus, vel illam cælitum, vel inferorum alteram. Præclarè dixit Suidas: O mortales vnius dieculæ, quotidianorum gnari, futura non proſpicientes, *d* perpendite, ad quam tenditis, Æternitatem.

a *Iob cap. 20. v. 7. & 8.*
b *Idem cap. 9. v. 25. & 26.*
c *Et cap. 8. num. 9.*
d *Suidas, verbo* ἐφημέριοι βροτοὶ: *mihi pag. 358.*

§. VIII.

Longæ vitæ ſpes, & vota inania.

QVid faciam, dicebat apud animum ſuum ôpulentus ille, quia non habeo quo congregem fructus meos? Hoc faciam, deſtruam horrea mea, & maiora faciam *a*. Miſer heu! bis miſer. Tune horreum ampliabis? ſepulchrum habitabis craſtina, & ô ſi non tartarum. Hac nocte anima tua repetetur à te, quæ autem paraſti, cuius erunt? Virtus, ſi quam amaſti; Vitia quæ patraſti; tecum ibunt: nec alios hinc habebis comites. Huic diuitis facto ſimillimum illud Senecionis apud Senecam, qui vitam hanc volucrem, quam per momenta ſingula precariam ducimus, ſæpius reputans: Omnis dies, inquit, omnis hora, quàm nihil ſimus, oſtendit, & aliquo argumento recenti admonet fragilitatis oblitos, cum æterna meditantes reſpicere cogit ad mortem Senecio Cornelius, eques Romanus, homo ſummę frugalitatis, non minus patrimonij quàm corporis diligens, cùm per totum diem amico grauiter affecto, & ſine ſpe iacenti, vſque in noctem aſſediſſet, cùm hilaris cenaſſet, genere valetudinis præcipiti abreptus, anginâ, vix compreſſum arctatis faucibus ſpiritum traxit in lucem. Intra pauciſſimas ergo horas, poſtquam omnibus erat ſani ac valentis officijs functus, deceſſit. Ille qui & mari & terrâ pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quæſtûs, acceſſerat; in ipſo actu bene cedentium rerum, in ipſo procurrentis pecuniæ impetu raptus eſt.

Ita fit, dum maximè agunt homines, agunt animam, vti venti, qui cum vehementiſſimè flant, efflant vim ſuam, tunc plerumque celerrimè poſituri, cùm plurimùm ſæuierint. Admirabundus Iob à Deo quærit, & pænè conqueritur: Et ſic repentè præcipitas me? *a* Pulchrè Tertullianus, & verè: Vis eſt, inquit, & illa à nauigijs, cùm longè à Caphareis ſaxis, nullis depugnata turbinibus, nullis quaſſatæ decumanis fluctibus; adulante flatu, labente curſu, lętante comitatu, inteſtino repente perculſu cum tota ſecuritate deſidunt: Non ſecus ſunt naufragia vitæ, & tranquillæ mortis euentus. *b*

Quàm ergo ſtultum eſt ætatem diſponere? Ne craſtino quidem dominamur. O quanta demētia eſt ſpes longas inchoantium! Emam, ædificabo, vendam, exigam, honores geram, tum demum laſſam ſenectutem in otium referam. Omnia, mihi credite, etiam felicibus dubia ſunt. Nihil ſibi quiſquam de futuro debet promittere: id quoque quod tenetur, per manus exit, & ipſam quam premimus horam, caſus incidere poteſt & abrumpere. Nos verò nauigationes longas, & ſeros in patriam reditus proponimus: militiam, curiam, lentas actiones, prolixa negotia, longam laborum ſeriem, officiorumque per officia proceſſus deſtinamus, æuum Neſtoris, & fortunam Metelli ſperamus, cùm interim ad latus mors eſt, & è vitæ colliculo in mare nos præcipitat Æternitatis.

a *Lucæ cap. 12. v. 18.* b *Iob cap. 10. v. 8.*
c *Tertull. lib. de Anima.*

§. IX.

Homo puluis.

MEmento homo, quia puluis es, & in puluerem reuertêris *a*. Triſte hoc carmen, noſtra nobis mater occinit Eccleſia, cùm filiorum capitibus cineres inſpergit, monetque

netque mortalitatis, & eo quidem tempore, quo illa plerumque minimè cogitatur. Aquilam hîc imitatur Ecclesia: illa ceruum prælio aggressura, multum puluerem alarum volutatu collectum, excutit in oculos cerui, cornibus media insidens, & pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes *b*. Sic Ecclesia hominem in vetita ruëtem, mediâ quasi viâ adoritur, sternitque ferali hoc puluere. Idem sacerdos facit, cùm ad exequiarum epilogum, cadaueri iam intra suum conditorium reposito, ter glebam iniiciens: Memento, inquit, homo, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Hęc non iacenti iam & mortuo, sed viuis & etiamnum circumstantibus opportunè, & suo loco occinit.

Sapuit in hoc & Philippus Macedo, qui quotidiano illo carmine monitus (*Philippe homo es*) moderatiorem se gessit.

Sed & grues hoc nos doceant. Hæ cùm nocturnis temporibus excubias habent, lapillum pede sustinent, qui lassatis somno decidens, indiligentiam sono coarguat. Eædem, cùm Pontum transuolant, arenam ferunt gutture. Mortales vanitatis arguat sepulchrale saxum, & arena qua conteguntur, Vitulus ab Hebræis adoratus, aureus quidem fuit, sed in puluerem redactus: Statua Nabuchodonosori visa, terribilis fuit, sed ictu lapilli contrita: Poma Gomorrhæa pulchra quidem sunt, sed cùm franguntur, in vagum puluerem fatiscunt: formam & opes ostentat fastuosus homo, demum hæc omnia in cineres rediguntur. Hoc humanæ pompę principium, hic finis. Ergo age quod agendũ est; instat Æternitas.

a *Gen.c.*3. 19.b *Plin.l.*10.*c.*4.

§. X.

Homo verè miser.

NOn est satis æstimare, Natura meliórne homini mater, an tristior nouerca fuerit. Ante omnia vnum animantium cunctorum alienis velat opibus: ceteris variè tegumenta tribuit, testas, cortices, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera. Truncos etiam arboresque cortice, interdum gemino, à frigoribus & calore tutata est. Hominem tantùm nudum, & in nuda humo, natali die abijcit ad vagitus statim & ploratum, nullumque tot animalium aliud ad lacrimas, & has protinus vitę principio. Ab hoc lucis rudimento, vincula excipiunt & omnium membrorum nexus: itaque natus, manibus pedibusque deuinctis iacet, flens animal ceteris imperaturum, & à supplicijs vitam auspicatur, vnam tantùm ob culpam, quia natum est. Heu dementiam ab his initijs existimantium ad superbiam se genitos! Prima roboris spes, primumque temporis munus quadrupedi similem facit. Quando hominis incessus? quando vox? quando firmum cibis os? quamdiu palpitans vertex, summæ inter cuncta animalia imbecillitatis indicium? Iam morbi tot, atque medicinæ tot contra mala excogitatæ, & hæ quoque subinde nouitatibus victæ. Videmus animalium cętera, mox naturam suam sentire, alia nare, alia ire, alia volare, alia serpere: hominem sine doctrinâ nihil scire, non fari, non ingredi, non vesci, breuiterque non aliud naturæ sponte, quàm flere. Vni animantium luctus est datus, vni luxuria, vni ambitio, vni auaritia, vni superstitio, vni immensa viuendi cupido. Nulli vita fragilior, nulli rerum omnium libido maior, nulli pauor confusior, nulli rabies acrior. Denique cetera animantia in suo genere probè degunt: congregari cernimus, & stare contra dissimilia: Leonum feritas inter se non dimicat: serpentum morsus non petit serpentes: ne maris quidem belluę ac pisces, nisi in diuersa genera, sęuiunt. Homini plurima ex homine sunt mala. *a*.

a *Plinius, proœmio in lib.*7. *hist.nat.*

§. XI.

Quid igitur est Homo.

SI priscas gentes audiamus, Homo est Fortunæ lusus, Inconstantiæ imago, corruptionis speculum, Temporis spolium, Mortis mãcipium, versatile sepulchrum, fragile simulachrũ, tenuis vmbra, vmbrę somnium, spirans cadauer, viua mors, pilâ quâ ludit Deus. *a*

Si Senecam interroges, *quid est homo*? respondebit. Imbecillum corpus & fragile, nudum, suapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam proiectum, cuiuslibet feræ pabulum, cuiuslibet victima &c *b*.

Si ſacros ſcriptores interrogemus, Homo eſt eſca vermium, ſaccus ſtercorum, calamitatis ludibrium, imbecillitatis exemplum; eſt nuntius præcurrens, nauis pertranſiens, auis tranſuolans, fumus euaneſcens, gracilis ſpuma, Inuidiæ trutina, ſtilla ſitulæ, momentum ſtateræ, gutta roris antelucani, hoſpes vnius diei; eſt flos, fænum, vniuerſa vanitas, puluis & cinis inane & nihilum. *c.*

Interim nos miſelli nomenclaturas ingentes teximus ſpecioſiſſimorum titulorum: grandia nomina operosè ambimus, & ſine omni aurium vulnere audimus Magnifici. Perilluſtres, Felices, Pij, Potentiſſimi, Auguſtiſſimi, Inuictiſſimi, Optimi, Maximi. Quid reſtat niſi vt Saporem Perſarum Regem imitemur, qui epiſtolam quam ad Conſtantinum imperatorem dedit, ſic exorſus eſt: Rex Regum Sapor, particeps ſiderũm, frater Solis & Lunę, Conſtantino fratri meo ſalutem plurimam *d.* Aut ſi malumus, nomina trahamus ab rege Biſnagenſi qui ſalutabatur, Sponſus bonæ ſortis, Magnarum Prouinciarum Deus, Regum potentiſſimorum Rex, omnium equitatuum dominus, magiſter & doctor loqui neſcientium, trium Imperatorum Imperator, omnium quę videt. Conquiſitor, conquiſitorum conſeruator; quem octo Mundi partes metuunt. Eques cui nemo par, & fortiſſimorum quorumque debellator, Elephantorum venator, Dominus Orientis, Auſtri, Septentrionis, Occidentis & maris. Hæc Petrus Iarricus percenſet *e.* Nunquid titulorum ſatis? Si lubet, addamus elogiorum ſeriem quam Soldanus in litteris præmiſit hunc in modum: Salmanderomnipotens ante Carthaginem, dominus Iordanis, dominus Orientis, dominus Bethlehem, dominus paradiſi, præfectus inferni, maximus Imperator Conſtantinopoleos], dominus aridæ ficus, dominus quâ Sol & Luna meant, protector primi ſacerdotis Ioannis, Imperator, Rex Regum, dominus Chriſtianorum, Iudæorum, Turcarum, amicus Deorum. Non multò aliter Solymannus noſtro Cæſari ſcripſit his verbis: Carolo Quinto Imperatori ſemper Auguſto Belgę coæuus, Solyman ex victrici nobiliſſimaque Ottomannorum proſapiâ ortus, Imperator Turcarum, Rex Regum & dominus dominantium, Imperator Trapezuntinorum ac Conſtantinopolitanorum, dominator mundi, & terræ domitor &c. Quid vultis amplius? O verè ſplendida miſeria, ô cinis & nihilum, ô vanitas vanitatum! Turpiſſima eſt ignorantia, cùm homo ſe hominem eſſe obliuiſcitur.

a *Ariſtoteli, Triſmegiſto, Plauto, Sophocli, Pindaro.*

b *Sen. Conſol. ad Marciam c.* 11. *Ariſtot adſcribunt hæc: Homo quid eſt? Imbecillitatis exemplum, fortunæ ludicrum, inuidiæ & calamitatis trutina &c. pituita & bilis. In hæc verba Georgius Poſſ. Mucus cornicẽ, egregiam edidit cantionem in ſuo Orpheo mixto.*

c *Iſaiæ, Dauidi &c. Bernardo, alijs.*

d *Marcellin. l.* 7.

e *Iarric. tom* 1. *theſauri rer. Indicar. mihi pag* 653.

§. XII.

Ad rei funebris oſores.

ABite igitur non homines, ſed Milui, qui etſi rapaciſſimi, ſemperque famelici, nihil tamen eſculenti rapiũt vnquã ex funerum ferculis: Vos, etſi cetera curioſiſſimi, nihil tamen, quod funus oleat aut pollincturam, facilè vnquam tangitis. Gratior vobis eſt quæuis cena ſub quacunque arbore, quam vel lautiſſima ſub taxo aut cupreſſo. Omnem Libitinæ apparatum peſſimè odiſtis, nec quidquam malletis quàm omnem Mortis memoriam abolere. At videre quàm hic largiter deliretis, cùm ſacra pagina clariſſimè moneat, Melius eſſe ire in domum luctûs quàm conuiuij *a.* Vobis verò alia omnia potiùs agere lubet quàm ſanctè lugere, & Mortis meminiſſe. At cauete, ne dum breuem luctum cauetis, non caueatis Æternum.

a *Eccleſ. cap.* 7. *v.* 3.

§. XIII.

Omnis vita lacrimæ.

VNuſquiſque noſtrũm, inquit Cyprianus, cùm naſcitur, & hoſpitio mundi huius excipitur, initium ſumit à lacrimis *a.* Quiuis de ſe dixerit:

Vt lacrimis cœpi, lacrimis ita finio vitam.
Totum pœnè meum viuere, flere fuit.
Sic omnes vitam ordimur, ſic claudimus omnes;
Ad fletum flentes naſcimur, & morimur.
Naufraga nos iſtis tempeſtas mergit in vndis,
Quiſque ſuis merſus ſic ſepelitur aquis.

Ille

Ille vnus felix, qui fletum iam egerit omnem.
Ne lacrimas stillet post sua fata nouas.

Vis totius humanæ vitæ summam & epitomen? Daniel *b*. Archiepiscopus & Imperij Roman. Elector Moguntinus, in precum libello, suâ manu hęc viuendi monita scripsit:

1. *Vita breuis.*
2. *Forma decipiens.*
3. *Pecuniæ fluxa.*
4. *Imperium inuisum.*
5. *Bellum perniciosum.*
6. *Victoria anceps.*
7. *Concordia fallax.*
8. *Senectus misera.*
9. *Mors Felicitas.*
10. *Sapientiæ fama perennis.*

Illius vtique, cęlestis sapientiæ. quæ regna donat, nunquam desitura, nemini expugnanda, ęterna.

a *Cypr. serm. de Patientia.*

b. *Daniel 97. Episcopus. 57. Archiepiscopus, 41. Elector Moguntinus, Serarius in rebus Mogunt, mihi pag. 942.*

§. XIV.

Lacrimas solatur Deus.

AGnosce vocem consolatoris simul, & promissoris: Cum ipso sum in tribulatione eripiam eum & glorificabo eum. Et verè, Iuxta est Dominus ijs qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. De his promissis luculenter Augustinus: Noli timere, inquit, quando tribularis, ne quasi non tecum Deus sit: iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. Adiuuat certamen (considera) qui certamen indixit. Non te sic spectat Deus in agone certantem, vt populus aurigam; clamare enim nouit, adiuuare non nouit: coronæ veniam parare potest, vires subministrare non potest, homo enim non Deus est: & fortè dum spectat, plus laborat sedendo, quàm illle luctando. Deus quando spectat certatores suos, addiuuat eos inuocantes: nam vox athletæ ipsius est in psalmo: Si dicebam, motus est pes meus, misericordia tua adiuuabat me. Cùm ergo turbari cœperis, erige fidem tuam, & noueris, quia te non deserit. Sed ideò putas te deseri, quia non, quando vis, eripit. Eripuit tres pueros de igne. Qui eripuit tres pueros, deseruit Machabæos? absit. Et illos eripuit, & istos. Illos corporaliter, vt infideles confunderentur: istos spiritaliter, vt fideles imitarentur *a*. Iuxta est Dominus ijs qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. Altus est Deus, humilis est Christianus. Si vult vt altus Deus vicinetur illi, ille humilis fit. Magna mysteria, fratres: Deus super omnia est. Erigis te? non illum tangis. Humilias te? ipse ad te descendit *b*. Hunc ergo fidissimum adiutorem in vota voca, aderitque vocatus, gemitu etiam vnico, modò serio. Absterget Deus omnem lacrimam ab oculis eorum: & mors vltra non erit, neque luctus, neque dolor erit vltrà, quia prima abierunt. *c* Verissime dixit idem Augustinus: Cum quanta suauitate plorat in gemitu, qui orat. Dulciores sunt lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum. *d*

a *Aug. tom. 8. in Ps. 90. ante finem.*

b *Idem in Ps. 33. conc. 2, Post. med.*

c *Apoc. cap. 21. v. 4.*

d *In psal. 127. circa med.*

§. XV.

Mors Natiuitas.

NOn finis (ait moriturus Thebanus) vitæ meæ, sed auctius initium & melius aduenit. Nunc enim, commilitones, vester Epaminondas nascitur, quia sic moritur. Etenim quid attinet, aut humano dolori indulgeri, aut diuino Numini inuidiam fieri, quòd immortalitatem suam nobiscum partiri voluerit. *a*

Trausi, gens Thracibus finitima, quæ cum Thracum moribus cetera quidem concordat, vnum illud habet peculiare, quòd edito infante propinqui circum sedentes cum ploratu commemorent, quantum calamitatum illi sit perferendum, vitam ingresso. Contra defunctum hominem cum lusu lętitiaq; efferunt, recensentes quàm multis malis subductus sit *b*. Sapientiæ laudem merito sibi vendicauerit hæc natio, quæ natales hominum flebiliter exequias cum hilaritate celebrauit. Idem Causiani & Getæ dicuntur fecisse, qui puerperia luxerunt, funera plausu prosecuti *c*. Remoueatur itaque naturalis dulcedo vitę, quę multa & facere & pati turpiter cogit, & vitæ finis beatior principio reperietur. Mors non timenda, vt malum, sed vt malorum finis, excipienda

cipienda. Sanè Plinius Secundus: Itaque, ait, multi extitere, qui non nasci optimum censerent, aut quàm ocyssime aboleri *d*. Ita Silenus, à Midâ captus, rogatus est, quid esset homini optimum? Diu tacuit. Tandem vt diceret adactus, respondit: Optimum est nunquam nasci; proximum, quàm celerrime extingui.

Illud non omiserim ter mirum, inauditum, & narratu iucundum. Ludouicus Cortusius Iureconsultus Patauinus, lamentationes & lacrimas testamento suis omnibus interdixit, voluitque adesse ad funus aulædos, citharædos, & omnis generis musicos, qui vnà cum candidato clero funeris pompam partim prçirent (numero quinquaginta) partim sequerentur: singulis dimidium aureum dari prçcepit. At feretrum portari iussit à duodecim innuptis puellis, quæ prasina aut viridi veste indutæ, altâ voce cantarent, quicquid lætitia suggereret. Harum virginum singulis certa pecunia dotis loco destinata. Ita sepultus est in templo S. Sophiæ Patauij; centum funalibus, dum efferretur, stipatus præeunte omni Clero, & totius vrbis monachis, ijs tantum exclusis, qui nigri habitus essent, hos enim testamento à suo funere amouit, ne hilaritatem publicam atris cucullis funestarent. Atque hac ratione exequiæ in nuptias migrarunt. Obijt nuptialis hic homo, Anno Christiano 1418. 17. Iulij, die diui Alexij.

Præclarè dixit Bernardus: Illi mortuos suos lugeant, qui Resurrectionem negant? Illi sunt plorandi, qui post mortem à dæmonibus sepeliuntur in inferno, non illi qui ab Angelis collocantur in cælo. *e* Pretiosa mors sanctorum, pretiosa planè tanquam finis laborum, tanquam victoriæ consummatio, tanquam vitę ianua, & perfectæ securitatis ingressio *f*. Apertè Hebræus Sapiens: Melior est, inquit, dies Mortis, die Natiuitatis. *g*.

a *Valer. Max. l. 3 c. 2. & l. 2. c. 6.*
b *Herodotus l. 5. hist. Valer. l. 2. cap. 1. Quintil. l. 6. institut.*
c *Stobæus in Encomio Mortis.*
d *Plin. Præfat. in l. 7. hist.*
e *Bern. de modo bene viu. ser. 70.*
f *Idem de transitu Malachiæ.*
g *Ecclesf. c. 7. v. 2.*

§ XVI.

Vbique Mors.

TOrqueant se miseri, quibus extingui quàm superesse vtilius est, trepido & anxio, quanam ratione vita exeant, quęrentes, Ferrum acuant, venena temperent, laqueos apprehendant, vastas altitudines circumspiciant: tanquam magno apparatu aut exquisitâ molitione opus sit, vt corporis atque animi infirmo vinculo cohærens societas dirimatur. Nihil horum Coma ille Diogenis frater, sed intra pectus inclusa anima finem sui reperit. Euimuerò minimo studio retinendum bonum est, cuius caduca possessio tam leui afflatu violentiæ concussa dilabitur. Vbique Mors est, omnibus locis, omnibusque momentis insidiatur; quaquà venias, paratam inuenies; nusquam non prçsto est, occurrit vndique.

Cùm verò vna tantum mors vni homini sit oppetenda, quid est quod ante mortem illam vltimam, tot misellum hominem mortes ingulent, vt quis non immeritò quærat: *Guttula cum mihi sit vita tantum vnica; cur me*
Mille necis species, funera mille premunt;
Bernardum audi: Summa tibi sit philosophia, Mortis meditatio assidua *a*. Et ideò varia te Mors vellicat. Quicquid alijs accidit ait Bernardus, tibi accidere potest, quia homo es. Homo de humo, limus de limo. De terra es, & de terra viuis, & in terram reuerteris, quando venerit dies illa vltima, quę subitò venit, & forsitan hodie erit. Certum est quia morieris, sed incertum quando, aut quomodo, vel vbi. Quoniam Mors vbique te expectat: tu quoque, si sapiens fueris vbique eam expectabis. *b*. Nec aliter Annęus: Incertum, quo te loco mors expectet. Itaque tu illam omni loco expecta. *c*.

a *Bern. l. de honestate vitæ.*
b *Idem in meditation. c. 1. de dignitate animæ.*
c *Sen. epist. 26. post med.*

§ XVII.

Mors sua cuique domi est.

N*Vgamur; mortemque procul, procul esse putamus.*
At medijs latet hæc abdita visceribus.

Scilicet ex illa qua primum nascimur hora,
Prorepunt iuncto vitaque morsque pede,
Partem aliquam furtim, qua se metitur & ipsa
De vita filo qualibet Hora rapit.
Paullatim morimur, momento extinguimur vno.
Vt lampas oleo deficiente perit.
Vt nihil interimat, tamen ipso in tempore mors est:
Et nunc intereà dum loquimur, morimur.

In Boreali oceano iuxta Moscouiam piscis est, cui nomen MORS. Hęc maris bellua maximè dentata est, ideò ex eius dentibus, quòd Cardanus refert, *a* gladiorum capuli conficiuntur. Corpus cuiusque nostrum, ò mortales, viuarium est, in quo piscem, hunc, *Mortem*, alimus. Ideo non procul nobis hęc bellua quærenda est: *Mors sua cuique domi est.*

a *Hier. Cardan. l.* 10. *de subtilitate; mihi pag.* 136.

§. XVIII.

Mors inexorabilis.

Surda sit & cautes, & cæca tigridis ira.
Sit licet & rabidi vis furiosa freti,
Hanc Zephyri mulcent, componitur illa receptis.
Pignoribus, scopulos vnda manusque domant,
MORS habet indomitos precibusque minisque furores.
Et saxo, & pelago, & tigride sæua magis.

Parcas, in quarum colos, licia, stamina, forfices, vitæ necisque mortalium ius omne transtulere superi, inexorabiles esse, profana finxit antiquitas. Cùm enim,

Certo veniant ordine Parcæ
Nulli iusso cessare licet,
Nulli scriptum proferre diem.

Sed nec Lanificas vlli exorare sorores fas est: quem statuere diem, ad amussim obseruant. Atque hoc ingenio *Mortem*, omnis vt ita dicam, hominis expertem, & pictorum pingunt pueri, & alijs fingunt artifices. Caret auribus, ne precantes obaudiat; caret oculis, ne lugentium miseratione moueatur, caret fronte ac genis, ne sæuitiam ipsa suam erubescat; caret lingua ac labijs ne solatiolum aliquod vocale ab ea expectes, caret denique carne, vt humanitatis sensu careat: Soli nerui & artus, & musculi, sola ossa supersunt, arcus videlicet & sagittæ spicula & amenta ad miseros mortales ex destinato feriendos. Et sanè si quando, tunc maximè ea feritate ostentauit, adeoque insultauit Orbi ea Bellua, cùm Christum filium Dei, vitaque omnis auctorem, frustra gementibus saxis, trepidante terra lugentibus stellis, expallescente sole, mœrentibus Angelis, infando ausu sustulit, heu in ipsius Vitæ vita dirissimè paratragœdians. Quisquis es, si homo es, mors tibi inexorabilis est. Ergo, Viue memor lethi, fugit hora, hoc quod loquor, inde est *a*. Ergo dies omnis velut vltimus ordinandus est, aut velut primus Æternitatis.

a *Pers. sat.* 5.

§. XIX.

Mors certissima, est incertissima.

QVid in rebus humanis certius morte? (exclamat Bernardus) quid hora mortis incertius inuenitur? Senibus quidem in ianuis, adoscentibus in insidijs est *a*. Ergo, ne gloireris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies *b*. Sed nec Venusinus vates hoc nescit:

Quis scit, an adijciant hodiernæ crastina summæ
Tempora Dij superi? —— c

Iacobus Apostolus luculentissimè: Ecce nunc, inquit, qui dicitis, Hodie aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus (qui ignoratis quid erit in crastino. Quæ est enim vita vestra? Vapor est, ad modicum parens, & deinceps exterminabitur) pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit: & si vixerimus, faciemus hoc aut illud. *d*

Omnes ibimus, omnes, omnes. Siquidem, Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur *e*. Neque tu ignorare potes, ita te esse procreatum, vt memineris à rerum natura, & accipiendi spiritûs, & reddendi, eodem momento temporis legem dici: atque vt mori nemo solet qui non vixerit, ita nec viuere quidem aliquis potest, qui non sit moriturus; quando sit moriturus, incertissimum. Idcirco Christus fidelissimo præmonitu nos excitans: Videte, inquit, vigilate & orate, nescitis enim quando tempus sit. Et hoc ipsum mox repetens: Vigilate

ergo, inquit, nescitis enim quando dominus domus veniat: sero, an mediâ nocte, an galli cantu, an manè, ne cum venerit repentè, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, VIGITATE. *f.*

a *Bern. de Conuers.ad Clericos c.* 14.
b *rou,cap.* 2. *v.* 1.
c *Horat. lib.*4. *ode* 7.
d *Iac. c.*4 *v.* 13. *&* 14.
e 2. *Reg cap* 14.*v.*14.
f *Marci c.*13.*v.*33 *&* 26 *ad finem.*

§. XX.

Mors plurimis repentina; penè omnibus insperata.

QVis non stabit in vigiliâ contra impetus mortis, quæ omnibus horis imminet, quæ & nullum sibi destinauit tempus quo debeat occurrere? quæ repit, volitat, insilit, nixu tacito, gradu suspenso, nullis ante cedentibus signis, nullâ caussâ, nullâ cautione, in morbo, in valetudine, in periculo, in securitate ita nihil ab eius vnguibus sanctũ est aut tutũ.

Sanus erat & hilaris Tarquinius cum pisciculi spinâ suffocatus est. Sanus quoque Fabius, cùm ei tenuis pilus, quẽ cum lacte hauserat, vitæ rescidit filũ: Mustela Aristidem momordit, & momento tẽporis extinxit: Cæsaris dictatoris pater hilariter surgebat è lectulo, & dum calceatur, egit animam: Alius Cæsar dum pede impingit in limen, properantem spiritum excutit: Legatus Rhodiorum caussam in senatu magnâ cum admiratione orauerat, in lime curiæ protinus expirauit: Anacreontem poëtam, & (si fides Luciano) Spholoclem etiam vuę acinus necauit *a*: Luciam Marci Aurelij filiam acus punctiuncula occidit Cn. Bebius Pamphilus, præturâ functus, cùm à puero quæsisset horas, sensit illicó horam sibi vltimam adesse. Multorum animas præceps & insperata lætitia excussit, quod Chiloni Lacedæmonio, & Rodeio Diagorę contigisse accepimus, qui cum filios in ludis Olympicis victores complecterentur, eodem loci & temporis vestigio sunt exanimati. Denique Mors infinitos habet aditus, quibus in ædes nostras irrumpat, & irrepat. Modo enim per fenestras, modò per hypogæa, modò per proiecturas, modò per tegulas sese traijcit, & nisi in vrbe aut ædibus proditores repererit, humores dico corporis, morbos, catarrhos, pleuritides, & ceteras caussas, quibus ad sua consilia tanquam ministris vti solet, tormentario puluere portas conuellit, igne, aqua, peste, veneno. belluis, hominibus, cunctis denique machinis tentatam hanc vitam eripit.

Miphiboseth Saulis Regis filius à domesticis latronibus, cum meridiaret in lecto, est interfectus. Fulco Rex Hierosolymorum cum leporem venaretur, equo lapsus est, eiusque pedibus conculcatus, egit animam. Iosias omnium regum Iudæ (Dauidem excipio) pietate, sanctimonia, liberalitate facile princeps, cùm Nechao Ægyptiorum Regi exercitum ducens occurrisset, inopinato sagittæ ictu vulneratus, in castris mortuus est. Diuus Ludouicus annum agens quinquagesimum septimum in ora Africę, in medio exercitu, quem pestis populabatur, extinctus est. Egillus Rex Gothorum, princeps optimus, à furiali tauro, quem facinorosi populares, qui legum seueritatem ferre non poterant, emiserunt, crudeliter necatus est. Malcomus primus Rex Scotorum post multa iustitiæ specimina, noctu cum regnum lustraret, suffocatus est. Nonne multi sani dormierunt, & obdormierunt, reperti mortui? In procinctu flet animus necesse est. Oza, vir in Dauidis satellitio non ignobilis, nutantem Arcam, cùm Ierosolyma triumphali curru veheretur obiectis manibus fulcire tentabat, repentè tactus est de cęlo. In prophetam qui cibum iniussu Dei sumpserat, eductum è siluâ leonem Domini manus armauit, à quo est interfectus. Ananiam & Sapphirã Christo primũ initiatos, repentina vox Petri quasi fulmen in delicti expiationem perculit: quorum animos æternis supplicijs hac pœna subductos, bona pars theologorum sentit. Omittam vetera.

Anno 1550. Henricus II. Rex Galliarũ in ludis, in triũphis in cõmuni hominum lætitia est interfectus. Dũ enim Parisijs filię nuptias celebrauit, in equestri certamine, pars fractę lanceæ per illius oculum eâ vi adacta est, vt expulerit animam *b*. Anno 1491. Alfonsus Ioannis II. Lusitani Regis filius, annum agens decimum sextum, splendidissimi ingenij, & summæ expectationis princeps, Isabellam Ferdinandi Hispaniarum Regis filiam duxit

vxorem, cuius dos erat, amplissima paternorum Regnorũ hæreditas. Celebrantur nuptiæ sexcentorum triumphorum apparatu; vbique ludi, Troiæ, equestres pugnæ, conuiuia; tantus autem erat luxus, vt calones & mediastini in Attalicis vestibus fulgerent, quibus subserica & holoserica vilioris videbantur pretij. Sed prô dolor! vix mensis erat septimus, cùm miser adolescens ad ripam Tagi fluminis in equo iuueniliter exultans excutitur, & lethali plagâ obtrito capite datur ad terram, defertur in casam piscatoris, quæ vix illum cum duobus famulis caperet. Decumbit in stramentitiâ culcitrâ, ibi efflat animam. Accurrit Rex adolescentis pater cum Reginâ matre: vident spectaculum miserabile, versas in lamentationem pompas, surgentem filij adolescentiam, virtutes, opesque, quasi nascentes flosculos ab improuiso Borea, decussas, infesto tumulo sepeliri omnia. O subitos rerum turbines! ô præcipites vel firmissimorum lapsus!

Quid alios memorem? Basilium Imperatorem ceruus inter venandum, ramoso cornu impetitum traiecit, quo vulnere non multo post extinctus est. Vetus monimentum in castro Ambrosi prope Oenipontum testatur equum ab ephebo nobili subditis calcaribus admissum vt fossam viginti pedes longam transiliret; transilijt, sed eques & equus subitâ pœnè morte conciderunt. Id equi exuuiæ & ephebi vestes hodieque loquuntur. *c*

Sed repentinum hoc fatum probis cum improbis commune est, neque infelicem animę arguit statum, nisi fortè quempiam in ipso flagrantis sceleris concursu, diuinæ vindictæ feriat telum. Talis fuit Dathani & Abironis exitus, quos in Mosen perduelli animo obfirmatos, hiatu discedens terra miserabiliter absorpsit. Talis Mors Absalonis, quem Maiestatis pertinacem reum feralis hasta confixit. Tale quinquaginta satellitum, quos in Eliam parum reuerentes, cælum flammarũ globis armatum deuorauit. Tale fuit Hebræi hominis exitium, quem cum infami Madianitide vindex traiecit gladius, & lectulum genialem miscuit cum funebri. *d*.

Quot pori corporis, tot ostiola sunt Mortis. Non vbique se Mors propè ostendit, vbique tamen propè est. Quid autem stultius, quàm mirari id vllo die factum, quod omni potest fieri. Stat quidem terminus nobis, vbi illum inexorabilis fatorum necessitas fixit: sed nemo scit nostrum, quàm propè versetur. Sic itaque formemus animum tãquam ad extrema ventum sit: *nihil differamus*. e

a *Pli. l. 7. na. hist. c. 7.*
b *Iacobi Gordoni Chronol. in hunc ann.*
c *Hippol. Guarinonius l. 6. de Abominandis gentis hum. c. 20.*
d *Vide Iusta Henrici IV. Regis Gall. à Ludouico Richeomo scripta.*
e *Sen. epist* 101. *med.*

NOTÆ.

In priorem paragraphum.

MORS INFINITOS HABET ADITVS) Ita prorsus est; & dictis addo. Quidam, vt memorant, somniauit leoninis faucibus se necatum. Surgit, somnij negligens, ædem sacram cum socijs adit, & in vestibulo videt leonem saxeum hiante rictu, qui columnam fulserat: Hic ille somnium inter comites non sine risu narrans: Et en, inquit, hic ille leo est, qui me hac nocte lacerauit. Cum dicto manum in saxeas fauces immittit: Et, hic habes, ait, tuum hostem, stringe dentes, si potes, mi leo, ac manum hanc præmorde. Vix ista dixerat, & lethale vulnus accepit in hoc innoxio, vt putabat, hiatu, siquidem latebat imâ fauce abstrusus scorpio, qui vbi manum sensit, aculeum exeruit, tetigit, extinxit. Itáne lapidi etiam sua bilis est? aut vbi mori non est, si vel saxei leones perimunt? Similis fato perijt Hilas adolescens quem in saxeę vrsæ faucibus delitescens vipera occidit. Quod lethi genus Martialis describit libro tertio, epigrammate decimo quarto.

Quid memorem puerum stiriâ è tecto in subeuntis caput decidente occisum? Quem idem Martialis eleganti hoc carmine defleuit.

Qua vicina pluit Vipsanis porta columnis,
Et madet assiduo lubricus imbre lapis,
In iugulum pueri, qui roscida templa subibat,
Decidit hiberno prægrauis vnda gelu.
Cumque peregisset miseri crudelia fata,
Tabuit in calido vulnere mucro tener.
Quid non sæua sibi voluit fortuna licere?
Aut vbi mors non est si iugulatis aquæ? a

Sic omnino Mors infinitos habet aditus, tunc sæpe viciniſſima, cùm minimè putatur. a *Martial. l. 4. Epigr.* 13.

§. XXII.

Mortis repentinæ antidotum.

HIc ego, lector, extra ordinem tres tibi precationes velut paradigma propono, repentinæ morti deprecandæ factas. Tui arbitrij eſt, aut omnes aut vnam ſolùm quotidie ex animo pronuntiare. Eo numero factæ ſunt, vt velut ſupplices, ter ad Chriſti Domini genua prouoluamur, tanti momenti rem petituri. Atque hoc ſciamus, hîc poſſe neminem, aut ſatis cautum, aut nimis eſſe prouidum.

AD

Repentinam mortem auertendam

ORATIO I.

O Miſericordiſſime Domine IESV, per lacrymas tuas, per agoniam & ſanguineũ ſudorem tuum, per mortem tuam rogo te, à ſubitanea & improuiſa morte libera me.

II.

O Benigniſſime Domine IESV, per acerbiſſimam & ignominioſiſſimam flagellationem ac coronationem tuam, per crucem & paſſionem tuam amariſſimam, per omnem bonitatem tuam humillimè te deprecor, ne permittas me ſine ſacramentis morte repentina ex hac vita migrare.

III.

O Mi amantiſſime IESV, ô Dominus meus & Deus meus, per omnes labores ac dolores tuos, per pretioſum ſanguinem tuum, per ſacroſancta vulnera tua; per illas tuas, ô mi dulciſſime IESV, ſupremas in cruce voces: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me; per validum illum clamorem tuum: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, ardentiſſimè te rogo, ne ſubitò hinc tollas me. Manus tuæ, ô mi Redemptor, fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu, ne quęſo ſic repentè præcipites me. Da, oro, ſpatium pœnitentiæ, da felicem & in gratia tua obitum, vt ego te tota mente diligam, laudem, & benedicam in ęternum.

Verumtamen, ô bone IESV, in manu tua ſita ſunt omnia, nec eſt qui tuæ poſſit reſiſtere voluntati. Vita mea pendet à tuo nutu: deſinet illa cùm tu volueris. Neque ego aliud volo, mi amantiſſime Deus, quàm hoc ipſum tuum velle. Quocumque loco, tempore, morbo extingui me volueris, ita fiat: hæc omnia ſummæ bonitati tuæ, & diuinæ prouidentiæ committo. Nullum locum, tempus, nullum mortis genus quantumuis ignominioſum & acerbum excipio. Illud vnicum rogo Chriſte Deus, ne improuiſâ & ſubitaneâ morte finiam. Verumtamen non mea, ſed tua voluntas fiat. Si ita placitum eſt in cõſpectu tuo, vt morte ſubitâ tollar, non recuſo. Fiat voluntas tua in omnibus, ô Deus. Spero enim & confido per magnam miſericordiam tuam (per quam hoc ipſum vnicè precor) me tunc in gratia & amicitia tua moriturum, in qua ſi moriar, non me mors quantumuis ſubita ſeparare à te poterit. Nam, Iuſtus: ſi morte prœoccupatus fuerit, in refrigerio erit *a*. Improuiſa mors non eſt, cuius vita fuit prouida.

Quod ſi ergo ſpatiũm ibi & tempus futurũ nõ ſit (tibi ſoli, ô Deus, hoc notum) quo me tibi commendem: Ecce illud iam facio, & quàm poſſum ſubmiſſiſſimè atque ardentiſſimè ad te in cælum de profundis clamo: *Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam: Fiat voluntas tua Domine, ſicut in cælo & in terra: In manus tuas commendo ſpiritum meum; redemiſti me Domine Deus veritatis.* Benedicant, & laudent te, Deus, creata omnia. In te, Domine ſperaui non confundar in æternum. *b*

a *Sap. cap.* 4 *v.* 7.
b *Pſalm.* 30. *v.* 1.

§. XXII.

Dies vitæ pauci & mali.

QVot es annorum? ſexaginta. Et quot tu? ſeptuaginta. Dic & quotum tu agis annum? Octogeſimum. Ah, ô boni, vbi ſunt veſtri anni? Vbi ſunt tui ſexaginta? Vbi tu tuos ſeptuaginta reliquiſti? Et vbi tu octoginta tuos inuenies? Quid numeratis iam amiſſos? Eleganter Lælius ille ſapiens dicenti cuidam: Sexaginta annos habeo: Hos, inquit, dicis ſexaginta, quos, non habes? Nec quod præterijt, nec quod futurum eſt, tuum eſt. In puncto fugientis temporis pendemus, & magni eſt modicum fuiſſe.

Ægy-

Ægyptius Rex Pharao patriarcham Iacob interrogans: Quot ſunt, inquit, dies annorum vitæ tuæ? Reſpondit ſenex: Dies peregrinationis vitæ meæ, parui & mali. *a* Audite Tentali, qui ſititis periturę vitæ extenſiſſimos annos. Peregrinos vos ſcitote, non incolas. Sed neque diuturni itineris peregrini eſtis. Via veſtra & breuis, & mala eſt: breuis, quia forſitan priùs finienda, quàm hæc ipſa, quam cum morte diuiditis, hora: malam eſſe neſcire non poteſt, quiſquis etiamnum in illa eſt. Rubos ſæpius, quàm roſas offert calcandos. Et tamen miſelli adhuc hæretis, & immoramini his vepretis, tam immemores patriæ! Egregiæ docet Gregorius, vitam hanc viam eſſe ad cælum; viatorum autem multos viæ amœnitate ſic paſci, vt magis eos diu pergere, quàm citiùs peruenire delectet. *b* Heu nos deliros homulos! floſculis capimur, & ſpecioſiores lappillos legimus, negligimus immenſas gazas. Terræ ſordes & cauernarum ſpumam corradimus, obliti quantos & quàm veros theſauros perdamus, dum falſos quærimus. Miſeri & vani! Quid peregrino cũ floſculis & lapillis, ſi ad patriam non perueniat? quid hæc reliquiſſe oberit, ſi patriam contingat? Laborare in hac viâ, laſſeſcere, moleſtiarum quàm plurimum pati, in maximo lucro ponendum. Tantò enim patria placebit magis, quantò magis diſplicuerit exilium.

a *Gen. c. 7. v. 8. & 9.*
b *Gregor. l. 21. mor. c. 24.*

§. XXIII.

Quâ ratione iuuenis, poſſit mori ſenex.

VTi ſenes non ſenes, ſed pueros, ita iuuenes reperias non iuuenes, ſed ætate profectos. Barlaam eremicola, ſenex ſeptuaginta annorum, Ioſaphato Regi de ętate ſciſcitanti, annum quadrageſimum quintum ſe agere reſpondit, ac miranti adiecit, tacuiſſe ſe ſtudio viginti quinque annos, quòd eos in Mundi vanitates impenſos, crederet omnino periiſſe. Ita Similius qui curis Curię ſepultus, & potiùs Imperatori ſuo vixerat, quàm ſibi, ſepulchro ſuo inſcribi iuſſit: *Hic iacet Similius vetulus ſeptennis.* Regum faſti de Saule Hebræo rege hæc memoriæ prodiderunt: Filius vnius anni erat Saul cum regnare cœpiſſet, duobus autem annis regnauit ſuper Iſraël *a*. Saul regni principio, tam ſceleris purus fuit, atque infans eſt vnius anni, in hac tamen puritate vitę, vnico tantum anno perſtitit, licet vniuerſè viginti annis imperarit. Seniũ multi maturè, & ante ſenectutem, adipiſcuntur; plerique nunquam, qui etiam ſenes vitia retinent puerorum. Hinc pueri centum annorum moriuntur. Vitæ bonum non eſt poſitum in ſpatio eius, ſed in vſu: poteſt fieri, imò ſæpe fit, vt qui diu vixit parũ vixerit. Quare nihil turpius eſt quàm grandis natu ſenex qui nullum aliud habet argumentum quo ſe probet diu vixiſſe, quàm ætatem. *b* Eleganter S. Ambroſius de Agnete Virgine: Computabatur, inquit, in annis infantia, ſed erat ſenectus mentis immenſa *c*. Diuinæ Sapientiæ oraculum proclamat: Senectus venerabilis eſt non diuturna, neque annorum numero computata, cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata. *d* Idcircò mores potiùs quàm crines venerandi. Reuerentia planè vberiore dignus eſt quiſquis ante annos fit ſenex. Proba vita, ſenectus optima.

At potuit, inquis, tam immaturè mortuus, euadere vir magnus & Reipublicæ perquam vtilis: At potuit etiam (quod iuſtiùs timetur) fieri pluribus ſimilis. Aſpice iuuenes quos luxuria in omne vitium propellit, quibus nullus dies ſine aliquo inſigni flagitio exit. Ergo ille raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Conſummatus in breui, expleuit tempora multa *e*. Quicumque ad extremum ſui fati venerit, hic moritur ſenex. Sæpe in longiſſimâ vitâ minimum eſt quod viuitur. Glorioſus multò eſt ſuâ virtute quàm temporis dono ſenuiſſe. Satis diu vixit, qui bene vixit: ſatis diu pugnauit, qui vicit.

a 1. *Reg. cap. 13. 1.*
b *Seneca epiſt. 49 ad finem, & lib. de tranquil. cap. 3.*
c *Ambr. ſer. 90, qui eſt de S. Agnete.*
d *Sap. cap. 4 v. 8. & 9.*
e *Sap. cap. eod. v. 11. & 13.*

§. XXIV.

PARADOXVM.

Quiſquis voluit, diu vixit.

BReue tempus ætatis, ſatis longum eſt ad bene viuendum, inquit Tullius. *a*

Nemo nimis citò moritur, qui diutiùs aut meliùs victurus, quàm vixit, non fuit. Satis annorum vel ephebus numerat, qui virtuti Æternitati ad quam natus est, vixit. An non satis locutus est, qui verbulo aut nutu persuasit? An non satis cucurrit, qui palmam obtinuit? An non satis nauigauit, qui in portum feliciter peruenit? Optimè enim omnium qui citissimè. Modo mors præmeditationem nostram non præueniat; quò velocior, eò felicior, erit.

Verùm ego (ait apud Curtium Rex Macedo) *qui nō annos meos, sed victorias numero, si munera fortunæ bene computo, diu vixi.* b Quanto veriùs is, qui vitam suam omnem Deo consecrat, suoque solùm domino placere studet & seruire, fidenter dicat: Ego, qui non annos meos quibus Deo seruio, sed desideria mea numero, si beneficia domini mei bene, computo, diu vixi.

Sic est profectò. Centum; imò mille annos, imò sæcula viuit, & Deo seruit, quisquis ex animo vereque cupit centenis vel millenis annis, aut multis sæculis Deo seruire, si viuere tot annis liceret. Nam apud Deum voluntas pro facto sumitur, apud quem seriò voluisse facere, sæpe tantundem est, quantum fecisse. Sic & martyr esse potest, sanguinemque Christianâ nobilitate profundere, licet suâ morte in lectulo defungatur: sic & diu viuere, atque pro Christo fortiter & agere & pati potest, quisquis ardenter cupit ideò diu viuere, vt multum & agat pro Christo & patiatur. Nemo non suo die moritur, quisquis diuinæ voluntatis decreto moritur.

a *Cic. l. 1. Tusc. qq.*
b *Curt. l. 9. c. 12. med.*

§. XXV.

Moriendum est; moriendum.

AVgustus Imperator capta Perusia in plurimos animaduertit. Orare veniam vel excusare se conantibus, hanc vna occurrit voce. *Moriendum est.* Ita trecentos *a* ad aram Iulio Cæsari extructam, hostiarum more mactari iussit. *b*

Iustinus & Irenæus è priscis nobilissimi scriptores, acute obseruant, post latam mortis sententiam in Protoplastū, mortalium omnino neminem, *secundum Dei Calendarium,* diem integrum vixisse. *c* Nam Prophetis & Apostolis testibus, Vnus dies apud Dominū sicut mille anni, & mille anni sicut vnus dies *d*: Atqui nullus hominum mille annis vixit, ergo nec diem totum vllus, *Moriendum est*, etsi ad nongentos & amplius annos ætatem produxeris, *Moriendum est.* Hoc ab oraculis diuinis humana ratione & experientia certissimum. Oracula diuina sexcenties proclamant, *Moriendum.* Ratio seipsam demonstrationibus euidentissimis conuincit, rem è contrarijs compositam, interitui obnoxiam, adeoque *Moriendum esse.* Experientia, stultorum ac sapientum magistra, digitum in immensos mortuorum cumulos intendens, vel oculis persuadet, hactenus neminem vnum ex omni uumero, Mortis impetum elusisse, *Moriendum esse.* Sole ipso clarius esse, *Moriendum esse.* Sed an vllum cæli tonitru tam validè aures omnium percellit, atque hoc ipsum: *Moriendum est.* Hic nemini licet esse surdo. Velis nolis, admittere cogeris has voces; vel inuitas aures penetrat hoc tonitru: *Moriendum est* irato Deo propitioque.

Æschylus olim: Sola, inquit Dearum Mors munera non amat, non admittit dulcis partem spei. Quare sapienter Seneca: Hoc inquit, affigamus animo, hoc nobis subinde dicamus: *Moriendum est.* d Quando? Meliùs hoc nescies. Mors naturæ lex mors officium tributumq; mortalium est tunc dandum, cùm exigitur. Quapropter omnibus omissis, hoc vnum meditare ne mortis nomen reformides: effice illā tibi cogitatione multa familiarem: vt ita tulerit, possis illi vel obuiam exire.

a *Dio. ait quadragentos.*
b *Sueton. in Aug. c. 15.*
c *Iusti. Mart. in Treph. Iren. l. 5. cont. hæres.*
d *Ps. 39. v. 4. 2. Pet. c. 3. v. 8.*
e *Sen. nat. qq. l. 6 fine.*

§. XXVI.

Mortis memoria variè refricanda:

1. AIunt craneum in furno arefactum, & pistollo in farinam redactum, admixto oleo, grangrænæ ac carcinomati felicissimè mederi. Caluas & mortuorum ossa seria contemplatione velut commolere, & vnguēti, loco adhibere, omnem animi pestem persanat.

2. Plato tantò aliquem euadere sapientiorem censebat, quantò viuaciùs consideraret mortem. Ideò discipulis suis Philosophiæ studiosis hanc legem dixit, vt iter ingressi pedes nunquam operirent *a*. Voluit vir sapiens hoc ritu significare, extremum vitæ assiduè cogitandum.

3. Nicolaus Christophorus Radziuilius, Princeps Polonus affirmat, in Ægypto, eos qui prudentiâ & ætate ceteris antistarent, oblonga mortuorum ossa, ebore aut ligno efficta, aut etiam vera hodieque circumgestare, mutuò sibi monstrare, & ad meditandum obitum cohortari. Mensis etiam memoriam mortis inferunt Ægyptij, conuiuiaque claudunt tristi hoc acroamate: Memento mori. *b*

4. Calipha Rex Tartarorum in vrbe Bagdad, die festo, quem ipsi Ramadam vocant conspiciendum se populo daturus, mulâ vehens, & vestibus ex auro, argento contextis conspicuus; fulgentibus in cidari gemmis pretiosissimis progreditur. Supra cidarim verò nigram calanticam gestat, quoquidem ritu, omnem corporis ornatum, mortis tenebris occulendum significat.

5. Iustiniano Imperatori mortuo, instrata vestis stragula, in quâ opere Phrygio, victarum vrbium, & barbarorū Regum, quos ipse debellarat, effigies textæ *c*. Ecce tibi inter pugnas, triumphos, victorias, Mortis simulacrum. Ludit certè Mors in imperijs, & æquo pulsat pede pauperum tabernas, regumque turres. Martinus V. summus Pontifex, *d* hoc habuit symbolum loquentis picturæ, seu tacentis poëseos: In pyrâ iam accensâ iacebant, breui etiam arsura Pontificis tiara, Cardinalium galerus, Antistitum infulæ, Imperatoris diadema, Regum coronæ. Ducum pileus & gladius, adscriptum lemma: *Sic omnis Mundi gloria.*

6. Nautæ, nescio cuius responsione probo, quem cùm quidam interrogasset; Vbinam pater eius abijsset? in mari, dixit. Cumque ille idem de auo & proauo, atque atauo nominatim quæsisset ex ordine, responsumque idem de singulis accepisset, subiecit: Et nunquid tu, ait, mare ingredi non times? Responsum nauta dissimulans. Et vbinam, inquit, tuus obijt pater? Suo, ait iste, in lectulo. Sed vbi auus, vbi proauus, vbi ceteri maiores tui? Omnes, inquit iste, suis in lectulis obiêre. Tunc nauta: Non tu, inquit, times lectulū conscendere, omnibus maioribus tuis fatalem? Eleganter quidem, aliquantoquè plus quàm nauticum fert ingenium. *e* Quotidiana sit cogitatio nostra quæ Iusti Lipsij fuit, qui correptus morbo, decubiturus dixit: *Ad lectum, ad lethum.* Sæpe qui dormiunt, ducuntur ad Mortem Somni sororem.

7. Ioannes, Patriarcha Alexandrinus qui ab eleemosynis nomen traxit, superstes & sanus monumentum sibi extrui iussit, sed ideò non absolui, vt diebus solemnioribus, præsente iam clero, rem sacram facturus, ab vno aliquo sic moneretur: Domine, sepulchrum tuum imperfectum est, iube igitur inchoatum absolui, nescis enim qua hora fur veniat. *f*

8. Imperatorem Orientis recens creatum nemini prius alloqui licebat, quàm latomus aliquot diuersi coloris marmora exhibuisset interrogassetque: E quo genere lapidum, Maiestas Tua monumentum sibi vult fieri? Quid hoc aliud erat, quàm dicere: Ne supercilium tollas Imperator: homo es, morieris, sicut postremissimus mendicorum: Sic ergo regnum administra quod perditurus es, ne regnum perdas æternum. *g*

9. Domitianus Imperator primoribus senatorum & equestris ordinis, epulum dedit hunc in modum. Apparauit ædes omni ex parte nigerrimas. Laquearia, parietes, pauimentum, sedilia, atra omnia & luctum spirantia. In hoc mortale triclinium nocte introducti conuiuæ, absque comitibus, iuxta singulos collocatum feretrum, inscripto cuiusque nomine: additus & lychnuchus, qualis in monumentis solet. Ministri mensæ & ipsi colorem noctis vultu & veste referebant, cenatesque saltatione funebri cingebant. Cena interim magno silentio peragebatur; Domitiano insuper sermonem de ijs quæ ad mortes & funera spectarent, super mensam ingerente, conuiuis extrema metuentibus, metuque pænè iam exanimatis. Quid itaque? Salubre sibi & senatoribus documentum parasset Domitianus: sed montes parturiebant, natusque demū ridiculus mus. *h* Rectiùs Ægyptijs, qui conuiuij risus lugubri castigant epilogo.

a *S. Hieronymus huius meminit in c. 10. Matth.*

b *Radzi-*

b *Radziuilius epist. 2. de itinere in Palæst. mihi* 134.
c *Baron. tom. 7. anno* 565.
d *Anteà Otho Columna dictus.*
e *De remedio vtriusque fortunæ l. 1. dial. 121. Franc. Petrarcha, cuius opero sæpius hic vtendum.*
f *Leontius Cypror. episc. cap. 19. in vita Ioann.*
g *Idem ibid.*
h *Xiphilinus in Domitiano, qui hoc epulo non mortis memoriam, sed risus vanitatem quæsijt.*

§ XXVII.

Nouum indusium, nigræ litteræ.

CAyri in Ægypto templum Turcicum (Moschæam vocant) hac ratione ædificatum est. Assanus Bascha vir tam vafri quam auari ingenij, nomen suum in Orbem vulgaturus, grandi aliquâ substructione, sed nullis ferè suis sumptibus, hoc inuenit consilij. Vbiuis locorum proclamari iussit, constituisse se ingens Deo templum condere. Vt autem hoc opus feliciore successu eat, omnibus vndecumque aduentantibus liberalissimam stipem erogatum iri, dictusque est certus & dies & locus patriendæ eleemosynæ. Euocauit hæc res immensum populum ex Ægypto vniuersa: sed & alijs è regnis Cayrum plurimi confluxerunt. In Aduentum horum Assanus maximum indusiorum & tunicarum numerum parari iussit. Eos autem qui stipem accepturi venerant, ex amplissimo atrio in aliud ęquè amplum, per aliquot ostiola, & non nisi singulos transire voluit. In hoc transitu singulis suæ vestes ademptæ, & indusium tunicaque noua vi obtrusa. Hoc eo astu factum, vt quicquid à tot millibus hominum, in viaticum fuisset assumptum; id omne dicto loco relinqueretur. Solent enim illic locorum pecuniam, quam itineri destinant, indusijs aut pileis insuere. Et quammuis nemo non maluisset suum indusium & tunicam etsi laceram retinere, cogebantur tamen vniuersi suis relictis, nouâ sed vacuâ tunicâ superbire. Ploratus tandem ingens & vlulatus populi coortus, veteres ab Assano vestes petijt. At ille irrisis plebeculæ clamoribus & lacrymis, quicquid vestium collectum est, rogo vno comburi iussit. Pecuniæ vis tanta è busto sublata, vt ea ædificio tam nobili suffecerit *a.* Simillimè nobiscum Mors agit, vestem veterem vel innuitis eripit, & nouā sepulchralem obtrudit. Nos quidem, vti Paulus loquitur ingem. scimus grauati, eò quòd nolumus expliari, sed superuestiri *b.* At frustra renitimur. Clamores & lacrimas nostras Mors ridet. Velis nolis, exuendum vetus amiculum. Exue, & abi. Omnes eadem conditio deuinxit. Cui nasci contigit, mori restat. Interuallis distinguimus, exitu æquamur.

Sed audite, quomodo auarissimi hominis crudelitas sit vindicata. Imperator Turcicus Assani nequitiâ intellectâ, Imbraimum Bascham ad eum misit cum litteris, quibus Assano seriò præcepit: quàm primum ab Imbraimo litteras accepisset, ipse suum caput Constātinopolim mox mitteret. Fatales eiuscemodi epistolas Turcarum Imperator ipse sua manu solet scribere, & holoserico nigro obuoluere. Harum expistolarum semper summarium est: *Mitte mihi tuum caput.* Quisquis es, Rex an Cęsar, quando Imperator cæli nigras eiuscemodi litteras tibi miserit, resistere non potes, excusare non licet, deprecari nil iuuat, effugere non vales, tergiuersari nequis, actum est. Hoc ergo age, & ipsam calca necessitatem: quod inuitus facere cogereris, fac istud sponte animi. Mitte caput tuum, non tyranno, sed patri, non homini, sed Deo. Non tantum morere; sed & velis mori. Cur enim quod necesse est, voluntas non occupet? Acquiescere necessitatis, velle virtutis est.

a *Radziuil. epist. 3. Itineris in Palæstinam, mihi pag.* 17[illegible].
b 2. *Cor. cap.* 5. *v.* 4.

§. XXVIII.

Omnis dies obseruandus.

MVsonius apud Stobæum: Non est, inquit, præsentem diem rectè transigere, nisi statuis eam quasi vltimam transigere. Et Augustini sapientissimum monitum est. Latet vltimus dies, vt obseruentur omnes dies. Diem mortis incertum salubriter constituit Deus, vt vltimum suum quisque salubriter cogitet *a.* At inquies, tristis hac cogitatio est

super

ſuper morte, & ipſam adducit mortem. Falleris. Sapiens cum tranquillitate de eâ cogitat: non aliter quàm in mari aut naui, ventos & vela ſpectat, quibus fertur in portum; nec tamen ipſa cogitatio eum transfert. Hæc ſtultitia & omnis error noſter eſt. In fluctibus, & inter vndas iactari volumus; reformidamus quò naturâ & ratione ducimur, peruenire. De naturâ ſcimus: Omnes eodem ducimur, Omnium.

Verſatur vrna———

Sed & de ratione, quis eius compos abnegabit? Quid hic niſi iactationes, curæ, miſeriæ, corporis atque animi dolores? Ecce finē: quid reformidas? Ecce portum: cur non intras? Sed reuera, vt ij qui in carcere ſunt, elabi vellent & ſubinde poſſent, niſi cuſtos carceris teneret, ſic in hac vitâ nos impedit phylaciſta ille. Amor vitæ. Pellendus eſt, & vt poſſit, ſæpe cogitandum eſt, quod ſemel faciendum eſt. Et quia incertus ac ignotus eſt vltimus dies, ſuſpectus ſit omnis dies. Animus hoc modo fortior, vita tamen latior, imò & lætior, quid enim terreat aut turbet, quem

———ille timorum

Maximus haud vrget, lethi metus. Præuiſum iaculum minùs ferit; Mors ſępe cogitata molliùs ſternit.

a *Auguſt tom.* 10.*l.*50.*homiliar. hom.* 13. *init.*

§. XXIX.

Sandapila vltimum ſuperbiæ noſtræ ſolium.

ABrahamus ille magnus, cum Dei iuſſu peregrinabundus huc illuc commearet, nihil potius habuit, quàm vbi ſtabilem locum reperiſſet, animum adijcere ſepulchro emendo. Hoc ita voluit eſſe ſuum, vt id omni iure modoque poſſideret. Hinc omnem pecuniam à venditore deſignatam ſine cunctatione adnumerauit, *probata moneta publica*. Nec illi ſatis emptionem publicè tranſigi, voluit inſuper omnes loci incolas adeſſe teſtes emptionis *a*. Qua in re vir fide plenus monſtrauit, ſepulchrum eſſe hominis locum proprium, quem is verè, ſi quidquam aliud, ſuum diceret, Abrahami exemplo: optimus quiſque inter primas curas numerat, rem ſepulchri curare.

Maximilianus I. Imperator, Auſtriacus, triennio ante mortem, capulum funebrem è querno ligno, arcæ viatoriæ incluſum, circumferri ſecum iuſſit: cauitque teſtamento vt exanime corpus ſuum, rudi linteo inuolutum, ſine vllâ exenteratione, illi imponeretur, naribus, ore, auribuſque viua calce oppletis. Quid ſibi voluit magnus vir? niſi monumentum illud aſſidue in oculis habere quod diceret, *Cogita mori*. Quod amplius diceret, quid te dilatas & extendis, quid multa poſſides, plura appetis? Quem tot prouinciæ & regna non capiunt, loculus iſte capiet. Cur autē & calcem cauis illis partium immiſit? en aromata quibus condiretur. Maximiliane magnus fuiſti & res tuæ dicunt, tum & hæc circa mortem. *b*

Quid memorem de feretro Ablauij, qui Præfectus Prætorio, inter Conſtantini Magni aulicos princeps, auri inſatiabilis vorago, aurum ſæpius cogitauit quàm tumulum, quàm cælum. Hunc manu prehenſum affatus Conſtantinus: Quouſque tandem ô bone, inquit, theſauros accumulamus? atque ſimul cum dicto, haſtâ, quam manu tenebat, feretri figuram in terrâ deſcripſit, &: Orbis, inquit, opes vniuerſas habeas, non maiorem tamen poſt fumus locum poſſidebis aut loculum, quàm ego hic depinxi. Si tamen tantum terræ ſpatium ſis occupaturus. Vates fuit Conſtantinus, nam Ablauius fruſtatim diſſectus, non habuit quod daret tumulo. *c*

Carolus V. Auguſtæ memoriæ Imperator, Maximilianum, quem dixi, ſanctiſſimè æmulatus diu ante mortem Reipublicæ adminiſtratione ſe ſponte ſubmouit: & cùm in filium iam validum æui & animi, curas tranſtuliſſet, in Hiſpaniâ S. Iuſti monaſterio ſe abdidit, cum duodecim duntaxat familiaribus, Deo & quieti vacaturus. Interdixit autem aliter ſe quàm Carolum appellari, Cæſaris atque Auguſti nomina cum rebus animo exuens, quicquid honorarij eſt contempſit. Imò hoc amplius ferunt, diu ante Imperium abdicatum, ſarcophagum ſibi conſtrui iuſſiſſe cum funebri ſuppellectile, deportandum, clanculum tamen, quocunque iret. Hunc apparatum mortualem habuit apud ſe quinque annis, vbicunque locorum eſſet, etiam dum Mediolanum contra Gallos proficiſceretur, illūque diligentiſſimè ſingulis noctibus in ſuo cubiculo reponi iuſſit. Arbitrabantur quidam qui circa eum erant, theſaurum illic aſſeruari;

uari; alij nonnihil librorum, in quibus historiæ veteres continerentur, alij aliudpiam magni. Cęsar vero sibi conscius quo animo eam arcam circumferret, subridendo dicebat: In rei sibi charissimæ vsura, id secum deferri. Sic assiduè mortem cogitabat Carolus, poteratque diebus singulis dicere, VIXI. ita quotidie ad lucrum surgebat.

Carolum Imperatorem complures alij felicissimè imitati, qui sandapilam mortis suæ monumentum quot diebus religiosè sunt contemplati. Genebaldus Laudunesis Antistes, instar sepulchri lectulum habuit septennio toto, quo quidem tempore in magnâ asperitate vitam traxit. *e*

Ida probatæ sanctitatis femina, diu ante supremum diem feretrum sibi construi curauit; quod quotidie bis pane & alimentis impleuit, idem in pauperes bis liberalissimè depletura. *f*. Virtutis studium, optimus ad mortem apparatus est: Virtutem nulla mors inquinat. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

a *Gen. c.* 11. *toto.*

b *I. Lipsius in Monit. polit. lib.* 2. *cap.* 14.

c *Baron. tom.* 3. *An.* 326. *n.* 96.

d *Zach. Lippeloe tom.* 3. *in vita S. Remigij* 1. *Octob.*

e *Idem tom.* 3. *in vita S. Idæ* 4. *Sept.*

f *Hiero epist.* 103.

§. XXX.

Vita quid est.

FLos est, Fumus est, Vmbra est, & Vmbræ vmbra; Bulla, Puluis, Spuma, Ros, Stilla, Glacies est. Iridis arcus, deficiens Cereus, Sacculus pertusus, ruinosa Domus, Cinis dolosus. Dies vernus, Aprilis inconstantissimus, vnicus testudinis tinnitus est? Hydria fracta, fontis Rota, aranearum Tela, maris Guttula, vilis Stipula, solstitialis Herba, breuis Fabula, volucris Scintilla, tristis Nebula, Vesica vento plena, rutilans ad solem Columbula; Vita Vitrum tenerrimum, Folium leuissimum, Filum subtilissimum, Pomum aureum est, sed intus putridum &c. *a* Si nihil est vmbra, dic quid vmbræ somnium? Sexcenta, mille talia, de vitâ humanâ rectè pronuntiatur. Mihi omnium rectissimè videntur dixisse, qui vitam vocant, *Somnium vmbræ breuissimum.* Compendio rem dicamus: Vita est,

Somnus, Bulla, Vitrum, Glacies, Flos Fabula, Fœnum;
Vmbra, Cinis, Punctum, Vox, Sonus, Aura, Nihil.

Ah, miseri! quas opes struere, quantos honores gerere, quas & voluptates percipere nobis videmur? quicquid horum est, Somnium est, sed heu quàm breue & quàm ludicrum! Dormierunt sonum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis *b*. Diuites & beatos ô viri vos esse somniastis, sed ex ijs omnibus quæ habuistis, quæ sperastis, quid rerum obsecro retinuistis? hæc vigilantium somnia, hæc somniantium ludibria erant merissima. Oculos nunc aperit pœna, quos olim clauserat culpa.

Vita igitur quid est? Compendio dicam. Vitæ humanæ tempus, punctum est natura, inconstantia: sensus obscurus: corporis vniuersi concretio putrescere facilis: Animus vagus: honores, fumus: diuitiæ, spinæ, voluptates, venenum. Et vt verbo dicam omnia, corporis quidem, fluuius; animi vero, somnium: Vita bellum, & hospitis in peregrinâ ciuitate mora, & innumerabilium miseriarum officina; fama post obitum, est obliuio, hoc Ausonio credamus:

Miremur perijsse homines; monumenta fatiscunt;
Mors etiam saxis nominibusque venit. a.

Ante mortem consummare vitam virtute, res pulcherrima est.

a *Vide P. Maximiliani Sandai Symbola vitæ hum. Anno* 1626. *edita Francofurti.*

b *Psal.* 75. *v.* 6.

c *Auson. epigr.* 34.

§. XXXI.

Vita Mimus.

COmœdia est omnis vita. Nos histriones sumus; hic regem agit, ille medici, mendicum; iste principis personam sustinet, ille medici, hic rustici. Quamcunque Deus imposuerit, eam decorè exsequi oportet. Neque in eo laus sita est, vt Imperatorē agas vel Ducem, quamcunque egeris, plausum feres, modò eā bene agas. Opportunissimè hoc Epictetus submonens: Actorē, inquit, esse fabulæ, talis qualis magistro probata fuerit, te memēto, Si

to, Si mendicum agere te voluerit; fac eam quoque personam ingeniosè repræsentes. Ita si claudum, si principem, si plebeium Hoc enim tuum est, datam personam bene effingere: eam autem eligere, alterius. *a*

Augustus Imperator, supremo vitæ die, admissos ad se amicos percunctatus est, ecquid ijs videretur, mimum vitę commode transegisse? Adiecit & clausulam: Ergo plausum date &c. *b*.

Seneca præclarè de hac vitę comœdiâ: Sępius, inquit, hoc exemplo mihi vtendum est: nec enim villo efficacius exprimitur hic humanæ vitæ mimus, qui nobis partes has, quas (nostra culpa & inscitia) male agimus, assignauit. *c*.

Laertius in Zenone, bono histrioni similem esse sapientem ait, qui siue Agamemnonis personam acceperit, vtramque decenter exprimit & imitatur.

Non igitur attendendum est, qui iam simus, sed qui futuri simus, vbi laruam & personam posuerimus: nec refert, primi an vltimi actoris partes susceperimus, modò bene agamus.

a *Epictet. Enchir. c.* 23.
b *Sueton. in Augusto c.* 99.
c *Sen. epist.* 20, *med.*

§ XXXII.

Vitæ humanæ typus.

IOsaphato Regi Barlaamus senex, humanæ vitę fallacia gaudia proponẽs: Vnicornem, inquit ferocem belluam fugit quispiam. In fuga foueã irruit ingentem, in ipsa verò ruinâ, protensis manibus apprehendit arborẽ, & ita lapsum præcipitem stitit. Dum in arbore hæret sui periculi iam contemptor, duos mures conspicatur, album vnum, atrum alterum: hi arboris radicem, certante morsu vellicarunt, iamque ad ipsam pænè medullam penetrarunt dentibus. Sed oculis insuper in imam scrobem deiectis, horribilem vidit draconem igneas minas spirantem, Dumque miser huc illuc oculos circumuolit, quatuor aspidum capita è pariete preminentia obseruat. At his ille omnibus neglectis attolit vultum, & aliquid mellis ab arbore stillantis cernit. Quare sui securus, iamque & vnicornis insectantis, & draconis minantis, & murium rodentium, & serpentum imminentium, & breui casurę arboris oblitus, melleam dulcedinem auidissimè lambit. Et hæc, inquit Barlaam, pręsentis vitæ sunt ludibria, quæ sic explico: Vnicornis Mortem repræsentat, quæ humanam gentem vbique insequitur Scrobs, hic Orbis est calamitatum refertissimus. Arbor quam pressis manibus tenemus, vita est certis limitibus conclusa; Duo mures nox & dies, qui arborem illam paullatim excindunt rodendo. Quatuor aspides, quatuor elementa sunt, quorum pax si turbetur, animus corpore pellitur. Igneus ille ac truculentus draco, inferorum fauces designat, quę nunquam non apertæ ad glutiendum. Mellis guttulæ, putidas corporis voluptates, & lethalem vitiorum dulcedinem significant. Hac noxiâ promulside inescati, nec inferos horremus, nec cælum aspiramus, contenti suauiter perire. Hæc Barlaamus Iosaphato. *a* O vera verissima omnia! si sapimus, omnem horam credimus extremam; Ab omni vitæ momento pendet Æternitas.

a *Ioan. Damascen. hist. de his cap.* 12. *ad finem*

§. XXXIII.

Vitæ prologus, narratio, epilogus,

HVmanæ, vitę prologus est *Nasci*, narratio *Dolere*, epilogus *Mori*. Orationis huius lumina sunt, gemitus & fletus, aut gaudium fletu deterius. Egregiè Seneca; Omnes agedum, inquit, mortales circumspice, larga vbique flendi, & assidua materia. Alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat; alium ambitio nunquam quietã sollicitat; alius diuitias quas optauerat, metuit; & voto laborat suo; alium solicitudo, alium labor torquet, alium semper vestibulum obsidens turba: hic habere se dolet liberos, hic perdidisse, ille nunquam habuisse. Lacrymæ nobis deerunt, antequam caussæ dolendi. Non vides, qualem vitam nobis rerum Natura promiserit, quæ primum nascentium omen, fletum esse voluit? Hoc principio edimur, huic omnis sequentium annorum ordo consentit; sic vitam agimus. *a*

Illud lacrymis dignissimum, nec vllis vnquam satis eluendum, quòd neme nostrûm seriò cogitat, quandoque sibi ex hoc domicilio migrandum. Cogitamus hoc quidem, sed obiter, & velut somniantes. Hinc, viuimus tan-

quam ſemper victuri, vix vnquam fragilitas noſtra profundiùs ſubit animum, nec obſeruamus, quantum temporis tranſierit, ſed velut ex pleno & abundanti, perdimus tot & horas, & dies, & menſes, & annos. Profuſiſſimi ſumus in tempore, nec illius irreparabilē iacturam æſtimamus, cuius vnius honeſta eſt auaritia. Sic magna pars vitæ malè agentibus elabitur, maxima nihil agentibus, tota ferè aliud agentibus. Quis eſt qui tempori pretium ponat, qui diem æſtimet, qui intelligat ſe quotidie mori? Hunc præteritorum obliuiſcimur, præſentia negligimus, futura non præuidemus. Cùm ad extrema venerimus, ſerò intelligemus miſeri, tamdiu nos, dum nihil agimus, malè occupatos fuiſſe. Hoc ergo agamus, ſingulas horas amplectamur, tanquam hodie morituri; ſic vitæ noſtrę narrationem tractemus, tanquam ſtatim peroraturi. Dum differtur vita, tranſcurrit.

a *Sen. Conſol. ad Polyb. c.* 23.

§. XXXIV.

Omnis vita breuis, etiam longiſſima.

VEriſſimè Annæus: Nulla, inquit, vita non breuis eſt. Nam ſi ad naturam rerum reſpexeris, etiam Neſtoris & Statiliæ breuis erat, quæ monumento ſuo inſcribi iuſſit: ſe annis nonaginta nouem vixiſſe. Et, vt anicula glorietur ſenectute longâ: quis eam ferre potuiſſet, ſi centeſimum impleſſet? *a*

Amaranthus (vt eſt in fabulis) roſæ adſitus dixit: O qualis flos Roſa, quàm formoſus, quàm amabilis! beatam te iure dixerim, ob odorem, ob formam, & ob colorem, ô regina florum? Cui Roſa: Ego quidem, inquit, ô Amaranthe, formâ pręniteo, ſed tempus breuiſſimum viuo; & quamuis nulla me manus violet, nihilominus tabeſco. Tu verò cōtinuò flores, ſemperque recēs viuis: malim ego minus habere formæ, & plus vitæ. Mortalium vita eſt quæ Roſę breuis, & fluxa. Et licet aliunde vis nulla eam extinguat, ſuo tamen defluxu ſenſim euaneſcit. Iure medicorum maximus *b* exclamat? Vitam breuem eſſe, artem longam. Vitam ire non intelligimus, ſed tranſiſſe ſentimus. Temporis nobis conceſſit ſpatia tam velociter, tam rapidè decurrunt, vt exceptis admodum paucis, ceteros, in ipſo vitæ apparatu vita deſtituat. Exiguū tēporis habemus, & ex hoc multum inſuper per luxū aut negligentiam perdimus. O mortales improuidi, corpus quod circumferimus, non domus eſt, ſed hoſpitium, quod relinquendum, vbi te hoſpiti grauem eſſe videas. Ideò, mi Chriſtiane, propera piè viuere, & ſingulos dies ſingulas vitas puta. Qui hoc modo ſe aptauerit, cui vita ſua quotidie fuerit tota, mortem ſecurus prouocabit, malè morietur nemo, qui vixit bene.

a *Sen. epiſt.* 87. *fin.*

b *Hippocrates, initio Aphoriſmorum.*

§ XXXV.

Non longiſſima, ſed honeſtiſſima, vita optima.

NOn vt diu, ſed vt ſatis viuamus, curandum eſt. Sat longa eſt vita, ſi plena eſt. Impletur autem, cum quis ſuâ voluntate in diuinam pleniſſimè tranſit, & quantulumcunque temporis, quod datur bene impendit. Quid illum octoginta anni iuuant, per inertiam exacti? Non vixitiſte, ſed in vitâ moratus eſt. Nec ſerò mortuus eſt, ſed diu. Nam imprudenter & impiè viuere, non tam eſt malè viuere, quā diu mori. Sed, ait, octoginta annis vixit. Intereſt, mortem eius ex quo die numeres. Alius viridis & in medio curſu raptus eſt, ſed officia boni ciuis, boni Chriſtiani exſecutus eſt, licet eius ętas imperfecta ſit, vita tamen perfecta eſt. Ille alter octoginta annos numerarit, certè tot annis non vixit, ſed fuit: niſi fortè ſic eum vixiſſe dicas, quomodo arbores dicuntur, viuere. Actu & virtutum officijs metienda eſt vita, non tempore. Laudemus itaque & in numero felicium reponamus eum, qui quod vitæ habuit bene collocauit. In memoria æterna erit iuſtus *a*. Memoria iuſti cum laudibus *b*. Vidit enim veram lucem, non fuit vnus è multis. Et vixit, & viuit nunc in cęlo. Quid quæris, quamdiu vixerit? vixit ad immortalitatem, tranſilijt ſæcula, & ſe in memoriam dedit. Et quemadmodum in minore corporis habitu poteſt homo eſſe perfectus, ſic & in minore temporis modo poteſt eſſe perfecta vita. Bonum non eſt in tēporis diuturnitate ſitum, ſed in virtute, neque enim qui plurimum cithara cecinit, ſed quid bene, commendatur. Quamdiu ſis, alienum, quamdiu bonus Chriſtianus ſis, hoc tuum eſt. Id à teipſo exige, ne-

ge, ne ignobile æuum per vitia emetiaris; vt agas vitam, non vt prætereueharis. Quæris, quod sit amplissimum vitę spatium? Vsque ad veram sapientiam viuere. In omnibus velle, quod vult Deus, verissima est sapientia: qui ad illam peruenit, quandocunque moritur, attigit non longissimum finem, sed maximum. Mors it per omnes nec magno spatio alter alterū præcedimus. Qui occidit, consequitur occisum. Minimum est de quo sollicitissimè agitur. Quid enim ad rem pertinet, quamdiu vites, quod euitare non potes *c*. Optima vita, non quæ longissima est, sed quæ honestissima.

a *Psal.* 111. *v.* 7.
b *Prouerb. cap.* 10. *v.* 8.
c *Sen. epist.* 93. *paucis mutatis.*

§. XXXVI.

Magnam vitæ partem non viuimus.

QVod à prisco poeta *a* dictum est, verum esse non dbitem:

Exigua pars est vitæ quam nos viuimus.

Ceterum quidem omne vitę spatium, non vita, sed tempus est. Vrgentia nos circumstant cum negotia, tum vitia, & in cupiditatibus infixos premūt. Vix vnquam nobis ad nos recurrere licet; nobis ipsi rarissimè vacamus, sed alijs: nemo ferè suus est. Qui pecuniam suam diuidere velit nullus est; vitam misserrimè laceramus, & modo in hæc, modò in illa negotia partimur, sæpe vana & inutilia. Ita magnam vitæ partem exigimus non viuendo; certè non cælo, non Deo viuimus. Et quā multum temporis mensa, relaxatio, lusus; colloquia, somnus, otium, quantum lites & morbi nobis eripiunt? Heu quot hostes vitam nostram suffurantur nobis? non sentientibus, quid perdamus. Hoc versiculi, licet parum teretes aut delicati, ad calculum sic reuocant:

Viuit homo octoginta (haud plus communiter) annis,
Ex quibus ille decem in mensâ potuque ciboque,
Ac totidem ludo, viginti insumere somno
Dicitur, atque nouem & septem puerilibus annis
Nil operæ faciens; dein morbis quatuor. Ergo,
Quâ studeat Musis, studeat qua rebus honestis,
Illi quarta datur totius portio vitæ.

O quàm exiguum nobis de nostro relinquitur! Multos respirare vix sinunt mala sua, plurimos sua bona. Non enim apprehendimus tempus, nec retinemus, nec velocissimæ omnium rei moram facimus, sed abire vt rem superuacuam ac reparabilem sinimus. Quis est qui nullum non tempus in vsus suos conferat, qui omnes dies tanquam vltimum vitæ ordinet? Ecquis custos temporis tam parcus, vt nihil reperiat dignum, quod cum tempore suo permutet? Cum re omnium pretiosissima luditur, & pænè nullum eius pretium habetur, quod satis æstimari non potest. Quemadmodum qui in nauigijs dormiunt, à ventis celerrimè aguntur, etiamsi nihil sentiant; cùm euigilauerint, mirantur se iam in portu exponi: Ita vitæ nostrę cursus properat, prouehimur velocissimè, diesque annique recedunt; nos interim dormimus, & pretium temporis inęstimabile negligimus. Cùm ad meliorem vitam euigilandum est, miramur nos iam ad exitum perductos. Mors est homini quod nauiganti portus. Bene nauigauit, qui in hoc portu naufragium non facit.

a *Publio Mimographo.*

§. XXXVII.

Maxima vitæ labes procrastinatio.

OMnia differimus, exceptâ nequitiâ, quæ plerumque hodiernum diem occupat, non crastinum. In ceteris semper promissores sumus, & dicimus: Cras hoc fiet, alterâ hebdomade nulla erit mora, sequenti anno istud expedietur. Ita dies, ita menses, & anni labuntur, dum procrastinamus, dum promittimus, & nunquam promissis stamus. Optimè Seneca: Audies, inquit, plerosque dicentes: A quinquagesimo in otium secedam: sexagesimus annus ab officijs me dimittet. Et quem tandem longioris vitæ prædam accipis? qui ista sicuti disponis, ire patietur? Non te pudet reliquias fæcemque vitæ reseruare Deo, & id solum tempus bonæ menti destinare, quod in nullam rem conferri possit? Quàm serum est, tunc viuere incipe-

incipere, cum desinendum est? quæ tam stulta mortalitatis obliuio, in quinquagesimum & sexagesimum annum differre sana consilia; & inde velle vitam inchoare, quò pauci eam perduxerunt? *a*

Sigismundus II. Rex Poloniæ ob perpetuam cunctationem ac segnitiem in grauissimis negotijs *Rex crastinus* vocabatur. Tales certè nos sumus *homines crastini*: Omnia differimus, omnium libentissimè, si liceret, dilaturi etiam Mortem. Sed moriendi negotium moram non fert, dilationes non admittit. Cùm Mors pulsat, illico trahendum est pessulum. Ergo, quod veteri verbo dicitur: Si diu senex esse velis, maturè fias senex, quod esse potes, nihil differendo. Rex Macedo ad tantum victoriarum numerum peruenit hac vnâ re, nihil differendo. Nos, optima quæque differendo, omnia perdimus. Verè dixit Chrysologus: semper homo bona facere tunc cupit, quando Mors faciendi tempus ademit *b*. Ad mortem his plerumque gradibus, velut qui ambulando dormiunt, peruenimus. Primò salubria differre quotidie ac procrastinare incipimus, dein aliquantò lentiùs agere, postremò penitus obliuisci & omittere facienda, ita suauiter obdormire & perire.

O mortales, sera nimis vita est crastina, viuite hodie: stipem hodie date, de peccatis hodie dolete: quis enim vobis spopondit crastinum? quod hodie fieri potest, cur in alios fors nunquam secuturos dies differtur? Differre honesta, semper serum ac noxium sui.

Iactura vitæ maxima, est dilatio:
Noluisse visus interim est, qui distulit. c

Properemus ergo & cogitemus, quantum celeritati addituri essemus, si à tergo instaret hostis, si equitem aduentare suspicaremur, ac fugientium premere vestigia. Fit hoc, premimur, acceleremus & euadamus. Perducamus nos in tutum, & subinde consideremus, quàm pulchra res sit consummare vitam ante mortem. Maximum mortis solatium est NIHIL DISTVLISSE.

a *Sen. lib. de breuit. vitæ cap. 4. adiectis paucülis.*
b *Pet. Chrysol. ser. 125. med.*
c *Lamb. vet.*

§. XXXVIII.

Venatus Mortis.

GVilielmus III. Dux Bauariæ, Pater pauperum, hominumque religiosorum omnium tutor, quem vitâ functum, etsi omnium voces siluissent, pro funere satis laudassent tot complorantium voces & lacrimę: Hic inquam, laudatissimus princeps, vbi è Concilio Basileensi, *a* cui Cæsaris loco præerat, Monachium rediit, somnium tale habuit. Videbatur sibi videre eminentissimæ staturæ ceruum qui altero quidem cornu campanulas, altero accensos cereos præferret. Fugientem hanc feram venator & canes certatim insequebantur. Interclusis omnibus euadendi vijs territum animal in cœmeterium Diuæ Virginis profugit. Hic sepulchrum inhumando homini apertum, præcipiti cursu irruens ceruus, captus, & occisus est. Euigilauit his visis princeps, & quid sibi hoc somnij vellet, secum ipse desquisiuit. Altero die, quid somniasset, suis etiam proceribus narrauit. Varias habuit interpretationes hoc somnium. Quibus auditis Dux Guilielmus: Ego, inquit, sum ceruus iste, mortalem hanc vitam breui finiturus; in illo ipso beatę Virginis templo humari volo. Omnia ordine facta, & præsagia euentum habuerunt. Breui morbus & Mors Guilielmi principis corpus in sepulchri latebras coëgerunt, animo vtique in cæruleas illas oras euolante. Bona mors initium est Æternitatis beatissimę. *b*

a *Basileense generale Concilium cœpit an.* 1431 *& durauit ad an.* 1449.
b *Ioannes Nyder lib.* 1. *Formicarij cap.* 3. *qui quæ narrat, probe sibi cognita affirmat.*

§. XXXIX.

Cur quotidiana spectantes funera, Mortem non cogitemus.

DIabolus, pictor peritissimus, ita pingit ad Optices legem, vt quod ante nos, quod proximum nobis est, putemus remotissimum. Hinc quasi mille annis victuri, longissimam nobis securitatem à morte pollicemur. Hinc funera spectamus & ridemus, quasi nos nunquam futuri funus. Quotidie morimur, tamen nos esse æternos credimus.

Thomas Morus, illud Angilæ sidus, ne vlla cuiquam ætas liberalius viuendi spatium promitteret, hac hypotyposi submonens: Sicut qui è carcere, ait ducitur ad patibulum, etsi longiore ducatur viâ, non tamen ideò patibulum metuit minùs, quia eò peruenturus est tardiùs; & licet firmis sit pedibus, vegetis oculis, valido pectore, cibus potusque etiamnum ei sapiat, hoc tamen illum extreme angit, *iam in via esse*: Et nos omnes ducimur ad Mortis patibulum, in viâ iam sumus omnes, & interuallis exiguis defungimur. Non deserunt nos morientes, sed antecedunt. At dicas: sanissimus sum, nec quicquam Mortis sentio. Quicquid dixeris: In viâ es, & nos vnà tecum in viâ sumus, iam imus. At ego, ais, annum tricesimum nondum excessi, In viâ iam eras anno vicesimo, imò decimo, imo & primo anno, primaque horâ; perge tantùm, breui erit in termino. At somnus, cibus, potusque adhuc mirè sapiunt. O delire, hæc Mors non curat: Iam in viâ sumus, respice, iam tibi minatur patibulum; duceris, exiguum superest temporis, & expirasti tecumque omnis tua pompa, aut luxuria. Omnis nostra vita, ad mortem est via.

§ XL.

Compendiosissima & optima Mortis præmeditatio.

VT tibi mors felix contingat, viuere disce:
Vt felix possis viuere, disce mori.

Hæc summa rerum; hæc ars artium est. Bene viuere, totâ vitâ disponendum est, & quod magis fortasse quis miretur, totâ vitâ discendum est mori. Tot maximi viri, relictis omnibus impedimentis, cùm diuitijs, voluptatibus, officijs renuntiassent, hoc vnum in extremam vsque ætatem egerunt, vt viuere scirent: plures tamen ex his, nondum se scicire confessi, è vitâ abierunt. *a* Et quâ ratione hoc illi scient, qui nunquam id discere conati sunt? Plurimi mortalium non curant, quàm bene viuant, sed quàm diu, cùm omnibus possit contingere, vt bene viuant, vt diu nulli. Quidam tunc viuere incipiunt, cùm desinendum est. Hinc inanes omnium bonorum sumus, quorum desiderio, in fine vitæ laboramus, timidi Mortis, inscij vitæ. Quisquis igitur discere cupit artem viuendi, discat prius moriendi. Superuacuum forsitan putat quis discere, quo semel tantum est vtendum? Hoc ipsum est, quare omni studio in hanc curam incumbere debeamus. Semper enim discendum est, quod an sciamus, experiri non possumus. Res magna non est viuere, res magna est mori.

§. XLI.

Hodie mihi, cras tibi.

FRanciscus I. Rex Galliarum à Carolo Quinto captus, cum Madriti in pariete legisset Caroli symbolum: *Plus vltra*, adscripsit: *Hodie mihi, cras tibi*. Non succensuit victor, sed intellexisse se testatus subscripsit: *Homo sum, humani nihil à me alienum puto. a*

Eleganter Gregorius Nazianzenus: Caput, inquit, iam canescit, propè est æstas vitæ, in nos fortè falx acuitur, & timeo ne nobis dormientibus, & in vna spe occupatis, repente accedat messor terribilis. Sed dices: Senes metuant, ego iuuenis sum: Noli decipi, non definitur mors certo tempore ætatis. Idem feretrum hodie senem, cras elegantem adolescentem, perendie virum robustum, dein virginem aut vetulam effert *b*. Ad rem Annæus Philosophus: Mors, inquit, tam iuueni ante oculos debet esse quã seni *c*. non enim citamur è tabulis censualibus, in quibus iuniores, senioresque notati, & cuiusque adeo æuum. Talis autem citatio in militia & dilectu obtinebat; at non in morte. Omnium morientium suprema salutatio & monitum est: *Hodie mihi, cras tibi*. Sed & mortuorum hoc carmen est, qui è tumulis acclamant: *Mihi heri, tibi hodie*. Memento mortis, memento Æternitatis, quàm ego hesternâ, tu hodierna incipies aut crastina, vterque nulla finiturus.

a *Delrij adagia tom. 2. mihi pag. 176.*
b *Gregor. Nazianz. orat. contra baptismum dilatum.*
c *Seneca epist. 12. med.*

§ XLII.

Ergo dum viuis, viue.

NOn genio, non torpori, non voluptati, sed virtuti, sed Cælo, sed Deo. Viue & age, tam patiendo pro Deo, quàm faciendo

&

& laborando. Nescis enim quamdiu subsistas; & si post modicũ tollat te factor tuus *a*. Saluberrimè monet sapientissimus concionatorum: Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo, tu properas *b*. Bonum ergo facientes non deficiamus (hortatur Apostolus) tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. *c* Cæpisti laborare: laborem cæptum industria vrge, continua, nunquam quiesce, nunquam nec interrumpe quidem laborem illum qui cęlum potest mereri. Nam vitæ tuę momentum nullum est quo non possis lucrari, & cælestem tibi thesaurum augere. Hoc igitur modo sine cessatione labora, veniet tempus quietis, quam labor nullus vnquam interrumpet. Militia est vita hominis super terram, & sicut dies mercenarij dies eius *d*. Mercenarius, inquit Gregorius, quod graue perpendit ex labore, leue æstimat ex remuneratione. Mercenarius, ne dies ab opere vacuus transeat, solicitè curat, nam noctem quieti, diem verò labori scit esse destinatum. Tu ergo labora dum dies est, dumque licet laborare. Venit nox (clamat veritas) quando nemo potest operari *e*. Ergo dum operi sol fauet, operare. Est qui reddat labori tuo præmium. Habes operis tui perpetuum & attentissimum inspectorem Deum, qui vti capillos tui capitis habet numeratos, ita & minimas noxas tuas, ita & minima opera tua, quæ ipsius honori facis: ne dubita, cunctos gressus tuos dinumerat *f*. Vno saltu, imo passu vnico peregisti totum iter ad Æternitatem. Sed vide vt pedem benè ponas. Talis eris in omne æuum, qualem te in morte gesseris.

a *Iob cap. 32. v. 12.*
b *Eccles. cap. 9. v. 10.*
c *Gal. cap. 6. v. 9. & 10.*
d *Iob cap. 7. v. 1.*
e *Ioan. cap. 9. v. 4.*
f *Iob cap. 31. v. 4.*

§. XLIII.

Si cras, quare non hodie.

VNa est, sed ponderosissima catena, quæ nos alligatos tenet, AMOR VITAE, qui vt non est abiiciendus, ita semper minuendus est: vt quando res exiget, nihil nos detineat, nec impediat, quominus parati simus, quod quandoque faciendum est, *statim facere*. Vita non est imperfecta, si honesta est. Vbicunque desines, si bene desinis, tota est.

Hipponensis Præsul Augustinus, ad alium sibi familiarissimũ præsulem in extremis fatiscentem reuisebat, cumque æger elatâ manu ad superos se migraturum, significaret, subiecit Augustinus; Eum Ecclesiæ necessarium, vita longiore dignum. Ad hæc respondit æger: *Si nunquam bene: sic autem aliquando, quare non modo? a*

Mors omnes æquè vocat. Eodem citiùs tardiusve veniendum est. Hoc scimus: nec de re, sed de die querimur. Quid ergo? Non tibi timidissimus omnium videtur & insipientissimus, qui magno ambitu rogat moram mortis? Nonne indignareris illi, qui inter perituros constitutus, beneficij loco peteret, vt vltimus pręberet ceruicem? Hoc ipsum nos facimus. Magno æstimamus, mori tardiùs. In omnes constitutum est capitale supplicium, & quidem constitutione iustissimâ. Nam, quod maximum solet esse solatium extrema passuris omnium caussa eadem est. Quid iam interest, priores alijs an posteriores è vita, quam è theatro, exeamus: exeundum est. Si ergo aliquando, quare non modo? Hodie forsan. Mors parcit? Non effugisti: cras irruet. Petet te gladius, petet lapis, petet febris. Nunquam & nullo loco tutus es. Exeundum est. Si ergo cras, quare non hodie? si aliquando quare non modo?

a *Fossidonias in vita Aug. c. 27.*

§. XLIV.

Cur mors horribilis.

MOrs quidem omnium par est, ea tamen per quæ venit, diuersa sunt. Alius inter cenandum expirat, alterius mors somno continuatur, aliquis in ipso flagitio extinguitur: hic ferro transfoditur, iste in flammis finit: aliqui serpentum morsu examimantur, aut ruinâ franguntur: alijs per longam neruorum contractionem minutatim extorquetur anima, aliorum vita in medio flore præscinditur, aliorum interrumpuntur principia: alter adolescens decedit, alter senex, alius prę-

ter hos infans, cui nihil amplius contingit, quam vitam salutasse. Aliquorum melior, aliquorum peior dici potest exitus. Sed quantumcũque placida sit & mitis mors, semper tamen aliquid horroris adfert, idque ob eã causam, quia videtur multa nobis bona eripere, & nos ex hac, cui assueuimus, rerum copia educere, hoc sui amor, & permanendi conseruandique se insita voluntas valde refugit. Naturalis præterea tenebrarum metus est, in quas adductura mors creditur hinc multorum ingenijs certatum est ad augendam mortis infamiam.

Illud autem morti nos maximè alienat, quòd præsentia hæc iam nouimus; illa ad quę transituri sumus nescimus qualia sint, & horremus ignota. Ideò multa exercitatione durandus est animus, ne horreat, ad quam transeundum est, Æternitatem. Æternitas diu noctuque cogitanda est, sicut qui famis tolerantiam vult condiscere, quotidie nonnihil esuriat necesse est: sic animus è fluxu huius temporis in stabile regnum transferendus. ad Æternitatem quasi patiendam quotidie seipsum assuefaciat: Æternitatis ostium quotidie salutet, imò singulis momentis ad illud se stare credat: quicquid operis facit, Æternitati faciat, vt actionum suarum hanc vnam vnicam habeat formulam: Æternitati lego, Æternitati scribo, Æternitati pingo, meditor, vigilo, loquor, omnia operor Æternitati. Quisquis triumphos aspirat Æternos, pugnare discat Æternitati.

§. XLV.

Inopina, sed formosa mors.

CHeremon, vti Palladius Helenopoleos episcopus testatur, dum sedet, dum opus facit, dum omnia pro sano agit, moritur: ita sedens, & opus manibus tenens repertus est, sed mortuus *a*. Omne genus mortis honestare potest virtus.

Philemon vetus Comœdiarum scriptor, fabulas cũ Menandro in scenã dictauit, certauitque cum eo, fortasse impar, certè æmulus. Hic, fabulæ partem quam recens fecerat, in scenã recitabat. Cumque iam tertio actu, quod genus in comœdiã fieri amat, iucundiores affectus moueret; imber repentinò coortus, differri auditorij cœtum & auditionis ceptum coëgit. Reliquum autem varijs postulantibus, sine intermissione sequenti die perrecturum: Postridie igitur maximo studio ingens hominum frequentia conuenêre. Sese quisque exaduersùm quàm proximè collocat, Serus adueniens amicis annuit, locum sessui impertiunt: Extimus quisque excuneati queruntur. Farto toto theatro, ingens stipatio. Occipiunt paullatim inter se queri. Qui non affuerant, percontari ante dicta: qui affuerant, recordari audita, cunctisque iam priorum gnaris, sequentia expectare. Interim dies ire, neque Philemon ad condictum venire. Quidam tarditatem poëtæ murmurari, plures defendere. Sed vbi diutius æquo sedetur, nec Philemon vspiam comparet, missi ex promptioribus qui accirent. Atqui eum in suo sibi lectulo mortuum offendunt. Commodum ille animâ editâ obriguerat, iacebatque incumbens toto, similis cogitãti. Adhuc manus volumini implexa, adhuc os recto libro impressum. Sed enim animæ iam vacuus, libri oblitus, & auditorij securus. Stetere paullisper qui introierant, perculsi tam inopinatæ rei, tam formosæ mortis miraculo. Deinde regressi ad populum, renuntiauere, Philemonem poëtam qui exspectaretur, vt in theatro fictum argumentum finiret, iam domi veram fabulam consummasse. Enimuerò iam dixisse rebus humanis VALERE ET PLAVDERE; suis vero famaliaribus dolere & plangere. Hesternum imbrem lacrymas illi auspicatum; comœdiam eius priùs ad funebrem facem, quàm ad nuptialem venisse. Proin quoniam poëta optimus personam vitæ deposuerit, recta de auditorio eius exequias eundum, legenda eius esse nunc ossa, mox carmina. *b*.

Si vitam solùm præsentem spectemus, optatissima mors est, sine metu mortis mori: longè tamen optatior est, agendo agere animam, & operi suo immori, vt mors ipsa non sit otiosa *c*. Cypriani martyris votum fuit, dum, de Deo verba faceret, iugulari pro Deo *d*. Maximæ profectò laudis est, non tantùm à diabolo nunquam, sed nec à Morte otiosum inueniri.

a *Pallad. hist. c. 91.*
b *Madaurensis Philo. in Floridis mihi pag. 579*
c *Sen. de Sapientis otio.*
d *Lippeloo. 14. Septemb. mihi pag. 720.*

§. XLVI.

Vigilandum & orandum.

QVia nescitis quâ horâ filius hominis venturus sit. Romani in armis vigilarunt, aliquando tamen sine scuto, bene haberent quo fulcirentur ad somnũ. Vigilandum tibi, ô homo & armato vigilandum. Ardentia ad Deum vota vera Christianorũ arma sunt, Scutum quod somnum, suadeat, vana somnioris vitæ spes est. Fuerunt & illę Romanorum militum in vigilijs frequentes voces. *Vigila, Vigila; Mars Vigila.* Hoc se mutuo hortatu ad vigilandi constantiam incitarunt. Hac te voce, ô mea mens, omnes superi ad sacram insomniam animant. Cælum ipsum noctes atque dies peruigil ac laborans sine quiete, vigiliarum te monet. Obsurdescis aut in somnum declinas; Christum ipsum audi proclamantem: Vigilate & orate. Beato Marco narrante, Christus concionem habuit, in cuius solum epilogo, hoc ipsum ter pronuntiauit: Videte, vigilate, & orate, nescitis enim quando tempus sit. Hæc prima Domini admonitio. Altera: Vigilate ergo, nescitis enim quando Dominus domus veniat, serò, an media nocte, an galli cãtu, an mane; ne cum venerit repentè, inueniat vos dormientes. Tertia demum: Quod autem vobis dico, omnibus dico. Vigilate. Idem sæpius monens, & quidem Matthæi ore nos inclamat: Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Et repetit: Vigilate itaque, quia nescitis neque diem, neque horam. Nec aliud ad cliuum Oliuarium inculcat: Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem *a*. Hoc ipsum beato Lucâ præcone promulgat: Vigilate itaque, omni tempore orantes. *b* Ipsissimum istud, *Vigilate*, & quoties Paulus ingeminat: In nos fragores hi tonant, vt soporem nobis & torporem excutiãt. Surdi sumus, imo mortui, nisi ad has voces euigilamus. Quicunque vitijs indormis, euigila. Fatum Ægyptiorum nosti? Mediâ nocte percussor Angelus Ægyptum ingressus est, & stragem immensam dedit. Sortem illarum decem virginum recordaris? Media noctè clamor factus est, & quæ paratæ à sponso ad nuptias admissæ, stertentes aliæ sunt exclusę. Stultitiam serui illius heluantis meministi? Venit Dominus illius die qua non sperauit, & horâ quâ ignorauit venturum. Bonum patrem familię consideras? Omni hora vigila, vt nulla hora fur suffossor domum irrepat. Seruatorem tuum cogitas? Media nocte natus est. Idem post mediam noctem (quod credibile) ad supremum Orbis iudicium venturus est *c*. Vigila, itaque, vigila; & omnem diem tibi puta vltimum.

a *Matth. c.* 24 *v.*42. *& c.* 25. *v.* 13. *& cap.* 26.*v.*41.

b *Luc.c.* 21.*v.*36.

c *Supremi iudicis tubam media nocte audiendam, putat Barradius tom.* 3. *Concord. Euang.l.* 16.*c.*16.*mihi pag.*653.

§. XLVII.

Deo fidendum.

CVi Deus adest, stet ille licet medijs irati maris fluctibus, forti pectore procellas excipiet; Molestiæ vexent, dolores lancinet; diabolus frendeat & fremat, Mors minetur & spiculum dirigat, non est quod expauescat animus Deo confisus; moueat Acheron, ruat Orbis, impauidum ferient ruinæ; victor emerget, & vt cautes Marpesia inanes pelagi minas despiciet. Ita Iobus; ita Dauid se gesserunt. Deum Iobus animo fidentissimo allocutus; Pone me, inquit iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me *a*. Prouocat, insultat, exprobrat castris hostium Dei; veniat qui volet, prodeant gigantes, duello depugnabimus.

Dauid autem; Nam etsi, ait, ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es *b*. En, fiduciam? Quamuis in summo vitæ discrimine sim; etsi me, ait, noctis ęternæ nigror horridus vndique inuoluat, & Mors iam aurem vellicans, tam propinqua stet, quã est vmbra corpori securus, sola Dei præsentia fretus, contemnã illa omnia, Certissimus sum, in hac præsẽtia tutissimum mihi refugium, validissimumque esse, præsidium. Nam quia Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ à quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra non timebit cor meum; Si exurgat aduersũ me prælium,

prelium, in hoc ego ſperabo. c Deo fidendum eſt, idque tantò magis, quantò minus ſibi ipſi. Sub hoſtium muris aciem ſtruit, qui Deo ſincerè fidit. Deo fidere, eſt omnibus hoſtibus ſuperiorem eſſe.

a *Iob cap.* 17. *v.* 3.
b *Pſalm.*27.*v.* 4.
c *Pſal.*26.*v.*1.3.*&* 4.

§. XLVIII.

Quando Domino viſum.

AD beatam vitam nil facit longa ſeries annorum: neque enim annis aut rugis æſtimanda eſt vita, ſed actionibus præclaris. Verùm illud, QVANDO, pleroſque omnes homines ęgrè habet. Moriendum ſibi ſciunt, & mori volunt, ſed nondum: cupiunt naturæ ſoluere quod debent, ſed nondum, deſiderant ſolui corporis vinculis, ſed nondũ. Adeo miſelli ingenioſè inſanimus; vt cupiamus definere eſſe miſeri, ſed nondum, vt felices & beati eſſe velimus, ſed nondum. Ita mori nolumus, qui mori optamus. Iniqui prorſus ſumus, qui ſimul dolemus, & miſeros nos eſſe, & miſeriã noſtram deſinere. Non eſt dolendi, non eſt flendi locus, vbi definis eſſe quod inuitus eras. Quid, homuncule, tam altum ipſe tibi patibulum ędificas, vt multos gradus habeas, per quos ad mortem te ire diutius ſcias? quid vitæ tuę tot optas annos, quibus funus tuum proſpicias, cogitationum lento tormento? Eundum eſt ſeu hodiernâ, ſeu craſtinâ.

Tobias laudatiſſimi ſenis, non degener filius & cognominis, ſed & ipſe ſenex, ætate proceſſit vſque ad annum nonageſimum nonum. Sacræ paginæ teſtãtur: Et completis annis nonaginta nouem, in timore Domini cum gaudio ſepelierunt eum *a*. Potuiſſet Tobias, ſenſu noſtro, expoſtulare cum Deo & queri: Cur Domine iam mihi abrumpis vitam, cur non pateris me complere annos centum? Quid hîc alius Deus reſponderit, quàm hoc ipſum: Sic mihi viſum; tu iàm morere, & annos omnes præteritos in lucro pone. Ergo moriendum, Quando Domino viſum, non quando Tobiæ, aut Rагueli, aut Ananiæ, alijſve placet.

At ſcio, quid multos decipiat: cùm Mors pulſat, ante tempus adeſſe putant importunum exactorem. Stulti, tunc tempus eſt, *Quando Mortis Domino viſum eſt.* Quid tergiuerſaris, mi homo, quid immaturam ætatem obtendis, quid inducias poſcis, quid moram rogitas? Ad mortem maturus pridem fuiſti: ſed nec conceſſa mora te paratiorem faciet aut promptiorem. Nam & poſt hanc morari voles, minùs forſitan paratus, quò plus moratus. Induciæ non paucos deteriores fecerunt. Mala ad mortem præparatio eſt, mori nolle. Facti dimidium habet, qui tunc vult, quando is, qui nihil mali vult. Excutienda vitæ cupido eſt, diſcendumque nihil intereſſe, quãdo patiaris, quod quandoq; patiendum eſt. Quàm bene viuas, refert, non quamdiu: ſæpe autem in hoc eſt bene, ne diu. *b* Ergo tergiuerſationem tolle, & dic animo; Quando Domino viſum, ſic fiat.

a *Tob.c.*14.*v* 16.
b *Sen.ep.*101 *fine.*

§. XLIX.

Ad Deum, in omnibus recurrendum.

HEu nos miſellos! imò, heu nos ſtultos! Cùm nobis ægrè eſt, ſæpe totum Orbem cogitationum noſtrarum alis peruolamus: à rebus creatis ſolatiola mendicamus planè pudendâ mendicitate. Amicos, inimicos, in noſtri ſubſidium laceſſimus; opem omnium imploramus; ſolum Deum præterimus, aut omnium adimus vltimò, aut ſępe nec adimus quidem rogando ſolatio. Quæ hæc inſania eſt, iuuari velle à quibus non poſſis: ab eo iuuari non cupere, à quo vno & poſſis & debeas?

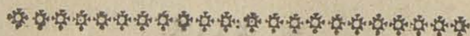
Ergo quandocunque & quotieſcunque tibi malè eſt primus omnium gemitus, primæ preces, primæ querelę & voces ad Deum eant: Deo expone tuam cauſſam, tuaque omnia quę præteris. Quid diſcurſas per Orbem, & ante mendicorum tuguriola mendicus ſtipem flagitas? Quid tranſuolantibus rhedis blanda iactas baſia incaſſum? Ad diuitis illius ianuam procumbe, qui ſaluare poſſit animam tuam de neceſſitatibus *a*. Ita Moſes fecit qui in omni dubio recurſum iterauit ad tabernaculum, in quo Deum audiuit conſultorem. Sic Ioſue deceptus à Gabaonitis eſt quia os Domini nõ priùs interrogauit *b*. Ad Deum in omni re, præſertim aduerſa recurrendum. Mulier il-

la quæ erat in profluuio ſanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpeſſe à compluribus medicis, & erogauerat omnia ſua, nec quidquam profecerat, ſed magis deterius habebat c: tandem ad medicorum medicum venit, à quo vno, momento vnico impetrauit, quod à pluribus non potuit per totum duodecennium. Maximi refert ſcire, à quo beneficia poſtules. Extremæ inopiæ argumentum eſt, mendicis mendicare.

a *Pſal. 30 v.8. lege totum,*
b *Ioſ. cap. 9. 14.*
c *Marci c. 5. v. 25. & 26.*

§. L.

DIximus recurrendum ad Deum in omni re. Ergo etiam felix obitus, non ab alio quàm à Deo petendus. Eius rei breuiſſimum paradigma ſubijcimus.



I. ORATIO.

OCTO VERSICVLI PSALMIS *Dauidicis à Sancto Bernardo ſelecti quos ipſe quotidie pro felici mortis hora dixiſſe traditur.*

ILlumina Domine oculos meos ne vnquam obdormiam in morte: Ne quando dicat inimicus meus, Pręualui aduerſus eum. *Pſal. 12. v. 4.*

In manus tuas commendo ſpiritum meum: redemiſti me Domine DEVS veritatis. *Pſal. 30. v. 6.*

Locutus ſum in linguâ meâ, Notum fac mihi Domine finem meum. *Pſ. 38. v. 5.*

Et numerum dierum meorum, quis eſt vt ſciam quid deſit mihi. *Pſal. eod. v. 6.*

Fac mecum ſignum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adiuuiſti me & conſolatus es me. *Pſal. 85. v. 17.*

Dirupiſti Domine vincula mea: tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini inuocabo. *Pſal. 115. v. 7.*

Perijt fuga à me: & non eſt qui requirat animam meam. *Pſal. 141. v. 1.*

Clamaui ad te, Domine, dixi, Tu es ſpes mea, portio mea in terra viuentium, *Pſal. eod. v. 6.*

Omnipotens ſempiterne DEVS, qui Ezechiæ Regi te lacrymabiliter deprecanti, vitæ ſpatium protendiſti; concede mihi indigno famulo tuo ante diem mortis meæ tantum vitæ ſpatium, vt omnia peccata mea valeam, deplorare, & veniam ac gratiam te miſerante merear accipere.

Omnipotens, benigne ac miſericors DEVS, te oro humiliter per mortem Filij tui, concede mihi horam felicem ac beatam, cùm anima mea diſceſſura eſt è corpore.

Domine IESV Chriſte crucifige, per illam amaritudinem mortis, quam ſuſtinuiſti pro me in cruce, maximè cùm anima tua egreſſa fuit de corpore tuo, miſerere animæ in egreſſu ſuo. Qui viuis & regnas, cum Deo Patre, & ſancto Spiritu, per omnia ſæcula ſeculorum. Amen.

II. ORATIO.

Pro felici exitu ex hac vita.

MIſericordiſſime Domine IESV, ſi ſic agitur cum homine morituro, & in talibus periculis & anguſtijs erit vita ſpiritus mei ex hoc ſæculo migraturi, quò fugiam niſi ad te DEVS meus? tu erue animam meam, vt non pereat in horâ illâ tremendâ: præſta mihi obſecro ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum, & per illum amoris ęſtum & dolorem, quo ipſe, qui vita es, mori pro me voluiſti, vt mortis corporalis agonem ſemper præ oculis habeam, & hoc agam modò viuens, quod moriens optarem me egiſſe, vtque nullâ in re tantum operæ ac ſtudij ponam, quàm vt mihi ipſi ſpiritualiter moriar, & cunctas ſenſuum meorum mortificem paſſiones, ſicque tecum poſt hanc vitam felix ac beatus viuam in æternum.

III. ORATIO.

Efficaciſſima Hugenis de Sancto Victore, pro obtinendo SS. Euchariſtiæ viatico in extremis.

O Dulciſſime ac benigniſſime Domine IESV Chriſte, ob tui ſanctiſſimi corporis reue-

ris reuerentiam quod ex intacta Virgine Maria sumpsisti, concede mihi misero peccatori, vt corpus tuum pretiosissimum animæ meæ finalis sit refectio. Amen. Pater noster &c. Aue Maria &c.

O dulcissime & amantissime Domine IESV Christe, propter nomen tuum sanctissimum, concede mihi misero peccatori, vt gloriosissimum nomen tuum, quod est IESVS, sit mea finalis locutio. Amē. Pater noster. Aue Maria.

O dulcissime ac clementissime Domine IESV Christe, propter passionem tuam acerbissimam, concede mihi misero peccatori, vt tuum in cruce ineffabile tormentum sit mea finalis cogitatio. Amen. Pater noster. Aue Maria.

O dulcissime ac misericordissime Domine IESV Christe, propter tuam omnem sanctissimam vitam concede mihi peccatori miserrimo omnes affectiones, cogitationes, locutiones, & operationes meas in sancta tua vulnera defigere. Amen. Pater noster. Aue Maria.

O dulcissime ac pijssime Domine IESV Christe, propter omnes miserationes tuas, imprime cordi meo tuę mortis exinanitionem, & omnium vulnerum tuorum passionem. Amen. Pater noster. Aue Maria.



CORONIS PRIMI CAPITIS AD LECTOREM.

Hoc age, hoc cogita, mi homo, & dum sanus es, disce ægrotare, disce mori. Vtrumque raræ artis est, quam vtrum scias, experiri non licet, nisi cùm errare non licet sine dispendio æternæ felicitatis. Malè moriendo semel tantùm erratur, sed hic error nunquam emendatur in omnes ęternitates.

Quapropter tanquam migraturus semper habita: ex parte verò maximâ tecum habita, *& quotidie omnes conscientiæ tuę latebras explora. Quicquid circa te iacet rerum, tanquam hospitalis loci sarcinam specta. Non licet plus efferre, quàm intuleris. Ergo age & satage, Deo te proba. Transeundum est. Omni momento ad ostium Æternitatis te stare cogita.* a *Transeundum est. Tota nobis imminet Æternitas. Breuis est voluptas, supplicium æternum; modicus est labor, præmium sempiternum.*

Sanum ergo instruximus: Mortem contemnendam, sed mortis memoriam nunquam deponendam esse monuimus. Idem nunc monebimus Ægrotum.

a Ioannes Godefridus Bambergensis, & Herbipolensis Episcopus, qui Anno Christiano 1622. die 29. Ratisbonę in comitijs sancte obijt: hic optimus Antistes, Æternitatis assidue memor, dicere solebat: *Omni momento sto ante ianuam Æternitatis.* Atque hæc istius dicti origo est.



AD CAPVT II.

Imago II.

ÆGROTIS SIC CONSIDERANDA.

A. *Instat hyems, cadunt folia; Mors vigilat, & securim tollit; Tu quoque vigila ægrote.*
B. *Quod Torcular vuis, hoc Morbus est ægrotis; modò neutris desit maturitas.*
C. *Quædam aues cadendo vincunt; plurimi hominum ægrotando sanantur.*
D. *Grando spicas, inualetudo sternit homines: præstat sic cadere, quàm malè stare.*
E. *Hæ rerum vices sunt; Post nubila Phœbus, post Phæbum denuò consurgunt nubila.*
F. *Aculeus Morbi, & mortis spiculum vitari non possunt, vinci possunt patientiâ.*
G. *Eques in vndis, æger in morbis fluctuat; incertum, an euadant.*

CAPVT II.

MORTIS MEMORIA COMMENDATVR ÆGROTIS.

§. I

Ingressus ad sermonem, & an Morbus, malum.



CAVNVS, Cariæ oppidum est, pestilente cælo, & iniquo incolis. Hos Stratonicus citharœdus, homo facetus cum esset intuitus Homeri versiculum in eos recitauit:

Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum.

Nimirum luridos omnium vultus, pallidosque sugillabat. Caunij verò cùm hominem inhumaniùs salutassent, quod eorum vrbem vt morbidam infamaret, Stratonicus eis iterum: Ego, inquit, morbidam dicere non ausim, vbi & mortui ambulāt? Vrbanius multò salsiusque illos notauit quàm antè. *a*

Sed quid negamus, aut quid supercilium attollimus? folijs simillimi sumus. Dilucidè Iobus: Contra folium, inquit, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam. *b* Ac si dixisset: Cum folium sim, quod vitę incommodis omnibus obnoxium est, quod ventos omnes timet, & vel ad leuissimam aëris commotionem tremit ac difflatur, ne tu, ô DEVS, indignationis tuæ vento me præcipites; cadam vltro, te etiam non impellente. An non folia sunt homines, quos morbi tanquam exsuccos flores aridaque folia huc illuc vario ludibrio impellunt? Nec aliter clemens Alexandri-

xandrinus hac de re sentiens: Agite, inquit, obscuræ vitæ homines, generationi foliorum similes, imbecilles, ceræ figmenta, gens instar vmbræ euanidi, inuolucres, vnius tantùm diei vitam habentes *c*. Certè folia sumus, ad omnem auræ motum decutimur. Vnica quandoque febricula: quid dico, tussicula, imò guttula vnica ostiolo non suo illapsa, hoc tale folium pessundat, & in tumulum abijcit.

Sed nunquid sanitas bonum est, Morbus malum? Non, mi homo, non est, inquit Epictetus. Quid ergo? Rectè sanitate vti, bonum est; male, malum. Licet ergo vel è morbo capere fructum Deo tuo. An non & è morte? De morbo quid statues? Ostendam eius naturam, excellam in eo, tranquillus ero, bene mecum agi putabo, medico non adulabor, mortem non optabo. Quid requiris amplius? Quicquid mihi dederis, id ego efficiam beatum, prosperum, honorabile, expetẽdum. Sed est qui abnuat, dicatque: Caue ne ęgrotes; mala res est. Cui denuò Epictetus: Perinde, ait, istud est, ac si quis diceret: Caue ne quando tibi fingas tria esse quatuor; malum est. Quomodo malum? Si de eo sic existimaro, vt decet; quid porrò mihi nocebit, ac non potiùs proderit? Si ergo de paupertate, de morbo, de perturbatione status publici, ita sensero, vt decet, nónne id mihi satis est, nonne profuturum? *d*

Veritas te amet, Epictete, quàm hæc omnia verè, & ad amussim Christianæ legis! Hoc fundamento posito nos hic docebimus, in Morbo Mortis meminisse, & aduentum eius non expauescere.

Sed quęso te, Lector, ne hęc eò scripta putes, vt solùm ea legas ægrotus? tu sanus lege, vt tibi prosint ęgroto.

a *Strabo. l. 14.* b *Iob c. 13. v. 25.*
c *Clem. Alex l. 4. Strom ex Aristoph.*
d *Epictet. l. 3. dissert. c. 20.*

§. II.

Aegrotus ad Amicos, ad Morbum, ad Morbi lethalis initium, ad Mortem, ad Christum Dominum.

AD AMICOS

ABite cum vano luctu intempestiui. Non hic querelis locus aut precibus. At immaturus à vobis abeo? Immaturus? videte ne erretis. Maturus ad mortẽ fui, quàm primum natus, imò antequam natus. Quid enim quærar? Quid natus sim, scio: imbecillum corpus, fragile, ad omnem contumeliam proiectum, morbi pabulum, mortis victima. En, quisquis es, sume spes aut res animo cras non future, aut alibi future.

AD MORBVM.

ERgóne iam ægrotandum? Venit tempus quo experimentum mei caperem. Non in mari tantùm aut in prælio vir fortis apparet. Exhibetur etiam in lectulo virtus. Ægrotandum itaque? Non potest istud toto sæculo fieri. Aut ego febrim relinquam, aut ipsa me. Sẽper vnà esse non possumus. Hactenus fruebar sanitate; nunc cum Morbo mihi res erit. Morbus, non nescio, primus Mortis nuntius est. Gregorio id credo, qui piè ac verè: Dominus pulsat, inquit, cùm per ægritudinis molestias mortem vicinam esse designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. *a*

Primum hunc mortis nuntium ęquo animo admittere, etiam apologi me docent. Senem aiunt grauiter decubuisse. Cumque iam Mors raptura hominem adesset, rogauit æger feralem manum tantisper à se abstineret, dum testamentum conderet, ceteraque pararet quæ tanto itineri forent necessaria. Cui Mors: Eho silicernium, inquit, parare te non poteras tot annis, toties à me admonitus? Ad quæ senex, Obsecro, ait, fidem tuam, non commemini, me vnquam à te monitum. Cui mors iterum: Vt audio, etiam senes mentiuntur. Centies, sexcenties, millies te monui, cùm non solùm æquales tuos, quorum vix vllus superest, sed & iuuenes pueros, infantes te spectante, te ingemiscente raperem. Sed & ego tuam fidem appello, obliuiose senex, non te monui, cùm oculi tui hebescerent, pili canescerent, nares stillarent, aures surdescerent, ceterique sensus deficerent, omneque corpus tabesceret? Hi nũtij mei sunt, hi fores tuas pulsarant, sed tu negaras te esse domi. Sat crebrò, sat diu monitus es; nil differo. Veni, & vnà mecum choreas ingredere. Ad Mortem raro benè se parat, qui se parat tam serò.

a *Greg. hom. 13. in Euang.*

AD MORBI LETHALIS INITIVM.

CVm vitam meam cogito; cum vitiorum meorum multitudinem, raritatem virtutum considero, eheu, Deus, coarctor nimis, & angustiæ mihi sunt vndique *a*. Sed melius est, vt incidam in manus Domini (multæ enim misericordiæ eius sunt) quàm vt annos augeam, & simul vitia. Quis futurus essem, tu, ô Deus, nosti. Fortassis gratia tua exciderem, si non iam vitâ. Mors ades, irrue in me, vitam promptus paratus amittam, modò seruem Dei mei gratiam, aut illa me seruet potius, quod vnum toto pectore à te, Christe IESV, & per te flagito.

a *Dan. cap.* 13. *v.* 22.

AD MORTEM.

QVia lenta me tabe necas, mors sæua, paratu
Non opus est tanto, vincere nolo, feri.
Cur in me pharetram sic vis consumere? vitæ
Ferre potest spolium sola vel aura mea.

Quid enim est homo? Nauis quassa & rimosa, quæ sola iactatione vehementiore soluitur, non magna tempestate opus est; vbicumque arietaueris dissipatur. Humanum corpus ex infirmis fluidisque contextum, lineamentis exterioribus nitidum, frigoris, æstûs, laboris impatiens, ipso rursus situ & otio iturum in tabem, alimenta metuens sua, quorum modò inopiâ, modò copiâ rumpitur, soli semper sibi nutrimentum vitiosum & inutile, anxiè tuendum & seruandum, precarij spiritus, & malè hærentis, morbis innumeris obnoxium, & absint morbi, à seipso paullatim depascitur, & ad mortem defluit. Miramur hoc semel mori, in quo mille reperias Mortis latibula? Numquid enim vt concidat, res magni molimenti est? Odor illi saporque & lassitudo, & vigilia, & humor, & cibus, & sine quibus viuere non potest, mortifera sunt.

AD CHRISTVM DEVM.

CHriste mori nolo, sed viuere. Viuere quærit;
Christe tuo quisquis quærit amore mori.

Non sanè sum in metu eorum, quæ ex decreto, ô DEVS immittis. Sequor te, benigne parens, sequor. Et quidni faciam, cùm propius ad te vocas? Dissolui & esse cum Christo, multo magis melius. Et hoc ipso desidero. Mihi enim viuere Christus est, & mori lucrum. *a*

a *Philip. cap.* 1. *v.* 22. *&* 23.

§. III.

Mæroris antidotum.

QVid turbaris, aut quid angeris? In manu Dei es; & ipsi de te cura est. Atqui malè afficeris & ęgrotas? Quid hoc tandem mali, cùm sit à summo Bono? Deus te suum esse vult, & ideo quibusdam quasi morbi cancellis sepit & coërcet, ne abeas in diuersa, & à via aberres, quę ad cęlum.

Auicula caueam quidem indignatur, libertatem quęrit, & reluctatur: at dum in cauea capta est, ab hero suo & amatur & alitur. Quis liberè errantem ab aucupis seu visco, seu laqueo securam dicat? Ita, mihi crede, magnum quid est, *Domini Dei captiuum esse*, vti est ęgrotus. Maximi beneficij loco censendum, exiguo tempore, vinciri, vri & secari ab eo, qui vult æternùm parcere.

§ IV.

Non semper mulsum.

DEVS tibi, mi æger, calices nunc ingerit amariores; mulsum biberas, dum sanus eras: iam bibendum est absynthium. Quid os torques, & auersaris hoc poculum? amarum est, fateor, sed salubre. Illud Iobi cogita. Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus *a*? Ingrati mortales, bona nostra vix aliter cognoscimus quàm perdendo: amissę valetudinis bonus æstimator eris imposterum. Et meministi vtique, quod dum valeres, sæpius te pluscculum inuitaueris, subinde etiã sobrietatis metas egressus. Nunc ergo, me suasore, amarulentum hoc poculum lætus capies, & comessationibus anteactis honorariam hanc mulctam irrogabis. Olim Latinarum ferijs (teste Plinio *b*) cùm quadrigæ certarent in Capitolio, absynthium bibit, qui vicit: tu iam bibe, vt vincas.

Dulcia non meruit, qui non gustauit amara.

a *Iob c.* 2. *v.* 10.
b *Plin. l.* 27. *nat. hist. c.* 7. *ante med.*

§. V.

§. V.

Christiana generositas, mortis contemptus.

NEmo vitam bene rexit, nisi qui contempsit. Tam imperiti non sumus, vt nesciamus, nobis quandoque moriendum esse, tamen cùm propiùs Mors accesserit, tergiuersamur, tremimus, ploramus. Sed nonne tibi stultissimus videbitur, qui fleuerit, quod ante annos mille non vixerit? æque stultus est qui flet, quòd post annos mille victurus non sit. Hæc paria sunt: non fuisti, nec eris. Vtrumque tempus alienum est. In istud, quo viuis, punctum coniectus es, quod vt extendas, quousque extendes? Quid fles? quid optas? perdis operam. Eo ibis quò eunt omnia. Quid tibi nouum est? ad hanc legem natus es: hoc patri tuo accidit, hoc maioribus, hoc omnibus ante te, hoc omnibus post te. Ratum & fixum est; Mors grassatur in *omnes* In hoc nascimur vt defungamur. Cerne animo longam præeuntium, longamque sequentium te, & hac ipsa hora tecum obeuntiũ cateruam. Multa millia hominum & animalium, hoc ipso momẽto, quo tu mori trepidas, animam varijs lethi generibus emittunt. *a* Pulchra hæc contemplatio est & vera. Totum Orbem vide, notum, ignotum: multa millia omnibus momentis nasci, mori certum est; & quosdam eodem mortis genere. Tu autem fortasse non putabas te aliquando peruenturum ad id, ad quod semper ibas? Nullum sine exitu iter est. Mors ad quietem perpetem tutum est iter; nec in morte aliquid mali est, nisi timor mortis. Proinde si volumus tranquillè degere, anima in expedito est habenda. Ego mei finem timeam, cùm sciam me sine fine non esse, imò cum sciam omnia esse finita? Ego vltimum suspirium, quod finem dabit omnibus suspirijs, formidem? Eccur reddere dubitem, quod ea lege accepi vt reddam? At difficile est, inquis, animum perducere ad contemptum animæ. Est facile, sed scienti viuere.

Summum diem probus nec optat, nec timet.

Quin Mors habeat aliquid terribile, non negamus, sed ideò discendum quâ ratione Mortem non timeamus. Nemo discit, vt ęquo animo in rosa iaceat, vt hilaris ad offertam mensam accumbat, sed in hoc duratur, vt doloribus non cedat. Hilaris venientem mortem excipit, qui se ad illam diu composuit. Et hoc maximum animi generosioris argumentum est, si exire non metuit. Scit enim quò exiturus sit, qui vnde venerit meminit. Theodosius Imperator talis, de quo Ambrosius dicere solebat: Dilexi virum, qui cùm moreretur, magis de Ecclesiarum statu, quàm de suis periculis angebatur. Tu ergo Mortem vt nunquam timeas, semper cogita.

a *Senec. epist.* 77.

§ VI.

Mortis contemptæ specimen.

NINACHETVS, prætor Malacensis in Indiâ iussu magistratu se abdicare, non tulit ignominiam, veri honoris & solidæ virtutis ignarus. Confestim ex aloë alijsque odoratis lignis extructâ pyrâ, quadratum iuxta suggestum nobilissimis aulæis, ceteraque pretiosa veste constrauit. Ex eo suggestu ipse aureâ togâ gẽmisque præfulgens; ad circumfusam concionem de rebus abse gestis totoque vitæ suę cursu disseruit: expositisque beneficijs, quæ in captiuos Lusitanos difficilimo tempore contulisset, nullo suo delicto, spoliari se dignitate, dolenter admodum & acerbe conquestus est. Tum Lusitana ingenia detestatus (adeò funestas humano pectori subdit faces ambitio) se in ardentem rogum inicit, mortis contemptor. *a*.

De non absimili mortis contemptu Ælianus. Est, inquit, & Calani finis dignus quem laudemus, alius dixisset, quem admiremur. Fuit autem eiusmodi. Calanus Sophista Indus, cum Alexandro, Macedonibus, insuper & vitæ longum vale dixisset, in pulcherrimo Babylonis suburbio pyram è lignis odoratis Cedro, Thyo, Cupresso, Myrrho ac Lauro extruxit, obitoque consueto cursus exercitio, pyram conscendit, mediaque strue lignorum stetit coronatus, affulgente, quem ipse adorabat, sole. Quo facto signum Macedonibus dedit, vt pyram incenderent. Ardente iam rogo, flammis inuolutus Calanus constitit immotus, neque ante collapsus est, quàm exspirasset. Alexander viri animum obstupescens dixisse fertur: à Calano potentiores hostes debellatos quàm à se. Nam Alexander cum Poro, Taxilâ, Dario bellum gesserat,

rat, Calanus cum Labore & Morte *b*.

Ergone tantum robur vanissimis hominibus fuerit in Mortem, & Christiani Deo adiutore freti trepident concidantque animis? Non est malum mors, sed malum est Mortis metus. Obsecro res ipsas examinemus, non vmbras rerum. Si Senecæ credimus, Mors optimum naturæ inuentum, malorumque omnium remedium est *c*. Quid ergo ad extrema trepidamus? Excipiet nos magna & immortalis pax, voluptas æterna. Inuicti esse possumus, inconcussi non possumus. Transeundum est. Ex ipsa igitur longioris æui desperatione sumendus est animus, fiat virtus quod foret necessitas. Certè Christianus sapiens nihil facit inuitus, necessitatem omnem effugit, quia vult quod ipsa coactura est: Ergo libenter faciamus, quod non possumus, non facere: æquo animo expectemus nostri aut finem, aut potius initium. Sereno semper est animo, qui Mortem scit contemnere.

a *Ælianus l. 5. var hist. c. 6.*
b *Pet. Maffei l. 5. Ind. hist. mihi pag.* 150.
c *Sen. Consol. ad Marciam c* 20. *& lib. 6. nat. qq. fine omnino.*

§. VII.

Animus ad Mortem promptus.

ZEno Citticus, vt Suidas memorat *a*, schola exiens impegit, digito pedis vulnerato. At ille vocari se ratus *ad plures*, terram manu pulsauit, hac voce adiectâ: *Venio, quid me vocas?* Ita nonaginta annorum senex, nunquam ægrotus, decessit. Fames Zenoni amicissima fuit, nam ea se inedia frequenter confecit, vt deficeret. Sed libenter sic ægrotabat Zeno, ne ægrotaret, & vt senectutem obtineret tranquillam atque à morbis immunem. Vtrumque assecutus est ex voto. Ne miremur nos breuis æui, & incertę valetudinis esse; nimirum inter mensas & pocula valetudinem ac vitam consumimus, neque enim cenasse nos credimus, nisi venter ad omnem satietatem fartus tumeat vt tympanum. Ridiculi, imò insani homines, quo vitam producere deberemus, eo præscindimus. Sed hoc inde est, quia persuaderi nolumus, tantas esse vires abstinentiæ ad extendendam ætatem. Sed quotidiana loquitur experientia, optimè dictum esse: Quantum adimes escæ, tantum adijcies vitæ *b*. Sed ad lineam.

Vrsinus sacerdos (B. Gregorio teste *c*) in morbo cælestibus visis recreatus, sæpius exclamauit: *Venio, venio, gratias ago.* Cumque adstantibus, quos cælites videret, exposuisset, easdem voces iterauit: Ecce venio, ecce venio. Inter quæ verba abijt è vita.

Promptus ad mortem animus ita loquitur: *Venio, ecce venio.* Hîc diu tricari velle, serum nimis est, frustra te reluctamur. Natura mater, non nouerca. Ecquid naturam accusas, mi Theophraste, quasi minus homini quàm bestijs fauentem? magis certè huic quàm illis voluit. Quid enim meliùs, citò pati quod non timeas amplius, quàm diu timere quod tardè patiaris? Longum homini tormentum demit natura, cum vitam ei concedit breuem.

——scilicet omnibus vna
Expectanda dies semper——

Quid ergo cohorres? vita tibi eripitur? Sed simul & mortis metus, & mala vitæ plurima. In omni pænè re, omnibus hic sensus est: malle citò pati, pati quod debeas, quàm patienda tamdiu timere, quamdiu differre. Paruulum differt, ait Plinius secundus, patiaris aduersa, an expectes: nisi quod tantum est dolendi modus, non est timendi; doleas enim quantum scias accidisse; timeas quantum possit accidere *c*.

Ergo adsis, ô Mors, habes me tuum stipendiarium: soluam quod debeo, quandocunque Deo meo visum me debere. Ergo libens volens

———explebo numerum reddarque tenebris:

è quibus tamen ad lucem eamque immortalem me rediturum erectissimus spero. Non mors malum est, sed post mortem pœnas dare, hoc malum est *e*.

a *Suid. mihi pag.* 155. *col.* 1.
b *Vide Leonardi Lessij Hygiasticon.*
c *Greg. l.* 4. *dial. c.* 11.
d *Plin sec. l.* 8. *epist.* 17.
e *Chrysostomus hom.* 3. *in epistolam ad Philippenses.*

§. VII.

§. VIII.

Mortem timent, qui non prauident.

RES certa est: Nil æquè terret quàm inopina moriendi necessitas. Aspice, quemadmodum qui alieno imperio parent, subitò iussi longum iter agere, solliciti ac tristes complicandis raptim sarcinulis inhiant: Vide quàm queruli & indignanter abeant, quod non maturius moniti: dum discedunt, sæpe in tergum se vertunt, & nunc hoc, nunc illud obliti murmurant. Atqui nulla via est longior quàm *Mori*, nulla durior, nulla obscurior & incertior, nulla suspectior & latronibus infestior: quæ vt cuncta cessarent, certè irremeabilis via est. Tantò igitur attentiùs prouidendum, ne quid obliuiscamur, quoniam hinc digressis, non subsistere, nec diuertere multò minus reuerti licet. Ire illò necesse est, milites, aiebat dux Romanus, vnde redire non est necesse. Vnum hîc remedium est, vt parati animo simus semper, & vocati respondere, & iussi obtemperare, compositisque omnibus ad primum ducis imperium, iter illud ingredi. Heu! quàm malè sibi consulunt, qui præparationem ad iter hoc inter minimas curas habent; cuticulam curant, & vt sibi bene sit, cetera committunt aleæ.

Smindyrides, perditissimus ille iuuenis iactare solitus est, se à viginti annis solem nec orientem, nec occidentem vidisse assiduè scilicet in lecto aut in mensa occupatus. Nescio an non similes ei reperias inter Christianos, quorum maximum negotium, mensa, lusus, otium. Nimirum, ita nos Morti paramus, sic Æternitati præludimus. His eueniet, quod Bruto in epistolis verè olim vaticinatus Cicero: Mihi crede, inquit, opprimemini, nisi prouideritis: Sic accidet incautis omnibus, qui futura non prouident. In cunctis quidem rebus necessaria est prouidentia, in ijs tamen maximè, quæ ampliùs quàm semel fieri nequeunt: vbicunque pes lapsus fuerit, actum est: vnus error multa trahit errorum millia. Hæc ratio mortis est, vnicus in ea error, infinitos trahit errores; hic semel errasse, æternùm est perijsse. O cæci mortales! Eueniet vobis, quòd his, qui contra hostilis ferri aciem oculos claudunt, quasi periculum quod non vident, nec sensuri sint. Feriemini, moriemini, sentietis, an cæci autem, an videntes, id in vestra manu est. Recusatis ecce mortem cogitare, quàm breui & cogitare oportebit, & pati. Eius perpessio faciliùs sequeretur, si cogitatio præcessisset.

§. IX.

Mortem timent, qui vitam negligunt.

NEque hîc res dubia est: Illi potissimum mori metuunt qui viuere nesciunt, quibus omnis felicitas est in corpore; quibus hoc vnum sapit, bene comedere, bene bibere, bene dormire; qui cælum suum interpretantur, nunquam extra voluptatem esse, homines certè obedientissimi, sed suo ventri, non diuinæ Voluntati, quorum maximum est negotium, cuticulam in bona pace curare, & indulgere genio, dum licet. De his verissimè dixit Gregorius: Desiderium cælestium nesciunt, qui cor in terrenis voluptatibus defigunt *a*.

Christianus sapiens, cui non alia corporis, quàm vilis mancipij cura, mortem non aliter quàm digressum matutinum è nocturno quopiam inamœno & incommodo prorsus hospitio spectat. Quisquis es, posses vitæ huius exitum non timere, si alterius ingressum sperare posses; tuus hic timor inde oritur. Quamuis enim formidari vulgo exitus multæ eradantur caussæ, omnes tamen spe beatioris vitæ propositâ euanescunt. Qui cælum seriò aspirat, ad hæc ludicra non trepidat. Huic tali homini labor, mœstitia, dolor, contemptus, ignominia, damnum, Orbitas, seruitus, paupertas, senium, mors ipsa nihil aliud sunt nisi experientiæ schola, campus patientiæ gloriæ palæstra.

a Greg. lib. 14. *mor. c.* 13.

§. X.

Tria morbi grauia.

IN omni ferè morbo grauia sunt, *Mortis metus*, *Dolor corporis*, *intermissio voluptatum*. *a* Quemadmodum verò calida frigidis, frigida calidis curantur, sic & illa suis curanda sunt antidotis. Videat hic æger, ne erret, & æstum æstu mitiget. Adolescens fuit qui medicamentis egebat frigidis, hic tamen clam medicis, domesticorum suasu, diebus non paucis ius bene piperatum ieiuno stomacho trāsmisit, & pectus balsamo inunxit, alia-

que calidissima fomenta suo morbo admouit, & seipsum pœnè morti, Ergo *Timorem mortis*, amore curabimus, sed diuino: modicum diuini amoris omnem vanæ formidinis fumum dispellit. Qui Christum amauerit, minus amabit vitam. Christumque sentiet redamantē Hoc non fit verbis? Marce, vt ameris ama. *b*

Dolor corporis demulcendus est conscientiæ tranquillitate. Mens bene sibi conscia ægrum mirificè solatur, siquidem pura conscientia potens est pharmacum in omnes cruciatus. Illud etiam dolorem lenit, quod Gregorius suggerit his verbis: Mitigat vim doloris, considerata æquitas ferientis. Longè faciliùs dolores æger tolerabit, si altè in animum admiserit hoc vnum: Iustissimus Deus vult me hoc pati.

At *voluptatum intermissio* nihil affliget eum qui voluptates cogitauerit æternas, illæ quas relinquimus, vanæ, breues, & plerunque fœdæ sunt, & sæpissime priusquam deserantur, ipsæ suos amatores deserunt: eæ quas patria pollicetur, immensæ, stabiles, æternæ sunt. Facile spernit voluptatem fluxam, qui sincerè sperat æternam.

a *Sen. epist.* 78.
b *Martial. l. 6. epigram.* 9.

§ XI.

Morbus virtutum ludus.

BEne pungeris, inquit Bernardus, si compungeris *a*. Morbus, virtutum schola; vitiorum quoddam veluti macellum dicitur. Quisquis ægrotus est, in hoc ludo discipulus est. Valetudo contrà plurimis virtutum macellum est, & schola vitiorum: dum valent, furunt: si malè valerent, rectè agerent; dum sani sunt, sexcentis negotijs intricantur, Dei negotium in postremis habent. Quā multi casti sunt dum ægroti sunt: cum conualescunt, in pristinas libidinum sordes reuoluuntur. Hi longè tutiùs ægrotarent, quibus tam periculosa & pestilens sanitas est. Hos ergo Deus in lectum compingit, vt sibi vacent, & rem salutis curent; vana vanis relinquant, & cęlum suspirent, Infirmitas grauis sobriam facit animam *b*. Vt ad calculum res redeat; Morbus multis quidem tædijs implicat corpus, sed multis explicat animum. Diuini Pauli vox est. Et licet is qui foris est noster homo corrumpitur; tamen is qui intus est, renouatur de die in diem *c*. Hinc quamuis mala; quamuis pessima ægritudo videatur, optima esse incipit, cum ægrum sanctiorem efficit. Multi cum sentiunt pœnam, corrigunt culpam. Nusquam peiùs quàm in sano corpore æger animus habitat.

a *Bern. in Psal.* 31. b *Eccli. cap.* 31 *v.* 2.
c 2. *Cor. cap.* 4 *v.* 16.

§. XII.

Morbus corporis, animi salus.

INualida valetudo hortatrix parsimoniæ, dehortatrix libidinū, & magistra est modestiæ. Tu pone sollicitudinem, quicquid corpori euenerit, saluus es, si modò valetudo animi sit bona. Enimuerò plurimis ad animi valetudinem profuit ægritudo corporis. Ille vir altus ex humili, ex aquis euectus ad sidera, cælique clauiger, *a* cuius vel sola vmbra molestias morbosque corporum pellebat, interrogatus aliquando, cur suam ipse filiam graui morbo pressam sineret, respondit: *Sic expedit ei.* Tu quid scis, an non & tibi sic expediat? Ille idem, de quo loquor, filiam mox vt tutò sanam fieri posse cognouit, & sanauit, & sanandis alijs habilem fecit. Et tu quoque facito, vt tua tibi secura sit sanitas, fortasse sanabere. Denique quod tuum est, animum ante omnia cura, eumque cœlesti medico curandum offer. De reliquo, si non quod optas, at profectò quod expedit, spera. Misera valetudo comes est quidem iniucunda, sed fidelis, quæ te crebrò vellicet, iter signet, & conditionis tuæ admoneat. In periculis tutissimum est pręsidium, fidus monitor. Quod si morbus sine remedio sit, sile & gaude; è carcere ruinoso faciliùs ac citiùs egredieris. Optimè dixit Gregorius Nazianzenus: Anima morbo affecta, Deo propinqua. *b*

a *Petrus Apostolus.*
b *Grego. Naz. orat. ad ciues.*

§. XIII.

Morbus Aeternitatis monitor.

QVantum hoc boni est quod mala vitæ pręsentis, breui gustu perennis admonent supplicij? Æger itaque infinitas amaritudines declinare studeat, quando horis pauculis tam impatienter hęc amariuscula tolerat; doloribus non longis discat euadere sempiternos, quibus nec pharmacopola, nec medicus,

dicus, nec herba, nec dies criticus, neque mors ipsa medebitur, malorum hic omnium medicina. Viç ad mortem diuersæ, vnus omnium terminus est Æternitas.

Anaxagoras peregrè moriens, An in patriam referri vellet, amicis interrogantibus: Nihil necesse est, inquit, & adiecit caussam: Vndique enim ad inferos tantundem viæ est. Hoc responsum non minus conuenit ad cælum ascensuris, quam casuris ad inferos. O febrium felix incendium, ac vtile, quia breue! O inferorum rogi formidabiles, quia æterni!

Ex quibusdã malis remedia conflantur; & sæpe paruus præsensque dolor, vt venturis ac grauibus occurreretur admonuit, fuitque vtilis qui molestus erat: ita morbus quicunque, quò magis infestat & torquet, eò magis Æternitatis admonet: siue in delitijs siue in flammis ducendç. Videant sani, attendant ęgri quò eant. Voluptas omnis, sed & omnis mœror breuissimis clauduntur spatijs. Mortale est omne mortalium bonum; eodem hoc circo mala omnia coërcentur,

Carceres metasq; nescit gloriosa Aeternitas;
Comparatum Aeternitati tempus omne perbreue est.

§. XIV.

Morbus igitur optandus.

Optanda sæpe est, inquam, corporis imbecillitas, quò maturiùs liber sis ac victor. Optauit hanc qui dixit: Pro me autem nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis. Cùm enim infirmor, tunc potens sum. Nam virtus in infirmitate perficitur. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus *a*. Vt in vaginâ lacerâ sępe bonus gladius, sic in corpore imbecilli ac morbido fortis subinde animus latet. Hoc robur est optabile, quod nec dies minuit, nec fortuna. Ægrotus non quidem idoneus est vectandis oneribus, aut aruo fodiendo, sed exercendæ patientiæ, sed erigendę fiduciæ. Sic in naui robustior quisque remum agit, at prudentior clauum regit. Vita quasi nauis, rerum fluctibus & Mundi pelago iactata suos remos habet suumque gubernaculum; si à vilioribus repulsus es officijs ad nobiliora conuertere. Vera & generosa vis hominis in animo est. Corpus animi domus quàm robusta, quàm fragilis sit, nihil ad hospitem, paucorum pręcipuè dierum: si domus corruat, migrandi necessitas in aliud, idque perpetuum domicilium hinc exclusos transfert. *Virtus in infirmitate perficitur.* Et quãuis morbus videatur deterrimus, optabile tamen hoc malũ est, quod mali remedium sit maioris. Plurimorum sanè valetudo tunc est prosperrima, cum maximè aduersa.

a 2. *Cor. c.* 12. *v.* 5. 9. & 10.

§. XV.

In morbo quid legendum.

Zeno Demij filius, quem proximè nominaui, cùm oraculum consuluisset, quâ ratione optimam vitam duceret, responsum ei ferunt: si mortuis concolor fieret. Vel: Si mortuorum consuetudine vteretur, hoc est, vt Suidas explicat, si veterum scripta legeret *a*. Cum libris habitare, est inter mortuos degere. Atqui hæc cum mortuis consuetudo, vita optima. Sed sicut ægrotis plena macella aut penora, sic & plenas ijs bibliothecas aperire, & grandia obtrudere volumina insaniç est: iusculũ illis aut olusculũ quandoque satis est in lautissimam cenam, sic & libellus vnus alterve in aliquot menses. Subinde legendum aliquid est, etiam ægrotis, si morbus aut dolor id ferat: sed legendum ijs sicut comedendum. Quod comedunt, non statim glutiant, sed prius mandant, & cibum pœnè in ore, velut stomacho primo, concoquant: sic etiam quod legunt, non oscitanter transiliant, sed vnam alterámve sententiolam expendant, & velut digerant. Aliter legere; est negligere. Sed vt ægrotis librorum, quos lecturi, delectus sit, syllabum subijcio breuissimum.

E LATINIS.

Robertus Bellarminus de Arte moriendi.
Aut de gemitu Columbæ.
Aut de Æternâ felicitate Sanctorum.
P. Steph. Bineti Schola & Recreatio ægrorũ.
P. Antonij Balingemij solatium afflictorum.

E GERMANICIS.

Academia Ægrotorum Neoburgi Anno 1625. edita.
Liber de Imitatione Christi, omnium pœnè linguarum, omnibus vtilis est.

Ex horum librorum aliquo æger velut apis libare poterit quæ solentur, quæ erigant, quæ doceant pati. Si morbus aut vitæ ratio alios libros respuat, liber ægroto vnicus sit, Iesus Christus crucifixus. Hunc ille librum

aſſiduè legat, tot in eo reperturus ſolatia, quot verba, quot vulnera.

§. XVI.

In morbo ſemper orandum.

ITa aio: ſemper orandum in morbo. Neque hoc difficile morbido, ſi velit. Aut enim linguâ (ſi ea tam potens) ad Deum diuoſque fundendæ preces: aut, ſi lingua torpeat, vel vocem dolor intercludat, animus ad Deum attollendus ſupplex & obſecrans, quieto corpore: niſi quòd ardentiores ſubinde gemitus tam ſecreta cum Deo colloquia rectè diſtinguunt. Sed is ſæpe morbus eſt, qui non ſolùm vocem impediat, ſed & animum deprimat, iubeatque ſibi pœnè ſoli attendere: atque tunc patientia & tolerantia dolorum pro precibus offerenda ſunt Deo, gratum illi ſacrificium eſt Dolor, cui iungitur Patientia. Bene precatur, qui bene patitur. Neque orare tantùm, ſed & exorare Deum credendus eſt is, qui ad illum legatos mittit tam diſertos DOLOREM & PATIENTIAM. At ſit ægrotus, cuius vocem quandoque ſupprimat, & animum frangat, & patientiam vincat dolor, etiamnum tamẽ modus eſt quo oret. Circumſpiciat ſaltem; videbit aſſidentes, adſtantes, paratos iuuare, promptos ſuccurrere. Quàm facile tunc ægro vnam alteramve voculam mittere: Quæſo te, mi amice, mi frater, linguam meam dolor hebetat, tuã tu mihi commoda, & has preces percurre, hos & hos pſalmos recita, hoc aut illud è libello prælege. Quis tam durus ſit, qui hanc operam neget decumbenti? Ergo, cùm æger ſuis ipſe verbis precari non poterit, poterit alienis. Ergo & repeto: *In morbo orandum ſemper.*

Nunquam Deum importunè adire poſſumus.

§. XVII.

In doloribus, & alias per diem quid cogitandum, quid agendum.

HOmo, Deo fretus, tametſi ærumnis preſſus, doloribus plenus non malè dixerit: Dum ſpiro, ſpero, & ſemper meliora, quô mea ſcilicet fini propiora cerno. De dolore optimè philoſophatus Seneca: Nemo inquit, poteſt valdè dolere, & diu. Sic nos amantiſſima noſtri natura diſpoſuit, vt dolorem aut tolerabilem, aut breuem faceret *a*: Nam ſummi doloris intentio inueni finem *b*. Hoc itaque ſolatium vaſti doloris eſt, quod neceſſe eſt deſinas illum ſentire, ſi nimis ſenſeris. Illud autem eſt, quod imperitos in vexatione corporis malè habet: Non aſſueuerunt ſolo animo eſſe contenti, nimis multum negotij eis cum corpore eſt. Quocirca, mi ægrote, aſſueſce paullatim animum à corpore deducere, & multum cum meliore ac diuinâ tui parte verſari; cum corpore, parte fragili & querulâ, non plus quàm neceſſe eſt. Et quia rarò tam aſſiduus dolor eſt, vt non ſubinde intermittat, ſubinde etiam remittat, ideò non ſtatim omne animi exercitiũ omittendũ cenſe, cũ in morbo cubas, cũ dolores ſentis. Ante omnia, vide, vt ſi vllo modo poſſis, preces matutinę, & aliquod conſcientiæ examen veſperi ſuum habeant progreſſum: ſi vox langueat, ore animus. Rei diuinæ intereſſe non potes, & Deum panis albedine velatum cernere? in lectulo tuo tibi tempus deſtina, quo Deum animo præſentem aſpicias. Noctem verò & ſomnum nunquam ordire, quin prius conſcientiam per nota quinque capita diſcuſſeris. Interdiu, cùm nullus dolor, aut remiſſior eſt, pium libellum cape, vnam alterámve periodum perlege, & lecta expende. Quotidie, vnam ſaltem horulam tibi ſelige, quam ordiaris orando, & labentem illam pijs gemitibus aut iaculatorijs precatiunculis diſtinguas, eandemque orando finias. Sic horam integram oraſſe cenſeberis in cælo. Si nec hoc potes (quod vix vllus dolor coget non poſſe) ſaltem mediam tibi horulam defini, qua aliquoties ad Deum mentem erigas, & per interualla cęlum ſuſpires, hoc enim dolorem (quemcunque tandem) & mitigabit & minuet.

Ad omnium precum tuarum principium & finem, diuinæ Voluntati te totum & ad omnia paratum conſecra. Hæc omnia tam non difficilia ſunt, vt ea vel moribundus præſtet, ne dum is qui in dolore eſt non adeò ſæuo. Quòd ſi horum omnino nihil poſſis, aut rectiùs, nihil velis, ſaltem vnica illa hora, cum quem pateris dolorem, fer patientiùs. Noli obſecro mala tua facere tibi ipſi grauiora, & te querelis onerare: leuis dolor eſt,

ſi ni-

si nihil illi opinio adiecerit. Contra, si exhortari te cœperis, ac dicere: *Nihil est, aut certe exiguum est, duremus, iam desinet*: leuem illum, dum putas, facies. Omnia ex opinione suspensa sunt; ad opinionem etiam dolemus. Tam miser est quisque quàm se esse credit.

a *Notum illud poetæ: Si longus, leuis est, si grauis ille, breuis.*

b *Sen. epist. 78. ante med.*

§. XVIII.

Aliter sani, aliter sentimus ægri.

Lacides philosophus, cũ plurima rei domesticæ amisisset: Nos, inquit, aliter in scholis disputamus, aliter domi viuimus: ita sani solatiorũ copiam ægris suggerunt; vbinam est æger ille qui seipsum satis soletur? Nimirum, tu si hic sis, aliter sentias. Ah, quàm vitrea est virtus nostra, leui collisũ frangitur! Ænei nobis videmur, cùm sani sumus: dicta fundimus speciosissima, & dolores pænè prouocamus: cùm adsunt, fugimus, cadimus, iacemus ante vllum cum hoste congressum. Sumus homines, inquis, & moribunda corpuscula vim doloris ferre non valent. Humana corpora non negem fragilia, sed non vsque adeò quin ad tolerantiam omnis aduersi sat virium habitura sint, nisi multò maior infirmitas esset animorum. Hæc nostra mollities est quæ virtutis inumeros desertores facit, dum omne difficile tanquam intolerabile respuitur. Virtus perijt, si tollatur eius materia, difficultas.

§. XIX.

In omni ægrimoniâ, pia ad Deum suspiria.

Domine, fortitudo mea & robur meum, & refugium meum in die tribulationis. *Hier. c. 1. v. 6 19.*

Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. *1. Reg c. 3. v. 18.*

Pater mi, probetur seruus tuus vsque ad finem; ne desinas ab homine iniquitatis. *Iob c. 34. v. 36.*

Bonum mihi, quia humiliasti me vt discam iustificationes tuas. *Psal. 118. v. 71.*

Placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo. Cùm enim infirmor, tunc potens sum. *2. Cor. c. 12. v. 10.*

Nunc Domine, secundùm voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum. *Tob. c. 3. v. 6.*

O Iesv & Maria, amor meus, finite me pro amore vestri, & pati & mori; non sim meus ampliùs, sed vester Totvs.

Sic orabat bonæ memoriæ Alphonsus Rodriquesius. a

a *Qui obijt anno 1617. ipsa nocte Sanctorum omnium, dum vltima hæc verba pronuntiaret: Ah, IESV. Annum vitæ 87. compleuit.*

§. XX.

Ægroti quædam vitia.

Primum. Libenter audire curiosa, noua, nugatoria.

II. Non libenter audire Mortis monita.

III. Conqueri de ijs, qui sui curam gerunt.

IV. Cibos vt malè paratos non probare, reijcere.

V. Lectum vt malè stratum exprobrare.

VI. Credere non satis se curari, ideò murmurare & indignari.

VII. Rariùs de Deo & diuinis cogitare & loqui.

VIII. Non in omnibus *Resignatum*, seu diuinæ Voluntati subiectum esse.

IX. Quædam censere intolerabilia, nec omnia, Christiana patientia concoquere.

Et quæso, quid ad te, mi æger, quid in Gallia, Belgio, Italia aut Hispania fiat? Tu potiùs quære, quid fiat in cælo, quid inter diuos, quid rerum agatur apud inferos: Hoc tu quære, quicquid demum alij inter se sciscitentur: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos a. Iam tibi curæ sit, cura salutis tuę vnica; Vnum enim est necessarium b. Quid tibi cum curiosis illis aut nouis plerumque fictis? Tibi his non prodes, alijs offensioni es. Et quid eos auersaris, qui vicini te periculi monent: agnosce illos, feciales sũnt Mortis. Obsecro te, senes illos, quorum fors plures nouisti, ne imiteris, quibus de morte loquentes audire, mors fuit. Et amabo te, non plus hactenus profeceris, quàm sic pueriliter mortem timere? Non didiceris tot annis, libenter, tranquillè, & imperturbatè mori? Quid trepidas? Voluntati Dei quàm integerrimè te cõmitte, & negotium

tium hoc pæne omne confecisti. Si velis credere altiùs veritatem intuentibus, *Omnis vita supplicium est.*

Romanum sapientem hîc tibi opportunè ingero: In hoc, inquit, profundum inquietumque proiecti mare, alternis æstibus reciprocum, & modò alleuans nos subitis incrementis, modò maioribus damnis deferens, assidueque iactans, nunquam stabili consistimus loco: pendemus & fluctuamur, & alter in alterum illidimur, & aliquando naufragium facimus, semper timemus. In hoc tam procelloso, & in omnes tempestates exposito mari nauigantibus, nullus portus nisi Mortis est.

At sua quemque crudelitas seducit, & in eis quæ diligit voluntaria mortis obliuio. Quotidie præter oculos nostros transeunt notorum ignotorumque funera: nos tamen aliud agimus, & subitum id putamus esse, quod nobis tota vita denuntiatur futurum. Non est ista Naturæ iniquitas, sed mentis humanæ prauitas, rerum omnium insatiabilis, quæ indignatur inde se exire, quò admissa est precariò. Iniquus est qui muneris sui arbitrium danti non reliquit: auidus qui non lucri loco habet quod accepit, sed damni quod reddiderit. Ingratus est qui iniuriam vocat finem voluptatis: stultus, qui nullum fructum esse putat bonorum, nisi præsentium. Nimis angustat gaudia sua, qui eis tantummodo quæ habet ac videt, frui se putat. Cito nos omnis voluptas relinquit, quæ fluit ac transit, & pænè antequam veniat, aufertur *a*. Gaudeamus ergo omnes eò quòd datur, reddamusque id cum reposcemur. Alium alio tempore Mors comprehendet, neminem præteribit. In excubijs stet animus, & id quod necessarium est, nunquam timeat, quod incertum est, semper expectet. Vtrumne stultius sit, nescio, legem mortalitatis ignorare, an impudentius, recusare. Omnes imò omnia in vltimum diem spectant. Quisquis ad vitam editur, ad mortem destinatur, ad Æternitatem præparatur.

a Sen. Consol. ad Polyb. c. 29. & 30.

§. XXI.

Tres theses omnibus viribus, ægroto propugnandæ.

I. CIRCA DEVM.

Nefas contra Deum, optimum parentem, quidquam queri, quasi morbum, aut nimis molestum, aut intempestiuum immiserit. Cum Iobo potiùs dicendum: Sicut Domino placuit, ita factum est: Sit nomen Domini benedictum. Et cum pia turba succlamandum: Bene omnia fecit. Siue enim vulneret, siue sauet Deus, semper benignissimi patris erga nos curam gerit, & adfectum.

II. CIRCA IPSVM ÆGRVM.

Morbus grauior, non longas aut assiduas vult preces, sed longam & assiduam patientiam; quâ facile fit, quicquid difficile censetur. Morbi condimenta sunt, crebri ad cælum gemitus, malorum à sanctis omnibus toleratorum memoria, iteratæ & iaculatoriæ precatiunculæ, quibus modò Sanctissimæ Trinitati, modò soli Christo; nunc beatissimæ Virgini matri, nunc alijs Diuis supplicandum pro constanti patientia, & felici ex hac vita transitu.

III. CIRCA ALIOS HOMINES.

Medicis tam corporis, quàm animi parendum integrè. Ad ægrotum reuisentibus, patientiæ, & animi bene compositi specimen præbendum. Et licet morbus affligat, multa turbent; quædam displiceant, plurima non sapiant, aliqua ad nutum non fiant, nunquam tamen murmurandum: sed omnia molesta, spe præmij condienda; dicta factaque omnia submissione & patientia commendanda.

§. XXII.

Ægroti sitis quî curanda.

Ægrotorum plerique cruciantur siti, præsertim febrientes: nos illis fontes monstrabimus, vnde hauriant pro libitu.

Latro plurimorum cęde nobilis, in Austria inferiore *a* in rota actus est, cruribus solùm confractis, producendę morti in grauiùs reo supplicium & testatius ceteris exemplum. Sed

virum se præstitit hic reus, & religiosissimus Christianus esse cœpit in tam diris supplicijs, nam quicquid dixit patientiam spirauit & pœnitentiam. Assiduis vocibus Deo supplicare, scelerum veniam orare, patronos cælites implorare, imo & concionatorem agere, atque à flagitijs adstantes dehortari instituit. Iamque dies in vesperam ibat, cum numerosus populus affluere; aderant etiam, sua opinione solatores tam grauia patientis, reipsa tam generosæ patientiæ spectatores. Nam ille in pœnas suas pronus, vt vitam quæreret meliorem, spe futurorum dolorem mitescere iubebat, præsentem: Sed gratias Deo agebat, qui dum irasceretur, clementiæ meminisset, & sic castigaret vt parceret. In illo tamen tam lento tormento, quod vltra triduum putabatur duraturum, alterutrum orabat, vel maturitatem obitûs ad finiendos dolorum furores, vel imbris opportunitatem ad mitigãdos saltem æstus & sitim. Vtrumque auxilium adfuisse obseruatum est. Nam sub occasum solem copiosa defluxit pluuia, & ipse paullò post pœna simul & vita defunctus est.

Et mi Christiane, & tu tuam hic rotam habes, sed lõgè molliorem, tuo tu lectulo, velut rotæ implexus es. Neque dubium, quin non tantùm dolor, sed & sitis te premat. Quare vt opportunus in te imber defluat, in Golgothâ monte lectulum tibi parari iube, ad pedem illius crucis, in quâ pendet Seruator Orbis, è cuius toto corpore cruenti depluunt imbres. Hic bibe, hic reficere, hic saturare: tantò futurus sanior, quantò hinc biberis intemperantiûs.

a *Anno* 1590.

§. XXIII.

Aegroti sudarium.

CHrotildis Regina Frãcorum, vti Gregorius Turonicus refert ab Amalarico coniuge crudeliter habita, Regi Childeberto fratri candidum linteum misit suo sanguine infectum, quod loco litterarum esset, & hoc quasi fratri diceret. Vidésne hæc Childeberte, & pateris cernisne quid soror patiatur, & conniues? non vindicas, non defendis? a

En ægrote, Christus sudarium tibi quoque mittit, & quidem duplex, alterum ad Oliuiferos colles, cruore suo liberalissimè pinxit, in altero faciem suam sudore, sputis, sanguine, lacrimis, plagis deformatam impressit, dum sub cruce in Golgothæum montem duceretur. Hoc geminum tibi sudarium mittit Christus, qui vtrumque suo ipse sanguine purpurauit, & hęc quasi verba inscripsit: Hunc mihi sudorem, ô mortales, scelera vestra expresserunt: videtis ista, & vitam priorem improbam non desinitis? Vtinam nos Childeberti nunc simus, & in nostrã ipsi vindictam animemur. Certè patientem Christum nemo luget veriùs, quàm qui ea, ob quæ passus est Christus, odisse incipit.

a *Greg. Tur. l.* 3. *hist. Franc. c.* 10. *initio.*

§. XXIV.

Ægroti lectulus.

VRit ægrotum lectulus, etiamsi supra Sardanapali plumam, supra Smindyridis rosam sit mollis. Smindyridem Sybaritam nemo non nouit mollitie vitæ infamem iuuenẽ, quem cum mollissimæ plumæ inclementiùs fodicarẽt, experiri voluit, molliusne indormiret solutis rosarum foliolis. Sed hic etiam odoratissimus iuxta & mollissimus torus, rigidus nimium erat & asper in tenerrimũ latusculum. Nam bonus iuuenis questus, per proximam priorem noctem adeò dura sibi fuisse lectisternia, vt etiam cicatriculas pustulasque, intractabilis strati argumenta possit monstrare. a

Æger tametsi cubet in culcitris quę vel pilum leporinum, vel plumas perdicum habeant, tamen rigidum dicet accubitum. Venia illi danda est; dolores hanc querelam extrudunt. Sed alios lectulos monstramus longè duriores. Laurentius Martyr candentem pro lecto craticulam habuit, post illum Vincentius Martyr, & alij complures hoc ipso repositi sunt lecto, heu nimium quantum aspero; cum tamen amor persuasit esse tolerabilẽ.

Supplicium olim de Christianis horribilissimum sumebant Persæ, quod *Scaphismus* dicebatur. b Nam Christianus excarnificandus geminis scaphis, velut cista oblonga & arcta supinus includebatur, capite solùm, manibus ac pedibus extantibus, pro cibo mel & lac vel inuito infundebatur, protrahendæ vitæ & augendis cruciatibus immanissimis. Nam interdiu ardentissimo soli opponebatur inclusus, oculi vi deducebantur, caput insuper, ma-

 nus,

nus, pedesque melle ac lacte perungebantur, hinc culicum, ac muscarum ingentia examina partes illas velut atro panno tegebant; porus autem ingestus, vitam quidem seruabat; quia verò facilè perfluebat, fœdam in ipsa cista putredinem, & inde vermes generabat. Ita hominem in hoc lectulo iacentem foris crabrones & vespæ, intus lumbrici & vermes miserrimè laniabant. Hinc fiebat, vt cum mortui corpus aperiretur, fœdè à vermibus erosum inueniretur. Atque hoc inauditum tormentum ad quindecim, ad septemdecim, ad plures etiam dies producebatur inter immanissimos martyris dolores. Hunc mihi lectulum, mi æger, hoc martyrum cubile heu miserabile, & cruciatibus plenissimum considera. O quàm suaues sunt dolores tui ad istos, quàm mollis est lectulus tuus ad istum, quàm nihil est morbus tuus ad hæc tormenta! Sile igitur, & patienter perseuera. Qui socius est crucis, socius erit & paradisi. Et optimè dixit beatus Saluianus: Mihi genus quoddam sanitatis esse videtur; hominem interdum non esse sanum.

a *Aelianus l. 9. var. hist. c. 20.*
b *De quo vide Anton. Gallonium de martyrib. c. 1. mihi pag. 21.*

§. XXV.

Aegroti delitiæ, Christi ortus.

HÆc cùm dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, vbi erat *Hortus*, in quem introiuit ipse & discipuli eius *a*. In hunc Hortum, mi ægrote, omnes Cælites te inuitant: hic audies mira, videbis mirissima. In hoc Horto ipsa cæpit Lætitia tristari. Tristis est, ait, anima mea vsque ad mortem. Sustinete hic & vigilate mecum. Permitte obsecro, mi æger, ad te quoque spectare hæc verba; Sustine hîc & vigila paulisper cum tuo Domino, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Atque iam orantem audi. Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Paullò pòst hoc ipsum repetens: Pater, inquit, si vis transfer calicem istum à me; verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat. Sed & tertiùm eandem precationem ingeminat: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. In supremis his angustijs, nemo vnus hominum est, ô Christe, qui dolorem tuum vel minimùm refocillet, nullus qui vicem tuam participet, qui mœrorem tuum vel verbulo soletur, etiam amicissimi deserunt; ipsi etiam discipuli lingua quàm animo meliores destituunt, paullò antè vinciri tecum & mori parati iam stertunt, breui & fugam circumspecturi. Solus, ô Christe vigilas, solus precaris, sudas, & laboras. O felicem te, Hortule à Domino tuo purpurate, & sanguineis notis velut rosis stellate, tu arcanas illas voces atque gemitus, tu suspiria lacrymis distincta, tu preces singultibus interruptas audiuisti, conscius mœroris, qui Christum; soporis, qui socios oppresserat. Garriant alij Adonidis aut Alcinoi hortos; nugæ sunt, & merâ dumeta ad te comparati: Elysij campi, elysij non sunt præ tua dignitate. Non errem, si te feliciorem primo illo paradisum dixerim: Et quis me transferat, vt olim Adamum, in noua hæc & beata tempe? Sed & ô felicem te terram, quæ Domini tui cruorem combibisti, nunquam tam pretioso rore irrigata. Quis mihi det vt sexcentis osculis fatigem locum, quem Seruatoris vestigia presserunt, genua contigerunt, cui sese os, oculi appresserunt. Sed ô terra an non erubuisti te premi tam sacro pondere, te aspergi tam nobili liquore? Imò certè rubere cæpisti *minio* nimis pretioso purpurascens, postquam rubentem tibi stillam nouus hic hortulanus irrorauit. Ab hoc hortulano discat precari æger: in hoc Horto flores legere, est actus patientiæ varios coniungere. Sed hoc iam explicatiùs docebimus, ad istius Horti lectulum.

a *Ioan. c. 18. v. 1. Mat. c. 26. v. 36. Marci 14. v. 22. Luc. c. 24. v. 42.*

§. XXVI.

Christi inter oliuas lectulus.

ÆGrotum vix quidquam efficacius soletur quàm ille Christi in Oliuifero vireto lectulus, sed heu rigidus nimis, & plenissimus dolorum. Videte & attendite. Vix hortum Christus ingreditur, & mox pauere, pallere, angi, gemere; tristitiam aperire, tædium non diffiteri, angores vultu prodere, vigiliarum & precum societatem poscere, à socijs abire & redire sæpius, quie-

rem tamen aut solamen nusquam reperire. Et en, vt auellatur à suis, procumbat in genua, terræ faciem allidat, iratum Patrem exoret, verba suspirijs distinguat, precationem perseueret, imminentem sibi mortem auerti postulet, non tamen suæ potius quàm summæ voluntati satisfieri flagitet, preces easdem ter repetat, ad suos ter reuisat, toties se terræ asternat, cruentum denique liquorem membris omnibus manantem exprimat, in hoc rigido terræ lectulo. O spectaculum hominibus, & vel ipsis Angelis luctuosum! *Et factus est sudor eius, sicut gutta sanguinis decurrentis in terram* a. Ita Christus toto plorabat corpore: vndique prorumpebant lacrymæ, & quidem sanguineæ. Ita nimirum Amor diuinus festinabat in nostram salutem, vt illi tarda nimis visa sint vincula, columna & flagra cunctari, morari vepres & claui, crux ipsa nimium differri videbatur. Sic Deus dilexit mundum *b*. O amorem immensum, cui explendo mors vna satis non fuit, qui ante mortem Vitam ipsam mori coëgit, ita quidem vt nostri amantissimus IESVS membratim interire, guttatim contabescere, & per lenta sanguinis stillicidia diuersis vijs animam abire voluerit: & tamen plus diligebat ille quàm perferebat, plus perferre cupiebat, quàm per humanam naturam valebat. Mors illi pœnarum eius leuissima videbatur, nec ei sufficiebat, si semel tantum moreretur in Golgothæ cœmeterio, nisi prius fuisset etiam mortuus in Gethsemani viridario: parum ei erat si inter latrones exspiraret medius, nisi & ante sudore sanguineo sic fumaret, vt iam flagellatus videri potuisset. O Christe! nondum hic vllus est è Brutiorum gente Romanus carnifex; nondum humata te flagella lacerant; nondum aculeati sentes diuinum verticem perfodiunt, nondum prægrandes claui manus pedesque configunt, & tamen iam nunc tam vberes cruoris fonticuli fluunt. Quid cras fiet, cùm totum corpus vnus erit liuor, vulnus vnum? nimirum hodie riuuli currunt, cras dabis cruoris maria: atque hic lectulus inter olinas cespite stratus, mollis videri potest, præ illo crucis rigidissimo.

In alterutro horum teipsum, mi ægrote, colloca, & mox omnes dolores tuos senties mitescere. Longè suauiùs tuos perferes, si tui Domini cruciatus æstimaueris.

a *Luc. c.* 22. *v.* 44.
b *Ioan. c.* 8. *v.* 16.

§. XXVII.

Mater Domini ad ægrotum reuisens, his eum compellat.

ERige & surge; ambulandum est. Et, nisi possis aliter, in hac lecticula tua ab angelis tutelaribus deferri te curabo ad montem, in quo Mundi medicus habitat, qui pharmaca non è pharmacopolio emit, sed è corpore suo promit, imò corpus suum porrigit in pharmacum, & sanguinem suum propinat in medelam omnium non tantum morborum, sed & mortis. In Golgotham ergo deferri vis? En delatus iam es, quia deferri voluisti. Hîc mihi solos præbe oculos: nullum aliud membrum à te postulo in opus; nullum laborem impero: solùm hîc *videre*, laborare est. Attolle igitur oculos; & en oculos tui creatoris sanguine & lacrymis plenos; in morte natantes. Sed & ceteras capitis partes vide. Nares fœtore, os felle & aceto, aures ludibrio, vertex vepreto cruciatur. Vultum iam dignoscere difficile est, per hoc palloris, cruoris, liuoris velum Cetera membra omnia numera, vulnus vnum reperies. Nihil hîc sanum, nihil dolore liberum.

At tu, mi cliens, dolores sentis? Hic meus filius maiores. Angeris? Filius meus magis. Paum solatij habes? Minus iste. Multum pateris? Plus iste. Non adeo multum tibi videris peccasse? Nihil iste, & tamen quicquid peccatis omnium debebatur, vnus iste & solus excepit. Vide caput, brachia, pedes; vide totum corpus: nullum membrum, pars nulla cruciatibus vacat. Non tantum manus, pedesque, clauorum tormenta sentiunt; sui sunt & auribus, & linguæ, & oculis claui. Nec quicquam in eo designare est, cui non suum sit tormentum. Vide ergo, fili mi, filium meum, & ipsius doloribus tuos mitiga Cruciatus tui guttulas, cum hoc tormentorum Oceano misce, ita dolores tui plus habebunt premij, minus tormenti.

§. XXVIII.

Humanæ voluntatis cum diuina consensus & conspiratio.

VTi sanis, ægrotis, moribundis, nihil est factu facilius, ita nihil omnino vtilius, quàm *Velle quod vult Deus.* Hoc dies noctesque, hoc mane, meridie, vesperi, hoc horis omnibus, hoc assiduè, hoc sanis & ægrotis, hoc nemini non inculcandum. Epictetus solâ præceptrice naturâ sapientissimus hac in re magister effectus: Melius, inquit, illud iudico quod Deus vult, quàm quod ego. Adhęreo illi vt minister & pedissequus: cum illo desidero, cum illo expeto: denique quod ille vult, idem & ipse volo *a*. Atque vt modum ostendat, quo in rebus humanis omnibus. Voluntas diuina est sequenda, istud insuper addens: Semper, inquit, illud potius volo quod fit. Quicquid enim fit (peccatum excipimus) diuinâ Voluntate fieri certum est. Hoc ergo fieri potius velimus quod fit, quicquid denique nobis ipsis vel alijs quibuscunque fiat. Ea de caussa hic ipse sapientissimus Philosophus quemlibet monens: Ne postules, inquit, ea quæ fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed si sapis, ita fieri quaque velis, vt fiunt. Necessitati qui probè se accommodat, sapit, estque rerum diuinarum conscius *b*.

Hoc ipsum de humana voluntate ad diuinam conformanda longè confirmatiùs docens Epictetus: Mihi quidem, inquit, optabile est à morte inuadi, nullâ aliâ re nisi voluntate meâ curandâ occupatum, vt perturbatione vacuus, & citra impedimentum dicere possim Deo: Nunquid præcepta tua violaui? Nunquid ad alia sum abusus facultatibus, quas mihi dedisti? num sensibus? num te vnquam incusaui? num gubernationem tuam reprehendi? Ægrotaui, quia voluisti. Ægrotatunt & cæteri, sed ego volens. Pauper fui te volente, sed lætus. Non imperaui, quia tu voluisti. Nunquam appetiui imperium. Nunquid me vnquam hac de caussa tristiorem vidisti? Nunquid vnquam vultu minus hilari te accessi? Paratus, si quid mandes, si quid imperes Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo Gratiam quàm possum maximam habeo, quò me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad spectanda opera tua, & administrationem tuam intelligendam. Hæc me cogitantem, hæc scribentem, hæc legentem occupet mors.

Superi! quàm hoc Christianè, quàm hoc sapienter, quàm diuinè! Quid agimus, Christiani, aut quæ frons nostra, si ad hęc talia non erubescimus? Bruta sumus pecora, imò saxa sumus & durissimæ cautes si sensus nobis non redeat ad luculentissimam hanc Naturæ informationem. Sed audiant diuinę Voluntati rebelles, audiant & respondeant Epicteto ęquissima postulanti: ostendite mihi aliquem, inquit, qui & ægrotet, & beatus sit: qui & in periculo sit, & beatus: qui & moriatur, & sit beatus: qui in ignominiâ sit beatus? Animam ostendat aliquis vestrûm hominis, qui idem cum Deo sentire velit, posthac nec Deum nec homines culpaturus, qui nulla re frustretur, qui nullo casu lędatur, qui non irascatur, qui inuideat nemini, qui non æmuletur: qui (quid enim ambagibus est opus?) ex homine Deus fieri desideret. Certè fieri licet hac voluntatum coniunctione. Quocirca ægrotus cum eodem Epicteto sapere non recuset, dicatque: Duc me, ô Deus, & tu Volũtas diuina, eò quò sum à vobis destinatus. Sequar enim alacriter. Quod si noluero; & improbus ero, & nihilominus sequar coactus. Ergo, si Deo ita visum fuerit, ita fiat *c*.

Aut igitur velimus in rebus omnibus, in morbo etiam & morte, quod vult Deus; aut fateamur, nos datâ operâ quod bonum & rectum est, auersari & NOLLE. Malus esse vult qui recusat esse bonus.

a *Epictet l. 4 dissert. c. 7. circa med.*
b *Idem Enchir. c. 13. & c. 78.*
c *Idem Enchir. c. 77. & c. 79.*

§. XXIX.

Desperationi occurrendum.

NIhil desperatione periculosius, nihil peius salutis hostis inuenit. Cetera enim suis cuncta remedijs leniuntur, hoc malorum maximum atque vltimum, vbi abeuntem animam oppresserit, nullus iam remedio locus est. Huic ergo cùm semper, tum in fine vehementius obsistendum est, quòd & tunc vrgere acrius solet, & nihil iã est reliqui quo salutis consilia cunctãdo reijcias. Extremæ horæ negligentia prorsus irreparabilis est: non resurget qui lethaliter ceciderit. Ergo vel tandem.

dem euigila, ęgrote; peius est nunquam quàm ad vesperam expergisci, & omnino quicquid malè differtur, peius omittitur. Oculos in altum erige, cerne patulum crucifixi Domini pectus, aperta ad amplexum brachia, parata ad medendum vulnera. Neque hîc oratione longâ est opus: Pœniteat te errasse, & perorasti; Dic ex animo, *Peccaui*, & Deum tibi propitiasti; *a* emendationem sponde & veniam impetrasti. Nullum tam magnum est hominis peccatum, quin multò maior sit Dei misericordia. Hanc spera; spes non confundit *b*. Suauis Dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius *c*. Ipsum Dominum audi: Nunquid abbreuiata, inquit, & paruula facta est manus mea, vt non possim redimere? aut nō est in me virtus ad liberādū. *d*.

Sed nos frequenter omni ex parte fallimur: in peccato feruidi, post peccatū gelidi, peccādo quidē exultamus, memorando peccata desperamus: Multi spe veniç peccāt, cū peccauerint, veniam desperāt. Vtrumque malè, sed hoc alterum multò pessimè. Ergo infaustam peccatorum sarcinam quàm primum abijce, est qui exoneratus ab humeris illam tuis transferat, qui grauiora iam transtulit; cui nil graue, nil difficile est. Tu tantum ne diffide. Et quāuis pigra dilatio excusatione careat, laude tamen non caret, vel sera emendatio. Satius est serò quàm nunquam resipiscere. Ergo animo præsenti vtere, & respira; paucæ lacrymulæ inferorum incendium extingunt. Cor contritum & humiliatum DEVS non despiciet *e*.

a *Exhomologesi non neglectâ.*
b *Rom. cap.* 5. *v.* 5.
c *Psalm.* 144. *v.* 9.
d *If. cap.* 50. *v.* 3.
e *Psal.* 50. *v.* 19.

§. XXX.

Spes vitæ melioris, miserias mitigat.

CVm Senecâ ex te quæro, mi ęger Quid miraris miserias tuas; Ad hoc genitus es, vt perderes, vt perires, vt sperares, vt metueres, alios teque inquietares, mortem & timeres & optares, & quod est pessimum, nunquam scires, cuius esses status, nec vnquam in eodem statu durares. Præter hoc quod omne futurum incertum est, & ad deteriora certius: facilius ad superos iter est, animis citò ab humanâ conuersatione dimissis, sic enim minus fæcis ponderisque trahunt. Nempe leuiores ad originem suam reuolant, si liberentur antequam altiùs terrena concipiāt. Nec vnquam magnis ingenijs chara in corpore mora est. exire atque erumpere gestiunt; ægrè has angustias ferunt, vagi per omne sublime, & ex alto assueti humana despicere. *a* Inde est quod Plato clamat: Sapientis animum totum in mortem prominere; hoc velle, hoc meditari, hac cupidine ferri in exteriora tendentem. Et quàm illud clarè Plato de meliore vita: Mihi videtur, inquit, vir qui reuera vitam in studio sapientię posuerit, cum fiducia moriturus, plenus bonæ spei, quòd magna ibi præmia consequetur, si obierit *b*. Hoc prisci viderint in tenebris, tu in sole id non videas? Quid ergo, mi æger, res terræ te turbant? breuî cælum habitabis. Illuc aspira, & quicquid miseriarum sentis, minus senties:

a *Seneca ad Marciam consf. c.* 17. *&* 23.
b *Plato in Phadone.*

§. XXXI.

Spes vera vitæ beatissima.

POëtas aut Philosophos tibi hic non ingero: res seria est. Ex ipso diuini eloquij fonte, propinabo tibi purissima fluenta. Ergo mœrorem mitte, speque certa dic cum doctore Orbis: Scio cui credidi & certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem. *a Quid trepidas curtæ spei homo? Siracidem etiam audi*: Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & non pauebit; quoniam ipse est spes eius. Timentis Dominum, beata est anima eius. Ad quem respicit, & quis est fortitudo eius? Oculi Domini super timentes eum, protector potentię, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculum meridiani, deprecatio offensionis & adiutorium casûs, exaltans animam & illuminans oculos, dans sanitatem & vitam & benedictionem *b*. *Regius vates quàm hic fortis, quàm intrepidus, etiam funus suum prospiciens:* In pace *inquit*, in idipsum dormiam & requiescā, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me *c*. *Quænam illa? alibi exprimit*: Quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimi-

inimici: inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula: protegar in velamento alarum tuarum *d*. *At dicas: Impatientia mea, malè me iubet sperare. Hîc iterum tibi remedium, cum Dauide clama:* Quoniam tu es patientia mea Domine; Domine spes mea à iuuentute mea *e*. *Neque satis huic regi, frequentissimè exclamasse*: Spes mea in Deo est, Deus spes mea. *Sed & alios ad idem hortatus*: Sperate, *inquit*, in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra *f*. *cur tu non sequaris, toties voce praeuntem? dic ergo animo:* Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti, hæc me consolata est in humilitate mea *g*. *Et cum Hieremia vate*: Et ego non sum turbatus te pastorem sequens, & diem hominis non desideraui, tu scis. Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis *h*. *Tandem alibi monentem audi*: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis, quia est merces operi tuo, & est spes nouissimis *i*. *Iobus in hoc confidentissimus*: Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo. *Idem iam in mortis vicinia degens*: Rursum, *ait*, post tenebras spero lucem *k*. Scitote, *clamat Siracides*, quia nullus sperauit in Domino, & confusus est. Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est? aut quis inuocauit eum, & despexit illum? quoniam pius & misericors est Dominus, & remittet in die tribulationis: & protector est omnibus exquirentibus se in veritate *l*. Et *Oseas*: Spera in Deo tuo semper *m* *Nam*, Omnes qui sperant in eum non infirmantur *n*. *Siquidem*, Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum. Bonum est cum silentio præstolari salutare Dei. *o* *Verè*. Bonus Dominus & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se *p*. *Sed & nos*, scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est *q*. Spem ergo firmissimam concipe de Dei bonitate; & ille sperantem in se non deseret. Videbis Deum in regione viuorum *r*.

a 2. *Tim. cap.* 1. *v.* 12.
b *Eccli. cap.* 34. *v.* 16.
c *Psal.* 4. *v.* 9.
d *Psalm.* 60. *v.* 5.
e *Psalm.* 70. *v.* 5.
f *Psalm.* 61. *v.* 9.
g *Psalm.* 118. *v.* 50.
h *Hierem. cap.* 17. *v.* 17.
i *Hierem. cap.* 31. *v.* 16.
k *Iob c.* 13. *v.* 15. & *c.* 17. *v.* 12.
l *Eccli. c.* 2. *v.* 11. 12. 13.
m *Osee c.* 12. *v.* 6.
n 1. *Machab. c.* 2. *v.* 61.
o *Thren. cap.* 3. *v.* 25. & 26.
p *Nahum cap.* 1. *v.* 7.
q 1. *Ioan. c.* 3. *v.* 2. & 3.
r *Psal.* 114. *v.* 9.

§. XXXII.

Tranquillitas è vera spe.

CONuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi *a*. Quid fatigaris per tam varia laborum genera? En adest Dominus, omni labori tuo finem impositurus. Desine ergo, mea anima, velle misera esse, & tot laboribus intabescere. Quietis tuæ initium Morbus & Mors. Laboriosa, inquis, initia. Ita est, sed scis; plerumque nulli dies minus quieti, quàm qui quieti proximi; nulli minus festi, quàm qui festos antecedunt. Idem hîc. Requies tua, æterna requies. Nunc Parasceue te fatigat; breuî sequetur Pascha nunquam finiendum. Age, & breuem adhuc seu laborem, seu dolorem exhauri: iam portam spectas, non tantum illam per quam è vita hac egressus, sed & per quam ingressus est in illam æternam. Etsi vix laborare cæperis; tunc tamen satis est laboratum, quando id ille censet, cui laboratur. Tu ergo, mea anima, vanis vana dimitte, & ad Deum te verte qui benefecit tibi. Beneficia illius in te summa & innumera: arenam maris citius numeraueris quàm ista; quibus vtique ad cælum tibi viam (ita bene spera) non ad inferos voluit aperire. Bernardus Clareuallensis hoc ante obitum suis vnicè commendauit, vt in tutissimo diuinæ clementiæ sinu spei anchoram firmarent. Illud igitur carmen regium in corde & ore versemus assiduè: In te Domine speraui, non confundar in æternum *b*.

a *Psal.* 114. *v.* 7.
b *Psal.* 30. *v.* 1.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Solatium è doloribus.

ET hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec contradicam ſermonibus ſancti a. Hoc igitur ſolatio, interim dum me dolores vrunt, incaleſcam, & animum vireſque colligam, quando cruciatuum magnitudo certam mihi mortis ſpem eſt allatura. Scio enim dum me dolores velut parturientem excruciant, fore vt tandem ſalutis & incolumitatis ſpiritus, vitæque alterius requies atque tranquillitas parata mihi ſit, vt Dei miſericordia ſuper me reſplendeat, ſiue cùm mortem infert, ſiue cùm vitam tuetur. Nullâ igitur mei commiſeratione retardetur Deus, nam ſi moriar, liber & ſecurus à peccandi metu euadam, nec vnquam deinceps Dei Voluntati reſiſtam, vt qui ex huius vitæ & mortalium inconſtantiâ receſſerim. Valde videlicet imbecillitati meæ timeo, ne forſan in viâ rectâ & propoſito ſancto deficiam. Cùm itaque hactenus per ſummam Dei miſericordiam & gratiam, in bono permanſerim, aut inde auulſus, citò redierim, nollem ab vitæ innocentia recedere; quamuis ſpes mihi firma ſit fore vt nunquam Deo contradicam. Non eſt igitur cur mortem timere debeam, ſed potius eſt cur eam conſtanter expetere ac expectare poſſim quam cum tandem immittere in me voluerit DEVS, tantum abeſt vt illam deprecari velim, vt pro magno potiùs beneficio eam ſim habiturus. Sanctus enim eſſe, cùm conari debeam, à ſanctiſſimo & puriſſimo ſpiritu, Deo, nihil iniqui, aut parum mihi vtile accipere poſſum. Adeſte igitur dolores, exercete me, prout vobis à Deo conceſſum. Incipere mori & non dolere, vix vlli contigit. Scio; hæc ſacra aliter non conſtant. Per dolores ad mortem itur, hæc via regia eſt. Exiguo tempore dolemus, vt non doleamus ęternùm.

a *Iob c. 6. v.* 10.

§. XXXIV.

Dolores omnes frangit Patientia.

DOlor res acerba, inimitis, horrida, triſtis, amara, naturæ aduerſa, ſenſibus odioſa, ſed quæ virtutis ope ſi non dulceſcere, certè leniri, frangique, fors etiã ſi virtus animum armauerit, aut ſentiri parcius, aut quodammodo nec ſentiri quidem poſſit. Ita dico: qui in hac lucta non volens terga dat, ſed toto niſu ac bonâ fide reſiſtit, ſemper eſt ſuperior, ſemper abit victor. Quid ô lutum murmuras contra tuum figulum? Illi ab æterno deſtinatum, vas iſtud in honorem, hoc in contumeliam, aliud in alium vſum, omnia tamen fragilia fingere & mortalia. Quid ergo indignaris? Querelæ & indignatio nil aliud quàm acceſſio mali ſunt. Nihil enim tam exaſperat feruorem vulneris quàm ferendi impatientia. Omnis indignatio in tormentum ſuum proficit. Sic laqueos fera dum iactat, aſtringit; ſic aues viſcum, dum trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt. Nullum tam arctum eſt iugum, quod non minus lædat ducentem, quàm repugnantem. Vnum eſt leuamentum malorum etiam ingentium, PATI, & neceſſitatibus ſuis obſequi *a*. Quid igitur morbo corporis, animi morbum addere iuuat, teque miſeriorem facere murmurando, & illum tibi reddere infeſtiorem, qui labores hominum ex alto videt, patientiamque conſiderat, remedio illam compenſaturus & præmio.

Sed obijcit æger: Quicquid dixeris, non facies vt non ſentiam quod ſentio. Mi delicate æger, ſaltem in tuis auribus, ſi non alibi apud te, permitte habitare patientiam. Non ego dolorem, dolorem eſſe nego, ſed eum opprimi poſſe dico patientia. Hæc ſi non omnem doloris ſenſum eripit, at doloris certè victoriam concedit, dum vires ſufficit ad illum viriliter ferendum. Quapropter excitandus & armandus eſt animus, contraque ſuos hoſtes in aciem educendus. Lentus, imparatus, atque impatiens animus ſæpe minimis deijcitur. Sicut pauidus miles, qui hoſte viſo diffugiens abijcit arma, & ipſe ſibi periculum facit, vbi periculum non fuiſſet impauido: ſic ignauum animum, & ſenſibus obſequentem ſola cogitatio doloris exanimat, qui ſi patientiam, vt ſcutum obieciſſet, doloris victor euaſiſſet. Patientia non modò animi vim auget, ſed ipſam doloris aſperitatẽ imminuit. Quod ſi dolor ſit acerrimus & maximus, ſperare incipe, ipſa doloris magnitudo finem promittit: quod iam ſupra demonſtratum eſt. Nam ſicut ad extrema gaudij perueniſſe principium eſt doloris, ſic extremitas in dolore princi-

pium

pium gaudij sit oportet. Contrariorum hæc lex est; alterum ex alterius fine nascitur.

Sed an non erubescimus, tot è Christianis pueros ac puellas tulisse cum gaudio, quod nos viri sine fletu & questibus non ferremus? Nos ergo non possimus, quod isti & istæ?

Quid trepidas? erige te anime, spera in Deo; mox erit finis. Grauia sint ista; sed sunt breuia. Noli, oro, succumbere. Pulcherrimum est & verè Christianum nec voluptati cedere, nec dolori.

a *Sen. l. 3. de Irac.* 16.

§. XXXV.

Patientiæ specimen mendicus.

VIde mihi, obsecro, ad Hierosolymęum illum probaticum amnem, iacentem mendicum. *a* mendicum tantum? ægrotum etiam. Heu! ipsa ex se sola paupertas, & diuturnus & grauis morbus est: si corporis dolores accedant, geminatur malum, quod tolerari non potest nisi geminata patientia, qualis certè in hoc paralitico. Pauper fuit & pænè extra legem aliorum. Nam adeo æris & opis inops erat, vt hominem non habuerit qui ipsum turbatis vndis admoueret. Seruulum sibi conducere non poterat, omni Codro & Iro pauperior. Sed nec fuit qui misericordia se moueri sineret, vt tam indigenti opem ferret, aut manum suam commodaret. Nullus miserabatur, nemo solabatur: nemo iuuabat, respiciebat nemo; deserebant omnes, quisque rem suam agebat. Ad hoc paupertatis malum accessit sæua paralysis. Ah! quàm difficile est simul & pauperem, & ægrotum esse! Neque morbus istius hominis, vnius mensis aut anni fuit. Ipsos triginta & octo annos, membrorum vsu destitutus, grauissimè iacuit, quid nisi spirans cadauer, & funus ante mortem, & pænè dum viueret, sepultus? Ægrotis plerumque dies vnus mense stat, mensis anno, annus sæculo. quot ergo seculis putes stetisse huic ægroto tot annos? Et tamen (vide patientiam & imitare) animi mansuetudinem non perdidit, postquam omnia perdidit. dignissimus erat cui alij primas deferrent, in piscinæ motæ accessu, & cuius valetudini suam omnes alij postponerent, & tamen nullus cessit: Omnes properarunt morbum suum primi in vndas excutere, & qui secundus esse vellet, nullus erat. Neque tamen hic desperatę valetudinis homo spem omnem & patientiam consumit: sed nec vlli inuidet, nulli indignatur, nulli conuiciatur; neminem accusat, neminem crudelitatis damnat, nulli alteri sortem suam imprecatur: sed nec sibi malignus est; non se diris deuouet, non execratur suum ortum, non turpiter lamentatur, non culpat fortunam, non suos parentes: multò minus in Deum est impius, non obmurmurat, non superos nimis rigidos clamat, non se immerentem affligi queritur, non mortem lentam increpat, non laqueum parat, sed opem patienter expectat; post longam desperationem etiamnum sperat; non importunè sanitatem à Christo postulat, non contumaciter vrget, contentus ærumnas suas seruatori non celasse. Tu, qui ægrotas, imitari hæc potes, imò debes, aut cælum non speres.

§. XXXVI.

Patientiæ typus. Princeps Magnus.

QVeri posses: aut nimis cœlestes, aut etiam nimis viles & plebeias animas tibi in exemplum patientiæ proponi. Quid iam, mi homo? Christum in cruce imitari non potes aut Laurentium in craticula? imitare Lazarum semesis stipulis immorientem: æmulare Alexium angustis latebris immorantem, & in ijsdem finientem. Nimium, inquis, duri lectuli, & exempla nimis prisca. Ergo recentia vis? Non desunt certè quę sequi possis. Scio te tam delicatum qui craticulas & cruces æquo animo non tantum non feras, sed nec aspicias quidem vel audias. Ergo blandiùs tecum agam, & docebo in rebus arctioribus non queri.

Sunt (fortassis tu illorum vnus es) qui vt valetudinem seruent, aut læsam reparent, nullos sumptus, nullas aliorum molestias, sed nec decorum aut leges vllas pensi habent; modò illi sani sint, etsi leges violatę.

Vide mihi magnos principes, qui paucis abhinc annis, sic corporis sanitatem quærebant, vt animi non amitterent.

VVolfgangus LVIII. Archiepiscopus Moguntinus, Elector XLII. extrema inualetu-

dine laborabat, incidit hęc incommodum in ipsum annuum ieiunium. Carnes morbus poscebat, lex Ecclesiæ prohibebat. Suadebant aulici, amici monebant, medici pænè præcipiebant, Pontifex ipse annuebat, vt morbi caussa potius carne quàm pisce vesceretur. At ille solus suæ caussæ aduersarius, maluit offensiorem habere Hygeiam quàm Ecclesiam: & ne sibi plus quàm alijs sacræ leges indulgere viderentur, nihil ille indulsit corpori.

Idem fecit in eodem sacro solio proximus ante ipsum, notus ille cælo terræque Daniel, hic in tanto diuitiarum & dignitatis fastigio, in tanta curarum & negotiorum mole, & in tanto morbi & dolorum incursu, sibi hoc persuadere non potuit, vt vernum illud ieiunium vel vnico auiculę aut ouiculæ frustillo minimum violaret, pręsertim cum per morbum vel naturam, nec piscibus quidem vesci posset: Ouis igitur & iusculis contentus tantus princeps, omnem aliam aulę lautitiem mensâ suâ exclusit; voluitque non solùm non alijs, sed nec sibi esse offensioni. Sic Ecclesiam matrem, se verò filium professus est, cuius scilicet esset, matris leges sanctissimè potius seruare, quàm eas explicare in suum fauorem: Ergo in lethali morbo ab omni pecude tam squamosa quàm pilosa constanter abstinuit. Atque hoc primum. Alterum, in eodem morbo preces Canonicas nunquam omisit. Sed & illud in illo præclarum: Cum querela esset ad ipsum delata, feras segetibus nocere: Bene est, inquit, facilè huic incommodo medebor: malo ego ferinâ omni carere, quàm propter illam subditos in dãno esse.

Vbi iam illi queruli ægroti, sibique tam indulgentes, qui cùm non omnia ad nutum fluunt, cælum terræ miscent. Vel saltem purpuras sequantur, si nolunt centones, mendiculos nudâ humo cubantes æmulari renuunt? duces & principes in lectulis decumbentes imitentur. Lazari aut Laurentij exempla nimis antiqua sunt aut ardua? Tantorum præsulum recentissimis factis paria facere conentur. Nimis ignaui militis est, non tantùm non commilitonis, sed nec ducis exemplo moueri.

§. XXXVII.

Patientiæ speculum, Rex Maximus.

BOno animo nulli cruciatus corporis sunt extimescendi, ac ne mors quidem. Cur hanc vel illos metuat? qui sibi probè conscius est, nouit homini nihil hîc timendum præter peccatum. Mortem desiderant boni, vt portum naufragij, vt finem dolorum, vt belli diuturni ac periculosi lauream; sciunt se probari hac ratione, non damnari.

Philippus II. Hispaniarum Rex, grande posteris exemplum, tam iniquâ valetudine conflictatus est, vt omne genus deterrimorum morborum in eum vnum coniurasse videri potuerit: totius corporis doloribus grauissimè oppressus iacebat, quid nisi spirans cadauer *a*. Dixisses hunc Principum Regumque maximum, *Calamitatis trutinam & Morborum tabernam* congruè vocari. Morbi quibus simul eodemque tempore conflictabatur, hi præcipuę numerantur. 1. Arthritis, seu Morbus articularis. 2. Manuum pedumque vlcera. 3. Apostema genu & dextri musculi. 4. Febris continua. 5. Hydrops, & sitis perpetua, maxima. 6. Febris Tertiana. 7. Dysenteria. 8. Insomnia. 9. Accessit, quod nullam in partem moueri potuerit. Horum morborum pænè singuli satis fuerint ad cruciatus & mortem inferendam: quid non fecerit omnium simul incursus? Sed ille animo, quo valebat, generosissimo, & verè Christianâ patientiâ, hos omnes morborum impetus sustinebat, tantò sanior ac vegetior mente, quantò minus corpore, illustrissimum prorsus patientię Christianæ speculum. Hoc Philippus à Iobo didicit, magno illo in terra Hus principe, quem tot abacti greges, tot ademptę opes, tot ruinâ oppressorum pignorum inopinatus interitus, statu mouere non potuerunt. Nudum ipsa nuditas, miserum ipsæ miserię quasi oblectabant. Nudum se ingressum, nudum egressurum canebat, & tanquam pro beneficijs Deo gratias agebat, & laudes psallebat: Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. Non illum criminationes amicorum, non aliorum contemptus, non vxoris blasphemia, irrisio, & acerbissima insultatio vincebat: hanc increpabat, illos refellebat, omnes monebat: diceres etiamnũ in throno sedere regnantẽ. Plagâ pessimâ totum corpus percussum scatebat vlceribus, sanies defluebat, omnibus mẽbris velut cauernulis erodentes vermiculi erũpebant, viuum erat cadauer: his cruciatibus nec tan-

tantillum frangebatur: ſaniem veluti otioſus ſui ſpectator teſtâ radebat; putredinem ſororis, vermium agmina fratrum loco amplexabatur; & (Tertullianum agnoſce) erumpentes beſtiolas in eoſdem ſpecus & paſtus foraminoſæ carnis reuocabat. Vnde murus hic aheneus, & robur triplex circa pectus tam calamitoſum! Quia nihili ſibi malè conſcium erat, nullis culpis palleſcebat. Fortunæ illud regnum diabolus abſtulerat; proprium animę patientis & aquæ imperium nec abſtulerat Iobo, nec vlli noſtrûm poteſt auferre. Vis videre & audire Iobo potentiorem? Attende, nam & ipſe attentionem poſtulat.

a *Deſcribit hoc Ceruera Turrianus de felici exceſſu Philippi II. Hiſpaniarum regis, idiomate Hiſpano, Franciſcus Guillimannus Latino.*

§. XXXVIII.

Patientiæ ſpecimen, typus, ſpeculum, exemplar abſolutiſſimum Chriſtus Dominus.

O Vos omnes qui tranſitis per viam, attendite & videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus *a*: ad te Chriſtus de cruce clamat. Per viam hanc Caluariæ tranſis, cum aduerſa pateris; ſed tranſis tantùm, quia dolores tui quicunque, ad hoc dolorum æſtuarium ac pelagus nihil ſunt, doloris imagines ſunt. Iſtius crucifixi verus eſt dolor, in quo toto nihil eſt quod dolore ſit liberum. Oſſa, nerui, venę, & ſi quid horum à flagris & ſpinis illęſum, per funium vltimam extenſionem, immaniter iam cruciatur. Nec eſt qui hæc tormenta tanta vel verbulo molliat. Amici plorantes (& quot eorum?) nil proſunt; fugitiui diſcipuli deſerunt; inſultantes inimici affligunt, & quem antea clauis, iam probris & & linguâ configunt. Sed nec afflictiſſima mater iuuare poteſt. Ipſe Pater iratus derelinquit in tormentis filium, cuius oculi ſputis, tabo, lacrymis pleni nil niſi lacrymantem matrem & triumphantes hoſtes aſpiciunt; aures contumelijs ſaturæ nil niſi ſarcaſmos & blaſphemias audiunt; lingua felle corrupta, ſiti exuſta, frigidam rogat, nec impetrat; nares cadauerosus fœtor ad extremum vſque halitum cruciat; flagella & vepres recentiſſimos etiamnum riuulos ſanguinis protrudunt; membrorum compagine luxata, oſſa numerari cupiunt; purpurati claui dimiſſuros ſe negant niſi mortuum. Quicquid deſignes toto corpore, certum cruciatum oſtendis; animum extremè afflictum omne ſolamen deſtituit. Et tamen in tantis ſupplicijs non queſtus, non indignatus, nulli malè imprecatus, imò veniam deprecatus eſt omnibus; tot patientiæ dedit documenta, quot tulit vulnera, quot iniurias. Attende iam & vide, ſi ſit dolor tuus, ſicut dolor tui Domini, tui Seruatoris. Chriſtum non amas, ſi pati recuſas.

a *Tren. c.* 1. *v.* 12.

§. XXXIX.

Panoplia ægroti Patientia.

INterrogatus Demoſthenes, quid in eloquentia iudicaret præcipuum, reſpondit: *Actio*, Roganti quid proximum? reſpondit: *Actio*, Roganti, quid tertium? Nil aliud reſpondit, quàm *Actio*. Ita primum præmium Actioni; ſed & alterum ac tertium eidem attribuit. Si quæratur, quid ęgroto maximè ſit neceſſarium? optimè reſponderit qui dixerit: *Patientia*. Si denuò quæratur quid vtiliſſimum ægro? Idem quod ante reſpondendum: *Patientia*. Iterum quęrenti quid decentiſſimum in morbo? Hoc ipſum repetendum. *Patientia*. Vna ſibi patientia triplex hîc præmium depoſcit: vni eidemque prima, & altera, tertiaque eſt aſſignanda laurea. Hoc ori diuino credamus. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras *a*. Nec aliter Paulus: Patientia, inquit, vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes reporteris promiſſionem *b*. Ecquid tibi vis ô impatiens? Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei *c*. Quo pungeris, inde naſcitur roſa quâ coroneris. Veritas proclamat: Qui non baiulat crucem ſuam & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus *d*. Igitur Auguſtini conſilium admitte; &, Patere quod non vis, vt aſſequaris quod vis. Hoc ipſum Salomon inculcat: Diſciplinā Domini, fili mi, ne abijcias: nec deficias cùm ab eo corriperis, quem enim diligit Dominus, corripit; & quaſi in filio complacet ſibi *e*.

A tutelari tuo Angelo idem tibi quod Tobiæ dictum crede: Quia acceptus eras Deo, ideo neceſſe fuit, vt tentatio probaret te. Hoc

autem

autem pro certo habet omnis qui te colit (ô Devs) quòd vita eius si in probatione fuerit, coronabitur; si autem in tribulatione fuerit; liberabitur: & si in corruptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis. Sit nomen tuum Deus Israel benedictum in sæcula *f*.

Ergo, Beati, qui nunc fletis, quia ridebitis *g*. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis *h*. Ægrotus igitur ad omnem patientiam compositus dicat: Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei: donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iustitiam eius *i*. Quòd si diuina ira tam grauis est quę purgat, quàm erit grauis quæ damnat? Hanc nulla; illam vel mediocris flectit patientia. Quapropter, mi ægrote, ad omnigenam te patientiam compone: Patientia tibi ante omnia summè necessaria est *k*. Cibus tibi fortasse non sapit? Patientia: commune hoc ægrotis est, & plerumque primum, eduliorum gustum non habere. Somnus tibi breuis & interruptus? Patientia: ægroti vix vnquam tam bene dormiunt ac sani. Dolores te vrunt? Patientia: hoc morbi proprium, hoc ægrotare est. Fortasse negligentius tibi ministratur? Patientia: ægroto in omnibus satisfacere, difficillimum. Fortasse desunt qui recreent & solentur? Patientia: Christus Dominus consolator est optimus. At multa desunt, quę necessaria videntur? Patientia: desint omnia, vnica modò adsit Patientia, & salua erunt omnia. Ad Carolum V. Imperatorem articulari morbo laborantem Elector Brandeburgicus Ioachimus reuisit, monuitque medicorum operâ vtendum. Cui Carolus: Optimum hîc remedium, inquit, est patientia. Ita prorsus: Ægroti Panoplia est Patientia, hâc ille se armet, & nec morbum, nec dolores, nec mortem nimium formidabit. Cum his ille hostibus fortiter congredietur, & certò vincet: Nam Patientia vincit omnia.

a *Luc cap.* 21. *v.* 19.
b *Heb. cap.* 10. *v.* 36.
c *Act. cap.* 14. *v.* 21.
d *Luc. c.* 14. *v.* 27.
e *Prou. cap.* 3. *v.* 11. & 12.
f *Tob. cap.* 12. *v.* 13. & *c.* 3. *v.* 21. *ad* 24.
g *Luc. c.* 6. *v.* 21.
h *Eccli. cap.* 27. *v.* 6.
i *Mich. cap.* 7. *v.* 9.
k *Sit illud fortasse minus elegans, certè prudens Antonij Gueuarij dictum est: Non erit clamor in valetudinario, si patientia fuerit in infirmo, & charitas in infirmariis.*

§. XL.

Tandem migrandum est, hospites sumus.

Vita nostra hospitio similis. *a* Nos in domo alienâ & precariâ versamur; vix in eam admissi dimittimur, & cum abeunte abit recordatio, *tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis* b. Non credis? redi post dies pauculos, & narra te ibi pridie hospitatum, negabit diuersitor, se tot superuenientibus vlliꝰ meminisse: sic fluctus fluctum elidit, nubes nubem. Luculentissimè Augustinus: Omnes, inquit, peregrini sumus. Ipse est Christianus, qui & in domo sua, & in patria sua peregrinũ se esse cognoscit. Patria nostra sursum est, ibi hospites non erimus. Nã vnusquisque hic & in domo sua, hospes est. Si nõ est hospes nõ inde transeat. Si transiturus est hospes est. Non se fallat, hospes est: velit, nolit, hospes est. Sed dimittit illam domum filijs suis? hospes hospitibus. Quare? Et in stabulo si esses, non alio veniente discederes? Hoc facis & in domo tua. Cessit tibi locum pater tuus; cessurus es locum filijs tuis. Nec mansurus manes, nec mansurus relinques. Si omnes transimus, aliquid quod transire non potest, operemur, vt cùm transierimus, & illò venerimus, vnde non transeamus, opera nostra bona ibi inueniamus *c*. Quando igitur hospites sumus, migrare non recusemus. Non est lætius iter peregrino quàm in patriam.

a *Cicero in Catone.*
b *Sap. c.* 5. *v.* 15.
c *August. tom.* 10. *ser.* 31. *fine. De verbis Domini.*

§. XLI.

Certus vitæ terminus.

Numerus mensium eius, apud te est; Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt *a*. Quicquid agas, ô homo,

quicquid molliaris, vitæ tuæ dies iam annumerati ſunt tibi. Orbis medicos ad te conuoca; Podalyrios, Machaonas, Æſculapios, Hippocrates & Galenos omnes reuiuiſcere iube, non hi omnes vel horulam annis tuis apponent, vltra quàm velit Deus. Pharmacopolia exhaurias, aurum & vniones glutias, vt vitam extendas, tamen terminos qui præteriri non poterunt non promouebis. Cautus ſis, quantum velis, vitæ pericula omnia declines, morborum principijs obſtes, numerum menſium tuorum non augebis. Optes, voueas, roges nihil agis; vitæ tuæ termini iam conſtituti ſunt; nec vnquam (quicquid reſiſtas) præteriri poterunt. Arenam maris tu quidem innumerabilem credis, ſed & hanc numeratam habet is, qui vitæ tuæ annos, menſes, dies, horas, momenta habuit numerata, iam ab æterno quicquid vel ars tua, vel induſtria tibi promittant, ſpatium viuendi nec vnico momento tibi reddent auctius. Ciborum tibi prǽſtantiſſimorum copia ſit & ſelectus; vini florem bibas; nunquam labores niſi ad ſanitatem, tantũ ſomni capias quantum & lex archiatrorum, & ratio valetudinis poſcit; ad numerum & caleas & algeas, nihilominus mortalis eris, & vbi vitæ tuæ metam (quam Deus ab æterno præuidit) contigeris, age valedic rebus humanis, & ad rationem reddendam te para; tribunal te vocat. Nullam hîc moram, nullas inducias, nullam comperendinationem quære, eundum eſt; ne tergiuerſare: ratio reddenda eſt; ne excuſa: mora omnis præciſa eſt; ne dilationem poſtula. Numerus menſium cuiuſuis hominis apud te eſt, ô Deus: conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poſſunt, non poſſunt, non poſſunt. Neque Senecam hoc latuit: Nemo, inquit, nimis citò moritur, qui victurus diutiùs quàm vixit, non fuit. Tulit ſuum,

—— *metaſque dati peruenit ad æui.*

Fixus eſt cuique terminus: manebit ſemper vbi poſitus eſt: nec illum vlterius diligentia aut gratia promouebit. Lecticam tuam centum medici, ſexcenti amici, mille cognati ſepiant, eorũ tamen nemo iuuare te poteſt, vnus & ſolus Deus poteſt. Actum eſt de te, ô homo, actum eſt, & quidem actum eſt in æternum, ſi tunc hoſtem habeas Deum. Æternum periiſti, ſi hoc mortis momento à Deo receſſiſti, aut, ſi prius receſſeris, ad Deum non acceſſiſti, receptus in gratiam. Vltimum vitę tuæ momentum ſententiam de te pronuntiat. Qualis moreris & cadis, talis reſurges; talis viues in omnem æternitatem. Ah, ſapere incipe, & Deo viuere. Quicquid agis memento Æternitatis.

§. XLII.

Prima ægroti Obiectiuncula.

FAcilè meipſum ſolari potui cùm ſanus & valens fui; facilè prouocabam mala abſentia; ecce dolor, quem tolerabilem eſſe dicebam; ecce mors, contra quam multa animosè locutus ſum;

Nunc animis opus Ænea, nunc pectore firmo.

Nimirum aliud ſenſi cum ſteti, aliud nunc ſentio cùm iaceo, in lectum deiectus. Extra arenam hoſtem laceſſere facile eſt; in hanc inferre animum illum quem extra hanc conceperis, difficile. Mortem paſſim cõtemnimus, ſed cum extra mortiferi teli iactum nos eſſe credimus. At verò cùm homo ſe in eodem cum Morte circo concluſum videt, hoſtem quem ſpreuerat, timere incipit. Atque adeo aliud eſt, luctam meditari, aliud luctari: illud etiam timidi norunt, hoc non niſi fortium eſt.

Quid ais, mi ægrote, quid contra teipſum quereris? quid priſtinam eamque bonam mentem mutas? Quaſi verò pugilis ſit, cum in vmbra eſt, ſapere, & animos altos gerere; cum luctæ ſuæ puluerem ingreditur, deſipere & animo collabi? Bonus gladiator etiam in arena conſilium capit, etſi prius inops conſilij. Sta, mi homo, & aude: viciſti, ſi velis vincere; ſi poſſis non deſperare. Editorem & Munerarium tuum Chriſtum aſpice te aſpicientem. Certaminis tui non ſpectator tantùm eſt, ſed & adiutor; & omnia arma quibus ipſe vſus, quaſi manu tibi porrigit. At tibi illa forſan, vti Saulis Dauidi, habilia non ſunt? flagra, ſpinas, crucem recuſas? Scutum cape PATIENTIAM; hoc tectus eris & tutus. Cetera bono Deo committe. Noſti illud Abrahami ad filium: DEVS PROVIDEBIT.

Obiectiuncula altera.

ECce morior, qui diutius viuere poteram. Imò certè non poteras; nam ſi poſſes, puto vi-

ro viueres. Sed hoc dicere vis, volebam seu sperabam. Et hoc tibi crediderim, prout animus mortalium vitæ auidus, spei credulus est. Modicum vixi, ais. Quid si plus vixisses, nunquid ideo non vixisses modicum? Spatia vitæ huius imparia & incerta sunt, cuncta tamen breuia: vixit aliquis octoginta annis, quid hic quæso plus iam habet, quàm qui octo? nisi fortè curas, laboresque, & dolores, & tædia ac peccata in lucro ponimus. Aut quid plus haberet si vixisset octingentis? nisi virtutes illius numeremus, non annos. Certè etiam Mathusalæ nongenti sexaginta nouem anni, quid fuerunt, nisi *vapor ad modicum parens* a? Nullus omnino tamdiu vixit aut tantum, vt non sibi modicum vixisse videatur, & est planè modicum quicquid hîc viuitur: itaque si diu viuere delectat vita illa quærenda est, vbi semper viuitur, quæ etsi hic non sit, tamen hîc quæritur. Sed ego morior, inquis, dum bene agere cogitabam. Quid agere cogitabas, nec agebas? Sic forsitan in perpetuum cogitasses. Sunt qui bene agere semper cogitent, nunquam tamen incipiant, nunquam agant. Tu, credo, vnus illorum eras. Quòd si bene agere cœperas, ne dubites, quamuis boni operis finem mors præuertat, apud infallibilem rerum æstimatorem nil tibi subtrahitur: integra merces tua est, non actuum modò, sed & votorum. Bono sis animo: Rectum & breue iter ad præmium est Mori.

a *Iacobi c. 4. v. 14.*

§. XLIII.

Contra alias ægroti querimonias.

Ægrotum innumeræ plerumque querelæ sunt. Vix loquuntur, quin simul & querantur. Quoties illę voces ægroti audiũtur? Heu me miserum, me afflictum, me oppressum doloribus! quoties ex alto suspiriosum. Ah, & , Heu, ęger ingeminat? Sed si rem ad veram trutinam examinarit, stilum vertet, dicetque sæpius: Bene est, bene habet, sic Deo placet; sic meo creatori visum est: me felicem, beatum me inter verbera non tyranni, sed patris: Deo laus, Deo gloria: cælum sit in pręmium omnibus mihi bene facientibus. Sic, ægrote, sic decet, sic oportet. Seneca sapienter hoc monens: Noli, ait, mala tua facere tibi ipsi grauiora, & te querelis onerare. Detrahendas pręteritorum dolorum conquestiones puto, & illa verba: Nulli vnquam fuit peius, quos cruciatus, quanta mala pertuli? nemo me surrecturum putauit, quoties deploratus sum à meis, quoties à medicis relictus? In equuleum impositi non sic distrahuntur. Etiamsi sunt vera ista, transierunt. Quid iuuat præteritos dolores retractare, & miserum esse, quia fueris? Quid, quòd nemo non multum malis suis adiecit, & sibi ipse mentitur. Circumcidenda igitur duo sunt, & futuri timor, & veteris incommodi memoria; hoc ad te iam non pertinet, illud nondum *a*. Quid ergo frustra quereris, & dolores ipse tuos impatientiæ vngue fodicas? Miser sum, inquis, Imò beatus es; Bono loco res humanæ sunt, quod nemo nisi vitio suo miser est. Beatus homo qui corripitur à Deo; quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi *b*; flagellat autem omnem filium quem recipit *c*. Increpationem ergo Domini ne reprobes, quia ipse vulnerat & medetur; percutit, & manus eius sanabunt *d*. An nescis, vulnus quod à chirurgo est, medicamentum esse & initium valetudinis? Tu ergo non vulnus, sed manum vulnerantis attende, & fateberis te iam esse multò saniorem (certè animo, si velis) quàm cùm esses sanissimus. At dolorem, inquis, grauem sentio. Quid ni sentias, si illum muliebriter tuleris? Quemadmodum perniciosior est hostis fugientibus, sic omne incommodum magis instat cedenti & auerso. Sed grauis est cruciatus. Non est fortium, leuia tantum tolerare. Cogita, non dicam tot centena millia fortissimorum martyrum; sed alios tibi non ignotos doloris victores. Narrat Seneca fuisse quemdam, qui dum varices prębéret exsecandas, legere librum perseuerauit. Martyres aspicis? mutilatos, sectos, laceratos, vstos, confossos, frixos, stillatim & guttatim mortuos vides. In hos memoriam sparge, & mirare te illis cetera simillimum, illorum tamen patientiam dissimillimam esse impatientiæ tuæ. Sed nihil, inquis, agere me sinit morbus. Itane, nihil omnino? Vide quæso; corpus tuum inualetudo tenet, non animum. Itaque, si cursor sis, tibi pedes sunt ligati; si sutor aut faber, manus impeditæ. Quod si animus tibi esse in vsu solet, suadebis, docebis, audies, disces, quę-

res, recordaberis etiam ægrotus. Quid porrô? nihil agere te credis, si temperans æger sis? si ostendas morbum posse superari, vel certè sustineri. Est, mihi crede, virtuti etiam locus in lectulo. Habes quod agas; bene luctare cum morbo, & satis egisti.

a *Sen. epist.* 78. *med.*
b *Prou c.* 3 *v.* 12.
c *Hebr. c.* 12. *v.* 7.
d *Iob cap.* 5. *v.* 17. & 18.

§. XLIV.

Ægrotus ad seipsum, contra seipsum.

QVid ago? siccine ante canos morior, nec mihi, quod alijs conceditur senescere? Sed num, ô bone, adeo pulchrum aut iucundum est senescere? Nimirum in hoc omnes errore versamur, vt non putemus ad mortem, nisi senes inclinatosque iam vergere: cum eo statim infantia, & iuuentus, ętasque omnis nos ferat. Ætas senectutis vita immaculata *a*; & senectus omnium pulcherrima est, *proba vita.* Melius est cani sint sensus hominis quàm caput. Senectutis dotibus abundè diues est qui coluit Deum, qui prudẽter vitam instituit, qui bene vixit. Et porrò gloriosius est virtute sua, quàm temporis dono senuisse. Quicunque ad extremum fati sui venerit, diu vixit, & senex moritur. Stat sua cuique dies, ad quam cùm venerit metam attigit. Sed ea vitæ auaritia est, vt, cùm moriendum, omnes nobis iuuenes, hoc est immaturi ad mortem videamur, etiam octogenarij senes. Sed quid frustra annorum tuorum paucitatem numeras? Deus tibi viuendi spatium scripsit in tabulis prouidẽtiæ suæ: istud tu non ampliabis. Hoc iudicium à Domino omni carni, & qui superueniẽt tibi in beneplacito Altissimi: siue decem, siue centum, siue mille anni. Non est enim in inferno accusatio vitæ. In Orbe altero nulli Deum accusant quòd vitam non dederit longiorem; seipsos accusant, quòd vitam non vixerint meliorem. Tu igitur hoc age, & annos æternos in mente habe. Nulla est iactura punctum temporis amittere, & æternitatem lucrari. Generosissimè dixit Rex Macedo: Ego me metior non ætatis spatio, sed perennitatis. Tu quoque te metiaris non annorum termino, sed æternitate, quæ nullum habet terminum.

a *Sap. cap.* 4. *v.* 9.

§. XLV.

Ægrotus ad Deum.

DEus meus & desiderium cordis mei. Ego misellus homuncio, & vermiculus vilissimus, hic lectulo affixus iaceo, sine manuum & pedum vsu: otiosus, iners, torpidus, inutilis seruulus; terræ graue pondus, nullos pro te labores perfero. Desidero tamen, ô Deus, desidero tui caussa quam plurimum laborare: desidero pro te algere, æstuare, fatigari, vexari, cruciari pro te: famem & sitim, molestias pro te quàm plurimas perferre, dolores pro te acerbissimos tolerare desidero.

Hoc me desiderare docuit beatus Dominicus, qui cum maximis doloribus solito grauiùs vrgeretur, monitus est à socio, rogaret Deum mitiùs secum agi. Cui vir sanctus subiratus; Nisi, ait, de tuâ simplicitate mihi constaret, te protinus hinc expellerem, quòd hęc dicere non veritus sis. Et mox in nudam humum se abijciens: Gratias, inquit, tibi ago, mi amantissime Deus pro his quæ mihi dedisti perferenda. Auge dolores, multiplica cruciatus, da centum morbos: dabis etiam, sat scio, simul patientiam *a*.

Ecquid ergo aliud dixero, quàm hoc ipsum: Exiguum nimis est, quod patior, ô Deus, his doloribus alios atque alios adde. Sæuiora longè verbera sum meritus, quàm tu mitissime Deus parcente manu infligis. Hîc Domine ne parce, hîc vre, hîc seca, hîc lacera, modò parcas æternùm. Si mihi sint centum corpora, centum ego cruces, tui amore, vestire velim: modò tibi placeam, modò inter tuos numerer, ô Pater amantissime, quicquid mihi tandem doloris aut laboris sit sustinendum. Nullos labores, nullos dolores respuo, nullos excipio. Tua in me Voluntas, Domine, integrè fiat. Scio enim, quàm bonum sit & facile, tibi, Deus, seruire; apud quem opus, & operis faciendi voluntas æquali sæpe præmio afficiuntur: apud quem voluisse facere, & fecisse eiusdem esse pretij & meriti potest.

Ego iam ad quietem à te, ô bonitas, componor: nox mea mihi venit, quâ nil ampliùs operari possum. Sed tamen, licet posse operari morbus mihi eripuerit, non tamen eripuit, vel-

velle operari. Volo, Domine, volo, & dum in me superest vel halitus, tui amore & facere & pati paratus sũ, quicquid cẽtũ, quicquid mille famulorũ tuorum tuo amore flagrantissimi faciũt & patiũtur. Dic tantũ Domine quid me vis facere? quid pati me vis? Plenos ego tibi bonorum desideriorum Mundos offero. Ad Indos curram & extremos Iaponas, sed voluntate curram & desiderio: non obstabunt huic montium iuga, non præcipitia vallium; illa conscendam, hæc subibo: animum meum non morabuntur niuium cumuli, non eluuiones aquarum; hos transmeabo, illas perrumpam: non saxa, non ignes reuocabunt; illa percalcatum, hos suppressum ibo: irrisiones etiam, contemptum, conuitia, falsas accusationes pro te lubens volens patiar; propter te, ô æterna Sapientia, stultus haberi non tantùm non recuso, sed ambio; sed & verbera pro te & tela excipere affecto, millies pro te mori ardenter concupisco. Nihil nimis arduum, nimis acerbum, nihil nimis difficile, nil erit inexpugnabile: Omnia superabo; peruincam & expugnabo omnia, te duce & adiutore. Et quicquid per vires non licebit, quocunque pedibus aut manibus perreptare non potero, illuc desiderio accedam, eò expeditis cogitationibus pertingam, id voluntate saltem & animo euincam.

Sed nunquid hęc tanta desideria si in opus prodeant, cælum mihi referabunt? nunquid si hæc omnia factis repræsentaro, aspectu Dei dignus ero? Ah! Domine Deus meus, si patiar & faciam, quicquid omnes vnquam sanctissimorum hominum passi sunt & fecerunt, quicquid etiam pati aut facere voluerunt, non tamen ideo dignus sim, qui vel momento te fruar; quantò minus ero, cùm hęc exigua & opere cassa desideria tibi offero. Quibus ergo modis iter ad cælum mihi expediam? O infinita bonitas, si mei misereri nolis, actum est de me: in cælum nunquam admittar, si tua misericordia excludat. Vnicum ergo mihi asylum restat, vnicum refugium ab ira tua & iusta in me indignatione. Misericordia tua, Domine, Oceanus est & immensissimum mare, in hunc ego me Oceanum, in hoc mare præcipitabo, cùm me voluerit Mors de hoc vitæ colliculo deijcere. Sed etiam nunc dum colliculum hunc occupo, in inexhaustum tuæ, ô Deus, infinitæ misericordiæ pelagus me abijcio, certa spe, in his aquis tutum me fore ab inferorum incendijs. Clamo igitur cum Dauide:

Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

Sed & in extremis meis angustijs, in suprema & vltima vitæ meę horrula, cùm animæ meæ iam iam erit è veteri sua tabernula migrandũ, hoc ipsũ pro me clamare volo singulas respirationes meas: imo iam superstes & sanus deliberatissimè & ardentissimè volo & iubeo, vt in ipso mortis meæ momento, aut proximo ante illud tempore, singultiens spiritus meus, tam angelis quàm hominibus vel singultiendo significet, se ad te, ô Deus clamare, neque verò aliud quàm hoc ipsum: MISERERE MEI DEVS, SECVNDVM MAGNAM MISERICORDIAM TVAM.

a *Chronic. S. Dominici.*

§. XLVI.

Ægrotus cum Deo pasciscitur.

SVmmum illud ac pænè vltimum Ecclesię Africanæ decus, Fulgentius, Ruspensis Pontifex, doctrinâ & vitæ sanctimoniâ conspicuus, septuaginta diebus ante obitum, assiduè ingeminabat has voces:

Domine, da mihi modò patientiam, postea indulgentiam.

Hoc vir sanctissimus contra vim morbi, velut scutum obijciebat. Imò quò vehementiùs vrebat dolor, eò ardentiùs precabatur hic præsul:

Patientiam, ô Domine, patientiam, postea da indulgentiam.

Hoc est cum Deo suauissimè pacisci; nec præmium ante laborem, nec triumphum cupere ante victoriam, nec amœnissimum montis iugum sine sudore velle conscendere. Obiit Fulgentius ipsis Ianuarij Calendis, nouum vtique annum exorsus in cælo nunquam finiendum.

Beatus Richardus Cicestrensis Antistes, ille alijs tam benignus, sibi rigidus, qui tria millia pauperum pane vnico refecit, qui non hispido solùm cilicio, sed & ferreâ corpus loricâ domuit: hic in fatali morbo, iam vltimæ lineæ admotus, illud Christi Domini

crebertimè reperijt:

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Subinde & Matrem Domini his vocibus inclamabat:

Maria, Mater gratiæ,
Mater Misericordiæ,
Tu nos ab hoste protege,
Et hora mortis suscipe.

Inter quas voces animam reddidit Conditori. Nimirum quibus dura vita est, vix dura mors est. Et quemadmodum mori, pœna improbis, sic portus est probis, & ingressus ad immortalem vitam. Ita mors inuitis imperat, volentibus seruit.

§. XLII.

Deo gratias, assiduum sit ægroti canticum.

Virgo beatissima, Domini mater, MARIA, ne vnquam Deum benedicere cessaret, vti Bonauentura loquitur *a*, illud vnum in ore semper habuit: *Deo gratias*. Neque aliud ferè respondere solita est, quàm hoc ipsum, *Deo gratias*. Hanc loquendi consuetudinem Ecclesia in tali auctore piè reuerita, suis omnibus voluit esse vsitatissimam. Hinc illa Christianis olim, vti iam Religiosis, in omni salutatione & congressu familiaris vox: *Deo gratias* b.

Diuus Cyprianus cùm à Proconsule Galerio interrogatus breuissimè respondisset, recitata tandem è tabella sententia: *Thascium Cyprianum gladio animaduerti placet*: dixit Cyprianus, *Deo gratias*. Siculatori verò aureos viginti quinque numerari iussit à suis diaconis. Laurentius martyrum antesignanus, in candente craticula assatus gratias egit. Thelica quoque fortissimus martyr dum vngulis laceratur, hoc ipsum inter carnificum rabiem ingeminauit: *Deo gratias c*. Euplius etiam martyr qui demum suspenso ad collum Euangelio plexus est capite, sæpius iterauit hoc vnum, *Deo gratias*. Bonifacius itidem martyr, in sæuissimis cruciatibus: Gratias, inquit, tibi ago, Domine IESV. Beata clara continuis viginti octo annis, morbo intabescens, assiduè *Deo gratias* retulit. Anima quę benedicit, impinguabitur *d*. Verissimè dixit Augustinus: Quid melius & animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quàm *Deo gratias*? Hoc nec dici breuius, nec audiri lætius, nec intelligi gratius, nec agi fructuosius potest. *Deo gratias*, qui te tam fideli pectore ditauit &c. *e* In aduersis, inquit Chrysostomus, infideles maledicunt, Christiani gratias agunt. Vide quanta sit hæc philosophia, tum Deum lætificas, diabolum pudefacis, quod malè factum est, nihil esse facis. Nam & tu simul gratias agis, & Deus dolorem amputat, & diabolus abscedit. Nihil hâc linguâ sanctius est, quæ in aduersis *Deo gratias* agit. Certè non est inferior linguâ Martyrum; vtraque pariter coronatur *f*. Tertullianus Iobum commendans: Cùm ille homo, inquit, ad omnem acerbum nuntium, nihil ex ore promeret, nisi Deo gratias *g*.

Ioannes Auila peritissimus interioris hominis magister, dicere solebat: Plus valet in ærumnis & doloribus vnum *Deo gratias*. quàm sex millia in rebus prosperis & bona valetudine. Nam *Deo gratias* agere, inquit, tempore consolationis, est omnium; atqui tempore calamitatis, propriè proborum.

Quare, mi optime ægrote, per tuam te salutem oro, sic animum, sic linguam forma, vt quò peius tibi est, hoc tu promptius dicas: *Deo gratias*. Tum denique imitator crucifixi Domini censeberis, cùm etiam in doloribus audebis dicere: Fastidia vexent, mœrores augant, desint plurima, *Deo gratias*. Sequantur dolores, augeant cruciatus, tormenta crescant, *Deo gratias*. Discerpat, dilanier, occidar, *Deo gratias*. Hę voces cælum penetrant, hęc musica Deo gratissima, gratiarum actio inter aduersa & tormenta. Ad hoc hortatus Paulus: In omnibus, inquit, gratias agite *h*: tam in morbo, quàm in valetudine commoda, tam in inopia quàm in copia, tam in perturbatione quàm in tranquillitate, tam in aduersis quàm in prosperis. *In omnibus gratias agite*. Non enim minus, imò plerumque maius beneficium Dei est, morbus, inopia, solatij destitutio, honoris priuatio, quàm si omnia ad nutum fluant. In omnibus ergo agendæ gratiæ. In quacunque mentis positione sit ægrotus, dicat tamen: Benedicam Dominum in omni tempore semper laus eius in ore meo *i*. Nullum sit momentum, nulli sint dolores, in quibus ægroto graue sit dicere:

Deo

Deo gratias. In omnibus gratias agite. Tantò gratiarum actio nobilior, tantò patientia est gloriosior, quò morbus aut dolor vehementior.

a *Bonau. de vita Christi c.* 33.
b *Vide hic c.* 3. *§*. 21.
c *Baron. to.* 2. *An.* 303. *n.* 39. *& n.* 146.
d *Prou. c.* 11. *v.* 25.
e *Aug. to.* 2. *epist.* 77. *ad Aurelium Pontific.*
f *Chrys. tom.* 4. *hom.* 8. *in c.* 3. *epist. ad Coloss. mihi pag.* 1159.
g *Tertul. de Patient. c.* 13.
h 1. *Thess. c.* 5. *v.* 18. i *Psal.* 33. *v.* 1.

§. XLVIII.

Ægroti vera in Deum fiducia.

MOri, serium est negotium, & ars minimè ludicra. Et meritò possit ex ægroto quæri: Visne te totum æternitatis aleę committere? Viam inis & longam & ignotam, & quò peruenies? His optimè responderit æger, qui non miserorum illud mussitârit: *Debeo, Cogor.* Sed illud potiùs erecta mente dixerit: Spiritum meum Deo meo libens volens impendam: ita me committo Æternitatis, ita lętus abeo.

Sic prorsus, sic & ani sentiant, præsertim ij, qui velut moribundi obeunt. Ex horũ numero rectè quis dixerit: Iam pridem mori cæpi, iam morior, iam delibor & consumor, iam iter ad Æternitatem insisto. Et quia Dei misericordia finem nescit, & mensuram omnem excedit, sic pergo intrepidus. In te, Domine, speraui, non confundar in æternum *a* (sic spero) in æternum, in æternum. Et quamuis è diuinis paginis mille me oracula confirment, largissimam tamen rationis lucem, quam hic Romanus Sapiens allucet, non spreuerim. Quid de morte, & verò etiam quid de reditu à morte ad vitam sit sentiendum, à priscis sic docemur.

Cùm venerit dies ille qui mixtum hoc diuini humanique secernat, corpus hoc, vbi inueni, relinquam: ipse me Deo reddam. Nec nunc sine illo sum, sed graui terrenoque detineor. Per has mortalis æui moras, illi meliori vitę longiorique proluditur. Quemadmodum nouem mensibus nos tenet maternus vterus, & pręparat, non sibi, sed illi loco, in quem videmur, emitti, iam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: sic per hoc spatium quod ab infantia patet in senectutem, in alium naturę sumimur partum. Alia origo nos expectat, alius rerum status. Nondum cælum, nisi ex interuallo, pati possumus. Proinde intrepidus *b* horam illam prospice: non est animo suprema sed corpori. Quicquid circa te rerum vides tanquam sarcinas non asportandas aspice. *Transeundum est.* Dies iste quem tanquam extremum reformidas, ęterni natalis est. Depone onus. Quid cunctaris? tanquã non prius quoque, relicto, in quo latebas, corpore exieris? Hæres & reluctaris? tum quoque magno nisu matris expulsus es. Gemis, ploras, & hoc ipsum flere, nascentis est. Sed tunc debebat ignosci; rudis & imperitus omnium veñeras, ex maternorum viscerum calido molliq́ue fomento emissum afflauit aura liberior. Deinde offendit durę manûs tactus, tenerq́ue adhuc & nullius rei ignarus, obstupuisti inter ignota. Nunc tibi non est nouum separari ab eo, cuius ante pars fueris: æquo animo membra iam superuacua dimitte, & istud corpus diu inhabitatum pone: Scindetur, obruetur, abolebitur. Quid contristaris? ita solet fieri. Pereunt semper velamenta nascentium. Quid ista sic diligis, quasi tua? istis opertus es. Veniet, qui te reuelet dies, *c* & ex conturbernio fœdi atque olidi ventris educat. Hinc nunc quoque tu quantum potes, subuola: vtique etiam necessarijs, quæ cohærebunt, alienus. Iam hinc altius aliquid sublimiusq́ue meditare. Aliquando tibi naturæ arcana retegentur, discutietur ista caligo, & lux vndique clara percutiet. Nulla serenum vmbra turbabit: æqualiter splendebit omne cæli latus: dies & nox aëris infimi vices sunt. Tunc in tenebris vixisse dices, cùm totam lucẽ totus aspexeris, quam nunc per angustissimas oculorum vias obscurè intueris, & tamen admiraris tam procul. Quid tibi videbitur diuina lux, cum illam suo loco videris? Hęc cogitatio nihil sordidum in animo subsidere sinit, nihil humile, nihil crudele. Deum omnium rerum esse testem ait, illi nos approbari, illi in futurum parari iubet, & *Æternitatem* proponere, quam qui mente concepit, nullos horret exercitus, non terretur tubâ, nullis ad timorem minis agitur *d*.

Quid quęso sanctius Christiani? Hęc cogitemus,

remus, hæc meditemur. Nemo bonus malè moritur, nemo malus, benè. Breuis ad ÆTERNITATEM via est Mors.

a Psal. 40. v. 1.

b N. B.

c *Quis obsecro Seneca, hæc mysteria exposuit?*

d *Senec. epist. 102. fine.*

§. XLIX.

Constanter.

CONstanter, obsecro, constanter. Nulla est patientia, si desit constantia. Sed erit, qui dicat: hæc iam altera, iam tertia, iam quarta vel quinta, iam nona hebdomas est, quâ decumbo. Obijciet alius: hic iam sextus, iam decimus, iam decimus sextus mensis agitur, ex quo malè habere cæpi. Non deerunt qui querantur iam se altero, iam tertio, iam octauo, iam decimo tertio anno, & pluribus in morbo esse. O boni! non valde patientis est animi, ad calculum tam exactum, dies, & menses, & annos reuocare. Durate, quęso, durate, & ad vosmet rebus seruate secundis. Verè patiens, etsi annos plurimos decubuerit: Temporis punctum est, inquit, quo morbus me tenet, cùm æternitatem specto. Omnis labor breuis est, requies sempiterna. Fuerunt, qui pænè tamdiu ægrotarunt quamdiu vixerunt.

B. Seruulus, qui Gregorium Magnū *a* habet encomiasten, à prima ætate vsque ad finē vitæ plurimis annis paralysi detinebatur, ita quidem vt nec manum ad os mouere, nec in alterum se latus versare potuerit: nihilominus tota pænè biblia memoriæ mandauit audiendo. Istius viuere quid erat, nisi diu mori? Dūque sic quotidie tot annis moreretur, illud vnum, *Deo gratias*, assiduè vsurpabat. Huic omnes in morbo anni, licet tam ærumnosi, nihil esse visi sunt ad Æternitatem.

Beata Lydvvina *b* virgo Schiedamensis, ipsos triginta octo annos diuersis morbis confli-ctabatur, mendicum illum ad probaticam piscinam æmulata. Hanc virginem rectius dixisses mori quàm viuere tot illis annis, quos inter grauissimos, inauditos, & pænè continuos dolores exegit. Omnis cruciatuum varietas in illam coniurauit. Annis triginta vix tantum panis comedit, quantum viro robusto in triduum suffecerit; vix etiam tribus noctibus aliquid quietis cepit. Accessit ad tantam morborū sæuitiem extrema paupertas, grauis & ipsa morbus. In hac ærumnarum congerie Lydvvina hoc vnum assiduè pronuntiauit: *O bone I E S V miserere mei.* Huic etiam virgini triginta octo anni per maximos dolores acti, vix punctulū videbantur ad Æternitatē *c*.

Sed est quæ & Seruulum & Lydvvinam annorum in morbo consumptorum numero superet. Beata Coleta, *d* virgo Corbeiana incredibilem dolorum vim annis amplius quinquaginta patientissimè sustinuit. Subinde octiduo toto vix horulam vnam dormiuit. Festis ac dominicis diebus dolores plerumque augebantur. Quandoque tam corporis quàm animi ęgritudine quatiebatur. Et quod illa singulares Dei fauores interpretabatur, omnia sanctorum martyrum tormenta sanè horrenda gradatim experta est, alijs cruciatibus super alios diuinitus immissis. Inter hos illa sępius dixit: O si ego vna omnium febrium æstus ac frigora pati possim. Theatrum esse cupio, in quo genus omne morborum ludat, vt inde Angelis & Deo spectaculum fiat. Lectulus aliorum ægrotorum fomentum, clauis illi ac vepribus sparsus videbatur. Hanc illa formidabilem dolorum continuationem ac seriem, annis, vt dixi, amplius quinquaginta, admirabili patientia tolerauit. Verum & huic virgini tot anni vix vnum momentum visi sunt ad Æternitatem. Potuit & hæc virgo cū beato Bernardo dicere: Opus meum vix vnius est horæ: & si plus, prę amore non sentio *e*.

Quare, mi ægrote, si dies & annos tui morbi computes, momentum voca; si patientiam atque constantiam, beatorum æternitatem spera. Labor est exiguus, breuis dolor, ęterna merces.

a *Greg. l. 4. dial. c. 14.*

b *Seu Lidvvida.*

c *Ita Zachar. Lippeloo. & Francis. Haræus 14. April. obijt hæc virgo anno 1433.*

d *Alij Nicolaām nominant, de qua Surius & Haræus 6. Martij, obijt anno 1447.*

e *Bern. ser. 34. in Cant. med. ferè.*

§. L.

VT tam sanus quàm ægrotus ea quę sanctè apud animum suum statuit, in opus possit

possit producere, & è verbis facere facta, sequentes orationes addimus, animo confirmando.

I. ORATIO.

Sanis, ægrotis, moribundis assiduè dicenda.

DVlcissime Domine Iesu Christe, in vnione illius charitatis, qua teipsum Patri obtulisti in mortem, offero tibi cor meum, vt de me, & per me fiat beneplacitum tuum. Dulcis Iesu, hoc beneplacitum tuum eligo & desidero; quantalibet aduersa, morbus & mors instent, & me totum fidelissimæ Prouidentię, sanctissimæque Voluntati tuę committo. Spero enim, & rogo, vt me, & omnia quæ circa me sunt; tu dirigas ad gloriam tuam, & animæ meæ salutem.

II. ORATIO.

Ad conseruandam cum diuina Voluntate Conformitatem.

DOmine Iesu Christe, qui ad gloriam tuam, & salutem nostram læta permisces tristibus, & ad profectum nostrum secunda aduersaque euenire permittis, bonitati tuæ gratias ago, quod mei fueris recordatus, & hac exiguâ Cruce seruum inutilem visitaueris. Peto autem gratiam vt ex hac qualicunque visitatione tua, fructus & prouentus, quē tu desideras, consequatur, neque impatientiâ vel ingratitudine meâ impediatur. Tuam quæso manum porrigas, infirmo mihi, meque sicut Petrum Apostolum, cùm mergi cæpisset marinis fluctibus, potenti dextrâ erige, ne sub hac cruce labascam & concidam. Quod autem potes, id velis etiam rogo, vt præsentem & amarum, carnique molestum calicem à me transferas, sicut Regem Ezechiam cum lacrymis orantem exaudisti, & lethali morbo mirabiliter liberasti; Verumtamen non mea, sed tua (quæ semper iusta est & sancta) voluntas fiat. Penes te stat omnis auctoritas de filijs iudicandi atque decernendi, nec quisquam te rectius nouit, quæ pharmaca morbis nostris curandis conueniant. O mi amantissime Pater, argue, corripe, castiga, vre, seca, hoc tempore, vt in æternum parcas, neque in furore tuo peccata nostra inferni flammis exuras. Scio multis prodesse virgam tuam, cùm dilectos filios corripis, & corripiendo, purgas, exerces, probas priusquam electos corones. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, quomodo & quamdiu tibi placuerit, me virgæ tuæ paternæ subijci, meamque patientiam in cruce probari. In te Domine speraui, non confundar in æternum. Me totum sanctissimæ voluntati tuæ submitto, atque committo. Etiamsi me occideris, tamen in te vitæ fontem sperare non desinam. In manibus tuis sunt sortes meæ.

III. ORATIO.

Ad acquirendam Patientiam.

NOsti omnipotens Deus, quàm vile sit & fragile hoc manuum tuarum figmētum, quod ex puluere formatum, à leui vento concutitur, frangitur. & tandem iterum in puluerem euanescit. Adeo nihil est quòd meis ego viribus fidam, qui carne contra spiritum semper reluctante, tot sentio motus indignationis, impatientiæ, pusillanimitatis, diffidentiæ, aliarumque perturbationum, quando vel leuiter tangor. Tuam igitur opem imploro, cęlestis medice, diuinum tuum pharmacum, quod PATIENTIA dicitur, mihi cupio communicari summum nempe in morbis etiam acerbissimis leuamentum est PATIENTIA.

Da mihi quæso, Domine, præsenti & æquo esse animo, vt velut ambidexter læta & tristia, suauia & aspera non aliunde quàm de paternis tuis manibus profecta suscipiam, mihique diuinitus esse immissa certissimo credam, quoniam ad filiorum tuorum exercitationem ac profectum dirigis omnia.

Doceat me obsecro spiritus tuus, quo confortante possumus omnia, vt sciam animam meam in patientia possidere vsque ad mortem. Tu es Dominus qui aculeos & dolores omnium & singulorum laborantium considerας: ego verò licet nondum ad sanguinem vsque restiterim, tamen carnis imbecillitatem & recalcitrantis naturæ vim sæpe vel inuitus experior. Tanto igitur magis adiuua, Domine, imperfectum meum, vt virtus in infirmi-

firmitate perficiatur, & ego sincerè testari possim, Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Ad hæc gratia tua duce respiciam sæpe in faciem Christi mei, & Filij tui crucifixi, qui se patientibus omnibus absolutum PATIENTIAE speculum & exemplar præbet. Sed & lectissimi ac fidelissimi amici tui in cruce mea me consolentur, qui tanquam aurum in ardenti fornace à te probati ac purgati, atrocissima quæque supplicia pro te, vti patientissimè ita & fortissimè pertulerunt, tanto nunc Capiti similiores in cælestibus delitijs quanto antea patientiores fuerunt in grauibus tormentis.

IV. ORATIO.

Ad augendam Patientiam.

VIta hæc nostra peregrinatio est ab exilio ad patriam. Et ne detineat nos amœnitas viæ, quò minus ad te, Deus, rectà & celeriter contendamus, excitas nos stimulis, & spinis pungis, vt concupiscamus requiem & finem itineris. Sunt ergo morbi, fletus, luctus, mœror, aduersa omnia, velut calcaria, quibus segnis hic equus, vel verius, asinus vrgeretur, ne semper in via subsistat. Fac nos, Domine, obliuisci viæ, meminisse patriæ, atque si adijcis pondus aduersorum, adde etiam robur ne succumbamus oneri, ad te perpetuò intenti & erecti. Ceterum, tua, Domine, sunt omnia; fac de omnibus sine exceptione, quod inscrutabili tuo iudicio visum fuerit, hoc vno dempto, ne me tibi inimicum esse patiaris.

V. ORATIO.

Resignationem sui in diuinam Voluntatem complectitur, è Ludouico Blosio.

DVlcissime Domine Deus meus, memor esto quæso, benigneque considera me pauperem creaturam tuam esse, te verò Dominum & creatorem meum. Ecce ego me in æquissimum iudicium tuum offero, & gratissimæ Voluntati tuæ integrè resigno, paratus hunc & alium quemuis cruciatum, quamdiu tibi placuerit, sustinere. Vtere me sicut vis, in tempore & in æternitate. Quicquid tu Pater cælestis in me & de me facere decreueris, facito, nam ad omnia qua possum humilitate, me totum tibi offero, trado, & resigno, libenter patiar pro te quicquid super me venire volueris, indifferenter enim volo de manu tua bonum & malum, dulce & amarum, lętum & triste suscipere, & pro omnibus gratias agere. Custodi me solum, ô Deus, ab omni peccato, & non timebo mortem nec infernum, dummodo in æternum me non proijcias, nec deleas de libro vitæ, non mihi nocebit quicquid venerit tribulationis super me. Adesto mihi Domine Iesu, in omni loco & tempore, sitque hæc mihi consolatio, libēter pro te velle carere omni humano solatio. Et si tua mihi defuerit consolatio, tua Voluntas & iusta probatio erit mihi pro summo solatio. Sit nomen sanctum tuum nunc & in ęternum super omnia benedictum.

VI. ORATIO.

Eiusdem sensus, sed breuior.

O Amor ineffabilis, ô dulcissime IESV, Deus meus, si mihi dares optionem & promitteres, quæcunque peterem, te daturum, non aliud peterem quàm hoc ipsum quod patior, & hoc millies peto, vt laudatissima Voluntas tua secundum optimum beneplacitum tuum in me, de me, per me, & in omnibus semper fiat.

Hîc legi possunt in Imitatione Christi l. 1. c. 29. & c. 50.

VII. ORATIO.

Litania agrotis & moribundis accommodata è sacris litteris.

KYrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.
Christe audi nos.
Christe exaudi nos.
Pater de cælis Deus. Miserere nobis.
Fili Redemptor Mundi Deus. Miserere nobis.
Spiritus sancte Deus. Miserere nobis.
Sancta Trinitas vnus Deus. Miserere nobis.
Qui sanas contritos corde. Miserere nobis.
Qui vulneras & mederis. Miserere nobis.
Qui mortificas & viuificas. Miserere nobis.

Qui

Qui deducis ad inferos & reducis.
Qui orantes in ſua infirmitate curare conſueuiſti.
Qui propter miſericordiam tuam magnam, ſaluos facis omnes ſperantes in te.
Qui Iob vlcere peſſimo percuſſum ſanaſti.
Qui Ezechiam ad te clamantem à morbo liberaſti.
Qui dæmonium à Sara depuliſti.
Qui Tobiam lumen cæli videre feciſti.
Qui Chananæam pro filia deprecantem exaudiſti.
Qui ſocrum Petri à febri liberaſti.
Qui mulierem ſpiritu infirmitatis annis octodecim inclinatam, ad ſanitatem perfectam erexiſti.
Qui filium principis iam mori incipientem à febri ſaluaſti.
Qui puerum Centurionis verbo ſanaſti.
Qui paralyticos & leproſos curaſti & mundaſti.
Qui à ſpiritibus immundis vexatos & obſeſſos liberaſti.
Qui mulierem per tactum fimbriæ tuæ à ſanguinis fluxu ſanaſti.
Qui ſurdos audire feciſti.
Qui claudis greſſum reſtituiſti.
Qui mutorum ora aperuiſti.
Qui cæcos illuminaſti.
Qui omnes infirmos & ægrotos tangendo ſanaſti.
Qui omnes oneratos & laborantes reficis.
Qui omnes langores noſtros portaſti.
Qui filium mortuum matri viduæ viuum reſtituiſti.
Qui filiam Archiſynagogi ad vitam reuocaſti.
Qui Lazarum quatriduanum à mortuis reſuſcitaſti.
Qui ægrotos viſitaſti, & viſitantibus præmia æterna promiſiſti.
Qui per vmbram Petri multos ab infirmitatibus ſuis liberaſti.
Qui per ſudaria & ſemicinctia Pauli multos infirmos curaſti.
Qui per oſſa Eliſæi mortuum ad vitam reuocaſti.

Miſerere nobis.

Deus adiutor & protector noſter. Miſerere nobis.
Suſceptor & liberator noſter. Miſerere nobis.
Refugium noſtrum, & cornu ſalutis noſtræ. Miſerere nobis.
Fortitudo & Patientia noſtra Miſerere nobis.
Saluator & Redemptor noſter. Miſerere nobis.
Propitius eſto. Parce nobis Domine
Propitius eſto. Exaudi nos Domine.
Propitius eſto. Libera nos Domine.
Ab omni malo.
Ab omni peccato.
Ab omni morbo & languore.
Ab omni impatientia & puſillanimitate.
A peſte & omni contagione.
Ab inſidijs diaboli.
A periculis mortis
A doloribus inferni.
A ſubitanea & improuiſa morte.
A damnatione perpetua.
Per tentationem tuam.
Per lacrymas & ærumnas tuas.
Per labores & defatigationes tuas.
Per triſtitiam & tædium tuum.
Per pauorem & mœrorem tuum.
Per ſitim & famem tuam.
Per agoniam & ſanguineum ſudorem tuum.
Per ſacroſancta vulnera tua.
Per pretioſum ſanguinem tuum.
Per Crucem & Paſſionem tuam.
Per mortem & ſepulturam tuam.
Per glorioſam Reſurrectionem tuam.
Per admirabilem Aſcenſionem tuam.
In die Iudicij.

Libera nos Domine.

Peccatores. Te rogamus audi nos.
Vt nobis parcas. Te rogamus audi nos.
Vt nobis indulgeas. Te rogamus audi nos.
Vt ſpatium veræ pœnitentiæ nobis concedas. Te rogamus audi nos.
Vt compunctionem cordis, & fontem lacrymarum dones. Te rogamus audi nos.
Vt nos viſitare & conſolari digneris. Te rogamus audi nos.
Vt ſanctitatem mentis & corporis largiaris. Te rogamus audi nos.
Vt indulgentiam & remiſſionem omnium peccatorum impertias. Te rogamus audi nos.

Vt gratiam & consolationem sancti Spiritus infundas. Te rogamus audi nos.
Vt veram ac Christianam patientiam tribuas. Te rogamus audi nos.
Vt nobis in omni tribulatione nostra succurras. Te rogamus audi nos.
Vt nos in hora mortis contra omnes insidias diaboli protegas, Te rogamus audi nos.
Vt nos in tua gratia mori & ad finem vsque perseuerare facias. Te rogamus audi nos.
Vt extrema nostra benedicas & sanctifices. Te rogamus audi nos.
Vt spiritum nostrum in manus tuas suscipias. Te rogamus audi nos.
Vt post obitum nostrum paradisi ianuas nos gaudenter introire iubeas. Te rogamus audi nos.
Vt nos exaudire digneris. Te rogamus audi nos.
Fili Dei. Te rogamus audi nos.
Fili Dei. Te rogamus audi nos.
Fili Dei. Te rogamus audi nos.
Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi. Parce nobis Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi. Exaudi nos Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi. Miserere nobis.
Christe audi nos.
Christe exaudi nos.
Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.
Pater noster &c.
Vers. Saluos fac seruos tuos.
Resp. Deus meus sperantes in te.
Vers. Adiutor noster esto, ne derelinquas nos.
Resp. Neque despicias nos Deus salutaris noster.
Vers. Adiuua nos Deus auxiliator noster.
Resp. Et propter gloriam nominis tui libera nos.
Vers. Domine exaudi orationem meam.
Resp. Et clamor meus ad te veniat.

OREMVS

Deus qui vnigeniti tui patientiâ antiqui hostis superbiam contriuisti, da nobis quęsumus, quæ idem pro nobis pertulit, dignè recolere, sicque exemplo eius cuncta nobis aduersantia ęquanimiter tolerare.

Deus humani generis benignissime conditor, & misericordissime reformator, qui hominem inuidiâ diaboli ab ęternâ felicitate deiectum, Vnigeniti Filij tui pretioso sanguine redemisti, viuifica nos famulos tuos gratiæ tuæ vigore, & iacentibus manum porrige salutarem ? reple nos gaudio cordis & lætitiâ spiritûs; expelle à nobis omnes hostiles insidias, & mitte nobis medicum salutis, Angelum pacis, qui nos in angustijs positos consolationibus tuis attollat, quibus in præsenti consequamur auxilium, & in futuro præmia obtineamus æterna.

Misericordiam tuam humiliter deprecamur, omnipotens Deus, quæ amissam gratiam nobis reconciliet, atque munus patientiæ in illatis omnibus, semper & vbique protegendo impertiat. Deus sub cuius nutibus vitæ nostrę momenta decurrunt, suscipe preces humiliter ad te clamantium, vt de omni aduersitate & ægritudine liberati, perpetuâ te gratiarum actione laudemus. Per Dominum nostrum Iesum Christum, Filium tuum, &c.

VIII. ORATIO.

Ad stabiliendam humanæ voluntatis cum diuina conformitatem.

O Dulcis Iesu, neque vitam, neque mortem, sed tuum beneplacitum desidero, te expecto: fiat mihi secundum voluntatem tuam. Si vis vt moriar, dulcis Iesu, suscipe spiritum meum. Et licet ad vesperam venerim omnium nouissimus, da mihi, vt tecum, & in te requiem accipiam sempiternam. Si verò vis, vt diutiùs viuam, dulcis Iesu, hoc propono, & pro hoc gratiæ tuæ suffragium rogo, reliquum vitæ meæ corrigere, atque in holocaustum tibi totum offerre in gloriam tuam, & secundum beneplacitum tuum.

IX. ORATIO.

Ad hoc idem impetrandum, quod summè & vnicè est necessarium.

Domine Iesu Christe, obsecro te per amorem quo omnium hominum onera portasti, vt facis me onus tristitiæ meę cum gratitudine suscipere de manu prouidentiæ tuę, & de voluntate paterni cordis tui, & pro tui amore, quamdiu tibi placuerit, cum plenissi-

pleniſſima mei ipſius reſignatione, longanimiter ſuſtinere, ita dumtaxat, vt me tua gratia confirmes, ne vnquam te vel in modico offendam, aut à ſanctiſſima voluntate tua vel minimum recedam. Atque vtinam poſſem omnium & ſingulorum, qui pro te paſſi ſunt, hominum preſſuras ſolus ſufferre, vt qualemcumque vicem redderem infinitæ charitati tuæ. Eia benigniſſime Ieſu, ita quæſo vnias voluntatem meam, cum ſanctiſſimo beneplacito tuo, vt aliud optare nequeam, quàm quod tu vis.

X. ORATIO.

Ad impetrandam Patientiam

O Domine Deus meus, confiteor me non vixiſſe, proh dolor, ſicut debuiſſem & per gratiam tuam potuiſſem. Vnde iam toto corde doleo, & me non ſatis dolere doleo. Obſecro igitur te Domine, & ſuppliciter rogo, vt non facias mihi ſecundum peccata mea, ſed ſecundum magnam miſericordiam tuam, quæ ſuperat peccata totius mundi. Tu Domine, qui exterius flagella irrogas, da interius indeficientem patientiam, ita vt laus tua nunquam recedat de ore meo. Miſerere mei Domine, miſerere mei & adiuua me, ſicut tu noſti quòd mihi neceſſe eſt in corpore & anima. Scis omnia, potes omnia, qui viuis in ſæculorum ſæcula.

XI. ORATIO.

Poſt ſumptam in morbo SS. Euchariſtiam.

Ad Ieſum Chriſtum Mundi Saluatorem.

GLoria tibi Chriſte, qui in dulcedine tua pauperem mam animam viſitare & refocillare dignatus es. Nunc dimittis ſeruũ tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Iam te teneo, dulcis amor, iam vltra non dimitto te, iam Mundo & omnibus quę Mundi ſunt, lubens valefacio, iam gaudens ad te venio, Deus meus. Nihil amodo, nihil, ô bone Ieſu, me ſeparabit à te: tibi enim Chriſte coniunctus ſum, in te viuam, in te moriar, & in te, ſi volueris, in ęternum permanebo. Viuo iam non egô, viuit verò in me Chriſtus. Tędet nunc animam meam vitæ meæ; cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto: mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Iam non timebo mala ambulans in regione vmbræ mortis, quoniam tu mecum es Domine, & ſicut deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus: ſitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei?

Benedic mihi, Ieſu amantiſſime, & nunc in pace dimitte me, quoniam verè tuus ſum ego, & in æternum vltra nunquam dimittam te. O ſi felici tibi copulâ nunc ſocier in æternum, ô ſi totus in te immergi, totus abſorberi & ſepeliri in te merear, ô ſi anima mea inter amplexus tuos ſuauiter requieſcens abſorbeatur tota in te, & feliciſſimè fruatur te Deo amatore ſuo. Quid mihi iam vltra cum Mundo, mi amantiſſime Ieſu? Ecce nec in cælis quicquam præter volui. In manus tuas, Domine Ieſu, commendo ſpiritum meum. Recipe me, dulcis amor, vt in æternum mihi bene ſit in te, & in pace ſuauiter in te obdormiam & requieſcam.

XII. ORATIO.

Ad Beatiſſimam Virginem Mariam matrem Domini.

O Mater miſericordiæ, mater æterni Regis, perueniant ad te preces meæ. Scio me peccatis meis graues pœnas commeruiſſe, ſed tamen impetra tu mihi à Filio tuo miſericordiam, vt antequam moriar, ex animo conuertar, & ſinceram agam pœnitentiam. O mater Domini, aſſiſte mihi & adiuua me patrocinijs & meritis tuis, in omnibus doloribus meis & præſertim in vltimâ neceſſitate meâ ſuccurre mihi. O mater afflictorum non me deſeras in hora mortis meæ.

AD SS. ANGELOS.

O Puriſſimi ſpiritus Angeli beatiſſimi, aſſiſtite quæſo mihi migranti ex hoc ſæculo, & potenter eripite me ab immundorum ſpirituum inſidijs, & animam meam in veſtrum conſortium aſſumite. Tu præcipuè Angele bone, qui cuſtos es meus fideliſſimus, defende me in prœlio, vt non peream in tremen-

tremendo iudicio. O vos omnes sancti Angeli Dei, vestris obsecro intercessionibus defendar, vt infernalis canis mihi non noceat, & vt anima mea, ad suum creatorem pura perueniat.

Ad Patronum, aut Patronos cælites.

O Patrone optime, sancte N. etiam in te spem aliquam subsidij & confidentiam collocaui. Tuis obsecro deprecationibus apud Deum, & nunc mihi adsis, & præsertim in extremæ necessitatis articulo, impetra mihi quæso benignam sententiam, vt à iudice meo audire merear. Veni Benedicte Patris mei, accipe regnum quod paratum est ab initio Mundi. Vt ita tecum ô sancte N. communem & immortalem Dominum glorificem in sæcula sęculorum.



CORONIS CAPITIS SECVNDI AD LECTOREM.

HÆc eò diximus, sanis & ęgrotis partim recreandis, vt respirent, partim excitandis vt vigilent, partim roborandis vt vincant, ad omnem Mortis occursum parati. Cuncta profectò experiri præstat, quàm mori malè. Mala mors errorum omnium non solùm pessimus, sed & indelebilis, inexpiabilis error est.

Itaque nunc moribundos accedimus, & ijs documenta scribimus, non vt ea tunc primùm legant, cùm moriendum, sed vt à sanis lecta, prosint moribundis.

AD

AD CAPVT III.

Imago III.

MORIBVNDIS SIC CONSIDERANDA.

A. *Ab hac securi, vno cadunt ictu vel altissimæ quercus* : FERIO.
B. *Ruit vetusta domus, veteres migrate coloni, sub terra tutiùs habitaturi.*
C. *Pisces capiuntur hamo, volucres visco, mortales Mortis spiculo: hic nemo est eximius.*
D. *Neminem hic ventus terreat: mortalitas, illius semen est; sed seges immortalitas.*
E. *Vt aqua effunditur sic & vita: sed expectat libri, quæ vitæ appendat opera.*
F. *Sol quidem occumbit, sed vt resurgat: homo moritur, sed vt reuiuiscat.*
G. *Actum est; vndique iam capta fera est: nihil vsquam effugij;* MORIENDVM EST.

CAPVT III.

MORTIS MEMORIA REPRÆSENTATVR MORIBVNDIS.

§. I

Ars bene moriendi compendio traditur.



NESCIRE mori, inscitia omnium miserrima est. Vt ergo id discamus, quod totâ vitâ discendum est, quinque potissimum obseruanda sunt, quæ mortem faciant bonam.

Primum, *Animus liber & intrepidus*. Res summi momenti hoc est, & ex quo pendeant cetera. Magna pro noxis satisfactio est, rem omnium charissimam tam promptè dedisse. Ideo Dauid: Voluntariè, inquit, sacrificabo tibi *a*. Nihil hîc æquè Deo placet, & hominem iuuat quàm imperterritus, liber, promptusque animus, & generosa in Deum fiducia. Tergiuersatio hac in re signum est voluntatis humanæ cum diuina non consentientis. Ergo, si aliquando, cur non modò? Huic animo ad promptè moriendum comparando facit singularis affectus ad *Domini passionem*, quæ singulis diebus Veneris, certis precibus ac operibus colenda.

Alterum, *Testamenti ac debitorum expeditio*. Error est de testamento non cogitare, nisi cùm mors in foribus est.

Dispone de bonis, dum adhuc mentis tuæ es b.

In ijs porrò legandis quæ nostri arbitrij sunt, regulam D. Ambrosius hanc suggerit: Fides sincera sit, & prouidentia perspicax:

Seu charitas cum prudentia, Prudentia cum charitate. Videat etiam qui dat eleemosynam, aut dari curat, vt apud Deum bono loco sit, & in gratiâ.

Tertium, *Cura salutis vnica*, Hîc illud maximè locum habeat: Porrò vnum est necessarium. Beatus Augustinus exemplar bene morientium, decem ante mortem diebus neminem ad se admisit, nisi statâ horâ medicum, & eum qui cibum deferret; ipse in continuas precationes, gemitus, lacrymas effusus, cum Deo de vitâ sua pertractabat, monebatque nos alios omnes his verbis: Nullus Christianorum hinc emigret, sine digna & competenti pœnitentia.

Quartum, *Sacramentorum trium petitio*; nimirum Confessionis, Communionis, & extremæ Vnctionis. Non cogi velit ęgrotus, sed vltro hæc petat, nec eò rem differat, dum animus in extremis labris hæserit. Multi malè moriuntur, quia videri nolunt breuî morituri. In hoc negotio salutis distulisse, semper fuit noxium. Ergo qui de malè actis seriò vult dolere, maturè doleat. Hîc crebra & robusta *Contritio* locum habet, de qua consule Bellarminum *c*.

Quintum, *Sui met in diuinam Voluntatem oblatio quàm integerrima*. Animus intrepidus forsan non ęquè ab omnibus exhiberi potest, sed animus cum diuina Voluntate consentiens à nemine non potest. Quocirca millies, etiam vno die, repetat ęgrotus illud Christi Domini: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te *d*. Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater, &c. Vix perire potest, qui suum sibi iudicem tam efficaciter conciliat, ne pereat.

a *Psal.* 53. *v.* 8.
b *Vet. Iamb.*
c *Bellar. de arte moriendi l.* 2. *c.* 6. *mihi pag.* 181.
d *Matth. c.* 11. *v.* 26.

§. II.

Tempus malè perditum, quomodo recuperandum.

Missum tempus quisquis reuocare cupit, auertat se totis viribus, ab omni loco & tempore, seque in illud *Æternitatis Nunc* recipiat, in quo Deus: hîc in Deo deperdita omnia reperiuntur; hîc in Deum homo se immergat hoc modo:

O Æterne Deus, vtinam, ô vtinam omni eo tempore, quod à Mundi origine ad vsque finem durabit, tam purè, obedienter, & sanctè vixissem, sicut omnes ij homines vixére, qui in omni virtutum exercitio, in ęrumnis & laboribus assiduis tibi placuerunt. Vtinam ex gratitudine & amore in te, omnes pelagi vndas per oculos meos deducere, egenos omnes opportunè iuuare, mœstos vniuersos consolari, & te Deum meum ijs laudibus, eoque amore prosequi possem, quo te Beati omnes, & Angeli tûi prosequuntur. Hæc enim omnia, Domine amori tuo promptissimè impendere par esset. Nunc autem, mi Deus, miserere mei, sicut scis, & sicut vis.

De his talibus iam olim pronuntiauit psalmographus: Et dies pleni inuenientur in eis *a*. Plenus dierum moritur, inquit Gregorius, qui per hæc transeuntia tempora, id quod non transit, operatur. Amissas horas reparauit, qui amisisse sincerè doluit.

a *Psalm.* 72. *v.* 10.

§. III.

Breuis vita quomodo extendenda.

Bonæ mentis homini viuendum, non quamdiu iuuat, sed quamdiu oportet Sapientia clamat: Consummatus in breui, expleuit tempora multa *a*. Bene multa, quia & vniuersa complectitur. Quomodo enim non expleuit omnia tempora, qui transit ad Æternitatem? Quanta sanè tempora non longæuitate, sed longanimitate, hoc est, non annorum serie, vel dierum numero, sed mentis deuotione, & inextinguibili semper proficiendi desiderio percurrere potuit, tanta sibi in meritis non immeritò vindicauit. Retinet quippe virtute quod amisit in tempore. Meritò multorum, imò omnium temporum recipit vicem, qui nullo tempore voluit mutare bonam voluntatem, & *Intentionem*. Itaque indefessum proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem, Perfectio reputatur *b*.

a *Sap. c.* 4. *v.* 13.
b *Bernardus epist.* 253.

§. IV.

§ IV.

Finis rerum omnium: Æternitatis nullus.

APud moribundum etiam hilareſcere, & lætum canere quid vetat? præſertim ſi id ex vſu noſtro ſit. Beatus Iacoponus vir feſtiua ſanctitate præditus, verſiculos ſcripſit, quibus Mundi deliria, & mortis præcipitia non illepidè deſcripſit; ex ijs & hi ſunt:

I.

Cur Mundus militat ſub vana gloria,
Cuius proſperitas eſt tranſitoria,
Tam citò labitur eius potentia,
Quàm vaſa figuli, quæ ſunt fragilia.

II.

Dic vbi Salomon olim tam nobilis,
Vel vbi Samſon eſt dux inuincibilis,
Vel pulcher Abſalon vultu mirabilis,
Vel dulcis Ionathas multùm amabilis?

III.

Quò Cæſar abijt celſus imperio,
Vel diues Epulo totus in prandio,
Dic vbi Tullius clarus eloquio,
Vel Ariſtoteles ſummus ingenio.

IV.

Tot clari proceres, tot rerum ſpatia,
Tot ora præſulum, tot regna fortia,
Tot Mundi principes, tanta potentia,
In ictu oculi clauduntur omnia.

V.

Quàm breue feſtum eſt hæc Mundi gloria,
Vt vmbra hominis ſunt eius gaudia,
Quæ ſemper ſubtrahunt æterna præmia,
In ictu oculi clauduntur omnia a.

Omnia hæc vera ſunt, illud longè quàm veriſſimum: *In ictu oculi clauduntur omnia.* Vox beati Gregorij eſt: Omnis longitudo temporis vitæ præſentis punctum eſſe cognoſcitur, cùm fine terminatur. Quod idem Gregorius confirmans: Parum eſt, ait, quicquid finitur. Longum quippe nobis videri non debet, quod curſu ſui temporis tendit, vt non ſit: quod dum per momenta ducitur, ipſa hoc momenta ſua quæ differunt, impellunt: atque vnde teneri cernitur, inde agitur, ne teneatur *b*. Auguſtinus explicatiſſimè: Totum hoc tempus, inquit, non dico ab hoc hodierno die vſque in finem ſæculi, ſed ab Adam vſque in finem ſeculi, exigua gutta eſt comparata Æternitati *c*. Rerum omnium exitus eſt, Æternitatis nullus, heu nullus! In Orbe nihil eſt, cui non ſuus immineat finis: conuiuia & choreæ finiunt, luſus omnis & riſus finiunt, nunquam finiet Æternitas: Momento, vbi luſerunt, ſorbentur nauigia, momento confertiſſima hilaritatis theatra corruunt; momento vnico iucundum omne euaneſcit; vnicum momentum, rerum omnium ſepulchrum eſt. Quid ergo tam vana ſectamur & breuia? Magnum animum delectare non poteſt, quod non duret. In ictu oculi clauduntur omnia. Quicquid cæpit, finiet, ſola non finiet Æternitas.

a *Hos verſus elegantibus modis muſicis incluſit Sebaſtianus Ertelius.*

b *Greg. lib. 15. mor. c. 24. initio & l. 7. mor. c. 14. poſt med.*

c *Aug. in Pſal. 101. Con. 2. med.*

§. V.

Hominis moribundi conſideratio.

MAgiſter patientiæ Iobus: Lapides, inquit, excauant aquæ, & alluuione paullatim terra conſumitur: & homines ergo ſimiliter perdes. Roboraſti eum paullulum, vt in perpetuum tranſiret: *Immutabis faciem eius, & emittes eum* a. Quàm non multis cæremonijs vtitur Deus, hominem ex hoc in alium Orbem emiſſurus: immutat faciem eius, & aliò iubet proficiſci. Tunc certè cum Mors euocat, facies tota immutatur (& vt Hippocrates in ſuo prænotionum libello) ſibi ipſi maximè contraria redditur: Acutus fit naſus, oculi caui & reconditi, tempora collapſa, aures contractæ, aurium extremitates auerſæ, cutis in fronte dura & rugata, color totius faciei pallidus, cereus, aut etiam plumbeus, niger, liuidus, labra reſoluta, pendentia, albicantia, dentes aduſti, collum exeſum & gracile, mutata omnia, ita vt noua homini perſona videatur inducta. Sic vbi Deus hominis vultum mutauerit, emittit eum. I nunc, mi homo, I modò in domum Æternitatis tuæ. A tantillo Mortis punctulo, tot ſeculorum pendent volumina, nullis euoluenda ſæculis.

a *Iob cap. 14. v. 19. & 20.*

§. VI.

Stantes mortui.

VEspasiani Imperatoris scitum est: Imperatorem non decere nisi stantem mori. Ego dixerim, nec decere Christianum aliter mori, quàm stando. Sed quænam hic optima standi ratio.

Anno millesimo sexcentesimo quinto Viennæ ipsa nascentis Christi nocte miles excubitor in ligneâ ædiculâ frigore obriguit, mane stans quidem, sed non vigilans repertus est, iam enim & noctis & totius vitæ vigiliam finierat. Simili fato alius quispiam obijt, gelu itidem exanimatus, qui viuere desijt antequam equitare. Nam equus viæ gnarus fideter Constantiam in publicum hospitium, peruexit suũ dominum, sed mortuum *a*. Q. Curtius attestatur, quosdam ex Alexandri Macedonis militibus applicatos arborum truncis obriguisse frigore, eos tamen non viuentibus solùm, sed etiam inter se colloquentibus similes esse conspectos, durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. *b*.

Leodegarius martyr capite plexus erexit sese, & vltra horam immotus stetit *c*. Petrus itidem martyr decusso iam capite, submissis genibus corpore reliquo mansit erectus *d*. Sancta Ositha virgo regia suum ipsa caput iam amputatum recto tramite ac firmis vestigijs incedens ad ædem Apostolorum ad tria pœnè stadia tulit *e*. Seuerinus Boëthius & ipse martyr, cùm regius spiculator vulnus ei lethale infixisset, ille vtraque manu diuulsum caput sustinuit, & interrogatus, à quo percussus esset, respondit: Ab impijs; progressusque est in templum vicinum, vbi flexis ante aram genibus sacra percepit & paullò post expirauit *f*. Dionysius Areopagita inter primos martyrum, caput suum ceruicibus abscissum, suis ipse manibus velut præmium accepit, & obuiæ mulieri in manus tradidit *g*. Idem hoc fecerunt ęuo Diocletiani & Maximiani, inuicti martyres, Vrsus & Victor, cum sexaginta socijs, quorum quilibet caput suum à ceruicibus resectum, ad certum vię spatium suis manibus gestauit *h*. Atque hi profectò non tantũ stãtes sunt mortui, sed & steterunt post mortem. Hic accensendus B. Simeones, de quo Theodoretus admiranda commemorat, quę vitæ probauit exitus. Siquidem hic ipse Simeones stans mortuus est, mansitque in statu suo post mortem immobilis: animus quidem iam cęlum penetrarat, corpus ab inquilino suo desertum, ne sic quidem cadere sustinuit, sed locum sui certaminis mole pressit erectâ, tanquam si inuicti athletæ victorias & triumphos loqueretur. Sic & Benedictus numerosissimæ familiæ laudatissimus pater, animam Deo stans reddidit, verè magnus Imperator, qui, quod gloriosissimum, in se maximam potestatem habuit, & seipsum inter spinas triumphauit ęternâ victoriâ.

Christianum non nisi stantem decet mori. Standum & pugnandum est morienti. Rectè stetit, bene pugnauit, quisquis Deo nixus, mori non timuit.

a *Poggius l. 1. de miseria hum. qui hoc à se visum ait.*
b *Curt. l. 8. cap. 9.*
c *Lippeloo 2. Octob.*
d *Baron. tom. 3. An. 310. n. 10.*
e *Lippeloo 7. Octob.*
f *Baron. tom. 7. An. 526. n. 7.*
g *Surius die 9. Octob.*
h *Sur. tom. 5. die 30. Septemb. & Thom. Bozius de signis Ecclesiæ l. 15. c. 9.*

§. VII.

Ante mortem mortui.

SApiens Alexandridę dictum est: Moriendum esse, antequam mori cogaris. Tarsensis Paulus, non semel dumtaxat aut sæpius, sed quotide mortuus est. De seipso id affirmans: Quotidie, inquit, morior *a*.

Gregorius Magnus, qui quantò sublimius occupauit solium, tantò clariores sanctitatis emisit radios; hic vigilantissimus pastor sæpius ante mortem fuisse mortuus videtur. Siquidem non multò ante obitum, suam ipse conditionem describens: Me, inquit, amaritudo animi & assidua exacerbatio, atque podagræ molestia sic afficit, vt corpus meum tanquam in sepulchro siccatum sit: vnde fit vt iam rarò de lecto surgere valeam *b*.

Cosmus Medices, iam morti vicinus, cùm à coniuge interrogaretur, Cur ita clauderet oculos,

culos, etiam vigilans? Respondit: Cuperem eos assuefacere, vt diutius claudi non molestè ferrent. Optimum hoc genus mortis est, oculos tunc præsertim claudere, cum eos mortifera voluptas illicit. O claude, & vel sic morere, ne moriaris; quisquis pudicitiam amas. Sapientissimè suasit Seneca Lucilio: Hoc denique tibi citra diem mortis præsta: moriantur ante te vitia *c*.

a 1. *Cor.* 13 *v.* 11.
b *Greg. epist. ad Rusticanum patric.*
c *Senec. epist.* 27. *init.*

§. VIII.

A seipsis sepulti.

PAcuuius Tiberij Cæsaris procurator in Syria, vino & epulis tam largiter sibi quotidie parentauit, vt à cena in cubiculum ferretur, inter famulorum plausus, qui ad symphoniam velut mortuo istud accinebant: *Vixit, vixit.* Quid hoc aliud erat, nisi quotidie seipsum efferre; & sepelire? Optimè Seneca. Hoc, ait, quod ille ex mala conscientia faciebat, nos ex bona faciamus, & in somnum ituri, læti hilaresque dicamus: *Vixi*. Crastinum si adiecerit Deus, læti recipiamus. Ille beatissimus est, & securus sui possessor, qui crastinum sine sollicitudine expectat *a*.

Labienus, quia omnes dicaci ore lacerabat, Rabienus dictus, eò exosus fuit, vt omnes eius libri fuerint combusti. Non tulit hoc Labienus, nec voluit suo ingenio superstes esse, sed in monumentum suorum maiorum se iussit deferri & includi: nec tantū finiuit ipse se, sed sepeliuit *b*. Itaque Labienus à seipso sepultus est. Sed plus habet admirationis, *Viuus sepultus, insepultus mortuus.* Storax Neapolitanus, paucis abhinc annis, homo locuples, delicatus, fastuosus annonæ præfectus, cùm malâ fide munere suo fungeretur, plebs famis impatiens in hominem irruit. Ille latebras quærens in diui Augustini æde sepulchro sese abdidit: inuentus tandem, lapidibus petitus, & frustillatim discerptus, adeo vt sanguinem eius non pauci lamberent, & ossa deessent sepulchro. Epitaphium illi hoc scriptum est:

Storax qui viuus subijt sepulchrum,
Mirum, defunctus caruit sepulchro. c

Sed profanæ sunt hę sepulturę; misceamus sacras. Albertus Magnus æui sui miraculum, depositâ vltrò Ratisponensi mitrâ Coloniam redijt, ad suæ Religionis eruditam paupertatem. Hic omnium pęnè rerum memoriam, vti ei olim prædictum amisit. Tam obliuiosus tamen non fuit quin quotidie felicissimè meminisset, sepulturæ suę locum accedere, vbi pro seipsō ceu mortuo precationes funebres diebus singulis, octoginta septem annorum senex recitauit *d*.

S. Seuerus Rauennas præsul, viuus conditorium ingressus, seque medium collocans inter filiam & vxorem quam olim habuerat, expirauit.

Macarius Romanus collo tenus in terra stetit sepultus triennio *e*.

Philoromus Galata presbyter annis sex in sepulchris mortuorum habitasse dicitur, vt mortis formidinem superaret. *f*.

Seria hæc est & admiranda suiipsius sepultura, cui seriam simul & ridiculam attexo.

Bonziorum in Iaponia princeps Combendaxis nomine, iam maturus æui, seipsum vltro defodit scrobe cubitorum quatuor profūdâ quadratæ formę, hanc aperiri seuerissimis verbis vetuit, nec enim in præsentia mori se; post aliquot millies millena millia annorum; virum quendam doctrinæ laude pręstantissimum in Iaponis regna venturum nomine Mirozu, tum se quoque demum è fouea proditurum: interea diuturnis laboribus fessum corpus velle reficere. Circa ipsius sepulchrum lampades complures ardentē varijs eò missæ prouincijs, fatuâ prorsus superstitioneg.

Polemon Laodicensis, Suidâ teste, Timocratis philosophi discipulus, Aristidis oratoris magister, cùm annum ageret quinquagesimū sextum, se ipse in sepulchrum coniecit, ob arthritidis cruciatus, inediâ solutus. Cùm autem amici & propinqui lugerent cuperentque sic sepultum refodere, dixisse fertur: Date mihi aliud corpus, & ascendam *h*.

Sed sanctioris exempli est, quod addo. Duo Anachoretæ in rupe Pterigia prope fluuium habitabant. Horum alter iam senex obijt, à socio sepultus in monte. Paucis post diebus defuncti senis discipulus ad agricolam, dum is aratrum duceret, descendens; Oro te, mi frater, inquit, hanc mihi gratiam pręsta, ligonem ac sarculum sume, & sequere me

præeuntem. Non grauatè ſecutus ruſticus, in montem peruenit cum duce. Anachoreta ſepulchrum ſenis digito monſtrans: Hîc, inquit, fode, dum ego interim oro. Effoſſo ſepulchro finitiſque precibus anachoreta complexus agricolam: Ora, inquit, pro me frater. Et viuum ſe ſuper magiſtrum ſuum inijciens, à ſeipſo ſepultus, animam efflauit *i*.

Mirari hæc licet, non item imitari, niſi hac ratione quam diuinus Paulus ingerens: Mortui eſtis, inquit, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo *k*. Optimũ eſt illud philoſophi monitum: LATENS VIVE. Siquidem benè vixit, bene qui latuit. Hic talis à ſeipſo honeſtiſſimè ſepelitur & magno ſuo bono *l*. plerunque. Qui notus nimis omnibus moritur ſibi. Quietiſſimè viuit, quiſquis ſeipſum viuus ita ſepeliuit.

a *Sen epiſt. 12 med.*
b *Cal. Rhodigin. l. 11. Antiq. c. 13.*
c *De presbytero qui viuus ſepultus, iterum in auras emerſit, Gregor. Turonenſ. lib. 4. hiſtor. Franc. c. 1. Viui ſepulti ſunt SS. Chryſanthus & Daria, S. Marcellus, S. Caſtulus, de quibus vide Baron.*
d *Ferdinandus Caſtilius in hiſt. S. Dominici, & ord. Prædic. par. 1. l. 3. c. 47. med.*
e *Roſweid. l. 1. mihi pag. 230.*
f *Palladius c. 113. Heraclides c. 32.*
g *Pet. Maffeius lib. 4. epiſtol. Indic. mihi pag. 151.*
h *Suidas V. Polemon.*
i *Io. Moſchus in prato ſpiritali c. 90. Roſweid. l. 10. mihi pag. 882.*
k *Coloſſ. c. 3. v. 3.*
l *Ouid. Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra Fortunam debet quiſque manere ſuam.*

§. IX.

Conſideratio ſepulchri.

TErtia me Phthia tempeſtas læta locabit: Dicebat Socrates iam de morte ſua præſagiens, & verè. Phthia hic ciuitatem non aliam ſignificat, niſi illam quam in ignea turri iacentes ſubimus & ſupini, hoc eſt, ſepulchrum, quo quicquid ſpirat properat. De magno Macedonum rege Alexandro vetus Poëta cecinit:

Cùm tamen à figulis munitam intrauerit vrbem,
Sarcophago contentus erit. Mors ſola fatetur,
Quantula ſint hominum corpuſcula —— a

Nulla domus noſtra, tam verè noſtra eſt atque ſepulchrum. Hoc beatus Iacoponus vir tam religioſus quàm facetus reipſa ſic docuit. Ciuis Tudertinus par pullorum gallinaceorum emerat; domum miſſurus fortè Iacoponũ in foro conſpicit, ad quẽ verſus: Quæſo te, inquit, hanc mihi gratiam gratificare, & hos pullos domum meam defer: ſed caue mihi imponas. Iacoponus excipiens: Tu verò mihi fide, ait, domum tuam, vti iubes, hos deferam. Et rectà in templum S. Fortunati abit, vbi ciuis illius ſepulchrum fuit. In hoc Iacoponus pullos, vt potuit, abſcondit. Ciuis domum reuerſus, primo ingreſſu de pullis quærit. Domeſtici omnes negare, ſe quidquam horum vidiſſe. Ita in forum recurrit ciuis, conſpectoque Iacopono: Nimirum hoc verebar, ait, ne faceres quod ſoles, & mihi illuderes: ſed dic vbi pulli mei ſunt? Huic Iacoponus: Domum tuam, inquit, detuli, prout iuſſeras. Atqui, ait ciuis, domeſticorum nullus id fatetur te feciſſe. Hic Iacoponus: Veni mecum, ait, virorum optime, & vel oculis tuis fidem faciam. In templum ergo hominem deducit ad notiſſimum ſepulchrum, & ſepulchrali ſaxo nonnihil leuato: Amice mi, ait, *Nunquid non tua hæc eſt domus?* Ciuis negare non auſus, & pullos recepit, & animum optimis cogitationibus imbutum. Iobus ergo veriſſimè dixit: Scio, quia morti trades me, vbi conſtituta eſt domus omni viuenti.

a *Iuuenal. ſat. 10. v. 171.*

§. X.

Teſtamenta nouem.

VEriſſimè dixit Plinius Iunior. Falſum eſt nimirum quod creditur vulgò, teſtamenta hominum, ſpeculum eſſe morum.

1. Ziska notæ improbitatis miles, pellem ſuam tympano, carnes volucribus ac feris teſtamento legauit, ſimulque ſuis præcepit ne templis aut monaſterijs parcerent. Imperio hîc nullo fuit opus; iniuſſi & ſponte animi hoc feciſſent hæredes. Peſte Ziska obijt Anno Chriſtiano 1424. Ita

Tabulæ supremę affectus veros indicant.

2. Femina fuit, quæ feli suæ testamento legauit quingētos philippeos, videlicet vt honestâ semper mensâ frueretur felis. O ridiculas hominum insanias, ô quantum est in rebus inane! De Herode olim Augustus dixerat: Herodis ego porcus esse malim quàm filius: Quis hic non simili voto precetur: Huius ego feminæ felis esse malim quàm famulus.

3. Illustris fœnerator morti proximus, Notario & testibus accitis, supremam voluntatem conceptissimis verbis sic scribi voluit: Corpus meum reddatur terrę, è qua sumptum est: Mea verò anima dęmonibus detur. Cohorruerunt amici ad tam diras voces; monuerunt & increparunt. At ille iterum ac tertium: Mea, inquit, anima detur dæmonibus, quia iniustè plurima corrasi. Iisdem debetur anima vxoris meæ, & animæ filiorum meorum, qui vt haberent quod in vestes, in epulas, in luxuriam insumerent, in fœnus tam varium me impulerunt. Iisdem debetur anima confessarij mei, qui tam miti silentio improbitatem meam animauit. Dixit, & efflauit animam. O miser! hæredes quidem habebis, quos voluisti, funus autem & exequias, quales meruisti?

4. Diuus Hieronymus hęredum auaritiam perstringit hoc apologo: Porcellus parentis sui mortem acerbo grunnitu fleuit. At cum lectis testamenti tabulis, glandis aceruum & aliquot farinę modios sibi legatos audisset, obticuit. Rogatus, cur tam subitò fletum omnem comprimeret? Farina, inquit, & glandes os mihi obstruunt. Verè hic hæredis fletus, sub persona risus erat. Ea mens est hodie plurimorum hæredum; legata inhiant, supellectilem asportant, monetam numerant, quicquid Manibus fiat legatoris: quiescat, vt meruit. Sed tabellas testamentarias sanctiores inspiciamus.

5. Sanctus Hieron. martyr, quarto die antequam ad mortem educeretur, matri & sorori facultates suas, Rusticio autem, qui Ancyræ Rempublicam administrabat, suam manum iam abscissam testamento legauit *a*. Sic Nicodemus Gamalieli ligneam Christi crucifixi statuam, legatum nobile reliquit.

6. Sanctus Hilarion cùm annum ageret octogesimum, hæredem ex asse scripsit Hesychium absentem holographâ hâc scripturâ: Omnes diuitias meas, Euangelium scilicet & tunicam saccineam, cucullam & palliolum Hesychio amantissimo relinquo. Hæc totius supellectilis nomenclatura.

7. Antonius Magnus testamentum nuncupauit in hæc omnino verba: Locum tumuli mei, pręter vestram dilectionem, nemo nouerit. Vestimentorum autem meorum sit ista diuisio: Melotem & pallium tritum, Athanasio Episcopo date, quod mihi nouum ipse detulerat. Serapion Episcopus aliam accipiat melotem; vos cilicinum vestimentum, Et valete viscera mea, Antonius enim migrat. Vix verba finijt, ruentibus in amplexum discipulis, pedes paullulum extendens, mortem hilari vultu admisit *b*.

8. Sanctissimus Alexandrinus patriarcha Ioannes Eleemosynarius, vltimæ voluntatis tabulas in hunc sensum conscripsit: Gratias tibi ago, Deus, qui me moriente non nisi vnum tremissem ex omni thesauro, quem habui, superesse voluisti. Cùm Alexandria me suum dixisset antistitem, inueni octoginta centenarios auri: his addiderunt amici Christi pecuniam pęnè innumerabilem, quam omnem, vt quæ Dei erant, Deo darem, in pauperes erogaui. Vnde qui remansit tremissis, ijsdem dandus est. Hic illud verissimum: expeditissima testamenti ratio est, si priusquam finias, omnia in stipem conferas.

9. Hîc addendum cuiusuis Christiani hominis testamentum: solum mutetur nomen, annus, dies; cetera omnia omnibus sunt æqualia.

Ego Achatius Victor, curro ad Æternitatem ab anno 1581. à mense Augusto, à die 15. Augusti, & annos æternos in mente habui. Nunc spiritum commendo Deo; & quia rem suam terræ negare non possum, corpus tabi & vermibus lego. E bonis nihil iam meum, nisi bona voluntas, quam mecum defero ad Dei tribunal. Cetera sic dispono:

1. Inimicis meis omnibus IGNOSCO de corde meo.
2. De peccatis meis omnibus sincerè DOLEO.
3. CREDO in Christum IESVM redemptorem meum amantissimum, & in hac fide, Ecclesiæ sacramenta expeto.

4. SPE-

4. SPERO à Dei bonitate vitam æternam.

5. DILIGO Deum meum ex toto corde meo, super omnia, & in sanctissimam Dei voluntatem me totum plenissimè RESIGNO. Valere, ægrotare, viuere, mori, quandocunque Domino visum, paratissimus: Fiat voluntas Dei.

Nisi Christianus quilibet, & vitam, & suprema sua sic ordinet, malè vixisse, peius mortuus fuisse censendus est. Consummat hora mortem extrema non facit.

a *Lippeloo. 7. Nouemb.*
b *S. Athan. in vita S. Antonij c. 58.*

§ XI.

Epitaphia nouem.

EPitaphia, Næuij superbissimum, Plauti vanissimum, Pacuuij modestissimum scriptor Atticarum Noctium proponit legenda *a*. Nos ad alia.

1. In primaria Germaniæ ciuitate duo sunt sibi proxima sepulchra; senis & iuuenis, atque idem, quod multi putent, epitaphium habent. Senis tumulus hanc habet inscriptionem: ET MORTVVS EST. Quod & Adami, & complurium aliorum cenotaphium est *b*. Idem hoc etiam iuuenis tumbæ inscriptum: ET MORTVVS EST? Sed obserua, Lector, huic alteri additum interrogandi signum, quod à priore abest. Proinde prudens scriptor hoc voluit de sene dicere: Senex iste, plurimas æstates, hyemes quoque plurimas vidit, tanquam ei mors parsura videretur; expertus varia, per humanas demum miserias & ætatis fluxum, redactus est ad capulum, ET MORTVVS EST.

At verò iuuenis epitaphium, ET MORTVVS EST? sic interpretandum: Hic iuuenis ab opibus, à forma, à corporis viribus præstans, Musis & Apollini charus, Gratiarum & Fortunæ pullus, nondum annos viginti natus, Mortis securus, tanquam immortalis, omnesque Parcas decepturus vixit, ET MORTVVS EST? Capularem illum senem esse mortuum pauci dolent, nemo miratur: florentissimum hunc iuuenem à morte abreptum mirantur omnes, plurimi dolent. Ergo mortuus est, quærunt, tam formosus, tam vegetus, tam gratiosus iuuenis? heu dolor! quàm Parcę nesciunt vlli parcere!

Huic sepulchralem inscriptionem addo, inter ceteras non numerandam, ideo illam velut in marginum notas reijcio, curioso solùm Lectori spectandam.

Extat epitaphium antiquum Bononię, quod multorum fatigauit ingenia; verba epitaphij hæc sunt:

AM. PP. D.

Ælia, Lælia, Crispis, nec vir, nec mulier, nec Androgyna, nec puella, nec iuuenis, nec anus; nec pudica, nec impudica, sed omnia; sublata neque fame, neque ferro, neque veneno, sed omnibus; Nec cælo, nec aquis, nec terris, sed vbique iacet.

Lucius Agatho Priscius, nec maritus, nec amator, nec necessarius, neque mœrens, neque gaudens, neque flens, hanc nec molem, nec pyramidem, nec sepulchrum, sed omnia; scit & nescit, quid posuerit.

Hoc est sepulchrum intus cadauer non habens, Hoc est cadauer, sepulchrum extra non habens: Sed cadauer idem est, & sepulchrum sibi.

Sunt qui hoc ægnima interpretentur animum hominis, alij nubium aquam, alij Nioben in saxum mutatam, alij alia. Commentarios in hoc epitaphium scripserunt Ioannes Turius Brugensis, & Richardus Vitus Basinstochius Iurisconsultus, Anglus, cuius liber editus Durdrechti apud Ioannem Leonem Berevvout, Anno 1618.

Sed mittamus has vmbras & nebulas; feliciùs exercetur ingenium in sole. Hæc autem ideo miscemus, ne meros luctus & pauores sedulo lectori obijciamus, & vt subinde fesso fastidium detrahamus. Quòd si mores spectemus & salubria mortuorum monita, en aliud epitaphium, quod Neapoli tale visitur.

2. Hæc mihi lapidea memoria posita est, imò tibi, qui hæc legis. Quisquis es, vigila dum vigilas; & in rem tuam maturè propera. Horas scit nemo. Vale.

3. Caietæ breuem hanc inscriptionem saxum exhibet.

Fui, non sum: estis, non eritis;
Siluius Palladius.
Vt moriens viueret,
Vixit vt moriturus.

4. Non omisero breuissimum illud, sed sensu non infœcundum.

Quò

Quò vadam neſcio. Inuitus morior. Valete Poſthumi. M. Poſthumius Eques.

5. Præ ceteris ſapere nos doceat, & vana ſpernere, epitaphium hoc, viro religioſo & gente nobili ſcriptum:

Heus viator, adſta, & perlege, pauca te volo.

Hoc ſaxum viuus morituro mihi poſui qui hîc anguſtè iaceo, & te hoſpes, atque fatalem Angeli tubam in tenebris expecto. At fors quæris meam proſapiam? Ab Adami purpurâ ſerus nepos ſum. Fors rogas & patriam meam? Mundus fuit. Doctrinam meã? Vmbra fuit. Famam meam? Fumus fuit. Ætatem meam? heu punctum fuit, aut paullò productius momentum. Noſſe vis & opes meas? paupertas fuit. Honores meos? contemptus fuit. Libertatem meam? obſequium fuit. Votum meum? mors fuit, & poſt mortem VERA VITA, quam ego, tibi viator, tu mihi reciprocâ prece ſeriò adprecare, & abi, LETI MEMOR.

6. Addo mœſtiſſimum illud & verè lacrymabile, fratris à fratre occiſi epitaphium.

Heu, Heu!

Hic ante annos iuuenis iaceo, Morti ludibrium, Fratri funus, Patri mœror, Matri lacruma, Muſis luctus, Iuuenibus exemplum, Senibus ſuſpirium, Mihi tabum, cinis, nihil: Deo quid? Ah! viator cur rogas? Eheu iam audiam quod timeo, quod ſpero. Tu cras ſcies. Curioſe ciuis abi.

7. Richardus de Mariſco Dunelmenſis antiſtes, funebrem epigraphen ipſe ſibi ſanè piam ſcripſit, nec ſine illius qui vſitato lepore; inſcriptio hæc eſt:

Culmina qui cupitis, laudes, pompaſq; ſititis,
Eſt ſedata ſitis, ſi me penſare velitis;
Qui populos regitis, memores ſuper omnia ſitis.
Quòd mors immitis, non parcit honore potitis.
Vobis præpoſitis ſimilis fueram; bene ſcitis.
Quod ſum, vos eritis, ad me currẽdo venitis c

Nempe hæc priſci ſæculi venuſtas amabilem ſpirat ſimplicitatem. Sed addo viri doctiſſimi monumentum.

8. Iuſtus Lipſius è ſcriptis notus, è ſepulchro cum viuis ita loquitur:

Quis hîc ſepultus quæris? Ipſe ediſſeram. Nuper locutus & ſtilo & linguâ fui, nunc altero licebit. Ego ſum Lipſius, cui litteræ dant nomen & tuus fauor: Sed moriens ipſe abiui, abibit hoc quoque; Et nihil hic Orbis, quod perennet, poſſidet. Vis altiore voce me tecum loqui? Humana cuncta fumus, vmbra, vanitas, & ſcenæ imago, & verbo vt abſoluã, NIHIL. Extremum hoc te alloquor; Æternum vt gaudeam, tu adprecare. Iuſtus Lipſius vixit Annos 59. Obijt Anno Chriſtiano 1606. ipſo die Chriſti morientis.

Ita demum docti indoctique, opulenti ac pauperes, vnum omnes habent epitaphium, quod illis Moſes ſcripſit: ET MORTVVS EST d. Imperatores olim recens inaugurati rogabantur, quod ſaxi genus placeret in ſepulchrum? Ego pænè idem ex te, Lector, quæro. Quæ forma placet epitaphij? Elige. Velis, nolis, hoc officij præſtabunt alij vel inuito, & linguam apponent tibi mortuo, ſi viuus tacere malis quàm loqui funebria. Vnam inſuper formam ſepulchralis inſcriptionis exhibeo, quam ego mihi, quam tibi, quam Chriſtianorum plurimis accommodatam cenſeo, ſi paucula mutentur: ea hæc eſt:

Quiſquis es, Lector, eſt quod ex te quærã.

Noſtin' quis hoc arcto ſubterraneo carcere habitet? Ego putredinis filius, & frater vermium. Hæc ſtirps mea: Nomen meum ne quære; euanuit cum vita, quam poſt lacrymas & cunas in libris conſumpſi, quos pæne ſimul cum vita clauſi. Iam etſi viuere, non deſij tamen vouere. Ah! hoſpes: quàm vellem plus virtuti, & minus me permiſiſſem vitijs: quàm cuperem, ſæpius ante mortem, fuiſſem mortuus affectu! Nunc iſta mihi non niſi optare, tibi etiam etiam præſtare licet. Quiſquis es (nam te non video in tenebris) dum potes, tuam ante mortem maturè morere. Hoc vita tua erit probatior, quò in illa mors iſta crebrior. Vale, Lector, vſque dum cæli canat claſſicum, ad quod vt lætus reuiuiſcam, tu iam precare. Anno à pariente Virgine 1617.

Sed ne iſtud neſciamus: Mortem beatam non faciunt purpureæ exuuiæ, non funebres pompę, non tegmen holoſericum, non longus ordo comitantium, non ſexcentæ faces, non numeroſæ imagines, non inuerſi clypei, non lugentes cognati, non vulgi præconia, non coniugis lamenta, non funereus laudator, nec defuncti titulus in marmore victurus, donec

nec sua quoque lapidibus mors veniat. sed virtus, sed animus inter mortis minas infractus & imperterritus. *Bene vixisse*, pulcherrimum omnium epitaphium est.

a *Gel. l. 1. cap. 24*
b *Gen c. 5. pluribus versibus.*
c. *Sim. Maiolus tom. 2. Canic. fine libri, mihi pag. 548.* d *Gen. c. 5. sæpius.*

§. XII.

Cur æquo animo moriendum, caussæ nouem.

CAVSSA I.

ANte omnia Seruatoris tui mortem cogita, & tuam feres æquissimo animo. Confer, obsecro, tuum lectulum cum ipsius cruce; culcitras tuas cum ipsius spinoso diademate; cibos tuos cum ipsius felle, potum tuum cum aceto illius; dolores tuos cum illius tormentis. Tu inter amicos & solantes, ille inter inimicos & conuitiantes obijt. Tu inter tot auxiliares manus, ille desertus ab omnibus expirauit. Pro tua valetudine tot pharmaca laborant, illius extremæ siti ne quidem frigida succurrit. Et ille tamen Dominus, & summus, tu seruus & quidem infimus atque vilissimus. Illi hæc omnia insonti & immerito, tibi sonti eueniunt & meritissimo. Quare quod conqueraris, sanè non habes.

II. Maximus supremi Regis fauor est, *Bona mors*. At bene mori, est effugere malè viuendi periculum. Bene autem moritur, qui moritur libenter. Quis è rigido strato non promptè surgit? ij solùm cunctantur qui plumeo calore molliùs foti, ægrè deserunt calentem nidum. Si tibi ægrè fuit in hac vita, quippe ni ad meliorem lubens transeas? Si bene, tempus omnino est, vt finias, ne te prosperitas, vt multos, præcipitet; sera quidem sed graui ruinâ. Difficillima est mors felicium. Ad rogum non peruenisset Crœsus, si non ad senium. Plurimi seruorum, si in iuuentute, fuissent etiam in libertate mortui. Heu quot & quanti mortalium ad æternos rogos damnantur, quibus pueris aut iuuenibus si vitam mors rapuisset, contulisset cælũ.

III. Cælites & charissimi quique ad se nos inuitant. Atqui, ais, à socijs & amicis abeundum. Improuidè: adeundi sunt. Parentes tui vbi? In cælo speras nonne? Sed & te quoque illuc peruenturum. *Multos tuorum seu amicorum seu cognatorum in cælo esse non credis?* Atqui & tu ideo viuis, vt eò è viuis ad illos transferaris. At hæc certa non sunt sperata sunt tantum. Rectè. Neque enim quisquam sperat, quod videt, aut certum habet. Et ideo Deus, etiam huius virtutis materiem tibi suggessit. Sperare te iussit cælum, nunquam illud certa securitate tibi polliceri voluit. Sed & hoc scias, te certa spe ferri, etsi in rem tibi adhuc incertam. Fideli debitori non habet quod diffidat creditor Deus, se tibi, affirmatè dico, debitorem constituit. Vide tu, cuius sis creditor. An non ille hoc ipso lætus qui clamat: Scio cui credidi *a*.

IV. Cogita, parui animi homo, egregiam animi alacritatem, & ardens moriendi studiũ diuinorum Martyrum, qui omnem mortis apparatum contempserunt, qui sæuissimos quosque cruciatus ore renidenti subierunt. Certè non mors aut labor est terribilis, sed laboris aut mortis timor. Propterea laudamus eum, qui dixit: Mors non est malum, sed turpiter mori. Pueri laruas horrent ob imperitiam. Mors quid est? Larua, Incertè, & ita esse cognosces. At verò nec infantes, nec pueri, nec mente lapsi mortem timent, turpissimum ergo est, si eam securitatem nobis ratio non præstat, ad quam stultitia perducit. Mors tributum, & vectigal est ab omnibus pendendum. Quid ergo tristaris, cùm pendis quod debes, & facis quod nemo nõ facit? Neque quisquã hîc vllũ sibi fingat priuilegium: nullus hactenus ab hac lege eximius fuit, nullus erit. Non est vnus omnium qui euadat. Mundus, inquit Basilius, mortalis est, & regio morientium.

V. Longus mortis metus, quid nisi longũ tormentum est? Diu viuis? diu etiam torqueris. Non possum, inquis, non timere malũm, quod imminere video, tametsi lento passu. Ergo saltem tunc timere cessa, cum in eo res est, vt tibi omnis timor adimatur. Optimè dixit Tertullianus: Non est timendum quod nos liberat ab omni timendo. Atqui! ais, res formidolosa est, in morbo sic præuidere mortem sensim adrepentem. Homo vermicule, quid tibi vis? An non tuus Seruator triginta tribus annis & amplius, suam ipse mortem, & eam quidem acerbissimã prçuidit? tune illo melior? Sed quia non solam mortem, sed prçuia mortis in-

tis incommoda times, Epictetum audi: Tu verò, inquit, nō animo firmo egredieris, sed tremens, propter vestimenta tua, propter vasa argentea. Infelix, itáne hactenus omne tempus perdidisti? Quid ergo si ægrotaro? Ægrotabis honestè. Quis me curabit? Deus, amici. Duriter decumbam. Sed vt vir, domicilium commodum non habebo. In incommodo ægrotabis. Quis autem mihi victum parabit? Qui etiam alijs parant. Quis verò erit morbi exitus? Quis nisi mors? Non igitur cogitas, caput hoc malorum omnium, & degeneris animi, & timiditatis esse, non mortem, sed mortis metum: aduersus hunc igitur te exerce: huc inclinent disputationes omnes, omnia quæ audis, quæ legis. Tum scies, hac sola ratione asseri homines in libertatem.

VI. Quantis heu malis per mortem liberaris? Mori est officinam omnium miseriarum claudere. Optimè dixit Plinius: Ea vitæ cōditio est, vt mori plerumque etiam optimis portus sit, *b* & præcipuum naturæ bonum. Quapropter hoc primum quisque in remedijs animi sui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiua morte. Cæsar apud Sallustium: In luctu atque miserijs, mortem ærumnarum requiem, non cruciatū esse asserit; eamq; cuncta mortaliū mala dissoluere. Ideo sapiens semper cogitat, qualis vita, non quanta sit. Nā cōmorandi nobis natura, nō habitādi diuersoriū dedit; & vitę vsuram sicut pecunię, nulla præstituta die. Quid est igitur quod querare, si repetit, cùm vult? ea conditione acceperas.

VII. In morte carcer panditur, quid trepidas exire? Gaude potius & gesti; hucusque captiuus fueras, nunc liber eris: patet iam carcer; euola. Quid hactenus philosophatus es, si hanc philosophiam MORI tantopere reformidas? Ideo hoc corpus accepisti vt redderes, & ideo reddes, vt & denuò recipias cum amplissimo fœnore. O quàm fatuum est illi spei, illi beatitudini non inniti, vt hinc lætus exeas ad id quod semper maneat, & mortis compendio mutes, quod in perpetuum non tollatur. Patet carcer, euola ad meliora.

VIII. Mors via est, imò ianua est per quam admittimur in patriam, ad æternam vitam, ad immortale gaudium. Mors enim non tam vitæ finis, quàm ad vitam transitus est. Præclarè dixit Bernardus: Moritur quidem & iustus, sed securè: quippe cuius mors, vt præsentis est exitus vitæ, ita introitus melioris. At dixeris: diu viuere quàm iucundum est! sed ah, quàm incertum est, an diuina gratia non prius tua culpa te sit desertura quàm vita. Et quis est qui non subinde trepidet de sua perseuerantia, quam nulla vitæ sanctimonia mereri potest. Donum est hæc, & gratuitū. Ideo qui donum hoc ambit, donantē sibi conciliet.

IX. Caussarum caussa est Voluntas Dei, cui ab æterno placuit te hoc tempore, hoc loco, hoc morbo naturæ concedere. Quid vis amplius? Deo sic placet, ita Deo visum est. Hæc illa est voluntas quæ nihil velle potest mali. Ergo quod Siracides suadet, In tempore infirmitatis ostende conuersationem tuam *c*. Sed has omnes causas in compendium sic confero. 1. Mors Christi. 2. Gratia Dei. 3. Inuitatio Cęlitum. 4. Exempla præeuntium. 5. Finis timendorum. 6. Finis omnium malorum. 7. Egressus è carcere. 8. Ingressus in paradisum. 9. Voluntas Dei.

a 2. *Tim.* 1. *v.* 12.
b *Plin. l.* 25. *nat. hist. c.* 23. & *l.* 28. *c.* 1. *fine.*
c *Eccli. c.* 18. *v.* 21.

§. XIII.

Mors igitur formidanda non est.

Fac ergo libens, mi Christiane, quod vel nolens faceres. Quicquid fit à volente, fit leuius, & desinit esse necessitas, vbi voluntas accesserit. Sapiens sic instructus est, vt, quibus non potest obsistere, consentiat. I ergo securus, nil timeas, Natura parens benignissima, nihil fecit horrificum; mortem adeo formidabilem error hominum facit, non natura rei prouida. Mortem exhorrescimus, non quia mala, sed quia hominibus non est nota. Si quid magnum voluis animo, si quid altum struis, humiles & ineptas vulgi voces despice, verùm illos suspice, quorum imitatio ad veram gloriam via est. Apud nos lętè feliciterque morientium innumerabilia sunt exempla. Non te terreant illorum verba, qui mortem vicinam affirmant. Imitare vel illum è priscis, qui mortis monitori minimè asper hunc dedit dialogum. *Morieris*: Ista hominis natura est, non pœna. *Morieris*: Hac conditione intraui vt exirem. *Morieris*: Gentium

ius est quod mutuum acceperis, reddere. *Morieris*. Peregrinatio est vita; cum multum deambulaueris, domum redeundum est. *Morieris*: Putabam te aliquid noui dicere. Ad hoc veni, hoc ago, huc me singuli dies adducunt. Nascenti mihi Natura protinus hunc posuit terminum. Quid habeo quod indigner? in hæc verba iuraui, *Morieris*: Stultum est timere, quod vitare non possis. Istud non effugit, etiam qui diu distulit. *Morieris*: Nec primus, nec vltimus. Mihi me antecesserunt, omnes sequētur. *Morieris*: Hic est humani officij finis. Quis sanus exauctorari molestè tulit? Quò transit Orbis, ego transibo. Ad hanc conditionem cuncta gignuntur. Quod cœpit, desinet. *Morieris*: Non adeò graue est, quod tantum semel patiendum est: Æterna verè cruciant. Nunc certè minus mors formidanda quàm olim: Siquidem olim obstructo cæli aditu, hoc vnum omnes ingemiscebant.

Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.

Nunc verò læti canimus:

Noctes atque dies patet alti ianua cæli.

Ingenti itaque animo mors prouocanda est, siue nos horribili vastoque impetu aggrediatur, siue quotidiano & vulgari exitu: nihil refert quàm minax veniat, quod à nobis perit minimum est. Nunquam malè de morte sensit, qui bene vixit; neque aliquid perdit, qui acquirit omnia.

§. XIV.

Quomodo sancti mortem desiderent & tamen formident.

VIdeamus Paulum, inquit Gregorius, quomodo amet quod refugit; quomodo refugiat quod amat. Ecce & mori desiderat, & tamen carne expoliari formidat. Cur hoc? quia etsi victoria in perpetuum lætificat, ipsa nihilominus ad præsens pœna perturbat, & quamuis vincat amor subsequentis muneris, tangit tamen non sine mœrore animum pulsus doloris. Sicut enim vir fortis cùm vicino iam belli certamine armis accingitur, & palpitat & festinat, tremit & sæuit: quasi pauere per pallorē cernitur, sed per iram vehementer vrgetur: ita vir sanctus cùm passioni se propinquare conspicit, & naturæ suę infirmitate concutitur, & spei suæ soliditate roboratur & de vicinâ morte trepidat, & tamen quòd moriendum veriùs viuat, exultat. Ad regnum quippe non potest nisi interposita morte transire: & idcirco confidendo quasi ambigit, & quasi ambigendo confidit: & gaudens metuit, & metuens gaudet, quia scit quòd ad brauium quietis non perueniat, nisi hoc quod interiacet, transcendat. Hinc etiam sanctissimi viri ad Mortis occursum nonnihil trepidarunt. Ezechias Rex inualescente ægritudine tabescens flebiliter lamentatur, *quod in dimidio dierum suorum vadat ad portas inferi* a. Quid? nonne ab ipso Dauide, vocem illam expressit mortis formido: Ne reuoces me in dimidio dierum meorum *b*. Quid de Abrahamo, Iacob, Eliâ dicemus, qui etiam, vt è paginis sacris discimus, mortem timuerunt, sed moderatè. Elias mortis fugitans mortem tamen sub iunipero inuitauit.

Arsenius, vir centum viginti annorum, nullo vnquam morbo tentatus, postquam annis quinquaginta quinque seruijsset Deo, iam migraturus è vita, nonnihil trepidare cœpit, imò & lacrimis madere. Præsentes hoc mirati: Etiam tu pater, aiunt, mortem metuis? At ille: Reuera, inquit, ex quo monachum indui, hanc horam formidare nunquam desiji *c*. Ad rem præclarè dixit Seneca *d*: Itaque & fortissimus plerunque vir, dum armatur, expalluit: & signo pugnæ dato, ferocissimo militi paululum genua tremuerunt: & magno imperatori, antequam inter se acies arietarent, cor exiluit: & oratori eloquentissimo dum ad dicendum componitur, summa riguerunt *e*. Hoc prorsus videtur euenisse Carolo V. maximo Imperatori, qui in omnibus bellicis expeditionibus animosissimus, ad omnia pericula impauidus qui ad nullum curulis tormenti tonitru expalluit, nec pedem mouit, nec caput submisit: nihilominus cum ante prælium thorace ferreo armaretur, nonnihil cohorrescere solebat, & pallore suffundi. At verò vbi iam galea capiti, gladius lateri, lorica corpori hærebat, leonem spirans, in hostem velut ferreus gigas ferebatur.

Ita mortem optimi quique & desiderant & formidant, cupiunt exire & metuunt. Sed prę-stat cum Catone mori quàm cum Antonio viuere. Mortem vicit qui dextrè passus est à

morte

morte se vinci.

a *Isaiæ c. 38. v. 10.*
b *Psal. 101 v. 25.*
c *Surius in vita Arsenij cap. 27. die 19. Iulij.*
d *Sen. l. 2. de Ira c. 3.*
e *Summa, hoc est, extremæ partes, manus, pedes, labia.*

§. XV.

Mors mala vitam malam sequitur.

QVemadmodum arbor incisa illac ruit, quà propendet; ita plerunque quà propendemus dum viuimus, illac cadimus cùm morimur: pede quo cœpimus, semper imus. Monstro simile, si vitam pessimè actam mors claudat laudabilis. Quæ viuenti fuere in delitijs, eadem recursant morienti. Aulicus Regis Cœnredi famulus qui magis suo domino, quam Seruatori Christo placere studuit, cùm ad extrema venisset, conscientiæ curam non tam negligere quàm differre videri voluit. demum vbi cacodæmones cum ingenti flagitiorum codice triumphãtes vidit, desperãs salutis obijt. *a* Dum impius Chrysaorius, *Inducias*, clamat, *inducias vel vsque mane*, negatis inducijs expirat *b*. Herodes Agrippa prout flagitijs vitam impleuit, sic & mortem. Herodias saltatrix quę Baptistæ caput carnifici secandum obiecit, etiam suum caput glacie sectum amisit. Sic Iezabel & Athalia Reginæ, sic Reges Benadad & Balthasar, sic Antiochus, sic alij sexcenti, qualem egerunt vitam, talem habuerunt & mortem.

Mors sapientum gemenda, sed multò magis stultorum vita. Mors peccatorum pessima, *c* & Æternitatis luctuosissimæ ingressus sine vllo exitu irreuocabilis. Stultè mortem timet, qui vitam negligit: Qui luxuriæ viuit, viuus moritur.

a *Beda l. 5. hist. Anglor. c. 14. initio.*
b *Greg. hom. 12. & l. 4. dial. c. 38.*
c *Psal. 33. v. 22.*

§. XVI.

Mors bona vitam bonam sequitur.

VEriſſimè dixit Augustinus: Mala mors putanda non est, quam bona vita præcesserit. Neque enim facit malam mortem nisi quod sequitur mortem *a*. Nimirum boni seminis, bona messis est. Regia ad bonam mortem via est, vita bona: is gradus ad eam primus, is medius, & vltimus est. Vitam & mortem non malè syllogismo comparem: syllogismi finis, conclusio est: vitæ, mors. At verò conclusio vera est aut falsa, pro antecedentium naturâ: sic omnino mors bona vel mala est, prout antecesserit bona vel mala viuendi ratio. Ita diuinus Paulus seuerè pronuntians: Quorum finis, inquit, erit secundum opera eorum. *b*

Memorãda mors fuit sanctissimi martyris Felicis, qui cùm ad supplicium duceretur, sibi ipse gratulatus altâ voce: Virginitatem, inquit, custodiui, Euangelia seruaui, veritatem prædicaui, nunc flecto ceruicem Deo victima *c*. Narrant religiosissimæ vitę virum subitâ morte occupatum, repertum esse mortuum in museo, illo quidem corporis habitu, vt digitum seruaret intentum sacris biblijs, & illi etiam paginæ, in qua Sapientia præmonet: Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. *d* Pretiosa in cõspectu Domini mors sanctorum eius, seu lenta seu subita. *e*

Mellifluus ille Bernardus Æternitati iam vicinus, suos vltimum affatus: Quia, inquit, non magna religionis exempla vobis relinquo, tria tamen, quæ magis à me obseruata memini, sedulò imitanda commendo. 1. Minus sensui meo quàm alterius credidi. 2. Læsus à lædente vindictam non expetij. 3. Neminem vnquã offendere volui: quicquid cõtra euenit, sedaui vt potui. Iam proximus morti, epistolam tamen ad Arnaldũ Bonævallis abbatem dictauit in hæc verba: Spiritus promptus est in carne infirmâ: Orate Saluatorem, vt tempestiuum iam exitum non differat, sed custodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis: vt is qui insidiatur, inuenire non possit vbi figat dentem, & vulnus infligat. *f*

Gerardus & genere & religione Bernardi frater, hoc ipsum quod affirmamus (mortem bonam bonæ vitæ coniungi) affatim demonstrauit, sed de hoc Bernardum ipsum, quem ipse dolor disertum fecit, loquentem audiamus? Vtinam, inquit, non te amiserim sed præmiserim, vtinam vel tardè aliquando sequar te quocunque ieris. Non enim dubium quin ad illos ieris quos circa medium extre-

mæ noctis tuæ inuitabas ad laudem, cum in vultu & voce exultationis, subitò erupisti in illud Dauidicum, stupentibus qui assistebant: Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis. Iam tibi, frater mi, nocte adhuc media diescebat; nox sicut dies illuminabatur. Accitus sum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, & insultantem morti: Vbi est mors, victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Iam non stimulus, sed iubilus. Iam cantando moritur homo, & moriendo cantat. Vsurparis ad lætitiam mater mœroris, vsurparis ad gloriam gloriæ inimica, vsurparis ad introitum regni, porta inferi, & fouea perditionis, ad inuentionem salutis, idque ab homine peccatore. Iustè nimirum, quia tu iniquè in hominem innocentem & iustum potestatem temerariã vsurpasti. Mortua es ô mors & perforata hamo quem incauta glutijsti, cuius illa vox est in propheta: O mors ero mors tua, morsus tuus ero inferne *g*. Illo, inquam, hamo perforata, transeuntibus per medium tui fidelibus latum lætumque exitum pandis ad vitam. Gerardus te non formidat, larualis effigies. Gerardus per medias fauces tuas transit ad patriam, non modò securus, sed & lætabundus & laudans. Cùm ergo superuenissem, & extrema iam psalmi me audiente clara voce complesset, suspiciens in cęlum ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et repetens eundem sermonem, ac frequenter ingeminans Pater, Pater, conuersus ad me exhilarata facie. Quanta, inquit, dignatio Dei, patrem hominum esse? quanta hominum gloria, Dei filios esse & hæredes! sic cantabat, quem nos lugemus, in quo & meum (fateor) luctum pœnè in cantum conuertit, dum intentus gloriæ eius, propriæ ferè miseriæ obliuiscor. Mori malè non potest, qui non malè vixerit.

a *Aug. l. 1. de ciuit. c.* 118.
b 2. *Corinth. cap.* 11. *v.* 15.
c *Baronius tom.* 2. *an.* 302. *n.* 124.
d *Sap. c. 4. v. 7 Io. Raulin. theol. par.* 1. *ser. quadrag. mihi pag.* 345.
e *Psalm* 215. *v.* 15.
f *Auctor vitæ l.* 5. *c.* 2.
g *Oseæ c.* 13. *v.* 14.

§. XVII.

Qualis vita, talis mors.

V*Enator defessa toro cùm membra reponit,*
Mens tamen ad siluas & sua lustra redit.

Nimirum quæ diurnis agitamus curis, recursant nocturnis. Eodem prorsus modo, quibus in vita insueuimus, ea placent & in morte. Hinc talis plerunque mors est, qualis præcessit vita.

Aurifabrum aiunt fuisse, cui etiam in ipsa fati linea libuit esse negligentem salutis, & plus curare argentum quàm cælum. Huic argentea Christi crucifixi statua veneranda atque osculanda porrigebatur, monebaturque mortem illius cogitaret, qui humanam gẽtem ab interitu reuocasset tam acerbo leti genere. At ille inferorũ ac cæli, ille sui atque Dei, ille omnium sanctiorum cogitationũ oblitus. Et quæso, aiebat, quod pondo esse censetis hanc imaginem? Aurifex miserrime, non sanctiora cogites, in hoc ęternæ salutis punctistitio, in illo quo vita & mors distinguitur, momento? Ita prorsus quod diurnis versamus studijs, ea nocturnis somniamus ludibrijs, & quod in vita agimus, in morte cum agimus animam, rarò desinimus. An non hos tales vulpi similes esse dixeris? quę cum ad patibulum duceretur, vltimum adhuc plateam anserum transire cupiebat: Ita qui aurum amant, qui voluptates inhiant, oculis iam morte pressis, & spiritu supremos anhelitus reddente, etiamnum aurum, etiamnum voluptates somniant. Sic viuimus, sic perimus.

Quantò meliùs Socrates, qui nec ipso quidem excessu vitæ, sui, & honesti potuit obliuisci *a*. Quantò sanctius ille Christiani sanguinis, nec infimæ sortis famulus? Aulicum erat seruitium Oeniponti grauiter decumbens; iamque rationes cum sacerdote putarat, cum vsu venit vt siti leuandæ frigidam posceret. Datur: & cum porrecto poculo, dicis caussa, iubetur ei, quem amicissimum haberet, propinare. Lectulum fortè aulica turba coronabat. Tum ille circumferre oculos, & ex aduerso Christi patientis iconem contemplari, atque: Christo, inquit, propino, charissimo meo qui me ab inferis vindicauit. Cuius dicti

ſuauitas omnium animos mirè permulſit, at ille poſtridie ad amiciſſimum feliciter migrauit. Non ſic impij; non ſic *b*.

Antiochus Rex Syriæ Iudæos immaniſſimè vexauit: Maximinus verò Imperator crudeliſſimus edictis & atrociſſimis cruciatibus fūditus Chriſtianos delere ſtatuit; quorum vterque tandem diuinâ ſe exerente iuſtitiâ in morbum deterrimum lapſus, cum aliūde nulla ſe auxilij ſpes oſtenderet, ille Iudæos, hic Chriſtianos enixiſſimè rogauit, vt pro ſalute ipſorum ſupplicarent Deo ſuo, ſimillimi planè coruo Æſopico, qui cùm lethali morbo vrgeretur, matrem aſſidentem monebat, ne acplorarct ſibi: quin potius ſanitatem ſuam precibus commendaret Dijs. Cui illa: O mi fili, quem Deorum tibi propitium fore confidis, cum nullus ſit, è cuius arâ, victimæ partem non ſis furatus.

Ergo quales viuimus, tales morimur, tales & iudicamur, tales aut Orco aſſerimur, aut Cęlo.

a *Valer. l.7.c.8.*
b *Pſalm.* 1. *v.* 4.

§. XVIII.

Bona mortis votum.

MOriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia; Exclamat vates Balaam *a*. Quanto rectiùs vouiſſet: Viuat anima mea vita iuſtorum, vt & mori poſſit morte iuſtorum. Ridiculum eſt, mortem bonam appetere, & bonam vitam fugere. Bene viuere laboris, bene mori felicitatis eſt, ſed iſtud ab illo pendet. Qui recuſat rubrum pelagus tranſire, non poterit manna comedere; qui Ægyptiam ſeruitutem amat, terras beatas non continget. Piè hic & eleganter Bernardus: Vtinam inquit, hac morte ego frequenter cadam, & euadam laqueos mortis, vt non ſentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimenta, vt non obſtupeſcam ad ſenſum libidinis, ad ęſtum auaritiæ, ad iracundiæ & impatientiæ ſtimulos, & angores ſollicitudinum & moleſtias curarum. Bona mors quæ vitam non aufert, ſed transfert in melius. *b*

Nimirum hæc illa mors eſt, quam ſibi votis omnibus expectat, qui vitam ambit mortis ignaram. Ante mortem mori vitijs, mors omnium optima eſt.

a *Num. c.* 23. *v.* 10.
b *Bern. ſer.* 52. *in. Cant. med.*

§. XIX.

Somnus Mortis frater.

REfert Pauſanias, Olympię viſam à ſe ſtatuam, NOCTEM, figurâ habituque muliebri: hæc puerum album dormientem dextera tenebat, læua nigrum dormienti ſimilem: horum primum appellari Somnum, alterum Letum, vtrumque autem Noctis eſſe filium *a*. Hinc Maro conſanguineum Leti ſoporem facit. *b*

Gorgias Leontinus, iam ſenio confectus, & ad vitæ metam ſpectans, aduerſa valetudine correptus eſt. Ad hunc amicorum quidam reuiſit, reperitque optimum ſenem in ſomnum prolapſum: euigilantem interrogauit, quî haberet: Cui Gorgias reſpondit: Iam ſomnus incipit ſuo me fratri tradere. *c*.

Quiſquis eſt Chriſtiani ſanguinis, nunquam ſe ſomno permittat, quin ſuam prius conſcientiam conueniat & noxas dolendo detergat. Multi dormire cœperunt & ſimul mori, qui priùs vitam quàm ſomnum finierunt. Itaque ipſe etiam ſomnus Leti frater timendus, & quàm fieri poteſt, non cautiſſimè tantùm, ſed & caſtiſſimè adeundus. Qui non caſtè dormit, vix caſtè vigilabit.

a *Pauſan l.* 1. *Eliacor.*
b *Virg. l.* 6. *Æneid.*
c *Ælian. l.* 2. *var. hiſt. c.* 35.

§. XX.

Mortis prodromi.

ÆTernitatis prodromus Mors, Mortis prodromi notiſſimi, dolores & ſigna letalia. Letale ſignum, ſi Plinio credimus, in furoris ægritudine, riſus eſt; in alijs verò morbis, inæquabilis & formicans venarū percuſſus, ſed & oculi ac nares indubitata mortis ſigna exhibent *a*. Cum Plinio experientia quoque loquitur, vicinæ mortis eſſe indicia, cum periculosè ęgroti itinera diſponūt, & fugam

gam moliuntur è lecto; cùm ſtragulam veſtem plicant, aut operimenti quaſi villos decerpunt. Præter hęc ſubinde quædam velut pręſagia ſunt, quæ mortem approperantem non vanè nuntiant. Auguſtus Imperator ante efflatam animam ſubitò pauefactus, à quadraginta ſe iuuenibus abripi queſtus eſt. Id quoque magis præſagium, inquit Suetonius, quàm mentis alienatæ ſignum fuit. Siquidem totidem Prætoriani milites, eum mortuum in publicum extulerunt.

Cùm Alexander Rex Macedo ad Babylonem nauigaret, exortus ventus regium capitis ornamentum & alligatum ei diadema rapuit, ornamento in aquas delapſo, paluſtri arundini adhæſit diadema. Hoc è nautis quidam allatum ijt, ſed ne illud natando madefaceret, capiti impoſuit, atque ſic Alexandro retulit. Muneris loco talentum accepit nauta, ſed mox Chaldæorum monitu capite plexus eſt. Sed nec Alexander mortem effugit, quam ei ablatum diadema proximam portendit.

Anno Chriſtiano 1185. cùm ingens, idque vltimum Andronico Comneno Imperatori exitium immineret, Conſtantinopoli in templo ſtatua beati Pauli, quam ei Andronicus poſuerat, vbertim fleuit. Nec vanę fuerunt lacrymæ, quas Imperator ſanguine ſuo diluit.

Præſagum ſomnium Guilielmi Ducis Bauari iam ſupra narrauimus. Huic ſanguinis cognati virginem adſtituimus. Barbara Bauariæ princeps, quinquennis Cœnobium virginum Monachij eſt ingreſſa. Hanc Rex Galliæ coniugem ſibi petijt à duce Alberto, fratre germano Barbaræ. Hoc cùm innotuiſſet puellæ, triduum petijt deliberationi. Et iſto quidem tempore remotis à ſe arbitris, cum ſolo Deo egit, ardenter ſæpius precata in templo, diuinę voluntati explorandę. Elapſo triduo reſpondit: Mei parentes me Deo donarunt, hoc ego donum non reuocabo. Ita in Cœnobio permanſit. Inter alia ſibi conceſſa habuit amaracum tam prodigioſæ magnitudinis, vt huic portandę vix duo viri ſuffecerint. Grandem deinde caueam auibus plenam aluit. Sed & torquem aureum ſub ſacro velamine, nudo corpori applicitum geſtauit. Verum, quatuordecim diebus ante obitum Barbaræ, amaracus omnis exaruit; nocte altera omnes aues repertę ſunt mortuæ; tertia demum nocte medius torques rupit. Barbara præſagi animi virgo, Antiſtitam conueniens. Hæc omnia, inquit, me petunt. Et paucis poſt diebus, cum annum ageret decimum ſeptimum, obijt, die diuo Ioanni Baptiſtæ ſacro, Anno 1472. Poſt illuſtriſſimæ huius virginis mortem decimo quarto die, alia è monialiũ numero defuncta eſt, hanc iterum alię atque aliæ ſecutæ ſunt moriendo, dum viginti virgines, ex eadem ſacra familia certis interuallis obierunt.

Habent ſubinde viri principes fœminæque mortis ſuę pręſagia, inſolitos latratus canum, rugitus leonum, intempeſtiuos in horologijs ſonitus, nocturnos in arcibus tumultus, aliaque propinquę mortis indicia. Rectiſſimè dixit Plinius: Cùm innumerabilia ſint mortis ſigna, ſalutis ſecuritatiſque nulla ſunt. Quid verò illa omnia monent, niſi hoc ipſum: Memento te eſſe hominem, ô homo: Æternitatem cogita ad quam properas: Breuì eſt eundum, nam hoſpes es, quære viam: Age ſis, para te, ad Dei tribunal reorum omnium ſcopulum vocaris. Qualis vixiſti, talis iudicaberis. a *Plin. l. 7. nat. hiſt. c. 51. toto.*

§. XXI.

Quid ad mortis nuntium reſpondendum.

Beatus Ambroſius accepto mortis nuntio; cùm amici lugerent rogarentque vt longius vitæ ſpatium à Deo poſceret: Non ſic vixi, ait, vt me pudeat inter vos viuere; ſed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus.

Sapientiſſimum hoc reſponſum Auguſtinus plurimùm ſuſpexit, & apud ſuos tanquã elimata prorſus & librata verba maximopere commendauit. Ideo enim dixiſſe cenſemus, *Nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus.* Ne crederetur de purgatiſſimis ſuis moribus præſidentiùs ſentire, qui magis Domini voluntati, quàm ſuis meritis fidebat *a*.

Ipſe Auguſtinus, ad mortis nuntium nil turbatus: Non erit magnus, inquit, magnum putans quòd cadunt ligna & lapides, & mortales moriuntur.

Aurei oris orator Chryſoſtomus paullò ante mortem, exul ad Innocentium ſcripſit: Nos tertium iam annum in exilio verſamur, expoſiti peſtilentiæ, fami, bello, continuis incur-

incursionibus, solitudini inenarrabili, quotidianæ morti, Isauricis gladijs. Cùm verò iam esset acturus animam, clarè pronuntiauit: Gloria tibi Domine de rebus omnibus. *b*

D. Cyprianus ob Christinam religionem capite damnatus, ingenti spiritu dixit: *Deo gratias*, qui me à corporis vinculis dignatur absoluere.

Hos sanctissimos viros imitetur moriturus, dicatque hoc ipsum sæpius: *Deo gratias, Gloria tibi Domine de rebus omnibus.* Sat mihi vigilatum inter spinas, sat lusum inter feras, sat laboratum inter procellas. Nunc, quia vigiliarum, & lusûs, & laboris finem video, *Deo gratias, Gloria tibi Domine de rebus omnibus.* Nimirum, quibus vita est tædio, mors est lucro.

a *Possidon. in vita August. cap. 27. Paulinus in vita Ambrosij.*

b *Niceph. l. 13. c. 37.*

§. XXII.

Mors dulcissima, sed pessima.

GEorgius Clarentiæ dux à fratre Eduardo IV. Angliæ rege ob suspicionem affectati regni iussus est mori, data tamen mortis optione. Ille suauissimam mortem electurus, labrum vino Cretico impleri præcepit, in hoc ipse se collocauit, atque vt alij per stillicidia emittunt animam, sic ille dulcissimum liquorem sorbendo, stillatim admisit mortem, submersus tandem in hoc tam suaui, sed letali balneo.

Si mores spectemus, ah quanti sic moriuntur? Voluptatum melleam potionem tam intemperanter bibunt quàm sitiunt, nec vllum faciunt aut sitiendi aut bibendi modum. Ita dum lambunt, dum sorbent, dum sugunt, dum tota anima in se trahunt voluptates vanas, breues, fœdas, pœnitendas, heu miseri guttatim *a* exitium combibunt, ventris ac libidinis mancipia. Atque quò auidiùs melleam hanc mortem hauriunt, eò citiùs se submergunt. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

a *Singulæ enim guttæ iugulant.*

§. XXIII.

Melior mors, quàm vita amara.

PRæstat semel mori, quàm ad mortem sæpius accedere. Quotidie morimur, infantiam amisimus, deinde pueritiã, deinde adolescentiam: vsque ad hesternum, quicquid transijt tẽporis, perijt, nec sine labore ac ærumnis plurimis. Has Greg. Nazian. compendio complexus: *a* Nullum, inquit, inter homines bonum est, quod non aliquid habeat admixtum vitij: Opes, sunt insidiæ; paupertas, pedica est; dignitatum fastus, mera sunt insomnia. Imperare periculosum, alterius imperio subesse, molestum: iuuentus est temporis feruor; canities, tristis vitę occasus: Gloria, est aër; nobilitas vetus sanguis; matrimonium, est vinculum; liberi sunt seges curarum: satietas, petulantiam; egestas impatientiam suadet. Omnia denique mortalibus laboriosa sunt; omnia humana merus metus, risus, fluctus, merus flatus, fumus, volatus: quicquid in Orbe cernitur, orbis quidam est perpetua conuersione similia omnia voluens, qui modò videtur stabilis, modò dubius est, modò labilis, diebus, noctibus, laboribus, morbis, mœroribus, voluptatibus, calamitatibus semper incertus ac varius. Et quid demum post illa tam incerta? Mors certissima. Eleganter prorsus Augustinus: Mors sola, inquit, certa est; cetera sunt incerta omnia. Conceptus est puer, fortè nascitur, fortè non nascitur, sed abortu perit. Si natus sit, fortè crescit, fortè non crescit; fortè senescit, fortè non senescit; fortè diues erit, fortè pauper; fortè honoratus erit, fortè abiectus, fortè vxorem ducet, fortè non ducet; fortè habebit filios, fortè non habebit; fortè ægrotabit, fortè non ægrotabit; fortè à bestia deuorabitur, fortè non deuorabitur. Nunquid possumus dicere? fortè morietur, fortè non morietur.

Diuinæ paginæ Regis Alexandri fatum ita depingunt: Et post hæc decidit in lectum, & cognouit quia moreretur. *b* O quanta vis verbulo, *Posthac*, & illi *decidit*, sed & isti, *quia moreretur*. Orbem, imò Orbes plures victoriarum spe iam deuorauerat Alexander; Æternis annalibus dignissima gessisse sibi visus est:

Nihilominus poſt tot tantaſque victorias, victus cecidit non modò in lectum, ſed & in tumulum, ſarcophago contentus. Refert Petrus Alfonſus, Alexandro iam vitâ functo, complures Philoſophos confluxiſſe, qui ſuper regio funere varia pronuntiarunt. Fuit, qui diceret: En, modò quatuor vlnarum ſpatium ei ſatis eſt, cui ſpatioſiſſimus terrarum Orbis non ſuffecerat *c*. Subiunxit alter: Heri potuit Alexander, quos voluit à morte liberare, hodie non poteſt ſeipſum. Aureum defuncti loculum contemplatus vnus: Heri, aiebat, Alexander ex auro fecit theſaurum, iam mutatis vicibus theſaurum ex Alexandro facit aurum. Ita dictis eruditè certatum eſt; omnium tamen vna vox erat quæ diuini oraculi; *Poſt hæc decidit in lectum, & mortuus eſt.*

En, in quantas ſæpe cogitationes, obliti conditionis noſtræ venimus! Immortalia (vtinam cæleſtia) volutamus animo, & in nepotes pronepoteſque diſponimus, cùm interim longa conantes mors opprimit, & hoc quod ſenectus vocatur, pauci ſunt circuitus annorum. Eccur, obſecro, morti fidimus? Circumſpicite quàm leuibus cauſſis amittamus vitam; Non cibus nobis, non humor, non vigilia, non ſomnus ſine menſura quadam ſalubria ſunt. Morti ad nos aditum pandunt pes leuiter offenſus, auriculæ dolor, dens verminans, cibus ſtomacho parum obſequens, humoris corrupti guttula. Nunquid vt extinguamur, res magni molimenti eſt? Odor, ſapor, laſſitudo; nutrimentum ipſum, & ſine quibus viuere non poſſumus, mortifera ſunt. Humanum corpuſculum imbecille, fluidum, putre, morbidum. Quocunque ſe mouet, infirmitatis ſuæ ſtatim conſcium, non omne cælum fert, aquarum nouitatibus, flatuque non familiaris auræ, & tenuiſſimis cauſſis læditur. Ergo Siracidæ credamus. Ergo melior mors eſt (ô mortales) quàm vita amara; & requies æterna quàm languor perſeuerans. Ergo, melior habitatio eſt in cælis, quàm perigrinatio in terris.

a *Greg. Nazian. tract. de vita itineribus extat ſub finem operum illius.*

b 1. *Machab. c.* 1. *verſ.* 6.

c *Vnus Pellæo iuueni non ſufficit Orbis. Iuuenal. ſat.* 10. *v.* 168.

§. XXIV.

Beatitudo Mortis.

SCribe: Beati mortui qui in Domino moriuntur: A modo iam dicit Spiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis: opera enim illorum ſequuntur illos *a*. In Domino mori, idem eſt, quod mori ſeruum Domini, vti de Moſe ſacræ paginæ loquuntur. Moſes ſeruus meus mortuus eſt *b*. Quaſi Dominus diceret, inquit Caietanus, licet quandoque peccauerit, & peccando non fuerit ſeruus meus: attamen mortuus eſt ſeruus meus, mortuus eſt in ſtatu ſeruitutis meæ; mortuus eſt ſic, quod quicquid erat & quicquid operabatur, meum erat; ſeruus enim totum quod eſt, domini eſt. Et talis ſeruus Domini, illud Simeonis carmen in ipſa morte moduletur: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Omnino in pace, eaque æterna, ad cuius ſtatim initium, omnium proborum hominum bella finiuntur, æternum non reſuſcitãda. Tales etiam ſerui Dei in Domino moriuntur, quia in Domini ſinu quaſi morientes conquieſcunt, & ſic quieſcendo ſuauiter in mortem obdormiſcunt. Ita Stephanus inter ipſos ſaxorum nimbos, in tanto lapidantium tumultu & fremitu, obdormiuit in Domino *c*. Ita & Lazarum amicum ſuum Chriſtus dormire dixit *d*: Sic & Moſes ſeruus Domini mortuus eſt iubente Domino Iehouah, ſeu, ex oſculo Iehouah; hoc ſenſu; Sicut mater infantulum brachijs ſuis indormientem deoſculatur, & ſic in lectulo blandè reponit; ita Moſen ceu dormientem infantem, Deus per oſculum & amplexum in ſinu Abrahæ quaſi in lectulo collocauit. Nimirum, Cùm dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini *e*. Beati ergo tales mortui & nimium beati, quia nunquam amplius futuri miſeri. Bona, inquit Bernardus, mors iuſti propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter ſecuritatem. Beati, iterumque beati tales, opera enim illorum ſequuntur illos; ſequuntur tanquam famuli ſuum dominum, tanquam filij ſuum patrem, diſcipuli ſuum præceptorem, milites ſuum ducem, nobiles ſuum Regem; ſequuntur vſque ad tribunal Dei; deducunt & comitantur vſque ad

ad supremam Dei curiam, quo hi soli nobiles famuli addmittuntur. Atque vti quantum quisque diues sit ac nobilis, ex famulorum cùm numero, tum ornatu cognoscitur; ita qui ante Regem gloriæ dignè apparere cupit, sibi de tali familia prouideat, curetque vt ea se stipet, sitque quàm numerosissima & ornatissima. Et licet bona opera nostra præcedant nos merito, sequuntur tamen præmio; labor qui in illis præit merces quæ ab illis, subsequitur.

a *Apoc. c.* 14. *v.* 12.
b *Iosue c* 1. *v* 2.
c *Act. c.* 7. *v.* 60.
d *Ioan. c.* 11. *v.* 15.
e *Psalm.* 126. *v.* 3.

§. XXV.

Valedictio morientis, ad viuos eadem via secuturos.

QVorum me pœniteat, multa sunt; virtutis sæpius neglectæ, & temporis malè consumpti. Quàm potuissem, imò debuissem fuisse patientior, submissior, & quotidianæ mortis studiosior! quantillus in me diuini amoris igniculus spirauit! Miserere mei Deus, miserere mei secundùm magnam misericordiam tuam: parce peccanti, ô infinita bonitas, per filij tui sanguinem & mortem te precor. Sed & vos quotquot offendi dictis vel factis, ignoscite, fatentem habetis reum & dolentem: atque hoc mihi abituro viaticum non negate, offensionum mearum omnium veniam. Ne quæso exemplo meo, quod sæpe prauum fuit, vestra decrescat virtus, in oculis vobis sunt sanctiorum mores & vita, ad quam & vestra sese conformet: illorum patientiam, submissionem, obedientiam accensis studijs æmulamini. Sed & vobis gratias ago maximas, quotquot mihi benefecistis; quotquot me iuuistis seu manu & opere, seu curâ, consilio & amore Deus, bonorum fons inexhaustus, & amoris pelagus immensum, vicem reddat amori vestro. In eos certè bonus hic Deus liberalissimus esse solet, qui totos se ipsius sanctissimæ prouidentiæ committunt. Præclarissima quidem virtus est Obedientia, & sine quâ reliquæ in homine religioso, nec virtutes quidem sunt Summè necessaria, est Patientia. Excellentissima virtus est submissio, suique ipsius contemptus. Christo charissima virtus est paupertas: Virtutum reginâ Charitas est. At verò præ cæteris virtutibus omnibus singulare quid & eximium habere mihi videtur *Fiducia* in Deum, & plena suimet in diuinam prouidentiam *Resignatio*, quā & sacra pagin a adeòcōmendat; quæ & regio vati continuò in ore est; quam demum Christus tot argumentis, à floribus etiam & auiculis petitis persuadere conatur. Huius fiduciæ vires, & quæ illam animi tranquillitas sequatur, nec nosse, nec aliunde notas credere potest, qui non semper, atque in omni re, maximâ, minimâ perfectissimè Deo fidit, diuinæque Prouidentiæ ac Voluntati se totum integerrimè permittit. Neque hominū vllus est puto, qui hac in Deum spe fiduciaque fuerit, & non sæpius arcana in se miracula deprehenderit. Fidamus Deo, nosque totos diuinæ dispositioni, quàm possumus plenissimè, credamus: Ipse prouidebit; ipsi curæ est de nobis.

Ego quidem, quod cernitis, ad Dei tribunal citor, rationem redditurus de sexaginta annis. Omnia mea, facta, dicta, cogitata illi iudici sūt apertissima; nihil latere poterit: omnes vitæ meæ actus sententiam decretoriam accipient. Heu horreo; nam verè horrendum est iudici Deo se sistere. Sed est quod me in tam arctis rebus soletur. Licet ergo seruus sim improbus, bonus est tamen Dominus meus, & infinitè bonus, qui seruulum quantumuis malum, suum tamen fuisse agnoscet. Non parum etiam præsidij pono in Diuis illis quos ad mortem meam & vltimum certamen inuitaui, cùm diebus ipsorum honori festis cœlestem mensam hoc fine accumberem, vt mihi Diuos illos Diuasque propitiarem volentesque redderem ad ferendum in morte auxilium. Sed & caussæ meæ, subsidij plurimum & patrocinij spero à sanctis Angelis, quos singulariter venerari, mihique demereri, licet officijs non dignis, quotidie conatus sum. Hos tutelares purissimos spiritus, cum omnibus sanctis, iam iudici sistendus, corde & ore inuoco. Vos verò vniuersi etiamnum superstites saluete, meque suo quisque ordine secuturi Valete.

§. XXVI.

Morientium extrema monita.

VTi sol ad occasum tendens amœnior est, sic homo morti vicinus plerunq; sapientior:

tior. Hinc illæ morientiũ orationes à ſapientia laudatiſſimæ. In ſpecimẽ paucas dabimus.

Cyrus Rex moriturus: Corpus, meum, inquit, ô filij, cùm diem ſupremum clauſero, nec in auro, nec in argento, nec in vllo alio metallo condite, ſed rem ſuam terræ reddite. Poſtrema eius vox fuit: Si in amicos benefici fueritis, etiam in hoſtes animaduertendi facultas non deerit. Valete filij chariſſimi, atque idem matri meis verbis renuntiate. Vos itidem amici, qui adeſtis, ſaluete. *a*

Sapienter planè Theophraſtus moriens dixit: Multa dulcia mentitur vita, obtentu gloriæ, cuius amore nihil eſt vanius. Huc ſpectat Seueri Imperatoris morientis dictum: Omnia fui, ſed nihil prodeſt.

Conſtantius Imperator Conſtantini Magni parens iam moriturus imperium filio tranſcribens, mirâ hilaritate animi: Nunc, inquit, mortem propè pluris quàm ipſam immortalitatem æſtimo: filium Imperatorem relinquo. Hic vir hic eſt, qui poſt ducentos ſeptuaginta annos, Chriſtianorum lacrimas abſterſit, & tyrannorum crudelitatem vindicauit? Chriſtus cum Conſtantino verè in armis fuit.

Rex Galliarum Ludouicus in extremis filio hæc præcepit: Caue, mi fili, ne vnquam lethale peccatum admittas: potiùs omne tormenti genus perfer, quàm talem culpam perpetres. Peccata crebro confitere, eoſque tibi confeſſarios delige, qui agenda docere, cauenda ſincerè audeant monere, & vitia reprehendere. Parentibus obedientiam, amorem ac reuerentiam exhibe.

Clotarius Rex in vili villâ moriens: Quid putatis, inquit, quantus ille Rex eſt, qui tantos Reges interficit.

Carolus V. Imperator auguſtiſſimus, morti iam vicinus, vocato ad ſe filio Philippo II. hirtum ei cilicium & cruentum flagellum, quibus inſe vſus, aſſeruanda tradidit, non ſine præclaris monitis.

Philippus II. Hiſpaniarum Rex vitam pariter clauſurus, vbi ex arcano ſcrinio illud ipſum parentis cilicium & flagellum quibus etiam ipſe corpus domuit, Philippo III. filio munus protuliſſet, hæc inſuper adijciens monita: Magnam, inquit, gratiam, tibi fecerit Deus, ſi te ad illud glorię faſtigium euexerit, quò me præeuntem habuiſti. Sed ex animo te obteſtor, cùm id aſſecutus fueris huius etiam lecti, in quo me iam vides, memineris; hîc, vt cernis, ſubſiſtit omnis Mundi gloria. Dein tibi commendo Sedis Apoſtolicæ obedientiam, fidei Catholicæ protectionem, Religionis Chriſtianæ Zelum, Reipublicæ pacem, & in ſubditos iuſtitiam. Si Deus his meis conſilijs ſubſcripſerit, ſuum regem non amittet hoc regnum, ſed vtiliter commutabit. *b*

Ferdinandus Magnus Caſtellę Rex mortem obijt memoratu digniſſimam, Ægrotare cœpit ipſo Chriſti natali die, iam fati ſui è beati Iſidori monitu certus; poſtridie cultu prorſus regio præſulibus comitâtibus, delatus eſt in templum. hic ſingula regum ornamenta deponens, Deoq́ue ſua velut reſtituens, ad aram remiſit, ipſe cilicio indutus, & cinere aſperſus, in terram ſe abiecit cum lacrimis dixitq́ue; *Domine, regnum quod à te accepi, tibi reſtituo: colloca me quæſo in æterna luce.* Altero ab hoc die, ſacramentis munitus, in eodem templo vitam ſanctiſſimè finijt, vbi annis quadraginta regno prefuiſſet. *c*

Carolus Rex Siciliæ cum in vltimis eſſet, hæc locutus eſt: O vanas hominum cogitationes! Ah, miſeri! honoribus delectamur, aurum aceruamus, & negligimus cęlum. Beatam pauperem ſortem, qui tenui ſalino contenti, ſomnos ducunt tanquilliſſimos. Quid me regnum, quid omnium obſequia iam iuuant? miſer eſſe potuiſſem ſine tantis impendijs. Nondum cœpi viuere, & iam cogor viuendi finem facere. Vbi nunc vires imperij mei? eadem me neceſſitas inuoluit quæ viliſſimum mendiculum. E tot millibus famulorũ, clientũ, adulatorum, ne quidem vnicus eſt, qui comes ire velit aut poſſit ad Dei tribunal. Ite nunc mortales, & magnis cogitationibus pectora implete. Ite cauti & opes anxiè captas per mille annos diſponite, hodiernâ vel craſtinâ morituri. Vale igitur terra: Vtinam dicere liceat, Salue cęlum.

Sed ne ſilentio tranſeamus opulentiſſimum regum, & ſanctiſſimum, ſolem Hebrææ gentis Dauidem qui è vita diſceſſurus: Ego, inquit, ingredior viam vniuerſæ terræ. Et ad filium conuerſus: Tu autem Salomon fili mi, ait, ſcito Deum patris tui, & ſerui ei corde perfecto, & animo voluntario. Omnia enim corda ſcrutatur Dominus, & vniuerſas mentium

tium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, inuenies: si autem dereliqueris eum, proijciet te in æternum. Terribilis exhortatio, & quæ vel adamantinũ pectus penetret. Hac vltima concione sua Dauid, optimæ vitæ capita exactissimè complexus est, scilicet, Dei præsentiam vbique cogitandam; Deo fidelissimè seruiendum; Obedienti præmium fore ipsum Deum; Præuaricatori æternum imminere supplicium.

Ita mors deuorat omnes, ducit reges, trahit populos, impellit gentes; non precibus flecti, non diuitijs placari, non lacrimis persuaderi, neque vllis vnquam viribus superari potest. Sed æquo animo sapiens, Stultus iniquo vitam deserit.

a *Xenophon in Cyro. Alij aiunt acie victum à Tomyride Massagetarum regina, quæ mortui caput in vtrem humano cruore plenum demiserit, his verbis insultans: Filij mei sanguinem hausisti, & meum sitisti, Cyre: at ego cruore te saturabo,*

b *Obijt Anno sæculari* 1600. *Vide Florimund. Ræmundum l.* 5. *de Ortu hæresum c.* 5. *fine.*

c *Henr. Spondanus è Baro. ann.* 1065. *fine.*

§. XXVII.

Christus inuitatur.

MAne mecum Domine, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies *a*. Dies vitæ meæ in noctem præceps vergit, nec vllus est Iosue, qui properantem hunc solem sistat, & diem extendat: lux mea iam iam occasura in terræ sinum festinat. Sed vti sol quotidie terra sepelitur, & ipse suas it exequias, & tamen quotidie velut rediuiuus è suo illo tumulo emergit: sic & ego, sic & omnes quotquot viuimus, in terram quidem abibimus, illius gremio condendi: sed redibimus è terrâ, sole ipso clariores.

Ergo, ô Christe, ô mi amãtissime Seruator, mane mecum: en, aduesperascit: oculi, aures, sensus omnes à me deficiunt & abeunt in singulas pœne horas; nec abeuntes morari possum aut retinere. Tu solus, oro, ne me deseras, IESV benignissime, & cetera libens dimitjam. Abite omnia alia; missionem do, & veniam. Meus creator mecum est, satis est; omnia bona mecum sunt. Sed vt mecum in ipsam vsque noctem, in ipsam vsque mortem permaneat, identidem clamo: Mane mecum Domine, Domine, quoniam aduesperascit. Sed & cùm vox mihi omnis hæserit, cùm omnis sensus defecerit, & solus isque tenuis in me halitus vixerit, volo vt singulę respirationes meę ad vsque vltimam, pro voce sint, illudque iussu hoc meo significent & flagitent; Mane mecum Domine, Domine mane mecum.

a *Luc. c.* 24. *v.* 29.

§. XXVIII.

Moribundus animatur.

CVm non lubet multa legere, en tibi paucos versiculos, leuando fastidio, & animo firmando non parum vtiles. Cogita Cyprianum hęc tibi velut in aurẽ susurrare. Cum morimur ad immortalitatem transgredimur, nec potest vita æterna succedere, nisi hinc contigerit exire: non est exitus iste, sed transitus, & temporali itinere decurso ad æterna transgressus. Quàm præposterum est, quamque peruersum, vt cùm Dei voluntatem fieri postulemus, quando euocat nos & accersit de hoc Mundo Deus, non statim voluntatis eius imperio pareamus? Nitimur, reluctamur, & peruicacium more seruorum ad conspectum Domini cum tristitia & mœrore perducimur, exeuntes istinc necessitati vinculo, non obsequio voluntatis. Et volumus ab eo præmijs cœlestibus honorari, ad quem venimus inuiti? Quid rogamus & petimus, vt adueniat regnum cælorum, si captiuitas terrena delectat? Quid precibus frequenter iteratis rogamus & poscimus, vt acceleret dies regni, si maiora desideria & vota potiora sunt, seruire istic diabolo, quàm regnare illic cum Christo? *a*

Tunc est pax Dei seruis, tunc libera & tranquilla dies, quando de istis Mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis æternæ portum petimus, quando expunctâ hac morte ad immortalitatem venimus. Cùm videre Christum, gaudere sit, nec possit esse gaudium nostrum, nisi cùm viderimus Christum, quæ cæcitas animi, quæve demenentia est, amare pressuras, pœnas, & lacrimas Mundi, & non festinare potiùs ad gaudium, quod nunquam possit auferri?

Mors ergo mortalium omnium portus est. Felix littus, securus portus! in quo nemo, nisi volens, naufragatur.

a *Hoc inuite morientibus occinendum.*

§. XXIX.

Resurrectionis Fides.

CAro hæc nostra iam viuit, breui reditura ad argillam suam, ad vagum puluerem, etiam insterquilinij bestias, in quibus & venena ruminet; etiam post naufragia in aliquem piscium censum; in culices, tineas, locustas & formicas; in subterranea, in subaquanea, in vespertugines & noctuas; demum in quas non refingitur bestias? Et post hæc omnia eadem caro surget. queque ante per torméta laniata, quę per ignes abierat in fauillas, coronabitur: Nec tu mihi hic cogita aliam carnem à priore, nisi Deum velis iniustum, qui aliam mercede donet, quam quæ vicerit: aliam consedere secum faciat in cœlestibus, quàm quæ sudauerit: quasi alterius sint præmia quam cuius fuerint agones & certamina. Eadem per omnia Anima quæ in hac carne pugnauit, stetit, Deum didicit, Christum induit, salutis spem seminauit, fructum metet. Eadem omnino caro quæ omnem hunc vitæ ordinem cum animâ decurrit, alsit, æstuauit, sanguinem fudit, cum eâdem sociâ animâ præmiũ accipiet. Idem fuit Lazarus post quatriduanũ sepulchrum, & antè. Idem filius post siccatas matris lacrimas, & antè. Idem Christus post monumentum, qui antè; Nec vllum sepulturę senium, Deo aut potestatem adimit, aut bonitatem tardat. Eadem est diuitis lingua quæ delitijs pascitur, & quæ flammis punitur, ac de digito animæ felicioris expectat solatium roris: ita eadem per omnia caro, quæ sæculo gaudente luxit, sæculo lugente gaudebit; vt nulla iam sit de scelere fortunata, de probitate misera, cùm singulę restituantur, vt pro meritis demeritisve in hac vita, supplicijs vindicentur aut præmijs donentur in futura. Inspice figulum; argillam vario ignis temperamento, in robustiorem laxioremve recoquit materiam, aliamque ex alia fingit formam. Non poterit Deus, eandem argillam, eadem quâ quondam spiritus sui aura, erigegere in vitam? aut qui olim musculos vt glebas, ossa vt saxa, papillas vt calculos, venarum ramosos discursus, neruorũ traduces, medullarũ thesauros, ex illa ipsâ argillâ formauerat, nõ poterit eadem ex eadẽ effingere? aut maior fuit diuini vis Numinis in virgine adhuc argilla, minor in viduâ, post rescissum semel animæ connubium; cur eadem qua antè formata manu, non eodem animetur quo antè afflatu? An quia quod perijt semel, semper perire necessum sit? quâ id lege? Intuere, ne te ad sublimiora deducam, vniuersum hunc reuolubilem rerum ordinem; testatio is est redeuntis hominis. Intuere, omnia redeũt cum abscesserint. hinc redornantur lunæ specula quæ menstruus numerus attriuerat: Reuoluuntur hiemes & ęstates, verna & autumna cum suis vicibus: reducuntur solis & stellarum radij, quos matutina represserat claritas, aut nocturnæ texerunt tenebrę. Vites iuraueris mortuas, & non nisi lignũ ignibus aptum: sed has denuò animari videmus, & post spolia densiùs etiam vestiri: & ferè quæ frigus exterminauerat, ea restituit æstas cultiora, fœnerario quodam interitu. Etiã in alite nobili documentũ. Phœnix de singularitate miraculum, natali fine decedens succedit iterum Phœnix *a*. Non quòd hæc per omnia exprimant humanę vicis reparationem, sed quòd nos manu quasi ducant ad illam. Vis signatius documentum? Habemus pignus in Christo, in quo vsurpamus cælum & Dei regnum. Vis in homine? caro propè computruit in Lazaro, caro surrexit: sanè sine anima iacuit, surrexit cum illa. Et in illo dominici montis secessu, Moses & Elias Apostolis agnoscibiles facti, alter in imagine carnis nondum receptæ, alter in veritate nondum defunctæ, eandem tamen valetudinẽ corporis etiã in gloriâ perseuerare docuerunt. Imò & ipsæ animæ iam solitariæ, licet è gurgustio corporis eruperint in apertum, ad meram puramque suam lucem, tamen nihil aliud, suæ felicitatis iam securę suspirant, quàm superindui hoc puluere, continuare cum hac connubiali sociâ, carne, vitam nullâ pugnâ soluendam: vt qui simul pugnarũt, finiant in præmijs & gloriæ parilitate, cùm hic puluis immortalitatem induet nobili demutatione, Christo duce, qui vexit in cælum carnem & ossa pignus & documentum futuræ integritatis.

Non igitur tristemur, cùm vetusta domus corruit, resurget longè pulchrior. Non solùm sine caussa credidit, sed & sine caussa vixit, qui se ad hoc solum natum credidit, vt periret.

a *Non disputo, quid de hac aue sentiendum.*

§ XXX.

§. XXX.

Spes Resurrectionis, solatium maximum.

IObus innumeris ęrumnis pœnè iam sepultus, ingenti tamen alacritate animi cantās: Scio, inquit, quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terrâ surrecturus sum. Et rursum circumdabor pelle meâ, & in carne mea videbo Deum saluatorem meum. Quem visurus sum ego, ipse & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo *a*. Christus velut per dialogismũ respondens Iobo: Ego sum, inquit, Resurrectio & Vita, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet. *b*.

Veniet iterum, veniet qui nos in lucem reponat dies: (nil certius) & ideo æquo animo debemus exire redituri.

In vlteriore Indiâ volucrem esse narrant, cui nomen Semenda, ortu simillimam Phęnici, trifido rostro, sentireque se morituram; eam igitur deferre ligna in nidum, cantillare suauiter, alarum percussu struem congestam incendere, ipsam eo igne consumi, indéque vermiculum gigni qui posteà in auem crescat. Luculentum Resurrectionis symbolum si omnia ex fide narrentur. *c*

Romanus Orator Minucius, rei Christianæ magnus propugnator, tam pulchrè quàm breuiter: Vide adeò, inquit, quàm in solatium nostri, Resurrectionem futuram, omnis Natura meditetur. Sol demergit & nascitur: astra labuntur & redeunt: flores occidunt & reuiuiscunt; post senium arbusta frōdescunt, semina non nisi corrupta reuirescunt; ita corpus in sæculo, vt arbores in hiberno, occultant virorem ariditate mētitā. Quid festinas vt crudâ adhuc hieme reuiuiscat & redeat? Expectādum nobis etiam *corporis ver est*. d. Scio quòd Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terrâ surrecturus sum.

a *Iob. c.* 19. *v.* 25. *ad* 28.
b *Ioan. c.* 11. *v.* 25.
c *Nicol. Caussinus l.* 6. *symbol. Sap. Symb.* 103.
d *Minucius Felix in suo Octauio.*

§. XXXI.

Spes cæli.

QVid vis, quid optas: quid desideras? Viuere vis & mori non vis? Sic ergo viue, vt aliquando beatè viuas. Nam viuere, & non beatè viuere, genus est mortis, vel via ad mortem. In cælo viues non moriturus: illic beatè viues: nam nec mala patieris, nec pati poteris, quia illic nulla sunt. Ibi quod optabis, possidebis, & possidere desiderabis; pelli possessione non poteris: & hoc te satiabit. Comedite amici, ait Rex cæli, & bibite, & inebriamini charissimi *a*. Conuiuium hoc finem non habet; nihil illi triste succedet: quod hodie est, ęternum erit. Augustinus exclamat: O vita sempiterna, & sempiternè beata, vbi gaudium sine mœrore, requies sine labore, dignitas sine timore, opes sine amissione, sanitas sine languore, abundantia sine defectione, vita sine morte, beatitudo sine calamitate, vbi omnia bona in charitate perfectâ, vbi species & visio facie ad faciem. Portæ Ierusalem ex sapphiro & smaragdo ędificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius. Et platea ciuitatis, aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum. Et per vicos eius Alleluia cantabitur. *b*

Quocirca, Beati qui habitant in domo tuâ. Domine, in sæcula sęculorum laudabunt te *c*. Credo videre bona Domini in terrâ viuentium. *d*.

a *Cant. c.* 5. *v.* 1.
b *Tob. c.* 13. *v.* 21. *Apoc. c.* 21. *v.* 21.
c *Ps.* 83. *v.* 5.
d *Ps.* 26 *v.* 13.

§. XXXII.

Suspiria ad cælum.

OStende mihi gloriam tuam, ostende mihi omne bonum. *Ex c.* 33. *v.* 18. *&* 19.

O quando dabitur lugentibus, corona pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris? *Is. c.* 61. *v.* 3.

Quis det vt veniat petitio mea; & quod expecto, tribuat mihi Deus? Et qui cœpit, ipse me conterat: soluat manum & succidat me.

Et

Et hæc mihi fit consolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus sancti. *Iob c. 6. v. 8.9.10.*

Sicut seruus desiderat vmbram, & sicut mercenarius prę̄stolatur finem operis sui. *Iob c. 7. v. 2.*

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? *Psalm. 14 v. 1.*

Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitę meæ. Vt videam voluptatem Domini, & visitem templum eius. *Psal. 26. v. 4. & 5.*

Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad Domum Dei. *Psalm. 41 v. 1. & 2.*

Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam. *Psal. 54. v. 6.*

Quis deducet me in ciuitatem munitam? *Psal. 59. v 10.*

Beatus quem elegisti & assumpsisti, inhabitabit in atriis tuis. *Psa. 64. v. 4.*

Quàm bonus Israel Deus his qui recto sunt corde. Quid mihi est in cælo; & à te quid volui super terram? Defecit caro mea & cor meum; Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. *Psa. 72. v. 1. 25. 26.*

Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum! concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Melior est dies vna in atrijs tuis super millia. *Psa. 83. v. 1. & 10.*

Placebo Domino in regione viuorum, *Psa. 114. v. 9.*

Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est! multùm incola fuit anima mea. *Psal. 119. v. 5.*

Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. *Psal. 121. v. 1.*

Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Si oblitus fuero tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea. *Psa. 136. vers. 1.4. & 5.*

Educ de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo; me expectant iusti, donec retribuas mihi. *Psal. 141. v. 8.*

Cupio dissolui & esse cum Christo. *Philip. c. 1. v. 23.*

§. XXXIII.

Solatia aduersus mortem, compendio dantur.

PRimum. Mors familiarem nostrum hostem occidit, *Corpus.* Nulla pestis ad nocendum efficacior hoste inquilino, vti nullus fur domestico fure perniciosior. Scimus: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, hæc sibi inuicem aduersantur *a*.

Alterum. Mors hostium effringit in carcere, quo includimur. At nos veteres inquilinos carceris, sæpe consuetudo loci, etiam inter compedes & iniurias non inuitos detinet. Aliter optarat Regum maximus, qui solui cupiebat & educi de custodia.

Tertium. Mors ingens onus detrahit. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Onere hoc detracto, meliora restant hinc emissis. Nemo enatat cum hac sarcina.

Quartum. Mors peregrinationi nostræ finem imponit. Quid est, inquit Gregorius, vita mortalis nisi vis! Perpendite fratres mei, quale sit in via lassari, & viam nolle finiri. Vita præsens laboribus plena est, & cum luctu agitur, nec tamen sine lacrymis dimittitur.

Quintum. Mors periculis nos omnibus subducit. Nemo tam beatus viuit, quin plurimis obnoxius viuat periculis: & rarò periculum sine periculo vitatur. Ille solus pericula omnia euasit, qui viuere desijt.

Sextum. Mortis necessitas. Pręclarè dixit Romanus sapiens: Nullum est maius solatium mortis, quam ipsa mortalitas. Viuere noluit, qui mori non vult. Mors necessitatem habet æquam & inuictam. Quis quæri potest in ea conditione se esse in qua nemo non est? Prima pars æquitatis, est ęqualitas.

Septimum. Mors Christi; ad hanc contemplandam hortatus Paulus: Per patientiam, inquit, curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei & consum-

ſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem. Membris ab hoc capite maximum eſt ſolatium; nam ne mortem timerent membra grauiſſimos mortis impetus ſuſtinuit caput: Auctor vitæ moriendo cælum reſerauit; quid mori timemus?

Octauum. Spes Reſurrectionis. Quid expoſtulamus cum morte? non eripit hac vitam ſed intermittit. Illuceſcet æternus dies qui nos ſepulchris euocet; Reſurgemus omnes. Hoc natura nobis variè commonſtrat: Æſtas abit, ſed alter annus illam reducit. Hiems cedit; referunt illam ſui menſes: ſolem nox obruit, ſed hanc dies abigit: Plurima quæ videntur perire, mutantur, ſic & nos morimur, æternum victuri.

Nonum. Ipſa immortalitas. Mors & finis eſt, & tranſitus eſt: finis calamitatum, tranſitus ad immortalitatem. Hinc in Sacris noſtris mors proborum, dies Natalis appellatur. Hinc ille auſus dicere: *b*

Mors, Chriſtianis ludus eſt.

Et ne vllus hunc ludum expaueſceret, idem præclarè cecinit: *c*

Non eſt, credite, pœna quam videtis,
Quæ puncto tenuit citata tranſit,
Nec vitam rapit illa, ſed reformat. Sic optimo cuique idem felicitatis principium eſt, qui finis mortalitatis.

a *Gal cap.5.v.15.*
b *Prudentius hym. in S. Vincentium.*
c *Hendecaſyllabi eiuſdem.*

§. XXXIV.

Contra inuitè morientes.

ITa paſſim viuimus; mortem metuimus, vitam negligimus, inuiti morimur. Quis non recuſans, quis non gemens exit? Atqui hoc ingrati eſt, non eſſe contentum conceſſo tempore. Semper inquit Seneca, *a* pauci dies erunt, ſi illos numeraueris. Cogita non eſſe ſummum bonum in tempore, quantumcunque eſt, boni conſule. Vt prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: quoniam morâ non fit beatior vita, ſed longior. Quantò ſatius eſt, non aliorum annos computare, ſed ſuos benignè æſtimare, & in lucro ponere? Hoc me vitæ tempore dignum iudicauit Deus? hoc ſatis eſt. Potuit plus; ſed hoc quoque beneficium eſt. Opportunè hîc vates venuſinus monet

—Exacto contentus tempore vitæ
Cedat vti conuiua ſatur—

Quis ferat conuiuam illum, qui ad lauti conuiuij epilogũ dicat: *Nondum comedi ſatis.* Quis illum hominem laudet, qui è vitâ diſcedens queratur: *Non vixi ſatis*, lugeatque tanquam vita medio actu rerum abrupta ſit. Non turpis ſolùm ſed vana eſt eiuſcemodi querela. Fixus eſt terminus; ſeu longa fuerit vita, ſeu breuis, finienda eſt, ita placet auctori vitæ.

Luſiſti ſatis, ediſti ſatis, atque bibiſti.
Tempus abire tibi eſt——— b

Inſigniter Epictetus: Celebritas, inquit finita eſt. Exi: diſcede vt gratus, vt verecundus, da locum alijs: oportet alios ita naſci, vt & tu natus es; & natos habere locum, & habitationes, & victum. Si verò primi non diſceſſerint, quid relinquitur? Cur inſatiabilis es? Cur ſatisfieri tibi non poteſt? Quid angis & coarctas Mundũ *c*? Sed inſignius Epicteto Auguſtinus: Vndecunque, ait, voluerit Deus vt exeas hinc, paratum te inueniat. Inquilinus enim es, non poſſeſſor domûs. Locata eſt enim tibi domus. Domus iſta tibi locata eſt, non donata, & ſi nolis, migrabis; & non eam tali conditione accepiſti, vt quaſi tempora certa tibi ſint. Quid dixit Dominus Deus tuus? Quando voluero, cùm dixero, migra, paratus eſto. Expello te de hoſpitio, ſed dabo domum. Inquilinus es in terra, poſſeſſor eris in cælo. d

Delitias cœleſtes auidiùs expectat, firmiùs ſperat, qui terræ delitijs ſeipſe priuat. Certè

Cui durior vita eſt, minus mortem time. c

a *Sen.l.5. de benef.c.17.*
b *Horat.l.1.ſat.1.*
c *Epict.l.3.diſſert.c.26. poſt med.*
d *Aug. in Pſal.148 poſt med.*
e *Vet. Iamb.*

§. XXXV.

Moribundi ſcopulus, dilatio.

MOnuimus ſanos, monuimus ægrotos; moribundi etiam monendi nobis ſunt, vt caueant hunc ſcopulum, DIFFERRE. Quot hominum millia vel hanc vnam ob cauſſam malè finierunt, quia diſtulerunt minimè differenda. Quid craſtinum, quid perendinum,

mi moribunde, saluti tuæ destinas? crastinus dies, tuus non est, hodiernus est. Hodie quæso, hac horâ, iam age quod agendum est, cras aut perendie vbi tu eris?

Narrant Æmylius & Plutarchus, Thebanorum exulum cum exercitu aduentum optimatibus Thebanis nuntiatum fuisse, at illos vino epulisque deditos id despexisse: quin etiã ad eum qui summum magistratum Thebis gerebat litteras delatas, quibus omnia exulum consilia detegebantur, & iam in conuiuio accubanti esse redditas, quas ille, vt erant signatæ puluino subijciens: *In crastinum*, aiebat, *res seueras differo*. Sed hic ipse dilator cum suis eadem nocte interfectus est. Ita Mors cunctatores solet obruere; dum deliberant, dum moliuntur, dum differunt, adest illa & spiculo ferit improuiso. Augustinus monitor fidelissimus, dicentem, *Cras bene viuam*, sic instruit: Indulgentiam tibi promisit Deus, crastinum diem tibi nemo promisit. Si malè vixisti, bene viue iam hodie. Stulte hac nocte auferetur à te anima tua. Non dico, quę præparasti cuius erunt: sed secundum quod vixisti, vbi eris? Vocat te nunc Deus, exhortatur te nunc, expectat donec resipiscas, & tu tardas? Non enim modò sit longanimis in sustinendo, vt nunquam iustus in vindicando. Distribuit tempora. Noli ergo dicere, Cras me conuertam, cras Deo placebo, & omnia hodierna & crastina dimittuntur mihi. Verum quidem dicis, quia Deus conuersioni tuæ indulgentiam promisit, sed dilationi tuę diem crastinum non promisit *a*. Non tardes conuerti ad Dominum; subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Præueniendus est dies qui præuenire consueuit. *b*

a *Aug. in Ps* 101. *conc.* 1. *post med. & in Ps.* 144. *circa med.*

b *Eccli. c.* 5 *v* 8. *&* 9.

§. XXXVI.

Moribundi dolores & terrores.

VAldè serium negotium est Mori, & rarò sine doloribus aut angoribus peragitur. De his disertè Tertullianus: Euenit sæpe, inquit, animam, in ipso diuortio potentiùs agitari, sollicitiore obtutu, extraordinariâ loquacitate, dũ ex maiore suggestu, iam in libero constituta, per superfluum quod adhuc cunctatur in corpore, aununtiat quæ videt, quæ audit, quę incipit nosse. *a*

Narrant Cunonem Malburchensis oppidi dominum annis quadraginta, moribus parum probatis vixisse; dein mutatâ mente religioni vltimum vitæ triennium impendisse, & piè prorsus obijsse. Eo tempore cacodæmon qui feminam insederat, fassus est, quindecim millia diabolorum in Cunonis morituri cubiculum conuenisse, tantùm autem abfuisse vt nocuerint moribundo, vt ne quidem accedere propiùs potuerint, validis clamoribus consuratorum repulsi, ita ludibrio religiosos viros precantes descripsit. Questus insuper est; Cunonem sibi suisque ereptum iniquissimè, vt qui Deo non nisi triennium solum, vitijs & inferorum dominis, ipsos quadraginta annos seruijsset *b*

Deus bone, tot millia hostium ex Erebo conuenerint, ad vnici hominis obsidendum exitum! Qui terreri non vult moriturus, mori maturè discat. Mortem nemo amicam habet, nisi qui cogitat præsentem dum abest; sed dictis fidem astruent sequentia.

Ioanne Climaco teste, *c* Homo religiosus ac solitarius, sed vitę remissioris, ad extrema perductus, horam vnam iacuit iam omnium iudicio defunctus. Vbi ad se redijt, præsentes, quotquot aderant, enixiùs rogauit, loco cederent. Egressis omnibus, mox tugurij aditum lapidibus obstruxit, arcto solùm foramine relicto, per quod cum pane hydria transmitteretur. Hîc ille à seipso in hunc carcerem damnatus, totis duodecim annis cum nemine loqui, assiduè suspirare, altùm gemere, vberiùs lacrimare, pręter panem & aquam nihil degustare. Sic attonitus vultuque ferè immoto sedebat, & ea quæ sub excessum viderat, fixissimo cogitatu, altissimaq; mente apud se identidem volutabat, tacitis intereà lacrimarum riuulis continenter per genas defluentibus. Hoc vitę tenore annis duodecim exactis, cùm morti esset proximus, religiosi accolæ rupto pariete, vi aditum sunt emoliti, iamque moribundum circumstantes impensissimè rogarunt, aliquod sui monimentum, admonitiunculam virtutis stimulum relinqueret, nec tamen aliud impetrarunt, quàm has solummodo voces: *Nemo qui reuerâ mortis memoriam*

mortiam agnouerit, peccare vnquam poterit.

Consideret Lector, ait Robertus Bellarminus, *d* hanc historiam esse, non fabulam, & ab illo scriptam, qui & vir sanctus erat, & scripsit quæ proprijs oculis vidit, & proprijs auribus audiuit. Hoc Bellarmini de narratione illâ iudicium.

Ex his non difficile est coniectare, quos dolores & terrores Mors afferat, ijs præsertim, qui remissiùs aut lasciuiùs vixerunt. Sanè si quis Mortem, & ab hac Æternitatem serijs cogitationibus in animum admitteret, si non totos dies & annos, creberrimè profectò attonitus sederet, & ad vnũ hoc sese disponeret quod hominũ nemo non potest non experiri.

Bernardus iure commonet: Morientium vocatio, tua sit emendatio *e*. Non tibi oberit efferri sine præcone, humari sine pompâ, putrescere sine famâ, abijci sine titulo, modò non sepeliaris in inferno.

a *Tertull l. de anima c. 53.*
b *Platus l. 1. de statu Relig. c. 31. med.*
c *Climac. grad. 6. post med. De anachoreta in Chorch habitante.*
d *Doctissimus sanctissimaque vita Cardinalis l. 2. de arte mor. c. 1. fine.*
e *Bern de modo bene viuendi ser. 27. med.*

§. XXXVII.

Moribundi promptus animus.

CAlicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. *a* Calix iste amarior quidem est, illum tamen bibit ipse meus Seruator, & ex cruentâ trabe eundem mihi exhauriendum propinauit. Calix iste fatale Mortis poculum est, quod Christus, quod Christo amicissimi, quod omnes omnino homines perhauriunt, ineuitabili necessitate; cur ego hoc solus recusem? quisquis cœpit viuere, desinere debet, vt denuò incipiat, & quidem vitam illam quę nunquam desinat. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt. *b* Quid ergo tibi vis vane timor, quid reuocas damnosa mœstitia? Calicem quem dedit mihi Pater, quem Christus mihi miscuit, non vis vt bibam illum? Mortalis ego sim & mori me mirer?

Cùm apud Regem Alexãdrum Macedonem grauius decumbentem, aliquot malè anxij amici Philippum medicũ de veneno porrigendo insimulassent, Rex Philippum cum paratâ potione ad se venientem sic excepit: Alterâ manu amicorum litteras ei porrexit, alterâ pharmacum ab illo accepit: dumque medicam potionem ori admoueret, oculos in Philippi vultu defixit, si quas fortè in illo conscientiæ notas deprehenderet. Cùm egregiam in se medici fidem è facie disceret, intrepidus porrectum poculum perhausit *c*. Ita & ego faciam: Poculum quod me in quietem & longiorem somnum dabit, IESVS meus, medicus & Seruator meus mihi temperauit, porrexitque ebibendum: Ego, dum illud exhaurio, oculos ab hoc meo medico non dimittam; vultum meum firmabo in crucifixi Domini mei vultu, in quo summum in me amorem inscriptum legam, simulque constans & intrepidus hunc calicem perhauriam, qui tantò plus habet salutis, quantò plus amaroris.

a *Psalm. 115. v. 4.*
b *Eccli. c. 11. v. 14.*
c *Curtius l. 3. c. 10.*

§. XXXVIII.

Moriturus Fide, Spe, Charitate se armat.

VT istud cuius promptum sit ac facile, pręimus verba, ad fidem, spem, charitatem exercendam.

AD FIDEM.

Protestor coram Deo, sanctis Angelis, omnique Ecclesia triumphante & militante, & nominatim coram Angelo meo custode, me firmiter credere, quicquid credit sancta, Romana, vniuersalis Ecclesia: me etiam viuere velle & mori in fide, quam hæc eadem Catholica & Apostolica Ecclesia profitetur, in vnione & sub capite, Domino nostro IESV Christo, eiusque in terris vicario. Quòd si quid his dissentaneum mihi excideret, protestor illud non à me, non meum esse.

AD SPEM.

Prouidebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne cõmouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea; insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques

animam meam in inferno : nec dabis sanctum tuum videre corruptionem Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo : delectationes in dextera tua vsque in finem. *Psal. 15 à v. 8. ad finem.*

AD CHARITATEM.

Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem mortis de manu Dei accipiam, & nomen Domini inuocabo? laudans inuocabo Dominum & ab inimicis meis saluus ero. In manus tuas Domine commendo spiritum meum. Tu me creasti Deus, tu me redemisti tu sanctificasti me; tuus ego sum, viuus, mortuus. Ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum. IESV fili Dauid miserere mei.

§. XXXIX.

Ægro & Moribundo quid semper corde ac ore versandum.

IN morbo, mi Christiane, interrogatus qui valeas, quomodo res tuę se habeant &c. Caue vnquam aliud respondeas quàm hoc solum & vnicum: *Prout Deus vult: Sicut Domino placuit, sic factum est: Secundum Dei beneplacitum. Ad Dei Voluntatem: Bene; Optimè: Sic Deo placet: Fiat Voluntas eius, sicut in cælo & in terrâ.* Vt autem hoc possis, & ęgroto tibi, & moribundo perpetuò in ore sit & in corde, triplex hæc precatiuncula.

1. *Benedictus Deus in æternum.*
2. *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam; etsi Domine minor sum cunctis miserationibus tuis.*
3. *O Dominus meus, & Deus meus ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum. Fiat voluntas tua.*

Fuit qui triplicem hanc precatiunculam grandiori charactere scriptam ad lectum, proximè oculos affigi voluerit, vt assiduè moneretur quid perdius & pernox ore animoque volutare deberet.

Nostræ precationes nostri ad Deum præcursores sunt. Discemus tandem à prodromis nostris & ipsi viam, sequemurque felici pede quo nos vocauerit beata Æternitas.

§. XL.

Moribundo singulariter obseruanda.

PRimum, Non suis nitatur meritis; sed seipsum cùm vniuersis peccatis & negligentijs in immensum diuinę misericordiæ pelagus demittat & immergat.

Alterum. Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ fidei firmiter & simpliciter inhæreat: Ecclesiæ sacramenta cum perfecto proposito Deum non amplius offendendi, tempestiuè petat & suscipiat.

Tertium. A caducis & fluxis rebus omnibus se auertat, vt toto affectu cœlesti Patri se veniat, terram promissionis suspiret, vt illic Deo pro immensa bonitate gratias agere & perenne laudis sacrificium offerre possit. Ipsam etiam matrem misericordiæ & beatos spiritus, omnemque cœlestem exercitum maximè patronos suos deprecabitur, vt sibi in hac necessitate assistant, & ab exilio hoc ad iucundissimam suam societatem perducant.

Quartum. Seipsum, hostiam viuam, ad gloriam Dei, pro acceptissima illius voluntate offerat, ad sufferendam, ex vero amore, omnem languoris acerbitatem, & ipsam mortis amaritudinem; omnem denique pœnam in tempore & Æternitate sustinendam, ita vt si mille insuper annis, omni voluptate affluens, pro voto posset viuere, pro Dei tamen honore & amore mortem subire mallet.

Quintum. Amarissimam passionem & mortem Christi Domini sibi proponat, corpus suum & animam cum ingenti spiritu, saucio corpori & afflictæ animæ Christi vniat, & tanquam simul cum Christo in cruce moriturus, spiritum suum in cœlestis patris manus commendet. Cor suum in patulum Saluatoris cor, membra sua morientia in eiusdem vulnera deponat.

Ceterum, tutissimum est, vt quicquid in extremo decessu, se quisque vellet fecisse, id modò sanus facere incipiat.

§. XLI.

Moribundo quid faciendum; è Blosio.

LVdouicus Blosius abbas Lætiensis, Sancto Ignatio Loiolæ per litteras familiaris & quod Aubertus Myræus testatur, *a vir*

vitæ

vitę innocentiſſimæ, qui Cameracenſem Archiepiſcopatum à Carolo V. Cæſare oblatum conſtanter repudiauit, quique vitam in libris exigens plurima ſcripſit æuo longiore dignisſſima: inter quę moribundum inſtructurus, ad verbum hæc habet

Quidā Dei amicus interrogatus, quidnam morti proximus facere vellet, ſi multò tempore in grauibus peccatis vixiſſet, reſpondit: Si quadraginta annis ſemper in peccatis vixiſſem, & tempore reſolutionis meæ inſtante, peccata mea purè confeſſus eſſem, atque cum perfecto amore, ex fundo cordis mei, ſaltem ſpatio vnius ſalutationis Angelicę, meipſum in Deum ita recipere poſſem, vt reuera totus ad ipſum conuerſus, & ab omni peccato auerſus inuenirer: tunc nimirum ſicut purus & innocens ex hac luce migrarem. Si verò non niſi vnum peccatum admiſiſſem, & contritus, dolens, mœrenſque poſt confeſſionem ritè factam hinc exirem, tunc vtique ſicut pœnitens morerer. Addit in moribundi gratiam.

Dominus quibuſdam amicis ſuis reuelare dignatus eſt, quòd verba illa, quæ mox ſubijciemus, morientium auribus ingeſta, & coram eis recitata, vel ab eis piè prolata, ſiue cogitata tantę virtutis ſint, vt non facilè perire poſſit, qui ea ſub vitę finem, vero & integro corde humiliter pronuntiarit. Sunt autem iſta:

Domine Deus, ego ſum miſer ille, quem tu pro paterna bonitate tua creaſti, & per ignominioſiſſimam mortem Vnigeniti tui de poteſtate inimici redemiſti: tu ſolus imperium & dominium in me habes, meq; ſaluare potes ſecundum immenſam miſericordiam tuam, in qua ſpero & confido.

Nimirum hæc ad artem moriendi compendia ſunt. Multum in hac arte promouit, qui ſcit compendio mori.

a *Myræus in Belgicis elogijs.*

§. XLII.

Moribundum refrigerantia.

VAde populus meus, intra in cubicula tua, claude hoſtia ſuper te, abſcondere modicum, ad momentum, donec pertranſeat indignatio. *Iſ. c. 26. v. 20.*

In momento indignationis abſcondi faciem meam parumper à te, & in miſericordiâ ſempiternâ miſertus ſum tui; dixit redemptor tuus Dominus. *Iſ. c. 54. v. 8.*

Quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi ſalutare vultus mei, & Deus meus. *Pſ. 42. v. 6. & 7.*

Filij Sanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt his qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo. *Tobiæ cap. 2. v. 18.*

Non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, qui in cælis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis. *Matth. cap. 18. v. 14.*

Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. *Ioan. 3. v. 16.*

Sed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem IESVM Chriſtum iuſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi. 1. *Ioan. cap. 2. v. 1.*

Amen, Amen dico vobis, quia qui verbum audit & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet, ſed tranſiet à morte in vitam. *Ioann. cap 5. v. 24.*

Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eijciam foras. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam *Ioann. capi. 6. v. 37. & 47.*

Ego ſum Reſurrectio & Vita, qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, viuet, & omnis qui viuit & credit in me non morietur in ęternum. *Ioan, c 11. v. 15. & 26.*

In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. *Ioan. c 14. v. 2.*

Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Quis accuſabit aduerſus electos Dei? Deus qui iuſtificat. Quis eſt qui condemnet? Chriſtus IESVS qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis, *ad Romanos cap. 8. v. 31. vſque ad 36*

Nemo noſtrum ſibi viuit, & nemo ſibi moritur. Siue enim viuimus Domino viuimus: ſiue morimur, Domino morimur. Siue ergo

viuimus siue morimur, Domini sumus. *ad Rom.c.14.v 7.& .8.*

Scimus, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, æternam in cælis. Nam & in hoc ingemiscimus habitationem nostram quę de cęlo est, superindui cupientes, si tamen vestiti, non nudi inueniamur. *2.Cor.c.5.v.1.2.3.*

Nunc magnificabitur Christus in corpore meo siue per vitam, siue per mortem. Mihi enim viuere Christus est, & mori lucrum. Esse cum Christo multò magis melius. *ad Philip.c.1.v.20.21.23.*

Nostra conuersatio in cælis est, vnde etiam Saluatorem expectamus, Dominum nostrum Iesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. *ad Philip.c.3.v.20.& 21.*

Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quòd Christus Iesus venit in hunc Mundum, peccatores saluos facere: quorum primus ego sum *1.Tim.c.1.v.15.*

Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. *Matth.c.24.v.13.*

Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. *Apoc.c.2.v.10.*

Hi fontes, præferuidas Mortis thermas refrigerant. Feliciter enatabit, quisquis in his fontibus submergitur.

§. XLIII.

Moribundi ad Deum suspiria & preces.

BEatus Eligius Nouiomensis Antistes in extremis, suos cum lacrimis complexus: Valete, inquit, & deinceps quiescere me permittite. Terra in terram redeat; Spiritus ad Dominũ iturus, iter suum reperiet. Ita oculis manibusque in cælum elatis, diu precabatur immotis labijs. Deinde in has voces erumpens: Nunc dimittis, inquit, seruum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace. Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me: & non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Memento mei, qui solus sine peccato es, Christe Mundi redemptor, & educens me de morte corporis huius, transfer in regnum tuum. Scio me conspectum tuum non mereri: tu tamen scis, quia Spes mea semper fuit in misericordiâ tuâ. Et nunc quoque in confessione sancti nominis tui moriens, extremum, Christe, anhelitum efflabo. Suscipe ergo me secundùm magnam misericordiam tuam, & non confundas me ab expectatione meâ. Aperi mihi properanti ianuam vitæ, & principes tenebrarum non occurrant mihi. Tua me manus deducat in locum refrigerij, & vel in vltimam mansionem ex ijs quas præparasti seruis tuis timentibus te.

Sub his verbis afflauit animam. Eligium voce præeuntem sequamur, & hac etiam ratione Christum Dominum compellemus.

Illumina, ô bone I E S V, oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. *Psal.12.v.4.*

Domine I E S V Christe, Fili Dei viui, pone passionem, Crucem & mortem tuam, inter iudicium tuum & animam meam.

Ne memineris, bone I E S V, iniquitatum mearum, citò anticipent me misericordiæ tuæ, quia pauper factus sum nimis. *Psal. 78, v.8.*

Dulcissime Domine I E S V Christe, ob honorem & virtutem tuę benedictę passionis, iube me adscribi in numerum electorum tuorum.

Non intres in iudicium cum seruo tuo, misericordissime I E S V, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. *Ps. 142.v.2.*

Christi de cruce pendentis, alias manibus, alias perfosso lateri, alias pedibus crebra piaque imprimet oscula; & modo crucifixum, modò crucifixi vulnera sic compellabit.

Adoro te, I E S V Christe, & benedico tibi, quia per crucem tuam redemisti mundum. Saluator Mundi salua me, qui per crucem & sanguinem tuum redemisti me.

Trahe me ad te, ô bone I E S V, qui dixisti, cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.

O Clementissime I E S V te deprecor per pretiosum sanguinem tuum, quem pro me peccatore effundere voluisti, vt abluas omnes iniquitates meas. O sanguis Christi purifica me, corpus Christi salua me, aqua lateris

Christi laua me, passio Christi conforta me. O bone IESV exaudi me, intra vulnera tua absconde me, ne permittas, ô bone IESV, me separari à te, in horâ mortis meæ voca me, iube me venire ad te, vt cum sanctis tuis laudem te in sæcula. O Creator & Redemptor meus, IESV Christe, totum me tibi dedo, non me reijcias: Ad te venio, non me repellas. Ne proijcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Ne perdat me iniquitas mea, quem creauit omnipotens bonitas tua.

Cùm quis morti vicinior, sic orandum.

Nunc Domine secundùm voluntatem tuam, fac mecum misericordiam tuam, & præcipe in pace recipi spiritum meum. Sonet in mentis meæ auribus, vox illa dulcis: Hodie mecum eris in paradiso. Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum.

O Clementissime IESV recognosce quod tuum est, & absterge quod alienum est. O IESV, IESV, ô IESV permitte me intrare in numerum electorum tuorum. O IESV fili Dauid miserere mei: DEVS in adiutorium meum intende: ô Domine IESV ad adiuuandum me festina: ô Domine IESV suscipe spiritum meum.

§. XLIV.

Moribundi vera in Deum fiducia.

HIc ego cũ Bernardo fidenter proclamo: Prætendat alter meritum; sustinere se iactet pondus diei & æstus; mihi adhęrere Deo bonum est, & ponere in Domino Deo spem meam. *a*

Et quamuis conscius mihi sim, eam fuisse vitę meæ anteactæ prauitatem, vt planè merear à Deo deseri, tamen non desinam in eius immensa bonitate semper confidere, optimeque sperare, quod quemadmodum hactenus sanctissima eius gratia vires mihi ad omnia subministrauit, sic eadem illud mihi robur sit collatura, vt omnia patienter & libenter feram. Hęc mea etiam exigua patientia cum meritis dominicæ Passionis coniuncta (quæ quidem meam omnem tolerantiam infinitis modis excedit) debitas mihi pœnas mitigabit, & mercedi in cælo recipiendę augmentum adijciet. Vnicum hocà te, mi Deus, peto, ne permittas vt vnquam de bonitate tua diffidam, quantumcunque debilem me ac miserum esse cognouero. Imò si in eo me terrore ac consternatione cernerem, vt iam iam lapsurus viderer, meminero tamen Petrum Apostolum vnico venti flatu, ex modicâ fide submergi cœpisse; faciamque quod ille fecit; Christum compellabo: *Domine saluum me fac.* Vtique manum suam, ita spero, extendet, nec submergi me patietur. Quòd si verò Petri partes vlterius me agere, planeque præcipitem ruere permitteret Deus (quod pro suâ misericordiâ benignissimè auertat) spero nihilominus fore, vt oculo misericordiæ pleno me respiciat, vti respexit Petrum; meque denuò in nouã spem vitæ erigat. Illud compertissimum habeo, quòd absque meâ culpâ Deus me non deseret. Verissimum agnosco dictum Augustini; Potest Deus aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia iustus est. Itaque omni spe ac fiducia me illi totum committo. Si propter peccata mea me sinat perire, saltem iustitia eius in me laudabitur. Spero tamen & certissimò spero futurum vt clementissima eius bonitas animam meam fideliter custodiat, quò Misericordia illius potiùs quàm Iustitia in me commendetur. Nihil mihi contingere potest, quod Deus non velit. Quicquid autem ille vult, cuicunque malum videatur, est tamen reuerâ optimum. Quæcunque tu vis, ô mi Deus, hęc ego volo omnia, volo, volo.

a Bern. ser. 9, in Ps. Qui habitat.

§. XLV.

Moribundi cereus.

SInt lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris: & vos similes hominibus expectantibus dominũ suum quando reuertatur à nuptiis: vt cũ venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei. Beati serui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes *a*. Istud moribundi testamur vel ipsis adstantium oculis, cùm prehenso ardente cereo aduentum Domini opperimur, & vitæ lampadem velut alteri tradimus.

Virum

Virum religiosum fuisse commemini tam pacatæ ac serenæ cõscientiæ, vt ei etiã in morte ridere sit concessum. Cùm enim moribundo fatalis cereus in manus traderetur, ille obuersis in suum præsidem oculis: Tot, inquit, circumstant hic robusti viri, cur obsecro, mi Pater, ego tam exhaustis viribus cereum tenere cogor? quàm læta mors.

Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpa.

Quid vetat talem ridẽdo mori? Carcerẽ suum nemo, nisi insanus amat. Hic suũ deseruit ridens. Serium est quod addo, & omnibus imitabile. Consaluus Mederius, eâ virtute pollebat, vt in seuerissimo vitæ instituto æquabilis perpetuaque illius cõstantia emineret. Quippe annis compluribus, præter aliorum sacerdotum pensum, sex quotidie horas precationi meditationique impendit. Atque hanc precãdi consuetudinẽ ne in itinere quidem omisit: magnâ quin etiam ex parte retinuit supremis vitæ diebus, cũ pessimè affectum corpus pęnè spiritus defecisset. Paullò ante excessum aliquot sociorum accitis, sacrũ cereum iussit accendi; tum symbolo Apostolorũ prolato: In hac, inquit, fide institutus sum, in hac vixi, in hac morior; testorque si quid fortè in extremo agone excidat mihi, iam nunc indictum & irritum velle: ac protinus brachio porrecto, cereoque manu prehenso: vt lumen hoc, inquit, oculos illuminat corporis, sic ego credo Dominum IESVM illuminare omnem hominem venientem in hunc Mundum; quia ipse lumen verum & æternum est. Quæ magno sensu cùm protulisset, continuans inde sancta cum Deo colloquia, Ecclesiæ mysterijs omnibus præmunitus, euolauit è corpore, pridie nonas Aprilis, Anno Christiano 1552.

Et tu quisquis es, etsi sanus sis, apprehende cereum, fortassis hac luce lux tua extinguetur. Vigilantem te Mors inueniet, & præcinctum & cum accensa face, si labores tuos fortiter, errores aliorum cordatè, vitæ procellas patienter sustinueris.

a Luc. 12. v. 35. 36. 37.

§. XLVI.

Moribundi verba vltima.

AVgustus Imperator moriens in hac voce defecit: Liuia, nostri coniugij memor, viue ac vale. Quantò sanctiùs Christiani, qui vltima, cùm moriuntur, verba dirigunt ad sui principium & omnium Conditorem.

Vir ille diuinus, Dionysius Areopagita capitis iam damnatus, feralem sententiam Christianâ generositate amplexus, & adstantium probra contemnens: Vltimum, inquiebat, verbum Domini mei in cruce, sit & mihi vltimum in hac luce: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. *a*

Basilius Magnus, extremam vitæ clausulam appositurus, cùm suos præclaris monitis imbuisset, illud Christi, ad Christum pariter adiunxit: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Et vnà cum verbis animam lætus effudit. *b*

Sisoius abbas, vir sanctissimus iam vltimæ lineæ admotus, plurimos habuit sui exitus spectatores, ad quos ille radiante vultu: En, inquit abbas Antonius venit ad nos. Et paullò post: En, ait, agmen prophetarum huc adest. Mox: Cætus etiam Apostolorum, inquit, ad nos visit. Et quia cum his aduentoribus loqui videbatur, interrogatus est, quibus cum loqueretur? At ille: Angeli, ait, venerunt, animam meam aliò ducturi: hos rogaui, liberalius mihi pœnitentiæ spatium concederent. Ad quem amici: Pater, aiunt, non eges pœnitẽtia. Quibus ille: Nondum, ait vel initium feci pœnitentiæ. Hanc viri submissionem largiter probauit vultus magis ac magis irradians. Exclamat tandẽ Sisoius hilari voce: Videte, videte, Dominus venit. Atque verba simul & vitam finijt. Felix mors quam Æternitatis triumphus excipit. Et licet morientis lectulum non cingant reges, satis est tamen regum regem adesse, in quo moribundi vox vltima quiescat.

Bernardus, tanquam si morituro Christum commonstret manu: O tu Christiane, inquit, ne de hac infirmitate desperes: docuit te Christus quid in omnibus periculis mortis debeas dicere, ad quem confugere, quem inuocare, in quem sperare; in Patrem Deum, qui non potest despicere sperantes in se, cum attestatione bonorum operum. Bonorum dico, quia sine meritis aliquid sperare, non spes, sed præsumptio debet dici. Tu itaque talia fac opera, vt ei in hora mortis in veritate dicere possis: In te Domine speraui, non

con-

confundar in æternum. c

Ergo vltima morientis verba dirigantur ad Deum: in illum preces, in illum vota, in illum spes vltimæ ferantur, in illius nomen extrema desinant suspiria. Dicat moribundus ex imo pectore: Ad te, Domine, faciem meam conuerto, ad te oculos meos dirigo.

a *Segerus in Chron.*

b *Greg. Nazian. ora. c. 20.*

c *Bernardus sermone 1. in cena Domini mihi pag. 1346.*

§. XLVII.

Humanæ voluntatis ad diuinam conformatio, summi momenti est, præcipuè sub finem vitæ.

LVdouicus Blosius, quem supra laudauimus, de nostræ voluntatis cum diuina consensu, hęc pronunciat his omnino verbis.

Nullum igitur exercitium in extremis vtilius esse potest, quàm vt quis seipsum ex integro diuinæ voluntati resignet: humiliter, amorosè, plenèque confidens in immensa Dei misericordia ac bonitate. Fieri enim nequit, quin is, qui in huiusmodi vera perfectáque resignatione, cum sancta erga Deum fiducia ex hac luce exit, confestim ad regna cælestia euolet. Nam sicut nihil omnino pœnę, nihil ignis purgatorij in Deum cadere potest, ita nec in hominem, qui eo modo per voluntatis conformitatem, amoremque Deo vnitus est. Hoc animo iustus ille latro moriebatur in cruce, qui non salutem corporis à Domino postulauit, nec orauit vt à pœnis purgatorij seruaretur, sed libenter pro peccatis suis, proque Dei gloria moriens se totum in diuinam resignauit voluntatem, se totum Christo obtulit, vt ille secum ageret, quicquid vellet. Quod si morte imminente, infirmitas naturæ mœret, aut trepidat, huiusmodi etiam mœstitia & formido in Deum per resignationem proijcienda, ac certa spes erga eum concipienda est. Mors Christi mortem tuam soletur. Ille præcessit; præcesserunt & innumeri electi eius: non igitur pigeat te sequi.

§. XLVIII.

Moribundus alterum in Golgotha latronem æmuletur.

DOmine memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Felix latro, qui in schola Christi, plus in virtute profecisti tribus horis, quàm infælix Iscariotes tribus annis. Verba mihi præis, & precandi formulam, qui Christo patronus fueras & aduocatus in extrema necessitate Deus! Quæ iudiciorũ tuorum abyssus est? Amici & cognati silent; discipuli deserunt; Angeli non comparent, nec mater filij innocentiam tueri finitur. Et vbinam illa vndecim & plura millia, panibus ab hoc crucifixo Domino saturata? quis è tanta multitudine vel verbulo mutit pro tanto benefactore? Ergo ad latronem Christi patrocinium deuoluitur. Latro contra latronem socium, Christo caussidicus fit, innocentiam illius asserit, impia probra diluit, omnem affusam multitudinem arguit parricidij. Ergone Dei filius suam caussam à latrone perorari non erubuit? tantum abest vt hunc oratorem suum erubuerit, vt etiam publicè collaudarit. Nec rhetor iste dominicę caussę defuit: *Et nos quidem iustè*, inquit, *nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit.* a

O quàm verè idem de me dicam? Et ego quidem iustè iam morior, nam digna factis recipio: hic verò Deus meus, & Dominus meus nihil gessit, propter quod moreretur, & in tantis tormentis moreretur. Sed & illa precandi formula rectè iam vtor; *Domine memento mei, quia venisti iam in regnum tuum.* Et quia iam es in regno tuo, me in hoc exilio gementem aspice, & hinc abeuntem in regnum tuum admitte. Hoc ego te rogo, Christe Iesu, per flagella, per spinas, per crucem, per tormenta omnia & mortem tuam.

Ergo, quid iam reliquum est; nisi vt in eius sinum conijciam hanc meam animam, cuius vnus ipse laborem doloremque considerat. Nouit ipse quid animarum saluti conducat, & apud illum est iam ab ęterno decretum, quo tandem nobis ad eum sit itinere reuertendum. *Salutare tuum expectabo Domine.*

a *Lucæ cap. 23. v. 41.*

§. XLIX.

Heliotropium contra omnes morbos, & mortem pharmacum.

HEliotropium herba seu flos, vti quotidiano experimento constat, cum sole se circumagit, & abeuntem intuetur semper, omnibusque horis cum eo vertitur, etiam die nubilo, tantus est amor floris in hoc sidus. Noctu, velut desiderio solis cõtrahit sese flos iste. Voluntas humana ita semper diuinam intueatur, vt horis omnibus, ad illius nutum se vertat ac circumagat quaquauersus, quantumcunque nubilus sit dies. Enimuerò diem magis nubilum non habet humana vita quam diem mortis. Hoc maximè die moribundus, velut verum heliotropium, ad suum se solem vertat fixissimis & planè immotis oculis. Id nos Seruatoris verba doceant.

Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te *a*. Ad hunc prorsus modum, mi moribunde, loquere. In omnibus omnino rebus faciendis & fugiendis, patiendis, ac perferendis, exẽplo Domini, dic semper. Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater. Etsi vno die millies, ter millies id ingeminandum. Atque tunc magis hoc dicendum & repetendum, cùm magis premunt aduersa; in omnibus tuam ipsius sanctissimæ voluntati subijciẽdo. Hęc vigilans & dormiens, hæc sanus & æger, hæc moriens assiduè pronuntia, velut si dicas: *Domine, nil possum tibi negare, tu scis.* Ego autem in te speraui, Domine: dixi: Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ. Valetudo mea, morbus meus, prospera & aduersa mea, & vita & mors mea sunt in manu tua Domine. Sicut vis, ita fiat: Domine secundum voluntatem tuam & *viuere & mori*, iucundũ mihi erit, quia Deus meus, & pater meus es tu. Sicut ergo vis, sicut disponis ordinas, permittis omnia fieri, ita fiant ita Pater, ita & in me fiãt, & nihil fiat in me, aut à me quod Voluntati tuæ rectissimæ, optimæ vel minimum aduersetur. Ita Pater, ita fiat & nunc, & semper, & in omnem Æternitatem.

Philippus II. Hispaniarum Rex, ab omnigena quidem virtute multo laudatissimus princeps, hac tamen ad Dei voluntatem Conformitate iam pœnè diuinus homo euasit, etiam dum inter homines ageret: nam in fatali morbo, diuinæ Voluntati deuotissimus, illa Seruatoris verba pœnè infinities repetijt: Pater, non mea sed tua Voluntas fiat. Cumque è Matthæo Euangelista Christi Domini PASSIO, ad apostema ferro secandum, prælegeretur, iussit rex, ad illa ipsa Domini verba: Pater, non mea, sed tua Voluntas fiat, lectorem nonnihil subsistere. Tanti regum iste maximus hoc Heliotropium, tam sanus, quàm æger ac moribundus æstimauit.

Hoc certè Heliotropium morbis, morti, malis omnibus medetur. Procul est ab omni exitio, qui voluntate tam propinquus est Deo, a *Matth. c. 11. v. 16.*

§. L.

A moribundo dicenda, aut moribundo prælegenda.

I. ORATIO.

B. Hieronymi in agone mortis, vt scribit Eusebius.

PIe Iesu, virtus mea, refrigerium meum, susceptor meus, & liberator meus, in quem speraui, cui credidi, quem dilexi. Summa dulcedo, turris fortitudinis, & spes mea à iuuentute mea. Voca me dux vitę meæ, & ego respondebo tibi. Operi manuum tuarum, quod de limo terræ Creator omniũ formasti, quod ossibus & neruis compegisti, cui vitam moriens tribuisti, clementiæ tuæ porrige dexteram. Tẽpus est, vt puluis in puluerem reuertatur, & spiritus redeat ad te saluatorem, qui huc illum misisti. Aperi ei Domine ianuam vitę, nam pro me in ligno crucis tanquã latro pependisti; suscipe me misericors Deus, secundũ multitudinem miserationum tuarum. nam latronem ad te currentem in cruce moriens suscepisti. Ægrotus sum, infirmata est in paupertate vita mea, & ideo ad te, Domine, curro medicum. Sana me, Domine, & sanabor: & quoniam in te confido, non erubescam. In te Domine speraui, non confundar in æternũ.

At quis ego sum, pijssime Deus, vt tam audacter loquar ad te? peccator sum & in peccatis enutritus; cadauer putridum, vas fœtidum, esca vermium. Parce mihi Domine. Quæ enim victoria est, si pugnando mecum me viceris, qui minus sum ante te quàm stipula ante faciem venti. dimitte omnia peccata mea, & erige

erige de stercore pauperem. Exurge & adiuua me Domine, exurge & ne repellas in finem. Intret postulatio mea in cōspectu tuo, Domine, & fiat manus tua vt saluum me faciat. Ecce hominem qui discedens ab Hiericho, captus à latronibus & vulneratus, semiuiuus relictus sum: Tu pie Samaritane recipe me. Peccaui nimis in vita mea, & malum coram te feci: à plantâ pedis vsque ad verticem capitis nō est in me sanitas. Certè nisi in ligno crucis moriens me adiuuisses, digna erat habitare in inferno anima mea. Ego, pie Iesu, sum pars tanti pretij: pro me fudisti sanguinem tuum pretiosissimum, non me repellas à te. Ego sum ouis quę erraui, require eam bone pastor, & appone illam ouili tuo, vt iustificeris in sermonibus tuis, nam promisisti mihi quod quacumque hora peccator ingemuerit, saluus erit. Dolens sum; iniquitates meas ego cognosco, & delicta mea coram me sunt. Verè non sum dignus vocari filius tuus, quia peccaui in cælum & coram te. Sed auditui meo dabis gaudium & lætitiam. Auerte faciem tuam à peccatis meis, dele iniquitates meas secundùm magnam misercordiam tuam. Ne proijcias me à facie tua, neque secundùm peccata mea facias mihi, neque secundùm iniquitates meas retribuas mihi, sed adiuua me Deus salutaris meus, & propter honorem nominis tui libera me. Benignè fac in bona voluntate tua, vt inhabitē in domo tua omnibus diebus vitę meę; vt cū habitantibus in ea laudem te in ęternum.

II. ORATIO.

Ad Iesum Christum, Mundi Saluatorem.

IESV Christe, fons misericordiæ, ostende mihi pauperculæ creaturæ tuæ misericordiam tuam: adiuua me in hac extremâ necessitate. Creator & Redemptor meus IESV, Christe, pone passionem, Crucem & mortem tuam, inter iudicium tuum & animam meam. Totum me tibi dedo, non me reijcias; ad te venio, non me repellas. Nunc Domine secundùm voluntatem tuam fac mecum misericordiā & præcipe in pace recipi spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis, sonet in mentis meæ auribus vox illa dulcis, Domine IESV: Hodie mecum eris in paradiso.

Suscipe me, IESV crucifixe, inter amorosa tua brachia, quæ pro me in cruce extensa cerno & complector; suscipe me inter desiderabiles amplexus tuos, & trahe ad te animam meam; suscipe me bone IESV, in misericordia tua; suscipe in pace spiritum meum. Amen.

III. ORATIO.

Ad agendas gratias in extremis, S. Isidori martyris.

GLoria tibi, Domine IESV Christe, qui me vocare ad gratiam verę fidei dignatus es. Gloria tibi, quod tam misericors & benignus in me tot ac tantis peccatis obnoxium semper exstitisti, tantisque per omnem vitam beneficijs affecisti. Mi amantissime Deus benedico te, quod beneplacito & voluntate tua nunc vocor ex hoc Mundo ad te, tibi enim Domine, gratias agens, libēter ad te venio, & humiliter tibi me committo. Sed oro te Domine Deus meus, suscipe me in misericordia tua, & animam meam in sanctas manus tuas accipe, tibi enim soli, Domine, commendo spiritum meum, qui cum mihi dedisti, & inuoco te solum verum Deum, vt accipiam bonā partem inter electos tuos, & facias mecum diuitem tuam misericordiam, liberans me ab inimicorum meorum insultibus, & ab omni afflictione & angustia, quoniam tu es Deus solus, qui ab omni necessitate redimis eos, qui te inuocant, in te sperant: Te decet laus & gloria in sæculorum sæcula. Amen.

Has precationes, maxime duas sequentes cupimus à sanis sæpius legi, vt eo attentius & maiore sensu cogitēt extremam illam necessitatem, & moribundi abitum ad tribunal diuinum. Quo tempore homo viuus vix sentit amplius se viuere, & velut medius hæret, inter huius & alterius Orbis terminos.

IV. ORATIO.

A circumstantibus dicenda, pro animam agentibus.

CHriste IESV crucifixe, in vnione feruentissimi amoris, qui te vitam omnium viuentium in Cruce mori coëgit, pulsamus ad medullā benignissimi cordis tui, & rogamus, vt animæ famuli tui, fratris nostri N. peccata omnia dimittas, & tua sanctissima cōuersatione, & tuæ acerbissimæ passionis merito omissa eius suppleas, eumque superabundantissimam

miserationum tuarum multitudinem facias experiri, nosque omnes, & singulariter hunc fratrem nostrum N. quẽ proximè vocare disponis, placito tibi modo præpares, eique præstes vt cum vera patientia, perfecta resignatione plena peccatorum remissione, validissima fide, spe firma & integra Charitate, in perfectissimo statu, inter dulcissimum amplexum, & suauissimum osculum tuum, feliciter ad tuam æternam laudem expiret.

Eia dulcissime Redemptor, Domine Iesu, per illas lacrimabiles voces; quas in cruce moriturus edidisti, & passionis doloribus consumptus dixisti, Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquisti, ne quæso longè facias à famulo tuo fratre nostro N. tuæ miserationis auxilium, nam ille in hac horâ & momento extremæ afflictionis, præ defectione animæ & consumptione spiritus te inuocare non valet. Per triumphum sanctæ crucis & per mortis passionisque tuæ infinitum meritum, cogita Domine, de eo cogitationes pacis & non afflictionis, sed misericordiæ & consolationis. Libera eum de omnibus angustijs, tuisque sanctissimis manibus, quas pro eo nobisque omnibus in cruce clauis affigi permisisti, IESV bone & amantissime Pater, erue eum à tormentis illi debitis, & perduc illum in requiem æternam. Amen.

V. ORATIO.

B. Dionisij Carthus. in colloquio de particulari iudicio animarum, pro animam agentibus.

AD DEVM PATREM.

OMnipotens æterne Deus, Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, tuam deprecamur immensam bonitatem, per ineffabilem illam charitatem, qua humanum genus dilexisti; quando Vnigenitum Filium tuum pro nostra redemptione in hunc Mundum misisti, vt pro nobis acerbissimam & ignominiosissimam mortem subiret. Ostende ô Domine, in hac hora, pietatis tuæ abyssum, & effunde charitatis tuæ dulcedinem in hanc rationabilem creaturam tuam, quę nunc ad te Patrem spirituum redit. Ostende illi lucem miserationum tuarum, conforta mentem illius in te, intellectum illumina, voluntatem accende. Clementissime Deus, hunc hominem in te vno, omnium vltimato, incommutabili, infinito ac summo bono conserua. Protege eum ab omni potestate aduersaria, à Satanæ tentationibus, ab omni occursu cõtrario. Non secundùm peccata eius iudices eum, sed secundùm benignissimæ bonitatis tuæ immensitatem, secundum charitatem tuam affluentissimam, secundùm multitudinem miserationum tuarum miserere illius, indulge illi & parce; suscipe spiritum illius in sanctissimę dilectionis tuæ brachia. Hoc te rogamus per Vnigenitum Filium tuum, Dominum nostrum IESVM Christum, per vniuersa eius beneficia & merita, per omnia redemptionis nostræ mysteria, per quicquid in seipso pro nostra salute assumpsit, fecit ac passus, per omnem denique bonitatem tuam, ô Pater, qui cum Vngenito tuo, & sancto Spiritu vnus es verus, solus, ac summus Deus.

AD DEVM FILIVM.

OBsecramus te Domine Iesu Christe per charitatis tuæ ardorem quo teipsum pro nostra redemptione tradisti in mortem, mortem autem crucis acerbissimam atque turpissimam, & per tui pretiosissimi pro nobis liberalissime fusi sanguinis pretium, per tuæ quoque amarissimæ passionis indeficientissimum ac copiosissimum meritum, atque per tuam dilectissimam Matrem, perque maternę compassionis illius acerbitatem, cùm tibi vsque ad tuum in cruce excessum assisteret, mirifica pietatis tuæ abyssum in hoc tuo famulo, à vitæ præsentis luce ad te omnium iudicem metuendum transeunte prępara animam eius, ô Domine, ad occurrendum tibi, & sine vera cõtritione ac filiali ad te conuersione ne eum à corpore separari permitte. Visita & illustra mentem eius visitatione tua secreta & paterna, qua in ictu oculi iustificas impium, & ex immundo mundum efficis. Mitte ei, ô Domine & Saluator, auxilium gratiæ tuæ, à throno glorię tuę & ea pietate, qua latroni serò pœnitẽti indulgentissimè promisisti: Hodie mecum eris in paradiso, etiam in hoc homine, pietatis & charitatis tuæ viscera ostende. Iube eum ad tuam misericordiam peruenire ô Saluator Mundi, Rex gloriæ, Princeps virtutum, Iudex supreme, Deus altissime, qui cum Patre & sancto Spiritu viuis & regnas benedictus per infinita sæcula.

AD

AD DEVM SPIRITVM SANCTVM

SPiritus ſancte Deus, adorande paraclete, bonitatis pacis, charitatis & omnis dulcedinis fons immenſe, obſecramus te per tuam æternam ex Patre & Filio proceſſionem infunde nunc radium tuæ propitiationis, in animam iſtam vndique anguſtiatam: omnẽ malignorum ſpirituum impugnationes ab ea remoue: effunde in illam diuitias gratiæ tuæ, eamque conforta & erige contra vniuerſam vitiorum ac dæmonum metuendam aciem; fac eam plenè contritam ad ſuum creatorem feruidè aſpirare, & ad fontem totius puritatis ac ſanctitatis purificatam venire: Imple illam ea largitate qua in die Pentecoſtes igneis linguis ſuper Chriſti diſcipulos deſcendiſti. Dignare, ô diuine Spiritus, hunc hominem illuminare & accendere, atque ad te totius ſalutis ac gratiæ fontalem originem perducere, qui cum Patre & Filio viuis & regnas ęqualis Deus, per infinita ſæculorum ſæcula. Amen.

VI. ORATIO.

Sæpius dicenda, Contritionis, Fidei, Spei, Charitatis &c. actus continens.

DOmine Ieſu Chriſte, credo quòd Deus meus & Redẽptor meus es. Credo quòd pro mea ſalute de Virgine Maria naſci, & in cruce mori dignatus es. Credo quicquid per ſanctam Catholicam Eccleſiam mihi credendum proponis, & in hac fide proteſtor me viuere velle & mori. Domine IESV, doleo quòd ſummam bonitatem tuam offenderim, & doleo quòd non magis doleam de tot offenſis contra te creatorem & redemptorẽ meum ingratiſſimè perpetratis. Peto humiliter peccata omnia mihi cõdonari per ſanguinem tuum; firmiter ab eis abſtinere, & vitam emendare propono, ſi vixero. Atque ſi quid oblitus ſim, vel non cognoſcam quo tuam Maieſtatem offendi, de eo illuminari cupio & pœnitere; interim de omnibus veniam peto.

Omnibus qui me vnquam offenderunt, libenter & ex animo, propter te, mi Deus, offenſas omnes dimitto, & ſi quem offendi ego, precor etiam mihi veniam dari: Si quid alienorum bonorum eſt apud me, quãtum teneor, & facultates meæ ſe extendunt, volo ſatisfieri omnibus. Spero in diuina tua miſericordia, & in ſanguine cum tanta charitate pro me fuſo, quòd me licet indignum ſaluum facies, & adimplebis me lætitia cum vultu tuo, quod vt facias, per ſanctam paſſionem & mortem tuam te precor. Corrobora me, Domine Ieſu, contra omnes Satanę inſultus, & ſcuto miſericordiæ tuæ protege me, quoniam in bonitatis tuę præſidio tota eſt repoſita ſpes & fiducia mea. Nihil quidem meritorum habeo, quod allegem apud te, malorum heu nimis multum video, ſed per tuam miſericordiam confido me ſaluandum. Ita in pace in idipſum dormiam & requieſcam, quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. Tibi laus & gloria in ſæculorum ſæcula. Amen.



EPILOGVS ET MONITVM LECTORI.

HAs precationes, mi Lector, pro animam agentibus dicendas, tu ipse pro teipso, dum sanus es, pauculis mutatis, sæpius dices, si sapis. Putem ego ad vitam sanctiùs instituendam vix efficaciùs quicquam cogitari, quàm lacrymabilem illum hominis moribundi statum. Tunc illud Domini vaticinium etiam in moribundos pronuntiatum luculentè se prodit: Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te vndique & ad terram prosternent te, & non relinquent in te lapidem super lapidem a. *Hæc certè oculis testibus, in homine moribundo fiunt. Circumdant illum angustiæ, fatigant sollicitudines diuersæ, vallant dolores, tentant cacodæmones, peccata præterita in terram prosternunt, supplicia futura perterrefaciunt, creata omnia deserunt. Et licet morientis lectulum peritissimi medicorum cingant, nullus iuuare potest, nisi medicus è cælo. Æterna lex à principio dicta omni huic Mundo, nasci, denasci; oriri, aboriri; nec quidquam stabile aut firmum arbiter ille rerum esse voluit præter seipsum. Abeunt omnia in hunc nascendi pereundique fatalem gyrum, & longæuum sit aliquid in hac machinâ, æternum nihil. Per tuam ergo ipsius, mi Lector, salutem te rogo, memento Æternitatis. Momentum est vita; eheu momentum est, sed pendet ab hoc momento siue perenne bonum, siue perenne malum. Breuis est labor; Voluptas omnis euanescit; sola ignorat finem Æternitas: Memento Æternitatis.*

a *Luc. cap.* 19. *vers.* 41. & 44.

FINIS LIBRI PRODROMI.

In omnibus operibus tuis, memorare nouissima tua, et in Æternum non peccabis Eccli. C. 7.

Momentum vnde pendet

ÆTERNITAS

Incuruati sunt colles mundi, ab itineribus ÆTERNITATIS eius. Habac. c. 3.

Tomo primo folio 103.

DE ÆTERNITATE CONSIDERATIONES CORAM SER.^MIS BAVARIÆ PRINCIPIBVS, MAXIMILIANO ET ELISABETHA EXPLICATÆ

Ab HIEREMIA DREXELIO è Societate IESV.



TERNITATEM, Sereniſſimi Principes, quam auribus accepiſtis, nunc etiam reuerente ac ſupplici manu, ſereniſſimis manibus committo, nec id facerem, niſi crederem, cogitationibus veſtris ÆTERNITATEM quotidie ſic intereſſe, vt cælum ſit in oculis, ÆTERNITAS in pectore, nec enim PRINCIPES ANIMOS alia vlla magis implere poteſt, quàm ÆTERNITATIS cogitatio. Breuius quidem opuſculum ſuſcipere non potuiſſem, ſed nec longius. Theologis vnum NVNC & INSTANS eſt ÆTERNITAS. Quo quid eſſe poteſt breuius ac contractius? at verò etiam hoc ÆTERNITATIS NVNC tam longum eſt, vt nullis vnquam ſæculorum tractibus ſit finiendum; quo quid poteſt eſſe longius? quæcunque temporum diuturnitas ad ÆTERNITATEM collata, breue quid eſt, & ſimillimum momento, ita omnem annorum vel extenſiſſimam ſeriem, non longiſſimis tantùm, ſed infinitis ſpatijs excedit ÆTERNITAS. Atque huius ÆTERNITATIS vmbra in vnius libelli anguſtias redacta, ad Serenitatum veſtrarum genua, vltro ſeſe atque ex debito ſubmittit, ſibique lucem ab his geminis ſereniſſimis ſideribus perpetuam pollicetur. Permittite, Sereniſſimi Principes, huic vmbræ ſuum impetum, vmbra ſuum ſolem ſequitur; hęc eò audacius ad Serenitates Veſtras procurrit, quo certius geminos à ſe ſoles repertos credit ÆTERNITATIS verè capaces. Sereniſſimæ ſtirpis in noſtrum ordinem innumera merita, nunc ideo non attingo, quia hoc vno iam augeri rogo, vt pictam hanc ÆTERNITATIS vmbram Serenitates Veſtræ dignentur ſuâ clientelâ non excludere. Monachij ſexto Nonas Iulij, Anno à pariente Virgine 1620.

Serenitatum VV.

Infimus cliens

HIEREMIAS DREXELIVS, è Soc. IESV.

AD STVDIOSAM IVVENTVTEM TYPOGRAPHVS.

AGE nunc, precor, piarum
Sitiens iuuenta rerum.
Cupiens salutis vndas
Bibere ex perenne fonte,
Sacra quem caro profudit
Habitantis astra Christi.
Celeri fugit volatu
Properatque cuncta secum
Resecare falcis ictu
Nimium rapace TEMPVS.
Quid ad hæc caduca vertis
Oculos tuos inepte?
Reduc ad superna cæli
Loca cogitationem:
Loca quæ volantis æui
O fugiunt fugacitatem,
Loca quæ voracis Orci
Superant rapacitatem.
Vbi nulla sunt timenda.
Vbi cuncta sunt amanda.
Ibi tu manens iuuentus
Inhians bono superno
Animam BEATITATIS.
Sapidæ irremota vini
Fluuius inebriabis.
Ibi TEMPVS *omne calcans*
Remanebis intra abyssum
Solida ÆVITERNITATIS.

I. LECTORI.

NEcdum, beneuole Lector, scribendorum librorum finis est: alij alios excipiunt, & in amplissimas bibliothecarum familias, quotidianis augmentis excrescunt: qui tamen hactenus hunc sibi laborem sumpserit, scio neminem. ÆTERNITAS *velut in tabella hic proponitur, non legenda solùm, sed multò magis cogitanda, perpendenda, diu noctuque vigilantissima mente versanda. In verbis hærendum non esse præmoneo: penicillo volante & rudi hæc* ÆTERNITATIS *lineamenta ducta sunt, & compluribus locis plus sensui & pietati dandum erat quàm Latinitati. Neque verò conuenit fugientes voculas sectari, cum cælum quærimus, cùm domum* ÆTERNITATIS, *breui eam ingressuri, contemplamur. Itaque te rogo, mi Lector, ne hæc tantùm animi causa, aut leuando fastidio inspicias. Hæc vere seria ad animum, salutem, cælum, immortalitatem spectant, in alijs iocari liceat aut nauseare: hic nemo satis vigilauerit. Vale & viue* ÆTERNITATI.

INDICVLVS CONSIDERATIONVM DE ÆTERNITATE.

MEDITATIO DIV NOCTVQVE EXERCENDA.

VTINAM O HOMO.

- Scires pręterita cum dolore:
  - Malum commissum contra
    - Deum,
    - Proximum
    - Teipsum.
  - Bonum omissum
    - Vitia non extirpando,
    - Virtutes non inserendo,
    - Ad perfectionem non properando.
  - Tempus amissum quo
    - Nil pretiosius,
    - Nil labilius,
    - Nil desiderabilius.
  - Christum occisum
    - Crudeliter ab inimicis,
    - Nequiter ab amicis,
    - Libenter pro amicis & inimicis.

MEDITATIO DIV NOCTVQVE EXERCENDA.

VTINAM O HOMO:

- Intelligeres pręsentia cum tremore,
  - Beneficiorum multidinem in
    - Anima,
    - Corpore,
    - Rebus cæteris.
  - Mundi vanitatem, qua
    - Decipiuntur auari,
    - Trahuntur carnales,
    - Capiuntur superbi.
  - Peccantis infirmitatem propter
    - Carnem repugnantem,
    - Dæmonem impugnantem,
    - Mundum allicientem,
  - Vitę breuitatem, quę est
    - Vitro fragilior,
    - Fumo leuior,
    - Vento velocior.

MEDITATIO DIV NOCTVQVE EXERCENDA.

VTINAM Ô HOMO.

- Prouideres futura cum timore,
  - Diem mortis imminentem, quæ est
    - Certissima,
    - Incertissima,
    - Acerbissima.
  - Faciem Iudicis terrentem, quoniam est
    - Infallibilis propter sapientiam.
    - Inflexibilis propter iustitiam.
    - Infugibilis propter potentiam.
  - Ignem inferni sæuientem quo
    - Nil crudelius
    - Nil horribilius
    - Nil infelicius.
  - Æternam gloriam indeficientem, in qua est
    - Amotio omnium malorum,
    - Associatio omnium sanctorum,
    - Adimpletio omnium desideriorum.

DE ÆTERNITATE CONSIDERATIO PRIMA.

Quid sit ÆTERNITAS?



INTERROGATVS Simonides ab Hierone Rege Siculo, inquit Cicer. libro primo de Nat. Deo. quid Deus sit, diem vnum huic considerationi petijt, elapso illo, nondum sibi liquere dixit, & biduum in eandem deliberationem postulauit. Elapso & biduo, triduum sibi deposcit, deniqueid vnum respondit, quò plus cogitaret, plus cogitandum occurrere; minus atque minus expediri se, quo diutius in hac cogitatione luctaretur. Cogitaturis nobis de Æternitate, primum omnium illud se offert quærendorum principium, quid est Æternitas? Boetius lib. 5. de Consol. prof. 6. ait, esse interminabilis vitæ totam simul & perfectam possessionem. Nemo ægre feret, si dicamus id sciri non posse, & quo plus indagetur, plus indagandum relinqui, & quomodo enim definiri possit quod nullos habet fines? si quis vrgeat & vel vmbratilem delineationem cupiat, negando id fieri facilius quam affirmando putamus, ita de Deo Plato in Timæo: quid Deus sit, ait, non noui, quid non sit, noui. Ita Hipponensis Præsul August. serm. 64. de verbis Domini, veram illam apud superos beatitudinem, depingit, omnem cuiuscunque mali contagionem ab ea remouendo: Facilius, ait, inuenimus quid ibi non sit, quam quid sit. In cælo non est dolor, non tristitia, nulla penuria, defectus nullus, non morbus, non mors, nullum malum. Ita & de ÆTERNITATE loqui possumus, quidquid enim in hac vita videmus, & per exteriores sensus admittimus ÆTERNVM non est. Quæ enim videntur (ait D. Paulus 2. Cor. 4.) temporalia sunt, quæ autem non videntur, ÆTERNA sunt, ita dicere licet; hoc meum gaudium, hæc voluptas mea & delitiæ; hic thesaurus, honor iste; hoc superbum ædificium, hæc vita mea, fluxa sunt, caduca sunt, ÆTERNA non sunt: ita quocumque digitum intendamus, moritura ostendimus, vulgi voces sunt: hæc structura ęterna est, hoc monimentum immortale, ita & impatiens æternos suos dolores esse queritur. Sed breues nimium sunt æternitates istæ quas facile est verbis comprehendere; de vera æternitate quicquid dicamus, minus dicemus. Sic Augustinus, in Psalm. 61. Quidquid vis, inquit, dicis de æternitate: ideo autem quidquid vis, dicis, quia quidquid dixeris, minus dicis. Sed ideo necesse est aliquid dicas, vt sit vnde cogites, quod non potest dici. Trismegistus in Asclepio suo; Anima, inquit, horizon est ęternitatis & temporis; quà enim immortalis, æternitatis est particeps, quà verò corpori à Deo infusa, particeps est temporis. Antequam verò vlterius progrediamur, ordini seruando videamus quid prisci æui homines; quid Romani, Græci, Ægyptij, alijque de Æternitate senserint. Certè agnouerunt hanc, & variè depinxerunt.

§. I.

Varij Veterum de æternitate sensus & pictura.

PRimò repræsentarunt æternitatem per Annulum, seu circulum, qui principio caret & fine, nulla sui parte incipit, nulla desinit, quod diuinæ æternitati proprium, ita cum Deus ęternus, & ipsius duratio propriè dicatur æternitas, Ægyptij circulus Deum significabat. Persæ olim putabant à se tunc quam maximos honores deferri Deo, si editissimâ conscensâ turri, cęli circulum, illum appellassent, quin & Turcis in more positum (vti Pierius fusius docet) mane ex altissima specula vociferari, Deus semper fuit, semperque erit: simul & Mahometem suum salutare Saraceni etiam Deum circulum nominabant. Mercurius ille Trismegistus, quem dixi, nominatissimus Philosophorum (qui tot libros scripsit quot nullus mortalium; si Seleucon & Menæco credimus) Deum sphęram intellectualem esse dixit, cuius centrum sit vbique, circumferentia nusquam, quia nusquam maiestas Dei & immensitas terminantur. Ea de causa veteres Dijs suis templa struxerunt rotunda, sic Numa Pompilius Romę rotundam ędem fertur sacrasse Vestæ, sic Augustus Cæsar, Agrippæ nomine Dijs omnibus templum rotundo ambitu dedicasse, & inscripsisse Pantheon. Hinc & Pythagoras vt Deum sempiternum ostenderet à discipulis suis circumactu corporis adorari iubebat, &, à Numa, teste Brissonio, statutum vt Deũ adoraturi in orbem sese conuerterent. Ergo Deus priscis est circulus, sed circulus sine peripheria seu circumferentia & cuius centrum est vbique, quoniam omnium principium simul & finis est Deus, *Iob c. 26.* meritissimò exclamat: *Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorum eius inæstimabilis.*

Secundò repæsentarunt prisci ęternitatem per sphæram & globum. Ita Faustinæ Imperatrici moneta cusa hac forma & effigie, globus erat cui insidebat Imperatrix, manum alteram protendens, sceptrum tenens alterâ cum inscriptione, ÆTERNITAS. hinc veterum multi, mundum, quia rotundus, æternũm fuisse censuerunt, quibus aptè Diuus Basilius respondet: Circularis sit mundus, at circuli principium est centrum.

Tertiò, ÆTERNITATEM priscis significabat & sella, quâ ęternam quietem designabant. Nasamones Africæ populi maiorem partem non tantum sedentes expirare, sed etiam hoc situ humari volebant, quasi iam æternitatem & longam illam à laboribus cessationem adijssent. vti subinde hodieque Reges & Cæsares in subterraneis mausẽolis componuntur sedentes taciturna & lugubri maiestate. Romanis etiam vsitatum, mortuorum imperatorum fusiles statuas, similibus sellis effulcire, vt qui iam fruantur æternitate. Sunt homines, qui secum ipsi ratiocinentur sępius in hunc modum: En ego à curis & laboribus tam male hactenus habitus & oppressus quin respiro, quin pauso nonnihil, quin labores hos & molestos & longos desino? diu satis laboratum est; laborent tantundem & alij, quantum ego; quiesco iam igitur & cesso. Ita sellas sibi ponunt & ferias indicunt; sed ô non diu duraturas! sellam locant & quietem amplexantur, sed nec loco suo, nec suo tempore, quàm verè & sanctè aureus ille de Christo imitando libellus (lib. 2. c. 12.) aurem nobis vellicat his verbis: *Dispone & ordina omnia secundum tuum velle & videre & non inuenies nisi semper aliquid pati debere, aut sponte aut inuite, & ita crucem semper inuenies.* &, *Tota vita Christi crux fuit & martyrium, & tu quaeris requiem & gaudium?* Ergo sella in cęlo locanda est, non hic; inter tot turbas quieta non stabit, & vt parcant sellæ huic omnia, mors demum euertet, requies vera speranda nulla est nisi ęterna, si tamen vlla sit quies in hac vita, ista erit: totum se suaque omnia Deo Deique voluntati penitus committere, illi ex toto fidere, cætera omnia vana ducere. Ita nos instruens Ecclesiasticus cap. 11. *Confide*, ait, *in Deo & mane in loco tuo.* extra hanc animi quietem turbæ meræ, merum mare & magni fluctus & præsentes inferi, sed ad priscos redeo.

Quarto, per Solem & Lunam adumbrata est priscis ÆTERNITAS. Sol semper reuiuiscit, tametsi quotidie videatur mori & à seipso sepeliri; semper resurgit licet quotidie in præceps eat & occidat, ita & Luna nunquam nõ recrescit & ditatur, post menstruam suam,

suam paupertatem. Catullus bene monet in suis hendecasyllabis:

Soles occidere & redire possunt:
Nobis cum semel occidit breuis lux.
Nox est perpetuo vna dormiendo.

Apud inferos certe perpetua isthęc nox erit, sed sine somno: nemo illic dormit, quia hic dormierunt cum vigilandum fuisset: illic ergo vigilant post somnum in peccatis non longum, quin ipsi tamen si potuissent, longissimum fecissent, imo æternum. Alia longe ratio in cælo. Ecclesia Romana canit de Christi Martyribus: Lux perpetua lucebit Sanctis tuis & ęternitas temporum, hic quies, hic voluptas est post labores & vigilias nō diuturnas.

Quintò, per Basiliscum monstratur à veteribus ÆTERNITAS. animal hoc omnium venenatissimum est, & solum, ait Horus Niliacus, humana vi manuque interfici nequit: imò tam virulentum est, vt herbas necet solo afflatu, animalia cætera fuget vel sibilis suis, aues cōticescere faciat quā primum adesse auditur. Refert Ælianus in Africæ solitudine iumentum defecisse, & ad illius cadauer, velut ad conuiuium quam plures serpentes conuenisse, at sæuo basilisci sibilo fugatos arenis sese abdidisse. Æternitas quæ vel in gaudijs vel in tormentis erit, à nullo præcidi minuique, multo minus tolli aut declinari poterit, nec mirum si omnes, quibus est integra ratio perterrefaciat vel leuiter cogitata infinita sunt huius basilici volumina, immensi & ineuolubiles gyri orbesque, heu tremendum draconem! Hic ad nos paululum diuertamus. Fit nonnumquam cum in semet descendit quispiam & instituendæ confessioni conscientiam rimatur, vt copiosos serpentum nidos & tota viperarum agmina reperiat, mireturque secum ipse; Et quæso vnde tantum veneni in meo pectore, vnde tot pingues colubri, tot mortalia peccata? vnde tantus lacertulorum exercitus, vnde tot fœdæ & libidinosæ cogitationes? horreo ipse tam numerosam pestem, ne mireris, causam facilè pandemus, generandis serpentibus valde aptus est locus & humidus & neglectus. En duplex causa, & humor loci & negligentia eorum, qui curare deberent, idem prorsus est in animo humano, si pleraque omnis cura impendatur corpori, delicatè id tractetur, lautè nutriatur, epulis saginetur, voluptatibus mulceatur; animum, incolam illius in humido habitare fatendum est, si iam accedat incuria & neglectus, diuinorum, vix vlla salutis ratio habeatur, modo saluum sit corpus, quid, quid fiat animo, si deinde confessio sit rara & ferè perfunctoria, quid mirum plurimos hic nasci serpentes, plurimos reperiri letales noxas? At, ô bone Christiane, immitte pectori tuo hunc basilicum, admitte cogitationem de ÆTERNITATE, & senties paulatim euanescere virosas has bestias, fateris ipse cor tuum scatere his anguibus signum, ergo est te raro hactenus aut nunquam de ÆTERNITATE cogitasse, emenda, & vel iam incipe assidue illud in animo voluere: *Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat.*

Sextò, in hunc denique modum pingebatur æternitas, Antrum statuebatur ingens, formidabile, hoc circumplexu suo cingebat serpens & in illa reuolutione caudam sibi admordebat, ad antri dextram stabat iuuenis amœni & floridi vultus, arcum læuâ & duplices sagittas, dextrâ citharam gerens, huic in ipso antri aditu senex sedet oppositus, & attentum in tabellam vultum defigens, scriptitat, si quid vel cœlestis globi motus vel adstans iuuenis dictet scribendum. ad lęuam huius spelæi matrona sedet exertato vultu & cano capite. ad ostium specus quatuor sunt gradus, alius alio altior, primus ferreus, secundus æneus, argenteus tertius, aureus quartus. in his ludentes & vagabūdi pueruli oberrant lapsus & periculorum securi. hæc pictura est, picturę sensus est iste: Antrum ÆTERNITATIS incomprehensibilitatem significat, vipera in orbem replicata, Tempus; iuuenis, Deum, in cuius manu, cælum, terra, inferi: terra & tartarum tela Numinis excipit, cælum citharam dumtaxat nouit & gaudia; senex ille fatum, seu, quod Deus ab æterno effatus est; femina, Naturam; distinctas ætates & sæcula, gradus distincti, puelli per gradus discursantes, res creatas designant, maxime hominem in rebus suæ salutis ludibundum, & in ipso ÆTERNITATIS ingressu iocantem. Eheu, mortales, diu satis lusimus in ipsis summis periculis: Æternitati proximi sumus, in illius aditu consistimus dum viuimus, leuissimo mortis impulsu fit, & iam in tota sumus ÆTERNITATE.

TATE, non opus est vt mors magnis viribus in nos pugnet aut longo tempore, momento præcipitamur, & è gradibus istis deuoluimur in ÆTERNITATIS Oceanum. Cogitate, vos qui in gradibus hic luditis & omnia alia quam ÆTERNITATEM cogitatis, forsan hodie aut cras in illa futuri.

§. II.

Arcanus Scripturæ sensus aperitur.

CAput hoc de pictura & typo ÆTERNITATIS sacra pagina diuina veritate non incommode interpellabit. Nabuchodonosor Rex Babylonius, cum tres Hebræos iuuenes impia iussa detractantes in accensam fornacem conijci iussisset, flamma super fornacem effusa est cubitis quadraginta nouem. Res omnino miranda, nec sine certo mysterio; ecquis rapacissimæ flammæ volatilem altitudinem tam accuratè mensus est, quis illuc ascendit & mensoriam regulam applicuit, & cubitos non quinquagenos sed nouenos tantum supra quadragenos deprehendit? neque vero ita loqui solemus, sed viginti, triginta, quinquaginta numeramus, etsi paullo plures sint aut pauciores quos numeramus, hic vnicus cubitus ad quinquagesimum numerum deesse dicitur, mysterium hic est & arcanus sensus, numerus quinquagesimus, Iubilæum olim significabat: at flammæ in Orcianianâ illa Babyloniâ, etsi supra omnem modum tam in corpora, quam in ipsas etiam animas sæuiant, & immane quantum supra omnes huius vitæ cruciatus excrescant, nunquam tamen eò pertingent, vt iubilæi gratiam attingant, apud inferos Iubilæum nullum est, nulla venia, tormentorum finis nullus, nunc illud Iubilæum est, non singulis tantum centenis aut quinquagenis annis; singulis diebus est, singulis horis, momentis. vna pars horulæ veniam nunc impetrare potest, quam non potest tota illic ÆTERNITAS. vna iam diecula plus debitorum potest dissoluere, quam in lustralibus ignibus ipsi toti anni aut sęcula. Huic & aliam diuinæ paginę explicationem addamus. Cum Iordanem Dei populus transiret, aquæ inferiores in mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, vsque quo omnino deficerent, & Ecclesiasticus, cap. 20. *Est*, inquit, *qui multa redimat modico pretio.* duo hæc testimonia Scripturæ coniungit Galfridus & super ijs sic disserit: si perennis tibi amaritudo debetur, & euadere potes, percipiens temporalem, magna vtique paruo pretio redemisti. Fateor, mare est in quo nauigas, sed mare mortuum, & quantas gratiarum actiones debes Deo, quod mare salsum, insanum, intransmeabile merueras, & ecce illud tibi mari mortuo misericorditer cõmutauit, vtinam per mare mortuum ad terram viuentium valeas pertransire, comparat hic scriptor omnia huius vitæ aduersa mari mortuo, æterna verò supplicia mari salso & intransmeabili, nemo vtrumque euadit, aut hoc aut illud nauigandum est, quid agis, ô homo? (exclamat D. Chrysostom.) cælum paras ascendere, & interrogas ne qua tibi difficultas occurrat; quicquid faciamus, hoc mare mortuum transeundum est, penes nos est an in tranquillum portum beatitudinis appellere velimus. Fons sapientiæ, verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata ęterna. Quod si ab huius æui theologo Cornelio de Lapide quæratur. *Quid est ergo Æternitas?* Est circulus (dicet) in se recurrens, cuius centrum est SEMPER, circumferentia NVSQVAM, hoc est NVNQVAM FINIRI, *quid est Æternitas?* est orbis vndique rotundus, suique similis, in quo non est principium nec finis. *quid est Æternitas?* est tota quæ semper voluitur, & voluetur in omne volubilis æuum. *quid est Æternitas?* est annus iugiter reuolutus, qui vbi moritur & occidit, ibi & renascitur rursumque oritur, *quid est Æternitas?* fons iugis, in quo per mæandros, aquæ ad suam semper refluunt originem, vt iterum fluant. *quid est Æternitas?* perennis scaturigo, iuges emanans aquas, sed aquas vel benedictionis suauissimas, vel amarissimas maledictionis, *quid est Æternitas?* Labyrinthus innumeris sese gyris intorquens qui ingressos perpetuo circunducit, circumagit & perdit, *quid est Æternitas?* Est abyssus spiratum & reuolutionum; est spira semper gyrans & circulans in immensum, *quid est Æternitas?* anguis orbiculatim in se reflexus, caudam ore complectens, qui in sui fine rursum semper incipit, & incipere nunquam desinet. *quid est Æternitas?* est duratio semper præsens, est vnum per-

per-

perpetuum HODIE, quod non transit in præteritum aut futurum. *quid est Æternitas*? est æuum æuorum, ait Dionysius, capit. 10. de diuin. nomin. quod non interit, sed eodem modo semper se habet. *quid est Æternitas*? est principium sine principio, sine medio, sine fine, est iuge, interminatū; semperque inchoans principium: in quo beati beatam vitam continuò auspicantur, nouisque voluptatibus perpetuò affluunt: in quo damnati semper moriuntur, postque omnem mortem mortisque luctam rursum iugiter mori & cum morte luctari incipiunt, quamdiu Deus erit Deus, tamdiu beati erunt beati, tamdiu regnabunt & triumphabunt; tamdiu damnati erunt damnati, tamdiu ardebunt & clamabunt: *Cruciamur in hac flāma* cruciandi & torquendi *Æternū.*

§. III.

Æternitatis locus cur mansio dicatur.

ALexandrinus Pontifex Ioannes, summæ pietatis vir, ad ægros visebat sæpius, socium habebat quandoque Troilum Episcopum, numorum magis quam ægrotorum amantem. huic in aurem insusurrans Ioannes: Amabo (inquit) frater, amicos Christi iuuemus, calidus ad hęc Troilus & animi morbum vafrè dissimulans, pecuniam omnem, quam tunc seruus rebus emendis alijs secum ferebat, egenis dari præcepit, nec ita multò post febricula cœpit tentari, quam ei creauit auaritia, audit hoc Alexandrinus Patriarcha, & morbi caussam, quę erat facili coniecturâ assecutus, tantundem argenti, quantum nuper inter ęgros distributum, secum ipse ad febrientem attullit, &, producto nonnihil sermone: Iocabar, inquit, nuper & à te stipem ægrotis rogabā, cum ea seruo meo deesset, & en bonâ fide mutuos Philippeos refero, & gratias ago. Vidit Troilus præsentem monetam, & mox docilis illa febris remittere, æstus mitigari, & omnia in melius habere, itaque & ad prandium valentior surgere, & vnà ire ad mensam secundum meridiem, finitisque epulis Troilus domi dormire cœpit & suauiter meridiari. vidit hic per somnium amplissimas ædes, & in illarum fronte supra ianuam, hunc titulum: *Mansio æterna & requies Troili Episcopi*, gaudet somnians, sed mox aliud videt & dolet, adest qui adductis secum operis serio imperans: Tollite, inquit, hanc ædium inscriptionem, & illam eius loco suffigite, *Mansio æterna & requies Ioannis Archiepiscopi Alexādriæ, empta libris triginta argenti*, horruit ad somnium istud Troilus, nec vanū esse voluit, & ex auaro atq; immitti, multo liberalior, in egenos præsertim euasit, hoc illi vel in somnis, *Æterna illa mansio* visa pręsuasit. verba ipsius Leontij hęc narrantis: fideliter omnia adnumerabo; narratio fusior est & inamenioris styli, sed quæ priscam pietatem ac simplicitatem sapiat, auaritiæque sordes insigniter depingat.

Pergebat aliquando hic beatus ad visitandos pauperes, in locum qui dicitur Cæsarium, illic enim eis fecerat quasi tholos quosdam prolixos, ligneis tabulis pauimento strato ad requiescendos eos, & simul cum storeis & rachanis per totam hiemem, cum quodam episcoporum eorum qui cum eo erant, amatore pecuniæ, passibili modo presso. Dixitque beatus patriarcha ad eum: Ama ac honora frater Troile fratres Christi: hoc enim ei erat nomen. Nuntiauerunt enim quidam Patriarchæ quod triginta libras auri portaret in ipsa hora domesticus eiusdem episcopi Troili, vt emeret speciem argenti anaglyphi, gratia mensæ suæ. Episcopus autem tanquam veritus sermonem Patriarchæ, imo ad horam calefactus, singula dari omnibus fratribus præcepit ei, qui triginta libras illas portabat. Celeriter ergo huiusmodi auri quantitas erogata est. Recedentibus itaque vtrisque Patriarcha scilicet, & qui inuitam (vt ita dicam) eleemosynam fecerat, Episcopo Troilo, in proprijs episcopijs velut quædam amens & anima periculosa in eum cogitatio irruit, propter pecunianiarum dationem, horroris & amoris pecuniæ, & credulitatis & negligentiæ: genimen eum sequebatur, febre extra naturam mixta propter quod ægrotus inuitus in lectum cecidit. Hebdomadario ergo à sanctissimo Patriarcha ad eum veniente, & ad mensam eiusdem Patriarchæ eum inuitante, recusauit: frigore enim & febre se vexari, pro quadā causa dicebat. Igitur cū hoc audisset Patriarcha, mox agnouit caussam, quia propter exitum viginti librarum, infirmatus est ille inuitus eleemosynator. Erat enim (vt prædictum est) valde immisericors & amator pecuniæ. Non sufferēs ergo beatus se quidem super mensam reficere, illum autem super lectum cruciari grauiter, peruenit celeriter ad

eum illo

eum ille vere sine superbia, & dixit ad eum hilari vultu: Fac charitatem fili Troile: Æstimas quod in veritate dixerim tibi fratribus huiuscemodi dare? crede mihi per iocum dixi tibi dare; Ego enim volui præstare eis singula numismata propter Sanctā festiuitatē, sed quia non habebat distributor meus secū sufficiētem quantitatem, huius rei gratia mutuam dedisti eam mihi, & ecce attuli tibi illas 30. libras. Vt vero vidit quantitatem episcopus in honorabili manu sapientis existentis medici & pastoris, febris quidem subito disparebat, frigus etiam recedebat, fortitudo quoque & corporis eius calor ad eum reuertebantur. Vt ex hoc non posset latere, hanc esse caussam repente eum comprehendentis commutationis. Suscipiēs ergo aurum ab honorandis manibus Patriarchæ, & nihil omnino contradicens, expectabat ab eo Patriarcha conscriptionem abrenunciationis mercedis earum quæ data sunt, tringinta auri librarum. Fecit autem hoc cum gaudio Troilus episcopus, scribens proprijs manibus ita: Deus domino meo Ioanni beatissimo Patriarchæ huius Alexandrinorum Magnæ ciuitatis, da mercedem triginta librarum quæ datæ sunt, quoniam ego recepi mea. Hoc scriptum itaque sanctus accipiens, sumpsit secum & eundem Episcopum ad prandium. Vt enim iam dictum est statim sanus factus est. Volens ergo mercedis redditor Deus corripere eum, simul autem & ad miserationem contribulatorum & compassionem erigere, ostendit ei eadem die dormienti post prandium Patriarchæ in somnis, qua mercede priuatus esset. Vidit enim, vt ait, domum cuius pulchritudinem atque magnitudinem non potest ars hominum imitari, & ianuam huius totam auream, & super ianuam titulum conscriptum. Mansio æterna, & requies Troili Episcopi: *Cum ergo hoc, inquit, legissem, gauisus sum; sciebam enim donandam mihi ab Imperatore talis domus epulationem. Nondum autem huius modi tituli superscriptionem perlegeram, & ecce quidam regius cubicularius, habens secum & alios obsequij diuini: & cùm peruenisset ad talem nitentis domus ianuam, dixit ad proprios officiales: Deponite mihi titulum. Et cùm deposuissent, iterum dixit; Mutate eum, & ponite quem misit orbis terrarum Rex. Et attulerunt & adfixerunt aliud, aspiciente me, superscriptum ita.* Mansio æterna, ac requies Ioannis Archiepiscopi Alexandriæ, empta libris triginta. *Et cùm hoc vidisset, surrexit à somno & magno summoque pastori, quæ visa sunt ei in somnis, enarrauit. Proficiens ea de caussa Troilus episc. factus ex tunc eleemosinator magnificus* (Leontius Neapoleos Cyprorum episc. in vitâ S. Ioannis eleemosynarij c. 26. interpret. Anastasio S. R. E. Bibliothecario.)

O beatæ mansiones, & ideò beatæ quia ęternę! quam cupit Christus vt tabernulas nostras & tuguriola breui ruitura fastidiamus, illas amemus, ad illas properemus MANSIONES ÆTERNAS: *In domo Patris mei* (inquit, Ioan. 14.) *mansiones multæ sunt*, nemo hinc arcetur nisi à seipso; locus neminem excludit, longè quàm amplissimus; tempus neminem expellit, mansio illic est & quidem MANSIO ÆTERNA.

O æterne, misericors Deus: ô æterna veritas, ô vera charitas, ô chara æternitas! cæcitati nostræ sic medere, vt è præsentibus & breuibus ærumnis, agnoscamus futuras, horribiles, æternas pœnas; duc nos & doce nos, vt bona peritura sic possideamus, ne amittamus ęterna; commissas noxas sic lugeamus, vt supplicium euadamus æternum; sic nos geramus in hospitio, ne MANSIONIBVS ÆTERNIS excidamus; sic progrediamur in via, ne repellamur à patria.



CONSIDERATIO SECVNDA.

In quibus natura repræsentet Æternitatem.

ÆTernitatem ergo agnouerunt etiam idololatræ, qualemcunque illam, quam & per certa signa descripserunt, Deus enim illis manifestauit, ita vt sint inexcusabiles, (*Ad Ro. 1.*) quantò iam commendatior debebit esse hæc cogitatio Christianis, quibus Æternitas aliter longe meliusque depingitur, propter quod inexcusabilis es, ô homo quisquis saluberrimam hāc æternitatis memoriam, etiam monitus, tradis tamen securæ obliuioni. Sępe tibi in oculis sunt annuli & circuli, sphę-

rulæ

rulæ & globi, fellæ & fefforij lectuli, Sol & Luna oculos identidem incurrunt, & hæc aspecta ęternitatis tibi memoriam ingerunt. Sed & natura ipsa, bona mater ea in publicum proponit, quorum aspectu audituque ad æternitatem meditandam inuitaris.

Memorat Solinus, Arcadiæ lapidem (Asbestos dicitur) vbi flammæ semina conceperit, continuis pœne ignibus ardere. Ideo in delubris olim & sepulchris ex illo lampades concinnabantur, cuius etiam D. Augustinus meminit, lib. 21. de Ciuit. c. 5. Addo Plinium, Volaterranum, Dioscoridem, plures alios qui mira referunt de lini quodam genere. varij hoc nominis est, nam Asbestinum, Carystium, Indicum, sed & viuum vocatur. hoc igni non tantum non consumitur, sed lauatur, & extergitur. Ideò regum aliquot cadauera rogis inijcienda & cremanda, tali linteo fuerunt obuoluta, vitandæ confusioni cinerum, & his ab illis distinguendis. Ex hoc lino mantile habuit Nero, quod contra gemmas atque aurum pretiosum æstimabatur. En tibi ducem & magistram naturam, quæ digito id monstret quod suam in ignibus mortem non reperiat: ita damnati omnes ardebunt & non deflagrabunt. vrentur perpetuum, & nunquam consumentur, quærent in his flammis mortem, non reperient. rectè Amandus in Horolog. sapientię exclamat. O vę æternum, nunquam finem habiturum! ô finis sine fine, mors grauior omni morte, & non posse vmquam emori. ita diuinus Isaias, ca. vlt. *Ignis eorum nunquam extinguetur.* Et Apocalypticus ille angelus, cap. 9. *Desiderabunt mori & mors fugiet ab eis.*

Salamandram in ignibus viuam aliquanto certè tempore durare posse, præter Aristotelem, Plinium, Galienum, Ælianum, Dioscoridem, etiam D. Augustinus credidit. frigidissimum hoc animal est ex imbribus natum; sol & siccitas mors illi sunt, hinc in flammis, Plinij sensu, perinde vt glacies durat. è pelle illius lychni fiunt perpetuis lampadibus instruendis. Bonus Deus, qui Salamandram è terrâ & luto producit, formauit & hominem ex eodem scilicet auro, sed natura longe nobiliori; minuit eum paullò minus ab angelis (Psalm 8.) certe idem illi quod angelis regnum assignauit, post vitę tirocinium, habitandum. Sed (Psalm 48.) homo cum in honore esset non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. sua ipse malitiâ talem se fecit Salamandram, quæ in flammis æternis seu viueret semper, seu semper moreretur. In igneis illis inferorum ergastulis omnia æterna sunt, sex tamen præcipuè ista.

§. I.

Quænam apud inferos sint æterna.

1. DAmnatus ipse ęternus, immortalis est. nullus alterum, nec seipsum vllus poterit interimere. quęrent mortem & non inuenient eam. (*Apoc.* 9) imò hoc ipsum moriendi desiderium, quod scient nunquam explendum. ingens illis fomentum erit.

2. Carcer ipse æternus est, ruere non potest, non effringi, non suffodi, montibus atque rupibus obseratus est. hæ seræ atq; repagula nimium firma sunt, nulli concessura egressum, si quis damnatorum ante iudicij diem inde ad nos commeet, Deo id permittēte fit, sed suos ille secum inferos circumfert, à cruciatu non immunis. Occurrit hic duorū Theologorum disputatio nō vana, de situ locoque corporum apud inferos, illorum alter Geometer simul non rudis, in hunc ferè modum differebat. Certum est è Christi ore, maximam hominum partem damnandam ita vt beatorum pauci sint futuri, ad incredibilem illum numerum damnandorum. Veritatis verba sunt: *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spaciosa via est, quæ ducit ad perditionē, & MVLTI sunt qui intrant per eam: quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & PAVCI sunt, qui inueniunt eam.* Matth. 7. Quæso te, crediturnè hoc in mundo? num hęc Christi verba esse censentur? sed ad institutum: terrę medium & centrum inferorum sedes est, & quî possit hæc (enimuerò dimetiamur) tot milliones hominum satis capere, nisi dicamus corpus illic à corpore penetrari? non hoc necesse esse est, ait alter: sed erunt sicut haleces in dolio, inter quos arctè compressos sal tantum medius est: ita inter damnatos ig-

nis, aut erunt ficut lateres in calcaria fornace; alter alteri hæret. flammæ vis omnes penetrat. diuina fcriptura clarè affentitur, alia tamen fimilitudine: *Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos.* Pfal. 43. non erunt vt oues in pafcuis, fed vt in macello iam iugulatæ, & in cumulum vnum proiectæ. Ergo & damnatorum locus æternus.

3. Non minus æternum eft ignis ille nullis vmquam fæculis extinguendus, Chriftus apud Matthæum ca. 26 nimis quam clarè præmonet: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Audis? æternum. hunc ira diuina fufcitat nunquam fopiendum; Ifa. c. 40. & 34. atteftatur: Flatus Domini ficut torrens fulphuris fuccendens eam, nocte & die non extinguetur, in fempiternũ afcendet fumus eius. Pariter relata funt (inquit Aug. l. 12. de Ciu. c. 23.) hinc fuppliciũ æternum, inde vita æterna: dicere ergo vita æterna fine fine erit, fupplicium æternum habebit finem, valdè abfurdum eft. Quis cunctabitur plenè conuerti?

4. Æquè ac cętera æternum, vermis eft & confcientia ob præteritam vitã afflictiffima & defperatiffima. Vermis eorũ non moritur, prędicit Ifaias, ca. 66. hoc olim poëtæ è facris litteris in fabulas tranftulerunt; quid enim aliud Virgilianus ille Tityus, qui quotidie aduolanti vulturi iecur prębet erodendum aclacerandum quodque proxima femper nocte in nouam lanienam renafcitur? quid hoc aliud nifi vermis ifte, & confcientia perpetuis morfibus difcerpenda?

5. Hic eft fententia vltima & omnium nouiffimum iudicis Chrifti decretum, decretum heu irreuocabile, immutabile, æternum. nulla ab hoc ad alium iudicem appellatio aut prouocatio, nullaque apud Iurifconfultos replica aut triplica, reuifio nulla, nullæ comperendinationes aut induciæ, quod femel huius iudicis ore pronunciatũ eft reuocari non poteft in omnes omnino ęuiternitates. mater noftra, Romana Ecclefia, in Officio mortuorum, nocturno tertio, refponfione prima, fideliter nos monet, fępiufq; illud occinit: *Peccantem me quotidie, & non me pœnitentem, timor mortis conturbat me, quia in inferno nulla est redemptio.* Nulla, nulla, fed æterna defperatio: fanguis Chrifti, etiam recens fufus in Golgotheo monte, & ad fatisfaciendum efficaciffimus ad damnatos tamen non pertigit. Si iugum Domini, inquit Bernardus, iugum pænitentię, fuaue non creditis in fe ipfo, vel hoc non ignoratis, quia fuauiffimum eft comparatione illius, de quo dicitur: Ite in ignem ęternum.

6. Quod fine caret apud inferos, eft pœna damni, quam vocant æterna diuini afpectus priuatio, quę cum omnibus alijs inferorum tormentis & cruciatibus finem nullũ habebit, neque enim hic vlla effe poteft fatisfactio. Et quamuis hæc tormenta durent aliquot mille milliones annorum, tamen nec vnicus quidem dies, imò nec horula, nec momentum quieti & refpirationi concedetur. tormentorum quidem varietas erit & viciffitudo, fed in maiorem pœnam & dolorem. Chriftus difertiffimè præmonuit per Matthæum capite 7. 22. 24. non femel: filij regni eijcientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ftridor dentiũ, fletus in igne, dentium ftridor in frigore & glacie. Qua ratione igitur homo tam fui quam Dei obliuifci, & quomodo adeo in pecudem degenerare, imò in faxum & rupem indurefcere poteft, vt, cum inexplicabiles illos & infandos cruciatus æternitate tota duraturos cogitat, nil formidet, non horreat, non fibi ipfe dicat: re ipfa in via fum ad æternitatem, & forfan via hæc breui finietur: in gradibus ęternitatis iam fedeo, quouis leuiffimo impulfu, hinc præcipitor in immenfam voraginẽ, quod fi tam moleftum & intolerabile videtur, vnicam folum noctem vigilantibus & inconniuis oculis, in mollis tamen lecto, fufpirare & gemere, ob capitis, aut alterius membri, ob dentium aut calculi dolores, cum ferũ manè vix expectari poteft, cum fol in via hærere creditur, cum nox vna videtur hebdomas. & tamen in plumis cubatur, fpes eft manfuetioris diei, folatium & fubfidium à medico expectatur. Ah! quid erit ergo in flammis, mille atque mille & iterum mille annis, noctes diefque vigilare, efurire, fitire? ardere, membris omnibus extreme cruciari, refrigerium nullum, quietem nec minimam fperare, defperare omnia, atque fic vftulari & torqueri per infinitas fæculorum myriadas, & finem horum non tantum nullum effe, fed nec vllum fperari poffe. Ibi (inquit Thomas

à Kempis

à Kempis, libro 1. capite. 24. de Christi imitatione) erit vna hora grauior in pœna, quam hic centum anni in amarissima pœnitentia. Ibi nulla requies est, nulla consolatio damnati. O Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me, (Psal. 6.) Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris, Psal. 24.

§. II.

Cur gehenna sit æterna.

HIc ad rem nascitur quæstio à cunctis sciri dignissima quomodo fieri possit vt Deus misericors ille & bonus, & cuius misericordia super omnia opera eius, nihilominus tamen vel vnicum lethale peccatum vel momento, vel sola etiam cogitatione patratum, iustissimè puniat in omnem prorsus æternitatem, ita quidem vt illud nunquam satis puniri queat, & quotquot annorum millia peragentur, tamen nunquam dici possit iam satis punitum est hoc crimem, iam satisfecit reus iste, iam cogitationem malignam, qua Deum offenderat eluit. Et hæc optimorum theologorum mens est, solam morosam delectationem mortale peccatum esse. delectationem morosam vocant eam, cum quis impuram & libidinosam cogitationem animo voluens non quidem statuit re patrare quod cogitat, sed cogitatu illo suo sciens & volens immoratur & delectatur. Ergo cogitationi vnicæ rogos æternos Deus decreuerit: & quæ hæc equalitas est, peccato momentaneo, quod nemini noceat, supplicium æternum statuere? vt quid beatus Dauid Psalm. 11. vociferatur: Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius, vt quid hoc vicies septies repetit, si Deus tam seuerus est? Ad hæc respondent D. August. D. Gregorius. D. Thomas Aquinas, 1. 2. q. 87. ar. 5. ad 2. & alij: culpam in quouis mortali peccato ex natura sua esse infinitam, quia peccatum iniuria est in infinitam Dei maiestatem. accedit & illud quod qui moritur peccati lethalis cõscius, nec dolet admissi, tantũdem facit ac si æternum peccasset, siquidem ei æternũ viuere cõcessum fuisset, peccandi voluntatẽ non amisisset, sed vitam, semper peccaturus si semper victurus; ita non peccare desijt, sed viuere. Insuper & istud hic considerandum: damnatum hominem quantumcunque debitorum persoluat, nunquam tamen satisfacere, cum enim vt hostis, apud Deum ingratiâ non sit, solutio eius digna non est quæ acceptetur, quando nec ipse homo est acceptus. sed nec debitorum quidquam persoluit talis, cum nihil faciat, sed solum patiatur eas, quibus inuitus plectitur pœnas. ab exemplo res magis patebit. Debet quis vicino mille philippeos, quos ab illo accepit, domum suam censui perpetuo subijciens, pensum quotannis soluturus. Intra viginti annos totidem philippeos persoluit vicino quot ab eo accepit. num ergo ab omni iam debito liber; nil restat soluendum; totum omnino pecuniæ caput; quod tam integrè soluendum remanet, ac si nil vnquam fuisset exolutum; ea enim talium conuentorum lex est, vt numeratę pecuniæ caput semper integrum permaneat, etsi reditus annuus semper persoluatur, sic prorsus damnati quidquid demum pœnarum persoluant, ære tamen alieno nunquam exeunt æterni debitores, perpetui Deo tributarij. Isaias cap. 1. vaticinatur: Et erit fortitudo vestra vt fauilla stuppæ, & opus vestrum quasi scintilla, & succendetur vtrumque simul, & non erit qui extinguat. Tiberium Cęsarem olim narrat Suetonius libro 3. capit. 6. in recognoscendis custodijs cuidam pœnæ maturitatem precanti respondisse: *Nondum tecum in gratiã redij.* Christus iustissimus iudex, non tyrannus, non Tiberius est, sed etsi damnatus quispiam post mille annos in flammis exactos mortis maturitatem rogaret, idem tamen ei responderet: *Nondum tecum in gratiam redij.* Roget hoc idem post alios mille annos; idem audiet: *Nondum tecum in gratiam redij.* Roget hoc post centum millia annorum, non aliud respondebitur. Roget hoc post aliquot milliones annorum, idem semper Christus iudex opponet? *Nondum tecum in gratiam redij.* nec redibo; redire olim volui, gratiam meam millies atque millies tibi obtuli, sed tu repulisti eam? amicus esse volui imo pater, sed tu noluisti esse filius. dissimulaui, tacui, expectaui quadraginta, quinquaginta, sexaginta annis, si forsitan mutares animum & vitam, sed nulla secuta est seria aut constans pœnitentia; despexisti omne consilium meum & increpationes meas neglexisti; exosam habuisti disciplinam, & detraxisti vniuersæ correptioni

meæ, comede igitur fructus viæ tuę tuiſque conſilijs ſaturare. *Prouer. cap.* 1. Ego in interitu tuo ridebo æternum, nec aliud tibi iuſtitia mea poſt infinita ſæcula reſpondebit, quàm quod *Nondum tecum in gratiam redierim?* O ſuperi! ô Deus! ô peccatum! ô præcipitium humani generis, in barathrum tormentorum, in æternitatis luctuoſiſſimam abyſſum: ſed iuſtus es, Domine, & rectum iudicium tuum, Pſ. 118. Iuſtum eſt æquum eſt vt qui per pœnitentiam oblatâ nunquam vti voluit miſericordiâ per pœnam ſemper intentatâ puniatur iuſtitiâ.

§. III.

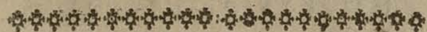
Alij ad Æternitatem naturæ ductus.

SEd ad naturæ magiſterium redeo circa æternitatis conſiderationem. Felix Faber (inquit lib. 2. de rebus Sueuicis:) thermæ reperiuntur in montibus & ſcopulis, tanto taliqúe ſonantium aquarum colliſione & murmure, vt qui illuc valetudinem curaturi conueniunt, ſi primo thermarum ingreſſu certum ſymphoniæ genus, & inſtrumenta ſibi muſica ſe audire imaginentur, tam aſſiduo fragore aures illis obtundantur, vt muſica initio ſuauiſſima, imaginatione diuturnâ in faſtidium & cruciatum abeat: ij verò qui tympanum ſibi, aut ſonorum magis inſtrumentum imaginati ſunt demum penè inſaniant ob moleſtiſſimũ aſſiduè obturbantem ſtrepitum. Etiam hic ad cogitandã æternitatem ducimur ſub montibus illis, inferorum clauſtris, clamor ille, ploratus, fragor, vlulatus qui primò ingreſſu cœpit, nunquam deſinet, aures & non imaginationem tantum cruciabit aſſiduè, nec aſſuetudine quidquam horum mitigari poterit. Ita è contra inter beatos cœleſte illud Triſagion, Sanctus, Sanctus, Sanctus, non tantũ nec minimũ tædij creabit, ſed nouâ ſemper voluptate audietur Chriſtus cũ Samaritanâ feminâ collocutus, mentionẽ ęternitatis æternæque vitę vltra quam vigeſies iniecit Et qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum, ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam, (*Ioannis* 4.) vtinam & nos cum Samaritide hos fontes ſitiremus, & ſerijs precibus rogaremus. O Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam: da, ô Chriſte, vel gutulã huius aquæ, vel aliquod ſaltem deſiderium æternæ vitæ.

Sed aliud habet quod monſtret Natura. Anno poſt Virginis partum octogeſimo primo, (vti Suetonius, in Tit. ca 8. Dion. in Tito, & Plinius Secundus ep. ad Tacit. fuſius memorant) Calendis Nouembribus, horâ ſeptimâ ad montem Veſuuium in Campaniâ horribilis flammarum eruptio facta eſt, quam præceſſit inuſitata ſiccitas & graues terræ motus: auditi etiam ſubterranei ſonitus, velut ſi tonitrua mugirent: dein mare fremere & magnum fieri, cælum omne reſonare, quaſi montes in conflictum corruerent, tum verò ingentia ſaxa ſubſilire, miſtis fumo flammiſque aër omnis infici, ſol ipſe occultari: vnde pleriſq; perſuaſum, mundum in chaos redigendum aut igne abſumendum. tanta namque copia cineris effuſa eſt, vt terrã, mare, aërem compleret, hominibus, prædijs, pecoribus maximo illato damno, piſcibus atque volucribus necatis, duabus vrbibus, Herculano & Pompeijs, dum populus in theatro ſpectaret, penitus obrutis. Atque hæc aliaque id genus cauernoſa præcipitia & monitum iuga quæ continuis ignibus flagrant, nec tamen vmquam conſumuntur aut deflagrant, viua exempla à Deo hominibus data eſſe, incendij apud inferos ÆTERNI, quo ſontium corpora ſemper vrentur numquam cõburentur, Tertullianus imprimis Apol. cap 48. Minutius in Octauio, & Pacianus de pœnitentia & confeſſ. declarant. Vide mi homo, quàm etiam hic natura ſolerter præeat & manu ducat ad contemplandam ÆTERNITATEM.

Ipſum denique tempus noſtrum, ſignum eſt & quaſi veſtigium æternitatis. Cuperet natura, è ſigno ſignatum diſceremus, noſtroque tempore æternitatem illam metiremur. Auguſtinus in Sent ſent. 270. Inter temporalia, inquit, & æterna hoc intereſt, quod temporalia plus diligantur, antequam habeantur; vileſcant autem cum aduenerint, non enim ſatiat animum, niſi incorruptibilis gaudij vera & certa æternitas: Æternum vero ardentius diligitur adeptum quam deſideratum, quia ibi plus adeptura eſt charitas, quam fides credidit, vel ſpes deſiderauit. Ah! quomodo non ſordet nobis terra breui deſerenda cum cælum aſpicimus æterno dominio poſſidendum.

CON.



CONSIDERATIO TERTIA.

In quo potissimum Æternitatem suam Romani veteres collocarint.

PLinius Secundus epistol. 2. ad Tacit. Beatos puto, ait aut facere scribenda aut scribere legenda; beatissimos vero, quibus vtrumque. Ita tribus modis censebant Romani, sui nominis, famæque æternitatem ad posteros transmitti posse. Primò scripserunt, & præclara & multa: sed non præclara omnia, non casta & sancta vniuersa; næuos etiam suos, turpitudines & libidines chartis commiserunt, via ad æternitatem non honesta & regia. Deinde quos libri, autores suos moriendo anteuerterunt, & ad Platonis animũ, similes fuerũt hortis Adonidis tam citò mortuis, quam natis: non diu placebant quæ cito placebant. At viuant sanè Romanorum omnium libri perpetuum, nemo tamen eorum à suo libro poterit aliquid vitę in se transferre.

Secundò non scripserunt tantùm Romani; sed & fecerunt scribenda facinora docto ac eloquenti calamo digna, & hæc varij discriminis. siquidem in plurimis æternitatem quæsiuerunt. in nullo inuenisse, fides nostra nos docet. Magni fuerunt, non negamus, in rebus ciuilibus & bellicis, domi forisque; admirandi fuerunt in artibus & scientijs magnifici & effusi in spectaculis & donis; obstupescendi in ædificijs, mausolæis, sepulchris, statuis; exemplo sint hæc paucula breuissime perstricta:

Ludos fecit Augustus suo nomine & sumptu vicies quater, expensis ærarijs vicies ter, nullus aurum infra quingenties aut millies H S stetit: sunt nostræ monetæ 2500000. philippei, seu coronati; sesqui tertius millio, & hæc tanta pecuniæ vis in vnicum tale spectaculum effundebatur: infimus & parcissimus sumptus in singulos ludos ab Augusto editos erat quingenties HS. ipsi 1250000 philippei. Nero totum theatrum illeuit auro; omne choragium & instrumenta comica fecit aurea. acdebant missilia seu sparsiones, hoc est ligneæ tesserę iu vulgus spargendæ, quibus inscriptæ totæ domus, agri, fundi, prædia; mancipia, serui, iumenta argenti & gemmarum sæpe maximus numerus. harum tesserarum aliquam quisquis exhibuit, mox id accepit quod inscriptio designauit.

Idem Nero gregario militi in donatiuum numerari iussit centies H S. sunt 250000. philippei, Agrippina mater, in mensa hunc tantum pecuniæ numerũ expandi iussit, vt vel sic tacitè filij effusionem reprehenderet & coërceret. Notauit Nero se moneri, & alterum tantum addi præcipiens; Nesciebam, ait me tam parum dedisse.

Idem Imp. Teridati regi vt hospiti, nouem mensibus Romæ agenti, in singulos dies constituit viginti millia philippeorum, sunt quinque milliones & quadraginta millia coronatorum in totos illos nouem menses constituta; abeunti dedit viaticum, milles H S. seu duos milliones, & medium, de ædificijs quid memorem?

Caligula Imper. mari pontem fecit ad tria milliaria. Templa Romæ fuerũt quadringenta viginti quatuor, pleraque magnifica. Domitianus in solam Capitolij inaurationem ipsos septem milliones, impendit.

In amphitheatri saxeis gradibus commodè sedere poterant spectatorum 87000 in superiore parte per ambitum stare 12000. vniuersim 99000.

Præter plurima alia duodecim plublica fuerunt balnea ab Imperatoribus structa, in quibus gratis lauabatur. In thermis Antonini fuerunt è polito lapide 1600 sellæ, & commodè tot homines simul lauare poterant. In balneo Hetrusci, ait Plinius, omnia fuisse argentea, canales, labra, solũ ipsum, sed ad alia.

Romæ tot ferè statuæ fuerunt quot homines, præter infinitas æreas, marmoreas, eburneas, etiam argenteæ & aureæ. Domitianus in Capitolio auream habuit centum librarum. Commodus & Claudius aureas, harum singulæ mille librarum. Claudius in rostris etiam argenteam habuit, hinc Præfectus certus, Comes Romanus dicebatur & multus ei miles vt tantum statuarum populum custodiret.

Viâ Appiâ vir expeditus; quinque diebus habuit quod percurret, ab vrbe Capuam vsque protendebatur hæc via tam lata vt duo cur-

rus obuij liberè commearent: tam firma vt laxi nihil aut soluti appareret perinde ac si saxum esset vnicum. Plures tales fuerunt viæ. Incredendum est, quod de aquæ ductibus fide digni scribunt. Claudius Imperator impendit in aquæ ductum septem milliones auri & medium. sexcenti homines alebantur tuendis tantum aquis. Hæc certè magna & quædam ob nimium luxum reprehendenda. fuit tamen quod ædificia illa splendidissima superaret, vix tamen honesti nominis. Cloacas Romæ habuerunt seu subterraneos fornices cum perfluentibus aquis, ad euehendas totius ciuitatis sordes. Cloacarum istarum tam multæ, tam amplæ & longæ, vt inter orbis miracula non immeritò censeri possint. de his in specimen satis, quæ ei, scio, minimè sunt incredibilia, qui veterum Romanorum opes & potentiam primoribus labris libauit, & testes audiuit Suetonium, Dionem, Cassium, Plinium, Liuium, alios.

Et hæc quidem, quæ commemoraui, ex se laudanda. administratio Reipub. tam prudens, qua & in bellis maiorem partem inuicti, in scientijs & artibus eximij, virtute quoque illustres fuerunt, ita vt Cyneas Pyrrhi legatus homo facundus & intelligens, cùm frustra solicitasset vrbem ad fœdus Romanis non sat dignum, regressus suo regi dixerit: Vrbem sibi templum, Senatores reges videri. In his talibus ergo laudandi Romani. Sed in hoc grauissimè & toto cęlo errarũt, quod homines adeò prudentes omnem suam æternitatem in rebus minimè æternantibus locarint. Si Augustinum lib. 5. de Ciuit. Dei cap. 24 Romani ad æternitatem viæ ductorem delegissent, viam eis multò certiorem ad ipsam æternitatis regiam monstrasset. Neque enim nos, inquit ille, imperatores eos felices dicimus, qui multos imperij ac vitæ annos, vel victoriæ triumphos, vel fortunæ thesauros numerarunt: hæc ijs etiam deferuntur munera, quibus nihil iuris est ad regnum illud ęternum. Et quinam ergo, Augustine, tuo animo felices censendi? Audite Imperatores, Reges, Principes, Augustini sensu vera æternaque felicitas à vobis obtinetur, obseruatione legum istarum.

IVSTITIA.

Lex 1. iustè imperare.

MODESTIA IN SENSV.

2. Tot honorantium & salutantium linguis non extolli, sed meminisse hominem se esse.

DEI TIMOR ET AMOR.

3. Ad Dei cultum maximè propagandum, humanam potentiam omnem Maiestati diuinæ famulam facere, timore Numinis & amore.

CÆLI DESIDERIVM.

4. Ardentiùs amare regnum illud æternum, in quo potestatis consortes nulli timentur.

IGNOSCENDI FACILITAS.

5. Ad veniam pronum, & facilem esse, tardum ad vindictam & illam solam, quam tuendę Reip. poscit necessitas.

MISERICORS LIBERALITAS.

6. Asperiora decreta, misericordiæ lenitate & largitate beneficiorum temperare.

CONTINENTIA.

7. Luxuriam quantò esse posset liberior, tantò castigatiorem habere.

MODERATIO AFFECTVVM.

8. Malle in affectus prauos, quàm in quasuis gentes dominari.

SVBMISSIONIS ET ORAnis studium.

9. Hæc omnia non inanis gloria; sed æternę felicitatis studio facere: nobilissimum submissionis & orationis sacrificium nunquam negligere.

Has leges Augustinus ipse (vti patet dicto libro de Ciuitate Dei,) ad Mundi valuas suffixit, velut omnium Principum illustre speculum. Nunc vos, ô Romani, quantum à ianua harũ legum aberrastis, vt taceam pro vno fermè innumeros Deos in veneratione apud vos fuisse: S. Leo serm. 1. Nat. Apostol. Nam Roma sibi magnam videbatur assumpsisse religionem, quod nullam respuebat falsitatem, & cum

cum penè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium seruiebat erroribus. Sed vt hæc sileam omnia, quàm vnum illud & ridiculum, omnem suam æternitatem post se relinquere velle in membranis & chartis, in marmoribus & saxis, in amphitheatris, pyramidibus, sepulchris ac mausolęis. & vbi nunc saxea hæc est æternitas? Romę pœnè idem quod Hierosolymis contigit. Apostolorum vnus magistro Christo structuram Hierosolymæi templi demonstrans: Aspice, ait, quales lapides & quales structurę? respōdit Christus. *Vides has omnes magnas ædificationes? non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.* Marc. 13 ita nihil æternum in hoc orbe. Et vbi nūc vetus vrbs Roma? quæritur; & dici potest, hic fuit. vbi qui eam ædificarunt? perierunt omnes, nec cineres illorum nouimus. Et nos ipsi eadem hac via sequemur, post aliquot annos vmbra, puluis, nihil. Heu res mortalium vel maximorum paruæ! heu validissimorum instabiles! quid enim illa omnia nunc aut vbi sunt? euanuerunt. vbi supra fidem cumulatæ opes? defluxerunt. vbi cælo errantia opera? non apparent. si cuncta quæ nobis magna sunt, vmbra sunt & somnium, si cum æterno & æternitate comparentur. debile nimis & ex luto fundamentum est super quo tota vanescentis gloriæ fabrica exstruitur; non ita saxis & marmoribus ęternitas insculpitur. recte Lactantius: mortalia sunt opera mortalium, Babylonem, Troiam, Carthaginem, Romam fuisse credimus: oculis fidem quod faciat, vix cadaueris pars superest, ita septem orbis miracula, sic aureum Neronis palatium, Diocletianæ thermæ, Antoniniana balnea, Seueri septizonium, Colisseum Iulij, Amphitheatrum Pompei, vix sui vestigium & nomen in libris reliquerunt, & hoc quàm diu?

§. I.

Quantum Romani à vera æternitatis via aberrarint.

NAzarethi in arcano sanctissimę virginis conclaui mentionem inijcit Angelus de regno, *cuius regni non erit finis.* Lucę cap. 1. tale non fuit Salomonis, quod quadringentis tantum annis durauit, vsque ad cladem Babylonicam. tale Romanorū non fuit, sed nec Persarum, nec Græcorum fuit tale. Vbi enim nunc regna illa sunt olim florentissima, vbi antiquæ illæ monarchiæ; quantus olim Nabuchodonosor in Chaldæa & Syria, & post hunc Balthasar? ab his in Persiam migrarunt sceptra & Mediam, ad Cyrum & Darium. Nec hic diu permanserunt, in Græciam translata ad Alexandrum Macedonem, magnum Regem & diu bellicosum, diu fortunatum, sed vbi bellica virtus cecidit, etiam fortuna defecit, & hinc in Italiam cum sceptris migrauit ad Iulium Cęsarem & Octauianum Augustum. At vbi nunc hi omnes? tu, mi Christiane, regnum quære, *cuius regni non erit finis.* Numantiam, Athenas, Carthaginem, Spartham suus deleuit finis; regni, quod supra nos, non erit finis. Rex illius æternus est, æterni incolę. *Dominus regnabit in æternum & vltra.* Exo. c. 15. in quę verba Origenes: Putasne, ait, in sæculum sæculi Deum regnaturum? regnabit adhuc, vel vltra, & quodcunque dixeris, illud de regni eius spatijs semper tibi Propheta dicet: Et adhuc, siue vltra. Et nunc, inquit Isidorus Clarus, regnum hoc sempiternum, immensum, ex omni parte beatum, omni generi hominum promissum est, & tamen de illo altum inter nos silentium est, quotus enim quisque est, qui vel minimam diei particulam in hoc secum expendendo impendat? de hoc commemoret? hoc vxori, hoc liberis, toti hoc familiæ inculcet? alia omnia garrimus, cæli vix vlla est mentio, aut certè rarissima. in laudando natali solo plerique omnes diserti sumus; nostram illam verissimam patriam laudare pœnè erubescimus. in eam nimirum piæ collocutionis desuetudinem multi deueniunt, vt nisi sterilissimas nugas subinde etiam lasciuas spurcitias turgentibus buccis effundant, inurbanos se & infestiuos haberi putent. Hoc verè est toto cælo errare. æternis inhiandum est & corde, & ore, cogitatibus & colloquijs, nec vlla speranda est vera gloria, nisi ęterna.

Hebræi proceres, vt contra Christi potentiam, ad politicam illam æternitatem, viam sibi sternerent, frequentem senatum adesse iusserunt, & stolidissima prudentia, quod maximè metuebant, in caput suum decreuerunt. De his in frequenti curia deliberantibus eleganter Augustinus tract. 49. in Ioann. sub fi-

sub finem: Pontifices, inquit, & Pharisæi, sibi consulebant, nec tamen dicebant: Credamus. Plus perditi homines cogitabant quomodo nocerent vt perderent, quàm quomodo sibi consulerent ne perirent. Et tamen timebant, & quasi consulebant, dicebant enim: Quid facimus quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani & tollent nostrum locum & gentem. *Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt ac sic vtrumq; amiserunt.* Ioan. cap. 11. vers. 48. ita fit; hæc nostrarum cogitationum vanitas est & superbum ludibrium, & qui sumus nos? quæ sunt nostra? Hodie floremus, commendamur, placemus; cras flos languescet: displicebimus tam ijs, quibus hactenus placuimus, quam Deo cui numquam placere studuimus. Cælum negligimus, terram non retinemus; Dei fauorem non acquirimus, mūdi perdimus, hinc & hinc deploratissima orbitate miseri. Si mors parceret felicibus in hoc orbe, reperirent fortasse hic quādam gloriam, quamdam, inquam, nam vera nulla est, nisi quę in cælo & æterna: sed nulli mors parcit; in tenebris sēper videt, nec videtur; expectat vt ex insidijs incautos inuadat, quò deducet; si malè viximus? ad sæuæ regna Proserpinæ & iudicantem Æacum. Ibi neminem liberabit nobilitas, neminem teget potentia, neminem eripiet hominum applausus, sed solius Domini fauor, & gloria illa, quæ per gloriæ fugam comparata est. Non est vera gloria nisi æterna.

Hebræus sapiens, (*Prouerb.* 8.) sapientiam Reginam depingit, quam ponè comitantur duę famulæ, dextrâ ÆTERNITAS, læuâ Gloria; nullius est pretij Gloria, si absit æternitas quam nos Christiani expectamus: manentem ciuitatem hic non habemus, sed futuram inquirimus ęternam in cęlis, (*ad Hebr.* 13.) In memoriâ æternâ erit iustus. stipem, mi Christiane, das pauperi, inhianti gulę subducis escam, castitatis hosti resistis; non grandia sunt hæc opera, nec multi temporis: facti tamen memoria, sed & merces erit ęterna. quantillum Magdalena Christi pedibus impendit, quā citò id obsequij perfecit, & tamen orbi vniuerso innotuit, alij alia in Magdalena suspexissent, roseam oris pulchritudinem, blandam formæ venustatem, amænum iuuentutis florem; raram gratiam, opes magnas, fauores maximos, gratam affabilitatem, festiuos applausus: nullam hæc ei laudem, sed dedecus compararunt: at officium vel pedibus præstitum, eleemosyna non grandis, æternam illi gloriam, immortale nomen conciliarunt, *prædicabitur in toto mundo.* Matth. cap. 24. Christo teste: non fuit opus hoc incisum marmori, non ære cyprio efformatum, non in foro promulgatum, non ad tubas & tympana proclamatum, tamen hactenus durauit, durabitque æternum, *& prædicabunt in toto mundo*, si actionem spectes, reprehendit eam auarus œconomus Iscariotes, culpauit & superbus Pharisæus Simon: si materiam, vnguentum erat, vt summum 30. aureorum; si locum, priuatus, si testes, pauci, si personam, infamis fœmina; & tamen *prædicabitur in toto mundo*; quot Imperatores victrices Aquilas in hostium castris plantarunt? quot bellicosi duces numerosissimos exercitus laudabiliter administrarunt? quot prouidi gubernatores, amplissimos populos sapienter rexerunt? quanti Reges, insignia, statuas, castra, ciuitates condiderunt? quot viri eruditi omne cerebrum in nouas inuentiones, per calamum instar, chymicorum distillarunt in chartas, vt inter memoria dignos reponerētur, qui tamen silentij nocte & obliuione inuoluti iacent. At opus iusti vnicum, æternam confert memoriam, ab omni vetustate & inuidiâ immune, à sapientibus, Ducibus, Regibus, Pontificibus, reuerentiâ & silentio, auditur, legitur; *prædicabitur in toto mundo*: solum itaque benè & viuere & mori, via est ad æternam immortalitatem. Ite nunc mei Romani, & Æternitatem in statuis & marmoribus quærite, nunquam reperturi. Ego potius optem & malim quod D. Hieronymus in rebus gestis Pauli Eremitæ optans: Hieronymi peccatoris ait: Memineritis, cui si Deus optionem daret, præferret tunicam Pauli, malletque eam cum meritis suis, quam purpuram Regum cum suis regnis. Nos Christiani ne pecuniæ nostræ iacturam faciamus, versuram facimus, imò ante nos in alium orbem præmittimus, cœlum illam recipit, & hoc tutò fit; & à fidissimis tabellarijs eò defertur, sed non alijs quam mendicis, & pauperibus. pauca illis damus & vilia, pro

ſta, pro his in cœlo maxima recepturi, ita Christus promisit & præcepit, *Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Luc. 16. Sed à Romanis ad alios transeamus.

§. II.

Melior priore ad Æternitatem via.

DArius, clade ſua notiſſimus ille Rex Perſarum, in exercitu ſuo decem millia Perſarum habuit, quos immortales vocauit: ideo (vti Cęlius Rhodiginus explicat lib. 8. c. 2. & lib. 25. c. 1.) non quod planè numquam morerentur (vbi enim illi tales ?) ſed ſi quis horum aut nece aut morbo numerum minuiſſet, confeſtim ſubſtituebatur alius, nec vmquã plures erant paucioresve decem millibus; ita & Darius immortalitatem aliquam, & muneris ęternitatem confinxit, ſed breuis admodum hæc fuit, Dario totoq; ipſius exercitu funditus pereunte. Non immeritò certè Xerxes, qui ex Aſia ſubiugandæ Gręciæ (Herodotus narrat) duos exercitus terra marique ſecum eduxit, nimirum ter & vicies centena millia, ſeptemdecim millia ſexcentos, exceptis ijs, qui militi ſeruierunt. Hos omnes cum è monte proſpiciens oculis obiret, in lachrymas ſolutus hoc aſpectu idcirco ſe flere dixit, quod poſt 50. aut 60. annos è tot cẽtenis millibus viris tã robuſtis & ſelectis, vix vllus eſſet ſuperſtes futurus. Æternitates neſcio quas fingere nobis poſſumus, interea tamen omnes morimur & quaſi aquæ dilabimur in terram, 2. Reg. cap. 14.

Alius & melior beatæ typus ęternitatis excogitatus eſt Conſtantinopoli. Anno poſt parientem Virginem 459. Eccleſia Conſtantinopolitana æuo Gennadij Epiſcopi, aucta eſt nouo & nobiliſſimo D. Ioannis Baptiſtę ſacro cœnobio Acæmetarum, hoc eſt, inſomnium, qui iuges & peruigiles diu noctuque laudes Deo concinere cõſuerant, hac ratione, cœnobitæ omnes in tres claſſes diuiſi ſunt, vt ita cum prima claſſis partem aliquam diuinarum laudum finijſſet, ſecunda ordiretur. ſecunda quoque finiente tertia inciperet. ex hoc pio inſtituto ſuum aliquod cælum vrbs habuit: ſic illi repræſentata cœleſtis æternitas, quâ tota Deus ſine vllo faſtidio & nauſea inter ſummas voluptates laudabitur. quam iure exclamat diuinus Pſaltes, Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te, Omnium tunc beatorum vox erit, quæ olim in rupe Taboreia Petri fuit: *Bonum eſt nos hic eſſe.* nam vti Diuus Bernardus in Cantica opulentia, inquit, multa nimis eſt æternitas: Sed & hoc addit: Æternitas niſi perſeueranter quæſita, non inuenitur. Sed à te, beatiſſime Bernarde, illius quærendę modum flagitamus. Audite igitur Patris optimi documentum ſer. 2. de omnium SS. paupertate manſuetudine, fletu renouatur in anima ſimilitudo quædam & imago æternitatis omnia tempora complectentis. paupertate meremur futura: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, vbi pauperes ſpernuntur & deſeruntur, vbi cor vna cum pecunia in arca concluditur. vbi numi ad auaritiæ regulas expenduntur, vbi paupertatis affectus & amor nullus eſt, ſed nec vllus Æternitatis. Manſuetudine verò præſentia nobis vindicamus: Beati mites, quoniam hæreditabunt terram: Poſſet quis hic quærere, quid homo ille in quo nihil eſt manſuetudinis & patientię, è quo vix vmquam mitius verbulum auditur, quid tandem lucri haberet è ſua intractabili impatientia, quid illi commodi ferret toties indignari, ſęuire, fremere, vociferari, tumultuari, omnia velle peſſundare, neminem vel paulò humanius affari. certè aut bonorum talis iacturam patitur aut famę; frequenter vtriuſque: nam quod habet opum, non poſſidet, ſed cuſtodit vt moloſſus, cuius eſt tantum allatrare, inuadere, mordere, famam, ſi quam habet, impatientiæ titulo non auget: cælum, priuſquam habeat, amittit. Demum luctu, pręterita quoque recuperamus, quæ prodigè amiſimus peccando: ſed hic luctus non vnius horæ aut diei ſit neceſſe eſt. Quid enim de filio illo ſentiamus, qui matris funus deducit humentibus nonnihil oculis & atro pallio, eodem tamen aut altero ſtatim die, & ſiccis ridet oculis & pullam veſtem in praſinam viridemque commutat. hoc non eſt ſeriò lugere, tam breui finire luctum. Simillimum nos facimus, ah, nimis frequenter confeſſione nos hodie & communione ſacrâ, munimus, dolemus peccaſſe, cras iterum hilariter

lariter peccamus & sæpe grauiùs priorem vitam detestamur, & tamen reuocamus; eiuramus commissa scelera & eodem die iterum patramus. ita eadem omnino linguâ quâ Christum insontem proclamamus, hac eum cruci addicimus, germani fratres Pontij Pilati, qui vno eodemque ore Messiam nostrum & vita donandum pronunciauit, & in crucẽ raptandũ: homines prorsus instabiles, nec in re vlla constantiores quã in vitiosa vitę consuetudine repetenda. subinde pietas tam seriò nobis placet, vt nulla pœnè hilaritas intercedere tam sanctis officijs possit. fronte deiecta & ad omnem remissionem irascente supercilium induimus, sed heu non duraturæ sanctitatis. mox odisse incipimus hanc ipsam pietatem, & in contrarium acto torrente, repetimus quem omiseramus & luxum, & luxuriam. ita tam faciles amicitiam cum Deo factam soluimus, quam inuiti facimus. dum hæc agimus, ecce tibi reuocata pietas adest, tristique pœnitentiâ lasciuiam rursus expellit, donec etiam illius pœnitentiæ pœnitere nos incipiat. Ita raro continuis vitijs probitatis laboriosam imaginem intuemur? leui nutu ad pristinam immunditiam defluimus. Hinc omnium voluptatum ac vitiorum genera menti nostræ subijcit, hæc tanta vitæ inconstantia, palam quidem VIRTVTEM adorare videmur, intus & in animo operoso cultu deueneramur VITIVM. hęc via ad æternitatem non est, nisi ad illam, quæ meros cruciatus & tormenta habet perpetua maxima. Sed deligamus è Christianis Catholicis vnum aliquem corporis voluptati deditissimum, deducamus ad succensum & flammis tumultuantem furnum, & ex eo huncin modum quæramus: quantum tibi voluptatis deposcis pro eo vt in hoc furno diem vnum nudus consumas? respondebit indubiè: Non totum ego mundum, non omnes mundi voluptates mercede vel dono ferrem, vt in his flãmis diem vnum torqueri me permitterem. at paciscamur vlterius: quid pręmij petis, & medium dumtaxat diem in hoc igne duras? pone, dicet, quicquid velis deliciarum & pretij, tantis ego tormentis hoc non emo. at vt conueniamus tandem, quid præmij postulas aut voluptatis, & ardentem hunc clibanum ingrederis, in eoque vel horam vnicam perseueras? respondebit vtique da quicquid petere possit vel auarissimus vel impudentissimus, comparandum id non est cum vnius horæ infandis eiuscemodi vstulationibus & doloribus. quod si rectè rationique congruenter responderit. qui fit, ô Deus, quod ob lucrum exiguum & vile, ob honorem fallacem & fugitiuum voluptatem spurcam & non longam, à tam multis paruipendatur supplicium æternum? vt horam vnam in ignibus simus, persuaderi nobis non potest, posito in præmium terrarum orbe; & æternos inferorum ignes non formidamus: modò vel lucrum inuitet, vel honor arrideat, vel alliciat voluptas. Meliora, inquis, spero & infinita Dei bonitas non tam male ominari me iubet de futuris & æternis. ita loqui solemus, nec impia hæc verba sunt, sed facta reclamant. temerariũ hoc est & nimis periculosum, vitam in vitijs traducere & Æternitatem inter beatos expectare ad damnationem satis est vel vnicum peccatum. An nescis quid Christus cõminetur? *Qui dixerit fratri suo Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Mat. 5. An nescis quid Christus prohibeat? *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo* ibid. An nescis quid Christus præmoneat? *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est* Matth 7. An nescis, quam multos Christus foras excludat? *Qui diligit patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus: & qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus.* Matth. 10. An nescis, quam apertè & serio illud ingerat: *Multi sunt vocati, pauci verò electi?* Matthæi 20. PAVCI, PAVCI An nescis quoties ad vitæ emendationem hortetur: *Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Matth. 18. *Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & projice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Si pœnitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis.* Matthæi 19. Et addit: *Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare & non poterunt.* Luc. 13.

An nescis etiam, quam explicatè D. Paulus

lus recenseat ea omnia, quæ beatam Æternitatem includunt? *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorũ seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* ad Galat. 5. Quod si quis vel vnius ex enumeratis conscius sibi est, nec ita dolet vt modum omnem exquirat illius peccati deinceps vitandi, intereà verò vanissimum illud SPERO, SPERO, sibi ipse occentet; huius spes nulla est, sed mera temeritas. periculum adire plagarum & verberum, tolerabile malum est. centum aut mille florenos incertę aleę committerre, non summa iactura est: caput & vitam in discrimen conijcere, non maximum damnum est: at verò salutem cùm corporis tùm animi æternam, periculo tanto exponere, adeò in incertum viuere, verbis sperare, factis huic spei contraria facere, hoc omnium malorum supremum malum est, hoc summa iactura, hoc damnum vere maximum: hoc audacia & temeritas perniciosissima, hoc stultitia & dementia extrema. Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum: ne quando rapiat, & non sit qui eripiat. *Psal.* 49.

§. III.

Hanc viam sollicitè esse indagandam.

IDEO nullus sit Christiani sanguinis homo, qui non sæpius seipsum aliosque, quos Dei loco habet, interroget: quid faciam vt beatam Æternitatem consequar? istáne vera est via qua eo, ad illam quam quęro Æternitatem? operis quidem aliquid facio, sed illud quantillum est quamque exiguum? aspiro quidem gaudia immortalia & æterna, sed num hæc opera mea adeo pauca, adeò languida & frigida, præmio digna sunt ęterno? peruenire quidem ad portum cupio, sed viam horreo paullo molestiorem, cum tamen ea via ad cælum sit tutissima & optima, quæ asperrima & angustissima. hæc oris diuini Veritas pronunciat; clamat Christus, & monet; Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, Matth. 7. multi sunt (eheu multi sunt) qui intrant per eam. quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt (eheu pauci sunt) qui inueniunt eam, nec clamare desinit, aut monere: Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quęrent intrare, & non poterunt. Lucæ 13. O quam formidandum atque tremendum est illud MVLTI, & illud PAVCI! interea miseri & in rem æternam nimis temerarij, fallimus nosmet, & in PAVCIS illis cælo adnumerandos, nescio an speremus nos, an somniemus. Vtinam dum dies sunt salutis & tempus acceptabile, attentiorem oculum in Æternitatem subinde emittamus, atque hunc in modum nobiscum ipsi ratiocinemur. Quid tandem est hoc omne quod ego patior, aut alios pati conspicor, quid est hoc totum ad æternitatem? imò si cum D. Paulo numerare possim tot labores & pericula quot exantlauit ipse atque ijs, quæ ad Corinthios, literis recensuit: si famem sitimque, si graues inimicitias & iniurias, si morbos & egestatem tolerem: imò si cum Paulo lapidibus insternar, si virgis cedar, si naufrager; quid hæc omnia ad supplicia ęterna? In omnibus igitur aduersis rebus cogitandum mihi erit: *Omnis consummationis vidi finem.* Psalm. 118. Daniel, varijs recensitis calamitatibus, subdit: *& hoc, vsque ad tempus,* Danielis cap. 11. Vbi, vbi estis ęrumnosi afflicti, calamitosi, quid vestris vos lacrymis sepelitis, quid per vanos impatientiæ questus vitam vobis omnem acerbam redditis? solatium habetis, & ingens ab ipso tempore. diuersę vos calamitates exercent; ne despondete animum: erit hoc solummodò *vsque ad tempus.* contumeliæ vos lacerant, iniurię fatigant, mala plurima perturbant? lamenta mittite, erunt hęc omnia non nisi *vsque ad tempus:* non vsque ad infinita sæcula vestri sese gemitus extendent; ad exiguum tempus stillabunt lacrymæ, non æterna ducetis suspiria, breui dolore perfungemini, ad immortalem felicitatem transituri clarissimè adaffirmat Ecclesiastic. c. 1. *Vsque in tempus* sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis. sed & vos, ô beatuli, chara Mundi progenies, ne cornua sumite, omnis vestra felici-

tas quam breui carcere, quamq; angustis cancellis clausa est? *vsque in tempus* triumphabitis; *vsque in tempus* beata vestra durabunt somnia. Post tempora non longa, iubebit, Mors fortunæ laruam vos ponere, & inter turbam stare coget, tantò tunc verè miseriores quantò anteà breui figmento beatiores. Ergo *vsque in tempus* omnia. Sola nullas temporis leges admittit Æternitas. Siue ergo corpus meũ patiatur siue animus; bona seu honores adimantur; dolores an tristitia. curę vel alia me quæpiam afflictio, interior vel exterior exerceat, picta sunt hęc omnia & momentanea, ad æternas pœnas. Nam vbi post extremum iudicij diem quinquagies milleni anni transierint, supererũt adhuc quinquagies milleni milliones annorum transituri: ijs etiam, ad nostram numerandi rationem, transactis, alij atque alij & denuò alij annorum milliones transigendi restabunt, & hoc fine fine. Optimè fecit Myrogenes, cum Eustachius Hierosolymorum Archiepiscopus ad eum munera missitaret, modestè recusans. Hoc, ait, vnum pro me ora, vt liberer ab æterno cruciatu, Nec Tullius Cic. 3. Tusc. qq à vero aberrans: Sapienti, inquit, nihil potest videri magnum in rebus humanis, cui ęternitas omnis totiusque mundi nota sit magnitudo. sed Tulio longè melius Franciscus paupertatis sincerus amator, & verus ęternitatis contemplator, Modica (inquit) hic voluptas, sed pœna post immensa: modicus hic labor, sed gloria post æterna: Elige multorum vocatio, paucorum electio, omnium retributio. Quisquis igitur peccato letali obstrictus est vel vnico, maturet pœnitentiam; Satius est & suauius (ait Guerricus, Sermone 4. de Purificat.) fonte purgari, quam igne pœnitentiæ. tempus nunc est, præoccupet pœnitentia pœnam. Qui timet pruinam, irruet super eum nix (Iob 6.) qui minora detrimenta meruit, ad maxima deueniet: qui leuem pœnitentię laborem fugit, grauissimas tartari pœnas incurret. ita Diuus Gregorius: Nonnulli, ait, dum temporalia aduersa pertimescunt, districtioni se æternę animaduersionis obijciunt: huic Diuus Pacianus accedens: Memento te, ait, quia apud inferos exomologesis non est, nec pœnitentia tunc tribui poterit, consumpto tempore pœnitendi: festinate, dum in via estis. sæcu-lares ecce ignes timemus, & carnificum vngulas expauescimus. comparate cum his æternas torquentium manus, apiscesque flammarum nulla ætate morientium: quæ pulcrè Ambrosius ad Virginem lapsum cap. 8. in hęc verba consignat, Pœnitentia non verbis agenda est, sed actu. hæc autem sic agitur. Si tibi ante oculos ponas de quantâ gloriâ rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum sit; & si te iam credas prope ipsas positum tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & stridor dentium sine fine. Cum hæc certâ fide, sicut est, animo conceperis, quia necesse est præuaricatricem animam tartareis pœnis & gehennæ ignibus tradi; nec aliud remedium constitutum est post Baptismum, quàm pœnitentiæ solatium; quantumuis laborem. quantumuis afflictionem subire esto contenta; dummodo ab æternalibus pœnis libereris. Vrgent ægrum morbi corporis, ad corporis purgationem; vrgeant etiam nos morbi ad animi purgationem, vrgeat salutis auiditas, vrgeat æternæ mortis, æternique cruciatus horror, vrgeat æternæ vitæ, ęternæque gloriæ consequendæ spes. Quicquid animum purgat id amplectamur, quid inquinat fugiamus: inquinat autem imprimis luteum corpus. fidelissima hæc D. Ambrosij admonitio est. Christe Iesu, da vt omnia vana hæc & fluxa sic possideamus, ne perdamus æterna: sed viam teneamus illorum, de quibus eximiè Augustinus: Multi, ait, desiderio salutis, sub iugum liberi veniunt, & paullò antè sublimes ac elati, humilia affectant; cupiunt esse quod antè despexerant, & odisse incipiunt quod fuerant: Præsentium hospites, futurorum appetitores, ÆTERNAM illam patriam suspirant: abstinentiam delitijs, somno vigilias, paupertatem diuitijs antepo-nunt; arduum contra vitia laborem, voluptatem computant, inimicos diligunt, nullis iniurijs franguntur, propter ÆTERNAM retributionem. Ecquis non extreme laboret, tui amore, ô ÆTERNA RETRIBVTIO!

CON-

CONSIDERATIO QVARTA.

Quomodo Sanctus Dauid Æternitatem sit meditatus, & quæ illius imitandi ratio.

QVod Deus Apostatas angelos, & homines in extremo iudicio damnatos æternum sit puniturus, tam durum aliquibus & incredibile visum est, vt etiam Origenes tanti ingenij, tam præcellentis doctrinę, tam peritus scripturarum, ausus sit in libris periarchon docere, damnatos & dæmones gratię restituendos: postquam in ignibus contractam culpam satis eluissent. Hunc præter cæteros D. Augustinus libro 21. de Ciuitate Dei capite 23. & sequent. erroris damnat & conuincit. reperit hic error, non paucos qui assentirentur. per Hispaniam Aniti hæretici eum disseminarunt, diuersis interpretationibus. Alij damnatos omnes, solos alij Christianos, isti Catholicos tantum, illi solos eos qui largiores fuissent in dandis eleemosynis, ex Orco liberandos putabant. Quos tametsi Augustinus erroris non argueret, nimis tamen apertè diuina pagina refutaret *Discedite à me maledicti in ignem æternum. Et ibunt hi in supplicium æternum.* Et. *Iusti autem in vitam æternam.* Matth. capit. 25. Nulla hic glossemata; nullę opponi possunt explicationes. Vnde Psaltes diuinus Rex Dauid, duo maximè tempora cordi habuit, nec tam præteritum quam futurum obseruans: *Anticipauerunt*, ait, *vigilias oculi mei, turbatus sum, & non sum locutus*, Psal. 76. Quid tibi somnum abrupit, beatissime Propheta? quæ hæc antelucana negotia, vnde hoc silentium & animi perturbatio? Caussam audite: *Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui.* En hoc est quod illi somnum rupit, præteritos cum futuris ęternisque annis contulit, neque hoc solùm fecit interdiu; Et *meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* Et quod huius nocturni exercitij est incitamentum? *Nunquid in æternum proijciet Deus, aut non apponet vt complacitior sit adhuc.* En vt formidet & horreat æternitatem, vt diuina iudicia pertimescat, ne perpetuis in se pœnis Deus animaduerteretat. Et quis meditationis istius est finis aut effectus? *Et dixi, nunc cœpi.* ita momento pænè, seipso factus est melior; non distulit, non procrastinauit, non in deteriores annos emendationem coniecit: nunc cœpi, nunc sanctiùs viuam, non post horam primùm aut diem. Si ita possem, dicat quis, meditari Æternitatem, vti meditatus est beatus Dauid, forsan etiam illud NVNC CÆPI, promptus & hilaris pronunciarem. at ego curis quotidianis inuolutus, laboribus impeditus, officijs distractus in mille partes, inter homines ago, multum mali video audioque, ita vix locus est apud me tam salubri de æternitate cogitationi; in circulis, in conuentibus, in symposijs, eius generis colloquia nostra non sunt vt vagabundam per multa mentem ad æternitatis considerationem affigamus in conuiuijs, nugis & cyathis res agitur; seria iam pridem hinc exulant: conuentus & circuli tam tetrica vix admittunt. noua ex Italiâ, Gallijs, Hispaniâ petuntur: nimis vetera sunt & sæpius decantata quę è cælo, ex inferis feruntur noua; hæc iam scimus. quid opus talia ad fastidium toties repetere; sic æternitati cogitandæ vix aptus vspiam locus, vix commodum vnquam tempus reperitur. Veritas te amet, mi Christiane, quam hæc verè dixisti! vtinam culpam quam agnoscis, etiam emendes. nimis hoc clarum est; & oculis creditur, nullam pœnè in mundo Æternitatis curam esse, cùm tamen non desint, quæ partim illius non sępius, partim quotidie moneant. Romanæ Ecclesię ritualis liber in Episcoporum inauguratione, hæc illis verba recitanda esse, monet. *Annos æternos in mente habe.* Cum summus Pontifex recens electus sollenni ritu ad sacellum deducitur, est qui præeat, & ardentem stuppam concutiens, ter hæc ingeminet: *Pater Sancte, sic transit gloria mundi.* Quam salubri pioque instituto, quotidie, ad omnium actionum initium & finem, nos ipsi nobis repeteremus. *Annos æternos in mente habe.* præsertim cùm est peccandi occasio, cum dęmonis suggestiones ingruunt, cum lædendę conscientię instat periculum, ô tunc annos æternos in mente habe.

§. I.

Diuerſæ ad æternitatem cogitandam admonitiunculæ.

PHilippus rex Macedo, per nobilem ephebum quouis manè ter ſibi dici iuſſit: PHILIPPE, HOMO ES, ſuæ mortalitatis nunquam obliuiſci voluit, quo cautius ageret inter mortales. Cenſeo ego, nullum debere eſſe Chriſtiani & Catholici ſanguinis hominem, qui non ſuus ipſe quotidianus ſit monitor, dicatque ſibi conſideratius ter minimum: ÆTERVNVM, ÆTERNVM, ÆTERNVM, quare diſpone domui tuæ, quia morieris tu (ait Ezechiæ Regi propheta) & non viues. erit veſper cuius tu poſterum manè viſurus non ſis, aut erit manè, cuius non ſis habiturus ſequentem veſperam. ita ergo tu tua negotia perage, ne lædas conſcientiam; eò te rebus perituris crede, ne per eas pereas perdaſque æterna.

Mos eſt in Germaniâ & bonus, vt cum ſub crepuſculum lumen infertur conclaui, ſimul etiam addatur Chriſtianum illud. Deus det nobis lucem æternam. In templis ante ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum, perpetui luminis lampas excubat nuntiatque adeſſe LVMEN GENTIVM & luminis conditorem. quid hęc niſi admonitiunculæ ad cogitandam ęternitatem? Eſt etiam aliqua in carceribus æternitas, ſed infamis & horribilis: ad perpetuas triremes, ad perpetuos carceres dãnari graue ſupplicium eſt, & multis ipſa morte triſtius videtur morbis alijſque ærumnis preſſi, quandam itidem ſibi ęternitatem imaginantur, vnde & voces illas audimus ſæpius: Nempe hoc aſſiduè: ſiccine æternum affigar lecto? perpetui dolores iſti tolerandi? itane ſemper vexabor & cruciabor? ęternitates iſtæ breues ſunt, & ſuo fine clauduntur. Sed ad carceres redeo, eoſque perpetuos, quos multi ſponte & vltro ingrediuntur, & omnem illic vitam volentes conſumunt. atque hi, religioſi ſunt viri fœminæque, quibus non eſt difficile Dei cauſſa, ęternum mundo valedicere, & ſacris ſeſe ergaſtulis mancipare. Monaſterium eſt Bauariæ, quod ab S. Altone nomen trahit, & in duas claſſes virorum & fœminarum diuiſum, vt ſic diſtinctum & duplex cœnobium; illud Conſtantinopolitanum, de quo anteà, ferè æquet, in continuis diu noctuque decantandis Dei laudibus. Hic ergo moris eſt, cum Virgo ſacrum velamen in templo accipit, & Chriſto in ſponſam initiatur, finitis publicè ſacris omnibus, noua Chriſti nupta, in monaſterium deducitur per ſacrarium; præeunt illam quatuor è monialibus, & laudabili ceremoniâ feretrum præferunt; ingreſſis omnibus ſacris Virginibus, fores clauduntur & obſerantur, perinde prorſus ac ſi nouæ Chriſti ſponſæ diceretur: Vide, mea Virgo, vt quod iam incipis, ritè conſtanterque perficias, Cogita te nunc viuam hâc ingredi, non regreſſuram niſi mortuam, mundus, & quicquid eſt mundi, deſerendum tibi eſt, & nec cogitationibus quidem illuc amplius reuertendum, tuus tibi Chriſtus ſit omnia. Et en per hanc ianuam tranſis in domum obedientiæ, nec redibis per hanc, niſi in hoc, quod vides, feretro, cum vltimum iter facies ad ſepulchrum, ſuper humeros tuarum ſororum ad cælum tibi via ſemper aperta eſt, hac licet exſpatiari & excurrere, non ad mundum, non in patriam, non in paternam domum. viuam enim te iam ſepelimus, & tu ipſa tuas is exequias. Hoc multis ſpectatoribus lugubre videtur & mœſtum ſpectaculum. Hem, inquiunt, æternâ caueâ ſic includi, vno ſemper loco deliteſcere, omnem ad parentes reditum eſſe pręcluſum, voluptatibus procul degere, ante mortem ſic ſepeliri? horremus nos; præeant alij atque alię non ſequimur. At dicite vos, quæſo, Mundi alumnuli, eſt quod ex vobis ſciſcitetur Iſaias vates: Quis ex vobis poterit habitare cum ardoribus ſempiternis? illud vobis videtur intolerabile, pauculis annis, ad vitam ſanctè ducendam, ad cælum tutiùs & certiùs obtinendum, ad beatam in cœlo Æternitatem promerendam, ad aſpectum Dei æternum aſſequendum includi, cum tamen ij, qui religiosè caſteque viuunt, ſincerius gaudium percipiant, quam qui quotidianis delitijs & voluptatibus abundant, & diffluunt. At dicite vos etiam, nunquid damnatis ſandapila præferetur, quæ ſignificet illos iam ablegari ad rogos, & ignis ſupplicium; ſed poſt aliquot annorum centurias, mortuos in feretro efferendos. O quàm optata hæc eſſet & mitis ſententia! at, *expectant mortem*

& non

& non venit. Iob 3. Mille & mille atque iterum mille annis expectabunt, sed necdum veniet, ipsi tamen expectant etsi sciunt se frustra expectare, quisquis cælum & teipsum amas, maturè annos æternos in mente habe. De non absimili monasterio, si ingressus spectetur, narrat Rufinus Aquileiensis li. 2. ca. 17. Apud Thebaidem, inquit; Isidori monasterium tam amplum quam nominatum est, laxissimis mœnibus septum, hortis, puteis, & omnibus ad vitæ vsum necessarijs liberaliter instructum, ne vlla cuiquam ansa detur vel causa cogitandi excursus. hęc enim cœnobijs lex est immobilis, vt quà quis semel pedem intulit, hac nunquam efferat amplius. ad cęlum & ad sepulchrum solum, non alio egressus patebat. Et mirum videatur, inquit Rufinus, quod hac lege ingressos, non legis necessitas, sed ipsius vitę beatitudo retineat, Opus eorum omne est, precari, Deum laudare, religiosis studijs nauare operam, quæ omnia ea obeunt industria vitæque sanctimonia, vt multi inter eos thaumaturgi, & qui patrandorum miraculorum gratia polleant. Ea verò viuunt temperantia & singulari vitæ prærogatiua, vt nullus inter eos morbus sit nisi vltimus, hoc est, ipsa mors quæ omnium vbique claustrorum seras vectesque conuellit, nec se vllis quantumuis ferratis ostijs sinit excludi. Et nunquid hoc etiam monasterium aliquam ęternitatis vmbram præ se tulit; sed progrediamur.

§. II.

Æternitas omnes Arithmeticæ numeros & leges transilit.

COmmunis & notissima proponi solet circa æternitatem Arithmetica, quam infantes in scholis docentur, & hæc est: Sit mons, aiunt, è minutissimis arenulis, instar totius terrarum orbis, aut mole & magnitudine illo maior, singulis verò annis non nisi granulum vnicum dematur ab Angelo. quot annorum millia, & iterum millia & denuò millia; quot centena millia; imò quot millia millionũ abibunt, donec mons subsidere appareat & decrescere; sedeat iam Arithmetices magister, & calculum moueat, numerumque colligat, quot anni sint abituri, dum mons dimidius; & dũ totus abeat, sic ab Angelo tã lentè ablatus. nos quidem vix aliter istud capimus, ac si nullus esset omnino futurus finis: sed errat grauissimè imaginatio nostra, & hallucinatur turpiter in eo, quod non satis potest assequi re vera istius tanti montis vltimum tandem numeraretur granum. at Æternitas longitudine incõparabili excedit, (nihil certius) quia finiti ad infinitum nulla est comparatio, proportio nulla. nullos admittit limites æternitas, nullos fines. ergo damnati, tã longo tamque incõprehensibili annorum spatio vrentur in assiduis flammis, dum mons tantæ magnitudinis, dicto modo posset aliò transferri. sed tantum abest vt eo tempore futurus sit tormentorum modus & finis, vt tunc dici possit, iam primum incipit æternitas; nihil decessit æternitati, adhuc est integra post mille annos, post centum millia annorum, post mille milliones annorum, necdum finis, necdum medium, necdum principium est *Æternitatis*, sed eius mensura est *Semper*. Eandem hanc Arithmetices rationem circa æternitatis negotium, eodem prosus sensu, verbis paullò alijs huius æui Theologus explicat, quæ tibi Lector, omnia integrè & bona fide admetiar, neque enim hæc vnquam satis aut dici aut commendari, aut inculcari possunt. Vide, inquit Cornelius de Lapide, in cap. 15. Exodi vers. 18. quàm longa sit *Æternitas*? quamdiu regnabit Deus & Sancti? quãdiu ardebunt damnati in gehenna? IN ÆTERNVM quantum est ÆTERNVM? cogita centum millia annorum, nihil cogitasti respectu *Æternitatis:* cogita decies centena millia annorum, imò sęculorũ; nihil adhuc ex *Æternitate* decerpsisti: Cogita mille milliones annorum, æquè integra adhuc restat *Æternitas:* Cogita mille cubos millionum annorum, necdum inchoasti *Æternum.* cogita tot milliones cuborum, quot sunt guttæ in mari, necdum ad principium *Æternitatis* peruenisti, ęquè *Æterna* restat *Æternitas* gaudiorum Sanctis, & tormentorum damnatis. Si Deus diceret damnatis, impleatur terrâ arenâ minutissimâ, ita vt totus orbis hisce arenæ granulis repleatur, à terra vsque ad cælum empyreum, & millesimo quoque anno Angelus veniat, dematque ex hoc arenæ cumulo vnum granulum, cumque post tot millenarios annorum quot sunt granula, ea exhauserit, liberabo vos à gehenna. O quàm

exultarent damnati; damnatos se non æstimarent. nunc autem post omnes hos millenarios; restant alij & alij millenarij in infinitū in ÆTERNVM, & vltra Hoc est pōdus graue ÆTERNITATIS, quod opprimit damnatos: cogita, ô peccator, hoc pondus tibi imminere nisi resipiscas. Guilielmus Peraldus Episcopus Lugdunensis, vir perquàm religiosus & doctus, 1. Summæ Virtut. part. 7. de 8. Beatitud. hunc ipsum innumerabilem annorum numerum apud damnatos, alia nobis ratione meditandum subijcit. Si damnati, ait, singulis diebus, non nisi vnam extillarent lacrymulam, cum omnibus adhuc extillandis guttis asseruandam, demum plus funderent lacrymarum, quam mare habeat aquarum: Omnes enim maris guttulæ in numerum & mensuram redigi possunt, cum Deo difficile non sit dicere; tot maris guttæ sunt & non plures. At verò damnatorum lacrymæ, & numerum omnem respuunt & mensuram. Eheu! quàm non cogitamus ista, & quàm peccamus liberè, totiusque nos æternitatis reos constituimus, breui plerumque & spurcâ voluptatulâ. Sed & hac ratione calculum ponamus dum damnatorum annos expendimus. sit è membranis scheda palmum lata, tam verò longa, vt totius terræ globum ambiendo cōplectatur: hæc continuis & arctè sibi iunctis nouenarijs perscribatur, ad omnem illam longitudinem. quis iam ille Arithmeticus, qui numerū hunc exprimat, quis mons qui tot grana contineat, quis Oceanus, qui tot guttas possideat? & tamen hoc non est æternitas, vlterius illa protenditur, neque sic circumscribi se patitur; est longior, est extensior: quousque tandem? in infinitum. Si cor tuum, mi Christiane, nondum in lapidem atque saxum indurуit, fieri non potest, vt hęc cogites, & immensum illud ęternitatis barathrum non horreas: si vllus in tè sensus est, hic erit. at quod supra demonstrauimus, nimium pauci hæc cogitant, & inde salutis tam securi viuunt, ac si cęlū nullū esset, nullus Deus, nulli inferi, æternitas nulla; nullum omittunt diem quem peccatis non onerent, quasi id solum laborent, vt vltimo suæ vitæ die, peccatorum summam reperiant quàm maximam: atque sic ludibundi adeunt ÆTERNITATEM, non aliter atque si de carcere aliquot dumtaxat hebdomadum ageretur; hi tales, inquit Gregorius, lacrymarum causas trepudiantes peragunt, & mortis suæ negotium ridentes exequuntur. O verè cæcitas, & obliuiosa insania! pro vita breuissima, pro Æternitatis vmbrâ, supra vires laboramus, pro Æternitate vera vitæ felicissimæ, nō dico supra vires, sed nec pro viribus laborare dignamur: hanc autem vitam non acquirere, est mortem sempiternam incurrere, quæ iuxta quod sit tormentum tormentis omnibus huius vitæ grauius, simul etiam hoc habet quod æternitate tota nulla sit futura horula quæ quietem, nondum finem mali adferat.

§. III.

Considerata Æternitatis effectus.

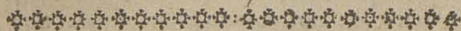
ET hoc est quod tam multos Christianorum, tot Sanctorum Martyrum adeò paratos, promptosque fecit ad quosuis cruciatus, ad quamcunque mortem, vt cum in summis doloribus, in suomet voluerentur sanguine, nihilominus tam animosi & hilares, tam constante vultu, & ridente ore tortoribus insultarint: annos æternos in mente habuerunt.

Et hoc est quod tot hominum millia, & inter hæc tot prius impios in solitudines egit, in monasteria & cœnobia cōclusit, à vita molli & voluptuaria, ad seuerā rigidamque traduxit: annos æternos in mēte habuerunt. Et possent nominari homines religiosi complures, qui etiamnum viuunt, & fatentur ex hac vna æternitatis cogitatione totum sibi mundum cœpisse desipere ac displicere: talis B. Teresa, nouæ per terram Hispaniam religionis parens.

Et hoc etiam quod religiosis viris ac feminis, omnibusque alijs seueras vitæ leges amplexantibus, facilia reddit omnia & iucunda. Hæc æternitatis cogitatio laborem omnem leuem esse persuadet & breuem: hæc eadem preces, studia, vigilias commendat, & amabilia efficit. hæc famem condit atque sitim, omnemque paupertatis defectum mitigat, hęc cilicia, rigidos lectos, flagella, & quamcumque vitę asperitatem facit tolerabilem & gratam. quisquis annos æternos in mente habet, & quoti-

quotidianis meditatiunculis altius atque altiùs illos sibi imprimit, nulli labori cedit, nullis frangitur incommodis. huic tu si regnum offeras, si delitias & voluptates maximas, ille tamen hæc omnia suo statu vel pauperrimo non mutet. & talis de nulla re aut homine queritur, omnia præfert, omnibus se mittit, nam illud assiduè cogitat: & quàm hoc atque hoc & istud, & illud modicum quid est? patiar itaque & durabo, non durabit hoc ęternum, horula est, quâ hostes mei me premunt: eia pergite detractores, lacerate me inuidi, non subtraham me vobis; hæc est hora vestra & potestas tenebrarum: ego diem Domini expecto, diem æternum & quid lamentis me conficiam? tota hæc vita, vnius horulæ mors est, nec difficilis est victoria, triumphus æternus. quid furibundi maris expallescam minacias? iam portum video. Nunc quidem imbres, & tempestatum furor in capita proborum detonat, at non & olim sic erit semper, nisi Dei hostibus. Vaticinatur Daniel cap. 12. *Multi*, ait, *de his qui dormiunt in terra puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant semper*. In prisca lege Deus Moysi pręcipiens: Fac tibi, inquit, duas tubas argenteas ductiles. si semel clangueris, venient ad te principes & capita multitudinis Israel. si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit, mouebunt castra. Duabus his tubis comparandæ geminæ voculæ. NVNC, SEMPER. lex mundi est: nunc lætissimus, nunc carpamus gaudia: nunc fruamur bonis dum sunt; venite, nunc coronemus nos rosis antequam marcescant, nunc vbique signa lætitiæ relinquamus Sap. c. 2. qui vnam tantum hanc tubam attendunt, & ad solum NVNC, aurem vtramque arrigunt, ij sæpe viuunt perinde ac si illud SEMPER numquam secuturum esset. ideo castra non mouent, peregrinos se esse suauissimè obliuiscuntur, quocunque lasciua caro inuitat, beneuoli sequuntur, toti aut instruendis opibus, aut in fruendis voluptatibus; adeoque illius NVNC clangor aures illis obtundit, vt ad optima monita surdi, secuturum SEMPER non audiant. Ij verò qui vtramque hanc tubam, prout Ecclesia quotidie illis sexcenties clangit, auribus & animo admittũt, illudq; breuissimum, NVNC cum prolixissimo, ac ęterno SEMPER conferunt, non diu deliberant, castra mouent, viuunt vt peregrini, carnem stringunt, in itinere se esse meminerunt, diuitias & voluptates in patriam præmittunt, malunt illis SEMPER frui in cælo, quam NVNC in terra. Certum est, quisquis concisum hunc & prolixiorem clangorem huius vtriusque tubę, mente seria attentaque percipit, & præsentia futuris transitura æternis confert, ille mox abitum parat, sepulchrum circumspicit, funebre linteum exponit, feretrum sibi locat, sua omnia componit ad iter, vbique meminit in via se esse ad æternitatem, illudque ea de caussâ secum assiduè pertractat: Poterone de omnibus dictis, factis cogitatis, Deo rationem reddere? & quando redditurus sum? quam ille sententiam in me pronunciabit? NVNC ergo mihi moriar, vt & mihi & Deo viuam semper. Bene homini illi, qui maturè iam, idque quotidie, æternitatem sic cogitat quidquid agamus, hac viâ peruenie-mus, & forsan breui, ad portam æternitatis, vbi totam ante nos æternitatem videbimus: mors supremâ vitæ horâ ad hoc ostium nos sistet, cogetque ingredi, hoc nos moribundi sæpius, & verbis & gestu docent. Obijt Anno Christiano M. DC. VI. x. Calendas Apriles, Iustus Lipsius, vir eruditione & scriptis clarissimus sæpe is sibi cum Augusto εὐθανασίαν & facilem mortem exoptare consueuerat, liberum etiam in illa necessitate & intrepidum animum, vtrũque votis accidit nam vnis tantum quatuor diebus, summum hoc egit mori, toto hoc tempore nec scriptorum à se, nec studiorum vllum omninò verbum fecit. Imò cum solatij à Stoicis magnam illi materiam superesse, quispiã insusurraret: Illa sunt vana, respondit, digitoq; in Christi crucifixi prope adstantem imaginem intento. *Hæc est*, ait, *vera patientia*, mox magno spiritu subiecit: Domine Iesu, da mihi patientiam Christianam. morbi inualescentis initio, prima illi cura fuit, sacris Pœnitentiæ, Eucharistię, Extremę Vnctionis, purgari, muniri, foueri sacramentis, piorum precibus assiduè ardenterque expetitis, & in altum oculis manibusque moribundis sublatis, sic piè ipse precatus est: O Mater Dei, adsis famulo tuo cum tota ęternitate decertanti, & non me deseras in hac hora, à qua pendet animæ meæ salus

æterna. Habemus hic, mi Christiane, viri Catholici exemplum nobile: nos itidem à Beatissima Virgine Dei parente, eadem quotidie efflagitemus, & ardente animo de die sæpius dicamus. O Mater Dei, adsis famulo tuo cum tota æternitate luctaturo, & non me deseras in illa hora, à qua pendet animæ meæ æterna salus.



CONSIDERATIO

QVINTA.

Quomodo alij etiam improbi Æternitatem sint meditati.

VEtus Patrum historia narrat, hominem religiosum, super Psalmo octogesimo nono meditatum, ad illa demum verba deuenisse: *quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterna, quæ præterijt.* atque hic hæsisse, nec illud satis potuisse capere, quâ ratione mille anni & vna diecula conferri inter se possint. hic submissam à Deo aiunt auiculam, quę cantus dulcedine ita deliniuit hominem, vt longissimum, quo auscultarat tempus, vix fuisse horam putarit. Spiritus, vbi vult spirat, Ioan. 3. non tantum proborum multi cum S. Dauide æternitatem meditati sunt, sed & improbi, & penè contra quam volebant. Refert Benedictus Renatus l. 5. Magni Ord. Christianorum, hominem vanum & impium, & ad Mundi leges ex amussi factum, cui Fulco nomen, qui vti ieiunijs, ita vigilijs insuetus, & vt in alijs, sic & in somno nil sibi deesse patiebatur, vna tamen nox illum deprehendit, quâ, vt alias, in vtramque aurem stertere non poterat; vigilare illum cogebat inusitata prorsus insomnia: è latere in latus se vertit, nec tamen somnum conciliare potuit, diem esse voluisset. hic spiritus Domini stare cœpit, quamuis in ignota terra, nā cogitationes bonæ in isthoc homine admodū erant raræ. Incipit ergo è tædio vigiliarū cogitare varia occurrit hic animo ecquid præmij poscis, & sic decūbis biēnio aut triennio continuo in tenebris, sine amicis, in leni morbo, sine ludo & comessationibus, in vinculis istis, sed tamen plumeis, sed tamen etiam sine conuiuiali & theatrali hilaritate. Et certè solus ego eximius & immunis non abibo! in morbo cubare debebo, velim, nolim, nisi morte repentinâ & subitâ obeam, quod Deus nolit (bonus hic ventus, bonæ cogitationes) quem autem lectum habiturus sum post mortem? corpus putrescet sub terra; ita alios, ita omnes video tractari post mortem. quid autem fiet animæ in altero mundo? non omnes credo, mortales vno loco conueniunt, vbi ergo illi, vbi isti? an non præter cælum flammæ piaculares, an non & inferi sunt? Ah! qualis ibi lectus erit damnatorum? quot annis illic iacebunt? quo, post initium, anno flammæ illę cessabunt? Christus certè in ignem æternum non minatur mittendos impios, sed mittit; res nimis clara, nimis certa est. ergo æternum in flammis ardebunt: ergo mille & iterum mille anni non sufficient, ad eluenda breui vitæ peccata? æternum ergo non videbunt solem, non cælum, non Deum, æternum miserrimi? ah! ah! His talibus cogitationibus adeò insomnis est factus & vigil, eoque progressus, vt noctes diesque cæteros, hæc cogitata æternitas illum sit insectata. voluit excutere molestos hos animi vermes; non potuit ludos, pocula, sodales, symposia non intermisit: ita morosas conscientiæ querelas, cum inter alios fuit, minus audijt, cum solus ad se redijt non effugit. inhęrebat animo æternitas, & vrgebat. tandem statuit emendare vitam, & melioribus se studijs dare. Et quid ego, ait ipse secum, miser hic ago? fruor mundo, nec fruor, multa patior quæ nollem, multis careo, quę vellem habere. seruio: sed quis mihi mercedem? facilè vidi hactenus quæ sint Mundi præmia, cum diu seruieris. & fac frui me delitijs quascunque optare possem, & quamdiu hoc durabit? nec in crastinum quidem certus sum vitæ; satis id probant quotidiana funera. ô æternitas si tu non esses, ô æternitas si extra cęlum sis, vel in mollissimo lecto iniucunda eris & acerba. ægrè quidem abstrahimur ab ijs, quibus insueuimus, durum est à lautioribus epulis, largioribus poculis, charioribus sodalibus sic auelli, at si cunctemur, mors præuenit, & rapit hęc omnia; quid ergo differs, quin honestam tibi

necessitatem indicis? Age, alius ero, aut nullus. Vita hæc nimis mihi breuis est, nimis longa est æternitas. alio nunc eundum est, non muto? ita pergo. fecit quod dixit: & sacræ Cistercienſium familiæ ſe addicens, probe vixit, piè mortuus eſt. O æternitas, quàm pauci ſunt qui ſic ſeriò de te cogitent, quàm multò pauciores qui perpendant & inhæreant! omnia alia quæruntur, ſola vilis eſt æternitas diuitiæ cogitantur, ſed fluxæ & relinquendæ: honores ambiuntur, ſub breui adimendi, voluptates amantur, ſed quæ malum & acerbum habent finem: quies deſideratur, ſed quæ non diuturna eſt: amicitia expetitur, ſed quam mors dirimit: conuerſatio paſſim in voto eſt, ſed non ea quæ in in cælo, abundantia quæritur, ſed eo loco vbi defectura eſt. quod ſi æternitatem cogitaremus ſæpius, certè in res tam breuis æui, noſtra minus calerent deſideria teſtem do diuum Bernardum, epiſt. 3. Æternis inhianti, faſtidio ſunt tranſitoria. Sunt autem qui neſcio quam æternitatem ore voluant, & quædam eiurent æternum vitanda. audiuntur quandoque eiuſcemodi promiſſa. In æternum, ſuſpectum hunc & peccati fautorem locum cauebo? hominem illum, illam fœminam, illum in malo ſocium, æternum non adibo amplius, comeſſationes illas & choreas æternum euitabo; ſatis eſt ſemel, ſatis eſt toties hic & illic, cum his & illis peccaſſe. bene, mi homo, proponis; & quia peccatum metuis, etiam peccati periculum iure fugis: ſed vtinam tam ſanctè ſerues, quam facilè promittis. Aliquando vix dies aut horæ abeunt pauculæ, cum idem omnino facis quod adeo eiuraſti & execratus es. Conſideratè hic agendum eſt, & fortiter. nil temerè Deo promittendum; quod verò promiſſum, ſanctè conſtanterque ſeruandum eſt. exemplis admodum luculentis docemur, quã puniat Deus, ſi fidem illi datam frangamus.

§. I.

Hominis & araneæ labores collati.

ALia eſt æternitas, ſed peſſima, quam ſibimet pollicentur ij, qui cælum ſibi ſtruere volunt extra cælum, & beati eſſe antequam mortui. Propter hoc (ait Iſaias cap. 28.) audite verbum Domini, viri illuſores: dixiſtis enim, percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. ô inſani, quam nulla eſt hæc veſtra æternitas! nil ſtabile aut perpetuum in hoc carcere. Regius vates eleganter id explicans: *Anni noſtri*, ait, *ſicut aranea meditabuntur.* Pſalm. 89. non potuiſſet breuius & melius, quid enim aliud ſunt omnes anni noſtri, niſi continua exercitatio & laborioſa meditatio; totum vitæ noſtræ tempus vanis laboribus, multis doloribus, varijs timoribus, crebris ſuſpicionibus, ſollicitudinibus penè innumeris exercetur; ſicut aranea cum fila filis nectit catenatus & continuus eſt noſter labor, continua ſuſpiria, iam vt illo fruamur, iam vt iſtud amoliamur à nobis, multa facimus & laborioſa ſuſcipimus, & heu neſcimus quod aranearum telam teximus, grandi labore, nullo effectu anni noſtri ſicut aranea meditabuntur. Aranea laborioſè telam ſuam orditur, diu multumque diſcurrit, hac illac circuit, in idem ſæpius redit, ſeipſam conſumit, dum ſuã illam multiplicium filorum rotulum abſoluat, exenterat & euiſcerat ſeſe, (alij aliud ſentiunt: non litigo) vt ſuum iſtud perflatile tentoriolum ex arte concinnet, quod vt ſublimi ſuſpendat, affigat, firmetque, ſexcenties it & redit, nec viſceribus ſuis parcit, libenter ea in tenuiſſimam hanc texturam impendit. Cum verò tralucidum hoc & ſubtiliſſimum conopeum iam pendet alligatum, & textile hoc opus abſolutum eſt, ad leuem ſcoparum ductum, omnis labor intercidit & perit; miſella vero aranea vel in tela ſua interficitur, vel eâ velut laqueo trahitur ad mortem, pede obterenda. ita imprudens animalculum, aut funebre ſibi ipſi linteum neuit quo inuolueretur, aut reſtim confecit quo necaretur, ita prorſus homines, inſtar araneæ, multis ſeſe laboribus exhauriunt, vt in altum emergant, vt voluptatibus affluant, vt opes ſtruant, vt retineant & augeant. hiſce conatibus omne ſuum ingenium impẽdunt, & ſæpe valetudinem diſcurrunt, fatigantur, ſudant, eneruantur? vti aranea viſcerum egeſtu; & cum omnia fecerint, telas aranearum habent & textrinum opus, ad capiendas muſcas. ſæpe ſuo ipſi operi immoriũtur, dies quos geniales ſperabant, fatales inueniunt; ſepul-

chrum est, quod palatium esse censebant, sic anni nostri velut aranea meditantur: verè maximam partem meditantur tantum, plurima namque facturos nos proponimus, pauca facimus, & plerumque quæ rectiùs non faceremus: nullam habent perpetuitatem, ad quæ tanto molimine tendimus, & plerumque non peruenimus, ita pactum cum morte, fœdus cum inferno nullum est. tabescimus omnes & morimur, hoc pessimum, quòd ita cœci adeamus æternitatem, quam numquam exibimus. Guerricus, cùm audisset in templo legi è libro Geneseos, capite. 5. Factum est omne tempus quod vixit Adam, nongenti triginta anni, & mortuus est. Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est, factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni & mortuus est. Et facti sunt omnes dies Mathusalem nongenti sexaginta nouem anni, & mortuus est.&c. ita mortem concepit animo, & se quoque moriturum, tam valide impressit menti, vt demum in S. Dominici leges iurauit, quò mortem sanctius obiret, & tutius adiret beatam æternitatem, quando hic nulla est reperienda æternitas.

§. II.

Quæ in mundo sit omnium optima quæstio.

Refert D. Matthæus, ca. 19. venisse adolescentem ad Christum, qui quæstionem proponeret. probus fuit hic adolescens, quod ex D. Marco ca. 10. licet conijcere, nam genu flexo venit & seruatorem interrogauit in hęc verba: *Magister bone quid faciam, vt vitam æternam percipiam?* Pręcepta nosti, respōdit Christus, si vis ad vitam ingredi, serua mādata Philippis in vrbe Macedoniæ, custos carceris, Paulo & Silæ ad genua accedēs, quęrit. Domini, quid me oportet facere, vt saluus fiam? (Act 19. vers. 30.) optima quæstio; nil melius, nil & vtilius potuissent hi querere: Sed, ô bone Deus, vbi hæc quęstio in mūdo? perpetuæ vbique quæstiones volant, hæc vna ferè nusquam, & plerumque suis se quæstionibus produnt homines, protrahuntque in lucem vel simplicitatem, vel curiositatem vel latentem alium animi morbum: qui adeò gnauè quærit, vbi venale sit vinum bonum, satis aperit quid curæ sibi sit, quærit alius, ad quod non possit non erubescere auditor: satis hic patet, cor plenum esse eo quo os abundat, plena sunt omnia quæstionibus, sed quàm rarum est, vt alter alterum interroget: putasne hæc via ad cœlum ducat? Omnium quidem vitiorum hoc est maximè libidinis & luxuriæ, vt cum quis profundum petit & incipit submergi, non facilè serio sinceroque animo quærat? istone viuendi genere beatam Æternitatem obtinebo, siccine itur ad astra? Sed tamen ij omnium minimè hoc quęrunt, quibus iucunda & suauis est vita; qui parum mœroris sentiunt & afflictionis, aut si sentiunt, omnia agunt, ne sentiant. Pati apud illos extremum malorum est: modo ipsis nunc benè sit, quicquid fiat alijs, quicquid futurum sit in illâ, de quâ nil cogitat, æternitate, quotidianum illorum carmen est: Cælū cæli domino, terram autem dedit filijs hominum, nec desunt eis corporis & animi vires, quibus hominum conatus ad momentum effugiant: sed vt in lōgas illas summi iudicis manus sine effugio incidant, & longissimas scelerum suorum luant pœnas, quod si Deus arcanissimis suis iudicijs hominem reijciat, reprobetque, & ex impotentis animi libidine permittat viuere, pleraque illi omnia prospere & feliciter euenire sinit, ne miser bis puniatur, hic & illic, & si quid boni fecit, mercedem statim recipiet de eiusmodi male fortunatis hominibus, verè pronunciauit illud Psaltes regius: In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ibunt in adinuentionibus, suis, & hic est miserrimus vitæ status, si quis esse potest, quia quem Deus destinauit ducere in viam beatæ illius æternitatis, huic certè non parcit, sed *assiduat flagella*: Eccl. 30. Ex innumeris testibus sisto vnicum, sed magnum, nil simile multis retrò sæculis visum auditumque censeo.

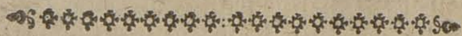
§. III.

Quomodo Deus hic puniat, vt ibi parcat inauditum exemplum.

Anno post Virginis partum, millesimo centesimo octogesimo quinto, Androni-

dronicus Orientis Impera. tertio imperij sui anno, ab Isaacio Angelo victus, duabus grauibus ferreis catenis collo iniectis, & compedibus oneratus, verbis contumeliosissimis exceptus; ita demum ornatus ad Isaacium perductus est, hic illi sæuities & tyrannis exprobrata, factâ omnibus licentiâ, quidlibet in illum audendi, iucundum fuit irritatis, ab hoste vindictam sumere, itaque impinguntur ei colaphi, tergum ignominiosè pulsatur, barba vellitur, capilli trahuntur, dentes excutiuntur: in publicum deinde protrahitur, omnium ludibrijs exponitur, etiam à mierculis pugnis cæditur, post dextra ei præciditur & sic, mutilus in furum & latronum ergastulum detruditur, sine cibo, sine potu, sine cuiusquam officio. Paucis elapsis diebus, alter ei oculus effoditur, ipse sic fœde habitus, & vno tātum oculo vnaque manu deformis, curtâ insuper breuique tunicellâ male amictus, capite raso & glabro infamis, scabioso camelo imponitur, per forum triumphi formâ, lentâ pompâ deducitur, hic plebs petulantissima, & circum foranea sordida turba, efferatis animis in eum fecit impetum: nulla habitâ ratione, quod is nudiustertius fuisset imperator, regio diademate redimitus, ab omnibus laudatus, cultus, celebratus, adoratus; quodque & ipsi iureiurando fidem suam & beneuolentiam erga illum obstrinxissent: furor omnibus ministrauit arma. clauas alij in caput impegerunt, sordibus alij nares oppleverunt; alij spongias hominum pecudumque excrementis & oleto plenas in faciem expresserunt, verubus alij latera pupugerunt, ilii lapidibus, hi luto petiuerunt; isti rabidum canem, fungum alij & ba[illegible]dum proclamarunt. Impudens muliercula ollam è culinâ raptam bullientis aquæ plenam, in transeuntis istius Imperatoris caput effudit: nemo erat qui ei non malè faceret. Ita demum summo ludibrio in theatrum productus, & mox camelo detractus, inter duas columnas pedibus suspensus est, qui sexcenta mala iam perpessus fuerat. virum tamen & heroem se gessit planè Christianum, lamentari & eiulare aut fortunam accusare auditus non est; & frustra id fecisset, cum Deo cœpit rationes ponere, & noxarum veniam orare, illud enim solum identidem ingeminabat: Domine miserere, domine miserere, miser Andronice, quod tanta ferre cogaris; felix, quod patienter feras & agnoscas peccata sic esse expianda. Sed nec suspenso furibunda turba, dum vixit, pepercit: direptâ tuniculâ, variè manibus agitarunt & lacerarunt, ferocior vnus ensem per pendentis aluum ad intestina adegit, duo alij periculum facturi, vtrius gladius esset acutior, ambabus annixi manibus, auersum corpus transfixerunt, hic miserrimus Imperator, mutilatam dexteram ægrè admouit ori, calidum ex eâ sanguinem, vt multi putabant, ob recentem plagam, adhuc stillantem, exacturus; sic miserè vitam abrupit. Diebus aliquot interiectis, ex infami furca detractus, sub theatri fornicem pecudis instar proiectus est, dum humaniores aliqui in locum alium transtulerunt, eum tamen à nemine sepelire permisit Isaacius. O Andronice, ô Imperator Orientis, quantam tibi Deus fecit gratiam, qui hęc te pati voluit paucis diebus, ne perires omnibus diebus, breui tempore miser fuisti, ne esses æternum. nec dubitem quin annos æternos in mente habueris, cum hęc tã fortiter toleraris. Scripsit hęc qui æuo illo vixit Nicetas Choniates, qui & Andronicum ab eo commendat quod fidei Catholicæ tenacissimus fuerit, simul & deuotissimus D. Paulo Apostolo, cuius epistolas præ manibus, & nunquam non apertas habere consueuit. Neque verò Apostolus istud obsequij gratis sibi deferri est passus; curam gessit sui cultoris Andronici, cui cum exitium immineret, imago Apostoli auro exornata & in æde sacra collocata, vbertim illacrimasse visa est. quod ostentum, ipse statim Andronicus, non aliter atq; venturæ cladis nuncium accepit. O Christiani, annos æternos in mente habete; sic quicquid malorum ferendum est longe facilius perferetis: breue videbitur, quicquid cum æternitate conferetur: *Id enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 2. Cor. 4. Hinc tam serio clamat & precatur August. domine hic vre, hic seca, modo in æternum parcas. Et D. Fulgētius, etsi sanctissimus, morti vicinior septuaginta diebus, antequam finiret, identidem clamabat: *Domine da mihi modo patientiam, & postea indulgentiam*, hæc illius

illius voces & vota fuerunt vſque dum exhalaret. Certe Deus ijs omnium minime parcit, quod per totam æternitatem ſecum retinere decreuit.



CONSIDERATIO SEXTA.

Quomodo ſancti Patres, Eccleſia, Scriptura, Æternitatem meditandam ingerant.

RItus Catholicus eſt, ſtatis annis diebus ſupplicare & circumire, Dei & Diuorum honori augendo. Æmulatur id dæmon: habet & ipſe ſuos qui ſupplicent & circumeant. Vidit hos regius vates: *Impij in circuitu ambulant*. Pſal. 11. Vitam ſuam ſic inſtituunt, vt à voluptate tranſeant ad voluptatem, à conuiuio ad conuiuium, à delitijs ad delitias, à ſcelere in ſcelus, hic illorum circuitus eſt; & cum putant hunc nequitię circuitum pœnè completum, & vtcumq; circinatum libidinis ſuæ orbem, denuò incipiunt, ad priora & antiqua redeunt, dum mors ita circumeuntibus non vocata occurrat. Liberi Iob hanc inter ſe legem ſtatuerunt, vt in orbem tranſirent dies conuiuij; alteri ab alteris inuitarentur, Optimus illorum parens probe aduertit orbicularem hunc conuiuiorum tranſitum, ſine peccatis vix futurum. *Propterea mittebat ad eos, & ſanctificabat illos, conſurgenſq; diluculo offerebat holocauſta pro ſingulis.* Iob 1. Vti ergo impij voluptatum circuitione gaudent, & in bonis dies ſuos ducunt, ita Deus circuitum cum illis inſtituet, ſed perpetuum, ſed in tormentis, ſed ęternum idem hoc B. Dauid Pſal. 76. Præuidit: *Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt, vox tonitrui tui in rota.* Fames, bellũ peſtilentia, ærumnæ, morbi, calamitates, mors ipſa, aduerſa denique omnia, quę ante mortem primam nos premunt, Dei ſagittæ ſunt, ſed tranſoluant; alatę ſunt celerrimè ab his ad illos atque alios tranſiliunt. At verò vox tonitrui, vox iræ & furoris diuini in inferorum ergaſtulis, velut rota circumagetur, idque æternis ſeculis, rota hęc veluti ſi puluere tormẽtario ſtipata ſit, vbi ſemel ignem conceperit, ardebit in omnes æternitates. *Ignis ſuccẽſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima.* Deu. 32. Eſt & alius hic circuitus, iſque etiam æternus: ab inexplicabili frigore, ad immenſos ardores, & ab his ad illud iterum regreſſus erit. ad nimium calorem, inquit Iob 24. ab aquis niuium tranſeat, quod expreſſius & ſtridor dentium & oculorum fletus deſignat Matt. 22. Horribilem Æternitatis rotam, quò plenius depingamus, ordo poſtulat, vt qua ratione ſancti Patres cum Eccleſia, hæc cum diuina Scriptura in hoc conueniat, oſtendamus, variæ ab his admonitiones ſunt, quas ſi attendamus, æternitatis non facilè obliuiſcemur.

§. I.

Sanctorum Patrum & Eccleſiæ circa hoc reſponſa.

EX omni numero Sãctorum Patrum, quinque potiſſimum audiendi ſunt, qui diuerſis temporibus vixerunt. Auguſtinus, Chryſoſtomus, Gregorius, Bernardus, Laurentius, Iuſtinianus.

Prima hic eſt quęſtio, ſed quę vana & ſtulta videatur, quid facilius aut tolerabilius ſit, triduo pati capitis, oculorum, dentium, vel calculi dolores, vel viſcerum tormina, vel (ſi qui alij ſunt acuti dolores) noctes dieſque ſomnum non videre, ſine omni pænè reſpiratione torqueri; aut certè de piſce, in quo fel compreſſum eſt, fruſtillum edere, ridicula prorſus & otioſiſſima quæſtio, multo quã ſuauius eſt, totum eiuſmodi felleum piſcem deuorare, quam diem dumtaxat vnicum, tantos perpeti dolores, illa piſcis amarities nec vitam aufert, nec ex ſe morbos creabit; os ſolum, quod acerba reſpuit, maximè conqueretur, rectè reſponſum eſt. interea verò quot hominum millia primum eligunt ſeu verbis ſeu facto ipſo, quoties in exhortationibus, in confeſſionibus, concionibus clamatur. quam diſertè & apertè prædicitur: En agitur de animæ veſtræ ſalute ęternâ, æterni vos cruciatus manent; ſi hac viâ porrò eatis: Chriſtus aliam monſtrauit, aliam iuit: redite, reſipiſcite, ſatis diu aberratum eſt, in voluntate veſtrâ ſitum eſt cœlo frui, aut excludi: Deus volentibus non deeſt. habent quidem amaro-

amaroris aliquid abstinentia & ieiunium, criminum confessio & corporis castigatio, sensuum custodia & victoria sui, vita casta & continens, non est negotium cuius facillimum, quicquid id est, ferendum est aliquid, *Nonne oportuit & Christum pati, & sic intrare in gloriam suam* ? Ne terreat breuis labor: pauculis annis, aut forsan diebus tantum, fortia & agere & pati necesse est, quies & gaudium erunt æterna, vincit omnia qui se vincit, qui se continet, qui prauis affectibus suis violenter resistit, idque propter cælum, propter Christum, propter beatissimam Æternitatem. Christus suis post resurrectionem apposuit piscem prunis impositum, quod doceret, quanta forent adhuc sustinenda: vitam amœnam & suauem non esse cogitandam; lapidandos, flagellandos, crucifigendos, excoriandos, hanc enim viam esse ad lætam olim resurrectionem, & æternitatem inter beatos ducendam: omnia quæ videmus modica esse & exigua, nec comparanda cum immortali, & quæ nondum videtur, beatitudine. Et hic ille felleus piscis est, qui toties in concionibus, in libris apponitur, nam hæc aliaque his similia sæpe sæpius ingeruntur & inculcantur, leguntur atque audiuntur, & tamen non creduntur, paruipenduntur, curis alijs & obliuione sepeliuntur, & quoties ipsa etiam conscientia concionatoris vices agit, & salubria hæc monita obtrudit, instat, dehortatur, vellicat, nihil efficit: frustra omnia, nam multis nec concionator persuadet nec conscientia, contra obducunt illi & sua etiam axiomata regerunt: *modo hic bene: futura sunt incerta: præsentia modo commode habeant: nullus mortuorum reuertitur, non enim est qui agnitus sit reuersus ab inferis; venite ergo fruamur bonis.* hæc illorum sunt cantilenæ. Sed propositam quæstionem definiat Augu. Melius est, inquit, modica amaritudo in faucibus, quàm æternum tormentum in visceribus, ita prorsus, verè melius est in hoc, quam altero mundo contracta debita soluere, longè satius est sexaginta aut septuaginta hic annis, corpus exercere continuis & quotidianis vigilijs, flagellis, cilicijs. quam illic vel vno die in tormentis detineri, sed alius è SS. PP. succedat.

S. Chrys. hom. 22. ad Pop. secundam ponit quæstionem. Si quis, ait, intra centum annos, vna solum nocte suaue lætumque somnium vidisset, & centenis ob id annis puniretur, an somnium hoc appetendum esset? Quod autem, inquit, est somnium ad centum annos, hoc est præsens vita ad futuram, imo multò minus, & quod est gutta ad pelagus, hoc anni mille sunt ad futuram æternitatem, & alibi hoc confirmans: Tempori, ho. 28 in ep. ad Heb. ait, infinito quid conferes? quid sunt decem millia annorum cum sæcula cogitas infinita? nonne quantum est stillicidium minimum abysso comparatum? Noli post hanc vitam spectare finem, vbi pœnitentiæ remedium nihil valet, vbi lacrimæ cadunt sed nihil profuturæ: verum, etsi quis ibi dentibus fremat, etsi linguam ardentem exerat, digito guttam instillabit nemo, sed audiet illa quæ diues audiuit. detur igitur quod per totam vitam nostrã voluptati vacauerimus, sed quid hoc ad sæcula infinita? hic enim & bona & mala finem habent, illic autem immortales pœnæ; hic si ardeat corpus, egreditur anima, illic vero incorrupto corpore resurgente, semper anima comburetur? peccatores enim incorupti resurgent, non vt honorentur, sed vt immortaliter permaneant in tormentis. Post Chrysostomũ D. Gregorius respondet ad illud cum quæri solet, an non celerior sese insinuet ebrietas cùm in cella bibitur ad dolia quam cùm in triclinio? gloriatur cælestis sponsa Salomonis ore, (Cant. 2.) Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem, in quæ verba S. Gregorius ita differens: quid per cellam inquit vinariam, congruentius, quam ipsam arcanam æternitatis contemplationem accipimus: Et certè quicunque cogitationem hanc de æternitate paullò altius in animum demiserit, gloriari poterit: ordinauit in me charitatem; nam meliorem seruabit ordinem amoris, seipsum minus, plus atque feruentius Deum, & propter Deum, ipsos etiam inimicos amando. Sed & hoc habet isthæc cogitatio, vt qui eam paullò largiùs delibat, ebrius fiat, sed ebrietate optimorum desideriorum, quæ non erant nisi ad emendationem vitæ ad cœlestem patriam, ad æternas voluptates. Apostolis exprobratum est, ebrios esse musto, erant certè, sed ex

hac cellâ quamuis autem D. Gregorius æternitatis sæpius meminerit, illud tamen ab ipso breuissimè simul & verissimè dictum est; *Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat*, hic merito quiuis optet cum Iobo cap. 19. Quis mihi det vt exarentur in libro, stilo ferreo, nimirum hæc ipsa verba: *momentaneum quod delectat, æternũ quod cruciat*, liber huic scripturæ aptus, cor hominis est: calamus aut stilus ferreus, seria meditatio; liquor purpureus, Christi sanguis, & hæc verba sic insculpta pectori, tum maximè voluenda sunt, & crebrius iteranda, cum voluptas abblanditur, cum libido stimulat, cum inuitat luxuria, cum refragatur caro, cũ spiritus flaccescit, cum peccati occasio est aut periculum. S. Bernardus quarto loco venit, paulò post ad præmittendam quæstionem responsurus. Vita humana ea est, vt homines sint diuersissimi sensus, quemadmodum diuersissimi sunt vultus. reperiuntur qui continuè & grauiter affligantur, vt pœnè succumbendum putent afflictioni, hunc egestas, illum morbus, istum occulta debita, curæ alium, hunc iniuriæ aut calumniæ ita premunt & perturbant, vt qui pusillanimes sunt & impatientes nonnunquam mortem sibi optent ad flumen aut ad restim properent, sic enim miseri finem ærumnis imponendum arbitrantur cum earum faciant initium, cui nullus concedetur finis. Contra probi alij & ad omnem Dei voluntatem paratissimi, nec citò mori cupiũt, nec diu viuere, vult Deus illos mori? idem volunt & ipsi: vult citò mori? hoc ipsum & illi volunt: vult diu viuere? non resistunt, ita idem illis cum Deo & *velle* & *nolle* est. Præter duo hæc hominum genera, pars maxima est, quæ longam vitam desiderat nec vllus ferè tam senex, quin speret & cupiat annum adhuc vnum viuere, apud hos nulla fermè satietas est vitæ, mors istis nimium properat, nimis adest matura, & ante tempus venire creditur. Hic iam quæri posset, quinam hominum viuant aut victuri sint diutissimè. D. Bernadus in Ps. 90. sermone 17. in diuinum hoc promissum: Longitudine dierum replebo eum, admirabundus exclamat: quid tam longum, quam quod æternum est? quid tam longum quam quod nullo fine preciditur? bonus finis vita æterna, bonus finis, qui finem non habet. Addit: Verus dies qui non nouit occasum, æterna veritas, vera æternitas, ac proinde vera æternaque societas. Ita dicendum est, illos solum vitâ vere longâ victuros, qui nunquam morientur in cælo: & illos morte eheu nimium prolixâ morituros, qui semper morientur, qui nunquam viuent in tartaro, etsi semper viuant. B Laurentius, Iustinianus, vltimum nobis quæsitum explicabit. plurima sunt in hoc orbe, quæ natura ita vni assignauit loco, vt in alijs reperiri non possint, aut non nisi pars illorum de floribus noui orbis solum potest haberi semen; de multis animantibus sola pellicula. Æternitas, ita res est alterius Mundi propria, vt illius non nisi semen hic habere possimus: quid ergo semen est æternitatis; Semina æternitatis, ait Laurentius Iustinianus, libro de obedientia capite vigesimo sexto sunt hæc: contẽptus sui, charitatis donum, operum Christi gustus, contemnere alios, arbor est quæ totum tegit mundum, & pro inferorum incendijs excrescit amplissimè contemnere seipsum, & minimum est semen, & ignotissimum mundo istud è cælo attulit Christus, *qui exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, & factus est obediens* non tantùm vsque in stabulum, in præsæpe, sed vsque in Caluariam, vsque in crucem, ad mortem, in sepulchrum, in limbum: *propter quod & Deus exaltauit illum*. En, creuit hoc semen in latissimam propaginem, in arborem omnium latissimam. de charitate idem beatus Patriarcha libro de disciplin. & conuersat. monast. mentionem faciens: Iuxta charitatis, inquit, mensuram, æternæ retributionis est gloria. Nam cui minus dimittitur, miuus diligit, (Luc. 7.) minus obtinet gratiæ, qui minus habet charitatis; vbi verò minor est gratia, minor erit & gloria, ita omnino, quanto magis Deum amas, tanto magis æterna tibi præmia cumulas, tota lex est AMOR, sed purus, castus, diuinus. Tertium erat, gustus operum Christi, scitum est de ijs, qui student Rhetoricæ: proficere censendos esse illos, quibus Cicero sapit. ita prorsus affirmari potest, in virtute progredi eos, quibus diuina Christi documenta non desipiunt, quisquis in Christi verbis, factis, vitâ, vix quidquam gustus inuenit, non afficitur, non delectatur,

tur, non mouetur ijs, quæ ad animum & pietatem, quæ ad beatitudinem & diuina spectant: at vero comedere, bibere, ambulare, ridere, iocari, ludere, per quam sapiunt; is tutò sibiipse dicat: O mi Deus, quàm nullum est in me semen æternitatis: cum enim in memet descendo manifestè in me deprehendo, quos ego patiar manes, quo meus me inuitet affectus: choreas ducere, cōuiuijs hilarescete, ad pocula vigilare, fritillum & tesseras mouere, insanijs & fabulis auscultare, impuras pagellas lectitare, ad cantiunculas venereas plaudere, socijs paria facere, hoc possum, hoc mihi iucundum est & volupe. at vero multa de Christo, de diuorum vigilijs & ieiunijs audire vel legere, hoc iniucundum est & insuaue; ægrè totā duro concione, vna illius horula, cæteris longior videtur, & ideo vel somno vel colloquio fallenda de hoc tali homine sententiam pronunciare facile est: Operum Christi nullus est hic gustus. sed Ecclesię de Æternitate sensum videamus.

Tanti facit Ecclesia memoriam æternitatis, vt nullus sit psalmus, precatio, hymnus, quem non finiat ęternitatis memoriâ. hinc perpetuæ & solemnes psalmorum clausulæ: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, (ante omne scilicet principiū ab ęterno, absque omni principio) nunc & semper, & in sæcula sęculorum, infinita, innumera, incomprehensibilia, taceo vestes, ritus atque ceremonias sacras, quarum non paucæ, eandem ęternitatis memoriam ingerunt, sed à riuulis ad ipsum fontem progrediamur.

§. II.

Scripturæ diuinæ clara de æternitate testimonia.

Tres solùm testes produco: prophetam, Apostolum, Euangelistam? quanti quotidie gemitus eunt hominum abiectorum & despectorum ab omnibus? passim reperias quid dicat: Miserum me, quàm paucos ego, quia pauper, amicos numero: apud omnes inhonorus iaceō, vbique spernor, omnium pœnè pedibus proteror. Expectā, mi homo, paulisper, & patere, nondum omnium dierum soles occubuerunt: promissum diuinum attende; Baruch cap. 5. pronuntiat: *Circumdabit te Deus diploide iustitiæ, & imponet mitram capiti honoris æterni.*

Sunt alij, qui naturam accusent, & vitam cornicibus longam, breuem nimis concessam homini querantur. Audite queruli, adhuc alia superest vita, vbi breuis hæc & vana desierit; Beato Paulo credite testificanti: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factā æternam in cælis* 2. Cor. 5. quę ergo tanta iactura est si luteum hoc tuguriolum nostri corporis corruat, cum palatium aureum nobis paratum sit, numquam ruiturum? Prophetæ & Apostolo testis accedit Euangelista Matthæus, cuius ore in hęc verba Christus loquitur: *Si manus tua vel pes tuus scandalizet te, abscinde eum & proijce abs te; bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum & proijce abs te, bonum tibi est vnum oculum habentem in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* ô ignis! ô gehenna! ô æternitas! quodcunque damnum temporis, ad damnum æternitatis collatum, lucrum est, non damnum: hoc sensu dat Christus, oppignerationis seu stipulationis chirographum D. Matthæi verbis consignatum: *Et omnis* (inquit) *qui reliquerit domum vel fratres, aut sorores, aut patrem aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.* An non hæc clara satis est promissio de beata ęternitate, cùm in pignus detur illud centuplum? Cùm verò Christus apud eundem Euangelistam, de supremo iudicio præmonet, æternitatis ter facit distinctam mentionem, supplicij æterni, ignis æterni, & æternæ vitæ. Expendit hæc profundiore meditatione Pachomius, qui post tot labores in vasta eremo susceptos, nouum dormiendi, imò potius vigilandi genus excogitauit. quindecim annis non admisit vnquam somnum, in tugurio suo decumbens aut iacens; neque vlli fulcro incumbens, sed in medio cellulæ suæ sedebat, vndequaque liber, adeo vt nec tergum aut latus parieti acclinaret, sed, si quidem somnus vincere

vellet, ſic vinceret non deiectum, non ſuauiter recubantem, & recuſantem vinci. Plurimum quidem, hac vigiliarum obſtinatione vir ſanctus affligebatur, æquo tamen ferebat animo difficillimam hanc contra ſomnum luctam, ſpe prælibans æternam illam in cœlo requiem. Eò Pachomium perpetuæ quietis meditatio deduxit, vt etiam humi cubare & terram pro lecto habere, inter delitias numerarit.

Cum ergo ſancti Patres, Eccleſia, & Scriptura variè nobis æternitatem proponant perpendendam; noſtrarum nunc partium eſt, vt quiſquis æternus eſſe vult in cœlo, ſerio cogitet: ô mi Deus, quam rarò hactenus & quàm frigidè de æternitate cogitaui, præterquam quod horis ſingulis æternitati fiam vicinior, deinceps in re tam ſeria minus ludam, & ſi quidem mihi multa ex voto fluere, reſque meas proſperè & feliciter euenire aduertero, proximum erit vt cogitem: & quamdiu hoc durabit? eritne ſemper tam ſerena tempeſtas, itane ſemper Phœbus & fortuna ridebunt? & quid mihi mercedis rependet, ſecutura mox æternitas, pro hac ſuaui ſed breui, pro grata hac ſed periculoſa felicitate? quod ſi vero res meæ ſint turbidæ, ſi multa contra votū eueniant; ſi affligat, ſi cruciet, ſi hinc illic mala & infortunia in me coniurent, irruāt, exagitent, illud vnicum aſſiduè cogitabo: Sine tantum; ſine, peragat mandata fatorum tempeſtas, inhorreſcat hoc mare magnum & iratum, fremant afflictionis venti, impellant turbationum vndæ, nubes tentationum minentur, tenebræ mœroris inuoluant, fractus licet illabatur orbis: non ſemper ruinæ, non ſemper procellæ: hi venti aliquando ponent, ſubſident fluctus, nimbus & grando diſpellentur; quidquid demum hic patiar, non durabit æternum: cadet mea crux, ſaltem cum ego morti cecidero victima. at verò procellis omnibus procelloſius eſt, flammis addici æternis. hoc longum tormentum eſt: alia omnia quæ extra æternitatem ſunt, breuia, volucria, momentanea ſunt. Vmbræ ſunt & ſomnium (ait Chryſoſto.) qualiacunque ſint, illa ſperemus & expectemus. Et quomodo Chriſtus diſcipulis ſuis illud MODICVM inculcat? omnes cruciatus ſuos, & acerbiſſimam in cruce mortem MODICVM vocat, omnes Apoſtolorum labores & violentam per ſupplicia necem, MODICVM appellat, cur ergò non & mihi MODICVM videatur, quidquid patior, tametſi centum in annis patiar. *Adhuc enim modicum aliquantulumque, qui venturus eſt veniet, & non tardabit.* Ad Hebr. c. 10. v. 37. ſic igitur pergam, & illud porrò vnum iudicabo eſſe neceſſarium, vt nil agam contra conſcientiam, nil contra Deum. omnia ei ſalua ſunt, cui ſalua eſt beata ÆTERNITAS.

§. III.

Omnia MODICVM *ſunt præter Æternitatem.*

VErè nimis quam MODICVM eſt quidquid hic ſeu laboris ſeu doloris perferendum eſt, Auguſtinus tract. 107. in Ioannem: Hoc modicum, inquit, longum nobis videtur quoniam adhuc agitur, cum finitum fuerit; tunc ſentiemus quam modicum fuerit. Sapientiſſimus hominum, vt omnem humanæ vitæ periodum, vel ad centum annos ampliatam, proprio penicillo depingeret, minutiſſima rerum ſibi ſumpſit exprimenda; ita enim dilucidè affirmat Eccleſiaſticus c. 18. *Numerus dierum hominum vt multum centum anni: quaſi gutta aquæ maris deputati ſunt & ſicut calculus arenæ, ſic exigui anni in die æui.* En, quid vobis, ô longæui & centum annorum ſenes plauditis? omnes anni noſtri quid ſunt? lapillus arenarius & marina guttula, & quid lapillus eſt ad altiſſimos arenæ montes? & quid eſt guttula ad profundiſſimam maris voraginem? ita quinquaginta, ſexaginta, ita centum anni veſtri, ô ſenes: MODICVM ſunt, nihil ſunt ad illum æui & æternitatis diem. Et tamen cum hoc lapillo, cum hac guttula ſic triumphamus ô vani & miſeri! lapillus eſt vita noſtra, at non pretioſus lapillus, non auri & gemmæ, ſed arenæ: guttula eſt vita noſtra, at non dulcis aquæ guttula, ſed ſalſiſſimi maris: Cuncti dies eius doloribus & ęrumnis pleni ſunt, nec per noctem mente requieſcit, ait Eccleſiaſtes c. 3. Vere Auguſt. in Pſ. 36. Recole, inquit, annos ab Adam vſque in hodiernum diem, Percurre ſcripturas: heri penè Adam ille de paradiſo lapſus eſt, vbi enim ſunt præterita tempora? ſi toto illo tempore viue-

viueres, ex quo Adam de paradiso dimissus est vsque in hodiernum diem: certe videres vitam tuam non fuisse diuturnam quæ sic auolasset, vnius autem cuiusque hominis vita quanta est? adde quantoslibet annos, duc longissimam senectutem, quid est? nonne aura est matutina? Verissima sunt hęc omnia. Dic enim quæso, vbi nunc Adam? vbi Cain iam? & vbi longæuus Mathusalem? vbi Noe? vbi Sem? vbi Heber; & vbi obedientissimus Abraham? vbi Iacob? vbi Ioseph? vixerunt: fuerunt Troes. Sic transit vita, sic transit mundi gloria, ô ros! ô vanitas! quid ambis, quid longa speras? breue est MODICVM, vile est quidquid hic vides. In ictu oculi clauduntur omnia: Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Quantumcunque verò modicum sit viuendi spatium & breue, ad æternitatem collatum, damnatorum tamen nemo Deum accusare poterit, quod vitam non dederit longiorem? seipsos damnabunt quod vitam non vixerint meliorem. *Non enim est in inferno accusatio vitæ*. Eccles. cap. 41. satis diu viuerent dãnandi, si satis piè. Hoc libet, mi Christiane, liberius paulo ac fidentius tecum agere, & rem oculis clarissimè cernendã subijcere, Ais, te cælum sępius cogitare, & magnis votis æternitatem aspirare. Ais tu hoc? ego vero nego & pernego id te facere, mihi ipsi hoc de me affirmanti iuberem te non credere. Et qui fieri possit, ô mi bone Christiane, vt ego tuque cælum sæpius & seriò cogitemus, & tantis, vti nos iactamus, votis æternitatem aspiremus, interim tamen viuamus tam torpidi & frigidi, tam lenti & fracti ad bonum, tam viuaces & feruidi ad malum, tam parati ac lubentes ad omnem petulantiã? homines queruli & oscitabundi, nunquam minus segnes quam cum irascendum est, nunquam magis pusilli animi, quam cum patiendum est: quauis afflictione, quouis verbulo turbamur & deijcimur, nunquam desperatiores quàm cum multa contra voluntatẽ accidunt, tacebo cæteras libidinis & inuidiæ latentes in animo vomicas. Et tamen nos tales, tam belli homines; tam timidi cùm audendum, tam audaces cum timendum esset, nihilominus gloriamur sæpe nobis ęternitatis gaudia in mente & in votis esse. Crede mihi, creditu hoc difficillimum est, nos cælum & ęternitatem in animo crebrius voluere, & interim moribus non melioribus viuere, da veniam verbo, hoc impossibile est. Et istud iam demonstro, Genes. cap. 19. Iacob Patriarcha auunculo suo Labano, pro filia Rachele septem annis seruiuit, & videbantur illi pauci dies prę amoris magnitudine, audis hoc homo queribunde? tu seruis non impostori, qualis Laban, sed Deo conditori & promissori fidelissimo, nec pro vxorcula seruis, sed pro toto cœlorum regno: non pro vxoria forma, sed pro æterno Dei aspectu: non pro vxoris blandimentis, sed pro cœlestibus, æternis delitijs. Et tamen vel vnius dieculæ molestia te sic eneruat, vt subinde tuus omnis in cælũ, in Deum amor, frigere incipat: quam primũ aduersa ingruũt, mox in fusissimas querelas prorumpis, cælũ & terrã inclamas, spiras vindictã forte nec ipsi semper diuinę iustitiæ querimonia tua parcit? quandoque verò sic te abblandiens voluptas emollit, vt seruitij diuini oblitus, & peccati labyrinthum à fronte amœnum ingressus, in letalem somnum resoluaris. En, hæc tua est vigilantia! En, hæc amoris tui heroica magnitudo est! Vbinam arduum istud septennium in diuino seruitio exantlatum? O Simon, Simon! siccine non potes vna hora vigilare cum tuo Domino.

Sed audi plura de Iacob Patriarcha. Deceptus hic à Labano perlippientis Liæ coniugium pro desponsa sibi Rachele, seruiuit apud eundem impostorem, septem annis alijs, nec dubium quin & hi septem anni, visi sint illi pauci dies, præ eadem amoris magnitudine. & credibile est, eum subinde ab opere fatigatum, in Rachelis formam obliquasse oculos, secumque tacitè dixisse, digna est certe hęc forma, quamuis molestã & septenni seruitute; atque si necesse, alijs insuper septem annis illius gratiâ duram hanc seruitutẽ seruire non recusabo, ita amoris impetus omnem laboris sensum mitigabat. Capis ista delicate Christi miles? & adhuc murmuras; tu Deo, pro Deo ipso seruire, pro æterna quiete iuberis laborare ad tolerantiam atque patientiam prouocaris pro immortali beatitudine, & adhuc ignauus dormitator conquereris? Numera quæso annos, quos in Dei famulatum to-

tos expenderis; vide num annis viginti ita tu Deo ſicut Iacob Labano fideliter, & induſtriè ſeruieris: vix totidem menſes aut dies reperies, numera peruigilatas in precibus noctes, recenſe dies in laboribus pijs exhauſtos: poteriſne tu Deo quod Iacob ſocero dicere: die noctuque æſtu vrebar & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis: ſicque per viginti annos in domo tua ſeruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & ſex pro gregibus, tuis tunc ita, mi Chriſtiane, annis viginti Deo ſeruijſti? noſti, quæ tui laboris futura ſit merces; non filiæ Labani, non greges ouium? ſeruitutis tuæ præmium, Deus ipſe erit animi corporiſque beatitudo; vndequaque tibi erit optimè; delitijs afflues innumeris, maximis, ſine omni defectu, ſine vllo faſtidio, ſine fine; natabis quaſi liquidiſſimis immerſus voluptatibus. Et tamen aſpice manus tuas ad opus languidiſſimas, intuere pedes tuos ad templum lentiſſimos, inſpice cor tuum inuidia tabidum, ira & vindicta æſtuans, ſpurcis cogitationibus verminans, ſocordia & impatientia ignauum. Siccine Deo ſeruis pro cœlo, pro immortali vita, pro æterna beatitate? quin facis quod Iacob, & promiſſam tibi Rachelem aſpicis, cum ſuſcepti laboris tædium obrepit, quotieſcumque igitur ægrè tibi eſt, & vel aduerſa premunt, vel proſpera ſeducunt, vel labores oneri ſunt. oculos cœlo attolle, & teipſum ſic ſolare: En, illa tua Rachel eſt, formoſa nimis & decora! En cœlum, en domum quietis & voluptatis æternæ: ſuſtine nunc paullulum non ſummos dolores, non maximos labores, & breui illic eris, tanto tunc lætior & beatior, quanto nunc triſtior & afflictior; tunc quies illa tibi erit iucundior, quò nunc vita fuerit operoſior, ergo & age fortiter, & patere conſtanter; digna eſt his omnibus beata ÆTERNITAS. Si ſic, mi Chriſtiane, teipſum ſæpius animares, ſi talibus oculis cœlum frequentius ſuſpiceres, ſi hoc affectu æternitatē quotidie cogitares, crede mihi, pauci tibi ſeruitutis dies viderentur, præ amoris in ęternitatem hanc magnitudine laborem omnem tibi facilem diceres; moleſtias omnes gratiam computares, aduerſa omnia inter lucra numerares. Vitam præſentem hoc quiſque ſanctius inſtituit, quo attentius futuram æternitatem expendit.

CONSIDERATIO SEPTIMA.

Quomodo Chriſtiani depingunt Æternitatem.

PER tenebroſam domum pedetentim incedendum eſt, parieteſque palpandi ſi humanus intellectus in æternitatem ſeſe velit immittere, iter reperiet tenebris & caligine obſeptum, nec vmquam in hac vita penetrandum, via quidem ad eam breuis eſt, ſed exitus interminabilis, & quamuis nemo hominum æternitatem ſic animo conceperit, vt, quid ipſa ſit, liquido poſſit dicere, eius tamen immenſitatem ſimilitudinibus & picturis, quaſi quibuſdam vmbrarum lineis licet proponere. Vmbra prorſus eſt & vmbrarum vmbra, quicquid vel ſcribitur vel pingitur de æternitate, neque enim omnia tempora in vnum coaceruata, eius latitudinem exhaurient: non horæ, non dies, non hebdomades, non menſes, non anni, non luſtra, non olympiades, non Indictiones, non Iubilæa, non ſęcula non anni Platonici, & tardiſſimi octauæ ſpheræ motus, etſi hęc per queuis numerum numerātem, millenarium aut millionē multiplicentur, aut cuicunque numero numerato comparentur, vt ſtellis cæli, arenulis Oceani, herbulis terrę, fluuiorum guttulis, æternitatis tamen numerus non indagabitur. Nautæ demiſſa bolide, maris profunditatem explorant; nos item ſubmiſsâ & reuerenti cogitatione impenetrabile profundum æternitatis tentemus, & quo id melius expendamus, hæc à Chriſtianis propoſita imago iuuabit, ea ſic habet.

Chriſtus puerulus, quaſi à præſepi & cunis pœnè nudus & inueſtis, ſtat inter nubes, aptam humeris ſuis fert cruculam, nubibus vnicum hoc verbum inſcriptum viſitur, ÆTERNITAS, infra Chriſti pedes in terra, humi ſedet cadauer oſſeum, pilis & cute nudum, ſolâ barbâ dignoſcendum, læua membranam tenet in

qua

qua præſcriptum, MOMENTANEVM QVOD DELECTAT: dextra domum extollit: iuxta Coruus eſt, roſtro cochleam admordens, ſua illi vox adſcripta, CRAS, CRAS, è terra hiante, flamma ſeſe in altum emergit, in qua voces illæ deſcriptę ÆTERNVM QVOD CRVCIAT. Chriſtum ex æthere prodeuntem, flexis genibus adorant è diſpari ſexu gemini homines, loco omnium hominum: Ponè hos fluēs clepſydra & apertus gemina facie liber eſt: alterâ pagellâ ſcriptum: *Ducūt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Iob c. 20. alterâ verò; *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* (Ad Rom. 7.) iuxta ſtant cæleſtes genij & cernentium oculos manu regunt, eoſque ad diuinum puerum exigere iubent. hæc pictura eſt, ſenſus illius iſte.

§. I.

Chriſtus inuitans.

CHriſtus, æterni Dei æternus filius, non aliâ quàm nos veſte, hoc eſt nudus in hunc orbem ingreſſus eſt veſtem immortalitatis & innocentiæ per inobedientiam nos amiſimus. nunc omnes heu quàm malè veſtiti, in hanc lucem prodimus? Chriſtus nobiſcum, imò pro nobis luit, quod non deliquit. Sed quid crux in humeris diuiniſſimi huius puelluli? lectulus eſt, in quo in mortem obdormiuit; pro cubiculo Golgotha fuit. multi è ſanctis hoc exemplo ducti, vltro per annos aliquot voluerunt incommodè cubare, & malè parciſſimeque dormire, modò læti ad diem æternum ſurgerent. Certè D. Bononius abbas, pro culcitrâ plumeâ terram, pro lodice cilicium, pro ceruicali ſaxum habuit. S. Lupus epiſcopus viginti annis, S. Edmundus Archiepiſcopus triginta annis, extra omnem lectum dormierunt. tacebo Nicolaos, Baſilios, Vdalricos, alioſque quàm plurimos, quibus operæ pretium viſum non eſt, talibus delitijs ſomnum paucorum annorum fouere. alia illis quies & longior in mente fuit, ideò nec ad ſatietatem, nec ad delectationem, extra cęlum quieſcere placuit. quot feminis etiam, idem animus fuit? S. Clara pro puluillo ligneum trunculum capiti ſubiecit. S. Hedvvigis culcitram ſtramentitiam non niſi pro delitijs admiſit. S. Brigitta ab obitu mariti, triginta annis & cilicium aſſiduè geſtauit, & nunquam niſi humi dormiuit, omitto alias.

Et quid veteres narramus? quot hodieque viri religioſi, ſemeſo ſtramini dormiunt, nec plumas petunt cùm beatam æternitatem ſperent, quam quotidie cogitant. Sed ad Chriſtum redeamus, mortē is oppetijt, eamque & acerbiſſimam & ignominioſiſſimam, ſed vt mortem æternam à nobis arceret omnes quidem morimur, ſed mors hęc breuiſſima eſt: ictu oculi momento à corpore diuellitur anima, & totum hoc factum eſt quod MORI vocamus. non ita res agitur apud inferos, tormenta illa omnes mortis angores & dolores longiſſimè ſuperant, non tantùm quia multò grauiora, ſed quia incomparabiliter diuturniora, cum ſint ęterna. itaque illic iſta pati, eſt *continue mori.* & ab hac perpetuâ morte liberauit nos puer ille, qui in nubibus pictus progreditur. ſub pedibus diuini huius pueruli exeſum cadauer ſedet, quod primi omnium patris Adami eſſe, pluribus indicijs ſciri poteſt. audite nunc poſteri & ſeri nepotes parentem veſtrum, vos ſic affantem.

§. II.

Adam lamentans.

O Filij, felices futuri, ſi parens veſter ſciuiſſet felicitate vti: nunc verò miſeri hoc ipſo, quod mei filij, ego vos necaui prius quàm genui. propter me antè damnati eſtis, quam nati. Deus eſſe volui, vix homo manſi, omnes in me perijſtis, antequam perire poſſetis. ita neſcio, patrem me appelletis an paricidam & tyrannum. vitioſos vos eſſe quid miror an conqueror? à me tales eſſe didiciſtis inobedientes, vos eſſe doleo, ſed tamen eſſe docui, ipſe Deo inobediens, intemperantes & guloſos vos auerſantur ſuperi; ah, paternum hoc eſt vitium! ſuperbia veſtra exoſos vos Deo facit. ego primus veſtrum, ab hoc monſtro triumphatus cecidi, factaque eſt ſuperbia me victo ſuperbior. hoc à me patrimonium habetis, miſeriarum cumulum. cęlum vobis magni Dei nutu transſcriptum erat, & legatum certiſſimâ ſponſione ego turbaui omnia, &

hæreditatem omnium veſtrum abliguriui bolo vnico. vxorem & pomum pluris ego feci quàm vos omnes, quàm cælum, quàm Deum: hem malum & execrandum prandium, poſt quod aliquot millibus annorum, mihi cenandum fuit apud inferos! In horto degebam ſupra quàm cogitari & fingi poteſt amœno: omnibus quæ animo collibuiſſent, frui licebat, vnicam ſi ſtirpem declinaſſem. omnium animantium rex eram, ſapiens & pulchrior, valens & robuſtus: delitijs innumeris affluebam. cęlum æquabili clementiâ nouis coniugibus fauebat, & in cæruleâ veſte nitidum continuè ridebat: ſoles non niſi puriſſimos illic vidimus. nil niſi amœnum & floridum incurrebat oculos, aures ſuos habebant muſicos, auiculas: terra crocum & cinamomum halabat; vndique me voluptas incredibilis ambiebat: viuebam procul omni curâ, tædio, metu, labore, morbo, morte. Deus aliquis eram in terrâ. hanc felicitatem cælites ipſi mihi gratulabantur; ego vnus eam mihi maximè inuidebam. & quia diuinæ legi non parui, & vetitum malum admordi, omnia in me mala irruerunt: paradiſo exturbatus, à Deo profugus, pudore plenus latebras captaui. labor, dolor, mœror, pauor, lacrimæ, calamitates, mille miſerię fatigare me cœperunt. vos ſentitis, quotquot ex meâ familiâ eſtis. & quod finis ærumnarum eſſe creditur, mors ſæpe eſt initium, & quidem æternarum. ô mei filij, meo veſtroque damno ſapite, & vel vnum hoc à me diſcite, PECCATVM ODISSE. en prorumpentem iuxta me flammam; hæc eodem quo peccatum tempore cœpit vrere, nunquam in æternum extinguenda. Omnia alia ſupplicia in leui ponenda ſunt, & breui finiuntur, hæc reos ſemper cruciabit, ſed eam euadere iam poſſumus, modò ipſi velimus. vltra quinque millia annorum, mihi meiſque liberis omnibus, porta cæli occluſa fuit? nunc reſerata eſt per illum, qui quod ego liber malè rapui ex arbore, ipſe ſuffixus in arbore totum liberaliſſimè perſoluit, & nobis omnibus moriendo *reſtituit rem*. cunctis iam cœlum patet: ſed eò non ducit niſi via pœnitentiæ, non admittit niſi porta crucis, qui hac viâ, & per hanc portam venit, ad gaudia ſecurus venit, & certus habitationis æternæ. Non excludetur illinc amplius: nemo illic lędi poteſt aut lędere. ô poſteri, ÆTERNITATEM cogitate, breui immortales futuri, aut inter damnatos, aut inter beatos. Hęc Adami ad poſteros ſunt monita.

§. III.

Coruus crocitans.

PRoximè hoc protoplaſti cadauer, coruus appictus eſt, qui non leuiter facit ad Æternitatem integrè repræſentandam. Notum D. Auguſtini dictum eſt: *Cras, cras, Corui vox eſt. geme vt columba, & tunde pectus*, hanc ferè ob cauſſam, beatam Æternitatem plurimi amittunt, quod illam hodie quærendam, cras quæſituros ſtatuunt, nihil enim promptius in incertiſſimum CRAS reijcimus ac pœnitentiam, quam vt à nobis honeſto nomine amoliamur, identidem promittimus.

Cras hoc fiet idem: cras fiet. quid, quaſi magnum
Nempe diem, donas? ſed cum lux altera venit,
Iam cras heſternum conſumpſimus; Ecce aliud cras
Egerit hos annos, & ſemper paulum: erit vltra.

Perſ. Satyra 5.

ita CRAS illud tam longâ ſponſione cunctatur, dum vitę tempus eripitur, & repentè miſeri ad *Æternitatem*, ſed horrendam & ſubterraneam deuoluuntur. Salomon identidem inclamat: *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, ſubitò enim veniet ira illius & in tēpore vindictæ diſperdet te.*(Eccl. 5.) verè dixit Rom. ſapiens Seneca: Magna pars vitæ elabitur, malè agētibus; maxima nihil agentibus; tota, aliud agentibus. atque veluti Archimedes, dum Syracuſæ caperētur, domi ſuę in puluere circinū ſecurus rotabat: ita plurimi hominū dum illorum æterna ſalus agitur, puluerem illi ſuum tractant, vanis litibus, pecuniarijs negotijs, & non profuturis laboribus diſtenti, Æternitatem nunquam cogitant aut rariſſimè, idque perfunctoriè tantum, velut canes è Nilo bibunt O Martha, Martha, quam vanè turbaris & diſtraheris in plurima: *porro vnum eſt neceſſarium*

sariu m, beatitudo, sed non hęc breuis in terrâ, sed illa in cælo ÆTERNA. Antequam laborem sumamus, notam illam regulam sępe applicamus, & nobiscum ipsi quærimus: estne hic labor ad panem lucrandum? an non potiori iure Christianus cuiuscunque operis initio: seipsum serius interroget: estne hoc ad cœlum lucrandum? conducitne istud ad beatam æternitatem promerẽdam? sed nos has tales curas in aliud atque aliud tempus reijcimus, nimirum istud de labore nostro tunc quæsituri, cum non amplius poterimus laborare. Sed hoc omnium peccatorum est, ait Augustinus; omnis peccator dicit: *aliquando, sed non modo.* Dionysius Rex Siculus, Apollini auream chlamydem abstrahens: Nec æstati, inquit, nec hyemi vestis hæc conuenit; in æstu grauat, in frigore non calefacit. sic multi, ait Ambrosius, cum anima sua ludunt, & cum Deo: iuueni dicunt, ad mundi leges viuendum est, ad calices & choreas, ad equos & palęstram exercitatus sit, aprico gaudeat & socijs? eremum & templa tetricis senibus permittimus, & cum senectus adrepserit frigida & morbida: Non hæc inquiunt à senibus postulanda: per vires non licet. quies illis indulgenda: valetudinem curent, & satis agunt. ita & æstas ætatis nostræ transit & hiems, & ad futurum æternum ver nihil laboratur. ergò dum tempus habemus operemur bonum, nec, per coruinum illud CRAS, CRAS, & hodiernum & crastinum & ęternum elabi sinamus. crastina dies non est nostra, sed hodierna. *Ecce nunc*, inquit Apostolus, *qui dicitis, hodie aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annũ: & mercabimur & lucrum faciemus, qui ignoratis quid erit in crastino, quæ est enim vita vestra? vapor est, ad modicum parens, & deinceps exterminabitur* Iacob 4 Rectè Messodamus, quod Guido Bituricensis narrat, inuitanti ad epulum posterę lucis? Mi amice, inquit, cur in crastinum vocas? ab aliquot iam annis, diem secuturam mihi nunquam polliceri sum ausus, quia in horas singulas mortem expecto. Nemo certè mortem satis cauet, nisi qui semper cauet, nimis ille temerarius est, & ęternitatis manifestus contemptor, qui cum letali peccato it cubitum, & in plumas sese abijcit. totoque proflat de pectore somnum. Ah! quanta est humanæ mentis & cæcitas & temeritas? quàm frequens sit & crebra, mors repentina, scimus; ipsos etiam homines nouimus, qui pridie valentes & sani cubitum ierint, manè inuenti sint mortui, forsan è plumis, Deus scit; in flammas tracti. ipsi etiam vidimus, qui subitâ vi tacti, simul ægrotare cæperint & mori intra partem horæ sani, ægroti, viui, mortui & adhuc procrastinamus, & de die in diem (parum est hoc) de anno in annum emendationem vitæ differimus, interim mors adest non expectata. & toti nos tradit æternitati, viriliter in se cunctabundam hanc lentitudinem expugnans Augustinus? Sentiebam, inquit, me ab eis teneri, & iactabam voces miserabiles, quamdiu, quamdiu, cras & cras? quare non hâc horâ finis turpitudinis meæ? dicebam hæc & flebam amarissimâ contritione cordis mei. Magnus ille Antonius, teste D. Hieronymo suos ad virtutem exhortatus, iugi meditatione aiebat retinendum esse monitum illud: *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Ep. 4. neque tantum super iracundiam solem occidere nõ debere dicebat, sed & super peccata alia omnia, ne vnquam scelerũ nostrorum testes Sol & Luna discedãt. Ioanni Alexan. Patriarchæ, litigij quid fuerat, cum Niceta Patricio vrbis primate: ad forum res spectabat; in qua ille potius pauperum, hic numorum magis curam gerebat. Fuit vt vnum in locum conuenirent, pacem, si qua ratione posset, inituri. clamatum est diu acriter, nec sine stomachi aut bilis indicio; neuter, suas partes deserere, æquum censebat, ita in seras horas conflictus hic verborum abijt, nec amplius profectum est, quam vt animi paullò quam antea essent offensiores. quando ergo neutrius animus ad alterius conditiones accedere voluit, discessum est lite pendente & integrâ. Patricius iure pecuniario cedere iniquum putabat, Patriarcha Dei caussam sibi agere videbatur, nihilominus tamen, cum iam abijsset Patricius pertinaciæ seipsum damnans integerrimus pręsul. nec in optima quidem caussa (ait ipse secum) hanc inflexibilem iræ contumaciam Deo placere putes: & iam etiam adulta nox imminet; itane solem super iracundiam nostram occidere sinemus? impiorum hoc est, & contra præceptum Apostoli (Leontius Cypro-

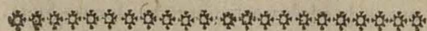
rum

rum Episcopus in vita illius cap. 14.) nec quieuit optimus antistes, & quàm primum sacerdotes primarios complures, ad Nicetam Patricium submisit, eique renunciari iussit, hæc solum: *Domine Sol ad occasum est*, quæ paucula verba Patricij animum improuiso aggressu sic immutarunt, & adeò peruicaciam omnem expugnarunt, vt turgentibus oculis prorupturas lachrymas, ægrè in statione continueret, nec distulit; abeuntes clericos è vestigio secutus, ad suum Pontificem Ioannem, quàm importunus tam gratus irruit, & statim: Sancte Pater, exclamat, in tua posthac ero potestate. quo dicto in mutuos amplexus, & vnà in concordiam iuerunt ambo ita pacem, quam longa verborum velitatio nequijt, vnicum hoc dictum integrauit: *Sol ad occasum est*: ita omnino, quisquis peccati mortalis conscius sibi est vesperi hoc ipsum sæpius apud se animo reuoluat: *Domine Sol ad occasum tendit*, fortassis & vita tua. atque si hac nocte moriaris, quod nec nouum nec rarum est, in quâ te futurũ putas *Æternitate*? diuorum an damnatorum? conscientia tibi tua hoc dicet, quare age quod agis. *Sol ad occasum tendit* caue occidat super libidinẽ & luxuriam tuam, super tuam inuidiam & blasphemiam, super detractionem tuam & furtum, super peccatum tuum mortale vel vnicum. Deus bone, si vestis, si vultus, si pileus leui sorde maculetur, mox abstergimus aut eluimus; Ergo vestis aut pilei, ergo vultus maculam tolerare non possumus, & animi turpissimos næuos tamdiu toleremus? is dies, ea hora expiationis esto, quæ est peccati. agenda est pœnitentia, ait Ambrosius, lib. 2. de pœnit. c. 1. non solum sollicitè, sed etiam maturè, ne forte Euangelicus ille paterfamilias, qui arborem ficum plantauit in vineâ suâ, veniat, & quærens fructum in eâ, si non inueniat, dicat cultori vineæ, *succide illam*, hoc vltimum vulnus arbori inflictum, prorsus est immedicabile, ergo quibus licet, & dum licet medeamur. ipsæ animantes hoc docent. ceruus sagitta confixus, ad dictamnum notam sibi herbam properat; hirundo si pullos excæcauerit, nouit illos oculare rursus de sua chelidonia. nos heu, miseri, pœnè quotidie vulneramur, & sæpe letaliter, & tamen medicinæ cura nulla est. ad mensam, ad confabulationem, ad lectum vti assueuimus, properamus: & quis ad pœnitentiam, ad confessionem? si tutelaris angeli (nam & hi in hoc æternitatis typo expressi adstant) monita audiremus, nunquam nisi prius Deo reconcilati, cubitum abiremus, custos hic noster sæpius monet clepsydræ ad finem defluentis, monet iudicij iam imminentis. At nos via, qua cœpimus, pergimus; fluat clepsydra, immineat iudicium, Orcus minetur, moneat Angelus, mors instet, nos verò pergimus, & in dulcem declinamus lumina somnum, ô miser, quisquis es.

—— potes hoc sub casu ducere somnos?
Virg. 4. Æn.

potes conscientiam peccati mortalis ream ad lectum deferre, potes in tanto æternæ mortis periculo soporem, mortis fratrẽ admittere? Possum, inquis, possũ; nec aliquid mali mihi vnquam euenire, ne fidas, vnicâ horâ euenire potest, quod mille horis non euenit: nondum euasisti, & cogita obsecro, quanto spatio anima tua distet à morte, ab inferis, ab æternitate vnico certè halitu; verissimè tu quoque dices: vno tantum gradu, ego morsque diuidimur. non magno apparatu opus est vt mors te sternat, neque tota telorum pharetra exhaurienda, vt cor tuum transfigatur; vnius sagittulæ mucro, vitâ te omni spoliabit. Ecce aura malignior & corruptior te afflat, vel humor aliquis è cerebro in pectus subsidit, vel aliquod alicubi ostiolum in corpore obsepitur, aut cordis calor subito suffocatur, aut arteriæ pulsus intercipitur, & totum tuum viuere concidit, tuque te prius ad æternitatem abreptum esse miraberis, quam metueres abripiendum, mille sunt non tantum tardæ, sed & repentinæ mortis viæ. mors illa maximè improuisa est, cuius vita præcedens non fuit prouida. mors impræmeditata, mors pessima, ideò salubriter consultum est omni ætati, vt omnem diem sibi credat vltimum, imò omnem horam putet extremam. quot hominum subito sunt extincti, lapsu, laqueo, veneno gladio, flammis, vndis, leonis vnguibus, aprorum dentibus, equorum calcibus, mille mortis caussæ. quotquot corpori sunt non dicam sensus, sed & pori, tot & morti sunt fenestræ. Natus es, ait Augustinus, certum est quia morieris; & in hoc ipso quia mors certa est, dies

dies mortis incertus eſt. nemo noſtrûm ſcit, quàm prope verſetur terminus, neſcio quamdiu ſubſiſtam, & ſi poſt modicum tollat me factor meus, media vita in morte ſumus, quam in ſinu ſemper circumgeſtamus, & cui exploratum eſt ſe ad veſperum victurum? huic hominum latroni, Morti dico, mille nocendi artes, innumera fulmina, tonitrua, ignes Phrygij & Græci, ſagittæ, gladij, falaricæ, falces, fundæ, exemplis opus non eſt quæ à priſcis petamus, ſat recentium habemus, nonne multi, quos ipſi nouimus, dum dormierunt in mortem ipſam obdormierunt, non excitandi ante ſupremum diem. non ſemper Mors nuncios aut Feciales mittit, qui aduentum ſuum ſignificent, ſæpiſſime adeſt inexpectata, & ſine omnibus ceremonijs inertem hominem inuadit ſternitque. vigilate itaque, quia neſcitis neque diem neque horam. venit nox quando nemo poteſt operari; operamini ergo dum dies eſt, (*Ioan.* 8.) Dies (inquit Origenes hom. 10 in Matth.) huius ſæculi ſpatium eſt, qui quidem dies nobis longus, ſed ſi cum æternitate conferatur, eſt breuiſſimus, quam tamen diei breuitatem, infinita ſequitur æternitatis prolixitas. ô mi homo, tu præſertim, qui peccati grauioris conſcius tibi es, æternitatis oſtium contemplare, & mortem cogita. incertiſſimum eſt quo te illa loco expectet, tu itaque illam omni loco expecta. qualem te inuenerit Dominus cùm vocauerit, talem pariter & iudicabit.



CONSIDERATIO OCTAVA.

Quomodo Chriſtianis non tam pingenda, quàm meditanda ſit æternitas.

ORdo poſtulat, vt à Pſalte regio, alijſque æternitatem meditantibus, in nos ipſos deſcendamus; nobiſcum ipſi habitemus, & ſaltē ſubinde domi, & apud nos ſimus; nimis procul à ſe ſuaque ſalute abit, qui quod tranſit, videt; æternorum obliuiſcitur.

Norunt Iuriſconſulti ius illud, quod de ſolis tribus obolis eſt deſerendum non eſſe, ſi ius ſit perpetui & æterni cenſus. magnum ineſſe cenſetur pretium tribus tantum quadrantibus, ſi ſingulis ij annis ſint ſuo domino pendendi. tanti eſt, rei vel viliſſimæ perpetuitas. Quod ſi ius trium obolorum perſequeris, mi homo; & qui fit quod in hæreditate regni æterni adipiſcenda, tam ſocors ſis & oſcitabundus? De tribus obolis bellum alteri moues, & prolixum inſtituis litigium: cælum alijs rapiendum permittis: nimirum res vilis eſt cælum: certè apud te, qui tam parum pro cælo laboras, omnia alia tanto quæris ambitu, tanto conatu & ſudore: de æternis, vt quæ procul diſtare videantur, vix cogitare vacat, & cū vacat, nō libet. res moroſa videtur, mentis oculum fatigare in ijs quæ peruideri nequeunt: vicina & præſentia magis delectant. Hic, ſi ſapimus, mirabimur noſtram ipſi cæcitatem aut veriùs inſaniam, quod cum in pleriſque omnibus præſertim cùm pecuniaria cauſſa eſt, velimus eſſe certi, at verò cùm de theſauris æternis agitur, nulla quæratur, cum haberi poſſit aliqua certitudo, vel, vt vocant, aſſecuratio, quis mutuas dat pecunias, qui non in vicem literas poſtulet aut pignora; omnium hoc in ore eſt: certus eſſe volo, cupio aſſecurari; viam ibo tutiorem, aleam ſubire nō placet, præſentia & certa vbique præpollent incertis & longè diſſitis; melior eſt paſſer vnus in manu, quam decē aut viginti in tecto, charior nobis eſt regulus in cauea, quàm aquila in nubibus: nimirum cum Plauto ſentimus, & tum credunt manus noſtræ cum ſunt oculatæ. Itane, ô mortales, certitudo vobis quæritur rerum incertiſſimarum, & tunc maximè fallentium cum manu tenentur, de vita æterna tam non curatis eſſe certi? norunt Chriſtiani quam hic aſſecurationem aut certitudinem poſuerit Rex cœli Chriſtus: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. (Matth. 19 Lucæ 18.) qui ſeruat ingreditur: res certiſſima, via ſecuriſſima eſt: at verò qui vel in vnicum ex his præceptis peccat, pœnitentiam inſuper differt, nec eadem qua peccauit hora, offenſo ſe Deo reconciliat, is ſe ſuaque omnia, is corporis & animæ ſalutem æternam, aperto committit diſcrimini. tribus digitis (ſed nec tantum) à morte abeſt, cum mille mortis cauſas intra

ſe contineat, & tamen in illo damnationis ſtatu temerarius perſiſtit, in quo ſi mortem obiret, periret in omnem æternitatem. an non hoc eſt temerariè agere, & aleæ pericu-loſiſſimæ, quam facilè vitare poſſet, æternas diuitias committere? quod ſi tot anni in inferorum cruciatibus eſſent explendi, quot peccata quis patraſſet, aut etiam quot horis vixiſſet, quam id eſſet tolerabile? at reuera ſic plures viuerent inimici & hoſtes Dei, ſi ad certos tantum annos ignis ille duraret; nam plurimi ne ſic quidem terrentur, cum ſciant ſupplicia illa æternùm, & in infinitos annos duratura, eaque eſſe tanta tamque immania, vt pars horæ in ijs conſumpta, videatur annus. nam ſi conflaretur in vnam quaſi maſſam id quod homo centenis annis in hac vita perpeti poteſt putâſne annum vnum apud inferos exigendum æquaret? ſicarij, latrones, parricidæ, & quorumcumque ſcelerum rei triduo aut quatriduo, omne ſibi debitum ſupplicium exhauriunt: diriſſime quidem torquentur, ſed intra paucos dies omnis hęc ſtat tortura, & tota vnius circumactu hebdomadis abſoluitur. At verò damnatorum tormenta non vno anno, nec ſæculo vno, alterove concluduntur. Deus hos ſemper punit, neque vnquam ſatis punit, etſi totâ puniat æternitate.

§. I.

Non rem tantum, ſed & ſpem omnem, æternitas præſcindit.

SPes in hac vita ſic habet, vt ſæpe ſola hominem in miſerijs ſoletur, ad ſubleuandam enim hominum laſſitudinem, ſpe nihil eſt efficacius. & diuina lenitas plerumque aliquam in aduerſis, ſpem ſalutis reliquam facit ægroto dum anima eſt, ſpes eſt, poſt hanc vitam, hoc vltimum rerum aduerſarum ſolatium, damnatis penitus ademptum eſt: ſpe ſublatâ ſola remanet æterna deſperatio, Vidit & audiuit Daniel Propheta, cap. 4. clamantem Angelum: *Succidite arborem, & præcidite ramos eius: excutite folia eius & diſpergite fructus eius: veruntamen germen radicum eius in terra ſinite.* Florem, inquit Ambr. & folia decutit, radicem ſeruat, delitiæ hic auferuntur; pœnæ infliguntur, ſpes tamen non adimitur. en, radix ſeruatur: ſpes manet, apud inferos, radicitus & ſtirpitus euulſa eſt. non relinquet eis germen, neque radicem, clamat Malachias cap. 4. Iobus etiam cap. 19. dolens: *Et quaſi auulſæ*, inquit *arbori abſtulit ſpē meam.* Spes impiorum peribit, *Prouer cap.* 10. Ergo dum poſſumus, ſed ſimul etiam id quod debemus, ſperemus. Ouidius olim monet:

> *Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo,*
> *Et ſubito caſu, quæ valuere ruunt.*

His ergo fidendum non eſt, nec ſperandum in his. Bernardus, ſerm. 10. in Pſ. 91. viam monſtrat meliorem, his verbis: Dicit fides parata ſunt magna inexcogitabilia bona à Deo fidelibus ſuis: dicit ſpes, mihi illa ſeruantur, nam tertia, charitas: curro ego, ait, ad illa, ſpes vera, vti Diuus Gregorius affirmat, in æternitatem animum erigit, & idcirco nulla mala exterius, quæ tolerat, ſentit. Spes vera, omnia *modicum* quid & *momentum* eſſe non neſcit. ſed ô *momentum*, à quo tota pendet ÆTERNITAS! hora mortis & extremi agonis dies propriè momentum illud eſt, & illa pretioſa margarita, ob quam prudens mercator omnia vendit, vt illam emat. ſed pauci norunt huius vnionis pretium. D. Hieronymus affirmat, &, pro æterna ſalute (inquit) omnis admodum homo negligens eſt: ſed vnde neglectus iſte in re ſummi momenti? oculos, miſeri, habemus imbecilles & malos, cominus ſatis videmus; eminus vix quidquam. de adultis & ſenibus non loquar; pueri, puellæque à cunis recentes, & quibus nondum omnes dentes nati, vitiorum elementa accipiunt, & minimas auaritiæ ſordes ediſcunt: mox acquirendi docentur inſatiabile votum; norunt itaque quid lucro, quid crumenæ, quid penori faciat; de mercimonijs loqui poſſunt, & vina iudicare, & veſtium peregrinas formas dictare norunt. nimirum;

> *Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem.*
> *Hoc diſcunt omnes ante alpha & beta puellæ;*
> *Inde fere ſcelerum cauſſæ* ——
> Iuuen. Sat. 14.

Inde etiam tanta rerum æternarum aut inſcitia, aut obliuio; iuuenes ſeneſque numi pretium

tium probè intelligunt, cœli & æternitatis ignorant. Sed pergamus vlterius. Et te potissimum, mi Christiane, qui concioni sæpe interes, sed fortasse raro attentus es quæritur: Si tu ad mare stes, illudque minuto cochleari exhaurire instituas, in proximum à latere vicino riuulum, qui tamen ipse etiam mare influat, & sic omnia quæ mari ademeras; à mari resorbeantur: dic iam, quam diu in exhauriendo mari laborabis? quod si dolio haurire liceat, & in flumen aliorsum deriuatum effundere, quot annis vel hac ratione hauriendum tibi esset, dum in alium alueum mare transfunderes? intereà temporis in flammis sedere infandum esset tormentum, damnatis tamen gratissimum pactum & moram dicerent non longam, modo demum sic finiendam, vt euadere liceret æternitatem. Finxerunt prisci tricipitem nescio quam hydram, cui resecto vno capite, mox aliud atque aliud subnasceretur, hydra hęc verè apud inferos est si est vspiam, illic enim æternitas triceps, quæ & pœnam damni, pœnam sensus, & vermem conscientiæ nunquam moriturum, velut trigemina capita præfert. Heu miseros nos & rerum maximarum improuidos, qui viam habemus tam breuem quam periculosam, in ea tamen adeo hilares sumus & læti, perinde atque si per paradisum & amœnissima tempe deambulemus, securi ab hostibus, iam iam in patria tutò locandi, nescire tamen sine culpa non possumus, peruecturos nos demum ad geminas portas duplicis æternitatis, quarum illa beatorum, hæc damnatorum est; per harum alterutram ingrediendum, prout nimirum in via nos gesserimus. Laurentius Iustinianus hanc hilarē viatorū insaniam miratus: *O mortalium*, inquit, *lugenda conditio*, *quæ cum sit exul à patria, exultat in via*! differamus ergo tantisper vanissima gaudia, dum patriam contingamus, & hoc vnum agamus, vt per illam admittamur portam, quæ principium est æternæ beatitatis. Creauit nos quidem Deus ad delitias potius quàm ad labores, verùm hic neque locus, neque tempus est delitiarum, sed laborum æternitatem Deus delitijs assignauit, huius verò vitæ spatium ad delitias illas promerendas concessit. Et quo, inquis, obsequio eas promerebor? Oraculum nostri: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, (*Matth.* 11.) Cogita tecum: Egone violentus ille? nimirum in plumis, in poculis, in tripudijs, in delitijs. Ah! certandum est generosè, currendum strenuè, dum viuimus & vigemus, vt in vltimo vitæ articulo, in ipso æternitatis horizonte, qui nos in perpetuum ab hac vita disterminabit, & in aliam quæ totius æternitatis est, transcribet, de vita transacta gaudere, de futura optimè sperare possimus. Laboremus ergo, laboremus, & vim nobis inferamus. sic latentem in tempore sempiternam quietem, & æternam sub paucis diebus occultatam gloriam assequemur.

Verum solidumque gaudium non in vanis his delectatiunculis, sed in æternis voluptatibus quærendum est. Ascendit hedera super caput Ionæ, vt esset vmbra super caput eius. Et lætatus est Ionas super hederâ, lætitia magna, (*Ion.* 4) Et quid demum est omnis huius mundi seu voluptas, seu vanitas? an non virens hedera, quæ textili silua per parietem inserpit, lætamque supra caput vmbram explicat? Lætantur opulenti lętitia magna sub vmbra suę hederę, suarum opum lętantur gulosi & ebriosi sub vmbra suarum mensarum, voluptuosi sub vmbra delitiarum suarum. at extrema lętitię luctus occupat. Parauit Deus vermem & percussit hederam, & exaruit. Vbi nunc, mi Iona, tua est hedera. & vbi lętitia tua? exaruit & illa & ista, ita prorsus hederę nostrę exarescunt, simulque cum illis omne illud vmbratile gaudium *Iob.* 20. gaudium enim hypocritę ad instar puncti est: ęternorum bonorum gaudium est ęternum.

§. II.

Æternitatis gustus quanti sit illustri exemplo declaratur.

VIdit hoc & maturè, (in vita S. Pachomij c. 29.) Theodorus annis adolescens sed certè iudicio senex, Christianis ortus parentibus. hic die toti Ægypto festâ, cum in amplissima parentum domo risus, cachinni, tripudia personarent, cum geniales mensę ad epulas inuitarent, ipse clauso sed casto ingemiscens vulnere, secum ipse sic expostulare cępit: infœlix Theodore! & quod inde tibi lu-

crum, si mundum lucreris vniuersum? multa habes, & quamdiu habebis? abundas, epularis, tripudias & quamdiu hæc omnia? equidem placeret & saperet hæc viuendi ratio, modo diu placere posset & sapere. Ecquid autem? delitias has retineam, perdam æternas? dic Theodore, num hoc Christianæ legis est, in terra sibi cælum effingere, & per delitias ad delitias transire velle? aut ego me valde fallo, aut Christus per spinas eundum dixit. abrumpe, & breuibus gaudijs præfer æterna. dixit & madentibus oculis in penetralem domum se recipiens, ibique solo se asternens, sic precari cœpit: Deus æterne, cor meum tibi patet, meus ad te orator, meus est gemitus. quid à te petam, aut quomodo, vix ipse satis scio, hoc vnum, ô mi Deus vnicè deprecor, ne me mori sinas æternâ morte. Domine tu scis quia amo te, & cupio esse apud te & laudare te æternùm. Domine miserere. dum hæc orat, interuenit mater, & rubicundulos madidosque oculos, curiosa obseruatrix statim animaduertit: & : Vnde, inquit, hic mœror mi fili? & quæ hæc tua solitudo hoc die? iam mensa te vocat; tu vnus desideraris. cui Theodorus: Quæso te mater, inquit, meam à mensa absentiam honesto purga nomine: nauseanti stomacho cibum vel potum obtrudere, nec ipsa tu suaseris, ita clementi dolo matrem à se remouit, ipse solus cum solo Deo penitius in æternitatis adyta est ingressus, cœpitque vitæ suæ statum omnem attentâ cogitatione rimari; & quis (inquit ipse secum) hactenus fui, aut potius quis deinceps esse volo, siquidem æternitatis regno nolim excidere? Varia ad cælum via est, alius hac it, alius aliâ. modò perueniatur, quid refert, quâ? quando tamen non omnes viæ similes, & nos quoque dissimiles, deligenda cuique ea est, quam sibi nouit commodam. Alia breuior, alia longior ac periculosior. Si timeam in longa ac periculosa, superest breuis ac secura, quam si eligam, sine dubio mecum gaudebunt Angeli. At mei tristabuntur? initio quidem, postea verò forsan & ipsi gaudebunt. Age Theodore, modo non in longum differ, & noli nimis credere. Spero sanè me fore fortẽ, vbi fortes aduersarios inuenero. quid si habiturus sim molles, blandientes, illachrymantes? hic plus mihi metuo. Sed obfirma animum, & quem à natura flexilem habes, à Christo infractum impetra. Ad quid si mater vbera ostendat? scis, quid S. Hieronymus dicat: Ad vexillum crucis euola, virtus est in hac re esse crudelem. Aliam habes & maiorem matrem, quæ sua pariter ostendit, & est illa patrona tua Beatissima Virgo, quæ tibi deinceps instar mille matrum erit, si tu fueris eius filius. At res ardua est, hæc vitæ mutatio, præsertim in ipso æui flore: Est ardua, fateor. Sed experientia loquitur; plerique hoc ipso malè Deo seruiunt. quod serò seruiant, rectissimè omnium illi, qui ab adolescentia Domini iugum portare didicerunt. At, delicatè hactenus nutritus sum, nunc asperam vitam ingrediar? ferre potero? Spero. sed quam diu? in annum vnum alterumve? hoc satis non erit, vltra tendendum est, & ad finem vitæ. Perpende itaque & aut non incipe, aut fini. Puto me in his superandis solum non fore, sed cum socio Deo verum id quidem est, at contra assueta tendere difficilimum est. hactenus vitam duxi nobilem & liberam, nunc humilem & seruilem ducam? quamdiu ducam? non licet breuem hic comœdiam cogitare, vt vnum aut alterum diem, hanc personam sustineam; hic vltimus actus agitur cum agitur anima. Longa erit theatri huius molestia, & ad sericum aut purpuram redire, non concessum, nisi vbi indueris immortalitatem & vestem gloriæ. ô Theodore, quid facies in hac tam diuturna scena? ad alios actores attendam; inter cæteros video Christum Dei filium, ignobilem, humilem ac simplicem quæuis seruilia pati & agere: quid mihi faciendum, nunquid illo sum melior? At reuera durum est in has sese angustias redigere, & quendam quasi carcerem ingredi: Vide; voluntas tua in posterum erit alterius, & facies quod volet alter, & quod tu voles non faciet alter. Hic quoque quem sequar Christum habeo, qui non venit suam facere voluntatem, sed Patris qui in cœlis est. Nec mihi difficile fuerit, alienum sequi ductum, si ducentem intuear, quis est qui iubet? homo vocem profert, Deus imperat, cui si obedientiam non promitterem, deberem. At profectò nimis alta hæc philosophia est, à locuplete in pauperẽ transire vitã quid facies? mendicandũ tibi erit,

qui

qui mendicantibus dare poteras delitias quas non habebis, noli quærere. Quid tamdiu mecum ipse litigo? quid fluctuo, in hoc spei & timoris Euripo? exemplum domini mei non ante me cerno? non in oculis est Christus cruci suffixus, illusus, infanda passus? ille, cœlestibus relictis thesauris in hanc inopem venit terram quid habuit? ortus & occasus eius ostendunt; in illo non habuit, quò diuerteret, in hoc non habuit quo se tegeret: nudus obijt. Per vitā qualis? in fuga, in itinere, in siti, in æstu? quā agendo indefessus, quā patiens perferendo! quæ docuit, hæc & fecit, quis tam attentus ad paupertatem, tam promptus ad labores, tam mitis ad contumelias? Istius me ducis pudeat, inter huius me comites censeri erubescam: aut Theodorus nō ero, aut ero talis, qualē me esse vult dominus meus Iesvs. paratus sum amore illius & algere, & esurire, & sitire; paratus contemni, vinciri, vri, secari: breuia sunt hæc, nec possunt esse diuturna: sola æternitatis vel gaudia vel tormenta verè sunt diuturna. ite caduca, flocci vos facio, sola mihi in voto est Æternitas. Adeò incaluit hoc cogitationum æstu, vt iam solam arderet ęternitatem in cælo. itaque decreuit nummis, parentibus, delitijs longum & æternum dicere Vale. firmando huic suo decreto non tam præcipitanter egit quam constanter, non statim is fuit, qui esse cupiebat, sed tandem fuit, hoc est, Pachomij discipulus. Tragœdia hunc prologum non vna est secuta, sed contra morem tragœdię, post triste principium læto exitu, ita Theodorus ipsis ęternitatem medullis combiberat, vt mundo fieri fabula non recusaret, modò ille non crederet cum mundo, fabulam esse æternitatem. Vultis, mei Christiani à Theodoro, imo à magno Paulo, imò ab ipso Christo audire verbum verum & seriū? Sic plerique viuitis, ac si fabula sit omnis æternitas. Lata porta est & spatiosa via, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam: certè non intraturi per hanc, si crederent, illic quà intrarunt, æternum se permāsuros. ita vobis pia fabula est ęternitas. At credimus (dicetis) æternitatem, speramus, cupimus quæsō vos, quātilla hæc spes aut fides, quam frigida hæc est cupiditas? præsens voluptas, moneta in manu, blandimenta carnis tam ingeniosè fallunt multos, vt in eis omnem æternitatis amorem suaui obliuione paullatim extinguant. Euigilate itaque, Christiani, euigilate: ad ianuam stat iudex: momento fiet quod tota doleat æternitas. Magnus ille Antonius in quadam ad suos concione. Hic, ait, mei fratres, sunt æqualia rerum pretia, in vendendis rebus & emendis. tu mihi decem das aureos, tantiuis pretij, ego tibi do aromata, quinquagenos ego tibi florenos numero, tantidem tu mihi frumentum rependis. alia longè ratio est, in ijs quæ æterna sunt, comparandis, æterna vita, vili prorsus stat pretio obolus vnicus, cum toto auri millione, iustius comparari potest, quam omnis labor noster, cum cœlesti beatitudine. In psalmis lego: Dies vitæ nostræ septuaginta anni, si multum, octoginta: quidquid reliquum est, labor & dolor. quocirca si octoginta, aut si centum, vt plurimum annis, Deo fideliter & feruenter seruierimus, omniū sæculorum regnum obtinebimus, & non centum dumtaxat annis regnabimus. cœlum hæreditabimus, non terram. Ergo, filioli, non vos aut tædium fatiget, aut vanæ gloriæ delectet ambitio. Non enim sunt condignæ passiones huius temporis, ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. nemo, cum mundum deseruerit, ingentia se reliquisse arbitretur, omnia enim terrarum spatia, ad cœlorum infinitatem comparata, breuia sunt & angusta. & licet opes nostras retineamus, lege mortis ab illis diuellemur inuiti. quin ergo virtutem teximus è necessitate, & breui amittenda, sponte. amittimus vti exigua, maxima recepturi; hæc fusiùs narrat Athanasius, in S. Antonij vita capite 15. S. Pachomio vsitatissimum fuit, & perpetuum, vt, quotiescunque mentem illicita titillaret cogitatio, eam ęternitatis memoriā repelleret recurrenti opponeret æternas pœnas, dolores sine fine vrentes, ignem inextinguibilem & vermem nunquam omnino morientem. quare considerationem istam hic ipse D. Pachomius verbis suis finiat. Ante omnia, inquit, præ oculis habeamus diem vltimum & momentis singulis singulis supplica timeamus dolorem Æternorum.

CONSIDERATIO NONA.

Conclusiones aliquot dictorum de æternitate.

I. CONCLVSIO.

NOn tantum non eloqui, sed nec cogitatione satis assequi potest vllus hominum infinitam ÆTERNITATIS longitudinem. Inter hominem verum & sculptum, ignem verum & pictum, maxima est differentia, & tamen etiam hæc suo sibi modo simillima dicuntur. at inter nostrum & tartareum ignem, inter nostros & tartareos dolores, nulla est, nulla penitus comparatio, nam illorum mensura TEMPVS est, istorum ÆTERNITAS. Christus id in palmite eleganter exprimens: *Si quis*, inquit, *in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent.* Ioan. cap. 15. ET ARDET. hic ÆTERNITAS breuissimè, vnico nimirum verbo, & optimè descripta est, omnia alia Christi verba futuri habent discrimen; arescet, colligent, mittent; non ardebit, sed ARDET. iste damnati hominis status erit. ibunt mille anni, ET ARDET. iterum mille anni transibunt, ET ARDET sicut in principio. iterum atque iterum milleni anni præteribunt, ET ARDET sicut cæpit. quod si post aliquot annorum milliones quæratur; homo ille ante tot millia annorum damnatus quid facit, quid eò fit? responderi aliud non poterit quàm hoc ipsum ARDET, ardoribus continuis, infandis, ęternis. In hunc locum pulchrè August. tract. 81. in Ioan. Vnum de duobus palmiti congruit, aut vitis aut ignis: si in vite non est, in igne erit: vt ergo in igne non sit, in vite sit.

II. CONCLVSIO.

SI scirent, qui in peccato mortali sunt, quàm vicini sint ÆTERNITATI, & tormentis æternis, cùm possint vnico Dei nutu (sic loquimur) morti & ab hac diabolo tradi, totum Hispaniarum regnum, omnes Asiæ thesauros, totum mundum donari sibi nollent ea lege: vt vel vnicam horam confessionem & pœnitentiam differrent, multò minus vt cum peccato tali, cubitum facessérent. Quid enim prodest homini si totum mundum lucretur, animę verò suæ detrimentum patiatur? Matt. 16. omnia si perdas, ô homo, animam seruare memento. Omnia pænè membra amisit, Arialdus Mediolani diaconus homo patriâ nobilissimus, nam Marchionis frater fuit, sed & vita sanctissimus, vt qui constantissimè hæreticis, alijsque flagitiosis hominibus restitit, demum ad necem ductus est: aures ei præsectæ, superiora labra mutilata, præcisæ nares, lingua sub gutture euulsa, oculi effossi, dextra amputata, taceo cetera, hic Diuus in corpore verè perditissimo, seruauit animam, & vitam vt acquireret, vitam perdidit. Anno à pariente Virgine millesimo sexagesimo sexto. Syrus presbyter in eius vita, ad Rudolp. Abb. Vallis vmbr.

III. CONCLVSIO.

PArs magna Christianorum, etiam Catholicorum, gehennę & cæli ÆTERNITATEM esse non credunt, certè aliter viuerent, si id verè crederent, in hos illud conuenit: *Filius hominis veniens, putas fidem inueniet in terra?* Luc. 18. Sunt qui videri velint id credere: verbis aiunt, factis negant. hi ÆTERNITATEM aut nunquam aut rarissimè cogitant, aut cogitant tantum, non perpendunt, non inhęrent, non examinant, intellectum & voluntatem non concitant, imaginationi nil imprimunt: vix incipiunt, & mox aliò euagantur. & si quid forsan scintillæ bonæ ex hac cogitatione natum est, id omne protinus curis, negotijs, voluptatibus, velut aqua suffocant. ita plurimi clausis oculis, & obturatis auribus, viã ineunt ÆTERNITATIS ad mortẽ, quod SS. Patres in Euangelico epulone obseruant, eum tunc primum leuasse oculos, cùm esset in tormentis: tota vita oculos habuit clausos, maximè pauperibus, sed & omni pietati: apud inferos primum aperuit, sed nimis serò, nec est quod miremur multos ita cœcos, manibus & pedibus properare in domum æterni luctus,

via

via admodum ampla est, amœna, lata, plana, in viâ hac nemo errat, sed in viæ fine, via pluribus placeret, sed displicet terretque viæ terminus, ideò prudenter malunt viam aliquamdiu asperam, quę tamen ducat ad hospitium perpetuo beatum, quam viam breui amœnitate ridentem, sed quę ducat ad carcerem perpetuis lachrymis & cruciatibus destinatum, verè Iob: *Sicut* inquit, *consumitur nubes & pertransit, sic qui descenderit ad inferos non ascendet, nec reuertetur vltra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius.*

IV. CONCLVSIO.

QVisquis subinde serio in ÆTERNITATIS cogitationem descendit, is non tantum non licenter & petulanter viuere, sed nec effusè sæpius ridere & cachinnari deprehendetur, quotquot ex mortuis, alterius vitæ rationem inspexerunt, & rediuiui ad nos redierunt, non facile risisse visi sunt? id singulariter in illo Christi amico, è Bethania Lazaro est obseruatum, potuerunt hi omnes cum Ecclesiaste de se affirmare: *Risum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis?* Eccles. 2. iure timendum in hoc fatetur se Cyrillus Alexandrinus; &, gehennam (inquit) timeo quippe interminatam, pestiferum vermem formido, quippe perennem. Vtinam saperent & intelligerent ac nouissima prouiderent: *Deuteron.* 32. Quem hæc ÆTERNITATIS cogitatio ad meliora non impellit (dicam breuiter, sed dicam vere) aut is fidem non habet, aut si fidem habeat, cor certe & sensum non habet.

V. CONCLVSIO.

CVm de æternitate sermo est nemo nimium dicere aut rem nimium augere potest, quicquid dicatur, nulla est hic exaggeratio, nulli nimis extensi numeri, semper minus dicitur, quod de infinito & ęterno dicitur, nam hoc habet ÆTERNITAS, integra est quicquid inde demas. demantur tot anni quot sunt stellæ cæli, guttæ maris, arenæ granula, folia arborum, terrę gramina; adhuc tota est: addamtur tot, non erit maior, quamdiu Deus erit, tamdiu damnatos puniet. Hoc aliquot similitudinum vmbris suprà demonstrauimus, addamus nunc aliam è D. Bonauent. de Inf. ca. 49. Si damnatorum quispiam ita ploraret, vt singulis centenis annis non nisi vnam lacrimulam funderet: hæ autem guttulæ tot annorum centurijs asseruarentur, vt demum mare aliquot æquarent; eheu, quot annorum milliones erunt reuoluendi, dum vel riuulus, ne dicam Oceanus, fiat, & tamen tunc vere dici poterit, ÆTERNITAS primum incipit. sed fiat hoc iterum, & alius seu fluuius, seu mare, ex his tam raris guttulis colligatur, iterum toto illo tempore exacto dicendum erit, nunc incipit ÆTERNITAS, & sic deinceps in *infinitum* nihil hic est quod quis addubitet, nam finiti ad infinitum nulla est proportio. At hoc nobis ideò mirabile videtur & incredibile, quia id imaginatio nostra non capit, nequit assequi tam remota; non penetrat hic, infinitum est, impenetrabile est, & hæc etiam caussa aliqua, quod intellectus noster ad cogitandam ÆTERNITATEM tam difficulter adducatur, quia erubescit quodammodo aut indignatur, in eo se fatigari, quod penetrare non possit, sed huic malę verecundiæ cedendũ non est, impellẽdus & cogẽdus est intellectus, vt saluberrimam hanc cogitationem quotidie suscipiat, & saltem in his talibus similitudinibus perpendendis sese exerceat, nunquam errabit, nunquam nimis multos, nunquam tot annorum milliones cogitabit, quin sint plures atque plures in infinitum, res hęc certa est & extra controuersiam. Daniel vates quo ÆTERNITATIS incomprehensibilem extensionem melius efferret, hoc pronunciauit capite. 12. *Qui autem docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas Æternitates.* Quod ita enunciauit, ac si dixisset: ad explicandam ÆTERNITATEM verba non suppetunt? non possum plus dicere, etsi plus esset dicendum, in quo tamen auxesin duplicem verbis addidit propheta, cum ÆTERNITATES dixit, & PERPETVAS & quidem, si vna est interminabilis, quid erunt duæ, decem, centum, mille, imò perpetuę? quod si annum, aut annos MAGNOS millies multiplicatos ÆTERNITATI conferamus, ecquam illius

illius partem explicabimus? aiunt octauum cœlestem orbem plusquam lentissimè moueri, & licet quotidie primi mobilis raptu circumuoluatur, suo tamen motu non nisi singulis triginta sex millibus annorum, in orbem plene circumuoluendum, & hoc temporis spatium, *Annum magnum*, *Annum vertentem* & *Platonicum* appellant. Comparemus hoc totum cum ÆTERNITATE, & ad illam non nisi momentum, instans, horologij minutum erit. Vere dixit Boetius: Instans seu punctum temporis, & decem millia annorum sibi similiora sunt, quam decem millia annorum, & ÆTERNITAS. S. Ioannes 1. ep. cap. 2. *Filioli*. inquit, *nouissima hora est* & tamen hoc ante mille sexcentos annos dixit. Verissime ergo dixit D. Aug. in Psal. 145. Omnis res quæ finem habet, breuis est, ÆTERNITAS in verbo, quatuor syllabis constat, in se sine fine est. Ama æternitatem; nullo fine regnabis cum Christo, si finis tibi Christus est.

VI. CONCLVSIO.

CRedibile non est hominem præsertim priscâ religione iubutum, tam impotentis & effrænati animi reperiri (modo non viuat vt pecus & studio in præceps eat; nam impius cum in profundum peccatorum venerit contemnit) *Prou.* 18. qui si semel de die vel horulæ partem, huic ÆTERNITATIS meditationi tribuat, imò si quauis hebdomade vel semel de ÆTERNITATE serio cogitet, non mutet vitam in longe meliorem, & homo fiat alius, è superbo summissus & modestus, ex iracundo mitis & mansuetus, ex impuro castus & continens, ex ebrioso temperans & sobrius, imò hic talis, verè religiosus fiet, animo certè, si non veste. Sed non raptim, non obiter & perfunctoriè hic transeundum: trutinanda res est & perpendenda, affigenda est cogitatio, & animo reuoluendum identidem ÆTERNVM, ÆTERNVM, ÆTERNVM, quod nunquam habebit finem, nunquam, nunquam; quod sæculis innumeris, incomprehensibilibus, infinitis durabit, & non cessabit vnquam durare. Hoc inquam, attentius considerandum, & velut cibus ruminandum, cibus ersi pretiosus & salubris, si non teratur dentibus, & digeratur, venenum est, non alimentum; omnis generis morbos creat; hæret aliquamdiu in corpore, sed nil boni succi generat, ita prorsus salubres sunt & sanctæ cogitationes de morte, de iudicio, de cælo, de inferis, longè tamen saluberrima est cogitatio de ÆTERNITATE, quę meritò dici potest quinta essentia: sed hæc veluti pretiosus cibus non ingerenda tantum sed & digerenda est. Homo solus, curis vacuus, attentus, hæc talia inter se conferat. quod nisi fiat, pæne omnis rerum diuinarũ lectio, & auditio erit sine fructu. Multi conciones multas audiunt, quædam & ipsi legunt, vix quidquam inde proficiunt, quia nec lecta, nec audita expendunt. transeunt omnia, & antequam in opus prodeant, elabuntur. immorandum est nonnihil auditis & lectis, & voluntas ijs erudienda, hoc à Beatissima Virgine Dei matre discimus? *Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.*

VII. CONCLVSIO.

NEmo credit, aut certè nemo intelligit & perpendit hæc Christi clarissima verba. *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem & multi sunt qui intrant per eam, quã angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam,* Mat. 7. Et repetit hoc idem per os D. Luc. *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare & non poterunt,* Luc. 13. Quicunque (ait Aug. ser. 64. de verb.) irridet hanc fidem, vt ideò putet non sibi esse credendum, quia non videt: quãdo venerit quod non credebat, erubescit, confusus separatur, separatus damnatur. Refert Hieron. Platus lib. 1. de bono statu relig. cap. 5. non longè post institutam à D. Francisco nouam familiam, Bertoldum eiusdem familiæ virum insignem, ea dicendi vi atque libertate, contra certum quoddam vitium, pro suggestu disseruisse vt femina eius sibi conscia, in mortuam conciderit? mox vniuersâ concione in preces procũbente, exanimem reuixisse, & cur in vitam redire sit iussa, & quid in orbe alio viderit, in hunc modum narrasse. Cum starem ad tribunal Dei, steterunt vnà mecum sexaginta millia animarum, quæ ex

quæ ex omnibus mundi partibus diuerso mortis genere ad iudicem euocabantur, ex omni hoc numero, tres solum piacularibus flammis sunt addictæ, in reliquas omnes, æterni supplicij lata est sententia. Eheu ! huic feminæ narranti non crederem nisi prius credidissem Christo tam serio affirmanti: *Spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam : arcta via est quæ ducit ad vitam, & pauci inueniunt eam.* Mat.7. Quis verò credat, non sexagenis, sed tot alijs millenis millibus hominum æternum supplicium à Deo decretum esse, nisi hoc persuaderet summa & infinita Dei maiestas, & peccati contra hanc inexplicabilis malitia, & diuinæ Scripturæ apertissima testimonia. Iobus trepidat. *Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat* c. 10. Matth. affirmat: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* c.15. Ecclesia pronunciat: *Peccantē me quotidie & non me pœnitentem, timor mortis conturbat me, quia in inferno nulla est redemptio* Offic. mor. NVLLA, NVLLA, quod si & ij qui in gratia Dei viuunt, bonæ mentis & volūtatis homines satis caperent, quātis tormentis essent in die iudicij per iudicis sententiā liberandi, & quantis gaudijs æternum permansuris cumulandi, nec horam quidem differrent, quin vana vanis, mortuos mortuis, & suis mundū amatoribus relinquerent, & ipsi eam potissimum religionem amplecterentur, in quâ Deo maximè placerent, Deumque plurimum & amarent & laudarent per omnem vitam, ob illud conferendum sibi æternum duplex beneficium, in liberatione à gehenna, in donatione paradisi. Affirmat hoc Diuus Gregorius libro 10. moralium capite duodecimo: Mala, inquit, vitæ præsentis tanto durius animus sentit, quantò pensare bonum quod sequitur, negligit, & quia non vult præmia considerare quæ restant, grauia æstimat esse quę tolerat: at si semel quisque ad æterna se erigat, atque in his quę inconmutabiliter permanent, oculum cordis figat, propè nihil esse hoc conspicit, quicquid ad finem currit. Idem: Carmen in nocte (inquit lib. 26. mor. 102. In c. 35. Iob) est lætitia in tribulatione, quia etsi pressuris temporalibus affligimur, spe tamen de æternitate gaudemus, eodem prorsus modo ratiocinatur; est disertè Augusti. in Psal.39. Cùm attenderis, inquit, quid sis accepturus omnia tibi erunt vilia quæ pateris, nec digna ęstimabis pro quibus illud accipias, nam vtique fratres, pro æterna requie, labor ęternus subeundus esset, ęternam felicitatem accepturus, ęternas passiones sustinere deberes; sed si æternū sustineres laborem, quando venires ad æternam felicitatem ? ita fit vt necessario temporalis sit tribulatio tua, quâ finitâ venias ad felicitatem infinitam, &, appende mille annos contra ęternitatem : quid appendis cum infinito quantumcunque finitum ? decem millia annorum, decies centena millia, si dicendum est & millia millium, quę finem habent, cum æternitate comparari non possunt. Huc accedit, quia non solum temporalem voluit laborem tuum Deus, sed etiam breuem: aliquot duntaxat diecularum est tota vita hominis. Licet ergo quis per omne vitæ spatium, laboribus, ærumnis, doloribus varijs atteratur; carcerem, & plagas, famem & sitim nullo non die toleret, ad diem vsque vltimam; exigui temporis molestiam subijsse dicendus est : pauci dies sunt tota vita hominis, & leuis & breuis labor est, quo transacto, regnum ęternum succedet, sine fine felicitas; veniet æqualitas angelorum, veniet hæreditas Christi, veniet cohęres Christus, pro quanto labore quantam mercedem accipimus? Idem August. alibi in Psal.91. Nimis profundę factę sunt cogitationes Dei vbi est cogitatio Dei ? ad pręsens habenas laxat, sed posteà astringet. Noli gaudere ad piscem, qui in escâ suâ exultat, nondum traxit hamum piscator, nam ille iam habet hamum in faucibus, & quod tibi videtur longum, breue est : omnia cito transeunt: quid est longa vita hominis ad ęternitatem Dei ? vis est longanimis ? vide ęternitatem Dei, nam attendis ad dies tuos paucos, & diebus tuis paucis vis impleri omnia ? vt damnentur omnes impij, & coronentur omnes boni, istis diebus tuis vis hæc omnia impleri? implet ea Deus in tēpore suo: æternus est, tardat, longanimis est: tu autem dicis : ideo ego non sum longanimis, quia temporalis sum : sed in potestate habes : iunge cor tuum ęternitati Dei, & cum illo æternus eris. Si iam Christianus es & bene eruditus, dicis, Deus iudicio suo reseruat omnia. Boni laborant, quia flagellantur,

lantur vt filij, mali exultant, quia damnantur vt alieni. Duos filios habet homo; alterum castigat, alterum dimittit, facit vnus male & non corripitur à patre: alter mox vt se mouerit, colaphis cæditur, flagellatur. Vnde ille dimittitur, & ille cęditur; nisi quia huic cæso hæreditas seruatur, ille autem dimissus exhęredatus est, videt eum non habere spem, & dimittit eum, vt faciat quod vult puer autem qui flagellatur, si cor non habuerit & imprudens fuerit & stultus, gratulatur fratri suo qui non vapulat, & gemit de se, & dicit in corde suo: Tanta mala facit frater meus, quicquid vult facit, contra præcepta patris mei, & nemo facit illi durum verbum, ego mox vt me mouero, cædor. Stultus est, imprudens est: attendit quid patitur, & non attendit quid illi seruetur. His, ex eodem sanctissimo & doctissimo Præsule rectè coniungamus ista? tanquam hactenus dictorum epitomen, qualis misericordia Dei? non dicit, decies centena millia annorum labora: non dicit, vel mille annos labora: non dicit, quingentos annos labora: cum viuis, labora, in paucis annis, inde iam requies erit, & finem non habebit. Et paucos annos laboras, & in ipsis laboribus non deest consolatio; non desunt gaudia quotidiana. Sed noli gaudere in sęculo: gaude in Christo, gaude in verbo eius, gaude in lege eius. Verum est ergo quod dixit Apostolus: Etenim quod ad præsens est, temporale est, & leue tribulationis nostræ, iuxta incredibilem modum & in incredibilem modum, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ecce quantum pretium damus, quodammodo vnam siliquam, ad accipiendos thesauros sempiternos siliquam laboris ad requiem incredibilem. Gaudes ad tempus? noli ibi fidere: tristis es ad tempus? noli desperare, non te corrumpat felicitas, & non frangat aduersitas. Promittit Deus vitam ęternam. contemne temporalem felicitatem: minatur ignem æternum, contemne dolores temporales. Concludamus hæc cum eodem diuino scriptore: Ergo amemus vitam æternam, & ex eo nouerimus quantum pro vita æterna laborare debeamus, cum videmus homines amatores præsentis vitæ temporalis atque finiendæ; sic pro illa laborare, vt quando venerit metus mortis, quidquid possunt, faciant, non vt auferant sed vt differant mortem, quantum laborat homo, quando mors imminet, fugiendo, latendo, quidquid habet dando, & se redimendo, laborando, cruciatus, molestiasque sustinendo, medicos adhibendo, & quidquid aliud homo potest. Videte quam consumptis laboribus & facultatibus suis, vt aliquantum viuat, potest facere; vt semper viuat, non potest. Si ergo labore tanto, tanto conatu, tantis impendijs, tantâ instantiâ, tantâ vigilantiâ, tantâ curâ agitur, vt aliquantulum plus viuatur: quomodo agendum est vt SEMPER viuatur? Et si prudentes dicuntur, qui omnibus modis agunt vt differant mortem, & viuant paucos dies, ne perdant paucos dies: quam stulti sunt qui sic viuunt, vt perdant diem æternum.

Cogitate hæc, ô mortales, & antequam ęterni sitis, siue in gaudijs, siue in tormentis, ÆTERNITATEM pręuidete, omnia transeunt, sola restat nec transibit ÆTERNITAS.

§. I.

Æternæ mortis supplicium.

APud Persas carcer fuit, squalidus & horribilis, in quem facilis ingressus. egressus perdifficilis concedebatur, ideoque Lethe dictus est. Ad inferos facilis descensus, sed semel ingressis, exitus nullus reperitur: gradum inde nemo vnquam reuocauit, hic Dei carcer, vero nomine LETHE dicitur, seu OBLIVIO, sic enim Deus damnatorum obliuiscitur, vt eorum ad gratiam recordaturus non sit in omnem ÆTERNITATEM. infernus vere obliuionis terra est, idque (quod pius & eruditus scriptor obseruat) duplici de causa. Quia (inquit Franc. Titelman. in Ps. 87.) qui illic sunt, non sunt amplius Dei memores in bonum, neque vllam habent priorum memoriam, nisi quæ affligat; omnium enim pomparum, voluptatum, delitiarum, aut obliuio est, aut non sine cruciatu recordatio. Sed & à Deo atque angelis flammea hæc damnatorum regio obliuioni data est, quia qui illic degunt, nunquam inde sunt educẽdi. Inter nos & vos, clamat Abraham, chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos non possint

possint, neque inde huc transmeare, Luc.c. 16. O chaos metuendum! ô tormentorum æternitatem horrendam! Sepulchra eorum domus illorum in æternum, Psal. 48. talia sibijpsis struunt palatia impij: *Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno.* ô profundum sepulchrum! hoc mausolæo, hic Lazari tortor est conditus, cui pro lectulo flamma, sitis pro nectare, pro dapibus sulphur, pro tripudijs est desperatio. Concionem non tam longam, quam horrendam dictauit Ezechieli Deus c.40 in hæc verba: *Et dices saltui meridiano; audi verbum Domini hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego succendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum, non extinguetur flamma succensionis*, quot nunc cedri, quot impij homines in hac vita & virent fortunæ successu, & arent virtutum inopiâ. Audite ergo vos & virentia & arida ligna, succendetur ignis, & flamma succensionis non extinguetur. In gehenna, quo vos properatis, nulli dies festi sunt quibus succensa fornax interquiescat æternus dolor, æterna mors, æternus luctus, nullis intermiscendus vmquam solatijs, noctes atque dies, insopita, peruigil, inextincta in vos flamma vindicabit; visuetis ad assiduam perpetuam mortem. Augustino (tomo 10. serm. 112. de Marc. massa candida,) id credite, tam diserte quam grauiter monenti: Habebunt, inquit, impijin cruciatibus vitam: sed qui viuunt in tormentis, cupiunt (si fieri possit) finire talem vitam, & nemo eis dat interitum, vt nemo auferat cruciatum. Sed vide scripturam loquentem & discernentem, non est dignata talem vitam vocare vitam, In cruciatibus, in tormentis, in ignibus sempiternis, noluit appellare vitam, vt ipsum nomen vitæ laudis sit, non mœroris; vt vbicunque audis vitam, tormenta non cogites. nam in tormentis esse semper, æterna mors est, non aliqua vita. Ipsam vocant Scripturæ morrem secundam, post hanc primam, quam omnes humanæ conditioni debemus. Etiam mors secunda, mors vocatur, & nemo tamen ibi moritur satius & melius dixerim, nemo ibi viuit. In doloribus enim viuere, non est viuere. Ergo illa vita in tormentis, non est vita: & illa vita sola est, quæ beata: nec beata esse potest, nisi fuerit ÆTERNA. hoc ipsum alibi sic consignat: si anima in pœnis viuit æternis, quibus & ipsi spiritus cruciabuntur immundi: mors illa potius æterna dicenda est, quam vita: nulla quippe maior & peior est mors quam vbi non moritur mors.

Simillimum huic testimonium fert Gregorius lib. 9. mor. c. 49. In gehenna miseris erit mors sine morte, finis sine fine, quia ibi mors viuit, & finis semper incipit. Idem submonens Innocentius: Tunc, inquit, erit mors immortalis, ô mors quàm multò dulcior esses, si vitam adimeres, quam cum cogis sic viuere. Sic est numerus annorum apud inferos, absque numero est, nulli numerabilis. Deus ipse annum eius vltimum, in numerando illo non inueniet. post mille millia millionum annorum numerata, totidem supererunt numeranda, quibus enumeratis, non solum vltimus nõ inuenietur, sed singuli erunt quasi essent primi Caino post quinque millia annorum, quos illic vix assiduè moriendo, tam adhuc integer restat luctuosorum annorum numerus, ac si hoc primum die in flammeum istud ergastulum detruderetur. Et post aliquot annorũ milliones, ex hoc numero consumptos, non magis decrescet ipse numerus, quam si hac primum hora inciperet ardere. Et quamuis Euangelici illius opulenti heluonis tormenta ad duo millia annorum accedant, tamen ardet adhuc & æternum ardebit, & nec guttulã pridem postulatã, æstuanti linguæ impetrabit.

Hæc audimus, hæc cogitamus & ridemus? nimirum res leuis est æternis flammis immori, hic quæri posset non immeritò: *Vbi lacrymæ vestræ, ô ridiculi mortales!* tales certè sumus: ob paucos obolos, ob paruam iacturam, lachrymarum grãdes guttas fundimus. immensum, irreparabile dãnum, hilari cachinno decoquimus. Ad iudicem hominem euocati trepidamus; ad Dei tribunal, magnis quotidie passibus, vel nolentes imus, & in via libere iocamur; mare nauigaturis, pericula formidamus; ad ipsam totam ÆTERNITATEM ridibundi currimus.

Votum est B. Bernardi æquissimum, ser. de SS. Apost. Petro & Paulo: Vtinam, inquit, saperent, vtinam, vtinam, & quorsum hæc nobis, Bernarde, sapientia; Vt Æternitatis imago reformetur in nobis: videlicet, vt præsentia moderemur per sapientiam, præterita per

intelligentiam dijudicemus, nouissima prouideamus ad cautelam. Diuini Pauli non votum hic habemus, sed præceptum, nec enim Ephesijs optat, sed imperat. *Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Eph. c. 5. Circumspectè, diligenter, accuratè negotium salutis curandum est; insipientissimi sunt, qui breue hoc tempus, felici æternitati comparandæ concessum, non expendunt, sed prodigunt in vanissimas oblectatiunculas, iocando, ludendo, otiando cælum mercaturi, non fabulis redimendum est tempus, non otio vel poculis, sed crebris precibus, serio labore, constanti industriâ. Augustinus, profanis etiam negotijs, nonnihil temporis suffurandum docens: Quando, inquit, aliquis tibi litem infert, perde aliquid, vt Deo vaces, non litibus; id enim quod perdis, pretium est temporis. Sicut enim das numos, & panem emis, sic perde numos, vt emas tibi quietem & tempus vacandi Deo, hoc enim est tempus redimere.

Ita quarumuis rerum dispendio, bene agendi opportunitas est comparanda, quoniam dies mali sunt, dies vitæ huius plenissimi sunt doloribus, periculis, tentationibus, ærumnis, quæ bene agendi occasionem vel adimunt, vel minuunt, inquit, Anselmus, quod si occasionem istam elabi, & vitam nostram in meris melioris vitæ propositis finamus effluere, nō erit vel momentū amplius, quo neglecta reparemus. Vita nostra (inquit Nazian in sent.) quasi mercatus est, cuius dies cū abierit, tempus amplius non erit emendi quæ velis. Nunc ergo emendum est, dum sunt nundinæ, nunc piè viuēdum est, dū vires suppetunt, hoc ipsum Ecclesiastes cap. 10. identidem inculcat: *Quodcunque facere potest manus tua, instāter operare*, hoc ipso temporis & occasionis stimulo sæpius nos vrget Apostolus: *Dum tempus habemus, bonū operemur ad omnes, quia hora est iam nos de somno surgere.* Gal. c. 5. Tu dormis (inquit Ambrosius) & tēpus tuum non dormit, sed ambulat, imo volat. Bene illi, bene illis omnibus, qui hæc nō cogitant tantum, sed & opus monstrant, & ita viuunt, vti vixisse se volent, cum moriēdum erit; faciuntque ea, quæ in æternitate constituti, fecisse se gaudebunt. LEVIS NVNC NEGLECTVS, ÆTERNVM FIT DISPENDIVM.

§. II.

Æterna vita præmium.

VIta in cælo vere vitalis; & perfecta vita est, quâ animalis, quâ humana quâ angelica, quâ diuina est. Viuit ibi memoria, recordatione omnium præteritorum: viuit ibi intellectus cogitatione & visione Dei: Viuit ibi voluntas, omnique bono fruitur. Pari modo, viuit ibi appetitus tam concupiscibilis, quem vocant, quam irascibilis: viuunt sensus omnes, suisque fruuntur delitijs. Hæc vita delitias omnes, opes, honores, & omnium vitarum, sensuum, potentiarum oblectamenta includit. Summo huius vitæ desiderio æstuans Augustinus (lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 30.) exclamat: *Quanta erit illic felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum: vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus. Beati qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te. Omnia mēbra & viscera incorruptibilis corporis proficient in laudibus Dei. Vera ibi gloria erit, vbi laudantis nec errore quisquam, nec adulatione laudabitur. verus honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno, sed nec eum ambiet vllus indignus, vbi nullus permittetur esse nisi dignus. Præmium virtutis erit ipse, qui virtutem dedit, & qui seipsum quo melius aut maius nihil possit esse promisit, quid enim est aliud quod per Prophetam dixit; Ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi plebs, ego ero quæcunque ab omnibus honestè desiderantur, & vita & salus & victus & copia, & gloria & honor, & pax & omnia bona; sic enim & illud rectè intelligitur, Erit Deus omnia in omnibus ipse finis erit desideriorum nostrorū. Atque id etiam beata ciuitas illa magnum in se bonū videbit quod nulli superiori vllus inferior inuidebit, sicut in corpore non vult oculus esse qui est digitus: cum membrum vtrumque contineat totius carnis pacata compago.* & subdit t. 3. c. 60. *Ibi vacantes in sabbatho requiei videbimus quoniam suauis est Deus, quo pleni erimus, quādo ipse erit omnia in omnibus. O ergo chara veritas, vera æternitas, æterna felicitas, Deus meus!* auctor libro de Spiritu & anima, eandem hanc vitam sic compellat: *Non est in te corruptela, nec defectus,* nec

nec senectus, nec ira, sed pax perennis, gloria solennis, lætitia sempiterna, solennitas continua. Verè tantum gaudium & exultatio flos & decus iuuentutis & perfectæ salutis Non est in te heri nec hesternum, sed est idem hodiernum. Tibi salus, tibi vita, tibi pax est infinita, tibi Deus omnia. Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei, sicut enim lætantium omnium habitatio est in te: nullus in te timor, tristitia nulla: desiderium omne transit in gaudium, dum præsto est quidquid optatur & quidquid desideratur, abūdat. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, ô Deus, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen, cum videbimus te in te, & nos in te, & te in nobis, visione continua & felicitate perpetua.

Hæc tamen perpetua felicitas, breuissimo tempore & labore non adeo magno, à quolibet hominum comparari potest. Ingemiscens Christus in plebem: Misereor (inquit) super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, Mar. 8. Suauissime Iesu triduum nunc numeras, quo sustinemus te, & cur, Christe, non numeras æternitatem dierum, quibus in cælo perpetraturus es nobis immortale gaudium? en quam facile sit, breui labore, æternam mereri gloriā? minima Deus obsequia numerat, & in pretio habet: pilos numerat per caput sparsos, & guttas sanguinis pro se fusi, non numerabit? Liceat ergo cum B. Hieronymo proclamare: O quanta beatitudo, pro paruis magna recipere, æterna pro breuibus, & habere Dominum debitorem. At durum est, inquis, tam multa quotidie pati, durum est mori, sint licet cætera facilia omnia. Quid, mi Christiane, & inaniter quereris & pueriliter? an nescis illud? scio me ascendere vt descendam, virere vt arescam, adolescere vt senescam, viuere vt moriar; mori autē, vt sim beatus æternū: Spera ergo in Domino, in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

Augustinus adhuc sermone 64. mihi in mente est, qui de verbis Domini. Conclusit (inquit) Dominus, cùm hæc verba diceret sic: *Ibunt isti in ambustionem æternam, iusti autem in vitam æternam: hæc est vita æterna quæ nobis promittitur, quia amant homines viuere in hac terra, promissa est illis vita: & quia multum timent mori, promissa est illis æterna vita, quid amas? viuere, hoc habebis quid times? mori non patieris. Sed & illi qui torquebuntur in pœnis, velle habent mori & non possunt: non ergo magnum est diu viuere aut semper viuere, sed magnum est* BEATE VIVERE.

Ergo in cælo viues, non moriturus: illic beate viues, nam nec mala patieris, nec pati poteris. Ibi quod optabis possidebis, & possidere desiderabis; pelli possessione non poteris, & hoc te satiabit. Eò certè famem & sitim suam omnem differens Dauid: *Satiabor*, inquit, *cum apparuerit gloria tua* Psal. 16. Noua & mira vox in rege: mensam cibis offertissimam habet, & quasi famelicus saturitatem sperat, ex mensa non sua, prorsus esuriebat Dauid alienas dapes, & ardenter sitiebat cœleste nectar, quid enim est omnis regum omnium luxus? inopia & mendiculorum ollulæ? si cœleste cogitetur epulum. Comedite, dicet rex cæli, & bibite & inebriamini charissimi, Canticor. cap. 5. Conuiuium hoc finem non habet, nihil illi triste succedet: quod hodie est, æternum erit. Neque hic se continet Augusti. quin iterum exclamet: *O vita vitalis, vita sempiterna, & sempiterne beata. Vbi gaudium sine mœrore, requies sine labore, opes sine amissione, sanitas sine languore.* Manual. 7. de gaud. Parad. (vere nil tale in hac vita) *abundantia, sine defectione, vita sine morte, perpetuitas sine corruptione, beatitudo sine calamitate, vbi omnia bona in charitate perfecta, vbi plena scientia in omnibus & per omnia, vbi præsens maiestas Dei conspicitur, & hoc vitæ cibo mens intuentium satiatur, vident semper & videre desiderant, sine anxietate desiderant, & sine fastidio satiantur.*

Et vt scias, mi Christiane, hanc iam excellentem gloriā, has tam sublimes opes, hoc regnū emi posse, audi eundem Aug. in Psal. 93 post med. *Venale est* (ait Aug.) *venale est quod habeo dicit tibi Deus: eme illud. quid habes venale? Requiem, inquit, venalem habeo, eme illam. dicit ei: quantum valet? pretium eius labor est quanto labore digna est requies quæ non habet finem? Si verum vis comparare, & verum iudicare, æterna requies æterno labore rectè emitur. Verum hoc est, sed noli timere, misericors est Deus. Si enim haberes æternum laborem, nunquam peruenires ad æternam quietē. Ergo, vt aliquando peruenias ad id quod emis, non in æternum*

ternum laborandũ eſt, non quia non valet tanti, ſed vt poſſideatur quod emetur. Digna eſt quidẽ emi labore perpetuo. ſed neceſſe eſt vt labore temporali ematur. Decies centena millia annorum habent finem. Qualis miſericordia Dei nec dicit: decies centena millia annorum labora, non dicit: vel mille annos labora, non dicit: quingentos annos labora; ſed, cùm viuis, inquit, labora in paucis annis. Inde iam requies erit, & finem non habebit. Et adhuc audi, Domine, ſecundum multitudinem dolorum meorum in corde meo exhortationes tuæ iucundauerũt animam meã. Et paucos annos laboras, & in ipſis laboribus non deeſt conſolatio, non deſunt gaudia quotidiana; ſed noli gaudere in ſæculo, gaude in Chriſto. Ecce quantum pretium damus: quodammodo vnam ſiliquam, ad accipiendum theſauros ſempiternos. Ergo, ô Chriſtiani, ergo noſipſos cum eodem exhortemur.

Ponamus nobis ante oculos talem vitã cum promittatur ÆTERNA, vt remoueamus ab illa quicquid hic moleſtum patimur, facilius enim inuenimus quid ibi non ſit, quàm quid ibi ſit. Et tamen venale eſt, eme, ſi vis: nec multum exæſtues de re magna, propter pretij magnitudinem, tantũ valet, quãtũ habes, noli quærere quid habes, ſed qualis ſis. Res iſta te valet, tantũ vales, quantũ es tu. Te da, & habebis illã, quid exæſtuas? quid turbaris? nunquid quæſiturus es te, aut empturus es te? Ecce tu qui es, qualis es, da te & habebis illã. Sed malus ſum, inquies, & fortè me non accipit. Dando te illi, bonus eris. Vt huic fidei promiſſioniq́ te des, hoc eſt bonum eſſe. Cum autem bonus fueris pretium ipſius rei eris, & habebis non quod dixi ſolum, ſalutem, incolumitatem, vitam, & ſine fine vitam, non hoc ſolum habebis, adhuc alia tollo. Non enim ibi erit laſſari & dormire, eſurire & ſitire, creſcere & ſeneſcere, quia nec naſci erit, vbi numeri integri manent. Numerus qui eſt, ipſe eſt, nec opus eſt, vt augeatur, quia non ibi fit vt minuatur. Ecce quanta tuli, & nondum dixi quid ibi erit, quia illud nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, 1. Cor. 2. Vnde enim aſcenderet in cor meum vt dicerem, quod in cor hominis non aſcendit.

Et quia hic per Auguſtini libros, quaſi per hortos ad cæleſtem paradiſum deducti ſumus, eiuſdem diſertiſſimi & ſanctiſſimi Doctoris verbis priora conſignemus. Si quotidie, inquit, oporteret omnia nos tormenta perferre, ſi ipſam gehennam longo tempore tolerare, vt Chriſtum in gloria ſua videre poſſemus, & Sanctis eius ſociari, nonne dignum eſſet pati, omne quod triſte eſt; vt tanti boni, tantæq́ gloriæ participes haberemur? Inſidientur ergo dæmones, parent ſuas tentationes, frangant corpus ieiunia, premant carnem veſtimenta, labores grauent, vigiliæ exſiccent, clamet in me iſte, inquietet me ille, frigus incuruet, conſcientia murmuret, calor vrat, caput doleat, pectus ardeat, inſletur ſtomachus, palleſcat vultus, infirmer totus, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat; vt requieſcam in die tribulationis, & aſcendam ad populum accinctum noſtrum. Quæ enim erit iuſtorum gloria? quàm grandis Sanctorum lætitia, cum vnaquæque facies fulgebit vt ſol! cùm ordinibus diſtinctis populum ſuum Dominus in regno patris ſui cœperit recenſere, & meritis atque operibus ſingulorum promiſſa præmia reſtituet, pro terrenis cæleſtia, pro temporalibus ſempiterna. Manual. c. 15.

Cogita ergo dies antiquos & annos æternos in mente habe: ÆTERNITATEM COGITA, ô mi homo, COGITA, COGITA ęternantes pœnas & æternantia gaudia, nec vnquam (ſecurus polliceor) de vlla re aduerſa conquereris; vox illa tibi nunquam excidet: hoc graue nimis, hoc intolerabile, hoc nimis durum eſt; omnia tolerabilia eſſe dices & facilia, nec vnquam tibi magis placebis, quàm cum eris afflictiſſimus.

Refert Ioannes Moſchus cap. 141. Olympium ſingularis patientiæ ſenem, in cœnobio Geraſimi ad Iordanem quaſcunque moleſtias patientiſſimè tuliſſe, intuitu ęternorum cumq́ue eum de via neſcio quis religioſus hoſpes conueniſſet, nec ſine admiratione obieciſſet; Et quomodo tandem, mi Olympi, in hac cauea, in tanto æſtu, inter cyniphes & muſcarum examina durare potes? ſubiecit Olympius; &, Fili, inquit, hæc leuia ſunt: iſta tolero, vt cruciatus illos intolerabiles, æternos euadam; cyniphes patior, vt vermem effugiam immortalem; hos æſtus perferre facile eſt ei, qui ignem metuit æternum: hæc mea etſi moleſta ſint, ſunt tamen breuia, & finẽ habebunt, illa nullum. Veritas te amet Olympi & ſapientia; tam enim hæc ſapienter, quàm verè dixiſti.

dixisti. Vtinam essent multi, qui hæc tecum cogitarent, multi quoque forent qui hæc tecum tolerarent.

§. III.

Epilogus dictorum omnium.

Zeuxes inter prisci æui pictores laudatissimus, operi suo morosius & diutius quam artifici tam eximio conueniret, immorari dicebatur; cumque interrogaretur, cur tam exacte quaquauersum omnia, & tam moroso lentoque penicillo effingeret? Diu respondit, pingo, quia *Æternitati* pingo. Et nos quoque omnes *Æternitati pingimus*, quidquid enim operum facimus, sic ad æternitatem spectat, vt quiuis vere dicere possit, ÆTERNITATI scribo, lego, canto, oro, laboro, quidquid facio, dico, quidquid etiam cogito, ÆTERNITATI cogito, quod si hæc nostrorum laborum omnium est ratio, non ergo volante aut oscitante, sed attentâ pingamus manu, vt perfectè elaborata opera, in ÆTERNITATEM transmittamus, omnia certè eo mittenda sunt vel ad supplicium, vel ad præmium.

S. Gregorius lib. 11. in Iob c. 3. Vigilanti curâ, inquit, per cuncta opera, intentio nobis nostra pensanda est, vt nil temporale in his quæ agit, appetat; sed totam se in soliditate, ÆTERNITATIS figat. In omnibus ergo operibus tuis esto perfectus: ora, stude, patere, certa, labora æternitati: viue Deo, viue cœlo, viue ÆTERNITATI. Vere Diuus Bern. ser. 15. ad Cler. Non transeunt, inquit, opera nostra vt videtur, sed tẽporalia quæque veluti ęternitatis semina iaciũtur: stupebit insipiens, cũ ex hoc modico semine copiosam viderit exurgere messem, seu bonam, seu malam pro qualitate sementis; hoc qui cogitat, nullum paruum putat esse peccatum, eò quod futuram messem potius æstimet quam sementem. O periculosam & miserabilem filiorum Adæ insaniam! ad infinitorum ac æternorum bonorum possessionem conditi sumus, vt quid nos toto affectu ad fugaces vanissimasque reculas abijcimus? Deus nos cæli hæredes, æternitatis possessores scripsit, quid tam auide terram inhiamus, in vanitatum nostrarum inuolucris miserè perituri? Sapiamus dũ licet & viuamus æternitati, magnisque quotidie passibus ad eam tendamus. Via breuis, & angusta, terminus est amplissimus. Sed ô miseros nos, aut fatuos! Æternam obtinere vitam volumus, & nolumus viam insistere ad vitam: illic esse cupimus, illuc ire refugimus. Nemo est qui beatus esse nolit. Nemo est (inquit Augustinus, sermone de Martyribus, qui massa candida vocantur, cap. 2. & 3.) quocunque genere vitæ electo, qui non vitam beatam cupiat. *Beata ergo vita communis est omnium possessio; sed qua veniatur ad eam, quà tendatur, quo itinere tento perueniatur in controuersia est; te per hoc si quæramus beatā vitam in terris, nescio vtrum inuenire possimus, non quia malum est quod quærimus, sed quia non in loco suo quærimus. Alius dicit, beati qui militant: negat alius, & dicit: beati qui agrum colunt, & hoc negat alius, & dicit; beati qui in foro populari claritate versantur, causasque defendũt; & hoc alius negat & dicit, beati qui iudicant & potestatem habent audiendi & discernendi, negat hoc alius, & dicit, beati qui nauigant multas regiones, discunt multa, colligunt lucra. Videtis, charissimi in omni illa multitudine generum viuendi non placere vnum omnibus, & tamen beata vita placet omnibus.*

Beatitudo ergo non hic expectanda, sed alibi quærenda, nec nisi per bonam mortem inuenienda. Etiam mali bonam mortem appetunt, sed bonam vitam fugiunt; bene mori felicitatis est; bene viuere, laboris: illud sine isto non obtinetur. *æternitas* à morte pendet, mors à vita bona vel mala elige nunc: perisse semel, *æternum* est perisse. Anni sunt non multi, cum vir alti sanguinis & perspicacis ingenij, sed religionis nouitiæ interrogatus, quid de austera religiosorum hominum, quid de aliorum licentiore vita sentiret? respondit: cum istis malim viuere, cum illis mori mallem, argutè hoc quidem, sed etiam Christiane sic respondere potuisset: cum ijs viuere volo, quibuscum moriturum me censeo. Sic & Balaami votum non malum fuit, *Moriatur anima mea morte iustorum.* Num. c. 23. sed prudentius, sibique vtilius dixisset Balaam: *Viuat anima vita iustorũ vt moriatur morte iustorum*, quisquis enim vitam piorum viuit, mortem quoque piorum obibit: quisquis vitam degit impiorum, eorundem & morte interibit, idque semel & semper.

Lama-

Lamachus Centurio, admiſſi erroris increpabat militem, qui vt culpam dilueret, deinceps nil tale admiſſurum ſe promiſit. Cui Centurio: In bello, inquit, bone vir, non licet bis peccare. Plutarchus in Lacon. In morte, eheu, nec vel ſemel quidem peccare licet, nam hoc tale peccatum eſt irreuocabile ſemel mortuus es, ſemper mortuus es: ſemel male mortuus es, ſemper damnatus es, hanc mortem corrigere, hanc damnationem excutere, per omnem æternitatem non poteris. Turpem aiebat Iphicrates Imperatoris eſſe hanc vocem: *non putaram*. Turpior eſt & longe damnoſior hęc Chriſtiani; *non putaram*, inter caſtam & voluptuariam vitam tanti intereſſe, *non putaram*, ab ea totam pendere ÆTERNITATEM; tam citò me moriturum ſanè *non putaram*. Eheu quàm ſomnolenter ÆTERNITATIS negotium agimus! cùm mortalis hęc vita noſtra, nec momentum quidem ſui certum habeat: certoque ſit certius hinc eſſe emigrandum, & quidem incertiſſimâ horâ, cumque hora illa venerit, non tam vixiſſe tibi videberis, quam momento ad mortem euolaſſe, Inquilinus es, non poſſeſſor? domus locata eſt tibi, non donata: etſi nolis, migrabis. Auguſt. in Pſalm 148. non habemus hic manentem ciuitatem. quærit Baruch diuinus vates cap. 3. *Vbi ſunt principes gentium, & qui dominãtur ſuper beſtias quæ ſunt ſuper terram? qui argentum theſaurizant & aurum, & non eſt finis acquiſitionis eorum?* nunquid regna ſua & gloriam adhuc retinent? Et reſpondet ipſe ſibi Propheta. *Exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt, & alij loco eorum ſurrexerunt.* Migrarunt, inquit, nam inquilini erant non poſſeſſores, domus eorum alijs locatæ ſunt, illis eiectis & ad inferos ablegatis. Si quæratur, vbi ſint cæli principes qui empyreum illud ſublime palatium incolunt, reſponderi non poteſt, exterminatos eſſe, & alios eorum loco ſurrexiſſe, ſed in regno cæleſti permanere, nec ab vllis vnquam ſucceſſoribus extrudendos.

Coronemus nos roſis, aiunt illi ſolutæ & deploratæ vitę homines, *Sap.* 2. nimirum roſis ſeſe coronant perituri, quarum & decor & odor die vno euaneſcit. at gemmis coronantur beati, & lapillis pretioſiſſimis, quarum venuſtas non perit. In capite admirandæ illius feminę corona eſt non roſarum ex horto, non gemmarum è mari, ſed ſtellarum è cœlo, ſicut ergo cœleſtes orbes ſunt incorruptibiles, ita qui illos habitant ſtabiles & immortales: *Iuſti autem in perpetuum viuent*, Sapientiæ 5. mundana omnia caduca, cœleſtia ſunt ſempiterna, hic labor nos fatigat non lõgus, illic quies nos excipit æterna. Et quid quietem ambimus ante finem laboris? adhuc in arenâ, in puluere, in curſu ſumus; ſudandum, perrumpendum, eluctandum eſt. Optimè D. Gregorius homil. 37. in Euang. Si conſideramus, inquit, quę & quanta ſunt quæ nobis promittũtur in cælis vileſcunt animo omnia quæ habentur in terris. Quæ autem lingua dicere, vel quis intellectus capere ſufficit, illa ſupernę ciuitatis quanta ſint gaudia? Angelorum choris intereſſe, cum beatiſſimis ſpiritibus gloriæ conditoris aſſiſtere, præſentem Dei vultum cernere, incircumſcriptum lumen videre, nullo mortis metu affici? incorruptionis perpetuę munere lætari? Sed ad hęc audita inardeſcit animus, iamque illic cupit aſſiſtere, vbi ſe ſperat ſine fine gaudere. Sed ad magna præmia perueniri non poteſt, niſi per magnos labores. Vnde & Paulus egregius prædicator dicit: *Non coronabitur niſi qui legitime certauerit*. Delectet igitur mentem magnitudo præmiorum, ſed non deterreat certamen laborum, progrediendum eſt & in progreſſu perſeuerandum, nec viæ aſperitas, ſed patriæ beata æternitas conſideranda. quod idem ſanctus doctor eleganter explicans: Hoc (inquit lib. 32. moral. cap. 34.) ſpeciale ſpecimen electorum eſſe ſolet, quod ſic ſciunt præſentis vitæ iter carpere, vt per ſpei certitudinem nouerint iam ſe ad alta perueniſſe, quatenus cuncta quæ præterfluunt, ſub ſe eſſe videant, atque omne quod in hoc mundo eminet, amore ęternitatis calcent. hoc enim eſt quod ſequenti ſe animæ Dominus per Prophetã dicit: *Suſtollam te ſuper altitudines terræ.* nam quaſi quædam inferiora terrę ſunt: damna, contumeliæ, egeſtas, abiectio, quæ ipſi quoque amatores ſæculi, dum per latæ viæ planitiem ambulant, vitando calcare non ceſſant, Altitudines autem terræ ſunt, lucra rerum, blandimenta ſubditorum, diuitiarum abundantia, honor & ſublimitas dignitatum, quę quiſquis per ima adhuc deſideria

desideria incedit, eo ipso alta æstimat, quo magna putat. At si semel cor in cœlestibus figitur, mox quam abiecta sint cernitur, quæ alta videbantur. nam sicut qui in montem conscendit, eò paulisper cætera subiacentia despicit, quâ ad altiora gressum amplius tendit; ita qui in summis intentionem figere nititur dum annisu ipso nullam præsentis vitæ gloriam esse deprehendit, super terræ altitudines eleuatur, & quod prius in imis desiderijs positus, super se credidit, post ascendendo, proficiens, sibi subesse cognoscit. Huic beati Gregorij ratiocinationi aureum diui Augustini documentum, tract. 3. de 12. abus. grad. non erit incongruens: quod aliquando per necessitatem amittendum est, pro æternâ remuneratione sponte distribuendum est. Diu vixit Moses, & sanus vixit, tandem viuere desijt. diutius vixit Mathusalem, sed & is tandem è viuis abijt, & mortuus est. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur, 2. Regum 14. Animus immortalis est & æternus, in æternum viuet vel ad præmium, vel ad supplicium. Hic aleam iacimus, aleam ÆTERNITATIS irreuocabilem. ô felix æternitas, ô æterna, felicitas! qui fit quod tā ratò, tam modicè, tam obiter de te cogitemus; qui fit quod tui caussâ non magis laboremus, non magis solliciti simus? O Deus meus & omnia aperi oculos nostros, vt cognoscamus quid sit quàm immensa sit, quam felix vel misera sit ÆTERNITAS. Creasti nos ad te, creasti nos ad ÆTERNITATEM, quia tu es ÆTERNITAS, tuæ nos ÆTERNITATIS participes facere voluisti, iussisti, sanxisti. da vt momētū hoc tēporis piè sanctèq; expendamus, vt in eo laboremus ÆTERNITATI, patiamur & certemus ÆTERNITATI; vtque idem omnibus inclamemus, & quotquot possumus, animas in æternum perituras seruemus. Audite Christiani, audite Pagani, audite Reges & Principes, audi Germania, audiat orbis:

Nulla satis magna securitas vbi periclitatur ÆTERNITAS.

O longa, ô profunda, ô abyssalis, ô æterna ÆTERNITAS. Beati qui habitant in domo tua Domine, in omnibus æternis, per infinitas sæculorum myriadas laudabunt te.

Moses funeri suo iam proximus, faustis Israëlem precationibus Deo commendans, vltimo loco Aseritarum genti, sic valedixit: *Benedictus in filijs Aser sit placēs fratribus suis & tingat in oleo pedem suum, ferrum & æs calceamentum eius; sicut dies iuuentutis tuæ, sic & senectus tua. Non est Deus alius, vt Deus rectissimi. Ascensor cœli auxiliator tuus, Magnificentia eius discurrunt nubes, habitaculum eius sursum, & subter brachia sempiterna.* Deut. 33. Ita per cælum Deus in immensum protendit potentiæ suæ brachia, & sub hisce eius brachijs, omnis hic mundus, omne tempus, omnesque res huius mundi continentur, decurrunt & diriguntur: ita Deus ab initio, imò ab æternitate prædestinationis suæ habitaculum fuit omnium proborum, quos & complectitur protegitque quasi quibusdam æternis, & continuis brachijs. Ascende igitur & ingredere hoc habitaculum tuum, ô anima, quæ hic cum gleba & luto luctaris. extende te & ascende ad ascensorem cæli, ad Deum tuum qui habitat in altissimis montibus ÆTERNITATIS. Ibi in tuto locata, in terram despice, & vide quàm modica sint, quæ hic te sui, vel cupiditate alliciunt, vel terrore percellunt. vide quàm exilia sint omnia, quæ hoc terræ puncto continentur. vide quàm præ Deo, præ ÆTERNITATE creata omnia sint vana, sint infirma, sint breuia, imò quam vile & magnum inane, quam imò *grande nihilum* sint OMNIA VNUM ergo summum & immensum bonum ambi, cetera parui æstima: Deo nitere, in Deo dilatare: pedibus tere quicquid sub sole sub luna vel blandum allicit, vel terribile minatur, æterna cogita. Cacodæmon olim camelum obsidens, ad diuinum illum Hilarionem adductus, terribilem in modum cœpit furere, quasi virum sanctum iam iam deuoraturus Cui Hilarion: Non me terres, inquit, diabole tantâ mole corporis; in vulpeculâ & in camelo, idem & vnus mihi es. mox ferociēs, hic camelus, coram eo corruit, & in ridiculā mansuetudinē abijt omnis prior truculētiā. Talia sunt omnia blandimēta, omia tentamēta Mundi, & terriculamēta omnia, quid speras? quid times? quid amas? Ascensor cæli auxiliator tuus: ipse brachijs suis sempiternis te complectitur & tuetur: ijsdem & hostes tuos qui te vel alliciunt vel territant, sic arctè stringit, vt omnes vno nutu, velut musculas possit elidere. Ergo libidinis aut gulæ volu-

voluptas te sollicitat? modica est, despice, æternam voluptatem cogita, terrent te minæ, premunt ærumnæ, contemptus affligit, infestat morbus, fatigat occulta paupertas? modica sunt hæc omnia, & quò acerbius in te sæuiunt, hoc & breuius: despice hæc, & cælum suspice, æternitatem cogita. S. Hieronymus in vita Hilarionis capit. 18. *Non contristabit iustum quicquid ei acciderit.* Pro. 12. Si vel cælum ruat, impauidum illum ferient ruinæ. Ergo nunquam tristis iustus? ergo nulla illum incursat tribulatio? nequaquam; multæ tribulationes iustorum. Psa. 38. sed illi mala eiusmodi omnia, pro ludicris habent; solum illud verè malum existimant, quod æternum est, quod à Deo separat, vti separat peccatum, & peccati stipendium æterna mors. *Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur.* (ait Doctor gentium 2. Cor. 4.) ea demum verè magna sunt, seu bona, seu mala.

At nos qui tam rarò contemplamur quæ non videmus, quam adulti aut quàm senes pueri sumus? ob excussam manibus glaciem ploremus, quam retinere non possumus: circa vmbras attoniti stamus, & in somnijs altum sapimus; tabescimus in ijs, quæ non tantum transibunt paullo post, sed & iam transeunt. non præteribit figura huius mundi, sed iam præterit; in ipso est transitu: & sicut bona ista omnia quibus hic afficimur, instabilia sunt; sic mala omnia, quibus premimur, non diuturna, sola illa quæ non videntur, perennem habent statum, finem ignorant, terminum nō admittunt, mutationem nesciunt, stabilia, immota, æterna sunt.

Symphorianus, Christianus adolescens, non simplici flagrorum laniena defunctus, cum iam ad vltimum supplicium Augustoduni duceretur, occurrit in viâ mater, sed saluis capillis, sed tecto pectore, nec muliebriter eiulans verum prout heroidem decebat Christianam: Nate, exclamat, mi nate, memento æternæ vitæ, cælum suspice, & ibi regnantem intuere. non eripitur tibi vita sed mutatur meliore. maternâ hac voce animatus iuuenis, ferro iugulum constanter præbuit. Surius 22. Augusti.

Et nos, ô mei Christiani, iam ducimur ad mortem, supplicium supremum omnes iam imus, sed passu lentiore: cuncti nobis cælites acclamant: *Mementote æternæ vitæ, cælum suspicite, & hic regnantem intuemini,* hic te Symphorianum gere, quisquis Christianus es; teipsum labori & luctæ ne subtrahe, & vel ferrum, si opus, pro Christo tuo fortiter excipe, hic aude, hic animum ostende, & cùm tentaris, cùm doles, tristaris, angeris, cùm contemneris, rideris, infamaris; cùm spoliaris, varieque supra Iobum cruciaris, Symphorianum & mille Christianos alios imitare, & constanti pectore vel millies liberam hanc vocem erumpe: quicquid hoc est, MODICVM est, BREVE est; valete mihi OMNIA, tu sola iam mihi salue ÆTERNITAS.

Finis libri ÆTERNITATIS *nullus.*

MEMORIALE ÆTERNITATIS
SIVE
DIGESTÆ IN TRES SEPTENARIOS CONSIDERATIONES CIRCA ÆTERNITATEM.

Annos æternos in mente habui, & meditatus sum. Psal. 76.

Zelus animarum inuenit, Timor Dei impressit.

PARTHENICIS MARIÆ SODALIBVS.

SALVTIS SVÆ STVDIOSIS MARIANÆ Aquicinctinorum Philosophorum congregationis Director Salutem æternam.

EN vobis pauca de ÆTERNITATE, *quæ ineunte anno è varijs collegeram, in vnum colligaram, & numerosissimæ florentissimæque Philosophorum Parthenicorum Congregationi dedicaram: tum quod ad restringendos discinctorum temporum mores nullum se offerret xenium aptius, arctiusve ferreo, simul aureo sane annulo Æternitatis; tum quod hoc studium videretur esse melior sane pars Christianæ illius Philosophiæ, cui operam illi suam studiosè commodant: ita igitur primum prodijt, & bono alite serpsit in publicum* ÆTERNITATIS *iste annulus: atque adeò auide etiam ab exteris arreptus est, vt necessum sit rursum vocare ad incudem, prælo (inquam) submittere, sed aliis auspicijs, nam quo ad plures fructus pertineat, placuit vniuersim Parthenicorum* MARIÆ *Sodalium nomen, velut nobilem gemmulam, annulo imprimere; erit id, opinor, omnibus Sodalibus pergratum, nec erit cur quispiam ex frontispicio ad* ÆTERNITATIS *aspectum exanguis impallescat metu, & quasi presso angue refugiat; meus hic conuolutus serpens non mordebit, neque inficiet: aut si mordebit aliquem, at nocebit profectò nemini; imo salutaris erit plaga, si quę inferatur; nam hæc extrema (quod scite dixit S. Bernardus ser. de conuers. ad Cler.)* qui pauet, cauet: quid negligit, incidit. *Itaque Parthenici sodales, hanc vestri Marianique nominis gemmam illustrem annulum gestate in digitis, dicere volui in corde, eoque sigillo consignate mores vestros; ita verè patricij, verè nobiles, vera Marianæ familię soboles eritis.*

At propè mihi exciderat: vt vos monerem ea, quæ hoc loco contexui, ferè ex sacra scriptura ac SS. Patribus, alijsque probę fidei scriptoribus studiosè primum à me collecta, & deinde digesta esse stylo quidem, ductuq; scriptionis non ad fucum eleganti, sed ad motum animorum, nisi fallor, apto, candido saltem, & amico: ob eam verò causam trium partium singulas in particulas septem distinxiße, vt plurium hebdomadarum diebus singulis vesperi, præsertim post conscientiæ examen, ante somnum, particulam ÆTERNITATIS, *saltem vnam haberetis, quam legendo meditaremini, Dauidis sanctissimi exemplo de se testantis:* Annos æternos in mente habui, & meditatus sum nocte, & exercitabar & scopebam spiritum meum, Ps. 76. *Habetis nunc consilij factiq; mei rationem: vos ita vtimini, & ęternum saluete.*

CON-

CONSIDERATIONVM CIRCA ÆTERNITATEM PARS PRIMA:

Complectens septem Propositiones singulis hebdomadæ diebus manè, vesperi, & sæpius studiosè perpendendas.

PROPOSITIO I.

Vita breuis.



SAPIENTI nuntius præcurrens, nauis pertransiens fluctuantem aquam, auis transuolans in aëre, sagitta emissa in locum destinatum; lanugo, quę à vento tollitur; spuma gracilis, quæ à procella dispergitur, memoria hospitis vnius diei prætereuntis. Quid vita? Sancto Iacobo vapor ad modicum parens, Dauidi vmbra, Iobo etiam fumus, folium, ventus; Quid iterum vita? Pindaro vmbrę somnium, Æschilo vmbra fumi, denique Iusto Lipsio scenæ imago & (vt verbulo cum eodem absoluamus) Nihil. Hinc colliget vir sapiens, nisi desipit, paruipendendas esse fœdas voluptates, honores falsos, fluxas diuitias, res omnes sub astro inconstantis Lunæ proiectas: cùm ex simul ac vita fugacissimè transuolent, sintque cum temporis momento, cui insistunt, finem breui suum habiturę. Ita olim ratiocinatus est virille nobilis Rolandus nomine, qui postquam splendens luxu vestium, inter iocos festum diem totum epulis, lusibus, choreisque traduxisset; vesperi ad mentem reuersus, hem, exclamat, vbi nunc festum, quod egimus? Vbi totius diei lætitia? vbi cetera? nimirum vt hic dies; sic reliqua omnis transcurret vita, nihil post se relictura, nisi æternum pœnitere. Sic grauiter tum quidem conclusit; & postero die vitam sanctiorem adorsus est. Ex PP. Dominic. histor.

PROPOSITIO II.

Morte nihil certius, & nihil incertius.

PAradoxon audire te putas; sed axioma est moriere. A sex millibus, annorum Deus mortis tuæ legem fixit eamque adamantinam; *Statutum est hominibus semel mori.* Hebræorum 9. At incertum quando, vbi, quomodo morieris, an in meridie, an serò, an nocte concubia, an in gallicinio, an mane: An in vere adolescentiæ, æstate iuuentutis, senectutis autumno, hyeme ætatis decrepitæ, an domi, an foris. & (quod caput est) an bene, an male. Scio moriturum te, cætera nescio. Habemus adhuc Epitaphium pernobilis illius adolescentis, quem non pridem è Philosophiæ, vitęque cursu nobis, medico frustra sperante, mors repens incogitantem surripuit. Lege,

Formæ nitore, genere, & opibus florui:
Flores, sed istos messuit mortis manus.
Vbi iuuentus? abijt, & spes abscidit:
Dei ad tribunal pœne adhuc viuus steti,
Nec profuere stirps, opes, oris vigor.

 Vsque

Vſque ad ſepulchrum hæc omnia, vlterius nihil.
O arundinee mortalis, hæc quiſquis legis.
ÆTERNITATEM proſpice & longum vale.
Vigilate, quia neſcitis diem neque horam. Matth. 25.

Vigilabat Maximilianus primus optimus Imperator, quem legimus, toto quadriennio ante mortem, ſarcophagum ſibi parari, ſecum deferri, apud ſe ſemper eſſe voluiſſe, quaſi ſemper iſte mortis apparitor ei occineret: Maximiliane cogita mori. Qui me audis, idem cogita, & vigila: quia neque tu ſcis diem, neque horam. *Lipſ. in Monit.*

PROPOSITIO III.

Corporis locus, ſepulchrum.

HIc *conſtituta eſt domus omni viuenti.* Iob 30. Quid ampla palatia ędificas mox diſceſſurus? militum more ſub tentorio degis, quamdiu viuis; ſtatim ac ſummus Imperator clauos tabernaculi refigi iuſſerit, abeundum erit in longam iſtam domum; vbi *putredini*, mi puelle dicas, *pater meus es, mater mea, & ſoror mea, vermibus.* Iob 17.

I nunc, veſtire mollibus, dormi ſuper bene plumeo anſere, & ſub culcitra ſuaui: *Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes* Iſa. 14. Ecquid agis demens, cum neglecto animæ ſtudio, vnam inter Epicuri porcos curas cuticulam? ſcilicet vt nitida, vt pinguis ſit. Sed quorſum? vt eò magis dapſile vermibus epulũ appares. Hæc minimè cogitas: atqui magnam tamen id ad rectè Philoſophandum vim habet. Si neſcis, diſce: fuit vir Bononiæ tibi perſimilis, delicatulus, qui vitam omnibus delitijs diffluentem viueret, qui nullum de rigidiore vita verbulum ſibi fieri pateretur. Quid tu iſto homine faceres? hunc è familia Sancti Dominici religioſus aliquando conuenit, & multa familiariter comiterque loquutus. digrediens vnicum monuit, cogitaret ſub noctem lectum ingreſſus illud Prophetæ, *Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Fecit ille, vt erat monitus, atque ita altè cogitatum iſtud animo inſedit, vt rebus omnibus abdicatis homo ante molliſſimus, ſe Deo vitæque arctiori obſtrinxerit. Humbert. tract. 7. de Tim.

PROSITIO IV.

Animabus horrendum Dei Tribunal.

HOrreo vel cogitans: tu tui ſecurus forſan nunc rides, ludis, iocaris, leuiora hęc ſunt, nunc etiam fortè ſcelerate viuis. Sed heus tu, audi S. Ioan. Apocalypſim: *vidi mortuos, magnos & puſillos, ſtãtes in cõſpectu throni & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ, & iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum.* Apoc. 20. Audi præterea Apoſtolum; *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria, prout geſſit.* Epiſt. 2. Cor. c. 5. Ergo tuæ tunc fœditates manifeſtabuntur quas nunc tam operosè tenebris & parietibus obtegis. Audi denique Innocen. Papam III. in Pſ. 142. Meticuloſum eſt omni viuenti coram te Domine, cauſam agere criminalem: quia cum ſis potentiſſimus, manus tuas nemo poteſt effugere; cum ſis ſapientiſſimus oculos tuos nihil poteſt latere; cum ſis iuſtiſſimus, animum tuũ nemo poteſt corrumpere: coram quo accuſatrix eſt conſcientia, rea mens, aduocatrix ratio, teſtis memoria, & tu Iudex. Quare meritò diem iudicij cogitans S. Hieronymus, de ſe dicebat. Quoties diem illum conſidero, toto corpore contremiſco: ſiue enim comedo, ſiue bibo, ſiue aliquid aliud facio, ſemper videtur mihi turba illa terribilis ſonare in auribus meis: *Surgite mortui, venite ad iudicium.* Apud Dioniſ. Carth. l. de Rem. Tent. a. 22. Ecce quàm ipſis etiam viris ſanctiſſimis formidandum ſit iſtud tribunal, para te igitur tẽpori ad examen, incertus eſt iudicij dies. Citaberis fortè cras, fortè hodie: neque in hoc foro comperendinari, aut vadari licebit. Et quomodo, ſi imparatus fueris, ferre poteris vultum iudicis irati?

Quidam importunis precibus à matre religiosè viuendi facultatem extorſerat; cùm negligentius viueret, in morbum incidit; viſusq; ſibi eſt ad Dei tribunal ſiſti, & à matre, quæ prius viuis exceſſerat, grauibus hiſce verbis fodicari. Quid eſt hoc fili! Et tu in locum hũc condem-

condemnatus iussus est venire? Vbi tui olim illi sermones? Vbi propositum vitæ melioris? Hæsit ad hæc ille consternatus, & vigiliæ ac sanitati redditus, adeò se luctibus, ac lachrymis immersit, vt omne à se solatium reijceret: Si improperium, inquiebat, matris meæ sustinere non potui; quomodo Christi & angelorum eius aduersum me confusionem & acerbitatem potero in die iudicij sustinere? Vit. SS. Patrum, libro 5 tit. 3. Ille non potuit, tu grauiorum scelerum reus an poteris? *Vis exemplum aliud?* Socio alius post mortem mæsto vultu apparens ter vocem istam inclamauit: Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit; cumque viuus quæreret, quidnam esset istud, quod nemo credit: Respondit mortuus? *Quam districte iudicat Deus, & quam seuere punit.* In Spec. Exemp. ex Iac. Parad. Cor profectò non habet, qui ista recordatur & nondum pauet.

PROPOSITIO V.

Alia iudicia Dei, alia hominum.

NOn *enim cogitationes meæ cogitationes vestræ, neque viæ vestræ viæ meæ, dicit Dominus: Quia sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à vijs vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris.* Is. 56. Népe, *homo videt ea, quæ parent; Dominus autem intuetur cor.* 1. Reg. 16. Ille breuiter, & quasi per transennã & eminus respicit; hic *scrutatur* etiam *renes*, & quidem *in lucernis.* Vis exemplum? præsto est & ad manum. Promam autem verbis (vt erant istorum hominum mores) simplicibus, & candidis. Abbas Agathon moriturus, tres dies mansit immobilis, oculos apertos tenens; pulsauerunt autem eũ fratres dicentes: Abba, vbi es? & ille respondit? *in conspectu diuini iudicij assisto.* Dicunt ei: Et tu times Et ille dixit: *Interim laboraui virtute qua potui, in custodiendis mandatis Dei, sed homo sum, & nescio vtrum placuerint opera mea coram Deo.* Dicunt ei fratres: Et non confidis de operibus tuis, quia secundum Deũ sint? Et dixit senex: *Non præsumo, nisi venero ante Deum: Aliter enim sunt iudicia Dei aliter hominum.* In vit. PP. l. 5. c. 11. de sobr. Timuit ille; tu securus es?

PROPOSITIO VI.

Duplex ab vnico momento pendet ÆTERNITAS.

EN vaticinium Dan. c. 12. *Euigilabunt alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant semper:* en Euangelium S. Matthæi cap. 25. *Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternã,* excipe nũc vtramque iudicis de ÆTERNITATE sententiã: à dextris dicet ouibus; *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi*, ibid. Tum hædis à sinistris cum horrisono tonitru edicet: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* O istorũ beatam! miseram horum ÆTERNITATEM! O diuersissimam fœlicis, infœlicisque iactus, & sortis aleam! Visionem iusti iudicis verba sunt Sancti Gregorij lib. 31. moral. ca. 12. quam iustus vehementer expectat, iniustus venire reformidat: iste namque labores suos considerans mercedem retributionis quęrit, & causæ suæ meritum sciens præsentiam Iudicis expetit &c. Ille verò, qui iniustitiæ suæ meminit, venire ad iudicium perhorrescit, actusque suos examinari metuit: quia damnari si examinentur, nouit. Porro ex vitæ vnius momento pendere vtramque ÆTERNITATEM nemo nescit: potes igitur, vt voles, esse vel æternum beatus, vel æternum miser. Quid mauis è duobus? age, quid mauis? sed priusquam in tanta re quidquam constituas, Sancti Francisci diuinum oraculum consule.

Modica hic voluptas, sed postea pœna immensa:
Modicus hic labor, sed postea gloria æterna.

ELIGE:

Multorum vocatio, paucorum electio, omnium retributio.

ÆTERNITATEM
cogita.

Cogitauit ideoque sapienter elegit Sancta Catharina Senensis: cui cum Christus apparuisset dextra coronam miri decoris auream: sinistra verò spineam protendens, optionemque fecisset, eligeret vtram mallet, spineam, auidissimè prehensauit, & vsque adeò capiti infixit,

infixit: vt dolores persentisceret grauissimos; maluit scilicet coronam auream pro momentaneo cruciatu asseruari in ÆTERNITATEM.

PROPOSITIO VII.

Inferi terribilium terribilissimum.

O *Stendam vobis* (loquitur Christus apud S. Luc. c. 12.) *quem timeatis: timete eum, qui postquam occiderit, potestatem habet mittendi in gehennam*: *ita dico vobis, hunc timete.* Et verò viri omni memoria sanctissimi timuerunt, imo horruerunt. Vide *Sanctum Cyrillum* (*in orat. de exit. ani*) *toto corpore & animo cohorrescentem.* Gehennam timeo, ait, quippe interminatam, & horreo tartarum; vt cui nimium insit caloris; paueo tenebras, quoniam nihil admittunt lucis; formido pestiferum vermem, quoniam est perennis. Aduerte nunc *Sanctum Bernardum* (*ser.6.in.Cant.*) *pari horrore impallescentem*: Paueo (inquit) gehennam, paueo Iudicis vultum, contremisco à dentibus bestiæ infernalis; horreo vermem rodentem, & ignem, torrentem, fumum, & vaporem, & sulphur, & spiritum procellarum; horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam & oculis mei fontem lachrymarum, vt præueniam fletibus fletum, & stridorem dentium? Agedum ex pœna vnius inferorum acerbitates collige reliquas. Amici duo inter se pepigerant; vt qui prior moreretur, ad superstitem rediret de statu alterius vitæ moniturus; obijt paulò post eorum vnus, fidemque datam præstans socio post dies 30. adfuit vultu exangui, & pallido; En adsum, inquit, tuo, si vti velis, bono: nam ego quidem sempiternis addictus sum pœnis: quæ quam graues sint nescis: sed disce ex vna protendensque manum sanioso vlcere stillantem; Videturne, ait hæc pœna leuis? mox curuatis in volam digitis tres distillantis tabis guttas, duas in tempora, alterã socij in frontem aspersit, quæ tam altè penetrarunt: vt in illius vultu foramen nucis capax efficerent. Vade iam, inquit, si sapis, & habitum muta & animum: ita damnatus ille commonuit, & disparuit: alter verè eo monito perculsus mundi transfuga statim se abdidit in religionem, & sanè quid ad ista vel terriculamenta vel exempla nondum sapit, nequidem brutum est, sed stipes: neque stipes modo sed lapis. *Ex Spec. Hist. Vincent. l. 25. c. 89.*

ORATIO.

Pro timore Dei obtinendo.

CONfige Domine timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui; *Psal.* 118. Ecquis non timeat considerans huius vitę breuitatem, certæ mortis incertitudinem, sepulchri, & vltimi tribunalis horrorem, vitę alterius & suppliciorum æternitatem? quis te omnipotens & tremende Domine non timeat? sed tamen donum tuum est ista salutariter timere: auge igitur meos timores, ijsque confige non modo carnes meas; sed etiam transfige cor meum, vt concipiam, & parturiam, & pariam spiritum: spiritum timoris, quia initium sapientiæ est timor Domini, Isa. 26. spiritum contritionis quia si peream semel. æternum perij, sed non pereat æternum seruus tuus, pro quo sanguinem fudit filius tuus IESVS meus pro peccatis meis crucifixus. Amen.

SECVN-



SECVNDA PARS

PERSTRINGENS VII. CONCLVSIONES; QVIBVS NATVRA, ET DVRATIO ÆTERNITATIS, huiusque Philosophiæ effectus continentur.

I. CONCLVSIO.

Operæpretium, sed difficile definire Æternitatem.

O ÆTERNITAS, quàm ratò versaris in mentibus hominum! iterum dico, quàm rarò versaris in mentibus nostris ÆTERNITAS: ô ÆTERNITAS! heu ÆTERNITAS! quid dicam, aut quomodo dicam! quam rarò versaris in cogitatione filiorum Adam ÆTERNITAS? quis exprimat quid sit ÆTERNITAS? quis concipiat quid sit ÆTERNITAS? cogito mille annos, cogito tot annorum millia; quot sunt momenta seu puncta; in toto tempore à condito mundo vsque ad eius consummationem, & de ÆTERNITATE nihil adhuc habeo. ô ÆTERNITAS! quis poterit par esse ÆTERNITATI in tormentis? *Fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum.* Apoc. 14. Quid est *in sæcula sæculorum?* volo dicere, & nescio dicere. Ita frater Adamus Sasboutius (Hom. dom. 1. Quadr.) vir admodum pius & sapienter sensit, & eleganter scripsit,

II. CONCLVSIO.

Potest Æternitatis natura saltem discribendo adumbrari.

ÆTERNITAS *Doctori Angelico* (1. p. q. 10. art. 1. & 5.) est duratio immutabilis & indeficiens, carens successione, tota simul existens & conformitas eius quod est extra motum. S. Dio. Areop. (c. 10. de diu. no.) est immutabilitas, immortalitas, incorruptibilitas rei totius simul existentis; æuum, quod non interit, sed eodem modo semper se habet. Boëtio (lib. 5. de consol. presb. 6.) est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio. Quid est ÆTERNITAS? vnum perpetuum *Sum*, quod præterito caret & futuro: est circulus, cuius centrum semper, circumferentia nunquam: est magnus annus & tamen anulus sese inuoluens, & implicans sine termino: est axis firmus & immobilis, circa quem agitatur tota mundi, temporis & sæculorum omnium: est stella fixa, cuius cauda errans in infinitum protenditur: est Oceanus, cuius altitudo nulla bolide inuestigari potest; est abyssus, in qua vis intelligendi humana submergitur Quid tandem est, reuera nescio illud tantum scio id ipsum esse quod Deus solus sua infinitate ambit & complectitur.

III. CONCLVSIO.

Longus & vanus labor metiri durationem Æternitatis.

MEtire semel, iterum, sæpius: Post decem annorum milliones; post centum mille miriadum annorum, post decies centies

millena millia millionum annorum; necdum finem, necdum medium, imò nondum ÆTERNITATIS principium designasti. iunge ad ista omnes hominum, & Angelorũ, cogitationes, omnes motus & mutationes quarumuis rerum creatarum: adde his arenulas, quot non possent millenarum terrarum vastissimo sinu contineri: collige denique in vnum omnes numeros Arithmeticæ quadratos, cubitos quosuis: nunc imple his numeris volumina chartarum hinc ad supremos cœlos vsque, nondum ÆTERNITATIS durationem mensus es, tantum abest, vt sis emensus. Quamdiu igitur durabit ÆTERNITAS? semper. quando finietur? nunquam. quamdiu cœlum erit cœlum, quamdiu inferi erunt inferi, quãdiu Deus erit Deus, tamdiu durabit ÆTERNITAS: tamdiu, cœlum beabit Sanctos, tamdiu improbos torquebunt inferi. Quamdiu hoc erit? æternum erit. Ne quæso, molestior sis quærendo: apprenhende saltem, si comprehendere non potes.

IV. CONCLVSIO.

Æternitatis duratio mensurari non potest.

Ex quo Poli sunt perfecti,
Aude numero complecti;
Stellas cæli, stillas roris,
Vndas aquei fluoris,
Guttas imbris pluuialis,
Floccos velleris niualis.
Quot sunt vere nouo flores.
Quot odores, quot colores,
Quot vinaceos Autumnus,
Poma legat & Vertumnus:
Quot iam grana tulit æstas.
Frondes hyemis tempestas,
Totus orbis animantes,
Aër atomos volantes,
Pilos feræ, pecus villos,
Vertex hominum capillos:
Adde littoris arenas,
Adde graminis verbenas,
Tot myriades annorum,
Quot momenta sæculorum:
Heu adhuc ÆTERNITATIS,
Portus fugit à damnatis.
Nihil numerando proficis,
Plus res restat quam detraxeris.

AETERNITAS! AETERNITAS.
Quam longa es AETERNITAS!

V. CONCLVSIO.

Æternarum pœnarum immensitas damnatos adigit ad desperationem.

Proh dolor, inquiunt, decem elapsis annorum millibus, centum adijcientur millia; tot iungentur myriades, & milliones; quot in firmamento sunt stellæ, & in Oceani littore arenarum grana: post quæ longissima annorum spatia, quasi nihil de pœnis nostris accisum esset, sic iterum ab initio tormenta sufferre incipiemus: atque ita sine interruptione, sine fine, sine modo, voluetur continuò nostrorum rota tormentorum. O terribilem! ô formidandam ÆTERNITATEM! Si nobis saltem concederetur, vt arenosus quispiam mons extolleretur amplitudine terras coæquans, fastigio cœlum attingens, ex quo post centum millia annorum aduolans auicula rostro non plus auferret, quam est decima vnius arenulæ pars, & rursus post alterum centum annorum mille, aliam arenulæ vnius decimam partem, & pari modo aliam atque aliam, ita vt spatio decies centum millium annorum, tantùm vnicum arenulæ vnius granũ de mõte illo arenoso minueretur: quam læti, quàm alacres essemus, quod post vltimam saltem mõtis totius ablationem, damnationis nostræ finem aliquando aliquem haberemus? ô desperationem! ô insaniam! Ne id quidem vndequaque miserrimis conceditur. Væ ergo nobis iam nunc, & in perpetuum. Væ, quod nati sumus, nec vnquam mori valemus. Vę, quia torquemur, nec vnquã liberabimur. morimur sẽper & viuimus; deficimus & subsistimus, finimur & fine caremus. Mors enim nostra est sine morte, defectus sine defectu, finis sine fine; quia hic & mors semper viuet, & defectus deficere nesciet, & finis semper incipiet. Et propter turpem vnius momenti voluptatulam ita lancinari? ô acerbum! ô crudele! ô intolerabile supplicium! Quid ad hæc peccator? agedum, quid ad hæc; nondum ad vitæ prioris mutationem commoueris? ergo non modo ratione, sed etiam sensu cares. Ex l. 9. Moral. 5. Greg. c. 39. Ex S. Aug. l. de Spir. & ani. c. 56.

VI. CON-

VI. CONCLVSIO.

Parit hæc Philosophia veram rerum mundanarum æstimationem.

ITa enim ÆTERNITATIS Philosophus seipsum arguet, admonebitque: Animule, quid tanto curarum æstu intrare versas? quid continuo motu molis? aut quid moliris? age iam nunc quin floccipendimus quidquid est in hoc mũdo fugitiuarum opum, quidquid est illecebrarum carnis, quidquid est futilium honorum? quin id vnum agitur, vt æternas inferorum pœnas effugiamus, fœlicitatem ad quam facti sumus, assequamur? Itáne insanimus; vt momentaneâ voluptate, æternos ignium cruciatus lubeat mercari? *Momentaneum enim est quod hic delectat, æternum quod ibi cruciat.* Quid? candelæ emorientis flammulam, ne digito quidem vno ad breuissimum tempus sustinere potes? experiri non potes: æternos inferorum ignes sufferre poteris? compone momentum & ÆTERNITATEM, tum rem suis ponderibus æstima. In toto orbe haud quisquam est tam insano cerebro, qui mundi totius imperium ea conditione aceptet; vt triginta vel quadraginta annorum spatio, in lectulo rosis floribusque vernantibus strato, extensus iacere velit: atqui lecto ille iaceret florido, & vernanti, ita est; verum cubationis diuturnitas grauem adfert molestiam, quę igitur tua dementia? quę frenesis, quam insanus furor? si velis pro re nihili, pro cepis Ægyptiorum, & porcorum quisquilijs te periculo exponere cubandi in ignito damnatorum strato, in quo & lente torrearis, & æternum torquearis. Refert S. Ioannes Damascenus Iosaphatum Abenner Indorum regis filium Barlaami Eremitæ disciplinâ ad Christi fidem conuersum meretriculæ cuiusdam formâ, & lenocinijs fuisse iam iamq; capiendum & consensurum in res obscenas, nisi diuina miseratione contigisset, vt parumper obdormiscens & Sanctorum gloriam & damnatorum pœnas videret: ergo ista per speculum & per soporis vmbram à dormiente visa, tantam vim habuere? quid tandem efficiet in te animo vigili ac studioso præmeditata? an momentum postpones ÆTERNITATI?

O dedecorum petiosus emptor!

VII. CONCLVSIO.

Eadem Philosophia parit robur animi, & constantiam.

QVis enim ÆTERNITATIS Philosophus in malorum omnium catastâ positus non statim exclamet cum S. Augušt. in Medit. O Domine Deus meus, hic vre, hic seca, vt in æternum parcas. Nam cædi virgis, membratim diuidi, in rotam aut crucem agi, viuum lento igne comburi, morbis omnibus telisque, fortunæ impeti & configi quid est? quid sunt tyrannorum minę? omnia mundi tormenta æternorum comparatione cruciatuum quid sunt? fumus, risus, iocus aut comparatione æternorum præmiorum quid sunt teruntius, obolus, ne hilum quidem. Ita hac philosophia instructus Thomas Morus nuper Cancellarius Angliæ, Aloysię vxoris plenam illecebris orationem retorsit, os obturauit, argumenta elusit. Erat illa ab Henrico VIII. submissa in carcerem; vt adornato sermone mariti animum ad impiam Regis voluntatem deflecteret, prodit igitur fœmina vxor, & multa eiulans suamque ipsius, imo totius familiæ deflendam conditionem commemorans obnixè rogat, ne bona omnia, & vitam ipsam, quibus multis abhinc annis frui poterat, subitò perditum iret: Ad hæc paucis Morus, at quamdiu, ô Aloysia, quamdiu istis opibus, vitęque commodis frui potero, quamdiu? cui illa; facile vt minimum ad viginti annos, si Deo ita placet, mi More: vin' ergo (subdit vir Sanctus) vt ÆTERNITATEM cum viginti annis commutem? Næ tu imperita, ne dicam stulta, es negotiatrix: Nam si aliquot annorum millia speranda diceres, aliquid tu quid polliceri viderere: sed tamen ad ÆTERNITATEM quid hæc essent? Ita sanctus Martyr sapienter sensit, & dixit, ita vixit, ita decessit, Sander. de schis. Ang.

Oratio pro retinenda memoria Æternitatis.

DOmine Deus, obſecro dic mihi ſeruo tuo, quid eſt ÆTERNITAS? Cogito & recogito, & tenebræ ſunt, eoque magis implicor, quo magis explicare ſtudeo; quid igitur eſt ÆTERNITAS? ah nolo ſcire, nolo Domine: fac tantum vt intimè ſentiã ÆTERNITATEM: O momentum! ô ÆTERNITAS: ô pretioſum momentum, vnde pendet æterna ÆTERNITATAS! Concede Deus meus, per merita filij tui & beatiſſimæ Virginis, Angeli mei cuſtodis, & omnium Sãctorum ÆTERNITATIS memoriã ita cordi noſtro imprimi, & noſtra omnia ſic diſponi, vt æterna damnatione vitata æternam tuę viſionis gloriam conſequi poſſimus, Amen.



TERTIA PARS.

QVÆSTIONES VII.

CIRCA ÆTERNITATEM EARVMQVE SOLVTIONES.

Quęrit ex te Chriſtus Matth. 16.

Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua.

2. Quærit Deus iterum ex te, Lucæ 12.

Stulte, hac nocte repetunt animam tuam à te, quæ autem paraſti cuius erunt?

3. Quærit Malachias ex te & ex me, cap. 3.

Quis poterit cogitare diem aduentus eius? aut quis ſtabit ad videndum eum? ipſe enim quaſi ignis conſtans.

4. Quærit S. Petrus à peccatore epiſt. 1. c. 4.

Si iuſtus quidem vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt?

Quærit S. Iob ex ſe, c. 14.

Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abſcondas me donec pertanſeat furor tuus?

6 Quęrunt de ſe ex inferorum incendijs damnati, Sap. 5.

Quid nobis profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactantia, quid contulit nobis?

7. Quærit Iſaias ab omnibus. cap. 33.

Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante, aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?

IMPLEXOS HARVM QVÆSTIONVM NODOS SACRARVM litterarum, Sanctorumque PP. iudicio diſſoluent ea, quæ ſequuntur.

1. *Frequens & exactum conſcientiæ examen.*

VIas meas (inquiebat S. Iob c. 13.) *in conſpectu eius arguam & ipſe erit ſaluator meus.* Nimirum (quod Apoſtolus teſtatur 1. Cor.

Cor 11. *Si noſmetipſos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.* Audi Chryſ. in loc. Apoſt. cit. idem ſcripto atteſtantem. Solum ſi vellemus agnoſcere peccata, ſi noſmet ipſos condemnare, ſi de delictis ferre ſententiam, liberaremur ab eo, quod & hic & illic eſt ſupplicio. Nam qui ſeipſum condemnauit, duplici ratione Deum placat, & quod peccata agnouerit, & quod in futurum ſit tardior. Cui ſententiæ accedit S. Anſelm. in eund. loc. ſimulque excutiendæ conſcientiæ formam deſcribit egregie. Aſcendat itaque homo (inquit) aduerſum ſe tribunal mentis ſuæ, conſtituat ſe ante faciem ſuam, atque ita conſtituto in corde iudicio adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor, inde quidam ſanguis animi confitentis profluat per lachrimas, poſtremò ab ipſa mente ſententia proferatur: *& mox.* Verſetur ante oculos eius imago futuri iudicij, & quidquid in ſe viderit, quod à iudice venturo reprehendi poſſit & puniri, ipſe nunc in ſeipſo reprehendat & puniat: peccata enim ſiue parua, ſiue magna, impunita eſſe non poſſunt, quia aut homine puniente aut Deo iudicante plectuntur. Ceſſat autem vindicta diuina, ſi conuerſio præcurrat humana.

2. *Sanctæ Pœnitentiæ ſeria, neque ſera vſurpatio.*

VOcat enim Dominus apud Ioëlem cap. 2. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio & in fletu, & in planctu & ſcindite corda veſtra, &c. quia benignus & miſericors eſt, patiens, & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia.*

Sed vide ſequaris conſilium Sapientis Eccl. 5. *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die diem, ſubito enim veniet ira illius.* Tum illud Eccl. 17. *Non demereris in errore impiorum: ante mortem confitere, à mortuo quaſi nihil perit confeſſio: confiteberis viuẽs, viuus & ſanus confiteberis.* Quare ad Corint. ſcribebat Apoſt. 2. Cor. 6. *Exhortamur ne in vanum Dei gratiam recipiatis, ait enim,* (Deus) *tempore accepto exaudiui te & in die ſalutis adiuui te: ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* His conſona ſcribunt SS. Patres, S. Auguſt. ſermo. 141. de temp. Homo ſi male viuit, non viuit; moriatur, ne moriatur; quid eſt moriatur, ne moriatur? mutetur, ne damnetur.

Greg. Mag lib. 1. epiſt. 33. ad Venant. Culpam tuam penſa, dum vacat; diſtrictionem futuri iudicij dum vales, exhorreſce? ne tunc illam amatam ſententiam audias, cum iam nullis fletibus euadas. Idem Greg. hom. 12. in Euang. Si ſciret quiſque de præſenti ſæculo quo tempore exiret, aliud tempus voluptatibus, atque aliud pœnitentiæ aptare potuiſſet: ſed qui pœnitenti veniam ſpopondit, peccanti diem craſtinum non promiſit. Semper ergo ſupremum diem debemus metuere, quẽ nunquam poſſumus præuidere. Ecce hunc ipſum diem de quo loquimur, ad inducias conuerſionis accepimus, accepimus, ſed vtamur, Sodales mei, dum poſſumus, ne non poſſimus, cum volumus.

3. *Creber vſus venerab. Sacramenti.*

HIc eſt panis, qui de cœlo deſcendit; non ſicut manducauerunt patres veſtri manna & mortui ſunt, qui manducat hunc panẽ, viuet in æternum* Ioan. 6. Oraculum audis ex Euangelio: vide iam ex eodem quid timere & ſimul quid amare poſſis. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis,* (ibid. inquit veritas) *& biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die, caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus: qui mãducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo,* Vin' audire SS. Patres? Cibus ſum grandium, creſce & manducabis me: nec tu me in te mutabis, ſicut cibum carnis tuæ; ſed tu mutaberis in me. Ita S. Aug. 7. confeſſ. 10. Vt manifeſtum eſt eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Euchariſtiam iure communicationis accipiunt: ita contra timendum eſt, & orandum: ne dum quis abſtentus ſeparatur à Chriſti corpore, procul remaneat à ſalute; comminante ipſo & dicente; *Niſi manducaueritis &c.* Ita S. Cyprianus de orat. domin. ca. 7. Vis igitur electorum, beatorum. diuorumque immortalium numero accenſeri? accede ad diuinam illam menſam: hoc enim ſacramentum Propheta Zacharias vocat frumentum electorum; S. Ignatius Martyr, pharmacum immorta-

mortalitatis, & antidotum non moriendi: Conc. Nicæ. symbolum resurrectionis: Conc. Trident. pignus fœlicitatis & gloriæ.

4. *Opera misericordiæ.*

SCriptum siquidem legimus apud Psalmistam Psalmo 40. *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem in die mala liberabit eum Dominus*: audiet nimirum lætissimam illam vocem Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, esuriui enim & dedistis mihi manducare &c.* quare S. Chrysost. hom. 24. in 3. cap. Ioan. recte monet: Mutuemus Christo pecunias, vt veniam accipiamus peccatorum: ipse enim est, qui iudicat: nolimus eum despicere in hoc sæculo esurientem; vt in futuro nos nutriat. Et paulò post: Parua igitur saltem exhibeamus, & pro paruis maxima accipiamus, maxima mercemur Eleemosyna (inquit idem Chrysosto. ho. 33. ad Pop.) Christi adstat tribunali non tantum patrocinans, verum & ipsi persuadens Iudici; vt reo patrocinium præster, & pro eo sententiam ferat.

5. *Patientia in rebus aduersis.*

APpello Apostolum, ad Heb. 12. *Omnis disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris, postea vero fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ*: rationem adfert luculentam scribens ad Cor. *Id enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pōdus operatur in nobis, non cōteplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non vidētur, quæ enim videntur tēporalia sunt, quæ autē non videntur, æterna sunt.* 2. ad Cor. 4. Ea spe animati acerba quæque Martyres fortiter tolerarunt. Nouerant sc. illud Apost: 2. ad Tit. 2. *Fidelis sermo: nam si cōmortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus.* Et illud S. Angust. ser. 47. de Sanct. Recusat esse in corpore, qui odium non vult sustinere cum Capite. Atque ob hanc eandem scilicet causam subinde nos Deus durius tractat, & paterne affligit: vt S. Doctor Greg. lib. 6. mor. c. 15. scripto relinquit. In sex itaque nos tribulationibus Dominus liberat, ne nos in septima malum tangat: quia per paternæ pietatis eruditionem præsētis vitæ labore nos atterit: sed in aduentu Domini à verbere abscondit, vt tantò nunc ad salutem certiores exhibeat, quantò nunc nos flagella duriùs secant: vt mihi lubeat iterum hic illud S. Aug. in Medit. exclamare; Domine Deus hic vre; hic seca, vt in æternum parcas.

6. *Cultus Beatiss. Virginis.*

OLim Abiathar sacerdoti dicebat rex Salomon, 3. Re. 2. *Et quidem vir mortis es; sed hodie te non interficiam; quia portasti arcam Domini Dei.* Arca illa vmbratilis Mariam referebat, quam si tu in corde & amoribus habeas, Christum facilem iudicem experieris: ipsam Virginē testor: *Qui creauit me*, ait ipsa, *requieuit in tabernaculo meo & dixit mihi, in Iacob inhabita, & in Israel hæreditare, & in electis meis mitte radices.* Ecc. 24 quid plura? *Beatus homo, qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei: qui me inuenerit inueniet vitā, & hauriet salutem à Domino, qui autem in me peccauerit, lædet animam suam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem* Prou. 8. Prodeant huc in Mariæ laudem Ansel. Bonauentura, & Bernardus, triplex Mariæ corculum. Sicut impossibile est quod illi, à quibus Vir. Maria oculos misericordiæ suæ auertit, saluentur: ita necessarium, quod hi, ad quos conuertit oculos, filio pro eis aduocans, iustificentur & glorificentur. Ita S. Anselmus apud sanctum Anton. p. q. 15. cap. 14 §. 7. lib. 1. Phar. c. 5. velut è tripode: Et ex eo S. Bon. Sicut, ô beatissima, omnis à te auersus & à te despectus necesse est, vt intereat: ita omnis ad te conuersus, & à te respectus; impossibile est vt pereat. Habet, teneo, cliens Marianus perire non potest, omnino non potest. Totis igitur Bernardum audis (sermone de Natiuit. B. Virginis.) Totis medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur? quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam &c. Ad Patrem verebaris accedere? Iesum tibi dedit mediatorem: Paulo post, Sed forsitan in ipso maiestatem vereare diuinam,

quod

quod licet factus sit homo, manserit tamen Deus. Aduocatum habere vis & ad ipsum? ad Mariam recurre, exaudiet vtique matrem filius, exaudiet filium Pater, Filioli hæc peccatorum scala, hęc mea maxima fiducia est, hęc tota ratio spei meæ. Expectas ex me exemplum: pleni sunt libri, plena volumina: en vnum è mille. Sancta Gersenda nobilis & sancta matrona, cùm pro S. Elzeario, quem enutrierat feruenter oraret: corporeis auribus audiuit Christum sibi dicentem: Iuueni huic pro quo tam multum oras, noueris me matrem meam dedisse magistram: nihil igitur de illo dubites. Satis est, teneo hæreditatis tabulas, & codices obsignatos: sum Mariæ cliens, ergo male perire, aut cælo excidere non possum. In vita S. Elzearij apud Sur. 27. Sept.

7. *Denique Meditatio sedula Æternitatis.*

HVc omnino pertinet votum illud Moysis Deuteron. 32. *Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent*: huc consilium Sap. Eccl. 7. *in omnibus operibus tuis memorare nouissima tua & in æternum non peccabis.* Huc denique exemplum Dauidis, qui de se negotijs licet regni occupatissimo dicebat, Psal. 76. *cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui*, sed placet audire Bernardum ser. de Apost. Petr. & Paul. explicantem verba illa, *vtinam saperent, &c.* vt ÆTERNITATIS, ait, quædam imago reformari videatur in nobis præsentia moderātibus per sapientiam, præterita per intelligentiam dijudicantibus, nouissima prouidentibus, ad cautelam: *Et alibi* (ep. 292.) *te, quisquis es alloquens.* O vtinam saperes & intelligeres ac nouissima prouideres! saperes quæ Dei sunt, intelligeres quę mundi sunt, prouideres quæ inferni sunt, profectò inferna horreres, superna appeteres, quæ sunt ad malum contemneres. Concludo Abbatis Ammonis bene notanda sententia (In vit. Patrum lib. 5. tit. de compunctione) Vade, & talem fac cogitationem tuam, sicut faciunt iniqui, qui sunt in carcere. Illi enim interrogant homines, vbi est Iudex, & quando veniet? & in ipsa expectatione pœnarum suarum plorant. Ita & tu debes semper suspectus esse, & animam tuam obiurgare, dicendo: Væ mihi, quomodo habeo adstare ante tribunal Christi, & quomodo habeo ei actuum meorum reddere rationem? Si igitur semper sic meditatus fueris, poteris saluus esse: addo ad extremum tritum illud, *hoc igitur fac*, & viues.

ORATIO.

Pro Dei timore simul & amore impetrando.

DOmine Deus, summè iustus & summè bonus, qui timeri te à nobis ideò voluisti; vt te amare inciperemus, & tandem super omnia nunc & in æternum amaremus, sancti nominis tui timorem pariter & amorem infunde perpetuum, sed timere iam minus lubet; amare nunc te volo. O! amem te, Deus cordis mei, amem te plusquam alia, plusquam me, plusquam omnia; quia tu es Deus meus & omnia. Detestor peccata mea, non iam quia mori & condemnari timeo; sed quia te offendi infinitam bonitatem quam super omnia amo: perfice amorem istum, vt nunquam nisi casto timore timeam, & vt perfectius in cælo cum omnibus sanctis æternum te amare valeam. Amen.

EPILOGVS.

Ad Virginis Sodales veræ sapientiæ studiosos.

NVnc lubet tandem finire, (Sodales Virginei) quamquam quis ÆTERNITATIS esse vmquam finis potest? lubet autem finiendo cum doctis simul ac pijs nostri sæculi, viris duobus præceptoribus olim meis, postremum quanto possum animi, vocisque studio exclamare. O ÆTERNITAS! abyssus gaudij Sanctis, abyssus miseriarum & dolorum impijs, sicut enim omne bonum facis infinite melius & optabilius: ita omne malum efficis infinitè peius, & molestius. Quæ mens magnitudinem tuam capere, quod robur animi pondus tuum sustinere queat? Tu omnem superbiam retundis, omnem duritiem frangis, omnem animositatē reprimis: omnes peccatores perturbas, omnes pios in afflictione recreas, & ineffabili gaudio perfundis. *Momentaneum enim & leue tribulationis huius supra modum,*

in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis: pro momentaneo malo rependetur æternum bonum; pro leui tribulatione, pondus gloriæ immensum; pro afflictione terrena, gloria in sublimitate. Væ miseris peccatoribus, qui momentaneum & leue huius vitæ solatium æterno illi gloriæ ponderi anteponunt, qui æternum malunt subire supplicium; quam momentaneo huius vitæ carere commodo, qui terrena ista præferunt cœlestibus & infima sublimissimis, momentanea sempiternis, Lessius de diu. perf. l. 4.

O chara ÆTERNITAS, æterna veritas, vera charitas, Deus meus & omnia; aperi oculos meos, & amoue à nobis stuporem hominum; vt cognoscamus quid sit, quam immensa, quam felix vel misera ÆTERNITAS, Creasti nos ad te, creasti nos ad ÆTERNITATEM: quia tu es ÆTERNITAS; tuæ ÆTERNITATIS nos participes facere voluisti, iussisti, sanxisti: Nam *lux perpetua lucebit Sanctis tuis Domine, & Æternitas temporum.* Da vt momentaneum hoc temporis, piè & sanctè expendamus: vt in eo studeamus ÆTERNITATI, laboremus ÆTERNITATI, patiamur & certemus ÆTERNITATI: vtque idem omnibus inclamemus, & quotquot possumus; animas in æternum perituras saluemus: Audite Christiani, audite Pagani, audi Belgium, audiat orbis. Cornelius à Lap. in c. 34. Deut.

Nulla satis magna securitas, vbi periclitatur ÆTERNITAS.

O longa, ô profunda, ô abyssalis, ô æterna ÆTERNITAS.

FINIS.

INFER-

INFERNVS DAMNATORVM, CARCER ET ROGVS ÆTERNITATIS, PARS II.

Coram Sereniſsimo vtriuſque Bauariæ Duce S. R. I. Archidap. Electore; MAXIMILIANO *&*
Sereniſsima coniuge ELIZABETHA
explicata ab
HIEREMIA DREXELIO,
è Societate IESV.

ILL.MO ET REV.MO DOMINO
D. PETRO ALOYSIO CARAFA,
EX DVCIBVS NVCERIÆ:
EPISCOPO TRICARICENSI,
Nuntio Apostolico, ad Tractum Rheni, & partes Inferioris Germaniæ, cum potestate Legati à Latere; Domino meo obseruandissimo.



NOBILIS ab Italia pictor Michael Angelus, supremum Orbis iudicium, & inferorum flammas pinxerat. Eam picturam Iulio II. Summo Pontifici consecravit. Idem ego tentavi, sed calamo, non penicillo. Flammeum Æternitatis carcerem depinxi. Quicquid hoc operis est, Tuo, Ill.me ac Rev.me Præsul, nomini iure merito inscripsi. Vt auderem, multa me impellebant.

Illustrissimam Carafarum familiam specto? Equo Troiano illam non malè contulerim, è quâ tot viri principes, non in exitium Troiæ, sed in Orbis bonum progressi sunt. E Tuâ familiâ Præsul Rev.me Pontifex Maximus, Paulus IV. Ex eâdem quatuor Patriarchæ, octo Archiepiscopi Neapolitani; longè plures Episcopi; sedecim purpurati senatores Cardinales prodierunt. Hinc amplissima Carafensis prosapia purpuræ splendorem adeó sibi iam familiarem habet, vt ea vna pænè Curiam è purpuratis Patribus & supremum Ecclesiæ senatum, sed & amplissimam tot Principum, Ducum, Marchionum, Comitum coronam constituere possit. Nolo plura de familiâ. Vereor illius laudes ingenij culpâ deterere. Et scio hęc ornamenta à Te non inter prima numerari.

Maiora cerno, Studia Tua cum pietate coniuncta. In gymnasijs & Academijs Societatis nostræ tam Neapoli, quàm Romæ sic educatum Te novimus, vt simul etiam præclarissima pietatis fundamenta ieceris. Nam sodalitates, in quibus censebaris, eo ardore tot annis frequentasti, iis decorasti exemplis, vt à sanctâ consuetudine, quam iuvenis adscivisti, nihil diversi exhibuerit virilis ætas. Nam etsi jam Principatûs Firmani & Firmanæ Vrbis Præfectum ageres, nihilominus Te sodalitati pręsentem sistere, è sodalitatis legibus vivere, Tui esse officij censebas. Quod vtinam vellent non nescire Celsitudine Tuâ longè inferiores, qui sodalis officio egregiè satis factum putant, si cętus Parthenios ornent solo nomine.

Studia porrò & litteras, Ill.me & Rev.me Antistes, eâ ingenij felicitate, illâ industriç laude tractasti, vt maximos tam in Philosophiâ quàm Theologiâ progressus feceris. Quod maius. Non immeritò in Te geminum istud miramur, tam exactam politioris litteraturæ, quàm vtriusque Pontificij & Cæsarei Iuris peritiam. Neque in vmbrâ eruditio Tua latuit. In solem & pulverem progressa est. Nota loquor. In iis omnibus, quas dixi, tam Philosophię, quam Iuris, ac Theologiæ scientijs, illustre specimen sæpiùs dedisti. Pro testimonio dicunt tot concertationes ac congressus publici, in quibus eruditio Tua doctissimo cuique insigniter sese probavit.

Inde fuit vt amplissima munia Te ambirent, non Tu illa. Prolegatus Ferrariæ, Vrbis Firmanæ, & eiusdem Principatus Præfectus annis compluribus, cum Te præbuisti, vt iam septennio amplissimâ Summi Pontificis Legatione fungaris, magno Religionis incremento. Non enim ab vllâ parte curę aut laboris quidquam remittis, iam omni Leodiensium terrâ ad res componendas obitâ.

Sed propria me vocant, & magis domestica. Minimam Societatem nostram, Ill.me Domine, tanto hacteus tamque constanti affectu prosecutus es vbivis locorum, vt ea Te inrer patronos primos rectè numeret. Ex ore nostri admodum Reverendi Patris Generalis mihi videor loqui. Et scimus Te religiosissimè gloriari solitum, diem festum sancti Ignatij Loiolę Tuum esse Natalem. Eò vsque certè Tuus in nos amor progreditur, vt Te pænè vnum ex nobis gratulemur.

Neque verò Tua in nos, Pręsul Amplissime, Tuorumque benevolentia sterilis fuit, aut solâ verborum munificentiâ stetit. Collegium Neapolitanum Tuæ familię liberalissimis impensis conditum, & amplè constitutum est. Sed recentius tacere nefas. Ante annos septem Excellentissimus Princeps Tiberius Carafa, germanus frater Tuus, vnus inter Hispanię Magnates, & Aurei Velleris Eques, Societati ad extruendum ac dotandum Collegium pares sumptus beneficâ manu suppeditauit. Quam piam beneficentiam omnes ac singuli Societatis nostrę Sacerdotes triplici sacrificio ex more remunerare conati sunt: idem obsequij genus præstituri defuncto huic principi.

Verùm, quod hanc potissimùm scriptionem, ad Te iubet excurrere, Virtus Tua est. Non blandiar Tuis auribus. Neque enim mihi hic mos est; malo veris offendere. Eximiam pietatem, & integritatē vitæ publica in Te Fama veneratur. Hic mihi seges suppetit, vnde possim in Tuâ Celsitudine laudare castum corpus, sobriam mensam, puram mentem. Sed parco modestiæ ac submissioni Tuæ, quam signatis tabulis comprobare est. Iam enim non vnas â Celsitudine Tuâ litteras accepi, non humanitate solùm ac benevolentiâ, sed reverâ submissione plenas. Liberè dico. Submissio in tanto apice, omnes facilè virtutes sibi iungit.

Quando igitur iam facillimum est coniectare, quàm vigilanter cum Hebræo rege annos æternos in mente habeas, *a* idcirco hanc scriptionem de Æternitatis æstuarijs visum est Celsitudini Tuę consecrare, vt ea famam & lucem huic scripto circumdet.

Germania nostra iam ab annis aliquot faciem inferorum induit, varijs bellorum ignibus calamitosa. Italia imitatur, & eundem præfert vultum flammis bellicis exæstuans. Bellum optimè descripserit, qui veram inferorum effigiem appellarit. Ergo tempori nil adversum ago, cùm de inferis loquor. Præ foribus, imò & in ædibus nostris spectamus inferos. Solatio est, has bellicas flammas non fore æternas. Hic enim pauca diuturna, nihil perpetuum.

Deinde hanc scriptionem de Dei in perduelles Iustitiâ nemini putem rectiùs dedicauero, quàm amanti iustitiam. Non timendū in Tuo tribunali, Rev.me Antistes, ne aut caussæ fiant perpetuæ, aut gratia vim æqui habeat, aut culpa redimatur auro. Etenim

 cùm

cùm illam divini furoris officinam tacitis cogitationibus contemplaris, nihil ambigo quin Ferdinandi Cæsaris vocem vsurpes. *Fiat iustitia, aut pereat Mundus.* Seria ſpeleji Avernalis contemplatio, notitiam diviнę iuſtitiæ neceſſariò coniunctam habet.

Memorabile prorſus eſt, quod de Vandalorum rege Canuto referunt. *b.* Hic æqui amantiſſimus ſupplicia repræſentabat omnibus indiſtinctè nocentibus. Non favor, non amicitia, non affinitas delicto patrocinari poterant. Quod vel inde conſtet. Cùm latrocinantes capite damnati iam ducendi eſſent, vnus aliquis è medio damnatorum grege proclamavit, ſe Canuti regis cognatum, iure ſanguinis impunitatem & vitam poſcere. His auditis rex nihil turbatus: *Cognato*, inquit *noſtro vt honoratior ſit locus, ſublimiorem crucem ponite.* Beati cælites non tantùm non cognatorum, ſed nec parentum ſempiternis ſupplicijs ad vllam miſerationem flectentur. Imò vero: Lætabuntur iuſti cum viderint vindictam; manus ſuas lavabunt in ſanguine peccatorum. *c.*

Te animo ſæpiùs Præſul Ill.me inter cælites verſari, inſignis Tua pietas, & mores Tui ſatis teſtantur. Nec dubitem, quin è cælo in Æternitatis carceres deſpiciens, illud Imperatoris mente agites: *Salve ſancta Iuſtitia.* Non terret eos gehenna quos vera in DEVM fiducia, & tranquilla conſcientia ſolatur & erigit. Qui rogos infernales metuit, illius gratiam ambiat, qui habet claves mortis & inferni. *d*

Hic aliam expono cauſſam, quę me impulit, vt hanc abyſſi flammeæ picturam Tuæ Celſitudini offerrem. Cęleſtium arcanorum conſcius Ioannes: Vidi, ait, Angelum deſcendentem de cœlo, habentem clavem abyſſi. *e.* Supremum Eccleſiæ caput, ſummi Iudicis Vicarius in Germaniam Te miſit, Legate digniſſime, neque *Solvendi* tantùm, ſed & *Ligandi* poteſtatem tradidit, eaque ratione abyſſi clavem commiſit. Hinc Te ſuum Germania veneratur Angelum, habentem clavem abyſſi. En igitur hîc provinciæ, ad quam Tibi tanquam Angelo commiſſa clavis, compendioſam imaginem.

† Mos fuit priſcis Romanis vt provincias devictas quamtumvis barbaras in titulos ſuos referrent. Inde Duces & Imperatores Dacici, Getulici, Scythici appellati. Enimuerò nulla vnquam Arabia tam fuit inculta, nulla Scythia tam barbara, quàm Luciferi regnum eſt, Vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. *f* Ab hac incultiſſimâ & nimis quàm barbarâ Scythiâ vel oppugnatâ vel ſubiugatâ heroi Chriſtiano ſpecioſiſſimus titulus accedit, nominari *Scythicum.* Quicumque autem hanc Scythiam non vi vanâ impugnare cogitat, regionis illius diverſa loca ſæpius conſideret neceſſe eſt. Eam etiam ob cauſſam Scythici iſtius regni ſitum & incolas omnibus inſpiciendos propono. Sapientiſſimorum conſilio rectiſſimè facit, qui vivus ſubit inferos, ne ſubeat mortuus.

Sapiens olim Demonax ſtultè prorſus reſpondit: Interrogatus namque, qualiſnam eſſet inferorum conditio? Expecta ſis, aiebat, ſimul atque illuc venero, per litteras tibi omnia ſignificabo.

O. Demonax, ô rudes & improbi Chriſtiani! ſerum nimis eſt eò mortuum deſcendere. Nemo illuc explorator admittitur, niſi vivus. Quiſquis mortuorum illætabiles hos receſſus ingreditur, egreſſum perdidit; iam captus eſt, in carcere eſt, & quidem æterno.

De vivo Tartaro longè veriſſimum, quod de picto Iulius II. Pontifex ſummus *g.* dixit: In inferno nulla eſt redemptio. Ibi dentium fremitus perennat, illic ignis æternùm coquitur. Sed ille ignis, ô DEVS, ignis ſapiens eſt, qui damnatorum ſingulos inęqualiter, prout promeriti, torquet; qui membra vrit & reficit; carpit & nutrit: ſicut ignes fulminum corpora tangunt, nec abſumunt: ſicut ignes Veſuvij ac Ætnę montium dies noctesque vivunt, nec deficiunt; ita illud Avernale incendium cruciatibus reorum paſcitur, & torquendo noxios nutritur. Hunc ego ignem ſapientiſſimum in chartâ depingere conatus ſum.

Non hîc Siculi aut Campani montis missiles flãmas, non Trophonij specum, non Pythagorę de Orco somnia, non Maronis de aulâ Ditis carmina describo; hîc flammeos, ęternos carceres sub oculis pono, succinctâ scriptione. Et hanc Tibi, Ill.me ac Rev.me Præsul, velut Angelo Germanię venerabundus, vt picturam dico ac consecro, & vnà rogo, vt Celsitudo Tua Societatem nostram omnem quo hactenus affectu complexa est, fovere non desinat. Monachij die S. Michaëlis Archangeli, Anno Christiano 1630.

Ill.mæ & Rev.mæ
Celsitudinis Tuæ

Seruus in Christo submissisimus

HIEREMIAS DREXELIUS è Societate IESU.

a *Psa. 76. Vers. 6*
b *Krantzius l. 3. Vandaliæ, cap. 32 post medium.*
c *Psa. 57. Vers. 11.*
d *Apoc. Cap. 1. vers 19*
e *Apoc. Cap. 20. Vers. 1.*
f *Iob. c. 10. v. 22.*
g *Cuius principio meminimus.*

LECTORI
BENEVOLO.


D inferos te duco, mi Lector, & Æternitatem multò luctuoſiſſimam aperio ſpectandam. Obſecro, patientes huc oculos adverte. Ad ſuperos brevi te reducam (ita mecum bene ſpera) & monſtrabo etiam cælum. Libellum hunc ſtudio breviorem ſcripſi, & omnes inferorum cruciatus ad novem ſupplicia redegi, prolixiùs in cælo moraturus. Modò iam diſcamus pericula vicina noſſe, quæ facilè cavet, qui prævidet.

Non parum intereſt è terrâ ſpectes naufragium, an iacteris ipſe in eâdem navi. Naufragium paſſi ſunt, & irreparabile, quotquot ad Orcum præcipitati ſunt; nec in portum vnquam pervenient. Æternitatis igneum mare, carcer æternus hos naufragos iam ſepelivit. Nec finis naufragiorum. Innumeri penè diebus ſingulis huc eijciuntur fractâ navi. Nos etiamnum extra hoc mare ſumus, naufragorum ſpectatores. Nunc alienis malis licet ſapere, & cavere inferorum profundiſſimam charybdim; æternum carcerem.

Iucundum eſſe cenſuit Callimachus,
Neptunum procul à terra ſpectare furentem. *a*

Nobis vtiliſſimum erit, flammeum damnatorum pelagus ita iam contemplari, vt illud velis remiſque fugiamus. Sapienter dixit Publius Syrus, Improbè ab eo accuſari mare, qui alterum fecerit naufragium.

Et nobis forſitan, mi Lector, iam ſæpiùs navis fracta eſt, vt pro ſe quiſque fateri debeat: Niſi quia Dominus adiuvit me, paullo minus habitaſſet in inferno anima mea. b. *Iſtud maturè cogitemus & tempori. Naufragium minatur vltimum, iis maximè qui priora contempſerint. Inferos nemo meliùs cavet, quàm qui ſæpiùs cogitat. Hoc iſta ſcriptio agit, & Noviſſima prævidere ſubmonet. Pauculis annis eſſe miſerum, facilis iactura eſt, & ſæpe principium ſalutis. Tu, ſi quid curas, hoc vnum cura; Ne æternum ſis miſer. Ego hîc, quod veteres in conſolatione dicebant, rectè vſurpem:* Vellem vt velles, *mi optime Lector, hæc non legere ſolùm, ſed & expendere. Hic ſeriò agitur, & de capite. Quod olim Auguſtino Angelus, idem ego tibi ſucclamo: Tolle, lege, expende.*

a Horatius epiſt. l. 1. ep. 11. ad Bullatium.
b. Pſal. 93. Verſ. 17.

DE

DE ÆTERNO DAMNATORVM CARCERE ET ROGO.

CAPVT I.

Quò liber hic collineet; & instructio Lectori.



RVDITE dixit Philo Iudęus: *Domus Dei, cogitatio sapientis. a* Hanc domum æterna Sapientia subit, hanc habitat, in hac suaviter recumbit. Videre, loqui, audire, scribere, humanæ quidem actiones sunt, non tamen animantibus brutis penitus negatæ. Audiunt & feræ, videntque, & eo quædam hominem vincunt. Iumenta quoque memorantur locuta. Scriptioni simillimum quid, elephantis præsertim, tribuitur. Cogitare ac ratiocinari, solius hominis est. Puris ac sanctis hominum cogitationibus interest Deus, & velut suâ se domo continet. Atqne hinc eruditum Philonis dictum: Domus Dei, cogitatio sapientis.

Quid porro post hominis conditorem, dignissimum sit ab homine cogitari, variè disceptari potest. Solymæus rex David in disceptationis partem veniens: Cogitavi, ait, dies antiquos, & annos æternos in mente habui. *b* Cogitatio prorsus vtilissima; digna homine, digna Deo. Amplissimũ hîc cogitandi stadium patet, quod nemo vnquam emensus est cogitando. Finis hîc quæri potest, inveniri non potest. Æternitas finem nescit, terminos ignorat, metâ nullâ clauditur. Æternitas cogitari dignissima.

Æternitatem in se spectandam ante decennium proposuimus. Restat Æternitatem tam beatorũ, quàm dãnatorum cogitandã demus. Cogitandam, aio, & alto pectore pertractandam. Parum est de illâ loqui, audire, scribere. Hæc superficiem radunt: penetrandum est altiùs, & intimis animi medullis reponenda ęternitas. Proinde hoc quidem capite, vnum istud explicabimus; Quò isthæc de damnatorum æternitate scriptio collineet.

a *Philo, lib. de Migratione Abraham, initio. Et l. de somniis post med.*
b *Psal. 76. vers. 6.*

§. I.

ROmanus Sapiens amicè cum Lucilio suo expostulat. &, quo modo molestus est, inquit, iucundum somnium videnti, qui excitat: aufert enim voluptatem, etiamsi falsam, effectum tamen veræ habentem? sic epistola tua mihi fecit iniuriam. Revocavit enim me cogitationi aptæ traditum, & iturum, si licuisset, vlteriùs. Iuvabat de Aeternitate animarum quærere, imò me hercule credere. Credebam enim facilè opinionibus magnorum virorum. Dabam me spei tantæ: iam eram fastidio mihi, iam reliquias ætatis infractæ contemnebam, *in immensum illud tempus, & in possessionem omnis ævi a* trãsiturus. Cùm subitò experrectus sum epistolâ tuâ acceptâ, & tam bellum somnium perdidi. Quod repetam, si te dimisero, & redimam. *b.*

Hic ego pænè in eam sententiam descendo, quam mihi scriptor priscus suggerit. Flavius Lucius Dexter Barcinonensis, Orientalis Imperij præfectus prætorio, & beato Hieronymo

nymo amicissimus, Chronicon litteris consignavit. In eo ad annum Servatoris Christi sexagesimum quartum, deverbo hæc exprimit.

Lucius Annæus Seneca Cordubensis, Hispanus, missis vltro citroque ad sanctum Paulum litteris, de Christianâ re bene sensit, factusque Christianus occultus, eius fuisse discipulus creditur; dulciterque scribit ad Paulum in Hispaniâ morantem. *c.*

Ego hîc nihil affirmo, sed veteris chronographi testimonium veneror. Certè Annæus Seneca, Æternitatem non tantùm cogitare instituit, sed & credere. Observemus viri solertiam. Æternitatem suis momentis ponderare ingressus est, idque fecit attentissimè. Hanc enim contemplationem confert somnio, quod omnium exteriorũ sensuum operosas vigilias sopit, & vigilare iubet interiores. Hoc meditari est. Et ægrè tulit Annæus hanc meditationem suam interpellari. Grandi enim emolumento hæc mediatatus: *Contemnebam, ait, quod reliquum est vitæ, & in illud sæculorum inexplicabile volumen memet extendebam.*

Omnia iam ipsi Senecæ videbantur nauseanda, prę vnâ illâ interminati ævi possessione. Quid nos Christiani? Si sic æternitatem meditantur gentilitatis tenebris oppressi? Æternitatem frustrà credimus, si eam rarò aut frigidè cogitamus. Mille caussis impellimur, vt Æternitatem assiduè meditemur. Sit hæc caussa plurimarum loco. Æternitas durissima pectora, ipsos pænè silices ac chalybes mollit, omnem animi pervicaciam expugnat. Actum est de homine, quem Æternitas non trahit ad meliora. Eat, pereat, qui tonitru hoc formidabilissimum, alto sopore mersus non audit.

Sed dicas: Incendia inferorum, ante oculos illorum statuenda sunt, qui ad inferos festinant. Quid eos his terreas, qui assiduè cælum suspirant; qui peccare omittunt, non formidine pœnę, sed Numinis amore. Quid hos iuverit ęternos ignes contemplari? Plurimum. Eamque ob caussam triplex hoc documentum statuimus, quò sæpiùs in hac scriptione respiciendum.

a *Æternitatis descriptio.*
b *Sen. epist. 102. init.*
c *Recens editum Lugduni hoc Chronicon Anno 1627.*

§. II.

PRimum: Ex hac inferorum contemplatione sanctissimis quibusque hominibus gaudium ingens nascitur. Dum enim spe certâ his sese incendijs subtractos cogitant, cor illis gaudio subsultat. Hinc gratiarum actio amantissima, hinc despicientia sui maxima, & divinæ bonitatis amplissima deprædicatio. At quia etiam bonæ mentis homines errant & labuntur, mox cogitata recurrit Æternitas, & aurem pervellit: Attende tibi, nondum extra teli iactum es. Nescis enim, an ad vltimum vsque halitum perseveraturus sis. Merissima est gratia, perducta ad tumulum perseverantia. Nullis actionibus hanc gratiam emereri possumus. *a* Deum hîc debitorem appellare non licet. Nulli dat syngrapham. Neget tibi Deus perseverandi gratiam, & perijsti æternùm.

Hoc optimo cuique potens est frenum. Nec enim ignoramus fuisse qui quadraginta, quinquaginta & pluribus annis Deo servierint; omnem denique priorem sanctimoniam turpi epilogo corruperint, quemadmodum ille apud Cassianum Hero. Hęc qui mente seriâ expendit, optimos quosque affectus in se concitat.

Alterum: Vbicunque attenta Æternitatis meditatio præcedit, ibi non potest non sequi studium ingens, ardor animi, & mira in rebus gerendis omnibus accuratio. Hæc vna cogitatio præclarè docet, Deo vt supremo Domino omnia deberi; nec parem vnquam aut dignam hoc famulatu diligentiam adhiberi; nihil tantæ Maiestati respondere; infra illam esse omnia. Eadem Æternitatis meditatio præsentem vitæ statum assiduè ingerit, monetque, iam laborandi ac promerendi tempus esse, longissimas sine fine ferias, æternos sine exitu annos secuturos, quibus nec laborare, nec promereri quidquam licebit.

Memini me legere, nec sine admiratione, fuisse hominem, qui Æternitatem animo sic prospexerit: Quis mortalium est, aiebat ipse secum, qui quidem sanæ mentis sit, & ratione vtatur, qui regnum Galliæ, Hispaniæ, Poloniæ, regna sanè opulentissima sibi vendicet eâ pactione, vt quadraginta continuos annos in lectu-

in lectulo rosis strato, eoque mollissimo resupinus iaceat? Et licet forsan non defuturus sit, qui ad hanc conditionem descendat, & sic decumbere incipiat; is tamen non totum triennium (res certa) sic decumbet, quin abrumpat & dicat: Sinite, surgam; malo carere regnis, non dicam tribus, sed omnibus, quàm sic continuè, licet mollissimè iacere, vel decem tantùm annis; nec dum viginti, aut triginta, vel, vti pactio fiebat, annis quadraginta.

Itáne res se habet, vt nemo sanus reperiatur, qui, vt triplici regno donetur, triginta vel quadraginta annis dictâ lege decumbere velit? quàm ergo cœca, quàm furiosa est insania, ob lacerum rete, ob tres aciculas, ob crepundia vilissima, illud petulanter subire periculum, & tale designare facinus, ob quod in candente crate, in feretro flammeo, non solis quadraginta, non quadringentis, nec quatuor millibus, sed nec quater centenis millibus, sed æternùm torquearis. Furiis, ô mortales, intemperantissimis agimur, nisi iam mature, & in rem nostram sapimus.

§. III.

TErtium hîc documentum: Vtinam ab iis omnibus, qui hæc lecturi, vnum hoc impetrem, vt duplici conspiciliorum genere vti assuescant. Vnum quidem ceruleum, purpureum vocari potest alterum. Cærulei vitri conspicilia sic vsurpanda. Quotiescunque nobis bene est, cùm corpus vel animus, vel vtraque pars hominis in voluptate est, quotiescunque vel amœna pulchraque oculis, vel auribus suavia, vel gulæ delectabilia, vel odorandi & palpandi sensibus grata sese ingerunt, qualiscunque demum iucunditas, quæcunque nos delitiæ afflent, mox conspiciliis cęruleis ita vtamur, vt pro se quisque ratiocinetur hunc in modum: En, hoc tibi placet, hoc sapit, hoc iuvat & melli est: sed quæso quid hoc omne ad æternitatem beatorum? quid hæc mellis guttula, ad illud mellis mare in cælo? quid frustrà hîc lambo & lingo? quid famelicis his linctibus meipsum ab æternis voluptatibus distineo? Illam, inquam, illam cęlitum æternitatem suspice, eò aspira, vbi abundanter est, quicquid vspiam voluptatum est, aut esse potest.

Atque hęc talis cogitatio medios inter convivas, ipsa inter tripudia, in ipso delitiarum vigore locum habet, si velimus. Hoc artis arcanum in omni delectatione adhibendum, Atque hoc est conspiciliis vti cæruleis: animum erigere, ad futura transferre, cælestes delitias velut prælibare. Ita moderatè, ac sine damno amœnitatibus fruemur.

At verò cùm nobis malè est, cùm vel corpus dolor, vel animum ægrimonia exedit, cùm est quod vellicet, affligat, cruciet, mox ocularium specillum purpureum ita suffigendum, vt apud se quisque dicat: Hoccine ita te vexat, istud adeò te torquet, vt pœnè in rabiem agat? Quid hoc autem obsecro, quid istud ad æternitatem damnatorum est? Demitte oculos, & inferos contemplare. Quicquid hîc te vrit, fabula est, iocus est: quicquid hîc pateris, merissimus ludus est: ignium vmbra sunt ignes nostri ad illa inferorum incendia; pœnæ, quas hîc dependimus, delitiæ sunt, ad illa nunquam desitura tormenta.

Quid ergo vanissimis querelis cælum terramque oneras? Impatientiam hîc tuam, imò tuam & stultitiam (ignosce verbo) hîc nimium prodis. Tu certè, quid gehenna sit, ignoras, alioqui tot querelas non sparsurus. Sed miserias ac ærumnas mihi tuas obijcis. Quænam tandem illę? Num stabulum habitare cogeris? At illic extremi fœtoris haras igneas habitant damnati, idque æternum. Crebra te fames cruciat? At illic nec mica fami, nec gutta siti succurrit; sititur, & esuritur, idque æternùm. Videris tibi lacrymis natare? Hæc gaudij materia est, si velis: Ibi erit fletus, sed siccus, ibi erit erit stridor dentium, sed nil profuturus, idque æternùm. Inimici te tui fatigant, invidi obtrectatores te lacerant? Quid hoc ad inferos, vbi exosissima damnatorum & diabolorum omnium societas toleranda est, idque æternum. Mœrores & curæ te angunt? Illic continua cor desperatio discerpit, idque æternùm. Hîc forsan humi iaces: aut asseri rigidoque strato indormis? Illic ignis pro lecto est, vbi nunquam dormitur, idque æternùm.

Si his talibus conspiciliis hac ratione vtamur, de gravissimis etiam malis nil conquerremur: & quicquid aliàs durum & intolerabile visum est; iam facile, momentaneum ac

leve videbitur. Fateri cogêmur: Hæc omnia, ô mi DEVS, quæ suo fine clauduntur, tolerabilia sunt, iucunda sunt, cælum sunt, ad damnatorum æternitatem collata.

§. IV.

DVplici hoc conspiciliorum genere optimi quique hominum semper sunt vsi, & etiamnum vtuntur. Beatus Gregorius his se plurimùm adiutum non dissimulans: Dum, inquit, recognosco Iob sedentem in sterquilinio, Ioannem esurientem in eremo, Petrum pendentem in patibulo, Iacobum decollatum Herodis gladio; Cogito, qualiter DEVS in futuro cruciabit quos reprobat, qui ita durè affligit quos amat? Si cum intimis amicis sic agitur tempore gratię, quid hostibus fiet tempore iustitiæ ac vindictæ?

Eruditè Chrysostomus: Ab experimento, inquit, rerum tenuium fieri potest, vt accipiamus de magnis aliquid coniecturę. Si quãdo in balneo fueris nimium effervescente, tum gehennę recordaberis: & rursus si quãdo febre acriore cõflagraveris, ad flammã quæ illic est, progredere: tum probè intelliges, quia si balneum & febris adeò nos affligant & territant; quo animo futuri sumus, quando in fluvium ignis inciderimus, qui ducitur ab illo horrendo tribunali? profectò frendemus dentibus propter labores illos & cruciatus indicibiles; nemo suppetias feret. *a*

Et quæso, vt conspicilia hæc discamus ritè applicare; sumamus noctem vnicam, quàm à curis aliisve fodicantibus cogitationibus insomnem, aut quam infestante calculo, vrente podagrâ, torminibus aut dentium doloribus in nos sævientibus turbatam exigimus. Quàm hæc talis nox longa, & instar hebdomadis aut mensis est! Quid si anno toto sic inter dolores iacendum, quid si annis centum, quid si mille annis, si sex aut decem millibus annorum? quid si æternùm, & fine fine?

Pari modo potest quis sibi repræsentare, quicquid vnquam illętabile, luctuosum, crudele, miserandum, horribile vidit & audiit, quicquid ab Orbe condito sæva tyrannorum crudelitas excogitavit, quicquid ad vsque Mundi occasum sævissimorum hominum immanitas invenire poterit; hoc autem omne si velut in fascem colligatum cum æternitate damnatorum componere, & quasi per conspicilia mentis oculos ad imas Erebi sedes, demittere voluerit, cum Chrysostomo proclamabit: Hæc omnia quæ hîc patimur, merus ludus ac risus sunt, si cum illis suppliciis in contentionem veniant. Et caussam iungens orator Græcus: Etenim hæc tormenta, inquit, temporaria sunt; illic autem nec vermis moritur, nec ignis extinguitur. Pone, si libet, ignem, ferrum, & bestias: & si quid his difficilius: attamen nec vmbra quidem sunt hæc ad illa tormenta. Nonne videmus terrenos milites principibus servientes, quomodo criminosos trahunt, quomodo ligant, quomodo flagellant, quomodo perfodiunt costas, quomodo faces tormentis adhibent. Sed hæc omnia ludicra & risus ad illa supplicia. Nam & temporaneæ sunt hæ pœnæ: illic verò neque vermis moritur, neque ignis extinguitur. *b*

His omnino conspiciliis vtendum in rebus omnibus tam acerbis & tristibus quàm suavibus & iucundis. Alioquin nobis id solum videbitur magnum, quod oculis erit proximum; dolor præsens aut voluptas nos afficiet, futura omnia tanquàm eminus sita vix cernentur. Ideò ex iis omnibus quæ aspicimus, audimus, olfacimus, gustamus, tangimus, aptandum conspicilium, ad remotiora illa pleniùs cernenda.

a *Chrysost. tom. 5. epist. 5. ad Theodor. mihi pag. 842.*

b *Chrysost. tom. 4. hom. 9. in Epist 2. ad Cor. & tom. 5. hom. 49. ad pop. Antioch. fine.*

§. V.

CHrysostomus hæc amplissimè confirmans: quando, inquit, videris aliquid bonum & magnum in præsenti vitâ, cogita cælorum regnum, & id nihil esse existimabis: quando terribile, cogita gehennam, & irridebis. Quando te invaserit cupiditas corporalis, reputa! & ipsius peccati voluptatem, quòd nullius sit pretij, quòd ne habeat quidem voluptatem. Si enim legum, quæ hîc sunt latæ metus tantam vim habet, vt nos à pravis abducat actionibus, multò magis futurorum memoria, supplicium immortale, pœna sempiterna. Si metus regis

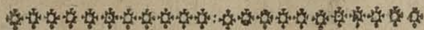
terreni

terreni à tam multis nos abducit malis, quantò magis metus æterni regis? Quomodo ergo poterimus assiduè metum habere? Si perpetuò audiamus scripturas. Nam si mortuus, si solùm videatur, animum nostrum ita reprimit, quantò magis gehenna & ignis qui nequit extingui. Si gehennam semper cogitemus, non citò in eam incidemus. *a*

Phalaridis Taurus supplicium olim fuerat horrendum. Origo illius inde Phalaridi Agrigentinorum tyrranno bovem opifex fabricavit æneum, quo inclusi subditis ignibus, longo & abdito cruciatu, bovis instar mugiebant, Teterrimum artis suæ opus primus artifex inclusus imbuit. *b* In hoc æneum ignitum ergastulum generosissimus martyr Eustachius cum coniuge Theopiste ac liberis conclusus, inter immanissima tormenta gloriosè finijt, omnibus pòst sæculis mirandum Constantiæ exemplum. *c* Hos cruciatus verè dixeris infernum, sed ô infernum mitem & minimè diuturnum! Et licet hunc cogitatione non difficile sit assequi, ea tamen quæ nos ipsi sentimus, faciliùs intelligentiâ, citiùs voluntate ac memoriâ complectimur, ideò in rebus omnibus, vt demonstratum est, quæ vel amœnè ac suaviter afficiunt; vel vrunt, mordent, ac pungunt, specilla sic adhibenda, vt identidem dicamus: Ecquid hoc ad æternitatem, quid istud ad inferos? Pergamus, & patiamur. Quæcunque patimur, iocus & vmbra sunt ad Æternitatis immortale tormentum.

Hæc in antecessum Lectori scienda duxi. Primæ artis est, futura illa sæpiùs rectè meditari.

a *Chrysost. hom. 2. in 1. Epist. ad Thessalon.*
b *Valer. Max. lib. 9. cap. 2.*
c *Romæ die 20. Sept. Vide Lippomannum, Surium, Lippeloo, Haræum.*



CAPVT II.

Primum Æternitatis Tartareæ tormentum.

TENEBRÆ.

Hieme in nostris regionibus longissimæ noctes sunt, æstate multò breviores. At verò fieri potest, vt alicui nox longior videatur æstate, quàm quę longissima est hieme. Quàm ea nox longa sit necesse est, quæ horis non multis canitiem anteà non visam adfert. Id fieri, certis testibus, & vel ipsâ docemur experientiâ. Nec docti negant, fuisse qui nocte vnicâ canuerunt. Didacus Osorius à rege Hispaniæ in carcerem coniectus Hispali, à mœrore nocte vnâ incanuit. Bilbilitanus vates mirabundus cecinit.

O nox quàm longa es, quæ facis vna senem! a

Rectiùs dixerim: O nox quàm longa es, quæ cogis vna non senescere, sed mori millies, & sæpius! Eiusmodi noctes apud inferos sunt, quibus vel millies, & crebriùs, moriuntur damnati, nec tamen vllus moriendi finis est. Heu longa nox! quæ longior videtur anno, quæ longior olympiade vel lustro, quæ longior vel sæculo. At verò longissima nox est, quam nullus vnquam sequitur dies; horribilissima nox est, quæ tenebris involuitur æternis. Tali nocte, talibus & tenebris Deus, in hostes suos vindicat. Sole procul & lunâ, procul omnibus astris damnati degunt. *Noctem illorum tenebrosus turbo possidet: non computatur in diebus anni, nec numeratur in mensibus. Obscurāt eam tenebræ, & vmbra mortis, occupat eā caligo, & involvitur amaritudine.* b Damnati conditorem suum non tantùm non vident, sed nec vnquam in omnē æternitatem videre illum poterunt, ad quem tamen videndum conditi sunt. Et hoc primum apud inferos supplicium est TENEBRAE. Duplices inferorum esse Tenebras, & quàm inexplicabile sit tormentum, quod Theologis, *Pœna damni*, dicitur, ostendemus.

a *Martialis l. 4. epigram. 7. In castigato rectè deest hoc epigramma.*
b *Iob cap. 3. vers. 5 & 6.*

§. I.

Tenebræ apud inferos, duplices. Illas *Corporis* voco, & exteriores, has *Animi* & interiores. Illę Corporis, tenebras Ægyptias, horribiles, crassissimas, manu palpandas longè superant. Ignis apud inferos ardere potest, lucere non potest. Quod Sapientia de tenebris Ægyptijs asseruit, idem de Orcinianis dicendum: Vnâ catenâ tenebrarum omnes erunt colligati,

—— *clausi tenebris & carcere cœco* a

De hac tenebrarum pœnâ Chrysostomus: Plorabimus omnes tristissimè, inquit, flammâ nobis vehementiùs incumbente. Neminem videbimus pręter condamnatos nobiscum, & immanem solitudinem. Quis potest verbis consequi, quàm formidabiles pavores à tenebris exorientur, quæ in animis nostris exstabunt? Quemadmodum ignis illic non habet vim resolvendi, sic nec lucere potest: alioqui non essent tenebræ. Huiusmodi igitur pavorem à tenebris, tremorem, solitudinem, membrorum attonitum stuporem adducere sufficit vna illius tēporis ratio *b*.

At tenebræ interiores illę, longè horribiliores sunt, quas Theologi *Pœnam damni*, seu, *Divinæ visionis privationem* vocant. Hoc omnino suppliciorum summū est, quo Deus hominem punire potest. Nam vti *Videre Deum*, ipsissima beatitudo est, & summa beatorum felicitas: ita, *Deum videre non posse*, maxima damnatorum pœna est, è quâ inexplicabilis in eorum voluntate nascitur tristitia. Explico.

Falco avis dum scorteo pileolo tectos habet oculos, nec picas, nec anates, nec ardeas insectatur: at vbi pileolo detracto *c* avem conspicatur ad quam consectandam naturâ fertur, iam non amplius retineri potest nisi violentissimè: abrumpet lorum & vincula, atque si aliter non possit, aut sibi ipsi pedem, aut venatori brachium, dum luctatur, graviter lædet, tantâ vi naturæ rapitur, ad illam quam eminùs cernit volucrem.

Non absimilis est cum homine ratio. Dum in orbe hoc agimus, oculos cucullo tectos gerimus; in tenebris sumus. Hinc mirum nō est, nos ad videndum Deū vi nullâ rapi, velamen oculis ac vultui præpansum impedit. At vbi Animus corporis exuuijs abiectis, cucullo per mortem detracto, iam in Æternitate constitutus liberè circumspiciet, tantâ vi ad conditorem suum rapietur, vt inter supplicia omnia, hoc ei futurum sit summum maximumque, à Conditoris aspectu vel brevi morulâ distineri. Si iam ab eodem exclusus sit æternùm, hoc illi tormentū erit infandum prorsus & inexplicabile. Beatitudinis summa est, Videre Deum. Rex David sapienter animadvertens, nullis voluptatibus, re nulla satiari posse hominem: Satiabor, inquit, cùm apparuerit gloria tua. *d*. Hinc calamitatum omnium apex est, ab aspectu Dei arceri.

a *Virgil. lib. 6. Aeneid.*
b *Chrys. tom. 5. Parænesi priore ad Theodorum lapsum. mihi pag.* 842.
c *Venatores vocant.*
d *Psal. 16. vers. 15.*

§. II.

QVodvis damnum tantò maius est, quantò plus bonorum eripit. Gravis mulcta est, cogi decem millia philippeorum pendere; gravior est, viginti aut triginta. Centum millium inter gravissimas censetur. Sed hanc ipsam longè superat, multis auri millionibus, imò thesauris omnibus in omnem vitam spoliari. Tale omnino est Tenebrarum hoc supplicium, quod bona simul omnia rapit, nec in omnem tantummodò vitam, sed in omnem, eheu! æternitatem.

Hinc attonitus Chrysostomus: Nam si mille, ait, dixeris gehennas, nihil illius par dices doloris, quem sustinet anima. Intolerabilis gehenna est confiteor, & multùm intolerabilis: tamen intolerabilior hæc regni amissio. Hoc cogitate. Hoc ipsum sæpiùs repetens & inculcans: Si mille aliquis ponat gehennas, inquit, nihil tale dicturus est, quale à beatæ illius gloriæ honore repelli, exosumque esse Christo, & audire ab illo, Non novi vos *a*.

Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. *b*. Duplex hic arboris supplicium: Exscindi, & in ignem mitti. Arbori mitior pœna foret, ignibus vstulari, quàm sic eradicari, vt ab eâ nec frondes nec flores vnquam amplius sperari possint. Ita prorsus homini supplicium foret mitius, in ignibus esse, quàm à conspectu Dei æternum exclusum esse.

Imaginem aliquam huius supplicij, vel vmbram, etiam in hac vitâ videre est. Qui Deum graviùs læserunt, dupliciter quandoque puniuntur. Primò doloribus & mœroribus. Sic Antiochus & Herodes etiamnum vivi vermibus ebullierunt, velut cadavera, aut putres casei, verè *percussi à Deo*. Hæc prima pœna. Altera, solatium omne subtrahitur, vt ita punitus nihil amœni reperiat in Deo. Atque hoc gustulus & promulsis in-

sis inferorum est. Quamvis & sanctissimi quique hominū hac promulside subinde initientur. Ideò sæpè vociferatus est David: Ne proijcias me à facie tuâ: Non avertas faciem tuam à me. Quemadmodum igitur tam virtutum quàm vitiorum cultores, aliquantulâ tam sensus quàm damni pœnâ mulctantur dum vivunt, vt gustent quid legis & moris sit apud inferos: ita qui illuc præcipitantur, illam non sensus tantùm, sed & damni pœnam totâ mole incumbentem perpetiuntur & vsque in æternum non videbunt lumen.

a *Chrys. tom. 5 hom. 49. ad pop. propius finem, mihi pag. 283. Idem tom. 2. in cap. 7. Mat. hom. 24. mihi pag. 203.*

b *Matth. cap. 3. vers. 10.*

§. III.

Beatissimum hunc supremi Numinis intuitum perdimus quovis letali peccato. Nam, vti Theologorum Magister docet, quisquis letaliter delinquit, voluntatem à supremo fine avertit, & eo ipso meretur, hoc fine, ad quem conditi sumus, excidere. In hos iam dudum lata est sententia: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. *a* Hæc pœna non solum in se gravissima & maxima, sed hominis culpâ plurimum augetur. Ab exemplo res patebit.

Est qui decem millia philippeorum assequi potuisset adeundâ hæreditate, sed ille ignavissimus caussæ suæ indormijt, itaque hæreditatem tam opulentam neglexit, iamque talibus ferę pœnitentiæ furijs agitatur, vt ipse sibi immineat, velut seipsum discerpturus. Et nonnunquam mors inde violenta sequitur. Haud aliter damnatorum quilibet seipsum sic allatrat: Potuissem; auxilia non deerant; vocabar: potuissem, eheu, potuissem, sed nolui. A summo Bono exclusissimus sum in omne ævum, & vsque in ęternum non videbo lumen, quia nolui videre.

Sentire tanto se bono privatum esse, & quidem suâ culpâ, inexplicabilis infandus erit dolor mœrorque. Nec mirum, hęc explicari non posse. Cum enim cæli gaudia cogitando non penetremus, Numinis aspectum non capiamus, quid miri, si tanti boni privationem non satis æstimemus? Infantulus, cum parens illius moritur, ignorat quid in hoc vno homine perdat, ideò nec gemitus ducit, nec lacrimas fundit: Simillimè nos agimus, cum peccamus; ignoramus, heu miseri! quantum bonorum amittamus.

Neque verò hic vnquam tot tantisque malis obruimur, quin subinde respirare liceat; accedit quod Orbis alterius statum nesciamus. Hinc non neminem videas, qui sub ingenti malorum mole, cum rege Vandalorum Gilimere rideat. Risus omnis ab Orco procul exulat.

In omni noxâ letali, singulariter spectanda sunt duo hæc, *Aversio* & *Conversio*. Sic loquamur cum Theologis Avertit se à Creatore qui peccat; convertit autem se ad rem creatam. Hoc velut duplex in Deum iniuria est. Aversioni proinde *Pœna damni*, Conversioni *Sensus pœna* respondebit; quæ licet multiplex sit, ab illâ tamen priore multum superatur. Et certè procul omni risu esset, quem sola Damni pœna torqueret, gehennæ satis sentiret, qui hoc vno supplicio afficeretur.

Gravissimè olim questus Cain impius, Ecce, inquit, eiicis me hodie è facie terræ, & à facie tuâ abscondar. *b* Et tamen etiamnum spes erat recuperandæ gratiæ. Quid de inferorum captivis dicendum? Eiecti sunt à facie terræ, & à vultu divino absconditi. Verè Deus, quod diu minabatur, dereliquit eos, & abscondit faciem suam ab eis: sunt in devorationem; inveniunt eos omnia mala & afflictiones. *c* Illud malorum maximum: Proiecti sunt à facie Dei. Quod vnicè ac toties deprecatus est David, à facie Dei non proijci, hoc illis iam contigit: Proiecti sunt, nunquam amplius recipiendi.

Quàm acerbi doloris est, si is qui iam iam in regem fuisset vngendus, capiatur, & in furum ergastulum detrudatur Videre Orbis terrorem Nabuchodonosorem in ipso gloriæ culmine constitutum, subitò præcipitem ruere, & in saltum ad feras ablegari, vt qui malè hominem egisset, disceret iam agere bovem. Videte Hebręum regem Sedeciam è solio in carcerem raptari, neque solum fortunis omnibus, sed & oculis privari. Tunc verissimè, quod Boethius dixit, miseriarum maxima erat, meminisse felicem se fuisse Non aliter damnati omnes eo tempore in Æternitatis antra raptabuntur, quo inter ceteros

beatos fuissent attollendi in reges, non minimum vnquam sensuri malum, summum semper possessuri Bonum. Hoc vnum rectè damnum dixeris; & quod satis dici, quod satis defleri non potest, irreparabile.

a *Matth. cap. 7. vers. 23.*
b *Gen cap. 4. vers. 14.*
c *Deut. cap. 31. vers. 17.*

§. IV.

ORbus oculis quid aliud quàm illud cœci postulet: Domine, vt videam. *a* Si quæ damnato fieri posset gratia, vt vnam aliquam ex vniversis cęli voluptatibus peteret, vtique id vnum rogaret. *Videam Deum*. Amœniorem locum non cupio, suaviorem societatem non desidero, nec in ignibus esse detrecto, modò *Deum videam*. Verùm id nulla lex permittit.

Sed obsecro, modò post mille annos id impetrem. *Non permittit hoc vlla lex.*

Modò post decem millia annorum id fiat. *Nec hoc permittit.* Vtinam vel post viginti millia annorum id consequar quod peto. *Nec istud leges vllæ patiuntur.*

Saltem post quinquaginta millia annorum hoc obtineam. *Omnes Dei leges reclamant.*

Ah. vel saltem post centena millia annorum Deum videam. *Æquè hoc abnuunt divinæ leges.*

O si demum vel post cēties centena millia annorum exaudiar! Actum est; Nihil hic impetrabile est; Ianua gratiæ iam clausa est. Porta cæli iam obserata est. Deum nunquam videbis, Et vsque in æternum non videbis lumen. *b*

Hoc cogitate, inquit Chrysostomus. Cogitemus, obsecro, cogitemus, & hęc tam seria vel à nugis nostris æstimemus. Si quis moliatur omnia, & nullum non lapidem moveat, vt vel desideratos honores, aut optatas opes, vel expetitam sponsam impetret, nullisque laboribus vel sumptibus parcat, iamque pænè votum suum spe certâ devoret, paretque nuptias; Alius tamen ex inopinato præveniat. Hoc miserum ad insaniam redigit. Hic damnum cum pudore ferendum. Hinc amentia & furor, hinc cædes & mala plurima.

Sed comparate mihi hominem spe suâ falsum, & alium ęternis tenebris involutum. Grande nimis discrimen est. Ille aliò migrare, alios honores, sponsam aliam ambire potest. At iste nec locum mutare, nec supplicium effugere valet; spe omni excidit, æternum desperatissimus. Nihilominùs fateri cogitur, quòd Deus pro se sollicitus in viam variè vocarit, ipse verò venire ac sequi contempserit. Non nescit eò se conditum, Christi sanguine redemptum, salutis fonte ablutum, à Deo millies invitatum: Veniret modò, regnum occuparet; Conditore suo æternum frueretur. Sed ego, dicet ipse sibi, in culpâ sum, ego neglexi, ego me in has flammas pręcipitavi. Hic pudor, dolor, furor miserabilis, immensus. Isaias clamat: Tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas vsque in æternum. *c.*

Hoc vel ipsi cacodęmones fatentur, cum illis corpore infesso latitantibus exprobratur: *O miseri, Deum nunquam videbitis.* Tum illi fremere, sævire, furere, gestu motuque corporis horribili ostendere, eâ vnâ re incredibiliter se torqueri.

a *Luc. cap. 18. vers. 41.*
b *Psal. 48. vers. 20.*
c *Isa. cap. 32. vers. 14.*

§. V.

BEatissimam hanc Dei visionem Christus Dominus compendio explicavit, cùm omnem Angelorum felicitatem in eo sitā docuit: Semper vident faciē Patris, *a* Cùm verò illam de regiis nuptiis parabolā pro concione exponeret, sub finem addidit à rege dictum: Mittite eum in tenebras exteriores. *b.* Hebręâ phrasi carcer longè teterrimus, tenebræ nimiùm formidabiles designantur, quale nihil in Orbe hoc nostro. De hoc Augustinus disserens: Vt penitus, inquit, extra Deum sit, quisquis dum tempus est, corrigi noluerit. *c*

Ea vitæ istius ratio est, & tanta subinde mœstitia nos incessit, vt vnum hoc lubeat, *Lugere*; nulla Sirenum carmina, nulli Charitum lepôres, nulla Voluptatis blandimenta pristinæ nos hilaritati restituere possunt, adeò nonnunquam in mœrorem obstinavit animus. De superioris ævi Imperatore publicæ literę produnt, eum tantis mœroribus confectū fuisse, vt illum nulla vocum & fidium harmonia, non equestres ludi, nulla locorum amœnitas,

nulla

nulla gratissimorum hominum colloquia ad hilaritatem potuerint traducere; frustra erant omnia. Quid hoc, obsecro, Deus sibi vult? Quid eruditionis sacræ, Deus hic ingerit? Hoc ipsum: An videtis, ô mortales, quam humana omnia inane magnum, & picta vanitas sint? Num tandem sentitis, quantum à me vno, omnia vestra pendeant? En, nec omnium quidem voluptatum congeries animum mœrori datum, absque me, hilarare potest.

Ita prorsus est: habes, ô Deus, confitentes reos. Quòd si huic tam mœsto homini cuicumque divina facies vel momento se conspiciendam præbeat, mox omnes tristitiæ nubes evanescant necesse est, perinde si quis è tristissimo somnio eviliget repentè, somniique sui vanitate damnatâ, in palatio, nobilissimo, inter charissimorum gratulationes seipsum circumspiciat.

Porrò Deum videre tam immensæ voluptatis Occeanus est, vt, etiamsi quis vel in igne sit, si Deum tamen videre possit, præ tanti gaudij dulcedine ignem sensurus non sit. Cogitationes hîc nostras, obsecro, mittamus vlterius, & paullò altiùs divinos hos intuitus expendamus. Inde profectò liquebit, quantum hæc vna summi Boni iactura tristitiam ac dolorem omnem, calamitates omnes, omne malum ac supplicium infinitis partibus excedat.

a *Matt. cap.* 18. *versf.* 10.
b *Matt. cap.* 22. *versf.* 13.
c *Aug. in Psalm.* 6.

§. VI.

Atqui hæ tenebræ, seu divini aspectus privatio primum est tormentum Æternitatis damnatæ, quâ iustissimè punitur humanæ mentis cæcitas, quę primum in hac vitâ malum & vltimum malorum est. Vsquequaque is miser est, quem cæcitas ista corripit. Hunc talem nec admonitiones, nec exempla, nec correptiones, nec instructiones, aut conciones vllæ corrigunt. Cæcitas & animi furor hominem iam occuparunt. Quà data porta ruit in vetitum, amentiâ cœcus. Huic sobrios castosque mores commendare, est colores laudare cœco.

Huius erant farinę duo nequissimi senes illi, alienę pudicitiæ subsessores, Susannæ iudices, qui everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, vt non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. a Hos lasciuus amor adeò in transversum egit, & dementavit, vt conscientiam, voluntatem ac rationem illorum fœdæ tenebræ involverint. Sicut autem qui in altâ nocte ruere incipiunt, non vident quâ ratione sistant ruinam: ita illi prout labi cœperunt, sic ad grande nefas prolapsi sunt.

Hic nemini mirum videatur plurimos in turpissimis flagitiis quietâ statione persistere; caligo mentium illos exercet. Priora vitia diem illis eripuerunt, inde iam securi pergunt sceleratâ nocte defensi; Evuertunt sensum suum, & declinant oculos suos, ne videant cęlum. Iob pepigit fœdus cum oculis suis, ne virginem aspiciant; illi cum suis, ne cælum videant, ab eo forsitan terrendi aut alliciendi ad meliora.

Hoc mentis est tenebris ac sordibus opplctæ, quam ideò *Pœna damni* cruciat æquissimè. Noluistis videre Deum; non videbitis ęternùm. Quapropter Hieremias vates hortatur: Date Domino Deo vestro gloriam, antequàm contenebrescat. *b*

Græcus ecclesiastes Chrysostomus, nobilissimam totius Christianæ philosophiæ regulam tradit, rebus omnibus sic applicandam: Suave hoc quidem est, sed non immortale. Epulari & cuticulam curare, *suave quidem, sed breve.* Indulgere genio, & delitijs se dedere, *suave sed non diuturnum.* Carnis petulãtias sectari; *suave, sed non perpetuum.* Abundare divitijs; *suave, sed nõ immobile.* Honorari ac laudari passim ab omnibus; *suave, sed non æternũ.* Petere vltionem ex hostibus; *suave, sed heu quam non stabile!* Stomacho súo vivere, pleraque omnia ex voluntate sua facere; *suave ac iucundum, sed heu non sempiternum.* At verò divinis obtutibus privari, acerbissimum simul & perpetuum; lugubre nimis & immortale. Ne igitur, inquit Chrysostomus, segnes simus, vt vno momento delitiemur (hoc enim, est pręsens vita) & infinitorum sæculorum accersamus nobis supplicium: sed momento laboremus vt perpetuò coronemur. Videtis quòd etiam in sęcularibus sic plerique homines faciunt, & parvum laborem pro longa quiete eligunt, tametsi diversum eis eveniat

niat. Nam labor sæpè immensus, fructus verò parvus, & sæpius ne parvus quidem. Considera agricolam per totum laborantem annum; & sub ipsum finẽ sępiùs excidit spe fructus multorum laborum. Item gubernator ac miles vsque ad vltimam ætatem in bellis ac laboribus agit, & sæpiùs vterque moritur, & ille quidem sarcinas divitiarum, hic verò cum victoriâ etiam vitam amittit. Quam igitur habebimus excusationem, in rebus sæcularibus laboriosa perferentes, vt parum refocillemur, vel ne parum quidem; spes enim incerta est: in spiritualibus autem contrario modo facientes, & propter parvam ignaviam, ineffabilem pœnam nobis accersentes? Ideò oro vos omnes, vel serò ex hoc stupore vigiletis. Nullus enim nos liberabit in illo tempore, non frater, nec pater, nec puer, nec amicus, nec vicinus nec vllus alius: sed si operibus destituti fuerimus, omnia transibunt, omninoque peribimus. *c*

a *Daniel.cap.*13.*verſ.*9.

b *Hierem.cap.*13.*verſ.*16.

c *Chryſ.tom.*4 *in epiſt* 2.*ad Cor.cap.*5. *hom.* 9. *fine, mihi pag.*687.

§. VII.

RECtiſſimè igitur hortatur Isidorus Pelusiota: In æternitatem tanquam in scopum intenti simus, & prudentiam indies divinis oraculis acuere debemus. Hoc scilicet vnum terreat, hoc soletur vnum: Terreat quidem, dum quisque sibi dicat: Perdo Deum hoc vitæ momento? Omnes vnà voluptates, omnia simul bona perdidi, idque æternum. Promereor Dei faciem hoc vitæ punctulo? Gaudium omne, bona simul omnia acquisivi.

Gregorius id affirmans; Omnia etiam retinendo, inquit, relinquitis, si sic temporalia geritis, vt tamen tota mente ad æterna tendatis. Si cupis, inquit Chrysostomus, his quæ in Mundo sunt, frui, cælum quære: Si vis etiam præsentia consequi, toto illa studio despice. *a*

Erminigildus invenis sanctiſſimus Hispani Regis filius, cùm ei pater Levigildus iussisset dici, aut eucharistiam Arriano ritu sumendam, aut moriendum esse. Ille religionis veræ tenaciſſimus Arriano patri renũtiari iussit: Facilem esse iacturam regni, quod diu retineri non posset: illud à se regnum ambiri, quod reges faceret immortales.

Non aliter nobis ratiocinandum: Rebus omnibus quæ à summi Boni aspectu detinent, Vale longiſsimum dicamus. Plurima enim perduntur cum lucro, nec æstimandum est damnum illud, quod fenore pensatur ampliſsimo.

Cùm rex Demetrius Athenas cepisset, Lachares Atheniensis, philosophus vultum atramento tinxit, rusticam vestem induit, & calathum multa fronde opertum tulit. Qua ratione per portam omnium minimam furtim egressus est. Vt verò Tarentinos equites summo studio insequentes falleret, equo & ipse conscenso, nummos Daricos in via velut neglectim sparsit. Hos dum illi studiosiùs colligerent, ipse in Bæotiam elusis insecutoribus pervenit. Lucrum est, perdere vt lucreris, abijcere vt serves. Abijciamus ergo vt servemus, perdamus vt lucremur. Hoc vnum perdere metuamus, æternum Dei aspectum: illudque iam aſsiduè pro se quisque roget: Ne proijcias me à facie tua *b*. Tibi dixit cor meum, exquisiuit facies mea, faciem tuam Domine requiram. *c* Ostende mihi faciem tuam. *d* Domine, Ostende nobis Patrem, & sufficit nobis. *e* Domine. paratus sum omnia, quæ iusseris, aggredi; quæ immiseris, pati; quæ volueris, facere; quæ prohibueris, cavere. Tu modò, Ne avertas faciem tuam à me. Domine, iam sim in tenebris, iam vili pendar, iam infimis accensear. Tu modò, Domine, Tu modò ne avertas faciem tuam à me. Malum etiam leviſsimum, si semper duraturum sit, immensum ab æternitate pondus accipit. Quid ergo de malorum omnium malo graviſſimo dicendum?

a *Chryſ. in.* 1.*epiſt.ad Tim. hom.* 11. *fine. mihi pag.* 1332.

b *Pſal.* 50.*verſ.*13.

c *Pſal.*26.*verſ.*8.

d *Exodi cap.* 33.*verſ.*13.

e *Ioan.cap.*14.*verſ.* 8.

CAPVT III.

Alterum Æternitatis Tartareæ tormentum.

FLETVS.

SI vinitor incurius botros in vite iam maturos negligat, ac tum primùm ad torcular deferat exprimendos, cùm iam putrescunt, vinum effluet tam ignobile & insuave, vt id nulli nec ebrio quidem propinari possit. Lacrimę piæ, pretiosus liquor, & vinum sanè generosum sunt, vel Angelis propinandum, si tempori fundantur.

Bernardus certè asserit, nostras lacrimas Angelorum esse delitias, si tamen eas expresserit vel dolor sanctus, vel amor divinus. Quod si lacrimæ fundantur tempore non suo, aut causa non laudabili, in vinum acescens & marcidum degenerant; potus miserabilis, nemini profuturus.

Illa regum monstra Herodes & Antiochus lacrimas fundebant, sed non serias & nimium seras. Venator Esau, Paulo teste, Non invenit pœnitentię locum, quamquam cum lacrimis inquisisset eam. *a* Vinum ignobile atque fugiens, lacrimæ intempestivæ.

Tempus vivendi, tempus flendi est: Qui seminant in lacrimis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, mittētes semina sua. *b* Hac quidem ratione fragrans Angelorum vinum, aromatites, conditum funditur.

Elephas quandoque noctu tristè murmurat, suam velut servitutem deflens. In nocte degimus, dum vivimus, & heu vitijs crebro servimus; cur servitutem hanc miserrimam non iure defleamus? uvas ad vitem putrescentes negligit, qui cum Petro & Magdalena flere renuit. Seræ nimis sunt lacrimę in Orbe altero; Hic flendum est. Væ miseris qui domum luctus subeunt ęterni: illic quidem incipitur fletus, sed non finitur. Æternitas perennium pincerna lacrimarum est.

Atque hoc alterum apud inferos supplicium est, FLETVS, de quo Servator explicatissimè: Ibi erit fletus, & stridor dentium. *c* *Tenebræ* oculorum, *Fletus* aurium tormentum est; de illo, capite priori, de isto, capite sequenti nos plura.

a *Hebr. cap.* 12. *vers.* 17.
b *Psa.* 125. *vers.* 5. *&* 6.
c *Matth. cap.* 13. *vers.* 42.

§. I.

DAmnatorum lacrimas Christus in divinissimis suis cōcionibus sæpiùs ingessit, ne memoriâ elaberetur maximi doloris testimoniū. Hinc illæ voces crebriùs repetitæ: Ibi erit fletus, & stridor dentium. *a* Fletus quidem, inquit Bernardus, ob ignem qui non extinguitur, stridor verò ob vermem qui non moritur. Planè fletus ex dolore, stridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, stridorem dentium vehementia ipsa tabescentis invidiæ, & obstinata malignitas extorquebit. *b*

De tempestivo fletu Veritas dixit: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur *c* Hîc nonnunquam voluptatis est flere: Æternus illic fletus solatij omnis est expers. Notum Nasonis illud: Sedatur lacrimis, egeriturque dolor. At illic tormenta omnia incrementum à fletu capiunt, perinde vt flamma oleo aut bitumine vegetatur.

Quod si damnati singulis diebus vel vnicam solùm lacrimulam stillarent, atque hæ vnius diei guttulę cum secuturis ceteris (quod Deo facile) asservarentur, demum ingens lacrimarum Oceanus inundaret, maria omnia superaturus. *d* Verum damnati licet acerbissimè plorent ac eiulent, nullas tamen lacrimas fundunt, quemadmodum perfrictæ frontis pueri, qui quàvis acriter à parentibus cædantur, nec vnicam tamen lacrimulam extillant; obduruerunt contra plagas: Ita damnati, quorum voluntas est obstinatissima, horrendum quidem vociferantur & exululant, fremunt, rugiunt, ac furunt, sed pias oculorum pluvias non mittunt. *e* Omnes suas caueas confusissimis eiulatibus, velut pecudes iam iam iugulandæ complent. Ah, qualis musica æternum non sopienda!

Quod Paulus de cælestibus delitijs elocutus: Nec oculus vidit, nec auris audivit, &c. id sanè de damnatorum etiam furioso fletu asserendum; Tam lamentabiles questus, tam horrifi-

horrificas vociferationes, tam terribiles rugitus edunt, vt verissimè dici possit, Nemo simile quid vnquam audivit.

In memoriam, obsecro, revocemus crudelissimos Neronis hortos, in qubus ipse cenare solitus, dum Christiani circum circa suffixi palis, *f* lento igne cremarentur in vsum nocturni luminis. *g* Quàm lugubres ac miserandi horum eiulatus fuerint? Cogitemus, vel mille solum huiuscemodi crucifixos flammarum medios, & mille alios iam fractis cruribus, rotis implexos etiamnum spirare, & luctuosissimis lamẽtis cruciatus maximos testari. Quàm hæc miserabilis eiulatio? Sed quid mille subiecti ignibus crucifixi, quid mille rotis inserti rei sunt ad tot millies millena millia, ad tot millionum milliones cùm damnatorum, tum dæmonum, quorum omnium formidabiles vociferatus, vnusquisque vt malum sibi proximum distinctè percipiet.

a *Matth. cap.* 13. *verf.* 42. *& cap.* 22. *verf.* 13. *Luc. cap.* 13. *verf.* 28.

b *Bern. ferm.* 8. *in Psal. Qui habitat, circa med.*

c *Matth. cap.* 5. *verf.* 5.

d *Æternitatis Confiderat.* 4 *parag.* 2.

e *Theologis notum, post supremum iudicij diem nullam nec generationem nec corruptionem fore.*

f *Transfigi palo, simplex crucis genus.*

g *Tacitus l.* 15. *Annal. post med.*

§. II.

Istud Deus sapientissimè decrevit, vt quod beatos omnes mirificè oblectabit eius contrarium damnatos incredibiliter excruciet. Cælestes modulos ac beatorum musicam commendant sæpius diviuę paginæ, quippe omnes etiam exteriores sensus sua quisque voluptate perfundetur: sic apud inferos singularissimum erit tormentum, perpetim audire tot centenorum millium horribilissimos mugitus, planctus, rugitus, perinde si meri boves assentur vivi, aut si rabidi canes catenas rumpere luctentur, nec possint.

Quàm insuavis est musica, si vicinus atrium canibus plenum habeat, qui noctu assiduis latratibus pervigilis ægroti aures obtundant; Sed ô quàm dulcis est canina hæc musica! ô quàm mitis est, & minimè diuturnus hic Orcus, ad flammeos inferorum specus æternis eiulationibus exsonantes!

Ita nimirum amatoriæ impuræ cantiunculę, ita lascivi moduli, sic carmina saltatoria, & spurca choreumata expiantur: illorum loco Væ, Væ, Væ sempiternum insonabit! Damnati Deum divosque, imò & seipsos, omnesque sceleris socios assiduis execrationibus devovebunt: parentem filius, filium parens, matrem filia, hanc mater execrabitur: omnes vitæ dies annosque, & ipsam qua quisque natus est horam maledictis onerabit.

Nil æquè tamen ficcissimis illis lacrimis deflebunt, quàm turpissimam temporis iacturam: tot optimas horas, tot opportunissimos dies, tot hebdomades ac menses, tot ipsos etiam annos tam otiosè, tamque turpiter consumpsisse, dolor erit vehementissimus, sed heu nimium serus.

Narrat Petrus Reginaldus, Homini religiosissimo, dum preces funderet, allapsam ad aures vocem lugubrem. Quęsiit ille quis esset, quid ploraret, quid peteret? Ad quem vox iterum: Vnus è damnatis sum. Quid lugubrè ploras? aiebat alter. Cui denuo vox illa: Ego, damnatique ceteri nil adeò acerbè deploramus, quàm vitæ tempus inter flagitia perditum. Eheu! vel horulâ vnicâ impetrare licuisset, quod omnis deinceps æternitas negabit. O dictum verum, sed heu nimis etiam serum! Hinc optimus plurimorum mos est, singulis horis animum cælo attollere eiuscemodi verbis: O Dominus meus, & Deus meus, iterum consumpsi horam, cuius erit reddenda ratio: Miserere mei Deus, nunc & in fine vitæ meæ. *a*

a *Vide Horologium Angeli Tutelaris, Hora* 2. *Diei.*

§. III.

Iam igitur vtilissimè gemimus, iam lacrimę, si velimus, gemmę sunt, iam opportunissimè flemus, ne semper gemendum, ne flendum sit æternum.

Cum Macedonum regi Alexandro, multa de matre scripsisset Antipater, quibus perlectis: Ignorat Antipater, ait rex, vnicam matris lacrimam multarum calumniarum epistolas esse deleturam *a* Idem ego pænè de noxijs inferorum capitibus dixerim? Damnati sua-

si suaviter ignorare voluerunt, vnicâ lacrimula, sed seria & matura, noxas omnes aboleri posse.

Eam ob caussam Bernardus: Quis, inquit, dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrimarum, vt præveniam fletibus fletum, & stridorem dentium, & manuum pedumque dura vincula; & pondus catenarum prementium, stringentium, urentium, nec consumentium? *b* Ibi erit fletus. Vnius Matthæi ore hoc quater repetitum: Filij autem regni eijcietur in tenebras exteriores, Ibi erit fletus & stridor dentium. Idem ingeminatur. Et mittent eos in caminum ignis, Ibi erit fletus & stridor dentium. Inter nuptialia gaudia in malè vestitum pronuntiatur: Mitte eum in tenebras exteriores, Ibi erit fletus & stridor dentium. *c*

Non caret fletus solatio, cùm mortuus, qui defletur, etiamnum in ædibus est, sed vbi effertur non rediturus, cùm in scrobem deijcitur ante iudicij diem non emersurus, hic nimbi lacrimarum fluunt, hic mœstissimum vltimumque Vale dicitur: Sic omnis in Orbe hoc ploratus suum habet solatium. Imò, quẽadmodum qui flere se somniant, finito somnio siccas deprehendunt genas, & triste ludibrium mirantur: sic vbi post fallacia vitæ somnia ad ęternitatem evigilaverimus, nostras ipsi sterilissimas lacrimas & mirabimur, & damnabimus. Verè somniantium hic planctus est, nam, Ibi, Ibi erit fletus & stridor dentium, idque ob infandos dolores.

Libeat, oro, experimentum eius rei vel levissimum subinde sumere: digitus ardenti, sed gracili cereo admoveatur per partem horulę. Prô quanti quiritatus, eiulationes quantę audientur! Totum hominem putabis rogo iniectũ, cũ solùm extrema pars digiti vratur. Quid quæso hæc ludicra, hæ pictæ flammulę ad gehennam? Ibi erit fletus, ibi stridor dentium erit. Fletus ab igne, dentium stridor ab inexplicabili frigore proveniet. Sed & illud hic significatur, damnatos integerrimis semper sensibus pati.

In febrientibus id observare est, in quibus quia vivacior etiamnum doloris sensus, ideò dentium concussu vim morbi frangendam putant: ita damnati suos cruciatus vivacissimo sensu percipiunt, ideo illos velut mitigaturi & flere dicuntur & stridere, dentẽmque in dente fatigare.

Iure flebunt, meritò eiulabunt, dum enim viverent, coram eis Christus crucifixus toto flebat corpore, & sanguinem membris omnibus efflebat, sed frustra; Tutelaris Angelus aures illorum monitis obtundebãt, sed frustra; cælites omnes ad meliora provocabant, sed frustra; Deus ipse triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta, pluribusque annis clamabat & invitabat ad honestiora, sed frustra omnia. Noluerunt flere brevissimo tempore: fleant igitur omni ævo, fleant æternùm. Clamores monentium neglexerunt audire, clament igitur, & non audiantur.

a *Plutarch. in Alexandro.*
b *Bern. serm.* 16. *in Cantica.*
c *Matth. c.* 8. *v.* 12. *&* *c.* 13. *v.* 42. *&* 50.

§ IV.

FIt nonnunquam vt viator in montis fastigio videat quosdam qui in subiecta valle periculosissimam glaciẽ tentent traijcere. Hos ille non tantùm videt, sed & periculi monet, ne pergant in pręsens ituri exitium. Siquidem non ratio rigente brumâ stagnans aqua, vel amnis mitissimus sed profundus tenui glacie velut crusta obducitur. In glaciem iniectæ nives tutissimum iter viatori mentiuntur.

Huc vbi viarum ignari deferuntur, amnem tacitis meatibus serpentem, & glaciem fallacissimam ingrediuntur, tanquam si solidis campis incederent, periculorum securi. At glacies moli corporum impar vestigium fallere, subito hiatu discedere, & ita mergere incautos.

Hoc vbi in colle futurum prævidet periculi gnarus viator, mox vociferari ab alto & monere, ne illa porrò eant exitio ire proximos; dolosam glaciem declinent, iter aliò flectant.

Fidelissimum hunc clamorem si viatores in valle, aut non audiant, aut contemnant, in suum ipsi properant interitum. Fallit glacies? haurit amnis? frigus perimit? Sibi culpam imputent. Moniti sunt; sed audax temeritas sprevit monita: Suo perit vitio, qui sic perit.

Haud aliter Deus, divique cælites ab alto clamabant olim, sed etiam nunc clamant. Fallacissima glacies est Voluptas, recedite; fragili superficie decipit oculos, ne fidite, rum-

petur subitò fraudulenta hæc via, ne pergite, certò submergendi. At illi protervo risu monita eludentes, in pericula certissima nimis quàm animosi securo pede pergebant, in glacie tam insidiosa non tantum viam reperturi, sed etiam choreas ducturi.

Ita ibant, ridebant, iocabantur, saltabant: subito rupit glacies, submersi miseri, heu non amplius emersuri; sepulti semper, nunquam mortui, nunquam morituri, & tamen morituri semper. Iam lamentantur & plorant: frustra. Non audierunt moniti, iam nec monentes nec flentes audiuntur. Pereant, quos tam pertinax pereundi libido tenuit.

Amantissimus Deus satis diu satisque validè clamavit: nemo audijt. Vocavi, ait, & renuistis; extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret; despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, Ego quoque in interitu vestro ridebo. *a*

Christus quamdiu, & quàm contente clamabat? Beato Luca teste, Ipse iter faciebat per civitates & castella, prædicans & euangelizans regnum Dei. Et hæc dicens clamabat, qui habet aures audiendi, audiat. Quid obsecro clamabat? Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. *b* Perinde si dixisset: En vaticinor, hæc glacies, quam insistitis, fallet vestigium; mergemini; breves cachinni fletu finientur nunquā finiēdo. Sed surdis cantabatur fabula; iā non surdos cruciant tormenta.

a *Proverb. c. 1. v. 14.* b *Luc. cap. 6. vers. 25.*

§ V.

HIc monitum instillo saluberrimum. Hoc agamus, cùm in miseria sumus, & adversis premimur, saltem hoc vnicum cogitemus: Si miseria hæc duret æternum; si istud semper sentiam, in quantum id excresceret tormentum vel sola diuturnitate? Ah, vel muscæ, vel culicis pinctiuncula, si tamen sit æterna, quàm inexplicabilis cruciatus pronuntiabitur? Quis igitur horror exercebit damnatos vel ob vnam hanc, sed assiduam cogitationem? Hic ignis æternum ferendus, hic ululatus æternùm audiendus, hic fœtor æternùm olfaciēdus. Atque hinc fletus multò quàm amarissimus; hinc horror sempiternus.

Terror, tremor, eiulatus, angor vndique opprimet Stygis ergastulos. *a* Quia verò hæc supplicia nullæ annorum centuriæ, non Olympiades, non lustra, non sæcula, nullæ sæculorum myriades exhaurient, rectissimè Iobus Sempiternum horrorem nominat, *b*.

Ægro subinde nox vnica censetur anno longior: quot ergo annos, quot sæcula vnicus damnatorum annus includet, cuius nullum designare sit momentum, quod non occupet mors acerbissima: Æternus mœror æternę mortis comes est.

Narrat Ioannes Climacus, in obeundis monasterijs hominem religiosum à se visum, qui continuis fere lacrimis madebat. Hunc ipsum super ea re placuit interrogare. Mi frater, aiebat Climacus, quid obsecro caussæ est, quòd adeò vberes tibi sint oculi, vt pænè nunquam non aquas stillent? Ille diutulè cunctatus, id demum responsi dedit: Ego Pater persuasissimus sum, non cœnobitis, sed Christo & Apostolis me servire. Et quia ad focum & ignem mihi hærendum (cœnobij cocus erat) assiduis cogitationibus ignes illos æternos volvo, Hoc lacrimas ciet. *c*

Cogitatio prorsus saluberrima, inferorum rogos, damnatorum fletus animo versare. Illic, inquit Cyrillus, ingemiscunt assiduè, nec vllus miseretur; clamant de profundis, & nemo flectitur; lamentantur, & nullus eripit. Hęc lamenta præcogitando caventur.

a *Sic olim vocati servi, qui in ergastulo compingebantur.* b *Iob c. 24. v. 19.*
c *Io. Clim. grad. de Obed. post init.*

§ VI.

MIserunt olim è monte Nitriæ religiosissimi viri complures, iunctisque precibus Macarium rogarunt, ingenti plurium desiderio id daret, & in Nitriam veniret, alioquin sciret, subito plurimorum adventu se obruendum, si venire cunctaretur. Persuaderi se passus Macarius non distulit venire. Hîc omnes primum aspectu tanti viri oculos pascere, dein & aures satiare velle. Itaque vnà omnes Macarium rogant, adderet hanc gratiam, & audiēdi avidissimos ad virtutem hortaretur. Expectabantur grandia. At Macarius non verbis, sed lacrimis orsus dicere: Ploremus, inquit, & lacrimas, ô fratres, nostri oculi producant, antequam hinc eò migremus, vbi lacrimæ comburunt corpora.

Hoc

Hoc orationis exordium, hoc narratio, & confirmatio, hoc epilogus fuit. Quæ quidem brevis, sed seria cohortatio sic omnium animos percelluit, vt cuncti lacrimis pefusi, in terram procumberent, dicerentque: Pater, ora pro nobis. *a*

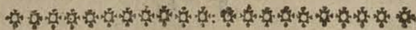
Rem dixit Macarius: Lacrimę, dum vivimus, lavant; post mortem, cruciant; hîc sordes abstergunt, illic sontes amburunt. Ibi erit fletus, & acerbissima cùm dęmonum tum damnatorum comploratio. Fingamus quoscunque aurium cruciatus, clamores hominum, latratus canum, luporum vlulatus, mugitus boum, rugitus leonum, aliarum bestiarum fremitus, fragores nubium, deiectus aquarum, & quicquid inamænum auribus fingi potest. ah quam id omne nihil est ad Orcinianę plebis desperatissimum fletum, cuius auctarium est stridor dentium.

Huc adsint qui odio invidiaque æstuant, qui leviter læsi ringuntur, qui dentes velut apri acuunt, & dentibus infrendunt: hîc in damnatis suos agnoscant mores. Vates regius monet: Observabit peccator iustum, & stridebit dentibus super eum. *b*

Vitam nostram inspice, & videbis quomodo alter in alterius exitium attentissimis oculis collineet. Sed quas demum vtilitates hîc sequimur; Vnum, hoc spectamus; vt quâ parte patet adversarius, eâ ictum inferamus certissimum: lædere, obesse, perdere conamur. Hoc inexplebile odium, hoc insatiabilis agit invidia. Et velut canes, cùm rixantur, dentes retegunt; ita nos canini homines, aut inhumani canes inter nos agimus, & nonnunquam de osse calvo altercamur.

O Invidi, odijsque exacerbati, quid Stygios canes æmulamini, cur mores damnatorum induitis? Ibi, ibi erit fletus, ibi stridor dentium. Quisquis æternum illud Væ capit, invidiam omnem ac odium ponit, illud mente memori volutans: Nec oculus vidit, nec auris audivit, quæ Deus præparavit deserentibus se. In Tartaro fletus, in Paradiso cōcentus erit, quem nulla vnquam auris audijt. Tui arbitrij nunc est, aut illum fletum, aut hunc concentum incipere. Aut hunc, aut illum nunquam finies.

a *Pelagius interpres libel. 3. n. 9. apud Rosvveyd.*
b *Psalm. 36. vers. 12.*



CAPVT IV.

Tertium Æternitatis Tartareæ tormentum;

FAMES.

E Rhetorum scholâ optimus magister, Quintilianus dicere non est veritus Felix pestilentia, felix præliorum strages, denique omnis mors facilis. Fames aspera, durissima necessitatum, deformissima malorum. *a* Infandum malum sit necesse est, ad quod mala maxima in pretio haberi possint: Talis est Quintiliano fames, inter maxima mala, non indignum sceptro malum. Nec sine ratione hoc asseritur. Siquidem tam è veteri quàm recenti historiâ liquet, extremâ & letali fame hominem eò furiarum subinde redigi, vt suas ipse carnes avidissimis dentibus discerpat, & corpus infelix alat minuendo corpus. *b* Zeno Imperator hoc fecit, priùs sepultus quàm mortuus.

Itanè verò novemdialis Fames, tam acerbū leti genus, vt ad illud mors omnis inter mitiora supplicia referri possit? quid igitur fames decennalis, quid sæcularis; quid fames mille, aut millies mille annorum erit, cui nec micula, nec guttula solatio erit, nec esse poterit, cui res & spes omnis est adempta? De hac verissime dixerim: *Durissima necessitatum, deformissima malorum Fames.*

Hoc furibundum malum, Æternitatis illius luctuosissimæ Tertium est Tormentum. Minatus iam olim hoc supplicij Propheta. Famem, inquit, patientur vt canes. *c* Ille quidem miserrimus est, qui cùm cupit edere, quod edat, non habet: sed ille longè miserior est, qui semper cupit edere, quem furibnnda stimulat fames, sed quod edat, nec habet, nec habebit vnquam. Atque, quod amplius, quem non tantum fames extrema, sed & sitis vehementissima cruciat. Talis est fames sitisque damnatorum. De his hoc capite differendum.

a *Quintil. declam. 12. parag 21. med.*
b *De quo Cæs. Baron. ad Ann. 491. Ex Ennodio, Zonarâ &c.*
c *Psa. 58. vers. 7.*

§. I.

MInatur Christus seriò: Væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis.*a* Ea vos fames opprimet, quæ non vnius diei, aut mensis, aut anni sit; nec cui plurima, sed cui desint omnia. Nemo miculam, nemo dabit guttulam, nec dare poterit. Priorum delitiarum memoria tormentum erit, & accendet famem, vt gulæ noxam comitetur gulæ pœna, & suum delicto respondeat supplicium. Teste Sapientia, Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.*b*

Variè prorsus delinquit gula. Primò quidem cùm nimium cibi potusque ingeritur, vel reclamante stomacho, qui sæpissimè non inediam queritur, sed nimiam sagenam. Sunt autem & stomacho sua verba, sunt & clamores. Quoties is indignatur, & ructu frequenti clamat: Obruor, succumbo, destruor, pereo. Nimijs beneficiis enecor: refocillari vellem, non farciri; ali, non opprimi. Non ego cibo, vt culcitra tomento implendus sum. Hæc mihi benevolentia magis officit, quàm odium & inedia. Hæ stomachi querelæ sunt. Chrysostomi dictum est: Quod necessitatem in edendo excedit, id non alimentum, sed pestis est. Satietas morborum omnium origo. *c* Hęc prima gulæ noxa est, nimium referciri.

Altera, cibis adeò delitatis aut pretiosis inhiare, vt necesse sit, omne perscrutari profundũ, & cõchylia vltimi maris ex ignoto littore eruere. Vltra Phasim capi volunt, quod ambitiosam popinam instruat. Quod dissolutus delitiis stomachus vix admittat, ab vltimo portatur Oceano. Gulę omnia nota fastidienti vndique convehitur; Orbe toto conquiruntur epulæ, & quantò quid carius est tanto magis sapit, vti Alagabalus Imperator, mari vicinus nunqnam piscem comedit. Hi famem longè maiorem habent quàm ventrem. Vomunt vt bibant, bibunt vt vomant, & epulas quas Orbe toto conquirunt, mox eadem via reijciendas ingerunt.

Sed notes velim, illud etiam delicatum ac pretiosum censeri, licet in se vilissimum sit, quod à gula plurimum desideratur. Hinc fieri potest, vt iste gravius delinquat fungis edendis quàm ille perdice aut Phœnicopteri lingua. Esau non ob altilem gallinam, aut spadonem capum, sed ob lentis edulium avidè nimis appetitum reprehensus est,

Tertia gulæ noxa, sympositis ac convivijs nimium & temporis & nummorum tribuere. Apud plurimos in Orbem eunt convivia, vt inter Iobi filios; & hi vix vllos per annum dies à comessationibus liberos numerant; mera vivunt bacchanalia.

Solent subinde liberis parentes vaticinari: Vę tibi puer, vbi in exteras regiones amissus, delitiis domesticis carebis: quàm insuetus eris laboris & penuriæ? Haud secus his obijciendum: Væ vobis qui quotidie saturati estis, quàm insolentes eritis famis & ieiunij?

Quartum gulæ vitium, ieiuniorum leges temerè violare, aut certè ad arbitrium suum explicare. Hinc sæpius quadragintadiale ieiunium, in decem aut viginti dierum temperantiam mutatur. Multi ieiunos se credunt, cùm non sunt ebrij. Eò rerum devenimus, vt solis pænè religiosis familiis ieiunij leges videantur latæ. Ceteri, benignissimi harum legum interpretes, semper aliquid caussarum habent, vt exleges sint. At medicus, inquis, & confessarius ieiunij legibus me solverunt: Nimirum tuis verbis persuasi; aliter, puto, iudicaturi, si minùs disertum aut magis inopem haberent reum.

Quintum gulæ crimen, Ebrietas, plurimorum vitiorum origo, & omnium vitiorum periculosissimum idque ob hanc rationem. Ebrius si subito lapsu aut morbo (quod non infrequens) mortẽ habeat vicinam, miser nec de noxis dolere, nec animum ad Conditorem erigere potest; ita letali culpa oppressus, & fati sui ignarus ad Æternitatem rapitur, Ah, Mortis & dæmonis mancipium!

a *Luc. cap. 6. vers. 29.*
b *Sap. cap. 11. vers. 17.*
c *Chrys. tom. 3. in cap. 2. Ioan. hom. 21. fine mihi pag. 91.*

§ II.

VÆ igitur, væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. Non immeritò dixit Reginaldetus: *a* Hoc peccato gulæ infiniti homines damnabuntur. Gula imperij est amplissimi, omnibusque vitijs felicissimè patrocinatur. Nimirum, Hæc fuit iniquitas Sodomæ: proclamat Ezechiel, Saturitas panis, & abundantia,

tia, & otium ipsius. *b*

Eam ob rem vigilantissimè monet Servator. Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate. *c* Hæc enim vitij huius nequitia est: non corpus solum prægravare, sed & animum humo affligere ac calcare, imò & Orco præcipitare. Hîc fames hîc sitis hîc longissimum ieiunium, *quia esurietis.*

Sed videte quàm nos nec æstimare, nec capere possimus res Orbis alterius, quod miseriæ nostræ pars maxima est. Quis nostrum extremæ famis experimentum sumpsit? Inde nec nostræ quidem nedum Stygiæ famis sævitiam expendimus. In obsessis civitatibus, aut in sævis carceribus eius rei specimen præbetur. Eò enim rabies famis adigit, vt non solum canes, equi, feles, sed & mures, glires, imò & serpentes ac bufones in cibum lixentur ac vorentur. Gramen agris evellitur, corium scutis detrahitur, & cibus est: columbarum pecudumque aliarum excrementa in hominum alimenta transeunt, fame rabida cogente, quæ nec charissimorum quidē corporibus parcit.

Cambyses rex, quod Annæus refert, ingentem bello turbam per invia perque arentia in Æthiopiam trahebat. Sed commeatibus non provisis, nec itineribus exploratis intra primum iter necessaria deerant, nec quidquam subministrabat sterilis & inculta, humanoque vestigio ignota regio. Sustinebant famem primò tenerrima frondium, & cacumina arborum; tum coria igne mollita, & quicquid necessitas cibum fecerat: postquam inter arenas herbæ quoque & radices defecerant, apparuitque inops etiam animalium solitudo, è militum numero decimum quemque, alimentum habuerunt fame sævius. *d*

Parum hoc: multo sæviora fames dedit spectacula. Quot matres suum sanguinem, liberos suos, velut pullos gallinaceos iugularunt, suis ausę dētibus membra convellere vel proprijs membris chariora. Parum & istud videri posset ad immitiora collatum. Quoties in carceribus reperti qui seipsos & suas ipsi carnes dentibus fame adacti lacerarunt? Quacunque morsus seu brachijs seu humeris infigi poterat, eò dentes properarunt quantumuis irrita crudelitate. *b*

a *Reginald. in speculo finalis Retribut.*
b *Ezech. cap. 16. vers. 49.*
c *Luc. cap. 21. vers. 34.*
d *Senec. l. 3. de Irâ c. 20.*
e *Vide theatrum crudelitatis Hugonoticæ.*

§. III.

AD rem: Hanc famem quam vel oculis est cernere, non satis capimus, & quomodo illam inferorum atrocissimam, æternam famem capiemus? Quò furiosior est fames nostra, hoc, & brevior: illa vero licet sit furiosissima, eadem tamen etiam est æterna. Væ vobis, quia esurietis.

Heu qualis est ista regio, quæ crudas carnes equinas, mures & bufones stercus columbinum, pro delitiis appetit, & ea impetrare nequit: quæ mori posse, summi beneficij loco ducit, & mortem nusquam invenit: Desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis, *a* Inexplicabilis, æterna fames; intolerabilis, æterna sitis.

His tormentis, & illud est annexum. Aiunt Theologi cælestes delitias adeo futuras vberes, vt omnia beati hominis membra, omnesque sensus suam sibi beatitudinem sint habituri. Hinc gustatus & lingua tanta Ambrosiæ suavitate, tamque divino imbuentur succo, vt assiduè beatorum quisque lautissimo epulo videatur refici, idque ad omne, & supra omne votum.

Sic & damnatorum maledicentissima lingua merissimo natabit felle, fel ipsa merum. Prædixit Hebræus vates: Fel draconum, vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. *b* Huic fami, huic felleo liquori dulcedo nulla poterit mederi; cruciatus insanabiles.

His aliqui accessuros putant sævissimos dentinm dolores. Quisquis eos dum vivit, experitur, illos, obsecro post vitam cruciatus cogitet. Et nunquid si apud inferos nulla penitus alia sint tormenta, quàm vel vehemens capitis, aut dentium, aut sævus prodagræ vel calculi dolor, si tamen hic dolor futurus sit æternus, quantis sumptibus, quantis laboribus ac doloribus non redimendus sit? Sed hæc timemus, & non timemus, dum maximè timenda hilariter perpetramus.

In hospitijs quandoque genialiter estur, largè bibitur, lætè canitur, saltatur, & tripudiatur: at vbi caupo calculum cum hospitibus ponere,

nere, & rationes duplicare, tum hoſpites hærere, & alternis aſpectibus ſeſe intueri, in eas demum voces prorumpere: Vtinam huc nunquam ingreſsi ſimus! Adeo caræ ſunt ſymbolæ.

Nos etiamnum, quamdiu vivimus, in hoſpitio degimus, & ſymbolarum incogitantes genio indulgemus, ad veſperum perpotamus, canimus, ſaltamus, tripudiamus. Quis verò ſolvet ſymbolas? O malè ſecuri! Nos ſolvemus ſymbolas non iniquas, ſed heu percaras! Edimus, bibimus, luſimus; valetudinem decoximus, ætatem & aurum in compotationes iſtas inſumpſimus: demum terret & vrget cauponis calculus; æs alienum perſolvendum, creditori ſatisfaciendum, vel de tergo, ſi aliter nequeas.

Edimus, ſed nimium, ſed delicata nimis & pretioſa; convivia ſtruximus, ſed nimis crebra & lauta; ieiunia forſan inivimus, ſed nimis rara & profana: vino nos ſepelivimus, nunc edormienda erit crapula. Væ, quia eſuriemus. Æterna fames, ſitis ſequitur æterna. O qualis cena, poſt lautiuſculum, ſed breve prandium! Dum viverent damnati, merum linxiſſe ſalem videntur, ita furioſè in Orco ſitiunt.

Quam horribile ſitis tormentum ſit, nemo facilè æſtimaverit, niſi certum eius rei ſumpſerit experimentum. Ægrotis in hoc habenda fides, quos nonnunquam adeò exercet, vt eam inter morbi graviſsima numerent.

a *Apocal. cap. 9. verſ. 6.*
b *Deut. cap. 32. verſ. 33.*

§. IV.

Hebræus purpuratus gulo linguā inflammatā eijciens: Crucior, exclamat, in hac flamma, & vel digituli ſtillam in refrigerium peto. En, modeſtas preces! Non aquæ labrum, non olei guttam, non vini dolium poſtulat. Quod rerum viliſsimum eſt, vel guttulam aquæ rogat, nec tamen impetrat. Eò inopiæ devenit opulentus hic helluo, vt non calicem cryſtallinum, ſed digiti extremum, non generoſum Creticum, ſed aquæ minimum, non nobilem pincernam, ſed Lazarum mendicum flagitaret.

Sed quid ais, ô purpurate, Lazarus ſcabioſas manus habet; horrebis vtique ab illius digitis ſtillantem aquam. Ah vel guttula, vel Lazari manu detur, & inſtar roſati nobiliſsimi excipiam.

Nihil tamen impetrat, nemo audit; & aures & ianuæ ſunt clauſæ. Sed cur Hebræo huic epuloni, in extrema fame ſitique, cur obſecro negata guttula? Dixiſſet hoſpitalitatis amantiſsimus Abraham: Detur illi guttula; non iuvabitur: à rore tantillo non miteſcet tam vehemens flamma.

Sed longè alia vivendi ratio eſt in Orbe altero. Nam vti cælum gaudia & voluptates offertiſsimas propinat, ſine vlla vel minima mœroris mixtura: ita Tartarum tormenta ingerit ſine vllo vel minimo lenimento, ſine ſolatiolo aut laxamẽto vllo. Hinc elegantiſsimè ſimul & veriſsimè dixit Hipponenſis Præſul: Nulla maior & peior eſt mors, quàm vbi non moritur mors. a Ita nulla ſævior letaliorque fames ac ſitis eſt, quàm vbi fame ſitique letum inferri non poteſt.

a *Auguſt. l. 6. de Ciuit. cap. 12.*

§. V.

Dvo fratres, vti narrant, ſapiens & fatuus, iter vnà ingreſſi ad biuium devenêre. Fatuo via placebat amœnior. Sapiens aſperiorem præferebat vt tutiorem. Litigatum eſt diu. Demum cedere maluit ſapiens quàm pertinacius contendere. Ita in prædonũ inſidias delati ambo, & in vincula, ſed ſeparatim tracti. Inde ad tribunal evocati. Hic ſapiens fatuum accuſare, & omnem illi culpam impingere: Fatuus in ſapientem omnia regerere, omnemque illi errorem adſcribere. Denique iudex ita ſtatuit: vterque reus eſt; & fatuus qui ſapientiori debuiſſet credere, & ſapiens qui amentiori credere non debuiſſet. a

Sic omnino vivimus. Animus & Corpus fratres ſunt, ſed valdè diſpares. Animus origine ſua nobiliſsimus, & ſapiens, viam aſperiorem ad cælum non horret, temperantiam amat, eſuritiones non odit, quantum hæc ſibi proſint, non ignorat; Spiritus promptus eſt. At verò Corpus ab ortu fatuum cùm viam variis amœnitatibus ridentem conſpicatur, mox illuc properat; edere, bibere, ludere, bene dormire, labores fugere, otium ſectari & ferias, delitias ambire, ſui putat eſſe officij, hæc Corpori ſapiunt. Laborare, eſurire, vigilare, ut peſtem odit fugitque.

Animus contrà nititur, & prolixè suadet, non esse mollem ad astra viam, sed asperam & confragosam; docetque variè non ei fugiendas esse spinas qui cupiat rosas. At Corpus ad imperia languidũ, ad monita tardũ, nihil minus vult quàm parere & frugi esse. Ita demum cedit Animus, & suo Corpus lubitu permittit ire, sequiturque mancipium herus. Sic itur & peritur, sic in medios devenitur latrones, vitia, cacodæmones.

Hîc gemini fratres separantur, diversis carceribus assignandi: terra Corpori, Animo gehenna est habitanda. Supremi iudicij die ad tribunal ambo sistentur, hic alter alteri culpam impinget. Quia ergo fatuum Corpus Animi consilijs parere noluit, & quia prudens Animus petulantiam Carnis coercere non sustinuit, uterque sceleris damnatus supplicio addicetur æterno. Sententia hæc decretoria, inevitabilis, gladius utraque parte acutus *b* per Animum & Corpus transadigetur. Atque ideò Christus: Timete eum, inquit, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam, *c* ubi tot suppliciorum velut condimentum est fames sitisque æterna, nec aliud fami sitique lenimentum quam sulfureum Falernum. Ignis & sulfur pars calicis eorum. *d*

a *Vide Trismegistum meum lib.* 3. *c.*4. *paragrap.* 2. *Vbi hæc fusius narrantur.*
b *Apoc.c.*1.*v.* 16.
c *Matth.c.*10.*v.*28.
d *Ps* 10.*v.*6.

§. VI.

AT nos ambitiosissimæ gulæ homines, his plerunque parum terremur. Dapes & delitias, cenas, & calices sectamur, quicquid defuturâ fame sit Consideratius, obsecro Christiani, consideratius. Edere, bibere non vetamus. sed edendum & bibendum dicimus, ratione ac conscientiâ non obluctante, divinis legibus non neglectis. Spernimus, & audemus, ac in iura divina deliquimus? In foribus stat patibulum: Væ, qui saturati estis, quia esurietis,

—furet ardor edendi.

Vbi culpa, ibi pœna. Plurimas, ut suprà demonstratum est, à gulâ noxas trahimus fame sitique accerbissimâ luendas. Erifichthon (ut in fabulis est) horribili fame correptus,

—quod pontus, quod terra, quod educat aer,
Poscit, & appositis queritur ieiunia mensis:
Inq; epulis epulas quærit, quodq; urbibus esse
Quodq; satis poterat populo, non sufficit uni,
Plusq; cupit quò plura suam demittit in alvum,
Vtq; fretum recipit de totâ flumina terrâ,
Nec satiatur aquis, peregrinosq; ebibit amnes:
Vtq; rapax ignis non unquam alimenta recusat,
Innumerasq; faces cremat, & quò copia maior
Est data, plura petit, turbâque voracior ipsa est. a

Sic epulas Erifichthon rapit & absumit. Sed sæviorem hac famem fingamus, & illam apud inferos non æquabit. Somnium est omnis esuritio nostra, ad illas damnatorum esuritiones æternas. Hæ iam monent omnem caverni Intemperantiam.

Convivæ olim ritu veteri partem cenulæ in mensâ relinquebant, quò docerent rebus humanis utendum, non consumptâ voluptate, nec ad omnigenam saturitatem. Et Germanorum vetus verbum est: Hilaritas cùm maximè calet, claudenda. Sic è convivijs abeundum, antequam convivij epilogus finiatur. Nec verò quisquam tam fatuus est, qui si sciat tribus quatuorve horis edendi libidinem substringendam, aut certè anno toto esuriendum, nihilominus statim & quàm primum cibos afferi velit.

At verò tam fatui nos sumus, qui licet sciamus abstinentiam & ieiunia non multis vitæ horulis duratura, nihilominus pertinaciter volumus, ut modò bene sit, ut iam cuticula mulceatur; hinc voces illæ: Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras, & multò ampliùs *b*

O miseri & fatui! paullò pòst non erit sicut hodie; lætitiam hodiernam tristissimum *Cras* excipiet; saturitatem fames comitabitur, temulentia iustissimè siti torquebitur. Brevî occinetur vobis luctuosum illud carmen: Recepistis bona vestra in vitâ vestrâ; ite nunc, nil vobis amplius debetur. Olim epulati estis, iam dies sunt ieiunij: nunc epulantur alij, qui quondam ieiunarunt.

Propter hoc, hæc dicit Dominus: Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos sitietis: ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: ecce servi

mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis. *c* Vobis olim, sed surdis, prædicebatur centies, sexcenties, delitias supplicijs persolvendas. Nemo audijt. Vocavi, & non respondistis; locutus sum, & non audistis; & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, elegistis. *d* Nunc longâ, nunc æternâ fame hilaris sed brevis insania digerenda est; voluptates fugacissimæ siti perpetua piandæ sunt. Nimis iam serum est huic fami sitique mederi velle. Post tale prandium talis cena sequitur.

Ergo, Sobrij estote & vigilate. *e* Nam, Fornicatio, & Vinum, & Ebrietas auferunt cor. *f* Qui famem horret æternam, famem modò toleret nec lōgam, nec sevam. Beati, qui nunc esuritis, quia saturabimini. *g* Tolerantiæ Christianæ convivium illud paratum est, quod nullo claudetur epilogo. Lasciviæ & Intemperantiæ supplicium illud decretum est, quod nullo finientur termino. Quisquis gehennam sępiùs cogitat, gehennam profectò evitat.

a *Ovid. Metam. l.* 8.
b *Is. c* 56. *v.* 15.
c *Is.* 65 *v.* 13.
d *Ibid. v.* 12.
e 1. *Petri c.* 5. *v.* 8.
f *Oseæ c.* 4. *v.* 11.
g *Luc. c.* 6. *v.* 21.



CAPVT V.

Quartum Æternitatis Tartareæ tormentum,

FOETOR.

SVave quidem est vivere, non rarò tamen morte ipsa insuavior est vita. Orator aureus id observans: Nemo nō ex ijs, inquit, qui liberaliter sunt educati, hîc in carcerem coniectus, fœtorem solum, & iacere in tenebris, & in vinculis esse cum homicidis, quavis morte dicit esse gravius. *a*

Inferos contemplare, & Nullus unquam (dices) tam teter ac sævus fuit carcer, nec subterraneus Messeniorum, cui nomen *Thesaurus*, nec horribilis Persarum, cui nomen *Lethe*, Nec *Latomiæ* Syracusanæ, nec Cretensium *Labyrinthus*, *b* nec Atheniensium *Domus* aut *Barathrum*, nec Romanorum *Tullianum*, nec Cypriorum *Ceramon*, nec Spartanorum *Decas*, nec Gilimeris *Ancon*, nec nominatissimus Actiolini carcer, quem omne suppliciorum genus infamavit: Neque verò in ullis unquam ergastulis tot rei tenebantur captivi, quot supremum Numen in grandi suo carcere punit damnatos.

Hic Dei subterraneus carcer, si locum spectes, profundissimus; si carceris præfectum, crudelissimus; si loci squalorem, fœtidissimus; si carceris inquilinos, amplissimus est; innumeros coercet: si porrò innumerabilem reorum multitudinem cogites, angustissimus est; si carceris diuturnitatem, æternus est; omni egressu caret, ostiis omnibus & ianuis obstructis. Et quia in hunc carcerem totius Orbis colluvies derivatur, cloaca est multò fæculentissima, spelæum est longè graveolentissimum. Et hoc Quartum Æternitatis luctuosæ supplicium est, intolerabilis *Fœtor*. Quàm verò infandus hic cruciatus opinione nostra longè sit maior, nunc explicandum.

a *Chrys. hom.* 1. *in epist. ad Hebr.*
b *Quem carcerem fuisse putant aliqui.*

§. I.

INferorum fœtorem intolerabilem sacrę paginæ sæpiùs congitandum ingerunt. Divinus Psaltes: Pluet super peccatores laqueos, inquit, ignis & sulfur, & spiritus procellarum pars calicis eorum. *a* Quemadmodum verò pluviarum guttæ in numerum cogi non possunt, ita nec improborum pœnæ; PLVET. Instar imbris aut torrentis vehementissimi pręcipitabunt in eos tormenta. PLVET laqueos, sic enim vincientur, ut horum captivorum nullus elabi aut effugere, nullus hæc vincula rumpere, parietes perfodere nullus queat; profundissimis specubus claudentur. Pars illorum erit in stagno ardenti, igne & sulfure. *b*

Hîc in rem præsentem venire sic licet: Animum quæso advertamus. Sulfurati vel unici fœtor quantus est? Iungantur centum, iungantur mille, quàm acrem spargent graveolentiam? Hęc tamen nihil est ad Orcinum sulfur. Atque hic Avernalis fœtor à variis caussis erit.

Prima,

Prima, post Orbem uno quasi funere elatum, post supremi iudicij diem, omnia terræ purgamenta in illam inferorum sentinam defluent, eâ enim ratione Orbis purgabitur. Psalmographus prædixit: Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. *c* Hoc vaticinio nixi theologi aiunt, Ignem ante Orbis iudicem, velut apparitorem, ac satellitem præcessurum, & ad tribunal substiturum, dum iudicium omne peragatur. Vbi demum decretoria sententia fuerit prolata, ignis ille fulminis ritu præcipitabit, & velut lictor noxium gregem invadet, vinciet, involvetque, ut nec minimum vel ulli pateat effugium. Sic unà omnes velut catenatos canes in antra destinata rapiet, *Inflammabit in circuitu inimicos eius* Cum hac ingenti damnatorum ruinâ; cum hoc igne simul omnis eluvies & cœnum Orbis in cloacam illam defluet. Nam inferi verè sentina terræ, omnis inquinamenti receptaculum.

Altera fœtoris caussa, sulfur, de quo Domini ocellus Ioannes: Pars, inquit, illorum erit in stagno ardenti igne & sulfure, quod est mors secunda. *d* Tablinum cæleste, seu, volumen sacrum quàm omniũ vocularum observans est! In *stagno*, ait, quod immobiles & fœtidas alit aquas, non decrescit, non emittitur, non siccatur. Post mille annos hoc stagnnm sibi simillimum erit; post tringinta, post sexaginta annorum millia nihil sui amittet; post centum millia, post mille myriadas seu milliones annorum, stagnum illud nec unâ quidem guttulâ inaruisse sentietur. Sicut erat in principio, ita tunc, & in sæcula sæculorum erit.

Deinde hoc stagno mergentur, qui priùs suum ipsi animum cupiditatibus ac libidinibus merserunt. His demum thermis, sulfureo hoc natabulo, his sudatoriis lavabuntur. Atque hos fœtores ab experientiâ meliùs discemus. Si piscina emissa plerique omnes pisces mortui, diebus aliquot non amoveantur, tam incredibilem undequaque spargunt fœtorem, ut eò loci nullus quamvis sub dio, quamvis non toto die, perdurare possit. Quod igitur tormentum erit apud inferos, teterrimam Mephitim habitare, nec inde vel pedem efferre posse in omnem æternitatem? Sordissima fœtidissimaque opificia longior assuetudo reddit facilia. At verò cruciatus Avernales nullâ unquam assuetudine poterunt mitigari.

a *Psal.* 10. *v.* 7.
b *Apoc. cap.* 21. *v.* 8.
c *Psal.* 96. *v.* 3. d *Apoc. cap.* 21. *v.* 8.

§. II.

Tertia fœtoris illius caussa, ipsa damnatorum corpora, omni cadavere fœtidiora Prædixit Isaias: De cadaveribus eorum ascendet fœtor. *a* Vnius fœtore omnes, & unus omnium fœtoribus torquebitur. Caro verminans & putrida in prunis, ô quale thus! In Luciferi regno innumera damnatorum cadavera velut putridæ carnes, inter prunas assiduè iacebunt

Libidini quidẽ furiosa vis inest, quæ ipsam etiam rationem calcat; sed effrenes hi impetus coerceri possunt, præsertim si frenum libido pati maturè discat. Eam ob caussam in eremo Scythicâ vir religiosissimus libidinis impetum sic repressit. Sæpiùs ei recursabat feminę olim non ignotæ forma. Hanc ille memoriam, has & cogitationes è pectore penitus eliminandas censuit. Diu laboravit, animosè certavit, & non uno tantum ariete seipsum fregit, nec tamen aliud sibi profecisse videbatur, quàm ne victus esset.

Submisit interim divina providentia hominem ex Ægypto, qui mentione temere iniectâ, feminam illam formâ præstantem fato concessisse narrabat. Excepit dictum hoc athleta Christi, & in rem suam super eo deliberans, id demum reperit consilij. Tugurium suum Superis committit, & ad defunctæ fæminæ sepulchrum properat. Hic ille fœdum Cupidinem triumphaturus, rem sic aggreditur. Noctu à tumulo saxum amolitur, terram egerit, & ad cadaver penetrat. Vbi seipsum affatus: En, inquit, thesaurum tuum: en tuas delitias: quin aufers rem tibi charissimam: Pars certè de hoc auro, quod effodisti, asportanda erit. Dixit, & fecit, furtoque religiosissimo partem mortualis velaminis sanie ac tabo bene saturatam abstulit.

Regressus in casam suam, bene olentem hanc prædam sub ipsos oculos posuit assiduè aspiciendam. Hic seipsum iterato scommate lacessens; En, inquit, habes quod appetisti; fruere,

fruere, satiare. Exple oculos, pasce nares, imò totus hîc nasus fias: cogita hoc esse strophium à charâ tibi feminâ missum: quin ori ac naribus propius admoves tam pretiosum linteum?

Ita generosus hic athleta tamdiu fœtore se cruciavit, dum sordidas cogitationes victor ab omni animo extirparet. *b* Ita libido quantumvis potens ac furibunda cessit fœtori. Ita certissimus ille iaculator, nequissimus Cupido graveolentiâ victus fugatusque.

Cogitemus hîc obsecro non partem sepulchralis lintei, non cadaveris unius membrum, sed cadavera damnatorum innumera Mephitim exhalare graveolentissimam, neque id pauculos dies, sed in omne ævum.

Divus Bonaventura ausus est dicere: Si vel unius damnati cadaver in Orbe hoc nostro sit, Orbem totum ab eo inficiendum.

a *Isa.c.34.v.3.*
b *Lib. sententiarum patrum parag.* 10.

§. III.

QVarta fœtoris caussa, dœmones ipsi, qui licet spiritus sint, hanc tamen corporum graveolentiam secum trahunt, éstque tam Averni quàm diabolorum ita proprium *fœtere*, ut priscis usitatissima vox fuerit *Graveolens Avernus.*

Narrat Severus Sulpitius, Turonensi præsuli Martino cacodæmonē diademate ac purpurâ prænitentem sese exhibuisse, & hęc insuper dixisse: Scies, Martine, quâ ratione me venereris; Ego sum Christus. At Martinus, ne mendaciorum patri crederet, monitus ab alto: Non hoc schemate, inquit, venturum se Dominus meus promisit. Christum cruentum, spinis redimitum, in trabe pendentem novi; peregrinum hunc regem non novi. Vix ea dixit, & personatus hic Christus evanuit. Et ut sciretur, quis ille rex, & è quo regno fuisset, cubiculum tam horribili fœtore implevit, ut Martinus iam apud inferos se habitare crederet, & secum ipse ratiocinatus diceret, Si vel diabolorum unicus sic fœteat, quis oro tam diabolorum quàm damnatorum hominum fœtor erit?

Rex Antiochus Epiphanes, seu, Illustris, scelesti hominis pulcherrima effigies, cùm tandem Nemesin in tergo sentiret, iamque membra illius vermibus ebullirent, adeò fœtebat infelix, ut omnis exercitus hanc narium pestem extremè aversaretur: Imò, quod divina oracula testantur, nec ipse iam fœtorem suum ferre poterat. *a* Et quomodo tandem inquillinus Tartari, tam dæmonum quàm sociorum omnium fœtores perferet? idque in æternum?

Mezentius rex Tyrrhenus, Antiocho non impar, hominum divumque contemptor, eò ingeniosæ crudelitatis progressus est, ut plurimos non securi, non cruce, non rogo, sed fœtore iugularet. Nam homini mortuo iamque tabescenti vivum colligabat, dum vivus astricti cadaveris putore extingueretur. Maro asserit:

Mortua quin etiam iungebat corpora vivis,
Componens manibusque manus, atque oribus ora
(Tormenti genus) & sanie taboque fluentes
Complexu in misero lōgâ sic morte necabat. b

Supplicium horrendum, ingens, & tantò immanius, quantò lentius. Sed quid hoc ad inferorum supplicia comparatum, quid pauculorum dierum fœtor ad Erebi cloacam fœtoribus sempiternis execrabilem? Cùm igitur nostros ignes, cùm rotas crucesque nostras, cùm nostros pædores ad illos tartareos expendimus, iure proclamamus:

O mites Diomedis equos, Busiridis c
Aras clementes! ——— *d*

O mite Mezentij tormentum, uni duntaxat cadaveri alligatum mori! Sed ô mortem omni morte horribiliorem, tot dæmonum, totque damnatorum teterrimis fœtoribus torqueri, & semper mori, nec tamen unquam finire, nunquam emori.

a *Machab.c.9.v.11.*
b *Virg.l.8.Æneid.*
c *Qui hospites suis equis devorandos obiecit.*
d *Qui Iovi eos immolavit.*

§. IV.

IN Iaponum ergastulis hodieque Christiana generositas sic exercetur, ut plures in fœdissimam caveam compingantur: nullus illinc egressus nisi ad gladium, aut ad crucem, aut ad ignem. Quicquid hic edunt captiui, quicquid ingerunt egeruntq; secum retinent, incredibili narium tædio ac cruciatu. Hinc

Iapo-

Iaponius ille carcer, & ergastulum, & stabulum est, Augiæ *a* regis stabulo longè immundius, & ipsa morte tetrius.

Et quia carcerum in Iaponiâ mentionem iniecimus, en ergastuli Iaponij vivum ac recens paradigma.

Carolus Spinola patriâ Genuensis, stirpe Marchio, è Societate Iesv sacerdos, antequam pro Christi fide vivus combureretur, hanc in Iaponiâ carcerem quadriennio habitavit.

Latus erat hic carcer palmos sedecim, altus non nisi duodecim, longus viginti quatuor, prorsus ad instar caveæ factus. Nam neque muro nec pariete ligneo cõstabat, sed contextus erat è palis, quorum singuli duobus digitis à se invicem distabant. Hinc captivi omnibus iniurijs cęli patebant. Nam etsi hæc cavea esset tegulis tecta, quia tamen pali erant disiuncti, sicut in corte aviaria videre est, non frigus tantùm aut æstum, sed ventos, pluvias, nives, omnemque tempestatem admittebant. In hac cavea triginta duo captivi erant conclusi. Fores carceris istius serâ claudebantur, erantque adeo angustæ, vt vix transitum darent corpori humano. A latere patebat fenestella, lancis vnius magnitudine, qua captivis cibum satellites inferebant. Circuibat carcerem via lata octonos palmos, atque hanc duplex obibat seps, depacta ex arboribus densis longisque, & in cuspidem acuminatis, quas spinæ supernè induebant. Vnico aditu, seps ista ingressum dabat. Erant præterea duabus in partibus ædificatæ domus, vna pro statione vigilum, qui diu noctuque excubabant; altera in usum Decurionis, qui crebrò circitores iubebat circuitionis fungi munere. Reliquum denique loci includebatur septo bene munito, in quo princeps porta, & via quæ ad interioris sepis ianuam ducebant. Huiusmodi facies custodiæ fuit, in qua tot annis illustris ille pugil vixerat, ex ea nunquam, ne quidem intra septa expatiatus, satellitio egressum prohibente. Alia vero quæ custodiæ huic accessêre sæva, vix cogitatione, nedum verbis explicari queunt. Singuli corporis sensus propriis conflictari doloribus cogebantur.

Magna erat in primis loci angustia, ut neque procumbere nisi ægrè, neque ambulare vel ad passus spatium possent. De hac Caroli litterę ita testantur: *Angustè admodum habemur, neque enim quisquam plus habet spatij quàm duorum palmorum & trientis.* Hinc noctu non potuerunt sese ad capiendam quietem extendere.

Iam victus parcitas respondebat angustijs carceris. Vita illorum perpetuum erat ieiuniũ. adeoque asperum, ut satis quidem cibi suppeteret ad arcendam mortem, sed nunquam ad comprimendam famem. Ordinariæ epulæ erant duæ lances oryzę frigidę, aquâ purâ coctæ? prętetea paropsis una Xiri. Sorbitio est herbis ingratis mixta, tamque amara, ut hauriri vix potuerit. Ad hęc exiguum quid radicis crudæ ac salsę, aut par unum halecularum calidâ frigidâve salitarum. Hinc captivos tanta vexabat fames, ut cùm satellites aliquot frustilla obtulissent panis malè ac sine fermento cocti, iamque indurati, quisque illorum comederit, ac si collyra vel panis saccharites foret.

Quia verò hic carcer in edito colle positus erat, ventorum vim omnem excipiebat. At licet per æstatem spirantibus undequaque ventis molestia nonnihil leniretur, ferventissimi tamen ardores, solaribus radijs omni ex parte penetrantibus, ipseque numerus captivorũ adeò incommodabant, ut affirmarit Carolus, diurnis nocturnisque se sudoribus maduisse. Hieme autem id omnino reddebatur intolerabile, cùm neque gelidus aër excludi, neque pluviæ & imbres arceri, neque nives, quę vento per omnem partem ingerebantur, intercipi possent. Tanto autem acerbior erat frigoris sensus, quantò gravior vestimentorum, quibus tegebantur, inopia, quorum nullam facultatem supportari satellites permittebant. Hoc Carolus ad Patrem Provincialem perscribens: Assevero, inquit, Reverentiæ vestræ, neminem esse è nobis, qui, æstimato inferioris appetentiæ sensu, non mallet vivus concremari, quàm hunc carcerem ferre. Nam omnes à vestibus pænè nudi sumus. Neque vigiles vel tegetem concedunt flatibus, imbribus, nivibusque arcendis, planè ut immane sit frigus.

Loci frigoribus affectus interijt Ambrosius Fernandez, annos novem & sexaginta natus, Caroli in custodiâ comes, qui paralysi gravissimâ correptus, ob copiam, ut aiebant, ni-

vium, duodecim horarum ſpatio & morbum & vitam finijt.

Ne verò deeſſet ſuus quoque cruciatus oculis, noluerunt milites lumen in carcere per noctem accendi, ut in tenebris fuerit exigenda. Quâ in re tanta vigilũ extitit pertinacia, ut ne lucernulam quidem eâ nocte, quâ Ambroſium repentina vis morbi inuaſit, Carolo quantumvis obteſtanti conceſſerint.

Sed gravius omnibus hos Chriſti pugiles vexabat continuus Fœtor, de quo nobis iam ſermo, cuius mentionem Carolus in epiſtola inijciens: Incitat me, inquit, gravitas odoris, ut ad cælum ſuſpirem. Naſcebatur hæc graveolentia ex multitudine hominum tam anguſto loco clauſorum; ex flatuum aërisque corruptione; ex præſente cloaca, in quam exonerare aluum cogebantur; ex ſudore corporum quæ æſtate nunquam ſiccabantur. Cum nimirum vetaret miles, aut recentibus linteis mutare obſoleta, aut lavare iam inquinata: ut de Carolo ſpeciatim ſcribatur, quòd triennio toto neque induſium, neque veſtem commutarit. Hinc tanta pullulabat animalculorum ſordiumque vis, ut morſibus aculeisque captivi miſerrimè confixi, nullam unquam caperent partem quietis. Atque ut experirentur, vivi, quod mortui nullo doloris ſenſu poſt vitam tolerant, à ſummo vertice ad imos vſque pedes omni genere vermium è corrupta materia natorum erant cooperti: quæ materia (quoties pluebat) exundante lattinarum cloaca, pavimentum cuſtodię inundabat. Tormenti genus multò atrocius quàm primâ ſui facie æſtimari poſſit. Adverſus hos cruciatus non aliud illis ſuppeditabat remedium quàm patientiæ, vivæque in Deum fiduciæ. Patientia certè illorum tanta erat, ut Carolus in litteris affirmet; Hoc ergaſtulum mihi paradiſus eſſe videtur. *b* Et reverà hic talis carcer, quãvis ipſâ morte atrocior, ſi tamen ad inferorum carceres comparetur, paradiſus eſt. *c*

Ideò beatus etiam Hieronymus de ſeipſo: Ob gehennæ metum, inquit, tali me carcere ipſe damnaveram, ſcorpionum tantum ſocius & ferarum. *d* Qui carceres flammeos contemplantur, nullas habitationis anguſtias accuſat, omnem carcerem paradiſum æſtimat.

a *In quo tria millia boum, quod annis triginta nunquam purgatum.*

b *Lit. ad P. Sebaſt. Viera 20. Feb. A. 1620.*

c *P. Her. Hugo in vitâ P. Car. Spinolæ c. 14.*

d *Hieron. tom. 1. epiſt. 22 ad Euſtoch. c. 3.*

§. V.

HIc obſecro in rem noſtram ita ratiocinemur: Sint inferi nil aliud quàm fœdus frigidusque carcer, ubi uno ſub fornice captivi mille inter ſordes & vermes nec ſedere cõmodè, nec iacere poſſint; ubi cibus oryza nigra, potus aqua fæculenta; ubi fames, fœtor, dolor vix quidquam ſomni admittant, idque vel mille duntaxat annis tolerandum ſit: Nil aliud, inquam, ſint inferi, quàm talis, ut dixi, carcer. Nihilominus quis non tremat vel audito tantùm hoc inferorum nomine? Verum, ſi rem hanc omnem ad æqui verique, & ad ſacræ paginæ libellam placeat expendere, id luculentè deprehendemus, fœdiſſimos Iaponum aut quorumcunque barbarorum carceres ad Tartarum collatos, viridarium & delitias, paradiſum & amœna tempe cenſendos. Ratio luculenta eſt. In noſtris carceribus ſaltem aliquid & cibi & ſomni eſt; ſunt quieſcendi horulæ: in Tartaro, nec cibus, nec ſomnus, nec quies ulla eſt, illic oryza nigerrima, foret ambroſia; nectar eſſet cænoſa aqua. In noſtris ergaſtulis, nemo mille hiemes numeravit unquam, in inferorum ſedibus, quod omnium luctuoſiſſimum, centum millia annorum nec unum quidem punctulum Æternitati demunt; poſt mille milliones annorum eadem eſt, integerrima eſt etiam tunc Æternitas.

Deinde noſtri carceres quamvis multum formidandi, ſunt tamen extra flammas, & in ſolatium habent Mortis ſagittas. Damnatorum ſpecus & flammis pleni ſunt, & à Mortis futuræ iaculis defenſi non ſunt. Siquidem apud inferos mors ſemper præſentiſſima eſt, ſed mors ſine morte; mors aſſidua ſine fine duratura.

Heu quàm hæc non cogitamus, quàm non expendimus omni hora cogitanda, omnium ſolertiſſimè expendenda! Bernardus hac in re longe conſideratior: Totus tremo, inquit, atque horreo ad memoriam huius regionis, & concuſſa ſunt omnia oſſa mea. Locus in quo vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles. *a*

O evi-

O evigilate non iusti tantùm, sed & iniusti, & vos maximè luxuriosi; evigilate & luxuriosorum præmia prævidete; gustate saltem quàm amarus sit Orcus, si gustare recusatis quàm suavis sit Christus Dominus, aut quàm amœnus paradisus.

a *Ber. ser. de 5. regionibus.*

§ VI.

HIc Avernalis fœtor non importunè submonet, quàm variè vel hac vnâ in re delinquamus. Non enim solum oculos, & linguam, & aures in officio continere decet, sed & nares. At nos odoris gravioris plerunque nimis impatientes sumus. Viles captivos, & pauperes ægros ideo sæpe auersamur, quia potiùs alium quàm crocum, aut moschum obolent. Idcirco iudex ab iride delicatulis his exprobrabit: Infirmus, & in carcere eram, & non visitastis me. *a*. Nimirum tam delicata est impatientia, ut ubi vel suspicio fœtoris, illuc eam vel albis quadrigis nemo pertraxerit. Eos amamus, illorum familiaritatem ambimus, qui cinnama spirant, qui crocum halant & balsama. Sed brevi mutabunt vices, &, quod Isaias vaticinatur, Erit pro suavi odore fœtor. *b*.

Dein olfactu peccant, qui sua omnia peregrinis odoribus imbuunt, vestes, conclavia, lectos; quidquid crebriùs contingunt, odoribus priùs inficiunt, nec unguentis parcunt, ut semper sit quod nares mulceat. Hoc quidem tam grande nefas non censetur, attamen Deus olim capitali pœnâ sanxit: Talem compositionem (odoris) non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino. Homo quicunque fecerit simile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis. *c*. Ergo etiam odoris intemperantiâ peccamus. Sic plurima quæ nobis videntur minuta, & nullius ponderis, ea divinus Oculus ille observat, & inter punienda numerat.

Porrò illud accuratiùs atque frequentiùs perpendendum, quid sibi velint divinæ paginæ, cum nidores sulfureos proponunt. Exemplo quod dicitur, demonstretur. Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulfur & ignem à Domino de cælo, & subuertit civitates has, & omnem circa regionem, universos habitatores urbium, & cũcta terræ virentia *d*. Sulfureus hic nimbus ac fœtor, libidinis ardores & luxuriæ fœtores punierunt. His pluvijs extinguendus erat Cupidinis æstus.

Summus ardor igni, maximus fętor inest sulfuri. Quando igitur lascivâ carnis concupiscentiâ fœtebant, igne & sulfure peribant, ut ex animadversione iustâ discerent, quid spurca libidine commeruissent. Homo libidinosus & impurus supplicium meretur duplex: dum vivit, seipsum magis ac magis luxuriæ cœno inficit; cùm vivere desinit, in balneum sulfureum transit.

a *Matth. c. 25. v. 43.*
b *Isai. c. 3. v. 24.*
c *Ex. c. 30. v. 38. fine.*
d *Gen. c. 19. v. 24. & 25.*

§. VII.

ERgo in lasciviam potissimum Avernalis ignis ac sulfur grassabitur. Quod Gregorius eruditè asserens: Tunc, inquit, edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. Omnis impius habet flammam ignis proprij quem in corde suo ex fervore desideriorum temporalium accendit, dummodò istis, modò illis cupiditatibus æstuat, & cogitationes suas per multiplicia blandimenta sæculi ampliùs inflammat. Ideò nunc fletus expiet quicquid delectatus per negligentiam animus deliquit. *a*. Credibile prorsus est paucissimos in flammeas voragines detrudi, qui nihil libidinosi fœtoris secum deferant.

Hic quivis mortalium bono suo & sapere discat, & cavere, ne hac libidinis Camerina submergatur. Vinum quidem & ebrietas, Osea teste, *b* cor auferunt, sed omnium maximè Fornicatio. Hæc ita sibi cor rapit, ut illud non facilè restituat.

Sed illud obstupescendum prorsùs, & nimis quàm horrendum, sub cogitatione unica (quam Theologi delectationem morosam nominant) innumeras pœnas, supplicia infinita, mortem æternam delitescere. Res in aperto est: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mæchatus est eam in corde suo, *c* Hic iactus oculorum unicus, unica hæc cogitatio, hic latentissimus in libidinem assensus innumeros infinitos annorum miliones continet, quibus ille oculorum iactus, illa

cogita-

cogitatio, assensus ille vindicandus est, nec tamen unquam satis expiandus. Obstupescendum hoc, inquam, & nimis quàm horrendum.

Rem dicam: hæc etsi forsan cogitemus, certè non perpendimus, non examinamus. Inde est, vt Isidorus Clarius loquitur, quòd malumus esse ad momentum fucati, quàm in sempiternum splendidi; ad horulam libidinosi, quàm in æternum gloriosi. *d* Hæc nostra est incogitantia, & (liceat dicere) excors temeritas. Tutò quis vel capite suo dimicet, ab eo æternitatem minimè cogitari, qui vel invidiæ, vel libidinis, vel avaritię sordibus etiamnum involuitur. Nunquam delinquet gravius, quisquis æterna supplicia cogitaverit frequentiùs.

Ergo, In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis. *e* Tua, inquam, novissima memorare, non aliorum, neque raptim aut perfunctoriè id facito. Nam hic error plurimorum est, quibus ista velut ad se non perventura cogitantur. Tua igitur novissima memorare, & Avernales fœtores inter memoranda respice. Quid ei proderunt delitiæ, quem inferorum sepelient flammæ? Ah, sapiamus, dum licet ne dulce momentum amarissima comitetur Æternitas.

a *Gregor. l. 4. mor. c. 17. & l. 5. c. 8. initio.*
b *Os. c. 4 v. 11.*
c *Matth. c. 5. v. 23.*
d *Isid. Clar. tom. 1. orat. 13.*
e *Ec. c. 7. v. 40.*



CAPVT VI.

Quintum Æternitatis Tartareæ tormentum

IGNIS.

Romanus scriptor, ubi suum diversis suppliciis discrimen assignasset, demum pronuntiat: Ignis suppliciorum ultimum. *a* Humana crudelitas, in pœnas ingeniosa, exquisitissima invenit supplicia, nullum tamen acutius, nullum vehementius est igne. Romanus Cæsar Valerianus, qui Decij crudelitatem perpetuavit, si flammis atrocius tormentum excogitare potuisset, eo utique Laurentium affecisset. Tyrannis prisca vix acerbiores cruciatus ullos reperit, quàm vivum flammis tradere, lentè exurere, assare. Ignis suppliciorum ultimum, gravissimum.

Quòd si fieri posset hominem læsæ Maiestatis, aliorumque scelerum plurimorū reum millies ita comburi, ut hoc supplicium semper æquaret horam, rectè diceretur, Ignis suppliciorum ultimum. Cruciatus sanè acerbissimus est, cōburi vivum. Sed ô mitem gehenam; ô temperatas flammas, vel millies vivum comburi! Feralis hæc sententia (mille horis tolerare flammas) captivis inferorum longè clementior videretur, quàm si reo iam iam plectendo vitæ fiat gratia.

Sed firmum fixum est decretum, decretum immutabile, irrevocabile: Verba Christi iudicis planissima sunt, & apertissima: Ite in ignem æternum. Omnia Christianorum templa docent improbos ęternis, nunquam desituris ignibus cruciandos.

Atque hoc Quintum Æternitatis luctuosissimæ supplicium, Ignis æternus, de quo, quantum in re tam seriâ humani oris paupertas permiserit, verba facere conabimur.

a *Curtius l. 6. c. 12.*

§. I.

Mos fuit priscæ poësi subinde intercalaribus uti versibus. Ita crebriùs repetito versu princeps poëtarum canit:

Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.

Quo sæpiùs ingeminato, demum subiungit:

Desine Mænalios, iam desine tibia versus. a

Nec poësis sacra hunc morem antiquavit. Hinc ille sacrorum carminum intercalaris cantus: Regem venturum Dominum, venite adoremus. Idque sæpius repetitur: Venite adoremus Regem venturum Dominum, Venite adoremus. Pari modo sæpius interposito versu ad inferias cantatur: Regem cui omnia viuunt, venite adoremus: Hunc ipsum morem in diviniſſimis concionibus suis observavit Seruator Orbis. Sic, Marco teste, perorans ad populum: Bonum est tibi aiebat, debilem introire ad vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextingui-

tinguibilem, *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* b Non piguit hæc eadem uno loco ter dicere. Nam paullò post repetens idipsum: Bonum est tibi, ait, claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* In eadem omnino concione dictum hoc intercalare tertium ingeminans: Bonum est tibi, ait, luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis, *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* c

Hoc canticum Christus, hunc intercalarem versum præcinuit rex noster. Perinde si dixisset: Me voce præeuntem sequimini, & accinite: *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Ecquem non terreat oris divini tam tremenda comminatio? Profectò quisquis hoc illætabile carmen, quisquis tristissimum hunc lessum sępius & attentè cantaverit, in Orbe meliori *Alleluya Lætissimum* semper cantabit. Satis hoc abundantissimè satis est testimonij, etsi altum alibi diuina oracula silerent.

Sed ignis infernalis, & noster, nimium quantum differunt, & primò quidem *Vrendi sensu.* Noster ignis Augustino pictus videtur, sed ille alter verus. Discrimen ingens, imò vix ulla similitudo veræ ac pictæ flammæ. Hîc quæso tacitis progressibus in rem præsentem veniamus.

Quanti & quàm acres dolores, per unam dumtaxat horulam, unum tantummodò & vel extremum digitum gracilis cerei igniculo admotum uri? Quantò maiores, sic uri manum integram? Sed quantò vel maximis maiores erunt dolores sic uri totum brachium? Quàm verò infandus erit cruciatus sic uri totum corpus? Licet ignis, qui urit, pictus videri possit. In Iapone hoc ęvo lentis ignibus dirissimè torquentur Christiani. Inter hos Carolus Spinola fuit, cuius superiori Capite facta mentio. Hic cum aliis viginti tribus tam immane supplicium hoc modo subijt.

Ignis struebatur eminus, viginti quinque palmorum spatio à columnis Martyrum remotus, ut tantò acerbior, ac sævior esset cruciatus, quantò prolixior, atque ita priùs lentè assarentur quàm arderent. Quin si quâ parte luculentior erumpebat flamma, protinus coërcebatur. Vincula verò non ferrea erant, sed viminea, quibus Christiani, laxè, obiter, ac ferè in speciem ad palum ligabantur, crudelissimo astu dæmonis, qui eò spectabat, ut Christi athletæ doloris acerbitate cõpulsi & vinculis facillimè ruptis, expedire se, atque flammis eripere nullo negotio possent. Hoc autem indicio conventum erat, ut Christum eiurasse censeretur, quisquis se incendio eripuisset. Interim igitur dum languido flammarum ardore, ignis in viscera penetraret, corpore immoto stabat Carolus, oculis in cælum fixis, ubi post pauculas horas desideratissimis Christi amplexibus frueretur, cui corporis sui victimam in holocaustum destinabat. Duravit acerrimus ille cruciatus ignium ad duarum vel trium horarum spatium. P Sebastianus Chimura, patriâ Iapon (uti certis tabulis testatum) manibus ante pectus in crucem decussatis, oculisque in cælum sublatis, tres horas vivus stetit in ardente rogo. *d*

Tormentum horribile prorsus, nec verbis effabile, hominem igne eminus ac lentè admoto tribus horis torreri vivum. Quodnam igitur tormentum, ô Deus, quàm infandum, quàm incomprehensum, non duas tresve horas, non unum alterumque diem, non annum annosque mille, sed æternitate totâ (quæ tamen nunquam tota erit) & corpus & animum uri, nec unquam comburi?

Hîc vox & verba deficiunt. Nemo, non dicam satis eloqui, sed nec satis cogitatione complecti potest infinitam illam doloris acerbitatem. Divinam iram perhorrescens David: Devorabit eos ignis, inquit, Dominus in irâ suâ conturbabit eos. *e* Sicut in ustrinâ ferrum candens ita ignem imbibit, ut merus sit ignis, & ferrum tamen maneat, sic inferorum flamma, ipsis damnatorum ossibus, & ossium medullis implicabitur.

a *Virgil. eclogâ* 8.
b *Marci c.* 9. *v.* 43.
c *Ibid. v.* 46. & 48.
d *Combusti sunt An.* 1622. *die* 10. *Sept. sabbato. Ita Herm. Hugo in vitâ Caroli Spinolæ c.* 18. *pag.* 175.
e *Ps.* 20. *v.* 10.

§. II.

ALtera tartarei & nostri ignis differentia, splendor est & lumen. Ardet noster, & lucet; at tartareus, prout iustitia divina sanxit, ardet, sed non lucet, nisi in gravius tormentum, ut qui dum viverent societatem coiecrunt in nequitijs, socios sese agnoscant in tormentis: ita fur adiutorem furem, lusor collusorem, adulter adulteram cernet & tabescet, malletque cœcus esse, quàm dolores alienos videndo facere suos.

Optimè dixit Isidorus: Ignis gehenæ lucebit miseris ad miseriæ augmentum & ad damnationem, vt videant impij unde doleant, & non ad consolationẽ, ne videant unde gaudeant. *a*

Tertia utriusque ignis differentia: noster consumit omnia, ille nihil. Quâ in re locupletissimus testis Augustinus: Si Salamandra, inquit, in ignibus vivit, & notissimi Siciliæ montes, totâ diuturnitate temporis atque vetustate usque nunc, & deinceps flammis æstuant atque integri perseverãt, satis idonei testes sunt, non omne quod ardet, absumi: & anima indicat, non omne quod dolere potest, posse etiam mori.

His docemur, qua ratione hominum sempiterno supplicio punitorum corpora, & in igne animam non amittant, & sine detrimento ardeant, & sine interitu doleãt. Quis nisi Deus creator omnium dedit mortui tui pavonis carnibus, ut vel in annum solidum asservatu sint faciles? Quis paleæ dedit vel tam frigidam vim, ut obrutas nives servet, vel tam fervidam, ut poma immatura maturet? Iam verò quàm mirum est, quòd cùm calx extinguitur, tunc accenditur. Cur itaque facere non possit Deus, ut & resurgant corpora mortuorum, & igne æterno crucientur corpora damnatorum, qui fecit Mũdum in cælo, in terra, in aere, in aquis, innumerabilibus miraculis plenum, cùm sit omnibus, quibus plenus est, procul dubio maius & excellentius etiam ipse Mundus miraculum. *b* Cur non dicamus quamvis miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos posse pœna corporalis ignis affligi? Quod igitur de sempiterno supplicio damnatorum per suum prophetam Deus prædixit, fiet, omnino fiet: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. *c*

Quarta differentia: Noster ignis ad pabuli modum, vivit, augescit, vel deficit augescente vel deficiente pabulo. At ignis æternus divina iustitia nutritur, nullo sopiendus mari, inextinguibilis est. Hæc una vox, *Inextinguibilis*, à Domino ter repetita, aut vitia nobis dissuaserit, aut nos esse pecudes demonstrabit.

a *Isid. sent. l.* 1. *c.* 31 *initio.*
b *August. tom.* 5. *l.* 21. *de Ciu. c.* 4. *pluribus locis & c.* 7. *initio. & c.* 9. *ac* 10.
b *Is. c.* 66. *v.* 24.

§. III.

HIc verò inferorum ignis cuiusvis noxis ac sceleribus attẽperabitur. Iustitia divina eo ut flagello uterur. Pro mensura peccati, erit & plagarum modus. *a* Quemadmodum è pluribus reis uno eodemque flagello alter altero acerbius puniri potest.

Hinc liquet insania quorundam hominum vix sibi aliud quàm inferos promittentium. Eorum voces sunt: Cùm in via simus ad furuæ *b* regna Proserpinæ, plenis eò velis invehi placet. Curemus ut nobis bene sit, dum licet: plagas merebimur, mereamur illas insigniter.

Ite furiosi, ite & delitiis affluere supremam felicitatem credite; hodie vino & plumis vos mergite, cras forsitan mergendi flammis. Omnes in Orco capitivi dirissimè cruciantur; ceteris ij diriùs, qui Numen & gravius & crebrius offenderint: Dabit enim igne m & vermes in carnes eorum, ut urantur & sentiant in sempiternum. *c*

Hoc ignis æterni supplicium, optimè omnium, sensu meo, tamque succinctè quàm neruosè divus Prosper cogitãdum subijcit. Ilius verba cedro digna, hæc sunt: Continuus gemitus pænalis sensus, dolor summus, cruciatus æternus torquent animas, neque extorquent, puniunt corpora, neque finiunt. Quemadmodum verò nullum est apud nos supplicium, quod igne acriùs torqueat, sic nullum est quod citius torquere desinat, & consumat. Quis ergo ignis ille, qui & acutissimè cruciat, & cruciare nunquam cessat?

Moses cum vices divinas fungeretur, vocem reperit quâ significanter admodum æternitatem vindicantis flammæ ingerens: Ignis inquit, succensus est in furore meo, & ardebit

bit usque ad inferni novissima. *d* Haud aliter Hieremias vates: Ignem, ait, succendistis in furrore meo; usque in æternum ardebit. *e* Pulvis tormentarius quo æternus ignis succenditur, est *Furor Domini*. Dum vivimus non tam furorem, quàm iram Numinis experimur. Machabææ historiæ scriptor: Alienatus mente Antiochus, inquit, non considerabat quòd propter peccata habitantium civitatem, modicū Deus fuerat iratus. *f* Profectò modicè Deus irascitur, licet magna vi brachia tollat, videaturque non perfunctoriè flagellaturus: modica prorsus etiamnum ira est, nam & clementiæ coniuncta est. Cum vero hæc ira spernitur, clementia ridetur, tandem patientia lęsa fit furor, & in furore hoc ignis accenditur, arsurus æternum. Ignem hunc vos ipsi succendistis, inquit Deus, sceleribus namque toties repetitis clemētiā meam ludibrio habuistis, iram meam tametsi modicam impatientissimè tulistis, exleges, & omnis disciplinæ contemptores in vetitum corruistis. Iam tempus vindicandi est: horribilibus, inauditis vos supplicijs afficiam: Succendistis ignem in furore meo: Iam ardebit furor meus usque ad inferni novissima.

Natura quidem, quod Annæus asserit, aut tolerabilem facit dolorem, aut brevem. At naturæ opifex Deus in rebelles ac contumaces subditos suos, & longo, & intolerabili dolore animadverit: Longo certè, quia æterno, intolerabili, quia igne sævissimo.

a *Deuter.c.25.v.2.*
b *Horat.l.2.odâ 13.*
c *Iudith.c.16.v.21.*
d *Deut.c.32.v.22.*
e *Hier.c.17.v.4.*
f *2.Machab.cap.5.v.17.*

§ IV.

HIc omnes quotquot Christiani sanguinis sunt rogo atque obsecro quàm maximè, si quid ægrimoniæ aut doloris urat, si podagra, si calculus, si quis alius morbus aut molestia infestet, prima omnium cogitatio sit ista: molestia hæc aut dolor si annis decem, si centum, si annis mille duret, an non ad inferos deiectum te credas? Ad eum verò amoliendum quid facias? Fac illud iam ad evitandos dolores æternos. Et scito molestiam quam pateris, licet gravissimam, dolorem quem sentis, etsi maximum, nec umbram quidem inferorum esse. Hîc Deus una tantummodò manu, eaque parcente ac lenta leniter ferit, illic utraque & quidem ferrea rigidissimè & accerrimè cædit: hic uno sæpe digito tantùm impellit omnibus illîc digitis, tota manu flagellum vibrat.

Christianus heros Eustachius (cuius supra mentio) cum vxore ac liberis in candentem æneum bovem inclusus dirissimè cruciatus est; ingens nihilominus hoc illi solatium erat, & finis bervì adfuturus, & præmium beatitudinis nunquam finiendum. Hæc cogitemus

Ignes æternos religiosissimi quique viri assidua cogitatione velut contrectabant. Narrat è Græco Paschasius Diaconus Anachoretas duodecim velut in senatum ventitasse, & pro se quemque dixisse, quid sibi videretur ad id temporis profecisse, & quid potissimùm contemplatione expendisset. Vbi suam singuli sententiam dixissent, duodecimus, & in dicendo ultimus, quid animi sui esset exposuit. Verba illius integrè ac bona fide admetiar; ut suus religiosæ simplicitati stet color. Ita dixit: Vos quidem Patres, cælestem habentes conversationem, cælestem & sapientiam possidetis. Nihil mirum. Ego verò me his indignum iudicans, video quod peccata mea, ubicumque iero, præcedunt me semper ad dextram, & ad sinistram: in infernum verò adiudicavi meipsum, dicens: Esto cum his quibus dignus es, istis post modicum annumeraberis. Video igitur ibi pares gemitus, & incessabiles lacrimas, quæ à nullo referri queunt Aspicio quosdam stridentes dentibus, & salientes toto corpore, & trementes à capite vsque ad pedes. Et iactans me super terram & amplectens cinerem deprecor Deum, nunquam casuum me illorum experimenta accipere. Video & mare ignis bullientis immensibile, & circumfluentes, & mugientes, ut putent aliqui usque ad cælos attingere fluctus ignis, & in tremendo illo mari innumerabiles homines deiectos, & una voce omnes clamantes & ululantes simul, quales nemo super terram ululatus & voces unquam audierat, & sicut arentia omnis virgulti cremare: misericordia autem Dei avertente se ab

ab illis propter iustitiam. Et tunc lamento genus hominum, quò audeat loqui, vel cuilibet attendere, tantis in Mundo repositis malis. Et in his teneo mentem meam, luctum meditans, quod ait Dominus, indignum me cælo & terra iudicans, reputansque quod scriptum est: Factæ sunt mihi lacrimæ meæ panes die ac nocte. *a b*

Hunc apud se calculum complures posuerunt: En, aiebat quisque sibi, pœnas immortales iam pridem meritus es, neque id semel dumtaxat. An verò Deus tuam omnem culpam aboleverit, chirographo testari non potes? abolitam speras, aut certè abolendam, & rectè facis. Sed vide, cautus esto, & sollicitus ambula cū Deo tuo, hoc enim Dominus requirit à te. *c* Et hoc est mature sibi sapere.

a *Paschas. apud Rosvveid. c. 44 n. 12.*
b *Ps. 41. v. 4.* c *Michææ c. 6. v. 8.*

§ V.

Sed quàm multi alia omnia faciunt! Nummos tam anxiè corradunt, perinde si eos illaturi sint cælo. Honoris & existimationis fumum, vt rem sacrosanctam summo studio tuentur; mori mallent quàm despici. Nonnunquam tamen hi ipsi aliorum famam varijs obtrectationibus lacerant, & tanto acerbiùs de alijs, quantò de seipsis benignius loqui solent. Multorum ea una cura est, curare cuticulam, & genium non facilè fraudare ulla, quam appetierit, voluptate.

Ita ad ęternitatem tendimus futurorum improvidi, immemores præteritorum, in pręsentia pronissimi. Sic plerique mortalium vivunt: alijs cum arca, alijs cum ventre negotium est: nemo non serius sibi videtur, cùm maximè nugas agit. Vitia tam ubique obvia secundis progressibus, ut cęlum & inferi vix inter seria habeantur.

Vesani mortales! Discamus obsecro nostros impetus obiecto igne hoc æterno restinguere Furiosissimis ignibus nō malè cōferuntur Ira & Libido, affectus impotētissimi; nec ulla ferè vitia tam concitato impetu, quà data porta, ruunt. Libido velut infrenis equus, aut mannulus indomitus rationem omnem excutit. De hoc monstro eleganter Gregorius Nazianzenus Poëtices non ignarus:

Quæ ruit in vetitum damni secura libido. a

Iracundiam Paulus Orosius *b* egregiè depingens: Furor, inquit, consilij expers dolorem & vindictam putat esse virtutem; quantumque meditatur ira, tantum promittit audacia. Iram, tyrannicum affectum rectè nominat Chrysostomus. Etenim nihil æquè tranquilitatem animi turbat, atque ira impatiens freni. Hos ignes æternis ignibus domemus.

Medicorum scitum est: Ignis igni remedio est. Nam cùm digitus aut manus ustulatur, remedium vicinissimum est ustulatum membrum aut ardenti cereo, aut gliscenti foco, aut vivis carbonibus admovere. Sic ignis ignem sui similitudine attrahit. Eandem ob caussam incendia tormentis ęneis petuntur, ut leniorem flammam violentior domet. Heu! quoties cor nostrum cupidinibus malignis ardet? Ergo in hoc incendium bis terve emittatur illud ingens tormentum bellicum (*Ite maledicti in ignem æternum:* Quid agis miser, perire vis: facillimo istud impendio fiet: horula una, imò vel unica parte horulæ, imò momento vel unico per iram aut libidinem patras, quod æternum doleas. Atque sic ignem iræ superet ignis gehennæ, flammas libidinis expugnet flamma Stygis. Et sunt quæ horum subinde moneant.

a *Naz. in sacr. carm.*
b *Oros. l. 2. contra pagan c. 16.*

§. VI.

Qui originem familiæ Carthusianæ consideraiit, neminem ex ea facilè unquam aspiciet sine gemitu. Historiam notam in compendium confero.

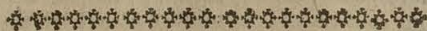
Vir litteratus Parisijs, morte obita, cum inferiæ canerentur in templo, è feretro assurgens, voce horribili exclamavit? *Iusto Dei iudicio accusatus sum.* Dilatum ergo funus in posterum diem. Iterum eadem cantantur, cū defunctus iterum vociferatur è tumba: *Iusto Dei iudicio iudicatus sum.* Necdum, quid eo factum, liquebat. Dies ergo tertius expectandus. Eadem fiunt quæ diebus prioribus. Et mortuus tertium è sandapila proclamat: *Iusto Dei iudicio condemnatus sum.* O vere ter miserū, qui ęternū erit! Et quod nemo non contremiscat: Vir iste omniū calculo vir sanctus &

vitæ integer habebatur. Adeo fallunt humana iudicia. Vrbs Parisiorum uniuersa rei gestę testis. Hoc Brunonem cum socijs exegit urbe, hoc in avia nemora rupesque desertissimas expulit, ubi cælum potius habitare discerent quàm terram. Hæc Carthusianæ familiæ origo. *a*

Hîc seriò cogitandum: Itane homines eruditi, & humano sensu sancti accusantur, iudicantur, damnantur? Quid me fiet misero? Ergo animum quantis possum industrijs curabo. Alij se suamque cuticulam curent æternitatis obliti, vigeant, floreant, cras forsan cinis & favilla. Hos ego mores nil moror, hanc ego viam non ingredior, nam & alium viæ terminum quæro. Si ego Carthusianos, asperrimos montes habitare non possim, illas saltem latebras, ubi estur, ubi potatur & luditur, declinabo; si non carnium esum, saltem carnis petulantias eiurabo; si non æternùm silere queam, ab obtrectationibus saltem & lascivis colloquijs abstinebo; si non dies noctesque, religioso ritu, in templo sim, hoc certè agam ut nulla mihi labatur hora, quâ Dei non meminerim. Et quęcunque in posterum mihi fuerint perferenda, non tantùm exigua, sed nulla esse dicam ad ęternitatis ignes collata. Quo quidem sensu Augustinum verissimè locutum veneror: Quæ quisque, aiebat ille, gravia valde patitur in hac vita, in comparatione æterni ignis, non tantùm parva, sed nulla sunt. *b*

Sic est omninò, omnes dolores nostri ludicrum quid & leves morsiunculę sunt ad æternitatis supplicia. Minimum apud inferos tormentum maius est, quàm sit maximum in Orbe hoc nostro. Morborum cruciatus tolerabiles faciunt intervalla, quæ in Orco nulla. Dolorem sentire tunc nos definimus, si nimium sentimus. Nemo potest valde dolere, & diu, nisi apud inferos. Sic enim mitis natura disposuit, vel dolorem faceret, aut brevem, aut toleratu non adeo difficilem. In gehennâ & intolerabilis est dolor, & longissimus, quia ęternus.

a *Capit ea Anno Christiano* 1082.
b *Aug. tom.* 10. *serm.* 109. *mihi pag.* 298.



CAPVT VII.

Sextum Æternitatis Tartareæ tormentum.

VERMIS CONSCIENTIAE.

Gemma priscorum Patrum & Antistitum fidus Augustinus experientiæ cōvenientissimè dixit: Inter omnes tribulationes humanæ animæ nulla est maior tribulatio, quàm conscientia delictorum. *a*

Grande supplicium est patri, si filij supplicio capitali debeat interesse spectator; sed multò maius est, si ipse pater cogatur esse carnifex; longè maximum, si patibulum, cui filius suffixus, ante ædes statuatur, quotidie aspiciendum. At hęc omnia, & ludicra, nulla sunt, ad illud supplicij genus, cùm suus ipse carnifex est reus, cùm seipsum dentibus commordet, dilaniat, laceratque morsibus conscientiæ perpetuis.

Et hoc Æternitatis luctuosissimæ sextum est supplicium, quod Christus concione unicâ, imò unicæ concionis epilogo ter itidem repetijt: Vbi vermis eorum non moritur. Mox idem ingeminat: Vbi vermis eorum non moritur. Sed & tertiùm hoc inculcans: Vbi vermis eorū, ait, non moritur *b* Nec aliter Isaias, qui & ipse conciones suas non alio clausit epilogo quàm eodem isto: Vermis eorum non morietur. *c* Ingens, inexplicabile hoc supplicium sit necesse est, de quo nos plura.

a *Aug. in Ps* 45. *mihi pag.* 170.
b *Marci c.* 9. 44 46 & 48.
c *Is. c.* 66. *fine.*

§. I.

Qvantum turbatæ conscientiæ tormentum sit vel prisci idololatræ satis exploratum habuerunt, Rhetor è Latio Quintilianus: O tristis recordatio, exclamat; ô tormentis omnibus gravior Conscientia! *a* Eadem omnium sapientum vox est, Sanctissimus Pontifex Gregorius: Inter multiplices, inquit, humanæ animæ tribulationes & innumerabiles afflictionū molestias, nulla est maior afflictio quam conscientia delictorum. *b* Verè ni-

hil eſt miſerius, quàm animus hominis malè ſibi conſcius. *c* Hic conſentiamus, ait Seneca, mala facinora conſcientiâ flagellari, & plurimum illi tormentorum eſſe, eò quòd perpetua illam ſollicitudo urget ac verberat. *d* Malitia ipſa maximam partem ſui veneni bibit, ipſa ſibi ſupplicium eſt; Nemini bene eſt nocenti.

Hæc ſuo quoque calculo cõſignans, quem dixi, Auguſtinus: Seipſum, inquit, quò fugiturus eſt homo? *e* quocunque fugerit ſe, talem trahit poſt ſe, & quocunque talem traxerit ſe, cruciat ſe. Ipſe eſt pœna ſua, quem torquet conſcientia ſua. Deus ſcit tantam pœnam animæ, tantas cruces, tantas gehennas, tanta tormenta. *e* Quot hominis vitia, tot animæ tormenta, tanto autem acerbiora, quantò interiora.

Et in prõptu ratio eſt: Cum undique omnia ſunt adverſa, cum cælum & terra infeſtant, etiamnum ſupereſt ſuffugium ad Deum etſi nemo ſoletur, ſatis ſolatiorum eſt Deus. Sed ſi conſcientia ſit inquinata, nihil uſpiam nec in rebus conditis, nec in conditore ſolatij eſt reperire; omnia acerba, fellea omnia. Et quò profugias? ad Deum? Hoſtis eſt. Ad conſcientiam? Carnifex eſt. Ad divos cælites? Offenſi ſunt. Ad ſocios? Augebunt cruciatus. Ad delitias & voluptates? Conſcientiam magis inquinabunt. Verè, non eſt pœna gravior pravâ conſcientiâ

At dum vivimus hoc conſcientię macellum ſuas habet ferias. Subinde hos oblatrantis conſcientiæ morſus nonnihil diſtinemus, aut arte fallaci eludimus, aut certè delinimus, nunc legendo, nunc laborando, nunc colloquendo modò hilarius comeſſando, modò huc illucque commigrando, & ſaltem dormiendo hos angores fallimus: At verò in illâ Crudelitatis arce, in regno diaboli nulla quietis intervalla; interſpirationes nullæ, non ſomnus, non quies, nulla lectio, nullæ comeſſationes, conſolatio nulla, dies noctesque conſcientiæ vipera laniatum undique pectus perrodet: Vermis eorum non morietur,

a *Quintil declam.* 12. *parag.* 38.
b *Greg. in Pſal.* 143.
c *Suetonius in Tiberio.* d *Sen. ep.* 97 *fine.*
e *Aug. in Pſal.* 45. *mihi pag.* 170. *& in pſal.* 36. *pag.* 117.

§ II.

Plurima ſunt, ob quæ ſingulariter illos æternæ noctis inquilinos torquet cõſcientia. Primum omnium, *Amiſſio æternæ gloriæ*, Obſeratum eſt cælum, obſeratum eſt Tartarum, nullus hinc tranſitus illuc. Actum eſt; epulum cæleſte neglectum eſt, neglectu irreparabili. Spes nulla beatitudinis.

Eſau homo rudis, & qui à feris quas inſectabatur, feritatem hauſerat, nihilominus indigniſſimè tulit fauſtam parentis precationem à fratre ſibi præreptam. Nam auditis ſermonibus patris, irrugiit clamore magno, & conſternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi. *a* Vt verò rugient damnati, conſcientia cuique eorum opprobrante: Benedictionẽ patris perdidiſti, ius & ſpem cæli omnem amiſiſti, pro lenticula viliſſima vendidiſti regnum. Maledictus es, excluſus, excluſiſſimus es à cælo in omnem æternitatem. Vermem qui te cœpit rodere, non excuties à te ampliùs. Tuis ipſe auribus decretũ iudicis audiſti: Ite, diſcedite à me maledicti in ignem æternũ, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.

Hoc regnum Satanæ deſtinatum, hos vermes impiorum lanienæ paratos poeta vetus, Chriſtianus, non ineleganti metro, ſic ob oculos ponit:

Præſcius inde Pater liventia tartara plumbo
Incendit liquido. piceaſque bitumine foſſas
Infernalis aqua furuo ſuffodit Averno,
Et Phlegethontæo ſub gurgite ſanxit edaces
Perpetuis ſcelerum pœnis obrodere vermes. *b*

Inter hæc vermium examina cernent damnati, vt divus Gregorius arbitratur, beatorum gloriam: Vt peccatores, inquit, in ſupplicio ampliùs puniantur, & eorum vident gloriam quos contempſerunt, & de illorum etiam pœna torquentur, quos inutiliter amavêrunt. *c* Ita cælitum felicitatem damnati vident, ſed velut eminus: *d* perinde ſi quis è turri præalta qua clauſus, & in qua fame diuturna confectus, inter fœtores & vermium acervos deſpiciat in hortos amœniſſimos, ubi complures inter ſe amiciſſimi voluptatibus affluant? ah, quàm cruciabilis eſt hic aſpectus! Hoc cernere, eſt ſuas ſibi pœnas augere.

Famelicus ſi menſam cernat epulis refertam, nec tangere audeat, plus eſurit, præſertim

ſertim ſi ipſe ſua ſe culpa paratis epulis privarit. Non aliter damnati: Famem patientur ut canes. *e* Itaque illos conſcientia ſic torquebit, ut quicquid oblectare poteſt, cogitare nō poſſint. Rea conſcientia velut rabidus canis aſſiduo latratu & morſu in deſperatiſſimam rabiem aget miſeros. Sic ulciſci ſe ſolet conſcientia, cum moneret, non audita.

a *Gen. c. 27. v. 34.*
b *Prudentius contra Marcionitas.*
c *Greg. to. 3. hom. 40. in Euang. mihi p. 139.*
d *Vtiq; ſolo intellectu, non oculis. Gregorius dicto loco alium addit videndi modum.*
e *Pſ. 18. v. 7.*

§. III.

ALterum, quod damnatis conſcientia exprobrabit, eſt *Virtutis neglectus*, & *Noxarū cumulus*. Omnia ordine conſcientia velut è ſyllabo recitabit, quæ perperam facta, quæ ſocorditer omiſſa. Inde omnes illi ſceleratæ ſtultitiæ ſeipſos accuſabunt; ſua cuique conſcientia ſocordiam exprobrans: Et quoties, dicet, precari debuiſſes, cùm aut ſomno aut luſibus vacares: preces tuę & raræ & ignavæ, ac ſomniculoſæ: iam luis. Quoties ieiunium tibi ſervandum, cùm gulæ malles quàm ſacris legibus parere: iam luis. Quoties ſine rei familiaris diſpendio ſtipem erogare potuiſſes, cùm tu avaritię potiùs quā miſericordiæ ſtuderes: iam luis. Quoties monitus, quoties rogatus es, ut inimicis veniam dares, ut iniurias oblivione Chriſtianâ digereres, & noluiſti: iam luis. Quoties in rebus adverſis patientia tibi commendata eſt, & noluiſti eſſe patiens: iam luis. Quoties Humilitatis & Charitatis actiones, quæ ſolius voluntatis ſunt, exercere potuiſſes; non hîc laborandum, nec currendum, nec ſudandum aut algendum fuiſſet; ſine flagris, ſine ciliciis, ſine rigoribus aliis hæc facillimè feciſſes, & noluiſti: iam luis. Ad ſacramenta percipienda quoties invitatus, tractus, rationibus impulſus es, & venire noluiſti: iam luis. Occaſio tibi nunquam defuit, tu ſemper occaſioni. Potuiſti, & noluiſti: lue iam, lue nequitias. En tua tot tamque gravia flagitia; cùm tamen longè ſuaviùs virtuti licuiſſet operari quàm vitiis.

En perditiſſime, inter iocos & luſus perdidiſti regnum: potuiſſes eſſe felix æternùm, modò voluiſſes: brevi ac levi labore beatam immortalitatem tibi paraſſes, modò voluiſſes. En ſtultiſſime, pro carnis voluptatula, pro ſpurcâ & momentaneâ oblectatiuncula immenſas vendidiſti voluptates. Nimirum tua tibi caro quàm cęlum carior erat. Sentis iam quas delitias ſectatus fueris? Prędixi, monui, vellicavi. Sed actum egi, nihil profeci, oleum & operam perdidi. Nunc vindico, nunc ſpes & res abs te ſegregant, ſed tua ſolius culpa.

En impuriſſime, ut delectatiunculas ſordidiſſimas pauxillulo temporis retineres, perdidiſti omnia. Procul nunc à te honores theſauri, voluptates beatorum, ad quas omnis tibi via intercepta eſt. Hæc tibi tormenta libidines tuæ pararunt, in hos ignes tua te præcipitauit incontinentia: tuam illam hilarem, ſed brevem inſaniam, nunc luis ęterno luctu. Deſperatè ploras paradiſi gaudiis te privatum? tu ipſe te privaſti. Acerbiſſimè doles perenne cæleſte epulum neglectum? tu neglexiſti. Obſeratam tibi cæli ianuam lamentaris? tu eam ipſe tibi obſeraſti. Ex toto beatiſſimus iam eſſes, modò eſſe voluiſſes. Facili operâ cælum emereri licuit? ſed differendo & negligendo huc ſponte irruiſti cæcus, & amens, hinc nunquam exiturus ampliùs. Nulla hîc libertas, nulla ſalus. Deſpera centies, ſexcenties, deſpera millies, æternùm deſperaturus; æternùm moriturus, & ad mortem nullis ſæculis perventurus. A vultu Dei proiectus es, quia teipſum ab illo avertiſti. Non aliena, ſed tua culpa peris, æternùm periturus.

Hæ conciones erunt conſcientiæ, ſed ſeræ nimis & acerbę. Ad irritum ſpes omnis cecidit.

Earum virium eſt pœnitentia tempeſtiva, ut culpas omnes deleat, & pœnas culparum reliquias pariter tollat, aut certè minuat, nec non divinos favores augeat. Idcirco ille eremi angelus Ioannes hoc unum aſſiduè concurrentium auribus inſtillabat: Pœnitentiam agite; appropinquabit enim regnum cælorum, agite pœnitentiam. *a* Nil horum poteſt Pœnitentia in Proſerpinæ culina, culpam nec minimam eluit, nil pœnæ demit, nil gratiæ divinæ reddit. Hoſtes Dei ſunt, quos tunc primū pœnitet, nil impetrant, ſerô nimis ſapiunt hi Phryges.

Hæc

Hæc omnia illi cælo proſcripti non ignorant, hinc vermis eorum non moritur. Scelera quæ patrarunt, velut in tabula deſcripta vident, & exhorrent. Ridiculam pompam, veſtium luxum, & omnem vanam gloriam deteſtantur: iudiciorum ſuorum temeritatem, & invidentiæ labem: avaritiæ ſordes, & omnis luxuriæ cænum execrantur furioſè. Cernunt infelices laſcivarum cogitationum ſuarum immenſos aggeres oculis oppoſitos. Intemperantiæ ſuæ turpitudinem, deſidiæ ſuæ mollitiem & veternum, voluptatum ſuarum fallacias, impuriſſimę Veneris blanditias abominantur, ſed hęc omnia ſerò nimis. Acerbiſſimo planctu ſed irrito vociferantur: Tranſierunt omnia illa tanquam umbra, & nos in malignitate noſtra conſumpti ſumus *b* Potuimus cavenda fugere, exercenda facere potuimus, & noluimus. Hoc æternùm occentabit conſcientia. Vermis eorum non morietur.

a *Mat.c.3.v.2.*
b *Sapient.c.5.v.6.*

§. IV.

TErtium quo præcipuè Conſcientia domeſticos cacodęmonis torquebit, eſt *Aſpernatio divinæ gratiæ*. Iobus calide optans: Quis mihi tribuat, inquit, ut ſim iuxta menſes priſtinos, quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivos olei? *a* Hoc nimium quantum urit, à ſummis opibus ad incitas devolvi. Non neſciunt damnati quantis olim divitiis affluxerint. Illis ius cæli tranſcriptum erat: hæredes regni potuiſſent eſſe, modo voluiſſent. Recordantur divinæ gratię butyrum copioſiſſimè ſibi fluxiſſe, quo lavari licuiſſet, id tamen à ſe repudiatum eſſe. Meminerunt olei rivos è petra, divini amoris & miſericordiæ fontes è Chriſto ſibi emanaſſe, hæc omnia tamen ſuo vitio à ſe neglecta. Iam clamant, ſed fruſtra: Quis nobis tribuat, ut ſimus iuxta mēſes priſtinos, quādo lavabamus (certè lavare poteramus) pedes butyro, & petra Chriſtus fūdebat nobis rivos olei, ſanguinis ſui. Iam nec olei, nec butyri guttula fluit ampliùs, Divinæ miſericordiæ fons exaruit: divini favoris rivuli ſunt exiccati. Cæleſtis agni ſanguis pro nobis fruſtra fuſus eſt; cruciatus & mors Chriſti nobis non proſunt ampl:us; incaſſum recidit omnis impenſa. Eheu, actum eſt de nobis.

Atque hoc lacerabit cor damnatorum, quòd opera leviſſima, quòd ſola robuſtiore voluntate cælo ſe aſſerere potuerint, & tamen noluerint: quòd gratiā millies oblatam recuſarint millies. Inde in ſeipſos furenter exardeſcent miſeri, & aſſiduò ſibiipſis lugubrem hanc cantilenam occinent: O tempus rerum omnium pretioſiſſimum! ô dies, & ô horæ pluſquam aureæ, quò evanuiſtis, ęternùm non rediture! Nos cœci & excordes, obſtructis oculis & auribus libidine furebamus, & mutuis noſmet exemplis trahebamus ad interitum. Huc properavimus infeliciſſimi & monitis omnium ſpretis cucurrimus ad mortem, heu mortem æternam! Quid nunc omnia, quæ fallaciſſimus Mundus offerebat, iuvant? Oblectationum priorum meminiſſe mors eſt. Voluptas omnis avolavit & evanuit. Et quāvis aliquot annorum centuriis eā licuiſſet frui, quid illa gaudia fuiſſent ad hęc tormenta? Ah! umbram ſolum captavimus amaræ voluptatis. Quis nos tam crudeliter faſcinavit?

O ſi annis ſingulis æternitatem vel ſemel ſeriò perpendiſſemus! O vel dieculam, ò vel horulam unicam impetrare liceat!

Sed fruſtra ſunt hæc vota; actum eſt, ſpes omnis præciſa eſt Maledictus ergo dies quo nati, maledictus Deus à quo conditi ſumus.

Hîc ſtylum pono, & impias voces illuc remitto, unde proruperunt. Mature ſapiat & caveat, quiſquis hanc conſcientiæ lanienam formidat.

a *Iob.c.29.v.2.& 6.*

§. V.

INcredebile videretur, niſi teſtes loquerērur oculi, quā in rebus fluxis curandis induſtrij ac ſolertes, quā attenti & aſſidui, quā vigilantes & acuti, quā ſcientes & gnavi, quàm cati cautiq; ſimus: nimirū cum corporis negotiū agitur; nemo nō ſapit, nemo non vigilat, nemo non impiger ac ſedulus eſt; hîc vivimus, hîc volamus. Videte mihi veſtes elaboratiſſimè & exquiſitiſſimè factas, videte picturas, ęſidicia, ſculpturas, videte candidiſſimā ſindonem, tenuiſſimā byſſum velut aranearum operas, videte artificioſa horologia, exactiſſimam Muſicam, laborioſiſſimam mercaturam; quàm in artibus tractandis, in negotiis conficiendis, in opi-

in opibus struendis, in honoribus obtinendis acres & indefessi sumus; at hæc omnia caduca sunt, fluxa sunt, momento transeunt.

Cùm autem pro cælo laborandum, heu quàm inertes & stupidi, quàm desides & supini, quàm frigidi sumus & somno pleni! Hac unâ in re solutè ac negligenter agimus, languemus, cessamus, iacemus. Verissimè dictum: Pro modicâ præbendâ longa via curritur, pro vita æternâ vix pes semel à terra levatur. a Hîc plerique omnes torpemus; vigilat dæmon, nos dormimus. At ubi demum seriò evigilaverit conscientia, non ampliùs sopiri poterit; uret, mordebit, anget, torquebit in omne ævum. Vermis eorum non morietur.

Hic Vermis infandis doloribus, & tristitiâ pascitur inconsolabili. Dolent damnati amissam beatitudinem, & quidem sine spe ulla reparandi tam immensam iacturam: in dolorum mare præcipitatos suâ se stultitia indesinenter cogitant: Neque mœstissimam hanc cogitationem alia unquam lætiore fallere licebit.

Hęc Bernardus attentiore animo contemplatus: Quid tam pœnale, inquit, quam semper velle quod nunquam erit, & semper nolle quod nunquam non erit. In æternum non obtinebit quod vult; & quod non vult, in ęternum nihilominùs sustinebit. Nullus de tanta numerositate spectantium molestior oculus suo cuiusque. Non est aspectus sive in cælo, sive in terra, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minùs possit. Non latent tenebræ vel seipsas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illos, nec est quò se abscondant ab illis, ne in tenebris quidem. Hic est vermis qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus, vel potiùs innatus per peccatum, hæsit firmiter, nequaquam deinceps avellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eaque pastus, esca utique inconsumptibili perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vitæ morientis.

Itaque durante anima durat & memoria, Sed qualis? Fœda flagitiis, horrida facinoribus, vanitate tumida, contemptu hispida & neglecta Quæ priora trãsierunt, & non transierunt. Transierunt à manu, sed non à mente. Quod factum est, factum non esse non potest. Proinde etsi facere in tempore fuit, sed fecisse in sempiternum manet. Non transibit cum tempore, quod tempora transit. In æternum ergo necesse est cruciet, quod perperam te egisse in æternum memineris. b

a *Imitatio Christi l. 3. c. 3. nu. 2.*

b *Bernardus l. 5. de Considerat. ad Eugen. c. 12. mihi pag. 901.*

§. VI.

E Divi Domini familia theologus & proëpiscopus, historiarum ęvi sui fidelis scriptor, rem miram narrat in hunc modum, Prȩsul in Germania fuit, princeps sanguine, moribus vitaque degener. Hic primò quidem verecundius inhiare auro, libidini furtivè indulgere, ita sensim progredi, nec mores emendare, effusis demum habenis in vetitum ruere, rapinis & luxuriæ liberè vacare. Varia in illũ Deus animadversione usus est, modò morbis, modò miseriis aliis invitans ad meliora. Sed frustra. Tandem prout vitam egit inquinatam, sic mortem obiit non piam. Ea ipsa hora Conradus Hildemensis episcopus ad preces matutinas surrexerat. His finitis ad suos sese libros contulit, in diem sequentem ad dicendum se paraturus. Hîc ille à sensibus aliquantisper abductus, videre sibi visus est Prȩsulem tiara insignem, sed velata facie ad tribunal iudicis rapi. Mox aderant qui accusarent, rapinis potissimùm & libidinibus infamem reum. Hîc iudex confessoribus: Examinate, inquit, caussam, & dicite sententiam. Examinarunt, dixerunt. Nec mora: satellites adsunt, & iudicum sententiis damnatum, mittra, annulo, veste sacrifica, ceterisque ornamentis exuunt, eaque ad pedes, supremi iudicis abijciunt. Assessores loco consurgunt, & illud unum, dum abeunt, in iudicij clausulam pro se quisque dicunt: Ergo, *dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* a

Hæc Hildemensi episcopo spectata, qui ubi ad se redijt, secum ipse inquirere cœpit, quis præsul ille miserabilis eo tempore obijsse credi possit. Dum hæc animo versat, en ad portam adest qui flens nuntiat, priori vespere suum dominum (nominavit) in proximam villam venisse, iam morte subitâ extinctum. Conradus ad fatum tam lacrimabile altùm

ingemiſcẽs, non ſine lacrimis illud ſecum repetebat noctes & dies toto animo cogitandum: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. *b* Conſcientia impura iam malè quieta, æternis furijs agitabitur.

a *Gal.c.6 v.* 10.

b *Thom. Cantip.l.*1.*c.*3.*n.*1.

§. VII.

INcredibilis vis eſt conſcientiæ, maximè verò poſt actam huius vitæ fabulam. Nam coram Deo ad ſuas quiſque labes ſic erubeſcet, ut, quamuis panderetur cæli oſtium, & illotus ad ingreſſum inuitaretur, ſuas tamen ipſe maculas & perhorreſcens & fugiens, recuſaret ingredi, dum ſordes omnes expiaſſet. Adeò ſuam ipſam fæditatem erubeſcit & averſatur Conſcientia.

Ergo, dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Nam, ut Auguſtinus ratiocinatur: Quiſquis nullâ ſe adulatione ſeducit, ſatis intelligit, cum quantâ penuriâ perfectæ iuſtitiæ peregrinetur à Domino.

Hoc iam agamus, & loquentis conſcientiæ monita non repugnanter accipiamus. Nunquam muta eſt Conſcientia, ſi ſedatum & attentum habeat auditorẽ. Et reverà hoc unicè prodeſt, hunc vermem animo inhærentem ita iam ſentiri, ne ſentiatur æternùm. Bernardus id aſſerens: Optimum eſt, inquit, tunc ſentiri vermem, cùm poſſit etiam ſuffocari. Itaque mordeat nunc ut moriatur, & paullatim deſinat mordere. Mordendo rodat interim putredinem, ut rodendo conſumat, & ipſe quoque pariter conſumatur, ne foveri incipiat in immortalitatem.*a*

Ergo ſatius eſt iam monitricem, quàm illic iugulatricem pati conſcientiam. Nam (quod idem Bernardus cogitandum ſubijcit) Extorres cælo in carne cruciabuntur per ignem, in ſpiritu per conſcientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, ſine ſpe veniæ & miſericordiæ. Sic tamen morientur, ut ſemper vivant; & ſic vivent, ut ſemper moriantur.*b*

Quid agimus mortales? vita brevis, via longa, terminus viæ dubius, tempus exiguum, nil certius morte, nil mortis horâ incertius, ſupplicij & præmij æterna duratio, & à momento utraque pendet Æternitas. Quid, ô mortales, quid ergo agimus?

a *Bern. de Converſ. ad Clericos, cap.*6.

b *Idem l. de Animâ c.*3.*med.*



CAPVT VIII.

Septimum Æternitatis Tartareæ tormentum,

LOCVS & SOCIETAS.

VIr cenſorius notiſſimæ virtutis M. Cato, eos qui empturi erant agros, monere ſolitus eſt, viderent ante omnia, num bonos habituri eſſent vicinos. Grande malum, vicinus malus.

*Mantua væ miſeræ nimium vicina Cremonæ.*a

Proinde ſcitum eſt illud Themiſtoclis apud Plutarchum, qui prædium venditurus, hoc quoque præconem addere iuſſit: *Quod vicinos haberet bonos.* Domus incommoda & ruinæ proxima, ſi vicinos inſuper malos habeat emptorem habebit neminem.

Omnes cęlo proſcripti eas habitationes incolunt, ad quas haræ noſtræ, & canum caveæ, palatia & regum conclavia videri poſſint. Accedit, quod veteri verbo ferebatur, verè ſalſuginoſa vicinia, diabolorum & damnatorum hominum tot centena millia, tot myriades ac milliones, Dei capitales hoſtes omnes qui vel paradiſum adducant in faſtidium.

Atque hoc ſeptimum eſt Æternitatis luctuoſiſſimæ ſupplicium, LOCVS & SOCIETAS, ille miſerabilis ſupra omnem modum, iſta nimium deteſtabilis. Iudex ſententiâ decretoriâ utrumque complexus: Domus hæc ignea, dicet, hic carcer funeſtiſſimus, qui *paratus eſt diabolo & angelis eius*, b non vos initio ſpectabat: Sed quia hoſtium meorum familiaritas gratior vobis fuit quàm omnis favor meus, Ite nũc, ite, & illorũ vobis habitatio nõ diſpliceat, quorum olim ſocietas tantopere placuit, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt non vobis, ſed diabolo & angelis eius. Fit nonnunquam ut magiſter, in ſcholâ in unius noxam iubeat ligari virgas, ſed quoniã eadem deinceps cul-

pa plures involvit. Hæ virgæ, inquit, non in vestrum ligatæ sunt caput, sed quia in eandem cum immorigero illo incurritis noxam, eandem cum illo subibitis pœnam.

Ita Christus suis hostibus: Angelorum societate vos frui volebam; paradisus vos expectabat, sed quia omni excussâ disciplina non mihi obtemperastis, sed diabolo: Ite iam, ite, ite, & diaboli spelæum habitate; in societate, quam ipsi conflastis, perdurate. De hoc loco, atque de hac Societate nunc porrò agendum.

a *Virgil. eclogâ nona post init.*
b *Matth. c. 25. v. 41.*

§. I.

ANtequam locum subeamus, loci custodem videamus. Olim Trimalcionis domum ad sinistram intrantibus non longe ab ostiarij cella, canis ingens catena vinctus, in pariete erat pictus, superque quadrata littera scriptum: CAVE, CAVE CANEM. *a*

Ad ingressum balnei Avernalis prisci affingebant canem Cerberum. De hoc vates Cordubensis:

Post hæc avari Ditis apparet domus.
Sævus hîc umbras territat Stygius canis,
Qui terna vasto capita concutiens sono
Regnum tuetur, sordidum tabo caput
Lambunt colubri, viperis horrent iubæ,
Longusq; tortâ sibilat caudâ draco.
Par ira formæ ——— b

Non unus talis apud inferos canis est. Tot Cerberi quot diaboli, Cerberis omnibus teteriores. Hîc scribo, hîc vociferor: CAVE, CAVE CANES. Sed ipsum iam locum inspiciamus.

E priscorum Patrum & Theologorum placitis est, illætabiles illos inferorum recessus medio terræ sinu latere. Affirmant id sacræ paginæ. Nam ubi rebelles Mosi à Dei populo secessionem fecissent: Dirupta est terra sub pedibus eorum & aperiens os suum devoravit illos cum tabernaculis suis, & universâ substantiâ eorum, descenderuntque vivi in infernum, operti humo. *c* Iure suo hic improborum carcer loco infimo est, uti beatorum sedes amœnissimæ loco summo ac nobilissimo.

De carceris illius capacitate sic ratiocinemur: Si æternæ mortis damnentur trigesies aut etiam centies mille milliones *d* hominum, sive, 100000000000. Fammeus autem hic carcer, secundùm omnem altitudinis, latitudinis, ac longitudinis dimensionem unum milliare Germanicum complectatur; satis omnino spatij habebit, ad obstupescendum illum numerum hominum complectendum. Carceri conveniunt angustiæ. Pars libertatis est laxè habitare. Atqui grex damnatorum, canes illi ac porci in arcto habitabunt, eruntque sicut uvæ in torculari, aut salsæ haleces in orcâ, aut sicut lateres in fornace calcariâ, aut sicut ligna in rogo, aut sicut prunæ in ignitabulo, aut sicut oves iugulatæ in macello; *e* arctè scilicet & compressè vincientur. Angustiæ carceris, & mutua reorum compressio ad pœnarum acerbitatem facit. In exiguum hunc Orbem contrahet Deus sentinâ & fæcem Orbis.

In Orbe hoc nostro vel maximum gaudium turbat loci fœditas. Quis in officinâ liquati sevi, aut macerati corij; quis in Augiæ stabulo, aut in antro putrescentium cadaverum pleno voluptatem sentiat, præsertim si dies noctesque illic hærendum? Tam inamœnus loci squalor ac fœtor omnem è pectore lætitiam expellunt. Quid ergo in illa divini furoris officina, in horrifico illo Æternitatis antro amœnitatis sit, unde omne gaudium, voluptas omnis exulat, ubi meri merissimi dolores. Et quantum ijs augmentum erit locus ipse profundissimus, tenebricosissimus, fœtidissimus, & quod lugubre cogitatu, remotissimus à cælo, mille clathris ac seris, repagulis ac claustris mille obseratus?

Clamat ex alto Abrahamus: Inter nos & vos chaos magnum (chaos flammeum) firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare. *f* Et tamen Abraham in cœlo nondum degebat.

In ergastulis nostris amœna laxitas est, si illam sceleratorum foveam spectemus. Sepulchra eorum, domus illorum in æternum *g* Principes ac Reges, Imperatores & Pontifices claudit hæc domus: nec aliter illîc habitant vel opulentissimi Crœsi, vel strenuissimi Alexandri. Beatus Lucas asseverat: Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno. *h* O sepulchrum nimis profundum! Hoc illius nunc ædes & arces, hoc amœni fontes & ar-

cus triumphales, hoc viridaria, & horti pensiles, hoc tepida balnea, hoc magnifica theatra, hoc laxissima palatia: tota domus, sepulchrum est angustissimum. Nec tamen hîc soluti & liberi, sed vincti habitant & ligati. Rex magnus imperans: Ligatis, inquit, manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores. *c* Non ambulare, sed nec movere se poterunt hi rei quo volent: manus pedesque vincti, & velut infixi verubus ardebunt, miserandum ignis pabulum.

a *Arb. Sat. mihi p. 19.*
b *Sen. Her. furens.*
c *Num. c. 16. v. 32.*
d *Vnus millio, quod bene notetur, decies centena millia hominum comprehendit.*
e *Vide Æternitatem meam Consid. 2 para. 1.*
f *Luc. c. 16. v. 26.*
g *Psal. 48. v. 10.*
h *Luc. c. 16. v. 23.*
i *Matth. c. 22. v. 13.*

§. II.

E Veteri historia liquet, cõplures nec tantùm infimæ sortis homines, velut peregrinas aves, caveâ inclusos.

Rex Macedo Alexander Callisthenem, Olynthium insidiarum insimulatum, vel quod regi suasisset ne affectaret ab Atheniensibus Dominus appellari, auribus, labris, ac naribus abscissis, ceterisque membris crudeliter truncatis deforme ac miserandum spectaculum reddidit, & cum cane, ferreâ clausum caveâ circumferri iussit. Dũ Lysimacus tanti viri misertus, & anteà illius etiam auditor, venenum ei præbuit, ut pœnam, quam non culpis sed libertati penderet, finiret. *a* O beatam Callisthenis caveam, ad flammeam tot sceleratorum carnificinam!

Quæ Callisthenem eadem & alios sors involvit. Tamerlanes *b* Orbis terror, Baiasiten *c* Turcarum Imperatorem victum, & caveâ ferreâ inclusum, spectaculo & ostentui cunctis circumduxit triennio *d*

Rex Daniæ Christiernus, Anno millesimo quingentesimo vicesimo secundo, à priscâ religione defecit. Tribus deinde regnis ob crudelitatem exactus miserè tandem perpetuis vinculis addictus, & Anno millesimo quingentesimo trigesimo secundo, tanquam indomita bellua in clathratam caveam coniectus, nec ante mortem inde liberatus est. *e* Verùm ô mites Bajasicæ ac Christierni caveas, ad illas damnatorum comparatas!

Sed nec Valerianus Imperator Romanus à Sapore Persarum rege suaviùs est habitus. Nam cavea pariter inclusus, nec ea unquam egressus, nisi cum Sapori equum ascensuro, tergum præbere scabelli loco coactus est. *f* Demum Valeriano cutis detracta, & carnes sale conditæ sunt. Eodem modo Renzus Friderici filius in caveam cõtrusus vitam finijt *g*

Sic & Marcus Arethusiorum episcopus eloquentia sanctisque moribus ornatus, martyr patientissimus, impio Iuliano imperante, primò pueris, ut aciculis compungeretur, expositus: dein garo ac melle perunctus, caveæ inclusus, æstuante sole sub dio suspensus, crabronibus, vespis, culicibus, muscis lacerandus est obiectus, ut diu se mori sentiret. *h*

Sed ô blanda hæc supplicia, ô coveas voluptate plenas, si flammeis inferorum caveis conferantur. Pictura est, umbra est, quicquid cruciatûs hîc tolerandum. Nam sua & his tormentis iucunditas est: solatur temporis præsentis brevitas, quo hæc ferenda; excitat futuri gaudij perennitas, inter superos obtinenda: Scimus id quod in præsenti est tribulationis nostræ, leve ac momentaneum esse.

Ita duramus inter athletas Domini, & quò plus doloris sentimus, hoc maius præmium speramus. At illi Orcinis caveis circumclusi, nec à præsenti tempore, quod neglexerunt, nec à futuro, quo semper in tormentis erunt, quidquam habent levaminis. Sed hæc divinæ iustitiæ lex est, ut tortores illos & hostes sentiant improbi, quos suasores & amicos antè fuerant secuti; & quia luxuriæ suę prata quęrebant, *i* nunc carceres habitent, & caveas. Ab ævo in ævum sic erit.

a *Seneca, Valerius, Iustinus, Suidas, Curtius, alij.*
b *Seu. Tormir lancus.*
c *Sen. Baiazetem.*
d *Lipsius l. 2. Monit. Polit. c. 5. Mon. 21*
e *Genebrar. in Hadriano VI. ex Iovio.*
f *Baronius ad ann. 262.*
g *Suevica Goldasti.*
h *Suidas, V. Marcus, mihi pag. 587.*
i *Sapient. c. 2. v. 8.*

§. III

§. III.

REverà si mortis ęternæ reos non alia ulla exerceret pœna nisi hęc una, tam fœdo carcere inter tot hostes æternum claudi, pœnarum satis foret, abundè satis. Quid iam cruciatus alij, conscientiæ vermis, fames ac sitis, perpetuus ignis, & quod prorsus inexplicabile, tormentorum nullus finis.

Hic status in barathro multos durabit in annos.

Verè multos, quia universos, nec tamen universos quos numeratura est Æternitas. Quæ & numerabilis simul & innumerabilis est. Qua parte cœpit, numerabilis; qua finis cogitatur, nec tamen erit, penitus innumerabilis est.

Isaias hunc æterni exilij locum graphicè describens? Et convertentur, inquit, torrentes eius in picem, & humus eius in sulfur, & erit terra eius in picem ardentem. *a* Ioannes, hunc locum stagnum ignis & sulfuris vocat: *b* Christus caminum ignis. *c* Iobus terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. *d*

Sed qua ratione, dices, hæc Avernalis Ætna, hoc omnium miseriarum receptaculum animo ac mente concipiendum, ut imago eius in animum sępius incurrat?

Subit memoriam colloquium, quod inter duos fuit amicitia coniunctissimos, quorum alterum Orestem, Pyladem dixisses alterum. Quęrebat Pylades (sic nominemus) quomodo ante oculos animumq; proponendus damnatorum carcer? Tum Orestes: Putem, inquit, rem hanc ita docendam. Demittatur quispiam Vere aut Autumno, frigidiore anni tempore, in profundam subterraneam foveam, ubi nec focus, nec mensa, nec lectus. Huc semel duntaxat de die frustillum mucidi ac pænè saxei panis, cum pocillo seu caliculo fœtentis aquę, submissus funis tenuissimam hanc annonam porrigat. Addatur tam opiparę mensæ schedula, quæ hominem in imâ fovea iacentem moneat, non aliud opus ab eo exigi, quàm ut æternitatem dies noctesque perpetim meditetur. Ad quæ Pylades: Optimus, inquit, modus Æternitatem efficaciter cogitandi, eamque in animum penitissimum velut transfundendi. Et quæso, si non ingratum, hîc paullò liberalius de hoc tali homine philosophemur in rem nostram.

a *Is.c.34.v.9.*
b *Apoc.c.19.20.21.*
c *Matth.c.13.v.42.*
d *Iob c.10.v.21.& 22.*

§ IV.

PRincipiò quidem huic homini, tres hebdomades, tres omnino anni videbuntur: & ubi in auras emerserit, dirissima se passum dicet. Sed quæ illa tandem? Famem, sitim, frigus, defectum somni, & omnis solatij penuriam. Rem dicit. Sed videte, obsecro, quàm tolerabilis ac mansuetus hic carcer sit, imò diæta, seu, viridarium amœnum, si cum æterni barathri custodijs conferatur. Nam ille ipse in eam scrobem deiectus homo, tantillum saltem alimenti ac potûs habuit quo vivere liceret: Apud inferos nec cibus, nec potus est.

Deinde hominem illum nemo irrisit, nemo illi insultavit, nemo flagris eum cecidit: Apud inferos hęc non quotidiana solùm, sed assidua sunt.

Tertio, illi homini quiescere interdiu, noctu dormire licuit; tametsi quies turbatior, & somnus nonnihil fuerit contractior: At verò apud inferos nullus somnus, quies nulla, nec unico quidem momento.

Quartò, hominis illius animum nulla discerpsit ægrimonia, abfuit mœror, pavor, stupor, eiulatus, angor, horror, desperatio: Apud inferos hoc mulsum omnibus, etiam nolentibus ingeritur.

Quinto, corpus omne illius hominis à cruciatibus immune fuit; nec alius eum morbus, quàm fames, sitis, ac frigus infestavit: Apud inferos omnia & singula damnatorum membra torquentur; Animus undequaque afflictissimus in igne & semper vivit, & semper moritur. Omni morte acerbior est mors ista.

Sextò ille in cavum subterraneũ demissus, etsi procul voluptatibus fuerit, extra solem, sine socijs, extra convivia, sine lusu animique relaxatione, in spem tamen ingredi potuit redeundi ad solem, & ad socios, & ad convivales epulas, & ad voluptates ceteras: At verò apud inferos spes penitissimè decollavit; spes

omnis hic abſciſſa eſt, hic ſpei nihil eſt. Ad primum loci ingreſſum ſciunt, nec ad ſolem, nec ad ſocios, nec ad ullam ampliùs voluptatē fore regreſſum. Conſpectus Numinis, ſocietas Angelorum, delitiæ cæleſtes ſic ereptæ ſunt, ut eas recuperandi ſpes nulla, heu nulla ſit, nec eſſe poſſit. Deſperatio illic æterna domi ſuæ eſt, & damnatorum nemini parcit.

Videte Chriſtiani, quàm levi impendio, in Æternitatis notitiam venire liceat.

§. V.

E Divi Dominici familiâ vir eruditus *a* narrat, quod iam dicta firmet. Homo ioculator, & dicax ſcurra, in virorum nobilium coronâ, Eccleſiaſtę verba, quę eo manè audierat, ludo cavillari cogitaverat, & quò magis facetiæ placerent, ut maximè ſerius exorſus: Noſtis, inquit, vos mei domini, quàm ego vobiſcum faciam in ſympoſijs, convivijs, luſibus, choreis, tripudijs omnibus, fideliſſimus comes ad omnem hilaritatem. Sed audite, obſecro, quid mihi nuper evenerit. Plumis iacebam merſus, & ut ſomnum invitarem, cogitare mecum cœperam: Si iam alligeris hic, ut annis viginti aut triginta nec loco te movere poſſis, quid facias ad liberandum te? Quid ſi aliter libertas non detur, niſi ea lege, ut nuntium remittas & ſocijs, & omni comeſſationi. Ego verò, dicebam ipſe mecum, Iovem lapidem iurabo (ſi ſic opus) & eiurabo ſocios, ſympoſia, convivia, luſus, choreas, tripudia omnia, modò meæ reſtituar libertati. Sed quid facias, oro, ſi ſis in aula Ditis, non plumis ſepultus, ſed flammis, non compotorum medius, ſed diabolorum, ubi vetitum ſolari & colloqui, ubi aquæ guttula non minus pretioſa, quam cella generoſiſſimo Falerno plena. Vbi ingreſſus, qualis animantium ad leonem ægrum, quorum omnia veſtigia introrſum ſpectabant, nulla cernebantur redeuntium. Subire Orcum facile; ſed revocaſſe gradum quis unquam viſus eſt? Tu ergo ſi hic ſis, dic amabo, quid facias?

Dixit, & hac oratione ſua ita ſubito mutatus eſt, ut videri potuerit mimus Iuliani Cæſaris Porphyrius, qui dum geſticulatur in theatro, & Chriſtiana ſacra imitatione mimica irridet, repentè ſeipſum exuens, iam que alius Chriſtianum ſe proclamavit conſtantiſſimè. Et verò etiam ut Chriſtianus martyr gladium excepit fortiter. Ita res nata è ioco. Nec aliter ille cavillator, in ſerium convertit, quicquid per iocum dixerat. Ita ſibi alijsque plurimum profuit.

Optima eſt hæc & minimè fallax ratiocinatio, à levi breviq́ue moleſtia cruciatus ęternos æſtimari. In eam rem Hieronymus monet: An putamus, fratres, quod iocando prophetæ prædicent, ridendo loquantur Apoſtoli, Chriſtus infantiliter comminetur? Ioci non ſunt, ubi ſupplicia intercedunt. *b*

a *Ioan. Iunior in ſcala cæli.*

b *Hieron. ad Pom & Ocean.*

§. VI.

SEd præter locum apud inferos omni genere cruciatuum infamem, eſt etiam ſocietas omni modo deteſtabilis. Quemadmodum verò beatis cęlitibus inexplicabilem afferet voluptatem, Orbis Servatorem Chriſtum, beatiſſimam Chriſti matrem & diſcipulos, tot millia totque myriadas generoſiſſimorum martyrum ſuis oculis aſpicere, Angelorum choris medium eſſe: Sic & reprobis tormentum erit horribile, ſocietate tam execrabili æternum liberari non poſſe. Quid ſentias, ſi cogaris, dum ſanus es, inter ulceroſos, morbidos, cadaveroſos homines in eodem hypocauſto noctes dieſque agere, crura ſanie taboque fluentia cernere, fœtores ferre, lamenta eorum & complorationes varias audire, cùm ille ingemiſcit, hic queritatur, ille tuſſit, hic pœnè pulmones eijcit, alius plorat, propè expirat alius. O qualis infernus eſt, dices, inter hos vivere! Sed, ô bone, quàm hoc ad infernum nihil eſt! Balſamum eſt, quod fœtorem vocas; Muſica eſt, quod lamentationes dicis; ludus eſt, quod cruciatum appellas; paradiſus eſt, quod infernum credis. Nam ſi grave ac moleſtum ſit inter paucos verſari quibus odio ſis: quid ergo moleſtius, quid acerbius, quàm illic eſſe ubi nemo alterum amat, ubi omnes alternis flagrant odijs?

Hi mores ſunt in aula Satanæ, omnes ſic mutuis ardent odijs, ut alter alterum ſi poſſet, dentibus laceraret. Nam hi ardentes incolæ & in alijs & in ſeipſis imaginem Dei extremè oderunt. Sicut enim Deum, ſic quicquid eſt

Dei, summo prosequuntur odio: at inter tales domesticos semper vivere, acerbissimum vitæ genus est. Et hic illud prisci poetæ verissimum.

Nec possum tecum vivere, nec sine te a

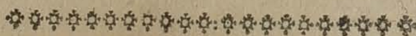
Oculos verò potissimum torquebit eorum præsentia, qui caussa (quomodocunque demum) extiterunt condemnationis, seu parentes, sive uxor, sive liberi, cognati, socij, familiares fuerint. quibus annumerandi & ipsi diaboli, qui à supremo iudicio, tortores erunt hominum (è Theologorum mente) ut sentiant eò præcipitati, quibus se dominis olim subiecerint. Ab hac societate nunquam posse liberari, gravius supplicium est, quàm in foveam serpentibus plenam conijci, nec inde unquam educi, à colubris assiduè morderi, nunquam emori.

Hæc societas minimè socialis, id facilè à quovis impetret, vt pravas illas societates potantium, ludentium, peierantium, obscœna crepantium, vitia communicantium quàm studiosissimè fugiat, & quicquid mali exempli est caveat religiosissimè. Nam in omni noxarum genere, cumprimis cavendum, ne aliis malo exemplo simus proclamat Christus: Væ mundo à scandalis: Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Væ Mundo à scandalis. Væ homini, per quem scandalum venit. *b* Mali exempli noxæ (scandala vocamus) Ditis aulam longè ditissimam faciunt.

Ergo, melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum convivij, in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, vivens cogitat quid futurum sit. *c*

Vnusquisque rem suam agat, idque maturè. Omnis gens humana gemino ad Æternitatem ducitur ingressu, sed egressus inde nullus. Ingressus est in cælum? Securus esto, hinc nemo ampliùs exturbatur. Ingressus es in Orcum? Certissimus esto, nulla dabit egressum ianua, nulla patebit vel rimula. Iam civis es; domicilium collocasti, sedem stabilem fixisti: hîc habitabis æternum. Illud Ecclesiastæ nosti: Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. *d*

a *Martialis l. 12. epigr. 47.*
b *Matth. c. 18. v. 6. & 7.*
c *Eccl. c. 7. v. 3.*
d *Eccl. c. 11. v. 3.*



CAPVT IX.

Octauum Æternitatis Tartareæ tormentum.

DESPERATIO.

Mirabantur olim Thebani, Rempublicam Lacedæmoniorum adeo florere, cives in officio contineri, rara in eorum ciuitatibus vitia grassari. Miserunt ergo Philonium Philosophum, qui singula observaret curiosus arbiter, leges & quicquid civici iuris esset, scripto ad se perferret. Philonius omnibus exactè observatis Thebas redijt, & ut publicè de legationis suæ munere responderet, horrificam suppellectilem per theatrum explicans, virgas, laqueos, taureas, flagra, fidiculas, catastas, equuleos, secures, rotas, cruces proposuit, & aliquamdiu altum siluit; demum in vocem erumpens: En, inquit, vel oculis spectate, ô cives Thebani, quid Laconum disciplinam sanciat: Nemo apud ipsos vitiosus est impunè Sunt sua virtuti præmia, sunt & sua sceleri supplicia, eaque seria. Hinc mores illorum nostris emendatiores.

Orbis legislator Deus, sapientissimè munus suum administrans, ne disciplina labatur, non furcas, non secures, non rotas, sed gehennã, sed rogum semper arsurum intentat, Nihilominus (prô nefas hominum!) Orbis etiamnum in divinas leges audacissimè delinquit: quid, oro, non auderet, si Deus unius horulę aut dieculæ supplicia, vel carceres anno bienniove tolerandos minaretur? At verò cum ijs omnibus, qui divinas leges evertunt, Æternitatis carcer, & immortale supplicium sit decretum, est quod vehementissimè miremur Legiruparum innumeros etiamnum reperiri.

Vnde, obsecro, incredibilis hæc temeritas plurimorum? Non est timor Dei ante oculos eorum. *a* Cùm mitissimus Deus non mox toties sua mittat fulmina, & ad inferos præcipi-

tet, quoties peccant homines, ideo vitia incredibilem induunt impudentiam; hinc plurimi metu securi vivunt, leges perfringunt, & quà data porta ruunt in vetitum. Spes falsa plurimos sensim ac blandè ducit in ipsum desperationis barathrum. *Desperatio Æternitatis* luctuosissime octavum est supplicium, de quo hoc capite disserendum.

a *Ps.* 13. *v.* 3.

§. I.

Spes, omnium in hoc Orbe molestiarũ, laborum, miseriarum admirabile lenimentum. Vnguentum eam esse dixeris, quod omnes reficit lassitudines. Spes duo præcipuè spectat, & *Fructum* & *Finem*. Quidquid lacrimarum est, his velut spongijs duabus facilè siccatur. Generosos Christi athletas, invictos martyres, plurima passos, plurimum tamen solabatur patientiæ Fructus. Idem solatij habent, quicunque bona agunt, ut Bernardus loquitur; & mala patiuntur.

Est qui prædium multis millibus philippeorum emat, dicatque eius emptionis se minimè pœnitere, cùm omnes expensæ tempori, nec sine honesto fœnore sint rediture. Hoc apud inferos omne supplicium vehementissime accendit, acerbissima quæque sine omni tamen emolumento pati. Apud nos lacrimula vel unica, modò seria, grauissimas noxas delere potest: Apud inferos nec levissimam quidem culpam quanticunque cruciatus expiant, sed nec aquæ guttam impetrant.

Quàm grave est paganæ ac paupertinę plebi, cum vecturę alięque operæ gratuitę *a* imperantur. Durissimus scilicet labor est sine spe mercedis. Sic mancipia quæ suis dominis, nil sibi lucrantur, quicquid denique lucrentur, altero tanto graviorem putant laborem, cùm *Fructus* deest: restat tamen quod soletur *Finis*. Sic laborãtibus peroptatò Mors intervenit. Sed hoc etiam negatum est illis captivis. Quærent mortem, & non invenient eam; & desiderabunt mori, & mors fugiet ab eis. *b* Habebunt, inquit Augustinus, impij in cruciatibus vitam. Sed qui vivunt in tormentis, cupiunt (si fieri possit) finire talem vitam, sed nemo dat eis interitum, ut nemo auferat cruciatum. *c* Pœnæ illic non tantùm sine fine, sed recrudescentes perpetim & novæ. Æstuabunt, & omnis dolor irruet super eos. *d* Atque hinc furiosa desperatio, desperatio desperatissima. Rectè prisci: *Vltima omnium malorum dira desperatio est*.

Sunt qui desperent, sed semel duntaxat, nam desperationem mors excipit. At in gehennâ, uno die, imo vel horâ unâ millies desperant, imò verò continua est eorum desperatio, velut febris hectica, febris continua. Quicquid cogitant damnati, rabida desperatio est. Seipsos, modò possent, suismet dentibus discerperent, per omnia membra cultros immergerent, mortem patulis ulnis ad se traherent: *sed mors fugiet ab eis*.

a *Iurisconsultis*, *Angariorum exhibitio*.
b *Apoc. c* 9. *v*. 6. c *Aug. serm*. 112.
d *Iob. c*. 20. *v*. 22.

§. II.

Qvi adversis casibus succumbunt spe destituti, ad aquas currunt, aut ferrum in se condunt, aut sibi laqueum induunt, aut venenum hauriunt, aut per pręcipitia ruunt, ut simul & vitę, & mali, ut putãt, finem inveniant: In Orco nec vitæ, nec malorum, nec mortis ullus finis inveniri potest. Non hîc aquę, non ferrum, non laqueus, non venenum, non præcipitia sunt ut extinguant, hæc tamen illîc omnia sunt ut torqueant: simul hîc desperatio assidua, interminata. In hanc potissimum conijcit supremum iudicis decretum: Discedite à me maledicti, in ignem æternum. Hic nulla causæ repetitio, nulla sententiæ revocatio, retractatio nulla est speranda. Hoc ultimum & irrevocabile decretum Augustinus: *Incommutabilitatem divinæ sententiæ* rectè nominat. *a*

Angelus à Ioanne visus iurabat per viventem in sæcula sæculorum, quia tempus non erit ampliùs. *b* Sed erit ęternitas & remuneratio eorum quæ gesta in tempore. Hoc Angeli immutabile iusiurãdum, hanc Domini fatalem sententiam damnati omnes tam certâ fide aurium percipient, ut hæc verborum procella, hoc tonitru horribilissimum, in auribus eorum, perpetuis fragoribus insonet: In ignem ęternum, In ignem æternum, In ęternum, heu, in æternum ignem. Horum verborum nec syllabula quidem audientes fallet. Hæc damnati audient & capient; nos

audi-

audimus, sed non capimus.

Quemadmodum verò sedes beatorum, complexus ac compendium est omnium gaudiorum; ita sedes inferorum, epitome ac summarium est omnium dolorum. Quicquid uspiam acerbum, lacrimabile, horrificum est, apud inferos sentitur; quiquid uspiam amœnitatis, delitiarum, gaudij, voluptatis est, apud superos plenissimè percipitur.

In orbe nostro nullum est tam grande malum, cui non suum etiam fit pharmacum. Omnis ægrimonia leniminis aliquid habere potest si velit. Solatium præbet nunc ratio, nunc somnus, nunc mensa, nunc colloquia, nunc ipsum tempus; modò amici, modò cognati, modò alij similia experti, demum ipsa spes finis afflicto plurimum refrigerationis affundit. At verò in regione Plutonis portę omnes occlusæ sunt solatijs, omnes hic aditus vel minimis levamentis sunt intercepti. Nihil auxilij, solatij nihil nec è cęlo, nec è terrâ; nec à rebus præsentibus, nec à futuris, nec à præteris sperandum. Quocunque oculos vertunt, Æternæ mortis spicula in se torqueri cernunt. Vndique luctus & angustię, undique mœror & dolor, undique & undique cruciatus innumeri. Verè *Circumdederunt eos dolores mortis*, & angores desperationis. Verè, *Tribulationem & dolorem invenerunt*, *c* & ideò nomen Domini maledictis assiduis incessunt.

a *Aug. to.4.l.2.Euang q..q.37.mihi pag.* 151.
b *Apoc.c.*10.*v.*6. c *Ps.*114.*v.*3.

§. III.

Hanc sceleratorum desperationem incredibiliter augebit, certò scire, tot ac tantis supplicijs nec minimam quidem labeculam & culpam expiari posse. Tam enim letalis noxæ venenata vis est, ut etiam minora ac leviora piacula, capitali tamen crimini coniuncta puniantur æternùm. Exempli gratiâ: Sunt quotidianæ sordes, otiosa dicta, supervacuus risus, copiosior cibus, incautior oculus, remissior in precando animus. Hæc talia, dum vivimus non difficulter expiamus. Bolus unicus genio subtractus, gemitus aut suspirium unicum, levis patientia, facilis, seu manûs sive oculi continentia minores eiuscemodi nævos eluit. Si verò mortiferum facinus noxæ minimæ in Orco iunctum sit, utrumque vindicabitur ęternitate totâ. Atque hoc desperationis grande incrementum est.

Verè Deus in hoc Orbe mitissimâ & parcente dextrâ, castigat; in altero plumbeam ferreamque manum ad feriendum extendit, nec revocat extentam.

Porrò hæc desperatio è spe nascitur, sed nimiâ, quam Pręsumptionem dicimus. Huic fugiendę Siracides monet: Ne dixeris, peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adijcias peccatum. Et ne dicas, Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; subitò enim veniet ira illius, & in tẽpore vindictæ disperdet te. *a*

Optimè Gregorius: De omnipotenti Dei misericordiâ ordinatè confidit, qui hoc quod peccando deliquit, pœnitendo (& non repetendo) corrigit. *b* Quiquis aliter, non spe, sed temeritate impellitur.

a *Eccle.c.*5 *v.* 4. *& seqq.*
b *Greg. in l.* 1.*Reg.c.* 3.

§. IV.

Credibile prorsus est, vix ullum Christiani sanguinis ad Erebum detrudi, qui non, dum viveret, protractius vitæ spatium sperârit, arbitratus mortem multo serius ad se accessuram. Ex hac tam fallaci spe, desperatio demum nascitur æterna.

Nec illud minùs credibile inter illos desperatissimos capitivos vix ullum esse, qui dum superesset, non sæpius occultè desperarit hoc modo: En, actum ago; nunquam alios mores induã; assueta relinquere nimis durum est; nihil proficiunt conatus mei; frustra sum; sanctior non ero, nisi ad Calendas Græcas. Sic igitur pergamus, & fruamur bonis quæ sunt. *a* Mors properat; ibimus brevi, ibimus omnes. Valedicamus ergo maturis gaudijs, & abitum nostrum voluptate celebremus. Hoc reverà desperare est.

Obsecro vos, Christiani, per vos: perque salutem vestram, perque Domini mortem; hunc modo scopulum vitare: naufragium certum est, si navis hunc allidatur. Dum vita est; nunquam sera nimis emendatio est.

In vitia millies prolapsi sumus? Resipiscendo millies surgamus: Nunquam serum est, velle sanctiorem fieri. Quovis die, vel quavis etiam horâ, pro se quisque dicat cum psalte regio: Dixi, Nunc cœpi. *b*

Quisquis ad eam redigitur imbecillitatem, ut nec conari ampliùs, nec suipsius emendationem urgere velit, sed habenas laxet naturæ quocunque anhelanti, is demum in omne vitiorum genus prolabetur. Hunc iure suo vocabimus *Desperatum*, cui venale cælum est, cui gehenna tolerabilis càrcer videtur, qui nihil minùs cogitat quàm Æternitatem, homo perditus.

Verissimè dixit Bernardus: Desperatio sibi omnem malitiæ consummationem vendicat. *c* Desperationi plurimùm facit ignorãtia Dei. Est qui resipiscere cogitet, & hominem Christianum agere, si autem quàm bonus sit Deus, ignoret, sua ei cogitatio dicet: Quid facis? Et vitam istam vis perdere, & futuram? Peccata tua & multa nimis, & grauia sunt: Pellem exue, nec tamen satisfacies. Delicatè hactenus vixisti, iam subitò mutas? Consuetudinem non vinces; quidquid agas, in eadem atque eadem recides. Permitte hęc igitur suis ire passibus.

Ita miser in voraginem sensim abducitur, Bernardo teste, Portę inferi, cæca desperatio. *d*

a *Sapient.c.2.v.6.*
b *Psal.76 Vers.11.*
c *Bern.serm.37 in Cant. post.med.*
d *Bern.in sentent. mihi pag.497.*

§ V.

IN nostris carceribus reos reperias tam proiectę vitæ homines, ut in ipso carceris loco (quod ipse meis oculis vidi) furcas & patibula parieti appingãt, tanquã sibi gratulentur de futuro sepulchro tam sublimi. His scilicet patibulum iocus est. Nec defuerunt ex eâdem nebulorum tribu, qui, dum socij attolerentur in furcam, ipsi sub furcâ præciderent plurium crumenam, non tam spectatores quàm actores. Simillimè prorsus nos agimus (sit venia dicto) & Æternitatis aleam ingenti temeritate tentamus.

In carcere sumus, incerti quo die, quâ horâ producendi ad supplicium simus. Nos interim ridemus & iocamur; nil metuimus, nugamur, fabulamur, tempus perdimus, delitiamur. De gehenna differentes quidem audimus, aut ipsi de ea disserimus, sed sine sensu, perinde si hęc nihil ad nos. Quotidiana & sępè immatura spectamus funera, vix tamen nos etiam morituros, cogitamus. Æternitas nobis identidem inculcatur. Quis movetur, aut quamdiu hic motus durat? Calamitates Orbis, iusta delinquentium supplicia cernimus, nec resipiscimus, atque ita sub ipso patibulo animosè delinquimus. Hoc sanè tacita est desperatio, & ad furibundam illam ac æternam planissima via.

Miles Romæ, quod beatus Gregorius narrat, *a* accepta letali plaga, aliquanto tempore in mortuum iacuit. Sed ubi ad se rediit, tanquam redivivus, quę in Orbe alio vidisset, recensuit hunc in modum: Ad amœnissima prata pons extensior ducebat. Pontem subtermeabat fluvius teterrimi fœtoris nebulam exhalans. Ponte transmisso primæ amœnitatis viridaria, & in ijs non exiguus candidatorum numerus occurrebat. Locus hic omniũ gratiarum, longè gratissimos è floribus odores illic ambulantibus afflabat. Domicilia hîc complura elegantissimè structa. Huc per pontem evadere conabantur plurimi, sed irrito conatu. Nam quisquis minùs religiosè vixisset, pontem superare nequaquam poterat: soli transibant integri morum, scelerisque puri; qui verò vitam sceleribus inquinassent, in fœdissimum illud flumen præcipites abibant.

Dum in vita sumus, extra hunc pontem ambulamus, spe pleni. Nunquam tam turbidum est mare, nec cælum unquam tam ferreum & inexorabile, quin speremus meliora. Remedium deniq; malorum omnium est finis. At verò qui è ponte iam excussi sunt, iamque pleno ore Cocytum bibunt, spe omni destituti sunt. Nimirum ubi spei finis, illîc desperationis est initium, sed sine fine. In Eumenidum regno mera merissima desperatio est. Procul illinc, procul iam pridem spes omnis exulat. Quidquid eo præcipitati cernunt, audiunt, intelligunt, desperationis plenissimum est. Æternus dolor, æternus luctus, æterna mors. Fine scilicet, malorum omniũ remedio carẽt.

a *Greg.l.4.dial.c.36.*

§. VI.

§. VI.

IGitur, ô damnati, æquissimus iudex congregauit super vos mala, & sagittas suas complevit in vobis. *a* Insanabilis est fractura vestra, pessima plaga vestra; plagâ inimici percussi estis, castigatione crudeli. Insanabilis est dolor vester, propter multitudinem iniquitatis vestræ. *b*

Quæsivit olim ex vate Hieremia Deus: Quid tu vides Hieremia? Cui vates: Virgam vigilantem ego video. At Dominus secundùm: Quid tu vides? Ad quæ Hieremias: Ollã, inquit, succẽsam ego video. *c* Nostræ omnes, dum vivimus, pœnæ quid nisi virgæ sunt minimè atroces & sævæ? His optimi quique filiorum castigantur, & gratias agunt ob tam mite supplicium.

Hebræus rex Dauid: Virga, inquit, tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. *d* Virga directionis, virga regni tui. *e* Quamvis enim seu baculo, seu virga hac feriamur, non ideo miseri sumus censendi. Hæc verbera indicium amoris, hęc vulnera principium sanitatis sunt. Olla verò illa succensa, non directionis aut solatij, sed perditionis, sed exitij, sed desperationis est. Hanc ita metuamus, ut eam caveamus. Maturè iam discendum, quâ ratione tam temeritas seu Præsumptio, quàm diffidentia & desperatio declinanda.

Deus velut gigas ingentia duo brachia diducit, Iustitiam & Misericordiam: vtrumque porrigit volenti. Qui solam apprehendit Misericordiam, Temeritati ac Præsumptioni se exponit; qui solam complectitur Iustitiam, in diffidentiam pronus ac desperationem abit. Certè Deus grandia statuit Iustitiæ suę documenta in hoc alteroque Orbe, qui hæc sola considerat, è facili desperat: qui sola cogitat Misericordiæ invitamenta, plus æquo sperat. Medium tenuêre Beati, Inter Misericordiam & Iustitiam medius tutissimus ibis. Hoc omnes sacræ paginæ proclamant: Vniversæ viæ Domini Misericordia & Veritas. *f*

Hoc geminum Dei brachium assiduè contemplatus Dauid: Misericordiam, inquit, & iudicium cantabo tibi Domino. *g* Ita prorsus, ita duos inter parietes istos Iustitiam & Misericordiam transeundum: sic nimiam spem, sic & desperationem evitabimus. Vtrumque vitiosum, & nihil & nimium sperare. Vtrumque tamen, dum vita est, medicinam patitur; Avernalis desperatio immedicabilis est & æterna.

a *Deut. c.* 32. *v.* 23.
b *Hier. c.* 30. *v.* 12. 14. & 15.
c *Hier. c.* 1. *v.* 11. & 13.
d *Psal.* 22. *v.* 4. e *Psal.* 44. *v.* 8.
f *Psal.* 24. *v.* 10.
g *Psal.* 100. *v.* 1.

CAPVT X.

ÆTERNITAS,

Piorum iuge suspirium.

SOlymæus rex Salomon, idemque sacer scriptor Ecclesiastes, variè quamvis rectè, Æternitatis inexplicabilem circulum describens: Generatio, inquit, præterit, & generatio advenit, terra autem in æternum stat. Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur. Lustrans universa pergit spiritus, & in circulos suos revertitur. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. *a* Ita prorsus in Avernalem Æternitatem omnia pœnarum ac suppliciorum genera perinde ut flumina corrivantur, ipsa tamen Æternitas, velut immensissimus Oceanus, sibi semper simillima, non extensior, sed nec contractior fit, immutabilis semper & infinita.

Vbi in hac sæculorum voragine centena sæcula *b* fuerint absorpta, alia centena absorbebuntur; his pariter absorptis, alia atque alia, iterumque alia centena sæcula, in eandem voraginem descendent, idque sine ullo sæculorum termino. Nam ubi grex damnatorum tot sæculis gehennam habitaverit, ut ab omni retro ęternitate in flammis se fuisse arbitretur, nihil tamen Æternitatis, nec punctulum quidem præterijsse dicendum est. Æternitas post tot sæculorum tractus, nec quadrante quidem unico decrevit; tota semper simul est. Post euoluta millies millena sæcula, Æternitatis circulus æquè amplus adhuc & totus ęquè inextricabilis est.

Hoc nonum atque summum, hoc ineffabile, hoc incomprehensibile in Dei carcere supplicium est. Et quandoquidem æternitas vivorum etiam cogitationibus interest, eam triplici hoc discrimine assignamus. Æternitas piorum iuge suspirium: Æternitas impiorum formidabile somnium: Æternitas damnatorum immortale supplicium est.

De triplici hac differentia differendum. Et de primo quidem eius membro, scilicet Æternitatem piorum iuge suspirium esse, hoc caput decimum loquetur.

§. I.

Divina è cælo sponsa humanitatem sui sponsi commendans: Læva eius, inquit, sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. *a* Mysterium hîc tegitur, quod evolvendum. In læva sponsi honores, opes, rerumque abundantia; in dextera verò longitudo dierum, seu, Æternitas est. *b* Hic sponsa velut prudenter, & sponte cęca: Lævam, inquit, non video, nam capite eam premo; ita res fluxas, & quicquid honorum ac opum est, non curo. Dextram, quâ me complexurus, aspicio, sed nondum attingo. Quicquid mihi oculorum domi est, in æternitate defixum habeo, æterna curo. Quia verò beatorum æternitatem nondum obtinui, hoc mihi nihilominus promitto: *Amplexabitur me.* Æternitas dilata cruciat. Nam, Salomone teste, spes quę differtur, affligit animam. *c* Æternitas piorum iuge suspirium.

Bonifacius Romanus civis, aliquanto tempore cum Aglaë matrona nobili consueverat. Eius rei Bonifacium adeò pœnituit, ut hoc unum agere cœperit, maculam istam eluere, quacumque vel ardua virtute. Hinc fortunarum & capitis etiam periculū neglexit, ad martyrum carceres revisit, catenas osculatus, vinctos ad constantiam exhortatus, extremo supplicio affectos sepeliuit. His studijs intentus, Tarsum peregrinatus est, quo loco idem obsequij Christianis athletis præstitit. Assidua ipsius adhortatio erat: Supplicia constanter ferrent; Breuem esse laborem, præmium fore sempiternum. His ille vocibus, & alios, & seipsum, ad mortem animosè subeundam mirificè accendit. In his pietatis officijs comprehensus, & ferreis ungulis laceratus est; acuti è ferro calami carnem inter & ungues infixi, liquatum plumbum in os infusum. In his ille tormentis constantissimè durare, brevem laborem, præmium sempiternum verè credere, suam sibi exhortationem occinere, illudque sæpiùs ingeminare: *Gratias tibi ago, Domine* Iesv; & ita glorisissimè finijt. Æternitas piorum iuge suspirium.

a *Cant. c. 2. v. 6.*

b *Ita hoc explicat Paulus de Palatio.*

c *Prou. Cap. 13 Vers. 12.*

§ II.

Franciscus Assisias, ævi sui gēma, ex oculis laborare cœperat ob iuges lacrimas. Cūque ei à pluribus suaderetur, à fletu tam crebro abstineret; altùm ille suspirans dixit: Ob amorem luminis, quod nobis commune cum muscis, æternæ lucis radios nequaquam excludendos censeo. Idem interrogatus, quî sævitiem hiemis amictu tam tenui arceret? Si flammâ, inquit, æternæ patriæ calesceremus, facilè nos ab hoc frigore tueremur. Francisco vita hæc in patientiâ, ęternitas in desiderio fuit.

Dominus Iesv, ut doceret suos, æternitatem iugi suspirio desiderandam esse: Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus. *a* Occultum sed artificiosissimum argumentum: Hanc ob caussam, ait, non timere, quia occidunt. Si quem in igne similive supplicio detinere possent non occidendo, iure timerentur. At iam quò plus torquent, hoc citiùs extorquent animam; ubi grauior cruciatus, ibi celerior finis. Non est ergo quòd illos metuatis, qui corpus iugulare non nisi semel possunt, quod sæpè plagâ fit unicâ. Eum metuite qui plagas etiam letales iterat assiduè, & semper occidendo nunquam occidit.

En antitheses divinissimi oratoris è cælo: Mortis brevissimæ metus, mortis æternæ metu superandus est. Vult ergo Dominus probè intelligi animos hominum esse immortales, solius Dei arbitrio subiectos; corpora verò in vitam revocanda ad pręmium, vel supplicium æternum.

En quam artificiosâ verborum brevitate Christus maxima complexus sit mysteria, immortalitatem animi, reditum à morte ad vitam, tam præmiorum quàm suppliciorum ęterni-

æternitatem. Æternitas piorum iuge ſuſpiriũ.

Thomas Morus vir undequaque exactiſſimus in vinculis erat ipſi minimè ignominioſis, ſed quæ ſanctitatẽ ipſius teſtarentur Orbi. Huius viri vxor in carcerẽ penetravit flectendo marito. Sed fruſtra. Duplicem illa maſculo pectori arietem admovit, precibus & lacrimis ſuam peroravit cauſſam, illudque unicè ac per tori fidem rogitavit maritum, Vellet diutiùs vivere. Ecquid ego, aiebat, quid liberi, quid cognati, quid familia omnis adeò peccavimus, ut te, marite mi, tam citò perdamus? Noſtrum omnium vita tuo ſtat capite. Ego quidem centies mori malim, quàm extincto te ſupereſſe. Quapropter, mi More, aſſentire regio decreto, *b* & annos plurimos tuæ noſtrûmque omnium vitæ adiecisti. An adeò exoſam habes hanc lucis uſuram, ut obſtinatè pertendas mori! Veniet Mors ſui non ignara temporis: quid illam ultrò acerſimus, velut noſtri oblitam? Vt plurimis tuorum parcas, parce tibi, & quod optimum ætatis tuæ erit, ne ſperne. Nil ambigo, complures tibi annos optimus Deus indulgebit, modò tu ipſe tibi non invideas vitam.

Audiit hæc Morus patienti ſilentio. Ac ubi finiit coniux: Et quot ergo annis, inquit, me ſuperſtitem futurum cenſes, ô mea Aloyſia? Cui illa promptè: O mi optime marite, ait, ipſis facilè viginti annis & ampliùs. Ad quæ ſubiungens Morus: Hoc igitur agis, inquit, ut æternitatem totam vicenis annis cõmutem: næ tu ſcrutaria fores imperitiſſima, nobiliſſimas merces triobolo vendiſura. *c* Si viginti annorum millia dixiſſes, videri poſſes non imprudenter furere. Sed hæc ipſa viginti vel triginta millia annorum, quid oro ſunt ad æternitatem? Punctulum, fumus, umbra, momentum, nihilum. Hanc ob cauſſam ego vincula, & omnes vitæ calamitates lætus perpetiar, quamdiu Deo viſum, modò mihi ſalvum ſit Æternitatis pręmium. Illius iacturam vel minimam feciſſe, eſt, omnia perdidiſſe. Dixit, & verba generoſa morte firmavit. *c*

a *Matth. Cap.10. Verſ.28.* b *Sed iniquo.*

c *Hoc repetendum videbatur, quod in primâ Æternitatis editione omiſſum. In alijs editionibus mentio huius fit Conſid. 7. paragr. 2. De Thomâ Moro Sanderus l. 1. Schiſm. Anglic. & Stapleton. in vitâ Mori C. 16.*

§. III.

IOannes Godefridus, inter præſules ſidus clariſſimum, Herbipolenſis Pontifex tantò maioris, quantò tectioris ſanctitatis: Hic, inquam, antiſtes dictum iecit auro & cedro exarandum: *Omni momento*, aiebat, *ad oſtium æternitatis ſto*. Hinc in omni ædium ſuarum conclaui cranea, calvas, mortuorum oſſa tum picta, tum argilla, vel ligno ficta diſponi iuſſit, ne æternitatis unquam obliviſceretur. In eius exequijs Latina funebris oratio, plurima in eo iure merito commendavit, illud ſingulariter: Adeò illum æternitatis perpetuò cogitandæ ſtudioſum fuiſſe, ut libellum de Æternitate non obiter, ſed preſſo veſtigio ter perlegerit. Hic fervere opus neceſſe eſt, ubi tam recens ſemper æternitatis calet memoria. Hic optimorum ſemper quorumcunque animus erat, æternitatem dies & noctes ſecreta ęſtimatione penſare.

Non omittendum hîc illud, quod certa fide conſtat. Vir religioſus & ſacerdos, omni litteratura excultiſſimus, tam ardente ſtudio ferebatur æternitatis in animum quàm altiſſimè demittendæ, ut libellum de Æternitate ſepties cum cura evolverit, ſępius id facturus, ni eum Mors maturior ad ętemitatẽ citaſſet. *a*

Pachomius ſuos prolixè exhortatus, hunc demum epilogum attexens: Ante omnia, inquit, præ oculis habeamus ultimum diem, & momentis ſingulis æternorum dolorum ſupplicia formidemus.

Norat profectò vir iſte ſanctus, quo aditu quærenda virtus. Æternitas piorum iuge, ſed & triſte nonnunquam ſuſpirium. Cum enim duplex nobis immineat, beata & luctuoſa æternitas, nec ullo chirographo certi beatitudinis ſimus, non mirum formidinis aliquid & horroris tunc magis ſentiri ab ijs, qui iam viciniores ſunt æternitati. Deinde, licet ſpe ſimus maxima cœleſtis æternitatis obtinendæ, quia tamen hanc necdum obtinemus, hoc ipſo non ſine dolore ſuſpiramus. Tanti boni dilatio gemitus excit & lacrimas.

Hermenigildus *b* rex (cuius ſuprà mentionum fecimus) Levigildi Viſigothorum regis filius, Arriano dogmate repudiato, ad Catholica myſteria ſe vertit, animoque tulit æquiſſimo ſui parentis iniurias, qui necem filio minabatur, niſi denuo Catholica ſacra de-

ſereret. Cui filius generoſiſſimè: Poteris, aiebat in me ſtatuere, Pater, quod lubet. Regno privas? ſed perituro tantùm: immortale illud eripere non potes. In vincula me rapis? At cælum certè patet, ibimus illuc, ibimus. Vitam eripis? Reſtat melior & æterna. Vox rege digniſſima. Non eſt diſpendium ſed lucrum, æternis bona caduca commutare. Æternitas piorum iuge ſuſpirium.

a P. *Hermanus Hugo, qui Pia deſideria, & Bredanam obſidionem* &c. *ſcripſit, demum in caſtris mortuus.* b *Alij, Ermigildus.*

§ IV.

DIxerat olim Iechonias Ezechieli: Fili hominis, hi ſunt viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant conſilium peſſimum in urbe iſta, dicentes: Nonne dudum ædificatæ ſunt domus? hęc eſt lebes, nos autem carnes. Idcircò vaticinare fili hominis. *a* Putabant homines ſcelerati, ſe in civitate ſua, ſuiſque delitijs, perinde ut carnes eſſe in lebete, à nullo facilè extrahẽdas. Bene nobis eſt, aiebant, urbs noſtra & domus noſtræ defendunt nos; tuti ſumus. nihil in nos hoſtes poterunt. His ipſis rigide vaticinatus, & vices Numinis functus Ezechiel: Eijciam vos, inquit de medio *lebetis*, daboque vos in manus hoſtium, & faciam in vobis iudicia. Gladio cadetis. *b*

Sic & illis prorſus evenit, quibus mortalis hæc vita tantopere ſapit. Carnes ſe putant eſſe in lebete, bene illis eſt, veſtitum mollem, opiparam menſam, crebras voluptates pro cælo numerant: Æternitatem quam non cogitant, eam nec etiam deſiderant, lebete ſuo contenti. Sinamus hos furere. Brevi aliter erit. Eijcientur, gladio cadent, in lebetes alios abripientur, lixandi & aſſandi ęternùm. Intereà temporis, dum hilare momentum carpunt impij, bonæ mentis homines ſurſum enituntur, velut adeps in olla bulliente ſummum petit, carnibus in imo reſidentibus. Hanc optimam pinguedinem Mundus velut ſedulus, ſed ſtultus cocus, olla eijcit perinde ut ſpumam; tanquam purgamenta huius Mundi *c* fiunt optimi quique: Sed hæc pati iucundum illis eſt: prædulci Æternitatis beatiſſimæ amore iam ineſcati ſunt. Æternitas piorum iuge ſuſpirium.

Ex Iſraelis populo nõnulli magnis deſiderijs æſtuabant terræ fertilioris contingendæ. Sordere illis cœperat eremus tot annis habitata. Maximè verò cùm uberrimę regionis delitias, ficus dulciſſimas, mala granata optima, & ingentis uvę molem ſuis ipſi oculis ſpectarent, potiundæ terræ cupiditate accenſi: Quid facimus, aiunt, aſcendamus & poſſideamus Terram, quoniam poterimus obtinere eam. *d*

Hę piorum quotidianę voces ſunt: Quid hic agimus inter funera, quid fluxarum rerum momentis carptim paſcimur? Aſcendamus & poſſideamus Terram fertilitatis ęternæ. Auguſtinus hac ipsâ cupiditate flagrans, librum tertium, quem de libero arbitrio conſcripſit, in hæc verba finijt: *e* Tanta eſt pulchritudo iuſtitiæ, tanta iucunditas lucis æternę, ut etiamſi non liceret ampliùs in ea manere, quàm unius diei mora, propter hoc ſolum innumerabiles anni huius vitæ, pleni delitijs & circumfluentia temporalium bonorum rectè meritoque contemnerentur. Non enim falſo aut pravo affectu dictum eſt: Quoniã melior eſt dies unus in atriis tuis ſuper millia. *f* Æternitas piorum iuge ſuſpiriũ.

a *Ezech. c.* 11. *v.* 2. & 3.
b *Ibid. v.* 9. & 10. c 1. *Cor. c.* 4. *v.* 13.
d *Num. c.* 13. *v.* 31.
e *Aug. t.* 1. *l.* 3. *de li. arb. c.* 25. & *vlt. mihi pag.* 299. f *Pſ.* 83. *v.* 11.

§. V.

AVguſtus Imperator, Orbis monarcha noctes ſubinde traxit inſomnes, Ærarium habebat opulentum, Orbem tributarium, Provincias paratas, domi foriſque pleraque omnia ſecunda & proſpera. Nihilominus ſenſit deeſſe aliquid, quidnam deeſſet, explicatè non ſcivit. Optimus quiſque Chriſtiani ſanguinis, quid ſibi deſit, diſtinctiſſimè novit, & hoc eſt quod ingemiſcit, hoc ei quandoque ſomnum avertit. Omnia licet poſſideat, nihil ſe habere putat, dum beatiſſimam æternitatem non poſſidet. Quæcunque cetera in vili habet, modò æternitatis in cælo compos fiat. Hoc votis & ſtudiis omnibus, hoc animo cupit. Æternitas piorum ſuſpirium.

Quid obſecro ſenſus fuerit vati Hebræo Ionæ, cum vivus in immani ceto, velut in

in ambulante ac volubili carcere latitaret? Momentis pænè singulis sibi ipse videbatur mori. Imò priùs sepultus quàm mortuus, eundem piscem, & carcerem, & carnificem suum expertus est. Navigio vivo inclusus, millies naufragatus est. Hinc è ventre ceti velut ab inferis exclamans: Et proiecisti me, inquit, in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt. Circumdederunt me aquæ usque ad animam, abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum. Ad extrema montium descendi, terræ vectes concluserunt me in æternum. *a*

Quàm ardens huius viri desiderium fuit, ex hoc ergastulo evadendi? Hoc unum utique versabat animo: Modo extra hanc belluam sim, modò in sicco littore stem, modò, ah modò ex hoc volatili sepulchro in auras liceat emergere: Quæcunque vovi, reddam pro salute Domino. *b*

Non aliter æternitatem anhelant pij. Dum vivunt, cum fluctibus luctantur. Idcirco hoc unum efflictim desiderant, esse in portu. Æternitas piorum iuge suspirium.

Catholici ritus est, diebus pœnitentiæ dictis, Hebræam vocem gaudij nuntiam *Alleluia*, sacris cantionibus non miscere, testando luctui: eius loco audire est voculas illas, *In æternum, in æternum* Hunc cantandi morem obsecro discamus, & istud nobis ipsi assiduè occinamus: *In æternum, in æternum, in æternum.* Tunc autem maximè hęc cantio iteranda, cum carni lascivire lubuerit, & viam ingredi latam ac voluptuariam. Hic carmen illud maximarum virium identidem ingeminandum: *In æternum, in æternum, in æternum* ardebunt impij, in æternum gaudebunt Numinis amici. Et uti nullus gaudiorum, sic nullus suppliciorum finis erit.

Augustinus occasione nata: Hæc ego, inquit, mihi ipse canto quotidie. *c* Imitemur: & pro se quisque dicat: Hæc ego mihi ipse canto assiduè: Non incendium Troiæ, sed Gehennæ: gyros æternitatis inextricabiles, infinitos contemplatione quotidiana expendo. Hæc cantemus, Christiani, hæc cogitemus. Post triste Cineralium tempus, lætissimum sequetur Pascha. Suaviores modulos cælestis Hierusalem suggeret; per vicos eius cantabitur *Alleluia* d

a *Ionæ c. 2. v. 3. & seqq.*
b *Ibid. v 10.* c *Aug. tom 2. epist. 64.*
d *Tob. c. 13. v. 22.*

CAPVT XI.

ÆTERNITAS

Sceleratorum formidabile somnium.

PRiscæ sapientiæ antistes Bion dicere solebat: Viam ad inferos planissimam profectò, facillimam & tritissimam, ac prorsus inoffensam esse necesse est, cum illuc plerique omnes clausis eant oculis. Ipsissimam veritatem, mi Bion, & oracula loqueris, sic est omnino. Facilis descensus Averni, facillimus; itur eò ac curritur, clausis & compressis oculis. Imò sunt qui dormientes ac somniantes ambulent, ab hac tamen via non aberrent: Evertunt sensum suum, & declinant oculos suos, ut non videant cælum. *a* Hi sanè dum iter faciunt dormiendo, æternitatem subinde cogitant, sed somniando. Atqui formidabile somnium est. Idcircò illi hoc excutere conantur: Perinde ut ij faciunt, quibus mœsta species per somnum oblata est, eam proximæ diei hilaritate moliuntur expellere, mœstumque somnium symposio læto digerunt. Non aliter impij è quibus sunt, qui dicant: Vbi hæc viderimus, credemus. Ita cæci eunt; vix unquam sibi vigilant; Æternitatem raro, nec nisi obiter cogitant, aut potius somniant, atque sic in Orbem alterum migrant. Æternitas impiorum formidabile somnium. Quod iam explicatiùs trademus.

a *Daniel. c. 13. v. 9.*

§. I.

ÆTernitatē aliquibus somnium esse diximus, sed terrificum. Quis enim adeò in saxum obriguit, ut ei Æternitas vel per quietem visa terrorem non incutiat? At verò quia hæc talia ut somnium habent, idcircò ea non capiunt, non ęstimant, cū animo suo non volvunt, non suis hæc momentis ponderant.

Hinc

Hinc iſta oblivione celeri ſepliunt. Hoc Siracides notans : Somnia, inquit, male facientium vanitas eſt. *a*

Die quo Chriſtus cruci fixus in vitam redijt, piæ aliquot matronæ, ad Domini conditorium exierunt, mortuum unctura: at ubi eum candidati cælites vivere aiebant, regreſſæ à conditorio, omnia quæ vidiſſent & audiſſent, ut lætum nuntium ad Apoſtolos pertulerunt. Et viſa ſunt, inquit Lucas, ante illos ſicut deliramentum verba iſta, & non crediderunt illis. *b*.

Hîc ſimillimum fit. Nunquid enim ęternitas & crebro ſatis, & apertè ſatis, ſatiſque diſtinctè concionibus, picturis, exhorationibus, colloquiis, libris, & auribus & oculis ingeritur? Sed quo effectu? Videntur hęc ante multos ſicut deliramentum, aut ſomnium. Timent aliquantulum, ſed cum ſomnio deſinit & timor.

Vates Hebræus Ionas divina iuſſa fugitans commiſit ſe mari. Ortâ tempeſtate horribili, nautę de vicino periculo trepidi Deum ſuum invocarunt, & allevando navigio, quicquid vexerunt oneris, exturbarunt in mare. At Ionas ad ima navis deſcendit, & periculorum ſecurus, *dormiebat ſopore gravi*. Hic gubernator hominem accedens, & è ſomno expergefaciens: Quid tu, inquit, ſopore deprimeris? Surge, invoca Deum tuum, ſi fortè recogitet de nobis, & non pereamus. *c* Mox inito conſilio ſors ducta, & Ionas ſortitò eiectus eſt in undas, ſalvis ceteris, qui ſua eiecerant in mare.

Dum vivimus in navi vulneratâ, & rimoſâ, in mari turbido, & furioſo degimus, tam autem vicini ſumus Æternitati, quàm navigantes mari: tribus à morte digitis diſtamus, ſæpè non totidem; uno fit halitu quod tota non eluat ęternitas. Periculi monemur ſæpiùs. Eſt non nemo qui dicat: Quid tu ſopore deprimeris, ſurge, invoca Deum. Cui ſalus cordi eſt, ſomnum excutit, loco conſurgit, nocitura onera in mare deijcit: hoc aio, hic talis in precationes ſeſe effundit, ieiunijs frangit, ſtipem largam tribuit, omnia paratus dare, ut peccati pœnas ſerio luat.

Quàm verò aliorum multi divinę voluntatis ac Dei fugientes, dormiunt ſopore gravi, nec audiunt tempeſtatis minas; Æternitas eis ſomnium eſt, & fabula. O ſomnum periculoſum! dum enim ſurdis hæc auribus tranſmittunt, ſors mortis in eorum caput trahitur, & illi ſemiſomnes in Æternitatis mare ſubitò excutiuntur.

a *Eccl.c.34.v.5.*
b *Luc.c.24.v.11.*
c *Iona ca.1.v.5.& 6.*

§. II.

Narrant fuiſſe hominem ſtirpe ac ſanguine, non item moribus nobilem. Erat is ad Mundi leges examuſſim factus, & quod inter vitia eminebat, egenis rigidus. Hic unà cum famulo ad quietem ijt in utramque aurem dormiturus. Medio noctis per quietem famulo hæc ſpecies obiicitur. Herus ad tribunal Dei rapitur, accuſatur, condemnatur. Inde à cacodæmonum globo, non ſine triumphi ſpecie in flammeos gurgites abducitur. Varia ſed luctuoſa hic ludibria repræſentantur. Lucifer novum hoſpitem ſalutans: Solitus eſt, inquit, hic amicus noſter delectari thermis, & inde lecto, quàm molliſſimo foveri: conſuevit ſpumantes pateras modis muſicis ac ſymphonia exhilarare: igitur ut hæc omnia ad nutum ſint, curate. Hîc miſer vociferari, & diem natalem ſuum, ſuperos omnes, Deumque ipſum execrationibus, deterrimis devovere. Dum eiulat infelix, in paratum ignis puteum præcipitatur fragore ingenti. Hîc evigilans famulus ſurgit, reviſit ad herum, ſed iam mortuum invenit. *a*.

Eheu! ſors moriendi ducitur occultiſſimè; væ miſeris, quos ſubitò deſignarit dormientes. Ibunt hi in domum ęternitatis ſuæ, non redituri ad epulas & delitias ſuas. Deus indignationis plenus ſeveriſſimè minatur: Inebriabo eos ut ſopiantur, & dormiant ſomnum ſempiternum, & non conſurgant. *b* Satis ubique exemplorum eſt.

Rex Chaldæus Baltaſar epulum regale accumbens, dextram in pariete ſcribentem vidit & exhorruit, quamvis ſcripturam non intellexerit. Danielem peritiſſimum eius interpretem purpura & torque donavit, eique tertios à ſe honores decrevit. Pœnitentiæ tamen nulla profus mẽtio. Sed eadem nocte rex Baltaſar interfectus eſt.

Hæc omnium ſors eſt, quibus Æternitas ſom-

somnium est. Hi namque licet infinita cogitent, cogitationē tamen seriam in Æternitatē nunquam defigunt; licenter & impie vivunt. His sępiùs, quemadmodū Baltasari regi, paucorum verborum scriptio monstratur talis: *Momentum vitæ est, sed pendet ab hoc momento æternitas.* Terrentur hîc quidem, nonnihil trepidāt, horrent æternis ignibus cremari, obstupescunt post mille milliones annorum Æternitatem nec minimo quidem minuendam: veritatem hanc laudant, sed non sequuntur; mysteria hæc venerantur, sed mores non emēdant; mysteriorum interpretes & audiunt, & colunt, sed pœnitentiam non agunt, aut nimis instabilem: Hæc credimus, aiunt, sed à consuetis vitiis non abeunt. Post terrorem non longum ad suos calices, ad Veneres suas, ad numos suos, ad livorem & simultates suas redeunt tam vitiosi quàm antea, subinde vitiosiores quàm anteà.

His pariter, quod regi Daniel dixit, in os objiciendum: Tu quoque Baltasar, non humiliasti cor tuum, cùm scires hæc omnia. Tu quoque, Christiane, avaritiam & iniustitiam tuam non emendasti, cùm scires hæc omnia, Tu quoque maledicam & mordacem linguam tuam, amarulentam & crudelem invidentiam tuam non correxisti, cùm scires hæc omnia. Tu quoque tuas libidines freno non coërcuisti, lasciuiam & has sordes non fugisti, cùm scires hæc omnia. Tu quoque comessationes & potationes tuas non omisisti, cùm scires hæc omnia. Tu quoque ludendi, & tu iurandi consuetudinem non cavisti, cum sciretis hæc omnia. Æternitas vobis perfunctoriè cogitata, formidabile visum est esse somnium; Æternitatem nuuquam toto cogitastis pectore, nunc è vivorum numero repente in immensum Æternitatis mare præcipitamini. Hæc prævidere potuissetis, imò debuissetis, si Christianum nomen tueri voluissetis. Sua culpa perit, qui exitium vel monitus non cavet.

a *Meffret. serm. 3. in Dom. 2. post Epiph. mihi pag. 221.*
b *Hierem c. 51. v. 39.*

§. III.

SAul Israëlis populo gravem incussit metum. Nam, quod Regum fasti testātur, Insiluit spiritus Domini in Saul, & iratus est furor eius nimis, & assumens utrumque bovem concidit in frusta, misitque in omnes terminos Israel per manus nuntiorum dicens: Quicunque non exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus eius. Cunctabantur quidem Hebræi cives millitiæ se dare: Sed audito tali nuntio Invasit timor Domini populum, & egressi sunt quasi vir unus, trecenta & triginta millia virorum. *a*

Cæli terręque dictator Christus, & Saule longè maior rex seria comminatione proclamans: Timete, inquit, eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete. *b* Non boves, sed homines minatur in ignem rapiendos. Sed quid plurimis hæ minæ sunt? Somnium. Divinas leges nihilominus audacissime perfringunt.

Vos ipsi dicite: Quanta viatoris illius temeritas est, qui fessus de viâ parietem videt, sed fatiscentem & rimas agentem, iam iamque ruiturum, sed quia fatigatus & somnolentus, acclinat se dormiturus securè. Mox adest qui hominem suimet negligentem excitans: Heus tu, ait, quid hic agis temerarie? Surge properè, quam primum, & in tutum te recipe. Hic paries ruinam meditatur in singula momenta, & tu hîc dormire audes? Actutum abi. Quid si viator illinc abire nolit, dicatque monitori: Ne mihi molestus sis; tu tua age: ego somnum quem cœpi, pertexam. Ergo pereat, perire qui vult: Hic in tumulum, ruinam muri elegit: Habeat ergo sepulchrum quod ambijt.

Vita hominum paries sanè ruinosus est; quo die, quâ horâ, quâ parte horæ collapsurus sit, à nemine sciri potest; incertissimum est: etsi certum sit diu stare non posse tam malè materiatum opus. In singulos dies, in horas, & in horæ partes singulas ruina est expectanda. At nos, audax Iapeti genus, homines prorsus temerarij, huc acclinamus, & securissimè dormimus. Suo quisque sopore torpet. Hunc avaritiæ, illum crapulæ, istum libidinis, alium invidiæ aut superbiæ somnus deijcit. Rex Hebræus plurimos ita dormientes vidit, & miratus dixit: Dormierunt somnum suum. *c*

Ita suo quisq; indulget somno, graui & ar-

 cto.

cto. Sed adſunt qui dormientes evigilare iubeant. Clamat Chriſtus, clamant diſcipuli Chriſti, clamant priſci Patres, clamant è cathedrâ oratores Chriſtiani, omnes unâ voce monent, ne parieti fidamus tam ruinoſo, iam vitium feciſſe, brevì, & ſubitò ruiturum. Quin imò vitium ac ruinas monſtrant, iubentque periculum protinus exire. At ſunt quos ſomnus adeò altus complexus eſt, ut monitorum nihil audiant. Sunt quos voces tam crebrò iteratę expergefaciant quidē, ſed fruſtra, paullò poſt iterum in ſomnum relapſuros. Id illi tales, quod viator, reſpondent: Sinite, finiamus ſomnum quem cœpimus: nobis hic bene eſt.

Neque tamen monitores deſinunt monere, idq; tantò contentius ac conſtantius, quantò certius grauiuſque periculum imminet. Neque enim de unius corporis, ſed de corporis animique ſalute agitur æterna. Æterna mors premit, quos paries iſte dormientes opprimit.

At multi nihilominùs poſt plurimorum monita tam frequenter repetita in ſomnum declinant, parieti iam ferè ruenti fidunt, dormiunt ſecuri, & Æternitatem ſomniant; terrentur, ſed ut ſomniantes ſolent, qui terrorem excutiunt cum ſomnio.

Ita vivimus, ita dormimus, ita ſomniamus, ita perimus. Subitò namque paries, qui minabatur, ruit, & opprimit ſopitos. Mox tota in oculis eſt Æternitas, non iam breve ſomnium, ſed immortale ſupplicium. O viatores nimium temerarios! O ſoporem tam arctum quàm exitioſum! Et quæſo, num iſta nimis quàm certa creditis?

a 1. *Reg. c.* 11. *v.* 6. & 7.
b *Luc. c.* 12. *v.* 5.
c *Pſal.* 75. *Verſ.* 6.

§. IV.

CRedibiliſſimum eſt, quòd, ſi damnatorum aliquot ab inferis redivivi emergerent, qui ſic dormientes vellerent, monerent, ruinam proximam prędicerent, eos tamen non expergefacerent. Tanta eſt humanæ mentis & cæcitas, & ſocordia. Ideò Abrahamus negat ſe facturum, quod in flammis purpuratus epulo rogat de mortuorum aliquo ad fratres ſuos mittendo. Et repulſæ rationem aſſignans: Si Moſen, inquit, & prophetas non audiant, ſi monita vivorum ſpernant, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent. *a* Ita prorſus eſt. Eam ob cauſſam Chryſoſtomus dixit. Gehenna non videtur incredulis; credentibus eſt perſpicua. *b*

Cùm de reorum ſupplicijs mētio inijcitur, quoties audiuntur iſta: Hic in exilium pulſus, hic virgis cæſus, ille ad remum datus, ille capite plexus, iſte in patibulum ſublatus, iſte in rotam actus, hic rogo extinctus. Hæc etiam facinoroſi audiunt, neque tamen ad frugem ſe corrigunt. Multi capitalium reorum, licet eis vitæ fiat gratia, denuò tamen eadem patrant, aut peiora.

Nos tales ſimus, modò rei fatentes ſimus. Quoties enim gehennę condonationem pœnitentia impetramus, & omnia facturos promittimus: Brevì tamen ad ingenium redimus, & deteriores ſimus licentia. Iracundiæ & invidiæ valedicimus; avaritiam & ſuperbiam procul à nobis relegamus; ſic furta eiuramus, libidines deteſtamur, temulentię hoſtes nos profitemur. Paullò pòſt & iraſcimur, & invidemus; iterum ſuperbi, avari iterum; nec furtis, nec libidinum nequitijs abſtinemus; vino ac poculis ſuaviſſimè reconciliati; eadem quæ ante, & ſæpè peiora facimus. Num iſtud non eſt Æternitatem ſomniare, & interim ęternis ignibus digniſſima patrare?

In Ægyptio Pharaonis carcere, duo ex aulico famulitio rei ſervabantur, quibus diverſum obtigit ſomnium, neuter tamen illius interpretandi rationem norat. Ideò ad Ioſephum unà captivum verſi: Somnium vidimus, aiunt, & non eſt qui interpetetur nobis. *c* Æternitatis ſomniatores multi, interpretes pauci. Iuvemus & interpretemur.

a *Luc. c.* 16. *v.* 31.
b *Chryſ. orat.* 4 *de Lazaro.*
c *Gen. c.* 40. *v.* 8.

§. V.

IN prima, quam de Æternitate dedimus, ſcriptione, variâ eam imagine ſpectandam propoſuimus. Addimus nunc iſta, non legenda ſolùm, ſed etiam expendenda.

Rogus ſit è vivis ac candentibus carbonibus, qui magnitudine urbem hanc Monachium

chium æquet, tribus quatuorve cubitis terram penetret. In rogum hunc tam amplum homo unicus inijciatur, hac lege. Non prius illum ex ardenti hoc lecto liberandum, quàm singillatim ac particulatim carbones omnes subtrahantur: singulis autem centenis annis advolaturum vulturem, qui carbonem unum, nec plures, auferat.

En, homo iste è novemplici Æternitatis, non nisi uno ignis supplicio, cruciatur, & tamen intolerabilis hic cruciatus æstimatur, ob diuturnitatem. Nunc ergo ponuntiet Arithmetica, quot millia, quot milliones annorum transituri, dum homo iste liberetur è rogo tam vasto. Tam inexplicabile hoc videtur, quàm intolerabile.

Sed, ô boni, ô mortales cæci, ad inferos hoc nihil est. Nam homo iste à novemplici æternitatis supplicio liber, non nisi unicum ignis tormentum patitur. Accedit spes finis quatumcunque serò venturi.

Sed ut damnatos in tumbis flammeis iacentes attentioribus oculis contemplemur, spectaculum imaginationi hoc effingendum.

Vnus aliquis in profundissimâ subterraneâ cellâ lecto ferreo catenis arctis affixus est; manus collũ, ac pedes annulo chalybeo alligati. Infra lectũ hũc prunæ & ignis, sed nec aliud lecti operimentum. Solatium hîc unicum est istud. Cùm miser iste primum alligaretur (ita ponimus) hoc illi denuntiatum est, millesimo quoque anno venturum aliquem, qui è candentium carbonum strue, eà quidem vice unicum sit ablaturus. Post mille tamen annos hunc ipsum rediturum, & alterum è carbonibus ab eo auferendum. Atque hac ratione singulis millenis annis aliam aque aliam è prunis tollendam, dum tandem omnis prunarum congeries auferatur.

Cogitemus, ah, cogitemus quot annorum milliones seu myriades sint transiturę, dum ignens hic lectus sic minutim ablatus cesset urere. Sed ô mitissimum hunc infernum ad desperatissimam & cruciatibus plenissimam ęternitatem! Durante hac, eiusцemodi flammei lecti decies, vicies, centies, sed & millies dicta ratione, auferri poterunt, & necdum finis erit ullus Æternitatis, nunquam heu nunquam terminandæ.

In rebus gestis divorum admiranda plurima: Verè enim mirabilis Deus in sanctis suis. *a* Ego nil minus mirandum putem, quàm quod multis mirissimum videtur. Æternitatem præ ceteris expendisse censendus est ille, de quo Climacus *b* narrat, anachoreta. Vixerat is in monte Choreb, sui & arduæ virtutis negligens. In extremis horam iacuit velut iam exanimis. At ubi ad se redijt, omnes quotquot moribundo aderant, rogavit, loco cederent, sibi iam deinceps seriò agendum. Ita tugurij sui ostium, quàm licuit, arctissimè obstruxit, uno solùm foramine, quo panis & hydriola inferretur, relicto. At ille totis duodecim annis cum nemine, nisi cum Deo & angelis locutus, præter panem & aquam parcissimè sumpta gustavit nihil. Hîc ille perdius & pernox velut attonitus sedere, Æternitatis rotam animo assiduè volvere, interminata tam gaudia quàm tormenta pensitare, certissimæ Mortis iaculum nunquam non prævidere, cęlum suspicere ac suspirare, inter hęc tacitis sed pænè continuis lacrimis fluere, hoc vivendi tenore annos duodecim exigere, denique ad extrema denuò devenire. Quod ubi ceteris innotuit, vi obstructam ianuam emoliti, certatim in moribundi cavum se infundentes rogarunt, daret abiturus sui monimentum. At ille ingemiscens altum: Date veniam, inquit, meisque erroribus, Patres, gratiam facite: Quisquis Mortem, quæ ad Æternitatem ianua est, mente seriâ consideraverit, non peccabit.

Hunc ego hominem, ut dixi, ex omni sanctorum numero ideò minùs admiror licet vitam egerit prorsus admirandam, quia quicunque cogitationes in Æternitatem intenderit, non multum his absimilia præstabit. En sanè meliùs est seipsum, vel centum annis muro includere, & rigoribus extremis corpus exercere, quàm vel minimum Æternitatis beatæ periculum subire. Vnusquisque sibi, quod Lotho, dictum credat ab Angelo: *Salva animam tuam; festina, & salvare.* Gen. cap. 19. v. 17. & 22.

a *Psal. 67. v. 36.*
b *Climac. gradu 6. de Mortis memoria.*

CAPVT XII.

ÆTERNITAS

Damnatorum inexplicabile, ac Nonum ſupplicium.

PHaraonem regem & incolas Ægypti Deus non ſimplici ſolum flagello caſtigavit: Cruentos fontes, Ranas, Cinipes, Muſcas, Pecorum mortalitatem, Vlcera, Grandinem, Locuſtas, Tenebras immiſit. Graves ictus, & magno brachiorum pondere incuſſi: at ubi decimus acceſſit, hîc demum fracta eſt pertinacia, hîc plurimorum ſecutus interitus. Factum eſt autem in noctis medio percuſſit Dominus omne primogenitum in terrâ Ægypti, nec erat domus in quâ non iaceret mortuus. *a*

Cum graviſſimis novem ſupplicijs hoſtes ſuos afficiat Deus, nunquam addit decimum, quo eos de medio tollat. Nullus finis, mors nulla, nullus interitus. Imò, ut Gregorius loquitur, mors ſine morte, & finis ſine fine, quia & mors vivit, & finis ſemper incipit, & deficere defectus neſcit. *b* Quod Ægyptijs maximum fuit ſupplicium, hoc damnatis ſummum eſſet ſolatium, ſcilicet iugulari, & tandem funditus tolli.

Qualis hęc regio, Deus bone, quę mortem inter gaudia ſumma numerat, qualis hæc regio? Iobus eam, Terram miſeriæ iure merito vocat. Verè miſeriarum omnium ſentina eſt. *c*

Octo inferorum ſupplicia percenſuimus. Addimus Nonum, omnium multò graviſſimum, quod non ſolum oratione non explicari, ſed nec intelligentiâ comprehendi, nec cum ullo aliorum ſuppliciorum conferri poteſt. Æternitas damnatorum inexplicabile ſupplicium. Quod quidem nunc verbis non explicare, ſed nonnihil adumbrare conabimur.

a *Exod.c. 12. v.20.*
b *Greg.l. 9. Mor.c. 49.*
c *Beatus Thomas nominat ſtatum omnium malorum aggregatione perfectum.*

§. I.

§. I.

ÆTernitas damnatorum inexplicabile prorſus ſupplicium. Fingamus hoc ipſum ſupplicum quadruplici tantum hac moleſtiâ conſtare: Apicula pungat manum dexteram; lævam ſugendo infeſtet culex; genam in vultu dexteram ſcarabęus Lucanicus preſſet, lævam ſuppurans ſpinula pervellat. Hæc ſolùm apud inferos toleranda ſint, non aliud quidquam, aut horum duntaxat unicum. Fingamus ſolam manum ab æſtro aut tabano fodicari, hoc tamen ſupplicium fiet infandum, ſi fiat æternùm, tametſi alius dolor accedat nullus.

Quid quæſo urens calceus, ſi omni vitâ perferẽdus? Quid, oro, doloris ciet unicus ſcarabæolus, aut cantaris rubea, ſi per auriculas illapſa, cerebrum incipiat ſcrutari? Dolor quicunque alius vel leviſſimus deſignetur, ſi vitâ totâ idque aſſiduè tolerandus ſit, graviſſima pœna cenſebitur, ſi ſemper perferendus, ſi æternus ſit, tormentum erit infandum.

Quid mihi iam verborum ſupererit, ſi novemplex Æternitatis ſupplicium coniunxero? Hic vox, hic ſenſus omnis deficit. His tamen quomodocunque tandem adumbrandis rem miriſſimam recenſet beatorum cælitum notus panegyriſtes. *a*

Lydvvina Schiedamenſis virgo religioſiſſima, patientiæ omniſque ſanctimoniæ ſpeculum, triginta & octo annis morbos pertulit ſæviſſimos, non minor tamen patientia illius fuit quàm dolor. Ad hanc ut reviſeret, ægrè perſuaderi ſe paſſus eſt homo flagitioſus, quem nemo unquam eò potuit pertrahere, ut apud ſacerdotem crimina ſua accuſaret. Hoc demum ab eo, quamvis ægerrimè impetratum, ut apud Lydvvinam tumbæ proximam conſcientię ſuę vulnera nonnihil aperiret, & ijs medelam peteret.

Ille, quod eiuſmodi pecora ſolent, id iocum interpretatus, ad ęgrotam virginem viſit, atque ut promiſſis ſtaret, ſcelerum ſuorum ingentem catalogum ridendo percenſere orſus eſt. Illa per omnes cælites rogare hominem, ſibi eâ narrare omitteret, has tales conſcientię labes ſacerdoti aperiendas, ab alijs eas audiri nefas eſſe. At ille, prout cœpit, narrationem pertexuit, & longam flagitiorum ſeriem

tiem explicavit, cùm etiam inter sodales de his gloriari non ei fuerit insuetum. Lydvvina cùm negare aures non posset historiæ tot sceleribus contextæ, demum quæsiit, an cum eius venia hæc sacerdoti, velut interpres, aperire possit? Cui ille subridens: Veniam do, inquit, modò ego ipse harum virtutum mearum non cogar esse præco. Lydvvina homini iuvando prudenter hoc executa, narratas sibi noxas non aliter quàm suas ingenti dolore animi expiavit.

Ille ad ægram revisens: Puto te, inquit, mea pro me scelera sacerdoti exposuisse, quid iam pœnarũ iniungis? Hoc unum, ait illa, ut nocte una, sed tota, in tuo lectulo cubes supinus, nec in ullum te latus moveas. Fac hoc, & mihi committe cetera. At ille lętùm cachinnans: Nil amplius, ait, imperas? hoc tota moles meæ pœnitentiæ? Aures tuas laudo, tam clementes mihi iudices. Si tam facile est vitæ maculas eluere, faciam quod iubes.

Sed vesperi vix in lecto se collocavit, cum nescio quid molestiæ sentire, grave erat in neutrum se latus vertere, itaque putare nunquam tam rigidum habuisse lectum, & quia movere se vetitum, supina hæc quies visa est difficillima. Dum ita cubat, secum ipse cogitans: En, aiebat, sanus sum & incolumis, lectus mollissimus est; modò liberum esset meo me more huc illuc versare. Sed quid hoc curas? dormi tu, dormi, dum clarum manè fenestras intret, dormi securè, & in vtramque aurem.

Non potest. Alia super aliam cogitatio subnascitur. Quid deest, ait ipse sibi, nox unica sic dormienda est, & fidem tuam liberasti. Verum, quid si tres pluresve noctes sic dormiendum? Mori malim. Mori? Tantam certè molestiam huic rei subesse non credidissem. Prô me miserum, quàm exigua, quàm nulla in me patientia, quem tam leve vincit tædiolum? Lydvvina in quantis doloribus, quàm patiens? Quid si asseri sit indormiendum, idque multis hebdomadibus? Quid si colica, vel podagra vel calculus aut dolor capitis accedat, uratque angatque? Hæc ad inferos spectant. Et quò tu spectas? quò tua te ducent scelera, tot tantaque? sexcenties aut millies capitalia es ausus, iam pridem meritus gehẽnam. Sed quis lectus illic iacentium, quod stragulum, quæ lodicula? an tantùm eis libertas adempta, in utrumque latus se vertendi? quæ illos vestiunt plumæ? an non loco plumarum flammæ sunt? Et quot mensibus, quot annis cruciatus illi durabunt? Æternum, (si fides Euangelio) ita prorsus, ęternum. Ergo sine fine? Reverà sine omni fine. Ergo post centies millies millena millia annorum, non tantum non finem, hi cruciatus invenient, sed nec ullam spem finis. Quid ergo agimus, qui cum ęternitate ludimus? Imò non ludere hoc est, sed insanire. Agedum, deinceps alius ero, aut nullus ero.

Dixit & fecit: & ô quantum mutatus ab illo! Ad sacram confessionem iam paratissimus, cui anteà mors visa, seipsum accusare. a *Surius to. 7. die 14. Aprilis mihi pag. 296.*

§. II.

Sed hoc ipsum, quæso, & nos cogitatè perpendamus. Vere & in mollissimo lecto iacere, sed semper iacere, & æternum iacere, supplicium foret inexplicabile. Quid iam omnium apud inferos suppliciorum erit cumulus, ac congeries formidabilissima?

Febriens sic quandoque ardet, ut arbitretur siti suæ vel dolium fontanæ frigidæ non suffecturum. Heu quis damnatorum siti medebitur? Ardebunt & sitient, sed nec omnes Orbis rivi, non fontes universi, non omnia flumina, nulla maria illorum ardentissimam sitim extinguent, idcirco etiam nec eis guttula stillabit.

Mi Deus, quàm molestus nobis est calor æstivus, ut languemus, ut fatiscimus, ut anhelamus? Vestes abijcimus, lecti operimentum excutimus, huc illuc impatientissimè nos volvimus? urit lectus, nec quidquam amabilis pręberet frigoris. Sed quid hoc, ô Deus, ad sulfureum Æternitatis vaporarium, ubi non solum refrigerationis nihil est, sed nec fore sperandum est? Non frigidulus vesper, non gelida nox, non rorans manè ardores illos temperat. Vna, sed ignea, sed doloribus plena, sed æterna nox est. Ah, vel pœnæ saltem nos terreant, si non invitant pręmia. Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium.

Quicquid apud inferos est, tormentum est. Vndequaque undique in doloribus sunt. Supra damnatos paradisus est, sed æternum

clausus. Abyssus infrà, sed nunquam reseranda. Ante ipsos tormentorum omnium æternitas. Ponè ipsos amissę voluptatis amarissima memoria. Dextrâ tortores diaboli. Lęvâ pœnarum socij. Intra ipsos angor, vermis, terror, desperatio.

Hæc Christiani, credimus, & ita vivimus? Quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui revelatum est? a Hæc esse credenda novimus, sed credimus languidissimè. Nostrum *Credere* vix quidquã habet animę; non vivit. Perinde si cui digito monstrem pictam tabulam, dicamque: Hic est Abrahamus filium immolaturus. Abrabamum dico, vtique non vivum, sed pictum. Talis omnino est fides nostra, non viva, nil ardoris spirans, non animata, sed picta. Credimus, & non credimus.

Eam ob caussam Æternitatis quotidie meditandę modum hîc brevibus perstringo.

Pater locuplex filias elocarat honestissimè. Hæ persuaserunt seni, ut eas opes vivus liberis non subtraheret, quas daturus esset post mortem: id unum sanctè policitæ, de alimentis patri à se laute prospiciendum. Et primo quidem anno liberaliter ab ijs habitus est. Cum vero pręter spem ipsarum diutius viveret, senis pertæsæ, pietatis & pactorum immemores, tenacius ac durius cœperunt patrem tractare. Ille ut imprudentiam suam emendaret astu, capaciorem cistulam sed saxis & arenâ plenam cubiculo suo inferri clam curavit. Hanc noctu aperuit, & quicquid modicę pecuniæ reliquum habuit, repetitis identidem iactibus diu multumque numeravit, submissâ voce ponens grandem calculum, ita tamen ut à genero facilè audiri posset. Demum obseravit divitem arcam, Postero manè filię parentem blandius affatę interrogarunt, quid nocte proxima somnum tamdiu distulisset? Quibus pater: Remotis, inquit, arbitris, thesauri mei calculos subduxi, filię: Quæ vestrûm melius de me vi.o fuerit merita, eo potietur. Hîc porro ingens ęmulatio, & utraque omni officiorum genere parentem prosequi cœpit. Eo mortuo, reclusa cista, cum saxis & arenâ repertus fustis, cui inscriptum: *Quod pietas non potuit, avaritia extorsit.* b

Nos pænè pari sed longe sanctiore consilio cistam replebimus arena vel minuto semine, ut quod persuadere nequiverit pietas, possit æternitas. Sic ergo rem aggrediamur: Quisque proximam sibi cistulam, aut armariolum, aut riscum, vel arculam loculatam; aut si etiam aliud ad manus sit, suos loculos, suum pileum, suum poculum, aut chirothecas suas e papavere, vel lapillis, vel cicere, vel tabaci, aliove semine minuto impleat, & ęternitatem meditaturus sic numerare incipiat, ut unum papaveris, vel alterius seminis granulum vel lapillus, vel pisum unicum centum aut mille annos valeat.

Ergo unum granum, mille anni; duo grana, duo millia annorum; decem grana, decem millia annorum; centum grana, centum millia annorum; mille grana, millies mille anni, & sic deinceps. Hoc primum.

Alterum: etiamsi ex armario, cistula, pileo, patina vel vase quocunque alio sic impleto decem aut centum grana subtrahantur, pęnè nihil subtractum videbitur. Intereà certissimum durante Æternitate tot mille annos transituros, quot papaveris, vel ciceris, vel alterius seminis granula in vas illud vel arcam sunt congesta. Nil certius. Nam omnis hic numerus suum habet finem, etsi dicto modo hypocaustum, etsi capacissimam domum papavere vel alio semine repleamus, & grana singula mille annos valeant:

Tertium: Vbi Æternitate stante, tot mille anni abierint, quot in grandi arcâ eiuscemodi grana sunt, nihilominùs Æternitas adhuc erit integerrima, nullâ sui parte minor; non vel minima pars ulnæ, sic loquar, Æternitati adempta est. Et quamvis arca illa tertiùm, quartùm, quintùm, sic evacuetur, ut ad grana singula mille numerentur anni, nihilo tamen secius æternitati nil penitus ademptum est, tam tota & tam longa est, quâm fuit cùm cœpit.

Quartum: Hæc talis cogitatio, si seria sit & attenta, nonnihil angat animum, non proptereà tamen excutienda illa, sed progrediendum ulteriùs. Seipsum homo meditabundus hortetur: Age porrò tu; numeremus ampliùs.

Quintum: Hac tali meditatione sic sensim calefiet animus ut exclamet: Quid facimus? terrę quisquilias & crepundia insano amore quærimus, & negligimus æterna. Nimis verum: annos æternos in mente non habemus.

Sextum: Ita paullatim erudiendus est intellectus, ut arcana illa capiat per ista quę oculis subijciuntur. Aristotelis scitum est: Oportere phantasmata speculari. Quemadmodum verò scalas uno saltu ascendere non licet, sed gradatim; & sicut in augusti colli lagenulam non subitâ fusione vinum descendit, sic æternitas strictim & obiter cogitata intelligentiæ ac voluntati non imprimitur. Sensim à minoribus eundum ad maiora: Et sicut pileum, poculum, cistam, cantharum, pluteum implemus, & inde singulis ductibus mille annos educimus; sic etiam totum aliquod conclave aut hypocaustum erit replendum, & ex eo pariter instituenda numeratio.

Septimum demum est, seipsum alloqui: Quid obsecro est omnis in Orbe hoc afflictio, ad infinita millia annorum, quibus Æternitas durabit, & non tantùm non finietur, sed nec minimùm imminuetur. Hîc nemo non fateri cogetur: Etiamsi me unum omnis Orbis calamitas premeret, quid hoc ad supplicia æterna? Et etiamsi ego unus omnium voluptatibus fruerer, idque centum annis, quid hoc ad æternitatem beatitudinis? Quid ergo ego insanus ago, quòd non aliter agam? Ergo imposterum saltem sapiam.

Quod si quem animi corporisve dolor, aut uterque simul cruciet, si morbus in corpore, ægrimonia & luctus in mente hæreat, tunc potissimum pro se quisque sic cogitet: Si hic dolor aut mœror aliquot menses, si annum, si decennium, si quinquaginta, si centum, si quingentos, si mille annos, si decem annorum millia duraret. O Deus quàm hic dolor aut mœror inexplicabilis foret! Quid verò decem millium annorū maximus & mœror & dolor est ad acerbissimos Æternitatis cruciatus, ubi nullus finis post decies, centies, millies mille annos; ubi tota semper permanet Æternitas?

En succinctam Æternitatis meditandæ formulam. Porrò ad alia.

a *Is. c. 53 v. 1.*
b *Ioannes Paulus in iocosertis.*
c *Vas, aut vasculum quodcunque.*

§. III.

Longè verissimum est, quod non nemo ab Orbe altero redux proclamavit, *a* Nemo credit, quanta tormentorum apud inferos sit acerbitas; Nemo capit quanta sit diuturnitas; Nemo satis perpendit, quàm longa sit Æternitas.

Heu nugis nostris immoramur, & sæpè immorimur; ob lanam caprinam litigamus, Æternitatem ludibundi, aut somniantes cogitamus. Hinc rara morum, aut pænè nulla emendatio.

Ego, qui hæc scribo, cum illis omnibus, qui Æternitatis tradunt monita, liberè proclamo: *Curavimus Babylonem.* b Voluerit, noluerit curari, in ipsius erat arbitrio. Via arcta, angusta porta est, & pauci inveniunt eam. Multi quidem vocati, pauci verò electi. Idcirco Hieremias vates contentissimè clamat: Salvet unusquisque animam suam. *c* Si aliter nequeat, seipsum perpetuo claudat carcere, & vivum se sepeliat. Satius est ex ergastulo in cælum migrare, quàm è palatio ad inferos descendere.

Sed hæc auribus dici, in animum autem infundi non possunt. Nisi quis ipse meditetur ista, & studiosè intueatur, verbis parum proficitur. Hæc prosunt accuratius expensa.

Non ignarum hoc priscæ philosophiæ. Annæus Seneca: Iuvabat, inquit, de animarum æternitate quærere, imò credere. *d* En, æternitatis arcanum pensiculant, qui luce veritatis carent. Quid Christianis faciendum? Sed idem, quem dixi, Annæus sapientissimè pronuntiavit: In malis optimum est. supplicij finis. *e* Finis malorum omnium remedium.

Est qui lamentetur domum suam incendio haustam. Alius nullum sibi uspiam fautorem aut amicum, nullum esse adiutorem luget. Alius corporis doloress: Ille animi angores queritur. Iste paupertatem suam deplorat. Ille contemni se ac abijci morte gravius putat. Quid, ô viri, hæc lamenta iuvent? In malis optimum est, supplicij finis: finis malorum omnium remedium. Hoc remedio penitissimè destituta est Æternitas luctuosa. Omnia habet suppliciorum genera, solum non habet finem. Hinc rectissimè asserimus: Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium.

Rem mirā optimâ fide venerabilis Beda memorat, ævo suo contigisse. Fuit in provinciâ Nordan Humbrorum paterfamilias ex asse pius, qui Drithelmus, audiit. Hic vehementiâ mor-

tiâ morbi ad extrema deductus, sub noctis principium mori videbatur. Eâ nocte iacuit in mortuum. Vbi diluxit, subitò ad se rediens, omnibus attonitis vitam sibi concessam affirmabat, sed longè aliâ ratione quàm prius ducendam. Siquidem extemplo in prolixiores sese preces abiecit, mox facultates suas omnes liberis, coniugi, & egenis assignavit, ipse profanis curis omnibus exutus acerrimè ac severissimè seipsum habuit. Et satis austeritas vitæ loquebatur quàm horrenda in Orbe altero vidisset. Nec ea passim omnibus narrabat, sed ijs solùm quibus Æternitatem unicè cordi esse sciverat. Inter hos Rex Alfridus fuit vir litteratissimus, qui Drithelmum studiosè ac crebrò audijt de Thermis stygiis narrantem: Pars narrationis explicabat horribiles tenebras, incomparabilem fœtorem, acerbissimos eiulatus ac fletus, ebullientes colubros, insultationes cacodæmonum, flammarum globos, & grandinem sævissimã, quando scilicet damnati vicissitudine miserabili ex ignibus in glaciem rapiuntur. Hæc talia cum paradisi delitiis exponebat Drithelmus.

Sed ipse narrationis suæ fructũ maximè capiebat. Nam in cœnobio secretũ mãsionis locum, ad fluminis ripam habitavit, ubi hunc sibi unicum laborem sumpsit inhęrere Deo, votis perambulare cęlum, assiduè preces iterare, corpus affligere, Æternitatẽ cõtinuis gemitibus cogitare. Et ut liqueret omnibus quã seriò ageret, solebat creberrimè ad carnem marcerandam proximum flumen ingredi, ad umbilicum aut collum usque in eo tamdiu perstare, dum hieme glacies corpus raderet; egressus inde vestimenta madida non ad solem aut focum siccabat, sed vexando corpori retinebat, non tam vestem quàm glaciem indutus. Intervenere aliquoties huic spectaculo, qui hominẽ miserati quærebant: Quî tandem fieri potest, Drithelme, ut tantam frigoris immanitatem toleres? Quibus ille promptè respondit: Frigidiora vidi & acerbiora. *f*

Quisquis æternitatis supplicia seriò meditatus fuerit, idem de sanctorum martyrum tormentis quibuscunque pronuntiabit: *Acerbiora vidi.* Iacobus nobilis Persa ab Isdegerde rege iussus est membratim à capite ad calcem secari, singulis iuncturis & articulis separatim præcisis. *g* Immane tormentum. Sed Æternitatis contemplator dicet: *Acerbiora vidi.* Serapioni omnes membrorum articuli cõfracti sunt, *h* Nicephorus martyr post candentes craticulas minutatim concisus est. *i* Sed redeunt voces: *Acerbiora vidi.* Ionæ martyri non sine acerbo ioco præcisi digiti quasi seminandi, cutis capitis abstracta, lingua evulsa, ipse in pice bullienti coctus, denique in cochlea membris omnibus contusus & contritus. Socius eius Barachisius spinis flagellatus, & fœdè discerptus, dein ossa omnia convulsa & fracta *k* *Sed acerbiora vidi.* Saturninus feroci tauro alligatus, fera stimulis agitata, ipse per avia devia tractus & laceratus. *l* Horrendum supplicium. *Sed acerbiora vidi.* Martina nobilis virgo, quatuor palis affixa, fustibus & flagris cæsa, ungulis lacerata, bestijs obiecta, demum ad flammas damnata *m* Emmeramo Ratisponensi Pontifici post digitos præcisos, oculos effossos, nares ac aures resectas, manus etiam & pedes truncati sunt, dein & lingua pręcisa. *n* Augustodunẽsi Pontifici Leodegario pariter post famem & carceris squalorem oculi effossi, plantę pedum laceratæ & avulsę, labra præcisa, lingua extracta. *Sed acerbiora vidi.* *o* Alexander Romanus Pontifex creberrimis punctis confossus: Cassianus è Brixiensi Antistite Christi caussa Imolensis ludimagister stylis & graphijs puerorum confixus est: quorum quantò infirmior manus tantò gravior martyrij pœna fuit. *p* Marcus Arethusius præsul, lanceolis undequaque compunctus, melle oblitus, in iunceam sportam impositus, apum, vesparum, culicum morsibus in lanienam obiectus est. *q* *Sed acerbiora vidi.* Beatus Maximus post ungulas, equuleum, fustes toleratos, lapidibus obrutus est. *r* Antimus martyr subulis candentibus, fractis testis, crepidis ignitis, tensis fidiculis excruciatus est. *s* Zoë Exuperij martyris coniux post sex dierum inediam in tenebricoso carcere toleratam capillis suspensa, & fumo è stercoribus necata. *t* Glycerius, postquam cæsus ut extarent ossa, in rogum coniectus *u* est. Petrus Exorcista Marcellini martyris socius primò flagellis concisus, in hiantia deinde vulnera acetum sale mixtum infusum, ita sauciatum corpus lento igni assatũ est. *x* Christina virgo pariter assata, oleo desuper infuso; serpentes in eam immissi, lingua

illi evulsa, demum sagittis confixa finijt. *y* Maxima & Donatilla virgis acriter cæsæ, dein vulnera vivâ calce exulcerata, ambę in craticulâ tostæ, & ad bestias damnatę sunt. Theonillæ insuper caput novacula cum cute abrasum, rubis ac vepribus coronatū, ipsa ad quatuor palos extensa, loris immaniter cæsa, venter illius prunis perfusus est. In his tantis supplicijs expiravit. Horrendi sanè cruciatus, acerba supplicia, *sed acerbiora vidi.* Pantaleon diu ustulatus deniq; in plumbeum fervens balneum coniectus est. *z* Paulus & Iuliana frater & soror, equuleum & catastam; picem bullientem, ferreas candentes & virgas, & sellas, lectulos erectis clavis instratos, acerbum inter serpentes triduum, flammas deniq; & rogum pro Christo tolerarunt. *aa* Beata Barbara facibus, flagris, ferreis unguibus durissimè laniata, ubera ei amputata, caput malleolis contusum. *bb* Auxentio plantæ ferro terebratę ipse in rota suspēsus, cādentibus subulis dum exhalaret animam, laceratus est. *cc* Quintinus Romanæ nobilitatis, senatorij ordinis inaudita pertulit supplicia, nam postquā bullienti oleo, pice, adipe perfusus, latera facibus adustus, toto corpore catenulis cæsus, ori eius sinapi, calx; & acetum infusum est; (ô qualis potus!) ipse deinde binis ferreis sudibus à cervice ad usque crura transfixus, omnes eius digiti inter ungues & carnem clavis terebrati sunt. *dd* Hæc nimis atrocia videntur; sed longè atrociora habet Acheron supplicia, & insuper æterna, præ quibus illa ludus & iocus sint: *Acerbiora vidimus.*

Sed nec nostro ævo ingeniosa defuit tyrannis. Alicubi sacrorum hominum ventres aperti ferro, & pabulum porcis aut equis offusum. Nudis etiam ventribus vivi glires iniecti, obversis pelvibus detenti ac coacti dentibus effugium quærere, negatum à superstructis ignibus, intra viscera concessum. Disce quod imiteris Caligula. Iam corpora quoque membratim lancinata, ardentes tædę axilis totique pectori submotę, ungulæ visceribus immersæ, & quò lentior mors iret, ignes substructi. Aliqui ursorum pellibus vestiti, & laniandi molossis obiecti. Alij acutissimis iniecti saxis, tabula tecti, librarum mille superiecto pondere, in frusta comminuti; eò crudeliùs & acerbiùs, quò lentiùs. Acerba hęc, acerbissima sunt, sed quisquis inferorum tormenta contemplando vidit, de universis omnium Martyrum cruciatibus constantissimè pronuntiabit: Vidi multo acerbiora, vidi, vidi, longè horribiliora spectavi. Exigua sunt, nulla sunt omnium tyrannorum supplicia, ad tormenta inferorum heu æterna, eheu æterna.

a *De quo infrà.*
b *Hier. c. 51. v. 9.*
c *Hier. Ibid. v. 45.*
d *Supra eius mentio, c. 1.*
e *Sen. epist.* 101.
f *Beda l. 5. hist. Anglor. c. 13.*
g *Zach. Lippel.* 27. *Novembr.*
h *Baron. to. 2. An.* 252. *n.* 5.
i *Idem An.* 284 *n.* 20.
k *Lippeloo.* 29. *Martij.*
l *Idem* 29. *Novemb.*
m 1. *Ianuarij.*
n 22. *Septembr.*
o 2. *Octobr.*
p 13. *Augusti.*
q *Baron. An.* 362. *n.* 34.
r *Idem An.* 254. *n.* 24.
s *Idem An.* 302. *n.* 42.
t *An.* 286. *n* 13.
u *An.* 301. *n.* 18.
x *An.* 302. *n.* 29. *&* 30.
y *Lippeloo* 24. *Iulij.*
z *Lipp.* 27. *Iulij.*
aa *Lipp.* 17. *Augusti.*
bb 4. *Decemb.*
cc 13. *Decemb.*
dd 31. *Octobr.*

§ IV.

AB Ezechiele Deus promulgari iussit: Vt sciat omnis caro, quia ego Dominus eduxi gladium meum de vaginâ suâ IRREVOCABILEM. *a* Vbi gladius iste vel semel extra vaginam abierit, nunquam rediturus est, irrevocabilis est. Vt hoc intelligentiæ nostrę instillemus, sessui nos obsecro recipiamus, sed prout ille in rupe Choreb, Æternitatis attentissimus contemplator: Sedeamus, inquam, & numeros in chartam aut digitos mittamus hac ratione: Damnati ad inferos mille annis torquebuntur: Non sufficit. Duobus millibus annorū: Non sufficit. Tribus millibus annorū: Non sufficit: Quatuor millibus annorum: Non

Non sufficit. Quinque millibus annorum: Non sufficit. Decem millibus annorum: Non sufficit. Viginti millibus annorū: Neque hoc sufficit. Quinquaginta millibus annorum: Neque istud sufficit. Centum millibus annorum: Hoc ad æternitatem nihil est; nequaquam sufficit.

Quam tandem subducemus summam, si dictâ ratione ad dimidium dumtaxat diem promoveamus calculos? Quis rationarius codex computationem hanc capiet? Exacto demum ad umbilicum die obstupescendus numerus calculatorem suum obrueret. Id demum pronuntiandum foret; Æternitatis mensura non venit ad digitos, nullis includi, nullis comprehendi calculis potest, innumerabilis est. Nam quoscunque numeros in immensum acervemus, quantumcunque grandem subductionem effingamus, excedit eam Æternitas. Quocunque tandem? In infinitum, in id quod computationem omnem transgreditur, in tremendam sęculorum innumerabilitatem.

Ah, ô mortales, ô Christiani, ah, ah, quàm non cogitamus ista, quàm rarò ad hos calculos sedemus? Verè, Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. Et hæc non somnia, non figmenta, non Rhetorum colores; nullæ hîc amplificationes, exaggerationes nullæ sunt. Æternæ Veritatis oraculum est: Discedite à me maledicti in ignem *Æternum*. *b* Non sol ipse clarior his verbis. Sed repeto: Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit.

In prima Æternitatis parte, ad æternitatem rectiùs expendendam ita lectorem manu ducimus: *c* Cogita mille cubos mille millionum annorum. Hæc quidem expeditè pronuntiantur, non item expeditè considerantur. Sunt anni 1000000000000000000000000000000. Sunt millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies millena millia annorum. Vbi ergo tot millia sæculorum apud inferos transacta fuerint, uti tandem transigentur (nil certius) tunc damnatorum singulis desperatissima conscientia dicet: Initium æternitatis nondum est, tu ergo ne finem expecta, nullus erit: tota tibi restat Æternitas. Non minimo seipsâ minor est. Et ubi iterum iterumque, ac denuò totidem annorum spatium transierit, idem affirmandum: Nihil sui perdidit Æternitas. Etiamnum integerrima est, nec circumcidi, nec imminui potest, in immensos sæculorum cumulos duratura, semperque ultra.

a *Ezech. c. 21. v. 5.*
b *Matt. c. 25. v. 41. Luc. c. 13, v. 27.*
c *Parte 1. Æternit. Consid. 4. §. 2.*

§. V.

Hoc denique aio; Æternitas seriò cogitata, si quicquam, mente hominem emoveat. At Deus non emotam mentem, sed emendatos mores quærit. Et quæso date mihi hominem, qui Æternitatis inexplicabile volumen mente seria contrectet, mox ego dabo, qui quinquaginta, cui centum annis paratissimus sit in summa vitam asperitate trahere. Quandoquidem verò tam paucos numeramus, qui in suum ipsi corpus sæviant, qui ad propitiandum Numen rebus duris se dent, cælumque solùm suspirent, hinc illud verissimum, Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. De repetitis his vocibus, infrà te, Lector, instruam.

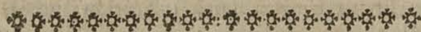
Et Ah, saltem eò nos adducerent hęc Æternitatis cogitata supplicia, ut ijs abstinere non nollemus, quæ Deo displicitura novimus. Hactenus, quod Isaias queritur, Iniquitates nostræ diviserunt inter nos & Deum nostrum. *a* Nunc igitur appropinquemus Deo, & appropinquabit nobis. *b*

Sed coronidis loco addimus, quod Æternitati explicandæ faciat. Ponimus Orbe toto unicum esse mare (quod eruditorum fert opinio) illudque nec augeri, nec minui, quod certè post supremum iudicij diem obtinebit. Concedat ergo Deus per beneficium & gratiam (sic fingimus) & ad Æternitatis captivos submittatur Angelus qui lætum nuntium promulget hoc modo: Bono animo estote, Euangelizo enim gaudium magnum, quantumvis serò percipiendum. Præcepit Deus ut ego singulis annorum centurijs ad mare descendam, unamque ex eo guttam auferam: Vbi mare totum ita guttatim fuerit siccatum, omnia tormenta vestra desinent; & vos in libertatem cęlitum asserendi, hinc emigrabitis. Solatiū hoc foret ingens, tametsi post pænè innumeros sęculorū tractus promissa libertas obtingeret. Nos quidē tam tardū beneficij genus non capimus, neque hunc finem assequimur, perinde

ac si

àc si sponsio hæc nunquam in opus exitura. Quot enim Oceani guttæ sunt? quis eas in numeros digerat? nostro sensu numerari non possunt, ita nec inferorum supplicia finiri. At certè damnati hanc gratiam probè caperent: Noruntilli omne quod finitum est suis claudi finibus, rerum omnium mensuras, præterquã Æternitatis, colligi, mare ipsum stillatim etiã vel tandem exhauriendum. Adeoque illam Angeli promissionem ut optatum nuntium audirent. Sed hoc ipsum illis negatum est: tam beati nuntij ad illos nunquam venient. Nil horum sperari potest. Tam extensum quidem temporis spatium transibit, quo mare vel sic guttatim exhauriri possit, sed post omnem illam durationis intercapedinem damnati & ardent & ardebunt: nullus hîc finis, nullus terminus; non exitus, non clausula ulla, nihil hîc ultimum, extremum nihil, æterna omnia: Vt sciat omnis caro, quia Dominus eduxit gladium suum de vaginâ suâ irrevocabilem. *c* Æternitas damnatorum inexplicabile suppliciũ. Inde vel ipsi mortui cæcitatem nostram complorantes clamant, Nemo credit. Nemo credit, Nemo credit. Ergo quod Ieremias identidem inclamat: Salvet unusquisque animam suam. *d*

a *Is.c.59.v.2.*
b *Iac.c.4.v.8.*
c *Loco suprâ cit.*
d *Hier.c.51.v.45.*



CAPVT XIII.

Conclusiones tres in præmissa capita.

AVrelius Prudentius, vetus poëta Christianus, ævo Theodosij maioris, *a* duos in Symmachum libros vulgavit, in eorum altero arctam ad cælum semitam eleganti versu sic depingit:

Prima via facies inculta, subhorrida, tristis,
Difficilis, sed fine sui pulcherrima
Et quæ præteritos pôssit pensare labores.

Amplam planamq; ad inferos viam ita describit:

Devia, picta bonis brevibus; sed fine sub ipso
Tristis, & in subitam præceps immersa charybdim.

Quàm eleganter his Iobus accinit: Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. *b* Nunc cuique nostrûm soluta est optio eligendi. Elige, Vtra placet? Elige.

Iosephus Christi Domini educator, ex Ægypto in terram patriam rediturus, duas sibi vias habuit propositas: liberum ei erat, quò vellet, aut in Iudæam, aut in Galilæam eundi. Angelus namque id unum iusserat: Vade in terram Israel. *c* Hac aut istac viâ iveris, tui arbitrij est. Iosephus prudenter deliberans, cum audiisset quòd Archelaus regnaret in Iudæâ pro Herode patre suo, timuit illò ire. *d* Et ad Cælum nobis, & ad Orcum via patet. Potestas optionis est: eligamus maturè, Vtra placeat. Centies, sexcenties, millies ingeritur nobis, Apud inferos regnare diabolum cum apostatis angelis; apud superos regnare Christum cum sui cultoribus & amicis. Eligamus, quò ire lubeat. Electionem hanc iuverit, sequentia considerasse, unà cum tribus conclusionibus, quas apponemus.

a *An. Christiano 390. l.2. contra Sym.*
b *Iob c. 21. v.13.*
c *Matth.c.2.v.20.*
d *l.cit.v.22.*

§ I.

SI quis è Persici Regis Assueri cõvivis super lautitiis epuli regij interrogatus fuisset, ad omnem quæstionem respondere potuisset, summas fuisse lautitias, idque anno medio. Exempli gratia eiuscemodi quęstiones illi sint positæ.

1. Quinam ad hoc epulum invitati? Cuncti Principes, fortissimi Persarum & Medorum inclyti, & præfecti Provinciarum. Atque hi omnes invitati, *Ad annum medium.*

2. Convivium quale? Hortense, omnium amœnitatum refertissimum, Nemus cultu regio consitum omnia tempe, paradisum omnem superabat, *Idq; medio anno.*

3. Quis convivij locus? Non aureus solùm, sed & gemmeus. Nam lectuli aurei & argentei super pavimentum Smaragdino & Pario stratum lapide dispositi erant, quod mirâ varietate pictura decorabat; & hoc in oculis erat, *anno medio.*

4. Quæ convivas umbracula tegebant? Pretiosissima. Nam pendebant ex omni parte tentoria aërei coloris, & carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis atque purpureis, qui columnis marmoreis fulciebantur, *idq; anno medio.*

5. Qui cibi ponebantur? Selectissimi, regij, *idq; anno medio.*

6. Quis in mensâ potus? Vinum, magnificentiâ regia dignum, abundans & præcipuum, *idq; anno medio.*

7. Quæ pocula aut pateræ, quæ chrysendeta adhibebantur? Aurea. Bibebant enim qui invitati erant, aureis poculis, & alijs atque alijs vasis cibi inferebantur, *a idque anno medio.*

8. Quæ Musica convivas hilarabat? Nobilissima: Omnes Gratiæ & Charites, ipsa Sirenum concordia videri potuisset concinere, *idque anno medio.*

9. Omnes ne convivæ læti? Lętissimi, *idque anno medio.* Hæc unus aliquis ex Assueri convivis dixerit. Hæc eadem de cælo, iure multò potiore dicentur, si pro anni dimidio, æternitatis duratio substituatur.

Sed interrogetur quis è damnatorum numero, similem in modum: Ecquæ maxima damnatorum pœna? Tenebræ, dicet, seu Intuitus divini privatio, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ altera scceleratorum pœna? Fletus & stridor dentium, hæc Plutonis musica est, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ tertia? Fames ac sitis incredibilis, idque in omnem ęternitatem. Si fames hæc sitisque tantum decies millies centenis millibus annorum esset duratura, minùs id grave videri posset, quam visum sit olim ieiunium in sacra confessione iniunctum.

Quæ quarta? Fœtor intolerabilis, è tot cadaverū acervo, è sulfuris Oceano, à tot diabolorum consortio. Fœtor omnis in Orbe hoc nostro cinnamomum & balsamum est ad illos Erebi fœtores. Prædictum illis sæpius: Expectat vos triste balneum, si hac via pergitis. Sed surdis canebatur fabula. Pergebant. Iam balneum ingressi sunt, non egressuri ampliùs. Quam id foret tolerabile, tot annis, fœtore hoc torqueri, quot ab Orbe condito in hanc usque horam momenta transierunt: sed heu cruciabit hic fœtor sine fine, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ quinta damnatorū pœna? Ignis horribilissimus, ad quem flammulæ nostræ possint videri pictæ. Illud inexplicabile, quòd ignis ille sit inextinguibilis, quem nulla flumina, maria nulla, nullum diluvium extinxerit, quem nec ipsa sopiverit Æternitas. Iudex pręmonuit; fixum est decretum, sæpius legendum, Ite in ignem ęternum. Vrentur, non comburentur, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ verò sexta? Vermis conscientię; tantò gravius, quanto abstrusius supplicium. Vt res oculis subijciatur, non aliud cogitandum, quàm igneam felem cuiusque pectori inhærere semper illudque unguibus fodicare ac lacerare, ita tamen ut pectus ita vulneratum, in novam identidem lanienam recrescat, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ septima? Locus & societas execrabilis. Hęc peccatorum fuerunt illicia, quæ caveri poterant, nec cavebantur; nunc pro dięta sepulchrum igneum: pro amicorum familiaritate sodalitas est diabolorum & damnatorum hominum execrabilissima. Hic locus semper habitandus, hoc sodalitium nunquam futurum, *idque in omnem æternitatem.*

Et quæ octava numeratur pœna? Desperatio planè furiosa, quæ momentis singulis sceleratos illos iugulat, nec tamen iugulat, perinde si culter aut pugio alius super alium adigatur in præcordia, *idq; in omnem æternitatē.*

Et quæ tandem nona inferorum, pœna? Ah, ah ah, inexplicabilis, immensa, incomprehensibilis Æternitas, hæc tormentorum omnium tormentum maximum. Tolerare Tenebras Fletum, Famem, Fœtorem, Ignem, Conscientiæ vermem, Desperationem, Diabolorum convictum, hęc, inquam, omnia tolerare annis mille, aut bis mille, vel etiam decem aut centum millibus, aut tot annorum millibus, quot in quaternione chartæ peritissimus scriba posset exprimere; numerus foret nulllus Arithemetici lingua exprimendus, sed tamen finitus, & ob hoc unum acceptatissimus damnatæ plebi, quod tandem post pænè innumera millia millionum annorum finis futurus esset tormentorum.

Sed sententia lata est, nec revocari potest. Illa octo supplicia toleranda, *idque sine fine,*

ne, ardendum *idq; sine fine*, æternum, *in perpetuas æternitates*, ut vates Hebræus loquitur.

Atque hoc est quod nunquam satis dici, sed nec cogitari satis, quod nunquam capi, intelligi nunquam poterit. Æternitas piorum iuge suspirium; Æternitas impiorum formidabile somnium; Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium. Restat ut ad septenas in primâ Æternitatis parte positas conclusiones, adiiciamus tres alias istas.

a *Esth. c. 2. Pluribus versibus, initio.*

§ II.

Conclusio prima. *Omnia Orbis pretiosa, fungi sunt, umbræ sunt ad Æternitatem collata.* Argentum omne aurumque, gemmæ omnes si in geminos conflentur globos; omnia honorum nomina, omnis triumphorum gloria; omnes Salomonis & Sardanapali delitiæ, omnis illecebrarum dulcedo, voluptatum omnis omnino suavitas fungi vilissimi, titivilitium, & reverà umbræ merissimę, aut rectius, omnia hæc scarabæi umbra sunt, qua nihil esse potest vilius, si ad Æternitatem conferantur.

Quis convivium illud æstimet, in quo raptim unus alterve bolus ingeritur, & abitur? Quis illud præmium laudet, quod ventre aufertur? Talia sunt vitæ istius bona; buccеæ & micæ, medicati boli, vanitas & umbra.

Ad rem præclarissimè dixit Augustinus: Non nobis sufficit, quicquid longum est in tempore, si habet finem, & ideò nec longum dicendum est. Et si avari sumus, vitæ ęternæ avari esse debemus. *a* Cetera hîc omnia puerorum nuces sunt, bracteolę & matteolæ, crepundia & pupæ. Hinc illæ divini Pauli generosissimæ voces: Existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam IESV Christi, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora. *b*

Conclusio altera: *Nullus religiosorum hominum tam parcè ac duriter seipsum habet, nemo tãtis rigoribus exercet corpus, atq; liberati è pœnis alterius Orbis facerent.* Quod nos severissimam vitam interpretamur, vita voluptuaria est, ad illam seu vivendi seu moriendi perpetuam necessitatẽ in Tartaro. Nos videri possumus suavissimè dormire, etiamsi complures noctes traducamus insomnes: Nos inter ipsas calamitates delitiamur; illi verè cruciantur, & vel unâ horâ millies moriuntur.

Scriptor fide dignus commemorat, Theodorico Taiectensi Præsuli fuisse famulum, qui Eberbach audiit. Hic hero suo ab insigni prudentiâ & fideli prorsus industriâ commendatissimus, æmulorum invidiâ sic exagitatus est, ut demum velut in rabiem actus cacodæmoni se mancipari, ut vel inde pręsidij aliquid alluceret contra tam malevolos insidiatores.

Annis aliquot evolutis fato concessit Eberbach; animus corpore solutus in Euripum flammeum abiectus est. Ab hoc igne tantos percipiebat cruciatus, ut redivivus diceret, Si ex omnis Orbis arboribus & lignis rogus strueretur unicus, malle se in eo usque ad supremum iudicij diem ardere, quàm hora unica illis prioribus ignibus torqueri. Sed & Avernale frigus, & tenebras, cæteràsque pœnas ex ordine percensuit. Dum autem his suppliciis afficeretur, adfuit è cælo nuntius qui miserum affatus: En, inquiebat, hoc præmium ijs debetur, qui diabolo serviunt. Sed dic, si tibi ad vitam redire liceat, an ob commissas noxas, vitam suscipies expiabilem? At ille: Pœnarum, inquit, nihil recuso, modò hinc exeam.

Hac demum lege voluntariæ mulctæ subeundę rediit ad vitam, & quia nondum terræ mandatus, in feretro sese erigens, omnes adstantium in fugam egit. Mox ingenti spiritu scelerum pœnas à seipso expetere aggressus, Othoni pręsuli in sacram militiam eunti se adiunxit. Sed iam ea vitę severitate se afflictavit, ut iuxta equum nudis pedibus curreret, nec curaret spinis ac saxis tibias plantasq; variè vulneratas cruentari. Pecuniã pœnè omnem in pauperes erogavit. Panis & aqua quotidianum illius ieiunium parcissimè reficiebant. Erãt qui summam hanc vitę austeritatem mirarentur, mitiora persuasuri. Quibus ille: Non est, inquit, quod miremini; longè graviora passus sum. Vos ibi sitis, aliter sentiatis. Atque ubi sacrum hoc iter confecit, unà cum uxore religioni se addixit, quod vitę reliquum esset, rigidissimis piaculis acturus. *c* Hęc ipse de se Ioanni Xantensi enumeravit, à quo ea scriptor accepit.

Hic illud moniti nobis opportunissimè ingeratur: *Graviora passus sum.* Et tu, mi Christiane, graviora patieris, nisi hęc levia tole-

res patienter. Est cùm apud nos ipsos gravissimè iniurias aliorum querimur: hîc quisque sibi rectè dixerit: *Graviora patieris.* Est Cum aliorum aures querelis opplemus: idem optimè respondebitur *Graviora patieris.* Idem in omnibus molestiis ac miseriis usurpandum. Quid malum tuum impatiētiâ exasperas? Ni caves; *Graviora patieris.* Nihil est quod pateris, nihil est ad thermas illas non Neronis sanguineas, sed Plutonis flammeas collatum. Ergo, ne *Graviora patiaris*, patere hæc levia.

a *Aug. in Psal.* 68.

b *Philip c.* 3. *v.* 8.

c *Cæsaris Heisterbacens. l.* 12. *mirac. c.* 13. *qui hæc copiosè narrat.*

§. III.

CONclusio tertia. *Non tantum vanus, sed plerunq; noxius est omnis labor, qui æternitatem non spectat.* Qua de re Christus luculētissimè: Quid prodest homini, ait, si Mundū universum lucretur, animę verò suę detrimētum patiatur, *a* Non solum non divitias, valetudinem, delitias, sed nec Mundum universum adipisci iuvat, si quis seipsum interim perdat. Vtere & fruere divitiis, valetudine, delitiis quantum vel optare potes; fungi & umbræ sunt hæc omnia, si post vitam hanc palo infigaris flammeo. Contemplemur obsecro, qua ratione usitato apud nos supplicio per medium hominem adactus stipes per os emergat: Spectaculum horrendum. Pendet miser affixus palo, & subinde auctarij loco substructus est ignis lentus, pedes ad palum catenis colligati, manus affixæ clavis. Heu dirissimum suspendium! Si anno medio, si decem, si centum, si mille, si decem millibus annorum, si semper, si æternum ita pendendum sit?

Heu quid prodest homini, si Mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur! Vtcunque capimus hoc oraculum, sed quod theologus *b* dixit: Plerosque sensus carnis excæcat. Hinc verissimè Chrysostomus: Quamvis, inquit, ignis ille exæstuet, fluvius flamma accendatur; nos tamen ridemus & delitias amplectimur, & licentiosè peccamus. *c* Quid ergo hîc aliud inclamem, quàm illud Hebræi vatis: Salvet unusquisque animam suam. Æternitati propinquamus, & illa nobis. Brevì unà erimus.

Iosaphatus rex Indorum à Barlaamo Christiana sacra edoctus, velut per somnium vidit inferos, & diversorum tormentorum seriem, audiitque vocem; Hęc sceleratorum sedes est, qui sese flagitiis contaminarunt. Vbi triste hoc visum desiit, totis cœpit artubus tremere; rivulorum instar lacrimæ fluxerunt, omnia malesuadæ voluptatis illicia evanuerunt, alium induit hominem Iosaphatus. *d*

Deus bone, quàm nos præfractæ malitiæ sumus! Non somniamus inferos, sed esse credimus, fide minimè fallaci. Verum qui nostri nihilominus sunt mores? Nos quidem alium atque alium hominem induimus, sed semper malum, adeoque ipsam variamus malitiam, & velut priorem pertęsi, novum subinde nequitiæ vultum sumimus. Ideò vel sanctissimus quisque, cum Bernardo roget: Subveni mihi Deus meus, priusquam sine termino crucier in inferno. Ideò vel impiissimus quisque cum Manasse id unicè deprecetur: Ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca. Quia tu es Deus, inquam, pœnitentium. *e* Et quid ego non homo, sed iumentum, ad te mi Deus, vociferer, quàm illud unum: *Parce, ignosce, miserere, ne reminiscaris inquitatum mearum.*

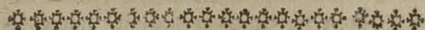
Cum Christus Dominus postridie palmiferi sui triumphi è Bethania in urbem Hierosolymorum tenderet, in via esuriens ficum adiit, inde petiturus fami solatium, at ubi nihil in ea invenisset pręter folia: Nunquam, ait, ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea. *f* Tales omnino sunt omnes Archerontis incolæ ficus maledictæ, semper infecundæ stirpitus eradicatæ in flammas abiectæ in flammis semper arsuræ. Nunquam ex illis nascetur fructus in sempiternum. In regnis Behemoth ignota penitus est patientia; nulla submissionis notitia; nulla illic hospitatur virtus; solum est sterilissimum, ubi nullæ arbores nisi ad ignem natæ. Nunquam ex illis nascetur fructus usque in sempiternum.

Postquam protoplasti parentes nostri pomum vetitum admorderunt, protinus illo amœnissimo horto sunt exclusi, & ad horti custodiam admotus est non sine armis Angelus. Divinę paginæ id testantur: Eiecitque Adam, & col-

& collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque versatilem. g Illustrissimum hoc erat divinæ misericordiæ argumentum, illic famulum duntaxat collocasse, non ipsum Paradisi dominum stetisse cum gladio ad prohibendum omnem ingressum. At verò iudicij supremo die, nulli famulorum gladius permittetur: ipse dominus eum arripiet, stringetque in damnata capita, *Discedite à me maledicti.* Paucula verba sunt, sed librum & volumen ingens faciunt, nunquam satis evolvendum.

Nunc igitur rerum nostrarum satagamus. Tantò quisque minus miser in Orbe altero erit, quantò miserias suas in isto patientius tolerârit.

a *Matth.c.16. v.26.*
b *Lucas Burgensis.*
c *Chrys.hom. 55. ad pop.*
d *Damasc. hist. de Barlaam & Iosaph.c.30.*
e *2 Paral.c.36. & vlt.fine.*
f *Matth.c. 21.v. 19.*
g *Gen. c. 3. v. 24.*



CAPVT XIV.

Quæ ligna, quódve pabulum ignis sit æternis Vbi de peccati mortiferi inexplicabili gravitate.

VErissimè dictum à prisco philosopho: *Initium salutis, notitia peccati.* Revera non peccabit unquam gravius, quisquis mente seriâ cùm gravitatem peccati, tum fœditatem inspexerit. Peccatum ex Orbe tolle, & malum omne sustuleris. Vnum atque unicum Orbis malum, & ceterorum omnium malorum seminarium, miseriarum omnium pelagus profundissimum, suppliciorum est abyssus Peccatum. Hinc illę Chrysostomi voces: Peccatū spontanea insania, voluntarius est dæmon. Eam ob caussam beato Ludouico Galliarum regi etiamnum adolescentulo mater altissimè impressum cupiebat: Potiùs vitam perdere, quàm letali se culpa obstringere. Rectissimè prorsus Ioannes Climacus dixit: Etsi mille annis continuam inediam pane solo & aqua toleraremus, etsi totum Mundum ut nobiscum pro nobis lugeret commoveremus, etsi Iordanem stillatim & guttatim lacrimando per oculos educeremus, nunquam tamen pro commissis peccatis satisfacere possemus.

Inde Sapiens Hebræus tanta contentione vociferatur: Quasi à facie colubri fuge peccata. a Quis tangit poculum, in quod mors ructaverit, uti Tertullianus loquitur, & in quo venenum minitetur bibenti? Nil habet Orbis formidabilius peccato. Qua de re dicta scriptaque sunt innumera: nos compendio quintuplicem hanc assertionem statuimus. Quisquis letaliter delinquit:

1. Deum gravissimè offendit, eumque sibi adversarium & hostem constituit.
2. Divinam gratiam omnem amittit.
3. Omne genus miseriarum & calamitatum sibi ultrò accersit.
4. Cælum in omnes æternitates perdit.
5. In sempiternos inferornm rogos præcipitem se mergit.

Divinus Paulus rem verbo absolvit: Stipendia peccati mors, b & omnis Mortis comitatus, Luctus, Dolor, Morbus, Mœror, quos velut anteambulones sequitur æterna mors. Hoc omne ut exactius, prout omnino par est, consideremus, assertionem illam quintuplicem ordine explicabimus.

a *Eccl. c. 21.v.2.* b *Rom.c.6.v.23.*

§. I.

PRimum est: *Deum gravissimè offendit eũque sibi adversarium ac hostem statuit, quisquis letaliter delinquit.* Peccato summum bonum læditur, ita quidem ut neglecto creatore finẽ suum in re creata constituat homo. Quod summæ iniuriæ est, & simillimum idololatriæ. Hinc toties in divinis oraculis peccata idololatriæ nomine designantur. Ista in omni peccato graviore temeritas quovis supplicio dignissima est. Cùm enim Deus ubique locorum præsentissimus sit, ante ipsius reclamantis oculos patratur nefas, fitque iniuria & cernenti, & audienti. Ita summum regem coram & in os contumelijs afficimus. Et quod fœdius, beneficijs abutimur in offensam beneficia conferentis. Auxilium enim quod nobis Deus in omnibus omninno actionibus præstat, contra ipsum convertimus: perinde si filio parens gladiolum porrigat, ut ad se defen-

fendēdum eo uti condiscat, simul etiam imbecille filioli brachium regat, at verò nequissimus puer optimum parentem, dum is ferientis manum sustinet, conetur configere. Hoc agit, quisquis peccat. Dum Deus actiones illius & adiuvat & dirigit, has ipse in Deum iniuriosè convertit. Atque ut summa hæc in Deum contumelia magis elucescat, rem oculis ita subiicimus.

Quotiescunque homo in deliberatione seu ipso peccati aggressu est, medius inter Deum stat atque diabolum, velut iudex & arbiter, pro qua parte pronuntiet. Deus legem à se latam explicat, & unà filium cruci suffixum monstrat, ut hominem à peccato avertat. Diabolus escam malorum voluptatem obiicit, suadet, invitat, ut ad peccandum illiciat: quisquis iam peccat, hoc ipso diabolum Deo prȩstare pronuntiat, nam aversus à Deo, caussam diabolo adiudicat iniquissimus iudex. Quid hoc aliud est quàm reipsa dicere: quicquid leges iubeant vetentque, quicquid crucifixus filius monet moneat, roget, suadeat, imperet, quicquid è cælo minetur Pater, diabolus tam suaviter me invitat, mulsum tam dulce propinat, ut persuadeat, ut vincat; Eo, sequor diabolum, ab illo me trahi sino: placet hic caupo, quamcunque tandem symbolam poscat. Verissimè hoc facit, quisquis letaliter delinquit.

Ita in unam lancem Deus mittitur, in alteram voluptas. Accedit homo velut libripens, atque ubi peccare decrevit, malle se divinæ amicitiæ, quàm voluptatis iacturam facere apertissimè statuit. Et ita Christo Servatori latronem Barrabam anteponit.

Quid horrendum magis, quid indignius suprema Maiestate, quid turpius quàm hoc conditori fieri à re condita? Obstupescite cæli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, *a* fontem limpidissimum, & impuros rivulos sectati sunt.

Atque ut hoc ipsum explicatiùs tradamus: Hominem peccaturum partes diversæ trahunt, ut diximus; hinc trahit Deus, hinc diabolus. Penes hominem stat, à quo velit attrahi. Cacodæmon filo aut culmo ligat hominem (nec enim aliter potest) & ostentat quod vel carnem mulceat, vel crumenam augeat, aut certè famam extendat. His filis, his ille culmis quoquò vult pertrahit, quem ligavit. Ut igitur homo vel suæ libidini, vel avaritiæ suæ, vel arrogantiæ satisfaciat, contra expressissimam Dei legem in vetitum ruit.

Deus quidem vinculis haud facilè rumpendis ligat hominem, beneficia sua proponit, debitum sibi servitium exigit, proscriptionem è cælo, & æterna inferorum incendia minatur. Sed nihil agit, quicquid promittat, aut minetur Deus: vincit diabolus, & Deo, sic volente homine, antefertur. Hoc enim præstabilius putat homo, blandientem Satanam sequi, quàm præcipientem Deum. Ideò vincula omnia, quȩ ipsi Deus inijcit, contumaciter abrumpit.

Dicite iam vos ipsi, qui in malum scientes ruitis, qui hinc & illinc tracti victorem diabolum facitis; dicite, quibus hoc gehennis, quibus æternitatibus hæc in Deum iniuria possit elui?

Hoc ipsum Deus iam olim gravissimè questus: Rupisti, ait, vincula mea, & dixisti: Non serviam. *b* Ad rem est proprijssime querela ista. Hoc certè facit, quicunque scelus in se concipit; abrumpit vincula, dicitque, *Non serviam.* Hinc vel ipsi Christo Deo insultans Satan dixerit: En, hoc tibi tui faciūt; sic homines à te conditi te amāt, ita te honorant ij pro quibus mortuus es, quibus te ipsū das & omnia. Quid à me habeant non ignorant, nihilominus sequuntur me; voluptatulâ vilissimâ trahi se sinunt à me, ego illos obsequentissimos habeo; me suum esse hostem nō nesciunt, & tamen diligunt, modò eis aliquid vel pecuniæ, vel lasciviæ, vel inanis gloriæ monstrem. En, quantos numerem in meis castris. Ego pro illis nec colaphos tuli, sicut tu Christe pro tuis; nec flagella sustinui, nec crucem pertuli, nec mortem obij, sicut pro tuis tu Christe. Sed neque illis cælum promitto, neque paradisum offero, sicut tu Christe tuis, quos monitis doces, exemplis instruis, minis terres, præceptis dirigis. Sed frustra. Te spreto me audiunt. Malunt æternum ardere, quā brevi tempore tuis legibus vivere. Volentibus non fiet iniuria: peribunt quia perire cupiunt. Quia conditorem suum repudiant, me dominum, imò tyrannum habebunt.

Quid

Quid ad hæc, inquit Cyprianus, reſpondemus fratres? An non igitur videtis, ô mortales, & palpatis, quanta hæc in Deum ſit iniuria? Atque hoc eſt quod nullis inferorum ignibus, nullis ſæculorum tractibus expiari poſſit. Nos anxiè quandoque querimus: Eccur Deus unicam letalem noxam, quę vel momento committitur, æternis ignibus punit? Varia ſuper eâ re Theologi reſpondent. Vix ullum ſatisfacit reſponſum: & nos ſequenti capite hac de re plura. At quiſquis illud, quod modò diximus, enucleatiùs perpenderit, ultrò fatebitur capitale crimen omne, non poſſe nō infinitè Deo diſplicere, tamque inexplicabilem eſſe iniuriam quæ Deo infertur peccando, ut ea nullis unquam cruciatibus ſatis elui poſſit.

Res in aperto eſt: Quantò perſona, in quam peccatur, nobilior ac ſublimior, tantò noxa eſt gravior. Qui ſibi æqualem lædit, noxam contrahit, hæc tamen multum augetur, ſi ſacerdotem profanus læſerit. Vtraque hac culpâ gravior ea eſt, ſi epiſcopum offenderit. Longè gravior, ſi epiſcoporum Antiſtitem, aut purpuratum patrem; graviſſima ſi Regis aut Cæſaris maieſtatem ſpreverit; longè graviſſima, ſic homines cenſent, ſi ipſam Pontificis tiaram auſu temerario violarit. Hęc incrementa ſunt culparum, prout nimirum dignitas creſcit, ſic & culpa. Hinc cùm Deus, qui læditur, ſit infinitæ dignitatis, offenſa etiam gravitatis ſit infinitæ.

Quare quo penitius quis Numen divinum noſſe incipit, eò exactiùs infandam peccati malitiam & agnoſcit & odit. Certè Deus tanto fertur odio in peccatum, ut theologus è divi Dominici familiâ celeberrimus dicere ſit auſus: Certiſſimum eſt, quòd ſi quis omnes creatos intellectus in unum conflaret, & ex omnibus linguis unā fabricaret, nec intellectus ille comprehendere, nec lingua iſta explicare poſſet illud, quod Deus in peccatum gerit odium. Cum enim Deus infinitè bonus ſit, amore infinito bonitatem, odioque infinito proſequitur malitiam. c Atque hinc illam pręmijs æternis, hanc ęternis ſupplicijs remuneratur: Ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam. d

Vt autem iſtius; quo Deus in peccatum fertur, odij magnitudinem paullò altiùs in animum admittamus, conſideremus obſecro, quantum ſupplicij æquiſſimus iudex vel unico peccato ſæpiſſimè irrogarit. Animus ab actione innoteſcit; pœnæ à Deo inflictæ odium divinum explicabunt. Et quod illud, oro, ſupplicium Angelorum? Lucifer, omnis elegantiæ ac venuſtatis miraculum multò quàm nobiliſſimum, cum tot centenis millibus, rectiùs dixerim, cum tot millionibus Angelorum ſubito in flammeas voragines præcipitatus eſt. Ecquod ab eis facinus eſt deſignatū? Vnica ſuperba cogitatio. Ah, ô Deus, Ah! Tantus numerus tantorum regum (ad quorum vel unicū vel mille reges collati exiguæ ſint potentiæ) in æternum damnatus ſit? Nec ulla pœnitētię aut miſericordię, nulla recuperandę gratiæ facta ſit mentio? Ergo ipſiſſima, ergo omnis ęternitas unicam ſuperbam cogitationem non exhauriat? ergo ſæcula infinita pro unicâ unius momenti noxa nequeant facere? Iure Deus Angelo apoſtatę ceteriſque eius aſſeclis dixerit: Extinguere vos penitus, & in nihilum poſſem redigere, ſed eritis Maieſtati meæ, beatis Angelis omnibus, hominibus univerſis prodigium, portentum, nequitiæ ſpectaculum, iuſtitiæ teſtimonium, æternum mei in vos furoris barathrum.

Si quis mille Regum ac Imperatorum filios capite damnari & ſecuri ſubiici videat, ingemiſcet utique dicetque: Atrociſſimum planè facinus hic ſanguis regius commiſerit neceſſe eſt, quod omnes unâ eaque inexorabilis ſententia feriat; obſtupeſcendum prorſus, adeo nec precibus, nec numero, nec ſanguini, nec clementiæ quidquam dari. Idem omnino hic cogitandum, & plus quàm obſtupeſcendum, tot Angelorum milliones ad æternos rogos deiici, & nullum veniæ, nullum gratiæ, miſericordiæ nullum dari locum; non genus & originem cæleſtem, non maximam multitudinem, non delicti, ut videri poterat, exiguitatem ſpectari, ſed pariter uno omnes turbine involvi, læſæ Maieſtatis univerſos damnari, morti ſempiternæ addici.

Ah, ô mi Deus, ah quæ tandem peccati nefanda eſt atrocitas, ut divinos furores eoſque tam implacabiles in ſe provocet ita quidem implacabiles, ut nullis unquam ſęculis mitiùs ſævituri ſint, nec ullis ſe ſupplicijs mitigari ſinant. Hinc omnis venia venięque ſpes

exulat. Deo rebelles, cælo extorres erunt in omne ævum. Effusa est omnis gratia; spes libertatis nulla. Frustra preces, frustra libelli supplices. Conclusum est; Decretum est. Quondam Angeli, nunc diaboli, olim Deo amicissimi; nunc hostes capitalissimi, ardebunt æternum. Et quod delicti genus fuerat? Iam diximus: Cogitatio superba unica. O Rex gentium, quis non timebit te?

Hic nemo se fallat, & Angelorum delictum longè alterius fuisse ordinis putet quam sint humanę noxę. In protoplastis idem est cernere, quod in Angelis. Primi parentes nostri cum universis posteris divinâ gratiâ exuti, innocentiæ veste spoliati, paradiso exclusi, æternum exulare iussi sunt, additâ fatali hac sententiâ, *Moriendum esse*. Nec satis fuisset morte unâ defungi, Mors æterna iam triumphabat, iam immensum populum sui iuris & census numerabat, & verò etiam omnem humanam gentem in sua regna traxisset, nisi Altissimi filius humanam sortem miseratus hominem induisset, expiraturus in cruce. Iam perieramus omnes, ni perire voluisset, qui perire non potest. Nam inhærentis peccati contagio ab uno in omnes transiit. Et quod illud tam immane fuit Adami flagitium? Pomum unicum leviter admorsum.

Eheu tantis lacrimis, tantâ funerum strage, tantis supplicijs luendus est pomi morsus? Quid querimur? Hęc peccati ratio est: infinitè Deo displicet, infinitis supplicijs acerrimè vindicatur, nec tamen unquam expiatur. Furit Deus cùm in peccatum excandescit.

Sed huc magis oculos ad humanæ gentis excidium. Et en Orbis terrarum universus, unius loco sepulchri est, in quo totum genus humanum aquis sepultum est. Ex omni hominum numero vix octo servati sunt ab inundatione diluvij. Quæ caussa tam prodigiosi funeris? Quis tot centena millia hominum in iratum hoc mare deturbavit? Peccatum, pręsertim Libidinis. Quis amplissimas Gomorrhæ, Sodomæ, ceterasque urbes incendio delevit? Peccatum, præsertim Libidinis. Quis Sichimorum urbem evertit? Peccatum, præsertim Libidinis. Quis Beniamitarum viginti quinque millia, Israelitarum quadraginta millia in prælio interfecit: Peccatum; præsertim Libidinis. Hic Dei mos est, hoc illius in omnia peccata odium; nihil hac in parte dissimulare potest. Nullum peccatum sine pœnâ. Et quamvis multa impetrent veniam, nulla tamen non subeunt pœnam.

Quę sacerdotis Heli ob solâ in castigandis filijs negligentiam? quæ Saulis propter inobedientiam? quæ Davidis propter incontinentiam? quæ Nabuchodonosoris ob superbiam? quæ Ananię & Sapphiræ ob avaritiam; quæ plurimorum aliorum ob culpas, ut videbatur, levissimas pœna fuit? Achan hostilium spoliorum aliquid subducit, & id morte luit. *e* Pauperculus ille colligit ligna sabbato, & lapidatur. *f* Oza nimium sollicita manu contrectat Arcam, & vi subita necatur. *g* Obsequens, sed paululum incautus propheta sinit se decipi, & à leone suffocatur. *h* Israelitę contra Mosen murmurant, & ab ignitis colubris interimuntur. *i* Betsamitę parum reverenti oculo salutant Arcam, & supra quinquaginta millia hominum iugulantur. *k* Elisæum irrident pueruli, & eorum quadraginta duo ab ursis lacerantur. *l*

Non parcit Deus delinquentibus. Pereat Samaria (pereat anima) quoniam ad amaritudinem côcitavit Deum suum. *m* Sit alicubi mare mellis, & unica fellis gutta in hoc dulcissimum mare immissa universum illud in extremam mutet amaritudinem, quid quæso de hoc felle, quid de hac fellis guttula sentiendum? Fel istud inexplicabilis & infiniti amaroris esse diceretur, Et rectè diceretur. Atque hæc est ipsissima peccati amarities. Est quidem divinæ pietatis ac misericordiæ dulcedo infinita, velut mare mellis immensum. At verò peccatum mortale quodcunque vel unicum amaritudinis est tantæ, & fel abdit tam malignè potens, ut Deum suavitatis ac dulcedinis inexhaustę pelagus, in pavendâ indignationis ac furoris amaritudinem convertat. Atque hoc est quod Oseas clamat: Ad amaritudinem concitavit Deum suum, Anima peccatis suis. Non hæc vel ideò pereat? Deus ipse id questus: Ad iracundiam, inquit, me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis. *n* Hieronymus exponit: Sceleribus suis amarum me fecit, quia dulcissimus eram. Idcircò non parcit Deus delinquenti.

Non iam miror amplius dixisse Iobum: Verebar omnia opera mea sciens quòd non parceres

ceres delinquenti. *o* Adeo certè non parcit Deus delinquentibus, ut vel in filio suo aliena etiam delicta acerbissimè puniverit. Reverà mors Christi funestissima satis luculentè docet quanto Deus odio peccatum prosequatur.

Cum ægro pharmacum è fusili auro, aut è margaritis liquidis, aut è lapide Bezoar miscetur, pronum est dicere, gravissimũ esse morbum, & præsens vitæ discrimen: Ita hic prorsus nimia fuerit necesse est peccati gravitas ac fœditas, quam eluere non potuit nisi dominicus, nisi regius infiniti pretij sanguis. Agnosce igitur, ô homo, inquit Bernardus, quàm gravia sint vulnera illa, pro quibus necesse fuit Christum Dominum vulnerari.

Imò Christus cùm sub cruce duceretur ad crucis supplicium, sua vulnera suamque mortem defleri vetuit, ut scilicet illæ lacrimæ impenderentur peccatis, quæ mortis tam infamis fuerunt caussa. Enimverò solis Christi lacrimis satis elui potest peccatum. Nam si Angeli omnes, quotquot in cælo sunt, corpora humana induant, & multis sæculis vel unius mortalis peccati nequitiam plorent, ne sic quidem tot lacrimarum nimbis, peccatum illud unicum sufficienter deploraretur, quod solius Christi lacrimæ, eæque sanguineæ, satis expiant.

a *Hier. c.* 2. *v.* 13.
b *Hier. c.* 2. *v.* 20.
c *Ludou. Granat. Part.* 1. *Memor. l.* 2. *c.* 7.
d *Matth. c.* 25. *v.* 46.
e *Iosue c.* 7. *v.* 25.
f *Num c.* 15. *v.* 33.
g 1. *Reg. c.* 6. *v.* 7.
h 3. *Reg. c.* 13. *v.* 24.
i *Num. c* 21. *v.* 6.
k 1 *Reg. c.* 6. *v.* 19.
l 4. *Reg. c.* 2. *v.* 24.
m *Osea c.* 14. *v.* 1.
n *Osea. c.* 12. *v.* 14.
o *Iob. c.* 9. *v.* 28.

§. II.

Alterum assertionis nostræ caput est, *Gratiam divinam omnem amittit, quisquis letaliter delinquit.* Facinus quodcunque mortiferum omni penitus gratia divina spoliat. Nil pulchrius animo quem ornat Dei gratia; nil fœdius quam animus divina gratiâ exutus, & scelere pollutus vel unico. Coluber est peccatum venenatissimus, vulnus ab hoc colubro est mortiferum, licet suaviter & cum voluptate inflictum Et ô si oculis videre liceat, quanta peccati sit deformitas ac fœditas, quàm sedulò peccatum fugerent qui modò sectantur. Deformius est atque terribilius ipso cacodæmone peccatum. Princeps Angelorum Lucifer, multò formosissimus fuit Angelus, sed peccati unius fuligine ita omnis eius pulchritudo defœdata est, ut iam teterrimũ ac spurcissimum sit prodigium, adeoque horrendum, ut negent cum diu posse superstitem agere, cuius oculis suam Angelus Apostata fœditatem obiecerit.

Porro divinæ gratiæ pretium illud est, ut verissimè dicatur, in Orbe nihil esse pretiosius. Explico. Dixerit quis de auro potabili, aut de aqua vitę, Vnica liquoris huius guttula maioris est pretij quàm sint vel centum plaustra generosissimi vini. Hoc ipsum ad amussim de gratiâ divinâ dixeris: Pars huius minima pretiosior est omni favore humano, omnibus Orbis opulentijs. *Sit* totus terrarum Orbis aureus, nihil pretij est ad divinam gratiam collatum. Peccatum verò letale quodcunque sic omnem adimit divinam gratiam, ut eius nil penitus remanere possit admisso peccato.

Quicquid meritorum plurimis annis collectum est, id omne momento effundit vel unicum peccatum. Ecclesiastæ vox est: Qui in uno peccaverit, multa bona perdet. *a* Et etsi quis quinquaginta, etsi centum annis in omni virtutũ genere se Deo probarit, etsi maximis rigoribus & quotidianis ieiunijs vitam omnẽ exercuerit, pane solo & fõte vixerit, lumbos ferro strinxerit, in dies se flagris ceciderit, sua omnia in stipem erogarit; si demum letaliter delinquat; universa vitæ prioris promerita perdidit, omnem Dei gratiam effudit, ex amicissimo iam professus Dei factus est hostis.

Res certa; testes luculenti. Ezechieli hoc credamus: Si averterit se iustus, inquit, à iustitiâ sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitię eius quas fecerat, non recordabuntur. *b* Letaliter vel semel peccasti? Amisisti omnes labores tuos, amisisti gratiam, amisisti cælum, amisisti Deum, adeoque amisisti omnia. Aut igitur quę amisisti recupera, aut æternum amissa flebis.

Inter supplicia quę Deus Israeli minatur, illud tanquam omnium maximè formidandum ingerit: Væ eis cùm recessero ab eis. *c* Hic Dei ab animo recessus atque abitus, mors animi est, malum cui reverà nullum par, malum quod omnes vel acerbissimos divorum Martyrum cruciatus, quod perpetua damnatorum omnium tormenta superat. Et videte hominis, quem Deus ob peccatum deserit, miseriam. Quicquid agat, quicquid patiatur hic homo, divina gratia destitutus, montes transferat, ignes insiliat, stellas extinguat, fontes accendat, omnibus sæculis admiranda faciat, nec minimum quidem cælestis beatitudinis promerebitur, dum apud Deum in offensa est. *d* In liquido caussa est. Fons omniũ meritorum divina gratia est, qua iste peccando seipsum spoliavit. Aut ergo gratiam reparet, aut cælum desperet. Addo quod æquè miserum.

Is qui sic à Deo descivit, suomet quidem impulsu potuit cadere, suomet conatu surgere non poterit? seipsum in foveam abiecit, sed nunquam revocabit gradum, nisi Deus porrigat manum singulari ope. Echo non respondet nisi voce provocetur: qui peccavit, non resipiscit, nisi à Deo excitetur. Sed nemo veniam desperet vel millies lapsus. Peccasti? animos resume. Firmior non rarò post lapsum gressus est, certe cautior.

Quando igitur tam atrox peccati genius est, tam detestabilis malitia, generoso prorsus spiritu proclamans Anselmus: *e* Si hic, inquit, peccati pudorem & illic cernerem inferni horrorem, & necessariò uni illorũ haberem immergi, prius me in infernum mergerem, quàm peccatum in me immiterem. Mallem enim purus à peccato & innocens gehennam intrare, quam peccati sorde pollutus, cælorum regna tenere, cum constet solos malos in inferno torqueri, & solos bonos in cælesti beatitudine foveri.

Hanc ob caussam, idem sanctissimus scriptor: Aperi oculos, inquit, anima misera, & vide quid fuisti olim, & quid nunc es: quo loco fuisti tunc, & quo nunc es: Eras sponsa Altissimi, eras templum Dei vivi, eras vas electionis, eras thalamus æterni regis, eras thronus veri Salomonis, eras sedes Sapientiæ, eras soror Angelorum, eras hæres cælorum. Ecce cum omnia hæc fueris quę dixi, quoties dico; Eras, Eras; toties tibi lacrimandum est, dum subitam tuam cogitas mutationem. Sponsa Dei facta est adultera diaboli, templum Spiritus sancti mutatum est in speluncam latronum, vas electionis in vas corruptionis, thalamus Christi in volutabrum porcorum, sedes Dei in cathedram pestilentię, soror Angelorum in sociam dæmonum; & quæ instar columbæ volitabat per cælum, nunc tanquam serpens reptat in terra. Plange itaque super te, ô anima misera, plange; quia te plangunt cæli, quia te plangunt Angeli, quia te plangunt omnes Sancti; te plangunt lacrimæ Pauli, te plangunt guttę sanguineæ Christi Domini; quia peccasti, & mali illius quod commisisti, pœnitentiam non egisti.

Sed hoc amplius examinemus. Is qui peccavit, aut vulnus conscientiæ sentit, aut non sentit? Si sentit, miser est, nam in dolore est & quidem acerrimo. Vrens cõscientia tormentorum maximũ. Non sentit hoc? Iterũ miser est, imò miserrimus. Extremũ malorũ est, malitiam suam clausis oculis fovere, iamque vulneris mortiferi sensum perdidisse. Ita miseri dum bibunt, vini vim temulenti non sentiunt, sentient digesto vino. Optimè dixit Chrysostomus: Primum malum est, esse malum. *f* Etiamsi ægrum medicus non secet, ægrotat tamen ęger; etiamsi non puniat Deus, in morbo tamen est, imò iam moritur qui peccat.

Simillime locutus Sapiens Romanus? Prima, inquit, & maxima peccantium est pœna, peccasse Nec ullum scelus impunitum est, quoniam sceleris in scelere supplicium est. Quicquid malè agitur, conscientia flagellatur. Vbi vitia ibi & tormenta: nec possunt esse sine dolore vulnera conscientiæ.

Hominem malum etsi nemo percutiat, laceret, suspendat, mutilet, torqueat, cremet, ipse sibi tortor, carnifex, supplicium, crux est. Fortassis hæc non sentit, ut diximus, iamque omnem mali sensum perdidit? tantò igitur inferorum incendijs vicinior est, quantò à peccati sensu remotior. Hunc vere mortuum, imò & sepultum, dixeris: Peccavit, & non dolet; Deum gravissime læsit, nec veniam petit, divinam gratiam amisit, nec ingemiscit; ius cęli perdidit, nec iacturam esse hoc credit, iam

iam inferis transcriptus est, & etiamnum ridet. O pecudem! ô saxum! ô rupem! Hæc peccati malignissima sunt artificia, homines mutare in pecudes, in saxa, quæ vulnus ante non sentiunt, quàm in ignibus sunt.

Cum in tergo hæret supplicium, abominationi esse incipit peccatum. Fitque non rarò, ut qui flagitijs sensum omnẽ perdiderunt, prius sentiant gehennam, quàm desinant vitam. Ita Sodomæi ac Gomorrhæi cives prius inferos experti sunt, quam essent apud inferos. Ad rem Chrysostomus: Quod si, ait, audito gehennæ nomine, irrides ac fidem non habes, illum ignem recordare Sodomorum. Vidimus enim, vidimus & in præsenti quoque vita gehennæ effigiem. Tale est Sodomorum incendium, id quod sciunt ii, qui ad ea loca profecti plagam illam divinam, ac cælestium fulminum opus oculis subiecere. Cogitato quam grave illud sit peccatum, ut quod ipsam gehennam etiam ante tempus existere coegerit. *g*

Pestis & fulminis obstupescendas incredibiles, sed & abstrusissimas vires nemo unquã satis explicaverit: multò tamen minus peccati, quod vere pestis exitiosissima, verè fulmen sævissimum, vastans omnia. Peccatum malorum omnium verè maximum malum, & solum malum est. Peior est culpa quàm mors, peior quam gehenna, peior quam quævis pœna, cum sit cuiusvis pœnæ caussa.

Susanna ad vendendam pudicitiam invitata, masculo prorsus pectore: Si hoc inquit, egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. *h* Quid ais Hebræa mulier, quid hic loqueris? Imò si adulteris nõ cõsentias, morieris, si cõsenseris, effugies mortem. At illa dictum perseverans: Mors, inquit, mihi est, si hoc egero. Noverat castissima matrona mortem aliam, quàm sit illa corporis, mortem continuam, ęternam, ad quam mors corporis collata, mors non sit. Verissimum illud Apostoli: Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem. *i* Hinc Susanna generosissimè subiungit: Melius mihi est absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in cõspectu Domini. *k* Disce, Christiane à matronâ Hebræâ, potius corporis vitam perdere, quam Dei gratiam.

a *Ecclesi.c.9.v.18.*
b *Ezech.c.18.v.24*
c *Osea c. 9.v.12.*
d *Disponere se tamen poterit ad recipiendam gratiam: ideo à bonis actionibus nunquam cessandum.*
e *Ansel.de Simil.c.190.seu penult.*
f *Chr. to.5. ser. 5.*
g *Chrys.ho.4. in epist.ad Rom.*
h *Dan.c.13.v. 18.*
i *Iac.c.1. v.15.*
k *Dan. c.13.v.23.*

§. III.

Tertium est quod initio posueramus: *Quisquis letaliter delinquit, omne genus miseriarum ac calamitatum sibi ultrò accersit:* Atqui omnium omnino miseriarum, calamitatum omnium una unica est caussa Peccatum. Cyprianus litteris Donatum hortatur, ut in montem sublimis iudicij ascendat, & inde prospiciat obsessa piratis maria, vallata prędonibus itinera, valles grassatoribus refertas, colles ab exulibus occupatos, fures & homicidas ubique frequentes, urbes simultatibus divisas, regna bellis attrita, nusquam non plurimum malorum, Omnium caussa peccatum; omnia turbat & confundit peccatum.

Rectissimè Chrysostomus? Nomina calamitatum, inquit, philosophantibus nomina tantum sunt, vera autem calamitas est, Deum offendere. *a* Nimis Deum abijcit, qui lucrum aut voluptatem, qui pecuniolam aut mulierculam audet præferre Deo. Si Deo Deum alium æquè formosum, divitem, liberalem, sanctum pręferremus, prudentior non nihil esset stultitia nostra; at cum sordes & vilissima quæque, cum guttulas maris, cum res conditas, res caducas conditori præferimus impiè, hoc demum insania luculenta, hoc manifestaria impietas, atque hoc malorum omnium Lerna, hoc omnium ærumnarum est seminarium. Sed

Nil mortalibus arduum est.
Cælum ipsum petimus stultitia; neque
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Deum ponere fulmina. b

Mortalium flagitiosa temeritas non dubitat quidvis audere. Vel ipsæ hoc fabulæ loquuntur. Gigantes cęlum affectant, Hercules invadit inferos, Iason cum socijs scrutatur maria, Dædalus sese aeri credit. Hoc nimi-

rum fabulis docemur: Superbi gigantum instar moliuntur expugnare cælum quod solâ Humilitatis viâ adiri potest. Contemptores Numinis rident inferos. Avari Iasones & velleris aurei sitientes se pelago cõmittunt. Ambitiosi Dædali omnem captant auram inanis gloriæ. Audax omnia aggredi gens humana ruit per vetitum nefas.

Et unde tandem dissidia, contentiones, litigia, bella, ruinæ, nisi è solo peccato? Quicquid in humano corpore sanitatis, virium ac formæ est, Morborum & Mortis pabulum ac præda est operâ peccati. Hebræus rex meritò vociferatur: Non est sanitas in carne meâ, nõ est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum. *c* Quocirca medicus è cælo, non utile solum, sed & necessarium in morbos consilium suggerens: Iam, inquit, noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Pestilentiam, & omne morborum genus in aciem contra nos eduxit Peccatum.

Macies, & nova febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda necessitas
Leti corripuit gradum. d

Horum omnium caussa Peccatum. Evolve Regum fastos, & arrogantiam potissimum mulctari animaduertes; Ezechielem perlege, & rapinas; Ioelem; & lasciviam varijs cladibus puniri cernes. Plena omnia diuinę iustitię exemplis. Quantum calamitatis in Reges Israel, in Coritas, in Sodomitas, in Dathan & Abiron asseclas, in Iudæorum populum, in infinitos alios Peccatum non immisit? Quot centena millia, quot milliones hominum fame, ferro, flammis, peste, sulfure, aquis Peccatum absumpsit? Perierunt propter iniquitatem suam. *e* Quoniam qui malignantur, exterminabuntur. *f*

Ita mors in omnes homines pertransiit per peccatum. *g* ut vita non sit nisi mors continua. Et meminerimus omnia mortis instrumenta, carceres, cippos, numellas, manicas, funes, equuleos, flagra, virgas, taureas, craticulas. rotas, scorpiones, sartagines, pectines, cruces, & quicquid eiuscemodi feralis supellectilis est, excogitatum esse propter peccatum aut inventum ab ijs quibus in innoxios peccare voluptas est. Sic enim variatur peccati supplicium, sicut infinite varium est ipsum peccatum. Non tot Proteus finxerit personas, non Empedocles tot transmutatiões, nec Pythagoras tot transmigrationes, nec Chaldæi tot varietates, nec Evantius tot imagines, quot Peccatum subit formas, induit personas.

Quemadmodum verò sola probitas & morum innocentia hominem supra homines attollit, ita improbitas & nequitia hominem infra homines deijcit, & in belluam mutat. Num homo censendus, qui voracitate lupum induit, qui iracundiâ canem, superbiâ pavonem, avaritia bufonem, levitate passerem, astutia vulpem, rapacitate vulturem, furore leonem, timiditate cervum, lascivia hircum?

Hinc David rex serpentes & aspides dixit iracundos; insipientes mulos; Adulteros Hieremias equos; Pharaonem Ezechiel draconem; Pharisæos Ioannes genimina viperarum; Impudentes Christus canes & porcos, Herodem vulpem appellat. Homines peccatum in feras transmutat. Ex oraculis divinis id liquet: Homo cùm in honore esset, non intelllexit; comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis. *h* Parum hoc. Hominem peccatum transmutat in diabolum. Apertè Christus discipulis: Ex vobis unus, inquit, diabolus est. *i* Et Iudæorum turbis obiectum: Vos ex patre diabolo estis. At diabolus, inquit Anselmus, non terroribus aut minis, ne peccaret, monitus est. Homo, licet intentata morte peccatum tamen non cavit, Diabolus semel, homo millies ac millies iterumque millies delinquit; ille in creatorem, iste tam in creatorem quàm in redemptorem calces elidit impie.

In hominem invidum graviter excandescens Chrysostomus: Nam invidus, inquit, ipso diabolo magis diabolus est. Invidet Satan, sed hominibus, non sociis. Tu verò homo cùm sis, invides hominibus, odium adversus genus naturamque communem exerces, quod ne Satan quidem facit. *k* Ergo flagitijs opertus, rectè diabolus, sed & infernus dicitur. Ioannes Apostolus: Et infernus, inquit, & mors missi sunt in stagnum ignis *l* Et quomodo hoc tãdem? An infernus in infernum missus est? Ita prorsus; sic sacri interpretes affirmant. Nam qui vitam criminibus implet, rectissimè Infernus dicitur. Nam sicut infer-

infernus tormentorũ ac cruciatuũ locus, diabolorum domus est, sic impius cõscientiæ lanienam, & sæpè diros cruciatus gerit pectore quod cacodęmoni pro domo locat. Ita infernus iste mittetur in infernum.

O Peccatum, ô ventum horribilem ac pestilẽtem! qui flores, frondes, fructus humanarum stirpium decussit; qui iustitiam, immortalitatem, scientiam ac innocentiam, & hominem homini ademit. O virus letaliter amabile, ô toxicum ad usque animi medullam sęviens, nullis calamitatum fluctibus, nullis inferorum incendijs sopiendum!

Quærit cælestis Pater è protoplasto iam reo: Adam ubi es? *m* Et Adam verè responderit: Nusquam sum. Nusquam tunc erat, nec enim in Deo erat ob commissum peccatũ, nec in paradiso ob contractam pœnam; nec in seipso ob conscientiæ remorsum; nec in rebus creatis, ob motam rebellionem; nec in Mundo, ob propriam inconstantiam. Nusquam, heu nusquam erat, ubi bene esset? rapacissimo torrenti non absimilis, cuius aquas properante impetu defluentes hic vel illic esse dicendum non est.

Vis ergo scire, quid sit peccatum? Vnicam Adami noxam intuere. Quot ea milliones hominum in extremas miserias præcipitavit? Hinc fames, bella, pestis, hinc calamitates, ærumnæ ac cędes, hinc morborum agmina, hinc mors ipsa. Ab uno hæc omnia peccato sunt. A tali arbore tales fructus, à tali caussa tales effectus. Ad istud quidem expiandũm Dei filius in crucem actus est; quot millia nihilominus in Erebum detruduntur ob peccatum? Quisquis hæc serius cogitat, cùm voluptas ad peccandum invitarit, liberè dicet: Æternum pœnitere tanti non emo.

E cælo tonitrua, nix, grandines, fulgura, procellæ, turbines, fulminaque ruunt, horum omnium caussa exhalationes & vapores è terra sursum evecti nativa levitate, qui varijs tempestatibus in terram redeunt. Haud aliter è cęlo in nos fames, bella, pestilitas, morborum & miseriarum plurimarum quotidianæ tempestates veniunt, quæ quidem à Deo immittuntur, sed prius vapores & exhalationes peccatorum emittuntur, hinc omne tempestatum genus, hinc omnis calamitatum turbo. Illud Meteorologia, istud Theologia nos docet. Et rectissimè Gregorius: Mala, inquit, quæ patimur, mala nostra meruerunt. Siracides id affirmat: Mors, sanguis, contentio & romphæa, oppressiones, fames, & contritio, & flagella: super iniquos creata sunt hęc omnia. *n*

Peccatum nos paradiso exclusit, & in hanc vallem lacrimarum, in hoc exilium, in hoc mare procellosum eiecit, ubi venti vehementes, & fluctus ingentes: ubi quotidiana naufragia, ubi omnia mala. Verè *miseros facit populos peccatũ*, quod Salomon affirmat. *o* Vnde tot olim infestationes Turcarum, tot incursus barbarorum, tot victoriæ adversariorum? Vnde fames & pestis tam crebra? Cur cęlum sępè nobis æneum, cur nubes nonnunquàm, aut nimis imbribus abundantes, aut nullis? Vnde tot agmina morborum, tot febres, epidemię pestes? A peccato hęc omnia: Peccatum omnium miseriarum pelagus.

Cum Romano Sapiente dixero: Errat si quis putat Deum nocere velle: non potest. Deus nec dat malum *p* nec habet: ceterum castigat quosdam, & coërcet, & irrogat pœnas. Vis Deum propitiare? bonus esto. *q* Mundi sunt oculi eius, ne videat malum, & respicere ad iniquitatem non poterit. *r* Ideo extremè odit peccatum. Nam uti lux natura tenebras aversatur, pulchritudo turpitudinem, bonitas malitiam, puritas immunditiam, vita mortem, sic & sanctitas omnem nequitiam & fœditatem. Sicut igitur Deus sanctitatem infinito amore, ita necessariò peccatum odio prosequitur infinito. Odij signa sunt, quæ modò numeramus.

Principiò seipsum Deus suamque gratiam subtrahit ei qui peccavit. Deinde, varijs calamitatibus in hoc etiam Orbe, velut præsente monetâ punit peccata. Tertiò ius cæli adimit ei qui delinquit. Aut igitur resipiscendum, aut cælo valedicendum. Quartò quodcũque letale peccatum incendijs punit æternis, & tamen (quod obstupescendum dictu est) citra condignum punit. Omnium Theologorum ore asseritur, noxæ letali cuivis vel unicæ sempiternũ esse decretum supplicium, nec ullis tamen æternitatibus futurum ut dici possit: Hæc noxa sat pœnarum sustinuit. Quid ergo est peccatum mortiferum? Heu, Eheu! Hic omnes Angeli loquantur, nec tamen satis eloquentur illud infinite abominandũ, quod sub mortifero

tifero peccato vel unico delitescit.

Horrendum est quod in detestationem peccati letalis Ludouicus Blosius pronuntiat: Si Mater Domini, ait, Virgo beatissima peccasset mortaliter, ac sine contrione mortua esset, cælum nunquam obtinuisset, sed cum dæmonibus in inferno cruciaretur. *s* Tam exacta est Dei iustitia.

Atque hoc sanctissimæ feminæ Birgittæ patefactum, quæ dæmones ad supremum iudicem sic audijt vociferantes: Si res illa, quam præ omnibus diligis, quæ est Virgo quæ te genuit, & quæ nunquam peccavit, si inquam illa peccasset mortaliter, & sine contritione divina mortua fuisset, sic diligis iustitiam, quod anima eius nunquam obtineret cælum, sed esset nobiscum in inferno. *t*

Nimium obstupescenda vis est cuiuscunque peccati letalis. Miratur Plinius argentum, æs, aurum in sacculis cera obsignatis, à fulmine liquari, sacculis penitus illæsis, & ceræ signo nec quidem confuso. Mirabilius multò est animâ solius peccati abditissimo illapsu ita iugulari, ut eam æterna mors sibi obnoxiam habeat semper iugulandam, nunquam extinguendam.

Solerter submonens Chrysostomus: Fratres mei, ait, nolite pueri effici sensibus sed malitia parvuli estote; etenim puerilem pavorem habemus, mortem timentes, pueri enim larvas timent, ignem non timent facile, quippe manum admovent igni: sic & nos timemus mortem, quæ larva est digna contemptu, peccatum verò non timemus, quod verè timendum est. *u* Peccatum, quia omnem eripit divinam gratiam, miserijs peccantem omnibus subijcit, & ad mortem trahit æternam. Atque hoc tertium est nostræ assertionis caput.

a *Chrys. hom. 3. ad pop.*
b *Horat. l. 1. Carmin. Odâ 3. fine.*
c *Psal. 37. v. 4.*
d *Horat. l. 1. Carm. Odâ 3.*
e *Ps. 72. v. 19.*
f *Psal. 36. v. 9.*
g *Rom. c. 5. v. 12.*
h *Ps. 48. v. 13. & 21.*
i *Ioan. c. 6. v. 71.*
k *Chrys. tom. 3. in c. 9. Ioan. hom. 53. fine. Et to. 4. in 2. ad Cor. 12. hom. 31. ante finem.*
l *Apoc. c. 20. v. 14.*
m *Gen. c. 3. v. 9.*
n *Eccl. c. 40. v. 9.*
o *Prou. c. 14. v. 34.*
p *Peccatum.*
q *Seneca epist. 95. post med.*
r *Habac. c. 1. v.*
s *Blosius Monit. spirit. c. 1. ad finem.*
t *Revelationes S. Birgittæ l. 4. c. 7. ante med. cuius ipsissima verba sunt.*
u *Chrys. hom. 5. ad pop.*

§. IV.

Quartum est: *Quisquis letaliter delinquit, cælum in omnes æternitates perdit.* Peccatum cælo excludit, cælo empyreo, quod ornatu amœnissimum; situ altissimum, spatio amplissimum, omni ex parte perfectissimum Mundi miraculum. Hoc tali cælo excludit peccatum. Supremi regis decretum novimus à Paulo promulgatum: Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus (quod est idolorum servitus) non habet hæreditatē in regno Christi & Dei. *a* Damnum hoc non ultimum, sed certè maximum est. Tametsi nocumentum aliud non inferatur à peccato, istud abundè satis, & nimium quàm satis est, delitijs privari æternis. Dici potest hoc damnum, æstimari non potest. Rectè Augustinus: Si possemus, inquit, facere fratres, ut dies iudicij nō veniret, puto quia nec sic erat malè vivendum. *b* Sit ergo; Ignis divini iudicij neminem corripiat; quibuscunque lubuerit delitijs affluant peccatores, & semper affluant, si tamen separati sint à divino vultu, nec eum unquam videant à quo creati sunt, infinito & damno & supplicio mactati sunt, meritoque in qualibet æternitate, ut Augustinus loquitur, & impunitate peccati plangere se deberent.

Illud quidem dictum in Rhetorum scholis videtur natum. Quis mihi det membranas perinde ut cælum extensas, quis mihi tot calamos suppeditet quot arboribus sunt folia, quis mare in atramentum mutet, ut scribam damna quæ letale peccatum infert. *c* Sed nulla hic auxesis, exaggeratio nulla, nam etsi tot sint calami, tantum membranæ ac atramenti ad scribendum, nemo tamen unquam perscripserit, quantum homini peccatum noceat, cùm noceat æternum.

Veri-

Veritas ipsa pronuntiat: Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille: *d* Nam hominis istius imaginem in cęlesti civitate ad nihillum redigit Deus, idque iure merito, quia infinitam Deo contumeliam intulit. Quantò enim minus est bonum quod Deo præfertur, tantò maior est quæ Deo infertur contumelia. Atquin omnis thesaurus, voluptas aut dignitas omnis bona sunt infinitè minora Deo. Infinita igitur Deo fit iniuria, cui æquissimè respondet infinita pœna.

Et nonne is sibi plurimum obstringit eum, cui centum auri marcas largitur gratis? Atqui vel sola lingua, vel oculi soli à Deo nobis concessi mille auri marcas in infinitum superant: Accedit corpus, & corporis inquilinus animus vel mille Mundis pretiosior.

Ægidius è divi Francisci sociis hominem profanum instruens: Quidam, ait, manibus, pedibus & oculis carebat. Hunc unus aliquis amicorum sic allocutus est: Si quis, amice mi, & manus tibi, & pedes, & oculos restituat, quid tu illi reponas sostri loco? Servum, inquit, me illi addicam in omnem vitam. His in antecessum dictis Ægidius: Et tibi, mi frater, quis manus, & pedes, quis oculos, & linguam, & aures, totumque corpus, quis animum, & quicquid boni habes, largitus est? Deus utique. Igitur si ob restituta membra non multa, te servum geras: quid ob attributa tibi membra omnia, Domino Deo rependes? Quàm autem indignum est oculis eum offendere, qui oculos dedit, & iis illum manibus lædere, qui manus tribuit, & eâ illum linguâ lacessere, qui linguam formavit?

Hinc certè infinita serviẽdi Deo nos vincit obligatio, atque ob hanc etiam transgressionis culpa, & quod sequitur, culpę pœna est infinita. Nam, quod breve fuit tempore vel opere, inquit Bernardus, longum esse constat in pertinaci voluntate. Quia sicut condemnatus est, qui in vitiosâ permanet voluntate, sic reprehensibilis est, qui in aliis non studet proficere. *e* Sic omnino, cuius vita moritur in culpa, eius mors vivit in pœna, eaque sempiterna: Sine fine vivere cogetur, ut sine fine per mortem crucietur. Mors eum semper depascet, nunquam consumet.

Eheu, rapidissimi temporis volaticam hilaritatem, seu hilare momentum opibus, gloriæ, voluptatibus nullo ævo morituris præponimus; acum perdimus, tristamur; cælum amittimus, & ridemus. Scimus à quolibet graviore delicto ęternitatem pendere duplicem, felicem & infelicem illius iacturam, huius pœnam cuicunque letali noxæ decretam esse. Scimus hęc, scimus, & tamen tam temerè delinquimus, maximè in tam dubia vita, quę nullum momentum à morte liberum polliceri potest. Quis sibi horam post scelus alteram, quis adeò momentum doloris & pœnitentię vel unum spondeat? Nihilominus in tanta vitę incertitudine, tam dubia re, scientes volentesque salutis æternæ, ignis ęterni periculo nos exponimus: ita sponte animi flammis nos induimus non morituris, glória exuimus æterna. Sic reverà cælum insani odimus. Cælum odit qui contemnit, qui negligit, qui ultrò peccatis se involvit.

Lacon, uti Plutarchus memorat, voto seipsum obstrinxerat; de rupe Leucade præcipitem se dare. At ubi conscendit montem, & formidandam altitudinem conspexit, horrore concepto avertit se, & pedem revocavit. Cumque illi hoc probri gratia obijceretur: Non putabam, inquit, ad illud votum maiore opus esse voto. *f* Qui facinus arduum animo concipit, priùs animum facinori parem induat necesse est. Verum quid istud ex edita rupe, in imam voraginem præcipitium, ad illud fit è cælo in tartarum sese abiicere? Qua igitur ratione innumeri seipsos præcipites agunt è sede beatorum, in barathrum diabolorum? Nimirum clausis oculis id faciunt, infinitam peccati malitiam non expendunt, inextricabiles æternitatis gyros non respiciunt. Viam ad inferos cæci ac compressis oculis percurrunt. Quisquis verò cæcus esse non sustinet, omnibus studiis ac votis hoc præcipitium cavet. Mavult omnia pati, quàm illuc deiici, unde reditus negatur.

a *Ephes.c.5.v.5.*
b *Aug tom.8.in Ps.49. post princip.*
c *Amandus Horolog. Sapientiæ l.1.c. 4.*
d *Matt.c. 26.v.24.*
e *Bern.in parvis serm.n.15.*
f *Plutarch. in Lacon.*

§. V.

QVintum assertionis nostræ caput est: *Quisquis letaliter delinquit, in sempiternos inferorum rogos se mergit.* Æternitas ignis infandum peccati supplicium. Nil insit peccato mali, hoc certè malorũ omnium cõpendium est. Peccati stipendium ęterna mors. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur: iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum. *a* Pręclarissimè Augustinus: Quanta pœna est, inquit, tantummodò à facie Dei separari? Qui autem illam dulcedinem nõ gustaverunt, si nondum desiderant Dei faciem, timeant vel ignem; supplicia terreant quem præmia non invitant. Vile tibi est quod Deus pollicetur, contremisce quod minatur. Veniet dulcedo præsentiæ; nõn mutaris, non excitaris, non suspiras, non desideras, Amplexaris peccata tua, & delitias carnis tuæ; stipulas ad te congeris, veniet ad te ignis.

Ignis in conspectu eius exardescet. Non erit iste ignis sicut focus tuus, quò tamen si manum mittere cogaris, facies quicquid voluerit qui hoc minatur. Si tibi dicat: Scribe contra caput patris tui, scribe contra capita filiorum tuorum; nam si non feceris, manum tuam mitto in focum tuum; facies, ne ardeat manus tua, ne ardeat ad tempus membrum tuum, non semper in dolore futurum. Minatur ergo inimicus tam leve malum & facis malum: minatur Deus æternum malum, & non facis bonum? *b*

Quicquid malorum diaboli in animos nostros invehunt, id operà peccati faciunt. Hinc innumeræ animi perturbationes, formidines, suspiciones, fluctuationes, mœrores, anxietates, desperationes. Sic hominis animus per peccatum fit infernus. Non est pax impijs, dicit Dominus. *c*

Homines ij qui peccatis sese permittunt, à cacodæmone tot catenis onerantur, dum ipsi suo se pondere in inferorum barathrum præcipitent. Dum vivunt, inferis identidem viciniores fiunt, velut cum grande saxum è monte devolvitur, toties revolutum ruit, dum in imo sit. Sic carnifex furem magnæ olim dignitatis, cùm per fatales scalas attraheret, his eum vocibus animabat: Domine, adhuc unum gradum superemus. Tandem collum inseritur resti. Sic & aviculæ ad insidiosam escam invitatæ toties eunt, redeunt iterum iterumque cum pluribus remeant, dum denique capiantur. Sic & potatores: Adhuc unum caliculum, aiunt, adhuc unum; hic ultimus esto: Sicq; caliculos toties repetunt, dum vino saucij è mensâ sint asportandi. Hæc ratio peccandi est. Initio satis est fecisse semel. Tum duplicantur, quadruplicantur, multiplicantur, centuplicantur lapsus.

Ita qui principio clam ac verecundè deliquit, denique perfrictâ fronte impudenter audet facere, quod cogitare aliquando verebatur. Ita turpitudo prima plerunque non sola, ceteras post se trahit grandi numero turpitudines. Cœptũ est ab unâ, addita altera, & tertia, & decima, & centesima. Sic surculus excrescit in siluam, sic gutta tumescit in Oceanum, sic scintilla gliscit in incendium æternitate totâ non sopiendum. Hæc omnia peccati sunt stipendia.

Atque ideò plurimi maluerunt mori quàm vel semel peccare. Castissimus Ioseph mavult famam, imò & vitam perdere, quàm castimoniam temerare. Verecundissima Susanna: Melius est mihi, exclamat, absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini. *d* Dulcius ei fuisset lapidibus insterni, quàm adulterio inquinari. Beatissimus Paulus certus est à Charitate Christi se nec morte quidem separandum. *e*

Ambrosius præsul longè paratior est omnia pati quàm malè agere. Cum enim Ruffinus Theodosio Imperatori spem faceret flectendi à sententiâ præsulis: Novi ego ait Imperator, constantiam Ambrosij; nullo regiæ Maiestatis terrore Dei legem transgredietur.

Chrysostomus non minus animosius Eudoxiæ Augustæ fatales minas adeò non exhorruit, ut fuerit qui Imperatrici hæc renuntiaret: Frustra hominem terremus, nihil ille nisi peccatum timet. Rex Galliarum Ludouicus etiamnum puer à Blancâ matre didicit, potiùs mortem oppetere, quàm consensum letali noxæ permittere.

Anselmus Cantuariensis Antistes, si ei liberum fuisset, aut letali peccato, aut Orci barathro se mergere, maluisset mergi barathro quàm peccato. Edmundus in eodem solio successor dignissimus: Potius, aiebat, in arden-

tem rogum insiluero, quàm ullum peccatum sciens in Deum commisero.

Sanè Democles emendatissimę formę iuvenis, ut Demetrij regis vim impudicam eluderet, in bulliens ahenum insiluit. Suavior ei fuit tam acerba mors, quàm vita minùs casta. Sic & Papinianus Iureconsultus, licet Christianis sacris non imbutus, mori maluit, quàm Caracallę Imperatoris facinus in fratrem designatum defendere. Hinc vetus dictum:

Tolerabilior est qui mori iubet, quàm qui malè vivere. f

Homo letali crimine contaminatus vilior ac miserior est cane, porco, bufone. Hæc enim unam naturæ mortem debent, ille duas. Vnam, sed brevem naturæ, alteram, sed ęternam Deo. Homo peccatis mersus, Basiliscorum nidus, latronum infernalium spelunca rectè dicitur. De improbis istis affirmãs Paulus: Pœnas, inquit, dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloriâ virtutis eius, *g* exclusissimi in omne ęuum.

Heu! quæ unquam ætas tam efferam tulit belluam, quę in aliam plus quàm simplici morte sæviret? Aut quis carnifex, quis tyrannus, morte unâ non contentus, mori post mortem docuit? Semel occidisse cuicunque barbaræ crudelitati satis est. At peccatum omni bellua & tyranno sævius, non contentum semel in hominem sæviisse, sævit æternum. Vides reum, ad rotam trahi, & in viâ candentibus forcipibus lacerari, mox è tam gravi supplicio, immania hominis facinora fuisse colligis; quantum ergo piaculum erit, quod nec æternis quidem supplicijs unquam expiabitur?

Et hæc toties agitari, hæc toties à Deo denuntiari, nec manum nos à sceleribus retrahere? Hæc sciri, & tamen divinas leges audacissimè violari? Hoc nimirum ęterno cęli exilio mulctat, hoc ignibus æternis objicit, in quibus & animus & corpus æternum urãtur, quasi vitam subministrent flammis & pœnarum materiam. Quæ qui tacitus secum seriò cogitat, non fræna injiciet cupiditatibus, & labantem reprimet dexteram, & meliore coget ire viâ? Stultũ est perire malle, quàm curari.

O homines cogitate ista: res hæc nimis quàm seria est & momentosa! Non levi pretio paratur cælum.

At interim tam securè nihilominus ac liberè peccant homines, quasi Deus id nesciat; tã audacter, quasi non prohibeat: tam impudenter, quasi non videat. Miramur stultitiam Esau, cui lentis edulium iure primogeniti longè potius visum est. Mirari desine, quisquis ius cæli infra voluptatulam vilissimam habes, qui gloriæ hæreditatem fumo vendis & nebula vanissimæ laudis. Vbi generosorum voces? Malo mori, quàm peccare.

Narrat Plutarchus Lysimachum apud Getas eò siti redactum, ut se cum toto exercitu in potestatem hostium dederet. Cumque iam dedititius frigidã bibisset, dixisse? Prô me hominem pravum, qui tantillæ voluptatis gratiâ tantum amiserim regnum! *h* Quantò rectius hoc dixerit, quisquis letali se noxâ obstringit: Prô me hominem fatuum, & omni modo nequissimum, qui cælum brevi fœdaque voluptate vendo, qui res creatas creatori præfero, qui magis vitium quàm virtutem colo, qui mortem potiùs quàm vitam eligo, qui perire quàm servari malo.

Ah! Avare, quantillo vendis lucello cælum? Heu Lascive, quantilla mutas oblectatiuncula delitias æternas? O Iracunde & invide, quàm rarò vestris cogitationibus interest gehenna? O potulente & ebriose quàm iniquè tuos calices ambrosiæ & nectari prępponis? Heu quantę insaniæ est beata æternitate proposita, ob unius propè momenti gaudium, æternùm illam excidere velle? Voluptas & Vindicta, Ebrietas & Crapula omniaque vitia momento delectant, tormenta illis debita æternum cruciant.

Quid iam miramur, quòd Deus improbos æternùm puniat, cùm etiam probos æternum remuneretur? Deinde, quod iam sæpiùs dictum, qui peccat ob volaticam voluptatulam, seipsum diabolo vendit, quid miri, si emptor ius acquirat perpetuum? Sic apertissimè Achabo regi Elias: Inveni, ait, te inimicum mihi, eò quòd venundatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini. *i* Insuper & illud ex se notum, ab eo qui culpæ commissę iungit contumaciam, augeri & pœnam. Quando igitur qui apud inferos torquẽtur peccatis iam commissis addunt contumaciam (nihil enim pœnitentiæ vel emendationis in Orco) simul etiam augent iniuriam.

Ergo intelligite hæc qui obliviſcimini Deum: ne quando rapiat, & non ſit qui eripiat. *k* Ille ipſe iudicabit qui læſus eſt. Ab hoc ad aliũ provocatio erit vana, defenſio frivola, excuſatio ſtulta, favores inultiles, preces ſteriles, patrocinium ſerum, detrectatio nulla. Nam Iudex inadulabilis & incorruptus, ſententia ſuprema & irrevocabilis, decretum æternum, æternum eſt ſupplicium.

a *Ezech.c.18.v.4.& 20.*
b *Aug. tom.8 in pſ.49 poſt princip.*
c *Iſ.c.48.v.22.*
d *Dan.c.13. v.23.*
e *Rom.c. 8.v.38.*
f *Publij Mimi.*
g *2.Theſ. cap.1.v.9.*
h *Aut; Dij boni, quam ob brevem voluptatem, ſummam amiſi felicitatem! Plutarch. parte 1. mor. i. de Sanitate tuendâ, mihi pag.257.*
i *3.Re. cap.21.v.20.*
k *Pſal.49.v.22.*

CAPVT XV.

Cur unica letalis noxa ſupplicio afficiatur æterno.

NEmo miratur narrantem, unicæ ſcintillæ neglectu civitatem bene magnam incendio hauſtam. Vulcani vires novimus, & ingluviem horrendam: robuſtiſſimus & voraciſſimus eſt; dum pabulum habet, vorare non deſinit, & vorando creſcit. Omnia glutit; domos, & urbes, & regna ſorbet. Non amicos novit, non hoſtes. Omnia diruit, nuſquam ſiſtit, abſumit omnia. Arſerunt urbes, arſurum & Orbem ipſum credimus. Quas fauces, quem eſſe ventrem dicam, cui tam grande pabulum objicitur, nec famem ſedat. Non itaque miramur ſcintilla urbes integras deflagraſſe; miramur incendium non citiùs extinctum fuiſſe.

Eundem pæne in modum, Vitam momentum eſſe affirmanti non adverſamur, utique vita Æternitati comparata vix momentum appellabitur. Quod ſi dicatur, ab hoc momento Æternitatem pendere, nec hoc miramur; ſcimus namque ęternum prẹmium comparari non labore æterno. Nam ſi labor æternus foret, merces non foret æterna. Neque verò etiam miramur aſſeri, hoc vitæ momento poſſe gaudium obtineri ęternum. Hoc enim non noſtris, ſed Chriſti promeritis tribuimus.

Sed quod miramur, hoc eſt; breviſſimo ſæpè tempore unico imo momento, imo cogitatione unica ſuppliciũ æternum commereri. Actiones cum virtute coniunctæ præmium adipiſcuntur æternũ, ob Chriſti Domini promerita, quæ infiniti ſunt pretij: at verò quâ ratione delicta noſtra infinitę ſint nequitiæ, adeoque infinitum ijs ſuppliciũ debeatur, id noſtram intelligentiam excedit; non aſſequimur hoc Theologię arcanũ. Quid igitur fœdæ voluptatis horula, aut pars horulæ vel ut Tertullianus loquitur, vaporata libidinum momenta quid habent obſecro deliteſcentis malitiæ, quę omni Æternitate ſatis expiari nequeat, quæ ſempiternis ignibus caſtiganda? Miramur; non capimus.

Huic quæſtioni nonnihil reſponſum eſt in ſuperioribus. Sed quia res magni momenti, & captu difficilis, eam explicatius iam trademus, explicaturi, Cur breviſſimi temporis noxa ſupplicijs ęternis vindicetur, ita hîc Æternitatis luctuoſiſſimæ cauſsam efficientem proſequemur.

§ I.

IN ſacris Chriſtianis arcana quædam ſunt, quæ nemo ſatis intelligentiâ & ratione comprehenderit, horum quinque potiſſimum numeramus.

Myſterium ſacroſanctæ Triados; Chriſtus hominem indutus; Euchariſtiæ miraculum; Mortuorum in vitam reditus; Æternitatis ſupplicium. Quia verò hæc creditu difficilia, ideò illa ſingulariter divina providentia Oraculis, Concilijs, Miraculis cõfirmavit. Noſtrum hic eſt de ſupplicijs æternis diſſerere, & cur ea Deus, cuius natura eſt miſereri, voluerit eſſe æterna.

Varia ſunt Theologorum reſponſa. *a* Sed, cum veniâ illorum dixerim, an ad caput rei perveniant, neſcio. Sunt qui dicant, nec diſplicet reſponſum: Scelerati in locis infernis ſemper peccant, *b* ideò ſemper puniũtur. Quid ergo iniqui eſt in eo non deſinere pœnam, qui perſeverat iniuriam.

Non diſplicet reſponſio. Imò non ſolùm apud

apud inferos æternum peccant damnati, sed etiam apud nos, dum viverent, aliquam peccandi æternitatem invenerunt. Perpendamus hoc obsecro maturè.

Quisquis ad vsque mortem noxas iterat, in suo (sic dicā) ęterno peccat, ideò in æterno Dei iustissimè punitur. Tam verè quàm eleganter Gregorius: Constat nimirum, inquit, & vero verius est, nec inter beatos finem gaudiorum, nec inter damnatos finem esse tormentorum. Veritatis decretum est: Et ibunt hi in supplicium æternum; iusti autem in vitam æternam. *c* Quia enim verum est quod promisit Christus, falsum procul dubio non erit quod minatus est Christus. Sed dixeris: Scire velim, quomodo iustum sit, ut culpa quæ cum fine perperrata est, sine fine puniatur? Respondet beatissimus Pontifex: Hoc rectè diceretur, si districtus iudex non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideò cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Nam voluissent vtique si potuissent sine fine vivere, ut possent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare, dum vivunt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato. *d*

Hic velim unum aliquid solertissimè observari: Est aliqua peccati adhæsio seu circumstantia longè pessima: *Non peccasse tantum, sed cupere amplius peccare.* Hæc peccandi cupiditas inferorum supplicijs dignissima est. Siquidem Deus non tantùm respicit peccata quæ facta sunt, sed & concupiscentiam ac sitim ad facienda. Exemplo rem monstramus.

Vir iste triginta annorum, sic ponimus, gehennę addicitur; quia peccare non desijt. Si quinquaginta, si sexaginta aut septuaginta annis vixisset, totidem annis peccasset. Si centum, si mille annis vixisset, non paucioribus peccasset; si ei æterna fuisset vita, æterna fuissent & illius peccata. Quia ergo tanta, & ad peccantis animum ęterna est peccandi sitis ac concupiscentia, iure merito ęterna erit & peccatorum pœna. Ergo, quod Gregorius inculcat; Nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

a *Vide quid Æternitatis pars* 1. *dicat Consid.* 2.

b *Fatemur damnatorum blasphemias, non propriè peccatum appellari*

c *Mat. C.* 26. *V.* 46.

d *Greg. l.* 4. *dial. C.* 44.

§. II.

Damnati porrò noxas, quas contraxerunt, non eluunt; malitiam, dum viverent cœptam non exuunt. Neque enim id gratiæ à Deo habent ut resipiscant. Istud autem longè horribilissimum est, & plusquam infandum, Damnati gratia divina omni adeo sunt spoliati, ut ęternitate tota nullus eorum dicturus sit: *Miserere mei Deus.* Tantum profectò gratiæ illorum nemo habebit. Quo sanè diabolis sunt simillimi, è quibus nulla vis tormētorum unquam exprimet, vel solas has voculas: *Peccavimus, parce.* Hinc non malè quis dixerit: In inferno meros merissimos esse diabolos, hoc est, obstinatissimos ac desperatissimos Dei hostes, quales non diaboli tantum, sed & omnes damnati sunt.

Qua in re sceleratus dum in vivis, damnatus dum in tormentis est, æquales sibi sunt, suis viribus neuter ab animi morte reuocare se potest. Divino hîc opus auxilio. Quod Deus, dum vivimus, nunquam denegat, etsi millies gratia excidamus, sed simul tamen monet: Attende tibi, nunc facio delicti gratiam, non eam facturus semper, pręmoneo, & paciscor; dum animus hæret corpori, fores misericordię tibi patent; ingredere. Vbi animus à corpore abierit, hæ fores obserabuntur.

Æquissimè prorsus. Nam si damnatus decies millies, si vicies, aut tricies millies ac sępius petijsset veniam, dum vixisset, repulsam non tulisset. Post exitum vitæ non amplius venię, non auxilij, non gratiæ quidquam sperandum.

Hæ pactiones erant, nec mille admonitiones deerant; oblatam gratiam non esse repudiandam, misericordiam, dum liceret, amplectendam. Neutrum factum; gratia effusa; misericordia neglecta; placuit esse miserum; libuit perire. Ergo qui pereunt, suis pereunt votis, suo se gladio iugulant: noluerunt amici esse Numinis, ex pacto nunquam erunt.

Deinde, actiones improbæ bonis adversantur rectissimà. Enimverò his ęternum pręmium

mium debetur, illis itaque supplicium ęternum. Nam (quod in philosophorum scholis tritissimum) contrariorum eadem est ratio. Beatitudinis perfectio est, beatum esse sine fine: Tormentorum in Orco ratio est, sine fine esse miserum. Christus Ecclesiastes è cælo divinissimas conciones suas omnes hoc omino epilogo clausit: Et ibunt hi in supplicium æternum; iusti autem in vitam ęternam. Quòd Matthęus asserens: Et factum est, inquit, cùm consummasset IESVS sermones hos omnes. *a* En, exhortationes suas Dominus IESVS non alia signavit clausula, quàm hac ipsa, de præmio ac supplicio æterno. Nimirum tam iustus est Deus, quàm misericors; amicis summum gaudium, inimicis tormentum summum decrevit.

a *Matt. C. 25. fine, & C. 26. initio.*

§. III.

ET hęc quidem cõgruentissimè dicuntur. Sed num à capite rem arcessimus? Ego hîc Augustini sapientissimum pronuntiatum venerabundis brachijs amplector. Vir sanctissimus ita loquitur: Factus est malo dignus æterno, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset ęternum. *a* Hæc ipsissima supplicij ęterni caussa est, infinita cuiuscunque letalis noxæ malitia. Cùm enim Bonitas offendatur infinita, offensio infinitam exerit malitiam, quæ summum Bonum tam temerario aggressu violare audet.

Theologorum princeps Thomas Aquinas: Peccatum, inquit, nihil aliud est, quàm actus humanus malus. In omni verò letali peccato duplicem assignat malitiam. Prima est, Actus rationi eiusque regulæ dissentaneus. Altera est, iniuria Deo irrogata contemptu Dei. Atqui hæc malitia nihil aliud est quàm voluntaria à Deo aversio, quæ pœnam meretur infinitam, quando Bonum abijcit infinitum. Certè omnis letalis noxa contemptum Dei præ se fert. Exemplo rem monstramus.

Vrbis Italæ lex capitalis est: Nemo gladium, nemo pugionem gestato. Qui legis gnarus data opera nihilominus & gladio & pugione se armat, magistratum aut principem legislatorem spernit. Non aliter edixit Deus: Nemo furetur, Nemo mentiatur, Nemo adulteretur, *&c.* At inspectante Deo hic furatur, ille mentitur, iste adulteratur, quicquid lex dicat, Num hoc non est contemnere Deum? Qui Cæsaris edictum violat, in Cæsarem peccat: Quisquis leges divinas spernit, Deum contemnit. E sacris paginis id liquet: Anima quæ peccaverit, & contempto Domino negaverit proximo suo depositum. *b* Sic & Augustinus: Peccatum est, inquit, spreto incommutabili bono, rebus commutabilibus adhærere.

Hinc infinita illa malitia emergit. Nam quò Maiestas quæ læditur maior, hoc & offensio gravior est. Virum nobilem lædere, grave est, gravius, dynastam; gravius, Comitem. His tamen multò gravius est læsisse Principem; longè gravissimum læsisse Regem aut Cæsarem. Sic gradatim itur in humanis. Quàm ergo grave sit læsisse Deum infinitæ Maiestatis dictatorem?

Hinc infinita hæc malitia vel unicæ letalis noxæ, cogitationis impuræ vel unicæ, nullo actionum bonarum cumulo potest redimi. Nam si in unâ divinę Iustitię lance, omnia beatissimæ Matris Virginis, omniumque divorum ac celitum promerita componantur; in alteram noxa letalis vel unica conijciatur, illa omnia huius unius molem numquam æquaverint, illa pro hac nunquam satisfecerint. Dictu prorsus formidabile est, omnium proborum hominum sanctas actiones, unius letalis culpæ pondere superari. Hoc tamen nemo mirabitur, qui Deum Deique Majestatem immensissimam æstimaverit. Conditorem omnium à re condita contemni infandæ temeritatis facinus est. Divini oris pronuntiatum novimus: Reus erit ęterni delicti. *c*

a *Aug. l. 21. de Civ. Dei C. 12. mihi p. 283.*
b *Levit. Cap. 6. ver. 1.*
c *Marc. c. 3. v. 29.*

§. IV.

TAnta est igitur tamque infinita noxæ letalis cuiuscunque malitia, ut nullis virtutum officijs pensari possit, ni eam iudex supremus ultrò condonet. Quâ in re Deus multò quàm liberalissimus, vel uni homini millies iterumque millies culpę gratiam facit, & impunitatem concedit, eâ tamen lege, ne culpam repetat, aut repetitam, pœnitentiâ prius expiet,

piet, quàm in alium Orbem migret. Differt ille, & debitor obit ? æterni delicti reus est, eritque semper.

Ad rem insigniter Augustinus: Qui pro aliquo grandi crimine, inquit, morte mulctatur, nunquid morâ quâ occiditur, quæ perbrevis est, eius supplicium leges æstimant, & non quod eum in sempiternum auferunt de societate viventium? Sicut enim non efficiunt leges huius civitatis, ut in eam quisque revocetur occisus; sic nec illius, ut in vitam revocetur æternam secundâ morte damnatus. a Si magistratus reo, in perpetuum vitam adimit quam non dedit, non idem Deus iure meritissimo possit?

Quando igitur infinita noxæ letalis malitia pœnam commeretur infinitam, hæc autem non posit per intensionem infligi (uti in scholis loquuntur) per extensionem infligatur necesse est, ut scilicet quod non habet tormenti atrocitas, habeat temporis diuturnitas. Dabit ignem & vermes in carnes eorum ut urantur, & sentiant usque in sempiternum. b

Cum nos hęc talia meditamur, putem sic esse affectos debere, prout sunt qui plurimę rapacitatis sibi conscij non sine gemitu supplicium sibi debitũ in alijs cernunt. Fit nonnunquam ut vir magni nominis & famæ patibulum transeat; & occultis suspirijs seipsum feriat, hęc apud animum suum volvendo: En miseri isti ventis inane ludibrium, nobis triste spectaculum, etiam post mortem luunt quę vivi deliquerunt. Et quę eorum tanta facinora? Sunt forsan ex ijs, quorum omnia furta (quod sæpius cõpertum) quinque aut sex florenos non excesserint. Et tu qui aliquot florenorum millia sensim intervertisti, sanus & incolumis obambulas, tu byssinus ac holosericus incedis, honorificè salutaris, & ius in miseros dicis, patibulo præ his miseris centies dignior: hi reculas vilissimas compilarunt, & pendent; tu fortunam auream crebrius suppilasti, & triumphas. Cave; Dij laneo ac lento incedunt gressu, sed tarditatem vindictę gravitate compensant.

Ita prorsus cogitandum cuique nostrum cum inferos cogitamus: Heu, quot capitalia commisi crimina, & tamen etiamnum à flammis salvus sum: quàm multi, non dubitem in Orcino barathro ardent, æternum arsuri, qui longè pauciores quàm ego, & forsan unicam letalem noxam contraxerunt. Divini sol favoris etiamnum mihi splendet, illis qui rariùs & leviùs quàm ego deliquerunt, æterna nox incubat. Cave; tardo tacitoque pede ultio divina inserpit. In arcto stas præcipitio, & non horres? Levissimo cades impulsu; qui diu steteras, momento rues: & quo rues? abyssus & chaos flammeum ruentem excipiet. Caue, vel digituli motus te præcipitat; unica te febricula, gravedo aut apoplexia, c punctiuncula aut glans unica Æternitati te obijcit. Cadis amicus Numinis? excipiunt Angeli. Sin aliter? excipiunt diaboli, excipit æternus ignis.

Putat sanctus Ignatius multos in inferorum ergastulis cruciari, qui forsan unico letali nævo se contaminarunt, sive iam periurio, sive vindictæ desiderio, seu cogitatu obscœno, sive alio loquendi, cogitandi, agendi modo deliquerint.

Cogitandum etiam seriò, damnatos fuisse homines nobis similes, & multos eorum Christianos, qui sacramentis & concionibus, qui libris sacris & admonitionibus ad optima quæque invitati, forsan aliquanto tempore vitam integram piamque duxerint, familiares cum Deo: Paullatim remissiùs ac socordiùs agendo, in peccatum mortale prolapsi, iusto Dei iudicio æternis incendijs sint addicti.

O mortales, ponite corda vestra, clamat Aggæus vates, ponite corda vestra super vias vestras. d

a *Aug. l 21 de Civ. C. 11. med.*
b *Iudith. Cap. 16. V. 21.*
c *Sideratio nervorum.*
d *Aggæus cap. 1. vers. 5.*

§. V.

SIgismundus Imperator, quod Æneas Sylvius narrat, Theodoricum Coloniensem Pontificem inter principes maximæ auctoritatis virum diversa interrogans: Quo pacto, aiebat, ea obtinenda est felicitas, quâ quis verè dicatur felix? Cui Theodoricus: Hæc, inquit, inter mortales frustra quæritur. Imperator iterum: Ergo, inquit, ad illam cælestem, quæ rectissima ducit via? Huic Præsul: Meo sensu, inquit, nec certior, nec tutior

est,

est, quàm sincera in rebus agendis omnibus intentio. Et qualis, inquit Imperator, in viam hanc ingressus est? Ad quæ Theodoricus: Nō difficilis, ait, modò tales simus cum sumus sani, quales nos futuros esse promisimus, cùm fuimus ægroti. Responsum ad omnia sapienter.

Et verè nulla hic vera felicitas est; quærimus illam, non invenimus. Summa hic rerum inconstantia; nutant & vacillant omnia, sordet voluptas omnis ad beatam æternitatem collata. Via vero ad delitias cœlestes rectissima est, pura in omni actione Intentio. Hanc porrò viam ingredimur, si nostris ipsi promissis stemus, si quę in gravibus periculis, in vehementibus morbis, in confessionibus sacris promisimus, in opus educamus, & è verbis faciamus facta.

O varium & mutabile semper humanum propositum! Siracides clamat: Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius? *a* Post baptisma mortuum tangit, qui culpam post lacrimas repetit. Clamat Isaias: Lavamini, mundi estote. *b* Lavamur, sed ad sordes brevi revertimur. Post lavacrum mundus esse negligit, quisquis innocentiam vitæ, post pœnitentiam non custodit. Clamat iterum Siracides: Non alliges duplicia peccata, nec enim in uno eris immunis: non iteres verbum in oratione tuâ. *c* Verbum in oratione iterare, est, post fletum committere, quod rursum necesse sit flere. Quod Gregorius confirmat his omnino verbis: Quisquis peccata plangit, nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare contemnit. *d* Ideò, inquit, admonendi sunt qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut considerare sollicite sciant quia flendo inaniter se mundant, qui vivendo se nequiter inquinant, cùm idcircò se lacrimis lavant, ut mundi ad sordes redeant. Hinc scriptum est: Canis reversus ad suum vomitum. Et quoties Christus Dominus unum quemque nostrum inclamat: Ecce sanus factus es: iam noli peccare ne deterius tibi aliquid contingat. *e* Hęc audimus, & dissimulanter contemnimus. Ideo planissimè Bernardus: Irrisor est, inquit, & non verus pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Si ergo vis verus esse pœnitens, cessa à peccato, & noli amplius peccare. Sic plange commissa, ut non denuò committas plangenda: quoniam inanis est Pœnitentia, quam sequens coinquinat culpa. *f*

a *Eccl.* 34. *v.* 30,
b *Is. Cap.* 1. *Vers.* 16.
c *Eccli. Cap.* 7. *V.* 8. & 15.
d *Greg. tom.* 3. *parte* 2. *pastoral. curæ admonit.* 31. *mihi pag.* 197.
e *Ioan*, C. 5. *Vers.* 14.
f *Bern. l. de Animâ. c.* 4. *mihi pag.* 1054.

§ VI.

HÆc scimus, & vero etiam, quicquid à nobis exigitur, facturos promittimus, & nihil fit. Ah, quoties, & quanta sanctissimè spondemus, & nihil fit; eiuramus pristinos mores amoresque obscœnos, & nihil fit; vitam pollicemur emendatissimam, & nihil fit. Parturimus grandia, tandem musculus, hoc est, imbelle & frigidum opus prorepit.

Valerius narrat, in exercitu Xerxis, quem adversus provinciam contraxerat, equæ partu leporem effusum. Eo monstri genere tanti apparatus significatus est eventus. Nā qui mare classibus, terram pedestribus copijs operuit, ut fugax animal, pavido regressu regnum suum repetijt *a*

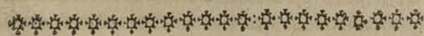
Tales omnino sunt nostri conatus: omnem uno die sanctimoniam combibimus, consilium suscipimus arduum, propositum haurimus sanctum, optimos mores promittimus: sed consilium non explicamus, propositum non premimus, cœpta non tenemus, à destinato aberramus, à promisso resilimus, sumus quales anteâ, & sæpè peiores; sic equus parit leporem, sic montes parturiunt musculum. Standum & perseverandum est, propositis inhærendum, bene cœpta sunt urgenda. Breves dies hominis sunt, *b* & tenuissimum vitæ filum subitò præscinditur. Aranearum architecturæ suum sibi spoliarium concamerantium vita nostrâ similis est, quarum circinatum orbem decussata paribus intervallis quaterna subtegmina dividunt, quæ ipsa segmenta singula, vicenis intertexta filis, æqualibus ubique maculis scutulatum rete absolvunt, ut cùm telam omnem pertexuerint, octoginta omnino internodijs plagulisque, quod Pineda *c* noster observatum curiosis ait, totus ille prędatoribus orbis in muscarū per-

nicieni

niciem rotundatus implicetur. Hæc inquam vitæ nostræ icon est, quam tamen Parcarum tenui filo deduci ęgrè quidam audiunt, & poëtis irascuntur, qui annos nostros ad colum examinant; cum illis vel invitis David occinat: Anni nostri sicut aranea meditabuntur, quasi nimia in fuso & lanificio sit firmitas, ut ad aranearum texturam tota ævi nostri periodus revocari debeat. Breves dies hominis sunt, & semitam, per quam non revertimur, ambulamus.

Interim Æternitati propinquamus omnes; nemo nostrũ procul abest ab hac meta serius aut citius contingenda. Quis scit, quot ab ea passibus distemus? hodierna forsan, aut luce crastina tota nos circũdabit Æternitas. Quid ergo cunctamur, quid in re momenti tanti ludimus: Salvet unusquisque animam suam. Is sapit solus, qui unius voluptatulam momenti, non præfert beatorum Æternitati.

a *Valer.l.* 1.*c.* 6. *inter externa.*
b *Iob cap.* 14. *v.* 5.
c *Pineda in c.*27. *Iob,v.*18. *ubi sectiones vocat.*



CAPVT XVI.

Humanæ gentis cæcitas incredibilis, & horribilis stupor, tam in peccatis, quàm in supplicijs peccati æternis expendendis.

§. I.

QVicquid dicamus, quicquid clamemus, quicquid scribamus, sive prophetarũ vaticinia, seu Christi minas & oracula, sive Apostolorum scripta ingeramus, magnam partem frustra sumus. Surdis nęnia. Clamatur, nec auditur clamor; promissa & minæ ingerũtur quidem, sed spernuntur. Et quamvis horribilissima illa vox, Æternitas, Æternitas, Æternitas millies iterumque millies inculcetur, vix quidquam tamen proficitur.

Quoties ex alto his talibus monemur verbis: Filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo. *a* Sequetur alia post hanc æterna vita, semper beata, voluptas immortalis & perpetua. Nunc ergo sustinete modicum: leve & momentaneum tribulationis nostræ immensum gloriæ pondus operabitur in nobis. *b* Quod iam durum est pati, dulcissimum erit meminisse. Quicquid igitur tolerandum venit, in omni patientiâ & longanimitate, cum gaudio gratias agentes Deo, *c* sustinete.

Hæc pleraque omnia dicuntur gratis. Nec alia fere cantilena extunditur, quàm illa Iudæorum: Manda, remanda, manda, remanda, expecta, reexpecta; expecta, reexpecta; *d* Quicquid de futuro sit, oculos & manus pręsentia implent; voluptas huc illuc trahit, huic moderari difficillimum. Appetitus satiandus est quibuscunque demum impendijs. Deus benignus est & misericors, qui facilem dabit veniam delinquentibus.

Hæc illa sunt cæcorum carmina: O miseros, & ô nimium cœcos mortales! An ignoratis has voluptates vestras, quas adeò sititis, esse vetitas? An non vestra vobis conscientia id quotidie concionando ingerit? an non dehortatur ratio? An non aliud divinæ leges imperant? Sed dicite, oro, an non creditis omnem in hoc Orbe voluptatem quantũcumque diuturna videatur & suavis, momento stare, subito ruere, & in æternos luctus desinere? Omnis Mũdi amœnitas Æternitati collata, nec momentum quidem, nec punctum est, minus nihilo est. Sed num hæc cogitatis, num creditis? Si quidem Christiano nomine censeri vultis, fatendum vobis erit, hæc vobis cogitari, hæc credi. Sed ea est, dicetis, humanæ sortis conditio, ut æternorum obliti, ad præsentia toto impetu ruamus. Hinc nævi & maculæ, hinc omnis vitiorum propago. Bona confessio, modò eam sequeretur & emendatio.

a *Tob. cap.* 2. *verf.*18.
b 2. *Cor.cap.*4.*v.*17.
c *Colof.c.*1.*v.*11.
d *Is.c.*28.*v.*10.

§. II.

SEd liceat denuo quęrere: Nũ creditis hęc vitia, vobis tam familiaria supplicijs sempiternis à Deo puniri? Credimus, aiunt. Qua ratione igitur non solũ tam obliviosi, sed & tã temerarij estis, ut toties tam impudenter divinas

vinas leges violare nō vereamini? Adeo ut nec quidē formidine pœnæ peccatū oderitis: nullus gehennæ metus, nullus ignis perpetui horror, nullus amor cæli. Hinc in omnē licentiā effusi mores, hinc querula in adversis impatiētia, hinc petulās & secura in prosperis oblivio gehennæ, hinc omnes vitiorum rami. Nimirum omnis à cogitationibus vestris exulat Æternitas. Quam forte creditis, sed reverà non expenditis. *Nullus est qui recogitet corde.* a

Æternitas in ore est, sed in animum non descendit. Aures feriunt Æternitatis monita, non penetrant. Æternitas vix ab ullo suis momentis ponderatur. Æternitatis infinita secula quandoque forsan cogitamus, sed obiter: de ea ab alijs scripta legimus, sed obiter; immensam Æternitatis sine fundo voraginem in concionibus adumbratam aspicimus, sed & hoc obiter ac perfūctoriè. Breui salubres gemitus aliarum cogitationū mole obruuntur. Sic Æternitas vix animum ingressa, mox vanissimis cupiditatibus sepelitur. Inde omnia prioris nequitiæ blandimenta subrepunt, & animum ut antè occupant. Ita fides nostra, quam iactamus, fides somnians, aut verius, mortua est.

Narrat illustrissimus scriptor Baronius, quod sibi testatissimâ fide cōpertum asserens: Hoc, inquit, auditione accepi, ab integerrimæ fidei viro Michaele Mercato, qui de auo suo hęc explorata retulit, quæ complurium eruditorum virorum assertione scimus firmata, & pro concione sæpius narrata. Res ita habet.

Michaël Mercatus senior cum Marsilio Ficino ingenij nobilissimi viro, intimâ iungebatur amicitiâ, quam & paria Philosophiæ studia accendebant. Vterque horum Platonis scipta combiberat. Fuit ut ex more disceptarent inter se, quis hominis post obitam mortem sit status, quò animus humanus migret, quæ rerum facies in Orbe altero? Atque hoc è Platonis mente deducebant Christianis oraculis confirmandum.

Sermone inter differendum longius progresso, ad eam uterque conventionem descendit, ut stipulatis dexteris alter alteri sanctè promitteret, ut qui prior naturæ concederet, superstitem de alterius vitæ ratione quàm fidelissimè, si liceret annuente Deo, redderēt certiorem. Hæc pactio & iuratum omnino in hæc verba.

Post aliquantum temporis, hi duo viri totis urbibus disiuncti habitarunt. Cumque Michaël Mercatus summo manè ad aurorā Musis amicam philosophiæ operaretur, equitem in proximâ plateâ ad ædium suarum ostium contento cursu properantem, simulque Marsilij succlamantis vocem audijt: *O Michael, ô Michael, vera sunt illa, vera, verissima.* Michaël ad notissimi amici voces excitus, mox à libris fenestram accurrit ac prospicit, cernitque à tergo Marsilium equo niveo vehentem, iamque reflexo itinere abeuntem. Hunc celeri voce prosecutus, Marsili, Marsili, clamabat. Sed eques candidatus moram non ferens, oculis sese subduxit. Mercatus inopinato spectaculo attonitus, quid suo Marsilio evenisset, anxiè cœpit indagare. Demum intellexit Marsilium Florentię ea ipsa hora obijsse, qua ad suas ædes visus à se auditusque esset.

Ab eo tempore Mercatus, quamvis iam anteà vitæ integer, & commendatæ probitatis fuerit, philosophiam, nuntio remisso, res sibi suas habere iussit, ipse in posterum solius Christianæ philosophiæ leges sectaturus. Ita quod reliquum vitæ habuit, sibi iam Mundoque mortuus, ad futura se totum transtulit, Æternitatem assiduè meditatus. b

a *Hier. Cap.* 12. *Vers.* 11.
b *Baronius tom.* 5. *Anno.* 411.

§. III.

Attenta Æternitatis meditatio, vitę melioris principium est. Laudatur virtus, & alget, ubi vita æterna non amatur. Declivis & facilis ad inferos via est, ubi mens non assiduè ad beatorum vel damnatorum æternitatem cogitandam intenditur.

Hæc scimus, hæc credimus; interim obdormimus, & summum Bonum negligimus. Audimur quidem dicere, O *Æternitas*! At interim hilari manu pateram spumantem capimus, & toto nos auro proluimus, ad usque collum saturi. Subinde alto gemitu Æternitatem suspiramus, at interim impuris ac obscœnis cogitationibus cor scatet; occultas illud libidines coquit, & furtivis meatibus suo se Deo subducit. Cælestes thesauros appetimus, at interim terræ spumam, pecuniam, amicissimis oculis salutamus, & clandestinis sacrificijs litamus Mammonę. Æternos inferorum

ignes

ignes videmur expavescere, at interim Ira & Invidia, velut Ætna ignibus, flammigamus. Æternas ab omni labore ferias expectamus avidi, at interim adeo torpescimus desidia, ut otium ex otio ducamus, ad omnem feriam industriam fracti & languidi.

O non violentos qui cælum rapiant, sed ô cæcos, qui vra spatiosa & amœna malint errare, quàm aspera nonnihil & arcta, iter tenere rectum.

Interim Christus omnesque cælites inclamant: Contendite intrare per angustam portam, Contendite, Contendite; quia multi quærent intrare, & non poterunt. *a* Properate, currite; Vincendum & eluctandum est, Contendite. At nos nec currimus, nec properamus, nec contendimus: nos obscitabundi lentique velut cameli ac leones pedatim gradimur, & otiosè sequimur. Ac utinam sequamur & non omnino subsistamus.

Nostrum Velleac statuere simillimum est ægrotorum invalidis conatibus. Æger subinde sese erigit & lecto attollit, gressum molitur, pedem ponit, ambulare tentat, mox virium defectu in lectum recidit. Crura illius tibięque fulcra sunt nimis imbecillia, moli corporis sustentandæ. Vellet surgere, sed posse negant vires. Vix alij sunt conatus nostri, ardua cogitamus, multa statuimus, sanctiora molimur, videmur velle rem bene agere. Sed vana sunt hæc sine viribus molimina, deest alacritas spiritus, omnia pervadit languor. Hinc vitia potius intermissa quam abdicata non sine gustu repetimus. Ita recidimus in lectulum è quo abitum parabamus, & priori obruimur veterno. Ita

Laudamus veteres, & nostris utimur annis,

Divorum res gestas evolvimus, & commendamus: non sequimur, non imitamur Virtutem speciosissimis titulis oneramus, non eam factis exprimimus: beatorum ęternitatem inhiamus, sed molestiorem viam, quæ illuc ducit, cautissimè declinamus. Nos spectant hæc veteris Comici dicta:

Sed cum inde suam quisque ibant diversi domum.
Nullus erat illo pacto, ut illi iusserant. b

Cum sacra concio ad finem deducta, cùm in templis peroratum est, domum itur, mensa struitur, iamq; priora omnia ex intervallo nō longo repetuntur. Hic noster mos est, adimus tēpla, conciones audimus, quandoque ingemiscimus, peccatis indignamur, nobisipsis irascimur. Sed hoc quādiu? Mox hilaris oblivio sepelit omnem priorē sanctitatē. Conamur, sed languidissimè: hinc nullum prodit opus, aut mutilū. Adeoque post sexcentas conciones ijdem qui anteà sumus: eadem quæ prius iuramenta, eadem impatientia, eadem lascivia, Invidia & Iracundia prorsus eadem. Nihil superbiæ decessit, avaritiæ nihil: sed nec gulæ quidquam detractum est. Idem qui ante torpor, pristinæ sordes, vetera omnia.

O cæcitas humanæ gentis, nullis sat lacrimis deploranda! Ex omnibus templorum pulpitis clamatur, Æternitas, Æternitas, Æternitas. Nos nihilominus pręsenti ducimur voluptate. Adeo perire suave est.

a *Luc. Cap.* 13. *Vers.* 24.
b *Plautus in Rudente.* 4. *Act. Scen penul.*

§. IV.

QVemadmodū verò sacras conciones audimus, & negligimus; aures perfluūt dicta: ita sacros libellos percurrimus, & nō proficimus: deserunt memoriā lecta. Quod ex oculis, itidē ex animo abit. Et quāvis ęternitas iterum iterūque inculcetur, nos tamen telam, quam orsi, pertexi mus: probamus meliora, deteriora sequimur, pietatem induimus, sed planè desultoriam; ita priori luto mergimur.

O Christiani, respicite & levate capita, & *corda* vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra: *a* oculos animūque cælo attollite. Sunt fortè iam turbata omnia & adversa? Non sic & olim erit; meliora pollicetur cælum perbrevi patientia obtinendum. Sunt forte iam successus prosperi, & blandiens aura? Ne fidite: nihil in hoc Orbe diuturnum: suis quæque momentis fluunt transeuntque omnia. Æternitas durabit, sola transitum ignorat Æternitas.

Hęc dicimus & scribimus, hæc occinimus & pingimus. Sed quis est qui hęc altius in animum admittat? Quis hæc probè capere, quis è solido conatur credere? O Iterum cæci mortales, quorum tunc maximè perfunctoriæ functiones, cùm Æternitatis negotium in manibus est, cum de animi salute agitur.

Narrat ecclesiastes tam disertus quã religiosus, Ludovicus Granata, *b* qua ratione insanã hanc gentis humanę cæcitatem è numero defunctorum quispiam amico superstiti detexerit. Duo, inquit amicitiæ amorisque sinceritate coiunctissimi erant, Theseum istum, illum Pirithoum dixisses, & unum pænè animum in duobus corporibus. Vterque vitę fuit probatissimę, utrumque amor & nescio quod singulare pactum sic colligaverat, ut nil magis vellent quàm unà mori. Sed Mors, illa fœderum omnium turbatrix, candidissimam hanc amicitiam dissoluit, & alterum ab altero, ex hoc in alium Orbem transtulit. Nec tamen omnis à morte amicitia dissolvi potuit. Siquidem non multum temporis abiit, cùm defunctus vivo se stitit aspectabilem, sed habitu vultuque mœstissimo, tanquam si amico copiam faceret interrogandi. Exhorruit vivus ad tam inexpectatam amici præsentiam, & spectaculo tam lugubri perterrefactus stetit. Vbi animum resumpsit, interrogare institit, num inter beatos ageret aut quo loco res ipsius essent? Ad quæ defunctus altum ingemiscens flebiles has voces ter clarè ingeminavit: Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. Alter iterum quamvis ore trepido quæsivit, quidnam illud esset quod nemo crederet? Cui defunctus denuò: Nemo credit, quàm Deus rationes exactè poscat, districtè iudicet, severè puniat. Sub hæc verba disparuit, dum alter novo pavore attonitus hæc secum silentio expendit.

a *Luc. c.21. v.28.*

b *In tertiâ concione, dominicâ secundâ Adventûs è Iacobo de Parad. Carthus. l. de peccatis mental. criminal.*

§. V.

O Verè, ô verissimè dictum, Nemo credit, quam accurata sint undequaque Dei iudicia, quàm severa ab illis supplicia. Hæc è cathedris toties promulgantur, toties illud Ioannis ingeminatur; Agite pœnitentiam, iam enim securis ad radicem arborum posita est. *a* *Et nemo credit.* In chartis & libris æternus luctus & æterna tormentorum series toties explicatur. *Et nemo credit.* Æterna gaudia, cælestes & æternæ voluptates, nunquam desitura paradisi amœnitas quantis voluminibus commendatur? *Et nemo credit.* Plena omnia cohortationibus ad cęlum violenter expugnandum, *Et heu nemo credit*, vi tantâ opus esse ut cælum expugnetur: *Nemo hoc credit*, aut certè tam pauci, ut Christus ingemiscens dixerit: Et pauci inveniunt eam. *b*

Fides qua æternam vitam prælibamus, fides somnolenta & deses est. Hinc illi, quos vocamus, heroici actus, & generosi aggressus tam rari. Hinc illud religiosissimi scriptoris oraculum: Promittit Mundus temporalia & parva, & servitur ei aviditate magnâ: Christus promittit summa & æterna, & tepescunt mortalium corda. Vile pretium quæritur; pro uno numismate interdum turpiter litigatur, pro vanâ re, & parvâ promissione die noctuq; fatigari nõ timetur. *c* Quis pro cælo tam acer & strenuus est? Quãti vigilias suas ad abacum lusorium, ad hilares choreas, ad poculorum aciem suavissimè toleratas non sentiunt? Vbi tam hilariter vigilatur pro Christo, pro cælo, pro æternitatis pręmio? Millies repetendum: *Et nemo credit.* Vbi fides vivit, & immensas cæli voluptates, perpetua Orci tormenta capit, longè alij mores, longè alia est vita, hic oblectatiunculæ & voluptatulæ tam turpes quàm breves non sitiuntur, hic labor in pretio est, hic dulce ac iucundum est pati.

Franciscus Borgias dux Gandię ardentissima febri debilitatus didicit, nihil in rebus humanis stabile, nihil esse perpetuum. Cum verò alterno & novercali die, igni medullæ coquerentur, pia illa cogitatio mentem pupugit: ecquæ nam illos flammæ urerent, qui ob flagitia apud inferos pœnas æternas penderent? Multum in hoc principe valuit ad omnem reliquam vitam hæc cogitatio. Cogitatio prorsus utilissima si ulla, in morbo, in omnibus omnino adversis admittenda. Ita spiritum iuvet, quod corpori nocet.

Quasi per amœna prata in carcerẽ pervenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit. Et certè damnosa vanitas est, longam vitam optare, & de vita meliore parum cogitare. Quisquis es, cum Bernardo in aurem tibi insusurro: Cogita unde veneris, & erubesce; Cogita ubi sis, & ingemisce. Cogita quò vadas, & contremisce. *d* Tot aliorum affectata cæcitas nemini patrocinabitur. Iam pridem moniti sumus, Angustam esse portam,

& arctam viam quæ ducit ad vitam.

Via ad inferos expeditissima, Libido & Luxuria. Incipe gradi hoc tramite, & brevi magnis itineribus ad Orcum non ibis, sed curres, sed volabis. Id Tho. Morus vir tam eruditus quàm sanctus affirmatissimè pronuntiavit, voluitque suis etiam scriptis inserere hoc disticho:

Si quis ad infernos properat descendere manes,
Huc iter accelerant Balnea, Vina, Venus.

Hæc sexcenties, hæc millies audimus, & pænè fastidimus. Et quod longè deterrimum, voluptatibus æternis hilare, tametsi turpe momentum ultrò præferimus, & cupimus perire. Quocirca usque & usque repetendum. *Et nemo credit.*

a *Matth.c.3.v.2.* & 10. *Luc. c.* 3. *v.*9.
b *Matth. c.7. v.*14.
c *Thomas de Kempis l.*3.*de Imit.Christi c.*3.
d *Bern. serm. de primordiis & novissimis nostris, mihi pag.*376.

CAPVT XVII.

Compendium dictorum & Epilogus.

CErtum, nullius hominis linguâ cruciatus inferorum vel leviter adumbrari, nedum explicari aut exaggerari posse. Ab ore ad aures hæc monita pertingunt, sed animum plerunque non vulnerant.

Flamma picta & vera nimium quantum differunt, hęc tamen quandoque sibi simillima sunt: dolores nostri cum cruciatibus hominum damnatorum collati, heu quàm nihil habent similitudinis, siquidem finiti ad infinitum nulla est proportio.

Certum est & illud, de plurimis Christianorum verissimè dici, eos nequaquam serio credere, apud inferos puniri sontes, alioquin indubiè aliter victuros. Eò dictum Domini collineat: Filius hominis veniens, putas, inveniet fide in terra? *a* De ceteris non minus verè dici poterit, eos de inferorum tormentis aut nunquam, aut rarò cogitare; & quidem cogitare solùm, non inhærere huic cogitationi, non perpendere hæc tristia, non ea imaginationi imprimere; aut certè altiorem paulò cogitationem, velut salutarem flammam, curarum ac negotiorum mole obruere, & ita cęcum ac surdum ad inferos descendere: omnes enim qui eo deveniunt, cæci & surdi sunt, *b* uti Hierosolymæus civis, Lazari interfector, tunc primum oculos aperuit, cùm iam extra viam fuit. Sed ut dicta in compendium conferamus. Novemplex Æternitatis luctuosę tormentum statuimus: singulorum hic denuò monere, consultum ducimus.

a *Luc.c.* 18.*v.*8
b *Diximus superiori capite.*

PRIMVM, TENEBRÆ.

Psaltes Hebræus: Dies, inquit, diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam *a* Quis iam impijs persuadeat, eos errare, & impiè agere? Optimos vitæ dies inanijs & vanitatibus frangunt. Sed illis hoc demum persuadebunt Avernales tenebræ, æterna nox; scientiam nox indicabit nocti. Quemadmodum dies felicitatis perpetuę ostensurus est beatis, quàm opportunè hos vitæ dies sanctis actionibus expenderint: ita nox illa horribilis, sempiternam noctem deteget, quam inter vitia iam ducunt improbi, brevi ęterna nocte sepeliendi.

O nox, ô tenebræ! Hac nocte, his tenebris latrat conscientiæ canis, favor humanus dormit, voluptas omnis iam evanuit, nil fulget auri, nec splendent abaci, silent amici, absunt medici, terrent umbræ, involvunt flammæ, conclusit Æternitas. O nox, ô tenebræ!

Videte mihi mercatores duos divites, adulta iam nocte latrunculis ludentes. Hic tabula lusoria, in qua rex, regina, gemini tam cursores, quàm elephantes & saltatores cum sedecim rusticis, universè triginta duo calculi. In mensa, proximè lusoriam tabulam pervigilat lumen, & hoc latrunculorum prælium accendit. Fervet opus, ardent lusores, demum in ultimum punctum pænè omne aurum ponitur. Alter evadit victor, aufert aureos. Victus abit fremens frēdensque: Et ô fortuna, inquit, nequissima, ô latrones! quis meum mihi aurum reddit? Ita domum redit, stomachatur, furit, queritur, familiam turbat, famulos exagitat, evertit omnia. Ita noctem vix sui compos transigit.

Tabula hæc luſoria eſt vita humana, cui lumen rationis non deeſt, varij vitę ſtatus diverſęque dignitates ſunt latrunculi. Sunt reges ac reginæ; ſunt proceres & optimates, plebs urbana & pagana, honorum & opum maxima diverſitas. Qui his perite ſcit uti, vincit; ignarus vincitur. Inde nox una, ſed perpetua; inde tenebræ nullis radijs colluſtrandæ; inde deſperatio ſempiterna: Non videbunt lumen in æternum. O nox, ô tenebræ!

a *Pſ* 18. *v.* 2.

ALTERVM, FLETVS

Angelus, tanquam cæli Pretor vociferatur iam olim: Quantum glorificavit ſe; & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. *a* Tartarum luctui deſtinatiſſima domus. Hic fletur ſiccis lacrimis, nihil tamen doloris egeritur flendo.

O mortales, quid nummos perditos, quid charorum funera, quid iniqua tempora deflemus? ſterilis hæc flendi materia eſt; nec mala ſunt iſta, niſi malis. Hîc illud Chriſti uſurpandum: Nolite flere ſuper me, ſed ſuper voſipſos flete. A conſpectu Dei æternum abiici, hoc ploratu digniſſimum, hoc nullo lacrimarum mari ſat poterit defleri.

Prophetas omnes eorumque vaticinia conſiderate. Mala paſſim ingentia denuntiant, calamitates maximas prædicunt. Repentè ſtylũ vertunt. Subito videntur omnia in integrum reſtituta, loco eſſe optimo. Hinc illæ ſolatiorum promulſides: Et fluent colles lacte & melle. Apprehendet meſſium tritura vindemiam, & vindemia occupabit ſementem, & comedetis panem veſtrum in ſaturitate. *b* Ita poſt tempeſtates & procellas ſubita ſeſe infundit ſerenitas. Cauſſa eſt in aperto. Nullum in hoc Orbe tam inſanabile vulnus, cui Deus non poſſit malagma imponere; nullum tam grande malum quod ſuo deſtituatur ſeu remedio, ſeu ſolatio. Tobias pauper & cæcus, ſed patiens & piſcis felle curatus; Naaman leproſus, ſed opulentus & Iordanis aqua ſanatus. Theſſalia veneni quidem ferax, ſed & Alexipharmacis deſtituta non eſt. Inſulæ Philippinæ vites non habent, ſed habent palmas, quæ liquorem vino nobiliorem ferunt. A lignis egena eſt Italia, ſed hiemem habet mitiorem, & fructibus abundat.

Ita Deus Adamo Chriſtum, Chriſti genitricem Evæ, delicto gratiam, transgreſſioni obedientiam, morti vitam oppoſuit. Nullum hîc ulcus tam fœdum & hians, quin ſuum ſibi emplaſtrum inveniat; nulla tam miſerabilis clades, quæ non & ſanabilis ſit. At verò in luctuoſa Æternitate illa, inſanabilia ſunt omnia; plurima illic ulcera, ſed nullum illic emplaſtrum, cataplaſma nullum eſt; malum ſummum, malum ęternum, immedicabile.

M. Marcellus captis Syracuſis, florentiſſimę urbis miſeratione motus illacrimavit. Non lacrimas ſed ſanguinem ſtillent ex oculis damnati, cum ſeipſum quiſque aſpiciet totius Æternitatis captivum. Hîc lacrimis ſanguineis, non tamen profuturis, hic fletui acerbiſſimo locus eſt. Verè ibi erit fletus, ſed fletus ſolatium ibi nullum erit.

a *Apoc.c.* 18. *v.* 7.
b *Leu.c.* 26. *v.* 6.

TERTIVM, FAMES.

Ergo exercentur pœnis, veterumq́ malorum
Supplicia expendunt ——— a

Nimium lautè pranderunt improbi, ideò tã miſerè ac ſiccè iam cenant. Edendi ac bibendi libidinem non continuerunt, hinc varia gulæ flagitia, hinc frequens ebrietas & ingens vitiorum agmen, quod ebrietatem comitari aſſolet. Non edebant ut viverent; ſed vivebant ut ederent. Quorum animus in patinis vixit, quibus vitę modulus culina fuit. De his diſertè Auguſtinus: Nam cùm ideò, inquit, manducent ut vivant, ideò ſe putant vivere, ut manducent. Iſtos omnis ſapiens reprehendit, & maximè divina ſcriptura edaces, ebrioſos, helluones, quorum Deus venter eſt. Hos ad menſam non adducit niſi concupiſcẽtia carnis, non indigentia refectionis. Itaque iſti cadunt in eſcam & potum. *b* O homines qui beatitudinem & felicitatem in menſa tanquam pecus in præſepi conſtituunt. Edunt, bibunt, vomunt. Iam demum eſuriunt, iam ſitiunt, iam crapulam luunt. Sed nec minimum famis aut ſitis ſolatium reperiunt. Samaritana aut Saguntina fames apud inferos in delitiis eſſent: illic crudelius eſuritur & ſititur. Aquæ guttula in voto eſt, ſed & guttula negatur. Hęc gulæ ſunt ſupplicia: ita ſuavitas voluptatis exiguæ dolore cruciatur æterno.

Decoctor

Decoctor iuvenis & patrimonij sui gurges Albidius, re omni per gulam absumpta & comesta, domum præ desperatione incendit. Vbi hoc Cato vidit: O te religiosum invenem, inquit, qui tam liberaliter *Proterviam facis!* Mos erat in hoc *Protervia* sacro, ut quod homines ex epulis non absumpsissent, Deus claudus Mulciber devoraret. *c*

Tot damnata ad Orcum capita planè Proterviam fecerunt, turpissimi decoctores omnium bonorum. Divina lege spreta epulis ac vino protervè prorsus indulserunt: iam non solùm ipsorum domus, sed & ipsi ardent, arsuri æternùm. Hoc planè est Proterviam fecisse.

Huc illa prisci Patris referri poterunt. Ibi nulla vox, nisi gemitus: nulla requies, sed ardor continuus: ibi nullum in flamma refrigerium, sed ignis perpetui continuum incendium. Ibi lux nunquam videbitur, ibi tenebris nunquam carebitur: ibi nulla est in bono eorum memoria, sed oblivio Dei ipsorum æterna, *Quorum cibus, eorum cruciatus*, quorum mansio nō Abrahæ, sed Satanæ sinus. Emenda dum potes, ad Deum clama dum tempus habes, dum spatium datur luge, dum licentia tribuitur, pœnitere non protrahe. *d.*

a *Virg. l. 6. Æneid.*
b *Aug. tom. 10 serm. 63. de diversis c. 14.*
c *Macrob. l. 2. Saturn. c. 2*
d *Augustini, si tamen Augustini to. 10. ser. 63. ad fratres, mihi pag.* 748.

QVARTVM, FOETOR.

Ne quid scilicet desit ad totius hominis omnigenos cruciatus, suum etiam naribus opobalsamum ingeretur, fœtoris extremi pestis. Sunt inter homines quibus paupertas & pauperes horrendum fœteant: Sunt quorum cum Catullo votum est, in narium delitiis nasum fieri. Hi obsecro prælibent quinam in illa Mundi cloaca soleant odores incendi.

Et quid miramur Æternitatis carcerem fœtere? hædorum & hircorum stabulum est. Hoc illi nomen ab Orbis iudice habent. Christus de seipso: Statuet oves quidem, ait, à dextris suis, hædos autem à sinistris. *a* Hæ pecudes nec piscem olent nec florem. *b* Ad haras spectant, & ad Augiæ stabulum, procul à cœli delitijs, procul, & hircos & porcos. In illam beatorum domum, non intrabit aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens. *c* Immundus ille hircorum grex, tantò tunc gravius fœtebit, quantò nunc immoderatius illecebras odoris quæsiit.

Suaviorum odorum alij gulam, alij libidinem irritant. Horum appetitus præsertim vehemens incontinentię notam subit. Et plerunque ut summatim dicamus, huius generis oblectamenta, quæ auribus, oculis, naribus percipiunt, vel levia, vel fœda sunt. Parêre sensui, & inhiare voluptati, aut inane, aut obscœnum est, maximè si absit modus.

Odores & unguenta non paucis damno, imò & exitio fuere. Muleasses rex Tunetorum regni recuperandi caussâ in filium Amidam pugnavit. Cùm autem ex infelici pugnâ fugeret, cruore, & pulveribus fœdatus, ex solo unguentorum odore agnitus, & è fugâ reprehensus est. Iam capto filius utramque pupillam candenti scalpello rimatus diem abstulit.

Vespasianum Imperatorem iuvenis, ut erat unguentis illitus, gratias acturus, adierat. Odore mox hausto Cæsar stomachatus, acri supercilio & voce asperâ: Mallem, inquit, oboluisses allium. Sic increpitum sine honore, rescissis etiam gratiæ iam concessæ litteris dimisit.

C. Plotinus Plancus à triumviris proscriptus, mortis metu Salernitanis latebris abditus. *d* unguenti odore proditus, sibi quidem perniciē, suis autem proscriptoribus excusationem sævitiæ quæsivit. Ita semper dedecori sunt huiusmodi odores, aut etiam damno.

Hoc sciamus. Hęc etiam quæ minuta credimus, divinus oculus observat. Erit ergo, quod Isaias prædixit, pro suavi odore fœtor. *e* Hìc Micheæ monitum instillo: Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid dominus requirat à te: Vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo *f*

a *Mat. c. 25. v. 33.*
b *Tithymalus, & piscis & flos est odoris gratissimi: hinc adagio.*
c *Apoc. c. 21. v. 27.*
d *L. Plotius dicitur à Plinio l. 2. hist. nat. c. 3. Valer. l. 6. c. 8.*
e *Is. c. v. 24.* f *Mich. c. 6. v. 8*

QVIN-

QVINTVM, IGNIS.

De hoc igne insigniter, & singulari nervo Isidorus Pelusiota: Scire debes, boni vir, inquit, quòd nemo latebit illustrissimum illum ac pervigilem oculum, ne quidem si in occultissimis penetralibus aliquid patraris. Aperta enim & nuda ipsi sunt omnia, quantumvis operta & abdita esse videantur. Quamobrem etiam peccantes neque respicientes excipient fluvij quidam perpetui, ignem terribilem ebullientes, quorum flumina nihil sunt aliud quàm flammæ ad supplicium fluctuantes. Metuamus igitur divinum Numen. *a* Christianus vates Prudentius de hoc incendio illud canebat:

Vermibus & flammis, summis cruciatibus ævum
Immortale dedit, senio ne flamma periret. b

Heu ignis quem nulli lustrorum tractus, quem nulla, ut Nazianzenus loquitur, sæculorum innumerabilitas extinguet! Quocunque te verteris, sunt omnia Ignis, Pix, Sulfur, Ira & Indignatio Domini. Inter ignes etiam nostros plurimum est discriminis. Ignis fulminis multò est actuosior quàm vulgaris. Sed utroque longè potentior est ignis Avernalis, devorans, sempiternus. Nunc quæro cum Isaiâ: Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis. *c*

Illud igneum salis mare, tametsi noctes atque dies ferveat, habet tamen suos per annum intercalares dies, quibus restincto incendio interquiescat. Apud inferos centum elabentur anni; mille, decem millia annorum transigentur, at nec unicus quidem dabitur intercalaris dies. Hinc optimè dixit Augustinus: Qui sanam considerationem habet, qui credit Dei verbis, metuit plus ignem æternum quàm cuiuslibet truculenti barbari ferrum: plus metuit mortem perpetuam morte quâlibet hîc pessima. *d*

Quot igitur horas, vel quot dies, quot menses, aut annos in igne hoc permanebunt perduelles Dei? Nec horæ, nec dies, nec anni, numerari possunt, quantovis numero collecto. Æternæ erunt horæ, ęterni dies & menses, æterni anni, ignis æternus. Nunquid igitur in æternum proijciet Deus? Proiiciet in æternum. *e* Nam, Triumphator in Israël non parcet, & pœnitudine non flectetur. *f* Hæc qui pavet, cavet, inquit Bernardus, qui negligit, excidit. *g* Hinc prisci ac religiosi scriptoris sapientissimum est consilium: Memoria æterni ignis tecum singulis noctibus dormiat. *h*

a *Isidor. l. 4. epist. 47.*
b *Prudent. contra Marcionitas.*
c *Is c. 33. v. 14.*
d *Aug. to. 9. tract. 5 de Temp. Barba, circa med. mihi pag.* 324.
e *Psal. 76. v. 8.*
f *1. Reg. c. 15. v. 29.*
g *Bern. serm. de Convers. ad Clericos.*
h *Climachus gradu. 7. pag.* 116 *post med.*

SEXTVM, VERMIS CONSCIENTIÆ.

Mala conscientia vel unius diecula, heu quanta crux! quis erit dolor si sit ęterna crux? Damnatorum conscientia undique vulnerata, hinc afflictissima semper & desperatissima, nullo unquam solatiolo mulcenda. De laniena tam exulceratæ conscientiæ Bernardus egregiè: Nullus, inquit, de tanta numerositate spectantium molestior oculus, suo cuiusque. Non est aspectus sive in cælo, sive in terra, quem tenebrosa conscientia effugere magis velit, minus possit. Non latent tenebrę vel seipsas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illas, nec est quò se abscondant ab illis, nec in tenebris quidem. Hic est vermis, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus vel potius innatus per peccatum, hęsit firmiter nequaquam deinceps avellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eaque pastus, esca utique inconsumptibili perpetuat vitam. Experiri erit hoc vocem illius, Arguam te, & statuam contra faciem tuam. *a*

Apud inferos nulla sunt horologia, nulla regendis horologiis sidera, nulli fasti aut Kalendaria. Nullæ illic temporum vices distinguũtur. Ecclesiastes asserit: Nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas. *b* Hîc unicum conscientię horologium auditur, sed turbatissimum.

Ægroto, qui nihil somni possit capere, molestissimum est, nullum audire horologium, nec posse noctis periodos discernere. Hinc unicus

nicus ei quadrans pro hora, hora unica pro nocte tota est. Et tamen ubi sex septémve horulæ abierint, aviculæ cantillando salutant auroram, sol paullatim è quotidiano suo tumulo emergit, æstus remittit, somnulus plerunque adrepit; omnia quæ ad noctis adventum exasperabantur, iam fiunt mitiora: brevì aderunt quęsituri qui valeat, nec verbis tantùm, sed & fomentis alis recreaturi ægrotum. Nihil horum, ô Deus, apud inferos est, nihil diei aut solis, nil somni aut roris, aurora nulla, nullæ aviculæ nisi dæmones, fomenta nulla; nec aquę guttula: perpetuę illic tenebræ, dolores ęterni, laniena conscientiæ nunquam desitura.

Verè ex multis centenis millibus hominum vix ullus est, qui hęc recogitet corde, qui tam seria conetur penetrare. Vita longe foret alia, alij profectò mores, si aliæ essent nostræ cogitationes. Ita conscientia vitiis exsurdata, in tormentis sensum recipit, quem in scelerum tumultu amiserat, tantò iam afflictior & indesperatior, quantò anteà somnolentior fuit & securior. Augustini vox est: In inferno erit pœnitentia, sed sera. Vermis eorum non morietur.

a *Bern. l.5. de Consi. c.12.*
b *Eccl. c.9. v.10.*

SEPTIMVM, SOCIETAS & LOCVS.

Domus commoda, & mali vicini, magnum malum: Incommoda domus, & vicini pessimi, malum maximum. Hæc habitandi ratio est apud inferos Sepulchra eorum, domus illorum in ęternum. *a* Ardebunt damnati velut sepulchris clausi. Domus planè incommodissimę, nec alias licebit, conducere. Accedunt vicini longè deterrimi, qui vel ipsum cęlum infament & exosum reddant, grex damnatorum hominum & diabolorum. O quales vicini! De his illud Domini pronuntiem: Bonum erat eis si nati non fuissent homines illi: *b* Bonum erat eis si creati non fuissent spiritus illi. Homines damnatos aspice: Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos. *c* Sed quomodo sunt iam oves, an non dum viverent, fuerunt tigrides, porci, vultures, lupi, leones? Fuerunt certè, sed ultio divina eos reddidit oves, & ita mansuefecit, ut nullis doloribus, nulli malo possint resistere; *Mors depascet eos.* Nam velut oviculæ gramina depascentes, non ea radicitus convellunt, sed attondent, ut radice salvâ, recrescat herba, iterum, iterumque depascenda, ita illos inferorum reos depascit mors; non eis adimit vitam, ut in aliam atque aliam semperque novam reserventur lanienam. Atque hęc est mors altera semper victura, de quâ Augustinus: Eorum, inquit, qui non pertinent ad istam civitatem; erit è contrario miseria sempiterna, quæ etiam secunda mors dicitur: quia nec anima ibi vivere dicenda est, quæ à vitâ Dei alienata erit; nec corpus, quod æternis doloribus subiacebit. Ac per hoc ideò durior mors ista secunda mors erit, quia finiri morte non poterit. Ibi & dolor permanet ut affligat: & natura perdurat, ut sentiat: quia utrumque ideò non deficit, ne pœna deficiat. *d*

Hinc locus damnatorum rectissimè domus doloris & omnigeni luctûs appellatur. Bernardus in profundissimam hanc domum gemitus emittens: O regio dura & gravis, inquit, regio extimescenda, regio fugienda: terra oblivionis, terra afflictionis, terra miseriarum, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Locus letifer, in quo ignis ardens, ubi frigus rigens, Vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles, confusio peccatorum. Totus tremo atque horreo ad memoriam istius regionis, & concussa sunt omnia ossa mea. *e*

Hîc ego Solonem pœnè imiter, qui graviùs mœrentem civem in editam turrim evocavit iussitque per subiectæ urbis ædificia circumferre oculos, addiditque: Cogita, quantus iam olim sub his tectis fuerit, quantus hodieque, sit & multis pòst sæculis futurus sit luctus, & mitte mortalium mala tanquam tua deflere. Vix ego aliter: Videte, mortales, & considerate formidabile luctus spelæum inferos. ô quanta sub hoc Æternitatis antro delitescit comploratio! quanta infinitis pòst sæculis sine ullo sęculorum exitu congeries malorum hîc futura! Definite ergo morsiunculas vestras ut mala maxima deplorare. Hîc verissimum est omnium miseriarum receptaculum; hæc luctûs officina. Quisquis etiamnum viator es cave, & iter tuum sic modera-

re, ne iste tormentorum locus, æternum tibi obtingat diversorium.

a *Pf*.48.*v*. 12.
b *Mat.c*.26.*v*.24.
c *Pf*.48.*v*.15.
d *Aug.l*.19.*de Civit.Dei c*.28.*& vlt*.
e *Serm.de quinq; regionibus & quinq; negotiat. qui Bern.tribuitur, mihi pag*.1749.

OCTAVVM, DESPERATIO.

Varias omnino clades hic Orbis noster cõtinet, sed demum omnes suum quæque finem sortitur. Video paupertate pressos, sed video paupertatis & finẽ. Video calumniis exagitatos, sed video & calumniarũ finem. Video in gravissimis morbis decumbentes, sed video, & finem morborum. Video verbera, video fidiculas: video & membris singulis parata machinamenta. Sunt istic hostes cruenti, cives superbi, domini avari, sed video, quod ab his his omnibus liberet mortis imperium. Video quosdam cruciatibus & tormentis immanibus affectos, sed video & finem tormentorum mortem.

At vero iñ flammeis diabolorum caveis video quidem supplicia horrenda, infanda; sed non video ullum suppliciorum finem, non video usquam pœnarum terminum mortem. Hic nullus, nullus finis. Mors optimum naturæ inventum, Mors omnibus finis, multis remedium, quibusdam votum, de nullis meliùs merita quàm de his ad quos venit, antequam invocaretur. Mors servitutem invito etiam damnio remittit, Mors captivorum catenas levat, Mors è carcere educit, quos exire imperium impotens vetuerat; contra omnes iniurias vitæ, beneficium Mortis est. Sed hoc, eheu apud inferos non est. Per omnia inferorum latibula circumspicio, sed mortem nullam video. Imò verò video mortem, sed vivacissimam, & agnatis sibi doloribus plenissimam. Apud inferos, sicut nullus lugendi & dolendi, sic nullus moriendi finis est. Damnati ipsi, ut Dionysius notat, sic calculum ponunt: Elapsis decem millibus annorum, adiicientur centum millia, post hæc centum millia, tot iungentur myriades, & milliones quot in firmamento sunt stellę, & in littore maris arenæ. Post quæ longissima annorum spatia, quasi nihil de pœnis nostris accisum esset, sic iterum ab initio pati tormenta incipiemus: atque ita sine interruptione, sine, sine modo voluetur assiduè nostrorum tormentorum rota. *a*

Atque hinc desperatio multò quàm acerbissima. Hæc tam intelligentiam quàm voluntatem ac memoriam dirissimè torquebit. Quicquid memoria secum revolverit, affliget, quicquid congitaverit, intellectus, in tormentum cogitantis vertet; voluntas ipsamet obstinationem suam stepebit; neque enim unquam velle poterit quod Deus. ita semper suę malignitatis inseipsa pœnam reperiet. Et quàm horrendum est, scire, Deum sibi æternum fore inimicum, severissimas eius manus se nunquam evasurum, sub eius pedibus perpetuò calcandum. hinc iugis ac desperatissima rabies, hinc summum Dei odium orietur. Omnis dolor irruet super eos. *b* Mala omnia super eos congregabuntur. *c*

O miserrimi noctis inquilini, voluptates vestræ evanuerunt, & ut Ioannes Apostolus loquitur, poma desiderij animæ vestræ discesserunt à vobis, & omnia pinguia & præclara perierũt à vobis. *d* Iam sola superest desperatio Spes omnis iam decollavit. Vocabitis mortem, & non veniet. Eum ingressi estis carcerem, è quo mors nulla vos unquam educet. Iam sola superest desperatio. Meministis quã avidè, velut ursi, mel voluptatis sectaremini. Mel omne evanuit, iam vobis inhæret apum aculeus, æternum inhęsurus. Iamque sola superest desperatio. Hoc nimirum vobis maluistis, centies sexcenties moniti, hoc ipsi volum accersiistis; habete nacti.

Vltima omnium malorum æterna desperatio.

a *Dionys.Cart.in speculo amatorum Mundi.*
b *Iob.c*.20.*v*.22.
c *Deut.c*.18.*v*.14.
d *Apoc.c*.18.*v*.14.

NONVM, ÆTERNITAS

Loquantur omnes Angeli, nunquam tamen satis explicaverint pœnarum apud inferos Æternitatem. Quid enim est Infernus? Tormentum absque omni dolorum intercapedine sempiternum, summum. Priora octo tormenta quamtumvis acerbissima, valde tamen tolerabilia essent dicenda, si ea vel multis annorum millibus forent toleranda. Sed

cùm

cùm æterna sint, (eheu, inexplicabilia, & multò magis intolerabilia sunt, & tamē æternum toleranda. Cogito, inquit priscus Theologus, mille annos, cogito millies mille annos, cogito tot annorum millia quot sunt momenta seu puncta in toto tempore à condito Mundo, usque ad eius consummationem, & de Æternitate nihil adhuc habeo. *a* Laborabunt in æternum, & vivent adhuc in finem. *b*

Et hęc dolorum æternitas singulare supplicium est. Damnati namque non solum pœnam præsentem patiuntur, sed cum certo sciant eam fore æternam, velut totius Æternitatis immensum, inæstimabile pondus sustinent, & modò patiuntur, quod in omnem æternitatem passuri sunt.

Atque hæc caussa est cur plurimi sanctorū hominum ad asperrimam vitę rationem seipsos ultrò damnarint dum viverent, ut illam scilicet pœnarum æternitatem effugerent. Ebrios facit Æternitatis meditatio, veluti mustum. Sanctissimi quique plurima fecerunt Æternitatis intuitu, quæ videri poterant hominum ebriorum deliria. Poterat de illis dici: Musto pleni sunt isti. *c* Erant certè; sed musto, quod eis propinavit Æternitas. Quanti eorum in solitudines sese abdiderunt, in vepres & spinas abiecerunt, aquis gelidissimis merserunt, nives nudo corpore tulerunt, ignes insilire non horruerunt, modò peccatum effugerent, æternitatis luctuosissimæ seminarium. Votum singulorum erat: Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis. *d* Et verè præstat mori millies, iterum iterum millies iugulari melius, quam morti æternæ obijci. Aut pecus, aut saxum est, quem à vitijs non revocat æternitas.

Annis superioribus homo Belga, Bertrandus Cornelij, iuvenis fuit ferox, turbidus, vitiosus, pugnax, ut urbe totâ *Rex turbarum* audiret, in symposijs, ludis, tripudijs effusus. Proximâ sub cineralia nocte, dum convivatur, choreas ducit, bacchatur, à Deo in ipsis choreis intimè tactus Æternitatis radio, subduxit sese, velut auram capturus liberiorem. Paullò pòst secuti socij reperiunt hominem subtristem & cogitationibus mersum. Illi blandissimè rogare, curas abigeret, choreas repeteret, aut si mallet, pocula, & verò iam secum rediret, interspirationi sat datum. At ille de morte, de reddendâ iudici ratione, de Æternitate ita piè cœpit philosophari, ut, licet primò eum id ioco agere opinarentur, ubi tamen seriò & constanter differentem audierunt, vehementer omnes fuerint obstupefacti. Demum ille in hæc verba finit: *Definitum est mihi, socij, deinceps alium agere hominem, hisce ludicris abstinere, mutare mores pristinos, legibus Christianis vivere. Et certè si sapio, nullam imposterum occasionem negligo consequendæ salutis. Nec putem serum nimis resipiscere. Quamvis doleo, non citius huic cogitationi animum adiecisse, cum iam satis intelligam, fugacissimis his voluptatibus unam imminere Æternitatem. Sic pergo. Vos singuli rem vestram agite.*

Ita dixit & abijt, deseruitque rei novitate attonitos, quosdam etiam ad meliora persuasos. Nemo non mirabatur, quotquot turbulenti hominis ingenium norant. Sub illud ipsum tempus oportunissimè Eleutherius Pontanus Menenas è Societate IESV sacerdos illuc locorum venit, & ad Bertrandi domum non ignotus hospes divertit. Audito eius adventu mox accurrit Bertrandus, ad pedes sese abiecit, & in eandem societatem admitti ardenter rogavit. Post aliquod temporis spatium factus voti compos, ad domestica munia obeunda est admissus. Hoc vitæ genus ad obitum usque triginta quatuor annis feliciter perduxit. Erat in eo ægrotorum cura insignis, & religiosæ disciplinæ tāta observatio, ut circumgestatâ clepsydrâ orationis horas ægrorum obsequio interruptas metiretur. *e* Eò Bertrandum Æternitatis meditatio pertraxit.

Scire, à quolibet graviore delicto luctuosam Æternitatem pendere, & nihilominus graviter delinquere, extremæ fatuitatis specimen est. Æternus ignis suppliciorum ac tormentorum omnium est epitome.

Hæc omnia Bernardus illustri oratione complexus: Quis putas, inquit, tunc mœror erit, quis luctus, quæ tristitia, cum separabuntur impij à consortio sanctorum, & à visione Dei, & traditi in potestatem dæmonum ibunt cum ipsis in ignem ęternum, ibique semper erunt sine fine in luctu & gemitu? Procul quippe à beatâ paradisi patria exulati, cruciabuntur

buntur in gehenna perpetua, nunquam lucem visuri, nunquam refrigerium adepturi, sed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec inde unquam liberandi. Vbi nec qui torquet, aliquando fatigatur; nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi consumit, ut semper reservet: sic tormenta aguntur, ut semper renoventur. Iuxta verò qualitatem culpæ, pœnam sustinebit unusquisque gehennæ: & similis culpę rei, sui similibus iungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur nisi fletus & planctus, gemitus & ululatus, mœrores atque stridores dentium: nihilque ibi videbitur nisi vermes & larvales facies tortorum, atque teterrima monstra dæmonum. Vermes crudeles mordebunt intima cordis. Hinc dolor, inde pavor, gemitus, stupor, & timor horribilis. Ardebunt miseri in æternum, & ultra. In carne cruciabuntur per ignem, in spiritu per conscientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, sine spe veniæ & misericordiæ. Sic tamen morientur, ut semper vivant, & sic vivent, ut semper moriantur. Ita anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiso pro bonis meritis collocatur: Nunc ergo alterum è duobus eligamus, aut semper cruciari cum impijs, aut perpetualiter lætari cum sanctis. Bonum siquidem & malum, vita & mors, ante nos sunt posita, ut ad quod voluerimus, manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, saltem invent præmia *f*

Hæc nostra nos fides docet, hanc ipsam tamen fidem, ut iam suprà demonstratum est, aut in torporem ac somnum defluere, aut penitus interire sinimus.

Narrat Patavinus Pręsul Petrus Barocius, virum oppidò eruditum optimo suorum amicorum se stitisse post mortem cum eiuscemodi oratione: Sub ipsam mortis horam in rebus fidei turpissimè à Satanâ deceptus sum. Ita mors animum, qualem reperit, abduxit & obtulit Iudici. Ab eo in ignē abire iussus sum. Quem, etsi maximus sit, utcunque tamen tolerabilem iudicarem, si post mille annorum millia finiendus esset. Sed æternus est, idemque tantus, quantum apud vos nulla conspexit ætas. Maledicta scientia, quę in tam immane præcipitium me deiecit. Dixit, & in auras abijt. At superstes alter, cum rei novitate, tum amici exilio æterno motus, amicissimos quosque, quid super eâ re in medium consulerent, interrogavit. Aliter vixit, sanctius obiit. *g*

a *Adamus Sasbout, Hom. Dom. 1 quadr.*
b *Ps. 48. v. 10.*
c *Actor. c. 2. v. 13.*
d *Habac. c. 3. v. 16*
e *Annales Societatis An. 1602. die 2. Ianuarij; Lovanij in Belgicâ, mihi p 679.*
f *Bern. l. de Animâ c. 3. mihi pag. 1052.*
g *Barocius l. 2. de ratione bene moriendi. De eodem Bellarminus Card. de Arte bene moriendi l. 2. c. 9.*

EPILOGVS

Ergo rectissimè ratiocinatus Augustinus: Quis, inquit, non bibat tribulationis temporalis poculum, metuens ignem gehennarum? Et quis non contemnat dulcedinem sæculi, inhians dulcedini vitæ æternæ? Maiore timore minora contemnimus, & maiore æternitatis cupiditate omnia temporalia fastidimus.

Quantum arena, inquit Chrysostomus, imò vero quantum stilla ab immensâ abysso distat, tantum vita præsens ab æternis & immortalibus bonis. Non est hæc vera possessio; usus est, nec ipse quidem satis proprius. Sola virtus nobiscum migrare consuevit. Virtus sola ad æternam vitam petransit. Evigilemus tandem, pecuniarumque extinguamus appetitum, ut desiderium omne ad æterna transferre possimus. *a*

Sed heu quanta est humanæ gentis inconsiderantia, quanta cæcitas! de obolo litigamus, cælum per risum & iocum prodigimus. Sic passim furoris contagione insanimus, mutuisque exemplis suaviter perimus. Non erubescis, ait aureus orator, quod pręsentibus addictus? Non desinis desipere, & insanire, & iuveniliter nugari? Quicquid hic molestum est, exiguum est; quod illic dulce erit, immortale erit. Ergo animos à fluxis & perituris ad æterna ac digniora trāsferamus; cælestium tangamur desiderio, ut bonis perfruamur futuris, *b* Non satis invitat præmium; terreat supplicium.

Illa ergo nobis, inquit Valerianus, sunt ante omnia cogitanda supplicia, ubi homo vivit durante pœna, ubi nec tormenta corpori, nec mem-

membra desunt dolori. Cui Chrysostomus accedens: Si non eversionem, ait, timuissent Ninivitę, fuissent eversi. Si tempore Noë timuissent diluviū, non fuissent obruti diluvio. Si timuissent Sodomitæ incendium, non fuissent exusti. Magnum est malum, minas negligere. Nihil est æquè utile atque de gehenna disserere. De ea dicatur assiduè, ut nunquam in eam incidas. Fieri non potest ut anima de gehenna sollicita citò peccet. Nullus ex ijs qui gehennam habent ante oculos, incidet in gehennam. Nullus ex ijs qui gehennam despiciunt, effugiet gehennam. *c*

Refert Ioannes Moschus ad religiosissimum senem Alexandrum, qui cœnobio abbatis Gerasimi pręerat, venisse qui diceret: Migrare cogito, Pater; locus enim quem hactenus habitavi, nimis inamœnus frequentissimum mihi tædium parit. Cui optimus senex: Et hoc quidem signum est, fili, luculentum, nec cæli delitias, nec tartari flammas à te unquam serio cogitari. Nam si hæc animo agitares, crede mihi, nihil in cella tua tædij sentires. *d*

Verissimum, & ex tripode oraculum: Quicunque cælum, quicunque infernale balneum attenta mente perpendit, molestias & miserias etiam gravissimas, aut non sentit, aut certè quod sentit, in lucrum trahit, paratissimus & plura & graviora perferre, modò pœnas exire liceat æternas.

Talis certè Olympius abbas, eodem Climaco teste, qui interrogatus, qua ratione speluncam habitare ęstus tolerare tantos, inter muscarum & cyniphum examina totos dies perdurare possit? Ad quæ ille: Hæc, inquit, tolero, nec invitus, ut à cruciatibus futuris liberer: cyniphes fero, quia vermem immortalem horreo: nec æstum curo, quia ignes æternos formido. Illa enim temporis sunt, suum visura finem, idque brevi: ista sunt ęternitatis, omni fine caritura.

Idcirco hæc assidue cogitanda, hęc vigilante animo sunt pertractanda. Firmo etiam corpori in futuros morbos infunduntur medicamenta: sic animus hisce cogitationibus armandus in vitia. Hæ cogitationes nonnihil amaræ sed salubres? non statim obveniunt, sed paullatim tempore, contubernio, usu adolescunt ac roborantur; fugantur otio inerti, quod quantum virtuti adimit, tantum addit omni vitiorum generi.

Age quisquis es, saluti tuæ maturè prospice. Vaticinantem audi Siracidem: si non in timore Domini tenueris te instanter, citò subvertetur domus tua. *e* Nunc in manu tua est, ut regnes, ut pereas.

Miles è pulvillo & lecto non surrexit generosior. Cogita beatitudinem Laboris & Virtutis esse filiam. Non erubescat inquit Augustinus pœnitentiam agere, qui non erubuit pœnitenda committere, sed citò in se bonis operibus contendat imaginem reparare, ut inter filios mereatur agnosci à patre, ne ab illâ æterna beatitudine exclusus, & à convivio nuptiali proiectus, ligatis manibus ac pedibus proijciatur in tenebras exteriores. *f* Optimè Tertullianus: Peccati cessatio radix venię; gehennæ meditatio, principium salutis. Gehenna cùm malis omnibus abundet, illud ei bonum maximè deest; quod est in malis optimum, supplicij finis.

a *Chrys. to. 4. ho. 11. in 1. ad Tim. c. 4 mihi pag. 1333.*
b *Idem ho. 9 in ep. 2. ad cor. c. 5. mihi p. 685.*
c *Idem ho. 2. in ep. 1. ad. Thessalon.*
d *Mosch. Prat. Spirit, c. 141 & c. 142.*
e *Eccle. c. 27. v. 4.*
f *Aug. to. 10 serm. 60. de Temp mihi pag. 254.*

FINIS.

ZODIACVS CHRISTIANVS,

SEV

SIGNA DVODECIM DIVINÆ PRÆDESTINATIONIS;

Totidem ſymbolis in æs inciſis explicata

AB

HIEREMIA DREXELIO
è Societate IESV.



ILL.mo PRINCIPI AC DOMINO

D. IOANNI

COMITI IN HOHENZOLLERN,

SIGMARING ET VORINGEN,

DOMINO IN HAIGERLOCH, ET VVehrſtain; Sac. Rom. Imperij Camerario hęreditario, Cæſ. Maieſt. & Ser.mo Bauarię Duci ac Electori à Conſilijs ſecretis:

EIVSDEM

SVPREMO, ET PRÆFECTO AVLÆ,

ET CAMERARIO.



DITIONEM priorem Zodiaci Chriſtiani Illuſtriſſime Princeps, nomini tuo ſacraui: hanc tertiam eidem conſecro, idque lubens meritò. Gracilis eſt hic libellus, & formâ quàm ante contractior, re tamen auctior & emendatior. De humaniſſimâ tuâ beneuolentiâ nil licet ambigere, quin ea, hoc etiam quantumcunque tenue obſequij genus, prono affectu proſecutura ſit. Seneca ad Liberalem Ebucium: Neminem vnquam vidi, ait, tam benignum, etiam leuiſſimorum officiorum æſtimatorem *a*. Idem ego de Te, Illuſtriſſime Princeps, iure affirmem. Nimirum ea maximorum virorum indoles eſt, vt donantis te-

tis tenuitatem, humanitatis suæ opulentiâ non grauatè locupletent, neque enim nesciunt mores pauperum, qui cum nequeunt offerre thura, lac ferunt, aut idem etiam sæpius donant: istud ego hîc facio. Reuertor igitur ad Illustrissimam Celsitudinem tuam, & hoc Prædestinationis arcanum, coram Serenissimo Electore Maximiliano, & Serenissima coniuge Elisabethâ explicatum, denuò in tuas manus trado, tuis prius auribus acceptum. Atque hac ratione Zodiacum Illustrissimi Nominis tui tutelâ defensum, in publicum reduco. Monachij, die Beatissimæ Virginis ab Angelo salutatæ. Anno M. DCXXV.

a *Seneca l. 5. de benefic. cap. 1.*

Illustrissimæ Celsitudinis tuæ

Obsequentissimus cliens,

Hieremias Drexelius
è Societate Iesu.



LECTORI S.

HAbes, pie Lector, Duodecim signa diuinæ Prædestinationis, è SS. litteris & SS. Patribus, subseciuo studio collecta, & memoriæ iuuandæ totidem symbolis assignata. Permisi quidem antehac, rogantibus amicis, Zodiacum edi de his ipsis Prædestinationis signis: sed extemporalem illam & tumultuariam scriptiunculam, nunc abolitam cupio & expunctam. Per te id liceat, mi Lector, obsecro: & abiecto priore illo Zodiaco, hunc non tantùm correctiorem, sed & altero tanto auctiorem substitue. Et hoc tibi speculum sume quotidie inspiciendum. Tuum hic erit considerare, quot in te Prædestinationis signa deprehendas: an omnia an nullum; vnum an pauca. Ex quo proinde facilis erit coniectura, cui libro, Vitæ an Mortis, tuum nomen sit inscriptum. Supremo Mundi die, hi libri etiamnum clausi aperientur. Et qui non fuerit inuentus in libro Vitæ scriptus, mittetur in stagnum ignis. a Hi verò quorum nomina scripta sunt in cælis, b immensum gaudebunt & æternum.

a Apoc. 20.
b Lucæ 10.

PRI-

PRIMVM PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM PRIMVM.



CEREVS ardens (si cupias, Lector, oculis cernere hęc symbola, libelli frontem aspice.) Ardẽte Cereo designatur *Lux interna*, quę beneficia Dei, vanitatem mundi, vitę breuitatem, peccatorum cœnum, voluptatum omnium vanescentes vmbras sic ostendi, vt, qui hæc videre incipit, cælum iam suspiret & exclamet cum regio vate: Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum; quando veniam & apparebo, ante faciem Dei *a*? Multi dicunt quis ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui, ô Deus, & in hoc vultus tui lumine ambulabimus. *b*

a *Ps*.41.
b *Ps*.4.*&* 88.

§. I.

HAbemus magistrum intra nos, lumen rationis, quod liberalissimus Deus, à suomet vultu deriuatum, in meliore hominis parte collocauit. Hoc lumen non tantum à bestijs nos secernit, sed Deo iubet esse similes, Hoc lumen menti humanæ impressum? indelebilis est concio, quâ identidem monemur; *faciendum alteri non esse, quod nobis ab ab alijs fieri nolimus*, ab altero enim sperandum, quod alteri fecerimus, quâ mensurâ mensi fueritis, remetietur vobis. proinde nec vi nec dolo, neque bona, neque pudicitiam aliorum temerandam. Hoc lumen & creata omnia, & ipsum nobis (sub velo tamen) monstrat creatorem Deum, habentem omnia perfectum, beatissimum, ęternum, ipsum sibi cunctisque sufficientem, principium & medium & terminum, qui lucem habitat inaccessam, qui operibus & muneribus tam amabilis, quàm potens, cuius idem sit & VELLE & FACERE; qui totus misericordia sit & bonitas; idem tamen sanctus seuerus, incorruptus inadulabilis index; idem totus institia; qui formâ & magnitudine nobis sit inenarrabilis, cui nihil simile nec videamus, sed nec suspicari aut conijcere possimus visuros, præ quo venusta omnia & pulchra, merissimæ sint tenebræ & vilis vmbra: quæ quidem amabilissima & summa pulchritudo, nihil sibi gratius habeat quàm *amari*. Hoc idem lumen, nostri nobis conditoris ostendit opera; alternum diei noctisque imperium, oculeam stellatamque cæli maiestatem longissima solis lunæque itinera, florulentum terræ gremium, spatiosissimos fluminum errores, tremendum maris dominium, animalium nationes; prouentus fructuum, quæ omnia non manibus nec labore vllo fecerit Deus, sed quia voluerit hæc fieri, facta sint omnia.

Hoc quoque rationis & fidei lumen supremam hominis felicitatem in eo sitam commonstrat, si suo se opifici quã maximè assimilet homo, gratum namque semper esse omne quod est simile: certè enim imagini nil fieri posse melius, quàm si exemplari suo sit quàm simillima, & hoc demum etiam futurum, sed alijs in terris, in orbe alio, in regione viuorum nondum apparuit, inquit Ioannes, quid

erimus; ſcimus, quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt *a*. Ex affulgente hoc lumine, è cogitatione tali ingens exiſtit in voluntate lætitia, ſpes ſeſe in altum attulit, magnus in Deum calenſque affectus conſurgit, quid enim dulcius, quàm ſeipſum viuam infinitæ pulchritudinis imaginē circumſpicere; ſcire, ſuo ſe exemplari eſſe chariſſimum? quia verò nō omnibus hoc lumen ita liberaliter affulget, beatus Dauid, non eandem etiam omnium eſſe lætitiam expertus, de prærogatiuo hoc munere ſibi plurimum gratulatur, & ; Signatum eſt, inquit, ſuper nos lumen vultus tui Domine: dediſti lætitiam in corde meo *b*. non in corde omnium, ſed in meo, eorumque qui à te, ô bonitas prędeſtinati ſunt ad vitam, ideò in hoc lumine vultus tui ambulabimus, & in nomine tuo exultabimus, tota die læti, emerſiſſe nos è tenebris, vt quotidie magis ac magis in ſanctiſſimæ voluntatis tuę notitiâ erudiamur, & arcaniorem in dies tecum ineamus amicitiam: Beati ſumus, ô Iſrael, quia quæ Domino placent, manifeſta ſunt nobis. *c* Iobus cum ei omnia è terra, è cælo, aduerſarentur, huius tamen luminis iucūde recordatus *d*: Splendebat, ait, lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Ergo vos, inquit Eccleſiaſticus, *e* qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda veſtra: *f* Lux veſtra in tenebris orietur, & requiem dabit vobis Dominus ſemper, & implebit ſplendoribus animas veſtras. quòd ſi deflexeritis à Deo, Ægyptijs vndique tenebris inuoluemini. Nam error & tenebræ peccatoribus concreatę ſunt *g*

a 1. *Ioan*. 3.
b *Pſalm*. 88.
c *Baruc*. c. 4.
d *Iob*. c. 29.
e *Ecclef*. c. 2.
f *Iſa* c. 58.
g *Eccli*. c. 11.

§ II.

Talia, inquit diuinus Spiritus, *a* dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt. quænam illa? neque enim otioſa videtur aut inutilis curioſitas, noſſe, quæ apud inferos loquantur dānati. quæ apud exteras nationes, in regum palatijs, in principum curijs agantur, auidè audimus: ſcire quæ apud inferos fiant, ſi non ingratum multò minus erit inutile; præſertim cum hæc non incerta ſit, vti plerumque rerum nouarū narratio. qui ergo dānatorum ſermones ſunt? *Ergo errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis* b. *Ergo errauimus* hęc quidē cōſequentia eſt, ſed vbi antecedens? *Venite & fruamur bonis, quæ ſunt: vino pretioſo & vnguento nos impleamus, & non prætereat nos flos tēporis, coronemus nos roſis antequam marceſcant, nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra.* Ad prata ſe inuitant; quid amplius facerent boues & vaccę? En, iſtud eſt *antecedens*, quod fecerunt in mundo, *conſequentia* primum facta eſt in inferno. Heu peſſimi dialectici! vbi enim antecedens poſuerant, ibi & conſequentiam debuiſſent ſubiungere: *Venite, fruamur bonis quæ ſunt.* mox fuiſſet concludendum: *Ergo erramus.* nam aut in hac vita pœnitendum, aut ardendum in altera; pœnitendum hic eſt, non ſine fine peccandum; cruces iam cogitandæ non deliciæ; certandum hic eſt, alibi triumphandum. *Ergo erraſtis:* conſequentia bona eſt & vera, ſed nimis ſera: *& iuſtitiæ lumen non luxit nobis.* Et quodnam hoc iuſtitiæ lumen? Si iuſtitia eſt, vti legumlatores volunt, ius ſuum cuique tribuere, iuſtitiæ quoque munus erit, debitam rebus omnibus æſtimationem non negare, illud ergo animi lumen, quod cuiuis rei congruam aſſignat æſtimationem, iuſtitiæ ſeu intelligentiæ lumen merito dicetur. Et hoc eſt, quo ſe caruiſſe damnati queruntur generoſa vina dignoſcere, corollas capiti, epulas ventri ſeligere per vireta, delicias ſectari, hæc quidem omnia exactè ſciuerunt: ſed hæc eadem delicijs æternis nequaquam eſſe pręferenda, ſuauiter neſcire voluerunt. pudendas & breues oblectatiunculas tanti fecerunt, vt præ illis omnia beatorum gaudia non magni viderentur eſſe pretij, vina ſua, ſuas epulas, Veneres, roſas ſuas tam tenerè amarunt, vt audacter ſpernerent ipſas etiam cœleſtes delicias. adeo chara fuit illis peccandi libertas, vt vilis eſſet omnis *æternitas*. Sed hæc eſt iniquiſſima rerum æſtimatio: contrarium docet intelligentiæ lumen, quod vnam & vnicam ſummi vult æſtimari *æternitatem*, vilipendi cetera omnia. *Ergo errauimus*? Res ipſa

ipsa loquitur. *Ergo iustitiæ lumen non luxit nobis?* Nimis iam certum est. Multi sunt, qui nolunt intelligere, vt bene agant: *c* Voluntaria sed blanda semet ignorantia decipiunt; omnem viam non bonam ingrediuntur. Ex horum numero & *vos* fuistis? noluistis intellgere vt bene ageretis. Ergo clamate iam, & vlulate miseri, hæc vestra per totam æternitatem erit cantiuncula: *Ergo errauimus, ergo iustitiæ lumen non luxit nobis.* hic inferorum psalmus est, hæc eorum flebilia carmina æternum ploranda.

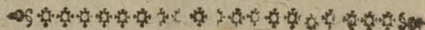
a *Sap. c. 5.* b *Sap. cap. 5.*
c *Psalm. 35.*

§. III.

ATtendite Christiani, & missos cęlo radios ne excludite: det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros, *a* hoc intelligentiæ lumine immisso, facilè cuiuis patet, non pluris faciendos esse homines quàm Deum, nec diuitias quam conscientiam, nec pluris humanum quàm diuinum fauorem? sed nec voluptatem quamcunque cælo præferendam, nec fluxa hæc æternis esse anteponenda. Et verè non habet (ait Chrysostomus) quod super terram amet; qui cœlestem dulcedinem degustauit.

Hoc intelligentiæ lumen bonus Deus Augustino liberalissimè voluit allucere. Admonitus, inquit, redire ad meipsum, intraui in intima mea, & vidi qualicunque oculo animæ meæ, lucem Domini incommutabilem; qui nouit eam, nouit æternitatem. Et inueni me longè esse à te in regione dissimilitudinis. *b* Ab hoc intelligentiæ ac iustitiæ lumine non multum discrepat lumen deuotionis, de quo D. Bernardus: *c* Roga, inquit, dari tibi deuotionis lumen, diem serenissimam & sabbatum mentis, in quo tanquã emeritus miles in laboribus vniuersis viuas absque labore, dilatato nimirum corde currens viam mandatorum Dei, vt quod prius cum amaritudine & coactione tui spiritus faciebas, de cetero cum dulcedine peragas & delectatione. ad idem inuitans nos regius psaltes: Accedite, inquit, ad eum, & illumamini: gustate & videte, quoniam suauis est Dominus *d* amœnum hoc cordis lumen est, & plena voluptatis flammula, quæ Deum homini maiorem in dies atque maiorem ostendit. Ad hoc lumen in humano pectore accensum, quotidie crescit (res mira) incrementi omnis incapax, immensus Deus.

a *Baruch. cap. 1.*
b *Lib. 1. confess. cap. 10.*
c *Sermon. 3. de circumcis. Domini.*
d *Psalm. 33.*



SECVNDVM
PRÆDESTINATIONIS
SIGNVM
SYMBOLVM SECVNDVM.

CRANIVM seu CALVA, qua declaratur, *animus ad mortem quamcumque illam semper paratus.* Et vos, inquit Christus, similes estote hominibus expectantibus Dominum suum quando reuertatur à nuptijs, vt cum venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei. Pulsat Dominus, inquit Gregorius, *a* cum per ægritudinis molestiam mortem vicinam esse denuntiat. cui confestim aperimus, si eum cum amore suscepimus, aperire pulsanti iudici non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre illum, quem contempsisse se meminit, iudicem formidat. qui vero spe & operatione secutus est, pulsanti mox aperit, vocari se gaudet, & ob futuri pręmij gloriam vel inter lacrimas hilarescit, quin ergo *b* dissolui cupimus & esse cum Christo, multò id melius, quàm si prolongetur noster hic lugubris incolatus *c*. Non potest malè mori qui bene vixerit, nec bene mori qui vixit male. *d* Et quid illud est, quod nobis eripi adeò formidemus? vita quid est? nisi ludibriorum scena & mare miseriarum, quacunque veharis naui, aurea an argẽtea, gemmea seu lignea, assilientes fluctus non declinabis, in aduersantes scopulos sæpius impinges, in periculosis vadis crebrius obhærelsces. beatus ille qui mare hoc transiit, beatus qui enauit, & iam in portu est, quod si quis ad mortem ante seros annos perueniat, non magis conqueri debet, quàm qui citò nauigauit. Quid ergo mortem, laborum finem

finem, præmiorum auſpicium metuamus? hoc iudicium à Domino omni carni; prioribus ſæculis nemo euaſit, ſed nec futuris euadet vllus: quotquot anteceſſerint, omnes ſequentur, ad hanc legem nati ſumus, & eò imus quò eunt omnia: mors, omnibus eſt finis, multis remedium, probis etiam votum; ijs certè qui ad vitam prædeſtinati ſunt: mors omnium dolorũ & ſolutio eſt & terminus, vltra quem mala eorum non exeunt, inſaniæ foret, optimi Domini decreto reſiſtere, ac tributum nolle pendere quod pendunt omnes, libertatemque ambire, quæ nulli conceditur. Altior eſt Theologia Chriſtianorum, quæ vitam in patientia, mortem habere nouit in deſiderio. Cygnus, ſi Solino credimus, *e* in vita gemit & triſtatur, in morte lætatur & canit, itidem electi faciunt, dum viuunt, gemunt; cantant in morte, æternum in cælo lætaturi. ita octogenarius ille olor cecinit, Simeon; Nunc dimittis ſeruum tuum in pace. *f* Et cur lamentemur ruente tuguriolo noſtro? ſcimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habeamus, domum non manu factam ſed æternam in cælis. *g*

a *Hom.13.in Euang.*
b *Phil.1.*
c *Pſalm.119.*
d *Auguſt.de doct. Chriſt.*
e *Solin.de mirabilib.mundi.*
f *Luc.2.*
g *2.Corinth.5.*

§ I.

ET quis è rigido ſtrato non ſurgat promptius? Ij ſolum cunctantur, qui in plumeo calore mollius foti, difficulter deſerunt calentem nidum. ægrè tibi eſt in hac vita? ergo non inuitus, puto, tranſibis ad meliorem. bene tibi eſt? ergo maturum omnino eſt vt mox finias, ne te proſperitas, vti multos, præcipitet ſerâ quidem ſed graui ruinâ, non ergo timendum eſt, inquit Tertullianus, quod nos liberat ab omni timendo. longum Deus adimit tormentum homini, cum vitam ei concedit breuem. ideo generoſus martyr Cyprianus, audita Valeriani Imperatoris contra ſe ſententia: *Taſcium Cyprianum gladio animaduerti placet*, elatis cælo manibus & oculis: DEO GRATIAS, reſpondit, *qui me à vinculis huius corporis dignatur abſoluere.* Miratur Ambroſius *a* quoſdam, cum moriendum, extrudi velle potius è ſuo carcere quàm educi, &: quid, inquit, eſt in mundo & vita hac, niſi pugna cum ira, libidine, gula? Eiuſdem animi Chryſoſtomus: *b* quid, inquit, dicis homo? ad regnum vocaris, ad regnum filij Dei, & oſcitabundus es totus, ac deſidum more ſcalpis ac torpes? Si namque ſingulis diebus vel in mille mortes inſiliendum eſſet, an non omnia ferre oporteret? atqui principatus gratia nihil non faceres, cum verò conſors futurus ſis regni vnigeniti Dei, non obijcies te vel mille gladijs, non inſilies in ignem? at tu luges etiam quod abiturus hinc es, & præſentibus libenter immoraris, plus æquo corporis curam agens, quidnam hoc eſt? & mortem etiam horrendum quid eſſe putas. Horum verè cauſa ſunt delitiæ & vitæ remiſſio, alioqui qui vitam viuit acerbam, auolare quoque vellet & ab hac vita liberari. ita idem nobis euenit, quòd pigreſcentibus auium pullis, ſemperque in nido hærere cupientibus, ſed quanto diutius hæſerint, tanto redduntur imbecilliores: Nidus quidam eſt præſens hęc vita ex feſtucis & luto compactus, etſi magnificas mihi oſtenderis ædes, etiam ipſas regias auro multo & lapidibus pretioſis ſplendidas; nihil tamen illas ab hirundinum nidis putabo differre. Ingruente namque hieme ſponte ſua cadent OMNIA.

Ita fit prorſus, Chryſoſtome, auree orator: cadunt tandem omnia, & nos cum ipſis, plerumque hoc ipſo tutius quo citius, hinc gratulatur Sapiens, Raptum eſſe iuſtum, ne malitia mutaret intellectum eius. hinc & Angelus mori timentem increpans: pati, ait, timetis, exire non vultis, quid faciam vobis: Fidem reſurrectionis non habet, qui ad meliora non feſtinat. Si domus ruinam minetur, nonne prompti ex ea migramus; ſi nauis inter procellas periclitetur, nunquid animo toti ſumus in portu? mundus hic ingentibus vbiq; ruinis fatiſcit, vbique fluctus & procellæ: quin ergo portũ cogitamus, quin migramus ad patrẽ? vbi nos charorũ turba expectat, de ſua ſalute ſecura, de noſtra ſollicita. O beati mortui qui in Domino moriuntur, quia in Domini ſinu quaſi morientes cõquieſcunt, & ſic quieſcendo

do suauiter in mortem obdormiscunt. ita Stephanus *c*, inter ipsos saxorum nimbos, in tanto lapidantium tumultu & fremitu, obdormiuit tamen in Domino, ita Lazarum *d* amicum suum Christus obdormijsse dixit. ita & Moses *e* seruus Domini mortuus est iubẽte Domino. & sicut mater infantulum brachijs suis indormientẽ deosculatur, & sic in lectulo taciturna molliter reponit; ita sunt qui dicant, scripturæ sensu Mosen ceu dormientẽ infantem à Deo per osculum & amplexũ in sinu Abrahę quasi in lectulo collocatum. Nimirũ, cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini. *f* Ter beati sunt hi mortui: amodo, iam dicit Spiritus vt requiescant à laboribus suis, opera enim illorum sequuntur illos, *g* tanquam famuli suum Dominum, filij suum patrem, nobiles suum principem; sequuntur vsque ad tribunal Dei, deducunt & comitantur vsque ad supremam Dei curiam, quo solum nobiles hi famuli intromittuntur quisquis ergo ad vitam prædestinatus est, mortem vt optimum naturæ inuentum prædicat, cum non alia via illuc se peruenturum sciat, & quia eiusmodi homo nunquam non paratus est mori, sic secum ipse ratiocinatur.

a *Lib. de bono mortis.* b *In c.* 1. *ad Col.*
c *Act. ca.* 7. d *Ioann. ca.* 13.
e *Deuter. ca.* 34.
f *Psal.* 126.
g *Apoc. c.* 18.

§. II.

QVid mori trepidem? iter patrum, imo omnium latam tritamque semitam ingredior, quid solus ego mihi nescio quid aliud malim libens faciam, quod facerem etiam nolens: scio, quicquid fit à volente, fit leuius, & definit esse necessitas, cùm accedit voluntas. Sed nec tergiuersandi causam habeo, cum esse desino, quod inuitus fui, mortalis. ideò corpus hoc accepi vt redderem, & ideo reddam, vt denuò recipiam cum fœnore. hactenus à conspectu Dei mei detentus sum per mortales has moras, quibus illi vitæ meliori præluditur. nam lux ista quam velut extremam multi reformidant, æternæ natalis est; veniet iterum qui me in lucem reponat dies, & ideo ęquissimo animo, rediturus exibo, ô quàm lætus amplectar diem, qui meo me domicilio assignet; qui me hinc ereptum, & omnibus laqueis exutum restituat paradiso! In multis me reum non nescio, sed misericordia tua, ô mi Domine Oceanus est & immensissimum mare. In hunc ego me Oceanum, in hoc mare pręcipitabo, cum me voluerit mors de hoc vitę colliculo deijcere, sic vnico mei ipsius in sinum misericordiæ iactu, omnes vitæ molestias abrumpam, & vtinam mors nullas in via moras nectat: quandocunque veniat, volentem me inueniet, & paratum quiescere. non sic odi quietem, vt respuam malorum ferias. Et cur non potiùs tunc gaudeam cum vitam hanc miseriarum innumerabilium officinam licebit claudere, mortis & fortunæ iugum excutere, diem ordiri nulla nocte finiendum. Felix nuncius cùm me Rex meus vocaturus est, & ex hoc carcere liberaturus: multa faciam solutus quę vinctus nullo vnquam studio didicissem. Auicula, aperta cauea non eijcitur, sed euolat, sic ego in apertas illas & cæruleas plagas libens emigrabo, vitæ iam pridem satur. De loco mortis meæ, de tempore nil angor penitus, faciat ille qui me fecit, quicquid vult. *Voluntas* illius vnica mihi vitæ mortisque est regula: nil mali ab eo aut acerbi metuo qui ipsa est bonitas. Et nonne in figuli manu est, vasculum leui rota effingere, & idem frangere: Vasculum ego sum à magno illo Figulo; quid querar, si qui me finxit, velit frangere, imò refingere, & ex misero reddere beatum? viuere me vult? quamdiu vult, volo, vult me mori? nullas mortis inducias nec ad momentum posco. initium meum & finis ab illo sunt, quicquid ille immiserit, excipiam non libenti tantum, sed & hilari fronte: mihi viuere Christus est & mori lucrum. *a* Amo te, ô mi amantissime Deus. cupioque ardentiùs amare; hac amoris flamma cor meum penitus liquefiat: nihil extra te me beat. Et quando, mi Deus, & quando ad te hinc euolabo? sequor te, benigne parens, sequor, & eo promptius cum propius ad te vocas.

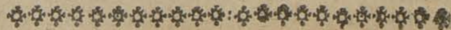
a *Philip. ca.* 1.

§. III.

ITa sentit, qui alibi viuere, & cum Christo esse cupit: neque istud noui quid est: nam sicut medicus, inquit Theophylactus, cum vides

videt ægrum fastidire cibos & pharmaca; prior ea ipse sumit, vt ęgrum ad eadem sumenda inducat. ita Christus prior ipse gustauit mortem, vt eam gustare non horreat Christianus. Cur iam, mi Christiane, etsi natura timidus sis, & mori te sentias, non priorem illum, quem loquentem audijsti, æmuleris, & intrepido ac fidenti animo tu quoque in has voces erumpas: Calicem salutaris accipiam & nomen Domini inuocabo: a calix iste amarior quidem est, illum tamen bibit ipse meus Seruator & ex cruenta cruce eundem mihi exhauriendum propinauit. Calix iste fatale mortis poculum est, quod Christus sponte, quod omnino homines perhauriunt ineuitabili necessitate; cur ego hoc solus recusem? quisquis cœpit viuere, desinere debet, vt denuò incipiat, & quidem illam vitam quam nunquam desinat. quid ergo tibi vis vane timor, quid reuocas damnosa mœstitia? calicem quem dedit mihi Pater, quem Christus mihi miscuit, & ipse bibit, non vultis vt bibam illum? mortalis ego sim, & mori non didicerim? Cum apud Alexandrum Macedonem grauius decumbentem aliquot malè anxij amici, Philippum medicum de veneno porrigendo insimulassent, Rex Philippum cum parata potione ad se venientem sic excepit: altera manu amicorum illi literas porrexit, altera pharmacum ab illo accepit: dumque medicam potionem ori admoueret, oculos in Philippi vultu defixit, si quas fortè in illo, ob commistum toxicum, conscientiæ notas deprehenderet: cùm egregiam in se medici fidem è facie disceret, intrepidus porrectum poculum perhausit. ita, & ego faciam: poculum quod me in quietem & longiorem somnum daret, IESVS meus, medicus & Seruator mihi temperauit, & porrexit ebibendum: ego, dum illud exhaurio, oculos ab hoc meo medico non dimittam; vultum meum firmabo in Crucifixi Domini mei vultu, in quo summum in me amorem inscriptum legam, simulque constans & imperterritus hunc calicem perhauriam, qui tantò plus habet salutis, quò plus amaroris. Ita, mi Christiane, mors ipsa cum venerit, facilè vincitur, si priusquam veniat, semper cogitetur, nunquam timeatur.

a *Psalm. 115.*



TERTIVM

PRÆDESTINATIONIS SIGNVM;

SYMBOLVM TERTIVM.

AVREA EVCHARISTIAE HIEROTHECA qua exprimitur, *Frequens Sacramentorum, Confessionis & Communionis vsus.*

Olim erant perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis. a Obseruatum est autem luculenter, quo magis hic Ecclesiæ primæuæ mos intepuit, eo magis ardor spiritus, charitatis ignis, sanctitas omnis refrixit. Hîc omnes cacodęmonis astus & conatus mirificè desudant. Hoc agit, hoc laborat imprigrè veterator, vt à frequenti Eucharistię vsu quàm plurimos retrahat. Et quos ille non ponit obices? quæ non fingit impedimenta? quot obstacula molitur? nunc fidei dubia ingerit; vbi non auditur, fucatam reuerentiam persuadet, aut maiorem in ea re gustum, si rariùs fiat. nunc plurimorum consuetudinem in exemplum trahit, qui etiam boni Christiani sint, licet hîc infrequẽtes, modò sermones hominum & dentes opponit, modò molem negotiorum. iam inusitatas euagationes animi, angores cõscientię, iam inimicitias & alterna inflammat odia. huic aridam reddit mentem, & ab omni cœlesti sensu exsuccam, isti præparationem efficit molestam, difficilem, tædio plenam, in alium totos variarum cogitationum exercitus immittit, vt vel sic viam intercludat ad diuinum hoc epulum: sunt, quos nescio quo religionis prætextu decipit, vt saltem differant, quod non censent omittendum, ita mille fucos facit & tricas tricis nectit malignus impostor; ita de die in diem confessionis & communionis sacramentum differtur, ita mora moræ nectitur, propositum proposito adiungitur, & dies alius post alium constituitur, ita hebdomades eunt & menses & anni, cum ad Christum non nisi rarissimè & ferè inuiti ac coacti venimus.

a *Act. ca. 2.*

§. 1.

§. I.

ET cœperunt simul omnes excusare, *a* hic villam emit, hic boues; iste vxorem ducit: nemo vacat, cùm ad Christum veniendum, palliolata hæc est & honesta titulo, sed re non parua insania. Et cur nec ad horulam quidem, curas villæ, boues præsepi, vxorem fornaci relinquimus, & nos ea agimus, quæ salutis nostræ sunt? si ad colendos agros, aut ad vineas pastinandas, vocaremur, esset cur dormire mallemus quàm fodere, at iussi discumbere, & vnà cum Christo conuiuari, nec alium cibum quàm Christum ipsum sumere, quòd fugâ, tam agresti nos subducamus, hoc demum dementiæ est insignis aut impudentię. Deum iratum si fugeremus, Adami nepotes nos fateremur, *b* sed Deum misericordem & placatum, Deum vocantem & ad paratissimam cælestiumque deliciarum plenissimam mensam suauissimè inuitantem sic auersari, hoc ferarum est non hominum, sed vt excusationes nostræ suos habeant colores, culpam & torporem nostrum non fædis aut illicitis prætexìmus, non furta aut adulteria causæ nostræ, sed honestima quęque obtendimus, quid enim mali, coniugium inire, rem familiaré curare, pecora aut prædia emere? & quid verò in his, mi homo, boni est, si nos hæc a- uocent à summo bono, ab animi salute? sic curandum est corpus, ne pessum eat animus; sic emenda est villa, ne perdatur cælum. Ad cœnam magnam vocamur, tantisper seponenda sunt cetera omnia, dum adsumus vocati: quiescant interim & villa, & boues & vxor, negotia cuncta curæque sileant, dum nos in cœnâ hac magnâ, cum Angelorum rege loquimur. at nos eò sæpè impudentiæ progredimur, vt non vereamur dicere: *non possum venire* veriùs diceremus: *nolo venire*, ita pergite, mei Christiani, ita vobis Deum conciliabitis. Ah, miserabiles & nemini quàm nobismet ipsis damnosiores! Algemus & ignem fugimus, ægri sumus & medicum spernimus, cùm tantò magis medico egeamus, quò minus ægros nos esse sentimus: nimirum cepas & allium ore patulo inhiamus, fastidimus suauissimum Manna. Edixit olim Deus per Mosen, *c* colligeret Manna populus per singulos dies, solo sabbato feriaretur, & nos nostrum habemus manna, idque longè pręstantius; illo frui licet dum viuimus, & vsque dum mors nobis sabbatum indicat. Sed & hic patrissamus miseri. Adam, ait Gerson, è ligno vitæ edere noluit cum potuit: iure punitus est; non potuit cùm voluit. sic & nos dum possumus, adeò contumaciter nolumus, vt ad aliorum conuiuatorum mensas alioqui promptissimi confluamus, solum ad hanc diuinam Christi mensam, non nisi ægrè & rarò pertrahamur. sic in nullo fermè quàm in salutis nostrę negotio somniculosius agimus; in ceteris alacres, hîc pigramur. Ad formicas Deus pigritiam nostram ablegans: Vade, inquit, ad formicam ô piger, & disce sapientiam. *d*. Illa cum naturę ductu pręsciat, cibos hieme non posse colligi, æstate quærit, quęsitamque annonam seruat hiemi, hoc & nos studiosiùs deceret facere. Immortalitatis alimoniam proponens Christus: si quis manducauerit, inquit, ex hoc pane, viuet in æternum. Ad æternam hanc vitam prædestinati, quamdiu mortis hiemem non superarunt, vitalem hunc cibum assiduè quærunt. Et hoc ipse voluit qui dedit sanctissimum istud Sacramentum, non tantùm adorandum sed & manducandum, vt cibum: cibo identidem repetito vitam tuemur corpori, alioquin ab insito nobis calore consumendi; cibo etiam frequentius sumpto animæ seruanda est vita, aliter ab impuro concupiscentiarum ęstu pessimè depascendi; ideo D. Innocentius monet *e* cauendum esse, ne si nimium huius Sacramenti sumptio differatur mortis periculum incurratur. idem omnino monens Diuus Hilarius: timendum est, inquit, ne diu abstractus à Christi corpore, alienus remaneat à salute: qui peccare quieuerit, communicare non desinat. Sed hoc ipsum est quod volumus, hæc nostra sunt impedimenta: communicare potius definimus, quàm peccare cessemus, hanc potius mensam vitamus, quàm petulantiam nostram; ad sanctos castosque mores nec sic quidem suauissimè duci sustinemus, serpenti olim, Deos nos fore mentienti credidimus: nunc Deo nos in se mutandos affirmanti vix fidem habemus. promittit Christus, qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo. *e* audimus promissum, at lentissimè credimus.

præcipit Chriſtus hoc faciendum in mortis ſuæ memoriam, nec dubium quin eam velit eſſe quàm creberrimam: præceptum nobis videtur æquum, ſed, contra quàm Chriſtus voluit, non crebrò exequendum. Suadent omnes Sancti Patres, hanc menſam frequenter accedere: conſilium illorum non diſplicet, ſed præualet conſuetudo noſtra. Prælucent tot pij homines exempli ſui facem; videmus, non ſequimur.

b *Luc.cap.*14.
c *Gen.* 3.
d *Exod.c.*16.
e *Prou.c.*6.
f *Ioan.c.*5.

§. II.

SI, quoties Euchariſtiam quis ſumit, toties mille numum aureorũ adiiceretur auctarium, ſuaſoriis verbis nil opus foret amplius, rationes has aureas nemo non caperet; arcenda eſſet multitudo non accerſenda. heu humanam cęcitatem! aurum cernimus, & capimur; latentes Euchariſtiæ theſauros quia non conſideramus, ſpernimus. Arenularum pauxillulum eſt omne aurum, ſi huic gemmæ conferatur; pretium illius nemo ſatis æſtimauerit. Euchariſtia peccata leuiora delet, grauiora cauet, impetus animi vitioſos eneruat, intelligentiam illuſtrat, voluntatem incitat, conſcientiam exhilarat, contra cacodæmonem armat; in aduerſis, ne deficiamus roborat, in proſperis ne cadamus adiuuat, in meliore tramite vt progrediamur, confirmat: Euchariſtia dat pignus futurę gloriæ, & cum eo ſimul mortis cõtemptum, cęli deſiderium, affectuum moderationem, vitiorum horrorem, virtutum amorem, ſuiipſius victoriam, in rectè cœptis perſeuerantiam.

Sed animus, inquis, mihi aridus, vanus, frigidus, immmundus eſt; non audeo accedere. Aut nulla hæc eſt excuſatio aut mala, eóque minus differendus acceſſus, quod magis es talis. Immundus es? accede; Euchariſtia fons eſt puritatis. æger es? medicina eſt, & certiſsimum omnium animi morborum antidotum. Eſuris? en panem Angelorum. Letali torpes gelu? ne differ, hic ignis eſt. tui te hoſtes exercent? ne difficile, hic panoplia & armamentarium eſt inſtructiſsimum. triſtis es & mœrore conſumeris? hic vinum eſt quod lętificat cor hominis. delicias quæris? nuſquam veriores ſunt, quàm in hoc epulo quod delicias præbet etiam regibus: Patriam adſpiras? en viaticum pretioſior tibi datur viatica cœna ad cælum tendenti, quam Eliæ ad montem Horebum eunti. Quòd ſi ſanguinis fluxũ ſtitit illicò, Chriſti veſtis vel tacta tantum, quid Chriſti corpus non poterit? Sed indignus ſum, inquis, qui toties paſcar tam diuino cibo, nec dignã aduerſus illum reuerentiam exhibere poſſum. Obſecro, Chriſtiani, pigritiam noſtram reuerentiæ nomine ne coloremus: melius eſt ex amore accedere, quàm ex timore abſtinere, inquit D.Thomas *a* D. Ambroſius verba Domini, *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, de Euchariſtiâ interpretatus: *b* ſi quotidianus, inquit, eſt panis, cur poſt annum illum ſumis? accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit. Sic viue vt quotidie merearis accipere: qui enim non meretur quotidie accipere, non meretur poſt annum accipere. Si enim quotieſcunque (inquit loco alio *c*) ſanguis Chriſti effunditur, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo ſemper illum accipere, vt mihi peccata dimittantur; qui ſemper pecco, ſemper debeo accipere medicinam. Gennadius Maſſilienſis: *d* quotidie, inquit, percipere Euchariſtiam, nec laudo nec vitupero, omnibus tamen dominicis diebus communicandum ſuadeo & hortor, ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit, quæ pręcipi poſſet facilior præparatio, quam affectum ad flagitia ponere, hoc eſt, deinceps Deum odiſſe nolle. certè nimis illiberalis eſt in ſuum conditorem, qui hoc peſtilenti ad turpitudinem affectu carere non vult, in gratiam ſui conditoris His talibus non immeritò iratus paterfamilias: dico vobis, inquit, quòd nemo virorum illorum guſtabit cœnam meam? quid ais, Domine? illimet ipſi ſunt, qui cœnam tuam guſtare nolunt, & id tu eis in contumaciæ ſupplicium ſtatuis? ita prorſus, id quod ipſi volunt, ſit ipſis in pœnam, & peſſimum eorum velle, ſit ipſis in ſupplicium. Cùm graui fame laboraret Samaria, & Eliſæus viliſſimam annonam rei frumentariæ propediem futuram promitteret, vnus è regijs ſatrapis vt vanum hoc vaticinium irridens. *e* ſi nubes, inquit,

quit, prægnantissimæ frumenta pluant, nunquid ideò farina tam vilis erit pretij? Cui Elisæus: videbis, inquit, oculis tuis, & inde, non comedes, omnia ex ordine sunt facta. Multorum hodieque pœna hęc est, vident diuini panis abundantiam, sed inde non comedunt. videbis, frigidissime Christiane, sub re diuina panem hunc in altum attolli, sed inde non comedes: videbis per plateas ad ęgros deferri, sed inde non comedes, videbis plurimos illo in templis refici, sed tu inde non comedes: exclusus es ab hac mensa, quia teipsum exclusisti.

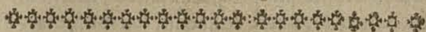
a *Par.3.q.80.ar.10.ad 3.*
b *Lib.5.de sacram.c.4.*
c *Lib.4.de sacram.c.6.*
d *Lib.de dogmat. Eccles.c.53.*
e *L.4.Reg.7.*

§. III.

AT verò prædestinati, velut germani Dei filij, hoc pane diu carere, grauissimam patris iram interpretarentur, ita nullam illius fruendi occasionem negligunt, non enim nesciunt quàm benignè prouidentissimus Deus cunctis animantibus suum cuique cibum pararit, aquilis aues, leonibus feras, equo auenam, boui fænum, gramen ouibus, ceto pisces, homini panem è terra, si qui hominum velint esse filij, panem è cælo, hunc illi cœlestem, hunc filiorum, hunc Angelorum panem, magno desiderio, submissa reuerentia, ardente affectu sumunt creberrimè, maluntque piè impudentes filij quàm malè verecundi hostes videri. Ex horum prædestinatorum numero si quem Christus in magna hac cœna sic alloquatur, Attende quid amore tui pro te fecerim. Spinas in capite meo numerabis, non item dolores alios in corpore. Flagella & claui corpus meum sauciarunt, at verò cor meũ iniurię innumeræ. Ipsam pœnè mortem pro te passus sum in horto: angores me prius flagellarunt quàm milites. Tuum iam est cogitare, quid hostes fecerint, cum etiam amicissimi lęderent. scis, in quam duro lectulo pro te mortem obierim. Amor meus (vt disceres, quantus fuisset) acerbissimâ omnium & ignominiosissimâ morte defungi voluit, sed ignominiosior illa crucis & acerbior reperiri non potuit. En, pro te mortuus sum, & millies pro te mori non recusassem. Tu verò pro me quid patieris? si vis, vt meus in te amor sit perpetuus, fac vt sit mutuus, amantem te ama. Ego te amaui ad mortem, ad crucem vsque, & quousque tu me amabis? Quis prædestinatorum illorum non sincerissimis infusus lacrimis respondeat? Etiam ad mortem vsque, ô mi amantissime Domine, etiam ad ipsam vsque crucem te amabo, si sic tibi placeat. Et quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te, mi IESVS, ô IESVS mi suauissime: quis ego sum, vt pro te mori sim dignus: & quis tuus hic est amor, vt hæc pati, vt sic mori pro me, sine me, ô vita mea, volueris? Hi tales gemitus, castissima hæc suspiria crebræ communionis, epulatoria solent esse colloquia; sic animus Deo suo initimè vnitur.

Et idcircò communionem crebram (modò sinceros ea habeat affectus, etsi nõn ardentissimos) magnum prædestinationis signum ponimus. Verùm, quidquid vel libri clament, vel cathedræ, pars magna Christianorum tam graui malæ consuetudinis veterno premitur, vt nullis piorum exemplis, nullis sanctorum monitis excitari queat, & ad frequentiorem sacramentorum vsum permoueri.

O Christiani quę glacialis rupes, quod letale frigus pectora vestra constringit, vt sic refugiatis amœnissimum hunc solem?non aduertitis, hoc meras esse technas cacodæmonum, qui omnem diuini amoris ignem in nobis cupiunt extinctum, vt hoc animi pessimo frigore obrigescentes, viuamus velut mortui, pereamus in sordibus, nec in illam viuorum regionem perueniamus. At qui perseueranter Christum amat, nil magis quam sæpe cum Christo esse desiderat, vt verissimè dixerit Cassiodorus: inaudita est dilectio quæ amicum amat, & præsentiam eius non amat.



QVARTVM
PRÆDESTINATIONIS
SIGNVM;
SYMBOLVM QVARTVM.

ALTARE NVDVM ET DEVELATVM, per quod significatur *Renuntiatio omnium.*

Proclamat seruator noster ; qui non renuntiat omnibus quę possidet, non potest meus esse discipulus. Renunciare iussit omnibus, suasit relinquere omnia. Ita dicat qui Christiani sanguinis est : pauperrimus esse malo quam Dei inimicus ; malo bonis omnibus, quam diuina gratia spoliari.

Paupertas multos fecit mercatores non aromatum aut panni, sed cæli. Simile est, inquit Christus, regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas ; inuenta autem vna pretiosa margarita, abijt & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam : *a* mercator iste non damnum censet, sed maximum quæstum, omnes opes suas amisisse. imò certè non amisit, sed vendidit, quia pro illis maximi pretij gemmam recepit. reculas suas dedit, & Christi chirographum acquisiuit, quo vno erit olim beatissimus : aurum contempsit, & totum sibi cælum iam habet oppigneratum : prædiola sua non deseruit, sed paratus erat deserere, & amplissimum sibi regnum comparauit. Qui margaritam habet, inquit Chrysostomus, nouit se diuitem esse, etiamsi ignotum illud sit, cùm paruo in loculo margarita recondatur. Certè negotiandi caussa viuimus, non otiandi, neque vllus tam rerum egenus est, qui hanc gemmarum mercaturam nequeat facere, nos enim quęrit Deus, non sine nobis nostra, inquit Augustinus, *b* neque verò etiam vllus tam abundans rerum est diues, cui difficile videri debeat, e mendis vnionibus illis, parui facere sua omnia. Mercatus hic non exigit, vt opes amittat, sed vt paratus sit si necesse, amittere; negotiationis huius ratio non est, vt pecuniam omnem eroget, sed vt, si opus, malit animę parcere quàm pecunię, & multò promptiùs mendicus esse velit quàm Dei inimicus. non enim animam pro pecunia, sed pecuniam pro anima doponere conuenit, seu sponte largiendo, seu patienter amittendo Et hoc esse signum prædestinationis affirmamus. huc nos non tantum Christiana fides, sed & ratio ducit,

a *Matth.* 13.
b *Lib. Euang. qq. in Matt q.* 13.

§. I.

STilpon capta patria, ereptis liberis, amissa vxore, cum ex incendio publico solus & tamen beatus exiret, interroganti Demetrio, nunquid omnia perdidisset ? nihil, aiebat, perdidi; omnia mea sunt mecum. Idem, amissis omnibus, ausus est dicere Bias : pectore enim illa gestabat, non humeris, nec oculis videnda, sed animo æstimanda. Hoc generosi pectoris nota sit in idololatra ; in Christiano certæ *prædestinationis* signum est ad vitam. Ille Christo facit stipendia, qui cum amisit plurima, dicere tamen audet: omnia mea mecum porto: Deus meus, & omnia.

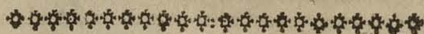
Sanctissimum virum, Franciscum Assisinatem accepimus, noctes ipsas quatuor verbulorum horum commentatione & creberrimâ repetitione, summâ cum animi sui voluptate transegisse. Sanctissimum hunc virum liceat imitari, & in omni egestate gloriari : *Deus meus*, *& omnia*, Alij alia quęrant, alia desiderent, alijs oblectentur. vnum ego Deum quæro, Deum desidero. Deo meo delectabor, *ô Deus meus*, *& omnia*! opes alijs & honores, voluptates alijs vniuersas relinquo: Deum ego habeam, & omnia habebo. Totos ego alijs mundos concedo; aureos & gemmeos montes non inuideo ; exquisitissimas eorum delicias non ambio ; mihi Deus meus est omnia. Nihil ita bonum, nihil ita pulchrum aut iucundum est, quin summum illud, & primum, ac supremum bonum, & melius, & pulchrius, ac amœnitate incomparabili sit iucundius, *ô Deus meus & omnia*! quàm me varia sæpe accendunt desideria, quam diuersis quandoque ignibus ardeo, quam multis ęstuo cupiditatibus ? ita vt cum lunatico illo adolescente, *a* modo in ignem, modò in aquam rapiar. Sed quænam illa tanta bona sunt, quæ ego tam anxiè appeto ? heu vana, fluxa, sæpe turpia, & quæ non possunt esse diuturna sic vt suum dominũ & amatorem vel moriendo præuertant, vel deserant morientem. Deus meus, amor meus gaudiũ meum, & mea omnia quid tandem est quod appetere possum, cuius loco non tu mihi sis, ô Deus, & sis omnia? mihi cibus, mihi potus, mihi quies, mihi gaudium & voluptas, meus mihi maximus honor est Deus, Deus mihi omnia, & plusquam omnia,

mnia. nam etsi cibis quos inhio, vesci: potu, quem cupio, refici: voluptate quam ardeo, frui liceat: quid tamen istud vesci, quid istud frui est & refici? *Deus meus, & omnia*; te frui, & à te refici, est perfectissimè recreari, est frui omnibus bonis. At interim premit labor, dolor affligit, curæ distrahunt, opes minuunt, fauor subtrahitur, vita decrescit, homines turbant & exagitant. Nihil horum vereor, proclamat Paulus, nec facio animam meam pretiosiorem quàm me, dummodò consummem cursum meum. *b* neque enim hæc omnia, etiamsi simul ingruant, mala sunt, si summum illud bonum opituletur, Deus: *Deus meus, & omnia*: tu mihi ô bone Deus, ô bonitas, in ipsis laboribus es quies, in doloribus voluptas, in curis securitas, in paupertate vera es opulentia! tu mihi ab omni hominum insultu, propugnaculum es tutissimum, tu mihi, quicquid malorum fugiam, es refugium; tu mihi es omnia, quęcunque tandem desiderare possum, vel optare. Omnis copia quę Deus meus non est, egestas mihi est. quid impuros riuulos sectemur? ipsum fontem habemus, eumque limpidissimum: Deum habemus, omnia habemus, quæcunque habere concupiscimus si quem paupertas flagellat, si cui fortuna irascitur, minus quidem is gaudet, sed & dolet minus: suum ab hoc fortuna repetere non potest, nec alienum mors auferre.

a *Matth.* 17.
b *Actor.* 20.

§ II.

HVic tamen eo modo pauperi, felicitate non cedit diues ille, qui cum plurimum bonorum possideat, nihil amat: opes arcâ claudit, non corde, tristitia nequaquam extinguendus, etsi perdat vniuersa. Nam sine dolore amittitur, quicquid sine amore possidetur; quæ verò ardenter diligimus habita grauiter suspiramus ablata, ait D. Gregorius. Bonum quo quis verè bonus est, nemo inuitus accipit, nemo amittit inuitus, bonum enim censendum non est quod eripi potest. I, nunc Satan & tabellarium te finge, nondum omnis patientissimi Iobi familia est extincta, etiamnum viuunt, qui renunciare possint omnibus. Curre ergo nuncia tali, clama altum: res tua & pecunia tua omnis est perdita. responsum nunc audi: Nisi ego illam, fortassis illa me perdidisset: iam in viam ad cælum ero expeditior. Exonerauit me DEVS, charo quidem sed periculoso pondere, & tutiore posuit loco, damnum non putabo, quod DEVS mihi voluitesse remedium. Et cur me frustra & vanè affligerem? habui ista tanquam perditurus: nunc ego magis meus sum, cùm ista non sunt mea ampliùs. Auditis Christiani, audis Orciniana vulpes? sic sentit sic & loquitur quisquis cęlo prædestinatus est, nec vnquam tantum bonorum potest perdere, quin liberam hanc vocem retineat: lactura non est, sed versura, cùm lucrum ingens dispendio leui comparamus, cùm terræ glebulis mercamur cælum.



QVINTVM
PRÆDESTINATIONIS
SIGNVM;
SYMBOLVM QVINTVM.

FRVTEX ROSARVM, spinis septus vndique per quem monstratur *Afflictio perpetua, & exercitatio cum patientia.* Abraham Euangelico epuloni in flammis hoc signum opponit: Recordare fili, quia recepisti bona in vita tua, Lazarus similiter mala; in vitâ tu lætabaris, Lazarus cruciabatur: nunc tu cruciaris, lætatur Lazarus, sic vertuntur vices certâ DEI lege. *Patiendum est*, aut *hic*, aut *ibi* in alio prorsus orbe & verè *nouo*. Alterutrum nunc maturè eligendum; nemo euadit. D. Chrysostomus: *a* quem videris, inquit, virtutis studiosum innumeris tamen affligi molestijs, beatum hunc puta, vt qui commissa peccata hîc diluat, & illic paratam habeat mercedem.

Impossibile est vt qui malis indixerit bellum, pressuris careat. Nefas est pugilem Dei vacare delicijs, non licet epulari luctantē; luctamē enim sunt præsentia omnia, certamen, bellum; pressura, angustia, stadium: illud est quietis tempus, hoc ærumnis deputatum est atque sudoribus. Nullus, vbi ad certamen se exuit, vnctusque est, requiem quærit. Si enim

nim requiem quæris, cur te exuisti? cur libidinibus ac naturę bellum indixisti? Nihil horum te perturbet, si quidem illi in quiete, tu in tentationibus viuas *b*. Alioquin erroris dãnandum est beati Iacobi hortamen: Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis *c*. Nihil eo infelicius, cui nihil euenit aduersi. Argumentum est talem à Deo contemni vt imbellem & ignauum. *d* Amphitheatrum honoris est, inter aduersa luctari. Certa beatitudinis tessera est, posse in perpessionibus gaudere, & circumlatrantibus vndique malis, hilarem cælo animum attollere, etsi per genas copiosæ fluant lacrimæ. Sciuit equidem Christus nos ingenti ærumnarum aceruo locupletes, gaudium solidum, præter spem futuræ mercedis habere nullum, & tamen tanquam beatis: GAVDETE, ait, ET EXVLTATE *e*. At nos, quoties vanè lamentamur cum affligimur? sępe puerilem in modum querimur, ac ad omnem pœnè ictum trepidi expauescimus, nec agnoscimus paternam Dei & medicam manum vulnerantis, cum tamen & pueri sciant, vulnus quod à chirurgo est, medicamentum esse & initium valetudinis. Vt medeatur & sanet, vulnerat Deus, non vt iugulet. testis horum beatus Petrus: si quid patimini, ait, propter iustitiam, beati. hęc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè. quæ enim est gloria, si peccantes & colaphizati suffertis? sed si bene facientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum *f*. ita & beatus Gregorius: Sæpe contingit, inquit, vt electus quisque, qui ad æternam felicitatem ducitur, continua hic aduersitate deprimatur. à cunctis despicabilis cernitur, & huius mundi gratia indignus æstimatur: sed tamen ante occulti iudicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis coruscat; honorari metuit, despici non refugit; corpus continentia afficit, sola in animo dilectione pinguescit; mentem semper ad patientiam præparat, & erectus pro iustitia de perceptis contumelijs exultat.

a *Orat.3.de Lazaro.*
b *Idem Chrys. in epist.2. ad Tit cap.3.*
c *Iacob.1.*
d *Sen.l.de prouid. Dei.*
e *Matth.5.*
f *1.Petr.2.*

§. I.

VEre æterna prouidentia, hominem probum in delitijs non nutrit; experitur, indurat, sibi illum pręparat, ita tamen vt simul ei promittat: *a* Cum transieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te. Nimirum in vndas immittit nos Deus & in flammas, vri sinit & mergi, æstu suos explorat & gelu, sed quos ad vitam prędestinauit, non comburi permittit aut submergi. Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere *b*.

Eximiè, si quisquam, de hac prædestinationis nota videtur sensisse Ludouicus Blosius, *c* qui plenissimè affirmans: non est vllum, inquit, certius signum diuinæ electionis, quam si quis afflictionem, vel quicquid aduersorum à Deo immittitur, non tantùm repugnanter, sed submisè atque patienter sustineat, cum homini vtilius nihil eueniat quàm AFFLIGI. Et hic est ille inæstimabilis gemmæ annulus, quo Deus desponsam sibi animam donat. tanti est, vel minimam molestiam pro Deo perpeti, vt Chrysostomus velut decretum proclamet: *d* Nihil esse melius, quàm male pati propter Deum. De torrente nunc electi bibunt in via, propterea caput exaltabunt in cælo. *e* Nunc deprimuntur & calcantur, vt olim assurgant & extollantur ad instar palmarum. Vult nos Deus probè scire, arduum esse bonum, & infinitum quod quærimus, pro quo obtinendo laboramus, vt verissimè dixerit Marcus anachoreta: Deus conscius imbecillitatis nostræ, nemini solet magni quid conferre, nisi præuia calamitate, Mosen Deo vocanti obtemperantem, & aula egressum, glomerata clade inuaserunt paupertas, ignominia, contemptus, insidiæ regis, pericula mortis, fuga, exilium. Electos Dei cernimus, inquit Gregorius, & pia agere, & crudelia pati: hinc ergo colligitur, districtus iudex quanta illic feriat districtione quos reprobat, si cruciat quos amat. Erras, mi Christiane, erras, si cogitas te integrum & non bene contusum, peruenturum ad cęlum. Circumspice, & videbis, quod plerunque qui ditiores sunt virtu-

tum

tum, locupletiores sint afflictionum: qui vitijs opulenti, crebro etiam numis & fortunæ fauore. Nimirum pecudes macello destinatę, liberrimè saltant per pascua, aliis in opere sudantibus sic & homines cælo assignati, non lasciuiunt in pratis, sed hinc illinc gemunt in angulis, adeò vt verissimè quoque Ludouicus Blosius ex magni viri ore pronunciet: *Quemcunque Deus potioribus donis exornare sublimiterque transformare decreuit, eum non blandè & molliter lauare, sed totum in mare amaritudinis immergere consueuit.*

a *Is.cap* 43.
b 1. *Corinth.*10.
c *Instit.spiritual.c.*10.
d *Hom* 8.*in.c.*4. *ad Ephes.*
e *Psalm.*109.

§. II.

GAlenus & Hippocrates retinere docuerunt animam & fouere, Christus odisse docuit & perdere, ita vt, quod dixisse fertur Themistocles, omnes olim cœlites sint dicturi: perieramus, nisi perijssemus, plurimis saluti est, perire: reuera multi male perierant, nisi à Deo perditi bene periissent. hinc Paulus, cùm perditus alijs, sibi tunc maximè restitutus videbatur: *a* Placeo mihi, ait, in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo: cùm enim infirmor, tunc potens sum. Bernardus quærendo Deo quasi fatigatus: Circumire, inquit, possum Domine Cælum & terram, mare & aridam, & nusquam te inueniam, nisi in cruce ibi dormis, ibi pascis, ibi cubas in meridie. Igitur Dominum serui sequamur, & breui molestiâ cruciatus æternos redimemus. Athanasius ab Iuliano Apostata in exilium abire iussus, cùm Alexandriæ illacrimantes circa se cerneret Christianos: Bono animo, inquit, estote; nebula enim est, quæ breui euanescet. *b* Verè nebula solum est, quicquid horroris habet hæc vita, sed nebula breui dissipanda, per æternam serenitatem. Prisci, si qui ex illis laboriosi, nullum diem volebant esse sine linea: Christiani, quotque probi ex illis, nullum diem ire cupiunt sine nubeculâ, vt habeant semper quod amore sui domini patiantur. Iobo cęlum fuit non tantùm nubilum, sed & ferreum, & tamen omnem patientiæ speciem, vti Tertullianus loquitur. *c* aduersus omnem diaboli vim expunxit, quem non abacti greges, non filij vno ruinæ impetu adempti, non corporis cruciatus à patientia exclusit. Quale in illo viro feretrum Deus de diabolo extruxit? quale vexillum gloriæ erexit? cum ille homo ad omnem acerbum nuncium nihil ex ore promeret, nisi DEO GRATIAS? quid? ridebat DEVS. Quid? dissecabatur Satan. hinc omnia duplicia recuperauit. Itaque dum patimur, grandi passu in patriam proficiscimur.

a 1. *Corint.* 12.
b *Sozom. l.*5. *c.*14.
c *Lib.de patient.c.*13.

§. III.

DIuersæ ad cælum viæ sunt, tutissima est omniũ & certissima, regia via *crucis*. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei. *a* Et vti vasa figuli probat fornax, sic homines iustos tentatio tribulationis, *b* sed in fornace ardet palea, aurũ purgatur; illa in cinerem vertitur, illud sordibus exuitur. Fornax est mundus, aurum iusti, ignis tribulatio, artifex est DEVS: Quod si auro vox sit & sensus, sic loquetur: quod vult ergo artifex, facio, vbi me ponit artifex, tolero. Ardeat licet palea ad incendendum & consumendum me, illa in fumum abit, vt ego sordibus caream *c*. Videte ergo paleæ, videte & vos qui aurum estis; in eodem igne palea fumat, aurum rutilat, eadem afflictione improbus blasphemat DEVM aut accusat, patiens laudat, & ex ipsis aduersis vires sumit, vti ignis qui flatu impetitur & crescit, atque vnde extinguendus creditur, inde roboratur. Crescit aduersis agitata virtus, Numera mihi ab orbis incunabilis omnes DEI amicos, & in omnibus hãc *prædestinationis* notam reperies: DEVS tentauit eos, & inuenit illos dignos se *d*. Abraham exercetur variè & affligitur, Ioseph à fratribus venditur, Dauid à filio iniquissima patitur: Isaias serra medius secatur, Ezechias eliso cerebro per saxa raptatur, lapidatur Hieremias, Michæas gladio feritur, Amos secundum tempora clauo transfigitur, Daniel leonibus obijcitur, Naboth saxis obruitur: Elisæus deridetur, Iob vlcerosus, etiam conspuitur, Tobias excæcatur, Susanna innocens damnatur. paucos dixi. & quid

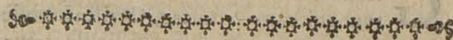
quid malorum non subijt Paulus? Apostolorum ceteri flagellantur, crucifiguntur, necantur. Nemini suorum parcit Deus, quem enim diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit, omnem, omnem. *e* Omnes enim piè volunt viuere in Christo IESV, persecutionem patientur. *f*

a *Act.* 14.
b *Eccl.* 27.
c *August. in Ps.* 60.
d *Sapient.* 3.
e *Hebr.* 12.
f 2. *Tim.* 3.

§ IV.

AT hoc habet pro certo omnis qui te colit (ô Deus) quòd vita eius si in probatione fuerit coronabitur, quia post tempestatem tranquillum facis; & post lacrimationem & fletum, exultationem infundis *a*. Ergo beatus homo qui corripitur à Deo *b*. si enim sustinemus & conregnabimus *c*. Quare nemo flagellari timeat, sed timeat exhæredari. ad hæreditatem æternam flagellis erudimur, ne, dum delectamur in via, obliuiscamur quod desiderabamus in patria Si exceptus es, inquit Augustinus, à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Noli esse iniquo sensu & puerili, vt dicas: plus amat pater meus fratrem meum, cui permittit facere quicquid vult, quàm me, quia si me mouero contra eius iussionem, flagella inuenio. potiùs gaude sub flagellis, quia tibi seruatur hæreditas; illis ad tempus parcit, quos in æternum damnabit. *d* Tanquam per amœna prata ad carcerem veni, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum currit. Obseruant aliqui rosam iuxta allium plantatã reddi fragrantiorem, suas habet & cælestis hortulanus fragrantissimas rosas, homines paradiso destinatos Has ipse rosas plerumque sic plantat, vt noxiarum herbarum vicinia illis sit toleranda, quò enim quisque probior, hoc in eum improborum insultus audacior. hoc etiam variarum ærumnarum incursus crebrior. Sic fragrantia rosarum, allij fœtoribus est acuenda. Quin & hoc aiunt, rosam quæ per artem sine spinis nascitur, etiam sine odore esse: virtutum odor, præsertim patientiæ fragrantia nulla est, vbi nulli sunt rerum aduersarum aculei. Nemo sanè quantum profecerit nisi inter aduersa cognoscit: nondum se nosse cœpit, qui necdum cœpit esse miser. Noctu lucent stellæ, de die latent; sic vera virtus quæ sæpe in prosperis non apparet, in aduersis eminet. Nec tam placent cælesti Domino famuli rebus preclare gerendis, quàm aduersis alacriter & cum fiducia perferendis. Aquila pullos suos obiectu solis explorat, metalla argentarius coticula, Christus famulos suos camino afflictionis. Præ Romanis ergo potiori nos iure dicimus? *Et facere & pati fortia, hoc Christianum est*: nam qua via caput præcessit, hac subsequendum est membris.

a *Tob* 3.
b *Iob*. 7.
c 2. *Tim*. 2.
d *S. Gregor. in Iob*. 5.



SEXTVM

PRÆDESTINATIONIS

SIGNVM;

SYMBOLVM SEXTVM.

FICVS, quam Christus in suis concionibus non tantum nominauit sępius, sed quę diuino verbo iussa comas ponere & exarescere, momento paruit. fidelem diceres diuini verbi auditricem, ideò hac designatur *Auditio verbi Dei*. An non illustre hoc Prędestinationis signum ex ore Christi? Qui ex Deo est, verba Dei audit *a*. eximiè id declarans Ambrosius: *b* quomodo, inquit, possunt verba DEI dulcia esse in faucibus tuis: in quibus est amaritudo nequitiæ? Facilè agitur quod libenter auditur, *c* sed illi veri sunt diuini verbi auditores, de quibus Seruator: Beati, inquit, qui audiunt verbum DEI, & custodiunt illud. Frustra custoditur memoria, quod non custoditur & vita. Sunt qui audita sic retinent ne obliuiscantur, hoc tamen agunt viuendo ne corrigantur. *d* Mens prædestinati diuina & sacra cupidè auhelat, seponi iubet negotia, ludos

dos abrumpi, epulas etiam quandoque deseri præcipit, ad templum, ad concionem vrget, nec excusationes admittit; pluuium cælum non metuit, serenum etiam negligit, aprico & campis templorum fornices præponit, satagit audire, nec satiatur auditis. Auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam, *e* quę vtique certior haberi nequit quàm è verbo Dei. Quærit anima Verbum, inquit Bernardus, cui consentiat ad correctionem, quo illuminetur ad cognitionem, cui innitatur ad virtutem, quo reformetur ad sapientiam cui conformetur ad decorem, quo fruatur ad iucunditatem. *f* Animus hoc cibo pastus, quoties cum Hieremia propheta succlamat? Inuenti sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudium & in lætitiam cordis mei *g*. Nam D. Chrysostomo teste, vti esurire signum est valetudinis in corpore, sic amare diuina eloquia, indicium maximum sanitatis in anima. *h*

a *Ioan* 8.
b *In Psal.* 118.
c *Isidor. soliloq.*
d *Aug. in Psal.* 118.
e *Eccl. c.* 3.
f *Serm* 85. *in Cant.*
g *Hier. cap.* 14.
h *Chrys. hom.* 14. *in Gen.*

§. I.

ET quis eum credat valere animo, qui auersas à veritate aures, ad fabulas laxissimè finit excurrere, &, dum in templis vitia verbis, castigantur, ille factis domi exercet, & in piæ exhortationis vicem vel calicem trahit, vel fritillum & tesseras monet, aut otiosis ambulatiunculis diem imminuit, aut cum canibus agros & siluas pererrat, aut dum concionator in suggestu sudat, ipse languidissimus dormitator, adhuc dum inter plumas volutatur, nec erubescit somniculosus glis, à sole iā pœnè meridiano, in plumeo sepulchro deprehēdi, turpe est de Christianis hoc scribere, sed turpius Christianos hoc facere. hæc signa non sunt nisi pereuntium: lōgè alijs noscuntur prædestinati. Factum est autem, ait Lucas, *a* cum turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei &c. Nō synagogis aut tēplo, sed nec ciuitatis mœnibus hæc audiendi sancta fames coërceri poterat: in camporum amplissimam planitiem sese effundebat. sed nec solitudines horrebant viri fœminæque modò liceret audire concionatorem eum quem sequebantur quoquo ibat. Nos templis vicini habitamus, & sæpe nec pedem mouemus audiendis ijs quibus meliores fiamus, ne dum vt impransi & incœnati ad solitudines, ad mare properemus, ita fit vt plerunque nihil magis fastidiamus quàm diuina. hoc æuo sanè non desiderantur qui dicant, sed qui audiant; concionatorum satis est, non ita semper auditorum. sexcentas fingimus absentiæ caussas: nec desunt qui audire nolint ideo, ne fortè dormientem excitent conscientiam: qui enim se reum nouit, etiam se iudicem formidat, & tribunal horret propriæ conscientiæ,

Defleuit Hieremias, vias Sionis lugere, eò quòd non sint qui veniant ad solemnitatem: non minus viæ ad templa, sæpe nunc lugent, dum in vijs ad tabernas plauditur. non densæ nimium cōcursationes fiunt ad auditionem diuinæ legis: ac si ridiculus histrio, nouam spectaculi venustatem promittat, si nuptialis pompa, per vrbem incedat, si nundinalis curiositas alliciat. mox vsum pedum recipimus, & quicquid oculorum habemus, adferimus; concurritur insolita stipatione. Dei verò nuncij si non vt olim subsannantur, certè parui penduntur sermones illorum, quod grauiter pagina sacra queritur. *b*

Non quidem negandum est multos esse qui conciones audiant, sed & illud tamen fatendum erit, paucos esse, qui animo desiderent, à concione audita redire emendatiores. Aures habent, manibus carent, audiunt & non faciunt. Non abeunt inde vel tantillo meliores. Sunt qui audiunt, vt piæ curiositati non obsistant, alij vt tempus fallant, quidam ne peccent in consuetudinem; isti vt doctiores fiant non vt meliores, hi vt charos oculos quos alibi minus commodè possent, in templis videant; at isti vt videantur, & aliorum in se oculi conuertantur: sunt qui dicentis voculas excipiant in risum aut calumniam; sunt etiam qui confabulaturi, aut certè dormituri, accedant, aut aures præbituri, sed iam onustas. Pauci sunt, & ijdemum verè probi auditores, qui animum adferunt excipiendis mo-

nitis paratissimum, nec aliam ob caussam veniunt, quam vt recedant seipsis meliores? non scholę discunt, sed vitæ; audiunt vtraque aure vincti, nec vnquam facilè audire desinunt, nisi virtuti iam procliuiores. Nemo adeò ferus est qui non mitescere possit, si modò culturę patientem aurem accommodet. Et Christi ouiculę ab alienis dignoscendæ, cauma seu signum in aure gestant; verbum diuinum auidè audiunt, & obediunt.

a *Luc.cap.5.*
b *2.Par.cap.36.*

§. II.

NOrunt prædestinati quàm sollicitè monuerit Augustinus: Non minus reum esse qui verbū Dei negligenter audierit, quàm qui corpus Christi in terram negligentia sua caderet permiserit. Non ergo tam attēdendus est, qui dicit, quam qui dictat, & dicenda imperat Deus: Ego quid sum, inquit Aug. *a* nisi cophinus seminatoris? Ille in me ponere dignatus est, quæ vobis spargo, noli te attēdere ad vilitatem cophini, sed ad claritatem seminis, & potestatem seminatoris, Christianus vbique inuenit quod discat, semperque proficiat, atque hoc etiā suæ prędestinationis indicium agnoscat, sedere ad pedes Domini, & cum Magdalena audire verbum Dei; neque ob domestica ministeria, nec ob sororis murmura, non etiam ob amicissimorum auocamenta, ab ore loquentis pendentem auelli posse. Neque verò electionis nota est, audire tantum, sed & meminisse, sed & exequi, quorsum est comedere, si quod comestum, mox indigestum reuomatur? in Christi matre maximæ laudis erat, quòd conseruarit omnia verba hęc, conferens in corde suo. In corde meo, ait psaltes regius, abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Terræ bonæ conferuntur ijs, qui corde bono & optimo audientes, verbum retinent & fructum afferunt in patientia. *b* Nam vti legere, & non intelligere sic audire & audita memoria non custodire, ferme tantumdem quod negligere est, otio abutitur pictor, qui lymphatis coloribus quidlibet in tabella, magno studio pingit, quod mox spongia detergat: sic turpe Christiano est, audire, & mox omnium obliuisci. sic meminisse conetur, vt memoria non sit ignaua, sed efficax & strenua, quę fieri vrgeat, quod meminit faciendum. Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea *c*. SCIVISSE neminem ad cælum extulit, sed FECISSE; facere autem non vult, qui recusat scire facienda. Fons sciendi purissimus, libri diuini. Et quamuis ex eodem diuinę scripturæ fonte diuersi hauriant, idque sæpius, nemo tamen vnquam poterit totas has opes eruere. Ea est huius opulentiæ natura, vt quò foderis altius, hoc magis exundent diuini sensus; fons est nunquam deficiens *d*. Quemadmodum verò formica pabulum in hiemem, æstate sibi colligit, sic Christianus in tranquillo verbum Dei excipit, vt inde in rebus turbidis pascatur. Constat, eos qui hac in re contemptores, sic quandoque puniri à Deo, vt & ipsi sentiant se puniri, & videant alij. Alium ab alio doceri, alterum alteri submitti vult Deus. Sapientissimus erat rex Dauid, præceptorem in plurimis habebat Spiritum sanctum, probè sciebat adulteria & homicidia esse vetita, & tamen pœnitentiam prius non egit, quàm de ea disserentem Nathanem audijt. Christus Paulo *e* è nubibus concionatus est, & tamen erudiendum illum ad Ananiam misit. Cornelio *f* nunciauit Angelus, preces eius & eleemosynas Deo probari, sed simul ei Petrum à quo instrueretur, monstrauit. Reginæ Candaces quæstori Isaiam in curru legenti, non Angelus in præceptorem, sed Philippus à Deo assignatus est *g*. Moses, quem iure diceres Deo à secretis fuisse, & supremum intimumque Numinis consiliarium egisse; nihilominus à socero suo tametsi alienigena instituitur velut puer, nec sine acri verborum castigatione, modū docetur gubernādi populi *h* Christus ipse, æterna sapientia, medius doctorum sedet, & interrogat. *i* Nullus hominum sexus, nullus ordo & status, audiendarum concionum immunis est.

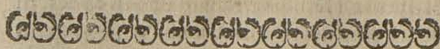
a *Hom.86.in.l.50.hom.*
b *Luc.c 8.*
c *Ioan.cap.13.*
d *Sermon.4.de Lazar.*
e *Actor.9.*
f *Actor.10.*
g *Actor.8.*
h *Exod.18.*
i *Luc.2.*

§. III.

§. III.

AT inter doctos, inquit, censeor: nil noui audiam; quæ dicturus est Ecclesiastes, iam ante scio. En humani ingenij eruditam superbiam? & quis eò peruenit ætatis & doctrinæ, vt non plura nesciret quam didicisset? Sed fac, omnium te esse doctissimum, nec doctiorem è concione rediturum: ita quidem intelligentia antecelles omnibus. Sed quid voluntas & memoria? an non mouenda illa & inflammanda, monenda ista erit & iuuanda? memoriæ facillimum est falli, pronissimum voluntati errare, nisi quotidianis subsidijs dirigantur, illa vt firmetur, hæc vt ab erroribus liberetur. Ergo non vtile tantum, sed & necessarium est omnibus, conciones audire; malis, vt corrigantur, bonis, ne corrumpantur; ignaris, vt doceantur; doctis, vt commoneantur, & vt noua discant, aut certè vetera memoria recolant: audiens sapiens sapientior erit, *a* &, auris sapientium quærit doctrinam. *b* Herodes multis sceleribus clarus, tam barbarus tamen, aut fatuus non fuit, quin aulicum concionatorem suum, *& libenter audiret, & audito eo multa faceret* c. In Herode non libentia tantum audiendi fuit, sed & longa quoque patientia, multa enim ex Ioannis cōcionatoris sui præscriptione facere non potuisset, nisi concionatorem sæpius, & de multis audiisset neque per catalogum dūtaxat enumerando, vitia regis Ioannes castigasse censendus est; sed rationibus & copiosè egisse, vt non tantum indicaret mala, sed & potenter dissuaderet. Non poterant regis adulterium, & tot eius flagitia, vnica Ioannis concione satis elui. singula singulas conciones, imò singula plures exigebant; mēs sceleribus obfirmata, crebro ariete quatienda erat: Et tamen *libenter eum audiebat*. Et quamuis ei Ioannes in os: & in faciem obijceret publicè: non licet tibi habere vxorem fratris tui, idque oratione indubiè longa probaret, tamen *libenter eum audiebat*, tantum in Herode fuit audiendi studium, nec destitit Ioannes: cetera omnia Herodis facinora silentio politico non inuoluit, clarus testis beatus Lucas: *d* Herodes autem, inquit, tetrarcha cum corriperetur ab illo, de Herodiade vxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit. itaque Ioannes in Herodis tyrannidem, in cædes, in tributa tam auarè collecta quàm prodigè in omnem luxum dissipata inuehebatur liberè, & tamen *libenter eum audiebat*, tanta in Herode fuit concionatoriæ obiurgationis patientia, vt non prima illa vehementiore, non secunda, nō tertia, non multis concionibus sequentibus fuerit offensus, *libenter eum audiebat*. Herodi Ioannes nunquam neque nimis sæpe, neque nimis prolixè, neque nimis simpliciter aut populariter, neque seuerè nimis, aut acerbè visus est concionari, *libenter eum audiebat, & audito eo multa faciebat*, modò facere perseuerasset, queri certè non potuit quod fortuna sibi veritatem inuideret. queritur id olim Seneca *e* &, Monstrabo, inquit, tibi, cuius rei laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit, Scilicet ille qui verum dicat: Non vides, quemadmodum illos in præceps agat extincta libertas, dum nemo ex animi sui sententia suadet dissuadetque, & vnum amicorum omnium officium est, vna contentio, quis blandissimè fallat. Non fefellit Herodem Ioannes, tam candidi pectoris, tamque aperti oris monitorem se prestitit, vt nil minus posse sit visus, quàm veritatem tacere. regias aures assiduè vellebat, quibus & flagitium illud identidem occinebat: Non licet tibi, Herodes, non licet tibi. Vbi mihi nunc illi delicatuli & prurientes auribus, qui si vno verbulo, etiam sæpe detorto & perperam intellecto, notatos se putent, & concionatorem execrantur, & cathedram Herode parricida & adultero, nescio an in hoc non deteriores sint, qui quamvis vitia, vt ipse, non fugiant, fugiunt tamen conciones quæ vitijs medelam faciunt, quod non faciebat Herodes. Seductori dat manum qui dare dissimulat preceptori, & stulto discipulum committit, qui se solum pro preceptore agnoscit. quisquis iam adeò sapit, vt neminem docentem audire nisi se dignetur, plus elationis ostendit, quàm eruditionis. nec potest in eo Virtutis esse amor in quo cœlestis doctrinæ odiū est, aut neglectus. Initiū recedendi à Deo est, fastidiū audiendi diuina, nec Deū diligit, qui pia monita non esurit. Lapis lydius explorat aurum, Euāgelium Christi reuelat cogitationes hominū.

a *Prou.*1. b *Prou.*18. c *Marc.* 6. d *Luc* 3 e *Lib.* 6 *de benefic.c.*3.



SEPTIMVM PRÆDESTINATIOINIS SIGNVM;

SYMBOLVM SEPTIMVM.

FRVTEX TABACI. Saluberrimum hoc fruticis genus est, vlceribus præsertim & vulneribus curandis illustre; grande vlcus corporis est, paupertas: grandius animi, peccatum, vtrique persanando mirificę conducit. *Eleemosyna, illa præsertim quæ datur benigno affectu in egenos.* & hæc per Tabaci fruticem repræsentatur. Ab Apostolo id discimus: Induite vos, inquit, viscera misericordię sicut electi Dei *a*. non dantis manum duntaxat, sed & affectum requirit. Verè beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. *b* Diuinę scripturæ syllogismo id firmatur. Qui accipit mutuum, seruus est fœnerantis. *c* sed ditissimus Deus per pauperem accipit mutuum. facilis est iam conclusio. alteram syllogismi partem confirmans Salomon: Fœneratur, inquit, Domino (seu, quod idem, Dominus accipit mutuum ab eo) qui miseretur pauperis. *d* Augustini ore Christus sic stipem mendicat: Da mihi ex eo quod dedi tibi, de meo quæro: da & redde, habuisti me largitorem, fac me debitorem, habeam te fœneratorem: temporalia mihi das, æterna tibi restituam teipsum tibi reddam, quando te mihi reddidero. Greg. Nazianz. orat. de amore pauperum: Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitãdo, nihil enim tam diuinum homo habet, quam de alijs bene mereri: tibi derelictus est pauper, velut Deo. talis in terra Deus Iob fuit; Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Oculus fui cæco & pes claudo, *e* Tobias Deo charissimus: eleemosyna, inquit, ab omni peccato & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna, omnibus facientibus eam. *f*

a *Ad Coloss.* 3.
b *Psalm.* 40.
c *Ad Coloss.* 3.
d *Psalm,* 40.
e *Iob* 29.
f *Tob.* 4.

§. I.

CHrysostomus: *a* Melius est, inquit, hanc artem dandi eleemosynam scire, quàm esse regem. hęc enim domos ædificat in cælis semper mansuras, hæc docet quomodo Deo possis similis fieri. Magna res est homo, & pretiosa, vir misericors. Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur, de panibus enim suis dedit pauperi. *b* Ergo beneficentia, vt eodem ore aureo loquar, Deo similes facit. & hæc charitatis mater, Christianæ virtutis proprium insigne, per quod discipuli Christi noscuntur: hęc nostrorum scelerum est medicina, hæc animæ sordes emundat, hæc scala quæ in cælum vsque porrigitur *c*. Christus præcipit. Thesaurizate vobis thesauros in cęlo *d*. Audite, ô diuites, nouam è cælo artem: nouus colligendi thesauri modus est, SPARGERE. Errastis hactenus, nam dando ditescimus, non corradendo & seruando Thesauros in orbe illo supero struit, qui pauperibus eos in hoc infero distribuit. imò nec opus quidem, plenas auro manus in egenos excutere; dare obolos & asses, date panis frustilla (modò beneuolus affectus accedat) & in fœnus recipietis plenissima horrea, opulentissimum ærarium. Censores olim lustrabant ciuium ædes, & num si quæ tineæ in vestibus, vermes in carnibus, mures in panibus reperirentur, indagabant, non cassus hic labor, hodieque forsan inuenirentur qui mallent hoc genus animalium pascere, quàm pauperes. Sed iam inuentus est locus, paterque cunctis ad eum aditus, vbi nulli mures, non tineæ, nulli vermes: Thesaurizate vobis thesauros in cęlo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. *e* Manna non corrumpebatur nisi quod in diem alterum seruabatur, numi non amittuntur, nisi, quos amittere nolumus: tutius seruari non potest, quàm quod perit inter manus mendiculorum. Ventres pauperum ampla sunt horrea, quicquid

quid hic reconditur, incendij fecnrum augetur, multiplicatâ vsurâ. Si: Abſalomus auream cæſariem ſuam attendiſſet, crines capite, non funes geſſiſſet: ſi fortunatiores rem ſuam in pauperum ſubſidium acciderent, tot amicos arcâ clauderent, quot numos; nihil dando hoc agunt, vt periculoſiores ſint inſidiæ, quo plures pecuniæ. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum, & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem, ſuadet Eccleſiaſticus *f*. Chriſtus: *g* Date & dabitur vobis. Puteus, ſi ſua non amittat, luteſcit: vberior fluit, & purior hauriendo. Cęlo deſtinati cùm ſtipem dant, ſi poſſent, cor adderent, adeò benigno ſenſu in egenos feruntur, idcircò beatos pronunciauit Chriſtus miſericordes, non eos ſolũ qui poſſent quàm plurimum elargiri, ſed qui vellent omnium miſereri. Pythagoras olim docuit, ſimilia non niſi à ſimilibus comprehendi; hoc vitæ mercatu, non niſi ſimile ſimili paratur, oleum emitur oleo. miſericordiam vis conſequi? hamum iace, miſericordiæ opus. At dando aliis, egebo ipſe? Puſilli animi homo, & qui mauis diffidentiæ tuæ credere, quàm ſyngraphæ Chriſti? quantos auaritia ad incitas redegit? nullos eleemoſyna. certat Deus cum liberalitate noſtra, nec munificentia finit ſe vinci: Date & dabitur vobis. *h* Sareptana vidua *i* non tantos fecit ſumptus, in ſiccum prandiolum Elię, quantos lucrata eſt. Eliſæi hoſpita *k*. plus recepit quàm hoſpiti ſuo contulit.

a *Hom.* 33. *& hom.* 36. *ad populum.*
b *Prouerb.* 22.
c *Chryſoſt. hom.* 6. *in c.* 3. *ep. ad Tit.*
d *Matth.* 6.
e *Matth.* 6.
f *Eccleſ.* 29.
g *Luc.* 6.
h *Luc. cap.* 6.
i 3. *Reg.* 17.
k 4. *Reg.* 4.

§. II.

At ſunt, non è numero prædeſtinatorum qui rarò dant, niſi dent malignè. Malignè dant qui quæ nauſeant, quibus carere malunt, quæ vix aut eſui ſunt, aut vſui amplius, pauperibus elargiuntur: ſi quid in domo vetminoſæ carnis, ſi quid mucidi panis, ſi quid fugientis vini, aut morientis aceti; ſi quid putridi, ſi quid fœtidi quod vix cani porrigas, mox ad pauperes abit, munifica donatione. Heu Chriſtiani, quàm ſæpe blandâ perſuaſione, nos fallimus! hoc non eſt oleum, ſed (quod Baruch *a* exprobrat) oliuarum oſſa offerre. Deus ad Cain *b* & munera eius non reſpexit, quia viliſſima de terræ fructibus offerebat, qui poterat meliora. Parum potes? ſufficit multum voluiſſe. Multum potes? caue velis parum dare. Si re non potes, pauperem ſpe bona, & miti alloquio iuua; ſaltem animo miſerere. Spreti non ſunt Iſraelitę illi qui ſimilam, ſetas, aut caprarum pilos obtulerunt; meliora deerant: ſed ſi aurum habuiſſent, & iſta obtuliſſent (ait Chryſtſoſtomus *c*) maledicti protinus fuiſſent. Quidam non malignè dant, ſed oleum miſericordię, ſordibus luxuriæ vitiant; tam faciles ad eleemoſynam quàm in libidinem proni Anazarbæi Ciliciæ populi, opimam regionis oliuitatem, virginum ſuarum caſtimoniæ tribuunt, quæ ſolæ illic plantãt oleas, & oliuas legũt. Chriſtianis certiſſimum ſit, oleam hanc noſtram & Veneris myrtum, inimiciſſimas eſſe arbores, nec in eodem plantario iungi poſſe. ingrata eſt Deo eleemoſyna, quam fœda carnis voluptas comitatur, nec ſimul placere poſſunt, manus munifica, & libidinoſus animus. Sunt alij, qui quidem hoc carnis luto non merguntur, ſed quia videri amant & laudari, oleum ſuum ſteriliſſimo labore effundunt. Et cur, mi Chriſtiane, ſcit lęua tua, quid dextera tua faciat? Iobus *d* oliuę te comparat florem proijcienti, hęc enim arbor, inquit Gregorius, *e* etſi large floreat, ſi tamen immoderata ſtringatur nebula, fructum omnem deſperari iubet, ita qui tunc maximè miſericors eſt, cum ſpectatores habet, vel vt habeat, fructum operis perdit, ex nebulâ fauoris. Hominis prędeſtinati eleemoſyna, vnicum obſeruat oculum, ſed omnia cernentem; nec laudem expectat, niſi à quo & præmium, ab vno ſolo Deo: Et quamuis aureas habeat alas eleemoſyna, Chryſoſtomo *f* docente, non tamen pauonis inſtar, admiratores ſibi deligit in terra, cùm muneratorem habeat in cælo, eo ſuis aureis alis ſubuolat, & Chriſto ſe ſiſtit, quem in mendico agnoſcit. Eleemoſyna tam non cupit eſſe nota, vt ſi poſſit, etiam clam domino ſuo latere velit, nam homo verè miſericors, non laborat vt à multis ſcia-

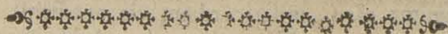
ris sciatur quantum dederit, modò sciat is vnus, qui potest danti reddere. ideò D. Cyprianus hunc beneuolum in egenos animum, securitatis nostræ salutare vocat præsidium, quo Deum debitorem constituimus, & Christum iudicem demeremur.

a *Baruch. cap. 6.*
b *Gen. cap. 4.*
c *Hom. 32. in epist. ad Hebr.*
d *Iob. cap. 15.*
e *Gregor. lib. 12. mor. c. 26.*
f *Hom. 32.*

§. III.

SVpremo fatalis iudicij die, de misericordia rigidum examen erit, & quæstio, ij quibus cor immitte, durum, immisericors fuit, terribile velut in tabella decretum legent: a *Ite maledicti in ignem æternum.* At ij quos iam ab æterno diuina destinatio Angelorum societati adscripsit, fidentius loqui poterunt cum iudice; licebit illis dicere: da; quia dedimus: da te, quia tua caussa dedimus: miserti sumus aliorum; tu nostri miserere: fecimus quod iussisti, redde quod promisisti, non erubescet hæc postulata iudex, & debitorem se libenter fatebitur. Cernent electi patulum in Christi latere hiansque & roseum vulnus, inque eo velut gemmis scriptum: *Venite benedicti, possidete regnum.* impetrastis quicquid petitis. agnosco promissionem meam, laudo misericordiam vestram, quę iure sistere se præmio potest; accipite præmium quod pretio æstimari non potest, quicquid vlli meorum fecistis, mihi factum est. Vestra me commiseratio cibo potuque sępius refecit: vestris ego vestibus tegebar, ad vestras ego ædes peregrinus diuertebam, vester in me amor, ipsos ad me carceres penetrauit; vestra misericordia dixi: *Venite benedicti.* fragmen panis famelico dedistis? En, mensam paratissimam, venite æternum epulaturi, peregrinos tecto non exclusistis: Angelorum ciues vos esse iubeo, seminudorum algentibus membris lanam iniecistis: adeste, immortalitatis purpura velandi: *Venite benedicti.* O quæ hæc rerum commutatio pro centonibus, pro obolis!, pro mensarum miculis, paludamentum gloriæ, thesauros cęli, delicias non finiendas recipere? Omnis misericordia faciet locum vnicuique secundum meritum operum suorum, & secundum intellectum peregrinationis ipsius *b.* Hæc si quam vera, tam essent omnibus persuasa, nemo foret, qui non tam vili vellet cælum emere: Verissimè dixit Augustinus: Si vis mercator esse optimus, da quod non potes retinere, vt recipias quod non poteris amittere; da modicum vt recipias centuplum, da pauperi nummum, vt à Christo impetres regnum, da buccellam vt obtineas peccatorum veniam, da vestem vt mereatis gloriæ stolam, *c* da vilia vt consequaris æterna. Quæ autem stultitia, inquit Chrysostomus *d* illic tua relinquere vnde exiturus es, & illuc non præmittere, quò iturus es? Illic ergo tua repone vbi tuam habes patriam.

a *Matth. 25.*
b *Eccl. 16.*
c *Cæs. Arelat. hom. 13.*
d *In Matth. 6.*



OCTAVVM

PRÆDESTINATIONIS

SIGNVM

SYMBOLVM OCTAVVM.

CVPRESSVS. hæc perpetui viroris & iucundi odoris arbor putredinem in se non admittit, ab alijs etiam, cadarosum fœtorem prohibet; hac non immeritò *vilis sui æstimatio* significatur, quæ latentem superbiæ vermiculum interficit, nec hominem ita corrumpi finit & putrescere, vt sibi placeat, mala certè sanies, placere sibi ipsi. Odi superbos & arceo, clamat Dauid: non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam. *a* Rarum aiunt esse generosum pharmacum, cui non insit veneni aliquid aut sacchari: nullum certè vitium est, in quo non aliquid superbiæ. percense omnia, & sic esse deprehendes. Initium omnis peccati est superbia, & qui tenuerit eam, replebitur maledictione, & subuertet eum in finem. *b* Superbia pessimi ingenij fomes, funestis ac multiplicibus vitijs, in diuersa prorumpit, odij, amorisq; & super omnia inuidiæ supplicijs

plicijs obnoxia. Nec alij magis anxij aut perpetui motus sunt, quam hominum non tam quærentium laudem, quàm hanc sibi deberi credentium. Et contemni se facilè suspicantur, & hanc aliorum, vt putant, contumaciam, in se acerbissimis curis vindicant. Iam sua vitia nesciunt, iam virtutes aliorum. Sic inflatis & turgentibus, pietas, fides & quicquid in hominibus sacrum, infra famam honorumque cupiditatem iacet. Et ceterorum quidem vitiorum materies sæpe vilissima, plerunque nobilissima est superbiæ, quæ quoduis præclarum facinus, eruditionem omnigenam & virtutem, omnem sanctitatem audet arrodere, prorsus ad instar vermium, qui non nisi optima pyra aut poma perrodunt, non est qui Diaboli mores venustius exprimat superbo. ille altissimo par esse nitebatur, iste non exequari vult alijs, sed præferri. Sed nusquam non resistit superbis Deus, *c* vti miles stans in pinnis mœnium, quotquot ascendunt, romphæâ deturbat: quandoque tamen etiam vi nulla superbus à Deo sternitur, perinde ac si regius olitor excrescentes in altum herbulas ludentibus digitis attondeat. Saul humilis in regem euectus, sublimis deiectus est. Sunt qui natura cepas, sunt qui araneas aut feles horreant natiuo odio: hęc natura Dei est, superbos horrere & execrari: Abominatio Domini *d* est omnis arrogans; Immundus est apud Deum omnis qui exaltat cor suum *e*. Sed veluti pestifera lues, varia corporis parte se prodit, sic superbia non vna moratur sede: quorundam occupat oculos, aliorum linguam, horum manus inuadit, plurimorum veste se inuoluit: sunt quorum collari tam pacata sedet & immobilis, vt illam nec centum concionatores loco moueant. Sunt quos sui negligentes, & iuratos superbię hostes diceres, nisi suas epulas, ędificia sua, liberos suos atque familiam, ipsam supellectilem suam superbire docerent, arcano magisterio. Sic variè superbiam spiramus, subtili prorsus ventulo; quandoque ipsi nos deijcimus infrà quamlibet vilitatem, rosas & mulsa loquimur, aulæ byssina verba iactamus, omnium genibus aduoluimur, vt malè super alios efferamur: in alto iam positi, nec superiorem ferimus, nec parem. Quid superbis puluis & cinis? leuite mors afflatu disperget. Quid tibi places Suffene? fœtes hominibus, fœtes Angelis, fœtes Altissimo, terram spiras (ô lutũ prisci Adami!) & Luciferi fœtorem spargis. Si tibi non odor tantum cupressi, sed & altitudo placeat; age, ascende, sed pręter te solum, neminem despice. Hoc grande & præclarum est, in alto non altum sapere; cùm extolleris, teipsum deprimere, & (quod prędestinatorum est proprium) meritis cælum attingere, & opinione sua circa solum repere. Bernardus: *f* semper, inquit, diuinæ gratię familiaris esse solet humilitas. quæ est hęc tam sublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, insolescere gloria nescit? non est magnum in abiectione esse humilem, magna & rara virtus est, *humilitas honorata*. Auditis hæc reges, & principes, rerum Domini? Auditisne ista vos viri tam docti quàm superbi? vos tam fastuosi quàm numosi? rara virtus est, *humilitas honorata*. Veræ autem humilitatis hoc est proprium, vt quò quis, cælo teste, sanctior, eò se iudice vilior censeatur. Abraham Deo commendatissimus, nonne sibi *cinis & puluis* g? Petrus Ecclesiæ petra, nonne se palam & ex animo professus *hominem peccatorem* h? Paulus vas electionis & Apostolorum princeps, nonne sibi *abortiuum & indignus vocari Apostolus* i? Verè aliud exaltationis principium non est, quàm humilitas, & vilissima sui æstimatio.

a *Psalm.* 110.
b *Ecclesf. cap.* 10.
c *Iacobi* 4.
d *Prouerb. cap.* 16.
e *Prouerb. cap.* 10.
f *Hom.* 4. *super Missus est.*
g *Gen.* 18.
h *Lucæ cap.* 5.
i 1. *Cor.* 5.

§. I.

SVperbia virtutum omnium ruina, & altissimum hominum & angelorum præcipitium. qualis ô Deus, inter cælum & terram facta est olim commutatio! pulcherrimus omnium angelus cælo præcipitatur, & miserrimus omnium mendiculus, in cælum ab angelis deportatur. nam vnde Lucifer superbus cecinit, eò vlcerosus Lazarus ascendit, quem credibile est sæpius sua vlcera numerasse, quàm

quam suas virtutes; nec dubium quin cunctis patientior sit visus quàm sibi, genuino sui contemptu, non illepidè & vere dixit Sanctorum quispiam: parum valet, qui se aliquid valere censet; nil penitus valet, qui se multum valere autumat. huic assentitur Bernardus, &: omnia, inquit, illi desunt, qui nihil sibi deesse putat. addi potest: cælo natos non videri, quibus sua tantùm placent, qui alienæ vitæ superbissimi censores, suę vanissimi æstimatores, tam falluntur circa aliena, quam in proprijs cæcutiunt, iucundâ lippitudine. Abite, ô vani, cælum eiuscemodi pauones non admittit: cælo prædestinati, nullius vitam ita rigidè censent ac suam, nullius mores toties damnant quàm suos; facile indulgent omnibus, nunquam sibi; in neminem seueriores quam in seipsos miseri nos! puluis sum & vmbra, breui ad plures abituri, & tamen origines nostras, & Maiorum imagines longâ ostentatione percensemus, tanquam si magis homines sint, qui plures auos numerant. Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut vmbra pretereunt *a*. quoquò vertamus oculos, lacrimus nostras cernimus. cęlum tuemur? patriam quidem eminus videmus, sed in exilio nos esse sentimus. terram despicimus? foueam illa nobis minatur, & licet eam pedibus calcemus, caput tamen nostrum sibi ea pollicetur, paulò post pro libitu tractandum. Nos ipsos aspicimus? ô pulchrum & rubicundulum pomum! sed vermiculus later, putredo, sanies, mors penitis visceribus delitescunt; cor ipsum inspicimus? ô profundam specum, & fœdam! quantum hic anguium & colubrorum agmen? heu, vitijs scatemus, nobis tamen necdum vilescimus, miserijs, stultitiâ, peccatis obtuti iacemus, & tamen beati, sapientes, docti videri volumus, ac digito monstrari. Prædestinatos vniuersa hæc ad maximam sui vilitatem compellunt, ita vt quò magis suaque considerant, tantò magis in dies sibi ipsis sordescunt & his ex facili, vti beato Paulo, sordent omnia, qui sibi prius ipsis sordere incipiunt, nec difficulter omnia contemnunt, qui ante omnia seipsos. Quisquis beatus esse vult, discat contemni, &, pręter Deum, contemnere vniuersa. Norunt prędestinati quàm verè sit dictum à Chrysostomo: *b* Minimum de se sensisse tam magnum est, quàm res maximas fecisse. Norunt clamantis vocem: qui vestrûm maior esse voluerit, in regno cælorum (si tamen eò perueniat) minor est futurus. Viam humilitatis norunt esse confragosam, & initio nonnihil difficilem, sed planiorem paullatim & commodiorem; colliculum sibi esse superandum sciunt, hunc quærunt & ab alijs ostensum auidè scandunt: amant contemni, occasiones arripiunt: cùm se despici vident, lætantur, sibique ipsis plus quàm vllus inimicorum insultant, horum nemo, sui despicentiam gladio se vindicaturum minatur; nec verbo vindicant: nemo manum, nemo pugionem intentat contemptori, vt qui plus commodi ferat quò plus contemptus. Prędestinati in scholâ Christi, altè combiberunt, se hominem sannis non decrescere, nec contemptu fieri minores. Tantus est vnusquisque, quantus est in oculis Dei, *c* non pilo maior, nec iuxta hominum intuitum Deus iudicat *d*. Parui Deo sumus, si magni nobis: grandes ipsi, si nobis exiles. puteus quò est profundior, hoc illius aqua purior; æstimatio sui quò vilior, hoc Deo gratior. defodiendi sunt immodici, ingentes animi deprimendi, atque vniuersa nostra superbia, miseriarum, inscitiæ, defectuum nostrorum mole obruenda. Moschum aiunt in locis graueolentibus amissum, odorem recuperare? ira nos si seriò nobis ob sordes nostras vilescamus, non quē hactenus dedimus, sed quem oportuit, emendatioris vitę odorem exhalabimus.

a *Psal.* 143.
b *Hom.* 3. *in Matth.*
c *Imit. Christi lib.* 3. *c.* 50.
d 1. *Reg.* 16.

§ II.

Rogatus vir religiosissimus, quam potissimum ad cælum viam inuenisset, respondit. *Si se homo semper accuset.* Hoc pœne tota Christianorum disciplina est, inquit Augustinus. *a* Ambrosius: *b* Signum, inquit, Electorum est, malè de se sentire, & vulnus suum agnoscere. Gregorius *c* Reproborum, ait, est proprium, semper praua agere, & nunquam quæ egerint, retractare. Omne enim quod faciunt, cęcâ mente pertranseunt, factumque suum nisi puniti, non agnoscunt.

Electi actus suos quotidie ab ipso cogitationis fonte discutiunt nec inde securi sunt, quia videri à Deo in se, quod ipsi non vident, agnoscunt. Ecclesiastici *d* consilium est: quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam, quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur. Verè maxima in omnibus perfectio, suæ imperfectionis cognitio: & longè laudabilior est animus, cui nota est infirmitas propria, quam qui eâ non respecta, mœnia mundi, vias siderum, herbarum vires, fundamenta terrarum & cælorum fastigia rimatur. Cogitas magnam constituere fabricam celsitudinis? de fundamento prius cogitatio humilitatis: omnes delectat celsitudo, sed humilitas ad eam gradus est. Excelsa est patria, sed humilis est via, qui seriò inquirit patriam, non recusat viam. *e* At verò, quod D. Hieronymus meritò deplorat: *f* multi humilitatis vmbram, veritatem pauci sectantur: pauci, sed hi beati & cælo prædestinati, qui quò magis seipsos vident, tantò magis sibi ipsis displicent, tantò pretiosiores Deo, quantò sibi viliores; *g* qui minus se vident, minus sibi displicent. Multi sciunt multa, seipsos nesciunt, tantò minores in Dei oculis quantò maiores in suis. Magnus & tutus ad Deum ascensus est, propriç vilitatis agnitio. Et verissimè dixit Cassiodorus: *h* Descendendo, cælum ascenditur.

a *Lib. de virg. c.* 31. b *Aol. de Dau. cap.* 9.
c *In cap.* 5. *Iob.* d *Eccles. cap.* 3.
e *Aug. de verb. Domini* f *Hier. epist.* 27.
g *S. Greg. l.* 35. *mor. c.* 5. h *In Psalm.* 6.

NONVM
PRÆDESTINATIONIS
SIGNVM;
SYMBOLVM NONVM.

HASTIS PER OLEAGINVM SERTVM CONIVNCTIS repræsentatur *Dilectio inimicorum*. Oliuę ramus, priscis notissimum pacis signum fuerat. Flexilis his oliua hastas, hostiliter concurrentes conciliat, & in amplexum cogit, vti amor inimicos. Serium Christi præceptum est: Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cælis est *a*. Opus hoc, inquis, arduum est & difficile. Sed quo difficilius, hoc Deo gratius & nobis vtilius. Multa sunt genera eleemosynarum, quę cùm facimus, adiuuamur vt nobis dimittantur peccata, sed ea nihil est maius, quàm cùm ex corde dimittimus peccata ijs qui offenderunt nos *b*. Christus iam in alto pendens, linguam solam à flagris & clauis habuit immunem, & hanc in ipsa cruce primò omnium soluit, in patrocinium eorum qui se manu aut lingua crucifixerunt. Disertus & potens fuismet hostibus aduocatus. Et discipulos in hoc habuit hic in cruce Magister, sed paucissimos. Stephano pro inimicis oranti cælum panditur, velut si ad nobile hoc spectaculum cœlites omnes sint intenti. Idem sanctissimus protomartyr pro se, stans, pro inimicis vtroque genu flexo precatur, & simul patefactum intuetur cœlum, stantemque Iesum à dextris virtutis Dei *c*. Si liceat quærere: Domine quid hoc agis? priusne præmium & triumphus, quàm prælium? nondum os Stephani aperitur, & iam cæli ianuæ reserantur? nondum viuere desijt hic Leuita, & te iam videt? numquid nemini bene meritorum te finis esse aspectabilem, nisi in supremo tui domicilij recessu? quid ergo est quod Stephano exeat obuiam beatitudo, & extra cæli ianuas procurat; nondum ex arena hic miles abijt, adhuc in puluere luctatur, etiamnum orat, & quidem pro suis hostibus. O felix & potens oratio! Sed perpendamus caussam sic accelerantis præmij. Tam grata Deo est iniuriarum remissio, & seria deprecatio pro inimicis, vt mitissimus Deus omnem hîc maiestatem ponat, amplissimam legis gratiam faciat, nec ad regium solium primum coronare athletam velit, sed præueniat, iubeatque pulcherrimam beatitudinem ad ipsas palatij valuas, imò extra domus limina prodire, vt felicissimus hic pugil, qui hostes infensissimos ac ipsos interfectores suos amauit, proque eis & lacrymans & moriens supplicauit, præter legem honorificentissimè

ficentissimè ad triumphos euocetur, & hoc est æterni regis priuilegium, iis qui iniuriarum volunt esse immemores, concessum. adeò non malè pati, sed malè facere, est malum perpeti. Mitissimus Dauid, qui cum vrsis & leonibus pugnabat, & vincebat; ille sic strenuus & nullo timore perterritus, cùm hostem capitalissimum Saulem sub hastæ cuspide non semel teneret, parcere tamen maluit quàm occidere, illudque veluti armorum suorum insigne cantabat: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. *d* Fortissimus Paulus qui armatorum cuneos, qui mortem, qui inferos ipsos in certamen vocabat, in inimicos adeo clemens erat & benignus, vt diceret: *e* Maledicimur & benedicimus: persecutionem patimur & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus.

a *Matthæi* 5.
b *Aug. in Enchirid.*
c *Actor.* 7.
d *Psalm.* 7.
e 1. *Corinth.* 4.

§. I.

NObilissimum & generosissimum vindictæ genus est, ignoscere cum possis vlcisci: & longè gloriosius est tacendo vincere inimicum, quàm respondendo: honor est homini qui se separat à contentionibus *a*. Ambrosius: *b* Vindicare se, inquit, non est actus fortitudinis, sed abiectionis, & timiditatis: Vincitur ab inimico, non vincit, qui se vindicat, nec aliter sentit philosophorum princeps: *c* Sicut debilis est stomachi, ait cibum duriorem non posse concoquere, ita hominis pusillanimis est; verbum duriusculum non posse sustinere. Nemo luculentius probat se Christianum esse, quàm qui amat inimicum, Virtuti exercendę aut sincerissimo amico est opus, aut asperrimo inimico, cui nemo vnquam sic nocuit, vt non magis sibi ipsi. Chrysostomus: *d* Vindicta, inquit, in corde posita, nocentior est vipera. neque enim minus malum est, referre iniuriam quàm inferre. inimicum feris? teipsum letaliter iam læsisti, & hoc est prunas è foco rapere, sed omnium primò sibi manus amburere, dein alios ijs perfundere sic, semper prima pars malorum in auctorem suum vertitur, interdum etiam nouissima, cum sæpe interim sit illæsus, in quem pernicies parabatur *e*. quisquis alium odit, primum animę suę vulnus infligit. qui non diligit; manet in morte *f*. At durum est, quicquid dicant alij, durum est, inimicum amare. Sed erit longè durius inter innumeros inimicos apud inferos ardere. Difficile eum diligere quem vix odio dignum censeas: sed difficilius erit audire ab iride clamantem: *Abite maledicti in ignem æternum.* Nimis arduum est, illęsum eum finere qui toties lęsit: Montem non scandet, qui vitat ardua: cęlum fugit, quisquis inimicum odit. Peregrinabundi huc illuc sępe currimus, subinde deteriores redimus; templorum aras cera cumulamus, nos interim saxea pectora gerimus; impetrando Iubilæo satagimus, nec tamen vindictam vrgere desinimus, ô mi Christiane, Iubilæum Deus in ædium tuarum vestibulo tibi statuit, tuum facis vel verbulo, dic: *Ignosco*, & noxarum omnium veniam impetrasti: Dimitte & dimittetur tibi, *g* nam si tradideris corpus tuum ita vt ardeas, charitatem autem non habueris, etiam ergà inimicos, nihil tibi prodest. *h* Diues censetur, qui multos numerat debitores: inimici in te iniurij multa tibi debent, ideò ab illis ditesces si velis Subduc modò ratiunculam, quantum tibi sit æris tui, quantumque alieni: diues es si non reddis ijs quibus debes. quot nomina apud Deum contraxisti? & iam negligentia tua factus es non soluendo. quin tu ergo Deum ad debitores tuos remittis, & tua nomina, quæ nunquam posses, per illos expungis? Dimitte & dimittetur tibi. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. *i* Ingentia tibi debita condonat Deus, sit tu alijs parua. notum illud Hieronymi: O formidolosa sententia! Si parua fratribus non dimittimus, magna nobis à Deo non dimittuntur. Veniam quam quis habet inimico, hanc à Deo speret.

a *Prouerb.* 20.
b *Lib.* 1. *offic. cap.* 36.
c *Aristot.* 4. *ethic. cap.* 3.
d *Hom.* 41. *in Act. Apost.*
e *Lactant. de ira Dei.*
f 1. *Ioan.* 3.
g *Luc.* 6.

h 1. Co-

h 1. *Corinth.* 13.
i *Eccles. cap.* 28.

§. II.

Ergo saltem tui miserere ô homo, & ne teipsum oderis, ama inimicum. Vltionis non longa est, delectatio, misericordiæ sempiterna. Noli, obsecro, vinci à malo, sed vince in bono malũ. *a* Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere, prunas enim congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi *b*. vince in bono malum. De hac victoriâ Chrysostomus. *c* In Olympicis, ait, certaminibus Diabolo consecratis lex est, malefaciendo vincere: in stadio Christi, omnino lex est cõtraria; hîc enim non eum qui percutit, sed qui percutitur, coronari decretum est. Si mansuetudinem exhiberemus, essemus omnibus insuperabiles, nec vlla ad nos iniuria perueniret. Ergo, ne dicas: reddam malum. expecta Dominum & liberabit te. *d* nec dicas, quomodo fecit mihi, sic faciam ei *e*. Et cur damno tuo nocere cupis alteri? O canis quid lapidem mordes? cum manu age quæ misit lapidem, ô bubo, ô cæce, quid furis in aduersarium? dimitte eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret tibi *f*. Ad mortem damnatus carnifici non indignatur, sed iudici, & cur, misellе homo, carnificem tu tuum inuadis? iudicẽ attende. Deus est, qui talem in te antagonistã immisit, sed bono tuo, plectendis delictis tuis. Iobo Diabolus nec vnam ouiculã ademisset, nisi Deus id permisisset. Dominus dedit, & Dominus etiam abstulit, *g* non Diabolus. Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esse desuper, respondit Pontio Christus *h*; idem prorsus inimico tuo responde. Plurimis plus inimici profuere quàm amicissimi, tyrannos tolle, non erunt martyres: non sint inimici, tollentur plurimorum præmia. non minus Diocletianus Ecclesiam ampliauit immanitate & gladio, quàm Constantinus liberalitate & auro. Euangelicus ille paterfamilias, voluit frumentum & lolium vnà surgere: Sinite, inquit, vtraque crescere, sed vsque ad messem *i*. At nos præproperi & in perniciem nostram festinantis ingenij homines, vt primum noxiam herbulam conspicamur, mox clamamus: carduos ad ignem, ad flammas lolium, inimicos ad Orcum. Lentius, ô boni, lentius; non sic licet ante messem in agros grassari. tempore messis dicetur messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburẽdum. Cur ergo vota nostra damnamus ipsi, tam malè festinato impetu, quid inimicos ad pœnas raptamus? hoc genus lolij, falcem & ignem non euadet, sed nondum est messis. Christus cum suos orare, ac septemplicem petitionem diuino patri offerre docuisset, *k* è septenis his petitionibus non sine caussa solam illam de condonandis iniuriarum debitis repetijt, explicauit, & quid explicatione hac aliud declarauit, quàm, quędam monstranda esse, quædam etiam inculcanda. nec enim vnquam nimis dicitur, quod nunquam satis dicitur. Et vel inde diuinam legem dilaudans Dauid: Latum, inquit, mandatum tuum nimis. *l* verè latissimum, quod notos ignotosque, tam benefactores quàm hostes, dignos & indignos, inimicos perinde atque amicos amari præcipit. Nemo torque aureâ collo affusâ, tam certo se vel diuitem, vel doctum, aut nobilem probat, quàm certo quis Dei se filium esse demonstrat, qui inimicos amat *m*. Sed quis ita sẽper apud se est, cum iræ fluctus insurgunt, qui non pessimis execrationibus inimicum liberali ore deuoueat? At Christiani est, imperare iræ & motos eiuscemodi fluctus componere. Pulchrè Augustinus: *n* Audisti, ait, conuitium? ventus est, iratus es? fluctus est. vento igitur flante, fluctu surgente periclitatur nauis, periclitatur cor tuum. audito conuitio vindicari vis, & ecce vindicando te, fecisti naufragium, & quare hoc? quia dormit in te Christus, oblitus es Christum, nimirum excidit tibi, Christum, cùm crucifigeretur inimicis suis non crucem, sed veniam à patre lacrimis exorasse. En ergo Christus in te dormit, qui pro suis hostibus, non vigilare tantum, sed & mori te docuit. Excita ergo in te Christum, & dic tibi ipse. Et qui sum ego vt vlcisci me velim? forsan priùs ego mortem, quàm inimicus vltionem meam sentiet. hinc verò migrantem animam repellet à se Christus, qui mansuetudinem docuit non furorem; submissionis præceptor, non vltionis; charitatis atque veniæ magister, non odiorum & vindictæ.

a *Rom*, 12.
b *Prou*. 21.
c *In c*. 12. *ad Rom*.
d *Prou*. 20.
e *Prou*. 24.
f 2. *Reg*. 16.
g *Iob c*. 1.
h *Ioan. c*. 19.
i *Matth*. 13.
k *Matth*. 6.
l *Psal*. 118.
m *Chryʃ. hom*. 3. *in epiʃt. ad Phil*.
n *Serm*. 3. *inter* 17. *hom*.

§. III.

SEd ſine oculis, ſine auribus eſt vltio ſurda & cœca fertur, quò eam rapit impetus, vt iure priſcus poeta indignetur:

—— Verum ita ſunt iſti noſtri diuites
Si quid bene facias, leuior plumâ eſt gratia:
Si quid peccatum eſt; plumbeas iras gerunt,
Plaut. in Pœn. act. 3. *ſcen. vlt*.

Nempe plumbeo plerique ſunt obtuſoque & iacente animo, qui rebus omnibus, præterquam iniurijs indormiunt, qualibet offenſionis aurâ, gratiam auolare iubent & euaneſcere, contumeliam grandi odio, velut appenſo plumbo in pectus altiſſimè demittunt. Date veniam, Chriſtiani, ab ipſis idololatris ſuperamur: eorum & teſtimonia & exempla nos lapidant, vt ſupremo mundi die, nulla nobis futura ſit excuſatio. Sanè Pompeio Magno non magis laudi datum lego, quòd tribus ampliſſimis triumphis tres orbis terrarum partes complexus ſit, quàm quod eſſet, vt Paterculus *a* ſcribit, amicitiarum tenax, in offenſis exorabilis, in accipiendâ ſatisfactione facillimus. Auguſtus Imperator Cinnam necem ſibi machinantem vita donans: O Cinna, inquit, iterum tibi vitam do, priùs hoſti, nunc inſidiatori ac parricidæ, eique conſulatum obtulit. Vis exitum? Cinnam habuit perpetuò amiciſſimum, & ſolus illi hæres fuit. Phocion innocentiſſimus, & Imperator, iam capite damnatus, cum lictor ei venenatum calicem porrexiſſet, rogatus à cognatis, quidnam ad filium mandaret? Mando, inquit, vt obliuiſcatur huius poculi, quod ab Athenienſibus propinatum nunc epoto. Iulius Cæſar nihil vnquam præter iniurias oblitus dicitur. At quis noſtrum hic videri aut eſſe vult obliuioſus? quàm firmâ plerique omnes memoriâ ſumus, cùm iniuriarum res agitur? Beneficia pulueri, ſilici verò iniurias inſcribimus, manet altâ mente repoſtum. Nemo cedit, nec Deo quidem imperante. Iam olim Deus vindictam omnem prohibuit, & ſeuerè prorſus edixit: *Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore* b. Nihilominus quotuſquiſque eſt, qui non impiè reclamet? *Mea Domine, eſt vltio & ego retribuam*. Opponit iterum Deus: *Mihi vindictam: ego retribuam* c. Obluctatur iterum homo: *Mihi vindicta, Domine, ego retribuam: tu nimis es exorari facilis, ſera nimis tua eſt vltio*. Sic improbiſſimo & pluſquam temerario auſu, Dei munus inuadimus; gladium in inimicos noſtros ab ipſo ſtringendum flagitioſe præripimus; pars læſa cum ſimus, iudicis ſeueritatem induimus.

a *Lib*. 2. *hiʃt*.
b *Deut*. 32.
c *Rom*. 12.

§ IV.

NArrat Rufinus Aquileienſis *a* (& complures alij Græcorum interpretes *b*) &: Ad Siſoium, inquit religioſiſſimum ſenem, iniuriam quidam paſſus ſe contulit, & contumeliæ genus, ore, vt fit, tragico exponens: obſecro, inquit, permitte mihi Pater, vt homo ſim & me vindicem. At ſenex multis apud eum precibus inſtitit, ne ſic homo eſſe vellet, vt diabolus fieret. Nimirum Deo id curæ futurum, Deo vindictam omnem permitteret; ſat fortem eſſe hunc vltorem; iniuriarum reum diuinas manus non euaſurum. At ille: mihi certum eſt, inquit, hoc ei non condonare, nec deſiſtam dum par pari reddidero. Cui ſenex: quæſo te inquit, homo ſis, ſed Chriſtianus, & quid ratio dictet; non quid impetus velit, attende. Et vero ratio, inquit iſte, hoc ſuadet, vt ei non parcatur, qui nec ipſe pepercit alijs. Contra Siſoius: Sed hoc tuum non eſt, inquit, aut velle, aut facere. Ius gladij in hac cauſa penes ſolum Deum eſt. Deus vltionum Dominus, Deus vltionum liberè egit *c*. nobis hæc agendi libertas negata eſt. Et noſti, credo, quid Chriſtus non conſilij ſed præcepti dederit: inimicis non tantum veniam, ſed & preces, amorem, beneficia deberi. Pater, inquit iſte, ani-

mus meus commotum mare eſt, nec quietu-rum dum me vindicâro. Quandoquidem ergo inquit Siſoius, obfirmaſti animum, ſaltem non præcipita; obſecro prius oremus. Ambo ſimul ſubmiſerunt genua, & vocē prçiuit ſenex, in hæc verba: Deus, tuum nobis auxilium iam non eſt neceſſarium, nec vt pro nobis ſollicitus ſis, rogamus: nos ipſi omnia curabimus: noſtra eſt vltio, & nos retribuemus, iamque in eo ſumus vt inimicos noſtros ponamus ſcabellum pedum noſtrorum *d* Adeô perculerunt hominis animum hæc verba, vt mox toto corpore ad ſenis genua prouolutus, humentibus oculis promiſerit, illatam iniuriam nec verbulo à ſe vindicandam. Hoc iuſti iuſtorum præceptum eſt; hæc germana filiorum Dei nota, non grauatè dare veniam, offendenti, inſuper etiam offenſam beneficio redimere: Videte, inquit Paulus, *e* ne quis malum pro malo, alicui reddat, ſed ſemper quod bonum eſt ſectamini inuicem & in omnes, nulli malum pro malo reddentes *f*. Hæc Paulus; ſed hæc Chriſtus *g* apertius etiam longeque ſeuerius iniungit: Vobis, inquit, dico qui auditis, diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos: benedicite maledicentibus vobis. Et prout vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter. Et ſi diligitis qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia; nam & peccatores diligentes ſe diligunt: Et ſi benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia? ſiquidem & peccatores hoc faciunt; Verūtamen diligite inimicos veſtros, & erit merces veſtra multa, & eritis filij altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos. Hæc quidem iuſte imperas, & liberaliter promittis, ſed, ô bone Domine, quàm multi ſunt qui te non audiuut, nec lex tua apud illos tanti eſt vt finem ponant odijs; fatentur nolle ſe iſtam ignoſcendi facilitatem effeminari; nil ſibi fore iucundius quam præſenti & pari monetâ factam iniuriam perſoluere: atque ſi optio illis, quæ Salomoni, *h* fieret poſtulandi quæ vellent, non ſapientiam peterent, ſed vindictam. Horum nemo non clamaret: da mihi Domine inimicorū meorum animas; cetera relinquam tibi. Hic germanus vindictæ ſpiritus eſt Dei legem non curare, Dei minas parui ducere, iniuriā non tantum non perferre ſed reddere, totā bilem ad vnum verbulū euomere, furentis ex dolore animi impulſum ſequi, votis omnibus inimicū perdere. Hæc vlciſcendi libido, inquit Tertullianus, *i* negotium curat aut gloriæ, aut malitiæ: ſed gloria vbique vana eſt, & malitia Domino odioſa, hoc quidem loco maximè, quia malum duplicat quod ſemel factum eſt. Quid enim refert inter prouocantem & prouocatum, niſi quod ille prior in maleficio deprehenditur, iſte poſterior, vterque læſi Domini reus eſt. Dominus monet: Verberanti te in faciem, etiam alteram genam obuerte. Fatigetur aliena improbitas patientiâ tuâ; plus improbum illum cædis ſuſtinendo, ab eo enim vapulabit cuius gratiâ ſuſtines. Et quem honorem litabimus Domino, ſic nobis arbitrium defenſionis arrogauerimus? Sequeſter patientiæ eſt Deus, ſi iniuriam depoſueris penes eum, vltor eſt: ſi damnum, reſtitutor eſt: ſi dolorem medicus eſt: ſi mortem, reſuſcitator eſt.

a *Rufin. l. 3. n. 77.*
b *Paſchaſius c. 10. n. 2. Pelagius libell. 16. n. 10. Pallad. in appen. lauſiac. hiſt. n. 13.*
c *Pſalm. 95.*
d *Pſalm. 109.*
e *1. Theſſ. 5.*
f *Rom. 12.*
g *Luc. 6.*
h *2. Reg. 3.*
i *Lib. de patientia c. 8. 9. 10. 15.*

§. V.

SEd obijcias. Semper ego auditor tantum? nunquam ne reponam, vexatus toties? Ita, mi Chriſtiane, tu nunquam repones, etſi centies, etſi millies vexatus. Si vis eſſe Dei filius, tuo patri hanc cauſſam cōmitte: tu ſile & patere. Nocentes peribunt qui te vexauerunt, & qui gratulati ſunt in tua ruinâ punientur. *a* Qui iniuriam fecit, recipiet id quod iniquè geſſit. *b* Sed inquis: Iniuriam condono, non oblittero, non obliuiſcor. Itane? hæc tua liberalitas eſt? nec tu aliam apud Deum quære. Homo homini, inquit Eccleſiaſticus, *c* reſeruat iram, & à Deo quærit medelam in hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur? ipſe, dum caro ſit, reſeruat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? Clementiæ vaniſſimus fucus eſt, nolle vlciſci, nec

tamen obliuisci velle: si quid donas, ex integro dona, aut cælum despera. Nosti, quid minetur Christus: Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vusquisque fratri suo DE CORDIBVS VESTRIS. Sed dicas: Ego quidem non difficilis forem ignoscendo: at publicum mihi munus commissum est, impunè nemo iniuriam mihi fecerit, honorem meum eo defensum. Obsecro, Christiani, non argutemur in tam serio salutis negotio: auferte hæc picta vocularum ludibria. Munus publicum gerebat & Stephanus, nullum tamen lapidem in hostes regerebat, neque honorem suum ita defendebat, quin sincerissimo pectore clamaret: *Domine Iesu ne statuas illis hoc peccatum*. IESVS crucifixus, nō qua hominis tantū, sed quà Dei filius, supplices lacrimas pro hostibus ad patrē mittebat: *Pater dimitte illis*. Tantæ maiestatis non est vllus mortaliū, vt turpe sibi putet, iniurias pręsertim proprias ex toto ignoscere. Non quęras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. *d* Sed nulla, inquis, offensionis caussa illi nebuloni à me data est. Si caussam dedisses, iniuria non esset quam tolerares; parilis vtrinque foret læsio. Quid de caussa disputas? quid Ioseph fratribus nocuit, cùm somnium suum narrauit? & tamen iniuriam omnem iam Ægypti prorex generoso silentio concoxit. Sed non est, inquis, leuicula iniuria quæ illata mihi est. Quid iam iniuriæ grauitatem exaggeras? nec præmium erit eximium, si dimissa offensio sit leuis. Virtute nunquam magnus eris, nisi magnis iniurijs exercearis. Hieronymum audi: *e* Deus faber est; inimici lima sunt & malei, quibus nos ille expurgat sanctosque sculpit. Sed nunquid cum Paulo iam lapidatus, aut cum Christo flagellatus, & in Crucem sublatus es? Sed nobilis sum ego, vilis ille homuncio est, & terrę filius. O testa Samia! de eodem luto es, de quo tuus inimicus, aut paullulū meliore. Si vindictę libido te vincit, non nobilium es filius, sed peccati seruus. Ergo potius memento nouissimorum & desine inimicari *f*. Et si non vindicem, inquis, vt tamen vindicare me nolim, eam mihi vim facere non possum. Potes, modò velis, sed quamdiu odijs alimentum in animo ministras, quicquid cogitas, merum est absynthium; vrticas, tribulos, sentes geris in pectore, quibus cruenta conscientia miserrimè vritur. Ardeo, inquis, vindictâ. Nisi maturè hunc ignem sopias & extinguas, cęli ianuam tibi iam obserasti, & magnis passibus ad ignes stygios tendis, vbi ęternum ardeas. Porta cęli iniuriarum perpessio est, at qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. *g* At nulla, inquis, quies mihi est, non somnus, non cibus, aut potus sapiunt, dum Mardochæum sedentem video & intactum, dum inimicum talia in me molientem cerno & indemnem. Pulchrè, mi homo, in caput tuum deciperis. Narrat Ezechiel de quibusdam militibus *h* qui posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & descenderunt ad infernum cum armis suis. En nouum ceruicalis genus, gladium! tali ceruicali somnum suum fulciunt omnes vindictæ cupidi, quin ullam sibi quietem nisi à conuitijs, à manu, à gladio petunt. Sic primus diaboli discipulus (ita Cainum vocat Basilius) in fratrem iugulatrice manu ibat, vt extinctâ fratris gloriâ suam sibi stabiliret. Contrarium euenit. Esau, Saul, Antiochus diuinam misericordiam non sine lacrimis implorarunt, non auditi. Esau non inuenit locum pœnitentiæ, quamuis cum lacrimis inquisisset eam *i*. Ita Saul, ita & Antiochus, ab arâ misericordiæ, ad quam confugerant, reiecti, & iure: nec ipsi parcere volebant ijs quos inimicos sibi statuerant. Iudicium sine misericordiâ fiet ei, qui non fecerit misericordiam. *k* Rex Dauid fœdo lapsu peccatum duplicauit, & libidinem sanguine miscuit, quamprimum tamen pœnitentiæ signum edidit, & vix geminas voculas, *Peccaui Domino*. pronunciauit, mox à Nathane audijt: *l* *Dominus peccatum tuum transtulit*. Quoties Antiochus peccasse se fassus non sine grandi eiulatu clementiam Numinis implorauit, templo donaria vouit, emendatissimos mores in reliquam vitam promisit. Sed repulsam tulit. Nec mirum: longè aliter Hebręus ille rex, & aliter Assyrius tyrannus iste, in aduersarios se gessit. Dauid nullo regum inferior bellando & vincendo; omnibus tamen longè superior parcendo, vt qui nihil minus sibi voluerit dicere, quàm vlcisci, benignior vel in hostes suos, quàm in suos ciues Antiochus, qui non nisi gladios, ignes, sanguinem, vltionem, cædes spirabat.

a Ba-

a *Baruch cap.* 4.
b *Coloss. cap.* 3.
c *Eccles.* 28.
d *Leuit cap.* 19.
e *Hier. in cap.* 5. *Matth.*
f *Eccles. cap.* 28.
g *Eccles. cap.* 28.
h *Cap.* 32.
i *Ad Heb.* 12.
k *Eccles.* 28.
l 2. *Reg.* 12.

§. VI.

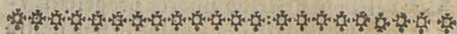
ÆGrotos medici non deserunt, donec videant prostratas vires ad tumbam fatiscere. Est tamen morbi genus, cuius primo iutuitu medicus dicat, sepulchrum aperite? hic homo moritur. Ita prorsus, licet nullius improbi hominis desperandâ sit salus, dum exhalarit: in hoc tamen ægritudinis genere, cum pütrida viscera felle natant, cum animus odijs & vindictæ cupidine laborat, apertè Ioannes *a* Apostolus pronunciat: sepulchrum aperite huic misero; est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis: rarò resipiscunt qui semel obstinarunt animum in vindictam. Non est sensus, vbi est amaritudo *b*. Sed etsi clament omnes sapientes, minentur omnes prophetæ, hortentur omnes angeli, vt sepulta iniuriarum memoria, in mutuos amplexus ruamus, adhuc tamen audacissimè conciliationem omnem auersamur, adhuc talionem postulamus. Sapientium denique omnium sapientissimns homo, prophetarum doctor, rex angelorum, auctoritate maxima, potestate summa venit, non vt suadeat hanc vnionem, sed vt præcipiat, non vt consilium offerat, sed vt legem figat, & adhuc impudentissimè refragamur Audite Christum regem præcipientem, audite reluctantes subditos: Stat Christus & patris nomine imperat: *c Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros.* Stant rebelles subditi clamant: O Christe, frustra hæc dicis, frustra imperas. *Vobis dico, vobis Christianis.* Nos ab Ethnicis in hoc stamus; non audiris Christe. *Diligite inimicos vestros.* Vix vllus est qui obtemperet. *Ego autem dico vobis, non resistere malo.* Ignaui dicemur & imbelles. *Orate pro persequẽtibus & calumniantibus vos.* Rara est hęc oratio & nimis frigida. *Vt sitis filij Patris vestri qui in cælis est.* Nimis caro venalis est hic titulus. *Benefacite his qui oderunt vos.* Contra naturam, Domine, imperas; mãda faciliora. *Dimittite & dimittetur vobis.* Non possumus, vt scias Christe, non possumus, hoc est, nolumus iram cohibere, dentes restringere, manum continere; & quis cogitationibus imperet? *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra.* Parati sumus perire, modo simul pereat inimicus.

a 1. *Ioan.* 5.
b *Eccl. cap.* 21.
c *Matth.* 5. *Luc.* 6.

§. VII.

O Christiani, adeone cælum odistis, vt sic velis remisque ad inferos properetis; Vbi vestrum illud? Dimitte nobis debita nostra *sicut* & nos dimittimus? aut ergo inimici vobis vestri amandi sunt, aut toties vobis ipsi laqueũ inijcitis, quoties hoc à Deo postulatis; sic ut nos alijs dimittimus, ita tu nobis, ô Deus, dimitte. Sed nos nihil cõdonamus, omnia vindicatum, omnia imus punitũ, odio implacabili. Ergo & tu in nobis nil impunitum relinque. Impiorum est hoc ingenium non prædestinatorum, nam hi tam grauiter lædi non possunt quin clament: Pater dimitte illis, Ne statuas illis hoc peccatum; Ego omnia condono, omnia remitto, nihil vlturus. hæ voces prędestinatorum sunt. Sed priusquam finiam, obsecro vos omnes, qui hæc legitis, nec tamen inimicos diligitis, creditisne hæc vera esse? vera, dicetis, nisi Veritas mentiri & Christus decipere potuerit. Si ergo vera sint ista, vti sunt verissima: quæ tandem impia hæc est contumacia, quæ hæc tam obstinata diuinæ legis irrisio, quis iste tam proteruus iubentis Dei contemptus? Clamat Christus & præcipit: Ignoscite, dimittite, diligite non amicos tantum, sed & quoscunque inimicos. Adhuc vestra stat peruicacia, adhuc inimicos odistis? nondum ignoscitis? nondum maleuolos obtrectatores amatis? nec tanti apud vos Christus? nec tanti est Deus? nec tanti cælum est, & æterna salus? & necdum extorqueri à vobis potest vel vnicum, sed serium ex pectore promptum verbulum: Ignosco,

nosco, dimitto; condonet Deus, quicquid in me à quocunque peccatum est. Adhuc, saxa statis sine sensu, sine voce, sine motu vllo ad veniam? adhuc ferreus vester animus spirat vindictam? adhuc clamatis: Inimico mala crux, inimico mala omnia? adhuc vociferamini: inimicis vltio, inimicis mors, inimicis omnes diræ? Ergo adhuc in inimicum durant odia? Ergo necdum imperantem Christum auditis? Ite iam, ite vos tales Christiani, quacunque libet viâ, non errabitis: securè & certò, ad illud quò tenditis, diaboli regnum peruenturi. Ite compressis oculis; ad inferos iam quæuis semita vos ducet: ad hunc vitæ terminum non certius itur quàm errando. Et certissimum est effatum istud: Non potest amare Deum, qui non cessat odisse inimicum.



DECIMVM PRÆDESTINATIONIS SIGNVM;

SYMBOLVM DECIMVM.

FLAGELLO ET VIRGIS monstratur *Detestatio præteritorum peccatorum*. Facinus abominabile iudicat esse Augustinus, præteritorum peccatorum meminisse, & inde gloriari ac gaudere, cum de illis magnopere dolendum sit, & contra nitendum, nam, vt idem Augustinus verè affirmat: Qui pectus suum tundit, nec corrigit, peccata solidat, non tollit *a*. Lugens Dauid de se pronuntiat: Peccatum meum contra me est semper, ideóque Deum tam afflictim rogat: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis *b*. Beati qui sic lugent & odio tã generoso peccata detestantur, hoc ipsum dolentes; quod non satis doleant; ex hoc ipso tristes, quod minus quàm par sit tristentur. Et hæc quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur *c*. In stabilem salutem, inquit Apostolus, quod attentissimè considerandum. Multi salutem per pœnitentiam recuperant, sed heu non stabilem salutem. Ideo Christus disertissimè monet: *d* nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis, explicatè præcipit, non agendam tantùm, sed habendam esse pœnitentiam, eamque retinendam. Nec enim vt stati temporis mutuum, quærenda est pœnitentia, non transuolare permittenda, sed certo perseuerandi proposito firmanda. Ita D. Thomas Aquinas: *e* Vera, inquit, & seria pœnitentia, non tantum à peccatis præteritis expiat, sed etiam præseruat à futuris. Non habet pœnitentiam, qui non habet propositum firmissimum non amplius in priores noxas relabendi.

a *Lib. 5. de libero arb.*
b *Psalm.* 50.
c 2. *ad Corinth.* 7.
d *Luc.* 13.
e *Par. quæst.* 48. *ar.* 8.

§ I.

CHristus paralytico, quem sanarat, præcepit lectulum vt tolleret: Et mox sustulit grabatum suum, & ambulabat *a*. Occasiones peccati cauendæ, tollendæ, remouendę sunt, & sic ad honesti rectique metam currendum. Euangelicus prodigus extremâ fame tabescens: Surgam, inquit, & ibo ad patrem meum. Nec tantum dixit iturum se, sed iuit. Et surgens venit ad patrem suum. Hîc plerique omnes & manuum & pedum vsum, nostrâ culpâ amittimus. Linguâ valemus, non opere: ore strenui languidi manu. Arcum intendimus, nec tamen sagittam emittimus: proponimus facturos, non facimus. Post cõmissas noxas gemimus, sed ne committamus, oscitanter cauemus. Nimirum vulnus obductum cupimus, & sanguinem non sistimus, peccatis medelam admouemus, & affectum ad ea non tollimus. Differendo & procrastinando senescimus. ita dum proponimus & promittimus, abit vita, & inter merum & pigrum VELLE, tota euanescit. Sic demum in longis nos propositis mors deprehendit, ridetque tot annis voluisse facere, fecisse nunquam. Augustinus olim talis, sed non diu talis, maturè fecit, idque ante senium, quod vidit sibi esse faciendum. Dicebam, inquit, apud me intus: Ecce modò fiat, modò fiat. Et cum verbo iam ibam in placitum, iam pænè faciebam, & non faciebam, nec tamen relabebar in pristina,

ſtina, ſed de proximo ſtabã & reſpirabam. Retinebant me nugę nugarum & vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & ſuccutiebant veſtem meam carneam & ſubmurmurabant: Dimittiſne nos? *b* Dimiſit certè & excuſſit iugum: vitam priorem omnem ſic deteſtatus eſt, vt aliam viueret.

a *Ioan.* 5. *Marci* 2.
b *Lib.* 8. *Confeſſ. cap.* 11.

§. II.

NOs ſæpe quidem meliorem vitam incipimus, ſed hoc tantùm; nec telam hanc perteximus, in cœptis non modò non pergimus, ſed & in antiquam ſiluam redimus. Sunt, quis dubitet, multorum pij conatus, ſanctæ cogitationes, optima conſilia, caſtiſſima propoſita: ſed plerique Athenienſes ſumus, optimè decernimus, peſſimè exequimur, aut certè in exequendo non perſiſtimus. Modos viuendi honeſtiſſimos ac plane ſalutares nobis præſcribimus, ſed cuiuis mox tædio moleſtięque cedimus: ſancta proponimus & grandia, ſed vbi rebellem carnem, inuitantes ſocios, allicientem Dæmonem ſentimus, non inuiti manus damus, & ad priores vitæ ſordes, nos retrahi non prohibemus, inſtabili prorſus & nimium breui pœnitentia. Decreuiſti, mi optime Chriſtiane, vitam inſtituere caſtiorem, occaſiones cauere, oculis in amore ducibus imperare, carnis petulantiam edomare? rectè, cæpiſti verecundè loqui, paginas impuras auerſari? pulchre. Propoſuiſti bilem ſubſtringere, & iræ moderari, omne odium deponere, inuidiam omnem animo pellere? optimè. Inſtituiſti linguam coërcere, ſilere cùm alij verbis detrahunt, ſuſtinere cum dicterijs laceſſunt? omnia præclarè, & ad normam veræ pœnitentiæ. Quantò verò præclariùs, in hoc vitæ curriculo perſeuerare? quàm multi ſe heri continuerunt, linguam & libidinem repreſſerunt, iram fregerunt, ſeipſos vicerunt, qui ſe hodie in priorem vitę licentiam effundunt, linguæ & libidinis iugum ſubeunt, iræ habenas ſoluunt, vitijs vt antè ſeruiunt. Non eſt vera, quæ non eſt firma, & ſtabilis pœnitentia: inconſtans hæc & deſultoria mentis leuitas eſt. O quales gladiatores ſumus, qui doctè quidem ventilamus, eruditè præludimus, ſed cum mucrone pugnatorio vtendum, cum in gradu ſtandum, & celeres ictus eludendi ſunt, ignaui recedimus, & vulnera in ſtatu euitanda, in abitu accipimus. O quales curſores nos, qui primo itinere brachia iactamus, pedes incitamus, pœnè iam ſudamus? paullò poſt, ante viæ medium hæremus, deficimus, ſuccumbimus. Ah, quoties præclara conamur, inchoamus cum laude, pergimus aliquandiu ſpe bona, languemus paullatim, cadimus tandem, iacemus in fine. Arbor fruſtra flore ſuo triumphat, & fructus promittit, niſi & proferat. Architectus fundamenta incaſſum iacit, ſi ea non in parietes & muros excreſcant. Quid nauarchum iuuat malum erigere, antennas aptare, vela explicare, ſi littore nauim non ſoluat, aut ad littus quàm primum redeat? Ita nos cum architectis fundamenta iacimus, & nullum ſurgit ędificium; cum oratoribus crebrò exordimur, vix vnquam peroramus: ſæpe vela damus cum nautis, ſed ingruente procella, ad littus vnde ſoluimus, redimus. Illud nobis in ore continuum: volo facere, volo me emendare; nihil facimus, nunquam ſeriò emendamus. Per Sacramenta ritè percepta carceribus quidem auolamus, ſed medio curſu frangimur, cadimus, iacemus. Et iam nullum amplius extat argumentum promiſſi noſtri quod fecimus, aut diuini epuli quod acceſſimus. Ita quàm memores iniuriarum ſumus, tam obliuioſi propoſitorum noſtrorum. Prudentiſſimum animalium cenſetur homo, at ſibi ſtultiſſimum videri, aiebat Polybius: Nam cetera animantes vbi ſemel offenderint, cauent? non vulpes ad laqueum, lupus ad foueam, canis ad fuſtem temerè redibunt: ſolus homo ab æuo in æuum peccat ferè in iiſdem incautum, obliuioſum animal.

§. III.

PEr Iſaiam queritur Deus: *a* Non poſuiſti hæc ſuper cor tuum (ô anima) neque recordata es nouiſſimi tui. Et dixit, cum feciſſet hęc omnia: ad me reuertere, & non eſt reuerſa *b*. Pœnitudo, inquit Bernardus, ſine correctione non proderit. Vnus ædificans & vnus deſtruens, quid prodeſt eis niſi labor *c*? qui enim baptizatur à mortuo, & iterū tangit

cum, nihil proficit lauatio eius *d*. Verę pœnitentię comes est correctio, vt iam coërceas gulam, iugules luxuriam, superbiam deprimas, & facias seruire corpus sanctitati, quod iniquitati ante seruierat. Hæc nos omnia facturos pollicemur: vix dies abit, sæpe nec hora, & iam pollicitorum obliti, redimus ad ingenium, & quod Isaias *e* deplorat, è salubri luctu malè hilarescimus: Venite sumamus vinum & impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras, & multò amplius. Simillimi sumus cum Pharaone ingenij; Videns autem Pharao *f* quod cessasset pluuia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum. Ita nos post impetratam veniam, sæpissime augemus culpam. Quoties manè ouiculæ sumus, leones vesperi, & sub humana fronte tigrides! quoties manè angeli, vesperi vix homines esse deprehendimur: ita laruam aliam ex alia sumimus, & illa nobilis sæpe familiarior est, quæ turpior: ita è vasis gloriæ in vasa contumeliæ mutamur, heu crebra nimium vicissitudine. Sicut autem ægrotantes, inquit Chrysostomus, *g* nisi semper ordinatè vixerint, nulla ipsis disciplinæ per tres aut quatuor dies seruatę vtilitas sic & peccantes, nisi semper sobrij sint, nihil proderit ipsis duorum vel trium dierum correctio. Pulli gallinacei iam plumantes, sæpe per domesticum atrium musculas & vermiculos, pabuli sui delicias venantur, interim eos sublimis per aërem miluus curiosè numerat. Atque cum iam volans ille fur, cunctabundo motu, eodem pœnè loco pendulus circum tuetur, & quærit quorsum in prædam supernè sese ruat fulminis vice, de cælo improuisus adest, & incuriosam ex his auem rostro trãsfodit, secumque trepidantem sub vngue cibum auehit. At pulli ceteri, metu celeres sub matris alas coeunt, sed non diu latent; mox metum omnem obliti & tegi recusantes, è plumatili latibulo securè prouolant, tota area in pastum, vt prius, effusi. Sed adest iterum alatus prædo, & pullum alterum subito abripit. Diffugiunt iterum pauidi, & notum asylum, maternas alas repetunt. Sed hic mali metus nunquam est diuturnus, & tamdiu lusus iste vtrimque luditur, dum pullis area vacuatur. Non impari lusu nobiscum mors ludit: hic vicinum nobis, illic cognatum, amicum ibi abripit, ingemiscimus, & quia propinquum malum non sine caussa credimus, trepidamus etiam, moresque sanctiores promittimus. Sed quamdiu hæc pia trepidatio, quãdiu hi gemitus? it vnus aut alter dies, & iterum vermiculos passim sequimur, iamque & lacrimarum & gemituum obliti, ad hilares cachinnos & calices; ad lucella iniusta, ad eiuratas libidines, ad vitiorum nostrorum circulum redimus, & ad pristinam vitę consuetudinem liberè prouolamus, tamdiu malè securi, dum vltimæ nobis fluant lacrimæ, & mortis vngues iam nostro hęreant pectore. tunc velle facere, nimis serum; fecisse solum iuuat; & quod durũ erat pati, tunc meminisse dulce est. Sed hæc neque alijs, neque nobis ipsis satis credimus: peccata detestamur quidem hodie, cras eadem, sæpe plura & grauiora repetimus. Ludimus cum bono Deo; vix facta defleuimus, mox iterum deflenda facimus. ita catenam nectimus è vitijs quod deflet Isaias *h* & minatur: Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis, & quasi vncum plaustri, peccatum hic mos noster est, peccata alia atque alia, aliis atque aliis peccatis accumulare, ac plerumque in peius proficere. Et quemadmodum Antiochus Epiphanes bonus puer, sed malus iuuenis, & vir pessimus fuit: sic iisdem pænè gradibus & nos abimus in profundum. deletis namque per pœnitentiam & exomologesin culpis, primâ forsan hebdomade calemus, altera tepescimus, frigemus: tertia, demum omnis bonus spiritus euanescit, & rursum morimur. O lunas, non vno duntaxat mense, nec hebdomade vna, sed vno quandoque die crescentes & decrescentes, opulentas & inopes. & quot Euripos in angusto pectore circũgestamus? quoties è bona oliua oleastrũ turpiter degeneramus? heu volubilitatem & inconstantiam, non fortunę quæ sensim fit pessima, cum esse bona definit. Impius facit opus instabile. *i*

Iustorum autem semita quasi lux splendens, procedit & crescit vsque ad perfectam diem, *k* peccata prædestinati sic detestantur, vt ea penitus auersentur, non tutum arbitrantur, hunc cum Deo lusum reciprocare, vt peccata commissa defleant hodie, cras iterum deflenda committant. Dei semel offensi nunquam obliuiscuntur, nec sine gemitu recordantur condonatæ offensę. Hinc amplissimam à Deo gratiam

gratiam ineunt. Offensum se Deus obliuiscitur, si nos offensi cum dolore recordemur.

a *Isa.cap*.47.
b *Hier.cap*.3.
c *Eccl.cap*.34.
d *Ser*.3 *in vig. natiu.Dom*.
e *Isa.cap* 56.
f *Exod*.9.
g *Hom*.3.*ad pop*.
h *Cap*.5.
i *Prou.c*.11.
k *Prou.cap*.4.

VNDECIMVM PRÆDESTINATIONIS SIGNVM;

SYMBOLVM VNDECIMVM.

ANchora est, *voluntatis in bonum propensio*, quæ sese tunc demũ exerit, cum quis firmissimè statuit, nullum vnquam grauius peccatum committere, etsi bonorum omnium ipsiusque vitę facienda sit iactura. Iuraui & statui custodire iudicia iustitię tuæ *a*. Quòd si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum *b*. Ludouicus Granatensis: Reprobationis, inquit, signum mihi certum videtur, facilitas letaliter peccandi, sine doloris sensu. Nimis est malus, qui quod bonum est, nec seriò quidem vult velle: magna pars bonitatis est, velle bonum fieri. Cælo prædestinati, vt nil vnquam mali velint, id volunt vnicè, quod vult Deus, Omni hora & momento clamant cum Paulo: Domine quid me vis facere? *c* Non est quidquam pro te pati recusem: nihil mihi nimis acerbum aut arduum, nihil difficile nimis erit aut inexpugnabile: omnia superabo tolerãdo; peruincam & expugnabo omnia, Deo meo duce & adiutore. Et quicquid viribus non potero, id ardentissimis desiderijs consequar: quocumque me pedes non tulerint, eò cogitationum alæ perducent: & vti solares herbę ad suum solem, sic ego semper ad tuam, Domine, voluntatem me vertam. In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam *d*. Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei, in medio memoriæ, intellectus, & voluntatis meæ illam reposui. Bernardus *e* ad hoc diuinę voluntati pręstandum obsequium promptissimus: Pauperculus ego, inquit, non habeo nisi vnum minutum, voluntatem meam, & non dabo illam ad voluntatẽ illius, qui toto se totum me comparauit? Æquum omnino est, vt *volũtas diuina* regula sit humanæ voluntatis & anchora. Epictetus: *f* Constitui, inquit, & conformaui voluntatem meam diuinæ. Vult me febricitare? & ego volo. Aliquid aggredi? volo. Potiri? volo. non potiri? nolo. Mori? volo. Quis iam igitur prohibere me aut cogere pręter voluntatẽ potest, nõ magis quàm ipsum Deum? Turpe, hæc olim à priscis in cæca nocte versantibus ipsa, à Christianis ad clarissimum solem cæcutientibus non videri: *Fiat voluntas tua; tua*, ô mi Deus, *tua voluntas fiat, sicut in cælo & in terra*. Quare accingimini & estote filij potentes, vt pugnetis aduersus nationes (contra insultus vitiorum) sicut autem fuerit voluntas in cælo, sic fiat. *g*

a *Psalm*.118.
b 1.*Ioan*.3.
c *Act*. 9.
d *Psalm*. 39.
e *Serm. de quad. deb*.
f *Diss*.3.*cap*.26.
g 1.*Machab*.3.

§. I.

HOrologia vrbica, primarium vnum sequuntur omnia; cur non & omnium hominum voluntates, velut minuta horologiola, ad illud cœleste magnũ, ad vnicam diuinã voluntatem dirigantur? Sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat. Dici non potest quam hoc Deo sit gratum. gratulatus ipse sibi Deus velut de re maximâ: Inueni, inquit, Dauid filium Iesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas *a*. Ergo diu quæsiuit Deus, quæritque eius animi & voluntatis hominem qui id solum, in omnibus, semperque aut nolit aut velit quod ipse. Hoc tali reperto homine, gaudium non dissimulat benignissimus pater: Inueni qui faciet omnes voluntates meas. Ideo & ipse Dei filius

omnem ſuam ad patris voluntatem compoſui : Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me *b*. Ab hac bonæ rectæque voluntatis normâ nimis remotus eſt, qui nō tantum non ad nutum, ſed nec ad imperium obedit. Sapiens timet & declinat à malo, ſtultus tranſilit & confidit *c*. Hoc eſt comedere, ac tergere os ſuum, & dicere, non ſum operatus malum *d*. Qui huius animi eſt, oppignerat animam diabolo, & ridet; cælum perdit, nec damnum ſentit, tanquam inter omnia damna leuiſſimum.

a *Act.* 13.
b *Ioan.* 6.
c *Prouerb.* 14.
d *Prouer.* 30.

§. II.

AT contra, cęlo deſtinati ſic animum in bono ſtabiliunt, vt omnem mali ſpeciem, & vel vmbram peccati perhorreſcant: non ſinunt id ſibi placere quod Deo diſplicet, in id ſolum tota mente proniſſimi, quod etſi diſpliceat omnibus, modo vni ſciant placere Deo, hoc cogitant, hoc & loquuntur, nec dubium quin ſæpius eorum voluntas ſic igneſcat, vt præ Epicteto longè religioſius exclament: Deus meus, amor meus! abſit hoc à me, vt quod tu vis, ego nolim; aut quod tu non vis, velim ego; tua voluntas mea eſt voluntas, imò mea iam amplius mea non eſt, quia tua eſſe cœpit; & ideo tua mihi iam ſequenda eſt, quia mea eſſe cœpit. Idem ego velle debeo, quod tu, & verò etiam, ô Domine, volo, Ægrotare me vis? volo. Pauperem eſſe? volo Domine. Doloribus affligi? hoc volo. Contumelijs & iniurijs affici? etiam volo. Contemni atque deſpici? & hoc volo, quantumuis id grauiter ſentiam: Vis me deſtitui ſolatijs? volo Animi anguſtiis premi? volo, etiamſi tu, mi Domine, id me velis ad extremum vſque iudicium perpeti. Vis me rebus chariſſimis ſpoliari? difficile eſt quidem amata relinquere, tecum tamen hoc ipſum volo. Etiam mori me vis? inter difficilia omnia, difficillimum hoc eſt, tamen centies mori non recuſo, modo diuinis ſanctiſſimæ voluntatis tuæ brachijs immoriar, Vis me præmature mori? volo vel reluctante natura. Vis me cęlo adſcribere? volo, ô Domine, volo. Inferno addicere? Ah! bone Ieſu, vt tu tua hoc velles ſententia, factis ego meis volebam & merebar, ſed vt ego hoc nollem, & volebas tu & merebaris tuo ſanguine. Atque ſi fieri poſſet (vti ſanè non poteſt) alterutrum iſtorum, aut ęquiſſimam tuam voluntatem eſſe irritam, vt ego beatus ſim; aut me damnatum eſſe, vt iuſtiſſima tua voluntas ſit rata; proclamo: melius eſt damnari me, & ſeruari quod tu vis, ô Deus. Sed ô bonitas, mortem meam, ſcio, non vis, quis filij tui mortem ideo volebas, vt poſſes non velle meam. Per illam ergo filij acerbiſſimam mortem te rogo, ô pater; ab ęterna morte me ſerua. En vulnera, en ſanguinē quo tibi pro me litatum eſt: filio nolebas parcere, vt poſſes ſeruulo. Ego mancipium tuum. O rex immortalis, ad omnem arbitrij tui motum verſari me patiar: ſuaue mihi erit quicquid à voluntate tua euenerit. Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum *a*. Hos amat cæli monarcha famulos qui heriles nutus oculo tam vigilante obſeruant; vt Domini voluntas, lex fiat ſerui, qui ſemper explicata fronte dicat: Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. Nihil enim melius eſt quam reſpicere in mandatis Domini. *b*

a *Pſalm.* 107. b *Eccleſ. cap.* 23.

§. III.

SVum illud nobile monitum commendent Græci: Ne quid nimis. Tu ſanè, ô Deus, tu mandaſti mandata tua cuſtodiri *nimis*. Seruos ſuos vult Deus ad omne præceptum, & ad omnem nutum paratos, promptos, qui vel vno etiam die, vel etiam afflictiſſimi, millies tamen corde & ore dicant *quod Deus vult*. Ita quidquid hi tam bonæ mentis homines volunt hoc vult Deus, nam illi conſtantiſſimè nolunt, quod Deum auerſari ſciunt & nolle. Ita hi tales, quicquid deſiderant, impetrant, quandoquidem non aliud vnquam deſiderant, quam vt ad vnam & vnicam Dei voluntatem ſe conforment; ſciunt enim quàm verè Hieronymus de obitu Blæſillæ ſcripſerit ad Paulam: Bonus eſt Deus, & omnia quæ bonus facit, bona ſint neceſſe eſt, nec illi bonæ voluntatis homines pro malo habent quicquid à bono Deo eſt. Sani ſunt? gratias referunt conditori. Languent?

guent? & in hoc Domini sui voluntatem agnoscunt & laudant. Charorum orbitas irrogatur? plangunt quod accidit; sed quia sic placere norunt Domino, animo sustinent æquissimo. Vnicus rapitur filius; durum quidem, sed tolerabile; quia sustulit ille qui dedit. Imminet dura pauperies, aut grauior pauperie morbus; contemptus affligit aut contumelia; iniuriarum agmen lacessit; alias sibi voces elabi non sinunt quam istas: *Sicut Domino placuit, ita factum est, ita bene factum: etiam in hoc laudetur Deus*. Benedictus Deus in æternum: Hac bona voluntate, velut anchora, stabiles supremam expectant horam, & breue putant omne malum, quod finis melior subsequetur.

DVODECIMVM
PRÆDESTINATIONIS
SIGNVM
SYMBOLVM DVODECIMVM.

CITHARA, qua exprimitur *moderatio affectuum*, seu, *victoria tentationum*. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs suis, liberè clamat Paulus *a*. Eleganter Bernardus de Christo nos ad se inuitante: Qui vult venire post me, abneget semetipsum ac si dicat: qui me desiderat: se despiciat; & qui vult facere voluntatem meam, discat frangere suam *b*. Quod autem pugnantem fatigat, vincentem coronat. Et hoc est lucrari vitam, quotidie sibi suisque affectibus mori. Vbi affectus viuunt, ibi aut cæca, aut mortua est ratio. Ideo sanctissimus Dauid: Reuela oculos meos & considerabo mirabilia de lege tua. *c* Scio Domine in lege tua magna & sublimia secreta cõtineri, sed ego homo sũ, carne pressus, & varijs obnoxius affectibus, nec ignoro, quanta sit vis illorum qui mẽtem meam turbant, & excæcant: tuę igitur pietatis sit aperire oculos meos, & offusam ab affectibus caliginem dispellere. Verè de affectibus Seneca. *d* Facilius est initia eorum prohibere, quam impetum regere. Nam sicut in præceps dato corpori, nullum sui arbitrium est, nec resistere deiectum potest, sed omne consilium irreuocabilis præcipitatio abscidit: Ita animus si in iram, amorem, aliósve affectus se proiecerit, non facile reprimet impetum: rapiet illum ad imum vitiorum procliuis natura. Optimum igitur ipsis repugnare seminibus, cuiuscunque demum malignioris affectus. In confinibus arcendus est hostis, nam vbi portis se intulerit, modum à captiuis non accipiet. O quanto melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. *e*

a *Ad Galat* 5.
b *Serm. de S. Andrea.*
c *Psalm.* 118.
d *Epist.* 85 & 116.
e *Prou.* 16.

§. I.

AVgustinus: *a* Beati pacifici, inquit, in seipsis, qui omnes animi motus componunt & rationi subijciunt, beati qui carnis concupiscentijs edomitis, regnum fiunt Dei, in quo nihil non ordine agitur, in quo mens imperat, non reluctantibus famulis, corporis sensibus. Hęc illa pax ab Angelis, nascente Christo, proclamata, sed ea non nisi per arma & pugnas obtinetur. Cur enim Deus *b* inter bellicos tubæ clãgores Mosi legem in manus tradidit? nũ mitior & suauior musica, religioni Ecclesiasticę, quo lex spectabat nõ fuisset conueniẽtior? castris tuba quã templis est aptior. Et nos, mi Christiane, ad castra vocamur, & ad cõflictus ab eo, qui legem dedit. legẽ non seruabit, quisquis contra legis hostes pugnare detrectauerit. Carnem suam nemo vicit blandiendo: suadentem Diabolum, Mundum seu blandientem seu sęuientem sine pugna nemo superauit; resistendum & luctandum cum omni affectu, quem hostes diuinæ legis concitant, qui suis solùm noxis irascitur & affectibus indulget, is malæ arboris ramos amputat, sed salua radice: rami repullulabunt. Ita Chrysostomus Christi verba expendens: qui viderit mulierem ad concupiscendum eam iam mœchatus est eam in corde suo. Non modo, inquit, morbum, sed & morbi radicem euellit Christus. Radix adulterij concupiscentia est impudica. Quare non

ſolum plectit adulterium, ſed & concupiſcentiam, matrem adulterij. Ita non tantum cędes prohibet, ſed & iram ad illas ducem, ſed & contumelioſa verba iræ fomenta. Iracundia & amor, duo violentiſſimi affectus ſunt, nec leges admittunt, niſi ſerias & ſeueras; blandis præceptiunculis vix emendantur. Ita non aliorum vitiorum more ſollicitat animum, ſed abducit, imò præcipitat. Et quamuis nemo velit tam grauiter ferire hoſtem, vt manum in vulnere relinquat, ſeque ab ictu reuocare non poſſit: tale tamen telum eſt ira, vix retrahitur cùm longius excurrere cœperit. Ira non abhorret ab vllo ſcelere, & ſi quem ſibi deſtinarit ſuo fulmine tangendum, non niſi letali plaga lenitur. Iracundus, velut pyrites lapis, quacunque ſui parte cum ſilice collidatur, ignẽ vomit. Vir iracundus prouocat rixas, & qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandũ procliuior. *c.* Ira & furor vtraque execrabilia *d.* Et vix vlla peſtis humano generi pluris ſtetit. Nam virũ ſtultũ interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia. *e.* Itaque fratres amantiſſimi, inquit Auguſtinus, ne obſecro tantum malum nobis inducamus, animæ morbum, rationis tenebras, à Deo alienationem, obliuionem familiaritatis, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem peſſimum. Qui quidem tantò magis cauendus eſt quò plures quotidie inuadit. In omnes perſonas inquit Seneca, *f* hic exardeſcit affectus: tam ex amore naſcitur, quàm ex odio: nõn minus inter ſeria quàm inter luſus & iocos. Nec intereſt ex quàm magna cauſſa naſcatur, ſed in qualem perueniat animum. Sic ignis non refert quàm magnus, ſed quò incidat. Nam arida ſcintillam quoque fouent vſque in incendium. Atqui nihil eſt, ait, tam difficile & arduum *g* quod non humana mens vincat, nullique ſunt tam feri & ſui iuris affectus, vt non diſciplina perdomentur. *Quodcunque ſibi imperauit animus*, *obtinuit.* Quantum vero eſt, effugere maximum malum, iram, & cum illa rabiem, ſæuitiam, crudelitatem, furorem, & alios comites eius affectus.

a *Lib.* 1. *de ſer. Dom. c.* 2.
b *Exod* 19.
c *Prou.* 29.
d *Eccl.* 27.
e *Iob.* 5.
f *Epiſt.* 18.
g *L.* 2. *de ira c.* 12.

§. II.

QVod Romanus hic ſapiens dixit de ira, idem hoc de notiſſimis furiis Superbia & Inuidia, idem de nequiſſimis ſororibus Luxuria & Gula, deque omni vitioſorum affectuum exercitu dicendum: quantum eſt, hæc mala maxima effugere, & ad beatam tranquillitatem, & quandam quaſi harmoniam, ac omnium cupiditatum concordiam, animum componere. Beatus ergo ille, qui tanto minorem affectibus libertatem indulget, quantò minus ipſe vult ſeruire vitijs: & vt rationi ſuum ſtabiliat ſceptrum, crucem ſtatuit affectibus. Ad triremes damnati, certas habent, tametſi breues remorum ferias, ſubinde ſua membris eſt quies: qui affectibus ſeruiunt, quieto nunquam viuunt animo, vnus ex alio cogitationũ tumultus naſcitur: Seruietis dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem *a.* Idcireò Eccleſiaſticus: *b* Poſt concupiſcentias, inquit, tuas non eas. Equus refractarius fræno coërcendus; deſes calcaribus vrgendus. Idem affectibus faciendum, quorum aliquos impellendo, pleroſque retinendo meliùs regas. Nemo magis odiſſe ſe poteſt, quàm qui ſic perditè ſe amat, vt in voluptates immodicè ſolutus, nec impetrare ſibi, nec negare quidquam poſſit. Sed ſciant hi, quid eis vaticinetur Apoſtolus: Si, inquit, ſecundum carnem vixeritis, moriemini: ſi ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Nemo magis obtinet imperium, quàm qui ipſe ſui eſt Dominus: non eſt miſerior ſeruitus quam ſuis ſeruire affectibus; nec illuſtrior eſt triumphus, quam parta de ſeipſo victoria. Breuis hic conflictus, præmium æternum. Affectus ſuos vicit qui eis ſeruire non vult. At ſeruit, ait Ambroſius, *c* quicunque metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exaſperatur, vel mœrore deijcitur. Nec vlla ſeruitus turpior eſt, inquit Seneca, *d* quàm voluntaria, cùm alius libidini, alius auaritię, alius ſeruit ambitioni. Bonus, Auguſtino teſte, etiam ſi ſeruiat, liber eſt: malus, etiamſi regnet, ſeruus eſt; nec vnius hominis, ſed quod grauius, tot do-

minorum quot vitiorum. Cupiditatum verò non magis vnum genus ac ratio est, quàm vultus humani & formarum, quæ cum ex æquo homines simus omnes, maximam habent varietatem, sic alij alijs rebus afficimur, neque omnes iisdē æqualiter delectamur. Hic in libidines exæstuat, ille auro capitur, hunc strangulat inuidia, iste potando sibi quærit exitium, alius otiando aut ludendo. Nemo ea quàm sibi fingit, perire se putat beatitudine, perinde atque si minus suffocaretur qui in vino submergitur, quàm qui in aquis. Rectè D. Gregorius *e* asserit: reprobæ menti valdè placet quod concupiscit, sed in æternâ pœnâ quod ei modò est dulce, amarescit. O miser, species te decipit, *f* & concupiscentia subuertit cor tuum, vt aquas fugaces ore decepto appetas. Et quę hominis beatitudo sit libido? de qua Ambrosius; febre, inquit, libido flagrantior est, grauiusque inflammat, & præcipitat: sed vbi quis resipuerit à furore, tunc conscientię visus aperitur, & sui vnusquisque facinoris pudendam turpitudinem erubescit. Tunc Deus timetur, & peccator se celare cupit, sed non potest; patet deformitas, nudum enim est Deo omne secretum, & peccator diuinum mente conscia iudicium formidat. Pecunię fames, ad omne scelus egregium calcar, non sedatur lucro, sed incitatur, nec minus animum quæsitis torquet quā quęrendis, cumque cetera vitia senescente homine senescant, sola iuuenescit auaritia. Odium porrò & inuidia pertinacissimi morbi, nec qua reliqui affectus facilitate sanabiles, nisi in cunabulis pereant. Gulę verò qui seruiunt, malam certè dominam habent, quę tantò fit imperiosior, quò fideliorem nacta est seruum, & quia cognatam habet Lasciuiam Gula, tantò plus ea nocet castimoniæ, quò plus illecebris nutritur. Quis iam ille, & laudabimus eum, qui cum Tobia *g* glorietur: mundam seruaui animam meam, ab omni cōcupiscentia: hoc enim est omnes citharæ fides in concordiam componere.

a *Hier. ca.* 16.
b *Eccles. cap.* 19.
c *Lib.* 2. *de Iacob & vita beata.*
d *Sen. epist.* 47.
e *Lib.* 4. *in* 1. *Reg. c.* 4.
f *Daniel. c.* 13. g *Tob. ca.* 3.

§. III.

Saul Agagum regem carcere damnauit, quem Dei iussu, capite debuisset *a*. Nos quoque non minus turpi clementia in affectus nostros statuimus, & iugulandos non necamus, sed solo mulctamus carcere, cum id potissimum cauemus, non vt extirpentur, sed ne fœdè prorumpant foras, licet intus sæuiant. Ita dum latenti hosti parcimus, eum in nos ipsos armamus, vt quod principio lapsus fuerat & error, paullatim mos fiat & consuetudo, ex qua demum vitiosissima oriatur necessitas. Ita sensim ab hoste domestico vndique oppressi, clamamus: non possum me hic vincere: assuetis carere non possum, mori me cogit, qui hanc mihi delectationem eripit. Sic errores nostri in mores abeunt; & quia malignos affectus non in herba opprimimus, sed crescere permittimus, tandem siluam creuisse cernimus, & ingens dumetum quod nullis pœnè viribus amplius conuelli possit. Sed neque hic desperandum, cum etiam consuetudo expugnari queat consuetudine meliori, & tantò futura sit corona pretiosior, quò difficilior pugna: volenti cum bono Deo vincere, certa est victoria. Modo Moses marinos fluctus virga increpet, cetera curabit Deus. & tutus transibit Israel & tota mergetur Ægyptus. Amorrhæus & Chananęus nostris confinibus exterminabuntur, modo discamus certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. Militia est vita hominis super teram. Nemo sibi ipsi fidat, periculosiorem etenim insidiatorem & hostem nemo habet, quàm seipsum, cum quo nolle satis tutę possunt esse induciæ: neque securum est, prius claudi hoc hominis armamentariū, quam aperiri sepulchrum. Semper in armis excubet, cui cordi est reportanda de tot hostibus victoria. Pulchrè Cyprianus: Voluptatem, inquit, vicisse, voluptas est maxima; nec vlla maior est victoria, quàm ea quæ à cupiditatibus refertur. Qui enim hostem vicit, fortior fuit, sed altero: qui vero libidinem repressit, fortior fuit seipso. Citharœdus tamdiu discordes inter se chordas ad musicam legem attemperat, dum in symphoniam consentiant: Prædestinatus tamdiu turbatos inter se affectus conciliat, dum religiosæ paci non contradicant. Si

Plato,

Platoni credimus, corpus nostrum cithara est, citharædus est animus, cui nunc hæ, nunc illæ fides tentandæ; modo lex oculis, modo linguæ ponenda; modo aures, modo manus astringendæ; nunc luxuriæ, nunc impatientiæ affectus, ad debitam normam reuocandi. Peritus sanè citharœdus fuit qui dixit: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo. *b* Prædestinati princeps cura est, vt quotidie citharam suorum affectuum examinet: & iam cum iracundia sua litigat, nunc inuidiam reprehendit, modo suam somnolentiam extimulat, mox lætitiam refrænat, inde tristitiam mitigat: semper his suis chordis obertat, totiesque vel remittit, vel seuerius intendit, donec in harmoniam conspirent. Nihil suis affectibus indulget prædestinatus, nemini minus parcit quàm sibi, deprehensam in se ream cupiditatem, non nisi ad crucem absoluit. Signum itaque prædestinationis est & istud: Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs suis.

a 1. *Reg.* 15.
b 1. *Cor.* 8.

Signorum de Prædestinatione & Prædestinatorum paucitate Coronis.

„DICTIS addat coronidem mellifluus doctor, Bernardus: Nouit Do„minus, inquit, qui sunt eius, & solus ipse „scit quos elegerit à principio, quis vero „scit hominum, si est dignus amore vel odio? „quod si, vt certum est, certitudo nobis om„nino negatur, nunquid non tanto delecta„biliora erunt, si qua forte electionis huius „signa possimus inuenire? quam enim re„quiem habere potest spiritus noster, dum „*prædestinationis* suæ nullum adhuc testimo„nium tenet; Fidelis proinde sermo & omni „acceptione dignus, quo salutis testimonia „commendantur. Hoc sanè verbo & electis „consolatio ministratur, & subtrahitur re„probis excusatio. Cognitis siquidem signis „vitæ, quisquis hæc negligit, manifestè con„uincitur; in vano accipere animam suam & „pro nihilo habere terram desiderabilem. Iure nemini nisi sibiipsi culpam impingat, qui nullū in se *prædestinationis* signum deprehendit. Non cœcâ sortitione, cælo vel inferis, hos illos prędestinauit Deus, Notum à sęculo est Domino opus suum. Ita *ex præuisis omnium meritis*, vel his præmium, vel supplicium illis decreuit, vt rectissimè dixerit D. Prosper: *a* Non ex eo necessitatem pereundi habuerunt, quia prædestinati non sunt; sed ideo prædestinati non sunt, quia tales futuri ex voluntaria pręuaricatione pręsciti sunt. Consentit Augustinus: Non odit Deus Esau hominem, sed Esau peccatorē *b* Nihil enim in homine, Deus aliud odit, nisi peccata. Idem: *c* Solum, ait, peccatum viam obstruit ad cælum. Omnes quidem metam ad vnam properamus, sed heu quam diuersis semitis & imus, & currimus, & perimus! Arcta via Vitę mollis, rosea, & *lata perditionis*: asperitas montium illic, hic vallium decliuia. *Facilis descēsus Auerni.* Clamat Veritas, monet & adhortatur: *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditonem, & MVLTI sunt qui intrant per eam: quam angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam, & PAVCI sunt, qui inueniunt eam!* *d* Idem denuò ingerit: *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Verè angusta hæc est semita qua non nisi vni & sine comite licet incedere: Vnusquisque nostrum pro se reddet rationem Deo: vnusquisque onus suum portabit: vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem *e*. Et hoc est quod ingemiscens Christus: *Multi sunt, inquit: vocati, Pauci vero electi f.* Hoc vnicum verbulum, PAVCI, velut horrendum & inauditum tonitru, magnam orbis partem è vitiorum veterno excitauit: ex vrbibus in antra atque horridas solitudines, non paucos expulit: *g* quot centena Martyrum millia in catastas & equuleos, in rotas atque rogos, in cruces & bestiarū fauces, in armatas tortorum manus egit? vox vna erat illorum omnium: Mori nobis facile est, modò demum viuere liceat, inter PAVCOS illos ELECTOS: ludat gladius iugulis nostris, modo PAVCIS illis sed BEATIS annumeremur. Et quis eorum non ausus dicere? si vnus ego vel centum cruces vestire possim, non abnuam; si vnus ego possim vel centum ceruices securi porrigere, nullam subtraham: centies mori, iocus mihi erit, tormenta pro fomentis habebo, modo ad illam

PAVCORVM in paradiso societatem admittat. Hinc illa Ignatij martyris generosissima vox: *Ignis, crux, bestiæ, tota in me tormenta diaboli veniant, tantum vt Christo fruar.* Hoc idem ore Christi missum tonitru, hæc eadem vocula PAVCI, tot impuræ vitæ homines è viridantibus luxuriæ pratis, in domum luctus & pœnitentię compegit; satius illis visum est inter paucos seruari, quam cum plurimis perire, non enim minus perit qui perit in turba. Et hæc Saluandorum paucitas, omni æuo proposita nobis in cautelam. De hac ipsa, iustitiæ præco Noe (sic appellatur à Petro Apostolo) centenis annis & amplius cōcionatus est ante diluuiū. At omnibus in scelere obstinatis, octo solū animę ex omni hominū numero, in ligneo illo seu carcere, seu nauigio sunt seruatæ: & inter hos paculos, impius Cham erat. Nam vti semper odoriferis proxima spina rosis iungitur, ita rarissima proborum societas est sine mixtura improborum *g*. Quod si Deus Sodomæam terram euersurus, vel decem probos reperisset, ad Abrahami preces omnibus alijs pepercisset, sed omnis illa terra nec denarium quidem iustorum aluit. Vere tunc sterilissima fuit probitatis annona *h*. Igitur Lotho ab Angelis præcipitur: *Festina & saluare* *i*. Ita maximo huic incendio, quo florentissimæ Sodomorum & Gomorrhæorum ciuitates deflagrarunt, non nisi tres homines sunt subducti: irę diuinę signa hodieque illic locorum extant. Sed & illud seruandorum paucitatem clarè prænuntiabat: *k* Cum Moses sexcenta millia virorum peditum, absque paruulis & mulieribus, educeret Ægypto, & vulgus promiscuum innumerabile sequeretur, duo tantum è tanto numero in fertiles illas terras peruenerunt, ceteris omnibus eremus pro capacissimo tumulo fuit; in hoc velut vnicum conditorum tot millia mortuorum descenderunt. At vero Ægyptius tyrannus qui populum è fuga retracturus insecutus est, cum vniuerso exercitu, rubri Oceani fluctibus sepultus est. *l* En, quot millia viuorum in vastissimo hoc sepulchro sint condita? quis non timebit te, ô rex Gentium! *m* Porro propter adoratū idolum; proclamat Moses: Si quis est Domini, iungatur mihi, & eodem die cæsa sunt viginti tria millia hominum *n*. Magna profectò strages quam edidit vnicus ex auro vitulus. Tanti est coram Deo vel vnicum peccatum. Cum Iosue ciuitatem Hiericho, circumeundo & clamando expugnasset, quicquid & hominum & iumentorum in ea fuit, flamma gladioque perijt; vrbs ipsa demum quasi vnius cadaueris bustum, in altissimo cinere deflagrauit, *o* vna domus à cęde vrbisque incendio seruata est immunis. Duce Gedeone Madianitas impugnaturo, è triginta duobus millibus militum, trecenti tantum selecti sunt ad pugnam, reiectis ceteris omnibus *p*. Nullum Deus numerum curat, nisi bonorum: nec via ad inferos longa est; vnico itur anhelitu, vnico letali crimine, rei læsæ Maiestatis efficimur, & digni æternis rogis. Ita olim propter vnicum libidinosum facinus, *q* quadraginta millia Hebræorum; Beniamitarum quinquaginta millia & sexcenti iugulati sunt. Bethsamitæ arcam Domini curiosiùs tantum intuiti, quot millium strage hanc oculorum licentiam luerunt. *r* Non minus clarè in sacra Regum historia, hęc prędestinatorum raritas oculis subiicitur. *s* Absalomo rebellem exercitum in patrem ducente, peruolat cursor ad Regem Dauid, nunciatque: *Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalon.* Cumque etiam Seba furiosam multitudinem in suum regem concitasset, mox alius superuenit rumor: *separatus est omnis Israel à Dauid, secutusq; est Seba.* *t* Mundum inspice, & idem nunc pænè fieri dices. Christus, alter Dauid, viam nobis signat suo sanguine cruentisque vestigijs opertum spinis gerit caput, infamem crucis trabem fert humeris, sanguine mixtim lacrimisque natant moribundi oculi, & hoc habitu Caluarię montem conscendit, & vt sequamur, hortatur. Sed heu, quàm raros habet comites, qui cum ipso, eo quo possunt modo, velint crucifigi? liceat dicere: totus mundus in maligno positus, toto corde sequitur non Seba, sed Satanam: paucorum iter est in montem Golgotha cum Christo. Huc illud quoque pertinet, *u* quod cum Dauid Rex elatiore spiritu populum censeri iussisset, septuaginta hominum millia peste sunt consumpta. Et ista quidem omnia, futurorum vmbræ, & velut prologus seu exordium fuerunt concionis illius, quam Christus de paucitate prædestinatorum erat habiturus. Iudæos iam mihi nu-

mra a b Abrahamo vsque ad diem mundo vltimam, & illa in Apocalypsi centum quadraginta quatuor millia, vix pars erunt millesima omnium simul numeratorum, ita vt ex omni eorum numero millesimus Iudæus inter prædestinatos non veniat numerandus. Et quod de Hebręorum, idem de omnium aliorum hominum numero salua proportione, rectè astruitur, nam quod Christus *x* prędixit Iudęis & omnibus alijs commune est, nec enim paucos tantū ex Iudæis arcto tramite ad vitā ituros, sed absque discrimine pronunciauit; PAVCI *inueniunt eam.* Huic veritati cōfirmandæ, Prophetę pleriq; omnes acclamāt. Isaias: *Dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque termino,* quia *succensa est velut ignis impietas, veprē & spinā vorabit, & succendetur in densitate saltus, & conuoluetur superbia fumi y. Vepres enim & spina erunt in vniuersa terra* z. Et vbi quæso libidinis atque luxuriæ vepres non in siluam excrescunt? vbi non surgunt densissimæ spinæ curarum, & sollicitudinum pro nummis, non pro cælo? Verè *terra infecta est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum.* aa *Omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisque ad nouissimum* bb. Hieremias non minus flebili questu hanc proborum paucitatem deflēs: cc *Circuite,* inquit, *vias Hierusalē & aspicite, & cōsiderate & quærite in plateis eius, an inuenietis virū facientem iudicium, & quærentem fidem* ... *æs & ferrum, vniuersi corrupti sunt* dd. Non diuites tantum, sed quod mireris, pauperes quoque superbire sciunt & lasciuire, iamque etiam paupertas didicit cum vitijs habere amicitiam: vniuersi corrupti sunt, æs & ferrum, argentum & stannum. Et vt mali originem exploraret propheta: *Attendi,* ait, *& auscultaui, nemo quod bonum est loquitur* ee (nimis verum nostro hoc æuo) *nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens, quid feci: omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens in prælium.* Væ terræ, vę hominibus, *adulteris repleta est terra ff.* Michæas æquè lamentatur hanc virtutis orbitatem: gg *Væ mihi,* ait, *non est botrus ad comedendum: perijt sanctus de terra, & rectus in hominibus non est.* Dauidi hæc consideranti, exundantes lacrimis oculi, ad instar fonticulorum cœperunt fluere: *Deus,* inquit, *de cælo respexit super filios hominū, vt videat si est intelligens aut requirens Deum. Omnes declinauerūt, simul inutiles facti sunt, nō est qui faciat bonū, non est vsque ad vnum.* hh Cōsideret quis lacrimabilem huius æui statū, variamque morū corruptelā, & cum regio vate sentiet, dicetque redijsse Noëmi tempora, aut simillima illis. Nam, *sicut erant ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium & tulit omnes.* ii Ita & nunc virtus vbique terrarum aut exulat, aut vbi admittitur, non habitationis lege vt inquilina, sed hospitij gratia vt peregrina recipitur, non nimis diu retinenda. At vitium amplissimi iuris & dominij, regna sua non amplius numerat; latè nimis dominatur, Palliata iniustitia, oculatissima inuidia res suas audacter hîc agunt; & multò quam audacissimè, exosum cælo vitium, spurcissima luxuria. Sic demum proborum numerus ad paucos redigitur, qui ad improborum myriadas collatus, Biantis dictum confirmat: *Rari boni, praui plurimi.* Huic accedens Ambrosius: In comparatione, inquit, reproborum exigua est turba electorum. Nam vbique multitudo peccantium, vbique turba pereuntium. Verè lugent viæ Sion, at rident semitæ Babylō *kk.* Profectò, si quis mentis oculos in viam, quæ præcipitio ad inferos imminet, intendat, aduertet eam tam esse viatoribus frequentem & celebrem, vt alius alium impellat ac trudat, gratiosa compressione. Ita cuncti ad gehennæ flammas, velut ad nuptias alternis exemplis properant. Non pronum iter est tantum ad vitia, sed præceps. Ad virtutem via ducit ardua, sed viatores hic pauci, & ferè ignoti. Præsago luctu commonens Isaias: *ll* Hæc erunt, inquit, in medio terrę, in medio populorum, quomodo si paucæ oliuæ quæ remanserunt, excutiantur ex oleâ, & racemi, cùm fuerit finita vindemia. Hoc vaticinio, bonorum raritas, racemulis & oliuis pauculis, quę post copiosam oliuitatē & vindemiā pauperibus in prędā relinquuntur, improborū verò copia abūdanti vuarum & oliuarum segetī conferri potest. Non est enim veritas, inquit Oseas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra *mm* Maledictum, & mendacium

dacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Nimis quam apertè proborum paucitatem Prophetæ deplorauerunt.

Post Prophetarum lacrimas eandem hanc beatorum paucitatem, in lege nouâ deplorant Apostoli, Ioãne affirmãte: *nn Mundus totus in maligno positus est.* Petrus quærit: oo *Si iustus vix saluabitur, peccator & impius vbi parebunt?* Paulus luget: pp *Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Christi.* Hoc ipsum sæpius repetit Christus ipse: qq *Regnũ cælorum,* inquit, *vim patitur, & violenti rapiunt illud,* Nec interim minari desinit. rr *Væ vobis diuitibus quia habetis consolationem vestram: Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis: Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Nec auribus tantùm quæ audiant, sed & oculis quæ videant, opponit B. Luca narrante, *ss* pars boni seminis in saxa iacitur exiccanda, pars alia in dumos & vepres spargitur suffocanda, pars etiam in viam abijcitur conculcanda, quarta pars duntaxat terram bonam sortitur. Sic è decem leprosis iam curatis, vnicus regressus agit gratias. Inuitati ad laudatissimam cœnam, cœperunt simul omnes excusare *tt.* Mota piscina è tot morbidis vnicus sanatur *uu.* Vnicus Nicodemus inter Hebræos senatores, liberiùs paullo pro Christo loquitur. *xx* E tot diuitibus & auaris Hierichũtinis ciuibus, è tot scilicet onustis camelis, vnicus Zachæus deposita gibbi sarcina (sic Beda loquitur) *yy* hoc est, opum onere relicto, & per angustã portã ingressus, rem iniustè partam restituit, è telonio vnicus Mattheus, vnica Magdalena è prostibulo ad vitæ innocentiã narrantur trãsijsse *zz.* Paulus ante Philippos vrbẽ Macedoniæ, concionatur; auditores multi, factores ferè nulli; vni Lydię Christiana lex placet *aaa* Idem Paulus Athenis in curia de Christo differit: auditores non tantum multi, sed & docti, multi etiam irrisores, qui tamen Paulo crederet, non fuit nisi Dionysius & Damaris. *bbb* In celeberrimo septuaginta duorũ concilio, vir vnus aut alter reperti, qui Christi sanguinẽ non sitirent *ccc.* Sic ante crucem Domini, spectatores multi, amatores crucis aut imitatores pauci. Sic & hodie conciones multæ, mutationes morum raræ: tanguntur vitia, non extinguuntur, notari se vix ferunt, ne dum eradicari: *Multi vocati, Pauci electi, eheu Pauci.* Ad fidem, inquit Gregorius, *ddd* multi veniunt, sed ad cœleste regnum pauci perducuntur. Nimirum in arcâ plus palearum est quam tritici, plura sunt arborum folia quàm fructus: multi in vite pampini, paucæ vuæ, multæ in rosetis spinæ, paucæ rosæ; multi vbique silices, paucæ gemmæ; sic & numerus eorum quos diuina prouidentia, ad beatitatem prouehet, ad improborum multitudinem collatus, est exiguus. Quam verè vaticinatus est Hieremias: *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde.* Qui *corde* scilicet, *corde* recogitet: nimis volatiles sunt cogitationes nostræ, nec bono honestoque affigi se diu patiũtur: qua lubet expatiantur. Hinc exiguus gehennę metus aut nullus, hinc frigidum cæli desiderium aut inconstans. In Christianos etiam hæc cadit accusatio: *pro nihilo habuerunt terram desiderabilem:* Quid cælo desiderabilius? sed quia cogitationes nostræ, rarò illuc commeant, hoc etiam beatorum regnum, vt rem ignotam fastidimus, aut certè, frigidissimè appetimus. Et hinc spes & vires crescunt tartareo giganti Behemoth, vti de eo Iob: *Ecce absorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam quod Iordanis influat in os eius.* Ideò idem iste patientissimus virorum: *Verebar,* inquit, *omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti:* Omnia dicta factaque mea: imò & cogitata suspecta mihi fiunt; dum inexorabilem Dei iustitiam cogito. Et hoc est quod notus ille Hilariõ (de quo Hiero.) in morte trepidat, & iam iam tribunali iudicis Christi sistendus pauet. Modicus adhuc calor tepebat in eius corpore, nec præter sensum quidquã viui hominis supererat, & tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? septuaginta propè annis seruijsti Christo, & mortem times? non tam mortẽ timuit animus, quã imminens sibi iudicium expauit. Ite nunc mei Christiani, & dum sanctissimi viri de salute sua trepidant, vos securè delitiamini, auri argẽtique aceruos struite; alternis inuidiæ morsibus vosmet laceratе, & consumite: honorum venationes & gloriarum aucupia instituite; indulgete genio hilariter: cælum cæli domino, terram autem dedit filijs hominum, hic este ciues: sit sua

libertas oculis, sit & cogitationibus; sit omnibus affectibus: excurrant ij quo volunt: quidquid lubet, licere vobis credite, nullam corpori voluptatẽ negate, curate vt vobis *hic* bene sit & suaue: Ambulate in vijs cordis vestri, & in intuitu oculorum vestrorum, *& scitote quod pro omnibus his adducet vos Deus in iudicium* eee. *Et quãuis annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita.* Ergo potius *satagite, vt per bona opera, certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Diuinæ Prædestinationis signa quæ sint, audistis. 1. Non amici tantum, sed & inimici sunt amandi. 2. Subleuandi pauperes, non argentea tantum manu, sed & pleno misericordiæ affectu. 3. Aduersa omnia sic toleranda sunt, vt Dei voluntas in his etiã laudetur, & patientia continuetur. 4. Fortunæ bona præ cælo nihili facienda. 5 & 6. Admonitiones autem siue interiores Dei, siue hominum exteriores parum est ei exaudire, qui obedire detrectat 7. Porrò prioris vitæ delicta sic detestanda sunt, ne nouis identidem cumulentur. 8. Neque vllus placere se putet Deo, qui sibi nondum displicet. 9. Nec Christum à se amari credat, qui in se Christi præsentiam non amat. 10. Affectibus vitiosis, principio prçsertim fortiter obsistendum, nam hic esse potest, quisquis volet, imperator. 11. Sic denique voluntas in bono firmabitur, alioqui semper vacillatura. 12. Sic & mors eò minùs erit formidini, quo sæpius fuerit obiecta meditationi: non inuitus morietur, qui se moriturum quotidie & serio cogitauerit. Et hæc via est ad illam sine morte vitam. Suam nunc quisque conscientiam interroget, num hæc prædestinationis signa in se obseruarit, vnde sperare possit, se via proborum quç ad cælum ducit, non errare. Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi & tenebrç *fff*. Et tamen hac sub initium facili, plana & amœna via, densissimum agmen, ita confertim ruit ad interitũ, vt vel oculi testari cupiant, verissimè à Christo dictũ esse: *Lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Multi, multi.* Complurium scriptis narratur; anachoretç per ecstasin visas animas, densæ niuis instar aut pluuiç ad inferos delabi: adeo vt damnati manes (narrat id Lusitanus orator) *ggg* nõ immerito quærere possint: nunquid mundus vt antea perseuerat? tot enim animæ in hunc locum tormentorum veniunt, vt vix credibile, tot homines in mundo esse posse.

Sanctus Vincentius Ferrarius Valentinus, è Sancti Dominici familia religiosissimus, & vere igneus ecclesiastes de paucitate prædestinatorum publicè pro suggestu disseruit, dictaque confirmauit celebri exemplo. Tanti auctoris verba mutare religioni duximus: ea fideliter adnumerata, hæc sunt: Antequam Christus veniret in hunc mundum in humana carne, transierunt vltra quinque millia annorum, *hhh* & totus mundus damnabatur, exceptis paucis de populo Israel, qui ibant ad limbum sanctorum patrum. Item tempore legis Mosi, cogitate quot infantes mortui sunt absque circumcisione. Sic modo tempore legis Christi, quot moriuntur absque baptismo, & de his nullus saluatur. Item, quot Iudæi, quot Agareni, quot Pagani & Infideles. Item, quot mali Christiani, quia fides & baptismus cum bona vita saluat hominem, aliàs non. Quot Christiani sunt, qui licet habeant fidem, tamen sunt superbi, auari, luxuriosi, & sic de alijs peccatis, &c. Nota hic de Archidiacono Lugdunensi, qui per quadraginta annos fuit in eremo magna pœnitentia, postquam resignauit sua beneficia, qui post mortem apparuit Episcopo Lugdunensi; qui quçsiuit ab eo vt diceret sibi aliquid de alio Mundo, qui respondit, quòd in die qua ipse obijt, mortui fuerũt in mundo triginta millia, de quibus solum quinque fuerunt saluati, scilicet ipse, & Beatus Bernardus, qui etiam illa die obierat, qui statim sine purgatorio ascenderat ad paradisum, & tres descenderant ad purgatorium, alij quidem descenderunt ad infernum. Propterea dicit Christus: Intrare per angustam portam. Angusta porta paradisi, Voluntas Dei est. Ad istam oportet se restringere, qui paradisum vult intrare. Lata porta est, Voluntas propria. Via spatiosa inferni, conuersatio mundanalis, bene comedere, bene bibere, luxuriari, delectari, vindicare se de iniurijs &c. Pauci sunt electi: Hæc cohortatio beati Vincentij, cui alium addimus Euangelicum oratorem.

Bertoldum memorant è D. Francisci familia, disertum æuo suo per Germaniam concionatorem, cum pro suggestu certum quoddam vitii grauissimis verbis insectaretur, feminam eius sibi consciam, tantis animi doloribus haustam, vt in mediâ circumstantis populi coronâ, velut exanimis repentè corruerit, mox tamen ad populi preces redierit ad se, recensueritque quæ ad Dei tribunal vidisset, illud cum primis: adducta illuc sexaginta millia, vario mortis genere defunctorum, ex omni gente, Christianis barbarisque, ac tres dumtaxat animas ex ingenti hoc numero ad breuius supplicium relegatas, ceteras ignibus addictas æternis. O verè MVLTI qui intrant per eam, per latam & spatiosam viam perditionis. Hoc sensu Christi, Ioannes Chrysostomus ausus est scribere, & dicere: Multò sunt plures gehennam ingredientes, sed maius est Dei regnum, licet habeat paucos, Et; quot esse putatis in ciuitate nostra qui salui fiant? infestum quidem est quod dicturus sum, dicam tamen: non possunt in tot millibus centum inueniri qui saluentur: quin & de his dubito, Quanta enim in iuuenibus quæso malitia? quantus in senibus torpor? &c. Hæc Chrysostomus, vir prudentissimus & sanctissimus, Ecclesiæ doctor, lumen orbis, idque dixit de Antiochia vrbe longe populosissima, idque eo tempore quo primæuæ Ecclesiæ spiritus nondum intepuerat. Quis iam miretur, Paulum adeo sollicitum monere: *cum metu & tremore vestram salutem operamini*: quando Christus ipse tam aperte præmonuit: *Contendite intrare per angustam portam* Contendite, clamat Veritas, contendite, enitimini, adlaborate, conamini omnibus viribus, vt hanc portam dignis pœnitentiæ fructibus penetretis, Vacillantibus & ludibundis passibus huc non vehitur; vigilantissimo conatu opus est, & qui velit difficultates quascunque perfringere. Nisi enim mentis intentio ferueat, ait ex Gregorio Beda, & vim sibi insigniter homo faciat, facilè gradum reuocat, haud valens portæ angustias pertransire, præ ea quam patitur effrenium carnis concupiscentiarum effusione: vt præteream tentationes persecutionesque, quos dæmon & mundus ijs mouent, qui portam hanc traijcere conantur, Et vti remiges aduersus flumen scapham impellentes, omni quo possunt conatu remis incumbunt: sic qui contra tot hostium insultus animam ad cælum impellunt, toto pectoris annisu virtuti incumbere, impetumque impetu maiori vincere necesse est, si nolint, anima perinde vt scapha, vi fluminis in errorem irreparabilem abripietur. *Euigilate itaque iusti, & nolite peccare.* iii Is autem vigilare cēsendus est qui sic semper & vbique viuit, vt vnamquamque lucem tanquam vltimam, & non redituram consumat: qui in omni cogitatu & facto sic suam obseruat cōscientiam, quasi hodie moriturus. Faciamus ergo dum possumus, quod fecisse vellemus, cum non amplius poterimus. *Quæ seminauerit homo, hæc & metet*: kkk *quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet viam æternam.*

a *Resp.3.ad cap.obiect.Gallicar.*
b *Lib.1.ad Simplic.q.2.*
c *Epist.* 105.
d *Matt.7.v.27.& Luc.13.v.23.*
e *Rom.22.Gal.6.1.Cor.3.*
f *Matth.20.& 22.*
g *Gen.7.*
h *Gen.18.*
i *Gen.19.*
k *Exod.12.*
l *Exod.14.*
m *Exod.31.*
n *Hierem.c.10.*
o *Iosue.c.2.& 6.*
p *Iud.7.*
q *Iud.20.*
r *1.Reg.6.*
s *2.Reg.15.*
t *2.Reg.c.20.*
u *2.Reg.24.*
x *Matth.7.Luc.13.*
y *Is.c.9.*
z *Is.c.24.*
aa *Exod.c.14.*
bb *Is.c.55.*
cc *Hier.c.5.*
dd *Hier.cap.6.*
ee *Hier.cap.8.*
ff *Hier.c.23.*
gg *Mich.7.*
hh *Psal.13.& 52.*

ii *Matth.*

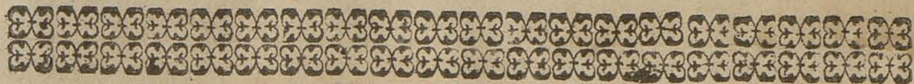
ii *Matth.* 24.
kk *Thren.c.*1.
ll *Isa.c.*24.
mm *Os.c.*4.
nn *Ep* 1.c.5.
oo *Ep.* 1.c. 4.
pp *Ad Phil.* 2.
qq *Math.* 11.
rr *Luc.*3.
ss *Luc.*17.
tt *Luc.*14.
uu *Ioan.*5.
xx *Ioan.* 7.
yy *L.*5.*cap.*77.*in Luc.*
zz *Luc.* 19.
aaa *Act.* 16.
bbb *Act.* 17.
ccc *Luc.* 23.
ddd *Hom.*19. *in Euan.*
eee *Eccles.* 11.
fff *Eccles. cap.* 21.
ggg *Philip. Diez tom.* 5. *con.* 2. *die B. Virginis ad Niues. S. Anton.* 3. *p. hist. tit.* 24. *cap.* 9. §. 2. *Hie. Plat. l.* 5. *de bono status relig. cap.* 15.
hhh *Hic alij aliter sentiunt.*
iii 1. *Corinth.* 15.
kkk *Galat.* 6.

FINIS.

HOROLOGIVM
AVXILIARIS TVTELARIS
ANGELI.

AVCTORE

HIEREMIA DREXELIO,
è Societate IESV.



PRÆFATIO.

ANGELO SVO TVTORI, AVCTOR.



HVNC ego libellum, ô mi optime, ô mi amantissime Custos, beatissime Angele, vniuersis in cœlo Angelis; tibi præcipuè consecro, tibi inscribo, idque facio ex intimo pectore, è penitissimis animi mei medullis, pronissimo in te affectu, & quidni hoc ita faciam? innumeris me tibi beneficijs deuinxisti; necdum deseris, pridem indignum & immerentem: viuere me cogis, & mori ingratum, ô charissime Tutor. Verè tu tantò melior es, quantò tuus cliens est deterior. Somnolentum prorsus & indocilem discipulum nactus es, ô Custos vigilantissime. Sed hæc tuorum commilitonum & tua est bonitas, etiam de pessimis optimè mereri. Et quid ego rependam pro tot annorum fidissimis excubijs? meliora non habeo; tua tibi reddo pro munere. Docuisti me sæpe sæpius, variè instruxisti; admonuisti fideliter; correxisti frequenter, diu noctuque me defendisti, constanter rexisti i: verbo dicam, planè perseueranter in me bonus es. En ego tua hæc monita, quasi ab ore tuo, in confusam licet memoriam excepta, in chartam, vt potui, digessi, complurium bono. Tu verbis quidem meis, at ego sensu hic tuo sæpius loquar. Ita perge, mi optime Tutor, me porrò docere: doce me, mecumque alios *orare*, *viuere* nos doce; doce *mori*. Hæc scire est omnem necessariam scientiam habere. In plerisque alijs, ignoratio vtilior est quam scientia. & quid est, quod nescire nos pœniteat, si hæc sciamus? Quare, mi suauissime Angele, doce nos *orare*, *viuere*, *mori*.

AN-

ANGELVS

TVTOR, SVO CLIENTI,



NOnne duodecim sunt horæ diei? *Ioan. ca.* 11. *Aduerte igitur animum, horis singulis, cum diurnis tum nocturnis, in tribus hisce postulatis, idque pro captu, quàm breuissimè te instruam, sed prorsus inuerso ac tu petijsti, ordine. Primum docebo te MORI: negotium hoc est negotiorum omnium maximum, in quo non nisi semel erratur, sed error semper luendus, neque vero etiam Deo vnquam incipies* viuere, *nisi antè tibi moriaris. Deinde docebo te VIVERE: bene mori cupere, & malè viuere, ridiculum & puerile votum est. Sed nec vnquam bene orare discet, qui non prius dediscat malè agere: Inanis est oratio, vbi praua est actio. Postremò ORARE te docebo. Si Augustino credis: Verè nouit rectè viuere, qui nouit rectè orare, ita*

Docebo te { MORI / VIVERE / ORARE } idque horis singulis.

Quod verò libellum hunc mihi cunctisque Angelis inscribis, honori id nostro factum interpretor: sed cuius hic vsui cedet? Si me audis, volo siue iubeo, vt eum integerrimis adolescentibus & iuuenibus MARIÆ filijs, in parthenium beatissimæ Virginis cœtum adscriptis, dices & inscribas. Plurima inter nos illosq; amicitia est neque nobis alia vlla gratior, prę hac castissima cum illis familiaritate. Igitur pro more & lege amicitiæ, omnia nostra, illorum esse volumus. Si nos amant, quod certè faciunt, & nostra hęc monita in amorem admittent.

OPTIMIS, INTEGERRIMIS, ADOLESCENTIBVS, IVVENIBVS, VIRIS, BEATISSIMÆ Virginis Mariæ Sodalibus,

Salus à Domino & Domini Matre æterna.

VIRGINEM beatissimam DOMINI matrem, vniuersi vos colitis, sancto & sanè antiquissimo instituto, Cultus vester & sodalitium sub cruce Do-

MINI cœpit, in monte Golgotheo. Primum ſodalem & filium hæc Virgo habuit Ioannem, chariſſimum DOMINO diſcipulum. Ab illo vos omnes ſodales & filij eſtis huius & Virginis, & Matris, quia tamen eius præſentia, quà Ioannes fruebatur, vobis ſubtracta,& magna hæc mater celſius cunctis Angelorum ordinibus ſic euecta eſt, vt eam Eccleſia meritò Angelorum Reginam ſalutet, nec iniucundum vobis erit nec inutile, etiam in Angelorum familiaritatem vos quàm intimè inſinuare, Sunt Angeli Magnæ matris (nec negare audemus) proximi filij: & pro magno nobis ducendum, ſi nos in fratres admittere non dedignentur. Illorum certè amicitia ijs eſt neceſſaria, qui & ipſi haberi volunt filij tam opulentæ matris. Ad hanc vos amicitiam,optimi ſodales aſpirare, & vt pares ijs filij ſitis, Angelos eſſe cupere, nil dubito. Et hæc cauſſa eſt, cur iſtud ANGELI TVTELARIS HOROLOGIVM. in omnium veſtrum manus promptiſſimè tradam,quod ſi ſępem,vt aiunt, in horti gratiam ſalutemus, Angelos ob Angelorum Reginam venerari, cuiuis proniſſimum erit. Facilè patronam ſentiet hanc cæli Dominam, qui amicos habebit hos cæli aulicos. Itaque ſingulos ac vniuerſos vos integerrimi Sodales, obſecro, vt hanc Angelis & Angelorum Regi ac Reginæ ſacram ſcriptionem,beneuolis oculis ac manibus admittere non grauemini. Gratis à vobis non colentur Angeli, nam & hæc amicitia ſi pares non accipiet,certè faciet. Monachi, ipſo die S. MICHAELIS. Archangeli, Anno Chriſtiano M. DC. XXI.

Omnium veſtrum

Seruus in Chriſto

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

CHRISTIANO Lectori.

TVum, mi Lector, votum eſſe reor, quod olim Poetæ fuit, & nunc, credo, eſt omnium: quicquid dicas, quicquid ſcribas, dic breuiter, ſcribe compendio: Iſtud hic facere in animo mihi eſt, atque breuiter, ordine, compendio docere te tria: bene MORI, VIVERE, ORARE. *& hæc omnia in honorem ſanctorum Angelorum, præcipuè Angeli tutelaris, quiſquis Angelos amas, hunc libellum, oro te, ne oderis, eius tibi vſus hoc erit frequentior, quò tuus amor in ſanctos Augelos fuerit maior.*

DIEI

DIEI HORÆ.

HORA PRIMA DIEI.

Disce MORI id te doceat

Mors certissima.



Emento, homo lutum, venturũ manè illud (& forsan breui) cuius vespere victurus non sis, aut venturum vesperem, cuius tu manè non sis visurus. Statutum est hominibus semel mori. (*Heb* 9.) Debemur morti nos nostraque. at vero discere qui vult *mori*, omnibus id horis necesse est, discat. Et quid longas spes præcipis, quid magnis cogitationibus animum imples? cras forsitan futurus fauilla & cinis. Cautos fige pedes, ô homo; illa atra Dina. Mors, cuique nostrum super caput quotidie adstat, & vltimas vitalis clepsydræ arenulas, insopito & vigili oculo expectat. Age si quid agis; abibis breui: virtus, si quam amasti; vitia, quæ patrasti, tecum ibunt, nec alios hinc habebis comites: memento mori.

Disce VIVERE : id te doceat

Lex Patientiæ.

IVre prima hæc tibi virtus sit, quia summè necessaria. vitam hanc bene noueris; sunt vbique ferenda plurima. Bonam vitam ego puto, ait Bernardus, mala pati & bona facere, & sic perseuerare vsque ad mortem. Qui pati non vult, viuere recusat. nostri ad Deum pædagogi sunt. *mœror & dolor.* affligi & non murmurare, est cœlum iam cominus salutare. Magnum sanè malum est, non posse perferre malum. vulneris feruorem nihil tam exasperat, quàm ferendi impatientia. Deus si sæpe ferire, at sæpissime etiam mederi consueuit. Præsertim si quis leniter, & cum gratiarum actione molestias, perferat, nec eum, à quo immittuntur, oderit, aut cum Dei prouidentia expostulet? nec in secundis tantum rebus bonum se præbere didicerit. Sæpe protrahitur labor pugnæ, vt crescat corona victoriæ. *Patientia* thorax ferreus est impenetrabilis; & Virtus dum patitur, vincit. optimum, cum pateris, canticum est: *Sit nomen Domini benedictum.* Omnis impatientia hoc habet lucri, proprium malum auget, promissum præmium perdit; supplicium nouum cõmeretur. Ergo tolera quod non vis, vt assequaris quod vis: tormentis præmia crescunt.

Disce ORARE : id te doceat

Actus Contritionis.

DOmine 1 Iesu Christe, verus Deus & homo, creator ac redemptor meus, pœnitet 2 me ex toto corde, quod offenderim te Dominum meum, & Deum meum, quem 3 amo super omnia. Et propono 4 firmiter, amplius non peccare, omnesque peccandi occasiones deuitare, confiteri, & implere pœnitentiam, quæ mihi fuerit iniuncta. Et in satisfa-

tisfactionem peccatorum meorum, offero 5 tibi passionem tuam, merita Beatæ MARIÆ semper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum, atque omnia opera mea, & totam vitam meam. Et confido 6 in bonitate & misericordia tua infinita, quod per merita pretiosi sanguinis ac mortis tuæ, mihi remissurus sis omnia delicta mea, & gratiam 7. vberem largiturus, qua vitam sanctè instituere, tibique perfectè vsque in finem seruire valeam. Qui cum Patre sanctoque Spiritu, viuis ac regnas Deus in sęcula benedictus. Amen.

Includuntur hac oratione. 1. *actus fidei.* 2. *dolor de peccatis.* 3. *amor Dei super omnia.* 4. *propositum de futuro.* 5. *oblatio sui per Christum,* 6 *spes veniæ per Christum,* 7. *petitio gratiæ & auxilij Dei.*

ADMONITIVNCVLÆ.

In Contritionis actum.

CONtritio adeo res est pretiosa, vt momento vel mille, grauissima etiam peccata extinguat, hominem Deo, homini Dei gratiam restituat, ac beatam æternitatem tribuat, si quem (sublata confessionis occasione) sic mori contingat. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Contritio vero maximè nititur amore Dei super omnia, continetque tres actus.

I. Est *Dolor* ob offensum Deum, qui dignissimus est, vt ab omnibus; super omnia & ametur, & colatur. hinc, bonum quod quouis letali peccato perditur, infinitum est, maius est omnibus bonis: hinc, & malum quod quouis letali peccato incurritur, infinitum est, maius est malis omnibus, proinde tanti boni iactura, & mali tāti perpessio maiorem dolorē merito inurat, quā si bona cuncta, pecunia omnis, valetudo, fama, vita, cetera omnia sint perdita. Interire millies, locus est, si æternis inferorum ignibus conferatur, quibus nos peccatum vel vnicum obstringit.

II. Est *Propositum*, nō amplius nec amore, nec timore delinquendi, atque si quid contra ius fasque sit acquisitum, restituendi. Ex hoc firmo animi decreto, ita paratum se quis offert ad omnes Dei leges seruandas, vt dicat: dixi, Domine, custodire legē tuam: quicquid præcepisti ô mi Deus, faciam quam possum integerrimè.

III. Est *Spes veniæ*, & *Petitio gratiæ* ad seriam vitæ emendationem. Accusare se & se non emendare, est Deum tentare: nec quicquam valet à malis veniam poscere, & mala de nouo iterare. Sangis autem & mors Domini IESV, hanc nobis fiduciam ingerit, vt hæc speremus, petamus tanta, seriam scilicet emedantionem vitæ, post tam graues ac multiplices offensas.

Accusatio sui, & propositum emendandæ vitæ vbi quis in culpam, quam sciuerat sibi maxime cauendam, relapsus est.

O Mi amantissime Deus ego ingratus, ego perditus homo ad te redeo postquam satis à te per illicita sum euagatus; nunc te amicum quæro, quem ipse mihi hostem feci. Iterum deliqui, & post mille iam casus, iterum cecidi. Ah! Domine, pessimas illas cogitationes, iterum in animum admisi; illa pessima verba iterum dixi. Ah! in culpam illam, quam sciebam tibi plurimum displicere mihi maximè nocere, in hanc ipsam iterum relapsus sum quantum mihi hęc cauenda esset, præsciebam; & tamen non cauebam. ita Majestatem tuam, ô Deus, offendi, gratiam tuam perdidi, cælum amisi, meipsum damnaui, ob vilissimam delectatiunculam. Scio Domine, tu mihi super omnia es amandus: agnosco, mi Deus, quod lex tua & tuus honor, chariora mihi esse debeant rebus creatis omnibus, & tamen tam perdite meipsum amo, vt meum honorem, lucellum meum, meamque libidinem, tibi, tuæ legi, tuoque honori prætulerim iam sæpissime. Ah! quàm adhuc carnalis sum! & licet ego negem, opera mea loquuntur. Mundus non tantum mihi nondum crucifixus est, sed totus in me viuit & spirat. plenus sum prauis motibus, fœdis concupiscentijs & desiderijs; & tamen probus ac bonus haberi cupio. Vita mea merus est Euripus, merissima inconstantia & mutabilitas, sensus mei exteriores quoquò volunt, liberrimè expatiantur: quam variæ & quam fœdæ imagines animo meo insident! quàm ego, ô mi Deus, dura, & immobilis cautes sum, cùm de pœnitentia agitur! ad loquendū tam prōptus sum, quàm incautus; surdus ad moni-

ta, ad fabulas & ſtultiloquium attentiſſimus: quæ de cœlo, de Deo dicuntur, nimis peregrina mihi ſunt & faſtidioſa; ad lucri rationes ſatis vigilo, cum orandum eſt, totus nauſeo; cùm epulandum, totus anhelo & propero, ad cultum diuinum teſtudo ſum, ad luſum & petulantias pernix aquila, ad honeſta repo, ad vetita volo, ad inuidiam & ſuſpiciones proniſſimus ſum; vix tangor, & iraſcor & ferio, certè linguâ, cum manu non poſſum. nemo me lędit, in quem non vltionem mediter & vindictâ. Libidinis ignes, ô Deus, tu noſti, quàm mihi ſint vicini: hic ego quidem diſſimulo & tego, tibi tamen, ô mundi ocule, aperta ſunt omnia; nullum cordis ſecretum eſt, quod tibi celari poſſit. O quoties, & quanta facturum me propono & ſpondeo! mox omnia in ridiculam, imò in flagitioſam obliuionem euaneſcunt.

Iure igitur doleo, me dolenda toties committere. imò vel hoc ipſum doleo, me non magis dolere nec ſatis vt par eſt, propriam ſentire miſeriam. Et quãuis hactenus ad omnem pietatem lentiſſimus fuerim & heu nimis alacer & feſtinus ad vitia, tamen talis deinceps non ero: *Dixi, nunc cœpi.* iter ad cœlum nemo bene perficit, niſi qui quotidie incipit.

Igitur firmiſſimè ſtatuo, ope tua Domine confiſus, priores culpas illas, & omnem peccandi occaſionem quam diligentiſſimè cauere. Iam ero alius, ita me cœlites iuuent. O Dominus, & Deus meus, cor mundum & caſtum in me crea; innoua, oro, in me ſpiritum rectum, vt tandem aliquando vitam ſerio emẽdem, ex animo te amem, & ad finem vitæ ſic perſeuerem.

Pro venia peccatorum.

MIſerere mei Deus, miſerere mei miſerrimi peccatoris, indigna agentis, & digna patientis; aſſiduè peccantis, rarò dolentis, & tua flagella impatienter ferentis. Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum: grauius eſt quod commiſi, leuius quod tolero: non iniuſtè nec crudeliter nos affligis, ô miſericors Deus. Scio Domine & certus ſum, vitam noſtram non temerarijs motibus raptari, ſed à te Deo noſtro diſponi & gubernari: tibi cura eſt de omnibus, præcipuè de ſeruis tuis, qui omne deſiderium ſuum in ſanctiſſimo beneplacito tuo collocarunt. Ideò ego ad aram miſericordiæ confugio, & oro ſupplex, non me punias ſecundum peccata mea, ſed parcas ſecundum magnam miſericordiam tuam. flagellari, mi Deus, non recuſo: tu modò da patientiam; ſub ipſis, Domine flagellis, & bonitatem tuam laudem, & vitam meam emendem. Miſerere mei, Domine miſerere mei, & adiuua me, ſicut tu noſti; ſcis omnia; Domine, potes omnia, qui viuis in ſeculorum ſæcula.

Pro omnibus Dei beneficijs.

BEnedicant te Domine omnes Angeli tui, Archangeli, & Principatus, laudent & glorificent te in ſæcula.

Benedicant te Poteſtates. Virtutes & Dominationes laudent & glorificent te in ſæcula.

Bendicant te Throni, Cherubim atque Seraphim; laudent & glorificent te in ſæcula.

Benedicite Patriarchæ & Prophetæ Dominum, laudate & glorificate eum in ſęcula.

Benedicite Apoſtoli & Euangeliſtæ Dominum, laudate & glorificate eum in ſæcula.

Benedicite Martyres & Confeſſores Dominum, laudate & glorificate eum in ſæcula.

Benedicite Virgines & Sancti omnes Dominum, laudate & ſuperexaltate eum in ſęcula.

Fideles tuos, Deus, benedictio deſiderata confirmet, quæ eos & à tua voluntate nunquam faciat diſcrepare, & tuis ſemper indulgeat beneficijs gratulari, per Chriſtum Dominum noſtrum.

HORA II.

Diſce MORI: id te doceat

Mortis incertiſſima hora.

MEmento, homo vmbra, nullum eſſe in orbe artificem, qui tale concinnet ho-

rologiolum, quod tibi supremum vitæ diem aut horam indicet, *Futura nullo scire potes nuntio.* Eccl.c 8. Mors vbique tibi minatur, diabolus semper, insidiatur, & tu tamen torpes & nugaris? quid annos proponis & nescio quam vitæ seriem? nulla tibi horula à morte secura est. Suauis sed periculosa est dementia, longam vitam sperare, & de bonâ vitâ vix vnquam cogitare. Magna res est, & diu discenda, cum aduentat hora illa tam ineuitabilis quàm incerta, æquo animo abire. *Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehēduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo superuenit mors.* Eccl. 9. Memento mori.

Disce VIVERE: id te doceat
Lex Obedientiæ.

QVi resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt, ad Rom c. 13. Gratæ olim erant victimæ Deo, sed multò gratior semper obedientia. Qui suas à Deo preces audiri vult, vocem ipse imperantis audiat, & obedire discat: Citius exauditur vna obedientis oratio, quàm decem millia comtemptorum. Non attendit verus obediens, quam suaue sit quod præcipitur, hoc solo contentus: quia præcipitur, nisi quid contra Deum præcipiatur. Virtutibus cæteris dæmones oppugnamus, obedientiâ vincimus. Parêre cum didiceris, imperare scies, certè in cœlo.

Disce ORARE: id te doceant
Tres istæ precationes, tam breuissimæ, quam optimæ.

I.

Benedictus Deus in ęternum.

II.

Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam: etsi, Domine, minor sum cunctis miserationibus tuis.

III.

O Domine meus, & Deus meus, ego me tibi offero, in omne tuum beneplacitum: fiat voluntas tua.

OBSERVATIONES
in tres illas oratiunculas.

I.

ORatiuncula prima sumpta est ex ore Dauid & Zachariæ Prophetarū (1.Reg. cap.25.& Luc. c. 1.) Secunda ex ore Dauid Regis & Iacob Patriarchæ (Psal 50. & Gen. cap. 32.) Tertia ex ore Christi, & Thomæ, Apostoli, (Matth c.6 & Ioan.c.20.) Eædem compluribus alijs sacræ scripturę locis repetuntur.

II.

Omnem bonę orationis perfectionem continent hę tres oratiunculæ: Laudem Dei, gratiarum actionem, opis implorationem, veniæ petitionem, demissionem animi, oblationem sui, reuerentiam Numinis, voluntatis sacrificium, principem amoris effectum, omnium bonorum desideriorum summam.

III.

Hæ oratiūculę, tres sunt sagittę aureæ, quæ vbi non è labris, non ab ore solo, sed ex ipso corde hominis auolarint, non feriantur nec cessant dum ipsum Dei cor (sic loquimur, attingant & penetrent.

IV.

Folles sunt hæ precatiunculæ, quibus ignis sincerissimi amoris in Deū, assiduis quasi flabris conseruari, foueri, excitari, augeri potest. Incredibile dictu est, quam hoc Deo gratum, vtile homini, assiduis hisce talibus oratiunculis, mentem ad Deum erigere, ac cum Deo vnire.

V.

De his verissimè dici potest: *quo crebrius hoc melius*, millies de die, iterūque millies non nimis crebrum sit; *quo crebrius, hoc melius*; si tamen cordis & oris dissidiū non sit; modo cor consentiat, & non solius linguæ sit labor. nam vti fieri non potest, quin ignis exiliat. cùm pyrius puluis & igniarius fomes conueniunt: ita harum orationum vel vnica, & cor humanum, nunquam simul erunt quin diuini amoris igniculus subsultet.

VI.

Nec necesse est semper omnes tres simul, aut lingua pronunciare aut animo cogitare: sæpe vnica harum sufficit pręsertim prima, quæ aliquot centenis per diem iterationibus assiduè

assidue ingeminanda est, precipue due he voculæ: *Benedictus Deus, Benedictus Deus &c.* nec etiam necesse semper illas efferri linguâ (quamuis id bonum) sed satis animo eas identidem agitari.

VII.

Hominibus negotiosis, egris, calamitosis, ærumnosis, conuenientissime sunt hæ pie ad Deum precatiunculæ, durum est, longas ab eis preces exigere; preces tunc penitus intermittere, impium est, & Christus vetat: *quoniam oportet semper orare, & non deficere.* Lucæ capite 18. Ergo hec optima cuiuis hominum lex sit: quo plus labor vrget, dolor vrit; quo magis tedium aut mœror, aut egritudo, aut afflictatio quæcunque premit hoc & sæpius & ardentius clamandum: *Benedictus Deus, Benedictus Deus in æternum. &c.* vel, *Miserere mei Deus, miserere.* vel excellentissimum illud: *Fiat voluntas tua, fiat, fiat: tua Domine Voluntas, tua fiat: tua, non mea.* Hoc ardenter tunc præsertim repetendum, cum nostræ voluntatis contumaciam aduertimus.

VIII.

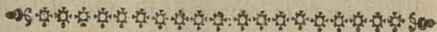
Sunt qui corde & ore assiduè hæc voluant, & quo rarius, hoc sibi peius; quo frequentius repetunt, hoc sibi melius esse fateantur. Certe mirificum quid viri sancti in his talibus iaculatorijs, vt vocant, orationibus & ad Deum aspirationibus senserunt Alatæ sunt hæ preces, quæ mentem euehunt, & in sereno locant, suaui amoris afflatu accendunt, diuinam humanamque voluntatem sic vniunt, vt tandem amarum sit homini, velle quod nolit Deus, aut nolle quod Deus velit. S. Chrysostomus (vti de eo Nicephorus lib. 13. c. 37.) animam acturus: in hæc vltima verba expirarauit: *Gloria tibi Domine, de rebus omnibus.* Optima vox plebis fuit, (Mar. c. 7.) *Bene omnia fecit.* Ergo, *Benedictus Deus in æternum.*

IX.

Nemo terreatur, si hæc initio aut non tam suauia videantur, aut non tam vtilia. Nihil principio sui potest perfici vsus & perpetua eiusdem iteratio, & facilem faciet & vtilem hunc orandi modum, modo non solius lingue sit hoc officium; cordis solius esse potest. vox si adsit ne desit cor: iunctæ operæ cordis & oris, nunquam non fructuosas preces Deo admouebunt.

Ad omnes SS. Angelos pius gemitus.

ANgeli, Archangeli, Throni, & Dominationes, principatus & Potestates, Virtutes cœlorum, Cherubim atque Seraphim, Sanctique omnes, intercedite pro me, nunc & in horâ mortis meæ.



HORA III.

Disce MORI: id te doceat

Pænitentia procrastinata.

MEmento, homo fœnum, & emendationem vitę (vti facis) ne differ de die in die de hebdomade in hebdomadem, de mense in mensem, de anno in annum: sera nimis est crastina, incipe hodie. Pars magna sanitatis est, morbum agnouisse, & pars magna bonitatis est, velle bonum fieri in morbis pessimum est, non habere mali sensum, ecquid miserius misero seipsum non miserante? rem tuam age mature; mors tua non claudicat, sed volat aderitque subito. Crastinam diem suspectam habe, & nunc dole, nunc emenda. hoc est, ait Augustinus quod multos in exitium trahit, cum dicunt CRAS, CRAS, & subito clauditur ostium: Memento mori.

Disce VIVERE: id te doceat

Lex Temperantiæ.

MVlta sunt quæ *sustineas*, sed plura penè, à quibus *abstineas*, peccatum semper in foribus est, nisi tu ipse aperias, non intrabit. Temperantia, suam rebus omnibus mensuram ponit, victum iubet esse sobriũ, vestitum honestum, somnũ non sine parsimonia, omnia cum *modo*, id namque in omnibus caute obseruat: *ne quid nimis*. nil tutum est quod modum excedit: Optimus est modus cupidorum non quantum velis, sed quantum debeas sumere. Satius est indormire stramini, & conscientiam tranquillam tenere, quã lecto aureo recubare, & perturbationibus agitari. guloso modulus vitæ, culina & gula est; sobrietas, abstinenti. Mensam sumptuosam fortuna. frugalem apponit temperantia. Temperanti, lex Deus est

& ra-

& ratio; voluptas aut venter, intemperanti.

Disce ORARE: id te doceat

Officium paruum Angeli Custodis.

AD MATVTINVM

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. *Reſp.* Amen.

DOmine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.

Gloria Patri & Filio & ſpiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen Alleluia.

A ſeptuageſima vſque ad Paſcha loco Alleluia, *dicitur*, Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ.

Hymnus.

Coſtodes hominum pſallimus Angelos,
Naturæ fragili quos Pater addidit
Cœleſtis comites, Inſidiantibus
Ne ſuccumberet hoſtibus.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum Pſallam tibi Deus meus.

Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentia ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æterna ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſęcula ſæculorum. Amen.

AD PRIMAM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. *Reſp.* Amen.

DEus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen. Alleluia.

Hymnus.

Nam quod corruerit proditor Angelus,
Conceſſis merito pulſus honoribus,
Ardens, inuidia pellere nititur
Quos cœlo Deus aduocat.

Antiphona.

Sancti angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.

Reſp Adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentia ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & ęterna ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſęcula ſęculorum. Amen.

AD TERTIAM.

verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. *Reſp.* Amen

DEus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſæculorum, Amen. Aleluia.

Hymnus.

Huc cuſtos igitur peruigil aduola.
Auertens patria de tibi credita.
Tam morbos animi, quam requieſcere.
Quicquid non finit incolas.

Antiphona.

Sancti angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.

Reſp.

Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentia sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis & eorum semper protectione defendi, & æterna societate gaudere. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus Sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

AD SEXTAM.

Vers. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. *Resp.* Amen.

DEus in adiutorium meum intende. Domine ad adiuuandum me festina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sęcula sæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Christe sanctorum decus Angelorum.
Rector humani generis & auctor.
Nobis ęternum tribue benignus,
Scandere cœlum.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.

Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabli prouidentia sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis & eorum semper protectione defendi, & ęterna societate gaudere. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

AD NONAM.

Vers. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. *Resp.* Amen.

DEus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. Alleluia.

Hymnus.

Angelum pacis Michael ad istam
Cœlitus mitti rogitamus aulam,
Nobis vt crebro veniente crescant
Prospera cuncta

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.

Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentia sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis & eorum semper protectione defendi, & ęterna societate gaudere. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcnla seculorum, Amen.

AD VESPERAS.

Vers. Angelis suis Deus mandauit de te vt, custodiant te in omnibus vijtuis. *Resp.* Amen.

DEus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.

Gloria patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sęculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Angelus fortis Gabriel, vt hostem
Pellat antiquum, volitet ab alto,
Sæpius templum, veniens ad istud
Viscere nostrum

Antiphona.

Sancti angeli custodes nostri defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.

Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum, &

confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentia ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris, largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æterna ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD COMPLETORIVM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. *Reſ.* Amē.

CONuerte nos Deus ſalutaris noſter, & auerte iram tuam à nobis.

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſęcula ſæculorum. Amen. Alleluia.

Hymnus.

Angelum nobis medicum ſalutis
Mitte de cælis Raphael, vt omnes
Sanet ægrotos, pariterque noſtros
Dirigat actus.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.

Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æterna ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Has horas canonicas cum deuotione,
Dixi, cuſtos Angele, tui ratione:
Precor me cuſtodias mortis in agone,
Et præſens me deducas cœli regione.
Angele Dei, qui cuſtos es mei,
Me tibi commiſſum pietate ſuperna,
Hodie illumina, cuſtodi, rege, guberna. Amen.

HORA IV.

Diſce MORI: id te doceant

Damnatorum inania vota.

MEmento homo bulla, & ſeriò expende, quanti emerent damnati horulam noſtri temporis vel vnicam, quarum tu tam multas liberaliſſimâ ſocordiâ ludibundus prodigis. Viue memor leti: fugit hora, & nihil eſt annis velocius, rigidum ius mortis eſt, & ineuitabile; moriendum eſt; cum naſcimur, huic tributo ſubijcimur, moriendum eſt. Quid profeceris in vita, mors dicet. Ergo dum licet, operare & profice, eſt qui reddat labori tuo præmium. Habes operis tui perpetuum & attentiſſimum ſpectatorem Deum, qui ſicut capillos, ita & minimos cogitatus tuos numeratos habet, aut ad præmium, aut ad ſupplicium, idque ÆTERNVM. Memento mori.

Diſce VIVERE: id te doceat

Lex Fiduciæ in Deum.

QVò magis teipſum tibi diffidere neceſſe eſt, tanto minus Deo, cui ſemper & in omnibus fidendum *Qui confidunt in Domino ſicut mons Sion non commouebitur in æternum.* Pſ. 124. Fide Deo, fide affectu quam potes generoſiſſimo, ecquid trepidas modicę Fidei? Deus prouidebit Gen. 22. Dominus regit te, & nihil tibi deerit, quid angeris? etſi membra tua dilaceret inimicus, capillos tamen tuos dinumerat Deus, ne ergo timeas iacturam membrorum, quando ſecuritatem accipis de numero capillorum. (*Aug. ſerm. de feſt. Mart.*) Mihi hoc crede, proborum vitâ, etiam per ſingula rerum ac temporum momenta, à Deo ſic temperatur ac regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Securè nauigat, qui fiduciæ ſuæ anchoram in Deum iactat, Deoque fidit in omnibus.

Disce ORARE: id te doceant

Litaniæ SS. Angelorum

Kyrie eleison. Christe eleison, Kyrie eleison.
Christe exaudi nos.
Pater de cælis Deus, miserere nobis.
Fili Redemptor mundi Deus, miserere nobis.
Spiritus sancte Deus, miserere nobis.
Sancta Maria Regina Angelorum. ora pro nobis.
Sancte Michael, qui populo Dei semper defensor fuisti, ora pro nobis.
Sancte Michael, qui Luciferum cum complicibus rebellibus de cœlo deturbasti, ora pro nobis.
Sancte Michael, qui accusatorem fratrum nostrorum in profundum inferni deiecisti, ora pro nobis.
Sancte Gabriel, qui Danieli visionem patefecisti. ora pro nobis.
Sancte Gabriel, qui Ioannis Baptistæ ortum & ministerium prænunciasti, ora pronobis
Sancte Gabriel, qui incarnationis Verbi diuini nuncius extitisti. ora.
Sancte Raphael, qui Tobiam saluum duxisti & reduxisti. ora.
Sancte Raphael, qui dęmonium à Sara depulisti, ora.
Sancte Raphael qui Tobiam seniorem illuminasti, ora.
Sancti Seraphim, orate.
Sancti Cherubim, orate.
Sancti Throni, orate.
Sanctæ Dominationes orate.
Sanctæ Virtutes, orate.
Sanctę Potestates orate.
Sancti Principatus orate.
Sancti Archangeli orate.
Sancti Angeli, orate.
Qui super Dei solium excelsum & eleuatum statis, orate.
Qui iugiter Deo Sanctus, Sanctus, Sanctus concinnitis, orate pro nob.
Qui discussis tenebris mentem nostram illuminatis, orate.
Qui diuina hominibus nunciatis, orate.
Qui hominum custodiam à Deo acccepistis, orate pro nobis.
Qui semper faciem Patris qui in cœlis est, videtis, orate.
Qui super vno peccatore pœnitentiam agente gaudetis, orate.
Qui Loth de medio peccatorum eduxistis, ora pro nobis.
Qui per scalam Iacob ascendistis & descendistis. orate.
Qui in monte Sina diuinam legem Moysi tradidistis, orate.
Qui Christo nato gaudium hominibus annunciastis, orate.
Qui Christo in deserto ministrastis, orate.
Qui Lazarum in sinum Abrahæ deportastis, orate pro nobis.
Qui iuxta Christi sepulchrum in albis sedistis orate.
Qui Christo in cœlum ascendente, eius discipulis apparuistis, orate.
Qui electos in fine sęculi congregaturi estis, orate pro nobis.
Qui malos de medio iustorum separabitis, orate pro nobis.
Qui orantium preces ad Deum defertis, orate pro nobis.
Qui morientibus assistitis, orate.
Qui animas iustorum ab omni labe purgatas ad cœlum deducitis, orate.
Qui prodigia & miracula virtute Dei perpetratis, orate.
Qui hæreditatem salutis capientibus in ministerium mittimini, orate.
Qui super regna & prouincias constituti estis, orate.
Qui hostium exercitus sæpe dissipastis, orate.
Qui Dei famulos ex carceribus & alijs vitæ periculis sępe liberastis, orate.
Quis sanctis Martyribus in tormentis sæpe solatio fuistis, orate.
Qui Ecclesię Prælatos & Principes eiusdem nutritios peculiari cura fouere soletis, orate.
Omnes sancti beatorum spirituum ordines, orate pro nobis.
A cunctis periculis, per sanctos Angelos tuos, Libera nos Domine.
Ab omni hæresi & schismate, Libera nos Domine.
A peste, fame & bello, Libera nos Domine.
A subitanea & improuisa morte, Libera nos Domine.
A morte perpetua, Libera nos Domine.

Peccatores, Te rogamus audi nos.
Per Sanctos Angelos tuos. Te rog. audi nos.
Vt nobis parcas, Te roga. audi nos.
Vt nobis indulgeas, Te rog. audi nos.
Vt Ecclesiam tuam sanctam regere & conseruare digneris, Te rogamus audi nos.
Vt domnum Apostolicum & omnes Ecclesiasticos ordines protegere digneris, Te rogamus audi nos.
Vt Imperatori nostro, Regibus, & omnibus Principibus Christianis pacem & vnitatem largiri digneris, Te rogamus audi nos.
Vt fructus terræ dare & conseruare digneris, Te rogamus audi nos.
Vt omnibus fidelibus defunctis requiem æternam donare digneris, Te rogamus audi nos.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, Parce nobis Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi. Exaudi nos Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis.
Christe audi nos.
Christe exaudi nos.
Kyrie eleison. Christe eleison.
Kyrie eleison. Pater noster &c.

Psalmus ex varijs Psalmis.

LAudate Dominum de cælis laudate eum in excelsis.
Laudate eum omnes Angeli eius: laudate eum omnes Virtutes eius.
Benedicite Dominum omnes Angeli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius.
Benedicite Domino omnes virtutes eius: ministri eius qui facitis voluntatem eius.
Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius.
Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus.
Quoniam Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.
Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum Amen.
Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.
Vers. Domine exaudi orationem meam.
Resp. Et clamor meus ad te veniat.

OREMVS.

OMnipotens & misericors Deus, qui nos angelicâ custodia munire dignatus es, concede quæsumus, vt tanta protectione securi, & à prauis cogitationibus liberemur in mente, & ab omnibus aduersitatibus eruamur in corpore. Per Dominũ nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HORA V.

Disce MORI: id te doceat

Assidua mortis rapina.

MEmento, homo vanitas, non moriturum te, sed MORI, quouis die, quauis horâ. Vitę huius principium, mortis est exordium; prima hora quæ vitam dedit, eandem etiam carpsit & mutilauit, hunc ipsum quem agis diem, cum morte diuidis quidquid facis, respice finem. Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud Deum est: constituti sunt termini eius qui præteriri non poterunt; non poterunt, eheu non poterunt, (*Iob cap.* 14.) Et non tantùm non pręteriri, sed nec sciri possunt, quam sint vicini. Vis esse immunis à morte subitâ? mortem assiduè cogita. semper discendum est, quod an sciamus, experiri non possumus: meditare mortem. Nemo improuisò moritur, qui semper se moriturum cogitauit: Memento mori.

Disce VIVERE: id te doceat

Lex Iustitiæ.

VIrtutis est proprium iniustitiam odisse, & omnem iniustitiæ comitatum, insidias,

dias, fraudes, iniurias: has accipere malis, quam inferre. Non mundi, sed Christi lex est: Rapturo pallium, etiam tunicam adijciendam in auctarium; & quod illud lucrum fit, argentum in arcâ, damnum in conscientiâ, lucro turpi iactura longe præferenda est: *Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentum animæ suæ faciat?* Mar. ca. 8. Sed ijs iam moribus viuitur, vt iustitiæ nomen religiosè adoretur, res ipsa ad cuiusuis sensum aut commodum torqueatur: iusti haberi volunt plurimi, pauci esse, Pars magna iustitiæ est, vt, quod alijs vitio vertis, ipse non facias. Discite iustitiam moniti (ô mortales) & non temnere Diuos.

Disce ORARE: id te doceant *Orationes istæ.*

I.

DEus, qui miro ordine Angelorum ministeria hominumque dispensas, concede propitius, vt à quibus tibi ministrantibus in cælo semper assistitur, ab his in terrâ, vita nostra muniatur. Per Christum Dominum nostrum.

II.

BEnignissime Deus, cuius immensa bonitas & sapientia, in omnibus sanctis Angelis tuis mirificè relucet, te rogo suppliciter, vt Angelicis pro me interuenientibus suffragijs, omnia opera mea & placatus suscipias, & ad salutem meam prouenire concedas. Per Christum Dominum nostrum.

III.

O Æterne Deus, bonitatem tuam per omnium Sanctorum Angelorum atque Archangelorum preces & meritia, humiliter imploro, vt quod mei in te amoris deest, illorum in te ardentissimus amor compenset. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat cum sancto Spiritu in sæcula sæculorum.

HORA VI.

Disce MORI: id te doceant

Quotidiana plurimorum funera.

MEmento homo putredo, quot hac, non dicam die, sed hora, è viuis citandi ad tribunal summi iudicis, & quot ex eis damnandi, ita non tantum sæpe, sed assidue mortalem te cogita. Nil æque tibi proderit ad temperantiam omnium rerum, quam frequés cogitatio breuis æui huius & incerti. *Noli de mortuo inimico tuo gaudere sciens quoniã OMNES morimur.* Ecc. c. 8. Attende ergo tibi & vitæ tuæ. Ortum quidquid habet, finem timet: *ibimus omnes ibimus*. Illi, & isti, & isti præcedunt, nos singuli, quo quemque mors ordine vocauerit, sequemur; attende tibi: Vitam lucrari est, in singulos dies mori: Memento mori.

Disce VIVERE: id te doceat *Lex Misericordiæ.*

EDicit Veritas: *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Matt. c. 9. æquum est egentibus subueniri, non diuitibus. effundit, qui in plenum mittit; illud potius reconditur, quod vasis vacuis commendatur. Laudent te esurientium viscera, non ructantium opulenta conuiuia. Ter mirum! in plenissimo resurgentium conuentu, coram vniuersis Angelis, tacet Christus quod Abel primus martyr fuerit, quod Abraham obedientia extulerit, quod Noëmus mundum seruarit, quod Moses legem tulerit, quod Petrus crucem IESV primus ascenderit, hæc, inquam, tacet iudex, & solum proclamat, quis sibi pauperi cibum dederit, quis nudo vestem obtulerit, quis domo fouerit. En, quicquid datur pauperi, non est donum, sed mutuum; quicquid enim tribuitur tam pulchro quam magno fœnore recipitur, quæstuosissima omnium ars est, eleemosyna, & cæli ianitoribus notissima. Eleemosina vero aurea, & summa est INIMICOS DILIGERE.

Disce ORARE: id te doceant
Orationes de S. Michaele Archangelo.

I.

BEati Michaelis Archangeli tui quæsumus Domine, intercessio gloriosa nos semper & vbique protegat, & ad vitam perducat æternam. Per Christum Dominum nostrum.

II.

PRinceps gloriosissime, Michael Archangele, esto memor nostri hic & vbique semper, precare pro nobis filium Dei.

III.

BEati Archangeli tui Michaelis commemoratione lætantes, humiliter te Domine deprecamur, vt quod nostris meritis non valemus, eius intercessione consequamur. Per eundem Christum Dominum nostrum.



HORA VII.

Disce MORI: id te doceat
Temporis iactura irreparabilis.

MEmento homo fauilla, non verba solum, sed & tempus volare irreuocabile in domus combustæ vicem, surgit alia: in temporis combusti pretium, nulli vniones sunt computandi, paleę sunt gemmę omnes prę hoc temporis censu, nec furum vllus damnosior est, quam qui hoc ipse sibi furatur, aut male agendo, aut nihil agendo: Aliqua est rerum omnium recuperatio, nulla temporis: mille florenos perdere, magnum damnum censetur; famam amittere multo maximum, & quo plus temporis in vanum auolat, hoc mors formidabilior propinquat: Memento mori.

Disce VIVERE: id te doceat
Lex Mansuetudinis.

FIli, *in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriâ diligeris.* Eccl. c. 3. Quicquid dicas, faciasve, super omnia vultus & verba accedant bona: *Beati mites,* Cælestis vrbs Hierusalem non est spolium bellatorum, sed sperata hæreditas *mansuetorum.* Mites sunt, qui improbitati cedunt, & malo non resistunt, sed vincunt in bono malum. Sunt quidam mites, sed quamdiu cuncta fiunt pro eorum arbitrio: tange montem, mox cernes fumum, nimirum, qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Magni animi proprium illud est, vt sciat esse placidus, vt norit iram substringere, iniurias atque offensiones, serenâ semper fronte digerere. Verè mansuetus est vt tractabilis cera, mitis columba, tranquillum oleum.

Disce ORARE: id te doceant
ORATIONES
Ad Custodem Angelum, Christi matrem, Christum.

I.

AD ANGELVM
Custodem

SAluto te, ô Sancte Angele Dei, Princeps nobilis, custos meus fidelis, cui me gubernandum diuina bonitas tradidit, quam multam, secundum Deum, tibi tuæque charitati debeo, quod indigno mihi tot annis totque modis fideliter atque clementer assistis, & animi corporisque mei salutem procuras. Commendo me tibi hodie, vt aduersus malignum hostem, te duce illæsus conseruer, & in gratia Dei, ad extremum vsque halitum firmus & constans perseuerem, & tecum in cælo Dominum nostrum laudem in æternum.

II.

AD B. VIRGINEM
MARIAM

Salutationes XII. totidem stellis assimilatæ.

AVe Mundi decus, lampas inextinguibilis.
Aue Mundi ocule, cęlorum ianua, Seraphinorum gloria.
Aue Mater purissima, quam nulla vnquam nequior inuasit cogitatio.

Aue ingens & portentoſum mundi miraculum.

Aue ornatiſſimum ſupremi Regis palatium.

Aue armarium vitæ, pratum totius fragrantiæ Spiritus ſancti.

Aue latens theſaure gratiæ, quæ ſola portas Verbum, quod portat omnia.

Aue vas electionis admirabile.

Aue mater filij, filia Patris, Sponſa ſancti Spiritus.

Aue nubes lucida, Aue columna ignea, quæ populum Dei per deſertum mundi deducis.

Aue vellus mundiſſimum de cælo humectatum, per quam & in qua ouem induit paſtor.

Aue doctrinæ ſceptrum, deuotionis templum, donorum omnium gazophylacium opulentiſſimum.

Aue noui Adami paradiſe: Aue vrna aurea, cæleſte manna continens.

Aue fax fidelium, infiniti circumdatrix, caſtarum animarum ara: Aue gaudium, ſemper & in æternum ineffabile.

NOMINA PATRVM

è quibus hæ ſtellæ ſunt excerptæ

C*Yrillus Alexandrinus, Epiphanius. Elias Cretenſis, Fulgentius, Gregorius Nicomedienſis, Gregorius Neocæſarienſis, Hildefonſus Toletanus, Origenes, Sophronius, Teodoret. Methodius Olympius. Inter hos velut duodecim Apoſtolos, decimus tertius eſſe cupit Bernardus, vti fuit & Paulus. Nec ſe continet Bernardus, & ad* DOMINI MATREM *ſuccla-mat: Ex totis animæ viribus te ſaluto ac compello:*

Aue Virginum Regina: Aue mare gemmis pleniſſimum.

Nec hoc ſatis totum inuitans orbem ad Matris iſtius venerationem. Totis ergo, inquit, medullis cordis veneremur MARIAM, *quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per* MARIAM.

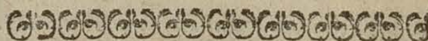
III.
ADCHRISTVM.

IESV bone, ego nimis imperfectè tibi ſeruio, nimis frigide te laudo & diligo. Ah! quam longe adhuc abſum à vera mei abnegatione, à vera humilitate, patientia, & charitate. Te rogo, vt quod minus eſt in me, tu digneris ſupplere, & diuinum cor tuum Patri pro me offerre.

Domine Ieſu Chriſte, amem te ſolum propter te, & nihil amem niſi in te.

Domine Ieſu Chriſte, auge mihi laborem & dolorem, modo augeas & amorem.

Domine Ieſu Chriſte, da mihi vt in diuino beneplacito tuo & in ſanctiſſima tua voluntate vnicè delecter, & in eam ſuper omnia requieſcam.



HORA VIII.

Diſce MORI: id te docat

Imminentis metus Iudicij.

MEmento, homo puluis, conſcientiamque tuam interroga? ſi hac te hora ad tribunal ſuum euocaret Deus, num paratus fores reddendæ rationi, ne dicas: *cras ero*, emendationi tuæ indulgentiam promiſit Deus, ſed tuæ dilationi diem craſtinum non promiſit. Heu, heu, vos miſeros, quam totus homuncio nil eſt. O theatrum & ludum quicquid in hoc orbe VIVERE vocatur! Age, valedic rebus humanis, & ad reddendam rationem te para; tribunal te vocat, nullam hîc moram, nullas inducias, nullam comperendinationem quære, hinc abeundum eſt; ne tergiuerſare: ratio reddenda eſt, ne excuſa, qualis vixeris, talis & iudicaberis: Memento mori.

Diſce VIVERE: Id te doceat

Lex Veritatis.

A*Nte omnia opera verbum Verax præcedat te* Eccl. 27. *Veritatem enim requirit Dominus.* Pſ. 30. Iurare & mentiri neſciat lingua tua: Veritati ſic ſtudeas, vt quicquid dixeris, iuratum putes. Non eſt ſinceri, non eſt probi hominis, aliud pectore clauſum: aliud lingua promptum habere. Veritas, ſicut vbique mater eſt ſanctitatis, ſic vbique amanda eſt. Nullæ duæ res tam inter ſe concordes ſunt & cognatæ

cognatæ vt VIRTVS & VERITAS. Premi quidem solet veritas, non opprimi; emergit tandem: impugnatur sæpe non vincitur. Veritatis amatori nullus reprehensor est metuendus, aut enim reprehensurus, inimicus est, aut amicus: inimicus si insultat, ferendus est; amicus si errat, docendus; si ipse doceat, audiendus est. Tegere, polire, fingere, comere, fucare veritatem, est dehonestare, mentiri, est animam necare. *Os enim quod ementitur occidit animam.* Sap. c. 1.

Disce ORARE: id te doceat

Oratio exercendi diuini amoris actibus XIII.

ACTVS AMORIS
in Deum.

O Mi amantissime Deus, 1. ad te summum bonum, toto cordis affectu feror. 2. In immensissima bonitate tua exulto, 3. & gaudeo, quod te omnes Angeli adorent, beati omnes honorent & laudent, 4. O mi creator, quàm ego cupio, vt omnes homines te agnoscant & colant; tibi vni omnes seruiant! 5 Ah, quam me pœnitet omnium pecatorum meorum! 6 Et ideo firmissimè statuo legem tuam posthac in omnibus obseruare. 7 Omne solatium meum in sanctissimo tuo beneplacito quæram; 8 Auersabor quicquid tibi displicuerit. Mi 9 Deus, omnia mea tua sunt, tibi omnia consecro: Propter 10 te aduersa omnia libentissime tolerabo: 11 Permissione & dispositione tua semper contentissimus ero. 12 O bonitas, tuum in me amorem adauge. 13 O Charitas, te nunquam amare desinam.

Explicatio præcedentis Orationis.

CVm virtutis laus omnis in actione consistat, amoris in Deum tendentis actiones interiores, à Theologis plerumque hæ solent assignari.

1. Deum tanquam SVMMVM BONVM, videndum ac fruendum pronissimo affectu desiderare.
2. Sua Deo bona omnia velle, nec aliam ob causam, nisi quia bona Dei sunt, vti sunt sapientia, bonitas, potentia, &c.
3. Impensè gaudere, Deo ab Angelis, beatis, probis omnibus seruiri.
4. Desiderare vnicè, vt res creatę omnes, gloriæ honorique diuino sese impendant.
5. Animo dolere ob omnes in Deum iniurias, & à se & ab alijs commissas.
6. Serio constituere, omnem Dei legem exacte obseruare.
7. Vnicam in omnibus Dei voluntatem sibi sequendam proponere.
8. Auersari omnia quæ quis Deo displicere cognorit.
9. Omnia sua Deo liberalissima submissione offerre.
10. In res aduersas omnes, Dei caussa tolerandas, Promptum animum obfirmare.
11. Diuini regiminis prouidentiam vbique agnoscere. & extollere.
12. Fateri, se diuinis fauoribus minus respondere, & amoris augmentum poscere.
13. Beatam in Dei amore perseuerantiam, assiduis precibus efflagitare.

Circa has diuini amoris actiones, duo maxime notanda.

1. Letales animi plagas non persanant nisi AMOR aut DOLOR, siue, vt Theologorum ore loquamur, duo tantum sunt actus, qui perditam Dei gratiam recuperent, actus charitatis, & actus pœnitentiæ: quorum alter alterum includit. Publicanus dolendo potissimum, Magdalena diligendo præcipue omnem animi pestem detersit: *Remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multum.* Lucæ 7:

2 Primaria diuini amoris actio est, serio & ex animo velle omnibus Dei præceptis parere. *Qui habet mandata mea, & seruat ea ille est qui digit me.* Io. 14. *Hæc est enim charitas Dei vt mandata eius custodiamus.* 1. Io. 5. Ad hanc amoris diuini actionem exercendam quiuis hominum obstringitur, in triplici fere periculo. Primum cum quis grauiter à dæmone impugnatur, aut alijs ad vitia illecebris inuitatur, & hæc sint exemplo: videt quis auream sine custode monetam, deprehensum habet sub vnguibus inimicum, cernit oblatam explendę libidinis occasionem; hic cacodæmon ingenti conatu suggerit: Sic elabi sines pulcherrimam hanc occasionem? en numos aureos, en opportunam vltionis horam; en paratas delitias; aude aliquid, fruere, opportunitate, dum licet, vtere. Hic necessarium omnino,

omnino, vt qui letale crimen horret, suum in Deum amorem sic testetur: Domine Deus, lex tua & tuus honor chariora mihi sunt, quam lucrum meum, quam turpis & vetita voluptas, quam totus orbis, nisi is qui in hoc lubrico sic egerit, Deum perdidit, gratia Dei excidit, cœlum amisit, aut ergo tunc Deum amabit, aut à diabolo vincetur, quod si hominem clandestinæ mẽtis, aut furtiuę corporis libidini dedit, tum interrogem: mi homo, amas ne Deum? amare se affirmabit. Sed an decalogum nosti; noui, dicet, etiam pręceptum sextum tenes? dicet, teneo. nuquid eo libidinem omnem prohiberi censes? censeo, respondebit, nec aliter poterit. Et tu tamen in hanc expressissimam Dei legem, nihilominus tam petulanter, toties peccare audes? ergo tua tibi muliercula, tui tibi furtiui amores, tuę tibi oblectatiunculæ præ Deo, præ Dei lege, prę honore Dei, longe sunt chariora: ergo in te nec scintilla viuit diuini amoris, quamdiu hos mores & impurum hunc amorem perseueras. *Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus.* Quid est inquit Augustinus. quod diligo regem, si odio habeo eius legem? & verissimè Gregorius: Verè inquit, amat, qui ad mandata eius à suis se voluptatibus coarctat: qui per illicita desideria diffluit, profectò Deum non diligit, quia ei sua voluntate contradicit.

Deinde, ad eandem diuini amoris actionem quemque obligat, alterum hoc periculum, cum quis prudenter sibi metuit, ne ratione loci quo iturus, aut hominum, quibuscum acturus, grauius delinquat, tunc sanè opus animum Dei amore sic inflammet & muniat, vt cum Psalte regio sincere pronunciet, *Scrutabor legem tuam Domine, & custodiam illam in toto corde meo.* Psal. 118 *Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus.* Prostremum denique corporis animique periculum, idem quod dixi diuini amoris argumentum postulat, vt cum quis fatalem sibi horam imminere sentit, hoc ipso in suum conditorem amore feratur, idque non pœnæ formidine, non præmij spe, sed quod agnoscat, hoc à se SVMMO BONO modis omnibus deberi, hac certè suprema vitæ horâ, si vnquam, lex illa, quam integerrimè potest, obseruanda: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.* Luc. cap. 10. *Charitas nunquam excidit.* Ergo. *in charitate crescamus in illo per omnia.* 1. Cor. 13: & Ephes. 4.

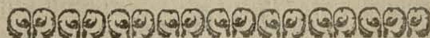
PROTESTATIO.

Ad Deum, saltem semel per hebdomadam dicenda.

SI quidquam, ô mi Deus, cogitauero, dixero, fecero per imprudentiam, quod diuino beneplacito tuo repugnet: corã te, Domine, totaque curiâ tuâ cœlesti protestor, id præter & contra voluntatem meam fieri. Si aliter accidat, miserere Domine, & errantem illicò reuoca, cadentem subleua, & ne id contingat, per bonitatem tuam rogo te misericordissime Deus, vt benedictione tua me præuenire, & tanquam rem tuam possidere ac regere digneris. Arbitrij mei libertatem tibi sic subijcio, vt illam à te, si opus, etiam cogi cupiam & vinciri, ne contra te rebellet aut contra voluntatem tuam vel minimum quid committat. Vnicè velim mi Deus, quod tu vis, & quod tu non vis id & ego vnice nolim. Hæc mea vnica sit voluntas, voluntatis tuæ beneplacitum quęrere, ac facere in omnibus. Si quid Domine à te petam, ne largiaris petenti, quod honori tuo deroget, quod tuæ voluntati repugnet. Scio, ô bonitas, scio; id mihi solum obest, quod tibi non placet. Ergo te, per omnes sanctos Angelos tuos, da mihi odium mei, & tui in omnibus amorem.

Gemitus ad Deum anhelantes, amoris plenissimi.

AMo te, mi Deus, cupioque ardentius amare. Hac amoris flammâ cor meum penitus liquefiat. Nihil extra te me beat. Et quando, mi Deus, & quãdo ad te hinc euolabo?



HORA IX.

Disce MORI: id te doceat

Maximus debitorum numerus.

MEmento homo spuma, immenso ære alieno te laborare, cogita peccata tua

omnia, & in vnum ea cumulum compono: tot lasciuas cogitationes; tot verba non otiosa tantum, sed contumeliosa, fœda, detractoria; tot facta improba nullo fuco excusanda, intuere hos tantos noxarum aceruos, & fateri cogeris: Magnus debitor sum, multòrum millium talentorum, & heu, si me sic obæratum mors meo aduersario tradat: certum est, carcere non exibo; dum ad teruncium soluero; mature hæc cogita & alijs sæpe ignoscito, tibi nunquam: qui se cognoscunt, vti semper peccant, ita semper plorant. Vis nunquam esse tristis? bene viue, beatus ille homo, qui semper & vbique sic viuit, vt vnamquamque diem velut vltimam, & non redituram consumat: Memento mori.

Disce VIVERE: id te doceat
Lex Castitatis.

F*Ructus Spiritus est charitas, continentia, castitas: omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ.* Galat. c. 5. Eccl. c. 26. Nemo iactet pudicum animum, si impudicum habeat oculum: nemo de casto corpore glorietur, cuius casta non sit cogitatio. Optimus Iob, ideò cum oculis sanciebat fœdus, vt posset etiam cum cogitationibus: *Pepigi,* ait, *fœdus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de virgine.* Iob. c. 31. *quam enim partem haberet in me Deus desuper?* Oraculum accipe à B. Hieronymo editum. Quacumque ait, virtute polleas, quibuscunque operibus niteas, si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahis. Et crede mihi mi homo, si te pestilens libidinis vrêdo adurat, nec resistas, perijsti. Corpus animus, pecunia fama, omnia tibi tua perierunt: valedic cælo & morere. Ergo principijs obsta, & caput obtere huic colubro, ne caudâ te venenet.

Disce ORARE: id te doceat
Oratio B. Francisci.
DEVS MEVS ET OMNIA,

BEatum Franciscum accepimus noctes ipsas quatuor, verbulorum horum commentatione & creberrima repetitione, non semel summa eum animi sui voluptate transegisse. Igitur voce præuntem sequere, & dic:
DEVS MEVS ET OMNIA.

MIllies hoc dicam, millies hoc cogitabo, millies hoc & vsque, & vsque, & vsq; millies repetam, neque enim vel dicere, vel cogitare maius possum aut melius, quam hoc ipsum, DEVS MEVS ET OMNIA, Alij alia quęrant, alia desiderent, vnum ego Deum meum quæro, Deum desidero: ô DEVS MEVS ET OMNIA! opes alijs & honores, voluptates alijs vniuersas relinquo: Deum ego habeã, & omnia habeo, totos alijs ego mundos concedo: aureos & gemmeos montes non inuideo; summas delitias permitto; mihi Deus meus est omnia, nihil ita bonum, nihil ita pulchrum au iucundum, quin summum illud & primum bonum, & melius sit & pulchrius sit ac iucundius, DEVS MEVS, ET OMNIA! quam me varia sępe accendunt desideria, quam diuersis subinde æstuo cupiditatibus! ita vt cum lunatico illo adolescente, modo in ignem, modo in aquam rapiar. Sed quęnam illa tanta bona sunt, quæ ego tam anxiè appeto? num hoc vel illud genus edulij aut potionis? Deus meus, cibus meus, potus meus, & omnia num hoc vel illud genus relaxationis aut voluptatis? Deus meus, gaudium meum, voluptas mea, & omnia: num hoc vel illud genus honoris aut dignitatis? Deus meus, honor meus, mea dignitas & omnia, quid est tandem quod appetere possim; & cuius loco, mihi nõ Deus sit, & sit omnia? mihi epulatio, mihi oblectatio, mihi quies, mihi thesaurus Deus est, mihi Deus est omnia, & plus quã omnia, nam etsi cibus, quibus inhio, vesci: potu quem sitio, refici: voluptate, quã ardeo frui: honores, quos ambio, assequi liceat: quid istud vesci est, & quid istud refici, & frui, & assequi? DEVS MEVS ET OMNIA, te frui, à te refici, est perfectissimè refici, est frui omnibus bonis: DEVS MEVS ET OMNIA, at vero labor premit, dolor affligit, curæ distrahunt, homo turbat & exagitat. Nihil horum metuendum; neque enim hęc omnia, etiamsi simul ingruant, mala sunt, si summum illum bonum opituletur Deus DEVS MEVS, ET OMNIA, tu mihi ô bone Deus ô bonitas, tu in labore quies, in dolore voluptas, in curis securitas; tu mihi ab omni hominum insultu propugnaculum tutissimum; tu mihi ab omni malo refugium; tu mihi es OMNIA quæcunque tandem desiderare possum. Ergo, quandocunque imposterum, & quodcunque bonum appetiero, hoc ipse mihi semper occinam: DEVS MEVS ET OMNIA, Desine, ô homo,

mo, impuros riuulos sectari cum fontem purissimum habeas, Deum habes, omnia habes, quęcunque habere concupiscis.

ORATIVNCVLÆ SELECTÆ.

Ad Christum Dominum

I.

DA mihi obsecro, Domine, diabolica vitare contagia, & ad te meam etiam rebellem compellee propitius voluntatem.

II.

OMnipotens, æterne Deus, fac me tibi semper & deuotam gerere voluntatem, & maiestati tuæ sincero corde seruire.

III.

TVa, me, quæso, Domine, gratia semper & præueniat & sequatur, ac bonis operibus iugiter faciat esse intentum. Qui viuis in sęcula sęculorum.

VNA VOLVNTAS DEI, ADVERSA, morbum, mortem inferentis; & Hominis ista perferentis.

DEVS meus, amor meus, absit vt quod tu vis, ego nolim; aut quod tu non vis, velim ego, tua voluntas, mea voluntas: imo iam amplius mea non est, quia tua esse cœpit, imò tua iam mihi sequenda est, quia mea esse cœpit, idem ego velle debeo, quod tu: & vero etiam, ô Domine, volo, vis me ægrotare? volo; vis me depauperari? volo; tabescere? volo doloribus affligi? volo, solatijs destitui? volo, aduersis plurimis exerceri? volo, mori etiam? & hoc volo, vis me cœlo adscribere? volo, inferis addicere? ah! bone IESV, vt tu hoc velles, volebam ego & merebar; vt ego hoc nollem, & volebas tu & merebaris. Atque si fieri posset (vti sanè non potest) horum alterutrum: aut sanctissimam tuam voluntatem irritam esse, vt ego beatus sim, aut me damnatum esse, vt sanctissima voluntas tua rata sit proclamo: melius est damnari me, & seruari, quod tu vis, ô Deus, Sed ô bonitas, mortem meam, scio, non vis, qui filij tui mortem ideo volebas, vt posses non velle meam. Per illam ergo filij morte te rogo, ô Pater, à morte æternâ me eripe. En vulnera, en sanguinem, quo tibi pro me litatum est, filio nolebas parcere, vt posses seruulo. Quia ergo & potes & vis misereri, ô immensa, ô tremenda Maiestas; miserere mei, parce mihi, peccaui, negare non possum; sed tu potes condonare, quicquid peccaui. Serua me, Deus, quem creasti: opus tuum sum, quod te meum opificem videre, & æternum laudare cupio. Potes quidem, instar figuli, me luteum vasculum, & sub sui auctoris manu parum obsequens frangere, & (pridem id meritus sum) in flammas abiicere: sed quia maior est tua bonitas, quam malignitas mea, parce Domine, parce, parce viuam amando te, qui breui moriar, hoc per vltimum halitum rogando te, MISERERE.

ANNOTATIVNCVLÆ DE DIuina & humanæ voluntatis conformatione.

I.

PEr omnem sacram paginam, nihil commendatius est quam hæc diuinę & humanæ voluutatis vnio, Christus vtique omnium hominum optimè orare nouit; sic autem orauit. *Pater, non mea, sed tua voluntas fiat.* Sed nec nos aliter orare docuit: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & terra.* Mille alia bibliorum pro hoc testimonia sunt.

II.

Vnicam in omnibus Dei voluntatem attendere, est compendium & summa optimæ ac tranquillissimæ vitæ.

III.

Extra omnes tempestatum furias, supra nubes securus degit, quicunque sua omnia ad vnicam Dei volũtatem collineat. Amicis summum precandi genus est VELLE: Deo amicũ facit, idem in omnibus VELLE cum Deo.

IV.

Quæcunque in orbe fiunt, aut verè mala, & in Deum peccata sunt, aut certè mala non sunt, quia nec peccata sunt, in prioribus illis Dei permissio, in his dispositio semper admirabilis elucet.

V.

Ideò sapienter Epictetus: Ne postules, inquit, ea quæ fiunt, ita fieri vt tu vis; Sed, si sapis, ita velis ea fieri, vt fiunt, sic omnia secunda tibi accident (Enchir. c. 13.) sapientius Thomas à Kempis. Homo internus citò sese colligit, & sicut res eueniunt, sic se illis accommodat. (lib. 2. c. 1.) sapientissimè Salomon; *Non contristabit iustum, quicquid ei ac-*

 ciderit

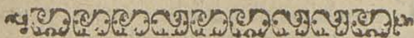
ciderit. Prou. c. 12. Quid enim tristetur ille qui in omnibus summam Dei prouidentiam, & sanctissimam eius voluntatem agnoscit.

VI.

In omni fortuna, secunda & aduersa, in quauis turbatione aut tentatione, inquibuscunque procellis, tutissimum & optimum, vnicam sibi Dei voluntatem sequendam proponere vniuersa & singula, quæ facienda & ferenda in vnam Dei voluntatem reducere, hac quisquis iuerit, tutissimus ibit.

VII.

In morbo & morte, non est vtilius exercitium vllum (Ludouico Blosio teste) quam vt quis seipsum ex integro diuinę voluntati submittat, & immensam Dei bonitatem ac misericordiam, HVMILITATIS & CHARITATIS brachijs amplectatur.



HORA X.

Disce MORI: id te doceat

Vsitatus defunctorum Psalmus.

MEmento, homo aura, quid tibi omnes è tumulis defuncti acclament: MIHI HERI ET TIBI HODIE: *Memor esto iudicij mei, sic enim erit & tuum* Eccl. c. 38. Hic ille communis mortuorum psalmus est, quo inuitamur ad tumulum. Imus huc omnes, nec seiungimur, sed leniter alter alterum anteimus, Hæc lex est vniuersi nasci, surgere, languere, mori. *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur*. 2. Re. c. 14. Ideo sæpe cogitandum est, quod semel faciendum est. Quare sarcinulas collige, breui aderit qui te ducet ad PLVRES. iter hoc nec auro, nec prece, nec pretio, arte nulla redimes. Eundum est, eundum, & in alium orbem migrandum; si mortem metuis æternam, vide vt tua ante te vitia moriātur; Memento mori.

Disce VIVERE: id te doceat

Lex Humilitatis.

GLoriam *præcedit humilitas*. Pro. c. 15. Et qui sine humilitate virtutes congregat, in ventos puluerem iactat. Vere modestus & humilis non vult modestus & humilis, sed vilis videri, cum affligitur & contemnitur, sibi ipse identidem occinit; HIS DIGNVS ES. Cadere vult non ascendere, qui ad alta, non per infima tendit; perire vult, qui se in superbiam & pretium sui præcipitat. *Quanto magnus es humilia te in omnibus* Eccl. ca. 3. Et quæso, cur spectatores tibi deligis in terra, cum theatrum habeas constructum in cælo? quid sterilem gloriolā aucuparis, cui gloria ęterna promittitur? Nihilominus humilitatis vmbrā multi, veritatem pauci sectātur. Humilē ostendit indefessa patientia, & generosus suimet contemptus. Et hoc tibi longè sit certissimum de te ipso; Tanto maior eris in oculis Dei, quanto minor fueris in tuis: tanto Deo pretiosior, quanto tibi ipse vilior.

Disce ORARE id te doceat.

Commendatio animæ in manus Creatoris. In manus tuas, Domine. commendo spiritum meum.

IAm commendo sanus & valens, vt commendatum habeas, ô Christe, quando illum commendare non potero amplius, etsi suis vinculis nondum solutum. Timeo tempus illud, quo inter viuos ero, nec esse me sciam. videmus in plerisque moribundis id fieri. spirant, viuunt, & viuere se nesciunt. quis palpitantem tunc spiritum & migrare trepidantem, tandem tamen ex amico carcere migrantem recipiat, si tu excludas, orbis conditor? Christe patientissime recordare, etiam te in extremis illis angustijs lacrimatum & deseri questum esse, spiritum Patri commendasse, exclamasse, exspirasse. Ad te ego iam clamo vt tu meus seruator spiritum meum suscipias, quocunque morbo, tempore, loco, è corpore abeuntem, Recordare, bone IESV, in cruce te brachia expandisse, pectus aperuisse, caput inclinasse. Ecce, anima mea à rebus creatis omnibus deserta, refugium quærit; in illa tua brachia sese immittit, in tuum illud pectus sese ingerit; admitte, obsecro miseram, & ne inde exturba, donec ira Dei transeat. hic secura, hic ab inferorum satellitibus tuta lateat. Ergo in manus tuas, Domine, commendo spiritum meum, imò tuum, quia tu eum creasti & reparasti; Figmentum tuum, ô Deus, ne despice.

ASPIRATIONES AD CHRISTVM Pro felici obitu.

Non intres in iudiciū cum seruo tuo, dulcissime IESV, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens Ps. 142.

Ne memineris bone IESV, *iniquitatum mearum cito anticipent me misericordiæ tuæ, quia pauper factus sum nimis.* Ps. 78.

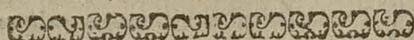
Illumina, mansuetissime IESV, oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte: ne quando dicat inimicus meus: præualui aduersus eum. Ps. 12.

Domine IESV Christe, fili Dei viui, pone passionem, crucem & mortem tuam inter iudicium tuum & animam meam.

O *mi amantissime Domine IESV Christe, ob honorem & virtutem tuæ benedictæ Passionis, iube me adscribi in numerum Electorum tuorum.*

AD OMNES SS. ANGELOS ardens suspirium.

SVccurrite, subuenite, ô vos omnes beatissimi Spiritus, Sancti Angeli Dei, & cum in extremis, vestram opem non amplius implorare potero, ne me deserite.



HORA XI.

Disce MORI: id te doceant

Repentinæ mortis insidiæ.

MEmento, homo somnium, cum cubitum te confers, quam plurimos somnum inchoasse & vsque continuasse morte subitâ extinctos. ita Sisara, *soporem mortis sociās defecit, & mortuus est*, Iud. c. 4. Quot sani cubitum ierunt, reperti mortui? quot inter colloquendum, cœnandum, ridendum subito abrepti? mille modi sunt Leto. vnica venenata herbula, vulnusculum neglectum, pustula vix conspicua, acinus vuæ, tecti tegula, piscis pinula, guttula medicata, tenuissimus pilus, ipsa etiam vel paullo corruptior aura necat hominem: ad vitam rapiendā innumeros habet aditus, insidiosissima MORS. ideò dies omnis & ordiendus cautissimè, & claudendus optimus ordo est, à Deo diem incipere, & cum Deo finire; nec prius plumis se mergere, quam rationes sint positæ, de luce transacta, nimium temeratius est, qui offenso & nondum propitiato Deo, audet obdormire. Sic somnum semper inchoa, ac si quis auri insusurret; *Hac nocte repetent à te animam tuam.* Lucæ c. 12. Memento mori.

Disce VIVERE: id te doceat

Lex Charitatis

D*Iligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum*, ad Ro. c. 8. Omnia. Beatus, ô Domine, qui amat te, & amicum in te, & inimicum propter te. Caussa diligēdi Deū, Deus est; modus, sine modo diligere. Vbi thesaurus tuus, ibi & cor, & amor tuus est, vis nosse, vbi tuus thesaurus sit? attende quid ames. vis nosse quid ames? attende quid cogites, ibi thesaurum condis, quo crebras cogitationes mittis. vbi Dei obliuio est, ibi Deus thesaurus non est. Sed nec Deum amat, qui vllum hominem odit. Paulinum dogma nosti; *Si charitatem non habuero, nihil sum.* etsi habeam alia omnia &, *Super omnia autem charitatē habete*, ad Ro. c. 8. Licet ergo tota horrea, totas vineas, aureos montes, gēmeas domos in stipē eroges, si vel vnicum hominem odisti, nihil dedisti. Nunquam enim concordiam habebis cum Christo, si discors esse volueris cum Christiano. Tota lex Christi tribus literulis includitur: AMA. Deum ama, & omnes leges seruasti.

Disce ORARE: id te doceat

Oratio pro felici fine vitæ:

SAnguine tuo, Christe IESV, à peccatis omnibus laua me & concede vt anima mea, cum è corpore migrauerit, ante tribunal tuum appareat munda O bone IESV ne deseras me, in vltimis angustijs, in supremā mortis luctā, à quā tota pendet ÆTERNITAS. O mi Redemptor, in manus tuas spiritum meum iam commendo. Tua, ô mi Deus, sanctissima voluntas in me semper fiat, & in æternum.

AD CHRISTVM CRVCIFIXVM

ADoro te IESV Christe, & benedico tibi, quia per crucem tuam redemisti mun-

dum: Saluator mundi salua me, qui per crucem & sanguinem tuum redemisti me, Trahe me ad te, ô bone Iesv, qui dixisti: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum: te deprecor per pretiosum sanguinem tuum, quem pro me peccatore effundere voluisti, vt abluas omnes iniquitates meas. Creator & Redēptor meus, Christe Iesv, totum me tibi trado, non me reijcias; ad te venio, non me repellas. Ne proijcias me à faciē tua, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Ne perdat me iniquitas mea, quem creauit omnipotens bonitas tua,

AD

OMNES SS. ANGELOS

Hominis moribundi gemitus, & impendentis iudicij memoria.

O Vos omnes purissimi Spiritus, Sancti Angeli Dei, respicite in me. Hic ego iaceo gemens & suspirans, quia manus Domini tetigit me, mors mihi in oculis est; mortalium iam nemo amplius, vos soli potestis succurrere. Iudicij dies mihi iam est indictus, eheu, comparendum est coram summo Deo, & reddenda ratio de cogitatis, dictis, factisque omnibus. Scitis, ô beatissimæ mentes, me vilem terræ vermiculum, quotidie honori vestro dicere aliquid aut facere conatum esse. Ah, ne me deserite, in his summis angustijs meis, in hac vltima necessitatę à qua mihi tota pendet Æternitas. Momentum illud iam imminet, in quo salus mea omnis aut perenne stat exitium. Ah! iuuate, & ante Regem regum pro me supplices procumbite, & meum mihi obsecro conciliate Iudicem. sententiam ego nunc expecto supremam; vos impetrate, vt ea mitis sit & ad vitam. Mortem quam ego meritus fuissem æternam, per vestras preces meritaque liceat deprecari. Subuenite sancti Angeli Dei, subuenite, succurrite, iam iam aderit Iudex Christus Iesvs. Miserere, ô Iesv, miserere: per omnes sanctos Angelos tuos te rogo Iesv miserere.

HORA XII.

Disce MORI: id te doceat

Improuisa Mortis irruptio

MEmento, homo nihilum, vti fures in domum illam nunciare non solent, quam hora noctis duodecima, aut prima, aut secunda effringere vel suffodere statuerunt; sic nec mortis mos est, certis nuncijs præmonere, se tali die aut horâ venturam, vbique mors est, & semper in propinquo, Vigilate itaque ô mortales omni die, omni horâ. *Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini sicut fur in nocte ita veniet.* 2. Thess. 2. Iacob moriturus, collegit pedes suos super lectulum, & mortuus est. Animum tuum, ô homo, tuum spiritum tu collige: ibis breui, ibis in domum Æternitatis: Memento mori.

Disce Vivere: id te doceat

Lex familiaritatis cum Deo.

A*Ppropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* Iac. c. 4. Non metuenda est hîc familiaritas nimia; quò quis Deo familiarior erit, hoc erit & Dei reuerentior. Amicos facit animorum coniunctio, consiliorum communio. Amicus Deo nemo fit, nisi purgatissimis moribus. Hic ego, mi homo, summè oro, tracta causam tuam omnem, cum tuorum amicorum optimo, cum Deo tuo bene tibi est? de hoc successu Deum consule. malè tibi est? de hoc ipso, nil sine Deo tuo statue: omnia cum hoc amico tuo delibera; tam fidenter cum ipso loquere, quàm tu ipse tecum. Suauissimus est hic amicorum & fidelissimus, sed animæ solum Deum quærenti, Dei quotiescunque minùs fueris memor, mox redi & clama: O mi Deus, ô meorum amicorum amantissime, diem perdidi, quia pręsentiam tuam amisi, tui memoriam neglexi. Scio, eum qui amicus est, omni tempore diligere: nec ei quicquam esse suauius, quàm esse cum amico. Amicitia quę vera est, est Æterna.

Disce ORARE, id te doceat
Examen conscientiæ quotidianum practicum.

TAntò, inquit Gregorius, securiùs qui Dominum expectat, quantò quotidie vitam suam suspectiùs examinat. Eleganter huius officij submonens Augustinus. In tribunal inquit, mentis tuę ascende contra te, & te reum constitue ante te: noli te ponere post te, ne Deus ponat te ante te. Quotidianum examen conscientiæ, orationem esse longè vtilissimam, omnium sapientum vox est, multi, quinque illius asignant capita, nemo est qui hunc orandi modum sic doceat, vt is nemini videri possit difficilis, at erit facillimus: tu modò sic ora, & hoc solum obserua, vt post duas primas oratiunculas nonnihil subsistas, & quomodo diem expenderis, cogites.

Ergo si sic oraueris, rem penè omnem factam habebis.

I.

O *infinita Bonitas*, gratias tibi ago pro omnibus beneficijs tuis, quæ mihi hodie & tota vita mea contulisti, tibi laus & gloria in infinitas sæculorum myriadas.

II.

O *immensa Maiestas*, da vt quicquid tibi hodie in me displicuit, id mihi in memoriam integrè redeat.

III.

Hic exacta diei cogitata, dicta, facta in memoriam reuoca, & quid in Deum peccaris expende.

IV.

O *inexhausta Misericordia* ignosce mihi quicquid hodie peccaui contra te. Ego omnes offensas huius diei, & totius vitę meę, in abyssum misericordię tuę depono, & per mortem filij tui, te precor, ô Deus, dimitte mihi quicquid vnquam in te peccaui.

V.

O *æterna Sapientia*, Christe IESV, firmissimè propono non peccare amplius.

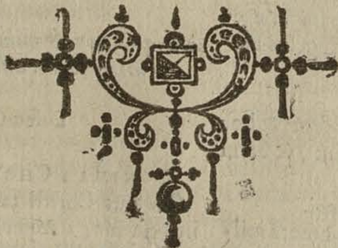
Et hoc quotidianum est examen conscientiæ: Addi possunt hæc.

Pater Æterne, per vitam & mortem filij tui; per omnem bonitatem tuam te rogo, concede mihi vt in bono perseuerem, & in gratia tua moriar.

Bone IESV, per extremas illas in cruce voces, quibus Patri spiritum commendasti, te rogo, suscipe spiritum meum in fine vitæ meę.

Spiritus sancte Deus, miserere mei, & sancta inspiratione tua me semper & potissimum in hora mortis meæ adiuua.

Sanctissima Trinitas vnus Deus, miserere mei, nunc & in fine vitę meæ.



HORÆ



HORÆ NOCTIS.

EXegimus HORAS DIEI, *superſunt* NOCTIS, *quæ vti quietior, ita meditationi, quàm dies, aptior eſt. Idcirco quem per diem docuimus orare, per noctem meditari & conſiderare docebimus: prius tamen cauſſas aſſignabimus, quare Angeli tanto amore, totque officijs meritiſſimo ſint colendi.*

CAVSSÆ

CVR SANCTI ANGELI, præ cæteris beatorum ordinibus, ſummè venerandi.

1. *Cauſſa. Sacra Biblia.*

PLenæ ſunt diuinę litteræ teſtimonijs & elogijs, de feliciſſimo ſtatu, deque plurimis SS. Angelorum in nos beneficijs.

2. *Vetus Hiſtoria.*

Omnis vetus hiſtoria, amantiſſima circa nos Angelorum miniſteria, variè deprædicat.

3. *Numerus Angelorum*

Angelorum numerus nobis infinitus, ſoli Deo eſt numerabilis, ita innumeros in cœlo amicos habere poterit, quiſquis eos ſibi conciliare voluerit.

4. *Angeli Dei Vicarij.*

Tam in priſcâ, quam in nouâ lege, vices Dei funguntur Angeli, frequentiſſime promittit Deus: mittam Angelum meum. Præcedet te Angelus meus? Immittet Angelus Domini, &c.

5. *Nobis addictiſſimi.*

Angeli nobis beneuolentiſſimi ſunt: & hoc vnum omnibus ſuis officijs agunt, vt breui eis quàm ſimillimi ſimus.

6. *Noſtri ſine numero patroni.*

Vnico venerationis actu tot contenta millia beatiſſimorum ſpirituum; innumeros nobis patronos conciliamus.

7. *Aduerſariorum de eis teſtimonia.*

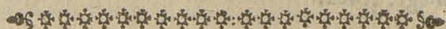
Ipſi etiam hæreſiarchæ Lutherus, Caluinus admodum honorificè de Angelis ſcripſerunt. Caluinus, etſi neget alios Diuos & beatos, Angelos tamen expreſsè docet inuocari poſſe? vt patronos & cauſſidicos noſtros lib.3. inſtitut. c 20. §. 23.

8. *Experientia quotidiana.*

Multos hominum quotidiana docet experientia, quam aſſiduas pro nobis & fideles agant excubias beati Angeli.

9. *Voluntas Dei.*

Deus Angelos curandæ noſtræ ſaluti præfecit: prouinciam cuſtodiendi nos in omnibus vijs, Deus Angelis demandauit. Angelis Eccleſia theatrum eſt, in quo & Dei ſapientiam mirentur & ignorantiæ noſtræ opitulentur. Mille nos Angeli afficiunt beneficijs; mille nos Angelos afficiamus obſequijs.



HORA PRIMA NOCTIS.

Diſce MORI: & cogita

Nunquid non & mihi migrandum erit tandem & moriendum? Cur ergo vaſa non colligo.

Diſce ORARE.

ANIMA 1 CHRISTI ſanctifica me, corpus Chriſti ſalua me, ſanguis Chriſti inebria me; 2 Aqua lateris Chriſti laua me; paſſio 3 Chriſti conforta me. O bone 4 IESV exaudi me; intra 5 vulnera tua abſconde me; ne 6 permittas me ſeparari abs te; ab hoſte 7 maligno defende me; in horâ 8 mortis meę voca me, & iube 9 me venire ad te, vt cum 10 ſanctis tuis laudem te in ęternum Amen.

Bre-

Breuis est hæc oratio, sed exercendæ virtuti decem illustria documenta suggeruntur cogitanda prout indicant numeri.

1. Communio crebra. 2. Confessio frequens. 3. Passionis Dominicæ meditatio. 4 Oratio assidua 5. Iudicij metus. 6. Perseuerantia. 7. Fortitudo in tentationibus. 8. Memoria mortis. 9. Desideriũ cœlestis patriæ. 10. Æternitatis meditatio. *Et hæc ego tibi vna cũ adiunctis duobus alijs documentis, per duodecim Noctis horas breuissime explicabo. Faciamus initium hac hora.*

Disce VIVERE: tua vero sit vita,

COMMVNIO CREBRA.

N*Isi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ioan. c. 6. Amicum non amat, qui eius præsentiam odit: nec Christum diligit, qui eius conuiuium fugit.

HORA II.

Disce MORI: & cogita

Quid me fiet post mortem? quo anima deueniet? incertum est. Cur ergo tam securus viuo, velut iam certus cœli?

Disce VIVERE: tua verò sit vita,

CONFESSIO frequens.

A*Mplius laua me à peccatis meis* Psal. 50. Operum bonorum initium est confessio malorum. quotidie peccamus, peccata si non quotidie, saltem crebrius eluamus: peccatum enim quod pœnitentia non diluit, suo pondere mox ad aliud trahit.

Disce ORARE, & Considerare.

ORatio vera cordis est non oris, aut labiorum: neque enim verba deprecantis Deus intendit, sed orãtis cor aspicit, ait Isidorus. Itaque paullatim mi homo, & in minutioribus docebo te corde orare, hoc est, meditari, & quæuis diuina maximè attentius considerare; optimè orat, qui res suæ salutis hoc modo considerat, pro more sic orauerat Isaac? *Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die.* Genesis capitul. 24. Nihil est quod non assidua meditatio facillimum reddat. Primum quod tuæ considerationi subijciam, interrgatiunculæ sunt, quas tu ipse iam diu aues proferre, nunc licet? tuarum partium sit quærere, mearum respondere.

Tres Quæstiunculæ,

1. Q. O mi Angele, cur Deus pro lapsis Angelis, non itidem factus est Angelus, vti pro lapsis hominibus factus est homo;

1. Resp. Ah! noli hoc quęrere: RVINAM Angelorum, & LAPSVM hominum tu nunquam satis intelliges, nisi cum hominẽ exueris, & inter Angelos vixeris, quis fando explicet aut cogitando satis indaget, decretum illud quo mitissimus ille Deus, tot milliones nobilissimorum ac pulcherrimorum spirituum cœlo proscripsit, in omnem æternitatem, & quis ille inter homines Monarcha, qui trecentos principum aut regum filios ad gladium damnet, & in ferale theatrum productos securi percuti iubeat, ob culpam, multorum iudicio, leuissimam! & quid sint, ignosce mihi mille Cæsarum filij, ad Angelum vnicum? tot tamen centenis Angelorũ millibus, ipsa bonitas recusauit parcere, & delictum quod erat? vnica cogitatio, vnicum NOLLE.

Verè vigilat Rex noster, tam ad iustitiam quã ad misericordiam, vt indulgeat, & vt puniat. Creauit quidem Deus tot pulcherrimos Angelos, eosj tamen ab æterno præsciuit fore fœdissimos diabolos. At sicut Deus (vt rectè Aug.) naturarum bonarũ est optimus cõditor, ita malarum voluntatũ est iustissimus ordinator, vt cum illi male vtuntur naturis bonis ipse bene vtatur voluntatibus etiam malis, apostatarum Angelorum sedes iam hominibus decretæ sunt, si eas velint facere suas bene viuendo; ita Luciferi ruina, humanæ genti caussa est sublimioris ascensus, non vanè Origenes; Si earum, inquit, virium essem, vt luciferum vincerem, Luciferi in cælo solium

obtinerem, quo quis enim fortiorem ac callidiorem superauerit diabolum, hoc celsiorem inter Angelos occupabit locum. Quis autem hominum, in principis Angeli sede sit collocandus, tibi non refert scire, hoc scias, cum illic sublimissimum fore, qui antè hic fuerit veræ submissionis studiosissimus.

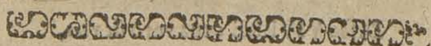
2. Q. Num oro, mihi Angele, tot hominum in cælum sunt euehēdi, quot Angelorum inde præcipitati extant libri qui hoc constanter, nec sine ratione affirment.

2. Resp. Et hoc velim omittas quærere, pia malim tibi placeant quam curiosa. Sed est humanæ gentis vitium CVRIOSITAS. Verissimè dixit Ecclesiastes c. 7. *Solummodo hoc inueni quod fecerit Deus hominē rectum: & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus.* Tu hoc potius quære, quibus alis ad Angelorum cœtus euehàris. Et diuinis libris nosti, nouem illorum esse ordines: infimum Angelorum, proximum Archangelorum, supra hos, Principatus, Potestates; Virtutes, Dominationes, Thronos, Cherubim, Seraphim. Vni horum inseri cupias. Sed quæris, quomodo id possis? Beata Mechtildis (*Reuel. c. 54.*) diuinitus edocta, in hunc sensum de hac re loquitur. Ad primos ANGELORVM ordines viam sibi sternunt, qui egenis, ægris, peregrinis, Dei causa inseruiunt. Ad secundam ARCHANGELORVM coronam contendunt, qui orationi rerumque diuinarum meditationi se dedunt. Ad PRINCIPATVS spectant, qui omnem in se noxiam cupidinem expugnant. Inter POTESTATES censentur, qui alijs eâ quâ par est curâ, amore, vigilantia præsunt. VIRTVTIBVS annumerantur, qui opibus paupertatem præferunt; qui se patientiæ ac obedientiæ totos emancipant. AD DOMINATIONVM chorum anhelant, qui deuotissimis studiis omnem suam voluntatem ad diuinam in omnibus cōfirmāt. THRONI dicendi sunt, qui assiduis rerum cælestiū meditationibus, cor suum dignam Deo sedem faciunt. Ad CHERVBINOS extollendi, qui, quod in Deo per meditationē vident, quod in operosâ hac mentis quiete discunt, in aliorum animos sermone transfundunt. SERAPHINIS accensentur qui Deum toto pectore amant ardentq; & ipsos etiam propter Deum inimicos, si quid amant aliud, in Deo amant, solius Dei iniuriâ percelluntur. Et hæc via est ad sublimes illas Angelorum hierarchias.

3. Q. Et cur, mi optime Custos, nullus vnquam Sanctorum Angelorum (quod ego sciam) chari hominis corpus insedit, quod tamen transfugæ Angeli sæpe sæpius sunt ausi, quandoque multa millia diabolorum, vnius hominis membra, velut tabernam publicam subierunt, vix multa vi pellendi, cur non idem meliore humanitate audeant beati Angeli?

3. Resp. Homo, templum est Numini sacrum, Angeli, reuerentia & amore ducti, principis sui conclaue, suo ingressu nolunt temerare, impudentis famuli est, spectante Domino, aut sellam aut equum sui Domini insidere, Angeli verò conseruos sese non diffitentur. Accedit, quòd cum Deus hominis originem adeò nobilitarit, admirando diuinæ & humanæ naturæ connubio, tam nihil sibi in hominem licere volunt Angeli, vt non tantùm Numinis, sed & hominis seruos se dici tolerent, nihil nisi iussu Domini in hominem moliantur.

Angelus exul, Dei æmulus, modo Deus non abnuat, omnia vi agit, & crudeli impudentia. Atque huic Deus sæpe annuit, puniendo homini, qui si Deo neget hospitium, hunc ab Orco hospitem iubetur admittere. Gemina in corde hominis conclauia non sunt; vnicum est, in quo aut Deus hospitatur, aut diabolus: si Deo locus non sit, certè est diabolo: sic vbi peccatum regnat, illinc exulat VIRTVS.



HORA III.

Disce MORI: & cogita

Quo morbo, quo tempore, quo loco mors me inuadet? hæc nemini prænuntiantur. Cur ego non quouis loco, & omni tempore mortem expecto?

Disce VIVERE: tua vero sit vita

MEDITATIO DOMINICÆ Passionis.

CHristo passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini. 1. Petri 4. Ab omni hoste

hoste tutus est, qui in vulneribus Domini IESV se nouit ascendere, nec sentit sua deuotus miles, cum sui ducis intuetur vulnera.

Disce ORARE: & considera,

Meditatiuncula ter nouena, quibus compendio à sacris paginis, aut benignus Angelorum amor, aut iusta in nos ira proponitur.

ANGELI.

1. *Liberant è carcere.*

APostolos in carcerem à Principe sacerdotum coniectos, è vinculis educet Angelus: *Ite*, inquit, *& stantes loquimini tẽplo plebi, omnia verba vitæ huius.* Actor. cap. 5. Nec audiendus, nec timendus est homo, cum aliud iubet Deus.

2. *Seruant in flammis.*

Hebręos tres iuuenes in flammis Babylonicis, quartus ipse seruauit illęsos Angelus, *Dan. cap.* 3. Innocentia vbique tuta est, innocentibus flammæ pro rore sunt, leones pro agnis.

3. *Vindicant à gladio.*

Isaacum sub patris gladio constitutum, iam iam feriendum liberauit Angelus. *Et ecce Angelus Domini de cælo clamauit dicens: Abrahã, Abrahã, qui respondit, adsum, dixitque ei, Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam*, Gen. cap. 22. Laudatissima est obedientia quę in arduis præstatur.

4. *Inter leones protegunt.*

Agnellum vnum, septem impastis leonibus obiectum, Angelus defendit intactum, quod de se confirmat Daniel: *Deus meus misit Angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi*, Dan. c. 6. Inter leones velut inter agnos secura degit castitas, quam Angeli tuentur.

5. *In vndis defendunt.*

Mosen in fiscellâ scirpea Nilo innatantem, ab exitio protexit Angelus, & educationem ei velut reginæ filio impetrauit. *Exo. c.* 2. Pallio pro nauigio vtitur per furibundum mare, qui Angelum habet nauarchum.

6. *E vinculis educunt.*

Ad Petrum Angelus geminis catenis vinctum, velut Sol irradians penetrauit, & dormientem impellens: *surge*, inquit, *velociter, & circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me* Act. c. 12. Omnium serarum claues habent Angeli, omnia penetrant: vinciri non potest, quem Angelus in libertatem asserit.

7. *Incendio vicino subducunt.*

Lothum, proximo iam Sodomæo incendio, educentes duo Angeli: *Salua*, inquiunt, *animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione, sed in monte saluum te fac, ne & tu simul pereas.* Gen. c. 19. Bonis moribus nocentissimum venenum est malorum societas: Cum his versare, qui te meliorem facturi sunt.

8. *A mortis supplicio eripiunt.*

Angelus castissimam Susannam, cum iam duceretur à morte liberauit, per spiritũ innocentissimi adolescentis Danielis qui in impuros senes publice proclamauit; *Manet Angelus Domini gladium habens, vt secet te medium, & interficiat vos.* Dan. c. 13. Nemo gratis fidit Deo; in summis periculis quò minus humanum, eo præsentius habet diuinum auxilium.

9. *Imminentem cladem auertunt.*

Angelus, velut Imperatorius caduceator, vt inferendam vastitatem cohiberet, proclamat; *Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.* Apoc. c. 8. Vasa etiam vacua honori sunt, quando sic signata sunt.

ANGELI.

1. *Contumaciæ resistunt.*

BAlaamum asina vehentem, stricto gladio inuasit Angelus, & *Ego veni*, inquit, *vt aduersarer tibi, quia peruersa est via tua mihique contraria*, iussitque eum viam omnem relegere. *Num. c.* 22. pronum est homini errare, modo errorem monitus, non recuset emendare.

2. *Inobedientiam reprehendunt.*

Vniuersum Israelis populum acerrimè obiurgans Angelus; *Noluistis*, inquit, *audire vocem meam, & cur hoc fecisti?* concionem hanc non tantum magnus omnium fletus, sed & magna morum emendatio secuta est. *Iud. c.* 2. Noxas ridiculè plorat, qui deploratas mox iterum patrat.

3. *Superbiam puniunt.*

Angelus Herodem veste regia nitentem, pro tribunali sedentem, & concionantem ad

populum *percussit, eo quod non dedisset honorem Deo, & consumptus à vermibus expirauit.* Act. c.12. Exosa est superbia vel ipsis superbis, & qui superis placeret?

4. *Hostium castra euertunt.*

Angelus vnicus, magnum mare Assyrij sanguinis fudit: *Deiecit castra Assyriorum & contriuit illos Angelus Domini*, Eccl. cap. 48. Vnica maledica lingua (qualem Sennacherib habuit) & suum dominum, & innumeros alios trahit in exitum.

5. *Plurimos peste perimunt.*

Angelus 70000. Israelitarum triduo peste necauit: cumque Hierusalem etiam eadem lue laboraret, *misertus Dominus super magnitudine mali: imperauit Angelo qui percutiebat: Sufficit, iam cesset manus tua. Leuansque Dauid oculos suos, vidit Angelum Domini stantem inter cælum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & ceciderunt tam ipse, quam maiores natu, vestiti cilicijs, proni in terram.* 1. Paral c. 21. Quam seuerus est Deus in peccantes, tam mitis est in dolentes de peccato.

6. *In bellis terrori sunt.*

Iudam Machabæum Angelus eques, candidatus, armis aureis coruscus, contra hostes præcessit, eumque militibus se sequentibus: animum iniecit, vt in hostes leonum more irruerent, parati muros ferreos penetrare. 2. *Mac.* c.11. Sub tali duce, quantumcunque paruis copijs, certa est victoria.

7. *Pro amicis se opponunt.*

Angeli in monte Dothain, adeo formidandam & flammeam aciem explicuerunt, vt Elisæus seruulo suo trepidanti dixerit: *Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quam cum illis: & ecce mons plenus equorum & curruum igneorum, in circuitu Elisæi.* 4. Reg. c. 6. Veniant Xerxis copiæ, & inuadant me; veniant vniuersæ diabolorum cateruæ, & irruant in me; videbo tutus dum me vel vnicus tueatur Angelus.

8. *Belli duces constituunt.*

Angelus Gedeonem belli ducem salutans: *Dominus*, inquit, *tecum virorum fortissime: Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israel de manu Madian: scito quod miserim te: Ego ero tecum* Iudic. c. 6. Per Angelos nemo non fortis est, si velit esse.

9. *Futurum exitium prædicunt.*

Angelus fortissimus, saxum molare ingens sustulit (spectante id Ioanne) & in pelagus excussit, clamauitque: *Hoc impetu mittetur Babylō, ciuitas illa magna & vltra iam non inuenietur.* Apoc. c. 18. Cauete Babylonij, vos balneum hoc expectat.

ANGELI

1. *Facundiam donant.*

Isaiæ Prophetæ labra calculo ignito, quem forcipe tulerat de altari, attrectauit Angelus, *Isa cap. 6.* Facile est ei facundos igues in frequens auditorium spargere, qui sub tali magistro Rhetoricam addiscit.

2. *Ægrotos sanant.*

Aquam Hierosolymis, intra Salomonis porticus conclusam, Angelus per annum sæpius (vt plerique censent) in gratiam tot ægrotorum mouit, vt qui primus in eum descendisset post motum, sanus exiret. *Ioan. cap.* 5. Non plebeius hic medicus est, qui aquam dumtaxat turbat, & ægros sanat.

3. *Fatigatos reficiunt.*

Eliam prophetam sub vmbra juniperi dormientem, è somno excitans, & cum fontana panem apponens Angelus: *Surge*, inquit *comede: grandis enim tibi restat via.* 3. Reg. c. 19. Valeant regum delitiæ, valeat falernum omne, præ hac aqua, quam talis è cœlo pincerna ministrat.

4. *A charis vinci se sinunt.*

A Iacob Patriarcha vinci se luctando permisit Angelus & victorem suum à fratris intentatis minis tutatus est. *Gen. c.* 32. Dum viuimus, luctandum & pugnandum est: beatus es, si pugnando moriaris, quia mortuus mox coronaberis.

5. *Afflictos solantur.*

Angelus, Abrahami ancillam Agar, à desperatione reuocans; *Quid agis*, inquit, *Agar? noli timere*: simul vicinum fontem desperatæ vitæ remedium monstrauit. *Gen. c.* 21. Miser & infelix est, qui non fuerit infelicitate tentatus.

6. *Ad benefaciendum hortantur.*

Angelus Philippum hortatus: *Surge*, inquit, *& vade contra meridianum &c.* voluit Angelus occasionem arripi, per quam Candaces Æthiopum reginæ quæstor, religione vera imbueretur, *Act. cap.* 8. Occasio bene de

alijs

alijs merendi non quærenda tantum, sed sępe rapienda est.

7. *E cælo in terras commeant.*

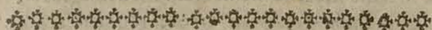
Angeli tam in prisca, quam noua lege, officioso ascensu & descensu cælum terrasque petũt. *Vidit Iacob in somnis scala stantem super terram & cacumen illius tangens cælum: Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam.* Genesis cap. XXIX. Christus simillimum Angelorum huc illuc commeandi studium prædicens: *Videbitis*, inquit, *cælum apertum, & Angelos Dei ascendẽtes & descendentes supra filium hominis.* Ioan. c. 1. Errare cupit, qui viam ad cælum, ab his cœli tabellarijs discere negligit.

8. *Orantes animant.*

Vxor Manue, simplici narratione viro referens. *Vir Dei*, inquit, *venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis.* cumque iterum vtrique coniugi sese videndum exhiberet Angelus ac de nomine interrogaretur? *Cur*, ait, *quæris nomen meum, quod est mirabile?* Iudic. cap. 13. Et terret probos, & solatur Deus; omniaque in eorum bonum vult cedere.

9. *Castos vbique ardentissime amant, & propugnant.*

Castissima Iudith pudicitiam suam inter vngues Assyrij prædonis Holofernis seruatam, nulli nisi Custodi Angelo in acceptis referens: *Viuit Dominus*, inquit, *quoniam custodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari*, Iudith. cap. 13. Amica Angelis est Obedientia, amica Patientia, amica Demissio, super omnia amica illis est CASTITAS.



HORA IV.

Disce MORI: & cogita

An non plurimi morte repentina sublati sunt? & quo migrarunt? Cur ergo ego mihi iam pacificam & lentam mortem polliceor?

Disce VIVERE: tua vero sit vita,

ORATIO ASSIDVA.

Quoniam oportet semper orare, & non deficere. Luc. c. 18. *Meditatio docet quid desit: oratio ne desit, obtinet.*

Disce ORARE: & considera,

CONSIDERATIO I.

Sanctorum Angelorum natura & numerus.

CAPVT I.

Considera mirificam in Angelis naturæ excellentiã, ob quã Angelus, perfectus homo, homo imperfectus Angelus dici queat. Angeli beatissimè viuunt, sine omni corporeâ fæce, corruptionis omnis expertes. Summa insuper præditi sunt rerum omnium notitia, & abditissima cognitione, excepto solo cordis secreto. 2. Para. 6. *Tu solus nosti corda filiorum hominum*, ô Deus quamuis ad hoc pectoris arcanum penetrare facile est Angelis: è signis plurima rimantur, & vt signa non sint, Deum cuncta scientem & videntem vident, & in Deo omnia. Patent eis vniuersa naturæ mysteria. nec vnum ex alio, vti nos, ratiocinando deducunt momento & simul capiunt innumera. In gratia diuina firmati, intellectu suo Deum semper aspiciunt, idque sine velo, sicut illum nos olim (prout Paulus loquitur) facie ad faciem videbimus. Voluntate Deum solum ardent, amoris diuini plenissimi. Hos, stellas matutinas rectè dixeris, aut purissimos soles, quod si solem, beatorum quilibet, septies auctiore splendore vincet, quantò magis hi proximi Deo aulici, immenso radiabunt iubare? Vere tersissimo nitidissimoque speculo sunt simillimi, in quo æterna sapientia, bonitas, potentia, & amor conditoris clarissimè relucent. Hi, illa sunt candidissima lilia, inter quæ cœlestis sponsus, *Cant.* 2. supra omnem amœnitatem pascitur. Hi, montes illi optimorum aromatum fertilissimi, *Cant.* 8. Hi sunt velut amœnissimum pratum, in quo mille millia florum, inter quos tamen (quod obstupescendum) duo eiusdem coloris, formæ, odoris nusquam reperiantur. ita D. Thomas Aquinas existimat *par.* 1. *q.* 50. *art.* 4. nec tamen secus sentientes reijciendi.

CAPVT. II

Numerus eorum tantus, vt (quod de eo vere Nazianz. orat, de Natiu. Dom.) mun-

mundum nouum constituant, qui nostrum numero longissime superet. nam vt cœlum ea omnia quæ complectitur magnitudine; sic cælites, vniuersa numero excedunt. Et hunc Angelorum numerum nec intelligentiâ comprehendi, nec lingua ponunciari posse, è diuinis paginis liquet. Iob c. 25. querit, *nunquid est numerus militum eius?* Lacedæmonum reges, trecentos selectissimorum militum, reges Macedonũ mille in corporis custodiã habuerunt, omnia hæc numerabilia. Sed nunquid est numerus militũ Dei? Daniel conatur sub calculum vocare, cap. 7. *Millia millium*, inquit, *ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* nimirum hoc affirmat Propheta, Angelorum numerum esse prorsus innumerabilem. ita clarè B. Gregorius: Supernorum, inquit, ciuium numerus, apud sanctum Iob infinitus est, & apud Danielem definitus exprimitur, vt qui Deo numerabilis est, esse hominibus innumerabilis demonstretur. Accedit huic sententiæ regius Propheta Psalmo 72. *Currus Dei decem millibus multiplex.*

Christus in oliuarum horto præferuidum Petrum inhibiturus, Matth. 26. *An putas*, inquit, *quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* tuo, mi Petre, & sociorum tuorum auxilijs non indigeo. Quiescant gladij Apostolorum, cum respuam etiam defensionem Angelorum: ab aliis propugnari si vellem, non vos duodecim discipulos meos, sed duodenas Angelorum legiones à Patre meo exorassem: fuissent 72000. Angelorum, vti B. Hieronymus numerat. Albertus magnus eadem ratione hoc supputans: In vna, inquit, legione sint Angeli 6000. Christus Dominus in monte Oliuario, à septuaginta duobus millibus, vtique satis defensus fuisset, si sic defendi voluisset. Christo nato, ait S. Lucas, cap. 2. facta esset cum Angelo multitudo militiæ cælestis. Milites vocat Angelos, quemadmodum Iob, vt qui semper ad prælium, & ad honorem Imperatoris sui defendendum promptissimi ac paratissimi Zacharia etiam teste, cap. 9. Circumdabo domum meam ex his qui militant mihi euntes & reuertentes. Hi milites tam chari sunt Deo, vt nomen sibi titulosque sumpserit, non ab aureo cæli palatio, non à terræ marisque thesauris, non à tremendo inferorum imperio, sed à suis militibus vocari voluerit: DOMINVS EXERCITVVM.

Paulus Apost. in eandem it sentẽtiam, & ad Hebr. cap. 12. *Accessistis*, inquit, *ad ciuitatem Dei viuentis Hierusalem, & multorum millium Angelorum frequentiam.* Ioannes Apostolus, arcanissimorum conscius, Apocal. 5. *Et vidi*, ait, *& audiui vocem multorum Angelorum in circuitu throni, numerus eorum millia millium.* Luculenta sunt hęc testimonia numerum Angelorum maiorem esse quàm vel capere vel dicere possimus. Dionysius Pauli Apostoli discipulus (*cœl. Hier. c.* 14.) tantam innuit esse Angelorum multitudinem, vt eam numeris nostris quamuis in immensum multiplicatis non facilè simus definituri. Aliquot Thomæ Aquinatis discipuli, eam aiunt fuisse mentem magistri, vt asserant plures esse Angelos sideribus cœli, auibus aeris, oceani guttulis, arenæ granulis, terræ herbulis & flosculis plures imò ipsis atomis, minutissimis corpusculis; demum plures quam sint omnia in orbe, vt vocant, indiuidua. B. Gregorij Nysseni verba non discrepant (*l. de creat. hom. c.* 18.) Sunt, inquit, infinita millia Angelorum. Eiusdem prorsus animi est S. Bernardinus Senensis, *Tom.* 4. *ser.* 49.

Mediolanensis pręsul Ambrosius (*ep. ad Ant.*) quosdam sentire ait, numerum Angelorum nonagies nouies maiorem esse omni numero hominum, idque confirmari è capite decimo quinto D. Lucæ, vbi de Pastore serm. qui 99. oues deserit, vt errabundam vnicam reperiat. ita Christus, aiunt Angelos deseruit, & in hanc incultissimam eremum demigrauit, vt humanum genus ab errore reuocaret. ita sentit D. Hilarius (*c.* 18. *in Matth.*) S. Brigitta (*l.* 4. *Reuel. c.* 11.) Tot, inquit, millia millium seruiunt Deo, vt si ab Adamo primo homines vniuersi, ad vsque vltimum numerentur omnibus & singulis hominibus, plures quam decem Custodes Angeli assignari possent. Hoc certum videtur & diuinis testimonijs congruum multò maiorem esse numerum Angelorum, quam hominum, quot eorum verò legiones, quot miliones sint, nouit Rex ille *qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat.* Psal. 146. Ipsi Angeli

geli numerum suum in Deo, vt in speculo cernunt; mortalibus hæc arcana nondum scienda.

CAPVT III.

SVbmittamus ergo curiosi ingenij alas, & scire hoc nostrum tantisper differamus, dum in alium beatorum Orbem deueniamus. beata nos interim spes soletur, & extimulet. vt eò votis omnibus contendamus, vbi non tantum Angelorum numerum nosse, sed & Angelos, eorum medij, videre possimus. Interea loci, numerosissimam hanc supremi Regis aulam, assiduè vel sic eminus contemplemur, cui Salomonis effatum pulchrè congruit, Prouerb. cap 14. *In multitudine populi dignitas est Regis.* Æquissimum prorsus, vt Rex regum in immenso cęli regno, copiosissimam alat familiam, quam obstupescens Dauid exclamat. Psal. 88. *Deus qui glorificatur in concilio Sanctorum, magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt.* Mirum illud, in orbe nostro, à sua Rex custodiâ defenditur; illic suam Rex defendit custodiam: regum nostrorum vires in multo milite sunt; Rex summus, suis ipse det vires militibus. Et quod obstupescendum, innumera hæc militiæ cælestis agmina, eo inter se amore vniuntur, ac si omnibus voluntas vna, vnicus sit intellectus. Heu, quam dispar cęli terręque facies! vbique hic lites, discordiarum vbique plurimum, omnia rixarum plena; turbæ è turbis. catenata bella, vndique bella. Pax in terra, pax sit, sed pax hominibus BONÆ VOLVNTATIS.

HORA V.

Disce MORI: & cogita

Quid mortem facit maxime formidabilem? mala conscientia. Cur ergo nunc eam non tranquillam reddo, ac bonam?

Disce VIVERE: tua verò sit vita,

IVDICIS METVS.

Omnes stabimus ante tribunal Christi, Itaque vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo. (Ad Rom. cap. 14) *Omnia tempus habent: tempus nunc miserendi, tunc vero tempus erit vlciscendi: dies illa, dies iræ.*

Disce ORARE: & considera.

CONSIDERATIO II.

Qua ratione pingantur Angeli: seu, vestes, habitus, forma, assumptum Schema Angelorum.

CAPVT I.

FACIEM florentissimi ac formosissimi iuuenis, penicillum eis, rectè assignat: iuuenes sunt, nec vllum eos senium, aut morbus, aut annorum series corrumpet. De fœminis Christum vncturis Marcus cap. 16. *Introeuntes,* inquit, *in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris.* Forma eorum, omnium etiam venustissimorum hominum formas ita extinguit, vt sol stellas. Angelorum forma non fragile bonum est, rugis aut canis non fœdatur, superbiam aut lasciuiam penitus ignorat: immortalis est, nec vnquam florere desinet. Duplicem hic nobis cogitationem inspiret noster in Angelos amor. Prima; si infimus atque minimus Angelorum, omnem humanam formam ita superet, vt illa cum hac nec conferri quidem velit, quæ olim in cælo voluptas erit, tot centena millia, tot milliones Angelorum, non eminus aut caligante oculo, sed perfectissimo intuitu ęternum aspicere, nec vllum satietatis tædium sentire, ab hoc suauissimo aspectu; & tamen pars hæc beatitudinis erit minima. Secunda; cura nostra sit quotidie iuuenescere non annis, sed castissimis desiderijs, ac sanctis propositis. omni die spiritus innouandus est, & senium desidiosi languoris exuēdum. Cadimus millies: millies resurgamus. Dauid Rex quotidie factus seipso iunior. *Dixi,* ait, *nunc cœpi* Psal. 76. Nobisipsis idem de die sæpius occinamus: *Dixi, nunc cœpi.* NVNC, NVNC, quod intra decem, viginti, triginta, aut quadraginta annos neglexi; hodie, hac hora, NVNC faciam. ita in nouam quotidie recoquemur ætatem viginti, triginta, aut quadraginta annis iuniores. S. Carolus, Boromæus; petenti è suis, quâ viâ optimè iretur ad cæ-

ad cælum? hoc dedit documentum: Ad cælum sic eas, vt quotidie de integro ire incipias.

CAPVT II.

Vestis Angelorum rutilans, & plerumque niuei candoris visa, & talis etiam pingitur. Augustinus (*ser. 14. de Nat. Dom.*) Angelum ad salutandam Beatissimam Virginem missum ait venisse, facie rutilante, veste coruscante, ingressu mirabili, quid ni albam vestem gerant innocentissimi, purissimi spiritus? decet illos hæc textilis & decora nix, neque vero atrati & in pullis vestibus prodire debent, cum summis semper affluāt voluptatibus, cum eorum vita merissimum sit gaudium. Nocte qua Christus natus, non sine lætissimo fulgore Angelus, oppilionibus primum ferens nuntium: *Euangelizo*, inquit, *vobis gaudium magnum*. Visi tamen etiam Angeli in armis, & vt nostri milites ferro, sic illi auro quandoque cataphracti. Machabæorum historia narrat (l. 2. c. 11.) Cum irruente Lysia Iudas Machabæus, suis auxiliatum iret; *Apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis, hastans vibrans*. Contra Timotheum (l. c. ca. 10.) verò, Asiatici exercitus ducem cùm pugnaretur, *apparuerunt de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes: ex quibus duo, Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conseruabant: in aduersarios autem tela & fulmina iaciebant*.

Hic tuam, mi Lector, Meditationem cum veniâ interpellare liceat, & recens Angelorum (sic arbitror) in bellis subsidium, modesto compendio narrare; Angelis certè proprium semper, militiæ curare.

Cùm SERENISSIMVS Boiariæ Dux MAXIMILIANVS, Anno 1620. in rebelles Bohemos moueret, non procul Bilsnâ, in vili pago (Lithiæ ei nomen) per aliquot dies castra habuit, hoste satis vicino, & ad insidias variè procurrente, multis frustra tentatis, noctem vnam, quæ opportunior visa, delegit sibi hostis, forsan non minimam cladem illaturus, si inferre illi tam concessum quàm destinare. mens erat SERENISSIMVM MAXILIANVM Ducem, & omnem illic militem, vi repentinâ opprimere; & vt cruenta hæc fraus certiori iret successu, selectissimos quosque milites ad signa euocabant primi pili. ibat agminis caput, quod & belli Fridericus, quondam Elector Palatinus, cuius regiam dignitatem, annuum magistratum fuisse, euentus docuit: ibat Dux Anhaltinus, ibat & Ducis Anhaltini filius, ibant prꝗstanti animo & numero duces complures, cum suis selectis copijs. Primum agmen Comes ab Hollach ducebat, coniunctis ex omni turma selectis equitibus & mosquetariis, vt essent mille trecenti, hos Vngari, illos Austrij, istos alij atque alij sequebantur. Principis Anhaltini filius (qui hæc sua manu conscripsit) regem proximus antecedebat. Hi omnes castris suis hora septima primæ noctis cæperunt egredi. Decē millium insidiosa hæc phalanx fuisse creditur. Euntibus nox fauebat. Serenissimum Ducem Maximilianum locus non defendebat, nec adeo numerosus, puto miles qui hosti par esset, vigilabat; vigilabant tamen pro eo insomnes Angeli, qui (quod ipsi facile) confusissimum hostem, & iam insidias metuentem quas structurus venerat, in castra repulerunt, re non tantum infecta, sed nec quidem incepta. Triplex hosti obiectum impedimentum. Primum, à via aberrarunt, qui apud illos, viæ duces peritissimi habebantur. facillimum est errare cum Angeli seducunt. Alterum, tantę viarum angustię occurrebant, vt vniuersum agminis ordinem turbarint & soluerint. Tertium, terror planè Panicus viam omnem coegit relegere; nam eæ inter Vngarorum prꝗsertim ordines ortę sunt turbæ, vt hostem quem quæsiuerant, oppressuri, iam fugerent velut proditi perditique. Atque hæc vel ipsorum hostium testimonio vera esse comperta sunt, nam omnia quæ narraui, Principis Anhaltini filius gallico idiomate accurratè perscripsit, sed in vltimo prꝗlio & ipse, & bellici ipsius commentarij sunt capti.

Attexo narrationem (in rem ipsam Iudicis partes mihi non sumo) & duorum colloquium, è quo pronum sit opinari, in vltimâ dicti anni & decretoria pugna, milites è cælo suppetias aduenisse, & luculentam opem tulisse Catholicis signis. Non ita diu post memorabilissimam illam cæsis rebellibus victoriam, Augustæ in eodem hospitio conuenerunt,

runt, miles vnus religione Catholicus, & gente nobilis; (*nominari potest, nec ignotus est.*) alter dux belli è VVirtembergia oriundus, qui rebellium Bohemorum castra sequebatur. hic miles: Quęso, inquit strenue domine, fas mihi sit quærere, qui tandem fieri potuerit, vt omnis adeò animus in pedes vobis conciderit? Annon vobis æque ac Catholicis copiosus exercitus? An non vobis locus multò æquior quam Catholicis? An non penes vos Morauí equitatus robur? An non vos tormentorum curulium numero illic loci superiores? an non fessum Catholicorum agmẽ, vos iam disposita per quietem acie excepistis? an non vobis vrbs à tergo munimen? vicinum palatium, Stella nomine, propugnaculum? Vnde ergo Catholicis victoria, vobis fuga? Ignoscat mihi domine, tuus genius; penè ausim dicere, fœminæ fuistis, quia noluistis vincere. Audijt hæc è VVirtembergia militiæ dux. Et: Si finisti, inquit, quæ in nos promere volebas, & me audi. Pugnæ ratio hæc fuit: Nos nec nostras nec hostium vires ignorauimus quis vtrinque numerus esset legionum, sciuimus, & ita equitatum equitatui, turmas turmis, legionem legioni opposuimus prout licuit; certè hic ducum nec industria accusari potest, nec prudentia: arma nobis cum hoste paria fuerunt; locus, fateor, nobis æquior fuit, ac opportunior quam hosti; ex edito pugnabamus in subeuntes. Sed & alia non nego, Bohemorum parti contra Cæsareum militem fauebant. Ideoque victorię iam ferè certi, non sicut illi, diu deliberandum de ineundo conflictu censuimus: è re nostra esse, visum est plerisque omnibus, CONFLIGERE: At vero post aliquod pugnæ felix initium, noua nobis ex aduerso castra stare, gens incognita, & nunquam visa se opponere, legio se ostendere, de qua nihil vnquam nobis innotuit hic, mihi crede domine, ea omnium animos inuasit consternatio, vt nemo nisi fugam cœperit circumspicere nec est quod quis adeo id nobis vitio vertat: ipsi equi stabant, & tremebant, mox partes nostræ labare, dein multum inclinare, inde ruere, demum omnes apertissimè fugere: & sanè plures è nostris in fuga cæsi, quam pugna.

Et quæ autem hæc inuisa fuit legio, quæ acies illa incognita, quæ noua castra? nos qui præsentes fuimus, vetera nouimus non noua hæc, nisi ea fuerint è cælo: certè nullus militum è formidanda & fulminatrice hac legione, stipendium à nostris ducibus vllum exegit. Si Angelos à non nemine nostrorum visos, pro nobis pugnasse dicamus, nimium in rem nostram honorifice locuti videbimur. Sed suum hosti testimonium non refutamus: nobilissimum veritatis argumentum est, quod aduersarius suppeditat.

——— *Fas est, & ab hoste doceri.*

Angelis certè nil noui, militiæ gratuitis seruire stipendijs. felicia castra quę vel vnico tali gaudent milite! & quantam olim nocte vnâ, Angelus vnicus in castris Sennacheribi regis stragẽ edidit? penè ducenta millia hominum iugulauit, vnicus talis è cælo archistrategus. Atque huius ipsius Angeli, qui Assyriorum castra tantis funeribus oppleuit, fusilem è cerâ statuam, ante ille ducentos & amplius annos Chrysostomus (*Orat. quod Vet. & noui Test. vnus sit legislator.*) spectauit, non sine suaui sensu & pijs lacrimis. Ita pace belloque Angeli suam nobis probant obedientiam & inuictum robur; neque tantum scipionem ferunt vt pregrini, sed & clauam, vt milites & duces: pacem offerunt & bellum, vti olim Q. Fabius Carthagine in Curia, sinu è toga facto PACEM, inquit, ET BELLVM PORTAMVS; VTRVM PLACET? Pacem ferũt Angeli HOMINIBVS BONÆ VOLVNTATIS: bellũ rebellibus.

Albati porro crebrius visi sunt Angeli, non quod eis alius coloris veste vti non liceat, quod nescio quis Seuerus Antiochenus somniauit, perinde ac si eis purpura, vti olim Romanis fœminis esset interdicta ridiculum figmentum. Candor placet Angelis & in veste & in mente; Candidatos illos esse conuenit apud quos perpetui festi ac nuptiales dies, continum gaudium, ęterna conuiuia. Sed latius paullò euagati sumus: à FACIE ET VESTE Angelorum ad ALAS deueniamus, quod tertium meditationis caput est.

CAPVT III.

ALAS appingi ait Angelis, diuinus ille Areopagita Dionysius, quod nihil in eis lutei aut sordidi è terræ fæcibus. Sed nec vllum corporis pondus eos moratur, quin momento

mento sint vbi esse volunt. Ea etiam amoris dulcedine inhærent Deo, ac si in aere penderent indefessa voluptate. Meminit alarum in Angelis Chrysostomus(*hom.3.de incomp.nat. Dei*) recteque Gabrielem Archangelum alatum pingi asserit, non quod Deus alatum crearit, sed vt nos graui semper recordaremur, mirandi volatus è cælo, in beatissimæ Virginis Nazarethanum conclaue: vbi legationem obijt Angelus, & Dei vice assensum Virginis expetijt, in orbis reparationem.

Pernices alas auium, sagittarum, ipsorum etiam ventorum, cursus ceruorum, aut tigridum, volatus aquilarum, velocitatem nubium, rotatus orbium cœlestium, si cum Angelorum alis conferamus, res tarda est & morarum plena nimium quantum prçuertũt Angeli, vel ipsos ventos, multò celerrimos habet tabellarios, magnus ille Dominus, Rex cæli. quà Dei nutus viam designat, hac momento eunt Angeli, in omnem obedientiam pronissimi. Obstupescit hoc Psaltes regius: Psal. 103. *Domine Deus meus magnificatus es vehementer! qui ambulas super pennas ventorum: qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos, ignem vrentem.*

CAPVT. VI.

GEMMAS tribuunt Angelis, & SERTVM cruce insignitum imponunt capiti pictores, congruè id faciunt rationi, & litteris diuinis. Ezechiel cap. 28. de omnium Angelorum pulcherrimo locutus: *Omnis lapis pretiosus*, inquit, *operimentum tuum*, nobilis gemma est Obedientia: at quia hanc Lucifer excussit, gemmas suas omnes perdidit. Constantinus Magnus, B. Damaso teste, in æde D. Ioannis ad Lateranum (basilica Constantiniana olim dicebatur) præter innumeras ex auro & argento ioconas quatuor prægrandes ex argento Angelos, varijs gemmarum ignibus collucentes statuit. horum singuli libras argenti centenas quinas pendebant. Donum prorsus regium.

Fronte crucem præferunt Angeli. quia hanc dierum vltimo, velut labarum ac trophæum sui Domini; ad iudicij locum deuehent. prædixit hoc Christus, Matth. cap. 24. *Et tunc parebit signum filij hominis*; signiferi erunt Angeli, qui crucem sui Domini amant. non quod cruce sic ab interitu seruati, vti nos (quamuis sint optimæ notæ scriptores, qui dicant Christum etiam Angelis & gratiã & gloriã promeruisse) sed quia Rex illorum, cacodæmonem debellauit cruce, ideo & Seraphim à B. Francisco, non nisi crucifixus spectari voluit, vt eo nos spectaculo suauiter submoneret: omnes amores nostros, ad crucifixum IESVM debere tendere, vt animo sæpius ingeminemus: AMOR MEVS, CRVCIFIXVS: imò nos à nobis ipsis quotidie crucifigi debere, neque enim diuini amoris aurum, ad aliam coticulam certiùs exploratur, quam ad crucem: IN AMORE NON VIVITVR SINE DOLORE.

CAPVT V.

EXcalceati pinguntur Angeli, nubibus inambulantes. Nihil hoc insolitum in Dei legatis, hæc pedum onera abijcere. fecit id Moses, Isaias, Apostoli: sed & alij viri sancti, quorũ mens cælo iam inerrabat, calceis potuerunt non egere, per annos aliquot nudis pedibus incedentes, vti Nicolaus Tolentinus; & complures olim Christiani. Angelorum per nubes ambulatio, modum edocet, quo aduersa tranquillè vincamus, leuissimum quid nubes est, & non nisi densatus vapor, quem ventus agitat. Omnis fulgurum & fulminum intemperies in nubibus luctatur, quç igneos hos partus in inferiora eijciunt. vltra nubes ius nullum est tempestati. ij quorum *conuersatio in cœlis est*, adeò tenaci amore inhçrent Deo, vt eos inde nulla fortunæ serenitas, nulla tristitię tempestas auellat: Deum curant & conscientia, cætera omnia non pluris quam fungum çstimant? atræ nubes impatientiæ, inuidiæ, iracundiæ eos non turbant? ipsi supra nubes sunt, & calcant eas imperio mentis, & hoc est cum Angelis nubibus inambulare.

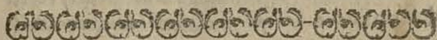
CAPVT VI.

ZOnam Angelorum vidit Daniel vates, esse non holosericam, sed aurum obryzum. Zona hæc castimoniæ nota est: *Erunt*, (inquit, Christus) *sicut Angeli Dei*. D. Gregorius hom. 13. in Euang. Lumbos præcingimus,

mus, inquit, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Neque lumbos tantum, sed & pectus cingulo stringunt Angeli, neque enim corporis solum, sed & cordis est castitas. Sed heu, quàm sæpe vilem censemus huius vtriusque cinguli iacturam! Sunt lusores, qui vbi pecuniolam omnem per lusum decoxerunt, eò aguntur ludendi libidine, vt vestes quoque committant aleæ, & plerumque primum est cingulum, vt quo faciliùs carere se posse putant; quàm pallio, aut pileo. Ita quicunque concupiscentiam in societatem lusus admittit, iam pudicitiæ iacturam fecit: modò hoc, modò illud concupiscet miser; nunc hanc, nunc illam, & breui aliam atque aliam indagabit oblectatiunculam, eò minus satur, quo plus animum impleuerit turpitudine. Peritissima ludendi est *Concupiscentia*, fraudem ex fraude struit, blandè trahit, suauiter illaqueat, retinetque planè viscosis manibus, nam è suggestione cogitatio, è cogitatione affectio, ex affectione delectatio, è delectatione consensus, è consensu operatio, ex operatione consuetudo, è consuetudine desperatio, è desperatione peccati defensio, è defensione gloriatio, è gloriatione demum dãnatio pulcher lusus! post multa hoc lusu perdita, proxima est zona pectoris, seu, castimonia mentis. hac amissa, procliue est, & limborum cingulum, seu castitatem corporis prodigere.

Ludit mundus, mihi credite, cum hoc vtroque cingulo castitatis. O castitas, inquit Ephrem, mater pulchræ dilectionis, & angelicæ vitæ ratio! O verè beata Virginitas, quæ cum Angelis de gloriâ certat, imo superat virtute, non felicitate.

Radix est odorifera, inimica pesti, quam ANGELICAM vocamus: verè ANGELICA hæc est Castitas, quæ venenum cordis; cogitationes impuras, altius non finit imbibi, resistit, & pellit hanc animi pestẽ, & Angelos nunquam non amicos habet, Ambrosius (*lib.1.de Virg.*) Quo quisque purior est, ait, eò magis est custoditus & circundatus ab Angelis, qui ob similitudinem, quam virgines castique cum eis gerunt, plurimum cum eis versari delectantur. oderunt discinctos Angeli, nec eorum societatem amare possunt, qui fluentem vestem per omne genus sordium trahunt. Repeto illud Hieronymi: Quacumque virtute polleas, quibuscunque operibus niteas, si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahis. fidelissimè de hoc admonens Christus, Lucæ c.12. *Sint*, inquit, *lumbi vestri præcincti*. Hanc FACIEM, VESTEM, ALAS, GEMMAS, SOLEAS, ZONAM pictura dat Angelis, quę, nisi cæci sumus & surdi, formandis nostris moribus, taciturna, sed erudita est concio.



HORA VI.

Disce MORI: & cogita

Qualis tandem, quà mores & vitam, à morte reperiri cupio? Cur ergo nunc talis non sum?

Disce VIVERE: tua vero sit vita

PERSEVERANDI studium.

Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ, Apoc. c.3. *plus operis in eo est, vt proposita quis custodiat, quam vt bona proponat: exiguum est bene incipere, nisi & bene finias.*

Disce ORARE: & considera;

CONSIDERATIO III.

Cantus Angelorum & officia.

CAPVT I.

CONCENTVM CAELI QVIS DORMIRE FACIET? quærit Iobus c.38. Eam nos vitam viuimus, vt semper extrema gaudij luctus occcupet. Subinde nostras aures, suaues moduli permulcent; putamus canere Sirenum concordiam, sed hoc quamdiu? tandem satietas? tædium, nausea priorem suauitatem expellunt; aut certè dum musicos concentus auidissime audimus, & adhuc integra est audiendi fames, cessatur, & omne illud mel aurium, vanescit in ventum. sic sua perit vel inuitis auribus dulcedo, & tantò post durius cruciantur silentio, quanto plus ante fidium & vocum delectabantur inani sonitu.

Aliter in cœlo canunt Angeli; incipiunt & nun-

nunquam finiunt, ſatiant nec tædium creant: poſt aliquot millena millia annorum, ſymphonia hęc tam grata erit auditu, ac prima fuit qua cœpit audiri horâ: ſymphoniæ huius ſuauitas, mortalium aures nunquam attigit, immortalibus & iam beatis ſemet infundit. Sed quid canunt Angeli, quis audit cantantes?

Iſaias audijt, & cœleſtis illius odarij verba deſcripſit, c. 6. *Seraphim clamabant alter ad alterū Sanctus, Sāctus, Sāctus Dominus Deus exercituū, plena eſt omnis terra gloria eius.* Hoc dem ſacrum triſagion canunt irrequieta illa & inſomnia animalia, quæ Apocalypticus ille Angelus vidit & audijt clamantia, Apoc. c. 4. *Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt.* Conferat quis obſecro nobiliſſimos hos Dei cantores, & auletas, cum tot impijs in terra hominibus, tot damnatis ſub terra diabolis, & ſpiritibus, qui nefarijs execrationibus & blaſphemijs continuis, eundem optimum Deum inceſſent æternum. Heu, quam diſpar eſt beatorum ac damnatorum pſalmus!

CAPVT II.

IOannes etiam ille Domini oculus, ille chariſſimus diſcipulorum, hos Angelorum in cælo concentus audiens, Apoc. c. 5. *Et vidi,* ait, *& audiui vocem multorum Angelorum in circuitu throni, & animalium, & ſeniorum: & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magna: Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt, accipere virtutem & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & benedictionem.* Sed & alibi narrat, quæ in celſiſſima illa æternæ voluptatis arce viderit, & audiuerit, Apocal. c. 7. *Et omnes Angeli ſtabant in circuitu throni, & ſeniorum, & quattuor animalium: & ceciderūt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum, dicentes. Amen. Benedictio, & claritas, & ſapientia & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorū. Amen.* Neque dubium eſt, quin & Angeli cum innumeris illis beatorum agminibus, lætiſſimum illud celeuſma cantent, *Alleluia.* O cælum! ô domus amœnitatis & gaudij! quis non nauſeet vel etiam ſuauiſſimos hominum concentus, velut inconditos pecudum mugitus: cum de te tuaque cogitat, non dulciſſima tantum, ſed æternæ dulcedinis ſymphoniam! O mors, veni, & transfer me è valle flentium, in arcem canentium; auelle me ab hominibus, vt coniungat Angelis.

CAPVT III.

OFficium Angelorum ferè quintuplex. Sunt CANTORES, ſunt ORATORES, LEGATI, PROTECTORES, BELLI DVCES. Primum & Princeps eorum munus eſt, Deum ſemper amare, & nunquā non laudare. Sic amant vt ardeant Deū, ſic amant vt peruigili & inſopitâ laudis harmoniâ collaudent. En, aulicos cantores indefeſſis obſequijs, ſuo Domino aſtantes! Et tanti Deus hoc aulę ſuæ officium facit, vt ſupremos Angelorum & nobiliſſimos voluerit eſſe præcentores. Diuinum illud melos, SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS, Seraphini præcinunt Iſaia teſte, & dum canunt, volant vti per aërem cantando alaudulę aſcēdunt. Summi hoc deſiderij argumentū eſt, & ardentiſſimi affectus, Deum ardentius atque ardentius amandi, & ſic quaſi propius ac propius accedendi: interim pedes conuelant & faciem, ſummæ reuerentiæ ſigno. Omnibus Deum precaturis, duo hæc maxime neceſſaria ſunt: REVERENTIA & AMOR: Supremi hoc faciunt Angeli: & quid nos infimi vermiculi? *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore*: hortatur Rex Dauid, Pſ. 2. Laus ſine amore friget; amor ſine reuerentia ſordet; amari vult Deus, ſed caſtè & reuerenter.

Alterum Angelorum munus: ORATORES ſunt. Preces & vota hominum offerunt Deo. Teſtes ſiſto ipſos Angelos è quibus vnus aliquis primarius Tobiæ, cap. 12. *Ego*, inquit, *obtuli orationem tuam Domino*, hoc ipſum alius ex Angelis, Cornelio Centurioni affirmans, Act. c. 10. *Orationes tuæ*, inquit, *& eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei.* idem à ſe viſum, narrat ille arcaniſſimorum conſcius, & verè Dei primicerius Ioannes, Apoc. c. 8. *Stetit Angelus ante altare, habens thuribulum aureum, & data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium*, In hunc modum & ſancti Patres loqui

loqui didicerunt, è diuinis paginis. Vnus omnium loco sit Bernardus (*Serm.3. super. Missus est, &c.*) Solent, inquit, Angeli adstare orantibus & delectari in his, quos vident leuare puras manus in oratione. Rabbini fabularum pleni, & hic nugas suas ingerunt; caput primum Geneseos sic exponunt: Firmamenti facies, aiunt sunt volucres quę Deo referunt omnia. Aliquid veritatis inuoluit deliramentum istud. Sed oculis patriarchæ Iacob, clausis etiam & sopitis plus credimus. Viditis (Gen.c.28.) ascendentes & descendentes Angelos negotioso sanè ministerio, quasi cæli & terræ internuncios, & regios cursores, vt qui è cœlo litteras ferant in hanc vallem, & hinc ab hominibus illuc referant responsa, spectatores calamitatis nostræ, auditores suspiriorum ac gemituū, testes lacrimarum & precum nostrarum. Sed quid descensus aut ascensus iste, quid hæ precum nostrarum oblationes? an Deo nunciant quod antè nesciat? quæso te, mi homo, cum tu oras, cum tuam in precibus ęgrimoniam deploras; nunquid Deo, quod ante ignoret, explicas? sciuit hæc, antequam ordireris, & ab æterno sciuit. ergo non orandum, ergo tollendæ preces? idem de Angelis cogita: Deo visum, sic ordine fieri, vt immensa Dei Maiestas magis innotescat, dum in eius cultu operas iungunt cæli terræque incolę, ideo Deus omnes fecit *administratorios spiritus*, ad Heb.c.1. bonitati ac potentiæ suæ luculentius nobis demonstrandæ: *Mittam*, inquit, *Angelum meum qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem præparaui.* Exod. c. 23. Aliam assignans caussam Bernardus (*Serm. in Cant.*) Quis, inquit, dabit mihi per vos, ô benigni Principes, petitiones meas innotescere apud Deum? non Deo cui etiam cogitatio hominis confitetur, sed ijs qui cum Deo sunt, beatis Virtutibus ac solutis carne spiritibus? Sed & alia insuper huius est ratio. Precibus nostris suas iungunt Angeli, & hiemem nostrarum orationum, igne suo temperant. Hilarius affirmans in Ps. 129. Angelus, inquit, non eget natura Dei, sed imbecillitas nostra; nihili eorum quæ agimus ignorat Deus, sed infantia nostra ad rogandum & promerendum hos tales desiderat oratores. Sed cur preces tantum, non opera alia dicuntur offerre. Inter opera bona, optimum est oratio, & aliorum principum. Addo & hoc: ab Angelis orare discimus. Bernardus: Homines, inquit, docent Deum quęrere, Angeli adorare, solus Spiritus sanctus est, qui doceat inuenire. Nec illud omittendum: non preces tantum, sed & eleemosynas ab Angelis offerri Deo, diuina testantur oracula. At quo tandem modo exhibent preces nostras, cum non videant cogitationes nostras? quid precemur, facillimè sciunt, aut nostri aspectu aut Dei quis est qui oret, & non simul gemat, suspiret, pectus tundat, etsi verba non formet? sagacissimis spiritibus hic facile est assequi, quid clausum sit animo. at nil penitus in nobis obseruent, in Deo certè rerum omnium obstupescendo speculo vident omnia, ea præsertim quæ ad sui clientis curam pertinent. Gregorius lib.4. Dial.c.33. Quid est, inquit, quod ibi nesciant, vbi scientem omnia, sciunt? Tempore eodem, diuersissimis locis orabant Tobias, & Sara, hæc in Rages vrbe Medorum, ille in Niniue vrbe Assyriorum, tamen vno hoc eodemque tempore vtriusque preces, Deo quasi prælectę sunt, sic enim liber Tobię loquitur c. 3. *Missus est Angelus Domini sanctus Raphael, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore sunt orationes in cōspectu Domini recitatæ.* Quis recitauit, quis recitatas cōmēdauit, quis commendatas obtulit, si non Angeli? Et hoc probis omnibus summo est solatio: oratores suos, suæque caussæ patronos & actores habent in cœlo; quicquid patiuntur aut agunt, quicquid precis aut stipis fundunt, hac Angeli commendatione, Deo fit commendatius.

Tertium Angelorum munus: LEGATI sunt, idque in summi momenti negotijs cum Dei filius hominē indueret, cū in cruce obiret, in sepulchro ad vitam rediret, cum à nobis in cœlum abiret, prompti parati erant ad omne obsequium Angeli, non egebat illorum ope & opera, sed hoc agebat bonus Deus, vt animus noster caperet, quantam ille nostrę salutis gereret curam. Solet nimirū amantissimus Deus sic nostris conatibus quotidie interesse vt ad nostros mores & ad nostram intelligendi rationem, sese quum plurimum attemperet, mirificis summi in nos amoris argumentis.

Quartum Angelorum munus: PROTECTORES sunt. Regius Psaltes, Ps. 90. *Angelis suis*, inquit, *mandauit de te, vt custodiant te in omni-*

omnibus vijs tuis: in vijs, non in præcipitijs; gradientem, non volantem custodiet te Angelus tuus: perire qui vult, pereat. Vti verò quiuis hominum; ita quæuis regio, prouincia, regnum, suum habet tutorem Angelum. & sic duo Reges in quouis regno, sic in quauis diœcesi, duo sunt Episcopi sed illi è cœlo episcopi & reges, secretâ majestate, humanis sese oculis non exponunt.

Quintum munus Angelorum: BELLI DVCES sunt, & tales, vt quoties velint, à parte sua stantem habeant victoriam. sine tormentis, sine commeatu, sine impedimentis, sine copijs pugnant. & copias quantumcunque maximas, leui difflant halitu. *Cùm esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stãtem contra se, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: noster es, an aduersariorum? qui respondit nequaquam: sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.* Iosue c. 5. O veni beatissime Angele; etiamnũ bellorum turbines, modò hanc, modo illam prouinciam inuoluunt. Populo suo promittens Deus: *Et mittam*, inquit, *præcursorem tui Angelum, & eijciam Chananæum, & Amorræum, & Hethæum, &c.* Exodi ca. 33. Etiam nunc cõferti malorum cunei in bonos irruunt, sed feliciter pugnat in quemcũque hostem, qui non legionem horum, sed vnicum legionarium talem pro se habet pugnantem,

HORA VII.

Disce MORI: & cogita

Si mihi hæc ipsa hora moriendum esset, quid facerem? Cur ego id ipsum iam non facio?

Disce VIVERE: tua verò sit vita,

FORTITVDO IN tentationibus.

Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Iac. 4. *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.* Psalm. 30. *Ibi homo plus proficit, vbi magis seipsum vincit.*

Disce ORARE: & considera.

CONSIDERATIO IV.

Angelorum in homines officia.

CAPVT I.

ANgelus tutelaris, nascentes nos in suam fidem recipit. Videtur bonus Deus, præcipua Angelorũ in nos beneficia, in Raphaele Archangelo, velut in imagine, oculis voluisse subijcere: duxit is Tobiam iuniorem, & reduxit incolumem ad parentes. Principium fidissimæ familiaritatis in Raphaelem & Tobiam sic factum est, cap. 5. *Egressus Tobias, inuenit iuuenem splẽdidum, stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulãdum.* Infans materno vtero vix prodit, & en adest Angelus, quem ei Deus in tutelam assignauit ab æterno. Testis locuples Hieronymus (in cap. 18. Ma.) Magna, inquit, dignitas est animarum, quod habeat vnaquæque ab ortu natiuitatis in custodiam Angelum delegatum, hic ille splendidus iuuenis est nostræ peregrinationis comes, splendorem vnius ex hoc numero iuuenis describens Matthæus, ca. 28. *Aspectus eius*, inquit, *sicut fulgur, & vestimentum eius sicut nix.* Stat iuuenis iste præcinctus, & paratus ad ambulandum, iter monstraturus ad cœlum.

CAPVT II.

SVam nobis tutelam & fidem obligat. Tobiam seniorem salutans: *Gaudium*, inquit, *tibi sit semper*. Hoc sanè votum est custodis Angeli, hoc ipsi curæ & cordi, vt nunquam non gaudeamus, etiam cùm lacrymæ fluunt oculis, cum luror & mœror in ore sedet, etiam inter tormenta: *Non contristabit iustum, quidquid ei acciderit.* Prou. cap. 12. Ruat cælum, impauidum ferient ruinæ, Audin' Tobia *gaudium tibi sit semper.* etsi te paupertas premat, etsi cæcitas affligat, vxor obturbet, irrideant cognati: *gaudium tibi sit semper.* Idem Thessalonicensibus inculcat Paulus, ca. 5. *Gaudete, semper.* Quæ autem caussa gaudij præsertim continui? Fidem ego meam tibi obligo, ait Angelus: *Ego ducam & reducam.*

cam. Hæc illa sinceri caussa gaudij est; suo se nobis chirographo deuincit Angelus. *ducturus & reducturus*, officiumque fidissimi comitis præstiturus. Fidamus huic sponsori; non fallet; ducet, modo non reluctemur: reducet, modò sequamur.

CAPVT III.

SOlatur nos. Dum hic degimus, & hanc seu vitalem mortem, seu mortalem vitam viuimus, solatio egemus assiduo. Nunquam deest quod patiamur. In singulos non tantum dies, sed & horas, in singula, pene dixerim, momenta, est qui nos vellicet vermiculus, & quandoque omnem spei ac gaudij nostri hederam depascitur. Sed sint tranquilla ac fausta omnia, fluant ad nutum vniuersa, solus tamen metus amittendi, sat grande est patibulum, felicitati nostræ torquendæ. Sic nunquam ex toto feriamar à malis; aut enim corpori ægrè est, aut animo, hæc vitæ lex, cui aunexum dolere in omni sorte. Ideo perpetuum nobis solatij rorem instillans Angelus: *Forti animo esto*, inquit, *in proximo est vt à Deo cureris.* Ne salutem despera, vicina est: vno solo fit halitu, & totam possides inter beatos ÆTERNITATEM. Neque tamen lacrymas semper abstergit Angelus, quandoque etiam elicit, vti fecit refractario Israelis populo: (*Iudic.ca.2.*) cui rebellem contumaciam exprobrauit. Verum ad solandum & exhortandum proniores sunt, quàm ad obiurgandum cœlestes hi sacerdotes, qui assiduè illud nobis ingerunt: *Fortes animo estote, in proximo est, vt à Deo curemini.*

CAPVT IV.

CAcodæmonis technas detegit. *Audi me* (ait Tobiæ Angelus cap. 6.) *& ostendam tibi qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium*, quantæ nobis quotidie ab hoc optimo tutore nostro, sunt admonitiones? quoties blandè suggerit? hic caue, omitte hoc; fuge illinc, & ictus Cupidineos exi, fuge, fuge, hinc tibi periculum, hinc & exitium impendet. hac parte te muni, quà debilior es: huc ne accesseris, latet anguis in herba; hunc lapidem ne tange, scorpius sub eo se oculit. abijce hoc, quod vides, non aurum est, sed lutum; non lux, sed fumus: hac cautus gradere aut senties pedicas; dimitte voluptatem hanc magno luendam &c. ita centies, ita millies nos monet; at multi & centies & millies ad hæc monita obsurdescunt, luemus miseri, studiosam hanc surditatem. non audiemur perituri. qui toties, ne periremus, monentem audire detrectauimus.

CAPVT V.

ACacodæmonis insultu defendit. Vociferabatur Tobias, instare immanem cetum perire se; cui acclamans Angelus: *Apprehende*, inquit, *branchiam eius, & trahe eum ad te.* adeò trepidabat Tobias, ad aquatilis huius belluæ occursum, vt se iam in eius faucibus hærere crederet. exemit metum Angelus & voce iuuenem adeò animauit in cetum, vt quem horrebat aspicere, iam tangere non formidaret. Sapientissimè Apostolus Iacobus c. 4. *Resistite diabolo & fugiet à vobis.* Diabolus simillimus est crocodillo, qui, vt aiunt, insequentem fugit, & fugientem insequitur. ergo, mi Tobia, apprehende ceti branchiam: resiste diabolo, magno animo te illi oppone, & fugabis hunc formidabilem crocodillum, aut certè ille te, ni præoccupes. Aude tantum, socium atque adiutorem Angelum cogita; vicisti, si vnà cum illo pugnes, ueque enim Tobiã à ceto solum, sed & à diabolo illæ sum vindicauit, Apoc. cap. 12. *Tunc Raphael Angelus apprehendit dæmonium, & religauit illud in deserto superioris Ægypti*, ita & diabolum, optimus hic tutor noster compescit, vt iam non magis ab illo lædi possimus, quam à cane catenis adstricto latrare hic potest, mordere non potest, ni propius accedentem.

CAPVT VI.

VT fratres nos habet, adeo tenere amat. *Tobia frater, si placet itaque tibi, præcedamus.* Sed & alius probabili coniectura Angelus, gratulatus nobis Apoc. c. 12. *Nunc*, inquit, *facta est salus, quia proiectus est accusator fratrum nostrorum.* Obserua, viator, comitis tui, aut, tui fratris honestissimas blanditias: *Si placet itaque tibi, præcedamus frater*,

ter. Secum te vult præcedere, sed mente ac desiderio, & ad illam cœlestem patriam. quis viatorum non præmittit oculos, ad viç suæ terminum, etiam cum eum oculis nondum licet contingere? At vbi vel eminus illũ conspexerit, cor salit, & oculi prçuolant, iamque ibi sunt, quò pedes contendunt. ita, mi frater, PRÆCEDAMVS, mens nostra iam ibi sit quò breui secuturum & corpus speramus. Amemus nostram quietem, sed eam solam quæ nos, finitis tumultibus, & turbis omnibus exceptura est in cœlo.

CAPVT VII.

IN periculis omnibus tuetur. Redux Tobias narrauit patri, ordine, quanta S. ille vir (sic eum vocabat) in se beneficia contulisset, quãtis à periculis liberasset: dæmoniũ, inquit, cõpescuit; meipsum à deuoratione piscis eripuit. quam certi sint hi cœli principes, amici nostri, quis est, qui non id expertus in rebus sæpe incertissimis? quoties manus, crura ceruicem fregissemus, si horum amicorum nobis auxilia defuissent. Si bene calculum ponamus, vbique naufragium est, & periculum, quot pori corporis, tot ostiola mortis per quç improuisa irrepat. nec sudamus, nec algemus absque periculo; nec mensam, nec lectum à periculis securi adimus. cibus auidum strangulat; fames ieiunum necat, hunc bellum rapit, illum penatum suorum ruina sepelit, in equis, in naui, in siluis? domi, foris; terra & mari vndique pericula, & verè sub omni lapide scorpius dormit. At vigilant in rem nostram custodes Angeli, hi Ionam in ventre ceti; Paulum in vndis pelagi, Danielem in leonum foueâ, in scirpeâ fiscella Mosen, Iuditham in hostium castris, Hebrços tres iuuenes in ipsis flammis seruare norunt. Absque horum ope fuisset, centies & nos perijssemus. Testor ego qui hçc scribo, volare me nunquam didicisse, sed præcipitem è scalis in saxa? præcipitem à cliuo & curru euerso in Danubium, penitus incolumem euasisse (vt alia pericula taceam) non sine opitulante Angelorum manu: Testor, præsentissimam Angelorum opem me sexcenties expertum idem, aliorum quoque confessione constare credo. Verè integerrimos amicos habemus Angelos; tum maximè præsentes, & sollicitos, cum plurimum vrgent pericula.

CAPVT VIII.

ALijs docet bene facere Raphael, exenterato pisce fel tradidit Tobiæ cap. 5. & *Linj*, ait, *super oculos eius ex felle isto piscis quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, videbit pater tuus lumen cæli.* Præterquam quod à Gabelo pecuniam, à Raguele filiam, & omnem ex asse hçreditatem, suo Tobiæ impetrarit Angelus, etiam artem docuit, qua parenti oculos restitueret. Verissimé dixit Nazianzenus: Nihil tam diuinum homo habet, quam de alijs bene mereri & scimus, neminem sibi nasci, neque nos nobis tantum viuere. Sapiẽtissimus hominum, Prou. c. 5. venustè submonens: *Deriuentur*, inquit, *fontes tui foras, & in plateis diuide aquas tuas.* Samaris illa, Ioan. c. 4. cæteroqui non optimæ famæ fœmina, vbi à Christo meliores vitæ leges accepit, mox ciues suos ad eandem pertraxit concionem. Maximæ laudis est, cum Ecclesiastico c. 33. gloriari posse: *Respicite, quoniam non mihi soli laboraui.* Nemo gratis quamuis ingratissimum beneficijs afficit: quo minus mercedis ac laudis habet ab homine, tantò plus remunerationis ac præmij expectet à Deo. Ab Angelis discamus bene facere, vt Angeli fiamus.

CAPVT IX.

AD omnigenas virtutes inducit. Orandi, ieiunandi, ac largiendi studium, non vt mercator merces, quas vult extrudere, commendat Raphael, sed sua hoc vtilitate noscendum proponit, &: *Bona est*, inquit, *oratio cum ieiunio, & eleemosyna, magis quam thesauros auri recondere quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitam æternam. qui autem faciunt iniquitatem & peccatum, hostes sunt animæ suæ.* Tob. c. 12. Libello breuiore, omnes omnino virtutes docere non potuisset. Hæc virtutum trias, omnes actiones bonas includit. Oratio nos Deo reddit: nosipsos nobis ieiunium restituit: pauperes Dei amicos, & nostros esse eleemosyna facit. Oratio velut aquila

quila eſt, quæ mentem ad Deum euehit, ſed ſine geminis ieiunij & ſtipis, ſeu Temperantiæ ac Miſericordiæ alis, conatu inani in altũ ſe librat, & decidit, antequam incipiat aſcendere multum orare, & gulam non frenare, ſtipem egenis negare eſt Æthiopem lauare. *Bona eſt oratio, ſed cum ieiunio & eleemoſyna*, thus ſine prunis nec odores ſpargit, nec ſublime petit: oratio friget, quam abſtinentia & debita frugalitas, quam miſericordia & pia liberalitas non commendat.

CAPVT X.

OMni bonorum genere cumulat Tobias, tot ſui comitis beneficia ordine patri enarrās, vt plurima compendio diceret, Tob. c.12. *Bonis*, inquit, *omnibus per eum repleti ſumus*, idem dicere habuit & Cornelius de Angelo, *Act.* c.10. qui ei viam ad fidem & ad cęlum patefecit, familiariſſimo colloquio: *Bonis omnibus per eum repletus eſt*. idem prorſus & noſtrum quiſque de ſuo tutore Angelo, ingenuè fateri cogitur: *bonis omnibus per eum repleor*, quid enim mali nos doceant, hi ſanctiſſimi alites, hi oculi caſtiſſimi, hæ puriſſimæ flammæ, quæ identidem & exemplo ſuo, & hortatu, dies noctesque illud vnicum nobis ingerunt: Deum ama, ama Deum, cetera omnia niſi ob Deum non amanda; mi homo creatorem tuum ama, à quo tantis impendijs es amatus. Audiamus modo ſapiētiſſimos hos doctores noſtros, *bonis omnibus per eos replebimur*, nil boni deſiderabimus, quod per eos non aſſequamur. Amicos quærimus? fideliores his non inueniemus. conſiliarijs egemus? intelligentiſſimi ſunt, pręuident omnia. patronos deſideramus? hi ſunt & diſertiſſimi, propugnatores ambimus? Angeli ſunt & potentiſſimi. benefactores optamus? his liberaliores non habebimus: *bonis omnibus per eos replebimur*.

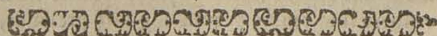
CAPVT XI.

IN mortis luctâ defendit. Raphael ſuo Tobię valedicturus, cap.12. *Tempus eſt*, inquit, *vt reuertar ad eum, qui miſit me: pax vobis, nolite timere*. Non eſt quod quis addubitet, mendico Lazaro (cuius chirurgi & medici, canes erant) Angelos adfuiſſe in morte, qui eum poſt mortem tam honorificis exquijs detulerunt in ſinum optimi patris. *Factum eſt, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ*. Lucę c.16. Angelorum ope nunquam magis egemus, quam cum mors inſtat, & iam tota in oculis eſt ÆTERNITAS, hic gelidus ſudor, hic trepidæ conſcientiæ vulnera, hic omnis generis anguſtię premunt, hic frendet & furit dæmon, omnesque nequitiæ ſuæ vires exerit. non neſcit, ſi hoc horulæ vltimo vincatur, aliam nullam de homine illo ſperabilem eſſe victoriam. ideo ne tot annis actum egerit, tunc agit omnia in omnem terrendi aut fallendi occaſionem attentiſſimus. Sed æquo animo eſto, mi moribunde ſeu iuuenis, ſeu ſenex, tuus tibi defenſor adſtat: non expugnaberis, modo defendi velis. mille nos lupi cingant, hunc paſtorem non mordebunt; multa diabolorum millia nos impugnent, ſat defendet vnus Angelus. Aſpice, mi homo quò tibi tuus hic propugnator digitum intendat? In Chriſtum crucifixum huc oculi tui, huc tui gemitus, huc omne tuum ſuſpirium eat, hic patientiam diſce, huc fiduciam erige. huic Domino tuo, pro te in crucem acto, teipſum ſummâ ſubmiſſione offer, dic centies, repete millies: fiat voluntas tua, Domine; fiat voluntas tua, fiat, fiat. Paratus ſum viuere, ægrotare, mori, ſicut vis: peccata mea me turbant, ſed ſanguis tuus inſtaurat; mea vita me damnat, tua ſolatur: ſicut vis bone IESV ſic fiat. Hęc animo aſſiduè volue & tuo te Angelo ac Angelorum Regi committe: perire vix poteſt, qui hac via tendit ad ÆTERNITATEM.

CAPVT XII.

POſt mortem etiam inſeruit. Eſt credibile Angelos ijs, quos flamma piacularis cęlo parat, aliquid quandoque ſolatij affundere. Sed illud plurimum teſtimonio firmatum eſt, ſupremi iudicij die, cineres omnium noſtrum ab Angelis legendos ita quidem vt ſinguli eorum hominum oſſa ſint congeſturi, quorum olim geſſerant curam. (*Fran. Suar. to* 2. *diſp.* 50. *ſect.*4.) Sic demum à longo nos ſomno excitabunt; aut ad æternas in paradiſo nuptias, aut ad perpetuas in flammis vigilias & pœnas.

Ipse Dominus in iussu & voce Archangeli descendet de cælo. 1. Thess. cap. 4. Vox erit tunc vna omnium Angelorum ad Iudicis amicos, Tob. cap. 12. *Benedicite Deum cæli, & coram omnibus viuentibus* (hic præsentibus & iudicandis) *confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.*



HORA VIII.

Disce MORI: & cogita

Quid me fecisse aut pratulisse optarem annis prioribus, si mors iam immineret? Cur ergo iam & agere & pati fortia recuso?

Disce VIVERE: tua vero sit vita

CONSIDERATIO

Finis.

Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Luc. c. 12. *Potentissimũ in omnia vitia pharmacum est, assidua mortis memoria. Quid egeris, tunc apparebit, cum animam ages.*

Disce ORARE: & considera,

CONSIDERATIO V.

Angelorum in Christum obsequia.

CAPVT I.

DEUM, hominem futurum nunciant. Gabriel in Galilæam. Nazarethum missus, castissimę Virgini, illud è cœlo AVE tulit, gratia plenam pronunciauit, Dei in vtero concipiendi modum explicauit, filij nascituri nomen & stabille regnum prædixit. Elisabethæ cognatæ fœcunditatem exposuit Luc. c. 1. O *beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*

CAPVT II.

CHristum natum euulgant. Illustrius Angelorum gaudium in orbe nostro, nunquam nec auditum nec visum, quam cum Rex illorum in eo est n atus. Alias, aut vnus solum, aut duo sese videndos exhibuerunt: hic ingens exercitus, & visus & auditus est, illam de pace odam concinere; *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Sed & opiliones in colloquij societatem adsciuerunt, nec erubuerunt regi sui tugurium & viles panniculos, Lucæ cap. 2. *O beati spiritu pauperes! ipsorum est enim regnum cælorum.*

CAPVT III.

CHristo fugam adornant. Dixisses Angelos, nimium quantum pro diuino hoc infante sollicitos, non tantum tres illos ex Oriente dynastas, Herodis hospitium, in reditu declinare iusserunt, sed & cœlestem puerulum iam gladio destinatum, ab Herodiana sicâ defenderunt. Iosephum porro ire, & in Ægyptum secedere monens Angelus Matth. c. 2. *Accipe*, inquit, *puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi*, tantumdem fuit, ac si aperte diceret. Nos equidem pro rege nostro solliciti sumus, ne tibi graue sit, mi Ioseph, patriam terram exilio mutare; vtriusque orbis thesaurum tecum vehis. Sed ne longiorem in Ægypto moram sentias: opportune iterum monebimus: inter Ægyptios, princeps hic noster non consenescet, extincto igitur Herode monitor redijt, & hostes pueri iam funeratos nuntiauit, viamque aperuit in terram Israel. *O beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, illorum est enim regnum cælorum.*

CAPVT IV.

ESurienti Christo ministrant. *Matt. c. 4.* Post Domini tam longum ieiunium, post tot esuriales dies in eremo exactos: post triplicem sui ducis cum cacodæmone congressum; post obtentam ter victoriam. post hostis recessũ, præsto fuerunt siderei ephebi, & velut dapiferi esurienti suo domino mensam posuerunt. Ah! quam malim ego, ex hac quantulũcumque frugali cenâ vel miculas corradere, quàm in lautissimo Herodis vel Tiberij epulo, lætus conuiua accumbere. *O beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam! quoniam saturabuntur.*

CAPVT V.

MOestum & orantem in horto Christum solantur. Cum Dominus ad cliuum olearum, etiam ante crucem & flagra, suo iam sanguine maderet, tristis, pauidus, tantum non exanimis, inter preces & mortem luctaretur, velut viuum funus, in terram se abijceret, angoribusque supremis circumflueret, *apparuit illi Angelus de cælo, confortans illum.* (ait Lucas c. 22.) illum ipsum à quo creatus, à quo in ęternum beatus conseruatur. Heu, spectaculum! cęli Dominum, terræ affusum, viribus delinquentibus labantem, pallidum, suomet sanguine sudantem, tristitia oppressum iam morti proximum cernere. O *beati qui lugent! quoniam consolabuntur.*

CAPVT VI.

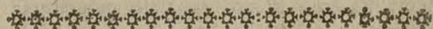
CHristum rediuiuum annunciant. Dum in cruce Rex cæli animam ageret, Angeli velut mœrore absentes, inter impios sicarios, in scelerata terra videri recusarunt, nec mirum: ipsa gemebant saxa, terra trepidabat, omne cœlum exequias parabat, atratæ stellæ in funus prodibant & lugebant, Sol ipse pudibundum à tanto flagitio vultum auertebat, & velo tegebat; ergo & Angeli, prout dignum erat, mœrebant. Sed enim Christo reuiuiscente, lugubri veste posita splendentem & candidam sumunt, crucifixum Nazarenum ad vitam redijsse nunciant, sepulti amictus lineos ostendunt. resurgentis locum mōstrant, pauere vetant, discupulis lætum nuncium afferri, & vt in Galilæam migrent, dici imperant. Liceat dicere: post grandem luctum, officiosissimi sunt Angeli. O *beati mites! quonam terram possidebunt.*

CAPVT VII.

CHristum in cœlum ascendentem comitantur. Admirandum prorsus fuit hoc iter Domini ad cœlum. Hominem per aëra seu volare, seu gradi posse, primi viderunt Apostoli; dumque fixissimis oculis obstupescendam hanc in cælum profectionem spectarent; & submissa nubes, velut sella regia, suum dominum exciperet, spectantiumque oculis subduceret; *Ecce duo viri adstiterunt iuxta illos, in vestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum, hic IESVS, qui assumptus est à vobis, sic veniet, quemadmodum eum vidistis euntem in cœlum.* Act. cap. 1. En iterum duo Angeli (alios omnes in occursu sui Regis occupatos cogita) in hilari festaque veste, triumphum sui Domini comitaturi adsunt, simul etiam inducunt reditum ad tribunal, & iudicium. O *beati pacifici! quoniam filij Dei vocabuntur.*

CAPVT VIII.

VEnturum Christum iudicem stipabunt. Nil certius hoc iudicis aduentu iudex ipse præmonuit: *Cum venerit filius hominis in Majestate sua & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ.* Matth. c. 25. Nullus ergo Angelorum deerit, qui Christum non comitetur, *& omnes Angeli cum eo.* Aderunt vniuersi, & velut comitatus aulicus parebunt. Coniectura est verisimillima Angelos in corporibus supra humanam dignitatem & formam elegantibus, omnium se aspectui exhibituros. Cum enim iudicium hoc apparatu maximo, summa gloria sit transigendum, æquum erit, vt assessores & ministri iudicis, eum habitus splendorem præ se ferant, qui augendę iudicij huius maiestati, omnium oculis cernatur, quod si verè tubis vsuri sint Angeli, (*Francis. Suar. to. 2. disp. 17. sect. 3.*) & Domino suo crucem prælaturi, credibile est in assumptis corporibus hæc facturos. O *beati tunc misericordes! quoniam misericordiam consequentur.*



HORA IX.

Disce MORI: & cogita

Et quanti, cum moriendum mihi erit, omnes orbis delitias ac voluptates æstimabo? Cur ergo illas tanti nunc æstimo?

Disce VIVERE: tua verò sit vita

PERPETVA MORS.

Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram,

ram. Coloss. ca. 3, *Ille demum censendus est optimè viuere, qui quotidie vitijs, sibique ipsi magis magisque moritur.*

Disce ORARE: & considera.

CONSIDERATIO VI.

Angelus & homo inter se collati.

DISCRIMEN I.

ANgelus, velut filius in arce regiâ, natus & educatus Rex est. verus regni heres: nunquam deliquit, parentem sibi nunquam habuit offensum. Homo IRÆ filius, heu quàm ignobili & fœdâ prodit origine! non sine ingẽti labore, assidua lucta, continuis miserijs ac ærumnis, Dei fauorem & cęli regnum emeretur, & nisi longos ac catenatos labores & dolores, finis optimus coronet, frustra tulit, fecitque omnia Ergo Angelis vt filijs, hominibus vt militibus obtingit regnum.

DISCRIMEN II.

ANgelus, vnico rerum intuitu penetrat, peruidetque omnia. nos vnum ex alio colligimus; nec sine tædio & morosè ratiocinamur: & adeò angusti oris est mens nostra & intelligentia, vt si quid plusculum sublimius, guttatim ei sit instillandum. Terra cælo comparata, punctum: homo Seraphico collatus formica est. Theologorum eruditissimi, ad infimum Angelum pueruli sunt balbutientes, & alphabetarij, quam verè Ecclesiastes, cap. 1. *Cuncta res*, inquit, *difficiles, non potest eas homo explicare sermone.* multa scrutamur & indagamus, & nec ea quidem penetramus cogitando, quę oculos incurrunt miselli, hæc infima, non capimus, & qui tandem illa cœli arcana rimando peruestigabimus? blandâ & suaui cæcitate nosmet fallimus, & crebrò vanissimas coniecturas aut ignorantias, pro venerandis scientijs adoramus. Scire nostrum nihil est, nisi pleraq; omnia nescire nos sciamus.

DISCRIMEN III.

LOco, ah! quam dispari Angeli habitant & homines! Celsissimâ illi arcem ab omni hoste vndique securam incolunt; Nos paradisi exules, in sordente & vliginoso viculo; in combusto pago degimus, & tamen genus atque proauos nostros, nostras terras & palatia iactamus. Animam Deus sic affixit corpori, vt suum illa carcerem, perpetuo secum circumferat, miserè compedita. Angelus è cęlo in terram, inde in cœlum, & quaqua vult, liberrimè commeat & celerrimè. Angelus à Deo conditore, primæuâ nobilitate donatus, sex minimum diebus præuenit hominem, cuius dimidia pars (erubescimus) merum lutum est, sed scite compactũ. Angelus ab omni tabe immunis nullum pendit vectigal morti, homo, ipsa putredo, ad mortem sensim defluit, tandem fit cadauer, & abijcitur: nec ante hac vllus restitit, quin sese præberet vermibus, expectatum epulum. Spes sola nos alit, tales futuros olim, quales nunc sunt Angeli: *Oportet mortale hoc induere immortalitatem.* 1. Cor. c. 13.

DISCRIMEN IV.

VOluntas Angeli afficacissima, memoria tenacissima, iudicium electioq; rerum immobilis. hic nos omni infante prorsus infantiores sumus, malè iudicamus, sæpe peius eligimus, numum aureum piro, equum fistula mutare lucrum putamus: humana diuinis, caduca æternis auterferre. consuetam & facilem iacturam censemus. VELLE nostrum & pigrum & instabile est: *Vult & non vult piger.* Prou. c. 13. Memoria nostra, penè dixerim, nulla est, in ijs planè labilior, quę vtilissimè retinerentur. quoties, vix a sacro confessionis tribunali abimus, & eiurata mox repetimus; peccata sobriè defleta, breui velut ebrij, denuò perpetramus, damnosissima obliuione. Ob hoc ipsum Chrysostomus, auditores suos non semel, verborum mordaci aceto perfudit. (*Hom. 1. ad Pop.*) Erant Antiochię frequentes terræ motus: videbantur ijs etiam pectora moueri, & in pęnitentiam flecti Sed quamdiu durabat hæc morum emendatio? quamdiu ferè terræ motus. paucis post diebus, omnia in ventum & vanam obliuionem abibant; iterum vt antè, passim omnes in vetitum ruebant. Sic viuimus; hæc memoriæ nostræ labes est: iam peccasse dolemus, mox iterum hilariter peccamus. Sic pigrum VELLE, facillimè sepelit maligna obliuio. Accusare se, nec se tamen emendare, est Deum ad sumendum de se supplicium incitare.

DISCRI-

DESCRIMEN V.

FOrmam noſtram quandoque ipſi adeò ſuſpicimus, vt veluti cælo delapſos homines, aut inſtar Deorum vel Dearum, nos coli non indignemur. Sed hem quo purpuriſſo rubicundulas genas, vel leuis tingit febricula? mors & morbus, omnem oris purpuram extinguunt, & vultum vel venuſtiſſimum lurore cereo ſic fœdant, vt non tantùm non alij, ſed nec ipſi nos amplius norimus, & ad ſpeculum quæramus, QVIS ES TV? Vbi nunc, queſo, formoſiſſimi Adonides, vbi laudatiſſimæ Helenę? fuerunt. Non tantùm fragile, ſed breue quid eſt, humana forma, & ad formam Angeli, ah! neutiquam accedit. Confe in vnum humanas elegantias omnes, & vna fiat, nondum ſat digna erit, vel infimo Angelo. Nitet quidem etiam orichalcum, ſed quàm illud exiguæ dignitatis eſt, auro collatum? Angelorum pulchritudini, cum hominum formâ minus conuenit, quam auro cum aurichalco. Narrat Guilliemus Baldeſanus, à Franciſcâ Romana mirę ſanctitatis & pudicitiæ fœminâ, tutores eius Angelos (duos habuit) viſos ſępius. veſtis illorum niuis aut cæli colorem habuit, brachia in crucem pectori appreſſa. oculi cælo elati, aurea cęſaries, vultus decora maieſtate longè fulgentiſſimus, & qui verè deceret Angelum. Si vlla Dei ſit effigies, Angelus erit. De Lucifero Ezechiel. cap. 28. *Tu ſignaculum*, inquit, *ſimilitudinis Dei, plenus ſapientia & perfectus decore. in delitijs paradiſi Dei fuiſti.* Sic omnis hominnm venuſtas, cinerea ac lutea deformitas eſt, Angelorum formæ collata.

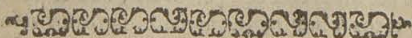
DISCRIMEN VI.

FOrtitudo & vires Angelorum eę ſunt vt ipſi gigantes ſint, nos imbecillimi pumiliones. Sapiens quidem Aſtris dominari dicitur, ſed heu quam debile hoc & remotum eſt dominium: Stellis & orbibus cœleſtibus ius dicunt Angeli, qui vti Thomas Aquinas loquitur, admiranda poſſunt facillimum illis, ventos, pluuias, tempeſtates, tenebras, terrę tremores, momento producere, flumina ſiſtere, fontes durare, montes diluere ſidera extinguere, tartarum illuminare, cœlum deponere, terram ſuſpendere, poſſunt vnico (ſic loquimur) digituli motu elementorum certe partes, ſi non tota, de loco in locum transferre poſſunt. Æquè facile illis eſt homines, pecudes ſanare, necare; annonæ caritatem aut vilitatem inducere, incendia ſine aquis præfocare, famelicos leones ieiunium docere, corpus ex aere formoſiſſimum momento efformare & æquè celeriter in auras diſſoluere. claues habent Angeli ad omnes ſeras & repagula: atque hæc omnia celeritate conficiunt incredibili. Vnicus Angelus ſummum cælum tot millibus annorum, velut per otium circumducit, rotatu tam aſſiduo ac præcipiti, vt ſol hora vnica 260000. ducenta ſexaginta millia milliarium Germanicorum percurrat, & hic ſuppremi cęli curſus eſt, quo & orbes ceteros ſecum rapit, incredibili prorſus velocitate, quam ei confert Angelus. & quàm lacertoſum hoc brachium ſit, quod immenſam hanc molem ſic gyret! Et quæ noſtræ ſunt vires, quæ illa potentia noſtra? Iſaias exprobrans ca. 5. *Væ*, inquit, *qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.* Hæc fortitudo ac potētia humana copioſum vinum dolijs egurgitare in ventrem cetera tam debiles ſumus, vt Iob miratus dixerit, cap. 13. *Contra folium, quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris.*

DISCRIMEN VII.

ERgo, quid nos homunculi, viles formiculæ, potentiam aut genus, aut ſcientiam noſtram crepamus? delira vanitas eſt. & quæſo ponamus criſtas? Angelos cognatione proxima ſanè non attingamus, neque de nobis pronunciauit illud Rex Dauid Pſ 8. (non deſunt qui ſic interpretentur Pſaltem: nos tamen cōmunem ſententiam non reijcimus) *Minuiſti eum paullo minus ab Angelis:* parum ad nos laus iſta: propria Chriſti eſt. Paulus id diſertiſſimè affirmans ad Heb. 2. ca. *Eum autem*, inquit, *qui modico quam Angeli minoratus eſt videmus IESVM propter paſſionem mortis, gloria & honore, coronatum.* Nos vero Angelis multo inferiores ſumus nihilominus tamen Angeli, nobis tanquam dominis ſuis, inſeruiunt fideliſſimè. Angelis toga candida, pacis ac lętitiæ ſignum? nobis gladius, galea, clypeus, lorica conuenit, *Militia eſt vita hominis*

super terram. Iob. c. 7. quotidie in acie standum, quotidie tela tentationum excipienda, nunquam non pugnandum. Angeli suo nectare & ambrosiâ fruuntur, gaudijs æternum non desituris. ob nostras dapes ingemiscens Dauid, Psal. 79. *Cibabis*, inquit, *nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis, in mensura.* Isaias: *Dabit vobis Dominus*, ait, *panem arctum & aquam breuem.* Isa. c. 30. Certè nunc Angelis quà plurima dissimillimi sumus. Spes vnica solatur: olim in plurimis fore quam simillimos. Veritatis oraculum est: *In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.* Matth. cap. 22.



HORA X.

Disce MORI: & cogita

Quos maximè hostes, & quos potissimum, amicos habebo in morte? Diabolos, & Angelos. Cur ergo nunc amicis istis non assentior? his hostibus non resisto.

Disce VIVERE: tua vero sit vita

DESIDERIVM CÆLESTIS patriæ.

Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Ps. 83. *Ah, cui non sordeat terra. cum cælum cogitat? Mens, cælum aut Deum semper cogitans, quidquid affligit, requiem putat.*

Disce ORARE: & considera:

CONSIDERATIO VI.

Quæ Angeli in homine oderint, mirentur, ament.

CAPVT I.

AVersantur quidem Angeli, quidquid vitium redolet, maximè tamen oderunt in vitijs CALOREM, FVMVM, FOETOREM. Caloré *iræ* & *inuidiæ*, fumum *superbiæ*, fœtorem *luxuriæ*. IRAE calor quādoque tantus est, vt verè dicat Chrysostomus: Ita quasi fulmen in animam irruit, feruientemque sibi reddit amentem. Iratus nihil nisi crimina loquitur, & merum vomit venenū. Iratus (ait os illud aureum) dæmone plenus, dicenda & non dicenda effundit: quandoque etiam voces per iugulum redituras protrudit. Iracundus ferrū semper in igne habet; vbi vel verbulo lęditur, prosilit, & impugnat. De ira affirmatè dixit Seneca: Nulla pestis humano generi pluris stetit. Eiusdem animi, Iob ca. 5. *Virum stultum*, inquit, *interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.* Ira, vehemens & furibunda fera est, ferreos habet vngues, & fauces igneo veneno plenas. Ideo suos Augustinus enixè rogans; Ne, obsecro, inquit, fratres àmantissimi, ne tantum malum nobis inducamus; animę morbum, alienationem à Deo, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem pessimum. Paulus, & rogans & imperans: ad Eph. c. 4. *Omnis*, inquit, *amaritudo, & ira & indignato, &c. tollatur à vobis: estote autem inuicem benigni.* Nam *sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: sic homo iracundus suscitat rixas.* Prou. c. 26. Malum calorem, pessimus ignis, sequitur. illum & hunc oderunt Angeli.

Æquæ calorificum & letale toxicum est INVIDIA, oculos & cor inuidi consumit. Salomon Prou. c 14. *Vita carniū*, inquit, *sanitas cordis: putredo ossium INVIDIA.* Hominum plerumque pessimi sunt, qui aliorum ęrumnis lęti, alienis iacturis diuites, calamitatibus locupletes, funeribus immortales. Et quid alteri alteros flagellamus? Et cui tandem inuidemus? bono? ergo & bonis dignus est. malo? sua illi malitia laqueus est, & interitus: quid opus illum sæpius perire? Qui liuoris & inuidiæ peste carere vult, illam hæreditatem diligat, quàm cohæredum numerus non minuit, quæ & omnibus vna est & singulis tota: plena mors inuidiæ, est amor ÆTERNITATIS. Cælum vis ascendere? non his moribus illic viuitūr: inferiores gaudent superiorum bono, ideo nec Angeli hanc à diabolo luem, in nobis tolerant. sibi quoque id dictum putant: Sap. 6. *Neque cum inuidia tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ.* Aut ergo inuidiam pone, aut Angelos & cælum amisisti.

CAPVT II.

NEc SVPERBIÆ FVMVM ferunt Angeli ne miremur: nec Dauid Rex eum ferre potuit, Psal. 100. *Non habitabit*, inquit, *in medio domus meæ qui facit superbiam.* Et vnde Angelos superbiæ nostræ amicos speramus; in regibus hanc oderunt, in æqualibus suis eam non tulerunt; turpissimum monstrum est, superbus; pauper habuit Lucifer vnde superbiret, sed habuit etiam vnde superbus rueret. nos verò mendiculi, vnde turgemus? vnde tam altum nobis supercilium; miserijs & spurcitijs scatemus, & fastu extollimur? superbi pauperes, turpissima monstra sumus. quid lutum se iactat? quid homo superbit; cuius vita, naufragium; cuius esse, momentum; mors finis & exordium. Sic Angelorum non delitiæ, sed nausea erimus. Verissimè Augustinus: Vix toleratur, inquit, superbus diues, pauperem superbum quis feret? & nemo miretur, adeo inimicos esse Angelos superbis! adhuc trepidant ob veterem suorum ruinam. Ex Angelo facit diabolum superbia, omnium malorum fœcunda mater, hæc turres euertit, linguas confudit, Goliathum prostrauit, Amanum suspendit, Nicanorem discerpsit, interfecit Antiochum, Pharaonem submersit, iugulauit Sennacherib, Herodem pediculis confecit: omnes hactenus filios suos præcipitauit, & malè perdidit SVPERBIA.

CAPVT III.

NEc luxuriæ fœtores tolerare possunt Angeli; indignantur & horrent, quicquid in castitatem inuerecundè peccamus: oculei toti sunt, imò oculi ijque purissimi. Asmodæus & Gabriel non bene conueniunt in vno cubiculo multò minus in vno pectore. O homines, nolite fieri sicut equus & mulus. Tobiæ arcanum hoc pandens Raphael: *Audi me*, inquit, *& ostendam tibi qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium, qui Deum à se & sua mente excludunt, vt suæ libidini vacent, sicut equus & mulus: habet potestatem dæmonium super eos.* Angeli verò homines in amicitiam adsciscunt, non pecudes: diuinus è cælo sponsus, nusquam suauius est, quàm inter odorifera castitatis lilia; eos solum in amplexus admittit, qui omnem penitus à se Veneris & Cupidinis ignem excusserunt, castas amat & virgineas mentes, Virginis filius: abite impuri; odio estis & Angelis & Angelorum regi. Narrat Antoninus (*parte* 4. *Sum. Theol. t.* 1 *c.*6 §.1.) Angelum humana specie tectum, iter fecisse cum anachoreta, transierunt fortè cadauer in viam temerè proiectum: anachoreta nares pressit, non ita socius; paullò post obuium habuerunt hominem supra ornatissimas imagines cultum, sed qui occulta libidine laborabat. cetera politissimus, & incessu venusto pedes ad legem & numerum ponebat, quin & cinnama fragrans, & balsama rorans, odoros post se ventulos trahebat, optasset quis nasus fieri cum Catullo, sed Angelus velut mephitim fœdissimam declinaturus, vultum pressasque nares auertit, causam à socio rogatus: Homo libidinosus, inquit, olentissimum cadauer est. Dixit, & euanuit. LVXVRIÆ FOETORES non ferunt Angeli. Procul, ô procul Cupidinis ignes, à castissimis Angelorum sacris. neminem oderunt magis, quàm quem in libidinis cœno volutati cernunt. O mi iuuenis, aut libidini amicus non sis, aut hostes habebis omnes Angelos.

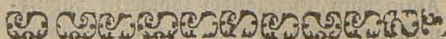
CAPVT IV.

EST quod Angeli summè in nobis mirātur, hoc Esdræ sacerdoti exponens Angelus, 4. Esd. 8. (*quamuis hic liber non eiusdem cum ceteris sit ordinis.*) Transierūt, inquit, dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis: Noli ergo adiicere, inquirendo de multitudine eorum, qui pereunt, nam & ipsi accipientes libertatem spreuerunt Altissimum, *& quidem scientes quoniam moriuntur.* Hæc Angelorum summa admiratio est, quod sciamus non tantùm morituros nos, sed mori; nec tamē animæ interitum sentiamus, aut exitium horreamus, aut mores corrigamus. Nil noui, si fur furetur, cùm solus est, & extra liuoris oculos, & tutam credit occasionem. Sed furem iam iam ducendum, in ipso carcere caliculum in manticam rerrudere, hoc noui quid est. & certè reperti tales, qui cum patibulum iam in oculis esset, imò sub ipsa furca, & riserint, & impiè iocati sint. Nos tales

ſumus: grandi paſſu ad mortem imus, imò morimur, atque dum morimur, audacter peccamus & aut furtiuas libidines animo agitamus, aut in alios linguam ſtringimus, aut manu nocemus. Eheu, iam in fatalibus ſcalis ſtamus, mox deturbandi, & necdum petulantiam noſtram deſinimus, *Scientes quoniam morimur*, adhuc vitia in nobis viuere conniuemus. Verè hoc Angelorum admiratione digniſſimum eſt.

CAPVT V.

Sed eſt etiam, quod Angeli, ſaltem in aliquibus noſtrum admodum ament, SANOS OCVLOS. Oraculum à Chriſto eſt, oculi ſanitatem in totum corpus redundare, Lucæ c. 11. *Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit*. Angeli vbi demum locornm ſint, peruigili & nunquam interrupto obtutu Deum aſpiciunt. Sunt inter homines, qui eo quo poſſunt modo, id æmulentur: Deus illis aſſiduè in oculis eſt. E Sanctis quidam monuit, piſtori nos ſimiles eſſe debere, qui dum farinam aqua ſubigit, dum brachia iactat, dum totus formandæ maſſæ incumbit, nihilominus iucundè garrit, & in colloquentem ſubinde oculos reflectit. Ita nobis, non ideo vt Deum videamus, labores deſinendi, ſed dum laboramus, oculi in Deum aſſiduè & ſuauiter emittendi, & hoc Tobias ſenex filium docens: *Omnibus*, ait, *diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum*. Tob. cap. 4. hoc Dauid ſe feciſſe gratulatus Pſal. 15. *Prouidebam*, inquit, *Dominum in conſpectu meo SEMPER*, nimirum ſaniſſimos oculos habuit Rex Dauid. Lippientes ſunt illi oculi, & multo puluere corrupti, qui in vijs, in domibus, in templis, in angulos omnes emiſſitij excurrunt, & interim mentis oculi, amiſſum Deum non quærunt. Tunc bona eſt actio, cum manus eſt in opere, oculus in Deo. Multa ſæpe agimus, ſed ignauè & oſcitanter. Oramus, ſed vbi attentio? ſtipem damus, ſed vbi affectus? ieiunamus, & vbi Deo placendi ſtudium? nimirum vti nos Deum non videmus; ita nec videri nos à Deo cenſemus; ita quædam ſegniter, alia turpiter, & incompoſitè facimus, quia Deum ſpectatorem noſtrum non aſpicimus. Attende tibi, ô homo, & fixos ſemper oculos intende Deo. *Non præterit illum omnis cogitatus, & non abſcondit ſe ab eo vllus ſermo*. Eccl. cap. 42. Laſciua cogitas & non erubeſcis? *Deus videt*. impudica loqueris, nec te pudet? *Deus audit*. illuc rapacem, huc libidinoſam manum extendis, nec cohorres? *Deus præſens eſt*, quicquid agas, quicquid cogites, quibuſcunque te latebris condas, memento te vbique deprehenſum. Clemens Alexandrinus (*l. 3. pædagog. c. 5.*) Hac ſolum, inquit, oratione fit, vt quis nunquam labatur ſi Deum ſibi ipſi ſemper adeſſe exiſtimet. Doſitheum, optimum fecit monachum ex diſſolutiſſimo milite, hoc vnicum B. Dorothei præceptũ: *Cogita ſemper Deum præſentẽ, & te corã illo ſtare*. Verè, *in omni loco oculi Domini cõtemplantur bonos & malos* Prou. c. 15. *Spirituum ponderator eſt Dominus: omnia nuda & aperta ſunt oculis eius*. ad Heb. c. 4. Supremi iudicij die quot abdita peccata, quot arcana ſcelera, quot monſtra noxarum in lucem & publicum protrahentur, quæ nunc aut ſimulationis mãtelo, aut arcana parietum fide, aut tenebrarũ ſilẽtio teguntur? omnia Deus audit, videtque omnia: & quomodo grauius vnquam delinquat, qui intuentem ſe Deum non deſinit intueri? quicquid agis, ô homo, videri te ſcias & audiri; memento te in omnibus deprehenſum.



HORA XI.

Diſce MORI: & cogita

An in extremo morbo, omnibus ignoſcam, & omnes mihi cupiam ignoſcere? Cur ergo nunc tam longas nutrio iras, tam implacabilem ſpiro vindictam.

Diſce VIVERE: tua verò ſit vita,

CONSIDERATIO PRÆSENTIæ diuinæ.

Opera omnis carnis coram illo, & non eſt quidquam abſconditum ab oculis eius. Eccl. cap. 39. *Deo nihil clauſum eſt:* Et veriſſima vox eſt Auguſtini: *Deus totus oculus eſt, quia omnia videt; & totus manus eſt, quia omnia operatur; totus pes eſt, quia vbique eſt.*

Diſce

Diſce ORARE : & conſidera.

CONSIDERATIO VIII.

Virtutes Angelorum.

VIRTVS I.

PVRITAS, innocentia, caſtitas ſumma. Cæleſtes hi genij nullam vnquam labem contraxerunt, conſtantiſſimi Numinis amici. hos enim allocutus Deus, Gen. c. 11. *Venite*, inquit, *deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum.* Angelos ad hunc deſcenſum tam humaniter inuitatos, Auguſtinus affirmat (*l. 16. de Ciuit. cap. 1.*) Amat Deus ſuos hos innocentiſſimos ephebos, poſt tot millium defectionem. Infans in cunis, innocens Angelus dicitur; tamen in paradiſo, aliena manu deliquit, & primus eius auus fur fuit. In nullum beatorum ſpirituum hoc dici poteſt, quos & Chriſtus laudans: *Erunt*, inquit, *ſicut Angeli Dei*, quod ſi noſtram in alijs ſimilitudinem amemus, Angelis, hoc quis charior erit, quo caſtior, quia ſic ijs ſimilior. Ideo pudiciſſimam Iudith in caſtris hoſtium ſingularius defenderunt; caſtiſſimam Suſannam inſidiis ſenum eripuerunt; Cæcilias, Agnetes, Theodoras luporum dentibus ſubtraxerunt. Vbi cor caſtum, ibi deliciæ Angelorum.

VIRTVS II.

OBedientia promptiſſima. *Nonne omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus?* ad Heb. c. 1. Cum iuſſa acceperint, dictum, factū confirmat hoc Pſaltes regius, Pſ. 103. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammā ignis* ad nutum, eò quò mittuntur, celerrimè feruntur, ad inſtar volatilis ignis. *Nūquid mittes* (ait Iob c. 38) *fulgura, & ibunt & reuertentia dicent tibi: adſumus*, pluribus imperijs non fatigantur, parati ſæpius ire & redire *Videbitis* (ait Ioannes c. 1.) *cælum apertum, & Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra filium hominis*, vti fulgura, eunt redeuntque Angeli, & nouis ſeſe officijs offerendo dicunt: ADSVMVS, hęc omnium obedientium vox eſt., adſum, ecce me, præſto ſum, paratus ire, promptus facere, quicquid imperabitur. Tardè velle, nolentis eſt proprium, eſt libenter facientis citò facere, *Sene lib. 2. beneficiorum.*

VIRTVS III.

AMor in Deum, & nos maximus Angelus Iſaacum à gladio vindicauit: ancillam viliſſimam ſolatus eſt Angelus, luctatus cum Iſaaci filio & vinci non indignatus. Angelus incendio Lothum eripuit: Tobiam incolumem, velut tabellarius, duxit & reduxit; Eliæ & Danieli Angelus à ferculis fuit, illi panem & fontem, huic delitias meſſorum appoſuit. Angelus Philippum ad Reginæ Candacis quæſtorem Æthiopem miſit, bono ægrotorum pauperum Angelus aquam Hieroſolymis turbauit. Angelos amor pænè veſpillones fecit; mendiculum in ſinum Abrahæ, non vnus tantum Angelus deportauit. Suis nos manibus portant, ne offendamus, vti maiores natu filij fraterculos ſuos minores. Nemo tam impius eſt, quin gaudium creet Angelis, reſipiſcendo. Lacrymæ pœnitentium, vinum ſunt Angelorum, ait Bernardus. Ab Angelis beatiſſimam Dei matrem & Ioannem Baptiſtam, cibos accepiſſe ſcriptorum complures aſſerunt. (*Franciſ. Suar. diſp. 24. ſect. 3. in parte 3. D. Tho.*) Amore noſtri, viliſſima miniſteria nunquam recuſarunt Angeli. O charitas! quanta virtutum regina es, quam tamen vbique paſſim, inhonora & contempta iaces!

VIRTVS IV.

SVbmiſſio admiranda. In lege priſca, adorari ſe paſſi ſunt Angeli. aduoluit ſe ad illorum genua, pronuſque imo humi abiectus, adorauit ternos è cælo ſibi parentes nuncios, ingens ille Abrahamus: non prohibuerunt. Binos adorauit & Lothus: non interdixerunt. Adorauerunt eoſdem Ioſue, Tobias, Manue, non reprehenderunt. Sed & alij hos ipſos adorarunt; non obſtiterunt. Sed neque in ſubmiſſionem deliquerunt; temporis decoro paruerunt. In nouâ lege, ſui regis exemplo moti, & velut ſi profeciſſent, facti ſubmiſſiores, poſt tantam Domini abiectionem. hunc ſibi cultum deferri, ſeque adorati vetuerunt. Videbant enim ſummum Deum ad infimorum hominum pedes, non procumbentem tantùm, ſed & lauantem. Ad hoc nouum inuiſumque

cælitibus spectaculum se quodammodo attemperarunt, infraque suam naturam ac morem descenderunt. Ita Ioannem in Pathmo iam procumbentem, iam adorare molientem, è terra erigens Angelus, Apoc. cap. 19. *Vide*, inquit, *ne feceris, conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium IESV, Deum adora.* En ipsos cęli principes, quodammodo seipsis factos esse meliores, miratur Gregorius, &: Quid est, inquit, quod ante Redemptoris aduentum ab hominibus adorantur & tacent: postmodum verò adorari refugiunt? nisi quod naturam nostram, quam prius despexerant, postquam hanc supra se assumptam conspiciunt, prostratam sibi videre pertimescunt. Imò etiam à nobis mendicant iam Angeli, &, quod Cæsares & Reges subinde fecisse constat, veste peregrinâ ignoti, hospitium apud nos rogant; Sanctorum virorum complures (prout eorum res gestæ testantur) opulentissimos hos mendicos suâ mensâ non semel refecerunt. In beatis illis mentibus nec næuulus quidem hæret superbiæ. Inde amor illorum & reuerentia in pauperes. Nam Christi nati felicissimum nuncium, solis pauperculis opilionibus detulerunt. nec vnquam in terris maiore numero visi, quàm cum Rex illorum in extrema egestate, inter bestias hospitaretur: non erubuerunt ętherei hi prætores, sui Domini viles panniculos, & stramineas cunas. Prædixit Christus, Luc. 9. *Qui me erubuerit & sermones meos, hunc erubescet filius hominis, cum venerit in Maiestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.*

VIRTVS V.

Tolerantia constantissima illos etiam curandos suscipiunt, Angeli, quos damnandos sciunt. neque ideo minus laborant in erudiendo homine, etsi norint se frustra laborare *Curauimus Babylonem*, aiunt, *& non est sanata derelinquamus eam.* Hier. ca. 15. Hominem autem prius non deserunt, quàm cum Diabolus sui iuris factum, ad carceres abripiat æternos. Quis olitor in horto suo, quis vinitor in sua vinea colenda tam patiens, vt cum illum aut illam votis non responsuram sciat, nihilominus tamen & illum colendo, & istam fodiendo exerceat? eius tamen tolerantiæ sunt Angeli, vel etiam in desperatissimos. Ipse quoque Antichristus suum habebit monitorem Angelum. Vidit quidem Iulianus Apostata suum à se Genium abire; sed hoc monendo illi factum; vti mater fugam simulat, vt infantis contumaciam frangat. Iulianus tamen ita monitus, non resipuit; vnà & sanguinem, & blasphemiam, & execrandam animam eiecit. Nos; si quem officij bis terve moneamus, abundè monitum censemus, & cessamus: Angelorum ingenium longè à nostro diuertit: Angeli & centies & millies monent: quæso te omitte hoc, oro. fac hoc, & quò perfractè magis omittenda facimus, aut facienda omittimus, eo constantior est eorum patientia, cuius tamen etiam imitatores habent.

Ammoni & seni, & ægro, (*Vita PP. l. 9. c. 19.*) Ioannes Thebæus totis duodecim annis, mirabilis & patientia & sedulitate seruijt. nunquam cum tetricus senex vel mitiore verbulo dignatus est: sed morti iam proximus, coram alijs compluribus, prehensa Ioannis manu: Hic iuuenis, inquit, non homo, sed angelus est. fateor equidem, vix vnquam illum humanius sum affatus, tot annis tamen ægrotanti mihi, mira & industria, & tolerantia inseruit. Moses patientia, non Angelus tantum, sed & Deus, tam Pharonis quam Hebræorum est factus. Angeli quam exercent, hanc & amant in nobis tolerantiam.

Narrat Pelagius Diacouus e Græco *libel. 7. num.* 31. quod mirificè roboret; firmetque patientiam in rebus omnibus.

In horrenti vastaque solitudine habitabat cælo notissimus senex & qui Dei caussa plurima iam didicisset & FACERE & PATI. Domus illius magna ex parte cælum fuit, cubile terra, somnus, vigiliæ, cibus, ieiunium, colloquia, silentium, casula, palatium, sustentandæ vitæ deficiebant illi pleraque omnia, maximè tamen aqua, elementum publici quidem vsus, sed non vbiuis locorum adeundum. Ergo, si quando siti mederi voluit extreme prius fatigari debuit, & ad fontem quasi in mercatum proficisci, ad emendum falernum: neque antè aquam bibit, quàm viam longam deuorauit. Hoc illi sitim pretiosam valde, imo & exosam faciebat, maluissetque esurire bis terve, quam vel semel sitire; nam ita extra omnem aquæ viciniam habitabat, vt quoties hydriam suam

ſuam implere voluit, milliare prius integrum pedibus emetiri debuerit; neque tamen recentem & frigidam vnquam bibebat, niſi continuo illic bibiſſet, vbi fontem reperiſſet. Hęc virum cœlitibus charum ſæpius turbarunt, atque ad indignationem etiam concitarunt. Fuit, vt aſſueto iam calle ad notum ſibi fonticulum, inſtar ſitientis cerui properaret, pedibus alas addebat non timor, ſed ſitis. at viâ nonnihil vltra dimidiam decursâ, fauces arere. lingua faucibus hærere, vox aſperari, brachia languere, pedes ſuccumbere, anhelitus deficere, corpus penè totum corruere, & ſolo aſterni. itaque fracto iam plane & fatigato greſſu incedebat, meditationi, quam ante, aptior. multa igitur ſecum diſputare, partes in omnes verſare animum, ita demum ſecum ipſe confabulari cœpit. Et quis tandem, inquit, potum tibi feret, cum te non ferent pedes amplius? Et fac immortalem te eſſe neque vnquam morbo tentandum, quæ tamen hæc penè quotidiana cum tanta laſſitudine excurſio? vt taceam diſpendium temporis, quo interim legere, meditari, precari commodius poſſem, dum ego toties, tam laborioſè, & tantum itineris conficio. Cui creticum ſuum tanto ſtat pretio, quanto mea mihi aqua? quam me per æſtatem æſtus frangit, per hiemem frigus eneruat! Et cuius hic duret patientia, in tantis tamque aſſiduis moleſtijs? ignoſce mihi Deus, non poſſum non indignari, & iraſci habitationi meæ tam incommodæ.

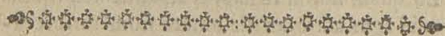
Sed an nihil conſilij eſt quo riuulum mihi aut ſalientem aquulam viciniorem efficiam? Sempérne tot mille paſſuum decurram, vt bibam? profecto huius vini cella nimium à me diſſita eſt quid ſi ergo illi fierem vicinior: illa certe mihi non poteſt, neque enim nouo alueo ad me deriuatus fons curret, ita prorſus, ita agam · ſedem ego meam migrabo, & iuxta ſcaturientes latices domicilium mihi figam: ita demum compendium reperero immenſi laboris. quid neceſſe eſt, ita quotidie fatigari? Et, ô me infelicem, aut incogitantem, qui non pridem in hoc conſilium iuerim.

Vix hæc effatus, cum à tergo leuiſſimum inſequentis ſtrepitum aduertit, & reſpicit in ipſo ambulationis motu, videtque iuuenem ſequi, qui omnes, quotquot ipſe paſſus faceret, accuratè numeraret, ad quem illico ſenex. Heus tu, inquit, quod feſſo ſeni tacitum conuitium facis, vt omnia veſtigia mea paſſuſque in digitos mittas? non ſumus inceſſu pares, vt olim, cum & mihi virerent genua: deſine hoc ludibrium. Ne ſæui (ait Angelus quem ille iuuenem credebat) ne ſæui, mi optime ſenex cælo miſſus ſum, vt paſſus omnes & ſingulos numerarem, quotquot facis ad fonticulum illum; ſimul & præmia in nnmerum cogerem, pro his vel ſingulis paſſibus, ſed olim, ſed in cælo rependenda. dixit & ex oculis ſe ſubduxit. Cum eremicola cœleſti hoc affatu attonitus in terram atque in preces funditur: & ô mi Deus, exclamat, quę tua hæc bonitas in ſeruulum viliſſimum! egone impatiens ille, & iracundus; ego deſes ille, & ceſſator famulus, tanto tibi vendam pretio, veſtigia vel ſingula? ignoſce ô mi conditor, huic & iracundiæ, & impatientiæ meæ; ſit venia fatuo prorſus conſilio, reuoco quod cogitaui, quod & dixi. Tuguriolnm meum magis à fonte impoſterum diſtabit, quam hactenus, vt cum via creſcat patientia, atque vt verbis manum adderet, mox ad demoliendam ſuam caſam ſeſe accinxit, illamque dimidio inſuper milliari à fonte remotam denuo excitauit, vt ita plus paſſuum numeraret Angelus, plus pręmiorum redderet Deus.

Et te, mi homo, quiſquis es, tuus ſemper Angelus inſequitur: nunquam à te abit: omnem inceſſum tuum, paſſuſque ſingulos ad numerum reuocat. paſſus tantum? cogitatus etiam, vel latentiſſimos; verba omnia, facta omnia, minima, maxima, in numerato habet. En, quam fidum tu habeas amanuenſem! quidquid agas, actiones ille omnes numerat. precaris tu? voces ille vel ſingulas dinumerat: ſtipē erogas? numerat obolos: flagellis te caſtigas? numerat verbera; ieiunijs te maceras? numerat abſtinentias: de ſōno quid ſubtrahis? numerat vigilias: Cupidinem Veneremque vincis? nnmerat victorias; carnem cilicio domas numerat horas: animum meditatione pia inſtruis? hic vel puncta horæ numerat. mentem confeſſione purgas? hic ille dies numerat: legis demum, ſcribis, laboras? nec hic ille ſnum numerandi munus negligit; modo tu Deo laudando legas, ſcribas, labores.

At ſcito habere te latronem etiam alium, imo verum ex Orco latronem, qui non pecu-

niæ tuæ, sed animæ insidiatur. hic extorris cœlo ciuis, æque atque tutelaris Angelus in suos pugillares refert omnia quæ facis, dicis, cogitas, si iuras aut peieras, verba; si lasciua loqueris syllabas; si fœda meditaris cogitationes: si rem diuinã negliglis, horæ quadrãtes, quando demum peccato letali te maculas, etiam momenta numerat, dum momentum illud veniat, quo te inimicum Dei, exhæredem cæli, Diuorum hostem, in suum regnum casu irreuocabili præcipitet: Ah! mi homo, per salutẽ tuam te oro, tu quoque (si sapis) numerare incipe, annos quos consũpsisti, dies quos neglexisti, horas quas perdidisti: sed & futuros dies horasque in numerum digere, si potes, cum nec hanc ipsam, qua tecum loquor, horulam mortis securam habeas demum ÆTERNITATEM quam numerare non potes, saltem cogita. Non absurde dicebat olim vir doctus: *Nuptias esse breuem & lætam cantionem, sed habere longum & triste epiphonema.* Sic nos verissimè dicemus: peccati cuiuscunque voluptas, breuis & hilaris est cantiuncula, sed longissimum habet & tristissimum epiphonema, tormentum ÆTERNVM. *O æternitas, ô æternitas, ô æternitas!* quam sæpe turpiter peccamus, quia te vix vnquam serio cogitamus! ô ÆTERNITAS! aut in delitijs inter Angelos, aut in supplicijs inter diabolos ducenda, & nũquam finienda! Attende, mi homo, horum an illorum amicitiam nunc ambias: Et hoc scito, tum denique te fore Angelis amicum, cum tu fueris TOLERANTIAE & CASTITATI.



HORA XII.

Disce MORI: & cogita

An non à mortis meæ momento, tota mi pendet ÆTERNITAS supremum halitum, aut æterna salus, aut exitium excipiet æternum. Cur ergo nunc per bonam vitam, ad optimam mortem me non dispono? tutissimum est, vt quicquid in extremo decessu, se quisque vellet fecisse, id modo sanus incipiat facere.

Disce VIVERE: tua vero sit vita,

CONSIDERATIO Æternitatis.

Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Ps. 76. Quidquid in mundo est vanum, breue, merum nihilum est, ÆTERNITATI collatum: Et solus ille omnium sapit, qui caducis his spretis, vnam atque vnicam sibi præfigit in terra cogitandam, in cælo assequendam ÆTERNITATEM.

Disce ORARE, & Considera.

CONSIDERATIO IX.

Cultus & veneratio sanctorum Angelorum.

CAPVT I.

TObias pater, filio & oculis sibi restitutis, Tobiam accersens; *Quid possumus,* inquit, *dare viro isti sancto?* Cui filius: *Pater,* ait, *quam mercedem dabimus ei, aut quid dignum poterit esse eius beneficijs?* & cœpit ea narrando percurrere, demum iterum: *Quid,* inquit, *illi ad hæc poterimus dignum dare?* quicquid demus, minus quam promeruerit dabimus. *Et vocantes eum rogare cœperunt, vt dignaretur dimidiam partem omnium quæ attulerant, acceptam habere.* Et quid nos, nostro tutori Angelo rependemus, pro tantis beneficijs, per tot annos in nos collatis? Ecclesiasticus c. 33. *Si est,* inquit, *tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua,* & quo loco nobis erit, fidelissimus hic custos, qui cura & fide sinceriore nos tuetur, quam Reges & Principes possit omne regium satellitium.

CAPVT II.

ANgeli, eo honore cultuque possunt affici, quo ceteri Diuorum, quos precibus, stipe, ieiunijs, tanquam Dei amicos deueneramur. Angeli Deum assiduis frequentant laudibus, hoc crebrior apud nos æmuletur oratio Angeli, criminis omnis purissimi, castissimam integritatem absque næuo traducunt; huic illorum virtuti æmulandæ, frequentiora nos iuuabunt ieiunia: Angeli beneficiorum in nos largissimi sunt, id eleemosynis nostris piè imitari conemur.

Constantinus Imperator verè pius apud

Cõstantinopolim in vtroque maris Euxini littore, illustrissima duo templa condidit Michaëlis Archangeli honori. Imperator Iustinianus, eidem Archangelo Michaëli, aliisque Sanctis Angelis, sex magnifica templa à fundamentis erexit, rectè persuasus, si hunc alatarum legionum ducem, qui tot potentissimos perduelles in cælo sub iugum miserat, amicum haberet, bellum facile & felix se cum Vandalis habiturum Seraphicus ille Franciscus, præter quadragintadiale ieiunium Ecclesiæ, alios insuper quadraginta dies inedia se macerauit, pro honore & cultu S. Michaelis Archangeli. Anno à pariente Virgine millesimo, Otho III. Imperator Romanus, (teste Petro Damiano, in vita S. Romualdi.) Roma in Apuliæ montem Garganum, ad ædem S. Michaelis, nudis pedibus contendit, (sunt 50. milliaria Germanica) idque suasu S. Romualdi, vt crimen paulò ante commissum, hac corporis afflictatione expiaret.

CAPVT III.

CVm Angeli sint integerrimi spiritus, ab omni sorde carnis eximij, vtique illis summo est gaudio & honori, cum quis eadem sese castæ integritatis veste amicit, seque illis; quantum conando potest, reddit quam simillimum, fitque castitate Angelus, quot sanctorum hominum castam & cœlibem vitam quasi cælitem agnouerunt? nec in alio etymo Grammaticis magis credendum. verè dixit Hieronymus: esse angelum, felicitatis est; esse virginem, virtutis. Narrat Basilius, (*Tract. de verà virginit.*) Diocletiano & Maximiano in Christianos sæuientibus, Theophilam virginem, formâ & prosapiâ nobilissimam, cum à lictoribus in lupanar vi traheretur, in viâ sic esse precatam. Mi IESV, amor meus ô spōse mi, ô fons castitatis, matura opem, & sponsæ tuæ pudicitiam serua. Hoc cor, hoc os, & oculi lacrimis pleni loquebantur prostibulum ingressa, Euangelium, vt mos erat Christianis, lectura protulit. Fuerunt quidem qui irruere auderent, nemo qui tangere. Sedebat Virgo & legebat, verecundissimo vultu ad omnem modestiam composito; adstabat iuuenis è cęlo, pulchritudine inenarrabili, amœnissimos ignes oculis spirabat, itaque strictorum oculorum majestate terrebat ingressos, vt impuram vim omnem à Virgine arceret. Et hic adolescens, inquit Basilius, Virginis protector fuit, vti virgineus Daniel Susannæ. Nemo amat Angelos, qui castitatem oderit: vita casta, gratissimus Angelorum cultus est.

CAPVT IV.

QVo porrò cultu affici velint, æthereæ mentes, cœlestes hi Legati, facilè id suo nos exēplo docent: B. Pauli sensu omnes administratorij spiritus sunt, pleni officijs & obsequijs, tales & eos esse cupiunt, quos instrunt.

Ioannes Carrera (*Hist. Soc. li. 11. nu. 66.*) castissimus iuuenis, inflammato semper studio erga tutelarem Angelum rapiebatur. cum hoc tanto erat, tamque familiari coniunctus vsu, vt velut intimo cum amico, sua consilia sermonesque conferret, sæpe ad eum de rebus suis dubijs arduisque referret sæpe interrogaret, exquireretque cōsilium. Denique in eam Sancti Angeli familiaritatem venerat, vt ab eo quotidie horis antelucanis, ad orationem excitaretur è somno. quamquam hanc aliquando consuetudinem Angelus intermisit, quod excitatus à se, languore victus, non è cubili protinus surrexisset. Sed si hæc culpa fuit, certè per dies plurimos occultante se Angelo, pœnas dedit. Cuius pręsentię desiderio multis ad Deum placandum precibus ac ieiunijs adhibitis, tandem aliquando quod amiserat, recuperauit. Receptum in pristinam familiaritatem Angelus monuit, idcirco suam se occultasse præsentiam, quod ad orationem se suscitantem, non protinus audisset: Deumque ab eo pœnas voluisse repetere, vt documentum ei esset in posterum, ne in surgendo moras necteret.

Non Musis tantùm, sed & Angelis amica est aurora: manè cum Deo, interdiu de Deo loqui nos volunt: nec tamen officiorum erga alios obliuisci. Sui cultum interpretantur, cum in alios obsequiosi sumus, vrgent merito, vt quod operę alijs impendimus, id & *prompte & libenter* impendamus, inuita & lenta ministeria vix meliora sunt turpi otio. Placere non potest obsequium, quod *alacritas & promptitudo* non commendet, duplicem fert opem, qui celerem fert.

CAPVT V.

SVnt qui templa varijs muneribus colant. hi ceram, illi oleum, isti cereos; alij aras, pretiosam vestem, artificiosas imagines, calices aureos donant. Augustinus (*Serm.3. de Nat. Dom.*) Æquum est, inquit, monitos nos à Psalte regio, & VOVERE & REDDERE: duplici modo id fiet. Sunt qui ceram, oleum, telam, similam, odores, aurum dent. Sed hæc nisi à ditioribus non expectes. nobiliora his munera habemus, è pauperum etiam arculis depromenda, quæ Angelis oblata, non poterunt non esse gratissima. Ea verò sic ordine numerat Augustinus, auro prorsus & cedro scribenda.

1. Quicunque iram in alterum conceptam, substrinxerit, & Dei amore illatam iniuriam oblitterarit; votum obtulit iste, oleum purissimum.

2. Si quis luxuriæ cœno volutari consuerit, resipiscat tandem & excutiat sordes suas, & animo ad Deum secretius clamet: Benignissime Domine, misericordissime Deus. sufficiat, hactenus lusisse tecum, huc vsque peccaui, te contempsi, legem tuam abieci, carnis meę fœtoribus satisfeci: nunc, ô mi Deus, ad te redeo, & voueo nequitiam meam me desiturum. Et hic obtulit candidissimam virginem ceram, vtique charissimum munus Angelis.

3. Si quis inuidia laboret, ærumnis aliorum exhilaretur, felicitate aliena tabescat, quod est peccatum, inquit Augustinus, vsque ad mortem. promittat & ipse animo, actus amoris potius, quam liuoris & inuidiæ se meditaturum. Et iste votum obtulit, calice aureo donauit Angelos.

4. Si quis iniuriam intulerit alteri, aut etiam cædem fecerit, animum veneno plenum abstinentia cruciet & luctu, nec panem Angelorum tangat, dum se Deo, læsos sibi reconciliarit integrè. Et hic votum offert: collapsam restaurat aram Angelis.

5. Si quis aliorum actiones capere; suas non inspicere, omnium honori detrahere, maledicos dentes nemini non infigere sit solitus: Deo & Angelis sic voueat: Huc vsque de alijs dixi, me non inspexi: ego eram miserior, & alios miseros existimabam. Satis, ô mea lingua, satis meque aliosque perdidisti; arctioribus te posthac vinculis constringam; seriò lasciuiam tuam emendabo. Et hic obtulit votum: grandem ex optimo ære statuam locauit Angelis.

6. Si quis se obseruet eleemosynæ parcum, in egenos asperum, in domesticos tenacem, in omnes iracundum, voueat hic Deo & Angelis, mansuetam liberalitatem. Iste quoque munificum soluit votum sacrificam ex auro vestem dedit Angelis.

7. Si quis se humanæ laudis percupidum, arrogantem, iactabundum, insolentem aduertat: voueat is submissionem & modestiam. Peristromata hic offert & tapetia, Angelorum æstimatione pretiosissima.

8. Si quis vino plus ęquo indulgeat, & caliculis epotandis studeat, voueat is sobriam & frugalem mensam. grande votum obtulit & iste: aliquot vini veteris vrnas sacrauit Angelis.

9. Si quis languidum se fractumque, & ad exercitia pia eneruem & lentum sentiat, alacritatem is voueat, & ad diuina feruorem. Pretiosum & hic votum obtulit: argenteam balsamoque ardentem lampadem suspendit Angelis.

Deuota hæc Angelis munera, eiusdem Augustini verbis consigno. Et cum hæc omnia, inquit, feceritis charissimi, offertis Deo votum placitum, & quasi remuneratis Christum. Et post hęc veniet vobis benedictio, & vota vestra offerentur ante tribunal Christi. Putamus, quam dulce erit, quando vota nostra talia, qualia dixit, Angeli ante conspectum diuinæ Majestatis obtulerint.

CAPVT VI.

SIngularis & Angelis conuenientissimus, eorumque alumnis vtilissimus cultus est, *præsentiam illorum plurimum semper venerari*. rectissimè Bernardus. (*Serm. 12. in Psal. 90.*) In quouis, inquit, diuersorio; in quouis angulo, Angelo tuo reuerentiam habe. tune audeas illo præsente, quod vidente me non auderes? Sanè custos iste, castissimos oculos suos & aures (hominum more loquimur) peruigiles, semperque intentos habet, in omnia nostra facta, dicta, cogitata. Senecæ nil efficacius

cius visum est, extirpandis vitijs. quam viri grauis pręsentiam assiduo cogitatu sibi proponere: ijsdem mi homo, verbis te compello, quibus suum Lucilium Seneca: Accipe, inquit, & quidem vtilem, & salutarem clausulam, quam te affigere animo volo. Aliquis vir bonus (& quis melior custode Angelo?) nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, vt sic tanquam illo spectante viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistat. Aliquem habeat animus quem vereatur; cuius auctoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum qui non actus tantum, sed & cogitatus emendat. Sapienter idem, in alia epistola inculcans (*l.12.Epist.84.*) Sic certè, ait, viuendum est, tanquam in conspectu viuamus; sic cogitandum, tanquam aliquis pectus intimum inspicere possit & potest. quid enim prodest ab homine aliquid esse secretum? nihil Deo clausum est; interest animis nostris, & cogitationibus medijs interuenit. Sic interuenit, dico, non tanquam aliquando discedat. Nil verius aut sapientius à calamo hominis non Christiani doceri potuisset. Verè omnium actionum nostrarum, Deum Deique legatos Angelos & arbitros & testes habemus, & quid enim nesciant, aut non videant Angeli, qui videntem & scientem omnia sciunt, videntque obtutu perspicacissimo perenni?

CAPVT VII.

CVpiet fortassis, bonæ mentis homo, facili compendio nosse quid operis quotidie fieri posset, sanctis Angelis honorandis. vt hunc satisfiat, breuem ei tabellam exhibemus eorum, quę singulis diebus, aut certè crebrius, honoris sanctorum Angelorum præstanda.

1. Quotidie Dominicam orationem & Angeli salutationem nouies attentè pronunciare.

2. Litanias, Officium aliasve preces SS. Angelis inscriptas, quotidie recitare.

3. Quotidie aliquid boni operis, aut aliquam sui victoriam, Angelis offerre.

4. Cum è scripturis sacris constet, nouem esse Angelorum ordines, nouenarium numerum in pijs præsertim exercitijs, studiosius attendere.

5. Castitati, ab Angelis commendatissimæ virtuti, singularius studere.

6. Cultum eorum & venerationem apud alios propagare.

7. Templa ijs sacra frequenrare, dies eisdem festos obseruare, præsertim octauum Maij, vigesimum nonum Septembris, & Dominicum diem Angelo Custodi sacrum.

8. Odium atque inuidiam omnem, & quidquid in mente contra alios alienationis est, in gratiam illorum ponere. pleni namque diaboli sunt inuidia, amore Angeli.

9. Præsentiam illorum assiduè; sæpissime saltem de die illam cogitare, in omnibus aduersis & periculis, Angelos atque Angelorum Reginam Domini Matrem, in subsidium ac patrocinium vocare.

EPILOGVS TVTELARIS ANGELI.

Ad commissum sibi hominem.



DOCVI te, mi homo, quam moriendi, maximè quam viuendi, quam etiam orandi legem sequereris. At nosti, scire hæc, & non facere, est bis delinquere, nota vox Domini: Seruus, heri voluntatē intelligens, eam tamē negligens, vapulabit multis. Christiani hominis nō est, de multitudine legum conqueri: paucas habet, imò vnicam: Deum amet, & omnes omnino leges seruauit. quicquid ceterarū legum est, in vna illa continentur omnes. Genti Hebrææ, numerosum præceptorum onus fuit impositum. Aiunt Hebræi Doctores, in illo quintuplici Mosis volumine, sexcenta tredecim præcepta comprehendi, sic diuisa, vt illorum, quę imperant faciendum quid, tot sint, quot humani corporis partes à chirurgis assignantur, ducenta scilicet quadraginta octo: tot verò eorum, quæ fieri quid vetant, quot annus dies numerat, nempe trecenta sexaginta quinque. sic vniuersè sexcentę tredecim leges Iudæis fuerunt constitutę. Ex his omnibus, vnam fecit Christus Dominus: AMA DEVM, & legibus vniuersis paruisti, qui diligit legem impleuit. (*ad Rom. c.* 13.) quare, mi homo, cum vnam atque vnicam habeas legem, eamque natura suauissimam, cur auersus à Deo in voluntarium ruis præcipitium? *Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine, & congrega cor tuum in sanctitate eius.* Eccl. cap. 30 vel tuæ, inquam, ipsius animæ miserere. multa quæris, multa ambis: vnum quære, vnum ambi, DEO PLACERE, & quæso te, delectatiunculæ quibus crebrò æstuas, quam viles, quam turpes, quàm & breues sunt! an cælum desperasti? vita hæc momentum est: delitiæ sequuntur ęternę; illis te serua, & contine cor tuum à tot noxijs tot impuris ac fœdis tot acerbis ac liuidis cogitationibus, at nunquam satis in officio continebis cor tuum, nisi & linguam, nisi & aures ac manus, nisi & oculos tuos contineas, pudicus animus, & impudicus oculus, mihi crede, nunquam conueniunt: verecunda mens, & lasciua manus, amicitiam non contrahunt; petulantem linguam, & custoditum cor simul non reperies. Ergo, vt cor tuum continere possis, linguam tu tuam, tuas tu manus, tuos contine oculos, vigilantia, quanta potes maxima. Vt scias, tibi tecum maximè luctandum est, sed ita luctandum, vt victoriam omnem in abstinendo & fugiendo, omne robur in patiendo ponas. Fuge, quicquid libidinem, & vel libidinis suspicionem olet: fuge, fuge. Si quid molesti & turbidi te lędat, hic vir esto, hic dura; mala omnia superabis, tolerando: aduersa nemo vicit melius, quam qui patientius tulit. Quamdiu æquor hoc vitæ nauigas, tamdiu fluctus & procellas senties: & interdum sere-

num

num aliquod si blanditur, decipit & ferè tempestas maior succedit alia & alia tibi cogitanda. Vt flores quidam sunt, qui non nisi ad Solem se vertunt: sic tu mentem à nubilis istis auerte ad diuina ad æterna.

Sed vnam hic velim salutis tuæ remoram tollas, & si quidē serio bonus esse vis obsecro te, ne tarde velis: ne differas, ne procrastines, Fatuas Virgines quid à cœli foribus excluserit, non ignoras: distulerunt, dormitarunt, horam ex hora traxerunt. non malum erat consilium illarum; sed nimis tardum, ita plerosque cernes perire, qui mores emendare cogitant, sed nondum: vitiorum illecebras abdicare, sed nondum: seruire Deo, prius tamen diabolo & mundo, ita non tantum in antiquam, sed in infinitā siluam itur & reditur, dum Mors occurrat improuisa, & subito præscindat longissimā procrastinationis telā. Historiam profanam cōsulis; hoc idem te docet.

O Alexander Macedo vbi es? cuius illud innotuit, victorem fuisse, *nihil differendo* Tu ergo, *miserere animæ tuæ*, & hoc ipso sanctius te moriturum crede, quo citius ad mortem te composueris. Cum vita tam breuis & contracta, mors tam incerta sit, temerarium prorsus & fatuum est, in negotio salutis tam periculoso differre, cunctari, procrastinare. Aurem tibi iam sæpius vellicaui: memento mori, memento, ô nimium obliuiose homo, mille tibi horæ si parcant, vna sternet, & ea quidem, quam tu nunc minimè suspectam habes. At nunquid vis, vt ea omnia, quibus te ad mortem meliorem, ad vitam sanctiorem, ad puriores preces instruxi, in compendium conferam? Ergo,

Disce MORI, & esto paratus: quia nescis diem neque horam. *Matth. cap.* 24. Isboseth dum suauiter meridiatur, dormiēte ad ostium ancillâ trucidatur à sicarijs, 2. *Reg.* 4. ita mors & peccatum iugulabunt te, si mortis in te dormiat memoria. Audacissima quidem Mors est, raro tamen nisi incautos adoritur, & velut à tergo. Samson, dum Dalilæ gremio indormit, vires omnes amittit. I nunc, voluptati te crede: & tuam, é Samsonis fortuna, metire. Suis olim viribus mors pugnauit in homines, vt senecta, peste, morbis alijs nunc etiam alienis armis vtitur, cibo, potu, crapula, libidine, multos in aquis submergit, sed multo plures in vino: omni loco insidiatur. tu ergo *dispone domui tuæ, quia morieris.* Isa. ca. 38. & à rebus humanis toto alio orbe disiungeris. Et quàm serio Christus Dominus præmonuit: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris; vos, similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptijs.* Lucæ c. 12. Morti paratus occurres, si tria hęc Domini iussu, tibi maturè compares: Cingulum, Pacem, Tintinnabulum, an recordaris, quæ de Castitatis cingulo. suprà te monuerim horis pluribus? Sed millies inculcandum tibi est, beati Hieronymi monitum: *Si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahis.* cinge lumbos: eorum mors turpis est & mala, quos discinxit luxuria. Facem manu præferes, si Decalogum non solum scias, sed serues. At verò tintinnabulum tua tibi conscientia est: hæc sæpius, imò quotidie ad tribunal ducenda. descende in te, & vitam tuam inspice, nec tantum quid facturus sis, sed & quid feceris, creberrimè cogita. ita tuum hoc tintinnabulum pulsa, cōscientiam tuam de cogitatis per diem, dictis, factisque tecum quotidie rimare & excute. Sic inducijs, quas imminente morte, frustra peteres, nunc concessis vtere: disce MORI: aut idem tibi cogar occinere, quod Angelorum venus Carthaginensi episcopo grauius decumbenti obiecit. (*S. Cypr. serm.* 4. *de mortalit. Baron. to.* 2. *An.* 256.) *Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis?* Ergo *miserere animæ tuæ* & mortem, quò illa venit insidiosius, hoc tu frequentiùs cogita.

Sed & VIVERE disce, castè & cautè viuendo. Si cautus non sis, nec castus eris. Iobus, tolerantiæ speculum, non tantum castimoniam coluit, nam & cum oculis fœdus pepigit, vt ne cogitarent quidem de virgine, sed & idem cautissimus vixit. magna in illo morum sanctitas elucebat, & tamē timebat, trepidabat, cauebat. *Verebar*, inquit, *omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* Iob. c. 9. Suspectum illi erat quidquid faciebat, ne forte faceret, quod Deo minus placeret. sciebat vir integerrimus, alia longe hominum; alia Dei esse iudicia. Hanc ob caussam opera sua omnia verebatur, verè & castus & cautus disce, & imitare, vt tanto viuas castior, quanto in omnibus cautior, & circumspectior.

ctior. *Miserere animæ tuæ placens Deo.*

Sed & ORARE disce, Rex noster Christus, non crebras tantum, sed & assiduas à te preces exigit: *quoniam oportet semper orare.* Lucæ c. 18. & quàm fideliter sepius exhortatur: *Videte, vigilate & orate: nescitis enim quando tempus sit.* Marc. c. 13. *Sine intermissione orate.* 1. Thes. 5. Ergo, *non impediaris orare semper.* Eccl. cap. 18. Excellentissimam hanc ORANDI artem non disces, nisi & sæpe ores, & feruide. hoc ipso multorum languida est oratio quia rara, fabri fiunt fabricando veri coram Numine oratores, satius tamē est, breues esse preces & feruidas, quàm longas & languidas. vix vllarum est virium oratio, quæ nihil habet ignei, oratio marcens & torpida, idem est fere quod ignis frigidus. Paulus oraturus calidos spirabat ignes, quibus suscitandis? *Orabo*, inquit, *spiritu & mente.* 1. Cor. 14. Quid prodest labiorum strepitus vbi cor est mutum? ignita vero censetur precatio, quam ardentes gemitus, & ad Deum crebra comitantur suspiria: oratio vana & frigida est, vbi hoc tam graue negotium soli committitur linguę. Ergo vt rectius discas VIVERE, disce feruentius ORARE: neutrum difficile est, volenti.

Et vt compendiariâ prorsus te viâ ducam ad cælum, hanc verborum meorum summam teneto, & duplex hoc monitum, nulla vnquam obliuione deleto.

1. Assiduè cogita, te quotidie propius atque propiùs, ad ipsam totam immensam ÆTERNITATEM accedere, quæ tibi vel in flammis inter damnatos, vel in delitijs inter beatos agenda erit. sic bene MORI condisces.

2. Deum tibi semper præsentem, ex oculis nunquam dimitte, ita scies rectè VIVERE.

Ad maiorem Dei, Deiparæq́; Virginis, & omnium Sanctorum Angelorum honorem & gloriam.

FINIS.



Nicetas tomo primo fol. 387.

NICETAS,

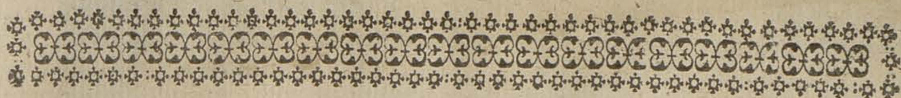
SEV

TRIVMPHATA INCONTINENTIA.

AVCTORE

HIEREMIA DREXELIO,

è Societate IESV.



BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIÆ

Nobilissimis sodalitatibus,

INGOLSTADIANÆ,
MONACENSI,
DILINGANÆ,
AVGVSTANÆ,
RATISPONENSI,
OENIPONTANÆ,
HALENSI,
LVCERNENSI,
FRIBVRGENSI HELV,
BRVNTRVTANÆ,
CONSTANTIENSI,
EYSTADIANÆ,
ENSISHEMIANÆ,
NEOBVRGENSI,
FRIBVRGENSI BRIG.

A Deo Deiq; Matre Virgine, Felicitas sempiterna.



ETiamnum meus in vos affectus calet (prosapiâ, eruditione, Virtute Nobilissimi Domini Soldales) nec est quod malim quàm vobis quàm plurimum prodesse, vt cùm plurimum à vobis acceperim, id demum redeat ad suos fontes. Quicquid ego adolescens vel litterarum vel pietatis hausi, id Beatissimæ

Vir-

Virginis Sodalitati acceptũ refero, & hoc Orbi testor. Vobis debeo, & vestris cętibus, quod Virginis Filius IESVS, in suam me Societatem prorsus indignum admiserit. Ingenuè fateor, absque sodalitio vestro fuisset, perijssem, & mecum plures alij. Sed perire vix potest inter vos, nisi pereundi cupidus animum à vobis in perniciem voluntariam abducat. Nec in scholis quidem vtiliter quis discit, nisi à vestro consortio hoc ipsum discat, quemadmodum & quam sobriè, discendum sit, Virtus & aliorum scientia est, & sui. Verissime Romanus Sapiens, & Marianis cætibus accommodatè. Nulla res magis, inquit, animis honesta induit, dubiosque & inclinabiles reuocat ad rectum, quam bonorum virorum conuersatio. Paullatim enim descendit in pectora, & vim præceptorum obtinet, frequenter audiri, adspici frequenter *a*. Sanè vel ipse occursus vester & adspectus iuuat ad virtutem, & est aliquid quod quis à vobis vel tacentibus proficiat. Possim ego in laudem de vestris Congregationibus iure optimo affirmare, quod priscus poëta de vrbe Roma per cauillum dixit:

Hic sunt homines —— *b*

Et nisi quis inter vos discat hominem agere, & homo fiat verecundus, sapiens; pudicus, operam perdidit, & sub humana specie pecudem, sæpe non vnam abscondet: Scholas & lycea occupabit iste, & inde vel bonus Grammaticus, vel disertus Rhetor, vel argutus Philosophus; aut etiam doctus Medicus, aut insignis Iure consultus prodibit: At his omnibus valere, licet ad parandam farinam faciat; ad emendum cælum illa omnia sciuisse, cassus labor. Bonum Christianum, probum sodalem fieri, hoc artis est & sapientiæ. In hanc rem vna Virtus est, quam si quis inter Beatissimę Virginis sodales non didicerit, vitia sine magistro discet auidâ docilitate. Sane in Marianis sodalitiis varia viget virtus, *hic sunt homines*, ad normam Virtutis. Illi in suum exitium pessimè cauti, & ferè nunquam nisi casu boni, qui cętus hos fugitant, qui huic disciplinæ nomen suum dare recusant, aut vbi dederint, publicos congressus declinant, & nusquam minus quam in conuentu sodalium conspiciuntur, perpetui emansores, & nec ad numerum quidem augendum beneuoli: Hi tales, inquam, hoc vnum agunt vt nullum habeant cum virtute commercium, tanto liberius vitiosi, quanto remotiores à castis oculis. Tanti est cum bonis consortium, cui quidem me omnia debere fateor; & vt hoc testato dicam per orbem, scriptionem hanc iam alteram, & nouam, ad vestra subsellia, Ornatissimi Domini Sodales, mea Voluntate animoque libentissimo depono, grati animi vel tenue monimentum.

Libello huic nomen est *Triumphata Incontinentia*. Hic nemo malè ominetur, eum nomini vestro inscribi. Non hoc agit libellus iste, perinde si vos adureret Incontinentia, sed ne adurat. Vti medicinam facimus, illis in remedium, istis in leuamentum, in antidotum alijs: sic etiam remotis vitijs, quâ ratione caueri ea possint, discendum est. Et quia difficillimum, duram iam & veterem animis pestem extrahere, prouidè omnino facit qui præmeditatus, non hoc laborat vt ægrotus esse desinat, sed vt maneat sanus. In hunc finem ad vos libellus iste properat non vt Incontinentiæ morbum adimat, sed vt non admittat.

Sed cur non librum mitto grandiorem, decentius munus foret? Ignoscite, oro, dantis tenuitati, sed & vitijs nostri ęui, hoc si placet inspicere, magnam morum euersionem, & Incontinentiæ plurimũ vbique sparsum esse non negabitis; libere dicetis: Ægrotat orbis, & potissimum ab Incontinentiâ. Atqui ægroto non grandes boli, aut in amplis patinis tuceta crassa sunt anteponenda, iusculis atque sorbitunculis iuuandus est. Idem hîc faciendum. Atque si æui nostri genium consideremus, ægrè aliter iuuari nunc Orbis poterit.

Volumina & prolixos codices nauseabundum hoc sęculum vix admittit; & iam salutaria?

lutaria, pœnè in transitu instillanda. Libelli & scriptiunculæ etsi minus perpolitę, modo succinctę honestatis obliuionem facilius corrigent. Quicquid autem alij vel dixerint vel scripserint, hoc vitium Incontinentiæ sine modo, sine fine persequendū est, nam illi quoque nec finis est, nec modus. Et quoniam Incontinentia, voluptarium hoc, sed pestilentissimum venenum, maximam orbis partem inficit, ad plurimos, optem, medicus hic libellus perueniat, qui ideo breuis esse debuit, ne malum quod sanare vult, morosâ prolixitate potius offendat. Quod si etiam Beatissimę Virginis Sodales spectem, quorum honori & bono libellus hic scriptus est ne sic quidē laciniosas adhortationes his obtrudere debui. Sunt quidam ex hominibus tam egregiam sortiti indolem, vt in ea quæ tradi solent, perueniant sine longo magisterio, & honesta complectantur, cum primum audiunt. Hæc tam rapacia virtutis ingenia & ex se fertilia, in hac Beatissimę Virginis familia minimè rara sunt. Quare, obsecro, Sodales integerrimi, huic libello, nouo hospiti locum præbete: non amplum petit nec lautum, sed quem libellis pijs negare non soletis. Et quia Castitatis ac Continentię amore vos ardere non dubito, hoc victæ ac triumphatæ Incontinentiæ spectaculum beneuolis oculis & auribus acceptures prorsus confido. Vestrum omnium castissimis precibus submisse me commendo. Monachij, die Beatissimę Virginis lustratæ, Anno Christiano 1624.

a *Sen. ep. 94. circa med.*

b *Iuuenal. sat. 2. ve. 167.*

Omnium vestrum

Seruus in Christo

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

BENEVOLO LECTORI.



FActum, mi Lector, ab omni sæculo inauditum, omnibus post sæculis obstupescendum fero. NICETAS, Ægyptius iuuenis, sui & libidinis victor, singularis, admirabilis, stratagemate vicit in omne æuum admirando. Putem ego in omni re Christiana nil reperiri simile. Possumus sanè, quod ille de Vlysse, de hoc iuuene longè veriùs affirmare: Scyllam prænauigauit, nec abreptus est; Charybdi conspectus est, nec conseptus est. Circes poculum bibit, nec mutatus est; ad Lotophagos accessit, nec remansit, Sirenes audiuit, nec accessit. a *Addam ego: vinctus est, ligatus est, armis omnibus spoliatus est, nec vinci potuit. Imo Sirenem fallacissimam audijt & accessit, seu, accedere coactus est, & tamen submersus non est. Lingua pugnauit, lingua vicit, qua pœne omnes vincimur; nec vicit concitando linguam in eloquium, sed mutilando in tormentum. Vis nosse, Lector, generosissimi stratagematis incomparabile consilium? hunc libellum lege: sed quæso te, quietus lege, & animo proficiendi. Mores hic componimus, non verba, & animis hæc scripta sunt, non auribus. Scriptionis huius finis est, quem & tuum esse cupimus, illud extremum malorum, capitalissimam pestem, vitiorum omnium largissimam scaturiginem INCONTINENTIAM expugnare. Incontinentia omnium vitiorum fœcunda mater, in omnes scelerum formas se diffundit. Qui castitatis hostis est, omnium propè vitiorum amicus est: nec vllus vnquam Pudicitiæ bellum indixit, qui non prius fœdera iunxisset, cum non simplici nequitia. Cui mens est vitia per compendium discere, in Lasciuię disciplinam se tradat, & breui se magistrum ex discipulo mirabitur. Nemo sanctè vixerit, qui non & castè.*

Et ne te fallas, ô mi optime Lector, non solis iuuenibus, non virginibus solis, nec tantum Parthenijs sodalibus hæc scripta sunt. Ad omnem statum, ordinem, sexum, ætatem attinet hęc scriptio, & multum quidem. Suam & viduæ, suam coniuges, suam sponsi & sponsæ castimoniam colant necesse est. Coniugij leges male seruabit qui ignorarit Castitatis, imò ausim dicere, Castitatis leges exactè sciendas illi, qui seruare voluerit coniugij. Nulli hominum ordini, ætati nulli Pudicitiæ septa transilire fas est. Et quomodo ei bene conueniat cum Virtute, cui quidem lis sit cum Verecundia, Virtutis sede? Ita hæc quæ de vitanda Incontinentia dicuntur, nemini non necessaria scitu sunt.

Addo: plurima hoc libello doceri quæ ad omnigena Virtutis cultum faciant. Et vt scias, mi Lector, quod hic sacræ institutionis summarium tibi proponam: Quicquid Anno 1621. coram Serenissimo Electore MAXIMILIANO, & Sernissima coniuge ELIZABETHA, de Dei Præsentia in omni, per sacros Dominici Aduentus dies diserui, eius tibi summam & velut expressum sucum libro secundo, capite decimo propino. Et quicquid Anno 1624. corã ijsdem Serenissimis Bauariæ Ducibus & aulico comitatu de nouemplici Æternitatis *inferæ tormento pro suggestu dixi, eius tibi synopsin & epitomen do, eodem libro posteriore, capite 11. Et quamuis hæc scriptio tanta molis non sit, non tamen properata aut sesquidie elucubrata est. Horatij præceptum est, nouennio præmendum, quod luci & publico velis committere.* b *Seruaui, & auctarium adieci. Argumentum libelli & ordo, vt iam ostendi, hic est.*

Viginti quatuor omnino capita libris duobus assignantur. Liber primus per capita duodecim exponit, quæ sint cum inuitamenta tum effectus Incontinentiæ. Secundus, per totidem capita eidem Vitio præbet antidota. Origo & caussa, sed & tenor ac clausula scripti NICETAS est, miraculum Continentiæ, & dignum cælo spectaculum. Hæc te scire volui, Lector, & cum lucro legere.

a Madaur. de Deo Socr. fine.
b De art. Poët. propius finem.

PRIMÆ

PRIMÆ IMAGINIS EXPLICATIO.

IO triumphe, Nicetas vicit, sed vicit ducis illius auspicijs, quem lilijs innutritum, lilio vt cruci suffixum monstrat. Omnia impuri Cupidinis iacula castissimus iuuenis excepit illæsus; animi mortem exijt, quia mortem inferorum, mortem æternam in mente habuit. Ita lasciuum ex Orco angelum, cæcum Veneris puerum superauit; quem & pedibus calcat. Nunc in præmium lætissimus Angelorum è cælo choreis honoratur.

Non assequetur Castitatis præmia, qui detrectauerit generosi laboris prælia. Luctandum & certandum est: hic aliter victoria non constat. Optimè dixit Chrysostomus: Virgo (amans virginitatis) *à bello nunquam cessare potest.*

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

SERMONIS INGRESSVS.

PARTHENIVS ET EDESIMVS COLLOQVVNTVR.

PARTHENIVS. In manu mihi erat his diebus Hieronymus, ille linguarum totiusque antiquitatis doctissimus scriptor, & Orbis Oraculum, de quo non immerito ferebatur illud: *Neminem scisse quod HIERONYMVS ignoraret.* ÆDESIMVS Breuiter simul & copiosè laudas, doctorem laude dignissimum, cuius si vel epistolas solum euoluas, magnum eruditionis thesaurum inuenies eruendum. PARTH. Has ipsas legi, quibus libro tertio miscet res gestas Pauli, primi anachoretę, vbi mentionem inijcit Ægyptij iuuenis, cuius heroicam virtutem, nulla, putem, vnquam sæcula satis obstupescent. ÆDES. Hoc ipsum non ita pridem, & legi, & pœnè in saxum steti. Quid nos, Partheni; ad Heroas istos; PARTH. Ita est; sed quæso te, si quidem plura super hoc libet dis-
ferere, hanc tu mihi sellã occupa, sedentes cæptum sermonẽ pertexemus, nam noui te è gẽte Peripateticorũ nõ esse, & Dion olim putat, vti arcum & lyrã, ita & homines quiete vigere, & Stagiritæ a scitũ est: sedendo & quiescẽdo animum fieri prudentem. ÆDES. Sed num, Partheni, de Castitate disserturis quies adeò est commẽdanda? nosti illud de Ægystho adultero: *desidiosus erat.* PARTH. Quietem, mi Ædesime, non otium, non desidiam suasi. Sed ad rem, & NICETÆ nostri palæstram propiùs inspiciamns. ÆDES. Sed hac lege, vt tu mihi Theseus sis per omnem hunc explicandi labyrinthum. Ego Hieronymum sumo, & ad verbum lego, te auditurus interpretem.

a *Aristot. l. 7. Phys.*

§. I.

ALium iuuenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos pręcepit abduci; ibique

ibique inter candentia lilia & rubentes rosas, cum leni murmure aquarum iuxtà serperet riuus, & moli sibilo arborum folia ventus præstringeret, super extructum plumis lectum resupinari iussit: &, ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus irretitum relinquit. Quo cùm, recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cæpit delicatis colla stringere cōplexibus, vt corpore in libidinē concitato, se victrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi, & quo se conterret, nesciebat. Quem tormenta non vicerant, superaret voluptas? Tandem cęlitus inspiratus, præcisam morsu linguam, in osculantis se faciem expuit: ac sic libidinis sensum, succedens doloris magnitudo superauit. *a* PARTH. O factum, Superi, omnibus retro sæculis inauditum! omnibus post sęculis obstupescendum! Hoc est pugnare, hoc vincere, hoc triumphare! Eandem ego historiam ex Nicephoro *b* verbis nonnihil alijs, conscripsi nuper. exercendo stylo, libetne audire? ÆDES. Libet quàm maximè. millies hoc mihi narra, nunquam satiabis has aures. PARTH. Ergo recitare iubes? ÆDES. Et iubeo & volo: recita. PARTH. Ergo animum & aures aduerte.

a *Hier. in vita S. Pauli primi Erem. c. 3. Baron. An. 253. Decij Imp. primo.*
b *Lib. 7. cap. 13.*

CAPVT II.

Illustrissimum NICETÆ facinus, paulo fusius narratum.

IActat priscum ęuum sui Anaxarchi libertatem, qui in vinculis tortus, linguam dentibus præcisam, in tyranni os expuit. Ne superbi, mi Anaxarche: Viros ego tecum vel cum Mutio, aut Aquilio, aut Regulo comparem? pueri & mulierculę nostræ, vobis sæpe non pares tantum, sed superiores longè, & vel in arctissimis vinculis liberiores sunt. Satis id ostendit Ægyptius ille iuuenis, NICETAS, cuius plus quàm heroicam libertatem & fortitudinem, nemo satis, non dicam, laudet, sed nec miretur satis. Felicem te, dicebat Rex Macedo de Achille, qui virtutis tuæ præeonem nactus es Homerum idem ego de hoc iuuene verius: Felicem te, NICETA, qui tuæ virtutis panegyristen nactus es Hieronymum Et videte mihi obsecro inter quot & quàm insidiosas catenas, libertatem suam sit professus, castissimus hic Achilles noster, cui longè periculosior scena fuit instructa quàm socio. Lectus erat supra omnem Sardanapali plumam & Heliogabali olorinam culcitram mollis & delicatus; in hunc abiectus iuuenis, non ferreis sed bombycinis vinculis ligabatur Iam actum esse dixisses de retinenda pudicitiâ inter tot insidias. Circum circa Voluptas sua inuitamenta disponebat, quibus pudica mens suæ castitatis, propositum vix potuit non vendere. Stabant foliorum germine renidentes arbores, quæ cum hilari odore gratas diffundebant vmbras, & clementi brachiorum motu, dulces susurros obsibilabant. Has inter loquax riuulus & omni crystallo nitidor errantibus ludebat aquis, & querulo rore lapillos vexabat. vnde pœnè musico concentu pulsabatur, vtrimque flores & copiosa Zephyri familia. Hinc è viridi prato argentea ridebant lilia, illinc purpurascentes rosæ promicabant; istinc Narcissorum niuem & ebur, Hyacinthorum sanguis & aurum acuebat; ventulus ab omni parte placidissimus aspirabat. Heu! quid facies Christiana libertas? vndique ad voluptatē inuitaris; in tot florum lasciuia, in tantâ odoris fragrantiâ; & inuitarici huic voluptati resistes? & quomodo tot pedicas abrumpes? En, adrepit etiam petulanti vultu femina, quæ tot in te iaciet vincula, quot verba, &, vt basiliscus solis oculis necabit. Heu! miserande iuuenis. Quomodo ab hac te viperâ seruabis illæsum? nulli vnquam sua magis captiua fuit libertas quàm tibi Oculos aperis? à forma tibi laqueus est. hos claudis? aures patent, per quas veneni satis instilletur Sed neque manus pugnis, aut pedes calcibus castitati tuæ succurrere queunt. Ah! amissa videtur integritas, & expugnatum tot machinis pudicum pectus. Credibilius videtur, Romanum parricidam in culeum cum cane, serpente, gallo gallinaceo atque simiâ insutum, à vulnere seruari posse innoxium, quam te; ô iuuenis miserande, à libidinis peste immunem. Quidquid agas, constrictus teneris, nec patet vel spes euadendi vlla. Lasciuus Cupido ab omni parte tibi imminet, atque iam iam, quod in te venena-

uit

uit telum, emittet. At, at, ante victoriā cecinit triumphū Venus; reperit consiliū Christianus hic Athletes, in letali hac arenâ. Inuenit sibi viā, qua victrix Castitas hostem suū triumpharet. Nam, dum sic vndique oppressus iuuenis viciniſſimū periculum contuetur: Quin, ait ipse secum, exsurgis læse pudor, & quibuscunque potes armis, teipsum defendis? sola lingua vinculum non sentit. Recte est: lingua mihi telum erit: malo esse mutus; quàm parum castus. Dixit, & generosissimo vulnere, mediam sibi linguam præmordit, eamque in frontem lupæ quæ fronte caruit, sanguinolentam eiaculatus est. O NICETA; ô macte virtutis & animi iuuenis, qui tot ex Orco compedes rupisti, & virginei pudoris libertatem, in tutum asseruisti, fauce pro pharetra, lingua pro sagittâ fortissime vsus.

§. I.

ÆDES. O cælum, ô terra, & ô maria Neptuni! quid simile in omni historia, profana & sacra; veteri, nouâ, Romana, Græcâ reperire est? verè huic iuueni acclamari potuit FACTVM BONVM, factum admirandum, præsigne, obstupescendum. Nihil ad hoc Lacon ille adolescens fecit, qui bello captus, identidem clamabat: *non seruiam*, & vt primum iussus seruili & contumelioso ministerio fungi, illisum parieti caput rupit. Quid Mutij dextera ardenti foculo castigata? Sed neque sicam Lucretiæ sanguine stillantem miror; casta illa esse voluit, cum castitatem amisit. PARTHE. Habuit quidem & priscum æuum magna Castitatis exempla: Xenocratem laudo, Scipionem prædico, Alexandrum Macedonem ob hoc veneror, Spurinam & Democlem admiror, solum NICETAM obstupesco. Xenocrates, illius fuisse dicitur verecundię, vt si quid vel in bestijs impudici videre contingeret, auersis illud & retortis oculis continuò damnaret: Scipio commendatissimæ formæ virginem sponso, vti eam acceperat, intactam restituit, tam sui quàm libidinis victor. Alexander, Rex Darij filias & coniugem, miræ elegantiæ feminas, nec oculis quidem voluit attingere. Spurina proprij vultus elegantiam vulneribus confudit, ne alios ea vreret; Democles in bulliens ahenum insiluit vt stuprum effugeret. vterque Castitatis generosus propugnator; neuter tamen cum NICETA nostro conferendus. Et quia Circum hunc ingressi sumus, libetne pedem protollere, & qua possumus, hoc stadium emetiri? ÆDES. Vacamus ambo: nec est quod recusem, præsertim si tu manu ducas. PARTH. Sed si errem, veniam dabis, incidi nuper in versiculos, pauculos illos, atque si verba spectes, parum delicatos & terreres, sed sensu opulentos, & nescio an breuius quid legeris, & simul vtilius. triplex illis inscriptio, nec nisi sex vniuersum sunt: En, recito.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS INVITAMENTA.

Otia, Mensa, Libri, vaga Lumina, Verba, Sodales;
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc fuge, vita hos.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS EFFECTVS:

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes;
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS ANTIDOTA:

Lectio, Flagra Preces, Confessio, Lympha, Labores,
Portarum excubiæ, Christi præsentia, Pœnæ.

ÆDES. Memoriæ iuuandæ facti sunt, nec displicent: sed qui tu me hodie manu ducis, incipe Partheni, & explica illa tuorum versuum ęnigmata, ne cui Arabicè locutus videaris. PARTH. dimitte iam paucos hos Epicos: alios post subdam de NICETA meo, qui, nisi luxuriæ malum ingens habuisset cognitum, non illud adeò fuisset detestatus, vt cum summo dolore balbus esse maluerit, quàm cum paratâ voluptate impudicus.

CAPVT III.

Primum INCONTINENTIÆ inuitamentum OTIVM.

NIhil ad vitia seu discenda, seu committenda procliuius, quàm otiosa vita. In ludo Vitij OTIVM Magister est & primarius doctor. Et ne mireris: Draconis lege, qui

Otij damnati essent, capite mulctabantur. Ad libidinem maximè trahunt.

Otia, mensa, libri, vaga lumina, verba, Sodales.

En, antesignanum, OTIVM, non est quod hic quidquam controuertamus; omnium vitiorum vsitatum puluinar est Otium, quid ni etiam sit luxuriæ? Et oraculum est, quod olim affirmatè Diogenes edens: Libido, inquit, est otiosorum negotium. Portentum est profectò, homo otiosus & castus, atque vti cognata sunt vitia, *mentiri* & *furari*, illicò enim ego tibi furem ostendam, si tu mihi mendacem, ita prorsus, proxima sibi sunt *nihil agere*, & *male agere*; tempus perdere, & Castitatem non retinere; *otiari*, & *luxuriari*. Ouidianum illud tritissimum nosti:

Quæritur Ægysthus quare sit factus adulter?
In promptu caussa est; desidiosus erat.

A desidiâ pleraque libidinum incendia excitantur. Otium fauilla libidinis. Atque vtinam parentes & magistri hic attenti vigilent, suis vt torporem omnem excutiant: exemplo præit, parens ille apud Satyricum: *a*

——— *at nunc*
Post finem autumni media de nocte supinum
Clamosus iuuenem pater excitat, accipe ceras,
Scribe puer, vigila; caussas age, perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem posce libello.

Magni Imperatores, cum malè parére militem vident, aliquo labore compescunt, & expeditionibus detinent. Nunquam vacat lasciuire districtis. *b* Reuera,

Otia si tollas periere Cupidinis arcus.
Contemptaque iacent, & sine luce faces.

siquidem eodem magistro monente:

Quam platanus riuis gaudet, quam Populus vnda,
Et quam limosa, canna palustris, humo;
Tam Venus otia amat ——

Otiosus enim, vti verissimè Romanus Sapiẽs; *c* non sibi viuit, sed quod turpissimum est, ventri, somno, libidini.

a *Iuuenal. sat.* 14. *v.* 137.
b *Sen. ep.* 56.
c *Sen. ep.* 55.

§. I.

SEd grauiores tibi testes adduco. Mellifluus doctor Bernardus; Sicut, inquit, per rimam sentinæ, aqua latenter intrat & excrescit, donec nauis per nautarum incuriam demergatur: ita ex otio atque ignauia cogitationes prauæ, & concupiscentiæ multiplicantur, donec nauis cordis eis succumbens, in peccato periclitetur *a*. Otij hostem capitalissimum scias fuisse Bernardum, qui seriò submonens: Omnium, inquit, tentationum & cogitationum malarum colluuies est otium, summa mentis malitia, malorum omnium sentina, mors animæ *b*. Et vt sciretur quàm cauendum esset Otium Castitatis studioso: Luxuria, inquit, cito decipit homines otio deditos, & grauiùs vrit si quem otiosum inuenit: industriæ & labori cedit. *c*

Laurentius Iustinianus, vir perinde sanctus ac doctus: sicut aqua, inquit, quæ caret decursu ac iacet in foueis, putrescit: ita & corpus otij tabe confectum concupiscentiarũ ac voluptatum carnaliũ parit ac nutrit insaniã *d*. Id alibi confirmans: *e* quemadmodũ, inquit, extẽperato labore carnis incendia cohibentur, sic ex otio fouentur & crescunt. In magnatum culinis, pigritia coquorum id compendij reperit, cùm ignis segnior est, butyrum affundunt, vt ad flammam irritent. Idem pœnè diaboli calliditas facit: cum libidinum ignis in nobis fractior est, tunc & oleo, & pice, & butyro illum reddit viuacissimum: cibus potusque copiosior est oleum; pix, libri obscœni; molle butyrum, turpe otium: ad hæc fomenta facilis exurgit flamma. Qui castitatem odisse vult, amet otium.

a *Sermon. de S. Andrea.*
b *Epist. ad fratres de monte Dei.*
c *Ser.* 51. *de modo bene viu.*
d *Lib de perfect. grad. cap.* 9.
e *Lib. de ligno vitæ cap.* 5.

§. II.

OTium & Reges simul & beatas perdidit vrbes *a*. Otium iners & languidum, solam requiem complectitur, quo nil fœdius, nil similius est sepulchro. Otium sine litteris, mors est & viui hominis sepultura *b*. Proximæ sanè agnationis sunt OTIVM & VITIVM, *Multam enim malitiam docuit Otiositas*, *c* vt rectè mater nugarum, & omnium virtutum nouerca dicatur. Nullus fructus est Otij, sed dispendium semper maximum: Otium, res vna

na omnium diſciplinæ inimiciſſima eſt. Otiũ non tantum non acquirit noua, ſed etiam acquiſita conſumit: & vix quicquam eſt, quod viam ad gehennæ fauces æquè facilem planamque reddat atque Otium, quod etiam fortiſſimum quemque in diuerſa vitia ſuauiter impellit. *Multam malitiam docuit Otioſitas.*

Præclarè ſcripſit Portius Cato, neceſſe eſſe vt ſua cuique vitæ ratio conſtet; id certè niſi operoſo & laboris amanti contingere non poteſt, & ſanctioris quidem vitæ ratio proceſſu gaudet & creſcit; ceſſatione torpeſcit & deficit. Cui verò vitam per dedecus placet exigere, Otium ſectetur, & à ſcopo ſuo quàm minimè aberrabit. Decliuis & ad omne flagitium compendioſa via eſt Otium. Vis veram huius monſtri deſcriptiunculam? Pulcherrimum omnium vitiorum breuiarium & epitoma eſt Otium. Mens otioſa in mille facinorũ furias diſcurrit; *Multam malitiam docuit Otioſitas.* ÆDES. Plerique omnes contra OTIVM diſerti ſumus, & nonnunquam ore tragico in illud declamamus: at interim ſuauius nobis eſſe credimus, cùm vacamus, otium melius reprehendimus quàm fugimus. Videmus meliora & probamus, deteriora ſequimur. PARTH. tantò peiores ſumus, quantò dulcius nobis eſt hoc peſſimum malum. Verè, *Multam malitiam docuit Otioſitas.* Hactenus in otium dixiſſe ſatis ſit.

a *Catull. ad Lesb.* b *Senec epiſt.* 12.
c *Eccli. cap.* 33. *v.* 29.

CAPVT IV.

Secundum INCONTINENTIAE *inuitamentum*, MENSA LAVTIOR, SATVRITAS, GVLA.

RES in aperto eſt, & pridem certa: ſine Cerere & Libero frigere Venerem. Cum enim totum illud domicilium interioris hominis, eſca ſtipatum, vino inundatum, decoquendis excrementis inæſtuat, quid tam in propinquo ſupereſt, quàm ad Laſciuiam ſapere? tunc enim libidinoſus nec tenebras expectat, tunc impudicus morbum publicat; tunc petulans nuſquam manum continet: & licet omne vitium detegatur in ebrio, libido tamen plurimum. ita corpus fartum eſt, & cuticula bene curata, ante omnia vitia reſurgit libido, quæ annis ſæpe integris iacuerat emortua, aut certè ſopita languerat, vires reſumit, maxime dum adulterijs cælata vaſa propinant vinum, tanquam per ſe parum doceat libidinem temulentia, vt neceſſum proinde ſit vinum ex libidine haurire, ſi laſciuire lubeat. Nec vulgi dictum hic errat: *poſt epulas chorea*, cui & ſacra pagina adſtipulatur: *Sedit populus manducare, & ſurrexerunt ludere.* a Sed luſum non bonum, luſum impium, ideo vigilanter monet gentium Doctor: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria *b*. Et noſti, mi Ædeſime, quod veteri & vero adagio dicimus: *Nunquam fames adulteria genuit.* Quod diuinus Ezechiel clariſſime pronuncians: *c* Hæc, inquit, fuit iniquitas Sodomæ; ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantiam & otium ipſius, & filiarum eius.

a *Exodi c.* 32. *v.* 6.
b *Epheſ. c.* 5. *v.* 18.
c *Ezech. c.* 16. *v.* 42.

§ I.

ITa plerunque poſt lautiorem menſam, poſt ſaliares cenas, poſt epulas copioſiores, ab homine nonnihil diuertimus, & quandoque etiam in pecudes degeneramus: Impinguatus eſt dilectus & recalcitrauit. Incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo *a*. Ita lex vitiorum certa eſt, vt ſaginę ſubſtructa ſit laſciuia. Vt non mireris apud eos incontinentiam, apud quos repereris offertam menſam. Et quæſo te, vel rationem tu tuam interroga fameſne an ſaturitas Virginitati ſit amicior. Tutiùs, puto, habitat pauperum tabernas Caſtimonia, quàm Regum turres & aulas. Tibias ſcis, tum maximè ſtridere, cum maximè inflantur, & plenæ ſunt vento: ita prorſus corpus humanum habet; tunc potiſſimum in laſciuam petulantiam exæſtuat, cum plurimum ab epulis vinoque calet. Optimè Gregorius: *b* Ex vno Gulę vitio, innumera vitiorum agmina, ad conflictum animæ producuntur. Vnum quidem Gulæ vitium eſt, ſed aculei libidinis inumeri ſunt, qui præcedentem illum quaſi regem ſequuntur, qui læta quidem ſuggerunt, ſed ad æterni fletus lamenta perducunt. Hæc totidem verbis Gregorius, qui, ſilere ſi velit, loquetur experientia. Quam multi perdiderũt pudicitiam, quia

noluerunt vincere Gulam. Vnde vox illa castissimi Hilarionis *: Paleis te pascam, aselle, non hordeo.* Itaque opimiores mensas adeò abhorret Castitas, vt tum demum victoriam speret, cum corpori, velut iumento, deliciæ omnes negantur.

Verum ab hac lege, nimium quantum recedit hoc æuum nostrum. Atque iam sæpe animum meum subijt cogitare, an non prisca illa sæcula; sanè non aurea, sed ferrea vel plumbea redierint, de quibus diuinus Lucas: *in diebus Noë, ait, edebant & bibebant, vxores ducebant & dabantur ad nuptias vsque in diem, qua intrauit Noë in Arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes* c. Æuum hoc nostrum considera, & fateberis parissimum cum illo veteri Noëmi. Editur, bibitur passim, affluenter & saliariter. Neque hoc satis (venia sit à tuis auribus mi Ædesime) vomitur & luditur certatim, qualem scilicet lusum luserat Vdo ille infelicissimus Magdeburgensis antistes. Nuptiarũ etiam & chorearum vbique satis est (vrbes ingredere, & mecum senties) vbique Hymenæus & Thalassius personãt. Hos mores, credo, perseuerabit Orbis, dum veniat non Noëmus, sed Christus, & ab iridis tribunali decretoriam sententiam pronunciet in omne humanum genus.

a *Deut. cap.* 32. *v.* 15.
b *In libros Reg. lib.* 5. *c.* 1.
c *Luc. cap.* 17. *v.* 27.

§. II.

ERgo, si Veneream hanc flammam imminutum vis ire, mensæ saginam minue, cibum potumque tibi adime, Luxuriam subinde videmur fugere, dum fouemus. Canem tibi molestum vis abigere, & panem procijcis? Libidinem vis vincere, & ventrem refercis? Hoc est operam ludere. Quid Castimoniam inter epulas & delicias quęris, quam Hieronymus inter prolixas abstinentias & plagas ægrè reperit. Ergo quantum potes, circumscribe corpus tuum, & animo locum laxa. Id agere debemus, vt irritamenta vitiorum quàm longissimè profugiamus. Indurandus est animus, & à blandimentis voluptatum procul abstrahendus. Isæus Assyrius, teste Philostrato, interrogatus: ecquas epulas iudicaret suauissimas? *Ista*, respondit, *curare desij. Vtinam & nos, Ædesime, has curas corporis desierimus curare; mens rectius haberet.* Imperio animi, corporis seruitio vtendum, nec plus fidendum huic seruo quàm hosti. Hieronymus certè sol ille solitudinis, integrarum hebdomadum inediâ, maligniorem in se flammã compressit; oculos cælo inhęrentes, & quasi caueâ suâ egressos, lacrymarum pluuiæ sequebantur. En tibi, & aquâ pugnauit in hunc ignem, & alimenti subtractione. Sed pertexamus cœptum versiculum; ita is habet: Otia, Mensa, libri —— ÆDES. Attentum habes auditorem; securus perge.

CAPVT V.

Tertium INCONTINENTIÆ *inuitamentum.* IMPVRI & OBSCOENI LIBRI.

PEstis ipsissima sunt, hi tales libri, & certissimum venenum legentium. Et quod longè pessimum, vbique obuium est, hoc genus toxici, & liberalissimè quacunque sparsum reperies, neque enim vno tantum idiomate obscœnitas in libros irrepsit, omnibus grassatur linguis: Germanica, Italica, Gallica, Hispanica, Belgica, Latina, Græca; soluta, & ligata oratione, suntque hoc fœdo scribendi genere, priscorum & recentium plurimi infames, è quibus alij historias texunt, alij satyras scribunt, alij poëmata pangunt, illi fabulas concinnant, isti alium scribendi Circum ingrediuntur, in quo cum veris, tum fictis narrationibus, historijs & fabulis hoc vnum agunt, vt lectorum animos Veneris lue venenent, & vt minimum ad cogitationes impuras, si non ad lasciuos sermones, & ipsos ausus pelliciant. In hos tales iure commotior Tullius; *a* Moliunt, inquit, animos nostros; neruos omnes virtutis elidunt. In horum albo sunt plerique omnes prisci poëtæ, fabulatores, satyrici; non nomino ne nosse doceam. Horum omnium scripta si castigata non sint, & ab obscœnitatis sordibus eluta, lectori merissimum venenum sunt, non tanget hos, quisquis Castitatem cordi habet. Ouidius ipse ob hoc ab Augusto in exilium relegatus, nec à Tiberio reuocatus, cautè id monet;

Eloquar inuitus, teneros ne tange poetas;

Submo-

Submoueo dotes impius ipse meas.

Audisne, ipse pestilés poeta vociferatur: ne me attingas, abi, recede: prædicit periculum, malum antè denuntiat. proclamatque, fuge, procul esto, ne inficiaris, Tu verò infers te, & irruis; & nec amicorum reuocantium, nec hostium repellentium voces audis; tangis, legis, relegis, expendis magis serius quàm diuinas paginas. Ergo iure vox è cælo intonat: quis miserebitur incãtatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestijs? *b* Tu igitur, ne tange hos, quisquis infici non vis, & perire. Neque enim hi pestilentissimi codices aliud sunt Origeni, quam ranę Ægyptiæ, Hieronymo glandes & siliquę porcorum, Augustino flumen Tartareum, in quo miserè deuoluitur ad inferos, humanæ gentis pars magna.

a *Lib.2. Tuscul. qq.*
b *Eccli.cap.12. v.13.*

§ I.

AT verò dicas: hinc verbo disco, hinc stylum acuo, hinc eloquentiam haurio, & ritus veteres cognosco. Nimirum, discere vis benè loqui, & malè viuere. Ex abundantia enim cordis os loquitur *a*. Et quid opus aurum in hoc luto quærere? Itane, mi iuuenis, ex oleto isto tantum tibi eruditionis accedet? perinde atque si Musæ natę sint & donatę cum his Venereis satellitibus. Et deinde, si ita, mi iuuenis, sine his eruditionem parari non posse, numquid satius est iacturam facere doctrinæ quam pudicitię? & velle potius minus eruditum, quàm minus castum esse? At istud mantelum est & pretextus vanissimus, sine hoc obscœnorum scriptorum lenocinio scientiam, stylum, eloquentiam non constare.

Si ego tibi, mi Ædesime, Falernum capaci auro vel gemma propinem, prius tamen fœdum araneum in hoc generosi potûs carchesio commoluissem; responderésne propinanti? tantine apud te esset Opimianum, vinum vel rari artificij Chrysendethon, vt oculis tuis certum periculum nunciantibus non crederes, sed allicienti gulæ pareres? tam fungi te & fatuum non credo. Simillimum prorsus in his libris est: phrasis, stylus, elocutio, velut aurea patera blandiuntur oculis: vestis insuper libri, purpura & auro nitens icones in æs incisæ, dictio vernans & florida, fabulæ etiam & facetiores historiolæ, ritus prisci æui, velut vinum edentulum, & centum annorum Opimianum, inuitant ad hauriendum, ad legendum. Sed cogita quàm pinguis hic innatet araneus? lasciuia, obscœnitas, libido hic latent: mors in hæc pocula ructauit: præstat hic sitim ferre, quàm mortem bibere.

Libri certè inhonesti quauis colubrina sanie pestilentiores sunt & perniciosiores. Nãq; obscœnus scriptor, omnium horarũ leno est, nulloque non tempore ad impuros cogitatus, motusq; inuitat & letali peste inficit, quos obsequẽtes habet, atque in exitiũ suum curiosos. Ita fit vt multò maxima sit horum librorũ, & turpium picturarum, pernicies, cum illi tectæ fœditatis ingenioso inuolucro alliciant, istæ tenaci oculorum visco decipiant, & Castimoniam suauiter expugnent. Neque talium librorum auctores aliud faciunt, quam qui fontes publicos veneno inficiunt tot funerum rei, quotquot inde biberint.

a *Matth.cap.12.v.14.*

§. II.

SVrena, Parthorum Dux, Crasso vna cum plurimo milite atque filijs interfecto inter prędã, Aristidis Milesia reperit, & ob id Romanis plurimum insultauit. Quid cacodæmon faciet in morte, cum Ouidios & Amadisios &c. moriturum oculis ingeret, quos sani tantis studijs legebant, forsan etiam re diuina ob id facilè temereque neglecta. Scis, mi Ædesime, quid olim Hebręi ad Romanum tribunal succlament, *Non hunc, sed Barabbam.* Itidem prorsus spurcorum scriptorum lectores faciunt, & grandi voce, hoc est opere ipso succlamant: Non hunc, non libellum de Imitatione Christi, non stimulos Virtutum, non Claudium Viexmontium de Pœnitentia, non Dominicnm Candelam de Virginitate, non Franciscum Brunum de Christo, aut Christi matre, non Ludouicum Granatensem pro pietate plurima scribentem, non Franciscum Arias de imitanda Beatissima Virgine differentem, non Ludouicum Richeomum de Peregrino Lauretano loquentem; non hos volumus, apage cum talibus. Sed neque Didacum Stellam de Mundi contemptu, neque Gabrielem Inchinum de om-

nium Nouissimis, non opus Marianum Martini Delrij, non sacras meditationes Ludouici de Ponto, nullum horum, sed Barrabã, sed Amadisium Gallicũ, copiosum illum & illustrẽ scriptorem, qui vltra vicenos quatuor libros conscripsit; da Heliodoros, Arbitros; da Madaurenses, Faustos, hos volumus, non illos alteros morosos scriptores. Itáne vos, Christum & Christianas lucubrationes tam facilè repudiare, admittere Barrabam, parricidas libros in exitium vestrum petere & fouere? Dixi iam supra, obscœnas has chartas ranis Ægyptijs similes, quæ absono carmine perstrepebant in omni domo, ipsas etiam mensas fœdabant, ipsa etiam cubicula turbabant. Ita sacra pagina: *a* Quę ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum &c. Rectè, in stratum, nam & dormituro, imò & dormienti hæ tale obscœnæ ranæ sese ingerunt. Et hinc, mi Ædesime, etiam cùm dormimus, sæpe culpa non caremus: somnus etiam in noxam nobis abit, quia cùm vigilaremus, sine noxa non fuimus. Et quæso, quę tandem hæc nostra insania est? iam proximus ardet Vcalegon, ac flammas vomit caminus noster, & nos resinam & oleum affusuri accurrimus. Quid opus, libidinem his libris accendere? iam antè sæuit nimium quantum in humanis membris, à protoplasti letali morsu. Satius profectò foret vel oculis carere, quam illis tam malè vti.

a *Exod. cap.* 8. *v.* 5.

§. III.

NArrat Iosephus, *a* Theopompum mente motum fuisse, diebus triginta, quod fuisset circa legem diuinam curiosior: Theodectę verò poëtæ: cum aliquid è sacro volumine tragœdię suæ inserere tentasset, oculos glaucomate suffosos caligasse. Quod si nec sanctæ quidem (sic loquar) curiositati sit venia, quæ erit impiæ illi & fœdæ? non benè conueniunt, nec in vna sede morantur, Virginitas & Curiositas, hæc præsertim in lasciuis paginis. Consuluit sibi Nonnus poeta, qui Dionysiaca sua discerpsit, & stylum ad sacra conuertit. Æneas Syluius, dein Pius II. Pont. Max. dum illi virebant genua, quędam licentiore calamo in lucem dedit, quæ maturioris iam ęui, primus ipse iudex damnarit; plurimum etiam vt ea omnia suppressum iret, laborauit. Hinc eiusdem voces illæ & preces: Seni magis quàm iuueni credite: & Pontificem pluris, quàm hominem priuatum facite; Æneam reijcite, Pium suscipite. Ioannes Picus Mirandula libros amorum ab se compositos exussit. Noui ego, qui sub vitæ finem versiculos eiuscemodi molliores hoc versu damnarit: Ite mali versus, animam qui perditis, ite. Æuo nostro, Laurentius Gambara, Petrus Bembus, Franciscus Petrarcha, Torquatus Tassus, Petrus Ronsardus; plures alij acerbè demum deplorarunt, quicquid olim calamo minùs verecundo exararunt. Ita hi libri nuspiam tutiore sunt loco, quàm cum in flamma sunt. Sed ex te, quisquis eiuscemodi chartas reuoluis, quæro: admitteréśne in ędes tuas lenonem aut lenoniæ artis vetulam? apage tu mihi hos tales hospites in honesta domo, respondebis credo. Atqui, mi iuuenis, obscœni libri & imagines omni lenone peiores sunt, vt qui omnibus horis pelliciant. Malus homo subinde boni consilij est auctor, at ex libro malo & lasciuo honestatem nunquam condisces. Hic, vti venenata bestia tolli potest, mutari non potest, idem semper & vbique sibi similis, pestilens, animorum corruptor, euersor candoris, pudoris, sanctitatis, vniuersæ virtutis; doctor proteruiæ, inuerecundiæ, lasciuiæ vitiorum omnium. Nulla Circe, nullæ Sirenes, nulla Hydra aut Harpyia tam virosa aut noxia fingitur, atque sunt impura volumina. Quare Concilium Lateranense & Tridentinum, à Christianis oculis & manibus, ea merito seuera lege arcent. Si enim sanctissimus vir Hieronymus ad Christi tribunal flagellatum se asserit, quòd Ciceronianus esset, quid tu Catullianis, Propertianis, Amadisianis, futurum censes? ÆDES. Persuades, Partheni, nec differo quin hodierna aut crastina luce bibiliotheculam meam recenseam. Si quos huius notæ libros reperero, expellam hospitio. Sed quid de picturis censes, quę cum veste honestatem exuerunt?

CAPVT VI.

Quartum INCONTINENTIÆ *inuitamentum*, PICTVRE INHONESTAE.

PARTH. Quod de libris obscœnis dixi, idem de picturis talibus affirmatissimè asfero

ſcro: peſtem & venenum immittunt per oculos in animum. Cum tentatio deeſt, pictura ſupplet. Multa olim idola proponebantur adoranda, quæ vel aſpicere honeſti oculi dedignarentur. Ideo diuina Sapientia clamitat: *Initium fornicationis eſt exquiſitio idolorum, & adinuentio illorum corruptio vitæ*. Inſani mortales turpitudinem, quam picti Dij Deæque præ ſe ferebant, eam ipſi honeſtatem interpretati ſunt, nec ſibi vetitum credebant quod Dijs licuiſſet: Ab his fontibus tales riuuli. Ab inhoneſtis picturis, facilis gradus eſt ad actus inhoneſtos. ÆDES. Nec tamen omnes eiuſcemodi picturas damnabis, mox ad Vulcanum ablegandas quandoque artificio parcendum. Pictores & ſculptores, hominem ideo ſæpe fingunt inueſtem, vt humani corporis eniteat artificium, quà ſtructuram, prorſus admirabile. PARTH. Quid? tu his patrocinare? quaſi vero artificiũ pereat, niſi pereat pudor. Laudatiſſimi pictores fuerunt, qui tamen caſto ſemper penicillo ſunt vſi. Quales Tutianus & Tintoretus, Veneti; qualis Chriſtophorus Schvvarz Monacenſis? eorum opera ſummi artifices etiamnum mirantur: ij numquam inuerecundis coloribus pinxerunt, Tintoreti quidem opus Chriſtus à Romanis militibus crucifixus, in Venetâ Curiâ, ſermone muto hodieque concionatur. At verò Chriſtophorus Schvvarz, quicquid artis (vt ipſe faſſus) quicquid ſenſus, animi, affectus, venuſtatis habuit, in vnam Beatiſſimæ Virginis ſedentis & puellum filium genibus fouentis imaginem ita conſumpſit, vt ſibi demum ſatisfecerit. Et hæc Monachij in aulâ Scholarum Societatis IESV etiamnum ſpectatur. Sed (quod admirandum) nulli artificum eſt imitabilis, quamuis eximij pictores tentarint non ſemel parem effingere, ſucceſſu tamen prorſus impari. Et hæc pictura eo nobilior, quo artifex ille ingenium omne atque artificium, non in amorum Deam, ſed in *Domini* matrem pingendam impendit.

Pictores illi ſine fronte, venatores ſimul ſunt, ſed diaboli, his talibus picturis velut retibus incautos oculos illaqueant. Incredibile, quantum malorum in Orbem inuehant, laſciuæ hę imagines. Et tamen vbique pœnè locorum, hoc oculorum virus reperire eſt. In cubiculis, diætis, cænaculis, in hortis, fontibus, in propylæis, veſtibulis, triclinijs, in ipſis poculis, in vijs publicis; libros etiam cum eruditos, tum eos quos ſtemmatum vocant & amicitię, inficiuut, Et quot oculi ad hos ſcopulos fœdè impingunt.

§. I.

CAligula Romæ, publico epulo, ſeruum ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confeſtim tradidit, vt manibus abſciſſis, atque ante pectus à collo pendentibus, præcedente titulo, qui cauſſam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur *a*. Sulpicius Galba numulario non ex fide monetam verſanti, manus etiam amputauit, & ad pecuniariam abacum affixit. Digni prorſus hoc ſupplicio ſunt pictores, qui adeo verecundiæ obliuiſcuntur, vt plurimorum oculos in eandem ſecum trahant inuerecundiam. Libros obſcœnos multi non legunt, quia non habent; imagines laſciuas plurimi aſpiciunt, quamuis eas non habeant. Et velut auiculæ quæ viſcatis virgis falluntur, quanto magis alas his applaudunt, tanto magis inhæreſcunt; ſic oculi hoc diaboli viſco tenacius retinentur, quo diutius ſpectant. Certe vel ipſis idololatris picturę tales minimè probabantur: ſi quis inter eos prudentior aut honeſtior, fœdas has oculorum illecebras plurimum ſemper deteſtatus eſt.

Ariſtoteles, in ſuis politicis: *b* Cum vero, inquit, dicere quidquam tale interdixerimus, clarum eſt quod & aſpicere, & picturas & actus deformes prohibemus: ſit igitur cura magiſtratibus, nullam neque picturam, neque ſtatuam eſſe talium rerum imitatricem. Sed ô mi optime Ariſtoteles, iam pridem vapulas, philoſophia tua moralis dudum exulare iuſſa eſt, nos alites mores inſtruimus. Si hodieque fas tibi foret, ô mi Philoſophe, Chriſtianorum ædes obire & pictas in ijs tabellas inſpicere è plurimis ablegatam verecundiam omnem pronunciares. Hæretici certè adeo iam depuduerunt, vt Chriſti crucifixi effigiem cubiculis & hypocauſtis eijciãt, Faunos pictoſq; Cupidines, Veneres & Fortunas ad menſæ parietem affigant, vt vna prandeant & cœnent libidines. Sed nec in templis, Chriſti Diuorumque icones tutæ ſunt; illinc etiam exturbantur, à manſuetiſſimo Caluini ſpiritu. Ima-

gines laſciuæ raram patiuntur proſcriptionem nec vnius alteriuſve loci exilium horrent, cum alibi tātō ampliore hoſpitio recipiantur. At verò caſtiſſimè Catharinæ certamen, intergerrimæ Vrſulæ triumphi, verecundiſſimæ Agnetis victoria, tot mille fortiſſimorū martyrum depicta ſupplicia procul amandantur; euocantur contra ex inferis Deæ omnem impudicitiam profeſſæ, earum imagines ſub aſpectum collocantur, vt perire volenti, vbique pateat pereundi occaſio. Indignum dictu eſt, à Chriſtianis talia ex Orco monſtra in pretio haberi, & Seruatoris, Deiparæ, Diuorum imagines, velut neſcio quam idololatriam ſapiant, eliminari, & ex omni ædium loco proſcribi: Beatiſſimæ Virginis effigiem nullâ domus parte tolerari, fœdiſſimæ Veneris imaginem loco editiore honorari.

a *Sueton. in Calig. cap. 32. & lib. 7. in Galba.*

b *Lib. 7. polit. cap. 17.*

§. II.

VNius è Sodalibus Marianis Ingolſtadij eximia virtus fuit in abolendo hoc malo. Compererat hic, clam per vrbem væníre, à neſciò quo propolâ, obſcœnas imagines, quæ oculos honeſtos ſeque ipſas erubeſcerent. Conſtituit eas adoleſcens tollere: abijt coëmptaſque ad vnam omnes, ne quos aſpectu vrerent, flammis combuſſit: teſtatus, nihil ſe neque lucro maiori emiſſe, neque diſpendio minori perdidiſſe *a*. O factum bonum & ad leges Pudicitię! Laceret, vrat inuerecundas imagines, qui diſcerpi non vult & comburi animum. Tales picturæ, mihi crede, ſæpe peiores multo ſunt colloquijs impuris: dictio dicta perit, auolant leuiſſima verba; littera ſcripta manet, turpitudo picta perſeuerat, & ex his oculis in alios atque alios oculos ſeſe inſinuat. Ita, imagines ſpurcę, aræ ſunt diaboli, in quibus oculi, cogitationes, & cor, huic Orci domino ſacrificantur. Damnum, vix quiſpiam ſatis ęſtimet, quod ab impuris his ſimulacris infertur, tam illorum auctori quam ſpectatori. Narrauit mihi nuper celeberrimus chalcographus & pœnè catalogum texuit eorum tantum pictorum atque ſcalptorum qui artificosè quidem, ſed inuerecunde pinxerunt aut ſcalpſerunt; demum ad incitas redacti aut præmaturo funere ſublati finierunt miſerrimè. Adeo nemo impunè vel conficit vel aſpicit hæc libidinum irritamenta. Procul ergo procul, Ariſtidis vel Pauſaniæ, aut etiam Nicophanis infames labores, quos meretricios pictores antiquitas vocabat, qui votum ſuum in pictura confitebantur. Apage hoc artificium quod oculis ſe vendit, & pudorem eripit. ÆDES. Pictorum cauſſam, Partheni, non agis. PARTH. Imo vero maxime, ſed eorum quorum colores artificium monſtrant, non laſciuiam docent. ÆDES. Equidem tecum ſenſi, vt rem fatear, antequam iſta in picturas inuerecundas diſſereres: nec quiſquam eſt, puto, tam ferreę frontis, qui non fateri cogatur, has tales imagines concitandæ libidini plurimum facere. Et hoc tibi de me perſuade, ſi quid ego minus verecunde pictum in muſeo meo, aut inter meos libellos aut in cetera ſupellectile reperero, hodie in igne erit. PART. Sic oportet: melius eſt ardere telam aut chartam, quam animam. ÆDES. Sed promoueamus pedem, ad vagos oculos.

a *Ann 1614. factum.*

CAPVT VII.

Quintum INCONTINENTIÆ *inuitamentum* OCVLI VAGI, CVRIOSI, EMISSITII.

PARTH. Inter libidinis inuitamenta, poſui *Vaga lumina*. Verſiculum meum repeto:

Otia, menſa, libri, vaga lumina ———

Libidinis malum non vno tantum oſtiolo in animum irrepit: ſæpe per aurium patulas portas, at ſępius & pernitioſius per oculorum geminas feneſtras aſcendit. Vix opus hic teſtibus, malo noſtro id experimur. Sanctiſſimum Prophetam Dauid, in duo ingentia ſcelera pręcipitarunt incauti oculi. Vidit, & exarſit; factus adulter & homicida, ſolo lauantis mulieris aſpectu *a*. Ideo Iob pręcipitium hoc & metuens & cauens: Pepigi fœdus, inquit, cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de Virgine. Quam enim partem in me haberet Deus deſuper, & hæreditatem omnipotens de excelſis? *b* Rectiſſime cum oculis fœdus pepigit, cum oculis enim paciſcendum eſt ei,

qui

qui tueri vult Castitatem. Nam nisi oculi certâ lege & fœdere obligati sint ac constricti, nullum erit tam firmum Castitatis propositum, quod oculorum, fraus vel importunitas, vel etiam negligentia; & leuitas non labefactet. Ephremi dictum est: Aquæ ductus confractus perdit aquas; oculorum distractio mentem castam destruit *c*. Hinc Christus vt oculorum procacitatem comprimeret, legem tulit tam seueram: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo *d*. Per Mosen, inquit Gregorius, luxuria perpetrata, per auctorem munditiæ Christum, etiam cogitata damnarunt *e*. Hinc tot monita, tot præcepta oculis data: Ne respicias mulierem, &c. Virginem ne conspicias &c. Auerte faciem tuam à muliere comptâ, &c. *f* Hinc illa multo prudentior quam seuerior Zaleuci Locrensium legislatoris lex de eruendis oculis adultero, vt qui sint adulterij vel duces, vel suasores. Oculum, primam amoris viam esse, non absurde dixit Lucianus. Oculus, Amoris principium est, Platoni: Amoris sedes, Philostrato.

Si nescis, OCVLI, *sunt in amore duces.* g

Ea, inquit Nazianzenus, oculi impudici & auidi attingunt, qui nefas est attingere: sunt enim organum auidissimum atque promptissimum. Hinc eleganter Basilius: Oculis, inquit, velut *manibus incorporeis*, quicquid volumus, attingimus. *h*

a 2. *Reg. c.* 11. *v.* 2.
b *Iob* 35. *vers.* 1.
c *Tom.* 2. *tract. de Humil.*
d *Matth. cap.* 5. *v.* 28.
e *In Iob cap.* 31.
f *Eccli. c.* 9. *v.* 3. 5. 8. 9.
g *Propert. lib.* 2 *eleg.* 15.
h *Lib. de vera virginitate.*

§. I.

QVod de Naphta, sulphureo bitumine Plinius: Huic, inquit, magna cognatio ignium, transiliuntque protinus in eam vndequaque visam; *a* hoc quoque de ardentibus oculorum tædis, & concupiscentiæ igne affirmare licet. Ideo continenda omnino sunt lumina, ne alienam videant formam & pulchritudinem, est enim his oculorum ignibus cum pulchritudine maxima cognatio; transiliunt in illam vndecunque visam. Decor natura suâ, inquit Tertullianus, *b* libidinis inuitator est. ÆDES. At viri boni aut feminæ pudicæ forma non lędet me. PARTH. O mi Ædesime, multa bona sunt, multa sunt optima, sed non tibi, non mihi, non illi alteri. Susanna bona erat, & sancta, sed non senum illorum oculis: bona erat (puto) & honesta Bersabee, sed non bona oculis Dauid: bonus erat, optimus erat, Hebræus Ioseph, & tamen oculos dominæ adussit. bona erat arbor Paradisi, sed suos illic oculos amisit Eua. Insani hominis est, oculos eruendos præbere, ea tamen lege, si gladiolo eruantur aureo. Virginea forma gladiolus est aureus curioso spectatori, sed oculos non minus perdit, qui sic perdit. Magnus ad cõcupiscentiam aditus est, hoc vnum VIDERE. nam, quod Clemens *c* Alexandrinus sapienter monet; dum lasciuiunt oculi, calescunt appetitiones. Sic prima fornicationis sagitta, est oculus ——— vritque videndo, femina. *d* Non tam eleganter quam verè multis sæpius occinendum: Caue tibi, tuisque oculis; caue animo tuo: Est mulier tactu viscus, visu basiliscus. ÆDES. sed reuera difficile est, hos scintillantes capitis nostri orbiculos, tam seueris semper legibus adstringere. Natura illos in capite, velut in animatæ turris vertice collocauit, tanquam speculatores, vt imminente malo reliqua membra præmonerent, & periculo subducerent. Ita oculi aperti sint necesse est, custodes enim sunt nostri corporis. PARTH. non nego esse, sed de his custodibus, cum Iuuenale *e* sæpe quis queat ——— sed quis custodiet ipsos Custodes? Ergo faciant officium oculi, corpus custodiant, sed ita, ne hosti prodant animum, quem clausi aut modeste depressi melius seruabunt, quàm biantes & aperti. Erigere se volunt? cælum aspiciant; submittere? terram tueantur. ÆDES. non adeo pulchrum censeam, sic deiecto semper vultu inter homines versari, quasi furti reum, PARTH. Imo vero pulcherrimum; sed nec decentior alius Verecundiæ habitus est, quam oculos deprimere, & in terram figere. Et scisne sanctissimo viro Ephremo, quid circa hoc, documenti dederit muliercula? ÆDES. aueo scire, enarra sis.

a *Plin.l.2.c.105.*
b *Tert.l.de cult.fem.*
c *Clem.l.3 pædag.c.11.*
d *Virg.3.Georg.*
e *Iuun.sat.6.vers.345.*

§. II.

PARTH. Edessam tendebat Ephrem; *a* in via Deum sic precabatur: Domine, tu meũ hoc iter sic dirige, vt primo vrbis ingressu, in eum virum incidam, qui mecum disserat super ijs, quę sint iuuando & excolendo animo. Cumque iam citatiore gressu portæ immineret, secum ipse cæpit disquirere, & quas viro illi quæstiones poneret, quę primo, quæ loco vltimo interrogaret. Dum sic suis mersus cogitationibus incedit, en tibi mulier leuicula, sub ipsam portam illi fit obuia. Ephrem fixis in eam oculis, quasi emota mentis substitit: turbabatur nimirum vir sanctus hoc feminę occursu, dolebatque votis Deum non annuisse; ita tristes & indignantes oculos in feminæ vultu statuit. Non minus illa, eum sic stantem obtutu acerrimo cæpit contemplari. Vbi sic inter mutuos aspectus aliquamdiu silentium tenuit, demum prior Ephrem, pudorem femellæ incussurus: Non erubescis, inquit, procacula, tam fixis oculis me petere? Non erubesco, inquit illa, mi bone vir: licere mihi reor te aspicere, ex te tuoque latere sumpta sum. Tibi vero conuenit, non feminas, sed terram matrem tuam aspicere, è qua sumptus es, & in quam reuersurus es. Audijt Ephremus inexspectatam prorsus concionem, & ipse sibi tacitus dixit: *Hoc habes*, mi Ephrem, & nunc votis tuis satisfactum. Petijsti à Deo vitæ magistrum, & nactus es. Huic feminæ minerual debes, & gratias. Idem Deus viri, idem feminæ ore loquitur. Habes abundè satis in hunc diem, habes in multos annos quod discas, & exerceas: oculos custodi, feminis eos claude, terrę aperi, & sepulchrum circumspice. Et nos, mi Ædesime, aut cęlo attollamus oculos, aut terræ defigamus: ita *volare* docendi sunt oculi, & *repere*, volare ad Deum, repere ad sepulchrum. Grande bonum, oculus tranquillè pudicus.

Et castigatæ collecta modestia frontis.

ÆDES. Permitte, vt te turbem, & interfari liceat. & cur oculi in humani corporis fortura, vltimi omnium vitam accipiunt (sic fertur) & amittunt primi, cùm moriendum? PARTH. Optimè id constituit natura, vt quo maius est ipsorum periculum, eò minus sit nocendi spatium; & sapientissimè Deus, oculos fletus instrumentum esse voluit, vt quo vitiorum sordes hauriuntur, eodem per lacrymas diluantur. Nec enim amori tantum, sed & omnibus vitijs in animum per oculos via est, vt rectè affirmat Fabius. Huic adulterium monstrant, huic incestum, huic domum quam concupiscat; irritamenta vitiorum ducesque scelerum sunt oculi, adeoque pars innocentiæ est cæcitas, qua cupiditatibus innumeris via inciditur. Samson ille abstemius, & magno Dei dono natus, vt Dalilam vidit, perijt; iam cæcus perditum robur reparauit, quod malè oculatus perdiderat. Homo libidinis amans, compedes gerit in oculis quibus vinciat, gluten quo affigat, hamum quo inuncet, flammas quibus adurat, sagittas quibus confodiat, & suum animum, & aliorum. His compedibus vinctus, hoc hamo inuncatus, his flammis adustus, his sagittis confossus est Assyrius Holofernes, vidit Iuditham, & vitam perdidit: *Cumque intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holofernes.* b

a *Sozom.lib.3.hist.Eccl.16.Sur.tom.1.Feb.1. è Metaph.*
b *Iud.cap.10.v.17.*

§. III.

ALexandri Macedonis non tam miror inuictam dextram, quàm pudicos oculos: Darij vxorem, inquit Plutarchus, *a* quia formosissima dicebatur, noluit in suum venire conspectum. Oculorum pestem quia prudenter timuit fortissimè cauit, magis victor, Darij coniugem non videndo, quàm Darium vincendo. Periclem Atheniensium principem hoc quoque nomine laudatissimum nõ transeo. Hic, cum in prætura collegam haberet Sophoclem, ac is publico officio vna districtus, prætereuntis pueri formam impensius laudasset, intemperantiam eius perstringens, Prætoris, inquit, non solum manus à pecunię lucro, sed etiam oculi à libidinoso aspectu debent esse continentes *b*. Væ nobis Christianis, supremi iudicij die: leges nostras tam exactè nouimus, quàm facilè in eas delinquimus

mus. Clamat legiſlator Chriſtus: Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te: bonum tibi eſt vnum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis *c*. Seria lex: ſed apud multos petulantia oculorum ab ea non cadit; iocum putant, emiſſitios ſuos oculos, velut pecus ſuum, in omnem libidinem agere. Rari hodie Iobi viuimus, qui cum oculis fœdus ineamus, vt ne cogitent quidem de virgine: Salomones potius ſumus, & oculos noſtros penitus exleges facimus. Omnia, inquit Salomon, quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis *d*. Et quam tu ab eo vitæ ſanctimoniam ſperes, qui ſuos ipſe oculos ſic hortatur: Ite mei oculi, & quaquà lubet, expatiamini liberrimè; licet vobis, quicquid libet. Videte, vt intuendo exſatiemini, pro cupidine; nullius iucundæ rei conſpectum vobis eripiam: vna vobis lex eſt, LIBERTAS. Vbi tanta oculis licẽtia permittitur, actum eſt de animo. Vetus Patrum dictum: Incuſtoditus viſus, incuſtoditæ mentis eſt nuncius. Et ſicut domus munda non erit, cuius effractæ feneſtræ omne genus auium admittunt: ita nec mens pura, ſi mentis feneſtræ oculi, ad omnem pateant curioſitatem.

a *Libell. de curioſis.*
b *Valer. Max. lib. 4. c. 3.*
c *Matth. cap. 8. v. 9.*
d *Eccl. cap. 2. v. 10.*

§. IV.

ÆDES. Si tanta ſunt animo pericula ab oculis, non immeritò ſollicitus precatur Dauid: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* a PARTHEN. Et nos, ſi Caſtitas & pudicitia nobis ſit curæ, quotidie fœdus cum oculis inire, quotidie Deum rogare inſiſtemus: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem:* iuuabit Deus iuuari volentes, ſed ſeriò & conſtanter volentes. Scis quid Auguſtinus, de Alipio ſuorum ſodalium optimo narret. *b* Auerſabatur is omnem ſpectaculorum turpitudinem, ſed cum ad amicorum blandiſſimos inuitatus & preces inuictus, iam etiam traheretur familiari violentia: Ad amphitheatrum, inquit, non totum Alipium pertrahetis: animus & oculi ibi non erunt: itaque abſens adero. Venitur, conſidetur, feruet opus. Alipius oculos, vt ſtatuerat, comprimit, animum, quantum poteſt, auertit ad alia. Vtinam & aures obturaſſet. Ita quidem cœpit, non ita finijt. Subitò ingens populi clamor coortus eſt: hic bonus Alipius curioſitate victus, noluit eſſe cœcus amplius, nec erat iam ille qui venerat, Sed vnus de turba, ad quam venerat. Ita oculos diu preſſos reſerauit, ſpectauit, clamauit, exarſit, abſtulit inde ſecum inſaniam, qua ſtimulabatur, non redire tantum cum illis à quibus antè trahebatur, ſed etiam præ illis, & alios ſecum trahere. Hanc tamen poſteà inſaniam, ad Auguſtini monita, ope diuina correxit. Adeò nunquam non orandus Deus: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Solent medici, cum morbos habent curandos ſęuiores, ægrum à quorundam ciborum non ſolum vſu, ſed & aſpectu arcere, ne vlla inter os & oculos committatur proditio, putetque æger ſalubre ſibi eſſe, quod ſuaue futurum credit. Ita (è Caſſiani ſententia) is ſecum ipſe agat, quem blandiens Caro ſæpius infeſtat; oculos à re grata quidem, ſed noxia; conſtanter abducat. Nam, Auguſtino teſte; ſolus aſpectus via recta eſt ad opus. Oculi raptores ad culpam, vt Gregorius loquitur, pręuertendi ſunt rationis imperio, & maturè, obductis quaſi valuis, ab aſpectu cohibendi.

a *Pſal. 118. v. 73.*
b *Lib. 6. Confeſſ. cap. 8.*

§. V.

VXorem Lothi, vel etiam hac de cauſſa, exemplo tam inuſitato punitam arbitratur Ambroſius, quòd vrbem impudicam & gentem laſciuam, reggreſſis illuc oculis eſſet intuita. Quandoque non eruendus tantum eſt oculus, ſed & proijciendus, *erue eum & proijce abs te.* a Sunt qui petulantiorem oculum eruant; ſed minimè abijciant: libidinem aliquamdiu intermittunt, ſed libidinis occaſiones non fugiunt. Non ita caſtiſſimus Ioſeph, qui oculum eruiſſe non contentus, cum etiam à ſe proiecit: fauores dominę atque minas, non tantum contempſit, ſed & blandiſſima vi trahentem eluſit, profugitque abiecta veſte. Quot caſtiſſimi homines, non tantum eruerunt, ſed ita proiecerunt curioſiorem illum, & *ſcandalizantem* oculum, vt nec matrum

quidem vel ſororum conſpectum ſuſtinerent, Pior Ægyptius, ipſis quinquaginta annis ſolitudinem habitauit, Angelis quàm hominibus notior, vix demum Obedientiæ lege compulſus, ad ſpeluncæ limen prodijt, & à ſorore anu ſe conſpici paſſus eſt. Huic complures alij, ob eandem oculorum verecundam noctem annumerandi. Nec defuerunt cui oppidò ſeueras, & ſanguine ſcriptas leges oculis ſuis dictarint.

Lucia, religioſiſſima virgo, facinus retro ſæculis inauditum eſt auſa, & ab hoc NICETA noſtro non multum inferior. Audijt illa, impurum amatorē à ſuis oculis peſtem traxiſſe & vri; nec diu cunctata; Itane, inquit, meos ille oculos ardet? Rex Britannorum? adeóne illi placent mei oculi? oculos meos habebit. Mox vtramque hanc lucentem ſtellam à cælo ſuo reuulſit; oculum vtrumque eruit, & proco tranſmiſit, maluitque perire ſua quàm ſe. An non Domini legem, *erue eum & proijce abs te*, fortiſſima ſimplicitate ſeruauit? non eruit? non proiecit? nec vnum tantum; ſed ambos oculos, etiam inſontes, non quod deliquerint videndo, ſed ne viſi alios iuuent delinquere. Amans Caſtitatis nec videre vult, nec videri; oculos cœcitate ſancta caſtigat.

Matth.c.18.v.19.

§. VI.

ÆDES. Ah, quantis nos interuallis abſumus à tam illuſtri & forti pudicitiâ oculorum? PART. ſed nec opus vt ferro ſcrutemur, & eruamus oculos: *claude*, & eruiſti; *contine*, proieciſti: præſtabit olim, fuiſſe luſcum & cælo recipi, quàm vagis oculis liberè vſum, & gehennę addici. Nimis quàm clarè legiſlator noſter edicit: a *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum & proijce abs te: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Luciæ factum fortaſſe non ſit imitabile, habemus & alia quæ imitemur. In rebus geſtis S. Caroli Boromæi admiranda ſunt multa, inter prima non immeritò numerem illud. Habitauit vir ſanctus aliquanto tempore ad forum, vbi ob hominum frequentiam, largiſſimum ſemper pabulum habere potuiſſet curioſitas, ſed adeò ille fluentem ad omnia curioſitatem auerſatus eſt, vt non tantum totos dies ad feneſtras non combuſſerit (qui plurimorum ſæpe mos eſt) ſed nec horas, nec horæ partes proſpiciendo conſumpſerit, imò proſpexit nunquam, ac ſi deſertum aut carcerem habitaret æternæ noctis damnatum. Hunc, mi Ædeſime, hunc virum, oculorum ſuorum dominum appellemus, quē conſtat & affectum fuiſſe, & magnum ſui in omnibus victorem. Viris non cedit ſexus infirmior.

Sara virginum ſacratum Antiſtita, in monaſterio agebat Scythiotico, quod loco non inamœno ſitum limpidiſſimus fluuiolus alluebat. Amnis hoc placido meatu ibat illimis, & perlucidus vndis cryſtallinis, per quas numerabilis altè, calculus omnis erat; viridis margo mitiſſimum hunc amnem ad oculorum amœnitatem veſtiebat: quiſquis vidit, laudauit hoc tam leniter ambulans vitrum. Sara argenteam hanc aquam commendari ſæpius audiuit, & vt fit, videndi cupiditatem ei fecit laudantium multitudo. At illa potens ſui, ſuorumque oculorum verè domina & imperatrix, hanc ipſa ſibi legem ſtatuit: Riuulum illum præter labentē vt videas (aiebat illa ſecum) nulla neceſſitas cogit, ad perennes ſuper aſtra fontes peruenire poteris, illo non viſo. Sunt in orbe maioris amœnitatis plurima, quę tamen tuos oculos nunquam attingent, inter hęc ſit & iſte riuulus. Quare ſeriò tibi edico, feneſtram ad hunc proſpectum nunquam aperies. Dixit, & fecit: atque annis ſexaginta proxime hanc aquam habitauit, eam tamen ſpectauit nunquam. Ab hoſte non potente certamen longum & difficile, victoriâ illuſtris, quam obtinuit oculorum continentia. Hoc ferro fodiamus oculos, *Continentia*. Quæ tunc religioſior ſit neceſſe eſt, quò maius ruinæ ac lapſus eſt periculum.

a *Matth.c.5.v.29.*

§. VII.

ET nunquam audiſti quid monoſticho non inuenuſtum moneat faciendum, cum oculis periculum eſt, ab illice mulierum formâ, Attende; cano.

Quid facies, facies Veneris ſi veneris ante?
Non ſedeas, ſed eas; ne pereas per eas.

Capis? ſi virginei vultus elegantia oculos tuos incipiat laceſſere, tu aut abi aut peri: qui abire non vult, vult perire. ÆDES. Oculos clau-

claudam, & manebo. PARTH. claudere potes, sed & recludere potes, quamdiu manes. Bonum est operire oculos, optimum & tutissimum abire. Alipius cautè se gessit in spectaculis, sed non constanter: diu assedit cœcus cum laude, hanc tamen omnem perdidit, vitiosè oculatus in fine. Nimis quàm sæpe Alipij sumus, oculis fidimus, & imminente periculo, modestè in latebras recessuros speramus. Fallimur; hi proditores tunc minimè seruant fidem, cum maximè deberent. Oculis ergo ne fide; bonũ est illos claudere, & persuadere ne velint videre, sed melius est & longè tutius, illos abducere, ne possint videre, etsi velint Bernardus, antequam Religioni se addiceret, feminam semel fixioribus oculis est intuitus: mox, vt ad se redijt, adeò suam ipse curiositatem erubuit, itaque exarsit hanc in se quàm celerrimè vindicare, vt neglecta longiore deliberatione, rigente cęlo, aquæ gelidissimæ stagnum insilierit. Hic collo tenus vsque eò constitit immersus, dum exsanguis pœnè conglaciaret. Ita omnem in se libidinis calorem extinxit.

Habes, NICETA, sanctissimum tui facinoris ęmulatorem, qui licet linguam dentibus non cõuulserit, licet cruento bolo non pugnarit, Cupidinem tamen egregiè triumphauit, & ob vnicum molliorem flexum oculorum, omnia corporis membra ad pœnam rapuit, seipsum fortiter expugnauit, & *vicit*. Hoc est oculos docere aliena forma non lædi. Sed ab oculis ad os descendamus.

CAPVT VIII.

Sextum INCONTINENTIAE *inuitamentum*. VERBA PRÆTEXTATA & IMPVDICA.

NOlite seduci: corrumpunt mores bonos colloquia praua. *a* Ah, quanti iuuenes hac vna peste perierunt, qui venenum, quod fortè respuebant oculis, hauserunt auribus. Et vti parum interest quâ parte letalis plaga veniat, si mortem inferat; ita non multum refert, per oculos an per aures pereas, modo pereas. Ægyptij, Harpocrati facturi, clamabant: *Lingua fortuna, lingua dæmon* b. *Vita & Mors* verè in manibus linguę sunt; *c* & plerumque aut Angelus aut diabolus illam insidet.

Lingua lasciua, sepulchrum patulum spurcitię & fœtoribus plenum: Sepulchrum patens est guttur eorum *d*. Miratur hic Chrysostomus, quod, cum cadauera terræ mandentur, & ne vicino putore nos lædant, altè defodiantur, verba tamen putida, lasciua; obscœna toties eruantur è pectore; & sæpe pluribus audientibus, vt damnum latius serpat, in medium efferantur. Sepulchrum patens & fœtens, os impurum. O mi Deus; quantus vbique horum sepulchrorũ numerus! Orbem, Ædesime, percurre; domorum angulos rimare, vbique fermè reperies procaciores linguas, quæ non otiosa tãtum, sed & fœda ac spurca instillent auribus; vbique sibilant hi colubri, vbique sermunculi, ad quos honesta frons se contrahat. Hieremias iam olim quęstus: *e* Attendi, ait, & auscultaui, nemo quod bonum est loquitur. Tale prorsus est nostrum hoc æuum: adeò vt si quis immundissimi mundi penitus deserendi caussam non habeat aliam, hęc satis impellat ad fugam; scilicet exire tot impudicos ac spurcos sermones. Ab vrbibus iam pridem exulat Verecundia verborum; quandoque vix satis tuta in religiosorũ penetralibus. Quamuis in his nunquam putem audiri talia, & non puniri. Inter profanos vero tanta verborum turpitudo, quanta libertas; tanta obscœnitas, quanta licentia & impunitas: vix vspiam inuenias qui vel verecundo gemitu, aut seueriore aspectu flagellet has colloquiorum sordes.

a 1. *Cor. cap.* 15. *v.* 33.
b *Plutarch. de Isi. & Osir.*
c *Prouerb. cap.* 18. *v.* 21.
d *Psal.* 13: *v.* 3.
e *Hier. cap.* 8. *v.* 6.

§. I.

ÆDES. O mi Partheni, tu nunquam in nouos mores refinges mundum, risum ferunt & plausum, non gemitus, nupta hæc & prætextata verba. PARTH. hoc est quod queror & doleo Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis *a*. Augustinus in seipso suisque sodalibus grauissimè hoc damnat; mutuis illi sese adhortationibus vrgebant: Eamus, & faciamus, & pudet non esse impudentem. *b*

Diuina

Diuina pagina, verborum alioqui parcissima, huic tamen sermonis petulantiæ castigandæ omnem expromit facundiam: Lingua, inquit, constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat totam natiuitis nostræ, inflammat à gehenna *c*. Spurci sermones verè sulphuratæ tædæ sunt ex inferis, quę mentes etiam castas & pudicas, nonnunquam prouocant ad impuros ignes. Cognata prorsus sunt, turpia dicere, & turpia facere; & properè; agitur quod libenter auditur. Melleus scriptor Bernardus: *d* vti sunt, inquit: elingues & muri, sic etiam sunt facundi & loquaces diaboli; inter hos signifer est lasciuus dæmon, cuius officium est, colloquia his verborum spurcitijs aspergere, inuerecundos sales vbique miscere. Guilielmus Peraldus, vir egregiè doctus & sanctus, Lugdunensis Antistes, hos tales sermones, *diaboli sputa*, rectissimè vocat; nimirum suo rem titulo proponit. Omnino diabolorum vomitus, & sputa sunt, omnes hæ verborum fœditates. nec aliud agit impurus fabulator, quàm vt os suum diabolo locet pro nido; è quo quid boni speres, quid honesti? Verborum turpium licentia, omnis impudentiæ nutrix est. Neque hoc in loquentis tantum perniciem vergis, sed eos etiam qui hæc talia loquentem audiunt, aspergine lutulenta inficit: paulatim pudor omnis per verba discutitur. Vnus est, inquit Bernardus *e* qui loquitur, & vnum dumtaxat verbum profert, & tamen illud vnum verbum, vno in momento, audientium dum aures afficit, animas interficit. Sed fortè Peraldos aut Bernardos non audias, alium oppono, cui nefas contradicere. Diuinus Paulus, seuerè hîc imperat: Omnis sermo malus ex ore vestro nõ procedat *f*. Et vt scias quem maxime sermonem malum nominet: Fornicatio & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas quę ad rem non pertinet *g* Obserua, *nec nominetur in vobis*. Nam vti optime Tullius: Pudici, ait, etiam cum de pudicitia loquuntur, erubescunt, & si quidem rem odisse debemus, ipsa etiam rei nomina nobis sunt auersanda quod enim loquimur, non immerito & cogitare, & concupiscere arguimur, è labiorum scissura febris argumentum sumunt medici: è verbis turpibus mentem impudicam haud vanè coniectamus. Et quamuis omnis loquacitas pudori sit inimica, deuehit enim curiositatem libidinum vehiculum. ea tamen præcipue, quam Paulus immunditiam & turpitudinem vocat simulque rogans: Et nolite, inquit, contristare Spiritum sanctum Dei. Obscœni oris homo tam est odio Superis, vt vel ipsum lætitiæ auctorem Deum, afficeret tristitiâ. si eâ Deus posset affici.

a *Prouerb. cap. 2. v. 4.*
b *Lib. 2. conf. c. 2. & 9.*
c *Iac. cap. 3. v. 6.*
d *Sermon. de 7. spirit.*
e *Sermon. 24. in Cant.*
f *Ad Ephes. c. 4. v. 29.*
g *Idem c. 5. v. 5.*

§. II.

CAluinianam illam pietatem meritò detestamur quæ sacros calices in profana pocula liquat, eaque impudicis ex Ouidianâ metamorphosi fabellis insignit. Et putes tu, mi Ædesime, Deo probari si quis ore suo, per quod dominicus Angelorum panis toties infertur, petulanter abutatur ad narrationes, iocos, cantiones Venereas, & animi sui vestibulum quo diuina Eucharistia excipitur, in lupanar mutet & prostibulum diaboli. Fœdum piaculum: linguam cœlestis epuli sedem, Veneris facere interpretem. Propter hæc venit ira Dei *a*. Et serum nimis est in flammis clamare, *vt refrigeret linguam meam* b Neque tantum cruciatur lingua, quod nimium eduliorum admiserit edendo, sed quod nimium verborum profuderit garriendo: nam prima, inquit Gregorius, malè conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, & plerumque parum castæ.

Petrus Damianus tam sanctus quàm facundus, linguam lasciuam eleganter turdo confert, cui idem quod alimento, hoc etiam exitio est, nam ex eo quod edit & egerit, viscus prouenit, quo & ipse & aues ceteræ capiuntur: ita prorsus impudicè garrulus, viscum excernit ore, quo eum stygij aucupes affigant. Condemnabit te os tuum, inquit Iobus, *c* & labia tua respondebunt tibi. Plinius sterilescere affirmat oleam, si eam capra lingua tondeat,

deat, aut lambat tantum *d*. Sanè si olidus caper talis, illoti oris homo, colloquijs interueniat, iuuenum animos velut adolescentes oleas facillimè ita corrumpit, vt, quod semel malè audierunt, eius per omnem vitam pessimè recordentur, quod libenter auditur, celerrimè excipitur, eoque grauius nocet, quò suauius instillatur & quamuis non statim officiat, semina tamen in animo relinquit, sequiturque auditoré, resurrecturum posteà malũ.

Bernardinus gente nobilis, patria Senensis, tam verecundus à puero fuit, vt quoties sordidum eiusce modi verbum audisset, non aliter colorem duceret, quam si quis ei vultum colapho percurrisset. vnde coæui pueri, si quando sordidè locuti, viso eo: tacete, dicebant, tacete; Bernardinus venit. Vtinam, ô vtinam plures hoc æuo Bernardini sint, qui acetum porrigant, ore tam illoto garrientibus. Sed, quod mireris, etiam inter idololatras hoc acetum venale fuit. Epictetus: *e* Periculosum est, inquit, ad oris obscœnitatem progredi. Cum igitur tale quippiam inciderit, obiurgabis eum qui talem sermonem iniecerit; aut taciturnitate saltem, & rubore vultuque ostẽdes, eam tibi orationem displicuisse.

Nil dictu fœdum visuque hac limina tangat;
Intra quæ puer est. procul hinc, procul inde puella
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti. *f*

Et verissimè Plautus: Ego, inquit, illum perijsse duco, cui perijt pudor. Ergone, ô bone IESV, ô iudex orbis, etiam ab idololatris apud tribunal tuum damnabimur! ergo etiam hostes tui sententiam in nos dicent? perijmus, nisi nos vel hinc etiam perire sentiamus. Vicinum est exitium, ni illud caueamus omni verborum circumscriptione.

a *Ad Ephes. c.* 5. *v.* 7.
b *Luc. cap.* 16. *v.* 14.
c *Iob cap.* 15. *v.* 6.
d *Plin. lib.* 15. *c.* 8. *& lib.* 17. *c.* 24.
e *Enchir. ca.* 55.
f *Iuuenal. sat.* 14. *v.* 44.

§. III.

ÆDES. Partheni, rigidus censor es in has proteruiores linguas & nefas per se, liberiores facetias serere. PARTH. Non per me, sed per Christianam legem, & quasi vero facetus esse nemo possit, nisi & lasciuus sit? sæpe, dum facetias aut vrbanitatem affectamus, modestiam exuimus. At, ea demum iucunda nobis sint, quæ honesta. Sed multi, vt flagitium honesto nomine prætexant, istam oris spurcitiem, aulicam comitatem appellant. Hoc est bis peccare, peccatum virtutis titulo vendere. Paulinum, imò diuinum tibi edictum iterum occento: *Profana autem & inaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem* a. Neque in hoc hæreticorum sutelis & fallacijs, verborum spurcities multum impar est. Sermo eorum vt cancer serpit. Cancer, seu, gangræna, horribilis & edax morbus, viuas carnes fœdè depascitur: ita prorsus petulantiores hæ narratiunculæ, fabulæ, cantiunculæ nimium quantum serpunt, & quidquid casti pudoris reperiunt, vitiant. Abominationes Domini, cogitationes malæ, & purus sermo pulcherrimus *b*. Qui loquitur iniqua, non potest latere, nec preteriet illum corripiens iudicium *c*. Non abscondit se ab eo omnis sermo. *d*

Refert Surius, *e* VVallericum abbatem iter fecisse hieme, & frigoris sæuitie compulsum, è via diuertisse in ædes hominis quem minimè profanum credebat. Sed hic multò acerbius frigus virum optimum excepit, vbi nec scintillam diuini amoris reperit. Paterfamilias & loci iudex, non in otiosos tantum; sed & obscœnos sermones erumpere cœperunt. Hic VVallericus: vtique, ait, Euangelij legem meministis; quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij *f*. At effrontes illi monitorem cachinno eludere, audacius loqui & fœdiora etiam effutire, Cum iterum VVallericus: volebam, inquit, caloris hic aliquid haurire corpori fouendo, sed linguę vestræ grauius adurunt quam vllum frigus; expellor, vos videritis, qui hanc oris impuritatem ad Dei tribunal purgetis. At illi, Iret modò bonis auibus, vt qui etiam inuocatus venisset; nec vllus nostrum, inquit alter, penulam tibi scindet vt maneas, abi licet, abi. Sed & abeuntem dicterijs impuris impetebant. Non distulit vltor Deus, & obscœnam linguæ petulantiam vindicta manifestaria castigauit: illum quidem cęcitas, hunc inguinaria lues

 inuasit,

inuasit, vrgebant miseri, & iam reuocatum volebant, quem linguis eiecerant: frustra. hunc fœda corporis putredo citò extinxit, ille diutius vixit, sed productiore supplicio cœcus.

a 2. *Tim. cap.* 2. *v.* 17.
b *Prouerb. cap.* 15. *v.* 26.
c *Sapient. cap.* 1. *ver.* 8.
d *Eccli. cap.* 24. *v.* 20.
e *Sur.* 1. *April. de S. VVallerico*,
f *Matth. cap.* 12. *v.* 36.

§. IV.

NOn immerito Rodulphus episcopus Eugubinus, *a* vir sanctissimus, fratrem suum natu iuniorem, Petrum, flagellari, & quadraginta diebus, omni vino abstinere iussit, quod in familiari colloquio verbum lasciuius protulisset. Elzearius Comes Ariani, *b* dynasta integerrimus, has aulæ suæ leges condidit:

1. Diebus singulis, rei diuinæ interesse.
2. Singulis hebdomadibus, de peccatis confiteri.
3. Singulis mensibus, diuinam mensam accumbere.
4. Aut caste viuere, aut domo cedere.
5. Non tesseris ludere, nec alio simili lusu se oblectare.
6. Iuramentis, verbisque inhonestis ac turpibus penitus abstinere.

O præclaræ leges & dignæ quæ ad omnium ædium valuas figantur, vnde & iuuenes senesque discant, & magis sapere, & cautiùs loqui. Maturè igitur, animum & os ad omnem verecuudiam is componat, cui curæ est Castitatis eminentissima nobilitas. ÆDES. Sed quid in mensa, in conuiuijs, in circulis, in plurium consessu faciendum, cum hæ verborum sordes plenis faucibus sparguntur? PARTHENIVS. Nosti quid suadeat Siracides? Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire. *c* Claudendæ sunt aures impuris vocibus, & quidem primis. nam cum initium fecerunt admissæque sunt, plus audent. Qui sermones spurcos non inuitis auribus admittunt, ij castaneis similes sunt, sed in ignem coniectis & violatis, quæ veste iam scissa non se produnt, non crepant, non subsiliunt, quod tamen faciunt integræ, & quarum tunica nondum rupta est. Ita prorsus ij quos libidinis ignis iam adussit, cum lasciua audiunt, nihil obstrepunt, non reprehendunt, tacent, subrident, nec frontem contrahunt, & quam hæc talia sibi non displiceant, improbo silentio satis ostendunt. His longè deteriores sunt, qui spurcè loquentem non tantum benigne audiunt, sed & iuuant, atque de suo addunt, faciuntque huic vesti propudiosam laciniam. Diogenes obseruans duos è scholasticis in via sermonem & capita conferentes, interrogauit alterum, in quod colloquium cum altero venisset; cum is quid sibi narratum esset, exponeret, vtrique plagas infligi iussit, alteri quod tale quid narrasset, alteri quod audisset. rectè factum. Nec Christianis hoc ignarum, quandoque tam grauiter delinquere audientem quàm recensentem. Et quod de obtrectationis vitio, hoc etiam de impuro sermone verè dicetur: diabolum æquè in obtrectatoris ore, quàm in auditoris aure desultare: idem hic, & dicere talia, & audire, piaculum est.

O Clitomache. ô nobilis athleta vbi es, qui si quis sermones iniecisset amatorios, surgere solebas & abscedere *d*. Ita, si quis importunior prætextata verba iaciat, repercutias illum sæuiore vt minimũ vultu, aut cũ Clitomacho subtrahas te ab ore impuro, si quidem carere velis hac aurium macula. In perpetua apud te statione rubor excubet, verecundiæ signum, Castimoniæ præambula certaque testatio: ostende saltem & tibi displicere, quod Deo nunquam placere potest. Paulum tibi denuo huc sisto: Nunc autem, inquit, deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. Extremum hoc commendat, vt altius infigat. Mirum! erupturam tussim comprimimus, & fœdissimam hanc saliuam vi erumpimus, eaque omnium aures conspuimus. Ædesime, sicut censorius Dei oculus vbique nobis obseruandus, ita censoriæ Dei aures nunquam non metuendæ: sic loquamur, vt sermo noster, si non eloquentia, saltem pretiosus sit verecundia.

a *Zacha. Lippeloo* 26. *Iunij de S. Rodulph.*
b *Idem* 27. *Septemb.*
c *Eccli. ca.* 28. *v.* 28.
d *Plutarch. lib.* 7. *q con.* 7.

CAPVT IX.

Septimum INCONTINENTIAE *inuitamentum.* MALI SOCII.

VTi speculum, etiam tersissimum maculam trahit ab anhelitu: sic homo cetera optimus & castissimus, à malorum societate næuos recipit. Qui communicauerit superbo, induit superbiam. *a* In quibusdam corporis morbis vehemens est contagio, sed nihil contagiosius est corruptis moribus: facillimè hi addiscuntur, adhærescunt, transfunduntur ab vno in alterum. mali mores, contagiosissima lues. nec vllus efficaciùs persuadet, quàm qui vitia docet exemplo. Verissimè Seneca: Versat nos, inquit, & præcipitat traditus per manus error, alienisque perimus exemplis. nemo sibi tantum errat, sed alij erroris caussa & auctor est. Primæuum hoc malum est. Vix Eua deliquit, & mox in societatem peccati attraxit maritum. Hæc omnium ferè vitiorum natura est, nolle solum esse, sed velle cum socio atque comite perire. Age cum improbo, & breui senties, quam blande inuitet vt sequaris, quo ille præit. Proclamat Moses: *b* Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. Idem proclamat & Isaias: *c* recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere; exite de medio eius.

Ægyptius seruator Ioseph tam exosus est improborum societatem, vt nec mortuus quidem, inter eos morari sustinuerit. Ideò suos ex Israele hæredes iureiurando adegit, vt, si quando Ægyptum migrando desererent, secum inde cadaueris sui reliquias asportarent. Voluit magnus hic Ægyptij prorex, nec cineres suos illaudatę familiaritatis notam contrahere: & vti Æyptios mores non probabat imitationi, sic nec terram sepulturæ: consortium malorum omni modo fugiendum iudicabat. Certum, qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea *d*. Vnicus prauæ vitæ iuuenis, quàm plurimos potest corrumpere:

—— sicut grex totus in agris
Vnius scabie cadit, & porrigine porci;
Vuaque conspecta liuorem ducit ab vua. e

Pastoris est, morbidam ouem illico separare, ne dum parcit ouiculæ, perdat gregem: cauti hominis est, omnem declinare amicum; omnes fugere socios; qui labem moribus affricare possint. Ea enim rerum natura est, vt cum bonus improbo se iungit, non improbus à bono emendetur, sed bonus ab improbo contaminetur. Inter malos bonum esse, est contra torrentem natare. Quod quandoque fieri posse non negarim, sed tam difficulter quàm raro. Verissimè Romanus Sapiens: *f* Sumuntur, inquit, à conuersantibus mores: & vt quædam in contactos corporis vitia transiliunt, ita animus mala sua proximis tradit. Ebriosus, conuictores in amorem vim traxit: impudicorum cætus fortem quoque & silicum virum emollijt: auaritia in proximos virus transtulit.

Dum spectant læsos oculi, læduntur & ipsi. g

Idcirco, mi Ædesime, melius est habere malorum odium quàm consortium. Nemo vitiosus non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut nescientibus allinit: sunt vitia quę commendantur exemplo, alia imprimuntur sermone, plurima allinuntur conuersatione, tutissimum est omnes suspectæ vitæ amicos ac sodales cauere, & discessionem ab ijs maturè facere, proximus periculo, diu tutus non erit: qui amat periculum, in illo peribit. *h*

a *Eccl. ca.* 13.
b *Num. ca.* 16. *v.* 36.
c *Is. cap.* 32. *v.* 11.
d *Eccli. ca.* 13. *v.* 1.
e *Iuuenal. sat.* 2. *v.* 80.
f *Sen lib.* 3. *de ira ca.* 8.
g *Ouid. lib.* 2. *ar.*
h *Eccl. cap.* 3. *v.* 27.

§. I.

MInuta quædam animalia, vt ait Phœdon, cum mordent, non sentiuntur, adeo tenuis illis & fallens in periculum vis est tumor morsum indicat. Idem plerisque omnibus in conuersatione malorum euenit: non deprehendunt quemadmodum, aut quando sibi nocuerint. nocuisse deprehendunt. Ideo beatus Paulus seuerè interdicens: Ne, inquit, commisceamini fornicarijs: scripsi vobis, cum huiusmodi nec cibum sumere *a*. Idcirco, ante circum-

circomſpiciendum eſt, quibuſcum edas aut bibas, quam quid edas aut bibas. Neſcitis, addit Paulus, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit *b*? Omni æuo ſic fuit: cum peruerſo peruertêris: Salomon, patrem induens ſapientiſſime monet: *c* Fili mi, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis. Si dixerint: Veni nobiſcum &c. Sortem mitte nobiſcum, marſupium ſit omnium noſtrum. fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à ſemitis eorum, pedes enim illorum ad malum currunt. Viua vox & conuictus ad docenda vitia, & ſuauis & potens eſt perſuaſio, habet enim vim præcepti frequenter aſpici, audire frequenter. Socium ergo improbum aut imiteris neceſſe eſt, aut inſecteris, vtrumque vitandum eſt, ne aut malis ſimilis, aut multis inimicus fias, malorum enim vbique plurimos inuenies. Cum vis verſare, qui te meliorem facturi ſunt; hos admitte, quos tu potes facere meliores, aut illi te. Æqualium quidem vſus dulcior, ſed ſenum aut hominum religioſorum tutior eſt. Mulierum familiaritatem damnat Baſilius, non quia ipſæ ſint malæ, ſed quia earum familiaritas. danda, inquit, eſt opera, vt mulierum colloquia funditus fugiamus. *d* Memento ſemper, ait Hieronymus, *e* quod paradiſi colonum de poſſeſſione ſua eiecerit mulier. Remoue paleas, nondũ extinctus eſt ignis clamat Vrſinus. *f* ÆDES. Liceat interfari ſæpe ardua nimis erit hęc diſceſſio à coniunctiſſimis ſodalibus. PART. Sit ardua, quia tamen neceſſaria, omnino facienda eſt. Arduũ remedium eſt vt vitam ſerues, brachium aut crus dare præſecandum: Chriſti tamen præceptum eſſe non negabis: *Si manus tua vel pes tuus ſcandalizat te abſcinde eum & proijce abs te g*. Quid ſibi coniunctius quis habet, quam ſua membra? ea tamen ſæpe ſunt amputanda, immedicabile vulnus enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur. Sic & amicus, Ædeſime, ſic & ſodalis aut ſocius quicunque amputandus eſt, ſi tibi noxius eſt. & quid hic cunctandum? multo melius eſt, familiaritatem amico quam Chriſto renunciare, & iacturam facere amicitię potius quam animę.

a 1. *Cor. cap.* 5.
b *Ibidem verſ.* 9.
c *Prou. c.* 1. *v.* 10. 14. 15. 16.
d *Baſil. in conſt. mon. cap.* 4.
e *Ad Napotian.*
f *S. Gregor. l.* 4. *dial. c.* 11.
g *Matth. cap.* 18. *v.* 8.

§. II.

O Petre, Petre! ô Eccleſiæ Petra, nec inferorum machinis ceſſura, vnius tamen ancillæ voculâ quaſſata! nimirum petra erat Petrus, quamdiu erat inter bonos. vix ab ijs digreſſus, improborum contubernium abijt, & en tibi iam non petram, ſed arundinem. verbulo ſternitur, quęſtiuncula vnica deijcitur, ad vocem feminæ virum exuit, & ex animoſo in timidiſſimum mutatur; negat eum ſibi notum, pro quo paullo ante millies mori obſtinarat; cuius ante pauculas horas ſanguinem hauſerat in menſâ; cuius corpus epulatus fuerat, noſſe tamen negat quem illâmet ipsâ horâ ferro propugnarat; tamen noſſe negat eum qui illo ipſo veſpere lauandos ac tergendos pedes porrexerat, paratus etiam manus & caput offerre huic balneo; & tamen noſſe negat, cui carceris & mortis ſocietatem ſanctiſſime pollicitus fuerat, & tamen, eheu, & tamen hunc ipſum amantiſſimum omnium & notiſſimum hominem negat ſibi notum, negando iurat, iurando deteſtatur. O Petre, inter Apoſtolos cordatiſſimus eras Domini defenſor, inter facinoroſos timidiſſimus es deſertor. Nempe aliud eſt aula Cayphæ, aliud cœnaculum Meſſiæ; aliud Apoſtolorum, aliud ſunt colloquia ſicariorum: inter illos noſcitur Chriſtus, inter hos negatur. Tantum habet momenti ſocietas bonorum, vel improborum; illa virtutis, vitiorum hæc magiſtra eſt, & etiam nunc veriſſimum hoc: Cum electis electi, cum peruerſis peruerſi ſumus. Fugiamus, & illos tales moribus nigros caueamus ardenti ſtudio. Nominatim vero fugiendi nobis ſunt, qui & ipſi fugiunt, ſed conciones in templis, litterarias exercitationes in ſcholis; qui piorum librorum lectionem, ſacramentorum frequentationem negligunt, qui popinas & ganeas, qui conuiuia & ſympoſia, qui mulierum amicitias, ſaltationes, choreas ſectantur, non ſine certo tam ſtudiorum quam ſalutis diſpendio, & vt verbo præcipiam, quiſquis otium non fugit, hunc tu maxime fuge. Otioſus ad omne vitium

ne vitium tam discendum quam docendum aptissimus est. Otiosus nec pios libellos, nec sacras conciones, nec sacramenta curat, nec templa. Pro libellis chartulas lusorias, pro concionibus compotatiunculas, pro templis choreas frequentat: & vt tempus suauius fallat, nunc solem somno excludit, & mero meridie stertit, nunc ambulatiunculas instituit, nunc mulierculatum fabellas excipit; omnia agit vt nihil agat:

—— *hic niger est, hunc tu Romane caueto.*

Otiosus nemo est, qui non & vitiosus sit. hunc talem vt vicinam pestem consortio nostro excludamus mature.

§. III.

QVod si etiam famæ nominisque rationem habeamus, deterioris notæ socios quam maxime auersemur, nisi & tales haberi velimus, quales illi sunt, aut illis contemptiores. Inualuit iam opinio, ab ijs viuendi nos accipere similitudinem, quibus cum versandi hauserimus cupiditatem. nec falluntur qui se opinantur; testem habent Salomonem: Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur *a*. Et vti vinum dilutum colorem mutat, etsi non omnem vini virtutem perdat: sic boni nominis ac famæ colorem amittit, qui admittit socios tam dilutæ probitatis. Hieronymus: *b* Tales, inquit, habeto socios quorum contubernio non infameris: non ornentur veste, sed moribus, non calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Talis quisque censetur, qualis est, qui cum versatur. Nosti; aues concolores simul volant. Vis nosse hominem? attende quorum familiaritati assuescat, amicitia pares, aut accipit, aut facit. Ergo, qui probus, qui honestus vult videri, & proborum & honestorum amicitiam amet, & ambiat, qui pensi non habet famam, & omnium indiscriminatim amicus fit, breui plurimos numerabit titulos, sed parum speciosos.

Augustinus senex, de seipso iuuene queritur, &: *c* Præceps ibam, inquit, tanta cæcitate, vt inter coætaneos meos puderet me minoris dedecoris quam audiebam eos iactantes flagitia sua, & tanto gloriantes magis, quanto magis turpes essent: libebat malum facere, non solum libidine facti, verum etiam laudis. Quid dignum est vituperatione nisi vitium? ego, ne vituperarer, vitiosior fiebam: fingebam me fecisse quod non feceram, ne viderer abiectior quo eram innocentior, & ne vilior haberer, quo eram castior. Ecce cum quibus comitibus iter agebam platearum Babyloniæ, & volutabar in cæno, tanquam in cinnamomo & vnguentis pretiosis. O nimis inimica amicitia! ÆDES. Non adeo metuendi sunt, quia nisi me fallo, pauci sunt, qui tam professę sint impietatis, vt prima fronte flagitiorum licentiam vendant. PARTH. Vt vt est, eorum certe pauci non sunt, qui lupum ouinâ pellicula tegunt, & in quorundam familiaritatem eò blandius se primo insinuant, quo deinde perniciosius instigant ad pessimam libertatem. In hos aptè conuenit illud: *Homo homini lupus*. Fugiamus, Ædesime, fugiamus blandientes hos lupos. turpis, & plerumque sera nimis est cantilena: *Societas me perdidit.* At ridebimur vt inhumani & agrestes? rideant, modo non noceant: carior nobis sit pudicitia & integritas, quam vt ob eorum risum, fieri velimus fletu & lacrimis dignissimi. Qui vitare vult farinam, & vestium pullarum candidos næuos, nonne molam vitat? qui vultus atrorem metuit, nonne Cyclopum fornaces, & fabrorum ferrariorum officinas declinat? idem & nobis hic faciendum, idque tanto magis, quia vitia pelliciunt, serpunt, transiliunt, Apollonius Thyanæus sapienter hoc vnum à Dijs petijsse fertur: *d Nosse bonos, malos vitare.* Optimæ preces. Nos idem, sed à Deo precemur: bonos & nosse & imitari, improbos & odisse & fugere.

a *Prouerb. cap.* 13. *v.* 20.
b *Ad Nepotian.*
c *Aug l.* 2. *confess. c.* 3. 9. *&* 10.
d *Alex. ab Alex. lib.* 4. *cap.* 7 *Genial. dier.*

CAPVT X.

Incontinentiæ primi effectus: CORPVS DEBILITAT, OPES PERDIT.

FIniui, Ædesime, primos duos versiculos, qui Incontinentię inuitamenta continent:

Otia, Mensa, Libri, vaga Lumina, verba, Sodales:

Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc, fuge, vita hos.

Verſuum horum ænigmata & ſcrupos, vti petieras, in lucem dedi. Et ſi quidem ænigmatiſtes tuus eſſe debeam, etiam alteros illos verſiculos aliquâ luce perfundam, ſunt iſti:

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes:

Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.

Iubes pergere? ÆDES. quæſo te, Partheni, ceremonias & delicias omitte, ſi permittis, iubeo: ſi reſiſtis, oro & obſecro, Et hoc de me ſcias velim, moras à me non ſentiri, dum tu differis: ab ore narrantis pendeo. Nec tibi faſtidio ſit, auditorem habere vnicum: nos alter alteri ſat amplum theatrum ſumus. PARTH. Ergo deducamus ſermonem, ad vſque vmbilicum diei, poſt verbis ſaturi, è patinis pranſuri.

Priuula verba vtriuſq; verſiculi, ſunt, CORPVS DEBILITAT.

Non in animum tantùm libidinis toxicum graſſatur; ipſum etiam corpus eneruat & fœdat, cui & vires & valetudinem bonam ſubducit. Hîc ego falcem meam ſubſtringo: medicorum hæc res eſt, & illorum pronunciatis affirmanda. Vnicum produco, teſtem, qui vnus pro mille dicat, quàm Venus inimica ſit valetudini. Hippolytus Guarinonius, vir inter medicos etiam ſcriptis clarus, Anno Chriſtiano milleſimo ſexcenteſimo decimo librum typis vulgauit, in quo humanę gentis multiplicem, quà vitam, quà mores interitum deplorat Hic, libro quinto, ſexageſimo capiti, hunc pręfigit titulum: Naturalis demonſtratio & confirmatio, nullam peſtem ad corruptionem humanarum virium, deflorationem iuuentutis, & inexpectatam humanę vitæ præciſionem, æquè facere quàm Venerem. Eiuſdem libri, capiti ſexageſimo ſecundo, hanc præmittit inſcriptionem: Præclara & illuſtria teſtimonia Phyſices & Medicinæ Antiſtitum, quòd maius in orbe malum non ſit ad immaturam & præproperam mortem accelerandam quàm Venus. Eiuſdem libri quinti, capitis ſexageſimi tertij hoc eſt proloquium: Continentiam & Caſtitatem ad diuturnam valetudinem & vitam, non optimum ſolum & præſtantiſſimum eſſe remedium, ſed multò nobilius quid, humanęque rationi conuenientius digniuſque, quàm illicitam Venerem, aut etiam licitum coniugium. Audis, mi Ædeſime, quod nominatiſſimus & regius olim medicus, pro cælibe vita contra Veneream improbitatem teſtimonium dicat, vel in fronte ſolum dictorum capitum? Rationem & argumentorum pondus hic ommitto.

§. I.

CHryſoſtomum huic teſtem adiungo, agnoſce illius verba: *a* Qui in delicijs & luxuria vitam ducunt, reſoluta quidem corpora, & omni cera molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta, & eis eſt vita ſemper cum medicis & medicamentis: ſenſus autem ipſi tardi, graues, obtuſi, & quodammodo iam ſepulti. Magnus teſtis in rem præſentem: Contra verò non animi tantum bona, è limpidiſſimo pudicitiæ fonte promanant ſed etiam flos, venuſtas, vires corporis, vita ſanior, ſenectus tardior. Nō immeritò & Continentia illud glorietur. Flores mei, fructus honoris & honeſtatis; in me gratia omnis vitæ *b*. Ex te nunc, Ædeſime, ſciſcitor, ecquid ſentis de tot Anachoretis, qui in tanta cibi potuſque & parſimonia & penuria, tot annis produxerunt vitam: non illis hanc longæuitatem à Caſtitate potiſſimum conceſſam cenſes?

Simeon Stylites, illud Orbis miraculum, ille perdius atque pernox ſtator, per continua ieiunia, ad annum centeſimum nonum peruenit, at vt ſcias, vxorem nunquam habuit.

Antonius Magnus, cui Orbis pro libro fuit, centum & quinque annis vixit: at coniugem ignorauit.

Paulus, primus Eremicola, centeſimum decimum tertium annum attigit: at ſemper virgo permanſit.

Hilarion, pauperrimus monachus, & à ſole nunquam comedere viſus, vitæ annis octoginta quatuor, nullam vxorem duxit.

Panuphius, qui plurimis annis ſolo panè victitauit, nonagenarius euaſit, & coniugium neſciuit.

Macarius, annum nonageſimum exceſſit perpetuis ieiunijs: nuptias nunquam celebrauit.

Arſenius Arcadij & Honorij Imperatorum

rum Præceptor, ad centum viginti annos ætatem detulit? epithalamium ei nemo cecinit.

Romualdus Italus gente, hanc ipsam ætatem attigit, cultu victuque asperrimo: virginitatem semper coluit, & animi candorem iugalibus illecebris longè prætulit.

Franciscus de Paula, semel de die, pane & aqua se refecit, idque post occasum solem, nonagesimum tamen annum superauit, & iugi Castitate floruit.

Hieroymus Stridonensis laboriosam & exhaustam fame senectutem, ad octogesimum annum protulit, Castitatem tam seruauit integrè, quam copiosè laudauit.

Beda ab ætatis suæ anno septimo, ad nonagesimum secundum, in Religione virgo vixit, coniugij penitus ignarus.

Remigius, Pontificis Rhemensis officium gessit (quod rarum, & nescio an cuiquam alteri concessum) annos totos septuaginta quatuor. Vnde Iubilæus nominabatur vniuersè nonaginta sex annorum fuit, cum obijt: torum maritalem nunquam attigit.

Martinus Turonensis, octoginta sex æstates, Vdalricus Patauiensis Præsul centum quinque, Epiphanius centum quindecim autumnos vidit, crebra his sanctissimis viris obseruata ieiunia, Virginitas perpetua.

Longum, nominare sexcentos alios, quos parsimonia, & eorum quæ auiditatem euocant, modus & Castimonia ad longam senectutem perduxerunt. Reperies hodieque non paucos qui venerandam suam eruditamque canitiem partim abstinentiæ, partim Castimoniæ, iure optimo ascribant. Cœnobia ingredere & hominum Religiosorum ædes inuenies complures, qui sexaginta, septuaginta, octoginta, etiam nonaginta hiemes tolerarint, vitæ tanto longioris, quanto continentioris. Ante annos non multos, ad matertecam meam in pauperrimo cœnobio monialem reuisi, & vt sermo ibat, quæsiui, quot iam annis illic seruijsset Deo: respondit: quadraginta, obstupui ad hanc vocem, & mox eam serio intuitus, ex oculorum fide, viginti annorum virginem pronunciassem. Igitur Deo, inquam ego, gratias amplissimas memineris: extra Religionem nec virium istarum, nec huius coloris esses; iam obijsses; aut tumbam proximè spectares. Hoc etiam vitę continentis merces est, quæ quos cælibes, hos & longæuos facit. Et quis enim, ille, dic Ædesime, tam ferreus & aheneus, qui coniugij vinculis implexus, inter tot quotidie recursantes curas, mœrores, angores, infortunia, æquè sanus ac vegetus viuat, quàm is qui hoc vnum curat, vt Deo suo placeat. Illis alijs tot corpora sunt vestienda, tot ventres saturandi, tot morbi curandi, tot calamitates deplorandæ, tot funera lugenda, toties pœnè moriendum, quoties liberorum aut nepotum vnus extinguitur.

Sed mittamus valetudinis & vitę dispendia in coniugio: quot adolescentum & iuuenum sanitas & vita in hoc vno malignę Veneris Euripo naufragata est? dic mihi, vnde bubo, scabies Gallica, alijque innumerabiles morbi in humanum genus, velut ex insidijs prorumpunt, nisi ex hoc vno libidinis latibulo?

a *Tom. 5. hom. quòd nemo læditur, &c.*
b *Eccl. c. 24. v. 23. & 25.*

§. II.

De opibus, quas vti vires, licentior & libidinosior vita ambedit, vix est quod addam. Verè, prout versiculus monet, OPES PERDIT Incontinentia. Res liquet, peras & marsupia mirum quantum ab impuro amore exenterari, castus amor sine impensis est gratuitus inter duos pluresque reciprocatur: spurcus & Venereus, tam manus auro inijcit quàm animo. hîc illa cantilena occinitur: aut da, aut non ama. ah! quot miseri amatorculi post Paupertati fecere stipendia, qui prius Veneri. Euangelicus ille prodigus, quam bellè & quàm facilè omne suum patrimonium, inter impuræ vitæ homines decoxit? Iacta ipsi est alea; cũcta absorpta sunt, perierunt vniuersa, non naufragio, non ęgritudine, non sinistro casu, sed *viuendo luxuriosè*. Non tot absorpsit rates charybdis vorax; non tot absumpsit noxios Atheniense barathrum, quot emunxerunt tales amicæ aureos in eiusmodi luxu, ita bonus ille iuuenis porcorum demum conuiua factus est, vbi meretricum sympulo esse desijt. Prodigium est, quod addo. Fuit prisco æuo iuuenis, cui Mundus nomen (nihil minus ei conueniebat) qui Paulinam pudicam matronam ad inhonesta sollicitauit; eius pudicitiam

dicitiam vt auro expugnaret, viginti drachmarum myriadas, hoc est, viginti millia Philippeorum spopondit, si votis haberet obsequentem. Vah! quod hoc inauratæ petulantiæ portentum est? Nosti quid Demosthenes prudentissimè, Laidi pro nocte decem milia drachmarum stipulanti, responderit? *tanti pœnitere non emo.* Quàm verè hoc à te dictum, mi facundissime orator, inhonestę voluptati indiuiduum comitem ire POENITENTIAM. Quis vnquam Veneri vel horam, vel momentum seruiuit, quem impuræ seruitutis huius non pœnituerit, & puduerit? ÆDES. Oraculum fundis, Partheni: & priscis etiam illis notum fuit, vbi mel est, ibi & fel esse; & vbi vber, ibi tuber reperiri. PARTH. Atque, vt est in fabulis, litigarunt olim Ioue iudice, Voluptas & Dolor; neque illa huic, neque hic illi in vllo cessurus videbatur. Ad quos Iupiter: Bene est, inquit, ita vos componam, vt dirimi nequeatis. atque ita dissidentes adamãtino & inenodabili vinculo colligauit, velut fugitiuos seruos, vt neuter neutrum possit effugere, inde nunquam non simul sunt. Mirum quàm eleganter Mediolanensis Pontifex Ambrosius, Voluptatem producat, hunc in modum facundam: Ille apud me primus, qui omnium perditissimus; ille meus est, qui suus nõ est; ille mihi gratior qui sibi nequior. Calix aureus Babylonis in manu meâ, inebrians omnem terram; ex poculo meo biberunt omnes gentes. Hipponensis Præsul Augustinus quàm verè: O voluptates, inquit, quàm faciles aditus habetis, dum suadetis! & quàm difficiles exitus habebitis, cum perimetis? Dum suadetis, inungitis; sed postquam suaseritis, vsque ad mortem animæ pungitis. Habemus ergo iam illustria duo præmia libidinis: Corpus effętum, & depletum exhaustumque marsupium.

CAPVT XI.

Incontinentiæ effectus alteri: ANIMAM NECAT, INGENIVM IMPEDIT.

NEc sola hæc, nec summa mala sunt impuræ Veneris. Parum illi est vires & valetudinem corpori, crumenæ numos subtrahere: Nobiliore prædâ, & verò spolijs opimioribus triumphat. Animam impuri pessundat, & necat. Hoc illi quidem cum ceteris vitijs commune est, animum *Æternæ mortis* reum statuere. Sed hoc & facilius & celeriùs facit, quàm ferè vllum vitiorum. Hic enim vel vnâ atque vnicâ cogitatiunculâ impurâ, eaque sola quam nostrates Theologi, delectationem morosam nominant, æternis flammis obnoxij reddimur. Absit facinus, absit patrandi facinoris voluntas, æternæ tamen morti ille se obijcit, qui vel solum impuriorem cogitatum, in oblectationem sciens volens admittit. Hoc Augustino credes, apertissimè id pronuncianti: *a* Totus homo, ait, damnabitur, nisi hęc quæ sine voluntate operandi; sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.

Rectè castissimus Bernardus, cùm flagitiosas per puellam insidias sibi strui aduerteret, *latrones*, *latrones*, exclamauit. Sanè latro est omnis Venerea libido; latronum ritu amplexatur vt perimat; osculum mentitur cum Ioabo, vt sicam infigat in Amasam quem salutat. Et Senecæ monitum est: *b* Voluptates præcipuè exturba, & inuisissimas habe latronum more; in hoc nos amplexantur vt strangulent. Ah! quanti perierunt ab hac vna peste. Et quod lacrimis dignum, etiam fortissimi, etiam sapientissimi, & quod mireris, vel etiam sanctissimi; Samsones, Salomones, Dauides, hoc vno telo corruerunt. Et nos quî stabimus qui nec Samsone fortiores; nec Salomone sapientiores, nec sanctiores Dauide sumus; præsertim cum pericula nostra sic amemus, vt in ea proni magnoque nisu ruamus, & plerumque toti procumbamus in voluptatem.

Memini ego & horreo, quoties id memini, à Præceptore meo me audire, si centeni iuuenes inferorum flammis addicantur, è centenis istis nonaginta nouem, ob hoc de quo loquimur, vitium Carnis damnari; centesimum demum ob aliam aliquam grauiorem noxam. ÆDES. Coniectura hæc mihi non incredibilis est. PARTH. nec mihi certè. immobilis stat sententia in impuros iam lata: Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est

idolo-

idolorum seruitus, non habebunt hæreditatem in regno Dei.

a *Lib.12.de Trin.c.12.2.sen.d.24.*
b *Epist.51.fine.*

§. I.

MEmoriam quoque & ingenium ab hac fœdissimâ lue afflari & corrumpi, nimis quàm certum est, & verissimè Philosophorum Deus Aristoteles, *a* Venerem amentiæ præfectam ait. Scholas obsecro & gymnasia lustremus: hic tu mihi adolescentem aut iuuenem da, qui vnà & Veneri litet & Apollini, qui sit ingeniosus simul ac eruditus, & tamen parum castus. Monstrum hoc mihi foret, albo simillimum coruo. Non sine mysterio Musæ Virgines finguntur à poëtis: malè simul habitant libido & eruditio. De talibus verissimè Comicus:

Neque ius, neque bonum aut æquum sciunt,
Melius, peius, prosit, obsit; nihil vident
Nisi quod libido suggerit ——

Et Claudianus meus, poëtarum ocellus, assentitur:

Luxuries prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitrijs, hebetat caligine sensus.

Et verò si lubet, bibliothecas obeamus, & gnauè indagemus, an plus librorum scripserint cælibes & casti, an verò vinculis vxorijs attenti. Et qui possit, fac velle, Venereis facibus vel leuiter adustus, eâ tranquilitate animi & serenitate, qua opus est, tractare libros? quid sani sensûs, aut eruditæ cogitationis, è tali cloacâ (da veniã verbo) effodias? in impuro & sordente vase malè seruaueris opobalsamum, & diuinæ paginę oraculum est: In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis *b*. In fonte cœnoso ac turbido, nil liquido satis ac perspicuè cerni potest.

a *L.2. Rhet.cap.24.*
b *Sap.cap.1.v.4.*

CAPVT XII.

Incontinentiæ effectus tertij: FAMAM INQVINAT, VIRTVTES OMNES EXTIRPAT.

AD gemini versiculi finem, & vna sermonis antemeridiani, tendimus. Incontinentia in famam & Virtutes grassatur; illam *inquinat*, has *extirpat*. Hieronymi voces hic iure vsurpem: O luxuria, ô ignis infernalis, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintillæ praua colloquia, cuius fumus *infamia*, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. De iacturâ famæ non est quod longè disseram; res ipsa loquitur. nullum certè vitium est, quod plus erubescere nos cogat quam hoc, de quo sermo est. Meritò plurimum pudoris habet & ignominiæ, quod plurimũ habet infamiæ & turpitudinis. Nec ægrè credam, plurimos hominum, tum demum perfide mutos esse incipere, cùm hoc genus flagitij in confessione prodendum est. nec crebriùs violari Pœnitentiæ sacramentum, quàm ab silentio commissæ obscœnitatis. O tetrum flagitium! quod non tantum letalem plagam imponit, vt alia, sed & medelam excludit, & hoc vnum agit, vt quem semel nexuit, nunquam manu mittat. Nec illi satis, læsisse, pecuniam abstulisse, ingenium fregisse, memoriam hebetasse, iugulasse animam, nisi demum & famam rapiat, probique nominis thesaurum interuertat crudeli prædatione. Neque hoc mirum in hoste omnigenarum Virtutum, & amico Vitiorum omnium. ÆDES. Enimuerò, Partheni, hoc vltimum nondum ex toto persuasisti: habent Virtutes suum quęque hostem, habent & Vitia suum quodlibet aduersarium. PARTH. At ego te, mi Ædesime, hic quidem inoffenso pede ire velim, nec quicquam subsistere, aut addubitare. Non retracto dixi, idque leui opera planum facio. Libido sic immutat hominem, vt nec homo quidem maneat, verè iam pecus, post exutum turpiter hominem. Da mihi iuuenem, eiusmodi spurcitiarum amantem, & vide quid in illo solidę virtutis reperias? exulant virtutes, vbi libido victrix imperat. Canit olim Venusinus vates, de iuuene sui iuris facto:

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

Verissimum id est de homine obscœnarum sordium non puro: Cereus is est, non in vnum aliquod, sed in omne prorsus vitium. Principio quidem, non negabis, credo, si superbiæ eos studere dicam qui lasciuis oculis probari se cupiunt; qui comptuli, qui munduli, & nitiduli è meris pigmentis & nite-

 lis for-

lis formam sibi adstruunt, & hoc maximè agunt vt placeant. At auari forsan hi tales non esse videbuntur: non sint etiam: at erunt certè prodigi, quod æquè vitiosum est & turpe. Imò quod monstrosissimum meritò dicas, frequēter isti, & auari sunt simul, & effusi. Ab his pecunias auarissimè compilant, vt habeant quod in istos per prodigentiam effundant. Parentibus rapiunt, meretricibus donant. Inuidia plenum esse amorem Venereum nemo nescit. Veteres tibi tragœdias recantari vis? Troiæ labores & excidium, sed & plurium ciuitatum, imò & regnorum euersiones id satis loquuntur. De gula, non est quod multis astruam, in aperto est, monstrum esse libidinē sine gulâ. Sed neque familiariores amicos reperies quàm desidiam & luxuriam, otium & Venerem. Consigno cum Tullio, qui in Catone Maiore, Archytæ Tarentini verba sic refert: Nullam capitaliorem pestem, quàm corporis voluptatem hominibus à natura datam. Nec multò post subiungit: In voluptatis regno Virtus consistere non potest, quo circa nihil tam detestabile, tamque pestiferum quàm voluptas, siquidem cum maior est & longior, omne animi lumen extinguit. At verò Salomoni magis credes quā Ciceroni, aut Deo de Salomone. Hunc vbi libido triumphauit, vitiorum omnium mater idololatria turpissimè sub iugum misit. Quid virtutis remansit in Herode, postquam victas manus dedit Herodiadis petulantiæ, cuius incestum non lacrimis, sed cruoris riuulis deplorauit insontissimi Baptistæ præcisum caput. O luxuriam! ô charybdin quæ omnes animæ vires, imò & corporis, quin & omnem virtutem gulosè absorbet abliguritque. ÆDESIMVS. Persuades, Partheni, & me in tuam sententiam trahis vel inuitum.

§. I.

PARTH. Ædesime, suboleo quid velis. Epilogum expectas, & vt loqui desinam. Dentes credo, tibi pruriunt in cibum: nec mirum —— sexta iam linea tangitur vmbra, meridiem esse, & mihi stomachi mei horologiū dicit. Sed quæso te, patere, vterque suam prius & memoriam & patientiam exerceat, quàm mensam accumbat. Reuocemus in cumulum & synopsin, quicquid horis antemeridianis super NICETÆ nostri victoriâ prorsus obstupescendâ disseruimus. Et nisi me fallit memoria, ordinem hunc seruauimus.

Sermonis caput NICETAS fuit, verè victor, verè maior elogijs nostris quibuscunque. Quid illecebrarum, quidquid artis aut fraudis, quidquid machinarum Incontinentia, seu Libido habit, in NICETAM expediuit. Omnia tentauit fœdissimus Cupido, omnia superauit castissimus NICETAS, dolos, artes, fucos, fraudes, vim omnem expunxit; technas, illecebras; machinas elusit vniuersas. Nouo ausu & robore planè admirando suum debellauit hostem. Hanc ei victoriam dum mirabundi gratularemur, sermonos suauiter ad Incontinentiæ armamentarium deduxit. Hic duplicis generis arma reperimus, *Inuitamenta* & *Effectus*. Incontinentiæ: illlis oppugnat, istis iugulat. Ita primum lacessentis Incontinentiæ telum est OTIVM, horribilis catapulta contra omne genus bonarum actionum. Alterum Incontinentiæ telum oleo litum, vt sit penetrabilius, GVLA est. De hac notum illud Ambrosij: Saturitas Castitatem prodigit. Et sanè plures occidit Gula quàm gladius, fuitque ea semper plurimorum malorum fomes. Tertium & Quartum Incontinentiæ telum, LIBRI, & PICTVRÆ lasciuæ. Rarissimum est his tangi, & inuulneratum viuere. Quintum, OCVLORVM LIBERTAS. Abundè, reor, demonstrauimus, quantum veneni per oculos attrahamus in animum. Beatus ille, quid oculorum suorum dominus, seduci se ab illis non sinit. Sextum Incontinentiæ volatile illicium SERMO IMPVDICVS. multiplex hic malum, & audientium & loquentium. Septimum trabale telum Incontinentiæ SOCIETAS PRAVA. contra picea tam hanc tragulam, nemo nimium munitus erit aut cautus. alienis exemplis, & societate plurimi pereunt, qui perire se nesciunt.

§. II.

ATque his armis oppugnauit NICETAM Libido. Initium pugnæ, ab illo hortensi Otio cœpit, cum fortissimus iuuenis, ad mollissimum lectulum deduceretur, tanquam illic suauissime meridiaturus, vbi hortus variam vo-

tiam voluptatem velut offertam epulis mensam iam explicasset: Postquam ergo resupinus in toro iuuenis, blandè alligatus est, petulantissimæ mulieris compta facies, libris & picturis ad nocendum longè pestilentior, castissimis illius oculis sese impudenter ingessit. Hic, audire aut aspicere; hic tangi aut tangere, extremi res erat periculi. ad fallendos oculos forma, ad inducendum animum verba iucitabant compositissima. Et quid societate hac poterat esse periculosius, quam solum à sola sic deprehendi? Vicit tamen, vicit NICETAS vniuersa hæc incontinentiæ inuitamenta. In lectulo delicatissimo, etsi vinctus, minimè tamen otiosus, voluptatem paratissimam penitus exosus, ad pictam supra omnes imagines feminam neutiquam curiosus. ad omnes oculorum illecebras cœcus, ad mellitos verborum globulos surdus, Venereæ huius societatis fortissimus aduersarius, inuictus, inexpugnabilis. Quia ergo Incontinentiæ tela, quibus expugnare solet, incassum ceciderunt, arma etiam, quibus solet iugulare, frustra fuerunt. Recordarisne, Ædesime; quos Incontinentiæ statuerimus *Effectus*? & hi arma sunt illius, quibus, quos expugnarit, necat. Primus ergo Incontinentiæ *Effectus*, corpus viribus, Alter, crumenam numis exhaurire: Tertius, animum occidere: Quartus, ingenium hebetare. Quintus, famam inquinare: Sextus demum, virtutes omnes extirpare. Atque de his, etsi strictim & ordine nonnihil inuerso, prout versiculi suggerebant, iam egimus.

Nunc mensa & prandium nos vocat: Ades dum, meus hodie conuiua eris, sed non asymbolus. Tres tibi quęstiunculas ponam, quæ à proposito sermone, simul & à mensa non abhorreant. Prima erit: cur Apiculæ volucres innubę, & virgines auiculæ, Cereris famulæ vocentur; quos illę flores non tangant, quos homines non pungant, quo flore maximè gaudeant; quo etiam spectat quid mel virgineum, quid charta virgo, quæ virginea sit membrana? ÆDES. Num hæc vna est quæstio? PARTH. Vna, sed conglobata. Altera: quæ herba & oculos acuat, & Castitatem; & quæ auium tam viuæ quàm mortuæ, seu, tam natura sua quàm esu nostro, sint castissimæ, & quid apud homines religiosos lactuca & hordeum, quotidiana pœne fercula sibi velint? ÆDES. Vt video, mille me quæstionibus petes PARTH. ne diffide: reperiemus responsa. Postrema, quæ, rerum delicatissimę, quę irreparabiles? in vtroque ordine numerabis, iam præscisco, Virginitatem. Eamus: nisi tu Chamæleon sis, & aëre viuas. De ceteris, iam pransi colloquemur.



SECVNDÆ IMAGINIS EXPLICATIO.

*F*Actum bonum: Cupido victus est. Væ victo. Vel pueri nunc misello audent illudere. Ille quidem Cupidinis alam frangit, hic telum, iste arcum. Est qui socio tergum præbeat; vt plura crucifixi vulnera faciat. Hic pharetram calcat, hic flagellum intentat, iste Venereas chartas lacerat, ille digitis infame suspendium exprobrat. Alius amatoriæ mercis sacculum excutit, facem extinctam vnus ad terram affigit; est qui saxis pendentem petat. Extrema omnia meritus est nequissimus puer, omnium scelerum magister. Semper illum præuolant Ardor & Petulantia, comitantur Fœtor & Immunditia, sequuntur Dolor & Pœnitentia. Ergo mille cruces improbo Cupidini. Quisquis es, caue hunc cœcum puerum! Aut tu illum iugulabis? aut ille te.*

LIBER SECVNDVS,

CAPVT PRIMVM.

Geminus NICETÆ *Benedictus, Jllustrissimo itidem facinore.*



PARTHENIVS. In Sanctuarijs Mithridatis maximi Regis deuicti (Plinius memorat *a*) Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario, ipsius manu compositionem antidoti, è duabus nucibus siccis, ficubus totidem, & rutæ folijs viginti, simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum ei venenũ illo die nociturum Satis veneni congessimus ante meridem. Vis, Ædesime, huic suum etiam antidotum quæramus? ÆDES. frustra hoc rogas? epulis tuis satur sum, nondum tuis verbis. Pertexe telam, mi Partheni, quam orsus es. Venena nosse, te auctore didici: discam etiam nosse obsistentia venenis pharmaca. Tu mihi Mithridates sis. Marsos, Ophiogenes, Psyllos terrori serpentibus fuisse, narrat idem Plinius, & tactu ipso suctuve medico leuasse. Anguis est Incontinentia, fœcundissima veneno, & quos non icit! Partheni, è Psyllorum familia te virum præsta, & ictis aut iciendis tactu medico, succurre. PARTH. blandè cogis.

Ergo progrediamur sermone cœpto, & iam alterum à NICETA exordium ducamus, cui nemo non acclamet.

Vicit NICETAS; exultet, triumphet NICETAS. Quod Seneca de suo Mutio, ego veriùs affirmarim de NICETA nostro: Confecit bellum inermis ac mancus, & lingua trunca totum Veneris exercitum profligauit. Vicit. ÆDES. Vicit excellentissimè; trãscendit pœnè omnem laudum nostrarum apicem: inimitabilis est. Et quis talem pugnam expetat, vt talem coronam referat? nil periculosius, quàm sic pugnasse; nil tamen etiam gloriosius, quàm sic vicisse. Parem, puto, NICETAS in hoc neminem habet; facinus illius est incomparabile.

PARTH. Sed habeat parem, conferri cum illo possint alij, hoc ipsum illius laudi accedit, quòd

quòd sic pugnarit, vt & alios ad similem pugnam animarit, & pugnare docuerit exemplo. Benedictus, magnus ille sanctissimæ familiæ Patriarcha, post NICETAM felicissimè pugnauit. Hostem ex aduerso stantem, & quem oculis designaret, non habuit; seipsum vicit. Cupidinem triumphauit, quem non vidit. Vis narrem & hoc prælium? ÆDES. Et nisi sponte animi faceres, conarer cogere. Tu perge modo; quò diutius hæc audio, hoc auidius PARTH. Neque Benedictus sine sanguine pugnauit, in hoc pœnè superior NICETA, quòd non os solùm, sed omne corpus cruentarit, magnanimo volutatu per spinas. Et quæso liceat per te, Ædesime, pugnam hanc Benedicti, penicillo paullo morosiore depingere.

a *Lib.* 23. *nat. hist. c.* 8.

§. I.

SEd antequam gradum promoueam, non nemini satisfaciendum censeo. Quid? (dicat aliquis) viro sceleris tam puro, vitæ tam integro, aries tam impurus insultet? Benedictum etiam, spurcus Cupido lacessat? repugnat hoc tam sublimi sanctimoniæ. Imò propugnat hoc tam sublimem sanctimoniam, quæ nunquam fuisset tanta, nisi sic fuisset tentata. Ne mireris, ô bone, & si nescis, vel à prisco scriptore hoc disce. Hos itaque Deus, inquit Seneca, quos probat, quos amat; indurat, recognoscit, exercet: bonum virum in delicijs non habet: expetitur, sibi illum præparat. quid miraris, bonos viros, vt confirmentur, concuti? non est arbor solida, nisi in quam frequens ventus incurrit. ipsa enim vexatione cõstringitur, & radices certius figit. Et cuius virtus sine aduersario non marcet; lacessita vero, multum sibi adijcit; erigitur cum tangitur, & impellitur: omnia aduersa exercitationes putat.

Talis Benedictus, qui molliter habendus non fuit, quandoquidem in tantum belli ducem eligendus. Deinde, bella hæc & rebellionem carnis, vetare qui possumus; non magis quàm Pandari sagittam Menelaus arcere, quam ille furtim & à socijs tectus immisit. Et quamdiu duæ illæ partes, animus & corpus, iunctę concordia quadam discordi; quamdiu diuinæ aurę, moles illa cibo tantum (vt Possidonius) recipiendo habilis adtexitur, tamdiu intereas malè conuenit, vtique cum de imperio agatur, aut seruitute Regnum vtraque pars exambit. Et magis illa quę non debet. Terra attollere se supra ignem suum conatur, & cœnum hoc supra cælum. Hinc in homine dissidia, turbæ, & velut assidua quædam velitantium inter se partium pugna, cui Duces & Imperatores, *Ratio* & *Opinio*. illa pro animo, & in anno: hæc pro corpore, & in eo pugnat. Sensit hanc pugnam & Benedictus, quia homo, quia mortalis; quia vnus ex nobis. Sed sensit, non consensit. deprehendit intestini belli motus, sed nec è statu suo excessit, nec trepidus se vinci permisit. Stetit, pedem contulit, manus conseruit, & contra seipsum vires suas expertus est, quæ nunquam certam dare fiduciam sui possunt, nisi plurimæ difficultates hinc & illinc irruerint. Sic verus animus & in hostis sui arbitriũ non venturus, probatur, hęc eius obrussa est. Videte ergo mihi quomodo Benedictus contra Benedictum, hoc est, seipsum pugnet: prælusionem attendite.

§. II.

ADest auicula, sed nigella, & quales in Plutonis cauea sunt. Adest ex Orco submissa, tanquam vna ex velitibus, & quę prælio exorsum daret, docta prius à nigro illo magistro, qui ipsi Stygium AVE expediuit. Exequitur ergo quæ iussa, & vices suas bellè fungitur. Vultum viri sancti circumuolat, alis decorè remigat; & nescio quid blandum susurrat. Blandiri eam diceret, quæ insidias struebat, iugulum & salutem petebat. Pergit illa & circa Benedicti caput, assiduo volatu auram circinat. Coruum crederes qui esurienti Thesbitæ Cererem deportarat. Nec sese ingerere cessat vel inuito, adeo vt manu capi posset; sed cruce, quam manus benè cauta efformarat. cedere cogitur, & in infenas caueas, vnde subuolarat, remeare. Pugnam finitam creditis? nondum cœpit. Anteludium hoc fuit & initium pugnæ: lusorijs tantum telis ater ille cornicem pulsus; & nondum vulnus, neque vera congressio purę solum a ferro hastæ, vt olim, & obtusi gladij in auras iactati. Iam primum decretorios stylos & pugnatorios mucrones cer-

netis, & à ludicris transitum ad vera & *versa* arma.

Vix auolauit illa Cocyti merula, cum Acherontis Imperator classicum cánere, omnem Veneris exercitum conuocare, inflammare in pręlium, instigare in Benedictum: illatam sæpius ab illo iniuriam exaggerare, prædicare suorum vires, Benedicti extenuare, omnes dolis & fraudibus armare, tandem amandare, & victoriam polliceri. Ruit immunda phalanx ipsa Cypride duce, & facibus Auernali sulphure stipatis, casti pectoris mœnia it expugnatum. Ah, Benedicte! in te vadit pedes iste Venereus, ni validus occurras, victus es, plures in te conuolant Cupidines, quàm olim Arcesilaus circa marmoream lęęnam effigiarit: E poësi hoc natum putas, Ædesime, & vnum aliquod è ceteris figmentis? rem dixi, de modo quo dixi, non laboro, nec aliud sacri codices loquuntur, qui sæpe plures cacodæmonas; quid aio? legiones totas in vnicum hominem immissas asserunt. Et certè in Benedictum non ab vno tantum impetus; acies totæ in illum videntur pugnasse. Adeò enim faces illas tartareas sensit; adeò pectus exæstuauit flammis non puris, vt vix amplius durare sibi visus, contra tam latè populans incendium. Et propè fuit vt loca illa deserta desertum iret, & in vrbem rediret.

§. III.

SEd adest auxiliatrix manus, & qui voluit Benedictum impugnari, expugnari vetuit. Adest Numen & animum fatiscentem, in prælium restaurat. Mox ipse Diuus recepto animo, & quasi aquâ è languido refocillatus, semetipsum affatur, &: Benedicte, inquit, cedis? & potior tibi fugacissimę voluptatis vmbra quàm cælum, quàm Deus? nec exitum spectas? quò ruis? hæc olim polliceris, nempe cessurum voluptati, quę pœnè antequam venit, aufugit. Tam vile tibi cęli pręmium? tam iucunda inferorum incendia? vbi robur? vbi per tot annos sapientiæ meditata studia, vbi ille animus, qui possit dicere: *si fractus illabatur nobis*, non expauescam Et quæso; pudorem longa inedia, crebra insomnia, multa tolerantia adhuc seruatum, momento perdes? Non ita. Et tu pecus (carnem suam compellat) hæc adfectes contra rationem, contra leges, contra Deum? hęc in me cudas pericula? tu me hosti prodere, cęlo extrudere, infero draconi gluriendum obijcere? mercedem feres, ne dubita, te dignam. Mulceberis: & curabo vt hodie bene tibi sit. Dum hæc fatur, obliquos vtrinque secus dimittit oculos, & arma circumspicit, quibus in rebellem carnem vindicet. Et en tibi, proximè circumspicientem densi spinarum nexus, & crudele senticetum, quod sine contactu sauciet vel tantum spectantes oculos. Et bene est, inquit Benedictus, etiam de lectulo tibi prouisum, mea Caro, blanditer per illum volutaberis quin ergo te, dignam hoc toro, molliusculè illic repono?

Primi quidem in omnibus prelijs vincuntur oculi: & sępe prius fugæ quàm pugnę locus quęritur. At Benedicti oculi etsi dumorum aspectu pauidi, non tamen fugitiui. Neque vllus cũctationi locus in eo cõsilio, quod non potest laudari nisi peractum. Mox enim Benedictus, post amarulentos in carnem iocos, piè iratus & sanctè crudelis, vultum asseuerat, virum se gerit, & lacinijs deuestit, neque latus obdit, vt olim pugiles, sed toto corpore ad veprium ictus expositus, nullam partem spineto interdicit. Et videte quàm non hæreat, quàm secum non multa putet, quàm sibi non ignoscat: Melius est, inquit, corpus ardeat quàm animus, laceretur illud quàm iste. Vix hæc fatus, inerme corpus & nudum, hilari iactu in horridum dumetum præcipitat, & sacros artus horrentibus vndique paliuris fortissimè induit. Currunt ex omni parte cruoris riuuli, & virides spinarum gladios liberaliter purpurant.

§. IV.

HVc iam oculos, & spectate mihi purpureum corpus in mucronato hoc lectulo. Hunc & aures, non quę lamenta & questus, sed quæ herois inuictas voces audiant & adorent. Iacet inter spinarum scorpiones; non lacrymat, non eiulat; nec ingemit quidem. Sed ipse sui tortor & spectator, quod olim gladiatoribus Romani: *Repete ictum, repete*; hoc ipse sibi acclamat, & suę voci obsecundans, transfixa membra magis versat, & quasi expricando se laboret, altius intricat, sentesque toto & pro-

profundo corpore admittit, & noua vulnera infligit, siue ampliat antiqua. Nec satis. Corpus quod vepres, etiam verba lancinant: Iam, mi care aqualicule, inquit heros, iam volutari licet & satiari. Explica tenellos artus, amplexare hos flores, & petulantiæ tuæ hîc indulge, quantum satis. Tandem vti solebant Quirites victo gladiatore, exclamat, *Hoc habet*.

Ah, Benedicte (sed quid triumphis ingemisco?) ô magne athleta, iam tibi licet vocem illam emittere: *Vici:* & quidem victores gentium, ardores prauos. Et tu ille sapiens es, qui licet vratur, crucietur, in Phalaridis tauro sit, dicat tamen: *Quam suaue est hoc: quam hoc non curo? beatus sum*. Hæ voces in ipsa officina voluptatis auditę; cur ergo incredibiles sint apud eos qui virtutem colunt? Quam bene Seneca: Licet corpus, plenum bona conscientia, stillet, placebit illi ignis, per quem bona fides collucebit. verè.

Latius, est, quoties magno sibi constat HONESTVM.

Et Christianus doctor hæc consignans Ambrosius: Non frangitur, inquit, sapiens doloribus corporis: sed etiam in ærumnis beatus manet. Etiam & tu Benedicte: imo beatus non mansisses, nisi quam sibi corpus beatitudinem fingit, abiecisses: Vicisti peccatum, quia transtulisti incendium. O rubi, nulli minus quàm Benedicto erubescendi! vos Veneri pudorem incussistis & ruborem. Illa in rubis victa, quę rubos venerat satura. Flammas ex Idâ tulit in Cassinatem, sed flammis pulsa est; æstuabat in voluptates Benedicti animus, sed hic ęstus vrticarum incendio repressus. Sentibus impunè licuit venas rimari, ne mersa visceribus libido, penitas medulas sorberet.

§. V.

Fingit Theocritus impurum Cupidinem ab apicula punctum, flentem ad Cytheren redijsse, & voces illas: Perij, mater, occidi; sæpius iterasse. Quam verius ego; Cupidines omnes quotquot Benedicto insultarunt, à suo victore discessisse, nec sine amaro ploratu. Et hoc illud è carduis vallum est, in quo vir sanctus hostem suum, seipsum, exarmauit; sanguinem suum senticeto gustandum propinauit, triumphauit Venerem, turpemque ignem frigere iussit. Sic miles iste vulnerato corpore animum reddidit inuulnerabilem, incendium non quidem euitauit, sed mutauit, mentem seruauit, cum calcauit carnem. Quod si huic pepercisset, tyrannus fuisset in illam. Vulneribus ergo vulnera persanauit, & flammis restinxit flammas. Iracundis tribulorum manibus corpus obiecit lacerandum, vt ab vredine integrum seruaret animum. Quod si noluisset esse saucio corpore, fuisset animo, & hunc non effecisset sanum, nisi prius insanum illud. Mirum & nouum sanandi genus, sanitatem amittere, & ô nouum artificium lucrandi, iacturam facere! quamuis hic nec iactura quidem, nisi luti sanguine mixti, Corporis. Et sit damnum, corpus hoc, quod, Solone teste, cum oritur, putredo; cum viuit, bellua; cum moritur, vermium esca est: sit, inquam damnum, hanc belluam, an escam belluarum? lædere: quantulum hoc est, & quam nihil præ victoria quæ ex hoc nascitur. Bis vincit, qui se vincit: neque pulchrior, addo, neque opulentior est victoria, quam de seipso. Innumerabiles sunt qui vrbes, qui populos habuere in potestate, paucissimi qui se. Neque mihi iactes vstulatam dexteram tuam Scæuola. Facesse: talis actor non fuisses, nisi tales spectatores habuisses. Benedictus, Nicetas, sexcenti alij, teste cœlo, spectatore Deo, & solo non aspirarunt gloriam, sed profligarunt, tanto illa digniores, quanto minus esse voluerunt. Ite Murij, ite Lucretiæ, vos violentas vobis manus attulistis iam violatę. Nostri hi athletæ ne violarentur. Non disputo, quo iure sibi vitam eripiat, qui non dedit. Benedictus, Nicetas, alij, seruarunt vitam, vel rectius, viuam mortem membris intulerunt, vt animi mortem effugerent, tanto clariores cunctis alijs, quanto fortiores. Secum luctati sunt; spinas & supplicium sibi attemperarunt; pigrum illis visum sudore acquirere, quod possent sanguine; vere perierunt —*pulchram per vulnera mortem?* Mortem, aio; non corporis, sed Cupidinis impuri; mortem omnium vitiorum. Viam ad cælum non voluptariam, non stratam rosis, non quæ plano pede aditur, sed dumis asperam ostenderunt: nec ostenderunt

solum;

solum: sed iuerunt illam, peruenerunt per illam, quo plerique cupiunt peruenire, non ire. Sinitur nimirum per blandimenta corpus valescere, languescere animus. Vegetandus est hic, frænandum illud. Atque vti pugio vetustate obtusus asperatur saxo, & mucro ardescere iubetur: sic corpus sæpe quo non vult, stimulis adigendum. Turpe certe est comitatui, vt recte Tacitus, virtutem principis non adæquare. Factum Benedicti aut Nicetæ admiramur? & imitari possumus. Neque vlli, Iobo sic proclamante, missio prius indulgetur ex hac militia, quam è vita. Inquietus puer est, imo ipsa inquies cœcus ille deus, quietos tamē & cęcos ferit, aut feriendo cæcos facit. Impia sagitta Benedictum tetigit, non prostrauit. Infamem sibi repulsam tulit, telumque retulit retusum, imo fractum, & pro victoria lacrimas habuit & pudorem, qui illum extorquere voluit. At nimium durum est, inquis, rubos insilire, membra spinis amicire, excire sanguinem. Vis leuiora? *Aude hunc hostem serio fugere, & vicisti.*

CAPVT II.

Pugna NICETÆ *& Victoria Epicis descripta.*

ÆDES. Illustrissima prorsus fuit, & hęc Benedicti de seipso victoria. Sed nescio quid maioris admirationis habeat, si vincat vndequaq; vinctus, quemadmodū vicit NICETAS. Benedictus cū pugnare cæpit pugnam illam, liber fuit & solutus, nec in eo tam bulliens iuuentæ sanguis, neque vlla tunc ei femina blandientes manus iniecit, sed neç vlla suis, oculos illius vssit; nulla tunc impudica Siren illius aures vulnerauit; omnis hostis arietauit in animū. At contra NICETÆ & oculi, & aures, & manus, & nares, & quicquid in NICETA vixit, pœnè prius expugnatum fuit lenocinio Voluptatis, quā NICETAS arma circumspiceret. Vinctus, ligatus (obstupesco) ab hoste oppressus vndique, vincendi spe præcisa, vicit tamen, &, ausim dicere, plura potuit quam posset. De milite Lusitano qui dentem pro plumbea glande in hostem bombarda excusserit, legi: qui linguam dentibus præsectam in hostem blandissimum expuerit, nec legere me memini, nec audire! Et quis vnquam suo sanguine pro armis vsus. mirabile certamen, in quo hostem conspuisse vicisse fuit: mirabilis catapulta quæ ore potuit abscondi: mirabilis Castitatis triūphus, quem cruentum linguę frustulum obtinuit. PARTH. Mira prorsus, ter mira hic pleraque omnia, & nescio an in omni Romana, Græca, Barbara, Christiana historia, quidquam huic par inueniatur. Et hoc mihi etiam puero stimulos addidit, hanc NICETÆ pugnam metro & numeris includere. Placet audire? aut potius tu lege, audiam ego. Carmen generosi & sani coloris ne expectes; à discipulo scriptum scias, non à magistro: Lege.

ERgone tanta animos subigit vesania nostros
Castra mouere foras. aliosque inuadere fines;
Arma domi bellumque pati, atque in mœnibus hostem?
Hinc mouet Idalias in nos Cytherea phalanges.
Inde Cupidineis irrumpunt agmina peltis.
Ergo age quisquis adhuc desudas integer alma
Virgo pudicitia, Castumque tueris honorem.
Sub mea signa veni; certam victoria laurum,
Certa trophæa dabit, solam ne desine pugnam,
Inque hostes ferus esto tuos: ego bella docebo
NICETÆ, vires Deus ingeret, arma voluntas.
Hic matutino surgebat nobilis æuo
Flosculus, at quæ alias suauem spirabat odorem
Ante rosas, nam Christe tuis noua plantula in hortis
Eiruit, gratam redolens è virgine nardum
Pectore, cum toto diffusus in ore niteret
Integritatis honos, & pulchro in corpore virtus
Diuaque Parthenijs regnaret gratia libris.
Quid memorem verno conclusum flore virilem
Cœlestemque animum? ipse suis excelsior annis
Ibat, & ingenio præsignis, & indole clarus,
Nec pietate minor; felix cum fortè procaces
Non premerent oculi; iam nunc afflata maligne
Vritur aduersis rosa fragrantissima ventis.

Quip-

Quippe ambire omnes, omnes ardere, decorem,
Admirari oculos, castissimaque ora tueri;
Denique peius amare, placet puer omnibus, vni
Displicet ipse sibi, vultque insontissimus vni
Posse placere Deo, rosa & esse, & nulla videri.
Mox ciet infernas tanta hæc constantia turmas
Cocyti vulgus formidatamque Megæram:
Siccine felicem patimur florere iuuentam
Quam comitatur amor, quam fama & gloria vestit?
Nicetamne meis non posse occumbere telis?
Cepimus imbellem, si dulce ligamen amoris
Vertimus in laqueos; annis & viribus infans,
Ingenio puer est, Stygijs aptissima technis
Materia, & nostræ seges haud incommoda prædæ:
Ipsa ego flammabo Veneres, ego Cypridis arcus
Ipsa venenabo, nec bellum imbelle mouebo.
Dixit: & effrani tumefacta libidine terras
Inuehitur, blandumque serit Dea sæua venenum,
Hinc clandestinas ductura in prælia turbas,
Hinc Paphios raptura greges. Postquam agmina certo
Effudere loco Cyprias, denso imbre, sagittas:
Heu mihi quæ pugnæ facies? vno impete lenæ
Lenonesque ruunt castum expugnare pudorem
Ipse etiam Decius certat, rabidisque rebellem
Aggreditur furijs, & scortum in virgine quærens
NICETAM insequitur, NICETAM morsibus angit.
Qualis odorisequus Spartanâ è gente Melampus
(Siquæ fames augusta vocat, dominumque ferinæ
Delicium inuitat) densis erraticus antris
Militat in prædam, strictoque minatur hiatu.
Sic Decius rictu NICETAM attentat auaro
Exanimare; iris laudes & laudibus iras
Suggerit, hinc blandis iuueni sermonibus instat
Inde metu, tumidæque Iouis ceu fulmine, mitra.
Iam tua virgineæ tam rara encomia miles
Deplorata videntur, & intermortua fame,
Protinus in plumam, lecto religatur eburno,
Sardanapale tuam, vinciturque inter odoras
Membra supina rosas, & serica texta tapetes:
Vincula virgineas nectunt bombycina palmas.
Ferrea sint, clamat, vel sint adamantina: porro
Mollis olorinis fulcitur culcitra plumis
Eheu quam malim vitreis incumbere testis:
Hortus erat varijs vestitus honoribus olim
Ante Semiramios fortunatissimus hortos
Siue locum, seu dona loci tuearis, amœno
Peruius aspectu, roseis huc gratia gemmis
Nimpharumque chorus, Venerumque exercitus vnam
Deuenere domum, viuis argentea pratis
Sidera resplendent, & mollis amaracus albis
Crinitur violis, rubras noua lilia lambunt
Intermixta rosas, suauique fruuntur amomo
Hic passim pingues Panchaia nutrit odores
Totaque mellifluis interuiret Hybla rosetis;
Purpureas Narcissus opes, Hyacinthus eburnas
Certatim ostendunt, & grato errore duellant.
Haud procul arboreis illudit blandula scenis
Et pariter dulces obsibilat aura susurros.
Passim hederæ serpunt, grauidæque in collibus vuæ
Maturantur. & arboribus circum intexuntur:
Celsior erectam contra decertat oliuam
Cedrus, odoriferam diffundit amygdalus vmbram:
Garrula quas inter ludentibus vndula lymphis
Ambulat, & querulos collidit rore lapillos
Ductus aquæ dulcis; nec soli sacra palato
Fistula, demissis stat peruius humor ocellis.
Hic Zephyrique Eurique iocos, hic bella Fauoni
Æstatisque domos, & veris regna videres,
Heu loca grata alijs, soli loca iniqua Pudori
Quippe vbi NICETAS blandis cum fraude catenis
Ductus in hortenses prosternebatur odores,
Continuè totis florum lasciuia castris
Militat in iuuenem, & male sano corpus amomo
Afflat odoriferi redolens fragrantia lecti.
In scelus aspirant auræque, & stridula tortis
Flumina vorticibus pictis erratica riuis.

 Quid

Quid facies tanto miles fortissime bello?
Arma aciemque vides in te conuersa; sed arma,
Heu nulla arma vides pro te! Quæ machina blandas
Abrumpet pedicas? quæ vis bombycina franget
Vincula farta dolis? nullo manus obuia ferro est.
Fune ligata manus, Samsonis robur haberet,
Rumperet irato fallacia fila lacerto,
Non habet, & proprijs exuta eluditur armis.
Porro vbi mentito iuuenis diademate vinctus
Et prope victus erat, petulanti femina vultu
Insuper adrepit, stygiæ non degener hydræ
Femina, lasciuis importunissima verbis.
Monstrum horrendum, ingens, tot sanctæ spicula menti
Quot mala verba iacit: nunquam sic flamma noceret
Missa oculis Basilisce tuis, quam mollia lenæ
Heu scelus! alloquia, occultum male fœta venenum
Parturit, & præsentem inspirat vipera mortem.
Quid facis infelix? quibus amolire malignam
Pestem armis? quave arte feram certabis in hydram?
Nulli adeo extremo stetit intermortua bello
Quam tibi liberta; hem ludicra pascis inanes
Fabula Syrenes, & nulla relinquitur orbæ
Virtutis species oculos aperire, perire est.
Et laqueum reperire oculis, hos claudere, frustra;
Vtraque reclusa est auris, satis ampla veneno
Ianua femineo: nec ceram pauper Vlysses
Extremum medicamen habet; nec carcere vincta
Auribus auxilium spondent & opercula palmæ,
Nulla manus pugnis, nullis pes calcibus hostes
Proturbare valent; ipsi inter bissina sudant
Vincula, compedibus ceu luctarentur ahenis.
Desperata tua iuuenis castissime dixi
Serta pudicitiæ, tantisque his molibus vnum
Expugnari animum & Cyprijs succumbere telis.
Non ita Romano vecors homicida duello
Angitur inter aquas, geminis dum morsibus vrgent
Et canis & serpens, cristatoque addita gallo
Simia: maiores (olim impenetrabilis) hostes
Sustinet integritas, nec spes super vlla saluti.
Quidquid agat (cane pressa fera est, indagine cincta)
Frustra agit, Ionis passim puer imminet arcu,
Atque Cupidineis admixta venena sagittis
Proximus intorquet: solum victoria plausum
Hactenus expectat, magnaque Venus fruitur spe:
Iamque suo iactat sese lasciua theatro,
Letheosque canit versus, & carmine dirum
Non ignara mali celebrat victrix Hymenæum.
Atqui inconsultum mulier sine fronte triumphum,
Turpis Erynnis agit, nam quæ vicisse superba
Crediderat, victa est, dubia prope fessus arena
Nobilis athletes cælo tutore secundum
Repperit auxilium, repperit qua victor iniquam
Arte triumpharet lasciuo pectore lenam.
Namque vbi vicinis obseptus vbique periclis
Iam dare iamque manus mox cogebatur inermes:
Quin, ait ipse sibi, prorumpis & arma requiris.
Læse pudor, dabit arma dolor, dabit arma voluntas.
At frustra in vinclis gladium quæsiueris; vnam
Forte tibi teneris non fascinat improba filis
Linguam mollities, ergo hac pudor vtere lingua
Pro gladio quocunque potes, tibi maior honesta est
Cura pudicitiæ, quam vana gloria linguæ.
Dixit, & admorsam generoso vulnere linguam
Demetit, inque lupæ turpem vomit oscula frontem
Oscula sanguineo effrontem pingentia riuo:
Macte animi iuuenis, magnæque amplissima famæ
Materia, & sanctis nostrorum annalibus vnus
Annumerande ducum, Stygium qui viribus hostem
Et Phlegethonteos tanto in certamine funes
Inuicto rupisti animo, qui talibus ausis

Par-

Partheniumque decus, libertatemque perennem
Seruasti innocuam, doctus pro fœnore vitam
Virgineo posuisse tuam, tu spicula torto
Librasti neruo, faucesque fuere pharetra.
Lingua sagitta fuit Paphijque diremptio belli,
Imo corona fuit, tanti fuit ansa triumphi.

ÆDES. ô NICETA! ô Victor gloriosissime! qui omnibus retro sæculis obstupescendus, in omnem posthumam memoriam omni post æuo colendus & venerandus, omnium vocibus es decantandus.

Sed, ain' tu hoc carmen discipuli? cras credam, hodie non. In os, mi Partheni, te laudare non cogito, ne, palpem. Somniasti feliciter in bicipiti Parnasso. PARTHEN. Mittamus hæc somnia, & ad rem redeamus. Nemo nostrum NICETAS erit, si sciamus solum, in hoc Circo vicisse alios, nisi & artem calleamus, qua & ipsi vincamus. Disseruimus super *Inuitamentis* & *Effectibus* Incontinentiæ, restant *Antidota*. Tenes bellos illos & rotundulos versiculos? sed non tales Nasoni aut Maroni, sunt isti:

Lectio, Flagra, Preces, Confessio, Lympha, Labores,
Portarum excubiæ, Christi præsentia, Pœna.

Ne videamur, vt iam supra monebas, Arabicè loqui, voces singulas exponamus. Hic omne Incontinentiæ pharmacum, velut in nunc Ilias continentur: Ordiamur.

CAPVT III.

Primum INCONTINENTIÆ *pharmacum*, LECTIO SACRA.

PArum erit, Ædesime, libros impuros amouisse, nisi & meliores substituamus: nec virtutis est, noxia non legere, si profutura speramus. Piorum libellorum lectio, tam vtilis quàm necessaria est Cùm oramus, cum Deo loquimur; quando legimus. Deus loquitur nobiscum *a*. Lectio sacra pharmacopolium est, è quo suam cuique vitio medicinam petamus. Conciones, statis dumtaxat & non nisi festis diebus nos erudiunt: à libris; taciturnis his concionatoribus, quotidie doceri possumus imò debemus. Segetē non colliget, qui per plures hebdomades, vnā alteramve tantū spiculam infert horreo; nec multum pietatis addiscet è libris, qui eos vix sæpius quàm menstrua lectione consuluerit. Quod si simplici vice parciùs, sæpius tamen pij aliquid legendum est. Ægrotis in hoc non absimiles sumus: ne bibant ij largius vno ductu, iubentur frequentius bibere. Ita nos non multa simul ingeramus, sed multum. ÆDES. Hoc non satis assequor. PARTH. Breui explicatius id tradam. Hoc iam ago, crebram, imò quotidianam lectionem sacram esse vtilissimam.

D. Bernardus, elegantis ingenij, & admirandæ doctrinæ antistes, multa illustria, quædam etiam pænè diuina scripsit, nullo aiunt magistro vsum: sola precandi & lectitandi assiduitate, ad hoc eruditionis culmen ascendit. Vt legeret, intelligendi fecit cupiditas; vt intelligeret, oratio impetrauit; vt verò impetraret, quid nisi vitæ sanctitas promeruit? Sic cupiat, sic oret, sic & viuat, qui sic proficere desiderat. Soli ferè lectioni sacræ debemus duos illustres Patriarchas Dominicum & Ignatium; quorum ille sanctitatis suæ primordium, Collationibus Patrum; iste Vitis Sanctorum iure adscribat. Vtrumque non mutauit tantum pia lectio, sed alios fecit homines.

Audierat Magnus ille Antonius, ex Euangelio legi: *b* Vade, vende quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Hic ille cælesti oraculo sibi hoc dictum interpretatus, mox rebus caducis ęternum Vale dixit, & Mundum res sibi suas habere iussit. Illud ingenij miraculum Augustinus, Augustinus certè nunquam fuisset, nisi talis esse cœpisset à Sacra lectione. Ipse de se testis: *c* Sentiebā, inquit, me ab ijs teneri (vitæ suæ sordes accusat) & iactabam voces miserabiles: quamdiu, quamdiu, cras, & cras? quare non modò, quare non hac hora finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & flebam amarissima contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis & crebo repetentis quasi pueri, an puellæ, nescio: TOLLE, LEGE: TOLLE, LEGE.

Nec distulit; arripuit sacrum codicem, aperuit, legitque quo primum coniecti erant oculi: Non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione? Sed induimini dominum nostrum IESVM Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs *d*. Hic

legenti pectori lux admiranda sese infudit, & prior Augustinus esse desijt; vbi nouus cœpit.

O quoties otiosis illis fabulatoribus occinendum hoc ipsum : TOLLE, LEGE : TOLLE, LEGE. Libellum pium arripe somniculose cessator; inspice, lege aliquid, ostende sis te oculos nondum perdidisse. Quid totos dies vanissimis colloquijs comburis.

a *Aug. in Psal.* 65.
b *Matth. cap.* 19 *v.* 21.
c *Lib.* 7. *conf. cap.* 12.
d *Ad Rom. c.* 13. *v.* 13.

§ I.

COmmendat sacra pagina quæstorem Candaces Æthiopum Reginæ, ab industria sacræ lectionis: *Et reuertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam Prophetam* a. Mirantur Chrysostomus & Hieronymus, *b* tam pium tãque sedulũ legendi studium: En, aiunt, homo barbarus, distentus curis, septus vndequaque negotijs, cogitationibus innumeris inuolutus, legebat tamen, & quamuis non intelligeret quem legebat, nihilominus tamen legebat, idque in via, in curru. Si talis in ipso itinere, qualis in quiete domi fuisse credendus est? Nec defuere Principes, Reges, Imperatores, qui hanc ipsam viam præiuerint illustri exemplo. Nota est Theodosij Imperatoris Iunioris vigilantissima lampas, *c* quam adeo artificiosa concinnauit manus, vt certis libramentis monita motaque suum ipsa sibi pabulum sufficeret, nec alienas vocaret manus quæ oleum affunderent, sed ad domini sui peruigiles lectiones non interrupta seruiret flammula. Noluit, lectionis studiosissimus Princeps, vlli suorum famulorum somnum frangere, qui suum sibi in multã sæpe noctem omnino adimebat. Alphonsus Aragoniæ Rex, non minus sacræ lectionis auidus, vtrumque Testamentum, vetus nouumque, quater decies (repeto) quater decies, neque cursim aut obiter, sed presso vestigio, & vna cum commentarijs euoluit. Quid nos, Ædesime, quid simile præstamus? in Regum & Cæsarum manibus sacros codices spectamus, & nos otiosuli, tot bonas horas tam malè perdimus, quas vtilissimè lectioni piorum libellorum impenderemus.

Scripsit Magni Antonij res gestas Athanasius, ille per Orbem, Christi caussa, exul & profugus. Legit hoc scriptum & Augustinus, atque alto spiritu de eo id pronunciauit: Quid est hoc? quid audisti? surgunt indocti & cælum rapiunt: & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce vbi volutamur in carne & sanguine: an quia præcesserunt pudet sequi *d*? Eiusdem Beati Antonij vita, duobus ex Imperatoris Theodosij aula, sanctiorem vitam persuasit, tam celeri quàm admirabili prorsus metamorphosi. Mens ijs erat horas pomeridianas deambulando frangere. Atque dum hi duo apricis vagantur campis, æstui declinando ad monasteriolum egenum deflectunt. Ingrediuntur, pauperrimam supellectilem otiosè circumspiciunt. hic alter fortè fortuna beati Antonij vitam languida manu prehendit, aperire, inspicere curiositas suasit: etiam legere cæpit fallendo tempori. Miratur primò, substitit aliquoties, meditatur nonnihil, delectari incipit, paullatim trahitur, sensim inflammatur, ea demum lectione sic incaluit aulicus hic lector, vt defixis in socium oculis: queso te, inquit, quid ambiunt vniuersi labores nostri? altius fastigium omnis spes nostra non habet, quàm gratiam Cæsaris, & istud quamdiu? per quot pericula itur ad periculum grandius? Mundi mancipia sumus, & sæpe diaboli Martyres simus, & vbi ætatem, valetudinem, vitam impenderimus vanissimo huic otio, quod inde nobis præmium: Amicus Dei si fieri volo, nunc esse queo. Dixit, iterumque legere cœpit, arduum quid voluens animo. Tandem exclamat: Abrupi, seruire Deo iam statui, idque hac ipsa hora, hoc ipso loco aggrediar. Et ad socium; libétne, inquit, domine, adiungi & imitari? saltem ne aduersari velis: non muto. Cui alter: Comes ero indiuiduus; vsque sequar te. Cœperunt bene, sanctè perseuerarunt, optimè finierunt. Sponsas habebant ambo, quæ mutatione hac admiranda & ipsæ mutatæ, deuota Deo virginitate, in cœlestes thalamos denupserunt. Hæc tanto credibiliora, quanto testis locupletior Augustinus. *e*

a *Actor. cap.* 8. *v.* 38.
b *Chrys. hom. de Lazaro*, *Hiero. epist.* 130. *ad Paulin.*

c Nice-

c *Niceph. lib.* 14. *cap.* 3.
d *Lib.* 8. *confess. ca.* 8.
e *Lib.* 8. *conf. ca.* 6.

§. II.

EN mi Ædesime, quid in mentem hominis possit pia lectio. Verissimum est effatum Augustini: Cum legimus, Deus nobiscum loquitur. Qui legendo nil proficit, ne dicat, secum Deum non loqui, sed Deum loquentem à se non audiri. Qualis rerum lectio, talis legentium profectus: non tam multa legenda sunt quàm vtilia. Maronem & Ciceronem non aio penitus abdicandos, sed Thomam à Kempis aliosque scriptores esse miscendos, ne ad Christi tribunal cum Hieronymo Ciceroniani accusemur potiùs, quam Christiani. Augustinus inter Dialecticos Sophistas diu indagauit verum, quod non solum illic non reperit, sed in Manichæum etiam delirium incidit; nec ab hoc priùs resipuit, quàm Pauli Tarsensis epistolas legit.

ÆDES. Quos ergo potissimum legendos suades? vix est, quin plurimi adolescentum atque iuuenum in librorum delectu grauiter errent, neque enim in libris idem esse puto quod in cibis, vt ij plurimum nutriant, qui maximè sapiant. PARTHEN. Rectè sentis; non ad gustum, sed fructum, legendum est, neque vt doctiores inde fiamus, sed vt meliores. Piorum librorum equidem hoc æuo magnus est numerus, & qui in dies auget. Sed en, breuissimum tibi syllabum do eorum librorum, quos ego Adolescentibus, Iuuenibus, Viris, præ millenis alijs vtilissimos censeo:

I. Stimuli Virtutum.
II. Considerationes de Æternitate.
III. De imitatione Beatissimæ Virginis Mariæ.

Vltimum horum scripsit Franciscus Arias, cuius viri alia itidem opuscula omnia tibi commendo. Sed primus sit, quem primo loco nominaui, *Stimuli Virtutum*: de quo hoc sentio, nescire me quis è plurimis Orbis bibliothecis videri debeat præ isto iuuenibus vtilior. Ita primus sit iste: ab hoc ad alterum progredere, & illi fundamento, ÆRETNITATEM impone. Verum, cum illos paucos suadeo, non nego alios itidem vtilissimos lectu esse, vti sunt, Dux peccatorum Ludouici Granatæ, & ipsius alij eruditi sanè & pij libri; Praxis spiritualis Antonij de Sales; Imitatio Christi Thomæ à Kempis; Vitæ Sanctorum à Zacharia Lippeloo scriptæ; Zodiacus Christianus de XII. Prædestinationis signis; Horologium Auxiliaris tutelaris angeli; Ascensio mentis in Deum Roberti Cardinalis Bellarmini; Eiusdem de Æterna felicitate Sanctorum; Eiusdem de gemitu Columbæ; Eiusdem ars moriendi; Albertus Magnus, vel Iacobus Aluarez de Virtutibus; Lucæ Pinelli pars prima & secunda Operum spiritualium; Manuale Sodalitatis à Francisco Veron editum; Francisci Bruni partes quatuor de Beatissima Virgine, Vita & morte Christi; Ludouici de Ponte partes sex meditationum. En cumulum, & paucos nominaui: tu selige. Plerosque illorum & leui sumptu emes, & lectione breui euolues. Ita fac Ædesime: mei te consilij non pœnitebit. ÆDES. Parebo: sed à te legendi leges etiam expecto. Paucas dabo, nec plures, quàm libros. Tria mihi maximè in lectione sacra videntur cauenda.

I. CELERITAS.
II. VARIETAS.
III. VANITAS.

Et ne ænigmata putes esse hæc nomina, explico.

§. III.

PIo Lectori ante omnia, & primò cauenda est CELERITAS. Dixi iam: non multa sed multum legat, qui profectum amat. Apage mihi Lectores illos, qui per libros volant, vti gallus gallinaceus per prunas raptim multa euoluunt, nuspiam insistunt, nihil meditatè legunt. Sacra lectio pensiculata sit, & crebriùs interrupta, vt quod legeris, meditando expendas, & recolendo meliùs intelligas. Sunt qui non edunt, sed vorant, &, vt de ijs propriè Plautus, tuburcinantur, grandes bolos properanter ingerunt, nec mandunt; sed mox degluttiunt. His cibus non tam alimento est quam detrimento: ita qui multum ingerit legendo, nihil autem digerit expendendo, vitiosè legit, & cum noxa. Pluuia est quam Stillam vocant, quæ cœlo placidè & guttatim rorante,

terram fæcundo illapsu penetrat: nimbus vehemens & subitus, plerumque parum fertilitatis adfert: ita lectio properata, meditatiunculis non distincta, velut repentinus imber, animum ad fęcunditatem non irrigat, sed obruit & non penetrat. Si quid legis, quod formandæ vitæ magis faciat, patere obsecro vt penetret: cogita num ad id temporis talis fueris, num futurus sis talis. frustra legis si non pensiculatè legas.

Deinde VARIETAS, in omni pœnè lectione improbanda. Ferculorum multitudo multis ceteroqui sanis valetudinem adimit; multitudo pharmacorum plurimis iam ægrotis, vitam præscindit: Sic omnino librorum fastidiosa varietas, solidum profectum impedit. Vagum & instabile quid habet, omnis generis voluminum lectio. Nusquam est qui vbique est; sed nec sanitati conducit remediorum crebra mutatio. Fastidientis est stomachi, multa degustare, quę vbi varia sunt & diuersa, multa fercula faciunt: ita & lectoris vitium est voluptatem potiùs in libris quærere, quam vtilitatem. Hos tales Polybius catillonibus, & gulosis conuiuis æquiparat, qui appositos cibos variè & carptim delibantes, neque in præsentia voluptatem solidam, neque fructum aut alimoniam in posterum ferunt. Ita legamus, mi Ædesime, vt non quæ sapiunt, sed quæ instruunt & prosunt; vtilia magis quàm plausibilia sectemur.

Sed & VANITAS in legendis libris damnanda, Vanitatem voco, legere, non vt facias, sed vt scias; scholæ discere, non vitæ. Ah, mi Ædesime, *scire* nostrum cælo non probabitur sed nostrum *facere*. Quid multa lego, si facturus non sim, quæ legi. Quid iuuat sacra lectio, si profana sit nostra omnis actio; quid pios codices terimus, si nullam in nobis pietatis imaginem exprimimus? quid præcepta Castitatis accipio, si ea sequi recuso? Sacra lectio nunquam ordienda est sine ingenuo firmoque animi decreto, exequendi quacunque in re, quicquid faciendum vel omittendum instinctus diuini per librum dictarint. Angelus coram Ezechiele & Ioanne, non solum *librum expandit*, a sed illos etiam comedere volumen iussit, & visceribus abdere. Vanissima lectio est quam opus non consignat. Post lectionem tales incipiamus esse, quales esse pręcepit liber. Alioqui copiosum spargimus semen, & nulla messis sequitur. Et malè illi, qui facienda sciuerit tantum, non fecerit. Hortatus nos Christus: Ille, inquit, seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non pręparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis. *b*

a *Ezech. c.* 3. *v.* 1. *Apoc. c.* 10. *v.* 9.
b *Luc. ca.* 12. *v.* 47.

§. IV.

BEatissima Virgo, Domini Mater (cuius sanctissimos mores nullus vnquam satis laudauerit,) à nona diei hora, ad primam vsque faciem diuinas paginas perlegit, plusque profuit (vt Sabellicus loquitur) vni virgunculæ, singularis lectio, ad beatitatem & decus, quàm omnibus sapientibus omnes bibliothecæ.

Syluia Ruffina Alexandriæ Pręfecti filia in Thebaidis solitudine, id adepta est assidua lectione, vt non sola sibi esse videretur, cum maximè sola esset, & quorum virtutes legebat, illas ad profectum æmulata, in se conabatur effingere.

Alcibiades iuuenis (vti memorant) scholam olim ingressus, Iliadem Homeri à magistro petere institit. Negauit Magister eius libri copiam sibi esse. Cui audax iuuenis non verba sed colaphum rependit atque abijt, hoc vnum apud se mussans: Ludimagister sit, & Homerum non habeat? Forsan, mi Ædesime, Beatissimæ Virginis sodales reperias, quos si interroges, num libellum de Imitatione Christi lectitent, etiam habere se negabunt. An non & his iure obiicias: sodales sint, & sacrum hunc scriptorem non habeant? Non potest esse maior vitiositas, quàm optimis esse inimicum. Alphonsus olim eximius ille regum interrogatus, qui essent optimi consiliarij? Mortui, respondit, libros scilicet intelligens, qui nihil blandientes, nihil celantes, veritatem & institutionem sinceris documentis exprimant.

Sanus esse vix potest qui salubres cibos auersatus, gulam suam in cerasa & omne genus pomi effundit: ita nec sanctus erit, qui pios libellos exosus, audiendis aut lectitandis fabellis se pascit. Vtilia & pia legenda sunt, & nisi ea crebrò legantur, nec vtilitatem nobis,

bis, nec pietatem conciliabunt. Atque hoc dicere habui de prima vocula versiculi (LECTIO) sequitur altera (FLAGRA) ÆDES. Iam mihi tergum horret. Sed perge, mi Partheni: nondum desij attentus esse.

CAPVT IV.

Secundum INCONTINENTIÆ *antidotum*, CORPORIS AFFLICTATIO.

PARTHENIVS. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis* a. Ædesime, Castimonia sine bello nulla est, pugnare non vis? Castitatem non amas. Res gestas omnium Sanctorum inspice, pugnas videbis admirabiles. Vix vlli non magno stetit sua Castitas. Notum illud D. Chrysostomi: Virgo à bello nunquam cessat. Hostis tam blandus & subdolus, quàm propinquus est. Quisque sibi non solum vicinissimus est hostis, sed & pessimus. Diabolus & Mundus licèt totis nos castris oppugnent, frustra sunt, si proditor inquilinus, eorum parti non faueat. Nec ignorat cacodæmon, victorias suas pœnè omnes carni referēdas in acceptis. Facili molimine vincit dominam *Rationem*, si expugnauerit ancillam *carnem*. Hæc sui amore stultissimo decepta, vt aliquot mellis gutullas emat, cælum vendit: æternum perire non curat, modo ei suauè sit pauxillo temporis. Insanium hanc extremè damnans Siracides: Quid, inquit nequius quam quod excogitauit caro & sanguis? *b*

Hîc mihi Iahelem, Cinæam feminam, tam dolis quàm manu robustam considera *c*. Ad tentorium illius venerat, militiæ Dux Sisara, bello iam fractus, & ex fugâ fessus. Iahel in occursum egressa, suaui verborum fuco, & blandissimis beneuolentiæ figmentis hominem inuitans: Ingredere, inquit, mi domine, non est quod formides ingredere. Ille, perinde si bos macellum subeat, ingressus, frigidam petere instititit. Illa, velut in hospitem vltra preces liberalior, etiam lac propinauit, & pellibus contectum, ad somnum suauiter composuit. Sic sopitum & iam altius dormientem aggressa, trabalem ei clauum trans tempora adegit. Ita miser somnum quem cœpit, necdum finijt. Iaheli simillima, imò peior illa, est *Caro* nostra, petulans, procax, fallaciarum plenissima, & mille versutijs ad decipiendum instructissima, animo sitienti lacteam propinat promulsidem, varias *Carnis* oblectationes & voluptates ingerit. Et quamuis hæc potio letali toxico sit mista, tamen est grata ęstuanti animo quem & pellibus cooperit conciliando sopori. Hic genius *Carnis* est, mollia semper & delectabilia offerre, reijcere quidquid asperum aut laboriosum. His lenocinijs Magnus ille dux *Animus* in somnum datur; dum dormit, fuisque rebus tam nihil inuigilat, trabali luxuriç clauo ad terram affigitur & occiditur. O Sisaram. ô Animū miserrimum! ita & somnum, & mortem simul incipis, & quidem æternā.

O Ædesime, nō hic arripimus flagra, & nequissimam hanc deceptricem, prout meretur, contundimus? *Cibaria, & virga, & onus asino: panis & disciplina, & opus seruo: operatur in disciplina & quærit requiescere, laxa manus illi, & quærit libertatem.* d

a *Iac. cap. 4. v. 7.* b *Eccli. c. v. 30.*
c *Iudic. c. 4. v. 18. & seqq.*
d *Eccli. cap. 33. v. 25.*

§. I.

NArrat Plutarchus, *a* Agasonem ab irato iam iam percutiendum exclamasse: Atheniensis sum, Atheniensis sum, Ille ira in asinum callidè versa: Tu verò, inquit, Atheniensis nones. Mox miserum immentum liberali fustuario mulctauit. *Animus* noster originem, è cælo trahit, hæc ei patria, hic ciuis est: *Caro* terræ filia, sordidissimis prodit natalibus. Et quid ei tamen parcimus? Atheniensis non est, è cęlo non est, *Animus* est. Cur ergo in hoc iumentum tam faciles & benigni sumus? vitiosa hæc & fatua est mansuetudo. Sed, modo *Carni* bene sit, modò huic iucunda & mollia non subtrahantur, modò plagas euadat *Caro*: sordescat *Animus*, pereat; quid refert?

Hic patria omnino facimus Neronis matri Agrippinæ. Consulenti huic super Nerone filio, responderunt Chaldęi, fore vt imperaret, matremque occideret. Atque illa impiè: *Occidat*, inquit, *dū imperet*. *b* Ita nos in *Carnem* damno nostro indulgentes & placidi, scommate impio sanctissimos monitores eludimus.

dimus. Monet Christus, clamant Prophetæ, Apostoli hortantur. Vrgent Ecclesiastæ, Diui omnes exemplo docent: non secundum carnem ambulandum, sed secundùm spiritum *c*. Prudentiam carnis mortem esse: sapientiam carnis inimicam esse Deo: eos qui in carne sunt, Deo placere non posse: debitores nos esse non carni, vt secundùm carnem viuamus: morituros nos, si secundum carnem vixerimus, si autem spiritu facta carnis mortificauerimus, victuros. Quid nos ad hæc? Moriar, peream, occidar; modo imperet *Caro*, modò sua omnia salua sint carni, quidquid fiat animo. Redeunt monitores illi & contentius exhortantur: Carnis curam ne feceritis in desiderijs: *d* Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, *e* mundemus nos ab omni inquinamento carnis *f* Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. fructus spiritus est Charitas, Continentia, Castitas, &c. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Hęc audimus, O Ædesime, & adhuc differimus flagra, & carnem mulcemus? nimirum asinum missione donamus, & impunissimè dimittimus; Angelorum ciuem, Animum, heu pessundamus nequissimis blandimentis: *Virga, & onus asino, virga, virga.*

a *Plutarch. de Ira.*
b *Tacitus l. 4. annal. post initium.*
c *Ad Rom. c. 8. v. 4. 6. 7. 8. 12. 15.*
d *Ad Rom. cap. 13. v. 14.*
e *1. Corinth. cap. 15. v. 50.*
f *2. Corinth. cap. 7. v. 1. Gal. c. 5. v. 16. 19. 22. 24.*

§. II.

IN mari si quando Nauachus eminus prospiciat, aut Maurorum Liburnicam, aut Turcarum triremē, celerrimo cursu contra se ferri, si se viribus imparem sentiat, & fugam capessendam cogitet, mox ad remiges aduolat, quos lentiores deprehendat, aut remigare non velle, lorum seu flagellum, quàm primum corripit, & horribili fremens voce, identidem clamat: *remiga canis, remiga, remiga.* Si nec flagrorum metus, operis celeritatem persuadeat, ponit flagrum Nauclerus, & gladium stringit: nec multa prætatur, mox contumaciori manum aut brachium amputat. Dein proximum quemque priori carmine salutat: *remiga canis, remiga, remiga.* Et nos, mi Ædesime, in mari sumus procelloso, furibundo, ventis & fluctibus in ludibrium expositi: hic syrtes, hic scopuli, hic scyllæ & charybdes interitum minantur. Cùm vndique eluctamur, piratæ cingunt, qui hoc vnum agunt, vt viam ad cælum præcludant. Inter pericula hæc innumera, Caro contumax, perfida, quietis & otij amantissima, puluillos & lectulos circumspicit, non nisi ferias & delicias quærit, periculorum secura & incogitans, lusibus & nequitijs incumbit. Et cur hic non viri sumus? quid cessamus? cur non flagellis & loris ad remigandum bestiam adigimus? cur non vociferamur *vapula Caro, vapula pecus, vapula, vapula.* Aliter certè hoc vile mancipium tractandum non est. Parua corpori facta indulgentia, rapit & euertit dominium rationis Discat ergo subesse & seruire, laborare discat, & Castimoniam tueri; sed hoc ei rationibus aut blanditijs non persuadebitur: verberibus & vi agendum est.

Indigna res, Sanctissimi viri Castitati tuendæ acerrimè luctantur? Benedictus inter vepres, inter niues Franciscus, in lacu frigidissimo Bernardus, sexcenti alij totas horas, dies pœnè totos flagellis & loris se lacerant, *a* vt suam sibi Castitatem defendant. Vnus Dominicus Loricatus, *b* vna solum quadragesima (plures autem habebat annuas) toties & ad preces tam prolixas se virgis atque loris acerrimè cecidit, vt incussorum verberum numerus, ad quadraginta quinque millium excresceret. Et nos in periculis longè grauioribus, quàm illi tales constituti, ad omnem inertiam & languorem proni diffluimus: cumque ambabus feriendum esset, timidissimè parcimus. Ita ex facili à libidine triumphamur. Ah, mortales, hæc via non est ad astra, ad cælum non est. Et quæso te, Ædesime, nomina mihi è tot millenis millibus Sanctorum vel vnicum, qui suo corpori non fuerit nouerca, qui non illud parcè ac duriter aluerit, & exercuerit ad omnem tolerantiam. Dominicus, quem dixi, Loricatus solebat dicere, se ad hoc verberationis voluntariæ fastigium paullatim ascendisse. Idem cuiuis alteri, opitulante Deo, posse contingere Vt enim peruigilijs assuesceret, vigilare cœpisse: nam

somnus,

somnus, aiebat, inuitat somnum, & ex vigilijs facilius trahuntur vigiliæ, sic abstinendo discimus abstinere. Ergo incipiendum est: difficilia sunt quidem initia, sed à cœptis non statim resiliendum; progressus est facilior. Tu, ne cede malis — hic aude, aut Castitatem perdis. Vsus certè flagellorum duo habet eximia. Primum est: carnis petulantiam nimium subsultantem velut asperum frenum insigniter coërcet. Alterum: Christi, flagellis cæsi, spinis redimiti, in crucem acti cruciatus nemo satis cogitat, qui flagella, doloresque similes non gestat. Quòd si funiculos nostros, nec irata quidem manu incussos, adeò tamen sentimus, iam cogita quî hostiles dextrę hamatis loris armatæ, in Domini corpus sæuierint. Mare dolorum fuit; infandi cruciatus. Ergo licet morigeram quis carnem habeat, si tamen patientis Christi summos dolores seriò velit perpendere, exiguos ipse non respuet; vtetur flagris, quæ Dominus in nostros vsus, suo iam sanguine sacrauit. Nobis dictum putemus à Salomone: *c* Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.

a *Vide Iacob. Gret ser. de disciplin.*
b *Pet. Dam. Surius tom.* 5. *ad* 14. *Octob. in vita.*
c *Prou. cap.* 23. *v.* 13.

§. III.

QVandoque tamen flagellis præferenda sunt cilicia. Subinde caro lentis rigoribus frangenda est, hoc cameunię vestes & cilicia præstant. Hę molestæ tunicæ olim plurimi vsus fuerunt, etiam in priscâ lege. Nec plebi tantum, sed & regibus vsitatę. Achab, Dauid Ioram, alijque reges hanc hispidam vestem, ad carnem indutui gesserunt. Illud Hebræum sidus Iuditha, castitatem atque pudicitiam suam cilicio insigniorem fecit & tutiorem. In lege nouâ apud sanctissimos viros feminasque nil vsitatius his ipsis asperis indusijs. Omnis ætatis, ordinis, status, conditionis, sexus homines ea gestarunt, & etiamnum gestant domandæ & vexandæ carni. Fuerunt qui viginti, triginta, octaginta continuis annis dies noctesque, hoc setoso amictu, carnis rebellionem omnem compresserint.

S. Lupus Trecensis Pontifex, qui humi somnum capere, nec annis vicenis vlli vnquam lecto indormire sustinuit, qui alternas noctes vigilijs & precibus exegit, qui vna solum tunica se operuit, cilicium assiduè gestauit, nec imitatoribus caruit. nam idem S. Maximus Rhegiensis Præsul, idem alij fecerunt, Abrahamus Eremita, qui ex amplissimo patrimonio, patris ex asse hęres, pręter cilicium, stoream, poculum ligneum, nihil sibi retinuit, vestem cilicinam quinquaginta annis gestauit, nec vnquam mutauit. S. Amatus abbas, non aliam quàm è cilicio culcitram admisit, eâdem in morbo & morte vsus. Comes Elzearius, serico thorace cilicium velauit. idem ad quinquagesimi psalmi (*Miserere*) singulos versus, tribus ictibus idque catenulis ferreis se cecidit. Notum Caroli Magni Imperatoris cilicium. Franciscus Borgias Dux Gandiæ, etiamnum sui iuris & extra Religionem, visitaturus feminas, cilicio se armauit. S. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, pilosam vestem ad genua pertingentem gestans: si corpori meo, aiebat, præesse, nequeam, & qui tot alijs præero? S. Edmundus, in eodem solio successor, cilicium extra quadragesimam, in quadragesimâ loricam ferream gestauit. Ad hoc eum mater assuefecit à puero, quæ, quoties ei Parisios recentia indusia, lotum simul misit ciliciolū, suadens biduo triduove quot hebdomadibus vteretur. ÆDES. Da veniam quæstiunculæ: & quis primū cilicium induit? PART. Primus homo, Adam cum cōiuge: *consuerunt folia ficus & fecerunt sibi perizomata* a Aspera sunt hæc folia, nec blanda nudis. sic cilicium ab arbore sumptum in Paradiso cœpit esse vsui. Imitatus Iacob, qui cruentam filij tunicam cernens, *scissis vestibus, indutus est cilicio.* *b* Imitati innumeri alij, qui piloso hirtoque hoc texto in carnem pugnarunt. Notum Ecclesiæ canticum: Cilicio Cæcilia membra domabat, Deum gemitibus exorabat. Nec ipse nuptiarum dies hanc ei hispidam interulam potuit detrahere: aureis quidem radiabat vestibus, latente tamen cilicio mordebatur; dumque Fescennini canerentur, suam ipsa virginitatem Deo commendabat. Hac non inferior Editha Anglorum regis filia, quæ vt cilicij, quod dies no-

ctesque gessit, vexationem sanctè dissimularet, vestem cultumque regium non abhorruit. Vidit eam sic regiè comptam, S. Ethelvvoldus, & substricta fronte: non sic, inquit, non sic, ô mea filia, ad cælum itur. cœlestis sponsus hunc nitorem, hos radios non curat. Illa modestè: Sancte Pater, inquit, & hoc est quod me soletur, corà Deo non vestem æstimari. Sensit vir sanctus mentem bonam, non semper à veste iudicādam. Radegundem Clotarij Regis, Kunegundem Henrici Imp. coniugem omitto, quarum ista non indormire tantum sed & immori voluit cilicio.

§. IV.

QVid multis? hoc vnum egerũt *omnes Sancti*; vt continuam corpori facerent iniuriam. Omnes in hanc rem miré ingeniosi fuerunt, caueruntque vnice, ne sub nomine necessitatis subreperet voluptatis nequitia. Hinc prolixæ illorum vigiliæ, humi cubationes rigidæ, inedia perpetua, insulsi & insuaues cibi, acerbæ potiones, vestitus asperrimus, mira in rebus omnibus patientia. Ludebant cum corpore, ne ludus ei fieret Animus: Vis, aiebant, ô mea Caro dormire? hic poteris, sed aut stando aut sedendo, provt vis; hic lectus pro te nimis durus est, aut si mauis iacendo quiescere, en hic optimum puluinar, saxum. Vis prandere, cenare? & hoc potes, en herbas, en radices optimas, cum condimento etiam, cinere; acetum, sal, oleum tibi non conueniunt. Sitis, ô mea Caro? en aquam cristallinam, argenteam, licet nonnihil tepidam, ne gelu tibi noceat. Ita in corpus amarissimè iocati, redegerunt illud in seruitutem. Et assiduas has pugnas contra carnem summâ contentione aggressi sunt, sciebant enim bellum esse intutissimum, cum hostis est intra muros. Idcirco suum quisque corpus, velut beneuolum inimicum (ita Nazianzenus *a* loquitur) aut insidiosissimum amicum frangere laborauit precationibus, laboribus, vigilijs, inediâ, cilicijs, flagris, rigoribus alijs innumeris. Religiosissimâ in seipsos tyrannide seruarunt illud Caligulæ: *si fieri, vt sentiat se mori.* Sic tractarunt corpus, vt seruum se comminisset, non dominum; sic carnem exercuérunt, vt ex aduerso pugnaret, medicina cum morbo, dolor sensus cum voluptate carnis.

At nos tenelli ac delicatuli (certè tales sumus, ad illos comparati) nos mollicelli hoc vnum agimus vt suauiter pereamus. Id omne studiosissimè amolimur quod carni non blanditur. Ecquid parcimus huic asino? non est Atheniensis, cœlestis ciuis non est, Animus est. Ecquid hanc vermium prędam tam blandis obsequijs in nostram perniciem demulcemus? an ignoramus, nullam pestem efficaciorem esse ad nocendum, quam hostem domesticum *b*? Carnem, capitalissimum nobis hostem imminere, quauis, non dicam die experiri licet, sed hora, si libeat explorare. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur. *c* Perpetua hic rixa & lucta est, & quo crebrior Carnis est victoria, hoc maiores illius sunt vires. At ibi semper vincit, vbi nunquam creditur esse hostis. Ah vani, ah miseri! quantum mortalia pectora cœcæ noctis habent! quid delicias & voluptates quærimus, nec suo tempore, nec loco suo. In alium & meliorem orbem migrandum est deliciarum auido. In orbe hoc nostro appetentia voluptatis, plena est anxietatis, satietas vero plenissima pœnitentiæ. Tristes esse voluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suarum volet, intelliget, hinc morbi & dolores quasi quidam nequitiæ fructus referuntur. Ita demum voluptas omnis in tormentum vertitur.

In id vero solum ingeniosa est *Caro*, vt *onus*, *& virgam*, *& opus* à se remoueat, & quiete fruatur delicata & voluptabili. Ergo, mi Ædesime, ex æquo & iusto: *onus*, *& virga*, *& opus* huic pecudi conuenit, aut illam profecto habebimus refractariam. Ad finem capitis huius, illustrissimę & prorsus seueræ Continentiæ admirandum speculum extollo. Adeste spectatores; huc & oculos & animum.

Ioannes Godefridus Bambergensis & VVürzburgensis Pontifex, Anno MDCXXII. quarto Calendas Ianuarias, Ratisponæ in comitijs defunctus, per omnem vitam adeo se totum Castitati consecrauit, vt homines libidinum suarum mancipia, velut ipsos diabolos auersaretur & fugeret; neque vnquam induci potuit, vt cum his talibus vel paullo familiarius ageret. Iam inde à paruulo Godefridus, cili-

dus, cilicio consueuit vti totis diebus ac noctibus, integris etiam hebdomadibus. Diebus Veneris, sabbati, & pridie dierum Christo, Beatissimę matri Virgini, aut patronis dicatorum, flagellis se acriter cecidit. Omnibus annis, quibus episcopum egit, stramini tantum, quod linteamine texerat, indormijt, multas noctes nuda humo, rudi panno substrato, exegit: ad solitas preces media nocte sæpissime surrexit. Ad rem facit quod addo: Omnibus Veneris ac sabbati diebus cibo abstinuit, vnica panis buccella & haustu modico contentus. Si quando his diebus hospitalitatis ius, aliave caussa eum mensæ admouisset, vt abstinentiæ suę constantem rigorem sanctè dissimularet, cibos ab opsonij magistro seu structore diuisos, tanquam cenaturus accipiebat, paullo post, alijs id minus obseruantibus, famulo intactos velut neglectim porrigebat. Die Christi patientis, & alias per annum crebrius omnis cibi abstinens, præter panem & aquam gustauit nihil, & hoc tunc maximè fecit, cum omne alieni oculi arbitrium vitare licuit. Quadragintadiali ieiunio nil è piscibus aut alijs animalibus hæsitauit, herbis solum, leguminibus, & rapis contentus. Per omnes Dominici Aduentus dies nil carnium in cibum admisit. Sane non paruo ei stetit, Castitatis, tam sincerus amor. Quod vel hinc etiam luculente patefiat.

Adolescens etiamnum, liberali admodum & venusta erat facie, ita tamen vt in eo nobilissimam fecerit mixturam Pudicitia & forma. Hoc eius virgineum decus cacodæmon isto sibi stratagemate sumpsit expugnãdum. Egyneceo fæminæ magni nominis, insigni iuuenis pulchritudine in beneuolentiam parum pudicam inflexæ, ad conuiuium Godefridum specie honoris vocarunt. Adest vocatus, nec tamen solus (vt res tam periculo careret, quàm suspicione) sed vnà secum vitæ suæ moderatorem adducit. Hunc præ omnibus benignæ inuitationes & crebra pocula petebant. Hoc enim nequissima vafricie agebatur, vt is omnium minimè gressum è domo moliri posset, qui primus deberet, itaque cogeretur cum commisso sibi iuuene illic pernoctare. Res è voto successit, nam probè appotum, & iam vacillantibus vestigijs, articulisque subsidentibus labentem, in proximum conclaue, blandè cubitum trahi iusserunt. Ita & iuuenis ea nocte pedem domo efferre prohibitus est: & quia nil mali suspicabatur, ipse quoque ad lectum tali hospite dignum deduci se passus est. Cùm verò adulta iam nocte quies & silentium teneret, cubiculum sospitis iuuenis furiæ illę libidine accensæ laneo passu irrepunt, iamque proximæ lectum quà verbis, quà gestibus, adolescentis innocentiam ad flagitium inuitant. Hic castissimus iuuenis, velut ad Stygij monstri aspectum euigilat, & mox horrendum vociferans, è lecto, vt erat lineis solum femoralibus & indusio vestitus, prosiliit, impuris manibus semet extorquet, & omni veste alia relicta, ex insidiosa domo euolans, in vicini ędes, velut in asylum transfugit, vbi reliquum noctis inter preces & gratiarum actiones, pro obtenta Castitatis palma exegit. O factum dignum æternis annalibus! O Niceta, sunt qui tecum saltem certare velint, si superare non possint! O Ægypti Prorex Iosephe, tuæ virtutis æmulum agnosce! O Ædesime, pænè rediuiuum Nicetam tibi sisto in hoc iuuene. Pronissimum mihi est credere, Godefridum post tam nobilem victoriam, cum à Deo fauorem impetrasse, quem Thomas Aquinas, cui lumbos stinxerunt Angeli, vt aut nullam deinceps carnis rebellionem senserit, aut facili negotio represserit. Neque tamen noxia securitate castimoniæ suæ fisus, diaboli technas timere desijt. Sciuit quod supra monuimus, virginem à bello nunquam cessare. Ideo in domum suspectæ pudicitiæ aliàs inuitatus: Malim, inquit, leprotrophium subire, & cum leprosis cenare, quàm vel semel castitatis periculo, ædes illas ingredi, meque sponte in ignem præcipitare. Nec aliter fecit quàm dixit, & rigidę virtutis exemplo perpetuam sibi Continentiam stabiliuit, in sui corporis tormentum varièingeniosus. Solebat namque cingulum ferreum insuper aculeis asperum ad nudos lumbos appressus gestare. Armillæ ipsæ, si quando ijs vsus, non lasciuiæ instrumenta, sed Castimoniæ, ostentationem nullam prẹferebant, sed virtutem tegebant. Siquidem sub hoc tortili auro carnificina manuum latebat, quæ maluissent metallo tam nobili non indui, quàm abditis sub eo aciculis assiduè compungi.

Godefrido certè sua Castitas non gratis constabat: verberibus, ieiunijs, alijsque rigoribus, corporis animique florem & emeruit, & retinuit *d*. Sed versiculus monet: Lectio, flagra, preces — de lectione & flagris diximus. Ad preces me verto.

a *Greg. Naz. de paup. cura.*

b *Boet. lib. 3. de cons. phil.*

c *Ad Gal. c. 5. v. 17.*

d *Ex funebribus orationibus Dn. D. Friderici Forneri &c. & P. Ioannis Salleri.*

CAPVT V.

Tertium INCONTINENTIÆ *Antidotum* PRECES *&* ORANDI STVDIVM,

ANachoretam senem (vt Pelagius refert è Greco *a*) consulens quispiam de animi sui latente malo: ecquid ego, inquit, faciam? cogitationes meæ non nisi ad libidinem me trahunt, nulla mihi ab eis est quies, nec per horulam quidem & hoc non leuiter me affligit. Cui senex: Quando, inquit, dæmones eiuscemodi cogitationes ingerunt, ne colloquaris cum animo, quia dæmonum est talia suggerere; tuum, suggesta identidem regerere. penes te est, hos hospites aut admittere, aut ingredi volentes eijcere. Modo resistas, inuito tibi consensum vi nulla extorquebunt. Ad quæ iuuenis: Atqui, mi pater, inquit, debilis sum, & tam potenti affectui vix resisto, vincor. Atqui nemo, inquit senex, hic vincitur, nisi volens. Et scis quid fecerint Madianitæ? *b* filias suas ad omnem illecebram comptas & ornatas, in oculis Israëlitarum quasi venales proposuerunt. Ita quidem allicere potuerunt ad turpe nefas, neminem cogere. Israëlitis omnibus integrum erat, non perire Multi, quibus lex diuina cordi fuit, non tantum Venereũ hoc illicium cõtempserunt, sed alios etiam, illecebroso spectaculo captos, vltione laudabili puniuerunt. Sic & nobis agendũ. Fucatas tibi diabolus cogitationes prostituit? Contẽne, non responde, despue in illas sordes; surge, ora, & clama: Fili Dei miserere mei. Ad hęc iterum iuuenis: Ecce pater, inquit, & oro, & meditor, & clamo, sed sine omni gustu; lapis sum, non moueor. Tu tamen, inquit senex, nihilominus & ora, & meditare, & clama. Incantator sæpe vim verborum quæ pronunciat, ignorat, ac sentit eam incantatus serpens, & velit nolit, humanæ voci se subijcit. Ita nobis quantumuis saxeum cor sit, & ad preces insensile, sentit tamen eas cacodæmon, terretur, & fugatur. Tu igitur ora, etsi silex tibi videaris.

a *Libell. 5. num. 32.*

b *Num. 25. v. 2.*

§. I.

SAlomon, illud opulentiæ & sapientiæ prodigium, & si solus hic loquatur, satis persuadeat: Sciui, ait, quia aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donum: adij dominum & deprecatus sum illum *a*. Nobilissima gemma est Castitas & pudicitia, tolerabili tamen & leui venditur pretio; pete illam à Deo, & iam emisti. Omnis quidem virtus, munus à Deo est, singulari tamen ratione Castitas, idcirco precibus ardentissimis petenda est à liberalissimo domino, qui sic rogatus, menti allucet, vt vicina pericula præuideat; voluntatem afficit, vt congrua malo remedia constanter adhibeat; infrenem appetentiam sub legis imperium compellit; luctantem hominem confirmat ne ob pugnæ difficultatem, vincendi spem despondeat, sed opem cælo affuturam erecto animo confidat: qui denique nouas identidem vires subministrat, vt is qui cœpit; hoc Castitatis stadium decurrat, promissumque Castitati præmium obtineat. Hæc Augustino caussa fuit, sic efflictim precandi: Deus meus, accende me. Continentiam iubes; da quod iubes, & iube quod vis *b*

Ille paradisi hospes, castissimus Paulus, virginitatis adeo erat amãs, vt omnes sibi cuperet quam simillimos, tamen & ipse has fæces luteas sensit: *c* Datus est, inquit, mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet, & qua tandem ratione diuinus hic homo ab hac carnis iniuria se vindicauit; *Precibus*, & quidem ter repetitis: Propter quod ter dominum rogaui, vt discederet à me. Ea demum oratio impetrat quę perseuerat, quę ignes spirat: Preces languidę, nec hominem quidem ad assensum flectunt, nedum Deum. Spiritus est Deus, & eos qui ado-

adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. *d* Falſitas eſt illa, & turpe diſſidium cũ lingua preces & verba demurmurat, mens interim à precibus aliena, ad ludos & choreas euolat. Precari putes hunc hominem; os certè occupat: cor otiatur, aut peiora tractat otio, & neſcio quid aliud nugatur. Atqui hoc non eſt *in ſpiritu adorare*: his precibus Caſtitatis gemmam nemo impetrauerit. Sanctiſſimus Dauid precationibus aſſiduis exæſtuans: Ad te, inquit, leuaui oculos meos, qui habitas in cælis: Ecce ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum; ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum donec miſereatur noſtri *e*. In manibus, inquit, domini, ſtant oculi ſeruorum, non in facie. Nimirum hic oculorum coniectus petit vt accipiat; ad heri dextram peruolat, vt eam aperiat ad dandum. Ita nos prorſus oculos noſtros in Dei manus ſtatuamus, & Caſtitatis vnionem pretioſiſſimum, violentia Deo grata extorqueamus.

a *Sap. cap.* 8. *v.*21.
b *Lib.*19. *Confeſſ. cap.*29.
c 2. *Cor cap.*12. *v.*7.
d *Ioan. cap.*4. *v.*24.
e *Pſ.*122. *v.*1. *&* 2.

§. II.

Militiæ dux, cui caſtrum commiſſum eſt defendendum, ſi quando videat à vicinis iam hoſtibus caſtrum obſidione cingendum, literas quam primum perſcribit ad arcis dominum: hoſtem in propinquo eſſe, de arce agi, ſe cum ſuo milite in periculo verſari, niſi quam celerrimè ſubmittatur auxilium: proinde rogare ſe, vt ſi quidem dominus arcem ſuam velit ſaluam, maiores copias & recentem militem, quam citiſſime poſſit, ſuppetiatum mittat. Militiæ viuimus mi Ædeſime, & caſtrum ſuſcepimus propugnandum, Animum. Varius hanc arcem incurrit hoſtis, maximè Cupido, Venereus ille iaculator, qui ſecum ingentia trahit agmina, tot occaſionum, illecebrarum, tentationum. heu cingimur ſæpe, ac vndique magnis copijs obſidemur. Quid hic conſilij? primum eſt, non differre proximum, litteras exarare, & cum ijs tabellarium quam primum amandare ad dominum. Nuncius noſter, noſtra eſt oratio; litteras ſcribimus, cum ad Deum preces fundimus. Hic iuuat, expeditum & celerem eſſe. Quam primum in periculo eſt Caſtitas, cum occaſiones inuitant, illecebræ blandiuntur, cum tentationes incitant, mox ad Deum peruolet epiſtola; mox ardentiſſimæ preces concipiendæ in hunc fere modum: & ſatis eſt quandoque vel vnica tali precatiuncula opem diuinam poſcere.

Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ Pſ.50 v.16.

O mi amantiſſime Domine ſuccurre; pereo ſerua me.

Deus in adiutorium meum intende, Domi ad adiuuandum me feſtiua. Pſal. 69. v. 2.

O IESV caſtiſſime, de animæ meæ ſalute agitur, cuſtodi me ne peream.

Ad te Domine leuaui animam meam: Deus meus in te confido, non erubeſcam. Pſal. 24. v.1.

O mi IESV, ô IESV fortiſſime defende me, à Satanę laqueis erue me.

Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum, ſaluum me fac in miſericordia tua. Pſal. 30. v.17.

O mi Deus, fons puritatis, amator caſtitatis, crea in me cor mundum & caſtum.

In te Domine ſperaui, non confundar in æternum; in iuſtitia tua libera me. Pſal. 30. v.1.

O IESV puriſſime, in cordis puritate conſerua me.

Complaceat tibi Domine, vt eruas me, Domine ad adiuuandum me reſpice. Pſ. 39. v.14.

O IESV deſiderabiliſſime, totum me trahe ad te.

Potens eſt telum in cacodæmonem ardens oratio, quod etiam hinc diſcas. Vnus è ſodalitate Virginis Beatiſſimæ fuit (mihi rebus omnibus coniunctus) qui clam admotis facibus in flagitium agebatur. Ter illum nocturna mollitione Cacodæmon impetiuerat; iam in virum procerus; mox intra puſionis modum contractus; denique virgine aſſimulata nihil virgineum meditabatur. In his anguſtijs deprehenſus adoleſcens, quicquid armorum habuit hoſti obijcere, Præſidem ſuam aliquando ingeminare; rurſum cruce præcordia notare velle, ſed irrito fermè co-

natu; nam torpebat exanimis pollex, & manus nihil virium retinebat. Ad vltimum lingua suppetias tulit, vt inclamato Numine redirent manus ad officium, & Sirenum ora in fumum dilaberentur. Nec restinctum tamen ea fuga incendium est, sed viuentibus adhuc flammis adolescens conflagrabat. Ergo lecto se corripit, abiectusque humi ipse plectere se incipit. Vbi cùm per horam decubuisset, tandem ab incendio triumphauit. *a*

Christus, quotidie precari nos iussit: *Et ne nos inducas in tentationem.* Sed & clausulam addi pręcepit: *Sed libera nos à malo.* Tam rogandus est Deus ne incurramus periculum, quàm vt euadamus. Et hæc oratio non à summis labris veniat, sed à pectore, & intimo sensu.

a *Anno* 1614 *factum.*

§. III.

HIc mihi duos velim consideres, in extremis pudicitiæ periculis, precantes: Iosaphatum Regem, & Thomam Aquinatem tibi sisto. Decreuerat Thomas, primum ętatis florem Deo ac pudicitiæ dicare. Parentes, vt hoc animi decretum rescinderent, blanditijs, minis, promissis, inauditis artibus castissimum pectus sibi sumpserunt expugnare. Ictus vani, & in ventum abiere omnes. Obdurabat filius, destinati consilij tenax. Ergo validiore ariete quatiendus fuit hic paries, dum correueret, nec consilio defuit vigilantissimus Satan. Solum se agere putabat Thomas in conclaui, quod demum carcerem esse sensit periculosissimum. Eò enim immissa est puella, melioris formæ quàm pudicitiæ, ipso vultu petulantiam confessa. Cæpit ea variè & blandè verecundissimum adolescentem, ad flagitium inuitare. Omnia in ea loquebantur, vox, forma, gestus, oculi, vestes, vestium odor. Quot verba, tot iacula: quicquid dixerat, venenum erat.

O Thoma, quot in te sagittæ volant? singulæ mortem ferunt; vel vnam admisisse, plaga letalis erit. Equidem sensit eximius adolescens ad cor penetrare blandissimum hoc toxicum. Hic, velut in arena gladiator, consilium caput æmulator NICETÆ, & mox ad Christum: Ne quæso sinas, exclamat, Domine IESV, & tu sanctissima Virgo MARIA, vt in oculis tuis turpissimum scelus committam. O mi castissime IESV, ne permittas, vt ob spurcam libidinem, æternas cæli delicias vendam. Dixit, & è foco titionem rapuit, insidiatricem fugauit, cubiculo extrusit, occlusit ostium; *vicit.* Opportunius hæc pugna subsidium non habuit, quam preces ex ardenti pectore petitas.

§. IV.

SCenam habuit periculosiorem Rex Iosaphat; Regis Abenneri filius, & nisi eximia illius virtus, in eodem quasi theatro bis vicisset, plausum ab Angelis non tulisset. *a* Sacra Christiana regius hic iuuenis à Barlaamo Eremitâ didicerat; iamque mores alios & castiores præ se ferebat, quàm dum idola coleret. Abennero patri seuerior hæc vita filij non probabatur, vt qui aliud cęlum non nosset, quàm in sordibus volutari, & mergi voluptatibus. Cumque filium non vnis machinis tentatum, sentiret inexpugnabilem, magorum suasu hoc eum stratagemate instituit adoriri. Remouit ab eo famulitium omne aulicum, & solas quæ iuueni ancillarentur, puellas substituit. Hic mihi Samsonem da; da Dauidem, da Salomonem, & videamus, num duret sceleris purus inter corruptelas. Nec Iosaphato pectus adamante aut chalybe stetit, cœpit sentire pellacias, cœpit æstuare; tale demum libidinis incendium pectore circumtulit, vt huic extinguendo se parem non crederet. Generosè quidem contra tot hostes luctatus est: & iam Deum obiectabat animo, iam Dei leges: modò inferos cogitabat, modò cœleste præmium: non minus tamen Venereæ faces animum incendebant. Ita nec Deus, nec inferi, nec cœlum, neque spes, neque metus impuram flammam multum adeò mitigabant. Vltimum & præsentissimum visum est mali remedium, in preces se sternere. Ergo manus oculosque cælo attollens: O Deus, inquit, spes desperatorum, respice & miserere: tu omnia potes, misericors in omnes. Vide, Domine, quæ patiar; meę me cogitationes occidunt. Perij, nisi tu adiuues. Cordis & corporis pudicitiam seruare cupio, sed expugnor, nisi tu defendas. O mi Deus, tuus sim; pereuntem à lapsu reuoca: tibi viuam, tibi moriar. Adfuit benignus Deus sic calidè oranti,

ranti, & impurarum cogitationum agmen subitò euanuit. Nec tamen precari desijt iam victor iuuenis, sed ab eo tempore (valedicebat iam dies) ad alterum vsque solem in precibus peruigilabat.

a *Damasc.l.de Barl. & Iof.c.* 30.

§. V.

SEd nec dum omni periculo defunctus est Iosaphat. Acerbior & longè periculosior instabat pugna. Abennero patri iam antè dono venerat puella, regis filia; bello capta, sed pulchritudinis tam eximiæ, vt omnem eius æui formam extinguere, & pœnè Dea esse crederetur. Et hæc, tragœdiæ caput statuebatur, mago regio strenuè adlaborante. Hic, vt certior veniret victoria, carmine magico cacodæmonem in puellam immisit, vt sic iunctis operis institueretur stratagema, nulli eludendum. Adest ergo personatus diabolus sub venustissima larua, & vt immitius pugnaret, blandissimam prętendebat pacem. Puella ad omnem dolum ingenio versatili erudita, religionis Christianæ cupidissimam se dextrè simulabat. Volebat Orcinianus piscator, Satan, eam hamis escam imponere, quam sciebat appetituros hos tales pisciculos. Iosaphatus iuuenis præclaram hanc ratus occasionem seruandi ab Orco hominis: nihil equidem se malle aiebat, quàm vt plurimi secum ab idolis ad Christum transirent. In eam rem vtrinque prolati sermones. Puella sensim veritati cedere, & expugnari se callidissimè mentita, in se quidem nil futurum moræ, quin sacro fonte lustrāda, in leges Christianas iuraret, si modo regius iuuenis, reginę coniugium dignaretur non aspernari. Fortunam sibi regiam, non sanguinem deesse. Putare se vero, à Christianis non fortunam, sed virtutes & animum in dote numerari. Parentes sibi, & auos, atque atauos, & horum maiores fuisse reges. Opulentiam regiam bello non nihil accisam, aut mutatam esse: credere se tamen, non sine dote venturam; si probitatem coniugi futuro adferret. (Ah, Iosaphate, ah, ah! non periculo tantum, sed ruinę vicinior nunquam fuisti.)

Stabat iuuenis, & venusti sermonis prudentiam non sine tacita commendatione mirabatur, & vt fit, oculos suæ stationis oblitos, in loquentis vultum subinde obliquabat. Et ne adeo alienus foret ab honestissimis nuptijs, cœpit fallacissima Siren, nescio quas sententiolas (à magistro diabolo eas didicerat) ex Euangelijs in medium recitare, ipsius Christi præsentia nuptias cōmendatas asserere, honorabile coniugium & immaculatum torum *a* extollere, multa demum in coniugij laudes garrire.

Ad aures & ad oculos talem oratorem admittere, & non persuaderi, diuinæ est potentiæ, non leuitatis humanæ. Forma vel muta, eloquentissima est oratio; quod vult, impetrat. Vbi iam verborum mel affunditur, & eblandiens animum suada facundia coniungitur, sine vi, quidquid dicitur persuadetur. Saxum antea videri poterat Iosaphatus, & immota rupes ad omnem libidinis impetum, sed lasciuus dæmon tantâ sordentium flammarum vi hanc rupē vallauit, vt & ipsa instar solutę arenæ defluere cœperit, & minui. Nondum quidem prostratus Iosaphat, hoc vno tamen victoriam sibi fecit ancipitem, quia cœpit dubitare. Decretum erat ei antea intactum seruare corpus ab omni femina; iam vero vacillare, turbari, anxius hæsitare, nec turbationi satis resistere, nec dubitationem expedire.

a *Ad Hebr.c.* 13. *v.* 4.

§. VI.

DIgressâ ab se Oratrice illa pestilentissimâ, quia ipse vnus, & accusatoris, & patroni partes sustinuit, ideo ipse sibi & obijcere, & obiecta diluere, secumque ipso plurimum luctari cœpit, & in vtramque partem fluctuare, demum se solum sic affari: Nil, inquit, inhonesti à te petitur; coniugium proponitur, & quidem non dispar: Regina est quæ sponsum quęrit; nec leges Christianæ contradicunt.

Id quidem verum est, sed meministin' quid te docuerit Barlaamus? Omnis ponderatio non est digna continentis animę. *a*

At hîc occasio est lucrandæ animæ, & puellæ regię ad Christum traducendę.

O mi Iosaphat, hoc non est lucrari animas, tuam negligere, vt acquiras alienam. Nosti illud: Quid prodest homini, si mundum

dum vniuersum lucretur animæ verò suæ detrimentum patiatur. *b*

Sed non est omnium, viuere vt virginem, vt Angelum. Rectè hoc quidem dicitur, sed qui declinat virginum certamina, nec pręmia desideret virginibus promissa.

At durum est in continua lucta viuere; sibi ipsi semper contradicere. Durum est, sed gloriosum est, & res vna omnium Deo dignissima.

Credibile tamen est, multos sanctissimos homines in coniugio fuisse seruatos, qui alioqui perijssent. At non minus credibile, multos in coniugio perijsse, qui si casti vixissent, seruati fuissent.

Sed fac, prout destinaui, sic incipiam: quis scit an sic finiam? aliud est inchoare, aliud ad finem perseuerare. At istud Deo permittẽdum est; hoc ipsi erit curæ. Qui suasit incipere, iuuabit etiam finire.

Sed repugnat natura. Corrupta, non integra: & Deus natura longe potentior est.

Sed quid faciam? vror, ardeo; cogitationibus pessimis, iam diu mens inceditur; sæuit in medullis fax Stygia. At hunc æstum, igne Christi superare potes: hoc tale incendium Christi sanguine potes extinguere.

Sed nunquid vnus aliquis ex Apostolis dixit? qui matrimonio iũgit virginem suam, benefacit. Ita est, sed idem omnino Apostolus addidit: & qui non iungit, melius facit, &, bonum est homini mulierem non tangere. *c*

Sed an non aliqui Apostolorum, vxores habuerunt? Habuerunt, sed inter illa omnia quæ Christi caussa reliquerunt, etiam vxores fuerunt: sic Apostoli omnes erant virgines, vel post nuptias continentes.

Sed an non Pauli vox est? melius est nubere quam vri. Eiusdem tamen & hæ voces sunt: Volo autem omnes homines esse sicut meipsum: Dico autem non nuptis & viduis; bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego.

Heu quid faciam? vtinam, virginem illam regiam nunquam ad aures, nunquam ad oculos admisissem. Hoc forsan melius fuisset, sed nec sic quidem omnis victoria desperanda est.

At forma illius animo meo identidem oberrat. At nunquid non formosior est Deus, à quo rerum omnium forma & pulchritudo, velut è mari stilla vnica, aut guttula est.

Ah, ferendo non sum, si diutius durer tam vehemens cogitationum pugna.

Hic Deus prouidebit: feramus hodie, quod nos ferre vult Deus, ipsi cura est de crastino.

Sed num misellam illam virginem in Stygij draconis faucibus hærere sinam?

Sed num etiam oblitus es, quantis te periculis obiecerit mulierum familiaritas? vix euasisti, & egressum cogitas? nemo verius periculum iudicat, quam qui expertus est.

Sed Christianum est, alienæ salutis curam agere. Suæ, ante omnia: speciosissimos titulos excogitat caro, quibus suam turpitudinem velet: mille versutias instruit vt fallat.

Diu secum ipse in hunc modum luctatus est reciprocâ contentione. Demum inuenit virtute viam, & ipsa sibi necessitas reperit exitum. Ad preces iterum, velut ad sacram anchoram confugit. Precibus & lacrimis diu intentis, in soporem soluitur. Hic ea vidit, vt experrectus, & fleret præ lætitia, & præ Numinis reuerentia tremeret. Inde omnis, inquit Damascenus, conspectæ mulieris pulchritudo, cœno & sanie fœdior ipsi visa est. Ita cacodæmonum insultus acerrimi, repressi sunt precibus. Ergo, mi Deus, continentiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis. Sed precibus rectè iungitur Confessio.

a *Eccli. c.26.v.20.*
b *Matth.c.6.v.16.*
c *1.Cor.cap.7.v.38.*

CAPVT V

Quartum INCONTINENTIÆ *antidotum*, CREBRA PECCATORVM CONFESSIO.

QVi diligit cordis mũditiam propter gratiam labiorum suorum habebit amicum Regem. *a* Nihil æquè fauores diuinos emeretur, quam nitidam semper ac tersam habere conscientiam. Conscientiam vero ita puram non facilè conseruabit, nisi qui eam crebrius emaculauerit. Id frequens peccatorum confessio po-

ſio poteſt: hæc autem vix erit integra, ſi ſit rara, vt veriſſime dixerit Bernardus; *Computatio dilata, multa facit obliuiſci.* Qui rationes ſuas raro inſpicit, vix eſt vt non aliquid pertranſeat conniuente oculo: & ſicut accuratiores illi ſunt, qui, ſi non quot diebus, quot hebdomadibus ſaltem ſuarum rationũ libellum relegunt, ita vitæ plerumque puriores ſunt qui conſcientiæ næuos, ſingulis hebdomadibus ad ſacerdotis aures deponunt: Velox confeſſio, velociter medicinam facit. *b* Et hæc prima frequentioris Confeſſionis cauſſa eſt. Do & alteram.

Sunt quotidiana delinquendi pericula, quibus expoſiti viuimus. Diabolus, Caro, Mundus, noti hoſtes: tentant, vellunt, rogant, alliciunt, renitentes vrgent, trahunt, tantum non cogunt, & hoc vnum agunt, ne *boni* ſimus, nec Conſcientiæ maculas tam ſtudioſè obſeruemus, eaſque non niſi tardè & ſegniter eluamus. Quid tibi cum tam delicata & tenera conſcientia (aiunt illi deceptores noſtri) habebis ſemper quod agas. Æternum tibi creas negotium, & ſimul moleſtiſſimum ſemper erit, quod abſtergas, & nullum laboris reperies finem. Non ſubolet hic tibi quid machinentur hoſtes tui? hæc conſilia ſunt ſecreta diaboli in amicum veſtiti. Si nolis ea tibi obeſſe, detege. Qui denudat arcana amici, fidem perdit *c*. Amicitiam ſimulat Cacodæmon; tu cuncta eius arcana pande, confeſſione quàm creberrima, & laruatum hunc amicum facillimè vitabis. Quod Bernardus de Communionis, idem ferè de Sacramento Confeſſionis aſſeri poteſt: Duo illud Sacramentum, inquit, operatur in nobis, vt videlicet & ſenſum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino conſenſum *d*. Conſilium Tridentinum affirmat eos qui hoc ſacramentum debita præparatione obeunt, cuſtodiri ne ſtatim ſuccumbant tentationibus, & multò facilius in via virtutis, cautiores iam & vigilantiores progrediantur. Ipſa verò (ſunt verba Concilij) huiuſmodi Confeſſionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, grauis quidem videri poſſet, niſi tot tantiſque commodis & conſolationibus leuaretur, quæ omnibus, dignè ad hoc ſacramentum accedentibus per abſolutionem certiſſimè conferuntur *e*. Locuples teſtis experientia eſt, ijs in vrbibus, vbi crebrioris confeſſionis vſus, multos per omnem vitam ſine grauioribus peccatis agere.

Sed & tertiam cauſam ſubiicio, cur conſcientia crebriori confeſſione purganda ſit. Id luminis in hoc Pœnitentiæ Sacramento acquiritur, quo peccata eorumque origines longè faciliùs dignoſcuntur. Initium eſt ſalutis, notitia peccati. Nam qui peccare ſe neſcit, corrigi non vult, deprehendas te oportet, antequam emendes. exiſtimas tu, aliquid de remedio eos cogitare, qui mala ſua virtutum loco numerant? quidam vitijs gloriantur. Ideo quantũ potes, te ipſe coargue, inquire in te, accuſatoris primùm partibus fungere, deinde iudicis, nouiſſimè deprecatoris, aliquãdo & te offende *f*. Votum eſt vatis regij: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus: præualui aduerſus eum *g*. Conciones publicæ ſi quos feriant ad emendationem, hoc ipſo minus feriunt, quod feriant multos; ea verò monita quæ à Confeſſario ſuggeruntur cauendis vitiis, in concionis vicem ſunt, tantò efficaciora, quantò minus multis dicuntur, cùm vni ſoli dicantur. *Cum diſpoſitione initur bellum, & erit ſalus, vbi multa conſilia* h. Bellum tibi pro pudicitia diu felix non erit, niſi ad illud te diſponas exomologeſi crebriore, in qua etiam conſilium capias de Caſtimoniæ hoſte feliciùs vincendo. Hoſtis certè vaferrimus eſt, & ferè inquilinus, nec in vlla vſpiam arena, tam præſenti opus conſilio, quàm in hac.

a *Prou. c. 22. v. 11.*
b *Bern. l. med. c. 37.*
c *Eccli. c. 27. v. 17.*
d *In Cena Dom. de bap. & ablut. ped.*
e *Seſſ. 14. c. 5. & 8.*
f *Senec. epiſt. 28. fin.*
g *Pſalm. 12. v. 4.*
h *Prou. cap. 24. v. 6.*

§. I.

His quarta accedat cauſſa. Piacularis confeſſio nunquam repetitur ſine nouo diuinæ gratiæ augmento. Quantum Deo diſplicet impudentia peccantis, tantum ei placet verecundia confitentis. Verè Bernardus: Omnis, inquit, ſpes veniæ & miſericordiæ in con-

in confessione est; nec potest quis iustificari à peccato, nisi prius fuerit confessus peccatum. Ex eo enim vnusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit *a*. Ideo Pipinus sub Dagoberto Galliarum Rege, Maior Domûs, hoc est, Aulæ Præfectus & à Rege proximus, vir probatissimæ vitæ, famęque integerrimæ, & qui non immeritò *disciplina regum* vocaretur, quoties de noxis confessurus venerat sacrum hoc tribunal nudis pedibus accedere solebat, in signum seriæ pœnitentię *b*.

Vis etiã quintam causam? Qui recusat esse cautus, nec castus erit. Castissimos plerosque videas quos cautissimos. Castitas & Pudicitia omni vitro Veneto tenerius quid sunt, & illisu leui aut vitiantur, aut perduntur. At vero cautelas huic crystallino vasi seruando necessarias, maximè docet frequens Confessio, ideò cacodæmon, ille technarum & mille artium magister, adeò laborat, vt confessionem faciat iuuisam & grauem. Tædia ingerit, negotia obtrudit, varia caussatur, omnem mouet lapidem, vt confessio & rara sit & frigida: Hæc, inquit, veterator exigua sunt; quid opus in minutissimis trepidare? quam tu conscientiæ lanienam patieris, si tanta scrupulositate obserues, quæuis minutula? Tu verò, mi iuuenis, etiam minutissima caue, ni ad maiora velis prolabi. Qui spernit modica, paullatim decidet: *c* Neç cauebit magna, si negligat ea quæ videntur minuta.

Huic sextam etiam causam adiungo. Quies & gaudium Conscientiæ, non nisi à crebrâ Confessione est. Omnia, inquit Bernardus, in confessione lauantur, conscientia mundatur, amaritudo tollitur, peccatum fugatur, tranquilitas redit, spes reniuiscit, animus hilarescit; post Baptismum nullum aliud nobis constitutum est remedium, quam confessionis refugium *d*, Quotidie sordium aliquid contrahimus, quotidie inquinamur (ea huius vitæ ratio est) & nisi contractas sordes eluamus creberrimè, nimium quantum augent, & pœnè in immensum excrescunt; fit è granis non multis, atena maris. Regum optimus fuerat & sanctissimus, Dauid, quia tamen pœnitentiam distulerat, seipso teste, ab innumeris malis deprehensus? Circumdederunt, inquit, me mala, quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates meę, & non potui vt viderem. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei *e*. Eius generis sunt hæ sordes animi, vt, nisi quàm primum expurgentur pœnitentiâ, mox aliæ atque aliæ ipsis accrescant. Inde fit, vt, qui in sordibus est, sordescat adhuc. *f* Et quæ Conscientiæ quies sit aut hilaritas in perpetuo harum sordium augmento? Puram effice Conscientiam, si eam redire velis: tolle nubes tot noxiarum, si serenam eam cupias: tranquilla non erit, inter hos peccatorum morsus; tolle vermes qui eam lacerant. Sed Leuia, inquis, peccata, pacem animi non disturbant.

Suas habet etiam leue peccatum morsiunculas: quamdiu has ferre mens cogitur, tamdiu suauis ei quies non erit, sed nec vnquã seriò hilarescet. Secura mens quasi iuge conuiuium *g*. At verò securam habebis nunquam (sanctissime affirmo) nisi ab illo veræ securitatis præsidio Pœnitentiæ sacramento eoque quàm creberrimè repetito. Tum demum iucundo frueris epulo, cum vellicantes animi vermes occideris. Si diu hos viuere sinas, perit tibi tuum hoc conuiuium. Vbi puncturæ, ibi molestię: nec serio se hilarem credit conscientia, nisi ab omni verme, qui lancinat, ex integro sit libera. Iugi conuiuio illo non fruitur, nisi *secura mens*. Secura non erit, nisi pura sit, & quasi semper à Confessione recens lota.

a *De inter.dom.c.* 1.
b *Stepha abb.de eo l.*1.*c.*2.
c *Eccli.c.*19 *v.*1.
d *Lib med, cap.*37.
e *Psalm.*39.*v.*13.
f *Apocal.cap.*22.*v.*11.
g *Prouerb.cap.*15.*v.*15.

§. II.

HIc septimam attexo caussam priori affinem. Plurimi sanctorum hominum, viri feminæque, quibus cordi erat conscientiæ quies & tranquillitas, Confectionẽ, quantum licuit, creberrimè iterarunt. Fuerunt qui quotidianâ confessione animum lustrarent: sępius voluissent, si per alios licuisset.

Birgerus, homo nobilis & potens, D Brigittæ parens, *a* singulis diebus Veneris ad sacerdotis pedes se abiecit, confessioni faciendæ. Eam-

dę. Eamque facti rationem assignans: Ita, inquiebat, mea hodie cum bono Deo componam & transigam, vt quidquid molestiarum ceteris diebus in me ille immiserit, æquo ego animo id perferam. Idem fecit per omnem vitam, & Birgeri filius, qui illam insuper clausulam adiunxit, vt confessionem voluntaria sui diuerberatio exciperet. Idem fecit & Birgitta filia, eumque sibi morem à teneris annis indixit. In eandem legem iurauit Birgittę maritus Vlpho. Idem alij religiosissimæ huius familiæ præstiterunt. Idem prorsus B. Lydvvinæ auus in more habuit, qui vbi die Veneris animum Confessione purgasset, postero Sabbato corpus ieiunijs exercuit, nec in cibum aliud, quàm panem & aquam admisit. Ea semper integerrimorum hominum mens fuit, aut nullam conscientię labem admittere, aut incuriâ qualicumque admissam, quam primum abstergere.

Ab his in duersum abeunt illi, quibus volupe & iucundum est, sordibus mergi, qui liberrimè peccant, quibus in vili frons est & pudor: at verò cùm de peccatis instituenda est confessio, hîc illi frontem induunt aheneam, illi hoc *verecumdiam* vocant. Nimirum flagitiosè erubescunt fateri, quod patrare minimè verebantur: ad flagitia effrontes, ad noxium silentium pessimè verecundi.

Hic mihi in mentem est, nec sine gemitu recordor, quis ante annos centenos, Luteri æuo rerum status fuerit. O sæculum, planè non aureum! difficile tunc erat ab hæreticis Catholicos dignoscere. Sacramentorum vsus vix vllus. Confessio quot annis erat vna, eaque frigidissima, aut Confessionis mera puta ceremonia. Hæc enim talia plerunque quo rariùs, hoc peius facimus. Ita tunc omnia inuaserat languor, vt sæpius quàm semel anno toto diuinum epulum accumbere, ad instar piaculi haberetur. In arcto, & velut in extremâ tegulâ stabat tunc temporis Religio & Pietas, & pudori erat nolle sapere cum insanis. Hæc planissima via erat, ad grassantem iam hæresin. Quid facilius plurimis, quàm nunquam amplius de noxis confiteri, qui anteà semel tantum in anno id facere consuessent. Quod rarissimè fit, non difficulter penitus omittitur, illud præsertim quod plus tormenti habet quàm oblectamenti. Sed, propitio Deo, ita iam mutarunt tempora, vt affirmare audeam, quisquis nostro hoc æuo, annuam dumtaxat confessionem instituit, hoc omnibus de seipso suadet, ne se alium esse credant quàm frigidissimum Christianum, qui, nisi lex vrgeret, nec semel quidem per annum, conscientiam expiaret, suis sordibus contentus. Fugiamus, Ædesime, fugiamus letalem hunc veternum, sępe peccamus, sæpe etiam peccasse doleamus.

a *Sur. tom. 4. die 13. Iulij.*

§. III.

ÆDES. Sed quò confessio tam crebra? an non abundè satis menstrua? PARTH. Vix est vt credam hic te serium esse. Sed an non caussas recitaui eius quod affirmo? Obsecro te, vel tantum humanæ voluntatis inconstantiam & prauitatem cogita; nisi ea nouis quotidie stimulis agatur, ad rectum, in obliqua tendit, ad vetitum abit, diffluit ad inhonesta & noxia. Vides hoc horologium concinnè & affabrè factum? nisi pondera quotidie atrahantur, otiabitur velut mutus & elinguis excubitor; nec indice nec tintinnabulo loquetur. Vides illic in angulo textilem rotam aranearum? parietis diu non abstersi argumentum hoc est. Vitant araneæ cubicula illa ditiorum quę sedulitas ancillarum creberrimè deuerrit. Vides hanc citharam exasciatam dexterrimè? sed nisi fidium discordia, ad musicæ leges sæpius concilietur, dissonâ voce pulsanti respondebit. Vides, hanc mei strophioli lineam niuem? vsu sordidatur, & in atrorem declinat, ni sæpius lauetur. Ea prorsus Conscientiæ nostrę ratio est, nisi eam confessione sæpius laues, mox in eâ maculas, impuritatem, sordes videbis. Quare vitia sua nemo libenter confitetur? quia etiam nunc in illis est. Somnium narrare, vigilantis est: & vitia sua confiteri, sanitatis indicium est. Expergiscamur ergo, vt errores nostros coarguere possimus. *a*

Sed, num libet audire, octauam etiam caussam? Breuissimè id perstringo, cuius iam suprà mentionem feci. Diabolus, insomnis, peruigil, septiceps draco, monstrum inquietissimum, alijs atque alijs insultibus nostram pręcipuè pudicitiam incursat, millies victus aliquam tandem acquirendam victoriam non

desperat: via verò quâ tot hostiles incursiones auertas aut etiam anteuertas, certior vix est vlla, quam Pœnitentiæ Sacramentum, & frequens Confessio. Cum proditur hic hostis, vincitur; quamdiu latet, victoriæ partem obtinet. Æuo Ioannis Chrysostomi, horrificus leo magnam agris, pecori, villis, hominibus ladem intulisse fertur. Venerunt ad optimum Pontificem qui suppetias peterent. Ille pro suggestu respondit, non aliam sibi eius vastitatis causam fingerent, quam diuinæ legis contemptum, qui passim inter ipsos inualesceret. Auertendæ autem huic cladi pœnitentiam & peccatorum confessionem suasit.

Volant quandoque per orbem querelæ: Num ergo diabolus omnes rupit catenas, omnia fregit repagula? an omnibus vinculis exutus liberè grassatur, & iam non rogat, sed imperat? ita videtur fuisse eo tempore quo Dei filius in crucem actus est; ipse Christus testatur: *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum* b. Videri tunc potuit cacodæmon omnes sui carceris clathros effregisse. Huius mali præscius bonus IESV, discipulis pedes lauit, Eucharistiam porrexit, vigilare iussit, & orare: Tali certè tempore, talia sunt quærenda remedia. Ergo, cum Stygiæ procellæ in te ruunt seuiore impetu, pedes laua, affectus & conscientiam purga, ad Eucharistiam propera; vigila, & ora.

a *Senec. epist.* 53.
b *Luc. c.* 22. *v.* 36.

§. IV.

FInio, ad Nonam & vltimam crebrę confessionis caussam. Omnia nobis tuta sint, nunquam erit vita. Mors incertissima est, & subiti casus, eo sæpe loci ac temporis, quo minimè veremur, nos opprimunt. Quoties, quamque sollicite, prorsus, & omnium Euangelistarum voce, Christus monuit: in omne temporis momentum paratos nos esse. Neque ferè aliud ęquè inculcauit, quàm hoc vnum, VIGILATE. Ore Matthei clamat: Vigilate, nescitis quâ horâ Dominus vester venturus sit *a*. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam *b*. Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem *c* Per Beatum Marcum, non minus contentè nos inclamat: Videte, vigilate; & orate, nescitis enim quando tēpus sit *d*. Vigilate ergo, nescitis enim, quādo Dominus domus veniat, an mediâ nocte, an galli cātu, an manè, ne cū venerit, inueniat vos dormientes. Quod autē vobis dico, omnibus dico, VIGILATE. Quæso te, qui sincerius nos & ardentius exhortetur ad indefessas vigilias? At idem prorsus per sanctum Lucam impensissimè commendat: Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia quæ sunt, & stare ante filium hominis *e*. Quid crebrius monet Beatus Paulus, quàm hoc ipsum: propter quod vigilate *f*. Vigilate, state in fide *g*. Igitur non dormiamus sicut ceteri, sed vigilemus & sobrij simus. *h* Quoties diuus Petrus hoc ipsum admonuit: Vigilate in orationibus: Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret *i*. Nec aliud vigilanti Beatus Ioannes vociferatur: Esto vigilans, si non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies quâ horâ veniam ad te. *k* Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua. En, mi Ædesime, nihil tam necessarium nobis quam VIGILARE. Atqui malè in rem suam vigilat, qui tam rarò per Pœnitentiæ sacramentum, ad Mortis aduentum se parat. Non exhorret mortem promptus; paratus est migrare, qui de peccatis frequenter confessus, vitæ suæ rationes sæpius inspexit *l*. Produnt historiæ, sacerdotem quemdam, virum admodum religiosum, quotidie confiteri solitum, antequam sacris operaretur. Hic ad extrema deductus monetur, vt ad exomologesin se pararet, vitæ suæ vltimam. Ille, accepto hoc nuncio, sublatis in cælum quà oculis quà manibus: Ergo, inquit, benedictus sit dominus meus IESVS: triginta iam anni sunt & plures, ex quo quotidie aliter confessus non sum, quàm si confessio alia non esset subsecutura; ac proinde satis mihi modò erit confiteri, tanquam mox à Confessione sacrum facturo. Hoc, VIGILARE est. Optimum Augustini consilium est: Præueni Deum: non vis vt ipse puniat, tu puni. Puniendum est peccatum: si puniendum non esset, nec peccatum esset *m*. Non te pudeat coram vno dicere, quod te non puduit forsitan coram multis facere: Nam, vti Bernardus loquitur, Simulata confessio, non est confessio, sed duplex confusio. *n*

ÆDES.

ÆDES. Quod obducam, Partheni, sanè non habeo, nisi meum vnicum & pigrum NOLLE. Sed connitar vt id in me VELLE fiat Persuasum me tenes. PARTH. Ergo ad Lympham transeo.

a *Matth. cap.* 24 *v.* 42.
b *Matth cap.* 25. *v.* 13.
c *Matth. cap.* 26. *v.* 41.
d *Marc. cap.* 13. *v.* 33. 36. 37.
e *Luc. cap.* 21. *v* 36.
f *Act. cap.* 20. *v.* 31.
g 1. *Corinth* 16. *v.* 13.
h 1. *Thess.* 5, *v.* 6.
i 1. *Petr.* 5. *v.* 8. *&* *c.* 4. *v.* 9.
k *Apoc. c.* 3. *v.* 2. *&* *c.* 16. *v.* 14.
l *Alphons. Rodriqu. par.* 1. *tract.* 2. *de perfect. cap.* 5.
m *Aug. in Ps.* 44. *& l.* 2. *de visit. infirm. cap.* 5 *tom.* 9.
n *Bernard. l. med. cap.* 73.

CAPVT VII.

Quintum INCONTINENTIÆ *antidotum*, IEIVNIA, *&* ABSTINENTIÆ EXERCITIVM.

IGnis qui valentem materiam occupauit, aqua, & interdum ruina extinguendus est: ille qui alimentis deficitur, sua spôte subsidit. *a* Subtrahe ligna foco —— & fugâ vix notabili euanescet ignis. Ignis ex Orco est Luxuria, quæ ipsum etiam corpus inflammat, Oppressam vis hanc flammam? pabulum corpori subtrahe, & licet extingui non sentias hunc ignem, certè senties extinctum. Fames, amica est virginitati. Sputum ieiuni hominis fugat serpentem, *b* ieiunij virtus Stygium draconem: Hęc vna omnium Sanctorum Patrum vox est. Basilius: *c* Ieiunium, inquit, contra exercitum dæmonum dat arma. Chrysostomus: *d* Aduersus dęmonum naturam, inquit, constitutum est ieiunium. Hieronymus: *e* Pulchra res est, inquit, ieiunium quod dæmones terret. Origenes: *f* Cum ieiunatis, inquit, dæmones vincitis, omnemque illius classem malignam retrorsum agitis, mala desideria effugatis. Athanasius: *g* Ieiunij vim, ait, spiritus mali metuunt. Ambrosius: *h* Nullum, inquit, remedium maius contra inimicum serpentem poteris inuenire, quàm ieiunium. Quid multa? diabolum nemo vicit sine ieiunio. Iobus, illud cæli spectaculum, iam vndique infelicissimus, ipsis septem diebus ieiunauit Origine affirmante *i.* Ioannes, Domini prodromus, venit non manducans neque bibens, *k* adeo enim parci cibi potusque fuit, vt nec comedere, nec bibere videri potuerit. De Apostolorum ieiunijs, prædixit Christus: Auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt: *l* Paulus, non vnum alterumve ieiunij diem sibimet indixit, sed in ieiunijs multis, in fame & siti, *m* corporis rebellionem expugnauit. Antonius per omnem vitam (Athanasius id prædicat *n*) adeò pertinacis fuit ieiunij, vt nonnumquam biduo triduoque impransus & incenatus ageret, & quarta demum die, panis aliquid, sed parcissimè gustaret: sal ei pro omni condimento, pro generoso Cretico fuit frigida. Hilarion quindecim annorum iuuenis, vt omnem in se carnis petulantiam expungeret, eiusdem æmulus abstinentiæ, post occasum solem, quindecim caricis, nescio an famem fallere, an irritare sit solitus. Cumque ne sic quidem omlibidinis scintillam in se sopitam crederet, ieiunium adeo intendit, vt triduum & quatriduum sine omni alimento duceret vsque dum vix ampliùs spirare posset.

a *Senec. epist.* 30.
b *Plin lib.* 28. *cap.* 4.
c *Hom.* 1. *de ieiun.*
d *Tom.* 5. *serm.* 2. *de ieiun.*
e *Lib.* 2. *contra Iouin.*
f *Hom.* 4. *in diuers. in Matth.*
g *Lib. de virginit.*
h *Lib.* 6. *Hexamer. c.* 4. *ad fin.*
i *Tractat.* 3. *in Iob.*
k *Matth. cap.* 11. *v.* 18.
l *Matth cap.* 9. *v.* 15.
m 2. *Corinth.* 11. *v.* 27.
n *In vita Antonij.*

§. I.

SVnt morbi, in quos medici liberè pronunciant: mittatur è vena sanguis, nec prius sistatur dum linquatur animus. Morbi vehementia lene remedium contẽnit. Hoc idem secum Hilarion egit, ita succurrendum

putabat animo, dum deficeret caro, neque enim hac salua sanum sibi spiritum promittebat. Herbarum succo, inquit Hieronymus, & paucis caricis post triduum vel quatriduum, deficientem animam sustentabat, & ieiuniorum laborem labor operis duplicabat, sic attenuatus, & in tantum exeso corpore, vt vix ossibus hæreret. Verum est omnino B. Ambrosij effatum: Quod nocet corpori, iuuat spiritum. Et Christi verissimum: Hoc genus non eijcitur, nisi per orationem & ieiunium *a*. Acriora enim dæmonia (inquit Hieronymus *b*) docuit Dominus, non nisi oratione & ieiunio posse superari: Certè sic est: acerrimus ille Luxuriæ spiritus, hoc genere armorum eneruatur, de quo Augustinus: *c* Videte, inquit, charissimi, quanta sit ieiunij virtus, vt id facere ieiunium valeat, quod Apostoli nequiuerunt. Inde pulcherrimè atque validissimè ratiocinatus Ambrosius: *d* Videte ergo, ait, quæ sit ieiunij vis, quantam homini suo pręstet gratiam, quod tantam pręstat alteri medicinam: videte quomodo proprium sanctificet hominem, quod ita purificat alienum. Mirum, ter mirum: alter ieiunat, & alteri prodest ieiunantis abstinentia, iste pharmacum sumit, & ille vi pharmaci curatur. Quod etiam D. Leo Pontifex admiratus: tam grata est, inquit, Deo, quàm terribilis diabolo ieiunantis oratio. Quòd si ea est virtus ieiunij, vt qui illo munitur, insessorem dęmonem ex alieno pellat corpore, quanto magis poterit impugnatorem è suo? alieni vim ieiunij, in eo quem iam occupat, non sustinet cacodęmon, & quomodo sustinebit proprij in eo quem tantum impugnat? Ecclesia ergo rectissimè canit? *Qui corporali ieiunio vitia comprimis*. Diabolus intemperatia & gula vitijs omnibus pandit aditum, ideo gulam Ambrosius *e* vocat, *primum diaboli spiculum*: Hieronymus, *f prima dæmonum arma*: Basilius *g primã malorum causam & vniuersale venenum*: Chrysostomus, *h rem summe gratam dæmoni*. Ideo Hieronymus, *i* cum cibo, inquit, abundanti carnem reficimus, oleum igni affundimus, vt maiores effundat flammas. Et notum illud Augustini: Affluentiam ciborum, comitari solet insolentia verborum; saturitatem ventris, sequitur leuitas operis, & vanitas mentis. Inter epulas & delicias intutissima est Castitas: esurire discat, qui Castitatem amat.

a *Matth. c.17.v.21.*
b *Lib. 2. contra Iouin.*
c *Ser. 65. de Temp.*
d *Serm. 25*
e *Lib. de Elia c. 1.*
f *Epist. 22. ad Eustoch.*
g *Hom. 1. de ieiun.*
h *Hom. 71. ad pop.*
i *Epist. ad Furiam.*

§. II.

ÆDES. Ingrata est concio quæ famem laudat. Et quæso te, comedere, bibere, satiari quid demum mali est? PARTH. Quid hoc mali sit nescio, omnium malorum initium fuisse sat scio. Noëmi æuo, cum *omnis caro corrupit viam suam*, cum *corrupta est terra corã Deo & repleta inquitate* a. Hoc ipsum omnis nequitię principium erat *edere & bibere*. Christus clarissimè testatur: *b* Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes. En, quàm bene iunguntur mensæ & nuptiæ, epulæ & nequitię, saturitas & libido, Bacchus & Venus. Mihi crede, vbi Ieiunium exulat, ibi nullo in pretio est Castitas. Nam, vti verissimè Seneca: *c* Honestum ei vile est, cui corpus nimis carum est. Qui famem odit, Castitatem vix amabit. Diui Ambrosij oraculum est hoc: Pascitur libido conuiuijs, nutritur delicijs, vino accenditur, ebrietate inflammatur. Sic est prorsus: lasciui corporis illecebrę non aliunde quàm ab immodica saturitate manant. Aptam huic malo medicinam passim docet Hieronymus. Cum enim virginem Eustochium doctor sanctissimus erudiret, dicere non dubitauit, castitatem diuturnam firmamque esse non posse, nisi temperantia eam defendat, ciborumque vsus parcissimus, vt (ita ipse loquitur) stomachum potius quàm mentem dolere malimus, & crura magis quàm pudicitiam vacillare. Paleis asellum, paleis pascendum esse non hordeo, monuit iam supra castissimus Hilarion. *d*

Luxuriæ currus (vti eum aliqui depingunt) quatuor habet rotas: *Vestium mollitiem*, *Otij desidiam*, *Oculorum petulantiam*, *Ventris ingluuiem*, à geminis equis trahitur, *Prosperitate*

tate vitæ, & *Abundantia rerum*. Duo his præsunt aurigæ, *Luxus* & *Languor*. Aristoteles hæc confirmans: *e* Venus, inquit, comes & pedisequa est Satietatis. Ergo ieiunij & sobrietatis comes erit Castitas. Eadem enim est scientia contrariorum, vt eidem philosopho placet. Verbum tam vetus quàm verum repeto: Nunquam fames adulteria genuit. Nimirum, sine Cerere & Baccho friget Venus *f*

Hoc est quod Israelis populum in libidines & vitia egit præcipitem: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. *g* Hic ordo rerum est; post epulas choreæ. Hæ enim lautioris mensæ sunt appendices.

ÆDES. Ergo etiam choreas prohibes? PARTH. Non ego, sed lex Pudicitiæ. Nostri æui choreas attende, & eas plerunque non aliud esse dices, quàm diaboli theatrum? & palæstram aut præludium Veneris. Tripudia sæpe totius hilaritatis velut vltima scitamenta sunt. Scilicet post mensam, etiam lasciuiæ sacra fiunt, temulento motu obeunda.

Corpus animum & tegit, & detegit; membris tegit, sed ijsdem etiam detegit, nam manuum iactatio, pes mobilis, oculus vagus ac petulãs tale aliquid arguunt esse in animo qui non cernitur, quale in ipsis est quæ cernuntur. In choreis multa fiunt vrbanitatis specie quæ Castitatis neruos incidunt. Liberæ hic manus, liberi oculi, liberæ volant voces. Hæc sunt quæ pudorem labefaciunt, hi sunt libidinis stimuli, hæc laxamenta licentiæ. Apposite quidam de choreis hoc pronunciauit: Chorea est circulus, cuius centrum est diabolus, & circumferentia omnes angeli eius. Sanè illic variè offenditur Castitas, & quandoque tam spectando quàm saltando, in illam delinquitur. Cum hoc exactè congruit dictum Chrysostomi: *h* Vbi lasciuus saltus, ibi diabolus. Rex Alphonsus non illepidè aiebat, saltatorem & stultum eo tantum distingui, quòd ille totâ vitâ, iste dum saltet, stultescat, cum hoc vnum agat, vt ad numeros & tibiarum voces scitè insaniat. Apud Iobum, petulantiam olet & libidinem exultare lusibus *i*. Et cum liberior musica choreis applaudit, certè non Spiritum sanctum, nec castas cogitationes animis instillat. Saltando, Ædesime, nec sancti fimus, nec casti, nec si fuimus, tales manebimus. Ludus vocatur, quod veriùs appellaretur scelus, aut sceleris festiuum irritamentum: & quis redit à choreis castior? Eo nomine choreas rectè quoque dixeris, diaboli aucupium, è quo auceps iste vix vnquam abit vacuus, & sine prædâ. ÆDES. Sed vereor, Partheni, ne frustra moneas, nec retrahas illos tam auidos saltationis. PARTH. Si sic illis collubitum est, pergant, & ad Orcum descendant saltando. Ego foueam & præcipitium monstraui currentibus; si nolint hunc cursum sistere, sibi culpam imputent, qui cupiunt perire. Ad institutum redeo.

a *Gen. cap. 6. v. 11. & 12.*
b *Matth, cap. 24. v. 38.*
c *Epist. 14.*
d *Thomas Cisterciens. in Cant. ca. 1. v. 4.*
e *In problem. sect. 10.*
f *Terent. in Eunuch.*
g *Exod. c. 32 v. 6.*
h *Hom. 49. in ca. 13. Matth.*
i *Iob c. 21. v 11.*

§. III.

ABstinentia & ieiunijs, lasciuire dediscit caro. Hieronymus mihi iterum in mente est? Omnis caro, inquit, *a* concupiscit quidem ea quæ carnis sunt, & quibusdam illecebris, ad mortiferas animam voluptates trahit. Sed nostrum est voluptatis ardorem maiore Christi amore restinguere & lasciuiens iumentum frænis inediæ subiugare, vt non libidinem sed cibos quærat, & sessorem spiritum moderato ac composito portet incessu.

Daniel ieiunus, inter septenos & quidem impastos leones, velut inter agnellos, sex continuis diebus illæsus agit, *b* & ipsos etiam leones ieiunare docet, ait Basilius. Hoc tu miraris? inquit Chrysostomus, ieiunium interroga, à quo hæc virtus. Ideò D. Petrus contra rugientem ex Orco leonem, aliud non præcepit, quàm: Sobrij estote, & vigilate *c*. Ideo sanctissimus ille Hebræus Rex. Operui, ait, in ieiunio animam meam *d*. Bonum animi operimentum, subiungit Ambrosius, *e* ieiunium. Qui non ieiunat, nudus & intectus est; patet vulneri. Adam si ieiunio se texisset, nuditatem suam non erubuisset. Cum ieiunat Noë, cunctis pereuntibus superstes

est,

est, cum vini vim ignorat & potat, sui filij fit ludibrium. Lot sobrius incendium euadit, temulentus incestum incurit. Dum Samson ieiunium seruat, leones sternit, mille militiæ cedit, ciuitatis portas velut plumam tollit, vincit & perrumpit omnia, ipse inexpugnabilis: iam vini & feminæ illecebris captus, robur amittit, in hostium potestatem venit, oculos, vires, vitam, omnia perdit. Sciuit hæc Dauid, & idcircò pugnæ se parauit, & ne cui hostium aditus pateret ad rapiendum, vulnerandum, occidendum, ieiunij operimentum arripuit, eoque se munijt: Operui in ieiunio animam meam. Castitatem defendere, & seruare vis? Operi te ieiunio: Abstinendo vinces. Illud Diui Ambrosij *f* sæpius iterandum: Fames amica est Virginitati, inimica lasciuiæ: Saturitas verò prodigit Castitatem, nutrit illecebram. Ea de caussa, idem hic sanctissimus Præsul, Ieiunium vocat, delictorum excidium *e*, salutis remedium, fundamentum Castitatis. Et Diui Augustini præconio: Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, Castitatis lumen accendit.

Audis hęc? & etiamnum Abstinentiam repellis? vel testium numero te obruam. Athanasius: Vide, inquit, quid faciat ieiunium; dæmones fugat, malas cogitationes expellit, cor reddit purgatius, corpus sanius. Petrus Rauennas: Scimus, ait, ieiunium esse Dei arcem, Christi castrum, Castitatis signum, Sanctitatis trophæum. *g* In aperto & extra litem, Abstinentiam plurimum & *Sanitati* & *Castitati* facere. Id enim quod noxij & nimij est in corpore, absumit, caput serenat, animum ad saniores cogitationes disponit. Et hæc Salomoni caussa fuit, de genio fraudando consilium capere: Cogitaui, inquit, in corde meo abstrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapientiam, deuitaremque stultitiam *h*. Ita Enos, Enoch, Mathusalem, Noe, non minus sapientes fuerunt quam abstinentes. Ita Nazaræi ac Rechabitæ à sapientiâ æquè ac abstinentiâ commendantur. Iuditha tam sapiens quàm casta, formam & pudicitiam suam cilicijs & ieiunijs propugnauit. Quid memorem illos Terræ Angelos, tot millia Eremicolarum, Monachorum, Cœnobitarum, quorum omnis vita fuit abstinere, & Deo sapere? Verè, anima sicca & sobria, anima sapiens & casta.

a *Epist. 9. ad Saluin. c. 5.*
b *Daniel. c. 14. v. 13.*
c 1. *Petr. ca. 5. v. 8.*
d *Psalm. 68. v. 13.*
e *De Elia c. 4.*
f *Serm. de quadrag.*
g *Sermon. de ieiun.*
h *Eccl. ca. 2. v. 1.*

§. IV.

NEc idololatras hoc latuit. Prisci Persæ, si Xenophonti credimus, ad panem nil nisi nasturcium adhibere soliti, sunt & variâ tunc virtute floruerunt, Orbis domini per annos ducentos, à Cyro ad Darium, qui inter delicias & vina, imperium & vitam perdidit. Priscos Ægypti sacerdotes Chæredemus asserit, carne, ouis, vino, & lacte semper abstinuisse, vt & libidinis ardorem restinguerent, & diuinis intentiùs puriùsque vacarent. Iudæorum Esseni vino & carne sibi interdixerunt. Delicias, maximam hominis pestem iudicauit Socrates, ideò virtutis studiosos ad colendam abstinentiam crebrius hortabatur, eaque de re interrogatus, quid solus ipse à ceteris adeò discrepare mallet: Alij, respondit, viuunt vt edant, ego verò edo vt viuam.

At mittamus vetera; longè illustriora præ his sunt recentia. Sed nosti me: catalogum non texam, paucos nominabo, sed Magnos. Inter ipsas dapes abstinere aut esurire, mihi semper maximum fuit. Terror ille Romanorum Hannibal, sæpe tunc minimè bibit cum maximè sitijt. Et vt sitim suam reddere docilem, aquam quandoque spectauit, sed nec guttam libauit inde. Silius: Exercetque sitim, & spectato fonte recedit. Magnum hoc est, sed Hannibalem non ideò inter Magnos numero, alios & maiores specto.

Notus ille cælo Daniel, quinquagesimus septimus Archiepiscopus Mogũtinus, Elector quadragesimus primus, qui Anno Christiano 1582. obijt, vir sanè in omnibus Magnus, hoc multis superior. Ieiuniorum erat obseruantissimus, suaserant ei medici, alijque complures, ad ieiunium vernum melius toleran-

dum,

dum, vt, quandoquidem pisce non vesceretur, carnes in mensam admitteret. Pontifex etiam, cum ieiunij lege soluerat. Solus ille sibi minimè indulgebat, atque cum aulicam eamque exquisitam mensam accumberet, ouis solum & iusculis contentus, à ieiunij legibus nec latum vnguem abibat. *a* S. Ambrosius Pontifex, annis compluribus nunquam prandit, de die semel dumtaxat refectus. S. Carolus Borromæus, Romanę Curiæ purpuratus senator, dignus Ambrosij in tã alto solio successor, delicatè quidem educatus, eò tamen se assuefecit, vt vltimis vitæ annis solo pane & aquâ viueret; solis diebus festis aliquid opsonij addidit, nihil tamen eorum quæ gulam mulcerent; nam carne, pisce, ouis, vino semper abstinuit: per quadragintadiale ieiunium etiam panem sibi negabat, fabis tantùm & ficubus famem mitigabat, non explebat, hebdomade sanctâ non nisi lupinis) amarorum pisorum genus est) victitabat. Hem, tantus Princeps, tam rigidas ieiunij leges ipse sibi statuat, & nos ad ipsum collati, mera mendicabula, iuuenes robusti & vegeti, quibus sanguis in variam petulantiam ebullit, abstinentiam & ieiunium sic horreamus? Nimirum, nisi venter bene fartus semper nobis turgeat, mox morbum & mortem somniamus, cum fames in omne morborum genus validissimè pugnet.

a *Nic.Sera.l. 5.hist.Mog. in Dan. c. 22.*

§. V.

IN Italia certè peritissimorum medicorum, primum in omni morbo pharmacum est, fames & inedia. Rationi hæc admodum conuenienter faciunt, primum enim omnium morborum seminarium est ingluuies & oppletio, cui sola abstinentia optimè medetur. Sicut ergo fames omnibus corporis affectibus conducit, sic eadem omnium in animo vitiorum est Antidotum. Non cernis, vt elato frangat ceruicem fames? Auaro, rubiginosos educere thesauros fames persuadet. Iracundus si egeat, fit mitior. Otio torpentem ad opus extimulat fames: qui enim vitat molam, vitat & farinam, & quia fames fastidiosa non est, gulosum à lauticiis ad frugalitatem, luxuriosum à spurcitijs ad continentiam perducit. Omnibus vitijs resistit fames, luxuriæ plurimum. Perpessi sunt exercitus, inquit, Seneca, *a* inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tulerunt famem, Hæc omnia passi sunt pro regno (quò magis mireris) alieno: & dubitabit aliquis ferre famem, vt animum libidine liberet?

Narrat Rufinus Aquileiensis dignum memoratu *b*. Ad religiosum senem reuisit quispiam, &: Mi pater, inquit, quid faciam? non sum amplius sustinendo tot impuras cogitationes, adeo animum meum implent sordibus. Cui senex: ad similes cogitationum sordes non memini me trahi. Ægrius id verbi accepit homo, & id fieri vix posse iudicauit. & quomodo, inquit, hoc fieri potuit, vt nunquam ab importunis hisce cogitationibus impugnareris? Senex ad ista: Ex quo, inquit monachum indui, nunquam satis panis comedi, nunquam satis aquæ bibi, nunquam satis somni admisi. Ita prorsus, quia nunquam satur, cibum potius aut somnum appeto; nihil molestiæ mihi facessit libido. Audijt iuuenis, & plurimum profecit ex modestissima hac Abstinentiæ commendatione. Repeto meum, & finio: Fames amica Virginitati.

a *Epist.17.*

b. *Lib.3.apud Rosvveid. num. 62. Pelag. libell. 5.num.31.*

CAPVT VIII.

Septimum INCONTINENTIÆ *Antidotum*, LABORES & AMOR EXERCITII.

ÆDES. Satis multa de Ieiunio. PARTH. Plura debuissent. sed capere te puto, quam cognata sit Castimoniæ Abstinentia. Sed num recordaris versiculi nostri?

Lectio, Flagra, Preces, Confessio, Lympha, Labores.

Lympham exposui. Sanè quod lympha est igni, hoc Abstinentia est libidini: Sed progrediamur, paucis te docebo, tam amicos Castitati labores esse, quam inimicum otium. Reperias forsan, qui nequaquam ferant, otiosorum, titulo insigniri sese, illi ipsi tamen sic laborent, vt dubium sit, otiari præstet an

sic laborare. Garriunt, & fabulantur vanissima, & hoc colloqui vocant & seria conferre, ludunt, deambulant, potant, libros non legunt sed lustrant, otio nauseam demunt, sexcentis ineptijs diem frangunt, & omnia agendo, nihil agunt. Homines, inquit Seneca, *a* inter oleum & vinum occupati: quibus ad votum dies est actus, si bene desudauerunt, qui, quantum sudoris effluit, tantum potionis ingerunt. Et hoc illorum est LABORARE: hæ sterilissimæ confabulationes CONVERSATIO vocantur. O quanta pars vitæ nobis elabitur nihil agentibus, quanta male agentibus! Ego vero alios tibi labores ingeram tuendæ Castitati.

Nosti Dianam ideo fingi virginem, quod otium odisset, seque cum suis assiduo venatu exercuisset. Apud virgineũ hunc cœtum malè audijt, Salmacis Nympha, quod ceteris perpetuo in opere desudantibus, sola illa ignauissimas sectaretur occupatiunculas, & vel crines pecteret, vel vultum erugaret vel genas stibio fucaret, vel speculum consuleret, vel in veste plicas emendaret, vel flores legeret; illa tamen sibi visa plus omnibus agere, & se neminem esse occupatiorem. Venuste de hac Ouidius. *b*

Sæpe suas illi, fama est, dixisse sorores:
Salmaci, vel iaculum vel pictas sume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia misce.
Nec iaculum sumit, nec pictas illa pharetras,
Nec sua cum duris venatibus otia miscet.

Eædem hæ voces, iuueni tam malè occupato sæpius ingerendæ: Quid cessas dormitator? Age aliquid, age, age: chartam explica, calamum sume, nota, stylum exerce, epistolas concinna, orationes compone, poëmata pange. Scripsisti? Nunc librum arripe, lege, memoriæ manda. Legisti? Nunc orà, cum Deo age, pia & sacra meditare. Orasti? ad lectionem, ad scriptionem teipsum reuoca. Nil sine magno labore mortalibus natura dedit: assiduus labor, longaque exercitatio docent omnia.

Neque ego te iubeo assidue imminere libro aut pugillaribus; dandum est aliquod internallum animo, ita tamen vt non resoluatur, sed vt respiret, & remittatur. Respirasti? Ad labores redi; calamos, chartas, libros resume, vrge opus. Hic vitæ nostræ circulus est, aut laborandum, aut à labore nonnihil respirandum, nec in ipsa tamen respiratione penitus otiandum, estque in ipso otio cauendum otium.

a *Epist.* 15.
b *Lib.* 4. *metamorph.*

§. I.

SVbijt aliquando eremi tædium Antonium, dubiusque clamasse fertur: Seruari cupio, sed meæ mihi cogitationes aduersantur. Dum sic animo fluctuat, cernit in vicino hominem monachi veste, nunc calathos texentem, nunc ad preces in genua subsidentem, nunc alia facientem: simul & vocem audijt: ita & tu fac Antoni. Oraculum secutus Antonius, per has orationis & operationis vices, omnem solitudinis molestiam abstersit perseuerantia inexpugnabili. Instar refectionis est, mutatio laboris, & generosos animos nutrit labor. ÆDES. Et quorsum continua hæc cum laboribus lucta? PARTH. Vt *Caro* tam quietis quàm libidinis appetentissima, hoc strata-gemate distineatur, ne quiescere incipiat, & simul lasciuire. Nimis ei pronum est, à quiete ad lasciuiam defluere. Plerumque enim, cùm manus ab opere cessat, mens sese cogitationibus impuris occupat. Ea re Hieronymi monitum est, sanè sapientissimum: Nunquam te diabolus non occupatũ inueniat. Ea de causa per totam Ægyptum nulli monachorum ferebantur otiosi, *a* suũ quisque sibi victũ labore parabat, nemini grauis, cùm nec oblata quidem ab alijs admittere liceret. Tu tibi labora, dicebam tuæ te manus nutriant, non alienæ: non est viri, sudorem timere. Hinc eius omnes industriȩ fuerunt, vt non solum sibi, sed & peregrinis atque hospitibus cenulam instruere possent. Imo etiam per loca Lybiæ quæ fames presserat, & per diuersos carceres plurimum alimoniæ liberalissimis subsidijs partirentur. quæ omnia labor illis subministrauit.

Inde inter eos vulgatissimum erat, velut oraculum: Qui laborat, ab vno solum dæmone vellicatur; deses & cessator ab innumerabilibus exagitatur. Ex illorũ numero vnus, probatissimæ vitæ, Paulus Abbas tametsi pal-

marum fructibus & hortuli sui prouentu abūde reficeretur, & ideo colligendæ cenę securus feriari posset, ne tamen innumeros in se diabolos conciret otiando, & castitatem periculo exponeret, sportulas texebat, & quotidianum à se pensum exigebat seuerissimè. Tam remotus autem ab vrbe degebat, vt si merces suas vęnum voluisset extrudere, maius vecturæ quam omnium sportellarum pretium fuisset. Ita elapso anno cum antrum suum vimineis textis impleſſet, ignem subiecit, & vnius anni laboriosam solertiam Vulcano vendidit. Neque enim vllus, aiebat, aut castas habebit cogitationes aut cor mundum retinebit, aut diabolum vincet feriando. *b*

a *Cassian. l.* 10. *instit. c.* 22. *&* 23.
b *Cass. l.* 10. *inst. cap.* 24.

§. II.

INter pigrorum quasi sepes spinarum *a* Quaquà it otiosus, spinas offendit; omnes eius semitæ impurarum cogitationum sentibus sunt obductæ, & hoc otiosi labor est, turpia cogitare: has ille corbes contexit, quas postea petulante lingua pro libitu quibuscunque venales obtrudit. vix enim à spurcis sermonibus temperat, qui eiusmodi cogitationes non refręnat. O Salmaci, ô piger, sume pharetram, iaculum cape, & tua industrijs conatibus frange otia. Age aliquid, labora, opus adorna, aut te mille, aut te innumerabiles diaboli exagitabunt.

Pelagius memorat, *b* fuisse qui cupiuerit à molestissimis *Carnis* & *diaboli* suggestionibus liberari, serio tamen resistere nunquam animum induxerit. Hunc religiosissimus senex aggressus: O cursor, inquit, testudines, tantum nobis vacat, iam viuere, iam mori scimus: O athleta dormiens, vis saluari? vade, labora; vade, affligere; vade, vigila, pulsa. An nescis quid faciant Pancratiastæ? ad certamen vocati, proiectis alte brachijs consistunt, caputque & os manibus oppositis quasi vallo præmuniunt: membra eorum omnia aut ad vitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata, & calce, & pugno ferire norunt. Ita & nos oportet animo semper esse prompto atque intento: standum est, modisque omnibus contra nitendum; cor sanctioribus cogitationibus firmandum. Faciamus nos quod in nobis est, & dominus pugnabit pro nobis.

Sic est: nobis laborandum est, nec vnquā ab opere cessandum, cetera bono Deo cōmittenda. Quod si necdū ô piger, ad laborem incalescas, vel Paulum ad opus stimulātem attende: Ijs autē qui eiuscemodi sunt denunciamus & obsecramus in Domino IESV Christo, vt cum silentio operantes, suum panem manducent. Quoniam si quis non vult operari nec manducet *c*. Peritissimus medicus iste, pharmaco vnico plurimorum morborum causas incidit, quot enim vlcera ab vna radice otij emergunt, tot vno illa omnia operis cataplasmate curantur. Quam vero alijs legem tulerat, eius ille prior obseruantissimus fuit: Ipsi enim scitis inquit, quemamodum oporteat imitari nos quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus.

En tibi Tarsensem Paulum, vbi classicum illud inflarat, quo partem multo maximam humanæ gentis ad Christi signa traduxit, alimenta manu quęsiit; funes texuit, scenas & tentoria concinnauit. Ipsa Domini mater, quā nunquam otiosa fuit! nulli pulchrius diurna vitæ ratio constitit, quam Beatissimæ huic Virgini, quæ à prima luce ad tertiam diei horam placando Numini vacabat sedulo, inde ad meridiem lanificio, mox à cibo, qui illi parcissimus fuit, reliquum diei diuinarum rerum lectionibus applicabat.

a *Prou. c.* 14. *v.* 19.
b *Libell.* 5. *num.* 5.
c 1. *Thess.* 2. *v.* 12.

§. III.

QVod si Apostoli, ait Hieronymus, habentes potestatem de Euangelico viuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent, cur tu in vsus tuos cessura non præpares? Facito aliquid operis, vt te semper diabolus inueniat occupatum.

O Salmaci, Salmaci! ô pigrum pecus! ad laborem nati sumus, nec vlla nobis sine labore obtingit virtus. Scis, dum se Dauid exerceret in militia, non insultabat ei luxuria;

cum cœpit abundare otio, cœpit etiam laborare adulterio: Salomon dum templum ædificat, luxuriam superat, ab opere quietus, & Astartem Deam colit, & Venerem. Agamus, Ædesime, agamus semper aliquid, vt nos diabolus nunquam non occupatos inueniat. Concessum nobis otium, vertamus in negotium, nulla nobis prætereat expers laboris, non dies dumtaxat, sed nec hora, sed nec pars horæ. Ij quibus vacare lubet & feriari, nondum didicerunt *nosse tempus*, quod Pittacus monebat.

Tempus, pretiosissimum est impendium, nec alterius vllius rei grauior est quã temporis iactura. Perdi potest tempus, reparari non potest. Aliquid temporis amisisse, damnum est irreparabile. Idcirco ipsi Parthorum reges ne desidia torpescerent, telorum cuspides acuere consuesse, seduloque id fecisse traduntur; vt non solum animi oblectationem ex ea re sibi quęsierint, sed & laudem. Satius profecto est aliquid agere, quam nihil agere, modo id quod agitur, honeste fiat. Qui nihil agit, esse omnino non videtur, nisi cadauer culcitræ incumbens & torpore multo sepultum.

Plinius Maior, cum nepotem suum cerneret otiosè diem imminuere deambulando: Poteras, inquit, has horas non perdere. Ah (non sine dolore gemo) ah quoties videre est iuuenem aut virum his ipsis vocibus compellandum: poteras has horas, hos dies; poteras imo hebdomades, hos menses non perdere. Breue est vitæ huius curriculum, inquit Hieronymus, hoc ipsum quod loquor, quod dicto, quod scribo, quod emendo, quod relego, de tempore meo mihi aut crescit aut deperit. Nihil æquè vitam hominum aut aptiùs instruit, aut validiùs confirmat, quàm honesta operatio, & solers industria. Ignauia hebescunt animi, torpescunt corpora, fiuntque morbis impensiùs obnoxia: vtrumque tuetur diligens exercitatio. Omnis in actu virtus sita est, nec effugit diaboli pedicas, quisquis fugit laborem. Labor est materia virtutis & gloriæ; illum qui reijcit, eijcit istas: non potest paruo res magna constare *a*. Ad rem nostram verissimè Laurentius Iustinianus: Quẽadmodum, inquit, temperato labore carnis incendia cohibentur, sic otio fouentur & crescunt. *b* Centies repetendum: Assiduè age aliquid, vt te diabolus semper inueniat occupatum. Sequitur: *Portarum excubiæ.*

a *Senec. epist.* 19.
b *Lib. de ligno vitæ cap.* 5.

CAPVT IX.

Septimum INCONTINENTIÆ *Antidotum sollicita* SENSVVM *exteriorum* CVSTODIA.

OCulos pudicè claudendos, supra demonstrauimus. Verùm vrbs illa hostem non excludet, quę vnam obseruauerit portam, apertis ceteris: omnes claudendæ sunt. Pars magna innocentiæ est, opportunè velasse oculos. Sed plures sunt ianuæ per quas illabatur hostis, nares odorem, sermonem aures, gustatus saporem admittunt, manus tactione gaudẽt. Ad omnes has portas intentissimis excubijs est opus, parum est hic vigilare ianitorem, nisi & pugnare sciat, atque hostiles ingressus vi arcere. De his quinque corporis sensibus non inuenustè Nicetas Serronius *a*: Sensus, inquit, nisi probè regantur, ad vitium faciles sunt viæ, peccatique ianuæ; per eos enim ad vitia nobis aditus patet, ac per eos in animum influit peccatum. Hi ipsi sensus humani sæpissimè lenones sunt, qui blandis illecebris mentem in vitium flectunt, nuncij sunt, qui ad voluptatem inuitant; raptores sunt, qui animum ad res creatas abripiunt; fenestræ sunt, per quas omnium scelerum contagio irrepit; ostia sunt per quæ animus semet sibi suffuratus, clanculum euolat ad prohibitam pabulationem. Idcirco Gregorius Magnus: *b* Ad custodiendam, inquit, cordis munditiem, exteriorum sensuum munditiès seruanda est. Mors per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cum concupiscentia per sensus corporis, habitaculum mentis inuadit. Sic perimus miseri: rimarum sæpe ac fenestrarum pleni sumus, & quacunque voluptas veniat & ingressum roget, beneuoli eam ac faciles admittimus, non aliter quam Troiani fatalem illum equum, qui tunc demum cœpit esse exitium vrbis, cum vrbe receptus est. Multa recipimus per exteriores sensus, quæ primâ fronte amicitiam præ se ferunt, recepta hostilem in nos sęuitiem exercent,

ercent, & animum necant. Quis delicatas epulas, generosum vinum, bellaria exquisita non applaudente gustatu recipit? ingrediuntur blande, sed in nouissimo mordent vt coluber, & sicut regulus venena diffundunt *c*. Quis suauissimam Sirenum symphoniam non auidis haurit auribus? At non semper pudica & casta est musica: aliquos quandoque ad bellum afferauit, alios tamen etiam ad libidinem incitauit. Quis Sabęos odores & fragrantia cinnama non patulis trahit naribus? Quis tactu mollia non promptis attrectat manibus? sæpe tamen hęc talia nescio quam mollitiem affricant animo. Quis elegantis formæ decus non beneuolentissimis tuetur oculis? sed heu, quoties decepto lugendum fuit: Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error?

a *In comment. in orat.* 38. *Nazian.*
b *Initio cap.* 31. *Iob.*
c *Prou. cap.* 23. *v* 32.

§ I.

ITa frequentissimè *Videre* nostrum, & *Audire*, nostrum *Odorari*. *Gustare*, *Tangere*, in apertum nos non periculum modo, sed exitium clandestina proditione perducit. Salomon monuit: Omni custodia custodi cor tuum, quia ex ipso vita procedit. At cordis nulla erit custodia, nisi quinque illorum ad cor ostiorum custodita sint claustra. ÆDES. cui ergo claues ad quintuplex hoc ostium committendæ? PARTH. aut *Necessitati* aut, *Vtilitati*, alterutri sanè, nunquam *Voluptati*. hoc assero: si quid videre velis, si quid audire, si quid alijs sensibus admittere, aut *Necessitas* te cogat, aut *Vtilitas* impellat, si ad solum *Voluptatis* nutum hæ portæ pandantur, vel etiam vnica illarum, non custodis cor tuum, sed prodis: proditorem tui te castri non gubernatorem fuisse, breui senties. *Voluptas* enim vbi has claues nanciscitur, ad cordis penetralia, turbam intromittit promiscuam, & plures hostium quàm amicorum. Inde animus heu quantis ineptijs, phantasijs, stultitijs impletur! omnium rerum imagines, pleræque vanæ, turpes, obscenæ, ad cor conuolant. Ita *Voluptas* agit, cum clauium, ad illas quinque ianuas fit domina, omnia susque deque vertuntur, illudque vnum agitur, vt Animus à *Voluptate* delinitus atque persuasus, suis se concupiscentijs vendat, nec abhorreat ab vlla cogitationum turpitudine. Eò spectant Beati Basilij verba: *a* Oblectationis appetitus è carne, velut ex fronte manat & per omnes sensus, tanquam per flumina diffunditur. Idem: *b* Aspectum, inquit, æquè ac auditum exæqua cum profectu inde consecuturo. Sic oportet: quisquis ad aurium voluptatem metitur audienda, innumeris noxis vel solo auditu obstringet animum. Leuia forsan creduntur, arrigere aures ad vana, curiosa, ridicula, noua; ad nugas, fabulas, laudes proprias? & quis hic surdus aut somniculosus est, cum talia in sermonem veniunt? vnica illa vox *noua, noua*, aures nobis longissimas facit. Sed ignoscat mihi tuus genius, qui rerum nouarum narratiunculis delectatur, mendacijs pascitur; qui nugis & fabulis tam benignas aures porrigit. ventos reti venatur. hinc quandoque gradus fit, vt aures sponte pateant ad scurrilia etiam colloquia, lasciuos sermones, fœdas cantiones, infames detractiones, qualia non rarò tam audisse noxium quàm dixisse. Nota est Bernardi censura in hos auditores: *c* Porro, inquit, detrahere & detrahentem libenter audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim. Nec fallitur Hieronymus, *d* qui: Si desint, ait, audientes, non inuenientur detrahentes. Sapiens erit qui pessimè huic turbæ verborum clauserit aures, quibus ceram parum est obdere. Firmiori spissamento opus est, quam vsum in socijs Vlyssem ferunt. Aures tuas non cerea; sed spinea sepe muni, & quandoque tui amantissimis surdum te præsta. *e*

a *Lib. de vera virginit.*
b *Serm. de abdicat.*
c *Lib.* 2. *de consid. fine.*
d *Ad Celant.*
e *Senec. epist.* 31.

§. II.

ODoratus etiam suis eget custodibus! ÆDES. Quid si me hortorum flores, si templorum odores & thureę nubes inuitent, num vis vt nares obstruam? hic ego totus cum Catullo cupiam nasus fieri. PARTH. Catullianum est hoc votum, scio, sed parum Christianum: dixi iam sensuum exteriorum claues, non *Voluptas*, sed aut *Necessitas* habeat,

aut *Vtilitas*. Si suos tibi aut templum, aut hortulus odores afflet. non vt nares constringas, iubeo, sed vt simul mentem dilates, & memineris dicti Paulini: Christi bonus odor sumus Deo *a*. & Dauidici: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo *b*. Cogita, phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. *c* Sic sine noxa, seu thuribula seu florum agmina, suos tibi odores propinabunt. Alti hic animi Augustini: De illecebra odorum, inquit, non satago nimis; cum absunt, non requiro cum adsunt non respuo, paratus etiam eis semper carere *d*. Quod si solius hic negotium sit *Voluptatis*, si moschum, si muris peregrini folliculos, si ambram & cybetram vestis chirothecæ, manus, cubicula spirent, hic iam noxa, & irritamentum libidinis, & culpandæ deliciæ. Harum appetitus incontinentię notam subit, pręsertim si vehemens. Et huius generis oblectamenta plerunque videbis vel fœda esse vel leuia. Assyrij, Arabes, & Sabæi nostris armis domiti, suis nos odoribus expugnant. Reuera omne hoc bene olendi artificium, non boni odoris argumentum, sed latentium signum est defectuum: turpius est enim artificiosis quam simplicibus assueuisse; omne autem quod turpe est, quò sit artificiosius, eò sit turpius. Meministi iuuenis, qui cum Vespasiano Principi pro collata præfectura gratias acturus, factitijs eiuscemodi odoribus halaret, stomachatus Imperator, acri supercilio & voce aspera: Mallem, inquit, allium oboluisses. Sic increpitum sine honore, rescissis concessę iam gratiæ litteris, bene olidum dimisit. Ita dedecori sunt odores eiusmodi; interdum etiam damno. Muleasses Rex Tunetorum; contra Amidam filium, regni recuperandi caussa pugnauit, sed infeliciter: cumque immistus fugientium turbæ Muleasses facilè se regem dissimulasset, cruore & pulueribus fœdatus, solo vnguentorum odore agnitus, & è fuga reprehensus est. Capto filius vtramque oculorum pupillam candenti scalpello rimatus, miserum parentem æternæ noctis damnauit. Plura his non absimilia commemini. Horrificum illud quod Ptrus Damianus prodit de femina Veneta, *e* Non repeto; eius narrationi hoc vnum addo cum poëta. Optimè olet, qui nihil olet *f*. Et ab experientia discimus, eorum cadauera grauissimè fœtere, qui dum viuerent, optimè olebant. Fugiat has delicias, qui rerum vilium & vltimarum dedignatur esse mancipium. Vnguenta quidem penetrabilia, sed penetrabiliora sunt vitia, quæ hac via celerrimè ad nos se penetrant.

a 2. *Corinth.2.v.15.*
b *Psalm.140.v.2.*
c *Apocal.cap.5.v.8.*
d *Lib.10.confess.cap.32.*
e *Epist.ad Blancam comitiss. de institut.monial. cap.11.Baron.tom.10.an.998.nu.20.*
f *Cic.ad Attic.2.Plaut.Mostell.*

§. III.

VTi ad Visum, ad Auditum, atque Odoratum, sic ad Gustatum constituere nefas est clauigeram *Voluptatem*. De perniciosis mensarum lauticijs, & Abstinentiâ iam egimus. Quàm autem gustatui, eiusque appetentiæ, non ad *Voluptatis* leges agendum sit, insignissimè docens Augustinus: *a* Sicut æger, inquit, ad medicinam, sic ad sumendas dapes debet quisque accedere, nequaquam videlicet in illis *voluptatem* appetens, sed *necessitati* succurrens. Et hanc gustatus legem à Deo se accepisse gratulatus: *b* Hoc me, inquit, docuisti, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Non ego immunditiam opsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Esau lenticulę cōcupiscentiâ deceptum, & Dauid propter ea quæ desiderauit à seipso reprehensum, & Regem nostrum non de carne, sed dè pane esse tentatum. Et hæc illum philosophia non dicere docuit, sed facere. Nam Augustinus, esu carnium ferè abstinuit, sed & alijs ciborum lauticijs mensa tua interdixit, mensas alienas & conuiuia studiosè declinauit, itaque se hic in ordinem redegit, vt de seipso testetur: Quotidianum bellum gero in ieiunijs, sæpius in seruitutem redigens corpus meum. *c* VVolstanus, VVigorniensis antistes, *d* non minus gustatum insigni victoria triumphauit. Fuit vt post rem diuinam in abdito loco prolixioribus precibus vacaret. hic ad eius nares, assæ carnis delicatus odor porrigit, & vnà appetitus edendæ. Turbari sensit animum vir sanctus, à precibus in culinam ad ollas trahi. Tunc ipse secum: Hoccine, inquit, precari est? hoccine est

est Deo loqui? dũ lingua voces depromit, dum manus cęlo attolluntur, mens per culinam vagatur. Lues hoc commissum, ne dubita. An non libenter esitares carnes assas? ego tibi eas condiam, vt sapiant. Sic statuo: nec illas quarum ad te odor peruenit, nec vllas alias li-habis in posterum vnquam. sic sancio lege irreuocabili. Dixit, & fecit: tam tenax & perseuerans exequẽdi propositi, quàm concipiendi. Hoc vno gustatus triumpho maximum gradum fecit, ad omnem vitæ sanctitatem, miraculis illustris, obijt anno Christiano M. LXVII.

Hoc sanctissimorum quorumque hominum primum fuit negotium, Gulam odisse, & Gustatum velut proditorem, tam blandum quàm noxium, modis omnibus persequi. Non solus Isidorus Sacerdos, nunquam satur è mensa surrexit plures hac lege vixerũt, NVNQVAM SATIARI. Magnus Daniel vates, magni socij eius hoc ipso, quod vino regio & ferculis delicatioribus abstinuerunt, contenti frigida & parabili victu. Ita non Gula tantum, sed & ipsis flammis superiores facti. Nos in contrarium nitimur, quos tantò securiùs Gula in pręceps agit, quanto frequentius honesto necessitatis nomine se tegit. Ita sæpe flammam flammę addimus & oleum ardenti camino affundimus, qui calorem naturalem in vitia sponte protuberantem multo vino animamus. Vinum largiùs haustum, malus est consiliarius. Ergo gulam frena, & omnem carnis appetitum facilius frenabis. *e*

a *Tom.9.de conflictu vitiorum c.*18.
b *Lib.*10.*conf.c.*31.
c *Exod.c.*
d *Sur.de eo* 19.*Iunij.*
e *Thom.de Kemp.lib.*1.*c.*19.

§. IV.

CLaues ad *Visum Auditum, Odoratum & Gustatum* negauimus *Voluptati*; multò minus concedemus ad *Tactum*. Sensus hîc totum corpus permeat omnium oblectationum vaferrimus auceps, frequenter alios sensus, quorum ille opera ad suas voluptates aucupandas vtitur, vna secum trahit in exitium Basilius hoc aduertens: Tactus, inquit, omnium sensuum deterrimus, socijs abblanditur, vt eos adiutores habeat ad sectandam vitiorum dulcedinem. Cautè hic, cautè prorsus agendum, & pro norma honesti monitum hoc habendum: *quod non licet concupiscere, noli tangere.* Tactioni non satis est corpus vestiri; nisi & molliter vestiatur; nec ei satis, cubare, cum dormit, nisi & molliter cubet. Hoc primæ tactionis curę sunt, vt omnia vbique reperiat mollia, & blanda, idque, vt patet, ad voluptatẽ. At hoc pridem damnatum à Christo: Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt, *a* sed eorum qui in terra, non regis summi & æterni. Et Ioannem Zachariæ filium, Iordanis accolam, non à molli, sed ab aspera & setosa veste commendauit. Neque diuinus Lucas purpuratum epulonem à vestium mollitie accusasset, nisi eam Cælites essent exosi, qui malè tecti Lazari funus frequentarunt; alterum in purpura mortuum, in Orco sepultum, nullo dignati sunt honore. Mollem & delicatum habitum Castitas certè non amat; hæc libidinis aut insignia sunt, aut incitamenta.

Simplicis cultus munditie gaudet pudicitia: illic plerunque pretiosus est cultus & mollis, vbi pudor est vilis. Augustus Imperator licentiosiore habitu filiæ grauiter offensus comptam hanc in veste mollitiem, insigne vocabat superbiæ, & luxuriæ nidum. Sed hæc omnia sectatur tactionis sensus, nisi ad Christianas leges seuerius coërceatur, si quando indulgentius habetur, tunc & mollem postulat vestem, & molliorem lectum; neque somnum sperat facilem, nisi plumis profundius mergatur. Ab his initijs ad vitiosiorem licentiam proficit, & demum in leges verecundię impudenti audaciâ delinquit. vel nominasse; pœnè nimium est, inuerecundos tactus, amplexus, oscula: satis dixi, & iuuabit forsan vel solo nomine perstrinxisse hæc dedecora. Cautè, mi Ædesime, cautissime, hic agendum, si velis castè, è leui sæpe tactu, non leuis secuta est turpitudo. Rogatus Aurelius Augustinus, quid esset quod nollet cum sorore habitare, ita occurrisse fertur: quia non sunt mihi sorores, quæ cum mea sunt. Enimuerò malum est videre feminam, peius alloqui; pessimum attingere. Ideò Nicetius, *b* ex optimo Sacerdote, Lugdunensis Pontifex, amantissimus puritatis, suos assiduè monebat, & tactus & verba cauerent obscœna: ipse sui maximè memor,

memor, vel infantium etiam membra nuda manu tangere verebatur: neminem hic nimis cautum censebat, vbi *voluptas* sese tam celeri dolo insinuaret. Cum ferrum tangit silicem, exiliunt scintillæ; cum tangitur serpens, mox caput replicat, vt mordeat tangentem: quò castior quis est, hoc & cautior est, ne carnem tangat non suam, vnde sua vratur; néve serpentigena luxuria, mox vbi tactus impudicos senserit morsum inferat, & vulneri venenum instillet.

Editha *c* Edgari Anglorum Regis filia non solùm regio sanguine, sed virtutibus illustrissima, post mortem Dunstano Episcopo per somnum visa, de corpore suo monuit. & ne hoc vanum duceret, addidit illud: etiamnum ab omni tabe illæsum reperiendum, oculis solum, manibus atque pedibus in cineres solutis, quibus olim puellari leuitate esset abusa, dextrum verò pollicem quo toties crucem signasset, remansisse integrum, vt eluceret clementiæ diuinæ benignitas in partibus seruatis; iustitiæ seueritas in absumptis. Rectissimè ergo Basilius: *d* Sit virgo, inquit, virginis auditus, & visus, & gustus, & tactus; iugulando quidquid à verâ virginitate degenerat.

a *Matth.c.11.v.8.*
b *Gregor.Turon in vitis PP.cap.8.Sur.1.April.*
c *Sur.16.Sept, vixit circa an 980.*
d *L.de vera virg.*

§. V.

SVbmoueor hic beati Iacoponi è S. Francisci familia, viri integerrimi, hic perquam eleganter, quinque hominis sensus exteriores, in hunc modum descripsit. *a* Virgo erat, & huic quinque fratres. Primus, Pictor: alter, Musicus: tertius, Cocus: quartus, Pharmacopola: vltimus, Caupo, homines exigui census. horum sororem fecit opulentam nobilissimus Vnio. Hunc pauperculi fratres precibus extorquere certatim institerunt. Musicus: nosti, ait, rem meam esse tenuem; da gemmam tuam, & seruasti vitam meam. pro eâ ego modos musicos faciam quos laudes: Tu verò abi, mi frater, inquit virgo, tantillo pretio gemma mihi mea venalis non est.

Pictor, vt gemmam impetraret, picturam promisit, quam haberet, elegantissimam: sed repulsam tulit. Idem tentauit & pharmacopola, nescio quid nouæ fragrantiæ pollicitus, sed eadem repulsa dimissus est.

Nec aliud tulit responsum cocus, etsi Iouis cerebrum, & delicias exquisitissimas sponderet. Caupo, homo impudens, scire se aiebat lectissimos iuuenes, qui omnes eius esse cuperent mariti: hac in re solertem se fore actorem recepit. Minimè placuit qui maximam sperabat gratiam, extemplo reiectus, Hanc demum gemmam Optimas obtinuit, in cuius vnà thalamum denupsit Virgo. Hoc, ita Iacoponus explicabat: Anima, Virgo est: Voluntas, gemma: Virginis fratres, sensus exteriores, visus Pictor, auditus Musicus, odoratus Pharmacopola, gustatus Cocus, tactus Caupo. Sed an non insigniter delirasset Virgo, si pro reculis vilissimis, sua se gemma priuasset? Optimati, Christo Domino erat seruanda. Atqui nos longè stultiores sumus, & vero nomine, insani, qui Arbitrij nostri, seu, nostræ Voluntatis pretiosissimum vnionem, pro delicijs escarijs, pro obscœnis narratiunculis, pro Venereis delectatiunculis, pro vitreis fractis & pupis, verè pro scarabæi vmbra, non vendimus, sed turpissimè abijcimus. Ille, vt cupita sibi liceat videre, innocentiam perdit: iste, vt gulam saginet, Castimoniam offendit: hic, vt omnis generis sordes per aures recipiat, pudicitiam expellit: alij, vt omnem odorationi & tactioni libertatem permittant, verecundiæ leges negligunt. Ita nostram nobis gemmam, Voluntatem seu assensum, illi pessimi quinque fratres extorquent & subducunt. Ad extremam spiritus inopiam deuoluimur odorando, tangendo, maximè videndo & audiendo.

Memini me legere de homine ægro, sed rectissimè sibi conscio, qui in mortis vicinia, velut orator ad seipsum, omnibus corporis sensibus meritam gratiam retulit in hunc modum: O mei Oculi, amo vos de hac re, quod passi estis noctem vobis & cœcitatem persuaderi, quotiescunque vanitatis aut lasciuiæ aspiciendæ fuit periculum: hæc mihi nox, hæc cœcitas sæpe fuit saluberrima. O meæ Aures, gratia vobis habeo, quod artificio extemporali obsurduistis, ad omnem inhonestum, obtrectatorium, noxium sermonem: hæc mihi surditas sæpissime

ſime fuit ſaluti. O Manus meę, vobis memori mente adſcribo, quod delicias & tactui iucunda potuerim aſpernari: veſtra mihi ad hoc profuit continentia.

O mi Olfactus, & tuis beneficijs reſpondeo; tuæ fuit virtutis, & odores gratos ſpernere, & ingratos perferre Dei cauſſa: multum me iuuit tua patiens induſtria Et ô mi Guſtus, tibi quoque me gratum prębeo, tibi acceptas refero victorias plurimas; pars ſalutis meæ maxima in te ſtetit: potuiſti & dapibus carere, & inter dapes eſurire; potuiſti & in copia abſtinere. & ſuſtinere inopiam: fateor, abſque te fuiſſet, mei hoſtes me millies ſub iugum miſiſſent: abſtinendo & ſuſtinendo promouimus. Igitur, ô meum corpus, ſine me breui temporis ſpatio à te abeſſe: iungemur iterum iterum, & vnà fruemur pręmio inexplicabili, felicitate non finienda. Vtiliſſima monita, ſi ſint qui ijs pareant.

Pelagius refert, ſanctam Syncleticam dicere ſolitam: Sobriè viuamus, quia per ſenſus corporis noſtri fures ingrediuntur. Verè: & ſæpe non vnus aliquis furunculus, ſed furum & prædonum ingens turba, cogitationum & imaginum fœdarum magnus numerus. Hinc lugubris ille gemitus clamantis prophetæ: Deprædatus eſt oculus meus animam meam Voce præeuntem ſequamur; clamet pro ſe quiſque: heu præda factus ſum oris, & oculorum meorum, aurium, & manuum mearum! deprædatus eſt animam meam viſus meus, auditus, tactus, guſtatus meus. Cor ſine ſenſuum cuſtodia, vrbs eſt ſine mœnibus, domus ſine oſtio, hortus ſine ſepe: illam hoſtes tranſiliunt, hanc fures expilant, iſtum conculcant feræ.

CAPVT X.

Octauum INCONTINENTIÆ *antidotum, aſſiduè cogitata* DEI PRÆSENTIA, *in omni loco.*

ÆDES. Partheni, dimittis me plenum ingentis fiduciæ ad ſanctiores mores, inſtituis, diſputas, doces, aduerſus omnem vim vitiorum me munis. PARTH. Si laudare velis, hoc eſt, adulari, ego interrumpi nolo; pede quo cœpi, pergam; iam enim proſpicio. Reſtant pauca, at profectò, ſi rem ſpectes, non paucis explicanda. verſiculum tenes?

Portarum excubiæ, Chriſti præſentia, Pœnæ.

Suas portis excubias dedimus. Nunc Dei Præſentiam contemplemur.

Et principio quidem mirari ſubit, nos in plurimis non circumſpectiores eſſe, quos *oculus Domini* vigilantiſſimus, obſeruat omni momento, omni loco. ÆDES. Ergo hic Deus ad linguam, ad oculos, ad manum meam? PARTH. Dubitas, etiam intra oculos, linguam, manum tuam eſt, qui cor tuum vndequacunque penetrat Deus. Quid clarius, quid crebrius inculcat ſacra pagina, quàm hanc ipſam Numinis præſentiam in omni loco; digitum, pro more meo intendam ad pauculos fontes, Salomon, apertiſſimè pronunciat: *a* In omni loco *oculi Domini* cõtemplantur bonos & malos. Inſomnes ſunt hi oculi, nullo temporis puncto clauduntur. Idem affirmat Siracides. *b. Oculi domini* multò plus lucidiores ſunt ſuper ſolem; circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi; intuentes in abſconditas partes. O verè nimium quàm lucidiores omni ſole *Oculos*! Sol excludi poteſt, ſexcentis modis, nullo diuini oculi, qui omne profundum rimantur, qui parietes omnes vel etiam ferreos penetrant. Nihil eis clauſum eſt. Omnium luculentus teſtis, diuinus Paulus: Et non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius *c*. Cuius oculi (verba ſunt Hieremiæ Prophetę *d*) ſuper omnes vias filiorum Adam, vt reddat vnicuique ſecundum vias ſuas, & ſecundum fructum adinuentionum eius.

a *Pro c.* 15. *v.* 3.
b *Eccli. c.* 23. *v.* 28.
c *Ad Hebr. cap.* 4. *v.* 13.
d *Hier. cap.* 32. *v.* 19.

§. I.

ABimelechus Rex, cum Saram Abrahami coniugem mille argẽteis donaſſet, iſtud moniti adiunxit: Et quocũque perrexeris, memento te deprehẽſam *a*. Auro prorſus hoc, & cedro ſcribendum: *Memento te deprehenſum.* Nulla tam abdita cogitatio, tam furtiua libido nulla eſt, nullum tam clandeſtinum furtum, quin & illam, & iſtam, & iſtud *Dei oculus* deprehendat. Quidquid dicas faciaſve-

quidquid vel arcanissimi secreti etiam cogites *memento te deprehensum*. Vbi vbi locorum,& quidquid denique rerum agas; etsi tam solus sis, vt nec musca tecum sit, tamen *memento te deprehensum*, ab oculo omnia cernente.

Hęc ignorantię nostrę labes est,ad Deũ velut longè dissitum suspirare. Proximè nos est, imò in nobis est, & nos in ipso, velut piscis in mari, auis in aëre, in circulo punctum: Quoquò istud se mouerit, clausum est, quoquò piscis natauerit, aquis circumfusus est, quoquò volauerit auis, ab aere circumtecta est. Suum hunc errorem, qui Deum velut remotum fingit, damnans Augustinus: *b* Erraui, ait, & multum laboraui, quærens te extra me, & tu habitas in me: mecum eras, & tecum non eram; malé quęrebam foris,quod erat intus. In ista formosa, quæ fecisti, ego deformis irruebam. Ea me tenebant longè à te, quæ esse non poterant nisi in te.

ÆDES. Sed num Deus sit præsens, etiam in impijs? PARTH. Te hominem albæ mentis! præsentissimus est, etiam in impijssimis & quidem, vt Theologorum ore loquamur, per essentiam, per presentiam, per potentiam suam, solum non per suam gratiam Deus cũ omni sanctitate & sapientia sua cum omnibus suis thesauris, æquè totus ac præsens fuit in Iuda Christi proditore, quam in Petro Christi defensore. Miseri nos & cœci, quam non cogitamus ista! momentis singulis, diuinâ manu sustentamur, & quasi assiduè recens creamur. Cesset Deus vel puncto temporis benefacere, & omnia, quæ nostra vocamus, in tenue nihilum euanescent. Pulchrè Bernardus: Idcircò, inquit, sicut nullum est momentum, quo non fruamur Dei misericordiâ, sic nullum sit momentum, quo eum præsentem non habeamus in memoria. Momento nos Deus, vel ignibus æternis addicere, vel cælo adscribere potest. Instillet modò vel vnicam scintillam luminis, quod gloriæ vocant, & in cęlo iam erimus, etsi extra cælum simus. Nusquam à Deo nec latum vnguem recedimus. Et dic, quæso te, mihi: Si quis staret vndequaque flammis præaltis & in orbẽ cinctus, sciretq; illicò pereundum sibi, si scintilla vel vnica tangeretur, quam parcus ei risus foret, quàm modestus se contraheret, quàm pauidus trepidaret? Atqui verè in Deo, igne illo immensissimo stamus, mouemur, deambulamus, quicquid rerum agimus, agimus in illo, ab illo vndique circumdati. Nec nescire possumus, quod vnicum Dei *velle*, nutus vnicus, aut in cineres redigere nos, aut ad inferos momento præcipitare possit: & tamen cum hoc igne intelligentissimo pugnamus, hunc conspuimus, hunc impio ferro fodimus, hunc nouis quotidie iniurijs lacessimus, & nequitias nostras (quo quid dementius?) non obseruari credimus. Heu, miseri, à Deo vndique depreprehensi. tamq; morti, quàm inferis vicini, quid compressis oculis cœci ruimus in exitium? In omni loco *oculi Domini* contemplantur bonos & malos. Ah! quàm cautè & quàm submissè se gerere par est, in *Oculis* tanti *Domini*, quos nec ad momentum vel exire licet, vel declinare. *Quocũque perrexeris, memento te deprehensũ.*

a *Gen.c* 20. *v.*15.
b *Soliloq.ca.*31.

§. II.

VNicus hic, & ad omne flagitium acerrimus est stimulus, credere, se non videri: I modò, & furẽ interroga quid hæc audeat? arbitrabar, dicet, me non videri. Sed & adulterum adi, & quære: Tune alienam domum inuadere, coniugem non tuam violare impurissime? si Deum non metuis, etiam magistratus vindictam negligis? trepide respondebit: Putabam, neminem huius fore consciũ. Sed ad plures te mittam. Accede silentio improbissimi oris hominem, & dum dominum suum diris omnibus execratur, interroga: in quem hoc linguæ virus euomat? territus dicet: credebam me solum esse, & à nemine audiri. Hæc via ad inferos rectissima est, ita viuere, tanquam si nullius oculo notetur, à nemine videatur, Hinc impiorum voces illæ: quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso? *a* Et dixerunt: non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Contra hos acriter insurgens regius psaltes: Intelligite, inquit, insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Qui plãtauit aurẽ, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat? dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt *b*. En, cogitatus tuos nouit, vel latentissimos, & ignorabit ausus & facta? Sed hunc talem tenebrio-

nebrionem, qui humanos solum oculos amotos à se cupit, diuinos non curat, sic loquentem producit Siracides: *b* Quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt, & nemo circumspicit me. Quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus, Impijs his vocibus opponit istas: Et non intelligit quoniam omnia videt *Oculus* illius, quoniam expellit à se timorem Dei, huiusmodi hominis timor. ÆDES. Nostra nos fides docet, nihil clam Deo fieri, omnes & omnia ab ipso videri, æquum proinde est, vt quis in omnibus seipsum sic excitet: ATTENDE TIBI. PARTH. Recte: sed vide, mi Ædesime, quo hominem malignior affectus, aut lasciuior appetitus non pertrahat, & abducat ab illa fide. Homo impurus & libidinis sectator (eadem est omnium vitiorum ratio) ante se habet hæc duo: Carnis petulantiam, & Fidei notitiã, fœda petulantia illa vult in opus prodire quod cogitatur; non vult Fides, & à Deo cuncta cerni affirmat. Ergo ne illle crimen deserat, deserit fidem & vt adulter fit, fit hęreticus facto. Idem vel solis his fit cogitationibus. Cogitat quis obscœna, nec tamen nescit has ipsas in se cogitationes à Deo videri. En hic fidem, quæ identidem pungit, vellicat, monetque: Deus videt illa quæ cogitas; cor tuum Deus penitissimum peruidet: eijce has & imaginum & cogitationum sordes. quid hic miser? ne cogatur suas expellere cogitationes, expellit à se fidem & tantundem facit, ac si dicat: non cernit hæc Deus, quæ cogito, quę mente aspicio. Ita pergit infelix, & eiecta aut sepulta fide, cogitationes & imaginationes sordidissimas retinet, fouet, & quia ipsi pulchræ sunt, cum ijs ludit, & sic obscœna suauitate seipsum perimit, Huc malorum, huc deducit impium illud: *Nemo me videt.* Quam nobile fuit par illud nequissimorũ senum, qui Susannę pudicitiam tentarunt? totum nequitiæ pallium, quo scelus suum velarunt, hoc ipsum fuit: Ostia pomarij clausa sunt, *& nemo nos videt*. *c* Hinc omne flagitium accenditur, & animos sumit dum diabolus ad aures delinquentis suauiter occentat: *Nemo te videt*. Aude feliciter: *Nemo te videt*. Ita perge constanter: *Nemo te videt*. Ita etiam pergimus miseri, parietes nobis circumdatos iudicamus, non vt tutius viuamus, sed vt occultius peccemus. Quid autem prodest recondere se, & oculos hominum aurésque vitare? si honesta sunt, quæ facis, omnes sciant: si turpia, quid refert neminem scire, cum tu scias. *d* Heu, stultissimi mortales, quàm hic vltrà bestias nihil sapimus? mugiles & lampretæ, pisces marini, qui Plinio teste *e* si caput vndis immergant reliquum corpus patere oculis non putant. Eadem & perdicis ridicula stultitia est. Hæc si solum abscondat caput, iam se totam credit oculis subductam. Eundem hunc lusum & infantes ludunt: pone ianuam, mantili caput obuoluunt, & licet pedes emineant, à nemine tamen videri se credunt, quando ipsi vident neminem. Tales nos infantes, tales imo bestię sumus, modo hominum oculos à nostro scelere amoliamur, oculos Dei parum curamus, & sic à nemine nos obseruari credimus. Hinc illę voces. Hoc meus dominus, hoc parens meus, hoc meus magister non videt, istud ille non resciet, salua omnia. Erras, mi homo, nil saluum illi qui diuinos oculos non veretur, sui sceleris obseruatores. Neque cogitasti in corde tuo, quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblitus es *f*. Ita per Isaiam queritur Deus. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum.* Videris, audiris: vbicunque es, totus in *oculis Dei* es.

a *Psal.* 72.*v.* 11.
b *Psal* 93.*v.*7:
c *Eccli. c.* 22.*v.* 26.
d *Dan.ca.* 13.*v.* 20.
e *Senec.epist.* 43.
e *Plin. l.*9.*c.*19.*& c.*23.
f *Is. c.*57.*v.*11.

§. III.

QVemadmodum verò, improborum plurimos, in vitijs audaces fecit stultissimũ illud: *Nemo te videt.* Ita innumeros alios ad illustrem vitæ sanctitatem prouexit vnicum istud: *Deus videt omnia.* Primus & martyr, & virgo, & frater Caini Abel, ex hac vna præsentiæ diuinæ notitia, ad omnem virtutis cultum profecit. Clarissimus testis Iosephus: *a* Abel, inquit, iustitiam colebat, & omnibus actionibus suis Deum pręsentẽ ratus, virtuti operã dabat Hic te verbulo monuerim: in Biblijs *ambulare cum Deo.* non aliter explican-

dum, quàm Deum vbique præsentem iugi memoria, prosequi, neque enim solemus aut possumus cùm alio, nisi cum præsente ambulare. Hinc nobile illud priscorum Patrum encomium, *cum Deo ambularunt*. Post mundi originem laudatissimus Henoch, *Ambulauit cũ Deo*, & non apparuit, quia tulit illum Deus *b*. Noë vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis, *cum Deo ambulauit* c. Hoc ipsum Abrahamo iam nonagenario præcipitur: *Ambula coram me.* & esto perfectus *d*. Moses, ille Deus Pharaonis, qui & Numini à secretis consilijs fuit, dux infiniti populi, vatum maximus, non alia re magis diuinam in se liberalitatem emeruit, quàm assidua diuinę præsentiæ veneratione, Paulus id affirmãs: Fide, ait, reliquit Ægyptum(Moses) non veritus animositatem regis, inuisibilem enim tanquam videns sustinuit *e*. Hoc illi assiduo in mente fuerat: *Deus videt omnia*. Hinc tantarum molestiarum patientissimus, inuictus perseuerabat. Rex Ezechias (liceat dicere) hac arte vna, quindecim vitę annos à Deo emendicauit, in paucis persuadens quod rogabat: Obsecro domine, inquit, memento quæso, quomodo *ambulauerim coram te* in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in *oculis tuis* fecerim *f*. Prophetæ omnes in prisca lege, Reges aliquot, omnes virtutis studiosi, plurimum in omni pietate promouerũt, ex hoc vno effato: *Deus videt omnia*: Admirandus in hoc rex Dauid, Regiorum quidem negotiorum mole premitur, & tamen in hoc vno est assiduus: Oculi mei semper ad Dominum *g*. Perinde, atque si dicat: vix mihi quidquam abit temporis, quo non meminerim præsentis Numinis. Et affirmatiùs longè de seipso testatus: Prouidebam, inquit, Dominum in conspectu meo semper: *h* Assiduus mihi in oculis est Deus. Inde ingentis animi ausu: Etsi ambulauero, inquit, in medio vmbræ mortis non timebo mala, *quoniam tu mecum es i*. Neque satis hoc illi, obtutu continuo in Dei præsentia oculos defigere, omnes alios ad hoc ipsum ardenter instigans: Quærite, inquit, dominum, & virtutem eius; quærite faciem eius semper *k*. Et idem ingeminat: Quærite dominum, & confirmamini. quærite faciem eius semper. *l* Cumque à seipso minus hoc obseruatum deprehendisset largissimis lacrimis id deplorans: Tibi soli, ait, tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Mi Domine, præsentiam tuam non obseruaui, oculos tuos reueritus non sum, te inspectantem neglexi. Vriæ quidem oculos non admisi, cùm flagitium illud comisi, sed tuos, ô Conditor, excludere non potui. Tu ô Deus vides omnia, tu adfuisti, vidisti, tabellis id tuis inscripsisti. Ideo peccaui, sed *tibi soli*, & coram te solo grande hoc malum feci: Ah! in oculis tuis, te inspectante ausus sum hoc flagitium designare. Si te præsentem cogitassem, adulter non essem, parricida non vocarer. O mortales exemplo meo sapite, *Deus videt omnia.* Iobus, eiusdem prorsus animi: Nonne, inquit, ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos diuumerat *m*? Et: Obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti *n*. *Deus videt omnia*, & capillos hominis numerat, & passus. Susanna castissima extremis angustijs confligtabatur: hinc probrosum facinus, illinc, ni consentiret, mors ei certa sic imminebat, vt exclamarit: Angustiæ sunt mihi vndique *o*. Assentior? letali me noxa obstringo. Resisto? capitis supplicium incurro. Et quî tandem ex his syrtibus est eluctata? Ante Deum se stare cogitauit; Deum præsentem & sui certaminis spectatorem est intuita. Inde tantum criminis horrorem hausit vt liberrimam hanc vocem proruperit: Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare *in conspectu Domini.* Vos quidem pomarium clausum, nullum hic arbitrium, à nemine nos videri dicitis: at, *Deus videt omnia*; malo subire mortem, quàm Deum omnia cernentem offendere. O voces cœlo inscribendas, vt, quemcunque carnis lasciuia vellicare cœperit, cælum suspiciat, istudque legat: *Mori malo, quàm peccare in conspectu Domini*; *Deus videt omnia.* NICETAS, cum impugnaretur, solus erat, nec tamen solum se esse credidit, Deum præsentem vidit, pręsentis opem petijt, centies mori maluit, quàm vel semel coram Deo assentiri flagitio. Hinc cruenta pugna, hinc victoria gloriosa. *Deus hæc vidit omnia.* Ædesime, sunt qui museum aut cubiculum picturis impleant, tu tuum obsecro imple scripturis, & hoc vnum vel centies omnibus appinge parietibus: *Deus videt omnia.*

a *Lib.*

a *Lib.1.antique.cap.3 initio.*
b *Gen.cap.5 v.22.*
c *Gen.cap.6 v.9.*
d *Gen.cap.17.v.2.*
e *Ad Hebr.cap.11.v.3.*
f *Is.cap.38.v.3.*
g *Psalm.24.v.15.*
h *Psal.15.v.8.*
i *Psal.22.v 4.*
k *1.Par.16.v.10.*
l *Psal.140 v.4.*
m *Iob.31.v.4.*
n *Capit.13.v.27.*
o *Dan.cap.13.v.22.*

§. IV.

HOc ipsum: *Deus videt omnia*, homines etiam sceleratos quandoque attonuit, & retraxit à præcipitio vitiorum. Thaïs Alexandrina, *a* femina tam male quam bene nota, vt grauius periret, multos secum perituros in voraginem traxit libidinis. Pereuntium misertus Paphnutius, & militem indutus, Thaidem adit, & vnum se simulat aduentorum. Dein loci secretum stipulatur, nolle enim se à quoquam videri. Inducit illa in cubiculum, negat ille satis arcanum locum. Itur in aliud interius; moram eandem obijcit. Demum in domus penetrale perducitur, vbi personatus miles huc illuc circumspiciens: quæso te, inquit, num hic securi sumus, & sine omni arbitro? Quid dubitas, inquit illa, hic nemo nos audiet, videbit nemo, nisi Deus aut diabolus. Excepit vocem Paphnutius, & tanquam ad eam exhorruisset, quærit: Credisne Deum? credo, ait illa. Quærit amplius: etiamne credis, eum vbique præsentem, omnia cernentem? & hoc credo, respondit illa: subdit Paphnutius: an non improbis decreuit ignes æternos? ita, inquit illa. Mox ille iterum: Ergo, ait, hæc credimus, & tamen in oculis iustissimi iudicis omnia spectantis tam turpiter peccemus? Et quid tu temeraria, impia, salutis æternæ prodiga, hoc vnum laboras, vt vna tecum tot alij æternum pereant? tantine est corporis spurcissima voluptas? an duos illos, Deum & diabolum, non vereris? iudicem illum, hunc accusatorem non times? an non *Deus videt omnia?* Icta mulier dicto, altum ingemiscere, excusationis nil reperire, sordes suas erubescere: iamque & oculi lacrimas parturire, ipsa demum in genua procumbens, pœnitentiam & emendationem promittere. Dixit, & fecit, nec multo post omnem muliebrem mundum, libidinis suæ instrumentum combussit, ipsa in Virginum cœnobium transiijt, arctissimo habitaculo clausa, fonte solum & pane vixit. Dei nomen pronunciare non ausa, vnum hoc assidue repetijt: Tu qui creasti me, miserere mei. Triennio sic acto, simul & isto, & corporis carcere absoluta, in meliorem orbem migrauit. Magni Antonij discipulus, Paulus, in cælo ei paratum torum conspexit, ita cælestem thalamum feliciter possedit, quia impudicum aliquando possedisse dolenter tulit. Mirum hoc, sed non semel dumtaxat factum. Eodem illo pronunciato, *Deus videt omnia*, Beatus Ephrem, æquè profligati pudoris mulierculam ad pudicos mores traduxit.

Et certè nisi in bestias aut in saxa degeneremus, fieri non potest, quin, si sępius serioque cogitemus, *Deus videt omnia*, in officio nos contineamus. Bernardus: Quomodo, inquit, negligens potest fieri, qui intuentem se Deum non desinit intueri? Si negligentiam, quomodo nō etiam luxuriam à se repellat, qui diuinos oculos in se defixos obseruat? Dorotheus vir religiosissimus, in familiam suam cooptauit iuuenem spei non magnæ. Erat is libertati assuetus, vanus, vitijs plenus, & tamen monachum profiteri omni modo contendebat. Facile erat Dorothæo cogitare, hunc talem iuuenem præceptis & legibus non obruendum; ita vnicam dedit, sed auro exarandam: *Cogita semper Deum tibi præsentem, & te coram illo stare.* Dositheus (hoc nominis accepit in cœnobio tyro ille) ex vna hac lege, eos in virtute progressus fecit, vt elapso quinquennio, non in meliorem tantum, sed in alium prorsus hominem mutauerit, iam ceterorum non tardus imitator, sed antesignanus, & virtutis speculum. Tantum ei profuit, assiduè cogitasse, *Deus videt omnia.*

a *S. Anton. part. 2. hist. tit. 15. c. 1. § 3.*

§. V.

PHengites, miri nitoris lapis, ea etiam quæ à tergo fiunt, monstrare dicitur. Domitianum Imperatorem eo vsum affirmans

Suetonius : *a* Tempore, inquit, ſuſpecti periculi appropinquante, ſolicitior in dies, porticuum in quibus ſpatiari conſueuerat, parietes, Phengite lapide diſtinxit, è cuius ſplendore per imagines, quidquid à tergo fieret, prouideret. Eius generis lapidem habuiſſe fretur Maximilianus I. Imperator. Huic celeberrimam Germaniæ vrbem ingreſſo, gratulatum aduenit Magiſtratus, & chryſendeton aureis plenum obtulit in monimentum debiti obſequij. Erat tum Imperator in conclaui, non procul à foro, vbi ſpectacula parabantur. Digreſſo inde Magiſtratu ciuico, initium eſt datum ludorum equeſtrium. Aulici ramuli plerique omnes huc illuc dilapſi, occupando commodiore loco. Secutus Imperator cum paucis, cratere aureo in menſa relicto, & ianuis per quas tranſierat, apertis. In omnibus in ludos intentis, familiarium vnus in Cæſareum conclaue obrepit ſilentio, aureos credo numeraturus, ſed ſuæ crumenæ. Ergo poculum inuadit, nec parca manu extrahit partem aureorum non minimam, ratus ſe à nemine videri. Interim Imperator Phengiten ſuum diſſimulanter ante ſe mouet, omnia à tergo videt, & hunc furem. Reditur in conclaue: magna hic omnium expectatio patiendi muneris. Iubet Cæſar ſingulos dominorum pro ſe quemque accipere. Etiam ille, qui ante inuocatus venerat, vocatus eſt & iuſſus extrahere, quantum manu prenderet. Initio ille modeſte tergiuerſatus, tandem pauculos aureos verecundis digitis attollit. Hic Imperator: numera ſis, inquit, quot traxeris. Numerat. Cæſar iterum: Iam, inquit, & illos prome quos nobis abſentibus traxiſti: videamus, num antea, an iam fueris cordatior. Fit funus miſer, balbutit, contremiſcit, vocem vix expedit, muſſat, deprecatur. Expromit tandem aureos è furtiuo ſacculo, & numerat, ſed longe plures eſſe comperti, quos prius clepſerat, quam quos iuſſus excerpſerat. Tum imperator: tolle, inquit omne hoc tuum eſt, ſed ſub oculos meos non redi. Tu, ſi ſapis, cum magnatibus (multo minus cum Deo) non ludis, à tergo etiam habent *oculos*. Et an neſcis longas Regibus eſſe manus, acutiſſimos oculos, plurimas aures? an neſcis, Deum merum eſſe *Oculum*, meram manum, diſerte Auguſtinus: *b* Deus, inquit, totus oculus eſt, quia omnia videt, totus manus eſt, quia omnia operatur, totus pes eſt quia vbique eſt. Hoc nempe ſeruulorum linguas & manus coercet, vt nec floſculum carpant, nec pomulum ex horto rapiant, nec fruſtulum panis ſublegant, ſi nullam ſibi herilis abſentię ſecuritatem polliceri queant. Hinc crebriores querelę illæ: dominus meus ſemper mihi à tergo hæret; loco quo minime formido, deprehendor. Et quis vſpiam vnquam oculos Dei cuncta cernentis euitare potuit? *Deus videt omnia.* Ergo quocunque perrexeris, *memento te deprehensū.*

Pauſanias in Corinthiacis refert, Iouis ſimulacrum trinoculum celebrari, ob triplex in ſuperos, medios, inferos imperium. Mittamus figmenta. An non Deus noſter triplices habet oculos, quibus omnia cæli, terræ, mariſque, & inferorum vel minutiſſima peruidet. Auguſtinus: Oculos, inquit, Dei ſimul vniuerſa cernentis, non abdita locorum, non parietum ſepta ſecludunt; nec ſolum ei acta & cogitata, verum & agenda & cogitanda ſunt cognita. *Deus videt omnia*, tam præterita & futura, quam præſentia.

a *In Domit. cap.* 14.
b *Epiſt.* 111.

§. VI.

Hoc alte animo imprimere, & in laboribus roborat, & in moleſtijs atque doloribus erigit mirifice. Eo quiſque contentius laborare ſolet quo plures habet & nobiliores ſui ſpectatores. In Hieroſolymorum obſidione, nulla præmia Romanos æquè in hoſtem animare potuerunt, atque Titi Cæſaris in bello pręſentis oculi. Fidem facit Ioſephus his verbis: Romanos hortabatur conſuetudo vincendi, & quia vinci non aſſueuerant. Ante omnia vero Titus, ſemper, vbique præſens. Nam & inertia, ſpectante atque opitulante Cæſare, grauiſſimum facinus videbatur. & ei qui bene decertaſſet, teſtis aderat qui rependeret pręmium. Præterea fructus erat, vel cognoſci ſolum Principi, virum fortem. Idcirco multorum maior viribus alacritas demonſtrata eſt. En, oculus domini ſaginat equum: En, oculus Titi magnanimos facit milites, qui velut viri ferrei, ſtant inexpugnabiles. Potuerunt hoc oculi Titi Cæſaris? multo magis id poterunt oculi præſentis vbique

que Numinis. De Iuda Machabæo, eiusque copijs sacra historia, hoc prodidit: Erant manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus triginta quinque millia, *præsentia Dei* magnificè delectati *a*. Vicerunt, quia Deum sibi præsentem fecerunt precando. & hæc illis cogitata Dei præsentia, famem sitimque, fatigationem & puluerem, vulnera, plagas, mortis pericula, facilia omnia reddidit. Quod si milites hi inter tubas & tympana, inter armorum fragorem, inter vulneratorum, cæsorum, morientium clamores & vlulatus, ita sibi Deum statuerunt præsentem, vt eius præsentia *magnificè delectarentur*: nos quoque vel in turbatissimis etiam negotijs, præsentis Dei meminisse poterimus, si velimus. Proinde si quis adeò delicata & parcente manu laboret, similis somnum meditanti, elumbis, lentus, fractus & oscitans, non immeritò illum proximus quisque sic exstimulet: quid agis ignaue? vbi manus, vbi opus tuum? num ideò sic solutè & segniter, sic remissè & perfunctoriè laboras, quia te solùm putas, & à nemine videri: —— Sed luna videt, sed sidera testes, Intendunt oculos —— sed vident Angeli, sed videt Deus. Dei oculos non reformidas? non te pudet, spectatore Deo, eò languoris prolabi, vt instar brutæ pecudis, non festines nisi ad quietem & somnum? Respice piger, & si quidem humanos negligis, diuinos saltem oculos reuerere: *Deus videt omnia*, tã alios industriè & feruenter, quàm te languidè & oscitanter laborantem: operosos Deus contemplatur, & cessatores: ipse nouit & decipientem, & eum qui decipitur. *b Deus videt omnia*. Seneca de hoc non Christiana tantùm, sed pænè (fas sit dicere) diuina scripsit. Et quàm hoc propriè ac verè ad Lucilium: Propè est, inquit, à te Deus, tecum est, intus est. Ita dico, Lucili, sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumque nostrorum obseruator & custos, hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat. Nihil Deo clausum est, interest animis nostris, & medijs cogitationibus interuenit Deus vbique, & omnibus præsto est *c*. Obstupesco tantum lucis huic viro in tenebris alluxisse. *d* Idem: Sic fac, inquit, omnia, tanquam spectet aliquis. Prodest sine dubio, custodem sibi imposuisse, & habere quem respicias, quem interesse cogitationibus tuis iudices. & : *e* Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis adsistat. Aliquem habeat animus, quem vereatur, cuius auctoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum qui non actus tantùm (alij libri, aspectus, tactus, omnia rectè) sed etiam cogitatus emendat! O felicem illum, qui sic aliquem vereri potest, vt ad memoriam quoque eius se componat atque ordinet? Ergo sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat, sic loquere cum Deo tanquam homines audiant. Præclarissimè omnia. Et hoc homo non Christianus scripsit? IESV bone, quid in supremo iudicio respondendum Christianis: iam conuicti sumus vel mille testibus. Scimus, *Deum videre omnia*; sed aliter non viuimus, quàm si nihil videret ex omnibus.

a 1. *Mach. c.* 15. *v.* 27.
b *Iob cap.* 12. *v.* 16.
c *Epist.* 41. *init.*
d *Epist.* 25. *med. ferè.*
e *Epist.* 11. *propius finem*

§. VII.

OCulos hominum tantò magis obseruamus, quantò minus Dei. Et hoc est, ex mente Chrysostomi, quod nos in exitium rapit. Humanis nos oculis commendare, studiosissimè ambimus, oculos diuinos negligimus, perinde atque si nullus sit Deus qui nos videat. In sceleribus (os illud aureum iure queritur) Deo contempto homines formidamus; homine præsente nemo fornicaretur, sed pudore hominum, affectus violentiâ vinceretur: cũ autem Deus videat, & hoc audemus, & longè grauiora. Nonne hoc solũ satis esset, quò cælitus innumeris peteremur fulminibus? Hinc omnia orta sunt mala, quod in rebus turpibus, nõ Dei oculos sed hominũ timemus. Nihil est opertũ, quod nõ reuelabitur, & occultũ quod non scietur *a*. Ambrosius tam hic disertus est & serius, vt si quis vllum conscientiæ sensum retinuerit, non possit non moueri: Detur mihi, ait, captus adulterinæ cupiditatis intemperantissimo æstu, qui nolit repugnare suæ carnis appetentiæ, incuriosus instiriæ, tamen sollicitus famæ, erubescens testimonium erroris, qui ipsum non

eru-

erubescit errorem. Si quem fortè spectatorem nouerit facinoris sui, verecundia sequestrat intemperantiam, & pudore incœptum scelus deserit. Ah! quantò magis, si consideret plena esse Angelorum omnia aerem, terras, maria, ecclesias quibus prǽsunt Angeli. Hominem vereris præsentem, Dei præsentiam non vereris? Sed cum tibi dicitur, quia Deus nouit occulta hominum, ideo non vis audire, ne incipias scire quod timeas & timere ne pecces. Sed an putas, quod in lupanari te Christus non videat, quem videt lupanar ingredientem? in flagitio te non deprehendet, quem videt flagitium cogitantem? Sed fac (quod fieri non potest) quod nequitias tuas videre noluerit Deus; vidit Belial, vidit legio dæmonum, qui te impulerunt. Ne putes quod tibi prǽstet colludium silẽtij, qui tecum habebit consortium supplicij. Studet plurimos sui similes videre, & hæc eius est gloria, quod plures perdat. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum, Deus videt omnia.*

Humanis oculis fucum facere, & (vt Plautus loquitur) glaucoma obijcere, res est facillimi negotij; oculos Dei fallere nulla vnquam ars potuit, hoc prisci explicabant apologo isto: Ceruus insequentes venatores fugiens, metu delatus est in stabulum. Hic mulum rogauit: tantillum sibi spatij non inuideret, quo fugam liceret dissimulare, dum transuecti essent venatores. Cui mulus: Hic, inquit, parum eris securus, breui aderunt & herus & famulus. Ceruus opinionis suæ tenax: Videbo, ait, quas fugę meæ latebras captem, modo tu me non prodas. Vix tutum se recipit & famulus irrumpit, ceruum tamen profundiore fœno vtcumque iam sepultum non obseruat; sicque abijt. Ceruus mirè sibi gratulatus, quod famuli oculos fefellisset, iam pœnè victor omnem periculi metum ponebat. Cui mulus: mi frater, inquit, hunc talpam decepisse, non artis fuit, sed fortunę: vę tibi, si venerit herus, lynceos is habet oculos: hunc si fefelleris, triumphum cane.

Breui & ipse herus adest, dumque omnia sagaci lustrat oculo, ceruinum cornu è fœno prominens deprehendit, & simul fugitiuum hospitem. Mox complosis manibus, seruos inclamat. Ita miser carcerem esse sensit, quod asylum putabat. Mens fabulæ ista est: Serui sunt, quotquot mortales viuunt; dominus omnium solus Deus est. Seruorum istorum oculos decipere, nimis quàm facile est; mille laruæ sunt quæ fraudem faciant; dominum, qui merus est oculus, nemo fefellit vnquam. Scrutatur corda & renes Deus *b*. De quocũq; homine dixeris: renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor. *c* Homo videt ea quæ parent, dominus autem intuetur cor *d*. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum, Deus videt omnia.*

a *Matth cap.*10.*v.*26.
b *Psalm.*7 *v.*10.
c *Sap.c.*1.*v.*6.
d 1.*Reg. c.* 16.*v.*7.

§. VIII.

RHetoricæ figura est, quæ *Conuersio* dicitur, hæc quæstiones complures vno responso diluit. Ea vsus Basilius, *a* varium quæsitum verbo dissoluit. Quærebant Basilij discipuli: quis omnium facillimè & creberrimè irascitur? quis in re diuina censendus est pigerrimus? quis animo maximè vagus in precibus? quis leuissimus in gestu? ecquis omnium inquietissimus est dicendus? Verbo, ad omnia respondebat Basilius: Quis non semper cogitat, suarum actionum & cogitationum inspectorem esse Deum.

Sed denuò quæritur, & qui fieri possit, vt quis ira nunquam incalescat? quis cogitationes sic cohibeat, vt non euagentur? quis in tetrico negotio animi & spiritus, æque semper vegetus sit & alacer, atque in lusu & choreis? quis tam cautus in moribus vt nullam stultitiæ mixturam prodat? quis adeò semper apud se domi suæ, vt omnia dicta factaque composita habeat, & ad decorum exposita? Vnum iterum ad omnia responsum est Basilij: hæc omnia ei facilia sunt, qui Deum semper prǽsentem aspicit. Ecclesiasticus: *b* Si non in timore Domini, inquit, tenueris te instanter, citò subuertetur domus tua. Deum non metuit qui absentem credit. Idcircò Augustinus: *c* Deus, inquit, timendus est in publico; ipso in secreto, procedis? videris, intras? videris, lucerna extincta est? videt te. lucerna ardet? videt te. cubile ingrederis? videt te. in corde versaris? videt te. Illum ergo ti-

me,cui

me, cui cura est vt videat, & vel timendo castus esto. Cognouit enim dominus omnem scientiam (vt Siracides loquitur *d*) abyssum & cor hominum inuestigauit, & in astutia eorum excogitauit: tandem fraus omnis ad solis testimonium publicatur: *Deus videt omnia.*

Ferdinandus I. Imperator, mirè delectabatur horologiolis affabrè factis & rotundatis. Erat ei magnus horum numerus, & artificiosa varietas. Fuit, vt animi gratia loquaci hoc auro mensam oppleret, & velut mercē venditurus, ordine collocaret, gratum aulico comitatui spectaculum. Vbi satis datum oculis, ad colloquium factus secessus. Vnus interim non spectator tantum sed emptor, furandi libidine an occasione impulsus, vnum ex horologiolis raptim in caligas abdidit sagaci manu. Obliquo id oculo deprehendens Cæsar, hominem ad se vocatum, vario sermone, ad id horæ detinuit, dum sonorum illud aurum intra calligas loqueretur, & horam nunciaret. Erubuit miser vel inuitus, & totam faciem minio perfusus, sine voce confessus est furtum, Cæsar rubore contentus, liberalissimâ conniuentiâ, reum furti absoluit. Et nos, mi Ædesime, huic furi simillimi sumus: quoties nos aut fucata mendacia, aut clanculariæ confabulationes, aut furtiuæ mentis libidines oblectant? miseri, latere nos credimus. Tandem, tandem, elapsâ vitę horulâ, horologium nostrum, nostra conscientia loquetur; Oculus Dei non obliquus sed rectissimus atque fixissimus, in nos assiduè intentus, factorum nos omnium conuincet. Nam, in omni loco, oculi domini contemplantur bonos & malos: *e Omnia videt Deus.* Nunc temporis dissimulat, & hunc furari, & illum adulterari sinit Deus: quid iste, quid ille, quid nos, quid omnes omnino homines cogitent, videt, & tacet. Erit tempus, cùm singulis obiecturus hîc iudex, hęc fecisti, & hæc & hæc etiam, & illa, & ista etiam, & tacui *f*. Nunc tua te prodit conscientia, nec teipso iudice absolui potes. Heu, quid tunc miser sum dicturus, quem patronum rogaturus, cùm vix iustus sit securus? Infernus, & perditio coram domino, quantò magis corda filiorum hominum *g*? Si homini, ait Ambrosius, inficiaris, Deo fateris; etsi volueris negare, tuæ te cogitationes reuincunt. Lactantius huius rei optimè commonefaciens: *h* Quid agis, inquit, quid machinaris qui abscondis? Custos te tuus sequitur. Putas tibi contigisse vt oculos omnium effugias demens? quid tibi prodest: non habenti conscientiam? *Patemus Deo vndique* Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum: Deus videt omnia.*

a *In quæst. fusè explicatis quæst.* 20.
b *Eccli.c.27.v.3.*
c *Serm.46.de verb.Dom.*
d *Eccli.c.42.v.18.*
e *Prou.c.15.v.3.*
f *Psal.49.v.21.*
h *Prou.cap.15.v.11.*
i *Lib.6.de vero cult.cap.24.*

§. IX.

ÆDES. Fasne mihi queręre? PARTH. Iuberem, ni sponte faceres; interim respiro ego. ÆDES Vnde obsecro tot, tam fœda, & tam quotidiana inter Christianos flagitia? an non ea omnia credunt, quæ de Deo vbique locorũ præsente disseruisti? PARTH. Credunt sanè, sed fide otiosissimâ, nec plus faciunt quã si nõ credant. Cursorem veredarium noui ego, proiectæ audaciæ hominem, qui assuetus diu noctuque iter facere, equum quandoque per inuia, deuia, per saxa & sentes agebat; monitus periculi, & saltem vitæ suæ, si non suo equo, parceret. Irridens ille, oculos, inquit, comprimo & omnia vbique plana sunt. Huic, ij simillimi qui Deum vbique præsentem esse credunt, sed nil prorsus, diuinâ pręsentiâ dignum faciunt: oculos comprimunt, & quà data porta, ruunt: tales, nebulones illi vetuli, alieni matrimonij subsessores, Susannæ, pudicitiam sollicitantes, *exarserunt in concupiscentiam eius, & euerterunt sensum suum: & declinauerunt oculos suos, vt non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum.* a

Dauid Salomon filio, hoc ipsum grauissimè commendans: Tu autem Salomon, inquit, fili mi, scito Deum patris tui, & serui ei corde perfecto, & animo voluntario. Omnia enim corda scrutatur dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Si quęsieris eum inuenies; si autem dereliqueris eum, proijciet te in æternum *b*. Concio, regum auribus di-

gnissima. Sed Salomon paternæ displinæ immemor, alienigenarum mulierum libidines affectatus, eo delirij & impietatis prolapsus est, vt Deum patris sui cœperit nescire. Ita cuticula placet aliena, vt animula displiceat propria. Hęc vitæ labes inde est, quod Deum aut nostra non videre, aut facilè condonaturum visa, stultè & improbè persuadeamur. O tenebras humanę mentis! Oculus ille qui videt omnia, & à nemine videtur, in lucem olim protrahet quæcunque arcana & abdita. Hic Oculus ostendet quos mortuos nocte sepelierit Tobias. Hic oculus monstrabit, quot palàm, quot clam iugulauerit Herodes. Hic oculus pandet Orbi, quis Nicolaus ille fuerit; qui furtiuis beneficijs, pudicitiæ periclitanti alienę subuenerit. Hic oculus humano generi prodet, non à Iosepho dominam, sed à dominâ Iosephum ad flagitium fuisse inuitatum. Oculus iste declarabit, Elisabetham Vngari regis filiam, in abdito horti sui angulo, scabiosi mendici caput lauisse. Secretissima omnia ad solem producet hic Oculus. Res nunc in Orbe sæpe geruntur inæqualissimè, subinde etiam iniquissimè: illi ficus deuorant, & accusant istos: reis venia datur, vexat censura insontes; corui delinquunt impune, columbæ mulctantur, non latebit, non est occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur; & in palàm veniat. *c* Ideò Christus: Et Pater tuus; inquit, qui videt in abscondito, reddet tibi *d*. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum*, *Deus videt omnia*. Non præterit illum omnis cogitatus, non abscondit se ab eo vllus sermo *e*. Vt verò huius nulla nos vmqnam capiat obliuio, certa memoriæ statuenda sunt signa, quæ quotidie moneant. seu sit imago cubiculi, seu dictum illustrius museo inscriptum, seu pars vestis aspectui exposita, seu digito insertus annulus seu quotidianum illud sacerdotis in sacro: *Dominus vobiscum*. Quidquid illud sit, monendi sumus assiduo, Deum vbique præsentem videre omnia. Addo clausulam viri docti, & sancti Martyris Seuerini Boëthij, qui aureum illud de Consolatione Philosophiæ opusculum, his ipsis verbis consignauit: Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis, iudicis cuncta cernentis *f*. Aut saxa sumus, aut his mouemur: *Deus videt omnia*.

a *Dan.c.*13.*v.*9.
b 1.*Par.c.*28.*v.*9.
c *Luc.cap* 8.*v.*17.
d *Matth.cap.*9.*v.*18.
e *Eccli.cap.*42 *v.*20.
f *Lib.*5. *consol.phil.fine libri.*

CAPVT XI.

Nonum INCONTINENTIÆ *antidotum, Nouena* ÆTERNITATIS *supplicia.*

HIc flere malim quam loqui. Quicquid dixerimus, minus æquo dicemus; verbis non assequemur, sed nec cogitationibus quidem, inexplicabilem illam damnatorum Æternitatem. Scio multos & multa de damnatorum tormentis scripsisse, sed vana est scriptio, inanis est omnis dictio, vbi non est attenta & profunda cogitatio. Legimus ista, audimus talia, cernimus picta, cogitamus futura, hæc omnia breuî euanescunt, nisi ea vigilantissimâ mente sæpius expendamus, & imaginationi seriæ infigamus. Eheu quàm multa sunt, inferorum infanda supplicia, quę hic mihi, Ædesime, tibique meditanda subijciam, compendioso ordine.

PRIMVM.

SVpplicium Inferorum, tremendum, INFANDVM;

TENEBRÆ. Primus hic cruciatus est, & maximus omnium, & verè *infandus*. Sed audi quas ego tenebras dicam. Deum posse aspicere per totam Æternitatem, ô quantum erit liquidissimæ voluptatis? hominem formosum intueri, aliquam parit voluptatem, quæ mox ad amorem trahit. Creet iam Deus, vti potest, infinitè formosiorem, quàm sit homo vel formosissimus in Orbe; quàm ille in sui spectatoribus amœnum amorem prouocabit; hunc tu mihi homunculum vnicum cum Angelo, Angelum; imò Angelos omnes cum Deo, eiusque infinita pulchritudine confer, ecquid iam sentis omnis pulchritudo florum, hominum, Angelorum, & rerum omnium, pulchrarum, ad Dei pulchritudinem collata nox est, & meræ tenebræ, & deformis caligo. Ab

ligo. Ab huius ergo immensæ pulchritudinis aspectu excludi, idque æternum, inexplicabile, infandum, incomprehensibile tormentum est. Et hoc Theologi, *pœnam damni* nominant. Chrysostomo mille gehennæ minus sunt, quàm sic à Deo reijci. Verba illius adnumero, hæc sunt: *a* Noui autem, quòd plurimi pertimescant tantùm gehennam, ego tamen illius gloriæ amissionem, multò amarius, quàm ipsius gehennæ dico esse supplicium. *Et pauculis interiectis* Intollerabilis quidem res est etiam gehenna: quis nesciat, & supplicium illud horribile non perhorrescat? tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est à beatæ illius gloriæ honore repelli, exosumque esse Christo, & audire ab illo: *non noui vos*. Est enim satiùs vel mille fulmina sustinere, quàm vultum illum mansuetudinis pietatisque plenum, nos tamen auersantem videre, & illos placidissimos oculos nequaquam nos aspicere substinentes. Quid ego luctuosius esse poterit, quam horrendum illud tonitru, vocem audire diuinam, sic repellentem: Discedite à me maledicti: Foris canes, & impudici *b*. Ah, quàm non capimus hoc irreparabilis damni supplicium, & interiores (sic vocemus) tenebras, quæ intelligentiam, voluntatem, memoriam hominis omnem fœdâ cœcitate obruent. Quicquid memoria secum repetierit, affliget, quicquid cogitauerit intellectus, malum erit & execrabile, in tormentum cogitantis voluntas obstinatione sua stupebit, neque enim vmquam velle poterit quod Deus: ita in se semper suæ malignitatis habebit pœnam. Verè Augustinus: Exterioribus, inquit, deputati tenebris, nullo illustrabuntur interiori lumine. O tenebræ formidandæ.

His, exteriores illæ iunguntur, de quibus clarè Seruator: Inutilem, inquit, seruum eijcite in tenebras exteriores *c*. Et hæ, densissimas illas Ægyptiorum tenebras longè superabunt. Si quid luminis habebunt damnati, in grauiorem id pœnam erit, vt videant, vnde plus crucientur: parentes, filij, amici, cognati, fratres solatio non erunt, sed supplicio. O verè terram tenebrosam, & opertam mortis caligine! ô terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat! *d* Hic discant libidinosi oculi, ad salubres nunc tenebras seipsos vltrò damnare, & omnem à se Veneris petulantiam excludere. Beati mundo corde, quoniam Deum videbunt.

a *In cap.7. Matth. hom.24.*
b *Matth. cap.25. v.41.*
c *Matth. c.25. v.30. idem Matth. c.8. v.12. & c.22. v.14*
d *Iob c.10. v.21. & 22.*

SECVNDVM.

FLETVS, & STRIDOR DENTIVM; vlulatus & rugitus horribilis, lamentabilis. Post oculorum tormentum, sequitur aurium. Propone hic tibi omnes aurium cruciatus, clamores hominum, fremitus bestiarũ, fragores nubium, deiectus aquarum, & quicquid in odium potest aures adducere, id omne damnatorum fletus superabit. Apertissimè præmonens Christus: Ibi erit fletus, inquit, & stridor dentium: *a* multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Hic damnatorum fletus, vlulatus, rugitus velut pecudum ex acerbissimo dolore prouenie t, qui vel saxeis pectoribus desperatissimam hanc complorationem excutiet.

His odis atque modulis, miserorum illorum aures assiduè torquebuntur. Auctarium huius musicę erit *stridor dentium* à nimio frigore. Hę vices erunt apud inferos, sed absque omni doloris lenimine: Ad nimium calorem transeunt ab aquis niuium *b*. O atrocissimam febrim damnatorum, quæ nullam habet declinationem! sempiternus hic horror inhabitat. Terror, tremor, ploratus, angor vndique opprimet captiuos illos. Et quia hoc non aliquot annorum centurijs, non vicenis solum aut quinquagenis, aut etiam centenis annorum milibus patiendum erit, ideò Iobus *sempiternum hororem* nominat. Annus videtur quandoque nox vnica, quàm quis solus in tenebris, sine somno, dolore acuto compunctus, tametsi inter plumas, transfigit: & quàm is anxiè horas numerat, quàm auidè finem expectat tam acerbæ noctis, qui sic insomnijs peruigilat? & quid fictus hic annus, quid nox hæc, licet expers somni, licet plena dolorum: ecquid centum, quid mille noctes dolorum plenissimæ ad illam sint æterni-

ternitatem in Orco, vbi mœror, vbi fletus & dolor sempiternus? Ah! quàm horrendum est incidere in manus Dei viuentis e! O immittamus nos iam in manus & brachia Christi Domini in cruce mortui. Dolete aures, quicquid ad hoc temporis libidinum admisistis; deinceps vos spinis sepiri non recusate. Nimis horrendum est, in manus Dei viuentis incidere.

c *Luc.c.13.v.28. Matth.c.12.v.14.*
d *Iob c.24.v.19.*
e *Ad Hebr.c.10,v.31.*

TERTIVM.

FAMES, & SITIS incredibilis. Vbi culpa, ibi pœna. Quantas à gulâ noxas trahimus, heu fame sitique acerbissimâ luendas! Purpuratus epulo ardentem linguam exerens: Crucior, exclamat, in hac flamma, *a* & vel extremi digituli stillâ linguam refrigerari postulat. Non dolium frigidâ plenum petijt, sed guttulam, illam tamẽ non impetrauit. En, eò deuenit inopiæ opulentus ille gulo, vt non calicem, sed digiti extremum; non Falernum, sed aquæ guttam; non pincernam nobilem, sed Lazarum mendicum flagitaret. Hæc tamen ei negata omnia. Ita omnis solatij spes illic præcisa est; quacunque vel manus vel oculos moueant damnati, nusquam à dolore quies est vel minima. Velut qui in mare lapsus est, vndis vndequaque inuoluitur, nec inuenit vbi pedem figat; frustra iactat brachia; fugitiuam aquam incassum captat, fallit illa miserum, & eludit: sic infelices illi in tormentorum pelago submersi, nullum vspiam à tormentis effugium reperiunt. Nihil est eo loci quod famem aut sitim mitiget. Recepistis, ô miseri, bona vestra, in vitâ vestra. Nil vobis debetur amplius, nisi tormentum, idque æternum. Olim epulati estis, iam dies sunt ieiunij, nũc epulantur alij, qui quondam ieiunarunt. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis: ecce serui mei lætabuntur: & vos confundemini: ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis, præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis *b*. Vobis olim, sed surdis, prædicebatur centies, delicias supplicijs luendas: Nemo audijt: vocaui & non respondistis; locutus sum, & non audistis; & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, elegistis *c*. Nunc longâ, nunc æterna fame hilaris, sed breuis insania digerenda est; voluptates fugacissimæ siti perpetua piandæ sunt. Nimis iam serum est, huic fami sitique mederi velle. Post tale prandium, talis cœna sequitur; saturitatem meritò fames excipit, temulentia iustissimè torquetur siti. Hęc gulę debetur merces. O Deus! gehennam profectò euitat, qui gehennam sæpius cogitat.

a *Luc.cap.16.v.24.*
b *Isaiæ c.65.v.13.*
c *Isa.c.65.v.12.*

QVARTVM.

FOETOR intolerabilis. Omnes exteriores sensus peccatum inficit, omnes vindicta punit. Olim, pluit dominus super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem. *a* His pluuijs extinguendus erat æstus libidinis. Igni summus ardor, maximus fœtor inest sulphuri. Qui ergo lasciuâ carnis concupiscentiâ fœtebãt, igne & sulphure peribant, vt ex animaduersione iusta discerent, quid spurca libidine commeruissent. Sic, pluet super peccatores laqueos: ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum. Duplex, libidinosus & impurus supplicium meretur: dum viuit, seipsum magis atque magis luxuriæ laqueis irretit; cum viuere desinit, in lacum sulphureum transit. Quantus est autem vel vnius cadaueris fœtor? & quantus erit inter innumera damnatorum cadauera? omnis apud nos mephitis crocum spirat, si cum graueolente Auerno conferatur. Apocalypticus ille Angelus, sæpius minatur sulphureum stagnum: pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure *b*. Ite iam, Christiani, & delicijs affluere supremam felicitatem credite, cras forsitan mergendi sulphureis his vndis. Et quid tunc proderunt deliciæ, cùm vos inferorum sepelient flammæ? cùm peregrinos odores sulphureus expellet fœtor? Ah, sapiamus, dum licet; ne dulce momentem, amarissima comitetur Æternitas.

a *Genes.c.19.v.14.*
b *Apoc cap.21.v.8.*

QVIN-

QVINTVM.

IGNIS, nullo sæculorum tractu extingendus. Nimis quàm clara sunt quæ prophetę, quæ magister prophetarum Christus, de hoc igne prædixit: Discedite à me maledicti, in ignem æternum *a*. Paleas comburet igni inextinguibili: *b* Bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur *c*. Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur *d*, ignem illum inextinctum, qui omnes tangendi sensus nimium quantum cruciabit. Non tantùm mala est arbor, quæ verminosa fert poma, sed etiam quæ nulla. Sæpe culpandi sumus, non quòd grande malum patremus, sed quòd nihil boni. Et plerumque citius ad ignem trahitur arbor, quæ nulla quam quæ calculosa fert pira, vti non tantum ille seruus vapulat qui nocuit, sed etiam qui otiando non profuit: non tantum pungentes spinæ, sed & virens lolium & zizania colliguntur, & alligantur in fasciculos ad comburendum. *e* Sic erit in consummatione sæculi: exibunt angeli, & separabunt malos medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis: Ignis eheu, ignis, & quidem ignis æterni. Humana crudelitas in pœnas ingeniosa, exquisitissima inuenit supplicia, nullum tamen acutius, nullum vehementius est igne: Sed vti nullum est quod acrius torqueat, sic nullum est quod citius torquere desinat, & consumat. Quis ergo ignis ille, qui & acutissimè cruciat, & cruciare nunquam desinet? Sanè si hæc credantur, & cogitentur attentius, nemo peccati letalis conscius à gemitu & lacrimis temperabit, nemo procrastinabit pænitentiam. Ædesime, nihil agimus, nisi flãmas illas immortales, quantum fas, velut libemus atque; tangamus, & oculis, & manibus. O quisquis es, cum te vrit libido, admoue, oro, extremum digiti gracili cereo, nec eum prius flammulæ illi subtrahe, quam orationem dominicã semel dumtaxat pronunciaris, quid cunctaris id experiri? ecquid iniectum digitum subitò retrahis! vix duas voculas pronunciasti, & mox intolerabilem ais esse cruciatum. Perdura & redde digitum igni. At negas id posse fieri, ob nimium dolorem. Ah, mi Deus, ah, ah, per centesimam aut millesimam horulæ partem, digiti extremum igniculo admouere, incredibilem, nimium, intolerabilem dolorem dicimus; & quis erit ille dolor, cum totum corpus non pictis his igniculis, sed in tremendis illis gehennæ flammis ardebit, non horæ partem, non tantum horam, non diem tantum; non tantum mensem vnum aut annum, nec sæculum tantum aut olympiadem, aut per decem millia, aut etiam per centum millia annorum tãtum; sed nec per centum millia millionum annorum tantum, sed per annos innumerabiles, infinitos, in omne æuum, in æternum. Ah! ô mi Deus, & ô mi Ædesime, quisquis hoc seriò vel semel per hebdomadem cogitat, aut viuet vt hominem rationis cõpotem decet, aut iam in merum saxum diriguit, aut certè degenerauit in pecudem. Silex est, quem tremendum hoc, & verè infandum inferorum supplicium non percellit cogitatum. Sed communis insania, & sensum nobis eripit, & quidquid est sanæ cogitationis. Nam his sæpe non plus mouemur quam si pictas fabulas cerneremus. Communis, inquam, hæc hominum insania est, qui beatam vitam cum petunt, fugiunt; æternam mortem quam videntur fugere, non perhorrescunt, & fugiendi laborem recusant.

O ignes? ô gehennæ flammas, ô inferorum incendia, nullis sæculis extinguenda! vnius membri, vnicus solum acutior dolor, seu ille stomachi sit, seu capitis, pedis, pectoris; seu dentis, oculi, quam inquietas noctes, quàm dies efficit acerbos? Verum, sit ęger qui varijs doloribus, membris omnibus torqueatur; suus sit omnibus corporis articulis cruciatus; sit homo vndequaque miserrimus & plenissimus dolorum, & qui vel silicem ad miserationis sensum emolliat: hic tamen adeò diues tormentorum, nondum scit, quàm infandi sit doloris gehennæ flamma, ad quam noster ignis, pictus videri possit; prę quâ nostri dolores ludicrum quid & leues morsiunculæ dicantur. Minimum apud inferos tormentum, maius est quàm sit maximum in orbe nostro. Magnos cruciatus habent morbi, sed hos tolerabiles interualla faciunt, quæ illic nulla. Summi doloris intentio, citò hîc inuenit si-

uenit finem, & tunc definimus dolorem sentire, si nimium sentiamus: Nemo potest valde dolere, & diu, nisi apud inferos. Sic enim natura disposuit, vt dolorem aut tolerabilem, aut breuem faceret *f*. In gehenna, & intolerabilis est dolor, simul & longissimus, numquam desiturus, æternus. Ignis eorum non extinguetur. *g*

a *Matt.c.25.v.42.*
b *Matt.c.3.v.12.*
c *Marci cap 9.v.49.*
d *Luc.cap.3.v.9.*
e *Matth.c.13.v 30.& 45.*
f *Senec.epist.78.*
g *Is.c.66.& vlt.v 24.*

SEXTVM.

LANIENA CONSCIENTIÆ miserabilis. Vermis eorum non morietur, affirmat Isaias *a*. Iisdem verbis cõsignat hoc Christus: Vbi vermis eorum non moritur, & ignis eorum non extinguitur. *b* Et hoc ipsum pauculis interiectis (vt id stupor noster capiat) tertium repetit: Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Rea hæc damnatorum conscientia, velut rabidus canis assiduo latratu & morsu, in desperatissimam rabiem aget miseros. Inde omnes illi, sceleratæ stultitiæ seipsos accusabunt; sua cuique conscientia identidem hoc exprobrabit: En, perditissime, inter iocos & lusus perdidisti regnum: potuisses esse felix æternum, modo voluisses: breui ac leui labore beatam immortalitatem tibi parasses, sed noluisti. En, stultissime, pro carnis voluptatula & spurca, & momentanea, immensas vendidisti voluptates; Nimirum, tua tibi caro quam cælum, carior erat. Sentis iam, quas delicias sectatus fueris? prædixi, monui, vellicaui, nihil profeci, nunc res & spes abs te segregant, sed tua solius culpa. En, impurissime, vt oblectatiunculas sordidissimas aliquamdiu retineres, perdidisti omnia. Procul nunc à te honores; thesauri, voluptates beatorum, ad quas omnis tibi via intercepta est. A cæli delicijs vndique exclusissimus es, quia esse voluisti. Hęc tibi tormenta libidines tuæ pararunt, in hos ignes tua te præcipitauit incontinentia: tuam illam hilarem sed breuem insaniam, nunc luis æterno luctu: Desperatè ploras paradisi gaudijs te priuatum, tu te priuasti. Acerbissime doles, perenne, cœleste neglectum epulum? tu neglexisti. Obseratam tibi cæli ianuam lamentaris? Tu eam ipse tibi obserasti. Ex toto beatissimus iam esses, modo esse voluisses. Facili opera cælum emereri licuit: sed differendo, & negligendo, huc sponte irruisti cœcus & amens, hinc nunquam exiturus. Nulla hic libertas; nulla salus: despera centies, millies, æternum desperaturus, æternum moriturus, & ad mortem nullis sæculis peruenturus. Tu vnus & solus, omnium quæ pateris tormentorum caussa es. Damnatus es quia damnari voluisti: à vultu Dei proiectus es, quia teipsum ab illo auertisti. Non aliena, sed tua culpa peris, æternum periturus. Hæ conciones erunt conscientiæ, sed seræ nimis & acerbæ. Dum viuimus, oblatrantis conscientiæ morsus arte variâ eludimus, aut delinimus, nunc legendo, nunc colloquendo, nunc dormiendo, modo laborando, modo hilarius comessando. Sed apud inferos non somnus, non quies, nulla lectio, nullæ comessationes, nulla consolatio; dies noctesque conscientiæ vermis laniatum vndique pectus corrodet. In seipsos furenter exardescent damnati, & tabescent; assiduo sibi ipsis lugubrem hanc cantilenam occinent: O tempus, & ô dies aureos, quo euanuistis, non redituri æternum? O cœcos nos, & excordes, obstructis oculis & auribus, libidine furebamus, & mutuis nos exemplis trahebamus ad interitum. Huc properauimus infelicissimi, & spretis monitis cucurrimus ad mortem, heu mortem, heu mortem æternam! Quid nunc iuuant omnia quæ fallacissimus mundus offerebat? oblectationum priorum non sine dolore recordamur; voluptas omnis auolauit, & euanuit. Et quamuis ea frui licuisset, aliquot annorum centurijs, quid fuissent vniuersa illa cum his tormentis comparata æternis? vmbram solum captauimus amaræ voluptatis. Quis nos tam crudeliter fascinauit, vt huc certatim rueremus? O si annis singulis vel semel Æternitatem serio perpendissemus! O vel dieculam, ô vel horulam vnicam impetrare liceat! Sed frustra sunt hęc vota; actum est, spes omnis præcisa est. Maledictus ergo dies quo nati, maledictus Deus à quo conditi &c. Hic substringo calamum, & infandas blasphemias remit-

remitto sub Orcum. Hoc vnum repeto, Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Mature sapiat, & caueat, quisquis hæc supplicia formidat.

a *Is.cap 66.v.24.*
b *Marci c.9.v.44.& 45.& 49.*

SEPTIMVM.

LOCVS, & SOCIETAS detestabilis. Locus ille à sedibus beatorum nimium quantum remotus est. Clamat ex alto Abrehamus: Inter nos & vos, Chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare *a*. Et tamen Abraham in cœlo nondum degebat.

Conclauia aut cubicula, sed nec ergastula, qualia nostra, Orcus habet. Sepulchra eorum, domus illorum in ęternum *b*. Nec aliter illic habitant vel opulentissimi. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno *c*. O sepulchrum nimis profundum! hoc illius nunc ædes, & arces, & arcus triumphales, hoc balnea, hoc theatra, & palatia. Hic tamen habitant non soluti & liberi, sed vincti & ligati. Christus imperans: Ligatis, inquit, manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores *d*. Non ambulare, sed nec mouere se poterunt damnati quo volent; manus pedesque vincti, & velut infixi verubus ardebunt miserandum ignis pabulum. Quantum tormentum est ægroto, febri ęstuare, & loco se mouere non posse? Quod supplicium illud fuit Marci Arethusij *e* sanctissimi martyris, qui arctissimè colligatus, & perunctus melle, ad ardentissimum solem expositus est nudus, muscarum, culicum, vesparum morsibus sic pungendus, vt diu sentiret se mori. Sed, ô Christiani, picti sunt hi cruciatus ad illos inferorum. Sua fuit & huic tormento iucunditas: solabatur martyrem & breuitas temporis quo hæc passurus, & perennitas gaudij quod in cœlo consecuturus. Sciebat vtique, id quod in præsenti est tribulationis nostræ, & leue; & momentaneum esse. Ita durabat athleta Domini, & quo plus doloris sentiebat, hoc maius pręmium sperabat. At vero damnati nil penitus leuaminis habent, nec à pręsenti tempore, nec à futuro loco. Vbi torqueri cœperunt, illic semper torquebuntur; ab ęuo in ęuum sic erit. Accedit consortium exercrabile: Apud superos, felicitatis pars magna est, inter Angelos degere: apud inferos, pars magna infelicitatis, inter diabolos ardere. Hęc diuinæ iustitiæ lex est, vt tortores illos & hostes sentiant improbi, quos suasores & amicos ante fuerant secuti.

a *Luc.cap.17.v.26.*
b *Psal.48.v.10.*
c *Luc.cap 17.v.22.*
d *Matth.cap.22.v.13.*
e *Refert S.Greg.Naz.orat 1.in Iul.*

OCTAVVM.

DESPERATIO extrema bonorum omnium. Beatitudo, compendium est omnium gaudiorum, sic Orcus suppliciorum & dolorum omnium summarium est, & epitome. Quidquid vspiam acerbum, illætabile, luctuosum est apud inferos inuenitur: quidquid vspiam est amœnitatis gaudij, voluptatis apud superos inter offertissimas delicias reperitur. In orbe nostro nullum tam grande malum est, cui non aliquid possit esse leniminis: nunc ratio, nunc tempus, nunc mensa, & somnus, nunc amici, nunc alij similia experti, nunc denique spes finis, refrigerationis quiddã affundit afflicto. In Tartaro portæ solatijs omnes sunt occlusæ, omnes vel minimis leuamentis aditus sunt intercepti. Opem illi neque è cœlo, neque è terra; non à rebus præsentibus, non à futuris vllam expectent: quocunque oculos vertunt, acerbissimę mortis spicula in se torqueri cernunt: vndique luctus & angustiæ, mœror vndique & dolor, vndique innumeri cruciatus. Vere, *circumdederunt* eos dolores mortis *a*. Vere, tribulationem & dolorem inuenerunt, & quidem tam varium ac multiplicem, vt suum cuique flagitio responsurum sit supplicium.

Nemo sibi suæque carni plus æquo indulgeat. Hæc ipsa caro prout deliquerit sic punietur. Hæc caro, corpus istud, si ampliora sibi atria quam Deo templa struxerit; si laquearium, columnarum, specularium magnificentiam, si hortorum ac nemorum amœnitatem nimio studio quæsierit, in terram relegabitur tenebricosam, & opertã mortis caligine. Huic carni, si balneis calidis ad voluptatem, vel cum vitæ aut pudoris periculo friga-

frigido gurgite ad lasciuiam abusa, *præparata est Tophet profunda, & dilatata*; cuius *nutrimenta ignis & ligna multa, flatus domini sicut torrens sulphuris, succendens eum* b. Hanc carnem, si comendo & poliendo se, pretiosum mane imminuerit, si veste variâ superbierit, putredo & vermes hæreditabunt *c*. Hæc caro, si otio inerti, si somno disciplinarum hosti sic indulserit, vt pulchrum & suaue duxerit, in medios dormire dies, vigilijs tunc perpetuis, insomnia æterna cruciabitur. Hæc caro, si choreis ac saltationibus impudicis & libidinosis se oblectarit, omnium tunc membrorum contorsione, tractione, conuulsione, non ad suaues fidium modulos, sed ad terrificos dæmonum rugitus affligetur. Hæc caro, si ebrietati, & temulentiæ se manciparit, si sic vixerit vt ederet & biberet, dirissimâ fame sitique torquebitur. Hęc caro, quę ocellos emissitios, turpitudinis & nequitiæ pręcones quaqua lubebat, euolaré permiserit, nullum tunc formæ aut pulchritudinis florem delibabit, sed, terribilem Behemoth, formidandum Leuiathan, fœdam & truculentam draconis effigiem inuitis oculis spectabit. Hæc caro; quæ florum delicias, & odorum illecebras naribus venabatur, cadauerum putore, sulphurisque graueolentia saturabitur: Hæc caro, quæ aures salubribus monitis, & sacris concionibus occlusas, scurrilibus vero fabellis, carminibus obscœnis, cantionibus impuris, lasciuis colloquijs apertas habuit, lętum epithalamium in flebilem lessum, iucundum Io & Euge, in Væ & Eheu perpetuum commutabit. Hæc caro, quæ tactum varijs libidinum formis collutulauit, fædissimorum monstrorum amplexibus objicietur, liquatâ pice velut vnguento perfundenda. Hæc ipsa caro, & non alia vicaria, pro singulis quas contraxerit, noxis, cruciatus perferet inenarrabiles, innumerabiles, eheu ęternos. Per quæ quis peccat, per hęc & punietur *d*. Et; pro mensura peccati, erit & plagarum modus. *e*

a *Psa*. 114. *v*. 3.
b *Is*. *c*. 30. *v vlt*.
c *Eccli*. *cap*. 19. *v*. 3.
d *Sapien*. *cap*. 11. *v*. 17.
e *Deut*. *c*. 25. *v*. 2.

NONVM.

ÆTERNITAS, nullius intelligentia comprehensibilis. Hæc vna vel ex leuissimo tædiolo intolerabile demum, & infandum facit tormentum. Æternitatis consideratio, tam serius labor est, vt in carminis leges ægrè transiturus videatur. Obseruat tamen prudenter Seneca, & : Quemadmodum, inquit, spiritus noster clariorem sonum reddit, cùm illum tuba per longi canalis angustias tractum patentiore nouissime exitu effudit, sic sensus nostros clariores carminis arcta necessitas efficit. Eadem negligentius audiuntur, minusque percutiunt, quamdiu soluta oratione dicuntur: vbi accessere numeri, & egregium sensum adstrinxere certi pedes, eadem illa sententia velut lacerto excussa torquetur *a*. Sic prorsus credo fieri, & idcirco, quo tenacius animo hæreret Æternitatis immensitas impenetrablis, eam nuperrimè versiculis, qua licuit, inclusi. Et ne amicus esse desinam, etiam Ædesimum meum ad huius carminis auditionem audeo inuitare An aures vacant? ÆDES. Ambæ, quam maximè. Lege, obsecro, lege lege. Nunquam ista satis nec dicũtur, nec scribuntur, nec leguntur, nec cantantur, nec pinguntur. PARTH. Lego: sed tu verbis & metro ne nimium inhære; rem & sensum expende.

a *Senec*. *epist*. 118.

LACRYMÆ

ÆTERNITATI

SACRÆ.

I. *Heu! quid hoc? cor æstuat,*
Elinguat ora terror.
Concussa mens percellitur,
Horrorque quassat artus.
II. *Fons emicat per lumina,*
Genæ natant in vndis.
Has lacrymas, hæc flamina
Vox vna concitauit.
III. *Tremenda vox, horrenda vox,*

Ingens

Ingens malum minatur,
Quod nulla lux, quod nulla nox
Quod astra nulla claudent.

IV. *Vox vna, sed vox ferrea,*
Immitiorque ferro,
Grassatur hausta pectore
Per ossa, per medullas.

V. ÆTERNITAS, *est illa vox*
Vox illa fulminatrix,
Tonitruis minacior,
Fragoribusque cæli.

VI. ÆTERNITAS, *est illa vox*
Meta carens & ortu,
Mortalium quæ pectora
Ad æuiterna ducit.

VII. *Hæc vox totondit Cæsares,*
Et induit cucullis;
Hæc antra cæca rupium
Impleuit inquilinis.

VIII. *Hæc mille Lauros condidit,*
Sepsitque mille Mandras:
Strinxitque setis corpora,
Et vestijt camelis.

IX. ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me lancinat, necatque.
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me torquet atque mactat.

X. *O tempus absque tempore,*
O finis absque fine!
Perennis heu ÆTERNITAS,
ÆTERNITAS *perennis.*

XI. *Descende sis ad Tartara*
Non vt coquare flammis,
Sed mente flammas pensita,
Vt exeas ab illis.

XII. *Voluam rotas Ixionis,*
Ætnasque sustinebo,
Pascamque fibrâ vultures,
Omnes subibo pœnas.

XIII. *Araneos & viperas*
Pleno ore deuorabo,
Et Scorpios, & excetras,
Et noxias rubetas.

XIV. *Misce cicutam toxico,*
Picemque mî propina.
Metalla da liquentia,
Aurumque Crassianum:

XV. *Succos draconis hauriam*
Caldas bibam fauillas,
Venena nulla respuam,
Pestem, Stygemque nullam.

XVI. *Quin tostus in sartagine*
Frigar, veruque figar,
Rogoque viuus concremer
Vel torrear caminis:

XVII. *Tauros, ahena, sulphura,*
Famem, sitim, geluque
Tunicas molestas induam,
Vncosque culeosque;

XVIII. *Et sæculis hæc perferam*
Mille, alterisque mille,
Dum spes sequatur termini,
Finisque sæculorum.

XIX. *Tormenta nulla territant,*
Quæ finiuntur annis,
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Versat, coquitque pectus:

XX. *Hæc inferos, Hæc tartara*
Facit, crucesque tendit,
Augetque pœnas in dies,
Centuplicatque flammas.

XXI. *Eheu quid est* ÆTERNITAS,
ÆTERNITAS *perennis!*
Non hora, mensis, sæculum,
Centumve vel trecenta.

XXII. *Nec mille sunt aut millies*
Millena sæcla Phœbi,
Cùm claudit orbem temporum
Orditur orbis orbem:

XXIII. *Sic itur in perennia,*
Cursu perennitatis.
Æternitatis sæcula:
Sic itur, aut reditur:

XXIV. *Nam finis est exordium,*
Exordiumque finis:
O vita morte tristior,
O mors, sed absque morte.

XXV. *I, mœche, nunc ad inferos,*
Sed inde non redibis;
I, venter, I, lauernio,
Perenne sic peribis.

XXVI. *Descensus est pronissimus,*
Ascensus inde nullus,
Quos rictus hausit tartari
In Tartaro manebunt.

XXVII. *Relatus inter cælites*
Hos inter vsque plaudet,
Rescriptus inter inferos,
Hos inter eiulabit.

XXVIII. *Nec finis vllus gaudia,*

Palmasque terminabit;
Nec finis vllus lacrimas
Absterget, aut leuabit.
XXIX. Sed illud Orci pabulum
Ardebit heu perenne,
Perenne cum tortoribus
Et flebit, & dolebit.
XXX. Viuant beati cœlites,
Viuant, canant, triumphent,
Plorent stygis catharmata
In ÆTERNITATEM.
XXXI. Ad astra, ad astra tendite.
Non semper hæc patebunt:
Nunc sunt adhuc induciæ,
In morte finiendæ.
XXXII. Foras Canes, cum Cerbero
Cenate, vel latrate.
Ad Castitatis regiam
Soli vocantur Agni.
XXXIII. Vultur foras, Promethei
Prandebis in macello;
Paratur istud candidis
Conuiuium columbis.
XXXIV. Sed dum beatos hospites
ÆTERNITAS saginat.
Exclusa turba prandio
Quid rodet in canino?
XXXV. Micam fami, guttam siti,
Sed vnicam rogabit;
Cælum tamen gulonibus
Hanc sportulam negabit.
XXXVI. ÆTERNITAS perennium
Pincerna lacrimarum,
Has præter vndas flentibus
Nec guttulam propinat.
XXXVII. Hoc, hoc bibent, quod fleuerint;
O aridi bibones!
Nam quot propinquum lacrimæ
Siccantur ad caminum?
XXXVIII. Sed lacrimarum fontibus
Succedet vrna fellis,
Heu vrna nunquam ad vltimum
Exhaurienda fundum;
XXXIX. Fellis bibent plus quam volent,
Vrget Modimperator,
Et ingerit vomentibus;
Ah, suauius sitirent!
XL. Hæc sola Bachanalia
Sunt longiora voto;
Bibes: abire non licet;
Cur symbolum dedisti?
XLI. Conuiuialem tesseram
Nunquam remittet hospes,
Hic nemo caupones Stygis
Fœdifragos vocabit.
XLII. Nec prima mensa tollitur,
Nec ponitur secunda:
Pridem satur, nondum tamen
Promulsidem ebibisti:
XLIII Æterna Liberalia
Dat Liberalis Orcus;
Male male Liberalibus!
Male Liberalitati!
XLIV. Procrastinator improbam
Cane corue cantilenam:
ÆTERNITATIS vltimum
Cras corue non videbis.

Ah! Æternitas! & quis te non dicã, capit sed laborat capere? ille immortali memoria dignissimus Godefridus, Bambergensis & VVürzburgensis Præsul, quem supra diximus, ille vnus ex millibus, & pœnè solus cepisse videtur, quid sit *Æternum*, nam *Æternitatis* assidue memor, dicere solebat: Omni momento sto ad ostium *Æternitatis*. In eum finem pictas, sculptas, cerâ fictas, tumulis etiam effossas cadauerum caluas habuit, per omnia conclauia quę habitabat, sic dispositas, vt certissimæ mortis, & secuturæ post hanc *Æternitatis* nunquam liceret obliuisci.

Legistine libellum de Æternitate? tremendum est, quod ille asserit, & tamen verissimum est, nec negari potest. Si rectè memini, hæc habet ad verbum: Cogita mille cubos mille millionum annorum, hoc est, millies, millies, millies, millies, millies, millies millies, millies millena millia annorum (tam horribile hoc cogitatu est quam facile pronunciatu.) Cogita ergo tot annos in igne transigendos: simul tamen etiam cogita, hoc omne temporis spatium, etsi duplicatum, triplicatum, etsi centuplicatum, nec principium quidem esse Æternitatis: post tot annorum reuolutum tempus, necdum incepisse dici poterit Æternitas, Ædesime, nisi hæc cogitatio sanctiores nos reddat, pecudes, saxa, merus chalybs sumus: nil eum mouet, quem non mouerit æternitas, immensa illa, interminata, sine fine, perpetua, semper duratura, nullis nec innumeris desitura sæculis. Quamdiu

diu viuet Deus tamdiu morientur damnati. Sed ô mortem immortalem, ô vitam mortiferam? nescio quo te nomine appellem, vitæ an mortis? si Vita es, cur crudelius morte afficis? si Mors cur crudelitatem tuã non finis? neutro te dignabor nomine. Et Vita & Mors boni quippiam habent: in vitâ requies, in morte terminus est; solatio sunt hæc duo in malis omnibus. Tu verò nec requiem habes, nec habes finem. Quid igitur es? & vitę malũ es, & mortis: à morte cruciatus habes sine fine, à vita immortalitatem sumis sine requie. O Æternitas damnatorum, ô mare amaritudinum!

Nec tamen Deus vllius crudelitatis est arguẽdus, quod peccato letali vel vnico, supplicium decreuerit æternum. Deus, quia mitissimus, miserorum cruciatu non pascitur, quia tamen & iustissimus est, impiorum supplicijs non placatur. Factus est malo dignus æterno, qui in se bonum peremit æternum. Pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtus eius. Iurisconsultorum scitum est: reprobata pecunia non liberat soluentem. Pœnitentia, pecunia est soluendis debitis apta: tamdiu durat pretium huius monetæ, quamdiu mercatus vitæ. Hoc finito, pœnitentia omnis reiecta, adulterina est pecunia. Apud inferos est quidem pœnitentia, sed neutiquam vera, quia sera nimis, & plena blasphemiæ & furoris. Nec mirum damnatos semper torqueri: continuè blasphemant, & sic quasi semper peccant, semper ergo plectuntur: dum viuerent corrigi noluerunt, semper peccaturi, si semper victuri, ergo iam semper puniendi, æternum cruciandi. Voluissent vtique sine fine viuere, vt possent sine fine peccare. Ad iudicantis ergo iustitiam spectat, vt nunquam careant supplicio, qui, dum viuerent, nunquam volebant carere peccato. Quid viui dixerint, scimus: Venite, fruamur bonis; venite frangamus diem poculis; venite, choreę nos vocant, inuitant horti, ludendi est occasio, venite. Hę viui loquebantur. Quid vero iam dicunt ad inferos deiecti? aliæ illorum sunt voces: O Æternitas, inter intolerabilia omnia, intolerabilissimum! O Æternitas cœlestis, breui tempore, leui labore retinenda! O Æternitas tartarea, sola socordia, & spurca voluptate quæsita! O Æternitas luctuosissima, & longè acerbissima, quàm facile te vitassemus, si te sæpius cogitassemus! O Æternitas modò post nongenta millena millia annorum, vel dimidium tui liceret cernere! O Æternitas in desperatione assidua desperatissima! O Æternitas, ô omnium tormentorum multò atrocissimum tormentum, Æternitas!

Quis, ô Ædesime, Æternitatem hanc capere, quis eam satis obstupescere, ecquis de ea dignè differere possit? nulla hic suspiria, nulli gemitus, nullæ sufficiunt lacrimæ; verba omnia, quin & ipsę hic deficiunt altissimæ cogitationes.

Æternum, ô mi Deus, ęternum in flammis viuere! tuo conspectu æternum priuari, infandis doloribus execruciari æternum, ah æternum? Heu insaniam extremam hominum! quàm volucri decipimur bono; ô quam doloso ludibundi poculo sensim venenum conbibimus! ita velut ebrij, voluptatum auidi, beatitatis immemores, Æternitatis obliti, velut per iocum mergimus nosmet in omnium ærumnarum barathrum, in immensissimum Æternitatis Oceanum.

In vanissimam gloriam, in aurum, in Venerem æstuamus miseri, & illos ignes, illos Æternitatis rogos, heu non cogitamus: Nullus est, heu nullus est, qui recogitet corde *a*. Ædesime, si quid adhuc hominis retinemus, hoc vnicum assiduè cogitemus, ÆTERNVM.

a *Hier.c.*12.*v.*11.

CAPVT XII.

DICTORVM DE TRIVMPHANDA INCONTINENTIA

EPILOGVS.

HOrribile dictu est, quod sanctissimus Rhemensis Præsul Remigius, de Incontinentiâ & Libidine pronunciauit: *Demptis paruulis, inquit, ex adultis, propter carnis vitium, pauci saluantur.* Considera iam mihi orbis statum, & miraberis, totum pœne mundum hoc Auernali igne ardere. Vix est vllum vitium quod pluris stetit humano generi, quam hoc libidinis & Incontinentię. Hydra est, aut draco, non trium, nec septem

tantum, sed nouem capitum; ad singula tibi digitum iam intendo.

I. C.

Libido & Incontinentia vitium est INSATIABILE. Catenã Stygiam rectè appelles, anulus ex anulo pendet; turpitudinis & cupiditatum hic series est, altera ex fine alterius nascitur. Si semel huius vitij iugum receperis, dura patiere imperia, quibus nec vlla seruitute facies satis. Nunquam expletur voluptas; plurimum licet ingeras, semper plus appetet: Ætnam montem ęmulatur, perpetuis ardet ignibus, nec tamen decrescit. Obsequeris voluptati hodie? maiora cras imperabit: negas? vim faciet: cęlum proponis? distrahet: gehennam monstras? aliò auertet. Ideo princeps Apostolorum: Charissimi, ait, obsecro vos, tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam *a*. *Militant*, inquit, neque enim breui res hęc velitatione conficitur, sed vbi vel semel huic hosti parueris, tam diuturno quàm miserabili bello intricaberis. Canis cùm in heri manu os videt, adulatur, lambit, blanditur caudâ, dum osse potiatur, vbi hoc obtinuit, i nunc, eripe, & minaces dentes videbis, non mulcentem caudam. Ita diabolus, cerberus ille trifaux, callidissimus, quantis blanditiis castimoniam solicitat? vbi hanc nobis extorserit, heu quàm difficile fuit multis denuò ea potiri! Ergo canẽ hunc bene noueris, quo blandior hoc nequior, tunc maximè mulcet, cùm turpissimè decepturus venit. Et hic quoque facilius sępe fuit non labi, quàm surgere. Tenacissimum est hoc vitium, vbi semel inhęserit, ęgerrimè reuellitur.

Ergo principijs obsta, & primos aditus libidini omni constanter nega. Quod si collum ei submittas, tuam tibi libertatem tollet, rationem adimet, & vt verbo dicam rapiet te tibi, & quidquid in te hominis est; omni verecundo sensu exuet te, & induet bestiâ. Hem quis hostis in quemquam tam contumeliosus fuit, quàm in quosdam voluptates suæ sunt, obscœnæ illę, & vetitæ? quibus tamen miseri sic se mergunt, vt ijs in consuetudinem adductis carere vix posse videantur: & ob hoc miserrimi sunt, quòd eò peruenerunt, vt illa quæ superuacua fuerant, facta sint pęnè necessaria. Seruiunt itaque putidæ carni, & mala sua, quod malorum est vltimum, amant. Tunc aut consummata est improbitas, vbi turpia non solùm delectant, sed etiam placent: & desinit esse remedio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores fiunt. Fuge, ah fuge, fuge, quicquid aduersatur pudicitiæ.

II. C.

Vitium carnis ferme IMMEDICABILE est. Noëmi æuo, totus orbis in omne vetitum, maximè tamen in libidinem ruebat. Hinc illæ Dei quærelæ. Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, *quia caro est*. a. Vniuersi homines (Noemo excepto) tantum carnem sapiebant toti caro. Auersabatur Deus hanc illorum obscœnitatẽ, & profusam intemperantiam. Vindictam tamen quingentis annis distulit; intereà temporis per Noëmum variè monuit, fabricandam Arcam dictauit, omnes extremæ maliliędamnauit, omnium interitum prædixit; crebrius minatus est, vniuersum humanum genus, nisi resipisceret, vndis extinguendum. Nemo resipuit, nec vnicus quidem. Ita omnes vitiorũ dulcedini succubuerunt, vt quidquid diceret aut moneret Noë, omnia illi cachinnis & sibilis digererent. Neminem suæ turpitudinis pœnituit, nemo doluit peccasse. Tandem, Deus, vti decreuerat, signo dato imbres emisit, qui quadraginta continuis diebus & noctibus ruerent, dum terra omnis in faciem pelagi mutaretur. Atque ita genus illud vniuersum libidini deditum, aboleuit, vt aliud nouum & à vitijs purum instauraret. Hæc libidinis natura est, remedia spernere, monita contemptim proculcare. Hinc eam Clemens Alexandrinus, *b* congruente titulo vocat *morbum immedicabilem*. Christus Beati Marci ore: *c* Deceptio, inquit, diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes, suffocant verbum, & sine fructu efficitur. Cum siluam ignis corripit, nil opus est igni pabulum suggerere, quo seipse pascat, abundè inuenit. Et nos siluæ instar sumus miseri, quos si libidinis ignis carpere incipiat, noua identidem in nobis fomenta reperit, quibus in nos magis ac magis inualescat.

Nullum profectò vitium tam pertinaciter & obstinatè diuino spiritui resistit. Siracides testatur luculentè: Verbum sapiens audiuit luxu-

luxurioſus, & diſplicebit illi, & proijciet illud poſt tergum ſuum *d*. Huic accedens Oſeas: Non dabunt, inquit, cogitationes ſuas vt reuertantur ad Deum ſuum, quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Deum non cognouerunt *e*. Ideò auerſare, fuge, execrare, quidquid Venerem olet, aut libidinem: ſuſpecta tibi ſit omnis Incontinentia. Hæc eſt volūtas Dei ſanctificatio veſtra. *f*

a *Gen c.6.v.3.*
b *Lib. 1 pædag:*
c *Marc. 4 v.19.*
d *Eccli. c 21. v.18.*
e *Oſe.c. 5.v.4.*
f 1. *Theſſ.4.v.3.*

III. C.

VItium carnis, vitium eſt COMMVNISSIMVM. Non erraro, ſi orbem pœnè totum dixero, hoc igne peſtilentiſſimo ardere. Non palatia duntaxat regumque turres luxuria ſubit, ſed & tuguria pauperumq; tabernas ingreditur, nō in plumis tantum, ſed & in paleis infeſtat, non ætatem ſolum florentiorem, ſed quandoque etiam effætam ſenectutem ad turpe probrum inſtigat, Tanto ergo magis ab omni ętate ac ſexu, ab omni hominū ordine cauendum, ac reſpuendum hoc vitium, quantò magis apud omnem ætatem, ſexum, hominumque ordinem ſeſe inſinuat. Senſus & cogitatio humani cordis, in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua *a*. Nunquam æui ſenio libido moritur, nunquam crimen hoc temporibus obruitur, nunquam ſcelus iſtud obliuione ſepelitur. Hoc vitium ſine modo, ſine fine perſequēdum eſt, nam illi quoque nec finis eſt nec modus. *b* Et eò corruptela morum alicubi progreſſa eſt, vt deteſtandæ verborum ac geſtuum turpidines, comitatis ac vrbanitatis nomine inſigniantur. Multi, vt oris ſpurcitiem honeſto nomine prætexant, humanitatem aulicam appellant. Hoc eſt bis peccare, peccatum virtutis titulo vendere. Nimirum in laudem ex crimine creſcimus, eoque feſtiuior quis vocatur, quò iudicatur turpior. Si poſſis, inquit Cyprianus, *c* in ſublimi ſpecula conſtitutus oculos inſerere ſecretis, recludere cubiculorum occultas fores, occulta penetralia reſerare, conſcientiam hominum rimari, aſpicias ab impudicis geri, quod nec poſſit aſpicere frons pudica; videas, quod crimen ſit & videre. Et quanta vbiq; libidinum probra domeſticis parietibus obſepta, quorum quò ſecretior culpa, hoc maior eſt audacia. Vere, Mundus totus in maligno poſitus eſt *d*. Et maximè in hoc impuritatis & libidinis maligno. O fugiat mundum, quiſquis vult viuere mundus: impuritatem omnem execretur, quiſquis affectat beatitatem. Sint lumbi veſtri præcincti. *d*.

a *Gen. c.8.v.21.*
b *Lib.2.epiſt.2.ad Don.*
c 1. *Ioan. 5.v. 19.*
d *Luc.c. 12.v 35.*

IV. C.

VItium carnis, Angelis eſt INVISISSIMVM. O extingue Veneris ignes, & rebellantes carnis motus cōpeſce, quiſquis Angelos amas, & reuereris. Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt *a*. Sed nec poſſunt placere Angelis Dei. Angelum & porcum in vnam aliquam amicitiam compingere difficile eſt. At verò porcum induit, qui puritatem exoſus in libidinis cœno volutatur: contrahendam cum Angelis ſocietatem ne ſperet talis. Mentes illę caſtiſſimæ, puriſſimique ſpiritus quò ſibi ſimiliores cernunt, hoc integrius diligunt; oderunt & auerſantur omnes impuros. Nulla eis familiaritas, ſocietas nulla, niſi cum caſtis & puritatis amatoribus: hircos illos & porcos extremè abominantur. Si quem caſtitatis ſciunt ſtudioſum, hunc in ſuam, eamq; intimam amicitiam cooptant, & Angelum faciunt: Tales ſunt, ſicut Angeli Dei in cęlo *b* —— melius nil cęlibe vita. Quàm ei facile eſt fieri Angelum, quiſquis ſe cupit præſtare caſtum. Nam, ſi Chryſoſtomo credimus: Virtutem Angelorū tulit è cęlo Chriſtus. Et Sanctorum Patrum ſcitū eſt: Vita caſta, vita eſt Angelorū. *c* Nec errāt, *Omnis ponderatio nō eſt digna cōtinentis animæ d.* Nota, mi Ædeſime, nota: Omnis ponderatio; omnis, omnis cum caſto animo in comparationem venire non poteſt. Tu iam aureos & gemmeos Pompeij Magni triumphos, tu turres Baſilij Imperatoris auro ſtipatas, tu omnes Perſicas gazas, & Creſi theſauros; aureos imò montes propone, nondum animæ caſtæ pretium vel leuiter expreſſeris. Non eſt digna continentis animę omnis ponderatio. Nos tamen, ſtultiſſimi mercatores,

quadrante vno aut teruncio, non tam vendimus quàm abijcimus castitatem, & breui voluptatulâ deliniti, perdimus pretium incõparabile. Nemo hic Cypriano credit, cuius illud præclarum extat: Voluptatem vicisse, voluptas est maxima. Verè Christiani est, summam voluptatem in voluptatũ fastidio, summam gloriam in carne incontaminata ponere, & Angelos habere amicos: summum eiusdem dedecus est, ab Angelis, hominum alioqui amantissimus non amari, & hostes experiri omnes cęlites. Lasciuiam ne amet, qui odium metuit Angelorum.

a *Ad Rom.ca. 8.v.3.*
b *Matth ca. 22. v. 30.*
c *Chrysost. hom. 23. in epist. ad Ephes. Ambr. lib. 1. de virginibus. Basil. de verâ virgini. Cass.l. 6.Inst.c.6.& l. 12. c.11. Ber. ep.42.*
d *Eccli.c.26. v.20.*

V. C.

VItium carnis FVGACISSIMVM est. Momentaneum est, ô miseri, momentaneum est quod delectat, sed quod cruciat æternum, De hoc omnium turpitudinum fugacissimo transcursu, nemo signatius atque expressius mihi videtur locutus prę Tertulliano, qui cogitabant, inquit, interdum vnde cecidissent, & post libidinum *vaporata momenta* cęlum suspirabant. *a* Quàm pulchrè putidas carnis voluptates *monentum* appellat, & *vaporatum* quòd prius euanescat, quam quis illud satis aduertat. Diuinè hoc ipsum expressit in metris suis Boëthius. *b.*

Habet omnis hoc voluptas
Stimulis agit furentes, c.
Apiumque par vol ̃ntum
Vbi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

Adolescentia & voluptas vana sunt, inquit Ecclesiastes *c.* Ioannes Apostolus: Mundus transit, & concupiscentia eius *d.* Et Carnis, & Mundi gaudia, hoc sibi commune habent, celerrime trãsire, & quandoque prius finire, quam plenè incipere, dulci vino simillima, quod in annum alterum, non fert ætatem, sed accessit antequam exhauriatur. Verè, & in puncto ad inferna descendunt *e.* Fuge ergo, fuge mi homo, fuge fugacissimas illas voluptates.

a *Lib. de mulier. hab. c. 1. & 2.*
b *L. de conso. phil. metr. 7.*
c *Alij* fruentes.
d *Cap. 11.v.10.*
e *1. Ioan. c.2.v. 15.*
f *Iob cap. 12. v. 21.*

VI. C.

VItium carnis DAMNOSISSIMVM est. Hinc sanè damna & incommoda, nata, qualia à nullo vitio. Quantas libido gentes, quàm validas, hostibus tradidit? quanta patefecit propugnacula? quantos ad ferrum ignemque impauidos fregit, & edomuit? ad quę non pudenda, nec ante cogitata, compulerit viros magnos, ignorare non potest, nisi qui Samsonem, Dauidem, Salomonem ignorat.

Ob hoc vitium vrbs Sichimorum euertitur, vrbis princeps & omnes incolæ trucidantur. *a*

Ob hoc vitium è Beniamitis viginti quinque millia, ex Israelitis quadraginta millia virorum in prælio cadunt. *b*

Ob hoc vitium sapientissimus mortalium, cultor fit idolorum. *c*

Ob hoc vitium potentissimus regum Dauid innumeris plagis afficitur. *d*

Ob hoc vitium septem mariti Saræ à diabolo necantur. *e*

Ob hoc vitium improbi senes, Susannę pudicitiam subuertere aggressi lapidabantur, stato in tales supplicio. *f*

Ob hoc vitium viginti quatuor millia fornicantis populi in Moab, plaga vna perimuntur *g*. Ad historias veteres te non reuoco: quotidianis exemplis sat discimus, quantum libido & Incontinentia singulis etiam hominibus obsit, quibus vires, valetudinem, opes, memoriam, ingenium, famem, vitam admutilat: & relinquat hæc omnia, animam tamen & cælum rapit; pro iactura horum omnium reddit infernũ. Romę olim Veneris & Libitinæ templa meritò coniuncta sunt, cum à Venere ad morem, animi præsertim, via curratur proxima. Quot iuuenes, prius Angeli, post diabolo simillimi, castis moribus exutis in præceps vitiorum anhelo cursu ruerunt! Ideò Ecclesia rectissimè, velut mater, filiorum saluti metuens, assiduè precatur. *A spiritu fornicationis libera nos domine.* Sed quæso te, Ædesime, quid iam diu siles? dic

etiam

etiam tu aliquid, vt duo simus. Quâ lege omnes loquendi vices mihi tradis? Quid me loquente proficias, nescio: hoc scio, à te tacente me plurimum discere, cumprimis insignem patientiam in me audiendo. Sed ne abutar illa, iam iam dictioni finem impono. Et verò etiam serus vesper, velut præco suprema dicta pronunciat: *Actum est 1 licet*. ÆDES. Obsecro, per te liceat, etiam hoc tempus non perdere meis quęstiunculis. Tu perge. PARTH. Tria solum capita hydrę illius restant demonstranda.

a *Genes. ca.* 34. *v.* 25.
b *Iudic. c* 20. *v.* 21. *&* 25. *&* 45.
c 3. *Reg. c.* 11. *v.* 4.
d 2. *Reg. c.* 12. *v.* 10.
e *Tob. c.* 6. *v.* 17.
f *Daniel. c.* 13. *v.* 62.
g *Numer. cap.* 25. *v.* 9.

VII. C.

Vitium carnis FALLACISSIMVM est, prę terquam quod vix vlla pestis exitiabilior sit humano generi, Luxuria dulcis Siren, venenum voluptarium, letale mel, felicissimus diaboli hamus, quo totum pœnè orbem & inescat, & trahit; vt perimat æternum. Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum; peccatum verò cum consummatum fuerit generat mortem *a*. Ideò voluptas non veniens sed abiens consideranda: accessus illius blandus est, recessus amarissimus; à fronte mulcet, à tergo viperat, pestis tam subdola, quàm noxia. Id Bernardus egregiè demonstrans: Hæc pestis, inquit, eò ad nocendum procliuior, quo ad repellendum difficilior, quæ nolenti etiam se ingerit, blande onerosa, displicendo placens. Subtiliter intrat, & mentem occupat, & nisi subitò repellatur, allicit & incendit, & quasi virus pestilentiæ, per totum corpus paullatim se diffundit: cogitationes prauas multiplicat, affectiones malas generat, mentem illicita delectatione afficit, & ad consensum turpitudinis, animum inflectit; omnes animæ virtutes corrumpit. Hac peste qui adstrictus tenetur, diuelli ab ea vix potest, quoniam stimulos eius conliteri aut nescit, aut erubescit, tam subtiles & turpes sunt. Adiuua me Domine Deus, vt huic tam pestifero & mortifero vitio resistere possim. Scio, quod resistentem fatigat, vincentem coronat: Scio, si mentem cogitatione immunda inquinaro, tibi qui munditię auctor es, placere non valeo. Cor mundum crea in me Deus. *b*

Iulius Solinus memorat, Phalāgium (aranei genus est, quod & Tarantulam dicimus) dirum esse animalculum, tactu pestilens. Atque si nisum quæras; nulla ei vis est, si vim & potestatem lædendi, hominem ictum veneno interficit. Et cum ęstu anni flagrantissimo assiduus sol campos Aduliæ torret, tum maximè seu afflatu noxio, seu æstu accensa hæc phalangia, tam exitiali licentia in humanos artus grassantur, vt, quotquot ab hac pestifera lue libantur, irrequieti vel canant, vel lacriment, vel delirent, aut tam letali stupore pressi iaceant, vt membra omnia senescente tabo putiscant, & sic animum extrudant. Phalangium est, libido pestilentius nescio an fraudulentius, ijs maximè infestum, quibus minutum malum censetur: blandè serpit, celerrimè inficit, suauiter occidit. Tacti ab hac peste in tam irrequietam insaniam prolabuntur, vt id vnum assiduè appetant, quod maximè noceat. Ita Phalangium istud non tam vulnerare & lædere sentitur, quàm vulnerasse & læsisse.

a *Iac.* 1. *v.* 13.
b *De inter. dom. c.* 39.

VIII. C.

Vitium carnis, probro plenum; TVRPISSIMVM est. Præ cæteris vitijs omnibus tam singulariter fœdum & turpe est hoc, de quo agimus, peccatum, vt propriè & suo nomine vocetur TVRPITVDO. Vndequaque vitium hoc monstrosum & spurcum est, ideò tenebras & angulos quærit, & pœnè seipsum exhorrescit. Optimi parentes Susannæ vti Danielis historia memorat, *a* Helcias & vxor eius, laudauerunt Deum pro filia sua Susanna cum Ioachim marito eius, & cognatis omnibus, quia non esset inuenta in ea *res turpis*. Castissimus Paulus, Ephesijs præcepit, ne nominarent quidē hanc *turpitudinem* b. In ea quā ad Romanos scripsit epistola, vbi de iniquitate & immunditia mentionem iniecisset: quem ergo, inquit, fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis *c*? Nullum est vitium quod adeo ruborem incutiat, & pudore suffundat, atque turpissima

hæc

hæc bellua, quæ diem non fert, nocti amicissima.

Eximiè laudatur Hebræus rex Asa, quod inuerecundam idoli statuam, *simulacrum turpissimum* confregerit, combusserit, & submerserit torrente cineres *d*. Vbi libido, ibi turpitudo; vbi pudicitia, ibi corporis munditiеs & mentis pulchritudo: Deformis esse Castitas non potest, sicut nec formosa vnquã Incontinentia: illa rosas & lilia; vrticas hæc & spinas proseminat; illi non nisi munda & sancta probantur, huic cœnum & sordes placent. Christus Virginis filius, omnis generis tulit conuitia; at incontinentiæ noluit insimulari, tam hoc fœdę notę probrum est. E priscis ille sapienter dixit: Vti nec cælum respicit, nec margaritum quærit porcus, sic & animus dulcedine voluptatis captus, & in luxurię cœnum delapsus, difficile potest cęlestia cogitare, & aliquid Deo dignum sapere. Turpitudinis mater est Incontinentia? è sordibus nascitur, sordibus pascitur, inter sordes educatur, & moritur. Nimirum talis est riuus; qualis est fons & origo riui, nec à lutosâ scaturigine limpidus amnis solet profluere; ita quidquid ab incontinentia emanat, sordet, & notam post se trahit TVRPITVDINIS.

a *Dan.c.13.v.63.*
b *Ephes.c.5.v.4.*
c *ad Rom.c.6.v.13.*
d *1.Reg.c.15.v.13.*

IX. C.

VItium carnis, vitiorum omnium COMPENDIVM est. Nimis parum dixi, cum Phalangio etsi pestilentissimo animalculo libidinem contuli, bellua est, eaque truculentissima. Mantichora *a* (si Ctesię credimus) apud Indos fera est, cui omnium belluarum feritas inest, nec vnquam ab humanâ manu mansuescit: triplex ei ordo dentium pectinatim coëuntium, corpus & magnitudo leonis, auriculæ & facies humana, oculi cæsij & ardentes, cauda scorpionis biffida, missili aculeo armata, color sanguineus, vox fistulæ non absimilis, velocitas cerui. Et hæc fera humanæ carnis est appetentissima. Huic belluæ informi & horribili simillima est libido, vt quæ omnium fere vitiorum noxam & venenum participat, plerumque nulla cicuratur arte quamdiu viuere permittitur. Triplex libidini series dentium; prima crumenæ & corporis bona conficit, vires & opes; altera famam nominisque honestatem discerpit: tertia omnia animi bona fœdè commolit. Libidini leonina est truculentia; diuinas & humanas leges perrumpit, monita omnia pessundat. At verò faciem hominis habet; inter omnia vitia humanissimum videtur; initium illius blandum, suaue, iucundũ, sed cauda ferit vt scorpio, morsum cõscientiæ infigit acerbissimum. Oculos habet ardentes, quos in omnes sordes eiaculatur videndo, Colore sanguineo est hoc vitium, neque enim aliud præ se fert, quàm quod sanguis & caro appetũt. Vox libidinis, vox fistulæ: fistula dulcè canit, volucrem dũ decipit auceps: blanditur turpitudo, dũ irretiat, idque facit celeritate incredibili, quandoque enim ictu oculorum vnico, in animum transilit libido. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo *b*. Quod exponens Augustinus: Etiamsi, inquit, non sequatur factum, rea tenetur in conscientia. *c* Hem, quàm immanis, atrox bellua! hanc nisi cauisti, mi homo, perijsti. Optima suadens Cyprianus: Primis, inquit, titillationibus diaboli obuiandum, nec fouendus est coluber, donec in draconem formetur. Reperias non rarò, de quo dicere liceat: hic homo & frequenter orat & stipem libenter erogat; non est potator, non lusor, non decoctor, non perfidus, non maledicus, non contumeliosus, non ebriosus, imo officiosus; industrius obsequiosus est, sed simul est libidinosus. Ah, laudem priorem omnem perdidit. A diabolo satis captus est, quisquis libidine vinctus est: omnem virtutem vitiat libido; imò nullam habet virtutem, quisquis habetur ab hoc vitio. Quicumque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus *d*. Nulla sui parte liber est, quicunque in hæc vincula coniectus est.

Hoc carnis vitium, velut Pantomimus, omnium sibi vitiorum laruas aptabit, nisi ab illo maturè te vindices, & in libertatem asseras: Fors comere te nescis & superbire? hoc te Vitium istud docebit; calamistratos facit & comptulos, quos in familiaritatem recipit.

recipit. Numis alienis insidiari, tuos dilapidare, forsan nesciebas anteà? hinc disces. Dies totos otiosa vrbanitate comburere fortasse non solebas? iam assuesces & otiari, & in vtramque aurem securus stertere; si quid diei superfuerit à somno & otio, id sibi curiosa lectio deposcet. Bono animo; omnes vitiorum formas condisces, si magistram habueris Incontinentiam. Et licet horreas quodcunque turpe facinus, licet auerseris fœditatem omnem quæ oculos incurrit, modò sordida cogitare non recuses, modò scintillam libidinis animo conceptam non extinguas, modò phantasijs & imaginationibus impuris hospitium non neges, hoc tibis satis erit ad interitum; satis perit, qui sic sine strepitu perit, satis malus est, qui sic occultè recusat esse bonus. Nec sanè ad cælum aspirat, quisquis in his cogitationibus sese oblectat. Verbulum otiosum vel vnicum, in examen trahetur, & cogitationes obscœnæ immunes erunt ab hoc tribunali? Animus puritatis amans vel leuissimas etiam cogitatiunculas extingnit, quàm primum illas à Castitate alienas deprehendit. O Castitas (exclamat Ephrem) Angelicæ vitæ ratio, quæ homines Angelis reddis similes! O Castitas, cui deliciæ, cui luxus vestium, & cura corporis pudori sunt & odio. O Castitas oculorum frenum, quæ totum corpus è tenebris transfers in beatam lucem! O Castitas in quotidianis prælijs imperterrita, & in tuos hostes animosa atque vigilans! O Castitas, cœlestis prudentia, & cœlestium capax! ô Castitas currus igneus cultores tuos in sublime euehens! ô Castitas, & pluchra & pretiosa possessio, donum Dei opulentissimum! ô Castitas, mater innocentiæ, morum ornamentum, quæ proborum omnium in te gratiam concilias quę vel hostibus tuis es venerationi aut admirationi! O castitas, tu ũ ipsa decus beata, & efficiens beatos, quæ in medio corporis animique velut rosa flores, & amœnum fragras! O castitas, in qua diuitias æternas recondidit pruritatis amator Deus!

His Cyrillus Hierosolymitanus subscribens: *e* Non ignoremus, inquit, Castitatis gloriam; Angelica est corona. Parcamus coporibus quæ lucere debent sicui sol. Parua est ad horam voluptas, sed ex peccato æterna verecundia, & pœna

Castitatem, mi Ædesime, docebunt nos tot millia virginum sub gladio, in patibulo, stipite, leone, axe, incendio & rogis: vt virginitatem seruarent, vitam perdiderunt. Ita quo sublimior virginum cura, maior gloria. Teclæ castimoniam adorat leo, Alciones impudicitiam vindicat ciconia. Puellæ Romanæ non paucæ, Vestæ de virginitate censebantur: sed & quæ Delphis insaniebant, nubere nesciebant: sed & quæ Dianæ Scythicę, quę Iunoni Achaicæ, quæ Cereri Eleusiæ pro sacerdotibus seruiebant, matrimonium à se abdicarunt. Erubesce Caro, quæ Christũ in lauacro induisti: illis diabolus continentiam pręcipit, & auditur: tibi Apostolus Castitatem prędicat, optatque Christianos omnes virgines esse, *f* & negligitur. Ah, vel duas solum has voculas pensita improbe acturus, *quid ago?* Ita castissimus Iosephus: quomodo possum, aiebat, hoc malum facere & peccare in dominum meum *g*? Ita confortabitur cor tuum, eo quod Castitatem amaueris, & eris benedictus in æternum *h*. Quoniam bonum est homini sic esse, *nam.* mulier innupta & virgo cogitat quæ domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu *i*. O mi homo, quisquis NICETAM miraris, vel in hoc vno imitare, & Teipsum castum custodi. *k*

Fructus spiritus est Charitas, Continentia, Castitas *l*. Fructus carnis libido, *Incontinentia*, turpitudo. Ædesime, audisti hactenus *triumphatam* in horto *Incontinentiam*; audi obsecro eandem in horto *triumphãtem*; sed vna tecum audiant, velim, omnes in orbe iuuenes, audiant viri, Orbis audiat, & *Incontinentiam* omnem, vt turpissimam vitæ labem & animi pestem certissimam, modis omnibus detestari discat. Audi tragœdiam inauditam.

In celeberrima ciuitate Lubecensi matrona erat venerabilis, & Consulis vxor, quæ vno partu tres filios edidit, quorum vnus elephantiasi, alter in aquis, tertius, de quo nobis sermo, sua manu perijt. Sed quo is modo, quóue ordine tam tetram mortem obierit, sincerè conscripsit ille, qui & ipsum, & germanos ipsius, & omnem illam familiam optimè nouit.

Erat tertius hic iuuenis elegans forma, ingenio acer, auro diues, veste nitidus, nec incultus moribus, sed, quo fœdauit omnia, libidino-

bidinosus. Vnde post variam Incontinentiam, impegit in vnam earum, quę forma vincere credebatur omnem Lubecensium feminarum pulchritudinem. Hæc miserum inuerecundi amoris vinculo nexum, in sua castra sic captiuum duxit, vt eum nec numorum dispendium, nec fractæ libidine vires, nec Dei timor, nec terror gehennæ, nec publica honestas, nec amicorum priuata correptio, à turpi consuetudine potuerint abducere. Qua ex re factum, vt crumena iam depleta etiam necessarijs inciperet egere. Quod vbi mater aduertit (pater nam naturæ concesserat) filium indignam natalibus pauperiem incurrisse, materno affectu mota bis terue, iterum atque iterum æs grande filio donauit, simulque monuit illacrimans, memor esset Dei, generis item & honoris, memor salutis æternæ, probrosam consuetudinem renunciaret, atque de cetero lasciuiæ suæ impetus cohiberet virili animo. Sed heu! fulsere cœco lumina; surdo cecinit philomela. Voluit infelix, & non voluit; languidè conatus est, & ideo è libidinum cœno eluctatus non est.

Tandem cùm videret mater, quicquid largiretur, in filij perniciem abire, animum obdurauit, & clausit manus. Iuuenis, animum & vultum matris mutarum obseruans, egestate & libidine consultricibus pessimis vsus, stricto ense in matrem irruit non semel, & (horreo dicere) calcibus etiam protriuit, seuerè minatus, iam confodiendam, ni ocyus promptâ pecuniâ duræ necessitati succurreret. Miserrima mater sub filij velut sub hostis gladio contremuit, & territa tam præsenti periculo, quicquid exigebatur, quamuis inuita donauit. Neque ausa est sui parricidæ crudelitatem ad cognatos, ad magistratum deferre, verita ne fortè primores ciuitatis, quorum rigida æquitas iam innotuisset Orbi, filium tantæ improbitatis reum seuerâ sententiâ fulminarent. Tacuit ergo, & quanto potuit silentio rem pressit. Sed breui nescio cuius linguæ vitio, tanti facinoris fama per omnium aures spargebatur. Quocirca conuenerunt cognati; & consilijs agitatis, iuueni sub pœnâ capitis interdixerunt ne simili ausu gladium vmquam amplius in matrem stringeret; aliaue iniuriâ eam afficeret. At ipse effrons alioqui, ad Manlianum hoc edictam erubescens, statim maternis ædibus excedere, & vnà matris oculos exire instituit. Et ne solus erubesceret, in totius familię notam & dedecus, ipse cum infami mulierculâ in prostibulo habitare cœpit. Hîc post sericas vestes consumptas, post dissimulatam diu famem, post marsupia omnia exhausta, æger animi, & dolore vix consolabili tabescens sine re, & propè iam exspes, partim febri æstuare, partim omnia desperare, & inferendæ sibi necis consilium coquere. Cumque malum in dies cresceret, nec mali remedium vllum occurreret, iam impar ægrimoniæ, morte decreuit tam acerbam vitam abrumpere. Verum ne quis tam funestæ tregœdię epilogum impediret, mulierculam quam ad id temporis deperibat, cum fictis negotijs aliò amandauit. Illa domum egressâ, ille iam solus & absque arbitris, è culinâ, cultrum rapit, & secedit in hortum, vbi scilicet *Incontinentia* suum sibi triumphum statuerat. Hic vagum lumen in omne latus circumferens, in solitudine se deprehendit. Itaque diffibulato raptim thorace, pallidum morbo pectus nudauit, & cultri manubrium infixit parieti ligneo, tantoque sese impetu in aduersum mucronem impulit, vt ossea crate pectoris transfossa, dorsi quoque spinam violaret. Hoc vulnere saucius in terram corruit, visoque sanguinis effluuio, sæuioribus furijs agitabatur quod inuisum spiritum tam acerbis impulsibus exturbare non posset. Heu triste spectaculum! Et en quo furore suimet carnifex hærentem etiamnum pectori cultrum in orbem rotet (vt è signis in cadauere patuit) viscera laceret, & scelestum animum non tam emittat, quàm eijciat.

Redijt interim domum infelix femina, & in horto demum reperiens amasium in suômet sanguine volutari: expalluit & linquente animo humi collapsa est. Tandem, resumptis viribus cùm ad se redijsset, omnem viciniam fœdo eiulatu conciuit. Vicinis in hortum cateruatim irruentibus, ipsa lacrimis infusa, quo habitu cadauer reperisset, narrauit. Mox fama per vrbem, & ad matrem euolat. Ad hunc nuncium mater, velut leęna raptis catulis irrugiens, pallore suffundi, & pœne

alterum funus fieri, mox ad hortum non ire, sed currere. Hic inter spirantes flores tam fœdè extinctum filium offendit, & mox primo aspectu, anima deficiente, velut cum filio moritura in herbam procubuit. In fletum adduxit spectatores iam pœnè geminum aut triplex funus. Mater è defectione recreata, vberrimis perfusa lacrimis, & madentes oculos in filij pellicem obuertens: O mulier, inquit, quid fecisti? meum mihi sanguinem tu seduxisti; horum omnium caussa tu es, infelicissima.

Altera luce cognati vix plurima pecunia impetrarunt, liceret sibi miserabile funus terrę mandare, quod leges flammis dari voluissent. Ita hic iuuenis sui ipsius carnifex in profano sepulchreto humatus est. Nocte vnica post sepulturæ honorem exacta, tumuli terra ita subsedit repentina labe, vt non nemo conijceret, cacodæmones, qui animam rapuerant, etiam corpus abstulisse. Ipse ego (inquit scriptor rei gestæ) vidi congestam glebam in eminentiorem tumulum: at verò postera die, tantum terræ dehiscebat, vt difficile fuerit credere, hominem illic sepultum esse.

Et hunc tam exitialem exitum habuit iuuenis illius libido & incontinentia, in luculentum exemplum omni posteræ memoriæ, vt norint omnes, quam malorum voragine ij sese pręcipites mergant, qui habenas libidini laxant.

Hoc illud nobile trophæum est Incontinentię in horto triumphantis, quę pariter in horto à NICETA nostro gloriosissimè & victa & triūphata est. Discant iuuenes, discant viri, discat Orbis aliena clade sapere, lasciuię cupiditates frenare, consortium omne, quod libidini faueat, declinare.

Verum, quod nos in Libidinis labyrinthum inducit, quod in luxuriæ abyssum præcipitat, est noxarum quotidianarum & crebrò repetitarum neglectus: *In pigritijs humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus* m. Cùm domus rimas accipit, & stillas admittit, in ruinam vergit, nisi rimæ obducantur, auertantur stillæ. Plurima sunt quæ nos minuta credimus, & quoniam ea per oscitantiam non cauemus, ab his minutis in maximum sępe malū prolabimur. Nō magni nobis est vna libidinosa cogitatio, aspectus feminæ curiosior, aliquot verba liberius prolata. Res hæc, vt putamus, leuicula est. Ita cogitationes augentur & crescunt, aspectus iterantur, verba non iam licentiam tantum, sed & lasciuiam olent: ab his paullatim transitus fit ad alia, quæ inter leuia quoque numeramus, vt sunt litteræ parum virgineæ, anuli, chirothecułæ, flosculi, bullæ aureæ, munuscula alia dono missa, aut accepta: inde lectiunculæ, & cantilenæ parum pudicæ, inde tactus inuerecundi, inde alia atque alia, mihi nec quidem nominanda: & vt cœno mergamur profundiore, hæc omnia tanquam non maxima facinora in nobis leniter vindicamus. Nimirum per has rimas & stillas, ruinæ paratur domus. *Qui modica spernit, paulatim decidet* n. Quamuis illa minimè sint modica nisi contemptori, cui sollenne est dicere: quid tum postea? cogitationes sunt, aspectus & verba sunt, humanitatis indicia sūt. Per has rimas satis grandes, letale libidinis venenum instillatur. En, domum malignis imbribus perfluentem, breui & cadentem cernes.

Sanctus Iob, cum statuisset apud se, ne cogitare quidem de virgine, mox huius propositi rationem reddens: *quam enim partem*, inquit, *haberet in me Deus desuper* o: Perinde ac si diceret: nisi ita serio cauerem, nisi occasiones tam studiose declinarem, nisi omnem malam cogitationem mox animo proscriberem, nisi denique parua magni facerem, aliquod haud dubiè lasciuum desiderium in me oriretur, per quod Deum amitterem.

In quo cacodæmon exercitatum furem feliciter sæpe imitatur, hic namque clausam domum expilaturus, si quod foramen vel fenestellam sibi patefaciat, quæ tamen hominem adultum non admittat, puerum per illam immittit, vt is hac ratione in domum illapsus, magistro suo ianuam reseret, quo rem suam intus agant. Pari modo diabolus, cogitationes impuras, iactus oculorum curiosos, lectionem incautam, voces & gestus parum verecundos veluti furunculos præuios intromittit in animum, qui veluti ostium pandant, viamque faciant ingressuro. Vnde maximi refert, summa hic cautione vti, occasiones etiam eminus cauere, nihil velut rem paruam negligere, nec tan-

tum libidinem omnem, sed & libidinis vmbram auersari, & fugere. *In pigritijs humiliabitur contignatio & in infirmitate manuum perstillabit domus.* Verè, domini ignauia, est domûs ruina, nam si sarta tecta non conseruentur, fiet vt tandem arceri non possit pluuia. Par ratio est animi, quædam, velut non magna negligentis, in eo his initijs libido crescit. Verissimè diuus Gregorius: Si inquit, curare parua negligimus, insensibiliter seducti, audenter etiam maiora perpetramus. Quia igitur à leuioribus malis incipitur, & ad grauiora peruenitur, vanitas mentem obnubilat, iniquitas cœcat *p*. Cognata prorsus sunt turpia cogitare aut dicere, & turpia facere, properè agitur quod libenter auditur. Ædesime, qui incipit cogitationibus non resistere, incipit perire: cui suaue est, iam hoc iam illud & istud audere, huic durum non erit toto pectore libidinem haurire. Ita demum fœdissimis imbribus *perstillabit domus* tota. Nemo ergo dicat: hoc non grande facinus est, hoc modicum quid est, hoc leue, hoc exiguum quid est, modo gratioribus abstineam, tolerabile erratum hæc cogitatio, & hæc & hæc etiam; ferri potest hic oculorum, aut linguæ, aut etiam manuum error, possunt isthæc sic abire.

Non possunt, mi homo, non possunt, nam si ista sic abeant, alia atque alia sequentur & semper grauiora ac fœdiora: tandem tota *perstillabit domus*. Illud Gregorij repeto: Si parua non curamus, insensibiliter seducti, maiora perpetramus: Ergo hic omnia caue, etiam quæ videri minuta possent aut nihil cauebis.

Sed ad te redeo, tecumque finio, ô Christiane Samson, castissime NICETA, qui victę in horto Incontinentiæ trophæum & triumphum nobilissimum deportasti.

O NICETA reuiuisce in nobis; pugna, & triumpha in nobis, ô Victor illustrissime. Tuum nos exemplum, tua nos pugna & victoria, in certamen animet, accendat, inflammet. Audeamus cum NICETA, pugnemus, vincamus, Is certam hic habet victoriam, qui seriam non detrectat pugnam. Pugnandum est: nulla hic sine pugnâ obtinetur victoria, hic nullum sine luctâ venit pręmium: pugnandum est. Inæstimabilis pretij thesaurus est Castitas, æternis numeranda præmijs. Nec potest gratis constare Castitas. Hanc si magno æstimas, omnia paruo æstimanda sunt. *Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ.* q

a *Vide Cor. Gesn. lib. 1. de quadrup. pag.* 631.
b *Matth. cap* 5. *v.* 29.
c *Lib.* 12. *de Trin. cap.* 13.
d *Iac. c.* 2. *v.* 10.
e *Catechef.* 12.
f 1. *Cor.* 5. *v.* 7. *volo omnes homines esse sicut meipsum.*
g *Gen. c.* 39. *v.* 9.
h *Iudith. c.* 13. *v* 11.
i 1. *Corint. c.* 7. *v.* 26.
k 1. *Timoth. cap.* 5. *v.* 22.
l *Ad Gal. c.* 5. *v.* 22.
m *Eccles. c.* 10. *v.* 18.
n *Eccli. c.* 19. *v.* 1.
o *Iob c.* 31. *v.* 1.
p *Greg. l.* 10. *mor. c* 6. *fine.*
q *Eccli. cap.* 26. *v.* 20.

FINIS.



Trismegistus fol. 485. Tom. i.

TRISMEGISTVS CHRISTIANVS,

SEV

TRIPLEX CVLTVS

Conſcientiæ,
Cælitum,
Corporis.

AVCTORE

HIEREMIA DREXELIO,
è Societate IESV.



BEATISSIMÆ VIRGINIS
MARIÆ
Nobilissimis sodalitatibus,

INGOLSTADIANÆ,
MONACENSI,
DILINGANÆ,
AVGVSTANÆ,
RATISPONENSI,
OENIPONTANÆ,
HALENSI,
LVCERNENSI,
FRIBVRGENSI HELV,
BRVNTRVTANÆ,
CONSTANTIENSI,
EYSTADIANÆ,
ENSISHEMIANÆ,
NEOBVRGENSI,
FRIBVRGENSI BRIG.

A Domino, Et Matre Domini Salus æterna.



X promisso ad vos redeo (Prosapia, Eruditione, Virtute ornatissimi Domini Sodales) vnaque adduco *Trismegistum Christianum.* in vno tres viros, aut in tribus vnum. Hic, meo iussu, tria vobis defert munera: LIBRVM vt Philosophus, THVRIBVLVM quia sacerdos, tanquam Rex CORONAM, Librum Sapientiæ, Thuribulum Pietatis, Coronam Regni symbolum esse non ignoratis. De triplici hoc symbolo, apud vos, bonâ veniâ vestrâ, Christianus hic *Trismegistus* differere cupit. Opportunè, puto, apud eos optimæ vitæ fundamenta iaciuntur, qui-

tur, quibus omnis virtus amabilis eſt.

Veriſſimè olim Romanus ſapiens dixit: Non dat Natura virtutem, A R S eſt bonum fieri. *a* Hanc artem inter Chriſtianos vix quiſquam exactè diſcet, qui Libro illo, qui Thuribulo ac Coronâ illâ vti neſciet. E Libro hoc Conſcientiã tractare, â Thuribuli vſu Cælites venerari, ab vſu Coronæ Corpus regere, ſuaui compendio, quiſquis voluit, didicit. Fabius hoc rectè: Breuis eſt; inquit, inſtitutio vitæ honeſtæ beatæque, ſi credas. Natura enim nos ad optimam mentem genuit: adeoque diſcere volentibus promptum eſt, vt verè intuenti illud magis mirum ſit, malos eſſe tam multos. *b* Breuem hanc ad integerrimos mores inſtitutionem vobis exhibet *Triſmegiſtus*, qui ad triplex ſolùm documentum aures & animos petit beneuolos.

Primum eſt: Conſcientiam ſcienter diſcutere,

Alterum: Cęlites religioſo cultu proſequi,

Tertium: Corpori nimium cultum detrahere.

Primam *Triſmegiſti* partem demonſtrat Philoſophi Liber, ſcrutandę Conſcientię ſignum, hac enim via ad veram Sapientiam itur. Res ſanè maximi momenti eſt, ſeipſum non aſſiduè fugere, ſtatis horis â ſeipſo inueniri, & cum Conſcientiâ ſuâ peritè loqui poſſe. Malorum hoc proprium eſt, alienam conſcientiam declinare, ſuam non timere. Nam, vt beatus Zeno Veronenſis Antiſtes dixit: Qui ſuam conſcientiam non timet, is eſt qui Deum non timet. *c* Optimè aureus orator Chryſoſtomus: Etſi te, inquit, omnes accuſaûerint; tu verò teipſum non condemnaueris, neque ipſa conſcientia reprehenderit beatus es, itaque ne modicum & exile tibi videatur iſtud propriæ conſcientię forum. *d*

Mihi credite, Sodales, nihil tam neceſſarium, neque magis cum cura dicendum eſt, quã qua ratione conſcientiã ad examẽ quotidie vocemus. Ad omnia vitia perſananda, tam certum ac potens pharmacũ vix eſt, quam frequẽs diligenſque ſui diſquiſitio. Hanc quiſquis temerè negligit, vitiorum dulcedini non inuitus ſuccumbit. nec enim praua emendat, nec noxia proſpicit, nec pœnitenda præcauet, ſed cæco quodã impetu in illa proruit, & ignorantia ſui, velut atra nube inuolutus in præcipitium non vnum deuoluitur. Certè â quotidiani huius examinis neglectu certiſſima ſequitur *Ignoratio ſui*, quę miſero homini eas tenebras offundit, vt aciem in cęleſtia intendere vix valeat, ſed perpetuis erroribus ac labyrinthis inerret, è quibus ſe vix vnquam explicabit, cæleſti ſole ſubtracto. Facili negotio malus eſt, qui non quotidie ſeriò vult eſſe bonus. niſi enim mens noſtra hoc quaſi continuo freno contineatur, identidem ad aſſueta & erubeſcenda dilabitur. Succumbunt vitijs virtutes ſi illa non citò odiſſe properaueris. Nunquam ex integro ſanus erit, qui morbos â ſuperficie tantum curarit, nec ad mali fontes deſcenderit: ita nec vnquam ex ſolido probus erit, qui non ſæpius in ſeipſum redierit, atque â ſe dicta factaque, ſed & cogitata ad vnguem explorarit. Ex habitu peccare facillimè diſcit, quicunque ſe perrarò ac negligenter diſcutit. hinc enim neceſſe eſt vitia habituſque praui in dies augmentum ſumant, & fœdorum motuum ac turbarum cauſſę creſcant, vnde proxima ruina eſt in varias vitæ labes.

At verò ſeria & non perfunctoria conſcientiæ diſcuſſio, & mala retegit, & malorum cauſſas. hinc cuiuis perfacile ad eorum remedia deuenire. Hinc etiam ſanctioris vitæ primarium ſubſidium eſt *Notitia ſui*. Nemo autem fortuitò ſe ſuaque cognoſcet. Magnum hic ſtudium aſſiduaque diligentia neceſſaria eſt, quam ij adhibent qui ſua omnia ad quotidianam incudem reuocant. Perſuadet deinde hęc conſcientiæ diſcuſſio rem omnium difficillimam, *Contemptum ſui*, magnamque animi ſubmiſſionem, cum in miſeriarum noſtrarum cognitionem nos deducat, milleque ſubmiſſiſſimę mentis cauſſas præbeat ac quadam verecundia totum hominem perfundat.

Et hinc altera pars *Trismegisti* exurgit, *pia Cælitum veneratio*, Sacerdotis Thuribulo designata. Quo quis enim egentiorem se agnoscit, eò studiosius ditioribus amicis se commendat, & quò plus suæ caussæ diffidit, hoc potentiores inuocat patronos. Ita qui conscientiam suam lustrans, à virtutibus inopē se deprehendit, ad illos cæli thesauros, ad beatos cælites confugit, suæ inopiæ consulturus. Quâ in re diuinis honoribus nihil subtrahitur. Alexander Macedo nil gloriæ suæ derogatum censebat, cum Sisygambis Darij mater, Hephestionem corpore cultuque præstantem pro Alexandro ipso nunquam viso salutasset. cumque illa tandem ad Alexandri pedes prouoluta, ignorationem nunquam anteà visi Regis excusaret, Alexander manu eam alleuans: Non errasti mater, inquit, nam & hic Alexander est. *e* Nec Deo displicet, per amicos adiri & rogari, de quibus ipsemet: Ego dixi, Dij estis. *f* Sanè sancti Angeli, ceterique Cælites libellorum supplicum velut magistri, Deo preces nostras offerunt, suasque addunt. Cuicunque igitur sua conscientia quotidianos errores & lapsus exprobrat, is meritò in eam rem vnicè solicitus est, vt caussæ suæ patronos apud Deum quàm plurimos inueniat, quò diuinam largitatem *multiplicatis intercessoribus* (prout Ecclesia precatur) facilius in se deriuet. Ita *Notitia sui* prouocat *venerationem Cælitum*. At seria, & quæ imitatione potissimum constat, Cælitum veneratio. Illud cumprimis exigit, vt, qui cælestes animos debito cultu velit prosequi, corpus suum non nimium colat, & herile imperium seruo nequaquam committat.

Atque hinc Tertia *Trismegisti* pars emergit, quam Regis Corona significat. Vere Rex est qui nouit regere seipsum, nec se ancillę arbitrio permittit. Ancilla est, *Caro*, sed malæ fidei, & in exitium sui domini nunquam ingeniosa. Hic opus imperio seueriore: indulgere velle & parcere, sęua bonitas, blandum & affabile odium est, neque hic aliud quis agit quam vt pessimè clemens sceptrū amittat, & carnē amando animum occidat. Aut illū dicamus Regē cui muliercula imperat, cui pecuniola, cui gloriola, & alij animorū tyranni? Ille verè Rex est, & sui potēs dominus, qui imperat sibi & suæ Carnis malignis cupiditatibus. En tibi Regē: non vitijs, non affectibus, non proprijs blanditijs subiectum, & qui omnium minimè seruiat corpori. Magnę libertatis est, & vere Christianę, audere corpori negare quę inique petit. Corpus natura querulæ impudentię est, & hos modò cibos, has modò vestes sibi postulat. Si alterutrum duntaxat adipisci liceat, mauult lautius vestiri quàm cernare. Et hæc æui nostri labes est, patrimonia vestibus impendere. Obsecro, Sodales optimi, vrbium mores corruptissimos considerate, & vnà mecum liberè pronunciabitis, vix quemquam vspiam reperiri, quem vestium luxus aut lusus tam varius nunquam deceperit. Sane rarissimæ iam virtutis est; modestiæ leges non calcare, & intra fortunam suam vestiri velle. Olim forsàn vestimentorum vsui præscripserit Temperantia fines terminosque; iam nulli sunt. A numis leges petimus, tam nitidam quisque nunc vestem habet, quàm opulētam arcam, status ordinisve vix vllum à veste discrimen sibi constat. Cui plurimum numorum, sæpe plurimum & vestium est, etsi nec sanguineis nec eruditione inter ceteros emineat. Nec est ferè vllum genus vitij, in quo tanta varietate, & lusu tam multiplici passim exorbitemus. Non enim multitudine tantum vestium, sed & pretio ac forma; sed & nouitate ac curiositate, aliisque modis delinquimus. Ita quandoque Cælites nimis quam sobriè & parca manu colimus, in nostri corporis cultum crumenas totas effundimus: tum demum nobis ipsi liberales visi, si in corporis ornamentum exhauserimus marsupium. Nec vllus ferè tam stupidus est, cui in stultam hanc solertiam non multum ingenij supersit. Hic *Trismegistus* coronam suam quatit, monetque Christianos, meminerint in quam spem nati sint, ne dum corpus tam operosè colunt, perdant incultum animum.

Hæc

Hęc ego ad vos, Nobiliſſimi domini Sodales, ſub Triſmegiſti nomine ſcribo, non vt vllius hic culpæ vos arguam, ſed vt illos quos caſtiſſimi veſtri mores tacitè arguunt, vnà vobiſcum reprehendam publica voce. Hoc certè ago, vt quàm plurimos alios, ad æmulam veſtræ virtutis modeſtiam prouocem, idque diuerſis monitis. Ideo liber iſte triplicem præfert faciem Philoſophi, Sacerdotis, Regis. Philoſophus Conſcientiam examinare; Sacerdos Cęlites venerari; Rex Corpori imperare docet. Ad omnigenam virtutem compendio diſcendam, triplex hęc facies mihi viſa eſt ſemper momenti plurimum habere. Et id quoque eſt cauſſæ, cur eam vobis potiſſimum proponere in animum induxerim: effigiem veſtram ad virtutis leges compoſitam non inuiti agnoſcetis. Atque, ô vtinam meum omuem in vos affectum, vobis quàm pleniſſime poſſim impendere, nimis mihi exiguum eſt, quicquid veſtro aut honori aut vtilitati laboro. Imo dum vetus apud vos nomen conor expungere, nouum facio. *Horologium Tutelaris Angeli* veſtro nomini conſecraui: plus reddidiſtis, quàm acceperitis. Sacræ liberalitati veſtræ vt gratias agerem, *Nicetam* ſubmiſi. hic iterum plurima precum veſtrarum remuneratio ſecuta. Sic iam minus quàm antè ſoluendo ſum. nam & illud inter veſtra in me beneficia numero, meas ſcriptiunculas tam beneuolè à vobis accipi. Neque mihi iam aliud ſupereſt, quàm ingenuè fateri, vos veris beneficijs, me pęne ſolo affectu certare, atque adeo à vobis longe ſuperari. Cedo facilis: ſuaue mihi eſt ſic vinci, ſed ne ingratus moriar, *Triſmegiſtum Chriſtianum*, quem ſcripſi, libens meritiſſimò iam vobis offero conſecroque. Sit illi, oro, locus inter vos, qui prioribus meis libellis fuit. Scriptio non tantæ molis, nec ampla eſt. At hoc me ſolatur: Semen quamuis ſit exiguum, cum occupauit idoneum locum, vires ſuas explicat, & ex minimo in maximos auctus diffunditur. Idem ſpero, facient hæc *Triſmegiſti* monita. Eadem enim eſt horum quæ ſeminum conditio, non late patent, ſed in opere creſcent: non multa ſunt quę traduntur, ſed ſi illa animus veſter plane idoneus exceperit, & in ſe traxerit, conualeſcent & exurgent.

Itaque, Sodales optimi, ſcriptionem hanc obſecro, non ab eruditionis cenſu, ſed ab affectu meo ęſtimate. Omnium veſtrum caſtiſſimis precibus ſubmiſſiſſime me commendo. Monachij, dies S. Michaelis Archangeli. Anno Chriſtiano M D C X X I V.

a *Sen. epiſt.* 90.
b *Fab. l.* 12. *Inſt. c. vlt.*
c *S. Zeno ſerm. de Fide.*
d *Chryſ. hom.* 26. *in epiſt. ad Rom.*
e *Curtius lib.* 3. *c.* 24.
f *Pſal.* 81. *v.* 6.

Omnium veſtrum

Seruus in Chriſto

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

BENEVOLO LECTORI



Idisti, Lector, in libri fronte Trismegisti *nomen. Veniam dabis tam grandi titulo, si caussam audieris. Nosti* Trismegistum *prisco æuo celeberrimum & Philosophum, & Sacerdotem, & Regem fuisse. Nam apud Ægyptios, sicut mos maiorum ferebat, ex omni numero Philosophorum sacerdotes, è sacerdotibus Reges legebantur.* Trismegistus, *uti Philosophos sapientia, ita religione Sacerdotes, ita & Reges superiores omnes iustitiâ superauit, doctus Philosophus, religiosus Sacerdos, æquus Rex. Triplicem hanc personam ex decoro agere primæ laudis est in hoc Orbis theatro. Ideo præcepta quæ huic instituto fauent, minimè spernenda.*

Et hoc, mi Lector, hi tres libri agunt, vt te faciant & philosophum, & sacerdotem, & regem: Philosophum, arcana rimando; Sacerdotem cælites venerando; Regem, corpus gubernando. Arcana philosophia est, conscientiæ recessus penetrare, & discere seipsum nosse. Arcanorum arcanissima arcana hic latent, nec vnquam deest quod scruteris. Prauum est cor hominis & inscrutabile: quis cognoscet illud? a *Sacerdotium est nemini non competens, supremum cæli Dominum, beatosque cælites religioso cultu prosequi.. Et ratione diuinus Petrus, omnes Christianæ professionis, genus electum, regale sacerdotium, gentem sanctam, populum acquisitionis appellat.* b *Regnum est omnibus regnis maius, in seipsum habere maximam potestatem, & corpori non seruire. An non regem censes qui liberrima voce proclamat: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo.* c *Non sibi rex videtur, qui generoso spiritu: Maior sum, inquit, & ad maiora genitus, quàm vt mancipium sim mei corporis. Nunquam me caro ista compellet ad metum, nunquam ad indignam bono simulationem, nunquam in honorem huius corpusculi mentiar. Cùm visum fuerit distraham cum illo societatem, & nunc tamen dum hæremus, non erimus æquis partibus socij: animus ad se omne ius ducet. Contemptus corporis sui, certa libertas est.* d *An non hæ voces sunt regiæ? Talem te regem, mi Lector, talem te sacerdotem, talem & philosophum te formare mens est. Ita tripertita hæc dissertatio mihi prorsus non videbatur disiungenda, & in vno hominis capite vultus triplex ostendendus. Cælites perfunctoriè colet, qui sui negligens, aut nullum animo cultum, aut, quod tantundem est, omnem impendit corpori, hæc omnino inter se nexa sunt.*

Hoc igitur est eruditè philosophari, conscientiæ latebras explorare, & in dies proficere notitia sui: hoc pie sacrificare est, Deum atque cælites, ritè venerari: hoc regiè imperare est, corporis seruitutem detrectare. Hunc talem Trismegistum *sibi formandum sumpsit hæc scriptio. Summa illius & ordo hic est,*

Primi Libri, Nouem capita, de cultu Animi, & examine conscientiæ agunt;

Secundi, Decem capita, cultum Cælitum exponunt.

Tertij, Vndecim capita, cultum corporis nimium persequuntur. En tibi triginta vniuersè capita, cultum Corporis, Animi, Cælitum complectuntur, & quasi per tres gradus necessariò sibi cohærentes eunt. Cælitibus locum medium vt honoratiorem iure assignauimus; Vltimum corpori, vt seruo & mancipio; Primum Animo, vt hero & domino. Hoc te scire, Lector, sed & illud rogare volui; vt si tibi quandoq; fastidire lubuerit aut nauseare, non liberet hæc legere. In lectione sacra serium & attentum lectorem multa effugient, ne dum oscitantem & fastidiosum. Sacra, & ea quæ ad Animum sunt, non tantum legi, sed & capi ac intelligi, sed & cogitari ac expendi volunt. Ita fac, mi Lector, & bene vale.

a Hier. c. 17. v. 9. *b* 1. Pet. 2. v. 9. *c* 1. Cor. 9. v. 27. *d* Sen. ep. 65. proximè finem.

LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM TRISMEGISTI CHRISTIANI.

LIBER PRIMVS.

Animi cultum, & rationem docet erudiendæ conſcientiæ, per quotidianum illius examen

LIBER SECVNDVS.

Modum tradit colendorum cælitum, cùm per menſtruam illorum ſortitionem, tum per alia pietatis exercitia.

LIBER TERTIVS.

Corporis cultum ſuperuacuum, & veſtitûs inſolentiam caſtigat.

CAPVT PRIMVM.

INGRESSVS AD SERMONEM DE ANIMI cultu, & Examine Conſcientię.

POLYCHRONIVS ET GERARDVS COLLOQVVNTVR.



POLYCHR. Animi cultum is minimè negligit, qui conſcientiæ curam religiosè gerit: ac verò conſcientiam is optimè curat, qui quotidiano eam examine à vitijs aſſiduè purgat. Porro examen conſcientiæ, vt res eſt vna omnium vtiliſſima, virtuti per compendium aſſequendæ, ſic forſan à paucis bene fit, ab innumeris omnino non fit. Quærere, quid examen conſcientiæ ſit, quæſtio mihi ſuperflua cenſetur. optandum, eius vſus tam notus nobis eſſet, quàm eſt natura, vel definitio. quid ſit, ſcimus; quantum proſit, vix ſcire laboramus. Atque adeo qui conſcientiam ſuam veſperi perfunctoriè & quaſi aliud agentes examinent, fortaſſis multos reperias, eos qui examen hoc vtiliſſimum penitus intermittant, difficile

est numerare. Romanus sapiens queritur olim; & verè sic est: Hoc nos pessimos facit, quod nemo vitam suam respicit. quid facturi simus, cogitamus, & id raró: quid fecerimus, non cogitamus: atqui consilium futuri ex præterito venit *a*. Atque eò iam incuriæ plerique progredimur, vt examen istud, quod appellamus *quotidianum*, vocari possit *menstruum*, aut etiam *annuum*, quando aliqui vix singulis mensibus semel, alij vix semel singulis annis id instituunt. GER. Ne mireris, Polychroni, seipsum accusare insuaue negotium est, & tamen hoc examen aliter non constat. POL. Neglecti huius examinis plures sunt caussæ, non nego hanc vnam earum esse. Omnino, *suipsius accusatio*, tam pulchra est quàm rara virtus. Hinc sanctus ille senex, Pastor omnes virtutes ad vnius domum commigrasse aiebat, extra quam frustra quis desudet in quærendis virtutibus. Rogatus, quænam illa esset virtus? Seipsum, respondit, seriò ac iugiter accusare.

Et hoc docet examen conscientiæ, in quo quisque reum se citat ad tribunal suę mentis, quod ad vitam probam compendiosa via est.

a *Seneca epist. 83. initio.*

§. I.

D. Basilius, post documenta plurima suis tradita, demũ sic concludit: Quæ quotidie feceris opera, vesperi tecum commemora, & cum ijs, quæ fecisti pridie, conferto. *a* Ita voluit, vt omnes cum conscientia sua prius loquerentur quam somno se permitterent. Ratus hoc vnum, optimum fore stimulum ad illa omnia, quæ ab ipso didicissent, in opus producenda.

D. Bernardus: *b* multæ, inquit, scientiæ hominum, sed nulla melior est illâ quâ cognoscit homo seipsum. Beatus homo qui se potest cognoscere, probare, & improbare. Nam qui sibi displicet, Deo placet; & qui sibi vilis est, Deo carus est. Itaque tibi ipsi carus non sis, accusa teipsum, omnem animi morbum hoc emplastrum & malagma persanat. Tardus es ad preces? in precibus vagus & oscitans? plumbeus es ad iussa, volas ad mensam? effusus es in risum & confabulationes, fractus ad laborem, studiosus libertatis, incurius tui officij? sæpius forsan de die auribus, lingua & oculis peccas? huic malo remedium non est opportunius, quam vesperi conscientiam conuenire, diei errores in numerum, aut certè in cumulum redigere, & quid, quaue ratione sequenti luce sit cauendum, statuere. & nisi hoc modo, quotidie teipso fias melior, securè credas, aut conscientiam sæpius non examinatam, aut obiter tantum & perfunctoriè. Si ferueat hic industria, non potest ei non par fructus respondere. Quod si leui brachio, anhelus ad lectum & semisopitus, oculis in somnum iam turgentibus, solum in cæremoniæ morem, hoc conscientiæ iudicium instituas, non erit hoc verum, sed mentito nomine, iudicium, aut iudicij larua, socors & ignaua cogitationum discursatio, ex hoc fonte tali emanabit riuus: Eadem post menses & annos in te viuent vitia quæ prius: æque pronus in iram, facilis ad impatientiam, instructus ad superbiam, æquè procax in verbis, asper & mordax in dictis, dissolutus & leuis in moribus, verbo eris antiquus *Dormitantius*. Et in promptu caussa est, nunquam domi tuæ es, nunquam te deprehendis, nunquam te obseruas, teipsum nunquam serio accusas: viuis in tranquillo frigore, omnia fluere sinis, vt fluunt. pacificus homo es, sed malo tuo. Vitijs tuis quietem non turbas, cum defectibus tuis non litigas, cum concupiscentijs tuis non pugnas. quid multis? pacificus homo es, in tuam maximam perniciem. alges & torpes; tunc solum viuacissimus cum aut comedendum est, aut ludendum aut etiam irascendum. hic in te viuunt omnia, hic vir, hic atleta es, & heros.

a *Bas. serm. commonit. ad mon.*
b *Bern. de int. dom. c. 28. & 29.*

§. II.

GER. In me hæc omnia declamas, an in absentem alium? POL. Gerarde, ne metuas: nihil hæc contra; nisi tu binominis sis, & non tam *Gerardus*, quam *Dormitantius* audias. In *Dormitantium* omnia à me dicta sunt & dicentur: illum, inquam, qui qualis olim fuit, talis est hodie? qui in placido ignauiæ statu perennat, qui nunquam obedientiorem habet somnum, quam cum ei cum conscientia loquendum, qui in se nunquam aut raro admodum descendit: qui omnia alia scire sat-

re satagit, præter se, miserabili neglectu animi; verbo, qui dormit, cum vigilandum foret. At hac ratione nemini familiaris fit virtus. non enim natura dat virtutem, multo minus socordia? ars est, bonum fieri. hanc artem dat exacta sui notitia, & quotidiani profectus ingens desiderium. istam autem & istud non docet nisi examen conscientiæ nullo die neglectum. Initium salutis, notitia peccati, qui peccare se nescit, corrigi non vult *a*. Ideo D. Bernardus tam sollicitus in suos patersamilias: Vnde, inquit, rogo dilectissimi fratres, vt vnusquisque vestrum intret in cubiculum suum, scopet conscientiam suam, se quærat in angulis cordis, circumeat latebras mentis. *b* Idem inculcans alibi: Redeamus, inquit, ad nos & discutiamus cōscientiam nostram. *c* GER. Sed quæ lex, à quo, & quibus lata est cōscientiæ diebus singulis examinandæ? POL. Vt video, Gerarde, ex Volonibus non es, si lege vis cogi. Sed veniam da; sensim eo te ducā, vt ad solem cernas quod etiamnum inter nubila videtur abditum. Primum erit scire, quam hoc prorsus nouitium inuentum non sit. Certe ab omni æuo fuerunt, qui sicut vltimam, ita primariam diei actionem esse voluerunt, suam vesperi conscientiam excutere, eoque vel ipsius naturæ lege ac luce præeunte ducebantur. Paucos è priscis nominabo, tuendæ huic veritati.

a *Sen. ep.* 21.
b *Bern. serm.* 11. *in cœn. Dom.*
c *Procem de int. do.*

CAPVT II.

Examen conscientiæ qui olim, & quomodo fecerint.

RAtio prorsus & Natura huc impellunt. & ausim dicere, hoc naturæ scitum esse: acto die diei acta cum animo suo repetere, simulque displicere quid in lucem posteram: aut omissu sit futurum optimum, aut factu. Inde sapientes quos Gymnosophistas dicebant, nullum suæ disciplinæ adolescentem ad mensam admittebant. nisi is priùs conscientiæ suę subijsset examen. imò quod pudorem nobis meritò incutiat, mensam ijs accumbere non licebat, qui in tertio huius examinis capite (ad morem nostrum loquor) non pulchrè stetissent. impransus, impotus, incenatus eijciebatur domo, qui nil præclari à se gestum commeminisset, luculentè id testatur ille à Madaura philosophus. verba illius integra tibi ad metiar: *a* Igitur, vbi mensa posita, priusquam edulia apponuntur, omnes adolescentes ex diuersis locis & officijs ad dapem conueniunt. Magistri perrogant, quod factum à lucis ortu ad illud diei, bonum fecerint? hic, alius se commemorat inter duos arbitrum dilectum, sanata simultate, amicos ex infensis reddidisse; inde alius, sese parentibus quippiam imperantibus obedisse: alius, aliquid meditatione sua reperisse; vel alterius demonstratione didicisse. qui nihil habet afferre cur prandeat, impransus ad opus foras extruditur.

O pulchrum institutum? & nunquid vel apud Christianos melius possit? O legem saluberrimam, quæ si hodie vigeat, multi dies plurimis ieiuni forent ducendi, quod sese his iudicibus vel non sisterent, vel peiùs starent in iudicio. En legem, Gerarde, breuem & strictam: *aut non prande, aut prius conscientiæ rationem redde.* Vis esse? ostende prius te laborasse. Et cur nos ipsi nobis non dicamus vespere: Vis dormire? antè cogita, quàm bene vigilaueris. Festinas ad lectum? prius tecum disquire, qualis in templo, in foro, in domo, qualis in mensa, qualis alibi fueris. Adeò ne verò à recto sensu degeneramus, vt quod sciuerunt feceruntque idololatræ, id nesciant Christiani, aut (quod peius est) facere nolint quod faciendum sciant.

a *lib.* 1. *Floridor.*

§ I.

PHocylides, si Stobæo fides, primus omnium mortales docuit quotidie seipsum ad hoc conscientiæ tribunal citare. Pythagoras certè nominatus ille è porticu philosophus, tam occupatus non fuit aut somniculosus, quin prius in seipsum descenderet, quàm somnum caperet; & quicquid pie toto egisset, se iudice damnaret vel absolueret. vnde apud Pythagoreos, pulcherrimum hoc institutum vsus quotidiani fuit, *quid quoq; die dixeris, audieris, egeris, vespere commemorare.* Et hoc est apud conscienriam suam examen instituere, & seipsum sibi velut censorem aut iudicem ferre.

Quid prætergressus : quid gestum in tempore, quid non?

Faciebat hoc idem conſcientiæ examen, & P. Sextius, eo ipſo vir optimus, & adeò ſibi nihil indulgebat, adeò & ſomnũ vincere; & negotia differre, & cogitationes in poteſtate habere potuit, vt conſummato die, cũ ſe ad nocturnam quietem recepiſſet, (cum Seneca loquor *a*) interrogaret animum ſuum: Quod hodie malum tuum ſanaſti, qui vitio obſtitiſti? qua parte melior es? ô Pythagora, ô Sexti! quàm nos Chriſtiani, non paria vobis facimus, in conſuetudine tam Chriſtiana! Ah! quàm hic congruè illud Chriſti vociferarer: Viri Niniuitæ (viri idololatræ) ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam. *b*

Noſti, quid Vir bonus (hic titulus carminis eſt apud Maronē) de hoc quotidiano examine conſcientiæ moneat. Ille igitur Vir bonus.

Iudex ipſe ſui totum ſe explorat ad vnguem.
Quid proceres, vanique ferat quid opinio vulgi
Securus; iuſto trutinæ ſe examine penſat.
Ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus æquis
Partibus vt coëat, nil vt deliret AMVSSIS.
Sit ſolidum quodcunque ſubeſt: nec inania ſubtus
Indicet admotus digitis pellentibus ictus.
Non prius in dulcem declinat lumina ſomnum
Omnia quàm longi reputauerit acta diei.
Quæ prætergreſſus; quid geſtum in tempore, quid non:
Cur iſti facto decus abfuit, aut ratio illi:
Quid mihi præteritum: cur hæc ſententia ſedit.
Quam melius mutare fuit. miſeratus egentem
Cur aliquem fracta perſenſi mente dolorem:
Quid volui quod nolle bonum foret: vtile honeſto
Cur malus ante tuli: num dicto aut denique vultu
Perſtrictus quiſquam: cur me natura magis, quàm
Diſciplina trahit: ſic dicta, & facta per omnia
Ingrediens, ortoque à veſpere cuncta reuoluens.
Offenſus prauis, dat palmam, & præmia rectis.

En virum verè bonum; tales ſimus. Neque vnus tantum alterue (quod quis obijciat) è Romanis Græciſque hoc fecit, & conſcientiam veſperi diſcuſſit; plures in hac claſſe numeramus, inter quos & laudatiſſimus ille L. Annæus Seneca, qui viros religioſos multos qui Sodales Parthenios pleroſque, auſim dicere, aut æquauit in hoc, aut ſuperauit.

a *l.3. de Ira c. 26.*
b *Matt. c. 12. v. 41. Luc. c. 11. v. 32.*

§. II.

Erat Seneca potens in aula, Imperatoris doctor & moderator, inter ſtrepitus & diſcurſus aulicos, & tamen examen hoc conſcientiæ non omittebat: erat in coniugio cum vxore & tamen veſperi conſcientiam ſuam ſuper diei actis audiebat: erat in ſtudijs ſemper aut negotijs, neque tamen ſtudia aut negotia potiora habebat, hac vtiliſſima in ſeipsũ animaduerſione: erat inter ampliſſimas opes, atque ſi voluiſſet, inter maximas voluptates & delicias, & tamen ſub noctem, ſepoſitis omnibus, ſolius conſcientiæ negotium tractabat. Ipſum tibi teſtem ſiſto locupletiſſimum. de fide non eſt quod quidquam ambigamus: malim ego Senecæ narranti credere, quam multis alijs iurantibus. Vtor, inquit, hac poteſtate, & quotidie apud me cauſſam dico. cum ſublatum è conſpectu lumen eſt, & conticuit vxor, moris mei iam conſcia, totum diem mecum ſcrutor, facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipſe abſcondo, nihil tranſeo, quare enim quidquam ex erroribus meis timeam, cum poſſim dicere: Vide ne iſtud amplius facias, nunc tibi ignoſco.

Obſtupeſco, quoties hęc lego, nec ſine admiratione & rubore vnquam legi. Homini tot negotijs, tot ſtudijs, nobili etiam vxore diſtricto, hæc tam arcta & quotidiana in ſeipſum iniquiſitio fuerit? Et, obſecro te, Gerarde, conſidera mihi, quæ vir iſte incomparabilis, examinis huius capita ſibi ſtatuerit, quos in ſeipſo errores notarit, quid in dictis ſuis factiſq; culparit. Sic ſeipſum accuſans: 1. In illa, inquit, diſputatione pugnacius locutus es. Audite litigioſi. 2. Illum liberius admonuiſti quàm debebas: itaque non emendaſti ſed offendiſti. de cetero vide, non tantum an verum ſit quod dicis, ſed an ille cui dicitur, veri patiens ſit. Audite critici, & omnium cen-

censores. 3. Minus honorato loco positus, irasci cœpisti conuiuatori, vocatori, ipsi, qui tibi præferebatur. *a* Audite superbi & iracundi. 4. Non aquis quendam oculis vidisti, quia de ingenio tuo malè locutus est. *b* Audite inuidi ac maleuoli, & oculos atque dentes continere discite. En, quantus vir, quàm opulentus, neque tam ad opes suas, quàm ad suam conscientiam fuit attentus. Possedit Seneca (quod ei Suillius approbat *c*) ter millies HS. is modus nobis esset 7500000. hoc est, septuagies quinquies centena millia philippicorum: ipsi septem milliones auri cum dimidio. Opes penè regiæ, fateor. Sed ô virum dignum opum vi maiore! qui diuitias, & quidem tantas in sinu positas & circumfusas sibi potuit non adorare, potuit ridere, contemnere. ô virum omni laude maiorem, qui potuit in diuitijs paupertatem non odisse, semetipso & ex se nascentibus bonis contentus esse. Diuitiarum contubernio non corrumpi, sanè tam prӕclarum quàm rarum est, quod Annӕus hic noster habuit, qui non cum suis numis, sed cum libellis suis, secum ipse assiduè locutus est. & quod nos alijs libentissimè facimus, hoc ipse sibi fecit, hoc est, de se apud se malè existimauit.

Ita, mi Gerarde, Seneca examen conscientiӕ, perinde ac si lex cogeret, quotidianum sibi esse voluit; nec sine profectu. Nam ipse de se: Hoc mihi satis est, inquit, quotidie aliquid ex vitijs meis demere, & errores meos obiurgare. *d* O virum vel hoc ipso argumento non tantum magnum, sed verè bonum! & qui non scripsit sensitque solum talia, sed fecit. Et homines Christiani, Sodales Parthenij, viri Religiosi hunc stimulum virtutis reijciant?

a *loc. iam cit. c. 36.* b *& c. 37.*
c *apud Tacit. l. 13. Annal.*
d *Sen. de vit. beat. c. 17.*

CAPVT III.

Examen conscientiæ quantæ vtilitatis sit, & quàm id à sanctis impensè commendatum.

VTilitatem huius sanctissimӕ in seipsum inquisitionis nescire non potest, nisi qui cæli & tartari securus, viuit in diem, & possim coruos sequitur; nec vllum post mortem tribunal aut iudicem pertimescit. Viri mali, inquit Salomon, *a* non cogitant iudicium. Talem mihi da, & videbis quàm is vel ab ipsis idololatris longè superetur: da, inquã, talem & dices: hic homo non insistit viam quæ ducat ad cœlum. iocando, ridendo, cachinnando totos dies traducit, securus mortis, & post illam secuturi iudicij. transacto die cenat idem hilariter, cenam confabulatio, confabulationem somnus excipit. Hunc ille ordinem, hanc diei methodum seruat.

O curuæ in terris animæ & cælestium inanes! b.

O mi homo, quid demum habes quod hic obducas? sanctissimos illos eremi angelos Antonios, Hilariones, Onuphrios imitari non vis? Senecas saltem & Sextios & Pythagoras, te meliores esse non sinas. Et quӕ tuæ occupationes tantæ, vt hoc non possis quod potuerunt occupatissimi? priscis illis persuasissimum fuit, diem pessimè finiri, nisi sic finiretur: pænè perijsse sibi censebant diurnas horas quӕ non haberent hanc diei clausulam, hoc somni proludium. Nimirum hinc maximum ad probos mores emolumentum capiebant, hanc vnam ad virtutem viam compendiosissimam credebant, in hoc continuӕ tranquillitatis portu persistebant. Ecquid enim pulchrius simul & vtilius hac consuetudine excutiendi totum diem? qualis ille somnus post recognitionem sui sequitur? quàm tranquillus, altus, ac liber? cũ aut laudatus est animus, aut admonitus, & speculator sui censorque secretus cognoscit de moribus suis. *c* Detumescet sensim superbia; mens auara se latius expãdet; libido frænum recipiet; mitescet ira eritque moderatior; omnia vitia minus sibi licere credent, si sciuerint sibi quotidie ad iudicem esse veniendum. Sed in digitos mitto huius examinis vespertini commoda.

a *Prou. c. 28. v. 5.*
b *Pers. sat. 2.*
c *Senec. l. 3. de Ira c. 36.*

§. I.

1. SOmnus etsi trãquillus esse possit & placidus, tutus esse non potest, nisi præmittatur

mittatur ei hoc conſcientię examen. nam pęnè idem eſt, ignis in ſinu, & peccatum in conſcientia. Is demum ſecurè dormit, cui dicere licet: Iam rationes poſui cum Deo meo; promptus paratus ſum ad omnem Dei nutum. nec viuere recuſo, nec mori pertimeſco, bonum *Dominum* habemus. Huic ego me meaque omnia quàm integerrimè cõmitto. Ad es ſomne, & fac officium; iam tuus ſum. Hoc eſt, mi Gerarde, inter brachia Chriſti domini ſuauiter obdormire.

2. Aurora inſequens tanto erit iucundior, quanto fuerit compoſitior præcedens veſpera. Nam poſterum manè felicitatis ſuæ partem trahit à præterito veſpere. matutinas cogitationes nec lætas habebit, nec ſanctas, qui pridie cum triſtibus aut prauis quietem auſpicatur. Hinc in cœnobiis lex pia & perpetua, Completorio, quod vocant, finito, linguæ ferias indicere, & altum ſilere. quies & taciturnitas tunc omnibus imperatur. vult quis loqui? Deum habet, cum illo ſermones miſceat: vult quis deambulare? in cœlo poteſt, ſat amplum deambulationi hoc pratum eſt: cupit quis eſſe cũ ſocijs? innumeros habet Angelos, illis ſe iungat, ſed ſilendo & precando. ſi ſecus fiat, nec proximę noctis, nec ſecuturæ diei preces ſuccedent; quicquid enim pridiano veſpere viderit quis, dixerit, egerit, recurret, & omnem orationis & actionis bonæ vim turbabit & elidet. Ergo, ne mane malus ſis, veſperi bonus eſſe incipe.

3. In omne genus vitij nil æquè pugnat, quàm firmum animi decretum ac propoſitum CAVENDI. idque crebriùs reſtauratum. Atqui animus nitoris ſui amans, non opportuniùs hoc apud ſe ſtatuet, quàm vbi veſperi errores ſuos ipſe recens deprehenderit. Hic decernat, hic ſanciat ac proponat quam firmiſſime CAVERE in poſterum, quę toties malè non cauerat. Iuret, hoc eſt, firmiſſimè ſtatuat cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei: *a* non vno alteróue duntaxat die, ſed per omnem vitam, æternum. Ad hanc animi deſtinationem facit, diſquirere ſecum, quo loco, quâ ſocietate, quibus occaſionibus, ad noxas priores committendas, ſit inductus, & has conſtanter euitare conatu generoſiſſimo inſiſtat. Id ſi quotidie (inquit Chryſoſtomus *b* diligenter facies, terribili futuri iudicis tribunali lætus aſſiſtes. Hoc modo Paulus ſeipſum mundauit, ac ideo dicebat: Quod ſi noſmetipſos diiudicaremus non vtique iudicaremur. *c*

a *Pſal.* 118. *v.* 100. b *in c.* 12. *Matth hom.* 43. c 1. *Cor.* 11. *v.* 21.

§. II.

4. MAximi res momenti eſt, gratum eſſe Deo, idque ſi non ſingulis horis, diebus ſaltem ſingulis, momento quouis in nos Deus beneficus eſt. quid magni reddimus ſi nos in ipſum grati ſimus, quouis die ſemel ſub veſperũ? Æſtimare beneficium, magna hoſtimẽti pars eſt, & referre cæpit, qui debere eſt confeſſus. Liberaliſſimus Deus eſt, nec vinci ſe patitur liberalitate; nouis nos beneficijs aſſiduè cumulat, quoties nos ea gratè accipimus. Hic veriſſimè dicitur, *gratia gratiam parit*: *a* neque nos vnquam meritam Deo gratiam referrimus, quin nouam identidem gratiam obtineamus. Certat nobiſcum Deus, ſed armis imparibus: ille beneficia conferendo, nos ſolum gratias referendo, ſeu agendo; nec iſtę vnquam tot ac tantæ ſunt, quin illa & multò maiora ſint & plura. Ita felicitatis noſtræ eſt hic ſemper ſuperari. Et quando autem commodius Deo gratos nos præbebimus, quàm in veſpertino examine conſcientiæ, cuius primum caput eſt GRATIAS AGERE.

5. Quoties diſſenſiones, lites, inimicitiæ planè letales oriuntur interdiu? iurgiorum ſanè & diſcordiarum vbique plurimum eſt, nec vllus finis rixandi, orto igitur incendio tali, & nondum ſopito, cubitum ire & ſomno ſe committere, facinus eſt audaciſſimum, & exitioſa planè temeritas. Si hac nocte ſubitò (plurimis contigit) mors te configeret, ah! quo ires miſer? quò migraret animus?

Eſt veneni genus lene, & quod non ſtatim ſæuiat, ſed ea hauſto ſomnus letalis eſt. Et tu, mi Chriſtiane, venenum hauſiſti, quod tibi Rixa, quod Odium & Diſcordia, quod Libido & Incontinentia propinarunt, & iam dormis? nec prius pharmacum adhibes, nec prius hoc toxico conſcientiam liberas? Num tibi videris in plumis cubare? Mihi crede, ad ipſas inferorum fauces dormis: leui fit impulſu, & in imum præcipitaris. Ergo prius venenum expue, conſcientiam purga; ingemiſce, pete veniam, & ſic demum ſomnum admitte.

6. Eadem

6. Eadem est ratio omnium letalium noxarum. Conscium sibi esse vel vnici letalis criminis, nec illud pœnitentia delesse, nihilominus se somno cõmittere, extremæ temeritatis est & periculum proximum morti, idque æternę. Et quis magis mortuus eo (vt Bernardus loquitur) qui portat ignem in sinu, peccatum in conscientia? nec sentit, nec excutit, nec expauescit. Vide, mi homo, si tibi Hispaniarum regnum, si Turcarum imperium, si totius Orbis dominium offerretur in præmium, vt vel nocte vnicâ somnum caperes, letalis noxæ conscius, hæc tamen tibi omnia, velut frustillum fungi, reijcienda forent, præ illo formidabili periculo quod adires. Et discrimen non vides? aliquid quidem lucrari posses, sed infinite plus posses perdere. Iam vero nullum tibi præmium ponitur, minæ ingeruntur, supplicium proponitur, idque ęternum, tu tamen ludibundus, hilaris, iocabundus, potulentus in plumas te abijcis, absque vllo Numinis pauore, nulla conscientię cura, nullo inferorum metu; ô crebram, sed nimis periculosam insaniam! At vero qui læsam conscientiam, prout par est vesperi curandam sumit, & male acta deplorat, etsi forte per diem letali næuo se inquinarit, eaque nocte vi subita extinguatur, tamen *in refrigerio erit*, *b* supplicium saltem æternum euadere censendus est. Et hoc vere est breui dolore, cruciatus ęternos redimere.

a *Sophocl. in Oedip.*
b *Sap. c. 4. v. 7.*

§. III.

Est ergo hæc conscientiæ exploratio, nostri in virtute profectus incitamentum primarium, & vt tale sanctissimi quique ac doctissimi viri iam olim id nobis commendant. Hanc suis legem tulit Basilius, *a* vt quouis vespere, suam quisque conscientiam rimaretur. Idem Antonius, idem Bernardus *b*, Bonauentura, Cassianus, Ignatius auctor Societatis IESV, alijque suis impense commendarunt. *c* Cassiani verba sunt: *Quamobrem ita nobis aduersus hæc arripienda sunt prælia, vt vnusquisque vitium quo maxime infestatur, explorans, aduersus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis ac sollicitudinem erga illius impugnationem obseruationemque defigens.* At vero de vitijs explorate iudicare nunquam sciemus nisi in quotidiano conscientiæ examine naturam eorum nosse didicerimus. Mercator ad incitas redigetur, nisi qua damni, qua lucri calculos celeberrime subducat. & hic quidem industrius sit, tam acceptæ quam expensæ pecuniæ rationes quotidie inspiciet. ita prorsus Ephrem Syrus faciendum suadet ijs qui dum viuunt, lucrari cupiunt: *d* diebus, inquit, singulis vesperi & mane diligenter considera, quo pacto sese habeat negotiatio tua, ac mercimonij ratio, & vespere quidem ingressus cubiculum cordis tui, axamina teipsum ac dicito. Putasne hodie Deum in aliquo exacerbaui? num in re aliqua fratrem irritaui? num alicuius famam detractionibus laceraui? &c. deprehensis noxis gemitum, dolorem, & lacrimas iubet superfundi.

De matutino examine: facto iam diluculo, inquit, rursus eadem tecum meditare & dicito: Quomodo, putas, ista mihi nox præterijt? Lucratus sum in ea mercimonium meum? numquid improbę ac sordidę cogitationes inuaserunt me, atque illis libenter immoratus sum? Eodem prorsus modo Dorotheus: *e* quo pacto, inquit, per singulos dies, nos ipsos purgare & propemodum expiare debeamus exactissime, docuerunt maiores & Patres nostri. Nempe vt vesperi sedulo quisque perquirat & inuestiget, quomodo pertransierit diem illum. Rursus manè examinet, quomodo exegerit noctem illam, & pœnitẽtiam agat ac resipiscat coram Deo, si quo pacto (vt fieri potest) peccatum aliquod admiserit. Chrysostomus, de hoc ipso conscientiæ tribunali disserens: Hæc, inquit, fiant singulis diebus, nec prius dormieris ô homo, quam mente versaueris, quæ à te interdiu perperam acta sunt: & die sequenti eris omnino tardior ad ea ipsa rursus aggredienda. *f* Post paucula interiecta: Singulis diebus, inquit, vesperi ab anima rationem exige, & cogitationem quæ peccauit, condemna eam, veluti in ligno suspende, & torque & iube ne amplius ea aggrediatur. *g* Quid clarius? Et an, Gerarde, notasti illud, *singulis diebus*, bis inculcari? Neque etiam nescis, hęc à Chrysostomo non monachis, sed ciuibus, sed Christianis omnibus serio dicta.

Rrr a *Hom.*

a *Hom.1.de instit.mon.*
b *Lib.50.homil.hom.24.de int.dom.c.65.*
c *Collat.5.c.14.*
d *Ephrem tom.3.serm.asc.*
e *Dor.serm.11.*
f *Chrys tom.1.in Ps.4.post.med.*
g *ib.tom.1.pag.619.*

§. IV.

SEd num vis, Gerarde, aliorum etiam Patrum testimonia recitem? GER. Satis me istis lapidasti Polychroni, & liquere puto, de huius exercitij vtilitate; *in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. a* Fateor, rem vnam omnium vtilissimam videri: modo ea etiam aut iucundior nobis videretur, aut facilior. Et quis enim est, qui non in se deprehendat & maximam procliuitatem peccandi, & peccatorum facillimam obliuionem? vtrique malo, non dubitem, insigniter medetur quotidiana hęc conscientiæ perscrutatio. POL. Rem dicis, Gerarde: hinc & hinc miseri sumus, hinc nimis temerè delinquendo, illinc properè nimis obliuiscendo delicta. Opus foret propemodum facere, quod illi apud Climacum, *b* qui pendentem à cingulo libellum chartaceum ferebant, in quem suas etiam cogitationes quotidie referebãt. Et hęc viris sanctissimis caussa fuit, non semel tantum de die in seipsum inquirere, & in istud conscientiæ ius ambulare: vno die sæpius id factitarunt. Societatis IESV Patriarcha, sanctus Ignatius, horis interdiu singulis animum consuerat colligere, ac sepositis curis examine conscientiam vrgere. Tum, si vis afferretur quæ horam ei consuetudini negasset, proxima confestim resarcire. *c* Ignatij sodalis, magistri sui felicissimus imitator, S. Franciscus Xauerius, eodem prorsus studio feruens, de die sæpius accurata perscrutatione intimos animi recessus inspiciebat, & ceteros ad idem faciendum magnoperè horrabatur, ratus in eo perfectæ vitæ cardinem verti. *d* Rari exempli sidus Franciscus Borgias, eodem magisterio eruditus, non satis habuit bis quotidie conscientiam pertentare, singulis horis diurnis seipse ad vnguem excutiens exploransque, memoriâ repetebat dicta, facta ac prætermissa; inquirens in se grauiter. *e* Abhinc his exemplis, in legem res transijt, vt omnes in Societatem IESV adscripti, quotidie bis examinandæ conscientiæ accuratam nauent operam. Sunt & alij hodieq; religiosi homines qui hanc legem tam exactè obseruant, vt non tantum bis quotidie conscientiam examinent, sed huic soli examini, horam integram diebus singulis impendant.

a *Math.c.18.v.16.*
b *Clim.gr.4.*
c *Rib.l.5.vitæ S.Ign.c.1.Maff.l.3.c.1.*
d *Tursell.l.6.vitæ Xauerij. c.6.*
e *Schot.l.4.vitæ Borg c.4.*

§. V.

RE verâ, nisi quotidie animi nostri hortulum ingressi, subnascentes in eo steriles herbas quam primum extirpemus, breui siluam non hortum habebimus. Quisque sibi dictum putet diuinum illud: Constitui te hodie, vt euellas & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices & plantes *a* Et nisi hoc semel minimũ de die fiat, infelix lolium & steriles auenæ dominabuntur, surget gramen inexpugnabile. Nonne pigri & malè feriari hominis domum stillicidia tandem demoliuntur, *b* Nonne cum dormiret Isboseth, à latronibus iugulatus est? *c* Nonne hoc pacto zizania dormiente patrefamilias excreuerunt? *d* *Transiui*, inquit Hebræus sapiens, *per agrum hominis pigri, & per vineam stulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceries lapidum destructa erat. e* Talis est animus hominis; siluescit & fit desertum vepribus fertilissimum, nisi conscientia identidem & quotidianâ industriâ repurgetur.

Neglectis vrenda filix innascitur horis.

Hic ligo nunquam manu mittendus, aut mox spinæ se prodent. Ligo iste aut sarculum, est examen conscientiæ, ad omne vitium, antequam ętatem & vires acquirat, ex animo euellendum. Bernardus: Quamobrem, inquit, noueris te, vt inter angustias, quæ non desunt, fruaris conscientiæ bono, magis autem vt scias quid desit tibi. nam cui non desit? omnia illi desunt qui nihil sibi deesse putat. *f* Neque satis, vt menstruum sit hoc examen, aut vt quot hebdomadibus, sed, vt quot diebus fiat, quod Clareuallensis ille Antistes grauissimè vrgens: Disce, inquit, in eo secundum

dum communis instituti leges tu tibi præesse, & vitam ordinare, & mores componere, & temetipsum iudicare: teipsum apud teipsum accusare, sæpe etiam condemnare nec impunitum dimittere. Sedeat iudicans iustitia, stet rea & seipsam accusans cōscientia. Nemo te plus diligit, nemo te fidelius iudicabit. Manè prę teritæ noctis fac à temetipso exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito cautionem. Vespere diei præteritę rationem exige, & superuenientis noctis fac indictionem. Legem hanc quam alijs tulit Bernardus, eandem & ipse seruans: Propterea, inquit, statuam me ante me, & iudicabo meipsum, vt illius extremæ & tremendæ diei iudicium euadere possim. *g*

Et hæc examinis istius ingens est vtilitas, in supremo iudicio beata securitas. Si nos ipsos iudicaremur à Domino, quem vti D. Gregorius loquitur, *h* tanto quis securius expectat, quanto quotidie vitam suspectius examinat.

a *Hiere.c.1.v.10.*
b *Eccli.c.10.v.18.*
c *2.Reg.4.v.5.*
d *Matth.c.13.v.28.*
e *Prou.c.24.v.30.*
f *Horat.serm.l.1.sat.3.*
g *lib.2.de consid.*
h *de int.dom.c.31.*
i *Lib.20.mor.c.5.*

CAPVT IV.

Examen conscientiæ quantæ sit necessitatis, & quod dispendium, illud negligere.

DIxi iam de vtilitate; attexam paucula de necessitate, quæ hic tanta est, vt affirmare ausim, in plerisque omnibus frustra nos agere, nisi & hoc agamus. Potest concionator clamare, & clamando raucescere; frangentur pulpita, rumpentur columnæ, trement sedilia: omnia frustra, nec in te quidquam fere proficiet, nisi tu ipse tibi vesperi concioneris, tuam ipsius & reprehensionem & adhortationem audias. Frustra monetur, qui se vult negligere; frusta custoditur, qui se vult perdere. Sic & confessarius docebit te, sed frustra; monebit & incitabit frustra & hoc; instabit & præscribet pœnam, frustra omnia, sæpius tibi dicet: hoc vitium nominatim fuge; hos sodales, has ædes singulariter caue; hac via, vt scias, ad cælum non itur. hic teipsum vince, hic abstine, hic tuos impetus coërce; hic autem generosè sustine, hic dura, hic te virum gere; hic te Christianum ostende, &c. omnia hæc futura sunt frustra, nisi tu ipse tui curam geras, nisi ipsum velis aut nolis, quod velle aut nolle iuberis, nisi noctu quotidie tuam ipsius confessionem audias & à te confessario vel absoluaris vel damneris. Sic & magister in scholâ commendabit quidem diligentiam in studijs, parsimoniam temporis laudabit, probitatem in moribus maiorem desiderabit, pietatem in omnibus constantiorem à discipulo postulabit, sed quo effectu aut fructu? nisi tu tuus ipse sis præceptor vesperi temet instruendo, examinando, puniendo. non hilum proficies; perdidisti minerual.

Sic & prętor, aut iudex, seu alius quis magistratus, vinculis te addicet aut eximet: non tamen ideo vere liber eris aut nexus, nisi tu ipse tibi laxes carcerem, aut obseres; nisi caussa cadas vel vincas teipso iudice. Atque ita conciones, correctiones, admonitiones, castigationes pleræque frustra sunt, nisi tuus ipse sis & concionator, & confessarius, & præceptor, & iudex, quod esse potes, & debes in quotidiano examine cōscientiæ. Optima illa disciplina est quam quisque sibi ipse necessario adhibet, saluberrima mulcta quam quis ipse sibi imponit. Multam, inquit Siracides, inueni in meipso sapientiam, & multum profeci in eâ, *a* Ah, quid tandem sapientiæ inuenit in seipso vel sapientissimus, nisi seipsum nosse, & ad æquam iudicij trutinam appendere? quod tum fit. cum quis suam conscientiam ad vsque fundum penetrat, & boni malique congeriem secernit districto examine. Hęc illa *multa sapientia* est, quam cuiuis in seipso licet inuenire, in eaque quotidianis incrementis proficere. Vanum est in omnibus alijs altum sapere, absque hac sapientia.

a *Eccl.c.51.22.*

§. I.

REfert è Græco, Pelagius *a* interpres ascetam senem apud religiosum iuuenem de domo conscientiæ semper purganda sic dis-

eruisse. Diabolus est inimicus, & tua conscientia domus. Igitur ingenium inimici tui noris: nunquam non sordes tractat, gaudetque vnice si illas, quas odit, domos sordibus oppleuerit. hoc ergo agit, vt, quicquid potest immunditiarum, in te offundat. Tuarum vero partium est, immissas spurcitias continuo regerere, & conscientię domum solertia quotidiana conseruare mundam. Si neglexeris, tua tibi domus illuuie tanta implebitur, vt ad eam vix ipse reperias aditum. Igitur principijs obsta, & sicut inimicus tuus quotidie aliquid sordium in te conijcit, ita tu quotidie, quicquid inquinamenti per diem resederit, hac velut spongia deterge, suum illi cænum nullo non die remitte. sic nitidam seruabis domum: cesset hęc cura mox hara fiet conscientia, & immundum cubile vitiorum. In nauigij sentina quid fiat, nosti: vti ea semper aliquid aquarum recipit, ita est qui semper exhauriat, quod perstillantium vndarum receptum fuit, aut nauis paullatim illabentibus & crescentibus aquis suauiter submergitur. Eodem prorsus modo cum quotidie aliquid praui operis, aut incauti sermonis, aut immundæ cogitationis, nobis etiam vigilantibus subrepat, necessarium omnino est, vt id quotidie hoc velut haustro, in dies singulos egurgitemus, aut sanè in dulcē succumbemus interitum. Ergo tuam vespere, mi homo, sentinam exhauri; tempus est, exhauri sentinam, I modo, & vide, reperies semper aliquid illabentium aquarum. Bernardus, de hac ipsa mentis sentina differens: In illud siquidem repositorium, inquit, velut in sentinam aliquam tota decurrit abominatio, & immunditia tota defluit. *b* Tu itaque exhauri, ne per noctem proximam, in nauim excurrat sentina & mergaris. Ergo exhauri, vesper est, exhauri. Non facile peribit, qui quouis die serio cauet, ne pereat.

a *Libell.* 11 *n.* 58.
b *Lib. ad mil. de persecut. sust.*

§. II.

SI ligno aut saxo similes essemus, hoc lustrandæ toties conscientiæ labore facile supersedere possemus. Asser dolabra semel dedolatus, lapis scalpro semel leuigatus permanent, quales eos vel ascia, vel cauatorium ferramentum fabri formauit. At nos, hoc ipso miseri sumus, quia tam mutabiles sumus & varij. Vno anno, vna sæpe hebdomade, quandoque etiam die vno, & Virtuti & Vitio sacrificamus; eadem frequenter hora & in ridiculum furorem excandescimus, & mansuetudinem non duraturam descendimus: Stomachum subinde nobis mouet luxuria: cito tamen cum illa redimus in gratiam. Sic arbori crescenti, aut luxurianti palmiti similes sumus. hæc duo sæpius putanda & circumcidenda sunt, ne nimium luxurient, ac in vitiosam sese amplitudinem diffundant, aut inutili fronde, aut pampino superfluo. Seipsam vermibus pro domo locat arbor, quę nulla vnquam brachia olitoris cultro præbet præsecanda: in siluam degenerat vitis, quę lacrymare non vult, quæ secari non sustinet. Legibus suis pareat hortulanus necesse est, & nec viti parcat, nec arbori: secet, stringat, vulneret, incidat, amputet, quicquid vitiosi germinis subnascitur, nulli stirpium libertas sit à purgante ferro, si quidem non flores tantum desiderat olitor, sed & fructus. Sic & homo (nisi sui nimium sit amans) in seipso nunquam non reperit, quod purget, quod inserat, quod resecet, quod excutiat. Et sicut humanis membris, inquit Theologus ille, *a* ab euaporatione fulginosi & mali humoris per poros, semper aliquid sordium accrescit, ita si caput non pectas, laborabis porrigine; si oculos non colluas, lemis; si dentes non defrices, scabritie; si faciem non laues, illuuie; si vngues non reseces, in imo fient rediuiosi, à summo nigrescent & excrescent aquilarum more: si pedum curam negligas, pedore obsolescent. Sic animus & conscientia, ob concupiscentiæ fomitem perenni scaturigine inhęrentem, paullatim contaminabitur, & facies illius in carbone mutabit; ità imago illa & similitudo Dei nobilissima, Christi sanguine lota & restaurata, sensim fœdabitur, & prototypo suo fiet dissimillima. Tam necessaria est huius examinis cura: contra nihil perniciosius est eius negligentia & amissione, quę reuera tabes quædam est animum exedens; est quędam scabies, seu potius clancularia lepra, quæ minuta sed crebra lethalium pustularum congerie animum malè infectum conficit.

Facilis pereundi modus est, minuta non caue-

cauere, & paulatim prolabi ad grandiora: Nec ille vnquam næuis carebit, qui seipsum raro aut nunquam reprehenderit.

a *Delrius sacra lect.* 12. *de sui not.*

§. III.

REx Hebræus: Lauabo, inquit, per singulas noctes lectum meum, *a* Lectus hic quotidie lauandus, conscientia est. nam vti lectulus fatigatis & sanis quies est & dulce fomentum, sic ægris ingens tormentum; hos vrit hoc affligit & cruciat, illos recreat & suauiter sopitos, molli gratoque calore circumtegit. Ita prorsus conscientia, ægro à vitijs animo vrens lectus, aut catasta & equuleus est; animo à vitijs libero & sano gratissimus thalamus est, cui ille quietem suam omnē in acceptis referat. Verissimè ille è D. Aug. familia: *b* Gaudebis, inquit, semper vespere, si diē expēdas fructuosè. Vigila super teipsum, excita teipsum, admone teipsū; & quicquid de alijs fit, non negligas teipsū. Neque hoc nimis crebrum putes; quotidie lauanda sunt, quæ quot diebus sordescunt. Laua ergo hunc tuum lectulum quotidie, *per singulas noctes*, quouis vespere. Nisi hoc à te impetres, vt ille tuus lectulus semper quasi recens sit lotus, nunquam tu quietus eris. Et quæ illa conscientiæ quies sit, optimos dies totosque soles fabulis, iocis, poculis, nugis, deambulatiunculis frangere, noctu ad lectum, velut fessus equus ad stabulum, festinare vix paucas voculas precari, & in somnum defluere, conscientia frustra insusurrante: perdidisti, diem, homo, diem perdidisti, iacturam cogita, fors sequenti die asportandus es ad tumulum. Hanc surdo fabulam occentat conscientia; non audit ille, iam somno sepultus stertit, de crastina luce securissimus. Hòccine viuere est, & conscientiæ tranquillitati studere? vnam quamlibet rem vix ad perfectū adducit assidua vigilia & intentio, vbi iam in vtramque aurem dormire quis incipit, antequam ad rem suam vigilare, nil vnquam præclari operis prodibit. Statuarium aut lapicidam mihi considera, centies vno die regulam suam applicat, ne quid in artis leges peccet, ne quid curui relinquat, ne quid delitam mensuram excedat: Et nos nec semel quidem de die ad conscientiæ nostræ lineam opera nostra reuocemus? Aspice mihi Chrysostomum, & vide quàm solerter, ad suam ille regulam opus suum diurnum examinet! Expendimus, inquit, diem ô anima, quid boni fecimus! aut quid mali operati sumus? Et si quid boni fecisti, gratias age Deo; si quid mali de cetero ne facias. *c* Nihil est, inquit, Augustinus, quod sic quisque debeat cogitare, nisi vt in semetipsum oculos conijciat, se discat, se discutiat, se inspiciat, se quærat, & se inueniat; & quod displicet, necet; & quod placet, optet & plātet.

Hoc est quod regius Psaltes suasit, *& in cubilibus vestris compungimini. d* Spinis indormit, qui lęsam conscientiam ad lectum defert.

a *Psal. 6. v.* 5.

b *Thom. à Kemp. l.* 1. *de Imit. Christi. c. vlt. fine.*

c *Hom.* 2. *in Psa.* 50.

d *Ps.* 4. *v.* 5.

CAPVT V.

Examinandæ conscientiæ quis sit modus.

DIuinus vates Hieremias, modū examinis huius instituendi, breuissimo effato docens, Statue, inquit, tibi speculam: pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam. *a* Speculam principiò vult collocari, è qua Dei beneficia die illo nobis impensa contueamur, & pro iisdem gratias agamus, sed non cum Pharisęo illo, qui dum gratus fuit in suis, maledicus extitit in alienis. Verum de gratiarum actione posteà.

a *Hier. c.* 31. *v.* 21.

§. I.

CEnante *Domino* cum suis vltimùm, & iam iam suum corpus in cibum, in potum sanguinem porrecturo, cæptum est examen conscientiæ. Nec enim quidquam dubitem, quin Apostolorum quilibet, excepto Iscariote, suam priùs conscientiam dein & Christū interrogarit, *Nunquid ego sum Domine? a* Perinde ac si pro se quisque diceret: Ego, mi Domine, modò meam conscientiam super vaticinio tuo examinaui? nil illa horum fatetur, nec me reum dicit. si quid tamen in me, me forsan inscio, proditionis lateat, ve-

lim, Domine, mihi non parcas, sed proditorem tuum, quisquis ille sit, palam, nomines, etiamsi me nominaris: erubescere non recuso, si reus sim, si mihi tantum flagitium celarit conscientia; te, Domine, loco conscientiæ appello, & fidenter interrogo: *Nunquid ego sum?*

En mi Gerarde, qua ratione corpus Dominicũ epulaturi Apostoli, suã prius cõuenerint conscientiã, si quid occultę proditionis in ea deprehenderent. Dixerat Seruator? Amen dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus est. At illi ob hoc lugubre vaticinium tristes, se reos esse, nec fateri, nec negare ausi, quæsiuerunt singuli: *Nunquid ego sum Domine?*

Ita nos vesperi cubitum ituri, à nobis ipsis quæramus: *Nunquid ego sum Domine*, qui hodie preces multas recitaui, & ad illas nihil auscultaui, lingua garriente, corde absente: *Nunquid ego sum Domine?* qui hodie meas ipse laudes tam liberali ore decantaui, alios spreui, me cœlo extuli: aliorum famę detraxi, meam immodicè auxi, liuidos dentes alijs infixi, mihimet blandè indulsi, verbis incautus, leuis, sordibus, maledicus. *Nunquid ego sum Domine?* qui tot impuras hodie ac fœdas cogitationes hospitio non exclusi, cum ijs, tanquam id nemo cerneret, collusi, vetitæ delectationis auidus, & occultus castitatis hostis. *Nunquid ego sum Domine?* qui diem hunc perdidi, & tam malè tot bonas horas, partim colloquijs vauissimis, partim lusu & otio sterilissimo combussi. *Nunquid Domine ego sum?* qui Gulæ hodie ventrique cibo potuque nimio sacrificaui; qui cæcus & furens ira, in hos & illos fulmina misi, ad Orcum illos, si licuisset, detrusurus. Ah, mi Domine, nunquid ego sum piger ille & plagis dignissimus seruulus? Multis quandoque interrogantibus, Christi nomine, respondebit conscientia: TV DIXISTI? agnosce & corrige.

Hic occurrit, cuius primo loco videmur monendi, vt scilicet hoc cognoscendæ conscientiæ negotium conficiatur INTEGRE. suũ illi tempus assignemus, & tantisper alia omnia mittamus, dũ hoc perfecerimus. Optimus hic modus est, vt quisque totum diem secũ scrutetur, factaq; & dicta illius diei omnia noctu remetiatur, vt vbi viderit, quò maximè morbo laboret, ei potissimum mederi curet, Quicquid in se non sani deprehenderit, eò magis illud persanare conetur, quo minus id videtur sanabile; & hoc ipsum fortius semper aggrediatur & quatiat, quod contumaciùs resistit Nullum sit tam potens aut frequens & familiare nobis vitium, in quo dediscendo desperemus. modò id quod facimus, faciamus integrè, quà modum, quà tempus, quà omnes huius examinis partes. Pleræque res hoc ipso non benefiunt, quia fiunt non integrè.

Neque tamen integrè solum, hæc vespertina in conscientiam quæstio instituenda, sed & accuratè, vt iam dicam.

a *Matth.c.26.v.22.*

§. II.

HEbræorum regum optimus Dauid, non solum designauit tempus explorandę conscientiæ, sed quàm accuratè id faciendum exemplo suo docuit. Non ignorabat rex sapientissimus, quanti referret hic vigilare, ideò quæsitor sui quotidianus: *Meditatus sum*, inquit, *nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* a Neque id feci obiter, non leui brachio, non incuriosè, non oscitanter aut perfunctoriè, sed intẽtus operi, attentè, & accuratione magna, omnes conscientię meæ angulos rimabar, & quicquid sordium ac minimi puluisculi reperiebam, id totum cum ramento euerrebam. *Nocte cum corde meo meditatus sum*, ita vt integras quãdoque noctes cõsumpserim, mecum ipse colloquendo, *& exercitabar* cogitando, varieque super delictis meis ratiocinando, *& scopebam spiritũ meum*, huc atque illuc quasi scopis cogitationum versabam illum, animumque partes in omnes diuidebam, penitissimos mentis meæ recessus scrutabar. Non auri venas in suffossis montibus, sed animi noxas scrutatus est Dauid, de quo pulchrè Augustinus: Quanta, inquit, homo habet intus, & non fodit? Scrutabatur iste spiritum suum, & cum spiritu suo loquebatur, seipsum enim interrogabat; seipsum examinabat, in se iudex erat. b Verè non blandiebatur sibi rex iste potentissimus, non excusabat, sed Catonianam in seipsum censuram instituebat, & omne pectoris sui arcanum rimabatur exactissime, & quicquid hic latentium sordium deprehenderat, atroci conatu effodiebat. Censet Grego-

rius

rius hoc nobis imperari ab Isaia, *c* qui succlamans, Ingredere, inquit, in petram, absconde re in fossa humo à facie timoris Domini. Petram ingreditur, qui cordis sui duritiem penetrat: à facie timoris Domini defossa humo absconditur, qui cogitationes terræ inhiantes egerens, in imo suæ vilitatis, magna submissione se contrahit. ô cor humanum! ô rupem Marpesiam! ô surdum saxum & immobile! ô duram petram, præsertim cum monitis pulsatur! Vociferatur è cathedra ecclesiastes, instruit in pœnitentię tribunali sacerdos, hortantur probi, exempla inuitant, funera monent, libri docent, leges vrgent, clamat Christus, & tamen cor hominis, velut durissima petra, ad hęc omnia obsurdescit. sic petra ista, nec voces, nec vociferationes illas, nec monita, nec clamores hos audit, nisi quis hanc suam ipse petram subeat, & in omnia à se dicta, cogitata, cupita, omissa seuerus iudex inquirat. Et hoc alterum est, quod ad istius examinis modum pertinet, vt id fiat ACCVRATE.

a *Psal. 76. v. 7.*
b *August. in Ps. 76.*
c *in Iob. l. 31. c. 21. Isa. c. 2. v. 20.*

§. III.

TErtium in huius examinis modo spectandum, vt id fiat cum sensu & DOLENTER. Hieremias propheta ad hoc cohortatus: *Pone*, inquit, *tibi amaritudines. a* Hoc iubet vates, vt cum quis præteritę diei noxas & errores deprehenderit, non illos tegere, non excusare, non defendere conetur, sed seipsum accuset, & omnem in se culpam deriuet, doleatque, toties, tam proteruè & petulanter, tam procaciter & impudenter, Deum offendisse. Et quæ animi nostri leuitas est? pecuniolam perdimus, aliquot obolorum aut rei vilissimę iacturā facimus, & lacrymis maximè seris damnum deflemus: Deum lædimus, tempus prodigimus, cœlum amittimus, & etiamnum ludentibus oculis hilarissimè ridemus, nec damni magnitudinem sentimus; stat etiamnum exporrecta & serena frons, nec vllum luctus indicium se prodit. O audacissime mortalium, *pone tibi amaritudines*. Deum offendisti? ingemisce, dole, pectus tunde, de teipso pœnam exige, & quantum ex immoderato vsu rerum habuisti delectationis, tantum tibi nunc doloris scias esse animo capiendum. Rex Ezechias accurate hoc obseruans: Recogitabo, inquit, omnes annos meos in amaritudine animæ meę. *b* Ita quiuis vesperi seriò dicat: omnes horas quas per otium expendi, omnia momenta quibus Deum offendi in animæ meæ recogitabo, nec antè lætitiam animi resumam, quàm Deum peccatis meis propitiauero. Iobus infensus sibi ipsi: *Nunc autem*, inquit, *oculus meus videt te. idcirco ipse me reprehendo & ago pœnitentiam in fauilla & cinere. c* Ah quoties, mi Gerarde, possim ego vesperi dicere: O mi Deus, tui oblitus sum die isthoc integro: vagabar huc illuc, quo me vel oculorū curiositas, vel mentis libido egit: hic colloquiis miscendis, illic pecunijs numerandis intentissimus, istic libri & chartæ, hic alueus lusorius & tesseræ me sibi totum rapuerunt: tu mihi, ô mi conditor, nunquam in oculis, nunquam in memoria eras hac tota die. *Nunc autem oculus meus videt te:* vix serò tandem, & sub exitum diei, recordor tui ô mi amantissime Domine, *idcirco ipse me reprehendo* & ago pœnitentiam, ob tam turpem & prolixam tui obliuionem.

De hoc conscientię dolore præclarissimè sanè disserit Bernardus, cuius verba omnia, prout omnino digna sunt, fidelissimè recitabo: Da diuersis igitur mundi partibus, inquit, in quibus cor vagum & profundum tenetur, vel vanè occupatur, ad seipsum redeat, & seipsum discutiat, cumque inuenerit culpam, timeat pœnam. Quęrendo autem culpam, nusquam illam nisi in se reperiat: reperta autem culpa & pœnæ caussa, seipsum puniendo, se ante se statuat, & tanquam alium se iudicet. Se equidem culpatum, ante se afflictum se reum, ante se iudicem seuerum: se impium, ante se ad pietatem reuersum: proponat se ante se, decernat quid à se faciendum sit de se, iustè in se iniusto infligat iusta flagella. Loquatur etiam sic sibi: Quia pacem deseruisti apud dominum Deum tuum, & bellum incurristi apud teipsum, scissuram pateris, vt tu è teipso condemneris, quia pactum pacis rupisti. Vis quod non vis, & non vis quod vis, à teipso condemnaberis. Nolenda vis, volenda non vis. Ecce de ore tuo te iudico serue nequā. Afflige itaque te, & statue contra faciem

tuam, vt aſpicias turpitudinem tuam, & recogites ſtultitiam tuam. Sic igitur in miſerijs ſuis ad ſeipſum conuertitur cor, & ſiſtitur cor ad cor. *d*

Audis, Gerarde? prius nobis miſeriæ noſtræ guſtandæ quàm quies. Nemo ſomnum ſuauius aut ſecurius admittit, quàm qui tale pœnitentiæ & doloris præmittit exordium. Ergo conſcietiæ næui, cum ſenſu, & DOLENTER abſtergendi: hic omnis ex animo eradenda eſt nequitia. ergo, vt idem Bernardus monet baptizemus lacrymis conſcientiam noſtram: *e* abſtergamus & eradamus, quicquid ei vitioſitatis inhæret.

a *c. 31. v. 21.*
b *Iſa. c. 38. v. 15.*
c *Iob c. 42. v. 6.*
d *Bern. de int. Dom. c. 24.*
e *Bern. ſerm. 10. de modo bene viu.*

§. IV.

AMaritudines ſibi poſuiſſe, vti Hieremias vates loquitur ſatis non eſt, niſi & illud quod addit ſequatur: *Dirige cor tuum in viam, in quã ambulaſti. a* Præteritam culpam horres? ergo & futurã caue. agnoſcis morbũ? ergo & de remedijs iam cogita. Deprehẽdiſti forſitan, cor tuum procul à cælo, procul à Deo in vias auias euolaſſe; retrahe, & dirige in viam rectam. erit fortaſſis cum accuſante conſcientia fateri cogeris hodie bis litigaui, vnum aliquem in via prætereuntem irriſi, cõuitia ieci non pauca in domeſticum, abſentium nomẽ detractionibus laceraui quinquies, vni amicorum beneficium exprobraui ter imprudenter & incaute reſpondi, diras omnes & deuotiones peſſimas in alios deprecatus ſum ſexies, temere iuraui vltra quàm decies, ſemel iterumque verbum laſciuius mihi excidit, in menſâ mihi contradicentem audaci dicterio momordi, vt minimum quater mentitus ſum, ad moroſius imperiũ eloquenter & copioſe obmurmuraui, in cenâ virtutes meas neſcio quas vaniſſima oſtentatione iactaui, & diues fui promiſſis, quibus nunquã ſtare cogitaui: Sed & illud memini, quod in amici aures plauſtrum querelarum exonerauerim, ſimul & ſuſurronem egerim, atque ab vno audita ad aliũ detulerim amicitiæ diſſociãdæ. Sed & illud recordor, quod in colloquentium circulo duorum mores temeraria cenſura vituperarim: porro verborum otioſorum nullum eſt inire numerum.

Et hę tot peſtes à ſola lingua ſunt: quid iam oculi, quid aures, quid manus. quid ingentia cogitationum agmina die vno non delinquent? Dirigam ergo cor meum, & cum eo meos oculos, aures, & manus meas, meamque linguam in viam meliorem. ita propono, ita ſanctiſſimè ſtatuo, neque ſolum memoriæ hoc tradam, ſed & in opere tentabo. nunquam probus ero, ſi ſciuero tantum hęc cauenda, niſi & cauero, & fugero vitia. hoc eſt enim eſſe ſanctum, non ſi à ſceleribus abes, ſed ſi ea refugiſti. hunc laudemus, *qui potuit transgredi & non eſt transgreſſus, facere mala & non fecit b.* Ergo hoc vnum agã, vt in ea quæ iam deteſtor, non recidam, aut id pœna præſenti luam, certè toties mentiri, iurare, malè imprecari, alijs detrahere, ſimiliaque vitia quæ me toties implicuerunt, poſthac ſtudioſiſſimè fugiam, & in hoc obſtinabo animum: dixi cuſtodire legem tuam; Iuraui & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitię tuæ. *c* Scio, tantum quiſque proficit, quantum conatur, & vult. Hunc ergo cunctas faciendi & non faciendi rationes dirigam. etiamſi laborioſum erit, faciam tamen, quod faciendum iam video, & quod facturum me recipio. Simili ratione, quidquid iam turpe iudicio, etiamſi pecuniam, etiamſi voluptatem ferat, tamen non faciam ab honeſti amore re nulla deterrebor; ad turpia ſpe nulla inuitabor, decretum eſt, non committere, vt in antiquas ſordes reuoluar. Dixi, ſtatui, iuraui, huius tenoris mei permanere, & hanc animi obſtinationẽ quotidianis ſtimulis vrgere. Et modò hoc exercitij genus ſeriò tentemus, vſu ipſo fiet facile. acerrimus quiſq; labor ſępe ad oblectationis dulcedinem manſueſcit; nec quidquam eſt quod principio ſui poſſit perfici, quod aliquanto tempore vix vllum ſucceſſum habet, tandem ſuccedit. Et quẽ vnquam iſta deſtituere tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? Non quia difficilia ſunt, non audemus: ſed quia non audemus, difficilia ſunt. ergo audendum & incipiendum; ergo perſiſtendum in cœptis & perdurandum. Et hoc eſt CONSTANTER, ac nouis quotidie ſanctionibus animum ad optima quæque impellere. Alioqui deſultoria eſt noſtra

ſtra

ſtra probitas, & nos ridiculi iudices ſumus, qui in dies mutamus & noſtra decreta ipſi conuellimus, grandes pœnas minamur, ſed minamur tantū, & cum iam tenemur fatētem reum, muſſitamus occultè *ſit venia facto; diſſimuletur hoc; cur meus ipſe ſim carnifex?* Hoc non eſt CONSTANTER agere. Sed hoc ipſum paullò luculentius octauo capite demonſtrabo.

a *c.*31,*v.*21. b *Eccli.c.*31.*v.*10. c *Pſ.*118.*v.*57.*&* 107.

§. V.

VLtima eſt, ſed primaria ratio examinandæ conſcientiæ, vt illi vitio magis inſiſtas, à quo magis infeſtaris. Et hoc ego appellem, conſcientię ACCOMMODATE mederi. Quid digitum obligas, cum ſtomacho labores? quid pedi applicas malagmata, cum in pulmone ſit vitium? quid pilos præſcindis, cum membrum reſecandum eſt, ne pars ſincera trahatur. illam partem potiſſimum cura qua æger es. quid tecum ipſe litigas, quod incautus ſomno ceſſeris, quod die vetito iuſculum è carne neſcius ſorbueris, quod læuo pede è lecto ſurrexeris, pranſurus manus non laueris, die Veneris vngues ſecueris: quid in his tricaris? ſi te luxuria vrit, ſi te coquit inuidia, ſi accendit ira, ſi pungit auaritia, ſi inflat ſuperbia. Medere tu prius tuæ libidini, aut ambitioni tuæ; malum expugna robuſtius. Quid Gabaonitas obſides? Hethæos, Gergezęos, Amorrhæos, Chananęos, Pherezæos, Heuæos & Iebuſæos impugna, hos pete, hos ad internecionem cæde, hos extingue, ſed paulatim & per partes.

Ego quidem minores noxas non aio negligendas, ſed vitia maligniora potentius ſubigenda. qui omnem conatum confert ad extirpationem vnius capitalioris vitij, is vnà etiam tollit radicem & fibras aliorum multorum. Quiſquis itaque ſeriò vult proficere, ante omnia norit, cui vitio ſit procliuior, in quem animi morbum propenſior. Nam vti ſua cuique crux eſt, quam Seruator commendat portandam, ita ſuum cui eſt vitium, quod idem imperat ſuperandum.

—— In multis offendimus omnes.
Nam vitijs nemo ſine naſcitur: optimus ille
eſt
Qui minimis vrgetur —— a

Quotuſquiſque eſt, cuius inter illuſtria decora non aliquis næuus extet? Hic non penitus iracundiæ, ille non linguę eſt potens. Alter in curando corpore neceſſitatis imponit ſpecies, non nemini ſpecies diuinę laudis in ſuis factis virtutibuſque commemorandis. Vir vſquequaque ſui dominus, perrarus eſt, errare, labi, decipi humanum eſt. ſuus cuique nęuus, ſuum cuique domeſticum eſt vitium. Huc vires, huc conatum & induſtriam, huc machinas & arma transfert ad expugnandum. in hoc vincendo & penitus extirpando quotidie teipſo fias fortior. Ita te inflammat? ad iram ergo, ſub imperium & poteſtatem rationis cogendam totus incumbe, crebra eam manſuetudine retundere, vires illius & impetum aliorſum diuertere, omnia ei fomenta ſubtrahere, illam denique quomodocunque comprimere, idque quotidianis victorijs aſſequi ſtude. Superbia te tumefacit? ad ſuperbiam ergo euerrendam, quantus es inſurge, eamque frequenti ſubmiſſione ex alto deijcere, & nullo non die ſub iugum mittere conare. ad ima deſcende, vbicunque ſupercilium & faſtus in altum te inuitat; in omnibus ſubeſſe diſce. Libido te ſtimulat? ad libidinem ergo coërcendam, omne conſilium confer. hoc cogita, hoc meditare, quibus artibus hanc peſtem à te penitus excutias: caue & fuge, quicquid vel libidinis ſuſpicionem olet. Quæcunque pudica, quæcunque caſta ſunt, grata tibi ſint & amabilia, ſentiat te Libido capitalem hoſtem, & ſibi nuſquam non aduerſari. Qua verò ratione contra libidinem vnoquoque die fias robuſtior, ſub noctem cum tua ipſe conſcientia expende. Idem aſſero faciendum cum alijs. vniuerſis vitijs. Præclarè dixit Muſonius, *b* eos qui ſani eſſe velint, ita viuere debere vt perpetuò curentur. Niſi hoc agimus, fruſtra agimus. Nunquam non intenti ſimus in hanc animi curam. qui animo valere vult, diligentiam aſſiduam conferat in hanc valetudinem. Illud autem caput rei eſt, noſſe in quod quiſque vitium feratur procliuius. Si ſic, Gerarde, inquilino malo mederi vellemus, à facili & breui poſſemus ſanari.

At nos ſæpe decimamus mentham, & anethum, & cyminum, & relinquimus quæ grauiora ſunt legis; excolamus culicem & glutimus

mus camelum. c Terrores conſcientiæ neſcio quo in minimis fouemus, & negligimus maxima, integro brachio emplaſtrum imponimus, cum exulcerati renes ſuppurent. Quid agis homo? tu tuum vlcus cura: tu tuam iracundiam perſana, tu faſtum & tumorem tuum deprime, tu tuam libidinem extingue: at tu inuidiam tuam digere, & de hoc tecum ipſe loquere. Quid autem, inquit Seneca, tecum loquaris? quod homines de alijs libentiſſimè faciunt, de te apud te malè exiſtima. Aſſueſce & dicere verum, & audire (præſertim à teipſo) id autem maximè tracta, quod in te infirmiſſimum ſenties. d Nota, Gerarde, nota: ei parti præcipuè medendum iudicat Romanus ſapiens, quam ſenſerimus infirmiſſimam. Et hoc inde liquet. nota habet quiſque corporis ſui vitia: itaque alius medicamentis exterſorijs leuat ſtomachum, alius frequenti cibo fulcit, alius interpoſito ieiunio corpus exhaurit & purgat. Hi quorum pedes dolor repetit, aut vino abſtinent aut balneo; in cetera negligentes, huic à quo ſæpe infeſtantur, occurrunt. Sic in animo noſtro ſunt affectæ partes, in pectore collectio & vomica eſt, cui adhibenda curatio. Quales vomicæ, quàm malignal vlcera, Superbia, Libido, Auaritia, Inuidia? Quocirca quotidie vlcus tuum cura, vomicam tuam exterge, aut creſcente malo interibit animus. Et hic eſt modus ſua dicta facta per diem exactè recognoſcendi, ſi quis conſcientiam ſuam INTEGRE, ſi ACCVRATE, ſi DOLENTER, ſi CONSTANTER, ſi denique ACCOMMODATE, vt iam diximus, conetur excutere. Vnum hoc supereſt, non ſcire hæc tantum ſed exſequi, & vſu quotidiano facere faciliora. GER. Etiam de partibus huius examinis dicturum te ſpero.

a *Horat. l. 1. ſerm. ſat.* 3.
b *Plutarch. de ira cohib.*
c *Matth. c* 23 *v*, 24.
d *Sen. ep.* 68.

CAPVT VI.

Examinandæ conſcientiæ quot, & quæ ſint partes.

§. I.

POL. Res pridem nota; plerique omnes quibus de hac re ſermo, partes aſſignant QVINQVE, quas nunc paullò explicatius proponemus.

Pars prima: *Gratias agere conditori, pro acceptis beneficijs.* D. Baſilio teſte, a optimus precum prologus eſt, gratiarum actio. Et hęc, vel eâ etiam de cauſsâ, loco principe ponenda, vt noſtra improbitas liberalitati diuinæ collata, vehementiorem nobis pudorem incutiat. Hac prorſus methodo diuinus Nathan, vnà cum Hebræo rege Dauide conſcientiæ examen orſus eſt. Primo loco quæ Deus in eum beneficia conferta manu effudiſſet, recenſus: Rex inquit, vnctus es; inſidias Saulis euaſiſti, domum opulentiſſimam nactus es, imperium tibi in Iſraëlem & Iudam commiſſum eſt: & ſi quidem tibi parua hæc videntur, paratus eſt Deus adijcere maiora. En, quam ſuauiter & aulicè (ſic dicam) rex iſte inuitatur ad agendas gratias. Hoc primum iſtius examinis caput. Alterum: mox enim cæcitatis illum inſimulans, & oculos adhuc clauſos vi diducens: *Quare*, inquit, *contempſiſti verbum Domini, vt faceres malũ in conſpectu meo?* b Hoc ſecundum examinis caput, cui mox adiunctum & tertium hoc modo, Vriam occidiſti, vxorem illius rapuiſti, adulter & ſicarius, gemini ſceleris compendio. Ergo, primam in hac conſcientiæ tractanda cauſſa, caput eſt, agere Deo gratias. Omnia facienda ſunt vt Deo quam gratiſſimi ſimus. Et quid enim Numini magis debemus quàm gratiarum actionem, Dei beneficia noſtris non tantum non vincere, ſed nec exæquare; non tantum non paria ijs, ſed nec inferiora poſſumus reddere. Tanti nos non ſumus, vt in Deum poſſimus eſſe benefici. penes nos ſola eſt poteſtas referendę gratiæ. Quotidie, quauis hora (quid dico?) quouis momento, alia atque alia beneficia confert in nos Deus, qui ſingulis momentis hoc agit, perinde ſi nos recens & denuò

erect, atque insuper donis auget quàm plurimis. Et quod hoc monstrum ingrati animi, in tantorum beneficiorum mari natare, & nec semel quidem per diem benefactoris meminisse? miselli, nec digitum quidem mouemur, Deo non iuuante, à quo nobis cibus, potus, vestis, corpus, animus, bona omnia. Quid autem hoc magni sit, semel per diem oculos cælo attollere, & benefactorem suum venerari his oculis, AGO GRATIAS. Num possumus liberalissimè danti, minus reddere? qui meminit, sine impendio gratus est. Pluit in nos beneficijs Deus, idque sine mercede, & nobis grande quid videatur aut graue, vespere fateri & dicere: ACCEPIMVS. O mortales tam beneficiorum auidi quàm ijs ingrati! quoties hominem exuitis & in bestias degeneratis? sit verbo venia, sic solent porci sub ilice pascentes, in deiectum pabulum cupidissimè feruntur, quis deiecerit, curæ ipsis non est; quicquid oculorum habent, in glandibus hæret, ad pastorem suum in arbore non suspiciunt: ita nos nouis semper cupiditatibus occupati, non quid habeamus, sed quid petamus, inspicimus, non in eum qui dat, sed in illud quod datur, intenti. Nihil carius æstimamus quàm beneficium quamdiu petimus: nihil vilius cum accepimus. Sæpe apud nos & gratia beneficij, & memoria omnis adeo intercidit, vt nec confessione quidem grati simus. Quod in prima parte animi positum esse deberet & semper occurrere, ita seponimus ac abijcimus, vt in obliuionem ac ignorantiam vertatur. Inde non mirum, inter plurima maximaque vitia nullum esse frequentius, quàm ingrati animi crimen. GER. Putem ego, Polychroni, plurimos hominum non improbitate ingratos esse, sed obliuione. POL. Et hoc tibi videtur non grandis culpa? Ingratus est, si Senecæ credimus, *c* qui beneficium accepisse se negat, quod accepit: ingratus est qui dissimulat: ingratus qui non reddit: ingratissimus omnium qui oblitus est. En obliuiosum infra omnes deprimit: & apparet, illum non sæpe de reddendo cogitare, cui quidem obrepit obliuio. Et hanc turpissimam obliuionem pars prima in examine conscientiæ nobis eximit, quæ hoc vnum apertissimè monet AGE DEO GRATIAS.

a *in constit. men. c. 2. post initium.*

b 2. *Reg.* 12 *v.* 1. *& seqq.*

c *Lib.* 3. *de benef. c.* 1.

§. II.

PETE LVMEN A DEO, cernendis erroribus per diem illum commissis, pars altera est examinis istius, & quidem summè necessaria. In vitijs alienis lynces, in perspiciendis proprijs talpæ sumus. Næuos nostros ab alijs videri aut notari non ferimus, nec eos ipsi videmus, nec tamen cæcutire nos fatemur. In his tenebris lumine è cęlo nimis quàm egemus, vt cernamus tandem errasse nos. Eò hoc conscientiæ iudicium instituitur, vt quis meliorem se ipse quotidie faciat, vt aliquid ex erroribus suis ponat vt intelligat sua esse vitia, quæ putarat aliorum. Iucundè narrat Seneca, a onus hæreditarium sibi in domo remansisse, vxoris suæ fatuam, Harpasten. hæc subitò desijt videre, nesciebat tamen se cæcam esse, & subinde prædagogum suum rogabat vt migraret, neque oculis suis sed ædibus culpam impingebat, aiebat enim domum esse tenebrosam. Hoc, inquit Annæus, quod in illa ridemus, omnibus nobis accidere, liqueat tibi, nemo se auarum esse intelligit, nemo cupidum.

Crebræ sunt conciones, quæ in Auaritiam, in Superbiam, in Libidinem, in Iracundiam & Inuidiam, in Vsuram & improbum Fœnus, in fraudes & dolos disertissimè inuehuntur, sed quam paucos reperias qui sibi ipsis oggerant: Hæc tibi dicuntur, tu ille Auarus, tu Superbus ille es, tua Libido damnata est, tua Iracundia, Inuidia tua hodie flagellata est, tu es ille nequam fœnerator · hoc sibi nemo insusurrat, nemo. Plerique omnes dicere solemus. Euclionem illum sordidissimum hodierna concio insigniter perstrinxit; litigiosum vicinum meum optimè notauit ecclesiastes; suis elogijs hodie ac titulis insigniti sunt superbi; contra Venerem acriter hodie dictum est, Iracundos hodie frigida perfudit concionator; certè Inuidis excussit dentes; notus ille in foro vsurarius non immeritò è cathedrâ vapulauit. Ita suauiter à nobis, saluberrimam concionis acrimoniam in alios deriuamus, nec fatemur nos tales esse quales depinguntur. & quis est qui in se commotior sibi dicat? *Tu es ille vir qui fecisti hanc rem.* b

Cæci sumus, & tamen, cum cæci ducem quærant, nos sine duce erramus, & dicimus: Non ego ambitiosus sum, nemo aliter Monachij, nemo Augustæ aliter potest viuere; vrbes ipsę magnas impensas exigunt. non est meum vitium quod iracundus sum, quod pessimos non laudo, quod liberior viuo; illud natura, hoc adolescentia facit. ita difficillime ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus, aliena discutientes, vt loquitur Chrysostomus, c & propria non inspicientes. Dic tu iam, Gerarde, an non opus sit lumen à Deo petere, vt nostros ipsi errores deprehendamus, accusemus, puniamus? Et hęc vespertini examinis, vt dixi pars altera est, cupere suum malum nosse. GER. Venia tua, Polychroni, hæc inter prima litterarum rudimenta puer didici. Agendas Deo gratias, scimus: petendum à Deo lumen, & hoc scimus, sed, an sola mente, an conceptis verbis, & quibus id faciendum, hoc arbitror, multi nesciunt, quod tu tamen nondum docuisti; hanc à te institutionem sperabam, cum de modo explorādæ conscientię dissereres. POL. Num vidisti, obsecro, libellum, cuius frons hanc præfert inscriptionem, HOROLOGIVM TVTELARIS ANGELI? Hoc opusculum, hora diei duodecima (hæc eius est partitio per horas) verbis conceptissimis docet, qui vtrumque illud sit præstandum. Repetam id in tuam gratiam. Deo agendæ sunt gratiæ, hoc modo.

O infinita Bonitas, gratias tibi ago pro omnibus beneficijs tuis, quæ mihi hodie & tota vita mea contulisti. tibi laus & gloria in infinitas seculorum myriadas. Lumen à Deo sic petendum.

O immensa Maiestas, da vt quicquid tibi hodie in me displicuit, id mihi in memoriam integre redeat.

En tibi precandi formulas. Aut, si mauis, cum Iobo Deum sic alloquere: Quantas habeo iniquitates & peccata? scelera mea, & delicta mea ostende mihi. habes meliores? vtere iis. cupis prolixiores? inuentis addere, non magnę artis est, vis breuiores? hoc te velle vix puto, nisi omnino nolis precari. satis breues sunt precatiunculæ istę, sed & longæ satis, modò non in solis labris nascantur, sed magno & ardente affectu, è corde ad Deum recta euolent. ideò enim tam breues proponuntur in exemplum, vt in eas minus possit licere vagis alis & importunis cogitationibus.

a *Sen. ep.* 10. b 2. *Reg.* 12. *v.* 7. c *Hom.* 25 *in Matth.*

§. III.

TErtia pars in trutinanda conscientia est secum hoc disquirere. QVID FECI? quęstionem hanc sequatur altera: QVID DIXI? sed & vlterius progrediendum, interrogando: QVID COGITAVI? imo etiam quærendum: QVID NON FECI? quid omisi, quid neglexi faciendum? Vbi hæc tuam conscientiam interrogaris, audi & tace; attende quid illa respondeat. Conscientia natura sua tam est facunda & impatiens silentij, vt iussa dicere, mox quicquid sciuerit, eloquatur. Citharœdus aut fidicen si vel digitulo vno chelyn suam aut testudinem carpat, vocem illa protinus reddit: ita conscientia velut garrula & sonora chelys, vix tacta respondet, & suam homini malitiam exprobrat diserte. Reticere illa & celare non nouit, nisi prolixa nequitia & scelere continuato exsurdata, & iam propemodum extincta. Si sana sit, modo ei dicendi sit locus, non tacebit præsertim interrogata: modo ei vespere, loquendi detur spatium, fideli narratione totius diei gesta percensebit: vbi dubitauerit, hoc ipsum, dubitare se, candide fatebitur. Ergo suam quisque conscientiam loqui sinat vespere non experietur mutam. quod si vel sola Lingua & Oculi ad hoc conscientiæ tribunal citarentur, satis esset rerum discutiendarum. Quid die vno vnica Lingua malorum aut etiam pessimorum verborum non effundit? quid non delinquunt Oculi, lenones omnium vitiorum, & raptores ad culpam? Et quanta egent discussione vel tantum preces nostræ? An non hic quærendum? Num me ad precandum disposui? an preces statas & debitas recitaui? an ad id quod precabar attendi? an cogitationibus meis liberam euagationem & excursum permisi? an oculos inter orandum continui? an verba pręcipiti lingua deproperaui? an voces fastidiose & frigide pronunciaui? an sub precibus in somnum declinaui? an instar somniantis, sine sensu & affectu, ore solo quod cor nesciret, demurmuraui? Crede mihi, delicata res est, serium ac plenum formidinis negotium

tium, cum Deo colloqui. Si vſpiam in vlla re, hic certe attentione opus vigilantiſſima: Deus non irridetur. *a* Ita longa ſatis & intricata eſt quæſtio, QVOMODO ORASTI? Vbi iam ceteri errores per diem & lapſus? Ego quidem exiſtimo, noxas quotidianas pleraſque omnes hoc breuiſſimo indiculo contineri. Enillum.

Qualis { In precib. & re diuinâ / In occupationibus. / In verbis & ſermone / In menſâ } fuiſti?

An nihil hodie temporis perdidiſti?
An nulli detraxiſti, neminem offendiſti.
An nunquam iratus nunquam impatiens extitiſti:
An omnes malas, acerbas, impuras cogitationes repuliſti?
An quod heri ſtatueras tibi faciendum aut cauendum, feciſti hodie, aut cauiſti?

Si quæ grauiora ſunt rixarum, periuriorum, furtorum, ebrietatis, libidinis & luxuriæ peccata, in memoriam facilè reuocabit conſcientia; modò illa loqui permittatur, non diſſimulabit has animi labes; producet in medium hæc monſtra, vt plectantur. Conſcientia fideliſſimus eſt antigrapheus noſter, à Deo aſſignatus, qui, quotieſcunque poſtulatur, rerum à nobis geſtarum commentarium producit. Ita pars tertia examinis veſpertini hoc præcipit: EXPENDE QVID PECCARIS.

a *Ad Gal. ca. 6. v. 7.*

§. IV.

PRiorem illam ordine naturæ ſequitur hæc quarta pars: PECCATORVM VENIAM PRECARE Formulę, quibus & anteacta deprecemur, & futura conſtituamus, hæ ſunt.

O inexhauſta Miſericordia, ignoſce mihi quicquid hodie peccaui contra te. Ego omnes offenſas huius diei, & totius vitæ meæ, in abyſſum miſericordiæ tuæ depono, & per mortem Filij tui te precor, ô Deus, dimitte mihi quicquid vnquam in te peccaui.

Emendationis conſilium & conatus ſic reſtaurandus.

O Æterna Sapientia, Chriſte IESV. firmiſſimè propono, non peccare amplius.

Quarta ergo huius examinis pars eſt, ſupplicium promeritum ab ſe deprecari. *Pœnitentiã itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui* a Ah, quoties toti dies nobis effluunt, quibus nec ſemel quidem recordamur Dei, æquiſſimum prorſus vt vel ſero tandem. ſub finem diei, cum dolore & gemitu vagabunda mens redeat ad Deum. Moyſes Deo familiariſſimus, promittens: *Cumque quæſieris*, inquit, *ibi Dominum Deum tuum, inuenies eum, ſi tamen toto corde quæſieris eum, & tota tribulatione animæ tuæ. b* Quæri vult offenſus Deus, vult & inueniri, ſed ab ijs qui quanta poſſunt induſtria quærunt: inuenies eum, ſi tamen toto corde quęſieris eum, & tota tribulatione animæ tuę. Non ignorarunt hoc purę conſcientiæ amatores. quantis enim lacrimis ſanctiſſimi homines deflerunt næuos non grandes, crimina non ſumma, verbulum imprudentius, molliorem offenſam, riſum leuiorem, copioſiorem cenulam, aſpectum incautiorem, negotium ſolutius curatum, temporis exigui diſpendium, cogitationem tardius expugnatam, ſanctioris operis licet non imperati neglectum, aliaque eiuſcemodi piacula minora. Hinc ille manum, hic linguam, iſte oculum pœnis mulctat grauiſſimis poſt errorem non magnum. Euagrius ſacerdos, ob neſcio quod detractionis verbum ſemel prolatum, dies quadraginta, perdius & pernox ſub dio perdurauit. Euſebius monachus ob oculos in agricolarum opus euagatos licentius, & hos & omne corpus ſeueriſſimis legibus caſtigauit. *c* Moyſes abbas reſponſum duriuſculũ horribili luit ſupplicio. *d* Maurilius epiſcopus, quod pueri mortem ſacro fonte non pręueniſſet, ſeipſum ſede ſua emouit, & peregrinationis paupertimæ damnauit. Maria Ogniacenſis, in commemorandis veſperi actionibus ſuis, ſi vel minimas noxas deprehendiſſet, acerrimo dolore in eas vindicauit. *e* Timeri vult Deus, etiam ab amiciſſimis. Proclamat Dauid: Timete Dominum omnes Sancti eius. *f* Iniuriæ Deo illatæ, etiam minimæ, dolore non perfunctorio expiandæ ſunt: ex imo pectore trahatur gemitus, quo peccatum abolere cupimus. Placari ſe ſinit Deus, ſed *tota tribulatione animæ*. Regis vatis monitum eſt: Et in cubilibus veſtris compungimini. *g* Niſi dolor de diurnis lapſibus conceptus pungat animũ atque fodiat, vanus eſt, & obtuſus ſine mucrone gla-

gladius, non penetrat saxeam mentis duritiem. Tale sequetur CRAS alterum quale præcessit HODIE, sic multa agendo nihil proficimus, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. *h* Dolor de offenso Deo sincerus & pungens, non solum noxas præteritas delet, sed & cauet futuras: Satis est, ait, lapsum esse, tu iam prouide, ne lapsu repetito gemines malum: attende tibi ne posthac tanti emas pœnitere. Nota vox Caligulæ, cum occidendum iuberet lentius torqueri: *sic fieri, vt mori se sentiat*. Idem & huic Dolori esset imperandum: *sic punge, vt sentiat se peccasse*. Idcirco non semper satis erit dolere, nisi & sentias vnde plus doleas. Adiungendus erit quandoque comes Dolori, afflictatio voluntaria. Fecerunt id integerrimæ vitæ homines. Fuit, qui vbi deprehendisset vesperi crebrius se verbo lapsum, dentibus linguam acrius commordendam obijceret. Germanis verbum vetus est: tu suauius digitum admordeas, quam hæc talia lingua effutias. Fuit, qui errores suos, quos noctu obseruasset, flagris expiaret, & pœnam hanc ad delicti modum attemperaret. S. Agathon vt silere disceret, ipso triennio lapillũ ore versauit. S. Ignatius Loiola circa initia sanctioris vitæ, contra risum sic dimicauit, vt quoties per diem se risisse numeraret, tot sibi plagas ante somnum infligeret.

Non satis est, mi homo, vt tuus ipse sis accusator, & testis, & iudex nisi sis ipse tuus & carnifex. Multi sunt errores, quos etsi defleas, eosdem tamen facillimè repetes, nisi & punias. Eius genij est Caro, vt vbi aliquid furtiui mellis gustarit, ad furtum identidem redeat, nisi flagellata discat deinceps nolle furari. Mos erat priscis monachis, si quis silentij leges violasset, triduo sine mēsâ simul ei prandium & cenam (sed post quam non sunt lauandæ manus) hoc est panem cum frigida apponere. Nimirum tacere citius non discit incontinens lingua quam ab hoc pharmaco.

His insuper afflictationibus voluntarijs, offenso Deo facilè satis facimus, & fauorem illius ad ampliora emeremur. Parum habet obsequij & meriti, quod ab inuito, quod à coacto fit, Honestum voluntarium est: admisce illi pigritiam querelam, tergiuersationem, metum; quod habet in se optimum, perdidit. *i Voluntariè sacrificabo tibi k.* Hoc nomine Daniel vates se suasque preces mirè Deo commendauit. Nam & Angelus recreando illi submissus: *Noli*, inquit, *metuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum vt te affligeres in conspectu Dei tui exaudita sunt verba tua:* impetrasti quod rogabas, quia precibus rogasti armatis. Suauissimus Deus facillimè se sinit expugnari, si preces armentur ieiunijs, alijsque corporis castigationibus. Infantulus si lacteum fontem à matris vbere, signo solum aut plaudentibus manibus poscat, sæpe fert repulsam, nam subinde aut negat mater aut differt, at si ploratu & contentiosis lacrymis agat, ac seipsum affligat flendo, non continent se diutius materna viscera, iubent dari quod sic flagitat. Ita fere nobiscum bonus Deus solet agere. Optimę sunt preces illæ Domine, da mihi constantem patientiam. Mi Domine largire donum Castitatis. Da, ô Deus, victoriam in hoc prælio. Amem te, mi bone IESV. O Christe, fac me mitem & humilem. Optimi desiderij sunt hę petitiones, sed si solis constent verbis, interdum repulsam, frequenter dilationem patientur. Suos Deus impensissime amat, tunc autem maxime, cum cernit eos sponte afflictos. Hinc illa tam crebo imperata: *l affligetis animas vestras. Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis. Si vouerit & iuramento se constrinxerit, vt per ieiuniũ vel ceterarum rerum abstinentiam affligat animam suam &c.* In quę verba Origenes: O mira, inquit, festiuitas! dies festus vocatur animæ afflictio. vide ergo si vis diem festum agere, si vis vt lætetur Deus super te, affige animam tuam, & humilia eam: non ei permittas explere desideria sua, nec concedas ei lasciuiis euagari: cum enim afflicta fuerit anima & humiliata in conspectu Domini, tunc repropitiatur ei Deus. Ita omnino solet optimus Deus; sibi charissimos in deliciis non nutrit, sed assidue mergit dolorum & amaritudinũ mari. Ergo, cui animus est dolore peccata expungere, serio doleat, & vt sentiat se dolere, vltro subinde addat, quod fodicet refractariam Carnem. Videat reus ad hoc tribunal consistens, vt gemitibus, suspiriis, lacrymis, quandoque & flagellis, aut aliis ad institutum aptis suppliciis, quibus hic decernendis proprius locus est, labes animi expientur: hoc agat vnice vt

cum

eum Deo suo in gratiam redeat, & offensum placet, quacunque de seipso sumpta vindicta: non expectet vltorem Deum, sed voluntarijs pœnis seuiora supplicia deprecetur. Nec prius in dulcem declinet lumina somnum, quàm Deum & cælites ex offensis propitiatos sibi habeat atque reconciliatos. Et hæc quarta pars huius examinis ? PECCATORVM VENIAM PRECARE.

a *Act. c.* 8. *v.* 22.
b *Deut. c.* 4. *v.* 29.
c *Theod. in Hist. SS. PP. sect.* 4.
d *Cass. l.* 7. *coll. c.* 27.
e *Iac. de Vitr. l.* 1. *vitæ illius c.* 6.
f *Ps.* 33. *v* 9.
g *Ps.* 4. *v.* 5.
h 2. *Tim.* 3. *v.* 7.
i *Sen. ep.* 66.
k *Ps.* 52. *v.* 8.
l *Leu. c.* 16. *v.* 29. *&* 31. *& c.* 23. *v.* 27. *&* 29. *Num. c.* 29. *v.* 7. *& c.* 30. *v.* 14.

§. V.

SEquitur vltima: EMENDATIONEM QVAM MAXIME SERIAM PROPONE. Vis omnis & efficacitas nocturni huius iudicij, non in audiendis testibus sita est, sed in sancta erubescentia, in dolore legitimo, in seuera sui ipsius vindicta, in solerti culparum castigatione, in generoso animi proposito, non deflectendi amplius à vero rectoque tramite Virtutis. Hic quisque cor suũ dirigat in viam rectam: statuat apud sese, alius esse alijs atque alijs diebus, & in eam rem, pœnam, sibi sanciat, si, quę rectè proposuit, tardius aut nunquam exequatur. Deprehendit quis forsan hodie minus pudicum oculũ, magis effrenem linguam; illi pudicitiam, huic silentium imperet, in vtroque membro nimiam libertatẽ castiget. Fuit fortasse alius quis in precibus somniculosus aut vagus, ad fabulas attẽtus & vigil: somni & cibi plus æquo liberalior, stipis erogandæ parcior: forsan obedire iussus non paruit, silere monitus non tacuit, ad meliora instructus non audiuit, ad diuina cogitanda incitatus, fastidiuit: iam ergo apud animum suum decernat, in precibus vigilare, aure surda fabulas & quicquid est obscœni colloquij transire; somnum & cibum ad dimensum sibi dare; stipem liberalius erogare; negotium salutis contentius curare, æterna præ his fluxis auidius aspirare. Quod si Atheniensem se esse obseruet, qui semper decernat, nunquam faciat quod decreuit, mulctam etiam addat, & à seipso pœnas exigat. Ita duo iuuenes illi Beatissimæ Virginis matris Sodales fecere, qui ante quindecim annos literis atque Virtuti nauantes, examen conscientiæ hunc in modum instituerunt. Ille quidem prior in minimas etiam labeculas securè vindicauit, nec sibimet ignouit, nec timidam censuram exercuit, rigidus in se testis, & accusator, & vindex. quotquot enim noxas in pugillares suos referebat, tot sibi reo colaphos infringebat generosa manu. O dextram heroicam, & prę ambusta illa Sceuolę robustam! Nam nisi Mutius spectatores habuisset, ad ardentem foculum dextram non rapuisset; iuuenis ille quia solus & sine teste, suam in se manum armauit, spectatores habere meruit & laudatores superos Diuosque omnes. Idcirco Poeta, suum illud de hoc verissimè prounciarit:

Ille dolet verè, qui sine teste dolet. a

Alter, huic non multum impar, quoquot vana seu otiosa verba per diem proximum excidisse sibi annotasset, tot terræ fixit oscula, simul & minatus sibi suæque dicacitati Virgilianum illud:

Post mihi non simili pœnâ commissa luetis.

Et; redeas modò, aiebat ipse secum, cum tot lingue delictis, non ea os tantum, sed & tergum sentiet. Hoc est seipsum gloriosè in triumphum ducere pompâ non magnâ. Addo & tertium, si libet audire. GER. Totus iam auris sum. POL. Miles fuit, qui in pessimam iurandi, & quod huic vicinum, peierandi consuetudinem deflexit: tandem adducto in consilium animo, sic ipse secum loquebatur: Vide, animam venalem circumfers, & mors tibi in oculis semper est; quocunque stes loco sepulchrum tuum calcas: vel vnius tantum glandulæ sibilus te tangat, & totum hoc egisti, MORI. At quo ires si sic obires in tanta viuendi, iurandi præsertim & peierandi licentia (ô bonam conscientiæ propriæ accusationem!) quid anima tua fieret? Agedum, legem tibi figo? quam aut violes nunquam, aut illico violatæ des pœnam, Lex hæc erit, Nunquam in posterum iurare: aut terram toties osculo salutare,

ſalutare, quoties iurare contigerit. Et hanc ego legem, ſi vir, ſi miles ſum, ſanctiſſimè ſeruabo, ita me Deus amet, & hoc meum decretum fortunet ac firmet. Sed audi obſecro rei euentum admirabilem. Conflictus inſtabat cruentus & atrox, nec niſi multorum ſanguine finiendus. Concurrunt tandem acies geminæ, & ſuas quiſque vires in altero experitur illi cominus acriter inſtare, iſti haud timidi reſiſtere, inter quos & noſter hic miles fuit. Volant vtrinque glandes ferreę, incerti ictus, vulnera improuiſa, vtrinque cædes & funera plurima. Inter hæc miles ille, quem dixi, legis ſuæ immemor, deuotiones peſſimas deprecari, diris hoſtem omnibus execrari, omnia demum alia contra animi ſui propoſitum & dicere & agere. Et en, in ipſo prælij ardore, legis à ſe latæ recordatur, nec differt aut deliberat, ſed mox pronus ruit in terram toto corpore, & matrem ſuam oſculatur. Dum hoc facit, glans ignita ferrea ſupra tergum iacentis volat, ictu certiſſimo traiectura ſtantē, quem iacentem impunè tranſijt, & ſine omni noxa. Non multo poſt prælium inde diremptum, ille ſaluus è cruento campo digreſſus: & narrauit ipſe, & ab aliis narrari audijt quod in ſe obſeruaſſent: Deū etiam miraculi prouidentiſſimum auctorem veneratus eſt, hancque ſibi legem æternam eſſet voluit, vt toties pronus in terrā rueret, eamque lingua lamberet, quoties lingua peccaſſet. Factum egregium, & conſcientię probum examen. imitari poſſumus, imo debemus, aut cœlum fugimus. Nam Paulinum illud æternum & inconcuſſum manet: Quod ſi noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. *b* Iudicis autem eſt, non tantum abſoluere, ſed & damnare, & mulctam dicere. Accuſatores & teſtes ridiculi ſumus, niſi ſimus & iudices in noſmetipſos, & plectamus quicquid malè delirauimus. Vtique vtiliſſimum eſt, & emendationis ſeriæ principium, pro noxarum modo & numero, etiam pœnam iniungere. exemplum nobis poſitum ſit huiuſmodi, mulctam ſibimet irrogantis.

1. Orationem dominicam & Angeli ſalutationem iam quinquies recita.
2. Pſalmum quinquageſimum (Miſerere &c.) paſſis brachiis, & lentè, mox pronuncia.
3. Precum hodie ſegniter omiſſarum neglectum, nunc compenſa.
4. Ob tale delictum iam toties repetitum, cœnâ ſemel abſtine.
5. Carnis petulantiam, aut nunc flagro, aut cras mitiga cilicio.
6. Grauiora meritus, terram nouies oſculare, & ſepulchrum cogita.
7. Quia famę aliorum detraxiſti, nunc tuæ detrahe pecuniæ, & tot ſeſtertios cras in ſtipem expende.
8. Pro ijs quos offendiſti hodie, craſtina tot preces perſolue.
9. Inter tot oculorum, linguæ, aurium, cordis & operis noxas, confeſſionis & Euchariſtiæ ſacramenta, ad illum aut illum diem repete.

Hæc verò in ſpecimen duntaxat propoſui monſtrandę rationi, quâ quis ſeipſum vt reum ſuo bono puniat, ſi quidem proficere cupiat ad virtutem. Alia atque alia pro grauitate aut numero culparum, aliis atque aliis diebus ſibi quiſque imperet. Ita quinque ſunt partes, vt iam demonſtratum eſt, veſpertini huius iudicii.

1. Age Deo gratias.
2. Pete lumen à Deo.
3. EXPENDE QVID PECCARIS.
4. Peccatorum veniam precare.
5. Emendationem quam maxime ſeriam propone.

Sed quæſo te, Gerarde, dic etiam tu aliquid, vt duo ſimus: nolo mihi tradas omnes loquēdi vices. GER. Si ita vis, Polychroni, loquar equidem, ſed contra te. multa hic habeo obducere. Examen conſcientiæ multa ſunt quę ſuadeant, neque id nego, ſed æquè multa ſunt quæ impediant. Sit hoc genus ſacri ſtudij vtiliſſimum, ſit omnino neceſſarium, quam id autem multis ſit factu difficile, facilis coniectura eſt. POL. Age, Gerarde; aduerſare quantum placet; oppoſitionum plauſtro non terrebis.

a *Martial. l.1.epigr.ep.30.*
b *2.Cor.c.11.v.31.*

CA-

CAPVT VII.

Examini conſcientiæ obijci ſolita diluuntur.

GER. Optimè te dixiſſe affirmarem, ſi ad examen conſcientiæ inſtituendum, tantum mihi ſemper otij eſſet, quantum animi. POL. Itane vero, Gerarde, tam occupati ſumus tam non vacat, parare ſe cœlo? Et quis noſtrum æque multis diſtrictus eſt, atque fuerat rex Dauid? & tamen media nocte ſurgebat, ſingulis noctibus conſcientiam excutiebat, ſepties de die preces fundebat. Sunt hodieque optimates, principes, reges, qui quotidie veſperi multum temporis huic curę impendunt. Illis hoc tempus ſupereſt; & nobis deſit? præ illis nos in otio ſumus, & vacamus. Et quod illud negotiorum aut occupationum genus tam varium ac multiplex, vt ante ſalutem animi curandum ſit? Et quamuis tempus deforet ad petendum cordis ſui ſecretum veſperi, pars tamen ſtudijs potius alijſve negotijs detrahenda eſſet, quam omittendum illud Adeo vilis eſt nobis animi ſalus? ecquid ei minus demus? pretioſiſſima gemma eſt Fama bona, at ſi hanc retinere non poſſim niſi velim perdere conſcientiam, dico libere; abi Fama, abi, abi: mea mihi carior eſt conſcientia. Et hîc illud Annæi libenter exaudio: Nemo, inquit, mihi videtur pluris ęſtimare virtutem, nemo illi magis eſſe deuotus, quam qui boni viri famam perdidit, ne conſcientiam perderet. *a* Vere magnum & maius bonis omnibus eſt TRANQVILLITAS ANIMI. Tranquilla conſcientia eſt, inquit Bernardus quę omnibus dulcis eſt, & nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiam & quibus poteſt ad beneficentiam. *b* Huic comparandæ, non ego partem horulę libens quotidie impendam? Abite litteræ, ſi non poſſim eſſe doctus, niſi ſimul ſim impius, Abite. Quid mihi cum Grammaticorum libris, quando meæ conſcientiæ librum inſpicere oportet? illi de litteris, accentibus, ſyllabis, diſpunctionibus altercantur, iſte me vitijs docet obſiſtere. quid mihi ſyllabarum enarratio, verborum diligentia, fabularum memoria, quid verſuum lex ac modificatio, ſi meipſum ignorem? Quid mihi cum hiſtoricorum, poëtarum, philoſophorum libris, qui non raro vana, ridicula, ſpinoſa, incerta, falſa, obſcæna propinant. Procul ô procul omnes hos codices, ſi propter illos conſcientiæ meæ liber ſit negligendus. Quid mihi medicorum, quid iuriſconſultorum aut theologorum volumina, ſi nequam conſcientiæ tuæ inextricabile volumen quotidie inſpicere: illa alia febrim pellere, aut litem componere, aut religionem propagare me docent, at vero hic conſcientię codex docet me qui meipſum noſſe poſſim, & melior fieri. Clariſſimè de hoc Bernardus: Vnicuique, ait, liber eſt ſua conſcientia, & ad hunc librum diſcutiendum & emendandum omnes alij libri inuenti ſunt. Anima vero cum de corpore egreditur, nullum alium librum præter librum conſcientiæ ſecum poterit portare, atque in illo cognoſcet quo debeat ire; vel quid debeat recipere, Ex his quę ſcripta erunt in libris noſtris, iudicabimur. *c* Illos ergo aliorum ſcriptorum libos reijcere non debeo, ſed hunc quem Deus ſcripſit in corde meo, præferre. Ergo cedant alij, cum iſte mihi legendus & corrigendus eſt.

a *Sen. epiſt* 81. *circa med.*
b *Bern. c.* 21. *de int. dom.*
c *Bern. lib. de conſc.*

§. I.

GER. Legendum hunc librum non nego, ſed legendum in quiete, procul turbis & ſtrepitu. At impediri multos & turbari ſępius, facile crediderim, & ego id domi meæ ſatis experior. POL. Quæ demum hæc impedimenta, quæ turbæ? Si conſcientiæ ſit locus, vt plurimum aut fabulę nos impediunt, aut ſomnus, nam ita quidam cenare ſolent, vt menſam inter fabulas claudant, vbi fabularum ſatis eſt iamque ſomnus inuitat, & ocelli nictant ac clauduntur, tum vero rectiſſima via itur ad lectum. Hic raptim vnoque tractu diffibulatur thorax, volat collare, excutiuntur pedibus ſoleæ, fluunt reliquæ veſtes omnes, ita denique excuſſis abiectiſque lacinijs, vno ſaltu lectus inſilitur, operitque ſuum Curtium mollis hic & plumeus hiatus. O feſtinationem alibi malam, hic peſſimam! quis ita ad ſcholam vti ad menſam, ad templum vti ad lectum, ad laborem

borem vti ad soporem properat? an non prius figendi humi poplites, cœlo manus attendendæ, preces ad Deum fundendæ, elapsæ diei acta omnia repetenda sunt? ita bestiæ somnum ineunt, vt vbi notum cubile obtinent, primo ingressu terræ affundantur, membrisque proiectis, corpore toto somnum admittant. Vincere has debet, qui homo esse vult, ne dicam Christianus, Catholicus; Religiosus. Somnus licet vrgeat ac inuitet blandissimè, moram tamen is ferre (& pati imperium potest, diurna licet fatigatio lectum monstret, & quietem anhelet, illa tamen ad horulæ partem dilata non succumbet.

§. II.

GER. At difficilis est lucta contra blandientem somnum? fatigato protracta quies, crux est maxima. POL. Sed obsecro cogitemus, mi Gerarde, quotiescunque serus nobis obtingit vesper, adstare tutelarem Angelum, adesse cæli Reginam, Christum ipsum in aurem dicere illud: *Non potuisti vna hora vigilare mecum*? Tunc has voces audies, & in lectũ ac somnum corrues? Angelum custodem cõtemnes, Domini matrem repelles, Christum monentem negliges? Itane non possis vigilare, non dicam hora vna, sed parte horulæ vel vnica, cum tuo & in gratiam tui Angeli, tuę dominæ, tui Principis, imo in gratiam tuam, tuique animi? Quin ergo in teipsum excandescens his temet ipse verbis alloqueris: Excute noctẽ dormitator; caussa tibi dicenda est; adesdum, iudici te siste; præteritæ lucis facta, dicta, cogitata tecum expende; differ paullisper somnum: libellos profanos remoue; fabellas inutiles abrumpe; cum Deo colloquere, diuina beneficia recole, noxas tuas inspice, & ingemisce, emendationem promitte. Nisi tecum ipse sic egeris, vere dicere proteris cum Tito, imo verius quam Titus: AMICI DIEM HVNC PERDIDI. multum enim perdit, imo perdit omnia, qui nunquam ad calculos sedet, cui ratio expensi & accepti non constat: multum perdit, qui quod lucrari potest negligit, multum perdit, qui debita cum potest, non dissoluit. Talis omnino is est qui dies, & menses, & annos ita traducit, vt ephemeridas & diaria sua raro, & non nisi hallucinante & conniuente oculo inspiciat, qui quotidie plurimum delinquit, nihil dolet de delictis, beneficia plurima accipit, nec gratias agit pro acceptis, plurimam ad exercendas virtutes occasionem habet, nec hanc arripit, nec illas acquirit, stertit ad commoda sua, in perniciem suam vigilat. Tale qui omnino examen conscientiæ est; ephemeris est & diarium vitæ, in quod redigenda sunt omnia quæ facimus, loquimur, cogitamus: codicillus est tam peccatorum quæ ipsi committimus, quam beneficiorum quæ à Deo accipimus; stimulus & instrumentum est ad omnem virtutem aptissimum. IS vero nusquam est, qui raro domi suæ est: facultates perdit, qui conficiendas rationes negligit.

§. III.

GER. Hominis conscientiam suam fugientis & somniculosi personam cœpi agere, hanc sustinebo, dum missionem dederis, Polychroni, ex hoc theatro. Vis vt ignauorum pulcherrima dicta congeram? tuum erit ea dissoluere. POL. Placet; audiamus. Sed verbis, Gerarde, Vapulabis prædico. GER. Non recuso. vapulem ego modo alij sentiant. POL. Ergo; hoc dico: Vesperi domi tuæ sis, in teipsum descende; inquire in teipsum, rationes collige & dispunge. GER. Vellem, modo possem. POL. Pigrorum hic clypeus est. Sed tuas tibi voces reddo: posses modo velles, *Nolle* in caussa est *non posse* prætenditur, quid enim? occupationes impediunt; at hæ differri possunt. negotia remorantur? vix hæc tanta erunt, vt horæ partem tibi non relinquant. GER. At tot preces nimium sibi temporis petunt: POL. Si somno, si desidiæ, si sphæristerijs, si confabulationibus, si discursationibus, si iocis, lusibus, sympotijs temporis partem subtraheremus, esset quod animo, quod huic examini, quod Deo daremus. GER. At quandoque imperium heri aut iussa patrisfamilias obsistunt. POL. Fac quod iuberis, sed hoc non omitte: Dei iussa potiora sunt quam hominum GER. Domesticis parendum est. POL. Pare illis, magis tamen, & ante omnia Deo. GER. At socij quietem obturbant. POL. Tu tibi pessimus es socius. quod si socius hic velit esse frugi, nemo intercedet. Hic ego penè idem insusurrem tibi quod olim Diogenes iuueni se secum loqui affirmanti, tacite in-

te ingesserat: Vide ne cum malo homine loquaris. GER. At turbę domesticę mea me agere non sinunt. POL. Inter ipsas turbas, in medio vrbium fremitu breuis tibi solitudo quærenda est: animus sibi sit intentus, & nulla vox te tibi excutiet; omnia licet foris resonent, dum intus nihil tumultus sit, dum inter se vagæ cogitationes non rixentur. nam quid prodest totius regionis silentium, si affectus fremunt? GER. Commodus locus deest. POL. Non multum ad hoc locus confert, nisi se sibi præstet animus, qui secretum, & in occupationibus medijs, si volet, habebit. GER. At vnde mihi cera vel seuum? candelæ desunt. POL. Huccine rerum deuenimus, vt etiam noctem accusemus? in tenebris teipsum melius reperies, & sincerius iudicabis, vt olim Areopagitæ. GER. At tempus est eundi cubitum, & lectus iam vocat. POL. Responde tu, post horæ partem te venturum, modo tibi esse quod cum Deo transigas. GER. At somnus inuitat. POL. Excute somnum, & caue venientem annuentibus oculis excipias. GER. Obrepit incauto. POL. Recte dicis incauto. cauere hunc posses & vincere, si velles. GER. At oculos ex insidijs inuadi, & reluctantes claudi. POL. Parua hic lucta est, vbi hostis ceremonijs tam blandis recipitur. GER. At opprimit me, terræ affundit. POL. Nimirum cedentem ipsi & volentem vinci. Si vir sis, surges, stabis, in genua procumbes, ambulabis, pectus tundes, suspiria duces, de debitis soluendis, de noxis eluendis cogitabis, non de somno, non de lecto, nisi de eo qui apud inferos damnatis sternitur è flammę purpura.

§. IV.

ET quæso quæ illa temeraria securitas, & exitiabilis socordia est, cubitum facessere & somnum capere cum lethali peccato: Satius esset noctem illam insomnem ducere, aut virulentissimam viperam ad dormituri latus applicare, quam ita in stratum se abijcere, vt si somni soror Mors lectum inuadat, à somno transeundum sit ad vigilias, sed ærumnosas, sed tartareas, sed æternas. Ah audax & temerarium hominum genus!

Mirabatur Augustus Imp. olim, equitem Romanum ducenties HS. hoc est, quingenta millia philippicorum. *a* debuisse, & dormire potuisse: adeo illi creditorum voces somnum non rumpebant. Quare, vbi suppellex mortui, voci præconis & hastæ subiecta est, ex omni ea Imperator solum sibi emi voluit ceruical, cui consuesset indormire tantus debitor. *b* Et quęso quodnam ceruical, quinam puluilli sunt isti, quænam hæ culcitrę, quę hominem post contractam, nec prius deletam lethalem noxam securum iubeant somnum ducere, nisi extrema salutis incuria, cæli obliuio, inferorum irrisio, mortis incogitantia, impia denique vitæ securitas, & Numinis contemptus? Hæ sunt illæ culcitræ, puluilli quibus indormiunt, qui conscientia per diem læsa, nec per nocturnam pœnitentiam sanata; plumis sese immersos sepeliunt, & soporem in altissimam lucem deducunt. At hoc cum Deo ludere est, & cœlo per iocum valedicere. Neque tamen interea talis à conscientiæ stimulis & vulture cor fodicāte penitus liber aget: recursabunt subinde domestici testes, & à suis conscientia furijs infestabitur, quibus quidem subinde se subducere, eas tamen nunquam poterit omnino effugere, nisi per vnicum & summè necessarium hoc amuletum, vespertinam conscientiæ censuram. Pulchrè & vere Minucius Felix contra idololatras differens: Apud nos, inquit, & cogitare peccare est: Vos, conscios timetis, nos etiam conscientiam solam, sine qua esse non possumus; neque enim conscientiam suam decipit, qui fallit alienam. Et ô felicem illum qui eam sic tractat quotidie, vt nec aliorum elogia desideret, nec monitis egeat aut reprehensionibus, dum eam factis mereri laudem conatur, quam etsi ab alijs non impetret, à conscientia tamen nunquam non obtineat, dumque ijs seipsum obiurgationibus vrget, quas etsi ab alijs non audiat, hę tamen occultæ ad emendationem sufficiant. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.*

a *Sen.* 500000. *philip.*
b *Marcrob. lib. 2. Saturn. c.* 4.

§. V.

GER. At si quis diem optime expenderit, & nihil nęquorum reperiat? POL. *Si dixerimus, quoniam peccatū nō habemus, ipsi nos seducimus, & veritas nō est in nobis.* a Nemo no-

ſtrum non peccat, neque enim eſt homo qui non peccet,*b* homines ſumus. Septies in die cadet iuſtus, & reſurget. *c* Verum ſit ita, nullos die aliquo nęuos tibi videaris contraxiſſe, non tamen ideo ſuperfluus hic labor, qui eo ſuſcipitur, non vt ſemper reperias culpanda, ſed ne reperias. GER. Sed ſicut ſtultitia, eſt venatum ducere inuitos canes, aut inuitos boues plauſtro inducere, quemadmodum nauſeanti ſtomacho cibum obtrudere non expedit, ita hic prorſus putem, minimè ſuccedere quod à nolentibus extorquetur. quid in nauſea & faſtidio vexanda conſcientia? POL. Etiam ij qui mari ſe credunt, nauſeant, & euerſi ſtomachi tributum fideliter mari pendunt, neque tamẽ ceptam viam deſinunt; progrediuntur, & ſpe contingendi portus ſolantur ſtomachum, contemnunt nauſeam, Virtutis eſt euictis faſtidijs inchoatum opus pertexere. Triumphat diabolus ſi eam inducat nauſeam; vt à precibus abducat. Nondum precari didicit, qui tædio cedit. Quod reſiſtentem fatigat, vincenrem coronat. *d* GER. At ſubinde ingens & monitorum impatiens obrepit tædium. POL. Vincendum eſt, & illud prius excutiendum quàm conſcientia. Si precari nolis, niſi voluptatem inde trahas, & velut mel lingas, multi quandoque dies ſine precibus abibunt. Si veſperi plura non poſſis, dic corde, & ex animo: Deus propitius eſto mihi peccatori. Aut, Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam; deinceps ero alius, ô mi Deus. GER. Sed quid opus præterita in mentem reuocare? quæ quidem retro ſunt obliuiſcens, inquit Paulus; ad ea verò quæ ſunt priora, extendo meipſum. *e* POL. Quàm hoc argutè! vana eſt, fateor, pręteritorum memoria, ſi nulla eis, aut eis fieri poſſit medicina. Hic verò errorum cum dolore meminiſſe, eſt errores tollere. An non ſapientiſſimè Seneca, de quo iam ſuprà: Hoc nos, inquit, peſſimos facit quod nemo vitam ſuam reſpicit quid facturi ſimus, cogitamus, & id raro: quid fecerimus non cogitamus, atqui conſiliũ futuri ex præterito venit. GER. At pauci ſunt, puto, qui quotidiana hac cenſura ſe notent, & peractum diem ad calculos reuocent. POL. Vox iſta, PAVCI, tantum abeſt vt hic terreat, vt etiam animet. Quoties proclamat Chriſtus? Arcta eſt via ad vitam, & PAVCI inueniunt eam. Præſtat cum paucis cælo recipi, quàm cum plurimis perire. GER. At durum eſt, ſeipſum reprehenderee, & reprehenſum inſuper pœnis coercere. POL. Durum ſit; at pulchrum eſt & vtile, & via recta ad vitę ſanctimoniam. Vis eſſe ſanctus? Circa tuam vitã eſto auſterus, circa alienam autem benignus & mitis. Ignoſce aliis plurima, tibi nihil. Sed diſcuſſæ videntur pigrorum voces & querelæ. Ignauorum perſonam, Gerarde, inſigniter egiſti, dignus cui lucra, perſoluam. Supereſt videre, quo fine conſcientia ſic vrgenda, aut quo potiſſimum in examine conſcientiæ animus ſit attendendus.

a 1. *Ioan. c.1. v.8.*
b 2. *Par.c.6.v.36.*
c *Prou.c.24. v 16.*
d *Bern.c.29. de int. Dom.*
e *Phil.ca.3.v.13.*

CAPVT VIII.

In examine conſcientiæ quo potiſſimum colliueandum. & quanta humanæ voluntatis ſit inconſtantia.

LAmiis aiunt exemptiles eſſe oculos, quo tunc primum fronti inſerant, cum foras prodeundum eſt. Lamias, Gerarde, ſæpe imitamur, & domi noſtrę ad noſtra vitia malumus carere oculis, quàm ea cernere, & dolere: at vero cùm ædes alienæ ſunt penetrandæ, cũ vitia non noſtra ſeſe offerunt, tunc tales fronti oculos imponimus, vt ſuos videri poſſit mutuos dediſſe ſerpens Epidaurius. Hic tam promptè vitioſitatem alienã damnamus, quã callidè excuſamus noſtram. Vitia noſtra quia amamus, defendimus, & malumus excuſare illa quam excutere. Quid culpis vana, nomina prætteximus, miſeri, & deformitatem noſtram augemus, elegantiam affectando inconſtantiſſimi. Homines ſumus, miſerijs, defectibus, vitijs ditiſſimi. & hoc vno nomine vere miſerabiles, quia non tantum vitioſi, ſed & in vitijs cernendis cæci ſumus, plurimaque lippis oculis tranſimus quæ ſtirpitus ſunt euellenda. Oculatam hanc cæcitatem emendat EXAMEN CONSCIENTIÆ, ſi eo quo debet inſtituatur fine, qui fere triplex. Primus vt culpa-

culparum numerus decrescat, fiátque ex multis defectibus pauciores, & paulatim nulli. Alter, vt errores antea magni transeant in minores, & sensim, quantum id fieri potest, in nullos. Tertius ne semper sint eidem: eamdem enim culpam iterum iterumque ac sæpius repetere, eodemque luto hærere, magnæ socordię argumentum est. Hîc Gerarde, hîc Rhodus, hîc saltus; hoc opus, hic labor, vt non solum VELLE nostrum, sed & FACERE vires habeat. Sæpe multa proponimus facturos, aut opus inter obliuionem & tædium subinde breui euanescit.

§. I.

Vult & non vult piger, inquit Salomon. Nouum hoc auditu, & quod vix capi possit. Si enim vult, & quomodo non velle affirmatur? quod si non vult, qua ratione velle asseritur? Hieronymus eleganter in hæc verba disserens: Imperare vult, inquit, cum Christo, non subesse pro Christo; præmium amat, non prælium. Vult ergo desidiosus ille, victoriam sine prælio, coronam sine certamine, sine lucta præmium, sine sudore gloriam. Vis, ô bone (te compello, qui nunquam te talem geris, qualem promittis) vis cælo admitti? Volo. Vis pecuniam non tuam reddere? Non possum. Rectiùs dixisses, Nolo. Vis beatis adscribi? Volo. Vis vitiis finem imponere, precandi occasiones fugere? Volo, sed nondum. Vis vitam immortalem auspicari? Volo. Vis palinodiam canere, & ereptam famam restituere? Non audeo. Vis Christo placere? Volo. Vis inimico parcere? Nec possum, nec volo. Vis virtutes adipisci? Volo. Vis adipiscendis illis neruos intendere, industriam omnem adhibere? Nimis hoc operosum est. En tibi, vult & non vult piger, simillimus Balaamo sic optanti: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. *a* Improbus erat Balaam, proborum tamen obitu decedere volebat: in vitijs vitam agere, cum virtute mortem obire cupiebat. Perinde vt ille qui olim interrogatus, vter esse mallet, Crœsus an Socrates? In vita, inquit, Crœsus, in morte Socrates. Vult & non vult piger; finem optimum, non item ea quæ ducunt ad finem. Deus per Isaiam de his grauissimè questus: Me etiam, inquit, de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt, quasi gens quæ iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant me iudicia iustitiæ, appropinquare Deo volunt. *b* Sed nolunt cum labore, sed nec vitia, quibus assueuerunt, deserere volunt. Hoc verè & velle & nolle est. Tu, quisquis hanc notam subire non vis, esto firmus in via Domini. *c* Sed Scholasticæ inconstantiæ clarum paradigma tibi nunc subiiciam, è quo facile erit perspicere, quantum noceat inconstantia in corrigendis moribus, si ea sic obsit in discendis litteris.

a *Num. ca.* 23. *v.* 10. b *Isa. cap.* 58. *v.* 2. c *Eccli. c.* 5. *v.* 12.

§. II.

Cernimus quot annis ab adolescentibus non paucis in studiorum instauratione, toto virium cōplexu disciplinas arripi, chartarum integra volumina, quasi totos Musarum campos exaraturi sint, parari, stilos tantum, calamos sexcentos exacui, aures arrigi, magistros attendi, dicta bibi, dictata scribi, multa extra ordinem notari, lectitari, scriptitari, vigilari, & prope peruigilari, denique tantum improbo labore promitti, vt iures vno die, eademque hora Corinthum peruenturos, tanto discendi œstro percussi ad studium ingrediuntur. Sed vbi labor & opera sensim crescunt, prælectiones geminantur, scriptiones, disputationes, exercitationes duplicantur, vbi magister vel poëmatis condendi hypothesin subijcit, vel orationi struendæ quæstionem proponit, vel suorum auditorum ingenia periclitari, & tentare incipit, & nunc Latinæ, nunc Græcæ, nunc solutæ, nunc ligatæ scripturæ pensum exigit, iubetque suo quemque marte quæ dicenda inuenire, inuenta loco & ordine componere, composita perpolire, tum discipulus in museo domi quærere, hærere, vngues rodere, caput scabere, libellos voluere, reuoluere, nihil reperire, fastidire, proijcere, surgere, testudinem aut chelyn arripere, fides tentare an melius quàm libri respondeant: aut si indoctus lyræ, pilā vel lusorias chartulas promere, numos deponere, calicem ducere, potare, ludere, ridere, dormire, & pro armis virisque canere:

Tityre tu patulæ flertens ſub tegmine plumæ.

Nec corpus leuare, donec clarum manè feneſtras intret,& in lecto pandiculantem oſcitantemque deprehendat. Siccine itur ad aſtra, ô adoleſcentes. hoc ſtudere eſt ? hoc ſudare, algere, vincere? Quid deinde cùm in gymnaſio claſſica canunt ? Muſis magiſtriſque morbos excuſare, pedes, cauput, dẽtes, oculos dolere, negotia prætexere, heros, populares, parentes, ne ferulam ſubeant, adducere, de litteris & progreſſu nihil curare, alia omnia cogitare, imò deſperare. Ita qui primis menſibus Cleanthes omnes & Demoſthenes ſuperaturi videbantur, tertio quarto quinto, & ſequentibus, fracti animis, & luxu abducti, lurcones fiunt, Endymiones imitantur, glires ignauiâ vincunt. Nimirum, aliud eſt incipere, aliud incepto non abire: felix principium ducere, & finem non diſparem ſubiungere. En Gerarde, quàm breui tempore ſcholaſticus hic feruor elangueſcat! Idem in moribus eſt obſeruare. Par enim ferè ratio eſt vitæ & virtutis, piorumque operum & litterariæ palæſtræ. Et quamquam hęc, quę in bonis artibus inconſtantia, ingens detrimentum inferat; tanti tamen non eſt, quanti ea, quæ in bonis moribus. A litteris ceſſare, tametſi turpe adoleſcenti, cuius hoc vnum eſt ſtudium vt ſtudeat, in eo tamen fortunæ Græciæ ſitę non ſunt, non vita, non ſalus, non beata ac perennis immortalitas hic periclitatur. Abſque librorum comitatu viam ad cœlum reperies, ſed non abſque virtute, vitæ ſanctitate, morum innocentia; cuius elegantiam ſi corrumpas, & ab integritate deficias, ſimul ſpem & rem, & omnia perdas. Hic opus conſtantia.

§. III.

VErum, ô quoties optimis deſiderijs turgemus, velut prægnãtes ac fœti copioſa prole? videmur mira parituri, magnam morum emendationem, & ſeriam ad Deum conuerſionem: tandem turpiter abortimus, & auram atque ventum parimus. Statuimus grandia, & nihil fit; promittimus multa, & æquè nihil fit. ſancta ſunt quidem popoſita noſtra, ſed nullum ſortiuntur effectum; proles abortiuę quæ lucem non aſpiciunt, ſed ante partum extinguuntur. Iuramus Deo, hæc & hæc etiam non amplius facturos, ſed breui frigeſcente hoc iuramento redimus ad eiuratas ſordes. Laudatur Iſraelis populus ab hoc facto: Iurauerunt que Domino voce magnâ in iubilo & clangore tubæ, & in ſonitu buccinarum, omnes qui erant in Iuda, *cũ execratione: in omni enim corde ſuo* iurauerunt, *& in tota voluntate ſua* quęſierunt eum & inuenerunt. *a* Iurant multi, ſed non *in omni corde ſuo*: quęrũt Deum, ſed non *in tota voluntate ſua*. damnant peccatum, ſed non *cum exécratione*, nec iſtud ſeriò & ex animo deteſtantur, hinc facilis ad illud regreſſus. Ægyptio tyranno Pharaoni ſimillimi ſumus, hac tanta voluntatis inconſtãtia. Quoties improbus ille ingemiſcens? Peccaui, ait, in Dominum Deum veſtrum, & in vos. Sed nunc dimitte peccatum mihi. *etiam hac vice. b* Sunt qui ſæpius in anno, cõfeſſione piaculari ſe luſtrent, eadem tamen vitia plerumque referant; & illud *etiam hac vice* ſexcenties occentatum, identidem adhuc ingeminenet, *etiam hac vice*. Condonat illis Deus delicta, *etiã hac vice*, ſed illi ad ingenium redeunt *etiam hac vice*. & cõdonatam culpã omnẽ repetunt *vicibus innumeris*. Monuit quidem Pharaonem Moyſes, & : Veruntamen, inquit, noli vltra fallere, vt non dimittas populum ſacrificare Domino. *c* Veruntamẽ fefellit vltrã non ſemel, ſed ſæpius. Monet & nos ſacerdos auctoritate diuina: Veruntamen noli vltrà fallere, vt toties repetita, & quę pridem emendaſſe oportuit, repetas: Ecce ſanus factus es iam noli peccare. ne deterius tibi aliquit contingat. *d*

At nos poſt paucos dies, poſt paucułas ſępe horas, & vltrà fallimus, & noxas ſexcenties condonatas repetimus, milles ſanati, nos ipſos iterum iterumque vulneramus, & quicquid demum nobis accidat, ex integro animosè peccamus. O volubilem rotam, ô globum erraticum humanæ voluntatis! Lunam mutabilitate vincimus, & modo tam nobis promptum eſt *Nolle*, quàm erat anteà *velle*.

a 2 *Paral. c.* 15. *v.* 14.
b *Exod. c.* 10. *v.* 17.
c *Exod. c.* 8. *v.* 29.
d *Ioan. c.* 5. *v.* 14.

§ IV.

INsistendum est cæptis, ne desit manus vltima; vrgenda sunt sanctiora proposita, magnis conatibus agendũ vt in opus exeat, quod pulchrum erat statuere. Clauum per parietem adacturus, non eum semel duntaxat iterumue malleo leniter ferit, sed tamdiu ictus ingeminat, ac toties reducit malleum in caput claui, dum is totus asserem penetrarit, & iam fixus firmusque hæreat. Ita non satis est qualecunque propositum obtinendæ virtuti. Proposuisse, ô mortales, non sufficit; vlterius tendendum est, & proposita persequenda. Parum est statuisse *facere*, nisi cum licuit *fecisse*, constet quod fuerat statutum. Eò spectet quotidianus conatus, vt è rebus omnibus quæ cernuntur, audiuntur, leguntur, cogitantur, maius atque maius in dies eruatur peccati odiũ. Hoc quãto magis creuerit, tanto feliciore incremento se prodet Virtus. Atque vt his vestigijs tenacius insistamus, hoc sibi quisque certissimũ persuadeat, si in libræ lancem vnam mala & supplicia simul omnia, quotquot adhuc ab Orbe condito fuerunt, si egestas, si ærumna carcer, catenę, si cruces, rotę ignes, si membrorum lacerationes, si morbi, dedecus, dolores, si mors, si omnes humanę vitę formidines, si vniuersi inferorum cruciatus, in vnam inquam, lancem componantur: in alteram vero vnum atque vnicum lethale peccatum immittatur, ab hoc vnico, illa prorsus omnia, immani pondere superanda. *a* Eheu! ô IESV mi amantissime! Et nobis tamen iocus est, peccato lethali se obstringere. Parum est cæcos nos appellari; insani sumus, & cum insanientibus furimus. Atque vt nosipsos amplissimè decipiamus, benignè persuademur, ad animi salutem satis id esse, si vel olim ad valetudinem redituros statuamus. Perinde atque si omnia vitæ nostræ momenta nostri sint arbitrij, vt quamdiu libuerit, liceat insanire, & tum demum ab bonam mentem redire, cùm visum nobis fuerit, insaniam desinere. Ah! miseri, quid voluptatis est, sic eruditè falli, & solis se solari propositis, Qui nunc modus peccatorum est, olim & suppliciorum erit.

a *Ita Ludo. Grana. l. 2. Duc. Pecca. c. 3.*

§. V.

GER. Liceat interfari, Bene proponere, & nunquam exequi, aut malè cùm obliuionis, tum imbecillitatis humanæ signa sunt. POL. Verum te dicere, credam, si addas, cum pigritiæ tum malitiæ probra sunt. Aliquid, non negem, boni propositi decerpit obliuio, aliquid imbecillitas hominis & corruptior natura: non minus tamen honestum propositum subuertit pigritia; nequitia vero plurimum. Hinc mensibus, hinc annis singulis eadem atque eadem vitia, sæpe plura & grauiora ad sacerdotis aures redeunt, quia licet benè incipiamus, cęptis tamen desumus, aut nouo languore victi, aut veteri peruersitate.

Apologum tibi recitabo sapienter factum, in nostrorum propositorum vanitatem. Lupo in caulâ deprehenso mortem minatus est opilio. Lupus ad dolosæ facundiæ artes confugiens: Mi domine, inquit, non redibo huc ampliùs, sed & greges tui posthac à me tutissimi erunt, ita promitto, ita spondeo, & fidem meam do. Cui pastor: Non me, inquit, decipies nequissima bestia. & vero tunc non redibis ampliùs, cùm te iugulauero. nimis crebro fefellisti fidem. Et cur ego tibi parcerem, cui non satis est meos agnos & oues in campis lacerare, sed & in stabulum clam subrepere, & sola nocendi libidine fame non vrgẽte, insontes pecudes discerpere. Nunc lues, non parco. Ad hanc vocem lupus? Agnosco, inquit, mi domine vecordiam meam. & quid vis? habes confitentem reum, sed quem nequitię suæ pœniteat ex animo, & patieris, scio, me bonum fieri, deinceps alijs viuam moribus, nec quidquam rapiam, nisi cogente fame. & licet dira me fames coegerit, non tamen nisi septem obolo cenabo.

Motus pastor tam sincera confessione, tamque ampla pollicitatione: Ergo abi, inquit, sed memento te vitam liberalitati meæ debere: vide stes promissis.

Abit lupus; & iam dulcius ei erat viuere, post hanc vitæ factam gratiam. In itinere secum meditatur frugaliorem abstinentiam, & mensam septem obolorum. dumque cogitationibus mersus lentiore passu progreditur, en tibi veruex pinguissimus venit obuiã. O nimiũ potentes illecebræ! quis hic tam lapis sit, vt den-

vt dentes ſaliuâ natantes ſubſtringat? Ergóne, inquit lupus, mihi vltro prandium occurrit? nefas videtur fortunam tam propitiam non ſalutare. Sed qui palpum obtrudam opilioni in ius trahenti? quo nomine hanc culpam purgabo, ſi fidem frangam, ſi fœdus negligam? Ponamus ergo rationes: Iſte veruex nihil valet; ego certè illum non emerim tribus obolis. hoc tantùm triobolare eſt prandium. itaque prandere nõn differo. mox veruecem inuaſit, diſcerpſit, deuorauit. Altero ab hoc die bouem & vnâ paſcualem vitulum habuit obuium. Hic lupus priore facinore iam audacior: bene eſt, inquit, bos iſte quatuor obolis cenſeri poteſt, vitulus tribus. hac ratione tota cena ſeptem obolos non excedet. Hoc ioco & iſtud ſcelus prætexuit. Quid tibi videtur, Gerarde, an non mutato nomine de nobis fabula cantatur? An non multi ſub humana ſpecie lupo illi paria faciunt? Hos vbi arcanus iudex, ſacerdos cauere iubet, exitium æternum his talibus imminere, ipſi omnia ſe facturos recipiunt; ille furtum, hic crapulam, iſte adulterium deteſtatur; credere eos iurare in leges ſanctimoniæ. Sed enim quid iam? pauculi dies abeunt, redeunt occaſiones priſtinæ delinquendi, inuitant ſocij, blanditur caro, cacodæmon inſtigat; ita miſeri paullatim audent antiqua omnia, & ne conſcientia vehementius reclamet; repetitam culpam, vt lupus, varijs pigmentis extenuant. Eſt qui ad pompam aut choreas inuitet. Cui alter comitarer, inquit, ni promiſiſſem, eò loci me non rediturum. Mox prior: Non, inquit, tabernam, ſed crapulam ſed luxuriam inter prohibita numeremus, mens ſubinde à ſerijs auocanda eſt: eamus. Itur, & in ſeram noctem bibitur, dum.

———iam vertigine tectum
Ambulet. & gemina exurgat menſa lucernis. a

Multò latentius libido ſollicitat; tenuiſſimis ſępe principijs inſerpit animo. Munuſcula cantiunculæ, epiſtolia, picturę & libelli molliores placere incipiunt: laudatur aliena forma, colloquia quæruntur petulantiora, & inſidioſa blandimenta aurium, & quò præuolant oculi, paullatim ſequuntur manus. ita demum omne caſtimoniæ propoſitum corruit. Ita in alijs etiam vacillamus, & animi noſtri decreta ipſi facillimè conuellimus.

a *Iuuen. ſat. 6. v. 304.*

§. VI.

HVnc luſum Hebręi millies luſerunt cum Deo, quantam ſępius promiſerunt obedientiam? mox ad ingenium redierunt, & ad iam notam perfidiam: *Citò fecerunt, obliti ſunt operum eius, & non ſuſtinuerunt conſilium eius.* a Cum hoſtis hęreret à tergo, cum ſerpentes ignei morderent, cum varia eos neceſſitas premeret, quantis clamoribus apud Deum egerunt, vt ſeruarentur? *Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de neceſſitatibus eorum eripuit eos.* b Nihilominus: *Exacerbauerunt eloquia Dei, & conſilium Altiſſimi irritauerunt.* tales poſt correctioné, quales anteà. Ab hac tam flagitioſa inconſtantia non multum nos abludimus; nimium frequenter Iudęi ſumus. In morbo, vitiorum omnium inimici videri poſſumus: at vbi morbus valedixit, nos ſenſim cum vitijs in gratiam redimus, & poſtliminio morbi, nouam iungimus amicitiam cum antiqua Superbia, aut Libidine, aut Auaritia. Si facerent ſani, quæ facturos ſtatuunt ęgroti, breui Chriſtianus Orbis faciem indueret meliorem.

Videns Pharao quod ceſſaſſet pluuia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum. c Ita nos, cum aduerſis vrgemur, grande odium indicimus peccatis; cum redit fortunæ ſerenitas, hilari cachinno Peccatum reſalutamus, & hoſtem toties eiectum, largiore, quàm antè, beneuolentia recipimus. Et hoc eſt non tantum parentum ſuorum, aut ſui nominis obliuiſci, vt Meſſala Coruinus, ſed ſui ipſius, quę omnium eſt damnoſiſſima obliuio.

Hebræis inter alia monimenta plurima, & fimbriæ violaceæ erant in veſte: ne ſui ipſorum Deique obliuiſcerentur. Ita Deus Moſi: *Recordentur*, inquit, *omnium mandatorum Domini, nec ſequantur cogitationes ſuas & oculos, per varias res fornicantes: ſed magis memores præceptorum Domini, faciant ea, ſintq́ ſancti Deo ſuo.* d Iſaias: *His*, inquit, *qui habitauerint corã Domino, erit negotiatio eius vt manducent in ſaturitatẽ, & veſtiantur vſq́ ad vetuſtatem* e Pœnitentia & ſanctioris vitæ deſiderijs ſæpius bene veſtimur, ſed non *vſq́ ad vetuſtatem*. Nõ licet per nos his veſtibus ad ſenium pertinge-

re: vix eas induimus, mox peruianti manu laceramus. Inde meritò nobis obijcitur, *& nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus & NVDVS. f* Petulantię tuæ age gratias, quod optimam vestem innocentiæ tam citò laceraris, & hoc egeris, vt iam virtutum indumentis careas. Ita post initia sæpe bona, progressus malus, pessimus exitus.

a *Psa.* 105. *v.* 13.
b *Psa.* 106. *v.* 6. 13. 19. 28.
c *Exod. c.* 9. *v.* 34.
d *Num. c.* 15. *v.* 38. *&c.*
e *Isa. c.* 23. *v. vlt.*
f *Apoc. c.* 3. *v.* 17.

§. VII.

AH! quę nostra est hodie rerum gerendarum inconstantia? Non sic, quicunque vlla in re clari magnique fuere, sese tractauere. Philosophiæ princeps euasit ille Stagirita, sed viginti totos annos audiuit Platonem. Celebrati Pythagorei, sed annis pluribus tacere prius quàm loqui didicere, quamquam rectius semper tacuissent, quàm post multos etiam annos ita locuti. Laudatur hodie Apelles, sed nullum abire diem sine ducta linea passus est. Agesilai dictum mihi summopere semper placuit. Hic admonitus; ipse sibi parceret ob incertam fortunam: At ego, inquit, meipsum assuefacio, vt in nulla mutatione admittam mutationem.

Iusserat Dionysius, notus ille ab Sicilia tyrannus, vt omnes qui conuiuio interessent, in veste purpurea saltarent. Recusauit Plato id facere, neque enim Philosopho hoc tale vestimentum conuenire. At verò Aristippus & vestem eam induit, & imperatas choreas ingressus: Qui verè, inquit, pudicus est, nec inter bacchanalia corrumpitur. Vterque Christianè & constanter, iste dicendo, ille faciendo.

Atqui hæc ego profanis relinquo. In Christiana Republica, Superi, quæ constantiæ suppeditant exempla? tacebo veteris memoriæ Abrahamos, Iacobos, Moses, Iosephos, Iobos, Tobias, Iudithas, Paulum nostrum, Ecclesiæ columen, gloriantem audi, qui immensis laborum, ærumnarum, periculorum malis terra marique exantlatis exclamat: Cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus, in illa die iustus iudex *a*.

Fortissimas innumerabilium Martyrum legiones, ad mortem & vltima supplicia decertantes intuere, ô vagi & inconstantis animi homo. Anachoretarum patientiam, constantiamque vix credendam contemplare, videbis multos ad quinquagesimum, octogesimum, centesimum annum in summa vitæ egestate, penuria, asperitate, labore, æstu, frigore, siti, fame, constantissimè perdurasse. Noti nobis Pauli, Antonij, Macarij, Hilariones, Simeones, Danieles, Stylitæ, quorum æternæ stationes, esuritiones, precationes, peruigilia omnem omnium sæculorum posteritatem in admirationem summam adducunt. Hæc magna, hæc præclara, hæc diuina sunt. Nos ægrè subinde per cineralia, per mensem, per diem, ne dicam per horam, prauos animi affectus in officiũ continemus. Ita sæpe quidem inchoamus, initium ducimus, facienda destinamus, sed destinatis non insistimus, Nõ tantum in fine, sed & ante finẽ corrũpimus. *b*

a 2. *Tim. c.* 4. *v.* 7.
b *Psa.* 94. *v.* 1. *seu tit.*

§. VIII.

HIc te, Gerarde, velim esse prolixæ patientiæ. Nihil hic nimium dicitur, quia quod dicitur, vix vlli satis creditur; nil nimiũ inculcatur, ea est huius morbi pertinacia & malignitas: Et plerique omnes hoc malo corripimur: Sumus promissores grandi hiatu, hostes nostros debellamus super mensam vno halitu, at vbi constanti conatu & ardore progrediendum est, terga vertimus, & laborem exosi reuoluimur ad eandem segnitiem. Nosti quid dicat Thomas à Kempis: O quanta fragilitas humana, quæ semper prona est ad vitia! Hodie confiteris peccata tua, & cras iterum perpetras. Nunc proponis cauere, & post horam agis, quasi nihil proposuisses. *a*

Fingebant prisci Tithonum immortali æuo ab Aurora donatum, eum tamen & senuisse & defecisse; in cicadam denique mutatum esse. Et nos quandoque propositis nostris immortales nobis videmur & æterni. Est cum & nostrum quis audet has voces iactare: Non mouebor in æternũ. *b* Ita Dauid tot victorijs clarus:

clarus : Dixi (inquit) in abundantia mea, non mouebor in æternum. At mox subiecit: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Paullo ante serenitas, lux, decus, felicitas me circumdabant, fortissimus mihi videbar & maximarum virium. Sed heu, robur hoc meum, à me non erat, à Deo erat: vertit ille se, & ego iam leui ventulo impugnor & deijcior. Princeps ille Apostolorum quantus erat ante pugnam, & quàm ingentibus promissis alacer? Etiamsi oportuerit, inquit, me mori tecum, non te negabo *c*. Vix abierunt tres horulæ, cum iam plenus trepidatione, & ad ancillæ sibilum exterritus timidissimas voces spargit: Non sum, non noui hunc hominem, nescio quid dicis. Et cæteri quid? dilapsi sunt, fugerunt, latebras quæsiuerunt. Sed an non omnes in mortis societatem cum *Domino* coniurarunt; ita prorsus: *Similiter & omnes discipuli dixerunt.* Sed aliud est dicere, aliud facere, aliud proponere, aliud quæ proposueris, in opus producere. Et ne miremur adeo sibi dissimiles fuisse discipulos Domini intra pauculas horas. Moniti erant & VIGILARE & ORARE; neutrum fecerunt. hinc in pugna victi, quia ante pugnam imparati. Mala in pace securitas, incertam facit in bello victoriam.

Dicere solebat Cato: illum sibi militem, omnium minimè probari, qui ambulans manus moueret, pugnans pedes, clariusque sterteret quam inclamaret. Nunquid, Gerarde, nos tales sumus? qui antequam in conspectum hostis veniamus, grandia spiramus facinora, & pæne iam cælum rapimus magna proponendo: At vbi cominus salutandus hostis, vbi ardua fortitudinem, dura patientiam, abiecta submissionem, illecebrosa continentiam nostram desiderant. hem, non iam manus sed pedes agitamus, & imbelli fuga præcipites abimus ad Impatientiam, ad Languorē & Fastum, ad Luxuriam. O athletas! ô milites, qui hostes suos inter pocula exarmant! Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. *d* At nemini illius certamen legitimum fuisse dixeris, quod ad finem debitum non fuerit perductum.

a *Imit. Christi l. 1. c. 22. n. 6.*
b *Psa. 29. v 7. & 9.*
c *Matth. c. 26. v. 35. & 36.*
d *2. Tim. 2. v. 5.*

§. IX.

ARbor, quamuis primo vere in frondes sese induat, flore triumphet, fructusque vberrimos polliceatur, nisi tamen ad maturitatem baccas prouehat, aut speratum cultori pomum largiatur, inutilis habetur ac penitus extirpatur: Vites quamuis gemmātes spem lætam vinitori ostendant, nisi mites vuarum botros educent, à radicibus conuulsæ Vulcano consecrantur: Architectus quamuis alta palatiorum turriumque fundamenta recte iaciat, substructiones moliatur, parietes erigat, si deficiat in tecto, exponit se ludibrio. Par fere ratio vitę & virtutis; frondemus, floremus, fructus spondemus, nullos damus; fundamenta iacimus sed domum ad tecti fastigium non perducimus; Cum Oratoribus sæpe exordimur; cum nautis sępe vela damus, sed ingruente procella, ad littus vnde soluimus, redimus; carceribus euolamus cum cursoribus, sed medio in cursu frangimur, languemus, labimur, iacemus. Primus & vltimus est Cacodæmonis aries quem admouet, vt à bene cœptis retardet, vbi hoc impetrauit, sensim sine sensu ad alia atque alia, & semper ad deteriora pertrahit. ita quouis die si non peiores, ad malum certè proniores euadimus, nisi cœpta constantissimè vrgeamus.

Quoties victrices manus cum Mose tollimus, *a* sed mox ad primam fatigationem, victas iterum demittimus, sic nunquam serio vincimus. Heu vitam consumimus ædificando, destruendo, & saxum Sisyphi voluendo, quod vbi ad montis vmbilicum ascendit, quasi pœnitens tam ardui itineris, repentino lapsu ad imum reuoluitur. Ita nos identidem post breuem pietatem ad inolitas consuetudines reuertimur, velut diuturnioris sanctimonię iurati hostes. Ita Penelopes telam semper teximus, ac reteximus: ita omnis ætas elabitur incipiendo, & nunquam finiendo.

Læditur, inquit Iobus, quasi vinea, in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens florem suum *b* Flos oliuę delicatissimus, quamcunque cæli iniuriam non sine grandi damno accipit. Reflorescimus nos velut oliua quoties peccasse ingemiscimus, & mores emen-

emendatiores promittimus, at vbi vel striĉtior malignæ impugnationis, vel mollior amœnæ occaſionis aura nos tangit, mox omnem floris opulentiam excutimus, arbores nimis delicatę quęcunque temporis iniuria aut viciſſitudo vrere nos aut deijcere poteſt. Vide mihi Danielem vatem quotidie ter conſtantiſſimè orantem, non eum ęmulorum inſidię, non leges regiæ, non capitis periculum ab hoc vitę inſtituto poterat abſterrere. ita decreuerat facere, & quod rectè à ſe decretum fuerat, in eo conſtantiſſima mente cenſuit eſſe perſeuerandum. Nos crebro decernimus piè viuere, ſed decretis noſtris non diu, non pertinaciter inhæremus: corpus habemus, ſed neruos non habemus: ſidera ſumus, ſed errantia; manus quidem aratro, ſed oculi tergo inhærent. Nimirum ſtultus ſicut Luna mutatur: homo autē ſanctus in ſapientia manet ſicut Sol. *c* Vox illa priſci de Chriſtianis hic veriſſima eſt: Manè pſalterium, meridie conuiuium, veſperi conuitium & propudium. Nimirum his gradibus ad cælum nos aſcenſuros ſomniamus. Sic ſtulti ſumus vt cum ſpiritu cœperimus, carne conſummemur. *d* Non ſic ô Chriſtiani, non ſic ad alta peruenitur; hoc non eſt aſcendere. Attendite vobis, in diſciplina perſeuerate; *e* eſt facilis deſcenſus Auerni. Qui in via ad Æternitatem non continuò aſcendit, atque de die in diem proficit, is ſanè in decliue fertur, & de die in diem deficit. In Dei obſequio non progredi, eſt regredi. Quatuor animalia illa Ezechieli viſa, illuc gradiebantur, quo ſpiritus impetu ferebantur, & non reuertebantur: *f* In hoc itinere velle conſiſtere, eſt velle reuerti. Luna creſcit, dum ad plenum orbem diteſcat, flumina currunt dum in mare ſe prouoluant, aſcendit ignis dum ad ſphęram ſuam pertingat: Sic omnino dum viuimus, neceſſum eſt creſcere, currere, aſcendere conſtanti Virtutis cultu. Ariſtotele monitore, ad virtutem requiritur: firmiter & immobiliter operari. *g* Qui monitis his parent, ibunt de virtute in virtutem. *h*

a *Exod. c.* 17. *v.* 11.
b *Iob cap.* 15 *v* 33.
c *Eccli. c.* 27. *v.* 12.
d *Gal. c.* 3. *v.* 3.
e *Hebr. c.* 12. *v.* 7.
f *Ezech. c.* 1. *v.* 12.
g 2. *Ethic. c* 4.
h *Pſa.* 83. *v.* 8.

§. X.

GER. Optimè dicis, Polychroni, & veriſſimè dicis. Sed quicquid dicas; Homines ſumus, qui ad aſſueta vſque, & vſque, & vſque relabimur. & quam facile eſt conquiniſcere, cum ſic ſomnus vrget? POL. Hoc ipſum nos vrgeat vt hunc animi lethargum acrius expellamus, cum ille nos tam nulla vi vincat. Si minus huic hoſti pateremus, eſſet aliqua ceſſationi noſtræ venia, nunc vero cum conſtet, nihil nobis facilius eſſe quam à bene cœptis deficere, & male agere, quid eſt quod adeo in noſtram perniciem torpeamus? An genium noſtræ voluntatis ignoramus? quæ vbi virtutis conſortium declinare incipit, in vitiorum amicitiam mox tranſit. Putei ſitulam mihi conſidera. hæc etſi iam ad ſupremum os fontis aſcenderit, ſi tamen manum ab ea retinenda ſubducas, mox impetu deorſum ruit in imam ſcaturiginem: ita voluntas noſtra ſibimet permiſſa, ſine duce ruit in vetitum, pænè in dies aut peior, aut certe ad bonum remiſſior. Idcirco illi Deo familiares viri quotidianis incrementis ſe vni conſtantiæ parabant. Iſaacum, Moſen, Dauidem aſpice ſeipſis quotidie fortiores. Non eſt bonus, qui non vult eſſe melior, & vbi quis incipit nolle eſſe melior, ibi & bonus eſſe deſinit. Quæ quidem retro ſunt, inquit Apoſtolus, obliuiſcens, ad ea vero quæ ſunt priora, extendens meipſum, ad deſtinatum perſequor. *a* Perſequar inimicos meos (iurat Dauid) & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. *b* O malè fundatos conatus noſtros, quos aut robur aut conſtantia deſtituit. Vitia noſtra, hoſtes noſtros quandoque cædimus, ſed non perſequimur cædendo, non comprehendimus; conuertimur & deficimus. Pachomius ſuorum aures aſſidue obtundebat hoc monito. Fruſtra ad ſalutis brauium currimus, niſi ſic curramus vt cōprehēdamus; fruſtra cū hoſte cōfligimus, niſi certemus vt vincamus. *c* Hoc ipſum nobis aſſiduiſſimè & quot horis occentemus: vrge negotium, vrge, vrge: cœpiſti manſuetus eſſe? perſeuera hanc manſuetudinem, cœpiſti caſtus eſſe? laſciuiam ne repete, retine caſtimoniam: cœpiſti è pigro labo-

boriosus fieri? perpetua laborem: multas vitiorum sordes euomuisti? ne redi ad vomitum. Hoc negotium vrge, hic tibi sis similis, hanc telam pertexe & in bene cœptis perdura. Petrum Aldobrandinum purpuratum Romanum senatorem ferunt solitum dicere: Perseuerantia est virtutum baculus, quo nisi nitantur omnes, corruunt. Pars certè magna profectus est, quotidie idque seriò velle proficere. Bilanx aurifabri tam mobilis est, vt leuissima quauis festuculâ deprimatur: ita nos vel ipsa occasionis vmbra, aut asperior iracundiæ ventulus ab honesti rectique via depellit, & iam iterum ad vitæ prioris sordes reuertimur, & cum probè circumspexerimus, nos in ipsis principijs viæ bonæ deprehendemus, quos pridem longius progressos putabamus. Ita demum fama de nobis non bona in cœlo inter Angelos spargitur: *quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare.* *d* exorsus est bene, progressus est aliquamdiu, collapsus est ad extremum. Geminæ illæ boues ad Arcam Domini trahendam iunctæ, nec dextra nec læua declinabant per viam Betsames; *e* & licet vituli matrum absentiam inclamarent, illæ tamen cœptum iter perseuerabant. Iugum Domini ah quoties in nos recipimus, & virtutis viâ incedimus, sed heu breui illud excutimus, & ad vitulos nostros redimus. Quid agis, non bos, sed homo? progredere, non desiste; vt cœpisti, sic perge: mugiant licet concupiscentiæ, inuitet notum stabulum, tu perge: & quamuis consuetudo reclamet, socij alio trahant, tu verò perge & nec responso dignare auocantes. Paulinum illud assiduè cogita: Fratres nolite deficere benefacientes. *e*

a *Philip.c.3.v* 13. b *Ps.*17.*v.*38.
c *Metaphrast. & alij.*
d *Luc.*14.*v* 30.
e 1.*Reg.* 6.*v.*12.
f 2.*Thess.c.*3.13.

§. XI.

Ergo, bonum facientes non deficiamus, tempore enim suo meremus non deficiétes. *a* In morte, bonum fuisse, non sufficiet, sed ad mortem bonum permansisse. Beatus seruus ille, quem cum venerit Dominus, inuenerit ita facientem, *b* non, ita fecisse. Si prudentia Samsonis & sapientia Salomonis ad suum finem ematuruissent, nec ille vires amisisset, nec iste regnum scidisset. *c* In Christianis non principium sed finis attenditur. male cœpit Paullus, bene finijt; bene cœpit Iudas & male finijt. Currit incassum qui prius succumbit quàm cursum absoluit. Ad desertum cum Hebræis perueniunt multi, in terras illas fertiles vix vllus. Monstrosum opus, cuius principium est ratio, finis libido. Centauros & chimeras enitimur; habent hi partus nostri caput humanum, sed pedes equinos aut leoninos. Initia Saulis fuerunt optima, sed quia in rectè cœptis non perstitit, morte pessima finiuit. Vxor Lothi, vitæ & saluti consuluit vrbem egrediendo, vitam & salutem & omnia perdidit, ad vrbem respiciendo. *d* Sunt qui icti sapere incipiant, & fallacissimas mundi vanitates execrari; at mox cum Lothi coniuge curiosum oculum ad vetitas oblectatiunculas reflectunt: vident, ardent: vincuntur, pereunt. O miseri! breuis est labor, præmium erit æternum, momento stat pugna, æternitate tota permanet corona.

Narrat sacra pagina virum Leuiten apud socerum suum diuersatum, laute & humaniter habitum esse triduo, quarto demum die Leuites, ne hospitis sui liberalitate abuteretur, profectionem adornauit. Cui valedicenti socer: *Gusta priùs*, inquit *pusillum panis, & conforta stomachum, & sic proficisceris. Sederũtque simul, ac comederunt & biberunt.* Vesperascente die rogat iterum socer: *Quæso te, vt hodie hic maneas, pariterque lætemur.* Leuites, *cœpit* quidem *velle proficisci*, sed non profectus est. sic eâ die, hospitali domo pedem non extulit: mansit, lætatus est. Postero manè, parabat rursum Leuites iter. quem denuò socer, blandè detentans: *Oro te*, inquit, *vt paululum cibi capias, & assumptis viribus dũ increscat dies, postea proficisceris.* Persuasus iuuenis blandissima hospitalitate, ientare cœpit, sed hoc ientaculũ nec ad meridie finijt. Atque vbi solem pomeridianum notauit, subitò è mensa consurgens itineris iam certus valedixit. Cui rursum socer: *Considera*, inquit, *quod dies ad occasum declinior sit, & propinquat ad vesperum; mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficisceris.* *e* Talis omnino est, Gerarde, profectio nostra in patriam, veram illam & beatam.

beatam moramur & tricamur dum dies abit. Iam hoc, iam illud vitium suauissimè inuitās: *Mane apud me*, inquit, *etiam hodie*, *& duc lætum diem*, *& cras proficisceris*, Quid nos ad hæc? incipimus *velle proficisci*, non tamen proficiscimur, manemus etiam hodie, & ducimus lætum diem. Altero mane profectionis occasio vrget, consurgimus velut iam iam abituri, cum autem tanta humanitate ad ientandum inuitamur, non difficillime persuademur; manemus iterum, etiam hodie; & cras (dicimus) proficiscemur. Ita crastino, & perendino, ita quinto & septimo, ita multis diebus alijs manemus. Et licet quandoque pedem domo proferamus & in viam nos demus, mox redimus, & veterem noti hospitij beneuolentiam inquirimus. Sic iter nullum absoluimus, etsi plurima ineamus, constanti, seu rectius, pertinaci inconstantia. Hoc illud voluntatis nostræ contagium est. O vacillantes animi! ô homines ventosissimi! Attendite, obsecro, ad extremam patientis Domini vocem: CONSVMMATVM EST. Hæc vox è cruce in paradisum iter aperuit. Standum, perseuerandum, consummandum est. Patientiæ soror est Perseuerantia, illam sibi non conciliat, qui hanc à se procul amandat.

a *Gal.c.6.v.9.*
b *Luc.c.12.v.45.*
c *2.Reg.11.v.11.*
d *Gen c.19.v.26.*
e *Iudic.c.19.v.5.& seqq.*

§. XII.

ABrahamum sacrificio intentum, subito agmine volucres cduolarant, turbaturæ virum, si ille se turbari fuisset passus, sed enim in sacrificij parte ponebat Abraham, constantiam non perdere, aures abigere, & carnes ab ijs intactas seruare. Et quanta cogitationum agmina nos inuadunt, cum preces fundimus, & Numini supplicamus? Tu verò abige muscas, perge precari, orationis exordio suum epilogum annecte, quod inchoasti perfice. Verum, *in imagine pertranfit homo. a* Imago hominis quem pictor sedentem aut stare parantem pinxit, nunquam surgit, nunquam stat, etiamsi videatur velle surgere & stare, Millies hanc imaginem intuere, nunquam surrexisse cernes, surgere tantum molientem Tales plerique omnes, omnes pictæ imagines sumus, videmus velle surgere, velle stare, non surgimus, nec stamus. Surgere nos iubet dies Christi Nascentis, mollimur surgere, non surgimus: surgere nos iubet dies Christi Resurgentis, nec iam aliud quàm anteà facimus: surgere nos iubent & alij per annum sacratiores dies, sed nos moris nostri sumus, æquè lenta sunt nostra mollimina ad surgendum, nec tum surgimus aut certè mox iterum sedemus, cadimus, iacemus ita sanè, *in imagine pertrāsit homo:* cadit vt viuus, surgit vt pictus.

Apud Ægyptias Thebas, Memnonis statuam olim fuisse aiunt è nigro lapide ad ortum solis conuersam. Hæc imberbem adolescentem referebat. cuius ambæ manus sedi sic innitebantur, vt hominis surgere volentis similitudinem exprimerent: videbatur enim saxeus ille adolescens orienti soli veste assurgere, Oculorum autem & totius oris conformatio, hominem iam iam locuturum repræsentabat. Et sunt qui dicant ab hac statuâ sonum edi solitum, cum illam sol oriens radijs suis attigisset. *a* Huic simulachro nos prorsus simillimi sumus. In molli vitiorum sede, dies & annos velut clauis affixi hæremus. Et licet surgere velle videamur, & abitum moliri, nunquam tamen surgimus, â vitijs nunquam seriò abimus. Videmur etiam velle loqui, & commissas noxas velut nō amplius repetendas efficacissimè detestari. Sed heu quam fractè loquimur! inanis sonitus non ab imo pectore, sed à summis labris euolat. languidas aliquot voculas ab ore fundimus: *doleo, nollem fecisse, inconsideratè egi* Vbi dicta illa robustiora? Ex animo me pœnitet omnium noxarum, extremè damno quod feci. mallem fluxa hæc omnia perdidisse, quàm Deum offendisse: sed statuo, cum psalte iuro, firmissimè propono, iustificationes Domini custodire, & has noxas non amplius repetere: mori malo quàm talia denuò patrare: totis posthac viribus in mei emendationem incumbam.

Paucorum hæ voces sunt, & sint licet, verbis tamen non respondent facta, nec sermo cum vita concordat; dicimus & non facimus, statuimus & nil perficimus, decernimus & non exequimur. Nimirum saxei homines sumus, in prauas consuetudines pessimè ob-

 stinati.

stinati. & hoc ipso illi lapideo adolescenti non absimiles, quod ad maturam sanctioris vitæ senectutem vix vnquam pertingamus, atque ita maneamus lapides.

In vestis Aaronicæ orâ infima inter campanulas aureas, mala punica purpurascebant; hæc inter arborum fœtus excellunt, & rectè virtutum præmijs conferuntur, sed illa non ad supremum vestis marginem, ad vmbilicum, sed imam fimbriam appendebantur: ita præmium virtutis non incipientibus, non progredientibus, nec in medio hærescentibus, sed finientibus cedit. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitę *c*

Itaque in omni bene beatéque agendæ vitæ instituto constare nos nobis ipsis decet, vt semper ijdē simus, imò & meliores simus, eademq; animi & maiori semper alacritate curramus quà cœpimus. Si quo fortè vitij diuerticulo, iustitię iter fuerit interruptum, rursum ad illud per pœnitentiam reuertamur. quoniam autem reuertendi facultas interdum morte præciditur, diuertere periculosissimum, continuare semper tutissimum. Seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso, *omnibus diebus nostris. d* At nos nescio quam morosè vitæ nostræ seriem numeremus, longum nobis videtur triginta, quadraginta aut sexaginta annis, integros castosque mores perseuerare; pœnè tot sæcula quot annos computamus. adeo leui morula nostra omnis elanguescit Constantia. O homines pusilli animi! Noëmum videte, iustum, perfectuum, cum Deo ambulantem. *b* Hic cum moliendę arcę manuum admoueret, quingentorum annorum erat. Finito sęculari opere illo, sexcentas iam æstates viderat; cum morti concederet, annos vitæ numerabat nongentos quinquaginta, Eò ęui constantissimam innocentiam perduxerat maturus hic cælo senex. Vbi iam anni nostri pauculi, è quibus vel vnicum innocentię, integrum donare, nimia nobis videtur liberalitas. A custodia matutina vsque ad noctem speret Israël in Domino. *f* Melius est non cœpisse, quam non finiuisse. *g* Nihil est quod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura. *h* Hæc Christianorum vera demum est gloria, cum Christo posse dicere: Opus consummaui, quod dedisti mihi vt faciam. *i*

a *Ps.38.v.7.*
b *Pausanias in Atticis l. 35. c.7. Philostratus, Suidas, Strabo, alij.*
c *Apoc c.2.v.10.*
d *Luc.c.1.v.75.*
e *Gen c.6.v 9.*
f *Ps.129 v.9.*
g *Aug. de Contin.*
h *Sen. ep.66.*
i *Ioan c.19.v.30.*

CAPVT IX.

Examen conscientiæ commendatur Religiosis.

§. I.

VOs ego nunc maximè appello (sed reuerenter & submisse) quorum leges quotidianum esse volunt hoc conscientię tribunal. Hic ego oro & obsecro (nihil enim in me imperij) si quid facitis, id rectè & integrè facite. Animus domui suæ sit, vigilent oculi, perseuerent genua, lingua suis partibus ne desit, opus suum faciant, & manus, atque in pugillares, chartam, tabellas referant, si quid debitorum contractum, aut si quid rerum aliarum huc spectantium subnotandum est.

Inter profanissima veterum sacra clamabat olim præco: HOC AGE. Hoc ipsum quisque sibi sub noctem seuerius occlamitet: HOC AGE, conscientiam tuam rimare, & omnes illius angulos excute. Neque vnquam deerit quod rimeris & excutias. Si Bernardo credimus, Conscientia tam nostra quam aliena, abyssus & nox est imperscrutabilis. *a* Ergo inquire in teipsum, de teipso fer sententiam non conniuente oculo, attentisque auribus, HOC AGE: Sed actum te agere scias, nisi iam hoc vnum, idque seriò agas. Ergo hunc diem tuum recognosce, affectus insolentiores compesce, marcentia in te excita, soluta constringe, contumacia doma, cupiditates tuas iugula: & istis dicentibus, Quousque eadem? responde, Ego debeo dicere, Quousque eadem peccabitis? remedia antè vultis quàm vitia desinere. ego vero eo magis dicam, & quia recusatis, perseuerabo. *b*

Hoc ergo agendum est, vt quod censuram meretur, reprehēdi & extirpari; quod laudem, commen-

commendari possit, & altius animo inseri. beatus, qui

Iudex ipse sui se totum explorat ad vnguem.
——— nil vt deliret amussis:
Cogitat, & iusto trutina se examine pensat. c

Antequam veniat tibi somnus, inquit Chrysostomus, profer in medium, codicem Conscientiam tuam, & reminiscere peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitatione peccasti. e Cum Romano Sapiente hic quiuis optime dixerit. Hoc mihi satis est, quotidie aliquid ex vitijs meis demere, & errores meos obiurgare. d O quoties per diem nosmet amittimus, & vaga licentia errantes velut perditi, aut in Iræ, an in Impatientiæ, vel etiam in Socordię dominum impingimus. Vesperi; quisquis voluerit reuocare gradum, poterit, & à tam barbara seruitute se vindicare. Inæstimabile bonum est, suum fieri, & in seipsum habere maximam potestatem, nec vlli rei affectu nexum esse, nisi vni Deo, cui, an mens hominis se ita donarit, non otiosè ad conscientiæ tribunal disquirédum. Hoc opus, hic labor, vt quod tunc faciendum, non oscitanter, non perfunctoriè, non somniculosè fiat. quis enim non dixerit stultitiæ proprium esse, illud quod quis cura & studio vix rectè faciat, hoc ignauè ac segniter facere, & alio corpus impellere, alio animum. Quicquid obsequij Deo defertur, id quam potest, studiosissime & accuratissime deferendum est: dignissimus est Deus, in cuius cultum nerui omnes, cum animi tum corporis intendantur. nec in leui negligentia ponendum, quicquid hic paullo negligentius curatur. Diuinus Paulus precaturus: Orabo, inquit, spiritu, orabo & mente. f Nimirum in alijs satis fuerit partem hominis fatigati, hic totus homo nunquam satis laborauerit. Sedulos ministros vult Deus, & qui id quod agunt, toti agant. O Religiosi! an non sæpe hoc Conscientiæ negotium remissè agitur, cũ tædium, nausea, fastidium se insinuant; cum somnus & torpor obrepunt, cum cursim & obiter conscientia inspicitur? Gratiæ aguntur Deo, sed languidè? Lumen à Deo petitur, in oculis nictantibus & semisopitis iam nox est; Culparum venia rogatur, sed frigide & mente alibi occupata; Emendationis in posterum sit promissio, sed ea nec firma nec valdè seria. Ita hæc Conscientiæ quæstio & caussa per transennam agitur, & dormitante iudice, à quo merito prouocatio fiat ad vigilantem; ita rei accusatio, damnatio, castigatio somniculosa celeritate deproperatur, iamque pedes ad lectum festinant. O Simon, dormis; ô serui Numinis, hæc jactæ diei clausula est, hoc ineundæ noctis exordium? Aliquando ad vnumquemque horum talium, vox veniet non blanda: O Religiose, sic non potuisti, non dicam hora, sed nec vna horulæ parte vigilare mecum? Nunc mors tibi dies & horas computat, tu cogita an non annis prætcritis sexcenties & amplius, Conscientiæ caussam dormiens tractaris? difficile tibi non erat ad rerum nouarum narratiunculas attentissimis auribus vigilare, at mecum per horulæ partem rationes componere, fastidij plenum videbatur. O Religiose, rebus tuis consule, ne & illa vox te feriat: quia te non videns placuisti tibi, displicebis & mihi cum iudicaberis, & tibi cum ardebis.

Idcirco sui muneris esse quisque credat cum Isaia profiteri: Super speculam domini ego sum, stans iugiter per diem, & super custodiam meam stans totis noctibus g Confitebor aduersum me iniustitiam meam, & Dominus remittet impietatem peccati mei.

Dorothei consilium est, non fibras tantum noxarum amputandas, sed ipsas etiam vitiorum radices & indagandas & extirpandas, quod sanè nunquam fiet, nisi quotidiana Vigilantia Conscientiæ hoc examen quam exactissimè instituat. Ergo, ò Religiosi, Hoc Agite quod agitis. non satis hic inęqualem superficiem vtcunque complanasse; ardentiore conatu opus, altiùs fodiendum est, & ad ipsas errorum origines penetrandum. Vigilijs hæc res agenda & solertissima cura, nec parcendum operæ. Nemini vnquam sua probitas paruo stetit. Sanè dormiendo vitia non dediscemus. Summum vitæ gaudium bona conscientia; summum vitæ supplicum mala conscientia; maximum vel in gaudijs tormentum conscientię laniatus; maximum vel in dolore leuamentum, pax & tranquillitas conscientię. Hanc quisque tanto curat impensius, quanto sincerius amat.

a *Bern. serm. 4. de aduent. Dom.*
b *Senec. epist. 89. pripius finem.*

c *Auson. Eidyll.* 8.
d *Hom.* 2. *in Ps.* 50. *post med.*
e *Sen. de beata vita c.*17.
f 1. *Cor.* 14. *v.* 15.
g *Isa. c.*21. *v.*8. h *Ps.* 31. *v.* 5.

§. II.

Idem Beatissimæ Virginis Sodalibus commendatur.

LEges etiam vestræ, ô Sodales integerrimi, hanc vobis lineam ducunt, ad quam omne opus diurnum exigatis. At si bene calculum pono, triplex ferè inter vos est factio. Sunt qui dicant: conscientiam sub quemlibet vesperem examinare, non vacat. Alij paullo proterniùs: non lubet, etsi vacaret. Demum vero nomine sodales: Et lubet, inquiunt, & vt vacet, nos curabimus. Sed nescio an primi illi, his alteris censendi meliores. inter illos & istos exiguum est discrimen, nisi quod illi excusationis mantelum præpandant culpę, non vacat, aiunt; isti socordiam apertè professi, dissimulare nolent vitium, non lubet, inquiunt. Itane vobis, ô boni, nõ vacat? Nimirum ad alia omnia vacamus, prę-terquam ad salutis negotiũ suas horas studijs, suas lusibus, & somno suas idque liberalissimè partimur; suas sibi horas mensa habet, vna cõscientia nec horæ quadrãtẽ sibi vllâ ratione impetrat. Ad quascunque nugas abundamus tempore, cum vero â maculis eluenda conscientia *non vacat*. Sic tempus auarissima tenacitate Virtutis studio negamus, quod turpissima prodigentia, in somnũ, in ludos, in confabulationes effundimus. Cùm salutis res agitur, *non vacat*; cùm sordes animi detergendæ, *nõ vacat*; cùm actiones præteritę dici magno emolumento remetiendæ, *non vacat*; cũ horæ quadrans saluberrime suiipsius notitiæ dandus, tam angustum nobis tempus vt nec tum vacet. sic ad virtutem contẽdimus, inter vitia districti· pudet dicere, honesta non colimus, nisi quantum vacat: At quantum præmiũ nos expectat, si occupationes nostras, & mala hæc tenacissima abrumpamus? *Has ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento] carnis & spiritu perficientes sanctificationem in timore.* a *Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem: Hæc est voluntas Dei sanctificatio nostra.* b

At sunt, quibus sua placet segnities, & etiam sine pallio, nil excusationis opponũt; hoc labore supersedere se posse autumant modo dicant *non lubet*: quod tantundem est dicere, ac nolo facere quod officij mei est, sodalium legibus parere non volo, conscientię tranquillitatem tanti non facio, vt eam his impendijs emam· Ah! miseri, quovsque tandem vestrũ illud ignauissimum, *non lubet*. Filij hominum vsquequò graui corde! c Conscientiæ puritas tanti est, vt operę pretium sit omnino, eam vel maximis laboribus, vel quantauis molestia redimere. Suppliciorum extremum est, in vitio sibi facere delicias, & mentem cauterio resectam gerere. B. Greg. quisquis inquit, vitæ suę custodiam negligit discutere, quæ agit, quæ loquitur, quę cogitat, aut despicit aut nescit, sibimetipsi præsens non est, quia semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Ille autem veraciter sibi est, qui se in suis actibus tanquam alium attendit. Nam sunt multa peccata quæ committimus, sed idcirco grauia nobis non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clausis oculis, in nostra nobis deceptione blandimur. *d*

E veteri memoria in vos testes non producam: videte obsecro vel tantum sodales vestros alios, quibus hoc vnicè curę & cordi est, conscientiam quotidie in sincerum nitorem repurgare: nullum illi diem finiunt, cui hanc clausulam non apponant: nullam illi noctem inchoant, cui hanc præparationem non præmittant? nunquam illi priùs in lectum quã in seipsos descendunt: errores suos quotidie obiurgant, quotidie aliquid ex vitijs suis demere conãtur. De his optimè, quem modò dixit Gregorius: electorum est, inquit, actus suos quotidie ab ipso cogitationis fonte discutere, & omne quod turbidum profluit, ab intimis exsiccare. Metuũt in his quæ se egisse meminerunt, & puniunt flendo, quod perpetrasse se intelligunt: timent subtilia diuina iudicia, etiam de his quæ in semetipsis intelligere fortasse non possunt. Vident enim videri diuinitus, quod ipsi in se per humanitatem non vident. Atque in hoc secreto interioris iudicij, ipsa mentis suæ executione constricti pœnitendo feriunt quod superbiendo commiserunt. Ibi namque aduersum se, quid-

quid se impugnat, enumerant, ibi ante oculos suos omne quod defleant coaceruant: ibi quicquid per irã districti iudicis decerni possit inueniuntur: ibi tot patiuntur supplicia quot pati timent, nec deest in hoc iudicio mente concepto, omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat. *e*

Mercatores sunt qui maria terrasque assiduis itinetibus circulantur; nunc Romæ, nunc Mediolani degunt; iam Parisios, iam & Constantinopolim appellunt, domi suæ vix vnquam sunt. Pace vestra dixerim, tales & vos estis, vaga curiositate omnium domorum incolæ, vna conscientiæ domo pertinaciter deuitata, ita vix vnquam domi & apud vos ipsos estis. O Sodales, nusquam est qui vbique est, foris Argus, domi talpa, Quàm autem hoc congruum rationi, vt qui per diẽ cũ tot alijs, vesperi secum ipse, & cum sua conscientia loquatur. Ingredere & includere in medio domus tuæ; monet Ezechiel. *f* Tuta domus, arcanum cõscientiæ: miser est, & nec Deo nec sibi viuit, qui hac domo habitare, nescit qui cum cõscientia conuenienda est, inertissimum illud obijcit, *non lubet*. Sibi dictum putet vnusquisque sodalium, quod Hugo Victorinus in hæc verba submonet: Redi ad cor tuum, & subtiliter discute teipsum: considera vnde venis, quò tendis, quomodo viuis, quid agis, quid amittis, quantum quotidie proficis vel deficis, quibus cogitationibus magis incursaris, quibus affectibus tangeris, quibus tentationum machinis à maligno spiritu acrius impugnaris? & cum totum interioris & exterioris hominis statum plenè cognoueris, non solum qualis sis, verum etiam qualis esse debeas, de cognitione tui poteris subleuari ad contemplationem Dei. *g* Conscientiæ rationes quisquis bene vult subducere, quotidie subducat: hoc ipso malè curatur conscientia quia rarius, Ah, quàm malè est extra legem viuentibus, quicquid meruerunt, semper expectant, *h* Nam conscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. quod iudicium eo certius punit, quo interius sæuit. *i* Præclarissimè Bernardus: Conscientia mala, inquit, contristat animam, eamque Deo exhibet immundam, angelisque & hominibus fœdam & sibi ipsi turbatam & inquietam. Nulla enim pœna maior est mala conscientia. Omnium siquidem delictorum nostrorum ipsa est testis, ipsa iudex, ipsa tortor, ipsa carcer. Ipsa accusat, ipsa iudicat, ipsa punit, ipsa damnat. At verò conscientia bona, tẽplum est Salomonis; vt idem Bernardus loquitur, ager benedictionis, hortus deliciarũ, aureũ reclinatorium, gaudium Angelorum, Aula Dei, habitaculum Spiritus sancti, liber signatus & clausus, & in die iudicii, aperiendus. Nihil est iuncundius, nihil tutius, nihil ditius bona conscientia: premat corpus, trahat Mundus, terreat diabolus, illa erit secura vsque in finem. *k*

a 2. *Cor. c* 7. *v.* 1.
b 1. *Thes. c.* 4. *v.* 2. & 7.
c *Ps.* 4 *v.* 3.
d *Greg. hom.* 4 *in Ezech.*
e *Greg. l.* 25. *mor. c.* 6.
f *Ezech. c.* 3. *v.* 24.
g *Hugo lib.* 3. *de anima.*
h *Arb. satyr.*
i *Greg. l.* 25. *mor. c.* 6.
k *Ber. l. de consc. proxime finem.*

§. III.

Idem alijs quibuscunque commendatur.

NEmo hic præmoliatur, se lege non teneri. Piacularis confessionis lex neminem habet eximium. Atqui vero huic ritè instituendæ, necessarium prorsus est, conscientiam excutere, & in notitiam deducere delictorum. Istud sanè quo rarius, hoc & peius fiet atque remissius; ipsa exercitatione in hanc industriam roboramur. Qui in re familiari neglectum omnem cauere vult, expensarum rationes quotidie inspicit; vbi moræ & dilationes crescunt, rem familiarem decrescere necesse est. Idem prorsus hic, seipsum raro inspicit. Horologij æquabilis ordo directricem manum quotidie postulat: conscientiæ sanitas quotidianis vult subsidijs fulciri. Epictetus pulchrè submonens: Quemadmodum, inquit, in ambulando caues ne clauum calces, pendemve distorqueas; sic in degenda vita caue, ne gubernatricem actionum, mentem tuam lædas. Quod si in re vnaquaque obseruabimus, omnia cautius aggrediemur. At si spinam aut clauum pede indueris, an non ea mox hora, eo certè die extrahes, ne pars læsa in

malignum vlcus supputet? ita pedi consulis. Et conscientiam si læseris (septies enim in die cadit iustus *a*) non eodem mox die medicinam facies ? mucronem subtilissimum pedi eximis, & lethale vulnus tolerabis in conscientia? Videte itaque, fratres, quomodo caute ambuletis, *b* vt ambuletis digne, Deo per omnia placentes. *c* In quæ verba insigniter Augustinus; Dicitis, inquit, quid est ambulare? Breuiter dico *proficere*, ne forte non intelligatis, & pigrius ambuletis. Proficite, fratres mei, discutite vos sine dolo, sine adulatione, sine palpatione. Non enim est aliquis intus tecum, cui erubescas & iactes te. Est tibi, sed cui placet humilitas, ipse te probet. Proba & teipsum tu ipse. Semper tibi displiceas qu od es, si vis peruenire ad id quod nondum es. Nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris, *sufficit*, & peristi, Semper adde, semper ambula, semper profice. Noli in viâ remanere, noli retro redire, noli deuiare. Remanet qui non proficit; retro redit qui ad ea reuoluitur vnde iam abscesserat; deuiat qui apostatat. Melius it claudus in via, quam cursor præter viam. *d*

Laudata illa Moabitis Ruth, vt sacræ paginæ testantur, *collegit in agro vsque ad vesperam, & quæ collegerat, virga cædens & excutiens, inuenit hordei tres modios. e* Constantiæ monet pertinax hic labor, & exigendæ ab animo rationis sub serum vesperem. Quisquis es, hoc tibimet tuto persuade, non vsquequaque omnia ex amussi & ad vnguem te facturum, quin à te facta limam admittant, imo exigant: quantumcunque industrius & solers sis, tamen puri seminis aceruum non colliges, quin collectum diligenter excutere oporteat, quãdo multa facimus, quæ velut cassa nux omni nucleo carent, & præter solam virtutis speciem nil habent in se pretiosi. Quam multi quærunt scientiam, & pauci conscientiam! *f* Verendũ sanè, ne olim cum reddenda erit ratio, eueniat nobis quod infelicibus illis Ephratæis, Iordanem transire molientibus. Hi namque à Galaaditis intercepti & interrogati an Ephratæi essent, illis negantibus imperatum porrò, vernaculi idiomatis notam ederent, pronunciarentque vocem *Scibboleth*, hoc est, spica granis plena. Hic miseris inassueta lingua non patebat, neque illi aliud enunciare poterant quam *Sibboleth*, hoc est, culmus grano vacuus, è vocali hoc signo, hostes esse noscebantur, ideoque *statim apprehensi iugulabantur in ipso Iordanis transitu. g* Et nos in itũ perpetuo atque transitu sumus, è nostro in orbem prorsus alium & nouum: neque fas transire vlli quem non excipiat seuerum examen, in quo sola virtus reijcitur. Animus à virtute vacuus, velut sterilissimus culmus ad incendia æterna deijcitur. At vero quemadmodum spicæ licet prægnantes granis, ob paleæ tamen sterilem societatem flagellis excutiuntur, ita vix vlli actus humani tam puri ab omni defectu & sorde, quin & in his pretiosum à vili, sincerum ab impuro sit secernendum: Ergo teipsum, tuasque actiones, mi Christiane, cæde & excute, reijce paleam, remone omnia quæ maculant. Et sanè par esset, vt quod Ruth fecit: trium modiorum mensuram quotidie comportares. Hos sacri interpretes aiunt esse cogitationis puritatem, locutionis veritatem, optimę operationis sinceritatem, vt diem totum sibi rapiant & sanctæ cogitationes, & colloquia vtilia, & honestissimæ actiones vnius Numinis honori editæ. Et hoc ipsum nocturnæ discussionis pars erit, videre, num tres modios istos repleueris.

Omnes igitur cordis nostri recessus (inquit Cassianus) iugiter perscrutandi sunt, & ascendentium in eos vestigia indagatione sagacissima retractanda. *h* Aureus ille orator ad idem grauissime suos hortatur: Et ne, inquit, ita simpliciter ieiuniorum hebdomadæ prætereant, scrutemur suam quisque conscientiam, & rationem examinemus, & consideremus quidnam in hac hebdomada probe actum sit, quid in alia, & quale augmentum fecerimus ad sequentem, quas in nobis affectiones correxerimus, quod si vitam nostram non instituerimus; magnam animæ nostræ curam habentes, nihil nobis vsui erit ieiunium vel inedia quam toleramus, præsertim si comperti fuerimus inferiores his, qui tantum studium colligendis opibus impendunt. *i* Opus suum probet vnusquisque; vnusquisq; enim onus suum portabit. *k* Suum opus, inquit Anselmus non alterius examinet, vt Pharisæus publicani. Neque tantum peccata, sed & actiones alias, quantum-

nis bonæ videantur, examinari vult Paulus. Deus quàm primum lucem creauit, inſpicere, illam & experiri voluit: *Et vidit Deus lucem, quod eſſet bona l.* Quid luci cum huiuſmodi experimentis? an non de bonitate illius con ſtabat, maximè cùm Deo eſſet creata? Conſtabat omnino, ſed oſtendit hic bonus Deus, qua ratione noſtra nobis opera tentanda ſint & experienda, quantumcunque bona illa & lucida videantur. Sunt quæ nitorem, non tamen naturam auri habeant,

Chriſtus diſcipulos ſuos ſuper fama ſua examinans: Quem, inquit, me dicunt eſſe turbę *m*? Idem & noſtrum quiuis de ſe interroget; Et quem me aiunt eſſe ciues mei? Quem? expecta ſis, mi homo, reſpondebo. Aiunt te eſſe hominem potulentum & madidum, vini amantiſſimum, & in dies pœnè ſingulos ebrium: & forſan tu ſolus hoc ignoras? Aut dicunt te Veneris eſſe mancipium, ad omnem petulantiam & libidinem proiectum, ore, oculis, manu iuerecundum: & forſitan tu ſolus hæc neſcis? Aut non negant te cetera probum, ſed deparcum, ſordidum, auarum Euclionem qui multæ pecuniæ longe ſit appetentior quàm puræ conſcientiæ, auidior numiquàm cęli: & fortaſſis te ſolum hæc latent? Aut, conſtanter aſſerunt te hominem eſſe turgentis ſupercilij, ore aſperum, geſtu inflatum, ceremoniarum & pompę cupidiſſimum, oſtentatione & arrogantia plenum: & forte tibi vni hęc ignota ſunt? Aut, non equidem diſſimulant te pacis & concordiæ inimicum, omnis iniuriæ impatientem, ad arma & iram præcipitem ruere, difficillime placari: & tu forſan te talem ad hoc temporis non credebas?

Aut, plerique affirmant te dandis conſilijs illuſtrem, politicum, comem cetera te hominem tui ſenſus & cerebri eſſe, pertinacem & æueæ ceruicis, nec religionis adeo tenacem: & fieri poteſt vt tibi ſoli hæc nunquam innotuerint? Aut, vox fere omnium eſt, te quietis tam amantem, vt nihil tibi dulcius ſit quã feriari & otio diffluere: & tu forte hoc virtutis in te non notaras? Aut, fatentur plurimi, te precum quidem ſtudioſum, ſed patremfamilias incurioſe agere, & pecuniam vtrâque manu inſigniter dilapidare: & forte an tibi hæc à nemine obiecta? Aut, nemo eſt qui non accuſet liuidos dentes tuos & oris mordaciſſimum acetum, quo omnium famam perfundi dicunt: & tu fors edentulum te credebas & manſuetæ linguæ hominem?

Quid ergo contra ſermones hos obducis? omnéſne falſi? Sæpe fit, mihi crede, vt hominem ſibimet ignotiſſimum, intus alij & in cute norint. Tu ergo tuam conſcientiam quotidiebus interroga, non mentietur: ſi illa te reum pronunciârit; errores ne defende, ſed emenda & corrige: ſi inſontem te abſoluerit, rumores populi generoſa patientia contemne. Conſcia mens recti, famæ mendacia ridet.

Auguſtinus olim intrepide de ſelpſo: Senti de Auguſtino, ait, quicquid lubet, ſola me in oculis Dei conſcientia non accuſet. *n* Idem, quicunque alius ſerenæ conſcientiæ homo liberrimæ dicat; Loquãtur de me alij quod volunt, modo me ad Dei tribunal defendat conſcientia. At quomodo defendet eum à quo neglecta, oppreſſa, vix vnquam loqui permiſſa? Hic forte dicas, quanti ſunt, qui vix ſemel in anno, conſcientiæ ſuæ poteſtatem faciunt loquendi: & nos quotidianas illius accuſationes toleremus? Et quid oro, Chriſtiani, malæ cauſſæ argumentis peioribus patrocinamur? Non eſt bonitas peſſimis eſſe meliorem, aut effrenatiſſimis moderatiorem; non inde conſcientia noſtra erectior eſt, quod ab alijs ea calcetur, neque nos culpæ eximit tantus aliorum neglectus. Iobus conſilijs ſanioribus vſus: Veruntamen, inquit, vias meas in conſpectu eius arguam, & ipſe erit ſaluator meus, & annexa cauſſa: Verebar, inquit, omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti *o*. Vt tuum, ô mi Deus iudicium pręuerterem, diebus omnibus meipſum iudicaui, & velut à deprehenſo reo pœnas repetij.

Pulcherrime & ex natura rei de hoc diſſerens Chryſoſtomus: Eſt tibi tribunal, inquit, multum habens emolumentum, & nullam referens accuſationem. Conſtitue ſuper conſcientia iudicantem rationem, & in medium omnia tibi patrata propone, animę tuæ peccata ſcrutare, & pœnas exige diligenter, & dic: Quamobrem hoc, & hoc auſa es? Et ſi hęc quidem fugiat, aliena diſcutiat, dic ad eam: Non de his te iudico, non pro his veniſti te purgatura. quid enim ſi ille malus? quare tu hoc, & hoc admiſiſti? Reſponde, noli accuſa-

re, tua conſideres, non aliena. & eam in hanc anxietatem agas continuè. Poſtea, ſi nihil quod dicat, habeat, ſed refugiat: dilania flagellans eam quaſi quandam ancillam inſolentem, & fornicantem: & quotie iudicium huiuſmodi conſtitue (*quotidie*, *nota Gerarde. quotidie*) & ignis flumen deſigna, veneniferũ vermem, tormenta reliqua: nec eam amplius ſinas diabolo copulari, nec impudenter loquentem toleres: Ille venit ad me, ipſe mihi tendit inſidias, ipſe me tentat, ſed dic ei: Niſi tu velis, illa omnia ſuperflua. Quòd ſi rurſum dicat: Corpori connexa ſum, carnem induta, mundum habito, in terra commoror, dic ad ipſam: Hæc omnia ſunt excuſationes & prætextus. Nam & ille carnem erat indutus, & ille mundum habitans, & in terra conuerſans, probabilis fuit: quin & tu ipſa, cum bene te geſſeris, carne circumdata id facis. Quòd ſi doleat hæc audiens, ne tollas manum: non enim morietur, ſi percuſſeris, ſed eam ex morte erues. At ſi rurſum dixerit, quod ille exacerbauit, ei reſponde: ſed tibi licebat nõ exacerbari. certè frequenter iram compreſſiſti. Si dixerit, quod illius ſpecies me ſubleuauit, dicas ei, ſed tu poteras continere, propone victos, propone primam mulierem quę dixit: Serpens decepit me, nec à crimine liberatam. Cum autem hæc examinaueris, adſit nemo, nemo tumultuetur: ſed ſicut iudices ſub velis iudicant ſedentes: ſic & tu pro velis, quietis tempus & locum inquire. Et paruorum magnas exige pœnas, ne magnis vnquam approximes. Si per ſingulos hoc feceris dies (obſerua iterum Gerarde, ſingulos dies) cum fiducia ſtabis ante tremendum illud tribunal. *q*

Ita verbum è verbo expreſſit Chryſoſtomus, qui vna grauiſſimè queſtus: ſed nos, inquit, non ita facimus, ſed omne contrarium. nam ſimul atque reclinati ſumus omnia verſamus, ſæcularia, & hi quidem immundas inferunt cogitationes, hi vero fœnora & commercia, & corruptibiles curas *r*. Ita ſomnum peſſimè auſpicamur, inter vanas, auaras, inuidas; inter impuras & ſordidas cogitationes, ita nec dormimus quidem ſine vitio, cum tam vitiosè obdormiſcimus.

Hoc eſt quod Chriſtus toties repetitis clamoribus inculcat; Vigilate & orate, quia neſcitis diem neque horam, quã Dominus veſter venturus ſit. *ſ* Et vos eſtote parati, quâ horâ non putatis, filius hominis veniet. *h*

Peſtilentiſſimæ incogitantiæ, & inexplicabilis audaciæ eſt, conſcientiam ægram, & lethalis culpæ, vel vnicæ ream, ad lectum deducere, ac plumis ſe ſepelire, nec prius Numinis offenſas deprecari, & cum Deo in gratiam redire. O mortalium miſerrime, periiſti, & ęternum periiſti, ſi nox hæc hęc tibi ſit vltima. Et cuius promiſſis ſecurus, poſt hanc plures tibi noctes polliceris? Diebus pœne ſingulis immatura efferuntur funera; morte ſubita hinc illinc plurimi rapiuntur ad tribunal, & tu nihilominus offenſo & irato tibi Deo, lectum temerarius irruis? Ah, infelix, quam non ludendum eſt cum *Æternitate*! leui obſtaculo aut concuſſu, momento vnico ſpiritus intercipitur, & omne tuum viuere conſumptum eſt: cras cadauer tuum in ſandapilâ, animus erit in gehenna, ſi non prius peccatum excludas, quam ſomnum admittas. His ſeſe periculis ſubducit, qui ſopori ſe permiſſurus, ante ſerio euigilat, & quicquid per diem noxarum næuorumque contraxit, dolore abſtergit & emendationis propoſito.

Hic talis licet eâ nocte vitam finiat, vita tamen beatiore non excidet. Ergo vigilate, quia neſcitis neque diem neque horam: Eſtote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet.

Sermonem, Gerarde, vnà cum die finiamus. Lux hęc abiit, ſed non ſine linea, quod tibi mihique gratulor. Longus fui, fateor, ſed prędixi hoc futurum, & ideo longam à te patientiam poſtulaui. Ego quidem oppido feſſus ſum dicendo, ſed non dubitem, quin tu etiam audiendo. Vtrique fatigationem ſomnus eximet, ſed ſomnus quem præceſſerit Examen Conſcientiæ, vt non doceamus tantum facere, ſed & faciamus.

a *Prou.c.24.v.16.* b *Epheſ.c.5.v.15.* c *Gloſſ.c.1.v.10.* d *Aug.ſer.15.de verb.Apoſt.* e *Ruth.c.1.v.17.* f *Bern.c.21.int.dom.* g *Iudic.c.12.v.6.* h *Caſ.coll.l.1.c.12.* i *Chryſ hom.11.in Gen. ante med.* k *Gal.c.6.v.4.* & *6.*
l *Gen.c.1.v.4.* m *Luc.c.9.v.18.* n *Epiſt.ad Secundinum Manich.* o *Iob.c.13.v.15.* & *c.9.v.28.* p *Chryſ.tom.5.hom.46.ad pop.Antioch.* q *Chryſ.ib.* r *Mat.c.24.v.42.* ſ *Luc.12.v.40.*

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

INGRESSVS AD SERMONEM DE CVLTV CÆLITVM.

POLYCHRONIVS ET GERARDVS COLLOQVVNTVR.



OLYCH. Diem primum ad Cõsciẽtię tribunal exegimus: hunc alterum Diuis cælitibus dicabimus. Ante omnia velim audire ex te, & quæso ignosce quæstioni, Gerarde: Christianus es? GER. Sum. POL. Catholicus? GER. Sum: POL. Ergo iam perorauimus magnam partem. Nemo Catholici sanguinis fuit vnquam, qui Cælites negaret esse venerandos. An nos damnabimus, quicquid omnia retro annorum sęcula probarunt? Laus Sanctorum, Laus Dei; qui omnis sanctitatis fons est & origo. Quicquid honorandum aut commendandum in Diuis est, DEI donum est. quicquid igitur honoris aut cultûs Cælitibus impenditur, id omne in omnium auctorem Deum meritissima pensione refunditur. Laudatio serui honor est domini. Quod beatus Hieronymus disertè affirmans. Honoramus, inquit, reliquias martyrum, vt eum cuius sunt martyres, adoremus: honoramus seruos, vt honor seruorum redundet in dominum, qui ait: qui vos suscipit, me suscipit *a* In eandem sententiam beatus Gregorius Nazianzenus concedit, &: Athanasium, inquit, laudans, virtutem laudabo, quoniam omnes virtutes complexu suo tenet. Virtutem autem laudans, Deum laudabo, à quo virtus ad homines promanat, cuiusque beneficio nobis contingit, vt ad eum per cognatam illuminationem euehamur, vel potius reuehamur. *b*

a *Hier. epist.* 53. *ad Ripar.*
b *Greg. de laud. S. Athanas. Alex. arch.*

§ I.

SAlomon humanę sapientiæ miraculum, in eum errorem à feminis fascinatus est, vt pro vno, plurimos Deos venerari cœperit. Roma caput Orbis, & veræ religionis nunc Antistita, olim eò prolapsa est abominandæ pietatis, vt diuersorum deorum ipsa triginta millia percensuerit nominatim & coluerit Proh quæ ista est & quam vilis deorum annona! alij longiùs etiam progressi infinitos pęnæ deos posuere; alij nullos: prouidentes alij, aliqui otiosos. Nos, quotquot Christiani sanguinis censemur, Deum vnum agnoscimus, Diuorum longè vltra triginta millia veneramur. Sed aliud est Deus, aliud Diuus, qui quicquid honoris habet & ornamenti, habet à Deo.

Prisco æuo diuersi generis amici numerabantur. Erant, quos *Primæ admissionis* amicos dixere. Alij secundæ, tertiæ alij vocabantur, scilicet ex ordine quo admittebantur. Tiberius

imperator, ipse amicos, solitus describere in tres classes; & ab hoc more admissiones dictę. Si hæc infima diuinis fas conferre, Deus etiam amicos numerat, ferè triplici classe distinctos. Amicos tertiæ admissionis dixeris, qui in gratia sunt apud Deum, sed etiamnum inter mortales degunt. Istos verò secundæ admissionis nũcuparis, qui vita functi & cęlo destinati, sed nec dum cælo admissi. At illos velut primæ admissionis familiares iure veneramur, quos Deus cælo iam recepit, beatissimis sedibus locauit, & verè *admisit* in conspectum. Et hos sciamus auxiliari nobis & nosse, & velle, & posse. Preces nostras audiunt, miserias, & ærumnas nostras vident, idque in eo qui videt auditque omnia Deus illis voluntarium speculum, & theatrum longè quàm amplissimum est, in quo eis vniuersa prout sunt, repræsentantur. Hęc illi assidue contuendo, incredibili prorsus voluptate profunduntur. Beati vtique immortali lumine circumfusi, & plura & clariùs cernunt in Deo, quàm vllus olim prophetarum. Atqui prophetæ ea viderunt quæ esse desierant, & præuiderunt quæ nondum erant.

§. II.

CVr ergo Cęlites, qui omnigena felicitate circumfluunt, ea nesciant quę ad ipsos spectant, quęque ab ipsis sciri cupiunt ij, qui opem illorum implorant? Helias clarissimus Hebræorum vates iam in sublime curru igneo fuerat euectus, & tamen quid Ioramo Regi euenturum esset cognouit, & ad eum super futuro statu litteras scripsit *a*. Diuinus Paulus à Corinthijs corpore aberat, ijsdem tamen pręsens animo; & iste nunc cælestis gloriæ iubar indutus, rerum in scientia laboret? An non primus à Christo Pontifex Petrus Christianis promittit, non modò se dum viueret, sed & mortuum vniuscuiusque illorum memorem fore? Dabo autem operam, inquit, & frequenter habere vos POST OBITVM MEVM, vt horum memoriam faciatis *b*. Istud promissi probè cœpit Chrysostomus, eaque de causa, die Principibus Apostolis Petro & Paulo natali, suis Petrum verbis compellat, monetque fidei & pollicitationis, vt qui suis discipulis promisisset, eorũ se haud immemorem, post discessum è vita futurum. Ergo norunt beati quinam opem illorum implorent; ergo nil obstat quà notitiam hanc, quo minus auxiliari nobis possint. At iam cælo iniuriam fecerit, qui beatissimam illius familiam non quidem neget id nosse, sed nolle affirmet: *Caritas nunquam excidit. c* Caritas apud illos nunc auctior, inuiolabili cursu Æternitatis manet intemerata. Et nos promissimam eorum in mortales voluntatem in dubium vocemus? Vere & venuste Cyprianus: Magnus, ait, illic carorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum; frequens nos & copiosa illic turba desiderat, iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra salute sollicita *d*. Quis autem cum ratione ambigat de amplissima eorum potestate gratiaque apud Deum, à quo, vt canit vates Regius, *Constituti sunt principes super omnem terrã. e* Ita ijs ipsis olim per Ioannem arcanissimorum conscium promisit: Qui vicerit & custodierit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas *f* Ergo iuuare nos norunt, & volunt & possunt.

a 2. *Paral.c.*21.*v.*12.
b 2. *Pet.c* 1.*v* 13.
c 1. *Cor.c.*12.*v.*8.
d *Cypr.l.de immort.*
e *Ps.*44.*v* 17.
f *Apoc.c.*2.*v.*16.

CAPVT II.

CVLTVS CÆLITVM contra opiniones asseritur.

GER. Obsecro, Polychroni, bona tua venia, liceat mihi, sicut heri pigrum, sic hodie hęreticum agere, & quę strictim in fundamentum à te prolata, tricorni ariete concutere.

Placidissimam quietem Diuorum turbari necesse est, si ad hominum vota vocesque animum debeant attendere, cùm alioqui immensissimæ voluptatis suauitudine sic absorbeantur, vt aliò mentem nequeant auocare. Hoc primum; en & alterum cornu. In Christum Seruatorem ea ratione iniurij ❧imus, si alijs insuper aduocationem nostram cõmittamus. En & tertium. Nullum est in diuinis oraculis edictum quod ab eis opem & tutelam

telam iubeat exposcere.

§. I.

POL. Gossipio, non ferro præfixus est hic tuus aries. Et ô fatuam religonem! beatarum mentiũ quę Deo felicissimè potiuntur, vim & efficientiam eo modulo metiri velle, quo nostros animos corporum custodia & concretione impeditos. Quid in mortalitatis mala superos adoptamus? hac quidem ratione Angelis, vix liberum vllum tempus aut solutum foret, si humanæ calamitates illorum continuæ felicitati obstruerent. Sic & alij Cælites æternis delicijs immersi, vix mutuos in se aspectus flectere auderent, si hac reciprocati amoris beneuolentia, à diuinis amplexibus abstraherentur. Somnia sunt hęc, quę nostros mores affingunt cælo, & quod terra patitur, id fieri putant inter sidera. Alij mores supra nos sunt & vitę ratio nostræ longe dissimilima: Beatissimæ cum Angelorum tum hominum mentes, in eo quem nunquam videre desinunt, dilucidè vident, quæ ad illos pertinent omnia, tamquam lineas in suum cẽtrum coeuntes, cum inferior hic mundus perfectè contineatur & distinctè reprę sentetur, in archetypo illo infinitæ capacitatis mundo. Gregorius de Angelis: Interius, inquit, exteriusque sciendo diffusi sunt, quia ipsum scientiæ fontem contemplantur. quid enim de his quæ scienda sunt, nesciunt, qui scientem omnia sciunt *a*? Et de beatis alijs? Quia, inquit in æterna hæreditate omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? *b*

a *Lib. I. moral. c. 2.*
b *Lib. 4. c. 33.*

§. II.

SEd tui arietis cornu alterum retundo. Palam & liberrimè fatemur cum doctore Orbis: Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus IESVS *a* Hic humanæ gentis Aduocatus, Mirabilis Vnus, Absolutus est, qui suo & nomine & auctoritate loquatur. Sed negare inferiores alios velut sequestres & proxenetas, quos eò produxerit suprema Christi auctoritas, diuinis paginis planè non repugnat. An non Moses sua se voce diuulgans? Ego, inquit, sequester & medius fui inter Dominum & vos, in tempore illo. Propter hanc eandem rationem Basilius in Nicęno Concilio secundo laudatus, Apostolos & Martyres vocat Mediatores, eorum opem implorandam docet his verbis: Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat; qui rursus lætatur hos oret? hic vt à malis liberetur, ille vt duret in rebus lætis. *b* Eleganter Gregorius Nyssenus Theodorum clarissimum Martyrem obsecrat, vt immanitatem Scythicam armatosque cuneos Orienti iam imminentes suis precibus auertat: Vt miles, inquit, pugna pro nobis, vt martyr pro conseruis; vtere libertate loquendi, &c. Admone Petrum, excita Paulum, Ioannem item theologum ac discipulum dilectum, vt pro Ecclesijs quas constituerunt, sint solliciti *c*. Chrysostomus, Regum & Principum Constantini Magni pręcipuè pietatem in Diuos dilaudans: Et ille, inquit, qui purpuram gestat, ad sepulchra illa se confert, vt ea exosculetur, abiectoque fastu stat supplex, sanctosque obsecrat, vt ipsi apud Deum præsidio sint *d*. Sed mens mihi nõ est priscorum Patrum, qui luculentè idem testantur, syllabum hic texere: Quod si censura sit ingeniorum, ijs ego facilè crediderim, quibus persuasum est neminem vllum Origenis aut Augustini ingenio par vnquam habuisse. Igitur quid Origenes, quid Augustinus hac in re senserint, narratione breui, sed fidelissima pandam. Origines: Incipiam, inquit, me genibus prosternere & deprecari vniuersos sanctos, &c. O sancti Dei, vos lacrimis & fletus pleno dolore deprecor, vt procidatis misericordijs eius pro me misero, &c. Heu mihi Pater Abraham deprecare pro me. ô beate Iob viuens in perpetuum apud Deum, & victor, permanens in conspectu regis Domini, ora pro nobis *e*. Augustinus multò clarissime hanc in Diuorum poscenda ope religionem firmat, & Iobi verba sic interpretatur: Miseremini mei, saltem vos amici mei. Angelos videtur postulare, vt pro eo deprecẽtur, ant certè sanctos vt pro pœnitente orent *f*. Et Augustinus ipse D. Cypriani auxilium implorãs: Adiuuet itaque nos, inquit, orationibus suis in ista carnis mortalitate, tanquam in caliginosa nube laborantes, vt donante Domino, quantum possumus, bona eius imitemur *g* In opere illo nobilissimo de Ciuita-

uitate Dei, hanc formulam consuetæ precationis (ô Sancte, memor esto mei) ore omnium Christianorum vsurpari affirmat his verbis,

Quiq; sui memores alios fecere merendo:

Prorsus tanquam eis diceret, quod frequentatur ore Christiano, cum se cuique Sanctorum humilis quisque commendat & dicit, Memor esto mei, atque vt id esse possit, promerendo efficit *h*. & : Cum itaque recolit animus vbi sepultum sit carissimi corpus, & occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus *i*. Ideo idem Augustinus, ad subsidium à constantissimo martyre Stephano petendum hortatur, facilius enim orationes illius pro orantibus quam pro lapidantibus admittendas. *k* & : Iniuria est; inquit, orare pro martyre, cuius nos debemus orationibus commendari *l*. Nam Sanctorum martyrum orationibus propitiatur Deus peccatis populi sui *m*. Omnes martyres qui cum Deo sunt interpellant pro nobis. Non transeunt eorum interpellationes, nisi cùm transit gemitus noster *n*. Gaudeant de vobis qui orant pro vobis *o*. Num tibi, Gerarde, solem claro meridie illustrioribus radijs vis allucere? nihil capit qui hæc non capit.

a 1. *Tim. c.* 2. *v* 5.
b *Basil oras.* 20. *in* 40. *Martyres.*
c *Greg. Nyss. or. in Theod. mart.*
d *Chrys. hom.* 26. *in ep. ad Corinth.*
e *lib.* 2. *in Iob.*
f *Aug. tom.* 4. *Annot. in c.* 19. *Iob v.* 21.
g *lib.* 6. *contra Danatist. c.* 1.
h *tom.* 5. *lib.* 21. *de ciuit. Dei, cap.* 27. *proximè finem.*
i *tom.* 4. *lib. de curâ pro mortuis gerenda ca* 4.
k *serm.* 1. *de S. Stephano.*
l *serm* 17. *de verb. Apost.*
m q. 108. *in Exod.*
n *tom.* 8. *in Psal.* 85 *paullo ante finem.*
o *in Ps.* 88. *fine.*

§. III.

QVOD tertio loco diuinas paginas requiris, en dictorum testes Vates Hebræus Baruch: Domine omnipotens, inquit, Deus Israel, audi nunc orationem mortuorũ Israel, & filiorũ ipsorum qui peccauerunt ante te *a*. Obserua mihi verba, *orationem mortuorũ*. Ergo etiam mortui orant? Vtique, sed ij qui iam viuunt supra cęruleas illas stellarum plagas. Laudatissimus dux, Iudas Machabæus per quietem vidit Oniam Pontificem passis manibus pro populo supplicantem. Proximè hunc alius senio & maiestate venerandus assistebat, quem Onias velut digito designans: Hic est, inquit, qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate, Hieremias propheta Dei. *b* Quin & ipse purpuratus epulo in flammis pro fratribus rogat, ne & ipsi veniant in locũ illum tormentorum *c*: Et Petrus ac Paulus in summis beatorum delicijs, iam ex toto securissimi, tacebunt? Hoc sensu Hieronymus ratiocinatus: Sanctus Paulus Apostolus, inquit, ducentas septuaginta sex animas sibi dicit in naui condonatas, *d* & postquam resolutus, esse cœperit cum Christo, nunc ora clausurus est, & pro ijs, qui in toto Orbe ad Euangelium suum crediderunt, mutire non poterit *e*? Diuino pariter imperio Iobi tres cognati ad Iobum sic ablegantur: Sumite vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis, Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia *f*. Ergo Numinis iram mitigabit homo, etiamnum sceleribus obnoxius, & ciuis iam cælo donatus, iam Numini proximus, id non possit? Tot in cælo potentissimi oratores nullam mortalitati nostræ gratiam exorabunt? tam copiosæ fragrantiæ nubes fœtoribus nostris mederi non poterunt? quid autem sunt cælitum preces, nisi odorum suauissima congeries? Hoc eis nomen tribuit beatissimus Ioannes, &: Habentes, inquit, singuli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. *g* Ergo, Gerarde, hæreticam laruam quã sumpseras, iam tuto ponere licebit iterum, & certam Diuorum opem agnoscere. GER. Si ergo Cælites colendi, an non cum delectu id faciendum; an non alij præ alijs, veneratione afficiendi! num alius alio non sublimior est in sedibus beatorum;

a *Bar. c.* 3. *v.* 4.
b 2. *Mach. c.* 15. *v.* 12,
c *Luc. c.* 16. *v.* 27.

d Act.c.27.v.24.& 37.
e Hier.tom 4.contra Vigilant.
f Iob c 42.v.8.
g Apoc.c.5.v.8.

CAPVT III.

Quinam Cælitum præcipuè colendi.

POLYCHR. Hic videri possumus in ipso limine offendere & errare, dum quærimus ne erremus. Audio scriptorem sacrum qui moneat: Noli etiam inquirere de meritis Sanctorum, quis alio sit sanctior, aut quis maior fuerit in Regno cælorum? Quidam zelo dilectionis trahuntur ad hos vel illos ampliori affectu, sed humano potius quàm diuino. Magnum est vel minimum esse in cælo, vbi omnes Magni sunt, quia omnes filij Dei vocabuntur. Sed pace tua, ô magne, & ô sancte scriptor, præceptis tuis nil refragatur nostra quæstio: Non illorum dignitates distinguere, sed nostrum obsequium instruere, animus est. Nec malè hic credam, me omnium voce loqui, si dicam secundum Christum IESVM, qui orbem restaurauit suo sanguine, matrem Christi, & beatissimas illas mentes Angelos, præcipuo cultu esse venerandos. Hoc ratio, hoc auctoritas sacræ paginæ, hoc priscorum Patrum volumina, hoc omnis antiquitatis consensus docet. Sit, qui neminem Diuorum nôrit, matrem Dei Deóque proximum famulatum, Angelos ignorare non potest. Non nescio Chrysostomum in beati Pauli tutelam mirifico affectu transijsse, cuius & iconem in suo museo assiduè oculis voluit obuersari. Scio Sanctos Philippum & Ioannem Baptistam à Theodosio Imperatore præcipua veneratione cultos. Noui, Paulum Elcanum sancto Nicolao & sanctæ Catharinæ deuinctiorem quàm Diuis alijs. Non me latet à beata Elisabetha Hassiæ, Landtgrauia, Ioannem Euangelistam in Diuum tutelarem adscitum; & regem Angelorum Eduardum, nulli huius Apostoli nomine petenti, quiddam negare solitum. Non ignoro Hungum regem Pictorum diuo Andreæ, Carolum Siciliæ regem diuæ Magdalenæ, Constantiam Constantini Imperatoris filiam diuæ Agneti virgini, Zimiscam Imperatorem diuis Georgio & Theodoro martyribus, Vrbanum II. Pontificem diuo Benedicto singulariter deuotum extitisse. Pari ratione alij alios sibi patronos delegerunt, omnes benè & piè. Sed neque noster, puto, errabit amor, si præ Diuis alijs omnibus, ad Beatissimæ Virginis, Dei matris, sanctorumque Angelorum, patrocinium confugiamus. Gerarde, si piè viuere & sanctè mori in animo nobis, à matre Dei & ab Angelis deprecationem efflagitemus: perire non potest qui tales sibi conciliauerit patronos. Ita ego quidem inter Cælites Matrem Domini, & sanctos Angelos singularibus obsequijs censeo nobis in amorem deuinciendos, vtrumque paullò explicatius nunc doceo.

§. I.

VIrgo beatissima, Dei mater MARIA, nullius preces aspernatur, in omnes beneficiorum diues est. Quò maior rogantis est miseria, hoc amplior dantis misericordia. Pulchrè & cum sensu Bernardus: Ipsam, inquit, sequens non deuias; ipsam rogans non desperas; ipsam cogitans non erras; ipsa tenente non corruis; ipsa protegente non metuis; ipsa duce non fatigaris; ipsa propitia peruenis a. Ille solus huius Virginis laudes sileat, qui fideli prece appellatam, suis necessitatibus senserit defuisse. Illud in hac Virgine admirãdum, & opulentissimæ gratiæ illustrissimum argumentum. Adeò in huius Virginis vultu & augusta venustas, & verecunda Maiestas certabant, vt vel solo aspectu, vel ipsis tantum oculis etiam muta concionaretur, & aspicientis se animo castissimam flammam subijceret. neque solum omnes sui spectatores, ad pudicitiam mirifice accendebat, verùm etiam si quid obscœni ignis in spectantium mente sæuiret, protinus suo vultu, velut frigida, extingueret. Auctores huius & testes complures sunt b. Hinc forsan antiqui Patres, contra carnis maligniores illecebras, Virginis huius imaginem, velut Virtutis speculum, aspicere, tam potens quam suaue remedium censebant. Hinc illa Clareuallensis Præsulis assidua exhortatio: Respice Stellam, voca MARIAM. Proxima Numini hęc Virgo est, quę numẽ peperit, quæ terris Deũ dedit. Cum hanc Virginẽ laudamus, feliciori encomio, ad Deum assurgimus. Et quam laudẽ hac Virgine dignã hu-

mani oris paupertas reperiat? Sole clarior, Luna pulchrior; cælum premit, sideribus cingitur. Verè hortus conclusus, & paradisus voluptatis, imo horto floridior, & paradiso amœnior est. Propinquo Numine potētissima, virginitatis flore pulcherrima, in tota rerũ vniuersitate eminet; quàm pulchra tam benigna, quàm potens tam propitia. Vt Deum caperet, cęlo maior esse debuit: sic Deum concepit vtero, & enixa est, vt cælum in terram traheret, & castissimis visceribus auream immensamque cæli majestatem vinceret.

At cum de Virgine hac dixerimus omnia, tacuisse plura videbimur: innumeris & æternis virtutum facibus collucet. Quicquid præconij & laudis, quicquid ornamentorum & nominum per quoscunque titulos ingressi, in hanc Diuam congesserimus, maius tamen elogium non suppetet, quam vnum illud naturæ ipsi obstupescendum, MATER & VIRGO, Mater Dei, Virgo perpetua, Virgo sine exemplo, Virgo sine pari, omnibus antistans, nec primam habere similem visa, nec sequentem; inter sanctas sanctissima, inter puras purissima, cæleste prodigium, Virtutis speculum, Mundi miraculum, Orbis vtriusque gaudium.

a *Bern. serm. 2. super Missus. &c.*
b *S. Tho. p. 3. dist. 3. q. 1. art. 2. S. Bonau. q. 2. & 3. Gabriel. Halensis, alij post. D. Ambrosium.*

§. II.

VAticinatur olim de se Virgo beatissima: Beatã me dicent omnes generationes *a*. Ab æuo in æuum sic erit. Vel hostes tui, ô Virgo, præconium tuum augebunt. Tu illa regina cæli, terræ, maris: Tu Angelorum hominumque Domina: Tu fons misericordiæ vberrimus. Tu intemerata mater, & humani generis sospitatrix perpetua, semper fouendis mortalibus munifica, dulcem matris affectionem miserorum casibus dispensas. Nec dies, nec quies vlla, ac ne vix momentum quidem tenue tuis transcurrit beneficijs otiosum, quin eos qui tuam opem inclamant, mari terraque protegas, & depulsis vitæ procellis salutarem porrigas dexteram. Te superi colunt, obseruant inferi. Tu solem luminas, Orbem exhilaras, tartarum calcas, Tibi respondent sidera, ancillatur terra, seruiunt elementa. Supra te nihil nisi Deus est, infra te est, quicquid Deus non est. Tu Luna ab illo Sole proxima. *Beatam te dicunt omnes generationes.* Quot enim librorum volumina, quot per orbem templa, quot diuites templorum aræ, quot facundi titulis ac donis parietes, quot sacrorum hominum cætus, quot piorum iuuenum sodalitia se colunt, tuas laudes commemorant, tuis honoribus deseruiunt? *Beatam te dicunt omnes generationes.* Omnibus retro sæculis, omnes hominum ordines, vbique terrarum & locorum te *Domini Matrem* religiosissimo cultu venerantur. Vna vbique Virgo es, sed materni diuinique affectus ignem locorum varietate multiplicas: templa ornas, scholas erudis, domos protegis, imples orbem beneficijs, virtutibus, gratijs, miraculis. Nimirum ab vno iubare innumeri emanant radij. O stella maris; quot naufragos seruasti? quot perditos in salutis regnum reuocasti? Mater es omnium qui cupiunt esse filij. O Magna, ô admiranda! quæ in omnes esse benefica per te vis, per filium autem potes: ô verè animatum cælum, ô abyssus gratię, ô Mater Dei! Nemo hanc matrem coluit, & seruus fuit? agnoscit illa nomen suum amabile, & in cultores deriuat: reddit affectum, & filios appellat.

Et hanc Diuam, Gerarde, præ Diuis omnibus colamus, assidua sed non perfunctoria pietate. Totis, inquit Bernardus, medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, votis omnibus MARIAM veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per MARIAM *b*. Si viæ duces hic quæris, si exempla desideras, sanctissimos homines, augustissimos Imperatores, Reges. Principes, Virgini Matri deuotissimos, his ipsis vestigijs præeuntes obserua, & sequere.

At Angelorum Reginam tantò potentius nobis demerebimur, quanto studiosius & Angelos reuerebimur. Huc Ambrosius digitum intendens: obsecrandi sunt, inquit, Angeli pro nobis, qui nobis, ad præsidium dati sunt. *c*

a *Luc. c. 1. v. 48.*
b *Bern serm. de Natiu. B. Virg.*
c *Amb. to. 4. lib. de viduis.*

§. III.

GER. Mihi sanè placet, quod vnà & Angelos, & Angelorũ Reginam à nobis co-

li oportere doceas. Regina cæli supra omnes Angelorum ordines sublimis, illis præsidet, per Angelos ergo transeundum est ad eorum Dominam sua vota contendenti. Pol. Totus hoc sentio, beatissimã Virginem ab eo rectissimè coli, qui & Angelorum amicitiam ambiuerit: & quisquis Angelos amauerit, Reginam eorum vtique amore prosequetur. Guiliel-mus Baldesanus, scriptor insigniter eruditus & pius hoc ipsum disertè docet, ante Cælites alios omnes, beatissimam Matrem Virginem, & secundum hanc, purissimos illos genios, nobilissimos cœli ephebos, Angelos, veneratione singulari afficiendos. *a* Multum debemus Angelis, multum supra omnem modum & præsertim suo quisque tutelari Angelo. Hic nobiscum quasi nascitur, & ad cunabula nostra mox vigilare non dedignatur. Hic nutricem fidelissimam longè superat, & infantem sępius, quem nutricis negligentia necaret, tutissimis manibus (sic loquar) excipit. Post cunas custoditas, pædagogum agere, vile sibi non putat. Semina maximè & veluti fundamenta virtutum, prealto affe-ctu insinuare clientulo suo laborat. Simul vitiorum auersandam fœditatem proponit; intemperantiæ, mendacij, fraudis, inobedientiæ, libidinis turpitudine, velut insolẽtiã prodigiorũ exterret, fastidium præmiaque Virtutis mõstrat: præcipuè Vim Numinis venerari docet, nunc beneficio, nunc vindicta suspiciendam. Et hoc ipsum non atroci aut moleſta ratione vrget: Suauissimis impulsibus, hæc prima rectæ disciplinæ initia, in sui clientis animum stillatim transfundit. Vbi lenibus his rudimentis pueritiam initiauit, ad virilem cautamque virtutem exhortatur.

Quod verò admirandum, & in summis beneficijs æstimandum, quantumcunque indocilem & refractarium discipulum sit nactus, eum tamen magisterio suo non excludit, suâ ope non destituit, non subtrahit saluberrimos instinctus, diurnas nocturnasque excubias non laxat, non subducit se; hominem quantumuis improbum & comtumacem ad vsque supremum halitum constantissimè tuetur & erudit.

O mi Deus, ô mi amantissime Tutor Angele, quantis beneficijs per momenta pænè singula obruimur, nec sentimus, incogitantis animi stupore defixi; morimur ingrati.

a *Lib.3. Stim. Vir. c.12. & c.13.*

§. IV.

NOs misellos, viles vermiculos, tanti Deus æstimat, vt iugi castrorum incinctu prouidissimè nos tueatur. Basilius Magnus, illud regij vatis, *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum* a. sic exponens: Omni, inquit, in Christum credenti Angelus assistit, &c. Considera igitur quanta sit Angelorum natura, quoniam vniuerso exercitui, & castris numerosæ hominum multitudinis vnus asimilatur Angelus. Ob magnitudinem itaque eius qui te custodit, castra tibi munitionesque præbet Deus: propter Angeli vero virtutem, veluti circumuallat te vndique securitate, quæ est per illum.

Quot ergo nominibus huic castrorum vigilantissimæ fidelitati obstringimur? Et quinam Cælites in priscæ nouæque legis sacris voluminibus crebrius laudantur quam Angeli? Non est liberè diuinis, qui Angelorũ elogia non recitet. Angeli per tota Biblia largissimè commendantur. Vix quidquam olim patrauit Deus, quod effectum non sit auctoribus Angelis, qui semper vigilantissimis studiis nostræ saluti curarunt. Et hęc, mihi crede Gerarde, caussa fuit cur meipsum Angelis arctissima deuotione in omnem vitam obstrinxerim. Nõ reperio per omne cælum nec plures numero, nec origine nobiliores seu ministros Numinis, seu amicos. Ab his mihi tibique omnem beneuolentiam fidentissime polliceor. Angelorum in nos beneficia & plurima sunt, & maxima sunt, & sunt perpetua. Nihil eis sordet in ministerijs & obsequijs erga nos, dum prosint nobis.

Et num me periturum trepidem, si pro me in extremis constituto, iam iamque animam acturo, infinita pœne millia Angelorum, admotis precibus Deo fiant supplices? Nam in hoc tribunali salutatem mihi litteram non exorent, tot apud iudicem gratiosissimi deprecatores? Num caussæ meæ alioqui non bonæ diffidam, si tantos habeam aduocatos & Oratores? Ita dico: Beatissimæ Virgini & Angelis amicus, perire non potest, nisi quem ipsa pereundi libido pręcipitat. Non perit illis.

nisi qui prius ipse sibi.

a *Basil. in Ps. 33. v. 8.*

§. V.

ILlud tamen vnum hic monuerim, quod à prisco philosopho discamus. Epictetus, ille origine quidem vilis, ac debilis corpore, sed mente nobilissimus, & qui inter omnis æui lumina refulsit; cuius lucerna fictilis illo mortuo, mille drachmis, seu, centum philippeis venijt, in memoriam & honorem viri & ob diuinas scriptiones, quas ad lucernam illam elucubrauit: non est sanè inter priscos illos qui bonam mentem magis aut trahat aut formet, tam docta scripsit, tam & salutaria, Hic, in quam, philosophus de tutelari Angelo disserens: Procuratorem, ait, vnicuique addidit, genium cuiusque, eumque illi custodiendum tradidit, & tali quidem qui nec dormiat, nec decipiatur. Cum igitur fores clauseritis, & conclaue tenebrosum effeceritis, cauete, ne vnquam dicatis, vos esse solos; neque enim estis, sed Deus intus est, vester genius intus est *a*. Non erubescimus ad has voces, Gerarde? hoc viderit philosophus in illius æui tenebris? ita Deum, ita custodem Angelum præsentem esse monuerit? Nos Christiani, nos Beatissimæ Virginis sodales, tam insana libertate in vetitum ruamus, ac si Deus, ac si custos Angelus longissimè remoti, nihil nostri sceleris arbitrarentur? O temeritatem furialem! O impure, ô libidinose, quisquis es, quid impium illud SOLVS SVM, in lasciuam turpitudinem te animat? ah, cogita, vbicunque es, nusquam SOLVS ES. Quibuscunque vel tenebris, vel latebris tegaris, nunquam SOLVS ES. Habes tui sceleris vel secretissimi spectatorem Deum, & custodem Angelum, & eum quidem custodem (vti Epictetus) qui nec dormiat, nec decipiatur. Ergo attende tibi, & obscœnarum cogitationum vel primos aspectus exhorresce: NON ES SOLVS, etiam cum solas cogitationes animo versas, Deus intus est, intra tuum animum præsens est, libidinem tuam omnem vel latentissimam cernit. Ah, non SOLVS ES, vbique DEPREHENSVS ES; ipsâ te conscientia nusquam deserit, vbique comitatur, omnium actionum testis & accusatrix, nusquam SOLVS ES.

a *Epict. lib. 1. disput. c. 14.*

b *Epi. lib. 1. disput. c. 14.*

CAPVT IV.

Quanam potissimum ratione colendi Cælites.

NOn est dignior litatio sanctis, quam Sanctorum imitatio. Satis illos coluit, quisquis imitatus est. Augustino teste, summa religio est, imitari quod colimus: Atque; Si ad consortium, inquit, sanctorum martyrum peruenire volumus, de imitatione martyrum cogitemus. Sollennitates enim martyrum, exhortationes martyriorum sunt, vt imitari non pigeat quos celebrare delectat *a*. Neque arduum nimis videatur, eos qui hac via præcesserunt, eadem & sequi. Illi ipsi iam beatissimi cælites ijsdem, quibus nos initijs creuerunt, ijsdem quibus & nos elemẽtis adoleuerunt, easdem quas nos, molestias senserunt, & sæpe maiores; ab ijsdem hostibus impugnati, simillimis illicijs ad vitium inuitati, ijsdem nobiscum periculis obnoxij, nec alij quam nos supplicijs & pœnis castigati. neque ipsis pectus ferro aut chalybe stetit; corpus eorum æque ac nostrum fragile, & ad omnem iniuriam proiectum; tam ipsos quam nos Mundi rabies allatrauit; ipsis non minus refractaria fuit caro quam nobis; Satanas in eos non mitior, quam esse solet in alios omnes: At illi vincendis suis hostibus, rationem monstrarunt, qua nostros & nos debellaremus, si velimus esse victores. Illisne Deus adfuit? aderit & nobis. Vim eis & robur sacramenta contulerunt? & nobis conferent. Aliorum illis Diuorum fauor auxilio fuit? nec nobis deerunt, tam illorum quam horum coniuncti fauores. Diuos igitur venerari conemur potissimum *imitando*. Porro nobilissimum hoc venerationis genus fere triplici capite constat; oratione, carnis castigatione, sacra lectione, de his, si ita tibi videatur Gerarde, libabo paucula, vt paullo copiosius disserere liceat de menstrua Diuorum sortitione, de qua hic dicere institui. GER. Nihil contradico.

a *Serm. 30. de Sanctis, & serm. 47. qui Augustino tribuuntur.*

§. I.

§ I.

POL. Oratione nobis conciliamus Diuos, si tamen oratio è puro castoque pectore Deum anhelet. Nos sæpe generosum Creticum propinamus, sed poculo tam illoto & fœdo, vt id etiam vehemens sitis auersetur. Quādoque optimas preces superis allegamus, sed animus interim suo hæresCit luto. *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* a Beatissima Virgo, Dei mater, vti narrant, *b* vni adolescentum per quietem sese spectādum dedit hac ratione. Vinum ei vt videbatur, generosissimum porrigebat, sed poculo immundo. miratus adolescens tam nobile donum in vase tam sordido. Cui Virgo: Vide, inquit, fili; Rosarij tui preces mihi gratę sunt & instar optimi potus, sed calix quo hunc offers, non placet. Oratio tua bona est, non item vita tua; pulchre precaris, sed turpiter viuis: vt in vtroq; placeas, castius viuas. Motus adolescens tam salubri spectaculo, castiores mores induit, vt se cælo probaret tam viuendo quam precando.

Illud autem frequentissimum, vt precantis quidem animum tam fœdæ sordes non inuoluant, eum tamen cogitationes plurimæ plusquam Metium Suffetium distrahant, & à precibus amabili fraude abducant. ita sæpe animus nihil minus cogitat quam quod orat, seque ipsum sibi blandissima vi suffuratur. *Appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longe est à me* c. Nec tantum purę, neque attentæ tantum, sed & constantes sint preces nostræ. Heu, nimium Lunæ in suscepta pietate ostendimus. Sæpe diem vnum alterumue, vnam alteramue hebdomadem magno precum numero fatigamus cœlum: mox elanguescit ac hebescit pietas, & iam vel pauca tædet precari. Constantius, obsecro, constantius, nec enim in re vlla laudabilior est constans importunitas quam in precibus. *Deus non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte* d? *Et si ille perseuerauerit pulsans* (ait Christus) *dico vobis, dabit illi quotquot habet necessarios* panes *e*. Ergo, orationi instate vigilantes in ea, *f* orantes omni tēpore in spiritu *g*. GER. Odi ego meam ipse inconstantiam, nec tamen rceo... cœpi nuper Angelos quotidianis precibus venerari. Sed heu quod mihi anteà quotidianum erat, iam vix est menstruum. POL. Nos ipsi nobis sæpe pessimo exemplo sumus, sed en meliora & maioris constantiæ:

Bernardinus patria Senensis, qui iam à paruulo in Virtutis leges iurarat, annis compluribus, idque quotidie, & nudis genibus, ad Beatissimæ Virginis effigiē precari solitus est. Eadem fuit plurium aliorum sanctissima in his conatibus pertinacia. Sed vicina & recentia nescio delectent magis an moueant. Prodigium est pœnè, quod nostri æui testimonium habet. S. Carolus Borromæus, Pij Quarti, Summi Pontificis nepos, è stirpe nobilissima, Romanus purpuratus senator, vir ad omnem virtutem à teneris factus, præter quotidianas prolixas sacerdotum preces, Officium & coronam Beatissimæ Virginis quotidie, idque flexis genibus recitare consueuit, & nec in itinere quidem moris sui negligens fuit. En, tantus præsul, Cardinalis, Archiepiscopus, tanta mole negotiorum pressus, nihilominus velut otij abundans, diebus singulis, flexo poplite suas Matri Virgini laudes liberalissimè admetitur. Idem sanctus Antistes, quandocunque æris campani signum ad Angeli salutationem audiret, quocunque loci esset, in via etiam fracta & cœnosa, mox in genua ruebat, ab equo etiam desiliebat, & humo poplites figebat, salutans cœlestem Virginem. Pari pietatis officio, si quem per compita sacerdotem, qui ægro Angelorū ferculum deferret, offenderet, cœptum iter deserebat, & Christum Dominum per omnem viam deducebat, nec prius abscedebat, dum in templo Eucharistia in suum locum reciperetur. GER. Quid nos, viles animę, quid nos simile? est sanè quod colorem ducere & erubescere ad hæc talia velimus. POL. Iure merito, in quibus nec vmbra tam magnificæ virtutis elucet. Nec tacendus nobis vir ille doctissimus, Martinus Nauarrus, qui sexaginta amplius annis Rosarij quotidie recitandi consuetudinem habuit *h*. Quis nostrum hoc vnquam fecit tamdiu, quis facturus? vtinam longe faciliora non subterfugeremus. Sine iucuria non præterierim, illum Beatissimæ Virginis cultorem eximium, Ioannem Godefridum Bambergensem & VVurzburgensem episcopum, qui Diuę matris Officium & Rosarium, quantiscunque negotijs distineretur, etiam in

in itinere, præter ſtatas ſacerdotum preces, quotidie recitauit, idque adeo conſtanter, vt illa ipſa quâ obijt nocte, Canonicas preces (Matutinum & Laudes) vna cum Officio & Roſario Beatiſſimæ Virgini recitarit, quod & S. Carolus Borromæus morti iam proximus feciſſe perhibetur.

Porro Ioannes Godefridus ad Diuæ Virginis Dettelbacenſis ædem, duobus milliaribus diſſitam, ſupplicationem crebrius inſtituit, nudis pedibus. Diui quoque Caroli Borromæi exemplo, quotidie horâ vna poſt cenam, æris campani ſigno omnem aulicam familiam conuocari iuſſit, vt in ſacello Litanias vna recitarent, & examinarent conſcientiam. En, quanti hac præant; quin ſequimur?

a *Eccl.c.v.6.*
b *Præcipue Albert. Caſtell.de roſario.*
c *Iſa.c.29.v.13.*
d *Luc.c.18.v.7.*
e *Luc.c.11.v.8.*
f *Coloſſ.c.4.v.2.*
g *Epheſ.c.6.v.18.*
h *Miſcellan.24.*

§. II.

SEd hic, Gerarde, velim vna mecum in ſaluberrimam conſuetudinem non conſentias tantum; ſed iures. Solent beatiſſimę Virginis, & ſuæ ſalutis amantiores ſingulis horis, ad cuiuſque horæ principium, verbis Gabrielis Matrem *Domini* ſalutare, eidemque illud præſertim, NVNC, *& in hora mortis noſtræ*, ardentius commendare. Mos hic vtiliſſimus quot horis Angelicam ſalutationem recitandi, etiam ſummorum Pontificum ſacra liberalitate ſtabilitus eſt. Leo Decimus piæ memoriæ, Chriſtianis omnibus mille dierum indulgentias impertijt, qui horæ ſigno audito, illam Angeli ſalutationem pronunciarent. Idẽ, piæ memoriæ Paulus Quintus Pontifex Max. Anno milleſimo ſexcenteſimo vndecimo confirmauit. Putem ego, decere admodũ, ſi id loci ac tẽporis ratio ferat, ſubmiſſis genibus hoc facere. Gerarde, eſt quod tibi hic in aurem, imo è meo pectore in tuum mihi amiciſſimum pectus träsfundam, ſi tamen ſilentium ſpondeas. GER. Fidiſſimum, & ſaxo dictum credas, quod dicturus es. POL. Ego, quandocunque domi in muſeo meo, aut alibi ſolus ago, mox atque horam audio, in genua procũbo, & oratiunculam Aue Maria &c. pronuncio; addo quę ex Horologio Tutelaris Angeli didici: Benedictus Deus in æternum. Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam: etſi Domine minor ſum cunctis miſerationibus tuis. O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum: fiat voluntas tua. Ita Deo Deiq; matri, me, mea, meumq; obitum horis ſingulis commẽdo. Hoc tu alios docere quidem poteris, de me nec verbulũ poteris effutire, quia fidem tuam mihi obligaſti in ſilentium.

Ceterum piam hanc induſtriam etſi facillimam, multis alijs precandi exercitijs prætulerim, modo quod inſtituimus facere, faciamus cõſtanter. Et quid enim neceſſarium magis, aut magis optandum nobis, quam bona vitę clauſula & felix obitus? Hũc vno die millies & vnicè à Deo flagitemus, neque enim aliter quã precibus impetrari poteſt, hoc prorſus gratuitum donum, hunc ipſum obitum noſtrum diuinæ Matri quot horis ardentiſſimè commendemus: *& in hora mortis noſtræ.* Ah, ab hoc mortis momento tota nobis pendet *Æternitas.* Hoc ergo momentum, Gerarde, momentis ſingulis proſpiciamus, & vel ſingulis ſaltem horis ſerio precemur: *& in hora mortis noſtræ.* Vix mala morte defungetur, qui omnibus ante horis, illam vltimam præuidit, nec præuidit tantum, ſed in eam cęleſte ſibi pręſidium comparauit. GER. In tuam ſententiam me omnino pertrahis, nec inuitum. Felici obitu nil felicius in hac vita, nec vllum operæ pœniteat, horis omnibus ſupplices preces cælo admouiſſe, modo vnicam illam ſupremam horam impetret ſibi benignam ac propitiam. Igitur ô *Sancta MARIA mater Dei, ora pro nobis, nunc, & in horâ mortis noſtræ. O MARIA, mater gratiæ, mater miſericordiæ, Tu nos ab hoſte protege, & hora mortis ſuſcipe.*

Sic ſtatuo: hac hora, & deinceps horis omnibus, ad vſque horam vltimam; hoc vnum aſſidue rogare non deſinam: ita me iuuent omnes Cælites.

§. III.

§. III.

POL. Prima ergo ratio, Diuos Cælites colendi, oratio est; altera, Carnis castigatio. Hactenus nobis de Dei matre, & sanctis Angelis sermo est, de quibus & hæc dicta volo quæ subiungo. Diuus Bonauentura memorat, Angelorum Reginam cum deuota sibi matrona (is Elisabetham fuisse autumat) in hęc fere verba locutam: *Dico tibi filia, sine magno labore, continua oratione, ardenti desiderio, profunda deuotione, multis lacrimis & afflictione, nihil gratiarum aut donorum me obtinuisse, gratia sanctificationis excepta. Scias igitur nullam gratiam è cælo in animam descendere, nisi per orationem & corporis afflictionem* a.

Sanè iam olim saxeos illos Iudæos toties Deus vrget: *Affligetis animas vestras: Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis* b. Hoc & Angeli inculcāt: *bona est oratio*, sed, *cum ieiunio* c. Testudinis fides nisi admonitæ & pulsatæ non respondent: hominis corpus nisi seuerius habitum rationi non obedit. Res gestas omnium Sanctorum euolue, & fateberis neminem illorum non nouercam fuisse in seipsum hoc omnium certamen erat, corpori non blandiri.

S. Carolus Borromęus, quem paullo ante nominaui, non precibus tantum, sed & ieiunijs, ac insolitis alijs rigoribus gratiam diuinę Matris ambijt. Et quamuis frugalitatem nunquam non amarit, hostis lautitiarum, insuper tamen, omnibus Deiparæ peruigil pane solo & aquâ ex more victitabat tantus princeps, velut pauperrimus mendicus. Nec in eo vno fuit hic abstinendi ardor. Non lubet hic eorum catalogum texere qui singulis sabbati diebus, beatissimæ Virginis honori cena abstinuerunt, & etiamnum id faciunt. Fecerunt hoc sanctissimi homines, potentissimi principes. S. Nicolaus Myrensis Pontifex, etsi quauis hebdomade diebus Lunę, Mercurij, Veneris non cenaret, nihilominus tamen diuę Virgini honorandæ, omni sabbato, præter aridum panem & fontanę hydriam in opsonium nil admittebat. Idem fecit iam inde à puero S. Bernardinus Senensis, idem S. Didacus Complutensis, qui pariter omne sabbatum ac peruigilium Virginis, fonte & modico pane traducebat. Illustrissimum illud sidus, in comitijs extinctum d. Ioannes Godefridus Bābergensis & VVurzburgensis Pontifex per omnem vitam, omnibus Sabbati diebus, beatissimę Virginis honori, cibo abstinuit. Idem omnino fecit, qui in eodem solio præcessit Nythardus Bambergensis Antistes, qui quouis sabbato circa vesperam à negotijs iam magis vacuus esse voluit, vt Virginem Matrem impensioribus studijs coleret. Bono igitur omine, die sabbati natus, Pontifex creatus, inauguratus; eo demum die vita functus, eo sepultus est, singulari vtique Beatissimæ Virginis fauore ac patrocinio. Beatus Aloysius Gonzaga castissimus iuuenis, è Societate IESV, sabbato cenare nefas sibi duxit, ob amorem eiusdem sanctissimæ Virginis. Idē fecerunt alij complures, quorum exemplo ducti idem hodieque faciunt, non tantum religiosorum hominum plurimi, sed & reges, & principes maximi.

a *Bonau.c.3.med.vitæ Christi.* b *Leuit. c.* 16. *v.*29.*& c.*23.*v* 29. c *Tob.c.*12.*v.*8.
d *Ratisbonæ, Anno* 1622.

§. IV.

HIc ego nil arcani euulgo; vrbs tota Monachium eius rei conscia, iam pridem tacita veneratione suspicit, Serenissimū suum Ducem & Electorem MAXIMILIANUM cum Serenissima coniuge Elisabetha, omnibus per annum sabbatis cenam reijcere solere, Virginum Virgini colendæ. Et quis Monachij nescit, omnibus itidem sabbatis, eosdem Serenissimos Principes, cum aulica familia in hypogeum (Beatæ Virginis cryptam nominant) descendere consuesse, atque illic, dum res diuina fit, in pauimēto humi genibus niti; locum ipsum etsi ab aulico Palatio remotiorē sæpe pedibus adire, ita diuinę Matri se deuotissimos in rebus omnibus approbare. Qua in re & illud illustri argumento est. Cum Serenissimus Elector, Dux Boiarię Maximilianus rebelli Austriæ ac Bohemiæ arma inferret, in labaro aulico, quod suum dominum fidelibus auspicijs præcedebat, Beatissimæ Virginis imago eleganter depicta visebatur, cum hac inscriptione: *Da mihi virtutem contra hostes tuos.* Vere dedit, toto expeditionis tempore, præcipue ad vrbē Pragam, fugatis, cęsis, debellatis hosti-

hoſtibus, victoria æternum memoranda; vtraque Auſtria, Bohemiaque iam domita & in Cęſaris poteſtatem redacta. Poſſem plura tenerrimi in Dei matrem affectus ſymbola in medium dare, ab ijſdem Sereniſſimis Principibus petita: ſed arcanum non temero.

En, Gerarde, quantis exemplis ad diuæ Virginis & Virtutis cultum trahimur! Nec deſunt aliorum Principum; Regum, Imperatorum imitanda in hoc facinora.

Illa cælo digniſſima Luſitaniç regina Eliſabetha, Petro Perpiniano teſte, *a* non tantum preces plurimas, ſed & plurima ieiunia Angelorum Reginæ in obſequium deferebat. Incredibile pænè eſt, quàm illa in orando fuerit aſſidua. Siquidem diebus ſingulis ſacerdotum preces ad omnes horas, Pontificum inſtitutis comprobatas, ſeptem Pſalmos Pœnitentiæ ſcriptos, officium defunctorum, vna cum Officio Beatiſſimę Virginis recitauit. Nec ei ſatis erat annũ vernum quadragintadiale ieiunium, huic inſuper alterum duplex & geminatum, ęquè diuturnum adiecit. Nam in honorem Matris Virginis à die feſto D. Ioannis Baptiſtæ, vſque ad diem Virginis in cælum aſſumptæ, quadraginta omnino diebus, & ab hac Beatiſſimæ Virginis die ad S. Michaelis Archangeli feſtum diem, diebus planè totidem, ſi Dominicos demas, pane tantùm & aqua ieiuninm perpetuauit, Idem omnibus diebus dominici Aduentus, omnibus S. MARIÆ, & Apoſtolorum, peruigilijs, idẽ diebus Veneris & Sabbathi fecit, idem multis alijs diebus quos ipſa priuata quadam religione, propter certorum Sanctorum merita delegit. Pręter hæc ſtata definitaque anni tempora tribus hebdomadæ cuiuſque diebus à cibo ſe continuit. Ita Regina hæc, vt ſummam ieiuniorum ineamus, poſt omnes Aduentus dies ieiunio tranſactos, triplex inſuper quadragintadiale ieiunium ſeruauit. Addidit per annum omnia Beatiſſimæ Virginis & Apoſtolorum multorumque aliorum Sanctorum peruigilia, omnes dies Veneris & Sabbathi, quibus diebus omnibus communi continentiæ more non contenta, non ſolum carnes lautioreſque cibos remouit, ſed nihil opſonij adhibuit, pane tantum & aqua vitam ęgrè tolerauit. Tu iam numera, quibus diebus per annum non abſtinuerit, & eos pænè digitis cõputabis. GER. Repeto, quod antè dixi, iam multò confirmatior: quid nos ſimile, quid obſecro tantę virtuti affine facimus? neſcio quid magni præſtare nos credimus, cum leges non contemnimus. Illuſtriſſima certè ſunt illa, & magni nominis exempla, quorum nos nec vmbram aſſequimur.

POL. Quid iam aliorum voluntarias afflictationes memorem? Henricus Imperator verè pius, verè Diuus, quotieſcunque Romam adijt, primam ſemper noctem in baſilica S. MARIÆ maioris peruigil inter preces exegit *b*. Maria de Oegnies quotannis ad ædem Deiparæ, duobus milliaribus domo diſſitam, vnica ancilla comite, nudis pedibus, aſpera & rigente hieme reuiſit impranſa & incenata biduo illo durauit, noctem totam in Virginis templo precando inſumpſit. Eadem vnius diei noctiſque ſpatio millies & centies in genua procubuit. Æternam Virginem ſalutatura; & hoc ſalutandi officium ſubinde quadraginta diebus, ardore mirifico perſeuerauit. Sed iſta me libaturum dixi. Orationi, & corporis afflictationi, ſacram lectionem ſubiungo

a *Perpin. l. 1. laudationis. orat. 3. in B. Eliſab. ante med.*

b *Io. Naucler. gener.* 34.

§. V.

QVàm neceſſarium ſit piæ lectionis ſtudium, id nos etiam NICETAS, ſeu Triumphata Incontinentia docet: notum tibi libellum nomino. Hic tantum, quos de Beatiſſima Virgine & SS. Angelis legamus, digito monſtrare inſtituo. Franciſci Albertini de Cuſtode Angelo libellum non ignotũ tibi reor Holorologium Tutelaris Angeli, heri, me ſpectante manibus verſabas, Hos perge crebra lectione terere, neque enim Ambroſios aut Auguſtinos, ingentia volumina præcipio legenda. Libelluli, quos dixi, nec lectoris faſtidum obruunt, & virtutum radices quotidianis incrementis erigunt. Hac ergo ſuauiori lectione animum irriga quàm creberrimè nunquam non eruditior, aut melior lectionem deſines. De Matre *Domini* duo itidem ſcriptores præ ceteris tibi commendauerim: Franciſcum Arias, &, Petrum Antonium Spinellum: Ille in Imitationem, iſte Amorem Deiparæ Virginis conſcripſit, vterque magno emolumento

mento

mento legendus. Sed, quæso te, vidistine illud libri miraculum? Versus est vnicus, nec plurium quàm octo vocularum, & librum implet. In tenui scriptione ingens Diuæ Virginis encomium est; in opere pusillo æternum argumentum. Poëta hic, totum versu vno complexus est cælum. GER. Hęc ænigmata tua, ego sanè non capio. POL. Explico: Bernardus Bauhusius, versum scripsit vnicum, hunc ipsum quem recito:

Tot tibi sunt dotes, Virgo, quot sidera cælo.

Hunc versum quatuordecim syllabarum, millies, bis, & vicies mutauit, iisdem prorsus verbis, sensu & metro seruatis. Quis hoc scriptionis prodigium non obstupescat? Versus quidem mille viginti duo numerantur, sed vnicus est: in vno mille, in mille vnus. Res inaudita & inuisa, versum pangi qui magnitudine sua liber atque volumen fit. Vulgus stellarum numerum, quem confusum cernit, infinitum facit, quia oculis credit. E doctis alij iã olim ad calculos cælum vocarunt, stellas numerare ausi, hodieque non plures quã mille viginti duæ recensentur. Hunc stellarum numerum poëta expressit versu vnico, qui in mille viginti duos versus diducitur, & planè in librum dilatatur. O admirandum voluminis compendium, nouo prorsus & inaudito carminis miraculo: faciem mutat & pulchritudinem seruat, numerum auget, nec à monade recedit. Hic seu Versus, seu Liber, Proteus Parthenius inscribitur, & iure, nam mille viginti duas facies sustinet. Huic Erycius Puteanus vir eruditissimus, Thaumata pietatis adiunxit: scriptum tersum, elegans, admirabile. GERARD. Oro te, Polychroni, quæ officina venalem habet hunc librum? non morabor vel centum assibus emere. POL. Hoc volui: capta est hæc auicula. decepi te, fateor, credebam enim hac offa te facilè inescãdum. Vbicunque noui quid aut curiosi emergit, huc manibus pedibusque certatim aduolamus. O vitium humanæ gentis; ô Curiositas! quam blande & suauiter rebus plane omnibus te insinuas? Pietas ipsa technis tuis capitur. GER. Feci quod multi, & rei nouæ paullo appetentior fui. POL. Hic noster morbus est. In plerisque omnibus curiosa maioris apud nos pretij sunt quam vtilia, quam pia. Adolescentulis in ludo litterario simillimi sumus, quibus non tam placent solida quã picta, qui potius pulchra quam docta sectantur, nec tã agentia diligũt quã sonantia, & vt verè Chrysologus, magis gaudent foliorum amœnitate conspergi, quã fructuum vbertate nutriri *a*. Æqua est, & illius scriptoris *b* querimonia: O quanti veritatem quærunt non in veritate, sed in vanitate: quæsitam inueniunt nõ ad veritatem, sed ad vanitatem, & quod miserrimum est, in verbis vitę, lucra mortis negotiantur! Ita, mi Gerarde, pij esse volumus, sed simul curiosi; eruditionem sectari, sed curiositatem non negligere; in libros studiosè incumbere, sed simul etiam curiosè: amamus pia sed vana non satis odimus. Ergo vt famam hanc sequiorem declinemus, eos libellos nostræ lectioni destinemus, qui nos facturi sunt meliores. Historiam ad solam contemplationem legere, otiosa voluptas est; imitari autem laudatos olim viros, vera & publica eruditio. Da veniam libertati meæ: quærere, vbi Franciscus Arias de Diuę Virginis imitatione vendatur, hoc decet huius Virginis sodalem. Formandis moribus, non fallendo tempori hæc talia legenda sunt. Nec multa simul aut raptim lustranda, sed vti cibum bene mansum, in stomachum traijcere, sanitati conducit; ita lecta bene expensa, in animum demittere probitati. Vnica subinde sententiola menti fidelius impressa, magna dedit incrementa Virtuti. Eo spectant gnomæ menstruis Diuis subscribi solitæ. Hic nobis ostium sponte reserat: si placet ingrediamur, & quia de Cęlitum cultu dicere instituimus, hoc agamus, obsecro, & de menstrua Diuorum electione seu sortitione breuiter, ordine, compendio disseramus. GER. Hoc ipsum auidus expecto audire. etiam hic curiositatem pascere licebit; res est noua, nec mihi audita, nec ab alijs, puto, dicta. Et hoc, spero, non leuiter faciet ad cultum Cælitum vberius promouendum. Sed agamus lege inter nos iam nota: magistrum alium quam te, Polychroni, hic neminem admitto; ex lingua tua prorsum captus sum. POL. Hoc quidem auribus das. Sed quæso, ostende ex interuallo, te linguę vsum nondum perdidisse. nimis stricte Pythagoræus es: loquere & tu interdum. GER. Pœnitet me audacię, qua iam toties te loquentem interrupi. Incipe Diuis fauentibus. POLYCR.

Sed nunquid prius metas ducimus, & dictionem nostram septis includimus? Ordo & perspicuitas, vagum dicendi genus & extra suos limites effusum non amant. Certos ergo fines statuamus: & ne saltemus extra oleam, per hæc nobis capita eundum. Primum, quæ origo sit sortitionis istius menstruæ. Alterum, quid sibi velit Diui Cælitis nomen in menstrua schedula expressum. Tertium, quo fine addatur sententiosum dictum. Quartum quo consilio preces imperentur per mensem proximum. Quintum, adscripta Virtus quid moneat.

a *Prolog. super Matth.*
b *Richard. de S. Victore.*

CAPVT V.

Origo menstruæ sortitionis Diuorum Cælitum.

INter complura colendorum Diuorum pia incitamenta, primarium videri potest, menstrua sortitio Sanctorum, tam Parthemiorum sodalium, quàm religiosorum cœtuum consuetudine recepta. Origo illius hæc.

Franciscus Borgias, Gandiæ Princeps, vir sanè magnus quacunque spectetur. Opibus florebat, doctrinâ non carebat, virtute præstabat, gratia pollebat. Nam à Carolo quinto Imperatore Maximo in aulam adscitus, honoribus & latifundiorum terrarumque censu auctus est. Inter has ille diuitias atque delicias, inter has illecebras aulæ Sirenumque cantus, ieiuniorum famem, flagellorum sæuitiem, ciliciorum asperitatem non intermittebat, diuina frequentabat assiduè, pius magis in aula quàm multi in cœnobio. Si quando ille aucupio vacabat, vincendi sui caussa, sæpius captas iam volucres generoso animo liberas rursum auolare permittebat, & missionem dabat: aut etiam dum aliis minorum gentium auibus casses & retia intendebat, tantisper animo volutabat, quàm non dissimili fraude cacodæmon miseros homines in suas pedicas pertraheret. Inter hæc tam varia pietatis exercitia, illud etiam minimè neglexit. Erat solemne familiæ Borgiæ vetere instituto, vt è Diuorum numero aliquem quot annis sorte educerent. Hunc illi toto quidem anni spatio, sed illo præcipuè die qui ei Diuo sacer esset, singularibus obsequijs colebant, sibique demerebantur, adhibito ad lautas epulas certo mendicorum & pauperum numero, quos vicatim colligebant, ijsdemque ad mensam ministrabant. Seruabat religiosè hunc morem, etiamnum adolescens Franciscus, qui postea felici ingenio reperit, vt quot mensibus Diuorum singuli, singulis schedis inscriberentur distribuendi.

Atque hanc sortiendorum Diuorum rationem Borgias, postquam in sancti Ignatij Loiolę familiam transiuit, societatem IESV amplexus, in eandem secum migrauit & omnium suffragiis hoc sanxit, vt eo quo dixi modo singulis mensibus suum quisque Diuum sorte caperet, vario cultu afficeret, eique se quotidie per mensem illum impensius commendaret & deuoueret. GER. Nesciueram sanè tantum virum consuetudinis istius auctorem, qui olim Dux Gandię, Gothalanię Prorex, tertius in Societate IESV Generalis fuit: vir magnæ virtutis & vel inde notus, quod cùm iuuenis obeso admodum & crasso esset corpore, post assiduis ieiuniis ciborumque abstinentia, à cena temperans, adeo se ipse macerauit, vt ventris cutem duplicaret, & pellem togę instar, quò vellet, traheret; vtrem dixisses esse inanem. POL. Hanc tu abstinentiam miraris? nec immeritò: ego tamen magis animi demissionem miror & obedientiam, quæ vtraque virtus in hoc viro verè admiranda. Habemus igitur auctorem menstruæ illius sortitionis, quæ suam nobilitatem suo debet inuentori.

CAPVT VI.

Cælitum nomen in menstrua scheda expressum, quid sibi velit

INdagauimus originem & caput piæ istius consuetudinis, nunc porrò videamus, quid in his ipsis schedulis perscribatur.

Primum quod in oculos incurrit, est nomen Cælitum, seu Patroni menstrui aut Patronæ, apposito vna mensis die qui eidem dies mortis & vltimus fuit, seu natalis & primus

vitæ

vitæ quam adijt immortalem. Hic ego te, mi optime Sodalis, aut quisquis alius menstruum Sanctum capis, ad examen cito quęroque: Amabo te, mi iuuenis, mi vir quid cogitas, cum in menstruali chartula (vt agamus de eo, in quo agimus mense) Diuum tibi in auxiliarem patronum designatum legis, & vel Misnensis Pontificis, & Monacensis Tutelaris Patroni Bennonis, vel Pontificis Augustani Vdalrici, vel magni Apostoli Iacobi, vel Christi amatricis Magdalenæ, vel Mundi deceptoris Alexij, vel nobilissimi medici ac martyris Pantaleonis nomen intueris, quæ hic animi tui sensa, quę tuę cogitationes sunt? An verò satis esse putas Diuum menstruum accepisse, reuerenti osculo salutasse, nomen inspexisse, perlegisse reliqua: Mox, vbi domum ventum est, obuio libelló abdere, aut pulpito velut captiuum includere, aut etiam contemptim vt vilem chartam abijcere, mensem elabi sinere, nec mense toto vel semel porrecti sancti nomen aspicere, imò nec meminisse quidem accepti. Hoc non est honorare, non est hoc colere cælites: satius esset hospitem hunc è cælo nunquam domo admittere, quam sic habere irreuerenter, aut turpiter eijcere. Aliud sibi postulat menstrua sortitio Sanctorum. Atque ideo omnium primò in hunc modum cogitationes tuas formabis: Et, nouam vitę meæ mortisque tutelam. En, D. Christophorus, en D. Margarita, aut en D. Ignatius piâ sorte mihi assignatus est in patronum. Et hic quidem homo fuit perinde vt ego, quem fames sitisque exercere, quem frigus & calor vrere, quem humanæ miseriæ omnes, æquè vt me affligere, quem mors denique superare, solum vero Peccatum expugnare non potuit. Non quod ille ab omni prorsus labecula eximius vixerit, sed quòd prauorum affectuum & sui ipsius victor insignis, nullum in se grauius delictum admiserit, ant admissum maturè gemitibus & oculorum fontibus elueri. En (dices tibi ipsi) hic Diuus, aut hæc Dina iam supra est, in illo melliori orbe, in illo cęruleo palatio, in arce illa stellata & aurea, in immenso Diuorum theatro, Angelorum cognatus, imo ipse Angelus, Deo fruitur, Christum videt, Christi Matrem intuetur, ambrosia pascitur & nectare, vitam viuit immortalem & beatam. ô quantum mutauit ab illo! non hoc futurum credebant qui illum olim contumelijs, irrisionibus, conuitijs impetebant: mori videbatur, & ecce viuit non moriturus æternum. Hæ, mi Sodalis, mi Religiose, cógitationes tuæ primę sint, quoties in manus sumis schediasma menstruum.

§. I.

PRoximum est, sanctorum res gestas libris comprehensas adire, & in ijs, quem tuus ille Diuus vitæ tenorem seruarit, exquirere. Qua in re Surios, Lippomanos, Baronios, aliosque complures habemus luculentos scriptores, & Diuorũ disertos encomiastasr è quibus tu tibi vnum delige, qui omnia ex ordine, patroni tui acta & virtutes percenseat, ostendatque qua illum imitari possis, quà debeas. Vbi mores illius sanctissimos & omnem viuendi periodum peruidisti, tecum ita deinceps statue. Ergo huic aut constantissimo martyri, aut castissimæ Virgini, huic Cæliti defensori meo, hoc mense has quotidie preces adnumerabo; hæc illi ieiunia, has illi flagellationes, has eleemosynas, hæc alia atque alia ipsius honori sacrabo, simulque certa die quâ alioqui non solerem, vbi prius omnem animũ per confessionem purgaro, diuinissimum epulum accumbam, in quo mihi eum in amicum & patronum magis cónciliem atque propitiem, per illum ipsum cæli Regem dominumque, quem lingua mea perinde vt alimoniam sum excepturus.

§. II.

HIc ego te, Gerarde, rem vnam bene & in solidum velim capere. De cultu Cęlitum agimus & quidem tali, qui & ipsis placeat, & nobis prosit. In quo mihi videntur ij præclarissimè & sibi consulere, & Sanctis plurimũ deferre, qui festis diebus omnibus Christi Domini, Sanctorum Angelorum, diuorum Apostolorum, notiorum Martyrum, celebriorum Virginum, diuinam mensam frequentant, Regem Sanctorum omnium suscipiunt, & tam illum ipsum Dominum quem suscipiunt, quàm per illum, illius diei Diuum, ad vitæ suæ horam vltimam, ad supremam cum morte luctam inuitant. GER. Consilium mihi non displicet, sed quæso, explicatius hoc trade. POL. Obsequior quantum possum: at-

sculta. Sit dies Christo Nascenti, aut è sepulchro Resurgenti, aut in cęlum Ascendenti sacer: sit dies Matri Virgini aut Natæ, aut Lustratæ, aut ab Angelo salutæ, aut cęlo receptæ festus: sit Dies Diuo Michaeli Archangelo, aut sancto Bartholomæo Apostolo, aut generosissimo martyri Laurentio, aut doctissimæ Virgini Catharinæ, aut cuicunque alteri è notioribus Diuis Natalis: hoc tali die, ita Christum, ita & Cælites meo bono venerabor. Animi sordibus per confessionem expiatis, sanctissimæ Eucharistiæ diuinum epulum accedam, & vbi cælestem hunc panem iam in ipsam linguam recepero, si dies sit Christo Nato sollennis, sic precabor: *O mi amantissime IESV, ego te per teipsum, quem ore iam fero, & per hunc Natalem diem tuum humillimè rogo, sis mihi in vltimo decessu meo propitius iudex.* Quod si dies Diuo Michaeli Archãgelo, & vniuersis in cęlo Angelis sit sacer, preces illas paullulũ variabo in hunc modum: *O beatissime Archangele Michael, & O Sanctissimi Spiritus, Angeli Dei, per hunc Dominum meum & vestrũ, vniuersos vos ad agonem meũ vltimũ inuito, adeste tunc mihi, & in extremis iuuate me.* Hæc ego in specimen solum propono: addi his potest quicquid tunc temporis melior sensus aut affectus suggerit. Quod si dies festus sit, aut vni Apostolorum, aut alicui è Martyrum, vel Virginum cætu, aut quibuscunque demum Diuis alijs, tum ego preces meas sic instruam: *O beati Apostoli Philippe & Iacobe,* aut, *O beate Georgi Martyr,* aut, *O beate Ioannes Baptista, per hunc ipsum Dominum, quem lingua gero, ardentissime te precor, adsis mihi morienti, & à bono Deo hanc vnã pro me gratiam impetra, vt in obitu meo cum Deo sim in gratia.* Vix vllus ab omni sensu tam sterilis est, quin his & plura & meliora in rem suam precari possit, si animum attendat. Et hoc ego magni momenti duco, sic pijs ac prouidis curis ad vltimum cum morte luctamen, ad fatalem illam necessitatem, ad illum Æternitatis ingressum se suaque mature disponere. Si quid ego iudico, vix gratia diuina excidet, qui gratiam illam tam laudabili ambitu quæsierit; non pauebit ad Æternitatis ostium, qui tot viæ duces ac comites habuerit; diabolorum rabiem non formidabit, qui tot Angelos obtinuerit defensores; vix caussa cadet ad vltimum tribunal, cui tot patroni suppetias venerint; viuet, qui sic mori conabitur. Et hoc quoque arcanum è meo, mi Gerarde, in tuum mihi carissimum cor libuit transferre. Scis: consilia bona, tunc primum bona sunt cum fiunt. Nec ignoras, neminem gratis seruire Deo, aut Diuis. quicquid officij Cælitibus impenditur, amplissimo redit fœnore. Audi rem miram & veram, cui consignatæ tabulæ fidem tribuunt. Est certe, vt dixi: Cælitum cultus nunquam indotatus, & sine prȩmio abit.

§. III.

HEnricus ab Haiden Canonicus Treuirẽsis, pari morum elegantia & nobilitate iuuenis, cum ab extrema pueritia septem annos in Collegio Germanico Romæ egisset, instanter requisitus à suis, reditum parabat in patriam: sed veram illi patriam Deo destinante incidit in febrem, quæ octauo die attulit mortem. Monitus à sacerdote de necessitate vltima (iam ante se generali confessione præmunierat) ad Apostoli Andreæ corpus quod Malphi colitur, pro valetudine peregrinationem vouet: certam dein pecuniam ad crucem argenteam ponendum in æde S. Apollinaris, is est Collegij patronus: itemque ad pallium, quo altare operiretur Deiparæ Virginis, in cuius erat Sodalitio, reliquit. His rebus ita dispositis, cum somnus multis præsentibus oppressit, post paullò euigilans, accersito sacerdote, qui erat ei à confessionibus: O pater, inquit, ô mi pater, quæ ego vidi? Quæ? interrogat ille. Cui ęger? Quæ nec oculis, inquit, nec auribus, sed nec vllo sensu percipi possunt. Cum commouisset expectationem, & iungerentur omnium preces, subiecit inter attonitum lætumque, sed propior læto? Salus mea fuit in angusto: at benignitas MARIÆ Virginis Sanctorumque Andreæ, Apollinatis, & Martyrum nostrorum tutelarium in tempore succurrit. à dæmone sum ductus ad iudicem. magna vis (cum solus essem) circumstabat accusatorum, varia crimina obiectantium, iam iamque exactor supplicij me pertrahebat ad gehennam. Cum abesset prope nihil quin essem miserrimus, adstitit misericordię parens, & ad illos conuersa: Quo vos istum? quid vobis cum illo, qui tot annos mihi in mea Congregatione seruiuit? Con-

Consecutus deinde Andreas, idem indignans; titulum ostendebat mei patrocinij, quam voueram ad eius tumulum peregrinationem. Sanctus postremò Apollinaris cum ceteris martyribus, quorum sacra lipsana in ęde nostra sunt, vim inhibuit aduersariorum, memorans crucem, quam proximę mandaui faciendam. ita, quę Deo est gratia, periculo simul somnoque solutus sum. Hæc cum dixisset exultans, quartâ ferè post horâ animam reddidit conditori *a*. Itanemo gratis colit Cælites, quisquis eos animo colit sincero.

a *Anno* 1586.

CAPVT VII.

Quo fine menstruis Cælitibus sententiosum dictum addatur.

Alterum, quod post Diui nomen in menstrua hac tabella perscribitur est pronunciatum (nos, sententiam dicimus) vel ex ipsis diuinis Biblijs, aut è sanctorum Patrum monumentis, aut piorum scriptorum libris, quod quidem dictum etsi vnum sit, & plerunque breue esse soleat, sæpe tamen ei cui sorte obtigit, plus attulit emolumenti, quàm si is omnia Abulensis præsulis Tostati volumina euoluisset. Paucæ sæpius voculæ, miros in animis hominum effectus dederunt.

§. I.

S. Antonius etiam iuuenis, cùm in templo illud Christi promissum decantari audijsset: *Centuplum accipiet & vitam æternam possidebit a*. vix è sacra æde digressus patrimonij sui rutilantem aceruum hilari ore inuasit, & maximam illius partem ambabus manibus in pauperes tribuit, totum daturus, ni soror obstitisset. breui post idem in templo, euangelico illo monito *Nolite soliciti esse in crastinum b* sic attonatur, vt nihil iam amplius cũctandum ratus, morçque omnis impatiens, continuò toti Mundo, rebus suis omnibus, sibique ipsi dixerit æternum Vale, multarũ gentium in Ægyptia eremo factus pater. Seraphicus Franciscus prima verba dominicę precationis: *Pater noster qui es in cælis*. attentius secum expendens, mox patri suo & matri, mox opibus & voluptatibus omnibus renunciauit, & ad trophæũ crucifixi Regis peruolauit nudus. Notum est & illud in eiusdem Diui ore frequentissimum: *Deus meus*, *Deus meus & omnia*. S. Hieronymum assidua formidine perculsum tenebat vnica illa sententiola: *Surgite mortui, venite ad iudicium*. hoc illi epulas omnes perfudit amarissimo cinere. Christus, è rudi piscatorum plebe Orbis oratores, & cæli Principes fecit, duabus solum voculis istis, *Sequere me*. Simeon Stylites audit in templo à sacerdote cani: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*, & protinus opilionem exuens, monachum induit, vitamque egit omnibus post ſęculis admirandam. S. Eucherius prosapia nobilissima oriundus, cum legendo in illud D. Pauli dictum deuenisset: *Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud Deum*. *c* loco quàm primum consurrexit, & suas Mundũ res habere iussit, meliori ipse Domino seruiturus. S. Paulinus, vir complurium voce laudatissimus, cum illud Christi dictum ad opulentum iuuenem: *Si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni sequere me. d* pensiculatius cogitasset, vitam priorem desijt, & ordiri nouam, meliorem, sanctam, aggressus est, atque in Gemetico cœnobio, cęlesti philosophiæ se totum emancipauit. Quod hominibus salutem attulisse credendum est breuissimum illud, *Nosce teipsum*? S. Ignatius Loïola, quantum sibi, suis, Orbique toti profuit illo breui effato: *Omnia ad maiorem Dei gloriam*. Neque dubium est quin multos improborum vehementi ſępius horrore affecerit serium illud & seuerum de Euangelici Epulonis sepultura pronunciatum: *Et sepultus est in inferno e*. O profundum sepulchrum! exclamat Augustinus. Et quis ille animus in saxum ita obriguit, vt ad tales voces & monita, non viuat ac sentiat?

a *Matth.c.*19.*v.*29. b *Mat.c.*6.*v.*34.
c 1.*Cor.*3.*v.*19.
d *Matth.c.*19.*v.*21.
e *Luc.c.*16.*v.*22.

§. II.

Vir olim religiosus quispiam ad mollissimum iuuenẽ, & pæne alterũ Smindyridẽ, vitijs vna & delicijs omnibus innutritũ, alia lege aditũ sibi aperire nõ poterat, nisi prius promitteret, de rebus pijs, diuinis, cælesti-

bus mentionem se nullam facturum; de morte nihil, multo minus de inferis quidquam locuturum: lex autem erat paribus poculis si certare collubitum esset, veniret, propinaret, responderetque propinanti, diceret quęcunque vellet, tantum non pia aut sacra. conditionem etsi iniquam prudenter accepit homo religiosus, nec dubitauit iuuenem illum parte aliqua patere, quâ saluberrimè feriri posset. Adest ergo & sano consilio multa dissimulat, & vt pacta conuenta erant, nec de Deo, nec de diabolo quicquam sermoni aspergit. assidet lætus, ad risum etiam verba componit: iocatur simul, sed pudice, meridiatur vna sed parce, respondet propinanti sed sobrie. demum abeundi veniam extorquet. Sub digressum, occasionem captat qua in animo incauti vel vnicum pietatis aculeum defigat. cumque bona fortuna iuuenis ille lectum suum selecta pluma turgentissimum abituro monstraret, tum Pater: Nobilis domine, inquit; Isaias vates nouam lecti rationem describens: *Subter te*, inquit, *sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes a.* Atque cum hoc dicto valedixit, & placidi somni propitiam noctem precatus est. Mox iuuenis, id vero contra pacta & legem actum esse pronunciat, alio se tempore de eo pœnas sumpturum, delicti piaculum fore prægrande salutatorium poculum, quod in mulctam ei vni foret exhauriendum, cetera iam valeret, atque ita hominem religiosum dimittit: voluisset quidem ijsdem foribus illud de vermibus dictum excludere, sed id nequaquam potuit. hærebat illud animo & reluctantem trahebat, fodicabat, impellebat, stimulabat, vrgebat, miseris demum modis angebat; inquieti vermes omnem ei quietem turbabant. Hic iuuenis tam insolentis & occulti concionatoris impatiens, remedium huic malo circumspicere: itaque ad solitas compotationes redire, ambulationes iterare, sociorum numerum etiam augere, nouos lusus excogitare, choreis plus indulgere, iocis effusius hilarescere, hoc demum agere vt à sole nunquam sobrius conspiceretur, quo hęrescentem animo molestiam detergeret, abigeretque importunissimum conscientiæ monitorem, & vel sic tandem molestissimos hos vermes excuteret. non eualuit tamen, quicquid egit contra domesticum hunc carnificem. agmen hoc vermium insuperabile, animo expellere non potuit, quocunque conatu. Dum ridebat, dum bibebat, dum ludebat, vermes illi, & illæ tineæ conscientiam identidem peruellebant arrodebantque. Euigilauit tandem miser iuuenis, & prioris vitæ veternum excussit hoc secum instituto ratiocinio: Et quid, inquit ipse sibi; proficimus? dies noctesque contra importunissimam hanc & vermiculosam cogitationem pugno, nec inducias vllas aut quietem impetro, nec aliud hactenus egi resistendo, quam vt altius inhæreret; quo magis repugno, hoc minus excutio. Quod si sola de vermibus cogitatio animum ita compungit ac lacerat, quid vermes ipsi facient. præsertim stygij, & nunquam morituri? quid facient illi æternæ mortis ministri vultures? Sed mittamus hæc morosa & tristia. Si possem, equidem vellem. Da te lętioribus, & gaude cum gaudentibus. Sed ah, quam vanis & simul quam breuibus gaudijs inhiamus? hodie genialiter viuimus, cras inter alienas lacrimas perimus. Ita eodem sępe loco quo luserunt nauigia, sorbentur. Et quis tandem finis, vbi amabili insania diu luserimus? & ipsi demum ludibrium sumus immitissimæ mortis. Ergo: Ergo: dixi; nunc cœpi. Alius fui, alius ero in posterum. Vela feci ad gehennam, nunc ad cælum remigabo. Munde vale; diu satis ludos me fecisti. habes alios quos ludificeris: ego me maturè subduco, dixit, & fecit. & eodem quo cœpit pede ex magno Mundi prostibulo in castra Christi transijt, vnica illa breuissima comminatione permotus.

a *Isa.c.*14 *v.*11.

§. III.

EN tibi quam diserta fuerit & efficax concio, vel vnica sententiola. Laudatissimus ergo Partheniorum cętuum mos est singulis tutelaribus sanctis, singulas adscribere sententias, quas quiuis non semel tantum legat (hoc enim parum, hoc nihil est) sed toto illo mense accuratius in omnem partem sensumque secum exputet. Nunquam sine fructu est, quæ de talibus instituitur cogitatio, nec frustra scribitur quod ad pietatem est calcar.

Testimo-

Testimonio est luculentum huius ei exemplum.

Ante annos certè non multos *a*. Ingolstadij iuuenis fuit, qui vt vel morbi sęuitiem, vel certè Mundi blanditias euaderet, Deo sese deuouit & religioso statui. Morbus abijt, & breui post bonum hoc propositũ cum illo. Sensim enim quicquid pietatis in morbo hauserat, euanuit. & ita iuuenis iste post restitutam corporis valetudinem ęgrotare primum cœpit animo, & post persanatum morbum peiùs habere. Principiò quidem feruebat & volabat, post paulo lentiùs ibat, deinde stabat, sed nec diu nec impigrè; mox languere incipiebat, tandem apertè vitiorum dulcedini succumbebat. Nam Mundi facies, quæ prius terrebat, iam arridere; religiosus status qui antea placebat, iam terrere; societas bona quâ gaudebat, displicere incœpit. ita miser tam suauiter & facilè obliuisci potuit primùm voti sui, dein sui ipsius, posteà cæli, demum ipsius Dei. ita paullatim per gradus ibat, sed non ad cælum: tendebat in præceps, sed viâ molli & cleméter decliui. neque enim repètè pessimus factus est, vt qui hodie fuit aureus, cras vix argenteus repertus est: breui post æreus, exinde ferreus, denique factus est luteus, & ipsum cænum. Ita prodigus ille Euangelicus primò patrimonium repetijt: hoc impetrato in regionem longinquam abijt, parentisque oculis se subduxit: neque hic stitit, prauę etiam societati se iunxit. nondum finis. ea tandem fecit quæ socij & sociæ; gula & luxuria in quotidianos mores transierunt. Ita ad mentem Siracidæ, est processio in malis viro indisciplinato *b*. Hoc planè modo, iuuenis ille de quo cœpi dicere, sensim seipso deterior factus est, & è sancto, progressu temporis in improbum mutatus: hoc ferè solum retinuit boni, quod Beatissimam Virginem & Marianæ Congregationis cætum non penitus deseruerit, sed subinde se præsentem stiterit, saltem in ceremoniam. Ita factum est, vt stato die cum ceteris menstruum sanctum acceperit, & quidem sorte prorsus diuina. Nam sententia quæ pronunciata est, dum ille ante crucifixi signum ex more flectit genua, è mellifluo doctore Bernardo transcripta erat, hisce omnino verbis, Quid tardas ipsum, quem iam dudum conceperas spiritum parturire salutis? nil mortalibus vel morte certius? vel incertius horâ mortis, quomodo viuere potes, vbi mori non audes *c*? Audijt hæc iuuenis, tacitus quidem, sed quasi fulmine ictus, monitorem è cęlo agnouit, & illo statim die fugam è lubrico in tutum parauit, altera vero luce hilaris & alacer ad Religiosam domum contendit, ijsque sese aggregauit quos diu fugerat, victurus illic vbi mori non trepidaret.

a *Anno* 1606.

b *Eccli. c.* 20. *v.* 9.

c *S. Bern. ep.* 105. *ad Romanum Rom. curiæ subdiaconum.*

§. IV.

En tibi vel vnica iterum sentẽtiola, menstruo Diuo subscripta, apud iuuenem istum tantum euicit, quantum vicenæ aut tricenę conciones non potuissent! Ergo probo instituto menstruis Cælitibus sacrum aliquod piumque effatum subscribitur: sed illud malo contemptu sæpe non legitur, aut lectum non perpenditur. impius sanè neglectus hic est cum concio tam breuis non auditur, aut obliuione quamprimum sepelitur. Hoc ergo fine Diuorum nomini in menstruis illis chartulis, dictum aliquòd de dictis melioribus subiungitur, vt aurem vellicet legenti, eumque officij moneat, addatque stimulum ad vitam emendatiorem. Non multum absimili modo sortem olim captabant è diuinis oraculis, quod vel ex hoc pateat, quod subiungo. Meroueus Regis Francorum Chilperici filius, homo regij quidem sanguinis, sed probrosæ ambitionis, & qui scelus etiam per pietatem quæreret. Hic Turone D. Martini sepulchro tria sacra volumina, Psalmorum, Regum, & Euangeliorum imposuit, eaque nocte tota illic peruigilans, sanctissimum Antistitem Martinum rogauit, ostenderet quid euenturum, & an regno potiri posset. Huic peruigilatę nocti triduum insuper adiecit, quod ieiunijs, precibus, vigilijs exegit. O ambitio quid non mortalia cogis pectora! Exacto hoc triduo ad Diui tumulum regressus, sacram historiam Regum aperuit, primus autẽ explicatæ paginę versus hic erat: *Pro eo quod dereliquistis Dominum Deum vestrum, & ambulastis post deos alienos, nec fecistis rectum ante conspectum Dei,*

ideò

ideo tradidit vos Dominus Deus vester in manibus inimicorum vestrorum. Primus psalmorum versus erat iste: *Veruntamen propter dolos posuisti eis mala: deiecisti eos dum alleuarentur, quomodo facti sunt in desolationem? subito defecerunt: perierunt propter iniquitates suas.* Ex Euangeliis, in capite paginę hoc legendum occurrerat: *Scitis quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.* Ad hæc librorum responsa Meroueus, qui regnum iniquè affectarat; rubore & lacrimis confusus, assumptis in comitatum quingentis viris, discessit loco. in via ab Erpone Regis Gunthramni duce captus est, vti Gregorius Turonensis memorat a. Quemadmodum vero sacri codices olim per vsitatam sortem consulti, de futuris quandoque monuerunt, ita fit nonnunquam vt in menstruo Diuorum sortitu, & oraculi vim habeant & vaticinij, quæ è sacris codicibus exscripta traduntur.

Vt vt sit, minime negligendum est breue illud monitum in charta menstrua perscriptum: quantò enim minoris est operæ, illud quotidie perlegere, tanto maioris est negligentiæ, in re etiam tam facili torpere. Sed pergo.

a *Hist. Franc, lib.* 5. c. 14.

CAP. VIII.

Quo consilio preces indicantur in mensem proximam.

TErtium, quod in scheda menstrua visitur, est orandi scopus, nos intentionem dicimus, quæ aliud non est quàm propositum & pia voluntas pro istis atque illis precees ad Deum allegandi, quandoquidem in tabella menstrua cuiuis sodalium suauiter imperatur, pro quibus illo potissimum mense debeat precari. Ita pro omni statu sexuque, pro ætate omni & ordine, pro regnis & prouincijs, pro amicis pariter & inimicis, probis, improbis, viuis, mortuis deprecationes instituuntur; ita ad omnem virtutem impetrandam, ad auertendam omnem noxam, & pestem quamcunque, certi precandi fines præscribuntur. Inter hos tamen ij singulariter obseruandi, qui preces nobis indicunt pro ijs in quorum incolumitate vel interitu maximarum rerum momenta vertuntur. Par est omnino, in precibus nobis commendatissimi sint Principes Christiani omnes, in quorum manu salus & exitium plurimorum sita sunt. ita vigilantissimos oratus à nobis postulant tota regna & prouinciæ, afflicta bellis Hungaria, fœcunda martyrum Iaponia, vexata hæresi Germania, reuocanda ad fidem Anglia, sic & pro magnis Regibus Hispanię, Galliæ, Polonię omni studio Numini supplicandum. Et quis obliuisci possit vel lethaliter peccantium, vel manium in purgante flamma luentium, vel infantium de lustrali fonte periclitantium? Pro his talibus precari quicunque mensis initio admonetur, is certæ sine culpa sic imperatas preces penitus negligere non potest? quanti enim censendum est vel vni infantulo suis precibus cælum donare, animam vel vnicam ex igne lustrali euocare; ei qui delicto lethali obnoxius est, resipiscendi gratiam impetrare, & sic è turpitudinis cęno extrahere? Quantæ item necessitatis est pro dono Castitatis, sibi alijsque consequendo, Deum & frequenter & feruenter rogare, pacem & concordiam poscere, ad Indos & extremos Sinarum populos suspiria mittere, benefacta his gratijs referre, inimicis iniurias hac talione compensare, homines ad petulantiam & lasciuiam obstinatos Cælitibus serio commendare, postulare denique perseuerantiam nobis maximè necessariam. ita vere Antiochenus orator Chrysostomus dixit: pro se precari necessitas cogit, pro alijs charitas hortatur, pro se orare, naturæ est, pro altero autem gratiæ. Dulcior est autem ante Deum oratio, non quam necessitas rei transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat.

§ I.

GER. Hic ego forsan nō malè obiecerim: Quantulus sum ego vnus, aut quæ sunt precatiunculæ meæ, vt ijs vel vniuersam Galliam, vel latissimam Hispaniam, vel amplissimam Germaniam, aut Italiam totā, aut Principes Christinos omnes fulciam? non earum sunt virium preces meæ, vt ego Atlas sim & humeros supponam ruenti cælo. POL. Atqui audi, mi Gerarde, non tuis solius precibus, sed aliorum etiam tribuendum est, si ijs toti alicui prouinciæ opituleris. Deus tam bonus est, vt ad paucorum castas purasque preces

maximis

maximis quandoque populis pepercerit: neque dici potest quantum virtus vnius etiam, & solius homunculi possit, si Deus iam posse velit. Recente mundo vnicus Abrahamus Deo supplicat pro quinque ciuitatibus; & benignissimè auditur. Et profana consideras? Vnus solusque erat Horatius Cocles qui bello contra Porsenam, in ponte sublicio toti exercitui se opposuit, magna sui gloria & suorum bono. Q. Mutius Scæuola vnus solusque & primus è trecentis coniuratis Hetruscum Regem à Romano Capitolio auertit. Vnus ac penè solus Camillus fuit qui Romam iam propè bustum factam, de manu Brenni & Gallorum ferro liberauit *a*. Vnus solusque Hercules fuit qui monstris Orbem inauditis repurgauit. Sed vt hos taceam, Vnus solusque Ioseph fuit qui fame perituram Ægyptum ab interitu seruauit. Vnus solusque Moses tot centenis millibus Hebrææ plebis toties saluti fuit, suis partim consilijs partim precibus. Hierosolyma funditus euersa in magnum cadauer corruissent, sed vnus solusque Mathathias cùm lugendo & suadendo, tum hortando & agendo restituit rem. Israelis populus vniuersis idolis litasset, nisi per vnum & solum Eliam Thesbiten à tam immani scelere fuisset reuocatus. Daniel vnus solusque fuit, & iuuenis, cum senum plebisque decreta rescidit, & Susannam paratæ neci eripuit, ipsoque iudices morte mulctandos æquissimè iudicauit. Vnus solusque Dauid fuit, tunc etiam adolescentulus & contemptus, cum carneam illam & loquentem Philistæam turrim, & quasi sedem belli Goliathum, in oculis trepidantis exercitus funda saxoque expugnauit. Vnus solusque Samson fuit, tantum asini mandibula, non ære aut ferro armatus, cum tot simul Philistęos trucidauit. Vnus solusque Ioannes Baptistes fuit qui tacentibus vniuersis ausus est Herodem omnium facinorum quæ patrarat, arguere. Quid? etiam vna & sola mulier Hebræa Holofernem, tunc terrorem Orbis, suo sibi gladio iugulauit. itaque Assyriam militiam vniuersam vna illa superauit. Vnus Mardochæus & vna Esther omnem Iudæorum gentem à certo interitu seruarunt. Vno Ambrosio sublato florens Italiæ status magnam partem corruit. Vnus fuit solusque Leo Magnus, cum illud Dei flagellum, Attilam, Romanis arcibus iam iam imminentem, oratione non modo stitit, sed & in Pannoniam redire persuasit.

a *Liuius Decad.* 1. *lib.* 5.

§. II.

AT vero vt neque Danieles, neque Abrahami, neque Samsones nos simus, certè ij esse possumus qui fuerunt æuo etiam nostro vel pueri & mulierculæ. Vnica ancillula, vti narrat illustrissimus Baronius, suis precibus & cilicio, quo multos sanarat, totam gentem Iberum ad Christi fidem perduxit *a*. Carolus V. Imperator, cum Thomam Morum, qui Regis Angli fuit Cancellarius capite plexum inaudijsset, dixisse fertur: Henricus Rex totius Anglię caput præcidit. Tanti erat vniuerso regno, virum hunc vnicum amisisse. Vna Ioanna, Tulliensis virgo, pudica & sancta, ab obsidione plurimos liberauit *b*. Melior est enim vnus timens Deum, quam mille filij impij. Ab vno sensato inhabitabitur patria *c*. Vnus itidem & solus Laurentius Iustinianus Venetorum vrbem ab excidio suis precibus seruauit. nam quo tempore bellum inter Venetos & Mediolanenses arserat, in Corcyrano nemore Eremicola vaticinijs clarus degebat. Hunc è Venetis optimatibus vir nobilis adijt, quæsiuitque, cui parti bellum illud feliciter cessurum esset? huic respondens Anachoreta: Deus, inquit, vrbi Venetorum vehementer iratus, quod nulla morum emendatio post tot admonitiones, post tantos clamores sequatur, illam perinde vt Palestinæ Pentapolin iam dudum delesset, nisi vnicus illorum Patriarcha, suis precibus vindictam diuinam auertisset. *d*. Idem pęnè de Simeone Salo Leontius Neapolitanus Præsul commemorat. Fuit enim vt ciuis Emesanus Hierosolyma iret, quo illic se precibus abbatis Ioannis commendaret. Ioannes, Simeonis olim socius, cum illum Emesâ ad se venisse cognosset: Atqui quam maximè miror, inquit, te tantum viæ tam casso labore confecisse. Ecquid est quod me Hierosolymis quæras cum Emesę habeas Simeonem, cuius precibus non ego solum, sed & Orbis totus indiget. Deus bone, quæ tua sunt iudicia: quem hominem vt fatuum & stultum mundus totus deridiculo habebat, huius precibus mundus totus egebat. Ergo

vnius atque vnici hominis ad Deum emissę preces non tantum vnum aliquod regnum, sed & orbem terrarum vniuersum sustentare possunt. Ergo & sodalis ille, qui cum alios innumeros iuuare possit, tamen id tam temerè negligit, innumeris nocere censendus est. Verè enim nocet, qui cum possit non prodest,

a *Baron. tom.* 3. *Ann.* 327. *n.* 11.

b *Aub. Myræus Ann.* 1429.

c *Eccl. c.* 16. *v.* 3. & 5.

d *Bern. Iustinianus orator, nepos illius, apud Zach. Lippeloo. tom.* 1. *die* 8. *Ianu.*

CAP. IX.

In chartâ menstruorum Cælitum adscripta Virtus quid moneat.

VLtimum denique quod menstruis schedis inscribitur, vna aliqua Virtus est per illum potissimũ mensem crebriori actu exercenda. Campum dicendi hic nullum egrediar, cum exitum spectet mea dictio. hic solum mirari multa debeo, ac etiam indignari. Et quâ tu fronte, ô frigidissime Sodalis, quisquis es, quâ conscientia sanctum menstruum domi tuæ sordescere sinis, & pulueribus situque obduci, aut libello clausum & malè sepultum non colis vt sanctum, sed custodis tantum vt vinctum, totoque mense illius nomen nec semel quidem aspicis legisque?

Memoriæ mihi est, Gerarde, ante annos aliquot missas ad nos Oeniponto litteras, quæ defuncti Brixinensis Pontificis manes nobis commendarunt, simul etiam de huius Principis virtute illustria quædam narrarunt, inter quæ illud eximium & imitandum. Siquidem Brixinensis iste præsul, suum sibi Diuum quot mensibus Oeniponto ad se mitti, eundemque nunquam nisi flexis genibus accipere voluit. quis ambigat quin religiosè coluerit, quem excepit tam piè. Noui ego Beatissimæ Virginis sodales, qui omnium Diuorum Cælitum, quos vnquam per menstruam sortitionem acceperunt, syllabum & litanias confecerunt, quas & ipsi singulis mensibus ordinatè percurrerunt, & in mortis vicinia sibi ab alijs prælegi petierunt. Bona vtique & iucunda est morituro hæc prælectio, si tamen eos quos nominari audit Cælites, in vita sibi familiares fecerit frequentiore cultu. Sed nobis nunc de virtute menstruis Cælitibus adscripta sermo est.

§. I.

O Gerarde, quàm longè aliud est dicere, aut docere, aliud facere. Quoties apud nos virtus laudatur, & alget? Omnis in actione consistit virtus, nec vlla est sine labore. Virtutem in chartula menstrua notatam circumferre, virtutis sane non est. Quid porro de ijs dicendum, quibus in distributione menstrua è virtutibus Patientia obtingit, ipsi vero vel asperiore verbulo afflati, velut vento pestilente correpti, fremunt, frendent, furunt, calcaturi omnia si possint, laceraturi & pessumdaturi omnia, adeo largiter bilem effundunt. O mi iuuenis, & ô mi vir, quid menstrua te schedula docet? an non illa hortatu tacito assidue tibi occinit: *Patientia, Patientia, Patientia.* Quid ais? an omnem adeo patientiam cõsumpsisti, vt ne leuem iniuriam, aut innocentem iocum. nec paucas voculas, aut obliqui oculi minas possis concoquere? ô te heroem, qui ad pulicis morsum, Herculem inclamas! Quis vnquam cælo se dignum fecit impatientia? quis non probe contusus in illam patriam peruenit? quis non omnia vincere potest silendo & patiendo? quid indignaris, quid sæuis, quid minaris? hi mores cælo non conueniunt. Sapientiæ comes est Patientia, quæ dolori cuicunque fert remedium. Iter ad cælum sine Patientia nunquam reperies. Ergo schedam tuam inspice, lege, & centies relege: hæc tua lectio voce vnica constat, PATIENTIA.

§. II.

ET quid de ijs sentiendum, quibus in menstruis chartis. Obedientia præscribitur, at ipsi nihil minus faciunt quàm quod imperatur: quibus Ieiunium suadetur, illi nec vnico bolo genium suum fraudant: quibus Veritas consulitur sequenda, at illi technas, fucos, sutelas, mendacia consarcinant. Sic auditorum vbique multos reperias, factores paucos. An non ij auditores solum, apud quos pax publice laudatur, rixis illi ac iurgijs turbant omnia: examen conscientiæ iubetur, illi toto mense nec semel quidem in seipsos descen-

dunt: quatuor nouissimorũ meditatio proponitur, illi mortis & iudicij immemores, cæli & inferorum securi viuunt: vigilantia præcipitur, illi venientem solem hora septima, in lecto salutant, vbi vbi tandem sit sacrum: pia lectio commendatur, illi libellos pios nec habere quidem student, ne dum legere: frequens confessionis vsus inculcatur, vix illi vt hoc quouis bimestri semel faciant, adducuntur. Et de illis quid dicas; quibus Virginitas & Pudicitia colenda indicitur, obscœnos illi Catullos pro stimulo Virtutum legunt. O mi sodalis, an non iste mensis identidem tibi occentat *Castitas, Castitas, Castitas.* Vide obsecro quàm casti sint tui oculi, quã verecundi gestus, quam pudica verba, vide ante omnia quam purę & mundæ sint cogitationes tuæ; si hę libidinis cænum admittant, ne mireris & oculos, & gestus, & veba eodem luto infici, vbi cor libidinem olet, vbi cogitationes castę non sunt, nec lingua nec vultus, nec oculi cordis indices castimoniam spirabunt. Ergo & tu menstruam tabellam tuam inspice, lege atque relege centies, sexcenties; lectio tua finitur verbo; *Castitas, Castitas, Castitas.*

§. III.

QVid porrò de ijs censendum qui menstruali scheda Sobrietatis monentur, illi diem mero frangere, & crumenam in calices student exhaurire. Quid de ijs videtur quos pia illa sors, ad desiderium patrię cęlestis erigit, illi in variam curiositatem effusi, omnibus se vanitatibus indulgent. Quos putes eos, quibus scripta traditur Carnis afflictatio, illi hoc vnum agunt, vt Carni faciant bene, vt corpus mulceant & saginent. Quid de his, inquam, omnibus sentiendũ? qui prorsus in contrarium nituntur, & alia omnia faciunt quàm quæ sancti menstrui monent, suadent, iubentque. De te, Gerarde, tua me virtus meliora vult ominari. In eos dixi hactenus, qui torporem & desidiam nec alienis quidem tegunt oculis, qui suo se officio functos credunt, cum consuetudini paruerunt, tametsi mense toto nec Diui cura, nec statæ preces, nec specimen virtutis vllum se prodat. Ita alios atque alios Sanctos, ita plurimos accipiunt colendos, nullum colunt. tunc maximè sensuri quã malũ sit Diuos Cęlites negligere, cum rerum nimis erit velle coluisse, cumque nihil vltra restabit quàm vt tam profanæ socordiæ frustra pœniteat. Non satis est, ô iuuenes, ô viri, non satis est menstruas schedas flexo poplite, reuerenti manu, pioque osculo excipere, perlegere, retinere, nisi & Diuos in ijs descriptos colere, & virtutem in ijs notatam placeat exercere. Nemo Virtuti fauet, nisi qui eam sequi potest, & Cęlites nemo experitur propitios cum moritur, qui eos sibi amicos non conciliat dum viuit.

GER. Sæpe cœpi, sed sæpe etiam desij Diuis menstruis honorem habere nunc obliuione, nunc etiam tædio victus. POL. Vix est vbi altioribus clamoribus sit opus, quàm cum bene cœptorum Constantia docenda, Animus humanus ingenerato pondere nunquam non deflectit in praua, varius semper & mutabilis: virtutem præsentem sæpe non odimus, sed negligimus, ita virtutum radices non rarò antequam adolescant, sterili frigore exarescunt, vt iam supra demonstratum est Sed quicquid dixerimus, minus semper quàm par erat; dixisse videbimur. Et quia de Conscientiæ, de Cælitum, de Corporis cultu agimus, hunc nobis laborem necessario sumemus, Gerarde vt belluam istam huic triplici cultui infestissimam pro viribus impugnemus. Sanè ab hac animi leuitate & inconstantia admirandæ metamorphoses, & sæpe monstra vitiorum horrenda proueniunt, quæ ab ijs edũtur, qui quandoque sanctissimè incipiunt, finiunt sceleratissimè, ab Angelis, suo vitio, in diabolos mutati. Hæc enim inconstantia, & lentus ad vitium descensus, non vnam aliquam virtutem eneruat, sed vniuersas. Audi funestam tragœdiam in qua histrio seu actor, & conscientiam & Cælites religiosissimè cœpit colere, suum etiam corpori qui conueniret, cultum tribuere: sed quàm sanctè incœpit, tam impiè finiuit. Audi miram, bis miram catastrophen.

CAPVT X.

Inconstantia in Animi & Cælitum cultu, exemplo inaudito arguitur.

VNus quidam adolescẽs, & honesto loco natus, & à fortunis felix atque copiosus,

melioris sanctiorisque vitæ studio incensus, parentem obnixè rogauit, liceret sibi rebus mortalibus abdicato, Christum & immortalia sequi. Negauit hoc ei pater. Institit rursum ac sæpius filius: cum actum agere se putaret, propinquos in parentem immisit, vt id à parente extorquerent. Impetrauit tandem ab inuito potestatem abeundi, & mox in cænobium se inclusit, in quo tam magna & illustria continentiæ & abstinentiæ quotidie documenta ceteris dedit, vt haberent omnes quod imitarentur. Cum aliquamdiu in cœpto vitæ cursu profecisset, ratus se perfectiorem quàm erat, affectat solitudinem, & à Cœnobiarcha secedendi copiam flagitat. dehortatur iuuenem prudens hostilium technarum pater, pericula proponit, insidias exponit, enumerat damna ex eo discessu secutura, nec persuadet tamen iuueni, quem iam persuasit, imò abripuit affectus. Si ergo, inquit Præses, audendum est, dabo socios qui comitentur. ita discedenti comites geminos è contubernio suo adiungit, qui nouo eremicolæ locum opportunum quærant. Faciunt vna iter diem vnum atque alterum, ac per vastam solitudinem fessi oberrant, æstuque tandem ac labore fracti in terram corpora abijciunt, somno pauxillum vires refecturi. Cum aliquamdiu placidè omnes quieuissent, ecce tibi ales streperis aduolat pennis, & clangore alarum excitat sopitos. Hic comites: En, inquiunt, sociene, Dominus cælitem tibi misit, sequere ducentem. Ille de prouidentia Dei mirè lætus, salutatis comitibus, sequitur præuiam ductricem. Ales post pauca spatia semel atque iterum subsidit, ac vanescit, in quo loco nouus incola siluæ antrum reperit, iuxtaque salientem ad sedandam sitim, & dactylos ad pellendam famem. Intellexit eam sibi regionem à Deo per auem designatam, vbi Deo preces assiduas sterneret, & vitę cursum feliciter perageret. Ergo totum sexennium in summa vitæ innocentia & sanctitate solus & vnicus traducit. Et iam de tironis felici progressu non parum sollicitus erat cacodæmon, timebatque ne tam altas virtutis radices ageret, quas non posset amplius conuellere. Aggrediendum itaque sibi militem aduocatis in consiliũ consuetis artibus decernit, personam inculti & horridi natuque grandis anachoretæ sumit, tironem adit, seseque spectandum primum exhibet. horret iuuenis, & aspectu inusitati hospitis percellitur, nam intra sexennium mortalium neminem aspexerat. Dat ergo se in preces, precatur vnà in speciem vaferrimus insidiator, surgentemque hortatur, vt denuo secum etiam votis Deum conueniat. Tum personatus ille dæmon: quamdiu, inquit, hic degis? Sexennium, inquit iuuenis. O infelicitatem, inquit hostis; qui te tam vicinum tamdiu ignoraui! non amplius quatriduum est cum hic esse te cognoui, statimque consurrexi loco, & salutatum te perrexi, vti de ijs inter nos rebus, quæ ad vtriusque salutem pertinerent, ageremus. Quid agimus hic in tam vestis & desertis ambo saltibus, à sacris Christi mysterijs, à diuino Eucharistiæ epulo exclusi? vereor equidem ne ab eius quoque regno excludamur. Ad decimum quintum hinc lapidem duo sita sunt cœnobia, quæ licebit nobis festis diebus adire, ac percepta sacra synaxi redire. Visa res imperito tironi salutaris ac necessaria, specum deserit cum ipso dęmone, quem virum sanctum existimabat, & dominico die monasteria petit. Templum ingressus, & in preces fusus cum paullo post circumspiceret, & socium ac ductorem suum requireret, nusquam inuenit. Quærit ex cœnobitis vbi comes suus & pater esset: Neminem, inquiunt illi, nisi te & prorsus incomitatum huc aduentantem vidimus. Tum demum sensit se à veteratore circumuentum, & per dolum è cubili suo extractum, neque tamen nimium doluit, ad homines post tantum temporis, reuisisse. Ergo ad latibulum suum reuersus progreditur in consueto vitę instituto. Sed adest rursus stropharũ fabricator dæmon, verum iam alia longè via perniciem incauto machinatur. Iuuenis formam induit, habitum ciuilem & patrium finxit, vt cui semel illuserat, eundem denuo falleret, ac tandem à loco, pietate, religione penitus auerteret, ac in sempiternum exitium præcipitaret. Adest ergo & in latebrâ sedentem ad sui spectaculum elicit, nihil effatus, sed perinde ac si è patria, quæsitum religiosum iuuenem venisset? adstat, intuetur curiose, hæret & modo vultum, modo alias corporis partes respicit, vt ad suscitandum prouocet tacentem. Nec frustra; rumpit silentium prior imperitus

ritus anachoreta, &: Quid, inquit, ades, quid me tam exquisitè contemplaris? Hic architectus mendacij? haud videris me nosse amplius, religiosissime domine, post tantam temporis intercapedinem. Ego sum vicini patris tui filius, Pater tuus ita audiebat, hoc nomen erat matri, hoc sorori: sed mater quidem ac soror, ante biennium naturę concessere, pater hoc anno defunctus, te hęredem ex asse scripsit, vt tu veluti pius ac religiosus filius rectum aurum ac thesaurum omnem, pro vtriusque salute in egentes dispertias, misitque, qui te peruestigarent, nec hactenus ab vllo reperiri potuisti, quod equidem vehementer gaudeo, mihi eam felicitatē diuinitus oblatam, vt in te inciderem. Respondet anachoreta religiosè, modo etiam constanter: Ego vero pecuniæ caussa locum hunc deserturus non sum. Et ille: Quid enim mali suadeo? non sum auctor tibi vt opes possideas, aut retineas, sed in pauperes tribuas, ac relictam solitudinem quam primum repetas, Quid respondebis, de neglecta, & direpta tanta pecuniæ summa, summo iudici? quid patri? quid egenis ac miseris, quos tanta misericordia priuas? Huic anachoreta. Ego, inquit, hactenus rerum caducarum curam penitus nullam habui: conscientiam solum, & cælum atque Cælites curaui. Et hoc est (inquit laruata vulpes) conscientiam & cælum atque Cælites curare, parentibus, in caussâ præsertim tam piâ, succurrere, pauperibus per occasionem tam bonam non deesse. qui hæc non curat, conscientiam negligit, & cælum atque Cælites contemnit. Ad hæc anachoreta iterum: An non sunt, inquit, alij, an nemo superest cognatorum, qui me absente, bona hæreditaria in egenos diuidat? Si tu desis, inquit impostor, auarissimus quisque aduolabit, & prædam faciet pro libitu: interim mendicorum turba lugebit & abibit inanis, cuius culpam tu sustinebis. Ductus & victus his dolis simplex & stolidus iuuenis, surgit, pedem, quem retulit nunquam, ex ædicula profert, solitudinem simul ac cælum Cælitesque deserit, viam init, patriam repetit. In via non pauca nec leuia nequitię rudimenta accepit à viæ socio, à quo insigniter & cum fallaci venustate malus esse didicit, antequam id se doceri crederet. In patriam vbi peruenit, ecce domum paternam ingredienti pater ipse, quem dæmon finxerat mortuum, occurrit, miratur nouum hospitem, nec agnoscit filium, sed probè filius patrem. Quærit pater, quis, vnde domo, quid adesset? Attonitus prope filius, quod videret viuum, quem audierat defunctum, fingit (tantùm in itinere ex comitis societate profecerat) fingit inquam, se desiderio patris extremum videndi & salutandi adesse, agnitum pater in ædes admittit, & amicissime vt filium tractat. Sed non diu in ædibus paternis versatus, Mundi mores & leges exacte addidicit, fortasse illas nunquam satis oblitus, tantò iam appetentior vanitatis, quantò antè pietatis studiosor, perinde si doleret tamdiu vitijs non seruisse, ita sapere cœpit misero peccandi licentia. Conscientiam quam anteà quotidiano examine solebat explorare, iam opprimere, eique silentium imperare: Cælites quos prius assiduissimis obsequijs consuerat colere, iam contemptim negligere, & fastidire; corpus quod aliquot annis laboribus & inedia macerarat, iam verè colere, & mollissimè procurare cœpit. his gradibus in pręceps ibat, seipso deterior factus in dies. adeò dulcis ei erat vitiorum libertas, quâ tamdiu carere se potuisse mirabatur. Sic per summum scelus pudorem & innocentiam amisit, turpissimisque sese flagitijs contaminauit, ita vt à parente plagis etiam multatus, tamen non resipisceret, sed infelicem animam in scelerata vita exhalaret.

O prodigium! ô portentum! quis vnquam hoc sanctiùs incœpit, quis flagitiosius finiuit? Mali origo esse solet: melioribus non parere, sibi fidere, seipsum non nosse. hinc istæ lacrimæ. Verum quid huic misero irascor? mihi deberem. Et ego hunc lusum in alijs atque alijs quotidie ludo: Et hoc, & istud, & illud incipio, nullum finio.

§. I.

TAles Protei sumus, hodie conscientiam lustramus & purgamus, & vix crastinum expectamus, cū eandem nouis sceleribus implemus: hodie Diuorum genua aduoluimur, ijdem cras tergum obuertimus. Isaiæ vaticiniū in nos planè, nō quadrat: *currēt & nō laborabūt: ambulabūt & nō deficiēt a.* Nos ambula-

mus quidem, sed breui deficimus; currimus, sed medio sæpe cursu lassescimus, quandoque etiam finem iam vicinum, iam proximum stultissima præcipitatione corrumpimus. Saul regum optimus, si eius principia spectes, à Samuele iussus septem diebus expectare, dum victimas simul immolarent· Expectauit omnino ad vsque septimæ diei serum vesperem, cumque populus ab eo dilaberetur, tanquam coactus sacrificauit. Et en eo ipso tempore aduolans Samuel: *Stulte* .inquit, *egisti: nequaquam regnum tuum vltra consurget* .*b* Heu lacrimabilem iacturam regni! sex diebus Saul expectauerat, & vndecim horis septimi; angustijs tandem compulsus, & de Samuelis aduentu diffisus: ipsa vltima hora priorem perseuerantiam omnem corrupit, defecit, itaque sibi posterisque regnum perdidit. ex quo tempore per eos scelerum gradus cœpit non ire sed ruere, vt post mortale regnum amissum, immortale quoque amiserit & æternum *c*. Quam tutum est alienis malis sua dediscere, & aliorum ruina cognita, in statu firmiore se componere. Et sane vltima vitę perseuerantia plurimum ab eâ pendet quæ quotidianis actibus roboratur. Qui bene cœpta toties tamque facile deserit in supremo vitæ actu ægre sibi constabit. Ideo sanctissimus rex Dauid: Inclinaui, ait, cor meum ad faciendas iustificationes tuas in ęternum. & In ęternum non obliuiscar iustificationes tuas *d*. Nil magis necessarium nobis, quam quotidie firmissime statuere ac proponere. Quid autem iuuet quotidie proponere, si licet propositum quotidie deponere? Nihil hoc est aliud, quam felici manu substructa, ridicula pœnitentia destruere, aut molem Sisypheam in rupis fastigium educere, mox in infimam vallem rotatu præcipiti reuoluendam. Ger. Hæc labes nostræ mortalitatis est, non diu eadem consilia probare. Pol. Amamus mixtas pœnitentiæ voluptates, & bona semper placitura vix admittimus. Ger. Statui iam sæpe, nullo die conscientiæ discussionem intermittere: proposui quot mensibus oblatos sorte Cælites studiosiore cultu prosequi: decreui iam crebro corpori minus indulgere, oculorū incendia cauere, linguæ pestilentes impetus coërcere: cępi nō semel insaniam amabilium nugarum & sordium mearum detestari. Et tamen, quę statui non feci; quæ proposui neglexi; quod decreui violaui; quod detestatus sum, rursum amaui, quæso, vnde hic morbus, nunquam facere, toties statuere? Pol. Mi Gerarde, forsan non satis firme statuis, perfunctorie ac leniter leuiterque velle, non animi decretum, sed impetus est, qui vti cito vires acquirit, sic cito amittit. subita cœli serenitas, subitis nimbis fœdatur, herbæ ac flores celeriter nati, celeri morte subducuntur. Firmum propositum non est, quod in cera aut arena scribitur: rigido metallo commendandū est quod diuturnum esse cupimus. Iobus hoc fecit; quod statuit, perinde si exarasset id ære, sic executus: Donec, inquit, deficiam & moriar *e*, non recedam ab innocentia mea: iustificationem meam & virtutem quam cœpi tenere, non deseram.

a *Is.c.*40.*v*.31.
b 1.*Reg*.10.*v*.1.*&* *c*.13. *v*. 8.
c *Ita sentiunt Tostatus Abulen. Thomas Aqu. Bernardus, Hieronymus, alij.*
d *Ps*.118.*v*.112.*&* 93.
e *Iob c*.27.*v*.2.

§. II.

NArrant hominem generosi sanguinis, sed vitæ profligatissimę, latrocinijs insuper infamem, eius sibi consuetudinis inuiolabilem legem dixisse, vt nullus iret dies, quo se matri Dei non commendasset Angeli salutatione. Quantula scintilla pietatis, in vasto mari flagitiorum! Habuit hic miræ & prolixæ fidelitatis famulum, qui ipsis quatordecim annis industriè illi seruijt. Patuit tandem famulatum hunc fuisse insidiosissimum. Siquidem vir sanctus qui in castro illo captiuus detinebatur, hunc famulum adegit Iesv Christi nomine, fateretur quis esset. Ille vim imperij sentiens, demum se diabolum fassus est sub humana specie illic seruijsse, idque in mandatis habuisse, vt si quo die herus salutandæ Virginis consuetudinem omitteret, suffocatum abriperet ad impiorum carnificinam, verum ad id tēporis nullū omnino diem abijsse quo herus Dei matrem pro more non coluisset. Hæc ego fide complurium aliorum recitaui *a*. Hoc liquet mirifice placere Deo cuiusque boni operis constantiam. Sicut natura indefessa operatrix ab exili planta arborem

educit admirandæ altitudinis, non subitis incrementis, sed diu & continuè operando; aquę guttulæ lapidem cauant, non vi sed sæpe cadendo; ignis immortalitas tamdiu durat, quãdiu subministrantur alimenta, semper viuit flamma, semper vorando: sic Deus assidue operatur benefaciendo, sic homo probus ad immortale fastigium exurgit nunquam ignauè cessando.

Felicem Pilatum si quo pede cœperat, decurrisset. Turpe est cedere oneri, & luctari cum officio quod semel receperis. Posito fũdamento imponenda est & coronis. Virtus boni operis perseuerantia est, quâ vbiqne est opus.

Orpheus Euridicẽ ab inferis reducturus accepit conditionem ne incõstanti curiositate duci se fineret, & retro torqueret oculos. At miser,

—— auidusque videndi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapsa est b.

Orphei & nos sumus (ingemisco cum cogito) & vix parta, mox iterum perdimus inconstantia miserabili. Et quoties suam quisque animam ab Orco reuocat pœnitentia? verum quia ad pristinos amores cor iterum reflectimus, iterum etiam atque iterum, relapsam ad Orcum animam damnamus. Quid iuuat, hodie in castimonię leges iurare, cras iterum libidinis cæno se mergere? quid prodest hodie infra omnes se submittere, cras grande supercilium resumere, & omnes alios despicere? quid magni, hodie pręclarum patientiæ specimen edere, cras omne patiendi studium abijcere? hodie frugali quadra viuere, cras helluari & græcari; hodie agni mansuetudinem induere, cras in lupum efferari; hodie cælum atque Cælites solicito cultu ambire. cras Veneri & Plutoni ceterisque inferorum monstris applaudere. Gerarde, si Dei matrem, si Diuos alios venerari cœpimus, quæso, non hoc solum die aut hebdomade, non hoc tantum mense aut anno veneremur: constemus nobis, nostrisque cœptis & cras simus quales hodie fuimus.

a *Iac. de Vorag. archiep. Ianu. Hercules Vincemala l. 1 mira. mir. 14 Pet. Ant. Spinelli de Amore Deiparæ c. 5 fine.*
b *Ouid. l. 10. Metam.*

§. III.

Equidem multa sunt quæ nos ad constantiam hanc accendant. Nota tibi nõ ingeram vel alias audita. Illustre & prorsus inauditũ apponam pro clausula. Narrat is qui & auribus suis & oculis non immerito vult credi. Nuperrime in scriptoris huius notitiam deueni, è cuius fide hęc ego tibi fideli narratione pandam.

Franciscus Retzanus rerum diuinarum cõsultus, è S. Dominici familia, in Austriæ Academia Viennensi triginta sex annis sacras litteras docuit. Hic à teneris vnguiculis Beatissimæ Virginis cultor tam feruidus quam constans fuit. Quotiescunque Dei matrem vel nominari solum audijt, vel eam ipse nominauit, mox occasione proxima salutationem Angeli submisse pronunciauit. Idem fecit, quotiescunque illius imaginem, & quocũque loco transiret. Ea de caussa non tantum in museo suo, sed & alibi diuinæ Matris iconẽ voluit esse frequentissimam. Preces, seu, Officium Mariæ Virginis vel vnico die intermittere nefas duxisset. Pecuniam omnem quam docendi munere fuisset promeritus, in beatissimæ Virginis cultum expendi voluit. Singulis sabbati diebus dimidiam prælectionis partem decore & cum gratia in laudem diuinæ huius Virginis deflexit, & frequenter eo sensu, vt vberes lacrimæ verba dicentis interciperent. In precibus, quas magno numero quotidie huic Beatissimę Matri adnumerauit, ingenti affectu animum omnem in hanc cæli Reginam intendit. Medullis ac visceribus ei hærebat pietas in istam matrem. Neque vero interim quę sui muneris esse norat, negligebat. Sic ad annum octogesimum quartum ætatem prouexit, vir miræ abstinentiæ & hostis sui corporis, quo nudo telam lineam non attigit, culciter non nisi lanеę indormijt, religiosi silentij semper obseruantissimus. Si quando è cubiculo in bibliothecam, aut triclinium, aut templum iret, aut domo ad scolas prodiret, ne tantilli temporis iacturam faceret, Dei parentem Angeli verbis assidue salutabat. Post lucubrationes plurimas & libros è se cõpositos, in illa Salomonis verba: *Per me Principes imperant* &c. digressus, tria bene magna volumina conscripsit in laudem cælestis Virginis Mariæ, cuius in cælum Af-

lum Aſſumptæ die, ſuum ipſe laborem elimare cœpit, & curis ſecundis perficere. Dum ergo manum habet ad tabulam, en febricula ſcribentem occupat. tantiſper ergo calamum ponit, dum impetus morbi ſolueretur. At vbi febris in dies recurrebat auctior & grauior, æger ad ſocium conuerſus: quid hoc ſibi vult, inquit, Virgo beatiſſima, quod me ſuis octodialibus feſtis ſuoque opere diſtentũ ęſtu febrique iactari ſinat? ſed feramus, quicquid in nos Dei bonitas decernit. Et hoc etiam ſcribere eſt, hoc etiam eſt Deum Deique matrem laudare, non repugnanter pati, ergo patiamur. Fecit, vt dixit. Iamque dies Beatiſſimæ virginis Natæ aderat, cum ſacramentis omnibus confirmatus Franciſcus, viſu tamen (quod rarum in hoc ætatis) auditu ac mente integra conſiſteret. Horam nouiſſimam præſentiens, more ſuo ſalutationem Angeli recitare cœpit, & licet in vltimis eſſet, iamque animam ageret, nihilominus tamen verba formabat, quantumuis exili ſpiritu ac intermortuis vocibus, illudque ſuum (ſancta Maria mater Dei ora pro nobis) continuè pronnuciabat, vſq; dum labra non amplius contrahere aut diducere valeret. ſic extremum vitæ ſpiritum in ipſo matris deſideratiſſimæ affatu edidit. In extincti facie nil horroris, ſed hilaritas & propè vitalis decor ſpirabat, qui ad gaudiũ inuitaret ſpectatores *a*. En, Gerarde, inſigniſſimam in Deiparę cultu cõſtantiam per tot vitæ ſpatia ad ipſum vſque quartum & octogeſimum annum. Et quid miremur tam lenem & felicem exitum, poſt vitam in huius dominæ tam pio famulatu exactam?

a *Ioan. Nyder. l. 4. formic. c. 7.*

§. IV.

HVic omnino geminum & plane recens addo, quod non ita pridem Pater quidã è Societate Iesv mihi narrauit, & ego nunc tibi. Paulus Hoffæus, quem incanum egomet ſæpiſſime vidi, neque enim adeo multi anni ſunt cũ naturę conceſſit. Hic in Societate Iesv ſacerdotem egit vltra quinquaginta annos, muneribus & curis varijs exercitus. Cumque à Collegij Rectore moneretur, pro veterum more, primum ſacrum in templo publice repeteret, vir modeſtus & ſubmiſſi animi, omniſque honoris & applauſus fugiens, priuatim & in ſuo Bethlehemo (ſic appellarat extemporaneum ſacellum, quod ipſius ſenio excitatum eſt) ſacrum illud fecit. Poſt plurimos labores otioſus repertus eſt nunquam. Manè diebus ſingulis ante horam tertiam ſurrexit: totum tempus vſque ad ſextam meditando & orando traduxit. meditationibus ſacrum, ſacro lectiones & ſcriptiones illius ſacræ ſucceſſerunt, Tam in verbis ſemper conſideratus & cautus, quam in cibo potuque omni abſtinens & moderatus fuit, quo effecit vt infeſtam podagram vltra ſeptuageſimum annum à ſe diſtinuerit. Et teſtati ſunt medici, vitam ipſi in tot annos ideo prorogatam, quod tam contumaci & ſeuera abſtinentia ſeſe exercuiſſet. Cibos delicatos etiam in morbo auerſatus eſt, facilè parabiles & communes alijs omnibus amauit. Patientiæ fuit tantæ vt ſæuiſſimos dolores calculi & podagræ, ſubinde etiam iocularibus dictis tegeret. Paupertatis religioſæ ſic amans, vt ob res leuiſſimas facultatem à maioribus petere ſit ſolitus. Manes ſæpius (res ei iam nota erat) ad cubiculi fores auxilium ab ipſo flagitarunt. Eundem vitæ terminum habuit magnus vir iſte, quem prior ille, de quo dixi, nam pariter ad octogeſimum quartum annũ ætate proceſſit. Hęc ideo noſſe intereſt vt ſciamus quantæ virtutis viri in clientelam fidemque cæleſtis Reginæ confugerint. Quantum vero hic ipſe Paulus Hoffæus beatiſſimam Virginem Matrem amarit & coluerit, vel ex eo ſolum conijcias. Omnibus Diuæ Virginis peruigilijs ieiuninm religioſiſſimè ſeruauit, & quem ſenem non facilè vllus vnquam cantantem audijt, is ipſe paucis diebus ante mortem carmen de Beatiſſima Virgine præter omnem morem cecinit. Dixiſſes octogenarium olorem funeri ſuo præludere. Mortuus, ſubridenti ſimilis, tamque amœno erat vultu, vt ab eo vocem expectaſſes.

§. V.

EN, mi Gerarde, adultos iſtos & prope nonagenarios Æternæ Virginis clientes, & cultores conſtantiſſimos. His, Franciſco & Paulo, qui Angelorum Reginam pręcipuè coluerunt, ſubiungo Franciſcum & Philippum, qui Angelos. De S. Philippo Nerio facile, eſt conijcere quo honore affecerit Angelos cum

cum eum tanto affecerint Angeli. Nam in eã sese humilitatem submisit Angelus erga Philippum, vt ab eo etiam stipem petere, mendici habitu dedignatus non sit, dixeritque, cum personam aperiret; *veneram experiri, quid facturus esses.* Eundem hunc integerrimum virum in altissimam foueam noctu prolapsum, penitus illęsum eduxit Angelus. Idem vir sanctus suauissimè concinentes Angelos audiuit, vti in eius rebus gestis testatur Antonius Gallonius *a*. At verò Franciscus Assisias, ille pænè vnus ex Angelis, ardentissimo simul ac constantissimo affectu complexus est Angelos. Atque vt omnibus beatarum mentium ordinibus se vere deuotissimum probaret, à die beatissimæ Virginis in cælum euectæ quadraginta continuos dies ieiunio & inedia traduxit. Et quia Franciscus animorum salutem mire ardebat. Michaelem Archangelum, cui ius aliquod in animos corpore solutos, singularibus obsequijs sibi demereri studebat. Tantorum exemplis ducimur, ad præstantissimam in cultu Cælitum constantiam. Magni prorsus momenti est in omni actione nobiliori, non temere ordiri, non leuiter & citò definere. Atque hic prȩclarissimi documenti loco sit, quod Mathois abbas dicere solitus: Malo, aiebat, aliquod leue opus & continuum, quam graue & citò finiendum *b*. Vt autem bene cœpta continuemus, necessarius est plane in rebus agendis ordo. D. Ambrosius id significãs: Animum, inquit, relaxaturi, videamus ne omnem harmoniam &; quasi concentum bonorum operum soluamus *c*. Concentus iste vt constans sit, plurimum refert, si omne diei occupationes eo fiant ordine, vt primarijs hora conueniens assignetur, ad quam statim designati operis capiatur initium. Hunc diues ille Booz suorum messorum labori præfiniuit modum, vt horam nossent, qua ad messem venirent, qua cibum sumerent, quâ ad opus redirent, quâ quietem interponerent, quâ demum vesperi labores finirent. *d*. Ne turbulenter facias, quicquid facere vis constanter, ordine fiat quicquid diu faciendum est.

Sed meministi, Gerarde, de triplici nos cultu cœpisse differere. De cultu Conscientię & Cælitum, ego meam tibi sententiam peregi: quam bene, tui hoc arbitrii facio, Restat de cultu corporis agere, Sed hoc posteræ lucis opus erit. Iam Hesperus os cælo exerit, & dies flectit in noctem. Ego in crastinum promitto, vt quod cœpimus finiamus, & constantiam doceamus non verbis, sed re.

a *In vita S. Phil. Nerij pag* 45. 46. 47. *& pag.* 383.

b *Pelag. interpres è Græco. libell.* 7. *n.* 11. *apud Rosvveid.*

c *Ambr. lib.* 1 *off c.* 10.

d *Rut. c.* 2. *v.* 14.

LIBER TERTIVS.

DE

CVLTV CORPORIS.

CAPVT PRIMVM.

Animone potius, an Corpori cultus debeatur.

Polychronius, Gerardus,



POL. Ergo nos diē auſpicamur, ad ſolis occaſum, cum priſcis Ægyptijs? GER. Quid hoc verbi, Polychroni? num tibi ſol breui obiturus eſt? mihi vix ortus eſt. POL. Hoc aio: diem hodiernum non hodie, ſed heri exorſi ſumus ad ſolem iam decūbentem. An non heſternus veſper hodierno ſermoni dedit initium? ſiquidem vterque de *cultu corporis* nos acturos condiximus. GER. Iam capio, & ſic eſt: lucem hodiernam heri ſub noctem inchoauimus, prorſus ad Ægyptium ritum. POL. Hoc igitur habemus: Cœpimus. vt autem amici finiamus, præmoneo, tuam à me patientiam explorandam varie, & timeo ne ſubinde feriam vitalia, & de viuo quid reſecem. Sed noſti, Gerarde: Conſtans nunquam erit, qui non didicerit eſſe patiens De *Cultu corporis* agere; res tam delicata quàm ſeria eſt, quare ne in limine offendamus, & pręmature ſerij ſimus, Deo fabulino prius hoſtiam feramus.

Fabula eſt; quam refert Lactantius. Cererem, cum Proſerpinam filiam quæreret, veniſſe ad Eleuſium regem, cuius vxor Meganira puerum peperit Triptolemum, ſeque nutricem ſimulaſſe. Hanc regina libens filio ſuo recepit. Ceres cum alumnū ſuum immortalem vellet, interdiu lacte diuino nutriebat, noctu clā igne obruebat, itaque præterquam ſoliti erant mortales, creſcebat. Cum hoc pater miraretur, nocturno tempore obſeruauit nutricem, & cùm Ceres puerum igne perfunderet, pater expaueſcens & filio metuens exclamauit. Irata illa Eleuſium exanimauit, ac Triptolemo alumno ſuo æternum beneficium contulit: fruges ei propagandas & currū draconibus iunctum dedit, quibus ille victor orbem terrarum frugibus obſeuit. Ineſt non rarò ſua fabulis ſapientia. fictæ illæ ſunt quidem, ſed ad docendum, non ad decipiendum, ſi fictas eſſe intelligamus. Ego profectò, ſi hac de re ſententiam rogarer, quod Ceres hanc Triptolemo curam fecerit, factum bene dicerem. Verum equidem eſt, illud primum quod curetur, occurrere, cui natura ipſa primum ſuum conſecrauit laborem. Nam cum animo conſtemus & corpore, animus aptum ſibi domicilium à Natura vult extrui quod occupet. Idcircò natura primum corpori curam exhibet, animo tunc nondum pręſenti non poteſt. At nos incipere debemus, vbi natura deſijt: diuiſam operam cum illa habemus, vt ſicut illa ſedula fuit, fecitque quod debuit inſtar fidiſſimæ nutricis, ita nec nos deſimus muneri noſtro: corpus illa aptauit animo, nos animum aptemus, vt rectè præſit corpori. Dignior eſt animus cui ſeruiatur, qui imperet, qui colatur. nam & ab ipſo Naturæ conditore hominis datus eſt tanquam rector.

ctor. Venit ille ad corpus nudus ab ornamentis omnibus, & suppetias à nobis expostulat vt ad immortalitatem, sublimem illam & beatam, crescat & ornetur immortalitas nobis cũ Cerere curanda, seu lacte sit opus seu igne siue animus eruditione nutriẽdus, siue exercendus pietate. Ecquis rectè sentiens denegabit operam animo, quam corpori non denegat? Magnificum est aulas Principum seruitio colere: & cur nos nulla huius seruitutis gloria titillat? cur non magni facimus, si magnum seruitium præstemus animo! est ille à magno illo Deo verè magnus, & aliquo modo illum refert, ad cuius imaginem conditus est.

§. I.

NIhilominus corpus origine sua lõge vilissimũ, nimium sibi iuris tribuit in animũ, eodem ferè dolo quo vsus est Amasis. Hic Ægypti rex factus, ob natales obscuros ægrè tolerabatur ab incolis: maluissent illi viuere sub illustriori domino. Aduertit hoc Amasis, & ne qua fortè ob id oriretur seditio, cautum voluit erudita calliditate. Pelluuium habebat aureum, ex eo hospitibus vestigia & manus abluebantur, immundumque reddebatur ab immunda aqua. hoc in ignem coniectum conflauit fecitque ex eo statuam, tum in publico tanquam deum adorandum proposuit. Circumfluxit ingens venerabunda turba, & materiam eandem quam anteà vt sordidam cum stomacho aspexerunt, iam osculis attriuerunt. Nec diu cunctatus Amasis, aduocata concione huiuscemodi verba fecit: Viri Ægyptij & qui habitatis regna nostra, quod videtis, etiam noscite. Peluis erat antè, receptaculum sordium, oculi vix ferebant nauseabundi, nemo coluit: at verò postquam arte purgatum, & formatum in hanc statuam est, induitque Dei similitudinem, omnibus esse honori cępit meritissimò. Sic quoque mea nũc vitæ conditio est. fui olim vnus ex vobis, imò plerisque inferior, & meritò à vobis contemptus: at postquam ornamenta regia suscepi, & sceptro vestro potitus sum, alius esse cœpi, quod alia gestem insignia. similis iam sum alijs regibus; in eorum numero iam habere similem, quem alioqui iustè aspernari posseτis.

Egregius hic regis sermo, etiam nobis, Gerarde, vtilis est, si attendamus. Si animus è fęce hac terreà concretus esset, si ex affinitate & cognatione animorum mortalium prodiret, esset fortasse cur cunctaremur, esset cur tanquã plebeio denegaremus famulatum, sed cum supremi Regis gerat imaginem, omni officiorum genere colendus est. Corpus, quod luto proxima cognatione iunctum, pro seruo tractandum est. At pænè simile quid contingit corpori nostro, quod Amasis pelluuio. Corpus à natura ad seruitutem abiectum est, sed praui amoris ignis, & nescio quis adscititius vestium splendor illud sic immutat, vt à multis pro Deo habeatur & in animum dominetur. sed verissimè dixit ille, nullos dominari deteriùs quàm quos ad seruiendum natura creasset. GER. Sed antequam, quid corpus sit, explices, quęso quid est animus? quid enim colam hospitem ignotum?

§. II.

POL. Heu quam multa sunt quæ esse concedimus; quę & qualia sint, ignoramus. Habere nos animum; cuius imperio & impellimur & reuocamur, omnes fatebuntur: quid tamen sit animus ille rector dominusq; nostri, priscorum Philosophorum turba nunquam satis expediet. Alius illum dicet esse spiritum, alius concentum quemdam, alius vim diuinã & Dei partem, alius tenuissimum aërem, alius incorporalem potentiam. Non deerit qui sanguinem dicat, qui calorem. Adeò animo non potest liquere de ceteris rebus, vt adhuc ipse se quærat. Empedoclem fero, si negligat culturam animi, quem nihil aliud esse contẽdit, quàm cordi suffusum sanguinem. Zenoni ignosco, qui animum ignem esse docet, ignis autem colendus non est, nisi fortasse à Persis, qui illum pro Deo habent. Democrito quoque venia danda, si hac in parte hallucinetur, corpusque præponat animo, quem ex vilissimis atomis conflatum somniat. Pherecrates etiam pacatè viuat, imò hilariter, & cuticulam demulceat. quid enim ad animum attenderet, qui vt ipse eum definit. nihil est. At verò nos melius & peritius animum noscimus, rem diuinam & immortalem originis nobilissimæ spiritum, & propè Deum in humano corpore hospitantem: par igitur erit eum pro dignitate colere, corpori autem

ri autem tanquam seruo herilem maiestatem nunquam induere, aut id in solium attollere.

Habuit Isocrates inter suos discipulum, quem aduertit horti colendi studiosissimum esse, ceterum in ornandis moribus languere, nec fere quidquam in studijs proficere. Ideo aggrediendum sibi hominem ratus: Obsecro, inquit, ne hortum habeas cultiorem quam animum. Breuis exhortatio, sed seria, & omnium auribus ingerenda, eorum præcipue qui suos hortos, qui domos suas, qui sua corpora, qui alia sua omnia colunt potius quam animum. de quibus iure conquestus Demonax. Stultissimi mortalium, inquit, omnem solicitudinem suam ponunt, in extruendis ædibus, & hominum qui ædes illas habitaturi, nullam penitus rationem habent. Et quid magis miremur, quam cum omnes & cupiant optime viuere, & sciant non alia re quam animo sic viui, nec fieri posse, quin si optime viuant, animus colendus sit, tamen animum suum minimè colant *a*. Sunt qui villas opipare extruunt, & domos ditissimè exornant, & familias numerosè comparant: sed in istis omnibus, in tanta rerum affluentia, nihil est cuius illos magis pudeat quam inculti animi. Habent igitur omnia cumulata, omnia affluentia, omnia opulenta, culta omnia & ornata præter animum, quem velut alienum & rem non suam negligunt. ea contra quæ aliena sunt, inter laudes suas numerant Et quid, mi homo, de bonis non tuis te iactas? Nobilis, generosus es? parentibus age gatias. Diues es? Fortunę non credas. Honoratus es? ab honorante hoc habes. Validus es? ægritudine fatigaberis. Pernix es? abibis in senectutem. Formosus es? expecta paullisper, & non eris. Animus tibi cultus & eruditus est? hoc tuum est. Hoc enim nec à patre hæreditarium, nec à casu pendulum, nec à fortuna mutuum, nec à suffragio annuum, nec ab ætate varium, nec à corpore caducum est. hoc à te, hoc vere tuum est, Animus cultus proprium cuiusque & reuera magnum ac solum bonum est. Animus neglectus & incultus, intima, inhærens nimis, & vere summa paupertas est.

a *Madaur. de Deo Socratis. fine.*

§. III.

DE modo colendi animi, vt video, Gerarde, quæsiturus es. An non nudiustertius abunde de hoc actum; conscientiam curare, est animum colere. Hoc tu, siue conscientię, siue (quod forte vsitatius) Animi cultum appelles; per me licet. Sed vt iam de cultu corporis sermo sit planior, de Animo colendo summam rem complectar. Ceres etiamnum mihi in animo est. quid fecit illa? alumnum suum, quem curauit, igne perfudit, vt immortalem redderet. nec Cereri duntaxat hæc ad immortalitatem visa fuit via. Nam & ipsam Thetin indignatam se Deam mortali Peleo in matrimonium collocatam filios, quotquot oriebautur, in ignem exurendos conijcere solitam tradunt mythologi, quod ita rebatur mortalitatem exuri, & quod immortale esset, perpurgari & conseruari, vti aurum ære confusum ignis ope purgatur. atque ita sex iam filios consumpserat, donec ad Achillem ventum, quem pater superueniens ab igne exemit. Vtraque mulierum istarum animum curarunt per ignem, & eam hominis partem immortalem cupiuerunt, quę esse poterat. Duę nobis pariter pro excolendo animo constituendæ sunt nutrices. quænam illæ? Pallas & Pietas. Pallas se primam offert, sed inermis & onusta libris, hæc suos quos informandos recipit, igne perfundit, vt æternet, quis ille ignis quem affundit? Doctrina est, mente homineque digna; nam cum omnis doctrina deriuetur ab æterno illo doctore, & cęlestis quędam quasi flamma sit; quid ni mortalitatem in animo comburat, & ad illas beatorum sedes erigat? Sed tamen hic ignis satis pusillus est, quantus quantus est, si virtus eius spectetur; instar scintillarum duntaxat vrit, parum aut nihil in animis excoquit, nisi & Thetis, hoc est, Pietas accedat, quæ non solum stricturas nobis inspergat, sed totos in focum pręcipitet. absque his flāmis crudi manent animi & confusa massa. Pietas verum ignem habet, & luminosum purumque, quo debiles & cæcas mentes roborat & illustrat. Ad cælestia & diuina animi nostri non aliter se habent quam argillaceæ Promethei statuæ, quæ etiam Solis radijs expositę nec vigorem tamen habebant, nec mouebantur. At

vero,

verò vbi conſcenſo olympo virgulam Soli admouit & incendit, reduxque in terras flammam ſuperis ereptam; ſtatuis inſeruit, illico in membris motus & in ſtatuis greſſus ſequebatur. ita mentes noſtræ vecordes & ſtatuis immobilitate ſimiles, etiamſi doctrinæ igne perfundantur & colluſtrentur, tamẽ niſi cæleſtis & diuinior illa lux ſuperueniat, nullus animo vigor, nullæ ſunt vires. Sed interuenit non nemo qui Thetin hanc impediat, qui culpet, qui exclamet & damnet eam iam ætatem viuimus; in qua nec pietatem apud alios ſerimus, nec in nobis ipſis colimus, quàm à nobis facimus per ſcelera extorrem. Tandem quid ſumus? pulchræ ſtatuæ. quemadmodum Stilpon interrogatus, quem ſtatuis ſimillimũ cenſeret? Hominem, inquit, ſtupidum, & animi ſui negligentem.

Verùm, extra chorum ſalto. Recepi dicturum me hodie de corporis cultu, non de Animi, quamuis ille ab iſto pendeat. Nos eo ipſo animum negligimus, quia nimium colimus corpus, ita cultum hero debitum, iniquiſſima permutatione transferimus in ſeruum. Quicquid ſapientum voces moneant, nos ſępe in ſolius corporis curam intenti, mirè inſanimus in exornando hoc mancipio. Et hoc eſt quod ſeuera caſtigatione digniſſimum. Suum corpori cultũ non eripiemus, ſed nimias ei phaleras detrahere conabimur. Et quid eſt corpus, vt in illud potius quàm in animum, omnem benignitatem tantis blanditijs effundamus? Sit ergo nobis hæc altera quæſtio: quid eſt Corpus?

CAP. II.

Quid ſit Corpus, & vnde tam dignum coli?

GER. An non hæc quęſtio ſuperuacua? quid quærimus, quod videmus, quod tangimus? POL. Equidem videmus, ſed fallacibus oculis, equidem tangimus, ſed manibus in adulationem corruptis, hinc hoſti noſtro etſi noxioſiſſimo, honeſtiſſimos tamen titulos imponimus, & pro amico colimus, odijs digniſſimũ. Auxiliator noſter videtur eſſe Corpus, ſed non minus inſidiator eſt adiutor cenſetur, magis tamen impugnat quàm vllus hoſtium. quid ergo eſt CORPVS?

§ I.

COrpus hominis, ſepulchrum eſſe affirmabant priſci. GER. Itane, ſepulchrum? POL. Ita prorſus. GER. Quid ergo nos ornamenta ei adijcimus, & ſpecioſam facimus miſeriam noſtram? atra & triſtia illud melius decerent. POL. Corpus, grçce σῶμα dicitur, quod rectè Plato *a* vocauit σῆμα, hoc eſt, ſepulchrum, quaſi animus in corpore deliteſcat ſepultus *b*. Corpus certè ſimillimum ſepulchro, mephitim exhalat vndique. Hem! quàm vanus eſt labor noſter! popina vermium taberna ſerpentum, bufonum hoſpitium, ſordium ſentina, ita ſplendeat, ita curetur: ita ſuperbiat? infelix hæc terræ gleba tam ſordida, tam putris ita tegatur? tanto labore inſeruiatur famulæ carni, relicto hero Animo, nudo & intecto?

Qui corpus ſepulchrum vocant, honeſtiore nomine id afficiunt. fuere qui tartarum & inferos illud appellarent. Cęlius Rhodiginus: Corpus, inquit, eſſe velut tartarum ſcripſere; in quo fluxiones graues infeſtent, & perflatus tumultuentur non abſque æſtuoſis ardoribus, ſitque plane mortuorum conceptaculum ac verius ſepulchrum. Adijciunt & illud auctores ſanctiſſimi, multorum animas corpore tanquam mylone quodam, hoc eſt, piſtrino, eſſe obuolutas occluſaſque. Et primi illi theologi nil aliud inferos putarunt quam ipſa corpora, quibus incluſi animi, per omnium incommodorum, ægritudinum, dolorum ſpecies raptantur *c*. Auctor huius ſententiæ Macrobius: Antequam, inquit, ſtudium philoſophiæ ad tantum vigoris adoleſceret, qui per diuerſas gentes auctores in conſtituendis ſacris ceremoniarum fuerunt, aliud eſſe inferos negauerunt, quam ipſa corpora, quibus incluſæ animæ, carcerem fœdum tenebris, horridum ſordibus & cruore patiuntur. Hoc animæ ſepulchrum, hoc Ditis concaua, hoc inferos vocauerunt. Obliuionis fluuium, errorem dicebant animæ obliuiſcentis, diuinæ originis maieſtatem: Phlegethontem, ardores irarum & incendia cupiditatum: Acherontem humanæ varietatis dolorem & ægritudinem animi fluctuantis: Cocytum, quicquid homines in luctum lacrimaſque com-

compellit? ſtygem, quicquid inter ſe humanos animos in gurgite mergit odiorum *d*.

a *Plato in Gorgia.*
b *Macrob.l.1.in ſomn.Scip. c.11.*
c *Rhodigin. lib.7.antiq lect.c.9.*
d *Macr.lib.1.in ſom.Scip.c.10.11.&.12.*

§. II.

NEque verò hi adeo aberrarunt à vero, cùm corpus hoc quà mortale, & mille eam vitiorum illecebris, quàm incommodorum ſupplicijs obnoxium, animi carcerem & inferos nominarunt, quod & Hebræo ſapienti *animam aggrauans vocatur a*. Hoc corpus, quod nos palatium aut paradiſum cenſemus, pro carcere habuit ſapientiſſimus Pſaltes, nam velut carcerem hunc exoſus in vinculis exclamat: Educ de cuſtodia animam meam *b*. Num carcerem in quo Samſon molebat, iſto fuiſſe moleſtiorem putas? aut Ioſephi lacum, aut Hieremiæ foueam, aut Danielis inter leones ſpecum, aut Petri geminis catenis vincti militarem cuſtodiam? non arbitror.

Cur igitur ſepulchro, carcer, piſtrino, tartaro, inferis tam pretioſum cultum, tam delicatum paſtum in noſtram perniciem impendimus? Hoc ſciamus, à nullo noſtrorum hoſtium tam nobis cauendum eſſe, quàm à noſtro corpore. Vis plura & ſpecioſiora corporis elogia? Cælius, quem antè nominaui, ſua corpori pigmenta conquirens: Imprimis verò, inquit, quam circumfers veſtem, exuere oportet (corpus deſignat) indumentum inſcitiæ, prauitatis fundamentum, corruptionis vinculum, velamen opacum, viuam mortem, ſenſiuum cadauer, ſepulchrum circumuertile, domeſticum denique furem, qui dum blanditur, odit; dum odit, inuidet, vmbraculum inimicum, ad ſeipſum raptans deorſum, ne forte conſpicias veritatis decorem, & eius oderis prauitatem *c*. Hoc eſt, CORPVS ſua laude ornare. Et tamen domeſticum hunc furem tam operosè nos & veſtimus, & alimus, vt, ſi fortè parcior ſit aut lentior furando, noſtris ſubſidijs creſcat in maiorem audaciam. Hoc non eſt aliud quàm furi ſuam rapiendi licentiam non tam laudare quàm imperare, quin & modum docere quo peſſimas artes factitet liberiùs.

a *Sap.c.9.v.15.*
b *Pſ.141.v.10.*
c *Cal.lib.3.antiq.lect.c.9.*

CAPVT III.

Quantus noſter hoſtis ſit CORPVS?

NOn tantum rem nobis & excellentia noſtra indignam facimus cùm corpori ſeruimus, ſed etiam pernicioſam. Noſtine, Gerarde, ingenium Crocodili? Audi obſecro. Penes mulierem Ægyptiam crocodili catulus educabatur: hanc Ægyptij beatam putabant, quod ſcilicet Deum nutriret, ideoque & mulierem & alumnum demulcebant, mulieri huic erat filius cum crocodilo educatus & ludens: deus verò ille cicur erat, dum infirmis adhuc erat viribus, at aucto corpore ingenium detexit, puerumque illum occidit. atque hic finis fuit amicitiæ illius infidæ, has ſcilicet gratias altrici ſuę retulit perfida beſtia, quæ antequam puerum ſorberet, lacrimas profudit ſceleris futuri teſtes. Quid nos aliud curamus & educimus niſi crocodilum, ſi corpus tantum curamus? ſuppetias ferimus hoſti, & cum poſteà pugnandum eſt, vincimur à ſubſidio noſtro. Nec poteſt eſſe miſerabilior clades quàm proprijs armis confici. Verè nullus maior hoſtis hominis eſt quàm CORPVS, cum illud amicum habemus & amicè tractamus: blanditur nobis, dum nos illi blandimur, & quanto nos magis candidè & fideliter, tanto magis ſubdolè illud atque perfidè, crocodilo animalium nocētiſſimo ſimillimum. Imo, quod peius, non ſuis tantum, ſed & alienis pugnat, viribus, vt iam oſtendam.

§. I.

REm mihi dixiſſe viſus eſt; qui CORPVS, diaboli vallũ & propugnaculum dixit, è quo ille in nos pugnat opportunitate maxima. Vndequaque patemus hoſti, ad omnem incurſum, ad omnem ictum, & ne fruſtra ſudet hoſtilis calliditas, corpus noſtrum operam ſuam adiungit, & nos vinci, gratiam interpretatur.

Semiramis olim regij vernæ apud Babylonios ancilla fuit: captus illius forma rex Ninus adeo eam deamauit, vt illa tandem temere quiduis auderet petere, ille negare nõ auderet. Illa

ret. Illa in hanc occasionem prona, velut leue quid postulans, vnicum sibi diem à rege indulgeri petijt, quo sceptri & solij ius penes se esset. Facile rex annuit, in preces, vt videri poterant, tam modestas. Itaque poscenti concessit, in solio suo ius diceret, eiusque iussis omnes parerent. Hæc, potestatis quidē auida, primo tamen leuiora imperat fieri. Fiunt. Dein seria magis mādat perfici. Perficiūtur. Tandem regem comprehendi iubet; comprehenditur. vinciri; vincitur. interfici; interficitur. Sic ancilla ex diurno diuturnum principatum adepta est *a*. Æquæ improba vafritie Corpus sceptrum eripit malè conniuenti rationi. Initium à blandimentis sumitur, his fraudes succedunt, inde vis & Manliana imperia. Nec facile est Corpus ab assuetis deducere? malè seruit hoc mancipium, postquam dominari assueuerit. Quicquid ei vel semel per indulgentiam concessum est, hoc vt debitum exigit. subinde morbos simulat aut inualetudinem, vt abstinentiæ legibus fraudem faciat: iam pisces recusat, & stomachum caussatur; iam inediam non fert strictioris ieiunij; iam has iamque illas vestes exigit, & vt delicijs ac pompę honestum titulum prętexat, id ad status sui decentiam spectare pertendit. Hoc agit CORPVS vt imperet, & rationem, quam tollere non potest, ad turpissimos assensus emolliat.

Iobus de homine corpori nimium indulgente disserens: *Dulcedo illius vermes*, inquit, *non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum b.* In quę verba Gregorius: Potest, inquit, apertius vermis nomine caro designari, vnde, *homo putredo, & filius hominis vermis* dicitur *c*. Sanè, quisquis putidas corporis voluptates anhelat, quid nisi vermes amat? corpus agnatione proxima vermibus iunctum esse, sepulchra fatentur sincera veritate. Ita *dulcedo illius vermes*. Hinc fœdo Cupidini vincendo plurimum facit, vt hoc quod viuum quis diligit, quale sit mortuū expendat. Fecit hoc Anachoreta, vti Hugo memorat, qui ad abolendā memoriam mulieris, quā dæmon illius animo identidem repræsentarat, tumulū iam sepultæ & tabescentis clam reserauit, & ablatam inde cadaueris partem toties naribus opposuit, quoties animū titillaret libido: & en, aiebat ipse sibi, *dulcedo tua vermes* d. Ita præsigni victoria seipsum triumphauit. Verè, omnium luxuriæ deditorum *dulcedo vermes*, hoc est, corpus, breui obijciendum vermibus pabulū, & quia homines impuri ac libidinum suarum serui, talem amāt dulcedinē, & in ea felicitatis suæ summam collocant, *non erūt in recordatione* apud Deum, vt ab eo pręmium beatitudinis accipiant, *sed conterentur velut lignum infructuosum*, in flammas stygias deijciendum.

a *Muret. l. 6. var. c. 17. e. Græc. comment.*
b *Iob c. 24. v. 20.*
c *Greg l. 16 mor. c. 29.*
d *Hugo Cardin. in c. 24. Iobi.*

§. II.

EVropa regis Agenoris filia, vt in fabulis est, ad littus Tyrij maris in prato nitidissimum taurum conspicata, quamuis primò contingere metueret, tamen vbi mitem & ablandientem nec minarum quidquam habentē vidit, dempto metu adire, tangere, manu demulcere sustinuit; herbas etiam & flores in pabulum porrexit. Taurus variè alludens, & nunc blandus stare, nunc in genua procumbere; modò collum & palearia manu palpanda præbere, modo cornua serto impedienda offerre, iam etiam niueum tergum subijcere, & velut ad sessionem inuitare. Tam humanam pecudem experta virgo regia, ausa est etiam, nescia quem premeret, tergo considere. Hic taurus sensim atque fallaciter à sicco littore abducere, & in primis vndis falsa vestigia ponere, inde subito impetu per medium æquor, cum insidente sibi præda natare. Misella littus relictum frustra respicere, & serò nimis sui lusus audaciam damnare. Verissima hæc effigies est hominis, carnis blanditijs iam capti. Plato (vti Augustinus Cælitus refert *a*) Europam regis filiam, Animam Dei sponsam interpretatur. Nā, sicut regia illa virgo, etsi patriam humentibus oculis respectaret, tamen à tauro, cui nimium blandita fuerat, à patria abducebatur; eodem prorsus modo anima æterni Regis filia maximo salutis periculo, per medios huius vitæ vortices, per procellosum hoc mare, ab indomito tauro, à suomet corpore in vitiorum pręcipitia abripitur: & licet illa cęlum, suam patriam, licet illa Deum, conditorem & parentem suum sępius

respiciat,

respiciat, tamen à furente hac bestia, longe à patre abducitur. Sed sibi culpam illa imputet: cur tam facilis & blanda fuit in hoc pecus, cur se illi permisit, cur fictæ illius mansuetudini fidem habuit? sic agit corpus, vbi suis nequitijs vires acquirit, sic abducit miseram animam, sic ingemiscentem abripit per voluptatum fluctus, in lacrimabile exitium. Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. *b* Nam, qui in carne sunt, Deo placere non possunt *c*. Huic ergo fallacissimo tauro, ô Regis filia, ne fide, ne blandire, ne illum poppysmis demulce, ne sagina, aut tuum in te hostem incitas beneficijs nusquam peius collocaris.

a *Aug. Cal. l.* 59.
b 1. *Cor.* 15 *v.* 50.
c *Rom.* 8. *v.* 8.

§. III.

ELisabetha, sanctissima illa Lusitaniæ regina, quid non fecit tulitque (iam supra demonstratū est) vt huius tauri impetum frangeret, furorem frenaret, rabiem coërceret, vt denique hanc bestiam immanitate teterrimam perdomaret. Neque vero aliud quam hoc ipsū se fecisse diuinus Paulus tam animosè proclamat: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. *a* Hic ei cultus, hęc illi beneficia debentur, his obsequijs cicuratur in melioris descipline cautionem. eadem enim corpori conueniunt quæ mancipio, quæ asino, flagellū, onus, seuera castigatio Nam, debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus *b*. Et certe, qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs suis, quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem *c*. Ideo vel millies nobis ingerendum monitum illud saluberrimum: Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis *d*. Nemo à vitijs liber est qui corpori seruit. nam vt alios dominos, quos nimia pro illo solicitudo inuenit, transeas, ipsius corporis dominium quam morosum & delicatum est! GER. Ergo negligendum est corpus, imo & iniurijs afficiendum? At tu, Polychroni, dicturum te promiseras, qua ratione colendum sit corpus, non qua vexandum aut affligendum. POL. Ergo tibi, mi Gerarde, agricola ille non censebitur agrum colere, qui eum aratro prosciderit, qui steriles herbas euulserit, qui effœtum solum mille vulneribus sauciârit? Nunquid non hoc colere est terram, ferro eam subigere? hæc cultura debetur agro, alijs alia, cuique sua. Certe vix quidquam est in orbe, quod non siluescat, si absit cultura. Sterilescit ager nisi in exercendo illo assiduæ manus defatigentur: sordescit domus, nisi eam à sordibus cura peruigil defendat: obsolescit vestis, & turpes nęuos contrahit, si illam aquæ non lauent, non purgent setę. Desit cultura, plantæ non surgent, flores non erumpent, arbores in directum non crescent, segetes non emergent; pascua non virescent; lapidescent & siluescent omnia. Adsit cultura, plantæ stabunt, flores pullulabunt, arbores triumphabunt, respondebunt messes, ridebunt campi, virebunt & gaudebunt omnia. Tanti est in plerisque omnibus cultura. Atqui si ista humanam & operosam manum postulent, à qua colantur, homo ipse sine cultu erit? Primus est qui coli debeat, & ante alia omnia. At cum homo corpore constet & animo, corpus autem animum degrauet, impediat, mille damnis afficiat, tu nihilominus illud præ animo & suaui quidem ac benigna humanitate colendum censebis? Hic me sines non elinguem esse, & libere profari quæ ad natam quæstionem erunt. non omittam dicere quæ dedecent corpus, dum ea, quæ decent, dixero, Ostendam hoc ipso coli corpus optime, si non nimium colatur.

a 1. *Cor.* 9. *v.* 17.
b *Rom.* 8. *v.* 12.
c *Gal. c.* 5. *v.* 24. & *c.* 6. *v.* 8.
d *Rom. c.* 8. *v.* 13.

CAPVT IV.

Quantus labor impendatur à nobis corpori, hostium nostrorum maximo.

HErus fuit, qui duos in suo famulatu seruos numerabat, planè dispares; Æthiops alter, noctis colorem emulabatur corpore; genere obscurus, doctrina rudis, artificij omnis indoctus, contumax etiam, vecors, ignauus & qui non semel de domini nece cogitabat, iamque aliquoties impacta sica grauiter sau-

ciabat: Alter vero prosapia nobilissimus, scientiarum amantissimus, elegantissimus forma; natus ad omnia magna, & qui heri sui salutem curabat vt suam! & hic quidem ab hero extreme neglectus, non nisi laceris panniculis, & vix quidem tegebatur: cum alter ille fœdus æthiops ab hero plurimum amatus, non nisi pinguibus & pretiosis tunicis superbiret, & iussu heri in formosum illum iuuenem exerceret iniquum imperium. Subolet tibi credo, quid velim, Gerarde. Duæ sunt homini partes tanquam seruientes, Animus & Corpus, ille è cęlo, hoc è cæno, & tamen cænum istud se supra cælum suum erigit, mãcipium ingenuo, corpus animo præfertur Ah, contra oportet, & grandis iniuria est Animi nobilitatem sic abijcere, vilitatem corporis sic attollere. Ornatius est corpus, quo minus ornatur, & tunc est longe cultius, quo magis prę illo colitur animus. GER. Atqui ego hic puté, centones & mendiculorum tegetes, depexas & pertusas tunicellas, crines incomptos & sine lege errantes, vultum fame corrugatum, exercitatum labore, puluere & sudore madidum; illuuiem, pędores, aliamque similem sorditudinem inter ea vere numerari quę corpus dedeceant. POL. O bone, quam facis, quod ego sæpe, & erras! ista sint dedecora humani corporis; quæ quandoque etiam inter ornamenta illius numeranda? Ergo, tu idem ille purpuram auro crepantem, capillos surgentes & scite contortos, vultum longa sagina nitidum, stibio & cerussa perunctum, ad vitreum oraculum sæpius examinatum, vestes concinnas & ad omnem ostentationem factas: hæc, inquam, affirmas corporis esse decora? ô quam rem tetigisses, si contrarium dixisses. GER. Atqui, hic omnium sensus est, qui meus. POL. Atqui ego velim serio sciant omnes, nihil magnum aut præclarum esse quod omnibus placeat. Communis furoris mala est defensio, furentium multitudo.

§. I.

CErte aliter de cultu corporis sentit Romanus sapiens, quam sentiant isti tui omnes: Hanc sanam inquit ille, & salubrem formã vitæ tene, vt corpori tantum indulgeas, quantum bonę valetudini satis est. Durius tractandũ est, ne Animo male pareat; cibus famẽ sedet, potio sitim extinguat, vestis arceat frigus, domus munimentum sit aduersus infesta corpori. Hanc vtrum cespes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil interest. Scito hominem tam bene culmo quam auro tegi. Cõtẽne omnia quæ superuacuus labor velut ornamentum ac decus ponit. Cogita in te præter Animum nihil esse mirabile, cui magno nihil magnum est[a]. Animus certe si nobilitatem suam nosse velit, corporis velut oneris necessarij non amator sed procurator erit, nec se illi cui impositus est, sed illud sibi subijciet. Et hoc Senecę iudicium est, cui qui ogganniunt, non è sapientiæ schola prodijsse censendi, sed è taberna illiteratę plebis, quę nihil minus hodie negligit quam quod deberet maxime, quæ noctes & dies sudat pro corpore.

Cõferamus nos paullisper in hoc magnum orbis theatrum; dispiciamus mortalium conatus, quid actitent inquieti. Hinc inundant milite campi, hinc institorum turba feruent semitæ, hinc maria sternuntur classibus, hinc in montibus anxia & crudeli diligentia aurum effoditur; illinc concurrunt acies, & ferreis nubibus obtexunt cælum, vnde, vt Papinius canit.

——— stant ferrea cælo
Nubila, & copiosa telorum grando volat.

Vrbes ingrediamur, & videamus quæ non fiant in corporis gratiam. isthinc curiæ litigantium vocibus pæne rumpũtur illinc opere assiduo æstuant officinæ, hinc summis cõtentionibus agitur, sudatur, curritur; omnia strepunt plena negotijs. nihil vacat ab operosis mortalibus; & moliuntur, & satagunt, & contendunt Quo vero tot labores, tãta rerum impendia pertinent nisi ad corpus? cui hoc terræ punctum ferro & igni inter tot gentes diuiditur.

a *Senec. epist*, 8.

§. II.

NVnc vero parum ad nos redeamus, nosque ipsos nostramque domum inspiciamus. Nõ edimus, vt animus viuat, ipse immortalis est, sed vt corpus sustẽtetur; bibimus non vt mẽs madescat, ipsa non bibit, sed vt corpus refocilletur; dormimus non vt Animus perpetuetur, qui mori non potest, sed vt con-

ſeruetur corpus: Quæ vero alia noſtra ſtudia? quærimus gaudia, ſed corporis; opes ambimus, ſed corporis; ædificia ſtruimus, ſed corpori; thermas ædificamus, ſed corpori; viuaria, piſcinas, viridaria, hortos grandi ſumptu molimur, ſed omnia corpori, quicquid ferè in nobis vigilat curarum, id vigilat corpori, maximè paſcendo, veſtiendo, ornando, comendo. Quotidiana cura noſtra omnis quo tendit niſi ad corpus? quo veſtitus tam vanus, niſi ad hoc ipſum corpus, propter quod nouus dies nouas veſtes videt. Ecquid vani ac miſeri noctes & dies pro corpore ſudamus? Quorſum omnis noſter labor & molimentum ſpectat niſi ad corpus & corporis commoda cultumque? A natura luxuria pridem deſciuit, quę quotidie ſeipſam incitat, & tot ſæculis creſcit, & ingenio adiuuat vitia. Primo ſuperuacua cæpit concupiſcere, inde contraria, nouiſſimè corpori animum addixit, & illius deſeruire libidini iuſſit. Omnes illæ artes quibus aut exercitatur ciuitas, aut ſtrepit, corporis negotium gerunt, cui omnia olim tanquam ſeruo præſtabantur, nunc tanquam domino parantur. Itaque hinc textorum, hinc fabrorum, illinc ſartorum officinæ ſunt, hinc odores coquentium, hinc molles corporis motus cantuſque docentium. Receſſit enim ille naturalis modus deſideria ope neceſſaria finiens: iam ruſticitatis & miſeriæ eſt, velle quantum ſat eſt. Sic multa concupiſcendo, omnia amittimus, & neceſſaria ignoramus, quia non neceſſaria diſcimus. Ita dum corpori nimium indulgemus, & corpus & animum perdimus.

Hic mihi in mentem eſt quod Reginaldetus narrat hunc fere in modum. Duo fratres vna iter fecerunt, quorum vnus intelligens & prouidus, alter non ſanæ mentis, homo rudis & bardus. Delati ad biuium litigare cœperunt, quà eundum eſſet. Amens ille viam prima fronte delectabilem ingrediendam ratus: heus tu, inquit ad fratrem, hac eamus; inuitat iucundiſſima ſemita, en merum viridarium. At ille prouidus: Mi frater, inquit, hæc vię facies non diſplicet, amœna eſt: at exitus vię me terret ad peſſimum hoſpitium deducit. itaque tibi mihique ſuaſerim, hanc potius nonnihil aſperam inſiſtamus; principij & progreſſus moleſtiam hilari fine penſabit, ad hoſpitium ducet nobiliſſimum. At fatuus illæ ſuæ ſententiæ tenaciſſimus: Ego, inquit, oculis meis malo quam tibi credere; hac eo, ſequere. Sic alter quamuis inuitus, ne fratrem deſereret, comes iuit. Dum progrediuntur, in prædonum inſidias deueniunt ab his in carceres, ſed diuerſos rapiuntur, Poſt aliquantum temporis, è vinculis educti ad neſcio quod tribunal ſiſtuntur iudici. Hic alter fratrum, prudens ille & ſanæ mentis? Mi domine, inquit, in has ærumnas frater iſte meus, homo fatuus me coniecit. viam adijmus bonam & tutam, at ille ſtultitiæ ſuæ potius quam verbis meis fidem habere maluit, & aliam, perquam infeſta ſunt itinera, ingreſſus eſt. ita refractarium ſecutus ſum altera via, amœna quidem ſed intuta, & hæc latronum nos prędam fecit. itaque ſi moriendum eſt, ille horum omnium cauſſa pro me moriatur. Contra fatuus: Imo, inquit, non mihi ſed fratri meo moriendum. nam ſi tam ſapiens eſt, qualem ſe gerit, cur me tam facile ſecutus eſt? cur perſuaderi ſe paſſus eſt, cur reluctatus non eſt? cur viam iuit quam ſciebat latronibus infeſtam? Ad hæc alter: O domine iudex, inquit, verba mea contumaciter reiecit; nulla ratione ab errore abduci potuit. Cui ſtolidus: Si me, ait, reclamante tu viam tenuiſſes tutiorem, ego vel inuitus redijſſem, & te ſecutus fuiſſem: tu meæ mortis es cauſſa. Mox prudentior: Tu ſtolide, inquit, cauſſa es meæ mortis. Ita vtrinque verbis acriter certatum eſt:

His auditis iudex ſententiam in hęc fere verba pronunciauit: Tu fatue noluiſti ſapienti credere, & tu ſapiens ſecutus es fatuum, ideo pœnas mihi dabit vterque *a*.

Ita prorſus, mi Gerarde, ita ſupremo iudicij die, cum *Corpus* & *Animus* ad Chriſti iudicis tribunal ſtabunt inter reos in vtrũque ſententia dicetur: Quia *Corpus* fatuum, omne conſilium Animi ſpreuit, & *Animus* ſapiens omnem petulantiam corporis tulit, damnationem vterque meruit: Ite maledicti, ite, ite: ſimul deliquiſtis, ſimul luetis: Ite, in ignem non vnius horæ, nec vnius diei vel anni, non vnius nec mille luſtrorum, non vnius vel centum millium ſeculorum, ſed, Ite in ignem æternum. Vere de Iudicis iſtius ore *gladius vtraque parte acutus exit*. *b* qui & Corpus &

pus & Animum feriat: Corpus quod Animi monitiones non admiserit, Animum quod Corporis libidines non coercuerit. Ideo iudex ipse fidelissimè nos præmonens: Nolite, inquit, timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. ita dico vobis hunc timete. *c*

Sed ad corporis curam redeo, qua & Corpus perit & Animus.

a *Petrus Reginald. in speculo final. retrib.*

b *Apoc. c. 1. v. 16.*

c *Matth. c. 10. v. 28. Luc. c. 12 v. 5.*

§. III.

CHrysostomus, hanc pro corpore nimiam curam merito castigans: Animæ, inquit, nobilitas quanta sit, nobis serio cogitandum, ne quid ea indignum operemur, ne coinquinemus eam illicitis operibus, ne sub carnis seruitutem eam subiugemus, ac tam nobilem tantaque dignitate sublimem sic crudeliter & immisericorditer tractemus *a*. Sed nos conciones istas tanti non facimus, vt hosti nostro minus faueamus: dulce nobis videtur cum corpore non rixari, & siue amicum illud alij dicant siue inimicum, id nobis curę non est sed hoc pænè solum laboramus; ne Corpori male sit. Idcirco Bernardus; nostrum hunc hostem ipsummet serio allocutus: Propterea. inquit, noli, ô corpus, noli præripere tempora: potes enim impedire animæ tuæ salutē; tuam ipsius operari non potes. Omnia tempus habent. Patere vt nunc anima pro se laboret, magis autem etiam collabora ei, quoniam si compateris, & conregnabis. Quantum eius impedis reparationem, tantum impedis tuam? quod nimirum ante reparari non poteris, donec suam in ea Deus imaginem videat reformatam. Nobilem hospitem habes, ô Caro? nobilem valde, & tota salus tua pendet de eius salute. Da honorem hospiti tanto. Tu quidem habitas in regione tua: anima vero peregrina & exul apud te est hospitata. Quęso te, quis rusticus, si forte nobilis & præpotens quispiam apud eum voluerit hospitari, non libenter in angulo domus suæ, aut sub gradibus suis, vel in ipsis cineribus accubabit, cedens hospiti suo locum (sicut dignum est) potiorem? Et tu ergo fac similiter *b*.

Sed ô beate Bernarde, non facit hoc Corpus, non facit. recusat subesse rusticissimum hoc mancipium, nec dat honorem hospiti, non cedit, non reueretur, non obedit; omnia turbat agitque pro libitu. Animus vero insipiens, tametsi satis sciat vix vllum perniciosiorem sibi esse hostem quam Corpus, nihilominus & conniuet, & blanditur & indulget, ac hosti suo in suum exitium benignè facit nec grande damnum reputat, vna cum perfidissimo seruo suauiter perire: Quicquid vel cęlum spondeat, vel inferi minentur, modo corpori bene sit. hæc vnica pęne actionum omnium norma est & regula: modo corpori bene sit. Animus quidem millies & suæ originis & officij sui monetur, sed dissimulat ille, & modo corpori bene sit, malè sibi esse tolerat. Corpus ipsum, quicquid ei minarum ingeras de morte, de domicilio post mortem; quicquid ei de diabolorum crudelitate; de cruciatuum atrocitate, de tormentorum ęternitate proponas, hoc vnum contumaciter agit, ac si respondeat, id scilicet curat Corpus, modo corpori bene sit. Sic viuimus, sic obimus, sic interimus.

a *Chrys. hom. 12. in Gen.*

b *Bern. serm. 6. de Aduent. Dom.*

§. IV.

PAchomius, Tabennensis abbas, *a* nobilissimis olim pręceptis Animum instituit, & velut dictat qua ratione is Corpori suo quotidie concionetur: Cum, inquit, vesperi venitur ad lectum, singulis membris sui corporis dicat: Suadēti mihi optima, obsecro morem gerite, dum in loco meliore simul simus; domino mecum alacriter seruite. Suis quoque manibus dicat: Erit tempus, cum vestra iactantia cadet, cum pugnus ab ira collectus soluetur, cum digiti ad res furtiuas extensi, rigescent. Dicat & pedibus: Erit, cum omnia vobis itineta obsepientur, cum ad omnem petulantiam excursus negabitur, velitis nolitis. Sed & alia membra sua pariter alloquatur: Eia quæso, antequam mors nos dirimat, certemus fortiter, stemus perseueranter, viriliter dimicemus; seruiamus Deo sine pigritia, vsque dum absterſis sudoribus, ad beatam æternitatē nos euocet. Et quid mihi vobisque

proderit, omnem vitæ suauitatem gustasse, si qua tamen est vlla sincera suauitas, in tantis vitæ miserijs? Quid vultis vos labori subtrahere, nata & educata ad laborem? Quid recusatis pati? breui vobis moriendum est, & sub terram eundum. Quid mollitiem & delicias quæritis: illic, illic in cælo reperietis, si tamen hæc prius velitis perdere. Iactura in loco, pro lucro habenda. Non hoc deliciarum temps, non locus est, supra est inter beatos, Hoc velim vos exactissime capere, per delicias iri ad flammas non amplius extinguendas, at per spinas perueniri ad delicias nō amplius finiendas, & æternas. Quid contra me toties querimini & tyrannum vocatis, cum ieiunia, cum vigilias, aut preces impero? Indulgentia mea præsentissima vobis pestis est. Nemo vnquam alteri sic nocuit sæuiendo, quantum ego vobis parcendo. Hoc meum parcere, est & vos & me in exitium sempiternum conijcere. Si mitior essem, vestram vobis gloriam & beatitudinem, quam mecum pariter habebitis, inuiderem. Vultis mecum vnà quiescere? vnà etiam laborate: vultis mecum simul gaudere? simul etiam pati & dolere ne recusate, quæ societas fuit in luctu & labore, ea etiam erit in gaudijs & honore. Rem vobis dicam: Si vos iussis meis reclamare & obsistere, ego contumaciæ vestræ parcere velim ac indulgere, & me & vos supplicia manent æterna. Et quæ ista insania vestra est, breuissimo tempore, momento, laborem non summum, dolores patibiles sufferre nolle, & tormenta sempiterna non formidare? Quare obsecro patientiam ne rumpite. Laborum vix bene initium facietis, & beatus finis labores vestros excipiet. breuis est luctus, gaudium immortale, leuis est pugna, præmium æternum.

Hanc membris concionem ab Animo quotidie haberi, sapienter suasit Pachomius. Et sane si hæc capiat pars ignobilior hominis, nullum quantumuis asperum imperium abnuet, nullum quantumuis vile tegumentum respuet.

Hęc generatim & vniuerse dicta sint de cultu qui corpori debetur. nunc manum propinquiorem admoueamus ad prauum, curiosum, perniciosum cultū qui corpori plane non debetur. Sed vide, Gerarde, vt nec patientia tua deficiat, nec constantia.

a *In vita eius, c.46.*

CAPVT V.

Quàm varius sit cultus Corporis exterior?

VEriſſime proclamat priscus poeta *a*:

Auferimur cultu —

Nec in alio magis assentior Augusto Cæsari, quàm cum insigniorem corporis cultum, & amictum plus æquo nitidiorem, superbiæ vexillum & Luxuriæ nidum vocauit *b*. Vere sic est: Decipit hac oculos Ægide diues amor. Et vti orexin quantumlibet dormientem excitant odores, sapores, colores, & exotica ciborum condimenta; sic libidinem quamuis languentem & sopitam resuscitant hæc ornamenta, lenocinia, pigmenta corporis. O quanta vbique & quàm incredibilis est vestium tam varietas quam pretium! Christus ad Magnatum palatia nos amandans: Ecce, inquit, qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt *c*. Aulas ingredere, & videbis illic nitere vestes Attalicas, vestes pictas, palmatas, cycladatas, polymitas, phrygias, vndantes, sagmentatas, fimbriatas, patagiatas, rasiles, conchyliatas, surriculatas, auro virgatas. Et vtinam hæc vestium monstra intra aularum septa se modo continuissent: in alias etiam domus iam pridem immigrarunt. Tamque nos alij, etiam è plebe, dociles sumus, vt quidquid in veste ingeniosa ostentatio inuenit, felici genio quàm primum imitari sciamus, antequam didicerimus. Inde ingens & copiosissima suppellex vel soli capiti comendo reperta. Nosti, Gerarde, Sycophantam Plautinum sic olim gloriari solitum: Tam longum est nomen meum, vt ab aurora ad concubiam noctem si ambules, vix ad finem perueneris. Cui aptè senex subijciens: Opus est, inquit, face & viatico ad tuum nomen, vt tu prædicas. Hic ego prorsus idem dixerim, & iure meliore: viatico & face opus est ad iter tam longæ narrationis, quæ omnem colendi corporis instructum & mundum explicet. Singula pænè membra suum sibi, eumque singularem cultum vindicant. Hinc modo lunulas, modo torques, modo armillas & monilia poscimus; nunc mitellas, nunc murenulas,

nunc

nunc diſcriminalia, nunc olfactoriola, nunc dextralia, nunc palliola depromimus: iam veſtem ſericam, ſubſericam, holoſericam, iam byſſinam, bombycinam, iam cymatilem *d*, praſinam, ruſſeam, xerampelinam, caltulam, crocotulam & carbaſinam hoſti noſtro aptamus: iam & annulos, & inaures, & gemmas fronti appendimus: iam & ſpecula, & acus, & vittas, & ſindones, iam theriſtra & Zonas, & faſcias pectorales; & periſcelides cum cura & ſtudio, nimirum ornando noſtro carceri diſponimus. Omnino face & viatico eſt opus, dum colores, formam, pretium, materiam, imo & odores veſtium diſtinguimus. Infinita res eſt cum de corporis cultu agitur. Et ſanè priſcis in hoc genere non multum concedimus. Incredibile videri poſſit quod Atheneus & Plutarchus, *e* inter Græcos ſcriptores celeberrimi memorant, conſueſſe Sybaritas ad conuiuia, aut etiam ad ſacrificia, annum ante inuitare feminas, ne quid temporis deeſſet, corporis cultui parando. Nec Perſæ Reges feminam admittebant, niſi per annum prius lotam, comptam, pollitam, pumicatam, delibutam, exornatamque *f*. Et id etiam ſacra Eſtheris hiſtoria confirmat *g*. Nulla ſunt apud nos hæc miracula; ſubinde audemus maiora. Nec noſtro æuo rarum, dies & annos, & penè ſæcula in vnius corporis cultum, vaniſſimis laboribus impendere.

a *Ouid. l. 2. de arte.*
b *Suet. in Aug. c. 3.*
c *Matth. c. 11. v. 8.*
d *alij, cumatilem.*
e *Athen. l. 12. Dypnoſoph. c. 6. Plutarc. tom. 1. opuſc. in conu. 7. ſapient.*
f *Vide Perer. tom. 3. in Gen. diſp. 3. c. 12.*
g *Eſth. c. 2. v. 12.*

§. I.

ET quantus olim vel in pedibus ſolum priſcorum luxus fuit? Quantum veteres Romani ſtemmatâ & proſapiam lunatis calceis iactitabant, quos aut elegans lunula inſigniebat, aut corniculans fibula mordebat. Varius certè luxus veterum, vel in hac infima & viliſſima parte humani corporis. Antiochi regis Syriæ cæcam & amentem luxuriam imitatus exercitus, magna ex parte aureos clauos calceis ſubiectos habuit *a*. Agnon Teius aureos quoque clauos crepidis ſuppactos ſolitus fuit geſtare *b*. Fuerunt qui gemmas & vniones calceis adderent. Tertullianus teſtis: & in peronibus, inquit, vniones emergere de luto cupiunt *c*. Teſtis & Tranquillus: Nec crepidarum tantum obſtragulis, inquit, margaritas ponunt, ſed totis ſocculis addunt *d*. Teſtis & Plinius: Tolerabiliorem tamen fecit (*Pompeius Magnus*) cauſsâ Caij Principis, qui ſuper omnia muliebria, ſocculos, induebat è margaritis *e*. Fuerunt qui pedi altiuſculos calceos inducerent, vt incrementum darent ſtaturæ. Et habuerint priſcorum feminæ elegantes illos Sicionios calceos, habuerint mulleos patricij, ſoccos alij aut ſocculos, crepidas, cothurnos: Nos ſanè neque hic cedimus, imò ſuperare contendimus, qui hanc humani corporis partem ad lutum damnatam, ſæpe ſumptuoſius tegimus quàm caput. Face mihi denuo ſit opus & viatico ad commemorandas tot nouas, tot deſitas formas calceorũ. E rebus geſtis complurium diuorũ diſcimus, quàm pertinaci luxu ſuperioribus ſæculis repandi & roſtrati calcei paſſim apud omnes obtinuerint. Clamabant quidem contra hoc à ſuggeſtu concionatores diuerſi, ſed multis clamoribus parum proficiebant; valentior erat oſtentationis iſtius pertinacia quàm vt verbis cederet *f*. Huic tandem calceorum formæ, ſeu illa ſponte diſplicere cœperit, ſeu placuerit noua, aliæ atque aliæ ſucceſſerunt. Necdum finis eſt excogitandi nouas in annos pænè ſingulos. Nam modo acuminati placent, modo lati à fronte, modo feneſtrati & diſſecti, modo illos ſine vulnere malumus. Ante paucos annos è ſimplici ſoleâ depreſſi fiebant, nunc paſſim cothurnos, & frangendo cruri per quam aptos videas. hic noſtri æui furor eſt, altiuſculum lignum calceis addere, & vt audiaris quaquà incedis, & vt pedem niſi cautè figas, facile frangas.

Sed nec idem color in calceis placet: pleriſque nigri, alijs candidi aut crocei præferuntur. tam varius eſt luſus, in hac pedum, vt Tertullianus loquitur, tutelâ *g*. Et vti non idẽ color omnibus, ita nec eadem omnibus placet materies. Aliquibus ſordet corium, & pro eo holoſericum ſubſtituunt. Taceo Tyrrhenicum & Hetruſcum ſandalium Italis Hiſpaniſque feminis vſitatum. Eo iam luxus alicubi lo-

corum abijt, vt aliqui, pœnè phæcasiati, velut Antistites & Præsules, incedant. Proximis annis vsque eo calceorum pretium excreuit, vt olim totidem florenis vestem toti corpori velando facilius præstinasses, quàm nuper tale par calceorum. Neque vero luxus, remittente annonâ, remittit, & aliquibus vix menstruum militare stipendium in calceos sufficit, tot suturis & elegantijs est opus. Neque temere & sine delectu omne corium admittimus, nam sæpe delicata curiositate tam corij patriam quam vini exquirimus. Et nisi calceus ad pedem strictus, sine ruga & plica niteat, velut nostro pede indignum reijcimus: imo pedem vri & misere torqueri malumus, quàm calceum paullo laxiorem admittere. Quid ni hos tales, tam stultæ patientiæ homines, diaboli martyres vocemus?

Quid iam de calceamentorum vinculis dicam? olim ansulæ e polito ferro, aut etiam argento in vsu erant: his corrigiç, obstragula, ligulæ successerunt. Iam vero & hæc exoleuerunt, & quod mireris, periscelides à genibus migrarunt ad imum crus in calceos, nam sericas fascias quibus olim vtrumque poplitem vincire poteramus, nunc in calceis luculentius ostentamus, nonnunquam ex eodem serio rosas apponimus, & suam pedibus æstatem facimus. Vniuerse, superbiam & luxum non tantum pedibus non calcamus, sed in regnum & supra caput attollimus. Sed quęso, Gerarde, liceat ab imis vestigijs ad hominis verticem ascendere. GER. Sed & prius quæso, Polychroni, hoc discamus, num olim etiam has seu vestiam, seu calceorum ostentationes sic amarint? POL. Etiam olim, mi Gerarde, sed nec olim quoque deerant, qui vanam hanc elegantiam reprehenderent. Quantum aureus orator Chrysostomus contra hanc in calceis pompam stomachatus sit, audi, sed audi patienter; tam prolixus quam disertus est. Ego nec verbulum Chrysostomi mutabo.

a *Valeri. Max. l 9. c. 1.*
b *Ælian. l. 9. var. hist. c. 3.*
c *Tert. l. 6. de pall.*
d *Suet. in Vitel. Imp.*
e *Plin. l. 47. c. 2. initio.*
f *Perald. to. 2. p* 180.
g *Tert. c. 6. de pall.*

§. II.

§. II.

VVltis igitur, inquit, vt largas orationi habenas mittamus, ac dedecus huius rei prę oculis ponamus? Sed nolite, oro, irasci, imo verò etiamsi irascimini, parua mihi cura est, non enim ipse, sed vos huius molestiæ caussa estis, qui cum nec peccata quidem ista putetis, ad reprehendendũ acrius tale prodigalitatis genus impellitis. Age igitur diligentiori vsi examine, quale malum hoc sit. Quantum vobis dedecus esse putatis, cum serica licia calceamentis vestris, quę nec vestibus quidem vir probus vnquam subtexerit, diligenter inseritis: quantis hoc dignum cachinnis arbitramur? Quod si huic nostræ sententiæ non acquiescitis, audiatis Paullum quanta hæc cum acrimonia reprehendat, & auctoritate ipsius, turpitudinem rei cognoscite. Quid igitur hac de re Paulus scribit; Non in tortis crinibus, inquit, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa. Quam igitur veniã habere poteris, cum neque vxori tuæ, iubente Paulo, pretiosæ vestes permittantur: tu calceos luxuriosissime polias, ac ita construas, vt nimium attentus ad ridiculosa dedecora esse videaris? Nonne vides naues fabricari, eligi remiges ac gubernatores, vela dari ventis, maria nauigari, ac mercatores patria, vxoribus & liberis relictis, ac vita contempta, & fluctibus commissa; ad extremas barbarorum partes mille perculis peruenire propter serica hæc licia, vt tu scilicet calceis tuis ipsa inseras, & corium exornes? Dic, oro, quid hac absurditate peius? Non erant veterum talia indumenta, sed viris probe conuenientia. Quare ipse timeo ne tempus veniat, in quo adolescentes apud nos vestibus atque calceamentis sine pudore aliquo mulierum vtantur. Illud autem molestius dissérendum est, quod iuuenum parentes, cum indifferentem hanc rem censeant, non increpent, non expostulent. Vultis vt afferam quod grauissimum mihi videtur. quod pecunijs ita abutimini, cum multi inedia laborent, cum esurient Christus ac nudus in medio vestri versetur, captus, catenis etiam vinctus nonnunquam: & quibus non ista digna sunt fulminibus? Illum quidem cibo necessario indigentem negligentes, vos sericum calceis inseritis.

inseritis. Ipse cum discipulos suos legibus instituebat, nullos illis calceos permittebat; nos autem non dico nudis pedibus, sed viriliter calceatis deambulare non sustinemus. Qua turpitudine atque ritu quid peius fiet? Magnam enim animi mollitiem hoc ostendit, atque etiam sæuitiem & crudelitatem, magnam denique leuitatem vna cum curiositate temeraria. Nam quando rebus poterit, qui tantis defluit luxurijs, diligenter vacare? quando animæ suæ curam habebit? imo vero, quãdo se omnino habere animum cognoscet? pusillanimis enim omnino est, atque abiectus qui hæc admiratur. Atrox etiam atque crudelis, qui hac de caussa pauperes negligit. Virtutis quoque penitus expers, qui studium suum ad hæc contulit vniuersum: Nam qui gloriam serici, qui florem coloris, qui ad aureos intextus curiosè perspicit: quando in cælum suspiciet, quando illam pulchritudinem admirabitur, qui tincturas istas respiciens, & ad terram flexus altius se non potest erigere? Et Deus quidem cælum extendit, ac solem accendit, vt oculos tuos sursũ erigat: tu vero ad terrena quasi porcus, diaboli artibus persuasus deuolueris. Hæc enim omnia ille excogitauit, vt illa tu beatitudine priuatus, ad hæc miserrima detrudaris. Ita Deus qui cælum tibi offert à diabolo serica tibi licia offerente superatur: imo vero nec ista offert diabolus, opera enim hæc etiam Dei sunt, sed molliciem, luxum, atque maleficas artes, quibus oppressi adolescentes aspicere terram coguntur, qui cælorum philosophiæ studere iussi sunt, magis calceis suis gloriantur, quam si nouas res atque inauditas gessissent. Digitis enim pedum subleuatis deambulant in plateis, nimio plerunque inde mærore confecti, ne cæno in hieme, aut puluere in æstate, calcei sui maculentur. *a*

a *Chrys. tom. 2. hom. 50. in c. 14. Matth. pag. 373. & seq.*

§. III.

POL. Hęc tota Chrysostomi dictio est, & studio prolixam hanc facũdiam in mediũ expromere volui, vt euidens & perspicuum nobis sit, quam ab illo ęuo longè diuertamus, quæ olim vt piacula habebantur, nos velut inane ludicrum ridemus: nostro an temporis vitio? Hinc liquet quędam à priscis Patribus seuerissimè castigata, quæ nos inter minuta numeramus. Chrysostomus hac ipsa oratione, eius rei caussam reddens: Nam etsi, ait, parua hæc peccata videantur ac ideo negligantur, maiorum tamen delictorum caussas nobis præbent. Quod hic prorsus verissimum. Illud etiam iam clarum ex hac obiurgatione Chrysostomi, quam non otiosè nos contra nimium & vitiosum corporis cultum agamus; res digna est acerrima insectatione. Sed permittes credo, Gerarde, Chrysostomum quod cæpit, pertexere: sic in eundem luxum differendo pergit. Quid facis homo? animam hac luxuria in cænum coniecisti, eam in terra negligis detineri, & calceamentorum tanto męrore angeris: discas vsum ipsorum, & tanti ea facere pudebit. Quod si tu ab huiuscemodi labe munda cupis calceamenta seruare, ceruicibus tuis aut capiti connecte. Ridetis hoc audientes; mihi autem lacrimandum potius videtur, cùm studia in his rebus vestra & vesaniam considero, cumque intelligam corpus nos malle luto, quam calceos deturpare. Ita pusillanimi, ac penitus molles hinc iuuenes efficiuntur, erunt etiam alia ratione pecuniarum auidi. Nam qui vestibus, calceis, ceterisque huiusmodi valdè inhiare soliti sunt, cum multa in his rebus consumant, magno indigent pecuniæ cumulo: quod si acciderit, vt ambitiosum etiam & ostentatorem patrem quispiam habeat, tunc vero hac turpissima captus cupiditate, acrioribus seruitutis vinculis coarctatur: sin vero auarum, cogitur ad alia peiora confugere, vt sibi pecuniam ad impendia ista conquirat. Hac ratione multi ex adolescentibus ætatis florem perdiderunt, & gnathones atque parasiti diuitum constituti, vt huiusmodi cupiditatem atque animum suum expleant, turpia nimium ministeria subierunt. Quod igitur auarus, effeminatus, pusillanimis atque otiosissimus sit, & ad omnem luxuriam pronior qui hæc optat, manifestum ex istis fecimus; quod autem etiam crudelis, ac inanis gloriæ cupidus, quis vnquam non insanus dubitabit? Crudelis enim est, quia cum viderit pauperem, tanta sui ornatus cura detinetur, vt nec aspexisse quidem videatur: sed auro quidem atque serico seipsum ornat, pauperem autem fame deperire sinit. Inanis vero glo-

ro glo-

ro gloriæ cupidus est, qui vel minimarum rerum gloriam aucupatur. Ego quippe sic arbitror, Romanorum nunquam Imperatorem fuisse, qui se tantum propter trophęa sua iactaret, quantum luxu perditi adolescentes, ob calceorum ornatum, ob vestes scitè constrictas, ob cæsariem in modum pilæ tonsoris opere circumductam: nec pudet alienis artificũ operibus gloriari. Adderem alia his grauiora, &c. *a* Et hęc Chrysostomi hac de re sententia est. Cui nostra dissertatio, Gerarde, bilem mouerit, huic ego litem non intendam; id vnum à me audiet: Ad Chrysostomum abi, cum Chrysostomo litiga, Chrysostomus respondebit. Nunc, vt dixi, à pede & calceis, ascendamus ad caput.

a *Eod. c. 2 hom. 50. in c. 14. Matth.*

§. IV.

VErùm omnia capitis ornamenta insequi, mei instituti non est. Vix vlla fax aut viaticum ad tam longam narrationem sufficiat. E capitis cultu id duntaxat sumam, quod nos colare appellamus, translata voce à canum vinculis. Collaria nostra, vt scias, ferè cum Luna mutant, ita vt singulis pænè mẽsibus, aliqua collarium nouitas se prodat. Perpetua hic mutatio, & sæpe ridicula. Iam collare densum, & multo sindonis volumine impeditum, iam è simplici tela collo affunditur; iam in orbem, iam pæne quadrangulum disponitur: iam ferro aut chalybe à prunis calente, iam asserculis ligneolis in plicas & sinus ordinatur, iam à lotione temerè plicatum collo inijcitur. Memini, etsi facies mea nondum computet annos, cùm è simplici bysso collaria in pectus vsque, geminum cornu protenderunt; nec ita multò post dempti sunt apices, & cornua illa quasi forfice præsecta: quamuis & hoc pridem desitum. cœperunt deinde collaria nimium quantum in humeros expatiari, & tergum etiam vestire, credidisses mantilia ceruicibus circumposita. Nec istud diu placuit. Vidimus dein è Gallia aut Italia collaria aduolare quæ velut alæ collum ambiebant, & linei candoris radijs cingebant. Sed neque ista ætatem tulerunt, iamque alia atque alia semperque nouæ formæ in consuetudinem veniunt. Passim iam videas collare multiplici plica grauidum, quod instar valli, collum ambiat. Pleraque segmentata, rugata, & striata liberaliter.

Quid, quod nec idem color in collaribus placeat qui olim. Ante annos aliquot nemini nisi candor in collari probabatur, & quò illa condidiora & magis niuea erant, hoc mundulis illis placebant magis. Iam verò & cærulea, & nigricantia & purpurea passim videas, seu filo, seu tinctura sic facta. GER. Equidem spero ad id ætatis me peruicturum, vt etiam prasina cernam & viridia collaria. POL. Olim pepla crocea pulcherrima censebantur, quod æui sui muliebre iudicium Guilielmus Peraldus Lugdunensis Antistes acriter perstringit. Sed tędet me prorsus omnem huius insanię prodigentiam percensere, & sæculi nostri pudorem tam multiplici delitio onerare. Illud constat, neque id ipsi rei inficiari possunt, nimium laboris & pretij in hoc luxus genere collocari. Femina fuit nostro æuo, numorum quàm pietatis ditior, quæ eo deliciarum & luxus processit, vt in vnicum collare lauandum, explicandum, & ad certas leges componendum, ipsos quinquaginta philippeos expenderit solita mercede. Prodigium omnino nobile, & suspiciendum portentum in re tam parua, tam magni luxus! Sed nauis & mulier nunquam satis ornantur, dicebat Cato. Cæterum maiorem partem videre est in viris feminisque protensa nimium & in humeros excurrentia collaria, nimis exquisitè & operosè fimbriata, in quibus nimium & operæ & pecuniæ ponitur: neque alio nomine hæc culpa purgatur, nisi quod plerunque dicant, ita moris esse; hos, & illos, & istos idem facere, se illis non æquales tantum sed & superiores esse tam censu quàm sanguine, aut dignitate: si illis hæc & hæc liceant, eadem sibi potiori iure licitura. Sic ad aliorum mores pridem damnatos, componimus nostros; peccatis à peccantium multitudine patrocinium quærimus, atque per aliena exempla perire pulchrum ducimus.

§. I.

ET quid de aliarum vestiũ fastu, lasciuia luxu, nouitatibus innumeris dicemus? Repeto, face iterum & viatico foret opus ad narrationem tam prolixam. Ausim iterare quod dixi: nouus dies, nouas vestes videt. adeò

nihil neque nimium, neque satis diu bellum & elegans nobis videtur, pœnè quotidie nouitia repertura emergit, quæ pretium sæpe à nouitate metitur. Adijcit ornatus proxima quęque dies.

Pileus iam fastigiatus caput circumtegit, iam depressus; iam acuminatus placet, iam in rotunditatem planus; iam cum spira, iam sine spira elegantior habetur; iam cinerei, iam candicantis, iam mustelini aut ceruini coloris præfertur. Pallium modo simplex, modo alatum est, iurares vespertilionis exuuias esse Et an non istud insignioris luxus nobile argumentum, cum pallium è lana, quantum quãtum est holoserico subducitur, quasi tegere velimus expensarum superbiam, dum maximè ostendimus. Et quis thoracis patriam inuestigauerit, quem modo ex Gallia, modo ex Italia, ex Hispania modo petimus, iam dissectum, iam institis obductum gerimus, quandoque singularem elegantiam censemus, vestis materiem omnem fimbriarum numero cælare. Manicæ quæ? modo amplæ, modo arctissimæ, & ad brachium strictæ. Et quis omnes caligarum figuras explicet? Caligę nunc ad genu, nunc infra, nunc supra genua clauduntur; nunc laxæ, nunc adstrictæ sunt; iam volitant & genibus illudunt, iam in globum aptantur: modo follicant, modo crassa fartura intumescunt; aliqui Gallos caligis, alij Anglos ijs æmulantur. Ligulæ olim in eum duntaxat vsum erant, vt caligas thoraci necterent: nunc numerosa ligularum agmina, totis caligis sparsa, puerilem prorsus & ridiculam concinnitatem exhibent. Verè, vt vetus verbum habet, afræ aues sumus. Omnia hic varia & pænè in dies noua, infinita series est mutationum cum statim moritura nouitate. Neque tantum se circumspectat qui has nouitates excogitare, sed & qui sequi scit & imitari. Sed & alius atque alius in veste color placet: ater, nimis lugubris est; lanæ natiuus, simplex nimis. Luxuria, vestibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur *a*. Vestes querimus non solum quæ muniant per pinguedinem, sed quæ mulceant per mollitiem: nec solum quæ per mollitiem tactum mulceant, sed quę per colorem oculos seducant. Tertullianus eleganter & facetè, versicolorum vestium & purpuræ vsum perstringens: Nimirum Deus, inquit, demonstrauit succis herbarum, & concharum alueis incoquere lauas. Exciderat illi, cum vniuersa nasci iuberet, purpureas & coccineas oues mandare *b*.

Et ô quoties, vestium partim pondere, partim tormento miserè vexamur! Illum calceus vrit, tolerat tamen; istum thorax constringit, tamen dissimulat; hunc frigus vltro aduocatum contrahit, non tamen queritur, ne sua vesti pereat venustas.

O curas hominum! reliqua taceo, quę ipsa per se oculis loquuntur: sileo aurium vulnera, olim vsitata, quasi satis anulorum digiti non caperent: omitto nebulas lineas ventos textiles, togas vitreas, vt Arbiter & Varro loquuntur: oratione nemo satis euoluat tot tænias, tot redimicula, tot strias & fimbrias, tot vndas & vncinulos, tot globulos & clauos. Nam habitu ad omnem nouitatẽ mollis elegantiæ assiduè correcto, peregrina semper magis ęstimamus quam nostra: modo aliunde sit forma vestis quæcunque, mox in laudem trahitur. nec formam tantum, sed & materiam vestis peregrinam amamus. lanam, & rudioris naturæ beneficium spernimus. Pereginitas vbique gratiam reperit, à qua res quæque pretium possidet. Quis vestes parat in quod inuentę sunt? victum cultumque ad noua identidem exempla componimus. Hinc luxus noster transalpino serico pretium fecit; hinc non mollissimis tantum pellibus contecti, sed serico splendore ad luxuriam vibrantes, vestium ambitiosa pretia mirè augemus. Non est locus vt defleam satis, aut vt satis execrer ludibria hæc externorum habituum, quos nobis ab extremis mundi finibus furibunda præsens ætas intulit, & etiamnum quotidie infert.

Minatur Deus per Sophoniam: Visitabo super Principes, & super filios Regis, & super omnes qui induti sunt veste peregrina *c*. Diuus Leo Pontifex de Roma vetere: Hæc ciuitas, inquit, ignorãs suæ prouectionis auctorẽ, cum pænè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium seruiebat erroribus: & magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem. Idem ego pænè ausim dicere de Germania, quę cum suos in omnium nationum terras emittat,

omnium nationum ritus recipit, & magnum sibi videtur adsciscere ornamentum, si nullum respuat pergrinum habitum. Vis videre vestitu Gallos, Italos, Hispanos, Anglos, Polonos, tantum Germaniam lustra, & videbis. Iusserat sibi, vt ferunt, Turcarum Imperator, omnium gentium habitum vestitumque pingi. Pictor, vbi plurimarum nationum diuersissimas vestes expressisset, hominem indusio tectum statuit, & iuxta varij generis pannos. Hanc picturam suam interpretari iussus: Hi, inquit, Vngari sunt, hi Poloni, hi Galli, hi Britanni, Itali isti, ita & de alijs. vbi ad hominem illum inuestem deuenit, hic, inquit, Germanus est, certa vestitus forma pingi non potest, nam quotidie nouam excogitat. Rem dixit hic pictor. Hinc videre est peregrinas omnis stultitię ineptias: exoticum lasciuię habitum ornatumque, vnde ferme nec in moribus quidquam patrij ac vernaculi superest. Tanquam originis pudeat, hoc vnum omnes agunt, vt videantur à maioribus desciuisse *d*. Et hæc illa ornamenta sunt, quibus superbus cinis nescio quàm altum stemma mentitur, & pænè Adamum transilit.

a *Plin. 21. nat. hist.* 3. 8.
b *Tertull. de cult. fem.*
c *Sophon. c.* 1. *v.* 8.
d *Comus Ericij Put. pag.* 137.

§. VI.

INteriungamus hic paullisper. Ecquid, Gerarde, hoc libri est quod manu tenes? GER. En nomen auctoris in fronte. POL. Non hoc quæro. GER. Quid ergo? POL. Quod gaudeo me non reperire. GER. Ergo suspicabaris mali quid latere? POL. Metus potius quam suspicio erat, & quid apud te dissimulem? mores æui nostri corruptissimos iam nosti; nihil non audemus. Hinc aliquibus non satis est domi, horas optimas pessimè conterere inspiciendo speculo, libellis etiam inseri, & vna compingi curant speculum, vt vbi demum locorum sint, vitrei huius iudicis responsa in promptu habeant. Et quoties aliqui de die domesticum hoc oraculum consulunt, quanta patientia responsum quantumuis prolixum præstolātur, quàm sollicitè oculos in omnem partem flectunt, ne quid næuuli industriam oculorum effugiat. Vah! vanitatem vanissimam! O vane! quid speculum cōsulis? mores tuos intuere, conscientiam tuam inspice, in Christum crucifixum oculos conijce. hoc tibi speculum & opifex splendor sit, in hoc non fabram lęuitatem, sed cruenta tubera, & alta vulnera considera. Quid vis Speculum omni occasione consulere, anxie inspicere, cum tamen cognito Deo & adempta placendi voluntate, per luxuriæ vacationem, omnia illa vt otiosa, vt hostilia pudicitiæ recusantur. Nam vbi Deus, ibi pudicitia, ibi grauitas adiutrix & socia eius *a*. Tertullianus, quasi pudicitiæ nundinatrices eas feminas habet, quæ (vt loquitur) consilium formæ à speculo petunt *b*. Potiori iure & in viris hoc ipsum reprehendit. Verissimè Seneca: Iam speculum, inquit, ornatus tantum causâ adhibitum, nulli non vitio necessarium factum est *c*. Scis, Gerarde, quid olim Pudens in oratione censoria velut grande crimen detestetur, & clamitet: Habet speculum philosophus, possidet speculum philosophus. An nos non vehementius vociferemur? Habet speculum alumnus Parthenius, possidet speculum sodalis beatæ Virginis, inspicit speculum iuuenis Marianus. Quid hoc, mei iuuenes, ad pietatem aut litteras facit, formam suam spectaculo assiduo explorare? Socrates quidem philosophus, suis suasisse fertur, vt semet in speculo contemplarentur, sed in morum ac disciplinæ, non in formæ gratiam id suasit, hoc enim volebat vir sapiens, vt si quis suorum à pulchritudine commendaretur, impendio procuraret ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret: qui vero minus se commendabilem forma putaret, sedulo operam daret, vt virtutis laude turpitudinem tegeret. Non iussit Socrates, ad speculum curiosius comam struere, non capillamentum in statione disponere, non crines velut suggestum ædificare, non turres sublimibus cincinnis in occipitio excitare, non denique tempus nobilissimum apud vitreum hunc censorem perdere; quod nos iniussi sæpe facimus. Grauissimè queritur Seneca contra otiosos hos fucos, quibus apud tonsorem multæ horę transmittuntur, dum decerpitur si quid proxima nocte succreuit, dum de singulis capillis in consilium itur, dum aut disiecta coma restituitur, aut deficiens hinc atque

illinc

illinc en frontem compellitur. Quomodo irascuntur si tonsor paullo negligentior fuit? quomodo excandescunt, si quid ex iuba sua decisum est, si quid extra ordinem iacuit? &c. Quis est istorum qui non malit rempublicam turbari, quàm comam suam? qui non solicitior sit de capitis sui decore, quàm de salute? Hos tu otiosos vocas inter pectinem speculumque occupatos *d*? Si hæc Seneca non immerito exprobrat, ignoscendum Cyrillo Alexandrino exclamanti: Væ calamistratis ad lædendas & vulnerandas animas. Crede mihi, hæc talia omnia, speculū, & ad speculi examē vibratus capillus, cirri, cincinni, gypsatissimæ chirothecæ, peregrini odores, moschum, smigmata, tot quæsitæ elegantiæ, tam diuersæ amictus deliciæ, hęc, inquam, omnia castitatis & pudicitiæ amorem non olent. Qui castimoniam amat, hęc fugit & vitat omnia: optimus odor in corpore, est nullus *e*. Iam olim minatus Isaias: Et erit, inquit, pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium *f*. Mirabilis mutatio! illis ego carere malim, quàm cum istis mutare: alterutrum necessarium. Qui illis abstinere non vult, audiet tandem horrendum istud: Quantum se glorificauit, & in delicijs fuit tantum date illi tormentum & luctum *g*. Neque tantum grauiorem censuram incurrunt hæc talia, vbi honestas Christiana viget, sed & ab idololatris honesti amantibus damnantur. Flauio Vespasiano Imperatori iuuenis quidam gratias egit pro impetrata prefectura. At hæc gratiarum actio minimè placuit Cæsari, ea solum de caussa: iuuenis ille plus equo comptus videbatur, & quia etiam vnguento fragrabat, Vespasianus seuero eum nutu contemnens: Maluissem, inquit, allium oboluisses, mox & litteras concessas reuocauit.

Optimè olet, qui nil olet, & satis formosus est qui formæ iudice speculo potest non egere.

a *Tertull. d. l.*
b *Tert. de virg. vel. c.* 12. *& de cult. em. c.* 8.
c *Sen. l.* 1. *nat. qq. c.* 17.
d *Sen. l. de breuit. vitæ c.* 12.
e *Sen. ep.* 108.
f *Is. c.* 4. *v.* 24.
g *Apoc. c.* 18. *v.* 7.

§. VII.

GER. Si speculum damnes, Polychroni multo magis pigmenta damnabis, quæ ad speculum prælinuntur vultui. POL. Optimè mones; omiseram pænè nobilissimum genus colendi corporis. Fui tamen, fateor, in errore antehac: feminas nostri æui fuco non vti credebam. GER. Errabas sanè, ô mi Polychroni, pridem reuixit Iezabel, nec iam vna tantum cerussatas buccas ostentat. In vrbibus tales inuenire est, quæ sibi ipsæ non placerent, nisi purpurissatum os speculo propinarent. Noui feminas quæ vt tutiore nequitia hanc artem factitent, maritos id velle fingunt. POL. Pulchrè conueniunt, fingere & stibio se pingere, quid enim figmentum, nisi falsitatis stibium; Sed ô miseræ, & in propriam perniciem vafræ! velint nolint, iubeant non iubeant mariti, cerussatam cutem nunquam satis excusabitis. hic ratio & Christianæ leges reclamant. Audite, oro, quid prisci æui Patres in pessimum hoc pingendi se studium pronunciarunt.

Tertullianus non sine stomacho: In illum, inquit, delinquunt; quæ curem medicaminibus vngunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt. displicet illis nimirum plastica Dei, in ipsis redarguunt, reprehendunt artificem omnium reprehendunt enim cum emendant, cum adijciunt, vtique ab aduersario artifice sumentes additamenta ista, id est, diabolo. Quod nascitur, opus Dei est, ergo quod fingitur. diaboli negotium est. Quantum autem à vestris disciplinis & professionibus aliena sunt, quàm indigna nomine Christiano, faciem fictam gestare, quibus simplicitas omnis indicitur, effigiem mentiri, quibus lingua non licet appetere quod datum non sit, quibus alienum abstinentiam in speciem exercere, quibus studium pudicitiæ est.

Atque vtinam miserrimus ego in illo die Christianę exultationis vel inter calcanea vestra caput eleuem, videre, an cum cerussa, & purpurisso, & croco, & in illo ambitu capitis resurgatis, an taliter expictam Angeli in nebula subleuent obuiam Christo *a*.

De cetero cultu corporis moderando sic monet Tertullianus: Quamobrem erga vestitum quoque, & reliqua compositionis vestræ

impedimenta, proinde vobis curanda eſt amputatio, & decuſſio redundantioris nitoris. Nã quid prodeſt, faciem quidem frugi, & expeditam, & ſimplicitate condignam diuinæ diſciplinæ exhibere, cetera vero corporis, laciniosis pomparum & deliciarum ineptijs occupare? Hæ pompæ quàm de proximo curent luxuriæ negotium, & obſtrepant pudicitiæ diſciplinis, dignoſcere in facili eſt *b*.

Clemens Alexandrinus non minus acerbus in tam ſterilem ſolertiam? Turpe eſt, inquit, pudicam facere flauentes pilos, ſed & genas fucare, & oculos depingere. Non intelligunt autem miſerę, ſe propriam perdere pulchritudinem dum externam inducunt. Summo itaque manè ſe lacerantes & extendentes, varijſque ac confuſis mixtionibus effingentes, viuum quidem cutis colorem refrigerant, carnem autem venenis effodiunt, curioſiſque ac ſuperfluis abſterſionibus proprium decoris florem corrumpunt, & marcidum efficiunt. quocirca à cataplaſmatibus quidem pallidæ cernuntur, à morbis autem facile arripiuntur, vt quæ adumbratam carnem venenis iam liquefactam habeant: hominum opificem contumelia afficientes, tanquam qui pro meritis non fuerit eis largitus pulchritudinem. Iure ergo quod ad domum ſeruandam & adminiſtrandam familiam attinet, ignauæ fiunt, vt quæ ſedeant, velut depictæ ad ſpectaculum, non natæ ad domus cuſtodiam familiæue adminiſtrationem. Quo autem nihil dici aut fingi poteſt abſurdius, fictæ iſtius ſuæ formæ, perinde ac ſi res ab eis bene geſta & confecta ſit, ſpecula excogitarunt, cum huic fraudi eſſet potius admouendum operculum. *Et paucis interiectis*. Si ergo naturalem corporis pulchritudinem minus quam pulchritudinem animæ ęſtimat Dominus, quid ſentiet de adulterina, qui quicquid falſum eſt, omnino expulit *c*.

Vt autem huius probroſæ artis primum magiſtrum fuiſſe diabolum ſciamus, Cyprianus hoc fucandi artificium grauiſſime deteſtatus: Quæ omnia, inquit, peccatores & Apoſtatę angeli ſuis artibus prodiderunt. Illi, & oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, mutare crinem adulterinis coloribus, & expugnare omnem oris & capitis veritatem corruptelæ ſuæ impugnatione docuerunt. *Addit*: Manus Deo inferunt quando id quod ille formauit, reformare & transfigurare contendunt; neſcientes quia opus Dei eſt omne quod naſcitur, diaboli quodcũque mutatur. Quod ornati te putas, quod putas comi, impugnatio eſt iſta diuini operis, præuaricatio veritatis. &: Num ſinceritas perſeuerat & veritas, quando quæ ſincera ſunt, polluuntur colorum adulterijs, & medicaminum fucis in mendacium vera mutantur? Dominus tuus dicit: Non potes facere capillum vnum album aut nigrum; & tu ad vincendam Domini tui vocem vis te eſſe potiorem? Audaci conatu & ſacrilego cõtemptu crines tuos inficis, &c. Non metuis, oro, quæ talis es, ne cum reſurrectionis dies venerit, artifex tuus te non recognoſcat, & ad ſua præmia & promiſſa venientem remoueat & excludat; increpans vigore cenſoris & iudicis dicat: opus hoc meum non eſt, nec imago hęc noſtra eſt; cutem falſo medicamine polluiſti, crinem adultero colore mutaſti; expugnata eſt mendacio facies, figura corrupta eſt, vultus alienus eſt. Deum videre non poteris, quando oculi tui non ſunt, quos Deus fecit, ſed quos diabolus infecit. Illum tu ſectata es, rutilos atque depictos oculos ſerpentis imitata es, de inimico tuo compta, cum illo pariter & arſura.

Seria ſunt hæc, ô Deus, & altè cogitanda! Atque de corporis colendi ſtudio, vniuersè ſic ſentit Cyprianus *d*: Ornamẽtorum, inquit, ac veſtium inſignia, & lenocinia formarum non niſi proſtitutis & impudicis feminis cõgruunt. Et, etſi ipſa non pereas, alios tamen perdas & velut gladium te & venenum videntibus præbeas; excuſari non potes, quaſi mente caſta ſis & pudica. redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus *e*. Gregorius Nazianzenus: Quod ſi ob adſcititiam formam, inquit, ita inſoleſcis, nunquam certè pudicum animum habebis, vtpote qui fucum auerſatur. *f*

Chryſoſtomus, huic vitio verecundam honeſtatem opponens: Quæ vnguentis, inquit, delibuta non pergit, quæ faciem nequaquam fucis atque coloribus pingit, quæ Dei contenta opificio nihil ex ſe addere quaſi arte molitur. Quid enim ſtudium tuum, quid artem conſummato à Deo opificio admouere præſumis,

sumis, atque ad auctoris iniuriam ornaris *g*?

Sed & profani scriptores hunc corporis cultum vituperant. Optime dixit priscus satyricus *h*: Color arte compositus, inquinat corpus, non mutat.

Theophylactus Sophista feminam ætate progressam, suaui vituperio abstracturus ab hac insania: Naturale, inquit, ornamentum tibi præterijt, & ad rugas properat elegantia. Tu vero veritatem obscurare conaris fictitio ornatu. quid frontem sputo & cerussâ signas? obtempera tempori. Non enim decent prata in autumno flores. Memineris etiam mortis, cui vicina es, & modestiam ex necessitate disce colere. Alioqui senium & iuuentam afficis iniuria: hanc enim promittens, frustraris, illud autem possidens adulterare conaris *i*.

En, vndique vapulant purpurissatæ genæ: sacri iuxta & profani scriptores stibium & cerussam ab honestis matronis remouent. Ergo vilior ei honestas est, cui purpurissum & fucus tantopere commendatus est.

Finio cum Tertulliano qui hic agmen dixit: Quare, inquit, meditemur duriora, & non sentiemus: relinquamus lætiora, & non desiderabimus. Stemus expediti ad omnem vim, nihil habentes quod relinquere timeamus. Retinacula ista sunt spei nostræ: proijciamus ornamenta terrena, si cælestia optamus *k*.

Multa dixi hoc capite, sed in summam colligam, quæ dixi. Quicquid carnem olet, nihil sanctimoniæ spirat: quod Corpori iucundum & pulchrum, Animo plerunque noxium: Conscientiam non curat, Cælites parum honorat, qui corpus nimium amat.

a *Tertull. de cult. fem.*
b *Idem in eodem lib. post init.*
c *Clem. Alex. l 3. pædag. c. 2.*
d *Cypr. de hab. virg.*
e *Cyp. l. de disc. & hab. virg. med. fere*
f *Carm. de orn. mul.*
g *Chrys. hom. 4. in 1. epist. ad Tim.*
h *Arbiter in sat.*
i *Simochates Theano Eurydicæ epist. 3.*
k *Tert. loc. cit.*

CAPVT VI.

De cultu Corporis quid sacra pagina & sancti Patres sentiant.

E Veste virum noueris. Nam, *amictus corporis, & risus dentium & ingressus hominis enũciant de eo a.* Vt risus, vt sermo, vt incessus, animi cogitationumque character & nota sunt, sic & habitus non immerito esse perhibetur. Vestitus leuis, leuem; muliebris, effeminatum; monstrosus, monstrosum, plus æquô nitidus ostentationis amantem: ac vicissim grauis prudentem, modestus continentem arguit: atque vt ille probrum, sic iste laudem domino suo conciliat. Minatur olim Deus seuere, omnem cultum corporis auferendum, &: In illa die, inquit Isaias, auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras &c *b*.

Esther quamuis reginarum amplissima, tamen imminente suis fatali periculo; vestem regiam omnemque mundum muliebrem ponens, & indumentis ad luctum vestita, has Numini preces supplex admouit: Tu scis necessitatem meam quod abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud *c*. Quibus illa verbis luculente testata est Orbi, quantum oderit cultum corporis, qui vere signum est superbiæ. Hic ego nõ diffiteor, terreri me sæpius illo Christi monito, de Epulone purpurato: *Homo quidã erat diues, & induebatur purpura & bysso* d. Tantine res flagitij est, ô Christe, byssina & ostrina veste amiciri? neque enim aliena vi aut dolo rapuit, vt purpuram & byssum emeret, nec opifices manupretio fraudauit, nec mercedem famulis negauit, nec inuasit aliena; è suis loculis, ære suo hæc sibi comparauit, & vt videtur dignitati & opibus congrue se vestijt. Et tamen sepultus est in inferno. in hoc ei sepulcrum viam strauit, è bisso & purpura vestitus. Horreo cum cogito, hunc mihi horrorem augent D. Gregorij verba: sunt, inquit, nonnulli qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse peccatum. quod si videlicet culpa non esset, nequaquã sermo Dei

 tam vi-

tam vigilanter exprimeret, quod diues qui torquetur apud inferos, purpura & bysso indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta pretiosa nisi ad inanem gloriam quærit, vt honoratior ceteris esse videatur *e*.

a *Eccl.c.19.v.27.*
b *Is.cap.3.v.18.*
c *Esth.cap.14.v.16.*
d *Luc.c.16.v.19.*
e *Greg.hom.40.in Euan.*

§ I.

GER. At decorum est egregrie vestiri. POL. Mos est, nec tu id ignoras, vilia & fœda coloribus & fuco venalia facere. Hoc illustrium vestium callidum munus est, vt viles & abiectos animos velent illustri fuco. Ita profundissimũ cænum vestit fragilis indigna fronde cespes; ita fimum niues induunt, nec ipsis anguibus pulchrum veneni tegmen versicolore tergo, & squamis fulgentibus deest *a*. GER. Honori est; exquisite indui. POL. Pudebit te cultus exterioris, quotiesquid eo tegatur, cogitabis. Insana enim est ambitio, fimum operire purpura. GER. Ecquis reprehendat vestes quam mundissimas habere? POL. Non audisti quid ille vir fortissimus apud Crispum dicat: Munditiem mulieribus, laborem viris conuenire. Et quamuis segniori illi sexui diuus Paulus pluſculum quid ornamenti concessit, aurum tamen & argentum & vestem pretiosam adimens: Non in tortis crinibus, inquit, aut auro, aut argento, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera *b*; Eiusdem animi & diuus Petrus: Quarum, inquit, non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus *c*. GER. At vestitus insignis auctoritatem addit. POL. Sæpissime minuit, dum suspicionem auget, eum vanissima cura placendi laborare, qui has sibi phaleras circumdat. Et sæpe cultus corporis qui ad famam quæritur, risum mouet: nec vlla re peius sibi consulit deformis homo, quam cum formosus vult videri: quod si natura ei formam non inuiderit, quid adscititijs his pigmentis naturalem gratiam corrumpit? GER. An non festi dies plus cultus indulgent corpori? POL. Cadaueri, dicas. Pone in feretro aureo cadauer pallidum, gemmis illud ostroque circumda, quo plus ornatus, plus & horroris erit. Et ne ad iniuriam trahas quod dixi, origo nominis inquirenda est. Cadauer à cadendo dicitur: mortui corpus cecidit, viui casurum est, caditque continue, semper enim morimur quamdiu viuimus: ita exili discrimine, istud ab illo discedit. Hoc sensu Iacobus Apostolus: Agite nunc diuites, inquit, plorare & vlulate in miserijs vestris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactę sunt, & vestimenta à tineis comesta sunt *d*. Factum dicit, quod certo & proxime futurum erat vt fieret.

Tertullianus interrogans: Quo pacto, inquit, pudicitiam sine instrumento eius, id est, sine grauitate tractabimus? quomodo autem grauitatem administrandę pudicitiæ adhibebimus? nisi & in facie. & in cultu, & in totius hominis contemplatione seueritas circumferatur. Nam, vt idem testatur, Pudicitiæ Christianæ satis non est, esse, verum & videri. At vero qua ratione in illo videatur, qui tantopere studet, vt Tertullianus loquitur, sese *expingere*.

a *Madaureus.l.1.Milesiar.*
b *1.Tim.c.2.v.9.* c *1.Pet.c.3.v.8.*
d *Iac.c.5.v.1.*

§. II.

MAgnus Basilius, hic velut legem condẽs saluberrimam: quicquid necessitatis, inquit, vsum excedit, vitandum, neque corpori plus ornatus dandum est, quam quantum animæ prosit *a*. Nõ minus eleganter & vere Ambrosius: Neglecta, inquit, decoris cura plus placet, & hoc ipsum quod nos non ornamus, ornatus est *b*. Eximius hac in re Bernardus nobilissimè de cultu corporis philosophatur, &: Serica, inquit, & Purpura, & tincturarum fucus, decorem habent, sed non præbent. quicquid tale applices corpori, exponit speciem suam, non deponit. Secum denique tollit, cum tollitur ipsum. Porro decor qui cum veste induitur, & cum veste deponitur, vestis procul dubio est, non vestiti. Tu ergo noli æmulari in malignantibus & mendicantibus pulchritudinem alienam, vbi perdiderint suam *c*. Eiusdem diuini doctoris sensu, mollia licuntur vestimenta, quia mollem faciunt,

aut esse

aut esse ostendunt. Mollia, inquit, indumenta, animi mollitiem indicant. Mollibus vestimentis delectatur regis curia: asperis vero & humilibus delectatur Christi Ecclesia. Talia debent esse vestimenta seruorum & ancillarum Dei, in quibus nihil possit notari nouitatis, nihil superfluitatis, nihil vanitatis, nihil quod pertineat ad superbiam, aut ad vanam gloriam. Nam, quanto amplius in compositione corporis lætamur, tanto magis à superno amore disiungimur *d*.

Orabat sapientissimus Salomon, tantum victui suo tribui necessaria, non superflua *e*. Habentes (inquit Apostolus *f*) victum & vestitum, non ornatum. Alius quidam Sanctorum: Si dederit, inquit, mihi Dominus panem ad manducandum, & vestimentum quo operiar *g*. Nota, quo operiar. Sic ergo, & nos, inquit Bernardus, contenti simus vestimentis quibus operiamur, non quibus lasciuiamus, non quibus superbiamus, non quibus mulierculis vel similari, vel placere studeamus. GER. Sed hoc faciũt ij quibuscum habito: si non facio quod ceteri, notabor quasi numero velim eximi, & esse singularis. POL. Licetne, Gerarde tua venia Bernardi responsum addere? GER. Cur per me non liceat? non est auditoris, magistro legem dicere. POL. Addo ergo; querelę tuæ Bernardus sic respondet: Propterea exi de medio eorum, ne aut in vrbe notabiliter viuas, aut exemplo pereas aliorum. quid agis in vrbe delicate miles? Commilitones tui quos fugiens deseruisti, pugnant & vincunt. pulsant & intrant, cælum rapiunt & regnant, & tu sedens super ambulatorem tuum, indutus purpura & bysso, circuis plateas, vicos perambulas? Purpura non propulsat libidinem, non superbiam, non auaritiam repellit, & si qua sunt alia ignea inimici iacula non extinguit. Denique quos magis metuis, febrem non prohibet, mortem non arcet: Vbi sunt arma bellica, vbi scutum fidei, vbi galea salutis, vbi patientiæ lorica *h*? Laurentius Instinianus operosiorem cultum corporis graui censura notans: Sicut, inquit, continens ac pudicus vilibus induitur vestimentis, vt se oculis diuinæ maiestatis exhibeat mundum: ita impudicus ac incontinens, vt videatur magnificus, satagit vestiri pretiosioribus ac mollibus *i*. Ephrem hic apte interrogans: Quid lucrabimur, inquit, vestimentorum cultu, & ornato elationis amictu, nisi ignem inextinguibilem *k*?

a *Bas. de leg. l. gent. hom. 24.*
b *Ambr. l. 1. de virg.*
c *Bern. epist. 113. ad Sophiam virg.*
d *Idem de modo bene viu. serm. 9. initio, & fine, plura in Apol. & Guil. abb. ante fin.*
e *Prou. c. 30. v. 8.*
f *1. Tim. c. 6. v. 8.*
g *Gen. c. 28. v. 20.*
h *Ber. epist. 2. ad Fulconem.*
i *Laur. Iust. l. de ligno vitæ c. 5.*
k *Ephr. l. 1. de lucta Spir. c. 2.*

§. III.

GRegorius Magnus originem indagans cultus qui corpori impenditur: Res ipsa; inquit, testatur, quod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quæratur. Nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab alijs non possit videri *a*. Diuus Hieronymus de Pauli defuncti Anachoretæ tunica, velut de opimis spolijs triumphans: Vos, inquit, in tunicis aurum texitis, ille ne vilissimum quidem vestimentum habuit mancipij vestri. Sed è contrario illi quidem pauperculo paradisus patet; vos auratos gehenna suscipiet; ille vestem Christi, nudus licet, tamen seruauit; vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis *b*. Aureus ille Cõstãtinopolitanus orator Chrysostomus, tam diserte quam copiosè de cultu corporis hæc pronuncians: Audiant, inquit, opulenti & qui luxuriantur in vermium operibus, & vestiuntur sericis, discantque quomodo ab initio humanam naturam misericors Deus docuerit. Pelliceas vestes fecit eis vt confusionem tegerent, quo docuit nos vt mollem & dissolutam vitam fugiamus, nec inertem & remissam sectemur, sed magis austeram amplexemur. Itaque vestium amictus continuum nobis sit monimentum, quò memores simus quantis bonis exciderimus, & discamus quanto supplicio humanum genus ob inobedientiam sit affectum. Dicant igitur nobis qui tanto vtuntur apparatu, vt iam vsum lanæ prorsus audire nolint, sed serico vestiantur, eoque insanię peruenere, vt aurum vestibus intexant. Imprimis autem mulieres huic mollitiei deditę sunt. Quare, dic obsecro, corpus ita

pus ita ornas, & gaudes eiuſcemodi ambitu? Non cogitas quod pro magno ſupplicio, propter tranſgreſſionem, tegmen hoc excogitatum eſt? Et quare non audis Paulum dicentem: Habentes victum & amictum illis contenti ſimus? Vides quod vnius duntaxat rei habenda ſit hic cura, videlicet, ne corpus nudum ſit, ſed vt tegatur. Num adhuc de veſtium varietate oportet ſollicitum eſſe *c*?

Ger. O mi optime Chryſoſtome, quam apud multos tam ſacros quàm profanos, tam Eccleſiaſticos quàm politicos. antiqua nimis eſt & ſimplex hæc tua oratio. hęc illi monita, etiam millies ingeſta, & occentata millies, non penſi habent. Te in cathedra clamantem non turbant; audiunt monita, at interim domi, non quod tu mones aut iubes, ſed quod illis lubet, faciunt, & pro more noſtri qui dicunt: Fuit vahemens oratio. Hic omnis illorum profectus eſt, concionem frigidiſſimè laudare, cetera nec hilo meliores, in eodem hærent luto; nemo eſt qui dicat: rei ſumus, emendemus nos. Pol. Sed non terretur Chryſoſtomus, qui omnem luxum peroſus, ſic pergit: Quali venia dignandi ſunt, qui & in veſtimentis multam vanitatem oſtendunt, & quod grauiſſimum, in his ſuperbiunt? Si omnia quę intus repoſita habent indigentibus diuites diſtribuerent, neque ſic ſupplicium effugerent eorum peccatorum (nota, Gerarde) quæ in delicij veſtium & conuiniorum admittunt. quo enim ſupplicio non ſunt digni, qui modis omnibus dant operam vt ſericis & auro intertextis induantur; & poſt ſe pompam trahunt in foro, Chriſtus vero nudus obambulat neceſſario alimento diſtitutus *d*. Poſt pauca: Quot pauperum ventres poterant inde paſci, & quot corpora nudè agentium poterant contegi ex his quæ à ſolo collo & humeris pendent, nullius alterius vſus gratia, quàm in damnum & nocumentum animæ? Et vt dictorum cauſſam reddat: Hoc enim ſtudium, inquit, in ornando corpore internam indicat deformitatem, & huius deliciæ illius manifeſtam faciunt famem, & huius veſtium ſumptus illius indicat nuditatem. Impoſſibile enim eſt aliquam agere curam animæ, & tanti facere corporis pulchritudinem ac ornatum; ſicut & impoſſibile, in externo illo cultu tantopere occupatum, illius agere curam. Ita, Chryſoſtomi ſenſu fieri non poteſt, vt is exteriorem cultum adeo curet, cui quidem curæ ſit animus. Ger. Chryſoſtomus hæc ſolis mulierculis obijcit. Pol. Ignoſcat mihi tuus genius, mi Gerarde, erras luculentè. etiam viros ob hanc colēdi corporis inſaniam acriter reprehendit. & en verba Chryſoſtomi tomo quarto, homilia vigeſima octaua in caput XII. epiſtolæ ad Hebræos. Lege, lege, hęc illius verba ſunt: Non enim mihi ſermo ad ſolas mulieres dirigitur, ſed etiam ad viros. omnia enim reliqua qua habemus, ſuperuacua ſunt. Soli pauperes ſuperuacanea & vana non poſſident, fortaſſis autem etiam ipſi ex neceſſitate. ceterum ſi liceret, neque illi prorſus abſtinerent. Ita Chryſoſtomus ad verbum. Si quis contradicat, huic ego non aliud, quam quod ſupra, inſuſurrem: Ad Chryſoſtomum abi, cum Chryſoſtomo age, Chryſoſtomus reſpondebit. Ger Do manus; magis à te victus ſum quàm ab Appolline Marſyas. Pol. Ergo iam ad alia.

a *Greg. hom. vlt. in Euang.*
b *Hier. t. 1. in vit a Pauli, ſub finem.*
c *Chryſ. tom. 1. hom. 18. in c 3. Gen.*
d *Chryſ. tom. 1. ho. 37. in c. 15. Gen.*

CAPVT VII.

Cultus corporis nimius, quàm à ratione, & priſci noſtrique æui legibus alienus ſit.

SOlebant Indi reges maiorum ſuorum cadauera igni ſiccare, deinde in palatij penetrali pretioſis funibus ſuſpendere, auro & gemmis ornare, ſic ornata ſeruare, & pœnè adorare. Ridenda ſuperſtitio, ſed an nos non etiam in illa ſumus, qui corpus in cadaueroſam tabem breui abiturum ſic comimus, ſic ornamus, ſic excolimus? Num hoc cum ratione, & rectè fieri dicendum? Sed hic opportunè monuerim, nullum mihi ſermonem eſſe de habitu cuiuis hominum, etati & ordini conueniente. Sunt certæ inter homines (quis neſcit?) diſtinctiones & gradus ab ętate, ab nobilitate, ab eruditione, & virtute, ab officijs & dignitate, ſunt & certa pro his gradibus veſtium diſcrimina, de quibus ego hic nihil; neque illos philoſophos audio, qui omnes attrito pallio ſuo amiciunt; hoc ſolum con-

ſum contendo, nec omnem, nec nimium cultum corpori eſſe indulgendum. quod probè ſolo rationis ductu intellexit Saladinus, ille Chriſtianorum olim terror, qui cum Syriam, Ægyptum, & Africæ bonam partem ſubegiſſet, morti iam vicinus in cogitationem hanc ſeriò deſcendit, & ſolam interiorem tunicam, pro omni pompâ funebri, in haſtâ ſublimem ferri iuſſit, cum acclamatione: *Hoc vnum ex domitore Orientis reſtare.*

§. I.

OBſecro te, quicunque corpori plus æquo faues, & rationi tam audacter inſultas, intuere Adami purpuram, ouem habebat indutui, ſed non oſtro rubefactam. Non malè Demonax quondam pupurato alicui inſolentius ſeſe iactanti, ad aurem immurmurans: Heus tu, inquit, hoc antè geſtabat ouis. Et quoties ſub tali oue ferocia lupina, pigritia aſinina, vulpina aſtutia, ſuperbia pauonina delitеſcit; Sunt in Palæſtina pompa Gomorrhæa, quorum intrinſecus fauillaceam fuliginem, extimæ cutis ambitus elegãs & formoſus quidem continet, at ſi hæc vel leui tactu premantur, fumum exhalant, & in vagum puluerem fatiſcunt. Simillimum huic pomo corpus humanum eſt, quod ſæpe cinnama fragrans, balſama rorans, & vario comptu elegans eſt; ſed prematur nonnihil ſepulchro purpuraſcens hoc pomum, quid exprimetur præter puluerem, fœtorem, ſaniem? Non immeritò caſtigat olim Athenienſes ſuos Græcus Cicero, quod cum in Pihilippum Macedonem eundum eſſet, cum aggeres muniendi, miles colligendus, exercitus inſtruendus, ipſi turres & mœnia dealbârint. Quid nos facimus aliud? carcerem noſtrum dealbamus, cum in ſtygium draconem iuratum & æternum hoſtem nunquam non ſit pugnandum, cum mille alia potius agenda ſint. Num hoc rationi congruũ? Refert è Seneca Auguſtinus, ille antiſtitum Antiſtes, apud Romanes in capitolio idolis ex more lumina accenſa, velut in tenebris agentibus, ſalutantium nomina pronunciata tanquam audientibus, ſpeculum quaſi videntibus oſtenſum, capillamenta pexa, vti ſentientibus; eaſdem etiam illas ſtatuas aquis lotas, ſtrigilibus frictas, vnguentis permulſas, linteis exterſas, velut veros homines *a*. Quam imitamur auidè hanc impiam religionem! Idolum habemus *Corpus*; hoc lauatur, hoc vngitur, hoc comitur, hoc colitur. Vbi ſpeculum animo, vbi lauacrum, vbi vnguentum? Ah, ſordeſcit dominus, dum ſeruus bene nitidus incedit; herus calcatur, dum extollitur mancipium, Princeps conſpuitur, dum ſubditus adoratur; Rex cruciatur, dum epulatur famulus; necatur Imperator, dum triumphat gregarius miles. Et hoc prorſus contra omnem rationem. O improbum mancipium, ô execrandum idolum! quod in ſuum dominique ſui malum tantis impendijs exornatur, quod videri vult & conſpici, quod locum ambit eminentem, quod omnibus ſeruitijs vult coli; proximũ eſt vt faces ei accendamus, & adoremus. An non hic & ratio & veterum exempla grauiſſimè reclamant? GER. Optimè hæc quidem à ratione ducis, ſed non æquè ab exemplis veterum, qui ab hac ſapientia longiſſimè diuerterunt. & ſi quidem de corporis cultu ſit ſermo, quæ non hic portenta habuit priſcum æuum?

a *Aug. l. 6. de ciu Dei. c.* 10. *Sen. ep.* 105. *poſt med.* 1. *Lipſ l.* 2. *elect. c.* 18.

§. II.

FEminæ fuerunt, teſte Antiphane, quæ crocodili excrementis faciem polirent. hem, eruditam inſaniam, & ô dignas quę hoc vultus ſui medicamen etiam glutirent. Clemẽs Alexandrinus iure grauiter indignatur: Ter enim, inquit, non ſemel dignæ ſunt vt pereant, quæ crocodilorum excrementis vtuntur, quæ ſpumâ ſepiarum vnguntur *a*. Poppęa Domitij Neronis Imp. coniux quingentas ſecum per omnia trahens fætas aſinas, balnearum ſolio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem & vultus candorem ſeruari credens. aiunt enim ab hoc lacte faciem erugari & tenereſcere *b*. Hæc eadem, etiam in exilium relegata, ſuas ſecum aſinas trahebat. Affirmat Plinius, notum eſſe quaſdam etiam è Romanis feminis, quotidie quingentas aſinas cuſtodito numero in hanc ipſam curam fouere *c*. O ſcyllas & charybdes patrimoniorum, quæ per hunc vnum corporis cultum profuſiſſima luxuria ſorbentur. Et quod illud monſtrum, non femina, quæ, vt Vmber poëta canit:

 incedit

— *incedit census induta nepotum.*

Plinius visam à se ait Lolliam Paulinam Caij Principis matronam, ne serio quidem ac solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium cena, smaragdis magaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus, digitisque, quæ summa quadringenties HS colligebat? ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare *d*. Portentum & prodigium in Oceanum deportandum! vna mulier, vno corporis cultu decies centena millia philippeorum *e* gestet sibi circumposita? Queritur iure Seneca, & : Video inquit, vniones non singulos singulis auribus comparatos; iam enim exercitatæ aures oneri ferendo sunt: iunguntur inter se, & insuper alij bini superponuntur. non satis muliebria insania viros subiecerat, nisi bina ac terna patrimonia auribus singulis pependissent *f*. De Christianis feminis Tertullianus: Aiunt & de frontibus draconum, inquit gemmas erui, sicut & in piscium cerebris lapidositas quædam est. Hoc quoque deerit Christianæ, vt de serpente cultior fiat. sic calcabit diaboli caput, dum de capite eius, ceruicibus suis aut ipsi capiti ornamenta struit *g*. Neque hic sexus immodico tantum pretio subinde, sed & nimio studio animi ergastulum adornat, & hoc anxiè agit vt omnia corporis æquabiliter fiant ad regulam. vt incessus ad artem compositus, vestigia nihil extra mensuram aberrantia dirigat, vt caput aliquot horis ornatum decorè emineat, vt denique omnia cultum præ se ferant & gratiam velut si de arca prodirent, aut vt Seneca loquitur, de capsulâ totæ *h*.

a *Clem. Alex. l. 3. pædag. c. 2.*
b *Plin. l. 11 c. 41. Nat. hist.*
c *Plin. lib. 28. c. 12.*
d *Plin. lib. 9. cap. 35.*
e 1000000. *tanti enim philippeus, quod hic & alibi notandum.*
f *Sen. l. 7. de benefic. c. 9.*
g *Tertul. de hab. mul.*
h *Senec epist. 115. initio.*

§. III.

AT ne solæ feminæ in ius ambulent, & luxum luant, etiam viri olim in hac noxa sunt. Quis nescit quàm solicite nitorem & venustatem vestitus consectati sint Demosthenes & Hortensius, quorum iste diem collegæ dixit, quod ei in loco angustiore fortè obuius, togæ structuram disturbauerat *a*. Ita, mi Polychroni, veteres ne nimium lauda: leges ijs non malæ, sed victrix legum audacia, in colendi corporis studiũ certatim se effudit. POL. Quid cum prodigijs aut laruis luctemur? quod si à prisci ęui moribus patrociniũ quęras cultui corporis, frustra es, & tuo te iaculo sauciatum videbis, ijsdem tibi nominibus occurro. Constat, illum ipsum oratorem Græciæ Demosthenem propter nimis accuratum exquisitumque cultum, probris sæpe laceratum fuisse. fecit ergo quod nec illius quidem sæculi homines probabant, Hortensium item censorum & reprehensorum voculas ob nimiam munditiem, nimisque affectatum decorem haud effugisse. si rem ęuo suo dignam Hortensius fecisset, in hanc reprehensionis notam non incurrisset. Quin & ipsis feminis Romæ lex Oppia, nec veste varij, coloris vti, nec auri plus semiuncia habere permittebat. Et nostro æuo an non bonæ leges, & praui mores inter se pugnant? quam præclaræ multarum vrbium sanctiones sunt in hoc vestium luxu abolendo? Promulgantur, & non seruantur, tabulæ finguntur, & negliguntur. Quàm seriò edixit Augustissimæ memoriæ Imperator Carolus V. ne quis fraudem facere legi seu latę, seu ferendæ circa rem vestiariam. Edita est Augustæ Vindelicorum, Anno 1548. Reformatio politiæ Imperialis, quæ vt legis dicendæ caussam exponat, vestitus insolentiã his ipsis omnino verbis perstringit: *Modus autem vestium ac ornamentorũ, cum in tantum luxũ deuenerit creueritque inter dominos, equites, nobiles, ciues, & colonos seu agricolas, hoc pacto modoque, vt idcircò nõ solũ priuatæ personæ verum etiam nationes & prouinciæ inde extenuẽtur, egentioresque efficiantur: videlicet eum per aurea, argentea, sericaque indumenta, per Damasena, Attalasena, Byssina, aliosque peregrinos pannos, mitras, margaritas, vniones, qui hodie abusus ad luxũ magnus est multusque in Germanica natione, ex qua traijcitur atque auehitur in peregrinas & alienas regiones ingẽs pecuniarum copia: vt interim de liuore, odio, atque inuidia in diminutionem ac detrimentum*

Christianæ dilectionis cōticescamus. Quandoquidē igitur in tantâ luxuriâ, & vt ita dicam, pretiositate & prodigalitate immodestia exuberat, sic vt inter Principem & Comitem, inter Comitem & Nobilem, inter Nobilem & ciuem, inter ciuem & colonum siue agricolam, nullum discrimen nullaque agnoscatur differētia. Idcircò &c. Quid aliud diceret è cathedra religiosus Ecclesiastes? Ne igitur commune malum deflere solum videatur Imparator, & inaniter queri, etiam imperat & coercet: inter cetera & hoc quod maximè mireris: *Porrò* (verba legis sunt) *Nobiles, sericas aut carmasinas atlasinas vestes non gerant.* Ergo Nobiles serico abstineant? ergo natales suos corio aut panno patrio abdant? ergo nefas ijs veste sericâ aut holoserica vti? certe sic lex iubet. Sed quis legi paret? iam etiam textores, cerdones, sartores in totas sibi vestes holosericum conscindunt, quod viris nobilibus, in fimbrias solum lex permittit, quæ & addit: Nobilibus torques aureos non nisi inuolutos, pro veteri ritu, nec vltra ducentorum florenorum licere gestare; euolutos torques, & sine fascia, tantum equestri dignitate auctis permitti. Eadem lex Baronibus & Comitibus vestes intertextas, seu Attalicas penitus interdicit, & nec fimbrias quidem tales assui concedit *b*. Tu illic reliqua vide & miraberis legibus tam probatis, mores tam corruptos inualuisse, quamuis etiamnum maximorum virorum modestia sibi constet, & communem furorem exemplis luculentis damnet. Sed hoc ipsum vberius iam demonstrabimus.

a *Gellius l.* 1. *Noct. Attic. c.* 5.

b *Constit. Imperiales in Reform. Polit. c.* 9. 10. 11. 12. 13. *ad fin. tomi.*

CAPVT VIII.

In cultu corporis quanta maximorum virorum fuerit modestia.

Modestiam cultus appello eam virtutem, quæ decorem in cultu corporis, & alio rerum externarum apparatu seruat *a*. Alexander Rex Macedo, hoc etiam nomine, Magnus, & iure laudandus, quod ei cultus corporis habitusq; paullulum à priuato abhorrens fuerit. Cumque corpus à labore calidum adhuc & sudore perfusum, in Cydno amne pararet obluere, decorum quoque futurum ratus est, si ostendisset suis, leui & parabili cultu corporis se esse contentum *b*. Augustus Imperator, vel hoc ipso nomine augustior, quò modestior in hoc cultu. Hic tantus monarcha, non verbis tantum sumptuosas illas vestium elegantias exagitauit, sed & exemplis damnauit modestissimis. nam nec toto cubitauit nisi humili & modice instrato, nec temere alia quàm domestica, veste, ab vxore, sorore, & filia neptibusque confecta vti consueuit, *c*. Has sartrices, ditissimus hominum, Romanorum Imperatorum maximus domi aluit, & compendio admirando eandem & coniugem suam & sartricem, easdem & filias & nutrices suas habuit. En, cunctorum dominus, paucas quidem sibique iunctissimas feminas occupabat: nos, aliorum serui, disiunctissimas fatigamus gentes. Equidem nobis Christianis, addo, nobis & mendicis ad Augustum collatis, turpissimum est à tanto principe moderatione in hoc superari. Neque verò alij non secuti sunt post ipsum Imperatores. Hadrianus Cęsar frequenter vili tunica contectus processit in publicum, baltheo præcinctus in quo nihil esse auri. Septimius Seuerus Imp. humili amictu contentus, sic factum defendit: Imperatoria Maiestas virtute constat, non corporis cultu. Vespasianum etiam scimus veste & habitu neglecto fuisse, & vix à gregario milite distante. Nescio an non præcipuus adstricti moris auctor Aurelianus Imp. qui non modò vestem holosericam in vestiario suo non habuit, sed nec alteri vtendam dedit. Quid ni etiam Alexandrum Seuerum nominem, quem constat vestes holosericas nunquam induisse: subsericam nunquam donasse. Imò quod gemmarum ei fuit, vendidisse, aurum autem in ęrarium contulisse, dicto addito: gemmas viris vsui non esse. Quid Tacitum Imperatorem memorem, qui holoserica veste viris omnibus interdixit; toga qua ipse priuatus fuerat vsus, nonnunquam in Imperio vtebatur. Verum, ne fabulas à me narrari putes, etiam nostri æui Principes, Reges, Imperatores in cultu corporis modestissimos, paullo post tibi sistam.

a *Lessius de iure & iust. l.* 4. *dub.* 14.

b *Curtius l.3 c.10.*
c *Sueton. in Aug.*

§. I.

NEc omittendum illuſtre Cari Imperatoris exemplum, quia nec Vulgatum. Narrat hoc Synesius, ſed quod ille de Catino homine ignauo per errorem affirmat, hoc ad Carum qui in Perſas mouit, referendum. Carus ergo Imperator, cum ad Armeniorum limites perueniſſet, militem corpus curare iuſſit, & cibum è ſuo commeatu capere, breui ex hoſtico (ſimul elata manu Parthorum agros oſtendebat) petendum. Dum id agit miles, ecce adſunt hoſtium legati, neque tamen ſperant ſe illico ad Imperatorem admittendos; opinabantur ſcilicet futurum, vt primo ad proceres quoſdam aulicos deducerentur; deinde dierum aliquot interuallo ad ipſum belli ducem. At ille ad ſe recta iubet adduci. Cenabat tum caſu, cum ingreſſi ſunt. Et vide, mi Gerarde, quæ in victu veſtituque tanti Imperatoris pompa fuerit. Iacebat in herba Carus, frequens miles circumſtabat, ſed argento vel auro nil cultus. veſtis Cari erat punicea chlamis; cibus, vetus aliquod & nigrum pulmentarium, & in eo fruſtula quædam ſalſæ ſuillæ carnis. Atque vt vidit oratores illos ad ſe ita iacentem ingreſſos, nihil omnino turbatus, & illos ad ſe vltro vocans: Scio, inquit, quid veſter hic aduentus velit, hic ipſe Carus eſt qui vobis quæritur. Sed redite, & iuueni veſtro regi renunciate niſi reſipiſcat, futurum vt intra vnam Lunam omnis illius ager, tam glaber ſit & nudus, quam hoc meum caput, & ſimul cum dicto pileum ſuſtulit, & caput tam glabrum oſtendit, quam galea eius fuit quæ adiacebat. Vos vero manum in ollam mittite, & mecum pultem haurite, ſi quidem appetitis: ſin minus, ſtatim abite, & extra Romana caſtra eſte, tanquam legatione omni iam defuncti. Ita me Deus amet, iſta virum olent, imo heroëm, qui in comitatu ſuo, qui in victu, qui in omni vita quam minimum voluit eſſe tragœdię & pompæ.

§. II.

NEque Græcia viris caruit, qui cultum in animo, non in corpore poſuerunt. Ageſilaus dignus rex Spartæ, ſenex iam in Ægyptũ Regi Tacho ſuppetias iuit, & cum naui vehens propinquaret, ingens Ægyptiorum turba in portum ſe effudit, ad celebrem illum ducem ſpectandum. Pręceperant animo, maieſtatis plenum virum, veſte, comitatu, ipſo corpore ſpectabilem. At ille prodijt vili & defloccato palliolo, gregalibus ſuis non multum aſpectu cultuque abſimilis. Non impar huic Philopæmenes, Achæorum præſtantiſſimus dux, de quo non ſine lepore Plutarchus hæc narrat. Megaram iuit hic Philopæmen ad quẽdam ſuorum familiarium, cui ſe veſpere affuturum conuiuam prænunciari iuſſit. Ciuis ille Megarenſis lætus ob talem hoſpitem, curam vxori demandat vt quam celerrimè domi paret, verrat, ſternat, nec quicquam eorum omittat quæ tanto hoſpiti conueniant: ipſe in forum officioſus properat vt obſonet. Dum abeſt & rerum ſuarum ſatagit, adeſt Philopæmenes obſoleta amictus chlamydula, & comitibus poſt ſe relictis hoſpitam inquietam ſalutat, illa reſalutat, ſed vt erat curarum plena, virum non agnoſcit, ſed de cultu eius & corpore vnum aliquem ex miniſtris & antecurſorem ſuſpicata: heus tu, inquit, manum admoue, & adiuta: feſtinamus. en, paratum tibi laborem, quęſo te, hæc mihi ligna finde. & vna porrigit ſecurim, neque ille moratur: chlamydem abijcit, & vt rogatus ſeu iuſſus ligna ſcindit impiger: Superuenit interea ille de foro, & attonitus exclamat: Quid hoc rei eſt, Philopęmen, ita te & me dedecoras? Subridẽs ille: pœnas, ait, do cultus & vultus mei. adeo non indignatus eſt ſe pro ſeruo habitum, vt vltro in ſe ſit iocatus *a*.

Quam nos, ad hunc virum delicati ſumus! vbi vel ſuſpicio eſt noſtram dignitatem lædi, mox ita & impotens ſui animus ſe prodit. ſuperbire ſcimus exacte, quid ſui deſpicientia ſit, plane neſcimus. Auctoritate florere volumus inuiolabili: nemo nos tangat; honoris vel minimi derogationem non ferimus ſine ſtomachi noxa. Verbo, belli homines ſumus, & præterea nihil. Sed Cari & Philopæmenis modeſtiæ comites damus.

a *Iuſt. Lipſ. li. 2. Monit. Polit. c. 15.*

§. III.

§. III.

QVinque & quadraginta magistratus gessit Phocion, ille Atheniensium clarissimus, sed quo sit vestis genere interim vsus, calceandi ratio in eo demonstrat. Nam inter vrbanos in prouerbium cessit, vt cum immensum frigus & intolerabile significare vellent. Phocion, dicerent, calceatus est. Omitto hic Synopæum Diogenem Cynicę disciplinæ affectatorem, qui pallio vixit vnico contentus, tantò rigidior Antisthene, qui eius sectæ princeps, palliū duplicauit. Reipsa hi tales viri docuerunt, etiam in hoc vestitus genere verissimum esse illud: Natura paucis contenta.

Portius Cato (vt Romana Gręcis misceamus) qui à nobilissima censura quàm gessit, Censorij cognomen tulit, nunquam toga vsus est pluris quàm drachmis centum empta *a*. Apud nos mediastini & atrienses famuli lautius vestiuntur. Nec Catone sumptuosior esse voluit, Thebanus dux Epaminondas tot victorijs clarus, qui tam exactæ fuit continentię, vt vnica veste contentus per ætatem fuerit, & si quando vetustate detritam resarcire opus foret, domi se clausum continere cogebatur, dum sarta vestis rediret. Huic tam rerum inopi, quam fortitudinis & prudentię diuiti, cum rex Persarum magnam vim auri dono misisset, modestè repudiauit. In qua quidem munerum abstinentia, vt mea fert opinio, celsiore animo fuit is qui tantum auri, potuit non accipere, qua qui potuit offerre *b*. Epaminonda & Catone ditior esse noluit Agesilans. sextus Lacedæmoniorum rex. qui sub eadem veste & æstiuos calores, & brumæ frigus pertulit. Porro Dionisius Siculorum tyrannus, cetera illaudatissimus, hoc vno tamen in præconij partem venit, quod cum sicarios aut depeculatores, grauibus supplicijs afficeret, ijs tamen qui splendidarum vestium aut ornamentorum fures essent, iram donare difficilis non esset, quo scilicet facilius Syracusani lasciuam habitus elegantiam dediscerent.

Ergo iam satis liquet, prisco etiam æuo exquisitum corporis cultum vestiumq; luxum & exemplis præclarissimis, & honestissimis legibus damnatum fuisse. Neque tibi, Gerarde, amplius integrū negare, quod vestium curiositas, vt Bernardus loquitur, & morum indicium sit, & mentium deformitas *c*.

a *Sunt tantum* XIII. *floreni.* & X. *sestertij.*
b *Ælian. l.* 5. *var. hist. c.* 5.
c *Bern. lib.* 3. *de Consid.*

§. IV.

PRiscorum in habitu modestiam, etiā nostri æui magnates sanxerunt. Benedictus XI summus Pontifex, humili loco natus, cū ad hoc dignitatis fastidium euectus esset, non erubuit, suæ paupertatis rudimenta. Mater illius, dum is inter monachos ageret, pannos lauit. Hanc, creatus iam Pontifex ad se venire iussit. Venit illa, sed pænè alia quàm ante fuerat. Matronæ illā, vt Pontificis, matrem summis honoribus extulerunt, & vestibus in diuersam à priori feminam mutarunt, decere hoc ratæ, pro magnificentia summi principatus in filio. Ita in conspectum filij producta est. Pontifex, vbi eam aspexit, agnoscere dissimulans: quid, inquit, facitis errando? meam mihi matrem adducite! hanc ego dominam non noui, mea mater lotrix est, cum hac colloquar: ite. Obruebantur pudore, qui honoris caussa matrem deduxerant. Detracto igitur omni mundo muliebri pannuciam illi suam reddidere, ac denuo reduxerunt. Tum eam amplexatus Pontifex In hoc, inquit, vestium apparatu matrem meam reliqui, sic iam noui, sic recipio *a*. O tempora, & ô mores, nouos quidem sed malos; ab antiquis illis moribus quantum mutatum est? quis iam è ditioribus illis non ruborem ducit, ad occursum pauperculorum parentum aut cognatorum: ita tenuitatis nostræ primordia erubescimus; vestes & numos humanius salutamus quam cognatum sanguinem. Hos mores graui censura notans beatus Iacobus: Etenim, inquit, si introierit in conuentum vestrum, vir aureum anulum habens, in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intendatis in eum qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic bene; pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum meorum: nonne iudicaris apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum *b*?

a *Alb. Crant. l.* 8. *met. c.* 41.
b *Iac. c.* 2. *v.* 2.

§. V.

POst Pōtifices, Imperatores & Reges maximi, maius sibi decus pararunt aspernando cultum corporis quàm vsurpando. Rudolfus I. Austriacus Imperator, in vestitu adeo moderatus fuit, vt à plebeio nihil differret. & accidit vt Moguntiaci quodam manè solus egressus pistoris domum ingrederetur. & se ad prunas furno eiectas conferret, tremulas manus (aura frigidior erat) calefacturus, Hic à pistoris vxore, cum pro milite haberetur, non tantum audaces calumnias in Imperatorem iactas audiuit, sed tandem etiam vase aquario in prunas coniecto, vapore, fumoq; cinere perfusus, domo eiectus est, nec re minima vltus est. O verè virum qui adeo omnem corporis splendorem contempsit, vt ob illum etiam contemni non indignaretur. GER. Sed iste cultus eius priuatim fuit, non dubitem quin publicè plus ostenderit Imperatorij splendoris. POL. Prorsus imperitè iudicas; parce dicto. Nec in publico quidem ornatior fuit Rudolfus. Quis dies lætior, & aptior pompæ, quam cum victum Ottocarum, Bohemiæ regem, ad se vocatum, excepturus erat, & fidem ab eo (homagium vocant) accepturus *a*? Rex Ottocarus cum magno & splendido comitatu veniebat. viri & equi, auro, gemmis, serico nitebant. Dictum Rudolfo, talem, & taliter aduentare. & sedulo à quibusdam additum: Pararet se, veste & cultu ornatiore. tantum Regem admissurus Rudolfus renidens: Imo rex Bohemiæ, inquit, griseam *b* meam vestem sæpe derisit, nunc ipsum vestis mea grisea deridebit. At vos arma & equos expedite, & accincti instructique, vt ad pugnam, state. Decus Teutonicorum armorū. non vestium, aduenis illis ostendite: hoc me vobisque dignum est. Ottocarus certè illi vili cultui se & aurum suum submisit, & ad genua supplex accessit. Imperatorem nimirum, non vestem veneratus est.

Carolus Quintus Imperator Augustissimus, vt sanguinem ab eo, sic & hanc virtutem traxit, in omni vita temperans, maximè vero in cultu vestium adeo fuit incuriosus, vt nō temerè alia quàm amiculo laneo plebeioque vteretur. Ostendit hoc in primo & sollenni ingressu Mediolanum. Nam cum viæ omnes aulæis, tabulis, frondibus superbirent, ciues vero vestibus quam cultissimi cum aurea vmbella obuij venirent, ille & Imperator, & non semel Rex ac Princeps, in lanea & nigra penula, vilique pileolo sub aureum illud cælum se dedit. Videbant illum & tamen quærebant quem videbant. passim audisses interrogari: Isténe Carolus, iste Imperator est? cultu tam modicus? Vana plebs vestes auro illusas, & fulgentes in vestibus gemmas expectabat.

Macti virtute Imperatores! magni fuistis, quo minus corporis cultu magni esse voluistis,

a *Anno* 1277.
b *Latinis, cineream.*

§. VI.

SEcundum hunc, Carolus Alberti Neapolitani Regis parens, tam eminuit hac modestia, vt præter restrictam & subductam vilem tunicam, tegumentum aliud non admiserit, Ludouicus II. Rex Gallorū, gloria regnoque, imprimis liberalitate, quantum vllus superiorum regum, ingens, victorijs etiam clarus, lana aut bombyce induebatur, cum alij reges serico & auro radiarent. Denique Ludouicus XI. Galliæ, Matthias Pannoniæ, & Alphonsus Neapolis ac Siciliæ, Reges, nihilo fuere à vulgo elegantiores hoc corporis mundo. Et Alphonsus quidem notatus à quopiam quod parum egregiè vestitus esset, respondit: Malle se moribus & auctoritate regē videri, quàm diademate & purpura. Vox magnifica & rege digna. Fuitque hoc magnorum aliquot principum laus, plebi virtute eminere, cultu consentire.

Sed quàm dispares ab his Imperatores Græcanici, quos luxus & deliciæ ad culum vix virilem traduxerunt, quod Nicetas Choniates narrat de Alexio Angelo Byzantino principe. Hic cum inaudijsset ab Henrico V. Imperatore legatos ad se mitti, suos omnes quàm ornatissimos, auratos & gemmatos adesse imperauit ipse à capite ad calcem nil nisi splendor & nitor fuit, rarum vel in templo aliquo spectaculum, quo legatorum oculos præstringendos putauit. Germani vero vt venerunt, Germanos se ostéderunt, hoc est, viros, & tantū abfuit vt hoc aspectu in metum adducerentur, vt etiam ad prædæ cupidinem incitarentur, nihil-

nihilque iam magis vellent quam cum effeminatis istis quam primum manus conserere. Accedentes interim Græculi, cubitis eos tangebant, & loquente digito hortabantur: viderent gemmeam Imperatoris vestem, qua ille vt floridum pratum variè nitebat. At Germani luculentè probarunt se his spectaculis minimè terreri: tempus esse, vt Greci his sepositis aurum commutent ferro, nam si legatio sit irrita, Græciæ pugnandum non cum pauonibus, sed cum viris vere Martijs & infracti animi. Hæc Germani ad Græcos iam tum verbis territos. quid si ad rem ventum fuisset? & fuisset, nisi mors Henric. Imp. subsecuta, consilia ista turbasset. Hæc, maiorem partem doctissimi Lipsij verbis percensere volui, qui aurum & gemmas non digna satis ornamenta magno principe agnoscit *a*. Et præcesserunt ęuo superiore, magni fastigij exempla, quæ doceant, vt dixi, virtute plebem vincere, non veste. Narrrauit mihi vir fide dignus, inuentas alicubi in vetusta charta subductas rationes; in his inter expensa cetera, & istud studiosè annotatum: Item; Cæsaris thoraci reficiendo 6. cruciferi expensi: O Deus! hęc priscam frugalitatem sapiunt, hæc illa tantorum principum adoranda modestia; hæc longè plus suspicienda posteris, quam si legant: Pro pallio nuptiali expensa tria millia philippeorum, pro cristis & pilei ornamento mille floreni, pro thorace & caligis mille ducenti aurei, pro cetero mũdo corporis octingenti philippei, præter vniones & gẽmas sparsim additas. Et hæc erubescendi luxus egregia sunt specimina? mirabuntur posteri lecturi talia, & ad audenda maiora animabuntur. Hęc forsan admirationi sint apud imperitos, laudi nunquam erunt apud prudentiores. Et sanè quisquis serio laudari vult, non à veste, aut corporis cultu, sed aliunde laudem colligat, quod illustri facto, priusquam caput hoc finiat, ob oculos ponam.

a *Lips. l. 2. Monit. Polit. c. 15.*

§. VII.

Elegans cum primis & scitu dignum est, quod Ioannes Damascenus vir miræ sãctitatis & eruditionis, in hunc fere sensum commemorat. Iterfaciebat Rex Magnus, numerosa satellitum manu stipatus. In via viri duo sordente & lacero habitu, ora macie confecti, exangues & pallidi obuios se tulerunt. Non ignorabat rex à corporis voluntaria afflictatione & laboribus, Dei caussa toleratis, hunc oris pallorem contractum. Vt igitur eos cominus vidit, è curru desiliens, & prono in terram corpore illos veneratus, mox humanissimè complexus salutauit. Iniquis oculis id tulerunt aulæ proceres, alienum hoc rati à regio fastigio. Ita germanum regis subornarunt, moneret fratrem, ne diadematis maiestatem ad infimorum hominum pedes deprimeret. Hæc à fratre monitus rex, verbis ambiguis & obscuris respondit. Mos autem illic locorum erat, vt si quis capite damnandus, mortis præco tubicen ante illius fores canere iuberetur. Rex igitur sub vesperem ad fratris ædes lethalem hanc tubam, velut extremi supplicij nunciam misit. Audijt regis frater, & cohorruit ad fatale hoc classicum. Proximo mane atratus & lacrimis perfusus, cum omni familia ad fores palatij adest. Rex ad se accitum asperius affatus: O demens, inquit, si fratris cum quo idem tibi sanguis, & honor pænè par, præconem sic exhorruisti, quamuis nullius tibi criminis conscius, eccur mihi vitio vertebas, quod supremi Regis summique iudicis olim affuturi præcones, ego non vnius sceleris reus, nuper submissius salutarim? Tuę ergo dementiæ castigandæ hoc factum: in posterum non è facie, non è veste iudicabis hominem. sed & illi faxo errorem suum intelligant, qui hanc tibi mentem iniecerunt. nunc saluus abi. Fratre sic correcto, quatuor arcas ligneas fieri iussit; quarum duas auro vestiri, sed cadauerum ossibus referciri; duas alias pice & bitumine oblini, sed selectis vnionibus & vnguentis impleri præcepit, atque has ita compactas proceribus suis, intempestiuis illis monitoribus proposuit, vt suam vtrique æstimationem facerent. Illi duabus auro inductis pretium ingens imposuerunt, vt quæ indubiè coronam & ornamenta regia continerent, ijs vero quas bitumen obduxerat pretium leue fecerunt. Quibus Rex: O boni, inquit, erratis largissimè; nec me fugiebat hanc à vobis censionem statuendam. mox arcas omnes aperiri iussit. Et en, ait, stultitiæ vestrę præsens argumentum: oculis nimium credidistis, & hinc viros his diebus

mihi

mihi obuios, ab exteriori habitu imperitissime indicastis. Sed ite iam; non sic feretis impunè tam impudentis iudicij errorem *a*.

Sapienter prorsus Rex iste. Quemadmodum enim stultus est qui empturus equum, non ipsum inspicit, sed stratum eius & frenum: sic errat qui hominem ex veste aut conditione, quæ modo vestis nobis circumdata est, æstimandum putat *b*. Hoc non Philosophia tantum arguit, sed ratio, & Senecam testem adiungo: Equum empturus, inquit, solui iubes stratum; detrahis vestimenta venalibus, ne qua vitia corporis lateant: hominem inuolutum æstimas? Mangones, quicquid est quod displiceat, aliquo lenocinio abscōdunt. Itaque ementibus ornamenta ipsa suspecta sunt: siue crus alligatum, siue brachium aspiceres, nudari iuberes & ipsum tibi corpus ostendi. Vides illum Scythię Sarmatiæue Regem, insigni capitis decorum? si vis illum æstimare, totumque scire qualis sit, fasciam solue: multum mali sub illa latet. quid de alijs loquor? si perpendere te voles sepone pecuniam, domum, dignitatem: intus te ipse considera. Nunc qualis sis, alijs credis *c*. Imo, mi Seneca vestibus & nostris & alienis credimus; & tunc demum nos, aut alios, quasi magnos suspicimus, cum laute vestitos cernimus. Absurde fallimur; & hoc est in emendis equis phaleras considerare, & balthei polimina inspicere, & ornatissimæ ceruicis diuitias contemplari *d*. Quoties sub sordido palliolo culta latet sapientia? quoties in vagina aurea, plumbeus absconditur gladius? sed progrediamur.

a *Damasc. hist. Iosf. & Barl. c.* 6.
b *Macrob. l.* 1. *Sat. c.* 11.
c *Sen. ep.* 80. *fin.*
d *Madaurens. de Deo Socr.*

CAP. IX.

Cultum corporis, Sanctissimi homines quam & oderint, & fugerint.

NAtura, omnium parens & opifex solertissima, abunde satis docuit hominem, si vnum id animal non seipsum obliuisceretur, quam non operoso sit opus velamento ad tegendum corpus. Nisi quis hanc vocare malit nouercam (quod nefas dicere) vt quæ ceteris animantibus varie tegumenta tribuerit, testas, cortices, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera: truncos etiam arboresque cortice, interdum gemino, à frigoribus & calore tutata sit; solum hominem nudum, & in nuda humo natali die ad vagitus statim & ploratum abiecerit. Atqui sapientissimè hoc egit natura, velut solerter prouidens, non diu placiturum homini quicquid demum tegminis ei assignasset. Itaque nudum statuit hominem, docuit tamen quo fine, quibus legibus vestes sibi aptaret ipse, nimirum vt eæ tegerent & velarent. aërisque iniurias defenderent. At homo legibus naturæ procul relictis, eo processit vt per furorem & insaniam, non iam vestitum qui tegat, sed qui oneret & torqueat humana corpora, inter ignotas feras, inter peregrinos vermes & maris belluas, tam stulte quam laboriosè quæ rat.

Protoplastorum hominum prima vestis, è ficu folia fuerunt, huic crudæ pelles successere. Nec multo cultius vixit Ioannes Zachariæ filius, Iordanis accola, camelorū setis amictus, scorteâ zonâ cinctus. Christo, Regi summo, Mariæ Virginis filio, vestes quidem mundæ fuerunt & honestæ, sed, vti Isidorus Pelusiota loquitur, qualibus vsi sunt Pauperes in Galilæa *a*. Si harum pretium spectassent Pilati milites, Christum ijs amictum crucifigere potuissent, tam non fuerunt pretiosæ. Sed altius hic Æternæ Prouidentiæ consilium, quæ in nostros vsque annos seruari voluit vestem illam quæ arte ineffabili contexta verius quam sarta; cuius magnum in opificio miraculum, maius in vsu, neque enim perpetuo vestitu attrita, neque minus habilis, sed ad corporis modulum augescebat: dignissima prorsus, quæ vaticinijs multo ante laudaretur, & in Caluaria rupe in sortem abiret, ne scinderetur. Sed enim, hanc in cultu sobrietatem, quam admirando spectaculo docuit Christus in cruce nudus, in præsepi linteolis obuolutus? Inuenietis, inquit Angelus, infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio *b*. Iam tum diuinus infans vel mutus concionabatur, & mortalium in vestitu vanissimas curas damnabat. sed eâ exhortationis dulcedine, vt delicatos illos iure pudeat non persuaderi.

deri. Et en suauissimus puer, nostrum nobis luxum non exprobrat, nec amarulentis verbis fastum nostrum vt intolerabilem perstringit; hoc vnum agit vt ostendat pompam nostram sibi non placere.

Quid seruuli cunctamur, hos Domini vestes minimè pretiosas, hunc Regis habitum modestissimum æmulari? Clamant in stramineis cunis viles pannuli, clamat in cruenta cruce nuda & extrema paupertas. heu nimis potenter inuitamur ad vestitum modestiorem. Sed confer mihi obsecro, Gerarde, has Christi fasciolas & inelaboratas telas cum vestium nostrarum lasciuo & subinde monstroso ambitu. Rem miram audi, & plane monstrum pretiosę elegantiæ. Fuit anno à pariente Virgine, millesimo quingentesimo decimo octauo, Princeps sacri ordinis (nomen prætereo) qui talarem tunicam habuit, suffultam pellibus, quas pellio è carduelium seu acanthidum capitelis, opere prorsus incredibili, confecit. Hem, quot centurijs, quot millibus auicularum, ad vnam hanc togam conuolandum erat? nimirum vt vnicus homo ad raram venustatem vestiretur, tot auium turmæ, suis vestibus erant spoliandæ. Adeò multum apud nos possunt Christi exempla & monita? Verissimè dixit Bernardus: In signum positi sunt panni tui, Domine IESV, sed in signum cui â multis vsque hodie contradicitur *c*. Sed nos ad lineam.

a *Isid.l.1.epist.* 74.
b *Luc.c.2.v.12.*
c *Bern.serm.in Natali Dom.*

§. I.

NOta lex Christi, quam discipulis tulerat, singuli singulas haberēt vestes, non arcas vestiarias secum traherēt, è quibus modo has, modo illas indutui sumerent. Iacobus Alphęi filius, qui ob faciem similitudinis indiscretæ, Christi frater dictus, e matris vtero sanctus sanctior dein Christi disciplina factus, nunquam balneo vsus, nec vnguento vnctus, nunquam attonsus, qui esu carnium penitus abstinuit, vinum & siceram non bibit, de quo Chrysostomus: Aiunt. inquit, genua eius obduruisse callo, tantamque in eo carnis incuriam fuisse, vt adhuc viuētis omnia fere membra morerentur, atque orationis assiduitate, iugique ad pauimentum corporis prostratione, frontem quoque eius callo similiter (*quod inauditum*) obductam, vt nihil fere à cameli genibus, si duritiem spectes, discreparet *a*: hic sanctissimus vir, non laneis vestibus, sed amiculo lineo vsus est, tam membris suis quàm membrorum tegumentis pie iratus. Petrus, ille Apostolorum princeps & Ecclesię caput, ille primus à Domino Pontifex, nihil amplius tegumenti habuisse creditur, præter tunicam & pallium, nihil aliud calceamenti, præter caligas. Illud Clementis liber, hoc Apostolorum Actus testantur. Rideant hanc tenuitatem, qui ignorant Ecclesiam ab ipso fundatam olim in paupertate gloriantem, postquam cumulari diuitijs cœperit, virtutibus decreuisse. Nemo diuitum nunc ęgrotos verbo sanat, tunc autem seminudi Pontifices etiam mortuos reuiuiscere iusserunt. Nec alios Domini discipulos delicato aut eleganti serico vestitos crediderim. Nec multum ab his diuersus Aurelius Augustinus, gemma Præsulum, qui vestitu calceatuque indiscreto vixit cum ijs, quibus sanctitate, scientia, dignitate longissimè antistabat. Si quis ei vestem excultiorem obtulisset dono acceptam vnum iubebat dari, vt pecuniam inde exactam cum alijs communicaret, quando quidem vestis ipsa communis esse non posset. itaque Clericis suis officio præstitit; habitu par fuit. Facile est ei vestium pompam spernere, qui purpuram immortalitatis ambit.

Paullus, qui primus eremum habitauit pietatis studio non laneam, non scorteam, non lineam habuit vestem, sed quam inculta solitudo suppeditare poterat, e palmæ folijs contextam, illustri exemplo humanæ luxuriæ â natura repudiatæ, quando ipsa tam modicis contenta est. Antonius abbas, qui Paulum ope leonum velut vespillonum terræ reddidit, defuncti pallium adeo in delicijs habuit, vt illud festis duntaxat diebus indueret, tam memorabili exemplo quam Hieronymi optatu clarum, qui maluisset in vilibus exuuijs Pauli quam in regum ostro conspici. Nam: si mihi Dominus, inquit, optionem daret, multo magis eligerem tunicam Pauli cum suis meritis, quam regum purpuram cum regnis suis. Porro Timotheum anachoretam non folia, sed capilli texerunt, adeoque humanam ei

ſpeciem ademerunt, vt à Paphnutio in ſolitudine repertus, immanis fera primo aſpectu, non homo ſit creditus. vox inde hominem aperuit, quem cultus efferatior inuoluit. Felix Timothee, cui ſua veſtis in capite nata eſt. Haud multum abſimilis huic Onuphrius, & ipſe eremi incola, qui conſumpta veſte, quæ illi vnica fuit, folijs ſe texit. Satis indutus eſt, qui ſic cum Chriſto nudus eſt. Animam Onuphtij ab Angelis, aſpectabili obſequio ſideribus illatam tradunt. Quis noſtrum rudiores pannos aſpernetur, cum nudi etiam ab Angelis honorentur. Hilarionem taceo, totque alios viros ſanctos, qui generoſiſſimũ, quo feruebant, ſpiritum ſacco velabant, Patientiſſimus Iobus hoc exemplo illuſtris: Saccum, inquit, conſui ſuper cutem meam *b*. Non minus aſpera fuit interior lorica illius Hebræi Regis, qui: Ego autem, inquit, cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio *c*. Quo etiam vt veſte vſus: Et poſui, ait, veſtimentum meum cilicium *d*. Sed hęc aliquanto vetuſtiora; nec recentioribus & notis deſtituimur. Franciſcus Aſſiſias rigidæ paupertatis cultor ſtudioſiſſimus, non in eremo vaſta, vt illi, ſed medio in luxu, craſſi natiuique panni tunicam nudo induxit corpori, inductam fune cõpreſſit, nudis pedibus ligneas ſubiecit ſoleas, vt quantum liceret animum à corporis contagione ſeduceret, & cœleſtibus donaret. Omitto innumeros Franciſci cum virtute æmulatores.

a *Chryſ. hom. 5. in ca. 1. Matth*

b *Iob c. 16. v. 26.*

c *Pſ. 34. v. 13.*

d *Pſal. 68. v. 12.*

§. II.

NOrbertus tam ſanctitate quàm ſubmiſſione ſingulari clarus, dictus iam Magdeburgenſis Pontifex, quia aſpernabili togula & excalceatus inceſſit, à ianitore velut mendicus repulſus eſt *a*. Clareuallenſis abbas Bernardus, tenui etiam & deſpicatiore tunica eſt vſus, ceterum minimè ſordida, cuius illud ſcitè dictum: Veſtem ſordibus obſoletam, ſocordiæ teſtem eſſe. Ad tantorum virorum tam eximiam in habitu modeſtiam, an non ruborem ducant, quibus parum eſt, ſi veſtis munda ſit, niſi ſit & nitida. Hic veniam & pacem præfari oportet, neque vero aliena vineta cędere, aut cuiquam importunius inſultare, mihi mens eſt, ſed monere ſolum, idque ſuccincta modeſtia. Scio; admoneri bonus gaudet: peſſimus quoque correptorem aſperrimè patitur *b*. Reperias forſan, Gerarde, noſtro hoc æuo viros ſacros & eccleſiaſticos, homines religioſos & Deo deuotos Antiſtites & ſacris titulis inſignes, qui magiſtri morum audire velint, qui Chriſti paupertatem & Euangelium verbis ampliſſimè doceant, ſed exemplis pœnè contrarijs confutent, quibus panniculi Chriſti & ſtramineę cunæ ſordent, qui legum ſuarum obliti, paullatim in profanos cultus degenerant, qui comam accuratius ſtruere, barbam cura & arte pectere collari leges ſuas dicere, indumentum aut colore non congruum, aut filo nimis pretioſum, aut forma parum religioſum, aut opere vltra quàm decet, ſumptuoſum geſtare ſolent, qui nitorem à templis & aris in corporis cultum, aut menſarum apparatum, aut equorum phaleras transferre religioni non habent: qui mappas à cenis ſuis repudiarent, quas dominico Corporis ſubſterni nimis modeſte ferunt, qui numos in pauperes erogandos, in pompam effundunt, variâ ſed mala liberalitate. Ego hic quidem digitum labellis impono, ſed clamat pro me Bernardus; audite ſanctiſſimi viri iuſtas querelas: Nobis autem, inquit, eſt pro victu ſatietas, nec veſtitum appetimus ſed ornatum. quæritur ad induendum, non quod vtilius, ſed quod ſubtilius inuenitur, non quod repellat frigus, ſed quod ſuperbire compellat: non denique (iuxta regulam) quod vilius comparari poteſt, ſed quod venuſtius, imò vanius oſtentari. Et paucis interiectis. Ecce enim habitus noſter (quod & dolens dico) qui humilitatis eſſe ſolebat inſigne, à monachis temporis noſtri, in ſignum geſtatur ſuperbiæ. Vix iam in noſtris prouincijs inuenimus quo veſtiri dignemur Subijcit: Vanũ cor vanitatis notam ingerit corpori, & exterior ſuperfluitas interioris vanitatis indicium eſt. *c*

Indumenta molliora & animi mollitiem indicant. d

a *Zachar. Lippeloo 6. Iunij.*

b *Senec. l. 3. de ira, c. 37.*

c *Bern. Apol. ad Guil. abb.*

d *Monoſt. Trochaic.*

§. III.

§. III.

HIc cum Bernardo non immerito quis quærat: Vbi ſenatus Principis Chriſti per vrbem Hieroſolymorum aſina vehentis? Vbi ſanctiſſimi Ioannis Baptiſtæ hirſuta tunica è camelo mutua? Vbi ſaccus Hilarionis, vbi melota Serapionis, vbi cilicium Benedicti? Laudamus veteres, & noſtris vtimur annis. Ex eiuſdem diui Bernardi epiſtola vnica, quam ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum dedit, quid vetat paucula delibare, vbi de ſacerdotum officio: Honorificabitis autem, inquit, miniſterium veſtrum, non cultu veſtium non equorum faſtu, non amplis ædificijs, ſed ornatis moribus, ſtudijs ſpiritualibus, operibus bonis *a*. Quàm multi aliter? Cernitur in nonnullis ſacerdotibus, veſtium cultus plurimus, virtutum aut nullus, aut exigüus. Vide cum vacat, Gerarde, quę ſequantur. Illis addit: Verum tu ſacerdos Dei Altiſſimi, cui ex his placere geſtis, mundo an Deo? Si mundo, cur ſacerdos? ſi Deo, cur qualis populus, talis & ſacerdos? Nam ſi placere vis Mundo, quid tibi prodeſt ſacerdotium? nec enim potes duobus dominis ſeruire, qui autem vult amicus eſſe huius mundi, inimicus Dei conſtituitur &c. Sed etſi ego ſileo, clamatur tamen in Eccleſia, non in veſte pretioſa. Nunquid etſi ego non loquor, ſua cuique non loquitur conſcientia? quid ſi alius audacior me, illud gentilitium ingerat: Dicite Pontifices, non quidem in ſancto, ſed freno quid facit aurum? quàm tolerabilius cernitur in ſancto, quàm in freno! hoc me etiam tacente etſi non curia Regum, tamen penuria pauperum clamat? Sileat licet fama, ſed non fames. clamant nudi, clamant famelici &c. noſtrum eſt quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis, noſtris neceſſitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus veſtris. Duo denique mala de vna prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando (*ignoſcamus hanc vocem Bernardo*) peritis, & nos ſpoliando perimitis. Plura addit Bernardus, & æquè ſeria. & crede mihi, non ſunt è pelui hęc tonitrua. Vera hæc eſſe, ſatis loquuntur oculi; improbanda eſſe, abunde teſtantur ſacri codices? Hi tantum? etiam monita priſcorum. Carolus IV. Imperator, cum Moguntiæ ageret, *b* forte in colloquium venit cum Archiepiſcopo Gerlaco *c*. Vnà tum aderant, honoris cauſſa, aliquot e Canonicorum numero. Hic Imperator paullo attentius circumſpiciens, obſeruauit vnum aliquem profanæ elegantiæ hominem, cuius pileus maxime, auro & gemmis nitebat. Dicebatur is Cunoab (ſed familiæ, quia notæ, parco) hunc Imperator humaniter accedens pileum ei, velut per facetias blanda manu detraxit è capite, & ſuo impoſuit. & quæ comitas eius erat: mi domine, inquit, dic obſecro, quis tibi nunc videor, ſacerdoti an militi ſimilior? Et ad Moguntinum Pontificem conuerſus: Domine Archiepiſcope, inquit, tempus & neceſſitas flagitat, vt diſciplina Cleri corrigatur, & hi veſtium abuſus tollantur. Parere nolunt? nec ſacerdotijs fruantur: O Carole, Imperator Magne, ô veniant dies qui corrigant mores, qui tollant veſtium abuſiones, qui faciem meliorem reſtituant orbi!

a *Bern. epiſt.* 42.

b *Anno* 1359. *Naucler. volum.* 3. *generat.* 46. *Serrarius hiſt. Mogunt l.* 5.

c *Qui Elector.* 26. *Archiepiſcopus* 42. *Epiſcopus* 82.

§. IV.

GER. Liceat hic paucula. Ergo nitelam omnẽ à veſte proſcribis, ergo nefas ornari? Et an non veſtium mundities curanda? POL. Non ego ornatum omnem accuſo, laſciuiam occuſo. Eo iam ventum, vt munditiem ſola pompa æſtimemus, & veſtis non veſtis ſit, niſi pretioſa. In corporis cultu plerumque non ſordes fugimus ſed aularum delicias adumbramus, nec tam veſtiri volumus quàm ornari; non calorem in habitu, ſed colorem quęrimus. Diui Hieronymi monitum eſt: Elegantias & ſordes pari modo fugiendas, quia alterum delitias, alterum gloriam redolet *a*. Neſcis illud Auguſtini? Etiã in ipſis ſordibus luctuoſis poſſe eſſe iactantiam, & eo periculoſiorem, quo ſub nomine ſeruitutis Dei decipit *b*. Hoc nomine non immerito reprehenſus Antiſthenes, qui cum depexum & pertuſum palliolum ſpectatoribus vanius iactaſſet: aſpicio, aiebat, Sacrates, per pallij ſciſſuram animi tui vanitatem. quin definis te-

ipſum oſtentare *c*? Idem Diogeni fuit animus, hic cum Olympiam veniſſet, adoleſcentes quoſdam. Rhodios illic conſpicatus, cum riſu: hoc nihil eſt, inquit, niſi faſtus. Rurſus cum in Lacedæmonios incidiſſet, vilibus tuniculis ac ſordidis opertos: En, inquit, alius faſtus. tam enim Spartani ſqualore, quam Rhodij ornatu ſeſe iactabant: illi, ſe iuſto plus colebant, iſti ſe iuſto plus negligebant. Nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ deliciæ laudem pariunt. pulcherrimum eſt, nec turpia velle, nec nimia. Itaque non culpauerim quod pulchrum, aut decenter ornatum, ſed quod inane, quod redundans, quod faſtum, mollitiẽ, delicias, luxum, laſciuiam, pompam præ ſe fert, hoc vitupero, & mecum ſentit Bilbilicus vates:

Pectere te nolim, ſed nec turbare capillos:
Splendida ſit nolo, ſordida nolo cutis. d

An neſcitur medium à beatis teneri, virtutem in medio, & modum in rebus eſſe? Sed & hoc addo: Meminiſſe me apud Hieronymum legere: Sordes veſtium candidæ mentis indicia eſſe *e*. & beatus Hilarion ſaccum quo ſemel amictus fuit, nec lauit vnquam, nec mutauit, ſuperuacaneum aſſerens, munditias in cilicio quærere: Plures omnino inuenias, in ſacris paginis, & ſapientum libris, ab illo munditiei & lotionum contemptu laudari, quam ab earundem ſtudio. Et pars quædam pœnitẽtiæ eſt, neglectus politurae, omniumque harum concinnitatum & elegantiarum. Iſaias olim proclamat: Deſcende, ſede in puluere virgo filia Babylon, ſede in terra *f*. Lauat ſe Dauid, ſed poſt fletum. Lauat faciem Ioſeph, ſed poſt lacrimas, quas viſo Beniamino fuderat. Lauat ſe Iudith & ornat, ſed Aſſyrium ducem Holofernem hoc laqueo deceptura. Sanè veſtitus mollis & pumicata illa ac polita mundities, libidinum fomes, oculorum rete, animorum ſuauis eſt pernicies. Hinc Ambroſius, ſerius hac in re cenſor auſus dicere, mulierem comptam, domum eſſe omnium infernalium dæmonum *g*. Hinc & Siracides clamat: Auerte faciem tuam à muliere compta, & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit *h* Hinc regina Eſther has tales elegantias ſignum ſuperbiæ nominat *i*. Hinc & Hieronymus: Ingrediuntur, inquit; expolitæ libidinum victimæ. *k* Hinc omnes Sancti, & quibuſcunque cordi fuit pœnitentia, hunc corporis cultum velut libidinis incitamentum, adeo & oderunt & fugerunt, vt inter prima ſemper pœnitentiæ ſpecimina fuerit, ſuas corpori plumas & ornatum detrahere, veſtem mutare, ſacco ſe operire.

a *Hier. epiſt. ad Nepo.*
b *Aug. t. 4 l. 1. de ſer. Dom. c. 12.*
c *Ælian. l 9. var. hiſt. c. 35.*
d *Mart. l. 2. epigr. in Pannicum ep. 29.*
e *Epiſt. ad Ruſt. Mon. quæ incipit: Nihil Chriſtiano felicius.*
f *Iſa. c. 47. v. 1.*
g *Ambr. l. de virgin.*
h *Eccli. c. 9. v. 8. & 9.*
i *Eſth. ca* 14. *v. 16.*
k *Hier. l. aduerſ. Heluid.*

§. V.

SApiens illa mulier, & regum progenies Eliſabetha, plerunque trita & pãniculis ſarta veſte amiciebatur, geſtiebat magis mendici cẽtonibus, quam regum oſtro ſpectari. Fuit vt hæc ſollenniori die, publico ſe commiſſura, exquiſite in reginam ornaretur, & auro gẽmis inſuper regia corona irradians ad tẽplum, rem diuinam auditura deduceretur à frequenti familia Primo fere ingreſſu templi, crux Dominica, & ex ea pendentis Chriſti cruenta imago incurrit oculo. Hoc illa aſpectu feriri grauiter, & animo ſauciari, hic altum ingemiſcere & velut pudefacta erubeſcere, lacrimas demum vi prorumpentes non continere. Mox varij cogitationum æſtus in animo ſe prodere: En creator, dicebat illa ſecum, en ſeruator meus IESVS, nudo corpore, flagris laceratus; ſpinis redimitus, ſanguine perfuſus, in alta trabe mortem pro me obijt ignominioſiſſimam: At ego miſera tot vitijs immunda, tot delictorum rea, byſſo tamen auroque, purpura gemmiſque culta niteo. heu vitam diuinis beneficijs indignam perdo magis, quam ago. Ah, diuinum illum verticem in Pilati domo ſertum ſpineum perforauit: ah, Domini mei aures opprobria innumeta ſaturarunt. At vero caput meum corona cingit aurea, me numeroſum circumdat famulitium, cuncti venerantur, ſuſpiciunt, pœnè adorant. Me mulierem infelicem! ſiccine præceptis Domini obtempero? itane Dei beneficia recogito? iſtane

ſtane via Chriſti veſtigia ſequor? ô membrum ſub ſpinoſo capite nimis delicatum! ô me nimis diſſimilem meo Domino! Adeo mentem intimam cogitationes hæ penetrarunt, vt Eliſabetha iam ægrius reſpirare, pallorem in ore trahere, animo linqui, humi demum defectis viribus collabi. Nec prius ad ſe rediјt, quam gelidę aſperſione fuiſſet recreata. *a*

Vna hæc regia mulier altius alijs videtur cepiſſe, quis cultus corporis eos deceat, qui Chriſti diſciplinam profitētur, regi Crucifixo auctorati. Eliſabetham reginam ſibimet iraſcentem intuemini vos expoliti pauones, cultiſſimæ imagines, vos pompæ fercula, quibus nil magis curæ eſt quam ſpeculorum, anulorum, inaurium, ſtrophiorum, cycladum & huiuſmodi nugarum vaniſſima ſuppellex. Vobis, ô munduli, pectunt, vobis nent, vobis texunt, Belgæ, vobis Perſę: vobis Seres, vobis Indi, vobis Tyrius murex natat, vobis fragrans bacca hiſpidis pendet arbuſculis, vobis oues Britannicæ albicant, vobis Indica ſandix rubet, vterque vobis ſudat Oceanus: Eò vſque decreuit apud vos virtus, creuitque ſuperbia, vt iam pudor ſit imitari ſanctiſſimos viros feminaſque Norbertos aut Eliſabethas; iam optimis contemptis abire placet poſt peſſimos: ſed nec Auguſtum Imperatorem in veſtitu frugalem prorſus & ſobrium ſequi lubet, ſed Caium & reliquos quorum nec ciuilis vnquam, nec virilis, nec Romanus certe, nec humanus, ſed inſanus, & nunc femineus, nunc diuinus, ab omni autem parte profuſus atque monſtrificus cultus fuit. *b* Hæc ſocietas eſt vitiorum, & nouæ cupiditati inhærentium oculorum, perque varios illecebrarum motus volitantis animi: ſic virtus atteritur, ſic animi corporiſque vires expugnantur. Qui exemplis vult viuere, ne periculoſa ſit imitatio, honeſtiſſima ſectetur.

a *Sur. tom. 7 Nouemb. 19. c. 7. p. 417.*
b *Fran. Petr. l. 1. de vtraque fort. dial. 20.*

CAPVT X.

Cultus corporis quantorum malorum cauſſa ſit.

CVltus corporis nimius, non ſolum peccatum eſt, ſed multorum malorum vel cauſſa, vel effectus, & argumentum eſt. Peccatum eſſe arbitratus Gregorius: Nemo, inquit, exiſtimet in luxu & ſtudio pretioſarum veſtium peccatum deeſſe: quia ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo Dominus Ioannem de veſtimenti ipſius aſperitate laudaſſet: ſi hoc culpa non eſſet: nequaquam Apoſtolus feminas à pretioſarū veſtium appetitū compeſceret, dicens: Non in veſte pretioſâ *a*. Iſaias ſane Hieroſolymorum vrbi inter grauiores culpas, & hoc opprobrans: Et ornaſti, inquit, te regio vnguento, & multiplicaſti pigmenta tua *b*. Chriſtus ipſe hanc circa cultum corporis, ſolicitudinem & curam manifeſte damnans: Nolite, inquit, ſoliciti eſſe, dicentes; quid manducabimus, aut quid bibemus, aut *quo operiemur*? Et: *de veſtimento quid ſoliciti eſtis?* *c* Idololatrarum hoc eſt non Chriſtianorum, diffidētiæ hoc argumentum eſt non fiduciæ. *hæc enim omnia gentes inquirunt.* Quod quid aliud eſt quam ordinem rerum turbare, & rei vaniſſimę curā diuino cultui anteponere: *Primum quærite regnum Dei.* quod ſi Deo diſplicet ſolicitudo circa neceſſaria, quanto magis curioſitas circa ſuperflua? Atque, ſi quidē theologos audiamus, peccatum etiam letale eſt, ſi quis corpus eo animo colat, vt ad libidinem ſpectatores pertrahat: aut ſi propter cultū hūc ita ſemet extollat, vt alios deſpiciat, ſalutem aliorum nihili pendat, nec curet pernicioſum exemplum prodere: aut ſi quis alios ideo ſuppilare, debita non ſoluere, eleemoſynam non erogare, aut alia demū ratione ob corporis ornatū grauius delinquere non detrectet *d*. Neque Deus in his puniendis tardus vindex. Prętextatæ matronæ nobiliſſimæ, cum Euſtochium virginem, coniuge Hymetio etiam iubente, ad ſui ſęculi laſciuam venuſtatem componeret, manus arefactæ ſunt, euidenti vindicta Numinis. & vbi per quietem monita, necdū ornatrices manus à virgine abſtineret, vincere cupiens & virginis propoſitum, & matris deſiderium: en tibi, quinto poſt menſe, miſerabili & præmaturo interitu ſublata eſt. Huius rei narrationem Hieronymus in hæc verba concludit: Sic gemmas & pretioſa ornamenta Chriſtus defendit *e*. Veriſſimum in hac cauſſa, quod de alia quapiam Cyprianus affirmat: Tormenta paucorum exempla ſunt omnium.

a *Greg. hom. 6. in Euang' & hom. vlt. in ead.*
b *Isa. c. 57. v. 9.*
c *Matth. c. 6. v. 31.*
d *Less. de Iure & Iust. l. 4. c. 4. dub. 14.*
e *Hier. ep. ad Latam de instit. filia.*

§. I.

GER. Quid caussæ est, hæc minuta sic puniri à Deo? POL. Caussam rogas, & minuta vocas? Expectalis, & grandia dices, & caussarum satis. has ad digitos numeremus.

Prima: Exterior hic cultus corporis, animi neglecti pœnè certum est indicium. Vti auis è pennis noscitur, sic homo è veste. Dilucidè Bernardus: Quanto amplius, inquit, corpus foris propter vanam gloriam componitur atque ornatur, tanto interius anima fœdatur & sordidatur. Non ita curaretur corporis cultus, nisi prius neglecta fuisset mens inculta virtutibus. *a* Chrysostomus: Difficile est, inquit, difficile, ô dilecti, fortasse autem etiam fieri non potest, vt sic ornato corpore, simul quoque ornetur anima. sed necesse est, vt si alterutrũ curetur, alterum negligatur. non est enim eiusmodi eorum natura, vt simul fiant *b*. De Paula non minus sancta quàm nobili matrona Hieronymus: Si vidisset, inquit, comptiorem aliquam, contractione frontis & vultus tristitia arguebat errantem, dicens: Munditiam corporis atque vestitus, animæ esse immunditiam. Venuste & grauiter, vt solet, Ambrosius? Neglecta, inquit, decoris cura plus placet, & hoc ipsum quod nos non ornamus, ornatus est. His subscribens Cyprianus: Sericum, inquit, & purpuram indutæ, Christum induere non possunt: auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamenta cordis ac pectoris perdiderunt Quis non id execretur & fugiat, quod alij fuerit exitio? quis id appetat & assumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? &: Nullarum fere pretiosior cultus est, quam quarum pudor vilis est. *c*.

Ita corporis cultus, animi parum culti signum est. Nec id veteres nescierunt. Philippus rex Macedo quendam ex Antipatri familiaribus in iudicum subsellia extulit: verum vbi eum nescio quo fuco barbam & capillos tingere resciuit, officio mouit, & caussam hanc dedit, cum in rebus gerendis non videri dignum cui fidatur, qui in capillis fidus non esset. Augusto Imperatori, conuiuiorum & vestium luxus. ægrotantis Reipublicæ signum fuit. Hic idem Imperator licentiore vestitu filię grauiter offensus, cum illam postero die, veste mutata vidisset: quanto, inquit, probabilior est hic cultus tam honestus in filia Augusti *d*! Hanc ob caussam Augustinus: Verus, inquit, ornatus Christianorum, non tantum nullus fucus mendax est, verum nec auri quidem vestisque pompa, sed mores boni. Ergo, plerumque vbi corpus sic nitet, squallet animus. Omnis gloria eius, filiæ regis ab intus. *e*

GER. Ne tamen, Polychroni, tot honestissimas feminas in turbam earum conijciamus, quas parum laudauimus, feminæ factum audi prorsus illustre, nec ab antiquo sæculo petitum. Hoc ipso anno *f* nobilissima matrona, non sanguine tantum & opibus, sed & ingenio florens, nouum vestimenti genus inuenit tantę concinnitatis & elegantiæ, vt omnium oculos in sui spectaculum raperet. mirabantur aliæ feminæ, non solum vestis pretium & artificium, sed tantum ingenij felicitatem quæ hoc artificij reperisset. Palla erat perquam spatiosa e purpura serica; hanc acu pinxerunt ex auro tres Phrygiones, qui annum & amplius huic vesti assiduam operam impenderunt. Ad cycladem hanc seu pallam, quam dixi, additus est thorax feminæ habilis, ex eodem purpureo serico, aureis filis pariter pictus. Primo autem die quo hanc vestem matrona illa indutui gerebat, obseruauit nimiumin se oculos conuolare. timuitque, ne aliæ atque aliæ noui artificij curiositate ductę, imitari vellent quod vidissent, peterentque eius conficiendæ modum sibi dictari. Itaque ne facere rogaretur quod recusare vix posset, hortante vehementer conscientia, omnem hanc imitationem mature præcauit. Ergo vestem illam, vnico die spectatam & semel exutam, nunquam induit amplius, sed pio consilio, quod superbiæ fuerat instrumentum, religiosæ liberalitatis & eleemosynæ ornamentum esse voluit, & illum omnem mundum Mariæ Magdalenæ in templo quodam obtulit sacrauitque. Porro ex hac vna tam pretiosa veste, altari sacrum frontale seu pallium, sacerdoti sacrificantis indumentum, calici velum, libro missali tegumentum, sanctis-

simæ

ſimæ Euchariſtiæ amiculum confectum eſt. En, Polychroni, etiam fœminæ in triumphum ducunt ſuperbiam. POL. Vtinam, quibus luxum illum ſectari placet, norint & hanc frugalitatem ſuique victoriam imitari. Sed cauſſam alteram addo.

a *Bern.in Apol. ad Guil. abb. & ſuper Miſſus. &c.* b *Chryſ. hom.18.in ep.1.ad Cor.*
c *Cypr lib.de diſcipl. & hab. virg. med.*
d *Macrob.l.2.Saturn.c.5.*
e *Pſ.44.v.14.*
f *Anno 1624.*

§. II.

ALtera cauſſa: Veſtimentorum luxus, non tantum animi corrupti eſt index, ſed & corruptor, fons, origo malorum multorum. Apertè Chryſoſtomus: Nunc autem, inquit, multa etiam alia mala naſcuntur ex nimia ornādi ſui cura, manifeſtæ ſuſpiciones, ſumptus intempeſtiui, blaſphemiæ, auaritiæ, & plura habendi cupiditatis occaſiones *a*. Teſtem locupletem addo Tertullianum: Quid alteri periculo ſumus, inquit; quid alteri concupiſcentiam importamus: neſcio an impunè abeat, qui alicui fuerit cauſſa perditionis. Perit enim ille ſimul in tua forma, ſi concupierit, & admiſit iam in animo quod concupiuit, & facta es tu gladius illi *b*. Ea cauſſa D. Antoninus Florentinus Archiepiſcopus, feminas petulantiore habitu, velut illicium diaboli, in templis non ferebat. *c*. Appoſitè quærit Chryſoſtomus: Quid enim ornaris, dic quæſo: vt viro placeas? Igitur domi hoc facias. At verò contrarium fit, incultior domi, foras prodis cultiſſima. Vtinam hic tam modeſte peccaremus, vt culpa ſe domi contineret, Sed malum hoc publicari vult, vt pluribus noceat, quo plurium oculis hanc vanitatem ingerit. Quis eam quam nulli oſtenderet, induit purpuram? nemo oculis ſuis lautus eſt, ſed alienis. His implendis, aut ſaltem in admirationem rapiendis, tot hominum omnes pænè cogitationes laborant. Hoc mihi nemo perſuaſerit apud hos comptulos multum profundæ, aut piæ cogitationis reperiri; prima virtus, quæ apud hos exulat, notitia ſui eſt. Et ſicut ligno putrido innati vermes, lignum magis corrodunt: ſic è ſuperbia, vanitate animi, cupiditate oculorum, ſuperfluus cultus, & veſtium luxus naſcitur, idemque poſt luxus ſuperbiam auget, erigit, conſummat. Ab artifice diabolo ſunt hæc irritamenta, quæ de proximo curant laſciuiæ mercimonia, & obſtrepunt pudicitię diſciplinis. Hinc illa Laconum ſeuera lex, cuius ſeruandæ curam gerebant Ephori (ſupremus magiſtratus) vt quotidie obirent inſpectiones veſtimentorum; ſi quid in illis forte à decenti iuſtoque ornatu alienum inueniretur. Eandem ob cauſſam apud Syracuſanos lege cautum erat, ne mulieres auro, veſte florida, contextu purpureo vterentur, niſi quę pudicitiam vulgaſſent. ne quis etiam vir ſuperuacna veſte modum excederet, Factum bonum: nam ſi Tertulliano credimus, pudicitia nō tatum in carnis integritate, ſed & cultu ſimplici munditie conſiſtit. Non minus præclara lex illa veterum Francorum, quam totidem verbis exſcribere non piguit. Hæc eſt:

Nemo pluris vendito aut emito, quam ſagum optimum & duplum XX. ſolidis: ſimplex X. Vilnos autem minoris: Roccum Maritimum ſeu Lutrinum optimum XXX. ſolidis. Siſmuſimum optimū X. ſolidis Qui ſecus faxit XL. ſolidis multator, & delatori XX. ſolidos exſoluito.

GER. Priſca hęc ſunt, & ad Euandri matrem pertinent. POL. Ergo etiam noſtri ſæculi vis ſpecimen? Antuerpia Europæ oculus, inter plurimos laudum titulos, hunc quoque tulit à ſuo encomiaſta, qui de nobiliſſima hac vrbe: Magna, inquit, vbique maieſtas oculorum, inceſſus, oris, veſtium: in quibus nihil quod libidinis negotium curet. nulla hic purpura multo ſaturata conchylio, intexta auro, coloribus diſtincta; aut ſane non niſi per quam rara. Plurimum pulla veſte gaudent: & reſpondet innatæ morum grauitati & modeſtiæ. veſtitus enim pudoris prænuntius eſt. nam mores fere habitus prænunciat. grauitatem ergo hic & quamdam maturitatem ſapit. nihil leue, nihil quod matronalem, nihil quod virginalem pudicitiam dedeceat. *d* Itaque honeſtatis exempla non deſunt, ſed imitatores.

a *Chryſ.hom.in epiſt. ad Coloſſ.*
b *Tert.lib. de cult. fem.*
c *Sur.tom.3. in vita illius.*
d *Carolus Scribanius in Antuerp.tit. 5.*

§. III.

§. III.

Tertia caussa, dispendium temporis, quod corporis cultum sequitur. Notum illud Comici? Dum moliuntur, dum comuntur annus est. Sanctus Nonnus Heliopolitanus Pręsul, cum videret Pelagiam, mulierem vulgarem ad vnguem vndequaque gemmis & auro cultissimam, forte tum transeuntem; in eius contemplatione aliquantulum oculis defixus, dein ad circumstantes versus: Et quot, inquit, horas putatis hęc mulier expendit, dum se in cubiculo comit, lauat, vngit, componit, ornat, dum se omnium oculis quam exactissimè polit? & nos quantillum temporis, neque id sine nausea, insumimus, vt Deo placeamus? Cum dicto in lacrimas & preces solutus est. Et certè à Deo hoc impetrauit, vt Pelagia ex impura, in castam & pudicam mutata, longe aliter finierit quam cœperit, vitæque pessimæ clausulam optimam apposuerit. *a*.

O temporis iacturam irreuocabilem! quanti horulam emerent vel vnicam ad inferos deiecti? & nos tot horas optimas prodigentia pessima perdimus magis quàm viuimus. Bernardi querela est ęquissima: Tempore nihil esse pretiosius, sed eo nihil aut vilius haberi, aut peius expendi. Transeunt, inquit, dies salutis, & nemo recogitat: nemo sibi non reditura momēta perisse caussatur. *b* Cum re vera tamen dispendium temporis vel modicum, dānum sit grauissimum, damnum sit irreparabile, nec vllo auro reconcinnandum. Crede mihi; Gerarde, si cultus corporis aliud malum non inureret, nisi hanc temporis amissionem, nullo cēsu sat æstimandam, dignus esset vtique quem modis omnibus detestaremur. Thomas Morus, ille martyrum æmulus & Anglię gemma, litteris & pietate clarissimus vir dicere solebat: *Quā plurimos in hac vita eo labore infernum mercari, cuius vel dimidio cælum lucrati fuissent c.* Cumque hic ipse vir sanctus interueniret virgini ad speculum stanti, quæ multo cum labore, nec sine dolore comas nodo cogebat, & tunicam, quo gracilior videretur, arctissimè stringebat, tam festiuè quā sapienter interpellās: *Nisi Deus* inquit, *tibi pro hoc tuo tāto labore infernū reddat magnam tibi profectò iniuriam faciet*. Ita est; hi tales labores malo otio peiores sunt, nam & temporis pretium auferunt, & pestem afferunt non vnius vitij.

Alexandriam contenderat Pambus *d* eremita, ab Athanasio episcopo accitus: occurrit in via mulier sumptuosius ac delicatius ornata, quæ omnium oculos in sui spectaculum flexerat. Hanc vt Pambus tacito stupore conspexit, attonito similis hæsit, vti Nonnus, & protinus in lacrimas ijt. Rogātibus socijs, quid hę lacrimæ sibi velint; duplex mihi caussa flendi, respondit: vna, quod videam hanc mulierem sibi alijsque exitio esse: altera, quod ego ah neutiquam tantum studij ac curæ adhibeam, vt mihi prosim & Deo placeam, quantum femina illa, vt sibi obsit & Deo displiceat *e*. Certè hoc paullo aliquid supra dementiæ malum est, fatigari in suam perniciē. Apage sis hunc impium laborem; si non possim corpus colere, nisi velim tempus perdere.

a *Sur. in vit. S. Pelag. Herib. Rosvveid. in vitis Patrum. lib. 1. pag. 377.*
b *Bern. in Euang. Ecce nos reliquimus omnia &c. multum ante finem.*
c *Stapleton. in vita Mori c. 12.*
d *Alij, Pammon.*
e *Rufin. Aquil. apud Rosvveid. num. 164.*

§. IV.

Qvarta caussa: Cultus corporis non alium vllum aut fructum quærit aut finem respicit, quam *vanam gloriam*. Sæpe plus expēdimus vt oculos pascamus quàm vt ventrem. Verissimè Seneca: Non sunt, inquit, homines ad popinam dentibus, & ventre, & ore contenti, oculis quoque gulosi sunt *a*. Nec ille inscitè dixit: Mundum esse animal mirabile, quod maiores habeat oculos quàm ventrem. Ergo, vt os hominum mereamur, oculis placere cupimus, & vt laudatores habeamus, spectatores ambimus, & tum demum operæ pretium fecisse credimus, cum voces illas audimus: En, quàm scitè, quàm eleganter, quam venustè vestitus! en hominem ad omnem gratiam excultum! Nimirum tanti est Deum lædere, vt ab homine lauderis. quâ vnâ re vti nihil in se vanius, ita diuinę legi, & Christianæ disciplinæ nil repugnantius. Meo iudicio liberalissimè desipit, qui ob cultiores vestes vult aut ditior, aut doctior, aut ceteris dignior videri, quasi vero equum phaleræ faciant

ciant generoſum? aut quaſi vero interior domus ideo ſpecioſa ſit, quod foris magnifica ſe ſpecie oſtentet? Helenam olim pingebat vnus aliquis è tironibus Apellis, eamque pictu-ram auro liberalius quam artis erat obduxerat: vidit hoc magiſter, & iſtud pingendi compendium minime probans: O adoleſcens, inquit, cum non poſſes pingere pulchram, pinxiſti diuitem. Tales ſunt qui ab exteriore corporis cultu formam ſibi quærunt, & neſcio quod nomen vel auctoritatis ſplendorem venantur, ſimillimi templis Ægyptijs de quibus erudite Clemens Alexandrinus: Apud Ægyptios, inquit, templa, porticus, veſtibula ac luci magnifice inſtructi, & atria multis columnis cincta ſunt. Parietes autem lapidibus externis & artificioſe depictis reſplendent. ita vt nihil deſit. Ædes enim auro, argento & electro collucent, & ex India ac Æthiopia varijs fulgentibus lapillis: adyta vero intextis auro adumbrantur peplis. Sed ſi penetralia templi ambitus ſubieris, & ad eius quod præſtantius eſt ſpectaculum properans, imaginem quæ templum habitat, quæſieris, non inuenietur Deus qui quærebatur & expectabatur ſub tanto apparatu, ſed felis, vel crocodilus, vel ſerpens indigena, vel aliqua eiuſmodi bellua, quæ templo quidem eſt indigna, ſed antro ſpeluncæ, ac cæno magis congruit *a*. Ita corpus noſtrum, velut templum, variam ſibi venuſtatem adſciſcit à crine, à pigmentis, à veſte; filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ vt ſimilitudo templi *b*. En templum, ſed Deum intus quære huius ędis incolam, & reperies animum ignorantem, indoctum, rudem, puſillum, abiectum, ſordidum, impurum: en crocodilum, en felem, en colubrum in cultiſſima domo habitantem. Vir magnus & eruditus (nuperrimè mihi narratum) iuuenem cetera cultiſſimum, ſed indoctum & Romani ſermonis penitus ignarum, Latine inſtituit examinare. hic miſero nec vox erat nec ſenſus. Cum canthato & poculis loqui didicerat bonus iuuenis, non cum viris doctis: Bacchum nouerat & Cupidinem, non Muſas, ita vel piſce magis mutus ſtabat, & ne omnino feriaretur, terram pede terebat. Vbi hominem vir ille doctus tam amuſum vidit: Pulchra eſt, inquit, beſtia; ſed dolendum, eam nil didiciſſe quam ſuperbire. De hoc tali homine veriſſimè dixeris: ô pulchram ſtatuam modo ei cerebrum non deeſſet! ô plumbeum gladium in aurea vagina! ô elegans templum, ſed in quo Ignorantia pro Dea colitur.

Innocentius Pontifex hoc ipſum ſapienter adſtruens: Quid, inquit, aliud eſt pretioſior ornatus, quam ſepulchrum foris dealbatum, intus ſpurcitia *c*. Cræſus rex Lydiæ ornatus, ſublimi ſolio reſidens, Solonem interrogauit, an pulchrius vnquam ſpectaculum vidiſſet? Vidi, reſpondit, in gallis gallinaceis phaſianis, atque pauonibus *d*. Certè pauones ſumus; ſpectari volumus, & ab hoc ſpectaculo quod alijs præbemus, laudari. Xantippe olim Socratis vxor, lautius ſe veſtierat, à marito cauſſam eius rei interrogata, reſpondit ſe ſpectatum prodituram. ô mea coniux, inquit ille, non vt ſpectes, ſed vt ſpecteris, ſic veſtiris. Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes (oſtenduntur enim iſtæ res, non poſſidentur, & dum placent, tranſeunt) vanitas vanitatum, & omnia vanitas *e*. Et quid vanius ijs hominibus, qui quo meliorem habent togam; eo ſibi meliores & ipſi videntur: qua vna in re bis errant. neque enim minus falluntur quod meliorem putent togam ſuam quam quod ſe. Cur enim ſi veſtis vſum ſpectes, tenuioris fili lana præſtat craſſiori? At illi tamen tanquam natura non honore præcellant, attollunt criſtas, & ſibi plus pretij credunt accedere ab ornatu, honoremque quem vilius veſtiti ſperare non eſſent auſi, elegentiori togæ velut iure ſuo exigunt, & prætermiſſi negligentius, indignantur *f*. Vanitas vanitatum! Et hanc Anglus quiſpiam non è plebe, tam feſtinè quam opportunè oculis ſubiecit. Londini in Angliæ metropoli moris eſt, vt ciues primarij, præſertim exdecuriones, ſtatis diebus apud Prætorem vrbis prandeant, etiam inuocati. Ad has ergo Prætoris ædes, ciuis honeſte quidem, ſed non delicate veſtitus venit, cum ceteris pranſurus. Verum à ianitore, velut eo cætu indignus, repulſam tulit. Ille cauſſam erroris facilè addiuinans, domum redijt, veſtem mutauit, ſtructius proceſſit & priorem aditum denuo tentauit. Iam notus, iam gratus hoſpes admittitur, accumbit, prandet. Prandio iam expirante, & ceteris gratiarum actionem parantibus ille togam ſibi detractam imponit menſæ, & obſeruantia ſingula-

gulari venerabundus, suæ vesti ob prandium illud gratias agit amplissimas. Alijs insolentiam facti mirantibus, sui consilij rationem memorauit cum risu & applausu omnium. Vanitas vanitatum! quæ nos gloriæ sed vanæ, sed stultę facit mancipia. Pulchre Chrysostomus: Gloriantur, inquit, in re quam vermes & gignunt, & perdunt *h*. Nosti, Gerarde, aues in nuptijs Aquilę indignissime tulisse, vpupam auem pastu alias obscœnam, tamen ob versicolores pennas & plicatilem cristam ceteris præferri. Non minus stultum est laudare vel honorare quempiam, ob vestem potius aut formam, quam virtutem. Hinc ille *i*, non immerito in suas ipse vestes sæuijt, quamuis ridicula crudelitate. Expertus is fuerat sibi in obsoletiore toga ad forum descendenti, honorem illum minimè deferri, qui tamen in nitida veste prodeunti, magno cerémoniarum apparatu deferebatur ab omnibus. Idcirco cum è publico domum redijt, vestem humi abiectam pedibus calcans: Esne tu honoratus ille vir, inquit, an ego? tibine honor iste tribuitur, an mihi? Vanitas, vanitatum, & omnia vanitas.

a *Sen. Nat qq. l. 3. c. 18.*
b *Clem. l. 3 pædag. c. 2.*
c *Ps. 143. v. 12.*
d *Lib. de vilit. condit. hum.*
f *Laert. l. de vit. Phil. c. 2.*
g *Eccles. c. 1. v. 2.*
h *Th. Morus. Vtop. lib. 2.*
i *Chrys. hom. 1 in ep. 1. ad Tim.*
k *Hermannus Buschius.*

§. V.

CAussa quinta: Vestium luxus & numos dissipat, & rem domesticam frangit. Pecuniæ comparcere difficile est, vbi tam multiplex imperium iubet effundere. Crumena sępius hiet necesse est, vbi corpus studiosius ornari cœptum est. Iam hoc iam illud deest, aut certe deesse fingitur, modo istud, modo aliud argento pensandum. Res tam nota quam mira est neminem egenum esse, cum superbiæ negotium agitur. Petunt pauperes? non suppetunt numi. Corpus ornari postulat? iam abundamus. Opem pecuniariam rogant amici? iam pridem ipsi egemus. Noua vestis commetienda est? iam turget marsupium. Opificibus merces soluenda est? differri hoc potest in aliud tempus. Nouum collarium genus repertum? simile quam primum conficiatur. Necessarium quid domesticis emendum? expectent; pecunia deficit. Nuperus & nouitius corpori cultus parandus? paretur; superest loculis quod dent. Ita paupertatem nunquam peius odimus, quam cum vestium nitori aduersum it. Tunc opulenti sumus, cum sumptus faciendi in corporis lenocinium. Iure Bernardus queritur: Inueniunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur. cum periculo animæ acquirunt, vnde oculos hominum delectent. Neque hic formidamus nomina facere, & æs alienum cogere, modo vestis splendeat, quisquis nomina expungat, aut ære alieno nos leuet. Fit quandoque vt quis in veste se iactet quam adhuc sartori & mercatori debet. neque iniuriarum agi posset qui accederet & moneret: heus tu, hæc vestis nondum est tua, quid te in aliena vendis? tuus creditor suam appellat. Et quam turpe est corniculæ plumis non suis superbire? Sed ea est libido quorumdam sumptuosè se vestiendi, vt nullas expensas seu suas, seu alienas vereantur. Hinc monstra illa & prodigia: Nero nullam vestem bis induit: Heliogabalus gemmas ab optimis artificibus sculptas in calceamentis ferebat, quę nunquam iterabat; sed nec linteamen lotum vnquam attigit mendicos dicens qui lotis vterentur. Nec nostro ęuo talium mōstrorum inopia est. Gualterus Raiolæus ille apud Anglicanam Cleopatram nimis gratiosus homo, visus est in aula crepidas gestare ita gemmis distinctas, vt 6600. *hoc est*, sex millium sexcentorum aureorum & amplius æstimarentur. Ante annos non adeo multos, cum feminarum syrmata etiamnum in vsu essent, sed minimè laudabili, Comitissa quædam in materiam vbius huiusce syrmatis, florenorum duo millia & quingentos, opifici vero in manupretium & pro opere faciendo centum quinquaginta florenos numerauit liberali manu. Sunt, quibus fortunas omnes veste baiulare ac deterere pulchrum est, tanta stultitia contemnere audent opes, qui iactant; qui gerere malunt quam possidere. Si aliquibus omne in ornatu patrimonium est. Et eo iam luxus vestiumque pretia excreuerunt,

runt, vt quo vestitu olim Comites, Marchiones, Duces vsi fuerunt, illo nunc noui homines & infimæ nobilitatis viri feminæque vtantur, & qui anteà nobilium erat habitus, is iam plebeculæ & mechanicis vix approbetur. Hinc pretia rebus sic inflammantur, vt iam inter maximos sumptus numeretur, TEGI. Verissimè Satyricus etiam de nostro hoc æuo.

Hic vltra vires habitus nitor; hic aliquid plus
Quam satis est: interdum aliena sumitur arcâ.
Commune id vitium est, hic viuimus ambitiosa
Paupertate omnes ——— a

Quando ergo Principes suum famulitium splendore & sumptu vestium ægrè superare queunt, rectissime sapiũt, qui sumptuosissimum hoc certamen detrectant, & quos luxu nequeunt, vincere conantur modestia. Olim qui mollibus vestiebantur, in domibus Regum erant. Desierunt iam ista sæcula, alijs nunc moribus viuitur. Etiam in tabernis, tugurijs, casis sunt qui mollissimè vestiãtur, quique potius sordide & parce cenare, quam minus sumptuosè vestiri velint. multi malunt malè esse, modo bene & opipare vestiantur, adeo etiam gula multum superatur à superbia. Mirum! saccus optimo tritico refertus, trioboli fune stringitur; saccus noster, corpus nostrum immunditijs plenum, non tam vestimentis quã ornamentis sumptuosissime vult cingi.

Vociferatur Amos propheta: Væ vobis optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israël *b*. Quantis hodie clamoribus ageret vates, si cerneret quo apparatu, quantâ pompâ, non optimates solum, sed & è plebe vterque sexus in templa sese inferret Numen suppliciter exoraturi, quanta possunt ostentatione in ędes sacras, velut ad choreum conueniunt ad diuinum cultum properant, sed vt suum ostendant. Num hoc, Gerarde, mores Christianos sapit? Theophylactus velut templi custos, comptiorem feminam examinans: An saltatura, inquit, ad Ecclesiam pergis; nunquid hic nuptias & lasciuiæ oblectamenta conquiris? num vt tui spectaculum præbeas aduenisti? Non iste supplicis est habitus, accessisti vt Deum pro peccatis tuis depreceris, vt cum gemitu & lacrimis veniam petas; quid teipsam ornare improbo & intempestiuo studio contendis? Profecto hæ curæ nec domos ditant, nec templa ornant? illæ sumptibus exhauriuntur, hæ leuitatibus & petulantijs implentur.

a *Iuuen. sat*. 8. *v*. 180.
b *Amos c*. 6. *v*. 1.

§. VI.

CAussa sexta: Ostentatio hæc vestium sine modo est, nec finem inuenit. Quod prçclarè docuit Clemẽs Alexandrinus. Ebriosum esse, inquit, & vinosum, etsi sunt magna vitia non tamen tanta, quantum est nimium sui ornandi studium. Mensa plena & frequentes calices satis sunt ad implendam ingluuiem. At qui auri, purpuræ & gemmarum nimio studio tenentur, ijs nec quod super terram, nec quod sub terra est, aurum suffecerit. Dum ergo cupiditatis limites sibi non constituunt, in impudentiam impingunt. his enim opus est & theatro, & pompa, & spectatorum multitudine, & errore in sacris, & diuturna mora in triuijs, vt sint manifesti omnibus Ita vitia nec finem habent, nec modum, iuuatque ludere impendijs, & lusus hos geminare, dum quotidie aliquid nouitatis sumptuosius adijcitur. Linum aut byssum patriam pridem fastidimus, peregrinam quærimus. Belgicam aut Batauam quantouis pretio mercamur. muscus quo chirothecæ aut vestes imbuendę, ab vltima Thule & terræ finibus apportetur necesse est; omnia vicina & quæ vilioris pretij sunt, sordent. Sic earum vestium summa commendatio est, quarum odor inuitet etiam aliud agentes. O Gerarde, malè olet quicquid carnem olet, etiamsi moschum oleat. Sed & hoc spectamus in cultu corporis, vt is plus artificio debeat quam naturæ, & maius pretiũ sartor exigat quam mercator, labore materiem superante. Noui virum doctum dicere solitum: à Iurisconsultis quibusdam minores sumptus fieri in libros & Iuris codices, quam à multis feminis in mundum & concinnitudines. Finem non inuenit, & modo caret ambitiosus hic vestium cultus, qui iam olim excogitauit qua ratione aranearum textura in amictum transiret. diserte Plinius affirmans: Telas, inquit, araneorum modo texuut, ad vestem luxumque feminarum quæ bombycina appellatur *a*.

Telas illas raritate texturæ, & macularũ peruia latitudine tralucidas, seu vestem Coam, cum araneorum opere confert Plinius[a]. Sed an non hoc extra modum est, sic vestiri quasi araneos textores habueris, & eorum retia in vestem aptaris? O quantum à lorica discessere mores, vt oneri sint etiam vestes! ô quam commodè possemus vestiti esse sine commercio Serum & exoticis his delicijs! Prudentius olim iure queritur & indignatur:

Num pudet esse viros? quærunt vanissima quæque
Queis niteant: genuina leues vt robora soluant.
Vellere non ouium, sed Eoo ex orbe petitis;
Ramorum folijs fluitantes sumere amictus
Gaudent, & durum scutulis perfundere corpus:
Additur ars, vt fila herbis satura recoctis
Illudant varias distincto stamine formas.
Vt quæque est lanugo ferè mollissima tactu
Pectitur, hunc videas lasciuas præpete cursu
Venantem tunicas, auium quoque versicolorum,
Indumenta nouis texentem plumea telis.

D. Hieronymus ad Letam de institutione filię in eandem hanc nimiam & pellucidam mollitiem inuectus: Spernat, inquit, bombycum telas, Serum vellera, & aurum in fila lentescens, talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur[b]. In Marcellæ viduæ epitaphio ad Principiam virginem: Solent enim, inquit, purpurisso & cerussa ora depingere, sericis nitere vestibus, splẽdere gemmis, aurum portare ceruicibus. Nostra vidua talibus vsa est vestibus quibus arceret frigus non membra nudaret aurum vsque ad annulli signaculum repudians. At nos plerunque omnia nostra, bona & pulchra esse malumus, quàm nos ipsos & animum nostrum. Vir nobilis & opulens Aristippum[c] philosophum in ędes suas introduxit, & circumduxit quaqua versum. Varia vbique & pretiosa suppellex, summus in omni angulo nitor, & accuratissima vbique munditıes. Et iam gratiæ agendæ erant ab eo qui sic humanè fuisset deductus: cum ecce philosophus sputum colligit, & in ipsius heri barbam iacit. Ille, quasi coniecto in se Tisiphones angue, totus in fermento esse & ardere ira. Philosophus vt huic incendio, verborum lymphas affunderet: quæso te, inquit, ignosce, totam domum lustraui, nec angulum reperi qui immundior esset hac horrente tua barba. videbar ergo rectè facturus, si in locum domus tuę sordidissimum has oris sordes eijcerem. GER. Hic silentium rumpo, vel te inuito. Quanta & quàm incredibilis huic Philosopho fuerit, audacia? POL. Longe maior est sed tectior diabolo. vaferrimus hic philosophus ex Orco, vbi in homine omnia compta videt & exculta, præterquam animum hominis, varijs eum suggestionibus conspuit & hoc prolixè agit, vt tanto magis sordescat animus, quantò magis nitescit corpus. Erubescat ergo seipsum homo malum & turpem, inter res suas bonas & pulchras. Et sane vestes pudori nobis sint potius quàm honori. Nam vestis apertissimum signum est, & primũ omnium parentem fuisse furem, nisi vetitum malum è paradiso subiectum fuisset, natiua etiamnum pulchritudine gauderemus. Quis vero stigmaticorum, stellantem & cauterio inustam frontem in laude ponit? Neque ad claudi aut loripedis gloriam facit, ligneo pede gradi vel argenteo, cum defectus fulcrum sit, non argumentum roboris; neque est quod scabiosus triumphet si scabiem panniculis nitidioribus velet. & quid ægrotus cataplasmatum aut medicamentorum copia, superbit? Quid ergo nos vestes notissimi furti argumẽtum inter decora nostra numeramus? GER. At vestes ornant nos. POL. Hoc laudis esset, si nos illas ornaremus.

a Plin.l.11.c.22.
b *De hoc queritur Sen.l.7.de ben.c.9.& in Consol. ad Helu.c.15.& epist.90.*
c *Alij Diogenem, quisquis fuerit.*

§. VII.

Caussa vltima: Iactura nominis & famæ Nos laudem aucupamur ambitioso habitu; plerunque contra fit, & vituperium reportamus, aut in suspicionem sinistram venimus. Rex Ochozias, nuncios suos ad se redeuntes interrogauit, cur spe citius reuerterentur? At illi remissos se aiebant à viro, qui occurrerit in via. Institit porro rex quærere, cuiusnam habitus esset vir ille qui occurrisset, & mox è viri veste colligens quis esset: Elias inquit,

inquit, Thesbytes est, hic ipsus est *a*. O mi Gerarde, si te viderint alij adeò comptum & velut pumice expolitum, non te dicent Eliam, sed Thrasonem, sed Pauonem, sed cultam statuam. Animum nostrum reseramus ijs qui nos vident; deffectus nostros aperimus spectatoribus nostris, eosque qui fortè nos frugales & sapientes censebant, errasse ostendimus. Latentis in animo vanitatis indicium est, ambitiosior corporis ornatus. quam vero prona & facilis post hæc indicia, suspicio? Salomon dum se tantopere in sui cultu occupat, Dei obliuiscitur, & sensim per tot corporis lenocinia ad gentium idola turpissimè deflectit. Verè *dedit maculam in gloria sua*; *b*. & sapientiam stultitia confudit. Quando nux ante tempus corticem abijcit, intus se corruptam ostendit. Quando Christianus exteriorem habitum disciplinæ Christianæ congruum reijcit, hæréscentis in animo vermiculi cariem prodit.

Vulgare feretrum efferendis cadaueribus assignatum, nunquam decentius vestitum cernitur, quam cum cadauer in illo recumbit: ah multi tales, & huic feretro simillimi sunt, qui corpus suum tunc maximè ornant, cum animum letali culpa emortuum circumgestant. In hunc talem Abacuc iam olim pronuncians: Ecce iste, inquit, coopertus est auro & argento, & omnis spiritus non est in visceribus eius *c*. Tam varia, tamque disparia simul ex æquo curare non possumus; corpus comere, & animum excolere vix eiusdem hominis est. In nimium diuersas curas hæc agunt, quantoque plus solicitudinis huic impenditur, tanto plerunque minus alteri. ita dum corpus cura & diligentia nostra complectimur, animum otiosi & negligentes fere transimus: nimirum vt seruus niteat, herus in squallore est. Arca testamenti erat intus obducta auro, at foris cooperta cilicio: sit animus noster amore diuino plenus, parum interest, qualem se ostendat exterius. Cordis penetralia virtus occupet, nec anxius eris qua veste corpus alienis oculis commendes. Commemorat Paulus probatissimos homines priscæ legis, camelorum & caprarum pelles vice vestium habuisse *d*. Sciebant se nudos in hunc Orbem prodijsse, nec aliter discessuros.

Nescit natura diuites, inquit Ambrosius, quæ omnes pauperes generat. neque enim vestimentis induti nascimur, nec cum auro argentoque generamur. Nudos fudit in lucem egentes cibo, potu, amictu; nudos recipit terra quos edidit; nescit fines possessionum. sepulchro nos includit cespes angustus, qui & pauperi abundat & diuiti, & terra viuentis quem non cepit affectum, iam diuitem capit *e*. Eodem sensu Seneca: Nemo, inquit, nascitur diues: quisquis exit in lucem, visus est lacte & panno esse contentus. At ista non cogitat; alios mores sapit qui vestes lautiusculas tam prouidè quærit, atque hoc vnum agit vt placeat, sed plerunque hoc vnum minimè omnium impetrat: sæpissimè alia omnia dicuntur quàm quæ in laudem. En, aiunt, politissimam statuam, en pauonem speciosè ingredientem, en vestitus insolentiam, en cultum censu maiorem! Vnde huic homini ad hanc lautitiam tam diues crumena? tam magnificè non incederet, nisi & aliena marsupia emungeret. en ostentationem inanissimam, en pompam idoli! Et quis tandem est hic Traso, quâ domo, quâ gente, quinam ipsius progenitores? homines è pago, rustici, gens agrestis: ille ipse olim olus vendidit, & nares brachio abstersit, noluisses de manu eius panem accipere, nunc quantus, quam sublimis est! Hæc illa sunt elogia, hi speciosi tituli, quibus liberalissime afficiuntur ij qui sui status & ordinis rationem ignorantes, in vestitus elegantias plus expendunt quam laudari possit. Ita melioris notę famam non auget, qui corporis cultui tam religiose studet: malignas suspiciones non effugit, qui seipsum tam affectate comit. Pulcherrima deformitatis excusatio est, vestitus decentia & honestas.

a 4. *Reg.c.1.v.2.*
b *Eccli.c.47.v.22.*
c *Hebr.c.11.v.37.*
d *Hebr.c.11.v.37.*
e *Amb.tract.de Nabuchodon.*

CAPVT XI.

Dictorum ratio, confirmatio, coronis.

GER. Et cur, mi Polychroni, aut vnde tam disertus es, in vestium luxum, & qui-

dem facundia tam prolixa? Pol. In aurem tibi dicam ipsissimam veritatem : Hoc vitium multa secum trahit vitia, curiositatem, delicias, vanam gloriam, pessimam liberalitatem, temporis iacturam, & post hæc omnia, re vera potens. Libidinis fomentum est. Non venit de integra conscientia hoc studium placendi per decorem quē naturaliter inuitatorem libidinis scimus. Ita Hieronymus sentit, & : Si vir, inquit, vel mulier se ornauerit, & vultus hominum ad se prauocauerit, etsi nullum inde sequatur damnum, iudicium tamen patietur, quia venenum attulit, si fuisset qui bibisset *a*. Est ita, vt dicit: concinno vestitu alienos oculos vulnerare facillimum. Ger. Absit hoc. Pol. Ita loqui solemus, sed commune nobis vitium est. aliter dicere & aliter facere, vt merito idem Hieronymus moneat, aut loquendum nobis vt vestiti sumus, aut vestiendum vt loquimur. Lingua castitatem iactamus, veste leuitatem. aut impudicitiam sæpe non dissimulamus Ger. Modo in leges diuinas non peccemus. Pol. Vbi politicæ calcantur, nec diuinæ in honore sunt. at politicas hic sperni, vel oculi loquuntur. O lex Oppia quàm dudum exulas! O leges vestiariæ tot vrbium & prouinciarum, quàm dudum expirastis! iampridem nullos limites patiuntur effusissimi sumptus in vestium pompam. Et quæso te, Gerarde, dic quæ Biblia docent cineres serico velandos, cænum auro tingendum, simetum purpura operiendum? & an non corpus nostrum cinis, cænum, simetum? Cur istud, mi homo, sic operis, sic comis? subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes *b* Pulchrè Ambrosius: Audi, inquit; omnes nascimur nudi & morimur: nulla distinctio inter cadauera mortuorum, nisi fortè quia grauius fœtent corpora diuitum distenta luxurie.

Voluit bonus Deus, spiritum hominis, velut diuinę particulam auræ, & sui simulacrum nullo pretio sat æstimandum, nihilominus vili sacco corporis abscondere: cui iam vero simile videatur, opificem hunc voluisse, corpus quod vilissimum est, pretioso tegmine inuolui, qui spiritum inæstimabilis pretij tam vili tegumento circumscripsit? Et cur ipse Deus protoplastis pelles in vestem dedit. si nos auro & gemmis vestiri voluit? Aut igitur miserabili virtutis inscitia laboramus, aut insaniam hilarem insanimus.

a *Hier ad Nepot.*
b *Isa.c.14.v.11.*

§. I.

QVæsijt nuper è Dionysio cognato meo quispiam, quos ille in stultorum nauigio prima sede putaret honorãdos? Hęsit nonnihil Dionysius ad subitam quæstionem, &; res hæc, inquit, multæ cogitationis est. At tu luce crastina redi, & responsum à me auferes: interim ego senatũ in animum aduocabo, vt suis momentis quæstio tam seria ponderetur. Redijt alter postero mane, &; an responsum, inquit, reperisti meæ quæstioni? Cui meus cognatus: Reperi, ait, & vt scias secreta æstimatione rem probè pensiculaui, demum hoc statui: In stultorum triremi primos omnino videri aut primis proximos, qui à vestium luxu magnum sibi ornamentum crederent accedere. Cumque alter eiusmodi responsionis rationem sibi non liquere dixisset, subiecit cognatus meus : tu ergo vide quid fieri dementius possit, quàm operimenta, quæ dedecoris nostri & infamiæ, à primis parentibus contractæ, certa sunt indicia, in laudem & ornatum velle trahere! nisi vero tu dicas nebulonem numellis, aut furem ornari fune: Addo: cum à lapsu protoplasti, libido & omnis generis fœdæ concupiscentiæ in membris nostris iam antè nimium quantum exardescant, nos infami huic incendio pabulum insuper sufficimus, & ardenti camino prælargè oleum affundimus; colimus & comimus nos, & sic cultos comptosque mutuis aspectibus propinamus, vt si fortè sopita dormiat lasciuia, ad has illecebras reuiuiscat. Memini, etsi nondum senex, cum non tantum corpora, sed & vestes ipsæ honestissimè tegerentur: Viri suas promissiore nigro pallio, suas matronæ nigra & per totum corpus defluente pallâ tegebant. At nunc tantum abest vt vestes tegantur, vt pęnè etiam detegantur corpora, & initium alicubi iam factum est, ritu plane non Germano, sed extero & inverecundo. Non satis est pompaticæ ostentationis curiositatem omnem oculis ingerere, iam etiam, quæ olim velata, nudamus, & paulla-

& paullatim pectus aperimus. quod quid aliud est quàm pudicitiam aperto Marte oppugnare? Quid hoc aliud quam irritare cupiditates hominum iam ante incitatas? an non hoc nobile specimen est flagitiosæ stultitiæ, & quæ primas mereatur? Quicquid dicas; hæc in veste lenocinia non sunt pudoris tegumenta, sed irritamenta libidinis. Luculenta hæc est & manifestaria insania: ad mortem damnati sumus omnes, capitis supplicium nemini non impendet, ex quo natus est: iam ducimur, in via iam sumus ad supremum exitum, & tamen etiamnum de curiosiore cultu soliciti sumus! Et quàm illud solere sed grandis stultitia est, domum, quæ iam vitium facit & ruinas minatur, foris magno sumptu depingere, intus nil opitulari ruituræ. Quid corpus, ruinosum hoc tugurium tam exquisito vestium nitore, tot pigmentis obducimus? iam ad ruinam inclinat; breui abijcietur in tumbam, terra obruendum. Cyprianus obiecturo hic occurrens: At locupletem, inquit, te dicis & diuitem; & vtendum putas ijs quæ possidere te Deus voluit. vtere, sed ad res salutares: vtere, sed ad bonas artes: vtere, sed ad illa quę Deus præcepit, que Dominus ostendit. Diuitem te sentiant indigentes. Patrimonium tuum Deo fœnera, Christum ciba; commenda illic thesauros tuos, vbi fur nullus effodiat, quo, nullus insidians grassator irrumpat *a*.

a Cypr. l. de discipl. & hab. virg.

§. II.

VIx credi potest, quantum post Apostolos viri doctissimi, Apostolorum imitatores laborarint, vt Christianos quà cultum corporis, in modestię officio continerent, prę-sertim cum idololatriæ in eos qui neglectioris, habitus erant, variè iocarentur & dicteria spargerent, vti diuus Hieronymus commemorat, cuius verba hæc sunt: Si tunica non canduerit, statim illud è triuio · Impostor, aut Græcus est *a*. Laborandum ergo fuit ne Christiani vitandi; his conuicijs, corpus potius excolerent quam mores. Hinc Tertullianus de cultu feminarum, Cyprianus de habitu virginum scripsit. Hinc Ambrosius, Hieronymus alijque complures ad hanc ipsam in cultu corporis modestiam grauiter cohortati sunt. Sed ante hos omnes Iustinus martyr iam olim in eas declamat, quæ arte dolosa tentaret quod feminis Christianis esset interdictum, atque has ita obiurgat: Vsu venit quibusdam seipsas fallentibus, vt cum apertè vultum pigmentis fingere non audeant, arte id faciant. Nam in vndam aut oleum facie, inclinata despicientes de seipsis iudicant, an aduersus castitatem belligerare possint *b*. E quibus facile est scire, Christianas pudicas feminas nec speculo quidem licenter vti solitas, cum eę, quas Iustinus perstringit, legem eluderent arte. Nec dissentit Tertullianus, qui eas pudicitiæ nudinatrices nominat (supra exposui) quæ consilium formæ à speculo petunt *c*. Et quæso quid Numinis & naturæ ordinem inuertimus? Cur seruum ornamus, ad speculum committimus, & delicijs pascimus, dum herus & Imperator fœda macie tabescit? Bernardo, magna abusio est, & nimis magna dominam ancillari, & ancillam dominari. Apud Romanos olim stati dies Saturnalium erant, quibus per ludum & iocum, ius herile serui occupabant: At nos Christiani Saturnalia totis annis agimus, & corpus mancipium, supra dominum extollimus, vt & de nobis verum sit, quod Ecclesiastes notans: Vidi seruos, inquit, in equis, & principes ambulantes super terram quasi seruos *d*. Incredibile dictu est quam acri pœnitentiæ studio, quantis oculorum fontibus, illud viduarum decus Romana Paula, hanc in se culpam expugnarit. monita namque, parceret oculis, néve illos effleret, respondit: Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso, & cerussa, & stibio sæpe depinxit; affligendum est corpus, quod multis vacauit delicijs; longus risus perpeti compensandus est fletu; mollia linteamina, & serica, & pretiosa, asperitate cilicij commutanda; quæ viro & sæculo placui, nunc Christo placere contendo. *e*.

Eiusdem animi fuit Edildrida Anglorum regis filia. Hęc, extrema ætate sacrarum virginum antistita, è colli tumore magnos dolores capiebat, quos non tantum moderatè & placidè, sed & egregia animi alacritate & voluntate summa tolerans, dicere solebat: Rectè omnino mecum agitur, rectissimè; quibus mē-bris delinquimus, his punimur. Memini me iuuenculam superuacua monilium pōdera gestasse col-

stasse collo, iute igitur pœnas expendit sui peccati collum. Tuum hoc, ô mi Deus, beneficium austerum quidem est, sed saluberrimum: Animi pharmaca sunt, tua, mi IESV, vulnera: his plagis docemur modestiam.

a *Hier. ad Marcell. epist.* 38.
b *Iust. ad Seren. de vit. Christ.*
c *Tertul. de cult. fem. c.* 8. *lib. de virg. violand. cap.* 12.
d *Eccles. c.* 10. *v.* 7.
e *Hier. in epitaph. S. Paulæ.*

§. III.

THomas Morus, sidus illud Anglicum, ille supremus regis Henrici Cancellarius, tanto maiorem meretur laudē, quanto minorem ipse curam sui corporis gessit. Sileo, in mensa eum vno tantum cibi genere, quod vt plurimum bubula caro fuerat, vesci solitum. Vestis ei simplex, & tunc solum serica, cum publici magistratus officium cogeret. Vna eademque semper vtebatur, nisi cum famulus mutandam moneret diceretque: here hodie curiam ingredimur; paullo melior vestis sumenda. Ita herilis habitus arbitrium omne penes famulum erat, qui calceos, caligas, aliaque in hunc vsum necessaria pręstinabat. Hunc ea de caussa *tutorem* suum solebat vocare Morus, cumque die aliquo calceis admodū attritis & pænè pertusis prodiret, monitus est, veteres soleas nouis emutaret: Et tu, inquit, meum tutorem roga, alios mihi emat *a*. Denique in his quę corporis curam cultumque attinebant, maluit vir illustrissimus, religiosorum hominum more, alienis imperijs parere, quàm suo nutu agere, siue vt animus excelsissimus ad hæc tam minuta non deuocaretur, siue vt principem hominis Christiani virtutem, submissionem & modestiam insignius in se exprimeret. Verè, nusquam in minore pompa magnæ virtutes, quam hic habitarunt. Saxoniæ Dux Guilielmus, honesti habitus amantissimus; in aulica familia hominem habuit vetustæ stirpis, sed mentis vanæ, & qui nouitio ritu, prout nunc ferè mos est, vestem gerebat. Hunc affatus princeps: quæso te, inquit, ne recuses mihi gratificari: sartorem adi, & ex optimo panno vestiri te iube meo sumptu, sed more meo, & scissas has vestes depone. At ille aliquantulum præceps & biliosus: & cur, inquit, illustrissime princeps, nō meo me arbitrio vestiā? Et cur, subiungit dux, non meo te arbitrio aulâ submoueam: Atque mox missione data, alium sibi dominum iussus est quærere. Non iniquum imperium, & ad prisci æui modestiam attemperatum. Certè & Lacedæmonij hospitem Milesium, in vestitu sumptuosiorem, quam pro Spartana consuetudine, iussērunt ciuitate excedere, & domi suæ, aut vbidemum vellet, modò extra vrbem suam, Milesiam exercere. Augustus etiam Cęsar habitum vestitumque pristinum reducere studuit. At visa pro concione pullatorum turba, indignabundus & elamitans: En, ait, Romanos rerum dominus gentemque togatam! Itaque negotium ædilibus dedit, ne quem posthac paterentur in foro circove nisi positis lacernis, togatum consistere. Optima pudicitiæ custodia, vestitus honestas.

Epictetus, philosophorum longè clarissimus, & pænè dixerim, Christianus eleganter prorsus cum iuuene confabulatus: O adolescens, inquit, quem vis pulchrum facere, Cognosce prius quis sis: ac tum te ornato. Homo es, hoc est animal mortale, quod visis cum ratione vtitur. Ratio vero quid est: quod naturæ fit congruenter ac perfecte. quid ergo eximium habes? Animal? Non. Mortale? Non. Vti visis? Non. Rationem habes eximiam, hanc ornato & expolito; comam vero relinquito ei qui illam finxit, vt ipse voluit. *Et ad capitis finem.* Sed vide quid Socrates dicat omnium pulcherrimo & elegantissimo Alcibiadi: Dato, inquit, operam vt formosus sis, Quid ei dicit: finge comam tuam, vesti tuæ nitorem adde? Absit. Sed ornato voluntatem tuam, malas opiniones abijce *b*. In hanc Epicteti sentētiam præclare dixit Iulianus Imperator: Turpe esse sapienti, cum animum habeat, captare laudes ex corpore. Quod si tantopere sericum pigmenta, byssum, purpuram amemus, Tertullianum sequamur, qui, quâ ratione hæc in laudem venire possint, ingenuè docens: Vestite, inquit, vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpura pudicitię, taliter pigmetāti Deum habebitis amatorem. Nec est quod quis addubitet nitidas & numerosas vestes, ad animi profectum & ad cultum virtutis parum facere. Certum est enim

vani-

vanitatis aut infirmitatis argumentum, *pluribus indigere.* Prorsus ad viuendum velut ad natandum, is melior, qui onere liberior. *c.* Cui pulchrum est corpus, & anima mala, bonam habet nauim, sed malum gubernatorem.

a *Th. Staplet. in vitâ illius c. 6.*
b *Epict. lib. 3. differt. c. 1.*
c *Madaur. lib. 1. Apol.*

§. IV.

SEd vitijs facilè fucũ inuenimus, vel quod peius est, ea quoque importuno patrocinio tueri non dubitamus. Passim responderi audias, diues sum, nobilis sum, in magistratu sum; sponsus, conuiua, paranymphus sum, sum iuuenis. Quisquis demum sis, mi iuuenis, homo es, lutum es; & ad te mihi nunc potissimum sermo, nec indignaberis, si cum prisco pedestri Satyrico *a* pauca ex te quæram: Dic quæso, quò spectant flexæ pectine comę? melius flectitur peruicacia? quo facies medicamine attrita? animus magis indiget: quò crines in fronte refugi, & in altum erecti? mens erigitur rectius: quid facit gemma in articulo? si nescis, in scriptis pulchriores sunt gemmæ quàm in digitis: quid tot fasciæ pedes implicant? facilius ferrent suum truncum absque his impedimentis. Aspice mihi mendiculum disparibus & malè consarcinatis centunculis semiamictum, & purulentam manum ad excipiendam stipem porrigentem. squallent horrentque comæ, sine nitore vultus est, extant nuda & sole perusta membra; an ideo illum ex hominum cætu exturbabis, velut extremum busti cadauer, velut primum vitæ dedecus, & solum Orci fastidium? Flecte oculos ad longa retro sęcula; primus homo inuestis & nudus stetit suo figulo, imò nudus non fuit, nam satis tectus est quem tegit innocentia. deinde sit nudus qui in ponte mendicat, an nescis tales nec à decem quidem palæstritis spoliari posse, & sæpe tantò minus vitiorum habere, quanto minus numorum. Adde, pares omnes nasci, pares mori, licet quod temporis intercurrit, in illis purpura fulgeat, gemma niteat, aurum splendeat, alios vix trita tegat lacerna. Nemo tamen tam nudus fuit, tam vilibus tectus, quam cum nasceretur; illud momentum æquauit omnes de morte quid dicam? Omnium idem exitus & idem domicilium. Corpus hoc sub quacunque purpura sudauerit, arescet in puluerem; sub quacunque gemma suspirauerit, tenuabitur in cinerem; sub quocunque odore fragrauerit, in nidorem putoremque laxabitur. Nunc ergo beatos censebis illos qui gemma bibunt, qui in ostro dormiunt, in argentea sponda recumbunt, qui manus auro, ceruicem monilibus onerant, qui delectantur catenis & vinculis, dummodo auro ligentur; nec putant onera esse si pretiosa sint; neque vincula esse putant, si in his thesauri coruscent: Apud quos & gemmæ sua habent pondera, & vestes sua habent frigora; qui in gemmis sudant, in sericis algent: hos tu beatos dixeris? nil horum exterret mortem tam certa manu hos rapit, quàm infimæ fortunæ mendiculos. Mors nec blandiri didicit, nec blanditias admittere.

a *Arbitro.*

§. V.

I, Nunc, conuerte calamistro crines, vultum vnguentis enubila, byssinis & hyacinthinis leni corpus amici, ventos balsaminos post te trahe, & quaqua incedis, vias imple; idem tamen gurgustiolum sortieris, quod hominum postremissimi. Sepulchra eorum, domus illorum in æternum *a*. Specus subterranea, ad corporis modulum angustissima, breui tum palatium erit. Et scisne, mi iuuenis, quam bestiam ita colas comasque, cum corpus colis comisque? qualem in oculis vix feras, fœdum serpentem. Nam audi Plutarchum & Plinium, quorum iste affirmatè docet è medulla quę tergi spina clauditur in homine, serpentem enasci. Attende sis caput integrum è Plinio recitabo. GER. Modo non longum sit. POL. En iterum dolo te cepi. Hæc nostra legendi & audiendi patientia est; sæpe nauseamus, & damnamus antequam audire vel legere incipiamus GER Audio, mi Polychroni, audio tu tantum recita. POL. Vix sunt viginti voculæ; sic Plinius loquitur *b*. Anguem ex medulla hominis spinæ gigni, accepimus à multis. pleraque enim occulta & cæca origine proueniunt, etiam in quadrupedum genere, Hoc totum caput est, & dinum scitu. Plutarchus vero in vita Cleomenis hæc habet: Cum comperisset Ptolemæus, Cleomenem sua ipsius violenta manu trucidatum, cadauer detracta pelle in crucem sustolli iussit, & cum cura custodiri. Ponuntur

aliquot dies in hac custodia, animaduertunt tandem milites circa suspensi caput, miræ magnitudinis serpentem repere, & saginam sibi ex adesis artubus instruere. Incessit regi Ptolemæo trepidatio, & cum ea quoque superstitio, ne fortassis innocentem & humana sorte maiorem in furcam extulerit, Alexandrini quoque ad supplicij locum confluunt, & viperam illam per cadaueris caulas (vt loquitur Lucretius) liberè vagantem, curiosè spectant Cleomenem heroem appellant, & Deorum filium. sed erepta illis hæc mens est ab eruditis aliquot viris, qui liquido docuerunt, è putrescente boue apes, ex equa vespas, ex asino scarabæos, ex hominis medulla serpentes progigni. En, quantos thesauros vestes contegant, an non merito pretiosæ sint, quæ semen tam pretiosum, nempe viperinum conuelant. Plutarcho & Plinio fidem vix negabis: sed alium do testem & recentiorem.

a *Psal.*48. *v.* 12.
b *Plin. l.*10. *c.* 66.

§. VI.

FVit hoc nostro æuo nobilissimus iuuenis, & qui Hyacinthus aliquis, aut Damocles haberi poterat, ob eximiam oris venustatem. At cum moriendum est, eximius nullus est; neque ille iuuenum formosissimus cæcum furorem mortis tam eleganti & luculento vultu à se abstinuit; moriendum fuit. Hic locus induciarum nullus est. Venit ergo ad extrema in ipso ætatis flore, & dum nasceretur hæc rosa, consenuit. Adsunt cognati, lectum sepiunt, diuersa plorant, precantur multa, illud tamen maximè, vti posteris vultus sui vel sic exhausti & pallescentis effigiem velit non inuidere. ita rogant omnes, hoc sibi monimentum relinquere non grauetur.

Surdus est æger ad has preces (vti olim ad similes fuisse dicitur Agesilaus) hoc solum illis annuit, vt postquam plusculos dies cum matre sua Terra fuerit, sepulchrum aperirent, & eam quam tum reperient formam, penicillo excipi ac depingi curarent. Maluissent equidem cognati obsecrationem suam non repudiari, pondus tamen & momentum habuit apud illos hæc iuuenis iussio quia extrema. Faciunt ergo vt iussit, extinctum terræ inhumant, certosque dies, vti edixerat, expectant. Tandem vrnam pandunt; sed heu quam fœdè mutatum offendunt! Illam paullo ante venustissimam faciem certatim vermes lacerant, diaphragma seu dorsi spinam aliquot serpentes occupant; macellum dixisses è quo carnes emerent esurientes colubri. Horrent consanguinei tanquam ad reuelatã Persei parmam, & pœnè lapideo frigore obrigescunt, nec iam vel oculis, vel naribus viciniores esse sustinent, & quia id morienti datis dextris promiserant, fidem verentur fallere. Pictorem ergo adducunt qui iuuenem non iuuenem sed sepulchralem laruam depingat. Extat adhuc hodie in illustri Germaniæ loco lacrimanda hæc effigies, quæ vt ætatem ferret, saxo etiam incisa est.

Etiamnum dubitamus, cui impendamus seruitium & cultum, cum corpus colimus: Sed amor corporis ad illam subinde dementiam excrescit, vt malius perire, quam non seruire corpori. Et vt lignum occulta teredo consumit, sic animum vitiat paullatim & exedit ignaua & se vnam contemplans luxuries. Hinc ad insaniam concupiscimus, quidquid corpori placet. Apud plerosque tandem piaculi loco est, corpori non in omnibus obsequi.

Sed antequam tertiam hanc vesperam claudamus, alter in alterius sinum, Gerarde, suauiter & candide rem magnam confabulemur.

Ecquis est hodie, obsecro, qui cum insanientibus, non dico, insaniat, sed non insanierit aliquando: Contemplare mihi hominem nõ exquisitissime cultum, quantum tamen etiam iste in cultu exhibet inaniarum? Vide pileum è pilo canis Pontici, vnà cum pilei cingulo sexcenties iam mutato: vide comam curiosè structam, barbam in peregrinos ritus attonsam, neque hic tamen vlla constantia, collare, oculorum fabula, innumeris gaudet mutationibus, hoc solo venustum, quod nunquam idem, quod varium semper & mutabile: thorax suam patriam ignorat, nam in pluribus prouincijs domi est: caligæ toties in nouã formam transeunt, quoties hero suo delirare lubet. Et quid tibi, quæso, de ligulis videtur, quarum totus exercitus caligis illudit mira ridiculæ elegantiæ vanitate. Ligularum harũ ea lex est, vt solutæ caligis inuolitent, non abstrictæ. An hos tales, non dicas pueros, solutis ligulis iam paratos, ad excipiendam betulam? Alicubi his caligarum ligulis præfigunt aurum, vt fures escam habeant cui in-

fidientur: tintinnabula ijs commodissimè appenderentur, ad conuocandos spectatores. Gerarde, fateor, improbum votum hic mentem subit. Velim vrbes illas plenas esse furibus, sed qui tantum has auro armatas ligulas, & si quid harum nugarum est, dextrè præscindant, arrisuro vtique Mercurio. Sed post caligas tot ligulis non ligatas, sed pænè ad volatum paratas, etiam periscelides inspice, quę modo ante genu dependunt, iam ad latus, iam etiam ponè genua in globum astringuntur. De calceis nihil habeo dicere, cum pęnè nullus illorum amplius sit vsus, nisi inter pauperrimam plebem. Iam cothurnos gerunt viri feminæque. Ignotum tibi esse haud potest nouum calceamenti genus, vtrinque liberaliter fenestratum, & basi ligneola suffultum. Ita cothurnati iam incedimus, & calceos caprinos ostentamus. Non absurdè, histriones & mimos nos dixeris, ad agendam in scenâ fabulam conductos. Ecquis non hodie, aut Heraclitum induat oculis iugi fonte rorantibus, aut Democritus fiat petulanti splene cachinno? adeo multum ridiculi, multum & lasciui habet vestitus noster.

In feminarum comptu res infinitæ obseruationis est. Ambitiosæ ligulæ etiam per illarum capita iam serpunt, sed adstrictæ. Cetera quis narret? Illud cui risum non moueat? Olim collaria largius excurrentia filis ferreis aut argenteis fulciebantur, iam nescio quis sericus paries à ceruice in obliquum sese attollit; iam collo geruntur propugnacula, quibus structissimum collare quieta statione recumbat.

Hoc tam multiplex luxus choragium innumera infert damna, vt iam demonstrauimus *a*. Rem hic in compendium conferam. Vestitus ad huius æui mollitiem factus, Castimoniam, Tempus, Pecuniam occultis, sed maximis viribus suffuratur, & vbique spargit nequitiæ semina. De Castimonia res in aperto est: ad libidinem sæpe potentiùs inuitat petulantia adscititiæ polituræ, quam præstantia formæ; imo hæc sine illa quandoque spernitur. ita lasciuiæ negotium maxime agit oculis blandiens vestitus. De Tempore quid controuersi? Ille omnium minime temporis parcus est, qui sui corporis seruus est. Horæ integræ in otiosissimos hos labores insumuntur, nec id in damno ponitur, quod longe damnosissimum est. Quisquis horam aufert vel vnicam, nil dignum tanto impendio redditurus est. Pecuniam varijs meatibus illic diffluere, vbi vestium luxus in pretio est, nemo non experitur. Mihi nuper maximæ vrbis patricius, ingenue fassus est, se suosque ciues occulta sed ambitiosa paupertate incredibiliter laborare, atque si cui ciuium etiam primariorum mille antea floreni fuissent, iam nec centenos superesse. Hic ego interpellans. Quo ergo, inquam, omne aurum diffluit. Non in mensas primas, nec secundas, respondit ille, sed in arcas vestiarias: quamquam & conuiuia apud nos olim & rariora fuerint, & frugaliora. Tanti est VESTIRI. Hęc nostra est patientia; ne luxus decrescat, patimur decrescere diuitias.

Sed num scire cupis, Gerarde, quid Christianos Hierosolymis, quibus olim potiebantur, eiecerit? Compendio dicam. Princeps Saracenus admiraldum vocant, in Christianos humanissimus, Canonico Traiectensi Guilielmo quondam narrauit, Christianorum leges inde sibi notas, quod puer educatus esset Hierosolymis, in ea tamen vrbe mores tunc viguisse corruptissimos: Gulæ & Luxuriæ cognatis vitijs neminem non deditum: vestitus vero insolentiam fuisse tantam, vt verbis æquari vix possit, tam variè & forma, & colore, & pretio exorbitatum. Quantam istud me offenderit, aiebat, vestes meæ pro me dicent. Eæ profecto nec auro nec serico virgatæ, sine plicis, sine artificiosis suturis, nihil curiositatis aut artis præferebant. Addidit: Ecce, hęc illa sunt vitia, ob quę Deus Palæstinam Christianis denuò ereptam alijs cōmiserit. Ita nos non tam nostris viribus vos illinc eiecimus, quā vestris vitijs. Hęc Canonicus ille Traiectensis Guilielmus, qui postea sacrę Cisterciensium familiæ se adiunxit, fideli narratione aperuit *b*.

En, Gerarde, etiā ab hostibus nostris sapere docemur, modo sint qui discere non recusent. At nos, post clades etiam nostras, cladium caussas amamus, tam altè nobis hæret inepta & misera vanitas. Pedi ligneo in aurea crepida, vt verbum est, simillimi sumus.

Fuit in Asia vir opulentus, cui calamitoso casu, cum per niues iter faceret, putrefactus frigore vterque pes deperijt. Ille tam miserabilem fortunam expertus, vt infelicitatem

suam solaretur, mutilo corpori aptauit pedes ligneos, quos & calceis texit; ipse famulis innixus, nouo sed ægro incessu sese inferebat. Vbi hoc insuper ridiculum commiscebatur, vt crepidas pulcherrimas semper & nouas haberet, quibus scilicet speciosam faceret miseriam suam c. O nobilem compositionem! *Pes ligneus in aureâ crepidâ.* Istud nos felicissime æmulamur: Miseriarum, vitiorum, ignorantiam scatemus, clauda mente & sensibus ficulneis sumus, plane *pedes lignei*: vestibus tamen, supellectile, libris, ac ædibus speciosis studemus enitere. Nimirum, vt magis conspicua sit nostra insania, & miseria speciosior, libet cum ratione insanire. Ita humanę stultitię pręclarum stat trophæum & symbolum, *Pes ligneus in aureâ crepidâ.* Quid tu ad hęc Gerarde.

a *Proximo c.* 10. b *Fuse narrat Cæsarius Heisterbach. l. 4. de mirac. c.* 15.
c *Lucianus aduersus indoctos.*

§. VII.

GER. Tot ictus infers, Polychroni, vt vel superbissimam quercum deieceris. Tam à me quam ab alijs emēdationem spera. POL. Si modo sperare liceat constantem. Mores nostros nosti; Apriles dies imitamur, quorum sæpe serenus ortus, occasus plutus; id iam supra demonstrauimus, de Conscientiæ & Cælitum cultu. Sed omnibus horis dicendum est, quod nunquam satis dici potest. Nimium flexibiles sunt hominum voluntates, instabiles nimium mobilesque. Leuiter incipimus, variè imus, inconstanter progredimur, dissimiliter finimus. Volaticus est, sæpe conatus noster, qui à seipso breui desciscit. Itaque assiduissimè ingerendum nobis est illud: CONSTANTER.

Fons est in Idumæa, vt refert Isidorus, qui ter in anno mutat colorem. Parum est hoc nostræ inconstantiæ; ter in hebdomade, subinde ter in die sincerum Virtutis colorem mutamus, sicut lacus ille qui apud Troglodytas esse dicitur, ob maleficam vim insanus appellatus. Hic ter de die fit amarus salsusque, ac deinde dulcis, totiesque noctu etiam mutat, scatetque albis serpentibus vicenum cubitorum *a*. Ab huius aquæ genio non multum dissident mores nostri, qui tam inæquabili motu feruntur, vt iam blandi, iam asperi; aliquando profusi, mox sordidi simus; iam vehementer amemus, iam supra modum oderimus, nunc sanctimoniam induamus, iam toti prolabamur in vitium: omnis dies, omnis hora nos mutat. Sed non est quod huius rei culpam aut diabolo impingamus, aut Mundo. Neminis alterius vitio mali sumus, sed nostro. Illud Spartani dictum mihi etiam nunc semper in animo hęret; Athenienses scire equidem quæ recta essent, sed nolle facere. Atheniensium nos prorsus simillimi sumus, quæ agenda sint, exactè scimus, sed agere ea nolumus: Noluit intelligere vt bene ageret *b*. Ignorantiam culpæ prætexere non possumus, cum ignorantia voluntaria laboremus: voluntariè ignorat, qui discenda discere non curat aut si quæ rectè didicit, didicisse malè dissimulat. Atque his quidem decretum est non bene agere, sed modo hunc, modo illum voluntatis impetum sequi Vt Chamæleon; quoniam aura (vt aiunt) non cibo vescitur, hianti semper est ore: sic illi variarum cupiditatum vento inflantur; hoc volunt, hoc nolunt; hoc hodie spernunt, cras appetunt, & vt rami aut tigilla quæ fluminibus innatant, temerè impingunt in hanc illamue partem: ita nos variè fluctuamus, & sæpe nec icti sapimus, vel bestijs magis excordes. Memini me legere, *c* viro nobili in aulâ VVirtenbergensi canem fuisse, qui vbi vel semel tantum ab aulicis canibus male acceptus est, iniuriæ damnique memor, deinceps herum suum ad vestibulum tantum arcis aulicæ comitatus est, & mox domum se recepit in tutum. Obseruauit dominus sui canis tam circumspectum obsequium, & : vere, inquit, meus canis plus me sapit; ego in aulâ toties pessimè habitus, in dies tamen vsque redeo.

Et nos quoque, moniti toties, rogati, castigati toties in easdem iterum culpas impingimus, frequenter grauius quam antè, & *mentitur iniquitas sibi* d. Ita fit subinde vt ad aliquam habitus sobrietatem nos componamus, corporique detrahamus superflua. Et quādiu hoc? dum nos pœniteat fuisse hac in re sobrios & frugales. tunc autem eiuscemodi pœnitentiæ obnoxij sumus, cum videmus alijs non eandem in veste modestiam placere, cum veremur ne minus opulenti, aut parci sordidique habeamur. Sic nostra probitas ad aliorum oculos se fingit, ad sermones aliorum huc illuc se vertit, & quod erat, esse desinit, sic modo palliati, modo togati, modo frugi su-

frugi su-

frugi sumus & graues, modo prodigi & vani; mutamus subinde personam, & contrariam ei sumimus quam exuimus; planè multiformes sumus. Magnam rem puta, vnum hominem agere *e* Malę mentis indicium est hæc fluctuatio, ac inter simulationem virtutum, & amorem vitiorum assidua iactatio. Vsquequo claudicatis in duas partes (clamat Elias) si dominus est Deus, sequimini eum, si autem Baal, sequimini illum *f*. Quid ora hominum pauemus, quid mortalium oculos reformidamus, si Deus est dominus noster, si modestia in cultu placet, cur Deum offendere, modestiam abijcere non veremur? Diui Bernardi soror, hac in re animo fuit planè non femineo. *g* fortiter incœpit, constanter perfecit incœpta. Petiuerat illa in colloquium cum fratre admitti; sed quia comptior erat quam fratris oculis probari poterat, ab aditu monasterij repellebatur. Hanc illa iniuriam mitius ferens, fratri renunciari iussit, si delinquentem reijceret, saltem admitteret, corrigi volentem. Admissa est. Hic ei Bernardus grauissimis verbis, & in os, illum vestium luxum & vanissimum lenocinium obiecit; Christianæ feminæ non esse, corpus breui in putredinem iturum sic perornare. Profuit illi hæc audijsse; nec distulit ad frugem se corrigere: mox pretiosam vestem, mitras, armillas, monilia, inaures, vittas, speculum, discerniculum, anulos gemmas, & omnem mundum exilio damnauit ęterno, iussitque Pompam & Voluptatem res sibi suas habere, ipsa Domino deinceps seruitura, modestiam quam cæpit, hanc & finijt. Non languidè ad virtutis difficultatem exurgendum: alacriter incumbendũ est inchoatis. Vera modestia non tam principium inuenisse gaudet, quam finem addidisse; in extremo actu non corruit, vsque ad *h plaudite* persistit; à carceribus ad metam decurrit.

a *Plin.l.31.c.2.med.* b *Psal 35.v.3.*
c *Io.Manl.tom.8.coll.pag.96.*
d *Ps.26.v.22.* e *Sen.epist.120.*
f *3.Reg.cap.18.v.21.* g *vita S.Bern l.1 c.7.*

§. VIII.

AT nos, ô arundines vento agitatas, ô homines mollibus vestitos! quibus tunc demũ modestia in cultu placere incipit, cum nummi in fundo suspirant, imo sæpe ne tunc quidem. nã multis suauius est nomina contrahere, quàm aliquid pompæ vestium detrahere. O Iordanis accola, ô Ioannes Baptista! quam constanter rigidissimam tui vestitus modestiã, ad vsque vltimum vitæ actum retinuisti? cameli pellem, non purpura, non serico vnquam emutasti, nec monita sequimur magistri, nec exempla: annis & sęculis in eadẽ classe hęremus, aut si paullulum promouimus, mox ad eandẽ recurrimus.

Cleobulus in conuiuio septem sapientum apposite narrans apologum: Luna, inquit, à matre petijt, tunicam sibi suisque annis conuenientem texeret. Cui mater: Et qua ratione id possim, ô mea filia, cum te modo grandem & obesam, modo gracilem & perparuam videam? mutabilitatem ejura, & vestem à me spera. Lunæ nos germani fratres sumus. & iam decentem in veste modestiam sapimus, iam pompam & fastum spiramus, frequenter in hoc etiam expiramus. Indubiè, Gerarde, nosti, quem exitum sortita sit, nobilissima illa Campaniæ Comitissa, Maria Ludouici Pij Galliarum regis filia, sed moribus non perinde similis parenti. Hæc, licet vidua, nihilominus ambitiosissimum corporis cultum non desinebat, dum mors pulsaret fores, & irrueret importuna. Iam ergo moribunda Persaniæ abbatem acciri iussit, cui conscientiam aperiret, verum cum ille aduenisset, illa iam è vita discesserat. Neque hic morati famuli; rerum suarum quisque satagebat, hic vestem, hic vasa; ille culcitras, iste tapetia diripuit, sed nec mortuæ parsum est. nam infimæ sortis homo, dominæ suæ cadauer lecto euolutum, in terram pronum eiecit, & sibi linteamina in spolium rapuit. Admissus demum abbas in defunctæ conclaue, vbi miserabile hoc spectaculum vidit, & corpus illud, cultissimum olim, iam malè opertum & abiectum humi reperit, exclamauit: Venite, cernite nobilissimæ Comitissę pompam: En, hic rerum humanarum exitus, hæc fides est fallacium voluptatum, hanc habent clausulã, mortalium triumphi. ô vanitas, ô ludibrium *a*! Ita, mi Gerarde, ita qui hodie florent, in autumno suo decident, & fortasis etiam calcabuntur. Viderit, quem iuuat de carne gloriari.

Thom. Cantiprat.l 1.mirac.c.7.

§. IX.

GER. Licetne interrumpere? huic non absimilem euentũ nuperrime mihi recitari audij. POL. Dic liberrime. GER. Camberiæ in

prouincia Lugdunensi, anno millesimo quingentesimo octogesimo septimo, matrona nobilis amœniore cultu, quàm decebat, delectabatur dum viueret. Admonebat eam frequenter sacerdos, qui ei à confessionibus fuit, meliori daret operam ornatui, quo placeret non humanis oculis, sed Deo. Illa, vt erat ingenio liberiore., serium sermonem familiari ioco eludens, solebat rogare corporis colendi curam sibi relinqueret, aliud nunc æuum, alios esse mores: sciret, & sibi, animi sui salutem cordi esse, quare hoc vnum potius orare, vt in extremo vitę tempore adesset morienti. Sacerdos, adfuturum se recepit, si quidem vllo modo posset. Et verò etiam adfuit, sed illa sibimet non satis aderat, nam morbus miseræ audiendi vsum abstulit. ita æquo Dei iudicio factum videtur, vt quę salutaria sacerdotis monita noluit audire cum potuit, nec audire quidem posset, cum velle debuit. Pol. Igitur, vt audio, mortua est surda & tacens, sed nunc etiam viuit exemplo & inclamat imitatores ac imitatrices, vt sint in cultu moderatiores.

Quin ergo ista contemnimus, propter quę vulgus insanit? Satis paruimus corpori, reddamus nos tãdem in disciplinam Virtuti. Pręclarè Romanus sapiens: Fateor, inquit, insitam esse nobis corporis nostri caritatem; fateor nos huius gerere tutelam, nec nego indulgendum illi, seruiendum nego. Multis enim seruiet qui corpori seruit, qui pro illo nimium timet, qui ad illud omnia refert. Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus viuere debeamus, sed tanquam non possimus sine corpore. Huius nos nimius amor timoribus inquietat, solicitudinibus onerat, contumelijs obijcit. Et hoc ipsum tam vere quàm sapienter in hæc verba consignat: Honestum ei vile est, cui corpus nimis carum est *a*. Et sicut plerunque quorum corpora in saginâ, eorum animi in macie & veterno sunt; sic etiam quorum curæ adeo feruent in colendo corpore, horum in ornando animo studium fere nullum est. Vt catuli ad venandum inepti sunt, qui saltare & eiusmodi delicias norunt: sic ad exercitia magis seria & sacra parũ apti, qui in curiosiore sui cultu operam ponunt. Simplici cura constant necessaria; in delicias laboratur: sed labore non vano tantum, sed & noxio.

Dionysius olim rex Siculus, Archidami filias multi pretij veste donauit, quas tamen Archidamus modestè recusans aiebat: Vereri se ne suæ filiæ tam insolenti amictu turpes videantur. Intellexit vir prudens virgines nullo cultu melius ornari quàm simplici. Sane vt luxus vestium animum parum sobrium arguit, sic spectatores ad libidinem suaui fallacia inuitat ac pertrahit. Decet autem vt homo castitatis amans & virgo, vndique virgo sit, nec vlla ex parte significationem det corruptæ mentis. Cur ergo vitijs iam ante in nos grassantibus subsidium feramus, labore tam sumptuoso? Optime dixisse mihi videtur Musonius, qui eodem modo vtendum esse aiebat veste, quo armis, nimirum tutando corpori, non ostentando. Sicut igitur ea optima sunt arma quæ firmissima, non quæ nitidissima, sic optimus est amictus, qui corpori commodissimus, non qui splendidissimus, aut qui spectantium oculos in se rapiat, sed qui seueritatem redoleat, qui pudicitiam testetur.

Quid ergo vani agimus, quid corpori, hosti nostro splendorem quęrimus tot sumptibus? quid ingeniosi sumus in perniciem nostram? Deum culpa offendimus, hominibus exemplo nocemus, egenos subsidijs fraudamus, rem familiarem frangimus, tempus pretiosissimũ, irrecuperabile dilapidamus. Apage mihi hanc pestem, si aliter placere alijs nequeam, nisi displiceam Deo; malo displicere omnibus, vt vni placeam Deo Gerarde, sanctè potius quàm scite vestiri velimus, &, vt Augustinus loquitur, *b* non affectemus vestibus placere, sed moribus.

Et hæc de cultu *Conscientiæ*, *Cælitum*, *Corporis* dicta sint. triplex funiculus est ruptũ difficilis. *c* hæc trias mihi visa est inseparabilis. Cælitum cultus illic exiguus est, vbi nullus est cultus conscientiæ vel animi, & multus corporis. Qui corpus tam studiose colit, conscientiam profecto negligit; porro qui conscientiam siluescẽtem habet & incultam, quomodo colet Cælites? Ergo, mi optime Gerarde, vt non negligamus conscientiam, minus colamus corpus, & plus Cælites.

a *Sen. epist.* 14. *&* 88.
b *In reg. tom.* 1. *fine.*
c *Eccl. c.* 4. *v* 12.

FINIS.



Tomo primo fol. 615.

HELIOTROPIVM
SEV
CONFORMATIO HVMANÆ VOLVNTATIS CVM DIVINA,

LIBRIS QVINQVE EXPLICATA

CORAM SERENISSIMO VTRIVSQVE Bauariæ Duce S. R. I. Archidapifero, Electore:

MAXIMILIANO,

Et Serenißima coniuge

ELIZABETHA:

EISDEM SERENISSIMIS PRINCIPIBVS INSCRIPTA ET DEDICATA,

A. R. P.

HIEREMIA DREXELIO,
è Societate IESV.



SERENISSIMIS PRINCIPIBVS MAXIMILIANO S. R. I. ARCHIDAPIFERO ELECTORI;

Et Serenißimæ coniugi

ELISABETHÆ

COMITIBVS PALATINIS RHENI, BOIORVM DVCIBVS,

Dominis meis clementißimis.



IRE variant, Serenissimi Principes, humani affectus in virtutum studio. Sunt qui vni se dedant *Patientiæ*, virtuti ad omnia necessariæ. Bene, & sapienter. Alij *Obedientiam* in solium euehunt, eique plurimum iuris esse dicunt, in omnem Virtutis comitatum. Non malè & isti. Sunt qui sanctioris vitæ fundamentum vocent. *Demissionem animi.* Et hi quoque bene; Multi principem Virtutem salutant *Iustitiam*, Eruditè. Alij Reginam in omnes virtutes faciunt *Charitatem*. Quippe ni optimè? Iam vero qua via virtutum illarum singulę sint adeundæ, sensus iterum diuersi, & pænè innumerę præceptiones. Mihi Demetrius philosophus, vir illo ęuo magnus, etiamsi maximis comparetur, pręclarissimè dixisse visus est: *Plus prodesse, si pauca præcepta teneas, sed illa in promptu tibi, & in vsu sint, quam si multa quidem didiceris, sed illa non habeas ad manum.* a Ita prorsus est: ecquid opus multis præceptionibus, vbi vna sufficit? subsilire in cælum liceat ex angulo, quid opus tot gradibus.

Hæc mihi caussa fuit, Serenissimi Duces, quare iam aliquot annis Serenitatum vestrarum attentissimis ad sacra hęc auribus, nihil æquè quam vnum illud commendarim, VELLE QVOD VVLT DEVS. Sciebam equidem à nemine hoc melius capi, quam ab ijs qui iam pridem id fuissent experti.

Sed quia non eadem omnium auditorum mens est, nec æque capax: videbatur è re fore, si dicta scriptis firmarentur. Hoc agit libellus iste, qui vel ideo etiam ad Serenitates Vestras properat, vt quod auditores ceteri non potuerunt nisi solum nosse & intelligere è meis verbis, insuper discerent & facere, è tantorum Principum exemplis, atque ita quę verba erant fierent facta.

Hoc spectat humanæ voluntatis ad diuinam *Conformatio*, quę suauiter docet, præstare

ſtare ſe ſemper in vtrumque facilem; omnia & velle cum volente Deo, & cum nolente nolle. In hoc vno pręcepto, diuini atque humani iuris peritia omnis conſiſtit. Hac regula vitæ opera diſtribuenda ſunt: ad hanc legem & agat cuncta, & exigat, qui non perfunctoriam pietatem amat. Vbi hæc ſanctiſſima humanæ diuinæque Voluntatis mixtura eſt, illic indiuiduus ille comitatus eſt omnium virtutum. Plato non vno loco felicitatẽ definit, *Dei aſſimilationem*. Verba ipſa Platonis, auro digna, viliore hoc liquore ſcribantur: *Mortalem hanc naturam, & hunc inferum locum, Malum circumſtat neceſſario & adhæret. Ideo conandum quam celerrimè hinc illud fugere: fuga autem* DEI ASSIMILATIO, *quatenus poteſt.* b Quis autem Deo magis aſſimilatur, quam qui ſuam voluntatem in omnibus ſubijcit diuinæ, iamque nihil minus vult quam quod maximè ſe velle ſentit, in id vnum intentiſſimus ad diuinæ Voluntatis perpendiculum omnia facere. Quiſquis hoc vnum didicit, ſcientiam vtilem ac neceſſariam, omnem conſummauit. Hęc ſcientia inſtruit, quemadmodum ſe quiſque & in dubijs, & in aduerſis & in lætis ſapienter gerat, vt dubia prudenter, aduerſa fortiter, læta moderatè tractet. Cui cum Voluntate Dei bene conuenit, is fortuita omnia contemnit, ſupra omnem metum ſe attollit, animum virtuti conſecrat: & quocumque vocat illa, planum putat, in ſolido ac ſereno ſtat ſemper; quoties vult, cœlo intereſt, nec vnquam eſſe poteſt tam miſer, quin ſuauiſſimè in ſinu Dei reſpiret. Et quemadmodum artifices, ſi ex alicuius rei ſubtilioris intentione oculos defatigent, in publicum prodeunt, & feſſam aciem libera luce & aura delectant: ſic animus in hoc triſti domicilio corporis clauſus, quoties vult, apertum petit, & in diuinę Voluntatis contemplatione requieſcit cum religioſiſſima voluptate: Hæc voluptas ęqualis eſt, intrepida, nunquam ſenſura ſui tædium. Hic ſolida ſecuritas, inconcuſſa fiducia. Ad humani boni ſummam peruenit, qui totus in diuinam Voluntatem tranſijt.

Atque hoc vnicum ſapientiæ præceptum traditur, his quinque libris, quos ad veſtra Sereniſſimi Principes, genua velut ad Clementiæ aram depono. c Commiſi ante hac ſereniſſimis manibus, de ÆTERNITATE Conſiderationes. His addenda omnino fuit, Humanarum actionum Amuſſis, RECTA INTENTIO. Hanc ordine ſequi debuit, Humanæ voluntatis cum diuina CONFORMATIO. Humanæ vitæ terminus, eſt *Æternitas*. Ad hunc terminum *Recta Intentio ducit*. At vero *Rectæ intentionis* exactiſſimum exemplar eſt, *Velle quod vult* DEVS, idqne in rebus omnibus. Ita ſuo velut generi ſuę nectendæ erant ſpecies. Et has ſcriptiunculas à verbis, fateor, rudes & impolitas, ſed à re, quam velut digito monſtrant, æſtimandas, Veſtris Serenitatibus omni iure & nomine, libens meritiſſimo conſecro. Nam pænè hoc vnum mihi ſupereſt, *Velle non ingratum mori*. Hoc volo, & tota mente volo, beneficijs quotidianis prouocatus. Ceterum tantę in omnem noſtrum Ordinem beneficentię hic panegyrin ordiri, finis epiſtolæ recuſat. Res in aperto eſt; Noſtrum tot locis viuere, beneficijs veſtris deberi, ô Magni Principes, quibus nunquam eſt dandorum beneficiorum inopia, datorum pœnitentia; qui hanc vnam videmini potentiam ſotiti, PRODESSE.

Inter cetera beneficia rectè numerauero, ſi Serenitates Veſtrę dignẽtur, & huic libello, ſereniſſimi ſui nominis radios non ſubtrahere. Serenitatibus Veſtris Societatem noſtram vniuerſam, meque vna ſubmiſſimè commendo. Monachij, Die virginis Matris ab Angelo ſalutatæ. Anno à Virginis partu M.D.C.XXVII.

a *Seneca l.7. de benefic. c.1.* b *Plato in Phileto, & alibi.* c *Plin. 11. hiſt. c. 54. med.*

Serenitatum VV. infimus cliens

HIEREMIAS DREXELIVS è Societate IESV.

LECTORI



EN tibi, mi optime Lector, virtutum (audacter dico) omnium fundamẽtum solidissimum. Heliotropium placuit appellare, nomine huic rei, arbitror, conuenientissimo, & maximè proprio. Heliotropium pharmacopolis notissima herba, ad omnem solis motum tam stricta religione caput suum circumfert, vt solem etiam nubibus obtectum nunquam non aspiciat; inde sponsam solis nominarunt. Voluntas humana si errare nolit, ad omne momentum, & ad vniuersos nutus diuinæ Voluntatis ita se libret, vti se ad suum solem Heliotropium. Et hæc illa inexpugnabilis est sapientia, Hoc firmum & in omnia aduersa impenetrabile scutum, VELLE QVOD VVLT DEVS. Hanc doctrinam de hominis voluntate ad diuinam Conformanda, epitomen omnium sacrorum voluminum esse reor, & omnis sanctimonię compendium. Quisquis didicit diuinæ Voluntati suam subiungere, iam tota callet Biblia.

Sed hoc maturè monuerim: in re tam seria, voculis non inhærendum. Conformitas humanæ voluntatis cum diuina: Resignatio suimet in diuinum beneplacitum: Vnio volũtatum humanæ ac diuinæ &c. re prorsus eadem solo differunt nomine. Veniam da, Lector, & aude non indignari vocibus parum latinis: Animus est, cum multis hîc loqui, & diuinę Voluntatis arcanum eruere in lucem, non tegere verborum inuolucris: hæc in remedium animi, non in exercitationem ingenij scripta sunt. Plura quidem è meis in tuas manus peruenisse credam. Præcesserunt ÆTERNITATIS Considerationes. ZODIACVS Christianus, seu signa XII. Prædestinationis. HOROLOGIVM Tutelaris Angeli. NICETAS, seu, Triumphata Incontinentia. TRISMEGISTVS, de Conscientiæ, Cælitum, Corporis cultu. RECTA INTENTIO, omnium actionum Amussis, sequitur iam. HELIOTROPIVM seu CONFORMATIO humanæ voluntatis ad diuinam. Hoc vltimum, priorum omnium, sed & virtutum vniuersarum Summam & Compendium putem. Hoc autem is optimè capiet, qui & priora iam viderit. RECTA INTENTIO ducit ad Deum humanæ voluntatis ad diuinam CONFORMATIO (liceat dicere) introducit in cor Dei. Et vide, mi Lector, quam breuis ad beatam Æternitatem, & quam expedita te ducat via! Hic vnis verbulis tota describitur: Velle quod vult Deus. Hoc totum iter est, è terra in cælum. Lubet hinc eo ascendere? hac via peruenitur. Alijs vijs ire poteris, nunquam peruenire. Et quæso te, ne tibi hæc videantur æquo prolixius dicta. Hic fundamentum iacitur ad omnem virtutem: hic aditus obstruitur omnibus vitijs. Examina quæ legis, & caput sapientiæ in istis habebis. Hoc iam vnum amicè te monuerim, mi Lector, cũ tibi ęgrè est, nec multa lubet legere, id saltẽ à te impetres velim; Libri primi caput primum, & libri quinti seu vltimi caput vltimum inspice, dictorumque capitum vel vnam solummodo partem die vno perlege, & morbo tuo (penè polliceri ausim) melius erit. Omnia quæ ceteris videtur mala, & mãsuescent tibi, & in bonum abibunt, si didiceris super illa eminere, diuinæ Voluntatis amplexu. Ita mi Lector, Deum audi, audiendus.

LIBER PRIMVS.

DE DIVINÆ VOLVNTATIS COGNITIONE.

CAPVT PRIMVM.

Hypotyposis omnium quinque librorum: duplex etiam fundamentum ponitur, & omnes omnino pœnas à Dei Voluntate prouenire ostenditur.

REx Macedo Alexander, cum Darium bello peteret, æstu & itineris feruore percalefactus, Cydno amni corpus suum immersit, sed hebetatis subito torpore artubus, expiranti similis in tabernaculum delatus est. Huc amicis pariter & medicis admissis, melius sibi forè Rex aiebat, mori strenuè, quam tardè conualescere: proinde si quid opis aut artis esset, scirent se non tam mortis quam belli remedium quærere. Itaque medici attentissimo consilio salutis remedia circumspiciebant, qui cum ad vnam potionem sententiam direxissent, Philippus medicus. Regi puero fidus admodum comes & custos salutis datus, non præceps sed strenuum remedium afferre, potionemque illam suis manibus temperaturum, & ea vim morbi leuaturum esse promisit. Inter hęc à Parmenione fidissimo purpuratorum, literæ superuenerunt quibus Rex monebatur ne salutem suam Philippo committeret, mille talentis à Dario esse corruptum. Ingentem animo sollicitudinem literæ incusserant regi, & quicquid in vtramque partem aut metus aut spes subiecerat, secreta æstimatione pensabat. Bibere perseueraret? vitę periculum terrebat. Damnaret fidem medici? anteactæ vitę fidelitas dissuadebat. Diu animo in diuersa versato, nulli quid scriptum esset, enunciauit, epistolamque sigillo annuli sui impressam, puluino, cui incumbebat, subiecit. Inter has cogitationes biduo absumpto, illuxit à medico destinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat intrauit, Quo viso, Alexander, leuato corpore in cubitum, epistolam à Parmenione missam sinistra manu tenēs, accepit dextra poculum, & hausit interritus? tum epistolam Philippum legere iubet, nec à vultu legentis mouit oculos, ratus aliquas conscientiæ notas in ipso ore posse deprehenderee. Ille epistola perlecta, plus indignationis quam pauoris ostendit, proiectisque amiculo & literis āte lectum: Rex, inquit, semper quidem meus ex te spiritus pependit, sed nunc vero (arbitror) sacro & venerabili ore trahitur. Crimen quod mihi obiectum est, tua salus diluet. Laxa paullisper animum, quem sollicitudine intempestiua amici sanè fideles, sed molestè seduli turbant. Non securum modo hęc vox; sed

etiam lętum Regem ac plenum bonæ ſpei fecit. Itaque ſi tibi permiſſum eſſet Philippe inquit, quo maximè modo animum velles experiri meum, alio profectò voluiſſes: ſed certiorem quam expertus es ne optaſſes quidem. Hac epiſtola accepta, tamen quod dilueras bibi. Hæc locutus, dextram obtulit Philippo. Vt vero medicamentum ſe diffudit in venas, & ſenſim toto corpore ſalubritas percipi potuit, primo animus vigorem ſuum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperauit: quippe Rex poſt tertium diem, iam ſoſpes in conſpectum militum ſe dedit *a*.

Hinc mihi, Lector, quinque obſeruabis ſedulò.

Primum: Rex Alexander ante omnia noſſe voluit quo pharmaci genere iuuari poſſet. Deinde Philippi medici in ſe fidem non indiligenter expendit, & quem is animum erga ſe gereret, è vultu didicit.

Alterum: Vbi Alexander perſpexit Philippum medicum tam intemerata fide pro ſalute ſua ſollicitum eſſe, omni ſuſpicione poſita medicamentum Philippi manibus temperatum, ſine vlla cunctatione intrepidus hauſit.

Tertium: Pro tam conſtanti erga Phillippum medicum iudicio, digniſſimam mercedem, integram valetudinem intra triduum recepit. Ideo Philippum ſeruatorem ſuum vna ſecum perduxit ad ſtatiua militum, vbi pro ſe quiſque dextram medici amplexus, grates habebat velut præſenti Deo.

Quartum: Quo minus Rex reualeſceret, ingens ſeſe impedimentum obiecit, nec vnum dumtaxat: Literæ fidiſſimi Parmenionis, *b* ſuſpicionem veneni pluribus indicijs ingerebant, & amicorum ſedula quidem ſed vitioſa ſollicitudo plurimum turbabat.

Quintum: Hoc vnicè Regem Alexandrum iuuit, quod ſui medici cum ſolertem ac eruditam prouidentiam, tum ſanctam & incorruptam in ſe fidem agnoſcere non recuſarit, & inde maximam conceperit fiduciam valetudinis recuperandæ, quam etiam recuperauit feliciſſime.

EN, mi Lector, totius ſcriptionis & quinque librorum qui ſequuntur, Hypotypoſin ac ſummã. Nimirum hoc ordine progrediemur, quo Macedonum regem conſanatum diximus. Itaque humanam voluntatem in diuina conſtituendam eſſe, hac via & connexione tademus.

Primũ erit, oſtendere, qua ratione Voluntas diuina ſit cognoſcenda. Omnium vox & ſenſus eſt: Te mihi prius velim notum, quàm me tibi credam amicum. Alexander ante audit, quid, Philippus medicus velit ac iubeat, quam ipſe medicamentum ſumat. Primum ergo eſt, diuinam voluntatem noſſe.

Primum ab hoc, cum diuina Voluntate ſuam conformare. Cur enim illam ſcrutari aut noſſe volo, ſi amplecti, ſi ſequi non volo. Non cunctatus eſt Alexander, quin idem quod medicus, vellet, traheretque in ſe ore ſuo (quod Pilippus dicebat) ſpiritum ſui medici.

Tertium eſt, proponere, quantæ felicitatis ſit, diuinam Voluntatem non ſolum habere notam, ſed ſuam illi agglutinatam. Non oderat Alexander pharmacum, quia vitam & valetudinem amabat. Certè omnis amaror pharmaci, ſpe valetudinis dulceſcit. Amaritudinis ſubinde aliquid habere videtur Voluntas diuina, ſed illud ſpe ſummi boni ſuperandum eſt.

Quartum erit, impedimenta omnia quæ hanc humanæ voluntatis cum diuina conſenſionem turbant, amouere, voluntatem propriam iugulare, vt amplecti liceat diuinã. Rex Alexander amiciſſimis etiam non credidit, ne fidem negare cogeretur ei qui accuſabatur vt inimicus.

Quinto denique loco, adiumenta illa explicabimus, quæ ad diuinæ humanæque voluntatis concordiam potiſſimum valent: Ea ſunt, diuinæ Prouidentiæ cognitio, & inde concepta in Deũ Fiducia. Periiſſet Alexander, niſi medici doctam ſinceramque prouidentiam agnoſcere, eique fidere voluiſſet.

Hæc ſunt, & in hunc ordinem digeſta, quæ his quinque libris ſumpſimus exponenda, vt humanæ voluntatis cum diuina nexus & certior ſit, & firmior: Nunc ad rem.

a *Curtius lib.* 3 *c.*10. *Arrianus l.* 2. *Iuſtinus l.*11. *Valerius l.*3.*c.*8. *Seneca l.*2.*de Ira c.*23.
b *Matris, ait Seneca.*

§. I.

OMnis doctrinæ, quam Chriſtus tot diuiniſſimis concionibus tradidit, caput hoc fuit, diuinæ Voluntati ſeipſum integrè perfectèque in rebus omnibus ac ſingulis conformare.

mare.

mare. Hoc Seruator qua verbis qua factis amplissimè docuit, & nobis semetipsum formam dedit ad imitandum. *a* Ad hanc Domini doctrinam explicatius proponendum, duplex cum Theologis ponimus fundamentum.

Primum: Omnem omnino profectus nostri rationem, in hac humanæ diuineque Voluntatis Conformatione & concordia consistere, ita vt quo ista fuerit sincerior, hoc ille futurus sit vberior. Omnē Christiani hominis perfectionem in *Charitate* sitam esse iam liquet. Volumina diuina testimonijs in hanc rem plena sunt: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. Hoc est maximum & primum mandatum. *b* Nunc autem manent fides, spes, chariras, maior autem horum est charitas. *c* Super omnia autem hæc charitatem habete: quod est vinculum perfectionis. Finis autem præcepti est charitas: *d* Charitatis autem actus longè nobilissimus, & assiduè instaurandus, est hæc ipsa cum Dei voluntate conformitas in omnibus. Eadem velle, & eadem nolle, firma est amicitia? vox est beati Hieronymi & omnium sapientum.

Alterum fundamentum: Nihil prorsus in Orbe fieri (peccato solum secluso) sine Dei Voluntate, Fortunæ seu ridentis seu sæuientis imperium nullum est. Hæc idololatrarum somnia sunt, qui humanæ vitæ vicissitudines à nescio qua dea dispensari fingebant. Augustinus irridens: Quomodo ergo, inquit, dea Fortuna aliquando bona est, aliquando mala? an fortè quando mala est, dea non est, sed in malignum dæmonem conuertitur. *e* Christiana sapientia fortunam omnem exsibilat, *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.* Sed hoc ipsum in diuinis paginis testatissimum, paulo apertius declarandum.

a 2. *Thess* c.3.v.9.
b *Matth.* c.22.v.37.
c 1. *Cor.c.*11.v.13.& 14. d 1.*Timoth.c.*1.v.5.
e *Aug.l.*4.*de Ciuit.c.*18.

§ II.

OMnia mundi mala (peccatum excipimus) à Deo esse, hac ratione docent Theologi. In omni peccato duo sunt. *Culpa & pœna.* Deus est auctor pœnæ quæ in peccato est, sed neutiquam culpæ. Ideo si demamus culpam, nullum est malum pœnę, quod non fiat à Deo, aut ipsi non placeat. Sicut autē mala peccati, seu, pœnæ, sic & mala naturæ oriuntur à diuina Voluntate. Naturæ mala vocamus, famem, sitim, morbos, dolores, &c. quę sæpissimè nihil habent cum peccato commercij. Itaque Deus reipsâ, (&, vt in scholis loquuntur) refectiuè positiuè omnia pœnæ naturæque mala vult, *a* ob iustissimas caussas, solum peccatum, seu, culpam permittit. Ideò hęc Dei voluntas Permittens, illa Ordinans vocatur. Id igitur omne quod nos malum vocamus, à Dei Voluntate est. Ita Theologi. *b* Hoc fundamentum altissimè in animo iaciendum, maximi enim refert, probe istud capere, idque semper persuasissimum habere, pœnarum & malorum omnium caussam primam esse Voluntatem diuinam, culpa tamen, vt monuimus, semper seclusâ. Iacto hoc fundamento sic concludimus.

Quandoquidem Dei nutu imperioque fit, quidquid fit in Orbe, par est vt omnia de manu Dei acceptemus, sanctissimæ illius Voluntati nostram per omnia, & in omnibus ita cōformantes, vt nihil incertis euentibus, nihil casui, nihil fortunę adscribamus: hæc veterum monstra sunt, inter Christianos minimè toleranda. Neque fortunæ tantum aut casui nil assignandum, sed nec negligentię aut industriæ humanæ, velut primarię caussę. Vanæ sunt, & steriles hæ querelæ: Hoc illud ve, ideo mihi euenit, quia hic vel ille me odit, rem malè direxit, socordius egit; alitet certè euenturum fuisset, si mihi beneuolus extitisset, negotium hoc cordi habuisset, operæ non pepercisset. Vana & stulta est hęc philosophia. Vera sapiens, & sancta est illa: Dominus fecit hęc omnia. Nam, quod iam monuimus: Bona & mala à Deo sunt.

a *Intentione saltem secundaria.*
b *Præcipuè Alexander Pesantius Rom. in part.* 1. *D.Tho.q.*19.*ar.*9. *disp.* 1.*concl.*1. *Gabriel Vasquez tom.*1.*in* 1.2.*disp.*129. *c.*9.*nu.* 32. *mihi pag.*690. *col.*2. *P. Adamus. Tanner. quē honoris caussa nomino Præceptorem obseruādum, hic aliquid rectè limitans. Malū solius pœnæ, inquit, seu naturæ, vult Deus non per se, sed per accidens, quatenus ei bonum aliquod coniungitur to.*1.*Theolog. Scholast. disp.* 2.*q.*50.*dub.*1.*assert.*10.

§. III.

HIc plurimi ſeipſos fallũt ignorantia miſerabili. Hoc enim ſibi perſuadent, ea tantum mala quę à cauſſis naturalibus proueniunt, cuiuſmodi ſunt, Inundationes, terræ motus, agrorum ſterilitas, terrę labes, annonę charitas, iniuriæ cæli, morborum incommoda, mortes immiti à Deo, cum plerumque hic nullum interueniat peccatum. at vero mala illa, quæ à vitijs & malitia humana trahunt originem, cuiuſmodi ſunt calumniæ, fraudes furta, vexationes, inſidię, iniuriæ rapinæ, oppreſſiones, bella, cædes non eſſe à Deo, nec ab ipſius prouidentia proficiſci, ſed ab hominum nequitia, & peruerſa voluntate illorum, qui hæc talia in alios moliuntur. Hinc illæ voces ſuperioribus annis paſſim iactatæ: Hæc annonæ charitas non eſt à Deo; ab auariſſimis hominibus eſt, à Deo non eſt. Inſanæ ac impię voces, homine Chriſtiano prorſus indignę, & ſub Orcum relegandæ.

Sed vt res ſit dilucidiſſima, exemplo demonſtratur id quod dicimus. Eſt qui alterum bonis omnibus euolutum cupiat: vt hoc nefarium conſilium in opus prodeat, in ædes inimici clam ſubrepit, ignem ſubijcit actutum ex ædibus ſe proripit: domo iam inflammata cum ceteris accurrit, velut incẽdium cum alijs extincturus, ſed longe alius eſt illi animus, Nam ſi occaſio faueat, non flammam compeſcit, ſed prædam ſibi facit, & in rem ſuam ſpolia ſubtrahit incendio. Omnes hæ cogitationes in ſe ſpectatæ, abſque voluntatis peruerſitate, omnes hæ actiones, in genere entis (vt ſcholæ loquũtur) conſideratæ, auctorem habent Deum; Deus hæc facit, vti quęuis alia facit in rebus creatis rationis expertibus. Sicut enim iſtæ nec mouere ſe poſſunt, nec operari ſine Deo, ita nec incendiarius ille aut domum ingredi, aut eadem egredi, aut ignes ſpargere ſine Deo poteſt Nequevero mali ſunt ex ſe hi actus, nam & cum virtute fieri poſſunt, at mala eſt voluntas, peſſimum eſt conſilium, quod improbus ille ſecutus eſt. Huius auctor & cauſſa Deus non eſt, quamuis conſilium hoc iniri permiſerit. Potuiſſet enim hoc impedire ſi voluiſſet, quãdoquidem ergo Deus iuſto ſuo iudicio impium illud conſilium non impedit, permiſit. Permiſſionis cauſſas infra dabimus.

§. IV.

EAdem prorſus ratio eſt in alijs quoque peccatis, quod etiam ſub hac imagine magis eluceſcat. Eſt qui claudicet ex accepto vulnere: greſſum hic quidem mollitur, ſed ægrius, nec tã decorè atque ſanus incedit. Cauſſa motus in pede eſt vis impellens naturalis, claudicationis autem cauſſa eſt vulnus, non motrix animæ virtus. Simili plane modo, actionis illius, quam quis peccando exercet, cauſſa eſt Deus; erroris autem & peccati in hoc actu cauſſa eſt liberum arbitrium. Actioni adiumentum ſubminiſtrat Deus non aberrationi, non illi à lege & recta ratione ſeceſſioni.

Quamuis igitur Deus peccati auctor non ſit, nec eſſe poſſit. Mundi ſunt oculi illius ne videat malum, & reſpicere ad iniquitatem non poterit. *a* Diligit enim iuſtitiam & odit iniquitatem. *b* Nihilominus exploratiſſimæ veritatis eſt, omne malum pœnæ, à cauſſis ſecundis ſeu rationibus ſeu rationis expertibus profectum, quocunque id modo ac ratione accidat, totum prodire à manu Dei, eiuſque ſuauiſſima diſpoſitione ac prouidentia: Deus eſt, mi bone homo, eſt Deus qui dexteram te percutientis rexit; eſt Deus qui linguam tibi detrahentis mouit; Deus eſt qui vires te impie conculcãti dedit. Ipſe Deus de ſe per Iſaiã hoc faſſus: Ego Dominus, inquit, & non eſt alter formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum: ego Dominus faciens hæc omnia *c*. Quàm luculenter hoc ipſum confirmans vates Hebræus Amos: ſi erit; inquit, malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit? *d* Perinde ſi dixiſſet, nullum malum eſt quod non faciat Dominus, malum culpæ permittendo, pœnæ malum efficiendo & ordinando.

Ita Deus adulterium & cædem Dauidis regis, per inceſti Abſalonis filij peccatum puniturus: Ecce ego, inquit, ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo &c. Tu enim feciſti abſcondite: Ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael, & in con-

conspectu solis. *e* Præclarissime dixit Augustinus: Sic Deus per malos erudit bonos. *f* Sic Iustitia diuina Regibus impijs, & malis Principibus velut instrumentis vtitur. tam ad exercendam proborum patientiam, quàm ad flagelandam improborum petulantiam. Exempla hæc ab omni æuo obuia, vbi Deus per improbas aliorum cupidines bonã suam voluntatem exercet; per aliorum iniustitiam exserit iudicia sua iusta. Et velut pater virgas arripit & filium cædit, sed paullo post filio se conciliatum exhibet, virgis in ignem coniectis: ita Deus per Isaiam minatur, &: Væ Assur, inquit, virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem, quasi lutum platearum. Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor eius, & ad intercionem gentium non paucarum. *g* Quam clarè Deus tantorum malorum auctorem se fassus, In manu eorum, inquit, indignatio mea: Virga furoris mei est rex Assyrius, ad puniẽda Iudęorum flagitia: Ego illum misi, vt auferret spolia, deijceretque nimium insolentes & inflatos illorum animos, qui proiecta fide, idola gentium vesano ritu venerati sunt. Ipse autem rex Assyrius omnia alia cogitans, non sic arbitrabitur nec ad castigandos veniet, sed ad mactandos, & omni modo perdendos: Nihilominus Voluntati meæ deseruiet. At vbi ego gentem meam per Assyrios castigaro, væ huic Virgæ, væ Assyrijs, quos velut instrumentum furoris mei excutiam in ignes. Idem prorsus in alijs vltionibus diuinis est obseruare.

Titus imperator Romanus cum Hierosolymorum vrbem arctissima obsidione cinxisset, muros circuire, & ipse omnia lustrare oculis instituit. Hic cum plenas cadaueribus valles vidisset, altamque saniem tabefactis corporibus defluentem, altum ingemuit, & elatis in cælum oculis ac manibus, Deum testabatur, factum illud suum non esse. *h.*

a *Abac.c.*1.*v.*18.
b *Ps.*46.*v.*5.
c *Is.c.*45.*v.*7.
d *Amos c.*3.*v.*6.
e 2.*Reg.c.*12.*v.*11.
f *Aug. in ps.*73.*v.*4.
g *Is.c.*10.*v.*5.*vsque ad* 8.
h *Ioseph.l.*6.*de bello Iud.c.*14.*post.med.*

§. V.

Obijcias: Si res ita se habent. si malorum omnium origo est Voluntas Dei, quid ergo reluctamur, quid morbis pharmaca opponimus, quid hosti armatos cuneos obijcimus, cur portas non illico pandimus, & intra męnia recipimus nostrum exitium, cur non sanctissimum pręsulem Lupum imitamur, & illius vocibus mala nostra omnia, sicut ille Attilam, salutamus? *Salue flagellũ Dei.* Decorum est, mi homo, non plus sapere quam oportet, sed sapere ad sobrietatem. *a* Bellum, & omnes clades à Deo sunt, res iam liquida. At hinc mala est ista consecutio, ergo hosti non resistendum, ergo morbis nõ occurrendum. Nam aliud est voluntas Signi (cum Theologis loquor) aliud voluntas Beneplaciti, Atque de illa voluntate Signi per leges nobis explicata, vt plurimum satis constat At vero de hac Beneplaciti non item. Neque continuo scire licet, quousque se ista extendat. De qua infra vberius. Nunc exemplo sit *Morbus.* Hic à quacumque caussa ortus, diuinæ voluntatis est, neque hac in re quidquam ambigendum Cum autem ægrotus nesciat, quamdiu se velit Deus in morbo cubare, licite prorsus resistere potest & recuperandæ sanitati, quicquid est legitimorum remediorum adhibere. Vbi vero tantarit omnia, & nihil profecerit, nec conualuerit, persuauissimum sibi habeat, diuinæ Voluntatis esse, se grauius ac diuturniore inualetudine vrgeri Sic ergo ratiocinandum. Vult te Deus, mi æger, ægrotare, at quia nescis an etiam velit te nunquam sanari, ea de caussa licite vteris remedijs. Si autem velit morbum perpetuari, subtrahet pharmacis efficaciam ne saneris. Idem de hostibus dicendum Sæpe voluit Deus Israelis gentem impugnari, ne torpesceret; quamdiu autem non constabat, velle Deum illam etiam expugnari, tamdiu erat resistendum hosti: secus, si monuisset Deus, vti per Hieremiam vatem monuit, dederent sese in seruos regi Nabuchodonosori. Pari ratione si ortum incendium

quantis-

quantiſcunque laboribus reſtingui non poſſit, argumento id eſt, Deum voluiſſe non ſolum incendi domum, ſed & comburi, ſuis amicis vel experiendis, vel puniendis inimicis. Idem in alijs omnibus obſeruandum *b*

Deinde, quemadmodum fit nonnunquam vt vnus aliquis pater det filio ligneum gladium, dicatque: Age puer, defende te contra me; videamus quid apud laniſtam profeceris in athletica. Hic non filius patri, ſed pugnator aduerſario reſiſtit: ita prorſus cum quis incendium, cum hoſtem, cum morbum cupit extinctum non diuinæ voluntati pœnam approbanti, ſed culpæ obſiſtit, quam odit Deus. Nam domus incenſa eſt, vel iniuria, vel inuidia, huic culpæ reniti, nemini non permiſſum: Sic qui morbum conatur depellere, non Voluntati diuinæ, ſed humanæ noxæ ſe gerit aduerſarium, vix enim vllus eſt morbus, cui non occaſionem præbuerit aliqua victus intemperantia; quiſquis iam in morbum pugnat, non Deo, ſed intemperantię, aut certè illius effectui repugnat: Sic qui armis reſiſtit hoſti, non diuinæ Voluntati aduerſatur, ſed illi qui bellum intulit iniuſtum. In his talibus ſe ſuaque defendere, minimè vetitum, niſi aliunde conſtet diſplicituram Deo defenſionem.

a *Rom. c. 12. v. 3.*

b *De his infra explicatius agendum.*

§. VI.

SEd quid miri eſt diuinam Prouidentiam Iuſtitiamque hominibus improbis velut inſtrumentis vti, quando & ipſi dęmones hoc munus obeunt. Fitque mira diſpenſatione pietatis, inquit Gregorius, vt vnde malignus hoſtis cor tentat vt interimat, inde miſericors conditor hoc erudiat vt viuat. *a* in faſtis Regum hæc memorantur de Saule: Poſt diem autem alteram inuaſit ſpiritus Dei malus Saul. Et quomodo malus is fuit, ſpiritus, ſi Dei? quomodo vero Dei eſſe potuit, ſi malus fuit. Hoc ipſum eadem Regum hiſtoria ſic explicans: Exagitabat eum, inquit, ſpiritus nequam à Domino. Malus erat ſpiritus per deſiderium peruerſæ ſuæ voluntatis, at Domini ſpiritus erat, quia miſſus à Domino ad torquendum Saulem. Hipponenſis præſul Auguſtinus, hic lucis plurimum allucet, nec pigebit illius verba ex integro admetiri, hęc ſūt: Quid eſt recti corde? non reſiſtentes Deo. Intendat charitas veſtra, & intelligite rectum cor, breuiter dico, ſed tamen maximè commendandum. Inter rectum cor & prauum cor hoc intereſt. Quiſquis homo quicquid patitur præter voluntatem, afflictiones, mærores, labores, humiliationes non tribuit niſi voluntati Dei iuſtæ (*bene hoc notetur*) non illi dans inſipientiam, quod quaſi neſciat quid agat, quia talem flagellat, & talibus parcit? ipſe eſt rectus corde. Peruerſi autem corde ſunt, & praui, & diſtorti qui omnia quę patiuntur mala, iniquè ſe pati dicunt, dantes illi iniquitatem, per cuius voluntatem patiuntur: aut quia non ei audent dare iniquitatem, auferunt ei gubernationem: Quia ipſe (inquit talis) non poteſt facere iniquum; iniquum autem eſt vt ego patiar, & ille non patiatur: concedo enim vt ſim peccator. certè ſunt peiores qui lætantur, & ego tribulor: quia ergo hoc iniquum eſt, vt etiam peiores me lætentur, & ego tribuler, qui aut iuſtus, aut minus peccator quam illi ſum: & certum eſt apud me, hoc eſſe iniuſtum, & certum eſt apud me, quia Deus non faciet iniuſtum. Deus non gubernat res humanas, nec cura eſt illi de nobis. Ergo praui corde (inquit Auguſtinus id eſt, diſtorti corde tres habent ſententias: Aut non eſt Deus, dixit enim ſtultus in corde ſuo, non eſt Deus: Aut iniuſtus Deus eſt cui hæc placent, & qui hæc facit: Aut non gubernat Deus res humanas, nec cura eſt illi de omnibus. In iſtis tribus ſententijs magna impietas. *Et pauculis interiectis*: Sic eſt ergo rectum cor, fratres. Cuicumque aliquid accidit, dicat: Dominus dedit, Dominus abſtulit. Ecce rectum cor: Sicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomē Domini benedictum Et non dixit, Dominus dedit, diabolus abſtulit. Intendat ergo charitas veſtra, ne fortè dicatis: hæc mihi diabolus fecit (*hoc mihi damnum nebulo ille intulit.*) Prorſus ad Deum tuum refer flagellum tuum, quia nec diabolus tibi aliquid facit, niſi ille permittat, qui deſuper habet poteſtatem, aut ad pœnam, aut ad diſciplinam: ad pœnam impijs, ad diſciplinam filijs. Flagellat autem omnem filium quem recipit. Ne te ſine flagello ſperes futurum, niſi fortè cogites exhæredari. Flagellat omnem filium quem recipit. Itane omnem; Vbi te volebas abſcondere. Omnem;

Omnē: & nullus exceptus, nullus sine flagello erit. Quid? an omnem? Vis audire quem omnem? Etiā vnicus (Dei filius) sine peccato non tamen sineflagello. b Institutio nobilissima & Augustino sane digna. Quia vero Augustini sensu; nec diabolorum, nec hominum vllus in alterum quidquam potest, nisi permittente Deo, ideo nunc breuiter dicendum quænam permittat Deus, qua ratione, qua de caussa, permittat.

a *Greg.l.2.mor.c.14.*
b *Aug.in Ps.31.propius finem; sed de hoc plura inferius.*

CAPVT II.

Quid, quomodo, quare hoc illudue permittat Dei Voluntas.

MIserrimè hic vulgus hominum hallucinari solet, cui Permissio diuina, vix aliud est quam humana, quæ nihil agendo desidet otiosa, & agere volentes, non impedit, etsi possit. Ex hoc vno errore mala gignuntur innumera. Hinc alteri in alteros ruimus, & velut omnis infortunij fabros, omnis mali auctores mutuo nosmet & verbis, & manibus, & dentibus laceramus, tanquam si Deus interim altercationes nostras otiosus spectet, & grauissimas iniurias cum possit impedire, permittat. Seminarium hoc est omnium pertubationum. Huic euertendo tria capita statuimus in omni Permissione diuina consideranda.

Primum est, Voluntas Permittendi: Alterum, caussa Permissionis: Tertium Voluntas cooperatrix in re permissa. Ad hæc melius perspicienda, repetendū animo duo esse malorum genera. Primum eorum quę molestiam, dolorem, iacturam, infamiam inferunt, vti sunt paupertas, vincula, morbi. exilium, mors, quę non tam dicenda sunt mala, quā medicamenta amariora, diuina manu admota. Alterum genus malorum est, quæ vero nomine vocantur mala, vt sunt peccata. Priora illa vere vult Deus, aut ad pœnam impijs, vt loquitur Augustinus, aut ad disciplinam filijs posteriora hæc non velle dicendus est Deus, sed permittere. Cum enim omnia quę vere existunt, vere velit Deus, cuius Voluntate sunt omnia, & sine cuius Voluntate nihil est, peccatum (quod impropriè dicitur existere) velle non potest, sed permittere. Vti autem futura omnia perfectissimè præuidet Deus, ita facillimè quæcunque voluerit impedire potest; cum autem innumera non impediat, dicendum est, Deum iustissima sua Voluntate ab æterno voluisse adeoque decreuisse illa permittere Deus vtique non nolens sed Volēs sinit vt aliquid fiat. Homines quidem plurima permittūt quæ aut impedire nequeunt, aut certè mallent non fieri. Non ita supremus rerum arbiter. Est igitur in Deo. *Voluntas Permittendi*, quam in Permissione primum caput statueramus. Hic iam quæritur cur voluerit Deus permittere peccata, siue quæ in Deo sit caussa huius permissionis.

§. I.

NVnquam certe Bonitas illa infinita tantam in Orbe malitiam permitteret, nisi maiora inde bona eliceret & reperta ad perniciem verteret ad salutem Permisit Deus fraternam inuidiam in Iosephum innocentem sæuire, sed quanto id bono permisit, non solum parentum & fratrum, sed totius Ægypti? Permisit Deus insontem Dauid ab impio Saule grauissimis iniurijs exagitari, sed Dauidis totiusque regni Hebræi bono maximo. Permisit Deus Danielem iniquissimè accusatū in leonum voraginem præcipitari, sed grandi Danielis ipsius, & plurimorum bono. Sed quid hæc narro? Permisit Deus Filium à parricidis crucifigi, sed permisit hoc bono totius humanæ gentis inexplicabili. Ita prorsus ex omni permissione diuina, maxima diuinę gloriæ incrementa, generi humano emolumenta proueniunt copiosissima Hinc bonita Dei ac Misericordia hinc Liberalitas atque Potentia, hinc Prouidentia, hinc Sapientia & Iustitia. modo prorsus admirabili elucescunt: hinc virtus plurimorum crescit, certamina frequentantur, multiplicantur præmia, coronæ augentur.

Et quam admirandam se præbet diuina Prouidentia in quotidianis his permissionibus! Quid enim magni est si è bono bonum; at maximum si è malo bonum feceris. Mari tranquillo, vt aiunt, quilibet gubernator est. a Neque verò magnæ artis est vento secundo,

naui firmâ, mari pacato, astris fauentibus, remigibus peritißimis portum in conspectu positum tenere: At luctantibus inter se ventis, nauigio lacero; fremente cælo, insidiantibus piratis; remigibus imperitis, sideribus ereptis, optatum nihilominus portum occupare, hoc demum facinus est in gubernatore admirandum. Talis in suis permißionibus est Deus. Per ea quæ contraria videntur, ad felicem deducit exitum, per tot hominum flagitia gloriam suam propagat, in tantis scelerum aceruis amicos suos reddit illustriores: Deo dirigente fraudes in decepti commodum vertunt; vexationes & iniuriæ vexato vires addunt, impietas tot perditorum, pietatem multorum stabilit, & ne pereant, conseruat, & vnde plurimi creduntur deprimendi, emergunt. Iosepho carcer & vincula ad tam sublime dignitatis solium viam aperuerunt; plus ei profuit fratrum inuidia, quàm Orbis totius beneuolentia. Saulis perfidia Dauidi diadema contulit. Danielem fouea leonum altius euexit quam vlli regum fauores potuissent. E cruce Christus in Paradisum migrauit, ex oliueto ad Patris consessum peruenit. Quod si Deus peccata non permitteret, & permissa non ordinaret, & ordinãdo in bonum deriuaret, vindicem Dei iustitiam vix agnosceremus: at sic altius sapere docemur, & admirabilissimam caussarum seriem ac cõnexionem fateri cogimur, per quam tandem è tantis malis tot emergant bona. Qua de re Seuerinus Boethius eruditè: Ordo quidam, inquit, cuncta complectitur, vt quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc idem licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno Prouidentiæ liceat temeritati. Neque enim fas est homini cunctas diuini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare sermone. Hoc tantum prospexisse sufficiat, quod naturarum omnium proditor Deus, idem ad bonum dirigens cuncta disponat. Quo fit, vt quę in terris abundare creduntur, si disponentem Prouidentiam spectes, nihil vsquam mali esse perpendas. *b* Est ergo (quod alterum erat caput) diuinæ permissionis caussa multiplex.

a Senec. epist. 85. propius finem.
b Boeth. lib. 4. consolat. phil. pros. 6. fine.

§. II.

TErtium est, Voluntas Dei cooperatrix in omni re quam permittit. Non tantum decreuit Deus ab æterno quæ temporis successu erat permissurus, neque tantum iustissimas suæ permissionis caussas, sed voluntatem etiam habuit habetque in omnibus permissionibus cooperatricem. In Theologorum scholis res liquidissima est, omnium eorum quæ verè fiunt & existunt, Deum esse adiutorem. Nihil vspiam rerum sine primæ & summæ caussę adiumento existit.

Cum ergo Deus ea omnia quę permittit, ab æterno decreuerit permittere, idque iustissimis de causis seipsum insuper in suis permissionibus adiutorem præbeat, quid est quod Deum hominesque tot vanissimis querelis incessimus, quid Prouidentiam & iustissimas Dei permißiones toties allatramus? quin omnes rerum euentus diuinis iudicijs adscribimus, certi, iustißimas diuinæ permißionis grauißimasque caussas subesse, & propositum maximi momenti finem, cui nos minimè conueniat refragari: Bonæ malæque voluntates Deo militant, & inter varios fines, veniunt tamen ad hunc, vt sic dicam finium finem.

Certè sanctißimi quique viri, res omnes tanquam Deo agente sibi eueniri exploratißimum semper habuerunt, siquidem mentis oculos ab alieni peccati cogitatione seuocantes, Dei permißiones quasi actuosas & effectrices aßiduè contemplabantur. Tam enim bonus est Deus, vt nulla ratione permitteret mala, nisi nosset ex his elicere maiora bona. Ad rem aptißimè Augustinus: Melius, inquit esse iudicauit Deus de malis bene facere, quam mala nulla permittere. Neque enim Deus, cum summe bonus sit, vllo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi vsque adeò esset omnipotens & bonus, vt benefaceret etiam de malo *a*. Optimè Theophilus Bernardinus, quem hic sequimur: Subtilißimè, inquit, nostris erroribus & peccatis insinuat se Deus, non vt approbator & particeps, sed vt auersator & corrector, qui ex malis bona plura, quasi ignem ex aqua educit *b*. Hic cogitandum, vt idem monet, omnes eos qui nos lædunt (quacũque demum id ratione

fiat)

fiat) duplicem perſonam ſuſtinere. Vnam quâ nobis peſsimè cupiunt, & non ſimplex in nos malum cudunt: Alteram quâ illud omne quod cogitarunt, poſſunt, & diuinæ inſtitiæ nos affligentis ſunt inſtrumentum. Si primam tantummodo perſonam maleuolorum agerent, nihil nobis nocerent, ſed quia etiam alteram illam, quamuis ignari agunt, Deo nos iuſtè punienti ſubſeruiunt. Sic Dei ſeruus Nabuchodoſor, ſic Attila, ſic Totila, ſic Tamerlanes, flagella Dei, ſic Veſpaſiani duo gloriæ quidem & propagandi imperij cauſsâ Iudæos perdere conati ſunt: ſed errarunt. Reuerâ lictores & ſatellites fuerunt vltionis diuinæ in impiam gentem. Concoquere ſuam felicitatem Iudęi non potuerunt, niſi adiuti Neronianis his thermis. *c* Sed vt preſsius hanc ipſam ratiocinationem proſequamur, libet pauca quærere.

a *August. tom.* 1. *Enchir. c.* 27. *& c.* 11.
b *Theoph. Bern. l.* 11. *de Perſeu. c.* 4. § 7.
c *Lipſ. l.* 2. *Conſtant. c.* 7.

§. III.

EX te, mi Chriſtiane, quæro, ex te potiſſimum qui cælum terramq; non raro miſces querelis. Dic obſecro, in homine illo, qui te læſit, quid accuſas; an voluntatem tantum lædendi, an tantum poteſtatem, an vtrumque? Vtrumque, dices. Sed ego te docebo neutrum accuſare. Non voluntatem nocendi, hæc enim ſine poteſtate, vana eſt, nec tibi quidquam nocuit: non nocendi poteſtatem, quæ à Deo eſt, quæ iuſta & ęqua eſt. Noſti, omnis poteſtas à Deo eſt. *a* Quid ergo conquereris, illum in te poſſe, quod Deus illi permiſit? Grandis mihi fit iniuria, dices, Quænam illa tandem iniuria? Peccata tua punit Deus, patientiam tuam exercet, præmia tua multiplicat, & tibi fit iniuria? Huic, ais nequam homini, & voluntati eius nequiſsimę indignor. Ad hominem tu ſemper reſpicis, ego vero ad Deum te ſuſpicere volo. Voluntas humana, quantumuis improba quid potuit, quid fecit? Tu non adeo doles, quod voluerit tibi nocere, ſed quod nocuerit, aut nocere potuerit. At quæſo te, quid & quomodo potuit, vnde potuit, cur potuit? nonne poteſtate & conceſsione diuinâ? ſi diuinâ, nunquid iuſtâ, laudabili, ſanctâ? Ergo, vel tace, vel querelas tuas ad diuinam hanc permiſsionem erige, & hoc animo tuo inſculpe: Nunquam permiſſurum Deum, vt alterius mala voluntas, quidquam in te mali moliatur niſi in tuum bonum, ſi tu tamen ipſe tibi non obſis. Et quis eſt qui nobis noceat, ſi boni ęmulatores fuerimus? *b* Pręclariſsimè Auguſtinus: Noli timere inimicum, inquit, tantum facit quantum acceperit poteſtatem. Eum time qui habet ſummam poteſtatem. Eum time qui quantum vult, tantum facit, & qui iniuſtè nihil facit, & quicquid fecerit iuſtum eſt. Putamus iniuſtum eſſe neſcio quid, & ex hoc quia fecit Deus, crede iuſtum eſſe. Ergo, inquis, ſi quis hominem occidat innocentem, iuſtè facit an iniquè? Iniquè ſanè. Quare hoc permittit Deus? Diſputare vis, antequam facias vnde dignus ſis diſputare, quare hoc permiſit Deus? Conſilium Dei tibi dicere, ô homo, non poſſum. Illud tamen dico quia & inique fecit homo qui occidit innocentem & non fieret niſi permitteret Deus. Et quamuis ille inique fecerit, non tamen hoc iniquè permiſit Deus. *c*

Idem, de Chriſti Domini nece: Itaque fratres mei, inquit, Iudas malignus traditor Chriſti, & perſecutores Chriſti, maligni omnes, impij omnes, iniqui omnes, damnandi omnes: & tamen Pater proprio filio ſuo non pepercit: ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Dipone, ſi potes, diſtingue ſi potes: redde Deo vota tua quæ diſtinxerunt labia tua. Vide quid tibi fecerit iniquus, quid iuſtus. Ille voluit, iſte permiſit. Ille iniuſte voluit, iſte iuſte permiſit. Voluntas iniuſta damnetur, permiſſio iuſta glorificetur. Noli ergo mirari, permittit Deus, & iudicio permittit: permittit & menſura; numero, pondere permittit. Apud illum non eſt iniquitas tu tantum ad eum pertine. *d*

Hæc conſequendæ tranquillitati via proxima eſt, non hominem iniuriam inferentem, ſed Deum iniuriam permittentem intueri. Hic Sanctorum mos erat, non quis, quaue ratione lęderet, ſed quis lędentem non impediret, attendere. Hinc ipſas etiam iniurias beneficia interpretabantur: nam iſti ſunt, aiebant, qui nos beatos faciunt; at qui beatos prædicant, illi nos decipiunt. Ita oculis in Deum ſemper intentis, à diuinis nutibus in omni re

pendebant, à Deo omnia expectabant.

Ex hoc vero capite nullius hominis peccatum plus veniæ mereatur, quod maius inde bonum eliciat Deus, nam boni occasionem solum præbet homo non caussam, & occasionem quidem non ex se, sed ex diuinæ bonitatis abundantia. Si pauperculi hominis tugurium improbus quis incenderit, non ideo minus deliquit, quia id pauperculus ille patienter tulit, aut Princeps aliquis decuplo meliorem domum substituit. Aliena virtus, & felix euentus, incendiarij culpam non diluunt, ita nec peccatum bonitatem vllam acquirit, quod boni occasionem præbuit. Sed vt hæc omnia melius capiamus, quam occulta sint Dei iudicia nunc expendendum.

a *Rom c.13.v.1.*
cb 1.*Petr.c.3.v.13.*
d *Aug.in ps.61.prop.fi.*
Aug.ibid.

CAPVT III.

Quomodo per arcanissima iudicia Dei cognoscenda sit Voluntas diuina.

ILlud Hebræi vatis hic assidue ingeminandum: Iudicia tua Domine, abyssus multa: *a* multa, multa nimis. Iam olim hanc abyssum velut digito monstrarunt duo Regij ministri. Princerna, & Pistor Pharaonis Ægyptij Monarchæ, Vterque eiusdem regis famulus, gratia excidit vterque, in carcerem & vincula vterque raptus est, nec leni de caussa, nam vtrique Rex Pharao iratus, vtriusque etiam inter epulas recordatus est, vtrique vitæ gratiam potuisset facere, iustitia non obloquente, aut vtrumque capite damnare. Et tamen hunc infami supplicio addixit, illum officio pristino restituit, Pistorem in crucem egit & coruis escam obiecit, Pincernam in gratiam recepit; ac denuo ad regiæ mensæ ministerium admisit. Talia sunt iudicia Dei, hos ex iustitia à conspectu reijcientis, illos autem in conspectum admittentis ex gratia. Iudicia Dei abyssus multa. Quis sufficit enarrare opera eius, quis enim inuestigabit magnalia eius? *b*

a *Ps 35.v.7.*
b *Eccli cap.18.v.2.& 3.*

§ I.

QVam occulta Dei iudicia circa Nabuchodonosorem, & Pharaonem illum alterum qui ignorabat Ioseph? *a* De quibus eximie Augustinus: Nabuchodonosor, inquit, post innumeras impietates flagellatus, pœnitentiam meruit fructuosam; contra vero flagellis ipsis durior est factus Pharao, & perijt. Ambo homines reges, impij: ambo flagellis moniti, quid obsecro eorum exitus fecit tam dispares? Vnus Dei manum sentiens ingemuit & resipuit, alter Dei Voluntatem auersatus in peccatis permansit, & interijt. *b* Ita idem medicamentum, ab eadem manu confectum, ægrotos duos simillimo morbo oppressos dissimillimè afficit, & hunc quidem ad sospitatem, illum ad tumbam deducit. Ita duo latrones cum Christo in crucem sublati, & in pari culpa, æquali supplicio, simillima morte, dissimillimam post mortem sortiuntur habitationem. Iudicia Dei abyssus multa.

Optimus ille rex Asa, qui *Fecit quod bonum & placitum erat in cōspectu Dei sui, & subuertit altaria peregrini cultus*, qui omnē aboleuit idololatriam, omnium priorum regum maculam, *Excelsa*, demoliri ausus. Et tamen iste regum optimus priorem laudem in fine corrupit: diu præclarissimè se gessit, annis triginta optimorum regum exemplar haberi potuit, tandem Regi Syriæ plus quam Deo confisus, Prophetam Hanani eius facti reprehensorem in neruum compegit, è plebe plurimos interfecit, pedum dolore correpus plus medicorum arti quam diuinæ opi tribuit. *c* Ah, quam non responderunt extrema principijs! sanctissimus Rex quantum à seipso mutauit! Contra Manasses impijssimus, qui omnem vitam suam sceleribus infamauit, tandem in se descendens, principia pessima nobili fine coronauit. Abyssus multa, mi Deus, iudicia tua, abyssus nimis profunda!

a *Exod.c.1.V.8.*
b *Aug.l.de prædest.& grat.c.15.*
c *2.Par.c.15.& 16.*

§. II.

SAul & Dauid quam admirandi! Vterque initio laude dignus, vterque in grauia delicta

delicta lapsus cum offensa totius regni, ob hoc vterque punitus, sed euentu diuersissimo. Saul obstinatæ impietatis homo, miserrime finijt: Dauid pœnam in medicinam vertit, factus Deo familiarissimus. Hic nefas quærere. QVARE aut CVR HOC? è schola dæmonijs prodijt. CVR istud? Multos perdidit importunissimum istud Cur, & Quare. *Cur præcepit vobis Deus?* quærit olim fallacissimus coluber. Cui respondendum fuisset: Præcepisse scimus, cur præceperit, nostrum non est quærere: hæc Domini Voluntas est; caussæ voluntatis huius nobis minimè scrutandæ. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? quoniam ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia. *a* At dixerint forsan aliqui: Tamen rationem aliquam exigere licebit huius vel illius præcepti, A quo? num à Deo? cui vni licet quod libet; & nihil libet nisi quod licet. Si seruus à patrefamilias, subditus à principe rationes exigat, ille contumeliam putet, hic rebellionem; tibi plus animi aduersus Deum est? Non aliter hæc ratio constat, quam si nulla reddatur. *b*

Quam admirandum & illud? Samaritani Dominicis verbis celerrimè credunt; rogantque Dominum secum maneat; Geraseni increduli eundem rogant, à se abeat; Iudæi perfidi nec verbis, nec factis, sed nec vllis prodigijs, aut miraculis induci possunt vt credant Veritati. Iudicia tua, ô Domine, abyssus multa!

Iulianus Alexandrinus, sanctissimus martyr pedum vsu captus, ad tribunal in sella gestatus est à duobus famulis. Horum alter Fidem & Dominum abnegans, turpissimè defecit, alter Eunus nomine, Deo & hero fidelis perseuerauit. Sic ambo camelis impositi, per vrbem Alexandriam flagellati, tandem in rogum coniecti, sanctissimè finierunt. *c* Hos cùm Besa miles spectaret, & hominum innocentum misertus, insolentiam petulantis plebeculæ cohibere niteretur, delatus ad iudicem, capite plexus est. Nimirum transfugæ illius præmium occupauit. Iudicia tua, ô Deus, abyssus multa.

Narrat Athanasius Alexandrinus præsul, in rebus gestis Antonij Magni, duos fratres ad Antonium suscepisse iter, sed in via, ex aquæ penuria alterum siti mortuum, alterum morti proximum iacuisse defectis viribus. Antonius aliquot inde milliaribus distans, & tum forte in rupe considens, duos è suis ad se subito euocans; Ite, inquit, festinato gressu, & aquæ lagenam deferte, vnus è duobus fratribus huc commeantibus in itinere iam obijt, alter adhuc dum spirat sed ægrè, & nisi matura ope subueniatis, nec illum viuum reperietis. Hoc mihi oranti jam primum significauit Deus. Sic ait, & illi vt iussi, mox iter celerarunt: repertum extincti cadauer terræ mandarunt, alterum fonte refectum sibi comitem iunxerunt. Erat autem iter vnius diei. Hic opportunissimè Athanasius: Fortasse, inquit, aliquis quærat: Cur non antequam alter moreretur, Antonius monuerit? Indigna prorsus Christianis, quæstio, quia non Antonij sed Dei iudicium fuit, qui & in morientem, quam voluit, sententiam tulit, & de sitiente reuelare dignatus est. *d*

Hæc arcanissima Dei arcana cum secum miraretur Antonius, iamque pene inciperet descendere in hanc diuinorum iudiciorum profunditatem, apud Deum sic familiariter questus est: Mi Domine, illos flagitijs opertos tamdiu sinis viuere, istos ad plurimorum vtilitatem natos abripis? Hi non adeo improbi, tam seuere à te puniuntur; alij viuunt impunè, & à viuendi prosperitate, peccandi sumũt audaciam. Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. *e* Hic vocem audijt? Antoni, ad teipsum intende: hæc iudicia Dei sunt, tibi non scrutanda.

O quam magnificata sunt opera tua, Domine; nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ: vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc. *f* Vere tu es Deus absconditus! *g* Anno millesimo centesimo supra decimum septimum, cùm Italia tota terræ motibus quateretur, ait Rogerius, aliquot Mediolanenses Patricij sub turri consederunt, erat enim eis de Republica negotium. Cum vox foris audita, quæ vnum nominatim euocabat. Ille cunctari, & dubitare quis vocaret, & quem itaque hærere, & repetitam vocem expectare: cum ecce ignotus aliquis ad fores adest, & hunc ipsum rogat exeat. Vix dum aliquot spatijs à loco abijt, cum turris corruit, & vnà omnes oppressit. Cur hic vnus tan-

tum, & cæterorum nemo ab interitu seruatus? Iudicia Dei, abyssus multa. Quis non videat prisca hic prodigia reuocari? Sic Angelus Lothum cum familia eductum, Sodomæis incendijs subduxit: Sic mille alij inter pereuntium turbam ab exitio defensi sunt.

Anno millesimo quingentesimo supra nonagesimum septimum, in Sicilia, in monte Regali, *h* obstinatæ libidinis homo à religioso viro aliquoties monitus, impuram vitã tandem desineret, & meretricium consortium eiuraret. Perstitit tamen miser, sed post extremam monitionem in sinu pellicis confossus est. Alius non disparis vitæ vir, & qui plurimis annis cum infami femina habitauit, vbi lamentabilem hunc exitum inaudijt, alieno malo sapere voluit, & omnem vitam ab annis sexaginta per confessionem relegit. Quid hic aliud iterum vociferer, quam hoc ipsum; Iudicia tua Domine, abyssus multa nimis:

a *Rom. cap. 11. V. 34. & seqq.*
b *Quod in summo imperio acute dictum, & Tiberio ingestũ à Sallustio. Tacit. l. 1. Ann.*
c *Euseb. hist. l. 6. cap. 34. Niceph. lib. 3. c. 30.*
d *Rosuueid in Vitis PP. l. 1. in vita S. Antonij c. 31.*
e *Psalm. 72. V. 7.* f *Ps. 91. V. 6. & 7.*
g *Is. c. 45. V. 3*
h *Kunigiberg.*

§. III.

ET hoc est quod diuinum Paulum in tantam admirationem rapuit. Gemellis illis Iacob & Esau, cum nondum nati essent, aut aliquid boni egissent aut mali &c. dictum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui, Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? absit &c. O homo tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit; quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti? *a* Aurifex argentum & aurum suum, figulus suum lutum pro libitu versat, quamuis inter figulum & lutum non remotissima sit cognatio, qualis inter Deum & hominem, vilissimum terræ vermiculum. Quis igitur Deo dicere potest? cur ita facis: *b*

Narrat Dorotheus, *c* nauigium appulisse ad vrbem venalibus mancipijs plenum, Erat in illa ciuitate virgo sanctissimis moribus, suæque salutis studiosissima. Hæc mirè lętata occasionem offerri, adsciscendæ inde ancillulę, quam suo nutu ad omnem vitę sanctitatem etiamnum docilem formaret. Et commodè nauarchus puellas duas habuit, è quibus alteram Virgo liberali pretio emit. Vix hæc abijt, cum adest femina profligati pudoris, histrioniam faciens saltatricula, hæc alteram virgunculam licitata, cum pretio non grandi parabilem audiret, emptam abduxit. Heu misella, tam scelestam nacta dominam, quàm sanctam altera! Quis hic iudicij diuini abyssum scrutetur? Vtraque ab annis innocens, vtraque venalis; vtraque suæ sortis ignara, vtraque velut testa recens, odorem seruatura quem primitus imbibisset. Et tamen illa virgineos mores edocta, non difficulter virtuti à teneris assueuit. Angelorum digna consortio: Hæc autem ab illa furia ad omnem petulantiam & lasciuiam instituta, improbos dominæ mores feliciter imitata, nobile fuit spolium diabolo; alia certè futura, si aliam habuisset magistram. Sed iudicia tua, ô Domine, abyssus multa.

Non multum absimile quid in cognato sanguine Gregorius Magnus expertus est. Tres habuit amitas vir iste sanctissimus, Æmilianam, Tarsillam, Gordianam; omnes se Christo & virginum sacrarum collegio deuouerũt duæ illæ vti virginitatis sponsionem integerrimè seruarunt, sic vitam fine optimo clauserunt. Tertia illa Gordiana nullis obtemperãs monitis, illecebrarum appetens, tandem frenum rupit; cænobio excessit, villicum suum, vagâ libidine secuta. *d* Iudicia tua Domine, abyssus multa; hac nemo se immittat: Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram, quis poterit scrutari vias eius? *e* Cautissimus hic Iessęus rex. Vt iumentum, inquit, factus sum apud te: *f* Tuis, ô mi Deus, iudicijs, me non immisceo; tuum me iumentum gero; iumenti est hero iubenti parere. non iussa discutere. Et quid miri hominem in scholis non educatum, & qui iuuentutis suę rudimenta in pecorum custodia posuit, ita de se sentire: ipsi Seraphini, spiritus nobilissimi hoc faciunt. Nam cum in cęlo de abdicandis Iudęis ageretur *g* Seraphim geminis alis faciem pedesque velabant, professi eo altitudinis se

pertin-

pertingere non posse intelligentia, quo sese admiranda Dei opera extollerent: diuina iudicia omnem intelligendi vim excedere: se itaque contentos, scire ter sanctum esse Numen, sanctum in seipso, sanctum in iudicijs, sanctum in operibus. Si sic supremi Angeli arcana Dei iudicia venerantur, quanto magis nos vilissimos homunciones clamare conuenit: Iustus Dominus in omnibus vijs suis, & sanctus in omnibus operibus suis. *h* Hic neminem non plurimum soletur, quod excellentissimè dixit Augustinus: Potest Deus aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia iustus est. *i*

a *Rom.c.9 V.12 & seqq.*
b *Iob c. 9.V.12.*
c *Doroth.ser.de occult.Dei iud.*
d *Greg. homil.38. in Euang.*
e *Iob c.36 Vers 23. & 26.*
f *Psalm..72.V.21.*
g *Is.6.V.2.*
h *Psa.144. V.17.*
i *l.1.contra Iulian.c.18.*

§. IV.

CErnimus quidem mirabiles Mundi reuolutiones, cōtinuas vicissitudines, euentus prorsus inopinatos, & est cum dicamus: Videamus obsecro, quem res exitum sortitura sit. Videmus tandem & miramur, frigidissimū illud nobiscum mussitantes: *Non putassem*. At nescimus miseri, quæ secutura sint, sed nec eorum, vt eueniant ratio poscenda. Non enim cogitationes meæ cogitationes vestræ: neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus. Quia sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à vijs vestris, & cogitationes meę à cogitationibus vestris. *a* Rationem de occulto Dei consilio quærere, inquit Gregorius, nil aliud est quam contra consilium eius superbire. Nostrum est in omnibus cum beato Paulo dicere? O altitudo sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles vię eius! In hac vita plurima nunquam satis indagabimus. Sufficiat nobis scire, Deum iniquum non esse, nec extremo iudicij die futurum vllum qui non cogatur dicere. Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Conatus quidem Rex David, hæc Dei arcana iudicia penitus rimari; Existimabam, inquit, vt cognoscerem hoc. Tandem tamen non reperiens vllum; exitum; Labor est, ait, ante me, donec intrem in sanctuarium Dei? differenda est hæc occultorum scientia in Orbem meliorem.

Submittamus ergo & nos curiosi ingenij alas. Reciprocus Oceani fluxus & refluxus omnem philosophorum solertiam fatigauit: & qui nos capiamus profundissimos diuinorum iudiciorum recessus. Quis indaget, cur hic in Turcia natus, ille inter Christianos; cur in plurimas regiones Christi Euangelium tam serò emanarit, & interea temporis tot hominum millia perierint; idem tamen Euangelium in alias prouincias tam maturè propagatum sit. Quid, quod vna regio, tota quanta est, hęresi sit infecta, alia ab omni hæreseos labe immunis floreat? Cur diuina vltio hos prætereat, illos tangat; Cur immeriti aliquot populi euertantur, & culpæ maiorum in posteros ac nepotes transeant: Cur tot Principum, Regum & Imperatorum expeditiones ad recuperandam Palæstinam susceptæ, fuerint irritę. Fugiamus quęrere, cur Adamo Deus, non etiam Lucifero pœnitentiæ locum concesserit; Cur Christus Petri misertus, non Iscariotæ; Cur hic in cunis, ille senex moriatur? Cur hic in flagitijs pereat, non diu flagitiosus, ille à flagitijs resipiscat, ijs diutissimè immersus? Cur hic diuitijs abundet, ille nec panem habeat nec pecuniam. Vaga mens quid per hanc curiosam curam tibi vis? Tangere cælestem illum diuini iudicij ignem? liquesces. Scandere in Prouidentiæ arcem? Cades. Vt papiliones & minuta quædam animalcula vespere lucernę lumen identidem circumuolant, donec amburantur: sic humana mens lasciuit circa arcanam illam flammam. Vespertilionum oculi nobis sunt ad hunc solem. Homines sumus, secreta Dei non intelligimus. Mirabilia opera Altissimi solius, & absconsa, & inuisa opera illius. *b* Nemo vnquam mortalium fuit qui librum intus & foris scriptum aperiret, nemo qui legeret. Liber iste diuinorum iudiciorum est, intus prædestinationis, foris prouidentiæ plenus. Æternus, sapientissimus Deus, omnia in mensura, & numero, & pondere disposuit. Et virtuti brachij eius quis

quis resistet? c Quid nos audaculi, pondus ignis ponderare, aut flatum venti mensurare, aut diem præteritum reuocare frustra nitimur? d Modo iam istud sciamus, caussam ante omnes caussas esse *Voluntatem Dei*, à qua qui quęrit aliam, vim & potentiam ignorat naturæ diuinę. Nam caussam omnem necesse est, genere quodam priorem & maiorem esse suo effectu: At Deo, & eius Voluntate nihil prius aut maius, non ergo vlla eius caussa. Quid vltra hic vis? Deus permittit, Deus voluit, Deus fecit. Summa iustitia est, vt rectè & piè Saluianus ait, Voluntas Dei: Summa prudentia est diuinæ Voluntatis ac prouidentiæ decretis placido animo acquiescere.

a *Is.c.55.V.8.&9.* b *Eccl.c.11.V.4.*
c *Sap.c.13.V.21.*
d *4 Esdr.c.4.V.5.*

CAPVT IV.

Quomodo Dei Voluntas, in rebus omnibus agnosci possit

DIuersi quidem regiminis est, hypocaustum plenum infantibus, gymnasium plenum discipulis, plenam domum famulis cœnobium plenum religiosis, campum plenum militibus curare, eadem tamen in omnibus gubernandi ratio est per Obedientiam, quæ diuersas voluntates in vnam iubet coalescere. Male dux imperabit nisi omnes suos milites aut ore gestare possit, aut manu, hoc est, aut voce aut nutu ad omne imperium impellere. illic bene res geritur, & disciplina sibi constat, cum in domo paterfamilias, in schola magister, in cœnobio antistes, in castris dux suos omnes aut lingua circumagit, aut dextra; verbo regit aut nutu, & quoquo vult perpellit.

Quemadmodum vero militē sui ducis linguam aut dextram insidere conuenit, ad huius vel illius imperata promptum: ita prorsus hominem Christianum decet; velut in lingua Dei manuve sic hærere, vt quicquid Deus voluerit, dixerit, iusserit, quoquo nutum intenderit, mox ille idem velit, eo protinus eat, currat, volet: Omnium nostrum vox sit: In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei: a in medio memoriæ, intellectus, voluntatis meæ: Voluntas tua, mi Deus, instar legum omnium mihi est.

Sauli à Christo in terram deiecti, prima omnium quæstio fuit: Domine quid me vis facere? b Hæc omnium proborum assidua sit percontatio, Domine quid me vis facere? quæ tua Voluntas, mi bone IESV: verbo, nutu significa, eo, pareo, facio, quicquid me facere volueris. Huic igitur quæstioni ante omnia nunc respondendum, qua ratione nimirum Dei Voluntas in rebus omnibus sit agnoscenda. Aliquot hic regulas dabimus, per quas diuina Voluntas facilè poterit explorari.

Prima Regula.

Diuinæ Voluntatis cognoscendæ.

QVidquid abducit à Deo, contra Dei voluntatem est: quicquid ad Deum inuitat, ad diuiuam Volnntatem est. Hęc est enim Voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione &c. c Itaque si quis tale quid in se deprehendat, vt fateri cogatur: hoc officium, hæc societas, hoc mercimonium, hoc viuendi genus me non reddit sanctiorem; abducor à Deo, sed sensim, & lentis gressibus: ergo nec officium istud, nec illa societas, nec mercimonium istud, nec ista viuendi forma diuinæ Voluntatis est.

II. Regula.

VOluntas Dei per legem Dei & Ecclesiæ luculentissimè nobis declaratur. Ideo in omni ambiguitate non tantum quærendum, quid Dei aut Ecclesiæ leges velint, sed quid iisdē magis aut minus conforme sit. Christus olim opulento iuueni sciscitāti, qua proxima via iretur ad cælum? hunc optimum diuinæ Volunratis interpretem designans: Mandata, inquit, nosti. d Sanè, nihil dulcius quàm respicere in mādatis Domini. e Hunc ipsum diuinæ voluntatis internuncium Abrahamus Epuloni commonstrans: Habent, ait, Moysen & Prophetas: audiant illos. Diuinus Paulus: Nolite, inquit, conformari huic sæculo &c. vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. *Bona* Dei voluntas decalogo comprehenditur: *Beneplacens* consi-

consilijs Euangelicis. *Perfecta*, desiderat à se imperata perfici in terra, sicut in cælo.

a 1. *Thess.c.4.V.3.*
b *Luc c.12.V.10.*
c *Eccl. cap.13.V.37.*
d *Luc.c.16.V.29.*

III. Regula.

HÆc à beato Paulo præscribitur: In omnibus gratias agite, hæc est enim Voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis.*a* Primum hic notatu dignissimũ. In rebus omnibus gratias agendas, etiam turbatissimis & maximè improsperis. Pulchrè Chrysostomus dixit. Passus es aliquid mali si velis, malum non est: Age Deo gratias, & iam malum mutasti in bonum. Hoc animi est Philosophici.*b* Prisci Germani optimè liberos instruebant, vt si quando digitum igne læsissent, mox dicerent: Deo gratias. Breue, sed nobile præceptum. Quicquid demum, mi Christiane, te premat vratue, quicquid affligat, dic centies dic millies: Deo gratias. Addit Paulus: *Spiritũ nolite extinguere.* Suus sit diuinis instinctibus locus. Non rarò Deus voluntatem suam explicat occultis alloquijs, quibus vt verè diuinis tunc tuto creditur, cũ solius Dei gloria sectanda proponitur. Sed & illud Paulus addidit: *Prophetias nolite spernere:* Diuini voluminis explanationes, sacras in templis conciones, præsagas fidorum hominum admonitiones negligi ab eo minimè conuenit, qui diuinæ Voluntati approbare se cupit. Qui audire nõ vult, non vult Dei Voluntatem intelligere. Demum præcipit Paulus: *Ab omni specie malâ abstinete vos.* Quemadmodum boni numularij monetam adulterinam aut à tinnitu, aut à signo & inscriptione norunt, & reijciunt, ita nos, quicquid vel tenuem vmbram vitij præ se fert, abominemur, tanquam diuinæ voluntati contrarium.

a 1. *Thess.c.5.V.17.18.& seqq.*
b *Chrys. in illum locum.*

IV. Regula.

PRæter Dei & Ecclesiæ leges, alij quoque diuinæ Voluntatis interpretes sunt, maximè in rebus dubijs. Inter hos censendi magistratus tam politicus quam sacer, ijque omnes qui alijs legitime præsunt: his annumerandi Curiones, Confessarij. Maiores & præsides in sacris familijs. Cum Saulus iam paratus diuinæ Voluntati parere, quæsijsset: Domine, quid me vis facere? Non illum Dominus præceptis onerauit, neque illi subitò scientiam omnem infudit, sed vt discipulum ad Ananiam mittens: Surge, inquit, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere.*a* Ananias Paulo diuinæ Voluntatis paraphrastes fidelissimus fuit, sicut Cornelio Petrus. Ita vult Deus Voluntatem suam homini explicari ab homine. Hinc illæ tam crebræ admonitiones: Consilium semper à sapiente perquire: *b* Sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis. *c* Anima viri sancti enunciat aliquando vera (magis) quàm septem circumspectores sedentes in excelso. Et sic in his omnibus deprecare Dominum vt dirigat in veritate viam tuam. Ergo, cum viro sancto assiduus esto, quemcunque cognoueris obseruantem timorem Dei &c. Et cor boni consilij statue tecum, non est enim tibi aliud pluris illo *d*. In omnibus igitur dubijs circa Voluntatem diuinã, à nemine potius petendũ consilium, quàm à Confessarijs & Maioribus nostris, quibus aut conscientiam aut omnem vitam commisimus. Qua in re vniuersè dici potest: Omnis Dominorum aut Maiorum, aut Præsidum voluntas (peccatum excipio) Dei Voluntas est. Quod ergo cuiusque Dominus, quod maiores aut præsides iusserint, non aliter quam certum diuinæ Voluntatis interpretamentum est accipiendum. Beatissimus Paulus exemplo hic præit, & Galatis scribens: Deinde, inquit, post annos quatuordecim iterũ ascendi Hierosolymam cum Barnaba. Quæ caussa itineris tam longi: *Cõtuli cum illis Euãgelium.* En, Orbis concionator per tot annos, tanquam discipulorum infimus, doctrinam suam in medium proponit, & primarios Apostolos illius quasi iudices constituit, vt quod illi de ea decernerent ac communi consilio probarent, improbarent, adderent, demerentque, id ipse sic credendum, sic docendum susciperet. Magis mirandum quod addit: *Ascendi autem secundum reuelationem* e Num qui Paulo reuelauit iter hoc suscipiendum, non æquè reuelare potuit quæ Paulus itinere hoc effecturus? Nimirũ vult Deus hominem ab homine doceri. Accedit, quod Paulus

Hierosolymam ierit, super doctrina sua interrogaturus, non tam quod ipse de ea dubitarit quàm alij. His firmandis consultissimum videbatur, Maiores interrogare. Ergo Videte & interrogate de semitis antiquis, quę sit via bona, & ambulate in ea. *f*

a *Gal.cap.2.V.1.& 2.*
b *Hierem.c.6.V.16.*
c *Act.c.9.V.7.*
d *Tob.c.4.V.19.*
e *Eccli.c.13.V.2.*
f *Eccli.c.37.V.15.18. & 19.*

V. Regula.

QVod si consilium petere, nec tempus permittat nec locus, dispiciat homo secum ipse, & omnem dubitationem circa notitiam diuinæ Voluntatis facili negotio sic poterit explicare. Attendat solerter, vtrum è duobus, in quibus hæsitat, voluntati propriæ sit acceptius, quid gratius carnis appetitui, quid existimationi propriæ optabilius: Vbi hoc, quod facilè indagauerit, & serio secum statuerit actiones suas Voluntati diuinæ penitissimè conformare, tunc profectò securus eliget illud quod voluntati suæ minus acceptum, quod minus gratum carnis appetentię, quod denique splendoris ac pompæ minus habuerit. Nã illa electio ad proprię voluntatis, ad carnis, ad existimationis propensionem, cuius merito nimis quam suspecta & errori proxima videri debet; at hoc alterum procliuitati suæ reluctari, plerumque tutissimum: Dum non facis vias tuas, inquit Isaias, & non inuenitur voluntas tua. *a* Sit hoc exemplo. Ei qui maligno aut frigido est stomacho, explorate suaderi potest hoc modo: Id quod tu maximè appetis, hoc tibi minimè conducit; pepones, cucumeres, fungi, limaces, potus intemperanter frigidus, recentes ab horto fructus, & id genus edulij, gulæ irritamenta, plurimum nocent, quæ tamen non rarò cupidissimè ingeruntur. Idem in re proposita: plerunque quod corporis sensibus tam gratum & suaue, noxium est spiritui; quod humanę voluntati sic placet, Deo displicet. Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malã &c. propter quæ venit ira Dei. *b* Ergo post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere *c* (monet Siracides) vt ad Dei Voluntatem conuertaris.

Quod si quid plane indifferens & adiaphorum sit, vt si duo mendici occurrant æquè fortunæ inopes, eleemosyna tamen non suppetat in vtrumque partienda, da cui volueris, animo diuinam Voluntatem exequendi; non errabis. Quod si res adiaphora maioris sit momenti, consilijs opus & precibus. Si vero de vna aliqua pluribusve actionibus suscipiendis penitus non liqueat, quid diuinæ Voluntatis sit, non facile vlla earum suscipiatur, dũ vtcunque constet illas diuinæ Voluntati non fore contrarias. In omni tali deliberatione plurimum potest Ratio & Conscientia, non mali in incerto consiliarij, qui si paullò velint circumspectius agere, facilè pronunciabũt quid melius sit factu. Fieri autem potest, vt verecundæ conscientiæ homo in talem deueniat labyrinthum in quo spiritus & caro sic inter se luctentur, vt miser trepidare incipiat, ne forsan diuinæ Voluntati se opposuerit. Hic solatio sit quod nonnunquam est ecclesiastæ Rem sic explicamus. Concionator pomeridianus videt plerosque omnes suorum auditorum dormientes, turbatur nonnihil tot sibi annuentibus, id tamen tolerabilius videtur quam si totidem impudenter garriant. Itaque si duo tresve non dormitent, ait ipse secum satis id mihi, & est cur pergam: vnus pro millibus est. Non aliter ratiocinetur quomodocunque turbatus: modo duo vigilent oculi *Ratio* & *Voluntas*, modo hi vigiles Voluntatem Dei obseruent, susque deque vertantur alia, ego vero stabo inconcussus, & quamuis diuinos nutus non proximè assequar, assequi tamen conabor.

a *Is.c.58.V.13.*
b *Coloss.c.3.V.5.*
c *Eccli.c.18.v.30.*

VI. Regula.

AD explorandam diuinam Voluntatem plurimum valet, cum Paulo rogare: Domine, quid me vis facere? Hic mos Sanctorum, in rebus dubijs & perplexis confugere ad orationis pręsidium, vti olim Moses & Aaron ad fœderis tabernaculum. Et sicuti cum nubes adeo stipatæ coeunt, vt cælum tonare ac

mugire incipiat, campanæ in turribus quatiuntur dissipandis nubibus: ita quotiescunque sol diuinæ Voluntatis oculis nostris subducitur, vt pœnè quid faciendum sit, ignoremus, proximum est, cælum pulsare precibus. Ita Saulus à subita tempestate medijs campis deprehensus exclamat. Domine, quid me vis facere? *a* Hanc precatiunculam sępius iterandi oportunissimum tempus est, cum epulum cæleste aditur, & Dominicum corpus iam lingua sustinetur, tunc ardenter ingeminandum: Domine, quid me vis facere? Imò sub re diuina quotidie, cum Eucharistiam sacerdos supra verticem attollit, hoc omnium ardentissimum votum sit: Domine quid me vis facere? A viris religiosis votorum formulam sub sacro quotidie recitari consultissimum. Iacobus Laine alter à sancto Ignatio Societatis Iesu præpositus generalis, quot diebus sub sacri finem post Centurionis verba (Domine non sum dignus) Christum manu tenens aiebas: Placet Domine quod promisi. *b* Ita quibuscumque alijs, dum cælestis panis in alto monstratur, precandum: Domine sicut vis. ita & ego volo; quod rectè statui non reuoco. Hęc quotidiana sui in diuinam Voluntatem oblatio pręclarissima est ad vltimum in morte luctamen dispositio.

Si quis autem multo tempore rogarit Deum quippiam, nec id tamen impetrarit, persuasum sibi habeat, nolle optimum patrem, id à se impetrari quod tamdiu petiuit filius, aut certè velle benignissimum parentem, petentis filij perseuerantiam, ad maius præmium exerceri. Nihil hoc dubitationis habet, quin clementissimus Deus frequenter differat postulatam opem, vt constantiores preces, & diuturniorem patientiam copiosius remuneretur. Certè à plurimis hæc talia, velut ab auaris numi, non raro extorquenda sunt. Raras preces & rariorem patientiam à nobis impetraret Deus, nisi hoc tali modo desides vrgeret. Adeoque nobis sæpè vtilissimum est; diuturnis precibus nihil impetrasse. Nam precum tam prolixarum plerunque maius est emolumentum quam fuisset impetrationis. Et hoc est quod nemini non magnam tranquillitatem adferat, precationes quidem multas, non tamen raras inijsse. Rex Hebræus Dauid ieiunauit, vt fleuit, vt orauit in terra prostratus, antequam nosset Dei Voluntatem de moribundo filiolo: at vbi mortuum audijt, agnouit hanc fuisse Dei decretoriam Voluntatem vt moreretur. Itaque iam lætior de terra surrexit, lotus & vnctus, ingressus est domum Domini, & adorauit. *c* Christus, post trinam deprecationem ad cliuum oliuarium, de paterna Voluntate iam certus: Dormite iam, inquit, & requiescite. *d* Ita obsecrationem etiam repudiatam quies & animi tranquillitas excipit, vel ob hanc etiam caussam, quod iam longè certius constet quid fieri velit optimus Deus. Heli sacerdos narranti Samueli quam Deus vindictam tam ab ipso patre quàm à filijs esset expetiturus, aliud non respondit quàm hoc, Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat. *e* Perinde si dixisset: Ingrata narrasti, Samuel, sed quia mihi iam liquet de diuina Voluntate, narrationem tuam quamuis ingratam beneuolus tamen excipio, & agnosco diuinos nutus: Ego, meique filij pœnas commeruimus, subibimus, pœnas, quando ita visum est diuinæ Voluntati, cui nefas refragari. Faciat bonus Deus quicquid ipsius sanctissimæ Voluntati placuerit: nos seruuli, ipse Dominus est: nos variè delinquimus, dominici iuris est, punire delicta. Cum Paulum Hierosolyma abiturum Cęsareenses lacrimis morari conarentur, Paulus illis animosissimè: Quid facitis, inquit, flentes & affligentes cor meum? Ego enim non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen Domini IESV. Et cum ei suadere non possent, quieuerunt, dicentes, Domini voluntas fiat. *f* Hæc vera quies animi, post preces irritas, illud vnicum precari Domini Voluntas fiat. Et hinc sequitur, ad diuinam Voluntatem explorandam regula vltima.

a *Act.c.9.v.6.*
b *Res gesta P. Laines.*
c *2.Reg.c.12.v.16.& seqq.*
d *Matth.c.26.v.45.*
e *1.Reg.c.3.v.18.*
f *Act.c.21.v.13.& 14.*

VII. Regula.

NEmo mortalium diuinam Voluntatem certius explorat, quàm qui sincerius ad illam in omnibus se conformare desiderat.

Hoc desiderium profectò filum est ad omnium labyrinthorum errores extricãdos, omnis hinc ambiguitas circa diuinam Voluntatẽ tollitur, si quis ignoret quidem, quid velit Deus, aut vtrum malit è duobus licitis, ita tamen animo comparatus sit, vt mente sincerissima possit dicere: Domine, si scirem, quid tu hac in te fieri à me velles, ego vtique id facerem. Hac sponsione facta, libere, quod volet, faciat; & perturbare se desinat; diuinam Voluntatem non facilè offendet. Hunc talem filium non deserit amantissimus pater, nec à sua voluntate grauius aberrare permittit. Si desit homo, per quẽ erudiat, Angelum mittit, vti misit Iosepho, in re graui, quid factu foret optimum, deliberanti: ita tribus ex Oriente dynastis post diuinum infantulum in gramineis cunis adoratum, submissus Angelus, qui Herodianas fallacias cauere, & alia in patriam via redire doceret. Sic Abrahami ancillæ Agari; sic innumeris alijs contra errores præsidio missus est aut Angelus, aut vice Angeli fidus homo.

Anno trecentesimo vigesimo quarto, Constantinus Magnus, relicta Roma apud Ilium cæpit vrbem condere, sed quia diuinæ Voluntatis fuit, vt cæptum opus omitteret & Byzantium in Thracia ædificaret, diuersè Deus monuit, nam, vt Beda & Glicas memorant, omne instrumentum fabrile secundum noctem in altero littore repertum est, occulta vi transportatum. Ibidem Aquila, quod Zonaras refert, cæmentariorum amussim sustulit, & apud Byzantium ex vnguibus dimisit. *a* Ita Deus Voluntatis suæ notitiam non negat sincerè petentibus. *Benignus est spiritus sapientiæ b* huius altissimæ, & omnibus sese quam liberalissimè impertitur. Adest Deus, *omnibus exquirentibus se in veritate, c* & voluntatem suam tam mirabili quam suaui magisterio explicat ijs omnibus, qui vera submissione se hic discipulos gerunt. Voluntatem Dei optimè nosse discimus faciendo.

a *Vide Cæs. Baron. tom. 3. Anno 324.*
b *Sap. c. 1. v. 6.*
c *Eccli. c. 22. v. 13.*

CAPVT V.

Quotuplex Dei voluntas, & quibus potissimum in rebus, illa sibi conformari velit nostram.

Cyprianus, vir & eloquentissimus & sanctissimus, Carthaginiensis præsul, constantissimus martyr, per synopsin complexus est, quid præcipuè à sui cultoribus exigat Voluntas diuina Verba Cypriano digna, & auro prorsus exaranda sunt. Et vtinam hæc omnium Christianorum templis & ædibus, vtinam & pectoribus inscribantur, velut compendium vitæ ac perfectionis Christianæ. Placet ea in numeros digerere; hæc sunt.

Voluntas Dei quam Christus docuit & fecit, est.

1. Humilitas in conuersatione.
2. Stabilitas in fide.
3. Verecundia in verbis.
4. In factis iustitia.
5. In operibus misericordia.
6. In moribus disciplina.
7. Iniuriam facere non posse.
8. Factam tolerare posse.
9. Cum fratribus pacem tenere.
10. Deum toto corde diligere.
11. Amare in illo quod pater est.
12. Timere quod Deus est.
13. Christo nihil prẹponere, quia nec nobis ille quidquam prẹposuit.
14. Charitati eius inseparabiliter adhẹrere.
15. Cruci eius fortiter ac fidenter assistere.
16. Quando de eius nomine & honore certamen est, exhibere in sermone constantiam, qua confitemur; in quæstione fiduciam, qua congredimur; in morte perseuerantiam, qua coronamur. Hoc est cohæredem Christi velle esse, hoc est prẹceptum Dei facere, hoc est voluntatem patris adimplere. *a*

a *Cypr. tract. de oratione domin. habetur inter indubitata ipsius scripta.*

§. I.

EX his singulariter septimum, octauum, nonum atque decimum documentum altiore mente reponendum; *Iniuriam facere non posse; Factam tolerare posse; Cum fratribus pacem tenere; Deum toto corde diligere.* Hic nos miseri sæpe grauiter hallucinamur; Voluntatem Dei munerantem & beneficijs cumulantem affectu pronissimo recipimus; At castigantem velut non Dei voluntatem auersamur, tanquam si homines in nostram salutem & nomen pessimè animati, nesciente Deo aut certe non iubente, consilium cœperint, quò non penitus delerent, aut grauiter vexarent. Cæcitas & insania manifesta. Grata tantum & nobis commoda submitti cælitus putamus? imò tristia etiam & incommoda, nec quidquam omnino in hac grandi machina geritur, turbatur, miscetur (dempto peccato) cuius non caussa & origo à prima illa caussa. Hieremias lacrimans: Quis est iste, inquit, qui dixit vt fieret Domino non iubente? Ex ore Altissimi non egredientur nec bona nec mala? Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis? *a* Quam hoc stupidi atque impudentis hominis est, credere quidquam esse quod Deus aut non immittat, aut certè non permittat. Clarissimè Cassianus: Credere inconcussa fide nos conuenit: nihil sine Deo prorsus in hoc mundo geri. Aut enim voluntate eius aut permissu agi vniuersa fatendum est. *b*

Vetustas gigantes fabulata est, qui diuos deturbare agressi de sua arce. Mittamus fabulas: Vos queruli, vos ij estis. Si enim mala omnia, quæ hic premunt, non permissa solum à Deo, sed immissa, Vos qui fremitis, qui repugnatis, quid aliud quam sceptrum illi (quantum in vobis est) eripitis, & arbitrium regnandi? Creata omnia parent non inuita, & obaudiunt supremæ illi legi; Nobilissimum rerum homo, solus in conditorem suum calces iacit, & resistit. Quid frustra indignamur? omnes clades à Deo sunt, omnes, omnes. Quod ibi labes terræ, oppida aliquot absorpsit, à Dei prouidentiâ est: quod alibi pestis multa millia hominum demessuit, ab ista est: quod cędes, bellum, tyrannis, & hic & istic, ab eadem ista est. Sed omissis publicis: Quod iste tuus aduersarius, mi homo, partem tibi bonorum rapiat, ille famã inficiat, hic modis alijs te lædat, à Deo est hoc omne, non permittente solum, sed etiam immittente in te. Diuinitus, vt id probè noris, diuinitus hæc omnia immittuntur.

Ergo Voluntas diuina, non hoc tantum à nobis postulat, vt ab inferenda alijs iniuria tam alieni simus, tanquam si non inferre vllam possimus, sed vult etiam illatas ab alijs iniurias ita toleremus, vt pacem cum omnibus seruemus, etsi non itidem illi nobiscum. Sed vt exactius capiamus diuinæ Voluntatis arcana, illud cuius supra meminimus, breuiter explicandum.

a *Hoc est, pro peccatorum supplicio. Thre c. 3. v. 37. & seqq.*

b *Cassian. coll. 3. c. 20.*

§. II.

VOluntas Dei, Theologis duplex est, vna *Signi* qua Deus præcipit, prohibet, permittit, suadet, operatur aliquid, & hanc suis legibus ac præceptis declarat; altera *Beneplaciti*, qua destinatum quid vsquequaque vult fieri, vel cũ cõditione, vel sine illa, Angelis & hominibus æternã felicitatem voluit imperiri, ea tamen conditione & lege, si ipsi non obsisterent suo arbitrio. Alia vult Deus sine vlla adiunctione, vti voluit cælum terramque condere ita vult esse perpetuum ordinem Orbis totius & gubernationẽ, qua cuncta dispo-nit sapientissime. Huic Dei voluntati nemo potest obsistere; nullas illa leges patitur, nihil quicquam alieno facit imperio, nulli paret. Ipse Deus per Isaiam id affirmans: Consilium, inquit, meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui. *a* Nos autem viles seruuli, velimus nolimus, quicquid ex alto in nos Deus decreuerit, non possumus non ferre. Omnes cum ærumnis plurimis copulati sumus: aliorum aurea catena est & laxa, aliorum arcta & sordida. Sed quid refert; eadem custodia vniuersos circumdedit; alligatique sunt etiam qui alligauerunt. Omnis vita seruitium est, imo & supplicium est omnis vita. Assuescendum itaque huic conditioni, & quam minime de illa querendum.

dum. Hic illud ingenti solatio est, scire, sic Deum velle: ita Deo placere, & neminem esse qui diuinæ possit resistere Voluntati. Regina Esther hoc ipsum proclamans; Domine, inquit, Domine Rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita, & non est qui tuæ possit resistere voluntati. Hoc Augustinus excellenter declarans? Hæc, inquit, sunt magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius, & tam sapienter exquisita, vt cum Angelica & humana creatura peccasset, id est non quod ille, sed quod voluit ipsa fecisset, etiam per eandem creaturę voluntatem, qua factum est quod creator noluit, impleret ipse quod voluit bene vtens & malis, tãquam summè bonus. *b* Quamuis igitur impij diuinæ obnitantur Voluntati, suam tamen Deus ex illismet perficit Voluntatem, & illorum voluntate pessima optimè vtitur.

E dictis liquet quomodo Deus omnibus velit salutem, eam tamen non omnes assequantur, quia conditioni latæ non obtemperãt pręceptis diuinis rebelles. Quibus seuere vaticinatus Seruator: non omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. *c* Qui sapit in diuinam Voluntatem totus maturè transit.

a *Is. c.*46 *v.*10 *& c.*55.*v.*11.
b *Aug. to.*3. *Enchir. c.*100. *ad Laurent.*
c *Matth. c.*19.*v.* 17.

§. III.

QVæ cum ita sint, nihil rectius aut præstabilius facere possumus, quam si nostram diuinæ voluntati pænitissimè submittamus & accommodemus, dicamusque cum Heli sacerdote: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. *a* cum Ioabo duce. Dominus faciat, quod bonum est in cõspectu suo. *b* cum Dauide Rege. Si dixerit mihi Dominus, Non places; præsto sum, faciat quod bonum est coram se *c* cum Iuda Machabæo: Sicut voluntas fuerit in cælo sic fiat. *d* cum Christo seruatore: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat Voluntas tua. *e* Quod si filius fuit tam obsequens, vt patris exequeretur voluntatem plenissimè, Nam: Descendi de cęlo, inquit, non vt faciam voluntatem meam sed voluntatem eius qui misit me: *f* Si hoc à filio exigebatur, quanto minus seruos abnuere imperium fas est. Æquissimum prorsus censeamus, vt homini placeat, quicquid ab omni æuo placuit Deo: Miles in castris, audito viæ signo, vasa colligit, audito pugnę, deponit, & arma sumit; animo, manu, oculis, paratus ad omnem nutum, & intentus: idem nobis sit, & in hac militia sequamur alacres & pleno gradu, quocumque vocantem imperatorem nostrum. Quicquid euenerit, feramus, non patientes tantum, sed etiam volentes, omnemque temporum difficultatem sciamus legem esse naturæ. Et vt bonus miles fert vulnera, enumerat cicatrices, & transuerberatus telis amat eum, pro quo cadit, imperatorem: sic in animo habeamus illud vetus præceptum: DEVM SEQVERE. Quisquis autem queritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & inuitus rapitur ad iussa nihilominus. Quæ autem dementia est, potius trahi quam sequi? quæ stultitia & ignorantia conditionis suæ dolere, quod aliquid tibi incidit durius; aut mirari, aut indignè ferre ea, quæ tam bonis accidunt quã malis, morbos, dico, funera, debilitates, & cætera ex transuerso in vitam humanam incurrentia. Quicquid ex vniuersi constitutione patiendũ est, magno excipiatur animo. Ad hoc sacramentum, adacti sumus, ferre mortalia, nec perturbari his, quæ vitare nostræ potestatis non est. In regno, certè ad regnum nati sumus: Deo parere libertas est. *g*

Diximus, qua ratione in diuinæ Voluntatis notitiam veniendũ. At illam nosse non satis est: suam illi arctissimè coniungere oportet. Quibus autem hęc coniunctio constet, libro sequenti exponemus.

a 1. *Reg. c.*3.*v.*18.
b 2. *Reg. cap.*10.*v.*12.
c 2. *Reg. cap.*15.*v.*26.
d 1. *Machab. c.*3.*v.*60.
e *Matth. c.*26.*v.*42.
f *Ioan. c.*6.*v.*38.
g *Seneca l. de vita beata c.*15.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

DE HVMANÆ VOLVNTATIS AD DIVINAM CONFORMATIONE.

CAPVT PRIMVM.

Ingressus ad Conformationem humanæ voluntatis cum diuina.

FVIT olim magni nominis Theologus qui octennium ipsum assiduis precibus Deum obsecrauit, hominem sibi monstraret, à quo viam doceretur ad cælum compendiosissimam. Eo igitur die quo huius hominis alloquendi desiderio maximo tenebatur, nec aliud mallet quam videre magistrum tam arcanæ veritatis; vocem cælitus allatam audire sibi visus, quæ sic moneret: Exi foras ad templi vestibulum, & qualem quæris, reperies hominem. Prodiit ergo in publicum, & ad ædis sacræ limina mendicum inuenit tibijs vlcerosis, & multo pure fluentibus; vestis mendici vix trium obolorum erat. Huic Theologus candidum precatus est & prosperum mane. Cui mendicus: Non memini ait, me vnquam habuisse aduersum. Hic litteratus ille, primam salutationem velut correcturus: Eia, inquit, fortunatum te reddat Deus: At ego, inquit mendicabulum, infortunatus nunquam fui. Obstupuit ad hanc vocem theologus, sed ne forsan errasset audiendo, votum suum repetens, sed paulo alijs verbis: Ecquid ais, inquit, felicem esse te iubeo. Mox iterum mendicus: Nunquam, ait, infelix fui. Theologus argutari credens didacem mendiculum, & vt hominis ingenium experiretur: Eueniant, inquit, volo tibi quæ optas; atque id fiat. Non est, ait iste, quod hic querar: Omnia fiunt vt volo; quamuis fortunę mea consilia non applicem. At doctor ille denuo salutans an valedicens: Seruet te Deus, inquit, vir bone, si quidem fortunam oderis. Sed dic obsecro, tune solus inter calamitosos mortales beatus? Iob ergo falsus qui asserit: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs, & quomodo tu solus euasisti omnes malos dies? non satis assequor animi tui sensa. Ad quæ mendicus: Sic est, mi Domine, vt dixi. Optanti mane prosperum, negaui me vnquam habuisse improsperum. Sorte mea, quam mihi Deus hic assignauit, contentissimus sum: Non egere felicitate, felicitas mea est. Monstra illa, Fortuna & Infortunium neminem lædunt nisi volentem, aut certè timentem lędi: Nec ego vnquam fortunæ supplico, sed Patri cælesti, qui rerum omnium euentus gubernat. Ita me nunquam infelicem fuisse aio, vt

cui om-

cui omnia ex voto cadunt. Quod si fame vrgear, Deum prouidissimum patrem ob id laudo. Si frigus me vrat, si nimbus in me ruat, si alijs cælum iniurijs me impetat, Deum æquè laudo; cum alijs ludibrio sum. Deum non minus laudo. Nam certus sum, horum omnium auctorem esse Deum, nec posse non esse optimum quod Deus facit. Idcirco quicquid Deus vel tribuit, vel euenire permittit, gratum sit an ingratum, dulce an amarum, iuxta habeo, nam hęc omnia velut de manu parentis optimi lætus accepto, & hoc vnum volo quod vult Deus; ita omnia fiunt vt volo. Miser est qui fortunam aliquid in se posse credit, & is demum vere infelix est, qui nescio quam felicitatem in hoc Orbe somniat. Hæc vera est felicitas in hac vita, soli Voluntati diuinæ quàm tenacissimè inhærere. Dei Voluntas, optima rectissima voluntas, quæ non rectior fieri, nec mala esse potest, hæc de omnibus iudicat, de hac nulla. Vt hanc sequar, meum ego studium omne confero, in hanc vnam curam tota mente incumbo, vt quicquid vult Deus, hoc & ego nunquam non velim. Ea de caussa, nequaquam infelicem me censeo, quando meam omnem voluntatem sic integrè in diuinam transfudi, vt apud me non aliud *Velle* sit aut *Nolle*, quàm quod Deus vult aut non vult. Itane vero, inquit Theologus, tu ista ex animi tui sententia profers? Sed dic, obsecro, eademne tibi mens esset, si te Deus ad inferos statuisset præcipitare? Cui promptè mendicus: Me, inquit, ille? ad inferos præcipitaret, ad inferos ille? At scias duo mihi esse brachia miri roboris, his ego illum arctissimè stringerem complexu insolubili. Vnum brachium est, subiectissima Humilitas per sui oblationem, alterum Charitas sincerissima per Dei dilectionem. His ego me brachijs Deo sic innecterem, vt quocunque ablegarer, illuc eum vnà mecum traherem. Et sanè multo foret optatius, extra cælum esse cum Deo quàm in cælo sine illo. Theologus ad has voces attonitus, cum animo suo agitare cæpit, hanc illam esse compendiosissimam semitam ad Deum. Sed libuit vlterius suscitari, & sapientiam in domo tam incommoda habitantem elicere in apertum: Et vnde tu, inquit, huc aduenisti? A Deo veni, respondit mendicus. Cui Theologus iterum; Et vbinam locorum, inquit, reperisti Deum? Vbi res creatas omnes ait iste, deserui. Theologus denuo: Vbi vero, ait, Deum reliquisti? Subiecit pauper: In mentibus puris, ac bonæ voluntatis. Ecquid tandem hominis es? ait Theologus. Mox alter: Quisquis sim, inquit, sorte mea tam contentus sum, vt eam cum omnium Regum opulentijs non commutauerim. Rex est quisquis sibimet nouit imperare. Ergone te regem credam? inquit alter, vbi regnum tuum? Illic, ait mendicus, & simul digito cælum monstrauit: Rex est, cui regnum illud in alto certis chirographis transcriptum est. Denique Theologus finem facturus quæstionibus: Quis ista, inquit, re docuit, quis hunc tibi animum iniecit? Respondit alter, Dicam Domine: totos ego dies sileo, & iam vel precibus vel pijs cogitationibus vaco, & hoc vnice curo vt Deo semper sim coniunctissimus. Coniunctio & familiaritas cum Deo diuinaque Voluntate docet hæc omnia. Plura quærere volebat Theologus, sed in aliud tempus id differendum ratus, in præsenti valedixit. Dum abit, multa secum cogitans: En, aiebat ipse, sibi, doctorem reperisti rectissimæ ad Deum viæ. Quam verè Augustinus: *Surgunt indocti, & cælum rapiunt, & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce vbi volutamur in carne & sanguine?* b Hoc est quod Christus gratias agens: Confiteor, inquit, tibi Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. b Verè sub sordido palliolo sæpe magna latet sapientia. Et quis tantum diuinæ eruditionis quærat in homine tam abiecto, quis credat tãtum spiritus recondi, in tã illiterata simplicitate? En, illa duo brachia roboris inuicti, *Oblatio sui*, & *Dilectio Dei.* c Hæc Deum quocunque lubuerit trahunt. His brachijs Deus quam arctissimè se stringi permittit, alios refugit attactus.

a *Aug. l.8. Confess. c.8. initio*

b *Matth. c.11. v.25.*

c *Rei narratæ fides sit penes auctorem; is est Ioa. Taulerus, è S. Dominici familia, in suis institut. mih pag.109. Fuit hic concionator insignis & piissimus, vt de eo Bellarmin. in scriptor. Eccles. Vixit Anno 1350.*

CA-

CAP. II.

Quæ voluntas hominis ad hanc cum Dei Voluntate conformationem sit maxime idonea.

VT Assuero regi pararentur virgines, ex omnibus regni prouincijs lectissimę adducebantur in Susan metropolim. His annus erat in vno corporis cultu transigendus. Et quæ non lotiones, frictiones, polituræ, vnctiones adhibebantur! Quantum cerussæ, purpurissi; stibij, aliorumque pigmentorum exhauriebatur concinnandæ formæ? Tanti erat regijs oculis placere. Et humana voluntas ab omni ornatu imparata, velut rusticana mulier ex agro, in summi regis amplexus ruere non vereatur? Vt ergo norit hominis voluntas, diuinis oculis tum demum se placituram, si non tantum minimos etiam næuulos conetur abstergere, sed ea sibi ornamenta comparare, quæ diuinam voluntatem inuitent ad hoc cum ea connubium.

Igitur ordini seruando, & vitandæ obscuritati, ita rem distinguimus, vt sua Voluntati nomina tanquam titulos assignemus, è quibus discat quâ præparatione sit opus ad hanc cum diuina Voluntate conformationem. Et quemadmodum herus nouum famulum in suas ędes admissurus multa paciscitur, & : Volo, inquit, vt non sic fabulator, non nugigerulus, non lusor, non rixosus, non ebriosus, cumprimis vero sit diligens, sit fidelis, sit obsequens. Hoc ius heri est, eiuscemodi leges sancire famulis. Et cur Deo humanam voluntatem in amicitiam admissuro, non idem iuris sit? Quocirca sciat voluntas hominis, iam alijs sibi legibus viuendum, pręcipue istis.

§. I.

I. VOluntas *Insons* sit. Hoc cum primis exigitur delicatus è cælo sponsus est, sordes & odit, & arcet. Voluntas illi copulanda oderit etiam necesse est omne genus sordium: & ita quidē vt nō tantum auaritiæ non studeat, luxuriæ non indulgeat, iracundiæ non obediat, sed etiam si quid propensionis & affectus sentiat ad hæc inquinamenta, id omne in se viriliter expugnet, nec tantum nolit obscæna cogitare, sed etiam velit castissima quæque meditari. Sed sermo nobis non est de ijs quæ nemini non clara sunt. Aliud est miræ subtilitatis, sed & maximę celeritatis vitium, Inuidia. Hic Voluntas insons sit, & ab hac lue immunem se præstet. Voluntas ad diuinam conformanda sine omni liuore sit; non inuidia alienæ felicitatis tangatur, nec prematur suæ. Nam qui Deo vere coniunctus est, videt quidem alios gratia & opibus florere, non tamen inuidet, sed ad Deum versus: O Domine, inquit, vis illum aut istum ad opulentiam, ad honores euehi, me contemptim neglecto? Non repugno, mi Deus, nec eius rei caussam à te postulo. Mihi satis caussarum mihi rationum abunde satis est, tua vna atque vnica Voluntas. Certissimus enim sum, nisi tu id permitteres & quidem meo bono non fieret, nec id vllus hominum impetraret, quod te annuente, nullo negotio, & forte pauculis verbis confectum est. Sed & in cæteris, scio, tuo sit permissu, mi Domine, vt iste me sic allatret, ille me sic tractet, hic ita exagitet me, nunquam illos, quod sciam, læsi; verum in tua Voluntate satis ad hoc responsi reperio: Tu hæc permisisti, tu iussisti: sint ergo illi Semei, sim ego Dauid, si tibi sic visum est, mi Deus.

Sanctissimus ille Antiochenus antistes & martyr Ignatius: Frumentum Christi sum, inquit, dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar. Ita nimirum nos Deus mensæ suæ præparat Dominicum panem. Quid ergo habemus contra homines queri? molares lapides sunt qui nos velut offusum triticum commolunt: Vt hoc altius in animum demittamus consultissimum est, singulis horis aliquoties animum erigere ad Deum, repetitis precatiunculis; *Benedictus Deus in æternum: Domine quid me vis facere: Fiat voluntas tua.* a Hæc prima voluntatis humanæ præparatio est, puram esse à næuis, pręsertim ab omni simultate ac inuidentia. Sed præterea requiritur.

a *Vide Horologium Angeli tutelaris Hora II diei.*

§. II.

II. VOluntas *Tolerans.* Cum quis rebus aduersis agitatur, omne præsidium à

patientia petat, dicatque ſereno animo: Hoc omne à Deo eſt, quicquid patior; ſed eſt à Deo per hanc occaſionem, per iſtum hominem, per illam cauſſam in me immiſſam. Et huius quidem rei tam certus ſum, atque viuere meſcio. Hic plurimis aqua hæret, qui non ea fide in Deum pollent, vt ſibi certò perſuadeant, tam aduerſa & omnes malignos euentus à Deo eſſe, quam proſpera & optatiſſimos ſucceſſus: Si hoc certum haberemus, quod in ſe certiſſimum, non facile quicquã impatienti aut deiecto animo ferremus, nec toties illis vocibus vrgendi eſſemus: *Vos modicæ fidei.* At vero aduerſa omnia à Deo, per quemcunque tandem, ad nos deriuari Chriſtus ſic demonſtrans: Nonne duo paſſeres, inquit, aſſe veneunt, & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro. Idem repetens: Nonne quinque paſſeres veneunt dipondio, inquit, & vnus ex illis non eſt in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere multis paſſeribus meliores eſtis vos. *a* Itane Deus cum paſſerculo in terram cadit? certè Voluntas Dei, quippe ni Deus ipſe? qui ſicut in rebus creatis omnibus aſſiduè operatur, ita cum piſce natat, ita cum aue volat, cum angue ſerpit: cum quadrupede incedit; non deſerit Deus ea quæ condidit. Licet ergo toties tot alaudarum millia caſſibus ſimul irretiantur, harum tamẽ nulla & nec minima quidem alaudula ſine Voluntate Dei capitur: *vna ex illis non cadit ſuper terram ſine patre cæleſti.* Quod autem prouidentiſſimam Dei Voluntatem attinet, eadem & Aquilæ, & paſſerculi, & hominis eſt ratio. Si ergo auicularum nulla in aucupatoriam aream delabitur ſine Dei Voluntate, & tu Homo ad Conditoris imaginem factus, Regni futurus heres, te vllis aduerſis exerceri, te iniuria, te damnis, te triſtitia credis affici, Deo non ſingulariter volente? Vt autem exactius hoc ipſum caperemus, nec temere vnquam diceremus, rerum animatarum dumtaxat Deo hanc curam eſſe, addidit Seruator: Omnes capilli capitis veſtri numerati ſunt. Quis hominum vnquam capillorum ſuorum numerum inire potuit? Deus in numerato habet tam omnium quam vnius hominis, & nolente Deo nullus ſubtrahetur. Quotieſcunque igitur in rebus aduerſis patientiam abijcimus, malè alijs imprecamur, modo huic, modo illi culpam impingimus, & velut è plauſtro conuitia ſerimus, maximum Fidei defectum in nobis aperimus; nimirum, illorum, quæ nos mala vocamus, Deum auctorem facere veremur fallaci pietate.

Fuit cum in mari ſolus Ioannes, cæteris diſcipulis id ignorantibus, agnoſceret Dominum diceretque: Dominus eſt. Plurimi ſunt qui inter rerum turbatarum fluctus non agnoſcant turbati maris auctorem Deum, ſed in eos, quos hoſtes putant, acerrimè ſtomachantes: Ille ſemiſſis homo, aiunt, ille nebulo, hic furcifer, iſte tenebrio, illud flagitium hominis, hoc mihi malum fabricauit; ab illo bipedum nequiſſimo hæc in me cuſa eſt faba. At longe aliter loqui aſſueuit *Voluntas Tolerans.* Hoc omne malum, inquit, à Deo eſt: Deus me caſtigat meritiſſimò: Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. Sed progrediamur.

a *Matth. cap.* 10. *ver.* 29. *& Luc. cap.* 12. *ver.* 76.

§. III.

III. V*oluntas Hilaris.* Hæc hominem ſic inſtruit vt tam victu quam ceteris omnibus, quæ quotidie velut è manu Dei accipit ſit contentiſſimus. Hic talis homo: Mi Domine, inquit, ſatis eſt quicquid mihi das, etſi auaritiæ meę id ſubinde parum videatur: nec iſtud quidem vllo modo ſum meritus; tu nimis in me liberalis es: ego equidem vel aëre quem haurio, indignum me ſentio.

Nunquam quæri ſolet diuinæ Voluntatis ſtudioſus; nemo audierit ex illo talia: Vix ego victum mihi comparo; alij lautiſſimè viuunt, & nec dimidium mei laboris ſuſcipiunt; parum ſerunt & ampliſſimas colligunt ſegetes. Optime olim Venuſinus vates quæſijt.

Qui fit Mecænas, vt nemo quam ſibi ſortem
Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit, illam
Contentus viuat? laudet diuerſa ſequentes? a

Hinc eſt, mi poeta, hinc eſt, quod diuinæ Voluntati tam egre acquieſcamus. Cupiditas noſtra in alia atque alia, & ſæpe in lõginqua fertur, nec eſt finis concupiſcendi. Cum vero concupita non obtinemus, in querelas & murmura ſoluimur. Anguſtus animus eſt quem tantopere delectant terrena.

Helio-

Heliotropium nobis aſſidue ante oculos verſetur, de quo eleganter Plinius: Heliotropij miraculum, inquit, ſæpius diximus, cum ſole ſe circumagentis, etiam nubilo die; tantus ſideris amor eſt. Noctu vero velut eius deſiderio contrahit cæruleum florem. *b* Nota, mi homo, heliotropium etiam nubilo die circumagere ſe cum ſole, amore ſolis. Sol noſter; Voluntas Dei eſt; hęc nobis non ſemper extra nubem illucet, ſerenis turbidi dies miſcentur, quos pluuiæ, venti, grandines infeſtant. Nemo Chriſtianorum eſt, qui non ſæpius ſentiat hanc cæli grauitatem & turbulentas tempeſtates. At nos inſtar heliotropij cum ſole noſtro, cum diuina Voluntate noſ ipſos circumagamus diebus etiam nubilis; tantus ſit noſtri ſideris illius amor. Et ſane nulla nobis vnquam tranquillitas obtinget innumera hic illic diſplicebunt, à nulla re ſatis fiet, nunquam ſorte noſtra contenti erimus, omnia deeſſe videbuntur, etſi adſint omnia: nunquam extra metum, frequenter oppreſſi tædio, perturbati, puſillanimes, pleni querelarum & liuoris, nunquam non miſeri erimus, quamdiu non ad hunc ſolem, diuinam Voluntatem nos circum egerimus, vt heliotropium. Fixiſſimis & inconniuis oculis ſol iſte nobis aſſidue aſpiciendus eſt quocunque ſe vertat, hoc vnicum in animo ſemper voluntandum: Ita Deo placet, ita & mihi: vitæ mortiſque regula mihi eſt vnica Dei Voluntas: Sicut Domino placuit, ita factum eſt, ita fiet, ſit nomen Domini benedictum. Nunc quidem ſol noſter nube abditur, ſed breui lætum os exeret extra hanc nubem mœroris. Vide omnium ſæculorum decurſus, varioſque rerum euentus non raro nubilos poſt ſerena principia; ſæpe ſerenos poſt initia nubila. Sic igitur nos comparemus, vt ante omnem euentum nihil magis velimus quam ſequi diuinam Voluntatem. Ex Hebręis olim litteratus quiſpiam, verbis certè promptiſſimus Chriſto ſe traditurus: Magiſter, inquit, ſequar te, quocumque ieris *c* Ita nos qua verbis qua factis promptiſſimi ad omnem diuinæ Voluntatis nutum, ſequamur quocumque ierit.

a *Horat l.1.ſat.1.*
b *Plin.l.22.hiſt.Nat.c.21.*
c *Matth.c.8.v.19.*

§. IV.

IV. V*oluntas longanimis.* Pleraque omnia noſtra corrumpimus longanimitatis defectu. Iſraelis populus Moſis in monte moras pertęſus ad idola ſe vertit, & vitulum aureum pro Deo ſibi ſtatuit remanſionem nimis diuturnam cauſſatus. Ita duo illi viatores Emmauntem tendentes: Et nunc, aiunt, ſuper hæc omnia tertia dies eſt hodie quod hæc facta ſunt. *a* Eſt, ô viri boni, dies tertia, ſed numquid hæc tertia dies iam abijt, an nihil temporis ſupereſt reuiuiſcendi; ſiccine omnis veſtra longanimitas conſumpta eſt? O non longanimes! ſi dies hæc tertia tranſijſſet, ſi quarta vel quinta iam aduenieſſet, videremini cum ratione deſpondere animum. At cum tertiam hãc diem necdum ad veſperã deduxeritis, quid eſt quod de rediuiuo Domino tam præpropere diffiditis? Ad vota noſtra nimis quam præproperi ſumus, & niſi mox fiat quod cupimus, omnem ſpem noſtram in impatientiam aut etiam deſperationem præcipitamus. Longe aliter Deus: Miſerator & miſericors Dominus, longanimis, & multum miſericors. *b* Nec vult perire animam, ſed *retractat*, cogitans ne penitus pereat qui abiectus eſt. *c* Auarus, ſeſtertium bis terue manu verſat dum expendat, ſic Deus ad pœnas tardus, quaſi *retractat* antequam decretoria ſententia feriat, & in gehennam mittat ac ſupplicia.

Nos & modicæ fidei, & curtæ ſpei, ſi quid à Deo bis terue petierimus, nec impetremus, ſpem omnem abijcimus, & more mendicorum, qui ſi ante domum clamore aut pulſu ſtipem aliquoties rogarint, nec auditi fuerint, dicunt; Nemo eſt domi. Pulſate ignaui, pulſate; pulſantibus panditur hoc oſtium. Quam in rebus alijs obſtinatæ ſępe longanimitatis ſumus! ſunt qui officium aliquot annis ambiant, & non raro fruſtra. Pinguior hæreditas quam ſuaui patientia expectatur? & ne moras nimium ſentiat hęres, temporis velocitate ſe ſolatur. Nos tamen ordinationi diuinæ metas figimus, & tempus præſcribimus; nimium nobis cunctatur in morbis opitulatrix Dei manus; vociferamur: Et quando tandem Domine, cur moraris? quid differs opem; quamdiu ſupplicandum? tot iam annis

clamo, nec exaudis. Niſi Domine ſuccurras hoc anno, precari deſinam, & actum putabo. In hoc certe non abſimiles ſumus Bethuliæ ciuibus, qui: Conteſtamur, aiunt, hodie cælum & terram &c. vt iam tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofernis, vt ſit finis noſter breuis in ore gladij, qui longior efficitur in ariditate ſitis. O minimè longanimes! itane rebus omnibus deſperatis ciuitas tradenda hoſti? an nullum è cælo auxilium ſperandum? Hanc ciuium extinctam longanimitatem non modicè fouit Ozias ſacerdos, qui lachrymis infuſus; Æquo animo eſtote fratres, inquit, & hos quinque dies expectemus miſericordiam. Forſitan enim indignationem ſuam abſcindet, & dabit gloriam nomini ſuo. Si autem tranſactis quinque diebus, non venerit adiutorium, faciemus hæc verba quæ locuti eſtis. *d* O mi Ozia. ô ſacerdos, quàm hic non altum ſapis ſupra vulgus! Siccine vos tempus Deo admetiri, & ferendæ opis conſtituere diem? adeone omnis apud vos non extincta tantum ſed & ſepulta eſt loganimitas. Non tulit hoc generoſiſſima Iudith, & accerſitis presbyteris; Quod eſt hoc verbum, inquit, in quo conſentit Ozias, vt tradat ciuitatem Aſſyrijs, ſi intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? Et qui eſtis vos qui tentatis Dominum? non eſt iſte ſermo qui miſericordiam prouocet, ſed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat. Poſuiſtis vos tempus miſerationis Domini, & in arbitrium veſtrum diem conſtituiſtis ei. Quid ergo faciendum ſuades ô Iudith? Dicamus flentes Domino, vt ſecundum voluntatem ſuam ſic faciat nobiſcum cito miſericordiam ſuam expectemus humiles conſolationem eius. *e* Hac ſane ratione Longanimis voluntas ſic Deo coniungit hominem, vt quantumcunque afflictus, dicat tamen: Secundum voluntatem tuam, ô Deus, ſic facias mecum miſericordiam tuam: ô Domine etſi decem annis, etſi viginti aut triginta, etſi annis quinquaginta ad te clamauero, clamare tamen non ceſſabo, nullos tibi terminos figo: & quamuis ſcirem me penitus à te non audiendum, id me tamen fides docet infallibilis, me vacuum à te non dimittendũ; ſi neges petita, dabis meliora. Itaque ſi moram feceris, expectabo te, quia veniens ve-nies, & non tardabis. *f*

a *Luc.c.24.v.21.*
b *Pſal.* 102.*V.* 8.
c 2 *Reg.c.*14.*v* 4.
d *Iudith.c.7.v.*17.23.*& ſeqq.*
e *Iudith.c.*8.*à v.*10. *ad* 20
f *Abac.c.*2.*v.*3. *vide plura de hoc infra lib.* 4. *cap.* 5.

§. V.

V, **V**Oluntas *Ardens*. Hęc in eo conſiſtit vt non tantum velit aut nolit, quod vult Deus aut non vult, ſed propter hoc ipſum Dei *Nolle* aut *Velle*, illud reſpuat, iſtud admittat, ardenti ſtudio, nec vllam alliam habeat cauſſam hoc agendi, hoc omittendi quàm diuinum beneplacitum. Hominem hac voluntate prętitum ſi quis interroget, cur iſtud nolit, hoc velit, non aliud ſe cauſſæ habere reſpondebit, quam quod Deum id nolle; & velle iſtud comperiat. Amo, inquit Bernardus, quia amo, & amo vt amem, amor enim eſt qui amatur. *a* Auguſtini monitum eſt: oportet nos in eundem affectum tranſire, vt ſicut Deus omnia voluit eſſe propter ſeipſum, ita nos quoque nec noſipos nec aliud eſſe velimus, niſi propter Deum & ipſius voluntatem. Neque aliter Epictetus: Quid vero eſt, inquit dedere ſe Deo? Vt quod ille voluerit, & ipſe velit, & quod ille noluerit, nec ipſe velit. Qui ergo iſtud fiet Quomodo fieret aliter quam ſi conſideret quiſpiam voluntatem Dei & gubernationem.

Vrgente lege priſca voluit Deus, vt omnis ſupellex Altari & tabernaculo dicata hyacinthino velo inuolueretur, & ſic inuoluta portaretur à Leuitis. Iubentis verba hęc erant: Omnia vaſa quibus miniſtratur in ſanctuario, inuoluent hyacinthino pallio, & extendent deſuper operimentum ianthinarum pellium, & inducent vectes. Hoc ea de cauſſa factum quæ ſubiungitur: Alij nulla curioſitate videant, quæ ſunt in ſanctuario priuſquam inuoluantur, alioquin morientur. *b* Ita baiuli ſacræ ſupellectilis nihil eorum videbant quę ferebant, ſed ſolum onus ſentiebant, omnia enim cæruleum tegmen oculis ſubducebat. In hunc planè modum, quiſquis ſe Deo plenè tradidit, ſuauiſſime neſcit, ſed nec ſcire cupit cur hoc aut illud à Deo permittatur, aut iubeatur;

onus ille quodlibet subit promptissimis humeris, sed onus cyaneo velo coopertum, hoc est, diuina voluntate vestitum, hanc illi videre satis est.

a *Bernard. in soliloq. mihi pagin.* 667.
b *Num.c.*4.*v.*12. & 29.

§. VI.

VI. **V**oluntas Omniparens. Omniparentem dicimus voluntatem, quæ instar fecundissimę telluris, omne genus optimorum desideriorum effundit, eaque velut primogenios partus consecrat diuinæ Voluntati. Hic animus altus, cælique appetens exsurgit, hic gemitus amoris pleni, hic suspiria in altum efferuescentia: O mi Deus, quàm ego, cupio, non solum pati plurima, sed & mori pro te vel acerba morte. Per cælestes hos impetus animi, Deus & homo sic conspirant in rebus prorsus omnibus, vt ex hac tam suaui conspiratione ac consensu, iucundissima inter Deum & hominem nascatur consiliorum communicatio, & intima familiaritas, ita vt demum homo, ad omnes rerum euentus dicat, Ita Pater, Ita Pater, quia sic fuit placitum ante te. Ita Pater. *a* Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? *b* Sic omnia tam molesta quàm grata velut è manu Dei placidissime accipit. Qua in re mirum est quantum lucis alluxerit priscis Philosophis. Ex his diuine monens Epictetus, Nunquam, ait, te quidquam perdidisse dicito, sed reddidisse. Filiolus obijt? redditus est. Prædium est ereptum? An non id quoque est redditum? At improbus est qui eripuit. Quid tua id refert, per quem, is qui dederat, repetierit: Sed quamdiu concesserit, tanquam alienum id curato, vt cauponam viator. *c*

Ita prorsus qui Deo se quàm coniunctissimũ cupit, non aliter philosophatur quicquid rerum auferatur, non attendit auferentem, sed Deum sua repetentem. Idcircò illud Christi assiduè ingeminat Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te, ita, mi Pater, ita. Hic obserua, obsecro te, Lector, succinctam diuini huius sermonis explicationem. Cælestis Pater iam olim per Isaiam vatem allocutus filium: Et dedi te, inquit, in fœdus populi, in lucem gentium. Perinde si dicat, parum mihi est vt reliquias Israelis ad me adducas, barbaras etiam gentes à te doceri volo. Hic Patris sermo octingentis annis virgineum partum præcessit. *d* Hoc igitur Patris decretum tot antè annis promulgatum, pronissima voluntate amplexus filius, respondit idem se velle quod Pater, Idcirco Matthæus: In illo tempore, inquit, respondens Iesus dixit. Et cui respondit nemine interrogante? Æterno patri respondit ante tot sæcula filium alloquenti. Et en quàm læte filius, voluntatem Patris deosculatus dicat: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te: factum à me habeto, Pater, quicquid imperaueris. Sicut autem cælestis Pater cum filio per Isaiam ante tot annos locutus, & filius Patri respondit: Sic cum quouis nostrum ab æterno sermocinatus est Deus; distinctissime ac ordinatissime disposuit quo tempore quilibet hominum nasciturus, quo moriturus; auxilium omne consequendæ beatitudini parauit; præuidit quid quisque per omnem vitam cogitaturus, dicturus, acturus, & qua ratione auxilia oblata sit accepturus. Cum igitur hac ratione nos Deus ab æterno benignissimè sit affatus, an non æquissimum, vt & nos, suo quisque tempore, cum Christo respondeamus. Ita Pater. Ita mi Pater, quoniam sic & sic, atque sic fuit placitum ante te, Ita Pater; idque horis singulis, instaurato aliquoties desiderio ingeminemus, ita Pater, & hoc ad vltimum vsque halitum, constantia inuiolabili perpetuemus. Sed plura de hoc infra.

a *Matt c.*11.*v.*26.
b *Iob c.*2.*v.* 10.
c *Epictet. Enchir. c.* 15.
d *Nam Isaias occisus est anno Mundi* 3340.

CAPVT III.

Quomodo voluntas hominis ad Dei Voluntatem sit conformanda.

DIximus quid præparationis sit præmittendum, huic voluntatum coniunctioni, & quæ hominis voluntas ad conformationem cum diuina censeri possit maximè idonea, nunc porro dicendum, quomodo reipsa voluntas hominis ad Dei voluntatem sit conformanda.

§. I.

OPtime Thomas Aquinas dixit, Omnes actiones cum virtute coniunctas, ea ratione Deo probari, si eo fiant animo vt diuinæ Voluntati obtemperetur. Nullius meriti est, vitam etiam & sanguinem prodigere, nisi ad diuinæ Voluntatis placitum. Hoc Pæmen vir sanctus assidue monens: Nunquam, inquit, tuam contra diuinam Voluntatem statuas, voluntas tua diuinæ semper sit coniunctissima. Hæc autem coniunctio si vera sit, est sincerissima in omnibus cum diuina Voluntate concordia, quę hominem sic instruit, vt illius assiduæ sint hæ voces: Sicut Deus vult, sic & ego; quando Deo complacitum est, tunc & mihi.

Laudatissima Ruth socrum suam Noëmi affata; Quocunque inquit, perrexeris pergam, & vbi morata fueris, & ego pariter morabor, populus tuus, populus meus, & Deus tuus, Deus meus, quæ de terra morientem susceperit, in ea moriar. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si non sola mors me & te separauerit. *a* Non aliter homo cum Deo cō-cordans sentit, nec aliter loquitur Elias olim Elisæo: Sede hic inquit, quia Dominus misit me vsque in Bethel. Cui Elisæus? Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. *b* Idque tertium repetijt, hero suo inseparabilis comes adhęsurus. Regi Ioramo suppetias poscenti, Rex Iosaphatus respondit; Ascendam; qui meus est, tuus est, populus meus, populus tuus; & equi mei, equi tui Ita nos Deo intimis animis coniuncti simus, vti Ruth cum Noemi, Elisæus cum Elia, Ioramus cum Iosaphato; dicamus, ingenti cum fiducia. Voluntas tua, mi Deus; voluntas mea; cor tuum, cor meum, totus sum sub tuo, mi Deus, arbitrio. Et hanc suæ quisque cum diuina Voluntate coniunctionem sedulò curet in rebus omnibus, in negotijs, in officijs, in laboribus omnibus, in morbo, in morte, diuinis placitis semper contentissimus, nec aliud frequentius ore aut corde versans, quam hoc ipsum, *Fiat voluntas tua*. Quemadmodum vero virtutes omnes in Christi tormentis effulsere clariores, sic & orandi ardor. Christus in extremis angustijs; Pater, inquit, si vis, transfer calicem istum à me? Verumtamen non mea voluntas fiat, sed tua. *c* Non est melior, nec ferè breuior; non est perfectior, non gatior Deo, nec homini vtilior oratio præ hac vna? Non mea. sed tua voluntas fiat? Non sicut ego volo, sed sicut tu, Dei Voluntas fiat, etsi Orbis ruat. Beata Gertrudis solita est trecenties sexagies ter dicere, O mi amantissime IESV, fiat voluntas tua. Sed hoc infra explicatius monebimus. Cassianus? Quid est, inquit, hoc aliud dicere, Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra, quam vt sint homines similes Angelis; & sicut Voluntas Dei ab illis impletur in cælo, ita etiam hi qui in terra sunt, non suam sed eius vniuersi faciant voluntatem. Hoc quoque nemo ex affectu dicere pręualebit, nisi is solus qui Deum credit omnia quę videtur, vel aduersa vel prospera, pro nostris vtilitatibus dispensare, magisque eum pro suorum salute & commodis prouidum atque sollicitum esse, quàm nos ipsos pro nobis. *d* Ita Cassiani sensu, in cæli vestibulo iam habitat, qui suam diuinę Voluntati sic accommodat In cælo certe innumera millena millia beatorum, vnius sunt voluntatis. Hinc Arsenius Marco Abbati quærenti; eccur, Pater, ad nos non reuisis? aptè respondit; Cum ijs qui supra nos degunt, melius mihi conuenit, cum omnes idem velint; inter homines tanta ferè voluntatis, quanta vultus dissimilitudo est. Qui autem tam in aduersis quàm in prosperis ad diuinum arbitrium se fingit, is probè capit, quid Hebræus Psaltes hoc sibi carmine voluerit; Ecce quam bonum & quàm iucundum habitate fratres in vnum. *e* Et quinam hi fratres? Christus & Vir iustus; neque enim supremus Rex erubescit in hunc fraternitatis affectum conspirare.

a *Ruth.c.* 1 *V.16.*
b 4. *Reg.c.* 2. *V.* 2.
c *Luc c.22.v.* 42.
d *Cass. Coll.* 9. *c.*
e *Ps.*132. *v.* 1.

§. II.

ECclesiastes olim, velut rem magnam dicturus, Sapientis oculi, ait, in capire eius *a* Nūquid ergo homines stulti oculos habēt in pedibus aut alibi extra caput? Beati Gregorij interpretatio hęc est; Qui omnē obtutū in Deo

Deique

Deique Voluntate figit, hic vere ſapiens eſt, hic quoquot habet oculos, capiti gerit infixos.

Epictetus illud Philoſophorum ſidus æuo Neronis Domitiani, & M. Antonini, omni fortuna ſuperior vixit. Vnica anus in miniſterio ei fuit, vnica lucerna fictilis (hoc domeſticum omne inſtrumentum) ad diuinas illas lucubrationes; quæ lucerna à morte eius mille drachmis, hoc eſt, centum philippeis venit, in memoriam & honorem tanti viri. Lucianus cæterorum quidem philoſophorum irriſor, hunc vnum tamen æſtimauit. Hic, inquam, Epictetus, præter diſſertationes, etiam Enchiridion ſcripſit cedro & auro exarandum. Hic libellus tantum religioſi ſpiritus habet, & arcanæ ſapientiæ, vt eum à viro religioſiſſimo putes conſcriptum; Hic libellus ſupremi iudicij die in ruborem dabit Chriſtianorum plurimos, qui & ſpurciſſima ſcripſerunt nec vixerunt ſanctius. Sed ad lineam. Hic Epictetus ille qui omnem philoſophiam in duas traduxit voculas *Suſtine* & *Abſtine*. hic, inquam, de diuina voluntate omni niſu ſectanda prorſus diuine philoſophatur. Libet illius verba huc fideliſſimè transferre. Appetitum meum, inquit, obedientem præbui Deo; vult ille me febricitare? volo & ipſe. Vult me aliqua re potiri? volo & ipſe. Non vult? nolo. Mori me vult? Mori igitur volo. Quis adhuc me prohibere poteſt contra meam ſententiam, aut cogere? Non frontem ducis, ô Chriſtiane, non erubeſcis, refractariè, ad has voces? Sed pergit Epictetus; Vir prudens ita rem conſiderat, hanc rationem ſecum init; ſi Deo, ſe dediderit, ſi iter tuto confecturum. Quid eſt illud, Dedere ſe Deo? Vt quod ille voluerit, & ipſe velit; & quod ille noluerit, & ipſe nolit. Qui ergo iſtud fiet? Quomodo fieret aliter, niſi conſideranda Dei Voluntate & adminiſtratione. Quid mihi dedit meum & mei iuris? quid ſibi ipſe reſeruauit? Liberam voluntatem mihi dedit; & quæ in mea poteſtate ſunt, ea nec impediri nec prohiberi poſſe voluit. Corpus autem luteum quomodo potuit tale efficere, vt à nemine prohiberetur? Subiecit igitur ſub vniuerſitatis circuitu poſſeſſiones, vaſa, ædes, liberos, vxorem. Quid ergo Deo repugno? Quid volo ea quæ velle non debeo, vt ea quæ mihi data non ſunt, quouis modo conſequar? Vt data ſunt, & quatenus fieri poſſunt. At is qui dedit, aufert iterum. Quid ergo repugno? *b* Ita prorſus, mi optime Epictete, ita ſe res habet: ecquid miſeri repugnamus diuinæ Voluntati! vndique concluſi ſumus: ſi duci nolumus, trahemur aut raptabimur. Seneca de abſoluta libertate diſſerens: Quæris, inquit, quæ ſit iſta? Non homines timere, non Deos: nec turpia velle nec nimia: in ſeipſum habere maximam poteſtatem. Inæſtimabile bonum eſt, ſuum fieri. *c* At vero ſuus fieri nemo poteſt, qui non prius ſic Dei fiat, vt omnia cum Deo aut nolit, aut velit. Animus qui ſuus fieri cupit, vtique ab omnibus externis in ſe reuocandus eſt: recedat, quantum poteſt, ab alienis, & ſe ſibi applicet, damna non ſentiat, etiam aduerſa benignè interpretetur. *d* Hic animus ſuus eſſe incipit; hæc animi libertas eſt. Nec aliter Auguſtinus: Bonus, inquit, etiamſi ſeruiat, liber eſt, malus, etiamſi regnet, ſeruus eſt, tot dominorum quot vitiorum. *e*

a *Eccleſ c.2 v.14*
b *Epictet.l.3.deſſert.cap.26.paullo ante finem.*
c *Senec.epiſt.* 75 *fine.*
d *Senec.de tranquil.c.*14.
e *Aug.l.*4.*de Ciu.c.*3.

§ III.

Fortiſſimus heros Iudas Machabæus, militibus in hoſtem inflãmandis: Accingimini, inquit, & eſtote filij potentes, vt pugnetis aduerſus nationes. Sicut autem fuerit voluntas in cælo, ſic fiat. *a* Hoc agamus, viri, & ad nutus diuinos ſtemus paratiſſimi, ſeu nos vinci, cadere, mori; ſeu vincere nos velit Deus, & triumphare ſicut fuerit voluntas in cælo, ſic fiat. Sic Ioab pugnam initurus periculoſiorem, ad Abiſai fratrem: Eſto vir fortis, inquit, & pugnemus pro populo noſtro; & ciuitate Dei noſtri: Dominus autem faciet quod bonum eſt in conſpectu ſuo. *b* Summi momenti eſt, in omnibus ſic animum inſtruere, vt omnem rei euentum diuinæ adſcribat prouidentiæ. Fit enim non raro vt viri docti, prudentes, bellicoſi, ſancti, & fortiter agant & perite, exitu tamen minimè ſecundo, qui tamen non minus in Dei prouidentiam referendus, quàm feliciſſimus quiſque ſucceſſus. Ea de cauſſa Eccleſiaſtes. Vidi ſub ſole, inquit nec ve-

nec velocium eſſe curſum, nec fortium bellum nec ſapientem panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam; ſed tempus caſumque in omnibus. *c* Caſum vocat, quod nobis videtur tale, non Deo. Nil profecto rari eſt intelligentem & induſtrium ſpe ſua fraudari; hoc nos malum caſum cenſemur. At Thomas Aquinas è verbis Eccleſiaſtæ rectè colligi aſſirmat, Nihil eſſe à caſu, aut præter voluntatem ac præſcientiam cauſſæ Primæ. Caſus enim inueniuntur in rebus tempori obnoxijs, & humanæ ſcientiæ ſubiectis; diuina vis & Prouidentia omnia ab omni æternitate præſciuit, omnia labente æuo moderatur, & in deſtinatos certoſque fines dirigit, dum ſua cuique tempora, ſuas humanis conatibus varietates prçſtituit, vt vel ſic diuinæ Prouidentiæ immemores, ab inopinatis caſibus aduerſiſque euentibus diſcant, ſuis viribus non nimium tribuere ſibique perſuadeant à diuino nutu pendere omnia. Fortuna priſcis tantopere culta nunc quid eſt? verſatilis ſed inanis ex Orco larua. Numen illud quod cuncta pro arbitrio ſeu aduerſa ſeu proſpera mortalibus partitur, ipſiſſima Dei prouidentia eſt. Verſat Deus ſanctiſſima Voluntate ſua & Prouidentia res humanas inſtar volubilis rotæ; ſortes cçcas & incertas ipſe temperat. *Formans lucem & creans tenebras. faciens pacem & creans malum. Ipſe Dominus faciens hæc omnia.* *d* Priſcis Fortuna fuit Bicolor, quā duplici fingebant vultu, albo anteriore & ſplendido, poſteriore atro, vt penes quam boni ac mali ſit arbitrium. Hęc puerorum deliria ſunt. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à Deo ſunt. *e* Ad rem Seneca ſibimet obijciens, & diluens obiecta; Sequitur pars, inquit, quæ ſolet non immerito contriſtare, & in ſolitudinem deducere, vbi bonorum exitus mali ſunt. Vt, Socrates cogitur in carcere mori, Rutilius in exilio viuere, Pompeius & Cicero clientibus ſuis præbere ceruicem &c. & quid ſibi quiſque nunc ſperet, cum videat peſſima optimos pati? *Reſponſum audi.* Quid ergo eſt? Vide, quomodo quiſque illorum tulerit: & ſi fortes fuerunt, ipſorum animos deſidera, ſi muliebriter & ignauè periêre, nihil perijt. Aut digni ſunt, quorum virtus tibi placeat; aut indigni quorum deſideretur ignauia. *f* Hæc illa ipſiſsima ſunt quæ de improborum felicitate, proborum çrumnis, quæ de Sanctorum immatura & acerba morte Iob, Dauid, Hieremias, Abacuc. & paſsim alij Prophetç queruntur. At hic Cçſus & Fortuna nil ſui habent. Vniuerſa hæc à prouidentiſſimo Deo in certos quoſque fines ſapientiſsimè diſponuntur. Plura de his inferius.

a 1. *Machab. c.* 1. *v.* 58. & 60.
b 2. *Reg. c.* 10. *v* 12.
c *Eccl. c.* 9. *v.* 11.
d *Iſ. c.* 45. *v.* 7.
e *Eccli. c.* 21. *v.* 14.
f *Sen. de Tranquil. c.* 15.

§. IV.

ISraelitæ olim Beniamitas ob turpe facinus oppugnaturi, verum oraculum conſuluerunt, quis futurus eſſet dux belli? Reſpondit Deus: Iudas ſit dux veſter. *a* Læti hoc reſponſo, & iam pænè certi de victoria magno exercitu, ingenti animo in Beniamitas mouerunt. Et tamen turpiſsimè victi, vinginti duo millia ſuorum deſiderarunt, quo omnes vno prælio ſunt cæſi. Sed rurſus hanc certaminis aleam ſubituri, oraculum denuò conſuluerunt, non ſine prolixis & precibus & ieiunijs, *ita vt prius aſcenderent & flerent coram Domino, vſque ad noctem.* *b* Quibus oraculum iterum præcepit: Aſcendite ad eos, & inite certamen. Fecerunt vt iuſſi: & quia iam ſecundum iubente Deo in aciem exibant, optima quæque ſibi polliciti, erectis in victoriam animis commiſerūt pugnam, & tamen iterum à Beniamitis fugati & cæſi, vt prius, octodecim millibus Iſraelitarū in acie proſtratis. Et quid hoc tandem rei? Suos Deus bis iuſſit confligere, neutro tamen prælio victoriam reportarunt, amiſſis quadraginta millibus ſelectorum militum. Quis hos Dei iuſſus capiat? Tertium denique omnes Iſraelitæ in çdem ſacram coeuntes, largis lachrymis, inuſitatis ieiunijs, & copioſis victimis Deo ſupplices facti, ſuper ſtatu ſuo interrogarunt, & an iterum in aciem exeundum, & ſigna cum Beniamitis conferenda. Quibus Deus reſpondit tertium in hæc verba: Aſcendite, cras enim tradam eos in manus veſtras. *c* Pronum hic fuit puſilanimitati cogitare. Bis iam pugnam ſuaſit oraculum euentu ſemper infeliciſſimo, quis vltra in exitium ruat? pugnet qui velit; ſedere

ſit; ſedere domi tutiſſimum. Sed euicit. Fiducia in Deum, quæ denuo iuſſit armis decernere, felici demum ſucceſſu, cæſis Beniamitarum viginti quoque millibus. Hic duo notatu digniſſima: Primum, Occultiſſima Dei iudicia nulli mortalium ſcrutanda; Alterum. Perſeuerans in Deum Fiducia, de qua nos ſuo loco plura monebimus. In his omnibus ad ſolam Dei Voluntatem inconniuentibus & irretortis oculis reſpiciendum; Nemo turbetur. ſi cauſſam bonam effectus ſequatur malus. ſi optima principia finem ſortiantur infauſtum. Inuadit temperantiſſimos morbus; validiſſimos phtiſis; innocentiſſimos pœna; ſecretiſſimos tumultus. *d* Hic in ſola Dei Voluntate acquieſcēdum. In alijs liceat dicere, PLVS VLTRA; in his talibus, NON VLTRA. Deus eſt enim qui operatur in nobis, & velle & perficere, pro bona voluntate. *e*

a *Iudic.c.*20.*v.*18.
b *Ibid.v.*23.
c *Ibid.v.*28.
d *Senec.epiſt.*91.
e *Philip.c.*2.*v.*13.

§. V.

Pelagius priſcus ſcriptor commemorans; Paſtorem, abbatem, inquit, interrogauit Ioſeph hoc modo; Dic Pater; quomodo fiam Monachus? Cui Paſtor, Si vis, inquit, requiem inuenire in hoc & in altero ſæculo, dic in omni cauſſa; Quis ſum ego vt meam voluntatē aut iudicium diuino pręferam? dein caue, quemquam iudices, nam Deus hic habet ſanctos ſuos in omni ſtatu. Conſilium ſaluberrimum. Certè Deus à nemine leges accipit, nec vlli rationem reddit de ſuis actionibus. hic omnis mortalium ſapientia altum ſileat, & diuinæ Voluntatis veſtigia vbique longè adoret. Quia omne quod voluerit faciet, & ſermo illius poteſtate plenus eſt; nec dicere ei quiſquam poteſt; Quare ita facis? *a*

Sicut autem in vrbibus plerunque ad horologium primarium vnum diriguntur, cetera omnia: Ita prorſus æquiſſimum eſt, vt noſtra nos horologiola, voluntatem quiſque ſuam, ad illud ſupremum, cœleſte, magnitudinis infinitæ horologium, hoc eſt, ad diuinam Voluntatem attemperemus. Nota vox eſt fideliſſimi ſerui ad Chriſtum Dominum; Nihil amatorem tuum & cognitorem beneficiorum ita lætificare debet, ſicut voluntas tua in eo & beneplacitum æternæ diſpoſitiouis tuæ &c. Nam voluntas tua, & amor honoris tui, omnia excedere debet. *b* Sed vt oculis pœnè cernamus, quà ratione, quóve modo humana Voluntas cum diuina ſit vniēnda, en nobiliſſimum huiuſce rei ſpecimen.

Franciſcus Borgia, Dux Gandię, cum coniuge Leonora ipſos duodeuiginti annos mira concordia exegit. Ægrotante illa, quod altera ſui parte ſpoliari ſe videret, orare frequentius, piorum etiam hominum precibus adhibitis, eleemoſynis atque ieiunijs. Solus aliquando conclaue remotis arbitris ingreſſus, obnixè & fuſis lacrymis obteſtabatur Deum, ſaluam coniugem ſuperſtitemque vellet; cum ecce ſibi vocem quandam, interiorem clarè audire viſus eſt, vt poſt ipſe retulit, quæ diceret; *Vxorem ſi diutius ſupereſſe vis, arbitratu tuo fiat: ſed tibi non expedit.* Qua re turbatus, minimè dubitauit Dei vocem eſſe, tacitè enim redargui ſe quod ignoraret quid peteret. Ita rurſus in lacrymas ſolutus, has ex imo pectore prorupit voces; *Domine Deus, vnde hoc mihi, vt arbitratui committas meo, quod in tua ſolius eſt poteſtate? Mea permagni refert, tuam ſequi in omnibus Voluntatem. Quis enim rectius nouit quid è re mea ſit, quàm tu, mi Deus? Tua itaque Voluntas fiat: nec de vxore ſolum, ſed de liberis etiam, deque me ſtatuas, rogo, quicquid tibi placuerit: fiat Voluntas tua.* Obſeruatum eſt eo tempore coniugis morbum, ſtatum quemdam tunc tenuiſſe, vt dubitarent medici, deteriuſne an meliuſcule haberet; poſt has vero preces ad deſperationem laborare cepiſſe. *c*

a *Eccl.c.*18.*v.*4.
b *Imit.Chr.l.*3.*c.*22.*n.*5.
c *Franc. Scottus in vita Borg.l.*1.*c.*12.

§. VI.

Sic in difficillimis quibuſque rebus voluntas noſtra conformanda eſt ad diuinam. Et en alterum huius conformationis ſpecimen multo præclariſſimum Ieſſæus Rex Dauid, adeo arcto conſenſionis nexu voluntatem ſuam cum diuina copulauit, vt Deus ſibi de hoc viro quaſi gratulatus dixerit; Inueni Dauid filium Ieſſæ, virum ſecundum cor meum,

qui faciet omnes voluntates meas. *a* Inueni inquit, tanquam si sollicite quæsiisset, & diu, dum inueniret, expectasset. Hoc à Deo elogium Hebronis regi concessum, omnes honorum titulos excedit.

Christus in nullo non obsequentissimus Patri, suo ad id exemplo nos cohortatus; Quia descendi, inquit, de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. *b* Et; Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius. Ideo enim de cælo descendi. Et ne quis forsan queratur. *Parcit filio, non seruo:* En, adest filius, attendite quid ei Pater imperaturus sit; nec posttremissimus quidem seruorum eiuscemodi iussa faceret. Cui vestrum, ô peruicaces, tantum laboris iniunxit, vt filio? quem vnquam tantis & irrisionibus, & calumnijs, & cruciatibus obiecit atque Filium, qui Patri obediens fuit vsque in Pilati prætorium, vsque ad columnam funestam, vsque in rupem Golgothanam, vsque ad crucem ignominiosissimam, & accerbissimam mortem, vsque in sepulchrum non suum, vsque in manium ergastulum; Ideo descendi, ait, de cælo, vt huic patris voluntati me perfectissimè subijcerem. Quid ergo faciant serui, si hæc filius? Idcirco Christus præcepta sua omnia in compendium conferens; Non omnis, inquit, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; Sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. *c* Quisquis in eum sese ordinem redigit vt quantus est, diuinæ se voluntati penitissimè committat, is iam in tutissimi montis fastigio degere incipit, habetque infra se sub pedibus nimbos, grandines, fulgura, fulmina & omnem cæli iniquitatem, omnes mortalitatis vicissitudines, extra metum positus, nisi quod vnicum hoc timeat, ne non satis cum diuina Voluntate consentiat, ea de caussa assidue clamat; Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra Sed de hoc pluscula capite sequenti.

a *Act.c.*13.*v.*22.
b *Ioan.c.*6.*v.*38.*&c.*4.*v.*34.
c *Math.c.*7.*v.*21.

CAPVT IV.

Quo animo precandum: Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra.

CÆlestem magistrum discipuli rogantes; Domine, inquiunt, doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos suos. *a* Annuit magister, &: Sic ergo, inquit, vos orabitis: Pater noster qui es cælis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra &c. Sed, ô Deus, quàm difficilis est hæc oratio! nimium dispares sumus. illi in cælo beatissimi spiritus, & nos exules in hac valle meri absynthij feracissima: Superis illis omnia ad votũ fluunt, nec est quidquam quod ijs possit non placere, è contrario nobis etiamnum cælo extorribus vix quidquam est quod ex integro placeat; vbique fastidium & nausea; vix paucula; idque rarissime, ex voto cadunt, innumera sunt quæ quotidie displiceant, & stomachum moueant. Iucundissimum illic, simul & facillimum diuinę Voluntati se attemperare, vbi nil aduersi vellicat. Hic mille nos molestię vexãt; opprimimur ęrumnis, vix est tenue respirandi spatium bellum ex bello seritur, catenata sunt mala nostra, & continua miseriarum series, liberè precari vix finit: Sicut ergo non æqualiter cantant saturi & fame cõfecti, nec æqualiter saltãt illi post lautas epulas, hi post longa ieiunia, ita nec nos ęquali cum beatis promptitudine precari possumus, Fiat voluntas tua sicut in cęlo & in terra. Nos & illi nimium dispares sumus. Nos illuc transfer, ô Domine, & paria cum illis vota & facta iungemus. Venia dicto sit, ô Christiani, mendici sumus ignauissimi, & nec ore quidem sat prompti. Heu quam facile succumbimus, rebus sanè non difficillimis, lenis ventulus nos concutit, horremus quicquid non iucundum ex peditu est. Nil docuit Christus facere, ô timidi, quod fieri non possit. Hoc agamus saltem, & toto nisu conemur sic in terra diuinam Voluntatem exequi, vti eam Angeli in cælo: si minus te possimus, vel certè votis liberales simus. Optimè Cyprianus, Christus, inquit, ora-

re nos

re nos docuit, Fiat voluntas tua ſicut in cęlo & in terra, idque non vt Deus faciat quod vult, ſed vt nos facere poſſimus quod Deus vult. *b* Quicunque igitur Chriſtum in preces voce præeuntem vult ſequi, nec verba ſub lingua immurmuret, ſed pronunciet impauidè, Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra, Attendat autem ad hæc potiſſimum, quæ ſubiungemus, oretque diuinam voluntatem poſſe exequi.

a *Lucæ capite* 11. *verſ.* 1. *& Matth. cap.* 6. *verſ.* 9.
b *Cypr. de. hab. Virg. c.* 23.

§. I.

1. INTENTIONE PVRISSIMA; Fiat voluntas tua, hanc enim ſequi ſtatui, non lucri cauſſa, non quia vallaſti me bonis. *a* vti Iobum calumniabatur Satan; ſed nec pœnæ formidine, ne in gehennam ableger, ſed oculo ſimplici tuam ſolius Voluntatem intueor: Volo, quia vis, mi Deus.

2. AMANTER; Fiat Voluntas tua, id ego hic ſolum ſpecto, vt id tibi quod ago placeat, vtque vel hoc modo, nominis tui maieſtas per me ſeruulum inutilliſſimum propagetur. Tua, ô Deus, placita tanti æſtimo, vt arbitrer ſatis hoc eſſe præmij, *Tibi placuiſſe*. nec aliter Chryſoſtomum exaudio obijcientem: Vere neſcis quid ſit placere Deo, ſi aliam mercedem quæris.

3. PROMTE, Fiat voluntas tua. Tarde velle, nolentis eſt. Gratiſſima ſunt obſequia, parata, facile occurrentia, vbi nulla mora eſt. Proprium eſt libenter facientis, citò facere. Bonæ voluntati tantum gratiæ demitur, quantum moræ adijcitur. Ergo paratum cor meum, Deus, paratum cor meum, *b* ad faciendam omnem voluntatem tuam.

4. HILARITER; Quædam ſatis celeriter facimus, ſed non ſatis libenter. Non ex triſtitia aut ex neceſſitate: hilarem enim datorem diligit Deus. *c* Qui Dei Voluntatem in finem ſibi præſtituit, ſi quid tædij aut mœroris intercurrit, non grauatè id deuorat, eas enim delicias inhiat vt dicat: Cibus meus eſt vt faciam voluntatem eius qui miſit me, Fiat ergo voluntas tua ſicut in cælo & in terra.

5. INTEGRE; Fiat voluntas tua, nec apice quidem illius indice, omiſſo. Homo diuinæ Voluntatis verè ſtudioſus nullas quærit exceptiunculas, nec illius ſunt hæ voces; Volo, Domine, ſed nondum; Obtempero, Domine, ſed modo iſtud non imperes; omnium pedes lauabo & oſculabor etiam, modo non cogar hoc officij prҿſtare hoſti meo: Contemni meferam, modo publicè non pudefiam, Paratus ſum ad omnia, modò illud non exigas à me. Non ita Voluntatis diuinę amans, nihil excipit, nullis ſe ictibus ſubducit. Contra potius: O mi Domine inquit, vis plura, vis acerbiora patiar? ecce me, promptus, paratus ſum, grauiora impera, ſeuerius caſtiga, modo fiat voluntas tua.

6. PERSEVERANTER, Fiat Voluntas tua, poſt primam, nec non poſt alteram, poſt tertiã etiam, poſt denique decimam annorum decadem fiat voluntas tua, & fiat in omne æuum, Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum. *d* Vis, Domine, vt hoc centum, hoc mille annis perferam? Si vis, volo. Et hoc eſt Dominicam orationem deuota voluntate recitare. Hæ illæ ſunt Seraphinorum alæ, quibus ad diuinæ voluntatis notitiam euehimur altiſſimè.

a *Iob. c.* 1 *v.* 10. b *Pſ.* 107. *v.* 2.
c 2. *Cor. c.* 9. *v.* 7.
d *Pſ.* 118. *v.* 118.

§. II.

ILlud hic ſingulariter, obſeruandum, beatos in cęlo copioſius lętari, de executione Voluntatis diuinę, quàm de magnitudine ſuę gloriæ. Hinc omnes, & ſuo ſinguli præmio contentiſſimi ſunt, nec vlli diſplicet ſe minus altero, habere. Sic enim qui Deum vident, ad diuinam Voluntatem non tantum conformati, ſed ab illâ etiam abſorpti, tranformatique ſunt in illam, vt iam ſolius Dei velle velint, & magis gaudeant hanc eſſe Dei Voluntatem vt ſint beati, quàm ſe beatitudine hac frui. Hanc humanę voluntatis cum diuina conformitatem ſequitur excellentiſſimus amoris effectus, qui non tam conformitas, quam humanæ voluntatis cum diuina vnitas vocari poteſt, & hæc beatos ſic afficit, vt totis viribus, & quam ardentiſsime velint Deum eſſe, qui eſt, tam ſapientem ac potentem, tam miſericordem ac iuſtum, quàm eſt, tam dignum omni honoris & glorię amplitudine ac maie-

ſtate. Quemadmodum filius ad optimos mores formatus tam non inuidet ſuo parenti felicitatem quam ſibi, tamque cupit parentem ſuum honoribus affici quam ſe, aut etiam plus quam ſe, ita beati tam gaudent de beatitudine quâ Deus fruitur, quam quâ ipſi. Hinc illi concentus in cælo feſtiuiſſimi: Alleluia, Laus & gloria, & virtus Deo noſtro eſt, quia vera & iuſta iudicia ſunt eius &c. Alleluia, quoniam regnauit Dominus Deus noſter omnipotens: Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei. *a*

Hanc Beatorum non tam conformitatem, vt dixi, quam vnitatem cum Voluntate diuina, & nos quoque in noſtris precibus imitari poſſumus hac ratione: Intellectus quidem Dei Potentiam, Æternitatem, Sapientiam, Pulchritudinem, & Beatitudinem infinitam, immenſam, velut attentiſſimus ſpectator contempletur: Voluntas vero gaudeat, Deum eſſe bonum infinitum, omnium opulentiarum fontem, nullius indigum, omnia poſſe, in omnes liberalem, rebus omnibus præſentem. Hunc maximum ac perfectiſſimum diuini amoris eſſe actum cenſent theologi, ſicut enim nullus amor poteſt eſſe maior quam quo Deus ſeipſum amat, ſic & noſter amor non poteſt eſſe melior quam ſi amori diuino illi quotidie fiat conformior. Philoſophorum ſcitum eſt, non eſſe aliud, *amare*, quam alicui bonum velle, quo conſtituto ſequitur, vt quanto maius bonum cuipiam volumus, illum tanto magis amemus. Atqui Deo bonum immenſius velle non poſſumus, quam quod ipſe eſt, bonorum omnium bonum immenſiſſimum, ergo nec etiam poſſumus Deum ardentius amare, quam ſua illi bona omnia velle. Quocirca hoc etiam maxime modo Voluntas Dei, ſicut in cęlo & in terra fiet.

a *Apoc. c. 19. v. 1. 6. 7.*

§. III.

Et hi tam coniunctæ cum Deo voluntatis homines, Fulgura illa ſunt, de quibus Iobus. Nunquid mittes, inquit, fulgura, & ibunt; & reuertentia dicent tibi: Adſumus. *a* Fulgur & Fulmen ignes ſubtiliſſimi, naturâ petunt ſublime, at quia Deus, deorſum illa mittit, ſuę naturæ oblita, incredibili celeritate ad ima ruunt, ferrum, rupes, & quicquid reſiſtit, perruptura. Chriſti fulgura dixeris eos quę ſuã volũtatem peſſundant, vt pareant diuinæ, alta quidem aſpirarent ſi ſuos impetus ſequerentur, ſed quia Deus vult aliud, ad infima ſeſe non inuiti demittũt, idque alacritate ſumma; difficultates omniaque impedimenta perrumpunt, nec itione tam crebra fatigantur, iuſſis peractis, inſtar fulgurum illorum reuertuntur, dominoque ſuo ſe ſiſtunt; Ecce Adſumus, quid iam? parati ſumus, etiam occumbere; iube quod vis. Sicut autem fulgura (quod hic obſerues) non ex aqua vel terra, ſed è nube denſâ beneque clausâ proſiliunt: ita prompta hęc & ad omnem obedientiam ductilis voluntas, prouenit ab Oratione & Meditatione, quę nubium inſtar ſublimes volant, ſenſibus corporis vndequaque clauſis. Si quis enim attentè conſideret, quibus obſequijs in cælo tot milliones Angelorum ſubſeruiant Numini; qua ratione ipſe Dei filius Patris voluntatem in præſepi, in pannis ac paleis, in itineribus, in cruciatibus, in cruce ſit amplexus, non ſe continebit, quin velut fulgur, promptiſſimam obedientiam polliceatur, ſuamque voluntatem cum diuina integerrimè coniungat. Et hic demum orationem Dominicam, & illud præcipuè (Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra) animo ſincero pronuntiabit.

Aiunt Principem aliquem vni ſuorum nobilium dixiſſe: Oportet te cras mecum ad venationes proficiſci. Aulicus feſtiuum ſe fore ratus. Non oportet, inquit, nam lubens faciam. Qui diuinę Voluntati ſe intimè deuouit, nihil inuitus aut coactus, ſed omnia lubens facit & volens. Tam paruo emitur tanta libertas. Quam hic Epictetus præclare. Melius, inquit, illud iudico quod Deus vult, quam quod ego, Adhęreo illi vt miniſter & pediſſequus: cum illo deſidero, cum illo expeto: denique quod ille vult, idem & ipſe volo. *b* Quid Chriſtiani dicant ſanctius?

a *Iob c. 38. v. 35.*

b *Epict. l. 4. diſſert. c. 7. circa med.*

§. IV.

Beatus Iacoponus è ſancti Franciſci familia vir integerrimus, vt ſuam voluntatem diuinæ quam arctiſſimè adſtringeret, ex animi ſui ſententia cupiebat omnes labores, ærumnas, angores, moleſtias & dolores quę

verbis

verbis exprimi aut animo cogitari possent, tolerare pro Christo, nec inferorum pœnas perferre recusaturus, modo suam cum diuina Voluntate haberet coniunctam: Deum autem à se amari hoc indicij loco habebat, si Deus negasset, quod ille ardentius petijsset. Hic idem dicere solebat, rationem à Conscientia quæsijsse, Cur se non amplius, vt olim affligeret, nec sibi iam vllum facesseret negotium, huic vero Conscientiam respondisse: Hoc ego eâ de causa facio, quia te diuinæ Volũtati penitus submisisti, & in eo quod illa de te statuit, absque omni expostulatione acquiescis. Huc insignissime facit illud Augustini, qui præceptum Protoplastis datum de non tangenda malo examinans Adami personam indutus. Si bona est arbor inquit, cur non tango? si mala est, quid facit in paradiso? Huic Deus: ideo est in paradiso, quia bona, sed nolo eam tangas, quia obedientem te volo, non contradicentem seruum. Eccur hoc? quia tu seruus, & ego Dominus sum. En tibi mille rationes sub hac vna, quia Deus, noster est Dominus, & voluntatem suam nobis sequendam proposuit non iudicandam, nos autem serui sumus, æquissimum ergo est, hac nos ire qua nos ducit Voluntas Domini.

Angelus Apostata callidissimè ac nequissimè quæsijt in paradiso: Cur præcepit vobis Deus? *a* Quærendum fuisset: Cur huius arboris fructus non editis? Ad hanc enim quæstionem aptissimè responsum fuisset: Quia Deus id præcepit. At vaferrimus serpens responsionem præripuit, ex eaque fecit interrogationem, Cur præcepit Deus? Quotiescunque igitur scitur Deum quid velle, non vlterius licet quærere: Cur hoc? Vrgentissima omnium caussarum caussa est: *Deus ita vult*. Abraham filium mactare iussus, quas non rationes potuisset excogitare & opponere? Tacuit tamen & paruit; satis illi fuit hoc vnicum, *Deus ita vult*.

a Gen. c. 3. v. 1.

§. V.

PArentes explorando liberorũ genio subinde quærunt: An non luberet die tam commoda in hortum concedere, aut rus ire? quid si hodie libris missionem demus, & chartulas pictas substituamus illorum vicem? Si respondeant liberi. Sicut domino parenti placuerit; prout vult Dominus parens &c. argumentum edunt educationis optimæ, & maturæ prudentiæ. Quod si ambulatiuncularum & lusus tam auido se non dissimulent & parentibus nondum annuentibus, iam euolent in apricum, indolis non bonæ specimen præ se ferunt, & tunc optime Pater: heus puer, inquit, reconde supellectilem lusoriam, ad scholas hodie itandum: Hic deiectus vultus, mœror in oculis, murmura, librorum non lectio, sed otiosa volutatio, hic sæpe fletus & querelæ contra parentum tyrannidem. En stultos infantes, & ad parentum nutum parum tractabiles: Tales sumus sæpissime; in omnes oblectatiunculas effusissimi & facile obmurmurantes, cum Deus, optimus pater, aut ludicrum nostrum turbat, aut ad opus amandat: Si sapimus liberos æmulabimur, optime institutos, nec aliud vnquam dicemus, quam illud: Prout Domino Patri placuerit, prompti parati sumus ire, non ire; facere, non facere; laborare, pati, quicquid voluerit pater.

Hoc ipsum Epictetus sapienter inculcans: Ignauissime homo, inquit, aliudne expetis quam id quod melius est? nũ vero aliud quippiam melius quam quod visum Deo fuerit? *a*

Huc apposite Ioannes Taulerus (quem supra nominaui) si cui Deus, inquit, optionem faciat dicatque: Vis vt te immunem præstẽ ab omnibus & corporis & animi miserijs, teque Paradiso restituam? Non aliud respondendum quam hoc ipsum: Domine prout vis; & adimere miserias potes, & relinquere; hoc autem mihi erit gratissimum, quod Voluntati tuæ congruentissimum. Reuera sic ampliorem gratiam obtinemus, quam si ad arbitrium nostrum amplissima quæque munera capiamus. Deus certe virtutum non lenis exactor, sicut seueri Patres, durius solent educare suos. Itaque cũ videris homines probos Deoque acceptos laborare, sudare, per arduum ascendere, malos autem lasciuire & voluptatibus fluere, cogita illos filiorum modestia delectari, istos licentia vernularum; illos disciplina tristiore cõtineri, istorum ali audaciam. Deus hominem sibi charum in delicijs non habet; experitur, indurat, sibi illum præparat. Melius in malis sapimus; secunda rectum auferunt. *b*

Quare nos Deo, velut vacuas ſportas offeramus, arbitratu diuino aut implendas, aut inanes deſtituendas. Hieronymus Iulianum ſubmonens: Tu te putas, inquit, in virtutum culmine cõſtitutum, ſi partem offeras ex toto. Teipſum vult Dominus, hoſtiam viuentem: te da Deo, non tua.

a *Epict.l.2.diſſert.c.7.*
b *Sen.Epiſt.74.med.*

CAPVT V.

Quæ ſint indicia & ſigna humanæ voluntatis ad diuinam conformatæ.

NIhili fecerunt militem Romani, qui non habuiſſet firma latera, & toroſos lacertos ad quæuis geſtanda onera; inſuper arma terſa & nitentia, & maximam in ſuum Imperatorem fiduciam. Nemo ſe iactet Chriſti militem, nemo ſe diuinæ Voluntatis ſtudioſum credat niſi certa in ſe ſigna deprehendat, ſuam voluntatem in omnibus pendere à diuina. Qua in re vt quis ſui ipſius poſſit experimentum capere, hæc ſigna ſiue indicia obſeruabit.

§. I.

I. SIgnum. Omnia cupere ad diuinę Voluntatis nutum facere, & ideo nihil ordiri rerũ, ope diuina non prius implorata. Qui Dei Voluntatem ſequitur, nullũ negotium aggreditur quin Deum ſibi ante poſtularit adiutorem. Quod ſi quid maioris momenti videatur, aut factu difficilius, ſubſidium à Deo frequentius flagitat. Hoc legis inſtar ſit ijs qui ſeria tractant negotia, & ad clauum ſedent, nil vnquam temere aggredi, Domino non conſulto. Nemo mortalium facile æſtimet quantum hinc damni ferat Orbis vniuerſus, quot familiæ malè regantur, quot regna & prouinciæ male adminiſtrentur, quot iniuſta bella ſuſcipiantur, quot alijs ab alijs iniuriæ inferantur, hac lege neglecta. Hæc creberrimorum malorum eſt origo; quod patresfamilias, gubernatores, præſides, reges, ſæpe homines ſui ſenſus & arbitrij ſunt neç ratione agunt ſed impetu; neque os Domini interrogant, ſed ducem ſequuntur. Temeritatem: ingenio ſuo fidunt, humeris ſuis credunt, ſibi ipſis magni Athlantes, hinc ſępe negotiorum chaos & fœda confuſio, plurimorum damno.

Grauiter impegerũt Iſraëlis Principes, quod in fidem receperunt Gabaonitas, *& os Domini non interrogauerunt. a* Nos ab errore illorum nihilo cautiores, ſæpe grandia molimur, *& os Domini non interrogamus*; ſacerdotium ambimus, matrimonium contrahimus, terras & populos regimus, & tamen *os Domini non interrogamus*. Aliter longè generoſiſſimi duces Machabæi, qui nullum vnquam prælium inierunt quin os Domini interrogarint plus ſimplici vice. Etenim non ſolum ante pugnam, ad preces militem ſuum cohortati, & vna cum milite precati ſunt, ſed & comprecationem hanc, dum pugnarent, continuarunt. Sic Iudas Machabæus hoſtilem apparatum conſiderans, extendit manus in cælum, & Dominum prodigia facientem inuocauit, qui non ſecundum armorum potentiam ſed prout ipſi placet, dat dignis victoriam: *b* Nec ipſe ſolum dux Machabæus ante congreſſum, *os Domini interrogauit* ardentiſſimis precibus, ſed & copias ſuas ad idem faciendum exemplo ſuo accendit. Ita, *qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congreſſi ſunt.* Neque tantum ad pugnæ initium, verum etiam in ipſo pugnæ furore, Deum aſſidue appellabant; manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes, proſtrauerunt non minus triginta quinque millia, pręſentia Dei magnifice delectati. *c* Hoc eſt, os Domini ſerio interrogare.

Caſſini conſilium eſt, ante omnes actiones, illud Eccleſiæ vſurpandum; *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina*: Aut illud: *Actiones noſtras quæſumus Domine aſpirando præueni, & adiuuando proſequere, vt cuncta noſtra oratio, & operatio, à te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur.* Pamboni certè hoc conſuetudinis fuit, vt quoties conſilium rogaretur, ſpatium ipſe peteret tantiſper rem Deo commendandi. nec enim reſpõſi quidquã dare ſuſtinuit, quin prius os Domini interrogaſſet. Et quidem mos iſte huic viro tantum profuit, vt morti iam vicinus, non meminiſſe dixerit quippiam à ſe vnquam dictum cuius pœnituiſſet. Nimirum Deus interrogantibus ſe continuo reſpondet: Præparationem cordis eorum audiuit auris tua.

tua. *d* Deo non nititur, nec studiosè diuinam Voluntatem exquirit, qui non rerum omnium initium à Deo ducit Os Domini in rebus plane omnibus interrogandum est.

a *Ios. c.9 v.14.* b *2. Mach. c. vlt. v. 21.*
c *Ibid. v.27.*
d *Psalm.9. v.38.*

§. II.

II. SIgnum verę deuotionis erga diuinam Voluntatem, est ærumnas & calamitates non tantum non expauescere præsentes, sed eas vltrò appetere cum absunt, & hoc ea de caussa, quod Deus varie afflictis longe sit vicinior per gratiam, quam quibus omnia fluunt ad votum. Non sine delectatione cantans Iessæus vates: Vniuersum, inquit, stratum eius versasti in infirmitate eius. *a* Ambrosij & Chrysostomi sensu, Deus ægrotum aut aliter afflictum ijs consolationibus permulcet, ac si ei lectulum sterneret mollissimum: Sicut quandoque principes feminæ, ancillantur ægrotis non sine suaui miserationis affectu, Sic Mater Domini, sic Christus Dominus singulare patrocinium gerunt hominis aut morbo, aut alia quauis calamitate pressi; modo sint qui se dignos præstent cælesti hoc patrocinio. Romanus Sapiens multo religiosissime, pæne dixerim diuinè hac de re philosophatus: Nolite, obsecro vos. inquit, expauescere ista quę Deus immortalis velut stimulos admouet animis. Calamitas virtutis occasio est. Illos merito quis dixerit miseros. qui nimia felicitate torpescunt, quos velut in mari lento tranquillitas iners detinet. Hos itaque Deus, quos probat, quos amat, indurat, recognoscit, exercet: eos autem quibus indulgere videtur, quibus parcere, molles venturis malis seruat, Erratis enim si quem iudicatis exceptum: veniet ad illum diu felicem sua portio. Quisquis videtur dimissus esse, dilatus est Quare Deus optimum quemque aut mala valetudine, aut alijs incommodis afficit: Quare in castris quoque periculosa fortissimis imperantur? Dux lectissimos mittit, qui nocturnis hostes aggrediantur insidijs, aut explorent iter, aut præsidium loco deijciant. Nemo eorum qui exeunt, dicit, Male de me Imperator meruit: Sed, Bene, iudicauit. Idem dicant quicunque iubentur pati timidis ignauisque flebilia; Digni visi sumus Deo, in quibus experiretur, quantum humana natura pati posset.

Et quam hoc congruè Sapientiæ proclamanti! Quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. *b* Ergo, fugite delicias; fugite enervatam felicitatem quâ animi permadescunt, nisi aliquid interuenit, quod humanæ sortis admoneat, velut perpetua ebrietate sopiti. Hanc itaque rationem Deus sequitur in bonis viris, quam in discipulis suis præceptor, qui plus laboris ab his exigit, in quibus certior spes est.

Nunquid tu inuisos esse Lacedæmonijs liberos suos credis quorum experiuntur indolem publice verberibus admotis, illos ipsi patres adhortantur, vt ictus flagellorum fortiter perferant, & laceros & semianimes rogant, perseuerent vulnera præbere vulneribus. Quid mirum, si durè generosos spiritus Deus tentat? nunquam virtutis molle documentum est. Verberat nos & lacerat fortuna? patiamur non est sęuitia, certamen est, quò sæpius hoc adierimus, fortiores erimus. Ad contemnendam malorum potentiam, animus patientia peruenit, Ignis aurum probat, miseria fortes viros. Quid miraris bonos viros, vt confirmentur, concuti? non est arbor solida nec fortis, nisi in quam frequens ventus incursat, ipsa enim vexatione constringitur, & radices certius figit, fragiles sunt quę in aprica valle creuerunt.

En tibi, certissimum signum humanæ voluntatis in diuinam velut transfusæ, si illa hanc per ardua quoque & aspera non recuset sequi. Quisquis igitur totis amplexibus diuinam Voluntatem in se admiserit, animosius sanè quàm Demetrius ille inter ærumnas proclamabit; Hoc vnum, mi Deus, de te queri possum, quod non ante voluntatem tuam mihi notam feceris. Prior enim ad ista venissem, ad quæ nunc vocatus adsum. Vis opes à me aut famam auferre? hæc pridem offerre paratus eram. Vis liberos meos sumere? illos tibi sustuli. Vis aliquam partem corporis? Sume, non magnam rem promitto breui totum relinquam. Vis spiritũ? Quid ni? nullam morã facio, quo minus recipias quod dedisti, à volente feres, quicquid petieris. Nihil cogor, nihil patior inuitus, nec tibi, ô mi Deus, seruio,

sed assen-

ſed aſſentior. Hæc eſt vera geminæ volunta-tis vnio.

a *Pſalm.9. v. 35.*
b *Pſal.40. v. 4.*
c *Sap.c.3.V. 5.*
d *Senec.de Prouid.cap. 4. & 5. pauculis mutatis.*

§. III.

III. Signum, Sui ipſius diffidentia quàm maxima. Hæc verè Chriſtiana virtus eſt, vix nota priſcis idololatris. Qui ſibi diffidit, feliciſſimos etiam ſucceſſus, non ſuis viribus, nec induſtriç ſuæ tribuit, ſed eos ex toto diuinæ potentiæ ac bonitati adſcribit; errores & quicquid ab his eſt, ſibi imputat, obſeruatque fideliſſimè Auguſtini monitum. Tota præſumptio tua Deus ſit, ita vt agnoſcas te abſque Deo nil penitus poſſe, & in Deo omnia. Nihilominus hic talis qui rebus ſuis omnibus diffidit, ac deſperat, facere, quod in ſe eſt, non negligit, tanto certiore fiducia in Deo nixus, quanto magis nulla in ſeipſo; Scit ſe nihil poſſe, & poſſe omnia, ſed cum Deo. Pro viribus quidem laborat; ſed euentũ laboris omnem à Voluntate diuina expectat, æquo animo ferens omnia ea quæ non ſunt mala, niſi malè ſuſtinenti.

Quam longè aliter, qui ſibi, qui ſuis viribus ſuæque arti, qui ſuæ prudentiæ ac conſilijs fidunt, quàm ij ſunt in rerum ſuarum encomijs facundi, quâm ſeipſos liberali ore dilaudant, quam interim in multis remiſſis agunt, ſui fiducia nimij?

At vero qui totus ex Voluntate diuina pendet, inſtar libræ, tanto magis altera lance in imum deuergit, quanto illa aſcendit altius.

Dux militiç qui caſtrum defendendum ſuſcepit, dum abeſt hoſtis; infirmiora loci & immunita conſiderat, de commeatu prouidet, tormenta bellica diſponit, contra omnem irruptionem ſe parat, ſcit enim hoſti fidendum non eſſe, ita Chriſtianus. morbis, inquit, & morti non fidam, ſacramentis me præmuniam, precibus & ieiunijs, velut armis me inſtruam; non fido, nec mihi, nec morti.

At temerarius & ſuæ virtuti confiſus, ſatis ſe credit paratum in omnes hoſtium occurſus; aut certè facillimam ſibi ſperat fore præparationem, cum res poſtularit: fidit ſibi & Morti. Rectè de hoc vtroque homine Salomon; Sapiens, inquit, timet & declinat à malo? ſtultus autem tranſilit & confidit. *a* Sed infra fuſius, de hac peſſima ſui fiducia.

a *Prou. c.4.v. 16.*

§. IV.

IV. Signum, Fiducia in Deum maxima, è qua naſcitur, vt qui læſus aut offenſus eſt, non continuò vindictam meditetur, ſed ſibi ipſe dicat; Deus hoc vidit, audijt; Deus vlciſcetur, idque ſuo tempore: Atque hoc vno hoſtibus omnibus euadit ſuperior, quod certum habeat, licet illi Acheronta moueant, ſibi tamen non plus nocituros, quam Deus permittat. Sed dicas? Sunt qui nullam alijs nocendi occaſionem negligunt, ſi damna nequant inferre, emolumenta ſaltem aliorum impedire conantur. Sic eſt, verum qui Deo fidit, hoc agit, ne quid in ſe deſideretur induſtriæ, cetera omnia diuinç prouidentiæ committit. Huic obſtare fruſtra nituntur improbi, Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum. *a* Quam fraudulenter egit Laban cum ſuo genero Iacob! ſponſam mercedem decies mutauit, vt res generi decurtaret, fruſtra fuit, in generi commodum ceſſerunt omnia, *Non dimiſit eum Deus, vt noceret illi* b. Hieroſolymis minatus eſt extrema Sennacherib, ſed nec ipſe nec exercitus ipſius vindices Dei manus effugit: Exercitum Angelus, ipſum interfecerunt filij. *Saluauitque Dominus Ezechiam & habitatores Hieruſalem de manu Sennacherib regis Aſſyriorum; & de manu omnium.* c Itaque mi Chriſtiane, fide Deo, & omnem illi vindictam permitte, ille *Dominus vltionum eſt.* Et hoc vel idololatræ te doceant. Tiſſaphernes dux Perſa, cum Ageſilao fœdus icit, ſed lingua, non animo; mox enim cum ingentibus copijs adfuit, & iuſſit Græcos cedere Aſia. Ageſilaus ad hanc legatorum denuntiationem intrepidè: Duci veſtro, inquit, referte, me ipſi amplas agere gratias, quod fœdus ruperit, eaque re Diuos hominesque inimicos in ſe concitarit, ita copiæ meæ plurimum augeſcent ab hoſtis perfidia. Dictum prorſus Chriſtianum, Sicut locutus eſt, ſalutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos. *d* Qui Deo fidit, omnes inimi-

inimicos suos sibi vectigales habet, quia Deum habet fauentem. Quicquid autem homo Deo nixus, desiderat, id omnium primo à Deo petit. Qua in re hanc sibi regulam statuit, hoc quod peto, aut mihi expedit concedi, aut non expedit, quod quidem Deus omnium optimè nouit. Si expediat, aut id confestim largietur Deus, aut tempore opportuniore; vt interim mea quoque patientia exerceatur. Si neget Deus postulata, certissimus sum, id mihi non expedire quod petij. Hac omnino ratione, neque aliter vnquam supplices libellos Deo porrigit, qui diuinæ Voluntati se solum permisit. Qui hoc diuinæ Voluntatis arcanum ignorant, opem diuinam aut non implorant, aut segniter & remisse, & quàm hoc faciant, prius omnium aures fatigant, plurimorum gratiam ambiunt, atque si aliter nequeāt, eam etiam muneribus in se deriuant, fauorem & dignitates velut in nundinis mercantur.

Vidit Ioannes, ille Domini ocellus, Christū septenas stellas dextra gestantem. *e* Et quę sunt hæ stellæ in hac manu? Ioannes ipse mysterium hoc euoluens; Septem stellę, inquit, Angeli sunt septem Ecclesiarum, seu septem Asiæ episcopi, En episcopi, & eorum mitræ infulæque in manu Christi sunt. At vero si vspiam mitra dominum desideret, plurimi sunt qui suum ei caput offerunt, sed non primo rectoque cursu ad manum Christi peruolant? Equidem curritur, sed sępe prius ad principum Regumque, ad Præsulum & Antistitum manus peruenitur, quàm ad Christi curratur. Idem fit in aliorum officiorum & dignitatum ambitu, humanus fauor quæritur, diuinus à paucis ambitur, aut certè post humanum. Luculentus error, contrarium oportet agere, diuinus ante omnia fauor & Voluntas expetenda, sceptra & tiaræ in manu Dei sunt, officia, dignitates, munia, magistratus Deus diuidit, ab illo primitus hæc petenda. Sicut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini, quocumque voluerit inclinabit illud. *f* Sicut olitor, horti sui riuulum sub potestate habet, nec ad proximam aut ad primariam semper arborem, sed sæpe ad debiliorem, aut quà vult, aquam educit, ita cor regis, veluti riuus, omnis generis prǽfecturas & munera continet, Deus instar hortulani (saluo hominis arbitrio) aquas ex hoc riuo in eos deducit, quos ipse delegit. Ideo stultissimè agunt, qui tot preces ac dona in aliorum aures manusque iactant, Deo interim vix eminus & obiter salutato. O deliria hominum! Purius ex ipso fonte petuntur aquæ.

a *Prou. c.* 21. *v.* 10.
b *Gen. c.* 31. *v.* 4.
c 2. *Paral. c.* 32. *v.* 22.
d *Luc. c.* 2. *v.* 71.
e *Apoc. c.* 1. *v.* 16.
f *Prou.* 21. *v.* 1.

§. V.

V. Signum, omnia generoso silentio posse concoquere. Contemplare mihi patientissimum IESVM, inter innumera & conuitia & tormenta generosissimè tacentem. Stabant Hebræi sacerdotes & constanter eum accusabant. IESVS autem tacebat: crimina illi diuersa obiectabant, IESVS autem tacebat: instabant illi validis clamoribus, & ad crucem hominem hunc postulabant, IESVS autem tacebat: iam in cruce pendentem irrisionibus acerbissimis flagellare non cessabant, IESVS autem tacebat. Nec aliter Mater Domini, in summis angustijs maximè taciturna. Obseruabat eam Ioseph ferre vterum, & ideo discessionem ab ea moliebatur. Non hic aliud mater quam filius fecit, vt verè dicatur: Maria autem tacebat, & hoc omne diuinæ Voluntati ac prouidentię committebat. Audiebat illa hominem sibi charissimum, suum sanguinem mille calumnijs appeti, Maria autem tacebat: videbat illa filium innocentissimum sub crucis mole fatiscentem, in cruce gementem audiebat, cernebat in grauissimis tormentis morientem, Maria autem tacebat. Hunc filium & hanc matrem complures æmulati felicissimè, cum grauissimorum etiam scelerum accusarentur, ipsi autem tacebant. Norat mansuetissimus rex Dauid miram vim huius silentij, ea propter vim sibi faciens: Obmutui, inquit, & humiliatus sum, & silui à bonis. Idem mox repetit; Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu fecisti. *a* Silentij caussam non adfert aliam, quàm hanc ipsam, ***quoniam tu fecisti.*** Ideo sileo quia voluntatis tuę hoc esse video: Tua, mi Deus Volun-

tas hoc mihi silentium indixit.

Seuerinus Boethius, ille scriptis & vita illustrissimus vir, insigniter prorsus; Quis autem alius, inquit, vel seruator bonorum vel malorum depulsor, quàm rector ac moderator mentium Deus? qui cum ex alta prouidentiæ specula respicit, quid vnicuique conueniat, agnoscit, & quod conuenire nouit, accommodat. Hic igitur quicquid citra spem videas geri, rebus quidem rectus ordo est: opinioni vero tuæ peruersa confusio. *b* Qui verò se totum diuinæ Voluntati mancipat, non suæ opinioni, sed rerum ordini credit, quem omnem tanquam optimum probat silendo.

Fit quandoque vt excitatoris ingenij herus, serui ædes ingressus, disijciat, turbet, misceat omnia, & mox abeat, ne auctor deprehendatur, in facto. Seruus domum rediens, & omnem supellectilem disturbatam cernens, grauiter quidem excandescit, at cum à suo domino id factum audit, silet & mitescit. Ita Dauid de seipso. Obmutui & non aperui os meum Cur ita? *quoniam tu fecisti*. Ita prorsus qui diuinæ Voluntati se totum obtulit, aduersa sentit quidem sed diuina se Prouidentia solatur; vanis quæstibus nihil se profecturum non ignorans: Læuaui, inquit, oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi: auxilium meum à Domino. *c*

Rege Assuero & Aman conuiuium celebrãtibus, cuncti Iudæi flebant. *d* Sed quàm cito cruenta hæc tragœdia mutauit, & in auctorem recidit, quicquid in alios mali pararat. Postquam afflixit ac probauit te Dominus, ad extremum misertus est tui. *e* Si Lunam accessionibus damnisque mutabilem menstrua paupertas non incesseret, nescissent philosophi eam lumen à sole mutuari: Sic & nos è quotidiano rerum defectu discimus, omne nobis bonum à Deo tribui. Ægrotat quis iam primum æstimare nouit valetudinem, quam nunquam tanti fecisset, si nunquam perdidisset. Hæc quidem natura mortalium est, vt nihil magis placeat, quam quod amissum est. Calũnias aliquis patitur? iam capit quàm graue sit crimen, alterius famam lædere, quod quamuis sæpius ipse fecerit, tamen leue quid iudicauit. In egestatem quispiam deductus est? iam incipit meminisse, qualis olim in egenos fuerit. Itaque silet, & hoc ipsum contemplatione expendens, diuinæ se Voluntati committit.

Sed ægrè fortassis siles? Ergo loquere; sed corde, sed Deo, Lingua taceat, mens precetur. Meditare silentium Christi coram Præside; Mariæ coram improbis ciuibus, Dauidis coram aduersarijs. Dignior & maior tibi conuitiatur; tace; conuitiatur æqualis; tace; Vilior & minor conuitiatur; etiam tunc tace, difficilius hoc sed generosius: illum sine, Deum adi: precare pro aduersario, sicut Dauid, cuius est illud: Pro eo vt me diligerent, detrahebeant mihi; ego autem orabam. *f* Aduersariorum silentio, Deum precibus sibi conciliabat. Ergo sile, & diuinæ Voluntati te penitissimè permitte, illud assiduè voluens animo; *quoniam tu fecisti*.

a *Psal.* 38. *v.* 3. & 10.
b *Boeth. lib.* 4 *de consol. phil. prosâ* 6.
c *Psal* 120. *v.* 1. & 2.
d *Esth. c.* 3. *v.* 15.
e *Deut. c.* 8. *v.* 17.
f *Psal.* 108. *v.* 4.

§. VI.

VI. Signum, Ardua & quæ vix fieri posse credantur, pro Dei honore aggredi. Quam magnanimus hac in re Paulus! Scio, inquit, humiliari, scio & abundare; vbique & in omnibus institutus sum, & satiari, & esurire & abundare, & penuriam pati? Omnia possum in eo qui me confortat *a* Æque magno & excelso animo Dauid; In Deo meo, inquit, transgrediar murum. *b* Redeat Pericles, & Pyræos muros struat quadraginta cubitis altos, tam vero latos, vt duo currus inter se iuncti amplius spatium non desiderent, ego tamen, ait Dauid, hos muros transgrediar. Redeant Carthaginienses, & triplicem educant murum omni æuo celebrem, ego tamen hunc ipsum transgrediar. Reuiuiscat Anastasius Imperator, & mœnia condat octo pedes lata, ego tamen hæc transgrediar. Redeant Babelis architecti, & turrim ædificent, *cuius culmen pertingat ad cælum*, *c*. ego tamen & hanc transgrediar in Deo meo, quoniam in illo eripiar à tentatione. Sed & maiora magisque ardua promittens Dauid; In te, inquit, curram accinctus; in Deo meo transiliam murum. *d* Parum ei erat currere & sudare, sed armis

mis etiã indutus, & cataphractus vult currere: parum ei erat, murum quantumcumque crassum aut altum transgredi, iam etiam transilire vult vel cælo certantem molem. Celsior aut dentior murus vix illi obijcitur, quam sua cuique Voluntas, hunc murum & transgredi necesse est, & transilire. Quiuis cogitet: Deus me patientem esse cupit, cupit esse castum, facilem dare veniam inimicis, bene de alijs sentire, bene loqui me vult Deus: Eccur ego non idem velim? Profectò voluntas mea hactenus vt murus obstitit: at iste me murus non terrebit; transgrediar, transiliam; Omnia possum in eo qui me confortat.

Qui res gestas Diuorum euoluerit, illud regij psaltis sæpius prounnciabit: Mirabilis Deus in sanctis suis: Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ; ipse dedit virtutem & fortitudinē Sanctis suis. Et vt vetera taceamus, Franciscus Xauerius, è Societate IESV, Iaponum Apostolus, quanta vir iste pro Deo ausus, quanta potuit, quos muros non transgressus, quæ mœnia non transilijt, volasse illum dixeris, si quo aliter adire non posset. Deo ille fretus diuinaque Voluntate velut accinctus cucurrit, terras trãsilijt & maria. Queri solet nonnunquã siticulosus, videri pagum in se combustum, adeo sitim vrgere, videri potuisset Orbis in Xauerij pectore combustus, adeo ille omnium salutem sitiebat. Et quod incendium Xauerius animo circumtulit, dum quibusdã quasi saltibus ex Italia in Lusitaniã, ex Lusitania in Indias, ex Indijs in Iaponem, inde ad extremos Sinas sese penetrauit, terram ex terra, mare ex mari mutans. Opponis huic terræ marisque pericula? hæc, inquit, non timet qui Deo fidit Siluarum tenebras? Satis lucet flamma in pectore. Insanientem Oceanum? Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem: Latronum & piratarum insidias? Nec domi suæ tutus est, quem diuina Voluntas non protegit. *e* Ita Deo nixus, murum omnem transilijt, ita trecenta millia barbarorum, vti Bozius affirmat, Christo adiunxit. *f* Hoc nemo ignorat, mille plerumque remoris retineri cogitantem meliora. Sed perrumpendum est vi, & eluctandum ad ardua, etiamsi Satan cum omnibus suis furijs, totoque apparatu aduersetur. Christus nos in hanc rem animans: Si habueritis fidem, inquit, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc: & transibit; & nihil impossibile erit vobis. *g* Quisquis se totum diuinæ Voluntati tradidit, omnia se posse confidit.

a *Philip. cap.* 4. *v.* 12.
b *Psalm.* 17. *v.* 30.
c *Gen. c.* 11. *v.* 4.
d 2. *Reg. c.* 22. *v.* 30.
e *Vide de hoc infra l.* 5. *c.* 11. *vbi de diu. pro-id.*
f *Thom. Bozius de signis Ecclesiæ lib.* 6. *c.* 3.
g *Matth. cap.* 17. *v.* 20.

§. VII.

VT autem ea quæ diximus tam de cognitione diuinę Voluntatis, quam de humanæ ad illam Conformatione, quantumcunque rudi perspectissima fiant, in hanc epitomen dicta componimus.

Quicquid in Orbe fit (peccatum excipimus) à quocunque aut quomodocunque fiat, diuina id fieri Voluntate dicendum est. Omnia quę fiunt, vult Deus fieri, quicquid autem Deus non vult, certissimo non fit. Hinc sapienter Epictetus: Semper, inquit, illud potius volo, quod fit. Atque vt hoc idem omnibus persuadeat; Ne postules, ait, ea quę fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed, si sapis, ita fieri quæque velis, vt fiunt. *a* Nam omnia quæ fiunt sunt aliquo modo effectus diuinæ Voluntatis. Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? clamat Sapientia. *b* Solum peccatum non vult, sed permittit Deus fieri, volens autem permittit, nam & peccatum impedire posset, id tamen ob caussas sibi notas non impedit. Hoc è Theologiæ arcanis confirmamus: Theologi rem hanc definiunt his verbis: Deus vult omne bonum creatum actu existens, sed quicquid fit extra peccatum, est bonum creatum actu existens, ergo quicquid in Orbe fit, hoc Deus vult fieri, modo absit peccatum. Hinc ille ingenij acutissimi theologus: Omnia, inquit, quæ fiunt aut sunt, quæ fuerunt aut facta sunt, quæ fient aut erunt, cognoscuntur à Deo in decreto suę voluntatis. *c* Et nota, mi Lector, liberas hominis actiones non eo impediri, quod eas Deus ab æterno præuiderit & voluerit;

rit; ſed Deus illas ideo voluit, quia futuras præuidit *d*

Sed vlterius progrediamur Deus non tantum vult fieri, quicquid in Orbe fit (dempto peccato) ſed id omne reipſa ſemper exequitur quod melius eſt, imo quod optimum eſt, & hoc eſt, vt ſic loquamur, ingenium Dei & innata eius propenſio. *e* Iſtud dilucide Baſilius Magnus adſtruens? Vnum quidem hoc, inquit, habere in mentibus noſtris præſumptum oportet, quod nihil eorum quæ nobis accidunt, malum ſit, aut tale, vt melius illo excogitare queamus. *f* In eandem omnino ſententiam Damaſcenus concedens: Omnia, inquit, quæ Dei prouidentia fiunt, pulcherrimè ac diuiniſſimè fieri neceſſe eſt, atque ita denique vt meliori modo exiſtere prorſus nequeant. *g* Præ omnibus audiendus hic Auguſtinus: Iuſtitia, inquit ille, veri & ſummi Dei factum eſt, vt non modo ſint omnia, ſed etiam ſic ſint, vt omnino melius eſſe non poſſint. *h*

Quid clarius? rationem audi; Quicquid enim, inquit, vera ratione tibi melius occurrerit, hoc ſcias feciſſe Deum tanquam bonorum omnium conditorem. Neque enim tu potes aliquid melius in creatura cogitare, quod creaturæ artificem fugerit. *i*

a *Epictet. lib. 4. differt. c. 7. & Enchir. cap. 13.*
b *Sap. cap. 11. verſ. 26.*
c *Tametſi forte non ſolo. Scotus in 1. diſtinct. 39. quæſt. vnica. § Viſo de contingentia, ita Richar. Caiet. Vaſq.*
d *Hoc fusè & eruditè probat Theophilus Raynaudus in Theolog. Nat. diſtinct. 8. quæſt. 3. art. 4. mihi pag. 947.*
e *Iacob. Granadus in 1. partem D. Thomæ tom. 2. diſp. 3. per 6. ſectiones mihi pag. 420. Et ſermo eſt de rebus in quibus non abitur in infinitum.*
f *Baſil hom. 8. ex var. quod Deus non eſt auctor malorum.* g *Damaſc. l. 2. de fide cap. 29.*
h *Auguſt. tom. 1. libr. de quantitate animæ cap. 33. med. fere.*
i *Idem tom. 1, l. 3. de libero arbitrio c. 5. poſt init.*

§. VIII.

Qva ratione autem Deus omnia quę fiũt, videri velit, peccata vero fieri permittat, exemplum ponimus huiuſcemodi. Iuſſit olim Summus Pontifex, Iulius II. vt Michael Angelus inter pictores celeberrimus extremũ Orbis iudicium pingeret. Pictor operi manus admouit, ſed pro affectu quem in ſacros proceres non benignum geſſit, præſules etiam & purpuratos Patres in inferorum flammis collocauit. Pictorem ſuum ſæpius acceſſit Pontifex, neque neſcijt artificioſam hominis temeritatem & quamuis eam minimè probarit, certa tamen ex cauſſa diſſimulauit videre, illud ſecum cogitans: Modo finiat opus, mox in carcere penicilli ſui errores ſentiet, pane ſolo & fonte cenaturus. Hic certè Pontifex ſupremi iudicis tribunal pingi voluit, idque in emolumentum ſpectantium, non in contemptum cuiuſquam aut iniuriam, eam tamen ob certos fines ſciens volenſque non impedijt: Ita Deus Æternitati nos vult pingere, & opera edere immortalia; at nos affectu & manu exerrantibus, iam hos iam illos in Orco ſtatuimus, hoc eſt, variè iniurij ſumus in eos quos nobis hoſtes arbitramur. Sed & alia plurima in opere faciendo delinquimus. Nihilominus pictura rerum in Orbe diuerſiſſimarum elaboratur: Eſt enim mirabilis rerum omnium connexio, ſeries atque concinnitas, vt ſingula, quæ ſeorſum deformia, aut certè minus pulchra viderentur, cęteris adiuncta ſint longe pulchriora. Deus autem moræ patientiſsimus expectat, dum omnis pictura hæc finiatur, errores noſtros plurimos, tanquam ſi non videat, diſsimulat iuſtiſsimis de cauſsis. Tandem ſupremo Mundi die patebit, quid quiſque dignum æternitate pinxerit, quid in pictura errarit. Sicut ergo Pontifex, aut Regum quiſpiam certum quid ac deſtinatum vult pingi, pictoris autem arbitrium non turbas, errores etiam permittit, ob cauſſas ſibi notas; ita Deus omnia quæ fiunt, vult fieri, peccatum vero permittit, ſed permittit ſciens & volens, cum illud impedire poſsit. Ita rex Dauid Ioabo belli duce eſt vſus; cuius flagitia minimè probauit, tametſi diu diſsimulauit. Neque vllus hic obiecerit, quare homo cogitur impedire peccatum quando poteſt, & Deus non cogitur, qui ſemper id poteſt. Nam præterquam quod Deus ſit Dominus & moderator omnium intentus bono cõmuni, *a* nos mancipia & ſerui; illud etiam accedit,

cedit, quod Deus è peccato re omnium pessima boni quid eliciat, quod homo non potest. Augustinus hoc summi opificis artificium admiratus: Ex omnibus, ait, cōsistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo, in qua etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum & loco suo positum, eminentius commendat bona, vt magis placeant & laudabiliora sint, dum comparantur malis. *b*

a *Propter quod non est impedienda caussa particularis quin suo modo agat.*

b *Aug. Enchir. c.* 10 *&* 11.

§. IX.

SEd obijcias primo: Bona sint omnia, sint omnia optima quę Deus vult, sed certè non mihi sunt. Audacissimè mortalium, quid hic ais? *Æqualiter cura est Deo de omnibus.* a Ita te, ita me, ita singulos curat prouidentissimus Deus, sicut vniuersos, neque tantum quod melius, sed quod optimum est semper, & tibi, & mihi, & singulis, & omnibus vult, & quod vult exequitur efficacissimè. Gregorius pulcherrime: Sic inquit, intendit omnibus, vt adsit singulis; sic adest singulis, vt simul omnibus nunquam desit; sic summa regit, vt ima non deserat; sic imis præsens est, vt à superioribus non recedat, *b* *Cura est Deo de omnibus.* De filijs, seu charissimis Dei amicis res certa & euidens; sed nec circa damnandos alium se gerit; pater est, nutritor est, defensor est vsque ad vltimnm vitæ momentum, hic demum iudex, punitor, hic vindex est tam obstinatæ in se perfidiæ.

Obijcias secundo; Et quomodo; tantam Dei prouidentiam ac curam tot sequuntur inconuenientia, & vt miti vocabulo vtar, fiunt hic illic absurdorum absurdissima quæque. Vti Deum dicere dormientem nolim, sic ad minuta quæuis vigilantem affirmare, num bene ausim? O te ouiculam, sed profectò malam: quamuis crediderim hic te alienam gerere personam. Vtique Deus vigilat ad quælibet vel minutissima. Ioannes Damascenus tuo stupori aptissimé respondens; Deus, ait, nōnunquam aliquid absurdi & præposteri fieri permittit, vt per eam actionem quę absurditatis speciem habet, magnum aliquid & admirabile conficiatur, quemadmodum per crucem hominibus salutem comparauit. *c* Num hæc negabis vera? Ergo Deus non quidem peccata vult, sed efficaciter permittit, seu, permittere vult, & inde prouentus elicit vtilissimos sibique maximè gloriosos. Augustinus perspicue id asserens; Propterea, inquit; diuinæ Prouidentiæ etiam ista dispositio tribuenda est, non quia ipsa peccatores facit, sed quia ipsa ordinat cum peccauerint. *d* Quare licet homini secundum se spectato melius esset non peccasse; si tamen tota series naturę & gratiæ attendatur, multo fuit melius à Deo peccatum permitti. Notum Ecclesiæ testimonium; *e* Felix culpa quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem. Hæc de Diuina Voluntate tam cognoscenda quam amplectenda. Vtinam humana gens, vel hac vna in re cæcutire desinat: & diuinam voluntatem, quam facile potest agnoscere velit etiam prompte amplecti.

a *Sap c.* 6. *v.* 8.

b *Greg. lib* 16. *moral. c.* 5. *med.*

c *Damasc. l.* 2. *de Fide c.* 27.

d *Aug. in Ps.* 7. *post med.*

e *Ecclesiæ auctoritas. Et hinc Theologorū constās assertio est hæc: Deus omnes effectus veros & reales quarūlibet caussarum secundarū, adeoque omnes actiones nostras liberas, etiam malas quaentia sunt, sicut & ipsam peccati cuiuslibet permissionem; atque etiam malis solius pœnæ, ab æterno, adeoque prius tempore quam fiant, etiam in particulari aliquo modo prædefiniuit ac præordinauit. P. Adamus Tanner. tom.* 1. *Theol. disp.* 2. *Dub.* 7. *n.* 7.

LIBER TERTIVS DE HVMANÆ VOLVNTATIS AD DIVINAM CONFORMATÆ EMOLVMENTIS.

CAPVT PRIMVM.

Quantam animo tranquillitatem conciliet humanæ voluntatis ad diuinam Conformatio.

DIximvs, qua ratione diuinā Voluntatem nosse, qua nostram illi iungere possimus: Nunc porro dicendum quid emolumenti proueniat, si humana diuinæ semper sit coniunctissima.

§. I,

TAm liberalis est Deus diuitiarum & donorum, vt non tantum æternis nos delicijs beare statuerit, sed diem Æternitatis velut præoccupans, quo nos ad omnia paratiores promptioresque reddat, è mensâ suâ mittit cęlestis cōuiuijs promulsidem, iubetque libare saltem æternæ felicitatis gustulum. Ita nec in fetenti huius mortalitatis nosocomio deest. Magnæ illius æternæque cenæ velut antecena. Etiam in hoc orbe inferiore quies est aliqua, sunt etiam hic solatia è cęlo missa. Neque hic impendijs magnis res agitur, sola opus voluntate ad diuinam conformata.

In rupe Taborea vix guttulam gustarat Petrus cælestis beatitudinis, & mox: Bonum est, exclamat, nos hic esse, imo iam ebrius videri poterat ab hoc nectare, *non enim sciebat quid diceret.* a O Petre, præproperum est, hic nectar & ambrosiam expectare: loco meliore dabuntur ista, sed nondum.

Angelus ille Apocalypticus Ioannes: *Factum est*, inquit, silentium in cælo, quasi media hora. *b* Quies aliqua designatur, beato Gregorio interprete, quam hic assequuntur, qui diuinam Voluntatem exequi perinde, vt in cælo, desiderant, eaque ratione velut in cæli vestibulo degunt. Eo anhelans Dauid: Et volabo, inquit, & requiescam: *c* Quo volatus iste: vtique ad diuinæ Voluntatis suauissimam contemplationem, eo quisquis pertigerit, iam demum respirare incipit & iucundissime quiescere. Nihil enim ardentioribus votis expetit, quam hoc vnum: Fiat Voluntas tua, sicut in cælo, & in terra. Inter ea certe quæ maximam animo pacem & tranquillitatē conciliant, primarium hoc numeratur. Omnibus votis contendere atque adspirare ad constans diuinæ Voluntatis obsequium. Ita optimus ille scriptor pręcipiens: Opta, inquit, semper & ora, vt Voluntas Dei integre in te fiat. Ecce ta-

ce talis homo ingreditur fines pacis & quietis. *d*. Quisquis igitur cum sanctissimo rege illo volare cupit & quiescere, his profecto alis euehi in altum potest : & patrare admiranda.

a *Marc.c.9.v.5.& 6.*
b *Apoc.c.8.v.1.*
c *Psal 54.v.7.*
d *Thom. à Kemp.l.3. Imit.Christ.c.23.plura l. 3.c.11.num.2.*

§. II.

OPtimæ fidei scriptor *a* commemorat de viro religioso, cuius vestes vel solummodo tactę valetudinem multis restituebant, hinc ille apud ægros venerationi, apud suos admirationi esse cæpit, cum tamen nulla in eo virtus singulariter splendesceret, vitam enim agebat pro more cęterorum in cœnobio, nec vllis insolitis rigoribus sese macerabat; hoc vnum studiosissimè cauere solitus, ne quid aliud vnquam vellet quam Deus. Cum itaque sine pharmacis mederetur sæpius, rogatus à cœnobiarcha eius rei caussam : Mirari seipsum, aiebat, & pudore ob id affici, cum cęteros ieiunijs & precibus vix æquet, ne dum superet. Ita est, inquit cœnobiarcha, te hominem lætum esse, non nescimus, cætera non suspiciendum præ alijs. Simul in omnia pressius inquirere, & multa sciscitari cæpit antistes, ac animi arcanum reserari cupere. Hic vir ille religiosus. Eam, inquit, mihi gratiam à Deo factam iure commemini, quod ad diuinam Voluntatem ita me conformarim, vt aduerso Deo nil vnquam mouere velim. Neque verò etiam metuo res vnquam fore tam turbidas, vt animo cadere, aut conqueri lubeat; sed nec vlli, puto, tam prosperi successus mihi sic blandientur, vt ob eos singulari me patiar gaudio compleri. Nam omnia sine discrimine de manu Dei accipio. neque postulo vt ea quę fiunt, arbitratu meo fiant, sed ita fieri quæque volo vt fiunt. Ita nihil me voluptate, nihil mœrore afficit, nihil me turbat, sed nec beat quidquam, nisi sola, nisi vna atque vnica Dei Voluntas. Ideò in omnibus omnino precibus, hoc vnicè flagito, vt diuina Voluntas in me semper, rebusque creatis omnibus quàm integerrimè perficiatur. Miratus hęc vehementer antistes : Et amabo te, inquit, expone sodes, quis tibi nuper sensus, an non vnà nobiscum acerbè ferebas, cum nefarius homo ignem subiecit nostris ædibus, cum stabulum & horreum, tam multum frumenti & pecoris combustum, damno pænè irreparabili ? Ad quæ cœnobita; Hoc, inquit, scias velim, Pater reuerende, nihil inde mœroris me contraxisse. Nam in more positum habeo, pro his talibus Deo gratias agere, cum certissimus sim, quicquid rerum fit, diuina permittente Prouidentia fieri, idque omne in nostrum emolumentum. Ideo curæ mihi non est, modicum an multum habeamus sustentandæ vitæ; Deo fido, qui quemuis nostrum aquè frustulo panis poterit nutrire ac pane integro. Ita lætus dego & alacer. Hic Cœnobiarcha multa contradicere & varijs quæstionibus hominem vrgere, vt sic suauiter exprimeret latentes animi sensus. Post varia; Quin imò, ait iste, per quotidianam mei oblationem diuinæ Voluntati, eo deueni, vt si præscirem ego, ad inferos me deijciendum decreto immutabili Deo, tamen refractarius esse nollem, modo simul liceret scire, sic Deo visum esse, ita Deum velle; imo etiã si oratione Dominica vel semel pronunciata diuinum illud decretum rescindere potestas esset, sanè id audere non vellem, sed potius geminas has Deo preces admouerem, Vt æquissimam sanctissimamque Voluntatem suam in me pergeret exequi, &, Vt hanc vnam mihi gratiam faceret, qua vetarer tota Æternitate, diuinæ Voluntati quidquam contrarium cogitare. Cohorruit ad has voces Cœnobiarcha, & pænè in lapidem stetit, oborto vtrimque silentio. Demum; Ito, inquit, ito, mi Pater, & propositi huius tenacissimus maneto. Cælum extra cęlum reperisti, & hoc interpreteris, gratiam paucissimis factam. Raræ immunitatis est à nemine turbari, à nemine lædi posse. Arcem quietissimam habitat, quisquis se totum ad diuinam Voluntatem conformat.

a *Cæsarius Heisterbacens. l. 10.mira.c.6.vixit ante CCCC.Annos.*

§. III.

ITa cœnobitam suum à se dimisit antistes, ipse alto stupore defixus, hæc secum cæpit ratiocinari, & : Iam mihi liquet, ait, vnde

vnde huic viro, quem hominem ridiculum cẽsebant, illa medendi gratia fit. Hęc tanta cum diuina Voluntate coniunctio, ad hoc fastigij suos euehit. Et qui posit. Deus hunc talem hominem æternis flammis addiscere? repugnat id infinitæ bonitati. Et sanè fateri cogor, nec longum esse, nec difficile iter, ad hoc culmen solidissimæ Tranquillitatis, neque enim hic opus inusitata vitæ seueritate, non crebris ieiunijs, non prolixis vigilijs certandum, omne hoc negotium peragit vnicum generosum VELLE; sed hoc VELLE quotidie instaurandum, firmeque statuendum, contra diuinam Voluntatem prudenter nil vnquam admittere. Ita enim, inquit Chrysostomus, *velle* efficit posse, vti *nolle* efficit non posse. Magna vis est voluntatis, quæ efficit nos posse quod volumus, & non posse illa quæ nolumus *a*.

Quod si quis manè ita se Deo committat? O Domine meus & Deus meus, ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum, hodie sciens prudensque contra tuam Voluntatem nil agam, is tamen eodem hoc die aut veritã gāneam, aut infame prostibulum subeat, aut alijs ad vitia occasionibus temerè sese indulgeat, hic quidem homo cum Deo ludere, & altera panem, hac verò manu scorpionem porrigere cẽsendus est. Ita prorsus diuinę Voluntati subiectissimum se quidem polliceri, nihilominus aliorum opibus, aut famę nominique insidias struere, inuidiam in se sponte admittere, ab ira non preueniri, sed illam vltro accersere, hoc iocari est cum Deo, & vitiorũ moram impellere, atque ostium aperire, vix dum rogantibus admitti. Et quodnam hoc amoris symbolum? amo te, sed hunc à me colaphum accipe. Aut, non patiar me separari à te, at cum occasio inuitat in rupis angusto calle, quem verbis ante adeo demulseram, iam manu deijcio in voraginem. At solemus pigerrimis nos vocibus defendere, *Non potui aliter*. His Chrysostomus respondens, Nec enim quisquam, ait, poterit excusari, quasi voluerit, & non potuerit, cum constet eum idcirco non potuisse quia noluit, vt nolens volentis exemplo damnetur, & volens, quia impleuit quæ voluit, muneretur.

a *Chrys. serm. de Zach. fine tomi secundi.*
b *Chrys. serm. de Zach.*

§. IV.

ILlud ergo colloquium inter duos religiosos viros, captu difficile non est, & fateri cogimur, viam nemini obstructam, ad illum tranquillitatis apicem, ad hunc paradisum nemini occlusum ostium, quisquis hoc vnum potest, *velle quod vult Deus*, iam ingressus est, nullius aut ordinis, aut sexus, aut ætatis homines hinc arceantur. Verum duo præcipuè in narrato colloquio capita sunt institutionis tam eximiæ, vt ea probè cepisse, sit hic palmam obtinuisse.

Primum, Altissimè animo imbibere, quicquid fit, diuina fieri prouidentia, quæ ad suum finem atque ad beatitudinem disposuit vniuersa. prout secretissimo Dei iudicio placuit ab omni æuo. Omnia certa, & in æternum dicta lege decurrunt. Pulchrè de hoc Seneca: Caussa pendet ex caussa, inquit, priuata ac publica longus ordo rerum trahit. Ideo fortiter omne ferendum est: quia non, vt putamus, incidunt cuncta, sed veniunt. Olim constitutum est, quid gaudeas, quid fleas: & quamuis magna videatur varietate singulorum vita distingui, summa in vnum venit. Accepimus peritura, perituri. Quid ita indignamur, quid querimur? ad hoc parati simus. Vtatur, vt vult, suis natura corporibus: nos læti ad omnia & fortes cogitemus, nihil perire de nostro. *a*

Alterum: Facere quod in se est, cetera omnia diuinæ Prouidentiæ liberalissima confidentia transcribere: sorte sua contentum viuere, de aliena non inquirere, nec vlli beatiorem inuidere. Hæc sunt quę perducunt in propugnaculum Tranquillitatis inexpugnabiles hæc illa virtutũ omnium panoplia est. Hanc vero nunquam induunt illi, qui caduca hæc amant, velut sua & perpetua bona, qui se propter illa suspici volunt, qui diuinæ Prouidentiæ non satis fidunt: hi ad leuissimarum iniuriarum motus collabuntur, iacent & mœrent, cum vanos & pueriles animos, omnis solidæ voluptatis ignaros, falsa & mobilia oblectamenta destituunt. At ille qui se lętis rebus non inflat, nec mutatis contrahit, diuinæ de se Prouidentiæ plenissimè fidit; aduersus vtrumque statum inuictum animum tenet, exploratæ firmitatis: omnium virtutum panoplia

plia

plia munitus est, verbo: Vult quod vult Deus. a *Sen. de. pronid. c. 5.*

CAP. II.

Fierine possit, vt quis nunquam tristetur, & an id arte illa impetrandum, qua nostram diuinæ Voluntati conformamus.

SAlomon humanæ sapientiæ pelagus, & magnum portentum, liberrime pronuntiauit: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. *a* Loquitur sapientissimus Rex de rebus fortuitis quæ bonæ menti contra quã vult obueniunt, perinde ac si dicat: Mala voluntaria vti sunt peccata & noxę virum bonũ vtiq; sollicitum habet & dolore afficiunt: at illa fortunæ ludibria, facultatum amissio, honoris iactura, valetudinis dispendium, charorũ funera virũ iustum tam non affligant & angunt, vt hæc sępissime beneficij loco numeret, nec mala putet, sed exercitium patientiæ credat, & pro ijs, vt par est, Deo gratias agas. Nã bonæ menti calamitas omnis occasio est virtutis. Quapropter Hugo, illud (quicquid ei acciderit) acute expendẽs: Sicut accidens est, inquit, auctore philosopho, quod adest & abest præter subiecti corruptionem: ita præsens tribulatio, & ærumna adest, & abest præter iusti contristationem, & conturbationem.

Ceterum, quod erecto ac hilari animo vir iustus exteriora quæuis mala excipiat, Paulus locupletissimus testis: Repletus sum, inquit, consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. *b* Nõ in fame tantũ aut siti, nõ in vinculis solũ aut plagis, sed in omnibus ærũnis & angustiis, *in omni tribulatione nostra* Neq; leui tantũ lætitia afficior, sed, *repletus sum cõsolatione, superabundo gaudio.* etiã cum virgis cædor, cũ lapidibus insternor, etiã cũ naufragiis iactor. Turonensis prę́sul Martinus à Seuero Sulpitio tot annis nũquã iratus nũquam mœstus est visus, sed pacatus semper sibique similis. Ita sane non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. Chrysostomus omni calculo sententiam hanc confirmans: Nihil enim aliud, inquit, graue atque acerbum est quam in Dei offensionem incurrere, hoc sublato, non afflictio, non insidiæ, non aliud quidquam prudentem animam molestia afficere queat. Quin potius quemadmodum si exiguam scintillam in magnum pelagus inijcias, eam protinus extinxeris, eodem modo molestia omnis quęlibet ingens, si in animum sibi bene conscium inciderit, confestim perit & euanescit. *b* Hic idem oris aurei doctor, vt rem quasi oculis explicatius subijceret, mentem cælo conferens. Cælum, inquit, altius est imbribus ac pluuijs: Cęlum quidem cum nubibus obducitur, pati putatur, sed nihil patitur. Sic & nos etiamsi putamur pati, nihil patimur, id est, tristitia quasi nubilis obduci putamur, sed non tristamur. Sed demus humanæ imbecillitati doloris aliquid & mœstitiæ, sed quale hoc aut quantum? Ambrosius, Esto, inquit, in illis, hoc est, in laboribus, aliquid acerbitatis. Quem virtus animi non abscondit dolorem? Neqne enim profundum mare negauerim, quia vadosa sunt littora; neque cælum lucidum, quia interdum obtegitur nubibus; neque terram fœcundam, quia aliquibus locis ieiuna glarea est, aut lætas segetes, quia intermixtam solent habere sterilem auenam. Similiter puta beatę messem conscientiæ interpellari aliquo acerbo dolore, tamen manipulis vitæ beatę, si quid fortè accidit aduersi atque amaritudinis, tanquam sterilis auena absconditur, aut tanquam lolij amaritudo frumenti suauitate obducitur. *d* Ergo, non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Sentiet tristitiam, non consentiet; tegetur nubibus cęlum, non subuertetur; lolium miscebit se tritico, sed non nocebit. Non sentire mala sua non est hominis at non ferre, non est viri.

a *Prou. c. 12. v. 21.*
b 2. *Cor. c. 7. v. 4.*
c *Chrys. hom. 1 in epi. 2. ad Cor.*
d *Ambros l. 3. de offic. c. 5.*

§. I.

NEque solum Christiana sapientia hoc capit: priscis etiam hoc animi robur non ignotum. Vere cecinit Venusinus vates:

Iustum & tenacem propositi virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quarit solida. —

Si fractus illabatur Orbis,
Impauidum ferient ruinæ. a

Suſque deque ferantur omnia, cęlum ruat, ſub ruente hac mole cor Deo fiſum non trepidabit. Ampliſſimæ promiſſiones ſunt quæ cor iſtud præmuniant. Deus proclamans: Nolite, inquit tangere Chriſtos meos, *b* quos ego gratiæ meæ oleo inunxi: & vere: Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum malitiæ. *c* Zacharias: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei *d*. Ioannes, ſcimus, inquit, quia omnis qui natus eſt ex Deo, non peccat (violando charitatem letali noxa *e*) ſed generatio Dei conſeruat eum, & malignus non tangit eum. *f* ea ſcilicet vi qua poſſit vincere.

Aſſyrius Rex Sennacherib omnes Iudææ ciuitates expugnauit, Hieroſolyma non potuit, imo nec obſedit, imo nec quidem vidit. Diſerte affirmat Iſaias: Hæc dicit Dominus de Rege Aſſyriorum, non intrabit ciuitatem hanc & non iaciet ibi ſagittam: & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu eius aggerē: *g* Ita prorſus vir iuſtus, cuius lex Voluntas Dei, vndique inexpugnabilis eſt, *non cõtriſtat eum quicquid ei accidat*, licet omnia membra torqueat dolor, licet paupertas vrat, licet mille premant ærumnę, ille tamen erecto celſoque animo Deum arctiſſime ſtringit, & etiam tunc ad diuinam Voluntatem ſeſe cõformat ex toto. Et quippe ni hoc poſſit libera habet charitatis brachia, nullis vnquam, ſi nolit, catenis vincienda; æternis amplexibus, modo velit, inhæſura diuinæ Voluntati.

Memorant virum eruditione ac virtute magnum, vbi res in maxima eſſet difficultate, ſolitum dicere: *Salue amaritudo amariſſima, omnis gratia benedictioniſque plena.* Quid hoc aliud quam cum Socrate Phil. cicutam haurire ridendo? Melius dixero: quid hoc aliud quã cum Apoſtolo Andrea crucem amplecti vel eminus ſalutando? Hac certe ratione propter hortum, vt aiunt ſalutamus & ſepem; & propter fructus, amamus & arborem.

a *Horat. l. 3. carm. Ode 3.* b *Pſ. 104. v. 15.*
c *Sap. c. 3. v. 1.*
d *Zac. c. 2. v. 8.*
e *Vide Nicol. Serarium in hunc locum.*
f *1. Ioa. c. 5. v. 18.*
g *Iſ. c. 37. v. 33.*

§. II.

OBijcias: Hæc in ſcholis differimus; aliter domi viuimus. Fames, infamia, bonorum iactura, morborum ſæuitia neminem exhilarant neque enim leniter iſta feriunt. ferreus ſit cuius hilaritatē nõ ſubruant hi arietes.

Da veniam, mi homo, videris ex familia eſſe amicorum Iobi, quibus ille in os: Conſolatores inquit, oneroſi omnes vos eſtis. Verboſi amici mei ad Deum ſtillat oculus meus. Stillat, non nego, & hoc non voluptatis eſt; ſed ſtillat ad Deum, hoc ſolidi eſt gaudij. Deus non proijciet ſimplicem, nec porriget manũ malignis, Donec impleatur riſu os tuum, & labia tua iubilo. Ecquid vultis? Manus Domini tetigit me. *a* Ab hac manu feriri, beatius eſt, quam à quauis alia mulceri, hæc Domini manus perſanat vel ſolo tactu; feriendo non morbum ſed ſalutem, non mortem affert, ſed vitam. Hæc amicis ſuis Iobus, hæc & ego tibi. Simul etiam quæro: Si quis ferrea chirotheca te cædat, & ſanguinem eliciat, nunquid in ius ambulare coges chirothecam? manus fecit, nunquid manum ad tribunal rapies? homo te læſit: ita Deus manum qua ferit, chirotheca tegit iam ſcortea, iam lignea, iam & ferrea, modo fame punit, modo infamia, nunc illum in te hominē immittit, nunc alium; quandoque per cognatos, per domeſticos, per fratres te caſtigat: Quid iam tibi vis? eadem Dei manus eſt, idem Deus qui ferit, ſed aliter atque aliter, per alios atque alios te cędit. Quid tu iam blateras, homo? ille nebulo mihi hanc inuidiam conflauit; trifurcifer iſte in has anguſtias me coniecit; hic tenebrio & gratiam mihi & pecuniam ſubduxit. Quid quæſo hic ais, inſane? quid contra chirothecam litigas? manum attende, Deum aſpice percutientem, Deus hæc tibi omnia fecit. Non recordaris, cuius te ſupra monuerim? ſiluiſſe, imo & obmutuiſſe ſanctiſſimum regem, hoc vnum cogitando: *quoniam tu feciſti.* Eccleſiaſtes de bona malaque die diſſerens: Sicut enim hanc, inquit, ſic & illã fecit Deus, vt non inueniat homo cõtra eum iuſtas querimonias. *b* Cur igitur nõ Deo id ſaltē laudis tribuimus quod chirurgo, qui vbi ſcalpello dextre vomicam rupit: Optime (dicimus) mi magiſter, ab hoc vulnere quod feciſti, ſanitatem

tatem ego ſpero. Medicum quoque laudamus, qui Theriacæ ſuę viperam miſcet ſaluberrimo effectu? in Deo cur improbemus, ſi ſuis pharmacis humanas noxas & iniurias admiſceat? Hoc ſciamus, conſtare illi facti ſui rationem, etiam cum de ea nihil nobis conſtat. At interim in Deum occultè queruli muſſitamus: O Domine quam acerbe percutit manus tua, nimis valida tibi brachia ſunt ad verberandum. O Chriſtiane, ne Deum accuſa, nimis eum eſſe validum ad verberandum; tu nimis delicatus es ad tolerandum: ſi te libet tantum aura triſtior, ſi quis tibi ſaniem extracturus adſit, occidendum te putas. Iuſtus quaſi fundamentum ſempiternum: Iuſtus in æternum non commouebitur. *c* Tandem ibi conſiſtit, vbi nil eum pellat, vbi nil terreat. Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit,

a *Iob c.16.v.2.& c.8.v.20.*
b *Eccl.c.16.v.15*
c *Prouerb.c.10.v.25.& 30.*

§. III.

SEneca ſuo Lucilio. Nolo, inquit tibi, vnquam deeſſe lætitiã, volo illam tibi domi naſci: naſcetur, ſi modo intra teipſum ſit. Cæteræ hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt, leues ſunt niſi tu forte iudicas illum gaudere, qui ridet. Animus debet eſſe alacer & fidens, & ſuper omnia erectus. *a* Ita prorſus eſt: Animus ſit ſuper omnia erectus ad Deum, à nutu & Voluntate diuina ſic pendens, vt illum nec extollant fortuita, nec frangant; & cui vera voluptas ſit, voluptatum contemptio. Hunc animum ita liberum, ita interritum ac ſtabilem, extra turpem metum extra cæcam libidinem, & fœdas cupiditates poſitum cui vnum bonum ſit Deus & voluntas diuina, vnum malum auerſio, à Deo & diuina Voluntate; hunc, inquam, animum non contriſtabit quicquid ei acciderit; hunc ita fundatum, neceſſe eſt, velit, nolit, ſequatur hilaritas continua, & lætitia alta atque ex alto veniens. *b* Reliqua gaudia aut turpia ſunt aut infirma & extra hominem. Atque hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfuſoriam voluptatem: & quodcunque inuecticium gaudium eſt, fundamento caret. Aliter plane in viri iuſti gaudio eſt. Nam, Seneca teſte, illud ex ſe ortum, fidele firmumque, eſt, & creſcit, & ad extremum vſque perſequitur. Obſerua (ad extremum vſque perſequitur) quod vel ipſi Rationi clarum, ſola enim virtus præſtat gaudium PERPETVVM, ſecurum etiamſi quid obſtat, nubium modo interuenit, quæ infrà feruntur, nec vnquam diem vincunt. *c* Nam reuera talis eſt animus diuinæ Voluntati affixus, qualis Mundi ſtatus ſuper Lunam:

Perpetuum nulla temeratus nube ſerenum. d

Siquidem illa pars mundi ſuperior & ordinatior, nec in nubem cogitur, nec in tempeſtatem impellitur, nec verſatur in turbinem; omni tumultu caret. Eodem modo animus diuinæ Voluntati conſtanter inhærens, quietus, & in ſtatione tranquilla collocatus, modeſtus, & compoſitus eſt: non contriſtabit illum, quicquid acciderit. Neque vero Hilaria & Saturnalia ſemper agitabit, aut Bacchanalia viuet vir ille iuſtus: placidum & occultum illud gaudium eſt, & cum grauitate, imo ſeueritate coniunctum. Neque enim aliud eſt, quam interior quies, & pax, & concordia animi, & magnitudo cum manſuetudine. Quę malis aut ſtultis abſunt: vbi cupiditates ipſæ ſibi obſtrepunt aut pugnant, & ſemper in eorum animis velut legiones & caſtra fœdarum aut acerbarum cogitationum. Mens bona & diuinæ Voluntati in omnibus obſecundans, nunquam malis ſuis ingemiſcit, fortuita hæc deſpicit, quiquid accidat, boni conſulit, in bonum vertit, nunquam de Deo queritur. Hęc illa eſt quies mentis in tuto collocatæ & ſublimitas; hoc illud ex notitia diuinæ Voluntatis & obſequentia gaudium tam grande & immotum, vt non contriſtet iuſtum, quicquid ei acciderit. Nam quod Sapientia in Sacris loquitur, idem Voluntas diuina pollicetur; Qui me audierit, habitabit cum fiducia, & requieſcet abſque timore, ab omni malo. *e* Chriſtianus Doctor hic conſignet Ambroſius; Non frangitur ſapiens doloribus corporis, nec vexatur incommodis; ſed etiam in ÆRVMNIS BEATVS manet. Quia non in delectatione corporis, vitę beatitudo, ſed in conſcientia pura ab omni labe. *f*

a *Sen epiſt.23.* b *Sen. de beata vita cap 4.*
c *Idem Epiſt.28.& 98.*
d *Lucan.*
e *Prou.c.1.verſ.vlt. Interp. ſeptuag.*

f *Ambr. l. 1. de Iacob. c. 8.*

§. IV.

ITaque sentit ærumnas vir iustus. sensum enim hominis nulla exuit virtus, sed non timet, & inuictus dolores suos ex alto spectat. Clarissimè Romanus Sapiens: Nihil, inquit, accidere bono viro, mali potest. *a* Quasi respondeat; Aduersi aliquid, fateor; nihil mali, & in eo tu erras. Quemadmodum tot flumina non mutant saporem maris, nec remittũt, quidem; ita aduersarum impetus rerum, viri fortis non vertit animum. Manet in statu, & quicquid euenit, in suum colore trahit. Est enim omnibus externis potentior; nec hoc dico, non sentit illa; sed vincit, & alioquin quietus placidusque contra incurrentia attollitur. Omnia aduersa exercitationes putat. Talis profectò Iobus, talis Rex Dauid. Nam etsi ambulauero, inquit, in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. *b* Si Deus pro nobis, quis contra nos? *c* Si Deus pro me, aiebat Paulinus, tunc etiam aranearum telæ instar triplicis muri mihi erunt: Si contra me Deus, tunc ipsum hoc subtilissimum textum plus impedire poterit quam vllus murus. Ita Felix Nolanus presbyter, cum idololatris impia sacra obiectasset, facto in se impetu, in duorum parietum angustias se abdidit. qui aditus cum præpansis repente aranearum, telis obductus videretur, nemini recentis latebræ suspicionem reliquit.

Verè, Clamauerunt iusti & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. *d* Orbi hoc fassus Dauid. Exquisiui Dominum, inquit, & exaudiuit me & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Ergo, Benedictus Deus qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, vt possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt. *e*. Non contristabit iustum, quicquid demum accidat. Nam vti pupillam Christi tangere nemo poterat, nisi is à quo Christus eam voluisset tangi, ita homini probo certissimum, nec pilũ sibi posse subtrahi ni Deus id velit. Quod si Deo placere quid scierit, mox adest & exclamat: Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra: non contristabit me, quicquid à diuina Voluntate obtigerit. Ideo Isaias vates velut nuncios emittit ad omnes probæ mentis homines, & dici eis imperans: Dicite iusto, inquit QVONIAM BENE. *f*

Verum, ô mi Isaia, viro huic charissima vxor mortua est. Nilominus, inquit, dicite illi, *quoniam bene*. At domus illi combusta est: Idem hoc illi dicite, *quoniam bene*. At officio & omni gratia priuatus est: *quoniam bene*. Sed magnam fecit iacturam honoris. *Necdum malè*. At iam omnium liberorum funera spectauit. Dicite illi non minus, *quoniam bene*. At maximam pecuniæ summam perdidit; *quoniam bene*, nam ipse perijsset, ni prius ipsius pecunia.

Iacob sub dio dormijt, terra ei in cubile, saxum in ceruical fuit; rigidus somnus, fateor. sed vidit huc illuc euntes & redeuntes Angelos, & Deum scalarum capiti acclinem. *g* Multis omnia videntur saxea, sciunt tamen circa se vigilare insomnes Angelos, & Deum ęrumnarum suarum assiduum spectatorem respiciunt, ideo non contristat illos quicquid eis accidit. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit. *h*

Alphonsus, ille Neapolis & Aragoniæ Magnus Rex, qui iam senex Liuium & Cæsarem, quotidie legit, epistolas Senecæ in Hispanicum idioma transtulit, & ne putes, Lector, in profanis solum scriptoribus eum studiosè volutatum, hic vir hic est, qui tota biblia, vetus & nouum testamentum vnà cum commentarijs decies quater, non obiter sed presso vestigio euoluit; hic, inquam, Rex virtute & eruditione tantus, inter tot alia, diuinum hoc documentum posteris reliquit. Siquidem interrogatus quemnam in hoc Orbe iudicaret beatum, respondit; Hunc ego prorsus beatum iudico in hac vitâ, qui seipsum Domino Deo summa pietate & affectu committit, & omnia quæ illi eueniunt, non aliter quam rem à Deo factam laudat, & acceptat. *i* Non hoc oraculum dicamus, & vocem cælo lapsam? non verius, non sanctius dixerit è cælo Angelus.

a *Senec. l. de prou. c. 2.* b *Is. 22. v. 4.*
c *Rom. c. 8. v. 31.* d *Ps. 33. v. 18.*
e *2. Cor. c. 1. v. 4.*
f *Isa. c. 3. v. 10.*
g *Gen. c. 28. v. 12 & 13.*
h *Prouerb. cap. 28. v. 1.*
i *Panormitan. in vita Alphons.*

§. V.

HEraclides Alexandrinus memorat venisse se ad Dorotheum sexaginta annis in cauata rupe sanctissimè agentem. Ab hoc ad fontem missus hauriendæ aquæ, serpentem vidit innatantem puteo; & mox pedem retulit cum vacua hydria. Subridens Dorotheus, & hominem diutule intuitus, capite leniter concusso; Si Deus, inquit, diabolo permittat in omnes puteos deijcere viperas, tunc omni potũ abstineas? Mox è specu progressus ad fontem, hausit aquam, cruce signauit, & propinans Heraclidi? Vbi crux, inquit, ibi artes Satanæ iacent. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit; Nec contristabit iustum quicquid ei acciderit. *a*

Sed vt quæ hic verba sunt, fiant opera, duplex hoc loco consilium suppeditat Chrysostomus. *b* Primum; Cum in corpore dolor diuersus vrget, plerumque fit vt aliter prę altero non sentiatur, vt qui læsum & suppurãtem habet digitum, simul tamen è stomacho aut capite grauiter laborat, de digito tacet, stomachi aut capitis dolorem queritur; Ita, inquit Chrysostomus, si te iactura pecuniæ, aut honoris & famæ, aut alia quæuis calamitas dolere iubeat, tu dolorem de peccatis excita, & ingemisce, cogita Christi ad columnam cæsi, per vias tracti, in crucem appensi contumelias & cruciatus infandos, simul etiam noxis tuis supplicium deberi agnosce. Hic dolor alterum sentiri prohibebit, mitigabit certè si sentiatur. Ideo Christus, Nolite inquit, timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. *c* Vult Dominus timorem vinci timore, & illum ab isto consumi, vt non contristet iustum quicquid ei acciderit.

Alterum, Emplastrum parti læsæ applicandum, non sanæ, nec ei cui non congruit, Collyrium oculis medetur non brachijs, catapotium stomacho recipiendum, non eo pes obligandus, malagma vlceri, non vicinæ parti imponendum, ita prorsus. Tristitia nec dãno pecuniario, nec honoris dispendio, nec morbo aut horum malorum vlli medetur. Mærore te cõfice omnia lachrymis imple, & nec hylum proficies, non pecuniam, non honorem, nec valetudinem luctu reuocabis, sed damnum augebis & dolorem. Huius rei caussa hæc: Tristitia proprium remedium est peccati, hęc lues hoc antidoto curatur, hoc malagma huic vlceri applica, peccasse tristare, non numos perdidisse. Chrysostomus solerrissimè nos huius commonefaciens: Mulctatus, inquit, est quispiam pecunia, tristatus est mulctam non emendauit. Filium quis amisit, doluit, mortuum non resuscitauit. Flagellatus est quis? doluit, contumeliam non reuocauit. In morbum quis incidit grauissimum, doluit, morbum non sustulit, sed difficiliorem reddidit. Vides horum nulli prodesse tristitiam? Peccauit quis, tristatus est, peccatum deleuit, dissoluit debitum. *d* Clarissime Paulus: Contristati estis, inquit, secundum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur. *e* Ergo tristitia & pharmacum, & venenum est, refert. qua ratione vtaris illa. Ergo repeto millies: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit.

a *Heraclid. Paradisus c.1.*
b *Chrys. hom.5. ad pop.*
c *Matth.c.10. v.28.*
d *Chrys. hom. 5. ad pop.*
e *2.Cor.c.7.v.10.*

CAPVT III.

Humanæ voluntatis cum diuina Conformitatem, Deo gratissimum esse sacrificium.

POst Agnum cælestem quotidie offerri solitum, voluntatis propriæ oblationem gratissimum Deo sacrificium esse asserimus. Hieronymus ad Lucinium, optime distinguens. Aurũ deponere, inquit, incipientium est non perfectorum, fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes, seipsum offerre Deo, proprie Christianorum est. *a* Totum Deo dedit qui seipsum obtulit. Et hoc vnum vnice Deus ambiens: Præbe, inquit, fili mi cor tuum mihi; *b* Omnia dedisse censeberis, vbi hoc dederis.

a *Hieron. epist. 28. ad Lucin. & epist. 101. ad Paulin.*

b *Prou.c.21.v.26.*

§. I.

VT autem hæc cordis sui voluntatis oblatio Deo grata sit, in gratia necesse est sit ille qui hæc offert. Basilius in illud sacri carminis: Afferte Domino filij Dei, afferte filios arietũ; Prius inquit, sis filius Dei, quãea offeras quæ grata sint Deo. *a* Saltem dolere debes excidisse te gratia & conari redire; Cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Pręclarissimè Augustinus, Vellem, inquit, vt nihil aliud agerem quàm reddere me, cui me maxime debeo; atque ita Deo fieri, quod ait Poëta, *b* amicum mancipium Domino. *c* Ad hoc omnes alios exhortatus; Constanter inquit, Deo crede, eique te totum committe, quantum potes. Noli esse velle quasi proprius, & in tua potestate, sed eius clementissimi & vtilissimi Domini te seruum esse profitere. Ita enim te ad se subleuare non desinet; nihilque tibi euenire permittet, nisi quod tibi prorsit, etiamsi nescias. *d* Iem aliud luculente hoc confirmans; Nibil, inquit, gratius ei possumus offerre, quam vt dicamus, quod dicitur in Isaia, POSSIDE NOS. *e* Sunt qui ceram voueant aut oleum ad concinnandas in templis lampades. Aliquot sestertiorũ sunt hęc vota, ideo non optima nec perfecta. Alius abstinentiam vouet à vino, aut liberalius largiri stipẽ constituit: pretiosum votũ, non tamen omnium optimum, quid enim hic pauperes faciant? ergo melius restat. Non eligit Deus oleum tuum aut ceram tuã, sed hoc quod redemit animam tuam, hanc illi offer. Et si me interroges, quomodo animam meam, quam ipse habet in sua potestate, illi offeram? Respondebo, moribus sanctis, cogitationibus castis, operibus fructuosis. Sic Anna suum Samuelem obtulit, sic Iesum beatissima Virgo: Sic Ioannes Baptista infans oblatus est: Ita Gregorius Nazianzenus, ita Dominicus, Bonauentura, Bernardinus, Bernardus, à parentibus oblati Deo, in viros sanctissimos euaserunt. Quod si tantopere prosit offerri ab alijs, quantum proderit offerri à seipso, quod integerrime rex Dauid executus. Voluntariè, inquit, sacrificabo tibi. *f*

Hoc ipsum mirificè placet cuique nostrum, si quis se nobis oblatione tã liberali deuoueat. Socrati olim cum multa multi pro suis quisque facultatibus offerrent: Æschines pauper auditor, Nihil inquit; dignum te quod dare tibi possum inuenio: & hoc vno modo pauperem me esse sentio. Itaque dono tibi quod vnũ habeo, Meipsum. Hoc munus rogo qualecunque est, boni consulas, cogitesque alios cũ multum tibi darent, plus sibi retinuisse. Cui Socrates. Quid ni tu, inquit mihi magnũ munus dederis, nisi fortè paruo te æstimas? Habebo itaque curæ vt te meliorẽ tibi reddã quã accepi. Vicit Æschines hoc munere Alcibiadis parem diuitijs animum, & omnem iuuenum opulentorum munificentiam. Vides quomodo animus inueniat liberalitatis materiam, etiam inter angustias? Non quanti quæque sint, sed quali dentur animo, quàm pronã voluntate, perspiciendum. Multum dat Deo, imo dat omnia qui quotidie se suamque voluntatem diuinæ penitissime transcribit. Et hoc diebus singulis non semel dumtaxat, iterumque faciendum, sed sępius, sed centies, & millies, tunc præsertim cum quis mutari se sentit aut impugnari, cum quippiam successu carere, aut feliciter succedere animaduertit, tunc clamãdum: O Dominus meus & Deus meus, ego me tibi offero in omne beneplacitũ tuum, fiat Voluntas tua. Hoc aduersis rebus patientiam, prosperis sobrietatem & moderationem cõciliat. Hoc, etsi omnia teterrimè cadant, hominem afflictum retinet, ne in voces impias & impatientiam prolabatur, hoc meritum auget, hoc homini Deum mirificè propitiat, hoc scutum est aduersus omnem calamitatem.

a *Basil. in Ps.* 28.
b *Horat li.* 2. *sat.* 7.
c *Aug. to.* 1. *l. de quantitate animæ c.*21.
d *Idem tom.*1. *l.* 1. *soliloq. c.*15.
e *Idem in Psal.*131. *initio & serm.* 2. *de Natiu. Dom.*
f *Ps.*53. *v.* 8.
g *Seneca l.* 1. *de benef. c.* 8.

§. II.

BErnardus hoc omnibus persuasurus, Nõ habeo, inquit, nisi minuta duo, imo minutissima, corpus & animam, vel potius vnum

num minutum, voluntatem meam & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficijs præuenit, qui toto ſe totum me comparauit? Alioquin ſi illam retinuero, qua fronte, quibus oculis, qua mente, qua conſcientia vado ad viſcera miſericordiæ Dei noſtri. *a* Chryſoſtomus de beato Paulo quotidie ſeipſum offerente. Abel, inquit, obtulit ſacrificium,& inde laudatur, ſed ſi Pauli hoſtiam adducamus in mediũ quàm cælum à terra, ſuperior erit. Non enim oues offerebat aut boues, ſed ſemetipſum per dies ſingulos dupliciter immolabat &c. Neque vero his tantum ſacrificijs contentus fuit, ſed quia ſeipſum conſecrauerat Deo, etiam Orbem vniuerſum ſtuduit offerre. *b* Hinc igneus iſte vir, à ſui ipſius oblatione tam alacer nullum fugiebat laborem, nulla horrebat pericula, ad omnia pro Deo ſuſtinenda paratiſſimus.

Æuo Diocletiani, Epictetus presbyter & Aſtion, religioſiſſimam vitam agentes in Oriente à Latroniano Almiridenſium duce comprehenſi, in carcerem ducti ſunt. Hic Epictetus: Si craſtino, inquit, nos iudex in quæſtionem rapuerit, mi optime Aſtion, & de nomine, parentibus, patria interrogarit, hoc vnum ei reſpondeamus; Chriſtiani ſumus, hoc nomen nobis, hoc genus, hoc patria. Quod ſi tormentis lacerari nos Deus voluerit, nil aliud in tormentis, niſi hoc vnum dicamus, Domine IESV, tua Voluntas ſemper in nobis fiat. Poſtero die ad tribunal medio foro apparatum euocantur è carcere. Latronianus pro tribunali ſedens, vniuerſo populo inſpectante, quærere inſtituit, vnde domo, gente, patria eſſent. Ad quę Epictetus; Chriſtiani ſumus, inquit, & parentibus editi Chriſtianis. Non hoc quæro, ait Latronianus nomina veſtra edite; ſectæ veſtræ perfidiam iam antè noui. Hic iterum ſancti martyres: Chriſtiani ſumus, Chriſtum IESVM adoramus, deteſtamur idola. His auditis, excandeſcens iudex, imperat deueſtitos immaniter cædi. Illi elatis in cælum oculis inter cruẽtas plagas exclamãt: Domine IESV, tua Voluntas fiat in nobis. Hic Latronianus acerbè inſultans: Vbi eſt, inquit, defenſor ille veſter, cuius auxilium imploratis? veniat, & vos meis manibus ſubducat. Poſt quæ denuò ſancti martyres exclamãt: Chriſtiani ſumus; fiat Voluntas Dei noſtri in nobis. His vocibus in rabiem efferatus iudex, in equuleum iubet attolli martyres, & vngulis ſerreis atrociter laniari. Sed neque hic aliæ voces extorqueri poterant, quàm hæ ipſę Chriſtiani ſumus, ô tyranne Latroniane, fiat Volũtas Dei noſtri in nobis. Iudex, ſic vinci, turpe ſibi ratus, ardentes faces ſuſpẽſis admoueri præcipit. Neque tamen iam aliæ voces auditæ quàm ante: Chriſtiani ſumus; fiat Voluntas Dei in nobis. His perfuncti cruciatibus reducti ſunt in vincula. Spectata hac tragœdia Vigilantius, aſſeſſor iudicis, poſtquam toties ingeminari audijſſet illud. Chriſtiani ſumus, fiat voluntas Dei in nobis: in eam ſemet perſuaſionem adduxit, miræ virtutis incantamentum hoc eſſe, quod omnem doloris vim eneruaret, & in ipſis ſupplicijs ſupplicia ſentiri prohiberet. Hæc ipſa igitur verba, tanquam potentiſſimum carmen in omnem noxã, aſſiduè repetere, nec aliud ſtans, ſedens, ambulans, domi, foris, cubitum ſecedens, aut toro ſurgens pronuntiare quàm hoc ipſum: Chriſtiani ſumus, fiat voluntas Dei in nobis. Triduum ſic exegit, Deo ipſius velut infantis non mali miſereſcente. Quarta demum die, arcana vi motus in publicũ proſilijt, & palam vociferari cæpit. Chriſtianus ego ſum, ô tyranne Latroniane, fiat Voluntas Dei noſtri in nobis. Admiſſus in carcerem ad martyres, Chriſtianis ſacris imbutus eſt cũ omni familia; qui vt ſuis doctoribus gratus eſſet, eos poſtmodum capite plexos ſepelijt. Proxima ab hac die Latronianus Epictetum presbyterum & Aſtionem in conſpectum iubet produci, & iam vulpem induens: Num Dijs, inquit, facitis? an etiamnum inſaniam veſtram perſeueratis? Cui Epictetus: Fruſtra es, Latroniane, Erebi monſtra non colimus: vitam nobis potius extorſeris quàm mentem hanc. Diximus, & vſque millies ac millies dicemus: Chriſtiani ſumus; fiat Voluntas Dei in nobis. Hic demum Latronianus velut leo irrugire, & ad ferales miniſtros, mox, inquit, huc acetum & ſalem; faxo, ſentiant improbi ſe vulneratos eſſe. Et vos ne parcite, laceros artus aceto & ſale confricate. Verum nec voculam à prioribus mutarunt martyres: eadem vtriuſque conſtantiſſima profeſſio. Chriſtiani ſumus; fiat Voluntas Dei in nobis. Sed ab his cruciatibus illæſi, denuo in carcerem contruſi ſunt, è quo

è quo poſt triginta demum dies educti, & ora ſaxis contuſi, atque fraxineis virgis crudeliſſimè cæſi ſunt. Verum idem etiamnum clamabant ambo : Domine Deus noſter, tua voluntas fiat in nobis. Tandem in eos ſuprema ſententia dicta, vt extra vrbem capite pœnas expenderent. Dum ducerentur, his ſeſe mutuis vocibus animarunt: Laudate nomen Domini quia facta eſt Voluntas Dei noſtri in nobis per omnia. Cũ ad ſupplicij locũ perueniſſent; ſuum illud ingenti voce proclamarunt: Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabilis, & ſuperexaltatus, eo quod non humana, ſed tua Voluntas per omnia, facta eſt in nobis. Iam iamque ſecuri erant feriendi, cum inter generoſiſſimos athletas nobile certamen ortum, vter gladium prior exciperet. altero alteri primas deferente honoris cauſſa. Hic Epictetus vir ſexaginta annorum, & iam canis inſperſus, ætatis auctoritate vſus, cupere ſe dixit præmitti Aſtionem, neque diu refragatus Aſtion. O mi Pater inquit, & ô ſacerdos Dei venerande, fiat voluntas Dei, & tua. Dixit, & anima Conditori commmendata, caput amputandum præbuit. Epictetus pronum ſe abijciens in Aſtionis cadauer, illudque arctè complexus, caput & ipſe dedit auferendum. Ita vterque ſanctiſſimè finijt. c

a *Bern. ſerm. de quadruplici debito, poſt med.*
b *Chryſ. tom. 3 ad finem hom. 1. de laud. S. Pauli poſt init.*
c *Vide Roſuueid de vitis Patrum l. 1. cap. 12. & ſeqq. vſque ad 20.*

§. III.

In ſpecula duo terſiſſima, in quibus mirificè relucet deuotiſſima volũtas erga diuinã Voluntatem. Ita prorſus ſe quiſque comparet, vt quantumcunque dura experiatur, aſſiduè tamen hoc ipſum ingeminet : Chriſtianus ſum, fiat in me Voluntas Dei: Equidem iſta mihi difficillima, & toleratu grauiſſima videntur, ſed fiat Voluntas Dei: Equidem tam triſtia non expectabam, ſed fiat Voluntas Dei: Equidem hic homo mecum iniquiſſimè agit, ſed fiat in me Voluntas Dei.

Dux militiæ fortiſſimus Iehu ſcripſit litteras, & miſit in Simariam ad optimates ciuitatis. At illi non diu morati, ſed quam primum ad Iehu legatos deſtinarunt qui ſuo loco dicerent : Serui tui ſumus, quæcunque iuſſeris faciemus, quæcunque tibi placent fac. a Et quoties ad nos optimus Deus mittit litteras, monetque variè, ſuamque nobis Voluntatem proponit ſectandam? Quid iam ſinguli noſtrum aliud renuntiari iubeant quàm hoc ipſum: Serui tui ſumus, quæcunque iuſſeris faciemus quæcunque tibi placent, fac. Ideo beatus Antonius ſuis identidem ingerens : Si ſemper, aiebat, Dei manibus omnia commiſerimus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere.

Elias Thesbites cum Baalis ſacerdotibus contendebat, vtra pars verum Deum coleret: Ad eam demum pactionem res venit, vt pars illa vinceret, cuius hoſtiæ igne cælitus libarentur. Cumque ſacrificuli diu multumque clamaſſent, neque tamen vllum vel indicium igniculi à Baale ſubmiſſi ſe proderet, Elias omnes ſuæ victimæ partes perfundi præcepit aqua, & mox ignis cælo delapſus, omnem victimam conſumpſit. Quantum, obſecro, vbique laboris & fatigationis, quantum clamoris & perturbationis eſt apud plurimos Chriſtianorũ? ſudatur & algetur, curritur & certatur, nulli parcitur induſtriæ, at enim plerũque deeſt ignis, vera in diuinam Voluntatem deuotio. Raro & frigidè precamur, Fiat Voluntas tua Domine, fiat. Ita ſæpius & clamamus, & ſacrificamus, ſed fruſtra, quia ſacrificium nobiliſſimum, propriæ voluntatis oblationem non curamus.

Macarium olim duo quidam rogarunt, doceret ſe orare. Quibus ille : Non hic opus, inquit, multa verborum copia, manus ad Deum crebrius pandendæ, clamandumque : Domine Deus, quomodo vis, & ſicut tibi placet. ita fiat; Siquidem ipſe nouit quæ nobis expediant. b Optimus orandi modus. Nam & Pachomius aſsiduè precabatur, vt Domini Voluntas in omnibus impleretur.

Narrat Alphonſus Salmero, fuiſſe hominem qui orationis loco, totum ordine alphabetum recitarit (vtique perplexa neceſsitate preſſus) & hanc appoſuerit clauſulam Domine, iunge Tu litteras, & quod tibi magis placet, mihique magis expedit, largire. c

Eſt ergo hæc humanæ voluntatis cum diuinâ concordia, ex ijs omnibus quæ quis

Deo poteſt offerre, maximum, Deoque acceptiſſimum ſacrificium ac holocauſtum. In alijs enim omnibus ſua dumtaxat. in hoc offert homo ſeipſum: in alijs ex parte ſolum ſeu temperantia, ſeu liberalitate, ſeu patientia ſe domat, in hoc autem planè totum ſe dat, vt de ſe rebuſque ſuis diuinum arbitrium diſponat, quo modo, & quando voluerit, nullâ te ſibi nec minima reſeruata vel excepta. Ac proinde quantum pars differt à toto, tantum differt & hoc ſacrificium à ceteris omnibus.

Hic duo monuerim: Si te, mi homo ſic totum diuinæ Voluntati deuoueas, & velut teipſum tuamque voluntatem iugules, non te facti pœniteat; obſecro, ſeu bene ſit tibi, ſeu malè; ne reuoca quod ſtatuiſti. Infantũ indolẽ noſti; cum læduntur, iam nolunt amplius illius eſſe qui lęſit, ſed ſui. Anteà ſi quæſiſſes, *Cuius es*? Tuus, dixiſſent. At paululum offẽſi, renuntiant huic amori & fœderi. Ne, quęſo, te, cum Deo ſic agas, mi Chriſtiane: Etiamſi Deus te virgis cædat, etiamſi fuſte percutiat, etſi te vinciat & vrat, etſi varijs rerum anguſtijs te premat, tu tamen nihilominus aſſiduè clama: Tuus ſum, ô mi Deus, tuus ſum; fiat Voluntas tua.

Deinde, ſi in flagranti quopiam delicto ſeu Temulentiæ, ſeu Detractionis, ſiue Luxurię interrogeris, cuiuſnam ſunt hęc membra quibus vteris? an non hæc Deo centies, an non millies oblata? & iam in contumeliam, deſpicatum, & grauiſsimam iniuriam Dei à te vſurpantur, Ebrietatis, Maledicentię, Libidinis inſtrumenta? Vide, quid agas, ô homo. Hoc non eſt ſeruare fidem. En linguam, oculos, manus, corpus totum toties oblatum Deo, iam vendis Cacodęmoni? Vide quid agas; Deus non irridetur. *d* Si deſeri nolis à Deo, denuo te ſanctiſsimæ illius Volũtati ſubmitte, exequendo quicquid aut leges au inſtinctus diuini mandant. Tota Iſraelis felicitias in eo erat Deum ſequi ductorem in terras illas fertiles, Nube & Igne præeuntibus: Ita ſalus noſtra in eo vertitur, vt & præeuntem igneam legem Amoris, & opacam diuini regiminis nubem ſequamur conſtanti greſſu, dum penetremus in terras illas mellis & lactis verè vberrimas. Ita ſequamur, quocunque duxerit Voluntas diuina.

a 4.*Reg.c.*10.*v.*4.*&* 3.

b *Ruffinus Aquil. numer.* 208. *Pelagius libel.* 12.*num.*10.

c *Salm.tom.*10.*tract.*11.*mihi pag.*103.

d *Gal.c.*6.*v.*7.

CAPVT IV.

Omnem hominis perfectionem conſiſtere, in Conformatione humanæ voluntatis ad diuinam.

OMnes humanæ actiones pretium ſui habent à fine quem ſpectant: hinc illæ tam bonæ vel malæ, quàm illarum finis eſt. At verò finem actionum noſtrarum nec meliorem, ne ſublimiorem reperiemus vllum Voluntate diuina, hoc eſt, ipſo Deo. Ergo nec meliores nec ſublimiores actiones vllæ ſunt, quàm quæ proximæ huic fini. Hinc illud Baſilij Magni effatum, totam ſanctitatis ſummam in homine Chriſtiano eſſe, vt is rerum omnium qua gradium qua exilium cauſſas ad vnum ſolumque Deum referat, & ſeſe in omnibus diuinæ Voluntati promptiſſimè ſubijciat. Hæc illa eſt ſanctis Patribus, & ſanctioris vitæ magiſtris toties ac tantopere commendata *Reſignatio*, quam vocant, principium omnis tranquillitatis, vt quę hominem in Dei longè tutiſſima manu collocat, ita quidem vt homo iam nolit eſſe ſuus, ſed Dei, nec ſibi viuere, ſed Deo, & nihil non facere propter Deum, tam aduerſis contentus quàm proſperis. Hoc Deus adeo in amoribus & delicijs habet, vt Hebræum regem Dauid, auguſtiſſimo titulo donans, appellarit Virum ſecũdum cor ſuum, qui faciat omnes voluntates ſuas. *a* Adeo enim rex ille affixum habebat cor, diuino cordi, vt ad omnes Dei nutus ſe promptum paratum ſiſteret. Hac omnino ratione plurimum quotidie promereri quis poteſt, ſi actiones illas omnes ex ſe nec vituperio nec laude dignas, vti ſunt eſſe, bibere, deambulare, dormire &c. ad diuinã referat Voluntatem, neque ideo edat aut bibat quod eſuriat aut ſitiat, ſed quod Deo id fieri placeat. Bos aut vacca dixerint: Edo quia eſurio, bibo quia ſitio, iaceo quia dormiturio; longe aliter loquendum homini, qui edere, bibere, ſtare, ſedere, dormire velle poteſt, non quia hoc ſibi ſuaue ſit, ſed quia Deo probetur.

b *Act.c.13.v.22.*

§. I.

HEliotropiũ, vt diximus, *a* soli deuotissimus flos abeuntem solem intueri semper, omnibusque horis cũ eo verti solet & circumagi, etiam nubilo die. Huius floris genium humana voluntas æmuletur, & diuinam Voluntatem velut suum solem intueatur assiduè, diebus etiam nubilis, rebus etiam turbulentis. In hoc sanè omnis vitę sanctitas consistit, vt optimè dixerit ille Theologus: *b* Summa vitæ Christianæ & virtutum omnium compendium est: Dei Voluntati se in omnibus conformare, idem velle & idem nolle. Ita prorsus, vt quotiescunque Deus quid iubet, promptissimè pro se quisque dicat: Ita Domine, hoc faciam. Quotiescunque vetat aliquid: Ita Domine, hoc omittam. Bernardus: summa humilitatis, inquit, in eo videtur consistere, si voluntas nostra diuinæ, vt dignum, subiecta sit Voluntati, sicut ait Propheta: Nonne Deo subiecta erit anima mea? *c* Omnia quidem Deo vt creatori subiecta, quoniam omnia seruiunt illi, sed ab homine rationis compote voluntariam exigit subiectionem.

Rem mirissimam narrant publica monumenta de Iosepho Anchieta. Fuit hoc æuo vir iste nouus in Brasilia Thaumaturgus. Anno millesimo quingentesimo octogesimo quarto Iosephus ad sinum Ianuariensem rediit. In reditu Canoam (nauis genus est) cõscendit, vna cum comite. Erat tunc æstus ingens & molestus, malacia summa, nec auræ quidquam afflabat. Ægrè hanc cæli grauitatem ferebat comes. Fortè fortuna tunc arborem insederant tres quatuorve grandiores aues, quas incolæ Quaracies, nominant, sunt ex gallinarum magnitudine, colore purpureo in flauum vergente, aspectu pulcherrimæ. Has Iosephus idiomate Brasilico allocutus; Ite, inquit, & cognatas vestras huc accersite, nostrumque iter volatu vestro inumbrate. Illę collo extenso vocem, velut accepti imperij signum misere, indeque auolantes paullo post magno agmine redierunt, densatæque in nubem tamdiu Canoam superuolantes vmbram fecere, donec vnius milliaris decurso spatio, lenis afflare cæpit aura Fauonij. Hic Iosephus missionem dedit tam fido comitatui, iussitque alio secedere, Illæ quasi imperio perfunctæ, officiosa crocitatione, & multis lætitię signis auolarunt. Hoc comes, post obitum Iosephi, multis grauibus viris præsentibus iureiurando interposito publicè affirmauit. Neque mirum ad hominis voluntatem cum Dei Voluntate coniunctissimi naturas omnes se attemperare. *d*

Huic prodigio firmando, adnectam & alterum. Piscatio fiebat ad Marcianam insulam, aderatque vnà Iosephus. Incredibilis piscium copia omnes in admirationem rapuit. Sed cum ad salem legerentur, ingens marinorum coruorum aliarumque aquatilium auium numerus ad expositam escam aduolauit, magnum operis impedimentum. Cumque non satis ab vllo possent abigi, Iosephus sermone Brasilico eas iubens facessere: Vos, inquit, hinc secedite, dum hi sunt in opere; vbi nos abierimus, tunc redibitis ad capessendum vestrum diarium. Quasi verba vim habuerint humanos sensus auibus imprimendi seorsim quiete finem operis expectarunt. Profectis inde cum Iosepho piscatoribus, gregatim ad deuorandas reliquias irruerunt. Inde vsu quotidianum erat, piscatoribus indicare quà copiosam piscationem facerent.

Fuit vt duæ Pantheræ eminus se conspiciendas darent. Hinc comes Iosephi, optare se aiebat illas è propinquo spectare. Respondit Iosephus, opere absoluto eius rei potestatem fore. Dein belluis his magna voce inclamat, paullo post vt redeant, esse qui illas cominus velint aspicere. Finito labore nauim conscendit Iosephus, & traiecto sinu littus appellit, hic iterum Pantheræ placidè se spectandas præbebant, vt eas per otium adspicere omnes ad satietatem potuerint.

a *Supra l.2.c.2.*
b *Arias part.2.de orat.men.c.5.*
c *Psal* 118.*v.*91.
d *Sebast. Beretanius in vita Iosephi Anchietæ, l.4.pag.*358.

§. III.

ÆQuè obstupescendum & illud fuit, Aduertit quadã die Iosephus inter vicanos suos mœstitiam, & ex ea silentium insolitum. Percunctanti caussam responderunt, cibaria sibi deesse, ille omnes secum ire iubet ad mare, cibatum haud dubiè reperturos. Negant

illi ad

illi ad piſcandum idoneam eſſe tempeſtatem, quod tum cælum, tum mare ipſum aduerſetur. Inſtat nihiloſecius Ioſephus, & omnes gradum addere hortatur, neminem fruſtratum voto rediturum. Iuere omnes; at mare ſæuum altius atque altius intumeſcebat. Hic vicani ab oculorum fide argumentum petentes: Vidéſne, aiunt, ipſe preſens tuis oculis mare eſſe intrabile? Ioſephus nihilominus ex ijs quærens, quos optarent piſcés: Reſponderunt contemptim, Xareos minutos. Eſt hoc genus piſciculorum palmi vnius ferè magnitudine, quorum illo anni tempore nulli ſolent apparere. Tum Ioſephus locum ijs circa littus, minus mille inde paſſibus indicat, ibi eorum piſcium copiam fore quantam velint. Eo igitur ſe conferunt, & paruis reticulis iniectis, atque adeo manibus, quantum quiſque voluit, ad ſatietatem exceperunt.

Ne mirare, Lector, ſexcenta talia in rebus geſtis Diuorum reperiri. Nota ſunt priſca illa, Moſis baculus, Eliæ pallium, ſcipio Eliſæi, ſemicinctia Pauli, vmbra Petri. Certè hi tales viri ſceptrũ à Deo obtinent in res creatas, pro quo illi quod optimum habent, voluntatem dant. Hac mutationis lege homo ſic agit cum Deo tanquam ſi diceret: Domine, omnem ego voluntatem meam tibi trado: Deus; & ego tibi ſceptrum meum, vt imperes beſtijs, vt domineris in mare, vt ſis denique Deus aliquis in terra. Neque enim liberalitate ſuperari vult benigniſſimus creator: quiſquis ipſi dat quod habet chariſſimum, nec ipſe huic negat quod habet excellentiſſimum, hoc eſt, in omnia dominari. Et vti olim Alexander rex, de ſibi chariſſimo Epeſtione dixit; Non erraſti, nam & hic Alexander eſt: *a* ita de homine qui diuinæ Voluntati deuotiſſimus eſt, dici poteſt, Nam & hic Deus eſt, certè per intimam voluntatis vnionem.

Priſcorum Patrum res geſtæ, ægricolam fuiſſe memorant, cuius ager fertiliores plerumque ſegetes tulerit quàm vicinorum. Quî id fieret, rogatus à vicinis. Non eſſe quod mirentur, reſpondit, ſibi optimè conuenire cum cælo, nec aliam vnquam tempeſtatem eſſe quàm qualem optaret. Irrident illi, & negant id poſſe fieri. Imo vero, ait iſte, ad votum meum reſpondet cæli gratia. Nam ego nunquam alias tempeſtatis commutationes volo quam quas vult Deus. Cũ igitur diuinum velle, ſit & meum, vberiores mihi fruges prouenire voluit Deus quàm vobis, quibus plerumque cum cęlo & Dei Voluntate malè conuenit. Nimirum Deus, vti olim, vniũſcuiuſque voluntati ſuorum deſeruit. *b*

a *Curtius l.2.c.24.*
b *Sap.c.16.v.21.*

§. III.

PHaraoni regi populus Iſraelis ſupplicem libellum per Moſen porrexit olim his verbis: Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus Domino Deo noſtro. *a* Viã ad cęlum plerique aiunt eſſe viam trium milliarũ. Primo quidem milliari via dicitur PVRGANS, altero ILLVMINANS, tertio VNIENS, hac quidem via proximè Deum venitur, cum diuinæ Voluntati arctiſſimè adſtringitur humana. Chriſtus per Lucam: Nemo bonus, inquit, niſi ſolus Deus. *b* Ex hoc fonte ſanctorum Patrum & Theologorum effatũ eſt iſtud: Sicut intellectus diuinus regula eſt totius VERI, nec falli poteſt: ita Voluntas diuina regula eſt totius BONI, nec diſtorqueri poteſt. Atque vti fieri non poteſt, vt ſit aliquid conforme Intellectui diuino, & non VERVM: ita nihil eſſe poteſt diuinę Voluntati conforme, quod non ſit BONVM. Optimè Chryſoſtomus: Quod ſit iuxta Dei Voluntatem, inquit, quamuis videatur improbum eſſe, tamẽ omnino Deo gratum eſt & acceptum. Contra quod fit præter Dei Voluntatem, ac ſecus quam ille vult fieri, quamquam exiſtimatur acceptum Deo, tamen eſt omnium peſſimum & iniquiſſimum. *c*

Huius rei ſpecimen ſuggerunt Regum faſti. Propheta Regem Achabum diuino iuſſu reprehenſurus, quod Syriæ regi, quem bello ceperat, contra Dei voluntatem peperciſſet, ne tamen prima fronte agnoſceretur reprehenſor, accedens ſocium. *In ſermone Domini,* inquit, *percute me.* Noluit ille; religioni enim ſibi dixerat prophetam vulnerare. Sed mox decretum audijt formidabile? *Recedes à me,* inquit vates, *& percutiet te leo.* Factum, vt prędixit. Ergo alium audiens propheta: *Percute me,* inquit. *d* Percuſſit ille prophetam, & vulnerauit, quod non tantum impune fecit,

sed ob id laudem meruit. Quid hoc absurdius, inquit Chrysostomus, fieri possit? Qui percussit prophetam, euasit incolumis; qui pepercit, dedit pœnas. Tanti est diuinæ Voluntatis regulam sectari, vel aspernari. Cuicumque Voluntas diuina innotescit, nefas ei iam vlterius quærere, Cur hoc ita? Omnium caussarum loco est, Deum ita velle.

Ergo tutissimum Christianæ perfectionis fastigium est, diuinæ Voluntati se quàm integerrimè addicere, & desinere suum esse, vt possit fieri Dei.

a *Exod. c.* 5. *v.* 3.
b *Luc. c.* 18. *v.* 19.
c *Chrys. tom.* 5. *orat.* 1. *contra Iud. post init.*
d 3. *Reg. c.* 20. *v.* 36.

CAPVT V.

Conformationem humanæ voluntatis cum diuina, summum vitæ bonum esse.

PRodigi adolescentis frater, acerbè admodum tulit decoctorem patrimonij, epulo tam lauto excipi. Idcirco iniuriam sui hoc interpretatus, paternas ædes ingredi recusauit. Pater plenissimus humanitatis, homini pacando egressus cæpit rogare, ne diei hilaritatem dissentione temeraret. At ille in os patri obijciens: En, inquit, contra voluntatem tuam nil vnquam egi; seruo me vteris, dum viuo, & tamen nec semel quidem vel olidum hircum mihi dedisses, vt cum amicis hilarius cenarem, adeo tibi sordent mea obsequia. Sed postquã inobediens tuus filius, ille lurco, ille gurges patrimonij & vorago, qui omnia cum mulierculis abliguriuit, domũ redijt, mox omnia pretiosa domus eruũtur, velut in gratulationem rei tam bene gestæ. Quis non indignetur? At verò pater optimus, vt tranquillaret stomachantem: Fili, ait, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt. *a* An nescis quod æquè sis dominus in domo, atque ego, vno marsupio vtimur: meę facultates tuę sunt. His demum mitigatus ingredi domum sustinuit.

Benignissimus Deus hominem suæ Voluntati deuotum sic conseruat, his excitat: Tu semper mecum es, tu es in Intellectu meo, in Memoria, tu es in Voluntate mea: te semper adspicio, singulari te gratia complector: Omnia mea tua sunt; meum cælum, Angeli mei, imo vnigena meus filius tuus est, quin imo ego ipse tuus sum, eroque tuus. Ego ero merces tua magna nimis, *b* per omnem æternitatem.

Neque hoc satis amantissimo Patri, sed vt norit diuinæ Voluntati deuotus homo, quanta gratia polleat apud Deum, dat insuper eam potestatem multis, vt ea faciant quæ diuinis solum viribus fieri possunt. Opera quæ ego facio, inquit Christus, & ipse faciet, & maiora horum faciet. *c* Certè tales eam obtinent gratiam, qua norint regere seipsos, & in appetitiones suas maximam habere potestatẽ. Hoc illud Dei sceptrum est, vti diximus, *d* hæc amantissima promissio, hic continuus cum fauore aspectus. Cum homine Deus diuisum velut imperium habet, cum omnia quæ Dei sunt, & hominis sint, etiam Deus ipse. Paulus affirmatissime: Omnia, inquit, vestra sunt &c. siue Mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia enim vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei. *e* VESTRA sunt, nondum quidem possessione, sed vsu & fine, omnia enim eo cõdita, vt saluti vestræ subseruiant. Mundus est vester cum rebus creatis omnibus, hæc enim omnia corpori animoque ancillantur: Vestra est vita, vt eam vnicæ Dei Voluntati impendatis: Vestra est mors, vt per eam velut ianuam transeatis in paradisum: Vestra sunt præsentia tam prospera quàm aduersa, quia his vtimini ad virtutem: Futura quoque vestra sunt, quia his fruemini ad voluptatem: Vobis omnia cooperantur in bonum. *f* Desiderium cordis vestri tribuit vobis Dominus. *g*

a *Luc. c.* 17. *v.* 31.
b *Gen. c.* 15. *v.* 1.
c *Ioan. c.* 14. *v.* 12.
d *Cap. præced.*
e 1. *Cor. c.* 3. *v.* 22. & 23.
f *Rom. c.* 8. *v.* 28.
g *Ps.* 20. *v.* 3.

§. I.

GLoriabatur olim Themistoclis filius, omnem Atheniensium Rempublicam à se gubernari, hoc enim omnes ciues velle quod ipse

ipſe velit. Mirantibus audaciſſimum iuuenis dictum, ſubiecit: Quod ego volo, illud & mater mea vult(filium enim illa tenerrimè amabat)quod autẽ mater mea vult, hoc idem vult & pater meus Themiſtocles, quicquid vero placuerit patri meo, id continuo placere Athenis iam compertũ eſt. Hinc, inquit, Athenienſis reſpublica ad meum imperium cõponitur: Ita prorſus & meliori iure rectiſſimæ Voluntatis homo dixerit: Quod ego volo, hoc vult omnis cęleſtis exercitus. Nam quod ego volo id vult Deus(ego enim nil vnquam volo, niſi quod Deus) quod autem Deus vult, hoc omnes Beatorum, hoc vniuerſi Angelorum ordines volunt. Huic pater ſuauiſſimum illud ingerit: Omnia mea tua ſunt. Solum improbi etiamnum rebelles ſunt. Sed erit cum & ipſi ſubdẽtur iuſtis: Et dominabũtur eorum iuſti in matutino. Dum huius vitę nox eſt, ingentia patrantur ſcelera, & latent, diuinæ Voluntati certatim cõtradicitur, & tacet Deus. At *in matutino*, Orbis ſupremo die, quo cũcti reuiuiſcẽt, Tunc *dominabuntur eorũ iuſti : & auxilium veteraſcet in inferno à gloria eorũ:a* omnis improborum potentia velut defloccata veſtis conſumetur. Tunc ex integro dicetur: omnia mea tua ſunt. Veriſſime Paulus: Qui autẽ adhęret Domino, inquit, vnus ſpiritus eſt. *b* per hanc voluntatis conſenſionem, è qua homo tranquillitatem conſcientiæ & omnem vitæ ſanctitatem haurit, vt ſemper vigeat vireatque.

Rem miram narrat Brocardus *c* de locis Paleſtinæ: grauiter aſſerens, nihil à ſe commemorati, quod non ipſe oculis viderit. Ergo, ante portam Hieroſolymorum, inquit, locus eſt ad teli iactũ ab vrbe diſtans; vbi Chriſtus perorauit ad plebem: eodem hoc loco lapis monſtratur, in quo, velut in cathedra ſtetit illa mulier quæ ſub media Domini concione exclamauit: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. *d* Cliuus hic arenis nunquam integitur, licet illic arenæ velut niues vento agitatæ omnia inuoluant. Accedit & hoc: Æſtate & hieme præſignem virorem retinet campeſtris hic locus, pręrogatiua ſingulari. Huic colli ſemper virenti ſimillimum eum dixerim, qui diuinam Volũtatem in cordis penetralia ſic recipit, perinde ſi dicat: Tu mihi, mi Domine, hic concioneris velim; te audiã. Tam bona mens arenariis ærumnarum fluctibus nunquam ſepelitur, nec poteſt tam bonæ mentis homini vnquam eſſe tam male, quin dicat: Domine, delicate me tractas, & nimium mihi parcis; grauiora meritus ſum. Sentio quidem hæc quantumcunque leuia, non tamen quid ego ſentiam, ſed quid tu velis attendo, & quia hæc ita fieri permittis ego nec quidem hiſcere contra habeo: placet mihi quicquid tibi placere video: decretis tuis omnibus contentiſſimus, ad omnes nutus tuos paratiſſimus ſum: Iube, impera, decerne, muta, prout vis. Nimis ego inſcitus ſim & impius ſi tibi moderari poſtulem, aut rerum gerendarum modum conſtituere. Hunc talem hominem omnis infortunij comitatus nunquam expugnauerit; nullius rei iactura illum à Deo auulſerit; hac parte inſuperabilis eſt æſtate & hieme, tam rebus aduerſis quàm proſperis viret.

a *Pſ.* 48. *v.* 15.
b 1. *Cor. c.* 6. *v.* 17.
c *Brochard. in ſua Paleſtina mihi p.* 301.
d *Luc. c.* 11. *v.* 27.

§. II.

DVx belli Iehu occurrentem ſibi Ionadabum familiariter affatus: Nunquid eſt cor tuum rectum, inquit, ſicut cor meum cũ corde tuo; Et ait Ionadab; Eſt, Si eſt, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum ſuam. At ille leuauit eum ad ſe in currum, dixitque ad eum: Veni mecum. *a* Quod Iehu, hoc & Chriſtus Rex Orbis vniuerſi fecit: venit is Samariam, quæ vel ipſo nomine Mundum ſpinis horrentem deſignat: huc autem ideo venit, vt omnem impij Achabi ſtirpem & Baalis ſacrificulos deleret, hoc eſt, Superbiam, Luxuriam, Idololatriam & omne genus peccati eliminaret. Hic Ionadabum Chriſtus reperit, Bonæ voluntatis hominem, quem interrogans: Nunquid eſt cor tuum rectum, ait, ſicut cor meum cum corde tuo? Si eſt da manum tuam & aſcende in currum meũ, & veni mecum. Huic Deus dextram gratiæ ſuæ porrigit hũc in altum Voluntatis ſuæ currum attollit, cùm hoc vehitur. Nam: Veni mecum, inquit, ducam te per viam Crucis: hæc eſt ipſiſſima via ad vitam eamque æternam. Ne formida, iuxtà me ſedes, prolabi te nõ ſinã, ſed hoc cal-

le perducam ad cælum; veni mecum, vt semper sis mecum & iuxta me. Hic ille tutissimus in Orbe locus, quem supra modum ambiens Iobus: Pone me, inquit, iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. *b* Durabo & mille ictus exibo, tua manu securissimus. Vbi in hunc diuinę Voluntatis currum peruenerit homo facile illi est in intimam cum Christo familiaritatem sese insinuare, imo & Christi cognatum fieri, & propinquitate prima coniunctũ, Christo asseuerante: Quicunque fecerit Voluntatem Patris mei qui in cælis est ipse meus frater, & soror, & mater est. *c* Exclamat hic non immerito Euthymius: O admirandam virtutem, quæ ad se accedentes ad tantum extollit honorem, vt ipsos Christi faciat esse cognatos? *d* Reuera summum vitæ bonum est, humanæ voluntatis cum diuina coniunctio.

Vir sanctus dicere solebat: QVICQVID VIS, HOC ES. Quippe tantarum virium est voluntas nostra diuinæ coniuncta, vt quicquid serio totaque intentione volumus esse, hoc simus. Nemo ardenter vult esse submissus, patiens, verecundus, aut etiam liberalis, qui non is ipse sit quem se esse cupit. *Quicquid vis, hoc es.* Addit idem ille: Si magna facere, aut largiri non possis, magnam saltem habeto voluntatem, eamque extende ad immẽsa. Pauper es? eius tamen animi esse potes, vt si opes suppeterent; eas liberalissime in egenos esses partiturus. Exiguarum virium es? Ita tamen offerre te potes, vt si tibi mille sint animę, capita mille, mille tamen animas, capita & vitas mille pro Christo prodigere detrectaturus non sis. Afflictus es; & miser tibi videris? iunge voluntatem tuam diuinę & felicissimus eris. Ille vere miser est, qui seipsum nequit regere, de quo vitia, velut de Homero ciuitates litigant, cuiusnam sit; qui turpissima vicissitudine modo Ambitioni, modo Auaritiæ; iam Iræ aut Inuidiæ; iam Ebrietati aut luxuriæ seruit; vix vnquam suus est, multo minus Dei, quia nunquam rex in seipsum. De Hercule canit Poëta.

Omnia cum domuit; Veneri seruiuit & iræ.

Idem pæne de tali affirmes; Omnia licet habeat, seipso caret, Non suus est, sed Pecuniæ sed Libidinis, sed plurimorum vitiorum seruus est. O quãto melior est patiens viro forti, &, qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium! *e* Si vis omnia tibi subijcere, subijce te diuinæ Voluntati; multos reges, si te regat Voluntas diuina.

a 4. *Reg. cap.* 10. *v.* 15.
b *Iob. c.* 17. *v.* 2.
c *Matth. cap.* 12 *v.* 50.
d *Euthym. in hunc locum.*
e *Prou. c.* 16. *v.* 32.

§. III.

DEus omni æuo habuit inter homines, quos sibi delegit in amicos & familiares, quibus intime vteretur, quibus plurima suorum arcanorum panderet, in quorum se consuetudinem quotidianis fauoribus immergeret. Inter quos aliqui velut primæ admissionis sunt, alij secundæ, tertiæ isti, hoc est, alij alijs Deo cõiunctiores: nos eiusmodi homines, *Sanctos* vocamus. Seneca: Inter bonos viros ac Deum, inquit amicitia est, cõciliante virtute. Amicitiam dico? imo etiam necessitudo & similitudo: quoniam quidem bonus ipse tempore: tantum à Deo differt discipulus eius æmulatorque, & vera progenies. *a* Aut simus certe, aut esse possumus. Nostram hac in parte ignauiam merito castigans Epictetus: Si Cæsar, inquit, te adoptasset, quis supercilium tuum ferret? Nunc cum Dei filius sis, non te æstimas & attollis? Certe, mi senex, sumus, sed adoptione, quam si perdere nolumus, sanctimonia vitæ seruamus. Porro ad hanc vitæ sanctimoniam proximus gradus est, se totum in omnibus diuiuæ Voluntati addicere; is autem maiorem vitæ sanctitatem acquirit, qui altius in diuinam Voluntatem descendit. Ea propter beatissimus Paulus hoc vnice in suis desiderans: Non cessamus, inquit, pro vobis orantes & postulantes, vt impleamini agnitione Voluntatis eius. *b* Non satis ei est, Voluntatem diuinam à suis agnosci, sed impleri eos cupit hac agnitione: vult illos in diuinam Voluntatem quam profundissime descendere. Norat vtique Paulus, vbi hoc ipse ab eis impetrasset, in omnigenarum virtutum studio eos quam plurimum, idque sine difficultate profecturos.

Quam autem æquum est, vt homini placeat, quod Deo placuit ab æterno? Harpalus consiliũ suũ epulatus fuisset, & Astyages Rex, qui

qui illas æpulas instruxerat reliqua filij mem-bra, caput, brachia, pedesque proferri iussisset, interrogassetque: *Et quomodo tibi hæc placent?* Respondit: *Quicquid facit rex, illud mihi placet.* Ah miser! tanti est hominem exuere, vt pecudi placeas?

Quin potius nos Christiani ad omnia, hoc vnum pronunciamus? *Quicquid fecit Deus, illud mihi placet.*

Romana olim adulatio libellis supplicibus, qui Cęsari tradebantur, subscribere solebat: *Numini Maiestatique tuæ deuotissimus.* Libellos supplices tradunt Christiani cum orant. Quin ergo suis quisque cum orationibus, tum etiam operibus, hanc clausulam adiungit semper: Tuo, mi Deus, Numini Voluntatique deuotissimus, voluntatem suam omnem diuinæ deuouere, & obligare quam arctissime, summum vitæ bonum, & vere cælum extra cælum est, vt iam demonstrabimus.

a *Sen l. de prou. c.* 1.
b *Coloss. c.* 1. *v* 9.

CAPVT VI.

Conformationem humanæ voluntatis, cum diuina cælum esse extra cælum & veram vitæ beatitudinem

Beatus es, & bene tibi erit, *a* quisquis hanc propriæ Voluntatis cum diuina conformationem perfecte attigeris, omniaque velut de manu Dei cupide amplexatus fueris: hæc tua in hoc Orbe inferiore beatitudo erit; frueris perenni quodam gaudio, & lætitia non multis nota, hac enim felicitate fruũtur homines intima familiaritate Deo coniuncti: Beatus es, & bene tibi erit. Certum siquidem Paulinum illud; Non est regnũ Dei esca & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus. *b*

Vti autem in cælo nulla est vicissitudo, nullum (sic loquar) Heri aut Hodie, sed continuus quidam sibique semper simillimus æternę voluptatis affluxus, isque inuariabilis, & nunquam non simul totus. Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna, quæ præterijt: Ita & ij qui hanc suæ & diuinæ Voluntatis vnionem adepti sunt, iam pæne immutabiles, quicquid ærumnosæ vicissitudinis intercurrit, rationis imperio premunt: Omnis eorum gustus & oblectatio est Dei beneplacitum; exulat hinc inquietudo atque turbatio, quarum alioquin aliæ atque aliæ sine numero quotidie nascuntur. Voluntas illorum à Dei Voluntate sic suauiter sopita est, vt cum videant à Deo proficisci vniuersa, sanctissimamque eius Voluntatem in omnibus impleri, molestiæ ipsę ærumnæque, particulam gaudij secum afferant, quia in his ipsius molestijs ęrumnisque diuinam Voluntatem reperiunt, & certius quam in rebus secundissimis. Ita quietem illorum altissimam si forte quid incurrat, nihil est certe quod euertat. Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion non commouebitur in æternum. *c*

a *Ps.* 127. *v.* 2.
b *Rom c.* 14 *v.* 17.
c *Ps.* 59. *v.* 4.

§. I.

HÆc illa caussa serenissimæ pacis qua prisci Patres pascebantur, ac veluti beabantur. Non deerant illis variarum ærumnarum acerui: morbi sæpissime diuexabant corpus, animum ęgritudines incussabant. Nã quo quis sanctior hoc plerũque afflictior: Vnde illis ergo tam æquabilis serenitas animi, tanta etiam in fronte oculisque constantia & hilaritas? tam perenne Pascha & quasi sabbatum ex sabbato? Non ab alio sane quam à perfectissima sui ipsius in diuinam Voluntatem oblatione. Vano & retuso ruit impetu in eum omnis calamitas, quem sic præmunijt diuina Voluntas. Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. *a* Iã tunc igitur sãctissimi illi viri felices erant ac beati, nam in rebus omnibus Dei Voluntatem & agnoscebant, & venerabantur; ideoque in hac vna conquiescebant, lætabantur, epulabantur.

Nec prisci Philosophi hoc ignorarunt, à quibus sic definitũ: Esse hoc ipsum Beati hominis Virtutem, cum omnia fiunt conformiter consentienterque Dæmoni siue Genio, qui singulis adest atque id ex arbitrio & voluntate supremi Gubernatoris. *b* Epictetus insignissime: ostendite mihi aliquem, inquit, qui & ægrotet, & beatus sit: qui & in periculo-

culo fit, & beatus: qui & moriatur, & fit beatus? qui in ignominia fit beatus? Animum, ostendat aliquis vestrum hominis qui idem cũ Deo sentire velit, posthac nec Deum nec homines culpaturus, qui nulla re frustretur, qui nullo casu lædatur, qui non irascatur, qui inuideat nemini, qui non irascatur, qui inuideat enim ambagibus est opus? ex homine Deus fieri desideret. *c*

Quid nos in hac re verius altiusque dicemus? Et vnde quæso hæc ad profanos illos delata aut illa psa?

Fuit vt duo quidam hac ipsa de re colloquerentur, quorum alter: Si res ita se habent, inquit, vt omnia quæ fiunt à diuina Voluntate proficiscantur, ita vt nec vnicus quidẽ passerculus, Christo teste, *d* in casses decidat, quin id Deus præuiderit ab æterno, & voluerit felices nos erimus, nec infelices esse vnquam poterimus, si hęc capiamus. Felicissimi, ait iste, & iam pæne in cælo degemus. Sed pauci hoc explicate capiunt, non quia id vlli captu difficile, sed quia animum non applicant. Quamuis & illud in caussa sit, quod hoc rarius aut minus luculente inculcetur in concionibus; erudita sępe aut iucunda auditu narrantur, sed parũ vtilia & quæ sciuisse vix quidquam faciat ad cælum. Hoc docendum & vrgendum, hoc assidue inculcandum, qua quisque ratione se suaque omnia diuinæ deleget Voluntati, & cælo potiatur extra cælum.

Catharina, illa à Senis, virgo sanctissima dicere solebat? Bone mentis homines esse quã simillimos Seruatori nostro, qui vti beatitudinem animæ in ipsis etiam tormentis nunquam amisit, ita nec illos eam perdere, cum hæc consistat in conformatione propriæ voluntatis cum diuina. Neque hanc beatitudinem impedit, Multa pati, cum eam sępe augeat. Non minus enim Deo coniunctus erat Iob cum acerbissima quæque pateretur, quam cum delitijs afflueret: imo vero ausim dicere, Iobum in Deo longe coniunctiorem fuisse egenum & vlcerosum in fimo, quam magnificum & gloriosum in solio. Serenitas mentis cum Voluntate diuina copulatę nullis ærumnarum nubilis auferri potest.

Heliotropio, inquit Plinius *e*, sunt æterna folia: idem de hoc tali homine dixeris, Folium eius non defluet, *f* æternum virebit.

a *Prou. c. 12. v. 21.*
b *Laertius in Zenone.*
c *Epist. l. 2. dissert. c. 19. post med.*
d *Matth. c. 10. v. 29.*
e *Plin. l. 21. c. 17.*
f *Ps. 1. v. 1.*

§. I.

Persarum quispiam olim de suorum multitudine gloriatus contra Græcos; Cras, inquit, solem obscurabimus sagittis. Cui festiue Grecus: Gaudeo, inquit, sic enim in vmbra melius præliabimur. *a* Ita qui diuinæ Voluntati vere deuotus est: Ruat, inquit, in me omnis Acherontica vis, adsint hostes, & solem ipsum obumbrent iaculis, nõ timebit cor meum, *b* sub hac vmbra commodius pugnauero: Sicut fuerit Voluntas Dei in cælo, sic fiat. *c*

Narrat Cassianus, hominem Alexandrinum iam grandęuum ab idololatris velut agnum à lupis cinctum. Omnium vna mens erat, virum hunc vellicare, protrudere, exagitare, mille maledictis, mille iniurijs lacessere, & velut pilam habere qua dadatim luditur, demũ vnus per ludibrium quærere, ecquænam miracula ipsius Christus quem tantopere iactaret, designasset? Cui sedate senex. Hoc, inquit, miraculi patrauit, quod ego iniurias, quibus me oneratis, tolerem, nec animi quietem perdam, grauiores etiam ipsius amore toleraturus si vos inferre pergatis. *d* Magnum sane miraculum, & etiam nunc quotidie patrari solitũ ab ijs qui se totos diuinę Voluntati emancipant. Norunt hi qua ratione medijs in turbinibus ac tempestatibus impauidi; inter ruinas erecti ac stantes persistant, & humana omnia infra se ducant. Nimirum prisca redeunt miracula: Rubus, quem Moses vidit, ardebat, nec tamen deflagrabat: tres Hebręi iuuenes in flammis Babylonicis iacebant, illæsi tamen intactique permanebant. Ita prorsus, multa viris bonis tristia eueniunt; nec hoc dico, sensu carent, sed impatientia. Omnia aduersa, sui experimentum interpretantur, & ad diuinam Voluntatem omnia reducunt. Ideo dura ac difficilia non reformidant, nec de Deo aut diuinis permissionibus quidquam queruntur. Quicquid accidit boni consulunt, in bonum vertunt, & nihil non attribuunt diuinæ Voluntati ac Prouidentię.

Aiunt

Aiunt Macedoniæ montem Olympum altitudinis esse tam admirandę, vt ad eius cacumen nec venti, nec pluuiæ, nec niues vnquam pertingant:

— *Nubes excedit Olympus.e*

Purum illic sincerumque cælum est extra omnes tempestatum furias. Sed nec aues aut alias animantes admittit hic locus, nimia subtilitate aeris respirationi obstante. In huius rei notitiam ventum est hoc modo. Fuerunt qui quotannis eò eluctati, secum deferrent humentes spongias naribus applicatas, quæ aerem stiparent, sicque promouerent respirationem. Hi iugo montis conscenso, certos characteres inscripserunt pulueri, quos anno elapso tam non turbatos repererunt, ac si eos recens impressissent, quod certo argumento erat, illuc nec pluuijs, nec ventis accessum dari. Atque hic status est hominis qui ad eminentissimam hanc cum diuina Voluntate concordiam peruenit. Mons est, Olympus est, altior nubibus, superior tempestatibus, feris inaccessus, imperuius ventis; hic mœroris nubes infra feruntur, hic alta & in sola Dei Voluntate iucundissima tranquillitas. Augustinus: In pace, inquit, perfectio est, vbi nihil repugnat: & ideo filij Dei pacifici, quoniam nihil in istis resistit Deo, & vtique filij similitudinem patris habere debent &c. Et hæc est pax quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis, hæc vita consummati perfecti, que sapientis. *f* Optimè dixit Dorotheus: Eum qui diuinam Voluntatem in omnibus sequi conatur, in curru vehi cum omnibus crucibus ipsi alioqui ferendis; alios qui hanc itineris agendi rationem & compendium ignorant, pone sequi pedites, & onerosas cruces aut morosè trahere, aut laboriosè ferre. *g*

a *Valer. Max. l. 1. c. 7. fine. Plin. l. 16. c. 36.*
b *Ps. 26. v. 3.*
c *1. Mach. c. 3. v. 60.*
d *Cassian. coll. 12. c. 13. fine.*
e *Lucan. l. 2. Pharsal.*
f *August. tom. 4. libr. 1. de serm. Dom. in monte. c. 2. post init.*
g *Doroth. serm. de Obed.*

§. III.

HAnc ipsam cum diuina Voluntate perfectam conspirationem, supremā esse extra cęlum felicitatem asserēs Philo: Dum, inquit, de offerendis Deo muneribus agitur, offerentium vtilitati prospicitur: Dum enim assuescunt aliquam alimenti partem Deo decidere, nunquam in eius obliuionem veniunt. Qua re nihil in vita potest contingere felicius homini. *a* Huic sententię accedens nostri ęui theologus & concionator: Consideraui ego aliquando, inquit, possitne aliqua excogitari ars, qua extra cælestem beatorum statum, plenè felix possit esse homo: vnamque hanc esse mihi persuadeo, si totum se, nulla sui parte reseruata, suo dedat Creatori, eiusque sanctissimæ Voluntati: *b*

Huic declarando mirifice facit genius Cynocephali quæ quidem bestia; manibus pedibusque, sed & cetero corpore non absimilis est homini. Illud proprijssimum huic animanti, occultis viribus à Luna gubernari, per huius sideris miranda defluuia. Nam cum senescit Luna, lumina Cynocephali ita deficiunt vt cum sidus ad extremam peruenit egestatē, oculi belluæ hient lumine vacui, & pari modo deficiat omne illius corpus. Cum vero adolescit Luna & suum reconcinnat aureum orbem, animantis pariter lumina coalescunt, totumque corpus resumit vires, ita recreatum hoc animal sibique restitutum, in posteriores sese pedes attollit, & mirabili corporis flexu ac venerabundis manibus ad lunarem circulum elatis, supplici gestu adorat Lunam: qua quidem veneratione velut protestatur & proclamat, omnem felicitatem Lunæ in acceptis referre, cum sua omnia tam pulchri sideris liberalitati debeat. Inde fit etiam, vt cum Luna omnem rotunditatem suam obtinuit, in capite Cynocephali, circulus velut diadema effulgeat. *c* Admirabilis prorsus consensio inter astrum & brutum animal, quod altrici suæ tantis obsequijs, tam submisso cultu nouit agere gratias & semet in mancipium offerre. Quid agimus, ô Christiani, si minus aut sapimus, aut facimus quā pecus rationis expers? DEVS lux est plenissima, nobis tamen aut crescit aut decrescit lux ista, prout nos illi attemperamus. Languente in nobis hac luce languent oculi nostri, nos tabescimus iacemus, deficimus, perimus; crescente illa illuminamur, crescimus, valemus & vigemus. Quin ergo huic Domino eiusque sanctissi-

mæ Voluntati nos perfectiſſimè auctoramus, paratos ad omnem nutum. Hoc nobis coronam conciliat, non illam ſolum æternæ gloriæ, ſed & illuſtrem caducæ vitę, mutamur in Deum, noſtra voluntate in diuinam mutata.

Hoc igitur vitæ ſanctioris princeps fundamentum eſt, omnia è, manu Dei ęquo animo acceptare, diuinoque arbitrio ſe totum permittere. Quiſquis es, beatus es, & bene tibi erit. Quicunque diuinæ Voluntati ſerio deuotus eſt, in paradiſo eſt, factuſque eſt in pace locus eius & habitatio eius in Sion. *d*

Heliotropium, teſte Plinio, formicas necat. Humanæ voluntatis cum diuina conſenſus, veriſſimum heliotropium, tota curarum & ſollicitudinum agmina præfocat.

Hoc omne ſcriptor è ſancti Franciſci familia conſignauit in hæc verba: Quiſquis, inquit, verum animi gaudium ac tranquillam in Deo vitam deſiderat, oportet illud immobili huic fundamento velut lapidi angulari *Voluntatis Dei* perpetuo inniti: ei ſemper incumbendo, idque per modum *Reſignationis*. Poteſt autem (quod notatu digniſſimum: pręſertim mæſti ac deiecti animi hominibus) poteſt autem, inquit, reſignatus quis eſſe etiam dum adeſt contradictio, ariditas animi, aut ſubtractio deuotionis, & licet obmurmuret ſenſus: quin imo ſi deſit animus ſic omnia pro voluntate Dei acceptandi, ſeſeque reſignandi, altius eſt exurgendum, & ipſa irreſignatio pro Voluntate Dei acceptanda. Quod ſi adhuc tenebrę adeo denſæ ſint, vt nec iſtud agere queat, oportet eas ipſas tenebras reſignare. Si denique ratione tepiditatis, nihil horum omnium perficere lubeat, hanc etiam tepiditatem ac defectum voluntatis debet Deo offerre, atque è manibus illius tanquam eius Voluntatem ſumere. Hoc modo quæcunque obuiare poſſunt impedimenta reſignationis, ad eandem ipſam Reſignationem reducenda ſunt, vt Voluntas Dei poſſit ſemper & abſque intermiſſione res omnes velut ignis ſorbere & conſumere. Atque hoc genus irreſignationem ipſam reſignandi, illud quod ſecundum ſenſum eſt, fructu & merito ſuperat, directiuſque ad veram vnionem, ſui ipſius mortificationem, & rerum omnium tranſcendentiam deducit. *e* Hæc ille.

Vtinam, ô Chriſtiani, vtinam dies noctéſque nihil aliud magis agatis, nihil æque curetis, quàm vt voluntas veſtra, fiat Dei in omnibus, & diuina in veſtram tranſeat. digniſſima res eſt, vbi neruos omnes intendatis, vt vobis non aliud velle nec nolle ſit aliud, quàm quod vult aut non vult Deus. Mihi credite, bonum eſt nobis ſic adhærere Deo, ad diuinam Voluntatem ſic agglutinari bonum eſt, & ponere in Domino Deo ſpem noſtram. *f* Hæc vera beatitudo, hoc cælum eſt extra cęlum.

a *Phil. l. de ſacerd. muneribus.*
b *Barthol. de Scobar. ſerm. de Samuele poſt init.*
c *Pierius in hieroglyph. l.6 pag. 46.*
d *Pſ. 75. v. 3.*
e *Benedictus Anglus in Reg. perfect. fine libri, mihi. pag. 278.*
f *Pſ. 72. v. 28.*

LI.

LIBER QVARTVS.

DE HVMANÆ VOLVNTATIS AD DIVINAM CONFORMANDÆ IMPEDIMENTIS.

CAPVT PRIMVM.

Conformationem humanæ voluntatis cum diuina, quæ maximè impendiant.



SI cui domus aut vrbis claues committantur, potestas etiam vna committitur domus aut vrbis ingrediendę ad lubitum, Claues ad cordis penetralia quandoque diu ambit Christus Dominus, dum eas impetret, liberumque ad cor accessum obtineat. Adeo parum aulicæ humanitatis exhibemus hospiti omnium liberalissimo. Rem scitu dignissimã narrat Ludouicus Blosius, *a* de beata Gertrude virgine· Huic aspectabilem se præbens Christus: Hac quidem manu. aiebat, sanitatem fero, hac mobum; elige, filia, vtrum placet? Quid hic faciat Gertrudis? Sanitatem eligat? impudentiæ videbitur: Morbum sanitati pręferat? nimiæ modestiæ adscribetur. Certè humani moris est, cum amicus eiuscemodi optionem facit amico, vt iste vilius eligat, ad testandam modestiam; ita morbum debuisset elegisse Gertrudis, ad effugiendos alterius Orbis cruciatus. Non elegisset inscitè, imitata Catharinam Senensem, quæ longè prætulit spineum sertum aureæ coronæ. Prudentius tamen Gertrudis & melius elegit neutrum, sed plicatis in crucem manibus ad præcordia, & in genua procumbens: O mi Domine, inquit, id ego votis omnibus à te contendo, vt non meam, sed tuam attendas voluntatem: ideo ego ad vtrumque parata, neutrum eligo: tuum este mi Domine, dignoscere, vtrum hoc an illud mihi relinquas, Cui Christus: Quicunque cupit à me sæpius adiri, inquit, suæ voluntatis clauem mihi offerat, nec eam è me vnquam repetat. His Gertrudis edocta, precatiunculam fecit conceptissimis his verbis: *Non mea, sed tua Voluntas fiat, mi amantissime Iesu.* Et hoc ipsum trecenties sexagies quinquies institit ex more repetere. Non mea sed tua Voluntas fiat, mi amantissime IESV. *b* Quæ quidem oratiuncula mille orationibus alijs videtur anteferenda. Optime fecerit qui hanc diu noctuque assiduè ingeminarit, & tunc quidem ardentius, cum res aduersæ vehementius infestariut. Nemo sit tam occupatus negotijs, aut onerarus ærumnis, quin decies, quin vicies aut tricies, quin centies conceptis-

sima hæc verba vel singulis horis pronuntiet: *Non mea, sed tua Voluntas fiat, mi amantissime IESV.*

Verum, non leue cuiuis negotium videtur hoc VELLE à seipso semper impetrare: Obluctatur quandoque arbitrium, & abnuit impelli ad tam vilia tamque aspera perpessu. Ideo necesse est, vt qui suam diuinæ Voluntati quàm coniunctissimam cupit, ad illa præcipuè paratum se promptumque offerat, à quibus natura deprauatior magis abhorret. Idcirco contumax voluntas ad id potissimum adigenda, quod plurimum auersatur.

a *Blos. Monil. spirit. c.* 11.
b *Blos. l. 4. de diu insinuat. c.* 23.

§. I.

ET primo quidem, *Ad omnem penuriam* sese offerat, diuinæ Voluntati deuotus homo, dicatque: Mi Domine, tam ad egestatem quàm ad diuitias expeditum me tibi offero (durum hoc, sed salubre) neque illam etiam animi paupertatem detrecto ferre, quæ me solatijs priuet, destituat omni suauiore sēsu. Si ita tibi placet, mi Deus, fiat cor meum instar aridissimę terrę. Tu mihi, Domine, propinasti vinum non Apianum, non Falernum, non Aromatiten. sed asperum, Absynthiten, & Myrrhatum, in tuam igitur gratiam ex hoc ipso amariore calice respondebo. Scio, Domine, cellam tuam abundare Cretico & condito generosissimo, sed tu ad experiendos seruos tuos, vappam illis & acescens vinum propinare soles: perhauriam ergo: ô bone IESV, quicquid tu mihi calicis amarioris ingesseris.

Exhibuerat se Deus vni suorū amicorum familiarius, & varijs animum illius consolationibus permulserat. Visus est sibi homo in rupe Taboreia ad Christi radiantem vultum semper consistere. Et quid hoc, aiebat ipse secum an non in loco mœroris & luctus degimus, nunquid hoc tempus has sibi suauitates poscit? Itaque deprecatus est tantam animi dulcedinem. Annuit Deus, & quinquennium plurimis eum ęrumnis & angustijs exercuit: submisit demum Angelum, qui hominis luctum solatio leuaret. At ille sibi similis & cœpti perseuerans: Non aliud vllum solatium inquit, expeto nisi vnicūillud, vt sciam placere Deo, me esse in ægritudine; maximum mihi est omnium dolorum fomentum, Voluntas diuina; modo placeam Deo, non refert quàm sanus aut ęger sim, modo Deo placeam. *a*

Iosephi, Beatissimæ Virginis sponsi sublimissimam hac in re virtutem merito sic extollit Chrysostomus: Quæ cum audisset Ioseph (solum patrium exilio mutādum) nequaquam passus est scandalum, neque dixit: Incerta ista res est ac prorsus ambigua: tu paullo ante dicebas, quia saluabit populum suum, & nunc seipsum quidem non potest de periculis liberare. Sed fuga nobis necessaria, & peregrinatio ac transmigratio longinqua: contraria omnino sunt facta promissis. Sed horum nihil prorsus opponit. Vir enim erat fidelis, neque curiosè reuersionis tempus inquirit, quod vtique ab Angelo non signatè fuerat expressum. Verum ille nec per ista quidem factus est segnior, sed obediuit libenter & credidit omnes prorsus tribulationes cum gaudio sustinendo. *b* Paratissimus erat Iosephus ad fugam adornandam, ad patriam deserendam, ad omnem penuriam tolerandam. Miseriarum omnium leuamentum est Voluntas diuina. Facta sui oblatione ad paupertatem, vlterius eundum.

a *Blos. Monil. spirit. c.* 10.
b *Chrysost. hom.* 8. *in c.* 2. *Matth. ante med.*

§. II.

PRimæ igitur succedat altera sui oblati *Ad Contemptum & Ignominiam*. Ita Paulus præcipiens: In omnibus, inquit, exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros &c. per gloriā & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces. *a* Dicat diuinę Volūtati deditus: Domine, ego me tibi offero, ad ignominiam & contemptum quemcunque, cum maximè cuius ego caussa non sim: Propter te negligi, contemni, abijci, etiam calcari neutiquam recuso. Durus, & crassus hic dolus est, sed tamen glutiendus est, siquidem è pharmacopolio Christi est. Christus ipse non solum ad omne genus iniuriarum sese obtulit, sed illas etiam pertulit, tanquam hominum abiectissimus; Factus

pro nobis maledictum, quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno. *b*

Quanti è Sanctorum numero; bipedum nequissimi olim censebantur, neque illi hoc ignorarunt, sed tolerarunt, etsi senserint. Aliud est improbum haberi, aliud esse, & hoc quidem omnes in cuius didicimus sine magistro; illud autem pauci norunt, & ij solum exactius, qui omnem contemptum perinde vt magnos honores è manu Dei, à diuina Voluntate acceptant.

Videte mihi matrem Domini, Beatissimam Virginem Mariam, diuinæ Voluntati toto pectore affixam, cum Iosephus sponsus ob vicinum partum trepidans circumspiceret; abitum: an non Virgo siluit, nonne diuinis nutibus quamcunque de se opinionem commisit? Hoc tam grandi exemplo permoti plurimi sanctorum, qui tametsi grauissimorum scelerum insimularentur, tacuerunt, tamen, ignominiam tulerunt, seque totos cum omni infamia permiserunt Deo.

Sanctus Emmerammus Ratisponensis Præsul, non tantum de turpissimo facinore falsò delatus, sed & immanissime excruciatus est. Nam iussu Lamtberti, qui Theodonis principis filius, ad scalas gestatorias alligatus est Emmerammus. Ad tormenta sic parato digiti manuum pedumque articulatim præcisi, aures; nares brachia, pedesque truncati; lingua demum euulsa quam non multo post secuta est anima. *c* Ah, potuit hic Antistes integerrimus, totque alij innocentissimi hominum extremam subire ignominiam æquo animo, quid est quod nos mille delictorum rei, leuem despicatum & iniuriolam minimam tam intoleranter & indigne feramus? Si Dei Voluntas. à qua hæc omnia emanant, cordi nobis sit, non turbabimus facile quantumcunque graui contemptu; imo sui ipsius quisque maximus contemptor erit.

Christus tediuiuus Magdalenæ reuerentissimos pedum amplexus paranti: Noli me tangere, inquit, nondum enim ascendi ad Patrem meum. *d* Perinde si diceret: sæpius me videbis, Magdalena copia negabitur & tangendi & osculandi quod certe permissum plurimis ab Hierosolyma matronis simul id ausis. *e* Equidem potuisset Christus iam tormentis omnibus, iam morte perfunctus, sui tactum iure merito vetare, quia tamen nondum conscenderat cælũ, immortalitatis domum, non solum à charissimis discipulis, sed etiam à feminis se tangi permisit. At nos, homunciones vilissimi, qui non tantum in beatorum domicilia nunquam ascendimus, sed necdum in sepulchra vnquam descendimus, mortales etiamnum & miserijs omnibus obnoxij, nihilominus toties vociferamur; Noli me tangere, Noli me tangere &c. Quid? tu mihi insultes improbe; ego à te tam contemptim appeller? tu meam auctoritatem sic violare, sic conuellere; &c. Mille talia cum stomacho frequenter effutimus. O Christiani, quanta nos tenet diuinæ Voluntatis ignorantia, quæ nos vsque adeo reddit delicatos, vt nec verbulo quidem minus honorifico tangi sustineamus. Qui diuinæ voluntatis mysterium nouit, ipse se ad quosuis contemptus offert, & ? Mi Domine, inquit, dignissimus sum ab omnibus contemni, & abijci: ergo id me fieri videro, quod pridem meritus sum, non indignabor: scio, Domine, nemo me vnquam despicatui habebit, *f* quin prius id faciendi à te potestatem acceperit. Nihil ergo conquerar & vilior fiam quam factus sum, & ero humilis in oculis meis.

a 2. *Cor. c. 6. v. 4. & 8.*
b *Gal. cap. 3. v. 13.*
c *Anno 750. Vide Bauariam Sanctam. P. Matt. Raderi par. 1. Et par. 1. Annal. Boicorum P. Andreæ Brunner. pag. 602.*
d *Ioan. c. 20. v. 17.*
e *Matth. c. 28. v. 9.*
f 2. *Reg. c. 6. v. 22.*

§. III.

ANimo ad inopiam & Contemptum iam parato, sequitur tertia sui oblatio *Ad morbum quemcumque.* Lampades fiunt ex argento aut alijs metallis tam artificiose pendulę ea compage articulorum & vertebrarum instructæ, vt quocunque & quomodocunque ferantur, nunquam tamen inuertantur; seruant illę suum lumen; semperque cælum respiciunt. Huic tali lampadi non absimilis est quisquis diuinæ Voluntati vere deuotus est, quãtumcunque enim acerbe tractetur & improbè, Deum tamen respicit diuinamque Voluntatem; nunquam non erectus ad suum condito-

rem, cui se frequentius sic offert: Domine, si me vis effæto & debili esse corpore; aut si vis me viuum esse cadauer viribus exhaustum; morbis intabescens, doloribus oppressum, annis pluribus lectulo affixum, ecce me promptum, paratum, si tibi sic placeat, iniquissima etiam valetudo gratior mihi erit, quam quantumcunque diuturna sanitas; mihi perinde erit ad tuum nutum, & valere, & in morbo esse, ac pro eo gratias agere. Obseruatu dignissimum est quod magnus ille virtutis magister Ioannes Auila docuit his omnino verbis: Plus valet, aiebat, tempore tribulationis vnum Deo gratias, quam sex millia in prosperitate. *a* Nam Deo gratias agere, cum bene est, plerique omnes norunt, inter aduersa paucissimi.

Refert Ludouicus Blosius eximiæ sanctitatis virginem interrogatam, quibus exercitationibus peruenisset ad eam vitę perfectionem, respondisse: Nunquam ita doloribus oppressa fui, quin Dei amore grauiores perferre expeterem, indignam me donis tam singularibus arbitrata. Hac non inferior alia, integerrima itidem virgo, ipsos inferorum cruciatus sentire sibi videbatur; sed neque sperari poterat tam cito desituros. Quare ad Deum toto sese animo conuertens: *Mi amantissime Deus*, aiebat, *memor esto te Dominum ac creatorem esse meum. En ego me in æquissimum iudicium tuum offero, & gratissimæ voluntati tuæ integre resigno, parata hunc infernalem cruciatum sustinere, quamdiu tibi placuerit: vtere me sicut vis in tempore atque æternitate.* b Ita se Voluntati supremæ impendens, mirabiles fecit in amicitia diuina progressus.

Ergo etiam huc voluntas impellenda, vt circa valetudinem commodam & incommodam discat esse indifferens, & ad vtrumque parata. Sed progrediendum vlterius:

a *Auila tom. 2. epist. pag. 20.*
b *Blos. Monil. spirit. c. 10. propius finem.*

§. IV.

QVarto, *Ad mortem*, etiam quancunque illam vltro se offerat volūtas hominis, & nec celerem obitum, nec diuturnam vitam aliter expetat, quam quemadmodum Deo placuerit. Dicat ergo Voluntatis diuinæ amator; Nec diu viuere, nec cito mori, cupio, sed tibi, ô bone IESV, aut illud aut istud obsequi. Sed neque præscribo, quo mortis genere cupiam obire, quocunque me volueris ad te vocare, eo sequi paratus sum. Solum mi Deus, mortem repentinam deprecari cuperem, sed neque hic refractarius esse volo tuę Voluntati, si subita morte defungi me velis, sic fiat, vt vis, per tuam gratiam in tua semper gratia viuere conabor. Scio; iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. *a* Itaque nec immaturam mortem auersor nec maturam postulo, sed nec miseram aut quam oculi reformident, adeo perhorresco. Credibile est multos placidissime in mortem sopiri, & ad inferos rapi; plurimos horribili acerbaque morte decedere, & cælo recipi. Arcanius est hoc iudicium quam vt oculis patere possit. Ideo & mite moriendi genus, & immite promptus excipiam, prout Domino visum fuerit. Nam, siue viuimus, siue morimur; Domini sumus. Nemo enim nostrum sibi viuit, & nemo sibi moritur. *b*

Turonensis præsul Martinus iam animam acturus: Domine, inquit, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat Voluntas tua. Hinc Ecclesia viri virtutem suspiciens: O virum ineffabilem, inquit, nec labore victum, nec morte vincendum, qui nec mori timuit, nec viuere recusauit! Sic decet, in vtrumque monendi sumus ac firmandi, & ne nimis amemus vitam, & ne nimis oderimus.

Q. Curtius: Fortium virorum est, inquit, magis mortem contemnere, quam odisse vitam. Sæpe tędio laboris ad vilitatem sui compelluntur ignaui. At virtus nihil inexpertum omittit. Vltimum omnium mors est, ad quam non pigre ire, satis est. *c*

Vtrumque, hoc, & VIVERE & MORI, ex præscripto diuinæ Voluntatis amplectendum. Viuere nos vult Deus? viuamus, seu beate, seu misere, modo ad beatitudinem tendamus. Vult nos mori? moriamur animo promptissimo &, vt priscus scriptor monet, saltem non pigre eamus ad mortem, vt quæ nos euocet ad immortalem vitam.

Sed heu quam multi moriuntur non sine querela? quis non recusans, quis non gemens exit? Atqui hoc non est diuinæ Voluntati ex toto se permittere non esse contentum

concesso

concesso tempore Nos oportet in promptu habere quæ in incertum diem data sunt, & appellatos sine querela reddere. Pessimi est debitoris creditori facere conuitium. Semper pauci dies erunt, si illos numeraueris. Cogita non esse summum bonum in tempore: quantumcunque est, boni consule. Vt prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem; quoniam mora non fit beatior vita, sed longior. Quanto satius est, non aliorum annos computare, sed suos benignè æstimare, & in lucro ponere. Oportet te non de eo quod detractum est quæri, sed de eo gratias agere quod donatum est. d Quia ergo diuinæ Voluntati placet iam me mori, iam moriar, iam & lubens moriar.

a *Sap.c.4.v.7.* b *Rom.c.14.v.7.& 8.*
c *Curt.l.5.hist.*
d *Seneca l.5.de benef.c.17.*

§. V.

QVinto demum, *Ad omnia omnino*, quæcunque vel in tempore, vel in æternitate possunt euenire, idque sine omni exceptiuncula paratissimum se Deo contribuat, diuinę Volũtati deuotus homo. Aquilę pullus si probæ sit indolis, fixissimis oculis obtuetur solem: voluntas humana, si bona sit, diuinam sic ardet, vt vltro se offerat ad omnia, nec excipiat quidquam. Quis hac in re generosior Paulo, qui diuinam Voluntatem sectabatur per strictos gladios, per micantes hastas, per volantia saxa, per Oceani fluctus, per varios turbines, per sæuissimas tempestates, per inuia deuiaque, ad exequendam diuinam Voluntatem nihil huic viro viam obstruere poterat, non carcerum horror, non virgarum ter iteratum supplicium, non lapidum nimbus, non naufragiorum metus, non periculorum multitudo, non quotidiana moriendi necessitas: Paulus diuino spiritu ardens, in ignes iusseris ibit. Siquidem: Optabam ego ipse, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis. Quid ais Paule, inquit Chrysostomus, nonne iam dixisti: Quis nos separabit à charitate Christi? Imo Chrysostome, quia Paulus vnice amabat Christum auelli cupiebat à Christo, & à suauissimo Christi consortio, ea tamen lege, vt plures amarent Christum. Itaque optabat Paulus velut ex imperio cæci amoris, separari non quidem à charitate Christi, sed à beatitate & gloria cum Christo: En quam immotos oculos hæc aquila in diuinæ Voluntatis sole fixerit. Tanti est autem hæc tam fortis ad diuinam Voluntatem Conformatio, vt præ illa parum sit vel mille Mundos ridere. Plerisque sanctorum martyrum non adeo difficile fuit suum sanguinem vt rem vilissimam tyrannis propinare; inter tormenta solatijs diuinis affluebant, hinc supplicia ipsamque mortem de facili spernebant. Craticulæ candenti, velut fessus viator scamno, incumbit Laurentius; funestam crucem velut thalamum regium salutat Andreas; lapidum imbrem, velut roris guttulas admittit Stephanus. At verò qui sub onere tot ærumnarum quotidie fatiscit, & lentissime mori se sentit, nihilominus tamen in ius diuinæ Voluntatis concedit, & ad omnia se paratissimum offert, hic sane rem magnam pręstat: Si tamen, vt dixi, AD OMNIA æque secundum Dei arbitrium promptus sit. Et ita fieri oportet, nam omnia & corporis, & animi, & quæ vocamus fortunæ bona à Deo accipimus, quid in his reddendis excipere possumus? In scholis quidem tritissimum illud, (Nulla regula sine exceptione) hic penitus explodendum: Diuinæ Voluntatis regula sine omni exceptione est. Quisquis secundum hanc cupit viuere, discat & se, & sua omnino omnia diuinæ Voluntati subijcere. Huius rei illustrissimum nobis exemplum proponẽs Bernardus: Audi denique hominem, inquit, quem secundum cor suum inuenerat DEVS, Paratum, inquit, cor meum, DEVS, paratum cor meum. Paratum ad aduersa, paratum ad prospera, paratum ad humilia, paratum ad sublimia; paratum ad vniuersa quæ præceperis. Vis pastorem ouium facere? Vis constituere regem populorum? Paratum cor meum, DEVS, paratum cor meum. *Si autem dixerit mihi, non places; præsto sum, faciat quod bonum est coram se.* a Digna religiosissimo principe demissio animi, & propriæ voluntatis abdicatio. Quid est enim? *Non places.* Si dixerit Deus: Nolo te regem esse, nolo te viuere: *Præsto sum*, inquit Dauid. Si iusserit Deus: Volo te iterum exulem, iterum esse fugitiuum, & loco mali soceri, pessimum habere filium quĩ patris diadema & iugulũ petat. Et tamen, *Præsto sum*

sto sum, ait Dauid. Quod si Deus imperet: Volo te rursum subire speluncas, & ferarum latibula, iterum viuere mendicato, & quotidie mortis adire discrimina. Nihilominus. *Praesto sum*, ait Dauid. At si dicat Deus: Volo te solarij loco, in calamitate tua, proscindi conuitijs, etiam à tuis subditis, lapidibus insuper appeti, & diris omnibus deuoueri, Nec istud quidem respuo; ait Dauid, *Dominus faciat quod bonum est coram se*. O sanctissimi principis heroicam virtutem qua vel sola fieri potuit acceptissimus Deo, praesertim cum haec lachrymans diceret, & veste lugubri indutus, Tanti faciebat, *Placere Deo*, vir secundum cor Dei, vt eam gratiam libertate & liberis, & omnibus diuitijs, vel ipso regno, vita etiam ipsa libentissime redempturus esset. Modo Dauid diuinae Voluntati possit obsecundare, ad illa omnia paratissimus dicebat: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. *b*

a 2. *Reg.c.*15.*v.*16. b *Ps.*107.*v.*2.

CAPVT II.

In quod exitium pertrahat voluntas propria, si non patiatur se frangi.

MEllifluus doctor Bernardus; Propria voluntas, inquit, quantum in ipsa est, Deum perimit, omnino enim vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult enim eum non esse Deum, quae vult eum aut impotentem aut iniustum. *a* Deinde ad quaestionem quae infantiam sapiat, aut stultitiam, respondet. Cui rei explicandae subseruiat hic apologus.

a *Ber. serm.*3. *de Resurr. Dom.*

§. I.

QVondam fex hominum, & furum, lauernionem, effractorum ampla societas libellos supplices porrexerunt iudicibus, rogaruntque patibula & furcas auferrent, rem foedam ante vrbes parcendum oculis & naribus viatorū transeuntium. His à iudicibus responsum est, si quidem antiquatum cupiant morem patibulandi, prius ipsi consuetudinem abrogent furandi, iudices in mora non futuro, quin protinus cruces tollant & patibula, modo ipsi prius cessare iubeant furta. Hic è furum albo audacior vnus: Venerabiles domini, ait, nos furtorum auctores non sumus: quod ergo nos non inuenimus, nec etiam abrogabimus. Quibus iudices responderunt: Neque nos, ô viri, patibula excogitauimus, ergo nec etiam abolebimus.

Humanae gentis primi parentes in furto deprehensi sunt: haec scelerum origo, haec inhaerentis peccati contagio, & hinc inferorum supplicia. Nos iam seri nepotes ex hac furum familia querimur gehennam constitutam, & ideo saepe libellos supplices Deo porrigimus, & rogamus: O Domine, tantum non deturbes nos ad Erebum, ô Domine si rogo Auernales tolleres, continuo nos metu liberares. Iure optimo respondet Deus: Auferte vos culpam, & ego extinguam, gehennam; cessent noxae, & sapienter flammae. Sed nos iterum obducimus: O Domine, nos primi scelerum inuentores non sumus, cur alienam & natiuam labem luimus? haec noxa est primigenia. At nobis Deus iterum. Nec ego, inquit, caussa sum inferorum, sed Superbia, sed Inobedientia: Neque istud Orci principium fuit, torquere homines, sed diabolus; inferorum ignis *paratus est diabolo & angelis eius*. Ne ergo cōqueri possitis vos alienis malis inuolui, mitissimum ego decretum per seruos meos pronuntiari curabo, cui nemo poterit obtrectare. Quod hoc obsecro decretum, quis pronuntiauit? Bernardus è fidissimis Dei seruis non infimus tam paucis quam claris verbis iam pridem proclamat, quâ ratione gehenna facillime possit extingui haec proclamantis verba sunt: *Cesset voluntas propria, & infernus non erit*, *b* Et huius rei luculentam rationem sic reddit: Quid enim odit aut punit Deus praeter propriam voluntatem? In quem ignis ille desaeuiet, nisi in propriam voluntatem? Etiam nunc cum frigus aut famem, aut aliquid tale patimur quid laeditur nisi propria voluntas? Quod si voluntariē sustinemus, ipsa iam voluntas communis est (tam scilicet Dei haec immittentis, quam hominis haec sustinentis.) Porro voluntas propria quo furore Dominum maiestatis impugnet, audiant & timeant serui propriae voluntatis. Primo namque seipsam subtrahit, & subducit eius dominatui, cui tanquam auctori seruire iure debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta

erit hac iniuria ? Addit adhuc, & quod in se est, omnia quoque quæ Dei sint, tolit & diripit. Quem enim modum sibi ponit humana cupiditas? Nonne qui per vsuram acquirit pecuniam modicam, similiter mundum lucrari conaretur vniuersum, si non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas? Dico fiducialiter, nemini qui sit in propria voluntate, posset vniuersus mundus sufficere Sed vtinam vel rebus istis esset contenta, nec in ips ũ (horribile dictu) desæuiret auctorem. Hæc est crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, & leæna sæuissima. Hæc est immundissima lepra animi, propter quam in Iordane mergi oporteat, & imitari eum qui non venit facere voluntatem suam. Vnde & in passione: Non mea, inquit, voluntas sed tua fiat. *Cesset voluntas propria, & infernus non erit.* Non ergo puerilis, nec vana est quæstio; An, & quomodo extingui possit gehenna? potest omnino. Non absurdæ sunt preces, rogare Deum vt destruat Orcum. Paratus est Deus id facere? vnicum istud in sui operis mercedem postulat: *Cesset voluntas propria, & infernus non erit.* Sed quis omnes omnino homines eò adigat, vt suam quisque voluntatem abdicet, eamque impendat diuinæ? Tu mi homo, si rem serio agas, tuam in te voluntatem expugna, & iam sustulisti sedem illam cui alligandus, & in quâ cruciandus fuisses apud inferos, perinde ac si Erebus destructus, & Erebi flammæ forent extinctæ. *Cesset volũtas propria, cesset & infernus non erit.* Hoc idem & alij cum Bernardo clamant: Oculus, ait ille, ianua cordis est & nuncius, claude oculum & voluntas habendi non erit, cesset voluntas, & ecce infernus clauditur.

a *Matth. c. 25. v. 41.*

b *Bern serm. 3 de Resur. Dom.*

c *Augušt. vel quisquis est auctor hom. 31. ad fra. in eremo.*

§. II.

AH, quanti patiuntur multa grauiaque, sed inuiti, sed repugnantes, neque enim suam diuinę Voluntati addicunt. Deus vult illos pati, hancque Voluntatem suam apertissimè exponit, cum ea, quæ patiuntur, immittit, non aliter certè quam si vox cælo laberetur: Volo vos pati. At nollent illi, & modo possent, onus quod ferunt, excussissent iam pridem. En voluntatem propriam cum diuina minimè consentientem.

Norunt parentes, quanti laboris sit educare liberos illos quorum contumacia prima non est facta, quoties in die clamandum: sile, quiesce; hoc age, relinque hoc, omitte istud. Quandoque tam irrequieti eas domi turbas excitant, vt etiam mitissima mater grauiter excandescens, virgas, aut baculum, aut quicquid ministrat ira, corripiat, & in hunc, illum, ac proximũ quenque filium fuste sęuiat, quandoque solis vocibus tonãs exclamet: Non estis mei liberi, non agnosco vos, nihil mei cerno in vobis, nec patris nec matris ingenium refertis; abite ad carnificem degeneres: Ita Deus agit nobiscum, veluti parentes cum inquietis ac contumacibus liberis. Quoties ebrioso aut luxurioso minatur? quoties illi suam crapulam, huic luxuriam suam arcanis obiurgationibus ob oculos ponit? quoties dehortatur & monet: En, corpori noces & animo; arcam & valetudinem exhauris, gratiam meam & cęlum amittis: scis equidem isthæc à me vetita; nosti Voluntatẽ meam ab hac omni turpitudine quàm plurimum abhorrere; nec ignoras quam extreme abominer & detester voluntatem, meæ tam refractariam. Tandem mitissimus pater virgas rapit aut baculum, & improbitatem filij sic punit, vt puniri se sentiat. Vbi hoc sæpius factum, nec ad frugem se corrigit filius, aut è vitijs emergit; demum iratus pater: Super quo, inquit percutiam vos vltrà. Frustra percussi filios, disciplinam; non receperunt. a Spuria vitulamina non dabunt radices altas. b Abite improbi, dimittam vos secundum desideria cordis vestri ibitis in adinuentionibus vestris. c Grauissima hæc patris ira est formidabilior omni supplicio.

Ita etiẽ cum homine superbo & arrogante agit Deus, eumque increpat: Nec mihi places, nec hominibus, quibus me spreto, plurimum placere cupis: ab ijs quos arrogantiæ tuæ applausuros speraueras, rideris: de mea tibi Voluntate pridem constabat: scis quod superborum neminem tolerare possim, nec Angelum quidem, ne dum hominem; superbis me singulariter resistere quis nescit? superbiam tu tuam nihilominus perseueras. Sic Auarum Deus, sic & Iracundum, sic Inuidum & Obtrecta-

trectatorem secretis impulsibus trahit ad meliora, suamque ijs voluntatem variè ingerit sectandam. Vnumquemque ducit Deus per viam ipsi conuenientiorem. Regi Hebręo Sauli in os obiectum: Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Quare ergo non audisti vocem Domini, sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini? &c. Pro eo ergo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus ne sis Rex, quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare, & quasi scelus idolatriæ, nolle acquiescere. *d* Quisquis igitur diuinæ Voluntati etiamnum repugnas, veni, obsecro, veni, non ad Aquilarum, sed ad coruorum gymnasium te ducam, hic disce.

a *Is.c.1.v 5 & Hier.c.2.v.30.*
b *Sap.c 4 v. 3.*
c *Ps.80.v 13.*
d *1,Reg.c.15.v.17.19.& 23.*

§. III.

CVr, quæso, Deus Eliam Thesbiten à coruis velut à dapiferis cibos voluit accipere? Quid hoc rei? auium furacissimę prandium & cenam perferunt ad eremicolam obsequijs fidelissimis. Hoc ideo voluit Deus, vt te, mi homo, doceret, quàm etiam brutę animantes, vel inuita natura, Voluntati suæ obsequerentur. Quid mitius, quam à coruo carnium appetentissimo, simul & rapacissimo deferri carnes, quas in via centies ipse deuorasset, ni Dei Voluntas aliud fieri mandasset. Sed est qui hic obijciat: Facillimum est Deo, quascunque feras ad imperium faciendum cogere: nō ideo parent, quia volunt, sed quia debent. Ita est, vt dicis, & vel ideo etiam par esset te Voluntati diuinæ obsequentissimum esse, quia te Deus imperijs non coactis sed voluntarijs vrget, liberam te seruitutem vult seruire, & sic quàm plurimum promereri. Sed quæso te, à schola coruorum, in antrum Æoli digrediamur, vbi etiam ventorum furor dicto audiens est. Imperauit ventis & mari, & facta est tranquilitas magna. Hinc populi admiratio: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei? *a* An non & rupes ad luctuosissimum expirantis Domini spectaculum ingemuerunt, inusitatis fissuris testatæ luctum? Solus homo in rupem obrigescit, & eā sæpe quam cæpit contumaciam pertendit. Prauum est cor hominis & inscrutabile, *b* vere INSCRVTABILE. Incipe amabo, scrutari hanc voraginem, & abditissimas illic inuenies cogitationes quæ Deo reluctentur tacitis his susurris: Vis Domine, vt inimicos diligam? vt omnibus me submittam? vt voluptates meas eiurem? durum imperium, & in omnia alia voluntas mea fertur. Quid igitur faciam? dissimulabo rem, & voluntati non nimium renitar, tuæ non nimium obsequar. O inscrutabile, & ô prauum cor hominis!

Narrat Trebellius Pollio, Marium Romæ tyrannum septimum fuisse, hic vno die factus est Imperator: altero imperauit, tertio interfectus est à gregario milite, qui dum sicam in pectus Marij adigeret, acerbissimum hoc addidit: Hic est gladius: quem ipse fecisti. Nam è cultrarij officina peruenit ad diadema. Ei qui diuinę Voluntati refractarium se gerit, iure sic insultatur: Hic est gladius quem ipse fecisti: tuo te gladio ipse iugulas, hoc est, PROPRIA VOLVNTATE. Quod vero voluntas tam prona est ad peccandum, inquit Cæsarius, caussa subest: habet enim diabolus duos satellites seipsos nequiores, quibus illa impellitur, carnem & Mundum: Caro concupiscit, Diabolus concupita incendit, Mundus incensa ne extinguantur, se obijcit. A Carne multa oriuntur vitia, Mundus plurima offert oblectamenta, Diabolus innumerabilia adhibet vaframenta. Ita res in expedito est, vti olim Hieremiæ, vati monstratum: Nonne vides quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Hierusalem? Filij colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas reginę cæli & libent diis alienis & me ad iracundiam prouocent. Hic nauiter sane res agitur, cum vterque parens & liberi mutuam sibi operam locant. Et cui hæ placentæ pinsuntur? reginæ cœli, siue, Lunæ; sol enim rex cæli. Voluntas humana Lunæ simillima, continuis gaudet mutationibus: huic reginę lagana finguntur & collyræ. Caro tanquam charafilia, schidia subministrat, concupiscētias: Superbię pater diabolus, focū excitat: Vanitas, velut mater, massam porrigit varie subactam; illecebras, sermones, inuitatiūculas, voluptates suggerit, hinc dulce fit po-

panum,

panum, hinc ſacrificium nobile inſtruitur, non Deo, ſed propriæ voluntati.

a *Matth.c.8.v.& 26.27.*
b *Hierem.c.19.v.9.*

§. IV.

HAnc humanæ voluntatis contumaciam Auguſtinus pſalmum centeſimum exponens, elegantiſſime proponit hunc in modum: Rectum dicitur cor hominis illius, qui omnia quæ vult Deus, & ipſe vult. Intendite. Orat aliquis vt neſcio quid non eueniat; orat, & non prohibetur. Petit quantum poteſt, ſed contra voluntatem ipſius euenit aliquid. Subiungat ſe Voluntati Dei, non reſiſtat Voluntati Magnæ, quia & ipſe Dominus ſic illud exponit. Oſtendens infirmitatem noſtrā in ſe quando paſſurus erat, ait: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem &c. Quid erat illa vox niſi ſonus infirmitatis noſtræ? Multi adhuc infirmi cōtriſtantur futura morte. Sed habeant rectū cor, vitent mortem quantum poſſunt: ſed ſi non poſſunt dicant quod ipſe Dominus, non propter ſe, ſed propter nos dixit. Quid enim dixit? Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Ecce habes voluntatem humanam expreſſam: videiam rectum cor. Verum non quod ego volo, ſed quod tu vis Pater. Si ergo cor rectum ſequitur Deum, prauum cor reſiſtit Deo. Aliquid illi contingat aduerſum, clamat: Deus, quid tibi feci? quid commiſi? quid peccaui? Se iuſtum vult videri, Deum iniuſtum. Quid tam prauum? Prauum eſt, quia tortum eſt, & tortam regulam putat. Corrige te, & inuenies rectum, à quo te deprauaſti. Ille iuſte, tu iniuſte: & ideo peruerſus es, quia hominem iuſtum dicis, & Deum iniuſtum. Quem hominem iuſtum dicis? Teipſum. Quando enim dicis, quid tibi feci? iuſtum te putas. Sed reſpondeat tibi Deus: Verum dicis, mihi nihil feciſti, omnia enim tibi feciſti. Si enim mihi aliquid feciſſes, bonum feciſſes. Quicquid enim bene fit, mihi fit, quia ex præcepto meo fit. Quicquid autem mali fit, tibi fit, non mihi fit, quia non facit, malus aliquid niſi ſibi; quia hoc non ego iubeo. *a* Idem ſanctiſſimus præſul de eadem voluntatis contumaciâ eruditiſſime diſſerit in hac verba: Ergo bonus Deus Iſrael. Sed quibus? Rectis corde. Qui ſunt recti corde? Qui voluntatem ſuam ad voluntatem Dei dirigunt, non voluntatem Dei ad voluntatem ſuam curuare conantur. Breue præceptum eſt, vt homo dirigat cor ſuum. Vis habere rectum cor? Tu fac quod vult Deus, noli Deum velle facere quod vis tu, &c. Hoc cogitant qui recto ſunt corde, qui voluntatem Dei ſequuntur non voluntatem ſuam: ſed qui ſequi Deum volunt, faciunt illum præcedentem & ſe ſequentes? non autem ſe præcedentes, & illum ſequentem. Et in omnibus eum bonum inueniunt, ſiue emendantem, ſiue conſolantem, ſiue exercentem, ſiue coronantem, ſiue purgantem, ſiue illuminantem, ſicut Apoſtolus ait: Scimus, quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. *b*

En hi germaniſſimi Aquilæ pulli ſunt, qui fixis oculis intuentur ſolem, qui animum ad diuinam voluntatem ſerio applicant. Secus illi qui tacite nunquam non altercantur cum Deo: Nunc eis cæli rigor, nunc pluuia tempeſtas diſplicet, nunc nimium frigus, nunc nimios calores queruntur, modo Deus non ſatis tribuit neceſſitati, modo iſtum aut illum improbum ſinit emergere, modo inimicos nō punit, prout illis videbantur puniendi: ſemper cauſſantur, aſſidue obloquuntur; nihil facit Deus quod illi ex toto approbent. Hoc illud cor prauum; hæc propria Voluntas, de qua etiam audiendus poſt Auguſtinum Bernardus.

a *Aug. in pſ.100. in v.4. med. fere.*
b *Aug. in pſ.124. propius finem.*

§. V.

GRande malum, inquit Bernardus, propria Voluntas, qua fit vt bona tua tibi bona non ſint, quia nihil omnino quod propria inquinatum ſit voluntate, guſtabit is qui paſcitur inter lilia. *a* Hæc autem omnia ſimiliaque ac diſſimilia mala, ex vna radice pullulāt propriæ volūtatis, huius enim ſanguiſugæ duæ ſunt, inſatiabiles filiæ, clamantes, affer, affer. Siquidem nec animus vanitate, nec voluptate corpus aliquando ſatiatur, vt ſcriptum eſt, non ſatiatur oculus viſu, nec auris impletur auditu. Fuge ſanguiſugam hanc, & omnia reliquiſti, hæc enim omnia trahit ad ſe. Pone hanc, & iugum quam multiplex abiecisti.

Voluntas propria, subuertens corda hominum & rationis oculos claudens, inquietum malum, quod spiritui semper incubans, inexcogitabilia meditatur. *b* Et, Vnde sunt scandala, vnde turbatio, nisi quod propriam sequimur voluntatem, & temere quod volumus in corde nostro definientes; quo modo id prohiberi contingat aut impediri, continuo etiam in impatientiam, in murmurationem, in scandalum proni sumus, non attendentes quoniam omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti, & qui nobis casus videtur, sermo quidam Dei est, suam nobis indicans Voluntatem. *c* Caueamus igitur à propria voluntate, tanquam à vipera pessima & nequissima, & quæ sola deinceps damnare possit animas nostras. *d*

Ioannes abbas iam iam moriturus, teste Cassiano, rogatus est ab ijs qui morientis lectulum circumsteterant, breue monitum daret in hæreditatis vicem. Ille ingemiscens: Nunquam feci meam voluntatem, inquit, neque quemquam docui, quod prius non ipse fecerim. *e* Pauci iam tales, & è centenis millibus vix vnus. Innumeri sunt qui verius dicerent morituri: Quicquid potui, ad meum sensum feci, meq; me voluntati totum tradidi, multa docui, plurima præcepi, quæ ipse non feci. Optimus ille senex Pimenius quærenti, qua ratione nos dæmones impugnarent, respondit: Dæmones nobiscum non multum pugnant, quia voluntates eorum facimus: sed nostræ nobis voluntates, dæmones facti sunt & tribulant nos: Quod Achileus vir religiosissimus hoc apologo declarans; Arbores, inquit, in monte Libano collocutæ dixerunt. Quam grandes sumus & proceræ, & tamen ferro non magno incidimur; & quod peius est, à nobis sumuntur arma quibus impugnemur: ferrum vt vulneret nos, manubrium à nobis accipit. Talis arbor est homo, instinctus diaboli ferrum, voluntas hominis manubrium. *f*

O quanto melior Iobus concionator in fimo, quam Adamus in paradiso? Ille. Sicut Domino placuit, ita factum est. Iste: Vocem tuam audiui, & abscondi me. Eleganter de Iobo Tertullianus: Immundam, inquit, Vlceris sui redundantiam magna æquanimitate distringebat, & erumpentes inde bestiolas, in eosdem specus & pastus foraminosæ carnis ludendo reuocabat. *g* Agnouit vir sanctissimus, hanc Dei esse voluntatem, se taliter exerceri, ideo si quis forte vermiculus fugam meditaretur, eum in corrosam carnem denuo cogebat perinde si diceret: quid fugis? ad lacerandum me destinatus es: fac officium: & corpore meo pro macello vtere. Nam ille idem omnino Dominus, qui mihi tot millia ouium, boum, camelorum liberalissimè dedit, hic etiam mortificantes hos vermiculos benignissime in me immisit: Vtrũque ex eadem omnino manu est, ideo tam hoc quam illud æquo animo acceptandum.

Non aliter Simeon Stylites ebullientibus è corpore suo vermibus dixit: Manducate quod vobis Dominus dedit. Lõge aliter vermiculosus aliquis & impatiens Herodes dixerit: Ite in malam maximam crucem exercandæ bestiolæ; pendulam patibuli turbam inuadite; vestri iuris sunt cadauera, quid viuos vellicatis, quid me etiamnum spirantem obsidetis? Hi propriæ voluntatis improbi latratus sunt contra diuinam voluntatem. Verissime Chrysostomus: Vnde, inquit, in confesso fuerit, quod voluntas nostra malorum omnium caussa est. Nullus igitur accuset pulchritudinem, nullus inutilia verba hæc dicat: Hanc perdidit forma; huic pulchritudo caussa fuit interitus: peruersa voluntas malorum omnium caussa est. *h* Iam olim minatur Deus: Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis pro eo quod vocaui, & non respõdistis; locutus sum, & non audistis; & faciebatis malum in oculis meis; *& quæ nolui, elegistis*. *i* Hæc illa malorum Larua est voluntas propria *quæ nolui, elegistis*.

a *Bern. serm. 71. in Cant. fin.*
b *Serm. in verba: Ecce nos reliquimus omnia &c. & ser. de Resurr. Dom.*
c *Serm. quomodo voluntas nostra diuinæ &c.*
d *Serm. de dupl. bapt.*
e *Cass. l. 5. instit. c. 28.*
f *Pelagius libell. 10. n. 62. & Pasch. n. 3. de impug. dæm. & n. 4.*
g *Tertull. l. de patientia c. 14.*
h *Chrys. in c. 7. Gen. hom. 24. post med. & hom. 32. circa med.*
i *Is. 65. v. 12.*

CAP.

CAPVT III.

Voluntas propria qua ratione subiungenda sit diuinæ, in rebus aduersis omnibus.

NEc vllius Angeli, nec hominis voluntas esse potest bona, nisi consentiat cum diuina: quanto autem magis illa cum hac consenserit, tanto melior & perfectior erit; quominus, hoc miserior & peior. Vnica Dei Voluntas Amussis est & regula, omnium omnino voluntatum cælo terraque, nec vlla vnquam voluntas dici poterit recta, nisi ad hanc regulam directa sit.

§. I.

CVm Iessæus psaltes frequentissime commendet RECTOS CORDE, *a* Augustinus disertissime & ad rem nostram appositissime hanc CORDIS RECTITVDINEM exponens: Videtis, inquit, quanti disputant contra Deum, quam multis displiceant opera eius. Cum enim facere voluerit contra voluntatem hominum, quia Dominus est, & nouit quid faciat, nec tam attendit nostram voluntatem quam vtilitatem: illi qui malunt suam potius voluntatem impleri quam Dei, volunt ad suam voluntatem flectere Deum, non suam corrigere ad Deum. *Rectos decet laudatio.* Qui sunt recti? Qui dirigunt cor secundum voluntatem Dei: & si eos perturbat humana fragilitas, diuina consolatur æquitas. Quamuis autem corde mortali priuatim aliquid velint, quod suæ interim caussæ vel negotio, vel præsenti necessitati conueniat, vbi intellexerint & cognouerint, aliud Deum velle, præponunt voluntatem melioris voluntati suæ, & voluntaté omnipotentis voluntati infirmi, & voluntatem Dei voluntati hominis. Quantum enim Deus distat ab homine tantum Dei Voluntas à voluntate hominis. Aliquid proprium velle, difficile est vt non tibi contingat: sed statim cogita, qui sit supra te: illum supra, te infra illum: illum creatorem, te creaturam, illum Dominum, te seruum: illum omnipotentem, te infirmum & corrigens te subiungensque voluntati eius ac dicens: Verum non quod ego volo, sed quod tu vis Pater. Quomodo disiunctus es à Deo, qui iam hoc vis quod Deus? Eris ergo rectus, & te decet laudatio, quoniam rectos decet laudatio. Si autem curuus fueris, laudas Deum quando tibi bene est, blasphemas quando tibi male est &c. Et eris insulsus puer in domo patris, amans patrem si tibi blanditur, & odio habens quando te flagellat: quasi non & blandiens & flagellans hæreditatem paret. Vide autem quemadmodũ deceat rectos Laudatio: Audi vocem recti laudantis ex alio psalmo; Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Omni tempore & semper, siue in prosperis siue in aduersis Nam si in prosperis & non in aduersis, quomodo omni tempore? Quomodo semper: Et audiuimus multas multorum tales voces, quãdo illis prouenit aliqua felicitas exultant, gaudent, cantant Deo, laudant Deum: non sunt improbandi. Sed isti qui iam Deum laudare ex prosperitatis parte cœperunt, docendi sunt patrem agnoscere & flagellantem, nec murmurare aduersus corrigentis manum, ne sẽper praui remanẽtes exhæredari mereantur. *Rectos decet laudatio.* Quod est, recti? Vt nihil illis displiceat quod fecerit Deus, possint & in aduersis Deũ laudare & dicere: Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Tales rectos decet laudatio, non primo laudaturos, postea vituperaturos. Discite gratias agere Deo, & in prosperitatibus & in tribulationibus: Discite habere in corde, quod habet omnis homo in lingua, *quod vult Deus.* Ipsa lingua popularis, plerumque est doctrina salutaris. Quis non quotidie dicit? *Quod vult Deus hoc agat.* b

a *In psal.* 32. *&* 35. *&* 100. *de quo priori capite.*
b *Aug. in ps.* 32. *post med.*

§. II.

HÆc Augusti luculenta dissertatio, mirificè cum dilucidat, tum confirmat hanc omnem de diuina Voluntate doctrinam, quæ vel ideo commendatissima sit omnibus, quod eã sanctissimi ac eruditissimi viri cupiuerint à nemine nonquam optime capi, præsertim cum in hoc omnis Christianę vitę versetur cardo. Sed hic nondum abire placet ab Augustino, illuminatissimo scriptore,

cuius verba prorsus dignissima sunt quæ ad testimonium citentur fideli calamo. Hic idem Hipponēsis sanctissimus prꝗsul, qua ratione in aduersis etiam à diuina voluntate nec latum quidem vnguem sit recedendum, in hæc omnino verba consignat: Quod sæpe diximus, illi sunt RECTICORDES, qui sequuntur in hac vita Voluntatem Dei: Voluntas Dei est aliquando vt sanus sis: aliquando vt ęgrotes. Si, quando sanus es, dulcis est Voluntas Dei, & quando ægrotas, amara est Voluntas Dei: non recto corde es. Quare? Quia non vis voluntatem tuam dirigere ad Voluntatem Dei, sed Dei vis curuare ad tuam. Illa recta est, sed tu es curuus, Voluntas tua corrigenda est ad illam, non illa curuanda est ad tuam: & rectum habebis cor. Bene est in hoc sæculo? benedicatur Deus qui consolatur: laboratur in hoc sæculo? benedicatur Deus qui emendat & probat: & eris recto corde dicens, Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. *a* Et hoc non tantum Augustinus Hipponis Episcopus, sed etiam Dauid Israelis Rex qua verbis qua exemplis insignissime docuit. Cum enim Absalonem filium rebellem fugeret, & sacerdotes Arcam fœderis eidem fugæ velut præsidium assumpsissent, Rex Arcam referri præcipiens: Si inuenero, inquit, gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum. Si autem dixerit mihi, Non places: prꝗsto sum, faciat mihi quod bonum est coram se. *b* En quam rex iste potentissimus, in miserabili fuga, in extremis angustijs, sibi tamen præsens fuerit, & compos sui; quam ad Dei Voluntatem attentis oculis respexerit: Redibimus, inquit, si Deo placuerit: sin aliter illi visum fuerit, *Quod vult Deus hoc agat.*

O Christiani, si hoc intelligentia & ratione, prout par est, comprehendere tam vellemus, quàm facile possemus, vix amplius vlla difficultas foret in tolerandis aduersis, nec nos vllū tā grande malum premeret, quin aliud tranquille & perlibēter sustineremus. Christus ante mortem in Oliuario horto ea de Patris & sua voluntate locutus est, quæ argumēto sint, ad calamitates quascunque perferēdas, nihil esse quod magis animet, quàm vnionem humanę voluntatis cum diuina. Et quam hoc in Christo ipso luculentum? ante preces pauidus, tristis, pallidus, tremit ac horret futuræ mortis imaginem: post preces, post tantam paternæ voluntati delatam reuerentiam, velut resumptis viribus: Surgite, inquit, eamus, occursu voluntario salutaturi hostes, & initium facturi cruentæ tragœdiæ. De hoc etiam præclare Augustinus: Vnde, inquit, gerens hominem Christus, & regulam nobis proponens, docens nos viuere, & præstans nobis viuere, ostendit hominis quandam priuatam voluntatem, in qua suam figurauit & nostram, quia caput nostrum est, & ad eum sicut nostis, tanquam membra vtique pertinemus: *Pater, inquit, si fieri potest transeat à me calix iste.* Hæc humana voluntas erat, proprium aliquid & tanquam priuatum volens. Sed quia, recto corde voluit esse hominem, vt quicquid in illo aliquantum curuum esset, ad illum dirigeret qui semper est rectus: *Verum non quod ego volo*, ait, *sed quod tu Pater &c* Hic ostendit quandam hominis propriam voluntatem, ostendit & correxit te. Ecce vide, inquit, te in me, quia potes aliquid proprium velle; vt aliud Deus velit. *c*

a *Aug. in ps. 35. propius finem.*
b *2. Reg. c. 15. v. 25. & 26.*
c *August. in Psal. 32. conc. 1. de 1. parte eius Psalmi.*

§. III.

CAtharina Senensis de seipsa: Docuit me Christus, inquit, vt mihi intra meipsam secretū conclaue struerem. Et quodnam conclaue istud? Humanæ voluntatis cum diuina Vnio. Domicilium istud primo ingressu videtur angustū, sed qui voluerit illi assuescere demū cōperiet id cælo esse amplius, & castris omnibus vel minutissimis securius, huc rebus turbidis irruere vetitum? foris stabulātur, hoc enim tutissimū asylum ab omni calamitate: nec superi, nec inferi nocere illi queunt, qui voluntatem suam in omnibus cum diuina congruentem retinet: huic vnica lex est, *Quod vult Deus hoc agat.* Eleganter Augustinus Venit dolor meus, inquit, veniet & requies mea. Venit tribulatio mea, veniet, & purgatio mea. Nunquid lucet aurum in fornace aurificis? In monili lucebit, in ornamēto lucebit: patiatur tamē fornacem, vt purgatum à

rum à fordibus veniat ad lucem. Fornax ista, ibi palea, ibi aurum, ibi ignis, ad hanc flat aurifex. In fornace ardet palea, & purgatur aurum. Illa in cineres vertitur, à fordibus illud exuitur. Fornax Mundus, palea iniqui, aurum iusti ignis tribulatio, aurifex Deus. Quod vult ergo aurifex, facio, vbi me ponit aurifex, tolero. Iubeor ego tolerare, nouit ille purgare. Ardeat licet palea ad incendendum me, & quasi consumendum me; illa in cinerem vertitur, ego fordibus careo. Quare? Quia Deo subijcietur anima mea. *a*

En, vera subiectio humanæ voluntatis erga diuinam, omnis boni origo est. Rectissimè dixit pius ille scriptor: Non est sacrificium maius aut Deo gratius, quàm in omni tribulatione sese conformem facere diuinæ Voluntatis beneplacito. *b*

Magnus ille Abrahamus hac in re summè laudandus. Nam vt Orbi testatum fieret, Abrahamum omnia ex præscripto diuinę Voluntatis facere, Deus Voluntatem suam aliquoties quasi mutans, alijs atque alijs & in speciem contrarijs ac plane rigidis imperijs hominem fatigauit. At vero Abrahamus ad omnem diuini arbitrij nutum obsequentissimus semper, hoc omni conatu ac studio, hoc omnibus viribus egit vt se totum suaque omnia vni atque vnicę Dei Voluntati quàm liberalissimè impenderet. Notant Hebræi Abrahamum decies rigidè tentatum, an id perpetuo vellet quod voluit Deus, Numeremus experimenta.

I. Iubetur solum vertere, & patriam ac cognatos, exilio mutare.

II. Ab annonæ difficultate iterum expellitur peregrinator in Ægyptum.

III. In Ægypto apud Pharaonem regem, periculum vitæ, vxor pudicitię subit & à marito abstrahitur.

IV. Ob continuas famulorum rixas à charissimo Lotho, quem vt filium habuit, diuellitur.

V. Vt Lothum bello captum in libertatem asserat, contra quatuor reges domesticum vernarum exercitum educit.

VI. Agarem fidam famulam, & iam vxorem, impulsu Saræ domo cogitur exigere.

VII. Iam seni & grandæuo Circumcisio imperatur.

VIII. Abimelechus rex Geraræ rursum ei vxorem adimit.

IX. Agarem cum filio Ismaele rursum ædibus pellere iubetur.

X. Filium, vnigenam amantissimum Isaacum, miraculo notum, in summam posteritatis spem educatū, sua manu trucidare imperatur. En aceruum calamitatis! præter tot alia non minus acerba, sed minus nota. Abraham tamen permansit Abraham, hoc est, sibi similis & constantissimus diuinæ voluntatis cultor. Hic vir, hic est qui optime intellexit diuinam Voluntatem omnium miseriarum suarum maximum esse leuamentum.

Hic obseruandum, montem Moria in quo Isaacus victima Deo cadere debuisset, in prouerbiū abijsse: *Vnde vsque hodie dicitur; in monte Dominus videbit. c* Hic mons, *Dominus videbit*, afflictis omnibus conscendendus: Statuant secum omnes ærumnosi, & quibuscūque male est, Deum hæc omnia, quæ ipsis eueniunt, præuidisse ab ęterno, & vna decreuisse, vt sic fierent in tempore quæ fiunt: atque hanc eandem Numinis prouidentiam sibi suisque rebus omnibus adfuturam.

a *Aug. in Ps. 61. medio ferè.*
b *Ludo. Gran. l. 1. par. 2. c. 22. Ducis peccator.*
c *Gen. c. 22. v. 14.*

§ IV.

CLades autem & calamitates vniuersas à Deo immitti, hoc nobis exemplum monstret. Quemadmodum Deus illi prouinciæ bellum, huic pestem; ita illi homini podagram, huic nephritidem, isti febrim immittit: hoc vero bellum, & illa pestis, & hæc podagra, aut nephritis, aut febris ista, sunt à Deo diuinaque Voluntate immissa. Certissima est ista, & infallibilis notitia. At quomodo sese prouincia illa, & ista, aduersus bellum & pestilitatem, & qui homines isti aduersus morbos se gerant; An possunt nolle, quod vult Deus non possunt. An ergo nullus defensioni locus est, si tamen illam admittat Deus. Ecqua ratione se gessit Abraham in monte Moria sacrificaturus Isaacum? Circumspexit, & vidit hærentem in vepribus hircum, hic succedanea subditus est hostia Isaaco: Ita prorsus regnum bello afflictū, prouincia pestilentia infecta,

fecta, homo podagra vexatus circumspiciat quid liciti remedij sit, eoque vtatur auertendo bello, tollendæ pesti, mitigandæ podagræ. Si hoc idem velit Deus, & illud auerti, & istam tolli, & hanc mitigari, submittet hircum, suppeditabit remedium ad illa omnia aut lenienda, aut in integrum restituenda: si nihil sit remedij, aut successum non habeat, clarissimum est velle Deum, vt sacrificetur Isaacus, vt regnum illud bellis atteratur, prouincia illa exhauriatur peste, hic homo podagra torqueatur. Eadem prorsus est ratio & paupertatis, & ignominię omniumque aliarum calamitatum & miseriarum. Ergo, vbi Deus subsidium monstrat, liberatur Isaac; sin, mactandus est. Ergo in his omnibus æqualissimè semper voluntas humana se subdat diuinę. Hoc est armis aureis pugnare in omnem Casum & Fortunam, Deum cogitare, Deo subijci, & in omni euentu, mentem hanc flectere ad magnam illam Mundi mentem.

Sanctus Remigius Rhemensis præsul, præuidit maximam annonę charitatem in proximum annum; eam ob rem magnam frumenti copiam collegit alendæ plebi. At ex his ipsis, quorum bono id facere instituit vir sanctus, homines potulenti & proiectæ audaciæ fuerunt; qui inter pocula dicerent. Quid senex noster iubilæus (erat iam vltra quinquaginta annos sacerdos) ecquid in animo habet, an nouam vrbem condere, quid sibi volunt tot acerui tritici? Annonā videtur velle comprimere. Venite, fingamus fabricam aliquam ad hunc senem, struamus sycophantiam. Facile erat maleuolis & iam ante currentibus calcar addere. Itaque ædibus cum impetu prouolant insani, & mox ad frumenti metas hic ardentem tædam subijciens vnus? Videamus, inquit, quàm auide famelicus Vulcanus Cererem sit deuoraturus. Audacissimum hoc facinus mox celeri nuntio ad Remigium Antistitem defertur: ille continuò equum ascendit, & omni festinatione properat ad incensos tritici manipulos. At vbi aduenit, iam flammę per omne frumentum præcipitarant, nulla vi amplius sopiendæ. Quid hic faceret afflictissimus Pręsul? num se mærore conficeret, & aut insanè lamentaretur, aut diras omnes deprecaretur in auctores? Hoc fecit; equo descendit, & quia hiems erat, incendium qua proximè licuit, tanquam se calefacturus accessit, dixitque: Sēper bonus est focus, præsertim seni. En integerrimi viri animum diuinæ Voluntati deditissimū, eaque de caussa in omni sorte tranquillissimum: voluisset quidē, quantum in ipso, ortum incendium reprimere, sed quia nec ratio nec modus erat coercendæ iam grassantis flammæ, totum hoc diuinæ Voluntati permisit, & illud Iobi serena fronte repetijt: Dominus dedit, Dominus abstulit; sit nomen Domini benedictum.

Ita prorsus, ita in alijs omnibus agendum: cum malum imminens quodcunque vel etiam præsens legitimis remedijs inhibere nō possumus, dicamus toto animo: FIAT VOLVNTAS DEI: sacrificetur Isaac, si non submittatur hircus; immoletur filius, si sic imperet Deus. Pereat domus, pereant bona, omnia pereant, modò fiat Voluntas Dei.

§. V.

CItharædus tamdiu trahit, intendit, aut remittit fides citharæ, dum assonent: ita qui totum se dedere cupit in arbitratum Dei, tamdiu necesse est voluntatem suam exerceat, subigat, astringat, dum obsequatur; doceat etiam quàm ipsi expediat ad omnem beatitudinem, si ad diuinam Voluntatem in omnibus sese conformet, vti beatissimus Dauid: Nonne Deo, inquit, subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meū. [a] Dicti huius litteratura Hebræa hæc est: Attamen ad Deum silebit anima mea, quia ab ipso salus mea. Aptissimè nostro instituto, hac enim mente fuit rex Dauid: Quicquid mihi demum eueniat, feliciter an secus, diuinę tamen Voluntati non contradico; Dei sancita non turbo, etsi omnia teterrimè cadant, ego non obmurmuro, ad omnem Dei permissionem sileo, diuina dispositione semper contentissimus: aspera omnia leniri possunt placide ferendo.

Quisquis sapientissimum hunc regem imitatus fuerit (quod cuiuis facillimum, modo velit) hic sane aduersa omnia & quascunque calamitates trāquillo & imperturbato animo sustinebit; nunquam ei vel vocula excidet; qua crebras nimium, aut nimium graues ęrumnas queratur: Voluntas diuina omnium illi ærumnarum alleuamentum erit: nec vnquam

quam esse poterit tam coopertus miserijs, quin cum religiosissimo illo viro exclamet: Pater sancte, tu sic ordinasti, & sic voluisti: & hoc factum est, quod ipse præcepisti. Sine consilio & prouidentia tua, & sine caussa nihil fit in terra. Ecce Pater dilecte, in manibus tuis sum ego, sub virga correctionis tuæ me inclino: percute dorsum meum, & collum meum, vt incuruem AD VOLVNTATEM TVAM tortuositatem meam, vt ambulem ad omnem nutum tuum, atque super omnia Voluntatem beneplaciti tui semper inquiram. *b*

Qui hanc institutionem non capiunt, perpetuo erunt miseri, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes, *c* Qui vero studium omne in Dei Voluntate cognoscenda, & sequenda posuerint, non patienter tantum sed hilariter & cum gratiarum actione aduersa omnia tolerabunt. Optimè dixit insignis ille concionator: *d* Omnem diem amissum credite, quo Dei amore propriam non fregistis voluntatem.

a *Ps.61.v.2.*
b *Thomas de Kemp.l.3.c.50.*
c *2 Tim.cap 3.v.7.*
d *Ioan. Taulerus epist.8.mihi pag.85.vixit an. 1350.*

CAPVT IV.

Exemplum illustrissimum, hominis recusantis diuinæ Voluntati suam subiungere

VAtes Hebræus Ionas, nobile fuit paradigma hominis, qui multa tergiuersatione cunctatur in ditionem diuinæ Voluntatis concedere, eaque de caussa tamdiu tamque variè affligitur, dum suam voluntatem omnem subijciat diuinæ.

§. I.

AVdiamus quid Voluntas diuina præceperat Ionæ: *Surge, & vade in Niniuen.* a Hæc prima pars præcepti. Altera: *Et prædica in ea.* Surrexit quidē Ionas, & loco se mouit, sed Niniuen non iuit. *Surrexit Ionas vt fugeret in Tharsis à facie Domini.* b Duplex hic inobedientia: in ciuitate, qua iubebatur, non tantum non concionari, sed nec in eam ingredi. Sed mox adfuit vltor à tergo Deus: & ventis, & mari, & omnibus cæli iniurijs pugnauit in obstinatam Ionæ voluntatem. *Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri.* Nec dum tamen animaduertit fugitiuus iste, in se has procellas ruere: *& Ionas descēdit ad interiora nauis, & dormiebat sopore graui.* Nihil peius, nihil periculosius mala securitate, iãque magis ac magis inhorruit iratum mare, & nubes vndique adductæ obruerunt tenebris diem. Discurrebant nautæ ad officia trepidantes, vela tēpestati subducebant, & quicquid nauigio videbatur onerosum, iactabant in mare. Sed tempestate mandata fatorum peragente, consilium initum est explorandæ sortis, *Et cecidit sors super Ionam.* Hic varia interrogatus Ionas, respondit *Hebræus ego sum, & Dominū Deū cæli ego timeo.* Itane vero, mi Iona, Deum times? at cur Dei Voluntati non pares: Plures ita loquuntur: Deum, aiunt, timemus; at interim Dei Voluntatem negligunt. Hoc, ô boni, Deum timere non est, Volūtati eius obstrepere. Nec mare his Ionę vocibus tranquillari se sinebat, iamque magis exæstuans feruebat, & ingentes aquarum montes voluebat. Ita demum è naui Ionas in pelagus excutitur. Prius autem ipsemet culpam fassus: *Scio enim ego* inquit, *quoniam propter me tēpestas hæc grandis venit super nos.* Ita te veritas amet, mi Iona, quam hoc candide & vere dixisti! Omnem hanc cæli intemperiem, hunc ventorū conflictum, has pelagi furentis insolentias propria voluntas tua concitauit, vnica omnium illorum caussa: Niniuen ire iussus es, non Tharsis. Sed expectat te præceptor marinus qui doceat idem *Velle* aut *Nolle* cū Deo. *Et tulerunt Ionam, & miserunt in mare. Et præparauit Dominus piscem grādem, vt deglutiret Ionam.* c Hæc præmia sūt proprię volūtatis, sic docēdi sumus, molle iugū diuinę Volūtatis accipere. Audi quam sapere didicerit ictus piscator, & quam facilē se prębuerit diuinis nutibus? iam viuo ceti carcere conclusus Ionas, tam pænè ad inferos demersus, iam inter mortuos & viuos ambiguus hærens: *Cum angustiaretur,* inquit, *in me anima mea, Domini recordatus sum* Tandem tandem resipisci-

piscimus, & incipimus VELLE, quod diu male noluimus. Iam ergo, Iona, vis ire Niniuen? Volo ire. Niniuitis concionari? concionabor. Num etiam quæ in hoc belluæ cauo vouisti, vis reddere? Reddā. *Et dixit Dominus pisci, & euomuit Ionam in aridam.* Priora igitur iussa diuinæ Voluntatis redeunt: *Surge, & vade in Niniuem ciuitatem magnam, & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te. Et surrexit Ionas, & abijt in Niniuen. iuxta verbum Domini. d* Iam Ionas propriam voluntatem excussit, iam idem omnino vult quod Deus, iam manibus pedibusque festinat, quo pridem iussus est proficisci, iam clamat & hortatur ad pœnitentiam, iam obtemperat, & morigeratur diuinis iussibus. Vtinam constanter id faciat, & ad propriam non recurrat voluntatem.

a *Ion. c. 1. v. 2. & seqq.*
b *Ion c. 1. v. 2. & seqq.*
c *Ionæ c. 2. v. 1.*
d *Ionæ c. 3. v. 2. & 3.*

§. II.

SEd heu mobilitatem & inconstantiam voluntatis humanæ! quæ modo Dei fuit, iterum incipit esse sua. *Et afflictus est Ionas afflictione magna, & iratus est. a* Indicia hæc sunt pessima propriæ voluntatis, iam iterum luctantis cum diuina. Qui suam voluntatem ad diuinam accommodat, nunquam tantopere turbatur, nec vnquam ærumnis sic deformatur, vt in iram prorumpat, & indignetur Deo. Quid, obsecro, mi Iona, quid est quod voluntatem tuam diuinæ iam coniunctissimā, denuo in hanc discordiam agit? Noui dissidij caussam audite: *Nūquid non hoc est*, inquit, *verbū meū, cū adhuc essem in terra mea? &c. scio enim quia tu Deus clemēs, & misericors es, patiens & multæ miserationis & ignoscens super malitia.* Hæc illa in Deo & Iona voluntatum dissensio est. Voluit Deus parcere Niniuitis; Voluisset Ionas puniri Niniuitas, & hoc ait præsagijsse sibi suum animum, se frustra minas sparsurum, non successura minis supplicia, Deum cito nimis placādum. Nihil ergo amplius videtur superesse, quàm Deum rogare. *Domine, tolle quæso animam meam à me, quia melior est mihi mors quam vita.* Melior tibi est, Iona, sed forsan Deo non gratior, id autem propria voluntas non curat? hoc solum attendit quid sibi gratum & volupe sit: Deo id placeat, an non, iuxta habet. *Et egressus est Ionas de ciuitate, & sedit contra Orientem ciuitatis: & fecit sibimet vmbraculum ibi, & sedebat subter illud in vmbra, vt videret quid accideret ciuitati.* Necdum quiescit propria voluntas; vrbem deserit, vt commodius spectet excidium vrbis. Cur autem egreditur Ionas, cur ciuiū animos nō hortari pergit, ad constantem pœnitentiam? quid opus est è textili hedera nouum sibi domicilium struere? mille domus vrbicę recepissent nō ingratum Pœnitentiæ præconem. Sed aliter placuit propriæ voluntati, cui quandoque non tantum amplissimæ vrbes, sed terrarum Orbis nimis angustus est. Putauit Ionas ad suum ex vrbe egressum mox igneas cælo ruituras pluuias, mox vrbem funditus euertendam. Ita enim Deus prophetam iusserat minari: Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. Hanc ob caussam in tuto Ionas se collocat, hic considet vt videat, an Deus nullam suis sit additurus vim minis? an omnem iniuriam tam facilè oblitteraturus, & parsurus sceleratissimæ ciuitati? Spectaculum è cælo diu expectabat: sed cum cælum omne ferias agere, cum nulli volare ignes, nec vlla erumpere saxa, cum Vindicta omnis dormire videretur; cum hederacea etiam voluptas exarescere, cum sol desuper caput ferire, cum æstus ingens grauiter vexare inciperet, hic demum Ionas tantam Dei patientiam impatientissimè ferens, & serio excandescens, *petiuit animæ suæ vt moreretur. & dixit. Melius est mihi mori quam viuere.* Cumque super hac sua excandescentia interrogaretur, nū eam censeret ęquam? respondit audacter: *Bene irascor ego, vsque ad mortem.* Videte, obsecro, tam impotentis iræ caussam. Ideo Ionas tam multum fellis effundit, ideo pæ nè in languorem incidit prę tristitia, *Quia non factum est ei sicut cogitabat. b* O Iona, quàm credula est propria voluntas, maximè sibi suisque persuasionibus! Eccur tam indignè fers miserationem & patientiam diuinam? an nescis, Dei proprium esse, misereri & parcere? nunquid Deo induere vis impatientiam humanam? vt quam primum læsus, mox feriat, iniurijs affectus mox sua fulmina mittat? Hoc huma-

humanam sapit indolem, non diuinam: nos tales sumus: vix tacti, pugnis & calcibus tangentem petimus; vix læsi, feruidissimis ictibus ferimus, ad rem nullã profectò promptiores quam ad vindictam: hic currimus hic volamus cum vlciscendum est. Non talis est Deus, Miserator & misericors Dominus: patiens & multum misericors: Suauis Dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius. *c* Nec vult Deus perire animã, sed retractat cogitans ne penitus pereat qui abiectus est. *d* Quid autem, mi Iona, tantopere luges hederaceum palatium tuum à verme destructum? neque tu vermem rodere, nec hederam crescere docuisti. Hanc tibi Dominus dedit; hanc & abstulit Dominus, cur Domino indignaris? Quod si tanti doloris caussa est, vmbraculi hederacei demolitio, & vrbis quæ regnum æquet, euersio non sit dolori? Iã ergo, mi optime Iona, voluntatem tuam ad diuinam omni ex parte conforma. Hedera perijt? velis perijsse: Niniue seruata est? seruatam & tu velis. Nec est quod quidquam vltra doleas nisi ob propriam voluntatem non protinus diuinæ subiectam.

a *Ionæ ca.4.v.1.*
b *1.Mach.c.6. v.* 8.
c *Ps.144.v.8.& 9.*
d *2.Reg.c.14.v.14.*

§. III.

VIdete, Christiani, quid sit sui iudicij suęque voluntatis esse, & in quantos errores hæc vna res sanctissimos etiam viros pertrahat. Nihil agimus, quamdiu voluntatem propriam nõ penitus expugnamus. Hac stante, & aduersante diuinæ, nec dona Deo vlla, nec vota, nec preces, nec sacrificia grata sunt. Gratum Deo ieiunium est, grata eleemosyna, gratum orandi studium, sed illud solum quod diuinæ Voluntati accommodatum. Nouit quidem & propria voluntas stipem spargere, ieiunia instituere, precationes inire, sed hæc omnia nimis quàm exosa sunt Deo, si diuinæ Voluntati conformia non sint. Ideo Deus (mirissimum dictu) & ieiunia, & sacrificia ceteroqui gratissima prohibens: Nolite, inquit, ieiunare sicut vsque ad hanc diem. *a* Quid ergo vitij habuit ieiunium istud Hebręę plebis? Propriam voluntatem nimium olebat; Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra: Ieiunium amo, sed propriam voluntatem odi, quæ corrumpit ieiunium. Si quis homini cæpas auersanti, ferculum cetera pretiosissimum proponat, cæpis tamen infectum, nihil inibit gratiæ, nec lassum stomachũ peruellet; nauseam mouebit, non appetentiam ciborum: Ita ieiunium velut generosi saporis edulium est, ab Angelo etiam laudatum. (Bona est oratio cum ieiunio *b*) at si huic edulio cæpe & allium proprię voluntatis misceantur, apage hoc fastidium à cælesti mensa Chrysostomus: Qui peccat & ieiunat, inquit, non ad gloriam Dei ieiunat, nec se humiliat, sed suæ substantiæ parcit. *c* Omnia fœdat & perdit Voluntas propria.

Et hæc illa deiectorum ad inferos extrema miseria est, tanta eos furere contumacia voluntatis, vt hæc in omnem æternitatem, diuinæ Voluntati nunquam sit consensura: Nunquam volent damnati quod Deus, nec velle poterunt. Clarè Augustinus: Voluntas enim eorum, inquit, talis erit, vt habeant in se semper malignitatis suæ supplicium, nunquam tamen percipere possint bonitatis affectum, quia sicut illi, qui cum Christo regnabunt, nullas in se malæ voluntatis reliquias habebunt: ita illi qui erunt in supplicio ignis æterni, cum diabolo & angelis eius deputati, sicut nullam habebunt vlterius requiem, sic & nullatenus bonam poterunt habere voluntatem. *d* Ah, quid vspiam esse potest formidabilius gehenna, si in illa vel vnicum hoc supplicium sit, à sanctissima Dei Voluntate in omnem ęternitatem esse auersissimum, nec cum ea vnquam conciliari posse? Ergo, mi Deus, vt deseram ego voluntatem meam, doce me facere voluntatem tuam. *e*

a *Is. c.58.v.3.& v.4.*
b *Iob. c.12. v.* 8.
c *Chrysost. in Matth.*
d *August. l. de fide ad Petr.*
e *Ps.142.v.* 10.

CAPVT V.

Quæ voluntatis propriæ contumaciam maximè confirment.

INter grauissima quæ Dominus Hierosolymorum vrbi exprobrat, illud est: Hierusa-

rusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui cōgregare filios tuos, quemadmodū gallina congregat pullos suos sub alas, ET NOLVISTI. *a* Propriæ voluntatis obstinatio. scelerum omnium origo. Ego VOLVI, inquit Deus, tu NOLVISTI.

Abbas Pastor dicere solebat: Ferreus murus est propria voluntas, à Deo nos seiungēs & separans; ET NOLVISTI; hinc illæ, lachrymę. *b* Nec aliter Augustinus: Suspirabam, inquit, ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. VELLE meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me *c* Voluntatem autem propriam mirè roborant hæc tria.

a *Matth.c.23.v.37.*
b *Doroth. serm 5.*
c *Aug.l.8.confess.c.5.*

§. I.

PRimum, *Consuetudo praua.* Augustinus hoc explicans: Quippe, ait, ex voluntate peruersa, facta est libido & dum seruitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis (vnde catenā appellaui) tenebat me obstrictum dura seruitus. Voluntas autem noua quæ mihi esse cæperat, vt te gratis colerem, fruique te vellem, Deus, nondum erat idonea ad superandam priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, vna vetus, alia noua, illa carnalis, ista spiritualis confligebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam; plusque in me valebat deterius inolitum, quam melius insolitum. *a*

Ita cum vitia abeunt in mores, non relinquitur amplius remedijs locus. Nam hic omnium vitiorum genius est, vt nisi quantocyus domo eijciantur, difficulter & raro, cum irroborarint, expelli possint. Verè Gregorius: Cum culpa, inquit, in vsum venerit, etiam animus, etiamsi cupiat, debilius resistit: quia quot vicibus prauæ frequentationis adstringitur, quasi tot vinculis ad mentem ligatur. *b* Facile est teneros adhuc annos componere; inueteratos difficile. Væ ollæ cuius rubigo in ea est & rubigo eius non exiuit ab ea. *c* Nimirum asperā & insuauem virtutum viam facit vitiorum consuetudo. *d* Verissimè Chrysostomus: Nihil, inquit, tam firmum est in rebus humanis quàm veteris consuetudinis tyrannis. *e* Ideo Augustinus admonens: Peccator, inquit, de proximo reuiuiscat, non eat in profundum sepulturæ; non accipiat desuper consuetudinis molem. *f*

Plato iuuenem alea ludentem acerbius reprehenderat. Iuuenis huic monitori asper. Quàm parua, inquit, redarguis? Mox Plato: At non est paruum quid, ait, consuetudo. Certè Cretenses cum acerbissima execratione aduersus eos, quos vehementer oderunt, vti volunt, vt mala consuetudine delectentur, optant, modestoque voti genere; efficacissimum vltionis euentum reperiunt. Inutiliter enim aliquid concupiscere, & in eo perseueranter morari, exitio ea dulcedo vicina est. *g*

a *Aug.l.eod.c.5.& 11.*
b *Gregor.l.4.mor.cap.25.post med.*
c *Ezech c.24.v.6.*
d *Hieronym. epist.14. ad Celant.*
e *Chrysost. hom.7.in 1. ad Cor.*
f *August. serm.14.de verb. Dom.*
g *Valer.Max.l.7.c.2 fine.*

§. II.

ALterum, quod propriam voluntatem adeo corroborat, est, *Longanimitatis defectus.* Hæc nostra est in rebus plurimis præcipitātia, cū id quod valde volumus ad destinatum tempus non impetramus, mox in impatientiam agimur, & quandoque in rabiem. Tales sumus; moræ impatientissimi. Quoties audias hominem longanimitatis expertē dicere: Iam volo, statim volo; non expecto; nolo differri, ni breui hoc fiat, despondi animum. Ita rex Hebræus Saul non potuit vnam quæ restabat alteramue horulam expectare Samuelem. Ideo illi in os apertè obiectum quod stultè egisset. *a* Ita plerunque & nos cū Deo agimus, si non mox obtineamus quod impetratum volumus, cadimus animo, & in tristitiam ac querelas soluimur. Nostræ preces plerunque sunt quales erant saltatricis puellæ; *Volo vt protinus des mihi.* *b* Ita sæpe spem omnem & patientiam consumimus vt, in impatientiā & desperationem proruamus. Animæquiores estote filij, & proclamate ad Dominum. *c* Rex Ioachim triginta septem annis attinebatur carcere; post tantā tempo-

tempo-

temporis intercapedinem, sibi & regno restitutus, docuit quàm loganimi patientia diuinum auxilium sit expectandum. Magnæ virtutis est, id quod velis; non velle statim fieri: Maximarum virium est longanimis patientia quæ aridissimum etiam baculum triēnio rigatum, in frondes & flores potest educere. *d* Hinc illa Siracidis monita: Sustine sustentationes Dei; coniungere Deo, & sustine. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe. Respicite filij, nationes hominum & scitote quia nullus sperauit in Domino, & confusus est. Væ his qui perdiderunt sustinentiam. Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius. *e* At propria voluntas in contrarium semper nititur, & quod appetit, imperiosissime sic exigit: Protinus da, continuo fiat, mox annue, confestim exhibe, ne mota sit, cunctatione omni abiecta. Ideo monendi sumus assiduè: Expecta fili, donec videamus, quem res exitum habeat. *f* Si moram fecerit expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. *g*

Christum in cruce variè vrgebant hostes, ne vellet videre finem suorum cruciatuum: si filius Dei es, aiunt, descende de cruce. *h* Pulchrè his respondet Chrysostomus. Ideo de cruce nō descenderat, quia filius Dei erat. Expectabat Christi longanimitas, dum dicere liceret, CONSVMMATVM EST. Quod autem in capite cernimus factum, hoc & membris imitandum: Voluntas patris ad supremum vsque halitum exsequenda. Qua de re prēclarissimè Ludouicus Blosius, quē sic placet recitare, vt verbum è verbo exprimamus: Felix igitur ille est, inquit, qui angustijs & pœnis afflictus, non aliquid inquirit quo illas euadat, sed ad finem & vltimum vsque punctum eas sustinet; nolens de cruce descendere, nisi Deus illum soluat ac deponat. Felix planè qui se in abyssum diuini beneplaciti ita demergit, & terribilibus occultisque Dei iudicijs ita se resignat, vt in huiusmodi doloribus ac pressuris, non tantum vna hebdomada aut vno mense, sed vsque ad extremi iudicij diem, vel etiam perenniter consistere paratus sit non recusans ipsius quoque inferni tormenta (si Deus ita vellet) subire. Quæ quidem resignatio omnem aliam resignationem longe vincit. Vel mille mundos relinquere in huius resignationis comparatione nihil est. *i*

Quàm vero hic propria voluntas obluctetur, sic explicat; Irresignatus quisque, dum in hunc modum duris scopis à Domino atteritur omnia se perdidisse arbitratur? vnde & in grauem tristitiam, horribilemque desperationem prolapsus dicit; Iam de me actum est, perij. Cæterum qui solida tranquillitate intra se frui cupit, ad hoc eniti debet, vt resignato liberoque animo, & Deo, & seipso, & creaturis omnibus carere possit, veram pacem intus interim retinens. Vndecunque accidant pressuræ, de manu Domini suscipiendæ sunt, cuius permissu eueniunt. *k* Ergo, vt propriam domes voluntatem, esto longaminis, & expecta Dominum, etiamsi moram fecerit, quia viniens veniet & non tardabit.

a 1. *Reg. c.* 13 *v.* 13.
b *Marc. c* 6. *v* 25.
c *Baruc. c.* 4. *v.* 21. *&* 27.
d *Vide in vitis PP. Rosuueid. lib.* 4. *mihi pag.* 542.
e *Eccli. c.* 2. *v.* 3. *& seqq.*
f *Ruth. c.* 3. *v.* 18.
g *Abac. c.* 2. *v.* 3.
h *Matt. c.* 27. *v.* 40.
i *Blos. in Appendice c.* 1. *medio.*
k *Blos. ibid.*

§. III.

Tertium denique quo propria voluntas supra modum inualescit, est, *Mutabilitas perpetua.* Parum est cum Luna circumagi, & aliam atque aliam formam induere; in dies, in horas mutamur; mane aliud, & aliud placet vesperi, hodie volumus, cras nolumus; nunquam ijdem nec similes quidem nobis, adeo in diuersum aberramus; quotidie consilium permutamus & votum; vt nubes à quouis vento huc illuc impellimur. Et hoc voluntati propriæ solennissimum est, vt cum firmissimæ illi columnę Voluntati diuinę nolit alligari, seipsam rebus caducis ac vanis indulgeat, quibuscum non possit non creberrimè mutari. Hac tanta proprię voluntatis instabilitate, cupimus quidem quotidianis tædijs occurrere, verum hac ipsa ratione sæpe no-

pe nobis tædium è tædio creamus, dum illud tam sollicite studemus vitare, ita Sisyphi saxum voluimus, & dolium Danaidum implemus, dum idem & volumus & nolumus, eadem sæpe hora Voluntas nostra, & quod inde pendet, omnis sanctitas nostra, non est turris inexpugnabilis in montis iugo, aut edita rupe collocata, sed domus lutea, quæ ad omnem incursum cedit & collabitur. Probus es; sit ita hoc illudue præclare incipis, hic aut illic rem optimè agis; neque hoc negẽ, sed hoc quamdiu & quã constanter? Ah, quam facile ad omnem auræ sibilum mutamur, & sæpè turpiter deiicimur! vt folium arboris, à vento non magno rapimur, & ventilamus nos in omnem ventum, & imus in omnem viam. *a* Multiformes plane sumus, & nobis ipsi dispares, nec vnum agimus hominem, sed plures. Quod in Sacris de Iobo scribitur, *Fuit vir vnus*: id ita Hieronymus interpretatur; Non per diuersa mobilis, & instabilis ferebatur, sed firmus atque incõcussus persistens, erat vir vnus. Nos plerunque non vnum virum agimus, & sępe nec quidem viri sumus, tam debiles in virtutis actibus, quam inconstantes. Hæc propriæ voluntatis illustria sunt facinora. Sed de hoc humanę voluntatis Euripo explicatius alibi. *b*

Itaque libera voluntas nos facit nostros, mala diaboli; bona Dei. Qui enim, inquit Bernardus, voluerunt esse sui, vtique sicut Dij scientes bonum & malum, facti sunt non tantum iam sui, sed & diaboli. Sane diabolo nos nostra mancipat voluntas, non ipsius potestas. Nostra autem voluntas perfecta non erit, quousque suo creatori perfecte subiecta sit. Profecto expedit nobis magis omnino non esse, inquit, quam nostros permanere. *c* Augustinus de Aquilis; Dicuntur pulli Aquilarum, inquit, sic probari, patris scilicet vngue suspendi, & radijs solis opponi, qui firme solem contemplatus fuerit, filius agnoscitur, si acie palpitauerit, ab vngue dimittitur. Nos viles homũculi magis sub arbitrio Dei sumus, quã sub patris vngue Aquilæ pullus; à Deo magis pendemus quam radius à sole, calor ab igne plus Deo in nos potestatis est, quã in lutum figulo, & tamen hunc solẽ nostrum, diuinam Voluntatem liberrimè auersamur. Iubemur inimico ignoscere? Nolumus. Effrenem libidinem coercere? æque nolumus: Impotentem iram domare? Nec hoc volumus. Illo aut isto familiari vitio abstinere? pigerrime volumus, hoc est modeste nolumus. O pullos non Aquilarum, sed noctuarum, qui non solem diuinæ Voluntatis, sed tenebras proprię sectantur. Hinc autem omne malum, & omnis pœna. Narrante Ludouico Blosio, Christus sanctæ cuidam virgini familarem se præbens; Volo te nosse, inquit, quod omnes pœne quibus homines in mundo affliguntur, in voluntate consistunt; quia si voluntas esset ordinata, & concors cum voluntate mea, careret quodammodo pœna. Quamuis enim is qui hac sancta ordinataque voluntate præditus est, sentiat laborem ac dolorem, quicquid tamen amore mei sponte patitur, quasi sine pœna portat. Libentissime enim illud sustinet, considerans & sciens meam esse voluntatem, atque permissionem, vt patiatur. Mens eius in quouis dolore corporali libera est, cum voluntas ipsius in omnibus sit conformis, & vnita Voluntati meæ. Igitur ablata voluntate propria spiritus hominis tranquillus est, & pace gaudet. *d*

a *Eccli. c.* 5 *v.*74.
b *In Thrismegisto l.*1.*c.*8. *de humanæ voluntatis inconstantia.*
c *Bern de grat. & lib. arb.*
d *Blos. Mon. spirit. c.*10.*fine.*

CAPVT VI.

Nihil voluntatis propriæ retinendum esse; tam in omnibus rebus arduis ac difficilibus, quam in ipsa morte.

HIc Rhodus, hic saltus. In rebus subinde minutulis non ita difficulter voluntatem nostram diuinæ attemperamus, at in ijs quæ momenti sunt grauioris, in iactura opum, honoris, vitæ, hic tergiuersationes, & excusationes, hic moræ & tricę, hic multa refractariæ voluntatis contumacia, hic nostrum nobis & VELLE & NOLLE stat contra Dei & VELLE & NOLLE. Sed quid miseri luctamur frustra, stat Voluntas diuina, stabitque æternum velut immobilis rupes; non illam ad nos trahemus, sed ad se nos illa. Rideamus, si is qui cimbam ad rupem alligauit, fu-

gauit, funem identidem trahat, & rupem ad se accedere censeat, cum ipse ad illam propius ac propius accedat; Et non maior nostra stultitia est, qui ad rupem illam diuinæ Voluntatis nexi, trahendo & reluctando volumus eam nobis obsequi, non nos ipsi?

§. I.

SVnt qui & se & alios diuinam legem doceant & hi quidem intelligentiam suam Deo consecrant; at vbi est voluntas rerum omnium pretiosissima? Hanc sibi seruant, partitione facta cum Deo haud æqua. Optime olim alteri alteris sic precabantur: Benefaciat vobis Deus, &, Det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem corde magno & animo volenti. *a* Hi corde prorsus exiguo, & animo minime volente Deũ colũt, qui in re quapiam facili volũtate sua cedunt, at vbi vel bonorũ alea iacitur, vel honoris punctũ, aut vitæ cardo vertitur, hic ius propriæ volũtatis tenacissimè retinent, hic sui sunt. O non Volones, quales olim sponte sua militiæ nomen dederunt, pro dominis pugnaturos se polliciti: Ea de caussa in ciuitatem recepti, & liberi esse iussi sunt. *b* Quod si contumaces illæ & diuinæ Volũtati tam refractarij vltro se dederent, suamque voluntatem sponte submitterent supremę illi, certe ius cæli obtinerent, futuri liberi in omnem æternitatem. Inter Volones istos præsignis plane, Hebræus rex Dauid: In me, inquit, sunt Deus vota tua, quę reddam, laudationes tibi. *c* Sub cælo nihil tam liberum atque hominis voluntas: omnia alia admirabili subiectione conditori obtemperant. In solo homine ea est libertas, qua vult quodcunque lubet, etiamsi hoc cælo, inferis, Deo repugnet. Nihil tam in nostra est potestate quam voluntas. Integrum est homini, quotiescunque libuerit, dicere NON, & abnuere, vel ipso etiam Deo annuente. Et hæc scelerum omniũ Lerna est, Deo dicente: Volo hoc fieri hominem tamen obloqui audere. Nolo hoc facere aut dicente Deo: Hoc fieri nolo, hominem tamen dicere: hoc volo facere. Et quoties Deus: Hęc est, inquit, mea Voluntas, nihilominus homo: At hæc, inquit, mea nõ est. Ob hoc Deus grauissime questus: A sæculo, inquit, confregisti iugum meum; rupisti vincula mea, & dixisti. Non seruiam. *d* Hæc ipsissima est radix omnium delictorum, non sit hoc impium VOLO, non erit vtique delictum. Enimuero medicina ea optima est, quę sic morbum curat, cur & morbi radicem euellat. Proprium peccati pharmacum, Pœnitentia, quæ tunc demum vera est, si rebellionem hanc comprimat, & humanam voluntatem diuinæ penitus subijciat. Primus autem Voluntatis actus est AMARE, vti est aurium audire, cernere oculorum: qui vero quippiam amat serio, ei cor suum voluntatemque cum voluptate impendit; non eum labor, non dolor, non terrifici quidquam inde auocat. Ita voluntas quæ se Deo vere trãscribit, omnia præ Deo nihili facit, tam aspera quam iucunda, & suauia prõpte amplectitur, prout scierit supremæ id voluntati probari. Huius sibi mentis conscius rex Dauid: In me, inquit, sunt Deus vota tua. Non reperio quas tibi gratias agam, mi Domine, quod hanc in me felicitatem ac prõptitudinem, erga tuam Voluntatem experiar; promissiones tibi à me factę, in intimis apud me præcordijs asseruentur, ne excidant. Tale sit voluntas Christiani hominis promptuarium, vnde facile depromi possit, quicquid est ad domini gustum. Penarium vere opulentum, omni genere qua esculentorum qua poculentorum instruitur: Si dominus velit oleum, aut mel, aut aromata, vel vinum siue Chium, seu Thasium, siue Creticum; adferuntur & oleum, & mel, & aromata, & vinum non cibarium & ignobile, sed quale iussit adferri: Si dominus cupiat perdicem, aut altilem gallinam, illico perdix aut gallina promitur: si panem niueum petat & primariũ, mox adest hic panis: si aliud quid postulet, confestim aduolat postulatum. Talis sit volũtas nostra, & olearia, & mellaria, & vinaria, & omnigeni penoris cella, vt quicquid dominico palato placuerit, inde promatur: ita quidẽ, vt si Deus animum cupiat ad paupertatẽ, ad morbum, ad ignominiam, ad mortem paratum, hunc ipsum inueniat paratissimum, de quo Deus ipse dixerit: In te, ô homo, sunt vota mea. Talis certe rex Dauid, vir secundùm cor Dei: *e* Nõ in rebus solum minutioribus, sed in maximis æque ac minimis, cum iactaretur, cum per ardua sursum & deorsum iret, à di-

à diuino ſemper nutu pendebat.

a 2.*Macha.c.1 v.3.*
b *Liu.lib.3.bell.Pun.*
c *Pſ.55.v.13.*
d *Hier.c.2.v.20.*
e *Actor.cap.13.v.22.*

§. II.

ANno quingenteſimo viceſimo tertio, in Concilio Vzecenſi epiſcopus fuit, cuius nomen, Quod vult Deus. *a* Fuit & alius eiuſdem nominis Carthaginẽſis Pontifex, vir ſanctiſſimus, qui vna cum Clero à Genſerico rege Ariano, fractis nauibus abſque remigijs & velis, præter omnem ſpem Neapolim appulit, ibique exul ſancte finijt. Omnium hoc Chriſtianorum & nomen ſit, & ſtudium vnicum, Quod vult Deus. At maligni hominis eſt, tunc ſolũ dicere: Quod vult Deus, cum nec operoſa, nec ardua iubentur: Ille fert omne punctum, qui, cum, paupertas vrget, cum morbus exercet, cum ignominia premit, cum mors vocat, nihilominus mẽte liberrima pronuntiat: Quod vult Deus: ſi opes, ſi valetudinem, ſi famam, ſi & vitam velit eripi. Quod vult Deus, hoc fiat. Nec diſputat, cur iam, cur hoc loco, cur hoc morbi genere ſibi moriendum ſit, ſed paratiſſimus ad omnia, hoc vnum aſſidue ingeminat, Quod vult Deus. Præclariſſime dixit Seneca: Quid tibi opus eſt vt ſis bonus? VELLE *b* Quid autem melius potes velle, quam quod vult Deus? Hic ego te, qui aliter ſentis, & diuinæ Voluntati obniteris, compello Annæi verbis: Tamen tu indignaris aliquid aut quereris: & non intelligis, nihil eſſe in iſtis mali, niſi hoc vnum quod indignaris, & quereris: Non feram me, quo die aliquid ferre non potero: Male valeo, familia decubuit? fenus offendit? domus crepuit? damna, vulnera, labores, metus incurrerunt? Solet fieri, hoc parum eſt: debuit fieri. Decernuntur iſta non accidũt. Si quid credis mihi, intimos affectus tibi cum maximè detego: in omnibus quæ aduerſa videntur & dura, ſic formatus ſum. Non pareo Deo, ſed aſſentior, ex animo illum, non quia neceſſe eſt, ſequor (*erubeſce, Chriſtiane, ah erubeſce*) Nihil vnquam mihi incidet, quod triſtis excipiam, quod malo vultu: nullum tributum inuitus conferam. Omnia autem ad quæ gemimus, quæ expaueſcimus, tributa vitæ ſunt. Horum nec ſperaueris immunitatem, nec petieris. *c* Ad hanc legẽ animus noſter aptandus eſt, hanc ſequatur, huic pareat: & quæcunque fiunt, debuiſſe fieri putet: nec velit obiurgare naturam. Optimum eſt pati, quod emendare non poſſis: & Deum, quo auctore cuncta proueniunt, ſine murmuratione comitari, Malus miles eſt, qui Imperatorem gemens ſequitur. Quare impigri atque alacres excipiamus imperia, nec deſeramus hunc operis pulcherrimi curſum, cui quicquid patimur, intextum eſt. Sic viuamus, ſic loquamur, paratos nos inueniat atque impigros. Fatum, ſeu, Voluntas Dei. Hic eſt magnus animus qui ſe Deo tradidit: at contra ille puſillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine Mũdi male exſtimat, & emendare mauult Deum quam ſe. Carpit diuina & prouidentiam; alia illa eſſe vellet magis quã ſe alium, Ingrati ſępe diuinorum interpretes ſumus. Inde eſt quod nec viuere volumus, nec mori; vitę nos odium tenet, timor mortis. Nutat omne conſilium noſtrum, nec implere nos vlla felicitas poteſt.

a *De quo Baron.tom.7.A.523.nu.* 15. *Martyrol.Baronij die 26.Octobr.*
b *Sen.epiſt.80.init.*
c *Sen.epiſt.96.*

§. III.

QVanti vero momenti ſit in morbo lethali, noſtræ voluntatis ad diuinam conformatio, inſigniſſime docet Ludouicus Bloſius, hũc in modũ; Moriturus quiſque meritis Saluatoris noſtri IESV Chriſti, magis quam ſuis innitetur. In illius bonitate & in precibus beatæ Mariæ Virginis ac Sanctorum electorumque Dei ſatis confidet. Chriſti amariſſimam paſſionem mortemque ſibi proponet, & ineffabilem illam charitatem, quæ eum tam indigna ſuſtinere coegit, memoria repetet, atque in patentia vulnera, & in profundiſſimum pelagus immenſę miſericordiæ eius, ſeſe cum vniuerſis peccatis atque negligentijs ſuis demittet, immergetque. Ad ſummam Dei gloriam ſeipſum, velut hoſtiam viuam offeret ipſi Domino, ad perferendum pro acceptiſſima eius voluntate patienter, ex vero amore omnem languoris acerbitatem, ipſam

etiam

etiam mortem, & quicquid sibi Dominus in tempore, & in æternitate immittere voluerit. Hoc si reuera facere potuerit; Si, inquam, sese ex pura dilectione cum perfecta sui resignatione, ad omnem pœnam pro honore diuinæ iustitiæ tolerandam animo spontaneo obtulerit, ipse neque infernum, neque purgatorium subibit, etiamsi solus omnia totius Mundi peccata commisisset. *a* Nullum igitur exercitium in extremis vtilius esse potest, quam vt quis seipsum ex integro diuinæ Voluntati resignet humiliter, amorosè pleneque confidens in immensa Dei misericordia ac bonitate. Fieri enim nequit, quin is qui in huiusmodi vera perfectaque resignatione cum sancta erga Deum fiducia ex hac luce exit, confestim ad regna cælestia euolet. Nam sicut nihil omnino pœnæ, nihil ignis purgatorij in Deum cadere potest, ita nec in hominem, qui eo modo per voluntatis conformitatem, amoremque Deo vnitus est. Hoc animo iustus ille Latro moriebatur in cruce, qui non salutem corporis à Domino postulauit, nec orauit vt à pœnis purgatorijs seruaretur, sed libenter pro peccatis suis, proque Dei gloria moriens, se totum in diuinam resignauit voluntatem, se totum Christo obtulit, vt ille secum ageret quicquid vellet. Nihil nisi misericordiam & gratiam petijt dicens: Memento mei Domine, cum veneris in regnum tuum. Quod si morte imminente infirmitas naturæ mœret, aut trepidat; huiusmodi mœstitia & formido in Deum per resignationem proijcienda, ac certa spes erga eum concipienda est. Mors Christi mortem tuam solatur. Ille præcessit; præcesserunt & innumeri electi eius: non igitur pigeat te sequi. Corpus quod modo deponis, vile quoddam vestimentum est. Quid ad te si computrescat, & ad tempus in terra occultetur? Posteà ipsum idem corpus tuum resurget, iamque immortale, incorruptibile, gloriosum ac fulgidum erit. Pensandum quoque est, quam resignati ac voluntarij fuerint ad moriēdum antiqui iusti Abraham; Isaac, Iacob, Moses, Dauid, & ceteri consimiles, cum nondum ianua regni cælestis esset aperta. Vnde in fine Deuteronomij legimus, Dominum dixisse ad Mosen: Ascende in montem istum &c. & vide terram Chanaan quam ego tradam filijs Israel obtinendam, & morere in monte. Ecce quam resignato animo, iuxta Dei beneplacitum, mortem excepit Moses amicus Altissimi. Non trāsiuit quidem ad terram illam visibilem, sed in inuisibilem & meliorem receptus est, videlicet in secretum sinum pacis, & limbum, in quo iustorum animæ tunc magna tranquillitate requiescebant. Iam vero iustis aditus patriæ cælestis, per Christum Dominum reseratus est. *b*

Ergo, mi optime Christiane, cum vicinam sentis mortem, imo etiam antequam sentias, voluntatem tuam quam perfectissime iunge cum diuina, illique te totum committe: nec aliud cogites vel loquaris, quam hoc ipsum, *Quando Domino visum.*

a *Optimum in morte exercitium Resignatio sui.*

b *Blos. Consol. pusillan. mihi pag. 328. & seqq.*

§. IV.

SEd istud QVANDO plerosque omnes homines ægre habet. Moriendum sibi sciunt, & mori volūt, sed nondum: cupiunt naturæ soluere quod debent, sed nondū; desiderāt cælo recipi, sed nondum; Adeo miselli insanimus, vt cupiamus desinere esse miseri, sed nondum; vt felices & beati esse velimus, sed nondum. Quid, homuncule, tam altum tibi patibulū ædificas, vt multos gradus habeas per quos ad mortē te ire diutius scias? quid vitæ tuæ tot optas annos, quibus funus tuum prospicias, cogitationum lento tormento? Eūdum est, seu hodierna, seu crastina. At scio, quid multos decipiat; cum Mors pulsat, ante tēpus adesse putāt importunum exactorē: Stulti; tunc tempus est, QVANDO Domino Mortis visum est. Quid tergiuersaris, quid immaturam ætatem obijcis, quid moram poscis; ad mortem maturus pridem fuisti. Sed nec concessa mora paratiorem te faciet, aut promptiorem. Nam & post hanc morari voles, minus forsan paratus, quo plus moratus. Induciæ non paucos deteriores fecerunt. Mala ad mortem præparatio est, mori nolle. Facti dimidium habet, qui tunc vult, quando vult ille, qui nihil mali potest velle. Ergo tergiuersationem tolle, & dic animo; QVANDO & QVOMODO Domino visum, sic fiat. *a*

Ad hoc ipsum luculentissimam facem præ-

lucet Romanus Sapiens, &; Siue altos, inquit, obseruare volueris, siue teipsum, fauore sepositoj & senties hoc, & confiteberis, nil ex his optabilibus & charis vtile esse nisi te contra leuitatem casus, rerumque casum sequentium instruxeris; nisi illud frequenter, & sine querela, inter singula damna dixeris? *Deo aliter visum est.* b Ita dices; Antehac quidem diutius me victurum arbitrabar, At, *Deo aliter visum est*, & bene sic visum est. Ita propria voluntate in diuinam transmutata, omnia tibi reddentur facilia. Nam vti malus omnia in malum vertit, etiam quæ specie optimi veniunt; ita rectus atque integer corrigit praua vitæ, & dura atque aspera, ferendi scientia mollit; idemque & secunda gratè excipit modesteque, & aduersa constanter atque fortiter. Hic idem Voluntati diuinæ tam addictus, nunquam malis euentibus maledicit nunquam accidentia tristis excipit, ciuem esse se vniuersi & militem credens, labores velut imperatos subit. Quicquid incidit, non tanquam malum aspernatur, & in se casu delatum, sed quasi delegatum sibi Hoc qualecunque est inquit, meum est, asperum est, durum est: in ipso nauemus operam, nec de Dei prouidentia queramur. Si Dijs, inquit Epictetus, ita visum fuerit, ita fiat. c

a *Vide Horologium Angeli Tutelaris, hora diei IX.*

b *Sen. epist. 98.* c *Epist. Enchir. c. 79. seu vlt.*

§. V.

ET hęc sciuerint idololatrę; Christiani aut nesciant, aut quæ sciunt non faciant; videant meliora probentque, sequantur deteriora? Nihil tam acerbum est, in quo æquus animus solatium non inueniat. At vero solatium nec vberius nec certius erit quàm Dei voluntas? ad hanc in omnibus aduersis assiduè suspiciendum.

Iobus in perferendis ærumnis dexterrimus, plus Deo placuit. Chrysostomo teste, plusque sibi promeruit pauculis solum verbis, quàm omnibus suis etiam largissimis eleemosynis. Cum enim Iobus vndique afflictus diceret: Sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum: diuinæ Voluntati magis se probauit, quam cum stipem liberalissimam erogauit. Nam, quod à sancto Banauentura discimus. Perfectius est aduersa tolerare patienter, quàm bonis operibus insudare. a Quoniam Deus bonorum nostrorum non eget. b Quisquis igitur diuinam Voluntatem sincerè quærit, sanus ne sit an æger, perinde habet, quandoquidem Dei Voluntas, omne nostrum bonum est. In morbo autem sic Medico & medicinis fidendum, vt interim fiducia omnis in Dei prouidentia & Voluntate collocetur. Quod cum rex Asa non fecerit, merito reprehensus est. Nec enim in infirmitate sua quæsiuit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est. Melius Ezechias qui morbi sui curationem non ficubus, nec eas imponenti, sed Deo adscripsit. Quod si pharmaca nil proficiant, aut Medicus vim morbi non perspiciat, aut aliunde committatur error, nec emendetur valetudo, non continuo huic illiue culpa impingenda, sed omnia diuinæ prouidentiæ ac voluntati attribuenda, nec aliud cogitandum, quàm, Deus non vult vt saner, aut vult vt saner tardius.

Lyduuina, Virgo sanctissima, omnigenis doloribus exercitata, miserabile spectaculum, & velut conducta domus omnium ferè morborum, adeo tamen defixit in Domino voluntatem suam, vt nihil neque cogitare, neque dicere, neque facere præmeditatè liberet, quod putaret displicere Deo. Fertur cum patientissimo Iobo sæpius dixisse? Hoc mihi Domine acceptissimum erit, vt affligens me dolore non parcas, c cum tuę Voluntatis executio, sit mihi summa consolatio d Difficultatibus & calamitatibus omnibus efficacissimum remedium fecit, qui semper diuinæ se Voluntati submisit.

a *Bonau. de grad. virt. c. 24.*

b *Ps. 15. v. 2.*

c *Iob. c. 6. v. 10.*

d *Sur. tom. 7. p. alt. vit. c. 1. mihi pag. 288.*

LIBER QVINTVS.

DE HVMANÆ VOLVNTATIS AD DIVINAM CONFORMANDÆ ADIVMENTIS.

CAPVT PRIMVM.

Conformationem humanæ voluntatis ad diuinam consistere non posse sine magna in Deum Fiducia.



OBLATIO sui in diuinum arbitrium nunquam erit integra, nisi Deo in omnibus plurimum fidamus. Quomodo enim alteri de rebus omnibus assentiar, cui non fido? & quomodo fidam illi, quem non credo res meas fideliter, aut sollicite curaturum? Ideo de fiducia in Deo collocanda nunc agendum.

§. I.

POrro cupienti scire quid diuinæ paginæ de hac virtute sentiant, nostri æui scriptor respondet: In scripturis sanctis vix vllum inuenitur caput, in quo Deus opem, gratiam & prouidentiam omnibus illis non promittat, qui in illo cōfidunt. *a* Beatissimus rex Dauid, huius Fiduciæ magister excellentissimus, hanc vnam pleno ore ingerit, in psalmis pæne omnibus Et quam illa confidentis animi sunt? Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me. *b* Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus: Deus meus, adiutor meus; & sperabo in eum; Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus. Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum, si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. *c* Qui habitat in adiutorio Dei altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. *d* Qui confidunt in Domino &c. non commouebitur in æternum. *e* In te, Domine, speraui, non confundar in æternum. *f* Erat huic regi cor amplissimum, & plenissimum ingenti Dei Fiducia, Nimirum hos ructarat, quos biberat diuinos fontes.

Eandem in Deum Fiduciam sapientissimi ac sanctissimi viri plurimum semper commēdarunt. Illud sapientię miraculum Salomon: Habe, inquit, fiduciam in Domino, ex toto corde tuo. *g* Non qualemcumque fiduciam exigit, sed quæ prodeat *ex toto corde*. Nam & Apostolorum Princeps: Omnem, inquit, sollicitudinem vestram proijcientes in eum, quoniam ipsi est cura de vobis. *h* Et psaltes: Iacta, inquit, super Dominum curam tuam, &

ipſe te enutriet. *i* Sed & Salomon iterum monens: In omnibus vijs tuis, inquit, cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos. *k* Bonum eſt confidere in Domino quam confidere in homine. *l* Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Et erit quaſi lignum quod tranſplantatur ſuper aquas quod ad humorem mittit radices ſuas, & non timebit cum venerit æſtus, & erit folium eius viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſollicitum, nec aliquando deſinet facere fructum. *m* Cogitate per generationem & generationem, quia omnes qui ſperant in eo, non infirmantur. *n* Beati omnes qui confidũt in eo. *o* Hæc enim fiducia Deum obligat, vt tibi in ſe confidenti benefaciat. Ergo. Confide in Deo, & mane in loco tuo; *p* ſorte tua contentus, ſtatus tui mediocritatem amplectere, neque vltra menſuram regulæ, qua mẽſus eſt tibi Deus, teipſum extende: Memento, non in ſolo pane viuere hominem, poſſe Deum etiam è lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ, nec eſſe difficile Domino, ſaluare vel in multis, vel in paucis. *q*

a *Ludou Granat l.7. Memorial.c.9.*
b *Pſ.4.v.12.*
c *Pſ.17.v.3 Pſ.36.v.1.2.3.*
d *Pſ.90.v.1.*
e *Pſ.124.v.1.*
f *Pſ.30.v.1.*
g *Prou.c.3.v.5.*
h *1.Petri c.5.v.7.*
i *Pſ.54.v.13.*
k *Prou.c.3.v.6.*
l *Pſ.117.v.8.*
m *Hier.c.17.v.7.& 8.*
n *1.Mach.c.2.v.61.*
o *Pſ.2.v.13.*
p *Eccli.c.11.v.22.*
q *2.Cor.c.10.v.13.1.Reg.c.14.v.6.*

§. II.

HEbræus rex Amaſias militem ſcripſerat centum talentis argenti *a* quibus centũ millia hominum ad ſigna euocauit. Quo facto, Venit homo Dei ad illum (ita Regum faſti narrant *b*) dixitque: O Rex, ne egrediatur tecum exercitus Iſrael, non eſt Dominus cũ Iſrael, & cunctis filijs Ephraim: Quod ſi putas in robore exercitus bella conſiſtere, ſuperari te faciet Deus ab hoſtibus: Dei quippe eſt & adiuuare, & in fugam conuertere. Dixitque Amaſias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de cẽtum talentis, quæ dedi militibus Iſrael? Et reſpondit ei homo Dei. Habet Dominus vnde tibi dare poſſit multo his plura. Paruit Amaſias Deo nixus, & viginti millia hoſtium occidit. Tanti eſt, Deo fidere, & non humanis viribus.

Thomas Morus notæ ſanctitatis ac eruditionis vir, ad filiæ Margaretæ obiectiones hiſce omnino verbis in carcere reſpondens: Nihil, inquit, contingere poteſt, quod Deus non velit. Quicquid autem ille vult, vtcunque nobis malum videatur, eſt tamen re vera optimum. De Dei bonitate diffidere, mea Margareta, nolo, vtcunque me debilem ac fragilem præſentiam. Imo ſi in eo me terrore & conſternatione cernerem, vt iam iam lapſurus viderer, meminero tamen diuum Petrum vnico venti flatu ex modica fide ſubmergi cæpiſſe, faciamque quod ille fecit, Chriſtũ compellabo. Domine ſaluum me fac. Spero enim quod extendens manum ſuam apprehendet me, nec ſubmergi patietur. Quod ſi vero Petri partes adhuc vlterius me agere, planeque præcipitem cadere, iurare & abiurare permitteret, ſpero nihilominus fore, vt oculo miſericordiæ pleno me reſpiciat, & erigat, vt de nouo veritatem confitear, conſcientiam exonerem, pœnam & pudorem prioris abnegationis fortiter perferam. Denique illud compertiſſimum habeo, quod abſque mea culpa Deus me non deſeret. *c* Chriſtiane & ſapienter. Intereſt enim rebus omnibus diuina Prouidentia, & ſcimus ab ea innumeros ne laberentur detentos, nullos vt laberentur impulſos. Imo, ſi hic talis ceciderit, non collidetur, quia Dominus ſupponit manũ ſuam. *d* Quomodo autem is lædatur, qui in puluinar cadit tam molle? Ante omnia fidendum Deo.

a *Sunt 60000. philippei.*
b *2.Par.c.25.v.7.*
c *Thomas Stapleт.de tribus Thomis, mihi pag. 297 & ſeq.*
d *Pſ.36.v.24.*

§. III.

ECquid denique Chriſtus tam varie inculcat & vrget, atque hanc vnam in Deũ

fiduciam? Quam varie diuinus hic Magister argumentatur ab auiculis, à flosculis, à capillis, ab ipsis etiam idololatris, persuadendæ huic fiduciæ? Ita coruos, lilia, passerculos oculis subijciens. Considerate, inquit, coruos, quia non seminant, neque metunt; quibus non est cellarium neque horreum, & Deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitando potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis? Considerate lilia, quomodo crescunt: non laborant, neque nent; dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis. Si autem fœnum quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos pusillæ fidei! Pater vester scit, quia his indigetis. *a* Et quot experimentis discipulos suos inspexit, vt eos doceret Deo ex toto fidere? Ita quinque millia hominum epulo excepturus in vasta solitudine, Philippũ interrogat, vnde panes emendi sint. *Hoc autem dicebat tentans eum.* *b* Sic & quatuor millia hominum cibo refecturus, discipulos in eam rem consultores adhibent: Quot, inquit, panes habetis? At illi non magnę fiduciæ: Vnde istos quis poterit, aiunt, hic satiare panibus in solitudine? *c* O viri, Deus poterit, qui nos sibi in rebus omnibus vult fidere quàm integerrime. Prouidentia diuina falli non potest; fallere nõ vult: stabit Deus promissionibus suis. Docemur hoc omnium ætatum exemplis. Erigat proinde se homo in spem magnam, & audeat se suaque omnia in Dei sinum profundere fiducia quàm erectissima.

a *Luc. c. 12. v. 24. & seqq.*
b *Ioan. c. 6. v. 6.*
c *Marci c. 8. v. 4.*

§. IV.

TOstatus, præsul Abulensis, illud eruditionis miraculum, super Regum fastis differens; Ita est, inquit, lex Adam quam debet homo tenere cum Deo, scilicet quod homo humiliet se coram Deo, & colat Deum quantum potuerit, & Deus erit sollicitus pro eo. *a* Etenim ad quem clamamus? Pater noster qui est in cælo. Vtique opulentus hic Pater omnibus abunde prouidebit. Quod si parua animalia, inquit Hieronymus, absque Deo auctore non decedunt, & in omnibus est prouidentia, & quæ in his peritura sunt, sine voluntate Dei, non pereunt; vos qui æterni estis, non debetis timere, quod absque Dei viuatis prouidentia. *b* Cur ergo illi non quã integerrime fidamus, & animos induamus tãto patre dignos? Nec in medijs quidem flammis desperandum. Res angustæ domi sunt? Dominum habemus diuitem, qui nunquam passus est suos extingui fame. Inimica insurgunt agmina, siue terris nata, siue inferis excitata? Ducem habemus potentiorem, qui vno flatu, regnorum disperdet exercitus. Maledicę premũt linguę, & falsis onerant criminationibus? Deum intueamur iudicem vindicemque & humana non metuemus. Neque enim se vinci ab homine patietur Deus, aut munificentiam suam ab humana fiducia superari. Audet quis fidere? maiora donare audebit Deus. Audet sperare magna? vincet humanam spem Deus, & è locuplete cælorum thesauro, longè maioribus beabit, ita vt ad pellendam egestatem humanam, satis sit spem suam posuisse in Deo, ac de illius liberalitate magna sperasse. Quo enim spes maior est, maiora sunt dona cælestia, vt non tantum æquari, sed innumeris modis vinci à diuina benignitate, humanam spem fiduciamque videamus. Nobilissima est hæc concertatio, ingens hominis in Deum fiducia, cum immensa Dei liberalitate composita; quasi ęmula vtrimque fiduciæ & munificentię largitione, tanquam si vinci nollet homo, cum tamen vinci non possit Deus.

a *Tostat. in l. 2. Reg. c. 7. v. 19. q. 11.*
b *Hier. apud S. Tho. in cat. in c. 10. Matt.*

§. V.

HIc Hipponensem Antistitem Augustinũ luculẽtissimè ratiocinantẽ audite: Fecit Deus, inquit, cælũ & terrã, & mare, & omnia quę in eis sunt. Si ergo omnia quæ in eis sunt, & te, parũ dico te; passerẽ, locustã, vermiculũ, nihil horũ non ille fecit, & cura est illi de omnibus. Nolite ergo dicere: Non pertineo ad Deũ. Pertinet ad Deum anima tua, pertinet ad Deum corpus tuum; quia Deus fecit & animã tuam, & corpus tuum. Dicis fortè: non numerat me Deus in magna multitudine. *a* Te non numeret, qui etiam capillos tui capitis

omnes habet numeratos? Sed, ais, ſubinde ijs miſerijs inuoluimur, adeo ſolatijs omnibus & auxilijs deſtituimur, vt mirum non ſit, quandoque fiduciam nonnihil vacillare. Hic etiam Auguſtinus pro me reſpondebit. Et obſecro vos omnes qui hæc legitis, aut legi auditis, ſanctiſſimi viri reſponſum altiſſimo pectore reponite: Quicquid ergo, inquit Auguſtinus, hic accidit contra voluntatem noſtram, noueris non accidere niſi de voluntate Dei, de prouidentia ipſius, de ordine ipſius, de nutu ipſius, de legibus ipſius: & ſi nos non intelligimus quid quare fiat, demus hoc ipſius prouidentiæ, quia non fit ſine cauſſa. *a* Hoc ipſum, idem beatiſſimus pater, diuinus ſcriptor confirmans. Nos, inquit, diuina prouidentia admonet, non res inſipienter vituperare, ſed vtilitatem rerum diligenter inquirere, & vbi noſtrum ingenium vel infirmitas deficit, ita credere occultam, ſicut erant quædam quæ vix potuimus inuenire, quia & ipſa vtilitatis occultatio, aut humilitatis exercitatio eſt, aut elationis attritio. *b* Et vt res pateat ab exemplis: Quis, inquit, diſpoſuit membra pulicis & culicis, vt habeant ordinem ſuum, habeant vitam ſuam, habeant motum ſuum? Vnam beſtiolam breuem, minutiſſimam conſidera quam volueris. Si conſideres ordinem membrorum ipſius, & animationem vitæ qua mouetur, pro ſe fugit mortem, amat vitam, appetit voluptates, deuitat moleſtias, exerit ſenſus diuerſos, viget in motu congruo ſibi. Quis dedit aculeum culici quo ſanguinem ſugat? quam tenuis fiſtula eſt qua ſorbet? quis diſpoſuit iſta, quis fecit iſta? Expaueſcis in minimis, lauda Magnum. *c* Ita iudicem Deum time, muneratorem ſpera, nec alium; ita humanis omnibus celſior in ſolo Deo fiduciam pone, certus nec fallere ipſum poſſe, nec velle. Nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. *d* Beati omnes qui confidunt in eo. *e*

a *Aug. tom 8. in Pſ. 145. medio fere.*
b *Aug. in Pſ 148. poſt med.*
c *Aug. l. 11. de ciu. Dei c. 22. poſt init.*
d *Aug. in Pſ. 148. poſt med.*
e *Eccli. ca. 2. v. 11.*
f *Pſ. 2. v. 13.*

CAP. II.

In quo Fiducia in Deum conſiſtat.

MIſeri nos, quã tenuem de Deo notitiam habemus! vix per rimulam aliquid diuini luminis haurimus. Hoc ſcimus, Deum eſſe Summum Bonum, & quidem tam immensè ſummum, vt nil penitus vel petere liceat, vel optare, quod ab hoc tanto Bono non poſſimus impetrare; certe ſuo tempore conſecuturi omnia, modo tantiſper non cadamus animo, ſed maxima in Deum fiducia erecti, ſciamus præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. *a* Gemma gratiſſima, expectatio præſtolantis quocunque ſe vertit, prudenter intelligit. *b* Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum animæ quęrenti illum. In quo autem hęc fiducia in Deum præcipue conſiſtat, nunc porro videbimus.

a *Thren. c. 3. v. 25. & 26.*
b *Prou. c. 17. v. 8.*

§. I.

SPem quidem hoc ſuperat Fiducia, quod Fiducia non qualiſcunque ſpes ſit, ſed robuſtiſſima & perfecta. Clare id diſcriminis notans Seneca: De te, inquit, ſpem habeo, nondum fiduciam. *a* Hęc in Deum fiducia omnes hominis actiones complectatur neceſſe eſt, nam in omnibus omnino rebus, maximis, minimis, & omnibus vitæ momentis, Deo quam ſinceriſſime fidendum eſt, cum ſuis nunquam defuturum.

Rex Dauid gymnaſium inſtituit palæſtricum, & præcepit vt docerent filios Iudæ arcum, ſicut ſcriptum eſt in libro iuſtorum, *b* Hanc inſtitutionem Ionathas regius iuuenis præuertit docilitate, tã enim certus erat dirigẽdo arcu, vt hoc laudis ferret ab amãtiſſimo ſui Dauide: *Sagitta Ionathæ nunquam rediȷt retrorſum,* neque enim leniter ferire, aut ſuperficiem radere, ſed ipſa penetrare arma hoſtium ſolebant tela Ionathæ. Fiducia in Deum talis eſt arcus, cor Dei & tangit, & penetrat iaculis ſuis nunquam aberrantibus. Ex omnibus autem Iſraelis & Iudę regibus (erant triginta nouem vniuerſe) quotnam illorum hoc arcu poterant vti? Tres aut quatuor è

toto numero, Dauid, Ezechias, & Iosias, quibus & Iosaphat accenseri posset, modo impia sacrificia in montibus aboleuisset. Horum certe regum cor cum Deo perfectum erat, & maxima in Deum Fiducia semper plenissimum.

Cum ingens Moabitarum & Ammonitarum exercitus regi Iosaphato immineret, & ille viribus nequaquam par esset hosti, ingenti fiducia *totum se contulit ad rogandum Dominum.c* Iamque prolixius precatus, pręclarissimã hanc clausulam adiecit? Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Hic Iahaziel diuino afflatu ęstuans, proclamat è turba: Attendite omnis Iuda, & qui habitatis Ierusalem, & tu rex Iosaphat: Hæc dicit Dominus vobis, Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem, non enim est vestra pugna, sed Dei. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo *confidenter* state & videbitis auxilium Domini super vos. His vocibus mire animatus rex Iosaphat, exercitum duxit in hostem, ne vero suus miles ad tantæ multitudinis occursum trepidaret, instar strenuissimi ducis omnium animos oratione præmuniens: Audite me viri Iuda, inquit, credite in Domino Deo vestro, & securi eritis. Et mox, contra quam fieri solet in prælio, statuit cantores Domini, vt laudarent eum in turmis suis, & antecederent, ac voce consona dicerent, Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia eius. En regem cum milite in aciem, velut Episcopum cum suis sacerdotibus ad templum prodeũtem. Res plane insolens, & ridicula in bellis, imbellem cantantium turmam in fronte agminis collocare. Sed adfuit Deus Iosaphato, tãta Dei fiducia pugnaturo. Cumque cœpissent non milites tela iacere, sed cantores sacra carmina canere, hostes in seipsos versi, mutuis sese vulneribus conciderunt. Porro Iosaphati exercitus cum progrederetur, omnem campum cadaueribus stratum reperit, nec supererat cui necem liceret effugere. In tanta vero cadauerum strage, spolia inuenta sunt tam opima & copiosa, vt asportandis ijs nec triduum quidem suffecerit. En, quid possit sincera in Deum Fiducia, rerum omnium potens, inexpugnabilis.

a *Senec. epist. 16.*
b 2. *Reg. c. 1. v. 8 & . 22.*
c 2 *Par. c. 20. v. 3. 12. & 20.*

§. II.

ET quãuis in actionibus planè omnibus, vt dixi, Fiducia in Deũ sit necessaria, maxime tamen cum aut preces fundendæ, aut res aduersę sunt perferendę. Istud sequenti capite, illud nunc examinabimus.

Et de precibus quidem disserens Bernardus, ait multorum orationem aut esse timidam, aut tepidam, aut temerariam. Timida quidem oratio, inquit, cælum non penetrat, quia restringit animum timor immoderatus, vt oratio, non dicam, non ascendere, sed nec procedere queat. Tepida vero in ascensu languescit & deficit, eo quod non habeat vigorem. Nam temeraria ascendit, sed resilit resistitur enim ei; nec tantũ non obtinet gratiam, sed & meretur offensam. Quæ vero fidelis & humilis, & feruens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit: vnde certum est quod vacua redire non poterit. *a* Ante omnia oratio necesse est, fidelis sit. Quam multi antequam incipiant orare, incipiunt desperare: *non me audiet Deus, non impetrabo quod petam, frustra clamabo.* O Legatum miserum! vix domo prodit. & corruit, fiduciæ defectu. Quomodo autẽ fiducia in precibus erga Deũ sit erigenda, Christus nos instruens: Iudex erat in ciuitate, inquit, qui Deum non timebat & hominem non reuerebatur. *b* Sed & vidua erat in eadem ciuitate, quæ assiduis precibus vindicari cupiebat ab aduersario. At iudex lõgissimam moram interponebat, improbus cunctator demum importunitate viduæ tam constante victus, controuersiam dijudicauit. En robustam prorsus & contumacem spem, quæ viduæ illi assiduè hoc instillabat: *hodie tibi ius dicetur*; vbi spes hodierna decollasset, crastina monebat: *cras hoc fiet, aut perendie; hac hebdomade, hoc mense, hoc certe anno sententia dicetur.* Vicit demum perseuerans fiducia, quam Christus in argumentum trahit hoc modo: Si tantarum est virium oratio apud improbissimum quemque, quantarum erit apud ipsam Misericordiam? Mens nostra velut vidua, aduersarios numerat quam plurimos. Quid ergo moratur? quin æquissimum

ſimum iudicem appellet, & omnem illi cauſſam integerrima fiducia deleget? Deus non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis? c Sanctiſſimus Rex Dauid hoc vnice commendans: Reuela, inquit, Domino viam tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet. d Quid trepidas, quid diffidis, pauidiſſime mortalium? Aliquis te maledictis figit, aut iniurijs afficit? Deo id querere, *& ipſe faciet.* Tua tibi caro iniqua eſt? Deo ſupplica, *& ipſe faciet.* Varios tibi arietes cacodæmon admouet? Deum in auxilium inuoca, *& ipſe faciet.* Quicquid agas, *ſpera in Deo, & ipſe faciet.*

a *Bern. in quadrag. ſerm. 4. de orat. & ieiunio fine.*
b *Luc. c. 18. v. 2.*
c *Ibid. v. 7.*
d *Pſ. 36. v. 5.*

§. III.

ET ô exiguæ fidei homo, nunquid oblitus es, quid in hanc rem Chriſtus commemoret. Si quis amicorum ad amicum venerit intempeſtæ noctis medio, & hoſpiti ſuo tres panes petierit: At ille iam ſomno ſepultus variè cœperit tergiuerſari, & demum aperte negare poſtulata, non poſſum ſurgere, & dare tibi. Si vero alter, & fores pulſando, & panes poſtulando perſeuerarit, iſte demum, non familiaritate, ſed importunitate compulſus, dabit illi quotquot petiuerit panes. Et ego dico vobis, inquit Chriſtus, Petite & dabitur vobis: quærite & inuenietis; pulſate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur. a Nil gratius Deo; quam vt ſe tanta fiducia, quanta amicus amicum, appellemus. Neque vero vllus hominum intempeſtiuè vnquam Deũ appellabit. Videte mẽdicum pro numulo ſimplo, aut panis fruſtillo, patientiſſime vel ante ædes expectantem, aut poſt tranſuolantes quadrigas currentem.

Blandaque deuexæ iactantem baſia rhedæ. b

Quid par eſt nos facere, cum liberalitatem ditiſſimi regis obſecramus, an non patientiſſima fiducia hic opus; Ille Apoſtolorum Chariſſimus, Ioannes: Et hæc eſt, inquit, fiducia quam habemus ad Deum; quia quodcunque petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos. Et ſcimus quia audit nos, quicquid petierimus. c Quis parens filiolo pro pane ſilicẽ, pro piſce ſerpentem, pro ouo porrigit ſcorpionem? Si ergo vos, inquit Chriſtus, cũ ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris: quãto magis Pater veſter de cælo, dabit ſpiritum bonum petentibus ſe. d Hoc tamen ſæpiſſimè fit, vt nos ipſi nobis non panem ſed lapidem, non piſcem ſed anguem imperitiſſimè rogemus. Nam quid oremus, ſicut oportet, neſcimus: e & cum Deus noſtram nobis negat perniciem, indignamur optimo parenti, & noſtras preces non admitti murmuramus frementes. O fatui! An non parẽtes ſæpius pomum aut pirum negant filiolo, cui aliquot millium florenorum hæreditas minimè negabitur? Tarſenſis Paulus carnis ſtimulum deprecatus, rem ſe petere putabat æquiſſimam, at precibus Deus nõ annuit. Hoc quotieſcunque fit, liquere nobis debet, aut è re noſtra non eſſe, petita concedi, aut ea rectè differri, tempore longe opportuniore concedenda, & vt interim Deum fiducia conſtantiore propitiemus. Creberrime non exaudit Deus ad voluntatem, ſed exaudit ad ſalutem, inquit, Iſidorus. f Neſcire non poteſt æterna Prouidentia, quid nobis potiſſimum conducat; nec poteſt æterna benignitas non velle concedere, quod nobis cognouerit expedire. Ipſa autem optime nouit tempus quo cuique debeat ſuccurrere. Ideo nil vnquã à Deo petendum; ſine maxima voluntatis ſubiectione, ſeu, reſignatione; *Quia quodcunque petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos.* Idcircò in omnibus omnino precibus, illud Domini pro clauſula vſurpandum: Veruntamen non mea, ô Deus, ſed tua voluntas fiat. Quod ſi obſtinate quippiam à Deo extorquere contendamus, verendum, ne quod vt optimus pater negauit, vt rigidus iudex permittat in noſtrum malum, & oratio fiat in peccatum. g Hoc nobis longe ſit certiſſimum, nullæ preces cum debita voluntatis reſignatione oblatas, eſſe irritas, nullas omnino, nullas: aut enim quod petitur, aut melius quid impetrabitur. Et hoc eſt quod precantis fiduciam mirifice accendat, *Quia quodcunque petierimus, ſecundum voluntatem eius, audit nos.*

a *Luc. c. 11. v. 5. & ſeqq.*
b *Iuuenal. ſat. 4. verſ. 118.*

c 1. *Ioan c.5. v 14.*
d *Luc.c.11. v. 14.*
e *Rom.c. 8. v.26.*
f *Isid. in sent.*

CAPVT III.

Qua ratione in aduersis firmanda, & erigenda sit ad Deum Feducia.

GVbernatorem in tempestate in acie militem, in arena pugilem intelligas. Nemo sciet quid possis, ne tu quidem ipse, ni varijs ærumnis exercearis. Opus est ad notitiam sui, experimento. Quid quisque posset, nisi tentando non didicit. Itaque quidam vltro se cessantibus malis obtulerunt, & virtuti in obscurum ituræ occasionem, per quam enitescerent, quæsierunt. Gaudent, inquam, magni viri aliquãdo rebus aduersis, non aliter quam fortes milites bellis. Auida est periculi virtus, & quo tendat, nõ quid passura sit cogitat: quoniam & quod passura est, gloriæ pars est. His Deus consulit, quos esse quàm honestissimos cupit, quoties illis materiam præbet aliquid animosè fortiterque faciendi: ad quam rem opus est aliqua rerum difficultate. *a* Vnde possum scire quantum in Fiducia erga Deum profeceris, si cuncta succedant ad votum? Vnde possum scire, quantum aduersus paupertatem tibi animi sit, si diuitijs diffluis? Vnde possum scire, quantum aduersus ignominiam & infamiam odiumque populare constantiæ habeas, si inter plausus senescis; si vitam sine aduersario transis? Sanè ad notitiam sui opus est experimento. Non est artis inter prospera dicere: Dominus firmamentum meũ &c. Si tunc primum dicat mendiculus: *Iam bene spero, hac hebdomade non moriar fame.* cum turgentem habet panibus saccum, nullius spei hominem se prodit. Spes quæ videtur, non est spes, nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus. *b* Ergo tunc maxime Fiducia nostra enitescit, cum fluens sanguis vulnera ostendit, cum fluctus nauiculam insiliunt, cum aduersis cingimur, hic locus, hic tempus Fiduciæ. Qua vero ratio ne inter aduersa potissimum sit exercenda fiducia iam dicemus.

a *Sen. l de prou. c.4.*
b *Rom.c.8. v.25.*

§. I.

DVo hic in fundamentum ponenda. Primum: Hoc probè sciamus, miseriarum & calamitatum vbique & in omni vitę genere plurimum esse, neque vero aliter hanc vitam constare. Christus prædixit: In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici Mundum. *a* Omnes qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem patientur. *b*

Alterum: Sciamus & hoc quod Paulus asseuerat: Fidelis Deus est qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.

Iacto duplici hoc fundamento, primus venit Cyprianus, *c* qui fiduciam doceat in aduersis hoc modo: Deliquit in te famulus tuus, colaphos aut fustes meritus, Tu hominem leni brachio vix tangis, cum ille mox furere, seruitium renuntiare, ab ædibus excurrere, & aduersario tuo nescio quantas iniurias queri. Si ego huic tali homini patrocinari velim, an molles apud te aditus reperiam? Sanè hic famulus non vna re grauissimè offendit: Castigari meruit, & quidem seuerius, at ille correctori contumax profugit domo, quod capitalis noxa; quod si amicos quæsijsset deprecatores, videri potuisset furere cum ratione; at vero profugere ad hostes, & apud illos innumeras in dominum querelas euomere hoc demum facinus est nimis capitale.

Agnosce, mi Christiane, sub hoc serui schemate teipsum. Si tu à Deo puniaris, & quidem longè remissius (quod Dei proprium est) quàm sis meritus, cur detrectas pœnam persoluere, cur improbas has voces spargis? Ergo audebo aliquid Gyaris & carcere dignum; ergo me vino obruam, vt ærumnas obliuione sepeliam: cur meus ipse sim carnifex, cur non subinde genio indulgeam, tot malis à Deo pressus? Hoc est, mi homo, ad hostes profugere, quin tu potius Dei amicos adis, & ab illorum patrocinio veniam speras? Fide Deo, & de integro incipe bonum te famulum præbere. Vbi Fiducia in Deum, ibi voluntas coniuncta Deo. Turpissimum est cum Dominus

tam bonus punire vult seruum tam malum, hic tamen dicere audet: Nolo puniri; pœnam non merui, aut certè non merui tam grauem. Apage has voces: Confide in Deo. & mane in loco tuo. Hieronymus ad hanc fiduciam extimulans: Multæ sunt, inquit, præstigię & inumerabiles laquei: at nos dicamus. Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo, quia tu mecum es: si consistant aduersum me castra (omnium ex Orco diabolorum) non timebit cor meum, si exurgat aduersum me prælium (omnium in Orbe impiorum hominum) in hoc ego sperabo. Quod si dæmonum multitudo te turbauerit, & ad singula vitiorum cœperis æstuare, & dixerit tibi cogitatio tua; quid faciemus: respondebit tibi Elisæus? Noli timere, quia plures nobiscum sunt. *d* Præclarè Ambrosius: Ibi plus est, inquit, auxilij, vbi plus est periculi, quia Deus adiutor est in opportunitatibus, in tribulatione. *e* Deus est qui petram mutauit in cellam, & mellariam, & oleariam, vt Israelis populus fugeret mel de petra, oleumq; de saxo durissimo; *f* tot centena millia hominum fonte limpidissimo illic refecit, vbi nec passerculus reperisset, quod ipsius siti fuisset satis, Deus elatos habet famulos tamque celeres, vt etiam ventos præuertant, has suis mittit suppetias, Quin ergo fiduciam habemus in Domino, ex toto corde nostro, Dominus nobiscum est. At nobis nihilominus sæpe animus esset quærere, quod ex Angelo quæsiuit Gedeon: Obsecro mi Domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi sunt mirabilia eius? De Dei in nos Prouidentia mira narrantur; iubemur Deo rebus in omnibus fidere, interim varijs calamitatum fluctibus huc illuc miserè raptamur: si Dominus nobiscum est, quomodo tot confli-ctamur incommodis, tot oneramur malis? Ad quæstionem hanc aptè responderit Bernardus.

a *Ioan.c.16.v.33.*
b *2.Tim.c.2.v.12.*
c *Cypr.orat.3.contra Iudæos.*
d *Hier.ad Fabiolam de 42.mans.*
e *Ambr. l.de Ioseph.c.5.*
f *Deuter 32.v.13.*

§. II.

Bernardus, inquam, abbatem sancti Nicasij ob Drogonis è cœnobio discessum solaturus: Non ergo, ait, hęc te tam horrenda demergat tempestas aquæ &c. sollicitè studeat humilis prudentia tua non vinci à malo, sed vincere in bono malum. Vinces autem, spem tuam in Deo fortiter figendo, & rei finem longanimiter expectando: Bonum est tibi humiliari sub potenti manu Dei, & nequaquam velle resistere supernæ dispositioni. *a* Diabolus sanè fremat licet & sæuiat nemini nocet iniussu diuino, nam nec porcos quidem audet tangere, nisi annuente Christo *b* Quomodo igitur inuadet te, tanget te, exagitabit te, si Christus non annuat? Quid ergo timemus Cerberum catena vinctum, nec vlli periculosum, nisi propius accedenti?

Sed audio non neminem dicentem: Nonnunquam mihi ad inferos deiectus videor, ita variè crucior. Sed num ideò, mi Christiane, fiducia excidas? Ne crede te solum talia sentire: Ad hos inferos deueniunt plures, sed inde salui remeant. Vir integerrimæ vitæ Tobias, his etiam inferis mersus: Quoniam, inquit, tu flagellas & saluas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam. *c*

Vt Apostoli de seipsis suaque fiducia experimentum caperent, in nauim eos secum deduxit Christus, deditque licentiam ventis concitandi mare turbidum. Inter has procellas discipuli, iam pænè medio mari natare se rati, & quod deterrimum videbatur: *ipse vero dormiebat. d* exclamant igitur: Domine, salua nos, perimus. Hic Christus: Quid timidi estis modicæ fidei? Quid tanto percellimini timore? Vbi vestra in me fiducia? Quid refert si dormiat homo, modo pro vobis vigilet Deus, qui nunquam dormitat.

Hinc certè liquet, Fiduciam in Deum nusquam enitescere magis, quam in medijs periculis, aut cum omnia sunt turbatissima. Inter quos turbines Iobus, & inter quas ruinas, ipse tamen erectissimus, stabat? Hostes omne pecus abegerunt, quicquid superat hosti, absumpsit ignis cælo delapsus, omnes liberos vnica ruina sepeliuit: ipse Iobus non vlcerosus, sed iam vnum pœne vlcus, co-

gnatorum & coniugis etiam lingua miserè laceratus, omnia perdidit, præterquam generosissimam in Deum Fiduciam. Siquidem iam ad fimetum ablegatus, inter ebullientes vndique vermiculos, defluentem saniem non linteolo, sed testula excipiens, nihilominus velut triumphans athleta vociferatur: Etiamsi occiderit me in ipso sperabo: Et ipse erit saluator meus *e* Luctuosissimam hanc tempestatem grande serenum, & tranquillitas excepit lætissima. O quoties.

Flebile principium melior fortuna secuta est! f

Si quem igitur calamitas feriat, fiduciam ille in Deum augeat. Quid enim, obsecro, mi homo, agis cum te subitus imber opprimit? in vrbe tectum, credo, subis, deprehensus in campo, patulam circumspicis arborem, qua nimbum defendas. En tibi tectum, en arborem, en asylum securissimum, Fiduciam in Deum: nec vnquam tam opportunum esse potest in solitudine hospitium, in imbre tectũ, in frigore ignis aut balneum, atque tibi erit in omnibus aduersis, Fiducia in Vniuersi Dominum, quæcumque demum in te ruant procellæ, tutissimus stabis sub hoc imbricato tecto. Fide Deo, & vti nautę omnia ad nauigandum comparant, ventum à Deo præstolantur, ita tu officio tuo non desis, cetera curabit Deus: tu propositiones pone, conclusionem Deo relinque; fac antecedens, consequentiam faciet Deus. Si videris quod corrigi non potest, tolera, & cum patrefamilias messem expecta; Fide Deo.

a *Bern. epist.* 32.
b *Luc. c.* 8 *v.* 33.
c *Tob. c.* 13. *v.* 2.
d *Matth. c.* 8. *v.* 24.
e *Iob. c.* 13. *v.* 15.
f *Ouid. l.* 7. *metamorph.*

§. III.

AT dicas: Grandius hoc malum est quam putetur, non à malis solum, sed & ab ijs qui probi censentur, exagitari; hoc vrit & vexat. Nil noui hoc est, mi homo, iam Apostolorum ęuo commune hoc & peruagatum vitium erat, fictumque ius producere, Fraudi mãtelum Iustitię aptare; nec inusitatum quid, ab amicis, à cognatis, ab ijs iniurias accipere quibus plurimum benefeceris;

——non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoque gratia
rara est:
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti. a

Hoc iam amplius est: beneficia in scelus vertuntur; & sanguini eorum non parcitur, pro quibus sanguis fundendus est. Dauidem regem non tantum Achitophel, qui ei à consilijs fuit, neque tantum Saul socer, sed & Absalon filius extremè persecutus est. Et Christus à quibus occisus est? non tantum ab impijs idololatris, sed & à charissimo populo. His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. *b* Imò verò quid à suismet discipulis iniuriarum non accepit Christus? Iscariotes, cui paucis antè horis, & pedes lauit, & corpus suum in edulium dedit, hũc suum Dominum ingratissimus quæstor vendidit, amantissimus Petrus hunc ipsum negauit, deseruerunt ceteri quid miramur? Inimici hominis domestici eius. *c* Sed qui Deo fidit, hæc omnia facili negotio vincit. Sed quæras, quomodo hæc Fiducia ad Deum in aduersis erigenda? En tibi sex documenta compendio.

Primum. Cum tibi malè est, quàm primũ & eo statim momento ad Deum te verte, & illi querere quicquid dolet. Hic plerique omnes grauiter erramus, cum nos vrgent aduersa complurium aures querelis innumeris opplemus, omnium postremus Deus, cuius opem imploramus, ordine prorsus pręposterο. Longè aliter rex Dauid: Leuaui, inquit, oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi: auxilium meum à Domino *d*. Qui hoc non facit principio cuiusque mali, ab ira, dolore, iniuriâ sic occupatur, vt sui fiat impos. Quàm primum ergo commotum te sentis, dic: Domine, quid me vis facere? & respondebit tibi diuinę Voluntatis interpres: Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. *e* Malignas cogitationes, quantum potes coercere, & hoc assiduè cogita: Domine quid me vis facere.

Alterum. Tace, & saltem os ac linguam cõtine, si minus potes animum; A rege sapientissimo hoc consilium accipe: Dixit, ait, custodiam vias meas vt nõ delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me: Obmutui & humiliatus sum, & silui à bonis. *f* Ergo tace, nam

ſi inter ærumnas aut iniurias frenum permiſeris linguæ, certo ſcias in præceps te trahendum; vix incipies loqui, & offendes. Ergo tace præſertim de tuis aduerſarijs. Non potes de ijs loqui bene? ſaltem ne loquaris malè. Tua te conſcientia ſoletur, & æquiſſimus iudex Deus, cuius oculos nec aduerſarij tui, nec eorum machinationes exire poſſunt. Deo fide & ſile.

Tertium. Vbi ad Deum te verteris, & tacere cœperis, tunc totus in diuinæ Voluntatis ius concede; diuinæ Voluntati te totum quam arctiſſime adſtringe, & deuoue. Sed & gratias Deo age, quod dignum te iudicet, qui patiaris innocens, aut ſi nocens patientia tamen repares innocentiam. In hoc diuinæ Voluntatis amplexu, homo Deum velut brachijs ſtringat, dicatque quod Iacob cum Angelo luctatus: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi *g*

Si naui periclitante in aquis, duo aliqui terrore vicini periculi ita ſeſe complectantur, vt alter alterum brachijs implicet, neceſſarium prorſus eſt vt vnà pereant, ſi pereat nauis, quo enim periculum eſt maius eo arctior inter hos duos fit nexus: Sic omnino Voluntas diuina & vnà Deus amplexandus eſt; vt inſolubili nexu Deo inhæreat homo, dicatque: Non dimittam te, ô mi Deus, ſub ipſas mecum aquas te traham, vna mergendi ſumus, in ipſis te fluctibus circumplectar, tanto plus confiſus tibi, quanto minus mihi.

a *Ouid.l.1.metamorph. initio.*
b *Zach.c.13.v.6.*
c *Mich.c.2.v.6.& Matth.c.10. v. 36.*
d *Pſ.120.v.1.& 2.*
e *Pſ 26.v.14.*
f *Pſ38.v.1.2.3.*
g *Gen.c.22.v.26.*

§. IV.

QVartum. Vbi tempeſtas nonnihil mitigarit, ad preces te compone. Matrem Domini, ſanctoſque Angelos ad cauſſæ tuæ patrocinium inuita, iiſque omne negotium tuum commenda, nec id ſemel iterumque feciſſe ſatis eſt compluribus diebus, annis & luſtris, ſi res illud exigat, idem factita, nec ceſſa dum pugnum, quem tibi Deus, velut vir robuſtiſſimus, compreſſis digitis clauſum oſtendit; fiducia grandi & obſecratione conſtanti explices. Rex Ezechias, cum impias Sennacheribi literas accepiſſet, *Aſcendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino, & orauit. a* Illud autẽ pectore & ore aſſiduè verſabat Ezechias? *In Domino Deo noſtro habemus fiduciam. b* Expande & tu, quiſquis affligeris, tuas etiam litteras coram Deo, & quidquid querelarum habes, apud hunc æquiſſimum iudicem, & benigniſſimũ patrem depone. Si vero quod petis, non impetres, arcaniſſima Dei iudicia & certiſſimam ab æterno prouidentiã ſuſpice, eique te totum permitte. Feciſti quod in te erat, cætera curabit bonus Deus.

Quintum. Vtere conſilio prudentis ac probi viri. Siracides monens: Fili, ait, ſine conſilio nihil facias, & poſt factum nõ pœnitebis. *c* Summoperè etiam caue ne tuos affectus, tuumque impetum ſequaris. Perdidiſti manſuetudinem, perdidiſti patientiam omnem, ſi conſiliarios admittis Affectum & Impetum, conſiliarios ſanè peſſimos. Deus hanc telam, quam miraris, orſus eſt, & ipſe omnium optimè nouit, qua ratione illa ſit pertexenda. Quod ſi tu importunè interuenias, illudque ingemines:

Hoc volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas. d

Suauiſſimam Dei diſpoſitionem, quantum in te turbabis & ideo euentus malos nemini, præterquam tibi adſcribes. Omne nobis malum ex eo eſt, quod Baruch ingemiſcẽs: Non credidimus, inquit, diffidentes in eum & non fuimus ſubiectibiles illi, & non audiuimus vocem Domini Dei noſtri, vt ambularemus in mandatis eius *e* Idcirco habe fiduciam in Deo, tãto enim eris ab omni hoſte ſecurior, quanto fiducia tua in Deum fuerit robuſtior.

Sextum. Quod ſi adhibita omni diligentia nihil ſuccedat è voto, ne indignationem in Deum, nec in vllam rem creatam conuertas; hoc potius cogitato, ſcire Deum ad vnguem omnia, quæ paſſus aut paſſurus es, eumque velle, hæc eſſe conſtantiæ tuæ experimenta. Ea de cauſſa, quicquid Deo, hoc omne & tibi quoque placeat. Nam verè, Beati ſumus Iſrael, quia quæ Deo placent, manifeſta ſunt nobis. *f*

Nemo dicat: Vt video, fruſtra laboro? Petiui quippiam à Deo, magna in Deum fiducia, magna in diuinam Voluntatem reſignatione, ſed ni-

ſed nihil impetro. Quid enim nouit Deus, & quaſi per caliginem iudicat, nubes latibulum eius, nec noſtra conſiderat, & circa cardines cæli perambulat. *g* Impiorum hæc cantilena eſt: Nullo modo fruſtra fit, quicquid bene fit. Num Deus vnam ſolummodo arcam ærariam habet, ita vt qui ex ea nil doni accipit, nil ſperet ex alia? Fatui ingenij ſeruus eſt, qui cum Dominum ſuum habet debitorem, monetam aliam quàm ſeſtertios recuſat admittere. Quid ſi Dominus moneta aurea, quid ſi frumento ſelectiſſimo nomen velit expedire, num ſeruus obſtinatè clamet: ſeſtertios volo ſeſtertios. Ita qui non impetrat à Deo quod rogat, certiſſimus ſciat, non fruſtra ſe rogaſſe, impetraturum certo alia, & meliora.

a 4. *Reg. c. 19. v. 14.*
b 4. *Reg. c. 19 v. 14.*
c *Eccli. c. 32. v. 2.*
d *Iuuenal. Sat 6. v. 222.*
e *Baruc. c. 1. v. 17 & 19.*
f *Baruc. c. 4. v. 4.*
g *Iob. c. 22. v. 13. 14. 15.*

§. V.

QVod ſi Deus ferire nō ceſſet filios, eoſque alijs atque alijs calamitatibus exerceat, facit is quod optimus quiſque pater materve faciunt. Parentes cum liberos virgis caſtigāt, ſubinde poſt vnam alteramve plagulā quærere ſolent: Vis culpam non repetere? ſi ceſſus taceat, pergit pater cædere: ſi contumax puer necdum reſpondeat, verberare pater perſeuerat, identidem quærens: Eho, vis culpam non repetere? idque vrget tamdiu, dum dicat filius: Volo culpam non repetere. Tum demum parens: Abi iam, inquit, & caue culpā hāc repetas. Ita & Deus punire nos ſolet, & quærere: Vis meæ Voluntati te plenè ſubijcere, in omnibus mihi fidere? Quia vero aut pertinaciter tacemus aut non ſerio reſpondemus diuinæ voluntati obſecuturos, ideo Deus ſæpe verbera continuat nec aliud expectat, quàm vt animo dicamus: Volo, mi pater, volo Voluntati tuæ parere per omnia, quid me vis facere?

Eleganter Bernardus in hæc verba: *Domine quid me vis facere?* ô verbum breue, ſed plenū, ſed viuum, ſed efficax, ſed dignum omni acceptione. Quàm pauci inueniuntur in hac perfectę obedientiæ forma, qui ſuam ita abiecerint voluntatem, vt ne ipſum quidem cor proprium habeant, vt non quid ipſi, ſed quid Dominus velit, omni hora requirant, dicentes ſine intermiſſione, *Domine quid me vis facere?* Heu plures habemus Euangelici illius cæci, quam noui Apoſtoli imitatores. Quid vis (ait Dominus ad cęcum illum) vt faciam tibi? Quanta miſeratio tua, Domine, quanta dignatio tua? Siccine Dominus quærit, vt ſerui faciat voluntatem? Verè cæcus ille quia non conſiderauit, non expauit, non exclamauit: Abſit hoc Domine, tu magis dic, quid me facere velis. Sic enim decet, ſic omnino dignum eſt, non meam à te, ſed à me tuam quæri & fieri voluntatem. Sic profecto, ſic multorū vſque hodie puſillanimitas & peruerſitas exigit, vt ab eis quęri oporteat: Quid vis vt faciam tibi? non ipſi quærunt: Domine quid me vis facere. *a*

Hæc porro, de qua loquimur, Fiducia in Deum, diu non ſtabit, niſi eam Patientia firmet ac Perſeuerantia. In templo Salomonis duæ erant columnæ, quarum illa Iachim, hęc Booz dicta. His columnis duabus Patientia & Perſeuerantia optimè conſeruntur: his pilis fulcienda eſt Fiducia. Nimiam triſtitiam reprimit Patientia: Perſeuerantiæ non nimis longum eſt, quicquid tempore clauditur. His baſibus attollens ſeſe in Deum Fiducia, ſicut mons Sion non commouebitur in æternum. *b*

a *Bernard. ſerm. 1. de conuerſ.* S. *Pauli, poſt med.*
b *Pſ. 134. v. 1.*

CAPVT IV.

Quanta in Deum Fiducia omnes Sancti fuerint.

CHriſtiani ſanguinis vera nobilitas eſt, Deo in rebus arduis fidere, & illo ſolo niti. Hic animus nobilis & generoſus, hic magnus & excelſus eſt, qui Deo tunc maximè fidit, cum maximam capit calamitatem. E ſtirpe hac nobiliſſima complures ſanctiſſimi viri prodierunt.

§. I.

Tacebo Abrahamum, qui Deo fretus, *contra spem in spem credidit, qui in repromissione Dei nō hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissime sciēs, quia quæcunque promisit, potens est & facere.* a qui filium vnigenam diuinæ Voluntati mactare non recusauit, qui cum trecentis octodecim vernis quatuor reges aggressus vicit, summa in Deum fiducia. Tacebo & Iosephum Ægypti proregem, qui toties ad extremas deuolutus angustias, animo tamen non cecidit, erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Moses Deo nixus quæ prodigia non patrauit? vniuersos Ægypti exercitus vno maris sepulchro clausit. In Amalecitano bello pro omni curuli tormento virgam habuit, sic enim Imperatorē affatus. Elige viros, inquit, & pugna contra Amalec; ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. *b* Obstupescendum! Moses, stans velut spectator otiosus, totos prosternit exercitus. Mosis Panoplia fuit Dei virga, & in Deum Fiducia. At vero Iosue dux belli, incredibili prorsus fiducia pollens ausus est imperare soli, ac dicere: Sol contra Gabaon ne mouearis, Stetit itaque sol in medio cæli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei. Non fuit anteà & posteà tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel. *c* Ita breui totius Palæstinę reges expugnati. Quid hoc aliud, quam eos omnes, qui in alios habent imperium, monere vt fiduciam locent in solo Deo qui animos hominum versat, iubetque summa ima medio cursu sistere. Quid de Calebo memorem, qui tantę fuit in Deum fiduciæ, vt tot centenis hominum millibus varie tumultuantibus, vnus ille animosè obsistens proclamarit: Nolite rebelles esse contra Dominum; neque timeatis populum terræ huius, quia sicut panem, ita eos possumus deuorare; recessit ab eis omne præsidium: Dominus nobiscum est, nolite metuere. *d* Et quātæ in Deū fiduciæ fuit Gedeō, ad trituram potius quam ad malitiam educatus, qui cum trecentis viris tot hostium millia & inuadere est ausus, & vincere. *e*

Porro rex Ezechias ingenti plenus fiducia non tantum quindecim annos vitæ suę auctarium impetrauit, sed & in huius rei testimonium, Solis vmbram per decem lineas reuocauit. Sicut autē Iosue Solē stitit, ita Ezechias solem retroegit itinere prorsus immenso. Nimirum animus Deo fidens, Deum impellit, vt Orbem turbet, & naturas mutet. Sed num hoc tum grande prodigium est decem lineis reduci solem? rem paucis aperiam. Si Ptolemæo, credimus, sol in ęquinoctio vna hora percurrit 365223. hoc est, trecenta sexaginta quinque millia, ducenta viginti tria milliaria Belgica, siue leucas, quarum singulæ horam vnam exigunt. Sol ergo cum decem lineis, seu, quod idem, decem horis recessit, tres milliones, siue, tricies sexies cētena millia, quinquaginta duo millia, ducenta triginta milliaria confecit currendo. Miraculū inauditum! idem tamen tam facile fuit, ac si sol retraheretur funiculo. Et hoc Ezechiæ potuit fiducia, quæ Sennacheribo Hierosolymis imminente, prius cilicium quam loricam suasit induendum, quo armatus Ezechias primus ipse templum adijt, & populum ad preces & fiduciam concipiendam hortatus: Viriliter agite, inquit, & confortamini: nolite timere, nec paueatis regem Assyriorum, & vniuersam multitudinem &c. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster pugnatque pro nobis. *f* En plenissimam fiducię abhortationem! Quî vero factum quod miser Sedecias nil simile patrarit, cum tamen, ei copiosior quam Ezechiæ miles fuerit? Hoc ipsum hunc regem perdidit? suis viribus plus æquo tribuit & perit, confidens super baculum arundineum confractum, cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam. *g*

a *Rom.c.*4.18. b *Exo. c.*17.*v.*9.
c *Ios.c.*10.*v.*12.13.14.
d *Num.c.*14.*v.*9.
e *Iudith.c.*2.*v.*9.
f 1.*Par.c.*32.*v.*7.& 8.
g *Is.c.*36.*v.*6.

§. II.

En hoc etiam est quod optimū illum regem Asam perdidit. Triginta sex annis præclarissime se gessit Rex Asa, ob id Deo charissimus; demum collectam gratiam effudit

omnem,

omnem, ob vnam hanc noxam, quod humanis viribus fuisset confisus. Quamuis hoc Asæ factum, si ad humanæ rationis amussim examinetur, videri possit minimè damnandum, quid enim hoc mali? Regi Syriæ Benadalo submisit aurum, & eius rei rationem addens: Fœdus inter me & te est, aiebat, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quãobrem misi tibi argentum & aurum, vt rupto fœdere quod habes cum Baasa rege Israel, facias eum à me recedere. *a* Quid hic obsecro iniqui? Nihilominus Hanani propheta libere obiurgans Asam: Quia habuisti, ait, fiduciam in rege Syrię, & non in Domino Deo tuo, idcirco euasit Syriæ regis exercitus de manu tua. Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egisti, & propter hoc ex pręsenti tempore, aduersum te bella consurgent. *b*

Idcirco Iobus: si vidi Solem, inquit, cum fulgeret, & Lunam incedentem clare, & lætatum est cor meum in abscondito, & osculatus sum manum meam ore meo. *c* Bona, inquit Gregorius, quæ fecit sic narrat, vt ea Deo adscribat. Nõ solebat Iobus industrię suę gratulari, nec manus suas dissuauiari, neque enim in se suaque dominatione, sed in Deo fiduciam omnẽ collocabat. Ita Carolus V. Imperator Augustus vere Pius, vere Felix dicere solebat: Veni, Vidi, sed Vicit Deus.

Regem Hebronis Dauid ad tantum sanctitatis fastigium euexit, summa in Deum fiducia hac ille virtute pollebat, si vllus mortaliũ. Inspice psalmos, & mecum senties. Quam ille assidue, & ore & pectore versabat hæc talia: Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Quoniam in te eripiar à tentatione.

Ionas in ceti cauo delitescens, iamque vltimæ lineæ admotus, nihilominus tamen velut in tutissima naui preces concipere, nec vnquã aut vsquam melius fiduciæ virtutem exercere potuit. *Et orauit Ionas ad Dominũ Deũ suum.* Precibus & votis vbique locus est. Quid ergo precatus? *Circumdederunt me aquæ vsque ad animam*, inquit, *abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum: verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum. d* En fiduciam ingentem! Ita Daniel inter impastos leones, ita tres Hebræi iuuenes in Babylonijs flammis plenas fiduciæ preces Deo allegarunt.

Tobias in hoc genere admirandus, facultates, & patriam, & oculorum vsum perdidit, egenus, & exul, & cæcus, fiduciam tamen retinuit tenacissime Et licet tam cognati, quã vxor, & parẽtes ipsum irriderent, dicerẽtque: Vbi est spes tua pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas; manifeste vana facta est spes tua. Ipse tamen eos increpans: Nolite ita loqui, aiebat, quoniam filij Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo. *e* Hæc ei fiducia, & facultates, & patriam, & oculorum vsum restituit, & pręmium insuper contulit æternum.

Et quantus hac virtute Tarsensis Paulus, qui sæpius seipsum quasi funerans; nihilominus: Scio, inquit, qui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem. *f* Hac armatus fiducia nullum aut laborem, aut periculum horrebat, per saxa, per gladios, per tela, per ignes ruebat, ope diuina nixus & in Deo suo sæpius ferreos etiam muros transgrediebatur.

a 2. *Par. c.* 16. *v.* 3.
b *Ibid. v.* 6.
c *Iob. c.* 31. *v.* 26. *&* 27.
d *Ionæ c.* 2. *v.* 2. *& v.* 6.
e *Tob c.* 2. *v.* 18.
f 2. *Tim c.* 1. *v.* 12.

§ III.

INter feminas hac virtute admirabiliter excelluit Iuditha, facinus ausa inauditum. Cum enim consilium cepisset trucidandi Holofernis, precibus ardentissimis suam in Deum fiduciam accendens: Subueni, aiebat, quęso te Domine Deus meus mihi viduæ. Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti. *a* & hoc factum est quod ipse voluisti. Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua iudicia in tua prouidentia posuisti. Non in multitudine est virtus tua, Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Deus cęlorum &c. exaudi me miseram deprecantem, & de

& de tua misericodia præsumentem. Ex eadem obstupescenda fiducia illud Holoferni respõdit: Viuit anima tua, domine meus, quoniã non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus, in manu mea, hæc quæ cogitaui. Cũque iam ante lectum temulenti Holofernis staret lachrymas precesque silẽtio fũdens: Confirma me, inquit, Domine Deus, vt hoc quod credens per te posse fieri cogitaui, perficiam. Perfecit felicissime, iamque Bethuliæ portis recepta, in primas has voces erumpens: Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se. *b*

Huic iure accensetur Susanna, nobilissimũ & Pudicitiæ, & Fiduciæ specimen. Hęc cum ad capitis supplicium, & saxatiles nimbos iam duceretur; flens suspexit ad cælum, *erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.* c Nec frustra: omnium calculo, Daniele iudice, omni crimine liberata est.

Hac non inferior Esther, rem magnam aggressa, per hanc itidem in Deum Fiduciam. Lex erat in Assueri aula, vt si quis ad regem ingrederetur non vocatus, morte id lueret, nisi rex virgam auream protendisset, in signũ clemẽtię. Cum vero Estherem hinc Mardochęus assiduis precibus vrgeret, vt regem adiret, illinc obstaret lex & terreret, hoc demum inijt consilij. Iudæi omnes iussi sunt triduũ totum inter preces & ieiunia exigere: quod idem & Esther fecit cum suis virginibus. Triduo sic exacto, Regina fiduciam in Deum amplissimam concipiens, ingressa est ad regem pro sua gente deprecatura. Ex voto cesserunt omnia.

Si nouæ legis sanctissimos quosque viros feminasque considerem, mira in Deum fiduciã claruisse omnes reperio. Ex tot millibus vnicum produxisse testem satis fuerit. Anno Christiano millesimo sexagesimo tertio, testibus, Bertholdo abbate Vrspergensi, & Desiderio abbate Cassinẽsi, litteris item ciuiũ Florẽtinorum ad Alexandrum Põtificem datis, Florentiæ graue ortum est dissidium inter populum, & vrbis Antistitem Simoniæ accusatum. Plebs omnia sui Pręsulis sacra execrabatur, hinc sine sacramentis obibant plurimi. Petrus Damianus diffidentes patres componere nitebatur, sed frustra. Demum pro illius æui more iudicium commissum est igni, hoc modo.

Petrus monachus Ioannis Gualberti discipulus, vir modestissimus, & miræ in Deum fiduciæ, ipsis Cineralibus peracta re diuina, lineam sacerdotis vestem indutus, manu crucem præferens, nudis pedibus luculentũ ignẽ per certa spatia extensum ingressurus, sic cœpit precari: Domine IESV, misericordiam tuam imploro, vt si Petrus Florentinus Episcopus pecunia sedem occupauit: Tu mea salus in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum festines, meque illæsum vestigijs non adustis conserues, sicut olim tres iuuenes in fornace Babylonica seruasti. Dixit, & ignem illæsus transijt; iamque egressurus, strophiolum transeunti sibi excidisse aduertens, animosè redijt, & illud sustulit. Hinc PETRVS IGNEVS est dictus. *d* Hic vir quamuis è nobilissima stirpe Aldobrandinorũ oriundus, tam submissi tamen & Deo fidentis animi fuit, vt præsidis sui Gualberti iussu pecoris custodem agere non recusarit. Sed quia virtus ab infimis solet eminere, à pecore Petrus, & à pedo ad tiaram euocatus; Præpositum egit, post Abbatem; inde Episcopus, ab hoc Cardinalis lectus est.

a *Non quod in Dei cogitatione quam vnicum Æternitatis NVNC metitur, sit prius & posterius, sed quod res alijs aliæ sint posteriores.*

b *Iudith c.9. diuers. vers. c.12. v.4. & c.13. v.7. & 17.*

c *Dan c.13. v.35.*

d *Baronius. tom. 11. ann. 1063.*

§. IV.

VNiuersè de viris feminisque omnibus vitę sanctimonia pręcellentibus arffimari potest: *Cor eorum erat fiduciam habens in Domino.* Singulare id fuit Chatharinæ Senẽsi. Hæc licet verborũ ceteroqui parcissima, cum autem de fiducia in Deum sermonem miscere cœpit, nullum pæne dicendi finem reperire, aut si alios de hac virtute disserẽtes audijsset, nunquam satiari potuit audiendo, perdius & pernox stetisset ad hos tales de Fiducia sermones attentissima. Iure merito; nullus sperauit in Domino & confusus est. *a*

Bernardus cum graui morbo afflictus, extremum iam pæne spiritum traheret, visus est sibi ad Dei tribunal stare. Adfuit autem &

Satan

Satan exaduerſo, & virum improbis accuſa-tionibus incurſauit. Vbi ſua omnia executus fuit accuſator, & iam Bernardo pro ſe dicen-dum eſſet, ſic cœpit perorare fiducia ingenti: Fateor, nec mihi nec meis actionibus debe-ri cælum; tanto prȩmio indigniſſimus ſum. At verò duplici iure Dominus meus id obtinuit, & Patris hȩreditate, & Crucis perpeſſione; altero ipſe contentus, alterum mihi donat. Ab hoc dono me quoque illius regni hæredē fore confido. Pudefacto ad hanc vocem ad-uerſario, & conuentu ſoluto, Bernardus ad ſe redijt.

Hugo, Lincolnienſis Præſul, vir integerri-mus, nocte quadam grauibus curis infeſtatus, cum eas excutere non poſſet, turbari animo cœpit. At primo manè ad ſe rediens, & altum ingemiſcens: *Heu*, inquiebat, *grauiter deliqui, quod non vti hominem Chriſtianum decet, om-nem curam ſuper Dominum, iuxta propheta monita, iactauerim.*

Nec illud ſilentio inuoluendum. Dux Sa-xoniæ Fridericus II. cognomento Placidus, Anno Chriſtiano milleſimo quadragenteſimo ſexageſimo quarto obijt: Hic princeps ali-quot ante obitum annis, Friderico è Co-mitum ſtirpe Antiſtiti Magdeburgico litem, & ab ea bellum cœpit mouere. Quod vt pru-dentius gereret, & cuncta caderent felicius, exploratorem miſit, qui de apparatu bellico & conſilijs aduerſæ partis cognoſceret. Fa-ctum: exploratis omnibus renuntiatum eſt, nihil opportunum bello parari, ſed nec mili-tem ſcribi: Antiſtitem prætereà dixiſſe, cauſ-ſam ſe commiſſurum Deo, qui pro ſeruo ſuo arma ſumeret. Hoc vt Elector audiuit: A-lius, inquit, inſaniat, & bellum inferat ei, qui confidit cauſſa ſuperiorem ſe futurum Deo defenſore. Laudandus Præſul, qui Dei pa-trocinio fiſus eſt: laudandus princeps qui po-ſitis armis Deum veritus eſt aduerſarium. *d*

a *Eccli.c.2.v.11.*
b *Auctor vitæ Bern.l.1.c.13.*
c *Sur. in vita S.Hugonis.*
d *G.Fabr.hiſtor.de Electoribus Saxoniæ.*

§. V.

ELcearius Comes, notæ ſanctitatis vir, ea in Deum fiducia pollebat, vt periculis omnibus iret excelſior, quod vel inde poteſt liquere. Mari ſe commiſerat Elcearius, Nea-poli cum familia tota Prouinciam reperiturus. Dum vela facit, infremit mare, ventis com-motum. Franguntur arbores, rumpuntur fu-nes, excutiuntur gubernacula, deſeruntur re-mi, clamoribus incompoſitis atque vlulati-bus omnia complentur: oculis mors præſen-tiſſima obſeruabatur; qui in naui erant, ſpi-rare tantum, ſperare nihil amplius: certè vul-tu omnes iam vmbræ ac manes erant, nec iam aliud deeſſe videbatur, quam nauim ſepeliri aquis. Solus Elcearius poſita formidine con-ſtabat ſibi; eadem illi ſerenitas, idem oris color, eadem mentis malacia. Nam dum alij cum iratis fluctibus luctabantur, ille ſuauiter cū Deo agebat, & cælum fatigabat precibus. Interim venti poſuere, maris ira detumuit, paullatim vox & ſenſus metu exanimatis re-dijt. Tandem ſubducta in portū naui, nonnul-los è ſuis grauiter incuſauit Elcearius, quod clamoribus & lachrymis ſatis oſtendiſſent, perexigua ſeſe fiducia in Deo niti, nimium-que à morte abhorrere. Seorſum autem Dalphina coniux interrogabat Elcearium, an ipſe ſolus in tam præſenti periculo deſijſſet eſſe homo, & mortem tam vicinam non timuiſſet? Cui ille: Totum me, inquit, diui-næ Voluntati tradidi, paratus, ſi ſaluis om-nibus, ſolus haurirer fluctibus. Hoc eſt, quod Hebræus Sapiens monuit: habe fiduciam in Domino, ex toto corde tuo. *a* Porrò qui hac fiducia ſunt vacui, humana tantum circum-ſpiciunt, omniaque humanis viribus me-tiuntur. Et ferè contingit vt hos in manu con-ſilij ſui deſtituat Deus hinc, illi fruſtra irrito-que conatu Magna expectant, & in miſera ſpe languentem trahunt animam, & plerun-que infelici euentu humanas has cogitatio-nes claudunt. Contra verò noſtra in Deum fiducia, diuinæ beneficentiæ potentiſſima eſt conciliatrix. Gaudet Deus beneficijs dandis, & munificentiæ ſuæ dona ſpargit in eos præ-cipuè qui in magnam exurgunt fiduciam. Quòd ſi Deus munificam ſuam manum con-trahat contineatque, nec liberalitatis ſuæ nu-bem explicet, nec non niſi per lentiſſima ſtil-licidia depluat, tacitus ſecum cogitet ho-mo, quis cæleſtem illam nubem, pendulam ſemper pronamque paratamq; in imbres, ſic-cauerit ſtiteritque ſe, inquam, cogitet, deli-

cta sua, teporem, languoremque suum, maximè vero suam in Deum diffidentiam accuset, in nouam exurgat fiduciam, & pro stillicidijs nimbos speret. Impedimentis enim sublatis nunquam non pluent illæ nubes; nec iam speratos imbres, sed toto cælo flumina mariaque iaculabuntur: vt anhelum validumque fiducia pectus munificentiæ suę sepeliant aquis. Non enim sponsionibus quàm factis locupletior est Deus. Etiam montes promisit transferendos, mortuos ad vitam reuocandos. Audeat proinde sperare homo, maiora qui potest largietur Deus. *b*

Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. *c* Nullus sperauit in Domino, & confusus est.

a *Prou. c.3. v.5.*
b *Scribanius in Super. Relig. l.1. c. 27.*
c *Hierem. c.17. v.7.*

CAPVT V.

Quantis præmijs Deus humanam in se fiduciam remuneretur.

MVltis equidem opitulatur galea in capite, lorica in pectore, anchora in ęquore, multi nihilominus galea operti pereuntur, lorica tecti traijciuntur, anchora instructi merguntur. At vero qui confidit in Domino, sicut mons Sion non commouebitur in æternum. *a* Nam vti Sionis rupem nulli turbinum incursus, nulli fluctuum assultus loco mouerint, non tantum quia mons est, sed quia mons Deo sacer, ita hominem illum nullus ærumnarum impetus subuerterit, qui verè confidit in Domino, cupitque diuinæ Voluntati in omnibus parere.

Hęc in Deum fiducia, est galea nullis rumpenda vulneribus, est lorica nulli penetrabilis telo, est anchora nulli obnoxia naufragio. Hanc, Sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam.

a *Ps. 124. v. 1.*
b *Heb. c.6. v. 19.*

§. I.

OBseruauit Orbis Ecclesiastes Paulus, quorundam è suis fiduciam vacillare, tanquam si spe vana lactarentur? hos nimium pusillanimes instruendos ratus: Teneamus, inquit, spei nostræ indeclinabilem confessionem, Nolite itaque amittere confidentiam, quæ magnam habet remunerationem, patientia enim vobis necessaria est, vt Voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim modicum aliquantulumcunque qui venturus est, veniet & non tardabit. Ergo, nolite amittere confidentiam, quæ magnam habet remunerationem. *a*

Et prima quidem huius remuneratio ista est. Fiducia hæc neminē fallit aut pudore afficit. Spes non confūdit. *b* Fallax illa rerum humanarum fiducia millies decipit, nec tamen cautiores efficit deceptos. Pulchrè Plato: Spes mortalium, inquit, somnia vigilantium, aut potius desiderantium. Anno Christiano millesimo octogesimo quarto, Odo antistes Guilielmi Angliæ regis, frater, sortilegorum vaticinijs inductus, proximum à Gregorio VII. Pontificem se futurum credidit, & vt viam sibi muniret ad hoc solium per argenteos gradus, pecuniam per nefas vndecunque contraxit, iamque Romanis arcibus spe imminens, à fratre Guilielmo in carcerem coniectus est, vbi totum exegit triennium; hoc scil. solium huic spei debebatur. Nec vnquam Odo Romanam tiaram suo capite recepit. Ita multis alijs spes sua dedecori est & damno. Spes impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis, à procella dispergitur: & tanquam fumus, qui à vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis. *c* Spes ac fiducia in Deum, nulli mortalium probro est: Spes non confundit. Scitote, quia nullus sperauit in Domino, & confusus est, quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est? aut quis inuocauit eum, & despexit illum? *d* In hanc fiduciam regius psaltes sese attollens: In te, Domine speraui, ait, non confundar in æternum. *e* Scite Augustinus: Quis est, inquit, qui confunditur? qui dicit, ego quod sperabam non inueni non immeritò. Sperabas enim de te, aut sperabas de homine amico, maledictus autem qui spem suam ponit in hominem. Confunderis, Quia fefellit te spes posita in mendacio, omnis enim homo mendax. Si autem ponas spem tuam in Deo tuo; non confunderis, quia ille in quo spem posui-

posuisti, falli non potest. *f* Spes non confundit.

Hic tu mihi obsecro, fiduciam Mosis, quã ea pudefacta non sit expende. Cum Hebręi ex Ægypto digressi, in arctum omnes conclusi essent, iam enim à tergo hærebat hostis Pharao, in oculis montes & mare fugam omnem negabant, Moses in has preces effusus dicitur: Domine, tuum est hoc mare, tuus & mons qui nos claudit: & hic potest te iubente aperiri, aut in planitiem solui, potest & mare in terram verti; possumus & nos per aerem sublimes effugere, si nos ita seruari, tibi placeat. *g* Hæc precatus, mare virga percussit, quo ictu repente scissum transituris expeditissimum iter monstrauit. Spes non confundit. Primum igitur fiducię munus est, *Non fallere.*

a *Ib.c.* 10.*v.*35.*&c.*
b *Rom.c.*5 *v* 5.
c *Sap.c.*5.*v.*15.
d *Eccli.c.*2.*v.*11. *&* 12.
e *Ps.* 30. *v.* 1.
f *Aug.tom.*8. *in ps.*36.*conc.*2. *ante med.*
g *Iosephus l.*2.*Antiq.Iud.c.*7.

§. II.

Altera eiusdem Fiduciæ remuneratio est Maxima vitę tranquillitas Qui Deo serio fidit, officia sua quamuis latissimè pateant, sine tumultu obit, etiam inter aduersa lætus. Lætentur omnes qui sperant in te, Domine. *a* Spe enim salui facti sumus. *b* Beati omnes qui confidunt in eo. *c* Augustinus pro more suo pulcherrimè, in verba psalmi: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Quasi peruersè, inquit, videtur dicere non intelligentibus, debuit enim dicere fructum laborum tuorum manducabis. Multi enim mãducant fructum laborum suorum: laborans in vinea, ipsum laborem non manducant, sed quod de labore ipsorum nascitur &c. Quid sibi vult labores fructuum tuorum manducabis, Modo labores habemus, fructus posteà erit. Sed quia & ipsi labores non sunt sine gaudio propter spem, de qua paulo antè diximus: Spe gaudentes, in tribulatione patientes: modo nos ipsi labores nostri iucundant; & lætos nos faciunt de spe. Si ergo labor noster potuit manducari, & potuit iucundare, manducatus fructus laboris ipsius qualis erit? *d*

Germanorum vetus verbum est, parietibus etiam inscribi solitum: Quisquis omnia Deo commiserit, & hic tranquillus, & illic beatus erit. Verè sic est; Deo semper omnia committere, in hac vita tranquillitatem, in altera beatitudinem obtinet. Sed Deo sic committenda sunt omnia; è manu Dei æquè omnia sic accipienda sunt, vt hæc regula exceptionem non admittat. Clarissimè pius ille scriptor: Et nota, inquit, hanc regulam, Omnia è manu Dei acceptandi, tam esse vniuersalem, vt ab ea nulla prorsus admittenda sit exceptio: adeo vt non tantum cruces, afflictionesque extrinsecæ Mundi & Proximi, à Deo acceptari debeant, verum etiam intrinsecæ quæ ex imperfectionibus nostris enascuntur, nam omnia cooperantur in bonum diligentibus Deum. *e*

a *Psalm.*5.*v.*12.
b *Rom.c.*8.*v.*24.
c *Psal.* 127.*v.*2.
d *Aug.tom.*8. *in ps.*127.*circa med.*
e *Benedictus Anglus.in Reg. Perfect. fine libri, mihi pag.* 278.

§. III.

Tertia Remuneratio, Robur in aduersis, & animus calamitate insuperabilis. Iustus quasi fundamentum sempiternum, iustus in æternum non commouebitur. *a* Animosissimus rex Dauid: In Domino sperans, inquit, non infirmabor. *b* Optime Theodoretus; Gubernatorem, inquit, habeas Deum & aurigam, & res tuæ ab illa prouidentia pendeant, nam hoc modo inconcussus manebis & immutabilis. Tales se gesserunt tot centena millia sanctissimorum martyrum. Res noua & rara, pendere in equuleo, & aduri latera, ridere tamen & iocari Multitudinis concursum fieri, cum missilia sparguntur, cum donatiua aut cogiaria, cum viscerationes dantur, nil noui est? at vero cum capita decutiuntur, cum sartagines, cum rotæ & cruces proferuntur, cum omnis generis supplicia inferuntur, esse tamen qui accurrant, & certent quis prior moriatur, hoc nouum, hoc inauditum, hoc tamen, inquit Eusebius, meis oculis vidi: innumeros in Ægypto non ligatos duci extra mœnia in campum: hic altet alterũ pręuenire conten-

contendens porrigebat ceruices. Carnifices defecerunt & gladij: feſſi ſedebant, alij ſuccedebant; mutabantur gladij, dies non ſufficiebat nullus ex eis nec paruulus morte terrebatur. En heroas ac heroidas inuincibiles: nō commouebantur, ſicut mons Sion. Huc appoſitè Chryſoſtomus: Montem dixit, ſpem in Deum immutabilem, inquit, firmam & conſtantem, inuincibilem & inexpugnabilem. Quemadmodum enim ſi quis innumerabiles adhibeat machinas, montem nec conuellere nec labefactare poterit; ita etiam qui eum aggreditur, qui ſpem in Deū collocauit, reuertetur domum vacuis manibus. Sed cur non dixit abſolutè, *Sicut mons*, ſed montis Sion meminit? Docens, nos non debere animum deijcere in calamitatibus, nec ab eis peſſundari, ſed à ſpe in Deum pendentes, omnia ferre fortiter, & bella & pugnas, & tumultus. Quemadmodum enim hic mons, qui fuerat quandoque deſertus & nudatus habitatoribus, ad priorem redierat proſperitatem, veteri ſtatu recepto, cum incolæ rediiſſent, & miracula rurſus oſtenderentur, ita etiam vir fortis & generoſus, licet ab innumerabilibus inuadatur calamitatibus, minimè euertitur. *c*

Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem (humanam in diuinam) aſſument pennas ſicut Aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient. *d* Beati omnes qui confidunt in eo. Ergo viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Domino. *e*

a *Prouerb.ca.*10.*v.*25. & 30.
b *Pſal.* 25. *v.*1.
c *Chryſ.in pſal.* 124. *initio*, & *paulo poſt init.*
d *Iſ.c.*40 *v.*31.
e *Pſal.*30. *v.*25.

§. IV.

QVarta remuneratio, Immunitas à pluri-mis vitijs. Et non delinquent omnes qui ſperant in eo. *a* Bernardo teſte, Perfecta conuerſio eſt ad bonum, vt nil libeat niſi quod deceat vel liceat. Et tūc demum perfecta erit voluntas, cum plenè fuerit bona, & bene plena. *b* Hanc autem bene plenam, & plenè bonam voluntatem habere cenſendus eſt is, qui non ſuam amplius, ſed iam pro ſua diuinam amplectitur Voluntatem, eique ſe totum deuotiſſima ſubiectione tranſſcribit. Et hic eſt qui Deo in omnibus fidit. Quiſquis autem feliciſſimam hanc artem callet, ac reipſa tam Prouidentiæ diuinæ, quam Voluntati perfectè ſe tradit, graues vitiorum inſultus non meruit. Vera in Deum Fiducia, non tantum inquieti pectoris agitationem, ſed & huic contrarium torporem mentis ac ſenium tollit. Diſerte hoc ipſum confirmans Bernardus: Ita, inquit, animus ſi non præſumat de ſe, ſed ſi confortetur à Deo, poterit vtique dominari ſui, vt non dominetur ei omnis iniuſtitia. Ita, inquam, Deo innixum nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebra poterit vel ſtantem deijcere, vel ſubijcere dominantem. Alioquin fruſtra nititur, ſi non innititur. Diſce ergo Deo fidere, etiamſi omnia tibi aduerſa ſint; diſce contra ſpem in ſpem credere, & voluntas Domini in manu tua dirigetur. *c*

a *Pſ.*33.*v.*23.
b *Bern.tract.de grat.& lib.arb.ante med.*
c *Iſ.ca.*53. *v.* 10.

§. V.

QVinta remuneratio, per veram in Deum Fiduciam velut Omnipotentes efficimur. Libere proclamat Paulus: Omnia poſſum in eo qui me confortat. *a* Et quamuis cuique noſtrum hic obijci poſſit: Tu longe ſequere, & Pauli veſtigia adora. Nihilominus tamen quis illorum qui Deo fidunt, non animoſe dicat? Pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me. Si Deus pro nobis, quis contra nos? *b* Sed quid opus teſtimonijs? Chriſtus diſertiſſime: Si potes credere, inquit, omnia poſſibilia ſunt credenti. *c* In quæ Domini verba egregie Bernardus: Quid ni, inquit, omnia poſſibilia ſint innitenti ſuper eū, qui omnia poteſt? Nil omnipotentiam Dei clariorem reddit, quam quod omnipotentes facit omnes, qui in ſe ſperant. An non omnipotens cui omnia poſſibilia ſunt? *d*

Qua in re neſcio an vnquam præclarius quid dictum ſcriptumve ſit, quam quod idem Bernardus præclariſſime dixit ſcripſitque in hæc verba: Dulciſſima liberalitas, inquit, in ſe ſperantibus non deeſt. Hoc enim totum hominis meritum, ſi totam ſpem ſuam ponat in eo, qui totum hominem ſanum facit.

Inte

In te sparauerunt Patres nostri, sperauerunt & liberasti eos: ad te clamauerunt, & salui facti sunt: in te sperauerunt, & non sunt confusi. Sperate in eo omnis congregatio populi: quęcunque enim locum calcauerit pes vester, vester erit: Pes vester, vtique spes vestra est, & quantumcunque illa processerit, obtinebit, si tamen in Deum tota figatur, vt firma sit, & non titubet. *e*

Cum Apostoli secreto Dominum interrogassent, cur non & ipsi lunaticum adolescentem illum malo genio insessum potuerint liberare? Christus caussam omnem diffidentiæ adscribens: Propter incredulitatem, inquit, vestram: Amen quippe dico vobis si habueritis fidem sicut granum sinapis, diceris monti huic, transi hinc illuc: & transibit, & nihil impossibile erit vobis. *f* Hic non Christiana solummodo fides commendatur, sed & illa fiducia, quæ diuina se Omnipotentia sic induit, vt ardua quæuis aggrediatur, & admiranda patret. Quamuis Christus non dixit: *Edite miracula*, sed, *Habete fidem Dei*: querelas contra Dei dispositionem omittite, pusillanimitatem ad ardua trepidantem vincite, omnem à vobis diffidentiam expellite: si non possitis calcare basiliscos & dracones, superbiam calcate; si non voce incendia domare, libidinum vestrarũ flammas extinguite; si non leones frenare, pardos & tigrides cicurare, iras reprimite; si non mortuos ad vitam reuocare, Inuidiam vestro malo viuacissimam iugulate; si non aridas arbores, ad virorem reducere, vacuam liberalitate manum, fœcundiore stipe instruite. Hoc est quod exigit Christus: Habete fidem Dei. Qui hanc habet, ex omnibus malis aliquid boni elicit, ex omni plumbo argenti quippiam & auri colligit, quod artificij diuini est. Nam, vti Boetius, sola est diuina vis cui mala quoque bona sunt, cum eis competenter vtendo, alicuius boni elicit effectum. *g* Sed de hoc alibi vberius.

a *Phil.c.*4.*vers* 13.
b *Iob c.*17.*v.*82.*Rom.cap.*8.*v* 31.
c *Marc.*9 *v.*23.
d *Bern.serm.*85.*in Cant.*
e *Bern.in ps. Qui habitat ser.*15.*post med.*
f *Matth.c.*17.*v.*20.
g *Boeth.l.*4.*de consol.phil.prof.*6.*fine.*

CAPVT VI.

Fiduciam in Deum sine cognitione diuinæ prouidentiæ vacillare.

IN mœstissima illa profectione Abrahami in montem Moria, vbi iugulandus erat filius, cum terra iam die dilucescere, & mons in oculis esset, Isaacus qui ligna humeris subuehebat, patrem gladio armatum interrogans: Pater mi, inquit, ecce ignis & ligna, vbi est victima holocausti? Dixit autem Abraham: Deus prouidebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter. *a* Vtinam & nos, tunc maxime, cum aqua nobis hęret, cum exitum nullum reperimus, hoc vnum assidue volueremus animo: *Deus prouidebit, fili mi, Deus prouidebit.* Exemplo demonstratur id quod dicimus: Multorum liberorum parens animam agit, hoc vnum anxiè sollicitus, quid suis liberis sit futurum: frustra vir bonus se cruciat: Deus prouidebit. Alius corpore quidem sanus, sed æger animo secũ disquirit ipse: *vt sese res meæ habebunt, cum hoc auxilium, aut auxiliator iste deerit?* vana plerumque sollicitudo: Deus prouidebit. Alius auri diues & auorum, non item virtutũ: *Quid si*, ait ipse sibi, *præter sententiam & spem hoc mihi eueniat?* Homo pusilli animi! Deus prouidebit. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem. *b* Ita quondam Romanorum Imperator Maximilianus II. Sicubi res aduersæ animum eius sollicitarent, cōceptum à se symbolum proferebat: *Dominus prouidebit.* Ita prorsus, ita ad Deum mentis acies conuertenda, qui non patietur in fraudem impelli fidentem in se.

Abrahamus, quem dixi, illud Dei mandatum diuinis promissis, vt videbatur, recta cōtrarium, quam inexplicabili fiducia exequi est aggressus? Dici non potest, quot fiduciæ actus exercuerit illo triduo, quo in montem à Deo nominatum profectus est, illud secum assidue repetendo: Deus prouidebit. Vere prouidit, modo prorsus admirando. Nam pater, inquit Chrysostomus, sacrificauit, filius seipsum obtulit, Deus vtrumque acceptauit, & vita tamen mansit victimæ. Sic Abraham confisus Deo, peruenit vsque ad montem, vsque

que ad aram, ad ipſum vſque gladium, ad ipſum vſque filij iugulum quod iam iam erat ſecandum. Nimirum altiſſimè combibit animo vir ſanctus, illud vſquequaque certiſſimum: DEVS PROVIDEBIT. Diuinū hoc pronuntiatum quiſquis vult capere, quotidiano id vſu diſcet optime, tamque in ſe quam in alijs mira deprehendet diuinæ prouidentiæ veſtigia. Et quæſo, vitam noſtram priorem compendio relegamus: per quot ambages & anfractus diuina nos duxit prouidentia, quot quantiſque periculis nos ſuauiter ſubtraxit? Quiuis noſtrum iure dixerit: Miſit de cælo & aſſumpſit me, & extraxit me de aquis multis. Preuenit me in die afflictionis meę, & factus eſt Dominus firmamentum meum: liberauit me quia complacuit ei *d*. Et quāta vitæ, quanta corporis animique diſcrimina non adij? ſed euaſi: Deus prouidit; Deus prouidebit, Fidamus Deo. Hanc autem confidentiam in Deum non aſſequetur, niſi qui & Prouidentiam Dei probe cognouerit. An ſit Prouidentia, fugimus quærere, nam recte Clemens Alexandrinus: Sunt, inquit, quęſtiones quædam dignæ quæ puniantur: cuiuſmodi eſt quærere probationes, An ſit Prouidentia, cum ſit manifeſta diuina Prouidentia ex aſpectu omnium quæ videntur effectorum, quæ arte & ſapientia conſtant. *e* Eſt ergo prouidentia.

a *Gen.c.22.v.7.& 8.*
b *Sap.c.3.v.9.*
c *2.Reg.c 22.v.17.& 19.*
d *Clem. Alex.l.5. Strom. ſub init.*
e *Hanc illuſtriſſimis argumentis & teſtimonijs demonſtrat in Theol. Natur. Theophil. Raynaudus d.8.q.3.mihi pag.893.*

§. I.

SEd quid eſt prouidentia? Eſt ipſa, inquit Boethius, diuina ratio in ſummo principe conſtituta, quæ cuncta diſponit. *a* Optime de hac re Damaſcenus: Prouidentia, inquit eſt Voluntas Dei, per quam res omnes apte congrueque gubernantur. *b* Rem ſic capiemus: Vidit Deus ab æterno qua ratione quæuis res creata ſuum finem poſſet aſſequi; ſimul etiam omnia impedimenta vidit quæ in aſſequendo fine occurſura eſſent. Deinde hic idem optimus Deus, ſanctiſſima ſua Voluntate, ea delegit ſubminiſtranda auxilija, per quæ omnes homines ad ſuum finem quam optime ducerentur. Hæc vero ſtatim ab Orbis ortu propoſuit, & in opus deduxit per immenſam ſuam potentiam. Ita diuina Prouidentia, vt Dorotheus loquitur, fons eſt bonorum omnium. Hanc omnes philoſophorum turbæ agnouerunt, hinc illa: Deum ſequere; Cum Dijs pugnare nolit id ſuperis curæ; Viderit Iupiter; Hoc in genibus Iouis ſitum, aliaque talia priſcis vſitata. Et hanc ſuam prouidentiam Deus mox ab initio, ipſius etiam oculis ingeſſit per Orbis Diluuium, per Sodomæum incendium, per Calamitates Ægyptias, per Alimoniam è nubibus ſubmiſſam tot centenis millibus Hæbræorum: quibus inſuper inſpectantibus leges condidit, præſentiam ſuam monſtrauit, viæ ducem ſtatuit columnam lucidam & igneam, emiſit effuſiſſimos volucrum nimbos, victorias dedit admirandas. Habet Deus prouidētiam omnium omnino rerum creatarum. Res certiſſima eſt. Clamat Sapientia: Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus. *c*

Vt autem nos Prouidentiæ diuinæ notitiā altiſſima mente defigamus, hoc in fundamentum ponimus: Nihil vſpiam Orbe toto fieri fortuito, & caſu. Si res ad noſtram dumtaxat ſeu prouidentiam, ſeu ſcientiam examinemus, plurima caſu quodam & forte fortuna fieri putabimus, ſi ad diuinam intelligentiam, nihil fit caſu. Diuina namque intelligentia infinita eſt, extenditque ſe ſine vllo labore ad omne quod intelligi poteſt. Deus puncto temporis, vno eodemque, ſic dicā, ictu oculi ſinus omnes & abyſſos cæli, terrę, maris, inferorum penetrat ac peruidet. Rectiſſime Iobus: Nihil, inquit, in terra ſine cauſſa fit. *d* Omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuit Deus *e* ab æterno. Ita in rebus omnibus diuinæ gubernationis admirabiliſſima elucet prouidentia, quæ non præeſt ſolum rebus omnibus ſed intereſt, imo ineſt. Nos cæculi plurima putamus caſu fieri, quæ tamen omnia ab æterno Dei conſilio & prouidentia proueniunt.

a *Boeth.l. 4.de conſ. Phil. proſa 6.paulo à princ.*
b *Dam.l.2.de Fide Orthod c.29. Quāuis autē Prouidentia Dei conſiſtat in actu intellectus diuini, illū tamē comitatur actus voluntatis.*
c *Sap.6.*

c *Sap.c.6.v.8.*
d *Iob.c.5.v.6.*
e *Sap.11.v.21.*

§. II.

SApientiſſimè Auguſtinus; Et ſic omnia, inquit, ad diuinæ prouidentiæ regimen referantur, quæ ſtulti quaſi caſu, & temere, & nulla diuina adminiſtratione fieri putãt. *a* Exemplo res patefiet: Herus è domeſticis duos, herilis conſilij ignaros, diuerſis vijs mittit ad eundem omnino locum. Hic alterum alteri occurrere caſus eſt non Domino, ſed ſeruis. Ita theſaurum reperiri à paupere foſſore, caſus eſt quidem illi pauperculo, ſed non Deo, qui opes illic ideo recondi voluit, vt eas hic ipſe mercenarius eo loci foſſurus reperiret & ditesceret, non caſu ſed paterna Dei prouidentia. Deo nil penitus fortuitum eſt. Idcirco;

—— nemo temeraria credat.
Fortuitove geri mundana negotia caſu.
Omnia lege meant; quam rerum Conditor illis
Sanxit ab æterno ————

Canem pinxerat Apelles, cumque in reliqua omni parte ſibi ſatis feciſſet, exprimere in eo ſpumam anhelantis ſe poſſe non iudicabat, diſplicebat autem ars ipſa, nec alia inueniri poterat, & videbatur ſpuma illa pingi, non ex ore naſci, ſicque longius à veritate diſcedere: Abſterſerat ſæpius, mutaueratque penicillum anxio animi cruciatu, & nullo modo ſibi approbans, cum in pictura verum eſſe nõ veriſimile vellet. Poſtremo iratus arti; ſpongiam eam impegit inuiſo loco tabulæ, & illa repoſuit ablatos colores qualiter cura optauerat. Hoc exemplo ſimilis & Nealcē ſucceſſus in ſpuma equi ſimiliter impacta ſpongia ſecutus dicitur. *b* Nos hæc talia meriſſimos caſus interpretamur, & totum fortunæ tribuimus, quæ in pictura fecerit naturam. Erramus ſplēdide; nam quod fortunam dicimus, altiſſima Dei ſapientia & prouidentia eſt. Qui fortunæ aliquid tribuunt, Dei prouidentiam ſepeliunt. Non caſu fiebat, quod maxime caſu factum videbatur, vt cadauer, metu latronum abijceretur in ſepulchrum Eliſæi, cuius oſſa cum attigiſſet homo ille ſepeliendus reuixit. *c* Non caſu Moſes in viminea fiſcella expoſitus, à filia Pharaonis inuentus, & adoptatus eſt. *d* Nec caſu rex Achab inter ceruicem & ſcapulas læſus eſt: Accidit autem vt vnus è populo ſagittam in incertum iaceret. *e* Certiſſima Dei manu ferebatur hoc telum, ſicut & illud in Iulianum Apoſtatam: ſolum iacienti res erat incerta: Non caſu aut fortuito hirundines Thobiæ domum inuolabant, & virum optimum viſu priuabant. Hanc tentationem ideo permiſit Dominus euenire illi, vt poſteris daretur exemplum patientiæ. Diſerte Angelus: Quia acceptus eras Deo, inquit, neceſſe fuit vt tentatio probaret te. *f* Nihil fit caſu. Ita minime caſu factum, quod Chriſto naſcituro vniuerſus Orbis ab Auguſto deſcriberetur. *g* Ad fontem Sichar non caſu conſedit Chriſtus cum Samaritide collocuturus. *h* Hæc omnia in tabulis diuinæ Prouidentiæ annotata ſunt, ab omni æuo.

a *Auguſt. in Pſ.9. poſt med.*
b *Plin.l.35.c.10. poſt med.*
c *4.Reg.c.13.v.21.*
d *Exod.c.2.v.3 & 9.*
e *2.Par.c.18.v.33.*
f *Tob.c.2.v.12. & c.12.v.13.*
g *Luc.c.2.v.3.*
h *Ioan.c.4.v.5.*

§. III.

CVm Cyprianus & Iuſtina velut capitis rei ducerentur, Theoctiſtus equo vehens, hoc ſolum dixit: Cum his hominibus inique agitur, mox à Felicio aſſeſſore iuſſus eſt equo deijci, & cum ijſdem duci ad ſupplicium. Iudicia tua, Domine, abyſſus multa! ſubitus hic caſus videri potuit; Dei prouidentia fuit:

Cum ſanctus Ignatius Loiola è pedis vulnere æger, fallendo tempori librum petijt, qui equeſtria, & hoc genus profana ludicra commentis fucaret. At caſu factum (ita nos loquimur) vt ea fabularum mendacia domi nuſquam eſſent, ſed eorum vicem duo longe melioris argumenti codices ęgro ferrentur. Altero Vita reſque à Chriſto Domino geſtæ, Altero ab cęlitibus reliquis facta facinora perſcribebantur: Hi libri ſalutis principium fuere Ignatio, alijſque poſt Ignatium innumeris. At hos libros non Caſus aut Fortuna ſed æterna Dei Prouidentia benigniſſime, huic loco huic & lectori deſtinauit.

Paphnu-

Paphnutius interrogatus, quid caussæ foret, quod illi proficerent, deficerent isti, sub eodem magisterio, hi caderent, illi starent? Respondit: Quæcunque fiunt, aut ad Dei beneplacitum, aut ex permissione Dei fieri: & omnia quidem quæ cum virtute coniuncta essent, secundum Dei beneplacitum; cetera vero quę cum vitijs haberent affinitatem, damna & iniurias in Orbem inueherent, Dei permissu fieri. Cur autem Deus tanta tamque frequentia mala permittit? Hic iubet Plato quiescere, Iudicia Dei abyssus multa. Hoc optime cepit, qui dixit: Sine consilio & prouidentia tua, & sine caussa nihil fit in terra. Didici etiam ex hoc inscrutabile iudicium tuum expauescere, qui affligis iustum cum impio, sed non sine æquitate & iustitia. *a* Præclarissime Augustinus: Surgunt procellæ stagni huius, inquit, vides malos florere, bonos laborare; tentatio est, fluctus est, & dicit anima tua: O Deus, Deus, hæccine est iustitia tua, vt mali floreant, & boni laborēt? & Deus tibi respondet. Hæccine est fides tua? Hæccine tibi promisi, aut ad hoc Christianus factus es, vt in sæculo floreres? *b*

Componamus ergo animos, & in Prouidētia Dei acquiescamus, quāuis impios dominari, pios opprimi, religionem euerti, iustitiam extingui videamus: nihil enim horū fieret, nisi Deus id singulariter permitteret, non permitteret autem, nisi iustissimæ rationes ei suppeterent, atque adeo nisi melius esset, sic permittere quàm impedire. At inde grauia incommoda, & ingens animorum iactura sequitur: Dolendum hoc quidem, sed moderate, quia iustissimis de caussis sic placuit Deo, qui è magnis malis bona maiora, velut gladium è vagina nouit educere. Nec refert hoc arcanum Dei regimen non ita iam apparere supremo dierum tanquam in speculo cernetur totus humani generis decursus, & omnis Prouidentiæ diuinæ ratio, qua Deus & in singulis regnis, oppidis, familijs, & cum singulis hominibus est vsus vt pateat quàm benignus fuerit Deus in delinquentes, & quàm quisque illorum plus minusve sit inexcusabilis quàm denique hæc gubernandi forma, qua vsus est Deus, fuerit & naturis rerum, & patefaciendæ ipsius glorię accommodata. Hoc iam sciamus, è malis omnibus Deum boni aliquid elicere. Quid tristius gentis humanæ lapsu: eam tamen Deus sic iterum erexit, vt præstare videatur sic lapsam esse, quàm semper stetisse. Mors Christi summum in Orbe flagitium, eadem tamen fuit, & Orbis salus.

a *Thom. de Kemp. l. 3. c. 50. n. 4.*
b *Aug. in Ps. 25.*

§. IV.

Pachomium quondam adijt Theodorus vehementi capitis dolore vexatus, petijtque hanc à suo capite intemperiem precibus auerteret. Cui Pachomius: Putasne, inquit, hunc capitis cruciatum, aut simile quid, sine Dei permissione & voluntate contingere? Sustine, & cum voluerit Deus, medebitur: bona est à cibis abstinentia, bona in egenos beneficentia, plus tamen lucratur æger, cum patiens & longanimis nutum diuinum attendit. Hinc intelligere licet quam is minimè tranquillo futurus sit animo, qui in diuina Prouidentia non quam optime fuerit fundatus. Sed nec ille diu miser esse poterit, qui hoc diuinæ Prouidentię arcanum fide viua penetrarit. Multæ quidem tribulationes iustorum, at de omnibus his liberabit eos Dominus. *a* Custodit Dominus omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur. Tot in humano corpore ossicula sunt & ossa, vt hominem dixeris Ossuarium. Ossium quędam clauorū vice sunt, vt dentes; alia sunt vt pyxides, vt medulla, præsertim in coxis & tibijs; aliqua quasi consuta sunt vt craneum, alia alijs infixa sunt sicut ianuæ vncus cardini. Galenus medicorum Princeps, in humano corpore ossa ducenta numerat. *b* Viringus inter medicos celebris, ducenta viginti quatuor assignat. Horum quodlibet, vti Galenus docet, quadraginta fines seu scopos, in vsum corporis habet, adeo artificiosè inter se omnia collocata sunt. Ergo vt ossa solum humani corporis in ordinem reponantur, plusquam octies mille scoporum seu finium obseruandi. Vnicum ex his non conteretur, Deo non annuente; Custodit Dominus omnia ossa eorum. Neque vero Deus vt architectus est, qui cum struxit domum, deserit: Deus operi suo momentis omnibus non adest tantum, sed assiduè in eo habitat.

Seraphinus Firmanus vir eruditus & sanctus,

ctus, secretum notatu dignissimum exponens: Sanctorum vita, inquit, per singula rerum ac temporum momenta à Deo sic temperatur ac regitur; vt omnia in eorum cedant bonum. Quid ni omnia: Nam, Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. *c* Ita Deus suos singularissima tuetur prouidentia; adiecit illis oculum qui non sopietur. Hinc amabilissimum: illud inter Deum sanctosque homines certamen: Illis nil suauius, quàm id semper velle facere, quod Deo placeat. Nec cedit his Deus, facitque semper, quod suos scit velle. Ludouicus Carbo vir æuo nostro inter Venetos magnus. rationibus docet, virum iustum tam esse gratiosum apud cæli Regem, vt quicquid rogat, impetret. Ioannes Apostolus hoc ipsum planissimè affirmans: Fiduciam, inquit, habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo? quoniam mandata eius custodimus, & ea quę sunt placita coram eo, facimus. *d* Et eadem ista tertium repetit, ne vllus sit locus diffidentiæ.

Dictauerat Deus Ezechieli vati panem immundum ex hordeo, faba, lente, milio pinsendum, & humano fimeto contegendum. Horrorem ostendit Vates, mox sententiam mutauit Deus. *e* Iacob luctator: Non dimittam te, inquit, nisi benedixeris mihi. *f* Factum. Thomas Aquinas in morbo peregrinos pisces esurijt, mox eos miraculo accepit. Res liquet; Deus voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. *g* Sed & arcanissima quæque suis detegens Deus: Num, inquit celare potero Abraham quod gesturus sum? *h* Nec aliter Christus. Vos autem dixi amicos, inquit, quia omnia quęcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. *i*

a *Psal.* 38. *vers.* 30. & 21.
b *Galen. lib. de format. fœtus.*
c *Rom. c.* 8. *v.* 28.
d 1. *Ioan. c.* 3. *v.* 22.
e *Ezeh c.* 4.
f *Gen. c.* 32. *v.* 26.
g *Ps.* 144. *v.* 19.
h *Gen. c.* 18. *v.* 17.
i *Ioa. c.* 15. *v.* 15.

§. V.

LVdimagister qui puerulos litteras formare docet, quandoque manum vnius ducit alterius nullam habet curã. Quid causę est; ille puerulus bonæ indolis est, ingenuus, docilis, morigerus; iste importunus, inobsequens, intractabilis, asinus ad lyram. Ita Deus voluntatem timentium se facit, sicque illos custodit, ac regit, per singula rerum ac temporum momenta, vt omnia in eorum bonum cedant; in morigeris istis & rebellibus dicitur: Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiã. *a* Quid ita, aiunt, cur nos non æquè custodit ac regit Dominus, sicut illos, & illos & istos? Vos ipsi in culpa estis: Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorũ. Vultus autẽ Domini (vultus indignatione plenus) super malos, vt perdat de terra memoriam eorum. *b* Morigeris illis à Deo promissum: Cum transieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te, cum ambulaueris in igne, non combureris; clamabis, & dicet: Ecce adsum. *c* Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio eius. *d* Hominis ad Dei Voluntatem se formantis animum, Deus velut solium suum occupat, in eoque tanquam rex residet. Adsint iam qui hunc hominem velint lædere, Deo licentiam non concedente. Insignissimè dixit Ambrosius? Dominus dormit tepidis, vigilat perfectis. Non quod illorum obliuiscatur quos monet, reprehendit, excitat; castigat: sed quod suam in suos prouidentiam singularibus modis & argumentis plurimis demonstret. Iacob interrogatus à fratre de comitatu: Paruuli sunt, respondit quos donauit mihi Deus seruo tuo. *e* Ita placide illum docuit (ait Chrysostomus) quanta erga se Dei fuerit prouidentia. A Deo probi curantur vt amici, vt filij improbi vt mancipia & serui. Et quamuis Deus pęnè inuitus naturæ turbet ordinem, eum tamen millies iterumque millies in amicorum suorum gratiam inuertit. Hinc res gestæ Diuorum tot prodigijs & miraculis admirandæ.

Hæc admirabilis Dei Prouidentia instar scalę est, quam Iacob sub dio pernoctans vidit à terra in cęlum vsque pertingentem. Omnia cæli terrę que negotia prouidentissimus

Deus iam ab æterno habuit in expedito. Attingit enim à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Nam, Tua, Pater, prouidentia ab initio cuncta gubernat. *f* Non enim est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus, vt ostendas quoniam non iniustè iudicas iudicium. Ea huius prouidentiæ vis est, vt re nulla impediri, falli, tardari aut flecti possit: ea vero suauitas, vt nil agat contra cuiusque naturam, fortissimè ac suauissimè omnia & præuidendo & disponendo.

Simile quid somniarunt veteres, catenam auream fabulati quę cælo demitteretur in terram, & vbi omnia comprehendisset, in cælum denuo attraheretur. *g*

Est igitur in Deo, fuit eritque peruigil illa & perpes cura, qua res omnes inspicit, adit, cognoscit: & cognitas immota quadam & ignota nobis serie dirigit ac gubernat. *h* Id autem est quod Prouidentiam hic vocamus, de qua sæpe non dubitamus, sed querimur, vt pueri seueriorem patris disciplinam exosi. Mittamus aliquando has querelas & si sapimus, sequamur ab alto attrahentem, illam vim, & æquum censeamus, vt homini placeat quicquid placuit Deo.

Quare ad infinitam Dei prouidentiam quotidie confugiamus. Cum enim orbem tot ac tantis sceleribus oppletum aspexerimus, illud vnà veniet cogitandum: Quoniam prospicit quod veniet dies eius. *i* Si ex Orbe reducamus oculos domum, & nos ipsos intueamur, Prouidentiam circa nos tam peruigilem, tam plenam amoris obseruabimus, vt nec vnicus quidem capillus capite defluat, id ignorante aut vetante diuina Prouidẽtia. Hinc Augustinus excelso animo: Quid mihi deerit, inquit, si membra mea dilaceret inimicus, quando capillos meos dinumerat Deus? *k*

a *Is.c.1.v.15.*
b *Ps.33.v.16.& 17.*
c *Is.c.43.v.2.& c.48.v.9.*
d *Zac.c.2.v.5.*
e *Gen.c.33.v.5.*
f *Sap.c.8.v.1.& c.14.v.3.*
g *Homerus Iliade.*
h *Lips. l.1. Constant.c.13.*
i *Psal.36.v.13.*
k *Aug ser. 4 de mart.*

CAPVT VII.

Quanta Dei Prouidentia sit circa vitæ necessaria.

OMnia quidem in manu Dei sunt, non male tamen quispiam dixit, tres claues Deum penes se habere, quas nemini committat? vnam quidem clauem ad promendas pluuias, ventos, niues & alios eiuscemodi partus aeris, clauem alteram ad reseranda sepulchra, & reuocandos in vitam mortuos, tertiam ad penu & omne genus alimonię. Quod si Deus has promptuarias cellas occludat, quis aperiret? Ergo Deus rerum omnium promus condus; ab ipso impetrandum, quicquid ducendæ vitæ necessarium est.

§. I.

MArcus Anachoreta dicere solebat: Qui Deo non fidit in his caducis, quanto minus fidet in alijs æternitatem spectantibus. Et primum argumentum quo Christus in nostram diffidentiam vsus, hoc est? Nonne anima plus est, quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum? *a* Hic validissimis argumentis eximit animo sollicitudinem illam pessimam circa vestitum & victum, docetque in alma Dei Prouidentia vnicè confidendum. Si enim Deus tam prouidens & liberalis est in ijs, quæ videntur operosiora, cur Deum obliuionis arguimus aut incuriæ in cæteris minus operosis? Si corpus dedit, cur vestem neget? qui donat equum, cur subtrahat frenum? Nonne vita pretiosior est quàm id quo alitur vita, & corpus præstantius quam id quo tegitur corpus? vtique. Qui ergo nihil sollicitis, imo nec quidem existentibus nobis in rerum natura, vitam corpusque dedit, dabit procul dubio & ea quibus vita & corpus sunt sustentãda, præsertim cum ipse voluerit vitam corpusque his indigere. Si ergo maiora dedit vltro, declarauit se minora etiam & posse, & velle dare. Dabit autem non quidem otiosus nobis quos non ad otium creauit; sed vacuis sollicitudine, hanc enim Deus in se vult reijci. Pulchrè Iobus de coruorum coco interrogans; Quis, inquit, præparat coruo escam suam,

suam, quando pulli eius clamant vagantes, eo quod non habeant cibos. *b* Hoc ipsum ab auibus sumptum argumentum ingerens & Christus: Respicite, inquit, volatilia cæli quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cælestis pascit illa: Nonne vos magis pluris estis illis? Hoc ipsum sæpius inculcans hic è cælo magister: Nonne, inquit, duo passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro. Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere; multis passeribus meliores estis vos. *c*

Alterum argumentum sumit à brutis animantibus, quæ citra omnem sollicitudinem pascuntur, vt vel in illis discamus amplitudinem diuinæ Prouidentiæ, in quam recumbamus, Hanc enim vt apertissimam faciat, non adducit pastum in deserto Israelem annis quadraginta: non laudat Eliam à coruis nutritum, sed brutas animantes obijcit, idque non leones, vrsos, elephantes aut alia id genus grãdia animalia; quæ & ipsa diuinitus pascuntur, sed animalium minima, auiculas, quæ cum cantui fere vacẽt & veluti obiter sumant cibum, maximè à sollicitudine, liberę videntur. Et homo qui pluris est innumeris auiculis, Deumque non Dominum tantum, sed & Patrem agnoscit, sic angatur animo?

Post demonstratam Dei Prouidentiam in auiculas & capillos, quàm circa flosculos gerat ostendens. Considerate, inquit, lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. Si autem fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit quanto magis vos minimæ fidei? *d* Videte igitur quam non solliciti sint agrestes flosculi, de suo, quo triumphant vestitu, nam omnem decorem suum vni Deo referunt acceptum, apertè professi se nihil debere humanæ curæ. Rerũ naturam, quæ à Dei Prouidẽtia est, hominum industria & cura imitari potest, assequi non potest. Adeo vt magnificentissimi Regis Salomonis exquisitus, atque ad miraculum vsque ornatus ac pretiosus cultus, floris contemptissimi elegantiam neutiquam exæquet. Vos iam ipsi iudicate, si Deus vilissimas herbas breui demetendas & in furnum rapiendas tam pulchrè amicit, quanto magis vos, immortalitati à se conditos vestiet, curabitque necessaria, non tegendo tantum corpori, sed si opus sit, etiam ornando. His & tertium quoque argumentum adnectit Christus, &: Quis autem vestrum cogitans, inquit, potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? Imo minuet potius sollicitudine: nihil hic vllius industria profecerit. Si ergo, inquit Lucas, *e* neque quod minimũ est potestis, quid de ceteris solliciti estis? si rem tantillam vel maxima sollicitudo non promouet, vt scilicet corporis statura nonnihil augeat, quomodo corpus in vita seruare poterit quantauis annonæ opumque congesta copia, nisi adspiret Dei Prouidentia? Inanis & irritus est omnis labor vester, nisi Deus illum prosperet. Huic ergo alendi corporis curam permittite, cui & augendi, quia hoc quàm decentissimè ac suauissimè, vestris curis nil opitulantibus faciet. Aperit ille manum suam & implet omne animal benedictione. *f*

a *Matth. c. 6. v. 25.*
b *Iob ca. 39. v. 3.*
c *Matth. c. 10. v. 29. & Luc. c. 12. v. 7.*
d *Matth. c. 6. v. 28.*
e *Luc. c. cit.*
f *Psal. 144. v. 16.*

§. II.

CVm ergo Deus, quæ ad vitam necessaria, prouideat omnibus. Nam, æqualiter cura est illi de omnibus, *a* qui fit tantam vbique multitudinem esse hominum egentissimorum; videtur Deus res humanas suo fluxui permittere. Mira, mi homo, circa paupertatem hominum, Dei Prouidentia est. Verè Chrysostomus: Non tantum pauperes diuitibus, inquit, sed hi illis indigent, & magis. *b* Et fingamus duas vrbes, quarum illam soli diuites, hanc pauperes *c* soli habitent, nullum poterit inter has esse commercium; in illa nulli erunt opifices, non operæ mercenariæ, nullus illic sartor, pistor, sutor, nullus faber, institor, agricola? has artes opulenti non factitant, nulli hic serui, ancillæ nullę, qualis igitur hæc vrbs, si aliena ope destituatur? In altera sat erunt eorum qui calceos suant, qui vestes conficiant, qui

agros colant, qui ſibi denique re modica ſufficiat. Si omnibus itaque abunde ſuppeterent ea quæ vitæ ſuſtentandæ ſunt, quid demum ſequeretur? Interitus omnium opificiorum, operarum fabrilium, artificiorum. Subſtructiones, nauigationes, aucupia, piſcationes, mercaturæ peſſum irent: & qui domini forent, ſi nulli eſſent qui ſeruos ſe profiterentur? Ita Paupertas conſeruat humanam gentem & ornat: Paupertas induſtrios facit & laborioſos: Paupertas ſuſcitat artes. Exulet Paupertas penitus ab Orbe, ſimul boni mores & Virtutes pęne omnes exulabunt. Edere, bibere, ludere, helluari, græcari & pergræcari, primarium erit negotiũ: Luxum comitabitur luxuria, Diuitias vitia. Vbi rerum omnium abundantia eſt, ibi plerunque etiam vitiorum. Teſtantur hoc vberes anni, quibus plenæ potatorum cauponæ, in omne genus turpitudinis & inſaniæ deſpumant. Teſtatur hoc Diluuiũ cuius principia fuerunt luxus & otium, hinc præmortui pudoris & plena libidinibus vita omniũ. En, quanta Dei prouidentia, quæ à laſciuia ad laborem trahit homines paupertate; labor optimos citat. Quicquid vſpiam pulchri cernimus, ab ijs elaboratum eſt, qui pecunia non abundarunt; ideo labores ſuos vendere coacti ſunt.

In ipſa porro paupertate quanta Deus prouidentia ſuccurrit! non affliget Dominus animam iuſti. *d* Beatus Franciſcus coram Aſſiſinate Præſule vili dumtaxat linteo tectus: Nunc, inquit, liberrimè dixero: Pater noſter qui es in cælis. Idem ſuis in viaticum dare ſolitus eſt illud pſalte: iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet. *e* Romano autem Pontifici de alimentis ſciſcitanti reſpondit: Matrem quidem habemus pauperem, Religionem, ſed patrem ditiſſimum. Ita prorſus eſt: hic pater tanta ſuos cura & prouidentia complectitur, vt cum humana deſunt auxilia, ſubminiſtret diuina. Vt annonam præſtaret Eliæ, ſuam nobis prouidentiam ingeſſit. Primo quidem, prophetæ dapiferos iuſſit eſſe coruos. *Corui quoque deferebant ei panem & carnes manet, ſimiliter panem & carnes veſperi. f* En, aues rapaciſſimæ quæ alioqui commiſſum ſibi commeatum conſumpſiſſent in via, niſi obſtitiſſet diuina Prouidentia, iam etiam à dapibus ſunt, & ad cyathos ſtant. Deinde hunc ipſum Eliam Deus per pauperculam viduam pauit, cuius omnes facultates erant pugillus farinæ, & parum olei quo vngeretur, non quo veſceretur, & tamen quot farinæ modij, quot libræ olei in paupertino hoc penore latebant? Tertio cum Elias egeſtatem ſuam ſecuro ſomno ſolaretur, adfuit alius è cælo dapifer, Angelus, panem & fontem adferens, vti Habacuc Danieli meſſorum tulit delicias. Eandem hanc ſingularem beneuolẽtiam Deus ſexcentis alijs ſuorum amicornm exhibuit, farinam, panes, oleũ, vinum, occulta vi augendo, aut cum hęc penitus deeſſent, inſperata gratia ſubmittendo. Et quamuis hæc talia nos ipſi nonnunquam experiamur, nihilominus ingens vbique diffidentia eſt trepidantium, ne deſint vitæ neceſſaria, cum Iudęis etiamnum vociferamur: Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Numquid & panem poterit dare? Adhuc Philippi vox auditur: Sed quid hæc ſunt inter tantos? *g* tot hominum fami non ſufficient iſta. O verè minimę fidei homines! Scit pater veſter quia his omnibus indigetis. *h* Numquid Dei liberalitas nunc quàm olim contractior?

a *Sap.c.6 v.8.*
b *Chryſ.tom.5.orat.de diuit. & paup.*
c *Pauperes vocamus, qui victum manu aut laborioſa induſtria parant.*
d *Prou.c.20.v.3.*
e *Pſ.54.v.23.*
f *3.Reg.c.17 v.6.*
g *Pſ.77.v.19 & 20.Io.c.5.v.9.*
h *Matth.c.6.22.*

§. III.

PAulo inter anachoretas primo, annis ſexaginta dimidiũ panẽ detulit coruus, integrum præſente Antonio. Ioannes eremicola quatuordecim annis à nullo mortalium viſus, ceruę lacte paſtus eſt. Beatus Rochus aliquanto tempore, panem quotidie accepit à cane quemadmodum Elias à coruo. Non vnus eremicolarum illorum è palmis & cibum & veſtem impetrauit; vna illis arbor & ſartor fuit & piſtor. Anno Chriſtiano ſexceteſimo quinquageſimo tertio Iudacus Eritonum Regis Rethaeli filius, ſpreto ſolio in ſacerdotiũ venit, ſolitariũ vitę genus amplexus

in Brabic

in Brahic loco riuulis cincto cœnobium & templũ condidit. Hic in egenos tam piè effusus fuit, vt quodam die non nisi panis vnicus familię superesset, hũc ipsum tamẽ in quatuor partes secari, & quadram dari mendico iussit. At ille idem mendiculus mutata veste quartum rediјt, & omne penu mendicando abstulit. Hic Vlmarus socius mussare & obloqui, atque liberalitati nimiæ indignari, Iudocus hominem solatus, è cælesti penore subsidium petere docuit. Paullo post quatuor nauiculæ commeatu onustæ illic appulerunt & omnem religiosæ familiæ indigentiam subleuarunt. *a* Optimè dixit Augustinus: An putas qui Christum pascit, à Christo non pascitur? *b*

Beatus Dominicus sub initium sui Ordinis duos è suis misit qui alibi locorum concionarentur. Illi sub vesperem & fessi & famelici, sed & tristes gemebant se ignotos ad pauperrimas casas deuenisse, vbi auxilij nihil sperandum. Hic vnus aliquis occurrẽs & mœroris caussas eliciens: Omnia, inquit, Dei caussa deseruistis, magna vtique in Deum fiducia, & nunc trepidatis, velut omni spe destituti: pecudes Deus pascit, & filios sinet perire fame? Cum dicto se subduxit. Illi oppidũ ingressi, post preces in templo fusas, à Curione inuitati sunt ad cenam. Sed & alius quispiam interuenit qui hos ipsos hospitio recipere contendit? hic amica lis inter duos, à tertio demum dirempta est, primæ illic auctoritatis viro, qui & parochum, & alterum hospitij ius offerentem in suas ipse ędes pertraxit & omnes lautè habuit. Ita Christus suis post toleratos nocte tota labores: Venite, inquit, prandete. *c* Et tamen hæc omnia quandoque nostram nobis diffidentiam non eripiunt, quicquid rerum suppeditet Deus, egestatem metuimus; inter aquas, aquarum penuriam formidamus, & nisi magna nos rerum abundantia circumfluat, multa nobis deesse credimus. Improba nos identidem cogitatio vellicat. Vbi est quod speras? Cui optimè respondens Augustinus. Spes, inquit, nondum peruenit ad rem; & ouum est aliquid, sed nondum est pullus.

a *Zachar. Lippelo* 13 *Decembris.*
b *Aug l. de eleem.*
c *Io. c.* 21. *v.* 12.

§. IV.

MEndicum aiunt fuisse qui vbi mantica iam oppletam, & vndequaque fartam panibus vidisset, dicere solebat: *Iam spero.* Huic nos mendico simillimi sumus, tum scilicet speramus cum in annos plurimos lautè prospectum nobis credimus. Nimirum tantum spei concipimus, quantum rei præsentis cernimus. Longè aliter Ioannes Alexandrinus Patriarcha, qui per veram fiduciam totus à diuina prouidentia pendebat, qua vna re maximis calamitatibus facilem medelam adhibuit. Fuit vt tredecim frumentariæ naues, quarum singulæ decem millia modiorum capiebant, mergerentur mari. Media fere pars ciuium Alexandrinorũ ingenti hoc damno affecta est, ideo nautæ alijque in Asylum Alexandriæ confugerunt. Ad quos mox schedulam misit Ioannes, in qua hoc solum præscripsit: Dominus dedit, Dominus vt voluit, abstulit. Sicut Domino placuit, ita factũ est: Sit nomen Domini benedictum. Exite filij, nihil ob hoc veriti: Dominus sollicitus erit de crastino. Postero abhoc die adfuerunt qui optimum Præsulem ob acceptam cladem solarentur, at ille modestè præoccupans, & culpam omnem in se deriuans: Ego, inquit, liberalem me credebam in danda stipe, & forsan ob id elatioris animi fui, iuste igitur amantissimus pater, filium vanè intumescentem corripuit hac clade. Admonet Deus & reuocat clementer plagas aliquot infligens, vt ijs admoniti ad nos redeamus, imo ad ipsum. Sed est prorsus idem ipse ille Deus qui Iobi æuo fuit, æquè potens, æque misericors, qui non deseret nos. Ita ipsos consolatores suos integerrimus Antistes solatus est. Nec diu fuit, ait Leontius, cum grande illud damnum duplicato lucro pensatum est, & Ioannes pristinam in egentes liberalitatem repetijt. *a* Diffidentiam certè ac pusillanimitatem in his talibus exhibere, idem pænè est, ac dicere; Aut auarus est Deus, aut obliuiosus. Sed apage impias hac voces.

Sanctus Amatus nobile fuit speculum omnibus ijs sedulo inspiciendum, qui diuinam prouidentiam aut ęgrè capiunt, aut tacitè accusant. Hic post annos triginta in Monasterio Agaunensi exactos, in rupe solitaria vitam

egit continentissimam. Nam è cœnobio assignatus ei socius Berinus, solum tertio quouis die panem attulit hordeaceum & hydriam. Hæc tota erat & commeatus, & obsequij ratio. Ægrè tulit hanc abstinentiã cacodemon. Itaque captata occasione, cum vir sanctus in preces effusus genibus niteretur, aduolãs coruus hydriam euertit pedibus, & panem rostro asportauit, ita omnis in triduum commeatus perijt. Quid ad hęc Amatus? fortassis indignari coruo, & rapacissimã auem diris omnibus deuouere, atroces voces in Dei prouidentiam iactare, hęc diaboli machinamenta execrari? Nil horum Amatus: nostræ sunt hæ cantilenę. Ille manus mentemq; cælo attollens: Gratias tibi ago, inquit, Domine Iesu, quod sanctissimæ Voluntati tuæ placeat, exerceri me longiore ieiunio. Scio hoc mihi vtile futurum, quandoquidem nihil in hoc Mundo geritur absque tua prouidentia. *b*

Audite queruli & increduli: Nihil in hoc Mundo geritur absque prouidentia diuina, sine qua nec foliolum quidem arbore labitur: Et vos, domos incendi, naues mergi, fortunas eripi, famam violari, sopita & dormitante hac prouidentia putatis? rectiùs senserunt vel ipsi idololatræ: nam quibuscunque illorum sapientiæ aliquid aut sanitatis fuit, res humanas nequaquam temerario aut cęco impetu ferri misce rique censuerunt. Ideò, inquit Seneca, fortiter omne ferendum, quia non, vt putamus, incidunt cuncta, sed veniunt. *c* Et quidem à Deo veniunt: quid ergo indignamur, & querimur?

a *Leontius in vita S. Ioan. c. 27.*
b *Zach. Lippeloo. 13. Sept.*
c *Sen. l. de prouid. c. 5.*

§. V.

AD eandem hanc Prouidentiam assidua mente cogitandam, quotidianis pænè documentis ducimur. Non ita pridem vir religiosus Valentiæ nouem milliarium iter ingressus, sed via nondum omni decursa, æstu, fame, sitique ad omnem lassitudinem cõfectus, abiecit se sub pirum, & precari cœpit, dum preces iterat, in summa arbore pirum grandiusculum videt: eodem tempore transiens illic viator hominem sub arbore fatiscentem allocutus, vbi audijt quæ caussa progressum moraretur, panem album & benè magnum protrahens, partem præsecuit, & dedit instaurandis viribus. Hæc vtique credimus, sexcenta talia contingere non nescimus, similia & ipsi experti sumus, nihilominus tam exigua est sępe nostra in diuinam prouidentiam fiducia, vt nisi marsupia, cistæ, penora, cellæ, horrea, rerum omnium referta sint, animus quoque spe vacuus iaceat, cum verò crumenã cernimus numis differtam, hic demum speramus. O malè oculati! *Spes quæ videtur, non est spes: Nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus; per patientiam expectamus.* *a* Ea demum vera est in Deum fiducia, quando spes in angusto est, & cum rebus arctissimis colluctatur. Videmus mala nostra quæ patimur, nondum videmus gloriam, propter quam patimur: quantò plus tormenti, tantò plus erit gloriæ.

Narrat Theodoretus beato Mæsimæ duo fuisse dolia, alterum tritici, alterum olei: ex his liberalissimè pauperibus erogabat, neque tamen dolia vacuabat. Et Deus quoque duo habet dolia, illud frumento & omnibus, ad vitam necessarijs, istud misericordia, liberalitate, prouidentia plenissimum & exundans neutrum exhauriri potest. Ad hæc duo gazophylacia recurrendum est, cum reculæ nostræ in fundo suspirant. Modò vnicum hoc probè discamus, DEO FIDERE, & sanctissimæ ipsius Voluntati ex integro nos committere.

Vetus Germanorum verbum est: Si faceremus, quæ deberemus, Deus faceret quæ vellemus. Hieronymus id confirmans: Sit homo, inquit, qui esse debet, & mox addentur ei omnia, per quem facta sunt omnia. *b*

a *Rom. c. 8. v. 24 & 25.*
b *Hieron. in cap. 6. Matth.*

CAPVT VIII.

Quanta Dei prouidentia sit in Amicos.

MAgnificum Dei promissum: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. *a* Et quanta Deus cura iuuenem illum citharædum (cum Laurentio Iustiniano loquor) est prosecutus, quantis in periculis quàm multiplici prouidentia seruauit, perinde si

inde si vnicum hunc hominem sucepisset cu tandum. Ipse rex Dauid testatus: Domine, inquit, tu cognouisti omnia, nouissima & antiqua: tu formasti me & posuisti super me manum tuam: tu cognouisti sessionem meam & resurrectionem meam: intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meã & funiculum meum inuestigasti, & omnes vias meas præuidisti. *b* Mea omnia, Domine, à te iam ab æterno ad minutissimum punctulum expensa sunt.

a *Zach.c.2.v* 8.
b *Ps.*138.*v.*2.*& seqq.*

§. I.

SAnguinem & vitam Dauidis Rex Saul perpetuis insidijs petijt frustra: Deus protexit. Cum verò Dauid in Maonis solitudine lateret, mox adfuit Saul, & copioso milite Dauidem *in modum coronæ a* sic vallauit, vt nullus esset nec effugij, sed nec spei locus. Putabatur fera indagine & canibus cincta. Hic res Dauidis desperatissime videbantur; Saul pænè iam victor illius capiti proximè imminebat; leo iam faucibus tenere prædam sibi videbatur. Sed frustra & hoc: Deus protexit. Nam subitò allatus est Sauli tristis nuncius, irruptionem fecisse alicunde Philisthæos; quare properaret, & hostem arceret finibus. Ita Dauid post omnem desperationem, iam vnguibus hærens ferocissimæ tigridis, repentè dimissus est liber: Deus protexit. Ita omnes impij regis insidias diuina Prouidentia elusit suauissimè. Non autem mirum, Dauidem, velut oculi pupillam, à Deo sic protectum; norat exactissimè Dauid diuinæ se Prouidentiæ attemperare. Et en specimen nobilissimum. Cum Iessæus Rex Dauid rebellem filium Absalonem fugeret, occurrens in via Semei, & atrocissimis maledictis regem lacerans; Egredere, egredere, aiebat vir sanguinum & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul, quoniam inuasisti regnum pro eo, & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es *b*. En prodigiosam hominis improbitatem! Nec diuinam legem, nec principem populi, nec suum regem quidquam reueritus, eum contumeliosissimè & in os appellat homicidam, sicarium, tyrannum, inuasorem regni Indignissimum facinus! Neque hoc satis, principi omnium hominum mitissimo, ac suorum subditorum amantissimo, extrema insuper calamitate afflicto, ac penè prostrato, tot probris insultare. Maiora facinorosus Semei est ausus. Rex Dauid iam è beato miser, qua vna re nihil est miserabilius, nudis pedibus, vultu lacrymis confuso incedebat, eum tamen Semei lapidibus velut furiosum canem appetijt, & pro floribus cænum in eum coniecit, *c* verè vnguis in vlcere fodicando. Hic iam singularem & omnibus sæculis admirandam Dauidis tolerantiam vide, qua ille diuinæ prouidentiæ subiectissimum se gessit, & grauissimam iniuriam quasi diuinitus imperatam agnouit. Dixerat Abisai, principis Ioabi frater: *Quare maledicit canis hic mortuus Domino meo regi? vadam & amputabo caput eius.* Hic Princeps religiosissimus, iam tertium in regem electus, ab impurissimo capite, à suomet subdito, quem nec verbo nec facto violarat, tam grauiter offensus, non tantum non irasci & fremere, non vlcisci & saxa reuoluere, sed sui calumniatoris, patronum agere, militum suorum vim ab eo defendere, culpam in se admissam extenuare, violatæ maiestatis reum, diuinæ Prouidentię instrumentum agnoscere, Deum denique horum omnium auctorem fateri, sic demum præcipere, *Dimitte eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit. d* Diuinum quid in hac petulantissimi nequitia obseruans Dauid: Dominus, inquit, præcepit ei vt malediceret. Quamuis autem grauissimè Semei deliquerit maledicendo, tamen ideò præceptum id ei dicitur, vt malediceret, quandoquidem Deus pessima Semei voluntate, quam non fecerat, optimè vsus est ad corripiendum Dauidem. *e*

Eadem prorsus ratio est, in omnibus aliorum hominum vexationibus & iniurijs, in quibus optimus Deus pessimorum hominum arbitrio vel ad insontes exercendos, vel ad puniendos sontes vtitur. Hęc flagelli loco sunt cum peccauimus; freni loco, ne peccemus. Ideò quisquis iniquè vexatur ab alijs, cum Dauide rectè dixerit: *Propitius sit mihi Dominus, ne extendam manum meam* in hunc hominẽ, ego me non vlciscar. Viuit Dominus,

quia

quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies eius venerit vt moriatur. *f* Ita in diuinam Prouidentiam animo semper excelsissimo feramur. Et quamuis nostri contra nos inimici prudentissimis sese consilijs muniant, non est tamen quod eos formidemus: Domini nutu dissipatum est consilium Achitophel vtile, vt induceret Dominus super Absalon malum. *g* Eo loco apud Deum sunt probi homines, vt de illis iam olim Deus pronuntiarit. Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.

a 1. *Reg. c. 23. v. 26.*
b 2. *Reg. c. 16. v. 7. & 8.*
c *Vti vult Theodoret. q. 32.*
d *Ibid v. 10.*
e *De qua re Augustin. de grat. & lib. arb. cap. 20. & seq.*
f 1. *Reg. c. 26. v. 10.*
g 2. *Reg. c. 17. v. 14.*

§. II.

CONsiderate mihi obsecro Iosephum Ægypti proregem, per quos anfractus, per quas ductus est ambages, dum ad illud honoris culmen peruenerit: Tantę gloriæ principium, fraternum fuit odium. Neque hic stitit malorum impetus. Domesticam inuidiam ingens excepit malum: Ismahelitis velut mancipium venditus est, & in Ægyptum ductus. Nec blandior illum sors in Ægypto salutauit. Hic fauor dominę tam exitiosus fuit optimo iuueni, quam anteà fratrum odium. Cùm enim iuuenis castissimus, quotidianas heræ pellecebras surdis auribus transmitteret, apud herum falsò delatus; ad carcerem raptatus, triennio illic innocens detentus est. Sanè non statim atque in Ægyptum peruenit, currui triumphali est impositus:

Per varios casus, per tot discrimina rerum.

Ad hoc solij demum euectus est. Et hæc omnia diuinæ Prouidentiæ iussu sunt facta. Locupletissimus testis ipsemet Iosephus, cum apud fratres de diuina hac Prouidentia dissereret: Non vestro consilio, inquit, sed Dei Voluntate huc missus sum. *a* Nolite timere, num Dei possumus resistere Voluntati? Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum. Hæc non solum audiamus nos, inquit Chrysostomus, sed & imitemur, & ita solemur eos qui nos afflixere, non imputantes eis, quę in nos admiserunt, sed omnia magna ferentes beneuolentia. *b* Siquidem ita solet prouidentissimus Deus deterrimos etiam amicorum suorum euentus lætissimis successibus commutare. Sæpe beneficijs locum fecit iniuria; multi ceciderunt, vt altius surgerent & in maius. Diuina Prouidentia non modo rectè factis, sed etiam peccatis, ad ea quæ destinauit, vti solet. Vidisti Ioseph? tolle malitiam fratrum eius, tolle inuidiam, tolle parricidij commentum, quo in fratrem sæuierunt, simul abstuleris omnia illa quibus Ægypti stetit incolumitas. Nulla fuisset regij somnij interpretatio, nulla in septennium frumentatio, fame perijsset Ægyptus, perijssent & finitimæ regiones. Vis clariora? tolle Iscariotę auaritiam, & Iudęorum inuidiam, simul abstuleris gentis humanæ litrum, Christi sanguinem & mortem. Tolle diabolos; certamina, victoriæ, præmia, magna ex parte cessabunt. Tolle tyrannos; vbi martyres erunt? Hic diuinæ Prouidentiæ mos est, non solum bonis, sed etiam malis ad bonum vti Iosephi certè venditio, si actionis huius naturam spectes, efficienter fuit à Deo, at verò ea quæ hac actione tegebatur nequitia, à pessima fratrum voluntate. Prouidit autem Deus plurima, quibus hanc omnem iniuriam emendaret. Pulchrè hic Gregorius. *c* Ecce, inquit, quomodo sapientes, in ipsa sua sapientia vis diuina comprehendat! Ideò venditus fuit Ioseph, ne adoraretur, & ideo est adoratus quia venditus. Idem Mosi contigit. Quem enim Pharao rex morti destinarat, hunc Pharaonis filia, Deo instigante, sibi educandum commmendabat. In aula tua Pharao, nutrire cogeris eum, qui vendicaturus est illos, quos tu extremè persequeris. Nouum miraculum, inquit Augustinus, filia parricidæ, fecit opus maximum misericordiæ. Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. *d*

a *Gen. c. 45. v. 8. & c. 50. v. 19. & 20.*
b *Chrys. tom. 1. in c. 45. Gen.*
c *Greg. l. 6. mor. c. 14.*
d *Prou. c. 21. v. 30.*

§. III.

CHariton, cum Hierosolyma tenderet, latronum insidijs interceptus, in spelęum illorum tractus, & catenis alligatus est. La-

trenibus alio ad prædam dilapsis, Chariton hoc vnum agere, Deum diuinamque Prouidentiam maximis laudibus extollere, inopinatam illam permissionem secum expendere, ob eâque patri amantissimo gratias agere, eidemque se impensissimè commmendare, nec aliud velle quàm diuinam in se Voluntatem perfici. Dum hæc animo voluit, serpens è latebra prorepit ad camellam lactis plenam; bibit hinc largius non vocatus, hospes, sed pro symbolo, quod ingrati solent, venenum refundit. Vbi latrones in notum cubile redierunt, primum erat contractā sitim lactea promulside propitiare: biberunt liberalius quam serpens, sed ita vt nil biberent amplius, nam paulo post concepto intra venas veneno, extincti sunt omnes. Ergo iam Chariton latronum ex asse hęres, & solus infamis latibuli dominus, diuinę se Prouidentię ardentius quam vnquam commendauit, nec frustra: vinculis ope diuina laxatis, pro miserabili ergastulo habitaculum reperit opulentum, & pecuniam quidem illic inuentam, partim subleuandis egenis, partim monasteriolo condendo adhibuit. Ipsa latrocinantium specus in templum mutauit, vbi tam Iudæi quam idololatræ Christianis sacris imbuti sunt. *a* O admiranda diuinæ Prouidentiæ strategemata! Optimè Tobias: Si meipsum, inquit, tradam tibi seruum, non ero condignus prouidentiæ tuæ. *b*

Sancta Monegundis ad illam vitæ sanctimoniam nunquam peruenisset, nisi eam diuina Prouidentia, per varias ambages illuc duxisset. Duas habuit filias Monegundis excellentis formæ virgines, quibus omnem curam & amorem impendit mater, tunc temporis parum pia. Hanc peccandi illecebram amoliri placuit diuinæ Prouidentię. Ita ambę filiæ præmatura morte sublatæ sunt. Mater suo ipsa funeri velut superstes, omnem odijsse vitam, capillos vellere, lacerare genas, omne doloris solatium spernere, nec aliud velle quàm filias celerrimè sequi moriendo. Postquam lachrymis nonnihil egestus dolor, luctu iam remittente, compos sui facta Monegundis: An non, inquit, insigniter fatua sum, quæ diuinæ Prouidentiæ tam contumaciter reclamo? quid ago? an nesciebā me genuisse filias, mortales? an ad hoc natæ sunt, vt mori non possent? Dei mater, Dei filius, homines Deo charissimi moriuntur, & ego indigner filias meas desijsse viuere? quæ forsā ideo morte occubuerunt, ne succumberent vitijs. Quid igitur meis querelis Deum incesso, qui nihil potest mali velle; quin stultam hanc lamentationem finio, & in diuinę Voluntatis ac Prouidentiæ sinu me totam compono? Ita dixit, ita & fecit? Mundum res suas habere iussit; ipsa in domunculam cum ancillula se conclusit, Deo deinceps omni conatu seruitura. Hanc vitæ mutationem superis placuisse, miracula manifestum fecerunt. Monegundis namque plurimos ægrotorum sine pharmacis consanauit, Gregorio Turonensi teste. *c* Tanti est ex integro diuinæ Prouidentiæ se permittere. Verissime dixit Augustinus: Qui habuit curam tui antequam esses, quomodo non habebit curam tui, cum iam hoc es, quod voluit vt esses? *d*

a *Metaphrast. die* 28. *Septemb. Floruit Chariton Anno* 270.

b *Tob. c.* 9. *v.* 2.

c *Greg Tur. de Glor. Confess. c.* 24.

d *Aug. tom.* 8. *in ps.* 30.

§. IV.

Robertus, primus Molismensis, abbas, diuinæ Prouidentię studiosissimus cultor, quicquid potuit in pauperes erogauit. Fuit vt duobus mendicis ante fores expectantibus duos panes iuberet dari: at œconomus se opponere, & nec in prandium quidem suffectura annonam dicere. Quid ergo, inquit Robertus, prandebimus? Nescio, ait œconomus. Suboluit hic viro sancto, aliquid tenacitate malè prouida recondi. Igitur re diuina peracta cùm signum daretur ad mensam, sciscitatus est abbas, vnde panes allati essent? paucos, inquit obsonator, pro nobis reseruaui. Robertus, Religiosè excandescens, panes omnes in canistrum iussit colligi, & mox ad mēdicos foras efferri, & ad suos versus: Ne, inquit, parendi contumacia, & diffidentia domi nostrę latiùs grassentur, ieiunium & fames docebunt nos Deo fidere. Volebat Robertus, vt sui omnes à liberalissima Dei Prouidentia toti penderent, velut infans à matris vberibus. Optimum pharmacum malæ parsimoniæ inedia.

Narrat Dorotheus senem, religiosissimum

è stomachi languore cibos nauseasse diebus aliquot. Iuuenis qui seni seruiebat, appetentiam cibi reuocaturus, edulia mellita censuit coquenda. Itaque è duabus ampullis illam arripit inconsideratus, qua fœtidissimum oleum è lino seruabatur, errorem texit vasorum similitudo. Ergo vt seni faceret bene, largius affudit non mel, sed ipsam pæne mortem, coxitque pulticulam, nec cani quidem apponendam. Senex ęgrotus vix gustauit fatuum cibum; & sui coci manum errasse deprehendit, siluit tamen, & vltra vires comedit, tandem reluctante stomacho posuit cochlear, nec verbulo quidem ob corruptissimum ferculum conquestus: Hic socius hortari & vrgere, liberalius ederet dulciculum opsonium, se omnem in eo artem consumpsisse, valetudini hoc mire facturum, & vero etiam se præire velle, nobilem hanc dapem sumendo. At optimus senex adeo bilem in statione continuit, vt non tantum non asperiore voce vlla, sed nec cogitatione quidem acerba in socium commotus, hoc vnum excusarit, succumbere se his ciborum cupedijs. Socius ergo mellitas has pultes vix primoribus labris gustauit, & mox ad genua senis aduolutus. Occidi te pater, ait, & cur obsecro, temerariam meam incogitantiam silentio tuo confirmasti? Cui senex: Ne inquit, angaris animo, fili: Si enim voluisset Deus vt mel ederem, mel vtique cibo affudisses. Optime, inquit, Dorotheus, locutus est senex, certo enim sciebat, quod si voluisset Deus mel à se comedi, socium suum errare non permisisset, aut, quod æquefacile Deo, fœtidissimum illud oleum in liquorem melleum vertisset. *a*

Ita se gerit, qui diuinam in omnibus Prouidentiam agnoscit; non vertit omnia in peius nec quærit cui casum suum imputet, sed peccata hominum, ad Dei Prouidentiam potius refert Quicquid accidit, benigne interpretando leuat.

a *Doroth. serm de omnibus contingentibus ad Deum referendis.*

§. V.

HIc velim, Lector, vnum aliquid enucleatissime à te capi, Hieronymi dictum est: Omnia prouidentia Dei gubernantur, & sæpe quæ putatur pœna, medicina est. Vbi mirabile illud obseruandum: Diuinam Prouidentiam sinere suis quæque motibus ferri, vsque in certum tempus. Hic enim diuinæ Prouidentię mos est, vt paulatim & per incrementa temporum, ad destinatos quæque fines perducat, nam minima ęque ac maxima ordinat. Eam ob caussam philosophorum sol Epictetus excellentissime dixit: Ne postules ea quæ fiunt, arbitratu tuo fieri, sed si sapis, ita fieri quęque velis, vt fiunt. *a* Christianum, diuinum documentum: *Ita fieri quæque velis, vt fiunt.* Simillime locutus Basilius: Quoniam, inquit, res non ita eueniunt vt volumus; quemadmodum euenient, sic velimus. *b* Eodem prorsus modo Nilus abbas. Non ora, inquit, vt fiant quę fieri velis, sed potius ora, sicut orare didicisti, vt fiat Voluntas Dei in te. *c* Non aliter pijssimus ille scriptor Thomas à Kempis. Homo internus, inquit, cito sese colligit, & sicut res eueniunt, sic se illis accommodat. *d Ita fieri quæque velis, vt fiunt.* Huius rei veluti caussam reddens Epictetus: Necessitati, ait, qui probe se accommodat, sapit, estque rerum diuinarum cōscius. Sed & tertium illud addit: O Crito, si Dijs ita visum, ita fiat. Me autem Anytus & Melitus occidere sane possunt, lædere vero non possunt. Quid magis Christiane dic potuisset? & quam perspicaces oculos in diuinam Prouidentiam fixisse censendus est Epictetus, cuius illud vel vno die millies repetendum: *Ita fieri quæque velis, vt fiunt, si Deo ita visum, ita fiat.* Ergo nullos euentus certos expectemus, nil certi vnquam designemus nisi hoc vnum vnicum, vt Dei fiat Voluntas. Ecquid aliud beatus Chrysostomus, quid aliud sāctorum Patrū senarus vniuersus clamat, quā hoc ipsum: *Neminem lædi nisi à seipso.* Morbus est corporis impedimentum, inquit Epictetus, instituti non item, nisi ipse velis. Claudicatio pedis est impedimentum, instituti non item. Quod si singulis in rebus quæ incidunt, consideraris, inuenies eas alterius cuiuspiam rei, non tui esse impedimentum. *e*

Hinc tam animose Iacobus anachoreta dæmoni plagas minitanti respondens: Si tibi inquit, permissum est à Deo, percute, quid moraris, percute, & plagas libenter accipiam, vt qui ab illo feriar qui feriri me permisit. Si autem

tem id tibi permissum non sit, non percuties me, etsi millies insanias. *f* Hinc etiam Irene imperatrix, à suo seruo deiecta imperio: Ego, aiebat, Deo acceptum refero quod me orphanam & indignam euexerit ad imperium. Quod vero iam me deijci permittat, meis id peccatis adscribo. In omnibus autem bonis & malis sit nomen Domini benedictum, *g* Certissimum: Nemo læditur nisi à seipso. Ideo Augustinus: Constanter Deo crede, inquit, eique te totum committe quantum potes, ita enim ipse te ad se subleuare non desinet, nihilque tibi euenire permittet, nisi quod tibi prosit, etiamsi nescias. *h*

Vt autem hoc quisque sibi persuasissimum habeat, expedit vt fundamentum illud assidue menti obuersetur: Nihil vlli vspiam aduersi sine nutu Volũtateque Dei posse accidere. Nec enim diabolus, nec mortalium vllus obesse nobis poterit, si Deus id non permiserit. Quisque nostrum cum Iacobo eremita in omnes inimicos suos liberrime proclamet: Tu non percuties me, nec tu, nec iste, nec ille, nec vos omnes me vnquam percutietis, etsi millies insaniatis & ringamini, si à Deo id vobis non sit permissum. Neque tantum à Deo omnia, grauissimas etiam ęrumnas; tanquam à supremo Rege prouenire credendum, sed eadem sic etiam prouenire tanquam ab amantissimo patre in nostrum commodum & vtilitatem immissa, atque adeo neminem omnino lædi nisi à seipso prout castissima Iuditha nos instruens: Nos ergo, inquit, non vlciscamur nos, pro his quæ patimur: sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia, minora esse flagella Domini, quibus quasi serui corripimur, *ad emendationem, & non ad perditionem nostram euenisse credamus.* *i* Tam rectæ Deus voluntatis est, vt non velit, nec velle possit, nisi quod nobis bono sit, & quidem maiori bono: Quid ni velit hoc Deus? Optimus est quid ni possit? Maximus est, adeoque vires nullæ sunt supra ipsum, vti nullæ nisi ab ipso. Vndequaque & ex omni parte, bona Dei Voluntate ita circũmuniti sumus, vt ad nos nihil nisi per Prouidentiam diuinam: per ipsum Deum possit pertingere. Vere Domine, vt scuto bonę voluntatis tuę coronasti nos. *k* Nemo igitur indignetur sibi hoc illudue triste accidere; sciat illa ipsa quibus lædi videtur, ad conseruationem vniuersi pertinere, & ex his esse quę cursum mundi officiumque consummant.

Antonium Magnum subinde ingens diuersarum belluarum exercitus ab Orco circundedit, qui extrema omnia minabatur. Irridens hunc omnem bestiarum cuneum Antonius: O miseri, ait, vt me terreretis, belluas induistis, vel multitudine victuri: si quid vobis esset virium, me vna è vobis vinceret, sed quia retusis viribus inualidi in nos pugnatis, exercitum obijcitis. Si quam vobis in me licentiam permisit Deus, inuadite, lacerate, sorbete me, si iuris nil dedit, laborem frustra sumitis.

Fidamus ergo Prouidentiæ diuinæ Dominus regit nos, & nihil nobis deerit.

a *Epict. Enchir. c.* 13. *& c* 78. 79.
b *Basil. ad Eustach.*
c *Nil. c.* 22. *de orat.*
d *Thom. à Kemp l.* 2. *c.* 1.
e *Epictet. Enchir. c.* 13.
f *Theodor. in vitis SS. Patrum c.* 21.
g *Paulus Diac. l.* 23.
h *Aug. in solil. c.* 15.
i *Iudit. c.* 8. *v.* 26. *&* 27.
k *Psalm.* 5. *v.* 13.

CAPVT IX.

Quanta Dei Prouidentia sit tam in amicos quam inimicos.

VEtus est apologus qui Prouidentiam diuinam hunc in modum proponit. Ad riuulum lusitabat inter flores puerulus, Tandem puerili discursatione fatigatus, iuxta aquas loco periculoso consedit & obdormijt. Mox adfuit Fortuna, & dormitãtem puellum, increpitans: En, inquit, miselle, quam pronum est hinc in aquam delabi: Surge, & vicino periculo te subtrahe, ne si quid tibi mali eueniat, omnes in me culpam deriuent, dicantque non te, sed me dormijsse, quæ te dormientem neglexerim. Pulchre hoc Prouidentiæ Dei asserendæ excogitatum. Inter omnes Christianos constat, de quo illud pronuntiarit Psaltes; Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel. *a*

Platoni Deus tam acres habet oculos, vt

eos nihil effugiat; Aures habet tam acutas, vt eas nil prętereat, nil fallat, vt qui ipsas etiam audiat cogitationes; porro brachia manusque habet tam longas, vt ijs nemo elabatur *b*. Hoc philosophos, ratio docuit, quod nos non solum è ratione, sed etiam è sacris paginis discimus.

a *Ps. 29.v.4.*
b *Plato de Rep.*

§. I.

Siracides de diuina Prouidentia dilucide: A sæculo, inquit, vsque in sęculum respicit, & nihil est mirabile in conspectu eius. Opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis eius. Non est dicere, quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quærentur. *a* Præterita, præsentia, futura distinctissime vnoque intuitu peruidet Deus: Omnes ipsius oculis præsentes sumus, Adam & Antichristus, omne humanum genus, creata omnia. Tam autem diuina Prouidentia falli non potest, vt recte dixerit idem Siracides: Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua subministrabit. Non est dicere, Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur. *b* Hinc merito dixit Augustinus: Confiteri Deum esse, & negare pręscium esse futurorum, apertissima insania est. *c* Vere Prouidentia Dei attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. *d* A supremis Angelorum Seraphinis, ad minimos in terra vermiculos, insomnes Dei curæ descendunt, imo nunquam absunt. Moses olim & Aaron proclamant: Vespere scietis quod Dominus eduxerit vos de terra Ægypti, & manè videbitis gloriam Domini. *e* Sane in mortis vespera cognoscemus nos omnes, obstupescẽdam Dei in nos Prouidentiam. Nam, à Domino diriguntur gressus viri, quis autem hominum intelligere potest viam suam? *f* Longe prouidentissimè ducit nos Deus, sed sępe per flexos aditus, & labyrinthos pæne inextricabiles, sed ille nouit qua nos vi educat in cæli viridaria. Quid ergo querimur contra circumspectissimum hunc ductorem? Si quis cum tabellario viarum peritissimo iter ingrediatur, & vbi salebrosæ, difficiles, ac fluxuosæ se viæ obtulerint, incipiat queri, dicatque: Per quę me auia ducis, vir bone? nisi me valde fallo, iam dudum itinere decessimus. Huic vię auctor prompte respondebit: Ne sollicitus sis, mi Domine, & hanc mihi curam relinque: per aliquas, fateor, ambages te duxi, quod si limite recto iuissemus, in paludes illas ineluctabiles incidissemus: fide mihi; sic ducam, vt te huius comitis non pœniteat. Semita trita & tuta, nemini nimium longa sit aut aspera. Ita nos diuina ducit Prouidentia: per crebros quidem anfractus, perque varios vię flexus incedendum est; sed quid indignamur optimo duci modo via sit secura, quid refert, si sit salebrosa?

a *Eccli.c.39.v.24.25.& 26.*
b *Eccli cap.39.v.39.& 40.*
c *August.lib.5.de Ciuit.c.9.*
d *Sapient.c.8.v.1.*
e *Exod.c.16 v.6.*
f *Prou.c.20.v.24.*

§. II.

Videte mihi regem Saul, regum optimum, si tam bene finijsset, quam cœpit. Non erat vir de filijs Israel melior illo. *a* Hic ipse dum patris sui asinas quæsiuit, regnum inuenit. Sed diuinam in hunc virum Prouidentiam paullo altius consideremus. Dixerat Deus Samueli; hac ipsa hora, quæ nunc est, cras mittam virum ad te de terra Beniamin, & vnges eum ducem super populum meum Israel. *b* Mittendi modus hic fuit. Pater Saulis asinas amisit, has quæsitum amandauit filium. Saul patris dicto audiens, adscito in viam comite, omni conatu iumenta quæsijt: Ephrimum montem transcendit, terram Salisa percurrit, asinas non reperit: tractum Iemini, & oram Salim lustrauit, sed, nullum vspiam asinarum vestigium. Demum Saul ad comitem: Domum, inquit, redeamus, ne patri meo grauiorem nos sollicitudinem inijciamus quam asinæ, cogaturque quærere quęrentes. Hic comes consilium suggerere & dicere, non procul inde virum Dei habitare, videri prorsus optimum factu, si hunc adeant, & super amissis iumentis interrogent. Saul occasionem non spernendam ratus, instituit & istud viæ deuorare: Sic sane post longa diuerticula delatus est ad Samuelem, futurorum plane ignarus. Vix autem in

mutuum

mutuum aſpectum & colloquium ventum eſt, cum Deus Samueli dixit, hunc ipſum eſſe, quē Hebræo imperio deſtinaſſet, hunc in regem vngendum. Omnia ordine facta. Ita Saul & aſinas inuenit quas quæſiuit, & regnum reperit quod nunquam ſomniauit. O quanta diuinæ Prouidentiæ abyſſus, arcanum quantum! & quam diuina ab humanis iudicijs diuertunt! Nihil minus Saul cogitabat quam ſceptrum & diadema, cum in ſolium diuino calculo attollitur. Ita non caſu perditę ſunt aſinæ. Non caſu miſſus eſt Saul qui eas indagaret; nec caſu factum vt illas non ſtatim inueniret, ſed nec caſu conſilium adeundi Samuelis à famulo ſuggeſtum: ſingulari Dei prouidentia, eoque fine facta ſunt hæc omnia, vt Sauli deferretur ſceptrum in Iſraelem. Sed quæras forſan, cur Deus Saulem in regem vngi voluerit, quem præſciuit multa impie facturum, & peſſimè finiturum? Idem quæram & ego; Cur Deus Angelos creauit in gratia, quos ſciuit æternum torquendos in gehenna? Cur Adamum in amœniſſimo horto collocauit, è quo eum breui ſciuerat exturbandum? Cur Chriſtus Iudam Iſcariotem in Apoſtolum elegit, quem præſciuit fore proditorem? Cur Apoſtolos ſuos in ciuitatem Samaritanorum miſit, quos præuidit non recipiendos? Quid hoc luſus eſt? Et tamen eius generis infinita ſunt. Hieronymus ad rem reſpondens; Vis, inquit, ſcire rationem? Deus præſentia iudicat non futura, nec condemnat ex præſcientia, quem nouerit talem fore, qui ſibi poſtea diſpliceat: ſed tantæ bonitatis eſt, & ineffabilis clementiæ, vt eligat eum, quem interim bonum cernit, & ſcit malum futurum, dans ei poteſtatem conuerſionis & pœnitentiæ. *c* Neque ideo peccauit Adam quia Deus peccaturum prēſciuerat, ſed ideo præſciuit Deus, quia ille propria voluntate erat peccaturus: Nec in eo, inquit Ambroſius, læſus eſt vel Adam, quia mandatum accepit, vel Iudas quia electus eſt; non enim neceſſitatem Deus vel illi præuaricationis, vel huic proditionis impoſuit, quia vterque ſi quod acceperat cuſtodiſſet, à peccato abſtinere potuiſſet. Quos ſcit Deus in bono manſuros, frequenter ante ſunt mali; & quos ſcit malos permanſuros, aliquoties prius ſunt boni. *d* Stas modo; vide ne cadas. Apoſtolus, Eccleſiæ princeps lapſus eſt: Tu vigila. Iudas cecidit, vt tu ſtares. Hinc magnum diſcimus documentum, inquit Euthymius, quod neque humana promptitudo quidquam efficiat abſque diuino auxilio, neque diuinum auxilium proſit abſque promptitudine humana. Vtriuſque rei exempla ſunt Petrus & Iudas. Oportet ergo neque obdormire, omni negotio in Deum reiecto, neque rurſus putare ſeipſos omne opus efficere. Siquidem nec totum operatur Deus, ne otioſi permaneamus; nec totum nobis permittit, ne gloriemur; ſed ab vnoquoque quod nociuum eſt auferens, quod vtile eſt nobis relinquens. *e*

a 1. *Reg. c. 9. v. 2.*
b *Ibid v. 16.*
c *Hier. l 3. contra Pelagian. c. 2.*
d *Ambr. in c. 9. epiſt. ad Rom.*
e *Euthym. c. 64. in Matth.*

§. III.

SEd Saul etiamnum mihi in animo eſt. Admirabilis fuit in omnibus circa hunc regem Prouidentia Dei. Nam qui toties Philiſtæorum mucrone Dauidem perdere malitioſè ſtuduit, ipſe ingenti Philiſtæorum exercitu vallatus, à Deo deſertus, Pythone per ſummum ſcelus conſulto, Samuelem habuit nuncium imminentis ruinæ, quam nec ferre miſer potuit, nec vitare. Heu, quam vigilans eſt Vindicta diuina! Qui ſeipſum neci dederat, vt hoſtiles illuſiones effugeret, ille idem prę omnibus Iſraelitarum regibus, illuſus & contumelijs affectus eſt. Nam caput eius tota Palæſtina ludibrio circumuelatum, cadauer volucribus in eſcam abiectum eſt. Et, ô Deus, quam nihil Prouidentiam tuam præterit! Hic idem Saul qui Amalecitas; Deo iubente, penitus delere noluit, eo miſeriarum redactus eſt, vt beneficij loco duceret ab Amalecita interfici. Pondus, & ſtatera iudicia Domini ſunt. *a*

Solet autem diuina Prouidentia, nec ſtatim omnia ſcelera punire, nec omnia relinquere impunita. Si nulla puniret, nullam eſſe Prouidentiam multi dicerent, ſi vero in omnia mox animaduerteret, nihil poſt hanc vitam vel præmij, vel ſupplicij ſupereſſe crederent. Ita Deus dum quædam punit, prouidentiam ſuam oſtendit, dum quædam relinquit impunita, ad

nita, ad futuræ vitæ reſeruat ſupplicia. Eodẽ conſilio quoſdam ſuorum periculis ſubducit, alios impiorum furori vexandos objicit: prouidentiſſime omnia. Sic tres Hebræos iuuenes Babylonis flammis eripuit, ſeptem Machabæos fratres ab Antiocho excarnificari ſuſtinuit: tam illud quam iſtud, & iuſte & prouide.

Illuſtriſſimum & hoc diuinæ Prouidentiæ argumentum fuit, quod plures commemorant. *b* Cyrus Ponoplites, poeta nobiliſſimus, princeps architectorum, pace & bello inſignis quam enim ſapiens, tam etiam fuit induſtrius, ſed quod vnum illi deerat, nondum Chriſtianus Hic in Eudociæ Imperatricis Auguſtæ familiaritatem ſeſe inſinuans, tantam ſibi gratiam ſua poeſi conciliauit, vt ab Imperatore Theodoſio iuniore proximus, Vrbi & Prætorio præfectus, Patricius Conſularis, ſummis deniq; dignitatibus fulgeret. Simul tamen varijs & acerbis caſibus vir iſte iactatus eſt & demum perijſſet, niſi naufragium feciſſet, quo alij ſolent perire. Nam magna Dei Prouidentia, è ſummis, alea vertente, ad ima deiectus eſt. Siquidem ea re, qua apud ciues magnam gratiam collegit, apud imperatorem non mediocriter offendit, Verum ſaluti fuit, quod eſſe credebatur exitio. Cum enim Cyrus, Conſtantinopolis veteres muros demolitus, duobus interuallis additis, alios intra ſexageſimum diem extruxiſſet, populus inauditi operis feſtinatam pulchritudinem obſtupeſcens, in Circo, præſente Imperatore exclamauit: *Conſtantinus condidit, Cyrus inſtaurauit.* Vulneratus his vocibus Imperator, Cyrum ſub eo prætextu, quod Græcæ ſuperſtitionis cultor eſſet, Pręfecti dignitate priuari, & bona illius publicari iuſſit. Acceſſerũt & alię quoque calamitates. Vxorem Cyri filiamque cacodæmõ, inuiſus hoſpes, inſedit, Hæc quidem Cyro, inuidia Principis (vt videbatur) benigniſſima tamen Prouidentia Dei ſic euenerunt, vt vim medicamenti obtinuerit tam multiplex calamitas. Qui enim inter tot ſigna atque prodigia, etiamnum Deorum cultor perſeuerabat, violento remedio curandus erat, & reddendus ſanæ menti. Itaque Cyrus tot ærumnis preſſus, ad Chriſtianorum Deum confugere inſtituit, ſacris Chriſtianis imbutus, & in Clericum attonſus, quoad vixit Smyrnæ Pontificem egit. Gratias agat Cyrus diuinæ Prouidentiæ maximas: Sane perierat, niſi ſic perijſſet.

a *Prou. c. 16. v. 11.*

b *Cedrenus, Euagrius; Nicephorus ſub annum Chriſtianum.* 440.

§. IV.

IN hunc modum res aduerſas omnes quæ in hac vita eueniunt, diuina Prouidenta ſua gubernatione tam amanter complectitur, vt vniuerſas vitæ miſerias diſponat, & ordinet in noſtrum bonum, & ipſa etiam peccata permittat, ob altos & ſecretos ſui regiminis fines. Eiuſdem enim diuinæ Prouidentiæ eſt, & facere bona, & permittere mala. Certe Deus nil vnquam mali permitteret, niſi adeo potens & bonus eſſet, vt è quouis etiam malo bonum eliceret. Dic, obſecro, quæ vnquam maiora in Orbe mala fuerunt quam facinus Adami, & occiſio Chriſti? Et tamen noxa primigenia, Deum in hnmana membra è cælo detraxit: Mors Chriſti cælum nobis, & bona omnia reſtituit. Is artifex eſt Deus, vt è malis omnibus, velut è numis plumbeis eliquare poſſit probatiſſimum aurum: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. *a* Magdalenæ vitioſitas multos correxit, Lapſus Petri quam plurimos erexit, dubitatio Thomæ innumeros confirmauit. Deo iſtud laudi eſt *Metis, vbi non ſeminaſti.* Cum enim peccata non ſeminet, ex eis tamen colligit meſſem complurium bonorum. Vere Deus mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo *b* ſugit, cum è grandibus malis, bona non minora elicit.

Ita vero diuina Prouidentia circa nos noſtraque omnia vigilat, vt omnes & corporis moleſtias minutiſſimè iam decretas habeat Ea propter quiuis hominum, ad cuiuſuis morbi principium, ſecum ipſe, ratiocinetur in hunc modum: Hic morbus è quacunque cauſſa, ſiue mea intemperantia, ſiue alterius maleuolentia, vel aliunde contractus, à diuina prorſus Prouidentia eſt, quæ illum viribus meis ſic accommodauit, vt illius initium, grauitas, incrementum, inclinatio, remiſſio ab eadem omnino pendeant ita vt humor (verbi gratia) qui iam caput afficit, non poſſit in aliam partem defluere, nec creſcere, aut plures

horas

horas durare quam decreuerit Deus. Eadem pariter Prouidentia diuina remediorum, & curationis euentus sic disponit, vt medicus quid faciendum aut intelligat, aut morbi vim non assequatur, & erret, & vt pharmaca vel apta malo, vel inepta, opportunè vel importunè præbeantur, atque vt cetera medicamenta vel leuent morbum, & ad sanitatem proficiant, vel malè respondeant, & à morbo vincantur, ita vt nil penitus horum casu accidat. Omnia morbi momenta, & minimæ quæuis motiunculæ, Dea moderante, eo diriguntur, vt quod diuina Voluntas constituit, assequatur. Certè sanitas & ægritudo, vita & mors à Deo sunt; à Deo est omnis medela. *c*

Eodem prorsus modo in omnibus aduersis, quæ vel corpus, vel animum afficiunt, de diuina Prouidentia ratiocinandum est: Inimicus tibi maledicit? Vide, mi homo, omnes illius calumnias, omnia verba, syllabas omnes, quas in te ore tragico euomit, à diuinæ Prouidentiæ statera iam ab æterno appensa sunt; quantum illi permissum est, hoc in te dicet, & nec vnica quidem syllabula amplius. Quid igitur pugnas, & incassum ringeris? Eandem ratiocinationem hanc adhibe miserijs tuis omnibus, quarum ordo, numerus, intensio, tempus, conditio, ad vnguem constituta sunt à diuina Prouidentia. Huic te submitte & dic: Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu fecisti *d* Tu, mi Deus, tu hæc fecisti, tua Prouidentia, Voluntas, Permissio hæc in me immisit: quia ergo tu hæc omnia fecisti, impius ego sim, qui contra te querar. Ergo Voluntati tuæ pareo, & quicquid ab ea est, tolero.

Quæ hactenus dicta, Clemens Alexandrinus consignans: Hic ergo, inquit, tali cognitione præditus, quique est fidelis, & cui est persuasum, quæ sunt in Mundo optimè administrari, æquo certè fert animo omnia quæ eueniunt. Nota: *Cui persuasum est, quæ in Mundo sunt, optimè administrari.* Sed profecto non ratione hominum, qui toties grauissimè errant, sed Dei ratione optimè omnia administrantur, Deus enim per instrumenta etiam pessima, suam tamen Voluntatem perficit. Consilium eius stabit, & omnis Voluntas eius fiet. *e*

a *Rom.c.8.v.28.*
b *Deut.cap.32.v 13.*
c *Eccli. c.11.v.14 & c.38.v.2.*
d *Ps 38.v 10.*
e *Is.cap.46.v.10.*

§ V.

HÆc diuinæ Prouidentiæ quotidiana consideratio altissimam animo pacem cōciliat & omnem hominis voluntatem subijcit diuinę, idque suaui negotio Quisquis igitur diuinæ prouidentiæ totum se regendum cōmittit, is iam liber ab innumeris molestijs, sedet *in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. a* Hinc Allois abbas dicere solebat: Non habebit homo requiem, nisi dixerit in corde suo: Ego & Deus soli sumus in hoc mundo *b* Hoc ipsum Augustinus confirmans. Sic curas, ô Deus, vnumquemque nostrum, inquit, tanquam si solum cures, & sic omnes tanquam singulos *c* Ipsissimum hoc & Gregorius asserens: Sic Deus intendit singulis, inquit, ac si vacet è cunctis, & sic omnibus simul intendit, ac si vacet à singulis *d* Ita, mi homo, te curat, ita tibi prouidet Deus, ac si aliud quod curet, prorsus non habeat. Hominū multitudo diuinam Prouidentiā non turbat, idem illi vnus, & mille homines: quemamodum Noemum cum alijs septem hominibus arca conclusum, aut vnicum in Elysijs campis Adamum curæ habuit, sic omnes nunc habet. Huic prouidentissimo curatori suo, proborum quiuis dixerit: Dilectus meus mihi & ego illi: Ego Deum & diuinos nutus sic obseruo, perinde si aliud in Orbe non sit quod obseruem, aut æstimem: mea vicissim salus sic Deo curæ est, tanquam si aliud in Orbe non sit quod curet aut cogitet; ille mihi, & ego illi; ille Dominus gubernans me, *e* ego seruulus ad dominicos iussus paratus, nam ita ille pactus est mecum: Cogita tu de me, & ego continenter cogitabo de te obliuiscere tu tui, & memineris mei, sic ego memor promissi mei, vicissim iugem tui curam habebo

Hic illud solatij plenum est: Deus non sic gubernat nos, vt Princeps prouinciam, Rex regnum, summus Pontifex Christianum Orbem, quibus opus est tot aliorum opera. Pontificis curas tot Archiepiscopi, tot Episcopi,

tot alij magistratus sacri subleuant: Regibus proreges, principes, dynastæ, consiliarij, senatores sunt, in quos illi suę gubernationis curas partiuntur: Non ita Deus ea prouidentia gubernat vniuersos: qua singulos ita vnũquẽque hominum peculiari, sicut omnes generali cura complectitur. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos: Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus eius considerat. *f*

Vtinam in singularissimæ huius planeque paternæ Prouidentię abyssum libertimo nos iactu præcipitemus. Quisque sibi securissime polliceatur: Dominus sollicitus est mei, Dominus regit me & nihil mihi deerit. Si quidẽ animi tranquillitatem amamus; si Deo fidere, si diuinæ Voluntati in omnibus parere desideramus, diuinam hanc Prouidentiam assidue in oculis habeamus, tanto futuri deuotiores diuinæ Voluntati, quanto fuerimus Prouidentiæ diuinæ fidentiores.

a *Is.c.32.v.18.*
b *Doroth.doct. 7.*
c *Aug.l.3.confess.c.11.*
d *Grego. l.25.mor.c.19.*
e *Is.c 48.v.17.*
f *Prou.c.15.v.3. & c.5.v.21.*

CAPVT X.

Quanta nihilominus plurimorum hominum de Deo sit diffidentia.

NIL crebrius Christus, nil & acerbius in suis discipulis castigauit quam diffidentiam. Hinc illos modicæ fidei, tardos corde, generationem incredulam, peruersam appellauit sæpius: varia tentauit optimus magister, vt sui dediscerent diffidentiam. Quo enim ille Domini sopor in nauigio, illa panum penuria, quo examen super commeatu in solitudinem peruehẽdo, quo illa Petri in aquis fluctuatio spectabat? diffidentia proponebatur dediscenda; & hoc sibi volunt voces illæ: Modicæ fidei, quare dubitasti perinde si dixisset sapientissimus doctor: Ergone vos tam indociles, vt primam hanc summe necessariam institutionem non possitis capere?

In varias sese formas diffundit diffidentia. Sunt qui ideo diffidunt Deo, quod putent illum suis hostibus nimium indulgere, & laxare omnes habenas: Alij diffidunt se impetraturos à Deo quod rogant, præsertim si ob admissa olim peccata, conscientiæ angoribus vrgeantur, metuantque ne Deus veniam negarit etiam petentibus. Alij Deo diffidunt, ne forte subtrahat victui necessaria. Triplex hoc diffidentiæ genus plurimos hominũ tectissima fraude à Deo abducit, & præcipitat. Hoc autem diffidentiæ vitium tanto magis noxium, quanto minus notum est. Quod si originem huius vitij libeat indagare, reperiemus, ex eo etiam nasci diffidentiam, quod quis ipse sibi nimium fidat. Quam hoc & frequens & periculosum sit, sibi ipsi fidere, antequam ad alia progrediamur, hic exponendum.

§. I.

SAlomon hanc sui fiduciã grauiter perstringens: Qui confidit in corde suo, inquit, stultus est. Ideo toties monet: Ne innitaris prudentię tuæ: Ne sis sapiens apud temetipsum. *a* Nimirum prima stultitiæ rudimenta sunt, se sapientem credere Quis autem ille Phænix est, qui res suas non æstimet, qui parui pendat, qui non aut vires, aut formam, aut opes, aut eruditionem, aut prudentiam suam subinde blandis oculis circumspiciat sed suo damno. Nam, qui confidit in cogitationibus suis, impie agit. *b* Deus, vt hanc nobis impietatem extorqueat, sæpe nos grauiter castigat, aut indociles disciplina sua penitus excludit.

Videte mihi Goliathum tantopere sibi præfidentem, quasi vno spiritu difflaturus sit totos exercitus. Cumque vidisset contra se progredientem pastoritium iuuenem Dauid acerbo scommate tantillum aduersarium contemnens. Veni, aiebat, vt discerpam te, in pabulum bestijs obijciendum. Sed quam hæc sui fidentia compressa est! quis enim ita lapidem rexit, vt rectissima Goliathi frontem peteret, nisi Dei certissima manus quæ fastuosam illã turrim, non ballistis aut catapultis immanibus, sed lapillo vnico deiecit.

Holofernes æque præfidens sibi, tanti non erat Deo, vt virili dextra caderet; omnem illius arrogantiam femina triumphauit. Chaldæus

dæus monarcha Nabuchodonosor in palatio suo obambulans: Nonne hæc est, aiebat, Babylon magna, quam ędificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? *c* An non vrbs inclyta est? ego illius conditor sum. O mi Nabuchodonosor, antehac centena tibi fercula in regium prandium cenamque apponi solebant, deinceps apponetur vnicum & valde insuetum, dum discas rectius & cogitare & loqui. Vt verò tibi sapiet ientaculum boum fœnum tamdiu comedes, dum sapere discas, & stylum vertas Balneum tuum gelidus ros erit, Attalica vestis capilli tui, pro anulis vngues auium habebis. Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex regnum transibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum bestijs feris erit habitatio tua. fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit det illud; *d* Ita nimia sui fidentia hominem in feram mutauit: Sed audit vt è fera in hominem remigrarit, & Deo non sibi fidere didicerit. Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum leuaui, & sensus meus redditus est mihi, & Altissimo benedixi, & viuentem in sempiternum laudaui, & glorificaui: quia potestas eius, potestas sempiterna, & regnum eius in generatione & generatione. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: iuxta Voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli, quàm in habitatoribus terræ: & non est qui resistat manui eius, & dicat ei, Quare fecisti? *e*

Grande malum sui confidentia, quæ & Apostolorum principem in præceps egit. O Petre cur fles canente gallo? anteà flere decuisset, cum Dominus singulis valediceret, cum mœstissimam mortis mentionem super cena inijceret, hic sanè decoræ fuissent lachrymæ. At sui confidentia tunc omnes extinxit lachrymas, pro lachrymis ingens audita pollicitatio: Etiamsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. *f* Itane, Nunquam? pauculæ horæ ibunt, & omne hoc promissum à sola sui confidentia exortum corruet. Censet omnino Basilius neminem superari ab vlla tentatione, nisi sibi plus ęquo fidentem. Qui autem sibi serio diffidit, nihil vnquam agere instituit, quin prius diuinum subsidium imploret.

Ambrosius olim Augustini matri Monicæ contra filium Augustinum hoc potissimum queritur, fidere illum ingenio suo. Nec prius Augustinus sapuit, quam hanc sui confidentiam correxit. Hoc & ipse de se fassus, Credebam, inquit, me sufficere per me, nec perspiciebam quoniam tu regebas me, donec aliquantulum elongasti à me, & cecidi statim in me, & vidi & cognoui. *g*

Sicut autem ingenio aut prudentiæ, vel arti suæ, sic & viribus suis fidere vitiosum est. Maximinus Imp. tantę molis & roboris fuit (Capitolinus refert) vt vxoris armilla pro anulo sit vsus, huic vnus aliquis in theatro græcos hos versiculos occinuit;

Elephas grandis est, & occiditur,
Leo fortis est, & occiditur,
Tigris horribilis est, & occiditur,
Cauè multos, si singulos non times.

Nemo robori suo, nemo arti, nemo stemmati & diuitijs, nemo eruditioni & sapientiæ suæ fidat, est cum hæc omnia leui flatu corruũt. Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua; & non glorietur diues in diuitijs suis. *h*

a *Prou.c.3.v.5.& 7* b *Prou.c.12.v.2.*
c *Dan.c.4.v 27.*
d *Dan.c.4.v.28.& 29.*
e *Ibid.v.31 & 32.*
f *Matth.c.20.v.33.*
g *August.soliloq.c.15.*
h *Hierem.cap 9.v.23.*

§. II.

SEd non tantùm non in seipso vllus, sed nec in vllo altero spem & fiduciam figat. Hieremias vates vociferatur; Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius. *a* Hic acutè Origenes, explicans illud; *Maledictus homo qui pendet in ligno* Existimo, inquit, hanc eandem esse sententiam cum illa; *Maledictus homo qui confidit in homine.* E ligno namque pendere, idem est quod spem suam ex homine, velut fragili trunco, suspensam habere.

Consueuerunt venatores, vt elephantem capiant, tales instruere insidias. Arborem cui elephas inniti solet capiendo somno, dissecant in imo, sed erectam nihilominus, velut sanam & integram relinquunt. Elephas cum ex more venit accubitum, succisæ innititur, sic vna & arbor & bestia magno impetu corruunt. Sunt innumeri qui arbores sibi seligant, quibus innitantur; hic Principi laboriosissimè studet placere, iste opulenti præsulis gratiam exambit, ille in magnatis amicitiam se insinuat, sunt qui aliorum beneuolentiam largitione consectentur, alij alijs modis captant fauorem. O miseri! vos ipsos fallitis, & in vestrum hæc exitium paratis. Arbores, quibus innixuros cogitatis, iam pridem occulto vulnere succisæ sunt; cum minimè putaueritis, subito ruituræ, & cum ijs omnes confidentię vestrę. Augustinus fallaciam hanc monstrans: Multi, ait, de amicis potentioribus præsumpserunt: ceciderunt illi de quibus præsumpserunt, & inuoluerunt eos, qui de se præsumpserant. b

Ionas propheta fecit sibimet vmbraculum, & sedebat subter illud in vmbra: Et lætatus est Ionas super hedera, lætitia magna. c O lętitiam, & breuem, & inanem! Nam hederacea hęc dieta duplicem hostem habuit, & Solem, & vermem, ita vno die omnis hæc vmbratilis voluptas euanuit. Orbem mihi considera, & plenum reperies his talibus vmbraculis; florent hęc aliquanto tempore, sed proximum semper exitium huic hederæ imminet à diuersis vermibus. Humanis fauoribus niti, heu quam commune & peruagatum est vitium! Vtinam non etiam viri religiosi suæ hic dignitatis obliuisci vellent, & aliorum sibi gratiam & fauorem tectis studijs colligere. Vmbratica hæc tuguriola sunt, quæ varij vermes inuidiæ, obtrectationis, calumniæ, mortis denique arrodunt, dissipant, exedunt. Est famulus cui in suo domino plurimum fiduciæ; breui mors dominum rapit, & iam totum famuli vmbraculum vbi est? Alius patrono nititur opulento ac potente; patronus moritur, aut ipsius opes ac potentia imminuuntur, ita iam huius etiam hedera exaruit. Filij subinde parentum auctoritate, officijs, dignitate præclarè se defensos credunt; subitò Deus aufert hoc vmbraculum, iamque miseri contra quàm sperarant, vruntur à sole, quia perijt domus hederacea. Sic ille Assueri oculus Aman, cognatis & vxori mira gratulatione narrauit, non videri sibi quidquam ad omnem felicitatem deesse, apud regem pręter se neminem æquè gratiosum esse, masculæ insuper prole decem filiorum, & opum abundantia se mirificè beari. O pulchrum vmbraculum, sed breui à sole & vermibus fœde consumendum! Et Aman & omnes Amanis filij in altam crucem sunt acti. Hoc Mausolæum habuit tam præfidens sibi felicitas.

a *Hier. cap. 17. v. 5.*
b *Aug. in Ps 131. circa med.*
c *Ioan. c. 4. v. 5. & 6.*

§. III.

O Homines, Dei opulentia, fauore, ac potentia innitendum est, non hominum. Contente vociferatur Dauid; *Nolite confidere in principibus.* a Cur obsecro, mi optimè Dauid, ijs non confidamus, qui plurimum inter nos valent potentia? Caussam mox addit psaltes; *in filijs hominum, in quibus non est salus.* Hoc ipso in nullo nec potentissimorum regum, nec inuictissimorum Cæsarum fiducia reponenda, quia & ipsi homines sunt. Quid enim, ô homo, confidis homini in quo non est salus? Exibit spiritus eius & reuertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorũ. Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in Domino Deo ipsius. Spē in homine; vmbram esse ait sacra pagina; Habentes fiduciam in vmbra Ægypti b Quid fugacius, quid inconstantius & fallacius vmbra? talis est fiducia in homine collocata. Multi requirunt faciem principis, & iudicium à Domino egreditur singulorum. c

Iacob è Mesopotamia redux in Chanaan, cum obuium haberet fratrem germanum Esau, quadringentis viris stipatum, timuit sibi velut ab hostili exercitu & diuinam opem sedulo implorauit. Adfuit vocanti Deus, & amplissimum auxilium est pollicitus, eum tamen claudicantem à se dimisit. Et quod istud, inquis, subsidij aut prouidentię genus? Auxilium implorat Iacob, & coxa debilis dimittitur. Hoccine est manum commodare claudum efficere? Ita prorsus, hoc erat iuuare. Nam est cum & vulnera sanant, & iactura in tem-

pore lucrum eſt, & pleraque ſunt in quibus bono noſtro vincimur. Et ideo Deus Iacobum à ſe ſic factum remiſit, vt & ille & per illum nos omnes diſceremus, non nobis aut noſtris, nec etiam alienis viribus fidere, ſed Dei ſolius potentia & bonitate niti. Sed quia ſanus valetudini, firmus robori, litteratus eruditioni, potens auro, ſapiens ingenio fidit, quia tenuis diuite, imbecillis multipotente fulciri petat, ideo frequenter Deus hæc talia ſapientiſſimè aufert, vt cum fulcra, quibus nitebamur, deſunt, niti diſcamus vnô ſoloque Deo.

Gedeon, dux belli, viginti duobus millibus virorum miſſionem dedit, trecentis ſolum retentis, ſic enim Deus iuſſerat: Ne glorietur contra me Iſrael, & dicat, Meis viribus liberatus ſum. *a* Benadad Rex Syrus Achabo regi Iſraelis imbecillitatem opprobrans, minabatur interitum; ſed hæ minæ fuerunt ex pelui. Nam etſi Benadad triginta duo reges belli ſocios ſecum traxerit, equitum etiam & falcatorum curruum incredibilem numerum, primo, tamen prælio fuſus fugatuſque eſt: conflictu altero centum milia Syrorum die vnica ceciderunt: aliorum è prælio diffugientium ſeptẽ millia, ruente muro in Aphec, obtriti ſunt *d*. Hoc habet Benadad; eat nunc & ſibi ſuiſque fidat viribus. Iniuriam non leuem irrogat Deo qui ad humanam potius opem quam ad diuinam oculos circumfert, pluſque ab exili riuulo quàm ab immenſo ſperat oceano.

Optimus rex Aſa (cuius nunquam ſine miſeratione meminimus) fiducia in Deum magna fuit, ſi modo etiam fuiſſet Conſtante. Illam certè Deus ſic remuneratus eſt, vt decies centena millia militum, quos Æthiopiæ rex ſub ſignis habuerat, illuſtriſſima victoria profligarit. Sed heu poſt tot annos præclarè actos, optimum hunc regem hæc vna in humanas vires fiducia perdidit. Sic apertè propheta: Quia habuiſti, ait, fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco euaſit Syriæ regis exercitus de manu tua. Longa inde malorum ſeries ſecuta eſt.

Eximiè Auguſtinus: Odiſti, ait obſeruantes vanitates ſupervacue. Ego qui non obſeruo vanitatem, in Domino ſperaui. Speras in pecunia, obſeruas vanitatem; ſperas in honore & ſublimitate aliqua poteſtatis humanæ, obſeruas vanitatem; in his omnibus cum ſperas, aut tu exſpiras, & ea hic dimittis; aut cum viuis, omnia pereunt, & in ſpe tua deficis. *f* Ingens omnino languor diffidentiam comitatur, ac omnium pœnè rerum nauſea & neglectus, vbi diffidentia, ibi æternus naufragij metus, æternæ tempeſtates ac iactationes. Nimirum qui ſibi aut hominum alteri confidit, in arena ædificium ſtruit: in rupe fabricatur, qui Deo fundatur.

a *Pſal.* 145. *v.* 3. 4. 5. 6.
b *Iſ. c.* 30. *v.* 2.
c *Prou. c.* 29. *v.* 26.
d *Iudic. c.* 7. *v.* 2.
e 3. *Reg. c.* 20. *v.* 30.
f *Aug in pſ.* 30.

§. IV.

SEd dixeris, vſu nos quotidiano doceri, ſic ſua cuique negotia ſuccedere, prout is diues, induſtrius, potẽs, exercitatus ac vafer fuerit. Argumento ſit, res ante annos non multos geſta. Vir magni nominis, & Catholicæ inſtitutionis captiuus tenebatur à principe nouitię religionis, apud quem ille de diuina prouidentia cœpit diſſerere. Non diu hoc tulit moroſus auditor; mox enim amarum ſubridens, & manum capulo admouens. Hac, inquit, prouidentia nitendum eſt. Hic ſuum illud rex Alphonſus meritò exclamarit: Vox bouis & nõ hominis. Nam eundem in modum locutos meminimus quoſdam è Deorum cultoribus. Antonius Imperator (vti Dion Nicæus memorat) cum pecuniam multam partim à plebe, partim etiam à ſenatoribus vi atque minis extortam profudiſſet, obiurgatus à matre quę aliquam pecuniæ partem, alio conferri voluiſſet: Deſine, inquit, de numis eſſe ſollicita mater: & ſimul ſtrictum gladium oſtendens: Quamdiu, ait, habebimus hoc ferrum, tamdiu nobis non deerit argentum. Verè, vox bouis, non hominis, aut profecto non bene ſani. Aliter nos docuit Chriſtus; Deo fidendum, non ferro, non viribus, ſed nec formæ aut doctrinę, aut vlli bono tam fragili. Nec eſt ferè quod tantopere diſpliceat Deo, quàm tanta mortalium diffidentia, quam Deus etiam in amiciſſimis ſibi, grauiter punivit.

Moses, vir Deo longe chariſſimus, quia tamen diffidentia bis deliquit, morte hanc noxã luit, nec fertiliſſimas illas terras niſi eminus videre permiſſus eſt. Prima Moſis diffidentia fuit, cũ ille velut ſollicitus paterfamilias macelli rationes poneret diceretque: Sexcenta millia peditum huius populi ſunt & tu dicis, Dabo eis eſum carnium menſe integro. Nunquid ouiũ & boum multitudo cædedetur, vt poſſit ſufficere ad cibũ? vel omnes piſces maris in vnũ congregabuntur, vt eos ſatient? O Moſes, hoc eſt cum ſua diffidẽtia rationes ponere, non cum Prouidentia diuina: Nunquid manus Domini inualida eſt? Cautiorem hoc reddere debuiſſet Moſen, ſed redijt non multum abſimilis priori diffidentia. Nam populo ad rupem congregato exclamauit Moſes: Num de petra hac vobis aquam poterimus eijcere? Quam primum vox cælo ruit, diffidentiæ pœnam denuntians: Quia non crediditis mihi, vt ſanctificaretis me coram filijs Iſrael, non introducetis hos populos in terram quã dabo eis *b* Quocirca Deus Moſi iam iam morituro fertiliſſimam regionem illam eminus è montis vertice oſtendit, ſed mox quaſi inſultans: vidiſti eam, inquit oculis tuis, & non tranſibis ad illam. *c* Tanti refert hanc diffidentiæ peſtem ex animo penitus eliminaſſe, in quam Deus (vtpote honori ſuo maximè aduerſariam) tam ſeuerè ſolet animaduertere.

At vero ipſe Iſraelis populus longe grauiſſime peccauit, & quidem ſæpius repetita diffidentia. Nec eam vlla prodigia aut miracula ſatis corrigere potuerunt: ſi quid non ſtatim oculis cernere, aut manibus palpare licuit, mox Iudæi in priſtinam relapſi diffidentiam, id fieri poſſe negarunt: eo etiam diffidentia illorum progreſſa eſt, vt Deum continuis querelis, aut obliuionis arguerent aut incuriæ. Et quam improbi erant clamores illi? Vtinam mortui eſſemus in Ægypto, & non in hac vaſta ſolitudine! Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram iſtam, nec cadamus gladio, & vxores ac liberi noſtri ducãtur captiui. Nonne melius eſt reuerti in Ægyptum? Dixeruntque alter ad alterum, Conſtituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum. Ita, ô improbi, quaſi non vbique percũdi ſit locus. Sint forſan qui mirentur, eccur Deus populo ſuo non tantum non vinum dederit, ſed & aquam inſuper permiſerit deeſſe? Sic expianda erat diffidentia. Eccur in eundem hunc populum venenatos igneos ſerpentes immiſit, qui non tantum tot vulnerarunt: ſed & necarunt? Ob diffidentiam id factum. Cur vnico nonnunquam prælio viginti aut triginta millia hominum interfici non vetuit? Ob hanc ipſam diffidentiam, Cur hoſtes potentiſſimos, qui nunquam ſatis debellarentur, obiecit? ob eandem hanc diffidentiam quæ in querulo hoc populo nullis ſupplicijs ſatis potuit extinguere, quin identidem renaſceretur. Aperte tandem Deus ipſe prorupit in has querelas: Vſquequo detrahet mihi populus iſte? quouſque non credent mihi in omnibus ſignis quæ feci coram eis? Vſquequo multitudo hæc peſſima murmurat contra me? Feriam igitur eos peſtilentia, atque conſumam. *d* Interpoſuit hic quidem Moſes ſuas partes, & deprecatorẽ ſe prębuit, nihilominus decretum diuinum hoc fuit: Sicut locuti eſtis audiente me, ſic faciam vobis. Paruulos veſtros de quibus dixiſtis quod prædę hoſtibus forent, introducã, vt videãt terram quę vobis diſplicuit: veſtra cadauera iacebunt in ſolitudine. Non fefellerunt cæleſtes minæ. E tot centenis millibus hominum, quos Deus ex Ægypto aſſeruerat, nemo vnus felices terras vel oculis attigit, omnibus ad vnum in ipſa ſolitudine extinctis. Soli, Calebus & Ioſue qui ſpem potiundæ terræ non abiecerant, terra illa potiti ſunt. Ita nimirum punienda fuit diffidentia. Poſt hæc omnia tamen nondum omnem deſierunt diffidentiam, quam etiam in tranſmittendo Iordane repetierunt.

a *Num.c.*11.*v.*22.*&* 23.
b *Num.c.*20 *v.*11.*&* 12.
c *Deut.c.*34.*v.*4.
d *Num.c.*14.*v.*11.*&* 31.

§. V.

REgum faſti memorant, Siceleg vrbe ab hoſtibus ſuccenſa, & omnium vxoribus ac liberis captiuis abductis tantam rerum omnium deſperationem fuiſſe vt populus Dauidem regem lapidibus iam iam moliretur obruere: nec res, nec ſpes ſupereſſe vlli videbatur. At quanto maior omnium diffidentia, tan-

tia, tãto erectior Dauidis fuit fiducia. Confortatus est Dauid in Domino Deo suo. *a* Ita in spem maximam vocatus Dauid, cum quadringentis viris insecutus hostem, quem securissime epulantem inueniens, tanta cęde aggressus est, vt ab vnius diei vespere ad vsque alterum, hoc vnum cum suis ageret, mactare hostes. Ita non tantum prædam omnem, quam Amalecitæ abduxerant, recuperauit, nec vnico quidem à suis desiderato, sed alia insuper opimissima spolia, velut fœnus, recuperatæ prædæ adiunxit. En, quâ ratione spes superanda, & in rebus etiam desperatissimis, Deo tamen minime diffidendum.

Prædixerat olim Elisæus, in sũma annonæ charitate, breui maximam fore frumenti vilitatem. Excepit vocem dux quispiam regis Samarię, & per diffidentiam irridens: *Etiamsi*, ait, *Dominus fecerit cataractas in cælo* (& plueret frumento) *nunquid poterit fieri quod loqueris?* Cui Elisæus: *Videbis*, inquit, *oculis tuis & inde nõ comedes. b* Euenit omnino quod vates prædixerat. Nam ille dux regis, ad vrbis portam à turba compressus & conculcatus est. Nimirum hoc præmium debebatur diffidentiæ. Vere, cogitationes mortalium timidę, & incertæ prouidentiæ nostræ. *c* Deus autem ęquè certo scit omnia, tam futura, quam præsentia, & præterita. Nota est enim illi operis sui series: omnium ei rerum per manus suas iturarum scientia in aperto semper est: nobis ex abdito subit, & quæ repentina putamus, illi ab æterno adsunt prouisa. Hinc Ecclesiæ preces illæ: Deus, cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur. *d* Quia vero hæc prouidentiæ abyssus longe abditissima, multi cum vident tot flagitia impune abire, & à Deo dissimulari, optimum quemque tot ærumnis acriter flagellari, in diffidentiæ voraginem se præcipitant, perinde ac si Deus humanis se rebus non misceat, cum inter probos improbosque sæpe nullum pateat discrimen. Ecclesiastes: Vniuersa, inquit, æque eueniũt iusto & impio, bono & malo; mundo & immundo; immolanti victimas & sacrificia despicienti. *e* Hęc nobis temere & casu fieri vidētur. In quo idem nobis euenit quod ei qui horologium in turri considerat; hic gnomonem quidem, seu, indicem horologij videt, ipsum horologium, & artificiosam rotularum constructionem non videt. Paganus infans sit, aut fatuus, qui credat gnomonem seipso moueri, idque non consulto sed casu. Homines ciuici probe norunt, indicem illum à seipso non circumduci, sed pone parietem, latere horologium. Ita prorsus gubernatio Dei occulta, sed ordinatissima, indicem illius in rebus omnibus videmus, sed admirabile diuinę prouidentiæ artificium nequaquam cernimus. Hinc fatuæ plurimorum cogitationes, quibus pleraque omnia casu videntur euenire: Aliter sentiunt qui altius sapiunt; nullam in rebus fortunam agnoscunt, cum sciant omnia Dei manu prouidentissime gubernari. Ita Gregorius Nazianzenus: Ego quidem, inquit, exploratum habeo, apud summam rationem, nihil rerum nostrarum expers rationis esse. *f*

Hoc diuinæ Prouidentiæ horologiũ, cuictis hominum suas omnes horas ad minima quæuis punctula descriptas in se continet. Rex Babylonis Baltazar, *g* in opulentissima cena iam temulentus, manum vidit in aduerso pariete ignotos characteres formantem. Expalluit ad hanc scripturam, & contremuit. Quid vides, ô Rex? quid turbaris? cuius est hæc manus? Si nota est, quomodo ignotus scriba? Si nondum aut illam aut istum noris, cur adeo formidas? Consulit infelix omnes vrbis sapientes, super hoc litterarum mysterio, sed id nullus intelligit, indicem omnes vident, horologium nullus. Sed quis dubitet esse gnomonem ab horologio diuinę Prouidentiæ rotatum. Venit ergo Daniel, & quæ hora regi designaretur, sic pronuntiauit: Numerauit Deus regnum tuum & compleuit illud. *h* Hora vitæ tuæ, ô Rex, iã instat vltima, eaque iam laborat in fine: quare propera viuere, propera, iam vltimum cleplydrę defluit; propera, horæ finis imminet. Et quomodo Daniel hæc sciuit? In diuinæ Prouidentiæ holorogio vidit.

a 1. *Reg. c.* 30. *v.* 6. *& seqq.*
b 4. *Reg. c.* 7. *v* 10.
c *Sap. c.* 9. *v.* 14.
d *Domin.* 7. *post Pentec.*
e *Eccl. c.* 9. *v.* 2.
f *Greg. Nazianz. epist.* 63.
g *Alij, Balthassar.*
h *Daniel. c* 5. *v.* 26.

§. VI.

HInc liquet, omnes hominum euentus tā aduersos quam prosperos, in diuinæ Prouidentiæ horologio ad amussim, & ad numerum exactissime descriptos esse, & nec vno quidem apice aut punctulo falli posse hoc horologium, quin omnia habeat directa ad id, quod magis expedit. Iota vnum aut vnus apex non præteribit; Nec dimittā nisi compleuero vniuersa quæ dixi. *a* Quod si horologio qui peritissimus est curator non inuiti credimus, quid hoc stultitiæ aut insaniæ est, erroris quandoque arguere magnum illud orbis totius horologium, quod non potest errare, in quo omnes omnium euentus lōge optime dispositi sunt. Tua autem, Pater, Prouidētia ab initio cuncta gubernat: quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam, ostendens, quoniam potens es ex omnibus seruare, etiāsi sine rate aliquis adeat mare. *b* Vti reuera, non vni tantum sanctorū pro nauigio fuit pallium, pro nauigij malo baculus, adeo nusquam diuinæ Prouidentiæ diffidendum. Nihilominus cum optimi quique hominum cernuntur premi, affligi, opprimi, improbi autem florere, & omnia molimina sua ad lætos exitus deducere, diuina Prouidentia aut dormire, aut conniuere nimium videtur. Et hæc cogitatio sanctissimos etiam viros nonnihil turbauit: at illorum turbatio, nostra fuit instructio, & confirmatio: Rex Dauid de seipso: Mei autem pæne moti sunt pedes, inquit, pęne effusi sunt gressus mei, quia zelaui super iniquos pacem peccatorum videns. Ecce ipsi peccatores & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias. Et dixi, ergo sine caussa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. *c* Putabat plane Rex Dauid se huius rei caussas indagaturum. Nam, existimabam, inquit, vt cognoscerem hoc: labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei. Hæc olim in cælo videbimus, nunc minime penetranda. Sic enim Hieremias vates, ob hoc ipsum nonnihil turbatior: Iustus quidem tu es Domine, inquit, si disputem tecum; verumtamen iusta loquar ad te: Quare via impiorum prosperatur? bene est omnibus qui prævaricantur, & inique agunt. Plantasti eos & radicem miserunt, proficiunt, & faciunt fructum: prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum. *d* Idem questus & Habacuc; Quare, inquit, non respicis super iniqua agentes, & taces deuorante impio iustiorem se? Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem. *e* Hæ tales querelæ inde sunt, quia vnam tantum diuinæ Prouidentiæ partem videmus, altera nostris oculis neutiquam patet, & cum expectandus foret rei exitus in supremo iudicio manifestandus, nos ante iudicium illud temere iudicamus: Ideo Paulus: Nolite, inquit, ante tempus iudicare: quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. *f* Augustinus similitudine diuersa hoc explicat; si quis in opere musiuo, aut emblemate vermiculato lineam obliquam videat, velatis partibus ceteris; aut si quis in pictura monstrum, vel imperfectum quid aspiciat, reliquis non ostensis, vix se continebit, quin dicat: num hic pictor, num arcularius hic faber non plus artis habent? quod si opus monstretur totum ac perfectum, mirantur atque dilaudant, & ordinem partium, & artem. Eodem modo si quis audiat pronuntiari versum non integrum, & minime fluentem, mox dicet: non est bonum hoc carmen, expecta sis, finiam prius, & tunc cense, num suis constet pedibus. Ita nos prorsus diuinæ Prouidentiæ particulam videmus, totum illius ordinem, nexum ac progressum non videmus: quid annis prioribus euenerit, fortasse scimus, nec tamen integre, quid euenturum sit posteriorioribus, plene ignoramus hinc Dei Prouidentiam temere ac falso accusamus. Hoc, inquit, Augustinus, perturbat te hominem Christianum, quia vides male viuentes felices, rerum istarum copia circumfluere; sanos esse, superbis dignitatibus eminere, incolumem habere domum, gaudia suorum obsequia clientium excellentissimas potentias, nihil triste interpellare vitam ipsorum. Mores nequissimos vides, facultates copiosissimas respicis, & dicit cor tuum, nullum esse diuinum iudicium, omnia casibus fieri, & fortuitis motibus ventilari. Nam si Deus, inquis, res humanas respiceret, non floreret illius iniquitas & mea innocētia laboraret. Quid ergo tu? Spera in Do-

in Dominum, illi enim sperant non in Dominum, spes illorum mortalis, spes illorum caduca, fragilis, volatica, transitoria, inanis erit. *g* Ergo, Nolite ante tempus iudicare. Nemini hæc scire licet, donec intret in sanctuarium Dei. Olim cùm non indicem tantum magni illius horologij, sed & ipsum diuinæ Prouidentię horologium, idque totum inspicere licebit, tunc omnium sæculorum decursus tunc suę quisque vitę periodos omnes clarissime intuebitur; tunc luculentissimè apparebit, quanta prouidentia omnes & singulos homines gubernarit Deus, quam paterna prorsus cura singula vitæ momenta cuiusuis hominis disposuerit in ipsius bonum & salutem, nec vlli quidquam vnquam euenire permiserit, quod non ita expediret. Tunc patebit cur permiserit Deus Angelos ruere, protoplastos labi: Cur Iudæos ferreę ceruicis homines in suum populum elegerit, abiecerit ceteros. Cur hos voluerit nasci Christianos, illos progigni permiserit inter idololatras: Cur hũc ęrumnis omnibus maturè liberarit, illum inter calamitates senescere, & expirare siuerit. Tunc in pretio erit quicquid iam Christi caussa patienter toleratum fuerit. Quisquis hæc serio cogitat; sceptrum Assueri, hoc est, omnem castigationem Dei reuerenti osculo salutat.

a *Matth. c.* 5 *v.* 18. *Gen. c.* 28. *v.* 15.
b *Sap c.* 14 *v.* 3. *&* 4.
c *Ps.* 72. *v.* 3. 12. 13. 16. *&* 17.
d *Hier. c.* 2. *v.* 1. *&* 2.
e *Habac. c.* 1. *v.* 13. *&* 14.
f 1. *Cor. c.* 4. *v.* 5.
g *Aug. in Ps* 136. *prima parte psalmi.*

§. VII.

HIc forsan afflictus quispiam & æger animo dixerit: Ah, idẽ, pęnè mihi contingit quod Sauli, *Qui consuluit Dominum & non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas. a* Ego hoc, & hoc perdidi, in morbum hunc incidi; quo ibo nisi ad magos? Id vero te Deus prohibuerit. Sustine sustentationes Dei; coniungere Deo, & sustine, vt crescat in nouissimo vita tua: Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe, & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines vero acceptabiles in camino humiliationis. Crede Deo, & recuperabit te; & dirige viam tuam, & spera in illum. *b*

Grata superueniet quæ non sperabitur hora.

Cogita non esse magnum quid, se rebus prosperis fortem gerere, vbi secundo cursu vita procedit: nec gubernatoris quidem artem, tranquillum mare & obsequens ventus ostendit: aduersi aliquid incurrat oportet quod animum probet. Plena & infesta varijs casibus vita est, à quibus nulli longa pax, vix induciæ sunt. Si malè fers, magna onera; si bene, magna solatia. Nullam tam miseram nominabis domum, quæ non inueniat in miseriore solatium. Tu, si voles, & quantum voles, plora, bibes nihilominus illud poculum mœroris, quod non temere tam plenum tibi cælestis medicus propinat. Si bonus es, ærumnis exerceri te sentias; si lapsus; alleuari; si improbus; puniri. Ne dixeris quod Saul ad Samuelem: Coarctor nimis, siquidẽ Philistijm pugnant aduersum me, & Deus recessit à me. Non recessisset à te, ô Rex; nisi tu prius ab illo. Hoc & tu mi Christiane, cogites: neminem deserit Deus nisi desertus. Si sapuisset Saul, id quod Mauritius Imperator, dixisset: Domine hic potius me punias quam ibi. Sic, ô Christiane, ne in angustijs ad magos, Dei inimicos curre, ne animum despõde, ne Deo diffide: tu potius ad Dei amicos ad cælites Angelos, ad matrem Dei, ad crucifixi pedes confuge, hic tuum est asylum, hic salus tua, hic illud Dauidis & Iobi vociferare: Ego autem semper sperabo, & adijciã super omnem laudem tuam: Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo. *c*

Ille plurimorum intolerabilis & error & abusus est vt prius ad humana sese auxilia cõuertant, quam ad diuina, neque hæc, nisi illis omnibus frustra tentatis, rebusque iam planè depositis censeant aduocanda. Quo sanè fit, vt humana remedia ordine plerumque præpostero adhibita, vindicante Deo incassum nobis eant.

Sed quæras fortè, quî Deus permittat tot homines maleficis artibus deuinciri & necari? Ne mirare: summa in Deum diffidentia, etiam hoc supplicij genus meretur, multis vix alius medicus, quàm magus, nec alius phar-

macopæus quàm diabolus quæritur. Iure Deus per hos punit, per quos tam variè offenditur. Paulinus memorat, Ambrosio Episcopo nullum vnquam magum nocere potuisse, ob illius firmissimam in Deum fiduciam. Mortua namque Iustina Imperatrice Ariana, cum Innocentius magus in quęstionem raperetur, inter tormenta fassus est, Angelum Ambrosij custodem, suum esse tortorem. Nam viua Imperatrice se nocte intempesta sub templi tectum ascendisse, & sacrificasse, eo fine vt Ambrosium infamẽ inuisumque faceret plebi, nihilominus amorem in hunc virum & fidem Catholicam magis ac magis effloruisse: missos etiam à se Dæmones qui Ambrosium necarent, sed ijs vltra ædium fores progredi non licuisse. En, quibus excubijs Deus illos defendat, qui omnem in se solo collocant fiduciam. Et plerunque qualis est hominis in Deum confidentia, talis est Dei in hominem liberalitas. Sed heu quàm in Orbe rari sunt, qui Deo fidant toto animo! mores hominum considera & plurimum vbique reperies diffidentiæ, quæ quotannis pænè eadem redit ac reuiuiscit, & inde tam vani timores. Iam fruges metuunt niuibus suffocãdas, aut in herba necandas à siccitate, iam pluuijs mergendas, aut grandine sternendas, vel fulmine exurendas: Iam aliunde vexandam annonam timent: Iã vero ne valetudini, aut incertis casibus desint necessaria, formidant: Iam ad rumores bellicos consternantur, & spem omnes abijciunt: Iam ad funerum, aut aliarum cladiũ nuntios penitus exanimantur; in quocunque demũ laboris aliquid ac difficultatis sentiunt, de eo mox diffidunt, & cum animum gerant cęcũ, manus semper occulatas habent, id credunt quod vident. Et hoc inde, quia de Dei bonitate ac potentia parum recte parumue liberaliter sentiunt, hinc illa animi de rerum temporalium prospectu nunquam secura, semper diffidens cura. Vera in Deum confidentia clauis est ad ærarium, quo Deus cælestes diuitias solet egentibus ad votum impertiri. Deo diffidere, aut principium est plurimorum scelerum, aut finis.

a 1 *Reg.c.28.v.6.*
b *Eccli.c.2.v.3 4.5.6.*
c *Ps.70.v.14. Iob.c.13.v*

CAPVT XI.

E cognitione diuinæ Prouidentiæ, magnam in Deum fiduciam, è fiducia, veram cum Deo diuinaque Voluntate concordiam nasci.

SIcut in aurea torque anulus ex anulo pendet, sic è notitia diuinæ Prouidentiæ nascitur fidentia, ex hac facillime sequitur humanæ voluntatis cum diuina conformatio. Da mihi hominem qui Dei Prouidentiam in omnibus agnoscat, eique fidat, mox dabo qui se diuinæ Voluntati exactissimè subijciat. Ita nos instituit Deus, vt notum faceret nobis sacramentum Voluntatis suæ, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo. Et, vt impleamur cognitione Voluntatis eius, in omni sapientia & intellectũ spirituali in Neomo id totum liquidissime videre est.

§. I.

PRincipio Noemus de infinita Dei Prouidentia instruendus erat. Ideo Deus fidelissima narratione huic viro aperuit, in quẽ vsum Arca quam etiam longa & lata, quamque alta esset fabricanda; qua ratione omnis generis animantes in eam cogendę, quomodo suum singulis pabulum comportandum, quo denique modo, in perfectam à se arcam cum septem coniunctissimis sibi hominibus ingrediendum foret, decretum enim esse vniuersum hominum genus in aquis extinguere. Ex his Noemus mirifissimam Dei prouidentiam addidicit; in hac porro tam exactè cognita summã exposuit fiduciam, qua certissimo sibi persuasit, se cum suis inter Orbis funera seruandum. Hac concepta fiducia, facillimum ei fuit suam in diuina Voluntate constituere, omniaque ad perpendiculum diuinæ Voluntatis facere. Hinc illud amplissimum Noemi encomium, *Fecit Noe omnia quæ præceperat ei Deus* a. Hic obseruatu dignissimum, quod Noemo cum suis Arcam ingresso, Deus Arcæ ostium foris clauserit, qua ratione clauem ad Arcam referandam secum abstulisse dicendus est. Sed percontari libet, an non consultius fuisset, clauem illam Noemo tradere, vt eluuione subsidente Arcã ipsemet Noemus rese-

raret

raret egressui. Verum ideo Deus hanc clauem nulli committere, sed sibi voluit reseruare, vt Arca inclusi eadem manu educerentur, qua fuerant introducti, vtque non in alio vllo quam in suæ libertatis ac salutis auctore fiduciam collocarent.

Hac ipsa ratione Ioseph Ægypti Prorex, vt diuinam Prouidentiam nosceret, tam admirandis casibus docendus erat: vbi Prouidentiam Dei in suos semper vigilantissimā nosse didicit, etiam fiducia fuit imbuendus, ideo enim permisit Deus, vt Pharaonis pincerna tam officiosè rogatus interpretis sui meminisse vellet, biennio tamē toto obliuisceretur, vt sic Ioseph disceret non hominum fauore niti, sed Dei solius, cui libertatem suam omnem acceptum referre deberet. Chrysostomus egregiè super hac re philosophatus: Considera, inquit, quomodo post restitutionem pincernæ duo anni præterierint. Oportebat enim expectari tempus opportunū, vt maiori cum gloria inde educeretur. Si enim præfectus princernarū ante somnia Pharaonis recordatus, auctoritate sua eum liberasset, fortassis non tam perspicua fuisset alijs eius virtus. Nunc autem omnipotens & sapiens Deus, sciens sicut optimus artifex, quanto tempore debeat in igne aurum teneri, & iterū inde reduci, permittit ad tempus biennij præfectum pincernarum illius obliuisci, vt & tempus somniorum Pharaonis veniat, & compellente necessitate ipsa, iustus ille in toto regno Pharaonis notus fiat. *c* Hinc illa Iosephi in diuinam Volūtatem tanta deuotio, vt omnia quæ sibi contigerunt mala, in hanc vnam referret, hinc illa nobilissima ad fratres oratio, qua diuinæ Voluntatis arcanum explicans: Non vestro consilio, inquit, sed Dei Voluntate huc missus sum: hinc illa tam benigna parricidis fratribus data venia: Nolite timere; num Dei possumus resistere Voluntati? vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum. *d* Nisi Ioseph diuinæ Voluntatis secretum tam probè cognitū habuisset, in crucem fratres rapi iussisset, non tot beneficijs præuenisset. Quod in Noemo & Iosepho fuit diuinæ Voluntatis studium, hoc in sanctissimis quibusque viris est videre; de quouis illorum affirmari potest: Semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei. *e*

a *Gen. c.6. v.22.*
b *Gen. c.6. v.22.*
c *Chrys. hom. 63 in Gen. circa med.*
d *Gen c.50 v.20.*
e *2. Cor. c.8. v.5.*

§. II.

Polycarpus Smyrnēsis Pōtifex non semel quæsitus ad necem, diuinam circa se Prouidentiam expertus est variè, nam locum è loco feliciter mutauit sæpius, tandem, cum effugio etiamnum pateret locus, velut æstu quodam in diuinam Voluntatem abreptus, paratæ neci se offerens dixit: Fiat Voluntas Domini. *a* Vicit hic quidem; vicerunt & alij, sed sæuientem Mundum. At vincere blandientem difficile videtur. Sed facillimum erit Augustini consilio sic suadētis. *b* Non nos teneat Voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est Mundus seu sæuiens seu blandiens. Quisquis diuinam circa omnia Prouidentiam, & oculum illum nūquam dormitantem considerat, contumelias, verba probrosa, ignominias, & cetera dehonestamenta, velut clamorem hostium fert, & longinqua tela, saxaque sine vulnere circa galeas crepitantia. *c*

Anno Christiano millesimo nonagesimo quinto, cum Vrbanus II. Pontifex Maximus, in Gallijs in concilio Claromontano, publicè de Palæstina recuperanda perorasset, omnium animis ad sacrum hoc bellum inflammatis, acclamatum est ab omnibus, DEVS VVLT, DEVS VVLT. Hæ voces deinde ab vniuerso exercitu illo, plusquam trecentis millibus hominum, pro militari tessera sunt vsurpatæ. Maximè vero cum res conflictum iam spectaret & acies vtrinque concurrerent, Christianus miles generosè succlamauit, *Deus vult. Deus vult.*

In terram verè sanctam, in terram viuorum tendimus nos omnes, quoquot Christiano nomine censemur: quin ergo animos erigimus, & tum præcipuè cum pericula premunt, cum occulti hostes lacessunt, læti vociferamur, *Deus vult; viriliter agamus, laboremus, pugnemus, vincamus, ita Deus vult.*

Aldegundis sanctissima Virgo cum miros, in virtute progressus fecisset, cælestibus

 ostentis

ostentis sæpius recreabatur. Inter hæc puella ignota velut peregrè ad illam reuisens, iubebat à Dei matre quod vellet postulare, facilè impetraturam quod petijsset. Huic Aldegundis alacriter respondens: Hoc vnum, inquit, postulo, vt fiat, quod vult Deus: mea vnica voluptas, Domini Voluntas. *e*

Eudoxia Augusta Theophili Imperatoris coniux, cetera non laudabilis, hoc vno tamen plurimum commendanda, quod cum eius filius graui morbo decumberet, Epiphanius Salaminis in Cypro Episcopus fuerit accersitus, vt suis precibus valetudinem filio restitueret. In eam rem Antistes operam suam spopōdit, si tamen Dioscorus hæreticus exigeretur vrbe. Ad quæ Eudoxia: Si Deo, inquit, visum fuerit, viuet filius meus: sin eum ille qui dedit, auferre constituerit, fiat voluntas eius. Aptè hic Bernardus: Vita enim, inquit, in Voluntate eius, vt hoc nobis in omnibus vtilius atque omnino commodius non dubitemus, quod eius cōgruit Volūtati. Et propterea quam solicitè conseruare volumus vitam animæ nostræ, tam solliciti simus quod possumus ab ea non deuiare. *f* Nam, vt idem optimè totius humilitatis summa in eo videtur consistere, si voluntas nostra diuinæ (vt dignum est) subiecta sit Voluntati. *g* Hæc autem subiectio vix erit diuturna & firma, nisi diuinæ Prouidentiæ notitia fuerit fulta.

a *Euseb l.4.Eccles.hist.c.15.*
b *Aug.serm.1.de S.Vicent.*
c *Sen.de Const.c.16.*
d *Guilielmus Tyrius de bello sacro, & Rupertus abbas Bergensis, ad annum* 1095.
e *Sur.tom.vlt.die* 11.*Nouembr.*
f *Bern.ser. de verbis Abac.proph.*
g *Serm. Quomodo voluntati nostra diuina &c.*

§. III.

SAnctus Franciscus Xauerius, qui primus è societate Iesu in Indiam & Iaponiam Christi Euangelium inuexit, ita altè imbiberat animo diuinam prouidentiam, vt plurima incredibilis in eas fiducię specimina ediderit, ex hac porrò fiducia tantum diuinę se Voluntati conformandi studium nascebatur, vt Xauerius ad Ignatium ex India litteras scripserit in hæc omnino verba, Gratia & Charitas Christi Domini nostri.

Mi Pater in Christi visceribus vnice. Te ego, pater animę meæ, summeque mihi venerande, positis humi genibus suppliciter oro, vt mihi à Deo impetres, vt dum viuam, sanctissimæ Voluntatis suæ mihi det, & planè cognoscendę, & omnino exequendę facultatem. Vale.

Hanc illi tantam cum diuina Voluntate consensionem persuasit summa in diuinam Prouidentiam fiducia, hac armatus alta spectabat, ingentiaque conabatur. Vbicunque enim diuinus honor ageretur, nulli cedebat difficultati, periculove, ita nihil moliebatur quod non efficeret, nihil inchoabat quod non absolueret, Deo nixus. In vltimam Orientis regionem Iaponiam, lembo vectus piratico ire sustinuit, securus periculorum, quæ ab amicissimis peritissimisque hominibus & plurima denuntiabantur, & maxima. Hos ille miratus quod tam exiguam haberent fiduciam Dei, in cuius illa omnia essent potestate, Equidem, aiebat, cum Dei nutu atque imperio omnia gubernari certò sciam, nihil omnino metuo præter ipsum Deum, cum res ceteræ quamuis noxiæ, non nisi quatenus ille sinit, nocere hominibus queant. Itaque Dei vnius præsidio per tot maris terræque discrimina, per tot gentes sermone moribusque dissonas, Indiæ vastitate non contentus, Malacam, Molucas insulas, Mauricam, Iaponiam, Sinas, omnem denique Orientem animo atque industria complexus, ad vltima Orientis penetrauit, oceanoque toties remenso Christianis mysterijs feras barbarasque gentes instituit, ac mitigauit. Nec verò vnquam illum Dei fiducia fefellit. Illęsus venena bibit, sagittas transijt, ter naufragium fecit: ac semel tabulę incubans, biduum triduumve fluctibus impunè iactatus euasit, aliaque innumera pericula effugit. Illud autem assiduè animo versauit: Si Deus pro nobis quis contra nos? turpissimum ratus, & omnium periculorum maximum, diuinæ Prouidentiæ atque potestatis spes fiduciamque abijcere. Ita vnicum in Orbe hostem timuit Diffidentiam. Præsertim (sic ipse loquebatur) cum neque dæmones ipsi neque eorum satellites ac ministri, quicquam nos lædere queant, nisi Dei permissu ac Voluntate.

Quid multis? Hoc omnium Sanctorum potissi-

potissimum fuit studium, diuinam prouidentiam cognoscere, è cognita in fiduciam assurgere, è fiducia in suauissimam cum diuina Voluntate vnionem transire, in hac quotidie crescere, hoc demum agere vt propria voluntas suaue sibi ducat in diuinam colliquescere. Et certè qui Dei Voluntatem semper fieri optat, is in omnibus gratificatur suæ, quid enim ei resistat, qui pro sua voluntate agnoscit diuinam? Et hinc etiam priscorum Patrum laudatissima consuetudo qua omnia, quocumque modo & ratione euenissent, in vnius Dei Prouidentiam Voluntatemque reiecerunt. Res prorsus memorabilis, Iosephi fratres cetera rudes & etiam improbi, eo tamen plurimum laudandi, quod cum pecuniam emendo tritico allatam in singulis saccis repositam reperissent, obstupefacti, *mutuo dixerunt: Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus?* a Verba dignissima obseruatu, *quod fecit nobis Deus*. Quis nostrum non dixisset: Hęc quidem manifesta fraus est; occasionem quærunt Ægyptij ad perdendos nos; hoc factū est struendæ in nos calumnię. Nisi forsan œconomus ex incuria numorum oblitus, eos nescio quo casu in saccos frumētarios raptim abdiderit: Quid si fortasse eleemosinæ loco, reddere nobis voluerit monetam nostram? Quid si plures hac ratione emptores allicere cogitarit? illi nihil horum, sed sapienter omnino: *Quidnam est hoc*, aiunt, *quod fecit nobis Deus?* Quicquid erroris interuenerit aut fraudis, hoc Deus fecit, & nobis id fecit, horum omnium caussa est Voluntas Dei, sine cuius nutu nec arenula quidem è monte, nec capillus è capite, nec foliolum ex arbore, nec passerculus ex aere decidit.

Nos frequentissimè, more canum, percussi fustem aut lapidem mordemus, aut ob scripturam malam calamo indignamur, aut in pictura errorem penicillo assignamus, & manum iacientis, scribentis, pingentis non consideramus. Dei manus facit hæc omnia. Ita sanè loquendum, ita & sapiendum in omnibus: Deus disponit, Deus regit, Deus facit hæc omnia Et vt optimè capiamus hunc & loquendi, & sapiendi modum, paradigmata dabimus complusćula, è Christi & Diuorum ore petita.

a Gen. c. 42. v. 28.

§. IV.

CHristus Dominus in æternā Patris Prouidentiam velut suauissimo æstu abreptus: Ita Pater, inquit, quoniam sic fuit placitum ante te. a Ita mi Pater; rectè omnia fecisti, nec mortalium vllus in tua dispositione, aut iudicijs tuis quidquam damnet, quoniam sic placuit TIBI. En, quam suauiter doceamur diuinæ potestati modum non definire, Dei iudicia non scrutari, decreta non examinare, sed hoc vno acquiescere quia Deo sic placet. Patri SIC placuisse Seruator asserit, quare sic placuerit, non exponit. Siquidem diuinę Voluntatis caussa nec assignanda est, nec quærenda. Mille caussarum loco est, Deum sic voluisse. Diuinę Prouidentiæ Voluntas, est summa iustitiæ norma; nec aliter eius rationes constant, quàm si nulli hominum redddantur. Idcirco in omnibus omnino rebus faciendis aut omittendis, fugiendis aut perferendis, exemplo Christi, ô Christiane dic semper: *Ita Pater. Ita Pater. Ita mi Pater*, etsi hoc vno die millies, etsi ter millies ingeminandū: *Ita Pater*. Et tunc magis id dicendum, & assiduè repetendum, cum magis premunt aduersa, in omnibus tuam sanctissimæ ipsius Voluntati subijciendo: *Ita Pater*. Hæc vigilans & dormiens, hæc sanus, & ęger & moriens identidem pronuntia, velut si dicas: Domine, nil possum tibi negare tu scis. Sicut ergo vis sicut disponis, ordinas, permittis omnia fieri, ita fiant, ita Pater, ita & in me fiant, & nihil fiat in me, quod Voluntati tuæ rectissimæ, optimæ vel minimum aduersetur: *Ita Pater*, ita fiat & nunc, & semper, & in omnem æternitatem.

Hoc pacto è priscis Patribus quidam precari solitus est: Fili Dei, sicut scis & sicut vis, miserere mei, Fili mei. In hunc ferè modum ille diuinæ Voluntati deuotissimus scriptor: Domine, inquit, dummodo voluntas mea recta & firma ad te permaneat, fac de me quicquid tibi placuerit. Non enim potest esse nisi bonum, quicquid de me feceris. Si me vis esse in tenebris, sic benedictus: & si me vis esse in luce, sis iterum benedictus: Si me dignaris consolari, sis benedictus: & si me vis tribulari, sis æquè semper benedictus. Domine libenter patiar pro te, quicquid volueris veni-

re super me. Indifferenter volo de manu tua, bonum & malum, dulce & amarum, lætum & triste suscipere, & pro omnibus mihi contingentibus gratias agere. *b* Hoc esto, Christiani, vero nomine DEVOTÆ precari, deuote agere.

A prioribus nec ista differt oratio: O bone IESV, sic me amasti, vt totum te dares carnificum furori figendum in cruce: quid iam magni sit, si totum me tradam tibi in tuas manus, non crudeles illas, sed vere paternas. Certus ego sum, omnia tendere ad meum profectum. Fac ergo Domine mecum quod bonum est in oculis tuis, tua enim sunt omnia, nec est qui tuæ possit resistere Voluntati. Quia tu Domine sicut voluisti, fecisti. Nec est in hominis potestate consilium tuum. *c* Tales omnino in veteri lege Sanctorum preces fuerunt: Sic precatus Tobias: Nunc, inquit, Domine, secundum Voluntatem tuam fac mecum, & precipe in pace recipi spiritum meum. *d* Sic Iudith precata: Dicamus, inquit, flentes Domino vt secundum Voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam. *e*

a *Matth. c.11.v.26.*
b *Thom. de Kempis l 3. de imitat. Christi c.17.*
c *Ionæ c. 1.v.14.*
d *Tob.c.3.v.6.*
e *Iudith.c.8.v.17 & c.9.v 4.& 5.*

§. V.

MIrum dictu est, quoties liber de imitando Christo Domino inculcet hanc ipsā de qua agimus, diuinę Prouidentiæ agnitionem, & sanctissimum quod inde nascitur, diuinæ humanæque voluntatis cōnubium Nam post varia præcepta, velut præstantissimum, imo compendium omnium traditurus: Nihil ergo, inquit, amatorem tuum, & cognitorem beneficiorum tuorum, ita lætificare debet sicut Voluntas tua in eo, & beneplacitum æternæ dispositionis tuæ: de qua tantum contentari debet & consolari, vt ita libenter velit esse minimus, sicut aliquis optaret esse maximus & ita pacificus & contentus in nouissimo, sicut in loco primo: atque ita libenter despicabilis & abiectus, nullius quoque nominis & famę, sicut ceteris honorabilior, & maior in Mundo. Nam Voluntas tua & amor honoris tui omnia excedere debet. *a* Hoc ipsum inculcat alibi hac occasione: Quæstio est sæpius agitata, in quo demum verus in virtute profectus consistat. Quæstioni sic respondetur: In offerendo te ex toto corde tuo, Voluntati diuinæ non quærendo quæ tua sunt, nec in paruo nec in magno, nec in tempore nec in Æternitate, ita vt vna ęquali facie, in gratiarum actione permaneas, inter prospera & contraria; omnia æqua lance pensando. *b* Qui adhæret Deo, vnus spiritus est *c* cum Deo, non naturæ puritate, sed voluntatis conformitate.

Obijcias hic forsan: Si velit Deus parentes meos mori, qua ratione possim ego parentum meorum obitum velle? Quod si Deus me aut illos damnari velit, an hoc ipsum velim & ego: Mi bone homo, patrem tuum matremque vult Deus mori, non eo solum quo illis eripiatur vsura vitæ, sed vt satisfiat debito iustitiæ, vel vt seruetur ordo naturę, quod & te velle conuenientissimum est. Ita prorsus si damnari te velit Deus, non hoc ideo vult, vt tibi malum inferat, sed vt malum puniat, & iustitiam defendat, qua ratione par est & te velle, puniri noxas, etiam in teipso. Sed opportune hoc loco illud tibi ingero, quod disertissimus ecclesiastes ante centenos & plures annos memoriæ consignauit, in hunc modum: Si te, inquit, quotidie ex integro diuinę Voluntati ad omnes illius nutus promptum paratumque offeras, veniam noxis obtines, tantumque gratiæ mereris, vt possis non tantum inferorum rogos, sed & piaculares flammas non timere. Sincera hæc tui oblatio ad omnem Dei Voluntatem exequendam, pęnitentiarum, & indulgentiarum, & eleemosynarum loco est. *d*

Quid ergo tergiuersamur? creatæ res omnes diuinæ parent Voluntati, & hoc (indignum prorsus) detrectet solus homo: Deus propositum sibi finem in rebus omnibus spectat, & consequitur, consequemur & nos nostrum, si cognita eius prouidentia, nostram ipsius Voluntati semper subiunxerimus. Sed heu, nimis subinde molles sumus, & ad omnes molestias grauiter ingemiscimus. Verissime Seneca: Quomodo id potest Deo parere, inquit, & quicquid euenit bono animo excipere, nec de fato queri, casuum suorum benignus interpres, si ad voluptatum dolorumque punctiun-

ctiunculas concutitur? e Si quid Deus immiserit, quod grauiorem ingerat molestiam, quodque inferiores animæ vires horreant, tunc maximam imitandi Christi occasionem cogitemus, dicamusque cum Christo. Non mea sed tua Voluntas fiat. Hoc est diuinæ Prouidentiæ ac Voluntati se integrè committere, vt ipse de nobis statuat quod, quantum & quomodo voluerit, nos verò nihil excipiamus, nunquam contradicamus:

Ludouicus Blosius hæc omnia suis verbis consignet. Propriam, inquit ille, voluntatem vbique deserat, eam Deo resignet, eam integrè in Deum transfundat, eiusque Voluntati perfectè vniat. Nunquam ore, nunquam corde dicat (spectando seipsum & propriũ commodum) verba ista: *Volo hoc, Nolo illud; Eligo hoc, Respuo illud.* Neque in tempore, neque in æternitate aliquid suum quærat: sed omni proprietate reiecta, se prorsus seipso spoliet priuetque, & sibi rebusque omnibus sic moriatur, ac si nunquam creatus esset. Quærat autem vbique Deum, eiusque honorem ac Voluntatem, ita vt ipsis quoque orationibus pijsque desiderijs suis, humilem sui abnegationẽ resignationemque coniungat, petens non suam sed Dei Voluntatem fieri. Omnia quæ sibi eueniunt, referat ad ipsam voluntatem diuinam, & ea nude de manu Domini suscipiat, sine cuius prouidentia nec vnum quidem folium arboris decidit in terram. Permissionem ordinationemque illius sicut in prosperis, ita & in aduersis; in damnis rerum, in iniurijs, calumnijs, opprobrijs, ludibrijs atque sui contemptu; in doloribus corporis, in angustijs pressurisque cordis; in mœroribus, in derelictione calamitateque interna, & in quibuslibet afflictionibus, patienti ac tranquillo animo ferat, eumque laudet: credens illum & velle, & posse salutem suam in omnibus promouere f

a *Thom à Kemp. l. 3. c. 22. fine.*
b *Tom à Kemp. l. 3. c. 25.*
c 1. *Cor. c. 6 v. 17.*
d *Ioan. Gailer à Kaisersper. de spirit. peregrino proprietate 7 mihi pag. 87.*
e *Sen de vita beata c. 15.*
f *Blos. Instit. spirit. ca 2. initio, mihi pag. 355.*

CAPVT XII.

EPILOGVS

SEV

Omnium in his quinque libris dictorum Compendium.

Compendiariam hic docere, beneuole Lector, cogitamus, & huius institutionis de conformanda voluntate nostra cum diuina, summam & epitomen dare, vt semper sit in oculis, quod cupimus semper esse in animo.

Eam ob caussam imagines etiam huic rei significandæ adiecimus. In singulis illarum, geminum cernis tam diuinæ quam humanæ voluntatis symbolum. *Cor* aurea corona redimitum, oculis diuinam Voluntatem subijcit, quæ non tantum optima, rectissima, imperãs omnibus, sed & immutabilis sibique semper simillima; Lilium & Gladium vtrinque secus habet, nam & præmio & supplicio mortales afficit. *Cor* alatum humanæ voluntatis symbolum corollam è rosis, subinde è pauonum pennis, contextam habet: Velle nostrum variabile atque inconstans, tunc solum laudabile, cum suis se alis, suis se desiderijs ad cor & Voluntatem diuinam euehit, aut certe non reluctatur, cum euehitur aliunde vel attrahitur, Voluntas humana tanto felicior semper, quanto diuinæ coniunctior est.

Alterum diuinę Voluntatis symbolum *Sol* est, humanę *Heliotropium*. Inter solem & hunc florem summa est amicitia. Obtutu religiosissimo eoque assiduo. Solem velut suum dominum flos iste sequitur: nec densę nubes, quicquid venerationis aut obsequij hoc est. impediunt. Minus flore sapimus, nisi pariter diuinam Voluntatem nostra comitetur, vt assecla calamitate nulla separabilis, Cetera istarum imaginum, tuæ, mi Lector, interpetationi permittimus.

Hactenus dicta digessimus in hunc ordinẽ. Et primo quidem libro egimus de *Diuinæ Voluntatis Cognitione.* Altero, de *Humanæ*

voluntatis ad diuinam Conformatione. Tertio, de huius *Conformationis Emolumentis.* Quarto autem, de *Conformationis iſtius impedimẽtis,* Quinto denique, de *eiuſdem Conformationis adiumentis.* Hæc iam ſummatim & compendio, ſic trademus vt ea quidem quæ dicta ſunt non temere repetamus, ſed dictis confirmationem addamus.

§. I.

DIVINÆ VOLVNTATIS COGNITIO.

DE hac erudite Bernardus: Formidoloſa eſt, inquit, ſcrutatio Maieſtatis, ac Volũtatis tam tuta quam pia. Quid ni tota diligentia ſcrutando inſtem ſacramento Voluntatis Dei, cui mihi parendum per omnia ſcio? *a* Quis autem ille tam infelix, qui id nolle audeat, quod certus eſt Deum velle aut quod certus eſt eum nolle, id velle prẹſumat? Quis ille tam proteruæ frontis, tam exhauſti ruboris homo, qui dicere non vereatur: Volo potius meam, ô Deus, quam tuam fieri voluntatem, quia meam vtiliorem tua iudico. Ego ipſi mihi prouidebo; æternæ prouidentiæ tuæ me totum committerẹ, nec ſecurum nec tutum eſt. Hæc forſan dicere pudori ducimus, non item facere. O multos, nimis modice verecundos, qui voces has quidem deteſtantur, ſed voce ſolum, non re & factis. Hic profecto grande periculum eſt, dum infeliciter nobis blandimur, & palpando noſmetipſos ſeducimus. Nam diſſimulamus Dei Voluntatem noſſe, dum noſtram facere, & aliquam de ignorantia habere volumus excuſationem. Præclariſſime hic inſtruens Bernardus: Propterea rogo vos, inquit, diligenter attendite, quia nihil mihi occurrit quod vtilius poſſitis audire. Vbi certa eſt Dei Voluntas, omnino noſtra ſequatur, in his videlicet in quibus certum aliquid in ſcripturis inuenimus, aut ipſe ſpiritus manifeſte clamat in cordibus noſtris, quid ſentiendum ſit, vt eſt Charitas, Humilitas, Caſtitas, Obedientia: hęc approbemus indubitanter & appetamus, quę placere Deo ſcimus indubitanter. Sed & ea omnimodo odiſſe debemus, de quibus certum eſt quod oderit ea Deus, vt eſt fornicatio, impatientia. In his vero rebus, in quibus nihil certi poſſumus inuenire, nihil certum voluntas noſtra definiat: pẽdeat inter vtrumque, aut ſaltem neutri parti, nimis inhæreat, cogitans ſemper ne forte altera pars Deo magis placeat: & parati ſimus Voluntatem eius ſequi in quamcumque partem, eam cognouerimus inclinari. Nemo ſuper his quæ certa ſunt hæſitet, nemo dubia pro certis admittat, nemo ſibi in dubijs iudicium vendicet, præcipitetue ſententiam, & experiemur quod ſcriptum eſt: Pax multa diligentibus legem tuam Domine, & non eſt illis ſcandalum. Ergo quod certum eſt Deum velle, id nos velimus omnino: & quod certum eſt eum nolle, ſimiliter execremur & nos: quod autem incertum eſt vtrum velit aut nolit, neque velimus ex toto, neque penitus non velimus. *b*

Hæc longe vtiliſſima Bernardi inſtructio, dubijs omnibus occurrit, defectibus actionum noſtrarum omnibus medetur. Exemplo demonſtratur id quod dicimus. Egenis ſtipem largior: Hic ſane neſcio, velitne Deus à me fortaſſe plus erogari. Ergo ad diuinam Voluntatem confugio: Mi Deus, ſi ſcirem te velle in eleemoſynis dandis me largiorem eſſe, vtique mox eſſem largior. Pari modo. Per horę partem precationes in eo; Mi Deus, ſi noſſem te velle prolixius me precari, abiecta omni cũctatione id facerem. Eodem modo: Ieiunia ineo; mi Deus, ſi exploratum mihi eſſet te velle, ſtrictiorem aut crebriorem inediam me tolerare, promptiſſimus id exequerer. Idem in omnibus alijs actionibus factitandum, cum Deo ſic ſemper paciſcendo: Mi Deus ita hoc, ita omnia alia facere vellem, prout, tu à me id fieri velles, quod ſi ego minus aſſequor voluntatem tuam, tu meam inſtrue, impelle, coge prout vis; poſſide me, mea voluntas non ſit mea amplius, ſed tua, proinde tu illa vt tua vtere. Hic iuuerit illam Eccleſiæ precatiunculam crebrius iterare: *Oblationibus noſtris quæſumus, Domine, placare ſuſceptis, & ad te noſtras etiam rebelles compelle propitius voluntates.* *c* Sed & breuiſſimum illud vel vno die centies repetiſſe proderit: *Mi Deus, doce me facere Voluntatem tuam.* d Aut: *Domine quid me vis facere.*

Hinc etiam ad callidiſſimas illas diaboli quæſtiũculas in promptu reſponſio eſt. Solet interdũ dęmõ interrogatiũculis vrgere homi-

nem : Si quis tibi hoc illudue obijceret , quid responderes ? in hoc illoue rerum euentu quid consilij caperes ? Si spes tua te falleret, si quod ambis negaretur, quid oro faceres? Mille talia versutissimus argutator ingerit, & vt cautius irretiat, vera falsaque miscet. Frequenter rem eo modo proponit, vt vtram in partem aliquis se flectat, muscipulam inueniat, perplexus fiat , & noxa non careat. Tutissimum hic non respondere : victus es si cum vaferrimo Sophista hoc cęperis disputare. Ergo disputationem cum aduersario tam subtili ne ingredere , sed velut compressis oculis hoc vnum oppone : Si velit hoc Deus , & ego volo : si nolit , & ego nolo ; diuinę Prouidentiæ ac Voluntati me totum do, dico, addico ; in Dei arbitratum quantus quantus sum, transij ; sicut Deo placuerit, sic fiat. Hoc vno diuinæ Voluntatis clypeo , diaboli tela omnia eluduntur : sic vincitur disputator ex Orco, sic sua homini tranquillitas conseruatur. Ad vberiorem autem diuinæ Voluntatis notitiam , plurimum conducet arbitror, sequens præceptio.

Memorant virum tam eruditum quam pium , morti iam vicinum ab amicis & cognatis rogatum hoc modo! Quandoquidem ad Æternitatis ostium iam staret , & ad illas oras, vbi placidissima quies , pararet abitum, hoc vnum se rogare , sui aliquod monimentum relinqueret. Non abnuo, inquit ęger, hanc rem vobis gratificari paratus sum. Multa de Deo deque virtutibus me disseruisse memini, nunc dissertationum mearum omnium epilogum, imo virtutum omnium Summã , omnis doctrinæ breuiarium dabo. At scitote , sæpe nobis exiguum videri, quod ad diuinam æstimationem maximum est. Virtutum ergo summarium hoc est. Omnia quæ nobis Deus euenire permittit , æqualiter ab illius manu accipere , ne aliud vnquam velle , quam omnia ad diuinæ Voluntatis perpendiculum facere. En cognati optimi , hæc omnium virtutum epitome , hoc summarium est omnium virtutum. Sed quęretis forsan, quis modus sit diuinę Voluntatis in rebus omnibus cognoscendæ ? Modum ergo hunc habetote : Si quis in omnibus ita se affectum sentiat , vt si Dei Voluntatem perspectam haberet , eam sine mora sequeretur promptissimè, hic à Dei Voluntate non facile aberrabit; implebitur agnitione Voluntatis Dei, *e* & Voluntas Dei in manu eius dirigetur. *f* Et quo talis à ratione & conscientia sæpe se impelli ac trahi persenserit , eo vocantem Deum securè sequetur, modo impulsus isti nil à sacris paginis, aut Ecclesiæ legibus alieni suadeant. *g*

Sed hic illud obieceris, quod plurimos pessimè angit. Et vnde, aiunt , scio Deum & hoc & istud & illud velle? Tunc sanè scis, mi Christiane, & hoc, istud, & illud Deũ velle, cũ cernis permittere si nollet , non permitteret. An Deus nolit , quod ab ęterno permittere decreuit. Locupletissimum produco testem Augustinum , qui dilucidissimè : *Deus , inquit, quasdam voluntates suas vtique bonas, ita implet per malorum hominum voluntates malas sicut per Iudæos maleuolas bona voluntate Patris Christus pro nobis occisus est. Propterea magna opera Domini , exquisita in omnes voluntates eius, vt miro & ineffabili modo non fiat præter eius Voluntatem, quod etiam contra eius fit Voluntatem , quia non fieret si non fineret; nec vtique nolens finit, sed volẽs. Nec fineret de bono fieri malè , nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene. *h* Obserua hoc , mi Christiane : *Non fieret , si non fineret , nec vtique nolens finit, sed volens.* Quod ergo vides vel audis Deum permittere , scias velle. At dices : Etiam peccatum permittit Deus. Ita est ; sed non ignoras in omni peccato & culpam & pœnam, velut duos vermiculos in putrido dente , aut cariosa trabe delitescere ; culpam non vult Deus, sed certè pœnam, & ita quidem , vt omnem omnino pœnam , non tantum in nos statuat, sed eas nos ipse afficias, hinc sæpissime peccatum, punitur peccato, ita per facinus Absalonis incesti punitum est crimen Dauidis adulteri. Eadem est ratio cęterorum:

Hanc eandem diuinæ Voluntatis cognitionem promouet illud Siracidę pręceptum : *Omne quod tibi applicitum fuerit , accipe.* *i* Quid enim tibi proderit manus tui amans, & sapiens imponere , quod tibi non conueniat? Rex cæli pater tuus est, sapiens est, bonus est, omnia potest , Cur in te permittat , nisi quod è re tua sit? Hoc ergo quod tibi fuerit applicitum , qualecumque demum & à quibuscunque applicetur , id diuinæ Voluntatis esse

scito,

ſcito, & ideo quam agnoſcis, hanc & ſequere Voluntatem. Memento, ne ea quæ fiunt, velis arbitratu tuo, ſed ita fieri, prout fiunt. Peccatum deme rebus contingentibus, & in omnibus, Prouidentiam ac Voluntatem diuinam facilè agnoſces. Optimè Auguſtinus: Acquiris, inquit, pecuniam, perdis innocentiam? Perde potius pecuniam, cuſtodi innocentiam & vide directionem qua diriget te Deus, vt omnia quæcumque vult, velis & tu; ipſa enim eſt directio. *k* Quocirca prudentiæ aut prouidentiæ ſuæ nemo fidat: Medicus quidem, ait Tullius, ingraueſcentem morbum ratione prouidet, inſidias Imperator, tempeſtates gubernator, & tamen ipſi ſæpe falluntur, qui nihil ſine certa ratione opinantur, incertæ ſunt prouidentię noſtræ, *l* incertiſſimæ: Neminem fallit, nunquam fallitur diuina Prouidentia.

a *Bern. ſerm. 62. in Cant.*
b *Bern ſerm. Quomodo voluntas noſtra diuinæ ſubijci debeat, mihi pag.* 402.
c *Oratio in ſacris, pridie Dominicæ paſſionis, & Dom. 4. poſt Pentecoſt.*
d *Pſ. 141. v. 10.*
e *Coloſſ. c. 3. v. 9.*
f *Iſ c. 53. v. 10.*
g *Ioan. Taulerus fine ſermonum de Sanctis, mihi pag. 443.*
h *Auguſtin. tom. tert. in Enchiridion. ca.* 100. *ad Laurent. Romæ primicorium.*
i *Eccli. c. 2. v. 4.*
k *Aug. in Pſal. 36. fine primæ concionis.*
l *Sap. c. 9 v. 14.*

§. II.

HVMANÆ VOLVNTATIS AD Diuinam Conformatio.

VOluntatem diuinam noſſe non ſatis eſt, oportet & facere. Seruus qui cognouit voluntatem Domini ſui, & non præparauit, & non fecit ſecundum voluntatem eius, vapulabit multis. *a* Recta ſequitur diuinæ Voluntatis notitiam, humanæ cum illa Conformatio. Sanctiſſimam Dei Voluntatem agnoſcis? ergo & amplectere, & tuam illi ſubiunge. An forſan hoc expectas, vt illa ſe tuæ ſubijciat, & conformet? Fruſtra es, Deus operatur omnia ſecundum conſilium Voluntatis ſuæ. *b* Et fac velle hoc Deum, quod tu vis, tuo id damno vellet. Non poteſt eſſe bona voluntas, quæ non conuenit cum omnium bonarum voluntatum norma & regula. Fundamentum eſt immobile: Pax hominibus bonæ voluntatis, at non poteſt non eſſe bona, quæ conuenit cum optima Voluntate.

Fit quandoque vt materfamilias hypocauſtum reperiat plus æquo calefactum, puterque balneum ſe ingreſſam, non cęnaculum. Hinc bona mulier tota in fermento eſſe, & in ancillam bilem omne effundere, ſtomachoſis etiam vocibus ſic illam obiurgare: Eccur, improba, hypocauſtum ſic calefeciſti? ad cenandum huc conuenimus an ad lauandum? quid opus fruſtra conſumere lignorum tam grande pretium? vtrimque noces, & nobis, & lignis. At ancilla. Ne indigneris, inquit, ô domina, ita imperauit herus. Illa, mox vbi herum ita fieri voluiſſe audit, reſtringit bilem, & mitius loquitur; caloremque ingratum alias diſcit non ſentire. Atque hic finis eſt pugnę in verboſiſſimam litem alioqui protrahendæ. Tanti eſt illud vnicum reſpondiſſe: *Herus ita voluit* Idem nobis, in aduerſis omnibus manſuetum ſilentium perſuadeat, hoc vnicum cogitaſſe. *Deus ita voluit.*

Eleganter & verè diuus Proſper. Nec aliquid in nobis, inquit, libera voluntas melius agere poteſt, quàm vt illi ſe commendet, qui malè agere non poteſt. *c* Quæ cum ita ſint, nihil rectius aut melius facere poſſumus, quam inuictæ Dei Voluntati noſtram penitus ſubmittere, nec aliud vnquam in animum admittere quàm quod Heli ſacerdos dixit: Dominus eſt, quod bonum eſt, in oculis ſuis faciat. *d* Pleniſſima Philoſophiæ verba, vocat hoc effatum Chryſoſtomus, *e* quo ſeipſum Heli ad omnem æquanimitatem, etiam in aduerſis animauit. Bene hoc quidem Heli, ſed optimè Chriſtus: Pater; ſi vis, transfer calicem iſtum à me, veruntamen non mea, ſed tua Voluntas fiat. *f* Prima petitio infirmitatis fuit, altera virtutis; illud, inquit Leo, optauit ex noſtro, iſtud elegit ex ſuo; vt ſuperiori voluntati cedat inferior, Fiat Voluntas tua. Hæc vox Chriſtianos inſtruit, hæc martyres accendit, virgines confirmat, certantes animat, puſillanimes roborat, iacentes erigit, mœſtos recreat, afflictos ſanat. Tandē à Chriſti vo-

ſti voce illorum omnium vox vna eſt: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum fiat volũtas tua. *g* Hic Præſtantiſſimus Dei cultus eſt, cum diuinæ Voluntati noſtram penitus accommodamus, & in ea conquieſcimus immobili & imperturbata tranquillitate; ſiue proſperis nos Deus excitet, ſeu aduerſis emẽdet. Hoc enim eſt quod aſſidue petimus; Fiat Voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra. Neque enim ſolum precamur, vt Dei Voluntas fiat à nobis, exequendo quod iuſſerit, ſed etiam de nobis, & in nobis ſuſtinendo quicquid immiſerit. Et hoc priſci Patres exercitium Magnum vocabant, à Dei manu omnia accipere, quod Iobus & Dauid exactiſſimè præſtiterunt. Ille: Dominus inquit, dedit, Dominus abſtulit, Sicut Domino placuit, ita factum eſt? Sit nomen Domini benedictum. *h* Perinde ſi dicat: Dominus iſta commodauit, nec à ſe abdicauit Dominium; quod ergo ſuum eſt repetere poteſt; ſit ille benedictus, illi agãtur gratiæ. Nec aliter Rex Dauid: Benedicam, inquit, Dominum in omni tempore, *i* & aduerſo, & proſpero, vtcunque ille mecum egerit. Hæc ſuæ voluntatis in diuinam reſignatio, ſupremæ perfectionis & ſinceri amoris opus eſt, ſummus enim amicitię gradus eſt, idem VELLE & NOLLE. Sic homo ſub iugum mittit affectus omnes, & ad diuinam voluntatem ſe totum componit, lætuſque canit cum beato Bernardo: Vita mea in voluntate tua, Domine. *k* Egregiè Hieronymus de hoc diſſerens: Bonus eſt Deus, inquit, & omnia quæ bonus facit, bona ſint neceſſe eſt. Mariti orbitas irrogatur? plango quod accidit: ſed quia ſic placet Domino, ęquo animo ſuſtinebo Vnicus raptus eſt filius? durum quidem, ſed tolerabile; quia ſuſtulit ille qui dederat. Si cæcus fuero, amici lectio me conſolabitur. Si auditum quoque ſurdæ aures negauerint, vacabo à vitijs: nihil aliud niſi Dominum cogitabo. Imminebit ſuper hæc & dura pauperies, frigus, languor, & nuditas? extremam expectabo horã, & breue putabo malũ, quod finis melior ſubſequatur. Sanus ſum? gratias refero creatori. Lãgueo? & in hoc laudo Domini Voluntatem, virtus ſpiritus in carnis infirmitate perficitur. *l* Cedendum eſt, ait Iuſtinus martyr, Voluntati Dei, ſicut lutũ obſequitur ſuo figulo. *m*

Hęc omnia Ludouicus Bloſius in compendium conferens auro ſcribendum: Qui veræ perfectionis amans eſt, inquit, non à Deo ſolatium internum, non hoc aut illud præcipuè poſtulare, ſed eius gratiſſimam Voluntatem votis omnibus, expetere debet. Licet enim illa alia peti poſſint in gratia, immoderatius tamen ea appetere; imperfectio eſt. Planè ſuper omnia Deus à nobis exigit, vt noſtrã voluntatem illi penitus offerentes, permittamus ipſum facere quicquid volet. Et per hoc vera pace in omnibus gaudemus. Multo acceptius Deo eſt, vt cum Apoſtolo ex animo dicamus: Domine quid me vis facere? quàm ſi mira quædã ex voluntate propria, pro illius amore nos libenter facere velle dicamus: Super omnia namque quæ vel dicere, vel facere poſſemus, hoc à nobis maximè expoſcit Deus, vt intus in corde dicamus: Domine fiat gratiſſima Voluntas tua. Inter omnes preces quas Chriſtus in hoc Mundo fudit, illa ſumma & excellentiſſima fuit, Pater non mea ſed tua Voluntas fiat. Iucundum quidem eſt, dum pro gratia & virtutibus oramus, obtinere à Deo quod petimus; multo tamen delectabilius atque vtilius eſt, potiſſimo Dei beneplacito ſe reſignare. Vbi quis ad hoc peruenerit, vt ſeipſum ex toto reſignans, & offerens Deo omnia propter ipſum intus ac foris pati aut ſubire paratus ſit; tunc reuera cum ipſo bene agitur & non ante. Bona voluntas virtutum omnium fundus ſiue fundamentum eſt. Vnius autem eſſe cum Deo voluntatis, id virtutes omnes excellit, & in hoc perfectio eſt. Quiſquis enim ita bona præditus eſt voluntate, vt ſeſe abneget ac propriæ renuntiet voluntati, ſeque libertimè reſignet ac dedat voluntati Dei, eius bona voluntas eſt perfecta, idemque abſque formidine & anxia ſui cura vitam tranſigit, & de vita æterna obtinenda quandam ſe ſentit habere certitudinem. Eiuſdem enim in omnibus cum Deo voluntatis eſt, & pacem habet cum Deo, & in Deo imperturbabilem. Moderatè, ſuauiter, ac tranquille ferre nouit & verba aſpera, & truces geſtus, ſæua opera, & quicquid demum iniuriæ, ſiue in ipſum, ſiue in amicos eius conferri poſſit. Sedatè, inquam, & æquanimiter tolerat omnia, quæ ipſi vndecumque, ſiue à Deo, ſiue à creaturis quibuſcunque accidere queant. Eum perturbare nihil poteſt, neque iactura terrenarum rerum, vel ami-

eorum & cognatorum, neque corporis aduersa valetudo, neque ignominia; neque mors, neque vita, neque purgatorium; neque dæmon, neque infernus. Quia enim ex vero amore diuinæ se permisit atque resignauit Voluntati, & nullius mortiferi peccati conscientia tenetur, facile illi toleratu est, quicquid de eo fieri mandat Deus in tempore atque æternitate. Itaque cū aliquid patitur, & in omni rerum euentu, ita cogitat ac dicit: Domine, sicut ipse ab æternitate, antequam ego essem, voluisti, ita fiat, & non vt ego volo. Non meum commodum, non meam delectationem quærere debeo, sed tuum honorem & tuam laudem. Gratior mihi est tua sancta Voluntas, quàm optandi libertas. En igitur meipsum dedo, resigno, & permitto tibi Deus meus, non in tempore modo, sed etiam in æuum sempiternum.

Plurimi sunt qui hunc aut illum viuendi modum, hæc aut illa bona appetant, sed plerumque totum quod agunt ex propria voluntate procedit. Itaque nihil equidem dicere dubitem, vel vnicam salutationem Angelicam cum sui ipsius abnegatione ad gloriam Dei prolatam, meliorem vtilioremque esse multis psalterijs ex propria voluntate perlectis. *n* Ita Blosius.

Millies ergo ingeminandum, quod pijssimus hic scriptor toties inculcans: Verissima deuotio, inquit, in humillima sui resignatione sita est: quando videlicet homo non solum in abundantia, sed etiam in penuria & mœrore; & alijs quibuscunque casibus ac euentibus in sanctissima Dei Voluntate plenissimè acquiescit. *o* Nam, vt optimè Chrysostomus & Bernardus: Humilitatis summa in eo consistit, si voluntas nostra per omnia diuinę Voluntati subiecta fuerit. *p*

Epictetus haud aliter: audi dignissima quæ gemmis scribantur: Mihi quidem, inquit, optabile est à morte me inuadi, nulla alia re, nisi voluntate mea curanda occupatum, vt perturbatione vacuus & liber, dicere possim Deo? Nunquid præcepta tua violaui? numquid ad alia sum abusus facultatibus quas mihi dedisti? num sensibus? num te vnquam incusaui? num gubernationem tuam reprehendi? Ægrotaui, quia voluisti. Ægrotarunt & ceteri, sed & ego volens. Pauper fui te volente, sed lætus. Non imperaui, quia tu voluisti. Nunquam appetiui imperium. Nunquid me vnquam hac de caussa tristiorem vidisti? Nunquid vnquam vultu minus hilari te accessi? Paratus si quid mandes, si quid imperes: Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam quam possum maximam habeo, quod me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad spectanda opera tua, & administrationem tuam intelligendam. Hæc me cogitantem, hæc scribentem, hæc legentem occupet mors. *q* Quam hæc omnia Christianè ac sapienter!

Quæstio inter duos nascebatur super dicto Gersonis, cum alter interrogauit: Rectene Gerson assereret, Iobum plus meruisse quod illatam à Satana ceterisque suis hostibus iniuriam patienter tulerit quàm si suo libitu opes suas omnes pauperibus erogasset? Rectissimè, inquit iste, nam præmio digni sumus maiori, si ærumnas vndecunque ortas, sine querela & expostulatione, sine diuinorum iudiciorum reprehensione, sine inimicorum accusatione & odio sufferamus, quam si crebris ieiunijs, flagris, cilicijs carnem maceremus. Tāti est propriæ Volūtatis resignatio. Contra vero impium est tolerare nolle, quæ Deus per quoscunque demum, immittit toleranda.

Humana igitur voluntas nunquam bona est, nisi qua diuinæ conformis est; tanto autem seipsa melior est, quanto diuinæ conformior: illa demum voluntas censenda est perfectissima, quæ subiectissima diuinæ. Hinc tantum quisque proficit in virtute, quantum in suæ voluntatis ad diuinam conformatione. Et hoc libro secundo pertractatum.

a *Luc cap* 12.*v*.47. b *Ephes.c*.1.*v* 12.
c *Prosper. in sent. ex Aug. num.*318.
d 1. *Reg. c*.3.*v*.18.
e *Chrys.l.*3.*contra vitup. vitæ monast.*
f *Luc.c*.22.*v*. 42. g *Matth. c*.26.*v*. 42.
h *Iob c*. 1. *v*.21.
i *Ps* 33.*v*.1.
k *Sanct. Bernard. sermon* 14 *in Cant fere medi.*
l *Hieron ad Paulam de obitu Blesillæ.*
m *Inst. l. de recta confess.*
n *Blosius Farrag. Institution. mihi pag.* 542. *& sequent.*
o *Idem in dictis Patrum ca.* 11 *mihi pag.* 611.
p *Chrysost. hom* 3 *in Matth. Bernard. l. supra cit.*
q *Epict. l*.3. *dissert. c*.5.

§. III.

§. III.

HVMANÆ VOLVNTATIS AD diuinam conformandæ Emolumenta.

VErbo dixero : Humana voluntas cum diuina in omnibus consentiens, Panoplia est virtutum omnium. Nimirum ex hoc armentario arma suppeditantur in omne genus calamitatum. Is certè qui suam voluntatē agglutinauit ad diuinam, quicquid in rerum natura triste aut formidabile occurrerit, serena mente despiciens, hoc vnum ingeminabit: Fiat Voluntas Domini. Eripiantur ei opes, conflagrent ædes, dicet : Fiat Voluntas Domini. Infestetur morbis, exagitetur doloribus, laceretur tormentis, etiamnum clamabit. Fiat Voluntas Domini. Spolietur honore omni, contumelijs innumeris exagitetur, necdum suum illud desinet : Fiat Voluntas Domini. Omnes illum homines diuexent, omnes illi dæmones insultent; ruat cælum, pereat Orbis, pandantur inferi, vociferabitur adhuc : Fiat Voluntas Domini. In summis calamitatibus, summum illius solatium, posse dicere : Sic Domino placuit; hoc vult Deus.

Bion interrogatus, quis in vita maximè videretur anxius? Illum arbitror, respondit, qui in maximis rebus cupit esse fortunatus, mille curis angitur vt assequatur quod optat, assecutus torquetur ne amittat Nimirum habere satagimus, non adepti dolemus, adepti timemus; mouent erepta, sollicitant eripienda. Quisquis autem integrè diuinæ se Voluntati permittit, hinc & hinc liber est, nec enim angitur quid acquirat aut perdat, sed quid Deus perdere se velit vel acquirere. At quomodo scit Deum hoc vel illud velle ? Iam dixi : quia cognoscit permittere. In hanc Dei permittentis Voluntatem sic pridem transfudit suam, vt si omnia Orbis mala in se vnum coniurent, hanc tamen illi ereptura non sint, liberrimam vocem : Fiat Voluntas Domini. Admirandum hoc animi robur, & quæ inde sequitur, tranquillitas inæstimabilis. Sed ordine videamus huius in diuinam Voluntatem deuotionis commoda.

Primum. *Pax & gaudium ingens* Quis restitit ei, & pacem habuit? *a* Rectè Augustinus : Fecisti nos Domine ad te, inquit, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. *b* Proinde saluberrimum Iobi consilium est : Acquiesce ei (conformando tuam ad illius voluntatem) & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. *c* Cui cōuenit pium illud monitum : Dixi tibi sępissimè, & nunc iterum dico : Relinque te, resigna te, & frueris magna interna pace. *d* Nihil profectò tam acerbum est, in quo æquus animus solatium non inueniat. Quod autem in hoc Orbe maius vspiam possit esse solatium, quam sanctissimam Dei voluntatem in rebus omnibus amantissimè complecti, Adbibeamus modo rationem difficultatibus, & nostram diuinæ Voluntati per omnia subdamus, hac vna ratione facillimè possunt & dura molliri, & angusta laxari, & grauia scite ferentes minus premere. Omnia nobis & facilia erunt & iucunda, modo nos in omnem Dei arbitratum dedamus.

Secundum. *Singulares Dei ductus in rebus omnibus.* Nam qui adeo liberaliter diuinæ Voluntati se totum permittit, vt nil ardentius cupiat, quàm illam in rebus omnibus & nosse & sequi, huius certè vita momentis singulis sic à Deo temperatur & regitur, vt pænè, in omnibus videat quid velit Deus, & vt omnia in suum cedant bonum. De Iosepho Ægypti prorege hoc asseritur : Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens : habitauitque in domo domini sui, qui optimè nouerat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gererentur ab eo, dirigi in manu illius. *e* Ita fit prorsus : homo diuinæ Voluntati deditus, ac deuotus, in cunctis actionibus singulariter manu diuina ducitur, & dirigitur, ad intelligendam, & exequendam Dei Voluntatem.

Tertium. *Singularis animi demissio & constantia.* Cum enim hic talis, non mutabilibus rebus suam voluntatem applicet, sed immutabili Deo affigat, ac cum eo sic vnus efficiatur spiritus, vt velit quod Deus vult, nolit quod ille non vult, quamuis caduca hęc & mortalia labantur, & fluant, & mutentur, & pereant, ipse tamen stat semper idem, sicut idē est cui perpetuo inhæret. Mundus transit & concupiscentia eius (inquit Ioannes) qui autem facit Voluntatem Dei, manet in æternum. *f* Venustè Bernardus : Eris, inquit,

inter aduersa & prospera mutabilium temporum, tenens quandam Æternitatis imaginé, vtique hanc inuiolabilem, & inconcussam constantis animi æqualitatem, benedicens Dominum in omni tempore, proindeque vẽdicans tibi, etiam in huius mutabundi sęculi dubijs euentibus, ceterisque defectibus, perennis quodam modo incommutabilitatis statum, dum te cœperis renouare & reformare, in insigne illud antiquum similitudinis æterni Dei, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, quippe sicut ipse est, ita & tu eris in hoc Mundo, nec in aduersis timidus, nec in prosperis dissolutus. *g* Constãtiam repræsentaturi, rupem pingũt marinis fluctibus cinctam, cum inscriptione: EADEM SVM SEMPER. Homo diuinæ voluntati deuotus, hoc idem dixerit in omni sorte: Deprimunt aduersa? *Idem sum*. Extollunt prospera? *Idem sum*. Flagellat Deus? *Idem sum*. Solatur? *Idem sum semper*. Qui facit Voluntatem Dei, manet in æternum.

Quartum, *Felix & sua & alienæ salutis procuratio*. Qui sui sensus ac propositi tenax est, cum se non facile alio sinat inflecti, multas necesse est sibi vias obstruat, & opportunitates recte agendi intercipiat. Neque tãtũ seipsum, sed & alios impediet, quo minus ad optatum finem pertingant. Nihil deterius quã sic esse suum. Væ filij desertores, clamat Isaias, vt faceretis consilium & non ex me, & ordiremini telam, & non per spiritum meum. *h* Vultis esse vestri: sinam esse, sed in supplicium, nam breui nec vestri eritis nec mei. Homo cerebrosus, & suiarbitrij, non raro alijs, sibi sępissime & molestus, & noxius est. At vero qui non suo semper iudicio stare, nec suo viuere ingenio cupit, sed se ad omne vnius diuinæ Voluntatis momentum librare nouit, hic & sibimet ipsi semper, & alijs prodest sępissime. Nam in omni euẽtu, etiam pessimo ac turbatissimo, exempla is suppeditat optima omnigenę virtutis, neque enim aliud fere audietur dicere quam hoc vnum: Sicut Domino placuit, ita factum est, fiat Voluntas Domini. Ita quo cũ Deus vocat aduolat, & quo auocat, euolat, nec aliter quã Rex Dauid loquitur. Si autem dixerit mihi, non places, pręsto sum, faciat quod bonum est coram se. *i*

Quintum *Fastigium & culmen est Christianæ perfectionis*, hæc humanę voluntatis cũ diuina Conformatio. Fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate: probantes quid sit beneplacitum Deo. *k* Nimirum, hoc primarium hominis Christiani studium est, exquirere quid velit Deus, quaue ratione sanctissima Dei Voluntas colenda sit, & exequenda, vt in re qualibet, & quouis momento, cum Paulo dicat: Domine quid me vis facere? & cum Christo, Fiat Voluntas tua de me, in me, circa me, per me, tam in vita quam in morte, tam in tempore quam in æternitate. De hoc tali homine Chrysostomus; Melior est, inquit, vnus faciens Voluntatem Domini, quam innumeri peccatores. *l* De hac tali mente Isaias: Vocaberis, inquit, *Voluntas mea* in ea, quia complacuit Domino in te. *m* Qui virtutibus omnibus studere vult compendio, hoc agat, suam voluntatem affigat diuinæ, & iam virtutes omnes perdidicit. Multum facit qui rem bene facit, optime facit qui promptius diuinæ quam suæ se volũtati subijcit. Hoc est quod Orbis Ecclesiastes Paulus tanta sollicitudine vrget, quod tanta diligentia commendat, quod suorum auribus toties inculcat &; Ideo; inquit, & nos ex qua die, audiuimus, non cessamus pro vobis orantes & postulantes, *vt impleamini agnitione Voluntatis eius*, in omni sapientia, & intellectu spirituali, vt ambuletis digne Deo per omnia placentes, facientes Voluntatem Dei ex animo. Vt stetis perfecti, & pleni in omni Voluntate Dei. *n* Idem hortatur Augustinus: Stantem te, inquit, inueniat omnis casus, *o* Vere stat, & omnem calamitatis impetum impauidus excipit, qui suam diuinæ Voluntati iam transcripsit: Stantem hunc inueniunt omnes casus. Mentem diuinæ Voluntati adstrictam nullæ hostium vires auellunt. Fare age Susanna, quid pateris, quibus in periculis luctaris? Angustiæ mihi sunt vndique: *p* omnibus rebus vrgeor, me plurima depressum eunt, timor, sollicitudo, horror; angustiæ vndequaque affluunt. Sed quid dicis, aut quid agis sic anxia animi, atque incerta? *Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini. q* O vocem plusquam virilem, ô cõstantiam inuincibilem! Susanna iudicat suauius esse mori, quam diuinæ Voluntati non obsequi: In quascunque, ait, angustias adducar, quibuscun-

que

quę calumnijs infamer, quocunque mortis genere afficiar, nihil quidem ego, præter tuam, mi Deus Voluntatem ante oculos statuo; satius est millies perire, quam Voluntatem tuam vel semel deserere. En, ô Christiane, Virtutum, Panopliam in femina! Stantem inuenerunt Susannam mœstissimi casus. Animus diuinæ Voluntati deuotus, supra omne omnium malorum imperium est, fastigium & culmen attigit, vbi semet in diuinæ Voluntatis sinum suauissime infudit.

Pręclare abbas Lętiensis Blosius: Quando nobis Deus, inquit, pręsentiæ suæ consolationem subtrahit, adeoque se nobis elongat, ac si inter ipsum & nos densissimus murus interpositus sit; quando item nos in angustijs, afflictionibus ac miserijs nostris veluti relinquit (sicut Christus à Patre suo relictus fuit) & perinde nos quasi cōfugientes ad se, neque videre neque audire vellet, solos certare sinit; tū in ipsa nostra desolatione immobiles permanere, & in nulla mortali creatura vel negotio solatium quęrere debemus, nisi in illo dumtaxat verbo, quod & Christus ipse dixit. *Fiat voluntas tua.* Hoc verbum & iucundissimū, & Deo gratissimum est. Beatus qui illud ex animo tunc dicere potest. r Et hęc humanam voluntatem cum diuina conformatam emolumenta comitantur. Sed quia non desunt quæ impediant, ideo tertio, quartus liber adnectendus fuit.

a *Iob c.9.v 4.* b *Aug.l. 1.confess.c.1.* c *Iob c.22.v.21.* d *Tho. de Kemp.l 3.c.37.*
e *Gen. c.39.v.2.& 3.* f 1.*Ioan.c.2.v.17.*
g *Bernard sermon.71.in Cantic circa med.*
h *Is. c.30.v.1.* i 2 *Reg.c.15.v.26.*
k *Ephes.c.5.v.9 & 18.* l *Chrys.tom.3.hom. 8.in Act.Apost.* m *Is.c.62.v.4.*
n *Coloss.c.1.v.9.& c.4.v.10.*
o *Aug.in Psalm.86.*
p *Dan.c.13.v.22.* q *Ibid.*
r *Blos.Farrag.instit.mihi pag.542.*

§. IV.

HVMANÆ VOLVNTATIS AD diuinam conformandæ Impedimenta.

VOluntas humana tetriorem in Orbe pestem nullam inuenit seipsa. Hæc illa remora est, & omnium grauissimum impedimentum, quo minus diuinę Voluntati se subdat mēs humana. Summū hominis malum, voluntas propria, non consentiens cum diuina. Cum Intellectum & Voluntatem arctissimum amicitiæ vinculum copularit, in procliui est, si Volūtas cuiuspiam rei cupiditate flagret. Intellectum non solum ad consentiēdum, sed etiam ad comprobandum, quod cupit, inducit. Est enim intellectus tanquam Iureconsultus, qui blanditijs & numis corruptus, leges explicat non ad mentem legislatoris, sed ad votum largientis: ita Voluntati difficile non est, Intellectum in suos errores quadam familiaritatis suauitate deducere. De propria & mala voluntate scite Anselmus; Solus Deus ait, quicquid vult, debet velle propria voluntate; ita vt aliam quam sequatur, non habeat supra se. Cum igitur homo vult aliquid per propriam voluntatem, Deo aufert quasi suam coronam, sicut enim corona soli regi competit, sic propria voluntas soli Deo; & quemadmodum regē grauissime lęderet, qui coronam ei auferret, sic homo Deū plurimum offendit, qui sibi rapit quod Deo conuenit. Sed sicut propria voluntas Dei, fons est & origo totius boni, ita propria voluntas hominis, totius est exordium mali. a Ita est prorsus; nihil impedimentorum deest, vbi propria voluntas adest; mille sunt obstacula, cum vnica voluntas claudicat.

Ah! quid resistimus miseri, quo minus nos vltro dedamus Deo, & constituamus nostram in diuina Voluntate? Omni iure diuinæ Voluntati obligatissimi sumus. Quicquid enim sumus, non vno sed plurimis nominibus Dei sumus, velimus nolimus. Ille nos condidit, ille reparauit, ille adhuc conseruauit. Illi debemur nos omnes vt Conditori, vt Liberatori, vt Conseruatori. Serui sumus & natura, & emptione. Et nos scilicet pręscribemus Deo, quid de nobis statuere debeat; sua re non vtetur Deus arbitratu suo, sed libidine nostra? Quid præposterum magis: Quapropter si esse volumus, qui esse debemus, ministri Dei, nutu & arbitrio illius omnem vitā, & singulas vitæ actiones instituere nos decet, ita quidem, vt Dei voluntate non probante, nec pedem, neque digitum moueamus, sed hoc vnū summo studio agamus, vt ad amussim & perpendiculum diuinæ Voluntati, omnia perficiamus, idque quanta possumus animi alacritate. Ecce, sicut oculi seruorum in mani-

manibus dominorum suorum, *b* Ita oculi nostri vigilent, vt vniuersos nutus & indicia diuinæ voluntatis obseruent. Ite degeneres, ite spuria vitulamina, si vestris vos placitis & arbitrio delectet viuere; nimis grande hoc serui supercilium est, & intolerabilis arrogantia, si ea tantum mandata velit persequi, quę sibi probantur, & allubescunt. Et quid indignius, quam vt homo Christiani sanguinis, qui quotidie rogat, vt Dei voluntas à se & in se perficiatur, suam tamen audeat diuinæ Voluntati anteponere, velitque certo iudicio, quæ patienda sunt, sibi deligere, illis aut illis miserijs inuolui se sinat, non alijs; illac tenus calamitosus fieri sustineat, non vltra. O nimis emunctæ naris, & perfrictæ frontis homines! Si molestiæ ac cruces essent, quales non esse vellemus, cruces non essent. Si Deo velis serio placere hoc tibi ab ipso petendum, vt te ducat quo ipse iudicat & vult, non quo tu putas & vis. Periculosum impatientiæ genus est, cum nobis ipsi eligimus, quæ toleranda censemus, perinde si dicamus, vti quãdoque etiam dicimus. *Hoc patiar, hoc non, istud tolerabo, illud minimè.* Non hoc seruorũ est, sed Domini. Rectè Augustinus; Optimus, inquit minister tuus est qui non magis nititur hoc à te audire, quod ipse voluerit, sed potius hoc velle quod à te audierit. *c*

Damnat non immerito Plato illam vulgi precationem; Deus det tibi quicquid velis? Imo nunquam det, inquit, sed faciat vt velis quod ipse vult. Hęc enim est pura religio; sic te religes Deo. *d*

Hoc ergo summa voluntate conemur, vt ad Dei arbitrium nos totos fingamus; instar mille legum sit, vnicum Dei VELLE. Suauia sint an acerba, cum à Deo sint, sine recusatione omnia, & sine exceptione perferenda sunt. Quidam diuinæ voluntati se dedunt sed cum exceptione, pæne vt priores illi. De his optime religiosissimus scriptor, quidam se resignant, inquit, sed cum aliqua exceptione; non enim plene Deo confidunt, ideo sibi prouidere satagunt. Quidam etiam primo totum offerunt, sed postea tentatione pulsati, ad propria redeunt, ideo minime in virtute proficiunt. Domine, quoties me resignabo, & in quibus me relinquam? Semper & omni hora, sicut in paruo, sic & in magno; nihil excipio. Alioquin quomodo poteris esse meus, & ego tuus, nisi fueris ab omni propria voluntate, intus & foris spoliatus? Quanto celerius hoc agis, tanto melius habebis, & quanto plenius & sincerius, tanto mihi plus placebis, & amplius lucraberis. *e* Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet, *f* duxit beatus Paulus hoc sensu; Vis & meritum virtutis, in prompto voluntatis studio consistit, non in magnitudine factorum aut numero. Hinc eleganter beatus Leo; subinde, inquit, ęquatur merito, qui distat impendio; quia potest par esse animus, vbi dispar est census, *g* & Anselmus: Hic omnes, ait, tam pauperes quam diuites æqualiter dant, si quisque ex tanto det quantũ habet. Vt ergo seria sit & efficax voluntas, in actum sese ita exerat, *Secundum id quod habet*, vt pro viribus aut opibus det, aut faciat quod potest, alioqui tantum velle, non robusta censebitur voluntas. Volumus subinde seu languidissime, & sine omni neruo. Sic olim Deus per Isaiam queritur: Scire vias meas volunt, quasi gens quæ iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant me iudicia iustitiæ appropinquare Deo volunt. *h* En egregiam propriæ & flaccidæ voluntatis adumbrationem. *Scire vias meas volunt*: in consilia & decreta diuina, eorumque rationes inquirunt, quare permittat Deus populũ in Babylone detineri, & indigna pati; mirantur ieiunijs se atteri, & à Deo non audiri; quin etiam *appropinquare Deo volunt*, non vitæ, sanctimonia, sed vt cum eo disputent, eiusque iudicia examinent, & in ius vocent. Horum hominum hodieque affatim est, qui semper queruntur male secum agi, cum enim caduca bona inhient, inique ferunt; ea sibi non largissime à Deo suppeditari; inter diuinæ Voluntatis cultores censeri volunt; sed volunt, frigidissime; neque enim ad Dei Voluntatem quam iactant, suam applicant. Proximus est nolenti qui vult tam frigide.

Ioannes à Kempis, Thomæ frater, natu maior, vir religiosissimus dicere solebat: Volumus esse humiles, sed sine tribulatione: obedientes, sed sine coarctione, pauperes sed sine defectu; virtuosi, sed sine labore; pœnitentes, sed sine dolore. Volumus laudari, sed sine virtute; amari, sed sine bonitate; honorari, sed sine sãctitate. *i* Sic velle non multo dignius est

quam nolle. Sic quandoque viuere nolumus, nec tamen volumus mori, vt iure nobis obijciat Angelus, quod illi mortem deprecanti: Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? Quid hic respondere par sit, Bernardus docet & voce præit. Viuere erubesco, quia parum proficio, & mori timeo, quia non sum paratus. Paratissimus eris, mi homo, si tuam diuinæ Voluntati delegaueris. Proinde sibi quisque persuadeat: Hæc mihi iusto Dei iudicio, aut in virtutis exercitationem, aut præmij augmentum eueniunt. Sane qui certo in animum suum induxerit, à Deo optimo parente siue immittente, siue permittente, hæc omnia prouenire, gaudebit aduersis, nec homini aut hosti ea imputabit, sed diuino fauori.

Ecquid obsecro luctamur, quin nos voluntati Dei quam integerrime impendamus? Væ qui contradicit factori suo, testa de Samijs terræ, nunquid dicet lutum figulo suo quid facis? *k* Ecce sicut lutum in manu figuli, ita & vos in manu mea. *l* Numquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? *m* Quid igitur, ô lutum, ô testa Samia, figulo tuo resistis; cur non diuinæ Voluntati te formandum plenissime committis? Cedamus seu volenti, seu nolenti Deo, moniti sequamur meliora. Tam præclare quam vere dixit ille apud Moguntinos in æde summa ecclesiastes: Nisi cor nostrum se immergat in diuinam voluntatem ac beneplacitum, nunquam potest amaritudinem suam expellere. Animum nostrum modo hæc modo alia torquet amaritudo. Huic malo frustra medemur, frustra prorsus nisi penitus, prout instruimur, in diuinam voluntatem immergamur. *n* Qui benignam & amantem Dei voluntatem spreuerit, iustam sentiet.

a *Anselm. simil. c.*8. b *Psal.*122.*v.*2.
c *Aug l.*10 *confess. c.*26. d *Plato in Critone:*
e *Thom. de Kemp. l.*3 *c.*37. f 2. *Cor. c.* 8. *v.* 12.
g *Leo ser.* 4. *de ieiunio* 10 *mensis* h *Is. c.* 18. *v.* 2.
i *Ioann. Buschius de Vir. illust. VVindet. c.* 35.
k *Is. c.*45 *v* 9. l *Hierem. c.*18. *v.* 6.
m *Rom. c.* 9. *v.* 20. *&* 21.
n *Ioan. Ferus in Ecclesiast. c.* 9 *v.* 7.

§. V.

HVMANÆ VOLVNTATIS CVM diuina conformandæ Adiumenta.

PRincipem hic locum tenent, *diuinæ Prouidentiæ cognitio*, & quæ ex hac oritur, *constans in Deũ fiducia*. Seria cogitatio de Dei prouidentia, vnicum est remedium aduersus innumeras easque stultissimas hominum sollicitudines. Quid enim vero stultius quam à Deo optimo Maximo minima non sperare, qui maxima vltro largiatur? Millies & repetendum, & inculcandum illud Iobi. Nihil in terræ sine caussa fit, *a* nihil, nihil; nec etiam quidquam rerum minutissimarum. Æternæ Prouidentiæ manus hęc omnia versat sapientissime. Non casu nobis mala eueniunt, neque è terra germinant vt herbæ. Ab alto sunt omnia. Eam quam aliqui fortunam fingũt nos altissimam Dei Prouidẽtiam agnoscimus. Diuinæ Prouidentiæ consilia sunt abscondita quidem, sed iustissima; sunt à diuina Prouidentia rerum progressus occulti, sed certissimi. Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur. *b* Dum hic viuimus, sortes nostræ velut in sinu vel vrna videntur esse incertæ, dum eas mors extrahat: sed tamen quod alij prę alijs ad opes, ad honores capessendos euocentur, non fortunæ est, sed Prouidentię Dei, qui cuncta & vel minima quæque sic temperat, vt illis sors felicitatis obtingat, hi ea excidant, non casu, sed Dei certissima ordinatione. Augustinus hoc astruens: Non fit aliquid, ait, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipse faciendo. *c* Ideo Rex Dauid tanta fiducia. Ego autem, inquit, in te speraui Domine, dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ. *d* Omnes vitæ mortisque vices à tua pendent Prouidẽtia & Voluntate; non viuam nisi quamdiu tu volueris, non moriar nisi quando tu quoque volueris; viuendi ac moriendi sors omnis in tua manu versatur.

Sigismundo Imperatori annis compluribus famulus fuit, qui sæpiuscule sorti suæ grauiter indignabatur, & vero rem indignam esse, seruos optime meritos, tam parum liberaliter haberi; in eos tantum spargi munera, qui iam antea opibus affluerent, ceteros tot annorum seruitio exhaustos, vix vllis vnquam

munu-

munusculis hilarari; præposteram hanc esse liberalitatē quæ in vasa iam plena effunderet. Inaudijt Cęsar se ab aliquo suorum perstringi. Vt ergo dicacitatem hominis mitissima obiurgatione corrigeret, & os satis importunum obstrueret, hoc ingeniosè commentus: Pyxides duas parari iussit, ęqualis omnino formæ ac magnitudinis, & illam quidem auro, hanc plumbo impleri, pari tamen pondere pręcepit. Iamque accersitum hominem humanius affatus: vt scias, inquit, non mihi benefaciendi animum, sed tibi gratiam accipiendi beneficia defuisse: En tibi duas has pyxides; vtramque plenam, vnam auro, plumbo alteram, tu iam liberrimè quam velis, elige; alterutra tua est, ea enim quam abdicaueris, proximo cuique dabitur, ergo age res tui arbitrij est. Hic miser æstuare, modo hanc; modo illam pyxidem curiosissimè contemplari, iamque istius, iam & alterius pondus manu explorare, sed æqualissimum deprehendere, nec vllum auri aut plumbi vestigium reperire, sic incertus & anxius diu deliberare, & nihil magis quam plumbeam paupertatem perhorrescere. Arrecto demum animo, velut si auream fortunam iam manu teneret: Augustissime Imperator, inquit, hanc retinebo. Retinebis, ait Cæsar, hanc ipsam, & tibi gratias ages, si potuisti non errare. Protinus aperta est pyxis illa post longum examen delecta, quæ cum plumbum exhiberet, Imperator occasionem nactus. Vides; inquit, tuæ paupertatis caussam, mi homo, non mihi sed diuinæ Prouidentię adscribendam? hic tibi non Cæsaris, sed Dei Voluntas defuit: Si Deus annuisset, hunc errorem tua manus non commisisset. *e* Optimè igitur Rex Dauid: Dixi, ait, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ; omnes vitæ meę periodi, quin imo singula momenta sic à Deo reguntur, & ordinantur, vt omnia, si quidem ego ipse velim, in meum cessura sint bonum. Eadem in hoc omnium hominum est ratio. Augustinus verissimè: Nihil fit, aiebat, in ista totius creaturę amplissima quadam immensaque Republica, quod non de summi Imperatoris aula aut iubeatur, aut permittatur, secundum ineffabilem iustitiam præmiorum atque pœnarum. *f*. At nos incautissimi oris, & nullius ferè prouidentiæ homines, modo culpam diabolo impingimus, modo hominis illius negligentiam, modo imprudentiam istius, modo quorundam maleuolentiam accusamus? iam æmulorum inuidia (vt putamus) nobis obstruit, iam cognatorum fraus impedit, iam cessant amicorum subsidia, iam miserię nostræ caussa est domesticorum nequitia: Nunquam desunt in quos caussam & culpam transferamus, & cæci, diuinam Prouidentiam, rebus omnibus maximis minimis moderantem non suspicimus. Quid homines accusamus, ô homines? Homo, inquit Augustinus, nil potest in hominem, nisi Deus illi det potestatem. *g* Æque parū in nos possunt diaboli, ceteroqui ad hæc inferiora miscenda, turbāda, euertenda potētissimi Sed illos Deus velut rabidos canes sic cōstrictos tenet, vt sine permissu diuino, ipsi nihil sint, nihil possint, nec porcos quidem insidere, nisi annuente Domino. Hanc Dei prouidentiam Iobus accuratissimè agnorat, ideò tantis gratiarum actionibus ærumnas suas salutarat. Iobo certè diaboli, & omnes hostium cunei, non tantum non ouium greges, sed nec vnius ouiculæ flocculum rapere potuissent, nisi Deus singularem eius rei licentiam dedisset.

Quid quod eadem hac Dei Prouidentia decernente, omnia etiam rationis expertia tanta ratione in suos queque fines tendant, vt ab omnibus diuinæ Voluntati obtemperetur exactissimè. Sine diuinę Prouidentię legibus nihil omnino nascitur, nihil denascitur aut perit; nihil mouetur, nihil quiescit. Illa suis omnia finibus destinat, & singulis præsidens intimeque insidens, propriam cuiusque indolem format, per quam vniuersa, in congruas sibi functiones se dirigi sinunt. Et solus homo rationis compos, gubernationi & legibus Prouidentię diuinæ se subtrahere, aut illam ad suos calculos reuocare conetur? Rem mihi dixisse visus est, qui temeritati humanæ ingemiscens. Non est, aiebat, vllius artis aut scientiæ, discipulus tam rudis & miser, qui tot magistros, doctores, criticos, censores patiatur, quot æterna Dei Prouidentia ac sapientia, quæ iustificatur à filijs tuis. Verum, vti Gregorius loquitur, sapientes in sua sapientia, & astutia Dominus comprehendit, quando eius consilijs humana facta etiam tunc congruè seruiant, cum resistunt. *h* Multæ cogitationes in corde viri, Voluntas autem Domini permanebit. *i* Sic diuinum consilium, dum

dum deuitatur, impletur; sic humana sapientia, dum reluctatur, comprehenditur. *k* Et quamuis homo dum peccat, diuinę Prouidentiæ legibus non pareat, hoc ipsum tamen non perpetrat sine lege Prouidentiæ, à qua vires accipit, quibus in suam perniciem abutitur, & ea finitur agere, quæ absque permissu agere non posset: ita certis circumscribitur limitibus, ne aliter aut amplius malè agat, quã Deo visum fuerit permittere. Pulcherrimè ? Augustinus? Non sic, ait, constituta sunt opera Domini, vt creatura in arbitrio libero constituta, creatoris superet Voluntatem, etiamsi contra eius faciat Voluntatem. Non vult Deus, vt pecces, nam prohibet: tamen si peccaueris, non putes hominem fecisse quod voluit, & Deo accidisse quod noluit. Sicut enim vult vt homo non peccet, ita vult peccanti parcere, vt reuertatur & viuat, ita vult postremo in peccato perseuerantem punire, vt iustitiæ potentiam contumax non euadat. Ita quicquid elegeris, Omnipotenti non deerit, vnde suam de te compleat Voluntatem. *l* Sic omnia prorsus intra Prouidentiæ diuinæ ambitum conclusa sunt, vt eam nihil vspiam, nec latentissima quidem, ac subtilissima cogitatiuncula possit effugere.

Hanc Dei Prouidentiam agnouisse, est maximum gradum ad Fiduciam in Deum fecisse. Cum enim diuina Prouidentia sic pascat auiculas, vt sua illis alimenta, cubilia, tegumenta dispertiat, sic vestiat flosculos, vt suos illis odores, elegantias, colores distribuat, quomodo filiorum obliuisci possit, quibus ius regni dedit? Cum ergo Deus maximam suorum, & peruigilem curam gerat, & nihil sine ipsius nutu & Prouidentiæ consilio fiat, non est quod quidquam timeamus vel hominum potentiam, vel dęmonum terriculamenta, vel bestiarum sæuitiam, vel quicquid vterque orbis terribilium minatur: Si Deus pro nobis quis contra nos? Nec vnicus è nostris pilus lædetur, Deo non volente. Neque ille nobis quidquam ab vllo irrogari sinet, quod non cedat in grande bonum, modo ipsi nobis non desimus, & quascunque demum illatas iniurias quo par est animo excipiamus. Hac in Deum Fiducia imbutus Dauid: in te, inquit, curram accinctus, & in Deo meo transiliam murum. *m* Est aliquid, tam potentem & ætate iam fractum regem currere; longe plus est, indutum armis currere; vix credi potest eundem regem tanti esse animi, vt armis indutus velit etiam murum transilire. *n* Nimirum has vires suggerit Fiducia. Ita sanctus Ignatius verissimè: Nescitis, inquit, quantas vires habeat magna in Deum Fiducia. Adeoque in hoc prę cipuè nostra elaborare debet meditatio, vt huius in Deum fiduciæ quam altissimas radices agamus: Estque nobis eo vsque enitendum, vt pro re quacunque nata, mox ad istud diuinæ prouideutiæ asylum, ceu munitissimam arcem, confugiamus ingenti cum fiducia. Ea de caussa Bernardus omnibus viribus ad hanc fiduciam vnumquemque nostrum excitans: Crede ergo te Deo, inquit, committe te ei, iacta in eum cogitatum tuum, & ipse te enutriet, vt fiducialiter & fideliter dicas: Dominus sollicitus est mei. Neque enim hoc sapiũt homines amantes seipsos, curam carnis perficiẽtes desiderijs, surdi ad vocem dicentis: Omnem sollicitudinem vestram proijcientes in eum, ipsi enim cura est de vobis. Nam sibi quidem ipsi fidere, non fidei, sed perfidiæ est. *o* Deo in omnibus fidere hoc virtutis est, & ita quidem fidere, vt nec scire quidem cupiamus, quid de nobis statuerit Deus. Quemadmodũ opulentus dominus; ita domum suam fideli œconomo committit, vt ipse quid supellectilis domi habeat, iucundè ignoret, illud secum reputans, pauperis esse numerare pecus. Hoc in Ægypto Iosephus de hero suo: Ecce dominus meus, inquit, omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo sua. *p* Hoc singularis in Iosephum fidentiæ argumentũ erat. Ita prorsus, magnum is in Deum gerit fiduciam; qui piè simul & eruditè nescire cupit, quid circa vitæ mortisque suę periodos decreuerit Deus, illud assiduè versans animo, Deum & sapientissimum gubernatorem, & potentissimum regem, & optimum patrem esse, qui & prouidentissimè norit, & efficacissimè possit, & amantissimè velit, cum vera bona suppeditare, tum vera mala auertere: Proinde huic vni & sapientissimo gubernatori, & potentissimo regi, & optimo patri in omnibus sine omni trepidatione plenissimè fidendum esse. Ruat iam Orbis, & ridebit homo sic fidens Deo.

Hæc illa sunt adiumenta, quibus in ipsa diuinæ

uinæ Voluntatis penetralia suauiter deducimur. Quisquis diuinam Prouidentiam nosse didicerit, eidem se committere nil dubitabit, qui autem hoc modo se Deo permiserit, huic facillimum erit in diuinæ Voluntatis ius atque ditionem penitissimè concedere, animo sic composito, vt ad vnam atque vnicam Dei Voluntatem in rebus omnibus collineet, nec tantum non aliud iam velit, nolitue quam quod Deus vult, aut non vult, sed etiamsi liceret sibi à Dei voluntate dissentire, nihilominus non aliud velle vnquam aut nolle cuperet, quam quod Voluntati diuinæ placere sciret.

Hoc est quod Catharina Senensis rectissimè monet, vt qui serio student virtuti, secretum DIVINÆ VOLVNTATIS cōclaue in suomet sibi pectore struant, hic sese concludant, in eo perpetuo habitent, nec inde vnquam vel curiosiorem oculū, vel liberiorem manum, vel pedem petulantiorem proferant, sed sicut apis in alueari suo, aut in suo monili adhæreſcit gemma, sic illi in diuina Voluntate persistant constantissime. Virtutum omnium complexum breui obtinet, qui ex animo totum se Voluntati diuinæ deuouet.

Ad Antiochum regem missus est à senatu Romano Caius Popilius legatus cum his mādatis, vt rex Antiochus se bello, quo Ptolemæum lacessabat, abstineret, Rex mira humanitate virum complexus, amicissimo vultu dextram ei porrexit, at suam inuicem porrigere noluit Popilius, & fronte ad maiestatem composita: Seponamus, inquit, priuatam amicitiam, publica iam curanda sunt, & vna senatus consultum protulit, quo iubebatur rex aut Ægyptum non incessere, aut bellum habere, cum populo Romano. Tabellas ab senatu missas vt legit Antiochus, dixit se cum amicis collocuturum. Cui Popilius: Moram, inquit, negotium non fert; tollenda est omnis cunctatio. Atque simul virga, quam manu gerebat, pauimentū denotauit, & in eo circulum describens: Prius, inquit, quam hoc circulo excedas, da responsum quod senatui referam. Non legatum locutum, sed ipsam curiam ante oculos positam crederes. Continuo enim rex affirmauit fore, ne amplius de se Ptolemæus quereretur. Ac tum demum Popilius manum tanquam socij apprehendit: sic eodem momento Syriæ Regem terruit, Ægypti protexit. Idem pœnè nobis quod Antiocho contingit; cum Deo amici esse volumus, sed in Dei Voluntatem transire non lubet. Ergo filius in Orbem legatus à Patre missus, diuinæ Voluntatis circulum circa nos designans: Non omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit Voluntatem Patris. q En mi homo, in hoc circulo conclusus es, nec prius egredieris quam dixeris, num in arbitratum Dei dedere te velis, an tuis placitis viuere. Si tibi pax cordi sit, si nolis esse hostis Numinis, si impium cum Deo bellum oderis, illico responsum dabis. Ah, mi bone Christiane, quid tergiuersaris, quid deliberas, quid cunctaris? moram odit hoc negotium. Si sapis, regem illum imitaris, & paratissimè respondes: Mi Deus, sanctissimæ Voluntati tuæ me totum perfectissimè trado, & adstringo, paratus omnia & agere, & pati, viuere, mori, prout tu volueris. In quibuscunque vel grauissimis etiam ærumnis summo mihi solatio erit rectissima Voluntas tua. Hanc ego mihi nunc vnam vnicam & viuendi & moriendi regulam statuo; Fiat Voluntas Domini, fiat, fiat. Varijs omnia procellis disturbentur, furant arma mutuis concursibus, classes classibus frangantur, fora litibus dies perpetuos strepant, omnia negotiosis conatibus tumultuentur, hoc ego mihi negotij sumo, vt ad vnam atque vnicam Dei Voluntatem me totum componam. Iamque illud intimo pectore, amplector sanctissimum oraculum: Mundus transit & concupiscentia eius: qui autem facit Voluntatem Dei, manet in Æternum. r

a *Iob c.5.v.6.* b *Prou.c.16.v.33.*
c *Aug.Enchirid.c.96.* d *Psal.30.v.15.*
e *Casp.Peucer.in Chronicis.*
f *Aug.in sent. apud Prosper.* g *Aug.in Ps.32.*
h *Gregor.l.6.moral c.12.fusè & eleganter.*
i *Prou.c.19.v.13.* k *Gregor.Ibid.*
l *Aug.in Ps.110.* m *2.Reg.c.22.v.30.*
n *Vide supra lib.2.c.5.§ vlt.*
o *Bern.serm.tert.in vigil.Natiu.Domin.*
p *Gen.c.39.v.8*
q *Matth c.7.v 21.*
r *1.Ioan.c.2.v.17.*

FINIS.

RECTA

RECTA
INTENTIO
OMNIVM HVMANARVM ACTIONVM AMVSSIS.

CORAM

SERENISSIMO VTRIVSQVE BAVARIÆ DVCE, S. R. I. ARCHIDAPIFERO, ELECTORE;

MAXIMILIANO

ET SERENISSIMA CONIVGE

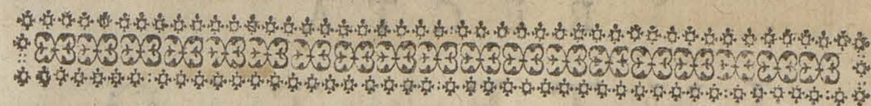
ELIZABETHA

pro ſuggeſtu explicata;

Eiſdem Sereniſſimis Principibus inſcripta & dedicata

AB

HIEREMIA DREXELIO, è Societate IESV.



SERENISSIMIS PRINCIPIBVS MAXIMILIANO S. R. I. ARCHIDAPIFERO, ELECTORI; ET SERENISSIMÆ CONIVGI ELISABETHÆ COMITIBVS PALATINIS Rheni, Boiorum Ducibus;

Dominis meis Clementissimis.



CAPITIS ornamentum olim (si Suidę credimus) fuit Tiara. Hanc soli Reges rectam ferebant apud Persas, Duces autem inclinatam. *a* Demaratus rex Spartę, sed tunc exul, regum potentissimo Xerxi, quid è re foret suscepti belli prudenter suaserat. Xerxes iam non vna clade sapere doctus, Demarato gratias egit, quod solus sibi verum dixisset, & permisit petere quod vellet. Petijt ille, vt Sardes maximam Asię ciuitatem curru vectus intraret. *rectam capite tiaram gerens*. Id solis datum Regibus. *b* Recta Intentio, Serenissimi Principes, non solum ostendit Reges, vti Tiara recta, sed & facit, nec tantum ornamentum est capitis, sed & caput humanarum actionum omnium. Sine hac Tiara, seu; Cidari recta. nemo beatum illud in alto regnum adibit.

Et quamuis non malè Recta Intentio, huic Regum insigni, rectæ Cidari conferri possit, eam tamen longè melius Seruatuor noster *Oculo* comparauit, & quidem *simplici*. Hic oculus instar regulæ est, quâ omne Rectũ probari solet. Mille errores sunt, quibus inuoluimur, si vel momento deflectamus oculos ab hoc seu oculo, seu hac amussi & regula. Ab hac sane pendent omnia, ad hanc omnia examinãda sunt. Eam ob caussam necessaria prorsus est exactissima cognitio Rectæ Intentionis, seu, nostri finis in rebus agendis omnibus. Et Plato censuit. *inutilem omnem scientiam, sine notitia optimi finis. c* Et quamuis pluri-

tis plurimi non nesciant omnia ad Deum dirigenda, ijs tamen euenit quod aliquibus, qui nesciunt se scire quod sciunt, quemadmodum id sæpe quærimus quod manu tenemus: ita plerumque non tam ignoramus, quid Recta Intentio sit, quam exercere illam negligimus. Hæc caussa fuit, quæ non impullit solũ, sed coegit me pænè, illud quod dixissem, etiam scribere, vt rei summè necessariæ vsus non solum optimè sciretur, sed etiam exactè & assiduè adhiberetur. In plurimis etrabit, imo in omnibus, qui aut nescierit quid Bona, quid Mala sit Intentio, aut illam actionibus omnibus applicare, hanc repudiare in omnibus neglexerit. Tanti est, non tam facere quod decet, quàm respicere quod oportet. Ad illum oculũ omnia videntem, omnium oculi erigantur necesse est. Nihil videt, aut certè cum noxâ videt, quisquis oculum illum non assiduè intuetur. Inter illos in cęlo Reges nunquam censebitur, qui Tiaram hanc aut inclinatam gesserit aut recuruam: Intentio à recto detorta prauum efficit, quicquid contingit. Neç vnquam dici poterit Bonum, quod Intentione factum est Malâ, Intentio actionum prorsus omnium Amvssis est.

Et hanc Amussim, Serenissimi Principes, hunc simplicem Oculum, serenissimis oculis vestris velut rem suam expectantibus, hic defero. Orbi liquere putò, quàm Serenitates Vestræ hunc Rectę Intentionis Oculum, vel suis oculis longè habeant chariorem, quàm in omnibus Deum & Diuina spectare, quàm sincerè Dei honorem quærere, quam denique sua omnia ad diuinæ Voluntatis nutum dirigere soleant. Hæc illa Rectæ Intentionis argumenta non fallacia sunt, hic ille *simplex oculus* est, adeò commendatus ab ipsa Veritate. Hunc igitur Oculum, cum Serenissimis oculis offero, non tam mea do, quam sua illis reddo, & ad se spectantia. Et vtinam hoc facere scirem congruè tantorum Principum fastigijs. Erubescit hic liber tam tenuiter excultus, Serenissimos oculos ac manus adire, atque, si liceret, suum auctorem non proderet. Verum à sua fronte sumit audaciam; solatur illum & in spem erigit, præfixus sibi titulus *Recta Intentio*. Hęc enim vilissima etiam munuscula commendare nouit.

Notum è veteri historia, Sinętam, hominem paganum regi Artaxerxi aquam è Cyro flumine cauis manibus obtulisse. In auream phiolam exceptum hoc munus, & in pretiosissimis numeratum est. *d* Tam tenue donum, gratum vtique non fecit, nisi tam *Bona Intentio*. Regi Galliarum Ludouico XI. Conon agricola rapam insigniorem obtulit, munus fuit & hoc gratissimum auroque repensum. *e* Sed quis rapæ hoc pretium posuit? *Bona intentio*. Siquidem nec argentum nec aurum, nec quidquam eorum, quæ pro maximis accipiuntur, beneficium est, sed ipsa tribuentis voluntas. Et hoc est, Serenissimi Principes, quod mihi meoque libro animum addidit, vt mea se voluntas explicare auderet per tam tenue obsequium. Non enim refert quid detur, sed quâ mente: quia non in eo quod fit aut datur, obsequium consistit, sed in ipso dantis aut facientis animo, seu, *Bona Intentione*. Sicut nec in victimis (ait Romanus Sapiens) licet opimę sint, auroque pręfulgeant, Deorum honos est, sed piâ ac rectâ voluntate venerãtium. *f* Hac ipsa, Serenissimi Principes, hanc ego Amussim, hunc oculum simplicem Serenitatibus Vestris offero dicoque. Liceat, obsecro, Serenissimi nominis splendore frui & hunc librum, qui tum demum quorumcumque oculorum noctem non metuet, cum ei talium principum oculi serenissimum diem suum non negauerint. Monachij Anno Christiano M. DC. XXVI.

Serenitatum VV.

infimus cliens

HIEREMIAS Drexelius è Societate IESV.

a *Suidas in histor. mihi pag. 966.* b *Seneca l. 6. de benef. c. 31.* c *Plato in Theat.* d *Ælian. l. 1. var. hist. c. 32.* e *Ioan à Cock l. 2. Aphor. c. 17.* f *Sen. l. 1. de benef. c. 6.*

LECTORI.



E voculis, Lector, litem mihi non mouebis. spero, Hic sepiuscule. Vallam iubemus valere, seu quemcunque comptioris sermonis auidum, Animus est piè differere; quid refert, si minus sciè? De recta intentione *loquimur; hanc alius finem appellet, aut scopum, mentem vocet aut metam: nomen rei tribuat quodcunque placuerit, nos rem curamus, neque enim hic discere cupimus loqui, sed sapere. Nec nescimus, non tantum vitij esse, non intelligi, sed & ægrè intelligi. Ita minus comptè loqui non refugimus, modò possimus clarè. Et vtinam redeat Augusti Cæsaris æuum, quo hominibus verba sua nondum periculosa erant* a.

Dissertatio nostra, Summa rerum, omnium humanarum actionum regulam & caput complectitur. Intentionem Rectam. *Hanc tibi vocem, licet huc non è Latio adductam, millies ingerimus, vt Christo monente,* b *importunitas saltem persuadeat, quod nequit ratio.*

Intentio Recta *virtutum omnium caput, & dux castrum, & arx, & metropolis non malè appelletur, vt quæ omnes amplissimis viribus defendat. Quia vero nec ipsa suos ignorat hostes, ideo duo ingẽtia mala humanæ gentis,* Vanam gloriam, *&* Temerarium Iudicium, *bonæ Intentionis hostes capitalissimos iure insectamur. Hæc vero, mi Lector, corã Serenissimo Electore* Maximiliano, *& coram Serenissima* Elisabetha *Bauariæ Ducibus, Anno* 1623. *dicta; tuo autem bono, quicunque legis, scripta sunt. Si lubet, fruere. Atque vt scias,* Rectæ Intentionis *notitia, ars est, quæ compendio doceat,* nunquam errare. *Artes ceteræ pani, hæc cælo lucrando facit. Hanc artem nescisse, est cælum perdidisse.*

Quare, mi optime Lector, in rem tuam vigila, & disce sine impensis cælum emere: tanto melior erit omnis tua actio, quanto sanior Intentio. *Hoc te volui scire, & saluere.*

a Senec. l. 3. de benef. c. 27. b Luc. c. 11. v. 8.

LI-

LIBER PRIMVS.

INTENTIONEM BONAM, MALAM, ADIAPHORAM, NVLLAM EXPLICAT.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit RECTA INTENTIO.

DARIVS, clade suâ & Alexandri Macedonis fortunâ, notissimus rex Persarum, acinacem habuit, cui ex gemmâ erat vagina, quem zonâ aureâ muliebriter cinctus supenderat. *a* Nobilis gladius, modò virilem dexteram fuisset sortitus. Celeberrimus est multorum scriptis gladius Georgij Castrioti, quem Scanderbegum vocabant, qui hominem medium ictu transuerso vnico dissecare potuisse ferebatur. Noti sunt è sacris voluminibus Goliathi & Saulis gladij: Celebres sunt ab eruditis paginis complures alij equestrium virorum gladij, nonnunquam superstitiosâ religione culti.

At verò nullius herois gladius vnquam tam vitalis fuit famæ, atque Hebræi Mosis Virga: Illa tot miraculorum, tot stupendorum prodigiorum operatrix, Virga: Quæsierat è Mose Deus, quid manu teneret? Virgam, respondit. Cui Deus: *Proijce eam*, inquit, *in terram. Proiecit, & versa est in colubrum* Iusserat iterum Deus, extenderet manum & apprehenderet caudam colubri. *Extendit, & tenuit; versaque est in virgam. b*

Hic pulchrè subiecit oculis Deus, bonas & malas actiones sic à nobis esse, vt si terram & res terræ spectemus cum agimus, colubri fiant; actus malitiæ veneno tincti; sin animum cælo attollamus, virga Mosis, opera cælesti præmio digna existant. Tanti refert, quomodo Mosaicus iste scipio tractetur, an manu teneatur, an humi proijciatur. Hic scipio, hæc Mosis virga omniũ magorũ virgas deuorauit hæc flumina in sanguinem mutauit; hæc rupẽ in fontem diluit; & è duri silicis venis subitum torrentem elicuit; hæc marinos fluctus in tutissimos parietes diuisit. potuit dicere Moses, hoc baculo duce & saxa, & maria penetro; omnia mihi peruia sunt. Hac Mosis virgâ sacri Doctores designatam aiunt RECTAM in omnibus humanis actionibus INTENTIONEM. cui penetrabilia sunt omnia. Hic autem, prima omnium quæstio, quid sit RECTA INTENTIO.

Christus Dominus RECTAM INTENTIONEM appellat OCVLVM SIMPLICEM. Cur Oculum? cur simplicem? DEVM Theologi *substantiam simplicissimam* vocant, in quâ nulla sit compositio aut mixtura: nil aliunde collecti aut emendicati, nihil enim in Deo est, quod non est Deus. Sic oculus, sic & Intẽtio

tio simplex dicitur, cui nihil impuri, nullus sui amor, non fatuus timor, non spes vana sit admixta, sed quæ pura, nec vllis eiuscemodi sordibus turbata, ad Deum solum directa, eo solo contenta sit.

Ergo, Intentio Recta est, quæ cum operatur, operis sui finem constituit Deũ, seu, quæ omnia ad Dei gloriam & honorem reuocat. Explanat id sanctus Ambrosius Aquilæ solertiâ. Hæc pullos suos inuolucres exploratura, & à legitimis separatura spurios, vngue suspensos tenet in aere, eosque opponit solaribus radijs: qui irretortis & hiantibus oculis excipiunt solem, ij agnoscuntur in filios, submittuntur in nidum, fouentur & aluntur. perinde si dicat mater: hi mei filij sunt, stirps aquilina, digni quos nutriam, ceteros qui solẽ tremulis ac palpitantibus oculis, idque ægrè admittunt, vt degeneres nido præcipitat, & vt genus nõ suum exhæredat miserabili lapsu. Ita & ij prorsus qui Deum obtutu assiduo sic possunt respicere, vt omnes suos actus SINCERE ac INTEGRE ad Dei honorem dirigant, vnicã voluntatem diuinam in omnibus sectentur, verissimi Dei filij sunt, his SIMPLEX OCVLVS est.

a *Curtius lib. 3. post initum.*
b *Exodi. c. 4. v. 2. 3. 4.*

§. II.

FVit è priscis Ascetis vnus aliquis qui quotiescunque operis aliquid erat aggressurus, subsistebat aliquantisper cogitãti similis. Interrogatus quid hoc ageret: opera nostra, respõdit, ex se nulla sunt, velut informis trabs, nisi recto fine sinceráque Intentione velentur ac vestiantur. Et velut qui sagittis ad scopum iaculandis certant, non emittunt antè sagittã quam oculo collinearint ad metam: sic & ego, quicquid demum acturus sim, ad Deum finem & scopum nostrum vltimum, Intentionem meam dirigo & hoc est, ait, quod ago dum subsisto, id enim Deus à nobis exigit. *a* Optimè factum dictumque. Rectè sentit Bernardus, insulsam esse Deo nostram omnem & obedientiã & patientiam, nisi omnium quæ agimus vel patimur, ipse sit caussa. Et quemadmodũ qui proposito prẽmio bombardas explodunt in eundem orbem ligneum, quo minus ab orbis centro aberrent, oculum læuum plerumque claudunt, solo vsuri dextro, quo vegetior sit acies & certior feratur in vmbilicum scopi: ita prorsus claudẽdus & nobis est sinister oculus tot humanorum respectuum, tot pessimarum obseruationum, tot inanium scientiarum, solus vero dexter largissimè aperiendus aspiciendo Deo per sinceram Intentionem.

Sederat ad fontem Seruator noster à viâ fessus, fame sitique exhaustus, & vbi colloquium cum Samaritide finijt, discipuli ea quæ emerant, anteponentes: *Rabbi*, aiunt, *manduca.* Quibus Dominus: *Ego* inquit, *cibum habeo manducare quẽ vos nescitis*, Nec tamen inter se quærere omittunt discipuli, &: *Nunquid*, aiũt, *aliquis attulit ei manducare*? Tandem apertè Christus, *Meus cibus est*, inquit, *vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius. b* Hic itidem cibus est omnium Deo seruire cupientium, *vt perficiant opus eius.*

Atque si rem ad calculos reuocemus, omnes ex eadem patina cenamus, herus & famulus, opulentus & egenus, doctus indoctusque, vnus omnium cibus est, vnica Dei voluntas, vnicus Dei honor; tamque contentus sit sorte suâ primus & summus, quàm suâ postremus & infimus, quando omnium vna debet esse actio, vnam atque vnicam Dei gloriam in omnibus spectare.

a *Vitæ Patrum.*
b *Io. c. 4. v. 41. & seqq.*

§. III.

RAtio viuendi, inquit Basilius, in homine Christiano, verum sibi scopum habet propositũ, Gloriã Dei. *a* Et diuini Pauli præceptũ est: *Non ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatẽ Dei ex animo.* Et vt hoc altiùs infigat animo, idipsum ingeminat: *cum bona volũtate seruientes, sicut Domino & non hominibus. b* Amandus est Deus operando, & amãdo Deum, operandum est propter Deum, ab exemplo id patebit.

Honestæ vitæ matrona, cum reducem habet è via maritum, sospitem & sanum, qui vtrum viueret ignorabat, à quo diu nullas acceperat litteras, cum præsentem videt, ingentia edit lętitiæ signa; hic famulæ vices obire, ocreas detrahere, pedes abluere, non infra sortẽ

suam

quam reputat. Scit quidem hoc ancillarum aut seruorum esse, sed illa seruilem hanc operam præoccupa ns, & amorem testari vult & gaudium; non vile videtur ei obsequium, quod amor facit tam suaue: honori ducit sic à seipsa abijci. Pari modo, si nos quicunque simus, nostrum duntaxat munus, laborem, officium, fortunam attendamus, facilè obrepet tædium, & oneri erit etiam facillimus labor, grauiter queremur quoties non iucundè licuerit quiescere: At vero si oculos alio mittamus, & Deũ respiciamus, *seruientes sicut Domino & non hominibus*, nullũ nec vilem nimis, nec nimis grauem censebimus laborem; quies erit molestiæ. Opifices cum ipsis Dominis se laborare sciunt, solertiâ longè maiore id faciunt. thoracem accipit sartor reficiendum: hic prima quæstio est, cuinam? si Domino, mox sepositis tantisper alijs, ipse magister hanc operam præstat quã alioqui puero imperasset. Ergo, non nos, sed Dominum attendamus, *seruientes sicut* DOMINO, *& non hominibus*. Pura erit Intentio, inquit Bernardus, si omni actione nostra aut honorem Dei, aut vtilitatem proximi, aut bonam conscientiam quæramus. *c*

Præclarissimè Seneca: Non potest, inquit, quisquam beatè degere, qui se tantum intuetur, qui omnia ad vtilitates suas conuertit: alteri viuas oportet, si vis tibi viuere. *d* Quodlibet vitium sic à Deo abducit hominem, vt is sibi viuat, ad sua commoda vigilet, stertat ad aliena. Vbi ergo Intentio anhelat ad æs & nummos, ibi carior hospes non est quàm pecunia: vbi Intentio carnem sapit, illic voluptas inter intimos amicos numeratur: vbi verò in altum suspirat Intentio ad honores & dignitates, istic anxiâ sedulitate colliguntur pennæ quæ euehant ad alta, nec vllus gratius fert munus, quàm qui alas donat huic ambitioso volatui idoneas. En, vt horum oculi auersi abeant à Deo in res vanissimas, quas occultâ Intentione concupiscunt, ita sibi ipsis viuunt. At, nequit Deo viuere, qui vult viuere sibi.

Ergo, Oculus ad Deum perseueranter reflexus, hic demum SIMPLEX; Intentio Deum vbique obseruans, nec aspiciens quidquam nisi simul aspiciat Deum, hæc demum & RECTA & SINCERA est Intentio. Per hanc viuimus Deo, vti Hebræo psaltæ iucundissimum erat dicere: *Et anima mea illi viuet*; *e* Hinc pulcherrimum illud à seipso impetrans. *Non proponebam*, inquit, *ante oculos meos rem iniustam. f*

a *Orat.* 16. *de ebriet. & ingluuie.*
b *Ephes. c.* 6. *v.* 6. *&* 7.
c *Ber. in sentent.* d *Sen. Ep.* 48. *initio.*
e *Psal.* 21. *v.* 31. *& Psal.* 100. *v.* 3.
f *Ibi.*

CAP. II.

Quæ sit INTENTIO RECTISSIMA.

TRiplici ferè modo Intentionem nostram dirigimus ad Deum. Primo, seruit quis Deo, & à noxis grauioribus se continet, formidine pœnæ; inferorum ignes, æternos cruciatus metuit. hic talis subinde audet aliquid non carcere tantũ aut breuibus Gyaris, sed inferis dignum: audet, inquam, aliquid, & rem in casum dat, nam cogitat: nondum tam vicinus inferorum ergastulis sum, quin lætiusculè hoc aut illud audeam: debitum quo me forsan obstricturus, confessione piaculari tollere, noxam quam fortasse contracturus, iterum delere potero: audeamus ergo; perendie licebit redire ad officium. Ah, oculus iste simplex non est, nec, si sit, diu talis est, non enim solum Deum respicit. Si manes & inferi fabula essent, homo ille cælum sibi extra cælum strueret, & beatum se crederet, si licenter & ad ventris curas abiectus viueret vt pecus. Hæc Intentio eorum est ferme quos Paulus homines vocat *Animales*, qui non percipiunt ea quæ sunt spiritus Dei. *a*

Altero modo, Intentio ad Deum dirigitur: Seruit quis Deo, quia cupit inter beatos viuere, cœlum ei dulce: merces æterna, merces magna nimis. Inclinat cor suum ad faciendas iustificationes propter retributionem. *b* Intentio hæc prima multò melior est, nec tamen optima est: melior, inquam, nam iste qui cæli gaudia concupiscit, cautior est, quàm ille qui orci tormenta solum metuit, neque ea metuit semper, sed quandoque suæ formidinis oblitus, ruit in vetitum.

Tertio modo, Intẽtionem ad Deum rectissimè dirigit, qui sic animo sentit: Seruio Deo, & ideò seruio, quia hic Dominus dignissimus

simus est, vt ei seruiatur ab omnibus, & quia me beneficijs eximijs, innumeris præuenit; omnia ipsi debeo. Huic placere cupio, & propter hunc omnia facio, quæcunque facio: de præmio & mercede nihil omnino solicitus sum. Ego Deo seruio, seruiamque dum vixero, vbi demum sit remuneratio.

Hęc omnium optima, hæc RECTISSIMA est Intentio, non sui, sed Dei; non Vtilis, sed solius Honesti aspectu facere omnia. De hac Intẽtione gloriatus Hebræus rex Dauid: Voluntariè inquit, sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, *quoniam bonum est:* c Facũdissime hic Augustinus. Quare, inquit, voluntarie? quia gratis amo quod laudo. Laudo Deum & in ipsa laude gaudeo, ipsius laude, gaudeo, quo laudato non erubesco. Gratuitum sit, & quod amatur, & quod laudatur, quid est gratuitũ? ipse propter se, nõ propter aliud.. Quod prǣmium accepturus es à Deo, ô Auare? Non tibi terram sed seipsum seruat, qui fecit cælum & terram. Voluntariè sacrificabo tibi: noli ex necessitate. Si enim propter aliud laudas Deum ex necessitate laudas: si adesset tibi quod amas, non laudares Deum. Vide quid dicam. Laudas Deum, verbi gratia, vt tibi det amplam pecuniam. Si haberes aliunde amplam pecuniam, non à Deo, nunquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntarie sacrificas Deo, sed ex necessitate sacrificas, quia præter illum nescio quid aliud amas. Contemne omnia, ipsum attende, ipsum gratis dilige, quia melius ab eo non inuenis quod det quam seipsum. Et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est. Ob nihil aliud, nisi quia bonum est. Nunquid ait, Confitebor nomini tuo Domine, quia das mihi fructuosa prędia, quia das mihi aurum & argentum, quia das mihi latas diuitias, excellentissimam dignitatem: non, sed quid? *quoniam bonum est.* Melius nihil inuenio quam nomen tuum, ideo confitebor nomini tuo Domine, quia bonum est. d

a 1. *Cor.* 2. *v.* 14.
b *Psal.* 18. *v.* 14.
c *Psal.* 53. *v.* 8.
d *Aug. tom.* 8. *in Psal.* 53.

§. I.

EN, seruire Deo propter Deum, hoc demũ vere Deo seruire est. Sic enim & Deus nos amat, sic & ipse nobis seruit, vti per Oseam promittens: Diligam, inquit, eos spontaneè, a hoc est, mere gratis. Idem à nobis iure exigit, neque enim vult vt nos seruiamus sibi, sicut canis seruit suo Domino pro osse aut offã. nam si Deo seruiamus pro cælo, cælum nobis charius esse Deo satis monstramus. Appositissime huc Seneca: Inueniuntur, inquit, qui honesta in mercedem colant, quibusque non placeat virtus gratuita: quæ nihil habet magnificum, si quidquam habet venale, cum virtus nec lucro inuitetur, nec absterreatur damno, adeoque neminem spe ac pollicitatione corrumpat. Calcatis vtilitatibus ad illam eundum est, quocunque vocauit, quocunque misit sine respectu rei familiaris: interdum etiam sine vlla sanguinis sui parsimonia vadendum, nec vnquam imperium eius detrectandum. Quid consequar, inquis, si hoc fortiter, si hoc gratè fecero? quod feceris. Nihil tibi extra promittitur. Si quid forte obuenerit commodi inter accessiones numerabis. Rerum honestarum pretium in ipsis est. b Præclarissimus testis in hanc rem venit Ludouicus Blosius, qui hoc ipsum confirmans: Dominus inquit, ad ipsam Gertrudem virginem aliquando dixit: Vellem electis meis persuasum esse, quod eorum bona exercitia & opera mihi omnino placeant, quando ipsi seruiunt expensis suis. Illi autem expensis suis mihi seruitium prǣstant, qui licet saporem deuotionis minime sentiant, fideliter tamen (vt possunt) orationes & alia pia exercitia sua peragunt: confidentes de pietate mea, quod ego illa libenter & grate suscipiam. Plerique sunt, quibus si sapor & consolatio interna concederetur, non eis prodesset ad salutem, & meritum ipsorum valde minueretur. c

Hanc igitur Intentionem vt optimã & purissimam probamus, quâ quis facit quippiam, quia Deo sic placet, quia Deus vult, quia Deus ob immẽsam bonitatẽ suam dignissimus est, vt eius honori fiãt omnia. Quare secum quisque sic statuat: Seruio Deo propter Deũ, qui TANTVS est, vt si cęlũ non sit, nec sint inferi, solus

tamen dignissimus sit, cui omnes Angeli, cui gens humana, cui quicquid creatum est, seruiat quam accuratissime.

Facile autem est deprehendere, cum quis animo sic sentiat. Fit enim non raro vt alteri alteros temere aspernemur, & contemptim dicamus: ecquid magni habet hęc scriptio, hęc dictio? quid egregij in hoc consilio, hac actione, hoc opere mandetur hoc alijs, quiuis id possit. His cauillis Rectæ Intentionis homo minime turbatur, sed generosa mente: Domine mi, ait, parū ego laboro tibi hoc displicere, non hoc feci vt tu laudes; tibi & mille alijs non placeat, id mihi curæ non est, modo vni Deo non displiceat. Mihi maxima laus est & merces, recte fecisse. Probet hoc Deus, etsi vniuersus Orbis improbet; id ego scilicet nec flocci facio; contemnere & contemni iam didici. Sciant homines eum me esse quem offendere sine periculo possint. Scio quem debitorem appellem post laborem; in sinu gaudere scio. Hæc Amussis rectę Intentionis docet.

Quod si quis res suas ab alijs non magni fieri, grande supplicium putet, turbetur, doleat, tristetur & animo concidat, dicatque: ergo post hac penitus feriabor, vt non habeant hi scioli quod damnent; otiari mihi suauius erit, quam hæc tam iniqua iudicia subire. En, miser, hic deprehenderis in flagranti delicto. nam si recta tibi esset ad Deum Intentio, in minimis poneres te tuaque ab alijs non commendari, aut sinistris iudicijs atque sermonibus flagellari, hæc puræ Intentionis hominem nunquam deijciunt gradu: spernit se sperni, Deum respicit, cui vni se suaque probare cupit. Hem, quam essemus miseri (& sumus certe) qui aliorum iudicia in tormenta nostra vertimus, alijs displicere supremum malum credimus, laudem ex plurium assensione venientem maximum bonum censemus, nec vnquam nobis suaue est laborare, nisi cum alij nos incipiunt laudare, aut certe laborem nostrum beneuole spectare. An ignoramus, ægre & raro satisfieri humanis oculis, qui solum opus quod vident, æstimant, animum cæci prætereunt? Deo seruire & iucundum est, & facile, Deus enim cor, vt Gregorius loquitur, & non substantiam pensat, nec cogitat quantum, sed ex quanto quis operetur.

a *Os. c. 14. v. 15.*

b *Sen l. 4. de benef. c. 1.*

c *Blos. Monil spirit. c. 3. ante med.*

§. II.

ARboris radix aut fructum dulcem facit, aut amarore inficit, nam prout radicis succus dulcis aut amarus est, sic & fructus. *Si radix sancta, & rami.* a Et sicut riuulorum aqua eiusdem cum fonte saporis est; sic & humanæ actiones, eiusdem bonitatis aut malitiæ cum Intentione, quæ illarum & radix, & fons est. Optime, simulque breuissime Augustinus: Non, inquit, valde attendas, quid homo faciat, sed quid, cū facit, aspiciat *b*. Donauit aliquis magnam pecuniam: sed diues, sed non sensurus impendium. Donauit alius: sed pauper, sed parte patrimonij cessurus. Sūma eadem est; beneficium idem non est, Intētio variat. Seneca velut vnus ex integerrimis Christianis præclarissima hac de re monita ingerens: Quoniam quidem, inquit, non in facto laus est, sed in eo quemadmodū fiat. Excēplis hoc firmat: eadem res figulæ datur, turpis est: si honori. reprehensionem effugit. Amico ęgro aliquis assidet? probamus. at hoc si hęreditatis caussa facit, vultur est, cadauer expectat. eadē & turpia sūt, & honesta: refert, quare, aut quemadmodum fiant. Ergo infigi debet persuasio (nos Intentionem vocamus) ad totam pertinens vitam: qualis hæc persuasio fuerit, talia erunt quæ agentur, quæ cogitabuntur: qualia autem hæc fuerint, talis vita erit. M. Brutus dat multa præcepta & parentibus, & liberis, & fratribus. Hæc nemo faciet quēadmodum debet, nisi habuerit quo referat. Proponamus oportet finem summi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum nostrum dictumque respiciat (nemo Christianorum magis Christiane hoc dixerit) veluti nauigantibus ad aliquod sidus dirigēdus est cursus. Vita sine proposito vaga est. *c* Quid posset dici religiosius?

Publius Mimus succincte quidem, sed pręclare quoque dixit: Malus est vocādus, qui sua caussa est bonus. Ergo non tantum non licet mihi esse malum propter me, sed nec bonum etiam propter me: propter Deum omnia. Ad finem summi boni, vt Seneca loquitur, omne factum dictumque nostrum respiciat.

a *Ad Rom. c. 11. v. 17.*

b *Aug.in Ps.31.*
c *Sen.longiss.sed aurea epist.95.circa med.*

§. III.

IVstum deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnũ Dei.a Sed quaid ratione verũ? An non Paulus, cũ Orbis ecclesiastes esset, iustus fuit? quantas tamẽ per ambages, per quot anfractus, quam curuis itineribus ductus est ad cælum? Principio, Iudæus erat Pharisæorum discipulus, sectæ ad quam formabatur, tenacissimus. Dein è discipulo magister, feruens Pharisęus, pertinax Rabbinus. Tertio, factus est Christianorum insecutor & tortor, præses lictorum, *vt si quos inuenisset huius vitæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem.b* Quarto, fit denuo discipulus, sed Ananiæ, optimi Christiani. Quinto, fit & ipse Christianus, & Christianorum Orator, Sexto, in omnem orbis plagam emissus à Deo, terras transilijt & maria, terram ex terra, mare ex mari mutans. An non flexuosæ sunt hæ viæ? Quot præterea casibus, quantis quotidie periculis, quam pæne innumeris vrgebatur ærumnis? nunc ei mortem minatur mare, nunc falsi fratres, nunc latrones in Pauli caput coniurant: modo gentes infestant, modo Iudęi vexant; iam in naui, iam in carcere, iam in solitudine, iam in vrbibus contrarios experitur euentus: nunc virgis cæditur, iam lapidibus insternitur, quotidie fere moritur. Septimo demum Romam venit, & illic caput amittit. Quis has semitas non dicat sinuosas? Sed audi, mi bone homo, via hæc tã tortuosa, recta via non est ad cęlum? Potuisset alius, non Paulus, ęque multum & plus Paulo perpeti, & tamen aberrare à cælo. Ergo rectissima via Pauli ad cælum, fuit eiusdem purissima ac sincerissima Intentio ad Deum: in illis perferendis omnibus, vnicum Dei honorem spectabat. Hæc amussitata ad cælum via est, hanc omnes Sancti tenuerunt, ab hac nullus proborum hominum obliquo tramite ingressus est: *Iustum deduxit Dominus per vias rectas.* At illi tam varij casus, tam multiplices ęrumnæ, tam incerti ac mali euentus, quibus omnis vita plenissima est, militię morem á nobis obseruari volunt. In bello nil noui aut miri est tortuosos aggeres moliri. Imo quandocunque dux belli ad vrbis męnia vallum ducere instituit, non rectis lineis sed incuruis flexuosum ducit. Hæc ad obsidendam vrbem directa via est, quæ tam curua est & impedita. Ita nos Deus per omnigenam calamitatum varietatem ad cælum ducit, at quoniam in hoc ipso tam flexuoso calle, rectissima est proborũ ad Deum Intentio, verissime affirmatur: *Iustũ deducit Dominus per vias rectas*: & quod huic proximum: *Iusti in perpetuum viuent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio eorum apud altissimum. c* Quia illi hoc assidue cogitant, hoc vnice curant, placere Deo, non hominibus; ideo & à Deo præmium capient amplissimum. Hæc ergo, vt Bernardus loquitur, puritas Intentionis est, vt quicquid feceris, propter Deum facias, & ad locum vnde exeunt gratiæ, reuertantur, vt iterum fluant.d

a *Sap.c.10.v.10.*
b *Act.c.9.v.2.*
c *Sap.c 5.v.16.*
d *Bern.in vig.Natiuit.Dom.serm.3.med.*

CAPVT III.

Quam necessaria sit RECTA INTENTIO.

SI diuinæ paginæ de necessitate rectæ Intentionis altum alibi silerent, ab vnico Seruatoris dicto abunde constaret, quam illa omnibus sit necessaria. Apertissime Christus: Si inquit, oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidũ erit. *a* Affirmat Augustinus, Christum Dominum hic proprie locutũ de RECTA INTENTIONE, vt qui paullo ante de precibus, eleemosynis, ieiunio disseruerit. Ne quis ergo suarum precum, stipis, aut ieiunij vim omnẽ elideret aucupandis rumusculis, addit Seruator saluberrimam institutionem de oculo, qui aut simplex & purus, aut multiplex & nequam est.

Sicut ergo, cũ oculi nitidi sunt, clari, acres, atque vegeti, corpus sibi suum habet diem, & solem suum circumfert secum; quaquà vult se mouet, & in luce est. At vero si oculi ægri & affecti, si pæti aut lusciosi, si lippientes aut tunicis obducti, omne corpus miserum est, & infra domesticas nebulas ingemiscit: ita prorsus si Intentio sincera sit, & ab omnibus fal-

ſæ gloriæ vmbris libera, preces, eleemoſynæ, ieiunia à vitiorum fæce ſincera ſunt? ſin mala ſit Intentio, omnes hominis actiones tales ſunt. Quid per oculum, inquit Gregorius, exprimitur, niſi opus ſuum præueniens cordis Intentio? quæ priuſquã ſe in actione exerceat, hoc iam quod appetit, contemplatur. Et quid appellatione corporis deſignatur, niſi vnaquęque actio, quæ Intentionem ſuam quaſi intuẽtem oculum ſequitur? Lucerna itaque corporis eſt oculus, quia per bonæ Intentionis radium, merita illuſtrantur actionis. *b*

a *Luc. c.* 11. *v.* 34.
b *Greg. l.* 28. *mor. c.* 6. *prope finem.*

§. I.

OPtime ſolitus dicere Ambroſius: Quantum intendis, tantum facis. Nimirũ tanti pretij eſt tuus labor, quanti eſt tuus iſte oculus qui laborem præcedit. Si recta ſit Intentio, recta erit & actio, certe in oculis Dei, nam hic millies oculi humani falluntur. De his pulchre dixit Bernardus: Opera probant, quę cernunt, ſed vnde prodeant, non diſcernunt. *a*

Ita omnium actionum noſtrarum Amuſſis, & fundamentum, & baſis eſt Intentio. Clare de hoc Gregorius: Baſes, inquit, vniuſcuiuſque animæ ſunt Intentiones ſuæ. Nam ſicut fabrica columnis, columnæ autem baſibus innituntur: ita vita noſtra in virtutibus, virtutes vero in intima Intentione ſubſiſtunt. Et quia ſcriptum eſt: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere pręter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus IESVS? tunc baſes in fundamento ſunt, cum Intentiones noſtræ in Chriſto roborantur. *b* Tales omnino ſumus, qualis eſt noſtra Intentio: Virtutis laudem, aut vitij notam ab Intentione ſortimur, ſi Intentio terram ſpectet, terrei ſimus: ſi cælum, cæleſtes. Et plerunque vbi deeſt finis Virtutis, ibi ſe miſcet vanus, aut naturalis, aut vitioſus.

Præclare Laurentius Iuſtinianus: In cũctis operibus, inquit, quicunque animi ſalutem exoptat, Intentionis ſuæ componat obtutum, & ad illum quem diuina lex mandat, dirigat finem, vt non caſſo labore deſudet. Addit: Parum prodeſt ardua tractare negotia, cum Principibus & Regibus familiariter conuerſari, ſauctitatis & ſcientiæ celebre nomen acquirere, & obliqua Intentione hoc agere. *c* Richardus Victorinus: Quod eſt inquit, corpus ſine vita, hoc eſt opus ſine Intentione bona. *d* Quælibet actio quamuis bona videatur, tamen quaſi mortua iudicatur, ſi non per Intentionem bonam animatur.

a *Bernardus, tract. de grad. Humil. grad.* 5.
b *Greg. d. l. in c.* 38 *Iob ad finem.*
c *Laur. Iuſt. de Regim. Prælat. c.* 22.
d *Rich de ſtatu inter. hom. c.* 7.

§. II.

QVotieſcunque fere Chriſtus illud ſuum, ATTENDITE, proclamat, vti cum monet; Attendite à Scribis, Attendite à fermento Phariſæorum, Attendite à falſis Prophetis, *a* plerunque periculum graue imminet, & cautiſſime tunc agendum. Hac voce Chriſtus nos omnes altum inclamans: ATTENDITE, inquit, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. *b* Cautos pedes figite, pone vos inſerpit lauernio detracturus pallium? vbi reſpexeritis, amiciſſimum ſe finget, manum deoſculabitur, mille obſequia ſimulabit. Ecquis fur iſte, quis hic lauernio? Intentio, ſed obliqua illa hominibus placendi, hominum oculos implendi, humanas laudes emerendi. Ideo Chriſtus ſignate addidit: *vt videamini ab eis.* Auguſtinus: Videant, inquit, bona facta veſtra, & glorificẽt nõ vos, ſed Deum. Nã ſi propter vos glorificandos facitis opera bona, reſpondetur vobis quod ipſe dixit de quibuſdam talibus: Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuã. Ergo, inquies, debeo abſcondere opera mea, ne faciam coram hominibus? Non, ait Dominus, diuerſa iubeo. Finem attende, in finem canta: quo fine facias, vide. Si ideo facis vt tu glorificeris, hoc prohibui: ſi autem ideo vt Deus glorificetur, hoc iuſſi. Pſallite ergo non nomini veſtro, ſed nomini Domini Dei veſtri. Vos pſallite, ille laudetur; vos bene viuite, ille glorificetur. *c*

Sanctus Gregorius illud Domini monitum de regendâ ſtipe exponens: Sic fit opus, inquit, in publico, quatenus Intentio maneat in occulto; vt & de bono opere proximis prębeamus exemplum, & tamen per Intentionẽ, qua ſoli Deo placere quærimus, ſemper optemus ſecretũ. *d* Ergo intentio bona ſumme ne-

cessaria est, quæ sola manticularios hos eruditè nouit declinare. Ergo ATTENDITE.

a *Luc.c.20.v.46.Luc.c.12.v.1. Mat.c.7.v.15.*
b *Matth.c.6 v.1.*
c *Aug.tom.8.in Ps.65.*
d *Greg.hom.11, in Euang.*

§. III.

INter prisci fœderis ceremonias, quas Deus ab Hebræis exigebat, commẽdandis sacrificijs, & illa è præcipuis erat, *victimæ manũ imponere.* Ita lex imperabat: ponet manum suam super caput hostiæ, & acceptabilis erit. *a* Quærunt interpretes: Ad quid Deus hanc manus impositionem exigat, quo sacrificium & sibi gratum, & offerenti foret vtile. Oleaster: Voluit Deus, inquit, vt sacrificaturus non solã hostiam offerret, sed seipsum insuper, cor, voluntatem, intentionem adiungeret. Hoc omnino necessarium est, nam solæ pecudes nec Deo acceptæ nec offerenti fructuosæ. Hinc Augustinus, in illud regij vatis, *In me sũt Deus vota tua:* Quæris, ait, quid des Deo? non animalia aris oblata: de cordis arca, de cellario bonæ conscientiæ, de teipso profer teipsum. *b* Ita prorsus, voluntatem, animum, cor tuum offer; dic Deo: In me sunt, mi Deus, vota tua: quæ enim exigis à me, intra meipsum sunt: hæc tu, mi Domine, in sacrificium tibi postulas, non illa exteriora cordis & Intentionis vacua.

Chrysostomi sensu, vera Christianorum sacrificia sunt eleemosynæ, oratio, temperantia. At Deus hæc non nuda vult, sed vt seipsum quis addat, vnde holocaustum fiat medullatum. Nam regius psaltes apud seipsum statuẽs: Holocausta, inquit, medullata offeram tibi. *c* Quid est, inquit Augustinus, medullata? Intus teneam charitatem tuam: non erit in superficie, in medullis meis erit quod diligo te. Nihil enim interius medullis nostris. Carne interiora sunt ossa, medullæ interiores sunt ipsis ossibus. Quisquis ergo in superficie colit Deum, magis placere vult hominibus, quàm Deo. Aliud autem intus sentiens, non offert holocausta medullarum: cuius autem medullam inspicit, ipsum totum accepit. *d*

Illa igitur opera medullata sũt holocausta, quibus voluntas seu Intentio bona inest. Nullo modo vult Deus ossa exucca, arida, emedullata. Reperias multos qui frequenter orent, sacris etiam intersint, non raro inedia se macerent, stipem dent, sed heu quam nihil medullæ inest his operibus! sunt hæc quidem velut candida nitidaque ossa, sed deest medulla, spiritus, recta Intentio, pius affectus, qui hæc opera subuehat ad Deum.

Inter omnia sacrificia, primas habuit holocaustum; alia in bonum etiam offerentium cedebant, istud Deo eiusque honori totum cremabatur. Et quemadmodum sacrificia olim erant distincta, ita nunc nostra opera: quędam & nobis etiam commoda sunt, vt esse, bibere, dormire, deambulare, legere, scribere, monetam numerare: bona sunt hæc opera si bene fiant, & vt debent: alia solum honori diuino institui solent, veluti holocausta, vt orare, inediam tolerare, rei diuinæ interresse, confessione se lustrare, diuinum epulum accumbere. Illa primi generis apud plerosque raro medullata sunt: nam cum hora vocat, ad mensam itur, nec vltra cogitatur; cum somnus inuitat, ad lectum properatur, nec aliud animo agitatur quam quies; cum cæli fauor in campos euocat, exitur nec aliud in corde versatur quàm hilaris deambulatio: ita multi edunt, bibunt, garriunt, ad negotia incumbunt, nec aliò respiciunt; satis est illis hæc fieri, animum cum Deo in his non vniunt, Intentionem ad Deum non attollunt. Non sunt hęc sacrificia medullata, non sunt. Sed mirandum magis, & grauius culpandum, quod ipsa holocausta nihil habeant medullę, quod oratio sine attentione, ieiunium sine emendatione, eleemosyna sine cõmiseratione, Dominici corporis communio sine deuotione; è labris preces, è crumenâ stipem fundimus, sed vbi calentes affectus, vbi mentis ardor, vbi Deo placendi studium, vbi medulla? Ergo, qui Numini gratum quid offerre vultis, holocausta offerte medullata. Effundite coram illo corda vestra: *e* Intentione plenâ totâque Deum honorate.

Quærit Cyrillus Alexandrinus, cur Deus victimè sanguinem vetuerit edi, illumque omnem iusserit ad aram effundi? *f* His ita respondet: Sanguis sedes animi; qui sanguinem, is & animum adimit. Voluit ergo Deus in omni sacrificio voluntatem, cor, Intentionem velut sanguinem effundi coram se, nec guttulâ in alios vsus reseruatâ. Cum ergo sacrificamus,

mus, cum oramus aut ieiunamus, eò solum tendat Intentio vt Deo placeamus, & quicquid huic contrarium, reijciamus.

a *Leuit c.1. v.4. b.*
b *Aug. in Ps. 55. v. 13.*
c *Ps 65. v 15.*
d *Aug. t 8. in dictum Ps.*
e *Ps. 61. v. 5.*
f *Leuit. c. 3. v. 17.*

§. IV.

Ex his Eusebius Emissenus duo hæc statuit. Primum: Opus bonum quodcũque tanti est apud Deum, quanti hæc cordis effusio, & Intentio in homine. Alterum: Nobis opus bonũ aggressuris summa sit cura rectę Intentionis, seu Voluntatis bonę *a*. Lex Olim edicebat: Omnis æstimatio siclo sanctuarij põderabitur *b*. Hęc enim sola pondera fallaciarum erant expertia. Ita prorsus & opera nostra, non ponderanda nec æstimanda sunt ex opinione, vulgi, aut nitore exteriori, aut oculorum fide & indicijs sæpe falsissimis, sed è sola cordis Intentione. Quoties nobilissima opera vix vnius drachmæ censentur, quæ à Deo ęquissimo rerum æstimatore velut centenarium argenti pondus recipiuntur? Æra duo minuta Hebrææ viduæ quantilli pretij credebantur, ad illam argenti molem, quæ à Pharisæis iactabatur? & tamen hanc illa longè superabant. Quam ponderosę videri poterant Pharisæi in templo se laudantis preces, ieiunia, eleemosynæ? vix ęquabant discolorem lapillum: frigidissimis hominum elogijs omnia pensari poterant.

Non nescit hoc cacodęmon; exactissimè perspectum habet, omne operi pretium à recta Intentione accedere, propterea omnẽ que mouet lapidem, & extremè laborat, vt Intentionem rectam vel subtrahat, vel inficiat, satis gnarus, tum nos incassum fatigari, & agendo multa nil agere, ac frustra expectare præmium, vbi tam ingratus Deo labor præcessisset. Certè Deus hoc simplici oculo mirè se capi luculentè fassus: Vulnerasti, inquit, cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. *c* Idiomate Hebræo: rapuisti cor meum. Tertullianus hoc expendens: Salomon, inquit, morem mulierum in Oriente attendit, quæ honestati tuendæ prodibant opertâ facie, oculo vnico detecto. Sponsus ergo hunc morem tanquam honestatis argumentum commendans, ab vno hoc oculo in amorem se raptum fatetur. At verò alij hoc mysterium profundius eruentes, commendatam hic aiunt admirabilem oculorum seu vnionem, seu vnitatem, vterque enim pari semper passu graditur, nec iste ab illo vnquam diuersus abit. vnà idem semper aspiciunt, nec potest esse inter eos tanta dissensio, vt ille cælum, hic terram contueatur: eadem & capillorum est vnitas, cum omnes in eum ordinem compositi sunt, vt vnus videri possit capillus. Oculi cordis, affectus & Intentio, capilli, cogitationes sunt. Hic nil deformius quam discors horum oculorum varietas, si huc iste, aliò feratur ille; si cupiamus placere Deo, sed & Mundo non displicere; si hoc oculo cęlum, isto lucrum aut luxuriam, aut aliud vetitum quid spectemus. Tunc amore Numinis cor vulneratur, cum hominis vnus est oculus, isque in Deo fixus; vna Intentio, eaque ad Deum erecta.

Et hoc Deus in Abrahami sacrificio pulcherrimè declarauit, in quo & aues & animantes alias iussus est offerre, has quidem diuisas & concisas in frusta, illas minimè. *d* quo significatum est, quamuis partiri quis possit curas suas in vxorem, liberos, familiam, subditos, Intentionem tamen quam aues designabant, nullo modo diuidendam esse. Attendat pater filijs, merces cogitet mercator, oues pastor, ciues consul, pecuniam numularius; in omnium horũ animis innumeræ cogitationes se prodent capillis densiores, hi tamen capilli sint vniti, hę cogitationes omnes vnum quid spectent, Deum, Dei honorem, Dei obsequium. Vnus hic crinis, oculus vnus ante omnia necessarius. Hac ratione cor supremi Regis suauissimè vulneratur *in vno oculorum, & in vno crine colli.*

a *Euseb. Emis. in c.6. Matth.*
b *Leuit. c.27. v.25.*
c *Cant. c.4 v.9.*
d *Gen. c.15 v.10.*

CAPVT IV.

Nullam humanarum rerum actionem Deo placere sine RECTA INTENTIONE *vbi strictim de Vanâ gloria.*

SVmmi sacerdotis Aaronis vestis, in quâ diuino cultui operabatur, tanti pretij & pulchritudinis erat, non solum qua materiâ, sed & quâ arte, vt omnium Regum ac Imperatorum vestes cum eâ nequaquam conferri possint. Beseleel, maximus artifex vestem illam confecit: sed maiorem se artificem habuit, Spiritum sanctum, qui dictauit, qui conficiendæ modum præscripsit, & ipsi magistro velut puero manum duxit. *a* De hac veste Siracides: *Sic pulchra*, inquit, *ante ipsum non fuerunt talia vsque ad originem. Gloria honoris & opus fortitudinis desideria oculorũ ornata b.* Quicquid in hoc genere venusti vel curiosissimus oculus desiderarit, id vnâ hac veste spectare potuit: *Desideria oculorum.* Omnẽ vel auidissimi oculi cupidinem satiauit hęc vestis; nil pretiosius, nil & pulchrius in opere non maximo videre quisquam optarit.

Hoc bonus Deus eo fine voluit, vt summus sacerdos ad templum progressus, omnium ad se oculos raperet: ea etiam de caussa ad huius vestimenti imum marginem trecenta sexaginta sex aurea tintinnabula iussit appendi, vt ipso sacerdos incessu ad hoc spectaculum vndequaque omnes conuocaret. Nec erat qui non oculos suos in hoc spectaculo libẽter perderet. Intereà tamen huic ipsi summo sacerdoti, qui omnium in se oculos conuertit, in neminem oculos emittere licuit; ab omnibus aspiciendus neminem ipse debuit aspicere. Voluit enim Deus vt iuncti sacerdotis oculi in vnicum ineffabile DEI nomen irent, quod ea de caussa sacerdos aureæ laminæ insculptum fronte præferebat.

Nobilissimum hoc paradigma est, hominis ex asse probi. Homo seriò bonus in se spectandum prębeat quicquid castis oculis videre in voto est: *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operũ c.* In hoc tali homine opulenti videant exemplum piæ Liberalitatis; afflicti & pauperes, Patientiæ; Iracundi & pugnaces, Mansuetudinis; impuri & intemperãtes, Continentiæ; Ignaui & desides, industriæ: sit denique talis, *desiderium oculorum sanctorum:* Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona.

Enimvero qui aliorum oculos, vitę sanctioris exemplo ad se trahunt, ipsi suos oculos nequaquam in sui spectatores emittant, vt ipsis placeant, sed vt ab ipsis discant: vnum atque vnicum Dei honorem spectent in omnibus, velut Aaron solum frontale suum oculis admittebat; Ita hi solum Deum obtutu assiduo contemplantes, laudem etiam oblatam respuant, & à se deriuent in Deum, quantumque sibi ipsis displicent, tantum soli Deo cupiant placere, per veram sinceramque in omnibus intentionem, de qua proximo capite dictũ, quam sit necessaria, nunc porrò demonstrabitur, quam nulla nostrarum actionum sine hac Deo possit placere.

a *Exo. c.31.v.2.& 3.*
b *Eccli.c.45.v.14.* c *Ad Tit.c.2.v.7.*

§. I.

IN epithalamio diuino, *a* regiæ Virginis oculos mirificè commendat regius è cælo sponsus, sed per similitudines dissimillimas, ita vt homo cælestium arcanorum rudis, non immerito quærat: quæso, an sponsus hic temulẽtus est, quibus verbis sponsam laudat? *Oculi tui*; inquit, *columbarum.* Et: *Oculi tui sicut piscinæ Hesebon.* Ecquid oculis columbinis cũ piscina? quid minus sibi simile quam oculus & amplissimum stagnum? Mysterium texit diuinus spiritus eleganti inuolucro. Oculi columbinis oculis sunt similes, vt videant; piscinis Hesebon conferuntur, vt videantur. Hesebon, vrbs regia, Hieronymo teste, viginti milliaribus distabat à Iordane. Ad huius portã duæ erant nobilissimæ piscinæ, crystalli æmulæ. Huc populus feriatis diebus cateruatim effundebatur animi caussa, ad spectaculũ crystallini maris. His ergo piscinis pœne quotidiannm erat, *videri.* Et hinc sanctus Spiritus oculos sibi placentes & piscinis confert, & columbarum oculis. Et principio quidem cõparat oculis columbinis. Columba omnium gentium sensu symbolum erat mutuę fidelitatis coniugum, cum alter alterum pari fide respicit. Et hoc cælestis sponsus in animâ castâ dilaudat, oculos eã habere columbinos: Oculi tui, ait,

tui, ait, columbarum; oculi fideles & casti, quos in me solum deflectis, & quos ego solus expleo, neque enim agendo, alium quàm me respicis, *Et ad me conuersio tua b.* Et velut alteruter coniux oculos à cõiuge diuertens, adulteræ mentis suspicionem mouet: sic Anima si oculum Intentionis in aliud quid quam in Deum conijciat, fidem fallere, & alijs à Deo placere se velle ostendit, nam quæ fidelis est, illud assiduè ingeminat: *Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuã Domine requiram c:* oculi mei tam & amplę simul & angustæ capacitatis sunt, vt præter te, mi Deus, capiant neminem, nec vllius oculis seruiant quam tuis. Eam ob causam tam fideles columbarum oculi, etiam piscinis Hesebõ conferuntur, vult enim Deus sibi caros ab omnibus videri, vult omnium oculos in illis defigi, vt superbus in ijs intuendis discat, quàm eximia sit virtus Humilitas; vt auarus cernat, quid possit Liberalitas; vt impurus videat quã decora sit Castitas; vt iracundus norit quid pręstet Mãsuetudo & Placabilitas. Vult Deus amicos suos esse velut piscinas Hesebon, quas plurimi contemplentur, è quibus hauriant, à quibus virtutum exempla capiant. Et quamuis hę piscinæ videãtur, non tamen sentiant se videri, neque alios ita videant, vt ijs placere cupiant, prorsus vt Aaron qui omniũ in se oculos recepit, ipse suos in neminẽ ausus emittere

Ergo alijs placere nõ cupiat, qui cupit Deo; nec Intentionis oculum in rem creatam vllam defigat, qui creatoris in se amorem concitare, desiderat. Hic rerum cardo vertitur, vt Deum omnium actionum suarum finem assiduè obseruet homo. Certè officium Christianum non ab initijs metiendum est; potest quis è vilissimo tugurio Romam ire in Summi Pontificis palatium, ex hoc pariter ad pauperrimam casam tendere, & ab his viæ terminis æstimandum est, & illud, & istud iter. Sicut autem viator Romam iturus, cum animo suo assiduè voluit Romam; Romam diu noctuque secum agitat, Romam somniat, hæc eum cogitatio & cubitum euntem & surgentem non deserit, Roma enim viæ terminus est: sic in omnibus nostris actibus finem nobis nostrum præstituamus: quiuis ipse sibi dicat quotidie, quo tendo? quid quæro? propter quid me fatigo?

Hæc Intentio tam necessaria est volenti piè viuere, atque necessarium est spiritum ducere volenti naturaliter viuere, idque duplici de caussa. Prima, arcendæ Vanæ gloriæ: Altera, augendis meritis.

a *In Canticis Canticorum sæpius.*
b *Cant. c. 7. v. 10.*
c *Psal. 26. v. 8.*

§. II.

VAna gloria vitium simul & periculosissimum & subtilissimum, tam multiplici vaframento insidiosum, vt euitari posit difficillimè. Alia vitia insidiantur nobis in terra, hoc etiam in ipso pænè cælo pedicas tendit, vndique virtutibus occupatum inuadit. Imo quo sanctius quis viuit, hoc maiorem illud sibi sumit licentiam, tantoque irruit audacius, quanto plus contra se cernit præsidij, è virtutibus nostris erescit, & acquirit vires. Omne genus insectorum velut ranæ scarabęi, mures, cimices, vermes, & id genus animalculorum è putri materia nascuntur: at vero fœdissimus hic vermis, Vana gloria, semine prodit recenti & generoso, è largâ eleemosyna, è rigido ieiunio, è feruidis precibus ortum ducit, & nulli loco, vt Hieronymus loquitur, nulli statui, ætati, ordini, aut sexui parcit, & victũ in victorem insurgit vehementius. Vana gloria, vehemens hectica est medullas exsugens, & vix vnquam, si quem occupauit, deserens, primum & vltimum vitium nobis superandum, Augustini sensu.

Quam suaue fuit Prophetæ Ionę sub vmbrosâ hederâ, meridiari? vnicus vermiculus omnem amœnitatem illam turbauit. Virent subinde opera nostra, velut arbor feracia diffundens brachia, sed quamprimum vermiculus superbiæ hanc arborem admordet, momento exarescunt omnia. Vermiculus iste sic se nouit abdere, sic furtim rodere, vt ij ipsi qui Vana gloria turgent, non tantum id non notent, sed nec credant notanti, & monenti: Vermiculus iste abigi se patitur, & cedit incantationi, sed mox redit. Non satis est vanã gloriam semel effugisse, centies redit, millies redit & sæpe impetu maiore. Ideo venenatus hic anguis quotidie, & sæpius sacris carminibus vrgendus est. Vera cõtra hanc pestem incantatio, est illud regij vatis: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam *a.* Dum vi-

uimus, monente Bernardo, *b* è corde & ore non abeat istud Hebræi regis sacrum carmen.

At quis semper ad hoc cantandum tam alacer? is qui in omnibus est sinceræ rectæque Intentionis: hæc excitat & impigrum facit, hæc docet bene agere, & sibi assiduè præcinere: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam: tuo, Domine, non nostro nomini, nec nostris meritis, sed tuis. Sanctus Ignatius Loiola, charissimum sibi symbolum habuit: *Omnia ad maiorem Dei gloriam.*

a *Ps.113 v.9.*
b *Bern. serm.5 de Sanct.*

§. III.

A Deò necessaria est recta Intentio, vt sine hac nemo effugiat Vanam gloriam, quã rectè Cyprianus vocat subtilissimum malum, quod reconditiora cordis arcana penetrat, & spiritualioribus mentibus insensibiliter se infundit. *a* Eleganter Petrus Chrysologus: Vana gloria, inquit, secretum virus, virtutum fucus, tinea sanctitatis *b*. Optimè Ioannes Chrysostomus: O nouę, inquit, calamitatis genus, ô furiosam hanc turbationem, quę tinea corrodere nõ potest, nec fur violare, ea inanis gloria omnino dispergit. Hęc est tinea cęlestis thesauri, hic est fur qui æterna regna furatur, qui immarcessibiles à nobis diuitias aufert, qui tanquã contagiosus morbus omnia corrumpit. Ita quoniam prospexit diabolus tam latronibus & vermibus, quam alijs machinis inexpugnabile illud esse præsidium, per inanem gloriam hoc expugnat. *c*

En etiam cęlum ab his vermibus tutum nõ est. Suadet Christus: thesaurizate vobis thesauros in cælo, *d* & tamen ne sic quidem penitus secura sunt quę illic reponuntur: Vana gloria furtiuo meatu surrepens, thesauros cælo iam repositos clanculum asportat, nisi custos apponatur recta Intentio, quæ nec latum vnguem abeat à commissis sibi diuitijs. Quicquid vnquam boni fecimus, quicquid facturi sumus, Intentione rectissima vndique communiamus, nisi nos delectet frustra laborem sumere.

Nullius sunt meriti difficillima etiam & excellentissima opera, nisi accedat Intẽtio bona: vanus est omnis labor, quem non recta Intentio commendat. Hanc Deus spectat in omnibus actionibus nostris, huic daturus est præmium. Haud maius, nec magis memorandum facinus est, quàm alterum alteri vitam impendere: sed etsi quis suo corpore cẽtenas cruces vestiat, sexcentas rotas induat, mille secures purpuret, & moriatur millies, nisi id fiat pro Christo, Dei caussa, sancta Intentione, mori poterit; sed martyr nunquam erit, ad cęlestem gloriam id ei nihil proderit. Non pœna, sed caussa, sed Intentio facit martyres, vti Hieronymus testatur: *e*

Eadem est ratio, in alijs maximi momenti rebus, Intentio baptizat, Intentio consecrat &c. eum è mille panibus sacerdos in dominicum corpus, verbis Domini commutat, quem Intentione sibi destinat.

Omnis meriti nostri, quâ nos, fundamentum est Intentio, ideo Christus orationis Dominicæ caput esse voluit: *Sanctificetur nomen tuum*, ne scilicet vnquam alio agendi principio moueremur, quàm Dei honore. Cum ergo tantæ sit nobilitatis Intentio, iure in diuinis paginis COR vocatur. Cor initium est vitæ; talis vita, quale cor; homo in pecudem migrat, si ei cor pecudis inseratur; pecus in hominem transit, si ei cor humanum addatur.

Nabuchodonosorem Regem voluit Deus fieri *bestiam*, & inter illas velut vnã ex illis agere, ideo iussit: *Cor eius ab humano cõmutetur & cor feræ detur ei f.* Sed voluit bonus Deus vt hæc bestia denuo in hominem mutaret. factum est, &: *Super pedes suos quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei. g* Talis est Intentio, cor omnium eorum, quæ agimus.

a *Cypr. l. de Tent. & ieiun. initio.*
b *Chrysol. serm.7.*
c *Chrys. in c.21. Matth. hom. 2. propius finem.*
d *Matth. c.6. v.20.*
e *Hier. in c. 5. ad Gal.*
f *Dan. c.4 v.13.* g *Dan. c.7. v.4.*

§. IV.

C Onsiderate hic mihi, obsecro, eandem sententiam in duabus curijs pronunciatam. In curia Hierosolymitana, præside Caiphâ summo Pontifice, pleno consessu Senatorum dictum est: Expedit nobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. *a* Hoc summus Pontifex decreuit: subscripserũt ceteri. Idem prorsus in curia cęlesti à sanctissi-

ma Trinitate decretum est: Expedit vt vnus moriatur homo pro populo. Hæc autem eadem decretoria sententia, in Hierosolymitano quidem Cõcilio summæ fuit stultitię & iniustitiæ; in concilio cælesti summæ sapientiæ & iustitiæ: illic ferinum cor Caiphæ & Senatorum eius, odio & inuidia incitabatur, *in hũc vnum hominem*, hic vero cor diuinum *in eundem hominem* summo amore ferebatur. Ita cor principium vitæ, & sicut corde læso, vicina est mors omnibus cordis functionibus: ita nullum hominis opus dici potest viuum, quod isthoc corde caret, quod non fit propter Deum: intermortuus est labor omnis, quicunque hac viuâ Intentione destituitur.

Rem miram narrat Appianus Alexandrinus de duplici victimâ ex corde. Iulius Cæsar eo die quo in curiâ occubuit, senatum ingressurus, de more fecit: apertâ victimâ cor defuit. Extispice nescio quid vaticinante de Imperatoris obitu, irrisit Iulius, & aliam admoueri iussit, sed & hæc corde caruit. *b* Mirum prorsus, bis mirum. Et quâ ratione viuat animal sine corde, an tunc primum absumpto, an vero, anteà desiderato? si anteà, & quomodo vixit? si tunc, & quomodo consumptum est? Quicquid id est, victima sine corde, certus mortis nuncius; sic & opus sine Intentione recta, opus mortuum, inutile, nullum.

Ergo, omni custodia serua cor tuũ, quia ex ipso vita procedit. *c* Ergo quotiescunque laborem nobis sumimus, aut precaturi, aut rem diuinam audituri, aut eleemosynam daturi, aut quiduis aliud acturi, hoc vnicè curemus & ante omnia, vt agentibus hoc tale cor non desit, vt per Intentionem rectam ad Dei honorem agamus omnia. Non est virtus, non est vllum rectè factum, cui deest pars optima, Intentio recta. Videte vosmetipsos ne perdatis quę operati estis, sed vt mercedem plenam accipiatis. *d*

a *Ioan.c.* 11.*v.* 50.

b *Quamuis id Cicero lib.* 2 *de diuin. eludat.*

c *Prou.c.* 4.*v.* 23.

d *Ioan. epist.* 2.*v.* 8.

CAPVT V.

In quo potissimum consistat RECTA INTENTIO: *Vbi aliquid de actu & habitu Intentionis.*

NOuum pacti genus & penè inauditum, si quis cum altero sic paciscatur: Amicitiam coibimus, sed in mutui fœderis stabilitatem ego te denasabo: tuus mihi nasus loco litterarum, & signi, & subscriptionis erit. Hoc tamen cruentum & Scythicum pactum tolerabilius foret, quam fuit illud Ammonitarum regis Naas cum viris Iabes Galaad, qui rogarunt haberi se fœderatos, & sic seruituros regi. Quibus Naas Ammonites: In hoc, inquit, feriam vobiscum fœdus, vt eruam omniũ vestrum oculos dextros. *a* Volebat sæuus rex miseros ad bellum prorsus inutiles reddere, sinister enim oculus tegebatur scuto, dextrum volebat erutum. Itaque hoc agebat, vt non tantum nescirent vincere, sed & pugnare.

Rex inferorũ Lucifer non alia lege amicitiã init cum homine, quàm vt sinat sibi erui oculum dextrum *bonæ Intentionis*, Oculum illum simplicẽ, ad Deum dirigendum. Vbi fœdus hoc admittitur; triumphum canit Sathã? hominem, facillimè vincit, eumque sibi facit mancipem, nam oculo illo caret, quo solo vtendum est contra hostem. De dextro hoc oculo, quem Christus simplicem vocat, hactenus actum, quid sit oculus iste simplex, quàm necessarius, & quã sine hoc nihil Deo placeat, Nunc porro explicabimus, quid huic oculo sit gratissimum, siue, in quo potissimum recta Intentio consistat.

a 1. *Reg.c.* 11.*v.* 2.

§. I.

FVit vt Christus reprehẽderet suos in quo minimè videbantur cõmeruisse reprehensionem. Reuersi sunt, inquit Lucas, septuaginta duo, cum gaudio, dicentes: etiam dęmonia subijciuntur nobis. *a* Nimirum præclarè rem gesserant, & miracula quoque patrarant? num igitur eis tristandum ob hoc, aut flendũ? subijcit tamen Christus illa narrantibus: *Veruntamen in hoc nolite gaudere*: facta, ô mei disci-

diſcipuli non improbo, ſed hoc in factis ſanè ſpectandum non eſt, huc veſtra Intentio non eat, neque enim ſat purus eſt iſte fons gaudij, qu'auis rarum ac magnum ſit hoc donum, mirabilis & magnifica hæc poteſtas in cacodæmones, non tamen veſtrum hoc opus eſt, ſed mea gratia; nec ad veſtrā ſalutem ſpectat ſpiritus vobis ſubijci, ſed ad aliorum; alia ſunt & potiora dona, de quibus ſolidè gaudere liceat. Hoc vnum vobis maximi faciendum, vos bono loco eſſe apud patrem meum: *Gaudete autem, quod nomina veſtra ſcripta ſunt, in cælis*; huc omnis actio veſtra, huc veſtrum gaudium collineet.

En vt cęleſtis medicus ſuorum oculos malignè humidos terſerit, & fluxum Intentionis non commendandæ ſiccarit. Intentio mala ſemper caducum quid vanumque ſpectat, eoque vitioſè contenta eſt. Intentio bona puraque, non niſi æternantia deſiderat, atque ſi ſit puriſsima, ſolum Deum.

Diximus Capite ſecundo, cauere culpam eo tantum animo, ne culpa in flammis ſit luēda, Intentionem eſſe non damnandam, ſed nequaquam purā, nec adeo magni pretij æſtimatori DEO. Et quemadmodū ciuis ille tam probę notę non eſt, qui ciuicam legem de ſympoſijs extra vrbem nō inſtituendis religiosè quidem ſeruat, non tamen reuerentia legis, ſed nummorū amore; crumenæ parcit non famę, nam altero tanto carius potaret in paganis tabernis: itaque potius in vrbe helluatur: Ita nec illa omnino puriſsima Intentio eſt, diuinæ legi parere ideò, vt vitā agere liceat æternam in gaudijs: Bona eſt quidem, & melior priore, ſed aliquem ſui amorem ſapit. Optima & puriſsima eſt Intentio, & verè *ſimplex oculus*, qui Deum ſolum reſpicit tam fixè, vt qui habet hunc oculum ſinceriſsime de ſeipſo pronūcier: ſeruiam Deo propter Deum. Hoc ſenſu vociferatur olim Hebræus rex, &: quid mihi eſt, inquit, in cælo, & à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. *b* Propter te ſolum; mi Domine, omnia libenter vitabo, quæ vitari iuſſeris; omnia hilariter & faciam & patiar, quæ mihi facienda venient, aut patienda.

Illud vnicum, *propter te Domine. propter te*, ô mi Domine, *propter te*, vſque & vſque ſexcenties, & vſque millies, imo aſsidue ingeminandum. Nullus dies abeat, ſed nec hora qua non & labori, & cuicunque demum moleſtiæ nos prompte ſubmittamus; iſthoc identidem per calentem affectum repetito: *propter te, Domine propter te*, & ab hoc abſtinere, & ſuſtinere illud: hoc agere & iſtud perpeti paratus ſum, ſed *propter te, Domine, propter te.* Nam *propter te mortificamur tota die.*

a *Luc.c.*2.*v* 20.
b *Pſ.*72.*v.*26.
c *Pſ.*43.*v.*22.

§. II.

RECte Bernardus: Purus amor, inquit, non eſt mercenarius *a* Mercedem operis ſecuturam non neſcit, ſed eo nunquam reſpicit, neque ideo bene loquitur, vt bene paſcatur, nec ideo ſanctè agit vt copioſe id exſoluatur: Amor purus imitandum ſibi proponit Deum, qui vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt, & propter gloriam ſuam. *b* Æquum omnino eſt, vt homo propter hunc eundem Dominum, & conditorem ſuum nihil facere aut ferre detrectet. Talis erat illa cęleſtis ſponſa, quæ omnia poma, noua & vetera, dilecto ſe ſeruaſſe ait. Noui recentéſque fructus ſunt, ea quę in noua lege à diuina gratia oriuntur, vt ſunt Deum amare, in Deum credere, ſperare, precari, inediam & vigilias, aliave aſpera propter Deum tolerare, & hoc eſt vitiorum ex Adamo traduces crucifigere, & hi ſunt fructus horti. Poma vetera ſunt illa naturæ opera, edere, bibere, loqui, dormire, &c. quæ tamen vnà cum nouis offerenda, vt etiam hæc facturi nunquam non dicamus, *propter te Domine*, edam & bibam, *propter te* dormiam, *propter te* omnia faciam, vt tibi vni placeam, etſi hominibus vniuerſis diſpliceam.

Et quamuis difficile non ſit illa primi generis opera propter Deum facere, difficile tamē eſt illa generis ſecundi, cum vis animæ inferior, ac deprauatior natura, incredibili affectu ad ſe trahat quicquid nouit ſibi eſſe commodum & ſuaue: huc tota feſtinat, & id vnum agit ne malè ſibi ſit: atque ſi ſibi ipſa relinquatur, ſibimet ſeruit fideliſſimè Itaque vi adigenda eſt, vt illa omnia Deo permittat fieri; vt quis ideò tantum velit edere, bibere, loqui, dormire, quod id placeat Deo Et hoc eſt quod diuinus Paullus tam ſerio commendans: ſi-

ue ergo

ue ergo manducatis, inquit, siue bibitis; siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facitè *c*. Tertullianus apud Christianos in more positum fuisse asserit, ad principium cuiusque operis cruce se signare *d*. quod tantundem erat ac dicere: hoc fiat ad gloriam Dei, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

a *Bern. serm.* 88.
b *Prou. c.* 16. *v.* 4.
c 1. *Cor. c.* 10 *v.* 31.
d *Tert. l. de Coron. mil.*

§ III.

QVerit Basilius, *a* quâ tandem ratione quis possit edere & bibere ad Dei gloriã: Huic sue quæstioni respondet in hunc modum: Mẽsam accedat animo non nimium soluto, & in solum cibum hiãte, qui tantum imperet: affer, affer, cibus est meus, meam quadram lambo, è meo penore viuo, ideo curabo vt mihi bene sit, & sentiam me viuere, non sic loquendum, neque sic edendum, sed istud animo voluendum: Inspectorem habeo Deum, ergo cibum ita sumam, vt nullus inde offendatur, Dei gloria non minuatur: nolo ventris mei esse mancipium, vt solam hic voluptatem secter, neque enim viuo vt edam, sed edo vt viuam, & par sim ferẽdis laboribus. Verbo, qui refici vult sine culpâ nunquam edat & bibat, quin hoc ipsum in Dei laudem faciat *Propter te, Domine, propter te* comedam & bibam; te meum finem in omnibus quæram.

Sed num hoc nobis cogitandum eo ipso tẽpore quo mensam accedimus? Notandum, hic aliam esse Intentionem, quę dicitur ACTVALIS, aliam quę VIRTVALIS. Actualis est, cum quis Deo offert quod facit dum facit, aut dum facere incipit. Hac certè Intentione omnis nobis dies est ordiendus antequam quidquam agamus, offerendo diuinæ gloriæ, quicquid acturi sumus. Sed expedit non confusam operum turbam & conglobatim, sed explicate & præmeditatè futurę diei actiones sic Deo sistere: Mi Deus, quicquid ego hoc die dixero, fecero; quicquid etiam cogitauero, id omne tibi offero. Ego has & has preces, illum & illum laborem, ista atque ista negotia mea tibi consecro, nec aliud cupio, quam vt quicquid hodie horis omnibus acturus sum, id omne cedat in tuum honorem, mi Deus. Hęc Intentio dum mane suscipitur *actualis* est, tunc enim voluntas est in opere. Hac ita suscepta abit quis in templum, in forum, in curiam, in sphæristerium, nec amplius cogitat, pro Dei honore illuc aut illuc se iturum: atque tunc Intentio quæ mane erat *actualis*, incipit esse *virtualis*, si tamen vis eius aliqua remotis illis actionibus hæreat impressa, sicut lapis manu excussus sursum per aërem volitans, non sua mole, sed manus impulsu regitur ac mouetur.

a *Bas. in reg. breuior. reg.* 196.

§. IV.

HIc notãdus perpetuus mos Sanctorum, qui minime cõtenti matutina illa Intẽtione, omnia opera velut in cumulũ cõgerere, & sic Deo in plenum tradere, sed insuper quotiescunque noui operis aliquid sumunt, toties Intentionem illam restaurant, illud assidue secum ingeminantes: Domine, hoc propter te faciam; propter te Domine, orabo; propter te laborabo; hoc propter te cogitabo; nunc propter te tacebo, nunc & propter te loquar: Quemadmodum homo potulentus quoties fere bibit, toties combibonum vni propinat, & plerumque poculum exsiccat, ita homo probus ad cuiuscunque operis initium, illam actionem suam quasi Deo propinans ait: Domine, omnis hic meus labor tuus est, hæc lectio, Domine, hęc scriptio, hęc mea meditatio tua est; tibi Domine, & propter te hęc omnia facio. Hæc proborum hominum perpetua est consuetudo, & sunt Theologi qui vnicam illam matutinam Intentionem negent sufficere, ad omnes diei actiones Deo consecrandas. Nã Intentio *virtualis* actionem saltem impellat & promoueat necesse est; at quis impulsus est à matutina Intentione, cum quis meridie ad mensam sine vlla Dei aut diuini honoris memoria, à tempore, à fame, à consuetudine monitus venit? Non est in illo matutino proposito vis alia, quàm vt ex eo bona censeantur, quæ illius velut iussu fiunt, fiunt autem illa sola quæ hinc non interrupta vi oriuntur: eam autem interrumpit obliuio, cogitatio, vel actio naturalis diuersa.

Hinc liquet non sufficere homini iusto ad promerendam singulis actionibus gratiam, & gloriã, principio diei totũ se Deo offerre, cum proposito omñia ad ipsius gloriã faciendi: sed

necesse est vt hoc propositum efficax sit, & verè caussa operum quæ posteà fiunt, ad quod generalis Intentio non satis est, sed requiritur vt peculiariter constituatur, exempli caussa, summa pecuniæ danda pauperibus, quæ deinceps vi illius propositi erogetur, hæc Theologorum mens est.*a* Hinc etiam luculentum, cur Christus bonis actionibus mercedem gloriæ promiserit, non tamen sine hac appendice, si fiant propter nomen suum. Est quidem propositum initio hebdomadis aut diei conceptum, ob Dei amorem omnia ad eius gloriam agendi, actus Charitatis ac Religionis, tantò præstātior maiorisque meriti, quantò amplius & extensius obiectum habet, nō tamen omnibus illius diei aut hebdomadis actionibus suā nobilitatem induit. Nam vt opera sequentia ex tali actu promereantur diuinam gratiam & cælestem gloriam, necesse est vt sint effectus illius. E bona Intentione seu actuali, seu virtuali sunt, quæ vi illius prodeunt, velut arbor surgit è semine: Vt si quis peregrinationem iustituat ad locum Deo sacrum, omnes actiones in via exercendę, aut perferendi labores, præclari erunt meriti, si exerceantur illæ, isti perferantur ex vi ac necessitate propositi illius nunquam reuocati. Et vt summatim dicamus: Opus hominis iusti, æternam gloriam tunc promeretur, si ab actu Charitatis seu recta Intentione imperetur, atque in Deum vt finem vltimum referatur, siue per præsentem actum bonæ Intentionis (quod est actu referri) siue per præteritum, à quo tanquam caussa mouente opus procedat, quod est referri virtute.

Ergo, si proborum exempla æmulari, si ex virtute agere, si omnes actiones nostras Deo consecrare cupimus, huius operæ non laboriosæ nos minimè tædeat, quin proposito matutino sæpius per diem instaurato, & Intētione actuali (quæ certiori pede graditur quā virtualis) omnia dirigamus ad Deum. Quoties mechanici opifices opus suum ad certam normam, amussim, regulam examinant? quoties de die faber lignarius, aut cæmentarius regulâ longitudines, normâ angulos, altitudines libella explorant: quoties statuarius, latomus, marmorarius canonem applicant: quoties Architecti, pictores, Mathematici ad chorobatam aut lineam vndequaque omnio mensurant? Ita Christiani singulos actus suos ad diuini beneplaciti perpendiculum exigant, ne fallantur aut errent, néue obliqua Intentio subrepat, & optima quæque deprauet.

a *S. Th l. 2. q. 114. art. 4. S. Bonauent. dist. 41. art. 1. q. 3. & aliorum.*

§. V.

GRatissimum est Deo, actionibus omnibus & singulis, diuini honoris lineam dicta ratione applicare, Refert Ludouicus Blosius, Gertrudem sanctam virginem à Christo monitam, sua sibi opera omnia minutatim consecraret, nec tantùm lectionem omnē, aut scriptionem, sed voces quas lectura, characteres quos scriptura; neque tantū cibum aut potum quem sumptura, sed bolos quos comestura, verba omnia quę locutura, gressus omnes quos positura, anhelitus omnes, quos & vigilans & dormiens ductura, singulari affectu offerret. *a* Quid hoc aliud est, quam exigere, vt cētum floreni, qui vt æs alienum debentur, per singulos asses aut obolos numerentur. Sed cur id Deus à nobis exigit? Nostrum non est quærere, cur hoc aut illud velit Deus (quis enim dicere potest, cur ita facis? *b*) Sed tamen ratio in promptu est; Vult Deus homines sui seruitij exquisitè sedulos, vigilantes, industrios & in omne suum obsequium esse attentos, qui non obiter, perfunctoriè, & oscitanter faciant quod debent, qui nunquam in officio claudicent, nullamque rem dissolutè conficiant, sed qui studiosissimè omnia diligētissiméque curent, qui noctes & dies nihil aliud agant, quàm vt Domino suo placeant, qui omnibus neruis ac facultatibus cōtendant, vt ei se probent cui placere cupiunt.

Hæc hominis contenta industria, Deo accepta est, etiā in minimis. Palladius Helenopoleos Episcopus, de seipso iuuene: Quodam die, inquit, cōueni Macarium Alexandrinum valdè anxius, dixique: Ecquid faciam, pater, affligunt me cogitationes meæ, illud assiduè ingerentes: nihil facis, recede hinc, frustra sunt tua omnia. Ad hæc Macarius respondit: Dic tu tuis cogitationibus, propter Christum custodio parietes *c*. Quid obsecro facilius quā parietes custodire, qui non tantum non aufugiunt, sed nec asportari queunt, & tamen hęc ipsa parietum custodela magni ęstimanda, ob sim-

ob simplicem illum oculum in Christum conuersum.

Duo sunt in omni peccato, *Auersio* & *Conuersio*. Qui agit contra rationem, conscientiã, Dei legem, auertit se à Deo, vt degener filius, reluctante patre & altum reclamante: mane fili, mane hic, mane. Ille nihilominus domo excurrens in tabernam à parente vetitam se penetrat. Dupliciter delinquit refractarius hic iuuenis; à patre abit, & subit ganeam prohibitam. Eadem prorsus ratio est omnium grauius peccantium, Cui sua libido, aut dignitas, aut crumena potior est quàm Dei lex, hic è facili diuina iussa contemnit, rei amatæ aditu arceri non vult, ideo auersus à Deo abit; & excurrit ad illicita, hic quidem ad pecuniam, iste ad mulierculam, ille ad alias vetitas voluptates.

Sed vtrum in cõtemptoris filij delicto grauius est? nũ excursus & fuga è paterna domo, an ingressus tabernæ? grauior certè videtur fuga hæc à patre, velut caussa culpæ sequentis: Ita prorsus in omni peccato, Auersio à Deo grauissimum malum, & malorum inde prouenientium origo.

Eodem planè modo in quauis virtute duo spectanda sunt, exemplo sit pia liberalitas in pauperes, in qua cernitur, & benefica manus in egenum, & conuersa mens ad Christum, cui placere vult, & cuius legi satisfacere cupit is qui sic in egenos liberalis est. Atqui hæc ad Christum conuersio præ illo altero maioris est meriti, & plurimum gratiæ conciliat omni actioni. *Tantum ergo facis quantũ intendis.*

a *Blosius institut. spiritual. cap. 9. mihi pag.* 362.
b *Iob.c.9 v.18.*
c *Pallad.c 20.*

CAPVT VI.

Vtrum bona, seu, RECTA INTENTIO *possit opus malum, facere bonum?*

DEVS Abrahamo sacrificium imperans: *Sume*, inquit; *mihi vaccam triennem & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbã.* a Colũbam solã non vult Deus, nisi iungatur ei turtur, ea scilicet auis quæ spectet ad cognationem: non vulturem, non vpupam, non accipitrem in hanc societatem admittit, sed turturem. Nimirum exigit Deus, vt omnibus quæ ipsi offerimus, columbam addamus, sinceram Intentionem: at si quis huic columbæ iungat fætentem vpupam, factum faciet ingratissimum. Sit turtur cum columba; sit opus vt minimè non malum cum Intentione bona: alioqui columba & vpupa in coniugium conueniunt inæquale. Bona Intentio, & opus malum, exosum Deo sacrificium.

Hinc liquet quàm Deo non gratum munus veniat ab eo, qui aufert donandi gratia; qui pauperes vestit, sed pannum ac corium furatur pro his vestibus; exuuijs diuo Petro detractis, diuo Paulo induuias præstat. Hoc aliud non est quam columbam & vpupam in idem sacrificium cogere, opus malum bona Intentione vestire velle.

Sed non immeritò quæras: Cur bona Intentio non possit malum opus reddere bonũ? cum tamen mala Intentio possit opus bonum reddere malum? Vnde tantum, quæso, roboris intentioni malæ, vt opus etiam optimum corrumpat, cum Intentio bona tantarum virium non sit, vt operi malo mederi possit? opus bonum intentione mala contaminatur, & quî fit quod opus malum Intẽtione bona non emẽdatur? si nullius est pretij ieiunium ex auaritia, cur non alicuius sit meriti plagium ex misericordia? clarissimè Christus: Si oculus tuus, inquit, fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Videtur ergo ex æquo iure bonam Intentionem præstare posse in opere malo, quod mala potest intentio, in opere bono. Respondemus,

a *Gen.c.15. v.9.*

§. I.

E Diui Bernardi sensu: Duo mala robustiora sunt vno bono. Vbi non bona est Intẽtio, etsi bonũ sit opus, ibi duo sunt mala, mala scilicet intentio, & fallax error. Exempli gratia: triduum fere à potu tempero, & quàm parcissimè bibo, venturus est enim ad me potator insignis, vt huic respondere possim viribus non imparibus, iam minus bibo, vt posteà possim bibere largiùs. Hic duplex malum. Primum:

Intentio

Intentio mala, sitio in gratiam ebrietatis: Alterum: error fidei qui persuadet vt credam hanc potius temperantiam Deo non displicituram. Atque hic opus bonum est duplici modo coniunctum, intentioni & errori, quod Bernardus eleganter: Vt oculus, inquit, sit verè simplex, requiritur Charitas in Intentione, & Veritas in electione. *a*

At Verò vbi opus malum est cum bona Intentione, bonum vnicum est Intentio; cetera mala sunt omnia. Hinc fermentum illud etsi bonum, tam potens non est, vt massam malam penetret aut transmutet in meliorem. Notum illud: In asymbolis, vti sunt ignis & aqua, non facilis est transmutatio: bene opinari & malè facere, maximè sunt asymbola. Ad actionem bonam non satis est, putare illam bonam esse, necesse est etiã, absit & error, & dolus: Ad malam actionem satis est, si pars eius vnica sit mala. Vulgatissimum est illud diui Dionysij; bonum constat ex integra caussa, malum verò è quouis defectu. Quod confirmaus Seneca: Adijce nunc, inquit, quod nihil honestè fit, nisi cui totus animus incubuit atque affuit, cui nulla parte sui repugnauit. *b* Ad bene ambulandum, inquit Hieronymus, media tritaque via eundum est: bonum agere mala intentione, est nimium ad dextram flectere; malè agere bona Intentione est nimium ad læuam declinare. Vtrum fiat non multum curat diabolus, modò fiat alterutrum, modò viator abducatur à medio, cum sit vbique virtutis modus; æque peccat quod excedit, quam quod deficit. Paulus monet: Et non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala, vt veniant bona, quorum damnatio iusta est *c*.

a *Bern. l. de precept. & dispens.*
b *Sen ep. 82. propius finem.*
c *Ad Rom. c. 3. v. 8.*

§. II.

GRegorius Nazianzenus confirmans dicta: quis dubitet, inquit, maioris esse artis valetudinem ægro restituere, quam adimere sano? difficilius amarissimum liquorem dulcescere, quàm dulcissimum vinum amarescere, ad hoc enim paucis guttulis opus, ad illud grande dolium vix suffecerit. Dialecticis lex est: Conclusio sequitur debiliorem partem, vbi Intentio bona, & opus malum est, conclusio tota mala est.

Ita fucus est, & mera fraus, actionem ex se malam bono fine honestare velle, Vitium bona Intentione sic cupere vestire vt id DEVS velut virtutem probet. Optimè Gilbertus: Quid cum opus bonum prætenditur, inquit, & non ipsum bonum, sed aliud totum intenditur. Oculusne iste tenebrosus dicetur ex toto, an ex parte caligans? Mihi quidem magis tenebrosus ex toto videtur. Nam etsi lux deputetur in opere, nulla tamen agnoscitur in Intentione. Quomodo autem Intentio bona, quę bonum non optat: aut quomodo simplex, quæ sub boni velamine seipsam occultat? *a*

Qui statum priorum annorum, ab 1618. ad 1625. annum in memoriam reuocat, perpenditque horribiles Romani Imperij turbas, & grauissimam tot prouinciarum rebellionem, in eam fortè sententiam benignè descendet, vt persuaderi se patiatur, multos rebellium honestissimo fine delusos fuisse, quãtus tunc clamor ad arma vocantium, seque mutuis adhortationibus animantium! sed quo fine, qua Intentione? Quantos audisses dicere: *vt verbum Dei crescat, vt Euangelium propagetur*, multi, non dubitem, sanctissimis sese vocibus fefellerunt, quibus hoc vnum in ore: *Deo pugnamus, & Euangelio*. Sed, ô boni, si quidem Deo pugnatis & Euangelio, cur in legitimum magistratum insurgitis? cur indicta caussa, in hos & illos tam sæuè animaduertitis? Hoc contra Deum, contra Dei verbum est, hoc vetat Euangelium, Verbum Dei non gaudet seditionibus, non tumultibus, non rebellionibus. Neque mali quid patrandum, vt inde aliquid boni eueniat. Ergo speciosissimos titulos omittite, bona, vt putatis, Intentione opus pessimum nunquam satis velabitis. Malè iunguntur finis bonus, & medium malũ; Vpupa & Columba ingratum Deo sacrificiũ; mala vi auferre vni quod des alteri, vetitum est. Operi malo bona Intentio veram honestatem nunquam induet.

a *Gilbert. serm. 22. in Cantica. D. Bernardo in hoc labore succenturiatus.*

§. III.

PAari modo, an non & illi qui Apostolos iugulabant, Intentione optima factum pur-

purgabant? Christus clarissimo vaticinio præmonēs: Venit hora, inquit, vt omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequiū se præstare Deo. *a* Nimirum ideo necabantur Apostoli, ne religio nouaretur, neve peregrina sacra introducerentur in prouincias, ita grauissimum crimen honestissimo nomine prætexebant, vix enim nullum iniustitiæ genus est, quod honestatis mantelo velari non possit. Clarissimè hoc videre est in Saule rege Hebræo. Iurasset quis à Samuele propheta magis impetu quam ratione regem obiurgatum esse. Saulem prouide & bono animo egisse. res ita habuit, Præceptum est Sauli regi: *Vade & interfice peccatores Amalec, & demolire vniuersa eius. b* Volebat Deus homines & pecudes mixtim ad internecionē deleri. At, *pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ouium, & armentorum, & vestibus, & arietibus, & vniuersis quæ pulchra erant nec voluerūt disperdere ea, quicquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt c.* Adest ergo Samuel: &: *quæ*, inquit, *est hæc vox gregum quæ resonat in auribus meis, & armentorum quam ego audio*? Cui Saul: *De Amalec adduxerunt ea*, inquit, *pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarentur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus*. Quid hic obsecro mali? an non hæc optima Intentio, *vt immolarentur ea Domino Deo tuo*? An non hoc prudenter est agere, melioribus parcere in vsum sacrificij, ceterorum vilissima quæque destruere.

At verò Samuel aliâ lance hoc factum trutinans: *Quare*, inquit, *non audisti vocem Domini, sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini? Imò audiui vocem Domini*, ait Saul, *& ambulaui in via per quam misit me Dominus*. Cui Samuel: *Nunquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potius vt obediatur voci Domini*? Timuisti populum? at Deū magis debuisses. Obtulisti ea Domino? at *melior est obedientia quam victimæ*. Putasti Dei caussa mitius interpretanda? At *quasi peccatum ariolandi est repugnare*. Arbitratus es Deum id non tam rigidè imperare? At *quasi scelus idololatriæ est nolle acquiescere*. Summa summarū hęc est, stultè egisti, mi Saul: Inobedientia Intentione bona defendi nequit? corium sublegere, & calceos egenis diuidere, eleemosyna patibulo digna est.

Eiusdem generis est & hoc. Iubet herus accersiri ad se seruum, qui tunc crapula plenus, nec pedibus valet consistere, huic excusando seruorum alter: here, inquit male habet. Hic honeste, vt putat, mentitur. Num hoc licitum? nequaquam, mendacium veritatis hostis est, vitium est, etsi palliolum bonæ Intentionis ei inijcias: Verum quidem est, quod Bernardus monet, Intentio bona dictum factumque non adeo bonum excusat, si non à toto, saltem à tanto, vt minor culpa sit in eo, qui bonum diligit, & malum nesciens agit. *d* Ita minus peccat, qui alterius honori seruando aliquid fingit, sed tamen peccat. Omne mendacium est peccatum, nec bona Intentione penitus depurgari potest.

a *Ioan. c. 16. v. 2.*
b *1. Reg. c. 15. v. 3.*
c *Ib. v. 9.*
d *Bern. l. de Præcept.*

§. IV.

QVantis angustijs premebatur castissima Susanna, à subsessoribus vetulis deprehensa in horto sola? famæ vitæque amissio versabatur ob oculos; neque tamen vt famam & vitam non perderet, committere potuit adulterium, *a* & rectam ad Deum Intentionem amittere.

Eodem modo quærit quis relaxationem animi, rem quærit hic non illicitam; bona Intentio, sed si duos in mutuum iurgium & pugnam committat, factum malum bona Intentione non defendet. Idem facit, qui feras alit vt licitam venationem instituat, sed hoc cum damno vicini, & plurium aliorum, quorum segetes conculcat, & agros vastat; bona hic quidem Intentio, sed actio mala nunquam excusabilis, perinde vt furtiuum corium, & ex eo calcei pro stipe dati.

Diserte hęc omnia confirmans Augustinus: Interest plurimum, inquit, qua caussa, quo fine, qua intentione quid fiat. Sed ea quæ constat esse peccata, nullo bonæ caussæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bona Intentione facienda sunt. Et vt opera ex se mala, ab alijs neque bonis ex se, neq; malis distinguat, subdit. Ea quippe opera hominum, sicut caussas habuerint bonas seu malas, nunc sunt bona nunc mala, quæ non sunt per seipsa peccata.

Cum vero iam opera ipsa peccata sunt, sicut furta, stupra, blasphemię, vel cetera talia, quis est qui dicat caussis bonis esse facienda, vt vel peccata non sint, vel quod est absurdius, iusta peccata sint. Quis est qui dicat, vt habeamus quod demus pauperibus, faciamus furta diuitibus, aut testimonia falsa vendamus, maxime si non inde innocentes læduntur, sed nocentes potius damnaturis iudicibus eruuntur? duo enim bona fiunt huius venditione mendacij, vt & pecunia sumatur vnde inops alatur, & iudex fallatur, ne homo puniatur. Testamenta etiamsi possumus, cur non vera supprimimus & falsa supponimus, vt hereditates vel legata nō habeant indigni, qui nihil ex eis operantur boni, sed hi potius à quibus esurientes pascuntur, nudi vestiuntur, peregrini suscipiuntur, captiui redimuntur, ecclesiæ construuntur? Cur non fiant illa mala propter hæc bona, si propter hæc bona nec illa sūt mala? Quis ista dicat, nisi qui res humanas, omnesque conatur mores legesque subuertere? *b*

Ergo Augustini sensu, nihil mali faciendū est, etsi multiplex inde speretur secuturum bonum. Sed ipse Augustinus sibi objiciens: Dicet aliquis, inquit, ergo æquandus est fur quilibet, ei furi qui misericordiæ voluntate furatur. Quis hoc dixerit? sed horū duorum nō ideo est quisquam bonus quia peior est vnus, peior est enim qui concupiscendo, quam qui miserando furatur: sed si furtū omne peccatum est, ab omni furto abstinendū est *c*. Eodem prorsus modo cum Augustino dicere licebit: si mendacium omne delictum est, ab omni mendacio refugiendum est, seu mendacium honoris, seu officij, seu commiserationis sit. Nam, eodem Augustino teste, si hanc peccatis aperimus viam, vt committamus minora, ne alij maiora committant, lato limite, imo nullo, sed conuulsis & remotis omnibus terminis, infinito spatio cuncta intrabunt atque regnabunt vitia. Hoc sapere, quid est aliud nisi desipere, vel potius insanire?

a *Dan.c.*13.
b *Aug.tom.*4.*l.contra mendac.c.*7.*ante med.*
c *Ibid.c.*8.

§. V.

Qvam ergo parētes sibi suisque liberis male consulunt, dum in omne genus lucri inhiant, ne prolem minus opulentam relinquant. Bonus finis, liberorum facultates augere, sed actio mala, pauperum reculas diripere, publica valetudinaria spoliare, varium vsuræ genus exercere, omne lucrum venari.

Anno nongentesimo quadragesimo nono, Taxis Rex Vngarorum ingenti exercitu Italiā inuasit, Berengarius rex Italam terram liberare, & hostem repellere cogitabat, bonus finis, optima Intentio, modo bonum etiam modum huic rei adhibuisset. Rationem certe iniit non bonam: templa & egenorum domos adeo exhausit, vt immensum thesaurum vndequaque corraserit, è quo Vngaris, decem modios nummorum facile potuit admetiri. Quicquid remanebat, sibi retinebat, factus vel ab hoste ditior. *a*

Sic etiam, cum quis sanari cupit, & à morbo reualescere, finis optimus: sed mittit ad fatiloquos & vaticinatores, ad diuinos & ariolos, ad coniectores & magos, hoc iam pessime agit, nec peccatum purgabit honesto fine. Sic ambit quis officium, munus, dignitatē cupit emergere, finis in se non malus: *si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat* b: at si hoc satagat ne pauperior, etsi aptior prę-ueniat, si monetam & munera spargat, si post plurima data, plura promittat, & ita per argenteos gradus in sublime ascendat, aut si etiā alium loco moueat, vt ipse in eum succedat, actus sunt pessimi, tametsi illud quod cupit malum non sit.

Sic alius quis caussę iudiciariæ finem appetit, rem certe bonam appetit, sed quia his atque illis manus argēto oblinit, & donis in suā partem trahit, ideo bonum finem pessima liberalitate corrumpit & destruit. Non sunt facienda mala, vt eueniant bona: in conclaue ingredi, licitum mihi, sed non per fenestras.

Sic omnes actiones quæ Christiana prudētia carent, veræ virtutis honestatem nunquam induent, etsi optima Intentione fiant. Sine prudentia nullus actus bonus: Estote prudētes sicut serpentes *c*. Nec excusat dicere: putaui sic agendum, non putaui secuturum hoc dānum, putaui hunc hominem castigandum. Erat omnino, vt dicis, castigandus, sed non infamandus, non tam insolenter tractandus. Multi *æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam*. *d* Iudæi eo ardore ferebantur in legem

legem Mosaicam, vt vbicunque possent, honorem Christi extinctum vellent: en sub magno zelo legis, odiũ latebat legislatoris. Hæresiarchæ, & horum asseclæ habuerunt zelum Ecclesię in pristinum nitorem reformandæ: bonus erat hic finis, bona Intentio. At vero in omnis ordinis & status homines maledicta congerere, magistratum contumelijs lacerare, minuere maiestatem, odio insaturabili in Pōtificem pugnare, plebem in proceres armare, concitare bella, alia ex alijs mala proseminare, non erat hoc aliud facere quam quod fecit Thracius rusticus, qui cum vicinũ putantem vites oleasque vidisset, ipse à stirpe omnes incidit: Ita illi; neque excusari poterunt hæc talia, vel millies ingerendo, putaui omnia melius cessura, non putaui tantum damni secuturum.

Frigidissimum hoc, *Non putaui*, Virtutis patrocinium suscipere non potest. Turpissimam aiebat Fabius Imperatori excusationem esse, *non putaui*: ego turpissimam censeo homini Christiano, cuius est talem imprudentiam omnem cauere.

Quod si bona Intentio malam actionem nequeat in solidum corrigere, quid erit, Intentioni malæ malum opus addere? si bonis male vti malum est, malis male vti pessimum erit. Laudatur cælestis spōsa à genarum pulchritude, *Pulchræ sunt genæ tuæ e*. Nemo pulcher, Bernardi ęstimatione, cui altera gena nimiũ tumet, aut ceræ similis est, vtraque necesse est, amabili colore viuat: Stude, inquit, ambaś speciosas habere has genas tuæ Intentionis. *f* Nam satis non est Intentionem esse bonam, sed & actio insuper bona requiritur, aut quæ saltem mala nō sit. Huc nobis collineandum, vt omnia fiant à nobis Intentione quam sincerissima, nec decipi amemus tā speciosis nominibus. *Tamen bonæ Intentionis sum, eius rei rationes mihi sunt & caussæ; istud aut illud, hoc illove inductu facio.* Quęso non fallamus nos ipsos; actionibus nostris honestatem verbis non conciliabimus, parum bonus est, qui ore tantum est bonus. Et verendum certè, ne sæpenumero pręter blandam nobisque illudentem assentationem, nihil virtutis sit. Nimis quam frequenter iudicium affectus interpellat. Et quoties vel consuetudine, vel impetu non bono, in hoc aut illud ferimur, nihilominus vane iactamus istud: *Ad Dei gloriam.* Scutare, quæso, teipsum mi Christiane, verene Dei gloria ad hoc te impulit: an non aliũde id voluisti? an non consuetudo aut tuus te affectus huc duxerunt? Et qui fit te ad mensam, ad ambulationes, ad animi relexationes sic properare, imo & currere; ad ea vero quæ tui muneris, quæ virtutis sunt, vix ire, imo & serpere: siccine omnia pari passu ad Dei gloriam aggrederis? Crede mihi, hæ tales loquēdi formulę sępe meri sunt prętextus, quibus malefacta Deo nunquam purgabimus. Repeto quod dixi: DEVS columbæ vult iungi turturem, non vpupam.

a *Luitprand. Ticin. l.5.hist.c.15.*
b *1.Tim.c.3.v.1.*
c *Matth.c.10.v.16.*
d *Ad Rom.c.10.v.2.*
e *Cant.c.1.v.10.*
f *Bern.serm.40.in Cant.post med.*

CAPVT VII.

Quinam gradus sint Puræ RECTÆQVE INTENTIONIS.

EXperientia docet aquam ex alto defluentem, quamuis multis ambagibus cursum suum exerceat, tandem tamen ad primæ originis altitudinem ascendere, & cum ortu suo æquari. Idem pæne obseruare est in humanis actionibus, quæ omnes ab Intentione dimanant, hæc illarum scaturigo & fons est, nam cum ratione nemo agit qui sine Intentione, quo iam altior est Intentio, hoc & actio. Enimuero actiones nostræ quandoque in imam voraginem se demittunt, decurruntque in profundam vallem, & velut seipsas amittunt.

Quot hodieque sunt homines religiosi, qui delicate nutriti, vestibus non nisi pretiosis, mensæ non nisi lautæ, actionibus solũ honorificis assueti, scopas antea tractare, pauimentum verrere, ollulam vel vnicam tergere, grandissimum duxissent piaculum. At cũ religiosam vitā amplexi sunt, illa omnia & longe abiectiora promptissime facere, honori ducunt & voluptati. Ita sanctus Ioannes Damascenus, regius ante præfectus aulæ, post pannosus monachus, etiam latrinas purgare

deprehensus est à magno viro. En, in quam profundam altitudinem hęc aqua sese præcipitarit? Verum, sicut torrens ex edito delapsus, ad suum fontē recorrit, sic & actiones istæ licet vilissimę, quia originem habent altissimam, quia propter Deum suscipiuntur (ex hac enim Intentione promanant) ideo suam originem repetunt, redeuntque ad primum fontem; à Deo à quo sumpserunt exordium, etiam finem capiunt & præmium. Tāti refert actionibus etiam abiectissimis ad maximam nobilitatem extollendis, altissimam habere Intentionem, ipsum DEVM. Atque de hac locuti sumus hactenus, superest certos in ea gradus, & quidem tres ostendere; supremum horum omniumque celsissimum ascendere, difficile non erit *volenti*. Hos gradus nunc ordine assigno.

§. I.

PRimus est: In omnibus rebus vnicum Dei honorem sic attendere, vt omnis affectus ad caduca hæc iuguletur, id solum spectando, quid placeat Deo. Qui sudo cælo, itinere longo fatigatus domum redit, omne vestium onus defluere sinit, pileum deponit, pallium excutit, thoracem aperit, collare & cingulum soluit, soleas destringit, ita captandæ auræ se exponit. Pari modo cuius animus Deo æstuat, is facile affectum exuit, quem in hæc fluxa prius gerebat. Bernardus de domo interiore: Quomodo enim, inquit, perfectè diligis, aut diligeris, si in summorum desiderio ad superna non raperis? Collige teipsam ad temetipsam. & in solo diuinitatis desiderio requiesce. *a* Atque hic dictum Augustini verissimum: Minus te amat, Domine, qui tecum aliquid amat.

Esther illa Imperatrix potentissima, quæ Assuerum centum viginti septem prouincijs imperantem suæ potestatis habuit, quæ omni voluptatum genere (modo voluisset) affluere potuit, nihilominus tamen: Tu scis, Domine, inquit, quod nunquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum, vsque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abrahā: *b* Atque hic primus est purę Intentionis gradus *rerum conditarum obliuio.*

a Bern. de Do. int. c. 99. fin.
b *Esth. c.* 14. *v.* 18.

§. II.

SEcundum est, *Obliuio sui ipsius.* Hęc docet quâ ratione quis possit suimet non meminisse, & solâ inter voluptates numerare in solâ DEI voluntate acquiescere. Sicut enim beatis in cælo summæ voluptatis est, videre DEI voluntatem per vniuersum Orbem, perque ipsos inferos velut in offenso pede progredientem, nec vsquam quidquam reperiri, quod diuinæ possit resistere voluntati. Imò, quod mirissimum, voluptas illa nō sic eos afficit, quod bona possideant nunquam amittenda, quàm quod Deus in illos beneuolentissimus sit, illis maximè cupiat illorum gaudijs plurimum faueat. Et hoc est, quod rex Hebræus Dauid exclamat: Confitemini Domino, *quoniam bonus a* Confitemini, Domino, non quia me regem fecit ex opilione, non quia me pauperē ditauit, nec ideò quia tanta insuper daturum se mihi promisit, sed, Confitemini Domino, *quoniā bonus*, quoniam in sęculū misericordia eius. Hic alter puræ Intentionis gradus est, ab illo tamen non facilè superandus, quem regium carmen sic notat. *Confitebitur tibi cum benefeceris ei b.* In hoc ergo gradu & relinquit, & obliuiscitur quis seipsum, quod non omnibus tam in expedito est. Non enim arduum relinquere sua, sed valde arduum relinquere se. Virtute constat, hæc *sui obliuio.*

a *Ps.* 117. *v.* 1.
b *Ps.* 48. *v.* 19.

§. III.

TErtius est, cum quis seruit Dèo, non solum vt id Deo placeat, hoc enim nescio quid humani etiamnum retinet, sed quod sibi sic seruienti placeat Deus, vel quia Deus tam bonus est, vt nostrū obsequiū dignetur approbare, eoque se capi ac deliniri ostendat. Diuinus psaltes: Introibo, inquit, in potētias Domini, memorabor iustitiæ tuę solius. Deus docuisti me à iuuentute mea, & vsque nunc pronuntiabo mirabilia tua. *a* Ego quidem homo doctus non sum *quoniam non cognoui litteraturam*, sed Dei omnipotentiam ac iustitiam ita capio, vt nil aliud crebrioribus vsurpare possim sermonibus. Huic igitur Domino tam bono, tam potenti, tam iusto prōptissimè seruiam, & ideo seruiam, quia tam & bonus, & potens,

potens, & iustus est. Bernardus: O pura inquit, & defæcata Intentio voluntatis! eò certè defæcatior, quò in eâ de proprio nil iam admixtum relinquitur. Sic affici deificari est. *b*

Christus primum Pontificem iussurus, quã accuratè purissimam hanc Intentionem in eo excitans: Petre, inquit, amas me? Hoc iam ago, vt tibi mei muneris vicariam operam cõmendem, measque oues committam pascendas: at hoc officio fungi, & meas partes suscipere non poteris, sine purissima Intentione. Ergo, mi Petre, amas me? Nec ei Chistus antè hoc munus assignauit, quàm Petrus ter aperte pronnunciasset quo suum cor, oculi Intentio irent, dixissetque: Domine, tu scis, quia amo te. Demum Christus: Ergo, mi Petre, si ego tibi adeo placeo, & seruire mihi vis propter me, nunc tibi meum gregem committo. Pasce oues meas. *c*

O Præsules, ô Episcopi & Antistites, ô Principes, ô magistratus & Præsides, ô Iudices & populi Pastores, attendite quo vestri oculi, quos & Intentio vestra feratur? videte quid quæratis, an vos ipsos & prædam è subditis, an vero salutem & bonum subditorum: aduertite an vestram potius caussam agatis, an Reipublicæ, considerate, obsecro, num Deum Deique gloriam Intentione purissima in omnibus spectetis. *Et nunc Reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram. d*

a *Ps* 70 *v.* 16. *&* 17.
b *Bern. de dil. Deo.*
c *Ioan. c.* 21. *v.* 15. *& seqq.*
d *Ps.* 2. *v.* 10.

§. IV.

AVgustus Imperator iuueni olim non optimè se gerenti missionem dedit è bello, cumque iuuenis quęreret, quid domi respondendum esset parenti? Augustus ei iterũ. Dic, inquit, me tibi non placere: voluit dicere: tu mihi non places, ideo tua opera carere possũ. Nos Christiani sic agamus cũ Deo, vt pro se quisque sic sentiat: Domine, seruire tibi cupio & seruiam tibi pro viribus, quia mihi places. In omnibus eximiè; ideo, mi Domine, ideo prorsus, & hac omnino Intentione tibi seruiam quoad vixero, atque in hoc vnum neruos omnes contẽdam, vt seruitijs tuis omnem affectum meum, meque totum impendam, quia tu mihi non potes non placere.

Hæc verè sincera puraque Intentio, hæc Midę virgula, inaurans omnia quæ tangit. Sed hæc intentio quia tam pura, ideo etiam tam delicata & omnis mixturæ impatiens est. Norunt hortulani quosdam fructus solo ad terram casu vitiari, formosum pomum pirumue vix vllum ex arbore decidit, quin næuum cõtrahat, & læsum se mõstret. Intentio sincera tener fructus est, & vnico ad terram illisu corrumpitur. Seruire Deo, metu supplicij ęterni, nõ vetitum, nec metus hic malus est sed tamen seruilis est; nisi bonus esset, Dauid non bene rogasset: Cõfige timore tuo carnes meas. *a* Aiunt tamẽ Theologi, peccaturum eum qui sic sentiret; si inferi non essent, peccatum hoc committerem: talis enim voluntatis esset peruersæ. Seruire Deo spe præmij æterni, melior est Intentio priore illa, nec tamen optima: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. *b* Seruire Deo propter Deum, hæc omnium optima & purissima est Intentio: Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius. *c* Hæc postrema Intentio continuo inculcãda est omnibus, summi enim refert, qua quis Intentione sua omnia faciat; hic agitur de mercede ac præmio inexplicabili, æterno.

a *Psa.* 118. *v.* 120.
b *Psal.* 118. *v.* 118.
c *Ps* 117. *v.* 1.

§. V.

FVit qui amicorum optimo bene suasurus, ex eodem prius quęreret: Quęso te habesne argentum infectum & purum? Cui amicus: Habeo, inquit, plus minus quingentorum florenorum. Ille iterũ: Si me audias, ait, non id in monetam cudes, sed parabis in dona. Donem? ait iste, non hoc mearum opum est. Ille denuo: Mi optime amice, inquit, hac ratione donabis, & donando ditesces. Crede mihi, fœnerari est, donare in loco. Hoc tu ages, meo consilio, malluuium vnà cum perfusorio fieri curabis è tuo argento, & donabis huic Principi. Primâ à dono hebdomade, quinque millia philippeorum ad te redibunt, vnà cum gratia & amplis fauoribus, nisi sic fiat, domum meam oppignero: dominus iste nil minus ser-

re poteſt, quam gratis ſibi aliquid donari, omnemque in ſe liberalitatẽ tanto fænore compenſat, vt donum ipſi oblatum decuplo tanto pluris, quam quanti eſt, æſtimari poſſit. Huic ergo dona, ſi vis rem tuam augere amittendo. Iſte ingentes egit gratias, & eius conſilijs ſe vſurum promiſit. Intellexiſtis hoc? Eadem prorſus eſt ratio Intentionis: Aliqui Deo ſeruiunt, & vt viles abiectæque animæ plagas metuunt, gehennam formidant, vere mãcipia. Alij faciunt quod alimentarij, qui vt cibaria ſibi publice locentur, omnem pecuniam expendunt, ſic enim alimenta perpetua ſibi comparant: ita plurimi ſpe prẽmij Deo ſeruiũt pro cælo tanquam mercede, propriè ſerui. Alij denique Deo ſeruiunt amore, vt parenti amãtiſſimo filij. Filius impuber cum parens conuiuium celebrat, inter vernas quidem adſtat, & conuiuis miniſtrat, non tamen vllam mercedem cogitat, nam filius eſt, qui à parte ſuauiſſimum illud ſæpius audit: *Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt.* a

Tales, ô Chriſtiani, tales omnino & nos ſimus in Deum, non mãcipia, non ſerui, ſed filij, quando Deus ipſe nos homunculos, terræ vermiculos honore tanto dignatur. Nam, Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & ſimus *b*. Nunquid nõ & ſeruus, qui pluſculum ingenuitatis habet, maximi æſtimat, domino ſuo à ſe ſatisfieri, & famulatum ſuum probari? hoc illi contra aurũ carum eſt, filius ergo non maximas opes cenſeat, placere patri? Chriſoſtomus: Aliam adhuc, inquit, præter hoc ipſum quod placere meruiſti, mercedem requiris? vere ignoras, quantũ bonum ſit, placere Deo *c*. Eſtote igitur imitatores Dei ſicut filij chariſſimi. *d* Iucundum vobis ſit, omne argentum bonorum operum Deo non vendere ſed donare, nec mercedem pro ijs aut prẽmium exigere: ita nõ tantum mille floreni pro centenis, ſed & pro obolo tot & plures redibunt. Aptiſſime monens Chryſoſtomus: Ne putemus, inquit, nos præmio carituros, ſi pro prẽmio non laboremus, imo ob hoc ipſum, prẽmium erit maius. *e* Omne enim opus, quo minus operantis lucrũ ſpectat, hoc puriorem habet Intentionem, ipſumque eſt perfectius. *Si filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.* f

Deus promptior eſt vt donum pro dono reddat, quam vt argentariam faciat & nummum commutet.

Pharaonis Ægypti regis filia, mercede conduxit matrem Moſis, vt paruulum illum ſibi educaret, at illa non nummis perſuaſa, ſed amore materno inducta promptiſſime fecit quod rogabatur. Hos tales oculos, hanc amoris Intentionem vult Deus. Nam qui Deo ſeruiunt præmij ſpe, aut ſupplicij terrore, ſic ei ſeruiunt, vti nos pani & vino, non propter ipſa ſed propter nos. hic ſe miſcet plurimus ſui amor, quem Chriſtus ſuis coloribus depingens: Quæritis me, inquit, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. *g*

a *Luc.c.15.v.31.*
b *1.Ioan.c.3.v.1.*
c *Chryſ.l.2.de compunct cord.*
d *Ad Epheſ.c.5.v.1.*
e *Chryſ hom.5.in epiſt.ad Rom.*
f *Ad Rom.c.8.v.17.*
g *Ioan.cap.6.v.26.*

§. VI.

Diabolus hac in re nihil non tentat vt Intẽtionem aut vitiet, aut quam vitiare nõ poteſt, ſaltẽ terreat. Duo quidem, in eremo Deo magis viuebant quam ſibi, magna concordia, nec minore profectu. Inuidit illis cacodęmõ, has vitæ diuitias in tanta paupertate, & vt tragulam iniiceret, Angelum induit nitidiſſimi vultus, ita ſe ſeniori ſiſtens, vt tectius falleret: Nuntij non boni, inquit, baiulus tibi ſum, aut certe ſocio tuo. Nam iuuenis ille, tuus in hac Dei palæſtra commilito & ſocius, à Deo præſcitus, æternis flammis iam deſtinatus eſt, ideo quãtumcunque bene agat, fruſtra agit omnia. Cohorruit ad hanc vocem ſenex, &: ô terribilem, inquit, nuncium! Ergone peſſum eant huius iuuenis conatus & labores tam pręclari? ah, animo miſereor. Hic iterum angelus ex Orco: Sciebam, inquit, non ſine dolore ac gemitu te auditurum iſta; verum diuina decreta reſcindi nõ poſſunt, ita oculis ſe ſubduxit venuſtiſſima larua. Inde factum vt ſenex iſte ſocium iuuenem nunquam ſine præſago ſuſpirio intueretur. Obſeruauit id tãdem iuuenis, nec diſtulit quærere, quid cauſſæ eſſet, quod, quotieſcunque ſe aſpiceret, ſimul etiam ingemiſceret? ad quæ denuo altum ingemiſcens

ſcens

scens senex: Quid iubes, inquit, infandum dolorem renouare? hic me potius tacere velis quam loqui. Ipsa hæc senis tergiuersatio stimulabat iuuenem ad extorquendum responsum. Multis ergo precibus fatigatus senex, vt quicquid id esset eloqueretur, non sine gemitu tandem: significatum mihi est, inquit, te damnandum, frustra pro cælo laborare. Hic iuuenis singulari alacritate: ô mi pater, inquit, hoc te non turbet neque affligat: Ad hoc temporis Deo seruij, non vt mercenarius pro cælo, sed vt filius ex debito, quia ipse summum bonum est, cui ego me totum debeo, quicquid demũ ille in me statuat. Admiratus senex tam sinceræ Intentionis animũ: Seruiamus, inquit, Deo quam possumus fidelissime: bonus ille pater non poterit patrem exuere: ipsi curæ est de nobis.

Neque vero distulit DEVS paternum animum monstrare in filios tam obsequẽtes. Breui post submisit verum angelum qui moneret senem, impostoris diaboli mendacijs ne crederet, iuuenem illum ęternis pręmijs à Deo destinatum esse, Deoque singularissime placere tam generosum illius in seruiendo animum.

Vult ergo Deus sibi à nobis seruiri, non ideo vt æternos carceres euadamus, neque ideo vt cælestia tempe habitemus, sed quia ipse dignissimus est omnium hominum & Angelorũ obsequijs. Quapropter maxima recte factorũ merces est, *Deo placuisse*. Est quidem tantæ bonitatis atque liberalitatis Deus, vt etiam mancipiorum inferos timentium & seruorũ cælum sperantium officia non reijciat, sed si qui seruiant volũtariam prorsus & gratuitam seruitutem, hos vt vere amantissimos filios complectitur, horum singulis amabilissimum illud respondet: *Fili omnia mea tua sunt*.

CAPVT VIII.

Quid sit mala INTENTIO.

EXile animalculum est crabo, illud tamen membrum quod læsit, quam dolet & ardet, quam vritur! multo exilius volatile est culex; quam illi rostellum gracile? eo tamen velut siphunculo fugit sanguinem, & pars quã vulnerauit, mox intumescit. Quid subtilius scorpionis aculeo? vix oculis deprehenditur, illo tamen velut gladiolo vix visibili totus homo iugulatur. Exiguum fermenti quantam farinæ massam permeat paucis horis? vnicus aceti caliculus, aut modicum fellis, totum generosi vini dolium corrumpit.

Intentio MALA venenum tam potens est & malignum, vt optimam quamque actionem deprauet. Egimus hactenus de Intentione bona, quid ea sit, & quam necessaria: Nunc porro agemus de Mala, & ostendemus qua ratione hoc fermentum, & fel istud pessimum optima quæque vitiet, quomodo subtilissimus hic scorpionis aculeus sine tumultu occidat.

§. I.

STatua Nabuchodonosori regi visa, prodigium erat qua pretij materiæ, magnitudinis, inuisa prorsus turris ex auro, argento, ære, ferro. Sed quia imum statuæ firmum non erat, quia pedes erant lutei ac fictiles, ideo pretiosam hanc molem lapillus vnicus sic contriuit, vt nec testula quidẽ fuerit relicta, quæ posset esse vsui: *Tunc cõtrita sunt pariter ferrũ, testa, æs argentum & aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ areæ, quæ rapta sunt vento a*. Ita prorsus Mala Intentio bonum opus quodcũque sic cõterit, vt ei nil penitus relinquat boni. Cuius finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Seditiosi illi ducenti quinquaginta proceres Synagogæ thus obtulerunt; quilibet horum suum habuit thuribulum. Dixisses tot esse sacerdotes, quod erant factionis huius capita, è regione horum vnicus stabat Aaron. Ita vtrinque idem fecerunt, tanquam si certarent quis melius hoc officio fungeretur. Vtra pars ergo vicit? vtra magis Deo placuit? Illos omnes extreme auersatus est Deus, non quod eorum thuribula parum pretiosa *b*, aut thus minus fragrans, sed quod Intentio illorum fuerit pessima, qua Mosen & Aaronem in odium populi trahere conabãtur. Quocirca omnes hausti sunt à terra vindice, *descenderuntque viui in infernũ operti humo, & perierunt de medio multitudinis c* Thuribula eorum in laminas producta & altari affixa, vt hoc æternum monimẽtũ esset Israëlitis, quo commonerẽtur, Deum non ad actionem sed ad Intentionem respicere. Cuiu

re. Cuius finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Ab omni æuo quanta sunt facta, & quanta etiamnum fiunt per Orbem, quę humanis oculis videantur optima, sanctissima, cùm eadẽ vt pessima damnent oculi diuini cernentes omnia. Et videte mihi, obsecro, regium iuuenem Absalonem quàm is humanus, quã obsequiosus, quam & modestus fuit? primo diluculo stetit ad portam regiam velut ianitor, & vbi quispiam accessit salutaturus illum, extendebat Absalon manum suam, & apprehendens osculabatur eum *d*. Quis vnquam regij sanguinis iuuenem æqualis vidit esse humanitatis? nam si quis & negotia in aula tractaturus venisset, eum humanissimè ad se vocatum interrogabat, è qua ciuitate adesset, quod vbi cognouisset, familiarissimè solatus hominem: videntur mihi, aiebat, sermones tui iusti & boni, sed non est qui te audiat constitutus à rege. O mitem, ô & benignum Dominum, & quam olim idoneus erit qui ad regni gubernaculum sedeat, & imperet! Nam audite: Quis me, inquit, constituat iudicem super terram, vt ad me veniant omnes qui habent negotium, & iustè iudicem *e*? En, tam laboris quàm iustitię amantissimum.

Sed quis non videat sub hoc lapide scorpionem latere, qui vniuersas Absalonis actiones insidiosissimè venenet. Quorsum enim omnis illa mansuetudo, & prolixa humanitas, quorsum tot blanda obsequia? quorsum tam manè surgit, aduentores & hospites manu prensos osculatur, se iudicem promittit, nisi vt coronam regiam parentis capiti decutiat, & imponat suo? Cuius finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Quid porrò sanctius quàm vouere Deo & reddere? hoc ipsum fecit probus iste, sic dicam, veterator Abſalon, sacrificium & peregrinationem vouit, eaque de caussa à domino parente abeundi veniam petens: Vadam, inquit, & reddam vota mea quę voui Domino in Hebron, vouens enim vouit seruus tuus, cum esset in Gessur Syriæ, dicens: Si reduxerit me Dominus in Hierusalem, sacrificabo Domino. Nunquid non eximius hic est actus, quis illo melior? *Vouens*, ait, *voui*, & *sacrificabo Domino*. Omnia laude dignissima videtur. Sed quę horum omnium Intentio? Furtiua, peruersa, impia. Vt optimum patrem solio pelleret, & ipse imperaret, ista excogitauit; nimirum huc ibant omnia. Hinc votum pessimum, pessima peregrinatio, sacrificium pessimum. Cuius finis malus est, & ipsum quoque malum est.

a *Dan. c.* 2. *v.* 25.
b *Nam Aaronis thuribulum ex auro purissimo erat, horum autem ænea. Vide Iacob. Salianum tom.* 2. *Annal. vet. Test. Anno mundi* 2547. *n.* 1.
c *Num. c.* 16. *v.* 33.
d 2. *Reg c.* 15. *v.* 5.
e *Ibid. v.* 4.

§. II.

Eiusdem pictæ nequitiæ fuit illa vulpes Galilæa Herodes. Peregrinationem quoque rex iste simulauit à se instituendam Bethlehemum, nouo regi Iudæorum adorando: Vt & ego, inquit, veniens adorem eum *a*. Nunquid non sanctum hoc iter fuisset? imo vero. sed qua Intentione venisset? vt infantulum recens natum in cunis iugularet. Cuius finis malus est & ipsum quoque malum est.

Quàm vero istud in aulis Principum frequens, quam pœnè quotidianum est, simulare & dissimulare, manus osculari & amplissime porrigere, ad aliorum genua se submittere, mille delicias facere, ceremoniarum nil omittere, omne obsequium polliceri, amicissimum se fingere, verba sesamo & papauere sparsa ingerere, merũ mel loqui. Sed vbi cor & Intentio? Lingua in melle, cor in felle; manus quidẽ beneuolæ sunt, plenum obsequijs os, vultus amicitiam promittit, sed aliud susurrat Intentio, hæc sæpe patibulum, laqueos, diabolum, & omnem malæ fortunæ comitatũ apprecatur. Lingua quidem humanissime salutat: non est, mi frater, quem alium malim cernere, quã te. Intentio addit, sed in patibulo. Lingua, prout docetur, familiarissime garrit: nil magis cupio quam Domino meo seruire. Intentio subdit; sed meo commodo. Lingua officiosissime optat: Vtinam fratri meo amantissimo quã plurimum gratificari possim. Intentio explicat, sed sine labore meo. O Herodes, ô vulpes! quam longè aliud est, dicere, aliud etiam sentire, quod dixeris. Verba vendere facile est, Intentionẽ bonam dictis factisque omnibus adiun-

adiungere, hoc virtutis eſt.

Optimè Publius Mimus: Non aſpicias, inquit, quam plenas quiſque manus Deo, ſed quam puras admoueat. In huius rei teſtimonium, duos ſimul Oratores propono, Ezechiã, & Phariſæum, qui ex eodem precatorio libello Numini ſupplicant. Rex Ezechias: Obſecro Domine, inquit, memento quæſo quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod placitum eſt coram te, fecerim *b*. Phariſęus: Deus gratias ago tibi, inquit, quia nõ ſum ſicut ceteri hominum. Quid hoc aliud eſt dicere, quam ambulaſſe ſe corã Deo, in veritate & corde perfecto, quod & Ezechias de ſe dixit Pergit Phariſæus: ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo *c*. Vterque ſe laudat, eadem vtriuſque precatio. Cur ergo illius placuit, huius diſplicuit? Hoc dubium diuus Gregorius explicans: Sępe, inquit, contingit vt iuſti & iniuſti habeant verba ſimilia, ſed tamen cor ſemper diſſimile, & ex quibus dictis Dominus ab iniuſtis offenditur, in eiuſdem quoque à iuſtis placatur. Ecce Phariſæus iuſtificat ſe in opere, Ezechias etiam in cogitatione, vnde ergo hic offendit, & iſte placat? Omnipotens Deus ſingulorum verba à cogitationibus penſat, & in eius auribus ſuperba non ſunt, quæ humili corde proferuntur.

a *Matth.c.2.v.8.*
b 4 *Reg.c.* 20.*v.*3.
c *Luc.c.*18.*v.*11.*&* 12.

§. III.

SEd duos alios propono ſimillimè faciẽtes, diſſimillimè ſentientes, Thomam Aquinatem virum ſanctiſſimum. & Troianum adulterum Paridem. Beatus Thomas, vti de eo memorant, aſſidens in conuiuio, feminam venuſti vultus fixioribus oculis aſpexit. Eius rei cauſſam rogatus à ſocio nõnihil ob hoc offenſo: Admirabar, inquit, mundi creatorem: ſi enim rebus creatis tantum eſt formæ ac pulchritudinis, ipſe opifex & creator, infinitè pulchrior ſit, & formoſior neceſſe eſt. Si caduci homunciones adeò vultu præſtant in hoc Xenodochio, quales erunt beati poſt Reſurrectionem in cælo *a*? Ita Thomas Aquinas, conſcientia illęſa, & bona Intentione ſurrexit è menſa, creuitque Dei amore. Et forte hic ſanctus vir, non minus egit ex virtute quam Pior Abbas, qui cõtrarium fecit, qui nec ſuam quidem ſororem, ægrotam & viduam anum in oculos voluit admittere, ſed ſe illi ſpectandum præbuit clauſis oculis. Thomæ Aquinati ſimilis fuit facto, non Intentione, Paris laſciuus iuuenis, qui vix aliud fecit quàm Thomas, in Menelai menſa, vbi Helenam coniugem non ſuam continuò aſpexit, ſed oculis non caſtis, ſed in dedecus ſuum ſuorumque ęternum, nam raptum, nequitiam, adulterium cogitauit. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malũ eſt.

Propono tres alios homines, Matrem Chriſti, diſcipulum Chriſti, ſed quem ipſe diabobolum vocauit, & Chriſti hoſpitam, quorum actio eadem pœnè, Intentio fuit diſſimillima. Mater Chriſti millies vtique in cunis filium reuerenti oſculo ſalutauit: Magdalena pari reuerentia pedes Domini oſculata eſt, cum Simon Phariſæus, ob neglectum hoc officium reprehenſus eſt: ſed & Iudas Iſcariotes ori Dominico fixit oſculum. Tam hic impar meritum, quam Intentio. Mater diuini fauoris & amoris ingens augmentum obtinet: Magdalena delictorum veniam, Iudas gehennam. Vnde hæc tanta inęqualitas in matre, diſcipulo, famula, eundem prorſus hominem oſculantibus? Mater, amore caſtiſſimo; Magdalena, affectu religioſiſſimo; Iudas, prodendi ſtudio nequiſſimo hoc fecit. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt. Idem in alijs plurimis videre eſt. Aſſidet quis ægrotanti amico, non quia bonus amicus eſt, & officij memor, ſed quia captator, imò quia vultur eſt, qui laſſa morbo pecora & caſura è proximo ſpeculatur; imminet morti, & hæreditatem exſpectat. En vt bonam actionem fœdiſſimè corrumpat Intentio mala. Pari modo, & Herodes & Zachæus Chriſtum videre cupijt; eadem fuit vtriuſque actio, diſpar Intentio. Chirurgus hominem ægrum arctè alligat, brachium ei vulnerat, manum amputat, pedem ſecat, illi tamen gratię aguntur, & rependuntur aurei: prædo hominem etiam mutilat, ſed in præmium ei debetur rota. & ratio eſt, ille vt læſum ſanet, hic vt ſanum lędat, ferrum expedit. Eâdem ratione homo pius lapidem tollit, vt ad tẽpli ſtructurã conferat; homo iratus tollit & ipſe lapidem, ſed vt illum, cui ſtomachatur, eo feriat: Duo vnà Romam eunt, ille religio-

nis exercendæ, iste inimici iugulandi caussa; illi merces è cælo, isti ab Orco debetur. Mercedis discrimen facit Intētio. Fuit, qui alterum ferro læsurus, tuber aperiret. Num ideo huic gratiæ agendæ, aut reddendum præmium, quod vomicam quam medicorū manus reformidauerant, diuiserit. & eum, cuius exitij cupidus erat sanarit nocendo? Vides? non esse magnum in actione ipsa momentum, sed in agentis Intentione. Ita non videtur dedisse beneficium, qui malo animo profuit. Casus enim beneficium est, iniuria hominis. *b*

a *Vide Specula P. Ioan. Dauid. Spec.9.pag.*111.
b *Vide Senec.l.2.de benefi.c.*19.*initio. Ciceronem l* 3 *de Nat. Deor. Valer. Max.l* 1.*c.*8 *Plutarch. de Vtilitate ex inimicis capienda.*

§. IV.

INobedientia ex obliuione, negligentia, errore plagas meretur non ita multas. At vero cum accedit Intentio & repugnandi studiū, hoc plagis vix centenis expiabitur. Istud enim pertinaciæ & contumaciȩ, ariolandi peccatum est. Pulchre & vere Bernardus: Elatio, inquit, contemnentis, & obstinatio impœnitentis, in minimis quoque mandatis, culpam facit nō minimam. *a* Hic admodum cauendum ne in vllo delicti genere ad negligētiam, incuriam, inobedientiam accedat superbia, contēptus, pertinacia, hac enim ratione vitia mire se multiplicant, & immensum excrescunt, & quandoquidem illa, quȩ dixi, latentia sunt crimina, mira celeritate grauitatem eis addit fœdissimam Intentio mala. Ideo diabolus non tam curat quid boni vel mali faciamus, modo hoc obtineat, vt bonum faciamus Intentione mala. De hac diaboli vafritie Gregorius: Totam arborem, inquit, fructus sibi ferre cōspicit, quam veneni dente in radice vitiauit. Et Bernardi sensu bonum hominem prorsus condemnat Intentio praua, Christus ipse clarissime: Si oculus tuus, inquit, fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. *b*

Sed est personatorum grex, vbique terrarū reperiendus, quem Deus cælo nunquam admittet, scilicet Opera bona malam Intentionem induta. De his diaboli laruis dici potest: Lupus sub pelle ouina furit, Vitium virtutis palliolo incedit, Satanas Angelū lucis se gerit.

Iobus: Abominabuntur, inquit, me vestimenta mea *c* Tam fœdus sum & purulenta tabe plenus, vt ipsæ me vestes meæ horreant, velut tangere recusent tam impurum hominem. Vestes, exteriora sunt opera bona, hæc illum, qui intus & in animo tam vlcerosus est, malisque intentionibus scatet, abominantur, dānant, refugiunt, velut si doleant hominem foris tam esse nitidum, intus plenum sordibus. *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit*, etsi ouinam pellem, aut Virtutis palliolum, etsi Angeli vestē ei circūponas. Gregorius: Cum peruersa intentione, inquit, vel rectum quid agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obscuratur. *d*

a *Bern l. de præcep. & disp.*
b *Luc, c.*11.*v.*30.*Mat. c.*6.*v.*23.
c *Iob c.*9.*v.*31.
d *Greg. l.*28.*moral. c.*6.

§. V.

ET hoc DEVS quandoque luculente ostendit. Rem miram narrat idem sanctissimus scriptor Gregorius, in hunc modum. Tudertinus Pontifex Fortunatus vir miræ sanctitatis, diabolum humani corporis insessorē precibus expulit. Diabolus hospitio pulsus, vt iniuriam suam sarciret, Deo sic annuente, habitum hominis peregrini induit, quem ex arte simulans vrbem obijt sub crepusculum, & velut exul egensque contra Fortunatum Episcopum querelas cœpit spargere, & ; En, inquit, quam sanctus vir sit Fortunatus Episcopus vester; ecce quid fecerit, hominē peregrinum, & à fortuna pessime habitum hospitio insuper exclusit, quo tendam? non est qui miserum domo recipiat. Dum hæc queritur, audijt ea ciuis, ad prunas cū vxore & filiolo consīdens, & mox inuida curiositate sciscitatus est pressius, quid iniuriæ illi fecisset Episcopus? Vbi vaferrimi peregrini querelas audijt, liberaliter ei domum suam in hospitium obtulit, non tā vt peregrino faceret bene, quam vt Episcopum, cui pessime volebat, traduceret. Sic laruatum dęmonē vna secū pertraxit ad prunas. Hic vbi multa confabulati, exiliens subito peregrinus, filium hospitis arripuit, & vi maxima in ignem excussit, elisitque animā *a*. Heu miserrime parens, agnosce demum, vel quē tu domo receperis, vel quē Antistes tuus domo exegerit.

exegerit. Laudatissima virtus est Hospitalitas, sed si eam Intentio deprauet mala, à virtute degenerat in vitium; peregrinos hospitio suscipere, etiã in magno illo Abrahamo cõmendatissimum fuit, sed si bona desit Intentio, tã facile diabolus recipitur quam Angelus. Eadem est ratio virtutum aliarum omnium, quibus si praua sese insinuet Intentio, cacodæmon apertam inuenit tabernam, quam occupet pro libitu, facitque hominem idololatrã, vt suum ipse ventrem, pecuniam suam, suam arcam numariam, aut escariam mensam adoret, quod fieri constat in omni lethali noxâ.

Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit *b*. Ah, quam hic circũspecte attendendum, ne frustra nos fatigemus, & operam ludamus, ne, meritum bonis actionibus obtinendum perdamus omne, Intentione non bona. Ideo cum Hebræo psalte precandum assiduè: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis *c*: vt tibi seruire cupiam, tibi in omnibus placere.

a *Greg. l. 1. Dial. c. 9.*
b *Matth. c. 6. v. 23.*
c *Ps. 50. v. 12.*

CAPVT IX.

Qua ratione malam INTENTIONEM *prodat operis publicatio.*

EXploratores Hebræi, à militiæ duce Iosue missi, vrbem Hiericho ingressi, notissimæ feminæ Rahab hospitium subierunt. Excepit illa, abscondit, aluit. Illi vt hospitę suæ gratias meminissent, rem magni momenti promiserunt, eâ tamen lege: *Si tamen*, inquiunt, *non prodideris nos, quod si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in mediũ, erimus mundi ab hoc iuramento, quo adiurasti nos a.* Norant homines prudentes fieri vix posse, vt penitus laterent. Et certe vicini latebras has odorati, rem ad magistratum mox detulerunt. At Iosuani plus non exigebant, quam hoc ipsum: *tu ne prodideris nos*, nam si euulgetur per te, nos hic esse, tuum tibi hospitium nec quadrante soluemus; promissis neutiquam stabimus.

Opera bona exploratores sunt, & ad cęlum tabellarij, qui in orbe hoc peregrini ciuibus omnibus exosi sunt. Inter ciues suos Mundus numerat Dolum, Iniquitatem, Vitium, Fraudem. Porro exploratores illi promittunt nobis inaudita & inuisa præmia à magno illo Iosue Christo tunc danda, cum Hiericho, hoc est, orbem succensurus aduenerit: Eam tamen illa conditionem requirunt: *Si non prodideris nos*. Cum facis eleemosynam; monet Christus noli tubâ canere ante *b*. Virtutes proditæ euanescunt.

Enimero tã garrula est Iactantia & Inanis gloria, vt nihil non simul, & prodat & perdat. Huic ergo tam garrulo monstro, non tantum os, sed manus pedesque sunt ligandi, ne vllũ dare possit signum cælestium nunciorum operum bonorum latentium. Hoc Christi præceptum crebrius ingerit: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videaminini ab eis *c*. Cum tamen in eadem concione imperet: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona *d*. Quâ ratione ista conueniant, & quis nostrorum operum bonorum proditor sit, nunc exequemur.

a *Ios. c. 2. v. 14. & 20.*
b *Matth. c. 6. v. 2.*
c *Math. c. 6. v. 1.*
d *Matth. c. 5. v. 17.*

§. I.

QVerit è Iobo cognatorum vnus, & Nũquid viuere, inquit, potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua? *a* Scirpi in paludibus & piscinis virent, neque enim sine humore scirpus, neque sine aqua carectum proficit. Sed inutiles sunt hæ stirpes, nullæ inde ficus colliguntur, nec quidquam quod in humanos vsus sit. Ita multos reperias quorũ habitus exterior planè decens & compositus, qui multa pręclare & dicũt & faciũt, sed ideo quia & auditores & spectatores habent: itaque crescunt & virent, dum videntur & laudantur, hoc scirpum facit virere, humor humanæ laudis, cum hi tales desinunt laudari, desinunt & virere. Quia enim, inquit Gregorius, sine Intentione rectæ cogitationis bona studuit agere, indicat se sine radice floruisse *b*. Idcirco ingemiscens hic idem vir sanctis-

ſimus; Magna, inquit, vecordia eſt, laborioſa agere & auræ laudis inhiare, forti opere præceptis cæleſtibus inſeruire, ſed terrenæ retributionis præmium quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro virtute quam agit humanos fauores deſiderat, rem magni meriti vili pretio venalem portat. Vnde cæli regnum mereri potuit, inde numum tranſitorij ſermonis quærit. Vili ergo pretio opus vendit, quia magna agit, ſed minima recipit *c*.

Plato, cum nobiliores aliquot amicos ad cenam inuitaſſet, tricliniumque ornari iuſſiſſet non omnino ſordide, irrupit Diogenes Cynicus, & ſpurcis ſuis cænoſiſque pedibus cœpit lectulos conculcare. Ingreſſus cũ conuiuis Plato: Quid agis, inquit, ô Diogenes? Calco, ait ille, Platonis faſtum. Calcas, reſpõdit Plato, ſed alio faſtu, maiore iactãtia, certe in Diogenis animo impotentior erat, quod inops eſſet, quam in Platonis, qui cultum illum amicorum oculis dabat, non ſibi. Ita inuenias ſuperbos plurimos ſimul & egenos, qui hoc tãtum nomine meliores & ſanctiores bonis, ſed diuitibus ſibi videantur, quod nihil habeant: ceu vero modicum cenſum laudarit Dominus, non modicum animum, & tanquam virtutis ſit egere, & non potius egeſtatem æquanimiter ferre.

Idem ille Diogenes perpeſſu aſpera tolerabat multa, ſed eo animo vt omnium oculos ad ſe ſuſpiciendum raperet. Idcirco cum media hieme frigidiſſima lauaret aqua, frequenſque populus ad id ſpectaculi conflueret, & vero etiam aliqui hominis miſerti rogarent vt ſibi parceret, Plato inter ſpectatores exclamauit: *Si vultis miſereri, abite.* Nouerat Plato ingenium huius morbi, qui tunc ſuis viribus deſtituitur, cum alienis oculis aut auribus caret.

a *Iob.c.8.v.11.* b *Greg.l.8.moral.c.24.ante finem.* c *Greg.ibid.c.25.initio.*

§. II.

ATtendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, VT VIDEAMINI AB EIS: quantũ alij humanos oculos quærunt, tantum vos fugite. Ariſtoteles quidem magnanimum putat eum, qui nec maiore, nec minore vult honore, quam ſibi conueniat, affici. *a* At in Chriſti Academiâ hæc præceptio exploditur: Chriſtus magnanimum iudicat, qui omnem honorem poteſt ſpernere, inſuper & ſeipſum. Certe honor quicunque, non ſat dignum virtutis præmium erit. Volucre fugaxque bonum eſt honor, & inter res extrarias euaueſcit, nec in honorati poteſtate, ſed in honorantis eſt. Ideo Chriſtus infantiæ noſtræ miſereſcens, tam ſolicite monet: Attendite, ne virtutes veſtras viliſſimo pretio vendatis: SI VIDERI vultis ab hominibus, oculos à vobis auertet DEVS, Attendite, alioqui mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum qui in cælis eſt, Ergo, ne velitis decipi; Maximus honor pro opere bono minimo, impar prorſus & indigna merces eſt.

Equidem Seneca hoc probe intellexit, idque in epiſtolis vrgens: Virtutum inquit, omnium pretium in ipſis eſt: recte facti merces eſt, feciſſe. Nemo mihi videtur pluris æſtimare virtutem, nemo illi magis eſſe deuotus, quam qui boni viri famã perdidit, ne conſciẽtiam perderet. *b* Maximi quidem eſt bonum nomen, at pluris bona conſcientia. At dicas, commendari à ſolis hominibus non cupio, ſed à Deo hominibuſque. O mi bone, Deum nondum noſti, ſi tibi non ſufficit laudari à ſolo Deo. En, ne fallaris, terrarum orbis & Deus, non maius quid ſunt Deo: Arca Dei & idolum Dagonis non plus ſunt quam arca: Tantum ergo tibi ſit Deus, quantum DEVS & alia ſimul omnia. Scis etiam Chriſtum & mundum amicos non eſſe, quid ergo ditari vis aut commẽdari ab inimico Chriſti? neque neſcis Deũ tui curam habere, ſi tibi id proſit, ſpoliabit is Ægyptum vt te honoret. Virtutis maximũm præmium eſt, quod latere ſuos non ſinit, producit illos ad gloriam, ſed ſuo tempore. Interim patere omnẽ tibi noxium honorem ſubmoueri, & ne queraris *non honoror, prout meritus ſum, alia me deceret veneratio, &c.* vaniſſimæ ſunt hæ querelæ: *Attendite.* Imo tam non vult Deus humanos fauores & honores à nobis amari, vt permiſerit ſuum etiam filium dici Beelzebub; nec fere vllum eſt contẽptus aut iniuriæ genus, quo affectus non ſit ſeruator Mundi, qui vt omnem humanam laudem nobis redderet inuiſiſſimam, illâ nobiliſſima concione, quam Mathæus deſcripſit, hoc pæne vnũ perſuadere conatus: *Te autem,* inquit, *faciente elemoſynam neſciat ſiniſtra tua, quid faciat*

faciat dextra tua c. Vultus Christiani totus introrsum respiciat, nunquam curiosè foras exeat cum Dina, non quærat alienigenam cum Samsone, non Ægyptiam cum Salomone. Eccur humanis laudibus, tanquam ridentibus hæredibus nostrarum virtutum opes permittamus? ridendo rapiunt omnia. *Nesciat ergo sinistra tua, quid faciat dextra tua.*

a *Aristot.l.*1,*mor.c.*25.
b *Sen. epist.*81.
c *Matth.c.*6.*v.*3.

§. III.

Contendit Christus, & pluribus modis inculcat, omne opus Intentione purissima propter Deũ esse faciendũ neque hic quærendum, quid nobis sapiat, quid placeat, aut adlubescat: *Nesciat sinistra tua.* Plurimum sane laborum nostrorum perdimus, dum in ijs solummodo gustũ & sensum sectamur, & vt vocamus, deuotionem nostram quærimus: Si hęc desint, & nostras preces, & functiones nostras, & hoc atque illud temere omittimus, quia gustum operis non habemus; at vero cum hic adest, cum sapit quod facimus, & oramus & laboramus, hoc est sibi sacrificare, non Deo. Si pueri discere nolint, nisi butyrum & similagineus panis ad scholas ferendus detur, sero doctores fient. Opera nostra plerumque tum plurimum habent meriti, cum minimum delectationis, cum nosmet piâ vi ad ea adigimus, cum in ijs molestiam & nauseam sentimus, illam tamen vincimus.

Nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua. Subinde & ipse qui iuuatur fallendus est: vt habeat, nec tamen à quo acceperit, sciat. Optimus quisque cælo & Deo teste contentus est, & cum Iobo se solatur: Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis. *a* Hoc nostræ stultitiæ pars est, cum videmur nobis frustra laborare, nisi sint multi spectatores, & testes laboris nostri. Deus, ô vani, theatrum suũ in tenebris habet, quid vos lucem & publicum ambitis? Sed quærat quis: quid mali est, si seruus suo domino placere, seque illi probari cupiat? Aio: quiuis suo munere sic fungatur, quemadmodũ iubetur: cũ ambigit, quid velit dominus, faciẽda, quam accuratissime potest, faciat; de cetero anxius non sit, placuerit an displicuerit, alioqui humanis tantum oculis seruijsse censebitur.

Gedeonis milites in Madianitas pugnaturi, læuâ lagenam, in quâ lumen, dextra buccinas tenebant. Ac vbi res congressum & prælium spectabat, buccinis clangebant, & lagenas frãgebant, atque vna conclamabant: DOMINO & GEDEONI. *b* Nos itidem cum lagenam frangimus, & de corpore supplicium sumimus; cum buccinis clangimus, & Christi religionem in templis extollimus, lux effulget: præclare hęc omnia, modo nemo clamet: MIHI & GEDEONI. Non ita, sed DOMINO & GEDEONI Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam: non mihi, sed CHRISTO: non mihi, & meo gustui, sed GEDEONI, & aliorum plurimorum saluti Solam Dei gloriam, & Deo soli quæramus non nobis; tam alieni à nostrâ, vt *nesciat sinistra quid faciat dextra nostra*: Petrus Rauennas: Si teipsum, inquit, vult nescire, quanto magis alium? Augustinus, dextram appellat amorem & puram Intentionem ad Deum; læuam, obliquum oculum ad vmbras falsæ gloriæ *c*. Hebræus psaltes: Si oblitus fuero, inquit, tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea *d*. Cum cæli non meminimus, obliuiscitur nostri dextra nostra, nec iuuat nos, perinde ac si ea prorsus careamus; cum dextra hęc vacat, nunc viget sinistra. Sed nunquid infantes corripimus cum salutanti læuam porrigunt, cum lęua cibum eximunt; quis illis nõ obijcit? pudeat te non manu honestiore vti, sed nec in adultis id dissimulamus cum Scæuolas esse cernimus. At vero in rebus animi, læua vti & rumorem aucupari, longe turpius est, neque solam post se trahit turpitudinem, sed & noxam. At sicut infantibus ligatur læua, dextra libera: sic qui obseruat Intentionem suam in multis sinistram, liget illam consideratione damni, quod inde maximum & æternum emergit.

a *Iob c.*16.*v.*20.
b *Iudic c.*7.*v.*20.
c *Aug. serm.*60.
d *Ps.*136.*v.*5.

§. IV.

Pulcherrime Petrus Chrysologus: Iustitia, inquit, quæ se humanis oculis locat, diuini Patris mercedem nõ expectat. Voluit videri, & visa est; voluit hominibus placere & pla-

cuit; habet mercedem quam voluit; præmium quod habere noluit, non habebit *a*. Et quam cõgruè Christianę legi Seneca: Pacem, inquit, demus animo, quam dabunt actus boni, & intenta mens ad vnius honesti cupiditatem, Cõscientiæ satisfiat, nihil in famam laboremus, sequatũr vel mala, dum bene merearis *b*. An non hæc eadem diuinus Paulus sæpius inculcat? Sed iam passim (quod Plinius annotat) multi famam, conscientiam pauci verentur. Plerique non attendunt, quam ipsi bene agant, sed quàm alij de ipsis bene sentiant, quàm promptè applaudant, modo in ore hominum sint, modo laudentur, quàm laudanda faciant, hæc apud illos curarum minima est.

Longè aliter sponsa cælestis: Læua eius, inquit, sub capite meo: & dextra illius amplexabitur me. *c* Centum hic mysteria; sed nostrum hoc est. Læua sub capite cerni non potest, amplexantem vero dexteram cernit is qui amplexu stringitur. Læuam ergo sponsa nõ videt, videt tamen dextram. In sponsi læuâ diuitiæ sunt & gloria, sed cum tẽpore peritura; in dextra longitudo est dierum, beatissima ęternitas. Hinc fidelis sponsa oculos suos in æternitatẽ à se defixos; opes autem & honores, veluti lęuam manum à se non aspici affirmat. Quod ergo Christus imperat, Nesciat sinistra tua, hoc & sponsus mandat: Læuam meam sub capite habeto, dextram in oculis.

Quemadmodum autem ille fidelis seruus est, qui multa millia florenorum numerat suo domino tanta fide, vt nec vnicus quidem quadrans piceatis vnguibus adhæreścat: ita is optima fide agit cum Deo, qui quicquid humanæ laudis accipit, huic Domino suo in solidum adnumerat, nec sibi vel minimum inde reseruat. De quo insigniter Chrysostomus: Maxima virtute est, inquit, omnia Deo adscribere, nihil suum esse ducere, nihil suæ gloriæ caussa facere, sed ad Dei voluntatem perpetuò intentam oculorum aciem habere. Hic enim est qui vitę actæ rationes exacturus est. Nunc vero rei ordo inuersus est: atque illum quidem qui pro tribunali sessurus, ac rationes repetiturus est, non valdè metuimus? eos autem qui nobiscum stabunt, ac iudicium subituri sunt, expauescimus. *d*

Fit quandoque vt litteræ reddantur non illi domino ad quem scriptæ sunt, sed alteri has si prudentior quis accipiat, quamprimum litterarum frontem inspexerit, statim: hæ litteræ, dicet, ad me non pertinent; hæc tituli prefatio non me alloquitur, nec mihi tam grãdia nomina conueniunt: ita prorsus facit qui laudes non sibi sed Deo deberi agnoscit, qui omnem à se gloriam in Deum deriuat, hic demum fidelis seruus, Deo sincerè seruit, huius sinistra ignorat, quid dextra faciat.

a *Chrysol. serm.* 9.
b *Senec. lib.* 3. *de Ira, c.* 41.
c *Cant. c.* 2. *v.* 6.
d *Chrys. hom.* 5. *in ep.* 2 *ad Cor.*

§. V.

SIc autem nesciat dextra nostra, quid faciat sinistra, non vt nihil in publico faciamus, nec vllum nostrorum operum ab alijs videri, sed vt nõ velut nostrum cõmendari velimus. Non est ingrata Deo, inquit Chrysostomus, quę visa fuerit ab hominibus eleemosyna, sed quæ ideo facta est vt visa sit. *a* Imò ij quibus eminens & publica persona imposita est, quędam publicè faciant, eoque exemplo alios animent ad audenda similia. Neque hic timidi sint aut pusilli animi: Nam, vt præclarè Augustinus, si times spectatores, non habebis imitatores; videri debes, sed non ad hoc facere, vt videaris; opus publicum, Intentio secreta. *b* Vt glorificent Patrem vestrum qui in cælis est *c*.

At qui debili est virtute, huic Propertianum illud ingerendum:

———disce manere domi *d*,

Quod & Gregorius optimè monens: Sed valdè perfectorum est, inquit, sic ostenso opere, Auctoris gloriam quęrere, vt de illata laude, priuata nesciant exultatione gaudere. Tunc solum namque innoxiè hominibus laudabile opus ostenditur, cum per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur. Quam quia infirmi quique perfecte contemnendo non superant, restat necesse est, vt bonum hoc quod operantur, abscondant. Sępe enim ab ipso ostensionis exordio, propriam laudem quærunt, sæpe vero in ostensione operis, Auctoris patefacere gloriam cupiunt, sed excepti fauoribus, in laudis propriæ cupiditatẽ rapiũtur: eumque semetipsos dijudicare interius negligunt, sparsi exterius ignorant quid agunt,

eorumque opus ſuę elationi militat, atque hoc ſe impendere obſequio Largitoris putant. *e*

Atque his quidem triplex hoc documentũ ſeruandum. Primum: in Deum vbique præſentem mentis oculos intendant, ſiue priuatim quid agant, ſiue publicè: Optent ſoli Deo placere, quaſi ſolus Deus in orbe ſit, quamuis infirmioribus iſtis difficile ſit Dei præſentiam in publico non amittere. Alterum: non edant ſigna rectè factorum: publicare virtutem, eſt perdere, publicatio hæc eſt tuba conuocans ſpectatores, qui ſpectent & laudent. Chriſtus hoc prohibens: Cum facis, inquit, eleemoſynã noli tuba canere ante te *f*. Sic & ieiunia vult tegi, ne illa tanquam in vultu deſcribantur? Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſcõdito, & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. *g* Sic bona noſtra introrſus ſpectent. Tertium: non tantum publicum fugiant hi tales, & ſua laudatoribus oculis occultent, ſed fugiant ſeipſos, & operis ſui obliuiſcantur, ne fortè ſibi ipſis placeant: Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra. Optimè Iobus: Etiamſi, inquit, ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea *h*. Spiritus, mi Chriſtiane, ſpiritus bonus & rectus ſciat quid facturus ſis, hic opera tua dirigat, nec multum ſuper ijs cum Carne deliberet, alioqui mille repugnantijs & pertinacijs implicaberis, aliæque Intentiones carnem & terram olentes miſcebunt ſe innumeræ, ita te potius quæres quam Deum. Sic ergo opus tuum perfice, Carne illius non conſcia, & hoc vnum ſpecta vt velis quod vult Deus.

Neſciat ergo ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua: eleemoſyna tua, & alia tua opera bona, ſint ſecretiſſima, prorſuſque oſtentationis expertia. Manus autem tunc quaſi ſtipis eſt conſcia, quando ad erogandam illam adhibetur. Quare ſi dexteram eius rei conſciam fieri ſufficiat, non adhibeatur etiam ſiniſtra. Vſque adeo ergo abſis ab omni oſtentationis ſtudio, iſtoque hypocritarum affectu, qui actiones ſuas hominum oculis ingerunt, vt tu, quantũm ad te, prorſus velis ea quę facis latere, neque deſideres teſtes; ſed & ipſe ſcire nolis quæ rectè agis, neque memineris eorum diutius quàm dum operi incumbis, moxque tradas obliuioni quod feciſti, ne tibi ipſi hoc nomine placeas quod feceris, *ea quæ retro ſunt obliuiſcẽs, ad ea quæ ſunt priora, teipſum extendens. i* Quod ſi maior quã par ſit boni operis noſtri cõſideratio in animũ admittatur, ſi res facta voluatur verſeturq́; mente, nobis ipſis noſtrorum operũ ſpectatoribus, admiratoribus, laudatoribus oblectabimur, quod aliud non eſt, quàm ſi altera, quâ minimè opus eſt, manus adhibeatur. Ad rem planè Chryſoſtomus: Nihil, inquit, æquè inania reddit benefacta diſperditque atque eorum, quæ nos rectè fecimus, memoria, duo enim parit, mala; negligentiores facit, & in arrogantiam tollit. *k*

Præcepit olim Deus altare ſibi ſtrui è lapidibus non ſectis: Quod ſi, inquit, altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus. Si enim leuaueris cultrum ſuper eo, polluetur *l*. Ecquid hic tantæ religionis? multum ſanè. Lapides ſecantur vt videantur; intra parietis ſinum locãdi, hoc ferri polimine non egent: ita Deus in hominis animâ velut arâ ſibi ſtructa, illas virtutes probat, quæ ſimplici & pura Intentione fiunt, quæ verò ideo fiunt vt videantur, ceu ſecti lapides ad hanc aram idonei non ſunt. Omnibus bonæ mentis hominibus, ſatis eſt, ſatis ſuperque, ſua rectè facta extremo die iudicij ſcienda ab omnibus & Angelis, & hominibus. Hic demum verus erit honor, bene egiſſe, idque laudari ab Orbe vniuerſo.

a *Chryſ. in Matth. hom 9.*
b *Auguſt in. tom. 9. tract. 8. in eipſt. S. Ioan.*
c *Matth. c. 5. v. 6.*
d *Propert. lib. 2. eleg. Heſterna, mea lux &c.*
e *Greg. l. 8. mor. c. 30. poſt med.*
f *Matt. c. 6. v. 2.*
g *Ibi. v 17. & 18.*
h *Iob. c. 9. v. 21.*
i *ad Phil. c. 3. v. 13.*
k *Chryſ. hom. 12. in ep. ad Philip.*
l *Exod. c. 20. v. 5.*

CAPVT X.

Quam varia ſit & multiplex. MALA INTENTIO.

SAlamandra non grandis fera, ſed variegatæ & verſicoloris pelliculæ animalculum eſt, vt ſtellio, tantum tamen veneni theſaurum

saurum secum vehit, vt si radicem arboris contingat, fructus omnes in radice iugulet, & arbori adimat omnẽ vitam. Diabolus, Orcinianus serpens, verissima Salamandra, nullo igne consumenda, si fœcundæ arboris radicem admordeat, totam corrumpit. Radix omnium operum nostrum est Intention nostra, hanc si contingat Diabolus, & prauæ Intentionis veneno inficiat, tota sterilescit arbor; omne opus inutile, peruersum venenatum redditur, quodcũque hac cacodæmonis fraude læditur. Notum est illud: Cum peruersa est Intentio quæ præcedit, prauum est omne opus quod sequitur. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.

Ostendimus proximo capite quã affine sit Malæ Intentioni, opus suum publicare: nunc explicandum, quam varia sit Mala Intentio, & quam è diuersis fontibus hoc veneni genus scaturiat.

§. I.

Vix quidquam è terra nascitur, quod adeò contra hiemem se muniat & inuoluat atque cæpe: septem ei tunicæ non sufficiunt, insuper etiam caput defigit terra. His ita tunicatis cæpis, non absimiles sunt illorum oculi, de quibus Siracides: Oculi insipientium septemplices *a*: multas habent tunicas, vti cæpæ. Tales oculi minimè simplices sunt, prout eos Christus esse voluit. His oculis, & his tam bene vestitis cæpis simillima est Intentio Mala, huic si vnam tunicã ademeris, adest mox alia, hanc etiam demis? continuo alia atque alia se prodit. Et vti cæpæ se abdunt, sic & Mala Intentio: nemo mortalium hanc satis excusserit, aut penetrarit. Mala Intentio, mala videri non vult; omnigeni colores & prætextus ei non desunt. Reprehendit Christus Pharisæos, quod stipem daturi iuberent ante se tuba cani. illi honestissimæ excusationis tunicam obijcientes: Non hæc, aiebant, facimus, vt eleemosynam nostram commendemus, sed vt pauperes conuocemus, non vt nos alij liberales dicant, sed vt egeni ad stipem confluant: Oculi insipientium septemplices: Intentio mala multiplex, versicoloris & variegati tergoris est, vt Salamandra.

Scire natura omnes cupimus, quam est autem varia & multiplex Intentio in hoc vnico sciendi desiderio? Pulcherrime Bernardus: Sunt, inquit, qui scire volunt, eo fine tantum, vt sciant, & turpis curiositas est. Sunt qui scire volunt, vt sciantur ipsi, & turpis vanitas est. hi profectò non euadent subsannantem satyricum, & illis talibus occentantem: Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter *b*. Et sunt qui scire volunt, vt scientiam suam vendant, verbi caussâ, pro pecunia, pro honoribus, & turpis quæstus est. Sed sunt quoque qui scire volunt, vt ędificent, & charitas est. Et sunt item qui scire volunt, vt ædificentur, & prudentia est. Horum omnium solum vltimi duo non inueniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, vt bene faciant *c*.

En, quàm sit multiplex in re vnâ Mala Intentio: en, quàm multi non vitæ sed crumenæ discant! & quantos vanitas ac voluptas, quæstus ac curiositas ad libros trahat? Idem obseruans Seneca: Quidam, inquit, veniunt vt audiant, non vt discant, sicut in theatrum voluptatis caussa ad delectandas aures, oratione vel voce, vel fabulis ducimur. Magnam auditorum partem videbis, cui philosophiæ schola, diuersorium otij sit. Non id agunt vt aliqua illic vitia deponãt, vt aliquam legem vitæ accipiant, ad quam mores suos exigant, sed vt oblectamẽto aurium perfruãtur. Aliqui tamen & cum pugillaribus veniunt, non vt res excipiant sed verba, quę tam sine profectu alieno discant, quam sine suo audiant *d*.

a *Eccl.c.*20.*v.*14.
b *Pers.sat.*1.
c *Bern.serm.*36.*in Cant.med.*
d *Senec.epist.*108.*post init.*

§. II.

Æque propemodum diuersa est Intentio eorum qui cõcionem audituri in templa coëunt. Quidam veniunt non vt discant, nec vt meliores euadant, sed tantum vt audiant. Alij vt tempus fallant, & moram ad prandium minus sentiant: alij vt consuetudini satisfaciant, isti vt dormiant, & ante meridiem suauiter meridientur; concionator illis pro tibicine est, somnum blande conciliante: Porro alij cõcionibus intersunt vt garriant, & commodius modo cum hoc, modò cum illo confabulentur: alij vt imperio herili pareant, neque

neque enim aliter possunt; velint, nolint, adiguntur ad hoc genus obsequij. Si quis iam quærat: Vnde obsecro post tot conciones, post tantos clamores, post tot serias exhortationes non aliam probitatis faciem Orbis induit? facile est respondere. Plurimi ad cōciones omnino non veniunt, plurimis alijs, etsi veniant, deest Intentio; curiositate, consuetudine, necessitate trahuntur, nam multi, si sui iuris essent, penitus remanerent, & ex illis ipsis qui conciones frequentant, quotusquisque est, qui animum vacuū adeferat, qui aure vtraque audiat, qui non innumeris phantasijs scateat, qui auditis animum seriò aduertat, qui denique velit esse melior. Difficile reperies auditorem ex toto ad audiendum compositum. Hinc illæ lacrimæ, quia Intentio bona euntes ad templum non comitatur, aut in via mutatur in aliam, & in malam facillimè flectitur. Præclarissimè Seneca: Qui, inquit, ad philosophorum scholas venit, quotidie secum aliquid boni ferat: aut sanior domum redeat aut sanabilior *a*. Idem prorsus ego dixerim de Christianorum concionibus: qui ad templum ecclesiastem auditurus venit, semper boni aliquid secum ferat, & aut sanior domum redeat, aut certè sanabilior. Redibit autem, quisquis sic redire voluerit, ea enim eruditionis Christianæ vis est, vt omnes sincerę intentionis auditores plurimum iuuet. Qui in solem venit, licet non in hoc venerit, colorabitur: qui in vnguentaria taberna resederunt, & paulò diutius commorati sunt, loci odorem secum ferunt: & qui apud ecclesiastē fuerunt, traxerint aliquid necesse est, quod prodesset etiam negligentibus. Attende quid dicam: negligentibus, non repugnantibus. Quid ergo? non nouimus quosdam, qui plurimis annis in concionibus persederint, & ne colorem quidem duxerint? Hi tales nunquam voluerunt proficere, sed tantum audire. Attalus & subtilis & facundus philosophus dicere solebat: Idem & docenti, & discenti debet esse propositum; vt ille prodesse velit, hic proficere. Hinc nemo miretur è tot concionibus se nihil profecisse, sed miretur nihil proficere voluisse. Intentionis bonę, & serij conatus hoc negotium est: Sed vlterius progrediamur.

a *Ibid.*

§. III.

AMor sui omnibus pænè actionibus sese nouit quàm mollissimè insinuare, & dum bonam Intentionem sensim ac blandè subtrahit, substituit malam. Amor sui amicus omnium delectationum est, & hoc vnum efficacissimè docet, seipsum quęrere. Hic verus fōs, hæc origo & radix omnium malarum Intentionum est. Trahit sua quemque voluptas: Nemo non benignus sui iudex est, qui nihil minus possit quam seipsum odisse. Intentio mala semper aut delicias quærit, aut diuitias, aut eminentias, sed non æternas. Nam inter bonam & malam Intentionem hoc discriminis est: bona nunquam non æterni quid spectat: caducis & fluxis contenta est mala; vna ei cura geritur, se intueri & suum commodum. Et hoc quidem subtilis est idololatria, & adoratio occultissima, quam reperire est in omnibus peccatis lethalibus, cùm in re creata finis vltimus ponitur, in solo Deo reponendus. Sed vix est tam grande piaculum, modò sit occultum, cui innocentiæ fucum allinere non possit variegata illa & multicolor Salamandra. Habet Intentio mala suos prætextus, colores, nomina, titulos, laruas, quibus se pulchram fingat. Et vbi se quæso non ostentat Auaritia sub palliolo Parsimonię? Sub Necessitatis nomine vestium pompa, & mensarum affluētia, & omnis Intemperantia se vendicat: sub schemate officij, muneris, auxilij. Ambitio proserpit; de iustissimæ indignationis titulo Inuidia sibimet gratulatur. Mala Intentio semper rimam reperit qua euadat, est enim subtilissima. Sed exemplis rem demonstremus.

§. IV.

PRincipiò, ob humanos respectus, ah quantum boni sępissime omittitur, & quantum committitur mali? Quotus quisque est qui non alios potius attendat quam se, nec tam quid sui officij, quam quid alieni sit iudicij, perpendat. Quam multi cetera non vitiosi, alijs tamen ad probitatem plus adiumenti adferre deberent, sed his ipsis respectibus impediuntur: Et quid iste & ille diceret, aiunt, quā illi & isti hoc non probarent quam toruis oculis me peterent? mille talia sunt in quæ oculi septemplices assiduo volatu feruntur. Oculus

ſimplex vnum atque vnicum Dei honorem ſpectat. Is qui ſimplicem habet oculum: hoc, ait ipſe ſibi, Iuſtitia, hoc conſcientia mea; hoc cura, & hoc officij mei eſt; quicquid hic aut ille obiectet, huic aut illi placeat, id ego parum moror, hoc faciendum eſt, & ideo aliorū iudicium circa hoc, curandum non eſt: Deum reſpicio, non homines, quicquid dixerint mortales, ſi aliud Rex immortalis iubeat, hunc ſequor.

Deinde, & quod ſecundo loco ponendum: Ob ſolū lucrum quanta non fiunt? Pauperiem fugiens Mercator currit ad Indos. Taceo cędes innumeras & latrocinia. Mundi lex eſt: Lucri odor bonus eſt, ex qualibet re, & quolibet modo. Vnius lucelli gratia infinita facimus, quæ ſi Intentione recta, Dei cauſſa faceremus, cælum centies promereremur. Veriſſime dixit ſanctus ille vir: Pro modica pręben-da longa via curritur, pro æterna vita, à multis vix pes ſemel à terra leuatur. Vile pretium quæritur; pro vno numiſmate interdum turpiter litigatur: pro vana re & parua promiſſione die noctuque fatigari non timetur. *a* Iethro Moſen olim generum ſuum increpans: Non bonam, inquit, rem facis: ſtulto labore conſumeris. *b* Idem prorſus omnibus illis lucrionibus quæſtui ſeruientibus ingerēdū eſt, vnuſquiſque horū ſic monendus. Quid agis; ô homo, ſtulto labore conſumeris: non bonam rem facis. Sed vt facias bonam, bona Intentione vtere; vt lucreris, dimitte lucrum, præſertim omne non honeſtum, aut quod bona conſcientia odiſſe ſolet.

a *Thom à Kemp. l. 3. c. 3. n. 2.*
b *Exod. c. 18. v. 18.*

§. V.

TErtio, quantum toleratur in gratiā ſuperbiæ? Veriſſimum illud: Aut ſuperbus non ſis, aut ſis patiens: Multi frigere ſe diſſimulant, ne venuſtam gracilitatem veſtiū turbent; nolūt vt ruſtici fartas & pingues tunicas induere. Calceus modo niteat & ſine rugis pedi ſtrictus hæreat, etſi vrat, non refert. Hūc è ſuperbis collare ſtringit, illum thorax. Iſte vt ſuperbiæ ſuæ genium exprimat, etiā onera veſtium non recuſat, hic vt ad ęui luxum ſe veſtiat, etiam famem tolerat. Quinimo & cretam vorare iam didicimus, vt vultui decorum pallorem perſuadeamus. Quid cetera narrem huius inſaniæ tormenta? Hęc aliaque infanda patiens ſuffert Superbia, ſed ſibi ſuffert, & in ſui gratiam, quæ ſi propter Deū recta Intētione perferrentur, quāta inde rediret merces? Sed & huic tali ad ſuperbię leges patienti verè occinitur: Stulto labore conſumeris. Thomas Morus æquè ſanctus ac doctus vir, Anglię magnum decus, fortè fortuna virginem in conclaui reperit coram vitreo iudice, ſpeculo, quæ multo labore atque etiam dolore comas plicabat, vt frons lata, & mammillare amictorium ſtringebat, vt ipſa gracilis videretur, huic Morus: Niſi Deus, inquit, tibi pro hoc tuo tato labore infernum reddat, magnam tibi profecto iniuriam faciet. Affirmabatque ſerio, perſuaſiſſimum ſibi eſſe, quā plurimos in hac vita eo labore infernum mercari, cuius vel dimidio cælum lucrati fuiſſent. Cuius nam rei defectu hoc fieri cenſendum, niſi ſolius intentionis bonæ?

§. VI.

QVarto, quid non fit acquirendæ, retinendæ, augendę gratiæ: hic nulli labori parcitur, nulla moleſtia recuſatur, nihil intolerabile ęſtimatur, totos dies dominorum obſequio apparere, graue non cenſetur. Viri ſancti olim in columnis ſtabant annis compluribus, inde & nomen traxerunt Simeon Stylita, Daniel Stylita, Alipius & Theodulus Stylitæ. Hi dies noctéſque ſtabant colēdo Deo, & corpori affligendo. Hæc religio Stylitarum annis aliquot continuis ſtantium deſijt, non item eorum qui continuis horis aliquot perſtant & ſæpe ſolam gratiam expectant, quæ tamen in ſaxo lubrico & veſtigium fallente ſita eſt, & longe citius perdi poteſt, quàm acquiri.

Ioſeph Ægypti prorex in ſumma gratia fuit apud ſuum Pharaonem, ab illo proximus, ſed ſucceſſit rex alius, qui Ioſephum noſſe recuſauit. Quàm charus Dario Daniel, & tamē omnis Darij gratia Danielem à leonum fouea ſeruare non potuit. Achitophel Abſalonis topanta, gratiſſimus conſiliarius fuit, ſed hęc gratia collo eius nō aureum torquem, ſed laqueū iniecit. Aman gratia potentiſſimus, & pænè alter Aſſuerus, ſed per hos aureos gratię gradus altiſſimum patibulum conſcendit. Et quis Beliſarius ſub Iuſtiniano, tot victorijs illu-

illustrissimus Dux? tandem non gratiam tantum, sed & oculum vtrũque perdidit, ad extremã mendicitatẽ deuolutus. Quis sub Tiberio Seianus; iam pænè alter Tiberius, & gratiam simul & vitam amisit, vnco tractus & in Tiberim abiectus est. Dies prius finiat, quàm ego tragœdiarum istarum vel tantum nomina expressero. Habeat Argus mille oculos; Gratiam nemo negauerit mille habere alas quibus auolet. Et tamen hæc tam fallax & incertissimæ fidei gratia, tantis desiderijs ac votis expetitur, tot laboribus ambitur, tantis sudoribus & quęritur, tot solicitudinibus & curis, vix tãdem & ægrè obtinetur: vt obtenta retineatur, nõ minus laborũ & solitudinum impenditur, mẽte semper pauidissima, & in omnẽ partẽ se torquente, ne, quod tantis impendijs impetratũ est, leui flatu dissipetur. Ita videas hos gratię aucupes semper trepidos & anxios, semper solicitos, & gratiæ iacturã, velut supremũ malũ, formidantes, terret eos sonitus folij volantis: *a* pæne vt lepores apertis dormiunt oculis adeo ad omnem gratiæ auram trepidãt. Nam (quod magnum malum est) incipit illis opus esse fortuna: sequitur vita anxia, suspiciosa, casuum pauens, temporumque suspensa momentis. Nunquam dant virtuti fundamentum graue, immobile, sed iubent illam in loco volubili stare. Hęc obsecro notate, Aulici. Et quę ista tam rigida seruitus est, hæc diu noctuque & pati, & agere, in vnius Gratiæ gratiam? Qui hæc & pateretur & ageret Intentione bona, Dei caussa, quantum is præmij reportaret? Dum hoc autem & iste, & ille, & alius, atque alius negligit, vnicuique illorum occinendum est: Non bonam rem facis, stulto labore consumeris, stulto, prorsus stultissimo, hoc enim agis vt tibi ipse importune noceas, & cum tædio.

Leuit c.26.v.36.

§. VII.

QVinto, quid nõ tolerãt alij extra aulas famuli, & ancillæ; non ijs verba tantũ, sed & colaphi sæpe glutiendi sunt. Quoties herus aut hera stomachosi clamant, trifurcifer, stulte, bestia, flagrio, asine, flagitium, post hæc vocum tonitrua frequenter & fulmina sequũtur à manu venientia, volant fustes, & quicquid armorum ira furorque ministrat. Et quid miseris inde lucri est? merces exigua, victus tenuis & plerumque intempestiuus, sæpissime & frigidus. Qui hæc ideo fert tãtum vt viuat, stulto pariter, stultissimo labore consumitur. Quod si ancilla vel famulus generoso animo hæc omnia offerat Deo, dicatque: Domine, propter te fatigari me patiar & vexari, propter te, mi Domine, hæc feram omnia, scio, equidem te mitiorem & liberaliorem esse Dominum, quã cui me mancipaui: à te, mi Deus, expectabo præmium. Hic profecto sapit, qui suos labores sic vendit, quemadmodũ diuinus Paulus hoc genus hominum præclarissime his instruit: Non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo. *a*

Sexto, quid mechanici opifices non ferunt miseriarum? Ad grauissimos labores summo mane redeunt, eosque vrgent in seram & adultam noctem, sæpe tamen vix mucidum panem pro se suisque extundunt: æstum; fætores, gelu, incommoda plurima tolerant modici lucelli gratia quis pauperior istis, si solum spectemus corpus, & quis ijsdem ditior, si quis horũ subinde animo dicat: Mi Deus hunc sudorem meum in tuam manum effundo, labores meos omnes tibi offero; tibi fatigor, mi bone Domine tu diues ille paterfamilias es, qui tuorum famulorum labores nunquam non superas mercede, nec gratis tibi quidquam fieri permittis: opellas nostras pręmijs excedis infinite. Omnes ergo meos cum filij tui laboribus tibi consecro & dono. De his talibus sua omnia Deo sic offerentibus vere Paulus: Diuites, inquit, facti estis in illo, in omni verbo *b*.

a *ad Ephes.c.6.v.6.*
b 1. *Cor.c.1.v.5.*

§. VIII.

SI omnes hominum status ordinesque lustremus, in omnibus sane perferenda plurima reperiemus. Et vos ipsi, quos vt diuites & beatos salutamus, & pæne adoramus, an non molestiarum & ærũnarum satis abunde habetis? quis vestrum queritur deesse sibi quod patiatur? Virtutis est, cum sanctissimus quisque, licet afflictissimus audet generoso spiritu dicere: Domine, da plura, immitte grauiora quæ patiar. Apud hunc hominem res optime

habent, hæc talis postulatio puræ Intentionis luculentum indicium est. Sed vos alij, ô beatuli, ô Magni & omni opulentia instructi, & qua ratione vos afflictiones vestras toleratis? varie vos affligi, nil penitus dubito, etsi negent id oculi, quibus hic nulla fides habenda. Imo persuasum habeo, vos sæpe acerbius, licet occultius, torqueri quam vllos religiosos homines, quorum vitæ tenor merus est pænitentiæ labor: Vobis quidem molliores sunt lecti quàm religiosis, sed quæstio sit, vos an illi quietius dormiant, non enim dormitū imus, vt bene cubemus, sed vt bene dormiamus: somnū vestrū prolixiorem esse, quàm illorum sit, non negem, sed nescio an credam esse tranquilliorem, & suauiorem: plurima sunt quæ vestrum, illorum vero soporē minime turbāt.

Cibi vobis & multo plures, & longe meliores, sed iterum quæstio sit, quibus hi meliùs sapiāt, neque enim dubitē quin religiosorū hominum plurimis oluscula sua & auenaceę pulticulæ, lixū hordeū & lactucula iucundius sapiant, quā vobis galli spadones mera similagine & lacte pasti, ac ipsum Iouis cerebrum.

Vestes vobis pulchriores quàm illis & plures, sed & hic interrogem, quibus sint habiliores, qui in ijs minus frigeant, minus stringantur? Religiosos viros rarissime premūt calcei, vos sæpius: accedunt occulta cilicia, vobis etiam inuitis iniecta, quæ animum vexent, fodiant, lacerent?

Vobis largius otium & plures sunt feriæ, sed forsā multi suauius laborant, quam vos otiemini. Vobis denique libertas longe maior est quam religiosis, sed vestram libertatem multa comitantur vincula, morsus animi, & lanienа conscientiæ incredibilis. In summa, cruces quas feratis minime desunt, sed forrasse deest Patientia & Intentio recta, quâ cruces sunt perferendæ.

Hic igitur, obsecro, attendite, an propter Christum, an vero propter Lazarum Bethaniam veniatis; an quæ vobis sustinenda, eo quo par est animo sustineatis.

In monte Golgothæo duo iuxta Christum vtrinque pendebant, vterque latro, vterque crucifixus; vterque in vno hoc eodemque supplicio mortuus est: at ille paradiso, iste tartaro receptus est. Quid quæso æque reos, æquali supplicio affectos tam inęquali sorte separauit? Intentio. Ille Christo Domino mortem suam obtulit, iste auersus à Christo in impatientia finijt. Hæc è simillima cruce, in regna dissimillima est via, si tam dissimilis sit intentio.

§. IX.

Itaque cauendum, ne simus Martyres Mūdi, Confessores diaboli, Mammonæ discipuli, Veneris alumni. Amor sui mille fraudes comminiscitur, blādissimè quod vult persuadet, ponitque pro scopo proprium iudicium, curiositatē, propriam voluntatem: hoc agit vt Intentionem reddat obliquam, non sinceram, à Deo alienam, & quam Deus iure auersetur. Si cui admodum æstuanti & sitienti lactis optimi florem propines, è tali tamen catino, in quo plurimæ muscæ innatent, an rem gratam te facturum speras? quis statim bibat, etsi valde sitiat? niueus potus inuitat quidē, sed innatantes bestiolæ absterrent: nigellas auiculas prius eijce, dein lacteam promulsidē propone. Sic opera bona, velut candida suauisque potio velut fercula præstantissima, Deo tamen grata nunquam erunt, si ea fœdet Vana gloria, Voluntas propria, curiositas, auaritia, sui amor & æstimatio: Muscę morientes perdunt suauitatem vnguēti. *a* Sic omnis Intentio non sincera & recta nobilissimum quodque opus corrumpit & destruit.

Quis non riserit hospitem illum, qui peregrinum hominem lautissimis verbis in suam tabernam inuitans: mi Domine, aiebat, ad me obsecro diuerte, vinum mihi prorsus generosum est & nobile, nisi quod nonnihil acescat. Apage tu cum tuo hoc generoso vino, quod aut acidum sit, aut dilutum, vel dubium. Hoc ipsum queritur olim Deus per Isaiam: Vinum tuum mistum est aqua *b*. De multis idem dici potest, hæc illius actio, hæc opera, hoc obsequium illius, hæc industria, hic conatus vinum bonum esset, nisi aqua malæ intentionis mistum esset. Cum peruersa est Intentio, quæ præcedit, prauū est omne opus quod sequitur, quamuis rectum esse videatur. *c*

In prisca lege cum leprosorum quispiam sanitati restituendus fuit, dextra eius auricula & pollices dextræ manus ac pedis oleo tingebātur. *d* Quid hoc ritu Deus magis cōmendat, quàm vt misericordię oleo vsuri, & stipē daturi,

daturi, nil læuum tangamus, nil ambitionis, iactantiæ, aut vllius finistræ Intentionis se misceat, Nesciat finistra tua, quid faciat dextra tua.

Ad Salomonis tribunal duæ feminæ litigabant de infante; vtraque quidē prolem habuit, sed illa viuam, hæc mortuam, vt quam dormiens oppresserat. Nos instruit lis ista, si aduertimus. Nos quidem oramus, stipem damus, cōsilijs aut manu iuuamus, inediā aliaque toleramus; hos velut liberos gignit bona actio, sed nisi ad hæc omnia vigilemus, nisi semper Intentio sincerissima liberos istos defendat, incurioso somno eos opprimimus orationem nostram, & eleemosynam, & inediam, & omnem tolerantiam nostram somnolentia perdimus, & ita quicquid illis virium & vitæ inerat, adimimus. Nam, vt præclarè Richardus Victorinus: Quod est, inquit, corpus fine animâ, hoc est opus sine Intentione bona. *e* Si ergo hi liberi nostri nobis sint chari, si nolimus frustra laborare, ita semper laboremus, vt illa faciamus, non quia sic nobis placet sapitque, nec solum quia sic moris est, aut quia fit ab alijs, sed quia sic placet Deo, oculus simplex ad vnum atque vnicum Dei honorē collineet in omnibus, in quibus errare refugit? Deus in caussa sit, quare hæc faciamus, ista fugiamus, illa perferamus. Si iam, quod sæpe fit, operam nostram alijs locatam, parcius illi quàm par est, compensent. Deum vadem & sponsorem habemus. Quod Deus Abrahamo dixit: hoc omnes bonæ Intentionis sibi à Deo dictum censeant: Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. *f*

a *Eccl.c.*10. *v.* 1.
b *Is.c.*1.*v.* 22.
c *Greg.l.*1. *Dial.c.* 9.
d *Leu.c.*14.*v.* 14.
e *Rich.tract.*1.*de statu int.hom.*
f *Genes.c.*15, *v.* 1.

CAPVT XI.

Exemplar nobile INTENTIONIS *malæ fuisse Herodem Magnum, Ascalonitam.*

A Diuo Ludouico Galliarum Rege missus est ad Damasci Sultanum Orator è sancti Dominici familia Iuo, vir doctus & religiosus. Huic in itinere, mirum quid contigit, & quod credibile; studio id adornatum est, complurium instructioni, hac ratione. Anus Iuoni loco quodam occurrit, altera manu Hydriam aqua plenam, altera vas cupreum prunis gestans. Miratus Iuo insolitum occursum vetulę, aquam & ignem gestantis, quærit quid hæc sibi velint? Cui mulier: Prunas, inquit, fero vt ijs paradisum incendam & comburam: aquam defero, vt ea flammas inferorū extinguam, & Orcum aboleam. Iamque magis miratus Iuo responsum tam insperatum, interrogat vltra, quid hæc moliri cogitet, & cui bono? Illa, vt in posterū, inquit, omnis Intentio non recta aut non pura cesset, vt nemo probus sit solum spe cæli & præmij; nemo etiam peccare oderit formidine pœnæ & inferorum horrore, sed solo Dei amore, & desiderio placēdi Deo. Ad Christi pueri præsepe atque stramineas cunas, tres ab Ortu magni Principes venerunt: Itinere toto tam apud Herodem hospitem, quàm alibi nihil æque frequenter audiebantur respondere, quàm illud rectissimę Intētionis: *Et venimus adorare eū.* Sed & Herodes idem prorsus grandi ore pronunciabat: *Vt & ego veniens adorem eum.* Hic nulla spes præmij, nullus pœnæ metus se miscuit, nec enim vlla vel inferorum vel cæli fit mentio: Vnicus itineris Bethlemitici finis est, diuinus cultus & adoratio. Tam Herodes quàm illius hospites, in vnam illam vere sanctam Intētionem conspirasse videtur. Adsunt adoraturi, nec metu supplicij vllo, nec spe præmij prouocati. Et quis Herodem non idem sentire dixerit, quod pios illos aduenas? Verùm, iam demonstrabimus inter Herodis & trium hospitum Intentionem, tantum esse discriminis quantum inter cęlum terramque. Et apparebit Herodem Malæ Intentionis egregiam ideam existere.

§. I.

PHilosophorum scitum est, Vltimum in actione, Primum est in Intentione. Finis est ad quem referuntur omnia. Ab experientia quotidiana id constat. Sumit sibi quis diuersissimos labores; hac hebdomade calcem conuehit, altera lateres & saxa, arenam tertia, asseres quarta, dein cū amicis deliberat, modo hoc

modo illud ad regulam reuocat, iam circinum rotat, iam & nummos numerat, modo cum architectis agit, iam cementarios accersit, modo vitriarium, & ferrarium fabrum conducit. Et quorsum hæc omnia? Ad domum. Finis omnium domus est, prima quidem Intentione, sed Actione vltima.

Narrat Matthæus, tres ex Oriente dynastas iter ingressos Hierosolymam versus, iter hoc lõgum, difficile, laboriosum, & magnarũ impensarum fuit. Ecquis huius itineris finis & scopus? Noui Regis adoratio. *Et venimus adorare eum a.* Hoc, toto itinere agitabant secũ; *Venimus adorare eum.* Hęc illorũ Intentio iter indixit, hæc diuersa munera congessit, hæc in viam necessaria præscripsit, hæc Hierosolymam Iudææ metropolim duxit, hæc hospitium Herodis quæsiuit, hæc pręeunti sideri fidelissime obtẽperauit: Finis hęc omnia dictauit, finis sane optimus ac laudatissimus, *Et venimus adorare eum.*

Sed & Herodes idem ait, & quidem verbis ijsdem: *Vt & ego*, inquit, *veniens adorem eum.* Quis non credat Herodẽ, & illius regios hospites vnius esse animi, ęqualis propositi, eiusdem prorsus Intentionis? Sed videte obsecro, quantum tellus & astra dissident, tantum Herodis & trium Magorum animus, propositũ, Intentio discrepant. Horum longe optimus, illius longe pessimus finis fuit. Argumenta huius clarissima hæc sunt.

Principio, *Audiens autem Herodes Rex turbatus est b.* Res iam suspecta, & in primũ Malæ Intentionis argumentum, turbari. Homo bonæ Intentionis, nunquam totus turbatur, vt vt res eueniant, etsi omnia teterrimè cadant, sibi constat; sui similis est. Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit c. Nam bona, quam habet, Intentione non potest excidere. Herodes ideo turbatus est, quia regno pelli metuebat. Sed vnde hic metus? sibi ipsi nimiũ amicus, seipsum nimis ardenter & amabat & quærebat.

Anno 1414. tres erant Pontifices (ea erat æui labes) Ioannes, Benedictus, Gregorius. In his turbis è purpuratorum Patrum numero Ioãnes Dominicus, vir integerrimus animum suum Intẽtionemque vere optimam dissimulare nõ potuit. Nam licet is vnus omnia apud Gregorium posset, ab eo etiam ad illud fastigij euectus fuisset, nihilominus tamen Gregorium monere non desijt, descenderet sponte sua ipsemet de tam sublimi solio, in quod via negata & non legitima peruenisset. Paruit tam sincere mouenti Gregorius: Alij duo hac sede vi submoti sunt. Quo facto Ioannes Dominicus purpuratus senator, & ipse sese in ordinem redigere aggressus, Concilium Constantiense adijt, purpuram suam digniori dandam exuit, & infra Episcopos se locauit. En, quam variè & quam feliciter Ambitionem triumpharit recta Intentio! Herodes quia tam ambitiosus, hinc etiam tam turbatus. Si quis illius auribus dies noctesque ingessisset, natum esse quidem Messiam, non tamen vel minima ex parte nociturum, neque enim venisse vt regna eriperet, sed vt daret: nihilominus Herodes turbatissimus assidue timuisset, nec aliud animo voluisset, quam regis infantuli properatam cædem. Quod si Herodi vel vnica bonæ Intentionis venula fluxisset; sic secum fuisset ratiocinatus: Si natus puer vere Messias & Christus sit, aderit illi Deus, sin autem, Deum à me staturum confido. Sed nihil tam sanę cogitationis admisit rex impius: hoc vnum ei erat in animo: Moriatur, hic puer, moriatur; & si per mille, etsi per quatuordecim millia corpora d mihi configendus sit, configatur, moriatur. Et tamen hunc parricidam animum tam pijs vocibus vultuque velans: *Vt & ego*, inquit, *veniens adorem eum.* Bene locutum, pessime cogitasse, primum signum prodidit, Turbatio: *Audiens autem Herodes rex tubatus est.*

a *Matth.c.2.v.2.*
b *Matth.c.2.v.3.*
c *Prou.c.12.v.21.*
d *Tot occisorum infantium fuisse, optimorum auctorum assertio est.*

§. II.

SEcundo, *Et cõgregans omnes Principes sacerdotũ & scribas populi, sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur a.* Quæ hic Herodis Intentio? Nosse locum nati pueruli. Quid vero hoc mali? Istud certe, quod nihil hic boni sit. Scire velle, ex se quidem indifferens, vt vocatur, Intentio est quę nec bona nec mala; huic si iungatur actio mala, neutrum bonum dici poterit. Et cur Herodes Christi nati patriam

nosse voluit? an vt salutaret, munera ferret, adoraret? Vt iugularet: Hæc mens illius, hæc erat Intentio.

Tertio, *Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ b.* Neque hoc bonæ Intẽtionis signum est. Vocare Magos, nil vitij erat: clam vocare, parum virtutis, & vitio proximum est. Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. *c* Hoc cuiuis certum sit signum Intentionis non bonæ, si quid adeo laboret occulere, contegere, supprimere, vt nullo modo ab alijs sciri velit, odit lucem iste, & latere cupit non se, sed sua vitia.

Multa quidem clam fiunt, quæ fido silentio committuntur; sua sunt arcana curiæ, sua & militiæ, & tamen in his ipsis conscium habere nemo reformidat, si id expedire sciat. Quãtum eleemosynę clam datur, auctore vix vni, sæpe nemini noto? pie hoc, sancte, & ad Christi mentem. Si tamẽ ij qui dant, scirent ad maiorem Dei honorem facere, sciri se, vtique non supprimerent has voces: ego sum, ego do. Non eadem in vitijs est ratio, sunt enim recessus & latebræ vbi luditur, vbi potatur, vbi furtiue amatur, vbi contra leges laboratur: hi latebricolæ, lusores isti, potatores, aut amatores nequaquam sciri volunt. Quis Orator his talibus persuaserit fore ad Dei honorem sciri, quinam ipsi sint, qui socij illorum. Nihil audiunt, sed omnibus minaciter imperant, aut sile, aut peri. Nemo est illorum, cui vocem illam extorseris: Ego sum lusor, ego sum potator, ego procus & decoctor. Hæc furtim & *clam* fieri consuêrunt. Sed hoc ipsũ CLAM, euidens est indicium, hæc omnia fieri Intentione nõn bona. Tecta plerunque suspecta. Herodes ergo dũ Magos *clam* accersit, se palam malæ Intentionis suspectum reddit. Ab hac vitiata radice similes enati sunt rami. Quicquid hic egit Herodes, vitiosè egit. Cum peruersa est Intentio quæ præcedit, prauum est opus omne quod sequitur. Vbi ergo clam Magos vocasset, tempus stellę ab eis diligenter didicit, amãdauit eos in Bethlehem, de singulis solerter interrogari, & sibi renuntiari mandauit, omnia maligne & cum noxa, nam addidit fucatissimam ac nequissimam Intentionem: *Vt & ego veniens adorem eum.* En diabolum, sed pulchrum, & Angeli veste decorũ O vulpes callidissima, non sine caussa Herodianæ stirpi hoc nomen tribuit Seruator. Vulpina vafritie cruentum, immanem, scelestum animum posse tegi sperabant.

a *Ibi. v.* 4.
b *Ibi. vers.* 7.
c *Ioan. c.* 3. *v.* 20.

§. III.

HErodis vero sacri Senatores & Patres cõscripti, cuiusnã animi & intentionis fuerunt? Variæ. Cũ enim senatus indiceretur extra ordinẽ, credibile est ex ijs fuisse qui dicerẽt: Quis diabolorum exteros hos homines ab orientis oris adduxit, tanquam si absque illis non satis negotiorũ nobis esset? Alium audisses dicere: Velim idololatrię isti domi maneãt & nostrã nobis pacem non turbent. Alius pessime precatus, forsan dixerit: In malam rem abeant hi homines, pudore nos affecerunt maximo: in Arabia hoc sciant, & nos nesciamus in Iudæa? Alij, paullo modestius: Ex officio, aiebãt, hoc Regi debemus, cui nos in omnem hanc operã obligauimus, ergo libros adire, & inquirere oportet, quæ Christi sit terra patria. Sed neque hi adeo erant laudãdę Intentionis. Nam intentio bona raro impellit, cum vis & necessitas cogit: Non est virtutis bene iubenti dicere: Nolo quidem, sed debeo. Licet ergo curiam Herodis omnem scrutemur, vix vllã Intentionem rectam in ea inueniemus, & quod sequitur, nullam actionem bonam. Illa enim omnia conuenire, inquirere, libros consulere, responsa dare, sunt politicum quid, & actiones adiaphoræ, quibus si non iungatur Intentio bona, nil cælestis pręmij assequuntur.

Porro illa Herodis turbatio, Rabbinorum consultatio, trepidatio Vrbis, tres illos ex Oriente reges admodum dubios reddere, imo in errorem trahere & re infecta regressum eis persuadere potuisset. Promptũ enim illis fuisset dicere: Quam nos infantes sumus, & digni regum cachinnis! En in ipso Iudææ meditullio, de hoc Iudæorum rege quẽ quærimus, nihil scitur, & nos tam temere mutum ignem secuti, nostris regionibus desertis in peregrinas has oras nosmet eiecimus: turbauimus Herodem regem, regijs consiliarijs negotium facessiuimus vrbem Hierosolymam frustra com-

cõmouimus: quid vani hoc itinere nobis volumus? Nihil harum cogitationum, nihil admiserunt, ſed quo cœperunt pede, Intentione bona qua orſi, ea etiam conſtanter progreſſi, hoc vnum omnibus reſponderunt: *Venimus adorare eum.* Si quis illorum aliquem in antro Bethlemitico interrogaſſet: & quid hæc veſtra ſibi munera volunt? quid humilis procidentium habitus, quid prona in terram corpora? non aliud vnquam reſpondiſſent, quàm hoc ipſum: *Venimus adorare eum*, huc nos neque metus, neque vis, aut vlla neceſſitas adegit, non ſpes opum vlla impulit, hoc vnum nos domo exciuit; *Venimus adorare eum.* Et quem illum ô viri, quem veniſtis adorare? Illum ipſum, aiunt, cuius ſtellam vidimus, cui parent ſidera, qui nobis facem cælo extulit, hunc *Venimus adorare.*

Tandem aſſecuti ſuum finem, *& procidentes adorauerunt eum.* Poterat pro ſe quiſque dicere: Ego gloriam meam non quæſiui, ſed nati Regis Hebrei, huc animum intendi, eâ de cauſſa hoc iter ſuſcepi, hoc fine munera hæc attuli: vna mens & vox vna omnium: *Venimus adorare eum.* Delati demum, ſidere duce, ad viliſſimum tuguriolum, ad pecudum ædes, ad puerulum pauperrimum, nec diuini quicquam præ ſe ferentem, nihilominus *procidentes adorauerunt eum.*

En, mi Chriſtiane: quid mala, quid bona doceat Intentio. En, quam fucata illa & trepida, quam hæc conſtans & erecta ſit, & quam ſeſe vtraque ſuis vtcunque prodat indicijs! Herodes, licet homo abſtruſus & tectus, ex arte truculentum animum diſſimulare nouerit, vitiatæ tamen Intentionis ſigna edidit ſatis aperta. Tres ab exortu Magi aberrarunt nonnihil, hoſpitem quęrendo Herodem, ſed hic ipſe error bono eis fuit, ob bonam Intentionem: profuit ſic erraſſe. Quando ergo Intentione optima ferebantur ad Chriſti nati cunabula, non tantum ſtellam ducem habuerunt, ſed & Angelum monitorem, qui fideliſſimè inſtruxit, perfidum hoſpitium ſtudioſè declinarent, ad Herodem ne redirent, alia via domum remearent, ne Intentionem optimam, qua venerant, deprauarent. Neque enim Magi alia mente ſecuti ſunt ſtellam, quam vt illius ſe voluntati ac nutui, qui ſtellam in ducem in ducem miſerat, ex integro ſubmitterent.

Hæc vera & prorſus pura eſt Intentio: *Dei voluntatem in omnibus ſequi.* De hac noſtri æui Theologus *a*: Qui ſic animatus eſt, inquit, vt nihil aliud expetat, niſi Dei voluntatem explere, eum Deus nunquam poteſt deſerere. Ingens promiſſum.

Hæc ergo hominis Chriſtiani ſit Intentio in rebus agendis omnibus, vt ſincero corde apud ſe aſſiduè voluat: Domine, tuo honori facio omnia, tuæ voluntati parere cupio in omnibus, ſiue illa mihi facilia ſint factu ſiue difficilia, aſpera an iucunda, *Venio adorare te*, non vt Herodes, ſed vt tres ab Ortu reges, te Domine ſemper, & omnibus actionibus meis adorare cupio; eam ob cauſſam viuo, ideo, edo, bibo, dormio, laboro, vt tibi ſeruiam, tibi placeam, tuę voluntati obſecundem vbique, ſemper in omnibus: ſic viuam ſic moriar.

a *Matth. Tymp. in ſpec. epiſ. ſigno* 117.

CAPVT XII.

Quid indifferens, quid nulla INTENTIO *à nobis vocetur.*

QVamuis nulla ſit actionum voluntariarũ, quæ non originem trahat ex Intentione aliquam; quicquid enim volentes & ſcientes agimus, deſiderio alicuius conſequendi finis agimus: nihilominus multa tam ambigue, plurima tam oſcitanter, incurioſe, properanter facimus, vt in multis adiaphoram vel indifferentem, in plurimis nullam habere Intentionem videri poſſimus. Quam autem Intentionem vocemus Indifferentem, quam Nullam, dilucidè iam explicabimus.

§. I.

INDIFFERENS appellatur Intẽtio, ſeu Adiaphora, quæ nec bona eſt in ſe, nec mala, nec ad probitatem, nec ad improbitatem confert, & hęc plerunque actiones mere naturales pro fine habet, vti ſunt, edere, bibere, ambulare, dormire. Lucem hic allucebit Seneca, qui ſenſu prorſus Chriſtiano: Indifferentia, inquit, eſſe dico, nec bona, nec mala, tanquam morbum dolorem, paupertatem, exiliũ, mortem: nihil horum per ſe glorioſum eſt, nihil tamen ſine his. Laudatur enim non paupertas, ſed is

ſed is quem non ſubmittit, nec incuruat: Laudatur non exilium, ſed qui hoc non doluit: laudatur non dolor, ſed quem nihil coëgit dolor. Nemo mortem laudat, ſed eum cui mors ante abſtulit animum quam conturbauit. Omnia iſta per ſe non ſunt honeſta, nec glorioſa: ſed quicquid virtus ex illis adijt tractauitque, honeſtum & glorioſum facit. Illa in medio poſita ſunt: intereſt, vtrum malitia illis, an virtus manum admouerit *a*. Et vt liquido ſciamus quid indifferens, quid bonum, quid malum ſit, addidit Annæus: Omnis res quod non habuit decus, virtute addita ſumit. Cubiculum lucidũ dicimus, hoc idem obſcuriſſimũ eſt nocte; dies illi lucem infundit, nox eripit. Sic iſtis quę à nobis indifferentia ad media dicuntur, diuitijs, viribus, formæ, honoribus, regno: & contra morti, exilio, malæ valetudini, doloribus, quæque alia aut minus aut magis pertimuimus, aut malitia aut virtus dat boni vel mali nomen. Maſſa per ſe nec calida nec frigida eſt, in fornacem coniecta concaluit, in aquam remiſſa refrixit. *c*

Ergo, ſola virtus, bonum: ſola malitia, malum: Indifferentia, per ſe nec bona, nec mala: vſus dat ijs nomen, ſiue cum virtus, ſiue cum malitia acceſſit. Ita ingenium, ars, ſcientia, ſanitas, vires, opes, gloria, nobilitas, indifferẽtia ſunt, quia naturalia ſunt, nec altius exurgũt quam quo ea erigit bona Intentio, quæ ſi & ipſa intra naturæ fines ſe cõtineat, nec ad Deũ ſubuolet, Indifferens manet, & ſine præmio. Hinc ire, ſtare, ſedere, currere, loqui, laborare, &c. bona non ſunt, nec promeriti nomen acquirunt, niſi bonâ Intentione, quæ actiunculam etiam minimam, ac viliſſimam in altiſſimum dignitatis gradũ extollit, quod vt optime capiamus; Ludouicus Bloſius præclare; nos inſtruit hunc in modum: Quæ agenda ſunt, (etiam dum manducare, dormire vel quoduis aliud ſolatium carni indulgere oportet) tu tali conſideratione pręueni, vt ea ipſa pure ad Dei honorem facere deſideres. Nam quemadmodũ opus quod ex ſe grande ac magni momẽti videtur, Deo prorſus diſplicet, ſi operantis Intẽtio impura fuerit: ita opus quod ex ſe frigidum nulliuſque momenti iudicatur; Domino plurimum placet: ſi operantis Intentio fuerit recta. Etiamſi pietate ductus ceruicem tantum inclinaueris ante crucifixi IESV imaginem, vel ad altare Dei genitricis MARIÆ floſculos obtuleris, aut pedem moueris propter charitatem, non fruſtraberis à ſpe iuſtæ mercedis *c* Et hoc poteſt Intentio bona; Intentio indifferens horum nihil poteſt, ſed actionem, cui iungitur, nec deteriorem reddit, nec meliorem, vt infra pluribus dicemus.

a *Senec. ep. 82. med.*
b *Idem ibi.*
c *Bloſ. in Can. vitæ ſpirit. c. 30. initio.*

§. II.

INtentio NVLLA, vocatur à nobis ea, cum quis ex conſuetudine temere hoc illudue facit, nec ſibi vllum actionis ſuę finem proponit, & quaſi caſu viuit. Ingens hoc vitæ malum eſt, & omnium laborum cęca vorago, luſtiſſime queritur olim Seneca, &: Neceſſe eſt, inquit, multum in vita noſtra caſus poſſit, quia viuimus caſu. Quoties, quid fugiendum ſit, aut quid petendum, voles ſcire, ad ſummum bonum, & propoſitum totius vitæ reſpice. Illi enim conſentire debet quicquid agimus non diſponet ſingula, niſi cui iam vitæ ſuæ ſumma propoſita eſt. Nemo, quamuis paratos habeat colores, ſimilitudinem reddet, niſi iam conſtet quid velit pingere. Ideo peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de tota nemo deliberat. Scire debet quid petat ille, qui ſagittam vult mittere: & tunc dirigere, & moderari manu telum, errant conſilia noſtra, quia non habent quo dirigantur. Ignoranti quem portum appetat, nullus ſuus vẽtus eſt. *a* Omnia præclariſſimè; & vere ignorat quem portum pellat, qui Intentione Nulla incaſſum ſe fatigat. Vbi certus actionis ſcopus & finis deeſt, illic confuſio, & omnia indigeſtum ac rude chaos.

Deus olim pręcipiens: *Omnis adeps*, inquit, *Domini erit iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis veſtris b* Quid mirum, inquit Iſychius, aruinam & adipem tam ſeuere à Deo exigi: Adeps iſte, recta eſt Intentio, in omnibus ad Deum dirigenda, hanc Deus nemini remittit. Qui vero nullam ſuis actionibus Intentionem præſtituit, is quod optimum eſt ſacrificij, Deo ſubtrahit hic talis, quicquid facit, aut ex inclinatione, aut ex conſuetudine

facit, nescit enim faciat, aut quorsum, & qui faciat. Miserrimum est hoc genus hominum, quibus post varios labores, nulla speranda est merces.

a *Sen. ep* 71. *initio.*
b *Leuit. c.* 3. *v.* 16.

§. III.

PVeris trimulis aut quadrimulis quis inquietior? totos dies huc illuc oberrant, nec vnquã vno loco diu consistunt? nunc equitare se putant, nunc volantem plumam agitãt, iam domunculas ędificant, iam per sedilia sursum deorsum saltant, ita sese plurimũ fatigant, in summo otio nunquam otiosi, & vbi totum diem ad lassitudinem, diu multumque semet agitauerint, quid tandem est omnis hic labor & lassitudo? Nugas egerunt, muscas depulerunt, cribro aquam hauserunt, in aqua sementẽ fecerunt, infantili & inani opera. His infantibus ij omnes simillimi sunt, qui actiones suas nulla Intentione regunt: ardua vix attingunt; si tamen ea tangant, leui decurrunt manu, & superficiem potius radunt, quam latentia petant. Quærit ex his apposite nebulosus satyricus.

Est aliquid quo tendis, & in quod dirigit arcum?
An passim sequeris coruos testaque lutoque,
Securus quo pes ferat, atque ex tempore viuis?

Num tibi certus est finis quo omnia referas? an in diem viuis sine proposito, sine prouidentia, prout natura suggerit? Et quis ille tabellarius, qui quærenti, *quorsum tendis?* respondeat: *vere ipse ego nescio.* O stolidum caput! redi domum, ridicule homo, redi, & prius quo tendas cogita, quam exeas.

In hac vita, ô Christiani, non licet nobis vanos ambulatores agere, & quo pes fert, excurrere: singulis horis cogitanda est hora vltima, & viæ terminus, omnibus pœne momentis Intentio recta restauranda est. Maximi refert, quomodo res appetamus, an virtutum amore, an nostri; nudas edere operas minime laudabile est. Vbi autem Intentio recta non est ibi aut mala, aut nulla est. Ingenium quod virtutibus non impleueris, vitijs vacat, veluti cessante cultu ager, quem messibus onerare timueris, se inutilibus herbis sponte exhauriet. Ita plerumque vbi bene agere cessamus, incipimus agere male. De hoc etiam eximie Seneca: Putemus aliquem, inquit, facere quod oportet: non faciet assidue, non faciet æqualiter, nescit enim quare faciat. Aliqua vel casu vel exercitatione exibunt recta; sed non erit in manu regula ad quam exigantur, cui credat recta esse quę fecit. Non promittet se talem in perpetuum, qui casu bonus est. Deinde, præstabunt tibi fortasse præcepta, vt quod oportet, facias: non pręstabunt, vt quemadmodum oportet, facias: & si hoc non præstant, ad virtutem nõ perducunt. Faciet quod oportet monitus, concedo, sed id parum est; quoniam quidem non in facto laus est, *sed in eo quemadmodum fiat a.* Excellentissime prorsus, & ad regulam diuinę paginæ: Vere non in facto laus est, sed in eo, quemadmodũ fiat, Nõ tantum non facere, sed nec bene facere satis est, nisi hoc ipsum bona fiat Intentione. Tanti ergo ducamus *oculum simplicem* omni tempore, & omni loco intendere in Deum.

Sed an non sæpe omni puero stultiores sumus, qui in tanta luce caligamus, imo nobis omnia tenebras facimus, & subinde nihil videmus, nec quid noceat, nec quid expediat. Tota vita incursitamus, nec ob hoc resistimus, aut circumspectius pedem ponimus. Quis vero nescit quam sit furiosa res, impetus in tenebris? At nos certe id agimus vt longius reuocandi simus: & cum ignoremus quo feramur, velociter tamen huc illuc, quocunque demum, cæco impetu ruimus.

a *Sen. epist.* 95. *med.*

§. IV.

FIdelissime Deus per Aggæum Prophetam commonefaciens: Ponite, inquit, corda vestra super vias vestras. Seminastis multũ & intulistis parum: Comedistis, & non estis satiati, bibistis & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti, & qui mercedes cõgregauit, misit eas in sacculum pertusum. Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras *a.* En quam vrgeat Deus illud: *Ponite corda vestra super vias vestras*, quã velit considerari: quâ viâ, & quo eamus; En, quam vbique Intentionem bonam requirat. Omnibus vero hoc negligentibus occinitur: *Seminastis multum & intulistis parum.* Sunt qui nummos seminẽt, tantum scilicet pecuniæ

in men-

in mensam erogant, tantum in vestes & supellectilem, tantum in recreationes, lusus cõuiuia, tantum etiam in rerum nouarum auditionem, tantum in varias animantes, tantũ in libros quos nec ipsi legunt, nec alijs legendos permittunt, sed custodiunt vt canis præsepe; tantum æris insuper expendunt in adulatores sanniones, mimos, parasitos, moriones; tacebo aliam hominum impuram fæcem; tantum etiam insumunt in artificiola curiosa, & sæpe perniciosa, tantum in alias vanissimas insanias, tantum denique in stipem & eleemosynam exponunt, & modo id Intentione sana fiat. Hi sane plurimum argenti seminant & vnoquoque horum recte dixerit, DISPERSIT, non autem, *dedit pauperibus*, sed iam ante diuitibus, aut dedit sartoribus, dedit cocis, cupedinarijs, palponibus, gesticulatoribus, susurronibus: dedit his, & istis vt eos in suam causam traheret, vt corrumperet, vt os illorum sibi emeret. O miseri! *seminastis multum, & intulistis parum*, quia intentione non debita seminastis. hinc messis tam modica, tam nulla: dimidio pecuniæ vestræ cælum emissetis, sed altero tanto maluistis emere gehennam.

Comedistis, & non estis satiati, bibistis & nõ estis inebriati. Sunt qui comedant & bibant, sunt qui de rebus diuinis multa & præclara audiant, virtus eis varie suadetur: & vt coci solent qui modo lixa, modo assa, modo frixa; iã sicca, iam iusculis perfusa, iam frigida, iam fumantia & calida apponũt, vt edendi appetitum acuant: sic fastidiosis his rerum sacrarum auditoribus, amabili varietate virtus commẽdanda est, audiunt illi, & velut audita comedunt, auidos se ostendunt, sed mox aliud esuriunt, audita celeri obliuione sepeliunt, & animum alio conuertunt, inde nec habitiores nec robustiores fiunt, nam sacris admonitionibus non ea Intentione auscultant, vt meliores sanctioresque euadant: O miseri! *comedistis, & non estis satiati.*

Operuistis vos, & non estis calefacti. Sunt qui etiam virtuti quandoque operentur; templũ frequentant, orant, exomologeseos & Eucharistiæ sacramentis se muniunt, nec tamen inde calefiunt, partim quia hæc per sinceram, & feruidam Intentionem ad Deum non dirigunt, partim quia se frigori mox iterum exponunt? è templo, ab oratione, à confessione vix digressi, ad antiquum libidinis volutabrum redeunt, pristinam iurandi & imprecandi cõsuetudinem repetunt, pessimas occasiones non fugiunt; ita mores inolitos nunquam deponunt, in assuetis noxis frigidi, vt ante, persistũt O miseri! *Operuistis vos, & non estis calefacti.*

Et qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum. Liberalissimus est Deus in tribuendis muneribus, quæ nos sacculo nostro excipimus, sed sæpe pertuso. Mens nostra velut sacculus tot habet foramina per quæ cælestes dotes excidant, quot occasiones non vitat quæ ad nequitiam inuitant. Hæc omnia pulchrè complexus Gregorius: Multum, inquit, cordi suo seminat, qui de mandatis cælestibus, vel legendo vel etiam audiendo multa cognoscit, sed negligenter operando pauca fructificat. Comedit & nõ satiatur, qui verba Dei audiens, lucra vel gloriam sæculi cõcupiscit. Benè autẽ non satiari dicitur, quia aliud mandit, & aliud esurit. Bibit & non inebriatur, qui ad vocem prædicationis aurem inclinat, sed mentem non mutat *a*

DEVS olim Ezechieli: Fili hominis, inquit, venter tuus comedet, & viscera tua replebuntur volumine isto, quod ego do tibi. *b* Ventris autem viscera, inquit Gregorius, quid sunt aliud nisi mentis interna, id est, recta Intẽtio, sanctum desiderium, humilis ad Deum, pia ad proximum voluntas? Pensemus, charissimi fratres mei, quàm sit pia ista promissio. Multi enim legunt. & ab ipsa lectione ieiuni sunt, multi vocem prædicationis audiunt, sed post vocem vacui recedunt, quorum etsi venter comedit, viscera non replentur: quia etsi mente intellectum sacri verbi percipiunt, obliuiscendo & non seruando quæ audierint, hæc in cordis visceribus non reponunt. *c* O miseri! *mercedes cõgregatis, sed eas in sacculum pertusum mittitis.* Hic idem beatus Gregorius In sacculo, inquit, pertuso videtur quando pecunia mittitur, sed quando amittitur non videtur, qui ergo quanta largiuntur aspiciunt, sed quanta rapiunt non perpendunt, in pertusum sacculum mercedes mittunt: qui profectò has in spem suæ fiduciæ intuentes congerunt, sed non intuentes perdunt *d*.

Ita demum frustra laboramus, quia laboris animam INTENTIONEM non curamus. Id

quod boni facimus, ante oculos nobis statuimus, Intentionem rectam quam negligimus, nihil pendimus: ita *mercedes congregamus, & in sacculum pertusum mittimus.*

a *Agg.c.1.v 5 6.7.*
b *Greg lib.1.in Ezech.hom.10.post.init*
c *Ezech c.3.v.3.*
d *Greg.loco proxime cit.*
e *Greg.par.3 cura pastoral.cap.22.fine.*

§. V.

NOn est molestior labor, quam labor irritus & sine effectu: nemo est qui velit operam ludere. Enimuerò aliqui vt asini laborant, multa grauiaq; in se onera recipiunt, & omnem laudem in eo ponunt, vt opera quã plurimum sumant: Issachar asinus fortis &c. supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis seruiens *a*. At hi non sibi laborant sed alijs, cum Intentione careant, quâ Deo laborem suum vendant Aliqui porrò patiuntur vt Martyres, sed non cantabitur de illis: Gaudent in cælis animæ Sanctorum qui Christi vestigia sunt secuti *b*. Miserandi prorsus, & fletu tantò digniores, quantò numero plures. Ah, quanti sunt qui põderosis à crucibus premuntur, & tamen in via ad cælum vix quidquam promouent, solo Intentionis defectu. Grandia patiuntur, sed ideo, quia pati coguntur. Tergiuersantur quidem, torquent se misere, resistunt vt possunt, quia vero impositam crucem excutere nequeunt, vacillãdo pergunt. Hoc non est pati pro Christo; hoc est in aere remigare, frigido furno panes immittere, in arena ædificare.

Balaami sacerdotes quid tandem laboris omiserunt, vt Eliam sacrificando vincerent? bouem imposuerunt aræ, & inuocarunt Deũ suum à primo manè vsque ad meridiem, continuo vociferantes, Baal exaudi nos, Baal exaudi nos &c. *transiliebantque altare quod fecerant. Cumque esset iam meridies, illudebat illis Elias dicens: Clamate voce maiore. Clamabant ergo voce maiore, & incidebant se iuxta ritum suum, cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine c.* Nulla tamen Balaami vox, nullus igniculus, successus rei nullus se prodidit. Debuissent amẽtes sacrificuli prius ignem excitasse in animo, (quod fecit Elias,) Intentioné extimulasse ad Deum, hac ratione ignem euocassent è cœlo. Mundus velut alter Baal variè suos exercet, fatigat, vexat; istos ad omnem nequitiam, illos ad quamcunque seruitutem rapit: exagitantur miseri eundo, stando, currendo: laboribus sæpe odiosis, difficilibus molestis, improbis, insanis, indignis exercentur: qui mundo seruiunt debent glutire posse omnis generis inuectiuas, conuitia, reprehensiones, vituperia, morsus acerbos, crebros despectus: & sicut histriones arte gesticulatoria deuorant cultros, ita hi tolerare coguntur & glutire, velint nolint, acerba multa & admodum aculeata dicta. Habent hi suos obtrectatores, æmulos, aduersarios, maleuolos & inuidos, antagonistas, nihilominus tamen horum genibus aduolui, manus osculari, mille ceremonijs & delicijs hos ipsos venerari adiguntur, aut Mundo seruitium abrenuntiare, neque verò desunt curæ, solicitudines, perturbationes, rei familiaris angustiæ. Hæc omnia simul sumpta instar obesi & in frusta dissecti bouis essent, modo non deesset ignis, modo Intentio recta, velut cælestis flãma, ea delibaret. Verum quia multi talia ferunt, sed impatienter; ferunt, sed Deo illa non offerunt; patiuntur ista, sed sine Intentione recta; patiuntur non propter Christum, sed propter se, in suam & Mundi gratiam. hinc nihil hic promeriti aut mercedis cogitandum nebulas diuerberant, & in saxis seminant, nullam à Deo gratiam merentur.

De his eleganter & verè Bernardus *d*: Væ, inquit, portantibus crucem, non sicut Saluator suam, sed sicut ille Cyrenęus alienam. Duplici quippe contritione conteruntur, qui huiusmodi sunt, quando & hic pro temporali gloria temporaliter se affligunt, & in futuro pro interna superbia ad supplicia æterna pertrahuntur. Laborant cum Christo, sed non regnant cũ Christo. De torrente bibunt in via, sed non exaltabunt caput in patria: lugent nũc, sed tunc non consolabuntur *e*. Ita maledicus ille latro iuxta Christum quidem crucifixus, sed è cruce in paradisum cum Christo non migrauit. Pari ratione multi multum laborãt, sed frustra; multa sustinent, sed & frustra; virtutes etiam vt videtur, exercent sed frustra hęc omnia, imo cum damno, quia recta in his omnibus Intentione carent,

Oseas,

Oseas, vates Hebreus hos ipsos designans: Vitula, inquit, docta trituram *f*. Qui absque Intentione certa & recta laborãt, bobus similes sunt qui triturant. hi etsi ab opere soluantur, redeunt tamen vltro; iam assueuerunt huic operi, quo etiam fruuntur, nã subinde os mergunt auena, & sic lubentes perpetuant hunc laborem, iugumque facillime recipiunt. Non aliter agunt illi Mundi alumni, quos insigniter notans Gregorius: Pro Mundi gloriâ, inquit, cuncti sudoribus libenter inseruiunt, & grauium laborum iugo colla deuotissime submittunt. Et quæ merces operis? os plenum auena, marsupium non adeo turgens pecunia. Certe vituli docti trituram, laborant vt iumenta plaustralia aut molaria; vel vt equi cęci in fullonica. hi ab vnico puero voce & flagello aguntur, curruntque toto die; & quo tandem vesperi perueniunt? in eodem omnino loco sunt, quia in orbem acti sunt: Sic qui recta carent Intentione, vere cæci sunt, & in virtutibus progressum nullum faciunt; hodiernus, crastinus, perendinus dies nullo illis discrimine veniunt. Hi boues semper in eadem area triturant; & hunc laborem suum pro mercede habent, ideo à Deo aliam non expectent. Hæc est caussa, cur Paulus tam contente præcipiat: Omne quodcunque facitis, in verbo & in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum. *g* Idem æque grauiter inculcans: siue ergo, inquit, manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in Dei gloriã facite *h*: Omnia, omnia. Sic edendum, sic bibendum, sic aliud quiduis faciendum, vt Deus honoretur, nullus hominum lædatur, aut offendatur: Chrysostomus Paulinum hoc præceptum explicãs: Etiamsi, ait, spirituale quid fuerit, si tamen propter Deum non fiat, cum primis illum lædit qui facit *i*. Et sicut cæmentarij amussim suam ab angulo ad angulum ducũt; sic nostrarum actionum amussis sit diuinum illud Pauli effatum, siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

Itaque rectissime Laurentius Iustinianus: Prima vox, inquit, prima cogitatio, primus affectus diuinam resonet laudem, ignitam ad Deum dirigat supplicationem *k*. Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

a *Gen. c. 49. v. 15.*
b *Ecclesia. offic. in 1. vesp. de Mart.*
c *1. Reg. c. 18. v. 26. & seqq.*
d *Bern. in Apol. ad Guil. abb. initio.*
e *Bern in Apol. ad Guil. abb. initio.*
f *Os. c. 10. v. 11.*
g *Ad Coloss. c. 3. v 17.*
h *Ad Cor. c. 11. v. 10.*
i *Chrys. tom. 5. orat. Calendis dicta.*
k *Laur. Iust. de discipl. & perfect. mo. c. 10. fine*

LIBER SECVNDVS
BONÆ INTENTIONIS
ET FAVTORES ET HOSTES,
maximè verò Vanam gloriam, & Iudicium temerarium; Eiusdem signa, praxin, præmia declarat.

CAPVT PRIMVM.

Rectam INTENTIONEM *esse bonam illam voluntatem, ab Angelis laudatam.*



BONA voluntas, actionis anima est, bona voluntas nunquam non diues est, bona voluntas omnia potest. Nocte nascentis Christi nouam, inauditam oden cecinerunt in terra cælestes genij. Horum è cęlo cantorum auditores erant opiliones; odeum, campus; ode ipsa: *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis a.* Et quid est *Bona voluntas*? Obsecro, tantum nobis otij sumamus, vt ex omnibus illis qui ad Christi nati stramineas cunas obsequiosè sese stiterunt, hoc ipsum quæramus, quid sit *Bona Voluntas*? Interrogationis nostræ initium petamus ab ipsis Angelis.

a *Luc.c.2.v.15.*

§. I.

O Purissimi, beatissimique Spiritus, quid agmine facto ad tuguriola nostra descenditis? quid in terra, quæritis, quod deesse possit in cælo? nullum apud nos est dignum vobis hospitium. Ad hanc quæstionem nostram Angelorum omnium vna vox est:

O mortales, loci genium & incolas probe nouimus, neque hoc aduentu nostro illustria facinora, raras inuentiones, exoticas artes, artificia peregrina, neque aurum aut gemmas quærimus, sed Bonam Voluntatem, quæ & auro, & gemmis omnibus pretiosior est, nobisque charior.

Et in hoc quidem fecisse mihi videntur Angeli, quod magnates aliquando solent in pauperculam cereuisiariam cauponam peregrè delati. Caupo namque si generosum Baronem aut illustrem Comitem videat suum esse hospitem, primũ omnium instituit hospitij tenuitatem excusare, cupedias & delicias apud se nullas reperiri, lectos tanto hospite non sat dignos esse, panem & Zithum suppetere, cetera pænè omnia negari, neque vero aliam ruri viuendi rationem esse; si tamẽ libeat manere, dominus

minus modo imperet, se quidem promptissimè daturum, quicquid omni domo possideat. Comes homini animando modestè & placidè: Scio, ait, mi vir quas ædes ingressus sim; si mihi par ouorum, & tuæ cereuisiæ haustum tuleris, in hanc cenam satis apposuisti; neque ego huc comessaturus veni; ignotus hospes latere cupio, & te relinquere ditiorem, vis hoc? Caupo lętitiæ plenus, & renidenti ore: quid ni velim, inquit, ô mi domine, quid ni velim hoc votis omnibus? manda, iube, impera; ego, meique, iussa faciemus pro viribus. Hanc animi promptitudinem, paratissimam hanc voluntatem potentissimi illi ab æthere dynastæ Angeli quæsierunt in Orbe hoc inferiore, idque nostro commodo, vt nos relinquerent, longè quam anteà ditiores. *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Sic Otho Imperator ad Romualdum visere, cellulam illius non tantum ingredi, & vna cibum sumere, sed etiam in Romualdi paupere ac duro lectulo cubare voluit tanta Maiestas *a.* Sic alij Reges & Principes, desertissimas quandoque casas ingressi fonte solo & pane pænè saxeo in cenâ vsi sunt non sine voluptate. Sic & Angelorum apud nos voluptas, est bona voluntas, rectaque Intentio. Sed & ex Iosepho quæramus, qua ipse Intentione Bethlemum venerit.

a *Hier. Platus l. 2. de bono stat. rel. c. 37.*

§. II.

O Sanctissime Paterfamilias, castissime Ioseph, quid hoc itinere quæris, tam & lõgo, & difficili, tempore pręsertim tam alieno? quid Bethlehemum migras, omnia vbique hospitia occupata sunt, tibi nec angulus patet, exclusissimus es vndique; mille domos adeas locum requiemque petens, mille domos occludent seræ, te tuamque coniugem nulla recipiet. Ergo potius iter relege, & Nazarethi habita: hic nemo te hospitem salutauit, multo minus honorario vino donabit. Iosephus Intentionis sanctissimę plenus: Nõ refert, inquit, nullam mihi patere habitationem hominum: ergo pecudum subibimus; neque enim huc migrauimus, vt laxe cõmodeque habitemus, sed vt voluntati diuinę obtemperemus, id quod quærimus, est obedientia, huic omnem animum intendimus, sequemur, quacunque nos vocauerit voluntas diuina.

Sed cum bona venia tua, ô mi optime Ioseph, videris errare à limine: non hæc voluntas est Dei, sed superbia Imperatoris Romani. Cuperet Augustus Cæsar nosse vires ac potentiam suam, ea de caussa regiones & prouincias omnes turbat, vt quantus sit, sciat, & inde magis superbiat.

Iosephus contra: Hanc ipsam, inquit, superbiam hominis idololatræ, Deus suæ voluntati perficiendæ aptum reperit instrumentum. *Dominus est, quod bonũ est in oculis suis faciat a.* Quandoquidem ergo Augustus Cęsar, summus magistratus, Dei nutu edixit per Orbem, vt quiuis in suæ tribus ciuitatem se conferret, ideò & nos hoc iter suscepimus, vt huic edicto pareremus. Hæc mea, & commissæ mihi Virginis est Intentio, quam ęquè commodè in humillima casa, in vilissimo angulo, in stabulo exequemur, quàm in Herodis Regis, aut Annæ Pontificis palatio. Sed ipsam etiam beatissimam Virginem matrem super hac ipsa re interrogemus.

a 1. *Reg. c. 3. v. 18.*

§. III.

O Virgo beatissima, te si matrem Dei dixero, omnem in te laudem congessero. Tu verè dignissima mater es, ad cuius virgineum puerperium è cælo descendant Angeli: quid, obsecro, Virgo diuina, quæris in natali loco prosapiæ? An nescis? cognatos pauperes nemo nouit. Et valdè verendum, ne hoc tuum iter frustra susceptũ sit, nam ditiores è stirpe Dauidica, omne vrbis diuersoriũ præoccuparunt, vobis aut in publico habitandum, aut redeundum est. Gentiles vestros vobis loco cessuros ne sperate, nemo erit ex his qui ad vos reuisat, qui cibum potumque honorarium mittat, qui vllum honorem deferat; cognationem nemo agnoscet, humanitas omnis hinc pridem exulat, nec vllum vos diuersoriolum recipiet. Cõtemnuntur qui pauperes sunt, etsi optimi sint. Et verè dicitur: Mortuus viuos frequentat, pauper inter diuites *a.* Quare, ô Virgo integerrima, aut publica platea domus tibi erit, aut via qua venisti, erit repetenda.

Ad hæc Virgo puerpera: Meus Iosephus, inquit, & ego, non quærimus cognatos, nec nostri stemmatis reuerentiam, neque cõmodum habitationis locum, sed vnam atque vnicam Dei

caın Dei voluntatem, quam nobis Deus declarauit per Auguſtum Cæſarem.

Sed, ô beatiſſima Mater, ſit verbo venia, non hæc videtur eſſe voluntas Dei, ſed hominis Deo inimici. nam quod pauperes tam miſerè & ſine cauſſa fatigentur, iuſſu Cyrini pręſidis fit, hic vir hic eſt qui vniuerſam Syriam inquietat, & obturbat, iſte eſt qui vniuerſos ſuis ſedibus huc illuc euocat. Ad quæ Virgo: ſed quis, inquit, Cyrino id permiſit? Putem, inquam ego, Auguſtum Cæſarem. Virgo iterum: Ecquis permiſit Auguſto Cæſari? Devs, vtique reſpondi. Hic demum Virgo cæleſtis: Huius ergo, inquit, permiſſum diuinum ſequimur, huius voluntati paremus; hac Intentione iter iſtud ſuſcepimus. De diuerſorio iam anxij non ſumus. Deus prouidebit. *b* Si locum negent homines, forſan pecudes non recuſabunt: Fiat voluntas Dei. Sed & ex ipſo diuiniſſimo infante iſtud quærere iucundũ ſit.

a *Vet. monoſt. Throchnic.*
b *Gen. c. 22. v. 8.*

§. IV.

O Infans omni Salomone ſapientior, ô Rex Angelorum, quid tandem hic quęris inter exules, quod non millies melius reperias inter tuos ciues Angelos? num animi gratiâ peregrinum & paganum panem guſtare placet? num cæleſtia tempe cum horridiſſima hac ſilua commutare delectat? O Domine, Mundus non nouit te, & niſi te aliter patefacias, omnigeno contemptu te calcabit.

Ad hæc Chriſtus puer, vel ſolo nutu oculorum, vel lacrimis ſolis, reſponſionis ſat dedit hoc ſenſu: Honores ego non quæro, nec voluptates, nec vllam menſę lauticiam deſidero; Cibus meus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me, vt perficiam opus eius *a*. Alijs cibis omnibus carere, facili mihi erit, illum vero cibum gratiſſimum, cibum vere meum auidiſſimè conſector, hunc quæro, hic meus eſt finis, hæc Intentio. Vti vero nunc cernitis pręſepi me incumbere, ita olim cernetis cruci. Et hoc omne ad paternæ volũtatis regulam fiet, Nam ſicut Pater meus Imperatoris Romani ſuperbia, & meorum cognatorum inclementia eo vtitur, vt iam in fędiſſimum hoc antrum detrudar, ita vtetur Hebræorum Pontificum inuidia, vt olim in trabem ignominioſiſſimam extollar. Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me *b*, quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me, *c* quia deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me *d*. Hoc Chriſti ad nos reſponſum eſt.

a *Ioan. c. 4. v. 34.*
b *Ibid.*
c *Ioan. c. 5. v. 30.*
d *Ioan. c. 6. v. 38.*

§. V.

QVid ergo, eſt Voluntas bona, cui Angeli pacem imprecantur? Optimè ad hoc quęſitum ſanctus Leo: Chriſtiano, inquit, vera pax eſt, à Dei voluntate non diuidi. Horis omnibus ex animo dicendum: Domine, fiat voluntas tua: fiat, & in me, & in omnibus hominibus, perfectiſſime, omni tempore, ſicut in cælo. Hæc, ô Chriſtiani, bona voluntas eſt, in rebus omnibus toto pectore hoc vnum velle. Domine fiat voluntas tua. Hanc voluntatem, Intentionẽ hanc animi commendant Angeli. de hac verè D. Gregorius: Nil ditius, inquit, offertur bona voluntate *a*. Hæc voluntas veram conciliat pacem, Voluntatem hanc ad Chriſti cunas attulerũt paſtores: Voluerũt ire & quærere, iuerunt & quæſiuerunt illũ ipſum infantem, quem quærendum ſuaſit Angelus, hinc illorum mutuæ cohortationes Tranſeamus vſque Bethlehem, & videamus hoc verbum quod factum eſt, quod Dominus oſtendit nobis. Et venerunt feſtinantes *b*. Hac voluntate penitus caruit callidiſſima vulpes illa, Herodes Aſcalonita, qui & ſe venturum, imò & adoraturum promiſit: nimirum pueri iugulum petiturus, non genua obſculaturus veniſſet.

In hac demum bona voluntate rectaque Intentione quies & pax vera conſiſtit. Quicquid agas, ô Chriſtiane, mille turbas in rebus alijs omnibus inuenies: nihil vſpiam ſatis pacati extra hanc bonã voluntatem: inquietatio & moleſtiæ innumeræ à corpore, ab animo, ab amicis, à conſanguineis, à liberis, à ſubditis, à ſeruis, ab officio, à negotijs; turbæ domi, foris, in templo, in publico, in aquis, in ſiluis, turbæ in ipſis relaxationibus & voluptatibus; turbarũ vbique affatim te circumſiſtet. Et licet omnia componas ad pacẽ, nihil-

ominus reperies pacem nisi in hac tantum bona voluntate, quæ voluntati diuinæ vinculo insolubili seipsam alligat. Et hoc cælum est extra cælum, seu cęli vestibulum. Pax hominibus bonę voluntatis, pax bona, constans, tuta; pax vera & nemini pœnitenda.

In plurimis alijs illud vulgi vsurpare quis possit: Malo bonā guerram, quàm malam pacem, si spiritus velit cum carne pacem inire, cupiditatibus illius indulgere, omnem contumaciæ noxam dissimulare, pax pessima, & longè peior bello & discordia. Pax ergo nemini aut tuta aut bona esse potest, nisi hominibus bonæ voluntatis, rectæque Intentionis.

a *Greg. hom.* 5 *in Euang.*

b *Luc.c.*2.*v.*15.

CAPVT II.

RECTÆ INTENTIONIS *actioni à solo Deo persolui posse præmium.*

GEmmarium olim accessit, homo pretiosæ illius mercis imperitissimus, & auidè quærés: Quanti æstimas, inquit, hunc lapillum bonæ vir? Gemmarius ad hæc promptè in hunc modum respondit: Hæc margarita merito vænit centum & quinquaginta millibus coronatorum. (Hanc gemmam donauit Iulius Cæsar Seruiliæ, matri Bruti à quo occisus est, *a* & hęc, vt dictum, æstimabatur sexagies HS) Miratus supra modum ille qui interrogarat, &, O superi, ait, quid virtutis aut fortunæ in hoc lapide? Sed & denuo quærens de alio cimelio: Quanti ergo, inquit, hos simul lapillos æstimas? Cui Gemmarius: Pretio, inquit, exsolui vix possunt: dimidium regni dederis, nondum tamen persolueris: cimelium est inæstimabilis pretij. Hic ille primum serio in admirationem rapi, & non capere, tanti vænire lapides.

Stephanus, flos Martyrum, *Vir plenus fide & Spiritu sancto. b* merces proposuit solos lapides, & quamuis nec pyropos, nec adamantes, nec topazios venales habuerit, sed meros silices sanguine tinctos, eo tamen pretio indicauit, vt tā diues emptor repertus non sit, qui pretio vel minimum lapillum potuerit facere suum. Quis non miretur cum imperito illo, ad hoc dignitatis & pretij peruenire potuisse silices, vt etiam contra gemmas sint chari. Siliceos hos lapides Stephani, Bethlehemiticus infās pręsenti demum monetâ emit, omniumque pretium liberalissime persoluit.

Sub hac Stephani protomartyris, & Christi diuinissimi infantis imagine nunc explicabimus, omnem actionem bonam etiam vilissimam, rectâ tamen Intentione susceptam, tanti esse pretij, vt id solus Deus infinite diues possit persoluere.

a *Sueton. Budæus de Asse.*

b *Act.c.*6.*v.*5.

§. I.

AD hoc lapidum mercimoniū, quod Stephanus Leuita venale proposuit, principio matrona graui vultu, & honestissimo habitu accessit, PHILOSOPHIAM nominant, Hæc Stephanum miris argutijs fatigauit, vt suos illi lapides extorqueret, *Surrexerunt quidam de Synagoga quæ appellatur Libertinorū, Cyrenensium, Alexandrinorum, &c. disputantes cum Stephano a* in suas illū partes petrahere conabātur: sed frustra. Suos Stephanus lapides acerrimè defendit, certo eos amissurus, si cum illis sentire voluisset. *Et non poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur.* Ita ab emptione abijt *Philosophia*, de qua Paulus optime monet: Videte ne quis vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam. *b*

Secuta PVSILLANIMITAS. anus rugosa fronte, exangui & mortuali vultu, tremulis manibus, tamque pauide videbatur emere, ac si assem porrigeret elephanto. Hæc vt purpuratos illos lapides sui iuris faceret; O mi Stephane, inquit, mille testibus conuictus es, omnium sententiæ contra te eunt. Nunquid vniuerso senatui te oppones? Caussam licet optimam tuearis, non sat tibi virium est, vt institutæ rei exitum expedias. Dogmata quæ propugnas, nimium noua sunt, permitte illa tempore adolescere & firmari: Initia hæc lente volunt tractari; aliquanto tempore hos impetus tuos dissimula. Sed nihil obtinuit trepida hæc anus, *Stephanus autem plenus gratia & fortiudine c*: Tametsi, ait, senatorum altero tanto plures sint, animo non cadam, Hęc DOMINI caussa est, hic non licet esse pauidum; facesse à me Pusillanimitas.

Hac vix digressa, adfuit INCONTINENTIA

procax femina, ipso vultu lasciuiam professa, & facile apparebat non serio illam empturam. Ne tamen Stephani lapidibus nullum pretium posuisse videretur, hoc vnum anxiè agebat, vt iuueni persuaderet coniugium. Quid tergiuersaris, mi Stephane, inquiebat, quin tu more priscorum Patrum matrimonium contrahis? æmulare sanctissimos maiores tuos Abrahamum, Isaacum, Iacobum, Mosen, Aaronem, & ne sperne nuptias. Ad maiora natus es, quàm vt solum mensis seruias. Hæc, vt eam decuit, breue responsum tulit: Procul inde facesseret; stare animo, non nubere, sed virgineam integritatem tueri. *Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli d.*

Post illam, mox adrepsit VANA GLORIA, omnium oculos suis deuorans, alijs omnibus præmercatura. Hæc, contra morem emptorum, merces, quas emptura videbatur, impensissimè laudauit, garrulam mercatricem dixisses, nam post copiosè recitata Stephani elogia: O sanctissime iuuenis, inquit, tota Hierosolymorum vrbs in te vnum conuersa, te veneratur; omnium ciuium ora de te loquuntur. In luce sunt prodigia quę patras: *faciebat prodigia & signa magna in populo. e* At nosti te tibi maximum esse debitorem, in fama præsertim & nomine tuo seruando. Ergo Spartam quam nactus es, tuere, & orna. Fauentissimum tibi senatum habes, si potes illi esse non inimicus. Non tulit Stephanus loquacissimæ femellæ fabulam, sed ea protinus reiecta: Fallacissima est, inquit, omnis gloria, quæ à mortalibus offertur: Cor meum, meosque oculos aliorsum defixos teneo, gloriam cęlestem iam eminus prospicio, in Christum Dominum omnis mea fertur Intentio: *Intendens in cælum vidit gloriam Dei f.*

Prioribus illis repulsis, VIOLENTIA nota furia ex Orco irruit, non tam emptura lapides, quam ereptura, varijs istud machinis aggressa est. 1. *Tunc submiserunt viros qui dicerēt, se audiuisse eū dicētē verba blasphemiæ in Mosen & Deum g.* En testes; veri an falsi, nil interest. 2. *Commouerunt itaque plebē, & seniores, & scribas: & concurrentes rapuerunt eum.* Et hęc quidem vis expugnabit iuuenem; patietur Stephanus frangi pertinaciam suam. *Audientes autē hæc, dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum g.* Conclusus est Stephanus inter fulmineos apros; non euadet. 4. *Et impetum fecerunt vnanimiter in eum h.* Stephane quid agis? tu toto senatu sis sapientior? cede sententia. 5. *Et eijcientes eum extra ciuitatē lapidabāt.* Ita vincēdus est, qui nescit cedere.

Sed frustra fuere omnia. O imbecillem VIOLENTIAM, nec vnico quidem iuueni expugnando satis robustam! merces venisti raptura Stephano, imo dedisti.

a *Actor. c. 6. v. 9.*
b *ad Colos. c. 2. v. 8.*
c *Act. c. 6. v. 8.*
d *Ib. v. 15.*
e *Ibid. v. 8.*
f *Act. c. 7. v. 55.*
g *Act. c. 6. v. 11.*
h *Ibid. v. 12.*
i *Act. c. 7. v. 54. 57 & 58.*

§. II.

Ita seruauit Stephanus suos sibi lapides, à pessimis his nundinatricibus, nulla eos nec vi, nec pretio potuit extorquere. Demum paruulus ex oppido Bethlehem, ad istas merces accessit, & hos ipsos lapides sanguine pictos liceri cœpit. Cui Stephanus: Mi diuinissime puer, inquit, placent ne tibi? accipe, tui sunt. Noui equidē, parentem habes opulentissimū, qui solus potest & hos lapides æstimare, & dignum ijs pretium rependere; omnes ergo tibi dono: *Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei a.* Ad illum Dei oculum insomnem, & omni momento peruigilem mei affixi sunt oculi. Pro veritate, & pro Christo hunc saxorum nimbum sustineo, hos lapides Deo, eiusque honori consecro.

Ita PATI, ita & AGERE oportet, ô Christiani; bonę actionis cuiuscunque pretium, omnibus alijs, etiam Angelis, præterquam Deo est insolubile. Loquimur hic de ijs tantum actionibus, à quibus, vt supra docuimus, abest malitia, quibus adest gratia, nec deest Intentio recta. Et huiuscemodi quidem actiones, cetera vilissimę tanti sunt pretij, vt sermone nemo vnquam expresserit vel minimi boni operis valorem. Terrarum orbem da, imo da cælum, nondum satis dederis, nisi des Deū. Imperium in cælestes orbes & sidera, in omnes Angelos non æquat dignitatem actionis

cum

cum virtute coniunctæ. Exempli gratia: Obolus mendico porrectus, sed sana, rectaque Intentione: quanti, putas in cęlo æstimatur? Confer in vnum regna omnia, & Turcicum, & Sinense, & Persicum, Hispanicum & Gallicum, cum omni eorum opulentia, cum omnibus imo voluptatibus, & nondum obolo illo dignum pretium statuisti. Ratio huius euidentissima est: vniuersa illa vti principium habuerunt, sic & finem suum reperient; suis vtrinque terminis vrgentur: At obolus ille mendiculo datus pretium acquisiuit æternum. Momentaneum & leue tribulationis nostrę, supra modũ in sublimitate ęternum gloriæ pondus operatur in nobis. *a* Quid minus dixeris, quàm, *momentaneum & leue*? Ita vnicũ ad Deum suspiriũ, serius ob priores noxas gemitus, acus fracta pauperi data, frigidæ calix sitienti propinatus (an vilius quid dicam?) mercedem emerentur supra omnẽ modum maximam, æternam: *æternum gloriæ pondus operantur*. Omnium regum aurum in vnum locum congestum, vnius hebdomadis spatio facilè totum ad libram examinetur, neque enim infinitæ molis est? At vero illud oboli, quod diximus pretium, per omnem æternitatem appendi non potest, infinitum est.

Sed vnde hic obolus tam pretiosus? A diuina gratia, quod verissimè affirmans Augustinus: Omne, inquit, meritum nostrum in nobis non facit nisi gratia: Et cum Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronat quàm munera sua *c*. Dei gratia animã Deo iungi vt sponsam. Assuerus regum potentissimus, centum viginti septem prouinciarium Imperator Estherem pauperculam, parẽtibus orbam, captiui Iudæi cognatam, suam tamen coniugem esse voluit, & reginam fecit. Nec caussam pete: Sic illi placuit. Quis iã Assueri & Estheris filios, regni hæredes neget? Mens nostra à se pauperrima (*cum non sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis d*) eam tamen Deus in sponsam sibi adsciscit admiranda gratiæ benignitate. Et hinc regni hęreditas in liberos nostros, hoc est, in actiones nostras deriuatur; hinc nos olim futuri *diuinæ consortes naturæ e*. Ipse enim spiritus, testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei, si autem filij, & hæredes *f*.

a *Act.c.7.v.69.*
b *2.Cor.c.4.v.17.*
c *Aug.epist.105.ad Sixtum.*
d *2.Cor.c.3.v.5.*
e *2.Pet.c.1.v.4.*
f *ad Rom.c.8.v.13.*

§. III.

Solus ergo Deus, illi quem diximus, obolo persoluere potest præmium, nec vult alia solutione, quam seipso. Ille Theologię sol Thomas Aquinas, inter preces olim è terrâ elatus, voces illas audisse dicitur: *Bene scripsisti de me, Thoma, quã ergo recipies pro tuo labore mercedem?* Ad quę Thomas promptissimè: *Domine, non aliam præter te.* Vtique probe cepit vir sanctissimus, dignum actione bona præmium, Deum esse. Ideo diuinus Paulus accuratissimè commonefaciens: Non cesso, inquit, gratias agens pro vobis, vt Deus Domini nostri Iesv Christi, pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & reuelationis, in agnitionem eius, illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis *a*. Hæc Apostolus assiduè precabatur, daret illis Deus *spiritum sapientiæ & reuelationis*, siquidem tale præmium à Deo assignatum est cuiuis bonæ actioni, vt id omnis philosophorũ sapientia non capiat. *Quicunque potum dederit vni ex minimis istis, calicẽ aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedẽ suam b*. Proponit Dominus personas abiectissimas, & rem vilissimam calicem aquæ non calidæ hæc enim sine impensis non calefieret; sed frigidę sic è fonte manantis: *Non perdet mercedem suam*, quâ gaudeat æternum.

Maxima fuerunt munera quæ duo Reges, sed iam temulenti promiserunt. Assuerus à vino calidus. Quæ est, inquit, petitio tua Esther, vt detur tibi? etiamsi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis *c*. Herodes pænè idem saltatriculę pollicitus: Quicquid petieris, inquit, dabo tibi, licet dimidium regni mei. *d*. En, maximum regis donum, dimidium regni, sed perituri. Deus liberalior Rex, in operis boni vel minimi, in vnius oboli præmium, daturus est totum regnum suum, nunquam periturum, seipsum. *Vocauit nos in suum regnum, & gloriam e.*

Nunc temporis Deus pleraque omnia tribuit per res creatas, per cęlum, sidera, terram, terræ germina per ministros Angelos. At vero, *cum euacuauerit omnem principatum, & potestatem & virtutem, f* tunc rerum creatarum ministeria cessabunt, tunc Deus omnigenas voluptates beatis afferet seipso, in bonarũ actionum præmium; *Erit omnia in omnibus g.* Ideo Chrysostomus, illum in seipsum crudelem tyrannum iudicat, qui potest alio contentus esse præmio, quam Deo *h*. Et sane hic talis multo stultior est illo, qui nobilissimum adamantem quinque sestertijs, aut aliquot pomis commutat.

a *Ad Ephes c.1.v.16.*
b *Matt.c.10.v.42.*
c *Esth.c.7.v.2.*
d *Marci c.6.v.23.*
e 1 *Thess.2.v.13.*
f 1.*Cor.c.15.v.14.*
g 1.*Cor.c.15.v.18.*
h *Chrys.hom.21. in Matth.*

§. IV.

SI ergo præmium cuiuis bonę actioni decretum est infinitum inexplicabile, æternum, Deus ipse: vel, vt clarius loquamur, si pro quouis opere bono vel minimo, speranda merces æterna: Nil iam miri quod Stephanus suos lapides, neque Vanæ gloriæ, neque Violentiæ, nec ex illis emptricibus vlli vẽdere voluerit, nemo enim eos digno pretio soluere poterat, nisi Pater illius infantis, cuius cunę Bethlehemi, præsepe & paleæ fuerunt. At nos, infantes stultissimi (parum dixi) tyrãni in nosmet atrocissimi, tot præclaras actiones, pro pomulo, pro testula, pro vitreis fractis, aut pictis apinis, imo pro breui gloriolę fumo, pro leui fauoris aura vendimus vel oculis vel auribus, aut linguis eorum quibus placere cupimus. Ita tota merces est, visum esse, auditum esse, laudatum esse. Quam vere sanctus Gregorius: Qui pro virtute, inquit, quam agit, humanos fauores desiderat, rem magni ac ingentis valoris vili pretio venalẽ portat: Vnde cæli regnum mereri potuit, inde numũ transitorij sermonis quærit *a*. Ea de caussa tam serio hortatus Paulus. Serui obedite per omnia, inquit, dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes Deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus: Scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis: Domino Christo seruite. *b* Hoc igitur vnice caueamus, ne nostra obsequia homini duntaxat probare studeamus, eorumque præsentiæ solũ, atque oculis seruiamus, sed animi potius singulari quodam candore, cum diuino timore coniũcto, omnes nostri muneris partes expleamus. Quocirca quicquid fecerimus, vere atque ex animo agamus, certoque nobis persuadeamus, non nos hominibus sed DEO bonorum omnium auctori ac Domino seruitutem seruire. Et quoniam certum nobis atque exploratum esse debet, sempiternam illam beatorum sedem nostris laboribus ac conatibus, tanquam palmam, præmium, ac mercedem esse propositam, æquum profecto est, vt in vnũ Christum nostra omnis feratur Intentio, in Christum hi nostri eant oculi, Christo liberalitate tanta emere volenti, nostra omnia quam promptissime vendamus.

a *Greg l.8.mor.c.28.ad finem.*
b *ad Col.c.3.v.22.*

CAP. III.

RECTA INTENTIO *quantum à diabolis impugnetur.*

IOannes ille Apocalypticus Angelus, vidit feminam sole vestitam, luna calceatam, coronatam sideribus, & hanc parturientem. Coram hac stabat draco septiceps, & expectabat dum peperisset, vt abreptum filium glutiret; sed expectauit frustra, & inani hiatu. Nam femina illa, *peperit filium masculum, & raptus est filius eius ad Deũ, & ad thronum eius; & mulier fugit in solitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo a.* Ita famelicus draco elusus est.

Incredibile est, quantum diabolus draco peruigil laboret, quam subtili artificio hoc vnum agat, vt bonam Intentionem in prauam, aut inutilem detorqueat: hic expectat hians bestia, dum edatur in lucem fętus, vt eum mox glutiat. Vix Petro nouum Pontificis officium detulit Christus, cum statim *conuersus Petrus, Domine*, inquit, *hic autem quid b?* O Petre, quid

quid hæc obſecro ad te?teipſum aſſiduè obſerua, teipſum reſpice. Eſt qui inſidijs obſeruet, vt munus delatum turbet: *Quid ad te, tu me ſequere*: tui oculi attendant meos; tui pedes meis hæreant, *tu me ſequere.*

Vt ergo bonam Intentionem ab huius ſepticipitis draconis vi tueamur, diui Ioannis viſum iam explicãdum, eſt, & vna demonſtrandum, quam variè, quamque ſolicitè cacodæmon neruos omnes in eo contendat, vt rectam Intentionem aut adimat, aut vitiet.

a. *Apoc. c.12 v.5.*
b *Ioan c.21.v.20.*

§. I.

MVlier illa prægnans à Ioanne viſa, Animam deſignat, quæ in gratia eſt apud Deum. Huic animæ omnia ſeruiunt, ipſa ei ſidera famulantur, ſol & luna obſequium ferunt; cælum ei tranſcriptum eſt. Talis Anima nunquam non parturit optima deſideria, fideliùs & accuratius Deo ſeruiendi, neque tantum parturit, ſed & partum emittit, & ſanctiſſima propoſita in opus deducit: enititur feliciter, & præclariſſima quæque opera in lucem edit. Et velut femina prægnans delicatiſſimi faſtidij eſt, nauſeatque ſæpe quæ antea merum ei mel videbantur, appetitque quę prius iudicabat fellea. Ita mens hominis caſtis deſiderijs grauida, omnes carnis voluptates, Mundum omnẽ faſtidit; At verò aduerſa quæcunque & vniuerſum patiendi apparatum magno affectu amplectitur. Hic vigilat draco ſepticeps, & omni momento inſidiatur, vt mentem illam inficiat vel occulta ſuperbia, vel ſubtili auaritia; vel cæca inuidia, vel clãdeſtina luxuria, aut etiam pietate ſed fucata; aut alia quauis picta quidem, ſed ſiniſtra Intentione. Sic armatus coluber ex Orco ante parturientem feminam excubat. Quid ergo hic agendum Animę, ſi vel minimo indicio, læua Intentio ſe prodat, quâ ratione reſiſtendum? Rapiatur filius *ad Deum & ad thronum eius*, Intentio ad creatorem ſe ſuſtollat his precum alis: Mi Domine, tui ſolius amore, hoc fecerim, & facturus ſim. *Et mulier fugiat in ſolitudinem.* Dicat huius filij parens: Non cupio, mi Domine, videri, non ſciri, non laudari affecto: nolo in foro id proclametur, nolo tanquam magnum aut rarum commendetur: ſic iſtud factum volo, velut ſi feciſſem in extrema ſolitudine, in eremo deſertiſſima: modo tu, mi Deus, id ſcias, vti ſcis omnia: tu ſolus, ſatis amplum theatrum es omnibus meis actionibus.

Cornelius Centurio, ille notus ſuperis miles, omnes filios ſuos filiaſque, hoc eſt, opera bona ſua omnia, ante ſe præmiſit in cælum, ideò Angelus eum humaniſſime affatus: *Orationes tuæ*, inquit, *& eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei a.* Vir enim erat *religioſus ac timens Deum, & deprecans Deũ ſemper*, ita filij eius omnes rapiebantur *ad Deum, & ad thronum eius*, cluſo dracone ſtygio qui prædones, piratas, latrones omnes lõge ſuperat. Hic enim prædator nunquã non in inſidijs ſubſidet, viatorem obſeruat antequam tranſeat, & in ipſo quoque tranſitu. Indefeſſi laboris eſt diabolus, ſæpe initio actionis, quandoque medio, non raro in fine Intentionem rectam conuellere nititur, quod diſertè Gregorius exponens; Sciendum eſt, inquit, quod bona noſtra tribus modis antiquus hoſtis inſequitur, vt videlicet hoc quod rectum coram hominibus agitur, in interni iudicis conſpectu vitietur. Aliquando namque in bono opere Intentionem polluit, vt omne quod in actione ſequitur, eo purum mundumque nõ exeat, quo hoc ab origine perturbat. Aliquando vero Intentionem boni operis vitiare non præualet; ſed in ipſa actione ſe quaſi in itinere opponit, vt cum per propoſitum mentis ſecurior quiſque egreditur, ſubiuncto latenter vitio, quaſi ex inſidijs perimatur. Aliquando vero nec Intentionem vitiat, nec in itinere ſupplantat, ſed opus bonum in fine actionis illaqueat; quandoque vel à domo cordis, vel ab itinere operis longius receſſiſſe ſe ſimulat, tanto ad decipiendum bonę actionis terminum aſtutius expectat: & quo incautum quemque quaſi recedẽdo ſecurum reddiderit, eo illum repentino nonnunquam vulnere durius inſanabiliuſque transfigit. Intentionem quippe in bono opere polluit, quia cũ facilia ad decipiendum corda hominum conſpicit, eorum deſiderijs auram tranſitorij fauoris apponit, vt in his quæ recta faciunt, ad appetenda ima, fortitudine Intentionis inclinetur. Vnde rectè ſub Iudęæ ſpecie de vnaquaque anima miſeræ Intentionis laqueo capta, per Prophetam dicitur: Facti ſunt hoſtes

eius in capite *b*. Ac si aperte diceretur ? Cum bonum opus non bona Intentione sumitur, huic aduersantes spiritus ab ipso cogitationis exordio principantur, tantoque eam plenius possident, quanto & per initium dominantes tenent *c*.

Imo, quod Chrysostomus *d* annotauit, diabolus quandoque reposita iam apud Deum opera, per malam Intentionem etiam nunc vitiat. Atque si opus obiectis difficultatibus nequeat impedire, Intentionem lacessit eamque vitiare conatur. Necdum astus succedit ? actionem ipsam varijs perturbationum machinis adoritur. Nec sic quidem quod vult efficit? actionis finem studet peruertere,

a *Act.c.10.v* 4. b *Thren.c.1.v.5.*
c *Gregor.l.1.mor.c.19.initio.*
d *Chrys.hom.1.in illud: Vidi Dominum.*

§. II.

NArrat Horatius de comite importunissimo, quem vt à se amandaret, varia negotia hic illic cõficienda simulauit. At ille importunissime illud vnum respondit --- vsque sequar te. Nihil habeo quod agam, & non sum piger: vsque sequar te *a*. Sic diabolus, qui non habet aliud quod agat, quam vt nos impugnet ac vexet, & verè nõ est piger: hic velut comes indiuiduus, assidue illud mussat — vsque sequar te, vsque, & vsque te insectabor: vsque tenebo te, & persequar: non interquiescam, nõ cessabo, non desinam dum Intentionem tuam alio deflectam, ne sic recta tendat ad Deum; vsque sequar te. Certe sic agit, quem inani gloria nequit fallere, hunc decipit per Iram aut per tristitiam, aut impatientiam, aut etiam per lætitiam, aut immoderatum feruorem, aut nimium languorem. Mille nocendi viæ. Si labor male succedat, reddit pusillanimem: ecquid dicetur de te? nihili fies, ridebéris ab omnibus, hoc certe tibi damno erit, Sin è voto succedat labor, adest iterum vulpes Orciniana: En artificem, en artificium! belle, præclare, eximie; non potuit melius, quid iste aut iste simile? nemo est qui hoc opus imitetur; omnes laudabunt. Ita cæcus homo tam bellus sibi videtur, tam sibi placet insigniter: aures vt aper, vbique attigit quid alij de se sentiant, quã laudent audirurus: nempe vanissimo homini magnum est. & pulchrum est digito monstrari & dicier, hic est. *c*

O miserum! vere: *facti sunt hostes eius in capite*. Principium & caput operis est Intẽtio, huc diabolus collineat, in hanc frontem saxũ dirigit, quod Dauid Goliatho fecit. Si caput hoc læsum, si bonus affectus ad Deum corruptus aut extinctus sit, ruit omnis reliqua moles. Hoc caput sibi defensum gloriatus Dauid: Domine, inquit, Domine virtus salutis meæ, obumbrasti super caput meum in die belli. *d*

Narrat Plinius, Erodium *e* astutissimam auem ad aquas raptu viuere hoc modo. Ad illas aues, quę se mari mergunt, aduolat, & capita illarum morsu corripit, donec capturam extorqueat. *f* Homines probi volucribus nõn absimiles, in edito quidem habitant, pabulatum tamẽ ad aquas descendunt, iisque sese immittunt, curas, solicitudines, labores, exercitationes varias non refugiunt; his sese fluminibus mergunt, neque enim aliter opera bona constant; sudore opus & industria; nemo cum virtute inediam tolerat, nisi corpus id sentiat; nemo prout oportet, orat, nisi vigilet, animumque excitet ad attentionem: Ita probi, sui spiritus alimenta sibi comparant. At diabolus, instar Erodij, harum volucrum caput, *Intentionem*, impetit. Cernit orantem? Intentionis rectæ regulam conuellit, & : Multi, ait, te vident; eant nunc & dicant te orationis non esse amantẽ. Videt stipem in manu? Hic oculos ad eleemosynæ spectatores rapit, aut aures ad mendici clamores importunos trahit, vt dum stipem dat, conuitium addat, dicatque, en improbe canis, cessa latrare. *Multi homines misericordes, virum autem fidelem quis inueniet g*? Obseruat in te aliquid patientię, charitatis obedientiæ? Mox commendatitias litterulas quærit, laudantium voculas excipit, & tibi in aures instillat: en, bono es nomine, placuit huic domino tua submissio; profecto hoc in laude ponendum. Mille tales morsus infigit hic ex Orco Erodius, dum caput vulneret, Intentionem rectam confodiat. Ideo in omnibus actionibus, illud obuersetur animo: *Ad Deum, & ad thronum eius*, alioqui stygium Erodium nõ effugiemus, nisi omnis fœtus noster, omnes bonæ actiones nostræ, rapiantur *ad Deum, & ad thronum eius.*

a *Horat l.1.serm.Sat.9.post init.*
b *Persius sat.1.v.28.*

c Ps. 139. v. 9.
d *Alijs Pelican, Platea, Platalea nominatur.*
e *Plin. l. 10. Nat. hist. c. 40.*
f *Prou. c. 26. v. 6.*

§. III.

MIrandũ est quod in rebus gestis sãcti Seuerini Coloniensis põtificis memoratur *a*. Fuit quo Seuerini præsulis eremicola è principum stirpe oriundus, delicijs omnibus innutritus iuuenis, qui cum ad nuptias contrahendas iã ematuruisset, sponsam opibus & sanguine non imparẽ accepit. Iãque totis ędibus personabat Hymenæus, iamque nouos coniuges nuptialis thalamus vocabat, cum sponsus subito pauore correptus, vidit, iuuenem formosissimum lateri suo hęrentem, qui eum hilari vultu affatus: Si ego, inquit, maiores tibi delicias, & gloriam lõge illustriorem sponderem vellesne præeuntẽ me sequi? Vellem, ait sponsus, si spõdeas his ampliora. Cui personatus angelus: Spondeo, inquit, delicias cælestes & immortalẽ gloriam, si tamen tu vir sis, & præ illis ista noris contemnere. Mox sponsus, tota ambitione promissis inhians, & sponsoris amore captus: En, inquit, virum: sponde, & duc quo lubet, sequor. Dixit, & facit: nec aliud quidquam ex omni thesauro suo, pręter vasculum ligneum, asportauit. Tam generose sequentem Angelus, in remotum ab omni humano consortio locum perducẽs: Hic inquit, DEO & tibi vaca: cetera curare omitte. Ita se oculis illius subduxit. In hoc theatro nouus hic actor personã quam susceperat, pręclare diu egit, & Deo Angelisque spectatoribus, austeram vitæ rationem annis compluribus perseuerauit, precandi assiduitate, inedia, vigilijs admodum exhaustus. Tandem incessit hominem cupido cognoscendi, quis æquale secum præmium esset accepturus in cælo, vitam enim viuebat pæne inimitabilem. Responsum est ei cælitus, Coloniensem episcopum parem ipsi futurum in sedibus beatorum. Admiratus eremicola hanc pręmij æqualitatem in vitę statu tam inæquali. Ostendi ergo sibi huc virum, summis precibus contendit. Nec mora, idem ille qui eum illuc duxerat, se stitit, mostrauitque viam qua ad illummet ipsum episcopum perueniret. Ita instructus eremicola solenni die Coloniam venit, & rei diuinæ interfuit, è templo digressus, in episcopi triclinium etiam spectatum admissus est. Vidit hic anachoreta, epulum tametsi non ad nostri æui genium Saliare, tamen lautum & liberale, hoc vrbis proceribus Coloniensis Pontifex dedit. Ferculorum copia, deliciarum varietas, argenteæ supellectilis opulentia, illo quo rari luxus exemplum censebatur. Hic ipse secum in animo fabulari cæpit religiosus spectator: Ergone ego cum hydriola mea, inquit, cum pane arido radiculis & osculis insulsis, ieiunijs quotidianis, precibus pæne continuis, & hanc lauticiem omnem sponte deserendo, non plus apud Deum emeruerim gratiæ, quam hic episcopus in tanto luxu? quid ago, si non plus ago, quam rerum & deliciarum diues hic Præsul? O mi optime Anachoreta, sapienter forsan ratiocineris, sed non sancte; audi obsecro, & responsum admitte à tuo ductore Angelo, cuius hęc sunt verba: Hic quẽ cernis, episcopus, minus afficitur omni ferculorum põpa, quam tu ligneo tuo vasculo. Capis ista? Magnus ille est, qui fictilibus vtitur, quemadmodum argento: nec ille minor est, qui sic argento vtitur, quemadmodum fictilibus *c*. Agnouit hic prudens Asceta, qua ratione Deus non tam actiones, quam agentium Intentiones põderaret, non æstimaret quantum quisque faceret, sed ex quanto. Sic est prorsus:

Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Et, en, vt Acheronticus Erodius Seuerino, per omnẽ luxum extorquere nequiuerit affectum & Intentionem optimam ad Deum: Coloniensis hic Antistes, omnes actiones suas, tanquam suos liberos ante se præmisit *ad Deũ & ad thronum eius*. Atque hoc stratagemate, vigilantissimo draconi subduxit, quicquid pietatis exercuit. Sed quis est qui imitetur? Rarissimæ virtutis est, inter diuitias & delicias non corrumpi, cum etiam rigidissima Paupertas inueniat quo bonam Intentionem nonnihil offendat. Nam huic alteri, eremi cultori cetera sancto, & qui vitæ fuit laudatissimæ, aliquid tamen bonæ Intentionis, & melioris affectus in ligneum illud vasculũ exciderat. Adeo in rebus etiã minimis, non minimũ quid aut amittimus aut acquirimus, prout scilicet ad Creatorem, aut ad res creatas nostra

vergit

vergit Intentio. Habet Satan plurimas & pæne inobseruabiles pædicas, quas irretiendæ rectæ Intentioni latenter recōdit. His sese retibus implicandos deliciarij sensus nostri, & sui amor immodicus offerunt vltro, suaue illis est sic capi. Quicquid ergo actionum nostrarum non quàm primum *ad Deum & ad thronum eius* emittitur mox à celerrimo dracone irretitum glutitur.

a *Surius tom.* 5. *die* 23. *Octobris claruit Seuerinus circa Ann* 499.

b *Sen. ep.* 5.

§. IV.

HEbræus vates Ezechiel, quatuor vidit animalia, quorū & alæ & capita attollebātur cælo: *Et facies eorū & pennæ eorū extentæ desuper.a* Non aliud monet erectus hic animalium & vultus, & volatus, quam hoc ipsū, à dracone illo nil satis tutum esse, quicquid nō mox subuolet ad Deum, alis bonæ rectæque Intentionis. Perit, quicquid non hac ratione draconi se subtrahit. Ideo Richardus Victorinus, eum qui bona quidem opera malâ tamen Intentione patrat, filiorum suorum homicidam appellat. Hic duo notatu dignissima occurrunt.

Primum: In quæstione sit, in quo medulla, nucleus, vis & robur, seu neruus Intentionis bonæ consistat; quo hic maximè collineandum, aut quis vnquam hominum optimam habuerit Intentionem? Christus humanæ gētis reparator, de quo Pater ab æthere pronunciauit: Audite illum. *b* Hic præceptor noster, tres potissimū habuit Intentiones. Prima fuit *Obedientiæ*. Hoc mandatum, inquit, accepi à Patre meo. *c* Nam primo momēto quo in Virginis visceribus hominem induit, Patris præceptum ei propositum fuit: *Crucifigendus es*, ita Pater imperat. Huic imperio paterno Christus obedientissimè se subiecit. Hinc verè dici potest: Seruator Mundi triginta quatuor annis pependit in cruce. Nam Intentio Christi per omnem vitam ibat ad crucem, hærebat in cruce: *Hoc mandatum accepit à Patre*. Altera *fuit reuerentiæ in paternum honorem:* Ego autem, inquit, non quæro gloriam meam, sed honorifico patrem meum. *d* Tertia fuit *Dilectionis & amoris* in Paternam voluntatē. Ego, inquit, quę placita sūt ei, facio semper: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Veruntamen, non sicut ego volo, sed sicut tu, fiat voluntas tua. Triplex hæc Intentio re quidem pænè eadem est, sed tamen in ea etiam differentia videri potest. Aliud enim est, ideo quid facere, quia sic imperatur: aliud quia in alterius honorem cedit: atque aliud demum quia alteri sic placet. Qui huius animi est, vt alterius voluntatem & nutum etiam obseruet, ac paratissimum se offerens, dicat: Quid opus est, iuberi? non vi, non imperio, non legibus cogendus sum, vltro hoc faciam, eo solo persuasus, quia scio id illi Domino placere, illius volūtatem eo ferri, siquidem illius *velle*, est meum *facere*, voluntas illius mihi instar mille mandatorum est. Et hic, arbitror, apex & culmen est omnis bonæ Intentionis. Atque ista fuit Christi Domini Intentio in vita, in cruciatibus, in morte, in rebus omnibus, *Voluntas Patris*. Sicut, mandatum dedit mihi Pater, sic facio. *e* Qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. Et scio quia mandatum eius vita æterna est, quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor *f*.

Hinc nos ab ore, nec à corde nostro illud abeat: *O Dominus meus, & Deus meus, ego me & mea omnia tibi offero, ad omne beneplacitū tuum. g* Vel illud, *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te: Ita Pater, Ita Pater &c.* Vel illud *Veruntamen, non sicut ego volo, sed sicut tu fiat voluntas tua.*

Alterum etiam quæstionis est, & quidem creberrimæ, inter homines pauidæ conscientię, quos illa variè angit pungitque. Sæpe audias dicentem: Modo scirē quo loco res meæ essent apud Deum, an ego in gratia, & seruus Deo charus, nū illi sapientissimo cordiū scrutatori actiones meę placerent: modo hoc mihi cōstaret, libentissimè, quicquid à me exigitur, præstarem. O mi Christiane, auesne hoc scire? Intentionem tu tuam interroga: expende tantum qualis tua sit Intentio, quam sincera & pura, quanto enim hæc sincerior est: & purior, quanto voluntati diuinæ conformior ac coniunctior, tanto tu melior es, tanto Deo gratior & charior, ne dubita. An nescis? quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes. Fieri non potest, vt tu sinceræ sis Intentionis, & optimo animo in Deum, Deo tamen

non placeas, nisi Deum velis esse iniustum. Dei vox est: *Ego diligentes me diligo*, h & non contineo me, nec aliter possum, quin tam bene erga me affectos, benigno itidem affectu complectar.

a *Ezech.c.1.v.11.*
b *Marc.c.9.v.7.*
c *Ioan.c.10.v.18.*
d *Ioan.c.8.v.49.& 50.*
e *Ioan.c.14.v.31.*
f *Ioan.c.12.v.50.*
g *De quo vide Horolog. Angeli tutelaris editione secunda, pag. 18.*
h *Prou.c.8.v.17.*

§. V.

TV ergo, mi Christiane, hoc vnum age, vt ad omnem diuinæ voluntatis nutum, semper sis paratissimus; Dei VELLE, sit tuũ & VELLE, & FACERE. Ita vulnerabis cor diuinũ aureo amoris telo *a*. Hoc enim adeo diuinos fauores emeretur, vt lucrari plurimum possimus, non tantum dicendo & agendo, sed & omittendo ac feriando. Ludouicus Blosius, vere pius scriptor: Si quis, inquit, propter DEVM, voluntati suæ in rebus etiam minimis reluctetur, rem ipsi Deo gratiorem præstat, quàm si multos mortuos (Notetur) ad vitam reducat. Et vt rem firmet exemplo: Duo, inquit, vnà iter faciunt, in via vterque elegantem flosculum cernit & alter quidem iam in eo est, vt illum carpat, deliberans tamen ipse sibi imperat: manus ab hoc flore, propter Deum abstinet. Alter, nihil præmeditatus, florem illum carpit. Et hic quidem nil delinquit decerpendo, sed ille prior eundem non attingendo, tantum præ altero promeritus est, quãta est distantia cæli à terra. Quod si Deus pro tantillo obsequio tantum daturus est præmium, quantum dabit ijs qui maiora fuerint ausi pro Deo *b*.

Ita paratus prõptus sit necesse est in alijs omnibus, qui voluerit esse bonæ Intentionis, vt si norit Deum quippiam velle, hoc ipsum & ille velit, quantumcunque voluntati suæ aduersetur. Idcirco frequenter (vti Blosius instruit) secum ipse dicat: Propter te, Domine, nolo illud videre, cum necesse non sit, vt id videam: propter te nolo illud audire, nolo illud gustare, nolo illud loqui, nolo illud tangere. Domine, si tibi mea vestis, si mensa, si negotia, labores, aut negotiatio mea displiceant, non recuso crasso sabano vestiri, pane & aqua victitare, hæc & illa procul è me amandare.

Sed nos, ô quoties longè aliter & agimus, & loquimur? audias quandoque qui dicat: Mei iuris & arbitrij sum, quem Dictatorem timeam? ita ergo soleo; hoc meæ consuetudinis est; è meâ crumena hic sumptus; meam quadram lambo: quid ego morer alios? sic ego volo; hic mihi nemo modum constituerit &c. Hoc non est ad diuinæ voluntatis nutum sese attemperare. O ergo ter beatum, qui vnam atque vnicam in omnibus Dei voluntatem, Intentione sincerissima sectatur, iste demum peruigilis draconis oculos & vngues exit, & quicquid cum virtute agit, saluo commeatu præmittit *ad Deum & ad thronum eius.*

a *Cant.c.4.v.9.*
b *Blos. instit. spirit. c.2. propius finem.*

CAPVT IV.

RECTÆ INTENTIONIS *hostem maximum à cacodæmone, esse Vanam gloriam.*

HIc hostis rectæ Intentionis, iure omnibus metuendus est: omnium virtutum præmia subducit Vana gloria, & supplicijs damnat grauissimis.

Herodes Agrippa, non degener nepotulus à maiorum suorum flagitijs, Iacobum Zebedęi filium, virum sanctissimũ occidit, dissimulauit id DEVS: Petrũ in vincula rapuit, neque ob hoc à Deo punitus est; alia prioribus flagitia iunxit, necdũ vindicauit id Deus: At cùm concionaretur, veste regiâ coruscus, non populi docendi, sed sui ostentandi caussa, plebsque acclamaret? *Dei voces, & non hominis, Cõfestim percussit eum Angelus, eo quod nõ dedisset honorem Deo & consumptus à vermibus, expirauit.* HABET: homini vitã ademit, & tacuit Deus; Deo gloriam rapere voluit, hic defendit se Deus, *& consumptus à vermibus, expirauit.* Tanti cõstabat ventus. In Herodem recte pronunciat Augustinus: Qui laudari vult Domine de tuo dono, & non quærit in illo tuam gloriam sed suam, hic licet propter tuum do-

num laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur, quia de dono tuo suam non tuam gloriam quæsiuit. Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defenditur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condemnante te *a*.

a *Aug. in Medit.*

§. I.

IN cunctis Dei operibus duo quædam reperienda sunt, Vtilitas & Dignitas: homini Deus vtilitatem cedere voluit, dignitatem sibi seruauit. Veluti pictor celeberrimus, imaginē à se factam facilis cedit alteri, vnum illud suum esse ducit quod subscribit, Protogenes inueniebat, Timanthes faciebat, Apelles pingebat. Ita Deus: ea etiam de caussâ sacrificia olim sic iussit fieri, vt cum carnibus, frugibus, panibus, simul thus lucidissimum offerretur, partitione tam benigna, vt quicquid hic commodi esset, in sacrificantium vtilitatem abiret, sibi thuris suffitum solummodo deposcebat. Et velut cum duo mercatores societatem coëunt, vterque in negotiationem expēdit, quod facultates suggerunt. Subinde vnus expensas omnes, alter industriam; quandoque pares aut pecuniæ aut mercium portiones exhibent, lucrum quod negotiatio facit, diuidunt; neutri totum debetur. Ioannes DOMINI oculus, affirmat sanctos habere *societatem cum Deo*, *a* hæc societas eo coitur, vt æterna beatitudo, tanquam lucrum obtineatur. Non solus Deus hanc mercaturam facit, nec homo solus. Notum Augustini dictum: Qui enim fecit te, sine te, non saluabit te, sine te. Ad hanc negotiationē Deus expensas omnes tribuit, Deus est enim qui operatur in nobis & velle, & perficere, pro bona voluntate *b* homo solam adfert industriam, quicquid ex hac negotiatione lucri prouenit, inter Deum & hominem diuidendum est: Deus solo honore & gloria contentus, quicquid beatitudinis & opū est, homini assignat. Fiat igitur bona diuisio: Gloria sit in altissimis Deo, homini pax, & omnium honorum possessio. Qui iam sibi arrogat quod Deo debetur, iniquissimè agit, & societate hac eijci, ac priuari bonis vniuersis meretur. Vniuersa propter seipsum operatus est Dominus. *c* Hic rerum omnium opifex honorem velut tributum ab omnibus suis operibus exigens: Gloriam meam, inquit, alteri non dabo. *d* Hoc Deo vectigal fidelissimè reddit Intentio recta: hoc idem nequissimè rapit inanis gloria.

Ecquis autem ferat vanissime se iactantem de suo ædificio, quod tamen è marsupio non suo eduxit, quid gloriaris superbe, qui nec lapillum contulisti è tuo, ad hanc structuram; alienis sumptibus ædificare cuiuis facile est. Pari modo quid nos misselli, actiones & promerita nostra, velut grādia ædificia iactamus? à Deo sunt omnes impensæ quibus ædificamus, in vsum nostrum, non in præconium. Clarissimè Christus: Sine me, inquit, nihil potestis facere *e* Quid ergo gloriamur? ædificiū habitare permittimur, honor qui ædificij fabricam sequitur, solius Dei est. Ergo, Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in cælis est. *f* Ideo autem tam solicite monet Christus, quia hoc vitium Cenodoxiæ, seu inanis gloriæ, & subtilissimum est, & ipsa sua subtilitate nocentissimum. Climacus: Omnibus, inquit, studijs Cenodoxia aggaudet. Verbi gratia: ieiuno? inaniter glorior. si latendi caussa soluo ieiunium, tanquam prudens iterū glorior. Si splenidide vestitus; vincor eâ peste. Si vilius induar, denuo glorior. Si loquar, hac superor: si taceam, iterum superatus sum, quocūque hunc tribulum ieceris, erecto persistit aculeo. *g* Eiusmodi vero gloriosus, est fidelis idolorum cultor, qui Deum quidem colere & venerari videtur, hominibus vero non Deo placere studet.

Dixi iam subtilissimum esse hoc vitium, & prorsus sic est. Persæpe gloria vt acquiratur spernitur, & ab ipso gloriæ contemptu inanis gloria enascitur, & eos quandoque qui omnem gloriam iam pridem vidētur proculcasse, fortissime aggreditur. Nihil hic meo sensu definiam. Vir maximus, nostri qui Theologus *h* hac de re sic disserit: Fit sæpius, vt cultissima femina ex omni muliebri mundo; aut eques torquatus ex omni suarū vestium nitore rantopere sibi non placeat, quantum monachus pauper, pannosus, in pauperrimi monasterij angulo desidens, è pannis, è cucullo lacero & male sarto, à nudis pedibus, à vacua cellula & ab ipsa pomparum omnium victoria, sibimet pla-

met pla-

met placet & applaudit. O verè miser, quem Cenodoxia honoribus nequiuit fallere, per ipsam decipit humilitatem!

Ita nemini parcit inanis gloria, omnes hominum ordines inuadit, sed, vt diuus Basilius loquitur, leniter, blandè, suauiter, insensibiliter, & antequam aduertatur, omne bonum opus inficit, totamq; illius pulchritudinem consumit. Imperitis dulce quid est, Vana gloria, dulcis animorũ prædo *i*. Multi occultè seipsos quærunt in rebus quas agunt, & nesciunt. *k* Et sæpe, inquit Gregorius, bono operi dum laus humana obuiat, mentẽ operãtis immutat, quæ quamuis quæsita non fuerit, tamen oblata delectat, cuius delectatione cum mens bene operantis resoluitur, ab omni Intentionis intimæ vigore dissipatur. nam qui bona agere videtur, & per hęc non Deo, sed hominibus placere desiderat, Intentionis suæ faciem deorsum premit. *l* Ea de caussa sanctissimi quique homines vigilantissimè in illam pugnarunt.

a *Ioan.c.1.v.7.*
b *ad Phil.c.2.v.* 13.
c *Prou.c.16.v.4.*
d *Isa.c.42.v.8.& c.48.v.12.*
e *Ioan.c.15.v.5.*
f *Matth.c.6.v.1.*
g *Climac.Grad.21. de Cenodox. initio.*
h *Hier.Bapt.de la Nuza Theologiæ Doctor in S. Dominici familia Prouincialis nunc Episcopus Barbastensis. to.1.Tract.2.par.2.§.5.de recto affectu in Deum.*
i *Bas.de constit.mon.c.11.*
k *Tho.de Kemp.l.1.c.14.n.2.*
l *Greg.l.1.mor.cap.19.post initium, & l.1.in Ezech.hom.4.*

§. II.

NArrat Laurentius Surius, &: Cũ fortè inquit, Pachomius inter sui Ordinis senes cõsideret, monachus duas storeas eo die à se cõfectas attulit, posuitque è regione sedentiũ, vt commodè spectarentur, sperabat enim à Pachomio se auditurum: En fratris diligentiam, diurnum opus sibimet duplicantis, duasque storeas texentis, cum alij die vno non nisi vnam cõficiant. At vero Pachomius ob vanissimum hoc laudis aucupium, serio ingemiscens: Patres, inquit, iste frater à summo manè ad hoc diei multum laborauit, sed omnem suum laborem diabolo consecrauit, siquidem laudem humanam prætulit diuinæ. Hominem igitur ad se accersitum grauissimis verbis obiurgans: Alijs, inquit, ad orationem euntibus, tu tuas storeas in humeros recipe, & clama: Obsecro Patres Fratresque, Deum mihi miserrimo homuncioni exorate, quia duas storeas pluris feci quàm cælum. Fecit vt iussus. Præcepit deinde Pachomius, vt alijs ad cenulã vocatis, iste plus æquo sedulus homo, incenatus medio triclinio staret cum suis storeis. Sed neque dum satisfactum arbitratus Pachomius, hominem cellæ includi iussit, & quinque totis mensibus solo pane, sale & aqua parce refici, simul etiam quotidie duas storeas plecteret, imperauit, vetuitque sic clausum ab vllo adiri aut salutari. *a* His machinis expugnãda est Cenodoxia, malum alioqui ferè inexpugnabile, & quod post omnia vitia expugnata, valentius insurgit, & ab ipsis virtutibus sumit incrementum. Rectè Climacus: Gaudet desperationis spiritus, inquit, cum videt multiplicari vitia, Cenodoxia vero cum virtutem multiplicari videt, Obserua diligenter, & vsque ad mortem & sepulchrum inuenies hanc nefariam labẽ vestigijs tuis hærere. *b* Addit: Qui in pręrogatiuis naturalibus, puta acumine, peritia, lectione, pronunciatione, ingenio, ceterisque omnibus, quæ nobis sine labore nostro proueniunt, extollitur, hic nunquam eis, quæ supra naturam sunt, bonis potietur? qui enim in modico infidelis est, in multo quoque infidelis erit. Eiusmodi vero est seruus inanis glorię.

Pulchrè Gregorius hoc sensu dixit: Quisquis se, beneficus in alterum, extollit, maiorẽ culpam superbiendo incurrit, quàm mercedem largiendo acquirit, fitque nudus dum nudum vestit, & dum se meliorem putat, deterior euadit, minus quippe inops est, qui vestẽ non habet, quàm qui Humilitatem. *c* Græcus & sanctus Orator Chrysostomus, in hanc pestem facundissimus, & pro cathedra eam sæpissimè flagellans: Et quomodo, inquit, non hoc extremæ stultitiæ est, hominum mente adeo corruptorum, & temere omnia agentium, gloriam quærere; cum oporteat ad oculum qui semper est insomnis confugere, & ad illius sententiam aspicientes, omnia facere & dicere. Nam isti quidem etiamsi laudauerint, ni-

hil nos iuuare poterunt. Ille autem, si ea, quę fiunt, fuerint ei accepta, & hic reddit claros & illustres, & in die futuro impertietur bonis ineffabilibus. *d* Eiusdem & hęc sunt: Quare, si gloriam adipisci studes, repelle gloriam. Quod si eam aucuperis, eâ excides. Ac si lubet hunc sermonem in ijs quoque, qui promiscuum huius vitę genus sequuntur, ventilemus. Ecquos enim cauillis incessimus? An non eos qui ipsam expetunt? Itaque ipsi maximè, sunt, qui eâ carent, vt qui innumeras reprehēsiones habeāt, atque ab omnibus contemnantur. Ecquos rursus, dic quæso, suscipimus ac prædicamus? An non eos qui hanc spernunt ac pro nihilo putant? Ergo hi sunt qui gloria afficiuntur. Quemadmodum enim is demum diues est, non qui multis, sed qui nulla re indiget: sic clarus ille & celebris est, non qui gloriæ cupiditate æstuat, sed qui eam contemnit, ac nihili ducit. Vmbra enim gloriæ est hæc gloria. Nemo autem picto pane conspecto, etiamsi millies fame teneatur, picturam attinget, eodem igitur modo tu quoque minime committe, vt vmbrā consecteris, vmbras enim sequi hominis est insaniâ laborantis. *e* Fieri non potest, vt quisquam magnus, & excelsus ac strenuus sit qui non ab inani gloria immunem se præstat, verum humi serpat, ac multa labefactet necesse est, dum scelestæ Dominæ, ac barbaro quouis crudeliori ancillatur. Et quid enim ea truculentius esse queat, quæ tū maximè sæuit & efferatur, cum maxime colitur atque obseruatur? Atqui hoc ne feræ quidem habēt, sed multo obsequio deliniūtur. At contra prorsus inanis gloria; contempta enim mitescit honore, affecta exasperatur, atque aduersus eum à quo honore afficitur, arma sumit. *f* Qui est in seruitutem redactus inanis gloriæ, non solum non poterit videre, quod alijs, sed nec quod sibi est vtile. *g* Et vt hæc omnia à se dicta consignet Chrysostomus: Mater gehennæ, inquit, est inanis gloria, ignemque illum vehementer accendit, vermemque pestiferum confouet. Et huius rei rationem assignans: alia, inquit, vitia finiuntur morte, hæc & in mortuis vires obtinet. *h* Aspice sepulchrū plus æquo sumptuosum, & obseruabis quā id subtili flatu spiret inanē gloriam. O demens quid tibi prodest tam ambitiosè quęsita memoria? si vbi es, torqueris; & vbi non es, laudaris.

a *Sur. tom. 3 die 14. Maij*
b *Clim. d. l. Grad. 21. de Cenob.*
c *Greg. l. 21. mor. c. 14.*
d *Gre. l. 21. mor. c. 14.*
e *Hom. 29. in ep. 2. ad Cor.*
f *Ibid.*
g *Hom. 35. in ep. 1. ad Cor.*
h *Hom. 17. in ep. ad Rom.*

§. III.

NOn minus eleganter sanctus Valerianus, Massiliēsis Antistes: Stultitiæ genus est, inquit, vt cùm alij debeas vitæ beneficium tibi adscribas ornamenta virtutum. Ecce hic honore extollitur, ille sibi de corporis integritate blanditur: hic diuitias labori suo imputat, ille scientiā doctrinæ vigilijs adsignat. O miseri, vacillat humanum studiū, vbi non requiritur Dei auxilium: nostrum est bonum velle, Christi vero perficere. Totū perdidit quod laborauit, qui proprijs virtutibus fructum sanctitatis adscripserit. *a* Ita prorsus est, nam vt summa omnia habeas, eruditionem, eloquentiam, ingenium, prudentiam, munificentiam, formā imperio dignam, si res tantas inani gloria, tāquam sale condias, arbitreris stillicidia mellis de canali venenato fluere, vt omnis venustas, opinio, amor priorum pereat, vna gloriæ vanitate tanquam toxico in mortem temperato. Sis licet bonus cantor, bonus scriba, bonus pictor, bonus pugil, bonus poëta, bonus orator &c. si horum omnium malus sis ęstimator, omnia perdidisti: at vero malè hæc æstimat, qui ea inani gloria deprauat. Et quamuis ita se vitia nonnunquam prodant, vt nullus sit negandi locus, superest tamen fucus quem illinamus nostræ famæ; hic nemo tam tardi oris est, quin promptè oggerat: Ille me magis claudicat, balbutit, delirat, cæcutit, atrior est. Ita nobis formam astrui putamus, si non numeremur inter deformissimos.

Plebs Israelis Ægypto educta, impio consilio vitulum aureum quem fecit, pro Deo colēdum proposuit cum acclamatione. Hi sunt Dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti. *b* Vix aliud ab his faciunt, qui se suorum operum magistros magnifico supercilio circūspiciunt, & quicquid cōsilio, arte, industria efficiunt, velut pro Dijs haberi volunt. O idololatræ!

latræ! Soli Deo honor & gloria, proclamat Paulus *c*: Soli Deo, soli, soli honor & gloria *d*. nostra est operum vtilitas, Dei est dignitas.

Agasicles ab Halicarnasseis extorris factus est, quod tripodem, quem ipse ludis obtinuerat, non dedicasset Deo, sed donum hoc domum retulisset *e*. Omnis gloria recte factorum à Deo & soli Deo tribuenda.

Dijs te minorem quod geris, imperas.
Huc omne principium, huc refer exitum. f

Nihilominus omni infante infantiores sumus, sicut enim pueri tam se alios credunt in nouis vestibus, vt sibi persuadeant notissimos etiam oculos ab ornatu suo decipi: ita nos quinquaginta aut centum annorum pueri, rebus etiam minimis ac vilissimis ambitionem induimus. Ille se iactat, quod ceremoniam venustius adhibeat, iste quod cibos elegantius carpat, hic quod alijs erectior incedat, infinita sunt ostentationum genera. Sed & ad probra & pudendas artes descendimus, atque dedecore nostro superbimus.

Malus numerat sceleste facta in gloriam. g

Ille se vnum ex omni numero plurimum vini capere gloriatur: iste cuiuscunque lusus peritissimum asseuerat: hic se omnium nequitiarum magistrum ostentat. Vere infantes, sed nequissimi, & qui Zabulo sacrificant. Zabulus aleam fertur inuenisse primus. Hic non modo insigni se statua consecrauit, cuius in gremio tabula lusoria cernebatur, sed sibi quoque sacrificari ab aleatoribus voluit, antequã ludum aggrederentur *h*: Nimirum improbi, non solum vitiorum fomites nefaria quęrũt solertia, sed ijs inuentis triũphant. *& exultant in rebus pessimis i.* Alij paullo altius se credunt sapere, peccantque modestius, à quibus voces illas spargi audias: Hoc consilium à me est, bardis illis id nunquam occurrisset: hoc prudentiæ meæ, istud meæ fuit vigilantiæ: Absque me fuisset, negotium hoc finem nullum vidisset: est quod mihi agantur gratiæ, hoc ego effectum dedi: hoc quidem artis est, sed à me repertæ: officio meo, si quisquam alius, fungi scio: noui equidem neminem mihi in hoc genere parem: operam meam, sat scio, quanti desiderent. Est qui clamet: Omnes voco gladiatores contra: Ille, & ego consiliarios omnes? Hic, & ego omnes doctores? Iste, omnes ego torquatos equites: Alius, & ego cũctos voco artifices contra. O vanitas ô somnia, ô quantũ est in rebus inane! Amore inanis gloriæ quid inanius? Optime Siracides de vanissimis his ostentatoribus; Vana spes, inquit, & mendacium viro insensato, & somnia extollunt imprudentes *k*. Omnis hominum laus, fauor, gratia, honor, commendatio, quid nisi ventus, aura, flatus, bulla, fumus, vanitas, merum somnium? Nam, si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit *l*. Cũ exiguntur mella, fumo abiguntur apes. Fumus est vana gloria quo sparso dæmon liquẽtia bonorum operũ mella diripit, vt vere dixerit Basilius: Odium quo apes fumum prosequuntur; significat, eos qui Deo mellificant, re nulla ęque offendi quam humanarum laudum fumo *m*, Eo dixit Isidorus: Pompa & fastus, & inanis gloria, cũ cælesti luce non bene congruunt *n*. Supremo omnium die non tantum non proderunt ista, sed multis plurimum oberunt, quoniam tu benedices iusto *o* in quæ verba Chrysostomus: Quid enim, inquit, damni accipit, si homines contemnant, & vniuersus Orbis terrarum, quando Dominus Angelorum eum laudat, & prædicat? quẽadmodum, si ipse non benedicat, etsi omnes laudant qui terram & mare habitant, ei nihil prodest. Nam etiam beatus Iob, & in sterquilinio sedens, & vulnerum sanie exulceratus, & innumerabilibus scatens vermium fontibus, & illa indignissima patiens, vt qui à seruis conspueretur, eique ab amicis & inimicis, & ab vxore insidiæ tenderentur, & ad inopiam, famem, & immedicabilem ægritudinẽ illam esset redactus, erat omnium beatissimus, quoniam Deus ei benedicebat, dicens: Homo à reprehensione alienus, iustus, verus, pius ab omni re mala abstinens *p*.

Diuinam minime assequitur, qui humanæ seruit gloriæ.
Esse quæris gloriosus? gloriam omnem despice.

a *Valerian. homilia vndecima fine huius serm.*
b *Exod. c. 3. v. 4.*
c *1. Tim c. 1. v. 17.*
d *Omnis enim honor & gloria qua homines afficiuntur, solide in Deum vt in auctorem & vltimum finem referenda est.*
e *Herod. l. 1.*
f *Horat. l. 3. ode 6.*

g *Vet. Iamb.*
h *Cyp. de Aleatoribus.*
i *Prou. c. 2. v. 14.*
k *Ecclesiast. c. 34. v. 1.*
l *Gal. c. 6. v. 3.*
m *Basil. in Ascet.*
n *Isid. Pelusiota epist. 197.* o *Ps. 5. v. 13.*
p *Chrys. tom. 1 in Ps. 5. propius finem.*

§. IV.

CHristvs Dominus non habuit in more positum, ad risum, aut ad vultus hilaritatẽ suos auditores prouocare, multo minus luxum ijs suadere, nihilominus tamen permisit, imo pręcepit, dissimulando ieiunio, vnguentis ritu patrio vti: *Vnge caput tuum, a* vt odore & nitore vultus ieiunium tegas, *ne videaris hominibus ieiunans.* Pharisęi cum ieiunium obseruarent, omnia sibi hilaritatis signa interdicebant, vt omnibus testatum facerent, se voluptatum cõtemptores, luctuoso asperoque ieiunio dare operam. Seruator in contrariũ iubet, ne quidquam in solita vitę ratione mutemus, ostendendo ieiunio, quin potius pro more regionis, vultu simus læto, hilari, amœno, ad occultandum ieiunium, vt secreti sincerique operis à Deo referamus pręmium. Ne igitur alij nostram laudent continentiam, hãc potius præ nobis feramus lætitiam: præstat vngi & nitere, quam abstinentiam prę se ferre & videri velle: sæpissime namque virtutum officia publicare est perdere, præsentium laudes, adulationes sunt, laudes non sunt.

Inter prodigia recensens Plinius: Inuenimus, inquit, natas sine folijs vitem & malum punicam, stirpe fructũ tulisse, non palmite aut ramis *b*. Hoc viri boni, & Humilitatis studiosi faciunt: fructus, hoc est, actiones sanctas occultant, cauentque maxime ne in publicum emanent. Ita virtus eorum est tutior, & minus obnoxia insidijs dęmonum, qui ad explicatas merces vno agmine prosiliunt. Vis virtutes tuas augere: noli prodere. Viue tibi, & longe nomina magna fuge.

Viatores, vt, quod portant aurum custodiãt, an non illud calceis etiam, aut caligis, cingulo, thoraci, pileo insuunt, aut baculo infundunt, in ipsum denique ventrem, vt olim Iudæi, in obsidione Hierosolymis, recondunt? ecquid opus metallum tã pretiosum sic abdere? hoc ipso quia pretiosum, ab hoste nunquã tutum est; vt seruetur, occultatur: Gregorius: Qui in itinere, inquit, deprædari formidat, abscondat necesse est bona quæ portat *c*. Ita prorsus actiones cum pietate susceptas longe intutissimum est oculis aut auribus, non dicam alienis, sed & suis exponere: nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua. Sic Hebræus rex Ezechias, thesauros suos perdidit, quia ostendit.

Pręclarissime monet Hieronymus, & : Cõueniat, inquit, vnusquisque cor suum, & in omni vita inueniet, quam rarum sit fidelem animam inueniri, vt nihil ob glorię cupiditatem, nihil ob rumusculos hominum faciat, neque enim statim qui ieiunat, Deo ieiunat; aut extendens pauperi manũ, Deo fœnerat: vicina sunt vitia virtutibus. Difficile est Deo tãtum iudice esse contentum *d*. Hieronymo accedit Ioãnes Sarisberiensis *e*, Carnotẽsis Præsul, vir eximiè doctus, qui Vanæ gloriæ propriam describens: Si quempiam, inquit, inanis gloria stimulat, necesse est vt per abrupta vitiorum præceps ruat, hoc est autem quod nobile censetur vitium, adeoque humanæ fragilitatis demulcet ingenium, vt vix sit vel à præclaris mentibus alienum, nam & ortũ nobilem habet, suique dispendij processum nescit, antequam à fastigio corruat quod optauit, nam & de se inuicem vitia oriuntur. At inanis gloria etiam in virtute originis suæ figit radicem, in quo enim quisque præ ceteris pollet, in eo, nisi adsit moderatrix gratia, facilius intumescit. Vix tamen est qui Vanæ gloriæ non insistat, & eam quæ ab hominibus est, non concupiscat laudem. Ad hanc alij virtute, alij virtutis imagine, alij naturæ, aut fortunæ beneficio proficiscuntur *f*.

Gloriæ ambitio, virorum morbus est felicium.

a *Matth. c. 6. v. 17.*
b *Plin. l. 17. nat. hist. c. 25.*
c *Greg. l. mor. c. 30.*
d *Hier. contra Lucif. c. 6.*
e *Obiit An.* 1182.
f *Sarisb. l. 8. Policrat. c. 2.*

§. V.

DEplorauit hunc morbum secum ipse Gregorius Magnus, ille oculus Ecclesię, nec cũ sine lacrimis deplorans, Dum ipsam, inquit, subti-

ſubtiliter radicem meæ Intentionis inſpicio, Deo quidem ex ea me ſummopere placere voluiſſe cognoſco. Sed eidem Intentioni qua Deo placere ſtudeo, furtim ſe,neſcio quomodo, Intentio humanę laudis interſerit, quod cum iam poſtmodum tardeque diſcerno, inuenio me aliter agere, quod ſcio me aliter inchoaſſe. Sic etenim ſępe Intentionem noſtram, dum ante Dei oculos rectè incipitur, occultè ſibi ſubiuncta, & eam velut in itinere comprehendens, Intentio humanæ laudis aſſequitur: ſicut pro neceſſitate quidem cibus ſumitur, ſed in ipſo eſu, dum furtim gula ſubrepit, edendi delectatio permiſcetur. Vnde plerumque contingit, vt refectionem corporis, quam ſalutis cauſſa cepimus, cauſſa voluptatis expleamus. Fatendum eſt igitur, quod rectam Intentionem noſtram, quæ ſoli Deo placere appetit, nonnunquam Intentio minus recta, quæ de donis Dei, placere hominibus quærit, inſidiando comitatur. Si autem de his diuinitus diſtrictè diſcutimur, quis inter iſta remanet ſalutis locus, quando & mala noſtra, pura mala ſunt, & bona quæ nos habere credimus, pura bona eſſe nequaquam poſſunt *a*.

Obijcias: Quid ergo Deus homini appetitũ dedit gloriæ, ſi gloria omnis ab homine ſit repudianda? quid viri maximi fruſtra ſe fatigant in obtinenda gloria, ſi eam obtinuiſſe piaculum ſit? Non omnẽ, mi homo, gloriæ appetitum damnamus, ſed inopinatum & illicitum, qui ſuaui, ſed furtiuo illapſu vbique miſcere ſe ſolet. Inordinatum aio & illicitum, qui hoc agit, vt homo glorię cupidus, gloriam quærat è virtute quâ caret, aut è re cui tale præmium non conuenit. Vt noris; Gloria vmbra virtutis eſt: inuitos etiam comitatur *b*. At nos hanc vmbram & ſollicitè nimis quærimus, & nimis cupidè amplexamur, gloriam non à Deo, ſed ab hominibus expectamus, acquiſitam non ad Dei honorem, ſed ad noſtrum conuertimus. Veriſſimè dixit Seneca: O quàm ignorant homines gloriæ cupidi, quid illa ſit, aut quomodo petenda *c*. Et quæſo, dic quibus in terris, & inter quos homines inueniendus eſt honoris appetitus vndequaque moderatus? Res rara prorſus coruo quoque rarior albo. Facilius, gloriam omnino fugere, quam rite quærere.

Ita ſanctiſſimos etiam viros Feminaſque inanis hæc aura quandoque afflauit, ſed afflauit tantum, non infecit, non proſtrauit. Dominicus certè, illud ampliſſimè familiæ ſidus illuſtre, aciter in peſtilentem hanc auram pugnauit. Nam cum Toloſæ plures Chriſto adiunxiſſet, Carcoſiæ tamen potius figebat domicilium. Eius rei cauſſam rogatus: Quia, inquit, plures ibi me honorant; hic vero me omnes impugnant. Credidit vir ſanctus inter odia hominum tutius habitari, quam inter blandimenta & encomia, maluitque ſe vexationis, quàm inanis glorię ſtimulis conficiendum exponere *d*. Honoris repulſa, magna eſt gloriæ eminentia. Raræ virtutis eſt, magna facere, & magnum ſe neſcire; ſanctitatem omnibus manifeſtam ſolum latere auctorem. Nil difficilius quam omnem calcare gloriam. Ea tamen etiam à feminis inſigniter triumphata eſt.

Sara ſacrarum Virginum Antiſtita, admirandæ ſanctitatis virgo, tredecim annis ab impuro cacodæmone impugnabatur aſſiduè, nec aliud volebat laſciuus Satan, quàm vt ſe hominem fateretur Sara, velletque ſuauiſſimè vulnerari. At virgo conſtantiſſimè obſtitit, nec hoſtem vnquam intra portas recepit, illæſo ſemper Caſtitatis propugnaculo. Idcirco diabolus alio ſtratagemate rem agendam ratus, vt, quam laſciuiâ non potuiſſet, Cenodoxia ſaltem expugnaret. Nec dubitauit vaferrimus hoſtis, quin animum huius teli non metuentem occultiſsimâ plagâ ſauciaret. Itaque ei Parthorũ more, à fuga placuit petere victoriam, vt quã ſtando nequiſſet, fugiendo vinceret. Ideo viſendã ſe Orciniana larua præbuit, & velut iam abitum deſparatâ victoria moliretur, horrendum vociferari cæpit: Viciſti me, Sara, viciſti, viciſti At virgo non ignara hoc etiam telum exire. Non ego, inquit, te vici, ſed Dominus meus IESVS. Hæc eſt vera gloria, gloriam omnem velut rem minimè ſuam ad Deum remittere: Soli Deo, ſoli, ſoli honor & gloria. Hinc ſibi nemo prędam ſine crimine pollicetur.

a *Greg. l. 35. moral c. 16. & vlt.*
b *Senec. Epiſt. 79. fine.*
c *Senec. Epiſt. 95. fine.*
d *Vita ipſius l. 4. c. 10.*

§. VI.

ACcipiter olim, vt eſt in fabulis, irriſit Trochilum, illã littoralem auem, quod cum ſibi colore non abſimilis, tam anguſti tamen pectoris ſit, vt vermiculis & viliſſimo paſtu malit viuere, quàm ſuauibus aliarum auiũ carnibus veſci. Cui Trochilus: Nõ eſt, inquit, quod tibi tantopere gratuleris, mi frater, de cibis non tuis, & quos iniquiſſimum tibi aucupium parat. Ego viliore menſa contentus, maiore quam tu pace fruor, & erit forſan cũ gulam tam delicatam malè lues, & ſero nimium te pœnitebit, venationes has nullo iure licitas inſtituiſſe. Vates videri potuit hæc auis. Nam paucis poſt diebus Accipiter, in ipſa venatione à ruſtico, cuius columbas inſectabatur, captus, & more ceterorum, ex altâ turri, alijs in terrorem ſuſpenſus eſt. Trochilus, pendulum funus vel eminus vidit, & mox aduolans: O mi frater, inquit, quàm vitæ tuæ longè fuiſſet conſultius, vnà mecum vermiculos in cibum legere, quàm alienas aues inſectari, & omnium auium ludibrium fieri, ſi venari noluiſſes, iam viuere poſſes.

O miſer, ô inanis gloriæ venator! mutato nomine de te, fabula cantatur. Tu ille Accipiter es: ſed quid rumuſculos & præconia, quid applauſus & gratulationes, quid fauorem & gratiam, quid blandientes voculas & cõmendatiunculas, quid popularẽ famam, & ſpecioſos titulos venaris? nullo tibi iure permiſſa eſt hęc venatio, ô Accipiter. Non eſt hæc gloria quam quęris, non eſt; vmbras conſectaris gloriæ, & quidem falſæ idque in tuum exitium. Quanto tibi ſatius foret Trochilum æmulari, & victitare vermibus, illis inquam, quos ſepulchrum tuum, quo properas claudit, hos tu vermes cogita, & aues alienas, laudes humanas facilè ſpernes. Pulcherrimè Auguſt. Melius eſt, inquit, vel de paruo Dei dono gratias ipſi agere, quam ſibi agi velle de magno *a*. Ecquid in orbe hoc magni ſperas aut æterni? nulla hic diuturna poſſeſſio eſt. Armis, eruditione, opibus, ſolertiâ, fraudibus, etiam virtute paratus honos ferè prius euaneſcit, quã in plenum eo fruaris. Floris inſtar ſolſtitialis eſt tota humana gloria, ecquid ſudorem ſudore cumulas? fugitiua adeoque & volatica omnis laus & gratia eſt, non tenetur corpore, ac ne penna quidem, ſed neque inuita teneri poteſt, non magis quam rapidiſſimum flumen. Quid ergo cogitationes in elogia & famam iacularis? neſcis mortalium cuncta incerta eſſe, quantoque plus adeptus fueris, tanto te magis in lubrico ac fragili verſari?

Vitam agit leporis quicunque vanus auceps gloriæ eſt.

Et vt votis reſponderit euentus, ac in poſſeſſionem te fortuna ſperatorum immiſerit, quanta hæc erunt, & quamdiu? fors hodie, fors hac ipſa hora poſteritati fabula iacebis, & pręda vermibus.

Narrat Plinius, ad extremos fines Indię gẽtem Aſtomorum degere ſine ore, corpore toto hirtam, veſtiri frondium lanugine, halitu tãtum viuentem & odore quem naribus trahant. Cenodoxi ſeu inanis gloriæ ſtudioſi, os nullum habent, quo vel Deo laudes debitas pendant, vel homines bene meritos ſerio laudent, à veri honoris ornamentis iuueſtes ſunt, nec quidquam habent pręter pilos & folia, hoc eſt, humanarum laudum quiſquilias, halitu tantum viuunt, aura ſcilicet vanæ glorię quam naribus trahunt, cum ore careant, & nunquam cenent lautius, quàm dum laudantur. Alij, quibus os & frons eſt, tunc plurimũ erubeſcunt & verecundantur, cum eis hæc aura largius in cibum apponitur. Optimè religioſiſſimus ille ſcriptor: Qui veram, inquit, & æternam gloriam deſiderat, temporalẽ non curat. Et qui tẽporalem requirit gloriam, aut non ex animo contemnit, minus amare conuincitur cæleſtem. Magnam habet cordis tranquilitatem, qui nec laudes curat, nec vituperia *b*.

Gloriæ vmbra, eſt parua magnis, puſillis maxima.

Si compendio aſſequi vis gloriam, contemnito c.

In theatro es vacuo eoque anguſtiſſimo, quid hic plauſum expectas? altum illud & ampliſſimum cæli theatrum ſuſpice, & frigidiſſimos hos plauſores ridebis.

Auctior redit; ſpreta in tempore gloria.

Quid? quod ſicut temerarijs iudicijs, ita inanibus elogijs peccant homines frequentiſſimè, quorum hic ſolennis error eſt, laudanda vituperijs, vituperãda laudibus afficere. Inde Chriſtianus ſapiẽs: Nolo, inquit, ab his lau-

dari, quo-

dari, quorum laus vituperium est: nec ab his culpari vereor, quorum criminatio laus est. Quid? quod ijs sæpe minime placemus, quibus placituros nos maxime speramus. Refert Herodotus *d* Agaristam Clisthenis filiam vario ambitu plurimorum, in coniugem postulatam. Certabat inter florentissimos Græciæ iuuenes, Tisandri filius Hippoclides, qui saltandi peritissima venustate se nemini secũdum sibi persuadebat. Itaque impetrandæ coniugi, omnem artem in illud tripudium consumendam censuit; & mire gesticulatus est. Displicuit multis, cum primis Agaristę parenti, qui desaltato cantico: O Hippoclida, inquit, perdidisti coniugem saltãdo. Cum tamen stultus iuuenis se omnium crederet scitissimum, & sibi vni virginem deberi. Ita nos vani frequẽtissime credula persuasione fallimur, quãdo alijs nos admodum placere credimus, quia ipsi nobis adeo placemus prius, vt sibi quisque sit miraculum. Ecclesiastes quispiam insigniter se dixisse autumat, & nulli placuit: Musicus, omnes sibi applausuros opinatur, & nemo laudat: Pictor sibi mire gratulatur de sui operis elegantia, & plurimi reprehendunt: Dux militiæ coronas & triumphos expectat, & vix æquis oculis aspicitur, Palatinus, miros principis fauores somniat, & proxime abest, vt excludatur aula. Choragus nescio quem plausum sperat, & nauseam ostendunt spectatores: Parasitus, adulator, sannio omnes à se hilarandos putant, & nemo ridet: Calamistratus aliquis Iopas, aut ad omnem venustatem excultus Hortensius, admirationem ac laudes sibi promittit, & omnes irrident. Ita miseri sæpissime ijs nauseam mouemus, quos insanijs nostris maxime deliniendos sperabamus: coniugẽm perdimus saltando.

Demosthenes antequam eloquio Gręco innotuisset, operosioris cultus nitorem appetijsse dicitur, sciebat enim à purpura vendi caussidicum. At postquam facundiæ famam assecutus est toga viliore cõtentus dictitabat, se velle sibi à se potius quam à veste aut cultu exquisito constare gloriam, quem enim suus attollit honor, vilitas aliena non deprimit; sed nec alienus erigit honor, quem sua vilitas humo affligit. Emendicatum nec vlli honestum laudis suffragium est quod totum extrinsecus accersitur. Chrysostomi verbis hæc consigno?

Pręsentis temporis gloria & nulla est, & instabilis fluctuat: & si aliquandiu permaneat, repente tandem extinguitur. *e*

Sequitur fugientes gloria, sequentes fugit.

a *Aug. epist. 32. ad Paulinum.*
b *Thom de Kemp. l. 2. c. 6. n. 2.*
c *Monost. Trochaic.*
d *Herod. l. 6. ante finem.*
e *Chrys. hom. 3. in 1. ep. ad Tim.*

§. VII.

AT, difficile est, inquis, non amare, non sequi gloriam, etiam vanam hanc & inanem. Omnibus insidet opinio sui & pretium, viuitque etiam in optimis quibusque viris nescio cuius gloriæ aculeus, qui perraro ita in plenum emoritur, vt nulla supersint semina, quæ fota in herbam & fruticem non exurgant. Ah, quoties ad famam potius quam ad coſciẽtiam laboramus? Ah, quanti acerba omnia superarunt, turpissime superati ab inani gloria? Identidem ad nos redimus, & in nostrum honorem reuoluimur. Gloriæ cupido hominibus exuitur nouissima *a*.

Et vbi quæso reperias eos, qui laudem omnem auersentur? Superbiam palam omnes detestamur, nostra tamen encomia sine auriũ vulnere audimus. Vanæ glorię studium nemini probatur, cum interim hoc pœne omnibus hæreat, quod omnibus displicet. Et sæpe dum laudari nos prohibemus, tacite inuitamus, ne qui cœpit, tam cito desinat. difficile est odisse gloriam, laudem omnem & laudantis fauorem spernere, difficillimum. Nemo suę vnquam refragatus gloriæ est.

Hic mihi Chrysostomus etiamnum in mẽtem est: Quomodo ergo, inquit, ab hac dura seruitute liberabimur? Si aliam gloriam adamauerimus, nempe eam quę vera est gloria, quemadmodum enim eos qui corpora amant, alia spendidior facies visa, à priore separat: sic & eos qui gloriam hanc depereunt, splendida illa cælestis gloria conspecta si fuerit, ab ista abducere poterit. Vanę gloriæ cupidus, similis illis est qui tempestates ferunt, semper tremens, semper timens, innumerosque dominos obseruans. Qui vero extra illam est tyrannidem, recte comparatur ijs qui in portu cõstituti, integra iam libertate potiũtur. Alius vero non item, sed quam multis est cognitus,

tus, tam multos habet dominos, omnibus seruire coactus *b*.

Vniuersis singulisque seruit seruus gloriæ c.

Inter hos non postremus ille ab aula dominus. Obuium is habuit quemdam è regia domo, ad quem superba fronte: heus tu, inquit, quisnam de me in aula sermo? Alter rubore suffusus: Nullus, inquit, Domine, neque qui ad laudem faciat, neque qui aduersus eam. Audijt hoc homo gloriæ appetentissimus, qui se per omnium ora volitare credebat, & adstantium oculis notari indignatus, mox hominẽ insonrem fustibus excipi; post plagas, quinquaginta aureis donari iussit, quibus ipse dictũ insuper hoc adiecit: iam tibi materies & laudis est, & vituperij; vtere, & adhibe in palatio. Hunc tu sui dominum dixeris? mille heris seruit, quicunque gloriæ: Imo est omnium seruus, quisquis est Gloriæ, Nam,

Gloriæ seruire, mentis non nisi abiectissimæ est.

Gloriæ seruus nihil recte inchoat, nil perficit.

Recte, ne finis suo principio nõ respondeat. Vnum igitur, inquit Chrysostomus, intueamur solum, ad id tota nostra dirigatur Intentio, quo scilicet pacto, Dei mereamur ore laudari. Non laudat te ille aut ille? nihil inde amittis: & si vituperet quispiam, nihil omnino te læsit: siue enim laus, siue vituperatio, ex Deo tantum emolumentum habet, aut detrimentum. Ceterum humana omnia sunt prorsus inania *d*. Vere, inanissima.

Hæc erat mens, hæc doctrina Seruatoris Christi IESV, cuius eruditionem cum admirarentur Iudæi, dicerentque: Quomodo hic scit litteras, cum non didicerit? Ad istud verus Magister Humilitatis: Mea, inquiebat, doctrina, non est mea, sed eius qui misit me *e*. Ita cum admiranda patraret, & homines valetudinis desperatissimæ curaret, plerunque, ne cui dicerent, imperabat. Nostræ hoc institutioni factum, vt si gloriari velimus, in Domino gloriemur, non enim qui seipsum commẽdat ille probatus est: sed quem Deus commẽdat *f*.

Ergo, quod præclarissime monuit Seneca, Cõscientiæ satisfiat, nihil in famã laboremus. Et vero seipsum ad hoc adigens Annæus: Nihil inquit, opinionis caussa, omnia conscientiæ faciam. *g* Bernardus hæc explicatius confirmans: Pura erit Intentio, inquit, si in omni actione nostra, aut honorem Dei, aut vtilitatem proximi, aut bonam conscientiam quæramus.

Deus olim sub pœna capitis sanxit, rem primo intuitu minutam, ne quis scilicet odores diuino cultui destinatos vsu profano incenderet: *Talem compositionem non facietis in vsus vestros, quia sanctum est Domino. Homo quicũque fecerit simile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis suis. h* Pretiosum thymiama est Gloria, sed Deo debetur, & soli: quisquis homo es, caue tangas hos odores, capitis res est: Soli Deo honor & Gloria.

Vigilanti igitur cura, inquit Gregorius per cuncta opera, Intentio nostra pensanda est, vt nihil temporale in his quæ agit, appetat: totã se in soliditate *Æternitatis* figat, ne si extra fũdamentum actionis nostræ fabrica ponitur, terra dehiscente soluatur. *i* Quisquis bonam Intentionem amat, gloriam inanem odisse debet aut cælum non magni æstimat.

Fusius diximus de hac peste rectæ Intentionis. Sed vt capite sequenti, hac ipsa de re plura differamus, exigit tam obstinati, & vbique vulgatissimi morbi malignitas.

a *Monost. Trochaic.*
b *Vet. troch.*
c *Ego non nomino, sed Floresta, qui de illo.*
d *Chrys. hom. 2. in epist. ad Titum.*
e *Ioan. c. 7. v. 16.*
f 2. *Cor. c.* 10. *v.* 18.
g *Sen. l.* 3. *de Ira c.* 41. *& de vit. beat. c.* 20.
h *Exod c.* 30. *v. vlt.*
i *Greg. l.* 28. *mor. c.* 6. *propius finem.*

CAPVT V.

Quid demum sit Vana gloria, & quam ea Rectam INTENTIONEM *fœde iugulet, ni præueniatur.*

INanis gloria, scopulus est immanis, ad quem vix vlli hominum, non naufragium, aut certe damnum patiuntur. Ecquis ille tam peritus nauta, quis satis caueat, ne nauium ad hunc scopulum illidat? Quam autem ipsa in se varia est inanis gloria, tam diuersa sortitur nomina à priscis scriptoribus Basilius: Fugiamus, inquit, dulcem spiritualium operum expoliatricem, iucundum animarum nostrarum

ſtrarum hoſtem, tineam virtutum, blandiſſimam bonorum operum deprędatricem, eandem mellis illitu, veneni coloratricem *a*. Tituli digni quos expendamus *dulcis*, inquit, *ſpiritualium operum expoliatrix*, ſimilis deceptrici Dalilæ, quæ humaniſſimis blanditijs Samſonē viribus exuit, & obiecit hoſtibus. *Iucundus animæ hoſtis*, grauius necat, quo plus delectat, &, vt aptè Cyprianus, dum extollit, emollit; & pungit, cum vngit. *Virtutum tinea*, Inanis gloria. Sicut autem è pretioſiore veſte, robuſtior naſcitur, tinea, quę ſuos parentes lacerat, & corrodit, ſic è virtute nobiliore gloria naſcitur vanior & pernicioſior, mors ſuæ matris. *Blandiſſima bonorum deprædatrix*, allicit & delectat, erigit & demulcet, vt iugulet, & animo bona ſua rapiat omnia. *Veneni coloratrix*. Ah! quis hominum tam religioſus & ſanctus, vt omnes Vanę gloriæ inſidias deprehendat & caueat? S. Ignatius Loyola hoc vno vir ſanè magnus, quod ſingulari Dei fauore conſecutus dicatur, vt annis compluribus ante mortem, nullam inanis gloriæ nec cogitationem quidem habuerit. Imò tam ſui & cognitor, & contemptor erat, vt nullum ſe vitium, diceret minus extimeſcere, quàm turgidæ huius vanitatis *b*. Audite filij, & parentis ſanctitatem, vel hoc vno æmulamini.

a *Baſil. de conſtit. mon. c.* 11.
b *Ribaden. l.* 5. *vitæ, c.* 3.

§. I.

QVam autem hoc vitium ſupra cetera ſit audax, & noxiū, egregiè Chryſoſtomus: Nihil, inquit, ab hoc inimico ſecurum, qui tanquam contagioſus morbus omnia corrūpit. Chriſtus Dominus hortatus fuit, vt theſauros noſtros in cœlo reconderemus, quò fur non appropinquat, & vbi tinea non demolitur. Nihilominus inanis gloria eò pertingit, & ſępe quæ quis in cęlo per bonorum operum fructum theſaurizauerat, vnius inanis gloriæ impetus perdit, conſumit, & expugnat *a*. Eodem prorſus modo Baſilius: Callida inſidiatrix, inquit, Vana gloria, vel in ipſius cæli conuexis, inſidiarum aduerſus nos collocatrix *b*. Nō minus eloquenter de hac peſte Petrus Chryſologus: Subtile malum eſt, inquit, ſecretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea ſanctitatis. Aduerſa omnia nituntur ſuis viribus, armis ſuis pugnant, impugnant palam; vnde & cauentur tam facilè, quàm videntur: hæc tamen crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum, ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem euacuat, miſericordiam miſeratione proſternit: hoc vitium de remedijs creat morbos, & de medicinâ conficit languorem *c*.

Eleazarus Hebræus, ille heroum gemma, vt vnus ipſe totum vinceret exercitum, elephantem regium ſibi ſumpſit ſternendum, nam *viſum eſt ei quod in eo eſſet rex d*. Itaque pugione armatus, generoſiſſimo curſu ſubter beſtiam ruit, ferroque ventrem medium, quà mollior eſt, rupit, ſed ſub ipſo elephante quem occidit, & ipſe occubuit, remanſitque, vt Ambroſius loquitur *e*, ſuo triumpho ſepultus. Facinus mirandum! In pręlio & nos verſamur, ſed contra nos ſtant Vitia pugnantque diuerſo impetu. Primus & maximus hic labor eſt, noſtræ carnis elephantum deijcere. Sed heu miſeros nos, quos ipſa ſępe victoria opprimit, & extinguit, dum ſub hoſte quem ſuperamus, cadimus. Ieiunijs, vigilijs, alijſque rigoribus laſciuientem carnem vincimus, ſed hoc ipſo triumpho noſtro vincimur, & ſepelimur, non à Carne, ſed ab inani gloriâ cæſi. Nimius ſui ſuſpectus, & inſitum mortalitati vitium, ſe ſuaque mirandi & æſtimandi, nos iam victores iugulat. Facinus miſerandum! Epictetus hic nobile documentum ſuauiter ingerens, Sicut ſol, inquit, preces aut blandimēta non expectat vt exoriatur, ſed ſtatim fulget, & ab omnibus ſalutatur: Sic tu nec plauſus expecta, nec ſtrepitus vel laudes, vt bene facias, ſed ſponte bene facias, & pariter ac ſol charus eris *f*.

a *Chryſ. hom.* 72. *in Matth.*
b *Baſil. in Conſtitut. Mon. c.* 11.
c *Chryſol. ſerm.* 7.
d 1. *Machab. c.* 6. *v.* 43.
e *Ambroſ. l.* 1. *offic. c.* 40.
f *Stobæus de Magiſtrat.*

§. II.

STruthio auis, nobile ſymbolum ſtultitiæ, mole corporis non inæqualis camelo, vnde & Struthio camelus dicitur, ſed capite, inſtar anatis, exiguo; pēnas habet amplas, vt Accipiter, ſed nunquam volat, velut quadrupes

 beſtia.

beſtia. Mira fæcunditate parit oua, eorum tamen plurima non fouet, ſed in puluere viatoribus calcanda deſerit, pullos ouis excluſos ſummè amat, hos ipſos tamen truculenter negligit. Qui laudes humanas ambit, ſtultitia Struthioni non cedit, pennas habet Herodij pennis ſimillimas. Hominum ſanctorum alæ quibus in ſublime feruntur, ſunt orationes, eleemoſynæ, ieiunia, vigilæ, quæ Struthionibus illis non deſunt, ſed ij in altum non tolluntur, terræ hęrent, nec aliud cupiunt, quam VIDERI, & licet fætus edant, pias actiones, quas & ipſi amant ęſtimantque plurimum, & ab omnibus amari ac ęſtimari volũt, nihilominus chariſsima hæc pignora, locis non abditis minimeque ſecuris commendant; publicum expetunt, & quę faciunt, videnda exponunt. *Amant in ſynagogis & in angulis platearũ ſtantes orare vt videantur ab hominibus exterminãt facies ſuas, vt pareãt hominibus ieiunantes a.* Cainum per Inuidiam, Abiron per Superbiam, Zambri per luxuriam, Iſcariotem per Auaritiam, Purpuratum epulonem per Gulam, Virgines fatuas per Socordiam, ad inferos ruere nil mirum: hoc mirum eſt, bis mirum, eſſe non paucos qui per preces, abſtinentiam, eleemoſynas, per nobiliſsimos labores tendant ad Erebum. En ſtultiſsimos Struthiones! Ergo, *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi b.* Chryſoſtomus: Si gloriam amas, inquit, magis eam ama quæ à Deo eſt *c*. Quam ſtultus ſit athleta vel pugil qui certaminis ſui ſpectatores habet Regem, & omnẽ regium comitatum, in præmium vero propoſitum cernit coronam auream gemmis diſtinctam, is tamẽ mendiculum cæcum interrogat, num placuerit, & ab eodem pugilatus ſui mercedem poſtulat, nitentem ſcarabeum, aut verſicolorem lapillum. In ſtadio & nos ſumus, quotquot viuimus, ſpectaculum facti Mundo, & Angelis, & hominibus *d*. Sed vani ac fatui, quam præclarè nos geſſerimus, ex ijs quærimus, qui abditæ virtutis actus cernere nequaquam poſſunt, ab ijſdẽ etiam in præmij locum laudatiunculas frigidiſsimas auidè acceptamus. Nunquid non inſigniſsimæ ſtultitiæ hoc eſt, laborioſa agere, vt Gregorius loquitur *e*, & auræ laudis inhiare, forti opere præceptis cęleſtibus inſeruire, & terrenę retributionis pręmium quærere. *Non ei placebit vecordia ſua, & ſicut tela aranearum fiducia eius. f* Aranea huc illuc excurrit, & mirè ſe fatigat, itque ſexcenties: è ventre ſtamina deducit *g*, & irretiendis tenuiſsimis animalculis venabulum conficit, atque in retis ſpeciem diffundit, textrinum hoc opus araneæ, multi laboris & mirę ſubtilitatis eſt, ſed huic penitus deſtruendo nõ opus malleis, non ſecuribus, aut bõbardis; aura paullulum concitatior omnem laborem auehit. Aſpice obſecro actuoſorum hominum ſudores & diſcurſus; vt nituntur, vt ſatagunt, vt moliuntur, idque toto corpore, atque omnibus, vt dicitur, vngulis! varijs ſe laboribus frangunt, & exhauriunt, officinas ingredere, curias adi, ſcholas luſtra, Aulas inſpice, & miraberis multorum miſerandam ſedulitatẽ. Tot menſiũ, tot & annorum labores ſæpe puncto temporis intereunt, nam vbi recta Intentio deficit, in ventum labor omnis euaneſcit; aura humani fauoris omnia tollit, *& ſicut tela aranearum fiducia eius.*

a *Matth.c.6.v.5.& 16.*
b *Gal.c.5.v.26.*
c *Chryſ.hom 2.& 28.in Io.*
d *1.Cor.c.4.v.9.*
e *Greg.l.ſup.cit.maximè l.8.moral.c.25.& c.16.initio & c.30.*
f *Iob.c.8.v.14.*
g *Scio alios aliter ſentire.*

§. III.

NArrat qui oculis fidem habuit *a*, viſum à ſe illuſtriſsimum Comitem, qui grauiter admodum offenſus à filio, cum non opportunum duceret, in ipſum è veſtigio filium vindicare, tale ſupplicij genus inuenit. Effigiem filij fortè conſpicatus, eam à pariete ſoluit, & mox in fruſta concerpſit, æquiſsimum paternę iræ argumentum præ ſe ferens. Hanc filio ſapientiam præire voluit, vt is denique fateretur, ſibi hanc pœnam fuiſſe perſoluendam quã ſua effigies dependeret. Aiunt & Perſas cum ſupplicium de illuſtri viro ſumpturi ſunt, veſtẽ & tiaram ei detrahere, eaque ſuſpenſa verberare vt hominem ipſum. Non multum abſimili pœna Chriſtus Dominus Vanę gloriæ cupidos puniuit. Viderat Seruator in viâ ficum folijs abundantem, ſed carentem fructibus. Ideo ſeuerè in eam pronuncians, & vitam ei omnẽ adimens, Nunquam ait, ex te naſcatur

fructus

fructus in ſempiternum. Et arefacta eſt continuò ficulnea *b*. Hęc arbor, comis tam decora, pomis vacua, germana eorum effigies eſt, qui ad ſpeciem valent, ſed carent rectâ Intentione. Hos vt Chriſtus terreret, dum eis parceret, effigiem illorum exſecrationibus lacerauit, vt indignationem quam ipſi promeruerant, in ſua imagine cernerent.

Miramur primos omnium parentes ob malum vnicum admorſum ſupplicio tam graui affectos. Quis enim Diocletianus aut Phalaris, ob pauculas ficus, aut aliquot floſculos, aut vnicum pomum, mille homines in crucem rapuit? Cur igitur Deus non mille homines, ſed innumeros hominum milliones æternæ mortis damnauit, ob arbuſculam vnam, non ſolo exciſam, ſed pomo priuatam, & quidem vnico? Puerile præceptum, inquit Theodoretus *c*; & infantibus cõueniens videri potuiſſet illud: De ligno hoc ne comedas, cur ergo tã diuturna ſeueritate punitur tranſgreſſio? Meritò ſanè, quod imperium hoc expeditiſſimum, & nec pueris difficile, detrectauerint tamẽ Protoplaſti. Si grandia difficilia imperaſſet, habuiſſent quo culpã purgaſſent. At verò cum illis amœniſſima libertas in omnes paradyſi arbores eſſet, exceptâ vnicâ facinus fuit intolerabile, & tanto ſupplicio dignum, nec ab hac quidem vnica tam ſerio vetitâ velle manus abſtinere. Hinc etiam liquet, quàm Deus & illos deteſtatur, qui gloriam, quam ſibi vnam vult deberi, iniquiſſimè præreptum eunt: odit Deus omnes vitioſos, ſed ſuperbis & arrogantibus etiam reſiſtit *d*, quos ſcilicet infecit vitium idololatrię cognatum. Pro teſte ſtat Veritas, &: Quomodo, inquit, vos poteſtis credere qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis *e*? O miſeri, theatrum vobis in cælo conſtitutum eſt, in terra tamen ſpectatores colligitis *f*.

a *Hier. Nuza. tom. 1. tract. 2. par. 2.*
b *Matth. c. 21. v. 13.*
c *Theod. ſerm. 10. de prouidentia.*
d *Iacobi c. 4. v. 6.*
e *Ioan. c. 5. v. 44.*
f *Chryſ. in epiſt. ad Rom. hom. 17. ante finem. vbi plura huc facientia licet videre.*

§. IV.

§. IV.

AVguſtinus veterum Philoſophorum turbam, telo ab ipſis accepto, feriebat in hunc modum *a*. Picturam illi talem ſtatuerãt. Regina, nec veſte, nec vultu eam dignitatem decente, ſublimi tamen ſolio ſedebat; Reginæ nomen VOLVPTAS. Adſtabant nobiliſſimæ virgines, VIRTVTES, velut ancillæ ad omnem herilem nutum paratæ: Has varijs imperijs fatigabat proterua Domina, & modo prudentiæ, modo Fortitudini, modo Temperantiæ dictitabat, quid in rem ſuam curatum vellet. Bene, inquit Auguſtinus, hac pictura expreſſerant Philoſophi, quod volebant, ſed ad laudis appetitum, quo ipſi maximè laborabant, pulchrè conuincendum.

Ergo ſimillimam priori tabulam pingamus, ſed pro voluptate, VANAM GLORIAM ſubſtituamus, cui pariter imperanti Virtutes ſic ancillentur, vt nihil prouideat Prudentia, nihil diſtribuat Iuſtitia, nihil toleret Fortitudo, nihil Temperantia moderetur, niſi quod à Vanâ gloriâ iubeatur, & aliorum oculis placiturum ſperetur. Et quid, oro, improbo hoc dominatu iniquius? Fœdiſſimum illud monſtrum, illa verę Gloriæ larualis vmbra, ampliſſimis reginis, Virtutibus ſic illudat, vel inuitas cogat ſub imperium prorſus deteſtabile? Ita ſanè fit, ſic viuitur, ſic ſeruitur: hęc mundi ſunt ſpectacula, hæc illius miracula, operoſa, fateor, & ſæpe multi ſudoris, ſed laudis appetitu non difficilia: ſub Vanæ gloriæ amabile imperiũ fluunt omnia? ipſæ Virtutes ad hanc ſuauiſſimam vim degenerant, & generoſam ſuã contumaciã, hic expugnari non valde nolunt, trãſeuntque in arbitrium fucatæ Gloriæ. Sed, *Amen dico vobis, receperũt mercedẽ ſuã b*. Romani, rerũ domini quam præclarè geſſerunt multa, quanti armis togâque? quã laudata eorum Iuſtitia, quam exquiſita Prudentia, quàm Clementia celebris, quam inuicta Fortitudo, quam Temperantia illuſtris, quam caſta & impenetrabilis Pudicitia, quam admiranda conſtantia? Sed *receperunt mercedem ſuam*. Locupletiſſimus teſtis Auguſtinus: Honor, inquit, & gloria qua Deus Romanos fecit illuſtriſſimos, merces fuit bonorum operum quę egerant, nec eſt quod de ſummi & veri Dei iuſtitia conquerantur *c*. Eximia illorum erant o-

pera, ſed præmium ſe dignū retulerunt. Gloriam ambierunt, & certè obtinuerunt. Fines imperij Romani, Orbis & Oceanus, ita vt quicquid opportunum fuit aut dignum vinci, vicerint. Itaque terminos ſibi fecerunt Orientem & Occaſum, exceptis locis inacceſſis, aut inhabitatis vel ignobilioribus: *Receperunt mercedem ſuam.* Æquiſſimus Deus, nihil vitij, nihil & virtutis ſine ſupplicio & præmio tranſmittit. Vnde actionibus illic melioribus, quibus tamen cælum debere non vult, congruam, & extra cælum remunerationem aſſignat: recipiunt mercedem ſuam, ſed ita vt non recipiant æternam. Ah, quantum vbique laboratur, ſed nihil ad cælum hi labores. Obſecro, vel Aulas tantū inſpiciamus, quā hic varij generis ſeruitia ſunt, quā exactæ ſedulitatis, quàm cōptę patientiæ; quam pictę fidelitatis, quàm operoſæ ſolertiæ! totos dies & ſæpe in adultam noctem ſtare, aut ad omnē laſſitudinē huc illuc excurrere, plurimorum inuidiā tolerare, omnes heriles nutus obſeruare, illic quotidiani vſus eſt. Et ſunt qui hæc omnia religioſiſſima vrbanitate faciant, ſed preter pecuniam & gratiam nil expetant: *Receperunt mercedem ſuam,* non enim quam Deo, ſed quam Principi chari eſſent, laborarunt. Alij ad negotia & curarum ſubtilitatem in aulis admoti vigilantiſſimos oculos in omnem partem emittunt, ne quid regijs gazis aut honoribus decedat, ſed ſæpe hi boni viri, dum attentiſſima ſolicitudine curant omnia, animum ſuum inter curāda non numerant; modo crumenam farciant, modo Principis gratiam non perdant, tantiſper ſui ac cæli negligentes eſſe licitum credunt, & ſeipſos vix vnquā conueniūt cum conſcientiā ſuā rariſſime, & non niſi obiter loquuntur, ſuam in rebus agendis Intentionem non examinant: ceterum de rebus omnibus ſuauiſſimè confabulari norunt, de cælo per horam diſſerentem, audire ægerrimè ſuſtinent: verbo dicam, non ſolent eſſe domi ſuæ, & ſecum loqui, omnibus alijs fideliores quàm ſibi. Et hi quoque, *Receperunt mercedē ſuam,* humani fauoris auram, & aurum ſplendētis terræ particulam, heu mercedē poſt funera non duraturam! Ergo, *videte voſmetipſos* ô Aulici, ô quicunque alij) *ne perdatis quæ operati eſtis ſed vt plenā mercedem accipiatis.* d Seduli eſtis, & diligentes in officijs veſtris? ne hoc quidem: Sed quod diligentes videri vultis, hoc iam malè: imò hoc iam peſſimè, quòd ſæpe vobis curæ non eſt, quàm fideles & induſtrij ſitis, ſed quàm eſſe videamini. Videte ergo voſmetipſos, ne & vos olim audiatis: *Receperunt mercedem ſuam.*

a *Aug l. 5. de Ciuit. c. 29.*
b *Matt. c. 6. v. 2. 5. 16.*
c *Aug. l. 5. de ciuit. c. 16.*
d *2. Ioan. c. 6. v. 8.*

§. V.

OCcurrit olim Iephthæa Virgo parenti è bello reduci, laudes amātiſſimi patris decantatura, & vnà victoriam ac triumphū gratulatura. Audijt Iephte quātis patrē præconijs afficeret filia, ſed tamen hanc laudatricem quamuis inuitus, pro laudum præmio iugulauit. *a* Facinus ingens, & nobis prorſus imitandum qua licet. In bello ſumus & nos, nec vnquam non ſatis hoſtium eſt: omnis diabolorum impetus deſæuierit, ſola tamen Caro nunquam non refractaria, bellum mouet continuum. Poſtquam rem præclare geſſimus in hoc bello, noſtra nobis filia prodit obuiam, pulcherrimis nos elogijs affectura. Hęc eſt, vt Origenes explicat *b* Inanis gloria, quæ tunc maximè apparet laudibus inſtructa, cum res ſtrenuè & feliciter geſta eſt: Cum Xenodochium locupletaſti, cum templum condidiſti, cum prolixas preces inijſti, cum pauperculam virginem dotaſti, cum liberaliorem ſtipem dediſti, cū ſtrictius ieiunium obſeruaſti, tunc blanda illa filia ſeſe fert obuiam, ore pleno, quicquid factum dilaudans, & velut ſuaue carmen, hæc talia ingeminans: Quam præclarè? quàm pie hoc & laudabiliter? quàm iſtud religioſè & ſanctè, quam hæc res boni exempli? factū nobile, quis negauerit? viciſti teipsū, res loquitur: ſic decuit, & vtinam multi te imitētur: inſigniter egiſti: His victori applaudit blandiſſima hęc filia. Quid hic agēdū? Tu, ſi vir es, & labores tuos non vis eſſe caſſos, hic grādē affectū indue, & laudatricem hāc generoſa manu iugula; quicquid à te factum, vnà cum omni laude integerrimè ad Deum remitte, & rectam Intentionem quam actionis initio tibi ſumpſeras, ardenter reſume, Auguſtinus ad hoc addens animum: Huic cupiditati, ait, melius reſiſtitur ſine dubitatione,

quam

quam creditur. Non enim huius hostis vires sentit, nisi qui ei bellum indixerit; quia etsi cuiquã facile est laude carere dum denegatur, difficile est ea non delectari cùm offertur. Tanto quisque est Deo similior, quanto ab hac immunditia mundior. *c*

Sed quis ille vir qui omnem Vanam gloriã satis cauerit? Iephte quo minus filia prodiret in occursum, impedire vix potuit, sed efficere potuit, vt nõ caneret, aut prius vitam quam cantũ absolueret, vocem ei & animam simul auferendo: Sic homo quantumcunque religiosus & sanctus, vitare vix potest, quin post plurima bene gesta, Vana gloria occurrat, quin canere, quin titillare incipiat, sed prohibere potest, imo debet, cantum finiri. Hunc igitur occursum detestari, laudantis carmen auersari ipsam incantatricem hanc gloriam recta Intentione confodere nil cunctetur, si Deo potius, quã sibi placere malit. Omnem rectam Intentionem Vana gloria iugulat, ni præueniatur, & occursu primo ipsa iuguletur.

Verè, Vana gloria, vt optimè Chrysostomus, sæua est bellua, horrendus dæmon, pestis Orbis terræ, venenata vipera, quomodo enim illa bestia vnguibus vterum matris discerpit; ita etiam hoc vitium parentem dilacerat *d*. Et quã eximie Thomas ille à Kẽpis: Vere, inquit, inanis gloria, mala pestis, vanitas maxima: quia à vera trahit gloria, & cœlesti spoliat gratia. Dũ enim homo cõplacet sibi, displicet tibi, dum inhiat laudibus humanis, priuatur veris virtutibus. Quærãt Iudæi gloriam quæ ab inuicem est: ego hanc requiram quæ à solo Deo est. Omnis quidẽ gloria humana, omnis honor temporalis, omnis altitudo mundana, æternæ gloriç tuæ cõparata, vanitas & stultitia est *e*. Atque si Climaco credimus, Inanis gloria est laborum dissipatio, sudorum perditio, thesaurorũ insidiæ, perfidiæ alumna, superbiç præcursor, in portu naufragium, in areã formica, quç etsi tenuis est, laboribus tamen omnibus & fructibus insidiatur. Expectat formica dum perficiatur triticum. Cenodoxia vero dum congregentur opes gaudet illa vt furetur, hæc autem vt dissipet. *f* Operarius ebriosus, inquit Siracides, non locupletabitur, qui quod actione honesta colligit, per ebrietatem vanæ gloriæ dissipat. *g*

Sed vereor, ne multi hæc monita non satis capiant. Hos mores hoc æuo amamus, vt cũ vitium aliquod perstringitur, neminem facile reperias, qui illo se laborare fateatur: nec mille testibus sinceram ei confessionem expresseris. Et quis est qui se arrogantem credat & doleat? Cum tamen Augustinus Antistes longe sanctissimus, huius se culpæ minime immunem pronunciarit, nã seipsum diserte accusans: Hoc mihi ipse, inquit, tanto quotidie, & tamen vehementer cum aduersario dimicãs, sçpe ab eo vulnera capio, cum delectationem oblatæ laudis mihi auferre non possum. *h* Nos quidem inanem gloriam damnamus omnes, non omnes fugimus, nemo est, nemo qui hunc morbũ non perite dissimulare se credat: plurimi ab hoc morbo sanissimos se iurabunt, cum eo maximè sint infecti, ebrijs illis simillimi qui tunc sibi maxime sapere, & animo constare, ac belle omnia facere videntur, cum & lingua titubat & pedes: ita gloriolæ vanæ sitientes, tunc se primum velut religiosissimos homines circũspiciunt, cum ex hoc mulso probè sunt appoti. Idcirco Chrysostomus Intolerabilis, inquit, quædã ebrietas est, Inanis gloria, quicquid facit, aliorum tantum gratia facit. *i* Ea de caussa Christus illud suum ATTENDITE, tam fideli præmonitione ingeminat, vt inanem gloriã, velut furem vaferrimum, & furandi peritissimum omni studio caueamus. Ergo, ATTENDITE, Omne bonum quod per concupiscentiam laudis ostenditur, occulti aduersarij iuri mancipatur, inquit Gregorius. *k* Spoliari vult quisquis ab hominibus vult videri.

a *Iudic.c.11.v.39.*
b *Orig.hom 5.in Gen.ad fin.*
c *Aug.l. 5.de Ciuit.c.14. ipso initio, & ep.64. ad finem.*
d *Chrys.hom. 12.in epi.1.ad Cor.*
e *Th.de Kemp.l.3.c.40.n.4 & 6.*
f *Clim.grad.21.de Cenod.*
g *Eccl.c.17.v. 1.*
h *Aug.ep.64.ad Aurel.episc. fine.*
i *Chrys.hom.2.in Ioan.*
k *Greg.l.8 mor.c.30.*

CA-

CAPVT VI.

Aliquot quæstiones super recta INTENTIONE.

DEo seruire; non tantum omnibus legibus, & omni rationi congruum, sed & nobilissimum ac optimum obsequium est in Orbe, & res prorsus necessaria obtinendo cælo. Illa vero solatij dulcedo quam multi sentiunt, qui Deo seruiunt, mel est è cælo, & res sane pretiosa. Nihilominus Deo seruire ad emerendam hanc animi dulcedinem, exiguæ laudis est, & à sanctioris iudicij viris habita semper est hæc Intentio vitiosa. Adeo delicata res est INTENTIO PVRA, & sui ipsius amori nunquam non inimica, quacunque demum ratione is sese insinuet. Est autem sui ipsius amor omnium delectationum amicus, earum etiam quæ minime profanæ censentur. Et quia Deus sibi non temperat, quin suis fidelioribus seruis aliquid eiuscemodi mellis è cælo stillet, amor proprius mox illud excipit, & ob hanc ipsam gustationem, in ampliora seruitia se offert. At hoc non est Deum quærere, sed seipsum, nec in donantis sed doni gratiam laborare. Quod quidem à vitio nō penitus immune censetur, neque enim aliud est, quam si seruus aut ancilla operam suam locet cauponi, quod speret seu honorarios seu furtiuos caliculos, & crebriores dominicæ cenę reliquias? aut si quis in seruitutē se tradat pharmacopæo, aut dulciario, aut cupediario ob mellita crustula sępius lambenda. Hoc amor sui ipsius tam occulte agit, est enim subtilissimus artifex, vt aliquando serius, ab industrio etiam homine deprehēdatur tam tecta impostura. Deprehendi tamen potest, & tunc maxime cum preces & labores, cum quicquid virtutis est, ideo in fastidio esse incipit, quia mel illud deficit. Atque si talem interroges, cur non oras, cur non laboras, sicut nuper feceras? respondebit: non sapit, nauseo, inamœna res est oratio, tędet laboris. Verum qui Intentionis est sinceræ, his minime mouetur: etsi eum laboris tędeat, leborare tamen sustinet, etsi orationem fastidiat, orare tamen non desinit; etsi molestiæ cumulentur, eas tamen tolerat, neque enim Deo seruit propter cælum, sed propter Deum. Et hoc purę atque sinceræ Intentionis proprinm est, quod enucleatius videtur exponendum, ideo nunc aliquot super hoc ipso quæstiunculas ponemus.

I. QVÆSTIVNCVLA.

Quid minus aut facilius posset à nobis exigere Deus, quam hoc ipsum, rectam Intentionem? Nimirum id à nobis postulat quod nullus hominum cuiuscunque status, ordinis, sexus, quantumcunque æger & pauper sit, negare possit. Quid creditor minus exigat à suo debitore, quam hoc ipsum, velle serio satisfacere? hoc ipsum poscit à nobis Deus: vis soluere quod debes? iam partem maximam soluisti, nam apud me etiam velle, est facere. Et cui non concessum est VELLE? hoc voluntatis ærariū ægerrimus ac pauperrimus, hoc afflictissimus quisque penes se habet, Iure olim Deus contra illos queritur, qui vel lenissimum imperiū detrectabant: Mandatum hoc, inquit, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in cælo sitū, vt possis dicere: quis nostrū valet ad cælū ascendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque opere cōpleamus. Neque trans mare positū, vt causseris & dicas: quis è nobis poterit trāsfretare mare, & illud ad nos vsque deferre vt possimus audire & facere, quod præceptū est? sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illū *a*. Idem prorsus de recta Intētione dici potest, *iuxta te est valde*, Intentio illa, *in ore tuo & in corde tuo*, quid autem tib propinquius quā os & cor tuum? Pauperē vestire nequis? da duos obolos; adde desideriū ingens & serium omnibus egenis propter Deū opitulandi; & en pauperem vestijsti. Orationes prolixas fundere, tuarum viriū non est: fac quod potes, sed adde affectum validū semper laudandi Deum: & en prolixissime orasti. Huius rei testem locupletissimum tibi sisto Chrysostomum, qui diserte hoc confirmans: Non parantur, inquit, hæc sumptu, non labore, non sudore; sufficit velle, & confecta sunt omnia. *b*

a *Deut. c.* 30. *v.* 11. 13. 14.
b *Chrys. hom.* 24. *in ep ad Heb. fine.*

II. QVÆ-

II. QVÆSTIVNCVLA.

Num quis poteſt plures actiones bonas ſimul eodemque tẽpore exercere? Poteſt omnino, & leui opera, ſola Intentione. Nõ omnibus quidem facile eſt, de vna fidelia duos dealbare parietes; varium pulmentum eodem pultario ſimul coquere, diuerſos colores ex eadem concha promere: At hoc bonæ Intentioni facillimum eſt, non duobus tantum parietibus, ſed decem, opus albarium ſuperinducere ex eodem vaſe. Vtiliſſimum prorſus eſt, ad operis initium plures ſibi fines ſeu Intentiones præſtituere. In exemplum ſit hoc. Ad rem diuinam, & ad ſacrum eo, 1. Ex obedientia in dominum meum, quem ex officio comitari debeo, vti Aulica Nobilitas ſuum Principem. 2. Obſequium meum volo ſincerum ſit, non enim deducam tantum dominum, vt aliquorũ mos eſt, qui poſt primum ingreſſum templi, mox ſe ſubducunt, ad finem prȩſentes ſe ſiſtũt domino, tanquam ſi ſemper adfuiſſent: talem ego hypocritam non agam. 3. Ex obedientia in Eccleſiã, cui hoc dominicis & feſtis diebus debeo. 4. E grato animo in Deũ, vt illi gratias agã ob accepta tot beneficia. 5. Cũ hodie cælum rigeat, & tempeſtas perfrigida ſit, patientiam exercebo. 6. Cum non deſint qui me peſſimè oderint, prò his inimicis meis Numen ſerio deprecabor. 7. Fidam Deo; haberem equidem abunde quod domi agerem, ſed Deus hanc à domo abſentiam occulto fœnore penſabit. En tibi ſeptenas Intentiones, ſeu, ſeptem virtutis actus, duplicis Obedientiæ, Sinceritatis, Grati animi, Patiẽtiæ, Charitatis, Fiduciæ in Deum. Addi poſſent totidem alij: Hoc nimirum eſt, Virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij. At dicas: Mihi difficile nimis eſt tot actus multiplicare, & vno quaſi halitu tam multa intendere animo. Hoc ergo conſilij tibi do, mi homo, vnam atque vnicam Dei voluntatem animo tuo amplectere, & quicquid agas, hoc ſemper prȩmittas: *Propter te Domine*, & hoc & illud, & iſtud, & omnia faciam: propter te Domine, tuo honori, tuæ voluntati, tibi fit quicquid demum à me fit.

Qui tamen æmulari vult illos Deo familiariores viros, ducem habet qui viam monſtret, ad ſublimiorem hanç ſapientiam Sanctiſſimus rex Dauid, in ſuis actionibus & tam immenſi populi gubernatione, plures indubie ſanctas Intentiones iungebat, nam quos ſuæ fidei & ſceptro commiſſos ſuſcepit, *pauit eos in innocentia cordis ſui, & in intellectibus manuũ ſuarum deduxit eos a.* Quid hoc? nunquid & manibus eſt intellectus? Etiam plures, ſed tales quos Dauid ſuis manibus inſerebat. Vtique ſapientiſſimus, optimus rex in ſuis actibus, quos ille manus nominat, præſtantiſſimos diuerſi generis affectus in Deum copulabat. Quid ſacra regis huius carmina ſunt aliud, quam nobiliſſimorum affectuum medulla, ſeu theſaurus ſanctiſſimarum Intentionum? quid frequentius ſuſpirauerit Rex Dauid, quam hoc ipſum: O ſi tibi placeam Domine; populum mihi commiſſum rectè gubernem; cultum tuũ vndique terrarum augeam: Vtinam, mi Deus, te nunquam nõ laudem: Vtinam omnia membra mea linguæ fiant decantandis tuis laudibus. Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi. *b* Miſericordias Domini in æternum cantabo. *c* Etiam impios docere non recuſo, vt redeant ad te, ô mi Deus. Viliſſimus ſim & abiectiſſimus, modo ſim in tua domo, mi Domine. Male ſit, male hoſtibus Dei male omnibus qui oderũt Deũ: Bene ſeruis, bene amicis Dei, bene omnibus qui diligunt Deum. En præclariſſimos piarum manuũ intellectus! mille talia ſpirabat animus illius Hebrȩi monarchæ. Vere *in intellectibus manuum ſuarum*, deduxit velut oues populum ſuũ; innumeris bonis Intentionibus cælum fatigauit. Hæc illa pia vis eſt cælo cum virtute inferenda. Cælum rapit, Deum expugnat, qui hoc modo, qui toties ad ad cælum, ad DEVM aſpirat.

a *Pſal.* 76. *v* 78.
b *Pſ.* 70. *v.* 23.
c *Pſalm.* 88. *v.* 1.

III. QVÆSTIVNCVLA.

Quid rectam intentionem plurimum vitiat? AMOR SVI. Verbo dicã cum quis omnia ſuaui meatu ad ſe deriuat, & hoc vnum animo agitat: Mihi hoc placet, hoc mihi ſapit, mihi hoc prodeſt; hoc meo bono meo, commodo, hoc ad meũ ſenſum & lubitũ fit, hoc mihi iucundum & volupe, hoc demum me mihi reddit. Hic *amor ſui* ſilueſtris taurus eſt, fera peſſima, quatuor cornibus arietat in rectã Intentionem.

tionem. Cornu primum, honoris, titulorum, laudis Auiditas, quæ hoc vnum magni æstimat, eminere, & præ alijs videri. Cornu alterũ, Auiditas delectationis, quæ docet cibum potumque sumere, non tã necessitati quam voluptati, neque mensam accumbere, vt sedetur fames, sed vt Gula propitietur, idem in aliis corporis oblectationibus obseruat. Cornu tertium, Auiditas opũ, quæ labores ingerit multos & graues, eo solũ nomine, vt magis magisque intumescant marsupia. Cornu quartum, Auiditas dãni alieni, hæc multiplici fraude instructa, dicit facitq; quod alijs noceat, saltem quod molestiæ, quod offendiculo, quod nauseæ sit: neq; tamen semper aperta molitione in aliorum perniciem laborat, nonnunquam enim tam commode, tantoque circuitu peccat, vt nihil minus videatur velle, quam eos quos odit, lædere. Assiduum & exitiabile Principibus malum, apud quos gratiosi, prætextu iuuandi aut monendi, satiant inuidiam, & interdum æmulos laudibus attollunt. vt maligna deinde inserentibus sit pronior fides. Ita *sui amor* cornuta bestia est, & omnem bonam Intẽtionem quadruplici hoc cornu ferit, ac deijcit; caueto. Pessimum veri affectus venenum est, sua cuique vtilitas.

Itaque *amor sui* hoc spectat, vt vbique in sagina sit; ipse se pascit, se curat, facitque quod ille olim, de quo Gellius memorat. Cum quidã corpulentus ac nitidus equum haberet macilẽtum ac strigosum, rogatus quid esset in caussâ quod ipse longè curatior sit, quam equus ipsius? respondit, mirum non debere videri, si equo suo esset habitior, quandoquidem ipse se curaret, equum Statius seruus *a*. Ita prorsus *amor sui*, quicquid non suum putat, aut id alijs mandat, aut leuissimè curat: ad commoda sua sudare, hoc esse sui muneris putat. Certum: tanto miserius pessum it bona Intentio, quanto felicius *sui amor* inualescit.

a *Gell. l. 4. Noct. Art. c. 19. seu vlt.*

IV. QVÆSTIVNCVLA.

Cur in diuinis paginis tam multa æstimationis alioqui vilissimæ adeo exaggerantur? vt incautior Arcæ tactus, ligna sabbato collecta, multitudo subditorum numerata, calix frigidæ porrectus, lasciuior feminæ aspectus, &c. Moses olim proclamans: Hæc autem sunt, inquit, quæ accipere debetis, aurum & argentum, & ęs, hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctũ, & byssum, pilos caprarum &c. *a* Inter munera censeri aurum & argentum, nil miri? Sed quo pretio inter hæc sunt pili caprarum, donum prorsus ignobile? Etiamne Deo chara tam vilia & minuta? Quantilla res, pugillus farinæ & paululum olei Eliæ obsequio impensum? *b* Quid duo illi numuli viduę, num tantum postulabant elogium, quantum tulerunt? Sederat Christus & tanquam ad maximè serium spectaculum intentus, spectabat turbam quæ in sacrum gazophylacium ingentia munera iactabat. Inter tot opulentos vidua quædam paupercula plus non attulit quã æra duo minuta, vnicum quadrantem, in hãc DOMINVS benignissimè pronuncians: *Vere dico vobis*, inquit, *quia vidua hæc pauper plus quam omnes misit. c* Exiguũ fuit quod illa muliercula in ærarium cõtulit, sed amplius non potuit: multoque gratius venit quod tam facili, quàm quod plenâ manu dabatur, nam hæc munera non in rebus, sed in ipsa benefaciendi voluntate consistunt, plurimum dat qui pauca etiam dat magnificè, & regum opes ęquat animo, qui exiguum tribuit, sed libenter: qui paupertatis suæ obliuiscitur, dum alienam respicit: qui accipere se putat beneficium cum largitur: qui dat tanquam non recepturus, qui occasionem qua prosit, & occupat & quærit, hic & ditissimus est, & liberalissimus, ob rectam Intentionem. Quid igitur, obsecro, adeo commendauit illos numulos, quid farinulam illam, quid caprarum pilos, vna atque vnica RECTA INTENTIO. hęc est quæ omnium penora, thesauros, æraria, quæ omnes Persicas gazas superet. Nil ditius Recta Intentione.

a *Exod. c. 25. v. 3.*
b *3. Reg. c. 17. v. 12.*
c *Luc. c. 21. v. 3.*

V. QVÆSTIVNCVLA.

Num quis dormire simul & precari potest? Equidem Seruator serio pręcepto exigens: Quoniam, inquit, oportet semper orare, & non deficere *a*. Ergone etiam dormientes orare possumus? Possumus, si velimus? idq; hac ratione. Quieti pręmittẽda est oratio, & ipsa quies in Dei obsequiũ offerenda, eiuscemodi

ferè verbis: Cupio, mi Deus, vt quoties hac nocte animã duxero, toties singulæ respirationes meæ te laudent, tanquã si semper illud pronunciem: Benedictus Deus in æternum, Benedictus Deus, Benedictus &c. Aut: Cũ tuo, mi bone IESV, somno, quem tu in terra cepisti, iungo & meum, tibique vna offero. Qui sic ad somnum se parat, semper orat.

Ludouicus Blosius huius rei mentionem faciens: Dominus, inquit, ad virginem Mechtildem dixit: Quando quis somnum capere vult, meditetur aliquid de me, aut mecũ loquatur. Ita enim licet corpore dormiat, mente tamen vigilabit ad me. Etiam dormiturus quisque desideret, vt singulas respirationes, quas nocte illâ faciet, tanquam eximiam mei laudem suscipiam, & ego qui sanctis Votis piæ amantisque animæ deesse non possum, in veritate desiderium eius implebo. *b*

Sanè non satis capere videmur quantum emolumenti adferat, sic omnia in diuinos honores reducere. Nullo non temporis momento lucrari possumus. Et quàm suaue hoc virtutis compendium est edendo etiam, bibendo ac dormiendo posse emereri cælum? Solâ profectò Intentione potest quis vno die plus promereri quàm alius quispiam toto anno. In vineam laboraturus serò venit, qui hora diei penultima venit, non minus tamen denarium accepit quàm qui à primo manè in serum vesperem sudarunt. *c* Aliud est operam impendere prolixam, aliud intentam. Non tam spectat Deus, quamdiu quis laborarit, sed quàm bene.

Nec rarum est, vt facillimum quid factum & vilissimum, maioris sit pretij ob rectam Intentionem, quam actio quæuis excellentissima, sed illa Intentione destituta. Et cui non placeat ars, quæ ingeniosam ditescendi celeritatem doceat? Hæc est ars illa, *Rectæ Intentionis notitia*, hæc illa Midæ virgula est, quæ quicquid tangit, inaurat.

Hoc sanctum Ignatium Loiolam mouit, vt suis omnibus assiduum rectæ Intentionis studium altissimè voluerit impressum, hac ipsa lege: *Omnes rectam habere Intentionem studeant. non solum circa vitæ suæ statum, verum etiam circa res omnes particulares; id semper in eis sincere spectantes, vt seruiant & placeant diuinæ bonitati propter seipsam.* d

a *Luc. c. 18. v. 1.*
b *Blos. Monil. spirit. c. 9. mihi pag. 93.*
c *Matth. c. 20. v. 9.*
d *Reg. 17. Summarij.*

VI. QVÆSTIVNCVLA.

Quodnam opus Deo gratissimum? Si nos hac in re possimus æstimatores esse, censemus illud omnium præclarissimum, cui plurimum inest diuini amoris, seu, quod à feruentissima Intentione vni Deo placendi prouenit, Ludouicus Granata hac de re differens: Illud opus, inquit, Deo gratissimum, quod solis eius oculis conspicuum, ei qui operatur nec vtilitati, nec honori, sed nec voluptati est, nisi hoc solo nomine, quod Dei caussa sit factum. Quantis sæpe desiderijs pectora sanctorum æstuant ampliandi diuini honoris, etsi decies, etsi centies impendenda sit vita. Hæc ipsa desideria tam ardentis in Deum affectus, inter maxima virtutum opera sunt recensenda.

Reperiuntur actores Comici, qui in gratiam vnici alicuius domini totam exhibent comœdiam; sed vnus ille liberalius lucas persoluit quam aliorum spectatorum plurimi: Sic homo integerrimæ Intentionis quotidie diuinis obsequijs se offerens: Tuis, inquit, solis oculis, mi domine, spectaculum edo, tibi spectatori actor sum horis omnibus: aliorum spectantium oculos & aures penitus non curo: quicquid illi de me dixerint, senserint, susque deque habeo, modo tuis oculis modo tuis me auribus probem; omnes res posteriores pono, atque operam tibi do, tuum, mi Deus, honorem curo. Priscis celeberrimum erat: Alter alteri satis magnum est theatrum vir probus. Epicurus cum vni ex consortibus studiorum suorum scriberet: Hæc, inquit ego non multis, sed tibi: satis enim magnum, alter alteri theatrum sumus *a*. Homini probo nimis quam magnum theatrum est Deus; Deo quoque sat amplum theatrum est probæ Intentionis homo, qualia theatra fuerunt Deo vnicus Abraham, vnicus Paulus, qui sincerissimæ erant Intentionis?

a *Senec. epist. 7. fine.*

VII. QVÆSTIVNCVLA.

Quoties renouanda est recta Intentio? Sanctus Bernardus; Si quis diem, inquit, ita

consumat, vt omnibus actionibus graue Dei odiũ misceat, peracto die quot gehennas promeruerint toties repetita flagitia? Contra vero si quis diem sic transigat, vt in cunctis actibus sincerum DEI amorem exerceat, quam altam in cælo sedem hic obtinuerit? est enim Deus pronior ad danda præmia, quam ad irroganda supplicia. Ita Bernardi consilium est, rectam Intentionem quam creberrime de die instaurare, quod nos iam supra demonstrauimus.

CHRISTVS Matthęi ore: Qui recipit Prophetam, inquit, in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. *a* Non tantum hospitium concedi vult Christus, sed & certam Intentionem adiungi. Quid enim magnifacis, si domum peregrino pandas, & obstruas cor? Ex quo colligere est, quam vtile sit & necessarium cælestis lucri auido, Intẽtionem bonam sępius instaurare, nam tanti præmij non est hospitio prophetam accepisse, quanti est optima Intentione id fecisse.

Quod si quis innouandæ Intentionis statam horam nosse cupiat, quinque præcipue tempora de die obseruãda iudico. Primũ est, post quietem, matutinũ. Alterum, meridianum ante mensam, & post illam. Tertium, ante preces, maxime vero sub re diuina. Quartum, ante labores & quæuis negotia. Quintum, ante somnum. Per hęc potissimum interualla diei, Animus suæ potestatis fiat, & ad seipsum sese recipiat. Conditorem suum velut respirãs, adoret, atque ita rectam Intentionem innouet. Nemo tam negotiosus est, quin id facillime possit ac commodissime: tribus solum voculis hoc negotium omne perficitur. Faciles Deus habet aditus, nec vllum noctis aut diei momentum est, quo sui copiam neget. Itaque rectam Intentionem innouaturus, præsente animo horum aliquid dicat: Domine, propter te? Honori tuo Domine: In tuam gratiam: Ad tuam gloriam: Tuo nomine: Ob amorem in te: Tibi, mi Deus hoc faciam, hoc dicam, hoc perferam, tibi omnia. Incredibile dictu est, quam hoc actiones nostras commendet, quam & opulentet. Nullum enim mere naturale opus, vt Theologi loquuntur, meritorium est vitæ æternæ, qualia sunt, ieiunare solum valetudinis, laborare mercedis, deambulare sanitatis, edere, bibere vitæ duntaxat seruandæ caussa. Nisi hæc per Intentionẽ eant ad Deũ, nihil sunt ad lucrandum cælum. Et hæc crebrius repetita Intentio plurimis vitijs aditum intercludet, alioqui misere in nos grassaturis, simul & vanitatem, quæ se rebus omnibus blande insinuat, fugabit vnico desiderio placendi Deo.

a *Matth.c.*10.*v.*41.

VIII. QVÆSTIVNCVLA.

QVomodo è musca fiat elephas? Sic peccata alioqui leuiora, Intentione fiant nos remisse improbâ. Huius rei certissimus testis venator Esau, cui tãtopere vertitur, rufum pulmentum comedisse, tanquam si nescio qua Apicij delicias fuisset consectatus. Quid tandem mali est, lentis edulium absumere, pręsertim fame sic stimulante? At Esau velut venaticus canis tam auide coctas lentes inuasit, vt gula dominante rationi locus non fuerit, vt propter pulticulam ius primogeniti vendiderit, & quod turpius, vendidisse parui duxerit. *a* Ita quorundam gula plus peccat in vilissimis cibis, quam aliorum tẽperantia in exquisitissimis epulis: & quandoque plus superbiæ latet sub rudissimo panno, quam sub aurea toga. Animus & Intentio hic spectatur, non ferculum aut tegumentum. Et quemadmodũ maiori cum laude orat, qui breuius quidem, sed tamen ardentius orat, quam qui prolixissimas fundit preces, sed sine vllo igne: ita sæpe grauius peccat qui in rem cetera leuiorem, maiore tamen ardore impetuque fertur, quam qui languide, & velut aliud agens in culpæ societatem venit deteriorem.

a *Gen.c.*25.*v.*27.

IX QVÆSTIVNCVLA

Quotuplex emolumẽtum sit rectæ Intentionis! Sparsim, iam supra demonstratum, quã Intentio recta sit cognoscentibus se iucunda, vtilis, necessaria. Hoc loco breuiter & summatim septemplex emolumentum percensendum venit.

Primũ est: Deo hac ratione pro culpis satisfacimus. Pœnas & supplicia peccatis deberi non nescimus, & hæc vel olim certe dependenda; horum partem tollimus, quoties animum bona Intentione à rebus caducis quasi

sedu-

seducimus, & erigimus ad Deum.

Alterum: Magna virtutibus fit accessio, & ingens gratiæ incremẽtum, non tantum ab exercitijs pietatis, sed etiam à quotidiano vitæ tenore. Rectę Intẽtionis homo nunquã frustra laborat, siue enim legat, scribat, audiat; siue vendat, emat, iter faciat, negotia tractet; siue comedat, bibat, dormiat, quicquid denique rerũ agat, modo Dei honorem, suum sibi finem in omnibus præstituat, quæstus semper facit honestissimos. Revera salutis initium, sincera Intentio.

Tertium: miram vim addit precibus recta Intentio. Hęc enim illa est suada conciliatrix quæ Deum flectere scit, & in vota precantis deducere. Intentio recta non tantum orare nouit, sed & impetrare. Vsque modo non petistis quidquã in nomine meo: Petite & accipietis.*a* Neruus orationis recta Intentio. Diligentiam suo iure virtutum omnium fæcundissimam vocant; idem pœne, aut amplius de recta Intentione merito prædicauerim: Intentio recta virtutum omnium & fecundissima, & coram Deo facundissima.

Quartum: Intentio bona mirabili nexu hominem vnit cum Deo. Præclare de hoc Rusbrocius: Simplex Intentio ea est, inquit, quæ nihil spectat nisi Deum, & omnia in ordine ad Deum. Ipsa virtutum finis, initium, decus & ornamentum est. Ipsa fictionem, hypocrisin & duplicitatem omnem pellit: vires animę dispersas in vnitate spiritus colligit, & adiuuat, *ipsumque spiritum Deo adiungit.* Ipsa naturam pessum premit; atque proculcat, virtutesque omnes incolumes conseruat; & pacem, spem atque confidentiam in Deum, tam hic quam in die iudicij præstat. Quamobrem danda tibi opera est, vt in cunctis actionibus tuis illam retineas & colas. *b* Ingens thesaurus recta Intentio, & serio, volenti inexhaustus.

Quintum: Perpetuũ gratię canalem à Deo deriuat ad hominem recta Intentio, idque tunc maxime apparet, cum toleranda sunt aduersa. Bonum aut malum corium in pluuijs potissimum se prodit; bonus aut malus homo in aduersis, quam patiens & Dei obseruans est homo probus, tam impatiens, & Deo contumax est improbus. Eximie hoc Augustinus declarans: Vnde, inquit, in eadem afflictione, mali Deum detestantur atque blasphemant, boni autem precantur & laudant. Tantum interest non qualia sed qualis quisque patiatur. Nam pari motu exagitatum & exhalat horribiliter cænum, & suauiter fragrat vnguentum.*c*

Sextum: Intentio recta in hostes pugnat stratagemate nunquam fallaci, semperque victoriam reportat. Dum in rupe Moses cælo extolleret manus, vicit Israël & Amalecitas fugauit memorabilissima victoria. Quamdiu Intentio ad Deum stat erecta, tamdiu nullis succumbit hostibus, inuincibilis, inexpugnabilis est: vbi lassata terram spectare incipit, mox vires amittit, & à suis hostibus triumphatur.

Non omiserim hic, quod mirum videatur. Fit nonnunquam, vt duo litigent coram Iudice: quisquis suam agit caussam, ille affirmat, negat iste, vterque suis certat legibus, vterque ius petit ab iudice: Si caussam spectes, vterque vincere non potest; si Intentionem, vterque sæpius euadit victor, tunc scilicet cum neuter dolo malo controuersiam intendit, cum iustitiam damnantem neuter odisse vult, paratus litem perdere aut euincere, prout iustitiæ visum fuerit. Sic ambo vincunt, non causã, sed Intentione, quæ in ambobus admodum laudabilis est.

Septimum: Intentio recta in rebus omnibus ingens solatium est, illa præcipue hora quæ de annis omnibus fert sententiam. Equidem reor supremo vitæ tempore, nil moribundo fore iucundius, quam omnia per vitam præteritam Intentione optima egisse. Securissime profecto morietur, quisquis vixerit sincerissime. Si enim bonus Deus tam liberalem munificentiam decreuit in singulas quantumcunque viles actiunculas, sibi tamen bona Intentione oblatas, quam largis muneribus excipiet omnem vitam sibi semper sincera mente deuotam?

Sed quis horror & tremor occupabit miserũ, cui conscientia omnem vitæ seriem pandet ex ordine, illudque flebili exaggeratione vociferabitur: Nec inter homines, nec cum Deo egisti sincere: sæpe alios, teipsum semper turpissime fefellisti: alius videri volebas, alius eras: honestatem verbis præferebas, nõ animo: quoties amicitiam gestu & ore mentiebaris,

mente capitalis hostis? quoties actionibus tuis pulcherrimam laruā induebas, vt ea Intentionem improbam velares? mulsum & mera mella loquebaris, mens inuida nouaculam acuebat: variegata pauonijs tunica te creberrime ostentabas, animo miluum & vulturem fouebas, tam pulcher foris, quam turpis intus. Sed teipsum decepisti, non Deum cui patent omnia. Vę tibi, væ omnibus qui Intentione sæpius nulla, frequenter non pura, plerumque mala, actiones suas non Deo, sed suo genio, sibique offerunt, & perdunt.

Supremo die iudicij plurimis illud poterit opprobrari: Argētum tuum versum est in scoriam: Vinum tuum mistum est aqua: Equidem nitebant opera tua, velut purum putum argētum, sed quia eam frequentem malæ Intentionis misturam admiserunt, in argentum reprobum, imo in scoriam mutarunt. Quam igitur assidue clamandum: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam *d* Christi præceptum est: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent (non vos,) sed, patrem vestrum qui in cælis est *e*. Ergo, *benedicite omnia opera Domini Domino: laudate & superexaltate eum in secula f.* Omnia omnino opera nostra, minima, maxima benedicant Deo in æternum.

a *Io.c.16.v.24.*
b *Rusbroch. in farrag. Instit. apud Ludou. Blos.*
c *Aug.l 2.de ciuit.c.8.fine.*
d *Ps.113.v.9.*
e *Matth.c.5.v.17.*
f *Dan.c.3.v.37.*

CAPVT VII.

E dictis circa RECTAM INTENTIONEM *quæ consequantur: vbi vberius.*

DE TEMERARIO IVDICIO.

PLures sunt artium pulchræ quidem, & minime plebeię, at quia nil faciunt ad farinam, aut lucrandum panem, ideo non magno ambitu frequentātur: Quid prodest, aiūt, hæc scire, & esurire? Multa inter doctos, multa etiam in templis pro suggestu disputantur, de quibus illud vere pronuncies, *non est de pane lucrando* imo, *non est de lucrando cælo*. Cui bono est facundissime temporum seriem percensere, quid iuuat stellarum numerum & ortus noster, quid prodest orbium cælestium motiones scire, si nescias artem quę te supra stellas euehat? Quam multi potientur cælo, tametsi nunquam audierint dubitari, an consistat cælum, moueatur terra.

At vero ars hęc, quę docet qua ratione tractanda sit omnium humanarum actionum AMVSSIS, vt maxime facit ad lucrandum panem, panem Angelorum, panem in regno Dei manducandum *a*

De pecunia vetus est cantiuncula, Et genus & formam Regina pecunia donat. Vertamus, & rectius cantabimus. Et genus & formam regina Intentio donat. Intentio sincera rebus omnibus conciliat cęleste pretium; absque hac omnes etiam nobilissimę actiones iacent inhonorę & nullius pretij. Ad huius rectæ Intentionis ampliorem cognitionem necessariū prorsus est, ostendere iam quid ei sit è dictis consequens. Itaque aliquot ordine consecutiones subiungam.

a *Luc.c.14 v.15.*

I. CONSECVTIO.

Qui errat in Intentione, errat in omnibus. Res tota in aperto est, & mille testimonijs hoc vnum certius est: *Si autem oculus tuus fuerit nequam totum corpus tuum tenebrosum erit* a. totum corpus, totum. Quid clarius? Qui in itinere aberrat à via, quo plus progreditur, grauius errat: sic quo quid vehemētius agitur, aut quo nobilior actio suscipitur, hoc peius fit, si bona Intentio desit. Omnibus actionibus nobilitatem impertitur Intentio; si hæc ignobilis sit, & carnem, vel terram oleat, qui alijs dabit, quo ipsa caret? Qui tractat litteras, tātum vt sciat, qui Religionem ambit, ne panis desit; qui aulam sectatur, vt ditescat, vel extollatur; qui sacerdotium quærit, vt culinam inueniat, toto cælo aberrat: horum omnium quia nequam oculus est, totum corpus tenebrosum est. Rectè Gregorius: Lucerna itaque corporis est oculus, inquit, quia per radium bonę Intentionis merita illustrantur actionis. Et si oculus tuus simplex fuerit totum corpus tuum lucidum erit, quia si recte intendimus

per

per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiamsi minus bonum esse videatur. Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit: quia cum peruersa Intentione quid vel rectum agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obscuratur *b*. Addit: Vide ergo, ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si lumen quod in te est tenebræ sunt, ipse tenebræ quantæ erunt? quia si hoc quod bene nos agere credimus, ex mala Intentione fuscamus, quanta ipsa mala sunt, quæ mala esse, etiam cum agimus, non ignoramus *c*.

a *Matth.c.6.v.23.*
b *Greg.l.28.mo.c.6 propius finem.*
c *Ibid.*

II. CONSECVTIO.

Opus bonum bona Intentione omitti potest, sed malum fieri non potest. Thomas à Kēpis: Pro nulla, inquit, re mundi, & pro nullius hominis dilectione, aliquod malum est faciendum: sed pro vtilitate tamen indigentis, opus bonum liberè aliquando intermittendum est, aut etiam pro meliori mutandum *a*. Hic sæpe grauiter impingimus nec sentimus. Sunt quibusdam in dies singulos statæ precatiunculæ, sunt certæ, quas vocant, deuotiones, his quandoque tam pertinaciter inhęrent, vt fame sitique alios potius perire, quàm aliquid suæ cōsuetudinis intermittere velint. Hanc ego piā malitiam vocauerim, quâ sæpe ad infamiā laboramus: nulla aliorum cura tangimur, in nostram duntaxat rem sapimus: quicquid fiat alijs, nostra nobis semper potiora sunt: hic deuotiones, & precatiunculæ nostræ nemini cedunt. Sed quanto satius esset, charitati Christianę, quam pietati tam obstinatę morē gerere, quanto maiore lucro hæc talia aut omitterentur, aut certè differrentur? Fuerunt plurimi inter priscos Ascetas obseruantissimi ieiuniorum, reperti tamen ex his, qui in gratiam hospitum sexies aut septies possent prandere, & semper esurire. In rebus animi longè vtilissimum est, vtilitates suas in tempore omittere; & sæpe maximum est commodum, nullam sui commodi rationem ducere. Optimè in rem Gregorius: Plerumque enim virtus, inquit, cum indiscretè tenetur, amittitur: cumque discretè intermittitur, plus tenetur *b*. Hic apte deducitur.

a *Thom. de Kemp.l.1.c.5.n.3.*
b *Greg.l.28.mor.c.6.*

III. CONSECVTIO.

Hoc purior est Intentio, quo quis minus quærit seipsum, & hoc impurior quo quis magis rē suam sapit, & agit. Abel primus & martyr, & virgo sacrificaturus Deo optima quæque sacrificio destinauit, daturus meliora, si potuisset. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum a*. Miram hic Abelis in Deum liberalitatē obseruans Chrysostom. Non tantum, inquit, de ouibus, sed de primogenitis, de optimis & selectissimis obtulit, & ex his ipsis quod præstantissimum erat, legit, *& de adipibus eorum* pinguissima quęque altari secreuit. Nil simile fecit Cainus, sed, *factum est autem post multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino*, arborum fætus, & obuia quæque ad sacrificium rapuit. Itaque Abel quasi conuiuium instruxit Deo, Cain conuiuij epilogum poma, nuces, pira, agreste munus congessit. De hoc pulchrè Augustinus: Cain, inquit, non rectè diuisit, quia male viuens, dedit Deo aliquid suum, sibi autem seipsum.

In Mose, Deuteronomium prędicat: Non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti sunt *b*. Interpres vetus: Nube malitiæ, inquit, intuitus piæ Intentionis à recto non deuiauit: Moses enim Deum quæsiuit, non se, hinc intentio illius tam pura & firma.

Bernardus illud de paschatis agno præceptum explicans: Custodit Dominus, inquit, omnia ossa eorum *c*, vnum ex his non conteretur, quia nunquam propositum cordis eorum, nunquam salubris Intentio conteritur, vt concupiscentiæ titillanti detur assensus. Intentionem igitur & propositum mentis eâ sollicitudine custodiamus, fratres, quâ vitam animarum nostrarum. Tanto igitur, ô Christiane, sincerior est tua Intentio, quanto minor tui ad teipsum affectio.

a *Gen.c.4.v.4.*
b *Deut.c.34.v.3.*
c *Ps.33.v.21.*

IV. CON-

IV. CONSECVTIO.

In rebus plurimis sola Intentio, præmio aut supplicio afficitur. Nimirum cum deest facultas, mercedem accipit voluntas. In omni officio, magni æstimatur dantis voluntas: prō pte dedit, qui citò voluit; plurimum contulit, qui plura non potuit. Sciebat Plato fastidiri se à Dionysio rege Siculo. Quapropter admitti petijt, & aures sibi dari. Admissus, sic fari cœpit: Rex potentissime, num impune sineres abire, siquis Siciliam fuisset ingressus eo animo, vt grande tibi malum inferret, tametsi obiectis impedimentis mali nihil intulisset? Ad hæc Dionysius: Nequaquam, ô Plato, inquit, nam hostium non tantum mala facinora, sed & consilia ac proposita mala sunt punienda. Hic plato subiungens: Quod si quis, inquit, venisset in Siciliam, Majestatis tuæ honori, & bono, plurima facturus, impediretur autē non sua culpa, sed occasionis & fortunæ, num æquum foret, hunc talem sine omni gratia, cum dedecore & ignominia dimittere? Ecquis est iste, ait Rex. Mox Plato: Æschines, inquit, vir sincerissimus, tam fidus Socratis: amicus quam vllus alius, & qui eos omnes, quibuscū consueuit, possit facere meliores. Hic plurimū maris enauigauit, commune acturus negotium, & alios quoque artis suę facturus participes, hactenus tamen neglectus est. Breuis hæc peroratio sic affecit Dionysium regem, vt Platonem antea exosum amare, Æschinem laute tractare cœperit *a*. En etiam homines solam puniunt Intentionem, aut munerant, quanto magis Deus? si voluntas prompta est, secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet *b*.

Quanta cum laude exaggerauit Deus illud Abrahami facinus illustrissimum? Et non pepercisti vnigenito filio tuo propter me *c*. Tamen parentis gladius filium non attigit, non pilum ei læsit: Voluntate Abrahamus, filio non pepercit, animo illum iugulauit, Intentione iam sacrificauit. Hoc Deus in sacrificiū perfectissimum acceptans, *Nunc*, inquit, *cognoui quod timeas Dominum d*. Tu non pepercisti ob meum iussum, ego autem peperci ei ob tuum obsequium: satis est mihi, Abrahame, te hoc voluisse, ideo non minus ample remunerabo tuam Intentionem, quam remuneratu-rus fuissem tuum factum.

Noëmus vix Arcâ egressus mox aram struxit tumultuariam, *& tollēs de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare e*, certo sciens volūtatem bonā, animiq; Intentionē in his Deo plurimum probari. *Odoratusque est Dominus odorem suauitatis.* En etiam nidorem & fumum sacrificij gratissimū fecit Intentio *f*. Non æstimauit Deus aues aut quadrupedes, sed odorabatur in eis fragantissimum quid, affectum Noëmi. Qualecunque, inquit Chrysostomus, nostrum sacrificium sit, siue oremus, siue ieiunemus, siue eleemosynam demus, hic illius sacrificij sit odor qui solus placet. Hoc sensu dixit Bernardus: Sola interdum bona voluntas sufficit, cetera non prosunt, si sola defuerit. Valet itaque Intentio ad meritum, actio ad exemplum *g*. Exemplo, quod dicimus, sic oculis subijciamus. Videt quis mendicum miserrimum, ipse non diues, animo dolet huius vicem, suspicit cælū, agitque Deo gratias ob sibi cōcessa, &, ô si (ait ipse secum) & huius mendici penuriam ex integro subleuare possem, quàm id facerem hilariter! Hic talis, etiamsi nihil, aut exiguum quid det, mercedem tamen, ac si dedisset, recipiet.

Pari modo si ęger, serio & ardenter exoptet, & preces fundere, & inedia corpus affligere, aut alia pietatis opera exercere, ea tamen virium defectu præstare nequeat, non minus Deum sibi debitorem habebit, quàm si omnia illa quæ optarat facere, fecisset, modo animus cū Deo sic agat: Mi Deus, quàm ego in tuum honorem hoc libens facerem! sed tu scis, Domine, id in mea potestate non esse, hoc ergo desiderium & voluntatem meam in locum operis tibi submisissime offero.

Hinc Chrysostomus ingenti plurimorum solatio affirmans: Da, inquit, indigenti, si minus habueris, vel suspirium si profers, omne tribuisti, nam insomnis ille oculus videt te dedisse quod habueras *h*. Hinc & Gregorius: Ante Dei oculos, inquit, nunquam est vacua manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bona voluntate *i*. Ideo & à fortunis pauperrimi, & à morbis afflictissimi, tā opulenta & pręclara possunt Deo ferre munera, quam ditissimi atque sanissimi. Non hoc opū aut viriū negotium est, voluntatis est, quę si verè bona sit, & opes, & vires, & omnia exæquat. Quo modo

modo est disertus etiam qui tacet, fortis etiam qui compressis vel alligatis manibus: quo modo gubernator, etiam qui in sicco est: ita & liberalis, & laboriosus, & obsequiosus est, qui vult tantùm, nec habet huius voluntatis suæ vllum alium, quam se testem. Regius psaltes: In me, inquit, sunt Deus vota tua quæ reddam laudationes tibi *i*. Etsi ô Deus, extra me non reperiam, quod aræ imponam, in meipso tamen inuenio, quod tibi offeram: in memoria, in intelligentia, maximè vero in voluntate mea reposita sunt, quæ tibi oblata, nunquam accepta non sunt.

Hæc omnia disertissimè confirmans Christus: Quicunque, inquit, potum dederit, vni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ, *tantũ in nomine discipuli*. Amen dico vobis, *non perdet mercedem suam k*. Scio, non esse omnium, hospitium præbere, & vitæ necessaria subministrare, ergo quod pauperrimis quibusque in manu est, haustum frigidæ præbeat sitienti, *non perdet mercedem suam*. Ergo nemo per inopiam se excuset, quo minus ijs, qui Christi sunt, subueniat, cum ijs etiam beneficijs, quæ nullius sunt æstimationis, tam nobile sit promissum præmium, *non perdet mercedem suam*. Et ne quis sumptum lignorum in danda calida pro abluẽdis pedibus caussari possit, det solùm frigidam, nihilominus ob tam tenue & facile officium, ob rem etiam tantillam, *non perdet mercedem suam*. Non enim in hoc beneficij genere opulenta liberalitas, sed pia voluntas, & recta Intentio attenditur. Æstimat Deus opera magis è studio & conatu, quam è rei magnitudine, magis ex affectu dantis, quàm è doni pretio. Hinc etiam minimum quid & vilissimum, in Christi honorem datum *non perdet mercedem suam*. In vilioribus istis frustra nos fatigari, pusillanimitatis nostræ cogitatio est, non intelligentium, quanti Deus faciat, beneficium etiam vilissimum, bona tamen Intentione collatum.

Hac de caussa Augustinus: Deus, inquit, coronat bonam voluntatem, quando non inuenit facultatem *l*. Eiusdem animi Bernardus dixit: Deus indubitantes tribuit bonæ voluntati, quod defuit facultati. Quid planius, quã quod volumus, profacto reputetur, vbi factum excludit necessitas *m*. Nec sine caussa Parthenius cætus beatissimæ Virginis Matris monstruis schedis subscribi iubet, *Desiderium martyrij*. Quisquis vult, fieri potest Intentione Martyr. Magni est vtique, Deum animo sic affari: Quam vellem, mi Deus, tibi è meo sanguine propinare purpureum poculum: paratus sum caput meum, & omnem vitam certę morti obijcere, propter te. Profectò hic talis, cui non voluntas moriendi, sed facultas deest, *non perdet mercedem suam*, eamque amplissimam mercedem. Sæpius in magnis vel voluisse sat est.

At sunt homines ignaui quibus ęterna hiems est in pectore, ex horum numero si qui aut leui tussicula tententur, aut caput sentiant grauatius, aut si aura afflet strictior, voces tam pias vsurpare solent: sacris hodie interesse non possumus, itaque manebimus domi, piè voluisse bonus Deus pro piè fecisse munerabitur; cum deest facultas, sufficit voluntas. Eâdem loquendi formulâ cùm Auaritia, tum Pigritia multorum se solatur. Cùm pauperes iuuandi sunt: Non possumus, aiunt, itaque voluisse iuuare sat erit. Cùm ieiunium tolerandum: valetudo impedit, non possumus ferre inediam; itaque dies esuriales, in nos nihil imperij sibi vendicent. Cum difficultas ardui operis, generosè perrumpenda: en, inquiunt, quis hoc possit? veniat ergo in locum operis Voluntas.

O ignauas pecudes non cælo natas! ô impiam hiemem expirantis animi! siccine vestrâ vobis inertiam purgare, & à re diuina pro libitu abesse, ceteraque ad arbitrium omittere licet? nihil hæc socordię vestrę patrocinantur. Aliud est, ô boni, difficulter & ægrè quid posse; aliud, omnino non posse. Si ea omnia negemus nos posse, quæ difficulter possumus, quid tandem erit inter honesta & pulchra quæ nos posse fateamur? pleraque enim omnia difficilia, quæ pulchra. Istud igitur (*cũ deest facultas, supplet volũtas*) caussæ vestræ nil penitus fauet: possetis, modo velletis. Si, quicquid non facilè fit, liberè omitti posset, quid demum honesti aut præclari vnquam in opus exiret; habent hęc omnia suas quęque difficultates, quas qui fugit, præmium perdit. Pelicanus auis fluuiatilibus conchis se complet, easque stomachi calore concoctas reuomit, eligitque ex his quæ sunt esculenta. Ita, ô torpidi Christiani, si quid difficultatis & laboris

deuorare volueritis, etiam difficilia nos posse ab effectu comperietis Qui nucleum esse vult, frangat nucem. Non detrectat pugnam, qui amat victoriam: non metuit plagas, nec certamen refugit, qui lauream appetit. Quod autem negatur posse, hoc saltem serio velle, sit promptum. Sed progrediendum.

a *Laer.l* 3.
b 2.*Cor.c*.8.*v*.12.
c *Gen.c*.22.*v* 12.
d *Ibid.*
e *Gen.c*.8.*v*.20.
f *Seu bonus affectus, quem cum Intentione subinde confundimus.*
g *Bern.l de grat.& lib. arbit.*
h *Chrys.hom*.7 *de pœnit.ad finem.*
i *Greg. hom*.5.*in Euang.*
k *Ps*.55.*v*.18.
l *Matth c*.10.*v* 42.
m *Aug.in Ps*.105.
n *Bern.ep*.77.

V. CONSECVTIO.

Summæ temeritatis est, vllum hominem iudicare, aut damnare sceleris non aperti, cum Intentio qua omnes vel absoluimur, vel damnamur, soli Deo sit nota. Accersebatur olim Moses abbas, vt in fratrem qui deliquerat, sententiam diceret. Venit ergo, sed saccum arena plenum humeris detulit. Rogatus quid illud spectaculi sibi vellet? Peccata, inquit, mea sunt, quæ nec nosse satis & vix ferre valeo; iam de alienis quomodo iudicauero?

Extremę hoc prorsus audaciæ est, & vitium longè inuisissimum Deo; animi arcana rimari velle, & ipsas aliorum cogitationes ad tribunal rapere, ac sententiam in eas dicere. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit *a*. Dominus illius, cor illius scrutatur; si domino suo probetur, quid tu hic te ingeris? propter quod inexcusabilis es, ô homo, omnis qui iudicas, in quo enim iudicas aliũ, teipsum condemnas. Quot actiones ab omni æuo visę sunt pessimæ, quæ tamen ob Intentionem, non tantum non malę, sed & laude fuerunt dignissimę. Ambrosius, vir integerrimus lupanar ingressus est, sed vt sacros honores fugeret: Abraham eremita, vestem mutauit velut apostata, & solitudinem deseruit, sed vt rediret sanctior; sed vt neptem à flagitijs abstraheret: Pynuphius anachoreta ad Thaidem Alexandrinam diuertit, sed vt eam à Veneris cultu auerteret. Quotusquisque nostrũm est, si illorum aliquem ad infames latebras cõtendentem vidisset, qui non pessimè suspicatus, mox vt iudex prosiluisset cum dicto: Videte hominẽ impurum, qui sub fornice lasciuas delicias quærit. Pronissimum nobis fuisset hoc iudicare, sed an non falsissimum fuisset hoc iudiciũ? Ergo, Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes. Quod verè dixit Bernardus: Intentionis propositum culpas discernit, & merita *b*.

Ad Rom.c.14 *v* 4.
b *Bern.ep*.69.*ad Guid.abb.*

§. I.

IN diuinis paginis res hæc longè clarissima. Iacob Isaaci filius, ille Abrahamo dignissimus nepos, patrem maternis artificijs induxit, fratrem spe amplissima fraudauit, & tamen faustissimam patris precationem impetrauit. Fuit vtique Iacob Intentionis optimę, qui & hoc quoque meruit elogium. *Iacob autem vir simplex a.*

Phinees duos homines vnà confodit, nec tamen rotâ laceratus, aut in crucem actus est, facinus illius mirè Deo placuit: *Stetit Phinees, & placauit, & cessauit quassatio, & reputatũ est ei ad iustitiã b.* Cain Abelem, Dauid Goliathum & Vriã, Ioab Abnerũ & Amasam, Herodes Magnus Ascalonita Bethlehemiticos infantes, Herodes Antipas Ioãnnem Baptistã, Herodes Agrippa Iacobum, Petrus Ananiam & Sapphiram interfecerunt: mera homicidia, & vel manu, vel iussu facta, sed eorum Intentiones & caussæ longè diuersissimæ. Eodem modo Apostolus vnus; & quatuor Reges illã dolentium vocem pronunciarunt, PECCAVI. Dixit hoc Pharao, dixit & Dauid, nec non & Saul hoc dixit, hoc idem prorsus & Manasses rex, & Iudas Iscariotes dixerunt, sed heu quã non pari effectu! nam vti dispares prorsus Intentiones erant, sic & effectus dissimillimi. Verissimum etiamnum illud: Quicquid agant homines Intentio iudicat omnes.

Et quantæ actiones videri possent laudatissimæ, nisi eas Intentio pessima vitiaret. Illud Romani nominis insigne dedecus, Catilina, ab opere censeri potuisset Apostolus, non ab Intentione.

tentione. Æstus, frigoris, inediæ, sitis patientissimus erat. Ista tolerabat, inquit Augustinus, vt immanissimas expleret cupiditates: Apostoli vt eas premerent, & dominanti rationi seruire cogerent *c*. Stirps Herodiana huius rei specimen præbuit luculentum. Herodes Ascalonita, *Vt & ego veniens*, inquit, *adorẽ eum* venisset certè, sed pugionem cruentum retulisset. Herodes Antipas Baptistæ parricida, Christo, quem Pilatus transmiserat, viso lætatus est quidem, sed non vt Zachæus; hanc ei lætitiam curiositas creabat; prodigium expectabat. Herodes Agrippa interfector Iacobi, concionatorem egit, nam, *concionabatur ad eos d*, sed non vt populum erudiret, sed vt seipsum in ornatu regio spectandum proponeret, ideo in ipsa cathedra ab Angelo interfectus est. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Cum ergo Deus non tam opus attendat quam operantis Intentionem, Intentio autem sciri nequeat nisi à solo Deo, nimium quam audax & intolerabilis temeritas est, vllius hominis actiones etsi pessimæ videantur, iudicare. Hoc enim facere, est perinde atque dicere: Ego cerno hominis istius cogitationes, ego Intentionem illius intueor, ego Christus sum, ego renes & corda scrutor, ego sum Deus. Ex Orco hi tales iudices vociferantur: Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniã, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorũ est *e*. Exteriora aspeximus, & ab his interiora iudicauimus, inde noster tam temerarius, tamque fatuus error. Iobus in grauissimis illis ærumnis, mira prolocutus, nunc disputare cupiebat cum Deo, nunc peccata sua appendi, & examinari trutina, nunc scire se aiebat quod nihil impij gessisset: eiuscemodi verba maligna interpretatione cognati exceperunt, nec aliter iudicarunt, quã eum velut hominem flagitiosum iure merito puniri à Deo, qui tamen Deo fuerat charissimus. O iudices temerarij & improbi! Atque hi tales, vt probè noscantur, cum in suis sint cæci, in alienis sunt oculatissimi; monstro similes. Domestica, & è propinquo sua nõ vident; aliena, etiam remotissima vsque ad ossium medullas scrutantur. Quin etiam vident in alio quę nusquã sunt: solis suspicionibus in aliorũ vitia defigunt oculos, in quorum laudibus carent oculis. Si quid tenebrarum est, vident, noctemque non raro in alieno cælo inueniunt, in quo plena lux est, diem esse in densissima nocte sua credunt, ita in nocte diem, noctem in die reperiunt, prodigioso vbique errore, minima in alijs vitia, apud illos maxima sunt; vitia sua, virtutes arbitrantur, quo fit vt in grauissimos errores labantur, nec mirum, oculos habent nequaquam simplices, sed in alienis inuidia ac odio, in suis amore sui grauidos. O non Areopagitarum, sed cæcum nimis iudicium!

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum.
Cum tua peruideas oculis malè lippus inunctis? f.

Errasti, & errabis hic millies. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

a *Gen.c.25.v.27.*
b *Ps.105.v.30.*
c *Aug l.2.de mor. Manich.*
d *Act.c.12.v.23.*
e *Sap.c.5.v.5.*
f *Horat.l.1.Sat.3.*

§. II.

AT hæc iudicandi libido totum Orbem turpissimè infatuat: Verè dixit Chrysostomus: Non facilè reperies quemquã expertẽ huius erroris. Omnes homines vt thronum non conscendant, vt carnifices, vt fidiculas, ac compedes minimè habeant, attamen & ipsi quoq; eos quos peccare intelligunt iudicant in colloquijs, in cõmunibus cętibus, in conscientiæ calculo *a*. Et Augustinus: Maxima, inquit, pars generis humani, indiscreto iudicio ad reprehendendum prompta, & parata esse probatur, cum tamen non ita velit ab alijs iudicari, quomodo vult alios iudicare *b*.

Ita est prorsus, alteri alteros temerarijs iudicijs continuè flagellamus. Neque in ea tantum, quę mali speciem præ se ferunt, sententiam proferimus, sed in ea etiam quę benignã interpretationem non tantum admittunt, sed & exigunt, iniqui iudices sumus. Quantum Roma vetus in Fabio Maximo hallucinata est; tantum, nec minus in Minutio. In hoc temeritatẽ pro fortitudine, in illo prudentiam pro timiditate grauiter auersata est, vna tamen hora docuit, multitudinis esse proprium, nihil sapere, temereque iudicare, vt vbi

consilio est opus euentum requirat. Sed omitto profana, quando sacris testibus abundamus.

Cum Moses ex Æthiopia vxorem sibi accepisset, mox soror connubium hoc malè interpretata fratrē mordaci iudicio perstrinxit. Neque sanctissimus Rex Dauid suæ coniugis acerbissimum iudicium potuit euitare.

Si quis patrij moris ignarus aut libidinosus vidisset Iacobum ad fontem Racheli ferētem osculum, de læsa castitate haud dubiam hausisset suspicionem, aut Iacobum sibi similem, hoc est, libidinosum iudicasset. Quis Iuditham adeò comptam in Assyrij ducis castra properantem intuitus, non simul pessime de illa fuisset suspicatus?

Longe aliter Iosephus, ille beatissimæ Virginis castissimus sponsus. Vterum gestabat DOMINI mater, æterna Virgo, Iosephus quia coniugem suam Angelo similiorem norat quàm homini, in eam sententiam adduci non potuit, vt ab ea quidquam contra coniugij fas actum crederet, ita rem omnem iudicio diuino commendabat. Et quamuis argumentum ab oculis validissimum mouendæ suspicioni vrgeret, huius tamen arcani iudex esse nequaquam sustinuit. Et vero Christus ipse, iam morti proximus, cum immanissimum facinus illorum qui se crucifixerant, negare non posset, excusauit malitiam, & scelerum nefandam seriem, miti nomine appellauit ignorātiā.

Ita omnes verè Christiani, cum factum non possunt, Intentionem excusant; cum nec Intentio videtur excusabilis, sibi tamen iudicandi auctoritatem non sumunt, sed id omne, omnium iudici Christo transcribunt. Hi sane norunt quam verè dixerit religiosus ille scriptor *c*: In iudicando alios, homo frustra laborat, sæpius errat, & leuiter peccat.

a *Chrys. hom.* 5. *in c.* 2. *ad Roman. ante med.*

b *Aug. de Temp. ser.* 202.

c *Thomas à Kempis l.* 1, *de imit. Christi ca.* 14. *n.* 1.

§. III.

NArrat Anastasius Sinaita, fuisse hominem in cœnobio, veste quidē religiosum, moribus tamen minimè probatum, vt qui plurimum vitæ per otium & torporē exegit. Venit is ad extrema, iamque vicinus morti, nihil tamen formidinis aut horroris ostendit. Sollicitos hoc habuit adstantes, qui male metuebant homini, ne vitæ parum emendatæ clausulam apponeret non bonam. Itaque præsentium cordatior vnus: Mi frater, inquit, quanta desidia hucusque vitam egeris non nescimus, & ideo miramur, vnde tibi hæc securitas tam periculosa: gemitus & lacrimas hoc sibi tempus poscit, non intempestiuam hanc lætitiam. Ad hæc moribundus: Ita est, Patres, nec ego nego, inquit, vitam traduxi turpi socordia, nec vllas iam virtutes numero. Verum hac ipsa hora, omnium noxarum mearum chirographum attulerunt ad me Angeli, & vero etiam interrogarunt, num meas esse agnoscerem? Quibus ego: Agnosco, inquam, & doleo: Vnicum tamen est, quod iudicem mihi promittat mitiorem. Ex quo monachum indui, nisi me fallat memoria, *Neminem vnquā iudicaui, nec vllius iniuriæ meminisse volui.* Obsecro igitur, mihi reo patrocinentur verba DOMINI dicentis: *Nolite iudicare, & non iudicabimini: dimittite, & dimittetur vobis.* His auditis Angeli, peccatorū meorū chirographū lacerarunt. Hinc ego nunc hilaris & spei bonæ plenissimus, in orbem alium migrabo. Hæc vbi moribundus fracta voce narrauit, extremum vitæ spiritum edidit placidissime. Et ne meam hic fidem appelles, Lector, en eam signatis tabulis exhibeo. *a* Tanti est, ô Christiani, tanti est vel vnicum hoc velle & posse NEMINEM IVDICARE. Plurimum poterit apud iudicem Christum, quisquis poterit non iudicare apud seipsum. Ergo, Nolite iudicare, & non iudicabimini. *b* Quisquis errare metuit, iudicare formidet.

Sed quis est qui hos errores velit cauere? Precabatur olim Anna, & ardentes preces largissimis distinguebat lacrimis. Vidit hanc Heli sacerdos, & precantis os obseruans, atque temulentā ratus: Vsquequo, ait, ebria eris, digere paullisper vinū quo madescis. Iniquissimo iudicio feriebat, suspiciosus hic senex optimā feminā, quæ *cum esset amaro animo orauit ad Dominū flens largiter. Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur.*

Hunc orantis habitum considerans sacerdos, iudicauit illam probe appotam, vano labiorum motu demurmurare verba. Tam falsum

ſum quam temerarium iudicium; nec illo minus tale quod ſequitur.

Miſerat Hebræus Rex Dauid ad Ammonitarum Principem qui ſuo nomine doleret obitum parentis nuper defuncti. Credidit ille non officij cauſſa ad ſe miſſos, ſed vt ſua omnia explorarent: In hanc ſententiam deductus, barbam ijs qui miſſi fuerant contra ius gentium abraſit, & veſtes turpiter circumcidit. Temeritas ingens, & quæ non impunè illi ceſſit. Enimuero legatis barbam ademit, ſibi autē regnum. I, nunc, & optimæ mentis conſilia peſſimè interpretare. Pulchrè Gilbertus: Et praua Intētio, inquit, & peruerſa interpretatio vtraque malignatio eſt; vtraque fellea, vtraque falſa, nihil habens cum columbarum natura commune. Oculi columbarum ſunt, qui nec falli volunt, nec fallere norunt. *d*

At Chriſtus ipſe, actionum noſtrarum omnium multo excellentiſſimum exemplar, heu quàm crebra, quàm & iniqua ſubijt iudicia! Phariſæi captatores acerrimi, cenſores impudentiſſimi, nequiſſimi iudices aſsiduè in ſpecula excubabant, ſi quid forte in verbis factiſque DOMINI deprehenderent, quod inuido dente lacerarent. Seipſum ſubinde non vocatum ad cenas inuitabat Seruator: mox è ſua ſpecula proclamabant Phariſæi: Ecce vobis prophetam, vini amantē, comeſſatorem, menſarum aſſeclam. Cùm DOMINVS nobiliſsimam illam de paſtore & ouibus diſſertationem inſtitueret, multi auditorum non verebantur dicere: *Dæmonium habet, & inſanit; quid eū auditis? e* Si cui Chriſtus ſabbato valetudinem reſtituiſſet: mox iterum è ſpecula ſua prorumpebant Phariſæi, &: En, clamabant, hic homo ſabbatum audacia manifeſta violat. Quicquid demum egiſſet aut dixiſſet IESVS phariſæa gens quam primum maligniſsimam interpretationem apponebat. Nec mitiora iudicia in DOMINI diſcipulos ferebātur, cum fame adacti ſpicas vellerent, cùm manus ſuperſtitioſè non lauarent, cum ieiunium non vt alij obſeruarent, mox rigidâ cenſurâ notabantur: cum denique diuino ſpiritu afflati facundiſsimè ſimul & conſtanſsimè de Chriſto rediuiuo perorarent, fuerunt qui nequiſsima criſi facundiam hanc cauillati dicerent: quid miramini? facundi calices hoc poſſunt: boni viri largius obbibentes immaduerunt muſto, hinc tam diſerti.

a *S. Anaſtaſius in oratione de ſacra ſynaxi. Baronius tomo 8. An. 599 num. 14.*
b *Luc 6. v. 37.*
c 1. *Reg. c.* 1. *v.* 10. *& ſeqq.*
d *Gilb. ſerm.* 49 *in Cant. fin.*
e *Ioan. c,* 10. *v.* 20.

§. IV.

NEmo eſt qui hęc temerariorum iudicum ſubſellia poſſit effugere. Siquis paullo lautiore veſtitu incedat, mox eum ad iudicium raptamus, & more noſtro quærimus: Vnde huic quæſo tantum ęris eſt, vt ſic ad omnem pompam ſeſe exornet? credibile, ipſum & dominum ipſius ex eodem viuere marſupio, & quod domino ſubtrahitur, in veſtes ęxpendi. Si quis tritiore veſte cōtentus, curam omnem ad mores transferat: Mox adſumus, &, O hominem auarum, dicimus, nec ſibi nec alijs bonum; vt numis parcat, veſtitum obſoletum ac humilem probat. Si quis Confeſſionis & Communionis ſacramenta plus alijs frequentet; mox eum cenſuræ & calumniæ ſequuntur, nec deſunt qui dicant: En ſimulatam ſanctitatem, alijs non minus nequam eſt, ſed alium fingit ſe eſſe quàm ſit. Si quis crebrius inædia ſe maceret, mox ſibili & notę: En abſtinentem Phariſæum, vt laudetur eſurit. Si quis fractis viribus & incommoda valetudine ieiunium indictum non obſeruet; mox iterum peſſimę voces, & nigrum theta: En hominem guionem & ventri natum, qui ab vnius diei inediâ mortem metuit, Si quis ſolitudinis & ſilentij amantior, vitam cogitet religioſam, breui adeſt non vnus tantum, qui cum his vocibus lapidet: Otium ſectatur iſte, & bonos dies; labor ei ſordere cæpit, aut deſperatio illum ad hæc conſilia protruſit. Si quis prauorum ſodalitiū fugiens, moribus viuere ſanctioribus conetur: hic varij & incōditi clamores oriuntur; illi adulatorem, hypocritam iſti, miſanthropum alij nominant. Nemo tutus à volantibus his pugionibus, quibus multorum nomen turpiter cōfigitur. Si quis cogitationibus ſuis immerſus trāſeat nec aperiat caput honoratiori, illicò proſilit iudex, &: En, exclamat faſtum hominis & grande ſupercilium! Si quis obuium amicum non ſalutet, aut duriuſculum ſe faciat, in promptu eſt accuſatio, & iudi-

cium: En, vociferantur, quàm iste odium & hostilem animum non dissimulet, en quam dedignetur nosse pauperes! Vere Augustinus: In homine, inquit, carnali tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi. *c* Sanctus Cassius Narniensis Antistes, vultu fuit rubicundiore, mox eum Totila sacerdotem potulentum iudicauit. Vt autem omnibus liqueret iudicij huius falsitas, Cassius in conspectu Totilæ, famulum eiusdem à malo dæmone insessum, signo crucis liberauit *d*. Vitaliū integerrimæ vitæ monachum lupanari egressum, colapho excepit homo temerarius, at mox deformis ethiops colaphum illū liberaliter repēdit, & ipse viri sancti percussor furijs agitātibus amens & spumans, tādem ad ipsum Vitaliū perductus est, Vitalius omnem iniuriā sanctissimâ obliuione oblitterans, hominem ab impuro genio vindicauit. Interim alij curiosiores tugurium Vitalij lustrātes, in chartâ repererunt perscriptum: Viri Alexandrini, nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus. *e* O vocem in concionem omnium mortalium emittendam! Nolite iudicare, nolite, O viri Monacenses, viri Augustani, viri Ratisbonenses &c. iudicare nolite.

Nihilominus, ah quoties, quàm temerè religiosorum hominum cætus & iudicantur & damnantur, tā superbiæ quam auaritiæ, aliorúmque vitiorum? Quo quis ore prōptior & audacior, hoc seuerior in eos iudex decretoriam sententiam pronunciat inexorabilis; defensionem non admittit, rationes non audit, nemini nisi sibi aut sui similibus credit. Verè, Et nos in vitium credula turba sumus.

Hinc fulminatrices illæ iudicum voces crux superbo huic Iesuitæ, auarum illum Oeconomum ad leonem; ad scalas Gemonias improbum hunc monachum.

O mortales, quantum supplicij vobis imminet ab his iudicijs! Orbem pænè totum ad interitum trahūt, & impudica Venus, & temeraria Crisis: illic incōtinentiâ homines & libidine furunt, istic iudicij supercilio in alienos lapsus sæuiūt. Adeo vafer est diabolus, vt quos velut sanctiores ad spurcam pecudū voluptatē pertrahere nequit, hos temerarij iudicij cōsuetudine facillimè irretit. Nemo ferè est qui alijs hac in re norit parcere. Quanti reperiuntur qui vbiuis locorum ceram miniatulam, tanquam omnium censores secum circumferant & vbi demum quod displiceat vident, audiuntue, mox miniatula istud insigniunt.

a *Aug serm.147. de temp.*
b *Gre. l.3. dia. c.6.*
c *Fusè, sed paullo aliter hoc narrat Leontius Neap. Cyp. episc. in vita S. Ioan. Eleemos. c.35.*

§. V.

At dixeris: si quid narret fidedignissimus, si quid hisce meis oculis videam, si quid audiam his ipsis auribus meis, nihilominus sententiam promere non audeam? Non audes, mi homo, nam & sic falli potes, & ante te falsi sunt hac ipsa ratione innumeri. Ad Pastorē presbyterum venit religiosorum quispiam, rogauitque veniam sibi daret è cœnobio migrandi, nolle enim se cum fratre illo qui tam male audiret, diutius versari. Cui Pastor. Ne facile, inquit, malum credideris, quod audiuisti, Ille contra è viri fidelissimi relatu id se accepisse, & ideo abitionem vrgere. Ad hæc optimè Pastor: Si, inquit, fidelis esset, nunquam id tibi dixisset. Susurronum & detractorū nequitiam dextre notauit. Sed licet quippiam ipse videris & audiueris, tu tamen (ni tui officij sit) iudex in visa & audita esse non poteris. Si sapis, dices: Hoc esse factum, scio, quo id animo, quâ Intentione, quas ob caussas, quibus impulsibus sit factum, nescio. Si tamen (quod fieri non potest) omnia tibi liquido forent percognita, tu nihilominus substringe iudicium, & Dorotheo *a* monēte dic apud teipsū: Heu mihi, quia ille hodie deliquit, ego forsan crastinâ. Stare mihi videor, cras forsitan casurus, & illum quidem fors facti iam pœnituit, quod mihi de me polliceri sanè non possum. Bernardus: Etiamsi, ait, perperam actum quid deprehendas, nec sic iudices proximum, magis autem excusa. Excusa Intentionem si opus non potes: puta subreptionem, puta casum. Quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud temetipsum: Vehemens fuit nimis tentatio. Quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem? *b*

Lex Christiana non tantum imperat: non furari, noli fornicari, sed & noli iudicare. Qui manducat, nō manducantē non spernat: & qui non

non manducat, manducantem non iudicet *c*. Mirum, ter mirum! nos miselli ad abstrusissimos angulos nostri pectoris penetrare non possumus, & tamen parietes perfodere, atque aliena secreta scrutari tētamus; in nostris marcente ac hebeti visu sumus, & vel cominus cæcutiāt nobis oculi (nam *delicta quis intelligit? d*) Et tamen alieni pectoris penetralia eminus peruidere, & de ijs iudicium ferre aggredimur. Hic ego cum Chrysostomo vociferor: Vitam tuam ô homo, animaduerte, in tuam ipsius conscientiam descende. Quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: sine eijciam festucam de oculo tuo; & ecce trabs grandis, trabs ingens est in oculo tuo: Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo & tunc videbis eijcere festucā de oculo fratris tui *e*. In quæ verba Chrysostomus: Qui tam acer, inquit, in alienis fuisti, vt etiam exigua denotares, quemadmodum in tuis tam negligens extitisti, vt etiam magna transcurreres. Velut si aliquis sæuissimo hydrope, vel quolibet immedicabili languore constrictus, hunc quidem etiam negligat, eum vero culpet qui exiguum in aliqua corporis sui parte non curat tumorem. Si vero malum est propria peccata non cernere, duplex iam aut triplex malum est iudicare alios, & in suo oculo trabem absque dolore gestare *f*. Verum ita nos solemus, hic mos noster est: dissimulare propria negligenter, & insultare impudenter alienis.

Quid agis, iudex temerariè? cū nec auribus tuis, sed neque tuis oculis tuto possis credere? imo si vel Angelus è cęlo tibi narret quid alter fecerit; ne sic quidem semper sententiam in alterum dicere poteris, cum nec Angelus humani pectoris arcanum rimari queat. Solus Deus est, *Dominus scrutans corda & probās renes. g* Huic vni omnium hominum Intentiones perfectæ sunt. Cum autem ab Intentione pēdeat qua quisque nocēs vel innocens sit, quę hæc temeritas nostra est, suo Deum tribunali emouere, imo extrudere, & nosmet in eo reponere audacia incredibili: quæ hæc, inquam ergo, temeritas, & quā digna vltricibus flammis, Dei partes vsurpare sententiam in quosuis liberrime proferre? Hinc illa Iacobi Apostoli grauissima commonitio: Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Tu autem quis es qui iudicas proximum. *h*

a *Dor. serm. 6.*
b *Bern. ser. 40. in Cant. fine.*
c *ad Rom c. 14. v. 3.*
d *Psalm. 18. v. 13.*
e *Matth. c. 7. v. 3. & Luc. c. 6. v. 41.*
f *Chrys. tom 5. orat. de prouid. & tom 2. in c. 7. Matth. hom. 24. post. init.*
g *Hier. c. 17. v. 10.*
h *Iac. c. 4. v. 11. & 13.*

§. VI.

TAm autem fœdum est hoc & graue quā commune ac visitatum flagitium. Totus Orbis laborat exitiali hac, sed suaui peste. Iucundū est & volupe plerisque omnibus, tam licente censura quosuis notare. Ita vix vllum est vitium in hac vita frequentius, nec in vlla vitæ parte densior existit humanæ mentis caligo, nusquam maior ignorantia. Nam incerta pro certis affirmamus, aut si certa sint, ad nos certe non pertinent; aut si pertineant, occulta pro manifestis iudicamus; aut si etiam manifesta sint, quo tamen animo ea facta sint, ignoramus, nihilominus tanquam perperam facta persequimur. Et eo sæpe audaciæ progredimur, vt ob vnicum proditorem Iudam, omnes Apostolos, totum Christi collegium; ob aliquot malos præsules, omnes Pontifices & Episcopos; ob religiosos aliquot exleges; totos religiosorum cætus, ob aliquot improbæ vitæ sacerdotes, Clericos omnes & presbyteros; ob discordes aliquot coniuges, omnes matrimonio iunctos, ob infames aliquot virgines & viduas, omnem cælibem vitam; ob mercatores aliquot iniustos, omnia mercimonia; ob perditos aliquot ciues aut opifices, totam ciuitatem, ob paucos senatores aut Consules nō bonos, totum senatum; ob principes aliquot, Reges, & Imperatores illaudatos, omnia magnatum fastigia; iniquissima temeritate damnemus. Heu nimium hic audaces sumus, & plusquam dici potest, temerarij, qui nostro iudicio æternum iudicem præuenire non formidamus: Veniet Christus, vt iudicetur Mundus; quisquis pręuenit, non Christus, sed Antichristus est. Magistratus interpretes Dei sunt neque illis, tanquam diuinis oraculis, de quoquam, nisi quod auctore Deo cognouerint,

pro-

pronunciare licet. Si aliter faciant, suisque affectibus seruiāt, iudicium & ipsi seuerissimum subibunt. Hominibus vt hominibus iudicare vetitum.

Prohibuit Deus in prisca lege, sacerdotem de lepra iudicium ferre, ante diem septimum. Tantæ res moræ fuit in discernendo morbo, qui tamen oculis cernebatur: & quomodo permittet bonus hic Deus, vt alter alterius iudicet Intentionem, quę nulli patet oculo nisi diuino.

Fæderis Arcam non violarunt Betsamitæ, sed paullo curiosius spectarunt. At suam hanc curiositatem, quę leuissima poterat videri, aut etiam pia, supplicio tamen luerunt longe grauissimo. Nam è primoribus septuaginta, è plebe quinquaginta millia hominum vna strage perierunt *a*. Quanto maius arcanum obsecro, est Cor humanum, quam arca illa lignea? Et tu tamē, quisquis es, temerarie, hoc Dei archiuum non curioso tantum oculo, sed & improbo iudicio reuelare audes, & alijs etiam in spectaculum vel irrisum proponere.

Liberrime hic iuxta & verissime Chrysostomus: Si nullum, inquit, peccatū à nobis aliud fuisset admissum, pro hoc solo gehennæ nos tradi, satis abundeque sufficeret. Quippe qui in aliorum delictis seueri & amarissimi iudices residemus, nostras autem trabes, oculis infixas proprijs non videmus: qui aliena etiam minima sollicite perscrutamur, & ad condemnandum ceteros, omne vitæ nostræ tempus absumimus: à quo vitio neque sæculi hominem, neque monachorum vllum facile inuenies liberum. Et quidem cū tāta sit in hoc posita comminatio, diuina enim sententia dicit: In quo iudicio iudicaueritis, etiam ipsi iudicabimini. Cum ergo mali huius pœna quidem tanta sit posita, libido vero aut voluptas, vt in ceteris solet peccatis, ex hoc nulla sumatur, omnes tamen festini ac præcipites huic se vitio subiugarunt, tanquam si studium nobis & certamen esset propositum, quis ad hoc malum prior omnium perueniret. *b*

a 1. *Reg. c. 6 v. 19.*

b *Chrys. tom. 5. lib. 1. de compunct. cordis, circa med.*

§. VII.

Ergo, quod præclarissime Seneca monet, Tollēda ex animo suspicio & coniectura, fallacissima irritamenta: Ille me parum humanæ salutauit, ille inchoatum sermonē cito abrupit, ille ad cenā non vocauit, illius vultus auersior visus est. Nunquam deerit suspicioni argumentatio: simplicitate opus est, & benigna rerum æstimatione. Nihil nisi quod in oculos incurret, manifestumque erit, credamus: & quoties suspicio nostra vana apparuerit, obiurgemus credulitatem. Hæc enim castigatio consuetudinem efficiet non facile credendi *a*. Addo, nec temere iudicandi. Porro ij qui de omnibus male sentiunt, & quicquid egeris, vitio vertunt, nō absimiles sunt cucurbitulæ medicæ, quæ eo tantum facta est, vt impuriorem sanguinem eliciat: ita temerarij hi iudices, optima relinquunt intacta, si quid autem inter aliorum virtutes non laudandum, si quid in alijs praui consilij latet, in lucem, vt putant, protrahunt; simul omnia vitiorū virtutumque nomina turpissime confundant: Demissi animi hominem, inertem aut simulatorem vocāt: piè simplicem, fatuum; sobrium nimis austerum; abstinentem, delirum; serium; in delinquentes crudelem, ingeniosæ quieti vacantem, ignauum appellant; prouidum, cunctatorē & timidum nominant; parcum, auaritiæ nota insigniūt; fortis & magnanimus illis cōtentiosus est; taciturnus pro illiterato habetur; modestus, inficeti nomine infamatur: Contra vero adulatorem pro amico venerātur, & adulationem, amicitiam interpretantur; temeritas ab ijs sub titulo fortitudinis laudatur; temulentia sub hilaritatis schemate commendatur pro cauto timidus; prodigus pro liberali; sordidus & inhumanus, pro parco & frugali accipitur; auarus industrij fert nomen; inuidus & iracundus in magnanimorum societatem transeunt; ambitiosus & turgidus inter generosos censentur; fraudulenti prudentium, superbi constantium, garruli & lasciui affabilium, titulos sortiuntur; cessatores otiosissimi, inter quietos, velut Dij referuntur.

Susque deque omnia vertuntur his iudicijs tam temerarijs, quibus magnam irrogamus Deo iniuriam, nam temerè nobis arrogamus quod ad solū Dei tribunal spectat. Et sicut in

Rei-

publicæ damnum insigne cedat, si quisque sibi iudicis auctoritatem assignet, controuersias inter ciues ortas suo calculo dirempturus; aut si profani tribunali iudex hominum sacrorum causas vi ad se trahat: Sic temerarium prorsus est, Christi iudicis, (cui soli perspectissimum, quo quæque animo fiant) officium sibi minimè cōmissum liberrimè vsurpare. *Vnus est Legislator & Iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum?* Tu domi tuæ cadauer habes, cui lacrimas tuas impendas, & tamen domum alienam quæris, vt in eâ mortuum defleas, ô miser.

I, nunc, & noctes disce manere domi.

Tuos prius defle mortuos. Nox alta ignorantiæ te premit in cernendis rebus proprijs, & tu tibi diem polliceris in alienis?

Et quæ hæc audacia vestra, ô Christiani, *Nunquid faciem Dei*, quasi laruam, *accipitis, & pro Deo iudicare nitimini b?* Et quæ turpior sit temeritas, quàm abditissima illa, vti est Intentio, quæ nemini vnquam præterquam suo Domino satis cognita esse potest, dijudicare? *Quis enim hominū scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est c?* Imo & ipsummet hominis spiritum multa prætereunt, quæ diuinus solum spiritus nouit, cui omnia patent pectoris penetralia. *Homo videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor. d*

Rectissimè Franciscus Assisias Seraphicus, comitis sui oculos in alienam mentem audacius immissos sic retraxit. Iter egit Franciscus, & obuium habuit in via hominem vultu lurido, & seminudum. Ingemuit altum hoc aspectu vir sanctus, doluitque sibi non largissimam stipem suppetere. At Francisci comes: Quid, inquit, mœrore afficeris pater? egeat indumentis hic homo, at forsan concupiscentijs abundat? Franciscus ad hæc seriâ fronte. Itáne frater, inquit, sic tu de alijs iudicare? tuā illi vestem quàm primum da, sed & abi, atque ad hominis genua supplicem te prouolue, ac dicti veniam pete. Ita disces in posterum non tam temerè ferre iudicium. Optimè factum: *Dominus intuetur cor*, non homo.

a *Sen l.2. de ira c.24.*
b *Iob.c.13.v.8.*
c 1.*Cor.c.2.v.11.*
d 1.*Reg.c.17.v.7.*

§. VIII.

CVm ergo humanus oculus ad hæc interiora minimè pertingat, is qui temerè iudicat, vltione non humanâ homines, sed diuina flagellat. Super quo questus Iob: *Quare*, inquit, *persequimini me sicut Deus a?* Imo hęc vltio diuina non est, sed est prorsus diabolica. Diabolus namque præcipiti iudicio Iobum incursans: *Nunquid Iob*, ait, *frustra timet Deū? b* En, re incognitâ, suspicio ac iudicium falsum & iniquum: Quapropter Deus ipse (quod Gregorius obseruat *c*) quo nostram iudicandi pronissimam temeritatem coërceret, in Sodomæas turpitudines & flagitia, non prius sententiam pronunciare voluit, quā vndequaque ad amussim omnia explorasset. Ideo: *descendam*, inquit, *& videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint: an non est ita, vt sciam d.* Quâ loquendi ratione declarauit Deus, se nō relatu solo, aut leuibus cōiecturis, sed rebus penitissimè perspectis in ius vocare.

At nos, non Dij, non Angeli, nec dum beati, sed homines vanissimi, tribunal hoc non modeste conscendimus, sed impudenter inuadimus & irruimus; si quis obstet, irrumpimus vi, & occupamus. Ita de occultis asseueranter, de incertis confidenter, de ambiguis indubitanter, de plurimis ad nos nihil spectātibus arroganter, de omnibus denique praue & impie iudicamus, cum mitissimi sumus, minimum suspicamur. At hæc ipsa suspicio, iudicium est, sed nonnihil dubium, & leuibus coniecturis nixum.

Hanc autem tam temerariam suspicandi ac iudicandi consuetudinem, ingentia sequuntur damna: Quisquis ita iudicas, persuasissimus sis, tibi grauius imminere iudicium, non ab hominibus tantum, sed à Deo. Vt enim peccata tua diligentius examinentur, ait Chrysostomus, legem prius ipse posuisti, seuerius de his quę proximus peccauerat, iudicando. Fidelis hic monitor etiam Bernardus: Ita clemens esto, inquit, in alienis delictis sicut in tuis; nec quemquam districtius quā te iudices: sic alios iudica, vt ipse iudicari cupis. Lex tua te constringit, iudicium quod alijs imponis, ipse portabis *e*. In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini *f*.

Pharisæus qui vnà cum Publicano templū subierat,

ſubierat, & precando quaſi certauerat, victus & damnatus eſt, non quod Deo pro beneficijs gratias egiſſet, ſed quod Publicanum temere iudicaſſet impium eum arbitratus quem pœnitentia iam expiauerat. Atque vt præceps hoc iudicium ipſi Phariſæo plurimum, ita nihil Publicano nocuit. Sic ſæpe, inquit Auguſtinus *g*, iudicandi temeritas nulli plus nocet quam ipſi iudici. Pulchre dixit abbas Paſtor: Sunt qui linguam contineāt & ore ſileāt: ſed quia intus non tacent, & corde iudicant, ideo ſine ceſſatione garriunt, ſed neminem iuuant, & ſibi plurimum obſunt *h*. Et fit frequenter vt in eadem incidamus ipſi, quæ prius damnaueramus in alijs, vt vel ſic inſania noſtra diſcat erubeſcere. Ita ſenex ille Machetes (Caſſiano memorante *h*) in ſeipſum queſtus: Reprehendi, aiebat, fratres meos in tribus, & in ijſdem ipſe grauiter deliqui.

Illud vero frequentiſſimum, vt, qui tam lynceus iudex eſt in culpis alienis, in ſuis noctua ſit & talpa, feſtuculam alieno inhærentem oculo educit ſolertiſſimè, trabem è ſuo tantum abeſt vt eximat, vt nec quidem videat. Hic temerarij iudicij mos eſt, nemini parcere, obuiū quemque cenſura perſtringere, peſſima quæque de alijs ſuſpicari, omnium Intentiones rimari & examinare, ſeipſum penitùs ignorare. Quod deplorans Gregorius: Stulti tantò intentius, inquit, de alijs iudicant, quanto ſua profundius ignorant *i*. Siracides veriſſimè: Pes fatui facilis, inquit, in domum proximi *k* quia ſuis neglectis, alienas ædes irruit & ſcrutatur.

Huc omnino ſpectat quod de comitijs Athenienſium, quiſpiam olim dixerat: Sapientes ac docti proponunt, indocti vero ac ſtulti iudicant & decernunt. Idem hic fit: Homines modeſti & prudentes plurima quidem obſeruant, ſed iudicium ſemper continent, & ſubſtringunt, ſtolidi & temerarij pauca capiunt, & omnia continuo iudicant. Euidente hoc indicio, à fatuis facillimum eſt diſtinguere modeſtæ ſapientiæ viros ac feminas. Et quemadmodum Apes cælo pluuio, & ſparſis per aerē nebulis, in aluearia conficiendo melli ſe recipiunt: ita homines bonæ mentis, & oris minimè venenati, in ſeipſos deſcendunt, ſecū ipſi habitant, & optimarum cogitationum mel faciunt, nec in apertum ſuo periculo euolant, cum in rebus humanis omnia plena nebularū cernant. Rectiſſimè prorſus: quid enim denſioribus nebulis inuolutum quam humani cordis Intentio? Sermones audimus, actiones cernimus, Intētiones latēt, nec vllius Lyncis oculi ad illam vnquā penetrauerint. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Ictericis, & ijs qui regio morbo laborāt, omnia videtur eſſe cerei ac flaui coloris. Huic ſanando morbo chelidoniū plētę pedis ſupponitur. Noxa hæc iudiciariæ temeritatis, Icteros & animi, quæ omnibus hoc morbo laborantibus, non ſuo, ſed maligno colore omnia, repræſentat. Qui ſanari cupit, à pedibus ſuis, hoc eſt, à ſuis affectibus medendi ducat initium. Affectum in alios non moroſum, non difficilem, non ſtomachoſum, non odioſum; non inhumanum, non hoſtilem gerat; ſed potius mitem, benignum, facilem, qui omnia molliore contegat interpretatione, qui vitium oderit, non vitioſum, qui dicat: alia erit ipſius & melior Intentio quàm ſit actio: ſed errauerit, fors illum erroris iam pœnituit? Nobiliſſimum hoc miſericordiæ genus eſt, non tam dando multa, quàm nihil iudicando beneuolū ſe alteri præbere. Qui ſuccum Ophiuſæ Æthiopicę bibunt, ſerpentes à ſe & neſcio quæ terrifica mōſtra putant videri: Qui ſuperbiæ, ambitionis, inuidiæ aut odij ſuccos hauſerint, omnia quæ viderint & audiuerint, carpent & damnabunt, ſeipſos duntaxat mirabuntur & extollent, tam ſibi ipſis pretioſi, vt dicere non vereantur: Non ſum ſicut ceteri hominum *m*. Morbus hoc ipſo peſſimus, quod plerumque ſpernat remedia.

a *Iob.c.*19.*v.*22.
b *Iob.c.*1.*v.*9.
c *Greg.l.*19.*mor.c.*14.
d *Gen.c.*18.*v.*21.
e *Bern.de inter. domo c.*45.
f *Matth.c.*7.*v.*1.
g *Aug.l.*2.*de ſerm.Dom.in monte cap.*6.
h *Pelagius libell.*10.*n.*51.
i *Caſſ.l.*5.*inſtit.c.*30.
k *Greg.l.*14.*mor.c.*1.
l *Eccl.c.*21.*v.*27.
m *Luc.c.*18.*v.*19.

§. IX.

§. IX.

ET hoc est quod diuinus Paulus grauissimè inculcat, hoc illud est quod acerrimè nos dehortatus: Itaque, nolite, clamat, nolite ante tēpus iudicare: quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium *a*. Quid iudicatis præproperi, lis etiamnum pendet, & tota est sub iudice. Adhuc dum secretissima quæque consilia cordium in archiuo diuino latent, quo nulli hominum accessus nondum dies dictus, necdum producti testes, aut peroratæ caussæ: Sed sit tempus dicendi iuris, non tamē hoc vestrum, sed Dei est, Deus *illuminabit abscondita tenebrarum*. Tantisper ergo, dum iudex omnium adsit, iudicia vestra continete.

Hoc idem Christus ipse, contentissime vociferatur; Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condēnabimini: Dimittite & dimittemini *b*. Ergo, *Nolite iudicare*, nolite dicta factaue dubia sinistre interpretari, vel delicta leuia exagerare, vel crimina etsi certa diuulgare, vel calumnijs benefacta impetere, vel delinquentem desperatæ salutis proclamare, nam hoc temere iudicandi vitium Pharisæis est familiarissimum, qui sibimet omnia ignoscūt, nihil alijs. *Nolite iudicare*, nam quisquis in alios curiosus, seuerus, iniquus est censor, tales experientur censores & suæ vitæ, qualis ipse fuerit alienæ: *Nolite iudicare*, alioqui subeundum erit vobis apud Deum quoque iudicium exactum, seuerum, rigidum: *Nolite iudicare*, nam adeo benignus est Deus, vt vel hoc ipsum NOLLE vestrū amplissime remuneraturus sit; hoc vestrum erit præmium, *Non iudicabimini*; vos Orbis iudex non vt reos gehennâ damnandos, sed vt amicos cælo donandos humanissime affabitur die omnium supremo.

Ascetarum aliquis, Iosephum abbatem interrogabat in hunc modum. Quid obsecro, mi Pater, faciam? stipem quam largiar, non habeo; tot molestias ægerrime tolero, quid ergo mihi faciendum suades? Ad hæc Iosephus: Si horum, inquit, nihil possis facere, hoc age, & neminem iudica: multum fecit, quisquis hoc potuit. *c* Sed quam multi sunt, qui hoc, etsi facillimum, nollunt posse. In quos Chrysostomus merito excandescens, in illa Domini verba (Nolite iudicare) sic disserit: Si ergo nō per vnam, sed per omnes, vt ita dicam, vias, & per omnes aditus currimus, & festinamus occupare gehennæ ignes, & non solum pro his, quæ laboris aliquid & continentiæ videntur exigere, proni in ea ruimus, sed etiam pro ijs quæ leuia sunt, & neque necessitatis aliquid, neque illecebræ quidquam continent aut voluptatis, pari linea vtrobique præuaricationis damnamur. Arguimur enim ex his facilibus & leuibus, quod etiam in illis quæ videntur laboriosa esse, propria ignauia desidiaque delinquimus. Nam, dic mihi, quid laboris habet, vt non iudices alium, neque peccata aliena discutias, neque condemnes proximum tuum? imo vero magis in discutiendo & perquirendo aliena cōmissa labor est, & iudicare de alterius mente, summa difficultas. Quis vero hoc audiens credere aliquando possit, quod cū possimus sine labore seruare mandatum, laboramus, & nitimur, vt præuaricemus. Si per otium, & negligentiam peccaremus, esset fortasse aliquid veniæ his qui laborare nequissent. Vbi vero laboratur vt peccetur, studiumque adhibetur & contentio, quatenus prætereatur mandatum, quis est qui pro hoc malo veniam speret? Hoc enim est contendere aduersus eum qui præcepta dedit, & bellum legibus eius inferre. *d*

Ex hac Chrysostomi ratiocinatione liquet, illam iudicandi temeritatem ea de caussa inter grauiora flagitia censeri, quod ea legem seruatu facillimam procaciter euertat. Quisquis à se illud vnicum, NOLO IVDICARE, impetrauit iam obtemperauit legi. Quod si te, tanta iudicandi libido stimulat, audi obsecro eundem Chrysostomum optime suadentem his verbis: Vis iudicare? tua iudica. Nemo te accusat, si teipsum condemnes: accusat autem si non iudices; accusat, si teipsum non arguas, accusat stuporis. Vides quempiā irasci, irritari, aut aliquid aliud facere graue & indignum? statim etiam tu quoque cogita, quę sunt tua, & ita nec illum valde condemnabis, & à peccatorum onere te liberabis. Si sic vitam nostrā componamus, si eam sic exerceamus, si nos ipsos condemnemus, non multa forte peccata admittemus, multa autem bona & pręclara faciemus si mites simus & modesti *e*.

Hæc de iudicijs temerarijs necessario erant inter-

interferenda. Et pęnè certum, quo quis minus suam examinat Intentionem, tanto pronius iudicat alienam, sed suo damno, quod plerumque tanto est grauius, quo minus sentitur.

a 1.Cor.c.4.v.5.
b Luc.6.v.37.
c Pelagius è Græco, libell.10.n.51.
d Chrys. tom.5. lib. de comp. cordis, circa med.
e Chrys.hom.21.fine in ep.ad Hebr.

CAPVT VIII.

Quæ sit RECTÆ INTENTIONIS Praxis.

MAthematicis figura rotunda omnium perfectissima est, cuius idem & principium, & finis est: Actiones hominis nobilissimæ sunt, quæ vno gaudent & principio, & fine, Deo Deique honore. Qui tam puram & candidam mentis sinceritatem actionibus suis omnibus induit, nunquam non plurimum emeretur; & facillimũ est huic tali, plus vno die promereri, quã alius possit anno integro. Sanè oblata Deo, vti Saluianus loquitur, non pretio sed affectu placent. Hoc est quod egregiè theologus ille dixit Christianos nos non per verba, sed per aduerbia cęlum adipisci; cùm non tam attendendum, vt actio bona sit, quã vt bene fiat, neque enim ieiunare solum, aut orare, & eleemosynas dare, aut aliud præclari quippiam patrare, cælum obtinet, sed rectè ieiunare, bene orare, piè eleemosynas dare, omnia sanctè facere: duplici Eliæ spiritu; geminis bobus ad portandam Arcam; duobus pullis ad perficiendum sacrificium est opus, scilicet opere bono, & bona Intentione.

Ceterum restat exponere, id quod in rebus animi & salutis præcipue spectandum, vt scilicet non tam laboremus, quã ratione salubria monita capiamus, aut memoriæ tradamus, quàm quo modo audita in opus educamus, & sic ista discamus, vt quæ fuerunt verba, fiant opera, & vt institutionem probemus rebus. *a* Facere docet lex Christiana, non dicere. Ergo hoc iam agamus, & quomodo reipsa actionibus diuersis, Intentio iungenda sit, exponamus.

a Sen.epist.20.initio.

§. I.

Ad auspicium diei.

INitium ergo sumamus à lucis exordio. Prima omniũ cogitatio quouis die ad Deũ eat. Præclare Laurentius Iustinianus: Prima vox, inquit, prima cogitatio, primus affectus diuinam resonet laudem, & illi se sincero corde committat. *a* Atque si de verbis agatur, hæc esse possunt.

O mi amantissime Deus, totius diei huius actiones, ad gloriam & honorem tuum tibi offero, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

Addi potest.

O bone IESV, per passionem tuam te rogo, ab omni praua Intentione, hac die me conserua. Nec aliud quam hoc ipsum somni principium sit. Neque enim sine culpa ignorare possumus. diabolum in hoc diei ac noctis confinio esse occupatissimum, quando hoc satagit veterator vt hominẽ semisomnem pessimis cogitationibus suauiter præoccupet, & in eo vel inuidiæ vel libidinis, vel impatientiæ semina spargat in totum diem plurimum valitura. Nouit Orciniana hæc vulpes, dimidium facti se habere, si tam industriè cæperit. Idcirco vigilandum tam ad diei principium, quam ad finem, nam & noctem cacodæmon ex voto habet, si noctis initium fecerit suum. His igitur temporibus potissimum, castissimis cogitationibus muniendum est pectus, ne illud hostis priùs expugnasse sentiatur, quàm obsedisse.

a Laur. Iust.l.de discipl.c.10.

§. II.

Ad singulas horas.

VTilissimum prorsus exercitiũ est, & magni momenti, horis singulis se Deo Deique matri commendare, exitum vitę cogitare, atque ita rectam Intentionem restaurare. Huic fini commodissimum, singulis horis Dominicam orationem, aut Angeli salutationem recitare, illudque (Nunc, & in hora mortis nostrę) affectu excitatiore pronunciare. Et qui enim potest benignissimus Deus illi non optimum vitæ finem concedere, qui eum aliquot annis, omnibus horis petijt: Potest quidem Deus, neminis debitor, hoc ipsum æquissimè negare si velit, tametsi quis mille annis nulla non

hora

hora id petijsset. Verum, *Sentite de Domino in bonitate* : a *Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se.* b Omnia quæcunque petierimus in oratione credentes, accipiemus. c Ergo qui sibi quàm optimè cõsultum volet in nouissimâ vitæ hora, id horis singulis à Deo Deique matre flagitet. Ad hanc vtilissimã pietatem promouendam Leo X. Pontifex Max. omnibus qui quot horis salutationem Angeli pronunciarent, mille dierum indulgentias concessit. Paulus V. in eodem solio successor, Anno Christiano M.DC.XI. hoc ipsum confirmauit. *d* Rectissime fecerit, qui ad priorem illam, tres precatiunculas istas adiunxerit?

Benedictus Deus in æternum.

Miserere me Deus secundum magnam misericordiam tuam.

O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum.

Hæc ideo addenda, quia tunc maximè renouatur bonæ Intentionis studium, cum quis seipsum diuinę voluntati quàm integerrimè cõmittit. Ludouicus Blosius testatur, sanctam Gertrudem diuinitus eius rei admonitam, trecenties sexagies quinquies hæc verba pronunciasse : *Non mea sed tua voluntas fiat, ô amantissime IESV. e* Hoc nemini non imitabile est, idque cum laude, vti præclare idem Blosius: Nulla, inquit, præstantior oratio est, quàm vt quis petat gratissimam Dei voluntatem, in se, & in omnibus alijs fieri *f*

Cui tale nullum est exercitium, huic eunt horæ, & dies, huic hebdomades, & menses, & anni effluunt, quibus tamen rarissima Dei memoria est, vix vnquam & non nisi frigide de Deo cogitatur quod non tantum non Christianum, nec humanum, sed ferinum est.

Si quis autem omnes actiones suas, ad generalem Intentionem, velut ad regulam, cupiat dirigere, hanc ei formulam damus Intentionis optimæ:

O mi amantissime Deus, ego me meaque omnia, ad sanctissimam voluntatem tuam; in omnibus conformare vnicè desidero.

Hæc vna omnes bonas Intentiones complectitur, nec est quidquam homini ad veram trãquillitatem & felicitatem expeditius, quàm idem in omnibus velle quod Deus. Quisquis ad hunc apicem pertingit, supra omnes procellas est, & proximus cœlo.

a *Sap.c.1.v.1.* b *Luc.c.11.v.3.*
c *Matth.c.21.v.22.*
d *Vide Trismegistum Christ.l.2.c.4. §.2.*
e *Blos.Monil.spirit.c.11.*
f *In Instit.spirit.c.8.*

§. III.

Ante orationem, sacrum, examen conscientiæ, confessionem, communionem.

ORATVRVS sic animo secum statuat. 1. Orabo vt Deum honorem, colam, & laudem. 2. Vt Deo placeam, & gratum ei sacrificium exhibeam, & sic in eius gratiâ me conseruem. 3. Vt Deo meo gratias agam, pro illius in me liberalitate, & beneficijs innumeris. 4. Vt satisfaciam pro noxis meis. 5. Vt animo & corpori necessaria impetrem; vires, valetudinem; animi lumen, mei ipsius notitiam. 6. Vt obtineam virtutis augmentum in hac vita, gloriæ in altera. 7. Vt voluntatem meam cum diuina magis magisque vniam. Perfunctoriè non orabit, qui ad orationem tam serio se pręparabit.

Fuit sacerdos qui horariis precibus has Intentiones sanè pias præfixerit.

Preces MATVTINAS dixit in honorem sanctissimæ Trinitatis, pro conuersione omnium in peccato lethali existentium.

LAVDES, vt vocant, recitauit in honorem omnium sanctorum Angelorum, pro omnibus suis inimicis, & obtrectatoribus.

PRIMAM, in honorem Christi Iesu ad columnam flagellati, pro suorum peccatorum veniâ, & virtute sibi maximè necessaria impetranda.

TERTIAM in honorem Christi Iesu spinis coronati, pro Regibus & Principibus Christianis omnibus.

SEXTAM, in honorem Christi Iesu ea hora crucifixi, pro omnibus eo die singulariter afflictis.

NONAM, in honorem Christi Iesu ea hora expirantis, pro omnibus eo die animam agentibus.

VESPERAS, in honorem beatissimæ Virginis Mariæ exanimem filium tunc complectentis, pro omnibus eo die defunctis.

Completorium, in honorem omnium Sanctorum cęlitum, præcipuè tutelaris angeli & Patroni, pro felici Perseuerantia in bene cœptis.

Nobilissimum hoc orationis condimentum est, si sint qui eo velint vti seria imitatione, piaque consuetudine Blosius sacerdoti hanc precatiunculam ante Canonicas preces dicendam suggerit:

Domine Iesu ego pro tui honore humiliter obedire, & tibi fideliter seruire teque purè laudare desidero, in vnione illius perfectissima attentionis, qua tu patrem orasti & laudasti in terris, & quia sine te nihil possum, adiuua me gratia tua.

Auditurus sacrum, easdem quas Oraturus, Intentiones sibi proponere, sed & has addere poterit. 1. Sanctissimum hoc sacrificium, ô Deus, cum sacerdote tibi offero, vt tester te esse Deum, Dominum, Conditorem meũ, cui omnia meque totum debeo. 2. Vt particeps fiam tanti mysterij in quo verum Christi corpus & sanguinem offerri firmissime credo. 3. Vt pro viuis ac defunctis orem.

Examinaturus conscientiam, hæc præmittat. 1. Rationes à conscientia mea exigam, vt meipsum nosse discam. 2. Vt conscientiæ puritatem obtineam. 3. Vt tam crebros relapsus in pristinas noxas studiosius caueam. 4. Vt apud Deum in gratia maneam, & per hanc actiones meas illi commendem. 5. Vt confessioni faciendæ hac ratione me pręparem. Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem. a

Obiturus Confessionem, hæc sibi proponat: 1. Firme statuo animum meum sacerdoti aperire integerrime. 2. Meipsum accusando submissionem exercebo. 3. Cum Deo in gratiam redire cupio. 4. Turpi mole mearum sordium, & pœnis ob eas debitis liberari appeto. 5. Conscientiæ tranquillitatem, & ardentiorem spiritum in diuinis obsequijs obtinere desidero.

Percepturus Eucharistiam, ad hæc animum intendat. 1. Diuinum epulum accedam, vt Dominicæ Passionis memoriam in meipso reuocem, iubente Domino: Hoc facite in meam commemorationem. b 2. Vt Christo meo per amorem quàm arctissime vniar. 3. Vt contra diaboli tentamenta, & insidias omnes meipsum muniam. 4. Vt Deo meo vere deuotissimus & subiectissimus fiam. 5. Vt omnigenam gratiam, omniumque virtutum, præsertim Humilitatis, Patientiæ, Charitatis incrementum consequar.

a *Prou.c.22.v.11.* b *Prou.c.22.v.11.*

§. IV.

Ante quaslibet virtutum actiones.

Gratificaturus gratiam alteri, præsertim non adeo bene merito, hæc apud animum suum voluat. 1. Huic Homini, ô Deus, gratiam hanc præstabo pro singulari quo in te sum affectu, & vt te Dominum meũ, qui in omnes etiam hostes benignissimus es, pro viribus imiter. 2. Vt ego maiorem apud te gratiam meam, & post hãc vitam, ampliorem gloriam obtineam. 3. Vt tibi morem geram, qui mihi charitatem in alios, etiam inimicos, tantopere commendasti & præcepisti.

Daturus stipem, hos sibi fines constituat. 1 Benignè faciam egenis, ad maiorem Dei gloriam, vt vniuersis illius beneficijs me gratum exhibeam. 2. Vt quod mihi fieri velim, id alij faciam, & vt mendiculorum vtilitati seruiam, eosque Christiana charitate complectar. 3. Vt Orbis iudex æquissimus, mei quoque misereatur, quãdo ipsemet misericordibus promisit misericordiam. b 4. Vt pro noxis meis satisfaciam. 5. Vt meritum ac præmium æternum, quantum in me est, augeam.

Porro expedit summopere, vnam eandemque actionem pluribus ad Deũ Intentionibus dirigere, hoc enim mirabile dat incrementũ amori diuino. Nam cum multiplicantur actus, augetur habitus. At vero recta Intentio amoris actus est, igitur his actibus amoris multiplicatis, necesse est amor ipse mirifice augeatur. Vt autem rerum omnium quas Numinis honori agimus, plures Intentiones velut in parato habeamus, paradigma subijciemus, ad quod omnes actiones alias licebit conformare. Hoc fit exemplo: Est qui extra legem & esuriales dies ieiunium velit seruare; vt autem istam à cibo abstinentiam Deo reddat commendatiorẽ, hanc precatiunculam pręmittet.

O mi amantissime Deus, hoc ieiunium tibi offero. 1. Ad gloriam tuã, & ad Iesv *Christi crucifixi*

crucifixi honorem, in vnione omnium ieiuniorũ, quæ filius tuus Dominus noster, cũ in deserto, tum alibi tolerauit. 2. Ita nunc ieiunare statui, ob amorem in te. 3. Et vt tibi gratior fiam. 4. Dignioresq; tibi gratias agã ob innumera tua in me beneficia. 5. Vt etiam maiorem gratiam & sublimiorem paradisi gloriã promerear 6. Easque virtutes quæ mihi in hac vita necessariæ sunt, impetrem, 7. Vt pro peccatis meis pœnitentiam agã pœnisque mihi perferendis me exonerem. 8. Vt immoderatam cibi vel potus appetentiam refrenem. 9. Vt castitatem, statui meo conuenientem, illibatam conseruẽ. 10. Vt Christi, Domini mei vestigijs insistam, qui, vt mihi exemplo esset, ieiunauit.

O mi Deus, ego tibi hoc ieiunium, omnes afflictiones ac miserias meas, & quicquid animo vel corpore passus aut passurus sum, simul etiam omnia omnino opera mea, tam cogitationes, quam dicta & facta tibi offero, ad tuũ honorem, per merita Christi Iesu Domini mei, qui tecum viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Cum ab Ecclesia, confessario, aut alijs præceptum est ieiunium, decem superioribus illis addi potest hæc vndecima Intentio.

11. Vt obediam, & Ecclesiæ legibus satisfaciã.

Sed & hęc duodecima.

12. Vt hoc (illudue) beneficium, quod peto, à te impetrem.

Eadem hæc oratiuncula, pauculis mutatis, præmitti potest quibuscunque alijs virtutum actionibus. Atque vt huius rei specimen demus: Est qui actum heroicum, quem vocant, actum generosum, difficilem, arduum velit exercere, & suam Deo castitatem asserere, hanc oratiunculam velut scutum objiciet.

O Iesu castissime statuo cum tua gratia castitatem seruare inuiolatã, omnibusque carnis inuitamentis pro viribus repugnare. 1. Vt sanctissimo nomini tuo plus inde honoris accedat. 2. Vt ego tibi magis magisque placeam, & accuratius inseruiam 3. Vt tot sanctissimarum virginum, tot aliorum castissimorum hominum totque purissimorum Angelorum suauissima societate gaudeam, & sic vberiori gratiæ me præparem. 5. Vt effrenos libidinis motus, & omnem carnis petulantiam retundam atque sic noxas priores eluam. 6. Vt præmium singulare cæleste, æternum castis omnibus promissum obtineam.

Est porro, cui cum iracundis, peruicacibus, præfractis hominibus agendum sit, hic ergo vt Christiana submissione & mansuetudine omnem verborum contumeliam possit concoquere, his sese Intentionibus præmuniat, & precatiunculam opponat istam:

O Iesu mitissime, ego iram & omnem verborum acerbitatẽ detestor, cupioque cum omnibus mansuete & benigne agere. 1. Vt gloriam tuam amplificem. 2. Vt te magistrum meum imiter, qui tuis discipulis omnibus hoc vnice commendas: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. b 3. Vt omnibus bono sim exemplo, neminem lædam, nec vllum ad iram aut impatientiam prouocem. 4 Vt in meipso tranquillitatem animi, cum alijs amicitiam & pacem conseruem. 5. Vt extremã vitæ horam te iudice eo benigniorem experiar. 6. Vt te Dominum meum sponsorem ac debitorem habeam à quo mansueti promissum. Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram, c beatam scilicet illam viuentium. 7. Vt eo altius euehar in cælo, libenter omnibus me submittam, cum sciam illud longe certissimum. Qui se humiliauerit, exaltabitur. d

Et qui tetricum, seuerum rigidum habeat dominum, aut similem huic dominam, aut etiam plures non tam dominos quam reges siue humaniores tyrannos. Hic ergo vt generosa obedientia hero superbo etiam & imperioso pareat, semetipsum adigit ab obsequelam, his Intentionibus.

O mi Deus, voluntatem tibi meam offero, & constituo ijs omnibus quibus obligor, prõpte, integre, sincere obsequi. 1. Vt dum homini obedienter seruio, tuæ voluntati tuisque iussis obtemperem, nam noui à quo mihi dictum sit: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit e. 2. Vt tot mala immòrigeris & rebellibus imminentia euitem, nam & illud, noui, quis dixerit: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistũt, ipsi sibi damnationem acquirunt f. 3. Vt victoria mihi, præscripta meipsum triumphem, nam nec istam iussionem ignoro: Serui, sub-

diti estote, in omni timore: dominis non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis, hęc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniuste *g*. 4. Vt à vestigijs Domini & Seruatoris mei non abeã, qui propter me, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis *h*. Vt promissum ingens obedientiæ præmium adipiscat, scio namque quanti Deus hanc vnam virtutem æstimet. Melior est enim obedientia quã victimæ *i*. Et: Vir obediens loquetur victoriam *k*. Tanti est Ludouico Blosio, suam alterius voluntati subijcere, vt dixerit: Qui relicta propria volũtate, facit humiliter ad honorem Dei, voluntatem alterius in re licita, magis Deo placet, quã si multo tempore corpusculum suũ pane & aqua tantum sustentaret, asperisque flagellis cruciaret ex voluntate propria Victoriam loquetur vir obediens. Sed & illud addit Blosius notatu dignissimum, & quod rectæ Intentionis studium mirifice cõmendat: Acceptius obsequium, inquit, homo præstat Deo, quando à vano & non necessario visu, auditu, olfactu, gustu vel tactu discrete abstinet, voluntatem suam in huiusmodi rebus pure propter Deum, mortificans, quam si mortuos ad vitam temporariam reuocaret. *l*

Est qui carnem subinde sentiat refractariã. Vt ergo hanc bestiam cicuret, & dicto faciat audientem, vario illam stratagemate adoritur; nunc cibo fraudat, nunc siti cruciat, nunc edulia præstantiora vilibus emutat, nunc ad offertam ferculis mẽsam esurire docet; iam vigilijs torquet, iam flagris coercet, iam laboribus vexat, iam molesto itinere fatigat; modo ei vestem setis horrentem inijcit, modo in rigidum cubile illam abjicit, modo alijs rigoribus exercet: vt hæc omnia & Deo grata, & animo sint salutaria harum Intentionum industria seipsum exstimulat.

Hanc pœnitentiæ myrrham è cruce tua collectam, mi bone Iesu, tibi offero, hanc egomet mihi vim inferam. 1. Vt tuum honorem dilatem. 2. Vt meum in te amorem augeam. 3. Vt tuam in me beneuolentiam mihi magis deuinciam. 4. Vt tuis in me beneficijs maximis, continuis respondeam. 5. Vt improbã carnis rebellionem comprimam. 6. Vt scelerum meorum pœnas, meipso iudice & vindice, dependam. 7. Vt hac tam pia vi beatorum sedes expugnem. Ad hanc Seruatoris dictum me animat: Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. *m*

a *Matth. c. 5. v. 7.*
b *Matth. c. 11. v. 29.*
c *Matth. c. 5. v. 4.*
d *Matth. c. 23. v. 12.*
e *Luc. c. 10. v. 16.*
f *Ad Rom. c. 13. v. 1. 2.*
g *1. Pet. 2. 18.*
h *Ad Phil. c. 2. v. 9.*
i *1. Reg. c. 15. v. 22.*
k *Pro. c. 21. v. 28.*
l *Blos. in Tabella spiritual. mihi pagina 576. col. 1.*
m *Matth. c. 11. v. 12.*

§. V.

Ad labores, aut etiam dolores recte tolerandos.

LABORATVRVS, aut negotium suũ quodcunque curaturus, hæc animo verset. 1. Hunc laborem meum, ô Deus quẽ cum cura, impigre, fideliter & accurate obibo, tibi ad tuum honorem offero. 2. Vt vitam meam in obsequium tuum impendendam sustentem. 3. Vt ad obedientiam me exerceam (si labor pręscriptus sit aut imperatus. (4. Vt charitatem in alios demonstrem (si labor alijs etiam profuturus sit) 5. Vt ad submissionem me excolã (si opus sit abiectum, & ignobile.) 6. Vt patiẽtiam discam (si labor molestus, difficilis, & incerti euentus sit) 7. Vt carnem otio & petulantiæ pronam, opere frangam & edomem.

Cum aduersa ingruunt, cum molestiæ, tædia, difficultates, afflictiones, anxietates fatigãt cum quid obtingit graue & perpessu asperum, tunc maxime vigilet RECTA INTENTIO. Quando autem vix quisquam est qui non vel Vnico die centenas habeat occasiones exercendæ patientię, accuratissime hoc agendum, vt ea qua par est Intentione cũcta perferantur. Plurimos reperias, qui & valetudinis, & facultatum, & famæ nominisque iacturam faciant; ægri, inopes, contempti, sed quia nihil tranquille, nihil patienter, nihil non repugnanter patiuntur, quia omnia non aliter ferunt, quam quod cogantur ferre, nunquam nõ impatientes & queruli, ideo nihil promerentur, nisi supplicia & pœnas, intolerantibus debi-

tas.

tas. Nam quod illis Deus submittit in pharmacum, hoc illi mutant in venenū: Hic ergo negotium suum sedulo agat Intentio recta, vt quod ferendum est, cum lucro & quæstu nobili perferatur, fiatque è necessitate virtus.

Quotiescunque igitur res incommodæ & asperæ; graues, afflictæ, turbidæ sunt, qui lędi non vult, his intentionibus se armet. 1. Hoc quicquid est, mi Deus, patienter tolerabo, vt ad tuam sanctissimam voluntatem, meam cōformem, cum certo sciam, hoc à te, meo bono in me immissum esse. 2. Istud mi IESV, libenter perferam, tui amore, & vt tuis vestigijs, quæ mihi hanc viam signarunt, inhæream. 3. Aduersa omnia hilariter & excipiam, & patiar, vt priorem vitæ improbitatem luam, Dei fauorē & gloriæ futurę præmium augeam. Maximæ artis est, quælibet MALA BENE PATI posse. Sed & maximi lucri est erudita hæc patientia. Optime Ludouicus Blosius: Etiam exigua molestia, inquit, propter Deum æquanimiter tolerata, incomparabiliter præstantior est, quam sint multa & grandia bonorum operum exercitia. *a*

a *Blos. in Instit. spirit. c. 8.*

§. VI.

Ante status mutationem, ad Sacerdotium, aut Religionis ingressum.

ORta est quondam inter eruditos ac Religiosos viros quęstio, quis omnium Ordinum sit rigidissimus? Varij varia super ea quæstione pronunciarunt: Illi, S. Brunonis? hi, S. Francisci rigidos fratres, alij alios vitam maxime austeram viuere censebant. Tandem vnus auditis omnium sententijs: Pace, inquit, vestra dixerim, viri: qua de scientia non male, qua de experientia iudicastis pessime: Non est in Orbe ordo magis adstrictorij rigoris, quam sit matrimonium, idque argumentis diuersis firmare ingressus est. Verissime hic omnium videtur dixisse, si quidem non ea qua par est Intentione matrimonium ineatur. Qui aut Reginam Pecuniam, aut Dominam, Formam, aut Heram Nobilitatem tantum in coniugem adsciscit, miserijs sese implicat innumeris; vere in ordinem hic sese redigit, sed rigidissimum: Vxorem ducit, Libertatem vendit. Ita solet Deus sæpissime corruptam Intentionem punire (experientia loquitur) vt qui delicias, aut diuitias Intentione peruersa quæsijt, rixas & dissensiones inueniat perpetuas. Heu quid ęque miserum est, quam toties vel ab inuito confessionem hanc edi? Nec possum tecum viuere, nec sine te.

Hoc tale coniugium intestinis bellis afflictum, recte dixeris viuum inferorum ectypon, *Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Videte igitur qui coniugium cogitatis vt illud Intentione quam sanissima ordiamini. Non prosapię solum, neque solum formæ, aut pecuniæ nubendum est: optimi ac probissimi mores quærendi sunt. Imprimis illud curandum, ne impares iungantur. Hęc enim imparitas non potest non esse seminarium litigij. Ante omnia recta sit oportet vtriusque coniugis Intentio, ne Achab & Iezabel, sed vt Tobias & Sara, vt Ioacim & Susanna conueniāt. *Hi namque qui coniugium ita suscipiunt, vt Deū à se & sua mente excludant & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatē dæmonium super eos.* Ergo non ante in coniugium mutua erat consensio, quam recta Intentio. Huius Intentionis formulā dat Tobias istam: Domine tu scis quia non luxuriæ caussa accipio coniugem sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorū. *a* Sed ad sacerdotes & homines religiosos me verto.

Hic gemitus velim & suspiria pro me loqui. Heu vereor, ne forte sint qui in Sacerdotium veniant, non vt pium officium, sed vt largius alimentum inueniant, vt penum congerant, vt culinā instruant, vt cellam impleant, taceo peiora, quæ tamen oblique suggerere solet Intētio praua, etiā tunc cum ad honestissima tēdimus. Vetus sed æqua est querela de sacerdotibus. Dei loco clamat Malachias: *Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meū gratuito? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum; & munus non suscipiā de manu vestra b.* Perinde si dixisset, quāuis ministrorū meorum labores nolim esse sine stipendio quo se alāt, nolo tamen eos officiū suum, ob finē adeo vilem præcipue facere. Obsequio meo cum primis studeant, commodum suum pro additamento habeant. Hinc liquet lethalem esse noxam, diuinum officiū, & huiuscemodi munia, ea præcipue Intentione

exequi, ne reditus annui censusque amittantur. Pari modo ad ingressum Religionis summe necessaria est sinceritas Intentionis. Ah, metuo ne forsan aliqui etiam ad religionem properent, non vt religiosè viuant, aut infra omnium vilitatem se abijciant, sed vt parentum aut cognatorum auaritiæ non displiceant, vt dies quietos & suaues reperiant, vt tandem emergant, & inter ceteros emineant, vt in solium, eo alioqui nunquam peruenturi, conscendant: imo tam subdolæ nequitiæ est mala Intentio, vt nonnunquam per ipsam vitæ austeritatem delicias quęrat, & illic indulgere velit genio, vbi omnes seruiunt Christo.

O Sacerdotes, ô Religiosi (vos appello quoscunque non sincera huc agit Intentio) hoc est toto cœlo aberrare, & non in vno delinquere, sed in omnibus. Si vobis hac pia libeat pergere, ad inferos recta tenditis. Ergo aut semitam aliam insistite, aut Intentionem pessimam mutate. Hac ire, & hoc animo, perire est.

Quisquis ergo sacerdotium aspirat, non suum, sed Dei honorē sincera Intentione quęrat, non tondere oues aut deludere velit, sed pascere, non meliorem victum, sed sanctiorem vitam cogitet.

Quisquis in religiosam familiam adscribi desiderat, in vnam atque vnicam Dei gloriam totus intendat, nec quidquam aliud percupiat, quā Deo perfectius seruire, fortiter agendo, & sustinendo plurima. Cui non in voto est, quotidie multum perpeti pro Christo, ad Christi scholā ne veniat. Qui pati non vult, ineptus est discipulus in hoc lyceum. Abite, delicati, abite, abite: procul hinc impatientes & queruli: sed omnium primi hinc recedite superbi. Exeste religiosi, qui cathedras, qui claues, aut mitras quæritis. Omnia vitia odit Religio, sed ante omnia Superbiam, è qua omnium vitiorum propago est. Angelos & diabolos cęlum vnum non capiebat, nec vnum cœnobiū aut collegium Humiles & Superbos. Nimia hæc morum discrepantia est in veram societatem nunquam colitura.

Igitur ô Sacerdotes, ô Religiosi videte, cauete; æternæ salutis negotiū non cæco impetu aggrediendū est. Ad hæc sacra dux esse non potest, nisi recta, sincera, puraque Intentio. Quisquis ad sacerdotium, quisquis ad religionem alio venit duce, vel comite, quam bona Intentione, aut hinc ad pristina redibit, aut hic certe interibit.

a *Tob. c. 8, v. 9.*
b *Mala. c. 1. v. 10.*

§. VII.

Christi actionibus nostras esse iungendas.

INcredibile dictu est quantum conferat in hoc bonæ Intentionis exercitio, suas Christi actionibus iungere, & sic eas diuino Patri offerre. Hortatur ad hoc Paulus: Omne, inquit quodcunque facitis, in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi. *a* Sanctissime fecerit qui cum hoc octario nobilissimo, sua omnia diuinæ Maiestati obtulerit. In exemplum sint hæc paucula:

O mi Deus, hunc ego laborem meum tibi offero, cum omnibus filij tui, Domini mei laboribus.

AVT

Istud quod ego patior cum omnibus ijs, quæ in terra passus est filius tuus, tibi consecro.

AVT.

Hanc ego actionem, hanc orationem, hanc fatigationem meam, ad filij tui actiones, orationes, & fatigationes, velut guttulam in mare deferens, appono, simulque tibi omnia immolo.

AVT.

Pater æterne hanc ego necessitatem, hanc miseriam, hoc grauamen, hoc impedimentū, hunc mœrorem, hos dolores, hanc tentationem, calamitatem, tribulationem vnitam Passioni & ærumnis Vnigeniti tui tibi offero, ad æternam tuam gloriam.

AVT.

O mi amantissime Deus, ego me meaque omnia tibi offero per vnicum filium tuum ad omnium hominum salutem, & laudem nominis tui æternam. b

Sic actiunculę nostræ etiam vilissimę, sic miseriæ & calamitates nostræ vniuersæ, Christi actionibus, iniuririjs, doloribus & cruciatibus coniunctæ summi pretij dignitatem induent, nec poterunt cælesti Patri non esse acceptæ. Hoc nil aliud est, quam plumbi granulum in liquatum aurum immittere, & auream illi no-

illi nobilitatem donare: aut aliquot aquæ guttulas in dolium generosissimo Falerno plenum spargere, & ad vini dignitatem attolere: sic & opera nostra ex se imperfecta, frigida, defectuum plena Christi operibus iuncta pretium acquirunt maximum, ab vnione hac tam excellenti, hoc est enim vestibus Esau optimis induere Iacob. *c*

Hac de re præclarissime Blosius: Consuescat, inquit, tã illa quæ agit, quam ea quæ patitur, coniungere atque vnire operibus & doloribus Christi per orationẽ siue desiderium. Sic enim ipsa opera & grauamina eius, quæ ex se vilia, obscura, atque imperfecta sunt, nobilissima, clarissima, Deoque gratissima erunt. Ineffabilem namque dignitatem ex meritis Christi, quibus vnientur, accipient. Et: Bona opera illius qui istud piè obseruat, excellunt incomparabiliter bona opera eius qui nõ obseruat. *d* Idem, hoc ipsum in suo speculo confirmans: Si bona opera, inquit, & exercitia tua copulaueris vnierisque actibus & exercitijs Christi, atque ita obtuleris illa Deo in laudem æternam: erit sanè ista oblatio ipsi Domino longè gratissima, & opera tua claritatem dignitatemque ineffabilem recipient, ex actibus Christi quibus vniẽtur. Plumbum tuum (vt ita dicã) mutabitur iu aurum optimũ, & aqua tua in vinũ excellentissimum. *e* Ita omnia Dominus familiarissimis amicis suis reuelare dignatus est, vt nos hac ratione opera nostra reddamus nobilissima; hac ratione nostrã inopiam ex inhausto meritorum Christi thesauro subleuemus, & animas nostras eiusdem Christi meritis exornemus: hac denique oratione pro peccatis nostris facillime satisfaciemus. *f*

Hoc sacrificij genus ita placet diuinis oculis, vt Christus voluerit sibi à beata Gertrude, omnes omnino actiones minutatim etiam efferri, ea nimirum ratione, vt vel litteras quas pictura, bolos quos sumptura, verba quæ dictura, passus quos factura, anhelitus quos captatura fideli obsequio quasi adnumeraret *g*. Ecquid Deus hæc ita minutim postulat? Vt homines suis obsequijs intentos, & fideles faciat ac diligẽtes, qui etiam minimos in rebus Domini neglectus caueant. Quia vero nostra Intentio subinde dormitat, & actiones nostræ sæpe steriles sunt ac languidæ, vult suauissimus Dominus nos compendio hoc vti, & nostras suis actionibus, Intentionem nostram suæ, quam ipse in terrâ habuit coniungere, sicque ditescere. Hinc illud Ecclesiæ quotidianũ & perpetuũ: Per CHRISTVM Dominum nostrum. Hæc autem nostrorum cum Christi operibus coniunctio fieri potest, non tantum actionis principio, sed etiam fine, aut medio. Quemadmodum recta Intentio, non solum initio; sed & medio; ac fine vitiari potest. Aliqui bona Intẽtione incipiunt, pergunt aliquãdiu, vbi autem occasionem cernunt exerrandi, de facili seipsos inueniunt, & Deum quem antè quæsiuerant, corrupta Intentione deserunt. Aliquot huius farinę homines ipsi Christo in disciplinam se tradidere. Intentione vtique bona cœperunt, perrexerunt aliquanto tempore, inter Domini discipulos censi. Tandem eâ dicendi vi perorauit Christus de pane viuo, sed & spiritum esse qui viuificet, carnem non prodesse quidquam, vt hoc *multi audientes ex discipulis eius dixerint durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Hic illorum recta Intentio vacillare, hic ad casum inclinare, hic cadere. *Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro, & iam non cum illo ambulabant. h* En, non incepisse tantum, sed & finijsse recta Intentione virtutis est.

Ideò continuâ hic opus est restauratione, nunquam hic cessandũ, recta Intentio continuè vrgẽda, manè præsertim, sub sacro, ad cuiussuis laboris initium, & ante somnum, his interuallis dici recta Intentio renouanda, his saltem pauculis verbis: Domine, hæc omnia propter te. Aut: Tuo honori, Domine, hoc facio Aut: In tuam gratiam, mi Domine, hoc patiar. Ah, ingemisco cum cogito, nos à bestijs etiam in ruborem dari. Narrant, Elephantem fuisse in vrbe Colchin, qui operas diurnas præbere solitus erat ad portum & res marinas. Eum fortè vrbis Præfectus vrgebat, vt Liburnicam (nauim) quam commouere cœperat, deduceret porrò in mare. Ille abnuere, instare alter multis blanditijs; elephas laborem hunc constanter auersari, ad extremum Præfectus, saltem in gratiã Lusitaniæ regis id vellet, orare. Hic immane dictu, Elephas, clare hæc duo verba ingeminat, *Hoo, Hoo*, quod Malabarum lingua est, *Volo, Volo*, ac sine morâ nauim traxit in mare. *i* Tanti erat elephanto, regis Lusitani gratia laborare. Quid nos

ratione præditi, disciplinæ capaces homines? quoties præfracte resistimus, & imperata et iamleuia detrectamus, etsi millies inuitemur: *Eia quæso, in gratiam Christi. Domini Ad voluntatem Regis cælestis. Ad gratiam IESV crucifixi.* Ne sic quidem mouemur; ad nobilissima hęc inuitamenta obsurdescimus, vel bestijs contumaciores.

At quibus salua est semper sinceritas Intẽtionis puræ, cum quid faciendum, in supremi Regis gratiam, promptissime illud vel centies ingeminant: *Volo, Volo.* Propter te, mi Domine: Et quamuis ad hoc pręstandum, me nulla vis adegerit, licet nullum præmium, nec supplicium vllum hoc mihi persuaserit, nihilominus tamen in Christi gratiam, hoc libenter præstabo; Propter te, mi Domine, hæc faciam, hæc omittam, hæc perferam, propter te Domine.

In omnium potestate est, hæc dicere, hæc sentire & velle: nec valentibus, nec ægris hæc difficilia. Alioqui agendo multa, nihil agimus. Sine mercede labor est, quandocunque est sine recta Intentione. Qui perdere non vult operam, assiduam gerat rectæ Intentionis curam.

a *Ad Coloss. c.3 v.17.*
b *Blos. Monil. spirit. c.3 fine & institut. spirit. c.9.*
c *Gen. c.27. v.15.*
d *Blos. Instit. spirit. c 9. initio.*
e *In spec. spirit. c. 5 fine.*
f *In institut. spirit. c.6 fine.*
g *Vide supra l. 1. c. 5. §. 5.*
h *Ioan. c.6. v.64 & 67.*
i *Chrystoph. à Costa in hist. Aromatum opera Caroli Clusij editus Antuerp. Ann. 1582.*

CAPVT IX.

Quæ sint signa rectæ INTENTIONIS.

HEbręę plebis homines magnam partem rudes & asperi, tamque obtuso captu erant, vt ægerrime crederent, quod non oculis cernerent. Vt ergo suis ipsi oculis exploratissimum haberent, quid sit Intentio mala & præuaricatrix, voluit Deus vt manna quod ex præscripto in sabbatum collegissent, integrum, recens, incorruptum seruaretur, quod vero contra legem aut vitiosè prouidi, aut recipetendi laboris pertęsi, in alios etiam dies collegerunt, id omne mox corruptum, vermibus cœpit ebullire. Hic neque locus, neque vas in quo cæleste hoc alimentũ asseruabatur, neque ipsum manna in culpa fuit, sed sola voluntas & Intentio praua, legi se subijcere dedignata.

Hoc Deus Hebræorum oculis sic obiecit, tanquam si è cælo proclamasset. Cernitis tandem immorigeri; quid voluntas possit in homine, quid sit velle aut nolle obedire, quid bona malaue Intentio progignat? hi vermes rebellionis vestræ testes sunt, hos fructus producit contumax voluntas vestra, & peruersa Intentio, spectate hæc oculis, attrectate manibus increduli.

Cum Christianis Deus post Filij tot conciones, alia ratione agit, bonæ malęque Intentionis signa ijs etiam proponit, sed magis recondita, & non tam oculis, quam animo cernenda.

Si quis corporis oculos consideret, eos admodum esse garrulos, quamuis sine voce comperiet: Illi namque sua garrulitate dominum suum sæpissime produnt, cum ex oculis valetudinem & morbum, hilaritatem & mœrorem odium & amorem deprehendere sit facillimum: latentes hos affectus oculi euulgãt. Porcus, qua interiora corporis, simillimus homini, morbum suum lingua & oculis detegit aspicienti. Si ferendum sit iudicium quam sana sit hominis actio, interrogandus est interior illius oculus, Intentio: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. En tibi, ab oculo discitur, quod de toto corpore pronuncietur.

At sicuti nil artis est scire, morbum in oculis deprehendi, nisi & sciatur quibus signis & indicijs deprehendatur: ita non satis est nosse vitę probitatem ab Intentione proba colligi, nisi etiam nouerimus, quæ probæ Intentionis signa sint & indicia, de quibus nunc agendum est. Igitur vt fidem sibi quisque habeat, & recta ire via se credat, duodecim ordine signa numerabimus, è quibus suam cuiuis facile erit Intentionem æstimare.

I. *Signum bonæ Intentionis.*

Non facile turbari, non tumultuosè aut turbu-

turbulenter rem aggredi. Indoles eorum non bona est qui inconsulta seuitate ad labores accedunt, qui cum impetu agunt omnia, & in res non veniunt, sed rapide feruntur, æstuant, manus pedesque iactant, anxij trepidant, ac si suis curandis defuturum sit tempus; inquietissimi discursant, tanquam primo aggressu omnia deproperaturi. Quid opus hac æstuatione & impetu? Festina lente, mi homo. Consilio est opus, non impetu, Quinto Curtio monente. Qui principio tam contente currit, cito deficit: qui gradu clemente ac presso incedit, etiam progreditur, & minus fatigatur. *Qui festinus est, pedibus offendet a* Temperanter sumendum est illud priscorũ: Sis in consilijs cochlea, in factis aquila. Itaque sub initium plerunque placide incedendum, dum ab ipso incessu accrescat vigor. Nota nobis verba sunt à præceptis de Christi imitatione: Quod homo non sit importunus in agendo. *b* Et: Sint actiones tuæ sub te &c.

Qui sinceræ Intentionis est, in negotijs etiam impeditissimis hoc versat animo: Deus mihi hæc negotia dedit curanda; vtique dabit etiam tẽpus & gratiam ad ea conficienda: Deo laboro, & eius honori, facioque quod mearum virium est; bonus Deus curabit cetera. Itaque, quod etiam poëtæ monent, Permitto Diuis cetera. *c*

a *Prou. c. 19. v. 2.*
b *Imit. Christi l. 3. c. 39.*
c *Horat. l. 1. Carm. ad Taliarch.*

2. *Signum bonæ Intentionis.*

In omni actione sic affectum esse, vt si quęreretur, quorsum hęc? Promptissime responderet: Ad maiorem Dei gloriam? Quorsum illa? Ad hanc ipsam. Quorsum ista; ad eandem. Sicut viator interrogatus quà viam teneat, sine morâ respondet, Ingolstadium, aut Viennam, aut Pragam, aut Romam. Atque si vel leuiter itinere se decessisse intelligat, quam primum in viam regiam redit. Qui solum animi caussa deambulaturus exit, sępe nec panem, nec pecuniam secum defert, nec enim tabernam ingredi in animo est. At qui peregre ituri, aut nummos sumunt in viam, aut panes, vti fere solent homines à pago, & cum venter iam mugire & magnum inane queri incipit annonam suam è sacciperio extrahũt, & solãtur oblatrantem stomachum. Ita prorsus homo rectæ Intentionis, qui se nunquam non meminit peregrinum esse, cum in opere fatigatus vitæ molestias grauius incipit sentire, mox secum ipse Intentionem rectam renouans: Et cui hęc facio, inquit, cui laboro, cui lego & scribo, cui sto & curro: Nunquid Deo? an nõ propter Deũ hæc omnia tolero? Abi ergo torpor, abi tędium? Abi otium & desidia, Abi procul impatientia; abite pessimæ pestes. Si cuncta hæc Deo fiant, prout par est illi soli hæc fieri, ergo & patienter, & promptè, & libenter faciam atque patiar hæc vniuersa. Ita pergo, propter te Domine; omnia mihi & facilia & iucunda, ô Domine, propter te. Secus faciunt illi quibus vita velut deãbulatiuncula transigitur, qui nec panem secũ ferunt nec pecuniã; & seria & sincera carent Intentione: homines vani, in omne genus illecebrarum proni, quibus anima pro sale data est. horum viuere, est animi caussa deambulare, quo pedes ferunt, quò affectus præcurrunt. Non ita veri illi peregrini, quibus & panis est & pecunia, Intentio non tantum seria, sed & sincera.

3. *Signum bonæ Intentionis.*

Non angi, nec ob agenda distrahi in curas, quæ hominem à precibus, à conscientiæ cura, à Dei memoria auocent. Qui sinceræ Intentionis est, hoc agit vt facultati & viribus suis agat conuenienter. Obseruat Chrysostomus, eum ab hero Euangelico æquè laudari, qui duo accepit talenta, atque illum qui quinque. *a* Sed dicas: cur vtrique par honor habitus? Quia in vtroque par fuit diligentia, tametsi circa imparem pecuniam. Hoc creberrimè cõtingit, vt duo in eâdem re operam suam ponant, sed effectu prorsus inæquali, illo ab hoc longissime superato? fieri tamẽ potest, vt ęquale pręmium promeritus sit vterque, certe apud Deũ, qui non attendit quale opus, sed à quali conatu & industria prodierit. Sũt qui viribus, aut ingenio, aut prudentia polleant, & quæ alijs difficillima, ipsi velut per iocum faciant. Sunt & alij quibus aut fractæ vires, aut infelix & pingue tardumque ingenium, hi quamuis sudent & conatum omnem exerant, omnemque industriam in opere consumant, tandem tamen vrceus exit, opus sine omni gratiâ & Venere. Et quinã horum maiore digni

gui præmio; ſæpe illi, quorum opus velut nimis inelaboratum ab omnibus ſpernitur. Ab humanis longiſſime diſtant iudicia diuina. Et hoc ijs qui aut ingenij celeritate præſtant, aut ad omnia fauentes habēt Gratias, ſuperbiæ alas merito incidat; iſtos erigat, ijſque animum addat, cū nullius momenti ſit humanis oculis placuiſſe, maximi diuinis. Præclare Thomas ille: *Si Deus, inquit, ſemper eſſet pura Intentio noſtri deſiderij, non tam facile turbaremur pro reſiſtentia ſenſus noſtri.* b

a *Chryſ.hom.*41.*in Gen.*

b *Thom.à Kemp. lib.* 1. *ca.* 14. *num*, 1. *Imitat. Chriſti.*

4. *Signum.*

Opere peracto non diſcurſare, aut ſollicite aliorum iudicia expiſcari. Sunt qui inſtar comicorum hiſtrionum, dramate peracto quærunt: qui placuimus? nemone plaudit? ita iſti quærere ſolent: quid ſentiunt domini de me meoque opere? num ſatisfeci, num placui? quid tacent? Intentionis corruptæ ſignū euidens. Nam qui ſinceræ Intentionis eſt, ita ſecum ipſe loquitur: Scio, cui credidi, & certus sū quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem. *a* Ego quidem feci quod potui, idque ſincero animo in diuinum honorem: laus inde ſequatur, an non, mihi perinde eſt; ſcio quàm ſerio volenti facile ſit, & ſeruire, & placere Deo.

Fuit qui annulum gemmatum ſummi pretij inuenit, quem mox ad proximum ſutorem deferens? dic quæſo, inquit, mi magiſter, quanti æſtimas hunc annulū cum hoc lapillo? Cerdo, cui corium notius quàm aurum & gemmæ: Inſignis, inquit, ſplendor eum forſan euexerit ad trium florenorum pretiū. Ecquis, obſecro, horum amborum ſtultior, an qui talem interrogauit, an qui talia reſpondit? Certe inuentor annuli videtur ſtultitię palmam pręripuiſſe, quod ad imperitiſſimum gemmarum iudicem, gemmam æſtimandum detulerit. Gemmæ ſunt pretij prorſus inæſtimabilis, opera bonâ Intentione edita: quid vero de his hominum aures oculoſque interrogamus? minus hæc æſtimare norūt quàm ſutor vniones, præſertim cum Intentio, à qua pretium actioni accedit, nemini vnquam ſatis poſſit eſſe cognita. Nux & cælum, guttula & Oceanus, lapillus & terrarū Orbis, mutuam inter ſe comparationē ægrè admittunt: minus tamē quod bona Intentione factum eſt, comparari ſe ſinit cum eo quod mala. Et quomodo tandem hic poſſint iudices eſſe oculi, cur apud hos de margaritarum noſtrarum nobilitate vaniſſimè litigamus? Deus ſolus eſt qui hæc æſtimet, huius iudicio permittenda ſunt omnia, huius ſtandum. Ab hominibus virtutes ac vitia plerumque non ex meritio ęſtimantur, ſed ex populari iudicio. Hinc longiſſima ſeries errorum:

a 2.*Tim.c.*1.*v.*12.

5. *Signum.*

Euentu rei aut laboris minus ſecundo non turbari aut cōcuti, cum Deus ad quem Intentione collineandum, non tam ſpectet quid effectum, quàm quomodo, qua Intentione, qua diligentia quippiam factum ſit. Magnus ille Apoſtolus Iacobus, tota Hiſpania, vt narrant, non plures Chriſti ſacris imbuit quàm octo homines; ita velut ab irrito conatu reuerſus Hieroſolymam, Herodis gladio caput præbuit ſecandum. An Deus Iacobo non idem præmium daturus quod ceteris Apoſtolis, qui reges & regna integra ad diſciplinam Chriſtianam traduxerunt? Idem vtique, & forſan maius. Neque enim illi Deus quid efficeret, ſed quid faceret imperauit: ab Apoſtolo ſemen ſpargendum erat, ſeminis incrementum penes Deum fuit.

Hoc probæ Intentionis homo altè combibit, ſuū eſſe, laborare, Dei labori aſpirare. Itaque cū ars decipit cū nihil procedit, cū aliquid in perniciem ei vertit, cùm ſpes ad irritū cadit, vix quidquam turbatur, hoc enim inquit, nō in mea eſt poteſtate, ſed Dei. Feci quod licuit, quod debui, quod decuit, res aliter ceſſit? humanarū hæc natura rerū eſt. Atque hoc admodum neceſſarium eſt ſcitu, neque enim infrequens eſt vt operam ludat etiam laborioſa diligentia, & ſine effectu ſit præclarus quique labor. Num quis ideo diſcrucietur animo? Nequaquam: Si bonæ Intentionis eſt, tam ſecundos quam aduerſos euētus Deo committet, diuini conſilij ſecurus. Chriſtus ipſe poſtremis quatuor vitæ annis, quot obſecro ſibi diuiniſſimis ſuis concionibus adiunxit? non adeo multos numerabis, longè plures Apoſtoli ad

li ad nostras religiones permouerunt.

Pari modo qui nihil non sancta Intentione aggreditur, quamuis in seipso plurima deside-ret, tametsi prauitates & errata in se deprehendat, non tamen continuo abijcit animum, non consternatur, non exanimatur, sed quam illum sua miseria deprimit, tam erigit Dei misericordia, neque tam male vnquam res vertunt, vt bonam Intentionem mutet. Inter aduersa & prospera idem ei animus, hoc est, ad Deum semper erectus. Cetera omnia velut nubes infra se calcat, firmat animum in fortuita, & in omnes casuum impetus; omnia æquo ac hilari aspicit oculo. Animus ei semper æqualis, & qui secundo cursu eat, placidoque statu maneat. Itaque eo peruenit, vt magnum illud Deoque vicinum obtinuerit, NON CONCVTI. Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit *a*.

a *Prouerb. c.12. v.21.*

6. *Signum.*

Re quapiam peracta, Inanem gloriam, & omnem cogitationum vanitatem fugere. Quis est hic, & laudabimus eum, qui sibi ipse nunquam applaudat domi, cui suus labor apud se non sit in pretio, qui à seipso non audiat: bene, belle, præclare, ecquis melius? Hoc vero aliud non est quā totis hebdomadibus corbes plectere, & operam tam longi temporis Vulcano consecrare. Euanuerunt in cogitationibus suis & obscuratum est insipiens cor eorum *a*.

Sunt qui sua duntaxat laudent, aliena aut damnent, aut silentio transeant; laudes suas etiam ab imperitis auide excipiant, aliorum deiecto vultu, fronte, oculis hauriant, & cum improbare non possint, nunquam tamen probent. Hi non Deo, sed famę suę tantummodo niti, ingentes arrogantiæ montes sub modestâ fronte tegunt, neque aliunde prouenit parca hęc alienarum virtutum laudatio, quam ab animo laudis suæ auido, qui cum aliorum commendationibus detractum iri veretur suis, serio cauet ne quid elabatur in alio laudandum: odit pares in potiunda gloria. Ad rem hic submonens Annæus Seneca: Illud, inquit, adhuc tibi affige, quod paullo ante dicebam nihil ad rem pertinet, quam multi æquitatem tuam nouerint. Qui virtutem suam publicari vult, non virtuti laborat, sed gloriæ. Non vis esse iustus sine gloria? at mehercule sæpe iustus esse debebis cum infamia. Et tunc, si sapis, mala opinio bene parta delectat *b*.

Iacob Patriarcha moriturus: Fiat Dan, inquit, coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro *c*. Cerastes, serpens non spatiosi corporis, sabulo se abdit, equi illac transituri vngulam admorsurus, vt is dolore furens excutiat sessorem. Diabolus Ceraste simillimus, dum nos arctiore via virtutis incedimus, ille humanæ laudis puluere se occulit, vt equi vngulam, hoc est, Intentionem rectam vitiet, & sic per falsæ glorię imaginem præcipitet. Qui bonę Intentionis est, hunc Cerasten cautissime declinat, & vbique locorum assidue ingeminat: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam *d*? Soli Deo gloria? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.

a *Rom. c.1. v.21.*
b *Sen. ep.* 113 *fine.*
c *Gen. c.49. v.91.*
d *Ps.113. v.1. Ps.8. v.10.*

7. *Signum.*

Nec inuidiola quidem tangi. Qui diuino tantum honori studet, parum curat, etiamsi in artibus aut scientijs pares, vel etiam superiores habeat: nullam rem à se tantum vult confici, neque hoc vnquam in votis habet ab alio non superari: nunquam inuidet altius stanti; quod in alijs magnum, non deprimit, vt sua extollantur. Nobilissimum huius rei specimen præbuit Moses. Venerat ad illum adolescens inuidiam in alios concitaturus, nam eos insoliti vaticinij accusauit. Diuina pagina rem sic narrat: Cucurrit puer & nunciauit Mosi, dicens, Eldad & Medad prophetant in castris. Statim Iosue ait: Domine mi Moses, prohibe eos. At ille: quid, inquit, ęmulatis pro me? quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum *a*? Fit in aulis principum, vt legati, aut aliud aliquod munus obeundum sit, & forsan ad id deligitur qui minimè putabat, negligitur qui se maximè deligēdum suspicabatur: hic rem magnam facit, qui potest non inuidere. Idem inter religiosos contingit: varia apud eos officia, gubernandi,

docendi,

docendi, concionandi, hoc illudue curandi. hic ille magnæ virtutis, & Intentionis optimę censendus, qui tam ęquis oculis alium gubernantem, docentem, concionantem, hoc autillud curantem aspicit quam se. Sed quandoque alius sese affectus prodit. Quoties accidit, vt alicuius inopiam leuari velimus, sed à nobis ipsis; inscientiam doceri, sed à nobis ipsis; vitium corrigi, sed è nobis ipsis; confessiones excipi, sed à nobis ipsis; hos aut illos officiosè salutari, sed ab alio nemine quàm à nobis ipsis, conciones ad populum haberi, sed non ab alijs, cum nos ipsos æque bene aut melius id pręstituros non diffidamus. Quam rari hodie Moses sunt qui serio clament: quis tribuat vt omnis populus prophetet? Vt omnes sint legati, aut legatorũ curatores: Vt omnes ad gubernandum, ad docendum, ad concionandum sint apti, quis tribuat?

Eodem modo cum alii ab industria, ab ingenio, à fidelitate; ab eruditione, ab alijs naturæ atque animi, scientiæque dotibus largius laudantur, si quis has laudes ęquis auribus admittere, & inuidiola possit non tangi, & ipse quoque rẽ magnã fecerit. Quisquis autẽ bonæ Intentionis est, ad hæc omnia ex animo dicet: Velit Deus, vt mille tales sint, & istis & illis nõ inuideo: Velit Deus, vt dominus meus huic laudatissimo famulo tot similes habeat alios quotquot optat; ego, quod in me erit, fideli opera præstabo, ab hoc aut illo me vinci absque inuidia patiar. Hæ probæ notæ voces sunt, & longe meliores istis: Tam fidelis & diligens non est hic homo, atque esse creditur: Iste reuera non summam eruditionem habet: Ille non tantæ virtutis est, quantæ putatur. Hoc est inuido dente alienas laudes conuellere, & tunc demum se circumspicere vt Magnum, cum præ se omnes alios in paruo censu posuerit. Quæ omnia à bona Intentione longissimè abhorrent.

Sed ô Inuidia, ô malum pessimum! quot aulas, quot, pœnè dixerim, religiosas domos auteuertis, aut inficis? O Inuidia alienis incrementis semper inimicissima! Hinc illud est tædium, & nusquam residentis animi volutatio, & concessi otij tristis atque ęgra patientia. Inde mœror marcorque, & alienorum processuum auersatio, & mille fluctus mentis incertę: inde ille affectus otium suum detestãtium, querentiumque nihil ipsos habêre quod agant; alios se neglectis ad honorificas functiones produci. Hæc secum agitat animus sibi relictus, nec sibi sufficiens. Et quis est, qui si aliquid præclarè fecerit, & facti honos ad alterum etiam redundet, non statim cum stomacho vociferetur: Hos ego versiculos, feci, tulit alter honores: Per me victorem triumphant alij, ego sub iugum mittor.

Verum alienis delectari malis, voluptas non hominis, sed diaboli est; alienis bonis torqueri; æterna miseria est. Hi æmulationis & inuidiæ non riuuli, sed flumina à prauæ intentionis fonte exundant, ad RECTAM INTENTIONEM exarescunt.

a *Num. c. 11. v. 27. & seqq.*

8. *Signum.*

Iudicia hominum posse contemnere. Hæc vna maximarum, & maximè necessariarum artium est. Nunquam vir erit, quisquis hoc posse non exactè didicerit. Hoc nobis omnes sapientes ex omni domo conclamabunt, iudicia hominum non formidanda. Infra Christianam nobilitatem est, ab hominum iudicijs huc illuc agitari, & malum sane ingens, ex aliena opinione tanquam è filo pendere. Quę enim est tam modesta felicitas, quę maligniores censuras vitare possit? Priscorum monitum est: si vis beatus esse, cogita hoc primũ, contemnere & contemni. Nondum es felix, si nondum te turba irrisit. Sed longe præclarius Thomas à Kempis: Iacta cor tuum, inquit, firmiter in Domino, & humanum ne metuas iudicium, vbi te conscientia pium reddit & innocuum. Bonum est & beatum taliter pati *a*. Non es sanctior si laudaris; nec vilior, si vituperaris. Quod es, hoc es; nec maior dici vales, quam Deo teste, sis. Si attendis quid apud te sis intus, non curabis quid de te loquantur homines, homo, considerat actus, Deus vero pensat Intentiones *b*.

Qui sinceræ Intentionis est, ideo hos iudices non veretur. 1. Quia exploratum habet quam illi grauiter fallantur in plurimis, & hoc vel à seipso discit, toties in alijs iudicandis decepto 2. Scit ab his iudicijs nihil sibi accedere, nihil demi. Notum Seraphici Francisci dictum: Talis quisque est qualis & in oculis Dei, & non amplius. Vere non amplius,

quamuis

quamuis illum nemo non oneret encomijs. 3. Quia conscientiam habet testem, quod agat sincera Intentione. 4. Scit neminem vsquam placere posse omnibus, nec Petrum, nec Paulũ, nec ipsum Christum. 5. Scit etiam eximiæ virtutis esse, hęc iudicia Christiana nobilitate posse concoquere, quod certè potuit Tarsensis Paulus, qui etsi omnibus omnia factus, tamen liberè proclamabat: Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer aut ab humano die *c.* 6. Quia Deus olim hæc iudicia ad certissimam amussim iudicabit exactissimè. Hęc cum probè sciat bonæ Intentionis homo, hominum iudicia velut minorum canum latratus facilè contemnit, nec vnquam laborat qualis alijs videatur, sed qualis Deo & sibi.

a *Tho. à Kempis, l. 3. de Christi imitat. c. 37. n. 21.*
b *Idem l. 2. c 6. n. 3.*
c 1. *Cor. c. 4. v. 3.*

9. *Signum.*

In omnibus quæ carni blandiuntur, moderatum valde ac continentem esse, sin minus, certum pænè indicium est, aliquem sibi ipsi nimis esse pretiosum & charum. Amor sui ipsius tectissimus est, simul & callidissimus: amor sui, cum inualuerit, nec humana, nec diuina pensi habet; ad æterna præmia, ad ignes æternos planè cęcus est: omnia benigna interpretatione ad seipsum trahit; commodis suis vbique impensissimè studet, in omnibus sibimet ignoscens liberaliter indulget, præcipuè vero mollia amat & curiosa; hos duos bolos, velut soporatam offulam, & corpori objcit, & animo. Animum vt sibi conciliet, curiosissima quæque ingerit; corpus vt demulceat, ad omnem mollitiem inuitat, idque cauet vnicè, ne quid duri aut asperi offendat tam bonum amicum. Atqui verissima D. Gregorij, imo virorum SS. omnium vox est: Sicut carne quiescente spiritus deficit, ita ea laborante conualescit: & quemadmodum carnem mollia nutriunt, ita animam dura ad alta sustollunt, illa nãque delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus vegetatur *a*. Spiritus deficit, vbi caro requiescit: vt enim caro mollibus, sic anima duris nutritur. Si quis ergo ad mollia & curiosa inclinet animum, signum de se præbet impuræ Intentionis, qua non Dei honorem sed suum commodum attendit, vti ancilla quę pistori, suam operam locat ob panem similagineum. Hic talis vt primum asperiora senserit, manum retrahit, & ad mollia flectit, deligitque ignaua potius commoditate sordescere, quam per ardua viam ad meliora sternere: aut si quando ad difficilia dextram porrigat, non extendit conatum ad maiora, quam quo eum honoris ac dignationis propriæ libido impellit. Bernardus eiuscemodi hominem sui religiosa veste latitantem depingens: Ad omnia sua strenuus, inquit, ad communia piger; vigilat in lecto, dormit in choro. Sic & Philautia ad sua omnia maximè strenua est, & quicquid sibi opportunum credit, blando ambitu ad se trahit. Hic seipsum bonæ Intentionis homo rigidissimè coercet, illudque sibi assidue occentat: Non teipsum, sed DEVM quære.

a *S. Greg. tom. 2. in 3. Psalm pœnit. v. 16.*

10. *Signum.*

Æquè libenter priuatim quid agere ac publice, & æque diligenter ab aliorum oculis remotum laborare, quam si oculi omnium in ipsum conuolarent; neque etiam suos spectatores, auditores, laudatores numerare. Sunt qui lacrimas fundunt vt ostendãt, & toties siccos habent oculos, quoties spectator defuit. Sunt qui laborent diligenter & impigrè, quãdiu aspiciuntur, deme illis testes spectatoresque, non placebit labor secretus. Seneca hominem nimis amantem publici, & spectari volentem præclarissime instituens: Non est, inquit, quod te gloria publicandi ingenij producat in medium, vt recitare istis velis, aut disputare. Cui ergo, inquis, ista didici? Non est quod timeas ne operam perdideris, si tibi didicisti. Sed ne mihi soli hodie didicerim, communicabo tecum quæ occurrerunt mihi egregie dicta circa eundem fere sensum tria (Notate hæc obsecro, vos illi quibus summa votorum est, à multis videri vel audiri, notate hæc) Democritus ait: Vnus mihi pro populo est, & populus pro vno. Bene & ille, quisquis fuit, cum interrogaretur, quo tanta diligentia artis spectaret ad paucissimos peruenturæ? Satis sunt, inquit, mihi pauci, satis est vnus, satis est nullus. Egregie hoc tertium Epicurus cum vni ex consortibus studiorum suorum

ſcriberet: Hæc, inquit, ego non multis, ſed tibi: ſatis enim magnum alter alteri theatrum ſumus. Iſta, mi Lucili, condenda in animum ſunt, vt contemnas voluptatem, ex plurium aſſenſione venientem. *a* Sic noſtrum quilibet dicat: Vnus mihi Angelus, vnica conſcientia, Deus vnus pro vrbe, pro regno, pro Orbe toto, pro omnium oculis & auribus eſt: Satis mihi eſt, ſi pauci, ſatis eſt ſi vnus, ſatis, ſi nullus ſciat, quæ ego, hactenus cum perfecerim, tum pertulerim. Sic Chriſtianorum quiuis ad Chriſtum: Alter alteri ſat magnum theatrum ſumus? Chriſte tu mihi longè ampliſſimum theatrum es Obedientia, Amoris, Patientiæ, & omnium virtutum: Ego tibi theatrum copioſiſſimæ miſeriæ ſum, & omnium ferè vitiorum. Hæc ſincera eſt Intentio, quæ ſolis diuinis oculis laborat, & omnia iiſdem tolerat; humanos oculos, abſint, adſint, perinde æſtimat.

a *Senec. epiſt. 7. ad finem.*

11. *Signum.*

Vituperijs non deijci, nec innumeris aliorum reſpectibus deterreri à bene cœptis.

Notum, quid reſponſi Bernardus in cacodæmonem aptiſſimè regeſſerit. Laudarat illum diabolus largiſſimè, & quàm tu hoc præclarè facis, quàm inſigniter! cùm non moueretur, vertit ſtylum veterator, & quàm nihil eſt quod agis, quàm ineptè & inſulsè agis omnia: ceſſa, muſcis domicilia ſtruis. His ſanctus ille vir hoc vnum reſpondit: propter te non cœpi, nec finiam propter te. *a* Hanc bona Intentio loquendi formulam habet: Non incœpi vt laudarer; nec deſinam cum vituperor. At dicas: Si herus, aut hera, aut alius quis, in cuius gratiam laboratur, & cui merito probetur placeatque labor, eum tamen tantopere ſibi diſplicere nō obſcurè ſignificet, quis id nō ægrè ferat? Id ſanè non ægrè feret puræ Intētionis homo, ſed ita ſecum ipſe ratiocinabitur: feci quod potui, idque optima mēte, quod vero huic aut illi non ſatisfecerim, iacturam non grandem interpretor, modò Deus & ego amici ſimus; hic, niſi valde me fallo extra culpam ſum. Vaniſſima ſpes eſt omnibus ſe placiturum ſperare. Num ideo ad reſtim properē quod laudatus non ſim, quod diſplicuerim? propter hæc crepundia non cæpi; non finiam propter hæc. Mihi Deus & laboris merces, & laus eſt, & omnia eſt. Ita bona Intentio philoſophatur. Et vere, magnam habet cordis tranquillitatem, qui nec laudes curat, nec vituperia *b* Felix qui hoc elogij meretur: *non eſt tibi cura de aliquo, non enim reſpicis perſonā hominum c* Verbum vetus eſt & verum, Deſpectus, ſuſpicio, & reſpectus euertunt Orbem. Non eſt ſimplicitatis, ſic alios reſpicere, vt obliuiſcaris tui: Eſtote ſimplices ſicut columbæ. *d* Lothi vxor ad Sodomā & igneum imbrē reflexit oculos, & perijt. Stephanus à ſaxea grādine auertens oculos ad Chriſtum ſuſpexit, & ſanctiſſimè finijt. Chriſti vox eſt: *Quid ad te? tu me ſequere. e* Culpent te alij an laudent, quid ad te? ad Chriſtum ſuſpice, hunc ſequere, aliorum vituperia recta Intentione deſpice. Non eſt vitij vituperari, ſed vituperanda facere.

a *Res geſta S. Bern. Dicti huius vſum oſtendit S. Ignatius, lib. Exercit. de dignoſc. ſcrup.*

b *Imit. Chriſti l. 2. c. 6. num. 2.*

c *Matth. c. 22. v. 16.*

d *Matth. c. 10. v. 16.* e *Ioan. c. 21. v. 22.*

12. *Signum.*

Ad vtrumque ſemper promptum paratum eſſe. Philippus III. Hiſpaniarum Rex, hoc ſibi familiare habuit ſymbolum, AD VTRVMQVE, quod leo expreſſerat qui dextro pede crucem & oleam, altero equeſtrem haſtam præferebat. Bonæ mentis & Intentionis homo, ſic AD VTRVMQVE paratus eſt, vt apud eum nullo fere diſcrimine ſint aduerſa & proſpera, opes & inopia, honor & contemptus, fauor & neglectus ſui, valetudo & morbus, longa & breuis vita: huic tali perinde eſt, in diuitijs aut paupertate, in morbo aut integris viribus, ridente aut ſtomachante fortuna vitam exigere: circa hæc omnia indifferens eſt, prout ea Deus ex alto immiſerit: Deum quærit iſte, hac an illa via ad Deum peruenire poſſit, illius non intereſt, modo perueniat. Qui aliquid tam parate facit, non eſt dubium, quin libenter faciat.

Mathematicorum eſt de numeris, lineis, dimenſionibus, & circinationibus agere, an verò figuras mathematicas chartæ, an ligno, plumbo an argento, aut etiā arenæ imprimāt, quod Archimedes fecit, id ipſis curæ non eſt,

cum om-

cum omnis eorum dissertatio circa quantitatem abstractam, quam vocant, sese occupet. Sic omnes, quotquot serio virtuti student, Intentione tota feruntur in Deum, Deique honorem: si iam ipsis tam expeditum sit per aduersa hanc metam contingere, quam per prospera, per inualetudinem quàm per sanitatē, per egestatem quàm per abundantiam, nil sanè altercantur, sorte sua contenti, & parati AD VTRVMQVE, faciles in omnia æquo certe ferunt animo cuncta quæ eueniunt: nemo horum est qui non vel vno die centies dicat: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. *a* Pronissimus in tuam abeo voluntatem. Quòd si omnis generis aduersa, si paupertas, ignominia, dolor, breuiorē illis tutiorēque ad Deum tramitem monstrent, quam prospera, quam opes, honor, voluptas, hic illis deliberatissimum est, præ opibus, honore, voluptatibus, paupertatem, ignominiam, dolorē obuijs vlnis amplecti, nec queri quicquam de difficultate viæ cum ad tantam ducat amœnitatem vitę, & quidem æternæ.

Quisquis hanc rerum notitiam adeptus est, persuasissimū sibi habet, omnia quæ in Mundo sunt, optime à Deo administrari; scit, omnia hæc ad quæ gemimus, quæ expauescimus, esse tributa vitæ, quorum immunitas nec speranda sit, nec petenda cum non accidant ista, sed decernantur. Et isto quidem modo tam rectæ Intentionis homo ad id fastigij ascendit, vt iam incipiat nil optare, aut sperare, nil appetere, timere nihil nisi Deum & peccatum, illum vt summum bonum, istud vt omnium malorum malum maximum.

Si horum omnium signorum summa sit incunda, compendio hæc numerantur. 1. Nil turbulenter aggredi. 2. Continuo affectu ad bonam Intentionem duci. 3. Ob agenda non anxium esse. 4. Rebus peractis non sollicite indagare quid alij sentiant. 5. Euentu laboris improspero non turbari. 6. Inanem gloriam omni modo fugere. 7. Ab inuidia immunem se tueri. 8. Iudicia humana posse contemnere. 9. In omnibns quæ carni grata, temperantissimum esse. 10. Non publicum, non spectatores vel auditores ambire. 11. Opinionibus non seduci, vituperijs non deijci 12. Circa omnem vitę tenorem ad vtrumque paratum & indifferentem esse. Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde! *b* qui vnum id vnice laborant, vt hęc salutis signa in se deprehendant.

a *Psal.* 56. *v.* 8.
b *Ps.* 72. *v.* 1.

CAPVT X.

Aliquot conclusiones de RECTA INTENTIONE.

OPinabantur veteres, præcipuam hominis pulchritudinem in oculis esse, cum in his primariam sibi sedem delegerit frontis elegantia. Nam etsi totius vultus symmetria & proportio requiratur ad formam, nulla tamen pars in facie est, per quam animus animique affectus ita traluceant, sicut per oculos. Certè per vitreos hos globulos cor perlucet. Hinc prisci poëtæ, Dearum formam laudaturi, ab oculis laudarunt. Homero Minerua γλαυκῶπις Iuno βοῶπις Musæ ἑλικώπιδες, dicuntur.

Hæc veterum opinio, formosissimum in homine inesse oculis, longè certissima est, si de interiore hominis pulchritudine sit sermo. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. *a* Hi oculi admirandam homini conciliāt pulchritudinem, totum reddunt formosum. Per oculum, Intentionem hominis designari, iam supra demonstratum est. Nunc illud restat, vt omnes has de Bona & Mala Intentione pręceptiones in compendium conferamus. Idcirco conclusiones siue decreta, & placita theologorum super hac re, subiungemus.

a *Luc. c.* 11. *v.* 34.

I. CONCLVSIO.

Operis boni cuiuscūque quod mercede dignum sit, tres sunt conditiones. 1. Absit malitia. 2. Adsit gratia. 3. Non desit Intentio recta. Si vna harum defuerit, opus nec Deo gratum, nec homini vtile, ac sine merito est. Quod primam conditionem attinet excludit hæc omnia opera ex se, seu ex obiecto (vt loquuntur) mala, vt est luxuria, inuidia &c. nunquam bonum pannum dicemus, cuius stamina & licia omnia sunt mala. Altera conditio boni operis est, vt illius auctor apud Deum

sit in gratia, quæ omnium meritorum fundamentum est: quamdiu quis Dei hostis est, tamdiu non agit quod gratum sit Deo. Tertia. intentio bona; nam vti quiuque illæ dormitatrices fatuæ, sine oleo admittendæ non erant à sponso, ita nec opera nostra probantur Deo sine recta Intentione. Inanibus votis pulsamus cęlum, si nobis bonæ Intentionis desit oleum. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. *a*

a *Matth. c. 60. v. 23.*

ALTERA CONCLVSIO.

Omnia indifferentia opera, Recta Intentio efficit æternæ vitæ meritoria. Indifferentia opera iam supra diximus ea esse, quæ ex se nec bona nec mala, vti sunt cōedere, bibere, legere scribere, ambulare, pingere, dormire, laborare, negotiari, nundinari, &c. hæc enim omnia vltra naturæ vim nihil habent: at si bona Intentio ijs iungatur, nouam induunt dignitatē, & promerentur æternum præmium, modò diuina gratia omnis meriti fons non absit. Ita prandendo, cenando, dormiendo &c. promereri nos posse cælum benignissimus Deus voluit. Nā in hac tali actione tria illa, quę dixi, coniunguntur. 1. Abest malitia? edere, enim, bibere, dormire &c. ex se nil mali habent. 2. Adest gratia? hoc enim ponimus. 3. Non deest Intentio bona, & en cælum pro his vult debere Deus, sic vilissimæ quæque actiunculę, quę vix nomen laboris habent, vt fila facere, explicare, connoluere, bacillos cuspidare, pecuniam numerare, mensæ adstare, imò & parietes custodire propter CHRISTVM (quod Magnus ille Macarius Palladium iussit facere *a*) ęternam beatitudinem emeretur. An non Deum iure meritissimo BONVM, an non æquissimo nomine PATREM appellemus; qui cælum venale fecit pretio tam tolerabili, tam vili? Quod si humanarum actionum infimas illas ad tantam euehit dignitatem Dei gratia, & Intentio recta, meliori iure illas ex se commendabiles, vt orare, stipem dare, obsequium præstare, cælesti præmio reddent dignissimas.

a *Pallad. c. 20. apud Rosvveid.*

III. CONCLVSIO.

Triplex est hæc conclusio. 1. Mala Intentio actionem quamcunque, licet excellentissimam ita vitiat, vt nullius omnino sit pretij. Quid generosius quis audeat, quàm vt seipsum viuum flammis objiciat? At si gratia Dei, aut recta Intentio desit, nihil habet laudis, nihil virtutis hoc facinus. Clarissimè Paulus: *Si tradidero*, inquit, *corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, nihil mihi prodest? a* si charitatis, actus recta Intentio defuerit.

2. Mala Intentio quodcunque opus indifferens mox malum efficit. Nam si bonas, imò optimas quasque actiones suâ contagione corrumpit Intentio mala, quanto magis nondum bonas? Lues contagiosissima est praua Intentio, quicquid afflat, iugulat. Hinc dicere aliquid aut facere vt ęstimeris aut lauderis, nil boni habet, quia & fons malus, Intentio inanem gloriam olens. Ita emere, vendere artes exercere solum vt ditescas; ita cibum & potum capere, somno indulgere, confabulationi, lusui, venationi vacare, tantum quia hoc suaue & iucundum, nullius ponderis, & vitiosa sunt.

3. Mala Intentio, malæ actioni coniuncta, res longè pessima, & diaboli opimum spolium est. Isidorus: *Bonis, inquit, malè vti malum? sic malis malè vti pessimum est. b* Huius generis sunt, furari vt habeas quod in lusum, in gulam, in impuros amores effundas; nitere vestium luxu, vt alios ad lasciuiam pellicias; carpere alterius famam, vt graue nocumentum inferas; obruere rationem vino, vt ad flagitium animosior sis; studere auaritiæ, ne quid desit superbiæ &c. Hoc verè est vtroque pede ad Orcum currere.

a *1. Cor. c. 13. v. 3.*
b *Isid. l. 3. sent. c. 63. fine.*

IV. CONCLVSIO.

Indifferens Intentio, indifferenti operi iuncta, nil promeretur apud Deum. Theologorum notissimum effatum est: Nullum opus merè naturale, meritoriū est vitæ æternę, qualia sunt, artē mechanicam exercere, solius lucri gratiâ; cibo abstinere tātum sanitatis caussâ; deam-

sâ; deambulationes instituere, tempori solùm fallendo &c. Hæ actiones nunquam inter virtutum officia censeri poterũt. Et hoc è Theologiæ scholis sic pronunciatur: Omne opus æternæ vitæ meritorium, necesse est vt habeat supernaturale aliquid, quod acquirit per rectam ad Deum Intentionem.

Salomonis sacrum ædificium diuina pagina sic laudat: Nihilque erat in templo, quod non auro tegeretur, sed & totum altare oraculi texit auro. *a* Cogitationes, sermones, actus nostri sic auro bonæ Intentionis vestiendi, vt nihil in animo, nihil in ore sit aut opere, quod non huius auri nobilitatem participet. Ecquid oro, dicite, quid corpus est sine animo; nec sensum, nec formam, nec motum habet, miserrimus truncus est, quid arbor est sine radice? quid domus sine fultura & substructione? Hoc est actio sine INTENTIONE RECTA.

a 3. *Reg.c.6.v.22.*

V. CONCLVSIO.

Vir in omnibus sinceræ Intentionis, vnus idemque, immutabilis, incõcussus permanet, &, quod mireris, nunquam errat suo vel alieno damno. Salomon hoc asserit: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit, impij autem replebuntur malo. *a* Illas vitę vices euitare non licet, quin iam læti, iam dolẽtes, iam alacres, iam fastidiosi simus, modo has, modo illas mutationes sentiamus, sed (vt loquitur Thomas à Kempis) stat super hæc mutabilia sapiens, & bene doctus in spiritu, non attendẽs quid in se sentiat, vel quâ parte flet ventus instabilitatis: sed vt tota Intentio mentis eius, ad debitum & optimum proficiat finem, Nam sic poterit vnus & idem, inconcussusque permanere, simplici Intentionis oculo, per tot varios euentus, ad me imprætermisse directo. *b* Dementiæ & plebeij per omnia ingenij est, fortuitis potius casibus, quàm ratione res metiri. Fit subinde vt inter se diuersi luctentur venti, sed si supremus sit Subsolanus aut Fauonius, apertum cælum & sereni dies perdurant. Sic in homine sinceræ Intentionis, nonnunquam diuersæ affectiones inter se certant, at ille *simplici Intẽtionis oculo ad Deum imprætermissè directo,* per euentus maximè dispares, saluus & incolumis transit & quò purior ipsius Intẽtio, hoc ipse constantior inter omnes procellas, nec se sibi patitur extorqueri, diuinis decretis vndecunque immissis nunquam non optimè cõtentus: Sic omnia præterquam animum mutationibus permittit, perinde si quis hodie galea, cras petaso caput tegat, perendie ligonem, paullo post calamum manu verset, & nunc stramini, nunc plumis indormiat, itaque vestem mutet aut cubile, non frontis serenitatem, non animum. Talis est sincerę Intentionis homo, hac vna ratione sibi semper simillimus, omnia ad maiorem Dei gloriam cõponit: aduersa, non dico, non sentit, sed vincit? illud marmoris, hoc hominis est. Si nihil aliud (inquit Thomas ille) quam Dei beneplacitum & proximi vtilitatem intẽdis & quæris, interna libertate perfrueris. Si rectum cor tuum esset, tunc omnis creatura speculum vitæ & liber sanctę doctrinæ esset. *c*

Addidi: nunquam eum errare qui quidem rectæ Intẽtionis sit. Quoniam diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum. *d* Et quomodo is à Vero aut Bono aberret vnquã, qui in omnibus quæ agit, & Verum & Bonum, Deum ipsum, Intentione semper amantissimè complectitur. Scio sapientissimos quosque viros multa delinquere; scio, neminem tam circumspectũ, cuius diligentia non aliquando sibi ipsi excidat; neminem tam maturum, cuius prudentiam non in aliquod feruidius factum casus impingat; neminem tam timidum offensarum, qui non in illas, dum vitat, incidat. *e* At hi errores (sic vocemus) pollitici, ipsi erranti, sæpe alijs quoque bono sunt, cautioni & documento sunt. Tres illi ex Oriente Dynastę in errore fuerunt, cum apud Herodẽ noui Regis capitalissimum hostem diuerterunt, quia tamen rectissima eorum erat Intentio, error hic tam illis ipsis quam Christianis omnibus bono fuit, præstabat sic errare, vt multi suos errores dediscerent, Non aliter bonæ Intentionis homo; politicè, sic loquar, errabit sæpius, sed suo aliorumque bono. Diligentibus DEVM omnia cooperantur in bonum.

a *Prou.c.12.v.21.*
b *Imit. Christi lib.3.c.33.n.1.*
c *Imit.Christi l.2 c.4.nu. 1.*
d *Rom.c.8 v.28.*
e *Sen.l.3.de Ira.c.14.*

VI. CONCLVSIO.

Rectæ Intentionis hostis est maximus, humanæ laudis appetitus, & huius pater, Amor suiipsius, nunquam sine improbitate ingeniosus. Nos in rem nostram callidi homines, felibus simillimi sumus. Felis quomodocumque ex alto ruat, in pedes decidit, & cadere desinit stando. Quacunque demum ratione nobiscum agat DEVS, quicquid minetur, quicquid promittat, nos identidem ad nos ipsos relabimur; & stamus vitiosis pedibus, malignis affectibus. Blandimenta carnis, hæc nostra sunt fulcimenta, his basibus nitimur. Quod carni suaue, quod gratum, quod delectabile, hoc à nobis auidissimè ambitur. Verissimè dictum ab illo: In multis caligat oculus, puræ Intentionis, respicitur enim cito in aliquod delectabile quod occurrit. Nã & raro totus liber quis inuenitur, à næuo propriæ exquisitionis. Sic Iudæi olim venerant in Bethaniam ad Martham & Mariam, non propter IESVM tantum, sed vt Lazarum viderent. Mundandus est ergo Intentionis oculus, vt sit simplex & rectus, atque vltra omnia media ad me dirigendus *a*. Quanti sunt, è quibus si quæras, cur hoc facis? responsum aliud non referas, quam istud: quia ita mihi placet, quia hoc iuuat, & mel mihi est, quia hoc ad meum stomachum facit; hac re pascor, in hanc meus calor inhiat, hoc mihi volupe. Sic nos nobis ipsis semper fauentissimi cenas apparamus, sic vestes dictamus, sic ędificamus, sic titulos affectamus, sic omnia facimus suaui semper in nosmet indulgentia & miti affectu. Sed & illud felium feliciter imitamur; illæ vix vnquam à domo tam procul asportãtur, quin norint redire domum: Sic nos tametsi à nobis ipsis discessionẽ subinde faciamus per rectam Intentionem, breui tamen redimus ad nos, & eadem qua prius industria commoda, delicias, lucra, & quicquid nostrum putamus, quærimus. Cum omnia fallunt, illud, *Sic mihi placet*, mordicus retinemus, & sic quandoque animi caussa mali sumus. Virum autem fidelem quis inueniet *b*? qui nunquam seipsum, Deum quærat in omnibus.

a *Imit. Christi l.* 3.*c*.33.*n.n*.2.
b *Prou.c*.20.*v*.6.

VII. CONCLVSIO.

Recta Intentione ad Deum se semper attollere, omnia facili animo tolerare, Dei voluntatem & honorem in omnibus spectare, cęlum est extra cęlum, & æternæ beatitudinis nobilissimum gustatorium, quo nobis propinatur summum bonum. Augustinus: Quicquid tibi Deus, inquit, aliud dederit, minus est quam ipse; colis non gratis, vt aliquid ab eo accipias: gratis cole, & ipsum accipies, quod enim dulcius à Deo præmium quam Deus ipse *a*; An non amantissime nobiscum agit munificẽtissimus Deus qui ad suum nos seruitiũ sic inuitat: Quo plus præmij petis, hoc mihi charior es seruus; plus autem petere nequis, quam meipsum, *summum bonum*; hoc ipsum non negabo, si tamẽ actiones tuas ad hoc disposueris.

Quam illud cupiditatem nostram suauiter demulceret, si esset qui promitteret in horas singulas quinque aureos, modo singulis horis bis terue serio quis fateretur, se id quod facit, in gratiam aureorum facere. O Christiani, quin hoc tandem capimus? quauis hora non quinque aureos, sed summum, sed omne, sed infinitum bonum promereri possumus, modo quot horis ad summi boni honorem, id quod agimus, referamus, vel vnica tali cogitatiuncula: Mi Deus, hoc tuo honori facio; Domine propter te omnia. Dum hanc vitæ militiam sectamur, assiduè clamandum: DOMINO & GEDEONI; *b* DEO & DIVINÆ GLORIÆ; DEO & DIVINÆ VOLVNTATI.

a *Aug.l*.50.*hom*.
b *Iudic.c*.7.*v*.18.

CAPVT XI.

ADHORTATIO AD *Religiosos, ad Aulicos, ad omnis Ordinis homines*, RECTÆ INTENTIONI *exercendæ*.

AD RELIGIOSOS.

CVm RECTA INTENTIO Amussis sit omnium prorsus humanarum actionum, nihil æque magis curandum, quam ne illa in obliquum detorqueatur. Fit enim plerunque vt quo nitidius quid est, eo citius inficiatur; quo tenerius, eo facilius lædatur; quo præ-

præstantius, eo grauius impugnetur. INTENTIO RECTA cum sui vigoris est, nitidissima prorsus, tenerrima, ac præstantissima est, hinc tam cito inficitur, tam facile læditur, tam grauiter impugnatur.

Ipsa quidem Religio commissos sibi clientes docet omnia recta Intentione obire, sed heu quam facile ac pronum est errare, nec ferè quidquam minus habet negotij quam seipsum decipere. Nemo hic vesti suæ credat, sed seipsum altius rimetur, & suę Intentioni vigilantissimis curis attendat. Nil vsitatius stygio leoni quam horrificas iubas sancta veste tegere. Tria sunt occulta, inquit Bernardus; illicita actio, dolosa Intentio, impudica affectio *a*. Actionem illicitam & affectionem impudicam licet effugeris, dolosam tamen Intentionem non tam facilè cauebis, quę mille ostiolis nouit in intimos animi recessus se penetrare.

Et videte obsecro, quam lubricis illapsibus dolosa Intentio omnia pererret. Quid laudabilius in homine religioso, quam semper esse in actione, & iam rudibus docendis, iam confessionibus excipiendis, iam concionibus habendis, iam ægris instruendis occupari. Sed in has ipsas religiosissimas actiones quam arcaua malignitate obliqua sese insinuat Intentio! Nam, subinde nihil malumus quam agere, sed non tam vt agamus, quam vt tædium nostrum minuamus? prodire cupimus, non vt multis prosimus, sed quia latere nō didicimus: labores varios ambimus, non vt otium fugiamus, sed vt in plurium notitiam veniamus. Non operosum tantum, sed & religiosum est concionari; at omnem concionis fructum non à conatu, sed ab euentu æstimare, auditores paucos, aut pauperes, simplices aut paganos spernere, celebriores cathedras non aperto quidē ambitu inuadere, sed occultis meatibus aditum in illas sibi aperire, & ea pro suggestu disserere quæ admirationi sint potius quàm instructioni, quæ doctiores faciant auditores non sanctiores, corruptam prorsus arguit Intentionem. Eiusdem generis est, à viliorum hominum confessionibus audiendis abhorrere, aut saltem tam promptum non esse, quam cum primates viri feminæque confluunt. Eodem spectat, in scholis non sine pompa & ampullis docere, in scientijs præcellentem se ostendere, alios tanquam ex solio despicere, & omnem curam in hoc intendere, vt palmam laudemque nemo, vel paucissimi præripiant: ceterum temerè, inconstanter, & inconsultè pleraque aggredi, nullam iniuriæ ferre imaginem, & pænè omnia ad plausum facere, nec suauiorem musicam vllam putare, quam audire: hic ille Rhetorum facundissimus, hic Magnus ille concionator est, ille acutus Philosophus, hic ille profundæ scientiæ Theologus est. O Religiosi, ô serui Dei, hoc est nobilissimas merces pretio vilissimo vendere, imo in ignem abijcere. Videte, quorum mores Chrysostomus deploret his ipsis verbis: *Ita etiam nunc vsu venit in Ecclesia: Ignis omnia deprehendit. Honores quærimus ab hominibus, & amore gloriæ accendimur. Honoris serui facti sumus, Deo dimisso. Non amplius possumus increpare eos qui à nobis reguntur, cum ipsi quoque eadem febre teneamur; & ipsi egemus medicina, quos Deus posuit, vt alijs mederemur. Quænam autem iam restat spes salutis, cùm ijs ipsis qui medentur, aliorum manu indigent? b*

Moses bis rupem in fontem diluit, & largissimas aquas è petra scaturire iussit, sui scipionis illisu, sed non vtroque facto Numini placuit. Et quæ caussa discriminis? vtrobique enim ingens miraculum vtrobiq; ad iussus diuinos, saxum virgâ percussit, vtrobique de solidi saxi vulnere patefecit flumina. Ratio diuersitatis hęc fuit. Primo illo prodigio, dum Moses virga scopulum tetigit, intentissimos oculos in Deum fixit. Deus enim pollicitus, *En ego*, inquit, *stabo ibi coram te supra petram Horeb: percutiésque petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus c.* Altero autem prodigio hic idem Moses, non in solo Deo defixos tenuit oculos, sed in Israelis populo. Nam: *Audite*, inquit, *rebelles & increduli, num de petra vobis aquam poterimus eijcere?* Non placuit hîc Moses, vt antè, Deus ipse in illum & Aaronē commotior: Quia non credidistis mihi, inquit, vt sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis *d*. Tanti refert, cum quid facimus, oculos in Deum, an alio cōuertamus. O Religiosi, vos quidem petram virga percutitis, cū carnem ieiunijs, flagris, vigilijs atteritis, sed nisi vigilantes rectissimæ Intentionis oculos in Deum assiduè figitis, non placetis. Ingrata sunt,

ta ſunt, vana ſunt omnia obſequia, quæ non commendat Intentio recta. Ergo dum manus inhæret operi, oculus affigatur Deo.

Moris erat in Eccleſia Græcanica olim, vt cum præſente populo panis ad arā offerretur ſacrandus, aræ miniſter conſcenſo ſuggeſtu plebem his verbis commoneret: SANCTA SANCTE. Hoc voluit, vt rem ſanctam, ſanctitatis affectu proſequerentur. Sic & Deus olim pręcipit: Iuſtè quod iuſtum eſt, perſequeris, vt viuas *e*. Idem in ceteris actionibus omnibus ſeruandum, vt quod bonum, bona quoque Intentione, quod optimum Intentione quoque optima exequamur. Huc ſane vnuſquiſque religioſorum in cunctis omnino actibus omni ſtudio contendat, vt ſancta ſancte fiant, vt & ipſe ſanctiſſimi Regis imitator dicere poſſit: Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper *f*.

a *Bern. in ſerm. breu. ſerm.* 2.
b *Chryſ. hom.* 10. *in ep. ad Epheſ.*
c *Exod. c.* 17. *v.* 5.
d *Num. c.* 20. *v.* 10. *&* 12.
e *Deut. c.* 16. *v.* 16.
f *Pſal.* 15. *v.* 8.

AD AVLICOS.

Si pœna martyrem faceret non cauſſa, multos Aulicorum, velut ſanctiſſimos Martyres affari vix dubitarem. Religioſis multa ſunt perferenda; ſæpe tamen non minus Aulicis, quibus Religioſorum vnus aliquis optime dixerit: Videtis cruces noſtras, ſed non videtis vnctiones noſtras. Cùm vero de Aulicorum miſerijs ſermo eſt, liceat hoc vertere & cantare: videmus vnctiones illorum, cruces illorum non ita videmus. Varium illi habent à voluptate vnguentum, ſed non minus varium habent hinc illinc cruciamentum, & crebro tale quod vnguentis illis & vnctionibus parum iuuetur. Quantum eſt vel vnicum illud tormentum, ex inuidia aut ſua aut aliena laborare! crux eſt & ingens, tam hic agere quam pati. Suis Inuidiam titulis afficit Chryſoſtomus, cum eam diaboli telum, homicidij radicem, omni venia & excuſatione indignam, ſolam ſibi nocentem & inuidi pœnam, malorumque omnium matrem appellat. Inuidiam aiunt in aulis adoleſcere & educari, neſcio an non etiam ſeneſcere illic dicamus. Grande hoc malum nec vllum facile remedium inuenit; quia vix vllum non ſpernit. Neque ſolum inuidiæ malum propè inſanabile multos in aulis exercet; alia quoque non deſunt; quæ melius tamen vinci nequeunt, quam tolerando. Notiſſima vox eſt eius, qui in cultu Regum conſenuerat. Cum illum quidam interrogaret: Quomodo rariſſimam rem in aula conſecutus eſſet, ſenectutem? Iniurias, inquit, accipiendo, & gratias agendo *a*. Nam potentiorum iniurię hilari vultu, non patienter tantùm ferendæ ſunt. Sæpe adeo iniuriam vindicare non expedit, vt ne fateri quidem expediat. Ergo licet in aulas Fortuna bona, Fortuna aurea, cum maximis copijs immigraſſe videatur, niſi tamē ſæpius in ſubſidium vocetur & Patientia, nulla felicitas in aulis diu ſalua erit. Etiam in ampliſsimis palatijs & regum turribus, patientia opus eſt & quidem crebra, & ſæpe non vulgari aut plebeia. Si ars patiendi hic deſit, innumeris omnia querelis miſcebuntur: vix quiſquam erit qui ſibi ex integro ſatisfactum fateatur; nullus ſuo ſe pretio ſatis æſtimatum credet omnes aut maiora ſe ſperaſſe, aut minora meritis impetraſſe dicent. Nobiliſsimum in hæc omnia mala eſt antidotum RECTA INTENTIO. Sine hac vanitas vanitatum, & omnia vanitas, quæcunque Regibus delata obſequia. Certè Deus conuenientiſsimo præmio eos remunerat, qui omnem ſuam induſtriam praua Intentione corrumpunt. Sunt qui ſolis Principum oculis & auribus ſeruiant, modo illos impleant, has occupent, hoc ſummam votorum ducunt: de recta in Deum Intentione aſsiduè dirigenda parum laborant; Dei gratiam vti non ſpernunt, ita ſane nec ambiunt, ſed nec aliter viuunt, quam ſi apertè dicant: *Quis nobis pecuniam de cælo?* Regum aureæ manus noſtra marſupia ſaginant; aureos è cęlo imbres expectet qui volet, nos ab aulis excipimus opulentas has pluuias. His regum fauor ſumma felicitas eſt, ac tum demum beatos ſe credunt, cū Principum oculos ſibi maximè propitios & annuentes habent. Hos, inquā, Deus, prout de illo meriti ſunt, tractare exſequitur, quandoque illis omnia alia quam ſperant, eueniunt: illis ipſius oculis, quibus deuotiſsimi erant, diſplicere incipiunt, nec iam amplius, vt olim tam patentes ac beneuolas aures obtinent. Hic illi cælum & terram querelis in-

relis in-

relis inceſſere: nil ſuis obſequijs dignè rependi, meliora ſe meritos; ſi humanum deſit auxiliũ Deum iniuriæ ſuæ fore vindicem. Et quid vos, ô boni, Deum in veſtram nunc partem trahitis? Principis oculos obſeruaſtis, nõ Numinis: omnium laborum veſtrorum Intentio in aulam ibat, non in cælum. Vos iam ſine fronte, ſubſidiũ è cęlo, quod nunquam quæſijſtis? opem à Deo, cui nunquam ſeruijſtis, ſperatis? Vbi ſunt Dij in quibus habebatis fiduciam? de quorũ victimis comedebatis adipes, & bibebatis vinum libaminum: ſurgant, & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos protegãt. *b* Hæc digniſſima illis merces eſt, qui rectam Intentionem quam vni Deo debebant, in homines obliquam detorſerunt. Demum ab hominibus & Deo iuſtiſſimè deſerti, ſibi ipſis relinquuntur in exitium. Tanti eſt rectam Intentionem quam Deo vniuerſi debemus, improbo furto in ſeruitutem humanam traducere: tanti eſt diuinis oculis neglectis ad humanos omnem ſuæ induſtriæ Intentionem auertere.

Vos ergo, quicunque Aulas ſectamini, per veſtram ſalutem obſecro, hoc ſaltem velitis, ſcilicet labores veſtros non perdere, nec enim vtilius quidquam eſt, quam ſibi ſic vtilem fieri. Placeat vobis virtus, & ante omnia Intentio recta, non quia delectat, ſed ideo delectet, quia placet; minima maximaque è conſilio rectæ Intentionis vobis gerenda ſunt. Sæpe Deo gratior eſt modus agendi, quàm actio ipſa, quamuis præſtantiſſima. Sicut cibus exquiſite conditus, ſuauior interdum eſt, quàm alius lõgè pretioſior, ſi malè condiatur. Quid humilius Dauidis ante Arcam ſaltatione? In ea tamen affectus & præclara Intentio mirè placuit, Deo diſplicere nequit quod à recta Intentione prouenit.

Intentio recta multis Aularum malis ſuauiter mederi poterit ſi admittatur. Reperiuntur in Aulis, præter illos quos diximus, nec pauci, qui quamuis vultu rideant, animo tamen triſtes & omnia deplorantes, quibus nulla non cauſſa in querelas placet, perturbati & omnia gementes, quibus nec aureus imber ſatis ſit, vt queri deſinant. Infelix genus hominũ quibus nihil placet, niſi quod ipſi faciunt? quibus, quicquid datur, ſemper minus eſt quàm cupiuerant, vel ſperarant. O ærumnoſi! ſed veſtra culpa, quod de Aula conquerimini, hoc nuſpiam non inuenitur. Cogitate ergo ſæpius, nullam eſſe tam bonam felicitatem, de qua nihil queri poſſimus. Quiſquis autem rectæ in omnibus Intentionis eſt, contentus eſt ſe teſte & ſua conſcientia, teſte Deo & cælo: omnium, quæ meritis ſuis non reſpondent, Deum debitorem appellat. Sunt in Aulis alij, primis illis non multum abſimiles, quos non benefacere delectat, ſed videri benefeciſſe, qui gloriæ dediti, rebus ſuis omnibus pompam induunt, qui principum oculis aut auribus oſtentatricem & inanem operam vendunt, omnium minimè ſolliciti de recta Intentione. Vt quidam fructus ad videndi voluptatem ſunt non ad guſtum; & vt quædam obſcuriores gemmæ interdum ab artificio & circumpoſito auro lucem accipunt optimis parem, ſic illorũ functiones ſplendeſcunt adſcititijs radijs fucatæ ſolertiæ. Vere de his Gregorius: Cum ſe oſtendere alienis oculis appetunt, damnant, quod agunt. *c* Horum inaniſſimi ſunt labores & planè nulli, quia recta Intentione deſtituti. Quod ſi fruſtra fatigari nolint, diſcant Intentionem rectam actionibus omnibus miſcere, & omnem muneri ſuo pompam detrahere, diſcant plurimum facere, & minimum de ſe loqui.

Sed ſunt etiam in aulis, qui cum eorum maxima ſit cura, gratiam & fauorem ambire, vices periclitantis dignitatis, & voluptatũ fugitiuos ac mutabiles vultus aſſiduè formidãt. Hi vitam leporis agunt, inquieti ſemper & trepidi, atque ad omnem aurę ſibilum pericula ſomniantes, alia illos ex aliâ fatigat cura, qui ſi recta Intentione animum firmarent, extra metum & tremores iſtos viuerent, Deo nixi non humanis fauoribus.

Quid porrò de ijs ſentiendum qui omnium minimè ferre poſſunt, quod ipſimet faciunt, hoc eſt, inuidere alijs & æmulari. Aliorum inuidia cum petuntur, res ipſis intolerabilis videtur, verùm ſe alijs inuidere ſuauiſſima ſui indulgentia diſſimulant. In hos iam ſupra pronunciauimus? Rectæ Intentionis hoſtilis eſt, quiſquis Inuidiæ tam familiaris eſt. Ecquid alteri alteris noxam inferre tam laborioſè contenditis? Imperitorum hoc eſt qui dum hoſtem ferire ſtatuunt, ſeipſos aduerſo telo tranſuerberant. Nemo alteri vel leuiter inuidet, quin

det, quin sibi ipse plurimum noceat.

Aude animo inuidiam contemnere: non nocet illi
Quem petit; auctori sed nocet illa suo.

Coneris itaque, quisquis es, æmulos tuos tua patientia, & rectè factis macerare; sic vincis. Scis, quàm bene aut Phaethon curru, aut Icarus pennis sit vsus: Si te altius supra alios efferre volueris, cades.

Neque vero desunt in aulis quos deliciarũ cõsuetudo corpori blãdiens, & pietatis quasi superfluæ obliuio eo deducunt, vt sibi ipsi tantum in pretio sint, alios quasi è sublimi despiciant, & nihil prę se faciant; impotentiores premant, & omnem iniurię vel vmbram horreant. Tam autem gratiosa virtus est, vt insitum sit etiam malis, probare meliora. Quis illorum est qui non beneficus videri velit? qui nõ inter scelera & iniurias opinionẽ bonitatis affectet? qui non ijs quę impotentissime facit, speciem aliquam induat recti? velut etiam & ijs videri beneficium dedisse, quos læsit: Gratias itaque agi sibi ab his quos afflixere, patiũtur; bonosq; se ac liberales fingunt, quia præstare nolunt. Sed & hos recta Intentio (si tamen disciplinam admittant) docebit, vitæ tractum prospicere, & alternantis fortunę vicissitudinem contemplari: discent humanæ fragilitatis nõ obliuisci, nec nimia sui fiducia extolli, aduersus minores humanitatem, aduersus maiores reuerentiam seruare, lentos eiusmodi odiososque mores exuere, omnia sine cõtumacia sic agere, vt nulla sit in audiendo difficultas, nulla in respondendo mora, & ipsi, cùm opus, ad omnia quæ agenda sunt, quieta cum industria adsint. Sed & illud docet recta Intentio: Si imbecillior est qui te læsit, parce illi; si potentior, tace, & fortunam tuam, quæcunque illa sit, reuerenter habe: Noris sapienter dictum: Dum excelsus steti, nunquam pauere destiti. *d* Nam,

Fortuna magna non caret formidine.
Nec splendor eminens vacat periculo:
Et quicquid altum est, haud tutum diu manet.
Vt quod ruat vel inuidia, vel tempore. e

Ne nimium tibi fide, imò nihil, quisquis es, propositique memor contrahe vela tui. *f* Frequenter eminentis vitæ exitus fuit, *cadere.* Qui casum metuit, omnium actionum sequatur ducem Rectam Intẽtionem, hac qui caret, nec sibi commodat, nec alijs. Non dat beneficium qui malo animo prodest. In præcipitium tendit, qui suas actiones non optimo fine insignit: incassum laborat, qui Deum laboris terminum non cogitat; omnium seruorum miserrimus est; cui recta Intentio deest. Nolite igitur, ô Palatini domini, ô quicunque Aulici, nolite serere in spinas: *g* Nolite meritis vestris tantam inserere cõtumeliam, vt ea velitis cælesti præmio fraudari. Obsecro non ambitioni, non famæ, nõ oculis laborate, quicquid laboris vestra vobis munia exhibeant; & quicquid demum tolerandum veniat, non fauori & gratiæ, non numis & opibus, non ostentationi & glorię tolerate, sed Deo, cui se nemo vnquam aliter probauerit, quàm recta Intentione.

a *Seneca l.2. de Ira. c.35.*
b *Deu. c.32. v.30.*
c *Greg. l. 8. mor. c. 30.*
d *Sen. Thyest. act.3.*
e *Apollod.*
f *Ouid. l.3. Trist.*
g *Hier. c.4. v.4.*

AD OMNIS ORDINIS HOMINES.

Optime dixisse mihi visus est Diogenes, qui aiebat: Homines ea, quę faciunt ad viuendum, summa cura perquirere, sed quæ ad bene viuendum conducant, nihili pendere & negligere. *a* Ita prorsus est, omnes hoc agimus, vt res nostras agamus, quam bene, & quâ Intentione agamus, paucissimi sunt qui seriũ ad id animũ applicent. O Christiani, nõ solum quid faciamus, sed quo id animo faciamus, maximi momenti est. Hinc contra Sardensem Antistitem Apocalypticus ille Angelus Ioannes grauissimè conqueri iussus: *Scio*, inquit, *opera tua, quia nomen habes quod viuas, & mortuus es. Non enim inuenio opera tua plena corã Deo meo. b* Episcopi huius opera hominibus quidem plena & præclara videbantur, sed non talia erant coram Deo, qui intimam hominis Intentionem inspicit, ideo illa vt vacua prorsus & inania accusantur, carebant enim rectâ finis Intentione. Id eo etiam hic ipse Sardensis. Ecclesiæ præsul, mortuus pronunciatur, tametsi ab alijs inter viuos censeretur. O quantus talium mortuorum numerus in

orbe vi-

orbe viuere credendus est! qui nomen habent quòd viuant, & mortui sunt, quorum opera plena quidem videri possunt, sed quia Intentione recta destituũtur, inania sunt, & cassæ nuci similia Fæda nox & meræ tenebrę omnia inuoluunt, vbicũque rectæ Intentionis splendor nõ effulget. Nullũ corpus pulchrum sine hoc oculo, nullum cum hoc fædum: *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* c Diximus iam supra: rectè agere, vt inferos euadas, illiberalis serui est: vt cælũ obtineas, quæstuosi mercenarij: vt Deo placeas, hoc demum charissimi est filij, Bonus homo de bono thesauro profert bona? & malus homo de malo thesauro profert mala. *d* Verè thesaurus cordis, Intentio est cogitationis. Intentio est, inquit Augustinus, qua facimus, quicquid facimus, quæ si munda fuerit & recta, & illud aspiciens quod aspiciendum est, omnia opera nostra, quæ secuncundum eam operamur, necesse est bona sint *e*

Itaque non tam quid demus, quid faciamus, vel quid toleremus refert, quam qua mẽte, quà Intẽtione. Nam virtus non in eo quod datur, quod fit, aut quod toleratur consistit, sed in ipso dantis, aut facientis, aut tolerantis animo & Intentione. Qua in re pensandũ est, inquit Gregorius, vt omne bonum quod agitur, per Intentionem semper ad cęlestia leuetur. *f* Intentio est quę parua extollit, sordida illustrat, magna vero & in pretio habita dehonestat, prout ipsa vel recta, vel praua est. Illa quæ appetuntur, neutram naturã habent, nec boni, nec mali id refert quò ea Intẽtio impellat, hęc enim formam dat rebus. Omnes virtutes ruunt, sine recta Intentione, quę vita virtutum est, & omnium meritorum scaturigo. Bernardus in illa Domini verba, (Tu autem cum ieiunas, laua faciẽ tuam) Per hoc, inquit, quod iubet faciem lauare, pręcipit nobis Intentionem puram seruare: quia sicut decor corporis in facie, ita decor totius operationis animæ consistit in Intentione. *g*

Cælestis rex sponsam suam à proceritate commendans: Statura tua, inquit, assimilata est palmæ. *h* Hoc encomio bonæ Intentionis rectitudinem ac firmitatem appositissimè designat, quæ constans & recta perpetuo se ad Deum erigit, quod palmæ proprium, in altũ scilicet ramos emittere, & inter arbores eminere. Sponsa sic laudata, ne ingrati animi sit: Omnia, inquit, poma noua & vetera, dilecte mi seruaui tibi *i*. Me meaque omnia sanctissimę voluntati tuę trado, honori tuo me totam consecro, oculos meos rebus omnibus clausos, tibi vni aperio, illos in te solum intendo, sed & omnibus membris alijs in tuum duntaxat famulatum vtor. Qua vero ratione membra omnia diuinis seruitijs impendenda sint, insigniter Chrysostomus: Oculũ. inquit, tibi fecit? oculum illi vtendũ exhibe, non diabolo, quomodo vero illi exhibebis? si creaturis eius visis, ipsum glorificaueris, visumque à mulierum conspectu abduxeris. Fecit tibi manus: illas ipsi possideto, non diabolo: non ad rapinam & auaritiam, sed ad ipsius mandata & beneficia, & ad continuas preces, & ad succurrendum deficientibus eas porrigens & extendens. Fecit tibi aures? illas ipsi exhibeto, non lasciuis concentibus, obscœnis fabulis sed omnis meditatio tua sit in lege excelsi. Os tibi fecit, illud nihil agat eorum quę illi non probantur, sed psalmodias, hymnos, & spirituales odas concinito. Fecit tibi pedes; non vt ad malitiam curras, sed ad ea quę bona sunt. Fecit tibi ventrem, non vt eum cibis rumpas, sed vt philosopheris, Dedit indumenta vt tegamur, non ad ostentationem, non vt illa quidem multum habeant auri, Christus vero nudus pereat. Casam, pecunias, & fruges dedit, non vt solus habeas: sed vt & alijs, præsertim egenis impertias. *k* Hæc omnia docet recta Intentio quę omnes humanas actiones ad Deum eleuat, nec quidquam in se venale habet, sibi semper bene conscia, infatigabilis, omnibus exposita, nudo homine contenta, nunquam enim vsque eo interclusa sunt omnia, vt optimæ Intentioni locus non sit. Nũquam recta Intentio vtitur, nec sibi odio est, nec quidquam mutat, quia semper sequitur optimũ, vnum Deum, summum bonum, Illuc ergo ascendit, vnde nulla vi detrahitur: quò nec dolori, nec spei nec timori sit aditus, nec vlli rei quæ summi boni complexum eripiat. Intentio recta quicquid aduersi euenit, perfert, non patiens tantum, sed etiam volens & hilaris, omnemque temporum difficultatem scit legem esse naturæ. Intentio recta opti-

optimum eſt, etiam peſſimæ fortunæ condimentũ. Et vt bonus miles vulnera non horret, cicatrices enumerat, & tranſuerberatus telis, moriens amat eum, pro quo cadit, Imperatorem: Sic recta Intentio vetus illud prçceptum, DEVM SEQVERE, pro regula habet, Deumque ſemper totis ſequitur viribus, nihil vnquam quod Dei cauſſa faciendum, recuſat; aſperrima quæuis pro Deo promptiſſimè amplectitur, Deo in omnibus parere maximam libertatem iudicat, pro Deo mori, felicitatis ſuæ iucundiſsimam clauſulam arbitratur. Hac ratione recta Intẽtio nunquam ſine lucro eſt, quacunque ſe vel leuiter moueat, maximos quæſtus facit, nihil fruſtra tentat, è rerum euentu non pendet, omnia ei ex ſententia cedunt, neque impediri vlla ratione poteſt. Et quamuis nondum ſit in regno, ad regnum tamen & quidem æternum ſe natam nouit. Oculatiſsima eſt recta Intentio; imo tota eſt oculus, ſed qui continuè fixus hæreat in Deo. Quicunque igitur rectæ Intentionis eſtis, putate Deum vobis dicere: Quid eſt quod de me queri poſsitis vos, quibus recta placuerunt? Alij bona falſa rapiunt, & animos gerunt inanes, velut longo fallacique ſomnio luſos. Auro illi, argento, & veſte pretioſa ornantur, intus boni nihil eſt. Iſti quos pro felicibus aſpicitis, ſi non qua occurrunt, ſed qua latent, videritis, miſeri ſunt, ſordidi, turpes, ad ſimilitudinem parietum ſuorum extrinſecus culti. Nõ eſt iſta ſolida & ſincera felicitas: cruſta eſt, & quidem tenuis. Itaque dum illis licet ſtare, & ad arbitrium ſuum oſtendi, nitent & imponunt; cum aliquid incidit, quod diſturbet ac detegat, tunc apparet quantum altæ ac veræ fœditatis alienus ſplendor abſconderit. Vobis dedi bona certa, manſura: quanto magis ea verſaueritis & inſpexeritis, meliora erũt maioraque. Permiſi vobis metuenda contemnere, cupienda faſtidire, non fulgetis extrinſecus bona veſtra introrſus obuerſa ſunt: non egere felicitate felicitas veſtra eſt. At multa incidunt triſtia, horrenda, dura toleratu? quia vos bono veſtro his ſubducere, nolui, animos veſtros aduerſus hæc omnia armaui Ferte fortiter *l*, & aſsiduè in vobis Rectam Intentionem, velut ignem iugis ſacrificij reſtaurate.

Igitur, ô Chriſtiani, in vobis ac veſtra voluntate ſitum eſt, nunquam aut ſemper errare; rarius an continuè mereri velitis. Rectę Intentionis inopiam nemo patitur niſi qui vult, prima ſiquidem & maxima pars illius eſt VELLE. Quiſquis ſincere omnia propter Deum vult, hic virtutibus omnibus per compendium ſtudet. Nam vt omnium aliarum virtutum, ita huius ad animum tota redit æſtimatio.

a *Stob. ſerm.* 2.
b *Apoc. c.* 3. *v.* 2.
c *Matt. c.* 6. *v.* 22. *&* 23.
d *Matt. c.* 12. *v.* 35.
e *Aug. l.* 2. *de ſerm dom c.* 21.
f *Greg. l.* 1. *in Ezech. hom.* 4.
g *Bernard. in ſentent.* h *Cant. c.* 7. *v.* 7.
i *Ibid.* k *Chryſ. in moral. hom.* 10. *&* 11.
l *Sen. l. de prouid c.* 6.

CAPVT XII.

De recta INTENTIONE *dictorum Epilogus.*

ATTENDE TIBI *a*. Tobiæ & Timotheo ſaluberrime dictum, in virtutis tutelam. Oſtium pandit vitijs omnibus, *ſibi non attendere*, raro domi ſuæ, ſibi ipſi præſentem non eſſe; animo, quaquà lubet, euagari, rebus plurimis ſe miſcere, cupiditates longè mittere, nihil præcogitare, in ſuperuacuis aut alienis laborare, multa & nihil agere, omnia turbato animo, & in incertum emiſſis oculis aſpicere. Simplex oculus, laudatiſsimus.

a *Tob. c.* 4. *v.* 13. *&* 1. *Tim. c.* 4. *v.* 16.

§. I.

CYrus Perſarũ rex potentiſsimus, vti Xenophon memorat, etſi Tigranẽ Armeniorum regem bello exarmatum, vna cum cõiuge captiuum in vinculis haberet, humanitatis tamen obliuiſci noluit, & ſe quoque hominem eſſe prudenter meminit. Cum itaque variam regum fortunam altiore cogitatione ſecum ipſe perpenderet, duos illos regios coniuges, non ad colloquium tantum, ſed & ad menſam ſuam adhibuit, ipſe velut conuiuator & cenæ dominus, inter epulas variè facetus, nec ſine riſu hilaris. Demum conuiuarum animũ exploraturus: Dic Tigranes obſecro, inquit, pro tua coniuge quod mihi redemptionis pretium das? Cui Tigranes liberè: Equidem regnum darem in lytrum, ſi tua fortuna id mihi non inuidiſſet:

uidisset. nunc cum regno caream, caput meum in illius salutem prompte dependam. Mirificè delectatus Cyrus tam sincero amore, in commiserationis affectum libenter transijt, & vtrique libertatem vna cum regno restituit. Tigranes iam sibi & regno redditus coniugem interrogare institit, quid ei de Cyri prudentia & magnanimitate, quid de forma videretur? Ad quę prudens Regina? O mi optime coniux, inquit, non ego in Cyrum oculos, sed in illum conieci, qui se capite suo libertatem meam redempturum pollicebatur; hunc ego vnum aspexi, dum inter Persas egimus. Prudentissimum dictum: Ei oculos iure deberi, cui nec vitam negare possis,

§. II.

QVin ergo, mi Christiane, *Attendis tibi*, & oculos ei tuos non negas, cui & vitam tuam debes. Scis, te tuum non nosse: nosti, quis pro te moriendo vitam tibi dederit: & quomodo nō in vnum hunc assertorem tuum tuus ibit oculus, tua intentio? Frustra viuis, nisi in huius vnius obtutu assiduo hæres. Hac enim vna ratione tibi pręsens es, cum in tuum conditorem & reparatorem sic transis. Ah, quoties domi nostræ non sumus, & extra nos abimus? quoto cuique habere se contingit? Hominem iratum mihi obserua, & audies quam ipse vltro fateatur, se non esse apud se præ iracundia nihil enim minus in potestate habet quā seipsum, & irā suam. Aspice libidinosum; hic & oculos & animū perdidit in alieno vultu, non est apud se, nihil illi cum oculo simplici. Auarum cerne; sūę mentis nunquam est, pecuniam eam ipsi rapuit. Et quis inuidum sui compotem esse dixerit? sibi nunquam attendit, sed alijs quos it perditum. Hominem gulonē intuere, exsensa mente est totus in patinis, aut poculis sepultus est. Omnia omnino vitia, errores omnes hoc sui principium habent, *non attendere*, vix vnquam sibi præsentem esse.

Hoc se quisque modo fugit —— a

Sic & impatiens à se exit, totus extra se agit, & hinc in stultissimas querelas effunditur. Qui aliquid sui & sanæ mentis retinet, ita secum ratiocinatur: Quid ago? rem meam ex mala meliusculam non fecero furēdo, si quod damnum passus sum, augebit illud ab hac rabie; si quod illaturus sum, incautum habeo ministrum, furorem; quicquid attentauero per hanc vesaniam prius id destruam; quam efficere incipiam; nec lucrum inde aliud sperandum, præterquam celer & inutilis pœnitentia. Re-uera quod vnguis est in vlcere, hoc impatientia in omni actione: qui malum suum exasperari vult, impatienter illud ferat. Quin ergo sæuire desino, & compesco querelas? in ventū latratus mitto, re nulla profuturos, nisi vt quotquot me audierint, lapidibus me petant vt canem. Idcirco attendam mihi ipse, & quam insaniendo perderem, patiendo restituam rem: tranquilitas dabit, quod auferret furor. Verè dixit Thucydides, duo aduersissima esse rectæ menti, Celeritatem & Iram. Ea de caussa vide vt Iram in potestate habeas, & ne te quælibet indignatio ad temeraria verba efferat. Hoc ratiocinium est hominis à se non exeuntis, hic simplex oculus longè plus cernit quàm oculi illi septemplices.

Verùm, sicut priores illi, sic & præceps ac temerarius in dandis consilijs, aut ferendis iudicijs, nihil pro sano aget, nisi hoc ipsum sibi assiduè ingerat: *Attende tibi*, tam præpropęra & calida consilia, non infrequenter secum pœnitenda trahunt. Sunt qui in rerum excutionem adeo calidè prosiliunt, vt antè fecisse quā cogitasse videantur; qui ad res non eunt sed decurrunt, tanquam si quis inopinato incendio latè omnia populante, domo propellatur. Omne horum consilium tanquam in medijs ignibus est, deliberationem ignorant; ac ne domesticum quidem pectoris sui senatum in consilium vocant, fecisse his deliberasse est; remque peregisse, est perpendisse, non eunt illi in res, sed prosiliunt, aut verius inuolant; tanquam si quis ex ingenti præcipitio, vno se saltu deturbet, pertæsus moræ quam in prudenti lentoque lapsu ponendam videt. Prima non dicam his consilia, sed primus illapsus quacunque fortuna iniectus pro sententia est; damna daturus, an secus, ne cogitant quidem, vt fortuito hi verius quam cōsilio viuant; fors bene fors malè res cadent, excepturi hunc aleę iactum sunt b. Hic altissima voce inclamandum: *Attende tibi*; quisquis es, & frenos iudicijs tuis, sed & linguę tuæ inijce. Millies perire vult, qui linguam coercere non vult.

a *Lucret. l. 3.*

b *Scribanÿ superior relig. l. 1. c. 14.*

§. III.

ANte omnia vide vt ante bellum circumspicias arma : hic maxime *Attende tibi*, ne nudũ latus obijcias hosti. Hoc assuesce, vt rebus omnibus medicinā pares præmeditando. Pręmeditatio eorum omnium malorum, quæ venientia longè antè videris, aduentum leuit,estque sapientis,quicquid homini accidere possit,id modicè ferendum esse si aduenerit, pręmeditari. Christus suos in omne genus iniuriarum & cruciatuum armaturus:Hæc, inquit, locutus sum vobis,vt cum venerit hora, eorum reminiscamini *a*. Tanquam si dixerit suis : facilius omnia feretis, si præuideatis ferenda. Prouisio hæc animi ad vitam rectè instituendam summè necessaria est. Ideo vrget Siracides, &:Fili,inquit,accedens ad seruitutem Dei,sta in iustitia,& in timore,& præpara animam tuam ad tentationem *b*.Prępara te, siquidem hominis est præparare cor *c*. In aduersa omnia clypeus adamantinus est,seria eorum præmeditatio.Leuius lædit,quicquid antè præuidimus. Nam præuisa minus tela ferire solent.Repentina omnia videntur grauiora, & facillime nos subruunt, quæ subito impetu in nos feruntur.

Romanus Sapiens, pręclarissime hac de re Philosophatus:tutissimum, inquit, fortunam raro experiri,ceterum semper de illa cogitare, & sibi nihil de fide eius promittere. Nauigabo,nisi si quid inciderit:& prætor fiam, nisi si quid obstiterit: & negotiatio mihi respōdebit, nisi si quid interuenerit Hoc est quare sapiēti nihil contra opinionem dicamus accidere,non illum casibus hominum excepimus,sed erroribus : nec illi omnia vt voluit, cedunt,sed vt cogitauit, in primis autem cogitauit, aliquid posse propositis suis resistere. Necesse est autem leuius ad animum peruenire, destitutæ cupiditatis dolorem, cui successum non vtique promiseris *d*.

Qui hic sibi nō attendit, si quid contra quam destinauit, accidat, fremit & insanit, moderate id toleraturus, si præuidisset. Ita Zeno Citiensis cum inaudijsset omnia sibi sua mari submersa : Laudo, inquit, tuum factum fortuna, quę nos in palliolum & porticum redigis ; iam expeditius philosophari me iubes. Pręuidet vtique hanc plagam,ideo placate tulit.Inexpectata plus aggrauānt:nouitas adijcit calamitatibus pondus.Ideo nihil nobis improuisum esse debet. In omnia præmittendus est animus,cogitandumque,non quicquid solet, sed quicquid fieri potest. Nullum tempus exceptum est ab acerbo euentu:in ipsis voluptatibus caussæ doloris oriuntur : bellum in media pace consurgit, & auxilia securitatis in metum transeunt : ex amico inimicus,hostis ex socio fit.Sępe sine hoste patimur hostilia;& cladis caussas, si alia deficiunt, nimia sibi felicitas inuenit.Inuadit temperatissimos morbus, validissimos phthisis, innocentissimos pœna,secretissimos tumultus *e*.Ea vero plerunque plurimum dolent,quæ vt inopinata & insolita miramur: Vnde hoc? Quomodo? Quis putasset?

Ergo *Attende tibi*, nihil eorum quæ pateris, insolitum,nihil inexpectatum tibi sit. Offendi rebus istis tam ridiculũ est quàm queri quod spargaris in publico,aut inquineris in luto.Eadem vitæ conditio est quæ balnei, turbę, itineris ; quædam immittentur, quædam incident. Non est delicata res, viuere.Longam viā ingressus es, & labaris oportet, & lasseris, & cadas. Alio loco comitem relinques, alios efferes, alio timebis, *Attende tibi*. Per eiusmodi offensas emetiendum est confragosum hoc iter pręparetur ergo animus contra omnia. Sciat se venisse vbi patiatur fulmen, sciat se venisse, vbi

Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ,
Pallentesque habitant morbi, tristisque senectus f.

In hoc contubernio vita degenda est.Effugere ista non potes,pręuidere potes;contemnere potes;contemnes autem, si sæpe cogitaueris, & futura præsumpseris. Nemo non fortius ad id cui se diu composuerat, accessit, & duris quoque, si præmeditata erant,obstitit.At contra imparatus,etiam leuissima expauit.Id agēdum est, ne quid nobis inopinatum sit:& quia omnia nouitate grauiora sunt, hæc cogitatio assidua præstabit, vt nulli malo tirones simus. Nihil miremur eorum ad quæ nati sumus, quæ ideo nulli ferenda, indignè, quia paria sunt omnibus; Quicquid dixeris,multis accidit,& accidet deinceps.Ita dico,paria sunt,nā etiam quod effugit aliquis,pati potuit. Æquū autem ius est, non quo omnes vsi sunt, sed

quod omnibus latum est. Imperetur æquitas animo, & sine querela mortalitatis tributa pẽdamus. Hiems frigora adducit; algendum est. Æstas calores refert; æstuandum est. Intemperies cæli valetudinem tentat; ægrotandum est. Et fera nobis loco occurret, & homo perniciosior omnibus feris, *Attende tibi*. Aliud aqua, aliud ignis eripiet. Hanc rerum conditionem mutare non possumus: id possumus, magnum sumere animum, & homine Christiano dignum, quo fortiter fortuita patiamur. Optimum est pati quod emendare non possis: & Deum, quo auctore cuncta proueniũt, sine murmuratione comitari, malus miles est qui imperatorem suum gemens sequitur. Hic est magnus animus qui se Deo tradidit: at contra ille pusillus ad degener, qui obluctatur, & de ordine Mũdi male existimat, & emẽdare mauult omnia quam se Deo nos tradamus & simplicem Intentionis oculum in Deo vno figamus. Sic viuamus, sic loquamur, paratos nos semper inueniat atque impigros sanctissima Dei voluntas.

a *Ioan.c.16.v.4.*
b *Ecclesiast.c.2.v.1.*
c *Prou.c.16.v.1.*
d *Sen.de Tranquil.*
e *Sen.epist* 91. *post init. & ep.* 107. *paucis mutatis.*
f *Virgil.l.6. Æneid.*

§. IV.

HOc ipsum insignissime confirmans Epictetus: Cuiusque rei, inquit antecedentibus & cõsequentibus cõsideratis sic eam aggreditor. Alioqui cupide quidem eam aggredieris: quippe qui nil eorum quæ sequuntur consideraris. Postea vero cũ aliquæ molestiȩ ac difficultates intercesserint, turpiter desistes. Cupis vincere Olympia? Cõsiderato antecedentia & consequentia: & sic, si è re tua fuerit, rem aggreditor. Est tibi accurato ordine opus, bellarijs abstinendum, & exercendum corpus vel inuito, idque hora præfinita, in æstu, in frigore: non bibenda frigida: aliquando ne vinum quidem; denique lanistæ tanquam medico te tradas oportebit. Deinde in certamine laniari corpus contingit, manum lædi, distorqueri lumbos, multum pulueris deglutiri, flagris cędi, & cum his omnibus interdum vinci. Hic rebus consideratis, si placet, certamen inito. Sin minus, vide vt puerorum more acturus sis, qui nunc pugiles ludunt, nunc gladiatores, nunc tuba canunt, nunc tragœdias agunt, cum ista viderint admiratique fuerint. Sic & tu nunc pugil eris, nunc gladiator, mox philosophus, postea orator, toto autem animo nihil: sed vt simius, quicquid videris, imitaberis, Subinde aliud ex alio tibi placebit vsitata verò displicebunt. Neque enim considerate quidquam aggressus es, neque rem totam explorasti, aut examinasti, sed temere & frigida cupiditate impulsus *a*. Ergo in posterum. *Attende tibi.*

Diogenes interrogatus quid in Philosophia didicisset? Respondit: Præuidere aduersa, & cũ aduenerint illa, patienter ferre. Nihil scit, quisquis ista non didicit. Quæ alijs diu patiẽdo leuia fiunt, vir sapiens leuia facit, diu cogitando *b*. In tanta rerum, sursum ac deorsum euntium, versatione, si non quicquid fieri potest, pro futuro habes, das in te vires rebus aduersis, quas infregit, quisquis prior vidit *c*. Basiliscus, vt aiunt, prius videndo necat hominem; sin ipse prius ab homine videatur, in fugam vertitur. Idem nobis enenit, si calamitas celerior sit nostris cogitationibus, & in securos irruat, facili negotio totos deijcit; sin animum in eam obfirmemus, & veniente oculo illo simplici aspiciamus, sine viribus est, & iam paratos leuiter stringet, idque tum profectu & emolumento nostro, Ergo, *Attende tibi*, & ad asperrimam quamque sortem excipiendam te para.

Cum Anaxagoras apud Athenienses in vinculis esset, duo ad eum nuncij vno die allati sunt in carcerem. Prior mortem ei decretam esse significabat. Ad quem Anaxagoras constanti vultu: Iam pridem, inquit, sententiam tulit natura, tam in me, quam illos qui me dãnant. Porro alter, duos ipsius filios interijsse nunciabat. Et huic, saluo colore, respondit: Sciebam me mortales genuisse. En, tela tãdiu præuisa, quam non læserint! Seuerus Imperator vitialia pleraque, sic & mortem præmeditari solitus, loculum ad lectum habuit, quem frequenter allocutus: Tu virum aiebat, capies quem Orbis non potest. Vlysses viginti annis militiæ vagatus, iã redux Penelopen coniugẽ

flentē ſiccis ſalutauit oculis;ſed catello ad domini præſentiam inſanè geſtienti, & repentè mortuo illacrimauit *d*. Nam vxoris lacrimas pręcepit, atque animo ſecum ante peregit; in illū autem fletū ſubita res & inexpectata eūm cōiecerat. Sic aduerſa omnia pręcipienda ſunt animo, & longe tranquillius perferentur. Quemadmodum enim is qui ſe turbæ immiſcet, aliud non expectet quam impelli, trudi, comprimi: ita is qui peregre iturus non ſperet, niſi cælū caliginoſum, immite, ventoſum, pluuium, ſpurciſſimam tempeſtatem, hoſpitia incommodiſſima, non tamen modicos ſumptus exactura: iam errores vię, lapſus equorum, euerſionem currus, varios caſus, tanquam ſolitas itinerum appendices conſideret, vt cum hęc euenerint, dicere poſſit: *iſta praui-di*. turpiſſimæ ſunt voces illæ: Sperabam meliora: Non putaram ſic mecum agēdum. Tam grauia non expectabam: Neſciebam fortunam mihi nouercam eſſe: Quis hoc futurum crediđiſſet? Quis tam hoſtilem animum in hoc homine ſuſpicatus fuiſſet? Quis hæc omnia præuiderit? Ita magna pars hominum eſt, quæ nauigatura de tempeſtare non cogitat. At hoc ſapientis non eſt. Si tibi ſapere vis, *Attende tibi*, & prouidum animum in omnia præmitte, vt cum Anaxagora dicere liceat: Præuidebam hæc, ſciebam iſta, iam ante illa cogitabam, Pecuniam amiſi? ſciebam poſſe adimi. Gratiam perdidi? noueram quam inſtabile bonum poſſiderem. In paupertatem decidi? Pridem credidi hanc expeditam, hilarem, tutam eſſe, ſi pauper non ſit vitioſus. Malè de me loquuntur homines? Faciunt, non quod mereor, ſed quod ſolent, quibuſdam canibus innatum eſt vt non pro feritate ſed pro conſuedine latrent. Morbus me affligit? & morbis, & morti obnoxium me ſcio, ſed exhibetur etiam in lectulo virtus. Graues inimicos habeo? Iam olim in Chryſoſtomo legi: Neminem lædi niſi à ſeipſo. Inuidia, tædium, mœror me cruciant? neque hoc contra expectationem euenit. Luctus, dolor, metus, non tam ſupplicia quàm viuendi tributa ſunt. Mors liberos, parentes, cognatos, amicos abſtulit? Quid iſtud aut nouum aut mirum? perierc perituri: ego illis proximus, mortaliū mortem non acerbè deflendam iam didici.

Hoc ſi quis in medullas admiſerit, & omnia aliena mala, quorum ingens quotidie copia eſt, ſic aſpexerit, tanquam illis liberum & ad ſe iter ſit, multo ante ſe armabit quam petatur. Ergo, *Attende tibi*. & iſtud quoque eodem animi robore præſtabis, ne quid ex his quæ eueniunt, tibi ſubitum ſit. Quicquid enim fieri poteſt, tanquam futurum proſpiciendo, malorum omnium impetus molliet. Sero animus ad periculorum patientiam inſtituitur, *Attende tibi*.

a *Epictet. l. 3. differt. c. 15.*
a *Sen. l de tranquill. c.* 11.
b *& l. 6. qq. nat. q.* 3.
c *Plutarch. de Tranquil. animi, ante finem.*

§. V.

SEd & in ceteris rebus omnibus idem tibi aſſiduè ingero: *Attēde tibi*. Pedetentim ad præcipitia ducimur, à minimis ſcilicet initijs, ad latiſſima damna deſcenditur. Nihil rationis eſt vbi ſemel affectus inductus eſt, iuſque illi aliquod voluntate noſtra datum eſt, faciet de cetero quantum volet, non quantum permiſeris. In primis, inquam, finibus hoſtis arcendus eſt. nam cum intrauit, & portis ſe intulit, modum à captiuis non accipit. *a* Affectu contumaciter parent. Nullum vitium eſt ſine patrocinio: nulli non initium eſt verecundum & exorabile, ſed ob hoc latiùs funditur. Non obtinebis vt deſinat, ſi incipere permiſeris. Ergo, *Attende tibi*, & principijs obſta, Incipientibus vitijs obſtruendę ſunt viæ, per Rectam Intentionem; ſi malitia radices ſemel egerit & inueterauerit, ſicut coalita ægritudo difficilis erit extinctu. Facilius eſt excludere perniciosa quam regere; & non admittere quā admiſſa moderari, nam cum ſe in poſſeſſione poſuerunt, potentiora rectore ſunt nec recidi ſe minuiue patiuntur. Deinde, ratio ipſa, cui freni traduntur, tamdiu potens eſt, quamdiu diducta eſt ab affectibus: Si miſcuit ſe illis, & inquinauit, non poteſt continere quos ſubmouere potuiſſet. Commota enim ſemel & concuſſa mens, ei ſeruit à quo impellitur. Quarundam rerū initia in noſtra poteſtate ſunt: vlteriora nos ſua vi rapiunt, & ægrè relinquunt regreſſum. Vt in pręceps datis corporibus nullum ſui arbitrium eſt, nec reſiſtere morariue deiecta poſſunt, ſed conſilium omne & pœnitentiā irreuocabilis præcipitatio abſci-

tio abscindit, & non licet non eo peruenire, quo non ire licuisset: ita animus si in iram, libidinem, aliosque se proiecit affectus, impetum difficulter reprimet, rapiet illum, & ad imum aget vitiorum natura procliuis. Ergo intrantibus vitijs resistamus: quia faciliùs, vt dixi, non recipiuntur, quàm recepta exeunt. Curam nobis nostri natura mandauit: sed huic vbi nimium indulseris, vitiũ est. Sic ab initio non malo ad carnem transimus, & corporis commoda, & quicquid illis vicinum. Optimè Isidorus: Diabolus, inquit, serpens est lubricus, cuius si capiti, hoc est, primæ suggestioni non resistitur, totus in intima cordis dum non sentitur, illabitur *b*. Ergo, *Attende tibi*, & obsta principijs recta Intentione assiduo restaurata, alioqui sæpius in præcipitia rues vix emendanda.

a *Sen.l.1.de ira c.7.& 8.& Ep.116.*
b *Isid.l.3.de sum.bon.c.5.*

§. VI.

PRoximum ab his erit attendere, ne in superuacuis laboremus, aut alienis, id est, ne aut quæ non possumus consequi, concupiscamus: aut adepti, cupiditatum nostrarum vanitatem serio & post multum pudorem intelligamus, ne etiam labor aut irritus sine effectu sit, aut effectus labore indignus. Ferè enim ex his tristitia sequitur, si aut non successit, aut successus pudet. Circumcidenda est concursatio, inquit Seneca, qualis est magnæ parti hominum, domos, & theatra, & fora pererrantium. Alienis se negotijs offerunt, semper aliquid agentibus similes. Horum si aliquem exeuntem domo interrogaueris: quo tu? quid cogitas? respondebit tibi: *Non mehercule scio: sed aliquos videbo, aliquid agam.* Domum cum superuacua redeuntes lassitudine, iurãt nescisse seipsos, quare exierint, vbi fuerint, postero die erraturi per eàdem illa vestigia. sic sine proposito vagantur, quærentes negotia: nec quæ destinauerunt, agunt, sed in quæ incurrerunt. Inconsultus illis vanusque cursus est, qualis formicis per arbusta repentibus: quæ in summum cacumen, deinde in imum inanes aguntur. His plerique similem vitam agunt, quorum non immerito quis inquietam inertiam dixerit, qui negotia magis amant quam agunt. Omnis itaque labor aliquo referatur, aliquo respiciat, nec vnquam sana careat Intentione. Ex illo malo dependet teterrimũ hoc vitium, auscultatio, & publicorum secretorumque inquisitio, & multarum rerum scientia, quæ nec tuto narrantur, nec tuto audiuntur *a*.

Quoties aut alienis negotijs nos miscemus, neglectis nostris, aut non necessaria curamus, omissis vtilibus & necessarijs, nec quidquam ferè sanctiore cura componimus, quam quod ad nos non pertinet. Quid vana, quid inutilia aut noxia discimus? Discamus continentiam augere, luxuriam coërcere, gulam temperare, iracundiam lenire, paupertatem æquis oculis aspicere, frugalitatem colere. Questus olim Isaias: Quare, inquit, appenditis argentũ non in panibus? laborem vestrũ non in saturitate *b*? Quid de homine illo sentias, qui iam extrema fame laborat, pecuniolam tamen quam reliquam habet omnem, ad mercatorem defert, & plumas emit in pilei ornamentum? Non disparem ab hoc, insaniam plurimi committunt, quos strenua exercet inertia, qui omnia agunt præterquam ea quę animi sunt & salutis, curis & laboribus variè se conficiunt, sed curas & labores aut nulla, aut non recta Intentione insigniunt: pecuniam ambiunt aut gratiam, aut vtrumque; obtinendo cęlo nunquam fatigantur: in omnibus alijs ad lassitudinem exerceri in lucrum trahunt. Apud hos diuinus Paulus merito vociferatur: Tanta passi estis sine caussa *c*.

Sunt qui maria emetiantur, omnes regiones lustrent, circulentur orbem: sunt qui omnes pænè libros scrutentur, & quicquid vspiam rerum nouarum est, in suas aures deriuent; de his verè dixeris: Hi tales neminem ex omnibus difficilius domi, quam se, conueniũt; semper extra se sunt, ac per aliena vagantur, & quod hinc sequitur, nemini minus noti quam sibi ipsis. Miserum genus hominum, qui sub vitæ finem ipsi de se fatebuntur: Per totam noctem laborantes, nil cepimus *d*. Ergo, attende tibi, & res tuas age: sibi ipse animus hæreat, se colat, nihil alieni agat. Omnium virtutum tenera sunt principia, tempore ipsis duramentum & robur accedit. Itaque initio vis moderata erit animo facienda, vt vigil in hac attentione perstet, & ijs quæ agit, intendat, ne volatica instabilitate huc illuc per diuersa rapiatur; sed vbi vel paullulum respi-

rare licuerit, in sinum adamatæ orationis (etsi minimè prolixæ) refugiat. Animus ita sibi præsens, non tantum ad aliena non diffluit, sed & in proprijs cauet, ne quid vltra limites.

a *Sen. l. de tranq. c. 12.*
b *Is. c. 55. v. 12.*
c *ad Gal. c. 3. v. 4.*
d *Luc. c. 5. v. 5.*

§. VII.

Denique obseruatio sui assidua, negotijs omnibus rectè præsidet, hic maximè *Attende tibi*, & nunquam sic accede ad negotia, vnde tibi ad Deum liber regressus non sit. Vtique animus ab omnibus externis ad seipsum sæpius reuocandus est. Subinde saltem, vt periculosa nauigatione portum pete, nec expectes, donec res te dimittant, sed ab illis te ipse disiungas, & in te quantum poteris, recedas. Assuesce in medijs etiam occupationibus cęlū inambulare, & frequentibus ab imo pectore ductis suspirijs communem omnium parentem adire, vnaque rectam Intentionem restaurare. Memento properantis Æternitatis, & ad Deum, quoties per interualla licuerit, ardenter euola. Deum tibi semper terminum fige, in quo oculi tui nunquam non desinant. Sic omnia tam diligenter facies tamque circumspectè quam homo fidelis, sanctusque solet tueri fidei commissa: Sic non expallesces ad ardua, nec retrahes timidus pedem, sed incurrentibus celsior; nihil temerè, fortiter multa aggredieris: sic profutura iuxta obfuturaque prospicies. Nosti, prudentissimum haberi, qui à se non ab alio consilia mutuatur. Istud hic non laudabile tantum, sed necessariū. Omnium actionū tuarum animam & vitam, non ab alienis oculis aut auribus pete, sed à te tuaque Intentione. Hæc vera prudentia est, hæc tutissima sunt consilia. omnibus actionibus, minimis maximis, rectam semper Intentionem præmittere, & oculos à Deo nunquam deflectere.

Liceat hic indignari, & æquissimè in ignauiam humanam excandescere. Plerique omnes sumus in minimis cauti, in maximis negligentes: Intentionem rectam non solum per plurimas vitæ partes negligimus, sed & prauam nimium frequenter actionibus nostris miscemus. Iacob olim filios obiurgans: Quare negligitis, inquit, descendite, & emite nobis necessaria *a*. Idem ego hic proclamem: Quare negligitis, ô mortales, quid vanissima studia sectamini, quid labores sumitis non profuturos, omissis necessarijs? De plurimorum vanis & otiosis conatibus non malè ego dixerim, quod ille de suis suorumque sociorum studijs ingenuè fassus. Omnia, inquit, discimus præterquam necessaria. Eodem prorsus modò reperias non paucos, qui omnia discant, omnia sciant, præterquam ea quę faciunt lucrando cælo. Qui solum scit *agere*, is sanè nihil scit, nisi sciat & *bene agere*, actionibusque suis omnibus Intentionem rectam adiungere. Heu quanta facimus, & facta nostra Intentione praua corrumpimus, atque sic agros nostros ipsi vrimus, & propria cædimus vineta. Oramus, sed vt orationis amantes habeamur: Stipem erogamus, sed vt auari nomen effugiamus, & benefici dicamur: Ieiunamus, sed quandoque ideo tantum vt plus postea voremus: Laboramus, sed lucro tantum, sed oculis, sed laudi, sed necessitati, sed crumenæ solū. Templa frequentamus, vt videamur, aut certè videamus tunc non videnda: Rei diuinæ intersumus, sed ex mera sæpe consuetudine, aut tempori fallendo; Conciones audimus, sed curiositate tracti, vt doctiores fiamus, non vt meliores: Confessionis mysterium obimus, sed ne minus alijs præstare censeamur: Epulum cæleste accedimus, sed neque hic nos ipsos deserimus, & sæpe non nisi dulcedinem hic quærimus: Peregrinationes instituimus, sed tantum vt animum relaxemus, & domesticum tædium vitemus: Inuitamus ad conuiuium, non pauperes, sed eos à quibus & nos inuitemur: Donamus, vt & nobis donetur: Obsequium impendimus, vt impendatur & nobis: Laudamus alios, vt & ipsi laudemur: Subinde mel & rosas loquimur, sed vt affabiles audiamus, vt humani ęstimemur, vel vt eo suauius fallamus: Edimus, bibimus, non tantum quia esurimus & sitimus (hoc enim & bos facit in prato) sed quia esse, bibere, nobis admodum sapit, gulamque mirè demulcet: Opes congerimus, non vt egenos iuuemus, sed vt nos diuites simus: Garrimus, deambulamus, nugamur, dormimus, non vt fessum animum aut corpus reficiamus, sed vt genio nostro sacrificemus, & faciamus quod magis lubet,

lubet,

iubet, delectatque: Quoties in humilitatem etiam nos submittimus, sed vt emergamus, & ascendamus altius: Quoties minutula quædã grandi religione obseruamus, negligimus peccata grandia: Quoties acerbum frigus, arctas vestes, strictos calceos, & nescio quę patimur, sed quia id nobis superbia persuasit: Reprehensiones etiam silenter ferimus, non à modestia, sed ab obstinatione sic instructi. Heu mille talia facimus! ita vitam nostram implemus innumeris erroribus, & quod miserrimum est, errare nos nescimus, aut sane non animaduertimus. Ita thesauros colligimus, sed palearum, aut damnatæ monetæ.

Anno, à Virgneo partu, Millesimo decimosexto, vti Ditmarus commemorat *b*. Italiæ littora Saraceni barbaro furore infestarũt. Benedictus VIII. Summus Põtifex hosti in finibus concurrendum ratus, instructissima classe cemparata tam feliciter rem gessit, vt hostiles exercitus ad internecionem delerit, & regem Saracenum in fugam compulerit. Regina minus assueta fugæ capta est, & capite truncata. Rex supplicio & morte coniugis suorumque clade mirum in modum efferatus, ingentes minas cœpit spargere, & vltionem parare. Atque vt prius Italiæ metum inijceret, quàm pugnę aleam tentaret, Summo Pontifici saccum misit ingentem castaneis plenum, simulque nunciari iussit: Sciret, tot milites æstate proxima Italiam vastaturos, quot in sacco illo castaneas numeraret. Benedictus Pontifex, vt huic tam barbaræ denunciationi responsum attemperaret, regi marsupium amplum milio plenum remisit, eidemque renunciari præcepit: Veniret modo, tot illum in Italia loricatos inuenturum, quot milij grana marsupio illo continerentur. *c* Hic saccus, & hoc marsupium non croco, non pipere vel auro, sed vili merce turgidum humanæ vitę ludibria pręclare repræsentat. Docuit nos Christus, quâ ratione thesauros cælo recluderemus. *d* at nos tuguriolis nostris contenti, castaneas & milium pro thesauro accumulamus: actiones aceruamus innumeras, sed parum pretiosas, vtpote Intentione sancta destitutas, ita milio & castaneis diuites sumus. Tandem, vt Gregorius loquitur. *e* finis operis probabit, quod operationis Intentio proba non fuerit. Cùm ergo mors fores pulsauerit, cum spiculum fatale torserit, cùm ex hoc in alium Orbem migrare iusserit, quos inde thesauros asportabimus? Marsupia milij, saccos castanearum refertissimos (actiones pura Intentione cassas) heu merces in cælo minimè venales! Ideoque, vt rectissimè monet Bernardus, maximè opus est puritate Intentionis, qua soli mens nostra Deo & placere appetat & valeat inhærere. *f* Quicquid agamus, actio recta non erit, nisi recta fuerit voluntas, seu Intentio, ab hac enim est actio. Optimè ad rem Seneca: Nulli non virtus, inquit, & viuo & mortuo retulit gratiam, si modò illam *bona secutus est fide*, si se non exornauit & pinxit, sed idem fuit. *g* Videte, obsecro, nec Seneca quidem satis esse censet virtutem sequi, nisi quis eam sequatur *bona fide*, quod quid aliud est, quã bona Intentione? Hęc certè neminem sinit à seipso sic exornari & pingi, vt actus illius non tam sint, quàm esse videantur boni: has omnes offucias & pigmenta extreme odit Intentio bona: Virtutem vt sequamur imperat, sed vt *bona fide* sequamur, non spe vana illecti, non metu adacti, sed ipsius amore virtutis. Insignissime hoc explicans Augustinus: Implebis, inquit, amore, quod timore non poteras. Qui enim timendo non facit malè, mallet facere, si liceret. Itaque etsi facultas non datur, voluntas tenetur. Non facio, inquis. Quare? Quia timeo. Nondum dum amas iustitiam (*nondum sobrietatem, nondum castitatem amas*) adhuc seruus es: Esto filius. Sed ex bono seruo fit bonus filius. Interim timendo noli facere, disces & amando non facere. *h* Idem sanctissimus Antistes, obliquam nimis Intentionem auari sic perstringit: Auare quid inhias cælo & terræ? Melior est qui fecit cælum & terram ipsum visurus, ipsum habiturus es. Quæris vt tua sit illa villa, & transiens per illam dicis: Beatus, cuius est possessio ista. Hoc dicunt quam multi qui transeunt per illam: & tamen cum dixerint & transierint per illam, possunt caput agitare, & suspirare; nunquid & possidere? Sonat cupiditas, sonat iniquitas: sed non concupiscas rem proximi tui. Beatus, cuius est villa illa, cuius est domus ista, cuius est ager iste. Compesce iniquitatem, audi veritatem. Beata gens cuius est, quid? iam nostis quid dicturus sim. Ergo desiderate vt habeatis,

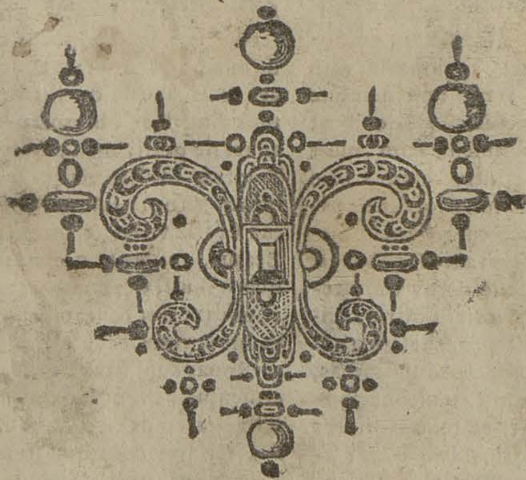
tune

tunc demum beati eritis. Hac sola beati eritis, re meliore, quàm vos estis, meliores eritis. Deus est, inquam, melior te, qui fecit te. *i* Erige te ad illum, & quicquid oculorum habes, in hunc vnum conuerte.

Quod ergo Tigranis coniux fecit in Persiâ, hoc tibi faciendum in omni loco, assidue, in omni vita: suos illa oculos in vnum illum defixit, qui caput pro illa suum offerebat: idem à te iure meritissimo postulatur, vt tuos in illo vno defigas oculos, qui & oculos, & caput, & totum se teque vnà tibi donauit, qui vitam & sanguinem suum pro te redimendo, non solum offerre paratus fuit, sed obtulit. At parum est regiam Tigranis coniugem imitari: exemplis sanctioribus vrgemur. Quisquis bonam Intentionem cordi habes, regium Numinis psaltem æmulare, & prouide Dominum in conspectu tuo semper *k* In hunc vnum tuus eat oculus, sed vide vt simplex eat & rectus, in hunc vnum tua feratur Intentio, sed vide vt pura feratur & sincera; nec aliorum quidquam aspiciendum est, nisi per hunc vnum, aut in hoc. Ergo, quod vltimum moneo, ATTENDE TIBI.

a *Genes.c.42.v.2.*
b *Ditmar.l.7.*
c *Baronius, idem narratio.* 11. *An.an.* 1016. *initio.*
d *Matth.c.6.v.19.*
e *Greg.l.1.dial.c.9.*
f *Bernard.serm.7.in Cant.propius finem.*
g *Sen.epist.79.fine.*
h *Aug.to.8.in Ps.12.conc.1.med.*
i *Idem in conc.2.eiusdem Psal.32.post med.*
k *Ps.15.v.8.*

FINIS.





Drexelius Hieremias è Soc. Jesu.

Opera spiritualia
quae in secundo tomo continentur:
1.) Heliotropium seu conformatio humanae voluntatis cum divina. Libri V.
2) Recta intentio omnium humanarum actionum amussis.

Duaci.
Typis Balthasaris Belleri
1636.
8°. (616-900) sk.
Iiii₂ - Iiii₃ - Lxxxx.
Opr. skórk. Miechów.
Uwaga: Tom drugi oprawiony razem z dziełami tomu pierwszego.

Drexelius Hieremias è Soc. Jesu.

Opera spiritualia,
quae in secundo tomo continentur:
1.) Heliotropium seu conformatio humanae voluntatis cum divina libri [V]
2.) Recta intentio omnium humanarum actionum amussis.

Duaci.
Typis Balthasaris Belleri
1636

8° od 616 str – do 900 str

Giii 2 – Giii 3 – XXXX

Opr. skórk.

Niekompletny

Uwaga: Tom drugi oprawiony razem z dziełami tomu pierwszego.

Drexelius Hieremias e Soc. Jesu.

Opera spiritualia
in primo tomo continentur:
1.) Aeternitatis prodromus seu mortis nuntius
2.) De aeternitate considerationes
3.) Infernus damnatorum
4.) Zodiacus christianus
5.) Horologium auxiliaris tutelaris Angeli.
6.) Nicetas seu triumphata
7.) Trismegistus christianus

Duaci.
Typis Baltazaris Belleri
1636.
8°. 15 k.n. – 614 str. – 1 k.n.
A–A$_3$ – Hhhh–Hhhh$_3$

Opr. skórk.

Miechów(?)

Drexelius Hieremias e Soc. Jesu

Opera spiritualia,
quae in primo tomo continentur:
1.) Aeternitatis prodromus seu mortis nuntius
2.) De aeternitate considerationes
3.) Infernus damnatorum
4.) Zodiacus Christianus
5.) Horologium auxiliaris tutelaris Angeli
6.) Nicetas seu triumphata.
7.) Trimegistus Christianus

Lucci.
Typis Baltazaris Belleri
1636.

8° 15k.n. – 614 str. – 1k.n.
A–A_3 – Hhhh–$Hhhh_3$

Opr. skórk.
Miechiosyt